

T.C.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

AZİZ MAHMÛD HÜDÂYÎ DÎVÂNI SÖZLÜĞÜ

(BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN

MURAT AYAR

DANIŞMAN

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

KIRIKKALE-2022

T.C.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

AZİZ MAHMÛD HÜDÂYÎ DÎVÂNI SÖZLÜĞÜ

(BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN

MURAT AYAR

DANIŞMAN

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

KIRIKKALE-2022

Murat AYAR tarafından hazırlanan "AZİZ MAHMÛD HÜDÂYÎ DÎVÂNI SÖZLÜĞÜ (BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

Türk Dili ve Edebiyatı, Kırıkkale Üniversitesi İmza
Bu tezin kapsam ve kalite olarak DOKTORA TEZİ olduğunu onaylıyorum / onaylamıyorum.

Üye: Prof. Dr. Aysun SUNGURHAN

Türk Dili ve Edebiyatı, Kırıkkale Üniversitesi İmza
Bu tezin kapsam ve kalite olarak DOKTORA TEZİ olduğunu onaylıyorum / onaylamıyorum.

Üye: Prof. Dr. İ. Hakkı AKSOYAK

Türk Dili ve Edebiyatı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İmza
Bu tezin kapsam ve kalite olarak DOKTORA TEZİ olduğunu onaylıyorum / onaylamıyorum.

Üye: Doç. Dr. Fatih SONA

Türk Dili ve Edebiyatı, Çankırı Karatekin Üniversitesi İmza
Bu tezin kapsam ve kalite olarak DOKTORA TEZİ olduğunu onaylıyorum / onaylamıyorum.

Üye: Dr. Öğrt. Üy. Fahrettin COŞGUNER

Fars Dili ve Edebiyatı, Kırıkkale Üniversitesi İmza
Bu tezin kapsam ve kalite olarak DOKTORA TEZİ olduğunu onaylıyorum / onaylamıyorum.

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin DOKTORA TEZİ olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dökümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Murat AYAR

24.06.2022

ÖZET

AZİZ MAHMÛD HÜDÂYÎ DÎVÂNI SÖZLÜĞÜ

(BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

Haziran 2022, sayfa, 2019

XVI ve XVII. yüzyıla tanıklığı olan Aziz Mahmud Hüdâyî'nin tebliğ ve irşat çalışmaları için telif ettiği *Dîvân-ı İlâhiyât* isimli eser, çalışmamızın tez konusudur. Çalışmamızın zemini, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Bölümü 2372/2'de kayıtlı 1040/1640 tarihli harekeli nüshasını (eserin bilinen en eski nüshası) dikkate alan Mustafa Tatçı ve Musa Yıldız'ın *Aziz Mahmud Hüdâyî Dîvân-ı İlâhiyât Tıpkıbasım ve Çeviriyazı* adlı esere dayanmaktadır. Eserdeki şiirlerin söz varlığı, şiirlerdeki kelimelerin farklı kullanımları ve anlam katmanlarının tespit edilerek bağlamlı dizin ve işlevsel bir sözlüğün oluşturulması ve bu sayede şairin kısa bir poetikasının verilmesi çalışmanın genel amacıdır. Bu amaca hizmet için de şairin Türkçe yazılmış şiirleri dikkate alınmıştır. Az sayıdaki Arapça ve Farsça şiirler, araştırmanın yöntemine uymadığı için sadece şekil ve künye bilgileri yönünden çalışmaya dahil edilmişlerdir. Çalışma, kelimelerin bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğünün tespiti esasına dayandığı için TEBDİZ (Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü) isimli projenin sistem altyapısı ve kolaylığından faydalanılmıştır. Sistemin sağladığı olanakla kelime, kelime grupları ve tamlama yapıları oluşturularak metne bağlı işlevsel bir anlamlandırma yöntemine başvurulmuştur. Çalışma sonunda şairin hayatı, şiir sanatı ve en temelde şiirlerinin semantik karşılıkları üzerine ölçülebilir, detaylandırılmış sonuçlara ulaşılmıştır. Bu yönüyle çalışma, özellikle şairin şiir sanatı üzerine yapılacak araştırmalara malzeme desteği sağlayacak yeterliliğe sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Aziz Mahmud Hüdâyî, Tasavvufî Şiir, Bağlamlı Dizin, Sözlük.

ABSTRACT

AZIZ MAHMUD HUDAYI DIVAN DICTIONARY

(CONCORDANCE AND FUNCTIONAL DICTIONARY)

Kırıkkale University

Social Sciences Institute

Turkish Language and Literature, Doctorate's Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

June, 2022, sayfa, 2019

The work named Dîvân-i İlâhiyât, which was compiled by Aziz Mahmud Hudâyî, who witnessed the XVI and XVII centuries, for his tablig (preaching) and irshad (spiritual guidance) studies, is the thesis topic of our study. The basis of our study is based on the work titled Aziz Mahmud Hüdâyî Dîvân-ı İlâhiyât Facsimile and Translation, by Mustafa Tatci and Musa Yildiz, who take into account the vowel-pointed copy (the oldest known copy of the work), dated 1040/1640, registered in the Suleymaniye Library, Haci Mahmud Efendi Section 2372/2. The general purpose of the study is to create a concordance and functional glossary by determining the vocabulary of the poems in the work, the different uses of the words in the poems and the layers of meaning and thus to give a short poetics of the poet. In order to serve this purpose, the poet's poems written in Turkish has been taken into account. A small number of Arabic and Persian poems has been included in the study only in terms of shape and imprint information, as they did not comply with the research method. Since the study is based on the determination of the concordance and functional glossary of words, the system infrastructure and convenience of the project named TEBDIZ (Concordance and Functional Glossary of Historical and Literary Texts) has been utilized. With the opportunity provided by the system, a functional interpretation method based on the text has been used by creating words, phrases and phrase structures. At the end of the study, measurable and detailed results have been reached on the poet's life, poetry and basically the semantic equivalents of his poems. In this respect, the study has the qualifications to provide material support for the researches on the poet's poetry.

Key Words: Aziz Mahmud Hudâyî, Sufi Poetry, Concordance, Dictionary.

TEŞEKKÜR

Çalışmanın gayrete âşık olduğu hakikati, tecrübeye dayanan bir sürecin ardından anlaşılıyor. Adımların birbirini takip ettiği bu uzun soluklu dönem, pek çok açıdan mutluluk, hüzün, azim, sabır, samimiyet, sevgi, özlem ve vefa gibi Hak yaratması duyguların yoğun olarak yaşandığı bir zaman dilimi oldu bizim için. Zorluğun ardı sıra saklı olan hayra ulaşma yolunda maddî ve manevî pek çok destekçim ve yol rehberim oldu. Yolun başından sonuna rehberliğini esirgemeyen ve TEBDİZ projesi gibi eşsiz bir toplum hizmetinin yürütücülüğünü yapan kıymetli Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK'a ve zaman zaman desteklerine başvurduğumuz TEBDİZ ekibine teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmada arşiv tecrübelerine ve desteğine başvurduğum değerli dostum Fatih YILDIZ'a, kıymetli büyüğüm ve hocam Doç. Dr. Necdet YILMAZ'a, tez döneminde ilmî ve manevî katkılarını esirgemeyen Dr. Fahrettin COŞGUNER'e, Doç. Dr. Fatih SONA'ya, Prof. Dr. Aysun SUNGURHAN'a ve tez danışman hocam Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK'a teşekkür ve himmetlerini teberrüken gönlümde hissettiğim Aziz Mahmud Hüdâyî'ye rahmet; eksik bir şükran duygusundan öteye gidemez.

Çalışmanın başından sonuna dualarını eksik etmeyen anne ve babama, yine bu süreç boyunca kendilerini oldukça ihmal ettiğim ancak karşılığında onlardan hep müsamaha gördüğüm Hakk'ın emanetleri olan Asaf Emir ve Server Berat'a ve dahi kıymetli eşime gönül evimden çokça şükran sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
TEŞEKKÜR ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **iv**
ÇİZELGELER DİZİNİ ..... **ix**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **ix**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **x**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Çalışmanın Önemi ve Amacı 1
1.2 Çalışmanın Kapsamı 2
1.3 Çalışmanın Yöntemi 3
2. AZÎZ MAHMÛD HÜDÂYÎ **6**
2.1. Hayatı 6
2.1.1. Adı ve Ailesi 6
2.1.2. Doğum Yeri ve Tarihi 8
2.1.3. Öğrenimi 9
2.1.4. Resmî Vazifeleri 10
2.1.5. Tasavvufa İntisabı 10
2.1.6. Seyr u Sülûku (Manevî Eğitimi) 11
2.1.7. Şeyhliği Dönemi 12
2.1.8. Vefatı 14
2.2. Çok Yönlü Kimliği 14
2.2.1. Bilgeliği 14
2.2.2. Musıkîşinâslığı 16
2.2.3. Âlimliği 18
2.2.4. Lâle Yetiştiriciliği 19
2.2.5. Edipliği 20
2.3. Eserleri 21
2.3.1. Arapça Eserleri 21

2.3.1.1. Habbetü'l-Mahabbe 21
2.3.1.2. Fethü'l-Bâb ve Refu'l-Hicâb 22
2.3.1.3. Câmi'u'l-Fazâ'il ve Kâmiu'r-Rezâ'il 22
2.3.1.4. el-Fethu'l-İlâhî 22
2.3.1.5. Hâşiye Kuhistânî fî Şerh-ı Fıkh-ı Keydânî 22
2.3.1.6. Keşfu'l Kınâ an-Vechi's-Semâ 23
2.3.1.7. Nefâisü'l-Mecâlis 23
2.3.1.8. Miftâhü's-Salâh ve Mirkâtü'n-Necâh 23
2.3.1.9. Mecmû'a-i Hutab 23
2.3.1.10. el-Mecâlisu'l-Va'zıyye 23
2.3.1.11. Hulâsatu'l-Ahbâr fî Ahvâli'n-Nebiyyi'l-Muhtâr 24
2.3.1.12. Merâtibü's-Sülûk 24
2.3.1.13. Tecelliyât 24
2.3.1.14. Şemâilu'n-Nübüvveti'l-Ahmediyyeti'l-Muhammediyye 24
2.3.1.15. Vâkı'ât 25
2.3.1.16. et-Tarîkatü'l-Muhammediyye Vesîle İla's-Saâdeti's-Sermediyye . 25
2.3.1.17. Hayâtü'l-Ervâh ve Necâtü'l-Eşbâh 25
2.3.1.18. Nebiyyi'l-Muhtâr Aleyhi Salavâtullahi'l-Meliki'l-Cebbâr 26
2.3.1.19. el-Es'ile ve'l-Ecvibe fî Ahvâli'l-Mevtâ 26
2.3.2. Türkçe Eserleri 26
2.3.2.1. Necâtü'l-Garîk fî'l-Cem'i ve't-Tefrîk 26
2.3.2.2. Tarîkat-nâme 27
2.3.2.3. Mektûbât (Tezâkir) 27
2.3.2.4. Mi'raciyye 28
2.3.2.5. Nasâyıh ve Mevâız 28
2.3.2.6. Ecvibe-i Mutasavvifâne 28
2.3.2.7. Şerh-i Alâ Kasidetü'l-Vitriyye fî Medhi Hayrü'l-Beriyye 28
2.3.2.8. Dîvân-ı İlâhiyât 29
3. HÜDÂYÎ'NİN TASAVVUFÎ ŞİİR POETİKASI 32
3.1. Poetika ve Tasavvuf 32
3.1.1. Poetika 32
3.1.2. Estetik, Güzellik ve Tasavvuf İlişkisi 35
3.1.3. Tasavvufî Şiir 38

3.2. Hüdâyî Şiirinin Poetik Değerleri 47
3.2.1. Dış Yapı 47
3.2.1.1. Nazım Şekilleri 47
3.2.1.2. Vezin 66
3.2.1.3. Kafiye 72
3.1.1.4. Redif 78
3.2.2. İç Yapı 81
3.2.2.1. Şairin Üslûbunu Öne Alan Söz Sanatları (teşbih, istiare, tezat, cinas, tenasüb, leff ü neşr, istifham) 81
3.2.2.2. Kalıp İfadeler (âyet, hadis, kelâm-ı kibar, atasözü, deyim) 88
3.2.2.3. Bağlaç, Edat ve Ünlem Grupları 109
3.2.2.4. Tekrar Grupları (aliterasyon, asonans, ikileme) 114
3.2.2.5. Nazım Türleri 117
3.2.3. Muhteva 122
3.2.3.1. Seyr u Sülûk 122
3.2.3.2. Aşk 124
3.2.3.3. Varlık/Ontoloji 126
3.2.3.4. Zühd, Kulluk ve Ahlâk 127
3.2.3.5. Sosyal Meseleler 129
3.2.4. Dil ve Üslûp 131
3.2.4.1. Dil Kullanımı 131
3.2.4.2. Üslûp Değerleri 143
3.2.4.2.1. Geleneğin Tevarüsü 143
3.2.4.2.2. Sözün Nedeni ve Nasılı 149
3.2.4.2.3. Sözün Muhatabı 152
3.2.4.2.4. Mahlas Beyitlerinde Şair 154
3.2.4.2.6. Soyutun Somutla Anlatımı 159
3.2.4.2.7. Kavramlar Arası Zıtlık 160
3.2.4.2.8. Kelime ve Cümle Tekrarları 161
3.2.4.2.9. Şart/Koşul İlişkisi Kurma 163
3.2.4.2.10. Kıyas Yapan Cümle Yapısı 164
3.2.4.2.11. Cevap Beklenmeyen Soru Kalıpları 165
3.2.4.2.12. Dua ve İstimdat Dili 167

3.2.4.2.13. Öğretici Bir Formasyon Dili 169
3.2.4.2.14. Nüktedânlık 171
3.2.4.2.15. İçtenlik ve Samimiyet 172
3.2.4.2.16. Dönüşüm ve Değişimi Kullanan Tedrici Bir İfade Tarzı 172
3.2.4.2.17. Kaynağı Hedefleyen Bağlantısal Bir Yaklaşım 174
3.2.4.2.18. Şairin Sanatsal Takibi 176
4. AZÎZ MAHMÛD HÜDÂYÎ DÎVÂNI SÖZLÜĞÜ 178
4.1. Sözlük Kullanım Kılavuzu 178
4.2. Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük 184
A/A/‘A 184
B 311
C 430
Ç 469
D/Ḍ 483
E 554
F 635
G/Ġ 665
H/Ḥ/Ḫ 775
I/‘I 907
İ/Ī/‘İ 912
K/Ḳ 1040
L 1176
M 1203
N 1324
O/‘O 1395
Ö/‘Ö 1448
P 1456
R 1468
S/Ṣ/S 1506
Ş 1639
T/Ṭ 1670
U/Ū/ʻU/ʻŪ 1733
Ü 1762

V 1764
Y 1814
Z/Ż/Ẓ/Ẕ 1882
SONUÇ 1916
KAYNAKÇA 1919
EKLER 1935
ÖZGEÇMİŞ 2016

ÇİZELGELER DİZİNİ

Tablo 1. 3.1. Nazım Şekli Tespit Cetveli 65
Tablo 2. 3.2. Vezin Tespit Cetveli 71
Tablo 3. 3.3. Âyet Tespit Cetveli 93
Tablo 4. 3.4. Hadis Tespit Cetveli 94
Tablo 5. 3.5. Atasözü Tespit Cetveli 94
Tablo 6. 3.6. Deyim Tespit Cetveli 106
Tablo 7. 3.7. Dua İfadesi Tespit Cetveli 108
Tablo 8. 3.8. Kelâm-ı Kibar Tespit Cetveli 109
Tablo 9. 3.9. Harf Sıralı Kelime Etimolojisi Tespit Cetveli 136
Tablo 10. 3.10. Harf Sıralı Arkaik Dönem Türkçe Sözcük Cetveli 141

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.3.1. Nazım Şekli Kullanım Oranı 49
Şekil 2.3.2. Kalıp İfadelerin Toplam Kelime Sayısına Oranı 90
Şekil 3.3.3. Tasavvufî Terim ve Remizlerin Lügattaki Tanıklı Sözcüklere Oranı .. 132
Şekil 4.3.4. En Çok Kullanılan Sözcükler ve Kullanım Sıklık Oranı 134

SİMGELER DİZİNİ (ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ)

آ	a, ā, e
أ	a, e, ı, i, u, ü
ء	’
ب	b
پ	p
ت	t
ث	s̲
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	z̲
ر	r
ز	z
س	s
ش	ṣ
ص	ṣ
ض	ḍ, ż
ط	ṭ
ظ	z̧
ع	‘
غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	k ,g
ڭ	ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v; o, ō, ö, u, ü, ū
ه	h; a, e
ى	y; ı, i, ī

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e.	Adı geçen eser
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviri
D.	Dîvân
Doç.	Doçent
Dr.	Doktor
Edt.	Editör
G.	Gazel
KL.	Kubbealtı Lügatı
Krş.	Karşılaştır
MEB.	Millî Eğitim Bakanlığı
Mf.	Müfret
Mhm.	Muhammes
Mrb.	Murabba
Msr.	Mısra
M.	Mesnevi
m.ö.	Millattan önce
Msb.	Müsebba
Msd.	Müseddes
Krş.	Karşılaştırınız
Kt.	Kıt‘a
Koş.	Koşma
N.	Nazm
nr.	Numara
ö.	Ölüm
Prof.	Profesör
s.	Sayfa
tas.	Tasavvuf
TDV.	Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA.	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
vr.	Varak
yy.	Yüzyıl

1. GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Önemi ve Amacı

Toplumların hafızasının gelecek kuşaklara aktarımı, söz üzerine yapılan yatırım ve tasarruflarla doğru orantılıdır. Sözün ve onun estetiğe taraf pratiklerinden biri olan edebî metnin; içinde bulunduğu devir, coğrafya, kültür gibi toplumun kimliğine dair dokulardan etkilenmemesi düşünülemez. Bu nedenle toplumsal kimliği oluşturan tüm bu yapılar, edebî metinlerin anlam manzumesinde sırlanmıştır. Umumun fikrini daha örtük ve derinden bir anlamlandırma ve sanatsal bir gayeyle okuyucuya sunan ve bir edebî metin olma özelliği gösteren şiir de topluma ayna ve ışık olmuştur. Evvelki dönem kültürel kodların anlaşılmasında, şiirin sanatsal ve estetik tavrının bilinmesi önem arz eder. Bu bilme gayretine destek olmak amaçlı kültürümüzde *hâşiye, hâmiş, ta'lîk, telhîs, tahlil, tefsîr ve şerh* adlarıyla ve modern zamanların kendi enstrümanlarıyla pek çok çalışma gerçekleşmiştir (Ceylan, 2007, s. 1-5). Bağlamsal bakışın bir yansıması olan bu çalışmalar, metnin merkeze alınmasına dayalıdır. Metnin en küçük anlam birimi olan sözcükleri, o metnin anlamsal kurgusunda değerlendiren ve Batı'da *concordance* tipi sözlükler olarak adlandırılan (Şenödeyici, 2011, s. 1) yöntem de yukarıda zikredilenleri hatırlatır. Bu tip çalışmalar bir dönemi etkileyen Klasik şiiri, halk şiirini ve tasavvufî muhtevaya sahip şiirleri anlamak için de oldukça elverişli bir pratiğe sahiptir. Bu yönüyle dîvânların irdelenmesi ve dîvânlar üzerinde yapılacak konu, dil ve üslûba dair çalışmalar, yüzyıl olarak şâirin yaşadığı döneme, içinde yaşadığı tinsel ve sosyolojik yapıya ve dahi yaşadığı dönemin şiir zevkine ulaşmaya çalışanlara kaynaklık etmesi yönüyle bu çalışma yöntemi, önem arz eder. Bir başka ifadeyle bir bağlam çerçevesinde şiirlerin yorumlanması, aynı kelimelerin farklı anlamlarının tespit edilmesi ve bu özelliklerin hem tasavvufî hem de klasik şiirin ortak dil malzemesi düşünüldüğünde geneli kapsaması önem arz etmektedir.

Bu dikkatten, öne aldığımız Aziz Mahmûd Hüdâyî'ye ait *Dîvân-ı İlâhiyât*'ın bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğünü oluşturmak, ortak şiir malzemesini tespit etmek, onun, edebî dünyasının ve onun gibi tasavvufî mahiyette şiir vücuda getiren diğer mutasavvıf şâirlerin anlaşılması açısından oldukça mühimdir. Bundan sebep

bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük alanında tasavvufî içerikli bir dîvân üzerine yapılacak ilk doktora çalışması olması yönüyle de tez çalışmamız, önemli bir sorumluluğu yüklenmektedir.

Sözü edilen eserdeki şiirlerin söz varlığı, şiirlerdeki kelimelerin fonotik ve semantik olarak farklı kullanımları, anlam katmanlarının tespit edilmesi, anlam katmanlarının bir bağlam çerçevesinde düşünülerek *Dîvân-ı İlâhiyât*'ın bağlamlı bir dizini ve işlevsel bir sözlüğünün oluşturulması tezin temel amacıdır.

Dîvân-ı İlâhiyât'taki kelimelerin muhteva bütünlüğü, kullanılış şekilleri ve şâirin mutasavvıf olması dikkate alındığında Hüdâyî'nin tasavvufî şiir poetikasının verilmesi de tezin bir diğer amacını gerekli kılmaktadır.

Ayrıca *Dîvân-ı İlâhiyâtı*'ndan ve sâir eserlerinden de istifadeyle hayatı, eserleri, sosyal yaşamı, örnek aldığı şahsiyetler, mutasavvıf kimliği ve çok yönlü kimliği de tartışılacaktır. Bu yönüyle tezin divan, halk ve tasavvufî şiir gelenekleriyle ilgili yapılacak benzer çalışmalara yarar sağlaması da amaçlanmaktadır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Çalışmamız temel motivasyon olarak Aziz Mahmûd Hüdâyî'nin tasavvufî şiirlerini ihtiva eden *Dîvân-ı İlâhiyât*'ının söz varlığı bakımından incelenip aynı eserin bağlamlı dizinin ve işlevsel sözlüğünün hazırlanmasından oluşmaktadır. Ayrıca hayatı ve poetikasının küçük hacimli tahkiki de çalışmanın sınırlılıkları arasındadır. Bu sınırlılığa hizmet edecek olan çalışmamızda adı geçen eserin -mevcut bilgiler ışığında- istinsah tarihi en eski nüshası olan Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Bölümü 2372/2'de kayıtlı 1040/1640 tarihli harekeli nüshası dikkate alınmıştır. Bu nüshayı, *Mustafa Tatçı ve Mustafa Yıldız, Aziz Mahmûd Hüdâyî Dîvân-ı İlâhiyât Tıpkıbasım ve Çeviriyazı* adıyla ilk defa 2005 yılında yayımlamışlardır. Söz konusu kitap, tezimizin alt zeminini ve hareket noktasını oluşturmaktadır.

İlgili eserde sınırlı sayıda salt Arapça ve Farsça şiir bulunmaktadır. Çalışma, kelime ve eklerin gösterimi yoluyla anlamlandırılması esasına dayandığı için bu kapsamdaki

(Arapça, Farsça) şiirler semantik değerlendirmeye tabi tutulmamış[1], bunlara dair sadece şekil ve künye bilgileri paylaşılmıştır.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamız, temel prensipleri itibariyle metinde ifade edilen sözcük ile kastedilen anlamı tahlil, temsil, işaret, iz, mesaj, değer, hatırlatma gibi (Önal, 2020, s. 91) iz düşümlerle bir araya getirme gayreti olan ve c*oncordance* ismiyle bilinen, anlamın metnin bağlamından çıkartıldığı bir yönteme dayanmaktadır.

Metnin merkeze alındığı ve kelimenin, bağlı bulunduğu metin üzerinden anlamlandırıldığı bu yöntem, ilk olarak Batı'da ortaya çıkmıştır. Önceleri daha ziyade *İncil* ve *Tevrat* metinleri üzerine yoğunlaşan, sonraları edebî metinlere kadar uzanır bir yaygınlık gösteren bu yöntemle XX. yüzyılın başından itibaren pek çok Batı ve Doğu edebiyatı ürünü sonraki neslin anlam idrakine sunulmuştur (Öztürk, 2007, s. VII). Türkiye'de bu yöntemle oluşturulmuş çalışmaların merkezinde *-doktora tezimizin de dahil olduğu-* kısa adıyla TEBDİZ (Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü) isimli proje yer alır. Bu projenin temelleri 2007 yılında Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK'ın danışmanlığında Furkan ÖZDEMİR'in hazırladığı *Bâkî Dîvânı Sözlüğü* ve Özer ŞENÖDEYİCİ'nin hazırlamış olduğu *Nâ'ilî Divanı Sözlüğü* isimli doktora çalışmalarıyla atılmıştır. Projenin kurumsallaşmasıyla birlikte sayıları onlarla ifade edilen yüksek lisans ve doktora çalışmalarıyla klasik edebiyatın tüm bileşenlerine dair yeni değerlendirme ve yorumlar da hayat bulmuştur.

Metin merkezli bir anlayışla sürdürdüğümüz sözlük çalışmamız, TEBDİZ sisteminin sağladığı bilgisayar altyapısının kolaylığından istifade etmiştir. Sistemin düzgün ve amaca uygun çalışabilmesi için ilgili eser, word programına transkript edilmiş; bu işlemde de eserin dayanağı olan *Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Bölümü 2372/2'de kayıtlı 1040/1640 tarihli harekeli nüshası* referans alınmıştır. Sisteme yüklenen eser; kelime, kelime grupları (âyet, hadis, kelâm-ı kibar, atasözü,

[1] Mustafa Tatçı ve Mustafa Yıldız'ın, *Aziz Mahmûd Hüdâyî Dîvân-ı İlâhiyât Tıpkıbasım ve Çeviriyazı* isimli eserinde Arapça ve Farsça şiirlerin Türkçe karşılıkları, çalışmanın 526-529. sayfaları arasında verilmiştir. Konuya dair bilgi için bkz., (Tatçı ve Yıldız, 2005).

deyim), tamlamaya ve bileşik yapıya dayalı sözcük grupları şeklinde bağlama göre anlamlandırılmıştır.

Kelime ve sözcük gruplarının anlamlandırılması sırasında sözlükler[2], tezler, ansiklopediler ve bağlamı yansıtan kaynaklardan çokça yararlanılmıştır. Metin bağlamının veya kaynakların yeterli gelmediği durumlarda da konunun uzmanı şahısların tecrübesine müracaat edilmiştir. Anlamlandırma işleminden sonra harf sırasına dayalı bir dizin hâline dönüşen sözlüğün sağlıklı bir şekilde kullanılabilmesi için ilgili bölümün başına *Sözlük Kullanım Kılavuzu* hazırlanmıştır. Böylece sözlük, pek çok açıdan fayda sağlar bir görünüm kazanmıştır.

Tez çalışmamız, giriş dahil dört bölümden oluşmaktadır. Girişten sonraki 2. bölümde eserinin bağlamlı sözlüğünü hazırladığımız Aziz Mahmud Hüdâyî'nin hayatı, çok yönlü kimliği ve eserleri üzerine, literatür ve kendi eserleri merkezli güncel bir tanıtıcı çalışma yapılmıştır.

Hüdâyî'nin şiir sanatı üzerine hazırlanan 3. bölüm, mutasavvıf bir şair olması yönüyle *Tasavvufî Şiir Poetikası* üst başlığıyla verilmiştir. Bu başlığa bağlı olarak poetika kavramının serencâmı, estetik ve tasavvufla ilişkisi ele alınıp Hüdâyî şiirinin poetik değerleri, alt başlıklarla verilmeye çalışılmıştır.

---

[2] Çalışmada kelimenin bağlamına göre; Ahmet Vefik Paşa'nın *Lehçe-i Osmânî*, Ömer Asım Aksoy'un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İlhan Ayverdi'nin *Misalli Büyük Türkçe Sözlük (Kubbealtı Lügatı),* Ethem Cebecioğlu'nun *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü,* Çevrimiçi Türkçe Köken Bilim Sözlüğü *(https://www.etimolojiturkce.com/),* Ferid Devellioğlu'nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,* Cem Dilçin'in *Yeni Tarama Sözlüğü,* TDV'nin *Dinî Kavramlar Sözlüğü,* Mehmet Doğan'ın *Doğan Büyük Türkçe Sözlük,* Zafer Erginli'nin editörlüğünde hazırlanan *Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,* Kemal Eyüboğlu'nun *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler-Tabirler*, Hüseyin Remzi'nin *Lugât-ı Remzî*, Hüseyin Kadri'nin *Türk Lügâti (Türk Dillerinin İstikakı ve Edebî Lugâtları),* Deniz Karakurt'un *Türk Dillerinden Anadolu Türkçesine Aktarma Sözlüğü,* Abdürrezzak Kâşânî'nin *Tasavvuf Sözlüğü,* Reşad Ekrem Koçu'nun *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü,* Muallim Naci'nin *Lugat-ı Nâcî* ve *Istılâhât-ı Edebiyye*, Mehmet Zeki Pakalın'ın *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* İskender Pala'nın *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü,* Ahmet Nedim Serinsu'nun editörlüğünde hazırlanan *Dinî Terimler Sözlüğü,* Suâd el-Hakîm'in *İbnü'l Arabî Sözlüğü,* Şemseddin Sami'nin *Kâmûs-ı Türkî*, Şeyhü'l-İslâm Mehmed Esad'ın *Lehçetü'l-Lugât*, Selami Şimşek'in *Tasavvuf Edebiyatı Terimleri Sözlüğü,* Ziya Şükûn'un *Gencîne-i Güftâr Ferheng-i Ziyâ*, Tahirü'l-Mevlevi'nin *Edebiyat Lugatı*, Mertol Tulum'un *Yüzyıl İstanbul Türkçesi ve Söz Varlığı,* Süleyman Uludağ'ın *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,* Mehmet Yılmaz'ın *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler* ve *Kültürümüzde Âyet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)* isimli sözlük çalışmalarından istifade edilmiştir. Adı geçen isim ve çalışmalar kaynakça kısmında gösterilmiştir.

Çalışmanın 4. ve ana kısmı olan *Aziz Mahmud Hüdâyî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)* üst başlığında eserin söz varlığı, kelime ve kelime grubu olarak bir dizin hâline gelecek şekilde anlamlandırılmıştır. Ayrıca eserin orijinal nüshası ve referans alınan çalışmada, nazım şekilleri tespiti yapılmadığından bu başlığa dair hususî bir gayret sergilenmiş ve eserdeki tüm manzumelerin şekil tespiti yapılarak sözlük kısmının künye kısmında bu bilgiler kullanılmıştır.

Tezin son kısımlarında, çalışmadan elde edilen yararlılık ve katkılar *Sonuç* başlığıyla; yararlanılan kaynaklar *Kaynakça* başlığıyla; sözlük kısmının madde başlıkları ve kavramlar dizini *Ekler* başlığıyla verilmiştir.

2. AZÎZ MAHMÛD HÜDÂYÎ

2.1. Hayatı

2.1.1. Adı ve Ailesi

Anadolu coğrafyasında, XVI. asrın ikinci yarısıyla XVII. asrın ilk yarısında yaşamış ve Aziz Mahmud Hüdâyî tam adıyla şöhret kazanmış olan mutasavvıfın gerçek adı Mahmud'dur (Kâtib Çelebi, 2016, s. II/683; Atâyî, 2017, s. II/1858; Evliya Çelebi, 1996, s. I/205; Atâyî, 2017, s. 1858). Tam adındaki 'Aziz' lakabı ondan bahseden eserlerin onun şahsıyla ilgili isimlendirmesi olsa gerektir (Yılmaz, 1999, s. 42). Şiirlerinde mahlas olarak kullandığı 'Hüdâyî' ismi de ona şeyhi Üftâde (ö. 988/1580) tarafından verilmiştir (Yılmaz, 1999, s. 43). Bunların dışında kimi kaynaklarda 'Seyyid' (Şenocak, 1970, s. 9; Tansel, 1967, s. 1) ve 'el-Üsküdârî' (Hüdâyî, 2014, s. 7) künyelerinin de kullanıldığı görülür.

Nesebinin peygambere dayanması -seyitliği- sebebiyle yeşil sarık taktığı (Hüseyin Vassaf, 2015, s. III/15) kaynakların bahis konusu ettiği onun başka bir yönüdür . Ayrıca *Dîvân-ı İlâhiyât*'ının iki naatında geçen;

> Ceddüm ü pīrüm sulṭān
> Sensin yā Resūla'llāh *(Hüdâyî, Koş. 11/23, s. 95)*

> N'ola eylerseñ Hüdāī'ye naẓar
> Ceddüm ü pīrümsin iy kān-ı 'aṭā *(Hüdâyî, G. 22/14, s. 95)*

ifadeleri bu yargıyı doğrular niteliktedir. Diğer taraftan Hüdâyî çağdaşı ve aynı zamanda onun müntesibi olan Kâf-zâde Fâizî'nin (ö. 1031/1622) Hüdâyî ile ilgili söylediği;

> Mirās-ı sitān-ı sırr-ı Aḥmed
> Zībende-sülāle-i Muḥammed *(Kâf-zâde Fâizî, M. 291, s. 95)*

beyti de bu gerçeğe referans teşkil edebilir.

Kaynaklarda babasının Fadlullah b. Mahmud isimli bir zât olmasının dışında net bir bilgi yoktur (Tezeren, 1987, s. 1). Bunun yanında Gibb (ö. 1901), *Osmanlı Şiir Tarihi* adlı eserinde künyesini Helvacızâde olarak verse de (Gibb, 1999, s. 160) bu durumu doğrular başka bir kaynak yoktur.

Mihrimah Sultan'ın (ö. 985/1578) kızı ve Kanunî'nin torunu olan Ayşe Sultan'la (ö. 1003/1595) evlendiğine dair kanıta muhtaç rivayetler de vardır. Buna sebep olarak Ayşe Sultan'ın Hüdâyî dergâhı hazresinde medfun olması (Tezeren, 1987, s. 16), ölümünden sonra Aziz Mahmud Hüdâyî evkâfına mülhak edilen vakıfları (Yılmaz, 1999, s. 74) veya ilk eşinin isminin de Ayşe olması (Yılmaz, 2016, s. 19) gösterilebilir. Diğer taraftan *Dîvân-ı İlâhiyât*'ındaki bir müfrette geçen Vâlide Sultan ifadesinden Üsküdar'daki birçok yapının ve Hüdâyî dergâhına mülhak çokça vakfiyenin banisi olarak Ayşe Sultan'ın kastedilmiş olabileceği doğaldır:

Ḥażret-i Ḫallāḳ-ı 'ālem rāzıḳ-ı cümle cihān
Vālide Sulṭān'ı itsin 'izzetiyle kām-rān *(Hüdâyî, Mf. 197/1, s. 525)*

Kaynaklarda Hüdâyî'nin dördü erkek altı çocuğunun olduğu bilgisi vardır. Hayatta iken oğlan çocuklarının hepsi vefat eden Hüdâyî'nin yazdığı bir şiir de çocuklarından Mehmed ve Mustafa'nın vefatına duyduğu hüznün bir ifadesidir:

Ṣayd iderken hümā-yı 'irfānı
Uçdı ol şāhbāz-ı sulṭānī
Yūsufı çāha atdı iḫvānı
Ḳodı ḥasretde pīr-i Ken'ān'ı
Neyledüñ Muṣṭafā'yı ey fānī
Ḳande gitdi Muḥammed'üm ḳanı
Terk idüb bu sarāy-ı vīrānı
Belki cümle sivā-yı Sübḥān'ı
Ārzū itdi vech-i Raḥmānı
Ḳaṭreden geçdi buldı 'ummānı
Neyledüñ Muṣṭafā'yı ey fānī
Ḳande gitdi Muḥammed'üm ḳanı
Ṭañ mıdur bülbül itse efġānı

Żayi‘ itdi o verd-i ḫandānı
N’ola ger dökse bu gözüm ḳanı
Görmez oldı o māh-ı tābānı
Neyledüñ Muṣṭafā’yı ey fānī
Ḳande gitdi Muḥammed’üm ḳanı *(Hüdâyî, Msd. 1, s. 167)*

Bunun yanında erkek çocuklarından biri için sünnet merasimi düzenlemesi, etrafta çok konuşulmuş onunla ilgili ‘dünyaya meyletti’ söylentisi çıkmıştır (Yılmaz, 1991, s. 339). Hüdâyî’nin bu söylenti üzerine aşağıda başlangıç kısmı verilmiş *Dîvân-ı İlâhiyât*’ında geçen şiiri inşa etmiştir:

Alan sensin viren sensin ḳılan sen
Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Hüdâyî, Mrb. 57, s. 265)*
…

2.1.2. Doğum Yeri ve Tarihi

Hüdâyî’nin doğum yeri ile ilgili, kaynaklarda birbirinden farklı bilgilere rast gelinir. Bir Hüdâyî takipçisi İsmail Hakkı Bursevî (ö. 1137/1725) *Silsile-i Celvetiyye* isimli eserinde onun Koçhisarlı olduğu (Bursevî, 291, s. 82) bilgisini aktarırken Evliya Çelebi (ö. 1095/1684[?]) *Seyâhatnâme* adlı eserinde; “…Anatolı’da Sivrihisar belîdesinde sürülüp meydana gelüp…” (Evliya Çelebi, 1996, s. I/205); Bursalı Mehmet Tahir (ö. 1925) *Osmanlı Müellifleri* eserinde “…mevsuk bazı karinelere göre Sivrihisarlı oldukları…” (Bursalı Mehmet Tahir, 1972: 126); Kâtip Çelebi (ö. 1067/1657) *Fezleke*’sinde; “…Anadolu’da Seferihisar’dan (Sivrihisar) zuhur idüp…” (Kâtib Çelebi, 2016, s. II/682); ve Atâyî de (ö. 1045/1635) *Şakaik* zeylinde; “…Anatolı’da vâki Seferihisâr (Sivrihisar) nâm belde-i mamûreden…” (Atâyî, 2017, s. II/1858) şeklinde devam eden açıklamalarıyla onun Sivrihisarlı olduğunu aktarmışlardır. Ancak Aziz Mahmud Hüdâyî üzerine doktora çalışması yapan Hasan Kâmil Yılmaz, onun *Vâkı‘ât* adlı eserinde geçen ve hususî özelliklerine atıfta bulunduğu kimi ifadelerden, doğduğu yerin Şereflikoçhisar olması ihtimalini daha kuvvetli bulur (Yılmaz, 1999, s. 45). Bu cümleden Sivrihisar, daha ziyade yetişme ve ilk tahsil dönemini geçirdiği yer olarak düşünülebilir. Doğum yeri hususundaki bu iki farklı görüş, Celvetî meşâyıhından Hasan Rızâyî (ö. 1050/1669)’nin;

Dahī ḥışn-ı ḥaşīnde vālideyni
Ḳoçḥisārī biri Seferîḥisārī [3]
Selâmet var ṭarīḳında efendi
Özü pāk vālideyni pāk-dārī

Dîvân'ındaki[4] dizelerinden anlaşılacağı üzere ebeveynlerinden birinin Şereflikoçhisarlı birinin de Sivrihisarlı olmasından (Yılmaz, 1999, s. 46) kaynaklıdır.

Doğduğu tarihle ilgili de bir netlik yoktur. Ancak daha ziyade iki tarih (948/1543, 950/1545) üzerinde durulmaktadır. Hususî hayatına dair bilgilere de tesadüf edilen *Vâkı'ât* adlı eserinde, şeyhinin bir sorusuna verdiği cevapta 948/1543 tarihi (Ziveren, 1987, s. 7) öne çıkmaktadır.

2.1.3. Öğrenimi

Kanunî (ö. 974/1566)'nin son zamanları ile II. Selim (ö. 982/1574)'in tahta çıktığı zamanlara tesadüf eden Hüdâyî'nin ilk tahsil yılları hakkında çok açıklayıcı ve kesin bilgilere sahip değiliz. Öğrenimine Sivrihisar'da başladığı, eseri *Vâkı'ât*'tan (Hüdâyî, 2014, s. 8); sonraki süreçte İstanbul'daki Küçük Ayasofya Medresesi'nde devam ettiği *Tezâkir*'deki ifadelerinden (Yılmaz, 1999, s. 47) anlaşılmaktadır

Burada devrin tanınmış âlimi Nâsırzâde Ramazan (ö. 984/1576)'ın öğrencisi; Küçük Ayasofya Camii şeyhi Halvetî meşâyıhından Nûreddinzâde Musluhiddin (ö. 981/1573)'in müridi olup (Yılmaz, 1999, s. 48) öğrenimine devam eder.

[3] Bu manzumedeki Seferihisar'dan kastedilen, Eskişehir'e bağlı olan Sivrihisar'dır. Eski adı Sivrihisar olan ve Osmanlının son döneminde Aydın vilayetine bağlı olan ilçe (günümüzde İzmir'e bağlı), Eskişehir'in ilçelerinden olan Sivrihisar'la karıştırılmaması için 1800'lü yılların sonunda isim değişikliğine gidip bugünkü ismini almıştır. İlçeyi 1672 yılında ziyaret etmiş olan Evliya Çelebi (ö. 1095/1684[?]) *Seyahatnâme*'sinde Seferihisar için "Sivrihisar" ismini kullanmıştır (Daş, 2007, s. 26).
[4] Söz konusu dizeler, Hasan Rızâyî'nin Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, nr. 3347'de kayıtlı *Dîvân*'ının vr. 152 b'sinde geçmektedir.

2.1.4. Resmî Vazifeleri

Hüdâyî'nin, Küçük Ayasofya Medresesi'nden hocası Nâsırzâde Ramazan (ö. 984/1576)'a medrese sonrası, Edirne Selimiye Medresesi (978/1571)'nde önce muîd [asistan] sonra mülâzım [stajyer] (Yılmaz, 1999, s. 48); birkaç yıl kaldıkları Mısır ve Şam'da ise nâib [kadı vekili] olduğu (Tansel, 1967, s. 2) bilgisi vardır.

981/1573'te hocası Nâsırzâde Ramazan (ö. 984/1576)'la Bursa'ya tayin edilir. Burada Ferhadiye Medresesi'nde müderrislik, Mahkeme-i Atik'te kadılığa karşılık gelen nâiblik yaptığını (Tezeren, 1987, s. 8) biliyoruz.

2.1.5. Tasavvufa İntisabı

Hüdâyî'nin tasavvufî yaşamla ilk irtibatı medrese yıllarına tesadüf eder. Küçük Ayasofya Camii şeyhi Halvetî meşâyıhından Nûreddinzâde Musluhiddin (ö. 981/1573)'in sohbet halkasına dahil olduğunu ve kendisine şeyhimiz diye hitap ettiği *Tezâkir* adlı eserde geçer (Yılmaz, 1999, s. 48). Onun bu sürece süreklilik kazandıramaması, medrese eğitimi sonrası hızlı bir şekilde Nâsırzâde Ramazan (ö. 984/1576)'ın yanında memuriyete başlaması olarak sebeplendirilebilir.

Hüdâyî'nin memuriyeti vesilesiyle kaldığı yerlerde oraların meşâyıhıyla irtibata geçtiğini (Güven, 2012, s. 111); Şam ve Mısır'daki görevleri sırasında Kerimüddin Halvetî'den dünyaya olan bağlılığını yok etmek için usûl-i esmâyı talim ettiğini *Vâkı'ât* adlı eserden (Tezeren, 1987, s. 8) anlıyoruz.

Halk arasında yaygın olarak geçen bir rivayette de Hüdâyî'nin Üftâde (ö. 988/1580)'ye bağlanmadan evvel Mehmet Dede olarak bilinen bir zâta intisap etmek istediği fakat bu zâtın Üftâde (ö. 988/1580)'yi işaret ederek müritlik talebini kabul etmediği (Tezeren, 1987, s. 10) geçer.

Yukarıda verilen bilgileri, Hüdâyî'yi Üftâde (ö. 988/1580)'ye ve dolayısıyla tasavvufa hazırlayan sebepler olarak görmek hoş bir tesadüften öte bir merakın ve ihtiyacın sonucu olsa gerektir. Öyle ki Bursa'ya gelmesiyle birlikte onu -bağlanmak kastıyla olmasa da- Kaygan Camii'nde Üftâde (ö. 988/1580)'nin sohbetlerinden istifade ederken (Yıldız, 2019, s. 1860) buluruz.

Fadlullah b. Mahmud'un, Üftâde (988/1580)'ye intisabından önce kadı elbisesiyle pazarda ciğer sattırılarak denemeye tabi tutulduğu (Hüdâyî, 2014, s. 8) birkaç menkabe ve manevî işaret neticesinde 984/1576 yılında bağlılığın gerçekleştiği aktarılır (Yılmaz, 1999, s. 51). Hüdâyî'nin, Bayramiyye'nin[5] Celvetî[6] kolunda (Yılmaz, 1999, s. 157) postta oturan Üftâde (ö. 988/1580)'nin terbiyesine girmesiyle birlikte resmî vazife olarak yürüttüğü ve *Dîvân-ı İlâhiyât* ve *Necâtü'l- Garîk* isimli eserlerinde gam, dert, terfi, gurur, zâhir bilgi olarak tavsif ettiği müderrislik ve nâiblikten de ayrılmış olur:

İlāhī çün ḫalāṣ itdüñ müderrislik ḳażasından
Viṣālüñ luṭf idüb ḳurtar bizi varlıḳ 'aẕābından *(Hüdâyî, Mf. 25/1, s. 511)*

Müderrislik ġam ü derd ü belā'dur
Ḳażā ḫōd cānib-i Ḥaḳ'dan ḳażādur *(Hüdâyî, Mf. 67/1, s. 514)*

Fażluñ ile çün ḫalāṣ itdüñ bizi tedrīsden
Yene ḥıfẓ eyle yā Rabbī nefsümüz telbīsden *(Hüdâyî, Mf. 183/1, s. 524)*

Manṣıb olsa ḳāḍīlar hīç kimseye ḳılmaz naẕar
Kim deñilmişdür izā cāe'l ḳaḍā a'miye'l-baṣar *(Hüdâyî, Mf. 68/1, s. 514)*

Bu ẓāhir bildigüñe olma maġrūr
Ṣaḳın kim ma'rifetden olasın dūr[7] (*Hüdâyî, M.1/7*, s. 86)

2.1.6. Seyr u Sülûku (Manevî Eğitimi)

Fadlullah b. Mahmud'un, Hüdâyî olma yolundaki başlangıç zamanı otuz altı yaş civarıdır. Bu yaşında Şeyhi Üftâde (ö. 988/1580)'nin ondan ilk olarak yapmasını istediği mal ve mülkten feragat, müderrislikten ayrılma ve nefsini ayaklar altına

[5] Hacı Bayram Veli (ö. 833/1429-30)'nin Ankara ve çevresinde kurduğu *Bayramiyye* tarikatı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., (Bayramoğlu ve Azamat, 1992, s. 269-273).
[6] *Bayramiyye* tarikatının bir kolu olan *Celvetiyye* ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., (Yılmaz, 1993, s. 273-275).
[7] Bu beyit, Muzaffer Ergür ve Adalet Çakır'ın hazırladıkları *Külliyât-ı Hüdâyî* eserinde geçmektedir. Bilgi için bkz., (Ergür ve Çakır, 2019).

alması olmuştur (Yılmaz, 1999, s. 52). Bu cümleden, sülûkunda sıkı bir riyâzât ve mücâhedeyle olağanüstü hâlleri tecrübe etmeye başlayan Hüdâyî (Kâtib Çelebi, 2016, s. II/682) üç yılın sonunda hilafet almaya hak kazanıp (Şenocak, 1970, s. 11) şeyhi Üftâde'nin halifelerinden biri olur.

Sülûkuna dair yaşadıklarını ve rüyalarını *Vâkı'ât* isimli eserinde de belli ölçüde paylaşmış olan Hüdâyî (Hüdâyî, 2014, s. 8) aynı eserde şeyhinin hilafet teklifine, Sivrihisar'a görevlendirilmesine ve kendisine Hacı Bayram tâcı giydirilmesine de değinmiştir (Yılmaz, 1999, s. 53). Ayrıca *Dîvân-ı İlâhiyât*'ta geçen bir beyitten 50 yaşına varıncaya kadar onun çok defa erbaine girdiğini üstü kapalı da olsa anlayabiliyoruz:

Sebzeyi yabanda mı buldı ṣanursın nev-bahār
Çekdi ḫamsīnüñ içinde nice nice erba'īn *(Hüdâyî, Mf. 33/2, s. 511)*

Dîvân sahibi şâirlerden Şekûrî (ö. 1180/1766) ve Molla Murad (ö. 1848), Hüdâyî'nin Üftade (ö. 988/1580)'den manevî terbiyeyi alıp sülûkunu tamamlamasını dizelerinde işlemişlerdir:

Hüdāī' Üftāde'den mezūn oldı
Ḫāce Bayrām Velī dirler pīrüme *(Şekûrî, 302, s. 258)*

Sülûkı hem ṭarīḳ-ı Ḥaḳḳ'a şeyḫ Üftāde'den düşdi
Bu yoluñ ulı şâhı gizli sulṭānı Hüdāī'dür *(Molla Murad, 22, s. 96)*

2.1.7. Şeyhliği Dönemi

Bayramiyye'nin Celvetî kolunda terbiye görüp (Yılmaz, 1999, s. 157) Celvetiyye'yi bir tarikat olarak teşekkül ettiren (Yılmaz, 1993, s. 273) ve sülûkunu üç yılda tamamlayan Hüdâyî, 987/1579'da şeyhi tarafından memleketi Sivrihisar'a halife olarak gönderilmiştir. Ancak birkaç ayı aşmayan bu ikamet, şeyhini ziyaret maksatlı Bursa'ya gelmesi ve şeyhinin 988/1580'de vefat etmesiyle (Hüdâyî, 2014, s. 9) sona erdiği ve Hüdâyî'nin Sivrihisar'dan ailesini alıp Rumeli ve Balkan'lardaki farklı merkezlerde bir müddet kaldığı, eseri *Tezâkir* ve müellifi belli olmayan *Menâkıb-ı Hüdâyî* adlı eserde manzum olarak bahis konusu edilmiştir (Yılmaz, 1999, s. 54-55):

Çünki bildüñ bu ṭarīḳın
Dinle şerḥ idem ḥaḳīḳat ḳālini
Çün e‘izze bize ḫidmet eyledi
Rūmeli’ne seyre da‘vet eyledi
Zaġraeski’sine hem buldıḳ vuṣūl
Ol vilāyetler bizi ḳıldı ḳabūl

Balkan ve Rumeli ikametinin ardından İstanbul’a döner ve Şeyhülislâm Hoca Saadeddin Efendi’nin ricasıyla eğitiminin ilk yıllarına şahitlik eden Küçük Ayasofya Camii’nin tekke şeyhi olan (Ertan, 2001, s. 24) Hüdâyî, diğer taraftan Fatih Camii’nde vâizlik, müfessirlik ve muhaddislik görevlerinde bulunur (Atâyî, 2017, s. 1859).

1588’de Hüdâyî dergâhının şimdiki yerine inşa edilen tekke binası 1589 yılında tamamlanmıştır (Hüdâyî, 2014, s. 9). Bayramîlikten ayrılan, Celvetîlik yolunun kurucusu olan (Gölpınarlı, 1993, s. 67), ömrünün sonuna kadar burada irşat faaliyetlerine devam eden ve üç haccettiği rivayet edilen (Yılmaz, 1999, s. 74) Hüdâyî’nin kaynaklarda yüz yetmiş bin mürîdi olduğu (Evliya Çelebi, 1996, s. I/205) ve kimi kaynaklarda kırk sekiz (Bursalı Mehmet Tahir, 1972, s. 129); kimi kaynaklarda da 60’ı aşkın halifesi olduğu (Yılmaz, 2007, s. 362) bilgisi vardır.

Şeyhliği döneminde Üsküdar Mihrimah Sultan Camii’nde perşembe günleri; temel atma şeyhliğini yaptığı (Evliya Çelebi, 1996, s. I/87) Sultan Ahmet Camii’nde de her ayın ilk pazartesi günü halka vaaz u nasihatte bulunduğu (Kâtib Çelebi, 2016, s. II/683) kaynaklarda geçer.

Tezâkir adlı eserinden Hüdâyî’nin şeyhlik makamını sadece tekke içi irşat çalışmalarında değil; Ferhad Paşa (ö. 1004/1595) ile birlikte katıldığı İran seferinde de ordu şeyhi[8] olarak (Ekin, 2008, s. 175) bu makamın hakkını verdiğini anlıyoruz.

[8] Osmanlı ordusunda askeri gaza ve cihada teşvik ederek onların moral gücünü yükseltip duâda bulunan kişi. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz., (Ekin, 2008, 167-179).

2.1.8. Vefatı

Farklı ömür meratiplerinden geçip doksan yaşa varan bereketli ve faydalı bir yaşama sahip Hüdâyî, 1038 Safer 3/1 Ekim 1628 tarihinde Üsküdar'da vefat etmiştir (Yılmaz, 1999, s. 75). Müritliğinden ölümüne kadar ki döneme ait pek çok kerametinden söz edilen (Şenocak, 1970, s. 17-22) Hüdâyî'nin soyu kızlarından devam etmiş (Yılmaz, 2016, s. 28), pek çok kişi, ölümü sonrası onun için çok sayıda tarih[9] düşürmüştür.

2.2. Çok Yönlü Kimliği

Geçmişten günümüze toplum tarafından daha ziyade mutasavvıf kimliğiyle tanınan Hüdâyî Efendi'nin şeyhliği dışındaki çok yönlülüğü, aşağıdaki bölümde konu edilmiştir.

2.2.1. Bilgeliği

Birçok tarihî kaynakta XVI ve XVII. yüzyıllardaki etkinliği, nüfûzu ve bilgeliği yönüyle çokça zikredilen (Tezeren, 1987, s. 40) Hüdâyî, Hüseyin Vassâf'ın (ö. 1929) *Sefine-i Evliyâ*'sında, toplumun tüm kesiminden insanları kucaklayan ve etkisi altına alan insan (Hüseyin Vassaf, 2015, s. III/18) olarak tavsif edilmiştir.

Devletin tüm kurumlarıyla siyasî, dinî, iktisadî ve sosyal yönden zayıflamaya başladığı bir dönemde yaşayan Hüdâyî; yazdığı eserler, mektuplar ve gerçekleştirdiği irşat çalışmalarıyla bu problemlere kendi gücü nispetinde katkı sunmaya çalışmış, özellikle sıkıntılardan çıkış yolları için ulemâ, meşâyıh ve devlet adamları gibi toplumu yönlendiren kesimlerle sıkı diyaloglar kurmuştur (Güven, 2012, s. 109-112). Söz konusu bu sıkı ilişkilerde mektup yazışmaları önemli bir yer işgal eder. *Tezâkir* olarak da bilinen ve hususî yazdığı mektuplardan oluşan seçkileri sayesinde padişahlarla güçlü ve iyi ilişkiler kurmuştur. III. Murad (ö. 1003/1595)'la başlayan I.

[9] Hüdâyî'nin ölümü üzerine düşülen tarihlere (Şenocak, 1970) eserinden bakılabilir.

Ahmed[10] (ö. 1026/1617) ve II. Osman[11] (1031/161622)'la da devam eden bu mektuplaşmalarla yönetici ve halk arasındaki iletişim engelinin kalkması sonucu da doğmuştur (Kemal, 2005: 67). Yüz yetmiş iki adetinin sâir padişahlara yazıldığını öğrendiğimiz bu mektupların çoğunluğu, III. Murad[12] (ö. 1003/1595)'la (Güven, 2012, s. 114-130) ilgili olanlardır.

Hüdâyî, toplumun özelini ve genelini ilgilendiren farklı konularda kanaatini bildirip yönlendirmesini yapmıştır. Öyle ki XVI. yy.'nin sonlarına doğru iyiden iyiye hissedilen ordudaki sıkıntılar, devlet mekanizmasındaki düzensizlik, donanmanın güçlendirilmesi, hac yollarında güvenliğin sağlanması, Anadolu'daki Celâlî İsyanları, dışarıdaki Lehistan tehlikesi ve Rusya'nın güçlenmesi gibi devlet için tehlike arz eden durumlarda mektuplar yoluyla yönetim merkezi ikaz edilmiş (Arı,

---

[10] Evliyâ Çelebi *Seyahatnâme*'sinde "…Sultan Ahmed Hân rikâbında piyâde gitmişlerdür." diyerek Sultan'ın Hüdâyî'ye olan hürmeti (Evliya Çelebi, 1996, s. I/205), Sultan'ın bir rüyasında Nemçe Kralıyla olan güreşinin Hüdâyî tarafından doğru tabir edilmesi ve akabindeki gelişmeler (Uzunçarşılı, 1977, s. III/94) ve Sultan Ahmet Camii'nin temel atma töreninde Hüdâyî'nin temel atma şeyhliği yapması (Evliya Çelebi, 1996, s. I/87) anılan bu iki kişi arasındaki yakın ilişkiyi gözler önüne serer. Ayrıca I. Ahmed (ö. 1026/1617)'in Hüdâyî'nin *'zikrullâh ile'* redifli şiirine Sultan'ın nazire yazması (Ergun, 1935, s. I/290) dikkate şayandır. Bu şiir örneğini, çalışmanın ileride yer alan *Şairin Sanatsal Takibi* bölümünde paylaşacağımız için burada örneklendirmiyoruz.

[11] II. Osman (1031/161622)'ın zevcesi Akîle Hanım ile olan nikahını Şeyhülislâm'a rağmen Hüdâyî'nin kıyması, Sultan'ın görevden azlettiği Halil Paşa'nın Hüdâyî'ye sığınması ve tekrar göreve taltifi ve devletin karışık olduğu dönemde padişahın hacca gitmemesi yönündeki Hüdâyî tarafından yapılan telkinler, söz konusu yakın ilişkiye dair birkaç örnektir. Konuyla ilgili daha detaylı bilgi için bkz., (Uzunçarşılı, III/1977).

[12] Hüdâyî'nin III. Murad (ö. 1003/1595)'la yakın olarak ilgilenmesi onun Osmanlı tahtında yirmi yıl saltanat etmiş olmasının dışında, Sultan'ın devlet işlerini olması gerektiği gibi sahiplenmemesi şeklinde de yorumlamak mümkündür. Zira ikili arasındaki mektuplar incelendiğinde ana konunun fetihler ve devlet mekanizmasının işleyişi olduğu görülecektir. Daha detaylı bilgi için Salim Güven'in *Çeşitli Yönleriyle Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Mektupları* çalışmasına bakılabilir (Güven, 2012). Ayrıca Hüdâyî'nin III. Murad'ın ölümü üzerine yazdığı rivayet edilen (Yılmaz, 1999, s. 61) *'eğlenmez'* redifli manzumenin yakın ilişkiye bir nişane olarak telakki edilmesi lazım gelir. Örnek olması açısından söz konusu manzumenin ilk dörtlüğü şu şekildedir:

Yalancı dünyāya aldañma yā hū
Bu dernek dağılur dīvān eglenmez
İki ḳapılı bir vīrānedür bu
Bunda ḳonan mihmān göçer eglenmez *(Hüdâyî, Koş. 13, s. 99-101)*
...

Bu manzumenin dışında direkt *Sultan Murad* isminin geçtiği bir manzumesi daha vardır. Fakat bu bilgiyi verirken Hüdâyî'nin devrinde hüküm sürmüş iki sultanın -III. Murad ve IV. Murad- varlığını hatırlatmak gerekir. Bu nedenle bu müfretin kime, ne zaman ve hangi sebeple yazıldığına dair elimizde bir bilgi yoktur:

Bā'is-i ıṣlāḥ-ı 'ālem Ḥażret-i Sulṭān Murād
Devletiyle eyleyüb dā'im cihānda 'adl ü dād *(Hüdâyî, Mf. 196, s. 525)*

2005, s. 46); hatta o dönemin vizyon ve teknolojik imkanlarında boğaza bir köprü ve bozulan asker ocağını ıslah fikri de (Güven, 1992, s. I/105) bunlara artı olarak eklenebilir.

Hüdâyî'nin, toplumun ictimâî durumunu ilgilendiren meselelerle ilgilendiğini ve bu konularda, sürece dahil olup inisiyatif kullandığını da görüyoruz. Zamanındaki medrese-tarikat çekişmesinde ana mevzu olarak karşımıza çıkan *'semâ ve raks'* gibi tartışmalarda, kimi zaman *'yarı ayakta zikretmek'* gibi ara bulmaya çalışıcı çözüm önerileri getirmiş (Tezeren, 1987, s. 48) kimi zaman da semâ zikrinin uygunluğu noktasında fikir beyan edip ve *Keşfu'l-Kınâ an-Vechi's-Semâ* isimli bir eser kalem alıp (Yılmaz, 1986, s. 273-274) meselenin suhuletle çözülmesi sorumluğunu kendince yerine getirmiştir.

Devlet içi meselelerden sayılan atama, yer değiştirme, terfi gibi uygulamalara zaman zaman Hüdâyî müdahil olmuş; hatta padişahın hışmına uğramış devlet büyüklerinin affedilene kadar sığınak yeri haline gelmiştir ki (Tezeren, 1987, s. 35-36) bu ancak onun toplumdaki bilge pozisyonunun herkesçe benimsendiği ile açıklanabilir. Bütün bu başlık altında yazılanlara ek olarak dönemin ve zamanın ruhunu okumaya katkı sağlaması ve yanlış anlaşılmalara mahal vermemesi adına tekke İslâm'ının temsil edildiği *Nakşibendîlik, Halvetîlik, Mevlevîlik, Celvetîlik* gibi yapıların zaman zaman merkezî otoriteyle sıkı münasebetler kurmuş olmalarına karşın asla *Safevîlik*[13] gibi siyasî bir ideoloji haline dönüşmediği (Ocak, 1998, s. 113) bilgisini hatırlatmak gerekebilir.

2.2.2. Musıkîşinâslığı

Medeniyet dairemizde musiki, hayata dair tüm duyguların icrası için bir istifade aracı olarak farklı formlarda kullanılmıştır. Tekkeler de kurumsal amaçlara uygun olarak kulun nefsiyle olan mücadelesinde, aşkı artırma ve ruhları arıtmada, ilahî neşe ve ritim duygusunu kişide hâkim kılmada musikiyi bir araç olarak kullanmıştır (Demirtaş, 2009, s. 215).

[13] XVI. yy. İran'ında Safeviyye Devleti hâline gelen bir tarikat. Ayrıntılı bilgi için bkz., (Öngören, 2008, s. XXXV/460-462).

Celvetiyye'de de musiki önemli bir yer işgal ederdi. Özellikle tekkenin zikir âyinleri[14], kişiyi cezbeye sokan bir müzik formuyla icra edilir (Özcan, 2005, s. 267), Ramazan Bayramı, mevlid ve âyin günleri gibi önemli vakitlerde besteli şiirlerin ve ilahilerin okunması gelenekten sayılırdı (Yılmaz, 1999, s. 305-308; Tansel, 1967, s. 8). Geleneğe dönüşen bu durum sayesinde Hüdâyî'den günümüze, Celvetiyye'de pek çok musikişinâs yetişmiştir. [15]

Aziz Mahmud Hüdâyî, bestelenmesi için birçok manzume kaleme almış, bunlardan tespit edilen dört tanesi günümüze kadar ulaşmıştır (Ergun, 2017, s. 87) fakat aşağıda belirttiğimiz bu dört şiirin sonuncusu (4 numaralı şiir) Hüdâyî'nin *Dîvân-ı İlâhiyât'*ında yoktur:

-1-

Taḥḳīḳ ider taṣdīḳini
Īmāna irmek isteyen
Bulur ḥayāt iḳlīmini
'İrfāna irmek isteyen *(Hüdâyî, Mrb. 65, s. 291-293)*
…

-2-

Ḳudūmuñ raḥmet ü ẕevk ü ṣafādur yā Resūla'llah
Ẓuhūruñ derd-i 'uṣṣāḳa devādur yā Resūla'llah *(Hüdâyî, G. 3, s. 73-75)*
…

-3-

Açıldı çün bezm-i elest
Devr eyledi peymānesi

[14] Celvetiyye yolunun zikir âyinlerinde usûl cehrî (sesli) zikir esası üzerinedir. Hüdâyî'nin tevhid zikri adını verdiği 'lâ ilâhe illallah' virdi yolun temel esmasıdır. Bununla beraber esmâ-i seb'a adı verilen -*Allah, Hu, Hak, Hay, Kayyum, Kahhar*- zikirler yol başındaki sâliklere telkin edilir. Celvetîlik ile ilgili detaylı bilgi için bkz., (Yılmaz, 1993, s. VII/273-275).

[15] Bu şahsiyetlerin hemen hepsi aynı zamanda Hüdâyî'nin pek çok şiirinin bestekârları olmuşlardır. Yetişen isimlerden *Divitçizâde Mehmed Tâlib Efendi, Abdurrahman Nesib Dede, Mehmed Ruşen Tevfikî Efendi, Abdülhay Efendi* ilk akla gelenler arasında sayılabilir. Konuya ilişkin bilgi için bkz., (Özcan, 2005, s. 269-273).

Andan içenler oldı mest
Ayılmadı mestānesi *(Hüdâyî, Mrb. 8, s. 37-39)*
…

-4-

Ey nefs-i şūm inṣāf idüb demediñ mi yā Hû
Ḳalbüñ günehden pāk idüb demediñ mi yā Hû

Manzûmeler sırasıyla; nevâ, çârgâh ve hicâz (1), nevâ (2), acem (3) ve hüseynî (4) makamlarında bestelenmiştir (Tansel, 1967, s. 15-19).

Hem güfte hem bestekâr olan Hüdâyî'nin pek çok şiiri, gerek tekke içi ve gerekse tekke dışından musikişinâslarca bestelenmiş (Özcan, 2005, s. 268) ve günümüzde de bestelenmeye devam edilmektedir.

Hüdâyî, sünnet ve şer'î kurallara bağlı olmasına karşın musikiye oldukça önem atfetmiş hatta musiki formunda icrâ edilen semâ zikrini savunmak için *Keşfu'l-Kınâ an-Vechi's-Semâ* isimli bir eser kaleme almış (Yılmaz, 1987, s. 273-274); ayrıca *Dîvân-ı İlâhiyât*'ının pek çok yerinde musikiye ait terim, makam ve çalgıları, düşüncesini açıklamak için metaforik birer araç olarak kullanmıştır:

Şeştā vü **çeng** ü **ṭanbūr**
Ḥaḳ'dan seni ider dūr *(Hüdâyî, N. 9/1, s. 501)*

Nevāñı gāh **'irāḳ** ü gāh **ḥicāz** it
Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Hüdâyî, Mrb. 76/12, s. 345)*

Geçür āşıḳlaruñ **ṣavt** u **ṣadā**dan
Güzer ḳılsun cemī'-i māsivādan *(Hüdâyî, Mrb. 13/13, s. 49)*

2.2.3. Âlimliği

Hüdâyî'nin yaşam sürdüğü Osmanlı coğrafyasındaki XVI ve XVII. yüzyıllar, ilmî açıdan kemâlini ispat eden şahsiyet ve eserleriyle klasik bir dönem olarak adlandırılabilir. Bilimden sanata, astronomiden dinî ilimlere kadar geniş bir yelpaze

bu dönemin olgun örneklerine sahne olur (Fazlıoğlu, 2007, s. 548). Bu yapının oluşmasında şüphesiz Osmanlı eğitim sisteminin temel yapısı olan medresenin büyük bir katkısı vardır. Hüdâyî'nin ilmî nizamdaki meratibe göre çocukluk ve ilk gençlik yılları, dinî ilimlerin yanında tıp, riyâziye [matematik], hey'et [astronomi], hendese [Geometri], hikmet, belâgat, mantık gibi ilimlerin de talim edildiği (İpşirli, 2003, s. 327- 328) medrese eğitimiyle geçmiş olmalıdır.

Hüdâyî'nin âlimliği, dünyevî ve uhrevî ilimlere vukûfiyeti sebebiyle zü'l-cenaheyn bir özellik gösterir. O, sufîliğiyle şöhret olmadan evvel Edirne, Mısır, Şam ve Bursa'da müderrislik ve kadılık hizmetlerinde (Tansel, 1967, s. 2); Hüdâyî ismine mâlik olduktan sonra da sırasıyla *Fethü'l- Bâb ve Refu'l-Hicâb* isimli eserini yazdığı Rumeli-Balkan coğrafyasında bulunmuştur. Sonraki süreçte İstanbul'daki sair camiilerde âlimlik vasfının gereği olarak vaaz, hadis ve tefsir çalışmalarına devam etmiş (Yılmaz, 1999, s. 55-58), tasavvuftan tefsire; fıkıhtan edebiyata kadar çok sayıda eser kaleme almıştır.

2.2.4. Lâle Yetiştiriciliği

XI. ve XII. yüzyıllarda Orta Asya'dan batıya doğru yayılmış olan lâle çiçeği, Türklerin muhayyilesinde hayat ve bereketi karşılayan bir simge ve bahar müjdecisi olmuştur (Atasoy, 2002, s. 128). Özellikle XVI ve XVII. yüzyıllarda süs bitkisi ve süsleme motifi olarak sıkça kullanılan ve bir döneme adını veren -*Lâle Devri/1718-1730*- lâle, Osmanlı tebaasında köylüsünden şehirlisine, padişahından ulemâ ve tarikat şeyhine kadar geniş bir kesimin ilgisini çekmiştir (Gökyay, 2002, s. 55).

Hakk'ın birliği ve tevhidin sembolleyeni olarak görülen (Mazak, 2005, s. 499) lâle, bir müridi sayesinde, uğraş olarak Hüdâyî'nin merakını da celp etmiştir (Koçu, 1958, s. I/385). Öyle ki XVII. yüzyılda kurulan *Çiçek Encümen-i Dânişi*nde [Çiçek Akademisi] *Mahmud Üsküdârî* ismiyle kayıtlı otuz dokuz lâle çeşidinin zikredilmesi (Baytop, 1998, s. 4) bu işin merakta kalmayıp bir uğraşa dönüştüğünün en açık göstergesi olmuştur.

Kanunî (ö. 974/1566) devrinde geliştiğine inanılan çiçekçilik kültürü (Atasoy, 2002, s. 63), lâle çiçeği özelinde İstanbullu olma özelliğini *Nûr-ı Adn* adıyla Şeyhülİslâm

Ebüssuûd Efendi (ö. 982/1574) ile kazanmış olmasına karşın çeşitlenmesi ve biçim kazanması Hüdâyî ile olmuştur (Mazak, 2005, s. 505). XIX. yüzyılda yaşadığı düşünülen ve bir tabip olduğu bilinen Mehmet Aşkî'nin *Takvimü'l Kibâr*'da bizzat Hüdâyî'nin lâle kelimesinin yazılışı ve ebced hesabının ism-i celâl [Allah] ile aynı olduğunu ve bu çiçeğe dikkatlice bakılmasının Hakk'ın nice sırlarını müşâhedeye vesile olacağını söylemesi (Karadaş, 2020, s. 563), lâleye verilen değeri iyice artırmış olmalıdır. Öyle ki Hüdâyî döneminde İstanbul ve özellikle Üsküdar'da bahçe düzenleme ve çiçek yetiştirmeye olan merakın arttığı bilgisi vardır (Turgut, 2005, s. 524).

2.2.5. Edipliği

Hayatını insan yetiştirmeye adamış olan Aziz Mahmud Hüdâyî, ardında tespit edilebilen otuza yakın eser bırakmıştır (Yılmaz, 1999, s. 107-125). Yazın türlerinin hepsi irşat çalışmasının bir enstrümanı olduğundan bu eserler sade ve anlaşılır bir tarzda kaleme alınmıştır. Bu sanat yönüyle o, halka fayda sağlamayı gaye edinen şuurlu bir düşünceyi benimsiyor gibidir.

Şiirlerindeki fikir ve düşünceyle Ahmed Yesevî'yi (ö. 562/1166); dil ve üslubundaki samimiyetle de Yûnus'u hatırlatan edip, gerek şekil gerekse ahenk unsurları açısından dîvân şiiri geleneğinin bir devamı sayılmaz. Belki de bu sebepten Hüdâyî, dîvân şâirleri arasında sayılmamış ve tezkirelere konu edilmemiştir.

Nesir dili zaman zaman uzun, birbirine bağlanmış ve iç içe geçmiş cümlelerden oluşan kimi zaman da seci ve aliterasyona kayan cümle ses yapısıyla[16] Hüdâyî'nin üslubu öğreticilik ve doğrudan anlatım üzerine kuruludur. Türkçenin yanında Arapça ve Farsçaya da vâkıf olan müellif[17], nesir türündeki eserlerinin çoğunu Arapça; manzum yazdığı eserleri de Türkçe[18] kaleme almıştır.Hatta aynı şiirde üç dili birlikte

---

[16] *Tarîkat-nâme* isimli eserinde geçen seci ve aliterasyona örnek teşkil edecek kullanımlardan bazı örnekleri buraya alıyoruz: "Mürîd-i müsterşîde, serrâda ve darrâda, şiddetde ve rehâda; eger kabul iderse sa'âdetüme eger kabul itmezse şe'âmetüme, zirâ şerî'at-i şerife esâs-ı küldür e'azz-i hayr-i sübüldür." vb. Diğer cümle örnekleri için bkz., (Hüdâyî, 2014: 83).

[17] Hüdâyî'nin Nâsırzâde Ramazan ile beraber birkaç yıl memuriyet için gittiği Mısır ve Şam gibi Arap coğrafyalarının bu dillere olan vukûfiyetindeki etkisi büyük olsa gerektir.

[18] Bunun yanında az da olsa *Dîvân-ı İlâhiyât*'da farklı şekillerde yazılmış Arapça ve Farsça şiirler bulunmaktadır. Eserde bir adet gazel, iki adet murabba, iki adet müsebba, on iki adet müfred, on bir

kullandığı mülemmâ[19] tarzı yazımlara da rastlamak mümkündür. Çalışmamızın poetika bölümünde detaylandıracağımız sanatı ve edebî kimliği üzerine söylenecek cümleleri bu başlık için yeterli görüyoruz.

2.3. Eserleri

Aziz Mahmud Hüdâyî'nin telif ettiği eserlerin sayısı ile ilgili, değişik kaynaklarda[20] birbirinden farklı bilgiler olmasına karşın eldeki veriler ışığında eser sayısının otuza yakın olduğu söylenebilir.

Değişik türde eserler veren Hüdâyî'nin teliflerinin temel amacının irşat, nasihat ve ikaz üzerine olduğunu, çoğunluğunun Arapça; bir kısmının da Türkçe kaleme alındığını gördüğümüz eserleri, mensur ve manzum olarak tasnif etmek de mümkündür. Eserlerinin hemen hepsinde düşüncesini temellendirmek için âyet, hadis, âriflere ait menkıbe ve kelâm-ı kibarlar kullanılmış, anlatımda etkinliğin yakalanması için konu, önem derecesine göre fasıllara bölünerek işlenmiştir.[21] Arapça kaleme aldığı eserlerinin birçoğu kendisinden sonra birçok mutasavvıf tarafından tercüme ve şerh edilip eser kenarlarına haşiyeler konmuştur (Ertan, 2001, s. 63). Bu onun eserlerinin sonraki dönemlerde bile güncelliğini koruduğunun bir göstergesidir.

2.3.1. Arapça Eserleri

2.3.1.1. Habbetü'l-Mahabbe

Arapça mensur bir eser olan ve üç bölümden meydana gelen *Habbetü'l- Muhabbe,* dikkatini Allah, peygamber ve ailesini sevme üzerine temellendirmiş didaktik formasyonlu bir eserdir. Konu bütünlüğünün içinde âyet, hadis ve âriflerin sözlerini

---

adet kıt'a ve on dört adet secili söz Arapçayla; üç adet kıt'a ve iki adet müfred de Farsça yazılmıştır. Bu şiirlerin detayı ve Türkçe tercümeleri için bkz., (Hüdâyî, 2005, s. 526-534).

[19] *Dîvân-ı İlâhiyât*'taki mülemmâ tarza örnek olabilecek *27, 75, 89, 49, 95, 115, 117, 162, 170, 173, 177, 178, 199, 200, 213, 217, 234* numaralı şiirler için bkz., (Hüdâyî, 2005, s. 526-534).

[20] *Seyâhatnâme* (Evliya Çelebi), *Fezleke* (Kâtip Çelebi), *Osmanlı Müellifleri* (Bursalı Mehmet Tahir), *Külliyât-ı Hazret-i Hüdâyî* (Mehmet Gülşen Efendi) gibi eserlerde, Hüdâyî'nin telif ettiği eser sayısı farklılık arz etmektedir.

[21] Nesir türündeki eserlerin çoğunda bu yöntem kullanılmıştır. Parçadan hareketle bütüne ulaştırıcı bir yol takip edilmiş, bu sebeple de konu fasıllar hâlinde okuyucuya aktarılmıştır.

referans olarak görmek mümkündür (İşler, 2005, s. 291-292). Birkaç kez Osmanlı Türkçesine çevrilmiş (Tezeren, 1987, s. 56) olan eserin yeni harflerle çeviri yazılı ve sadeleştirilmiş hâli üzerine Rasim Deniz'in *Habbetü'l-Mahabbe Tercümesi Mahbûbü'l-Ahibbe* ve Selami Şimşek'in *Sevgi Tohumu (Habbetü'l-Mahabbe)* isimli çalışmaları neşredilmiştir.

2.3.1.2. Fethü'l-Bâb ve Refu'l-Hicâb

Üç fasıldan meydana gelen ve küçük hacimli bir risale olan eser; sırasıyla insanın yaratılışı, tevbe, ilahî sırlar gibi konu başlıkları üzerine kuruludur (Tezeren, 1987, s. 56).

2.3.1.3. Câmi'u'l-Fazâ'il ve Kâmiu'r-Rezâ'il

Tasavvufî ahlâka dair bir risâle olup üç bölüm hâlinde kaleme alınmıştır. İlk fasılda şeriata dair kurallar; ikinci fasılda nefsin tezkiye edilmesi gereken sıfatları ve bunlardan kurtulmak için çözüm yolları; son fasılda da sülûka dair incelikler paylaşılmıştır. Eserin Arapçadan Osmanlı Türkçesine tercümesi de yapılmıştır (Yılmaz, 1999, s. 109). *Câmiu'l-Fazâ'il ve Kâmiu'r-Rezâ'il* adlı eser *Faziletler Kitabı* adıyla Hasan Akarsu; *İlim-Amel Seyr u Sülûk* ismiyle de Hasan Kâmil Yılmaz tarafından neşredilmiştir.

2.3.1.4. el-Fethu'l-İlâhî

Eser, Tîn sûresinde geçen 'ahsen-i takvim'[22] yaratışını konu etmiş ve bu mevzuyu İbn Arabî'nin görüşleriyle kısa bir şekilde açıklamıştır (Yılmaz, 1999, s. 110).

2.3.1.5. Hâşiye Kuhistânî fî Şerh-ı Fıkh-ı Keydânî

Kuhistânî (ö. 962/1555)'nin *Fıkh-ı Keydânî* adlı eseri üzerine yazılmış şerhin haşiyelerle[23] genişletilmiş hâlidir (Tezeren, 1987, s. 55).

---

[22] "Andolsun ki biz insanı en güzel şekilde yarattık" (Tîn, 95/4) meâlli âyette geçen 'en güzel kıvam' ifadesi, insanın Hak tarafından en müstesna varlık olarak yarattığı gerçeğine atıf yapar. Ayrıntılı bilgi için bkz., (Uludağ, 1989, s. 178).

[23] Kitapların sağ ve solundaki boşluklara eklenen, o kitapla ilgili açıklama cümlelerine verilen genel addır.

2.3.1.6. Keşfu'l Kınâ an-Vechi's-Semâ

Güzel ses ve nağmenin kıymetinden de bahseden (Tezeren, 1987, s. 55) eserin temel sorunsalı, tekke-medrese tartışmalarının[24] en aktif konularından biri olan semânın İslâm'a aykırı olmadığının ispatı üzerindedir. Semânın taklidi ve tahkiki yönlerinin bulunduğu fikrinden hareket eden eser, Hüdâyî müridi Muızzeddin Celvetî (ö. 1033/1623) tarafından Osmanlı Türkçesine tercüme edilmiştir. Eser, *Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Semâ Risâlesi* ismiyle latinize edilip M.Ü. İlahiyat Fakültesi dergisinde Hasan Kâmil Yılmaz tarafından yayımlanmıştır.

2.3.1.7. Nefâisü'l-Mecâlis

Fasıllar halinde yazılan eserde Hüdâyî, bazı âyetleri kendi düşünce ve yorumlarını da katarak tasavvufî tarzda tefsir etmiştir (Baş, 2005, s. I/57; Pakiş, 2005, s. 73). Eser üzerine Ömer Pakiş, *Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Kur'an'ı Yorumlama Yöntemi (Nefaisü'l-Mecalis Bağlamında)* isimli yüksek lisans çalışması yapmıştır.

2.3.1.8. Miftâhü's-Salâh ve Mirkâtü'n-Necâh

Namazın adabı, faziletleri, cemaate dahil olmanın güzellikleri üzerine fikir beyan eden eser, üç bölüm halinde yazılmıştır (Yılmaz, 1999, s. 115). Muızzeddin Celvetî (ö. 1033/1623) tarafından Osmanlı Türkçesine tercüme edilmiş olan eseri (Yılmaz, 1999, s. 115) Hasan Kâmil Yılmaz, *İlim-Amel Seyr Sülûk* ismiyle yayımlamıştır.

2.3.1.9. Mecmû'a-i Hutab

Hüdâyî'nin cuma ve bayram namazlarında okuduğu hutbelerden oluşan küçük hacimli bir mecmuadır (Tezeren, 1987, s. 58; Yılmaz, 1999, s. 114).

2.3.1.10. el-Mecâlisu'l-Va'zıyye

Arapça yazılmış vaaz ve nasihat kitabıdır (Yılmaz, 1999, s. 114).

---

[24] Bu tartışmalar, XVII. yüzyılla beraber iyice belirgin hâle gelen toplumsal anlamdaki bozulmaların temel sebebinin tekke mensuplarından kaynaklı bidatlerin varlığı olarak gören Kadızâde Mehmed (ö. 1045/1635) tarafından başlatılmıştır. Konuya ilişkin daha detaylı bilgi için; (Baz, 2019).

2.3.1.11. Hulâsatu'l-Ahbâr fî Ahvâli'n-Nebiyyi'l-Muhtâr

Birkaç bölümden oluşan eserde; âlemin yaratılışı, Havva'nın yaratılışı, Hz. Peygamberin yaratılışı, marifet ve tevhide dair konular işlenmiştir (Tezeren, 1987, s. 53; Yılmaz, 1999, s. 112). Eser, Kerim Kara ve Mustafa Özdemir tarafından *Âlemin Yaratılışı ve Hz. Muhammed'in Zuhûru* adıyla Arapçadan Türkçeye çevrilerek yayımlanmıştır.

2.3.1.12. Merâtibü's-Sülûk

Sülûk mertebelerinin avâm, havâs ve ehasta nasıl gerçekleştiğinin nesir olarak anlatıldığı eser (Yılmaz, 1999, s. 114) *Merâtibü's-Sülûk ve Ma'rifetü'l-Hâlık* adıyla künyelenmiştir (Tezeren, 1987, s. 59).

2.3.1.13. Tecelliyât

Hüdâyî'nin gönlüne doğan keşifleri, gönül gözüne tesadüf eden müşâhadeleri ay, gün, yıl belirterek anlattığı ve ölümünden sonra müritleri tarafından bulunan[25] bir eseridir (Tosun, 2005, s. I/225). Muızzeddin Celvetî (ö. 1033/1623)'nin Osmanlı Türkçesine tercüme ettiği esere iki de şerh[26] yapılmıştır (Tosun, 2005, s. I/225).

2.3.1.14. Şemâilu'n-Nübüvveti'l-Ahmediyyeti'l-Muhammediyye

Hz. Peygamberin dış görünüşü ve güzel ahlâkının anlatıldığı bir eserdir. Bir bölümü Türkçe kaleme alınmış olan eser (Yılmaz, 1999, s. 116) bildiğimiz kadarıyla tek nüshadır.

---

[25] Tecellinin, gönle doğan manevî keşif ve hâller anlamı da vardır. Tasavvufta, genel yaklaşım olarak bu hâllerin açığa vurulmaması ve saklı tutulması ilkesi vardır. Ancak bazı sufîler bunları yazarak *Tecelliyât* ismini verdikleri eserleri oluşturmuşlardır. Genellikle sülûk evrelerindeki gelişimlerini takip etmek için de tutulan bu notlar sayesinde olayları, hâlleri, konuşmaları ve rüyaları unutmamış da oluyorlardı. Hüdâyî'nin bu eseri bu dönemde ve bu amaçla yazılmış ki sağlığında değil de ölümünden sonra müritleri tarafından bulunmuş. Buradan, Hüdâyî'nin sağlığında bu eseri müritlerinden özenle sakladığını anlıyoruz. Daha detaylı bilgi için; Necdet Tosun'un *Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Tecelliyât İsimli Eseri ve Tasavvufta Rûhî Tecrübelerin Aktarılması Geleneği* (Tosun, 2005, s. I/223-230) isimli çalışmasına bakılabilir.

[26] İlki Celvetiyye'den Hasan b. Abdurrahim Aksarayî-i Rızâyî'nin Türkçe nazmen şerhi; ikincisi ise Abdülgânî Nablûsî'nin Arapça şerhidir.

2.3.1.15. Vâkı‘ât

Vâkı‘ât, Hüdâyî'nin müritlik ve halifelik dönemi arasında geçen üç yıllık sürecin[27] serencâmı olan ve genelde tasavvuf tarihi; özelde de Üftâde ve Hüdâyî'nin hayat kayıtları için çok önemli bir kaynaktır. Üftâde'yle olan tasavvufî konuşmaları merkeze alan eser, onun gördüğü rüyaları ve tabirlerini kaydetmesi bakımından günlük işlevi de görür (Yılmaz, 1999, s. 119). Eserde Mevlânâ, Yûnus Emre, Hacı Bayram-ı Velî ve Eşrefoğlu Rûmî'den dizeler de bulunmaktadır (Tezeren, 1987, s. 51). Muızzeddin Celvetî (ö. 1033/1623)'nin yaptığı Osmanlı Türkçesine tercüme çalışmasını dikkate alarak Zehra Gökmen Çakır *Hüdâyî'nin Vâkıât-ı Üftâde Tercümesi,* Turgut Koçoğlu *İki Kutup Hüdâyî ve Üftâde Bir Eser Vâkıat Tercümesi* ve Mustafa Tatçı *Üftâde'den Aşk Dersleri* isimli çalışmaları neşretmişlerdir. Ayrıca eser üzerine Mustafa Bahadıroğlu *Vâkıât-ı Hüdâyî'nin Tahlîl ve Tahkîki* ismiyle doktora; Hacer Ekici, *Vâkıât-ı Hüdâyî'nin Tahlîl ve Tahkîki* ismiyle yüksek lisans çalışması yapmışlardır.

2.3.1.16. et-Tarîkatü'l-Muhammediyye Vesîle İla's-Saâdeti's-Sermediyye

Hak yolunda ilerleyen sâdık ve sâlik için sülûk rehberi özelliği olan eser (Özay, 2005, s. 305), insana en önemli meziyetin nefsini tanımak olduğunu salık veren didaktik bir özelliğe sahiptir.

2.3.1.17. Hayâtü'l-Ervâh ve Necâtü'l-Eşbâh

İki bölümden oluşan eserin ilk kısmında beşerî ölüm ve hâllerinden; ikinci kısmında da ihtiyârî ölümden ve muhtelif tasavvufî makamlardan bahsedilir (Acer, 2005, s. 311). Eser üzerine Cemal Acer, *Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Hayâtü'l-Ervâh ve Necâtü'l-Eşbâh* isimli bir yüksek lisans çalışması yapmıştır.

[27] Hüdayi, şeyhi Üftade (ö. 988/1580)'ye 984/1576 senesinde intisap etmiştir. Hilafet alması da 987/1579 yılına tesadüf eder (Yılmaz, 1999, s. 118).

2.3.1.18. Nebiyyi'l-Muhtâr Aleyhi Salavâtullahi'l-Meliki'l-Cebbâr

Küçük hacimli bir risale olan bu eserde ruhların ve varlıkların zuhûru, Hz. Peygamberin mirâc ve mucizeleri anlatılır (Yılmaz, 1999, s. 108).

2.3.1.19. el-Es'ile ve'l-Ecvibe fî Ahvâli'l-Mevtâ

Âyet ve hadisler ışığında ölüm ve hâllerinden bahseden küçük hacimli bir eserdir (Yılmaz, 1999, s. 109).

2.3.2. Türkçe Eserleri

2.3.2.1. Necâtü'l-Garîk fî'l-Cem'i ve't-Tefrîk

Manzum bir eser olan *Necâtü'l-Garîk Fi'l-Cem'i Ve't-Tefrîk,* sülûka dair ıstılahlardan cem ve fark makamlarını[28] izah için kaleme alınmıştır. Allah'a hamt; Hz. Muhammed'e övgü ve salât bölümleriyle başlayıp konuya farklı başlık ve bölümlerle devam eder. Mesnevî nazım şekliyle yazılan ve yarım kafiyenin tercih edildiği eser, on beş alt başlığa üç yüz kırk beyit sığdıran sade bir dile sahiptir. Dil ve sanatına örnek olması açısından aşağıya eserden kısa bir pasaj sunuyoruz:

Gel ey ḫāce yine aç teng-i sükker
Mükerrer ola tā kim ṭaṭlı sözler
Kelām-ı kümmeli taḳrīr eyle
Gönüller ḫānesin tenvīr eyle
Ṣafālar sürmege ervāḥ u esrār
Nedür ehl-i ḥaḳīḳat söyle ey yār
Merātib üzredür erbāb-ı tevḥīd
Tefāvut üzredür aṣḥāb-ı tevḥīd
Kimi ef'āle irmiş kimi ṣıfāta

[28] Tasavvufî makam ve hallerden olan cem, Hak'tan başka hiçbir varlığı görmemek, sadece Hakk'ı yani sanatkârı seyretmek; fark ise dünya, âlem ve ahiret de var, demektir. Bu iki kavramla ilgili daha tafsilatlı bilgi için Süleyman Uludağ'ın *Tasavvufun Dili-2* eserindeki 'Cem ve Fark' başlığına bakılabilir.

Kimi vāṣıl-durur tevḥīd-i ẕāta[29] *(Hüdâyî, M. 1/59-63, s. 92)*

Bu eser, Hüdâyî'nin birkaç eseriyle birlikte Hüdâyî âsitânesi şeyhi Mehmet Gülşen Efendi'nin hazırladığı çalışma dikkate alınarak Muzaffer Ergür ve Adalet Çakır tarafından *Külliyât-ı Hazret-i Hüdâyî* ismiyle neşredilmiştir. Ayrıca Murat Özaydın tarafından *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Eseri Necâtü'l Garîk* isimli bir yüksek lisans çalışması yapılmıştır.

2.3.2.2. Tarîkat-nâme

Tarikat adabı ve usûlü üzerine yazılmış mensur bir didaktik eser olan *Tarîkat-nâme* (Hüdâyî, 2014, s. 17), Arapça ve Farsça terkiplerden uzak, sanat endişesi taşımadan herkesin anlayabileceği sade bir dilde yazılmıştır (Okudan, 2005, s. 262). Eser üzerine Şerafettin Öztaş, *Aziz Mahmud Hüdâyî Tenkidî Metin* ve Cemal Yüksel, *Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Tarîkat-nâme'sinin İstinsah ve Tahlîli* isimli yüksek lisans çalışması yapmışlardır.

2.3.2.3. Mektûbât (Tezâkir)

Hüdâyî'nin müritleri, sevenleri ve devlet yöneticilerine -padişah ve paşalar- yazıp gönderdiği mektuplardan oluşur (Güven, 2012, s. 112). *Tezâkir* ismiyle de bilinen eser, devrin tarihi ve Hüdâyî'nin hayat serencamı açısından çok önemli bilgiler barındırır. Büyük bir kısmı Türkçe; az bir kısmı da Arapça yazılan mektupların çoğunun padişahlara yazılmış olması, Hüdâyî'nin yönetim üzerindeki tesir ve nüfuzunu göstermesi bakımından da önem arz eder. Eser üzerine Mustafa Salim Güven'in *Çeşitli Yönleriyle Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Mektupları* ismiyle bir yüksek lisans çalışması yapılmıştır.

[29] Bu beyitler, Muzaffer Ergür ve Adalet Çakır'ın hazırladıkları ve içinde *Necâtü'l-Garîk Fi'l-Cem'i Ve't-Tefrîk'in de olduğu Külliyât-ı Hüdâyî* eserinde geçmektedir. Bilgi için bkz., (Ergür ve Çakır, 2019).

2.3.2.4. Mi‘raciyye

Hz. Muhammed’in en büyük mucizelerinden sayılan mirâç hadisesini âyet, hadis ve kelâm-ı kibârlar eşliğinde anlatan kısa bir risâledir (Yılmaz, 1999, s. 120).

2.3.2.5. Nasâyıh ve Mevâız

Hüdâyî’nin vaaz ve nasihatlerini topladığı bu eserdeki bazı menkıbe ve veciz ifadeler, *Tarîkat-nâme* eserindekilerle aynıdır (Hüdâyî, 2014, s. 21). Eserin muhteva ve dilinden, tekke içindeki meclis ve sohbetlerden oluşturulduğu fikri kuvvetlenmektedir. Bu yönüyle eser, camii kürsüsünden dinleyen cemaatten ziyade tekke mensuplarının anlayabileceği bir gündeme ve dile sahiptir. (Arpaguş, 2005, s. 105). Eseri, Safi Arpaguş, *Sohbetler (Nasayıh ve Mevaiz)* adıyla neşretmiştir.

2.3.2.6. Ecvibe-i Mutasavvifâne

Hüdâyî’nin, müritlerden gelen tasavvufî meselelere dair sorulara verdiği cevapları ihtiva eden küçük hacimli bir risaledir (Yılmaz, 1999, s. 120).

2.3.2.7. Şerh-i Alâ Kasidetü’l-Vitriyye fî Medhi Hayrü’l-Beriyye

Ünlü hadis ve kıraat âlimi Abdülkerim Halebî (ö. 735/1335)’nin kasidesine yazılmış Türkçe bir şerhtir. Bursalı Mehmet Tahir (ö. 1861/1925)’in *Osmanlı Müellifleri* kitabında zikredilen (Bursalı Mehmet Tahir, 1972, s. 129) bu eserin varlığı ele geçmemiştir. Bu eserin dışında Hüdâyî’nin *Şehr-engîz* adında bir eserinin olduğundan bahsedilse de böyle bir eserin varlığından henüz haberdar değiliz. Bu konudaki tüm bilgi, aynı zamanda *Dîvân-ı İlâhiyât*’ında da olan;

> Alaldan göñlüm ol şūḫ-ı cihānum
> Göñülsüz durur oldı tende cānum *(Hüdâyî, Mf. 176, s. 523)*

beytinin *Hadâiku’l-Hakâ’ik fî Tekmileti’ş-Şakâik* isimli eserde *Şehr-engîz*’den nakledildiği kaydıyla zikredilmesine dayanır (Nev‘î-zâde Atâyî, 2017, s. 1861). Sözü edilen eserin varlığının hâlâ bilinmemesi, yazımın sehven yapıldığını akla getirebilir.

2.3.2.8. Dîvân-ı İlâhiyât

Hüdâyî'nin *Necâtü'l-Garîk Fi'l-Cem'i Ve't-Tefrîk'*ten sonraki diğer bir manzum eseri *Dîvân-ı İlâhiyât'*ıdır.[30] Aynı zamanda bir şair olan Hüdâyî, diğer bütün eserleri gibi şiiri de mesajını ulaştırabileceği bir mecra olarak kullanmıştır. Onu salt bir edebî zevk ve sanat yapma uğraşısı olarak görmeyip öğretilerini daha etkin ve fayda sağlar bir biçimde sunacağı bir alana çevirmeye çalışmış. Bu sebepten şekil ve ahenk unsurlarını çoğu zaman ihmal etmek zorunda kalmıştır.

Tevhit akidesine bağlılığının yanında Yesevî'nin züht anlayışıyla Yûnus'un aşk terennümlerini Hüdâyî şiirinde birlikte görmek mümkündür. Bu cümleden, onun şiirine tasavvufî heyecanın aşkınlığını itidale ve ölçüye davet eden bir züht hâli hakimdir. Bu hâlin baskın olmasında şairin evvel dönemde müderris ve kadılık yapmasının payı büyük olsa gerektir.

Dinî ve tasavvufî konuları âyet, hadis, kıssa, kelâm-ı kibâr, atasözü, deyimlerle destekleyen ve şiirlerinde *Hüdâyî*[31] mahlasını kullanıp birçok şiirinin aynı zamanda bestecisi olan (Tansel, 1967, s. 8) şair, gerek muhteva gerekse estetik ve poetik değer olarak kendinden önce *İbn Arabî, Ahmed Yesevî, Yûnus Emre, Hacı Bayram Veli, Hacı Bektaş Veli, Eşrefoğlu Rûmî* gibi geleneğe dair isimlerden etkilendiği anlaşılıyor. Eserinde bu isimlere dair yazılmış medhiye, kaside, tahmis ve nazire olmasa da şiirin konusu, estetik değeri ve edasında bunu fark etmek mümkündür. Kendi devrinde ve sonraki devirlerde geleneğe dair pek çok isim tarafından şiirlerine tahmis, şerh ve nazireler yazılmıştır.

Arûz ve hece vezniyle farklı şekiller[32] kullanılarak yazılan eser, müretteb bir dîvân[33] görüntüsü vermez. Diğer tasavvufî dîvânların çoğu gibi bu dîvân da hem içerik hem

---

[30] Hüdâyî'nin bu eseri *Dîvân, Dîvân-ı İlahiyât, Dîvân-ı Hüdâyî ve İlahiyât-ı Hüdâyî* isimleriyle de künyelenmiştir (Tezeren, 1987, s. 24).

[31] Hüseyin Vassâf eseri *Sefine-i Evliyâ*'da "Hak ve doğru yola girmiş" anlamına gelen Hüdâyî mahlasının ona şeyhi Üftâde tarafından verildiğini yazar. Ayrıntılı bilgi için bkz., (Hüseyin Vassâf, 2015, s. III/15).

[32] Eserde, arûz ölçüsüyle Türkçe, Arapça ve Farsça yazılan 41 gazel, 9 mesnevi, 130 murabba, 4 muhammes, 2 müseddes, 2 müsebba, 35 kıt'a, 23 nazm, 214 müfret ve hece vezniyle yazılan 59 koşma olmak üzere toplam 519 manzume vardır.

[33] Klasik edebiyattaki dîvân tertibi, şeklî bir zorunluluğu da beraberinde getirir ki dîvândaki şiirlerin nazım şekli ve öncelik tanınan muhtevalarına göre sınıflandırılması ana prensiptir. Bu cümleden,

de şekil özellikleri açısından dîvân şiiri geleneğine uzaktır. Eser, nazım türleri yönünden oldukça zengindir.[34] Özellikle koşma ve murabba şekliyle yazılanlar tasavvufî anlam derinliği yönünden diğerlerinden daha etkilidir. Sayısı 200'ü bulan müfretler de yaşanılan çağ, sosyal hayat ve şiir anlayışına dair birçok değerlendirme ve eleştiriye sahnedir (Ceylan, 2005, s. 396).

Şiirde şekil ve ahenk unsurlarını mananın emrine veren ve her daim mesajı öncelleyen bir üslupla yazılan dîvân, bundan sebep pek çok aruz kusuruna da sahne olmuştur. Ayrıca eserde; teşbih, tenasüp, telmih, istiare, tecâhül-i ârif, tekrir, istifham, hüsn-i talîl ve teşhis gibi pek çok edebî sanat abartısız ve sade yönleriyle kullanılmıştır.

Dîvân-ı İlâhiyât'ta kullanım sıklığına göre Arapça, Farsça, Türkçe az da olsa Rumca ve İbranice kelimeler vardır. Müstakil Arapça ve Farsça şiirlerin yanında mülemma tarzda yazılmış manzumeler de azımsanmayacak sayıdadır.[35]

Eserin yurt içi ve yurt dışında yüze yakın yazma nüshası[36] bulunmaktadır. Müellif hattı bulunmayan eserin istinsah tarihi bilinen en eski nüshası Süleymaniye

müretteb bir dîvân, belirtilen nazım şekillerini genel prensip olarak aşağıdaki sırayla barındırır: *kaside, terkib-bend, terci'-bend, musammatlar, rubâî, kıt'a, nazm, müfret*…Ayrıntılı bilgi için, *TDVİA.*'daki Ömer Faruk Akün'ün *Divan Edebiyatı* maddesine bakılabilir (Akün, 1994, s. IX/389-427).

[34] *İlahi, tevhit, münacaat, naat, mevlid, nutuk, devriye, sitayiş, ramazannâme, şefâatnâme* ve *hicviye* gibi nazım türü örnekleri farklı kullanım yoğunluklarıyla eserde yer almış.

[35] *Dîvân-ı İlâhiyât*'taki mülemmâ tarza örnek olabilecek *27, 75, 89, 49, 95, 115, 117, 162, 170, 173, 177, 178, 199, 200, 213, 217, 234* numaralı şiirlere bakılabilir (Tatçı ve Yıldız, 2005, s. 526-534).

[36] *Dîvân-ı İlâhiyâtı*'ın tespit edilen nüshaları şöyledir: Ankara Millî Ktp. A-4446/2; Ankara Millî Ktp. 4420/4; Ankara Millî Ktp. 2613/1; Ankara Millî Ktp. 2207; Ankara Millî Ktp. 2039; Ankara Millî Ktp. 533/3; Ankara Millî Ktp. FB 330/4; Ankara Millî Ktp. 457/3; Ankara Millî Ktp. 3833/5; Ankara Millî Ktp. A 5375; Ankara Millî Ktp. 1131/4; Ankara Millî Ktp. A 2328; Ankara Millî Ktp. A 3999; Ankara Millî Ktp. 3331; Ankara Üniv. DTCF. İsmail Saib Bl. I/2447; Ankara Üniv. DTCF. İsmail Saib Bl. I/4222; TDK. 23; Konya Yazma Eserler Ktp. 1872/3; O6 Hk. 4677/3; TBMM. Ktp. 194/29-A; İstanbul Üniv. 3958/1; İstanbul Üniv. 4080; İstanbul Üniv. Yz. 2333/3; İstanbul Üniv. 2306/3; İstanbul Üniv. 1045/1; İstanbul Üniv. 801/4; İstanbul Üniv. 582; İstanbul Üniv. 6494/3; Süleymaniye Ktp. Es'ad Efendi Bl. 2716/3; Süleymaniye Ktp. Ali Nihat Tarlan Bl. 32; Süleymaniye Ktp. Pertev Paşa Bl. 417/6; Süleymaniye Ktp. Pertev Paşa Bl. 643/6; Süleymaniye Ktp. Hekimoğlu Ali Paşa Bl. 451/2; Süleymaniye Ktp. Mehmed Hafîd Efendi Bl. 121/1; Süleymaniye Ktp. Haşim Paşa Bl. 71/1; Süleymaniye Ktp. Haşim Paşa Bl. 73/1; Süleymaniye Ktp. Zühtü Bey Bl. 167/2; Süleymaniye Ktp. Mihrişâh Sultan Bl. 253/10; Süleymaniye Ktp. Mihrişâh Sultan Bl. 196/10; Süleymaniye Ktp. Dârü'l-Mesnevî Bl. 420/2; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bl. 1997/11; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bl. 2372/2; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bl. 2716; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bl. 3119/3; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bl. 3334/2; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bl. 3347/6; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bl. 3462/2; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bl. 3516/2; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bl. 3531/2;

Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Bölümü 2372/2'de kayıtlı 1040/1640 tarihli harekeli nüshadır. Çalışmamızda ele aldığımız dîvânı hazırlayan *Mustafa Tatçı ve Musa Yıldız* da bu nüshayı dikkate almışlardır.

Eser, ilk kez Sahhaf Nuri tarafından *Külliyât-ı Hüdâyî* ismiyle 1287/1870'de, ikinci kez Mehmed Gülşen Efendi tarafından *Külliyât-ı Hazret-i Hüdâyî* ismiyle 1919-1921'de iki kez olmak üzere Osmanlı Türkçesiyle tab edilmiştir. Latinize edilmiş hâli ise tarih sırasına göre Kemaleddin Şenocak *Kutbu'l-Ârifîn Seyyid Aziz Mahmud Hüdâyî*, Ziver Tezeren *Seyyid Aziz Mahmud Hüdâyî Dîvânı,* Mustafa Tatçı ve Musa Yıldız *Aziz Mahmud Hüdâyî Divân-ı İlâhiyât*, Hasan Kâmil Yılmaz *Aziz Mahmud Hüdâyî Dîvân* ve Azmi Bilgin *Aziz Mahmud Hüdâyî Dîvân* künyeleriyle neşredilmiştir. Ayrıca eserle ilgili Emine Moral'in *Aziz Mahmud Hüdâyî Dîvânı* isimli lisan tezi çalışmasının yanında Sibel Öner'in *Aziz Mahmud Hüdâyî Dîvânı'nın Halk Edebiyatı ve Metaforik Anlatım Bakımından Değerlendirilmesi,* Rukiye Yıldız'ın *Azîz Mahmud Hüdâyî Dîvânı'ndaki Tasavvufî Unsurlar* ve İklima Gençdoğan'ın *Aziz Mahmud Hüdâyî Dîvânı'nında Dinî Muhteva* isimli üç de yüksek lisans çalışması vardır.

Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bl. 3670/4; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bl. 3822/1; Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Bl. 3398; Pertevniyal 804; Süleymaniye Ktp. Hekimoğlu Bl. 451; Süleymaniye Ktp. Hekimoğlu Bl. 1002; Süleymaniye Ktp. Düğümlü Bl. 320; Süleymaniye Ktp. Reşid Efendi Bl. 1003/25; Süleymaniye Ktp. Hafîd Efendi Bl. 121; Süleymaniye Ktp. Raşid Efendi Bl. 261/187; Süleymaniye Ktp. Fatih Bl. 2572; Süleymaniye Ktp. Hasib Efendi Bl. 240; Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar Bl. 2530/1; Süleymaniye Ktp. Lala İsmail Bl. 178/3; Süleymaniye Ktp. Aşir Efendi Bl. 121; Millet Ktp. Ali Emiri Bl. 506; Millet Ktp. Ali Emiri Bl. 507/1; Millet Ktp. Ali Emiri Bl. 791/2; Millet Ktp. Ali Emiri Bl. 1337/2; Millet Ktp. Ali Emiri Bl. 4450/4; Üsküdar Selimağa Ktp. Hüdayi Bl. 593/2; Üsküdar Selimağa Ktp. Hüdayi Bl. 675/1; Üsküdar Selimağa Ktp. Hüdayi Bl. 1262/3; Üsküdar Selimağa Ktp. Hüdayi Bl. 1456/1; Üsküdar Selimağa Ktp. Hüdayi Bl. 270/4; Üsküdar Selimağa Ktp. Hüdayi Bl. 272/3; Üsküdar İbrahim Hakkı Konyalı Ktp. 61; Bâyezid Devlet Ktp. Veliyüddin Bl. 593/2; Bâyezid Devlet Ktp. Veliyüddin Bl. 1038; Bâyezid Devlet Ktp. 7989/2; Bursa İl Halk Ktp. Hüseyin Çelebi Bl. 534/6; Bursa İl Halk Ktp. Genel Bl. 734; Bursa İl Halk Ktp. Hüseyin Çelebi Bl. 1244; Atıf Efendi Ktp. 2110; Yapı Kredi Bankası Ktp. 751/4; Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp. 139; Viyana Şark Yazmaları Kataloğu 700/3, 1668/3, 2009/9; Uppsala Üniv. Türkçe Yazmaları Kataloğu 680; Berlin Türkçe Yazmaları Kataloğu 350; Paris Milli Ktp. Türkçe Yazmaları Kataloğu 486.

3. HÜDÂYÎ'NİN TASAVVUFÎ ŞİİR POETİKASI

3.1. Poetika ve Tasavvuf

3.1.1. Poetika

İnsanların estetik ve sanatsal yönlerini açığa çıkarttıkları en eski ve etkili araçlardan biri de şüphesiz şiir yazmalarıdır. Şiir formunun eylem değerini içinde barındıran yaratmak, eylemi güzele veya ideal olana ulaştırma arzusunun bir tezahürü olsa gerektir. Bu gayeye hizmet için duygu, düşünce, hayal ve hayat gibi unsurların etrafında manzumeler oluşturulmuştur (Coşkun, 2011, s. 57). Şiir ismiyle de anılan bu manzum yapılar vezin, kafiye gibi ahenk değerleri çerçevesinde belli bir anlayış ve sistematiğin bir ürünü olarak oluşturulmuştur. İşte bu bölümün konu merkezi olan poetika kavramı, "yaratmak, üretmek" anlamlarına gelen "poiein" kökünden gelmektedir (Sümer, 1996, s. 36). Köken itibariyle Yunanca olmasına karşın yayılma ve gelişme yeri olan Batı dünyasına Latinceden geçmiştir. Yunancada *poietike*, Latincede *poetica*, İtalyancada *poetico,* Almancada *poetik*, İngilizcede *poetic*, Fransızcada *poetique* ve Cumhuriyet sonrası[37] Türkçede *poetika* yazımıyla kullanılmıştır (Okay, 2018, s. 15).

İlkçağdan bugüne farklı millet ve medeniyetten pek çok kişi, poetika kavramı üzerine birbirinden farklı çok sayıda tanımlamaya gitmiştir.[38] Tanımdaki bu çokluk, poetikanın kavramsal çerçevesinin tartışılması ihtiyacını da doğurmaktadır. İşlevsel olarak daha ziyade şiirsel metnin etrafında dolaştırılan poetika kavramı, kimi dönem ve dillerde farklı görev tanımlamaları ile karşılaşmıştır. Kökünün dayandığı Latincede ve sair Batı dillerinde anlamsal olarak "şiir sanatı" çerçevesine sığdırılan poetika (Sümer, 1996, s. 36), ilkçağ filazofları Aristoteles (m.ö. ö. 322) ve hocası Platon (m.ö. ö. 347) tarafından edebiyat ve sanata dair bir değerlendirme işleviyle kullanılmıştır (Sarı, 2006, s. 3). Sonraki dönemlerde; poetikayı, edebî yapıtların soyut yapısını ortaya koyan (Todorov, 2008, s. 37), şiir ve edebiyatta bilimsel bir retorik

[37] Orhan Okay, *Poetika Dersleri* isimli çalışmasında bu kavramın dilimizde ilk kez Necip Fazıl'ın (ö. 1403/1983) *İdeolocya Örgüsü* adlı kitapta kullanıldığını söyler. Ayrıntılı bilgi için bkz., (Okay, 2018).
[38] Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz., (Doğaner, 2015, s. 26-32).

kuran (Bayrav, 1998, s. 179-180) ya da felsefeye yakın estetik bir merakın yansıması olarak gören (Can, 2012, s. 4) anlayış ve kişilerin ortaya çıktığı da muhakkaktır.

Bu cümlelerden poetika kavramına net ve kesin bir kavramsal çerçeve çizmenin pek de mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü yapısı ve uğraştığı malzeme gereği pozitif ve normatif bir bilim olmayan poetika kavramı üzerine yapılan tüm bu tanımlama ve çerçevelendirmelerin; değerlendirmeden öte bir anlam taşımadığını kabul etmek yerinde olacaktır.

Her şeye rağmen genel kabul açısından poetikayı, bir şairin şiir sanatına dair yazınsal olarak ifade edilen düşünce ve değerlendirmeler (Çetişli, 2004, s. 79) olarak tanımlamak yerinde olacaktır. Çünkü poetika, oluşturulan şiirsel metnin nasıl oluşturulduğuyla ilgilenir. Yani şiir sanatının nasıllığına dair değerlendirme ve teoriler poetika kavramının kuşatıcılığındadır.

Kültürel formlarında farklılaşma görülen pek çok medeniyet ve coğrafyada poetika kendi zamanının serencâmını yaşamış ve gelişim sürecini devam ettirmiştir. Poetikanın kavramsal ve yapısal olarak ilk temellenişini antik Yunan'da görüyoruz. Kavramın ilk kez bir mesele olarak hem zikredilmesi hem de bir esere ad olması Aristoteles'le (ö. m.ö. 322) olmuştur. Aristo'dan önce dağınık da olsa hocası Platon'un (ö. m.ö. 347) sanata dair genel kanılarını paylaştığını biliyoruz (Demirkaynak, 2001, s. 14). Poetikayı daha ziyade sanatın felsefeye dönük yönü olan ve estetik temelli ele alan bu iki ismin (Karaca, 2005, s. 31) sanatın oluşumu ve niteliğine dair görüşlerine çalışmamızın *Estetik, İnsan ve Tasavvuf* bölümünde yer vereceğimiz için burada verdiğimiz bilgiyi bağlam ve çerçeve olarak yeterli görüyoruz.

Otoritesini din ve kilise üzerinde yürüten orta çağ Batı dünyası, bu dönem azizlerinden Augustinus'un (ö. 430) "Yorumsama" anlayışından hareketle sanatta telakki ve tevil düşüncesini öne aldı. Özellikle yorumlama ve tevil düşüncesindeki bu ön açış, dinsel merkezli metinler etrafında kendine yer edinmesine karşın (Erkal, 2009, s. 6) Rönesans'la beraber din ve skolastik yapının toplumda zayıflaması her şeyde aklı referans alan bir telakkinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiş, sanat ve

şiirde giderek bireyselleşen bir yapı ortaya çıkmıştır (Sivri, 2021, 14-15). Bu bireyselleşme isteği, birbiri ardına gelen ve şiirin formunu da tanımlayan sanat akımlarının etkisiyle tek bir şairin ele alındığı bireysel bir yaklaşıma dönüşmüştür. Çalışmamızın ekseninde ele alacağımız Aziz Mahmud Hüdâyî'nin şiir sanatına dair tespitler bu gayretin bir ürünüdür.

Arap, Fars ve Türk toplumları, Doğu medeniyetinin birer yansıması ve yansıtıcısıdırlar. İslâm'ın kabulünden sonra bu üç toplumun sosyal, kültürel ve edebî hafızası Müslüman bir kimlik kazanmıştır. İslâm'ın doğduğu coğrafya olan Arap yarımadasında sözlü kültür, yerini yazılı kültüre bırakmış; Kur'an merkezli yapılan çalışmalar, metinlere yönelik yeni ve farklı inceleme yöntemlerine ilham olmuştur. Buradan alınan motivasyonla Kur'an metni merkezli gelişen tefsir, nahiv ve belagat ilimlerinin mesafe alması, şiire yönelik çalışmaların oluşmasına zemin hazırlamıştır (Sivri, 2021, s. 16).

Şiir üstünde felsefe ve tasavvufun etkili olduğu Fars edebiyatında özellikle Nizâmî-i Arûzî (ö. 552/1157) ve Devletşâh (ö. 900/1494) isimleri bu alanın öncüleri olmuşlardır (Çetindağ, 2005, s. 145-146). Bunun dışında Gazalî (ö. 505/1111), Ziyârî hükümdarı Keykavus (ö. 475/1082 sonrası), Feridüddin Attar (ö. 618/1221), Câmî (ö. 898/1492) gibi isimler de eserlerinde şair ve şiir sanatı üzerine çeşitli mülahazalara gitmişlerdir (Erkal, 2009, s. 16-22). Bu cümleden, Fars edebiyatının poetik değerlerinin tespitinde en çok mesnevi ve tezkirelerin rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Doğu medeniyetinin diğer bir kolu olan Türk edebiyatının hemen hemen tüm evrelerinde poetika üzerine yapılan çalışmaların çok zayıf olduğunu görüyoruz. Antik Yunan'da olduğu gibi bizde de konu üzerine ilk araştırma ve değerlendirme yapanların felsefeciler olduğu dikkatlerden kaçmaz. Örneğin; poetika üzerine Türk asıllı filozoflar Fârâbî (ö. 339/950) ve İbn Sînâ'nın (ö. 428/1037)[39] şiir, şair ve şiir sanatı üzerine eserleri konuya ilişkin ilk değinmelerdir (Demirkaynak, 2001, s. 46).

[39] Bu iki İslam filozofu, poetika ve değerleri konusunda İslam sanatında çok fazla karşılık bulamamış olan Aristoteles'in poetik değerleri üzerine yorumlamalar yapmışlardır. Bahsi geçen kişilerin şiir sanatıyla ilgili düşünceleri için; Mehmet Bayraktar'ın *Fârâbi'nin Şiir Sanatının Kanunları Adlı Risalesi* (Bayraktar, 1997) ve Ayşe Demirkaynak'ın *İbn Sînâ'nın Poetikası Üzerine Bir İnceleme* adlı eserlerine (Demirkaynak, 2001) bakılabilir.

Sonraki süreçte İslâm mistisizmi de diyebileceğimiz tasavvufun Anadolu coğrafyasında yayılımıyla, poetikanın vahdet-i vücut öğretisinin mimarı olan İbn Arabî'nin (ö. 638/1240) yazdığı çok sayıda eserde şiir, şair ve şiir sanatı üzerine yazdığı başlıklarla karşımıza çıkmasına (Kılıç, 2004, s. 49) rağmen Osmanlı şiirinin en geniş ve zirve dönemi olan divan edebiyatı devrinde bile poetik unsurlara dair müstakil eserlere maalesef denk gelinmez. Bu şiir coğrafyasındaki poetik değerlendirme ve verilere; şuârâ tezkireleri, kasideler, gazeller ve dîvân dibâcelerinde rast gelmekteyiz (Erkal, 2009, s. 27). Modern bir tarzda poetik değerlendirme ve çalışmalarsa Tanzimat ve sonrası döneme tesadüf eder (Sivri, 2021, s. 18).

3.1.2. Estetik, Güzellik ve Tasavvuf İlişkisi

Toplumun tarihsel seyre dayalı tüm kodları, ortaya koyduğu sanatta saklıdır. Dolayısıyla uygarlık değerlerinin anlamlandırılmasına yönelik en kısa yol, bizi sanata çıkarır. Sanatın topluma nüfuz eden bu etkisinin kaynağında da, felsefik anlamda nesneye karşı duyuşun ve algının hareket noktası olan estetik yatar. Grekçe (Eski Yunanca) "aisthesis" veya "aisthanesthai" kökünden gelen kelimenin, salt güzellik sorunsalı kalıbına indirgenmese de anlamsal ve işlevsel olarak güzellik kavramıyla ciddi bir yakınlığı söz konusudur (Erdiren, 2021, s. 64-65). Bu yakınlığın merkeze alınmasında insan yaşamında karşılaşılan pek çok tercihin arka planında işin estetik yönünün dolayısıyla güzellik güdüsünün olması muhtemeldir.

İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan güzellik kavramı, pek çok yaşam tecrübesinin içinde sayısız kere aktif rol almıştır. Bir kavram olarak güzel ve güzellik, tarihin değişik dönemlerinde farklı şekil ve formlara sokulup temellendirilmiştir. Özellikle ilk çağ filozofu Platon'un bu kavramı felsefik bir tartışmaya açması, konunun daha özerk ve özgün hâle gelmesini sağlamıştır.

Platon; güzeli, hiçbir zaman değişmeyen bir hakikat olarak ele alır. "Mutlak güzel" ismini verdiği bu ide, nesneler dünyası olarak adlandırılan ve sürekli değişim gösteren dünyaya kendi vasıflarından belli ölçülerde pay verir (Tunalı, 2011, s. 81). Dolayısıyla nesneler dünyasında bizim güzel saydığımız şeyler, aslında değişim ve sonlamanın sürekli olduğu ikinci derece gerçeklik ve yansımalardır. Kalıcılıktan uzak

olan bu güzellik anlayışı bedenden bedene değişiklik arz eder. Yani değişken, göreceli ve çeşitliliğe açıktır.

Platon'un öğrencisi Aristo ise varlığın daha ziyade görünen tarafıyla ilgilenmiş; "mimesis" olarak bilinen benzetme ve taklide dayalı bir sanat teorisini savunmuştur. Ona göre eşya bir form olarak mevcuttur ve ide de onun içindedir. Bu yönüyle eşya objektif bir varlığa sahiptir. Onun estetik kuramında aşkın (transcendant) bir güzellik idesi değil; objelerden kurulu sanat eseri merkezdedir (Aristoteles, 2012, s. 8). Bu durum; sanatın, somut varlıkların bir yansıması ya da taklidi olarak görülmesi anlayışını ortaya çıkartır.

Bu iki estetik temellendirme, etkileri günümüze kadar gelen birçok kültür ve sanat anlayışının alt zeminini oluşturmuştur. Aristo'nun *mimesise* dayalı estetik anlayışı, Batı dünyasında Rönesans'la birlikte ivme kazanmışken İslâm sanatında anlamlı bir etkiye sahip olamamıştır (Ayvazoğlu, 1993, s. 29-31). Buna mukabil, Platon'un güzellik idesi altındaki hakikati arama ve ona ulaşmaya çalışma anlayışı, hem eskiçağ Yunan hem de orta çağ Hristiyan ve İslâm sanatları üzerinde etkili olmuştur (Yazıcı ve Taşdelen, 2012, s. 212). Orta çağ sanatına ait ahlak, estetik, metafizik ve ontolojik yapı, XVIII. yüzyıldan başlayarak özellikle yaşadığımız modern zamanlara gelindiğinde, yukarıda saydığımız değer duyguları ile örtüşmeyen bireysel beğeni ve zevklerin ön plana çıktığı, salt kurgusal bir hâl alır (Eco, 2004, s. 39).

Orta çağ Hristiyan ve sair kültürlerde, insan varlığında fıtrî olarak var olan sanat yapma gücü hep yok sayılmış; yaratmak ve bir şey ortaya koymak ontolojik olarak anlamlandırılıp Yaratıcıya hasredilmiştir (Jimenez, 2008, s. 27). Kur'an'daki Hicr suresinde[40] de geçtiği şekliyle Allah'tan nefeslenen insan, kendi kudret, gayret ve mecalince eylem gücü anlamında bir şey ortaya koyma ve yaratma gücüne de sahiptir. Bu manasıyla insan, tasavvufî düşüncede çok merkezî bir roldedir çünkü varlığın en güzel yansıması yine insanın kendisidir (Kılıç, 2017, s. 39). Buradan tasavvufun, sığ hâlde bulunan bu estetik düşüncenin tam zıddı üzere yoğunlaştığı söylenebilir.

[40] Bkz., Hicr, 15/29.

İslâm inancında; Kur'an'daki âyetle sabit olan Allah'ın her şeyi en güzel hâliyle yarattığı[41]düşüncesi, yaratılan her varlığın içinde ilahî bir güzellik vardır, varsayımını da beraberinde getirmiştir. Her varlığa ilahî esmasıyla tecelli eden yüce Yaratıcının eşyadaki bu güzellik potansiyeli, tasavvuftaki "mutlak güzele" ulaşma arzusuna ulaşmayı tetiklemiştir.

Her şeyde, Yaratıcının kudret ve mükemmelliğinin görülüp ince bir ruhla işlenmesinin gerekliliğini salık veren tasavvuf, güzellik ve güzel kavramlarının sağlam bir zemine oturtulması için varlık ve âlemin oluşumu gibi ontolojik konuları önceller. Buna göre insan dışındaki tabiatı âlem-i kübra; insanı da bu büyük âlemin bir özeti olarak telakki eder. İnsanla birlikte tüm tabiat, Allah'ın/mutlak güzelin bir yaratığıdır (Tetik, 2014, s. 501). Mutlak güzele dair tüm bu yaratmaların birbiriyle görünen veya görünmeyen bir ilişkide olduğu düşüncesi bizi tevhit akidesine götürür. Her şeyin *Bir*'den geldiği ve *Bir*'e ulaşacağı düşüncesinin adı olan tevhit, İslâm estetiğinin de temel prensibidir.

Bu prensipten hareketle tevhide erme ideali doğrultusunda saf renk ve saf imajı hedefleyen sanatçı, tabiatın estetik yorumunda, natüralizmin aşırı gerçekliğinden ve duygusal bağlarından uzaklaşabilmek için soyutlama, stilizasyon ve üsluplaştırma da denilen bir bakış açısına başvurur (Koç, 2009, s. 46-47). Sanatçının bundan kastı, nesneler dünyasının ötesindeki hakiki varlığı hissetmektir.

Tasavvufta kesret olarak tanımlanan nesneler dünyasından kaçarak birliğe ulaşma idealini kendine gaye edinen sanatçı, görünendeki hakikati kavramaya ve objeyi salt bir gerçeklik olmaktan çıkartıp Hak bilgisinin bir malzemesi olarak görmeye başlar (Tetik, 2014, s. 501). Nesneden alınan bu bilgiyi gönül evine düşürüp ve estetize edip ses, sözcük, çizgi, şekil gibi sanatın ana malzemeleri hâline dönüştürür.

Sanatsal estetik açısından burada, içten dışa bir aktarım vardır. Öz-biçim olarak da değerlendirilebilecek "mana-suret" münasebeti, tasavvufî sanatın temel güdülerindendir. Bu güdüyle biçime bakarak özle irtibat kurmaya çalışan insan, tasavvufî terminolojide ihsan kavramıyla karşılaşır. Sürekli Allah'ın huzurunda

[41] Bkz., Secde, 32/7.

olduğunun bilinciyle ve O'nu görüyormuşçasına davranmanın idealize edilmiş hâli olan ihsanın, estetik ve sanatsal boyuta taşınmasında tenzih ve teşbih fikrinin argümanlarından faydalanılır. Buna göre sanatçı; Hak'tan başka hiçbir varlığın mutlakıyetine ve sonsuzluğuna inanmaz. Mutlak varlığı, yarattığı diğer varlıklardan tenzih edip ayırır. Mükemmel bir varlık olan ve idrak edilemeyen Yaratıcıyı da dil, ses, şekil gibi formlarda ifade edebilmek için tabiat varlığına yönelir. Tevhit akidesi gereği yaratıcıdan izler taşıyan tabiat varlığı; O'nu, kemal derecesinde ifadelendiremeyeceği için teşbih sanatını kullanır. Fakat bu benzetme eyleminde nesneler değil fikirler temsil edilir (Koç, 2009, s. 43-66). Örneğin İslâm estetiğinin en güzel ve şöhret bulmuş dil örneklerinden olan *Leylâ ve Mecnûn* hikâyesinde Mecnûn, yaşadığı içsel irfanî tecrübeyle tabiatta bir cismi ifade eden Leylâ'nın arkasında mutlak hakikati görür. Yani onu, sahip olduğu cisim bedeninden soyutlaştırıp güzellik potasının içinde idealize eder.

3.1.3. Tasavvufî Şiir

İslâmiyet'in gelişinden sonra dini daha içsel ve derinlikli yaşama motivasyonuyla ortaya çıkan zühdî yaşam, tasavvufun ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Tasavvufî hayatın kurumsal olarak başlaması ve yaygınlaşmasıyla, İslâm medeniyetine olan çok yönlü hizmetlerin önü açılmış, buna ilave olarak sanatsal açıdan da çığır açan gelişmeler yaşanmıştır. Mimariden musikiye, edebiyattan minyatür ve tezhibe kadar pek çok güzel sanatlar alanı, tasavvufun estetik dünyasıyla yoğrulmuştur (Nasr, 2017, s. 15).

Edebiyatın manzum değerler alanı olan tasavvufî şiir de bu yansımadan nasibini alan en önemli dil alanıdır. Bu şiiri, salt bir dilsel metin olarak görmek, arkasında saklı koca bir kültürel birikimi ve estetik zevki dikkate almamak anlamına gelir.

Bu birikim ve estetik zevkin kaynağında tasavvufun kurumsal hâli olan tekkeler vardır. Tekkenin yürütücüsü olan şeyh, şiiri informal bir bilgi aktarım alanı olarak kullanmıştır. Yani tekke için şiir, geçmişten tevarüs eden bir geleneğin enstrümanlarını kullanarak insanın olgunlaşmasına yardımcı olmak ve ilahî aşkı talim ettirmek için kullanılan bir eğitim aracıdır (Bilgin, 2016, s. 105). Bu motivasyonla

müritlerine ders veren tekke şeyhinin, tarikatın adab, usul ve erkânını öğretirken yararlanılan önceki mutasavvıfların yazdıkları eserlerin şerhinde; amaca hizmet eden bir manzumenin benzerini yazarak onu tanzir etmede; zikir âyinlerinde meclise ritim ve cezbe katan bestelenmiş güftelerde hep şiir karşımıza çıkar (Ceylan, 2005, s. 45). Ayrıca mutasavvıfların çoğu, şiirin bu işlevini bildikleri için bizzat şiir emekçisi olmuşlar ve müstakil bir dîvân oluşturacak kadar şiir söylemişlerdir.

Türk edebiyatı özelinde Ahmed Yesevî (ö. 562/1166) ile başlayan tasavvufî Türk şiir geleneği Anadolu sahasında XIII ve XIX. yüzyıllar arasında etkili olmuştur. Şiir antolojilerinde rast gelinen mutasavvıf şairlerin[42] şekillendirdiği tekke edebiyatını ve bu alanın en mümtaz yazın alanı olan tasavvufî şiiri, kimi araştırmacılar halk edebiyatı içinde değerlendirirlerken; kimileri bu alanı, halk edebiyatı içine bile dahil etmezler. Çok az araştırmacı, onun müstakil bir edebiyat olarak değerlendirilmesi gerektiğini söyler. [43]

Diğer taraftan sûfî şair ve şiiri, gelenek dışı bir tavra sahip olduğundan, tezkire adını verdiğimiz biyografi kitaplarında da yeterince hüsnü kabul görmemiştir (Çapan, 2005, s. 464). Bu açıklamaya istisna teşkil edebilecek örnekler de yok değildir. Örneğin, XVI. yüzyıl tezkirecilerinden Latîfî (ö. 990/1582), meşhur eseri *Tezkiretü'ş-Şuarâ*'nın önsözünde, şiir yazmanın mutasavvıflara mahsus bir eylem olduğunu, gerçek aşka sadece onların sahip olduğunu söylerken bu insanların şiiri övünme ve şöhret için yazmadıklarını, bu alana insanı tebliğ için başvurduklarını söyler (Latîfî, 2018, s. 17). Kendisi de bir Mevlevî postnişini olan şair Esrar Dede (ö. 1211/1797) *Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye* isimli tezkiresinde, dîvân sahibi Mevlevî şairleri ve sanatlarını tanıtmıştır (Kılıç, Aksoyak, Sungurhan ve Durmuş, s. 2011, s. 126).

---

[42] XIII. yüzyıldan başlayarak çeşitli meşrep ve anlayışa sahip *Yûnus Emre* (ö. 720/1320), *Hacı Bayram Veli* (ö. 833/1430), *Eşrefoğlu Rûmî* (ö. 874/1469), *Kemal Ümmî* (ö. 880/1475), *Ümmî Sinan* (ö. 976/1568), *Aziz Mahmud Hüdâyî* (ö. 1038/1628), *Niyâzî-i Mısrî* (ö. 1105/1694), *Erzurumlu İbrahim Hakkı* (ö. 1194/1780), *Şeyh Galip* (ö. 1213/1799), *Kuddusî Ahmed Efendi* (ö. 1183/1849) gibi pek çok isim, bu alanın önemli simaları arasında sayılabilir.

[43] *Abdülbaki Gölpınarlı, Fuat Köprülü, Şükrü Elçin ve N. Sami Baranlı* tekke edebiyatını halk edebiyatı bünyesine katarken; *P. Naili Boratav ve Umay Günay* gibi isimler halk edebiyatı ile tekke şiirini aynı çerçeveye koymamışlardır. *V. Mahir Kocatürk, Agâh Sırrı Levend* ve *Abdurrahman Güzel* de tekke edebiyatına müstakil bir kimlik kazandırılması gerektiğini söylemişlerdir (Daha detaylı bilgi için bkz., (Bilgin, 2011, s. 381-384).

Bunun yanında tezkirelerde, mutasavvıf olmayan; ama bir irfan mektebinin muhibbânı olan şairlerin tasavvufî yönlerine dair bilgiler vardır. Örneğin, XVI. yüzyıl tezkirecisi Ahdî (ö. 1002/1593), şair Hayretî (ö. 941/1534)'den bahsederken, onun derviş tabiatlı bir yapıya sahip olduğundan ve tasavvufî terminolojiye olan vukûfiyetinden (Ahdî, 2018, s. 136) söz açar.

Tezkire dışında *Şekaiku'n-Numâniyye,*[44] *Fezleke,*[45] *Seyahatnâme,*[46] *Osmanlı Müellifleri*[47] ve *Sefîne-i Evliyâ*[48] gibi tarihî ve tabakat özelliği taşıyan kimi kaynaklarda sûfî şairler ve şiir sanatları üzerine kısa malumatlara yer verilmiştir (Kütükoğlu, 1995, s. 541-542). Örneğin, *Fezleke* müellifi Kâtip Çelebi aynı adlı eserde, Aziz Mahmud Hüdâyî'nin dîvânının, ilâhiyâtı konu alan güzel şiirlerin toplanmasından meydana geldiğini ve şiirlerinin hakikat bilgisine işaret ettiğini söyler (Kâtib Çelebi, 2016, s. II/682).

Kur'an, tasavvufî şiirin hayal dünyası ve içerik değeri açısından başvuru kaynağı özelliği gösterir. Yûnus Emre'nin aşağıdaki beyti, tema ve terminolojiyi önemseyen sûfî şiire, Kur'an'ın doğrudan katkısını hatırlatır gibidir:

> Yûnus'un sözi şi'irden ammā aṣlı Kitābdan
> Ḥadīs ile dinene key bil ṣādıḳ olmaḳ gerek *(Yûnus Emre, 137, s. 249)*

Muhteva kaynakları açısından Kur'an'ın dışında, hadis, kıssa, menkıbe, atasözü, deyim, kelâm-ı kibar gibi içerik belirleyen unsurlar da bu şiirin konu değerleri için önem arz eder.

Tasavvufî şiir, merkez tema olarak tevhit düşüncesinden hareketle "vahdet-i vücut" öğretisinin manzum değerlerini işlemiştir. Varlık sorunsalı, tasavvufî şiirin üzerinde durduğu başat konulardandır. Varlığın birliğinden yola çıkarak, nesneler dünyası

---

[44] *Şekaiku'n-Numâniyye*, Taşköprizâde Ahmed Efendi'nin (ö. 968/1561) Osmanlı âlim ve âriflerini konu edinen biyografik bir eserdir.
[45] *Fezleke*, Kâtip Çelebi'nin (ö. 1067/1657) Osmanlı tarihini konu edinen eseridir.
[46] *Seyahatnâme*, Evliya Çelebi'nin (ö. 1096/1685) on ciltten meydana gelen ünlü eseridir.
[47] *Osmanlı Müellifleri*, Bursalı Mehmet Tahir'in (ö. 1925) Osmanlı müelliflerinin hayat hikâyelerini konu edinen eseridir.
[48] *Sefîne-i Evliyâ*, Hüseyin Vassâf'ın (ö. 1929) mutasavvıfların hayatlarına dair bilgileri içeren biyografik eseridir

olarak adlandırılan evreni geçici ve sonlu suret olarak telakki eden ve ahlâkî kemal noktasında, insanı tamam ettirmeyi kendine gaye edinen sûfî şiir; varoluş, Hakk'ın birliği, peygamberler, tarikat usûl ve adabı, nefsin kötülükleri, dünyanın geçiciliği, vecd, zevk, ilahî aşk, ahlâk, zikir gibi pek çok konuya muhtevasında yer vermiştir (Kılıç, 2011, s. 95-96). Sadece bu şiir alanında değil divan ve halk şiirinde de yukarıda zikredilen kavramlar, ilgili alanın şairlerince benimsenmiş ve kullanılmıştır. Buradan, sûfî şiirine ait kavramların oluşturduğu muhteva bütünlüğünün, Osmanlı şiirinin zihniyet dünyasına sirayet ettiği sonucuna varılabilir.

Muhteva ve içerik kullanımı ile alakalı olan nazım türlerinde, divan ve halk şiirinin birikim ve malzemesinden de istifade eden sûfî şiir, kendi anlam manzumesine uygun nazım türlerini de tecrübe etmiştir. Bunlar; *hikmet, ilahi, nefes, nutuk, devriye, şathiye* (Ceylan, 2005, s. 52-54) şeklinde sıralanabilir.

Kendi dünyasına has, oluşturduğu üst dilin birleştiriciliği ve kuşatıcılığı sayesinde aynı toplumda ve sair coğrafyalarda yaşayan, aynı zamanda sosyolojik olarak birbirinden farklı insan kaynağının -*hükümdar, halk, âlim, cahil, köylü, şehirli*- merkezî çekim alanı olan sûfî şiirin hedef kitleye olan seslenişinde sürekli bir nasihat ve ikaz hâli hâkimdir (Bilgin, 2016, s. 68). Öğreticilik yönünün ağır basması sebebiyle doğrudan anlatımı tercih etmiştir. Dinleyici ve okuyucunun dikkatini çekmek için soru, tekrar ve tezatlıklar bu şiirin vazgeçilmez unsurlarını oluşturur. XVIII. asır Halvetî meşâyıhından Mustafa Manevî, örneğini paylaştığımız bir beytinde düşüncesini kuvvetlendirmek ve dikkati konu üzerinde toplamak için soru, tekrar ve zıtlık unsurlarını kullanmıştır:

> **Neden**dür kīl ile **kāl**ler **neden**dür
> Efendi bunca **aḥvāl**ler **neden**dür *(Mustafa Manevî, 28, s. 109)*

Divan şairlerinde karşılaştığımız estetik ve sanatsal kaygı, sûfî şiirin birincil amaçları arasında yer almaz. Yazdıklarıyla samimiyet ve içtenliği yakalamaya çalışan mutasavvıf şairler; kafiyedeki özensizlik, vezin kusurları ve kelime tekrarları gibi teknik olarak değerlendirilebilecek klasik şiirin pek çok kural ve geleneğini öncelemezler (Ceylan, 2005, s. 43). Onlar için manzumenin nasıl oluşturulduğu değil

ne söylediği önemlidir. XVII. yüzyıl sûfî şairlerden Abdülahad Nûri'nin (ö. 1061/1651) gazelinden bir beyit söz konusu durumu özetler niteliktedir:

'Ālemlere gelüb gideñi bizde bulmışuz
Aḥvāl-i kevni gözedeñi bizde bulmışuz *(Abdülahad Nûri, 53, s. 273)*

Bunun yanında tasavvuf şiirinde nazmın şeklî tarafı, tam olarak yok sayılmaz. Kimi mutasavvıf şairin pek çok şiiri, nazım tekniği, divan şiirinin söz varlığını kullanma ve üslup açısından dikkat çeker ölçüde başarılıdır. Aşağıda bir beytini paylaştığımız XV. yüzyıl mutasavvıf şairlerinden Dede Ömer Rûşenî'nin birçok şiiri, yukarıda bahsi geçen hususlar yönüyle övgüyü hak eder:

Rūy-ı zībā üzre zülfüñden selāsil bağlayub
Göñülüm ser-beste-i zencīr-i sevdā eyledüñ *(Dede Ömer Rûşenî, 43, s. 154)*
…

Genellikle sade, akıcı ve lafzen anlaşılır bir dilin kullanıldığı tasavvufî şiir, kullandığı dil malzemesiyle halkın kâhir ekseriyetine ulaşma kaygısı güder. Devre, zamana ve hedef kitleye göre bazen aruz, bazen hece, kimi zaman da heceye yakın aruz kalıplarını kullanmıştır. Sûfî şiirle, aruzun mefâîlün / mefâîlün kalıbı, 4+4=8'li hece ölçüsüne; mefâîlün / mefâîlün / feûlün kalıbı da hecenin 4+4+3=11'li ölçüsüne yaklaştırılmıştır (Bilgin, 2016, s. 74). Bu iki kalıp, hem hece hem de aruza uymaktadır. Tekke şiirinin divan ve halk şiiriyle olan biçimsel müşterekliğine; XVI. asrın tasavvufî sesi Ümmî Sinan (ö. 976/1568) ve XVIII. asır Halvetî meşâyıhından Mustafa Manevî'den birer pasaj örnek olarak gösterilebilir:

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Bulamadum cihānda toġrı bir yār
Kime rāzum açarsam oldı aġyār *(Ümmî Sinan, 52, s. 60)*

Mefâîlün Mefâîlün

Kemāl-i inkişāfuñla
Tecellī eyle yā Allāh

Dahī ẕāt u ṣıfātuñla
Tecellī eyle yā Allāh *(Mustafa Manevî, 57, s. 140)*

Şiirin doğasında var olan benzeme ve benzetme gayesi, tasavvufî şiirde daha derin ve felsefik bir hâl alır. Şiirin geneline yayılan alegorik, sembolik ve metaforik anlatım; mecaz, teşbih, istiare, tevriye gibi çok anlamlılığın önünü açan sanatların kullanılmasıyla sağlanır. Bu durum şiire özel, üstü örtük tasavvufî bir terminolojinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Doğu şiirinin kelime altyapısını kendi tematik değerleri bağlamında yeniden anlamlandıran, çağrışımsal bir örgü sistemine dayanan ve sadece ehlince bilinen örtük anlamlı bu dille, çetin ve katı metafiziksel ifadeler okuyucuya aktarılmıştır (Nasr, 2017, s. 133). İlahî sırrın etrafında dolaşan her kelime, benzetmeye dayalı sanat ögeleriyle adeta sırlanıp saklanmıştır. XVII. asır sûfîlerinden Muhammed Nasûhî (ö. 1130/17128), sûfînin sözündeki rumûzlarla örtülmüş sırların zahir ilmi terk etmeyen kişiler tarafından anlaşılmasının mümkün olmadığını söyler:

Heb ilmi terk idüb bizler ta‘allüm eyledük bī-ḥarf
Mīm ü ye’nüñ nuḳūşından ḳanı bazen rumūzātuz *(Muhammed Nasûhî, 18, s. 191)*

Sûfîlerin şiirlerini örtük yazmalarından amaç, divan şiirinde olduğu gibi estetik bir kaygıyla tasannu oluşturmak değil, tecelli-i ilâhî olarak kabul ettikleri bu anlatının herkes tarafından bilinmesinin önüne geçmektir. Yûnus Emre (ö. 720/1320)’nin aşağıdaki beyti, bu durumun izahı gibidir:

Yūnus bir söz söylemiş hiçbir söze beñzemez
Münāfıḳlar elinden örter ma‘nī yüzini *(Yûnus Emre, 407, s. 556)*

Yine konuya dair Hüseyin Vassâf (ö. 1348/1929)’ın *Sefîne-i Evliyâ* adlı eserinin Aziz Mahmud Hüdâyî (ö. 1038/1628) ile ilgili bölümünde; “Eş’ârı daima tesettür içredir. Fakat hakikat-bîn olanlara vahdet-i vücûdu talimdir.” (Vassaf, 2015, s. 3/19) cümlesi mesaja referans teşkil edebilir. Bu remizli dil, o kadar çok sevilmiş ve kendine alıcı bulmuş ki alan dışı şiirler yazan divan edebiyatı ve halk edebiyatı şairleri dahi bu alanın zengin ve derinlikli tasavvufî terminolojisini kullanmışlardır. XVI. asrın

büyük divan şairi Bâkî'nin (ö. 1008/1600) ve aynı yüzyıldan halk şairi Âşık Ömer'in aşağıdaki manzum parçaları maksadı karşılar gibidir:

Sînesin itse ḳaçan kān-ı ma'ārif 'ārif
Ḳılsa her ḥarfe naẓar bir nice ma'nī görinür *(Bâkî, 74, s. 106)*

Ehl-i ma'rifetin olan hem-demi
Güşe-i vaḥdetde itmede demi
Bulanlar ḳuṭb içre hāl-i 'ālemi
Nüsḫa-i eşyāda dīde-bān oḳur[49] *(Âşık Ömer, Koş., s. 23)*

Tasavvufun diğer şiir alanlarında kullanılması, amaçtan ziyade bir araçtır. Ali Canip Yöntem'in "Tekke şiirinde tasavvuf bir iman; divan şiirinde bir fantezidir" şeklindeki çıkarımı (Yöntem, 1927, s. 103-104) bu ikisi arasındaki amaç-araç ilişkisini açıklar mahiyettedir.

Osmanlı coğrafyasının bütün yaşam alanlarını kuşatan tasavvuf ve onun manzum dil değeri olan sûfî şiir, her dönemde toplumun çok farklı kesiminden insanın dikkat alanına girmiştir. Onun bu yönü, kuşatıcılığı ve birleştiriciliğinin bir sonucudur. Öyle ki o, divan ve halk şiirinin müşterek kesişim alanıdır. Aynı kültürel malzemeyi ve anlam değerini sunan sûfî şiirle bu iki edebiyat alanındaki fark, daha çok biçimsel açıdan düşünülmelidir (Kurnaz, 1990, s. 45-48). Tasavvufî şiir, divan ve halk edebiyatının bir sentezi olarak düşünüldüğünde edebiyat tarihimizin en zengin sahası olarak da görülebilir. Nitekim, Amil Çelebioğlu; "Halk, divan, tekke; duvar, kemer, kubbe" ifadesiyle sözü edilen müşterekliği ve kuşatıcılığı sebebiyle edebiyat alanımızın kubbesine, tekke şiirini koymuştur (Çelebioğlu, 1998, s. 1). Bütün bu örnek ve açıklamaları üst üste koyduğumuzda Osmanlı coğrafyasının şiir diline ait manzumesi ve ruhu sûfî şiirinin değerler alanı içindedir.

Gelenekler manzumemizde şiir; semboller, ritimli sözler (vezin) ve birbirine uyan sesler (kafiye) aracılığıyla bir şekle giren manalı bir anlatım tarzı olarak

[49] Bu dörtlüğün devamı ve Âşık Ömer'e ait diğer şiirler için bkz., (Ergun, S. N., 1936).

anlamlandırılır (Durmuş, 2010, s. 144). Biçimsel açıdan her edebiyat kendi şiir formunu oluşturmasına rağmen, tasavvufî şiirin vezin, nazım şekilleri ve sanatlar açısından kendine has bir kullanım alanı yoktur.[50] O, divan ve halk edebiyatlarının biçimsel formlarını kullanmıştır. Özellikle divan ve halk edebiyatında görülen konuya özgü nazım şekli kullanımı, biçimsel formları çok fazla önemsemeyen sûfî şiir açısından sadece bir detaydır. Kendi konu evreni içinde yer alan her türlü muhteva, her tür şekille yazılabilir. Yani gazel şekliyle *ilahî aşk* da *masivayı terk* de anlatılabilir. XV. yüzyılın mutasavvıf şairlerinden Eşrefoğlu Rûmî'nin (ö. 874/1469) aşağıdaki beyitleri bu iki kullanıma da örnektir:

Senün ʻışḳuñ kime kim düşdi iy cān
Ne meẕheb ḳodı ne dīn ü ne īmān
Ḳamu yaġmaladı ʻışḳuñ iy dūst hay
Ṣūret mülkin yıḳub eyledi vīrān *(Eşrefoğlu Rûmî, 83, s. 322)*

İy dervīşem diyen kişi ġayre göñül virme ṣaḳın
Cānunı ʻışḳ odı ṣanub nefs odına atma ṣaḳın
Bu denizüñ yüzgeçleri cānsuz olur baḥrileri
Cān terkini urmayınca bu denize girme ṣaḳın *(Eşrefoğlu Rûmî, 87, s. 328)*

Ahenk ve ritmin oluşmasında ana öğelerden olan kafiye ve redifin kullanışında, divan edebiyatının katı kuralları tekke şiirinde önem arz etmez. Divan şiirinin hoş görmediği sadece kulağa dair kafiye kullanımı, tekke şiirinin sıklıkla kullandığı bir uyak olmuştur. Aynı dil ve estetik değere sahip kelimelerden kafiye yapılması şartı da tekke şiirinde yoktur (Bilgin, 2016, s. 74). Daha ziyade yarım, tam ve cinas türünden kafiye düzeni şiire hâkimken aynı tür ve işleve sahip eklerle yapılması lazım gelen redifteki temel kurallar, kimi zaman görmezden gelinmiştir. XVIII. asrın sûfî şairlerinden Mustafa İbretî'nin (ö. 1171/1757) bir gazelinden alınan pasajda;

[50] Bunun yanında tasavvuf edebiyatı, kendi konu evrenini yansıtan nazım türlerini de kullanmıştır. Bunlara örnek olarak; tasavvufun anlayış ve sezgisini yansıtan *hikmet*, Hakk'ı yüceltmek için özel bir ezgiyle söylenen *ilahî-nefes*, tarikat adabının anlatıldığı *nutuk*, tecelli ve yaratılış nazariyesini dikkate alan *devriye*, belli makamların sırlarının alışılmışın dışında bir üslupla anlatıldığı *şathiye* buna örnek olarak gösterilebilir. Detaylı bilgi için bkz., (Bilgin, 2011, 381-384).

rediflerin tüm beyitlerde tekrar eden bir fiilden (eyledüñ) oluşturulduğunu, kafiye seçiminde de yarım uyakta (ān) kalındığını görüyoruz:

Eşki çeşmüm aḳıdub zāruñla ‘ummān eyledüñ
Yañdurub bu göñlümü ‘aşḳuñla hicrān eyledüñ
Başumu ṭop eyledüñ çevgān-ı ‘aşḳuñ urmaġa
Uruban çevgānuñı cānumda meydān eyledüñ
Zār u efġānuñ baña kār olduġuñ bilmez misin
Aġladub feryād-ı āhı bende her ān eyledüñ *(Mustafa İbretî, 137, s. 110)*

Şiirin biçim ve şekil tarafının, Hak’la âşık arasında bir engel teşkil ettiği gerekçesiyle sûfîlerce önemsenmediği, bu yüzden işin özünün manaya kaydırıldığı, Mevlânâ’nın (ö. 672/1273) dizelerinde karşımıza çıkar:

Benim yanımda en güzel kafiye sensin
Harf ne oluyor ki sen onu düşünesin
Nedir ki harf, üzüm bağının çitten duvarı
Harfi, sesi, sözü artık birbirine vurup parçalayayım da
Seninle bu üçü olmaksızın konuşayım, ah…[51] (Mevlânâ, M., s. I/2742)

“Şiirin düzyazıdan farkı, sahip olduğu ahenk ve nağme değerinin bir sonucu olan musikidir” diyen Mehmet Kaplan, Yahya Kemâl’in, şiiri bir “dil musikisi” olarak tanımladığını yazar (Kaplan, 1987, s. 272-273). Klasik Türk müziğinin ana prensibi, güfteyi de öncelleyen bir yapıya sahip olmasıdır (Tanrıkorur, 1995, s. 383). Güftesinde Allah aşkını konu edinen ve adına “ilahi” denilen bu şiir formunun kendine has bir ezgisi ve makamı vardır. Çoğunlukla koşma ve gazel şekliyle yazılan (Onay, 1996, s. 219) bu ezgili şiirler, dinî törenler ve dergâhlardaki âyinlerde söylenegelmiştir (Bilgin, 2016, s. 71). Bu yönüyle musiki, tekkenin irşat çalışmaları için vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

Güfte ve bestenin öğrenilmesinde, usta-çırak ilişkisiyle (şeyh-mürit) tekkelerde yapılan meşkin önemi büyüktür. Bu sayede tekkelerde pek çok mutasavvıf şair ve

[51] Mesnevi’deki bu şiirin devamı ve diğerleri için bkz., (Gölpınarlı, 1989).

musikişinas yetişmiştir (Kılıç, 2011, s. 138). Çalışmamızın merkezindeki Aziz Mahmud Hüdâyî'nin günümüze ulaşan dört bestesi (Ergun, 2017, s. 87) varken, şiirleri gerek tekke içi ve gerekse tekke dışından musikişinâslarca bestelenmiş (Özcan, 2005, s. 268) ve hâlâ bestelenmeye devam edilmektedir.

3.2. Hüdâyî Şiirinin Poetik Değerleri

3.2.1. Dış Yapı

3.2.1.1. Nazım Şekilleri

Zemin metin olarak seçtiğimiz Hüdâyî'nin *Dîvân-ı İlâhîyât*'ındaki[52] şiirler, nazım şekilleri belirtilmeksizin *numara* yoluyla künyelenmiştir:

227

Fe'ilatün Mefa'ilün Fe'ilün
Nice bir ẖār derdini çekelüm
Bārī gül-zār derdini çekelüm
… *(Hüdâyî, 227, s. 492)*

Sadece örneğini paylaştığımız ve zemin metin olarak istifade ettiğimiz ilgili eser değil, Hüdâyî'nin *Dîvân-ı İlâhiyât*'ı üzerine yapılan diğer araştırmalarda da (Şenocak, 1970; Tezeren, 1985; Yılmaz, 2016; Bilgin, 2021) nazım şekli tasnifi üzerine çalışma yapılmamıştır.

[52] Çalışmamız, Mustafa Tatçı ve Musa Yıldız'ın hazırladıkları tıpkı basım ve çeviri yazısı metnine dayanmaktadır. İlgili eser için bkz. (Hüdâyî, 2005).

Yaptığımız çalışmayla 519 manzumeden meydana gelen eserde divan şiirinden Türkçe, Arapça ve Farsça yazılmış 41 gazel[53], 9 mesnevi[54], 130 murabba[55], 4 muhammes[56], 2 müseddes[57], 2 müsebba,[58] 35 kıt'a,[59] 23 nazm ve 214 müfret[60] ; halk şiirinden de 59 koşma[61] örneğini tespit ettik. Bunlara ek olarak 14 Arapça secili söz[62]de *Dîvân-ı İlâhîyât*'ta yer almaktadır.

---

[53] Çoğu 5 beyitten oluşan Hüdâyî'nin gazellerinde beyit sayısı 3 ila 10 arasında değişmektedir. Bazı gazellerde (120, 127, 131, 133, 144, 149, 227, 234 numaralı şiirler) mahlas kullanılmamıştır. Mahlas kullanılmayan ve 3 beyitten oluşan nâ-tamâm bir gazel (133 numaralı şiir) vardır. *Eserde*, Türkçe ve Arapça karışık olarak yazılmış mülemmâ gazellerin (147, 177, 178, 187, 213, 217, 234 numaralı şiirler) dışında 1 adet de Arapça gazel (149 numaralı şiir) bulunur.

[54] Eserdeki 9 mesnevi; 2 beyitlisi çoğunlukta olmak kaydıyla 2 ila 4 beyit aralığında oluşturulmuştur. Mesnevinin geleneğe dair plan ve işleyiş değerlerine kesinlikle uyulmadığını ve buradaki mesnevi künyesinin sadece kafiye örgüsüne uyulmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Mesnevi nazım şekli, arûzun *fâilâtün/fâilâtün/fâilün, mefâîlün/mefâîlün/feûlün, feilâtün/feilâtün/feilün* kalıplarıyla yazılmıştır. Mesnevinin geleneksel formu hakkında detaylı bilgi için bkz., (Ünver, 1986).

[55] Dinî ve tasavvufî her konuda yazıldığını gördüğümüz murabba, eserde genellikle 5 bent üzerine oluşturulmuştur. Bendin son mısralarının aynı olduğu *murabba-ı mütekerrir*inin; kafiye şeması olarak da çoğunlukla abab, cccb, dddb, eeeb… uyak örgüsünün tercih edildiğini görüyoruz. Genellikle koşmaya yaklaştırılan bir tavırla arûzun 7'li, 8'li ve 11'li kısa kalıpları *-mefûlü/mefâîlün, müstefilün/müstefilün, mefûlü/mefâîlün, mefâîlün/mefâîlün/feûlün, failatün/failatün/failün-* kullanılmıştır. Eserdeki murabbalardan 2 adeti Arapça olarak kaleme alınmıştır. Bu şiirler bağlamlı sözlük çalışmamızda değerlendirme dışı bırakılmıştır.

[56] Dinî ve tasavvufî her konuda yazıldığını gördüğümüz muhammes, genellikle 5 bentten oluşturulmuştur. Bentlerin son iki dizesinin diğer bentlerde de tekrar edilmesi *muhammes-i mütekerrir*i oluşturmuştur.

[57] Eserdeki müseddeslerden biri 3; diğeri de 5 bentten oluşmuştur. Son iki mısraın tekrar edilmesiyle oluşturulan *müseddes-i mütekerrir*inlerde sırasıyla; *fâilâtün/mefâîlün/fa'lün* ve *feilâtün/mefâilün/feilün* kalıpları kullanılmıştır.

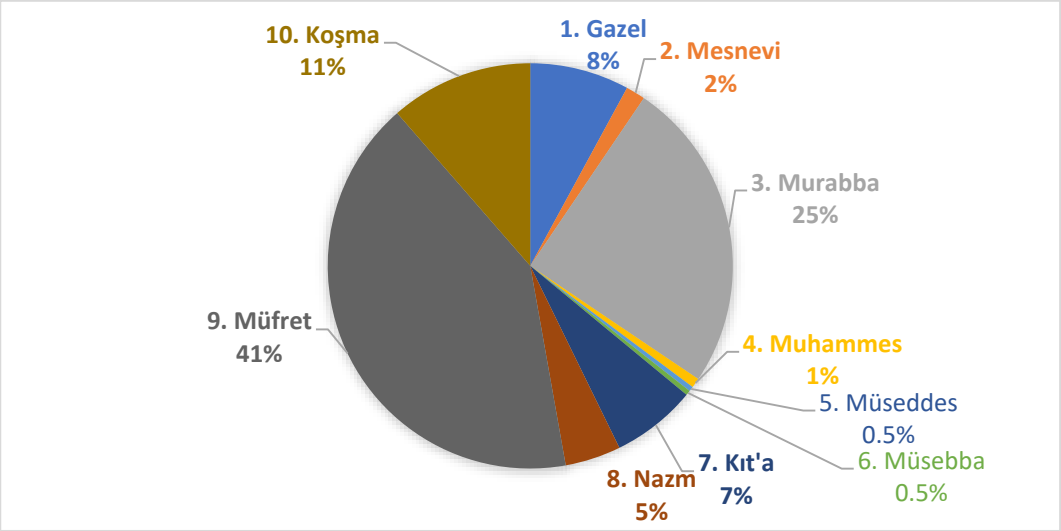
[58] Eserdeki iki müsebba da Arapça yazılmış. Bu sebeple de bağlamlı sözlük çalışmamızda bu Arapça müsebbalar değerlendirme dışı bırakılmıştır.

[59] Bu kıt'alardan 21'i Türkçe, 11'i Arapça, 3'ü de Farsça yazılmıştır. Bağlamlı sözlük çalışmamızda Arapça ve Farsça şiirler değerlendirme dışı bırakılmıştır.

[60] Müfretlerden 200'ü Türkçe, 12'si Arapça, 2'si de Farsçadır. Bağlamlı sözlük çalışmamızda Arapça ve Farsça şiirler değerlendirme dışı bırakılmıştır. *Dîvân*'ın en hacimli nazım biçimi olan müfret, tematik olarak da şairin din ve tasavvuf dışı pek çok konuya değindiği bir şekil olmuştur. Sağlıktan beslenmeye, övgüden sosyal tenkide varıncaya kadar geniş bir konu yelpazesi müfretlerde yer alır. Müfretleri oluşturan dizelerin çoğu kendi arasında kafiyelidir.

[61] Arûzun yanında heceyi de kullanan Hüdâyî, bu vezinde sadece koşma nazım şeklini kullanmıştır. Dinî ve tasavvufî mahiyetteki tüm konuları koşma türüyle de yazan şair, koşmada 5 ila 11 arasında değişen dörtlükler ve *11'li, 8'li ve 7'li* heceler tercih etmiştir. Bu hecelerin tercih edilmesinde hecenin arûza yaklaştırılması gayesi akla düşebilir. Hecelerin duraklarında kimi zaman tutarsızlık olsa da çoğunlukla duraklar yönüyle başarılıdır. Bu konudaki dikkatinin az oluşunda çoğu mutasavvıf şairde olduğu gibi Hüdâyî'de de şeklin ikinci planda oluşu etkendir. Koşmalarında en çok *abab/bbba/ccca…* kafiye düzeni ile karşılaşılmasına rağmen az da olsa *aaaa/bbba/ccca… ve xaxa/bbba/ccca…* biçimlerine tesadüf edilir. Koşmalar, 3 ila 10 dörtlük arasında değişmesine karşın 5 ve 7 dörtlükle yazılanların sayısı çoğunluktadır.

[62] Bağlamlı sözlük çalışmamızda Arapça secili sözler değerlendirme dışı bırakılmıştır.

Şekil 1. 3.1. Nazım Şekli Kullanım Oranı

Mutasavvıfların, şiirlerini yazarken hem divan hem de halk şiirinin nazım şekillerini kullandıklarını çalışmamızın *Tasavvufî Şiir* başlığı altında ifade etmiştik. Diğer mutasavvıflar gibi biçimsel ve şekle dayalı şiir yapısını birincil gaye saymayan Hüdâyî'nin, kullandığı nazım şekillerinde geleneğin kalıp ve kurallarına sıkı sıkıya bağlı kalmadığını görüyoruz. Örneğin aşk, güzellik, şarap gibi konular üzerinde durulan gazeller (Dilçin, 97, s. 104), Hüdâyî'de din ve tasavvuf merkezli her konuya zemin teşkil etmiştir. Aşağıda matla beyitlerini paylaştığımız gazel örneklerinde sırasıyla "aşk, peygamber sevgisi, varlık meselesi, masiva" gibi bu sahaya ait geniş bir konu yelpazesi içinde kullanılmıştır. Konu yelpazesindeki bu genişlik diğer nazım şekilleri için de geçerlidir:

Ezelden 'ışḳıla biz yanageldük
Ḥaḳīḳat şem'ine pervāne geldük *(Hüdâyî, G. 5/1-2, s. 127)*

Ḳudūmuñ raḥmet ü ẕevk ü ṣafādur yā Resūla'llāh
Ẓuhūruñ derd-i 'uṣṣāḳa devādur yā Resūla'llāh *(Hüdâyî, G. 3/1-2, s. 73)*

Geh perde-i envār ile kendözüni pinhān iden
Geh küntü kenz esrārını 'ālemlere i'lān iden *(Hüdâyî, G. 4/1-2, s. 121)*

Ḥaḳḳ'dan özge nesne yoḳdur ġayrıdan ümmīdi kes

Ac gözüñ merdāne baḳ Allāh bes bāḳī heves *(Hüdâyî, G. 27/1-2, s. 353)*

Nazım şekillerinin anlamsal kullanımlarındaki bu genişlik, dış yapıya ilişkin alanlarda da kendini gösterir. Örneğin *kıt'alar ve rubailer* başlığı altında verilen 34 numaralı aşağıdaki manzume, ne kıt'anın (xa-xa) ne de rubainin[63] (aaxa) şekil özelliklerine uyar:

Kemāl-i luṭf u iḥsānuñdan iy şāh
Didüñ Lā taḳneṭū min raḥmeti'llāh
Bu ma'nādan şu cān kim oldı agāh
Olubdur raḥmet ümmīdinde her gāh *(Hüdâyî, 34, s. 503)*

Bir diğer örnekte de gazel (aa-xa-xa…) şekliyle başlayan şiir, ortasından itibaren farklı bir kafiye örgüsüne bürünür. Şekle ve dış kalıba önem vermeyen Hüdâyî için dahi bu durum fazla bir rahatlık olsa gerektir. Anlaşılıyor ki tarihin seyri içinde birçok kez istinsah edilen eser, maddî bir hataya uğramış olmalıdır. Yani iki farklı şekilde yazılan eser tek bir şiir içinde gösterilmiştir:

Faḳrumı irgür tamāma yā Ġanī
Tā ki bu yoḳluḳla bulayum seni
Ṣoḥbet-i cānāna irmek isteyen
Yolına ḫarc eylesün cān ü teni
Bir gül-i bī-ḫār-ı bāḳī ḳıl ṭaleb
Terk it iy bülbül bu fānī gülşeni
Ẕāt-ı bī-çūne irmeyince kişi
Ḥāṣıl olmaz murādı bitmez işi
Yürek dün gün yanar diñlenmez oldı
Göñül hīçbir nefes eglenmez oldı
Meded cānum firāḳ odına yandı
Ḫaṭā bizden 'aṭā senden Efendi
Eḳūlu tāreten yā Rabbi zidnī
Ve uḫrā leyte ummī lem telidnī *(Hüdâyî, G. 39, s. 69)*

[63] Rubailerin, kendine has ölçüsü de vardır. Aruzun hezec bahrinden bir tek ahreb (mef'ûlü……) ve ahrem (mef 'ûlün…..) kalıplarıyla yazılır. Bilgi için (Dilçin, 1997) eserine bakılabilir.

Eserdeki Sıra –Sayfa	Nazım Şekli	Eserdeki Sıra – Sayfa	Nazım Şekli
1 - 15	Koşma-1	2 - 17	Koşma-2
3 - 19	Murabba-1	4 - 21	Murabba-2
5 - 23	Murabba-3	6 - 25	Murabba-4
7 - 27	Murabba-5	8 - 29	Koşma-3
9 - 33	Murabba-6	10 - 35	Murabba-7
11 - 37	Murabba-8	12 - 39	Murabba-9
13 - 41	Murabba-10	14 - 43	Murabba-11
15 - 45	Murabba-12	16 - 47	Murabba-13
17 - 49	Murabba-14	18 - 51	Gazel-1
19 - 53	Gazel-2	20 - 55	Murabba-15
21 - 57	Koşma-4	22 - 59	Koşma-5
23 - 63	Murabba-16	24 - 65	Murabba-17
25 - 67	Murabba-18	26 - 69	Koşma-6
27 - 71	Muhammes-1	28 - 73	Gazel-3
29 - 75	Murabba-19	30 - 77	Murabba-20
31 - 79	Koşma-7	32 - 81	Koşma-8

33 - 85	Murabba-21	34 - 87	Koşma-9
35 - 91	Koşma-10	36 - 93	Koşma-11
37 - 95	Murabba-22	38 - 97	Koşma-12
39 - 99	Koşma-13	40 - 103	Koşma-14
41 - 105	Koşma-15	42 - 107	Koşma-16
43 - 109	Koşma-17	44 - 111	Murabba-23
45 - 113	Murabba-24	46 - 117	Koşma-18
47 - 119	Koşma-19	48 - 121	Gazel-4
49 - 123	Koşma-20	50 - 125	Murabba-25
51 - 127	Gazel-5	52 - 127	Murabba-26
53 - 131	Murabba-27	54 - 133	Koşma-21
55 - 133	Gazel-6	56 - 135	Koşma-22
57 - 137	Gazel-7	58 - 139	Koşma-23
59 - 141	Koşma-24	60 - 143	Gazel-8
61 - 145	Murabba-28	62 - 147	Gazel-9
63 - 149	Murabba-29	64 - 151	Gazel-10
65 - 153	Koşma-25	66 - 155	Koşma-26
67 - 159	Koşma-27	68 - 161	Murabba-30

70 - 165	Gazel-11	71- 167	Müseddes-1
72 - 169	Koşma-28	73 - 173	Murabba-32
74 - 175	Koşma-29	75 - 179	Murabba-33
76 - 181	Gazel-12	77 - 183	Murabba-34
78 - 187	Koşma-30	79 - 189	Murabba-35
80 - 191	Murabba-36	81 - 193	Murabba-37
82 - 195	Murabba-38	83 - 196	Muhammes-2
84 - 197	Gazel-13	85 - 199	Murabba-39
86 - 203	Gazel-14	87 - 205	Koşma-31
88 - 207	Koşma-32	89 - 209	Koşma-33
90 - 211	Murabba-40	91 - 213	Koşma-34
92 - 215	Koşma-35	93 - 219	Murabba-41
94 - 221	Murabba-42	95 - 221	Murabba-4
96 - 223	Murabba-44	97 - 225	Koşma-36
98 - 229	Gazel-15	99 - 231	Koşma-37
100 - 233	Murabba-45	101 - 235	Murabba-46
102 - 237	Koşma-38	103 - 241	Murabba-47
104 - 241	Murabba-48	105 - 243	Murabba-49

106 - 247	Murabba-50	107 - 249	Murabba-51
108 - 251	Koşma-39	109 - 253	Murabba-52
110 - 255	Murabba-53	111 - 257	Koşma-40
112 - 259	Murabba-54	113 - 261	Murabba-55
114 - 263	Murabba-56	115 - 263	Koşma-41
116 - 265	Murabba-57	117 - 267	Murabba-58
118 - 269	Gazel-16	119 - 271	Murabba-59
120 - 273	Gazel-17	121 - 275	Murabba-60
122 - 279	Murabba-61	123 - 281	Murabba-62
124 - 283	Murabba-63	125 - 287	Murabba-64
126 - 287	Koşma-42	127 - 289	Gazel-18
128 - 291	Murabba-65	129 - 293	Müsebba-1
130 - 295	Müsebba-2	131 - 297	Gazel-19
132 - 297	Murabba-66	133 - 299	Gazel-20
134 - 301	Koşma-43	135 - 303	Koşma-44
136 - 305	Murabba-67	137 - 305	Murabba-68
138 - 309	Murabba-69	139 - 311	Murabba-70
140 - 315	Murabba-71	141 - 317	Murabba-72

142 - 317	Koşma-45	143 - 319	Murabba-73
144 - 321	Gazel-21	145 - 323	Gazel-22
146 - 325	Gazel-23	147 - 325	Gazel-24
148 - 327	Koşma-46	149 - 329	Gazel(Arapça)
150 - 331	Gazel-25	151 - 333	Murabba(Arapça)
152 - 335	Murabba-74	153 - 339	Murabba-75
154 - 341	Koşma-47	155 - 343	Gazel-26
156 - 345	Murabba-76	157 - 347	Murabba-77
158 - 349	Müseddes-2	159 - 353	Gazel-27
160 - 355	Murabba-78	161 - 357	Murabba-79
162 - 361	Murabba-80	163 - 363	Murabba-81
164 - 365	Murabba-82	165 - 367	Gazel-28
166 - 371	Murabba-83	167 - 373	Koşma-48
168 - 375	Koşma-9	169 - 379	Koşma-50
170 - 381	Koşma-51	171 - 383	Koşma-52
172 - 383	Murabba-84	173 - 387	Murabba-85
174 - 389	Gazel-29	175 - 391	Murabba-86
176 - 393	Murabba-87	177 - 395	Gazel-30

178 - 397	Gazel-31	179 - 397	Murabba-88
180 - 399	Murabba-89	181 - 403	Murabba-90
182 - 407	Murabba-91	183 - 411	Koşma-53
184 - 411	Koşma-54	185 - 413	Murabba-92
186 - 415	Murabba-93	187 - 417	Gazel-32
188 - 419	Murabba-94	189 - 421	Murabba-95
190 - 423	Murabba-96	191 - 425	Murabba-97
192 - 427	Murabba-98	193 - 429	Murabba-99
194 - 431	Murabba-100	195 - 433	Murabba-101
196 - 435	Koşma-55	197 - 437	Murabba-102
198 - 439	Murabba-103	199 - 441	Murabba-104
200 - 443	Murabba-105	201 - 445	Gazel-33
202 - 445	Murabba-106	203 - 451	Koşma-56
204 - 453	Murabba-107	205 - 455	Koşma-57
206 - 457	Murabba-108	207 - 459	Murabba-109
208 - 461	Muhammes-3	209 - 463	Murabba-110
210 - 465	Murabba-111	211 - 467	Murabba-112
196 - 435	Koşma-55	197 - 437	Murabba-102

198 - 439	Murabba-103	199 - 441	Murabba-104
200 - 443	Murabba-105	201 - 445	Gazel-33
202 - 445	Murabba-106	203 - 451	Koşma-56
204 - 453	Murabba-107	205 - 455	Koşma-57
206 - 457	Murabba-108	207 - 459	Murabba-109
208 - 461	Muhammes-3	209 - 463	Murabba-110
210 - 465	Murabba-111	211 - 467	Murabba-112
212 - 469	Murabba-113	213 - 471	Gazel-34
214 - 473	Muhames-4	215 - 475	Murabba-114
216 - 477	Gazel-35	217 - 479	Gazel-36
218 - 479	Murabba-115	219 - 481	Murabba-116
220 - 483	Murabba-117	221 - 485	Murabba-118
222 - 487	Koşma-58	223 - 487	Murabba-119
224 - 490	Murabba-120	225 - 490	Murabba-121
226 - 491	Murabba -122	227 - 492	Gazel -37
228 - 492	Murabba-123	229 - 493	Murabba-124
230 - 493	Gazel-38	231 - 494	Murabba-125
232 - 495	Koşma-59	233 - 496	Mesnevi-1

234 - 497	Gazel-39	**Not:** Kıt'a ve Rubai olarak verilen manzumelerin nazım şekilleri aşağıdaki gibidir	
Eserdeki Sıra -Sayfa	**Nazım Şekli**	**Eserdeki Sıra -Sayfa**	**Nazım Şekli**
1 - 498	Mesnevi-2	2 - 498	Nazm-1
3 - 498	Nazm-2	4 - 498	Mesnevi-3
5 - 499	Kıt'a-1	6 - 499	Nazm-3
7 - 499	Nazm-4	8 – 499	Nazm-5
9 – 499	Kıt'a-2	10 - 500	Kıt'a-3
11 - 500	Kıt'a-4	12 - 500	Nazm-6
13 - 500	Kıt'a-5	14 - 500	Kıt'a-6
15 - 500	Nazm-7	16 - 500	Nazm-8
17 - 501	Nazm-9	18 - 501	Kıt'a-7
19 - 501	Kıt'a-8	20 - 501	Kıt'a-9
21 - 501	Nazm-10	22 - 501	Kıt'a-10
23 - 501	Nazm-11	24 - 502	Nazm-12
25 - 502	Nazm-13	26 - 502	Kıt'a-11
27 - 502	Kıt'a-12	28 - 502	Mesnevi-4
29 - 502	Kıt'a-13	30 - 502	Nazm-14

31 - 503	Nazm-15	32 - 503	Mesnevi-5
33 - 503	Kıt'a-14	34 - 503	Nazm-16
35 - 503	Kıt'a-15	36 - 503	Mesnevi-6
37 - 503	Kıt'a-16	38 - 504	Murabba-126
39 - 504	Murabba-127	40 - 504	Murabba-128
41 - 504	Kıt'a-17	42 - 505	Kıt'a-18
43 - 505	Mesnevi-7	44 - 505	Murabba-129
45 - 505	Gazel-40	46 - 506	Nazm-17
47 - 506	Nazm-18	48 - 506	Nazm-19
49 - 507	Mesnevi-8	50 - 507	Kıt'a-19
51 - 507	Mesnevi-9	52 - 507	Kıt'a-20
53 - 507	Nazm-20	54 - 507	Nazm-21
55 - 507	Kıt'a-21	56 - 508	Nazm-22
57 - 508	Nazm-23		
Müfredât Bölümü			
Eserdeki Sıra – Sayfa	**Nazım Şekli**	**Eserdeki Sıra – Sayfa**	**Nazım Şekli**
1 - 509	Müfret-1	2 - 509	Müfret-2

3 - 509	Müfret-3	4 - 509	Müfret-4
5 - 509	Müfret-5	6 - 509	Müfret-6
7 - 509	Müfret-7	8 - 509	Müfret-8
9 - 509	Müfret-9	10 - 509	Müfret-10
11 - 509	Müfret-11	12 - 510	Müfret-12
13 - 510	Müfret-13	14 - 510	Müfret-14
15 - 510	Müfret-15	16 - 510	Müfret-16
17 – 510	Müfret-17	18 - 510	Müfret-18
19 - 510	Müfret-19	20 - 510	Müfret-20
21 - 510	Müfret-21	22 - 510	Müfret-22
23 - 510	Müfret-23	24 - 511	Müfret-24
25 - 511	Müfret-25	26 - 511	Müfret-26
27 - 511	Müfret-27	28 - 511	Müfret-28
29 - 511	Müfret-29	30 - 511	Müfret-30
31 - 511	Müfret-31	32 - 511	Müfret-32
33 - 511	Müfret-33	34 - 511	Müfret-34
35 - 511	Müfret-35	36 - 512	Müfret-36
37 - 512	Müfret-37	38 - 512	Müfret-38

39 - 512	Müfret-39	40 - 512	Müfret-40
41 - 512	Müfret-41	42 - 512	Müfret-42
43 - 512	Müfret-43	44 - 512	Müfret-44
45 - 512	Müfret-45	46 - 512	Müfret-46
47 – 512	Müfret-47	48 - 513	Müfret-48
49 - 513	Müfret-49	50 - 513	Müfret-50
51 - 513	Müfret-51	52 - 513	Müfret-52
53 - 513	Müfret-53	54 - 513	Müfret-54
55 - 513	Müfret-55	56 - 513	Müfret-56
57 – 513	Müfret-57	58 – 513	Müfret-58
59 - 513	Müfret-59	60 - 514	Müfret-60
61 - 514	Müfret-61	62 - 514	Müfret-62
63 - 514	Müfret-63	64 - 514	Müfret-64
65 - 514	Müfret-65	66 - 514	Müfret-66
67 - 514	Müfret-67	68 - 514	Müfret-68
69 - 514	Müfret-69	70 - 514	Müfret-70
71 - 514	Müfret-71	72 - 515	Müfret-72
73 - 515	Müfret-73	74 - 515	Müfret-74

75 - 515	Müfret-75	76 - 515	Müfret-76
77 - 515	Müfret-77	78 - 515	Müfret-78
79 - 515	Müfret-79	80 - 515	Müfret-80
81 - 515	Müfret-81	82 - 515	Müfret-82
83 - 515	Müfret-83	84 - 516	Müfret-84
85 - 516	Müfret-85	86 - 516	Müfret-86
87 - 516	Müfret-87	88 - 516	Müfret-88
89 - 516	Müfret-89	90 - 516	Müfret-90
91 - 516	Müfret-91	92 - 516	Müfret-92
93 - 516	Müfret-93	94 - 516	Müfret-94
95 - 516	Müfret-95	95 - 516	Müfret-95
96 - 517	Müfret-96	97 - 517	Müfret-97
98 - 517	Müfret-98	99 - 517	Müfret-99
100 - 517	Müfret-100	101 - 517	Müfret-101
102 - 517	Müfret-102	103 - 517	Müfret-103
104 - 517	Müfret-104	105 - 517	Müfret-105
106 - 517	Müfret-106	107 - 517	Müfret-107
108 - 518	Müfret-108	109 - 518	Müfret-109

110 - 518	Müfret-110	111 - 518	Müfret-111
112 - 518	Müfret-112	113 - 518	Müfret-113
114 - 518	Müfret-114	115 - 518	Müfret-115
116 - 518	Müfret-116	117 - 518	Müfret-117
118 - 518	Müfret-118	119 - 518	Müfret-119
120 - 519	Müfret-120	121 - 519	Müfret-121
122 - 519	Müfret-122	123 - 519	Müfret-123
124 - 519	Müfret-124	125 - 519	Müfret-125
126 - 519	Müfret-126	127 - 519	Müfret-127
128 - 519	Müfret-128	129 - 519	Müfret-129
130 - 519	Müfret-130	131 - 519	Müfret-131
132 - 520	Müfret-132	133 - 520	Müfret-133
134 - 520	Müfret-134	135 - 520	Müfret-135
136 - 520	Müfret-136	137 - 520	Müfret-137
138 - 520	Müfret-138	139 - 520	Müfret-139
140 - 520	Müfret-140	141 - 520	Müfret-141
142 - 520	Müfret-142	143 - 520	Müfret-143
144 - 521	Müfret-144	145 - 521	Müfret-145

146 - 521	Müfret-146	147 - 521	Müfret-147
148 - 521	Müfret-148	149 - 521	Müfret-149
150 - 521	Müfret-150	151 - 521	Müfret-151
152 - 521	Müfret-152	153 - 521	Müfret-153
154 - 521	Müfret-154	155 - 521	Müfret-155
156 - 522	Müfret-156	157 - 522	Müfret-157
158 - 522	Müfret-158	159 - 522	Müfret-159
160 - 522	Müfret-160	161 - 522	Müfret-161
162 - 522	Müfret-162	163 - 522	Müfret-163
164 - 522	Müfret-164	165 - 522	Müfret-165
166 - 522	Müfret-166	167 - 522	Müfret-167
168 - 523	Müfret-168	169 - 523	Müfret-169
170 - 523	Müfret-170	171 - 523	Müfret-171
172 - 523	Müfret-172	173 - 523	Müfret-173
174 - 523	Müfret-174	175 - 523	Müfret-175
176 - 523	Müfret-176	177 - 523	Müfret-177
178 - 523	Müfret-178	179 - 523	Müfret-179
180 - 524	Müfret-180	181 - 524	Müfret-181

182 - 524	Müfret-182	183 - 524	Müfret-183
184 - 524	Müfret-184	185 - 524	Müfret-185
186 - 524	Müfret-186	187 - 524	Müfret-187
188 - 524	Müfret-188	189 - 524	Müfret-189
190 - 524	Müfret-190	191 - 524	Müfret-191
192 - 525	Müfret-192	193 - 525	Müfret-193
194 - 525	Müfret-194	195 - 525	Müfret-195
196 - 525	Müfret-196	197 - 525	Müfret-197
198 - 525	Müfret-198	199 - 525	Müfret-199
200 - 525	Müfret-200		
Arapça ve Farsça Şiirler			
s. 329 1 adet	Arapça Gazel	s. 333/526-2adet	Arapça Muabba
s. 527-11 adet	Arapça Kıt‘a	s. 532-3 adet	Farsça Kıt‘a
s. 293/295 2adet	ArapçaMüsea	s. 529-12 adet	Arapça Müfret
s. 532-2 adet	Farsça Müfret	s. 530-14 adet	Arapça Secili Söz

Tablo 1. 3.1. Nazım Şekli Tespit Cetveli

3.2.1.2. Vezin

Şair, diğer mutasavvıf şairlerde olduğu gibi heceye yakın arûz kalıpları olan *Mefāʿîlün/Mefāʿîlün/Feʿūlün, Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün, Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün* ölçülerini çokça kullanmıştır.[64] Bunlardan *Mefāʿîlün Mefāʿîlün Feʿūlün* kalıbı 104 kullanım sıklığı ve %21.78 oran ile en fazla kullanılan vezin olmuştur. Koşmanın dışındaki diğer nazım şekillerinin arûzla yazıldığı eserde toplam 30 vezin kullanılmıştır. 59 şiir hece vezniyle yazılmış olup bunlardan 8'li hece ölçüsü; hece vezninde 25 kullanım sıklığı ve % 42.37 kullanım oranıyla en fazla kullanılan hece sayısı olmuştur. Hece ölçülerinde -her manzumede değişmekle beraber *4+3, 4+4, 5+3, 6+4, 4+4+3, 6+5* durakları kullanılmıştır. Vezinlerin, hangi şiirlerde kaç defa geçtiği ile kullanım sıklığı ve oranı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Vezin Adı	**Kullanım Sayısı**	**Eserdeki Oran**	**Geçtiği Yerler**
Mefāʿîlün Mefāʿîlün Feʿūlün	104	% 21.36	G.5, G.23, G.32, G.33, G.39, M.2, M.3, M.4, Kt.1, Kt.2, Kt.3, Kt.10, Kt.11, Kt.12, N.15, Kt.14, Kt.19, Kt.20, N.3, N.10, N.16, N.18, M. 7, M.9, N.21, N.22, Mrb.11, Mrb.12, Mrb.13, Mrb.14, Mrb.25, Mrb.26, Mrb.36, Mrb.37, Mrb.47, Mrb.54, Mrb.56, Mrb.57, Mrb.58, Mrb.72, Mrb.76, Mrb.86, Mrb.87, Mrb.88, Mrb.91, Mrb.92, Mrb.93, Mrb.94, Mrb.97, Mrb.100, Mrb.106, Mrb.109, Mrb.113, Mrb.115, Mrb.116, Mrb.119, Mrb.120, Mrb.125, Mf.4, Mf.10, Mf.27, Mf.31, Mf.38, Mf.43, Mf.49, Mf.53, Mf.66, Mf.67, Mf.74, Mf.77, Mf.83, Mf.84, Mf.87, Mf.90, Mf.91, Mf.92, Mf.95, Mf.97, Mf.100, Mf.102, Mf.105, Mf.106, Mf.107, Mf.114, Mf.119, Mf.128, Mf.134, Mf.138, Mf.139, Mf.145, Mf.148,

[64] Konuya ilişkin daha detaylı bilgi için bkz., (Onay, 1996).

			Mf.153, Mf.157, Mf.164, Mf.165, Mf.169, Mf.170, Mf.172, Mf.176, Mf.177, Mf.178, Mf.181, Mf.189, Mf.193, Mf.195
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün	77	% 15.81	G.10, G.14, G.17, G.19, G.21, G.22, G.30, G.31, G.36, G.40, M.1, M.5, M.6, Kt.4, Kt.7, Kt.8, Kt.9, Kt.16, Kt.17, Mrb.127, Mrb.128, Mrb.129, N.23, Mrb.15, Mrb.17, Mrb.18, Mrb.27, Mrb.28, Mrb.29, Mrb.38, Mrb.42, Mrb.55, Mrb.63, Mrb.66, Mrb.89, Mrb.90, Mrb.96, Mrb.108, Mrb.114, Mrb.117, Mrb.122, Mrb.123, Mf.5, Mf.6, Mf.11, Mf.12, Mf.17, Mf.20, Mf.26, Mf.30, Mf.36, Mf.39, Mf.42, Mf.47, Mf.48, Mf.51, Mf.52, Mf.55, Mf.59, Mf.72, Mf.76, Mf.79, Mf.80, Mf.94, Mf.99, Mf.111, Mf.120, Mf.122, Mf.124, Mf.126, Mf.131, Mf.132, Mf.155, Mf.159, Mf.167, Mf.192, Mf.194, Mf.198, Mf.200
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün	69	% 14.17	G.8, G.9, G.12, G.26, G.27, G.28, G.29, G.35, G.41, N.6, Kt.5, Kt.18, Kt.21, Mrb.68, Mrb.83, Mf.1, Mf.18, Mf.19, Mf.21, Mf.23, Mf.28, Mf.33, Mf.37, Mf.44, Mf.45, Mf.46, Mf.50, Mf.56, Mf.57, Mf.61, Mf.62, Mf.64, Mf.65, Mf.68, Mf.70, Mf.71, Mf.73, Mf.75, Mf.78, Mf.86, Mf.88, Mf.89, Mf.103, Mf.104, Mf.109, Mf.110, Mf.112, Mf.115, Mf.116, Mf.117, Mf.123, Mf.130, Mf.133, Mf.135, Mf.137, Mf.140, Mf.141, Mf.143, Mf.151, Mf.152, Mf.156, Mf.160, Mf.161, Mf.171, Mf.180, Mf.184, Mf.191, Mf.196, Mf.197
			(5'li) Koş.17

Hece Vezni (5'li, 7'li, 8'li, 10'lu, 11'li)	59	% 12.32 (5'li) % 1.70 (7'li) % 18.64 (8'li) % 42.37 (10'lu) %1.70 (11'li) %35.59	**(7'li)** Koş.9, Koş.10, Koş.11, Koş.12, Koş.20, Koş.24, Koş.34, Koş.35, Koş.36, Koş.41, Koş.42
			(8'li) Koş.2, Koş.3, Koş.7, Koş.8, Koş.18, Koş.25, Koş.26, Koş.27, Koş.28, Koş.29, Koş.30, Koş.31, Koş.32, Koş.33, Koş.37, Koş.38, Koş.43, Koş.46, Koş.48, Koş.49, Koş.53, Koş.54, Koş.56, Koş.57, Koş.59
			(10'lu) Koş.16
			(11'li) Koş.1, Koş.4, Koş 5, Koş.6, Koş.13, Koş.14, Koş.15, Koş.19, Koş.21, Koş.22, Koş.23, Koş.39, Koş.40, Koş.44, Koş.45, Koş.47, Koş.50, Koş.51, Koş.52, Koş.55, Koş.58
Müstef̀ilün Müstef̀ilün	47	% 9.65	G.34, N.1, N.4, N.7, N.8, N.12, N.14, N.20, Kt.6, Kt.13, Mrb.1, Mrb.2, Mrb.3, Mrb.4, Mrb.5, Mrb.8, Mrb.30, Mrb.32, Mrb.33, Mrb.34, Mrb.35, Mrb.40, Mrb.43, Mrb.44, Mrb.48, Mrb.62, Mrb.64, Mrb.65, Mrb.70, Mrb.78, Mrb.79, Mrb.80, Mrb.81, Mrb.82, Mrb.84, Mrb.85, Mrb.99, Mrb.102, Mrb.103, Mrb.107, Mrb.110, Mrb.111, Mrb.121, Mhm.1, Mhm.3, Mf.168, Mf.186

Mefāʿîlün Mefāʿîlün Mefāʿîlün Mefāʿîlün	24	% 4.93	G.1, G.2, G.3, G.13, G.15, G.18, Kt.15, N.17, Mf.13, Mf.16, Mf.25, Mf.58, Mf.63, Mf.82, Mf.121, Mf.136, Mf.142, Mf.158, Mf.162, Mf.163, Mf.173, Mf.174, Mf.175, Mf.187
Mefāʿîlün Mefāʿîlün	19	% 3.9	N.5, N.11, Mrb.126, Mrb.22, Mrb.24, Mrb.45, Mrb.46, Mrb.49, Mrb.51, Mrb.52, Mrb.59, Mrb.60, Mrb.61, Mrb.69, Mrb.73, Mrb.75, Mrb.112, Mrb.124, Mf.188
Feʿilātün Mefāʿîlün Feʿilün	15	% 3.08	G.37, N.2, Mrb.20, Mrb.39, Mrb.77, Msd.2, Mf.8, Mf.98, Mf.101, Mf.108, Mf.144, Mf.147, Mf.166, Mf.179, Mf.182
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün	12	% 2.46	N.19, Mrb.16, Mrb.31, Mrb.101, Mf.9, Mf.32, Mf.34, Mf.60, Mf.96, Mf.127, Mf.129, Mf.149
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün	12	% 2.46	M.8, Mrb.19, Mrb.67, Mhm.2, Mf.22, Mf.24, Mf.29, Mf.81, Mf.93, Mf.118, Mf.154, Mf.199
Mefʿūlü Mefāʿîlün	10	% 2.05	Mrb.6, Mrb.7, Mrb.9, Mrb.10, Mrb.21, Mrb.23, Mrb.50, Mrb.104, Mrb.105, Mrb.118
Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün	9	% 1.85	G.4, G.6, Mf.7, Mf.14, Mf.54, Mf.85, Mf.125, Mf.146, Mf.150
Müstef'ilün Fe'ûlün Müstef'ilün Feûlün	5	% 1.03	G.16, G.20, Mf.40, Mf.113, Mf.190

Fāʿilātün Mefāʿilün Faʿlün	3	% 0.62	Mrb.41, Mhm.4, Msd.1
Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün Feʿūl	3	% 0.62	G.24, Mf.41, Mf.69
Fāʿilātün Mefāʿilün Feʿilün	2	% 0.41	Mrb.71, Mrb. 4
Mefʿūlü Mefāʿîlün Mefʿūlü Mefāîlün	1	% 0.21	Mf.183
Müstefʿilün Fāʿilün Müstefʿilün Fāʿilün	1	% 0.21	G.38
Müfteʿilün Müfteʿilün Fāʿilün	1	% 0.21	Mrb.95
Müstefʿilātün Müstefʿilātün Müstefʿilātün	1	% 0.21	Mf.185
Fāʿilātün Fāʿilātün	1	% 0.21	N.13
Mefʿūlü Mefāʿîlü Mefāʿîlü Feʿūlün	1	% 0.21	Mrb.98

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿîlü Fāʿilün	1	% 0.21	G.25
Fāʿilātün Feʿilātün Feʿilün	1	% 0.21	Mrb.53
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿîlü Fāʿilün	1	% 0.21	G.11
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün	1	% 0.21	G.7
Fāʿilātün Fāʿilün Fāʿilātün Fāʿilün	1	% 0.21	Mf.15
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün Faʿlün	1	% 0.21	Mf.3
Fāʿilātün Fāʿilün Fāʿilātün Fāʿilün	1	% 0.21	Mf.2
Müstefʿilün Feʿūlün	1	% 0.21	N.9

Tablo 2. 3.2. Vezin Tespit Cetveli

3.2.1.3. Kafiye

İki dize sonundaki sözcüklerin sesçe birbirlerine uymaları (Dilçin, 1997, s. 59) şeklinde tarif edebileceğimiz kafiye, *Dîvân-ı İlâhîyât*'ta "yarım, tam, zengin, tunç ve cinaslı uyak" kullanımlarıyla karşımıza çıkar. Daha çok iki ses benzerliğine dayanan tam uyağı tercih eden Hüdâyî, şiirlerinde sanat kaygısı gütmediğinden sebep, vezin konusunda gösterdiği rahatlığı kafiyede de kimi zaman göstermiş ve bazen hedeflediği tam kafiyeyi tutturamayıp yarım kafiyeye düşmüştür. Aşağıdaki şiirlerde amaçlanan kafiyeler esasında sırasıyla *-er* ve *-öz* sesleriyle tam kafiyedir. Fakat kullanılan *-ar* ve *-üz* sesleriyle yarım kafiyeye (-r) düşülmüştür.

Eyle Hüdāī'ye naẓa***r***
Ḳalmaya fānīden e**s**e***r***
Varlıḳ senüñdür ser-te-se***r***
Yā Rab nice şükr idelüm *(Hüdâyî, Mrb. 85, s. 503)*

Ḳaṣd idüb ḫalḳuñ ö**z**ine
Ṭopraḳ ṭoldurup gö**z**ine
Ehl-i ġafletüñ yü**z**ine
Gülen dünyā degül misün *(Hüdâyî, Koş. 26, s. 157)*

Şiirin ahenge kavuşmasındaki etkisi bilinen kafiye, divan şiirinin aksine kulağa gelen her tür benzer sesle, Hüdâyî şiirinde kullanılmıştır. Örneğin aynı dilden ve türden kelimelerin kafiyelenmesi, divan şiirinin kalıplaşan bir kuralı olmasına karşın (Bilgin, 2016, s. 74) Hüdâyî, farklı dillerden olan kelimeleri aynı uyağa bağlamıştır:

Iṣlāḥ idiver **ḥā*l***i
Esirge 'ināyet it
Āsān idiver **yo*l***ı
Esirge 'ināyet it *(Hüdâyî, Mrb. 6, s. 33)*

Bir pādişāha **ḳu*l*** ol kim

Mülki zā’il olmaz ola
Bir gülşene **bülbü*l*** ol kim
Hīç ṣararub ṣolmaz ola *(Hüdâyî, Koş. 8, s. 81)*

Yukarıda verdiğimiz iki şiirde, Arapça olan *hâl* ve Türkçe olan *yol* sözcükleri ile Türkçe olan *kul* ve Farsça olan *bülbül* sözcükleri aynı kafiyede buluşmuştur. Hüdâyî’nin hangi kafiyeleri nasıl kullandığına dair başlıklar, birkaç örnekle aşağıda gösterilmiştir:

Türkçe İsimle Kurulanlar

Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ ‘amel **yo*ḳ***
Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür
Nesi var ḳuluñ eksüklükden **artu*ḳ***
Yene luṭf u kerem Mevlā senüñdür *(Hüdâyî, Mrb. 11, s. 43)*

Görmez eyler ağlamaḳdan **göz**leri
Hem ṣarardur ṣol-durur gül **yüz**leri
Ḳarañu eyler niçe **gündüz**leri
Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Hüdâyî, Mrb. 29, s. 149)*

Dölenmez gönlümüz senden **ayru*ġ***a
Var ise sevdügüm sendedür sende
Hīç avunmaz oldı aza ve **çoġ**a
Var ise sevdügüm sendedür sende *(Hüdâyî, Koş. 22, s. 135)*

Türkçe Fiillerle Kurulanlar

ʿĀleme ibret gözüyle **ba*ḳ***anlar
Çerāġın nūr-ı Mevlā’dan **ya*ḳ***anlar
Yerden gökden geçüb ʿArş’a **çı*ḳ***anlar
Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile irmiş irenler *(Hüdâyî, Koş. 1, s. 15)*

Ġayrıyı gönülden **s*ür***
Luṭf it meded Allāh’um

Maḳṣūduma sen **irg*ür***
Luṭf it meded Allāh'um *(Hüdâyî, Mrb. 7, s. 35)*

Ṣu gibi **arı*n***mazsañ
Yirlere **sürü*n***mezseñ
Ṭaşlarla **uru*n***mazsañ
'Ummān elüñe girmez *(Hüdâyî, Mrb. 10, s. 41)*

Alıntı (Arapça, Farsça) Sözcüklerle Kurulanlar

Benlik aradan **d*ūr*** olur
Ẓulmet gidüb pür-**n*ūr*** olur
Maḥzūn göñül **mesr*ūr*** olur
Ma'mūr olur vīrānumuz *(Hüdâyî, Mrb. 1, s. 19)*

Ṣafā vir ḳalbümüzde ḳalmasun **p*ās***
Olavuz tā ḳarīn-i meclis-i **ḫ*āṣ***
Ḥaḳīḳat baḥrına sen eyle **ġavv*āṣ***
Meded senden 'ināyet ıssı Mevlā *(Hüdâyî, Mrb. 12, s. 47)*

Mevlā'm senüñ **'āşı*ḳ***laruñ
Devrān iderler Hū ile
Yoluñdaki **ṣādı*k***laruñ
Cevlān iderler Hū ile *(Hüdâyî, Koş. 3, s. 29)*

Müsaḫḫar emrüñe heb cümle **eşy*ā*'**
Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi
Elüñ altındadur dünyā vü **'uḳb*ā***
Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Hüdâyî, Mrb. 14, s. 49)*

Türkçe ve Alıntı (Arapça, Farsça) İsimlerle Kurulanlar

Iṣlāḥ idiver **ḥāl***i*

Esirge ‘ināyet it
Āsān idiver **yo*l*ı**
Esirge ‘ināyet it *(Hüdâyî, Mrb. 6, s. 33)*

Nefy itmege **a*ġ*yā*r*ı**
Tevḥīd idegör tevḥīd
Yoḳluḳla bulub **va*r*ı**
Tevḥīd idegör tevḥīd *(Hüdâyî, Mrb. 9, s. 39)*

Bir pādişāha **ḳu*l*** ol kim
Mülki zā’il olmaz ola
Bir gülşene **bülbü*l*** ol kim
Hīç ṣararub ṣolmaz ola *(Hüdâyî, Koş. 8, s. 81)*

Yarım Uyak[65]

Ḳudūmuñ raḥmet ü ẕevk ü ṣaf***ā***dur yā Resūla’llāh
Ẓuhūruñ derd-i ‘uşşāḳa dev***ā***dur yā Resūla’llāh *(Hüdâyî, G. 3, s. 73)*

Ṣırāṭ köprüsin ge**ç**medin
Dūst illerine u**ç**madın
Kevs̱er şarābın i**ç**medin
Nice olur bizüm ḥālümüz *(Hüdâyî, Koş.29, s. 177)*

‘Ömür tamām olur defter dü***r***ilür
Ṣırāṭ köprisi vü mīzān ḳu***r***ılur *(Hüdâyî, Koş. 13, s. 101)*

Ṭoġrusına gidegör bu yo***l***laruñ
Geçegör ṣarbunı yüce be***l***lerüñ
Dünyā zindānıdur mü’min ḳu***l***laruñ
Zindānda olan ḫōd āsān eğlenmez *(Hüdâyî, Koş. 13, s. 101)*

[65] Yarım uyak, tek ses benzerliğine dayanan kafiye çeşididir.

Tam Uyak[66]

Gel berü iy derde derm***ān*** isteyen
Cāna baḳmaz vaṣl-ı cān***ān*** isteyen *(Hüdâyî, G. 10, s. 151)*

Muḥīt-i baḥr-ı tevḥīdi bulub ummān-ı bī-sāḥ***il***
Vücūduñ ḳaṭresin maḥv it eger olduñsa ehl-i d***il*** *(Hüdâyî, G. 15, s. 229)*

Sehvile oldıysa gün***āh***
Ḳuldan nedem senden kerem
İy luṭfı bī-ḥad pādiş***āh***
Ḳuldan nedem senden kerem *(Hüdâyî, Mrb. 30, s. 161)*

Benlik aradan d***ūr*** olur
Ẓulmet gidüb pür-n***ūr*** olur
Maḥzūn göñül mesr***ūr*** olur
Ma'mūr olur vīrānumuz *(Hüdâyî, Mrb. 1, s. 19)*

Zengin Uyak[67]

Ḥabībüñ gör göñül şān-ı bül***end***in
Ki arturmaz ġarīb-i müst-m***end***in
Ṣalub meydāna şol himmet sem***end***in
Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā'ya irgür *(Hüdâyî, Mrb. 37, s. 193)*

Bu ḫaber ma'lūmı olsun ***sāmi'***üñ
Ṣem'e olmaz iḥtiyācı c***āmi'***üñ *(Hüdâyî, M. 5, s. 503)*

Yiter müstaġraḳ-ı bezm-i El***est*** ol
Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül
Yiter ol cām ile ḫayrān ü m***est*** ol

[66] Tam uyak, iki ses benzerliğine dayanan kafiye çeşididir.
[67] Zengin uyak, en az üç ses benzerliğine dayanan kafiye çeşididir.

Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Hüdâyî, Mrb. 76, s. 345)*

Menzilidür ‘āḳibet taḥte’t-tü***rāb***
Kimseye bāḳī degüldür bu ḫa***rāb*** *(Hüdâyî, M. 5, s. 503)*

Tunç Uyak[68]

Ne ḫūy ile kişi olsa si***rişte***
Ḳomaz ol ḫūyın olsa rişte ***rişte*** *(Hüdâyî, N. 15, s. 503)*

Ḳula in‘ām iden her laḥẓa ***Ḥaḳḳ***’dur
Anuñçün ḥamd ü şükre ol a***ḥaḳḳ***dur *(Hüdâyî, Mf. 87, s. 516)*

Bu ma‘nādan şu cān kim oldı ***agāh***
Olubdur raḥmet ümmīdinde her ***gāh*** *(Hüdâyî, N. 16, s. 503)*

Cinaslı Uyak[69]

Uragör esb-i nefse ***tāziyāne***
Seni uġratmaya ol ***tā ziyāne*** *(Hüdâyî, Mf. 10/1, s. 509)*

En-nisā’i nāḳiṣātü’l-‘aḳli ve’d-dīn’i ***işit***
Diñleme ‘avret sözini var aña göre ***iş it*** *(Hüdâyî, Mf. 56, s. 513)*

‘Āḳiliseñ nevm-i ġafletden ***uyan***
Vāṣıl olmaz Ḥaḳḳ’a şeyṭāna ***uyan*** *(Hüdâyî, Mf. 131, s. 519)*

Günler gelüb geçmekdedür

[68] Şiirde uyağı oluşturan ses benzerliklerinin üçten fazla olması durumunda sözcüğün biri diğerini kendi içine dahil eder. Bu ses benzerlikleri tunç kafiyeyi oluşturur.
[69] Okunuş ve yazılış yönüyle benzer olan sözcüklerin anlam bakımından farklılaşması dize sonunda cinaslı uyağı oluşturur.

Ḳuşlar gibi ***uçmaḳ***dadur
Ehl-i fesāduñ yeri nār
Ehl-i ṣalāḥ ***uçmaḳ***dadur *(Hüdâyî, N. 7, s. 500)*

Yirüñ adı anuñ içün oldı ***yir***
Kendü besler ḫalḳı āḫīr kendü ***yir*** *(Hüdâyî, Mf. 72, s. 515)*

Kim ki ezel didi ***belā***
Andan ırağ oldı ***belā'*** *(Hüdâyî, Mrb. 33, s. 179)*

3.1.1.4. Redif

Sözcükteki uyağın son sesi olan revî harfinden sonra gelen (Dilçin, 1997, s. 68), anlam ve görev yakınlığı yönüyle kelimeleri birbirine bağlayan ek ve sözcüklere redif denmesine karşın Hüdâyî şiirinde sadece ek ve kelime değil, kelime grubu; hatta mısralardan kurulu redif örneklerine tesadüf edilir. Şairlerin yarım ve tam kafiye kullanımından doğan ahenk eksikliğini redif kullanarak tamamladığı savı (Albayrak, 2007, s. 524) Hüdâyî şiirinde doğrulanır gibidir. Daha çok tam ve yarım kafiye kullanan Hüdâyî'nin, redif kullanımında daha özenli ve titiz olduğu söylenebilir. Redifin kullanım durumlarını gösterir başlıklar, birkaç örnekle aşağıda verilmiştir:

Ek Durumundaki Redifler

Ṭoġrusına gidegör bu yol***laruñ***
Geçegör ṣarbunı yüce bel***lerüñ***
Dünyā zindānıdur mü'min ḳul***laruñ***
Zindānda olan ḫōd āsān eğlenmez *(Hüdâyî, Koş. 13, s. 101)*

Ḳula lāyıḳ olan 'ibādet ***imiş***
Ḫidmet-i Ḥaḳ 'aceb sa'ādet ***imiş***
Ḥālet-i 'aşḳ özge ḥalet ***imiş***
Cümleye aṣl olan 'ināyet ***imiş*** *(Hüdâyî, Mrb. 74, s. 335)*

Fenā bulub ḥayāt alam şu dem kim ‘ışḳ-ı yār***ümden***

Muḥabbet isteyen gelsün ḫaber ṣorsun mezār***umdan*** *(Hüdâyî, G. 13, s. 197)*

Kelime Durumundaki Redifler

Hüdāī’ye hüdā ***geldi***

Cenābuñdan ‘aṭā ***geldi***

Muḥabbetden ṣafā ***geldi***

Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Hüdâyî, Mrb. 22, s. 97)*

Ḥaḳḳ’ı ḳoyub bāṭıla meyl ü maḥabbet ***neden***

Tābi‘-i şeyṭān olub fitne vü şirret ***neden*** *(Hüdâyî, G. 38, s. 493)*

Diller ‘aceb ḥayrān ***olur***

Esrār-ı ẕikru’llāh ile

Yollar begüm āsān ***olur***

Āsār-ı ẕikru’llāh ile *(Hüdâyî, Mrb. 78, s. 355)*

Derdüñ devāya ***irişe***

Kalbüñ ṣafāya ***irişe***

Luṭf u ‘aṭāya ***irişe***

Īsār-ı ẕikru’llāh ile *(Hüdâyî, Mrb. 79, s. 359)*

Sözcük Grubu Şeklindeki Redifler

Bu ẕātı ***ḳanda bulurduḳ***

Ṣıfātı ***ḳanda bulurduḳ***

Ḥayātı ***ḳanda bulurduḳ***

Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Hüdâyî, Mrb. 22, s. 95)*

Derd ile giryān ***olayın bir zamān***

‘Aşḳ ile sūzān ***olayın bir zaman*** *(Hüdâyî, G. 17, s. 273)*

Nice bir ḫār ***derdini çekelüm***

Bārī gülzār ***derdini çekelüm*** *(Hüdâyî, G. 37, s. 492)*

Mısra Durumundaki Redifler

Ne eyleyin dünyāyı
Baña Allāh'um gerek
Gerekmez māsivāyı
Baña Allāh'um gerek *(Hüdâyî, Mrb. 22, s. 97)*

Açıvir luṭf eyle ṭoġrı yoluñı
Allāh'um Allāh'um güzel Allāh'um
Sensin esirgeyen 'āşıḳ kuluñı
Allāh'um Allāh'um güzel Allāh'um *(Hüdâyî, Koş. 21, s. 133)*

Baġışlaġıl ḳullarıñuñ günāhın
İy Allāh'um el senüñdür ḳul senüñ
Raḥm eylegil işidüb āh ü vāhın
İy Allāh'um el senüñdür ḳul senüñ *(Hüdâyî, Koş. 23, s. 139)*

Bilür var mı bu yolı
Ḳandedür dōst ili
Söyle cān bülbüli
Ḳandedür dōst ili *(Hüdâyî, Koş. 24, s. 141)*

Ek+Sözcük Durumundaki Redifler

Ḫāzin-i esrār-ı lāhūt ol ki sulṭān***lıḳ budur***
Kenz-i lā-yefnāya mālik ol begüm ḫān***luḳ budur*** *(Hüdâyî, G. 9, s. 147)*

Bülbül ki āşiyān-ı ḳadīmi ḳoy***ub gelür***
Gülden meger ki būy-ı muḥabbet duy***ub gelür*** *(Hüdâyî, G. 11, s. 165)*

'Ārif ol āyīne-i insān***a baḳ***
Anda 'aks-i Ḥażret-i Raḥmān'***a baḳ*** *(Hüdâyî, G. 14, s. 203)*

Ḥaḳḳ'a ḳul ol***maḳ isterseñ***
Edeb gözle edeb gözle
Murāduñ bul***maḳ isterseñ***
Edeb gözle edeb gözle *(Hüdâyî, Mrb. 60, s. 275)*

3.2.2. İç Yapı

3.2.2.1. Şairin Üslûbunu Öne Alan Söz Sanatları (teşbih, istiare, tezat, cinas, tenasüb, leff ü neşr, istifham)

Hüdâyî'nin *Dîvân-ı İlâhîyât*'ı, aşağıda örneklerini paylaştığımız sanatlarla sınırlı değildir. Bunun yanında aşağıda örneklenen sanatlar, onun poetikasını belirleyenler olmuştur. Remizli ve metaforik anlatımla öğretici formasyon dilinin çokça kullanıldığı eserde, mecaz kaynaklı teşbih ve istiare sanatlarına sıklıkla başvurulurken öğretici kimlikli mesajın uygun ve etkili bir şekilde okuyucuya sunulabilmesi içinse *tezat, cinas, tenasüb, leff ü neşr, istifham ve iktibas* gibi anlama dayalı sanatlar tercih edilmiştir. Bunlardan *iktibas*ı -kalıp ifadeler bölümündeki âyet ve hadis bahsinde tekrar ele alınacağı için- bu bölümde sadece ismen zikretmeyi uygun gördük.

- **Teşbih**

Aralarında benzerlik ilgisi kurulabilen iki şey/şeylerden, zayıf olanın kuvvetli olana benzetilmesi (Külekçi, 1995, s. 30) olarak tanımlanan *teşbih* sanatına eserde sıklıkla başvurulmuştur. Daha çok *beliğ teşbih* denilen sadece benzeyen ve benzetilenin (zayıf ve güçlü unsurlar) zikredildiği teşbihin en başarılı formu kullanılmıştır. Örneklerde sırasıyla *vahdet* şaraba, *dert ve gam* tohuma, *nefs* zulmete, *ömür* yel ve suya, *bitkiler ve ağaçlar* kaleme, *denizler ve nehirler* mürekkebe, *nefs* ise ata benzetilmiştir:

Vaḥdet şarābın kim içe
Fānī 'alāyıḳdan geçe *(Hüdâyî, Mrb. 1/9, s. 19)*

Ḫudāyā ne ṣudūr ide 'ademden
Ṣafā mı bite **toḫm**-ı **derd** ü **ġam**dan *(Hüdâyî, Mrb. 47/10, s. 241)*

Ẓulmet-i **nefs**i geçen bulur ḥayāt
Çün gece āḫir ola olur ṣabāḥ *(Hüdâyî, G.31/3, s. 397)*

‘**Ömür** eser **yel**dür yāḫūd aḳar **ṣu**
Ṣaḳın yele ṣuya ṭayanmaġı ḳo *(Hüdâyî, Koş. 14/ 17, s. 105)*

Ḳalem olsa **nebātāt** ile **eşcār**
Mürekkeb olsa **deryā**larla **enhār** *(Hüdâyî, Mrb. 106/ 5-6, s. 445)*

Uragör **esb-i nefse** tāziyāne
Seni uġratmaya ol tā ziyāne *(Mf. 10/1, s. 509)*

- **İstiare**

Bir çeşit teşbih olarak da düşünülen *istiare*, benzetmenin temel unsurlarından yalnızca biriyle yapılan bir sanattır. Hüdâyî şiirlerinde daha ziyade, kendisine benzetilenin (güçlü unsur) zikredildiği *açık istiare* formu tercih edilmiştir. Aşağıda örnekleri verilen kelimelerde *gülistān* (Hakk'ın zâtı), *gül* (insan-ı kâmil), *ālem* (vahdet makamı), *Gül* (Hakk'ın mutlak güzelliği), *hār* (mâsivâ), *sultan* (Allah), *ezhār* (yaratılan her şey), *bād* **(**mâsivâ, nefs), *mūr* (mâsivâ), *Süleymān* (vahdet sırrı), *nakkāş* (Allah), *nakş* (mâsivâ), *māh-ı tābān* (Hz. Muhammed) anlamları kastedilmiştir:

Kāmile ma‘lūm olur bir cüz’ ile aḥvāl-i küll
Bir **gülistān**dan nişān içün yiter bir dāne **gül** *(Hüdâyî, Mf. 115/2, s. 518)*

Bir **‘āleme** yetmek gerek
Fenā eli irmez ola *(Hüdâyî, Koş. 8/27, s. 85)*

Güli gör kim bu deñlü **ḫār** içinde
Ne ḫōş **sulṭān** geçer **ezhār** içinde *(Hüdâyî, M. 3/3, s. 499)*

Sırruñı keşf itme ya da
Virme ḥāṣıluñı **bād**a *(Hüdâyî, Koş. 8/18, s. 83)*

Merdāne baḳan **mūr**a
İrişdi **Süleymān**'a *(Hüdâyî, Mrb. 50/19-20, s. 249)*

İste **naḳḳāş**ı **naḳş**a aldanma
Ḳurı ṣūretle iş biter ṣanma *(Hüdâyî, Mrb. 74/21, s. 337)*

N'ola ger dökse bu gözüm ḳanı
Görmez oldı o **māh-ı tābān**ı *(Hüdâyî, Msd. 1/16, s. 169)*

- **Tezat**

Hüdâyî, okuyucuya vereceği mesajı kuvvetli ve dikkat çekici hâle getirmek için kelime ve düşüncelerin zıtlığından çokça istifade etmiştir. Kimi zaman birbiriyle anlamca karşıt "zulmet ∧ nûr, mahzûn ∧ mesrûr, zâhir ∧ pinhân, rûz ∧ şeb, ak ∧ kara, zâhir ∧ bâtın, cemâl ∧ celâl, mazî ∧ müstakbel" gibi sözcükleri kullanırken kimi zaman da anlamca birbirine ters düşecek " göstermek ∧ gizlemek, akıl ∧ hayrân, zünnâr ∧ imân" gibi fiil, kavram ve düşünceleri tezat sanatı içinde vermiştir:

Ẓulmet gidüb **pür-nūr** olur
Maḥzūn göñül **mesrūr** olur *(Hüdâyî, Mrb. 1/6-7, s. 19)*

İy **ẓāhi**r ü **pinhān** olan
'Āşıḳ seni bulsa n'ola *(Hüdâyî, Mrb. 2/1, s. 21)*

Feryād idersin **rūz** u **şeb**
Bu derdüñe n'oldı sebeb *(Hüdâyî, Mrb. 4/5, s. 25)*

Dōstdan yaña ḳanad büküb uçalum
Aġ u **ḳara**ya baḳmayub geçelüm *(Hüdâyî, Koş. 4/14, s. 59)*

Sen semme vechu'llāh didüñ hem **ẓāhir** ü **bāṭın** aduñ
Geh **göster**üb gāh **gizle**düñ '**aḳl**ı odur **ḥayrān** iden *(Hüdâyî, G.6/3-4, s. 135)*

Gāh olur luṭf yüzinden gösterür envār-ı **cemāl**
Gāh olur **celāl** perdesi her yañeden üşegelür *(Hüdâyî, G.7/3-4, s. 139)*

Māżīye ḳılma te'essüf yime **müstaḳbel** ġamın
Ḥālüñi ḫōş gör ki 'ömrüñ ḥāṣılı imrūzdur *(Hüdâyî, Mf. 15/1, s. 510)*

Māsivā eṣnāmını eyler şikest
Ḳaṭ' ider **zünnār**ın **īmān** isteyen *(Hüdâyî, G.10/4, s. 151)*

Ḳaṣd it **iḫlāṣ**a vü **riyā**yı bıraḳ
Kendü ḥaẕẕuñ ḳo Ḥaḳ rıżāsına baḳ *(Hüdâyî, Mrb. 39/9, s. 201)*

- **Cinas**

Yazılışları ve okunuşları aynı olan iki sözcüğün anlam bakımından farklı olması (Naci, 2017, s. 14) olarak tanımlanan *cinas*, Hüdâyî şiirinde anlam çeşitliliğinin ve derinliğinin oluşturulmasında önem arz eder. Yazılışları benzer olan lafızlar, bağlama dayalı olarak farklı anlamlar kazanır. Çoğu zaman dize sonunda kafiye (Mf. 10/1, Mf. 56/1-2, Koş. 57/22, Mrb. 123/6, Mf. 72/1-2, Mrb. 33/18) yapmış olan cinas az da olsa beyit veya dize içi iki söz arası anlam değişmecesi (*Mf. 67/2, Mf. 121/1, G.7/9)* olarak kullanılmıştır. Verilen örneklerde cinas sırasıyla; *tāziyāne* (kırbaç) *tā ziyāne* (zarar), *işit* (dinlemek, anlamak) *iş it* (davranmak), *uyan* (vazgeçmek) *uyan* (tâbi olmak), *uçmak* (kanatlanmak) *uçmak* (cennet), *yir* (yeryüzü) *yir* (yutmak, yemek), belâ (evet, elbette) belâ (musibet), *kaza* (kadılık) *kaza* (musibet), *fenâ* (kötü) *fenâ* (ölümlü), *fark* (tasavvufî bir makam) *fark* (ayrım) anlamlarına gelecek şekilde kullanılmıştır:

Uragör esb-i nefse **tāziyāne**
Seni uġratmaya ol **tā ziyāne** *(Hüdâyî, Mf. 10/1-2, s. 509)*

En-nisā'i nāḳiṣātü'l-'aḳli ve'd-dīn'i **işit**
Diñleme 'avret sözini var aña göre **iş it** *(Hüdâyî, Mf. 56/1-2, s. 513)*

Ac gözüñ ġafletden **uyan**
Nādim olur nefse **uyan** *(Hüdâyî, Koş. 57/21-22, s. 455)*

‘Āḳiliseñ nevm-i ġafletden **uyan**
Nādim olur nefs ü şeyṭāna **uyan** *(Hüdâyî, Mrb. 123/5-6, s. 492)*

Günler gelüb geçmekdedür
Ḳuşlar gibi **uçmaḳ**dadur
Ehl-i fesāduñ yeri nār
Ehl-i ṣalāḥ **uçmaḳ**dadur *(Hüdâyî, N. 7/2-4, s. 500)*

Yirüñ adı anuñ içün oldı **yir**
Kendü besler ḫalḳı āḫīr kendü **yir** *(Hüdâyî, Mf. 72/1-2, s. 515)*

Müderrislik ġam ü derd ü belā’dur
Ḳażā ḫōd cānib-i Ḥaḳ’dan **ḳażā**dur *(Hüdâyî, Mf. 67/2, s. 514)*

Fenā dünyāya baḳdum mā-sivā’llāhı **fenā** gördüm
Ḫudā’dan ġayrı bir bāḳī görinür yoḳ beḳā gördüm *(Hüdâyî, Mf. 121/1, s. 519)*

Cem‘ ile **farḳı farḳ** eyle kāmil olagör Hüdāī
Ancaḳ birine baḳarsañ başa çoḳ endīşe gelür *(Hüdâyî, G.7/9, s. 139)*

- **Tenasüb**

Aralarında anlamca yakınlık ve ilgi bulunan iki veya daha fazla sözcüğün zıtlık meydana getirmemek şartıyla bir arada kullanılmasıyla oluşan *tenasüb* veya diğer adıyla *mürâ‘ât-i nazîr* (Külekçi, 1995, s. 221), dinî ve tasavvufî konu bütünlüğüne katkı sunmak amacıyla çokça kullanılmıştır. Aşağıdaki örneklerde, coğrafya temalı terim ve sözcükler bir arada verilmiştir:

Nedendür **berr** ü **baḥr** u **kūh** u **ṣaḥrā’**
‘Aceb bu **yol**lar u **bel**ler nedendür *(Hüdâyî, Mrb. 26/19-20, s. 129)*

Geç **ḳaṭre**den iy ġāfil
Baḥr ile **‘ummān** gelsün *(Hüdâyî, Koş.9/19-20, s. 89)*

Nedendür **mihr** ü **māh encüm süreyyā**
Nedendür **‘Arş** ü **Ferş** ü **Sidre Ṭūbā** *(Hüdâyî, Mrb. 88/5-6, s. 397)*

Terkīb olundı çünki **hevā ḫāk** ü **nār** ü **āb**
İnsān-ı kāmil oldı aña ref‘ olub ḥicāb *(Hüdâyî, G.25/1, s. 331)*

Āfītābum bir **hilāl**-ebrū ḳuluñdur **māh-ı nev**
Āsumān şeh-nişīnüñdür **sipihr**idür nişān *(Hüdâyî, G.40/5-6, s. 506)*

Ṭolanur her şeb çerāġ-ı **encüm** ile **kevkeb**i
Bir ṭarīḳ ile saña yol bulmak ister **keh-keşān** *(Hüdâyî, G.40/7-8, s. 506)*

Dîvân-ı İlâhîyât’ta, dinî ve ahlakî temalı pek çok terim ve kelime birlikte kullanılarak tenasüb sanatı oluşturulmuştur:

Ṭā‘at ü **‘uzlet** bizde yoḳ
Çille vü **ḫalvet** bizde yoḳ *(Hüdâyî, Koş. 29/5-6, s. 175)*

Nice bir **kibr** ü **‘ucb** u **ḥıḳd** u **ḥased**
Nice bir **ḥubb-ı cāh** u **ḥubb-ı ẕeheb** *(Hüdâyî, Mrb. 39/5-6, s. 201)*

Mü’ezzin bañlasa ḳılsaḳ **namāz**ı
Cenāb-ı Ḥażret’e itsek **niyāz**ı *(Hüdâyî, Mf. 165/1-2, s. 522)*

- **Leff ü Neşr**

İlk mısrada konu edinen şeylerle ilgili olan kavramların ikinci mısrada belli bir tertipte verilmesi, *leff ü neşr* sanatının oluşmasını sağlar. *Dîvân-ı İlâhîyât*’ta tertip sırası aynı paralelde giden *leff ü neşr-i müretteb* formu daha çok kullanılmıştır.

Aşağıdaki beyitte verilen *nâkıs/kâmil, hata/afv, isyân/ihsân"* sözcükleri aynı sırayı takip eder bir şekilde kullanılmıştır:

Nāḳış işi hep **ḫaṭā' 'iṣyān** olur
Kāmil işi **'afv** ile **iḥsān** olur *(Hüdâyî, Mf. 5/1-2, s. 509)*

Leff ü neşr-i müretteb forma örnek gösterilebilecek diğer kimi kullanımlar da şöyledir:

Maṭlabuñ a'lāyiken **ednā**ya aḳmaḳ yol mıdur
Yār-ı bāḳī var iken **aġyār**a baḳmaḳ yol mıdur *(Hüdâyî, Mrb. 68/ 3-4, s. 307)*

Kimi **mecnūn** ise kimi **'āḳildür**
Kimi **nāḳış** ise kimi **kāmil**dür (Hüdâyî, Koş. 23/13-14, s. 141)

İy bu **gönlüm şehri**ni biñ luṭfıla **ābād iden**
On sekiz biñ 'ālemi bir emrile **īcād iden** *(Hüdâyî, G.8/1-2, s. 143)*

Mā-sivādan ceẕb idüb ol **maṭlab-ı a'lā** bizi
Çoḳ **belā'**dan ṣaḳlamışdur **Ḥażret-i Mevlā** bizi *(Hüdâyî, Mf. 171/1-2, s. 523)*

Eger **mihr** ü eger **ẕerre**
Eger **baḥr** ü eger **ḳaṭre** *(Hüdâyî, Mrb. 24/13-14, s. 113)*

Ehl-i **ġāfil** ġaflet ile Ḥaḳḳ'ı ḳor **dünyā** arar
Beñzer ol **debbāġ**a kim ol **kelb-i murdār**ın arar *(Hüdâyî, Mf. 62/1-2, s. 514)*

İlk ve ikinci dizedeki ilgili kelimelerin aynı tertip sırasına göre değil de çapraz olarak verilmesi bu formun müşevveş hâlidir. Eserde az da olsa *leff ü neşr-i müşevveş* kullanılmıştır. Aşağıda verilen "cüz/gül ve ahval-i kül/gülistân" kelimeleri müşevveş forma örnek olarak gösterilebilir:

Kāmile ma'lūm olur bir **cüz'** ile **aḥvāl-i kül**
Bir **gülistān**dan nişān içün yiter bir dāne **gül** *(Hüdâyî, Mf. 115/1-2, s. 518)*

- **İstifham**

Heyecana bağlı sanatlardan olan istifham, Hüdâyî şiirinde; cevap almak için değil duygu, düşünce ve mesajı daha açık ve etkin bir formda verebilmek için kullanılmıştır. Yani sorudan maksat okuyucu dikkatini, verilen mesaja çekmektir:

Nedendür berr ü baḥr u kūh u ṣaḥrā'
'Aceb bu yollar u beller **neden**dür *(Hüdâyî, Mrb. 26/19-20, s. 129)*

'Aceb ol kendü özin **ḳande** buldı
Ḳamusı ol Ḫudā'nuñ baḫşişidür *(Hüdâyî, Mf. 83/1, s. 515)*

Ḳande bulduñ aḥsen-i taḳvīmi sen
Ḳanden alur feyżi işbu cān ü ten *(Hüdâyî, Mrb. 89/5-6, s. 399)*

Bāb-ı Ḥaḳ'dan **ne** ḳaçarsın
Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Hüdâyî, Koş. 38/15, s. 239)*

Bildüñ **mi** nefs aḥvālini
Ṭuyduñ **mı** mekr ü ālini *(Hüdâyî, Mrb. 62/13-14, s. 281)*

3.2.2.2. Kalıp İfadeler (âyet, hadis, kelâm-ı kibar, atasözü, deyim)

Dîvân-ı İlâhîyât'taki konu bütünlüğü ve mesaj kaygısıyla kültürün temel kodlarından beslenmiş olan kalıp ifadeler, farklı form ve başlıklar altında karşımıza çıkar. Âyet[70],

---

[70] Hüdâyî şiirinin en önemli referans ve dayanak değerlerinden olan âyetler, üç farklı kullanım formuyla karşımıza çıkar. İlkinde, kelâm ve vezne dayalı sebeplerden referans alınan âyetin sadece bir parçası kullanılmıştır:

fırrū ila'llāh: *"Öyleyse Allah'a koşun..." meâlindeki âyetten bir bölüm.* (Zâriyât, 51/50)
İşit *fırrū ila'llāh*ı
Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Hüdâyî, Mrb. 45/11, s. 233)*

Şiir içinde az da olsa âyetin tamamı olan ifadeye yer verilir:

mālik-i yevmi'd-dīn: *"Din gününün (ahirette kesin hesap, ceza ve ödülün karara bağlanacağı büyük mahkemenin) sahibi." meâlli Allah'ı remizleyen âyet.* (Fâtiha, 1/4)
Yā *mālik-i yevmi'd-dīn*
İḥsān u kerem senden *(Hüdâyî, Mrb. 104/1, s. 441)*

Bazen de âyetin Arapça lafzına Türkçe bir cümleyle telmih yapılmıştır. *Dîvân*'da buna örnek teşkil edebilecek çokça kullanım vardır. Bu kullanımlara, hazırladığımız âyet tespit tablosundan ve sözlükten erişim sağlanabilir. Bir âyetin telmihi yapılmışsa, âyet künyesinin önüne (Krş., Nebe, 6/11) şeklinde bir ifade konulmuştur:

hadis[71], atasözü, deyim, duâ ve kelâm-ı kibarlar, metnin anlam bütünlüğünün tam olarak ortaya konulabilmesi için tarafımızca tespiti yapılıp aşağıdaki gibi anlamlandırılmıştır:

Allāh bes bāḳī heves: *"Allah yeter, başkası gelip geçici istektir, hevestir."*

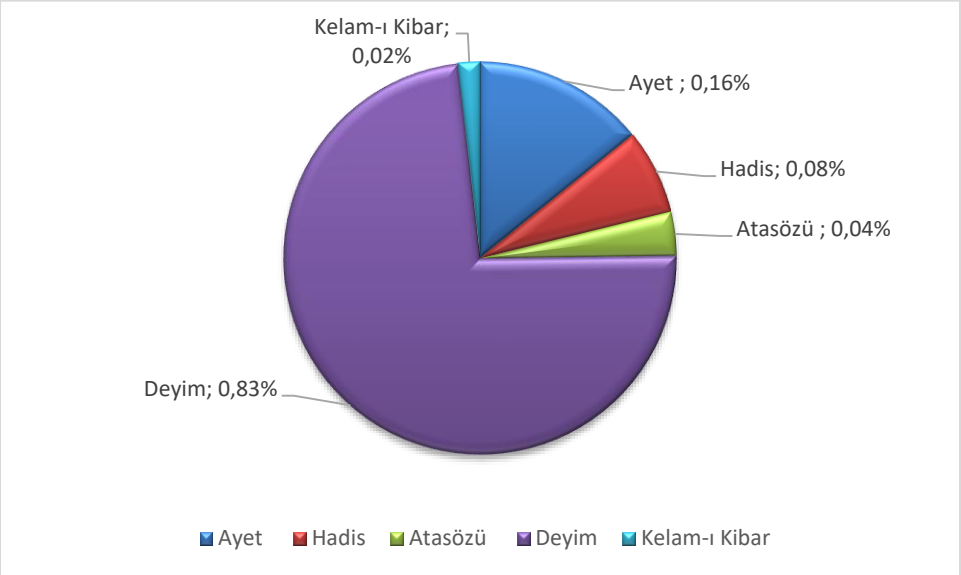
Kalıp ifade: Kelâm-ı kibar.

Ḥaḳ'dan özge nesne yoḳdur ġayrıdan ümmīdi kes
Ac gözüñ merdāne baḳ **Allāh bes bāḳī heves** *(Hüdâyî, G. 27/2, s. 353)*

Aşağıdaki grafikte, kalıp ifadelerin *Dîvân-ı İlâhîyât*'ta kullanılan toplam sözcük sayısına (yaklaşık 25000 kelime) oranı verilmiştir:

arāżīyi mihād itmiş cibāli evtād eylemiş: *"...(Allah) Yeryüzünü bir döşek, dağları da (yeri tutan) kazıklar..(haline getirdi)..." meâlli âyetine telmih.* (Krş., Nebe, 6/11)
Zehī sulṭān-ı ḳādir āsumānī ḥaymeler ḳurmış
Arāżīyi mihād itmiş cibāli eylemiş evtād *(Hüdâyî, Mf. 58/2, s. 513)*

[71] Hadis iktibaslarında, âyette olduğu gibi üç farklı kullanım formu tercih edilmiştir. İlkinde, kelâm ve vezne dayalı sebeplerden referans alınan hadisin sadece bir parçası kullanılmıştır:
mūtū: *"Ölmeden önce ölünüz" hadisine telmih.* (Krş., Aclûnî, 2019, s. II/291)
Olan bu neşye-i dünyāda *mūtū* rāhına sālik
Olubdur küllü şey'in hāliküñ sırrı aña ḥāṣıl *(Hüdâyî, G. 18/5, s. 289)*
Hadis, bazen orijinal Arapça metniyle kullanılmıştır:
el-faḳru faḫrī: *"Fakirlik övüncümdür."*
Buyurmışdur Nebī *el-faḳru faḫrī*
N'ola faḳrıla olsa iftiḫārum *(Hüdâyî, N. 18/3, s. 506)*
Hadisler, kimi zaman da Türkçe karşılıklarıyla verilmiştir:
Nefsini bilen Mevlā'sını bilür: *"Nefis mertebelerini tamamlayanlar ârif olup Hakk'a kavuşur." meâlinde bir hadis.* (Aclûnî, 2019, s. 262)
Nefsini bilen bilür Mevlā'sını
'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Hüdâyî, Mrb. 90/15, s. 405)*

Şekil 2.3.2. Kalıp İfadelerin Toplam Kelime Sayısına Oranı

Bunların dışında Türkçe, Arapça ve Farsçadan meydana gelen tamlamalar[72], birleşik fiiller[73], eşdeğer/zıtlık oluşturan kullanımlar[74] ve tek başına anlam vermekte zorlanılan kelimeler[75] de kalıp ifadeler gibi bir araya getirildi; fakat kalıp ifade olarak ifadelendirilmedi.

---

[72] bahr-ı ġufrān: *Merhamet denizi.* ǁ *Af ve mağfiretin sınırsızlığı.*
Umaruz raḥmet ü cennet ü vuṣlat
*Baḥr-ı ġufrān*ına yoḳdur nihāyet *(Hüdâyî, Koş. 50/14, s. 379)*

[73] bahr ol-: *Denize dönüşmek.* ǁ *[tas.] Hakk'a kavuşmak, Hak'ta fâni olmak.*
Güneşden nūr alur żerre
Ola kim *baḥr ol*a ḳaṭre *(Hüdâyî, Mrb. 73/6, s. 319)*

[74] bahr ile ʻummān: *Deniz ve okyanus.* ǁ *[tas.] Mutlak varlık olan Allah.*
Geç ḳaṭreden iy ġāfil
Baḥr ile ʻummān gelsün *(Hüdâyî, Koş. 9/20, s. 89)*

[75] ne.....ne: *Ne....Ne bağlacı (Ne o, ne öbürü).*
Zīnet-i dünyāya maġrūr olma ġafletden uyan
Ne eyü ḳalur *ne* kem bunda ḳonan göçer hemān *(Hüdâyî, Mf. 19/2, s. 510)*

Âyetler

1	"…aḥsen-i taḳvīm…"	*(Mrb. 89/5)*
2	"…Allāhü yef'al mā-yeşā'…"	*(Mrb. 33/19)*
3	"…Arāżīyi mihād itmiş cibāli evtād eylemiş…"	*(Mf. 58/2)*
4	"…Ba'de 'üsrin yüsr…"	*(Kt. 45/12)*
5	"…bel hüm eḍal…"	*(Koş.33/8)*
6	"…berd ü selam…"	*(G. 25/3)*
7	"…Cāhidū fī'llāhi…"	*(G. 30/1)*
8	"…El-mü'minūne fī'n-na'ı̣m…"	*(G. 34/17)*
9	"…Emmāre bi's-sū…"	*(Mrb. 48/9)*
10	"…Fekāne ḳābe ḳavseynī ev-ednā…"	*(G. 23/5)*
11	"…fī-külli yevmin şān…"	*(Mrb. 51/6)*
12	"…firrū ila'llāh…"	*(Mrb. 68/18)*
13	"…Ḥaḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm…"	*(Koş. 47/2), (Koş. 47/4), (Koş. 47/8), (Koş. 47/12), (Koş. 47/16), (Koş. 47/20)*
14	"…Ḫayrü'n-Nāṣirīn…"	*(Kt. 1/5), (Mf. 42/1)*
15	"…Hāẕā ṣırāṭün müstaḳīm…"	*(Mrb. 80/10)*
16	"…Hüve'l-evvel hüve'l-āḫir hüve'ẓ-ẓāhir hüve'l-bāṭın…"	*(Koş. 49/13/14)*
17	"…in teuddū ni'meta'llāh…"	*(Mrb. 106/25), (Mrb. 93/9)*
18	"…İnnema'llāhü ilāhün vāḥid…"	*(Mf. 8/2), (Kt. 49/4)*
19	"…Ḳande baḳsa seni ṣandı…"	*(Koş. 32/18)*
20	"…keydī metīn…"	*(Mrb. 43/9)*

21	**"…**küllü şey'in halik…"	*(G. 37/7)*
22	"…Lā taḳneṭū min raḥmeti'llāh…"	*(G. 32/2), (Kt. 34/2)*
23	"…Leḳad ebda'tenā bi'l-kāfi ve'n-nūn…"	*(Mrb. 58/9)*
24	"…Lem yekun küfven Aḥad…"	*(Mrb. 32/3)*
25	"…Len terān…"	*(G. 4/6)*
26	"…leyl ü nehār iden O'dur…"	*(Mrb. 16/13)*
27	"…Leyse li'l-insāni illā mā se'ā…"	*(G. 36/2)*
28	"…māl ü benūn…"	*(Koş. 49/6)*
29	"…Mālik-i yevmi'd-dīn…"	*(Mrb. 104/1)*
30	"…Men lem yehdi'llāhu mālehu min hād…"	*(Koş. 51/6).*
31	"…nefs-i emmāretü bi's-sū'…"	*(Mf. 148/1)*
32	"…Rabbīye'l-a'lā…"	*(Mrb. 73/10)*
33	"…Raḥmetenli'l-'ālemīn…"	*(Koş. 11/3)*
34	"…s̲emme vechu'llāh…"	*(Mrb. 2/7), (G. 6/3), (G. 14/7)*
35	"…Subḥāne'l-lezī esrā…"	*(Koş. 11/14)*
36	"…Te'ālā şānüke 'ammā yekūlūn…"	*(Mrb. 58/10), (G. 39/4)*
37	"…Va'llāhü ḫayrü'l-mākirīn…"	*(Mrb. 43/10)*
38	**"…**Ve bi'l-esḥārihum yestaġfirūne…"	*(G. 32/7)*
39	"…Ve'l müşrikūne fī's-saḳar…"	*(G. 34/18)*
40	"…Ve'z̲kurūhu fi'l-ġuduvvi ve'r-revāḥ…"	*(G. 30/6)*
41	"…Yer ü gök çekmedügi ḫaml-i kebīr anı bu insān-ı ḫaḳīr götürür…"	*(Mrb. 19/10)*

Tablo 3. 3.3. Âyet Tespit Cetveli[76]

Hadisler

1.	"…Ādemi ṣūretinde ḫalḳ eyle…"	*(G. 14/5)*
2.	"…'Ādem dahi mā' vü tīn içre ṭururken Nebī idüñ…"	*(G. 3/3)*
3.	"…Bizi bir dem nefse ışmarlamağıl…"	*(Mrb. 11/6)*
4.	"…Bizi kendü kendümüze ḳoma…"	*(Koş. 19/6)*
5.	"…ebvāb-ı cinān açıldı…"	*(Mrb. 17/3)*
6.	"…Ekber-i a'māl ẕikru'llāhdur…"	*(G. 36/5)*
7.	"…el-faḳru faḫrī…"	*(Kt. 47/3)*
8.	"…En-nisā'i nāḳiṣātü'l-'aḳli ve'd-dīn…"	*(Mf. 56/1)*
9.	"…e'ṣ-ṣabru miftāḥü'l-ferec…"	*(Kt. 45/11)*
10.	"…Kim dünyāda li-vechi'llāh esīr āzād ider ki ol daḫı āḫiretde āzād olub keder görmez…"	*(Mf. 75/2)*
11.	"…lā uḥṣī ṯenā…"	*(Mrb. 85/22)*
12.	"…lā-tekilnī…"	*(Mrb. 11/5)*
13.	"…Men 'arefe men 'aref Ḳad 'arefe va'teref…"	*(Koş. 41/6)*
14.	"…mūtū…"	*(G. 18/5)*
15.	"…Nefsini bilen Ġaffār'ın bildi…"	*(Koş. 17/20)*
16.	"…Nefsini bilen Mevlā'sını bilür…"	*(Mrb. 90/15)*
17.	"…ölmezden evvel öl…"	*(Mrb. 45/17)*
18.	"…Ölmezden öñ öl…"	*(Koş. 45/22)*

[76] İlgili cetvelin eser künye bilgileri (eser sıra no, eser sayfa no) *1.3.1. Nazım Şekilleri Tespit Cetveli*'nden kontrol edilebilir.

19.	"…Ölmezden öndiñ öl…"	*(Koş. 7/25)*
20.	"…Şehr-i ümmet…"	*(Mrb. 17/6)*
21.	"…Tecevva' terānī tecerred tasil…"	*(Mf. 41/1)*

Tablo 4. 3.4. Hadis Tespit Cetveli[77]

Atasözleri

1.	Bārid āhen dögüb ta'ab çeker	*(Msd. 2/26)*
2.	Bugüni yarına şalma	*(Koş. 49/3), (Koş. 7/3), (Mrb. 120/15)*
3.	Düşmān sözini diñleme 'avratdan vefā umma	*(Mf. 180/2)*
4.	Eylügüñ şuya lāḥiḳ olursa n'ola, balıḳ bilmezse Ḫāliḳ bilür	*(Mf. 105/2)*
5.	Eylügi idüb şuya ilḳā eyle balıḳ bilmezse Mevlā bilür	*(Mf. 43/2)*
6.	Eylügüñ it şuya at balıḳ bilmezse Ḫāliḳ bilür	*(Mf. 28/2)*
7.	Her kim ḳışuñ eyü günine ḫaşmuñ eyü sözine aldanursa pişmānlıġı üzerine	*(Mf. 149/2)*
8.	Yeyen bilmezse doġrayan bilür	*(Mf. 74/2)*
9.	'Avrat sözini diñleme	*(Mf. 45/2), (Mf. 56/2)*
10.	'Avratdan vefā umma	(Mf. 45/2)

Tablo 5. 3.5. Atasözü Tespit Cetveli[78]

[77] İlgili cetvelin eser künye bilgileri (eser sıra no, eser sayfa no) *1.3.1. Nazım Şekilleri Tespit Cetveli*'nden kontrol edilebilir.
[78] İlgili cetvelin eser künye bilgileri (eser sıra no, eser sayfa no) *1.3.1. Nazım Şekilleri Tespit Cetveli*'nden kontrol edilebilir.

Deyimler

1	Aç ḳal-	*(Mf. 145/1)*
2.	Adum at-	*(Koş. 10/2)*
3.	Aġına ḳarasına baḳ-	*(Koş. 13/5)*
4.	‘Aḳıl ṣıġmaz	*(Mrb. 33/14)*
5.	Aḳ u ḳaradan geç-	*(Koş. 1/14)*
6.	‘Aḳlın al-	*(Mrb. 34/8)*
7.	‘Aḳl-ı nāḳıṣ	*(Mf. 86/1)*
8.	‘Akluñ başuña dir-	*(Koş. 48/19)*
9.	‘Aḳluñ başuñda	*(Mf. 161/1)*
10.	‘Aḳluñı başına der-	*(G. 38/17)*
11.	‘Aḳluñı başuña devşir-	*(Kt. 25/3)*
12.	Aranub aranub bulunmaz ol-	*(Koş. 22/11)*
13.	Arta ḳal-	*(Koş. 26/26), (Mf. 187/2)*
14.	Āvāre gez-	*(G. 25/7)*
15.	Āvāre ḳal-	*(Koş. 22/14), (Koş. 28/14), (Mrb. 32/18)*
16.	Ayaġı götür-	*(Koş. 45/19)*
17.	Ayaġıyla gel-	*(Mf. 118/2)*
18.	Ayaḳ bağı ol-	*(Mrb. 125/6)*
19.	Ayaḳlarda ḳo-	*(Mrb. 61/3)*
20.	‘Aybın başına ḳaḳ-	*(Mrb. 118/11)*

21.	Ayru düş-	*(Koş. 27/6)*
22.	Baş eg-	*(Mrb. 50/8)*
23.	Başa gel-	*(G. 7/10), (G. 7/6)*
24.	Başa ḫoş tāc it-	*(Mrb. 17/13)*
25.	Başdan aş-	*(Koş. 28/11)*
26.	Başdan çık-	*(Kt. 45/10)*
27.	Başdan şav-	*(Koş.34/17)*
28.	Başuñ ḫoş ol-	*(Koş. 28/17)*
29.	Bel bağla-	*(G. 10/9)*
30.	Ben di-	*(Koş. 17/15), (Mf. 27/2)*
31.	Benüm di-	*(Mf. 27/1)*
32.	Bidāyet ġāyet bir ol-	*(Koş. 30/11)*
33.	Bilüm bükül-	*(Mrb. 63/17)*
34.	Biñ cān ile	*(Mf. 7/1), (Mrb. 53/10), (Mrb. 4/9)*
35.	Biñde bir	*(Mrb. 92/11), (Mrb. 101/6)*
36.	Biñinde bir	*(Mrb. 38/18)*
37.	Bir adım yir	*(Mrb. 19/6)*

38.	Bir avuç	*(Mrb. 77/17), (Mrb. 92/5), (Mrb. 113/13), (Koş. 50/5)*
39.	Bir babadan bir anadan ol-	*(Mf. 130/1)*
40.	Bir ḳapuya ḳul ol-	*(Mrb. 45/19)*
41.	Biri iki ṣan-	*(G. 16/5)*
42.	Cān at-	*(G. 17/7)*
43.	Cān fidā eyle-	*(Mrb. 65/19), (Mrb. 45/3)*
44.	Cān fidā it-	*(G. 22/12)*
45.	Cān ile dinle-	*(Mrb. 74/19)*
46.	Cān üt-	*(Mrb. 23/6)*
47.	Cān vir-	*(Koş. 16/5)*
48.	Cānın vir-	*(Mrb. 65/23), (Mrb. 4/3)*
49.	Cānına teṣīr it-	*(Mrb. 95/10)*
50.	Cānuñ al-	*(Mf. 132/2)*
51.	Cigeri yanuḳ	*(Koş. 2/18)*
52.	Defter(i) düril-	*(Koş. 13/21)*
53.	Defterini dür-	*(Koş. 20/17), (Mrb. 59/5)*
54.	Dem ur-	*(Mrb. 76/5)*

55	Dilden sür-	*(Mf. 93/1)*
56	Dīvānuña dur-	*(Koş. 19/10)*
57	Dost idüñ-	*(Koş. 8/19)*
58	El çek-	*(Mrb. 38/9), (Mrb. 118/18)*
59	El ḳavşur-	*(Koş. 5/14), (Koş. 19/10)*
60	El sil-	*(Koş. 22/17)*
61	El yu	*(Koş. 22/6), (Kt. 54/3), (G. 11/4)*
62	Elde ṭut-	*(Koş. 3/25)*
63	Elden al-	*(Koş. 8/12)*
64	Elden çıḳar-	*(Mrb. 121/5)*
65	Elden git-	*(Koş. 27/11)*
66	Elden ḳo-	*(Koş. 9/10)*
67	Ele al-	*(Mhm. 4/3)*
68	Eli altında ol-	*(Mf. 184/2)*
69	Eli ir-	*(Koş. 8/28)*
70	Eli irişmez	*(Koş. 32/10)*
71	Elimüz ṭut-	*(Koş. 18/7), (Koş. 18/7)*
72	Elin ṭut-	*(Koş. 17/9), (G. 27/8)*

73	Elinden gel-	*(Koş. 32/13)*
74	Elüm ṭut-	*(Mrb. 63/19)*
75	Elümüz ṭut-	*(Koş. 20/4)*
76	Elüñ çek-	*(Mf. 107/2)*
77	Elüñ yu-	*(Mf. 107/2)*
78	Elüñe gir-	*(Mrb. 10/20), (Mrb. 10/16), (Mrb. 10/12), (Mrb. 10/8), (Mrb. 10/4), (Mrb. 10/2)*
79	Elüñüz irmez	*(Koş. 24/10)*
80	Eme seme yaramaz	*(Koş. 42/6)*
81	Emek çek-	*(Mf. 52/1), (Mf. 52/1)*
82	Erba‘īn çek-	*(Mf. 33/2), (Mf. 11/1)*
83	Eriyüb aḳ-	*(Mrb. 23/16)*
84	Erkān edeb al-	*(Mrb. 10/18)*
85	E̲ser it-	*(Mrb. 4/18)*
86	E̲ser ḳalma-	*(Mrb. 85/26), (Mhm. 4/12), (Mrb. 70/18), (G. 17/11), (Mhm. 3/13)*
87	E̲ser ḳalmaz	*(Mf. 71/2)*
88	Etegin ṭut-	*(Mrb. 23/7)*
89	Fenā bul-	*(G. 5/7), (G. 13/1), (Kt. 47/5), (Mrb. 31/9), (Mrb. 88/15)*

90	Furṣat el virmişken	*(Mrb. 9/5)*
91	Furṣat eldeyiken	*(Koş. 14/19)*
92	Furṣat geç-	*(Koş. 44/17)*
93	Ġāfil gelür ġāfil gider	*(Mf. 61/2)*
94	Ġamın yi-	*(Mf. 15/1)*
95	Ġāyete yet-	*(Mrb. 39/3)*
96	Gele gide yol eyle-	*(Koş. 37/2)*
97	Gelüb geçmek-	*(Kt. 15/1)*
98	Giceyi gündüze ḳat-	*(Koş. 49/23)*
99	Göñlüm al-	*(Mf. 176/1)*
100	Göñül vir-	*(Mf. 153/1), (Koş. 13/6), (Kt. 5/1), (Mrb. 125/25), (Mrb. 97/1), (Mrb. 25/17)*
101	Gözi yum-	*(Koş. 57/25), (Koş. 48/25)*
102	Gözin aç-	*(Mrb. 48/17)*
103	Gözine ṭopraḳ ṭoldur-	*(Koş. 26/14)*
104	Gözüñ aç-	*(G. 19/8), (Mf. 103/1), (Kt. 10/2), (Kt. 24/1), (Kt. 46/1), (Koş. 57/21), (Koş. 48/2), (Koş. 48/4), (Koş. 48/8), (Koş. 48/12), (Koş. 48/24), (Koş. 48/28), (Koş. 48/20), (Koş. 48/16), (Kt. 2/3), (Mrb. 67/6), (Mrb. 89/2), (Mrb. 89/4), (Mrb. 89/8), (Mrb. 89/12), (Mrb. 89/16), (Mrb. 89/20), (Mrb. 90/2), (Mrb. 90/4), (Mrb. 90/8), (Mrb.*

		90/12), (Mrb. 90/16), (Mrb. 90/20), (Mrb. 117/1), (G. 14/12), (G. 27/2)
105	Gözüñ yum-	*(Kt. 21/4), (Koş. 34/9), (Mrb. 109/13)*
106	Gözüñi aç-	*(Mf. 113/1), (Koş. 9/25), (Mrb. 39/17), (Mrb. 8/17), (G. 38/13)*
107	Güç gel-	*(Kt. 13/1)*
108	Günden güne	*(Koş. 46/6)*
109	Günden ‘ayān	*(Mrb. 115/8)*
110	Ḫāk ile yeksān ol-	*(Mf. 32/2), (G. 17/12)*
111	Ḥaḳ ḳatına var-	*(Koş. 57/11)*
112	Ḫāk ol-	*(Kt. 53/1), (Mrb. 96/5)*
113	Ḫāke yüzümüz sür-	*(Koş. 27/25)*
114	Ḥayretde ḳo-	*(Mrb. 49/15), (G. 2/8), (Mrb. 2/6)*
115	Her yaña aḳın ṣal-	*(Mrb. 7/21)*
116	Her yaña yel-	*(Koş. 5/21)*
117	Ḫidmete bel bağla-	*(Mrb. 81/25), (G. 10/9)*
118	Ḫoş gör-	*(Koş. 27/15)*
119	‘Işḳuñ ṭolusın iç-	*(Koş. 22/5).*
120	‘İbret gözüyle baḳ-	*(Koş. 1/9)*

121	‘İbret ile baḳ-	*(Kt. 2/3)*
122	İḫtiyāruñ elden git-	*(Koş. 28/7)*
123	İmāna ir-	*(Mrb. 81/13)*
124	İmān getür-	*(Koş. 34/27)*
125	İnṣāfa gel-	*(Mf. 151/2), (Mrb. 40/2), (Mrb. 40/4), (Mrb. 40/8), (Mrb. 40/16), (Mrb. 40/20), (Mrb. 68/6), (Mrb. 40/2), (Mrb. 40/4), (Mrb. 40/12)*
126	İş it-	*(Koş. 45/7), (Mf. 56/2)*
127	İşi tamām ol-	*(Mf. 163/2)*
128	İşigine yüz sür-	*(Koş. 46/22), (Koş. 6/8)*
129	İşigine yüzler sür-	*(Koş. 23/10)*
130	İşüñ bitür-	*(Koş. 34/26)*
131	Ḳadem baṣ-	*(Mrb. 76/14)*
132	Ḳadrini bil-	*(Mf. 52/2), (Mf. 57/2), (Mrb. 124/2), (Mf. 57/2)*
133	Ḳafeṣden uç-	*(Mrb. 33/25)*
134	Ḳalbi ḳarar-	*(Kt. 4/2)*
135	Ḳalbi uyanuḳ	*(G. 29/6), (Koş. 2/17)*
136	Kār eylemez	*(Koş. 30/18), (Mrb. 49/26)*
137	Ḳarār eylemez ol-	*(Mrb. 27/3)*

138	Ḳarār it-	*(Mrb. 51/1), (Mrb. 34/5), (Mrb. 63/11)*
139	Ḳaṭreyi deryāya sal-	*(Koş. 3/35)*
140	Kendü hevāsına git-	*(Mrb. 53/1)*
141	Kendüñden el sil-	*(Mrb. 70/29)*
142	Kendüñi bil-	*(Koş. 35/14)*
143	Kendüñi ḫāk eyle-	*(Mf. 39/2)*
144	Kendüyi bil-	*(Koş. 7/10), (Mrb. 68/11)*
145	Kendüyi yitir-	*(Koş. 22/10)*
146	Kes̲retde vaḥdet bul-	*(Koş. 14/26), (Mrb. 81/21)*
147	Ḳolayuña git-	*(Mrb. 39/1)*
148	Ḳulaḳ ṭut-	*(Koş. 6/5), (Mrb. 100/9)*
149	Lāf ur-	*(Mrb. 10/5)*
150	Mekān ṭut-	*(Koş. 26/19)*
151	Merātib geç-	*(Koş. 3/29)*
152	Meydān it-	*(Koş. 3/12)*
153	Meydāna ṣal-	*(Koş. 26/10), (Mrb. 37/7)*
154	Miḥnet kemendiñ ṣal-	*(Koş. 26/12)*
155	Pervāne dön-	*(G. 25/8)*

156	Pervāne it-	*(Mrb. 38/7)*
157	Ṣarardur ṣoldurur	*(Mrb. 29/6)*
158	Ṣararub ṣol-	*(Koş. 8/4), (Koş. 39/6), (Mrb. 50/13)*
159	Sivā ṣavmını ṭut-	*(Mrb. 49/5)*
160	Şevḳe gel-	*(Mrb. 80/3), (Koş. 34/34)*
161	Ṭāḳat ḳal(ma)-	*(Koş. 21/11)*
162	Ṭaşlarla urun-	*(Mrb. 10/11)*
163	Ṭoġrulub gel-	*(Koş. 5/18)*
164	Ṭopraḳ olub bat-	*(Mrb. 62/8)*
165	‘Uryān idüb ṣoy-	*(Koş. 26/24)*
166	Varlığını niṣār eyle-	*(Mrb. 34/6)*
167	Varuñ fedā-yı Ḥaḳ it-	*(Mrb. 46/3)*
168	Varuñ ḫāk eyle-	*(Koş. 7/6)*
169	Varuñı yoḳ eyle-	*(Mrb. 70/25)*
170	Vaṭan ṭut-	*(Koş. 4/3)*
171	Vücūdın ifnā eyle-	*(Mrb. 73/9)*
172	Yabana at-	*(Koş. 49/22), (Koş. 29/18)*
173	Yaġmaya git-	*(Mf. 35/2)*

174	Yaḳa çāk it-	*(Mrb. 23/8)*
175	Yaḳalar çāk it-	*(Koş. 9/6), (Mrb. 24/6)*
176	Yaḳañ çāk eyle-	*(Koş. 7/5)*
177	Yerden gökden geç-	*(Koş. 1/11)*
178	Yir altına gir-	*(Koş. 57/10)*
179	Yire ur-	*(Mhm. 2/8)*
180	Yirine ḳo-	*(Mrb. 38/17)*
181	Yirine yetür-	*(Koş. 33/9), (Koş. 34/25)*
182	Yirlere sürün-	*(Mrb. 10/10)*
183	Yoġa ṣat-	*(Koş. 29/19)*
184	Yol bul-	*(Mrb. 96/1), (Mrb. 84/19), (Mrb. 79/27) (Kt. 45/8)*
185	Yol var-	*(Koş. 18/10)*
186	Yol vir-	*(Koş. 6/19)*
187	Yola çek-	*(Koş. 1/19)*
188	Yola gir-	*(Mrb. 105/9)*
189	Yola uġra-	*(Mf. 74/1)*
190	Yollar aç-	*(Mrb. 116/5)*
191	Yolunı ṭut-	*(Koş. 49/22)*

192	Yüz çevür-	*(Mf. 161/1), (Mf. 187/1)*
193	Yüz döndür-	*(Mrb. 32/15)*
194	Yüz göster-	*(Mf. 11/2)*
195	Yüz sür-	*(Mf. 46/1), (Kt. 54/1), (Koş. 20/13), (Kt. 37/1), (Mrb. 24/34)*
196	Yüz ṭut-	*(G. 35/8)*
197	Yüz ur-	*(Mrb. 28/10), (Koş. 58/9), (Mrb. 75/18)*
198	Yüzi ṭut-	*(Koş. 57/26), (Koş. 48/26)*
199	Yüzine gül-	*(Koş. 26/16)*
200	Yüzler sür-	*(Mrb. 11/11)*
201	Yüzüm gözüm sür-	*(Koş. 6/8)*
202	Yüzüm sür-	*(Mrb. 58/3)*
203	Yüzüm ur-	*(Koş. 5/13)*
204	Yüzümüz sür-	*(Koş. 19/11)*
205	Yüzümüz sürü-	*(Koş. 5/23)*
206	Yüzüñe gül-	*(Koş. 25/12)*
207	Yüzüñi döndür-	*(Koş. 9/27)*
208	Zaḥmet çek-	*(Mrb. 65/9)*
209	Ẕevḳin sür-	*(Mrb. 8/15)*

Tablo 6. 3.6. Deyim Tespit Cetveli[79]

[79] İlgili cetvelin eser künye bilgileri (eser sıra no, eser sayfa no) *1.3.1. Nazım Şekilleri Tespit Cetveli*'nden kontrol edilebilir.

Dua İfadeleri

1.	‘Āfiyetler	*(G. 29/1)*
2.	‘Aleyke’ṣ-ṣalātü	*(G. 24/2)*
3.	‘Aleyke’s-selām	*(G. 24/2)*
4.	Biñ biñ şükür	*(Mrb. 102/2), (Mrb. 102/8), (Mrb. 102/16)*
5.	Çoḳ çoḳ şükür	*(Mrb. 93/12), (Mrb. 92/4), (Mrb. 92/8), (Mrb. 92/12), (Mrb. 92/16), (Mrb. 92/20), (Mrb. 93/4), (Mrb. 93/8), (Mrb. 102/4), (Mrb. 102/12), (Mrb. 102/20)*
6.	Çoḳ ḥamd ü şükürler	*(Kt. 19/2), (Kt. 19/4)*
7.	Çok şükr-i bī-pāyān	*(Mrb. 124/4), (Mrb. 124/12)*
8.	Çoḳ şükür	*(Kt. 39/8)*
9.	El-ḥamdü li’llāh	*(Koş. 50/2), (Koş. 50/4), (Koş. 50/8), (Koş. 50/12), (Koş. 50/16), (Koş. 50/20), (Koş. 51/2), (Koş. 51/4), (Koş. 51/8), (Koş. 51/12), (Koş. 51/16), (Koş. 51/20)*
10.	El-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm	*(Mrb. 110/2), (Mrb. 110/4), (Mrb. 110/12), (Mrb. 111/2), (Mrb. 111/8), (Mrb. 111/12), (Mrb. 111/16)*
11.	Elvedā‘	*(Mrb. 121/2), (Mrb. 121/4), (Mrb. 121/8), (Mrb. 121/12), (Mrb. 121/16)*
12.	Eş-şükrü li’llāh	*(Koş. 50/2), (Koş. 51/2), (Koş. 50/4), (Koş. 50/8), (Koş. 50/12), (Koş. 50/16), (Koş. 50/20), (Koş. 51/4), (Koş. 51/8), (Koş. 51/12), (Koş. 51/16), (Koş. 51/20)*
13.	Eş-şükrü li’llāhi’r-Raḥīm	*(Mrb. 110/8), (Mrb. 110/16), (Mrb. 110/20), (Mrb. 111/4), (Mrb. 111/20)*

14.	Estaġfiru'llāh	*(Koş. 58/2), (Koş. 58/4), (Koş. 58/8)* *(Koş. 58/12), (Kt. 27/2), (Kt. 27/4)*
15.	Estaġfiru'llāh el-'azīm	*(Koş. 33/13)*
16.	Ḥaḳḳ'a şükür	*(G. 34/1)*
17.	Ḥāşā	*(G. 25/5)*
18.	Ḫoş gel-	*(Mrb. 17/2), (Mrb. 17/4), (Mrb. 17/8), (Mrb. 17/12), (Mrb. 17/16), (Mrb. 17/20)*
19.	İġfir lenā yevme'z-zelel	*(Koş. 33/16)*
20.	Niçe biñ biñ şükür	*(Mrb. 92/2), (Mrb. 93/2)*
21.	Nice biñ ḥamd ü ṣenā olsun	*(Mf. 48/1)*
22.	Nice yüz biñ ḥamd ü şükürler	*(Mf. 47/1)*
23.	Sehhil 'ubūre'l-vādī	*(Koş. 20/3)*
24.	Şükür	*(Mrb. 22/2), (Mrb. 22/4), (Mrb. 22/8), (Mrb. 22/12), (Mrb. 22/16), (Mrb. 2/20), (Mrb. 22/24), (G. 39/7), (Mrb. 124/8)*
25.	Yessir merāmī	*(Mhm. 1/23)*
26.	Zidnī	*(G. 40/13)*

Tablo 7. 3.7. Dua İfadesi Tespit Cetveli[80]

[80] İlgili cetvelin eser künye bilgileri (eser sıra no, eser sayfa no) *1.3.1. Nazım Şekilleri Tespit Cetveli*'nden kontrol edilebilir.

Kelâm-ı Kibarlar

1.	‘Âkil olan añlar	*(Mf. 14/1)*
2.	Allāh bes bāḳī heves	*(G. 27/2), (Mrb. 70/14)*
3.	‘Aşḳ u meşk nihān olmaz	*(G. 28/7)*
4.	İzā cāe’l ḳaḍā a‘miye’l-baṣar	*(Mf. 68/2)*
5.	Kelle saġ olduḳca bir külāh eksük degül	*(M. 110/2)*
6.	Mevlā yeter bāḳī heves	*(Koş. 3/38)*
7.	Mevlā’dan in‘ām olsa ḳuldan iḳdām ḳoparmış	*(G. 20/3)*

Tablo 8. 3.8. Kelâm-ı Kibar Tespit Cetveli[81]

3.2.2.3. Bağlaç, Edat ve Ünlem Grupları

Bağlaçlar[82]

Şuhūdında olıcaḳ kişi kāmil
Aña **hem** dīn ü **hem** īmān ola Ḥaḳḳ *(Hüdâyî, Mrb. 36/12, s. 191)*

Ne oddan **ne** ṣudan döner
Kimseler ‘āşıḳ olmasun *(Hüdâyî, Koş. 25/7, s. 153)*

‘Ömür eser yeldür **yāḥūd** aḳar ṣu
Ṣaḳın yele ṣuya ṭayanmaġı ḳo *(Hüdâyî, Koş. 14/17, s. 105)*

[81] İlgili cetvelin eser künye bilgileri (eser sıra no, eser sayfa no) *1.3.1. Nazım Şekilleri Tespit Cetveli*’nden kontrol edilebilir.
[82] Eserde farklı türden kelime, kelime grupları ve cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlar kullanılmıştır. Özellikle “hem…hem, ne…ne, yahud, ile, çü, çün, çünki, çünkim, gâh, veya, ya da, vü, ü/u, dahi, bile, ger, meğer kim, ancak, lakin” gibi bağlaçlar eserde dikkat çekecek ölçüde kullanılmıştır. Ayrıca aynı türden pek çok bağlaç (çü, çün, çünki, ki), metnin bağlamı içinde farklı anlamlar kazanmıştır. Bu anlam çeşitliliği için tezin sözlük kısmındaki ilgili madde başlıklarına bakılabilir.

Kimi bende kimi sulṭān olurlar
Bu sulṭān **ile** bu ḳullar nedendür *(Hüdâyî, Mrb. 26/28, s. 131)*

Güli ṣanma ki derdüñe devādur
Sivā ḥubbı **çü** beyhūde hevādur *(Hüdâyî, Mrb. 25/10, s. 125)*

Çün oldur melce-i erbāb-ı ḥācāt
Olubdur ḫāṣ u ʻāmm ol bāba muḥtāc *(Hüdâyî, Kt. 3/3, s. 500)*

Bizi faẕluñla **çünki** itdüñ īcād
Yene eyle naʻīm u vaṣla irşād *(Hüdâyî, Mrb. 116/13, s. 481)*

Ol-durur **çünkim** Şefīʻü'l-müẕnibīn
Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefīʻ *(Hüdâyî, Mrb. 129/11, s. 505)*

Göñül ol vaḳt olur ṣāfī
Ki aña keder gelmez ola *(Hüdâyî, Koş. 8/16, s. 83)*

Sen ṣemme vechu'llāh didüñ hem ẓāhir ü bāṭın aduñ
Geh gösterüb **gāh** gizledüñ ʻaḳlı odur ḥayrān iden *(Hüdâyî, G. 6/4, s. 135)*

Hüdāī'den işit pendi
Digil yā Hū **veyā** men Hū *(Hüdâyî, Mrb. 52/20, s. 255)*

Sırruñı keşf itme **ya da**
Virme ḫāṣıluñı bāda *(Hüdâyî, Koş. 8/17, s. 83)*

Ḳaṣd it iḫlāṣa **vü** riyāyı bıraḳ
Kendü ḥaẕẕuñ ḳo Ḥaḳ rıżāsına baḳ *(Hüdâyî, Mrb. 39/9, s. 201)*

Ḫaṭā eylerse ger bī-çāre ḳullar

‘Aṭā it sen sevinsün cān **ü** diller *(Hüdâyî, Mrb. 47/6, s. 241)*

Daḫı envā‘-ı iḥsān eyleyen sen
Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Hüdâyî, Mrb. 113/15, s. 471)*

Enbiyā evliyā vesīle imiş
Zirā Ḥaḳ anlaruñla **bile** imiş *(Hüdâyî, Mrb. 71/14, 315)*

Ger virilse bir kişiye ‘ömr-i Nūḥ
Ḥāṣıl olsa aña envā‘-ı fütūḥ *(Hüdâyî, M. 6/1, s. 503)*

Meger kim idesin faẓluñla raḥmet
Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Hüdâyî, Mrb. 14/15, s. 51)*

Cem‘ ile farḳı farḳ eyle kāmil olagör Hüdāī
Ancaḳ birine baḳarsañ başa çoḳ endīşe gelür *(Hüdâyî, G. 7/10, s. 139)*

İḥsān eyle **lākin** itme ṣaġışla
İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ *(Hüdâyî, Koş. 23/19, s. 141)*

Edatlar[83]

Aldanma ḳāl ü ḥāle ir cennet-i viṣāle
- Bā‘iṣ ḳamu kemāle faẓl ile raḥmet **ancaḳ** *(Hüdâyî, G. 20/6, s. 301)*

Derdinüñ dermānı vaṣluñdur **hemān**
Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Hüdâyî, Mrb. 63/31, s. 285)*

[83] Eserde kullanılan edatlar, diğer kelimelerle öbekleşerek metne farklı anlam seçenekleri katmıştır. Bağlaca nazaran edat türünün eserde daha sınırlı sayıda kullanıldığını görüyoruz. Özellikle “ancak, heman, gibi, içün, ile, illâ, degül, mi/mı, -e göre” gibi edatlara yer verilmiştir. Şiirlerdeki “ancak ve ile” sözcükleri *ama/fakat* anlam ilgisi kurduğunda bağlaç; “yalnız/sadece” anlam ilgisi kurduğunda da edat görevlidir. Aynı durum “ile” sözcüğü için de geçerlidir. Bu sözcük “ve” anlam ilgisi kurduğunda bağlaç; “ile/birliktelik” ilgisinde de edat görevli kullanılmıştır.

Kimisi ‘ışḳla nālān olurlar
Kimisi gül **gibi** ḫandān olurlar *(Hüdâyî, Mrb. 26/26, s. 131)*

Kāmile ma‘lūm olur bir cüz’ ile aḥvāl-i kül
Bir gülistāndan nişān **içün** yiter bir dāne gül *(Hüdâyî, Mf. 115/2, s. 518)*

Dūr ider Ḥaḳ’dan seni ḥubb-ı sivā ḳayd-i ‘alef
Gör ne vech **ile** sülūk itmiş bu yollarda selef *(Hüdâyî, Mrb. 68/14, s. 309)*

Buyurduñ oldı **illā** ḳaldı ma‘dūm
Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Hüdâyî, Mrb. 57/15, s. 267)*

Cihān bāḳī **degül** fānīdür iy yār
Tedārükde olagör imdi her bār *(Hüdâyî, Mf. 92/1, s. 516)*

Fażl u iḥsānı Ḥaḳ’uñ iḥsāya ḳābil **mi** ‘aceb
‘Add içün cem‘ olsa ger ins ü melek şāh ü gedā *(Hüdâyî, G. 35/3, s. 477)*

En-nisā’i nāḳiṣātü’l-‘aḳli ve’d-dīn’i işit
Diñleme ‘avret sözini var añ**a göre** iş it *(Hüdâyî, Mf. 56/2, s. 513)*

Ünlemler[84]

Saña varmaġı āsān eyle yā Rab
A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür *(Hüdâyî, Mrb. 47/4, s. 241)*

Rāh-ı Ḥaḳ’da ḳolayuña gitdüñ
Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Hüdâyî, Mrb. 39/2, s. 199)*

[84] Eserde; sevinç, teşvik, heyecan, üzüntü, istek, yardım, duâ ve yakarış gibi duygularda kullanılan ünlemlerin kasdedilen anlama ilişkin katkıları büyüktür. Allah ve okuyucu kitlesini hedefleyen “a, âh, behey, ey, yâ, eyâ, hay, hey, vâh, zinhâr” ünlemleri, bağlama göre farklı anlam çerçevelerinde işlev görmüştür. Bunların dışında lafız olarak ünlem değilse de bağlamdaki anlamı itibariyle ünlem sayılabilecek “gel berü, meded, yiter, yüri, sakın” gibi kelimelerin varlığı da söz konusudur.

Behey bülbül nedür feryād
Var eyle Ḥaḳ'dan istimdād *(Hüdâyî, Mrb. 75/1, s. 339)*

Sensin **ey** Mevlā matlab-ı a'lā
'Āşıḳuñ sensin derdine dermān *(Hüdâyî, Koş. 16/11, s. 109)*

Ger kerem ire cenābuñdan **eyā** Rabb-i Kerīm
Gelmeye yañumuza ṭard ola şeyṭān-ı racīm *(Hüdâyî, Mrb. 31/5, s. 163)*

Ola maḳṣūdumuz faẓluñla ḥāṣıl
'İnāyet eyle sulṭānum meded **hay** *(Hüdâyî, Mrb. 116/2, s. 481)*

Tevfīḳ eyle bizi vuṣlat yolına
Efendüm meded **hey** sulṭānum meded *(Hüdâyî, Koş. 5/2, s. 59)*

Cānları ḥasret odına yandurur
Ayrulıḳ āh ayrulıḳ **vāh** ayrulıḳ *(Hüdâyî, Mrb. 29/2, s. 149)*

Eksüklerine baḳma
Kerem eyle **yā** Mevlā *(Hüdâyî, Koş. 36/4, s. 225)*

Göñül virme bu fānī milke **zinhār**
Yüri var himmetüñ 'uḳbāya eyle *(Hüdâyî, Kt. 1/1, s. 499)*

Gel berü iy derde dermān isteyen
Cāna baḳmaz vaṣl-ı cānān isteyen *(Hüdâyî, G. 10/1, s. 151)*

Kāmillere baḳub yerinmeyelüm
Efendüm **meded** hey sulṭānum meded *(Hüdâyî, Koş.5/28, s. 61)*

Kerīm Allāh ide yolları āsān

Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Hüdâyî, Mrb. 120/12, s. 490)*

İy nefs **yiter** sehv ü zelel
İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Hüdâyî, Mrb. 40/1, s. 211)*

Ṣaḳın a‘mālüñe ġurūr itme
Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/11, s. 337)*

3.2.2.4. Tekrar Grupları (aliterasyon, asonans, ikileme)

Şiir dilinde kullanılan belli ses, sözcük, sözcük grupları ve dizelerin tekrarı; uyum, ritim, ahenk ve müzik unsurunun oluşmasında önemli bir vazife icra eder (Aksan, 2006, s. 218). Ses ve fonemdeki tekrarlar, aliterasyon ve asonansla kendini gösterirken sözcük ve sözcük gruplarındaki tekrarlar da ikilemelerle şiire müzikalite olarak katkı sağlar. Bunların dışında bazı kelime ve dizelerin şiirde sıklıkla yinelendiğini de ifade etmek ve bunlardan ayrı tutmak yerinde olacaktır:

Bu ‘ādet ü bid‘at **nedür**

Bu şöhret ü zīnet **nedür**

Bu ḳurı germiyyet **nedür**

İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Hüdâyî, Mrb. 40, s. 211)*

…

Bu grubu dildeki yinelemeler olarak belirtmek gerekir. *Dîvân-ı İlâhîyât*'ta gerek ahenk ve musikinin oluşturulmasında gerekse verilen öğretinin okuyucu tarafından pekiştirilmesinde yinelemeler ve tekrar grupları önemli bir işlev görür. Çalışmanın tekrar grupları başlığı altında, şiirde ahengi sağlamak için benzer ünsüzlerin tekrar edilmesiyla oluşan *aliterasyon*; benzer ünlülerin tekrar edilmesiyle oluşan *asonans*; anlatımı güçlü ve etkin kılmak için eş görevli iki sözcüğün meydana getirdiği *ikileme*ye ait örneklere yer verilecektir.

Aliterasyon[85]

İy Hüdāī’ ḥālet-i ‘aşḳı ne bilsün her meges
Ḳulle-i **Ḳ**āf-ı ḥa**ḳ**īḳat mürġıdur ‘An**ḳ**ā-yı ‘aş**ḳ** *(Hüdâyî, G.28/14, s. 369)*

‘Āḳi**l** o**l** ḫayr işi ta‘cī**l** ey**l**e
Ev**l**iyā ḥā**l**ini taḥṣī**l** ey**l**e *(Hüdâyî, Mrb. 67/9-10, s. 305)*

Ḳaṣ**r**-ı ḳu**r**ba i**r**gü**r**üb iḥsāna maẓha**r** olmaġa
‘Āşıḳa va**r**lıḳ cibālin kesdü**r**üb Fe**r**hād iden *(Hüdâyî, G.8/5-6, s. 145)*

Ne ṣa**n**duñ se**n** ala**n** Ḥaḳḳ’dur vire**n** Ḥaḳḳ
İşide**n** söyleye**n** Ḥaḳḳ’dur göre**n** Ḥaḳḳ *(Hüdâyî, Mf. 100/1-2, s. 517)*

E**m**r-i Ḥaḳḳ’a i**m**tiṣāl it**m**ek ḳula **m**aṭlūb i**m**iş
He**m** rıżā’u’llāh taḥṣīl eyle**m**ek **m**aḥbūb i**m**iş *(Hüdâyî, Mf. 23/2, s. 510)*

Asonans[86]

V**a**ṭ**a**n **a**ñılsa bir ġarībe n’ol**a**
Ḫ**a**steler v**a**rs**a**l**a**r ṭabībe n’ol**a** *(Hüdâyî, Msd. 2/15-16, s. 351)*

M**e**vc**e** g**e**lic**e**k baḥr-ı k**e**r**e**m lücc**e**-i raḥm**e**t
Ḥāżırladı ṭālib**le**rin**e** gülş**e**n-i c**e**nn**e**t *(Hüdâyî, Mrb. 98/5-6, s. 427)*

M**ü**crim **ü** ‘āṣī ḳuluñdan bir g**ü**nāh eks**ü**k deg**ü**l
Ol anuñç**ü**n yā ilāhī bir g**ü**n āh eks**ü**k deg**ü**l *(Hüdâyî, Mf. 191/1-2, s. 524)*

Zehī sulṭ**ā**n-ı ḳ**ā**dir **ā**sum**ā**nī ḫaymeler ḳurmış

---

[85] Örneği verilen şiirlerde *k/ق, l/ل, r/ر, n/ن, m/م* ünsüz fonemlerinin sık kullanılmasıyla aliterasyon yapılmıştır.
[86] Örneği verilen beyitlerde *a, e, ü, ā* ünlü fonemlerinin sık kullanılmasıyla asonans yapılmıştır.

Arāżīyi mihād itmiş cibāli eylemiş evtād *(Hüdâyî, Mf. 58/1-2, s. 513)*

İkileme

Ḳoma ‘āşıḳlaruñ alġıl özini
Hemān **ön son** kerem Mevlā senüñdür *(Hüdâyî, Mrb. 11/18, s. 45)*

Gice gündüz sa‘y eyle
Tā bulunca Mevlā’yı *(Hüdâyî, Koş.53/3, s. 411)*

Eski Anadolu Türkçesi ve Divan şiirine Farsçadan geçen bağlaçlı (u/vü) ikileme formu (Aksan, 2004, s. 63) eserde daha çok kullanılmıştır. Bu formla kurulan ikilemeler, benzer ve zıt anlamlı kelimeler bir araya getirilerek oluşturulmuştur: *tevfīḳ = hidayet, sehv = zelel, kibr = ucb; hayr ∧ şer, enfüs ∧ âfâk, pîr ∧ cüvân, bay ∧ gedâ…*

Hüdāī’ye ḥidāyet it senüñle tā seni bula
Her işde aṣl olan yā Rab çü **tevfīḳ ü hidāyet**dür *(Hüdâyî, G. 1/10, s. 53)*

Ḳanı saña lāyıḳ ‘amel
‘Abdüñ işi **sehv ü zelel** *(Hüdâyî, Mhm. 1/18, s. 73)*

Ḳo **kibr ü ‘ucb**ı nefsüñ ḫāk idegör
Enāniyyet ḥicābın çāk idegör *(Hüdâyî, Mrb. 36/5, s. 191)*

Derdli olan ḳullara eyle naẓar
Hep senüñ ḫalḳuñla olur **ḫayr ü şerr** *(Hüdâyî, Mf. 26/2, s. 511)*

Gel **enfüs ü āfāḳ**a baḳ
Ḥaḳḳ’ı bulan ‘uşşāḳa baḳ *(Hüdâyî, Mrb. 35/9, s. 189)*

Bunda gelen eger **pīr ü cüvān**dur
‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Hüdâyî, Koş. 40/1, s. 257)*

Şāhā eger **bay ü gedā**
İḥsānuñ umar dā'imā *(Hüdâyî, Mrb. 107/9, s. 453)*

Kuruluşu ve şekil itibariyle Farsça olan "*-be-, -te-"* takılarıyla oluşturulan ikilemelere (Tuna, 1986, s. 175) de eserde tesadüf edilmiştir:

Maṭlūba irgür **dem-be-dem**
Yā Müste'ān u yā Kerīm *(Hüdâyî, Mrb. 103/23, s. 439)*

Ger Hüdāī'den ṣorarlarsa ḫaber
Ḥaḳḳ ile ḳā'imdür eşyā' **ser-te-ser** *(Hüdâyî, Mrb. 89/18, s. 403)*

3.2.2.5. Nazım Türleri

Hüdâyî şiirinde kullanılmış olan her çeşit nazım türü, nazım şekillerinin hepsiyle yazılabilme imkânına sahiptir. Bu konuda gerek Hüdâyî'nin ve gerekse sufî şiirin bir sınırlaması ve prensibi yoktur. Allah aşkının işlendiği *ilahi*, eserin ilk şiirlerinde de görülen ve Hakk'ın birliğini anlatan *tevhit*, Hakk'a yakarış ve tazarrunun ifadesi olan *münacaat*, Hz. Peygamber'e ithafla yazılan *naat*, okuyucuya dini-tasavvufî öğretilerin didaktik bir üslupla verildiği *nutuk*, insanın dünyaya geliş ve Hakk'a yükselişini konu edinen *devriye*, birinin güzel bir yönünü öne çıkartmak için yazılan *sitayiş*, ramazan ayının faziletlerini konu edinen *ramazaniye*, Hz. Peygamber'den yardım ve istimdat beklentisini konu alan *şefâatnâme* ve devrin sosyal şartlarını eleştiren yönüyle *hicviye* Hüdâyî'nin şiirlerinde kullandığı nazım türleridir. Bu türlere örnek olabilecek şiirlerden misaller, seçilen bölümleriyle istifadeye sunulacaktır.

İlahi

Bülbül ki āşiyān-ı ḳadīmi ḳoyub gelür
Gülden meger ki būy-ı muḥabbet duyub gelür
Güller gülāb-ı ḥubb-ı ezel yādına dilā
O dildāra yaḳılub ḳamudan el yuyub gelür
Bād-ı ḫazāndan aldı fenā būy-ı ẕevḳini

Eşcār dürlü dürlü libāsın ṣoyub gelür
Güş eyleyüb vücūduñ ẕenb-i kelāmunı
Pervāne nār-ı ‘aşḳıla varın yuyub gelür
Çünki Hüdāī’ maḥv ola nefsüñ ru‘ūneti
Ol ḳalbe ḳalb rūḥa o sırra uyub gelür *(Hüdâyî, G. 11, s. 165)*

Tevhit

Tevḥīd ile olur her derde dermān
Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile irmiş irenler
Tevḥīd ile olur her müşkil āsān
Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile irmiş irenler
Göñülden pāsıñı silmek dilerseñ
Bilmediklerüñi bilmek dilerseñ
Eġer Ḥaḳḳ’ı sende bulmaḳ dilerseñ
Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile irmiş irenler
ʿĀleme ibret gözüyle baḳanlar
Çerāġın nūr-ı Mevlā’dan yaḳanlar
Yerden gökden geçüb ʿArş’a çıḳanlar
Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile irmiş irenler
Aldanma key ṣaḳın bu kāʾināta
Geç aḳ u ḳaradan baḳ nūr-ı ẕāta
İrmek ister iseñ bāḳī ḥayāta
Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile irmiş irenler
Ehl-i tevḥīde hiżmet it Hüdāī
Bulmaḳ ister iseñ eġer Ḫudā’yı
Yola çeken odur bay u gedāyı
Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile irmiş irenler *(Hüdâyî, Koş. 1, s. 15)*

Münacaat

Meded bu derde dermān eyle yā Rab
İy Allāh’um saña lāyıḳ keremdür

Saña varmaġı āsān eyle yā Rab
A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür
Ḫaṭā eylerse ger bī-çāre ḳullar
‘Aṭā it sen sevinsün cān ü diller
‘İnāyet it açılsun ṭoġrı yollar
İy Allāh’um saña lāyıḳ keremdür
Ḫudāyā ne ṣudūr ide ‘ademden
Ṣafā mı bite toḫm-ı derd ü ġamdan
Meded ḳurtar Hüdāī’yi elemden
A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür *(Hüdâyî, Mrb. 47, s. 241)*

Naat

Eyā reh-nümā-yı gürūh-ı kirām
‘Aleyke’ṣ-ṣalātü ‘aleyke’s-selām
Senüñle bulundı ṭarīḳ-i Hüdā
Senüñle bilindi ṣıyām ü ḳıyām
Ḥabīb-i Ḫudā’sın sivādan ne ġam
Güneşden ṣakınsa ‘aceb mi ġamām
Nice nāḳıṣ itdi çü burhān ṭaleb
O dem bedrüñ itdüñ işini tamām
Hüdāī’ ġarībe şefā‘at meded
Saña çünki Maḥmūd olubdur maḳām *(Hüdâyî, G. 24, s. 325)*

Nutuk

Geçüb varlıḳ ḥicābından varan vaḥdet sarāyına
İrişür Kā‘be ḳavseyn’e bilür sırr-ı Ev-ednāyı
Ḥaḳīḳat üzre eşyā’yı görüb bilmek naṣīb ola
Mecāzī mevce bakmayub bulalum aṣl-ı deryāyı
Rıżāsı Ṭūr’ına varub cemāli nūrunı gören
Ḫiṭābı ẕevḳine iren nider özge temāşāyı
Şular kim ehl-i ḳāl oldı seni bilmek muḥāl oldı
Meger ‘aḳlı ‘ikāl oldı ḳodı ḥayretde dānāyı

Geçüb varlıḳ ḥicābından varan vaḥdet sarāyına
İrişür Kā‘be ḳavseyn’e bilür sırr-ı Ev-ednāyı
Hüdāī’ye bu yollarda hidāyet rehber olursa
Olur maḳṣūdına vāṣıl bulur lā-büd müsemmāyı *(Hüdâyî, G. 2, s. 53)*

Devriye

Ezelden ‘ışḳıla biz yanageldük
Ḥaḳīḳat şem‘ine pervāne geldük
Tenezzül eyleyüb vaḥdet ilinden
Bu ḳeṣret ‘ālemin seyrāna geldük
Geçüb fermānıla bunca avālim
Gezerken ‘ālem-i insāna geldük
Fenā buldı vücūd-ı fānī muṭlaḳ
Bıraḳduḳ ḳaṭreyi ‘ummāna geldük
Geçüb āḫir bu ḳeṣret ‘āleminden
Hüdāī’ ḫalvet-i Sulṭān’a geldük
Nemüz ola Ḫudāyā saña lāyıḳ
Hemān bir luṭfıla iḥsāna geldük
Umaruz irevüz bāḳī ḥużūra
Civār-ı Ḥażret-i Raḥmān’a geldük *(Hüdâyî, G. 5, s. 127)*

Sitayiş

Bā‘is-i ışlāḥ-ı ‘ālem Ḥażret-i Sulṭān Murād
Devletiyle eyleyüb dā’im cihānda ‘adl ü dād *(Hüdâyî, Mf. 196, s. 525)*

Ramazaniye

Nūr ile doldı yene kevn ü mekān
Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān
Zeyn olub açıldı ebvāb-ı cinān
Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān

Anda Ḳur’ān-ı ‘aẕīm itdi nüzūl
Şehr-i ümmet buyurur aña Resūl
Ṭālib-i Ḥaḳḳ’a naṣīb ola vuṣūl
Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān
Ẕikr ü tehlīli vü tesbīhi güzel
Hem namāzı vü terāvīhi güzel
Żav’-i ḳandīl ü meṣābīhi güzel
Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān
Şer‘-i pāki başa ḫōş tāc idelüm
Sünnet-i Aḥmed’i minhāc idelüm
‘Ālem-i ma‘nāya mi‘rāc idelüm
Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān
Māsivā ḥubbın aradan süregör
Ẕāt-ı bī-çūne Hüdāī’ iregör
Bezm-i vaḥdetde ṣafālar süregör
Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Hüdâyî, Mrb. 17, s. 65)*

Şefâatnâme

Nice bir hicr āteşine yanalum
Yā Resūlu’llāh şefā‘at eylegil
Kevs̱er-i vaḥdetden içür ḳanalum
Yā Resūlu’llāh şefā‘at eylegil
Ẕenbini fānī vücūduñ yuymaġa
Ḫˇān-ı bī-pāyān-ı vaṣla ṭoymaġa
Sırr-ı ev-ednāyı bilüb ṭuymaġa
Yā Resūlu’llāh şefā‘at eylegil
Mürşidüm pīrümsin iy kān-ı kerem
Pes ṭapuñdan ġayrı kime yüz uram
Umarum kim ‘arş-ı maḳsūda irem
Yā Resūlu’llāh şefā‘at eylegil *(Hüdâyî, Mrb. 28, s. 145)*

Hicviye

Şehr-i Sitanbūl şerr ü fitneden ḫālī degül
Zühd ü taḳvā vü ‘ibādet herkesüñ ḥāli degül *(Hüdâyî, Mf. 116, s. 518)*

Manṣıb olsa ḳāḍīlar hīç kimseye ḳılmaz naẓar
Kim deñilmişdür izā cāe’l ḳaḍā a‘miye’l-baṣar *(Hüdâyî, Mf. 68, s. 514)*

3.2.3. Muhteva

Dîvân-ı İlahîyât’ında 519 manzume bulunan Hüdâyî’nin şiirlerini, muhteva olarak beş grupta incelemek yerinde olacaktır. Bunlar sırasıyla *seyr u sülûk, aşk, varlık/ontoloji, züht- kulluk-ahlâk ve sosyal meseleler* şeklinde başlıklandırılabilir. Hüdâyî, tasavvufî üslup ve tavrında olduğu gibi şiirde seçtiği konular noktasında da itidalli bir görünüm sergiler. Onun, zâhir ve bâtın dengesini, şiirlerinde işlediği konularda da gözettiğini görüyoruz. Örneğin; tasnifini yaptığımız konularda *sülûk, aşk ve varlık* başlıklarında işin bâtın tarafı güçlüyken irşat, ahlâk ve sosyal meseleler gibi başlıklarda zâhir taraf ön plandadır.

3.2.3.1. Seyr u Sülûk

Tasavvufun amelî konusu olan ve beşeriyetten Hakk’a yapılan manevî yolculuk da diyebileceğimiz seyr sülûk; (Uludağ, 2012, s. 315) *pîr, bilir, maârif ehli, insan-ı kâmil, sâlik, sülûk, seyr, yol, azm etmek, kâbe kavseyn, ev ednâ, görmek, geçmek, uçmak, tahsil etmek, tarîk, kesret, vâdî-i mihnet, hayrette kalmak, kanat bükmek, mirâc etmek, seyrân etmek, yürümek, hubb-ı vatan, âlem dağı, sa‘y etmek, sidre, müntehâ, cevlân etmek, kast etmek, kemâle erişmek, hakk-ı yakîn, şeriat, tarikat, hakikat, marifet mektebi, kalp, rûh, sır, ahfâ, bilmek, yüz sürüp gelmek, şuhût etmek, nefs-i emmâre, hevâ, sivâ, mâsivâ, kendini bilmek, hicâb* gibi Arapça ve Farsça tasavvufî terimler ve Türkçe tasavvufî remizlerle anlatılmaya çalışılmıştır.

İnsanın manevî tekâmülü olan sülûk; *ârif, insan-ı kâmil, bilir, maarif ehli, pîr* gibi isimlerle de anılan bir rehberin hizmet ve emrine girmekle başlar *(Hüdâyî, Kt. 9/1-2, s. 501*). Çünkü bu yolu ondan iyi bilen, yolun işaret ve bilinmezliğini ondan başka

açıklayabilecek yoktur *(Hüdâyî, Koş. 7/18-19, s. 81).* Hak dergâhının kapıcısı ve vahdet hazinesinin anahtarı odur *(Hüdâyî, Mf. 40, s. 512).*

Bir şeyhe intisap edip sülûka başlayan kişi yolun gereklerine riayet edip (*Hüdâyî, Mrb. 87/6-5, s. 393)* yola olan tüm sadakatini göstermelidir (*Hüdâyî, Mf. 172, s. 523).* Bu yolda, hakiki varlığı olmayan ve mecâz da denilen mâsivâya aldanılmayıp Hakk'a ulaşmak için azmetmeli *(Hüdâyî, G. 15/5-6, s. 231),* yolda kazanılan manevî hâl ve sırlar ehli dışında kimseyle paylaşılmamalıdır *(Hüdâyî, Koş. 25/15-16, s. 153).*

Çok zahmetli ve çaresi olmayan bir derde benzeyen bu yolda *(Hüdâyî, Mrb. 63/20, s. 285)*, sâlikin Hakk'a ulaşmasına mâni olan pek çok hicap perdesi mevcuttur ki bunlar Hakk'ın güzelliğini örter *(Hüdâyî, M. 2/3-4, s. 498).* Celâl ve cemâl isimlerinden oluşan bu perdelerden geçildiği taktirde sâlik Hakk'a ulaşır *(Hüdâyî, Mrb. 87/19-20, s. 395).* Ancak pek çok sâlik, bu yolda kesret büyüsüne kapılıp hayret makamında takılı kalmıştır *(Hüdâyî, G. 25/9-10, s. 333).* Zorluk *v*adisi olarak da adlandırılan bu yol *(Hüdâyî, Mrb. 73/13, s. 321)* Hakk'ın yardımıyla şüphesiz ki kolaylaşır *(Hüdâyî, Mf. 192, s. 525).* Hakk'ın bu inayetiyle sâlik, kalbini manevî kir-pastan temizlemeli *(Hüdâyî, Mrb. 12/13, s. 47)* ve onu gönül tahtının sahibi olan Hakk'ın ziyaretine hazır hâle getirmelidir *(Hüdâyî, Koş. 9/7, s. 87).* Bu yönüyle kalp evi Kâbe'den daha değerlidir *(Hüdâyî, Kt. 15/11, s. 503).* Zira kalp, Rabbanî bir kudretle yapılmış olmasına karşın Kâbe insan gücüyle yapılmıştır *(Hüdâyî, Mf. 2/1, s. 509).* Kalbin nefse galip gelmesiyle *ruh* mertebesinin önü açılır *(Hüdâyî, Mrb. 15/13, s. 57). Ruh* mertebesi *sır* mertebesinin *(Hüdâyî, G. 11/9-10, s. 167), sır* mertebesi de *ahfâ* mertebesinin önünü açar *(Hüdâyî, Mrb. 15/15, s. 57).* Bunca güzelliğe karşın uğursuz olarak sıfatlanan nefsin tavrı ve hâli bellidir *(Hüdâyî, Mrb. 109/14, s. 459).* Zira o, her daim kendi hevâ ve hevesine tapar *(Hüdâyî, Koş. 29/27, s. 177).* Yazın soğuk, kışın sıcak ister *(Hüdâyî, Kt. 20/2, s. 507).* Kibir, ucub ve enâniyet gibi kötü vasıflara sahip olduğu için *(Hüdâyî, Mrb. 36/5, s. 191)* nefse inanılmamalı ve kendimi bildim deyip rehavete yol açılmamalıdır *(Hüdâyî, Koş. 35/13, s. 217).* Aksi bir durum söz konusu olduğunda *emmâre nefs*, kişiyi kötü huylu biri hâline dönüştürür *(Hüdâyî, Mf. 148/1, s. 521).*

Sâliki bu yola sokan güç, elest bezminde Hakk'a verilen sözün unutulmaması *(Hüdâyî, Koş. 10/19-20, s. 91*) ve asıl vatan olarak kabul edilen vahdet diyarına olan sevgidir *(Hüdâyî, Mrb. 64/5-6, s. 287).* Bunun için de sâlik, mâsivânın debdebesine kendini

kaptırmadan Hak'tan yana kanat çırpmalıdır *(Hüdâyî, Koş. 4/13-14, s. 59)*. Hakk'a olan bu yönelişte sâlik; *şeriat, tarikat, hakikat ve marifet* gibi makamlardan geçer. Zahirî tarafını *şeriat* hâliyle idare edip *(Hüdâyî, Mrb. 122/5, s. 491), şeriat* denizinden medet umar *(Hüdâyî, Mrb. 103/9, s. 439)*. En üstteki *marifet* mertebesinin vahdet zevkini dahi *şeriat* makamının terazisine koymak lazım gelir *(Hüdâyî, G. 18/7-8, s. 290)*. *Tarikat* makamında nefse yönelmeli *(Hüdâyî, Mrb. 122/5, s. 491),* bu makamın inciyi andıran güzelliklerine ulaşmalı *(Hüdâyî, Mrb. 103/10, s. 439)* ve nefsi bu makamda kemâle erdirmelidir *(Hüdâyî, G. 18/8, s. 290)*. *Hakikat* mertebesi de Hakk'ı şuhûd edenlerin yeridir *(Hüdâyî, Mrb. 122/7-8, s. 491)* ki burada Hakk'ın dergahına yüz sürenler bulunur *(Hüdâyî, Koş. 39/11-12, s. 251)*. Bu kişilere Hakk'a ulaştıkları için *vâsıl* denilir *(Hüdâyî, G. 18/7-8, s. 290)*. *Hakikat* makamından sonra *marifet* makamına ulaşılır *(Hüdâyî, Mrb. 81/13, s. 363)* ve o *marifet* makamı, o kadar büyük ve geniştir ki dünyanın en büyük denizleri bir araya gelse onun yanında bir damla dahi etmez *(Hüdâyî, G. 27/9, s. 355)*. Cennete benzeyen bu makama eren kişiler, Hakk'ın bekâsında hayat bulup kaynağından nasiplenirler *(Hüdâyî, Mrb. 86/15-16, s. 393)*.

3.2.3.2. Aşk

Hüdâyî'nin şiirlerinde *aşk*, Hakk'a duyulan muhabbet ve sevgiyi; *sevgili*, Hak Teâlâ'yı; *âşık* da Hakk'a ulaşma arzusu taşıyan sâlik veya dervişi simgeler. Bu değer manzumesinde; *dil, meşk, âşık, cânân, nûş etmek, cür'a, kadeh, câm, ıyd-ı ekber, zevk, safâ, hayran, medhûş, bezm, muhabbet, sâkî, uşşâk, vasl, âvâre, pervâne, şem', âfitâb, Ferhâd, Şirin, Leylâ, Mecnûn, Vâmık, Azrâ, dîdâr, cemâl, yâr, ağyâr, bülbül, âh u zâr, sevdâ, hasret, yürek, dildâr, divâne, dost, gül, dert, dermân, cân, yanmak, yakmak, bülend, matlab, hüsn, murâd, maksûd, mahbûb, sahbâ, ayılmak, şûh* gibi metindeki anlamı yönünden aşk bağlamında değerlendirilebilecek Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeler kullanılmıştır.

Âşık ile sevgili arasındaki bu aşk macerası ezel bezmine dayanır. Bazı kişiler aşkın maddî âlemde ortaya çıktığını söyleseler de bu garaz ehline inanılmamalıdır *(Hüdâyî, Mf. 177/1, s. 523).* Allah, bezm-i elestte aşkıyla âşığı mest etmiş *(Hüdâyî, Koş. 25/17-18, s. 155),* bir yudum aşkla olunan bu sarhoşluk hâli kıyâmete kadar da devam edecektir *(Hüdâyî, G. 28/5, s. 369)*. Bu meclisten beri âşığın ne yerde ne de gökte

kararı vardır *(Hüdâyî, Koş. 28/5-6, s. 169).* Bu kısacık buluşma, geride yârin hasretini ve âşığın âvâreliğini bırakmıştır *(Hüdâyî, Koş. 22/13-14, s. 137).*

Aşk, başa bir geldi mi onu gizlemek ve onun hâllerini saklamak mümkün olmaz *(Hüdâyî, G. 28/7-8, s. 369).* Hakk'ın muhabbet kadehinden içilen bir yudum, aşığı hayran bırakmaya, dehşete düşürmeye *(Hüdâyî, Mf. 156, s. 522)* ve benliğinden geçirip fenâya erdirmeye *(Hüdâyî, G. 13/1-2, s. 197)* ve dahi gönülde yol eylemeye yeter *(Hüdâyî, Koş. 37/1-2, s. 231*).

Âşıklık mesleği de hiçbir şeye benzemeyen *(Hüdâyî, Mf. 98, s. 517),* düçâr olunduğunda kişiyi bülbül misali inleten *(Hüdâyî, Koş. 7/15-16, s. 81),* kişiye ihtiyarını kaybettiren *(Hüdâyî, Mrb. 34/7, s. 183)*, onu bir bilinmezliğin içine sokup hayrette bırakan *(Hüdâyî, Koş. 22/9-10, s. 137)* ve gönlü tamamen esir alan bir hâldir *(Hüdâyî, Mf. 176, s. 523).* Gönül mülküne tamamen hâkim olan aşk ve onun tesiri, âşığı mâsivânın ilgisinden koparır. Ârifler, bu yüzden olsa gerektir ki ağyâr yerine Hak cemâlini görürler *(Hüdâyî, Mrb. 67/3-4, s. 305).*

Her daim Hakk'ı arzulayan âşık için *(Hüdâyî, Koş. 12/11, s. 99)* derde derman olacak şey de sevgilinin aşkıdır *(Hüdâyî, Koş. 16/12, s. 109).* Âşığın işi dert çekmek *(Hüdâyî, Koş. 41/13, s. 265),* fikir ve zikirde hep O'nu düşünmek, anmaktır *(Hüdâyî, Mrb. 38/10, s. 195).*

Leylâ ile Mecnun; Vâmık ile Azrâ gibi âşık tiplemeleri beşerî aşkın potasında ve arzusundayken *(Hüdâyî, Koş. 12/17-18, s. 99)* gerçek âşık, Hakk'ın arzusuyla vahdet sarayına ulaşmak ister *(Hüdâyî, Koş. 22/18, s. 137).* Bu amaç için âşık gayret ve himmetini yüksek tutup Hak'tan gayrı sevgiliye meyletmemeli *(Hüdâyî, Mrb. 45/21-22, s. 235)* O'nun güzelliği karşısında pervâne olup benliğini bu güzellikte yakmalıdır *(Hüdâyî, Mrb. 38/7-8, s. 195)* ki bu yanmayla Hakk'a vâsıl olunursa âşık için bu en büyük bayramdır *(Hüdâyî, Koş. 18/21-22, s. 117).*

Tevhit fikrinden hareketle sadece insan değil kâinatta Hakk'ın yarattığı ne varsa -*bulut, rüzgâr, güneş, felekler, sular* vb.- hep O'nu arzular ve kendi kuvvelerince zikrederler *(Hüdâyî, G. 25/7-8, s. 333; Hüdâyî, Koş. 14/1-2, s. 103).*

3.2.3.3. Varlık/Ontoloji

Varlık, vücûd ve var olma (sudûr) temelli ontolojik yaklaşımlar, felsefenin olduğu kadar tasavvufun ve dolayısıyla tasavvuf şiirinin de konuları arasındadır (Kılıç, 2011, s. 173). Hüdâyî, varlığın birliği anlayışından hareket eden vahdet-i vücûd anlayışını *Tanrı, âlem ve insan* ilişkisiyle açıklamaya çalışmıştır. Bunu manzum değerlere dökerken de *vahdet, kesret, zerre, güneş, âyine-i insan, aks, sûret, mevcûd, vücûd, hakiki, vücûd-ı zâ'il, icat etmek, âlem, zâhir, bâtın, mim, imkân, dâne, senâbil, küntü kenz esrârı, ahsen-i takvim, cüz, küll, Bir'i iki sanmak, âlem-i insan, bahr-i vücûd, kenz-i cûd, zübde-i insan, vücûd iklimi, ef'âl, sıfât, zât, zât-ı bî-çûn, mekândan münezzeh, terkîb, çâr unsur, adem, kevn, hakikat, cevher, arâz, katre, ummân, nukûş-ı kainat, sûret, manâ* gibi pek çok gerçek ve mecaz anlamlı Arapça, Farsça ve Türkçe kelime/kelime grubuna şiirlerinde yer vermiştir.

Hakiki ve mutlak varlık sadece Allah'tır *(Hüdâyî, G. 16/2, s. 269)*. Zâtı dışında her şey geçici ve ölümlüdür *(Hüdâyî, Mrb. 66/14, s. 299)*. Zâtının keyfiyeti ve mahiyeti ise O sakladığı için bilinemez *(Hüdâyî, Mrb. 63/29, s. 285)*. Hakk'ın zâtı hiçbir mekâna sığmaz. O, mekândan münezzehtir *(Hüdâyî, G. 8/3, s. 145)*. Nereye dönülse O vardır, gâh görünür gâh gizlenir *(Hüdâyî, G. 6/3-4, s. 135)*. Zâtının tezâhürü olan isim, sıfat ve fiilleri de noksansız ve tamdır *(Hüdâyî, M. 1/3, s. 496; Hüdâyî, Mrb. 66/13, s. 299)*. Bütün isimler, görünenler, şekil ve sûreti olan her şey O'ndandır ve O benzersizdir *(Hüdâyî, Mrb. 88/7-8, s. 397; Hüdâyî, Mrb. 88/11, s. 399)*.

On sekiz bin âlem *(Hüdâyî, G. 8/2, s. 145; (Hüdâyî, G. 33/1-2, s. 445)*, dünya ve ahiret O'nun yaratmasıyla olmuştur *(Hüdâyî, G. 34/15-16, s. 473)*. Her şey O'nun tasarrufu altındadır öyle ki feleklerin dönmesi, güneş ile ayın yaydığı ısı ve ışık hep O'ndandır *(Hüdâyî, G. 32/5-6, s. 417)*. O'nun yağdırmasıyla kâinata yağmurlar yağar ki bu sayede ağaç ve bitkilere hayat erişir *(Hüdâyî, Mrb. 115/5-6, s. 479)*. Taş ve topraktan insanı yaratan, yarattıklarını da kemâlen değiştirebilen O'dur *(Hüdâyî, Mrb. 63/34, s. 285)*. Bütün bunları kapsayan âlem, vahdetin kesretteki hâli gibidir *(Hüdâyî, Mrb. 85/17-18, s. 387)*. Bu yönüyle, âleme bakılacak olursa nice hikmetleri

kendinde saklar *(Hüdâyî, Mrb. 54/5-6, s. 259)*. İbretli bir gözle bakan kâmiller, âlemin bir parçasından Hakk'a dair marifet bilgilerine malum olurlar *(Hüdâyî, Mf. 115, s. 518)*. Bu yönüyle âlem, Hakk'ın zâtına ait sırların açığa çıktığı yerdir *(Hüdâyî, G. 4/1, s. 121)*; ama yine de o, mutlak vücûd olan Hakk'a göre yokluk *(Hüdâyî, Mrb. 46/15, s. 237)* ve sûreti *(Hüdâyî, Mrb. 97/7, s. 425)* ifade eder.

Rûh latifesine sahip olan insan, eski yurdu ezel bezminden taşıdığı Hak sırrıyla[87] kuş misali uçup *(Hüdâyî, Koş. 22/7, s. 137)* Hakk'ın kün (ol) fermanı gereği nice âlemleri aşarak[88] dünyaya gelmiş *(Hüdâyî, G. 5/5-6, s. 127)*, bu âlemde Hazret-i Allah'ı yansıtan bir ayna gibi olmuş *(Hüdâyî, G. 14/2, s. 203)* ve dahi insanın sûretinde Hakk'ın hakikati sırlanmıştır *(Hüdâyî, Mrb. 54/9-10, s. 259)*.

Dört unsurun (toprak, su, hava, ateş)[89] terkibiyle yaratılan insan, kesret olarak bilinen dünyadaki vahdet sırrıdır *(Hüdâyî, G. 21/12, s. 323)*. Yaratıcı onu en güzel şekil ve kıvamda (ahsen-i takvim) yaratmıştır[90] *(Hüdâyî, Mrb. 89/5-6, s. 401)*. Bu kıvamın en güzel örneği ve Hakk'ın zât hazinesinin anahtarı Hz. Muhammed'dir[91] *(Hüdâyî, G. 22/4, s. 323)*. Hz. Muhammed yaratılan ilk ruh ve peygamberken beşer âleminin soy atası olan Hz. Âdem daha yaratılmamıştır *(Hüdâyî, G. 3/3, s. 73)*.

3.2.3.4. Zühd, Kulluk ve Ahlâk

Dünya nimetlerine müstağni olma, onları terk etme anlamındaki *zühd*, Hakk'a tüm beden ve ruhuyla ibadet etme çerçevesinde değerlendirebileceğimiz kulluk ile insanın manevî huy ve davranışları şeklinde isimlendirilebilecek *ahlâk* kelimeleri, şeriat potasında ele alınabilecek kavramlardır. Bu kavramların değer ölçütleri Kur'an'ın

---

[87] Hak Teâlâ, sırrını ezel bezminde insana kendi rûhundan üflemiştir (Krş., Hicr 15/29).
[88] "Devir Nazariyesi" için bkz., (Uludağ, 1994, s. 231-232).
[89] "Anâsır-ı erbaa" kavramı için bkz., (Karlığa, 1991, s. 149-151).
[90] "Ahsen-i Takvim" ifadesi Tîn sûresinin; "Andolsun ki biz insanı en güzel şekilde yarattık" 95/4 âyetinde geçer.
[91] Hz. Muhammed'in ontolojik yönünün önemine vurgu yaptığımız özelliklerinin dışında, müstakil dört naat *(G. 22, 23, 24, 34; Mrb. 28; Mrb. 82; Mrb. 126; Mrb. 129; Msd. 1; Koş. 11)* ve muhtelif dizelerde *(Mrb. 5/15; Mf. 141/1; Koş. 11/9; Mrb. 83/14; Mrb. 36/14; Mrb. 11/5; Koş. 36/35; Mrb. 54/13; Mrb. 83/9; Mrb. 2/10; Koş. 13/27; Koş. 56/15; Mrb. 5/13; Mf. 101/2; N. 19/1; Mrb. 2/9; G. 4/8; M. 7/6; Mf. 174/1; Mf. 175/1; Koş. 27/10; Koş. 40/22; Koş. 48/6; Koş. 26/3; Koş. 6/14; Mrb. 129/9-10; Mrb. 14/11; N. 18/3; Mrb. 17/6* [Buradaki nazım şekillerinin sayfa ve sıra numarasıyla ilgili künye bilgilerine 1.3.1'deki Nazım Şekilleri Tespit Cetveli'nden bakılabilir.]*)* Hz. Muhammed, farklı yönleriyle işlenmiştir.

bildirmesi ve Peygamberin sünnetiyle sabittir. Tasavvufun zâhir ve şer'î kısmına eserlerinde sık tesadüf ettiğimiz Hüdâyî'nin, evvelden müderris ve kadılık yapması; Fatih, Sultanahmet ve Mihrimah Sultan Camiilerinde vâizlik edip sohbetler vermesi konu seçimine de katkı sunmuş olmalıdır.

Bu başlık altında, işlenen konulara ilişkin; *mazluma nusret, gülzâr-ı cennet, istiğfar, mağfiret, tevbe, kul, ahiret, ceza, mükâfat, tahte't-türâb, harâb dünya, nimet, imân-ı kâmil, dehr-i dûn, ehl-i gâfil, gaflet, ehl-i salâh, tâ'at-ı Hak, hulk-ı hasen, ömür, defter, sırât köprüsü, mizân, fasid, zu'm, sırât-ı müstakim, kibr, ucb, hıkdi hased, hubb-ı câh, hubb-ı zeheb, hata, müznib, zenb, Hak kelâmı, zikr, tehlil, tesbih, namaz, teravih, ezan, niyaz, müezzin, banlamak, ihlas, amel, ibadet, hizmet-i Hak, fâni cihân, sıdk, buhl, bahîl, nâr-ı cahîm, iblis-i racîm, gözünü açmak, ibret ile bakmak, şetm itmemek* gibi bağlamsal merkezli, Arapça, Farsça ve Türkçe kelime/kelime grupları kullanılmıştır.

Yaşadığımız dünya, kulluğumuz ve yarınki ahir günü için çok önemlidir; bu dünyada hayır ve şer adına ne işlendiyse yarın karşılığı bulunulacaktır *(Hüdâyî, Kt. 7/1-2, s. 501)*. Çünkü bu dünya hayatı sonsuz olmayıp eninde sonunda gidilecek yer toprağın altıdır *(Hüdâyî, M. 6/3-4, s. 503)*. İnsanlar bu dünya hayatında mal, saltanat ve nüfûz varlıklarına güvenmemelidir; bütün bunlar dünyanın aldatmacasıdır *(Hüdâyî, Koş. 49/5-6, s. 375; Hüdâyî, Mf. 143/2, s. 520)*. Ömür tamam olup insanın defteri dürüldüğünde insan için sırat ve mizan kurulur *(Hüdâyî, Koş. 13/21-22, s. 101)*. Bu yüzden insanın dünyayı, ibretle seyredeceği bir temâşâ yeri olarak görüp *(Hüdâyî, N. 1/3-4, s. 498)* geçici olan bu dünyaya tapmaktan vazgeçip gafletten kurtulması ve dünyanın aldatıcılığından kaçınan ehl-i salâh olması lazım gelir *(Hüdâyî, Mf. 162/2, s. 522)* çünkü dünyaya kanmak, tapmak ve onu aramak tabakhanedeki debbâğın yaptığı işe benzer *(Hüdâyî, Mf. 62, s. 514)*.

Yaratıcının her kulu, O'nun indirdiği Hak kelâmın buyruklarına uymalı *(Hüdâyî, Koş. 6/5-6, s. 69)*, ibadetlerini en iyi şekilde yerine getirip kulluğuna lâyık olmalıdır *(Hüdâyî, Mrb. 74/1-2, s. 335; Hüdâyî, Mf. 162, s. 522)*. Yaratıcının hizmetinde ve kulluğunda olmak, O'nu sevdiğinin de delilidir *(Hüdâyî, Mf. 79, s. 515)*. Bu yüzden kul, Hakk'a mutlak manada iman etmeli *(Hüdâyî, Koş. 33/11, s. 209)*, kulluğunda

samimi ve ihlaslı olmalı *(Hüdâyî, Koş. 33/12, s. 209)*, her daim Hakk'ı zikretmeli *(Hüdâyî, G. 31/9-10, s. 397; Hüdâyî, Mrb. 121/13-14, s. 491)*, namazlarını kılmalı, tehlillerini çekmeli ve duâlarını yapmalıdır *(Hüdâyî, Mf. 164, s. 522; Hüdâyî, Mf. 165, s. 522; (Hüdâyî, Mrb. 17/9-10, s. 65)*. Unutulmamalıdır ki Hakk'a kulluk, kurtuluşun anahtarı *(Hüdâyî, G. 31/1-2, s. 397)* ve sonsuz nimetlere kavuşmanın yoludur *(Hüdâyî, Mf. 113, s. 518)*.

İnsan, beden sağlığı ve gençliği yerindeyken güzel ahlâkı kazanmak için uğraşmalı (*Hüdâyî,* Mrb. 5/9-10, s. 27), bunun için de evvelde Gaffâr olan Allah'a derinden samimi bir şekilde tevbe ve istiğfar etmelidir *(Hüdâyî, Mf. 63, s. 514)*. Unutulmamalıdır ki hatada ısrar etmek ve af dilememek de bir hatadır *(Hüdâyî, Mf. 106/1, s. 517)*. İnsanın mazluma kol kanat gerip ona yardım etmesi *(Hüdâyî, Mf. 53, s. 513)*; fenalık, doğru yoldan çıkması ve batıl inançlara yönelmesi *(Hüdâyî, Mrb. 60/25, s. 277)*; kibir, öfke, düşmanlık, haset, mevki ve zinet düşkünlüğünden kurtulması gerekir *(Hüdâyî, Mrb. 39/5-6, s. 201)* çünkü bütün bu kötü ahlâk örneklerine sahip kişinin yeri cehennem; arkadaşı da şeytandır *(Hüdâyî, Mf. 34, s. 511)*. Başa gelen sıkıntılı durumlardan ve hastalıklardan şikâyetlenilmemesi kulun başına gelecek rahmete de sebeptir *(Hüdâyî, Mf. 157, s. 522)*.

3.2.3.5. Sosyal Meseleler

Hüdâyî, tasavvufî yaşamın içinde tanınmış ve temâyüz etmiş bir mutasavvıf olmanın dışında bir asra yaklaşan ömrüyle toplumun her kademesinde nefes almış insanların ve meselelerin de tanığıdır. Bu yönüyle o, maddî âlemin çevrelediği konulara da âşinâdır. Ondaki bu özellik, meşrebi olduğu Bayramîliğin tesiri olsa gerektir. Zira Bayramîlerden neş'et eden Celvetîler, halvet ve uzlet yerine toplumun içinde var olma prensibi olan celveti seçmişlerdir (Türkmen, 2005, s. 362). Bu konulara ilişkin fikirlerine de *Dîvân-ı İlâhiyâtı*'nda yer vermiştir. Sosyal meselelere dair toplumun genelini hedef alan bu konular; *devre, şehre, insana ve sağlığa dair* bir dizi değerlendirme ve eleştirileri kapsar.

XVI ve XVII. yüzyılın tanığı ve bir Osmanlı vatandaşı olan Aziz Mahmud Hüdâyî, bu yüzyıllara ait duraklama, değişme ve bozulmaların da farkındadır. Özellikle anılan

dönemler, Osmanlı Devleti'nin askerî ve ekonomik sıkıntılar başta olmak üzere toplumun geneline dair birçok bozulmaya da şahitlik etmiştir (Emecen, 2007, s. 494-495). Hüdâyî, şiirlerinde bozulma ve değişime dair değerlendirme ve tenkitlerini mekân ve insan üzerinden yapar. Kendisinin de yaşadığı İstanbul şehri artık maneviyattan gittikçe uzaklaşmış, kötülük ve fitnenin kol gezdiği bir yer hâlini almıştır *(Hüdâyî, Mf. 116, s. 518)*. Bu sebepten kişi, böylesi düşman ortamlarında gönülden Hakk'ı, yanından da tedbiren kılıç ve bıçağı eksik etmemelidir *(Hüdâyî, Mf. 136, s. 520)*. Şehrin bu karanlık yönüne muhabbet besleyen ve gaflet içinde yaşayan insan profili de az değildir *(Hüdâyî, Mf. 82, s. 515)*. Öyle ki aynı insan, dinî değerlere dair herhangi bir bozulmada sessiz kalırken çok az bir maddî kayba uğrayıverse kıyameti kopartır *(Hüdâyî, Mf. 35, s. 511)*. Toplumdaki kadın cinsinde hile ve aldatmacanın giderek artmasının *(Hüdâyî, Mf. 179, s. 523)* yanında kimileri erkek cinsinden çok daha erdir *(Mf. 181/1, s. 524)*. İnsanın sosyal yönündeki bu bozulma iş hayatında da mevcuttur ki biri, yüksekçe bir makama görevlendirilse gurur ve kibirden kimseyle ilgilenmez hâle gelir *(Hüdâyî, Mf. 68, s. 514)*. Güven kaybındaki bu zedelenme yüzünden kimseye kefil ve vâsi olmak akıl kârı bir iş değildir *(Hüdâyî, Mf. 24, s. 511)*. Bütün bunların ışığında insanın söylediğine değil insana bakmak lazım gelir *(Hüdâyî, Mf. 199/2, s. 525)*. Çünkü bu zamanlarda, kötü insan fakir; iyi insan zengindir anlayışı hâkimdir *(Hüdâyî, Mf. 198, s. 525)*.

İnsanoğlu dünya ve dünya nimetlerine erişim için onca zahmet ve güçlüğe katlanırken aynı dikkat ve özveriyi sağlığı için göstermez *(Hüdâyî, Mf. 52, s. 513; Hüdâyî, Mf. 57, s. 513)*. Oysa ki insan için en önemli şey kendi sağlığıdır. Sağlık dışında kaybedilen şeylerin süreç içinde telafisi mümkündür *(Hüdâyî, Mf. 110, s. 518)*. Bu yüzden beden sağlığı ve sıhhat nimetinin yanında taç, taht, mal, mülk ve saltanatın hiçbir geçerliliği yoktur *(Hüdâyî, Mf. 143, s. 520; Hüdâyî, Kt. 21, s. 507)*. Beden ve ruhsal açıdan sağlıklı olmak her şeyden önemlidir *(Hüdâyî, N. 22/2, s. 508)*.

Her mevsimin kendine göre nimeti ve zahmeti vardır *(Hüdâyî, N. 8/1-2, s. 500)*. İnsanoğlu mevsimine göre şekillenen nimetlerden istifade etmeli *(Hüdâyî, Mf. 190, s. 524)* rahatsızlık çeşidine göre gıda (bal) seçimi yapmalıdır *(Hüdâyî, Mf. 127, s. 519)*.

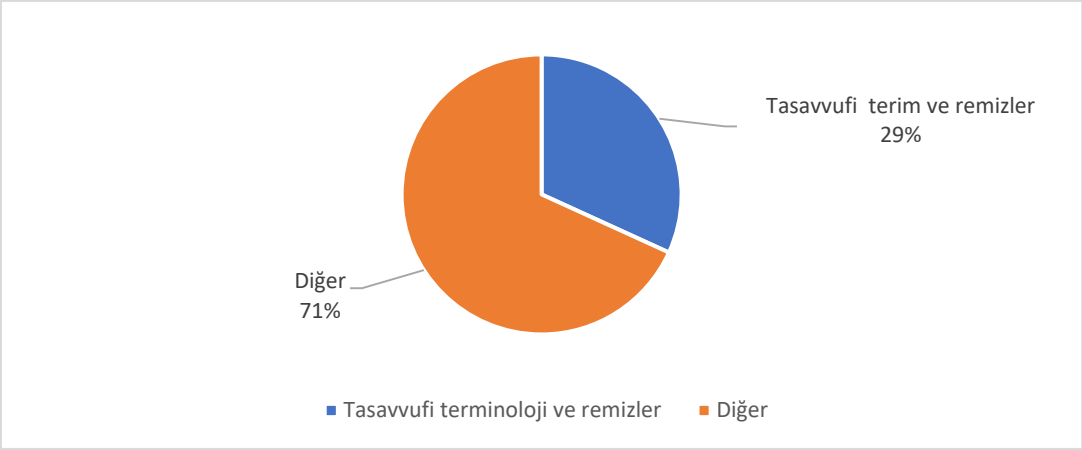
3.2.4. Dil ve Üslûp

3.2.4.1. Dil Kullanımı

Aziz Mahmud Hüdâyî, şekli ve estetiği önceleyen ve şairliği bir meslek olarak gören biri olmadığı için ekseri sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Mesaj kaygısı taşıması, onu dil açısından her yaş ve idrakten kişiye ulaşabilme zorunluluğuna itmiştir. Aşağıda verilen şiir, sözcüklerin temel anlamlarına erişilebilirlik bakımından son derece sade ve anlaşılırdır:

Bağışlağıl ḳullaruñuñ günāhın
İy Allāh'um el senüñdür ḳul senüñ
Raḥm eylegil işidüb āh ü vāhın
İy Allāh'um el senüñdür ḳul senüñ
Kimi ḥayrān ise kimi ayıḳdur
Kimi ḥayvān ise kimi 'āşıḳdur
Kimi yalan ise kimi ṣādıḳdur
İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ
Kimüñ dīvānına ḳarşu ṭursunlar
Kimüñ işigine yüzler sürsünler
Mevlāların ḳoyub ḳande varsunlar
İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ
Kimi mecnūn ise kimi 'āḳildür
Kimi nāḳış ise kimi kāmildür
Kimi maḥcūb ise kimi vāṣıldur
İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ
Hüdāī'nüñ her günāhın bağışla
Ol kemlik itdiyse sen eylik işle
İḥsān eyle lākin itme ṣağışla
İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Hüdâyî, Koş. 23, s. 139)*

Diğer taraftan *Dîvân-ı İlâhiyât* eseri, bir mutasavvıf şair olan Hüdâyî'nin kaleminden çıktığı için anlatım yönünden tasavvufî özelliğe sahip diğer dîvânlarda da görülen kapalı, remizli, dolaylı, örtük bir özelliğe de sahiptir. Bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğünü oluşturduğumuz eserdeki 5132 tanıklı sözcük/sözcük grubundan 1488 adeti tasavvufî terim ve remizlerle anlam kazanmıştır:

Şekil 3.3.3. Tasavvufî Terim ve Remizlerin Lügattaki Tanıklı Sözcüklere Oranı

Bu örtülü anlatım, tekke şiirinde tasavvufî unsuru ya da umdeyi aktarmaya yönelik didaktik bir amaca hizmet ederken divan şiirinde anlamı gizleme, zarafet ve tasannuyu amaçlar (Ceylan, 2005, s. 108-110). Hüdâyî, sûfî öğretileri aktarma aracı olarak gördüğü manzumelerde işaret edilen hakikatlerin, sıradan insanların idrakine sunmayı hatalı görür. Nasıl Allah, cemâlini ve mutlak güzelliğini gizliyorsa ve herkese açmıyorsa sûfî şair de Hakk'ın güzelliğine dair sırları ehil olmayana açmaz, bilakis ondan gizler:

> Hüdāī'ye naṣīb it feṭḥ-i bābı
> Cemālüñden götür luṭf it niḳābı *(Hüdâyî, Mrb. 11/20, s. 45)*
>
> Sırruñı nāṣīden gizle
> Ḥālüñi kimse bilmesün *(Hüdâyî, Koş. 25/15, s. 153)*

Vassâf (ö. 1348/1929) *Sefîne-i Evliyâ* adlı eserinde Aziz Mahmud Hüdâyî'den bahsederken "Eş'ârı daima tesettür içredir." (Vassâf, 2015, s. 3/19) cümlesiyle onun

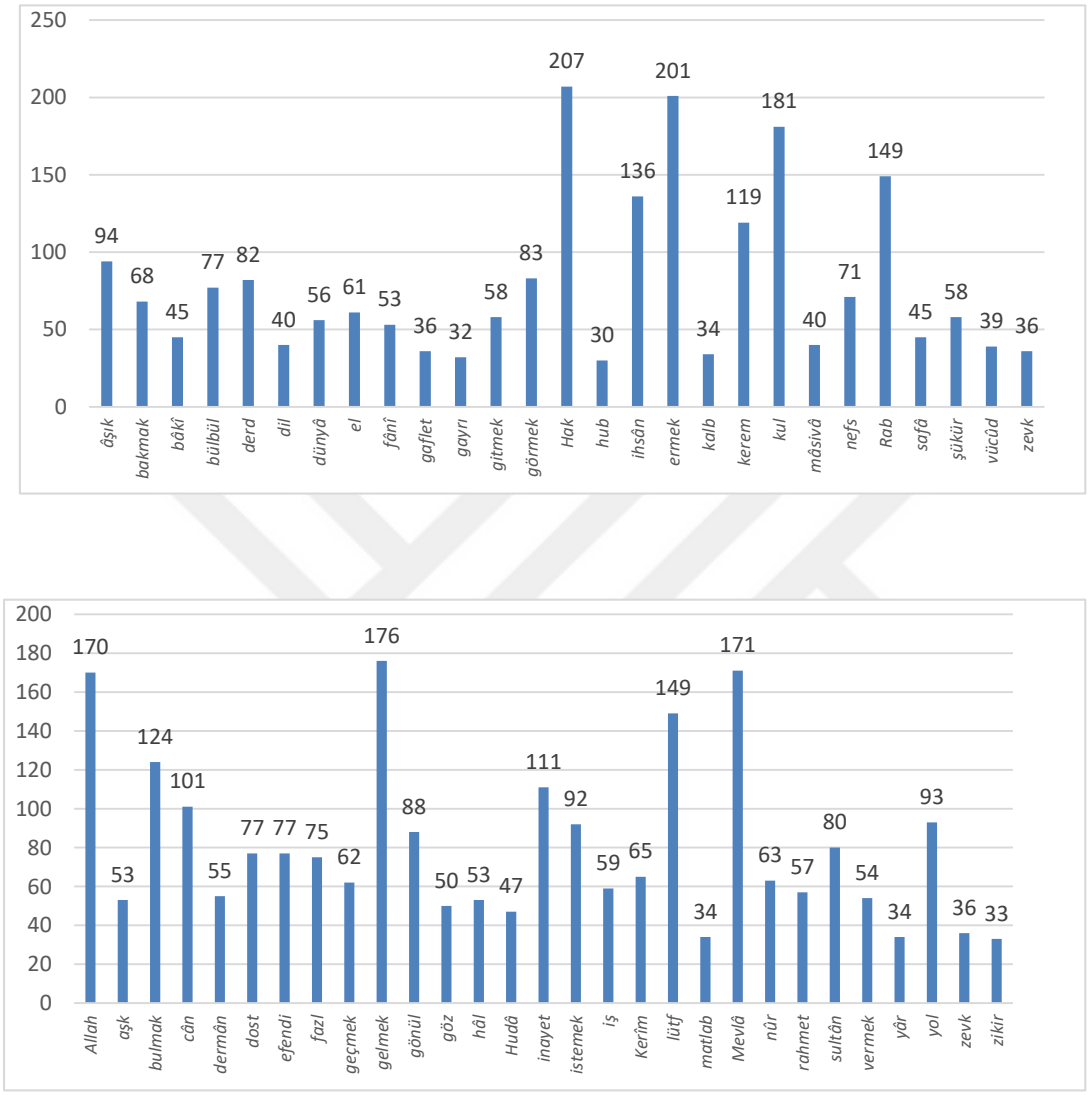
yukarıdaki dizelerde kastettiğini özetler gibidir. Buna göre onun şiirlerindeki anlam, tasavvufî terminoloji ve remizlerle örtülmüştür. Şair, kastedilen anlamı örten remizli dili oluştururken mecaz sanatları olan teşbih, istiare gibi sanatlardan yoğun bir şekilde faydalanmıştır. Bahsi geçen konunun örneklendirilmiş şekli, *Üslûp Değerleri* başlığında verileceğinden burada verilen bilgiyi şimdilik yeterli görüyoruz.

Hüdâyî'nin iyi bir medrese eğitiminden geçip müderris ve kadılık mesleğine sülûk etmesi, memuriyeti dolayısıyla da Şam ve Kahire'de bulunması Arapça ve Farsça dillerine olan âşinâlığını artırmıştır. Eserlerinin çoğu Arapça'dır. Arapça yazılan eserlerinin hepsi ilmî dalda yazılan nesir örnekleridir. Türkçe yazdığı sekiz eserden ikisi -*Dîvân-ı İlâhiyât, Necâtü'l-Garîk fi'l-Cem'i Ve't-Tefrîk*- manzumdur. Üzerine çalıştığımız *Dîvân-ı İlâhiyât*'taki 519 manzumeden 1 gazel, 2 murabba, 2 müsebba, 12 müfred, 11 kıt'a Arapça; 3 kıt'a ve 2 müfred de Farsça yazılmıştır.[92] Ayrıca eserdeki *27, 75, 89, 49, 95, 115, 117, 162, 170, 173, 177, 178, 199, 200, 213, 217, 234* numaralı Türkçe şiirler, Arapça veya Farsça yazılmış beyit ve mısralarla mülemma tarza örnek oluşturur.

Dîvân-ı İlâhiyât'taki üzerine çalıştığımız şiirler beş dilde, 2278 farklı kelimeyle oluşturulmuştur. Bu kelimelerden, ekleşmiş ve pek çok kelimeye evrilmiş sözcükler ve kalıp ifadeler (âyet, hadis, deyim, atasözü, kelâm-ı kibar, duâ ifadeleri) oluşturulmuştur. Bu yönüyle eser, 519 manzumede kullanılan 25000 civarı söz varlığına sahiptir. Söz varlığının büyük bir kısmı Arapça kökenli sözcüklerden oluşur. Bunu sırasıyla Türkçe, Farsça, Rumca ve İbranice kökenli sözcükler izler. Eserin en sık tekrar edilen sözcükleri anlamsal olarak sınıflandırıldığında Hak Teâlâ'nın yerine kullanılan isim ve sıfatlar *(Mevlâ, Allah, Bâkî, Efendi, Hak, Hudâ, Kerîm, Rab, Sultân)*, ilahî aşk etrafında kullanılan kavramlar *(aşk, âşık, bülbül, cân, derd, dil, gönül, hub, istemek, kalb, matlab, dermân, yâr, dost, göz)* ve seyr u sülûk terminolojileri *(bakmak, bulmak, dünya, el, ermek, fânî, fazl, gaflet, gayrı, geçmek, gelmek, gitmek, görmek, hâl, ihsan, inayet, iş, kerem, kul, lutf, mâsivâ, nefs, nûr, rahmet, safâ, vücûd, yol, zevk, zikir)* ile karşılaşırız. Bu da bizi dinî ve tasavvufî konularla örülü semantik bir yapının içine sokar. En sık kullanılan Türkçe sözcüklerin

[92] Bu şiirler, çalışmamızın sözlük kısmında kapsam dışı bırakılmıştır.

daha ziyade hareket bildiren fiillerden seçilmesi okuyucuyu sürekli bir eylem durumunda tutma isteğinin bir sonucu olabilir. *Dîvân-ı İlâhîyât* isimli eserde en çok kullanılan sözcükler ve kullanım sıklıkları aşağıdaki grafikte gösterilmiştir:

Şekil 4.3.4. En Çok Kullanılan Sözcükler ve Kullanım Sıklık Oranı

Hüdâyî, söz varlığını oluştururken halkın içinde yaşayan ve güncede halkta karşılık bulan kelimeleri en sade şekilleriyle kullanmıştır. Buradan onun Arapça, Farsça, Rumca[93] ve İbranice[94] gibi alıntı sözcükleri, halk arasında günlük dolanımda

[93] Eserdeki Rumca kökenli sözcükler: alay, defter ve efendi…
[94] Eserdeki İbranice sözcük: Ceyhun…

olanlardan seçtiği anlaşılmaktadır. Aşağıdaki tabloda eserde kullanılan sözcüklerin harf bazında dil kökenleri ve kullanım sıklıkları gösterilmiştir:

Harf	Arapça	Farsça	Türkçe	Rumca	İbranice	Toplam
A	104	17	51	1	-	173
B	40	32	55	-	-	127
C	51	10	-	-	1	62
Ç	-	12	17	-	-	29
D	31	33	55	1	-	120
E	84	12	34	1	-	131
F	35	7	-	-	-	42
G	29	26	37	-	-	92
H	117	34	4	-	-	155
I	4	-	3	-	-	7
İ	99	1	25	-	-	125
K	95	20	62	-	-	177
L	26	4	-	-	-	30
M	202	20	-	-	-	222
N	52	20	6	-	-	78

O	1	-	15	-	-	16
Ö	2	-	8	-	-	10
P	-	24	-	-	-	24
R	47	11	-	-	-	58
S	100	28	43	-	-	171
Ş	39	22	6	-	-	67
T	95	13	18	-	-	126
U	18	1	21	-	-	40
Ü	4	1	5	-	-	10
V	38	4	7	-	-	49
Y	14	7	56	-	-	77
Z	48	11	1	-	-	60
TOPLAM	1375	370	529	3	1	2278
YÜZDE	%60,36	%16,25	%23,22	%0,13	%0,04	%100

Tablo 9. 3.9. Harf Sıralı Kelime Etimolojisi Tespit Cetveli

Hüdâyî'nin sözcük tercihinde, ele aldığı konular ve nazım şekilleri kimi zaman belirleyici olmuştur. Örneğin gazel nazım şekliyle ilahî aşkın konu edildiği şiirlerde Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin yoğun olarak kullanıldığını görüyoruz. Aşağıda verilen gazelde bold olarak verilen kelimeler, Arapça ve Farsça kökenlidir:

Ṭīnet-i Ādemde ḳonmasa **ezel sevdā-yı ‘aşḳ**
Cenneti bir **dāne**ye ṣatmazdı ol **dānā-yı ‘aşḳ**
Kenz-i maḫfīden **ẓuhūr**a geldi **eşyā’ lā-cerem**
Bād-ı ḥubbıla **temevvüc** itdi çün **deryā-yı ‘aşḳ**
Ṭālib-i dīdār olub ayılmaya tā **ḥaşr**e dek
Kim ki **nūş** ide **ezel bezm**inde ger **ṣahbā-yı ‘aşḳ**
‘Aşḳ u **meşk** olmaz **nihān** anı bilür **ḫalḳ-ı cihān**
‘Āşıḳ-ı bī-çāreye mümkin midür iḫfā-yı ‘aşḳ
Bülbülüñ **ḥāl**in bilenler **gūş** iderler **nāle**sin
Bir **gül-i bī-ḫār** içündür bunca **hūy** ü **hāy-ı ‘aşḳ**
‘Aşḳ-ı Şīrīn oldı **feryād**ına **Ferhād**’uñ **sebeb**
İy nice **dānā**yı **Mecnūn** eyledi **Leylā-yı ‘aşḳ**
İy **Hüdāī’ ḥālet-i ‘aşḳ**ı ne bilsün her **meges**
Ḳulle-i Ḳāf-ı ḥaḳīḳat mürġıdur **‘Anḳā-yı ‘aşḳ** *(Hüdâyî, G. 28, s. 367)*

Bir diğer dikkati çeken tespit ise Farsça kökenli sözcüklerin daha ziyade divan şiiri estetiğine yakın şiirlerde yoğunlukta oluşuyla ilgilidir. Yukarıda verilen ve aşkı anlatan şiir, estetik ve konuyu ele alış tarzları bakımından divan şirine, estetik değer açısından daha yakındır.

Türkçe sözcüklerin yoğun olarak kullanıldığı şekil ise hece ölçüsü ile yazılan koşma biçimidir. Kullanılan Türkçe sözcüklerin çoğunluğunu edat, zamir ve fiiller oluşturur:

İrmege vaḥdet nūrına
Şirki **ara**dan **sür**egör
Şalma **bugün**i **yarın**a
Menzile evvel **ir**egör
Gül **gibi yaḳ**añ çāk **eyle**
‘Aşḳ **ile var**uñ ḫāk **eyle**
Şu gibi yoluñ pāk **eyle**
Dōst dīdārını **göregör**
‘Āşıḳ **ol**an mü’min **öl**mez
Müşrik ḫōd **kendü**yi **bil**mez

Āḫir **bu**nda **kimse ḳal**maz
Yüküñ evvelden **ır**agör
Ṣādıḳlar **yol**unı **ṭut**ub
Ḥaḳḳ'uñ dergāhına **yit**üb
'Āşıḳ bülbül **gibi öt**üb
Dūst güllerinden **dir**egör
Ṭoġrı yola **gid**en **er**ler
Ṣırāṭı **bu**nda **geç**erler
Bilmez **ise**ñ **bu yol**ı eger
Var bir bilüre **ṣoragör**
Ḥulleyi **bu**nda **biç**erler
Kevs̱eri **bu**nda **iç**erler
Cenneti **bu**nda **aç**arlar
Ṭurma **kapu**yı **uragör**
Ölmezden **ön**diñ **öl**üben
Kalbüñ nūr **ile ṭol**uban
Ḥaḳḳ'ı Hüdāī' **bul**uban
Bāḳī ḥayāta **iregör** *(Hüdâyî, Koş. 7, s. 79)*

Eser, XVII. yüzyıl söz varlığını yansıtması açısından da önemlidir. Günümüze yakın bir yüzyıl olması, çoğu sözcüğün halk arasında hâlâ dolaşımda olmasına imkân vermektedir. Bunun yanında bu yüzyılın Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlı Türkçesi arasında geçiş devri özelliği taşıması, eserin erken dönem Türkçesine ait pek çok sözcüğe de tanıklık etmesine fırsat vermiştir. Aşağıda paylaşılan kelimeler, günümüz Türkçesinin iletişim dilinde genele matuf bir durumdan yoksundur. Bu yönüyle eserin Eski Anadolu Türkçesine ait arkaik söz varlığını belli ölçüde de olsa ihtiva etmesi oldukça önemlidir:

Kelime	Anlam	Eserdeki Yeri
Alda-	*Kandırmak, hile yapmak*	*(Koş. 49/5, Koş. 29/23)*
Assı	*Fayda, yarar*	*(Mrb. 67/12, Koş. 33/7, Koş. 48/11, G. 21/8)*
Banla-	*Ezan okumak*	*(Mf. 165/1)*
Bay	*Zengin, varlıklı*	*(Mf. 198/2, Mrb. 107/9)*
Biliş-	*Dost olmak*	*(Koş. 28/9)*
Çığır-	*Seslenmek*	*(Mf. 44/1)*
Dölen-	*Mutmain olmak, karar kılmak*	*(Koş. 22/1)*
Egn	*Sırt, arka*	*(Koş. 40/7)*
Esrük	*Sarhoş*	*(Mrb. 8/8)*
Göyündür-	*Yakmak, yok etmek*	*(Mrb. 25/14)*
Ir-	*Ayıklamak*	*(Koş. 7/12)*
İlt-	*Ulaştırmak, eriştirmek*	*(Mf. 168/1, Koş. 3/33, Koş. 19/5, G. 13/10)*
İmdi	*Şimdi*	*(Mrb. 111/7, Mrb. 109/11, N. 10/4, Mf. 92/2)*
İñende	*Asla, sakın*	*(Koş. 25/11, Mrb. 120/15)*
İrgür-	*Ulaştırmak*	*(Koş. 55/11, Mrb. 106/13, Koş. 5/3, Koş. 20/19)*
İv-	*Çabuk davranmak*	*(Koş. 34/18)*

Kaçan	*Ne zaman*	*(Mf. 104/2, Mf. 86/1, Mrb. 62/12)*
Kande/Kanda	*Nerede*	*(Koş. 5/15, Mrb. 108/6, Msd. 1/6, Mf. 1/1)*
Kanden	*Nereden*	*(Mrb. 26/10, Mrb. 26/35, Mrb. 41/6, Mrb. 89/6)*
Kanı	*Hani, nerede*	*(Koş. 2/17, Koş. 13/27, Koş. 27/9, Koş. 48/5, Mhm. 1/17)*
Karañu	*Karanlık*	*(Mrb. 29/7)*
On-	*Daha iyi bir duruma gelmek*	*(Mf. 86/2)*
Onmadıklık	*Uğursuzluk*	*(Mf. 86/2)*
Saykallan-	*Temizlenmek, arınmak*	*(Mrb. 78/7)*
Soyla-	*Araştırmak* II *Ululamak, tazim etmek*	*(Koş, 53/1, Mrb, 16/7)*
Tamu	*Cehennem*	*(Mrb. 29/11)*
Tañ	*Şaşılacak şey*	*(Msd. 1/13)*
Tapşur-	*Verilen emaneti teslim etmek*	*(Mrb. 48/18, Koş. 45/2)*
Tapu	*Huzur, makam, eşik*	*(Koş. 16/18, Mrb. 31/11)*
Tapu kıl-	*İtaat etmek, boyun eğmek*	*(Koş. 39/14)*
Uçmak	*Cennet*	*(Mrb. 125/11, Koş. 8/29, N. 7/3)*
Uş	*İşte, böyle, böylece*	*(Mrb. 59/10, Mrb. 63/7)*
Üt-	*Yakmak, alevden geçirmek*	*(Mrb. 23/6)*

Yeg	*Daha iyi, daha üstün*	*(Mrb. 39/15, Mrb. 46/14, Mrb. 46/15)*
Yel-	*Yönelmek, meyletmek*	*(Koş. 5/21)*
Yele-	*Koşturmak, uğraşmak*	*(Koş. 22/19)*
Yerak gör-	*Hazırlanmak*	*(Mrb. 48/11)*
Yeynilt-	*Azaltmak, hafifletmek*	*(Koş. 13/15)*
Yu-	*Temizlemek, arındırmak*	*(Mf. 73/1, Koş. 6/13)*

Tablo 10. 3.10. Harf Sıralı Arkaik Dönem Türkçe Sözcük Cetveli[95]

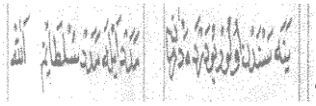
Eski Anadolu Türkçesine ait söz varlığının dışında bu söz varlığına getirilen ve günümüzde kullanım yaygınlığı olmayan kimi eklere de eser, ev sahipliği yapar. Bunlardan "-avuz/-evüz (1. çoğul şahıs eki), -ısar/-iser (gelecek zaman), -gıl/-gil (emir kipi 2. tekil şahıs eki), -durur/-dürür (bildirme eki), ü/u (zarf fiil eki), -uban/-üben (zarf fiil eki), -madın/-medin (zarf fiil eki), -elden/-aldan (zarf fiil eki), -dukda/-dükde (zarf fiil eki) gibi ekler bu duruma örnektir.

XVII. asrın dil dünyasının bir ürünü olan bu eserden elde edilen bilgi ve envanterler, bu asrın imlâ değerlerinin tam olarak oturmadığını bize göstermektedir (Ayar, 2022, s. 137). Özellikle imlâdaki ikili yazım tercihleri ve dildeki ses-morfolojik değişimin tam olarak oturmaması bunun en net kanıtıdır. Örneğin dizelerde paylaşılan ve bold ile gösterilen kelime ve kelimelerdeki aynı görevli eklerin farklı yazım tercihleri buna misaldir:

[96]Ele al ḫātır-ı perīşān**um**
Ḳudret-i tāmme ıssı Sulṭān**um** *(Hüdâyî, Mhm. 4/3-4, s. 473)*

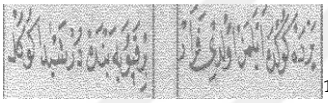
[95] İlgili cetvelin eser künye bilgileri (eser sıra no, eser sayfa no) *1.3.1. Nazım Şekilleri Tespit Cetveli*'nden kontrol edilebilir.
[96] *Dîvân-ı İlâhîyât*'ın, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Bölümü 2372/2'de kayıtlı nüshasından.

[97] Yene senden olur bu derde dermān
Meded eyle meded sulṭānı**m** Allāh *(Hüdâyî, Mrb. 94/16, s. 419)*

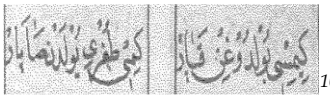
[98]Ḳullarıña eşfaḳsın
Luṭf eyle Kerīm Allāh *(Hüdâyî, Mrb. 118/7, s. 485)*

[99]Göñülden pāsıñı silmek dilerseñ
Bilmedikler**üñ**i bilmek dilerseñ *(Hüdâyî, Koş.1/5-6, s. 15)*

[100]Kimi sulṭāndur kimi ḳul
Āḫir bir **yir**e çıḳar yol *(Hüdâyî, Koş. 30/14, s. 187)*

[101]**Yer**de gökde eylemez oldı ḳarār
Bir ḳapuya bendedür şeydā göñül *(Hüdâyî, Mrb. 27/3, s. 131)*

[102]**Ṭoġru** yola Ḫudā hidāyet ide
Vardur ümmīdümüz ‘ināyet ide *(Hüdâyî, Mrb. 39/21, s. 201)*

*[103]*Kimisi bulduġın ḳapar
Kimi **ṭoġrı** yoldan ṣapar *(Hüdâyî, Koş. 29/26, s. 177)*

---

[97]a.g.e., nr. 188.
[98] a.g.e., nr. 221.
[99] a.g.e., nr. 1.
[100] a.g.e., nr. 7.
[101] a.g.e., nr. 53.
[102] a.g.e., nr. 85.
[103] a.g.e., nr. 74.

3.2.4.2. Üslûp Değerleri

3.2.4.2.1. Geleneğin Tevarüsü

İlmî, idarî ve tasavvufî anlamda toplumun bütün kesimlerini etkisi altına alan Hüdâyî'nin çağında ve sonraki asırlarda yaşayan fikirleri, geçmişle kendi arasında kurduğu irfânî ve tecrübî bilgi aktarımının sonucudur desek yanılmış olmayız. Manzûmundan mensûruna, onun eserlerinin temel gayesi, Hakk'ı anlatmaktır. O, bunu yaparken gerek konu seçimi, gerek üslup ve gerekse şekil yönünden kendinden önce söz söyleyen Ahmed Yesevî (ö. 562/1166), Hacı Bektaş-ı Veli (ö. 669/1271[?]), Yûnus Emre (ö. 720/1320[?]), Hacı Bayram-ı Veli (ö. 833/1430) ve Eşrefoğlu Rûmî (ö. 874/1469-70[?]) gibi pek çok tasavvuf büyüğünden etkilenmiştir. Zikredilenler gibi o da eserlerini, tevhidin anlatımı için birer vasıta olarak görmüştür:

Lā-Lā aytıb illallāhġa şeydā bolġıl
Mansūr-ṣıfat "Ene'l-Ḥaḳḳ deb ġavġā ḳılġıl[104] *(Ahmed Yesevî, 95, s. 224)*

"Çalap tañrıya kendü özümüzden bildük ve hem kendümüzi Çalap tañrıdan bildük, sözümüzün şartı delili budur." *(Hacı Bektaş-ı Veli, 1986, s. 12)*

Dōst esrigi deliligüm 'āşıḳlar bilür neligüm
Degşürüben ikiligüm birlige bitmege geldüm *(Yûnus Emre, 179, s. 297)*

Kim bildi ef'ālini
Ol bildi ṣıfātını
Anda gördü ẕātını
Sen seni bil seni [105]*(Hacı Bayram-ı Veli, Koş. s. 223)*

Geçdüm bu aḳdan ḳaradan ikilik sürdüm aradan
Birligine yitdüm dōstıla birlikden oḳudum sebaḳ *(Eşrefoğlu Rûmî, 53, s. 282)*

---

[104] Lâ-Lâ deyip "illallâh"a tutkun ol
Mansûr gibi "Ene'l-Hak" deyip kavga eyle
[105] Bu şiir ve diğerleri için bkz., (Bayramoğlu, 1989).

Yār elin ṭutdı
Birlige yetdi *(Hüdâyî, Koş.17/10, s. 109)*

İlk olarak XII. yüzyılda Türkistanlı mutasavvıf Ahmed Yesevî'nin ortaya koyduğu ve sonraki dönemler Anadolu'da Yûnus'la takipçilerine tevarüs eden *dört kapı kırk makam*[106] olarak bilinen tasavvufî sistem (Özkan, 2011, s. 254) Hüdâyi'nin de şiirlerinde işlediği bir tema olmuştur. Alttaki beyitlerde sırasıyla Ahmed Yesevî, Hacı Bektaş-ı Veli, Yûnus Emre, Eşrefoğlu Rûmî ve Hüdâyî'den verilen örneklerle dört makamın ve bunlara dair zorlukların aşılmasıyla Hakk'a vasıl olunacağı fikri üzerinde durulmaktadır:

Şerī'atde murād oldur yolga kirmek
Ṭarīḳatde murād oldur nefsdin keçmek
Ḥaḳīḳatde aziz cānnı fedā ḳılmaḳ
Cāndın keçmey 'ışḳ şarābın içse bolmas[107] (*Ahmed Yesevî,* 124, s. 268)

"Kul Çalap tañrıya ḳırḳ maḳāmda irer, dōst olur. Onı **şerī'at** içinde, onı **ṭarīḳat** içinde, onı **ma'rifet** içinde, onı **ḥaḳīḳat** içindedür." *(Hacı Bektaş-ı Veli, 1986, s. 14)*

Bu **şerī'at** güç olur **ṭarīḳat** yoḳuş olur
Ma'rifet sarplıḳ-durur **ḥaḳīḳat**dür yücesi *(Yûnus Emre, 351, s. 491)*

Ḥaḳīḳat baḥrine daldım **ma'rifet** gevherin buldum
Ṭarīḳatda ṣatam alam **şer'** ile bāzār eyleyem *(Eşrefoğlu Rûmî, 77, s. 316)*

Münevver eyleyüb **nūr-ı şerī'at**
Ṣırāṭ-ı müstaḳīm olsun **ṭarīḳat**
İḥāṭa eylesün **baḥr-ı ḥaḳīḳat**

---

106 Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz., (Güzel, 2007, s. 19-159).

107 Şeriatta maksat odur yola girmek
Tarikatta maksat odur nefsden geçmek
Hakikatta aziz canı fedâ eylemek
Candan geçmeden aşk şarâbını içse olmaz

Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Hüdâyî, Mrb. 13/5-7, s. 47)*

Hüdâyî, diğer mutasavvıf şairlerin yaptığı gibi; sade, kolay ve bestelenmeye müsait olması sebebiyle şiirlerinin çoğunu dörtlükler hâlinde söylemiştir:

Sensin Kerīm sensin Raḥīm
Allāh saña ṣundum elüm
Senden artuk yoḫdur umum
Allāh saña ṣundum elüm *(Yûnus Emre, 184, s. 304)*

Bilmek istersen seni
Cān içinde ara cānı
Geç cānından bul ānı
Sen seni bil seni[108] *(Hacı Bayram-ı Veli, Koş. s. 223)*

Benüm şeyḫüm seni Ḥaḳḳ'a yitürür
Niçe müşkillerüñ anda bitürür
Muhammedüñ ṣancaġını götürür
'Abdu'l-ḳadir ṣulṭan dirler şeyḫüme *(Eşrefoğlu Rûmî*, 113, s. 365)

Buyruġın ṭut Raḥmān'uñ
Tevḥīde gel tevḥīde
Tāzelensün īmānuñ
Tevḥīde gel tevḥīde *(Hüdâyî, Koş. 34/1-4, s. 213)*

Her sanatçıda olduğu gibi Hüdâyî'nin de beslendiği ancak eserinde zikretmediği müşahhas örnekler vardır. Bu örnek isimlerin kimler olduğu konusunda *Dîvân-ı İlâhiyât* isimli eserinde -yukarıda da ifade edildiği gibi- lafzî manada bir ipucu yoktur. Ancak Hüdâyî'nin kimi şiirlerindeki Yesevî ve Yûnus benzerliği, ilhamın kimden geldiğinin cevabı niteliğindedir:

[108] Bu şiir ve diğerleri için bkz., (Bayramoğlu, 1989).

‘Ālimlerge kitāb kerek sūfīlerge mescid kerek
Mecnūnlarga Leylā kerek meñe sen oḳ kereksen[109] *(Ahmed Yesevî, 35, s. 126)*

Sūfīlere ṣoḥbet gerek
Aḫīlere āḫret gerek
Mecnūnlara Leylā gerek
Baña seni gerek seni *(Yûnus Emre, 381, s. 525)*

Ehl-i dünyā dünyāda
Ehl-i ‘uḳbā ‘uḳbāda
Her biri bir sevdāda
Baña Allah’um gerek *(Hüdâyî, Koş. 12/5-8, s. 97)*

Hüdâyî’nin, dinin zâhirine dönük ahlâkî konularda, zühd yönü ağır basan Ahmed Yesevî’den etkilendiği doğru bir tahmin olacaktır. Çünkü böylesi cümlelerde Yesevî gibi Hüdâyî’de de mesajın iletilme kaygısı ve nasihat dili ön plandadır. Bu vadide bir âşık gibi değil bir vâiz ve mürşit edasıyla söz söyler:

Ḳul ḫāce Aḥmed ḳılġıl ölmes burun
Ḥaḳ Te‘ālā ṣoruġ-ṣevāl ḳılmas burun
Rūz-ı maḥşer terāzūsın ḳurmas burun
‘Amel ḳılmay kervān yañlıġ köçtüm dōstlar[110] *(Ahmed Yesevî, 167, s. 350)*

Yoḫsa ḳabre girilmez mi
Ḥaḳ ḳatına varılmaz mı
Ṣorı ḥesāb ṣorulmaz mı
Nice olur bizüm ḥālümüz *(Hüdâyî, Koş. 29/33-36, s. 177)*

---

109 Âlimlere kitap gerek, sûfilere mescid gerek
Mecnûnlara Leylâ gerek, bana Sen gereksin

110 Kul hoca Ahmed tevbe eyle ölmeden önce
Hak Teâlâ soru-sual kılmadan önce
Mahşer günü terazisini kurmadan önce
Amel kılmayıp kervan benzeri göçtüm dostlar

İlahî aşk merkezli bâtınî konularda da -kökü İbnü'l-Arabî'ye (ö. 638/1240) dayanan- Yûnus Emreli (ö. 720/1320[?]) bir söyleyişten etkilendiği hatta bu vadide yürüme isteği kuvvetle muhtemeldir. Ancak şiirleri onun kadar canlı, cezbeli ve özgün bir söyleyişe sahip değildir. Aşağıda gönle düşen aşk ateşinin şairdeki coşkunluk ve muhayyilesi düşünüldüğünde Hüdâyî'nin Yûnus'a göre daha sade ve kısa sentakslı kolaycı bir söyleyişi benimsediği görülecektir:

'Işḳa tanışıḳ ṣıġmaz degme cān göge aġmaz
Pervāne gibi oda yanmayan 'āşıḳ mıdur *(Yûnus Emre, 36, s. 136)*

Düşeli **'ışḳına** yāruñ
Yirde gökde yok ḳarāruñ *(Hüdâyî, Koş. 28/5, s. 169)*

Hüdâyî, şiirlerinde zü'l-cenâheyn bir tavırla dinin zâhir (şeriat) ve bâtın (tarikat) kısmında her tür aşırılıktan uzak, itidal üzere bir denge kurar. Hüdâyî şiirinin çift kollu formasyonunun altında önceki bölümlerde değindiğimiz zâhir tarafını besleyen müderrislik geçmişinin ve bâtın tarafını diri tutan irfânî tecrübesinin payı büyüktür. Aşağıdaki beyitlerde Yesevî ve Hüdâyî'nin tasavvufta itidali ve dengeyi kaybetmeme çabasıyla dinin zâhir ve bâtını arasında kurduğu ve birbirine muhtaç olarak gördüğü dengeyi Yunus'ta çok fazla hissedemeyiz. Onun manasındaki coşkunluk, ifadesine de yansımıştır:

Şerī'atnı şerā'iṭini bilgen āşıḳ
Ṭarīḳatnı makāmını bilür dōstlar[111] *(Ahmed Yesevî, 77, s. 189)*

Şu kim vaḥdet şarābın hażm ide bezm-i şerī'atda
Ṭarīḳatda odur kāmil ḥaḳīḳatda odur vāṣıl *(Hüdâyî, G. 18/7-8, s. 289)*

Cem'ile farḳı farḳ eyle kāmil olagör Hüdāī
Ancaḳ birine baḳarsañ başa çoḳ endīşe gelür *(Hüdâyî, G. 7/9-10, s. 139)*

---

111 Şeriatın şartlarını bilen âşık
Tarikatın makâmını bilir dostlar

Dadarsañ ‘ışḳ dadından geçesin ẓāhir dīnden
Ayrulıġuñ odından ol vaḳit ḳurtulasıñ *(Yûnus Emre, 281, s. 412)*

Bunun yanında az da olsa şathiyata varan cümlelerle zâhiren şeriata ters düşebilecek kullanımları onu, Yûnus'a yaklaştırır:

Uçmaġ uçmaġum didügüñ mü'minleri yeltedigüñ
Bir ev-ile birkaç Hūrī hevesüm yoḳ ḳuçmaġiçün (*Yûnus Emre,* 234, s. 362)

Baḳma cinānuñ ḥūrine
Aldanmaġıl ḳuṣūrına *(Hüdâyî, Koş. 27/21, s. 159)*

Tasavvufî gelenek dışında Hüdâyî'nin çocukluğuna rast gelen dönemde padişahlık yapmış ve *Muhibbî* mahlaslı şiirler söylemiş Kanunî Sultan Süleyman'ın (ö. 974/1566) bir gazeli, onun bir gazeline zemin metin olmuştur:

Ḥāy u hūdan fāriġ ol ‘ālemde sulṭānluḳ budur
Pendini gūş eylegil mūruñ Süleymānluḳ budur
Her kime ḳılsañ naẓar sen anı senden yig bilüb
Görme kendü kendözüñ zīrā ki şeyṭānluḳ budur
Her ne kim saña ṣañursın ṣañ anı ḳardaşuña
Fi'l-ḥaḳīḳa sözümi gūş it müselmānluḳ budur
‘Āḳil iseñ istedügüñ iste yine sendedür
Ġayrı yirde ister iseñ bil ki nādānluḳ budur
Nefs ḥaẓẓın iy Muḥibbī virmegil ḥayvān-ṣıfat
Żabṭ-ı nefs it ‘ārif ol ‘ālemde insānluḳ budur *(Muhibbî, 947, s. 560)*

Ḫāzin-i esrār-ı lāhūt ol ki sulṭānluḳ budur
Kenz-i lā-yefnāya mālik ol begüm ḫānluḳ budur
Ṭavḳ-ı ṭā‘at baġlayub ‘ifṛt-i nefsüñ boynuna
Āṣaf-ı ‘aḳla ri‘āyet ḳıl Süleymānluḳ budur
Ādem-i ḳalb olduġına maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳ

Secde-i şükr eylemezseñ ‘ayn-ı şeyṭānluḳ budur
Sidre-i ‘irfān-ı Ḥaḳḳ’uñ müntehāsın bulmaġa
‘Ālem-i vaḥdetde cevlān it ki insānluḳ budur
Ḳābe ḳavseyn’üñ Hüdāī’ fehm idüb cem‘iyyetin
Vāṣıl ol sırr-ı ev ednāya müselmānluḳ budur *(Hüdâyî, G. 9, s. 147)*

3.2.4.2.2. Sözün Nedeni ve Nasılı

Sözün karşılık geldiği şiir, Hüdâyî poetikasında, estetik zevk ve bireysel duyuşun değil din ve ilhamın emrindedir. Din ve ilhamın vasıtasıyla varılan Hak, sarf edilen bütün sözlerin ve ifadelerin temel amacıdır. Ondaki bütün sözler, Hakk’ı anlatmanın gayesini güder. Hakk’ın cemâlini hedefleyen kişiye de başka söz tesir etmez:

Ḥaḳ’dan ġayrı Ḥaḳ’dan söz söyleyemez
Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Hüdâyî, Koş. 44/3, s. 303)*

Hüdāī’nüñ sözi bu
Baña Allāh’um gerek *(Hüdâyî, Koş. 12/27-28, s. 99)*

Eger Ḥaḳḳ olmazsa sözüñ
Nice olur bizüm ḥālümüz *(Hüdâyî, Koş. 29/43-44, s. 177)*

Cemālüñ nūrunı gözler
Aña kār eylemez sözler *(Hüdâyî, Mrb. 49/26, s. 245)*

Ona göre; sözünde sürekli Allah olan insan, her dem dilinde bir tazelik ve ölümsüzlük taşır. Çünkü Hak dışında her şeyin geçici olduğu şu dünyada, ötelere ölmeden kalmanın yolu O’nu anmak ve anlatmaktan geçer. Kaldı ki insan dışındaki her varlık, kendi lisanınca O’nu anlatır ve O’ndan bahseder. Gerçi O’nu ve lütfunu anlatan hiçbir söz nasıl yazılırsa yazılsın yeterli değildir:

Raṭbü’l-lisān ol dā’imā
Güftār-ı ẕikru’llāh ile *(Hüdâyî, Mrb. 79/15, s. 359)*

Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile heb çığırub
Dirler Allah'a gelüñ kim māsivāda yoḳ beḳā *(Hüdâyî, Mf. 44/1, s. 512)*

Olub eşcār ḳalem olsa mürekkeb 'ummān
Lutfınuñ biñde birin yazmaġa yoḳdur imkān *(Hüdâyî, Mrb. 101/5-6, s. 433)*

Hüdâyî, sözünün hakikat âleminden haberler getiren bir taşıyıcı özelliği olduğunu ve hakikat bilgisini kendinde saklayan sözünün, okuyucu tarafından Hak bilinip itibar görmesi gerektiğini söyler.

Gūş it Hüdāī'nüñ sözin
Budur ḥaḳīḳatden ḫaber *(Hüdâyî, G. 34/19-20, s. 473)*

Hüdāī'nüñ sözin ḥaḳ bil
Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Hüdâyî, Koş. 38/27, s. 241)*

O'nun şiirleri Hakk'a vuslata bir davet niteliği de taşır ve maksata ulaşma yolunda sâlike metot ve yol zorluklarıyla ilgili ilham olur. Bu yönüyle onun şiiri, yolu kat eden ruha, mana âlemlerinden işaret ve ders talimidir:

Gel imdi maḳṣada eyle şürû'u
Beyān eyle uṣūlü ve fürū'u[112]

Ma'ānī mektebinden bir varaḳ yaz
Begüm eṭfāl-i ervāha sebāḳ yaz[113]

Sözü; iyilik ve güzelliğe hizmet eden bir mücevher ile şekere benzeten şair, bu tatlı ve kâmil sözlerin sürekli tekrar edilmesinin okuyucunun gönlüne ışık tutacağını söyler. Buradan hareketle, sözün fayda güder bir fonksiyonu icra ettiği ve insan yetiştirme yönünün de düşünülmesinin lazım geldiği fikri ortaya çıkar:

[112] Bu dizeler, şairin *Necâtü'l-Garîk Fi'l-Cem'i Ve't-Tefrîk* adlı manzum eserindeki poetik görüşlerini yansıtan dizelerindendir. Bilgi için bkz., (Ergür ve Çakır, 2019, s. 91).
[113] Bu dizeler, şairin *Necâtü'l-Garîk Fi'l-Cem'i Ve't-Tefrîk* adlı manzum eserindeki poetik görüşlerini yansıtan dizelerindendir. Bilgi için bkz., (Ergür ve Çakır, 2019, s. 91).

Gel iy devlet metā‘ına harīdār
Ki gūş-ı cāna bir ḫoş gevherüm var[114]

Alub mışr-ı ḥaḳîḳatden şekerler
‘Aḳîden pâk idegör iy birâder[115]

Gel ey ḫāce yine aç teng-i sükker[116]
Mükerrer ola tā kim tatlı sözler

Kelām-ı kümmeli takrīr eyle
Göñüller ḫānesin tenvīr eyle[117]

Hüdâyî'nin poetik anlayışında şiir denilen söz unsuru tafsil (detaylı açıklama) değil de icmâl (özetleme) işlevli kullanılır. Söz/şiir, insanı gereksiz lakırdı ve laf kalabalığının içine sokan değil bilakis ona fayda sağlayıp istifadelendiren, derli toplu, ayrıntıya sokmayan, özü/hakikati yakalamaya çalışan ama ustaca yazılan bir yapıya da sahip olmalıdır:

Müfīd ü muḫtaṣar olsa
Ġazel az olsa öz olsa *(Hüdâyî, Mf. 188, s. 524)*

Selīs olsa muṣanna‘ olsa
İy dil-i sūzān tūz olsa *(Hüdâyî, Mf. 186/1, s. 524*

Gerçi bu yapıda söz yazıp şiir söyleyenlerin, kendisi gibi divâne olarak kabul edildiğinden şikâyetlenen Hüdâyî, diğer taraftan şairlik gerektiren gerçek sözün bu

[114] Bu dizeler, şairin *Necâtü'l-Garîk Fi'l-Cem'i Ve't-Tefrîk* adlı manzum eserindeki poetik görüşlerini yansıtan dizelerindendir. Bilgi için bkz., (Ergür ve Çakır, 2019, s. 99).
[115] Bu dizeler, şairin *Necâtü'l-Garîk Fi'l-Cem'i Ve't-Tefrîk* adlı manzum eserindeki poetik görüşlerini yansıtan dizelerindendir. Bilgi için bkz., (Ergür ve Çakır, 2019, s. 108).
[116] Bu dizeler, şairin *Necâtü'l-Garîk Fi'l-Cem'i Ve't-Tefrîk* adlı manzum eserindeki poetik görüşlerini yansıtan dizelerindendir. Bilgi için bkz., (Ergür ve Çakır, 2019, s. 92).
[117] Bu dizeler, şairin *Necâtü'l-Garîk Fi'l-Cem'i Ve't-Tefrîk* adlı manzum eserindeki poetik görüşlerini yansıtan dizelerindendir. Bilgi için bkz., (Ergür ve Çakır, 2019, s. 92).

kişilerden çıktığını iddia eder. Bu sebeple akıl ve zevk sahibi okuyuculardan, sözün kim tarafından söylendiğine değil söylenilen söze bakmalarını istirham eder:

Gerçi kim dīvāneye dirler ḳalem yoḳ gāh olur
Söz gelür altun ḳalemle yazılur dīvāneden *(Hüdâyî, Mf. 135, s. 520)*

Var ise sende eger ‘aḳl ü meẕāḳ
Söyleyen kimseye baḳma söze baḳ *(Hüdâyî, Mf. 199, s. 525)*

3.2.4.2.3. Sözün Muhatabı

Düşüncede var olan sözün muhâtabını bulmasında, şiirin manzum gücünden faydalanan Hüdâyî; eserinde *insan, gönül, âşık/sâlik, nefs, dünya, Hz. Muhammed ve Allah*'ı söz muhâtapları olarak kullanmıştır. Kelime ve kontekst seçimi, duygu durumu, dil, hitabet ve anlam değerlerinin metne yerleştirilmesinde bu söz muhâtapları belirleyici olur. Örneğin Hakk'a seslenilen dizelerde kul olmanın idraki, âcizliği, rahmet ve mağfiret beklentisi ön planda iken ilgili dizelerin kelime kontekstinde *zuafâ, esirgemek, medet, kusur, adem, sığınmak, nedem, kerem* gibi sözcüklere rast gelinir. Bu durum, diğer söz muhatapları için de benzer özellikler gösterir:

Żu‘afā'yı **esirge** iy Raḥmān
Meded eyle **meded** İlāhī **meded** *(Hüdâyî, Mrb. 77/19-20, s. 349)*

Ḳuṣūra baḳma iy Mevlā
‘Ademden ne ṣudūr ide *(Hüdâyî, Mrb. 73/11-12, s. 321)*

İy Ḳādir ü Ḥayy ü Ebed
Senden saña **ṣığın**urın *(Hüdâyî, Mrb. 43/3-4, s. 221)*

İy cānı yoḳdan var iden
Ḳuldan **nedem** senden **kerem** *(Hüdâyî, Mrb. 30/15-16, s. 163)*

Bazı hitap cümleli yapılarda kullanılan tebliğ ve uyarı dili gözlerden kaçmaz. Kimi zaman şair, sözün tesir ve önemini belli etmek maksatlı emir kipi çekimlere ve soru kalıplarına yer verir:

Gec bu kevn ü mekândan iy sālik
Lā-mekān yār derdini çekelüm *(Hüdâyî, G. 37/9, s. 492)*

Bir gül-i bī-ḫār-ı bāḳī **ḳıl ṭaleb**
Terk it iy bülbül bu fānī gülşeni *(Hüdâyî, G. 39/6, s. 496)*

Nedür bu kibr ü ḥıḳd ü kīn
Utanmaz mısın iy miskīn *(Hüdâyî, Mrb. 60/5-6, s. 275)*

Niçe bir olmaz hevālar **niçe bir** ṭūl-i emel
Gel berü şimdengirü iy derd-mend inṣāfa gel *(Hüdâyî, Mrb. 68/5, s. 307)*

Didaktik bir formasyon diline sahip eserde, muhâtabın pozisyon ve durumu hitap sözcüğüne de yansır. Duygu durumundaki önceliğe göre eserde, bazen teşvik edici *yâr, hümâm, dōsitân, ehl-i rây, tâlib-i dîdâr, refik* gibi seslenme sözleri seçilirken bazen de iğneleyici ve tenkit edici manalar içeren *himmeti dûn, gâfil, nefs-i dûn, derd-mend, ehl-i şer* gibi hitaplar kullanılmıştır:

Cihān bāḳī degül fānīdür iy **yār**
Tedārükde olagör imdi her bār *(Hüdâyî, Mf. 92/1, s. 516)*

Gelmenüñ bir gitmesi var iy **hümām**
Gitdi gelmek ḳaldı gitmek ve's-selām *(Hüdâyî, Mf. 122/1, s. 519)*

Gelüñ iy **dōsitān** isteyelüm ṣıdḳ ile Mevlā'yı
Olub ol maṭlaba ṭālib ḳoyalum ġayrı sevdāyı *(Hüdâyî, G. 2/1, s. 53)*

Saña bir ma'nī diyem iy **ehl-i rāy**
Egri yoḫsuldur cihānda ṭoġrı bay *(Hüdâyî, Mf. 198/1, s. 525)*

İy **ṭālib-i dīdār** olan
Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Hüdâyî, Mrb. 48/1, s. 241)*

Varlıġuñ bār-ı girāndur iy **refīḳ**
'Āḳiliseñ ḳurtul erken bārdan *(Hüdâyî, G. 21/5, s. 321)*

'İlm-i bi'llāha çalış sen yüri **iy himmeti dūn**
Nice bir cāze yecūzü nice bir kāne yekūn *(Hüdâyî, Mf. 9/1, s. 509)*

Nefs ü şeyṭāna uyarsın
Nic'olur ḥālüñ iy **ġāfil** *(Hüdâyî, Koş. 57/2, s. 455)*

İfsādı ḳo iy **nefs-i dūn**
Ḳad ḍālle ḳavmün müfsidūn *(Hüdâyî, Mrb. 40/13, s. 211)*

Niçe bir olmaz hevālar niçe bir ṭūl-i emel
Gel berü şimdengirü iy **derd-mend** inṣāfa gel *(Hüdâyî, Mrb. 68/6, s. 307)*

İy nefsüm olma **ehl-i şer**
İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Hüdâyî, Koş. 33/1, s. 209)*

3.2.4.2.4. Mahlas Beyitlerinde Şair

Şairin müstear isminin bulunduğu mahlas/makta beyitleri, o şairin kendi ve şiir sanatına ilişkin pek çok özel bilgiye ulaşımı sağlayan bir yapıya da sahiptir (Zöhre, 2021, s. 130). Şiirlerinde *Hüdâyî* mahlasını kullanan şair -mutasavvıf olmasından kaynaklı- kendine ve şiirine dair hususî özelliklerini paylaşmaz. Bu sebepten onun mahlas beyitleri, fahriyeli bir yapının dışında şiirlerinin geneli gibi dinî ve tasavvufî mahiyetlidir.

Şairin mahlas beyitlerinin sanatı açısından en önemli özelliği, çok kimlikli yapıya sahip olmasında saklıdır. *Hüdâyî* mahlası altında şairi; *kul, sâlik ve mürşit* metaforlarıyla okuyabiliriz. Bu çok kimlikli metaforik kullanımla; şairin dili, söz

varlığı ve ifade tarzı da şekillenir. *İnsan/kul* olarak modellenen *Hüdâyî* mahlaslı aşağıdaki örnek beyitlerde şairi, Hak'tan af ve mağfiret dilerken buluruz. Bu tarz örneklerin -şairin muhâtabı Allah ve peygamber olduğu için- dil ve üslubunda; yumuşak, acziyeti kabul etmiş ve tazarruya açık bir hâl görülür. Söz varlığında ise istimdat ve şefaat konuları etraflı bir yapı oluşur:

Meded ḳurtar Hüdāī'yi elemden
A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür *(Hüdâyî, Mrb. 47/11, s. 241)*

Hüdāī' bendeñe eyle 'ināyet
Ḫaṭā ḳuldan 'aṭā senden Efendi *(Hüdâyî, Mrb. 91/19, s. 490)*

Hüdāī' ġarībe şefā'at meded
Saña çünki Maḥmūd olubdur maḳām *(Hüdâyî, G. 24/9, s. 327)*

Seyr u sülûk eden âşığa yol göstermek maksatlı kimi şiirlerinde Hüdâyî'ye, kendi mahlasının altında *sâlik* izdüşümüyle rast geliriz. Didaktik bir üslubun hâkim olduğu bu şiirler, sâlikin Hak yolundaki yolculuğuna ışık tutan yol rehberliklerine ve Hakk'a bu amaçla yaptığı istimdat beklentilerine sahnedir:

Mā-sivāyı terk idüb Mevlā'ya iḳbāl eylesün
İy Hüdāī' bulmaḳ isterse kişi bāḳī na'īm *(Hüdâyî, G. 35/9-10, s. 477)*

Ehl-i tevḥīde hiżmet it Hüdāī
Bulmaḳ ister iseñ eger Ḫudā'yı *(Hüdâyî, Koş. 1/17-18, s. 15)*

İy Hüdāī' dōstdan yaña uçuban
Ḳana ḳana āb-ı ḥayāt içüben *(Hüdâyî, Koş. 6/17-18, s. 69)*

İy Hüdāī' Ḥaḳḳ'ı ẕikr it dā'imā
Tā ki ṣadra ḥāṣıl ola inşirāḥ *(Hüdâyî, G. 31/9-10, s. 397)*

Vaṣluñ iḥsān it Hüdāī'ye hemīn

Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um meded *(Hüdâyî, Mrb. 108/19-20, s. 459)*

Ḳande baḳsa seni ṣandı
Gör Hüdāī’ derdimendi *(Hüdâyî, Koş. 32/18, s. 207)*

Bāḳī ḥayāta irmege iḥsānuñ isterüz
Luṭf it Hüdāī’ bendeñe yā Mālike’r-riḳāb *(Hüdâyî, G. 25/13-14, s. 333)*

Hüdâyî’nin gerçek kimliğinin bir modellemesi olan mürşit rolü, pek çok mahlas beytin art planında söylev, dil kullanımı ve söz varlığının niteliği gibi özelliklerle kendini hissettirir. Bu bölümde, didaktik bir öğretinin verdiği edayla şairin bir üst perdeden konuşması; mesajın etkili ve sözünün dinlenir olması içindir. Beyitlerdeki emir kipli çekimler ve kati anlamlı uyarı sözcükleri buna delil teşkil eder:

Gūş it Hüdāī’nüñ sözin
Budur ḥaḳīḳatden ḫaber *(Hüdâyî, G. 34/19, s. 473)*

Hüdāī’nüñ sözin gūş eyle iy yār
Bu fānī mülke maġrūr olma zinhār *(Hüdâyî, Mrb. 120/17, s. 490)*

İy Hüdāī’den naṣīḥat isteyen
Ḥaḳḳ’a ḳul ol bulmaḳ isterseñ felāḥ *(Hüdâyî, G. 30/9, s. 395)*

Ger Hüdāī’den alursañ ḫaberi
Viregör Ḥaḳ yolına cān ü seri *(Hüdâyî, Mhm. 2/11, s. 197)*

Aç gözüñi Ḥaḳ ile baḳ
Oḳı Hüdāī’den sebaḳ *(Hüdâyî, Mrb. 8/18, s. 39)*

3.2.4.2.5. Sembolik Bir Anlatım Dili

Her zaman olmasa da kimi konularda Hüdâyî; üstü kapalı, herkese açık olmayan, geleneğin aktarım dilini bilen bir yaklaşımla şiirini söyler. Anadolu’da konuşulan

Arapça, Farsça, Türkçe, Rumca ve İbraniceden gelen ve gündelik hayata eşlik eden sözcükleri tasavvufun en karmaşık nazarî konularında, bir sembolleyen olarak kullanıp tasavvufî şiir geleneğinin yaptığı gibi sözü kapalı söyler. Şiir dilindeki kapalılığı sağlamak içinse anlamına sadece ehlinin âşinâ olduğu bir anlatım dili kullanır. Bundan amaç; şiir yoluyla hakikate dair yapılacak paylaşımlardan hak etmeyenin istifadesini engellemektir:

Rumūzı eyleyen iẕ‘ān
Ma‘ārif ehli yār ancaḳ *(Hüdâyî, Mrb. 51/7-8, s. 249)*

Ḳamusı Ḳādir-i muṭlaḳ işidür
Bu sırrı añlayan ‘ārif kişidür *(Hüdâyî, Mrb. 26/14, s. 129)*

Sırruñı nāşīden gizle
Ḥālüñi kimse bilmesün *(Hüdâyî, Koş. 25/15, s. 153)*

Nedür bir dāneden bunca senābil
Bu sırrı bilmez illā ehl-i ‘irfān *(Hüdâyî, Kt. 10/2, s. 501)*

Kelimelerin çok katmanlı bir anlam ve anlatıma büründüğü bu yapıda metaforik bir sembol dili şiire hâkim olur. Kimi zaman tasavvufî terimler[118] kimi zaman da Türkçe remizli ifadeler,[119] şiir dilinin anlamını örter. Bu sahaya ait terminolojinin oluşması, sûfîliğin kurumsal bir kimlik kazandığı hicri II. asra kadar dayanmaktadır (Ceylan, 2005, s. 94). Köken olarak Arapça olan bu terminolojik sisteme artı olarak XIII. yüzyıl Anadolu sahasıyla birlikte Türkçe tasavvufî anlamlı remizli ifadeler de şiir dilinin örtük yapısına katkı sağlamaya başlamıştır. Hüdâyî, tasavvufî olarak aynı anlamda kullandığı bu iki dilli yapıya şiirsel anlatımında sıkça yer verir. Örneğin; dervişlerin

[118] *Adem, mâsiva, kesret, tevhit, vahdet, fakr, bekâ, sûret, sülûk, sâlik, kenz, zât, ef‘âl, sıfat, lâ-ta‘ayyün, lâ-mekân, bezm-i elest, tarikat, hakikat, marifet, tecelli, celâl, cemâl, ârif, kâmil, tûl-i emel, tevhid-i sırf, hayret, feth, nefs, pîr, gayb* gibi eserde bulunan pek çok Arapça sözcük, tasavvufî terminolojiye örnek olarak gösterilebilir.

[119] *Yol, doğrulup gelmek, doyurmak, uçmak, ulular yolu, damla, şaşırmak, var, varın yuymak, aranıp aranıp bulunmaz olmak, varlık, varlık konağı, birlik, gezmek, gitmek, biri iki sanmak* gibi eserde bulunan pek çok Türkçe sözcük, tasavvufî remizlere örnek olarak gösterilebilir.

Hakk'a ulaşmak için çıktıkları manevî seyrin ıstılah karşılığı olan *sülûk* terimiyle aynı anlama getirdiği Türkçe *yol* kelimesini birlikte kullanmıştır:

Hüdāī'ye bu **yol**larda hidāyet rehber olursa
Olur maḳṣūdına vāṣıl bulur lā-büd müsemmāyı *(Hüdâyî, G. 2/11, s. 55)*

Dūr ider Ḥaḳ'dan seni ḥubb-ı sivā ḳayd-i 'alef
Gör ne vech ile **sülūk** itmiş bu yollarda selef *(Hüdâyî, Mrb. 68/14, s. 309)*

Aynı kullanım özelliği aşağıdaki *aranıp aranıp bulunmaz olmak / hayrette komak*, *bire iki bakmak/şirk*, *birlik/vahdet*, *vatan/ezel bezmi* gibi sözcükler üzerinden de yürütülmüştür:

Aranub aranub bulunmaz oldı
Deli gönlüm meger sendedür sende *(Hüdâyî, Koş. 22/11, s. 137)*

Şular kim ehl-i ḳāl oldı seni bilmek muḥāl oldı
Meger 'aḳlı 'ıkāl oldı **ḳodı ḥayretde** dānāyı *(Hüdâyî, G. 2/8, s. 55)*

Aḥvel olub **bire iki baḳ**mağıl
Kendüñi **şirk** āteşine yaḳmağıl *(Hüdâyî, Mrb. 15/5-6, s. 55)*

Yār elin ṭutdı
Birlige yetdi *(Hüdâyî, Koş.17/10, s. 109)*

Bulagör **vaḥdet**i 'āşıḳ
Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Hüdâyî, Mrb. 45/23, s. 235)*

Vaṭan añılsa bir ġarībe n'ola
Ḫasteler varsalar ṭabībe n'ola *(Hüdâyî, Msd. 2/15, s. 351)*

Ezel bezmindeki sāḳī
'Aceb mest itdi 'uşşāḳı *(Hüdâyî, Koş. 25/17, s. 155)*

Şiir dilindeki mananın örtülmesi gayeli yukarıda sayılan ve tasavvufî şiire mahsus iki kullanımın dışında, divan edebiyatının kavramsal dünyasından da faydalanıldığını[120] ve tasavvufî şiirin kendi anlamlar dünyasına göre yorumlandığını görüyoruz. Örnekte verilen divan şiirinin sıkça kullandığı *aşk, âşık-sevgili-ağyâr* sözcüklerinden olan kelime kadrosu; tasavvufî şiirde sırasıyla *ilahî aşk, Hak âşığı, Allah ve mâsivâ* şeklinde anlam kazanmıştır:

Ġār-ı ṣadrumda Ḥabīb'üm olalı **'aşḳ**uñ nihān
Başum üstünde ḥamām-ı ġam yapubdur āşiyān *(Hüdâyî, G. 40/1, s. 505)*

'Āşıḳ bülbül gibi ötüb
Dōst güllerinden diregör *(Hüdâyî, Koş. 7/15, s. 81)*

İy dil ü cān içinde **cānān**um
Kerem it yap bu ḳalb-i vīrānum *(Hüdâyî, Mhm. 4/1, s. 473)*

Ḫalāṣ olsa kişi **aġyār** elinden
İrerdi luṭf-ı bī-ḥadd yār elinden *(Hüdâyî, Mf. 138/1, s. 520)*

3.2.4.2.6. Soyutun Somutla Anlatımı

Şairin yaşadığı XVII. yy.'ın Osmanlı şiirinde de oldukça etkin olan *sebk-i hindî*[121] akımının temel özelliklerinden biri olan yoğun ve derinlikli soyut sözcüklerin somut varlıklarla ifade edilişi Hüdâyî'nin şiirinde de kullanılmıştır. Ancak onun, bu üslup özelliğinden istifade edişi, sözü edilen akımın ilhamından ziyade sufî şiir geleneğinin

[120] Eserin pek çok yerinde divan şiirinde sıkça kullanılan *ağyar, aşk, cân, cânân, şarap, maşuk, câm, âşık, āb-ı ḥayāt, Ferhat, Şîrîn, Leylâ, Mecnûn, âfitâb, âh, âteş, firâk, bâd, bâde, nûş, bezm, hub, hazan, ser-hoş, serv, bâğ, bâğ-bân, bōstân, gönül, gülsitân, nâlân, bahâr, bahâristân, gül, bülbül, nesîm, bîmâr, dîvâne, pervâne, rüzgâr, sahrâ, yâr, yârân* gibi söz varlığı unsurları ile karşılaşırız.

[121] XVI ve XVIII. yy.'larda Hindistan ve Hindistan coğrafyası dışında yaşayan Hint felsefesi ve yazınsal zevkinin tesirinde kalan kişilerce ortaya konmuş şiir anlayışının adıdır. Bu üslubun başlıca özellikleri arasında; yeni ve orijinal olabilmek için anlam kapalılığı, birbiri içine geçmiş girift mazmunlar, ince hayaller, soyutun somutla anlatımı ve şiirde çağrışımsal anlamlar gibi pek çok başlık yer alır. Daha detaylı bilgi için bkz., (Bilkan, 2009).

ondaki tezahürüdür. Bir mutasavvıf şair olan Hüdâyî, keşf ve murakabe yoluyla algılanabilen tasavvufî hakikatlerin ve sûfî öğretilerin idrake sunulmasında, mananın kuvvetlendirilmesinde ve estetik duyuşun öne alınmasında duyular dünyasının somut nesnelerinden istifade etmiştir. Bunu yaparken de mecaz sanatlardan teşbih ve istiareyi çokça kullanmıştır. Aşağıdaki örnek beyitlerde aşk *bağ*a, şevk *ırmağ*a, ömür *kuş gölgesi*ne, gönül ise *mağara*ya benzetilerek somutlaştırmaya gidilmiştir:

Bülbül gibi **'aşḳ bāġ**ına
Kim düşe şevḳ ırmaġına *(Hüdâyî, Koş. 3/17-18, s. 31)*

'**Ömür** beñzer uçar **ḳuş sāyesi**ne
Uçar ḳuş gölgesi bir ān eglenmez *(Hüdâyî, Koş. 14/23-24, s. 105)*

Ġār-ı **ṣadr**umda Ḥabīb'üm olalı 'aşḳuñ nihān
Başum üstünde ḥamām-ı ġam yapubdur āşiyān *(Hüdâyî, G. 40/1-2, s. 506)*

Sadece teşbihle değil istiare sanatıyla da duyular dünyasında karşılığı bulunmayan metafizik unsurların somutlaştırılması yapılmıştır. Verilen örnek dizede ilm-i ledün için *sîb* (elma); nefsanî sıfatlara sahip olan insanı anlatmak içinse *bîd* (söğüt ağacı) sözcüğü kullanılmıştır. Anlamdan mülhem olarak nefsanî isteklere esir olmuş bir insana hakikat ilmi aktarıldığında o kişinin evvelki hâline dönük bütün olumsuz huyları ortadan kaybolur:

Sīb aşlayıcaḳ **bīd**e
Evvelki resim gide *(Hüdâyî, Mrb. 23/13-14, s. 111)*

3.2.4.2.7. Kavramlar Arası Zıtlık

Tevhit ehli olan Hüdâyî, tevhidi anlatmak için Hakk'ın eylem değerine öykünmüş ve O'nun gibi birbiriyle zıtlık arz eden unsurları bir araya getirmiştir:

Mülki ḳo mālike baḳ leyl ü nehār iden O'dur
Cem'-i eżdād idüben 'unṣurı çār iden O'dur *(Hüdâyî, Mrb. 16/14, s. 63)*

Bundan mülhem kelimeler, kavramlar ve düşünceler arası zıtlık unsurlarını çokça kullanan Hüdâyî'nin amacı, didaktik öğretisindeki hakikat değerinin karşısına batılı koyarak savını kuvvetlendirmektir. Verilen örneklerde "âkil ∧ câhil, pîr ∧ cüvân, bay ∧ gedâ, dünyâ ∧ ukbâ, nef‘ ∧ zarar" gibi birbirinin karşıtı olan kelimelerin yanında kimi zaman da anlamca birbirine ters düşecek "göstermek ∧ gizlemek, akıl ∧ hayrân, zünnâr ∧ imân" gibi fiil, isim ve düşünceler kavramlar arası zıtlık başlığında misallendirilmiştir:

Zīnet-i dünyāya maġrūr olmayan **‘āḳil**durur
Aldanub maġrūr olan kişi aña **cāhil**durur *(Hüdâyî, Mf. 64, s. 514)*

Bunda gelen eger **pīr** ü **cüvān**dur
‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Hüdâyî, Koş. 40/1, s. 257)*

Şāhā eger **bay** ü **gedā**
İḥsānuñ umar dā'imā *(Hüdâyî, Mrb. 107/9, s. 453)*

Dünyā anuñ **‘uḳbā** anuñ
Yoḳ ġayrıdan **nef‘** ü **żarar** *(Hüdâyî, G. 34/16, s. 473)*

Sen s̲emme vechu'llāh didüñ hem ẓāhir ü bāṭın aduñ
Geh **göster**üb gāh **gizle**düñ ‘**aḳl**ı odur **ḥayrān** iden *(Hüdâyî, G.6/4, s. 135)*

Māsivā eṣnāmını eyler şikest
Ḳaṭ‘ ider **zünnār**ın **īmān** isteyen *(Hüdâyî, G.10/4, s. 151)*

3.2.4.2.8. Kelime ve Cümle Tekrarları

Şiir dilinde kullanılan sözcük ve cümle tekrarları; Kur'an'ın lafzî diline öykünme, uyum, ritim, ahenk, dikkat çekme ve müzik unsurunun oluşması dışında anlamın kuvvetlendirilmesi (Emiroğlu, 2010, s. 26) işlevini de görür. Bunun tam tersi bir çıkarım yapılacak olursa, kullanılan tekrarların, şiirin estetik değerini düşüren bir yapıya sahip olduğu da söylenebilir. Ancak Hüdâyî için anlam ve mesajın söyleyişten

daha önde olduğu gerçeği, bu durumu, onun açısından problemsiz kılar. Şairin kelime tekrarları, mesajın pekiştirilmesi motivasyonuna sahip olduğundan, eş ve yakın anlamlı pek çok sözcük, aynı dize ve beyit içinde birbiri ardınca kullanılmıştır:

Ḳuluñ işi **sehv ü ġaflet ü ‘iṣyān**
Efendiden **‘afv ü raḥmet ü ġufrān** *(Hüdâyî, Koş. 58/5-6, s. 487)*

Ẕikr ü tehlīli vü tesbīhi güzel
Hem namāzı vü terāvīhi güzel *(Hüdâyî, Mrb. 17/9, s. 65)*

Birçok kere, farklı şiirlerde aynı dize veya beytin tekrar edildiği durumlar da söz konusudur:

Feryād idersin rūz u şeb
Bu derdüñe n’oldı sebeb *(Hüdâyî, Mrb. 4/6, s. 25)*

Gülden ne eylersün ṭaleb
Bu derdüñe n’oldı sebeb *(Hüdâyî, Mrb. 70/6, s. 311)*

Bu meṣeldür söylenür ḫalḳuñ dilüñde dā’imā
Diñleme ‘avrat sözini umma ‘avratdan vefā *(Hüdâyî, Mf. 45/1, s. 512)*

Bu meṣeldür söylenür ḫalḳuñ dilinde dā’imā
Diñleme düşmān sözini umma ‘avratdan vefā *(Hüdâyî, Mf. 180/1, s. 524)*

Ente Rabbī ente Ḫayrü’n-Nāṣirīn
İki ‘ālemde kerem senden **hemīn** *(Hüdâyî, M. 2/6, s. 498).*

Ente Rabbī ente Ḫayrü’n-Nāṣırīn
İki ‘ālemde kerem senden **hemīn** *(Hüdâyî, Mf. 42/2, s. 512).*

Farklı sözcüklerle ifade edilmiş olmasına karşın aynı anlama gelebilecek cümle yapılarının yine Hüdâyî şiirinde sıkça kullanıldığını görüyoruz. Aşağıda verilen

örnekler ikişerli gruplar hâlinde incelendiğinde söz konusu durum hemen fark edilecektir:

Ezān oḳunsa da ḳılsaḳ namāzı
Hem itsek Ḥażret-i Ḥaḳḳ'a niyāzı *(Hüdâyî, Mf. 164, s. 522)*

Mü'ezzin bañlasa ḳılsaḳ namāzı
Cenāb-ı Ḥażret'e itsek niyāzı *(Hüdâyî, Mf. 165, s. 522)*

'Ādet ü bid'at niçe bir
Zīnet ü şöhret niçe bir *(Hüdâyî, Koş.29/29-30, s. 177)*

Bu 'ādet ü bid'at nedür
Bu şöhret ü zīnet nedür *(Hüdâyî, Mrb. 40/5-6, s. 211)*

Gülşen-i cennetde yapsañ āşiyān
Beyża-i zāġı ḳosañ ṭā'ūs ile *(Hüdâyî, Kt. 17/1-2, s. 504)*

Beyża-i zāġı ḳoyub ṭā'ūs-ı ḳudsüñ altına
Cennetü'l-me'vā içinde aña yapsañ āşiyān *(Hüdâyî, Kt. 18/1-2, s. 505)*

3.2.4.2.9. Şart/Koşul İlişkisi Kurma

Hüdâyî, tebliğ metodunun ve mesajı daha da etkili kılmanın bir gereği olarak şiir dilinde şart ve koşul (-se, -sa) yapılı cümle seçimine sıklıkla başvurmuştur. Bu yapının içerisinde birinci dize şart veya koşula; ikinci dize ise sonuç kısmına ayrılmıştır. Yukarıdaki samimiyet ve içtenlik bahsinde belirtildiği gibi Hüdâyî'nin şart ve koşul ilişkisi kuran ilk dizeleri, korku ve iğreti duygusu oluşturmaktan ziyade, müjdeleyen ve hoş gören bir teşvik diline sahiptir. Aşağıda verilen ilk beyit, diğer beyitler için de bir örneklem niteliği taşıyacak şekilde açıklanacak olursa; kişinin mazluma ve ihtiyaç sahibine yardımda bulunması (şart/koşul), ahirette makamının cennet bahçesine dönmesini (sonuç) sağlar:

İderse bir kişi maẓlūma nuṣret
Maḳām olur aña gülzār-ı cennet *(Hüdâyî, Mf. 53, s. 513)*

Eger bir kimse ṣıdḳıla derūndan itse istiġfār
Umaruz maġfiret ide aña ol Ḥażret-i Ġaffār *(Hüdâyî, Mf. 63, s. 514)*

Bir ‘āşıḳ irişse saña
Ol ‘ıyd-ı ekberdür aña *(Hüdâyî, Koş. 18/21-22, s. 117)*

Ṣafā-yı bāl ile Ḥaḳḳ’a teveccüh itse bir kişi
Murādına olur vāṣıl tamām olur anuñ işi *(Hüdâyî, Mf. 163, s. 522)*

Bize yollaruñı sen eyle āsān
Ki māni‘ olmaya nefs ile şeyṭān *(Hüdâyî, Mrb. 94/13-14, s. 419)*

‘Ālem daġını seyrān it yüri var
Ṣafā bulsun diriseñ ḳalbüñ iy yār *(Hüdâyî, Mf. 91, s. 516)*

3.2.4.2.10. Kıyas Yapan Cümle Yapısı

İki nesne, düşünce ve kavramı karşılaştırma esasına dayanan kıyas metodu, diğer tüm disiplinlerde olduğu gibi edebiyatta da kullanılmıştır. Hüdâyî’nin didaktik temelli şiir dilinin de önemli bir enstrümanı olan kıyas, çoğunlukla yanlışın idraki ve doğrunun öne çıkarılması amacına hizmet eder. Aşağıdaki beyitte nâkıs ve kâmil tipler kıyaslanmıştır:

Nāḳıṣ işi hep ḫaṭā’ ‘işyān olur
Kāmil işi ‘afv ile iḥsān olur *(Hüdâyî, Mf. 5/2, s. 509)*

Aşağıdaki örnek beyitte deniz (ummân) ile damla (katre) karşılaştırılmış; *ummân* bekâ hâline, *katre* de fâni bir varlığa benzetilerek okuyucu için gerekli yönlendirme yapılmıştır:

Fānī varlıḳdan geçüb bulur ḥayāt
Ḳaṭreyi ḳor baḥr-i ‘Ummān isteyen *(Hüdâyî, G. 10/7-8, s. 151)*

Aşağıdaki beyitte de üç kavram (ni‘am, elem, mün‘im) tedrici bir değerlendirmeye tabi tutulmuş, her nimetin sıkıntı ve kederden iyi olduğu; ama nimetten de öte nimete kavuşturan ve cömert olan Allah’ın mutlak iyi olduğu kıyas metodu ile okuyucuya aktarılmıştır. Dolayısıyla doğru bir hükümden daha doğru ikinci bir hüküm ortaya çıkarma yoluna gidilmiştir:

Ni‘am gerçi elemden yeg
Velī mün‘im ni‘amdan yeg *(Hüdâyî, Mrb. 46/13-14, s. 237)*

Metindeki sözcük kullanımında kıyas metodunun küçükten büyüğe bir seyir izlediği ve örneklendirmeye müracaat edildiği görülecektir. Bundan amaç, meselenin toplam değerinin parçadan hareketle okuyucuya kazandırılması ve misâllendirmenin somut gücünden faydalanma olmalıdır. Beyitte şair, marifet denizinin sonsuzluğunu aktarırken değil Nil, Ceyhun ve Aras ırmakları, denizler bile onun yanında bir damla etmez, der:

Baḥr-ı ‘irfānda yedi deryā degül bir ḳaṭrece
Ḳande ḳaldı iy Hüdāī’ Nīl ü Ceyḥūn u Ares *(Hüdâyî, G. 27/9-10, s. 355)*

3.2.4.2.11. Cevap Beklenmeyen Soru Kalıpları

Manzum dilde kullanılan soru kalıpları, Hüdâyî şiirinde cevabı beklenen bir merak duygusunun tatmini için değil daha ziyade okuyucunun dikkatini, bahsi geçen konuya odaklamak için vardır. Aşağıdaki örnek beyitlerden de anlaşılacağı üzere çoğu soru kalıbı “-maz/-mez, -ma/-me” gibi olumsuz takıların anlamsal işleviyle kullanılmıştır:

Ẕikrüñ olıcaḳ dilde
Sālik ḳala **mı** belde *(Hüdâyî, Mrb. 6/10, s. 33)*

Fānī dünyānuñ fenāsını bilürken ḫāṣṣ ü ‘āmm
Bāḳī’yi ḳor fānīye mā’il olur **mı** ‘aḳl-ı tāmm *(Hüdâyî, Mf. 123, s. 519)*

Ḥaḳ gibi maḳṣūd-ı aḳṣā olur **mı**
Vuṣlat gibi ẕevḳ-i a‘lā olur **mı** *(Hüdâyî, Koş. 51/13-14, s. 381)*

Soru kalıpları, kimi durumlarda da bir tenkit unsuru olarak işlev görür. Eserde gaflet ve nefsin esaretindeki okuyucu; insanı istikametten koparan dünya bu kalıplar yoluyla eleştirilmiştir:

Maṭlabuñ a‘lāyiken ednāya aḳmaḳ yol **mı**dur
Yār-ı bāḳī var iken aġyāra baḳmaḳ yol **mı**dur *(Hüdâyî, Mrb. 68/3-4, s. 307)*

Bu ‘ādet ü bid‘at **nedür**
Bu şöhret ü zīnet **nedür** *(Hüdâyî, Mrb. 40/5-6, s. 211)*

Sünnet-i faḫr-i Rusūl oldı çü ḫayr-ı sübül
Mesleki taḥvīl idüb ‘ādet ü bid‘at **neden** *(Hüdâyî, G. 38/16, s. 494)*

Kim umar senden vefāyı
Yalan dünyā degül **mi**sün *(Hüdâyî, Koş. 26/1-2, s. 155)*

Sözün kuvvetlendirilmesi ve okuyucunun tefekküre sevk edilmesi için de soru cümleleri, hikmet arayışının vazgeçilmez bir parçası olmuştur:

Nedür bu ellerle ayaḳ
Nedür bu dillerle ṭudaḳ *(Hüdâyî, N. 1/1-2, s. 498)*

Nedür bir dāneden bunca senābil
Bu sırrı bilmez illā ehl-i ‘irfān *(Hüdâyî, Kt. 10/1, s. 501)*

İnsandaki acziyet duygusunun ifadesi olarak da kullanılan soru kalıpları, bu yönüyle yüce Allah’ın büyüklük ve mutlak olmasına da örtük bir delil teşkil eder.

Nesi var ḳuluñ eksüklükden artuḳ
Yene luṭf u kerem Mevlā senüñdür *(Hüdâyî, Mrb. 11/3, s. 43)*

‘İbāda olmayınca Ḥaḳ’dan iḥsān
Neye ḳādir olur bī-çāre insān *(Hüdâyî, Mrb. 109/2, s. 459)*

Alan sensin viren sensin ḳılan sen
Ne virdüñse odur daḫi **nemüz var** *(Hüdâyî, Mrb. 57/2, s. 265)*

3.2.4.2.12. Dua ve İstimdat Dili

Hüdâyî şiirinin düşünce art planında, kulun acziyeti fikri esastır. Bu mutlak acziyet ve ihtiyaç hâlinde olma duygusu, müstakil münacaat türünde yazılan şiirler *(Hüdâyî, Mrb. 47, s. 241 vb.)* ve hususî beyitlerin çoğunda kullanılan dua, tazarru, istimdat ve şefaat ifadeleriyle her fırsatta dile getirilir. Eserin geneli düşünülecek olursa, kulun bu acziyet hâlinin bir ifadesi olan *medet* [267], *lütuf* [149], *ihsan* [136], *kerem* [120], *inayet* [111] gibi sözcüklerin çok sık kullanıldığı görülecektir:

Anı tekmīl iden ancaḳ yene senden ʿināyetdür
Ḫudāyā bir avuc ḫāküñ saña lāyıḳ nesi ola *(Hüdâyî, G. 1/5-6, s. 51)*

Nesi var ḳuluñ eksüklükden artuḳ
Yene luṭf u kerem Mevlā senüñdür *(Hüdâyî, Mrb. 11/3-4, s. 43)*

Kendini okuyucunun yerine de koyan şair, işlediği günah ve kusurlar için Hak’tan af ve mağfiret ifadeleriyle talepte bulunur:

‘Abdüñ işi cürm ü ḳuṣūr
‘Afvüñ umaruz yā Ġafūr *(Hüdâyî, Mrb. 99/18, s. 431)*

Ḳuluñ işi cürm ü günāh
‘Afv ile ġufrān senüñdür *(Hüdâyî, Koş. 43/4, s. 301)*

Eger ṭoġrı yoldan ṭaşra gitdüñse
Efendüm sulṭānum estaġfiru’llāh *(Hüdâyî, Koş. 58/2, s. 487)*

Dua ifadeleri, Hak’tan maddî ve manevî ihsan/yardım beklentisinde de Hüdâyî dilinin vazgeçilmez unsurlarından biridir:

Luṭf ile iḥsānuñ ebvābını ac
Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Hüdâyî, Koş. 55/1-2, s. 435)*

İrüb luṭf u kerem dārü'ş-şifā-i faż̇l ü raḥmetden
Ḫalāṣ eyle bizi yā Rab meded bu derd ü miḥnetden *(Hüdâyî, Mf. 142/2, s. 520)*

Derdli olan ḳullaruña ḳıl deva
Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Hüdâyî, Mrb. 95/1, s. 421)*

Hak'tan ihsan gelsin veya gelmesin Hüdâyî şiirinin pek çok yerinde, şükür ve hamt ifadelerine de rast gelinir:

Biḥār-ı luṭfuña ġāyet bulunmaz
Saña yā Rab niçe biñ biñ şükürler *(Hüdâyî, Mrb. 92/1, s. 413)*

Ḥayātı ḳanda bulurduḳ
Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Hüdâyî, Mrb. 22/11, s. 95)*

Nice yüz biñ ḥamd ü şükürler aña
Andan olur çünki her derde devā *(Hüdâyî, Mf. 47/2, s. 512)*

Sâlikin Hak yolundaki manevî seyrinde de Hüdâyî'nin medet umar dili, her daim ön plandadır. Makam ve hâlleri aşma mücadelesi veren sâlik, amacına ulaşıp Hakk'a erebilmek için sürekli Hak'tan yardım bekler:

Ṭut elüm luṭf eyle açıvir yolum
Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Hüdâyî, Mrb. 63/19-20, s. 285)*

Hüdāī'ye hidāyet it
Ḳarīn-i bezm-i vaḥdet it *(Hüdâyî, Mrb. 112/17-18, s. 469)*

Bendeñe eyle hidāyet iy Raḥīm
Tā ola āsān ṣırāṭ-ı müstaḳīm *(Hüdâyî, N. 23/1, s. 508)*

Dua ve tazarru ifadelerine Hz. Peygamberden umulan şefaat beklentisini ve ona getirilen salât u selâmı da ekleyebiliriz.

Hüdāī'ye şefā'at ḳıl eger ẓāhir eger bāṭın
Ḳapuña intisāb itmiş gedādur yā Resūla'llah *(Hüdâyî, G. 3/7, s. 75)*

Meded eyle Hüdāī' derd-mende
Şefā'at yā Resūla'llāh şefā'at *(Hüdâyî, G. 23/17-18, s. 325)*

Nice bir hicr āteşine yanalum
Yā Resūlu'llāh şefā'at eylegil *(Hüdâyî, Mrb. 28/2, s. 145)*

Eyā reh-nümā-yı gürūh-ı kirām
'Aleyke'ṣ-ṣalātü 'aleyke's-selām *(Hüdâyî, G. 24/2, s. 325)*

3.2.4.2.13. Öğretici Bir Formasyon Dili

Halkı eserleriyle uyandırma, uyarma, tebliğ etme gayesi Hüdâyî'nin şiir diline ve sanatına da sirayet etmiş; sanat ve estetik merakı merkezli bir anlayışın çok ötesinde didaktik bir formasyon dili, onun eserlerine hâkim olmuştur. Didaktik temelli metinlere özgü ifade ve cümle kısalığı ile açık ve net anlatım, onun şiirinin genel yapısını oluşturur. Bu yönünün güçlü olmasında evvel dönemde icra ettiği müderrislik mesleğinin de katkısı şüphesiz vardır:

'Ömür eser yeldür yāḫūd aḳar ṣu
Ṣaḳın yele ṣuya ṭayanmaġı ḳo *(Hüdâyî, Koş. 14/17-18, s. 105)*

Māsivādan elüñ yu
Ḳandurmasun degme su *(Hüdâyî, Koş. 41/17-18, s. 265)*

Onun şiirlerindeki didaktik formasyonlu söyleyiş, Ahmed Yesevî'nin (ö. 562/1166) hikmetlerindeki zühdî tavra benzer. Zira Hüdâyî, Yesevî'nin ahlâkçı söylemini öğüt ve nasihat dilinde kullanmıştır:

Cihān fānīdür iy ġāfil yiter ṭapduñ bu dünyāya
Yüri var imdi ṣıdḳıla ‘ibādet eyle Mevlā’ya *(Hüdâyî, Mf. 162, s. 522)*

Sa‘y idüb yoluñda ṣādıḳ olagör
Ḫˇāb-ı ġafletden uyanuḳ olagör *(Hüdâyî, Mf. 30, s. 511)*

Zaman zaman nasihat dilinde, minberden cemaate seslenen ve emir kipini kullanan sert bir vaiz tavrı görülür. Bunda da; Hüdâyî’nin bilhassa Fatih, Sultan Ahmet, Mihrimah Sultan Camiilerinde yaptığı vaaz ve sohbetlerinin etkisi büyük olsa gerektir:

Göñül virme bu fānī milke zinhār
Yüri var himmetüñ ‘uḳbāya eyle *(Hüdâyî, Kt. 1/1-2, s. 499)*

Ṣūrete ṭapma ṣaḳın
Ma‘nā yüzine baḳın *(Hüdâyî, Koş. 35/9-10, s. 217)*

Kimi zaman da ibadet ve kulluğa dair pratiklerde, yumuşak ve özendirici bir dil şiire hâkim oluverir:

Mü’eẕẕin bañlasa ḳılsaḳ namāzı
Cenāb-ı Ḥażret’e itsek niyāzı *(Hüdâyî, Mf. 165, s. 522)*

Ẕikr ü tehlīli vü tesbīhi güzel
Hem namāzı vü terāvīhi güzel *(Hüdâyî, Mrb. 17/9-10, s. 65)*

Eẕān oḳunsa da ḳılsaḳ namāzı
Hem itsek Ḥażret-i Ḥaḳḳ’a niyāzı *(Hüdâyî, Mf. 164, s. 522)*

3.2.4.2.14. Nüktedânlık

Zarif, düşündüren, anlamı ilk etapta gizleyen ince manalar kurma, nüktedan olmanın emarelerindendir. Hüdâyî'nin şairane bir söyleyişle anlamı hemen açmayıp mazmunlaştırdığı pek çok dize ve beyti bulunmaktadır. Örnekler arasında vereceğimiz aşağıdaki ilk beyitte Hüdâyî, "kalay, ayna ve suret" kelimelerini kendi anlamlarının ötesine taşıyıp onlardan ontolojik bir anlam oluşturmuştur. Sûfî çevrelerde sıkça kullanılan ve âlemin yaratılışına sebep olan aşk (Özçelik, 2010, s. 93), motivasyon olarak yaratılan kâinatın arkasında olmasaydı bu nesneler dünyası dediğimiz kâinat da olmazdı, anlamı geri planda ince bir mana olarak meraklısını bekler:

Ḳalay olmasa aynā arḳasında
Görünmezdi bu ṣūret ḳarşısında *(Hüdâyî, Mf. 189, s. 524)*

Aşağıdaki beytin arka planında insan için önce sağlıklı olmanın önemli olduğu vurgusu vardır. İnsan, sağlıklı olduktan sonra eninde sonunda bir iş ve meşguliyete kavuşacaktır. Bu anlamın ön alanında ise halk arasında *kelle şekeri* denilen ve koni biçiminde bir kaba sahip olan şekerleme çeşidinin bulunduğunu görüyoruz:

Kelle-i sükkerden aluñsa ġılāfı ġam degül
Kelle saġ olduḳca yene bir külāh eksük degül *(Hüdâyî, Mf. 110, s. 518)*

Diğer bir örnekte de musiki terminolojileri (nevâ, irâk, hicâz) ön alan olarak verilmesine karşın hakikatte bu kelimelerden tasavvufî mekteplerin meşrep ve tarzları kastedilmiştir. Bilindiği gibi her tarikatın tasavvufta farklı deneyim ve formasyonları kullanan ekol ve meşreplere bağlılıkları vardır. Bu ekollerin, dervişi Hakk'a ulaştırmadaki ortak gayesinde, formasyon değerleri bakımından farklılıklar vardır. *Horasan, Irak, Hicaz* gibi neşet ettiği yerin adıyla anılan bu ekollerle derviş/sâlik, Hakk'a ulaşma yolundaki yürüyüşünün yapılış şeklini de belirlemiş olur. Bir başka ifadeyle kimisi Melâmî bir anlayışı benimseyip tasavvufun batınî yönünü öncellerken kimisi de zühd ve takva yönünü kendine rehber edinir:

Nevāñı gāh 'İrāḳ ü gāh Hicāz it
Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Hüdâyî, Mrb. 76/11, s. 345)*

3.2.4.2.15. İçtenlik ve Samimiyet

Hüdâyî'nin şiirleri, şekil ve tasannu olarak olmasa da ifadedeki içtenlik ve samimiyet açısından zârif olmayı hak eder. Şairlik hüner ve iddiası taşımayan şiirleri sûfîyâne bir söyleyişin yumuşaklığı ve hoşgörüsünü taşır. Tebliğ ve irşat aracı olarak gördüğü şiirleri, bu özelliklerin görünür hâle geldiği alanlardır:

Şol kimse kim açdı gözin
Cānāna ṭapşurdı özin *(Hüdâyî, Mrb. 48/17-18, s. 243)*

Gelüñ iy dōsitān isteyelüm ṣıdḳ ile Mevlā'yı
Olub ol maṭlaba ṭālib ḳoyalum ġayrı sevdāyı *(Hüdâyî, G. 2/1-2, s. 53)*

Edeb erkān yolından ṭoy
Kalub olma yabanda ṭoy *(Hüdâyî, Mrb. 60/17-18, s. 277)*

Okuyucuya karşı geliştirilen bu yumuşak ve toleranslı tebliğ dili, Hakk'a seslendiği ifadelerde ise derin bir teslimiyet, acziyet ve tevbe hâline dönüşür:

Var iken dergāh-ı Ḥaḳ ayruḳ ya ḳande varayın
Ḫālıḳ'um Rabb'üm ṭururken ya kime yalvarayın *(Hüdâyî, Mf. 1, s. 509)*

Eger ṭoġrı yoldan ṭaşra gitdüñse
Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Hüdâyî, Koş. 58/1-2, s. 487)*

3.2.4.2.16. Dönüşüm ve Değişimi Kullanan Tedrici Bir İfade Tarzı

Şair, içsel ve çevresel faktörlerdeki başkalaşma ve değişimi gerçek veya farazi durumlarla anlatmaya çalışır. Bundan amaç anlatımı derecelendirip idealize ettiği değişmez hakikat bilgisini, değişim ve dönüşüme muhtaç varlık ve olaylarla okuyucunun dikkatine sunmaktır. Aşağıda verilen örnekler özelden genele giden, başlangıç ve sonu olan bir meratip düzeni takip eder ki değişim, hakiki değişmeyen için yapılır:

Güneşden nūr alur ẕerre
Ola kim baḥr ola ḳaṭre *(Hüdâyî, Mrb. 73/6-7, s. 319)*

Eyle Hüdāī'ye 'aṭā cūduñla ḥaḳḳānī vücūd
İy nuṭfeyi insān idüb iy ḳaṭreyi 'ummān iden *(Hüdâyî, G. 6/9-10, s. 135)*

Yukarıda verilen özelden "zerre, katre, nutfe" genele "güneş, bahr, insan, ummân" ulaşan varlık, değişim ve dönüşümünü tamamlayıp kendi özünün mutlak varlığına kavuşur. Kimi zamansa hakiki olana ulaşma yolundaki bu başkalaşma ve değişme zıt tabiatlı varlıkların ve durumların kullanılmasıyla yapılır. Aşağıda verilen örneklerde ateş, gülbahçesine; düşman dosta dönüşür. Kütlesi ve ağırlığı olan dağ ve taş ise su üstünde durur:

Nārı itdüñ Ḫalīl'üñe gülizār
Ṭaġ ü daş eyledi ṣu üzre ḳarār *(Hüdâyî, Mrb. 77/25-26, s. 349)*

Āteşi gülşen idüb düşmeni yār iden O'dur
Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Hüdâyî, Mrb. 16/15, s. 63)*

Varlık için değişim ve dönüşümün temel gayesi, geldiği yere yani öze ulaşmaktır. Geleneksel şiirimizde "Devriye" olarak bilinen tür, bu gayeye ulaşma yolunda yaşanan değişim ve dönüşümün en etkili anlatım araçlarındandır. Aşağıda bu durumu örnekleyen ve vahdetten kopup kesret âlemine düşen insanın ontolojik değişimine yer verilir. Hüdâyî şiirinde özelden genele geliş ve buradan tekrar özele varma ideali şiir içinde "gelmek, gezmek, geçmek" gibi değişime açık kelime seçimini de beraberinde getirmiştir:

Ezelden 'ışḳıla biz yanageldük
Ḥaḳīḳat şem'ine pervāne geldük

Tenezzül eyleyüb vaḥdet ilinden
- Bu kesret 'ālemin seyrāna geldük

Geçüb fermānıla bunca avālim
Gezerken ‘ālem-i insāna geldük *(Hüdâyî, G. 5/1-6, s. 127)*

Bu zorlu değişim sürecinin başarılı bir şekilde tamamlanması, sözü edilen varlık ve eşyanın sürekli değişen formlarından tamamen sıyrılıp “yanmayla” metaforlanan hâl değişimine dahil olmayı zorunlu kılar. Değişim ve başkalaşmanın başarısı içinse şair, şiiri içinde “pervâne etmek, yanmak, per ü bâl yakmak, eser kalmamak” gibi sözcükleri, birliğe erme metaforu içinde kullanır:

Ḥüsnüñe pervāne itdüñ ‘āşıḳı
Ger murāduñ yaḳmaḳ ise **yanayın** *(Hüdâyî, Mrb. 38/8, s. 195)*

Pervāne-veş yaḳ bāl ü per
Tā ḳalmaya senden e̲ser *(Hüdâyî, Mrb. 70/18, s. 313)*

3.2.4.2.17. Kaynağı Hedefleyen Bağlantısal Bir Yaklaşım

Beşeriyetin temel özelliklerinden biri de kendisi ve başkalarıyla kuracağı ilişkiye her zaman gereksinim duymasıdır. Acziyet ve dışa karşı korunma muhtaçlığı, bu durumun temel sebeplerinden biri olabilir:

‘Ācizden ġayrı niye ḳādir olurmış insān
Ḫāliḳ’uñ ni‘metine ḥa̲md ü s̲enā eyleyelüm *(Hüdâyî, Mrb. 101/7, s. 433)*

Hüdâyî şiirinde bunun yansımasını, mutlak ve hakiki kaynak olan Allah’la bağlantı kurma gayretinde görmek mümkündür. Bu gayret, sadece insanda değil kendinde hayat olan tüm canlıların motivasyonunda vardır:

Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile hep çıġırub
Dirler Allāh’a gelüñ kim māsivāda yoḳ beḳā *(Hüdâyî, Mf. 44/1, s. 512)*

Tasavvufî şiirlerin tamamında görülen ideal olana bağlantının yardımı, rehberliği ve ilhamıyla ulaşma, anahtar bir sözcüğün şiir içerisindeki varlığıyla izah edilir. Hüdâyî şiirinde bu anahtar sözcük, mutlak kaynakla irtibat kurdurur. Aşağıdaki şiirde âşığın gönlüne gelen manevî tecelli veya ilhamı, Hak'la insan arasındaki bağlantıyı kuran anahtar sözcük olarak görebiliriz:

Güş-ı cāna ire ***luṭfuñdan ḫiṭāb***
Perdeler refʿ oluban gide ḥicāb *(Hüdâyî, Mrb. 66/9, s. 299)*

Hüdâyî, mutlak kaynağa ulaşma yolunda insanı kemâlen üç aşamayla bağlantılandırır. Bu bağlantı sözcükleri kul ile Hak arasında anahtar vazifesi görür. Bunlar sırasıyla; Kuran-ı Kerim, Hz. Peygamber ve onun sair dönemlerde yaşamış varisleridir:

Ḳulaḳ ṭutan Hüdāī **Ḥaḳḳ kelāma**
Geçüb noḳṣāndan irişmiş tamāma *(Hüdâyî, Mrb. 100/9, s. 433)*

Ṭarīḳ ola saña rāh-ı hidāyet
Olursa rehberüñ **Faḫr-ı Risālet** *(Hüdâyî, Mrb. 36/14, s. 191)*

O dört envār daḫı ol dört velīdür
Ebū Bekr ü 'Ömer 'Osmān 'Alī'dür *(Hüdâyî, M. 6/7, s. 505)*

Bilmez iseñ bu yolı eger
Var bir **bilüre** ṣoragör *(Hüdâyî, Koş.7/20, s. 81)*

Şair bağlantıyı sağlayacak anahtar sözcüğü vermenin dışında anahtarın nasıl kullanılacağını da gösterir. Bu aynı zamanda kaynakla bağlantı kurmanın metodolojik paylaşımı anlamına da gelmektedir. Şair özetle önce kaynağa ulaşma anahtarını tespit eder. Sonra bu anahtarın kullanımına dair bir yöntem belirler. Aşağıda ikinci aşamanın pratiği olan anahtarın nasıl kullanılacağına dair bir örneklem yer alır:

Kāmiller yolını izle
Ma‘şūḳuñ rıżāsın gözle *(Hüdâyî, Koş. 25/13, s. 153)*

Göñül virme Hüdāī **kā’ināta**
Geçüb fānīden ir bāḳī ḥayāta *(Hüdâyî, Mrb. 25/17-18, s. 125)*

Nefsüñ aradan süregör
Vaḥdet iline iregör *(Hüdâyî, Koş. 48/17, s. 373)*

Şair, kaynakla bağlantıyı duygusal yönde kuvvetlendirmek ve mutlak kaynağa olan sadakat ve acziyetini belli etmek için aşkın olarak nitelenebilecek davranışlara kendini kaptırır. Anahtar sözcük olarak verilen bu aşkın davranışlar, kaynağa olan bağlantı kurma gayretinden başka bir şey değildir:

Bāb-ı Ḥaḳḳ’a **yüz sürüb** iḥsānını itseñ recā’
Ber-murād eyler seni luṭfıla ol Ḳādir Ḫudā *(Hüdâyî, Mf. 46/1, s. 512)*

Yüz sürüb dergāhuña ‘abd-iża‘īf
Luṭf ile iḥsānuñ ister iy Kerīm *(Hüdâyî, Kt. 16/1, s. 503)*

Yüz urduḳ saña iy Settārü’l-‘uyūb
Senüñ elüñdedür ışlāḥ-ı ḳulūb *(Hüdâyî, Koş. 58/9, s. 487)*

Düşeli ‘ışḳına yāruñ
Yirde gökde yok ḳarāruñ *(Hüdâyî, Koş. 28/5, s. 169)*

3.2.4.2.18. Şairin Sanatsal Takibi

Ömrü boyunca payitahtın merkezi İstanbul’da irşat çalışmalarına devam etmiş olan Aziz Mahmud Hüdâyî, sosyo-kültürel açıdan birbirinden farklı pek çok insan kaynağına nüfuz etmiş ve kimi olaylara yön vermiş olmasına karşın aynı etkiyi

edebiyat ve şiir sahasında tam olarak gerçekleştirememiş ve ileriki edebî belleğe aktarılacak müstakil bir şiir üslubunu oluşturamamıştır. Eserin bilinen yüze yakın nüshasının olması ve pek çok şiir mecmuasında yer alması okuyucu tarafından çok sevildiğinin bir göstergesi olabilir; ancak bir şairin sanatsal takibinde şiirlerinin ve üslubunun tanzir ve taklit edilmesi ön plandadır. Buna karşılık, Hüdâyî'nin şiirlerine kendisinden sonra yazılan nazire ve tahmisler, manevî yolunu takip eden kişi ve muhibbânıyla sınırlı kalmıştır. Şiirlerine yazılan bu tanzir ve tahmisler de sanatının değil; daha ziyade şiirlerinde işlediği fikir ve hikmetin sebebidir. Tespit edebildiğimiz iki örnekten ilki; kendisiyle çağdaş da olan *Bayramî-Melâmî* sûfîlerinden *Abdî* mahlaslı Sarı Abdullah Efendi (ö. 992/1660)'ye aittir. *Abdî*, aşağıda ilk beşliğini vereceğimiz şiirinde, Hüdâyî'nin bir gazelini[122] tahmis etmiştir:

Saña senden yaḳīndür Ḥaḳ saḳın olma dilā ġāfil
Hemān senlikdürür ancaḳ bu orṭada olan hā'il
Gözüñ aç añla ma'nāyı bu ẕevḳ ile olur ḥāṣıl
Muḥīt-i baḥr-ı tevḥīdi bulub ummān-ı bī-sāḥil
Vücūduñ ḳaṭresin maḥv it eger olduñsa ehl-i dil (Gülşen, 1338, s. 167).

Hüdâyî'nin çağdaşı olan ve kendisiyle çok yakın ikili ilişkilerde de bulunan (Uzunçarşılı, 1977, s. III/94) Sultan I. Ahmed (Ö. 1026/1617), aşağıda Hüdâyî'nin ilk dörtlüğünü verdiğimiz murabbasına nazire olarak aynı vezin ve kafiyede bir murabba kaleme almıştır:

Diller 'aceb ḥayrān olur
Esrār-ı ẕikru'llāh ile
Yollar begüm āsān olur
Āsār-ı ẕikru'llāh ile *(Hüdâyî, Mrb. 78, s. 355)*

Dil ḫānesi pür-nūr olur
Envār-ı ẕikru'llāh ile
İḳlīm-i ten ma'mūr olur
Mi'mār-ı ẕikru'llāh ile *(Bahtî, 2, s. 19)*

[122] Hüdâyî, G. 15, s. 229.

4. AZÎZ MAHMÛD HÜDÂYÎ DÎVÂNI SÖZLÜĞÜ

4.1. Sözlük Kullanım Kılavuzu

1. Sözlükteki madde başlıkları, altı çizili olarak gösterilmiştir:

a: *Ey.*

Saña varmaġı āsān eyle yā Rab
A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47, Mısra 4)*

2. Şayet madde başlıklarında verilen kelime, birden fazla anlam katmanına sahipse diğer anlamları veren başlıkların altı çizili olarak gösterilmemiştir:

‘aceb:

‘aceb: *Şaşırtıcı, acayip.*

‘Acebdür ḥikmet-i Mevlā
Kimi ednā kimi a‘lā *(Mrb. 75/13)*

‘aceb: *Acaba.*

Kābe ḳavseyn ma‘nāsından ṭuyuban
‘Aceb sırr-ı Ev-ednā’ya irem mi *(Koş. 6/16)*

3. Anlamı verilen kelimenin, metin içinde kolay bir şekilde tespit edilebilmesi için kelime bold (kalın) bir fontla gösterilmiştir:

aġlat-: *Üzmek, gözyaşı döktürmek.*

Kimini **aġladub** mānend-i Ya‘ḳūb
Kimini Yūsuf-ı Ken‘ān iden dōst *(Mrb. 54/7)*

4. Kelime anlamlı en küçük kök veya gövde hâliyle verilmiş, üzerine gelen ekler künye kısmı içerisinde gösterilmiştir:

‘<u>āciz:</u> *Güçsüzlük, acizlik, zayıflık.*

‘Âcizden ġayrı niye ḳādir olurmış insān
Ḫāliḳ’uñ ni‘metine ḥamd ü <u>s</u>enā eyleyelüm *(Mrb. 101/7).* ***[‘acizden, -den]***

<u>açıl-:</u> *Çiçeklenmek.*

Seḥerden açılan güller nedendür
Öten şūrīde bülbüller nedendür *(Mrb. 26/1).* ***[açılan, -an]***

5. Sözlükteki Arapça, Farsça veya Türkçe oluşturulan tamlamaların ve sözcüklerin ilk önce Türkçe temel anlam karşılıkları verilmiş araya ⫼ işareti konularak metnin bağlamından gelen ve kastedilen anlamı da yazılmıştır:

‘<u>aḳl-ı nāḳış:</u> *Aklı kıt, yarım akıllı.* ⫼ *[tas.] Nefsin hevâsında olan kişi.*

‘Aḳl-ı nāḳış kāmil olmaġa ḳaçan himmet ider
Onmaduḳluḳ var iken onmaġa kim ġayret ider *(Mf. 86/1)*

6. Sözlükteki kelimenin, sırasıyla hangi nazım şekliyle yazıldığı, bu nazım şeklinin kaçıncı olduğu, şiirde kaçıncı dizede yer aldığı ve ek almışsa eklerinin tasnifi künye kısmında verilmiştir. Buna göre aşağıdaki bileşik sözcük 13. koşma nazım şeklinin 8. mısrasında geçmiş ve *-an* ekini almıştır:

‘<u>aḳlı ol-:</u> *Doğru düşünüp anlayabilmek.*

Beñzer hemān oġlan oyuncaġına
Bunda ‘aḳlı olan insān eglenmez ***(Koş. 13/8). [‘aḳlı ol, -an]***

7. Sözlük, bir kelimenin bir anlam başlığında kaç defa kullanıldığının tespitine de olanak sağlıyor:

<u>duy-:</u> *Zevk etmek, yaşamak, hissetmek.*

1. Bāṭılı ḳor Ḥaḳḳ'ı duyan
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/23)*
2. Ġayra baḳmaz sırr-ı tevḥīdi duyan
   Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/7)*
3. Bülbül ki āşiyān-ı ḳadīmi ḳoyub gelür
   Gülden meger ki būy-ı muḥabbet duyub gelür *(G. 11/2)*

8. Şâirin bir mutasavvıf olması, kullandığı pek çok sözcüğün tasavvufî bir anlama atıfta bulunmasını da zarurî kılmıştır. Tasavvufî anlamdaki sözcükler, başına *[tas.]* kısaltmasıyla gösterilmiştir:

dürr-i ma'nā: *Mana incisi.* ‖ ***[tas.]*** *İlahî hakikat, sır, marifet.*

Dürr-i ma'nāya ger olduñsa ṣadef
Bulagör baḥr-ı ḥaḳīḳatda şeref *(Mrb. 89/13)*

9. Sözlükteki madde başlıkları küçük harfle başlamaktadır ancak özel ismin yerine geçen ifadeler ve cümle niteliği taşıyan madde başıkları büyük harfle başlamaktadır:

ādem:

ādem: *Kul, insan.*

Aġlatmasun mı **ādemi**
İy māh-ı ġufrān elvedā' *(Mrb. 121/3)*

Ādem: *Semavî kitaplara göre ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem.*

Ḳamunuñ aṣlı ḫod **Ādem'le** Ḥavvā
Ya niçün ba'żı ednā ba'żı a'lā *(Mrb. 26/33)*

Eylügi idüb şuya ilḳā eyle balıḳ bilmezse Mevlā bilür: *"İyilik et suya at, balık bilmezse Allah bilir."*

***Kalıp ifade*:** *Atasözü.*

İdüb eylügi ṣuya eyle ilḳā
Balıḳ bilmezse bilür anı Mevlā *(Mf. 43/2)*

10. Gerçek anlamının yanında mecaz, yan, terim vb. yollarla farklı anlama gelebilen kimi sözcükler, kaynakçayla desteklenmiştir:

ġarīḳ ol-: Boğulmak. ‖ *[tas.] Gelen varidatın etkisiyle kulun kendini unutması.* **(Cebecioğlu, 2020, s. 173)**

Nār-ı fürḳatde biraz oldum ḥarīḳ
Baḥr-i ḥayretde biraz oldum ġarīḳ *(Mrb. 63/14)*

11. Eserde bazı kelimeler müstensih veya dönemin dil özelliğinden kaynaklı farklı yazım seçenekleriyle sunulmuştur. Bu kelimeler anlam başlığında araya / konularak gösterilmiştir:

cām-ı ʻaşḳ /ʻışḳ: *Aşk kadehi.* ‖ *[tas.] İlahî aşk.*

ʻĀfiyetler **cām-ı ʻaşḳı** nūş iden ʻāşıḳlara
Vuṣlat-ı maʻşūḳ erzānīdür ol ṣādıḳlara *(G. 29/1)*

Cām-ı ʻışḳuñ nūş idüb
Yudalum şimdengirü *(Divân-ı İlahiyât, Koş. 10/11)*

12. Metinde tespit edilen kalıp ifadelerin (âyet, hadis, kelâm-ı kibar, atasözü, deyim, dua) çeşidi aşağıdaki gibi gösterilmiştir:

giceyi gündüze ḳat-: Gece gündüz demeden sürekli çalışmak.

Kalıp ifade: Deyim.

Giceyi gündüze ḳatub
Vāṣıl olmaġa saʻy eyle *(Koş. 49/23)*

13. *"iken, imiş, ise"* kullanımları *i- fiili* başlığı altında anlamlandırılmışlardır:

iken: *"i-" ek fiilinin zarf-fiil eki almış şekli (...durumdayken).*

Maṭlabuñ a'lāyiken ednāya aḳmaḳ yol mıdur
Yār-ı bāḳī var **iken** aġyāra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/4)*

imiş: *"i-" ek fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.*

Ac gözüñ 'ibret ile baḳ
'Ālem temāşā-gāh **imiş** *(N. 1/4)*

ise: *"i-" ek fiilinin şart eki almış hali (-se, sa).*

Ger ister **iseñ** ḳurb-ı Ḥaḳ
Al ehl-i 'irfāndan sebaḳ *(Mrb. 78/9)*

14. Sözlük, madde başlıkları ve varsa bu başlık altında diğer anlam tanıklarından oluşur. Örnekte, bir madde başlığı (açıl-) altında farklı anlamlarda kullanılan 9 tanık vardır:

açıl-:

*(1)***açıl-:** *Aralanmak, açık hâle gelmek.*

Ger nesīm-i raḥmetüñ ide hübūb
Açılur ebvāb-ı cennāt-ı ḳulūb *(Mrb. 55/10)*

*(2)***açıl-:** *Ortaya çıkmak, zuhûr etmek, tecelli etmek.*

Tāze tāze dōst gülleri
Açılsun aṣlā ṣolmasun *(Koş. 25/2)*

*(3)***açıl-:** *Çiçeklenmek.*

Seḥerden **açılan** güller nedendür

Öten şūrīde bülbüller nedendür *(Mrb. 26/1)*

*(4)***açıl-:** *Kazanılmak, fethedilmek.*

Cennet anuñla **açılur**
Mü'minlere nūr ṣaçılur *(Koş. 2/9)*

*(5)***açıl-:** *Başlamak.*

Açıldı çün bezm-i elest
Devr eyledi peymānesi *(Mrb. 8/1)*

*(6)***açıl-:** *Gözükmek, zâhir olmak, âşikâr olmak, sır olmaktan çıkmak.*

Geçilse vādī-i miḥnet
Açılsa 'ālem-i rāḥat *(Mrb. 73/14)*

*(7)***açıl-:** *Lâyık görülmek, nasip edilmek.*

Kimine ḳapu **açılmaz**
Kimi geçer gider ilmez *(Mrb. 24/29)*

4.2. Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük

A/A/‘A

a: *Ey.*

1. Saña varmaġı āsān eyle yā Rab
   A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/4). [a]*
2. Meded ḳurtar Hüdāī’yi elemden
   A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/12). [a]*

a: “O” işaret zamiri.

"O" işaret zamiri ('Kadınların aklı ve dini eksiktir' hadisi).

1. En-nisā’i nāḳiṣātü’l-‘aḳli ve’d-dīn’i işit
   Diñleme ‘avret sözini var **aña** göre iş it *(Mf. 56/2). [aña, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (Dünya süsü).

1. Zīnet-i dünyāya maġrūr olmayan ‘āḳil-durur
   Aldanub maġrūr olan kişi **aña** cāhil-durur *(Mf. 64/2). [aña, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (Gönül).

1. Göñül ol vaḳt olur ṣāfī
   Ki **aña** keder gelmez ola *(Koş. 8/16). [aña, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (Hakk'ın takdiri).

1. Hüdāī’ olıcaḳ taḳdīr
   Kār eylemez **aña** tedbīr *(Koş. 30/18). [aña, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (İlahî yardım ve ihsan).

1. Ol ḳadar olsun luṭf u cūd
   Kim **añа** ġāyet olmasun *(Koş. 25/28). [añа, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (Hakk'ın mutlak güzelliği).

1. Ḥüsnüñi vaṣf idicek gül
   Añа ‘āşıḳ oldı bülbül *(Koş. 43/6). [añа, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (İlahî aşk).

1. ‘Ankebūt-ı dāġ-ı miḥnet perde çekmişdür **añа**
   Bu degüldür gördügüñ iy yār-ı ṣādıḳ her zamān *(G. 40/3).[añа,-ñ,-a]*

"O" işaret zamiri (Ömür).

1. Ki olımaz cümle cihān **añа** ḫalef
   Cevheri yire urub alma ḫazef *(Mhm. 2/7). [añа, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (Sır lâtifesi).

1. Ḳoyub sırrum hevāyı māsivāyı
   Makām olsun **añа** vaḥdet sarāyı *(Mrb. 56/10). [añа, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (Nefs).

1. Cānına çoḳ cebr eylesün
   Cismin **añа** ḳabr eylesün *(Mrb. 65/6). [añа, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (Kalem).

1. Ḳalem olub şecerler cümleten heb
   Yedi deryā **añа** olsa mürekkeb *(Mrb. 92/10). [añа, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (Ramazan ayı).

1. Anda Ḳur’ān-ı ‘aẓīm itdi nüzūl

Şehr-i ümmet buyurur **añа** Resūl *(Mrb. 17/6). [añа, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (Gönül).

1. Cemālüñ nūrunı gözler
   Aña kār eylemez sözler *(Mrb. 49/26). [añа, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (Hakk'ın mutlak güzelliği).

1. Gülistānda güli ḫandān iden dōst
   Aña bülbülleri nālān iden dōst *(Mrb. 54/2).[añа,-ñ -a]*

"O" işaret zamiri (Âşık).

1. Cenābuñdan erişsün **añа** te’s̲īr
   Kerem Senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/19). [añа, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (Tevhit).

1. Hüdāī’ vaḥdete baḳ kim **añа** mān̲i‘ degül kes̲ret
   Ola mı āfitāba hīç vücūdı z̲errenüñ ḥā’il *(G. 15/9). [añа, -ñ, -a]*

"O" işaret zamiri (İyilik, yardım).

1. Eylügüñ it ṣuya at bilmezse ger balıḳ **anı**
   Bilür iy dil Ālim ü Dānā olan Ḫāliḳ anı *(Mf. 28/1). [anı, -n, -ı]*

"O" işaret zamiri (İyilik, yardım).

1. Eylügüñ it ṣuya at bilmezse ger balıḳ anı
   Bilür iy dil Ālim ü Dānā olan Ḫāliḳ **anı** *(Mf. 28/2). [anı, -n, -ı]*

"O" işaret zamiri (İyilik, yardım).

1. İdüb eylügi ṣuya eyle ilḳā
   Balıḳ bilmezse bilür **anı** Mevlā *(Mf. 43/2). [anı, -n, -ı]*

"O" işaret zamiri (Gönül ülkesi).

1. Milk-i dilde her ḳaçan kim ḥākim ola mīr-i ‘aşḳ
   Māsivādan ḳurṯarur lā-büd **anı** te’s̱īr-i ‘aşḳ *(Mf. 104/2). [anı, -n, -ı]*

"O" işaret zamiri (Allah'ın bir lütfu olarak gönle gelen geçici manalar / hâller).

1. Ḳāli ḳo ḥāle ir efendi hemīn
   Anı da geçüb ol maḳāma ḳarīn *(Mf. 144/2). [anı, -n, -ı]*

"O" işaret zamiri (Marifet).

1. Bir özge ‘ilme ‘ālim ol
   Melek **anı** bilmez ola *(Koş. 8/36). [anı, -n, -ı]*

"O" işaret zamiri (Şirin / beşerî sevgili).

1. Ne **anı** ister ne bunı
   Cānum seni özler seni *(Koş. 31/11). [anı, -n, -ı]*

"O" işaret zamiri (Dünya).

1. Rūz u şeb yiter denī dünyāyı gör
   Anı ḫalḳ iden Ġanī Mevlā’yı gör *(Mrb. 15/2). [anı, -n, -ı]*

"O" işaret zamiri (Yapılması beklenen şey).

1. Ḫidmet eyle pīrüñe ṣıdḳıla sen
   Her ne kim emr ide it **anı** ḳabūl *(Kt. 9/2). [anı, -n, -ı]*

"O" işaret zamiri (Gönül).

1. Ḳodı ḥayretde ‘aşḳ **anı**
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/15). [anı, -n, -ı]*

"O" işaret zamiri (Gönül işlerinin gizlenemeyeceği).

1. ‘Aşḳ u meşk olmaz nihān **anı** bilür ḫalḳ-ı cihān
   ‘Āşıḳ-ı bī-çāreye mümkin midür iḫfā-yı ‘aşḳ *(G. 28/7). [anı, -n, -ı]*

"O" işaret zamiri (Kişinin arzulamadığı şey).

1. Gele bir nesne ki min ġayr-ı ṭaleb
   Anı Ḥaḳ’dan bilür aṣḥāb-ı edeb *(Mf. 29/2). [anı, -n, -ı]*

"O" işaret zamiri (Ahiret).

1. Varuñ niṣār eyle Mevlā yolına
   Bunda ne eylerseñ **anda** bulına *(Koş. 13/18). [anda, -n, -da]*

"O" işaret zamiri (Darü's-selâm / cennet).

1. Nebīlerle varub Dārü’s-selām’a
   Ḥaḳḳ’uñ **anda** cemālini görem mi *(Mf. 169/2). [anda, -n, -da]*

"O" işaret zamiri (Ramazan ayı).

1. **Anda** Ḳur’ān-ı ‘aẕīm itdi nüzūl
   Şehr-i ümmet buyurur aña Resūl *(Mrb. 17/5). [anda, -n, -da]*

"O" işaret zamiri (İnsanoğlu).

1. Ṭılsım olub benī-Ādemde ṣūret
   Ḳonulmış **anda** esrār-ı ḥaḳīḳat *(Mrb. 54/10). [anda, -n, -da]*

"O" işaret zamiri (İlahî güzellik).

1. **Anda** ne ḥālet bulduġuñ
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/11). [anda, -n, -da]*

"O" işaret zamiri (Hazret-i insan, insan-ı kâmil).

1. ‘Ārif ol āyīne-i insāna baḳ
   Anda ‘aks-i Ḥażret-i Raḥmān’a baḳ *(G. 14/2). [anda, -n, -da]*

"O" işaret zamiri (Dünya, maddî âlem).

1. Ḳo ḫarābāt ehlinüñ vīrānlıġın
   Anda mevdū‘ kenz-i bī-pāyāna baḳ *(G. 14/4). [anda, -n, -da]*

"O" işaret zamiri (Kelebek).

1. Görüb pervāneyi **andan** sebaḳ al
   Göyündür nār-ı ‘aşḳa per ile bāl *(Mrb. 125/13). [andan, -n, -dan]*

"O" işaret zamiri (İlahî cezbe, zevk, hâl, tecelli).

1. **Andan** içenler oldı mest
   Ayılmadı mestānesi *(Mrb. 8/3). [andan, -n, -dan]*

"O" işaret zamiri (Pervâne / kelebek).

1. Görüb pervāneyi **andan** sebaḳ al
   Göyündür nār-ı ‘ışḳa per ile bāl *(Mrb. 25/13). [andan, -n, -dan]*

“O” işaret zamiri (Karga yumurtası).

1. Dürlü ni‘metlerle itseñ terbiyet
   Zāġdur **andan** ẓuhūr iden hemān *(Kt. 17/4). [andan, -n, -dan]*

"O" işaret zamiri (Allah'a kavuşma).

1. Her kim ki maḳṣūdın bula
   Şükrin **anuñ** itmek gerek *(Mrb. 64/12). [anuñ, -n, -uñ]*

"O" işaret zamiri (Lâilâheillallah zikri).

1. Cennet **anuñla** açılur
   Mü’minlere nūr ṣaçılur *(Koş. 2/9). [anuñla, -n, -uñ, -la]*

"O" işaret zamiri (Hakk'a kavuşmanın zevki).

1. Olavuz tā **anuñla** ṣād u ḫāndan
   Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/3). [anuñla, -n, -uñ, -la]*

"O" işaret zamiri (Nefes).

1. Mesīḥā gibi dem ur ‘āṣıḳāne
   Ḥayāt irsün **anuñla** mürde cāne *(Mrb. 76/6). [anuñla, -n, -uñ, -la]*

a: “O” şahıs zamiri.

"O" şahıs zamiri (Hakk'ın hoşnut olduğu kul).

1. Ḥaḳ ‘ināyet idicek her müşkili āsān ider
   Bir ḳulından rāżī olsa **aña** çoḳ iḥsān ider *(Mf. 65/2). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Mazluma yardım eden kişi).

1. İderse bir kişi maẓlūma nuṣret
   Maḳām olur **aña** gülzār-ı cennet *(Mf. 53/2). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Manevî makamlara eren âşık).

1. Şol ṭālib-i ṣādıḳda kim ḥubb-ı Ḫudā ġālib olur
   Ol vāṣıl-ı Ḥażret olub manṣıb **aña** ṭālib olur *(Mf. 85/2). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Günahlarından tevbe eden kişi).

1. Eger bir kimse ṣıdḳıla derūndan itse istiġfār
   Umaruz maġfiret ide **aña** ol Ḥażret-i Ġaffār *(Mf. 63/2). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Âşık-ı sâdık).

1. Şol ‘āşıḳ-ı ṣādıḳda kim terk-i sivādan tāc ola
   Ol ḳaṣr-ı ḳurba irişüb ‘ālem **añа** muḥtāc ola *(Mf. 150/2). [añа, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Sâlik).

1. Sālike olursa tevfīḳüñ refīḳ
   Lā-cerem āsān olur **añа** ṭarīḳ *(Mf. 192/2). [añа, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Bir ‘āşıḳ irişse saña
   Ol ‘ıyd-ı ekberdür **añа** *(Koş. 18/22). [añа, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Sâlik).

1. Hüdāī’ kim bula nūr-ı Ḫudā’yı
   Maḳām olur **añа** vaḥdet sarayı *(Koş. 50/18). [añа, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (İnsan).

1. Yaz olsa ṣoġuḳ ister ḳışın ışṣı
   Meger kim nefs ider **añа** teḳāżī *(Kt. 20/2). [añа, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (İnsan).

1. Ġālib olsa kişide ḥubb-ı Ḥabīb-i medenī
   Ẕerrece gelmez **añа** zīnet-i dünyā-yı denī *(N. 19/2). [añа, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Uzun ömür verilen insan).

1. Ger virilse bir kişiye ‘ömr-i Nūḥ
   Ḥāṣıl olsa **añа** envā‘-ı fütūḥ *(M. 6/2). [añа, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Ḳoma Hüdāī'yi ġarīb
   Vaṣluñ **aña** eyle naṣīb *(Mhm. 1/22). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Hz. Muhammed).

1. Māh-ı mübārekdür gelen
   Ḥaḳ'dan **aña** biñ biñ selām *(Mrb. 5/15). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (İnsan).

1. Yardum eyle **aña** iy Rabb-ı ḳadīr
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/11). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Kul, insan).

1. Açılurdı **aña** ebvāb-ı vuṣūl
   Nefs elinden n'idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/11). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Şu kim sebḳ itdi senden **aña** ḥüsnā
   Sa'ādetden ol aldı ḥaẓẓ-ı evfā *(Mrb. 56/5). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. **Aña** vāṣıl-durur eşyā' muḥaḳḳaḳ
   Velī maḥcūb olan bilmez viṣāli *(Mrb. 86/7). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Eyle **aña** gülşen-i vaṣluñ naṣīb
   Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/15). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Odur iden bizi iḥyā

Aña çok şükr-i bī-pāyān *(Mrb. 124/12). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Ḥayāt irsün **aña** būy-ı beḳādan
   Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/15). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Ger Hüdāī' faẕluña ola ḳarīn
   Ḳadre erişür **aña** yeter hemīn *(Mrb. 18/18). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (İnsan-ı kâmil).

1. Şuhūdında olıcaḳ kişi kāmil
   Aña hem dīn ü hem īmān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/12). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Cihānı gezse ser-tā-ser
   Görünmez **aña** baḥr ü ber *(Mrb. 49/10). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Bu 'izzet **aña** yiter
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/19). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (İnsan).

1. Bir avuc ḫāki insān eyleyen sen
   Aña yolları āsān eyleyen sen *(Mrb. 113/14). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Hz. Peygamberin "Ölmeden önce ölünüz" tavsiyesini tutan).

1. Olan bu neşye-i dünyāda mūtū rāhına sālik
   Olubdur küllü şey'in hāliküñ sırrı **aña** ḥāṣıl *(G. 18/6). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Kul).

1. Dü ‘ālemde sa‘ādet ol ḳuluñdur
   Ki ola Ḥaḳ’dan ‘ināyet **aña** her-gāh *(G. 32/12). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (İnsan).

1. Hem itdüñ **aña** taḥmīl-i emānet
   Ola tā bāde-nūş-ı bezm-i vaḥdet *(M. 1/9). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Hazret-i insan, insan-ı kâmil).

1. Anuñ ḥaḳḳı ki itdüñ **aña** i‘ṭā
   Maḳām-ı Ḳābe ḳavseyni ev-ednā *(M. 1/13). [anuñ, -n, -uñ]*

"O" şahıs zamiri (İnsan-ı kâmil).

1. Terkīb olundı çünki hevā ḫāk ü nār ü āb
   İnsān-ı kāmil oldı **aña** ref‘ olub ḥicāb *(G. 25/2). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Hakk'ı arzulayan âşık).

1. Ḫullet ki nārı nūr ide berd ü selām olur
   ‘Āşıḳ ki ṣādıḳ ola **aña** ‘aẕb olur ‘aẕāb *(G. 25/4). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Çekmeyince erba‘īni rüzgār
   Aña yüz göstermemişdür nev-bahār *(Mf. 11/2). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Nice yüz biñ ḥamd ü şükürler **aña**
   Andan olur çünki her derde devā *(Mf. 47/1). [aña, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Olsun **añа** nice biñ ḥamd ü s̲enā
   Kim bize dā'im işi luṭf u 'aṭā' *(Mf. 48/1). [añа, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Karga).

1. Beyża-i zāġı ḳoyub ṭā'ūs-ı ḳudsüñ altına
   Cennetü'l-me'vā içinde **añа** yapsañ āşiyān *(Kt. 18/2). [añа, -ñ, -a]*

"O" şahıs zamiri (Hak).

1. Bal dimekle ṭatlu olmaz bu dehān
   Yüri **anı** ṭatmaġa sa'y it hemān *(Mf. 20/2). [anı, -n, -ı]*

"O" şahıs zamiri (Karga).

1. Terbiyet itseñ **anı** envā'-ı ni'metle begüm
   Zāġdur ancaḳ yene andan ẓuhūr iden hemān *(Kt. 18/3). [anı, -n, -ı]*

"O" şahıs zamiri (Hz. Muhammed).

1. **Anı** ri'āyet idegör
   Eyle hevālardan ḥaz̲er *(G. 34/9). [anı, -n, -ı]*

"O" şahıs zamiri (Hak yoluna hizmet eden kul).

1. Ḥaḳ yolında çalışursa bir kişi
   Anı żayi' eylemez Ḳādir Ḫudā *(G. 36/4). [anı, -n, -ı]*

"O" şahıs zamiri (İnsan).

1. **Anı** tekmīl iden ancaḳ yene senden ʿināyetdür
   Ḫudāyā bir avuc ḫāküñ saña lāyıḳ nesi ola *(G. 1/6). [anı, -n, -ı]*

"O" şahıs zamiri (Hakk'ın birliğini inkar eden câhil).

1. Şu nādān kim idübdür ḥaşrı inkār
   Anı ilzām ider evrāḳ u eşcār *(Mrb. 88/14). [anı, -n, -ı]*

"O" şahıs zamiri (Hz. Muhammed).

1. Gelsün şefā‘at isteyen
   Bulsun ṣafā **anı** seven *(Mrb. 82/6). [anı, -n, -ı]*

"O" şahıs zamiri (Hz. Muhammed).

1. **Anı** Hüdāī’ kim sever
   Maṭlūba bulmuşdur ẓafer *(Mrb. 82/17). [anı, -n, -ı]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. İy Hüdāī’ cānānı
   İste bulsun cān **anı** *(Koş. 10/18). [anı, -n, -ı]*

"O" şahıs zamiri (Sâlik).

1. Cür‘a-i cām-ı maḥabbetden ki kim nūş eyleye
   Anı ol ẕevḳ ü ṣafā ḥayrān u medhūş eyleye *(Mf. 156/2). [anı, -n, -ı]*

"O" şahıs zamiri (Nefsanî arzu, istekleri yok eden kişi).

1. Şu kim nefsi hevāsını gidermiş
   Hevā-yı Ḥaḳ **anı** tesḫīr idermiş *(Mf. 97/2). [anı, -n, -ı]*

"O" şahıs zamiri (Hüdâyî).

1. Ger Hüdāī’ ġarībe olsa naẓar
   Ḳalmaya hem sivādan̲ **anda** es̲er *(Mhm. 4/12). [anda, -n, -da]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Nice yüz biñ ḥamd ü şükürler aña
   Andan olur çünki her derde devā *(Mf. 47/2). [andan, -n, -dan]*

"O" şahıs zamiri (Elest bezminde Hakk'ın büyüklüğünü kabul eden ruh / kişi).

1. Kim ki ezel didi belā
   Andan ırağ oldı belā' *(Mrb. 33/18). [andan, -n, -dan]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Anuñ fażlıyla devr eyler felekler
   Żiyāyı **andan** alur mihr eger māh *(G. 32/6). [andan, -n, -dan]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Ḥubb-ı dünyā ile keyd-i nefse kim olsa esīr
   Ḥaḳḳ'a yüz ṭutsun yene **andan** olur derde devā *(G. 35/8).[andan, -n, -dan]*

"O" şahıs zamiri (Karga yumurtası).

1. Terbiyet itseñ anı envā'-ı ni'metle begüm
   Zāġdur ancaḳ yene **andan** ẓuhūr iden hemān *(Kt. 18/4). [andan, -n, -dan]*

"O" şahıs zamiri (Bahil, cimri, pinti).

1. Buḫlü terk eyle baḫīlüñ yiridür nār-ı caḥīm
   Hem refīḳi olısardur **anuñ** İblīs-i racīm *(Mf. 34/2). [anuñ, -n, -uñ]*

"O" şahıs zamiri (Hakk'a yönelen mümin).

1. Ṣafā-yı bāl ile Ḥaḳḳ'a teveccüh itse bir kişi
   Murādına olur vāṣıl tamām olur **anuñ** işi *(Mf. 163/2). [anuñ, -n, -uñ]*

"O"şahıs zamiri (insan-ı kâmil).

1. Ḥaḳḳ **anuñ** emrin tedbīr eyledi

Ẕikr ü tesbīḥ ile ta‘mīr eyledi *(M. 5/3). [anuñ, -n, -uñ]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Bir ḳul Efendi’den olıcaḳ ıraḳ
   Cānına te’s̲īr ider **anuñ** firāḳ *(Mrb. 95/10). [anuñ, -n, -uñ]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. **Anuñ** ḥükmündedür dünyā vü ‘uḳbā
   Yed-i ḳudretdedür ednā vü a‘lā *(Mrb. 106/9). [anuñ, -n, -uñ]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Mevcūd O’dur vücūdı ola **anuñ** ḥaḳīḳī
   Yoḫsa vücūd-ı zā’il bir vehm-i bāṭıl ancaḳ *(G. 16/3). [anuñ, -n, -uñ]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Sermāye-i sa‘ādet Ḥaḳ’dan ‘ināyet ancaḳ
   Varlıḳ taṣarruf **anuñ** ġayrısı ālet ancaḳ *(G. 20/2). [anuñ, -n, -uñ]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. **Anuñ** fażlıyla devr eyler felekler
   Żiyāyı andan alur mihr eger māh *(G. 32/5). [anuñ, -n, -uñ]*

"O" şahıs zamiri (Hazret-i insan, insan-ı kâmil).

1. **Anuñ** ḥaḳḳı ki itdüñ aña i‘ṭā
   Maḳām-ı Ḳābe ḳavseyni ev-ednā *(M. 1/13). [anuñ, -n, -uñ]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Dünyā **anuñ** ‘uḳbā **anuñ**
   Yoḳ ġayrıdan nef‘ ü żarar *(G. 34/15). [anuñ, -n, -uñ]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Dünyā anuñ ‘uḳbā **anuñ**
   Yoḳ ġayrıdan nef‘ ü żarar *(G. 34/15). [anuñ, -n, -uñ]*

āb-ı ḥayāt: *Ölümsüzlük suyu.* ||| *[tas.] Hakk'ın ledün ilmi, marifet bilgisi.* (Pala, 1995 s. 15; Ögke, 2018, s. 194)

1. Bu ḳāleb-i ẓulmānīde taḥṣīl idegör nūr-ı ẕāt
   ‘Ārif bu ma‘nāyı bilür ẓulmetdedür **āb-ı ḥayāt** *(Mf. 54/2).[āb-ı ḥayāt]*
2. Ḫıżır gibi **āb-ı ḥayāt** içelüm
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/15). [āb-ı ḥayāt]*
3. **Āb-ı ḥayātı** içegör
   Enhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 79/3). [āb-ı ḥayāt, -ı]*
4. İy Hüdāī’ dōstdan yaña uçuban
   Ḳana ḳana **āb-ı ḥayāt** içüben *(Koş. 6/18). [āb-ı ḥayāt]*

āb-ı raḥmet:

āb-ı raḥmet: *Rahmet suyu.* ||| *Yağmur.*

1. Ṣaçıldı **āb-ı raḥmet** kā’ināta
   Ḥayāt irişdi eşcār ü nebāta *(Mrb. 115/5).[āb-ı raḥmet]*

āb-ı raḥmet: *Rahmet suyu.* ||| *[tas.] Hakk'ın rahmetinden olan cemâl tecellileri.*

1. Efendi **āb-ı raḥmet** ṣac
   Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/3). [āb-ı raḥmet]*

‘abā: *Yünden yapılmış basitçe kumaş.* (Sami, 1996, s. 925)

1. Begenmeyen kişi bunda **‘abāyı**
   Bir gün olur bu ḫalḳuñ ḫāk-pāyı *(Koş. 40/5). [‘abāyı, -y, -ı]*

ābād eyle-: *Bayındır duruma getirmek, şenlendirmek, zevklendirmek.*

1. ‘İbādı eyleyüb īcād
   Ḳulūbı eyleyüb ābād *(Mrb. 22/14). [ābād eyle, -y, -üb]*

<u>ābād it-:</u> *Bayındır duruma getirmek, şenlendirmek, zevklendirmek.*

1. Göñül ḳaṣrın ide luṭfıla ābād
   El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/7). [ābād it, -e]*
2. İy bu göñlüm şehrini biñ luṭfıla **ābād iden**
   On sekiz biñ ‘ālemi bir emrile īcād iden *(G. 8/1). [ābād it, -en]*
3. Vücūd iḳlīmini īcād iden dōst
   Dil ü cān mülküni **ābād iden** dōst *(G. 33/2). [ābād it, -en]*

<u>ābād ol-:</u> *Bayındır hâle gelmek, şenlenmek, coşmak.*

1. Şu kim meyl eylemez cāha
   Dil ü cānı olur ābād *(Mrb. 75/20). [ābād ol, -ur]*

‘<u>abd:</u> *Kul, insan.*

1. Ḳanı saña lāyıḳ ‘amel
   ‘Abdüñ işi sehv ü zelel *(Mhm. 1/18). [‘abdüñ, -üñ]*
2. **‘Abdüñ** işi cürm ü ḳuṣūr
   ‘Afvüñ umaruz yā Ġafūr *(Mrb. 99/17). [‘abdüñ, -üñ]*

‘<u>abd-i gedā:</u> *Fakir kul. ǁ [tas.] Hakk'a ermek dileyen âşık.*

1. Faż̈l ü iḥsānından iy Ḳādir Ḫudā
   İrse maṭlūba ne var **‘abd-i gedā** *(Mf. 194/2). [‘abd-i gedā]*

‘<u>abd-i şekūr:</u> *Şükreden kul.*

1. İy Hüdāī’ olagör **‘abd-i şekūr**
   Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/19). [‘abd-i şekūr]*

‘abd-i ża‘īf: *Âciz kul.* ‖ *[tas.] Âşık.*

1. Yüz sürüb dergāhuña **‘abd-i ża‘īf**
   Luṭf ile iḥsānuñ ister iy Kerīm *(Kt. 16/1). [‘abd-i ża‘īf]*

‘ābid: *Allah'a ibadet eden kul.*

1. Eger ḳā’im eger kā‘id
   Eger zāhid eger **‘ābid** *(Mrb. 24/42). [‘ābid]*

ac-: bkz. aç- / ac-:

‘aceb:

‘aceb: *Şaşırtıcı, acayip.* (Sami, 1996, s. 928)

1. **‘Acebdür** ḥikmet-i Mevlā
   Kimi ednā kimi a‘lā *(Mrb. 75/13). [acebdür, -dür]*
2. ‘Ālem **‘aceb** ḥikmetdürür
   Keşretdeki vaḥdetdürür *(Mrb. 85/17). [‘aceb]*
3. Ḥükm-i Ḳur’ān’la ‘āmil olmaḳ **‘aceb** sa‘ādetdür
   Ḥubb-ı dilden zā’il olmaḳ **‘aceb** şeḳāvetdür *(Mf. 88/1). [‘aceb]*
4. Diller **‘aceb** ḥayrān olur
   Esrār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/1). [‘aceb]*
5. Ezel bezmindeki sāḳī
   ‘Aceb mest itdi ‘uşşāḳı *(Koş. 25/18). [‘aceb]*
6. **‘Aceb** ḥālet ‘aceb sırdur
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/27). [‘aceb]*
7. Gösterüb keşretde vaḥdet sırrını
   Bir **‘aceb** terkīb idübdür çārdan *(G. 21/12). [‘aceb]*
8. Ḳula lāyıḳ olan ‘ibādet imiş
   Ḫidmet-i Ḥaḳ **‘aceb** sa‘ādet imiş *(Mrb. 74/2). [‘aceb]*
9. Hümā-yı dil ḳarār itmez

‘Aceb telvīni var ancaḳ *(Mrb. 51/2). [‘aceb]*

‘aceb: *Acaba.* (Sami, 1996, s. 925)

1. Ḳābe ḳavseyn ma‘nāsından ṭuyuban
   ‘Aceb sırr-ı Ev-ednā’ya irem mi *(Koş. 6/16). [‘aceb]*
2. Faẓl u iḥsānı Ḥaḳ’uñ iḥsāya ḳābil mi **‘aceb**
   ‘Add içün cem‘ olsa ger ins ü melek şāh ü gedā *(G. 35/3). [‘aceb]*
3. Saña uşlanmaḳ ola mı ki **‘aceb**
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/7). [‘aceb]*
4. İḥṣā’ya ḳābil mi **‘aceb**
   El-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm *(Mrb. 110/11). [‘aceb]*
5. Nedendür berr ü baḥr u kūh u ṣaḥrā’
   ‘Aceb bu yollar u beller nedendür *(Mrb. 26/20). [‘aceb]*
6. Ḳabri añar mısın **‘aceb**
   Ṭopraḳ olub batsañ gerek *(Mrb. 62/7). [‘aceb]*
7. **‘Aceb** nice ola yā Rab
   Ḥālüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/11). [‘aceb]*
8. Ġaflet ile nic’olur ḥālüñ **‘aceb**
   Rāzıḳ’uñ in‘āmına şükr idegör *(Mrb. 117/11). [‘aceb]*
9. **‘Aceb** bu nevm-i ġafletden gözüñ açub uyanduñ mı
   Bu fānī ‘ālemüñ ẕevḳ ü ṣafāsından uṣanduñ mı *(N. 17/1). [‘aceb]*

‘aceb: *Acaba.* Ⅲ *(soru eki olumsuz anlamlandırıldığında) “Fakat, ama”.*

1. Devlet-i dünyā içün çekdüñ emek
   Ṣıḥḥatüñ ḳadrüni bildüñ mi **‘aceb** *(Mf. 52/2). [‘aceb]*
2. Ḥükm-i Ḳur’ān’la ‘āmil olmaḳ ‘aceb sa‘ādetdür
   Ḥubb-ı dilden zā’il olmaḳ **‘aceb** şeḳāvetdür *(Mf. 88/2). [‘aceb]*
3. İḥṣā’ya ḳābil mi **‘aceb**
   Çoḳ çoḳ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/11). [‘aceb]*

‘aceb: *Acaba.* Ⅲ *(soru eki olumsuz anlamlandırıldığında) “Kesinlikle, asla”.*

1. Ṣıḥḥat-ı ebdān ile īmān-ı kāmil var iken
   Tāc ü taḫt ister mi Mevlā'dan **'aceb** 'āḳil olan *(Kt. 21/2). ['aceb]*

'aceb mi: *Şaşılır mı, garipsenecek bir şey mi.*

1. Ḥabīb-i Ḫudā'sın sivādan ne ġam
   Güneşden ṣakınsa **'aceb mi** ġamām *(G. 24/6). ['aceb mi]*
2. **'Aceb mi** Ka'beden eşref olursa kāmilüñ ḳalbi
   Bunı cān ile işġā it efendi ḳavl-i ṣādıḳdur *(Kt. 15/1). ['aceb mi]*

'āciz:

'āciz: *Güçsüz, kudretsiz, zayıf, zavallı.*

1. Bu **'āciz** ḳullarına Rabb-i Kādir
   'İnāyet ide ḳuvvetler vireydi *(Kt. 14/1). ['āciz]*
2. Ḳullaruñ **'ācizdürür** ḳudret senüñ
   Ḳıl meded kim ḥavl ile ḳuvvet senüñ *(Mrb. 66/5). ['ācizdürür, -dürür]*

'āciz: *Güçsüzlük, acizlik, zayıflık.*

1. '**Ācizden** ġayrı niye ḳādir olurmış insān
   Ḫāliḳ'uñ ni'metine ḥamd ü senā eyleyelüm *(Mrb. 101/7). ['acizden, -den]*

aç- / ac-:

aç-: *Nasip etmek, bahşetmek.*

1. Luṭf ile iḥsānuñ ebvābını **ac**
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/1). [ac]*
2. Bize vuṣlat ḳapusın **ac**
   Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/1). [ac]*

aç-: *Aşmak, geçmek.*

1. Açub muḥabbet yolların
   Meydān iderler Hū ile *(Koş. 3/11). [açub, -ub]*

aç-: *Arındırmak, temizlemek.*

1. Açub göñüller pāsını
   Ḫandān iderler Hū ile *(Koş. 3/23). [açub, -ub]*

aç-: *Kazanmak, fethetmek.*

1. Cenneti bunda **açarlar**
   Ṭurma kapuyı uragör *(Koş. 7/23). [açarlar, -ar, -lar]*

aç-: *Çalışır, işler duruma getirmek.*

1. Cenābuñdan yaña döndür yüzüni
   Uyar ġafletden **aç** göñül gözini *(Mrb. 11/15). [aç]*
2. Meded irüb **açalum** mı
   Yolum diyü aġlar var mı *(Koş. 46/15). [açalum, -alum]*

aç: *İhtiyaç sahibi.* ‖ *[tas.] Ruhun manen ihtiyaç durumunda olması, beslenememesi.*

1. Ḫān-ı vaṣla ṭoyur **aç** olmayalum
   Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/3). [aç]*

aç ḳal-: *Yoksullaşmak, geçim zorluğu çekmek.*

Kalıp ifade: *Deyim*

1. Ṣaḳın **aç ḳalurum** ṣanma hey insān
   Hemān şükr ide gör ni‘met firāvān *(Mf. 145/1). [aç ḳal, -ur, -um]*

açıl-:

açıl-: *Aralanmak, açık hâle gelmek.*

1. Ger nesīm-i raḥmetüñ ide hübūb
   Açılur ebvāb-ı cennāt-ı ḳulūb *(Mrb. 55/10). [açılur, -ur]*
2. **Açılurdı** aña ebvāb-ı vuṣūl
   Nefs elinden n'idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/11). [açılurdı, -ur, -dı]*

açıl-: *Çiçeklenmek.* ||| *Ortaya çıkmak, zuhûr etmek, tecelli etmek.*

1. Tāze tāze dōst gülleri
   Açılsun aṣlā ṣolmasun *(Koş. 25/2). [açılsun, -sun]*
2. **Açılsa** ma'nā gülleri
   Şevḳ eylese bülbülleri *(Mrb. 44/13). [açılsa, -sa]*

açıl-: *Çiçeklenmek.*

1. Seḥerden **açılan** güller nedendür
   Öten şūrīde bülbüller nedendür *(Mrb. 26/1). [açılan, -an]*
2. Bahār oldı yene **açıldı** güller
   Murāda bülbül irdügi zamāndur *(Mrb. 115/1). [açıldı, -dı]*
3. Seḥerde **açılan** güller
   Öten şūrīde bülbüller *(Mrb. 24/9). [açılan, -an]*
4. **Açılalum** güller ile
   Ötelüm bülbüller ile *(Koş. 2/13). [açılalum, -alum]*

açıl-: *Kazanılmak, fethedilmek.*

1. Cennet anuñla **açılur**
   Mü'minlere nūr ṣaçılur *(Koş. 2/9). [açılur, -ur]*

açıl-: *Başlamak.*

1. **Açıldı** çün bezm-i elest
   Devr eyledi peymānesi *(Mrb. 8/1). [açıldı, -dı]*

açıl-: *Düğümlü ve karışık hâlden çıkmak, çözülmek.*

1. ‘İnāyet it **açılsun** ṭoġrı yollar
   İy Allāh’um saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/7). [açılsun, -sun]*
2. Ẓulmānī nūrānī ḥicāb
   Açılsun olsun feṭḥ-i bāb *(Mrb. 32/6). [açılsun, -sun]*
3. Ṭut elüm luṭf eyle **açıvir** yolum
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/19). [açıvir]*

açıl-: *Gözükmek, zâhir olmak, âşikâr olmak, sır olmaktan çıkmak.*

1. Geçilse vādī-i miḥnet
   Açılsa ‘ālem-i rāḥat *(Mrb. 73/14). [açılsa, -sa]*
2. Mevce gelüb baḥr-ı kerem
   Açıldı ebvāb-ı ni‘am *(Mrb. 111/6). [açıldı, -dı]*
3. Ref‘ it ḥicābı luṭf idüb enāniyeti gider
   Ġayb-i ḥaḳīḳat **açıla** tā ola feṭḥ-i bāb *(G. 25/12). [açıla, -a]*
4. **Açılsa ‘**ālem-i vaḥdet
   Dürülse defter-i fürḳat *(Mrb. 69/5). [açılsa, -sa]*

açıl-: *Lâyık görülmek, nasip edilmek.*

1. Kimine ḳapu **açılmaz**
   Kimi geçer gider ilmez *(Mrb. 24/29). [açılmaz, -maz]*

<u>açıvir-:</u> *Düğümlü ve karışık hâlden çıkarmak, çözmek, tıkanıklığı gidermek.*

1. **Açıvir** luṭf eyle ṭoġrı yoluñı
   Allāh’um Allāh’um güzel Allāh’um *(Koş. 21/1). [açıvir]*
2. **Açıvir ‘**uşşāḳa ṭoġrı yollaruñ
   Sen ‘ināyet eyle Allāh’um meded *(Mrb. 108/1). [açıvir]*
3. Ger **açıvirmezseñ** yolı
   Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/7). [açıvirmezseñ, -mez, -se, -ñ]*

<u>açuḳ:</u>

açuḳ: *Müsait, hazır, uygun, serbest.*

1. Luṭfuñ keremüñ çoḳdur
   Dā'im ḳapuñ **açuḳdur** *(Koş. 42/10). [açuḳdur, -dur]*
2. Ḳuluñ günāhından raḥmetüñ çoḳdur
   Ṭoġrulub gelene ḳapuñ **açuḳdur** *(Koş. 5/18). [açuḳdur, -dur]*

açuḳ: *Geniş, sınırsız.*

1. Senüñ ḫōd raḥmetüñ çoḳdur
   Bāb-ı iḥsānuñ **açuḳdur** *(Koş. 54/10). [açuḳdur, -dur]*

<u>ad:</u>

ad: *İsim, ad.*

1. Yirüñ **adı** anuñ içün oldı yir
   Kendü besler ḫalḳı āḫīr kendü yir *(Mf. 72/1). [adı, -ı]*

ad: *İsim, sıfat.*

1. Aduñ Raḥmān Raḥīm'dür
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/11). [aduñ, -uñ]*
2. Sen s̲emme vechu'llāh didüñ hem ẓāhir ü bāṭın **aduñ**
   Geh gösterüb gāh gizledüñ 'aḳlı odur ḥayrān iden *(G. 6/3). [aduñ,-uñ]*
3. Şol güzel **aduñ** içün
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/39). [aduñ, -uñ]*

ad: *Nâm, şân, şöhret.*

1. Nefse uyub rāh-ı Ḥaḳ'dan ṭaşra çıḳmaḳ yol mıdur
   Kibr ü 'ucb ile **aduñ** dervīşe ṭakmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/2). [aduñ, -uñ]*

‘adāvet: *Düşmanlık, haddi aşma.*

1. Bir ḳapunuñ ḳulları bir erüñ oġulları
   Birbirine şer ṣanub buġż u **‘adāvet** neden *(G. 38/6). [‘adāvet]*

‘add: *Sayma, hesaplama.*

1. Faż̈l u iḥsānı Ḥaḳ’uñ iḥsāya ḳābil mi ‘aceb
   ‘Add içün cem‘ olsa ger ins ü melek şāh ü gedā *(G. 35/4). [‘add]*

‘add eyle-: *Saymak, hesaplamak.*

1. **‘Add eylese** na‘māñı ḳul
   Ḳābil degül iḥṣā’ya ol *(Mrb. 84/17). [‘add eyle, -se]*

‘add ol-: *Saymak, hesaplamak.*

1. Cem‘ olsa ger Rūm u ‘Arab
   ‘Add olmaġa in‘ām-ı Rab *(Mrb. 102/10). [‘add ol, -maġ, -a]*

‘add olun-: *Sayılmak, hesaplanmak.*

1. ‘İbāda faż̈l u cūduñ **‘addolunmaz**
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/3). [‘add olun, -maz]*
2. **‘Addolunmaz** raḥmetüñ key çoḳ-durur
   Sen ‘ināyet eyle Allāh’um meded *(Mrb. 108/15). [‘addolunmaz, -maz]*

‘aded: *Sayı.*

1. Yoḳ luṭfuña ḥadd ü **‘aded**
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/27). [‘aded]*

‘adem:

‘adem: *Hiçlik, yokluk.* ||| *[tas.] Hak dışındaki mümkün vücuda sahip her şey / mâsivâ.* (Uludağ, 2016, s. 22)

1. Vücūda ir ne istersin **‘ademden**
   Gel Allāh’a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/7). [‘ademden, -den]*
2. Ḫudāyā ne ṣudūr ide **‘ademden**
   Ṣafā mı bite toḫm-ı derd ü ġamdan *(Mrb. 47/9). [‘ademden, -den]*
3. Ḳuṣūra baḳma iy Mevlā
   ‘Ademden ne ṣudūr ide *(Mrb. 73/12). [‘ademden, -den]*
4. Vücūd iy dil **‘ademden** yeg
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/15). [‘ademden, -den]*

‘adem: *Hiçlik, yokluk.* ||| *[tas.] Hakk'ın mahiyeti bilinemeyen mutlak hakikati / zâtı*. (Ceylan, 2011, s. 184)

1. **Ademden** geldi her biri vücūda
   Müsebbiḥ hem ḳıyām eyler sücūda *(Mrb. 115/9). [ademden, -den]*

<u>ādem:</u>

Ādem: *Semavî kitaplara göre ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem.*

1. Ḳamunuñ aṣlı ḫōd **Ādem’le** Ḥavvā
   Ya niçün ba‘żı ednā ba‘żı a‘lā *(Mrb. 26/33). [Âdem’le, -le]*
2. **Ādem** ü Ḥavvā cennetden
   Ayru düşdiler ni‘metden *(Koş. 27/5). [Âdem]*
3. Daḫı **Ādem** ḫalḳ olmadın
   Sen sulṭāna ḳul eyledi *(Koş. 37/3). [Âdem]*
4. Ḳanı **Ādem** ḳanı Ḥavvā
   Ḳanı Muḥammed Muṣṭafā *(Koş. 48/5). [Âdem]*

ādem: *Kul, insan.*

1. Aġlatmasun mı **ādemi**

İy māh-ı ġufrān elvedā‘ *(Mrb. 121/3). [ādemi, -i]*

ādem: *Kul, insan.* ||| *[tas.] Hakk'ın sıfatlarıyla vasıflanmış insan-ı kâmil.* (KL., http://lugatim.com/s/adem, erişim tarihi: 19.09.2020)

1. Cihānda **ādem** olanda ġam olmaz
   Anuñçün pür-ġam olan **ādem** olmaz *(Mf. 95/1). [ādem]*

Ādem dahi mā' vü tīn içre ṭururken nebī idüñ: *"Âdem daha su ve çamur içinde iken (henüz yaratılmamışken) ben nebi idim." meâlli hadisine telmih.* (Krş., Aclûnî, 1352, s. II/136; Bursevî, 2007, s. 223)

Kalıp ifade: *Hadis.*

1. Nebī idüñ dahi Ādem ṭururken mā' vü tīn içre
   İmām-ı enbiyā olsañ revādur yā Resūla'llah *(G. 3/3). [Âdem dahi mā' vü tīn içre ṭururken nebī idüñ]*

ādem-i ḳalb: *İnsan kalbi.* ||| *[tas.] Hakk'ın tecelligâhı olan gönül latifesi.*

1. **Ādem-i ḳalb** olduġına maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳ
   Secde-i şükr eylemezseñ ‘ayn-ı şeyṭānlıḳ budur *(G. 9/5). [ādem-i ḳalb]*

ādemi ṣūretinde ḫalḳ eyle-: *"Allah Âdem'i kendi sûretinde yarattı" hadisine telmih.* (Ayrıntılı bilgi için, bkz., Çiftci, 2014, s. 1-20)

Kalıp ifade: *Hadis.*

1. Ṣūretinde Ādemi ḫalḳ eyleyen
   Şibh ü mi̱sli olmayan Sulṭān'a baḳ *(G. 14/5). [ādemi ṣūretinde ḫalḳ eyle, -y, -en]*

‘ādet:

‘ādet: *Herkes tarafından uygulanan hâl, usul.*

1. El eli yur **‘ādet** üzre bu iki el yüzi yur
   Ba‘zı ba‘zına sebeb ḳomış müdebbir-i umūr *(Mf. 73/1). [‘ādet]*

‘ādet: *[tas.] Kulluğun ihlastan uzak ve şeklî yapılması.* (Vanlı, 2017, s. 158)

1. Niçe bir **‘ādet** ü bid‘at
   Niçe bir fānīye raġbet *(Koş. 49/17). [‘ādet]*
2. **‘Ādet** ü bid‘at niçe bir
   Zīnet ü şöhret niçe bir *(Koş. 29/29). [‘ādet]*
3. Niçe bir **‘ādet** ü bid‘at niçe bir
   Nefs-i şirrīre iṭā‘at niçe bir *(Mhm. 2/3). [‘ādet,*
4. Bu **‘ādet** ü bid‘at nedür
   Bu şöhret ü zīnet nedür *(Mrb. 40/5). [‘ādet]*
5. Niçe bir bu resm ü **‘ādet** niçe bir
   Niçe bir iẓhār-ı bid‘at niçe bir *(Mrb. 90/5). [‘ādet]*
6. Sünnet-i faḫr-i Rusūl oldı çü ḫayr-ı sübül
   Mesleki taḥvīl idüb **‘ādet** ü bid‘at neden *(G. 38/16). [‘ādet]*

‘ādet: *Alışkanlık, tavır.*

1. **‘Ādetüñ** dā’im iḥsāndur
   Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/7). [‘ādetüñ, -üñ]*

‘<u>ādet idin-:</u> *Huy ve alışkanlık hâline getirmek.*

1. **‘Ādet idinme** ṭoḳluġı
   Vaḥdetde ol ḳo çoḳluġı *(Mrb. 62/17). [‘ādet idin, -(me)]*

‘<u>adl ü dād eyle-:</u> *Doğru ve adil davranmak.*

1. Bā‘is-i ıṣlāḥ-ı ‘ālem Ḥażret-i Sulṭān Murād
   Devletiyle eyleyüb dā’im cihānda ‘adl ü dād *(Mf. 196/2). [‘adl ü dād eyle, -y, -üb]*

<u>adum at-:</u> *Hamle yapmak, teşebbüste bulunmak, yönelmek.*

***Kalıp ifade**: Deyim.*

1. Nefsümüzle biz bir iş idemezüz
   Senden yaña bir **adum adamazuz** *(Koş. 19/14). [adum at, -amaz, -uz]*

adumı at-: *Hamle yapmak, teşebbüste bulunmak, yönelmek.*

***Kalıp ifade**: Deyim.*

1. Adumı dōstdan yaña
   Adalum şimdengirü *(Koş. 10/2). [adumı at, -alum]*

āfāḳ: *Ufuklar, her taraf.* ||| *[tas.] Nesneler âlemi, dünya.* (Uludağ, 2016, s. 24)

1. Şevḳ ile bülbüller öte
   Āvāzı **āfāḳı** ṭuta *(Mrb. 1/14). [āfāḳı, -ı]*
2. Gel enfüs ü **āfāḳa** baḳ
   Ḥaḳḳ'ı bulan 'uşşāḳa baḳ *(Mrb. 35/9). [āfāḳa, -a]*
3. Kim ne virmiş enfüs ü **āfāḳa** gör
   Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/3). [āfāḳa, -a]*
4. **Āfāḳa** düşdi ġulġule
   Fāş oldı hūy ü hāy-ı 'aşḳ *(Mrb. 34/15). [āfāḳa, -a]*

āfitāb:

āfitāb: *Güneş.*

1. Vaṣluñ hevāsına gezer āvāre ebr ü bād
   Pervāne şem'-i 'aşḳuña eflāk döner hem **āfitāb** *(G. 25/8). [āfitāb]*
2. Hüdāī' vaḥdete baḳ kim aña māni' degül kesret
   Ola mı **āfitāba** hīç vücūdı zerrenüñ ḥā'il *(G. 15/10). [āfitāba, -a]*

āfitāb: *Güneş.* ||| *[tas.] Mutlak hakikat olan ve mahlûkata can veren Allah.* (Ögke, 2018, s. 121)

1. **Āfitābum** bir hilāl-ebrū ḳuluñdur māh-ı nev
   Āsumān şeh-nişīnüñdür sipihridür nişān *(G. 40/5). [āfitābum, -um]*
2. Geçür ẕerrātı irgür **āfitāba**
   Efendi ḳaṭreden deryāya irgür *(Mrb. 37/19). [āfitāba, -a]*

‘<u>āfiyetler:</u> *Gönül huzuruna kavuşmak ve musibetten selamette olmak için söylenen bir iyi niyet ifadesi.*

Kalıp ifade: *Dua.*

1. **‘Āfiyetler** cām-ı ‘aşḳı nūş iden ‘āşıḳlara
   Vuṣlat-ı ma‘şūḳ erzānīdür ol ṣādıḳlara *(G. 29/1). [‘āfiyetler]*

‘<u>afv:</u>

‘afv: *Özür, tevbe.* (Vanlı, 2017, s. 66)

1. Nāḳış işi hep ḫaṭā’ ‘işyān olur
   Kāmil işi **‘afv** ile iḥsān olur *(Mf. 5/2). [‘afv]*

‘afv: *Affetme, bağışlama, mağfiret.*

1. Ḳuluñ işi cürm ile ‘işyān imiş
   Ḥaḳḳ’a lāyıḳ **‘afv** ile ġufrān imiş *(Mf. 99/2). [‘afv]*
2. Ḳuluñ işi sehv ü ġaflet ü ‘işyān
   Efendiden **‘afv** ü raḥmet ü ġufrān *(Koş. 58/6). [‘afv]*
3. Ḳuluñ işi cürm ü günāh
   ‘Afv ile ġufrān senüñdür *(Koş. 43/4). [‘afv]*
4. ‘Abdüñ işi cürm ü ḳuṣūr
   ‘Afvüñ umaruz yā Ġafūr *(Mrb. 99/18). [‘afvüñ, -üñ]*
5. Egerçi ḳullaruñ çoḳdur ḳuṣūrı
   Velī Ḥaḳḳ’uñ daḫı çoḳ **‘afvı** nūrı *(Mrb. 109/6). [‘afvı, -ı]*

‘<u>afv-ı pādişāh:</u> *Sultanın merhameti.* ‖ *Allah'ın bağışlaması.*

1. Umaruz ola **‘afv-ı pādişāhı**
   Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/15). [‘afv-ı pādişāh, -ı]*

‘<u>afv it-:</u> *Bağışlamak, mağfiret etmek.*

1. Gerçi her ḥāle a‘lemdür
   ‘Afv ider ehl-i keremdür *(Koş. 38/22). [‘afv it, -er]*
2. Ḥālümüze a‘lemsin
   ‘Afv idersin Ekremsin *(Koş. 36/18). [‘afv it, -er, -sin]*
3. Ḫaṭā ile ṣudūr eylerse evzār
   Umaruz **‘afv ide** ol Rabb-i Ġaffār *(Mrb. 109/10). [‘afv it, -e]*

<u>āgāh:</u> *Haberdar, haberli, vâkıf.* (Tulum, 2011, s. 257)

1. Serrāda vü ḍarrāda Ḥaḳ
   Her hālüñe **āgāhıdur** *(Kt. 6/4). [āgāhıdur, -ı, -dur]*

<u>āgāh ol-:</u> *Haberdar olmak, bilmek, vâkıf olmak.*

1. Bu ma‘nādan şu cān kim oldı agāh
   Olubdur raḥmet ümmīdinde her gāh *(N. 16/3). [agāh ol, -dı]*
2. Olagör raḥmet ümmīdinde dā’im
   Bu ma‘nādan eger olduñsa āgāh *(G. 32/4). [āgāh ol, -du, -ñ, -sa]*

<u>āgāh olagör-:</u> *Hakkıyla haberdar olmaya çalışmak.*

1. Buyurur in teuddū ni‘meta’llāh
   Olagör imdi bu ma‘nādan āgāh *(Mrb. 106/26). [āgāh olagör]*

<u>ağına ḳarasına baḳ-:</u> *Şatafat ve debdebeye aldanmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Baḳma bunuñ ḳarasına ağına
   Göñül virme būstānına bāğına *(Koş. 13/5). [ağına ḳarasına baḳ, -(ma)]*

ağız: *Ağız organı.*

1. Benefşelerle sünbüller nedendür
   Ağızda söyleyen diller nedendür *(Mrb. 26/4). [ağızda, -da]*

ağla-:

ağla-: *(Hakk'tan ayrı düşme kaynaklı) Gözyaşı akıtmak.*

1. ‘Aşḳuñla içüm ṭoldur
   Çoḳ **ağlamışam** güldür *(Mrb. 7/14). [ağlamışam, -mış, -am]*
2. ‘Işḳuñ ile ṭoldur bizi
   Çoḳ **ağladuḳ** güldür bizi *(Koş. 18/6). [ağladuḳ, -du, -ḳ]*
3. Ağlamaḳ göründi göñül
   Ağlayalum senüñ ile *(Koş. 27/1). [ağlamaḳ, -maḳ]*
4. Ağlamaḳ göründi göñül
   Ağlayalum senüñ ile *(Koş. 27/2). [ağlayalum, -y, -alum]*
5. Biz daḫı derd ü ḥasretden
   Ağlayalum senüñ ile *(Koş. 27/8). [ağlayalum, -y, -alum]*
6. Çünki gitdi elden ṣafā
   Ağlayalum senüñ ile *(Koş. 27/12). [ağlayalum, -y, -alum]*
7. Bunı da ḫōş gör bir zamān
   Ağlayalum senüñ ile *(Koş. 27/16). [ağlayalum, -y, -alum]*
8. Tā olunca derde çāre
   Ağlayalum senüñ ile *(Koş. 27/20). [ağlayalum, -y, -alum]*
9. İrince vaḥdet nūrına
   Ağlayalum senüñ ile *(Koş. 27/24). [ağlayalum, -y, -alum]*
10. Vaṣluña vir ḳābiliyyet
    Çoḳ **ağladuḳ** bizi güldür *(Koş. 32/8). [ağladuḳ, -du, -ḳ]*
11. Ẕāt-ı bī-çūnuñ mekānlardan münezzehdür senüñ
    Pes seni ya ḳande bulsun **ağlayub** feryād iden *(G. 8/4). [ağlayub, -y, -ub]*

ağla-: *(Pişmanlık sebepli) Göz yaşı dökmek.*

1. Kapuña **aġlayub** yüzler sürerken
   Kime yalvaralar yā sen ṭururken *(Mrb. 11/11). [aġlayub, -y, -ub]*

aġla-: *(Hasretten) Göz yaşı dökmek.*

1. Görmez eyler **aġlamaḳdan** gözleri
   Hem ṣarardur ṣoldurur gül yüzleri *(Mrb. 29/5). [aġla, -maḳdan, -dan]*

<u>aġlar:</u> *Gözyaşı döküp ağlayan insan.*

1. Ṣarardur tāze gülleri
   Ölüm diyü **aġlar** var mı *(Koş. 46/2). [aġlar]*
2. İñler görüb bülbülleri
   Gülüm diyü **aġlar** var mı *(Koş. 46/4). [aġlar]*
3. Ṭutdı dünyāyı ser-tā-ser
   Ẓulüm diyü **aġlar** var mı *(Koş. 46/8). [aġlar]*
4. ‘Aceb nice ola yā Rab
   Ḥālüm diyü **aġlar** var mı *(Koş. 46/12). [aġlar]*
5. Meded irüb açalum mı
   Yolum diyü **aġlar** var mı *(Koş. 46/16). [aġlar]*
6. Añub eski mekānını
   İlüm diyü **aġlar** var mı *(Koş. 46/20). [aġlar]*
7. Dāmen-i vaṣla irem mi
   Elüm deyü **aġlar** var mı *(Koş. 46/24). [aġlar]*
8. Gāh cem‘ idüb gāh farḳ iden
   ‘İlüm diyü **aġlar** var mı *(Koş. 46/28). [aġlar]*

<u>aġlat-:</u> *Üzmek, gözyaşı döktürmek.*

1. Kimini **aġladub** mānend-i Ya‘ḳūb
   Kimini Yūsuf-ı Ken‘ān iden dōst *(Mrb. 54/7). [aġladub, -ub]*
2. **Aġlatmasun** mı ādemi
   İy māh-ı ġufrān elvedā‘ *(Mrb. 121/3). [aġlatmasun, -(ma), -sun]*

<u>aġyār</u>:

aġyār: *Başkaları.* ||| *[tas.] Allah'tan başka her şey / mâsivâ.* (Ögke, 2018, s. 132)

1. Nefy itmege **aġyārı**
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/1). [aġyārı, -ı]*
2. Ḫalāṣ olsa kişi **aġyār** elinden
   İrerdi luṭf-ı bī-ḥadd yār elinden *(Mf. 138/1). [aġyār]*
3. İrişürse kerem dildār elinden
   Ḫalāṣ olurdı dil **aġyār** elinden *(Mf. 139/2). [aġyār]*
4. İrişürse ‘ināyet yār elinden
   Ḫalāṣ olur kişi **aġyār** elinden *(Mf. 193/2). [aġyār]*
5. **Aġyāruñı** süregör
   Dōst dīdārın göregör *(Koş. 24/13). [aġyārını, -u, -ñ, -ı]*
6. ‘Ārif ol görme yüzin **aġyāruñ**
   Gör cemālini ḳadīmī yāruñ *(Mrb. 67/3). [aġyāruñ, -uñ]*
7. Tevḥīd ile **aġyārı** sür
   Vaḥdet sarāyında otur *(Mrb. 80/17). [aġyārı, -ı]*
8. **Aġyārı** sürmek ḳaṣdın it
   Maḳṣūda irmek ḳaṣdın it *(Mrb. 79/5). [aġyārı, -ı]*
9. Māsivāya baḳma ‘āṣıḳ ‘ārif ol
   Yāri isterseñ ṣaḳın **aġyārdan** *(G. 21/4). [aġyārdan, -dan]*

aġyār: *Düşman, hasım.* (Tulum, 2011, s. 256)

1. Eger zehr ise ḫōṣdur yār elinden
   Yimezler sükkeri **aġyār** elinden *(Mf. 38/2). [aġyār]*

<u>aġyāra baḳ-:</u> *Başkalarına bakmak.* ||| *[tas.] Mâsivâya rağbet etmek.*

1. Maṭlabuñ a‘lāyiken ednāya aḳmaḳ yol mıdur
   Yār-ı bāḳī var iken **aġyāra baḳmaḳ** yol mıdur *(Mrb. 68/4). [aġyāra baḳ,-maḳ]*

aġ u ḳaraya baḳ-: *[tas.] Sülûk esnasında nefsin hevâ ve heveslerine takılmak.*

1. Dōstdan yaña ḳanad büküb uçalum
   Aġ u ḳaraya baḳmayub geçelüm *(Koş. 4/14). [aġ u ḳara, -y, -a]*

āh:

āḫ: "*Eyvah, medet" anlamında pişmanlık ve nedâmet bildiren sözcük. (Tulum, 2011, s. 258)*

1. Mücrim ü ‘āṣī ḳuluñdan bir günāh eksük degül
   Ol anuñçün yā ilāhī bir gün **āh** eksük degül *(Mf. 191/2). [āh]*

āh: *(Ayrılık sebepli) Feryat, inilti.* ||| *[tas.] Âşıkın iç âlemindeki ateşin ifadesi olarak "Allah" demesi.* (Uludağ, 2016, s. 26)

1. Yüzümüz sürelüm ḫāke
   Āhumuz çıḳsun eflāke *(Koş. 27/26). [āhumuz, -umuz]*
2. Elden çıḳardıḳ māhumuz
   Eflāke çıḳsun **āhumuz** *(Mrb. 121/6). [āhumuz, -umuz]*

āh: *"Heyhat, yazık, vah!".*

1. Rāh-ı Ḥaḳ’da ḳolayuña gitdüñ
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/2). [āh]*
2. Saña uṣlanmaḳ ola mı ki ‘aceb
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/8). [āh]*
3. Gözlemek yeg degül mi taḳdīri
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/16). [āh]*
4. Ehl-i İslām u ehl-i ṭā‘at ide
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/24). [āh]*
5. Cānları ḥasret odına yandurur
   Ayrulıḳ **āh** ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/2). [āh]*

6. Leẕẕetinden ‘ālemüñ uṣandurur
   Ayrulıḳ **āh** ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/4). [āh]*
7. Ḳarañu eyler niçe gündüzleri
   Ayrulıḳ **āh** ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/8). [āh]*
8. Ṭamu odından eşeddürür eşed
   Ayrulıḳ **āh** ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/12). [āh]*
9. Dilleri ma‘mūr iken vīrān iden
   Ayrulıḳ **āh** ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/16). [āh]*

āh it-: *(Hakk'tan ayrı düşme kaynaklı) Acı ve üzüntü içinde olmak, inlemek.* (Vural, 207, s. 392)

1. Tā irince ẕāt-ı pāke
   Āh idelüm senüñ ile *(Koş. 27/28). [āh it, -elüm]*

aḥad:

Aḥad: *Zâtında ve sıfatlarında bir ve tek olan Allah.*

1. İy Vāḥid ü Ferd ü **Aḥad**
   İy Ḳādir ü Ḥayy ü Ebed *(Mhm. 3/21). [Aḥad]*
2. Derdli olan ḳullaruña ḳıl devā
   Yā **Aḥad** ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/2). [Aḥad]*
3. Tā ki seni ẕikr ideler dā’imā
   Yā **Aḥad** ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/4). [Aḥad]*
4. Kullaruña luṭf ü ‘ināyet meded
   Yā **Aḥad** ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/8). [Aḥad]*
5. Derdlilere ‘ayn-ı ‘ināyetle baḳ
   Yā **Aḥad** ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/12). [Aḥad]*
6. Eyle aña gülşen-i vaṣluñ naṣīb
   Yā **Aḥad** ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/16). [Aḥad]*
7. Fażluñ ile bula Hüdāī’ kemāl
   Yā **Aḥad** ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/28). [Aḥad]*

8. Faẕluñ ile vir yene nūr-ı şühūd
   Yā **Aḥad** ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/24). [Aḥad]*
9. Ḳullarıña luṭf ile iḥsān senüñ
   Yā **Aḥad** ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/20). [Aḥad]*
10. İy Ḳādir ü Ferd ü **Aḥad**
    Eyle Hüdāī'ye meded *(Koş. 33/17). [Aḥad]*
11. İy Vāḥid ü Ferd ü **Aḥad**
    Senden saña ṣığınurın *(Mrb. 43/1). [Aḥad]*

Aḥad: *[tas.] Hakk'ın sıfat ve isimleri dışındaki sırf zâtı.* (Uludağ, 2016, s. 231)

1. Aḥmed'üñ farḳı **Aḥad'dan** mīm-i imkān iledür
   Aradan imkānı ḳaldursañ ḳalur vaḥdet hemīn *(Mf. 141/1). [Aḥad'dan, -dan]*

aḥaḳḳ: *Lâyık, müstehak, münasip, uygun.*

1. Ḳula in'ām iden her laḥẓa Ḥaḳḳ'dur
   Anuñçün ḥamd ü şükre ol **aḥaḳḳdur** *(Mf. 87/2). [aḥaḳḳdur, -dur]*

'ahd: *Yemin.* ||| *[tas.] Elest meclisinde ruhun Hakk'a "belâ" diyerek verdiği söz.* (Ögke, 2018, s. 196)

1. Dōst ile itdügüñ **'ahdi** unutma
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/1). ['ahdi, -i]*

'ahd ü peymān: *Söz ve yemin.* ||| *[tas.] Kulun elest bezminde Hakk'la ettiği akit.* (Ögke, 2018, s. 196)

1. Geçen **'ahd ü peymānı**
   Güdelim şimdengirü *(Koş. 10/19). ['ahd ü peymān, -ı]*
2. Görüben **'ahd ü peymānı**
   Cānum özleyüb cānānı *(Koş. 46/17). ['ahd ü peymān, -ı]*

āhen: *Demir.* ||| *[tas.] Şekilden şekle giren gönül lâtifesi.*

1. İy lāf urucı nā-merd
   Āhen döġülür mi serd *(Mrb. 10/6). [āhen]*

ahfā: *En gizli.* ||| *[tas.] Ruhun Hakk'ı müşâhede / zevk etme mertebesi.* (Cebecioğlu, 2020, s. 34)

1. Sırr u **aḫfā** rāġıb olması güzel
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/15). [aḫfā]*

āhı it-: *Aşk ateşiyle inlemek.* ||| *[tas.] İlk ve son harfleri itibariyle Allah ismini zikretmek.* (Cebecioğlu, 2020, s. 33)

1. Derūnuñdan idüb āhı
   Ḳoma ġāfil seḥergāhı *(Mrb. 45/9). [āhı it, -ı-üb]*

āḫir:

āḫir: *Nihayet, sonunda.*

1. Her yaña aḳın ṣaldum
   Āḫir ḳapuña geldüm *(Mrb. 7/22). [āḫir]*
2. **Āḫir** bunda kimse ḳalmaz
   Yüküñ evvelden ıragör *(Koş. 7/11). [āḫir]*
3. Gücümüz yetdükçe her yaña yeldük
   Āḫir dermān senden olduġın bildük *(Koş. 5/22). [āḫir]*
4. Yirüñ adı anuñ içün oldı yir
   Kendü besler ḫalḳı **āḫīr** kendü yir *(Mf. 72/2). [āḫīr]*
5. Kimi sulṭāndur kimi ḳul
   Āḫir bir yire çıḳar yol *(Koş. 30/14). [āḫir]*
6. **Āḫir** ḫōd ḳoyub gidersin
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş. 38/7). [āḫir]*
7. **Āḫir** yene geçüb cümle sivādan
   Ḥaḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş. 47/7). [āḫir]*
8. **Āḫir** bunda ḳoyub gider

Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/15). [āḫir]*

9. **Āḫīr** dilegin buldı
   Baḳ Yūsuf-ı Ken‘ān’a *(Mrb. 50/15). [āḫīr]*
10. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ ‘amel yoḳ
    Yene **āḫir** kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/2). [āḫir]*
11. Hem a’lemsin hem erḥamsın hem ekrem
    Yene **āḫir** kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/8). [āḫir]*
12. Gider ẓulmānī nūrānī ḥicābı
    Yene **āḫir** kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/22). [āḫir]*
13. Geçüb **āḫir** bu keşret ‘āleminden
    Hüdāī’ ḫalvet-i Sulṭān’a geldük *(G. 5/9). [āḫir]*
14. Oldur yene **āḫir** Mu‘īn
    El-ḥamdü li’llāhi’l–Kerīm *(Mrb. 111/11). [āḫir]*

Āḫir: *Bir sonu olmayan, her şeyden sonra kalacak olan Allah.*

1. Sensin Evvel sensin **Āḫir**
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/1). [Āḫir]*

āḫir ol-: *Sona ermek.*

1. Ẓulmet-i nefsi geçen bulur ḥayāt
   Çün gece **āḫir ola** olur ṣabāḥ *(G. 31/4). [āḫir ol, -a]*

āḫiret: *Öteki dünya, ukbâ.*

1. ‘Ārifüñ bir cenneti var ‘ālem-i dünyāda kim
   Āḫiret cennātına aṣlā taḥassür eylemez *(Mf. 21/2). [āḫiret]*
2. Şu dem ki milk-i dünyādan Muḥammed Muṣṭafā gitdi
   Sevündi **āḫiret** ammā bu dünyādan ṣafā gitdi *(Mf. 175/2). [āḫiret]*
3. Ḫayr u şerr bunda ne her kim ide ḳul
   Āḫiretde cezāsını bula ol *(Kt. 7/2). [āḫiretde, -de]*

āḫir-i kār: *İşin sonunda, nihayetinde.*

1. **Āḫir-i kār** ‘uryān idüb
   Ṣoyan dünyā degül misün *(Koş. 26/23). [āḫir-i kār]*

aḥmaḳ: *Aklı kıt, anlayışsız, gafil.* ||| *[tas.] Hakk’ı batıldan ayıramayan ve hakikat bilgisini kabul etmeyen.* (Ögke, 2018, s. 153)

1. Benüm diyen ḳatı **aḥmaḳ** kişidür
   Ki zīrā ben dimek şeytān işidür *(Mf. 27/1). [aḥmaḳ]*

Aḥmed: *İlk yaratılan ruh olan Hz. Muhammed.* ||| *[tas.] Nûr-ı Muhammediye, hakikat-i Muhammediye.* (Uludağ, 2016, s. 239)

1. **Aḥmed’üñ** farḳı Aḥad’dan mīm-i imkān iledür
   Aradan imkānı ḳaldursañ ḳalur vaḥdet hemīn *(Mf. 141/1).[Aḥmed’üñ,-üñ]*

aḥsen ol-: *Daha da güzelleşmek.*

1. Her ḥāli olur aḥsen
   Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/19). [aḥsen ol, -ur]*
2. Olurdı her işüñ aḥsen
   Ḳamuya ol medār ancaḳ *(Mrb. 51/19). [aḥsen ol, -ur, -dı]*

aḥsen-i taḳvīm: *"...en güzel biçim.." meâlli âyetten bir bölüm.* ||| *[tas.] En güzel şekilde yaratılan insan sureti.* (Tîn, 95/4[123])

***Kalıp ifade**: Âyet.*

1. Ḳande bulduñ **aḥsen-i taḳvīmi** sen

---

123 لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيْٓ اَحْسَنِ تَقْوِيْمٍ

“Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır.”

Ḳanden alur feyżi işbu cān ü ten *(Mrb. 89/5). [aḥsen-i taḳvīm, -i]*

<u>āh ü vāh:</u> *Pişmanlıktan ötürü ağlayıp sızlanma.*

1. Raḥm eylegil işidüb **āh ü vāhın**
   İy Allāh'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/3). [āh ü vāh, -ı, -n]*

<u>āh ü zār eyle-:</u> *(Hakk'tan ayrı düşme kaynaklı) Acı ve üzüntü içinde olmak, inlemek.*

1. Geh yerüm pervāne gibi oldı nār
   Eyledüm bülbül gibi geh āh ü zār *(Mrb. 63/10). [āh ü zār eyle, -dü, -m]*

<u>aḥvāl:</u> *(İçinde bulunulan) Hâller, vaziyetler, keyfiyetler, durumlar.*

1. Baḥrüñ **aḥvālin** añla cūşından
   Ḳutlı gün bellüdür doğuşından *(Mf. 147/1). [aḥvālin, -i, -n]*
2. **Aḥvālime** 'ālimsin
   Esirge 'ināyet it *(Mrb. 6/7). [aḥvālime, -im, -e]*
3. Bizüm **aḥvālümüz** iy Ḥayy u Ḳayyūm
   Cenāb-ı pāküñe heb cümle ma'lūm *(Mrb. 57/13). [aḥvālümüz, -ümüz]*
4. Bildüñ mi nefs **aḥvālini**
   Ṭuyduñ mı mekr ü ālini *(Mrb. 62/13). [aḥvālini, -i, -n, -i]*
5. Ḳayır **aḥvālüñi** erken
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/11). [aḥvālüñi, -üñ, -i]*

<u>aḥvāl-i 'ālem:</u> *Âlemde olup biten her şey.*

1. Ketb olub **aḥvāl-i 'ālem** kān mā kān ceffe'l-ḳalem
   Yā nice itsün ibn Ādem yazılan ḫōd başagelür *(G. 7/5).[aḥvāl-i 'ālem]*

<u>aḥvāl-i küll:</u> *Bütünün hâlleri.* ||| *[tas.] Hakk'ın mutlak varlığı olan zâtının tecellileri.*

1. Kāmile ma'lūm olur bir cüz' ile **aḥvāl-i küll**
   Bir gülistāndan nişān içün yiter bir dāne gül *(Mf. 115/1) [aḥvāl-i kül]*

aḫvel: *Şaşı.* ||| *[tas.] Gönül gözü kapalı olduğundan hakikati göremeyip inkar eden.* (Ögke, 2018, s. 153)

1. Biri iki şananlar **aḫveldür** vü hem a‘mā
   Tevḥīdi bilmeyenler ġāyet de cāhil ancaḳ *(G. 16/5). [aḫveldür, -dür]*

aḫvel ol-: *Şaşı olmak.* ||| *[tas.] Gönül gözü kapalı olduğundan hakikati göremeyip inkar etmek.* (Ögke, 2018, s. 153)

1. **Aḫvel olub** bire iki baḳmaġıl
   Kendüñi şirk āteşine yaḳmaġıl *(Mrb. 15/5). [aḫvel ol, -ub]*

aḳ-:

aḳ-: *Sıvının bir yerden başka yere gitmesi.*

1. Şular olmuş gibi dīdāra ‘āşıḳ
   Dün gün **aḳar** çaġlar çendān eglenmez *(Koş. 14/2). [aḳar, -ar]*
2. **Aḳan** şular esen yeller
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/35). [aḳan, -an]*
3. Naẓar it ‘ibretile nev-bahāra
   Aḳan şular esen yeller nedendür *(Mrb. 26/8). [aḳan, -an]*

aḳ-: *(Zaman için) Çabuk ve fark edilmeden geçmek.*

1. ‘Ömür eser yeldür yāḫūd **aḳar** şu
   Şaḳın yele şuya ṭayanmaġı ḳo *(Koş. 14/17). [aḳar, -ar]*

aḳ-: *Meyletmek, gönül vermek, rağbet etmek.*

1. Baḳma yalan dünyāya
   Aḳma kurı sevdāya *(Koş. 9/14). [aḳma, -(ma)]*
2. Her gördügüñe **aḳma**
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/7). [aḳma, -(ma)]*
3. Maṭlabuñ a‘lāyiken ednāya **aḳmaḳ** yol mıdur

Yār-ı bāḳī var iken aġyāra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/3). [aḳmaḳ, -maḳ]*

4. Ġaflet ile her yañaya **aḳmaġıl**
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/7). [aḳmaġıl, -(ma), -ġıl]*

<u>aḳ u ḳaradan geç-:</u> *Şatafat ve debdebeden vazgeçmek. ||| [tas.] Dünyanın nefsânî istek ve arzularını terk etmek.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Aldanma key ṣaḳın bu kāʾināta
   Geç aḳ u ḳaradan baḳ nūr-ı ẕāta *(Koş. 1/14). [aḳ u ḳaradan geç, -dan]*

<u>akça:</u> *Para.* (Dilçin, 2009, s. 17)

1. Bir **akça** ziyān itseñ başlarsın vā-veylāya
   Yarım pūlca kayırmazsın giderse dīnüñ yaġmaya *(Mf. 35/1). [akça]*

‘<u>ākibet:</u> *Sonunda, nihayetinde.*

1. Nice biñ yıllar otursa **‘ākibet** eyler sefer
   İmdi merżāt-ı ilāhiyye gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/3). [‘āḳibet]*
2. Menzilidür **‘ākibet** taḥte’t-türāb
   Kimseye bāḳī degüldür bu ḫarāb *(M. 6/3). [‘āḳibet]*
3. **‘Ākibet** girdāba irişdi ṭarīḳ
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/15). [‘āḳibet]*

‘<u>ākil:</u>

‘ākil: *Uslu, düşünceli ve mantıklı hareket eden kişi.*

1. **‘Ākil** iseñ maḳṣad-ı aḳṣāyı gör
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/3). [‘āḳil]*
2. **‘Ākil** ol ḫayr işi ta‘cīl eyle
   Evliyā ḥālini taḥṣīl eyle *(Mrb. 67/9). [‘āḳil]*
3. **‘Ākil** iseñ nevm-i ġafletden uyan

Nādim olur nefs ü şeyṭāna uyan *(Mrb. 123/5). [‘āḳiliseñ, -i, -se, -ñ]*

4. Kimi mecnūn ise kimi **‘āḳildür**
   Kimi nāḳış ise kimi kāmildür *(Koş. 23/13). [‘āḳildür, -dür]*
5. Ḥaḳ ḳapusında biter cümle murād
   ‘Āḳiliseñ muḥkem eyle i‘tiḳād *(Mf. 59/2). [‘āḳiliseñ, -i, -se, -ñ]*
6. **‘Āḳiliseñ** nevm-i ġafletden uyan
   Vāṣıl olmaz Ḥaḳḳ’a şeyṭāna uyan *(Mf. 131/1). [‘āḳiliseñ, -i, -se, -ñ]*
7. **‘Āḳil** iseñ dervīş eger
   Ṭurma çalış şām u seḥer *(Koş. 49/33). [‘āḳil]*
8. **‘Āḳil** iseñ eger yā hū
   Māsivādan var elüñ yu *(Koş. 29/21). [‘āḳil]*
9. Varlıġuñ bār-ı girāndur iy refīḳ
   ‘Āḳiliseñ ḳurtul erken bārdan *(G. 21/6). [‘āḳiliseñ, -i, -se, -ñ]*
10. Göñül virme sivāya **‘āḳiliseñ**
    Gel Allāh’a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/1). [‘āḳiliseñ, -i, -se, -ñ]*
11. **‘Āḳil** iseñ ḫayra sa‘y it dā’imā
    Leyse li’l-insāni illā mā se‘ā *(G. 36/1). [‘āḳil, -i, -se, -ñ]*
12. Ekber-i a‘māl ẕikru’llāhdur
    ‘Āḳil iseñ ḫayra sa‘y it dā’imā *(G. 36/6). [‘āḳil]*

‘āḳil: *Uslu, düşünceli kişi.* Ⅲ *[tas.] Dünyevî arzular tuzağına düşmeyen ârif.* (Uludağ, 2016, s. 33)

1. Zīnet-i dünyāya maġrūr olmayan **‘āḳil-durur**
   Aldanub maġrūr olan kişi aña cāhil-durur *(Mf. 64/1).[‘āḳil-durur,-durur]*
2. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
   Milk ü māl ü salṭanat ister mi hīç **‘āḳil** olan *(Mf. 143/2). [‘āḳil]*
3. İstemez **‘āḳil** fānī dünyāyı
   Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a‘lā *(Koş. 16/1). [‘āḳil]*
4. Var imdi **‘āḳil** ol ḫayr işle dā’im
   Olasın tā iki ‘ālemde sālim *(M. 9/3). [‘āḳil]*
5. Ṣıḥḥat-ı ebdān ile īmān-ı kāmil var iken

Tāc ü taḫt ister mi Mevlā'dan ‘aceb **‘āḳil** olan *(Kt. 21/2). [‘āḳil]*

6. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
   Māl ü mülk ü salṭanat ister mi hīç **‘āḳil** olan *(Kt. 21/4). [‘āḳil]*
7. Yiter itdüñ bu fānī ẕevḳe raġbet
   Efendi **‘āḳil** ol fikr it me'āli *(Mrb. 87/2). [‘āḳil]*
8. Mecāza baḳma iy sālik ḥaḳīḳī maṭlaba ‘azm it
   Ki zīrā ẓıll-ı zā'ildür iḳāmet eylemez **‘āḳil** *(G. 15/6). [‘āḳil]*

‘<u>āḳil olan:</u> *Aklını kullanabilen kişi.*

1. ‘**Āḳil olan** devlet-i dünyāya maġrūr olmasun
   Rüşdi olan bir ḳurı sevdāya mesrūr olmasun *(Mf. 140/1). [‘āḳil olan]*

‘<u>Āḳil olan añlar:</u> *“Ârif olan bilir.”*

***Kalıp ifade**: Kelâm-ı kibar.*

1. ‘**Āḳil olan añlar** bunı dünyā misāfirḫānedür
   Bāḳī ṣafā taḥṣīline sa‘y itmeyen dīvānedür *(Mf. 14/1). [‘Āḳil olan añlar]*

‘<u>aḳıl ṣıġmaz:</u> *Bir işin niteliğini, gizli taraflarını idrak edememek.*

***Kalıp ifade**: Deyim.*

1. Ḥaḳḳ añlamaḳ merd işidür
   Ṣıġmaz ‘aḳıl nerd işidür *(Mrb. 33/14). [‘aḳıl ṣıġmaz]*

‘<u>āḳil ü dānā:</u> *Uslu, düşünceli ve âlim kişi.* ‖ *[tas.] Ârif, insan-ı kâmil.*

1. Dūna baḳmaz himmeti bālā olan
   Dīni gözler **‘āḳil ü dānā** olan *(Mrb. 90/10). [‘āḳil ü dānā]*

‘<u>aḳl:</u>

‘aḳl: *Düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi.* (Vural, 2016, s. 28)

- 1. Sen s̲emme vechu'llāh didüñ hem ẓāhir ü bāṭın aduñ
     Geh gösterüb gāh gizledüñ **'aḳlı** odur ḥayrān iden *(G. 6/4). ['aḳlı,-ı]*
  2. Devlet-i dünyāya maġrūr olma **'aḳluñ** yār ise
     Fānīye aldanma ger nūr-ı baṣīret var ise *(Mf. 152/1). ['aḳluñ, -uñ]*
  3. **'Aḳluñ** senüñ ger yār ise biñ cān ile ḳul olagör
     Ger Ḥaḳḳ'a meylüñ var ise Mevlā rızāsın bulagör *(Mf. 7/1). ['aḳluñ, -uñ]*
  4. Bir kişi deryāya baḳsa rūz u şeb
     'Aḳlınuñ noḳṣānına olur sebeb *(Mf. 51/2). ['aḳlınuñ, -ı, -n, -uñ]*
  5. Var ise sende eger **'aḳl** ü meẕāḳ
     Söyleyen kimseye baḳma söze baḳ *(Mf. 199/1). ['aḳl]*

'aḳl: *[tas.] Sadece şehâdet âlemini anlayabilen nazarî akıl, akl-ı me'âş, cüz-i akıl, akl-ı mecâz.* (Cebecioğlu, 2020, s. 39)

  1. Şular kim ehl-i ḳāl oldı seni bilmek muḥāl oldı
     Meger **'aḳlı** 'ikāl oldı ḳodı ḥayretde dānāyı *(G. 2/8). ['aḳlı, -ı]*
  2. İster seni cān bülbüli
     Lākin irişmez **'aḳl** eli *(Mrb. 33/6). ['aḳl]*
  3. **'Aḳla** baḳma ir tecellī nūrına
     Şem'a ḥācet ḳalmaz olduḳda ṣabāḥ *(G. 30/7). ['aḳla, -a]*

aḳlām: *Kalemler.*

  1. **Aḳlām** olub cümle şecer
     Deryā midād olsa eger *(Mrb. 85/9). [aḳlām]*

'aḳl ü cān: *Fikir ve gönül.*

  1. Ẕātuñ envārın yiter itdüñ nihān
     Ẓulmet-i ḥayretde ḳaldı **'aḳl ü cān** *(Mrb. 63/30). ['aḳl ü cān]*

'aḳl-ı ḳāṣır: *Âciz akıl.* ||| *[tas.] Sadece dünyayı düşünebilen ve fikirle ölçebilen akıl / akl-ı maâş.*

1. Ḳande **‘aḳl-ı ḳāṣıruñ** ḳande ḫayāl-i vaṣl-ı dōst
   Hīç-i ‘Anḳā’yı şikār itmek ola mı bir meges *(G. 27/3). [‘aḳl-ı ḳāṣır,-uñ]*

‘<u>aḳl-ı nāḳıṣ:</u> *Aklı kıt, yarım akıllı.* ||| *[tas.] Nefsin hevâsında olan kişi.*

***Kalıp ifade**: Deyim.*

1. **‘Aḳl-ı nāḳıṣ** kāmil olmaġa ḳaçan himmet ider
   Onmaduḳluḳ var iken onmaġa kim ġayret ider *(Mf. 86/1). [‘aḳl-ı nāḳıṣ]*

‘<u>aḳlı ol-:</u> *Olan biteni doğru düşünüp anlayabilmek.*

1. Beñzer hemān oġlan oyuncaġına
   Bunda **‘aḳlı olan** insān eglenmez *(Koş. 13/8). [‘aḳlı ol, -an]*

‘<u>aḳl-ı tāmm:</u> *Mükemmel akıl.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmil.*

1. Fānī dünyānuñ fenāsını bilürken ḫāṣṣ ü ‘āmm
   Bāḳī’yi ḳor fānīye mā’il olur mı **‘aḳl-ı tāmm** *(Mf. 123/2).[‘aḳl-ı tāmm]*

‘<u>aḳlın al-:</u> *Büyülemek, etkisi altına almak.*

***Kalıp ifade**: Deyim.*

1. Ḳomaz kişide iḫtiyār
   ‘Aḳlın alur sevdā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/8). [‘aḳlın al, -ur]*

‘<u>akluñ başuña dir-:</u> *Yanlıştan dönüp doğru yolu tutmak.*

***Kalıp ifade**: Deyim.*

1. **‘Akluñ başuña diregör**
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/19). [‘akluñ başuña dir, -egör]*

‘<u>aḳluñ başuñda:</u> *Şuurlu ve aklî melekesi yerinde.*

***Kalıp ifade**: Deyim.*

1. Mā-sivādan yüz çevir başuñda ‘aḳluñ var ise
   Ḥaḳḳ’a iḳbāl it eger nūr-ı sa‘ādet yār ise *(Mf. 161/1).[‘aḳluñ başuñda]*

‘<u>aḳluñı başına der-:</u> *Akılsızca davranışlardan vazgeçip ne yaptığını bilir duruma gelmek.*

***Kalıp ifade**: Deyim.*

1. ‘Aḳluñı der başına diñle Hüdāī’yi gel
   Ḥaḳ sözi gūş idegör böyle sefāhat neden *(G. 38/17). [‘aḳluñı başına der]*

‘<u>aḳluñı başuña devşir-:</u> *Haddi aşan davranışlardan kurtulup ölçülü hâle gelmek.*

***Kalıp ifade**: Deyim.*

1. ‘Aḳluñı devşir başuña
   Ḳo sivā ḥubbun hey mecnūn *(N. 13/3). [‘aḳluñı başuña devşir]*

‘<u>aks-i Ḥażret-i Raḥmān:</u> *Hazret-i Allah'ın tecellisi.*

1. ‘Ārif ol āyīne-i insāna baḳ
   Anda ‘**aks-i Ḥażret-i Raḥmān’a** baḳ *(G. 14/2).[‘aks-i Ḥażret-i Raḥmān,-a]*

<u>al-:</u>

al-: *Ölüm yoluyla bu dünyadan ayırmak.*

1. Muḥammed-i Muṣṭafā’yı
   Alan dünyā degül misün *(Koş. 26/4). [alan, -an]*

al-: *Kaldırmak, açmak.*

1. Cemālüñden niḳābı **al**
   Bizi vuṣlat eline ṣal *(Mrb. 112/13). [al]*

al-: *Ölüm yoluyla bu dünyâdan ayırmak. ||| Nimeti geri çekmek.*

1. Ne ṣanduñ sen **alan** Ḥaḳ'dur viren Ḥaḳ
   İşiden söyleyen Ḥaḳ'dur gören Ḥaḳ *(Mf. 100/1). [alan, -an]*
2. **Alan** sensin viren sensin ḳılan sen
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/1). [alan, -an]*

al-: *Etki altına almak, kendine çekmek.*

1. Neye iltür bilmezem bu ḥāl bizi
   Kendü kendümüze ḳoma **al** bizi *(Koş. 19/6). [al]*
2. **Aldı** bizi hemm-i dünyā
   Unutuldı dār-ı 'uḳbā *(Koş. 29/9). [aldı, -dı]*

al-: *Temin etmek, elde etmek, bulmak.*

1. **Alur** nūr-ı żiyā şems-i vaḥdetden
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 51/11). [alur, -ur]*
2. Ṣafāyı ḳande buldı ḳalb-i insān
   Żiyāyı ḳanden **aldı** māh-ı tābān *(Mrb. 26/10). [aldı, -dı]*
3. Ḳande buldı bu cism ile cānı
   Ḳanden **aldı** bu 'ilm ü 'irfānı *(Mrb. 41/6). [aldı, -dı]*
4. Cümle 'ālem senden **alur** behreyi
   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/7). [alur, -ur]*
5. Şu kim sebḳ itdi senden aña ḥüsnā
   Sa'ādetden ol **aldı** ḥaẕẕ-ı evfā *(Mrb. 56/6). [aldı, -dı]*
6. Ḳande bulduñ aḥsen-i taḳvīmi sen
   Ḳanden **alur** feyżi işbu cān ü ten *(Mrb. 89/6). [alur, -ur]*
7. Vücūdı ḳande buldı cinn ü insān
   Ṣafāyı ḳanden **aldı** ehl-i 'irfān *(Mrb. 116/10). [aldı, -dı]*
8. Güneşden nūr **alur** ẕerre
   Ola kim baḥr ola ḳaṭre *(Mrb. 73/5). [alur, -ur]*
9. Anuñ fażlıyla devr eyler felekler

Żiyāyı andan **alur** mihr eger māh *(G. 32/6). [alur, -ur]*

al-: *İstemek, arzulamak.*

1. Ki olımaz cümle cihān aña ḫalef
   Cevheri yire urub **alma** ḫazef *(Mhm. 2/8). [alma, -(ma)]*
2. Ger Hüdāī'den **alursañ** ḫaberi
   Viregör Ḥaḳ yolına cān ü seri *(Mhm. 2/11). [alursañ, -ur, -sa, -ñ]*

al-: *Ele geçirmek, zapt etmek, sarmak.*

1. Sivā ḥubbı ḳulūb-ı nāsı **aldı**
   Ṣanasın her biri 'ummāna daldı *(Mrb. 72/9). [aldı, -dı]*

al-: *...olarak kabul etmek.*

1. Ma'ārif cennetine dāḫil olsa
   Ḥayāt **alub** içer 'ayn-ı zülali *(Mrb. 86/16). [alub, -ub]*

al-: *Yok etmek, kaldırmak.*

1. Ṭālibden **alsañ** ġafleti
   'Āşıḳ seni bulsa n'ola *(Mrb. 2/11). [alsañ, -sa, -ñ]*

al-: *Kaplamak, istila etmek.*

1. Ḳoma 'āşıḳlaruñ **alġıl** özini
   Hemān ön son kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/17). [alġıl, -ġıl]*

al-: *(Manen) Zevk etmek, tatmak.*

1. Senden fenā bulduñ mı sen
   Gülden **alub** būy-ı ḥasen *(Mrb. 70/34). [alub, -ub]*
2. Āsumān-i dil ṣafā bulmış gibi
   Ṣems-i vaḥdetden żiyā **almış** gibi *(Mf. 167/2). [almış, -mış]*
3. Fenā bulub ḥayāt **alam** ṣu dem kim 'ışḳ-ı yārümden

Muḥabbet isteyen gelsün ḫaber ṣorsun mezārumdan *(G. 13/1). [alam, -am]*

al-: *Tahsil etmek, öğrenmek.*

1. Bād-ı ḫazāndan **aldı** fenā būy-ı ẕevḳini
   Eşcār dürlü dürlü libāsın ṣoyub gelür *(G. 11/5). [aldı, -dı]*

al-: *Kabul etmek.*

1. Virseler **almaz** Süleymān milkini
   İy Hüdāī' vech-i Raḥmān isteyen *(G. 10/17). [almaz, -maz]*

<u>āl:</u> *Pembeye çalan parlak kırmızı renk.* ||| *Renk, süs, şatafat.*

1. Ṭışını gerçi lāle **āle** sarmış
   Velī ḫōş būyı yoḳ ḳalbi ḳararmış *(M. 3/1). [āle, -e]*

<u>āl:</u> *Tuzak, hile, aldatma.*

1. Bildüñ mi nefs aḥvālini
   Ṭuyduñ mı mekr ü **ālini** *(Mrb. 62/14). [mekr]*
2. Er iseñ 'avrata inanma kişi
   'Avratuñ mekr ü **āl** imiş çü işi *(Mf. 179/2). [mekr ü āl]*

<u>a'lā:</u>

a'lā: *En yüce.*

1. Bilmeyenler maṭlabuñ **a'lāsını**
   İḫtiyār eyler cihān ġavġāsını *(Mrb. 90/13). [a'lāsını, -s, -ı, -n, -ı]*
2. Maṭlabuñ **a'lāyiken** ednāya aḳmaḳ yol mıdur
   Yār-ı bāḳī var iken aġyāra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/3). [a'lā, -y, -iken]*

a'lā: *Pek şerefli, değerli, aziz, mükemmel.*

1. Sālik-i rāh-ı ṭarīḳat ol begüm evlā budur

Maẓhar-ı nūr-ı ḥaḳīḳat ol begüm **a‘lā** budur *(Mf. 70/2). [a‘lā]*

2. Ḳābe ḳavseyn’i geçüb iriş sarāy-ı vaḥdete
   Sırr-ı ev-ednā Hüdāī’ cümleden **a‘lā** imiş *(G. 26/10). [a‘lā]*

a‘lā: *Değerli, mükemmel.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmil.*

1. Ḳamunuñ aṣlı ḫōd ‘Ādem’le Ḥavvā
   Ya niçün ba‘żı ednā ba‘żı **a‘lā** *(Mrb. 26/34). [a‘lā]*
2. Acebdür ḥikmet-i Mevlā
   Kimi ednā kimi **a‘lā** *(Mrb. 75/14). [a‘lā]*

a‘lā: *Şan, şeref, itibar, şöhret.* (KL., http://lugatim.com/s/ala, erişim tarihi: 28.04.2021)

1. Geçüb dünyā vü ‘uḳbādan
   Geçür ednā vü **a‘lādan** *(Mrb. 59/14). [a‘lādan, -dan]*

alay: *Grup, bölük.*

1. Luṭfuñ umar bir **alay** āvāreler
   Pes ḳapuñdan ġayrı ḳanda varalar *(Mrb. 108/5). [alay]*

‘alāyık: *Alaka ve ilgiler.* ||| *[tas.] Kulu, Hakk’a erişmekten alıkoyan irtibatlar / engeller.* (KL., http://lugatim.com/s/alayık, erişim tarihi: 21.01.2021)

1. ‘Aşḳuñ şarābından içüb
   Fānī **‘alāyıḳdan** geçüb *(Koş. 3/6). [‘alāyıḳdan, -dan]*
2. Vaḥdet şarābın kim içe
   Fānī **‘alāyıḳdan** geçe *(Mrb. 1/10). [‘alāyıḳdan, -dan]*
3. **‘Alāyıḳdan** ḫalāṣ eyle
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/3). [‘alāyıḳdan, -dan]*
4. Gūş it sözi ṣādıḳdan
   Geç fānī **‘alāyıḳdan** *(Mrb. 9/14). [‘alāyıḳdan, -dan]*

alda-: *Aldatmak, kandırmak, hile yapmak*. (Dilçin, 2009, s. 19)

1. Seni **aldar** bu dehr-i dūn
   Nefʿ eylemez māl ü benūn *(Koş. 49/5). [aldar, -r]*
2. **Aldadı** ḫalḳı bir cādū
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/23). [aldadı, -dı]*
3. **Aldamasun** ḫalḳı bu ġaflet meded
   Ġāfile tevfīḳ ü hidāyet meded *(Mrb. 95/5). [aldamasun, -(ma), -sun]*

<u>aldan-:</u>

aldan-: *Kanmak, kapılmak, meyletmek, teveccüh göstermek.*

1. Zīnet-i dünyāya maġrūr olmayan ʻāḳil-durur
   Aldanub maġrūr olan kişi aña cāhil-durur *(Mf. 64/2). [aldanub, -ub]*
2. Gülüñ rengine **aldanma** geçegör
   Fenā bağında eglenme uçagör *(Mf. 66/1). [aldanma, -(ma)]*
3. Devlet-i dünyāya maġrūr olma ʻaḳluñ yār ise
   Fānīye **aldanma** ger nūr-ı baṣīret var ise *(Mf. 152/2). [aldanma,-(ma)]*
4. **Aldanma** key ṣaḳın bu kāʾināta
   Geç aḳ u ḳaradan baḳ nūr-ı ẕāta *(Koş. 1/13). [aldanma, -(ma)]*
5. Ḳeṣret emvācına **aldanur** ṣanma
   Vaḥdet deryāsına girüb gelenler *(Koş. 39/1). [aldanur, -ur]*
6. Yalancı dünyāya **aldanma** yā hū
   Bu dernek dağılur dīvān eglenmez *(Koş. 13/1). [aldanma, -(ma)]*
7. Furṣat geçer **aldanma** ḳīl ü ḳāle
   Yalvar Ḥaḳḳ'a iriş ḳaṣr-ı kemāle *(Koş. 44/17). [aldanma, -(ma)]*
8. Ṣaḳın dünyāya **aldanma**
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/1). [aldanma, -(ma)]*
9. Fenā bāġında eglenme uçagör
   Gülüñ rengine **aldanma** geçegör *(Mrb. 125/22). [aldanma, -(ma)]*
10. Rıżā'u'llāh murād ise
    Ṣaḳın **aldanma** telbīse *(Mrb. 60/10). [aldanma, -(ma)]*
11. Ṣaḳın **aldanma** bu fānī naʻīme

Sivādan gec iriş Rabb-ı Raḥīm'e *(Mrb. 97/9). [aldanma, -(ma)]*

12. 'Ārif ol **aldanma** nevm-i ġaflete
    Ḫāliḳ'uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/15). [aldanma, -(ma)]*
13. Gülüñ rengine **aldanma** geçegör
    Bu kesret murġ-zārından uçagör *(Mrb. 25/5). [aldanma, -(ma)]*
14. Bu māl ü mülke **aldanma**
    Cihān bāḳī ḳalur ṣanma *(Mrb. 46/17). [aldanma, -(ma)]*
15. İste naḳḳāşı naḳşa **aldanma**
    Ḳurı ṣūretle iş biter ṣanma *(Mrb. 74/21). [aldanma, -(ma)]*
16. **Aldanma** ḳāl ü ḥāle ir cennet-i viṣāle
    Bā'is ḳamu kemāle fażl ile raḥmet ancaḳ *(G. 20/5). [aldanma, -(ma)]*
17. Şeb-i fürḳatdeki kesret ḫayāl-i ẓilldur **aldanma**
    Serābı ḳo sarāya baḳ sarāy-ı sırra ol vāṣıl *(G. 15/3). [aldanma, -(ma)]*
18. Temevvüc eyleyen deryāya baḳ emvāca **aldanma**
    Güneş tābında çok şebnem bilürsin kim olur zā'il *(G. 15/7). [aldan, -(ma)]*
19. Cihān bir köhne cādūdur
    Şu kim **aldanmaz** uṣludur *(Mrb. 46/26). [aldanmaz, -maz]*
20. Baḳma cinānuñ ḥūrine
    Aldanmaġıl ḳuṣūrına *(Koş. 27/22). [aldanmaġıl, -(ma), -ġıl]*

aldanub ḳal-: *Kanıp / inanıp durmak.*

1. **Aldanub** ḳalma bu fānī sarāya
   Naẓar eyle Muḥammed Muṣṭafā'ya *(Koş. 40/21). [aldanub ḳal, -(ma)]*

aldat-: *Kandırmak, yanlışa sevk etmek, hataya düşürmek.*

1. Ṣūret-i Ḥaḳ'da idüb tezvīri
   Aldadur nice cüvān u pīri *(Mrb. 53/6). [aldadur, -ur]*

a'lem:

a'lem: *Vâkıf, bilen, bilici.*

1. Gerçi her ḥāle **a‘lemdür**
   ‘Afv ider ehl-i keremdür *(Koş. 38/21). [a‘lemdür, -dür]*
2. Ḥālümüze **a‘lemsin**
   ‘Afv idersin Ekremsin *(Koş. 36/17). [a‘lemsin, -sin]*

A‘lem: *Her şeyi bilen Allah.*

1. Hem **A‘lem’sin** hem Erḥam’sın hem Ekrem
   Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/7). [A‘lem’sin, -sin]*

ʿālem:

ʿ**ālem:** *[tas.] Yaratılan tüm mevcûdât, mümkünât.* (Uludağ, 2016, s. 35)

1. ʿ**Āleme** ibret gözüyle baḳanlar
   Çerāġın nūr-ı Mevlā’dan yaḳanlar *(Koş. 1/9). [ʿāleme, -e]*
2. Ol Ḳādir ü Ḥayy u Vedūd
   ‘Ālemlere virdi vücūd *(Mrb. 110/6). [‘ālemlere, -ler, -e]*
3. Mevce gelüb baḥr-i kerem yemm-i cūd
   Luṭfuñ ile **‘āleme** virdüñ vücūd *(Mrb. 95/22). [‘āleme, -e]*
4. Nūruñ sirāc-ı vehhāc
   ‘Ālemler saña muḥtāc *(Koş. 11/6). [‘ālemler, -ler]*
5. Şol ‘āşıḳ-ı ṣādıḳda kim terk-i sivādan tāc ola
   Ol ḳaṣr-ı ḳurba irişüb **‘ālem** aña muḥtāc ola *(Mf. 150/2). [‘ālem]*
6. **‘Ālemleri** yoḳdan var iden sensin
   Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/7). [‘ālemleri, -ler, -i]*
7. **‘Ālemlerüñ** sulṭānı
   Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/1). [‘ālemlerüñ, -ler, -üñ]*
8. Hüdāī’ ḳanden oldı bunca eşyā’
   Bu **‘ālemlerle** bu iller nedendür *(Mrb. 26/36). [‘ālemlerle, -ler, -le]*
9. Yoġiken **‘ālemleri** var eylemek
   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/1). [‘ālemleri, -ler, -i]*
10. Cümle **‘ālem** senden alur behreyi

Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/7). [‘ālem]*

11. Geh perde-i envār ile kendözüni pinhān iden
    Geh Küntü kenz esrārını **‘ālemlere** i‘lān iden *(G. 4/2) [‘ālemlere,-ler,-e]*
12. Çün mevce geldi baḥr-ı cūd
    Buldı bu **‘ālemler** vücūd *(Mrb. 80/26). [‘ālemler, -ler]*

‘ālem: *Dünya, kâinat.*

1. **‘Ālem** münevver olduġı
   0l mevlid ayıdur gelen *(Mrb. 5/3). [‘ālem]*
2. ‘Aceb bu nevm-i ġafletden gözüñ açub uyanduñ mı
   Bu fānī **‘ālemüñ** ẕevḳ ü ṣafāsından uṣanduñ mı *(N. 17/2)[‘ālemüñ,-üñ]*
3. Hüdāī’ **‘ālemüñ** yoḳdur sebātı
   Ölmezden öñ ölüb buldı ḥayātı *(Koş. 45/21). [‘ālemüñ, -üñ]*
4. **‘Ālemi** var iden sensin
   Düşmeni yār iden sensin *(Koş. 59/5). [‘ālemi, -i]*
5. Ac gözüñ ‘ibret ile baḳ
   ‘Ālem temāşā-gāh imiş *(N. 1/4). [‘ālem]*
6. Baḳarsañ **‘āleme** bir özge üslūb
   Kimi ṭālib olubdur kimi maṭlūb *(Mrb. 54/5). [‘āleme, -e]*

‘ālem: *[tas.] Hakk'ın isim ve sıfatlarıyla oluşan varlık mertebeleri.* (Ayrıntılı bilgi için bkz., Yılmaz, 2018, s. 45-48)

1. **‘Ālemleri** iẓhār iden
   İḥsān senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/3). [‘ālemleri, -ler, -i]*

‘ālem: *[tas.] Mana âlemi, vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Bir **‘āleme** yetmek gerek
   Fenā eli irmez ola *(Koş. 8/27). [‘āleme, -e]*

‘ālem: *İnsanlar, herkes, ahali.*

7. **‘Āleme** miḥnet kemendiñ
   Ṣalan dünyā degül misün *(Koş. 26/11). [‘āleme, -e]*
8. Kim ġamda kim rāḥatdadur
   ‘Ālem buña ḥayretdedür *(Mrb. 33/10). [‘ālem]*
9. Leẕẕetinden **‘ālemüñ** uṣandurur
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/3). [‘ālemüñ, -üñ]*

‘ālem: *Ahiret, öte dünya.*

1. Bāḳī degül bunda begüm iḳāmet
   Bir **‘āleme** daḫi varsañ gerekdür *(Koş. 45/4). [‘āleme, -e]*

‘ālem: *[tas.] Allah dışındaki tüm mümkünât, mahlûkat.* ||| *[tas.] Gönül.*

1. Bir kez itmekle tecellī
   Buldı **‘ālemler** tesellī *(Koş. 43/10). [‘ālemler, -ler]*
2. **‘Ālemlere** sulṭānum
   Luṭf ile ‘ināyet it *(Mrb. 105/3). [‘ālemlere, -ler, -e]*

‘ālem: *[tas.] Gönül.*

1. **‘Ālemlere** sulṭān olan
   Ṣādıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/3). [‘ālemlere, -ler, -e]*
2. Nesīm-i rūḥ-ı Raḥmān’dan nefes irerse ger cāna
   Bahāristān ola **‘ālem** ṣafā-yı nev-bahārumdan *(G. 13/4). [‘ālem]*

‘ālem: *Kâinat.* ||| *[tas.] İnsan.* (Vural, 2017, s. 164)

1. **‘Ālem** ‘aceb ḥikmetdürür
   Ḳeṣretdeki vaḥdetdürür *(Mrb. 85/17). [‘ālem]*

‘ālem: *İnsanlar.* ||| *Kâinat.*

1. **‘Āleme** raḥmet şefā‘at kānıdur
   Lī-ma‘Allāh ḳaṣrınuñ mihmānıdur *(Mrb. 129/5). [‘āleme, -e]*

‘ālem dağı: *Varlık dağı.* ||| *[tas.] Hak’tan gayrı her şey, mâsivâ.* (Vural, 2017, s. 164)

1. **‘Ālem dağını** seyrān it yüri var
   Ṣafā bulsun diriseñ ḳalbüñ iy yār *(Mf. 91/1). [‘ālem dağı, -n, -ı]*

‘ālem-i ‘aşḳ-ı ilāhī: *İlahî aşkın diyarı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. **‘Ālem-i ‘aşḳ-ı ilāhīden** ḳaçan kim bād eser
   ‘Āşıḳ-ı sādıḳda ḳalmaz ġayrı sevdādan eser *(Mf. 71/1).[‘ālem-i ‘aşḳ-ı ilāhī, -den]*

‘ālem-i dünyā: *Dünya âlemi.*

1. **‘Ālem-i dünyāda** ṣıḥḥat bulduġı
   ‘Ālem-i ‘uḳbāda cennet bulduġı *(Mrb. 114/5). [‘ālem-i dünyā, -da]*
2. ‘Ārifüñ bir cenneti var **‘ālem-i dünyāda** kim
   Āḫiret cennātına aṣlā taḥassür eylemez *(Mf. 21/1). [‘ālem-i dünyā, -da]*

‘ālem-i ıṭlāḳ: *[tas.] Hiçbir kayıtla mukayyet olmayan ve Hakk'ın zâtının, hakikatinin bulunduğu ilahî âlem.* (Vural, 2017, s. 168)

1. Bir **‘ālem-i ıṭlāḳa** baḳ
   Gitsün iżāfāt u ḳuyūd *(Mrb. 35/11). [‘ālem-i ıṭlāḳ, -a]*

‘ālem-i insān: *İnsanın âlemi.* ||| *[tas.] Dünya, şehâdet âlemi, nasût âlemi.* (Vural, 2017, s. 171)

1. Geçüb fermānıla bunca avālim
   Gezerken **‘ālem-i insāna** geldük *(G. 5/6). [‘ālem-i insān, -a]*

‘ālem-i kesret: *Çokluk diyarı.* ||| *[tas.] Duyularla idrak edilen varlıklar dünyası, şehâdet âlemi, mülk âlemi, dünya.* (Vural, 2017, s. 168)

1. **‘Ālem-i keşretde** vaḥdet ḳıl naṣīb
   Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/19). [‘ālem-i keşret, -de]*

‘ālem-i lāhūt: *[tas.] Hakk'ın zâtına mahsus olan en yüce makam, ehadiyyet mertebesi*. (KL., http://lugatim.com/s/lahut, erişim tarihi: 01.02.2021)

1. Māsivā nāsūtına ḳılmaz naẓar
   ‘Ālem-i lāhūtı seyrān isteyen *(G. 10/12). [‘ālem-i lāhūt, -ı]*

‘ālem-i ma‘nā: *Mânâ âlemi.* ||| *[tas.] Gayb âlemi, perde arkası manevî âlem.* (Vural, 2017, s. 170)

1. **‘Ālem-i ma‘nāya** mi‘rāc idelüm
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/15). [‘ālem-i ma‘nā, -y, -a]*

‘ālem-i rāḥat: *Huzur diyarı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Geçilse vādī-i miḥnet
   Açılsa **‘ālem-i rāḥat** *(Mrb. 73/14). [‘ālem-i rāḥat]*

‘ālem-i ‘uḳbā: *Öteki âlem.* ||| *Ahiret.*

1. ‘Ālem-i dünyāda ṣıḥḥat bulduġı
   ‘Ālem-i ‘uḳbāda cennet bulduġı *(Mrb. 114/6). [‘ālem-i ‘uḳbā, -da]*

‘ālem-i vaḥdet: *Birlik âlemi.* ||| *[tas.] Hak'la hem-dem olunan vahdet makamı.*

1. Sidre-i ‘irfān-ı Ḥaḳḳ’uñ müntehāsın bulmaġa
   ‘Ālem-i vaḥdetde cevlān it ki insānlıḳ budur *(G. 9/8).[‘ālem-i vaḥdet,-de]*
2. **‘Ālem-i vaḥdetde** sen virgil sebāt
   Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/15). [‘ālem-i vaḥdet, -de]*
3. Açılsa **‘ālem-i vaḥdet**
   Dürülse defter-i fürḳat *(Mrb. 69/5). [‘ālem-i vaḥdet]*

‘ālemler mevci: *Kainat dalgası.* ||| *[tas.] Allah'ın, kâinatta sûrete bürünen tecellileri.*

1. **‘Ālemler mevcidür** baḥr-ı vücūduñ

İnsāndur zübdesi ol kenz-i cūduñ *(Koş. 44/9). [‘ālemler mevci,-dür-i,-dür]*

ālet: *Sebep, vesile, vasıta.*

1. Sermāye-i sa‘ādet Ḥaḳ’dan ‘ināyet ancaḳ
   Varlıḳ taṣarruf anuñ ġayrısı **ālet** ancaḳ *(G. 20/2). [ālet]*
2. Senüñdür ḳudret ü ḳuvvet
   Arada ġayrılar **ālet** *(Mrb. 22/18). [ālet]*

ālet ol-: *Yardımcı olmak, vasıta olmak.*

1. **Ālet olan** ‘ilme rūḥü’l-rūḥdur
   Ehl-i rūḥa ol ḳapu meftūḥdur *(Mf. 200/1). [ālet ol, -an]*

‘aleyke’ṣ-ṣalātü: *"Hz. Muhammed üzerine selâm olsun."*

Kalıp ifade: *Dua.*

1. Eyā reh-nümā-yı gürūh-ı kirām
   ‘Aleyke’ṣ-ṣalātü ‘aleyke’s-selām *(G. 24/2). [‘aleyke’ṣ-ṣalātü]*

‘aleyke’s-selām: *"Hz. Muhammed üzerine selâm olsun."*

Kalıp ifade: *Dua.*

1. Eyā reh-nümā-yı gürūh-ı kirām
   ‘Aleyke’ṣ-ṣalātü **‘aleyke’s-selām** *(G. 24/2). [‘aleyke’s-selām]*

‘alī:

‘Alī: *Dördüncü İslâm halifesi Hz. Ali.*

1. O dört envār daḫı ol dört velīdür
   Ebū Bekr ü ‘Ömer ‘Osmān **‘Alī’dür** *(M. 7/8). [‘Alī’dür, -dür]*

‘alī: *(Allah) En yüce.*

1. İy **‘Alī** ü ‘Aẓīm olan Mevlā
   İy ‘Azīz ü Ḥakīm olan Mevlā *(Msd. 2/1). [‘alī]*

‘<u>ālī:</u> *Yüce, ulu, değerli.*

1. Kürsī degül ‘arşdan dahi
   ‘Ālī olur ‘unvānumuz *(Mrb. 1/4). [‘ālī]*

‘<u>ālī dergāh:</u> *Yüce kapı.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Hüdāī’ yalvar Allāh’a
   Yüz ur ol **‘ālī dergāha** *(Mrb. 75/18). [‘ālī dergāh, -a]*

‘<u>ālī dīvān:</u> *Yüce meclis.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Yiter itdüñ ednāya iltifātı
   Bir **‘ālī dīvānda** ṭursañ gerekdür *(Koş. 45/12). [‘ālī dīvān]*
2. Yiter itdüñ ednāya iltifātı
   Bu **‘ālī dīvānda** ṭursañ gerekdür *(Koş. 45/24). [‘ālī dīvān, -da]*

‘<u>alīl ḳal-:</u> *Harap ve bitkin duruma düşmek.*

1. Kerem it ḳalmasun Hüdāī’ ‘alīl
   Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/19). [‘alīl ḳal, -(ma), -sun]*

‘<u>alīm:</u>

‘Alīm: *İlmi ezelî ve ebedî olan Allah.*

1. İy **‘Alīm** ü iy Ḥakīm ü iy Ḫabīr
   İy Semī‘ ü iy Raḥīm ü iy Baṣīr *(Mf. 94/1). [‘Alīm]*
2. İy **‘Alīm** ü Ḫabīr olan Mevlā
   İy Semī‘ ü Baṣīr olan Mevlā *(N. 2/1). [‘alīm]*

‘alīm: *Vâkıf, bilen, sahip.*

1. Bir özge ‘ilme **‘alīm** ol
   Melek anı bilmez ola *(Koş. 8/35). [‘alim]*
2. Aḥvālime **‘alīmsin**
   Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/7). [‘alimsin, -sin]*

‘<u>ālim:</u> *Her şeye vâkıf, bilen, bilici.*

1. Eylügüñ it ṣuya at bilmezse ger balıḳ anı
   Bilür iy dil **‘ālim** ü dānā olan Ḫāliḳ anı *(Mf. 28/2). [‘ālim]*

‘<u>ālim ü dānā:</u> *Her şeyi bilen ve her şeye vâkıf Allah.*

1. İy ḳamu ḥāle **‘ālim ü dānā**
   Luṭfuñ ile olur fenā vü beḳā *(Mrb. 77/21). [‘ālim ü dānā]*

‘<u>Aliyy-i Murtażā:</u> *Hoşnut ve râzı olunmuş Ali. ||| İslâmiyet'in dördüncü halifesi olan Hz. Ali.*

1. Ḥabīb-i Ḥażret-i Raḥmān Muḥammed Muṣṭafā geldi
   Ebūbeḳr ü ‘Ömer ‘Osmān **‘Aliyy-i Murtażā** geldi *(Mf. 174/2). [‘Aliyy-i Murtażā]*

<u>Allāh:</u> *Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık.*

1. Ne eyleyin dünyāyı
   Baña **Allāh’um** gerek *(Mrb. 22/26). [Allāh’um, -um]*
2. Gerekmez māsivāyı
   Baña **Allāh’um** gerek *(Mrb. 22/28). [Allāh’um, -um]*
3. Göñül virme sivāya ‘āḳiliseñ
   Gel **Allāh’a** murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/2). [Allāh’a, -a]*
4. Vücūduñ milki ḳo **Allāh’uñ** olsun
   Sarāy-ı sırruña sulṭān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/3). [Allāh’uñ, -uñ]*
5. Bağışlağıl ḳullarıñuñ günāhın
   İy **Allāh’um** el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/2). [Allāh’um, -um]*

6. Ġayrıyı göñülden sür
   Luṭf it meded **Allāh'um** *(Mrb. 7/2). [Allāh'um, -um]*
7. Māsivā ḳaydından it bizi ḫalāṣ
   Ḳudrete ġāyet yoḳ **Allāh'um** meded *(Mrb. 42/2). [Allāh'um, -um]*
8. Faẕluñ ile eyle ehl-i iḫtiṣāṣ
   Ḳudrete ġāyet yoḳ **Allāh'um** meded *(Mrb. 42/4). [Allāh'um, -um]*
9. Meded bu derde dermān eyle yā Rab
   İy **Allāh'um** saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/2). [Allāh'um, -um]*
10. Maḳṣūduma sen irgür
    Luṭf it meded **Allāh'um** *(Mrb. 7/4). [Allāh'um, -um]*
11. Esrār-ı ḥaḳīḳatdan
    Luṭf it meded **Allāh'um** *(Mrb. 7/8). [Allāh'um, -um]*
12. Ayruḳ kime yalvaram
    Luṭf it meded **Allāh'um** *(Mrb. 7/12). [Allāh'um, -um]*
13. Ben düşmişü sen ḳaldır
    Luṭf it meded **Allāh'um** *(Mrb. 7/16). [Allāh'um, -um]*
14. Ḳıl vuṣlatuña lāyıḳ
    Luṭf it meded **Allāh'um** *(Mrb. 7/20). [Allāh'um, -um]*
15. Ġāyet de zebūn oldum
    Luṭf it meded **Allāh'um** *(Mrb. 7/24). [Allāh'um, -um]*
16. Kimi yalan ise kimi ṣādıḳdur
    İy **Allāh'um** el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/8). [Allāh'um, -um]*
17. Mevlāların ḳoyub ḳande varsunlar
    İy **Allāh'um** el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/12). [Allāh'um, -um]*
18. Kimi maḥcūb ise kimi vāṣıldur
    İy **Allāh'um** el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/16). [Allāh'um, -um]*
19. İḥsān eyle lākin itme ṣaġışla
    İy **Allāh'um** el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/20). [Allāh'um, -um]*
20. Māsivādan yumub gözi
    Kādir **Allāh'a** ṭut yüzi *(Koş. 57/26). [Allāh'a, -a]*
21. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile hep çıġırub
    Dirler **Allāh'a** gelüñ kim māsivāda yoḳ beḳā *(Mf. 44/2). [Allāh'a,-a]*

22. Hüdāī’ yalvar **Allāh’a**
    Yüz ur ol ālī dergāha *(Mrb. 75/17). [Allāh’a, -a]*
23. Meded it hey Ḳādir **Allāh**
    Derdlere dermān senüñdür *(Koş. 43/1). [Allāh]*
24. Luṭf ile iḥsānuñ ebvābını ac
    Meded eyle meded sulṭānım **Allāh** *(Koş. 55/2). [Allāh]*
25. Fażluña nihāyet mi var
    Kerīm **Allāh** Raḥīm **Allāh** *(Koş. 59/2). [Allāh]*
26. Fażluñ iẓhār iden sensin
    Kerīm **Allāh** Raḥīm **Allāh** *(Koş. 59/8). [Allāh]*
27. Derdlere dermān senüñdür
    Kerīm **Allāh** Raḥīm **Allāh** *(Koş. 59/12). [Allāh]*
28. Bunca ṣıfātı sen virdüñ
    Kerīm **Allāh** Raḥīm **Allāh** *(Koş. 59/16). [Allāh]*
29. Bāḳī sa‘ādet isterüz
    Kerīm **Allāh** Raḥīm **Allāh** *(Koş. 59/20). [Allāh]*
30. Luṭf u iḥsān iden sensin
    Kerīm **Allāh** Raḥīm **Allāh** *(Koş. 59/24). [Allāh]*
31. Sen ‘ināyet it dā’imā
    Kerīm **Allāh** Raḥīm **Allāh** *(Koş. 59/28). [Allāh]*
32. Kemāl-i luṭf u iḥsānından **Allāh**
    Didi Lā taḳneṭū min raḥmeti’llāh *(G. 32/1). [Allāh]*
33. Ḳo Zeyd ü ‘Amr’a baḳmaġı
    Ef‘āl-i küll **Allāh** imiş *(N. 1/8). [Allāh]*
34. ‘İbādı nefs-i şūma ġālib eyle
    Kerīm **Allāh** Raḥīm **Allāh** meded it *(Kt. 2/2). [Allāh]*
35. Bize fażlı ile iden ‘ināyet
    Efendüm sevdügüm sulṭānum **Allāh** *(Kt. 11/2). [Allāh]*
36. Kerīm **Allāh** Raḥīm **Allāh** ‘ināyet ide ḳulına
    Mevāni‘den ḫalāṣ idüb hidāyet ide yolına *(Mf. 158/1). [Allāh]*
37. Cemī‘-i ṭālibüñ maṭlūbı **Allāh**
    Bizi sen maṭlab-ı a‘lāya irgür *(Mrb. 37/1). [Allāh]*

38. Ḳarīn-i bezm-i ḫāṣ eyle
    Meded senden Kerīm **Allāh** *(Mrb. 59/2). [Allāh]*
39. Tecellī-i cemālüñ eyle iḥsān
    Meded eyle meded sulṭānum **Allāh** *(Mrb. 94/2). [Allāh]*
40. Viṣālüñle bizi ḳıl şād ü ḫandān
    Kerem eyle meded Raḥmānum **Allāh** *(Mrb. 94/4). [Allāh]*
41. Yene senden olur bu derde dermān
    Meded eyle meded sulṭānım **Allāh** *(Mrb. 94/16). [Allāh]*
42. Ki tā ḥāṣıl ola maḳṣūd-ı aḳṣā
    Meded eyle meded sulṭānım **Allāh** *(Mrb. 94/24). [Allāh]*
43. Bula fazluñla Ḥaḳḳānī vücūdı
    Kerem eyle meded Raḥmānım **Allāh** *(Mrb. 94/28). [Allāh]*
44. İy derdlilerüñ derdine dermān iden **Allāh**
    Müẕnib ḳuluna raḥmet ü ġufrān iden **Allāh** *(Mrb. 98/1). [Allāh]*
45. Ḫalāṣ it ḳalbümüz ḥubb-ı sivādan
    Kerem senden ‘ināyet senden **Allāh** *(Mrb. 100/2). [Allāh]*
46. İrgür bizi maṭlūba
    Luṭf eyle Kerīm **Allāh** *(Mrb. 118/2). [Allāh]*
47. Ḥasret ḳoma maḥbūba
    Raḥm eyle Raḥīm **Allāh** *(Mrb. 118/4). [Allāh]*
48. Ḳullarıña eşfaḳsın
    Luṭf eyle Kerīm **Allāh** *(Mrb. 118/8). [Allāh]*
49. ‘Aybın başına ḳaḳma
    Raḥm eyle Raḥīm **Allāh** *(Mrb. 118/12). [Allāh]*
50. Ol ḵeṣrete ḳıllet yoḳ
    Raḥm eyle Raḥīm **Allāh** *(Mrb. 118/16). [Allāh]*
51. Olsun işümüz eshel
    Luṭf eyle Raḥīm **Allāh** *(Mrb. 118/20). [Allāh]*
52. Kerīm **Allāh** ide yolları āsān
    Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/11). [Allāh]*
53. Ḳamu ‘āşıḳlaruñ maḥbūbı **Allāh**
    Bizi sen maḳṣad-ı aḳṣāya irgür *(Mrb. 37/3). [Allāh]*

54. N’ola olsa vāṣıl-ı ẕāt eylemek
    Ḳudrete ġāyet yoḳ **Allāh’um** meded *(Mrb. 42/8). [Allāh’um, -um]*
55. Bu Hüdāī’ bendeñe iḥsān senüñ
    Fażluña ġāyet yoḳ **Allāh’um** meded *(Mrb. 42/12). [Allāh’um, -um]*
56. Münādīler nidā eyler
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/2). [Allāh’a, -a]*
57. İşiden cān fidā eyler
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/4). [Allāh’a, -a]*
58. Ḥaḳḳ’ı bulmaġa himmet it
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/8). [Allāh’a, -a]*
59. Ḥaḳḳ’ı bulmaġa himmet it
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/8). [Allāh’a, -a]*
60. İşit Firrū ila’llāhı
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/12). [Allāh’a, -a]*
61. İşit Firrū ila’llāhı
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/12). [Allāh’a, -a]*
62. Ṣaḳınma dōstdan düşmen
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/16). [Allāh’a, -a]*
63. Ṣaḳınma dōstdan düşmen
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/16). [Allāh’a, -a]*
64. Olagör bir ḳapuya ḳul
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/20). [Allāh’a, -a]*
65. Olagör bir ḳapuya ḳul
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/20). [Allāh’a, -a]*
66. Bulagör vaḥdeti ‘āşıḳ
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/24). [Allāh’a, -a]*
67. Hüdāī’nüñ sözin gūş it
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/28). [Allāh’a, -a]*
68. Bulagör vaḥdeti ‘āşıḳ
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/24). [Allāh’a, -a]*
69. Hüdāī’nüñ sözin gūş it
    Gel **Allāh’a** gel **Allāh’a** *(Mrb. 45/28). [Allāh’a, -a]*

70. Yiter ṭapduñ māl ü cāha

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/2). [Allāh'a, -a]*

71. Yiter ṭapduñ māl ü cāha

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/2). [Allāh'a, -a]*

72. İriş bir ulu dergāha

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/4). [Allāh'a, -a]*

73. İriş bir ulu dergāha

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/4). [Allāh'a, -a]*

74. Āḫir ḫōd ḳoyub gidersin

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/8). [Allāh'a, -a]*

75. Āḫir ḫōd ḳoyub gidersin

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/8). [Allāh'a, -a]*

76. Mevlā'dan utanmaz mısın

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/12). [Allāh'a, -a]*

77. Mevlā'dan utanmaz mısın

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/12). [Allāh'a, -a]*

78. Bāb-ı Ḥaḳ'dan ne ḳaçarsın

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/16). [Allāh'a, -a]*

79. Bāb-ı Ḥaḳ'dan ne ḳaçarsın

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/16). [Allāh'a, -a]*

80. Żaʻfuñı te'yīde irgür

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/20). [Allāh'a, -a]*

81. Żaʻfuñı te'yīde irgür

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/20). [Allāh'a, -a]*

82. Bize bizden ḫōd erḥamdür

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/24). [Allāh'a, -a]*

83. Hüdāī'nüñ sözin ḥaḳ bil

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/28). [Allāh'a, -a]*

84. Bize bizden ḫōd erḥamdür

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/24). [Allāh'a, -a]*

85. Hüdāī'nüñ sözin ḥaḳ bil

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Koş. 38/28). [Allāh'a, -a]*

86. İşitdüñse nidā-yı Ḥaḳ

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/2). [Allāh'a, -a]*

87. İşitdüñse nidā-yı Ḥaḳ

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/2). [Allāh'a, -a]*

88. İdüp varuñ fedā-yı Ḥaḳ

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/4). [Allāh'a, -a]*

89. İdüp varuñ fedā-yı Ḥaḳ

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/4). [Allāh'a, -a]*

90. Olagör Ḥazret'e vāsıl

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/8). [Allāh'a, -a]*

91. Olagör Ḥazret'e vāsıl

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/8). [Allāh'a, -a]*

92. Ḳayır aḥvālüñi erken

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/12). [Allāh'a, -a]*

93. Ḳayır aḥvālüñi erken

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/12). [Allāh'a, -a]*

94. Vücūd iy dil 'ademden yeg

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/16). [Allāh'a, -a]*

95. Vücūd iy dil 'ademden yeg

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/16). [Allāh'a, -a]*

96. İl içün odlara yanma

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/20). [Allāh'a, -a]*

97. İl içün odlara yanma

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/20). [Allāh'a, -a]*

98. Kimi gördüñ ḳoyub gitmez

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/24). [Allāh'a, -a]*

99. Hüdāī'nüñ sözi budur

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/28). [Allāh'a, -a]*

100. Hüdāī'nüñ sözi budur

    Gel **Allāh'a** gel **Allāh'a** *(Mrb. 46/28). [Allāh'a, -a]*

101. 'İnāyet it açılsun ṭoġrı yollar

    İy **Allāh'um** saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/8). [Allāh'um, -um]*

102. ‘Alāyıḳdan ḫalāṣ eyle

Meded senden Kerīm **Allāh** *(Mrb. 59/4). [Allāh]*

103. Sarāy-ı vaḥdete irgür

Meded senden Kerīm **Allāh** *(Mrb. 59/8). [Allāh]*

104. Meger derd ile yalvaram

Meded senden Kerīm **Allāh** *(Mrb. 59/12). [Allāh]*

105. Raḥm eylesün **Allāh’umuz**

İy māh-ı ġufrān elvedā‘ *(Mrb. 121/7). [Allāh’umuz, -umuz]*

106. Doyur sırr-ı Ev-ednādan

Meded senden Kerīm **Allāh** *(Mrb. 59/16). [Allāh]*

107. Beḳā içre beḳā bulsun

Meded senden Kerīm **Allāh** *(Mrb. 59/20). [Allāh]*

108. İrişsün maṭlaba sālik

Meded senden Kerīm **Allāh** *(Mrb. 59/24). [Allāh]*

109. Yene Sensin Seni bilen

Meded senden Kerīm **Allāh** *(Mrb. 59/28). [Allāh]*

110. Dilüñ ẕikr eyler **Allāh’ı** niçün ḳalbüñ olur ġāfil

Ḫudā her yerde ḥāżırken nedendür arada ḥā’il *(G. 18/1). [Allāh’ı, -ı]*

111. Efendüm güzel **Allāh’um**

Meded eyle meded eyle *(Koş. 54/1). [Allāh’um, -um]*

112. Geçe tā nefsümüz olmaz hevādan

Kerem senden ‘ināyet senden **Allāh** *(Mrb. 100/4). [Allāh]*

113. Efendi faẕluña yoḳdur nihāyet

Kerem senden ‘ināyet senden **Allāh** *(Mrb. 100/8). [Allāh]*

114. ‘İnāyet Ḥaḳ’dan olur ḫāṣ u ‘āma

Kerem senden ‘ināyet senden **Allāh** *(Mrb. 100/12). [Allāh]*

115. İy derdlilerüñ derdine dermān iden **Allāh**

Müẕnib ḳuluna raḥmet ü ġufrān iden **Allāh** *(Mrb. 98/2). [Allāh]*

116. ‘Āşıḳlarına vuṣlatın iḥsān iden **Allāh**

Ḳullarına yollarını āsān iden **Allāh** *(Mrb. 98/3). [Allāh]*

117. ‘Āşıḳlarına vuṣlatın iḥsān iden **Allāh**

Ḳullarına yollarını āsān iden **Allāh** *(Mrb. 98/4). [Allāh]*

118. Ṣādıḳlarına umaruz iḥsān ide vuṣlat

Ḳullarına yollarını āsān iden **Allāh** *(Mrb. 98/8). [Allāh]*

119. Bī-ḥad keremin gördi Hüdāī’ o Kerīm’üñ

Ḳullarına yollarını āsān iden **Allāh** *(Mrb. 98/12). [Allāh]*

120. Meded eyle meded sulṭānım **Allāh**

Ḫān-ı vaṣla ṭoyur olmayalum ac *(Koş. 55/4). [Allāh]*

121. Keremüñden viṣālüñ eyle iḥsān

Meded eyle meded sulṭānım **Allāh** *(Koş. 55/8). [Allāh]*

122. Sürūra irgüre tā ‘ıyd-ı vuṣlat

Kerem eyle meded Raḥmān’um **Allāh** *(Koş. 55/12). [Allāh]*

123. Olavuz maṭlab-ı a‘lāya vāṣıl

Meded eyle meded sulṭānum **Allāh** *(Mrb. 94/8). [Allāh]*

124. Ki tā ḳalmaya senden ġayrı maṭlab

Kerem eyle meded Raḥmānım **Allāh** *(Mrb. 94/12). [Allāh]*

125. Ola bāḳī na‘īme tā ki mālik

Meded eyle meded sulṭānım **Allāh** *(Mrb. 94/20). [Allāh]*

126. Bize ẕevḳ-i viṣālüñ eyle iḥsān

Meded iy Ḳādir **Allāh’um** meded hay *(Mrb. 113/2). [Allāh’um, -um]*

127. Olavuz tā anuñla şād u ḫāndan

Meded iy Ḳādir **Allāh’um** meded hay *(Mrb. 113/4). [Allāh’um, -um]*

128. Efendi luṭfuña yoḳdur nihāyet

Meded iy Ḳādir **Allāh’um** meded hay *(Mrb. 113/8). [Allāh’um, -um]*

129. Viṣālüñ derd-i ‘uşşāḳa devādur

Meded iy Ḳādir **Allāh’um** meded hay *(Mrb. 113/12). [Allāh’um, -um]*

130. Daḫı envā‘-ı iḥsān eyleyen sen

Meded iy Ḳādir **Allāh’um** meded hay *(Mrb. 113/16). [Allāh’um,-um]*

131. Olubdur çünki faẓl u luṭfa mu‘tād

Meded sulṭānum **Allāh’um** meded hay *(Mrb. 113/20). [Allāh’um,-um]*

132. Açıvir ‘uşşāḳa ṭoġrı yollaruñ

Sen ‘ināyet eyle **Allāh’um** meded *(Mrb. 108/2). [Allāh’um, -um]*

133. Ehl-i derde senden olur çāreler

Sen ‘ināyet eyle **Allāh’um** meded *(Mrb. 108/8). [Allāh’um, -um]*

134. ‘Addolunmaz raḥmetüñ key çoḳ-durur

Sen ‘ināyet eyle **Allāh’um** meded *(Mrb. 108/16). [Allāh’um, -um]*

135. İḥsānuña ġāyet mi var

Kerīm **Allāh** Raḥīm **Allāh** *(Koş. 59/4). [Allāh]*

136. İḥsānuña ġāyet mi var

Kerīm **Allāh** Raḥīm **Allāh** *(Koş. 59/4). [Allāh]*

137. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile heb çıġırub

Dirler **Allah’a** gelüñ kim māsivāda yoḳ beḳā *(Mf. 44/2). [allah’a,-a]*

138. Ne eyleyin dünyāyı

Baña **Allāh’um** gerek *(Koş. 12/2). [Allāh’um, -um]*

139. Gerekmez māsivāyı

Baña **Allāh’um** gerek *(Koş. 12/4). [Allāh’um, -um]*

140. Her biri bir sevdāda

Baña **Allāh’um** gerek *(Koş. 12/8). [Allāh’um, -um]*

141. ‘Āşıḳ cānānın ister

Baña **Allāh’um** gerek *(Koş. 12/12). [Allāh’um, -um]*

142. Ḥaḳ’sız cennet gerekmez

Baña **Allāh’um** gerek *(Koş. 12/16). [Allāh’um, -um]*

143. N’idem ġayrı sevdāyı

Baña **Allāh’um** gerek *(Koş. 12/20). [Allāh’um, -um]*

144. Her ḳuluñ bir derdi var

Baña **Allāh’um** gerek *(Koş. 12/24). [Allāh’um, -um]*

145. Hüdāī’nüñ sözi bu

Baña **Allāh’um** gerek *(Koş. 12/28). [Allāh’um, -um]*

146. Hüdāī’ ḳuluñda ḳalmadı ṭāḳat

Allāh’um Allāh’um güzel **Allāh’um** *(Koş. 21/12). [Allāh’um, -um]*

147. Hüdāī’ ḳuluñda ḳalmadı ṭāḳat

Allāh’um **Allāh’um** güzel Allāh’um *(Koş. 21/12). [Allāh’um, -um]*

148. Hüdāī’ ḳuluñda ḳalmadı ṭāḳat

Allāh’um Allāh’um güzel **Allāh’um** *(Koş. 21/12). [Allāh’um, -um]*

149. İrgür saña ḥasretle yanmayalum

Allāh’um Allāh’um güzel **Allāh’um** *(Koş. 21/8). [Allāh’um, -um]*

150. İrgür saña ḥasretle yanmayalum

Allāh’um **Allāh’um** güzel Allāh’um *(Koş. 21/8). [Allāh’um, -um]*

151. İrgür saña ḥasretle yanmayalum

Allāh’um Allāh’um güzel **Allāh’um** *(Koş. 21/8). [Allāh’um, -um]*

152. Sensin esirgeyen ‘āşıḳ kuluñı

Allāh’um Allāh’um güzel **Allāh’um** *(Koş. 21/4). [Allāh’um, -um]*

153. Sensin esirgeyen ‘āşıḳ kuluñı

Allāh’um Allāh’um güzel **Allāh’um** *(Koş. 21/4). [Allāh’um, -um]*

154. Sensin esirgeyen ‘āşıḳ kuluñı

Allāh’um **Allāh’um** güzel Allāh’um *(Koş. 21/4). [Allāh’um, -um]*

155. Açıvir luṭf eyle ṭoġrı yoluñı

Allāh’um Allāh’um güzel **Allāh’um** *(Koş. 21/2). [Allāh’um, -um]*

156. Açıvir luṭf eyle ṭoġrı yoluñı

Allāh’um **Allāh’um** güzel Allāh’um *(Koş. 21/2). [Allāh’um, -um]*

157. Açıvir luṭf eyle ṭoġrı yoluñı

Allāh’um Allāh’um güzel **Allāh’um** *(Koş. 21/2). [Allāh’um, -um]*

158. Raḥm eylegil işidüb āh ü vāhın

İy **Allāh’um** el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/4). [Allāh’um, -um]*

159. Niyāzuñ dā’imā **Allāh’a** eyle

Uyan ġafletden iy ġāfil gözüñ aç *(Kt. 3/1). [Allāh’a, -a]*

160. Rıżāsı yolına ide hidāyet

Efendüm sevdügüm sulṭānum **Allāh** *(Kt. 11/4). [Allāh]*

161. Saña ṣıdḳıla luṭf it ṭālib eyle

Kerīm **Allāh** Raḥīm **Allāh** meded it *(Kt. 2/4). [Allāh]*

162. Saña ṣıdḳıla luṭf it ṭālib eyle

Kerīm **Allāh** Raḥīm **Allāh** meded it *(Kt. 2/4). [Allāh]*

163. Ḥaḳḳ’ı iste eger ehl-i diliseñ

Gel **Allāh’a** ṣafālar ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/4). [Allāh’a, -a]*

164. Vücūda ir ne istersin ‘ademden

Gel **Allāh’a** murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/8). [Allāh’a, -a]*

165. Hüdāī’ himmet it ẕevḳ-i ‘aẓīme

Gel **Allāh’a** murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/12). [Allāh’a, -a]*

Allāh bes bāḳī heves: *"Allah yeter, başkası gelip geçici istektir, hevestir."*

***Kalıp ifade**: Kelâm-ı kibar.*

1. Ḥaḳ'dan özge nesne yoḳdur ġayrıdan ümmīdi kes
   Ac gözüñ merdāne baḳ **Allāh bes bāḳī heves** *(G. 27/2). [Allāh bes bāḳī heves]*
2. Gülden dikenden bendi kes
   Allāh bes bāḳī heves *(Mrb. 70/14). [Allāh bes bāḳī heves]*

Allāhumme: *Allah'ım.*

1. **Allāhumme** yā Hādī
   Āsān eyle yolumuz *(Koş. 20/1). [Allāhumme]*

Allāhü yef'al mā-yeşā': *"Allah dilediğini yapar." meâlli âyetten bir bölüm.* (Âl-i İmrân, 3/40[124])

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. **Allāhü yef'al mā-yeşā'**
   Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/19). [Allāhü yef'al mā-yeşā']*

alt:

alt: *Alt, aşağı.*

1. Beyża-i zāġı ḳoyub ṭā'ūs-ı ḳudsüñ **altına**
   Cennetü'l-me'vā içinde aña yapsañ āşiyān *(Kt. 18/1). [altına, -ı, -n, -a]*

alt: *Etki, tesir.*

---

[124] يَشَّاءُ مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ كَذٰلِكَ قَالَ عَاقِرٌ وَامْرَاَتِي الْكِبَرُ بَلَغَنِيَ وَقَدْ غُلَامٌ لِي يَكُونُ اَنّٰى رَبِّ قَالَ

"Zekeriyyâ ise şöyle dedi: "Rabbim! Bana ihtiyarlık gelip çattığı, üstelik karım da kısır olduğu halde benim nasıl oğlum olabilir?" Buyurdu ki: "İşte böyle; Allah dilediğini yapar."

1. Elüñ **altındadur** dünyā vü ‘uḳbā
   İden sensin ḳamu emvāt ü iḥyā *(N. 3/1). [altındadur, -ı, -n, -da, -dur]*
2. Elüñ **altındadur** dünyā vü ‘uḳbā
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/3). [alt, -ı, -n,-da,-dur]*

altun: *Kıymetli maden, altın, zer.*

1. **Altundan** ḫāṣ göñül çürümek neden
   Efkār-i fāside bürimek neden *(Koş. 45/13). [altundan, -dan]*

altun ḳalem: *Altın kalem.* ||| *Çok müstesna şiir yazma becerisi.*

1. Gerçi kim dīvāneye dirler ḳalem yoḳ gāh olur
   Söz gelür **altun ḳalemle** yazılur dīvāneden *(Mf. 135/2). [altun ḳalem,-le]*

aluñ-: *Çalınmak, aşırılmak.*

1. Kelle-i sükkerden **aluñsa** ġılāfı ġam degül
   Kelle saġ olduḳca yene bir külāh eksük degül *(Mf. 110/1). [aluñsa,-sa]*

‘ām: *Halk, umum.*

1. ‘İnāyet Ḥaḳ’dan olur ḫāṣ u **‘āma**
   Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/11). [‘āma, -a]*

a‘mā:

a‘mā: *Gözleri görmeyen kör.*

1. Biri iki ṣananlar aḥveldür vü hem **a‘mā**
   Tevḥīdi bilmeyenler ġāyet de cāhil ancaḳ *(G. 16/5). [a‘mā]*

a‘mā: *Gözleri görmeyen kör.* ||| *[tas.] Hakk'ı göremeyecek olan nasipsiz kişi.* (Ceylan, 2007, s. 171; Ögke, 2018, s. 153)

1. Yarın **a‘mādur** bugün a‘mā olan

‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/11). [a‘mādur, -dur]*

2. Nūr-ı pāk-ı Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd et iy göñül
   Bunda yārin görmeyen yarın daḫi **a‘mā** imiş *(G. 26/6). [a‘mā]*
3. Hīç berāber ola mı **a‘mā** ulü’l-ebṣār ile
   Ḳande beñzer ġaflet ehli ḳalbi uyanıḳlara *(G. 29/5). [a‘mā]*

a‘mā ol-: *Kör olmak.* ||| *[tas.] Hak'tan gâfil olmak.*

1. Yarın a‘mādur bugün **a‘mā olan**
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/11). [a‘mā ol, -an]*

a‘māl: *İbadetler.*

1. Ṣaḳın **a‘mālüñe** ġurūr itme
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/11). [a‘mālüñe, -üñ, -e]*

‘amel: *Kulluk, ibadet.*

1. Ḳanı saña lāyıḳ **‘amel**
   ‘Abdüñ işi sehv ü zelel *(Mhm. 1/17). [‘amel]*
2. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ **‘amel** yoḳ
   Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/1). [‘amel]*

‘amel eyle-: *Dinî emirleri yerine getirmek, ibadet etmek.*

1. Ḥaḳḳ’a tamām īmān getür
   İḫlāṣ ile eyle ‘amel *(Koş. 33/12). [‘amel eyle]*
2. İḫlāṣ ile eyle ‘amel
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/11). [‘amel eyle]*

‘āmil ol-: *Amel etmek, yaşam sürmek.*

1. Ḥükm-i Ḳur’ān’la **‘āmil olmaḳ** ‘aceb sa‘ādetdür
   Ḥubb-ı dilden zā’il olmaḳ ‘aceb şeḳāvetdür *(Mf. 88/1).[‘āmil ol,-maḳ]*

‘<u>amīm ol-:</u> *Umumî olmak, genele olmak.*

1. İy vücūdı Ḳadīm olan Mevlā
   İy ‘aṭāsı **‘amīm olan** Mevlā *(Msd. 2/4). [‘amīm ol, -an]*

<u>ammā:</u> *Ama, fakat, buna mukabil.*

1. Şu dem ki milk-i dünyādan Muḥammed Muṣṭafā gitdi
   Sevündi āḫiret **ammā** bu dünyādan ṣafā gitdi *(Mf. 175/2). [ammā]*

<u>ammā ki:</u> *Ama ne var ki.*

1. Şākire Ḥaḳ gerçi çoḳ sevāb virür
   Ṣābire **ammā ki** bī-ḥisāb virür *(Mf. 76/2). [ammā ki]*

<u>ān:</u> *Vakit, zaman, lahza.*

1. Devr iderler Ḥaḳḳ’uñ ‘ışḳıyla düpdüz
   Felekler raḳṣ ider bir **ān** eglenmez *(Koş. 14/8). [ān]*
2. ‘Ömür beñzer uçar ḳuş sāyesine
   Uçar ḳuş gölgesi bir **ān** eglenmez *(Koş. 14/24). [ān]*

<u>ān:</u> *Güzellik, cazibe.* ||| *[tas.] Allah'ın mutlak güzelliği.*

1. Görüb **ānı** o yola uġrayan dir
   Yeyen bilmezse bilür doġrayan dir *(Mf. 74/1). [ānı, -ı]*

<u>an-:</u>

an-: *Hatırlamak, akla getirmek.*

1. Olmaz sevdālardan gec
   Mevti **añar** mısın hīç *(Koş. 35/18). [añar, -ar]*
2. **Añub** eski mekānını
   İlüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/19). [añub, -ub]*
3. Ḳabri **añar** mısın ‘aceb

Ṭopraḳ olub batsañ gerek *(Mrb. 62/7). [añar, -ar]*

an-: *Dile getirmek, söylemek.*

1. Hīç **añar** mı gör ki taḳṣīri
   Nefs elinden n'idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/7). [añar, -ar]*

ana: *Anne.*

1. **Anamuzdan** erḥamsın
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/19). [anamuzdan, -muz, -dan]*

ancaḳ:

ancaḳ: *Sadece, yalnızca.*

1. Mevcūd O'dur vücūdı ola anuñ ḥaḳīḳī
   Yoḫsa vücūd-ı zā'il bir vehm-i bāṭıl **ancaḳ** *(G. 16/4). [ancaḳ]*
2. Faẓluñladur **ancaḳ** senüñ olduġumuz iḥsān ḳarīn
   El-ḥamdü lek ve'ş-şükrü lek āyā Mücibe's-sāilīn *(Mf. 146/1).[ancaḳ]*
3. Bevvāb-ı bāb-ı Ḥażret insān-ı kāmil **ancaḳ**
   Miftāḥ-ı kenz-i vaḥdet ol merd-i vāṣıl ancaḳ *(Mf. 40/1). [ancaḳ]*
4. Bevvāb-ı bāb-ı Ḥażret insān-ı kāmil ancaḳ
   Miftāḥ-ı kenz-i vaḥdet ol merd-i vāṣıl **ancaḳ** *(Mf. 40/2). [ancaḳ]*
5. Yaradan uṣladur seni **ancaḳ**
   Hāy nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/11). [ancaḳ]*
6. Hümā-yı dil ḳarār itmez
   'Aceb telvīni var **ancaḳ** *(Mrb. 51/2). [ancaḳ]*
7. Görenler Ḥaḳ cemālini
   Ṣu gibi bī-ḳarār **ancaḳ** *(Mrb. 51/4). [ancaḳ]*
8. Rumūzı eyleyen iẕ'ān
   Ma'ārif ehli yār **ancaḳ** *(Mrb. 51/8). [ancaḳ]*
9. Ḫudā itmek vücūd i'ṭā
   Maḥall-i iftiḫār **ancaḳ** *(Mrb. 51/12). [ancaḳ]*

10. Olurdı her işüñ aḥsen
    Ḳamuya ol medār **ancaḳ** *(Mrb. 51/20). [ancaḳ]*
11. Gider varlıḳ cibālini
    Demürden kūh-sār **ancaḳ** *(Mrb. 51/16). [ancaḳ]*
12. Anı tekmīl iden **ancaḳ** yene senden ʿināyetdür
    Ḫudāyā bir avuc ḫāküñ saña lāyıḳ nesi ola *(G. 1/6). [ancaḳ]*
13. İtmez senüñ ‘āşıḳlaruñ milk-i Süleymān’a naẓar
    Ancaḳ cemālüñ nūrudur cānlarına dermān iden *(G. 6/6). [ancaḳ]*
14. Biri iki şananlar aḥveldür vü hem a‘mā
    Tevḥīdi bilmeyenler ġāyet de cāhil **ancaḳ** *(G. 16/6). [ancaḳ]*
15. Ẕenb-i vücūdı maḥv it iriş sarāy-ı ḳurba
    Cān ü tenüñ arada cānāna ḥā’il **ancaḳ** *(G. 16/8). [ancaḳ]*
16. İki cihānı ‘āşıḳ virür Hüdāī’ yāre
    Ol ẕevḳe irmeyenler cennāta ḳā’il **ancaḳ** *(G. 16/10). [ancaḳ]*
17. Miftāḥ-ı bāb-ı Ḥażret insān-ı kāmil **ancaḳ**
    Varlıḳ Ḥaḳḳ’uñ ḥaḳīḳat ġayrısı zā’il ancaḳ *(G. 16/2). [ancaḳ]*
18. Miftāḥ-ı bāb-ı Ḥażret insān-ı kāmil ancaḳ
    Varlıḳ Ḥaḳḳ’uñ ḥaḳīḳat ġayrısı zā’il **ancaḳ** *(G. 16/1). [ancaḳ]*
19. Sermāye-i sa‘ādet Ḥaḳ’dan ‘ināyet **ancaḳ**
    Varlıḳ taṣarruf anuñ ġayrısı ālet ancaḳ *(G. 20/1). [ancaḳ]*
20. Sermāye-i sa‘ādet Ḥaḳ’dan ‘ināyet **ancaḳ**
    Varlıḳ taṣarruf anuñ ġayrısı ālet ancaḳ *(G. 20/2). [ancaḳ]*
21. Aldanma ḳāl ü ḥāle ir cennet-i viṣāle
    Bā‘iṣ ḳamu kemāle faẓl ile raḥmet **ancaḳ** *(G. 20/6). [ancaḳ]*
22. Mevlā’dan olsa in‘ām ḳuldan ḳoparmış iḳdām
    Nefs olmaḳ ehl-i İslām ḫaylī kerāmet **ancaḳ** *(G. 20/4). [ancaḳ]*
23. Fenā-ender-fenā buldı vücūdum mülki ser-tā-ser
    Görinür bir beden ḳaldı hemān **ancaḳ** ḥiṣārumdan *(G. 13/6). [ancaḳ]*

ancaḳ: *Ama, fakat, lakin.*

1. Ḥaḳḳuñ faẓlıyla iḥsānı çoḳ **ancaḳ**

Kerem deryāsına ġāyet yoḳ ancaḳ *(Mf. 102/1). [ancaḳ]*

2. Terbiyet itseñ anı envā‘-ı ni‘metle begüm
   Zāġdur **ancaḳ** yene andan ẓuhūr iden hemān *(Kt. 18/4). [ancaḳ]*
3. Cem‘ile farḳı farḳ eyle kāmil olagör Hüdāī
   Ancaḳ birine baḳarsañ başa çoḳ endīşe gelür *(G. 7/10). [ancaḳ]*

ancaḳ: *Elbette.* (Tulum, 2011, s. 279)

1. Ḥaḳḳuñ faẓlıyla iḥsānı çoḳ ancaḳ
   Kerem deryāsına ġāyet yoḳ **ancaḳ** *(Mf. 102/2). [ancaḳ]*

‘<u>andelīb:</u>

‘andelīb: *Bülbül.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. ‘Āşıḳ u ṣādıḳ ḳulı ḳoma ġarīb
   Gülden ıraḳ olmaya tā **‘andelīb** *(Mrb. 95/14). [‘andelīb]*
2. ‘Āşıḳ irişse ger Ḥabībe n’ola
   Gül naṣīb olsa **‘andelībe** n’ola *(Msd. 2/14). [‘andelībe, -e]*

‘andelīb: *Bülbül.* ||| *[tas.] Emir âleminden inip insan bedenine giren ve ona hayat veren ruh cevheri.* (Ögke, 2018, s. 169)

1. Uçsa ḳafeṣden **‘andelīb**
   Ḳoma Hüdāī’yi ġarīb *(Mrb. 33/25). [‘andelīb]*

‘andelīb: *Bülbül.* ||| *[tas.] Mecâza tutulmuş olan âşık.*

1. Ne fenā bāġından uçdı **‘andelīb**
   Ne beḳā būyından irişdi naṣīb *(Mrb. 63/21). [‘andelīb]*

<u>ane:</u> *Ana, anne.*

1. Ṭoġmazdan evvel **anesi**
   Kāmil olurmış ehl-i Ḥaḳ *(Mrb. 8/20). [anesi, -s, -i]*

<u>añıl-:</u> *Hatırlatılmak, yâd edilmek.*

1. Vaṭan **añılsa** bir ġarībe n'ola
   Ḫasteler varsalar ṭabībe n'ola *(Msd. 2/15). [añılsa, -sa]*

'<u>Anḳā:</u> *Anka kuşu.* ||| *[tas.] Hakk'ın zâtı, hakikati.* (Ögke, 2028, s. 115)

1. Kāf u nūn iḳlīmi **'Anḳāsın** şikār itse n'ola
   Rūḥ-ı 'ārif şāhbāz-ı Ḳāf-ı istiġnā imiş *(G. 26/3). ['Anḳāsın, -s, -ı, -n]*

'<u>Anḳā-yı 'aşḳ:</u> *Aşk Ankâ'sı.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. İy Hüdāī' ḥālet-i 'aşḳı ne bilsün her meges
   Ḳulle-i Ḳāf-ı ḥaḳīḳat mürġıdur **'Anḳā-yı 'aşḳ** *(G. 28/14). ['Anḳā-yı 'aşḳ]*
2. Cānlarda yapdı āşiyān
   Ṣayd eyledi **'Anḳā-yı 'aşḳ** *(Mrb. 34/12). ['Anḳā-yı 'aşḳ]*

'<u>ankebūt-ı dāġ-ı miḥnet:</u> *Zahmet dağının örümceği.* ||| *Hirâ mağarasının örümceği.* ||| *[tas.] İnsanı tuzağına düşüren dünya.* (Ögke, 2018, s. 146)

1. **'Ankebūt-ı dāġ-ı miḥnet** perde çekmişdür aña
   Bu degüldür gördügüñ iy yār-ı ṣādıḳ her zamān *(G. 40/3). ['ankebūt-ı dāġ-ı miḥnet]*

<u>añla-:</u>

añla-: *Zannetmek, sanmak.*

1. Sen iy ġāfil ne ṣanduñ rūzigārı
   Ṭurur mı **añladuñ** tāze bahārı *(Koş. 13/14). [añladuñ, -du, -ñ]*
2. Gülden **añlama**
   Bülbülün zārın *(Koş. 17/23). [añlama, -(ma)]*

añla-: *Bilmek, fark etmek, tanımak, farkına varmak..*

1. Uyar ḳullaruñı ġafletden iy Rab
   Seni **añlamaġa** sa‘y ideler heb *(Mrb. 94/10). [añlamaġa, -maġ, -a]*
2. **Añladuñ** mı Rabb’üñi hey kendüyi bilmez kişi
   Ḥāżır iken Ḫāliḳ’uñ eṭrāfa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/11). [añladuñ, -du, -ñ]*
3. Ḥaḳḳ **añlamaḳ** merd işidür
   Ṣıġmaz ‘aḳıl nerd işidür *(Mrb. 33/13). [añlamaḳ, -maḳ]*
4. Hüdāī’ **añlayub** bilsün Ḫudā’yı
   ‘İnāyet eyle Sulṭān’um ‘ināyet *(Mrb. 56/11). [añlayub, -y, -ub]*
5. Ḳamusı Ḳādir-i muṭlaḳ işidür
   Bu sırrı **añlayan** ‘ārif kişidür *(Mrb. 26/14). [añlayan, -y, -an]*
6. Maẓhar-ı ẕāt olduġuñ **añlar** mısın
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/1). [añlar, -r]*
7. Ḥaḳḳ’a mir’āt olduġuñ **añlar** mısın
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/3). [añlar, -r]*
8. Ḥaḳḳ’ı **añla** bilegör
   ‘İlm ile ‘irfān gelsün *(Koş. 9/23). [añla]*
9. Baḥrüñ aḥvālin **añla** cūşından
   Ḳutlı gün bellüdür doġuşından *(Mf. 147/1). [añla]*
10. Ẕevḳ ile **añlayub** sırr-ı vücūdı
    Kemāline irişdürdi şuhūdı *(Koş. 39/9). [añlayub, -y, -ub]*
11. Ḥaḳīḳat üzre **añlayub** bilen sen
    Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/3). [añlayub, -y, -ub]*

anlar: *"Onlar" şahıs zamiri.*

"Onlar" şahıs zamiri (Ârif, insan-ı kâmil, velî).

1. Nevm-i ġafletden uyanub aç gözüñ merdāne baḳ
   Ehl-i Ḥaḳḳıla olagör olma **anlardan** ıraḳ *(Mf. 103/2). [anlardan, -dan]*

"Onlar" şahıs zamiri (Nûr-ı azam ve dört haife).

1. Didi yā Rab nedür bu penc envār

Diledi olmaḳ **anlardan** haberdār *(M. 7/4). [anlardan, -dan]*

"Onlar" şahıs zamiri (Enbiya ve evliya).

1. Enbiyā evliyā vesīle imiş
   Zirā Ḥaḳ **anlaruñla** bile imiş *(Mrb. 71/14). [anlaruñla, -uñ, -la]*

"Onlar" şahıs zamiri (Seyr u sülûk eden dervişler).

1. Kārbān-ı sālikān itse sülūk
   Añlara olur ġıdā' eẕkār-ı Ḥaḳḳ *(Mf. 12/2). [añlar -a]*

anuñçün / anuñ içün:

anuñ içün: *Bu sebeple, bundan dolayı.*

1. Yirüñ adı **anuñ içün** oldı yir
   Kendü besler ḫalḳı āḫīr kendü yir *(Mf. 72/1). [anuñ içün]*
2. Esīr-i nefs olub bī-çāre insān
   Anuñçün olmaz ol bir hāle rāżī *(Kt. 20/4). [anuñçün]*
3. Ḳula in'ām iden her laḥẓa Ḥaḳḳ'dur
   Anuñçün ḥamd ü şükre ol aḥaḳḳdur *(Mf. 87/2). [anuñçün]*
4. Cihānda ādem olanda ġam olmaz
   Anuñçün pür-ġam olan ādem olmaz *(Mf. 95/2). [anuñçün]*
5. Mücrim ü 'āṣī ḳuluñdan bir günāh eksük degül
   Ol **anuñçün** yā ilāhī bir gün āh eksük degül *(Mf. 191/2). [anuñçün]*
6. Gāh olur ol dōst cemāli göñlümüze düşegelür
   Anuñçün 'ışḳ deryāsı ḳaynayuban cūşagelür *(G. 7/2). [anuñçün]*
7. **Anuñçün** ḫātem olduñ enbiyāya
   Senüñle bitdi bünyān-ı nübüvvet *(G. 23/11). [anuñçün]*

anuñ içün: *Sözün kısası, yani.*

1. İstiḳāmet ehli ḥıfẓ-ı Ḥaḳ'dadur irmez ziyān
   Anuñ içün servi incitmez begüm bād-ı ḫazān *(Mf. 133/2). [anuñ içün]*

anuñ içün: bkz. *anuñçün / anuñ içün.*

‘ār: *Ayıp, kusur, kötülükük, rezillik.* (Tulum, 2011, s. 334)

1. Girdi meydāna
   Terk ider **‘ārın** *(Koş. 17/8). [‘ārın, -ı, -n]*

ara-:

ara-: *İlgi göstermek, önem vermek.*

1. Ehl-i ġāfil ġaflet ile Ḥaḳḳ’ı ḳor dünyā arar
   Beñzer ol debbāġa kim ol kelb-i murdārın **arar** *(Mf. 62/2). [arar,-r]*
2. Ehl-i ġāfil ġaflet ile Ḥaḳḳ’ı ḳor dünyā **arar**
   Beñzer ol debbāġa kim ol kelb-i murdārın arar *(Mf. 62/1). [arar, -r]*

ara-: *Elde etmeye çalışmak, bulmaya çalışmak.*

1. Balıḳlar deryāda **arar**
   Odlara düşmiş semender *(Koş. 25/5). [arar, -r]*
2. ‘Işḳla ṭolan
   Arayub bulan *(Koş. 17/18). [arayub, -y, -ub]*
3. Ḥaḳ yolını **ararsañ**
   Şirḳ āşārın sürerseñ *(Koş. 35/33). [ararsañ, -r, -sa, -ñ]*

ara-: *[tas.] Hakk'ı bulmak için sülûk etmek.*

1. **Arayuben** buluñuz
   Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/11). [arayuben, -y, -uben]*

ara:

ara: *"Ahmed" lafzının ortası. ‖ [tas.] Nefs (mâsivâ) ve ruhun (Allah) ortasındaki gönül latifesi.*

1. Aḥmed'üñ farḳı Aḥad'dan mīm-i imkān iledür
   Aradan imkānı ḳaldursañ ḳalur vaḥdet hemīn *(Mf. 141/2). [aradan, -dan]*

ara: *Orta.* Ⅲ *[tas.] Nefs (mâsivâ) ve ruhun (Allah) ortasındaki gönül latifesi.*

1. Faẕluñ ile **aradan** gitsün ḥicāb
   Ḫūb cemālin görelüm refʿ it niḳāb *(M. 2/3). [aradan, -dan]*
2. İrmege vaḥdet nūrına
   Şirki **aradan** süregör *(Koş. 7/2). [aradan, -dan]*
3. Varlıḳ defterini dür
   Benligi **aradan** sür *(Koş. 20/18). [aradan, -dan]*
4. Ġayruñ nesi var **arada**
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/7). [arada, -da]*
5. Nefsüñ **aradan** süregör
   Vaḥdet iline iregör *(Koş. 48/17). [aradan, -dan]*
6. Benlik **aradan** dūr olur
   Ẓulmet gidüb pür-nūr olur *(Mrb. 1/5). [aradan, -dan]*
7. **Aradan** varlıḳ ḥicābı çāk ola
   Sen ʻināyet it meded yā Müsteʻān *(Mrb. 96/7). [aradan, -dan]*
8. Māsivā ḥubbın **aradan** süregör
   Ẕāt-ı bī-çūne Hüdāī' iregör *(Mrb. 17/17). [aradan, -dan]*
9. İçüb vaḥdet şarābından
   Ḳo gitsün **aradan** sen ben *(Mrb. 45/14). [aradan, -dan]*
10. Gitsün **aradan** derd ü ġam
    Raḥmet senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/19). [aradan, -dan]*
11. **Aradan** cümle ḥicābı refʿ içün
    Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefīʿ *(Mrb. 129/3). [aradan, -dan]*
12. Ẕenb-i vücūdı maḥv it iriş sarāy-ı ḳurba
    Cān ü tenüñ **arada** cānāna ḥā'il ancaḳ *(G. 16/8). [arada, -da]*
13. Dilüñ ẕikr eyler Allāh'ı niçün ḳalbüñ olur ġāfil
    Ḫudā her yerde ḥāżırken nedendür **arada** ḥā'il *(G. 18/2).[arada,-da]*
14. Sırrum vaḥdet iline vāṣıl ola

Ara yirden ayrılığı sürem mi *(Koş. 6/12). [ara yir, -den]*

ara: *[tas.] İki yokluk ortasındaki dünya âlemi, kâinat.*

1. Efendi daḫli yoḳ ġayruñ **arada**
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/19). [arada, -da]*
2. Senüñdür ḳudret ü ḳuvvet
   Arada ġayrılar ālet *(Mrb. 22/18). [arada, -da]*

aranub aranub bulunmaz ol-: *[tas.] Hayret makamındaki sâlikin tüm idrak ve fehmini kaybettiği bir hâle girmesi.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. **Aranub aranub bulunmaz oldı**
   Deli göñlüm meger sendedür sende *(Koş. 22/11). [aranub aranub bulunmaz ol, -dı]*

‘araż: *Bir şeyin aslında olmayıp sonradan eklenen durum.* ǁ *[tas.] Maddî âleme âit.*

1. Maḥabbet cevherin kim dir **‘arażdur**
   Sözin gūş itme kim ehl-i ġarażdur *(Mf. 177/1). [‘arażdur, -dur]*

Arāżīyi mihād itmiş cibāli evtād eylemiş: *"...(Allah) Yeryüzünü bir döşek, dağları da (yeri tutan) kazıklar..(haline getirdi)..." meâlli âyetine telmih.* (Krş., Nebe, 6/6-7[125])

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. Zehī sulṭān-ı ḳādir āsumānī ḫaymeler ḳurmış
   Arāżīyi mihād itmiş cibāli eylemiş evtād *(Mf. 58/2). [arāżīyi mihād itmiş cibāli evtād eylemiş]*

---

[125] مِهَاداً ٱلْأَرْضَ نَجْعَلِ أَلَمْ

“Biz, yeryüzünü bir döşek, dağları da (yeri dengede tutan) kazıklar yapmadık mı?

Ares: *Anadolu, Azerbaycan, İran ve Ermenistan topraklarının bir bölümünü kapsayan nehir.*

1. Baḥr-ı ‘irfānda yedi deryā degül bir ḳaṭrece
   Ḳande ḳaldı iy Hüdāī’ Nīl ü Ceyḥūn u **Ares** *(G. 27/10). [ares]*

‘ārif:

‘ārif: *Çok anlayışlı, idrak sahibi, seçici.* (Tulum, 2011, s. 335)

1. Maẓhar-ı ẕāt olduġuñ añlar mısın
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/2). [‘ārif, -i, -se, -ñ]*
2. Ḥaḳḳ’a mir’āt olduġuñ añlar mısın
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/4). [‘ārif, -i, -se, -ñ]*
3. Ẓāhir iken Ḥaḳ bu ġafletler neden
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/8). [‘ārif, -i, -se, -ñ]*
4. Nefsüñi bil bulmaḳ isterseñ kemāl
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/12). [‘ārif, -i, -se, -ñ]*
5. Eyleme sermāye-i ‘ömri telef
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/16). [‘ārif]*
6. Var ise sende baṣīretden eser
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/20). [‘ārif, -i, -se, -ñ]*
7. Ḥaḳḳ’a maẓhar olduġuñ fikr it begüm
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/2). [‘ārif]*
8. Luṭfa maẓhar olduġuñ fikr it begüm
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/4). [‘ārif]*
9. Niçe bir bu nevm-i ġaflet niçe bir
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/8). [‘ārif]*
10. Yarın a‘mādur bugün a‘mā olan
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/12). [‘ārif]*
11. Nefsini bilen bilür Mevlā’sını
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/16). [‘ārif]*

12. Pendini eyle Hüdāī'nüñ ḳabūl
    ʻĀrif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/20). [ʻārif]*
13. **ʻĀrif** ol iy dil
    Olagör kāmil *(Koş. 17/13). [ʻārif]*

ʻārif: *[tas.] Allah'ın hakikat sırları kendisine açılmış irfan sahibi kimse.* (Uludağ, 2016, s. 44)

1. **ʻĀrif** ol āyīne-i insāna baḳ
   Anda ʻaks-i Ḥażret-i Raḥmān'a baḳ *(G. 14/1). [ʻārif]*
2. Zāhidlere uçmaḳ gerek
   ʻĀrif Ḥaḳḳ'a uçmaḳ gerek *(Koş. 8/30). [ʻārif]*
3. Bülbül ki **ʻārif** cānıdur
   Dōst ilinüñ mihmānıdur *(Mrb. 4/13). [ʻārif]*
4. **ʻĀrif** ol aldanma nevm-i ġaflete
   Ḫāliḳ'uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/15). [ʻārif]*
5. **ʻĀrif** ol maʻnā yüzine baḳagör
   Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/1). [ʻārif]*
6. **ʻĀrifüñ** bir cenneti var ʻālem-i dünyāda kim
   Āḫiret cennātına aṣlā taḥassür eylemez *(Mf. 21/1). [ʻārifüñ, -üñ]*
7. Bu ḳāleb-i ẓulmānīde taḥṣīl idegör nūr-ı ẕāt
   ʻĀrif bu maʻnāyı bilür ẓulmetdedür āb-ı ḥayāt *(Mf. 54/2). [ʻārif]*
8. Ḳamusı Ḳādir-i muṭlaḳ işidür
   Bu sırrı añlayan **ʻārif** kişidür *(Mrb. 26/14). [ʻārif]*
9. **ʻĀriflere** ʻirfān gerek
   ʻĀşıḳlara cānān gerek *(Mrb. 35/13). [ʻāriflere, -ler, -e]*
10. **ʻĀrif** ol görme yüzin aġyāruñ
    Gör cemālini ḳadīmī yāruñ *(Mrb. 67/3). [ʻārif]*
11. Māsivāya baḳma ʻāşıḳ **ʻārif** ol
    Yāri isterseñ ṣaḳın aġyārdan *(G. 21/3). [ʻārif]*

ʻ<u>ārif-i kāmil:</u> *Olgun bilici.* ‖ *[tas.] İnsan-ı kâmil, mürşid-i kâmil.*

1. Mürşid-i rāh-ı ḥaḳīḳat **‘ārif-i kāmil** gerek
   Sākin-i ṣaḥn-ı hidāyet Ḥażret’e vāṣıl gerek *(Mf. 109/1).[‘ārif-i kāmil]*

arın-:

arın-: *Kurtulmak, beri olmak.* (Tulum, 2011, s. 286)

1. Nice bir ḥicābdan **arınmayalum**
   İrgür saña yolda sürünmeyelüm *(Koş. 5/25).[arınmayalum,-(ma), -y, -alum]*

arın-: *Saflığı, temizliği bozan şeylerden sıyrılmak.*

1. Ṣu gibi **arınmazsañ**
   Yirlere sürünmezseñ *(Mrb. 10/9). [arınmazsañ, -maz, -sa, -ñ]*

arḳa: *Sırt kısmı.* ||| *Sebep, oluşum, yaratış.*

1. Ḳalay olmasa aynā **arḳasında**
   Görünmezdi bu ṣūret ḳarşısında *(Mf. 189/1). [arḳasında, -s, -ı, -n, -da]*

armaġan:

armaġan: *Yardım, himmet.*

1. Umarlar ḫaste diller **armaġanuñ**
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/19). [armaġanuñ, -uñ]*

armaġan: *İthaf, hediye, takdim.*

1. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ Hüdāī’nüñ nesi ola
   Meger kim **armaġan** iltem kemāl-i iftiḳārumdan *(G. 13/10). [armaġan]*

‘asel: *Bal.*

1. Kim ki bir pend-i leẕīẕ isteye bu kemterden
   Veca‘-ı baṭna **‘asel** enfa‘ imiş sükkerden *(Mf. 127/2). [‘asel]*

‘arş:

‘arş: *[tas.] Hakk’ın kudret ve yüceliğinin tecelli ettiği ceberut alemi.* (Tulum, 2011, s. 337)

1. Yerden gökden geçüb ʿ**Arş’a** çıḳanlar
   Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/11). [ʿarş’a, -a]*
2. Kimini ṣalduñ Kā‘be’ye kimi ider **‘Arş’uñ** ṭavāf
   ‘Uṣṣāḳa vaṣluñ ḳıl ‘aṭā iy herkese iḥsān iden *(G. 6/7). [‘arş’uñ, -uñ]*
3. Kürsī degül **‘arşdan** dahi
   ‘Ālī olur ‘unvānumuz *(Mrb. 1/3). [‘arşdan, -dan]*
4. **‘Arşuñ** eṭrāfın melekler
   Cevlān iderler Hū ile *(Koş. 3/15). [‘arşuñ, -uñ]*

‘arş: *Göğün dokuzuncu katı.*

1. Nedendür mihr ü māh encüm süreyyā
   Nedendür **‘Arş** ü Ferş ü Sidre Ṭūbā *(Mrb. 88/6). [‘arş]*
2. Saña āsān maḥv ü iṯbāt eylemek
   ‘Arş ü ferş arż ü semāvāt eylemek *(Mrb. 42/6). [‘arş]*

‘arş-ı a‘ẓam: *En yüce taht.* ‖ *[tas.] Allah'ın kudretinin tecelli ettiği gönül.* (Cebecioğlu, 2020, s. 52)

1. Geçüb ṣaḥrā-yı ‘ālemden
   Güzer ḳıl **‘arş-ı a‘ẓamdan** *(Mrb. 52/14). [‘arş-ı a‘ẓam, -dan]*
2. **‘Arş-ı a‘ẓam** cilve-gāh iken saña
   Seyrüñe sidre ola mı müntehā *(G. 22/5). [‘arş-ı a‘ẓam]*

‘arş-ı maḳṣūd: *Gaye arşı.* ‖ *[tas.] İlahî huzur, vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. **‘Arş-ı maḳṣūda** yüzümüz sürelüm
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/11). [‘arş-ı maḳṣūd, -a]*
2. Umarum kim **‘arş-ı maḳsūda** irem

Yā Resūlu'llāh şefā'at eylegil *(Mrb. 28/11). [ʻarş-ı maḳsūd, -a]*

ʻarş u ferş: *Gökyüzü ve yeryüzü.*

1. Eger **ʻarş u ferş** ü levḥ ü ḳalemdür
   Eger cinn ü melek benī-Ādemdür *(Koş. 44/5). [ʻarş u ferş]*

ʻarş ü kürsī: *9. ve 8. felekler, gök katları.* ||| *[tas.] Yaratılan bütün mahlukat, mâsivâ.*

1. Dil Hüdāī' **ʻarş ü kürsīden** geçer
   Ṣanmaġıl ki bundadur şeydā göñül *(Mrb. 27/11). [ʻarş ü kürsī, -den]*

art-: *(Tesir gücü) Fazlalaşmak, çoğalmak.*

1. Dün gün ötsün bülbülleri
   ʻAşḳı **artub** eksilmesün *(Koş. 25/4). [artub, -ub]*

arta ḳal-: *Varlığını sürdürmek, sağ çıkmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. İşüñ gücüñ dā'im yalan
   Çoḳ kişiden **arta ḳalan** *(Koş. 26/26). [arta ḳal, -an]*
2. Cefādan yüz çevürmez derd-i ġamdan lezzet almışdur
   Benüm dīvāne göñlüm çoḳ belā'dan **arta ḳalmışdur** *(Mf. 187/2). [arta ḳal, -mış, -dur]*

artuk:

artuḳ: *Fazla.*

1. Kuluñ cürmi ne deñlü olsa ger çoḳ
   Degüldür raḥmet ü ġufrāndan **artuḳ** *(Mrb. 91/10). [artuḳ]*

artuḳ: *Başka, özge.*

1. Nesi var ḳuluñ eksüklükden **artuḳ**
   Yene luṭf u kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/3). [artuḳ]*

artur-: *Çoğaltmak, fazlalaştırmak.*

1. Ḥabībüñ gör göñül şān-ı bülendin
   Ki **arturmaz** ġarīb-i müst-mendin *(Mrb. 37/6). [arturmaz, -maz]*

‘arż: *Dünyayı paraleline kesen enlem daireleri.* (Tulum, 2011, s. 337)

1. Bir zamān ola fenā bula semāvāt ile arż
   Ne eyü ḳala ne kem ḳala ne ḫōd ṭūl ile **‘arż** *(Mrb. 31/10). [‘arż]*

‘arż it-: *(Yüksek bir makama) Anlatmak, bildirmek, sunmak.*

1. Ṭurmaz dönerler felekler
   ‘Arż idüb Ḥaḳḳ’a dilekler *(Koş. 3/14). [‘arż it, -üp]*
2. Şimdiden itdi Hüdāī’ ḥālini ṭapuña ‘arż
   Sen ‘ināyet it Efendi bize ol demde meded *(Mrb. 31/11). [‘arż it, -di]*

arż ü semā: *Yer ve Gök.* ǁ *Yer ve gök arasındaki her şey.*

1. Hüdāī’yi sen irişdür murāda
   Senüñdür çünki ḥükm **arż ü semā** da *(Mrb. 57/18). [arż ü semā]*

arż ü semāvāt eyle-: *Yerleri ve gökleri yaratmak.*

1. Saña āsān maḫv ü iṣbāt eylemek
   ‘Arş ü ferş **arż ü semāvāt eylemek** *(Mrb. 42/6). [arż ü semāvāt eyle, -mek]*

‘arż-ı dīdār eyle-: *Görünmek, ortaya çıkmak, görünür olmak.*

1. **‘Arż-ı dīdār eyledükce** şāhid-i gülzār-ı Hū
   Şevḳ ile bülbüller eyler naġme-i ezkār-ı Hū *(G. 12/1). [‘arż-ı dīdār eyle, -dükce]*

‘<u>arż-ı niyāz it-:</u> *Yalvarmak, yakarmak.*

1. Çün ‘aşḳ erişdi bülbüle
   ‘Arż-ı niyāz itdi güle *(Mrb. 34/14). [‘arż-ı niyāz it, -di]*

<u>ārzū it-:</u> *İstemek, talep etmek.*

1. **Ārzū itdi** vech-i Raḥmānı
   Ḳaṭreden geçdi buldı ‘ummānı *(Msd. 1/9). [ārzū it, -di]*

<u>arzū yeri:</u> *İstek mahali.* ||| *[tas.] Kulun kötü huylarının merkezi olan nefs.*

1. Ṭālib maṭlūbunı bulsun
   Hīç **arzū yeri** ḳalmasun *(Koş. 25/24). [arzū yeri, -i]*

<u>arzula-:</u> *İstemek, talep etmek.*

1. **Arzūlayub** dōst illerin
   Ḳoḳmaġa ma‘nā güllerin *(Koş. 3/9). [arzūlayub, -y, -ub]*
2. Seni **arzūlar** bu dil-i nā-şād
   Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a‘lā *(Koş. 16/7). [arzūlar, -r]*

<u>Āṣaf-ı ‘aḳl:</u> *Akıl veziri.* ||| *Akıl becerilerilerini kullanabilmesiyle ünlü vezir Âsaf b. Berahyâ.* ||| *[tas.] İleriyi ve ahireti düşünen akl-ı ma'ad.* (Cebecioğlu, 2020, s. 39; Gazzalî, 1981, s. 20)

1. Ṭavḳ-ı ṭā‘at bağlayub ‘ifrīt-i nefsüñ boynuna
   Āṣaf-ı ‘aḳla ri‘āyet ḳıl Süleymānluḳ budur *(G. 9/4). [āṣaf-ı ‘aḳl, -a]*

<u>āsān:</u> *Kolay, zahmetsiz.*

1. Dünyā zindānıdur mü’min ḳullaruñ
   Zindānda olan ḫōd **āsān** eglenmez *(Koş. 13/12). [āsān]*
2. Ẓāhirde ḳalan kişi
   Güç itme **āsān** işi *(Koş. 34/14). [āsān]*

3. Ṣarpdur yolı maṭlūbuñ
   Āsān elüñe girmez *(Mrb. 10/16). [āsān]*
4. Saña **āsān** maḫv ü iṣbāt eylemek
   ‘Arş ü ferş arż ü semāvāt eylemek *(Mrb. 42/5). [āsān]*

āsān eyle-: *Kolaylaştırmak.*

1. Allāhumme yā Hādī
   Āsān eyle yolumuz *(Koş. 20/2). [āsān eyle]*
2. Saña varmaġı **āsān eyle** yā Rab
   A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/3). [āsān eyle]*
3. Yolları **āsān eyledüñ**
   İḥsān senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/7). [āsān eyle, -dü, -ñ]*
4. Bize yollaruñı sen eyle āsān
   Ki māni‘ olmaya nefs ile şeyṭān *(Mrb. 94/13). [āsān eyle]*
5. Bir avuc ḫāki insān eyleyen sen
   Aña yolları **āsān eyleyen** sen *(Mrb. 113/14). [āsān eyle, -y, -en]*

āsān gel-: *Kolaylaşmak.*

1. Ḥaḳḳ’a döndür yüzüñi
   Her işüñ **āsān gelsün** *(Koş. 9/28). [āsān gel, -sin]*

āsān getür-: *Kolaylaştırmak.*

1. Nefs ü şeyṭāna zebūn eylemeye ḳullarını
   ‘Āşıḳ u ṣādıḳa **āsān getüre** yollarını *(Mrb. 16/10). [āsān getür, -e]*

āsān idiver-: *Kolaylaştırıvermek.*

1. **Āsān idiver** yolı
   Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/3). [āsān idiver]*

āsān it-: *Kolaylaştırmak.*

1. Kerīm Allāh ide yolları āsān
   Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/11). [āsān it, -e]*
2. Ḥaḳḳ'a irüb rāz açmaġı
   Āsān iderler Hū ile *(Koş. 3/32). [āsān it, -er, -ler]*
3. Ḥaḳ 'ināyet idicek her müşkili **āsān ider**
   Bir ḳulından rāżī olsa aña çoḳ iḥsān ider *(Mf. 65/1). [āsān it, -er]*
4. Kerem eyle yā Mevlā
   Her işini **āsān it** *(Koş. 36/44). [āsān it]*
5. Yollaruñ fażluñla **āsān it** meded
   Ḫāliḳu'l-küll Hādī-i dār-ı na'īm *(Kt. 4/4). [āsān it]*
6. 'Āşıḳlarına vuṣlatın iḥsān iden Allāh
   Ḳullarına yollarını **āsān iden** Allāh *(Mrb. 98/4). [āsān it, -en]*
7. Ṣādıḳlarına umaruz iḥsān ide vuṣlat
   Ḳullarına yollarını **āsān iden** Allāh *(Mrb. 98/8). [āsān it, -en]*
8. Bī-ḥad keremin gördi Hüdāī' o Kerīm'üñ
   Ḳullarına yollarını **āsān iden** Allāh *(Mrb. 98/12). [āsān it, -en]*
9. İy ḳamu müşkilleri **āsān iden**
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/35). [āsān it, -en]*
10. Kerem eyle yā Mevlā
    Her işini **āsān it** *(Koş. 36/43). [āsān it]*

<u>āsān ol-:</u> *Kolaylaşmak, zahmetsiz hâle gelmek.*

1. Rabb-i 'izzetden eger iḥsān ola
   Dār-ı 'uḳbāya sefer **āsān ola** *(Mf. 155/2). [āsān ol, -a]*
2. Ḥażret-i Ḥaḳ'dan eger iḥsān ola
   Dīn ü dünyā emri heb **āsān ola** *(Mf. 159/2). [āsān ol, -a]*
3. Sālike olursa tevfīḳüñ refīḳ
   Lā-cerem **āsān olur** aña ṭarīḳ *(Mf. 192/2). [āsān ol, -ur]*
4. Tevḥīd ile olur her müşkil āsān
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/3). [āsān ol, -ur]*
5. Ḥaḳ'dan Hüdāī'ye iḥsān olurdı

Her vech ile yollar **āsān olurdı** *(Koş. 4/18). [āsān ol, -ur, -dı]*

6. Bir gün Ḥaḳ'dan iḥsān ola
   Müşküllerüñ **āsān ola** *(Koş. 28/22). [āsān ol, -a]*
7. Bendeñe eyle hidāyet iy Raḥīm
   Tā ola āsān ṣırāṭ-ı müstaḳīm *(N. 23/2). [āsān ol, -a]*
8. Cemī'-i müşkilāt **āsān olaydı**
   Ḫudā'dan ẕerrece raḥmet olaydı *(N. 22/3). [āsān ol, -a, -y, -dı]*
9. Yollar begüm **āsān olur**
   Āsār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 78/3). [āsān ol, -ur]*
10. İsteriseñ yollar **āsān olmaġı**
    Ḫāliḳ'uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/7). [āsān ol, -ma, -ġ, -ı-maġ, -ı]*
11. Efendiden ḳula ger olsa iḥsān
    Olur fażlı ile her müşkil āsān *(Mrb. 119/6). [āsān ol, -ur]*
12. Meger senden iḥsān ola
    Her müşkül iş **āsān ola** *(Mrb. 84/22). [āsān ol, -a]*
13. Efendiden olursa luṭf u iḥsān
    Sefer itmek cihāndan olur āsān *(Mf. 128/2). [āsān ol, -ur]*

āsār: *Bir şeyin varlığını gösteren belirtiler, alâmetler, izler.*

1. Ḥaḳ yolunı ararsañ
   Şirḳ **āsārın** sürerseñ *(Koş. 35/34). [āsārın, -ı, -n]*

āsār-ı cūd: *Cömertlik alâmetleri.* ||| *[tas.] Hakk'ın kula manevi ikramları olan tecelliler, ikramlar, keşifler.*

1. Ẓāhir olub **āsār-ı cūd**
   İrsün kemāline şühūd *(Mrb. 44/17). [āsār-ı cūd]*
2. İtdi ẓuhūr **āsār-ı cūd**
   Biñ biñ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/7). [āsār-ı cūd]*
3. İtdi ẓuhūr **āsār-ı cūd**
   Eş-şükrü li'llāhi'r-Raḥīm *(Mrb. 110/7). [āsār-ı cūd]*

āsār-ı ḳudret: *Kudret eserleri.* ||| *[tas.] Yaratılmış olan her şey / mahlukat.*

1. Ḥüsnüñdendür bunca **āṣār-ı ḳudret**
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/15). [āṣār-ı ḳudret]*
2. Temevvüc eyleyüb baḥr-i ‘ināyet
   Ẓuhūra geldi pes **āṣār-ı ḳudret** *(Mrb. 100/6). [āṣār-ı ḳudret]*

āsār-ı zikru’llāh: *Hak zikrinin tesirleri.*

1. Yollar begüm āsān olur
   Āṣār-ı zikru’llāh ile *(Mrb. 78/4). [āṣār-ı zikru’llāh]*
2. Ḫandān olur ma‘nā güli
   Āṣār-ı zikru’llāh ile *(Mrb. 80/2). [āṣār-ı zikru’llāh]*
3. İrmiş Ḥaḳḳ’uñ iḥsānına
   Āṣār-ı zikru’llāh ile *(Mrb. 81/12). [āṣār-ı zikru’llāh]*

aṣḥāb-ı dīn: *Din mensupları.* ||| *Müslümanlar, müminler.*

1. Ḳuvvet bulur **aṣḥāb-ı dīn**
   Ensār-ı zikru’llāh ile *(Mrb. 80/15). [aṣḥāb-ı dīn]*

aṣḥāb-ı edeb: *Ahlâk sahibi olanlar.* ||| *[tas.] Ârifler, kâmil kişiler.*

1. Gele bir nesne ki min ġayr-ı ṭaleb
   Anı Ḥaḳ’dan bilür **aṣḥāb-ı edeb** *(Mf. 29/2). [aṣḥāb-ı edeb]*

‘āṣī: *(Allah) Emir ve yasaklara uymayan, isyankâr.*

1. Mücrim ü **‘āṣī** ḳuluñdan bir günāh eksük degül
   Ol anuñçün yā ilāhī bir gün āh eksük degül *(Mf. 191/1). [‘āṣī]*

āsitān: *Eşik.* ||| *[tas.] Fenâfillah mertebesi.* (Şimşek, 2017, s. 42)

1. **Āsitānuñ** ḫastaya dārü’ş-şifā
   Şerbet-i vaṣluñ ḳamu derde devā *(Mrb. 63/5). [āsitānuñ, -uñ]*

aṣl: *Kök, başlangıç noktası, soy, nesep.* (Kubbelatı Lügati, http://lugatim.com/s/ASIL, erişim tarihi: 25.06.2021)

1. Ḳamunuñ **aṣlı** ḫōd ‘Ādem’le Ḥavvā
   Ya niçün ba‘żı ednā ba‘żı a‘lā *(Mrb. 26/33). [aṣlı, -ı]*

aṣl ol-: *Temel teşkil etmek, önemli olmak, başta gelmek.*

1. Ḥālet-i ‘aşḳ özge ḥalet imiş
   Cümleye **aṣl olan** ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/4). [aṣl olan, -an]*
2. Hüdāī’ye ḥidāyet it senüñle tā seni bula
   Her işde **aṣl olan** yā Rab çü tevfīḳ ü hidāyetdür *(G. 1/10). [aṣl olan,-an]*

aṣlā: *Hiçbir şekilde, hiçbir zaman, kesinlikle.*

1. Ża‘īfüñ ṣabra **aṣlā** ṭāḳati yoḳ
   Dahi in‘āma şükre sür‘ati yoḳ *(Mrb. 12/5). [aṣlā]*
2. ‘Ārifüñ bir cenneti var ‘ālem-i dünyāda kim
   Āḫiret cennātına **aṣlā** taḥassür eylemez *(Mf. 21/2). [aṣlā]*
3. Tāze tāze dōst gülleri
   Açılsun **aṣlā** ṣolmasun *(Koş. 25/2). [aṣlā]*

aṣl-ı deryā: *Denizin kaynağı.* ||| *[tas.] Varlığın kaynağı olan mutlak varlık Allah.*

1. Ḥaḳīḳat üzre eşyā’yı görüb bilmek naṣīb ola
   Mecāzī mevce bakmayub bulalum **aṣl-ı deryāyı** *(G. 2/4). [aṣl-ı deryā, -y, -ı]*

aṣl-ı ẕāt: *Varlığın özü.* ||| *[tas.] Mutlak varlık olan Allah.*

1. Velī sen geçüb ef‘āl ü ṣıfātı
   ‘İbādı itdüñ **aṣl-ı ẕāta** da‘vet *(G. 23/10). [aṣl-ı ẕāt, -a]*

aṣṣı:

aṣṣı: *Kazançlı, kârlı.* (Karakurt, 2007, s. 27)

1. Fānīyi bāḳīye tebdīl eyle
   Bī-ḥisāb **aṣṣı** ide bāzāruñ *(Mrb. 67/12). [aṣṣı]*

aṣṣı: *Fayda.* (Dilçin, 2009, s. 26)

1. **Aṣṣı** ziyān farḳ itmedi
   Ḥayvān-durur bel hüm eḍal *(Koş. 33/7). [aṣṣı]*

<u>aṣṣılu:</u> *Faydalı, kârlı, kazançlı.*

1. Bir **aṣṣılu** bāzār eyle
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/11). [aṣṣılu]*
2. Fānīyi tebdīl idegör bāḳīye
   Ḳaçma iy dil **aṣṣılu** bāzārdan *(G. 21/8). [aṣṣılu]*

<u>āsumān:</u> *Gökyüzü, semâ.*

1. Āfitābum bir hilāl-ebrū ḳuluñdur māh-ı nev
   Āsumān şeh-nişīnüñdür sipihridür nişān *(G. 40/6). [āsumān]*

<u>āsumān-i dil:</u> *Gönül semâsı.* ||| *[tas.] Hakk'ın tecelli yeri olan gönül lâtifesi.*

1. **Āsumān-i dil** ṣafā bulmış gibi
   Şems-i vaḥdetden żiyā almış gibi *(Mf. 167/1). [āsumān-i dil]*

<u>āsumānī ḫayme:</u> *Açık mavi çadır.* ||| *Açık mavi gökyüzü.*

1. Zehī sulṭān-ı ḳādir **āsumānī ḫaymeler** ḳurmış
   Arāżīyi mihād itmiş cibāli eylemiş evtād *(Mf. 58/1).[āsumānī ḫayme,-ler]*

<u>aş-:</u> *Atlamak, geçmek, geride bırakmak.*

1. Ḳudretümüz yetdügince eşelüm
   Pervāz urub yüce beller **aşalum** *(Koş. 4/6). [aşalum, -alum]*
2. Kimi ṣaḥrāya kimi ṭaġa düşer

Kimi beriyye kimi biller **aşar** *(Mrb. 71/10). [aşar, -ar]*

‘āşıḳ:

‘āşıḳ: *[tas.] Hakk'ı arzulayan ve O’nda seyre çıkan kişi, sâlik.* (Vanlı, 2017, s. 680)

1. Ṭoġrı yol isteyen **‘āşıḳ**
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/19). [‘āşıḳ]*
2. İre mi **‘āşıḳ** cemālüñ nūrına
   Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/1). [‘āşıḳ]*
3. Mevlā’m senüñ **‘āşıḳlaruñ**
   Devrān iderler Hū ile *(Koş. 3/1). [‘āşıḳlaruñ, -lar, -uñ]*
4. **‘Āşıḳuñ** ‘aşḳı özge ḥāletimiş
   Ṣādıḳuñ ṣıdḳı key sa‘ādetimiş *(Mf. 98/1). [‘āşıḳuñ, -uñ]*
5. **‘Āşıḳ** olan mü’min ölmez
   Müşrik ḫōd kendüyi bilmez *(Koş. 7/9). [‘āşıḳ]*
6. **‘Āşıḳ** bülbül gibi ötüb
   Dōst güllerinden diregör *(Koş. 7/15). [‘āşıḳ]*
7. **‘Āşıḳ** cānānın ister
   Baña Allāh’um gerek *(Koş. 12/11). [‘āşıḳ]*
8. Neylesün **‘āşıḳ** ġayrı sevdāyı
   Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a‘lā *(Koş. 16/3). [‘āşıḳ]*
9. Sensin ey Mevlā matlab-ı a‘lā
   ‘Āşıḳuñ sensin derdine dermān *(Koş. 16/11). [‘āşıḳuñ, -uñ]*
10. **‘Āşıḳuñ** ‘ışḳı ḳudretüñledür
    Ṣādıḳuñ ṣıdḳı raḥmetüñledür *(Koş. 16/13). [‘āşıḳuñ, -uñ]*
11. Şol ki Ḥaḳḳ’a ḳuldur ġayra ḳul olmaz
    ‘Āşıḳ ma‘şūḳdan ġayra ṭapu ḳılmaz *(Koş. 39/14). [‘āşıḳ]*
12. Bir **‘āşıḳ** irişse saña
    Ol ‘ıyd-ı ekberdür aña *(Koş. 18/21). [‘āşıḳ]*
13. Şu **‘āşıḳ** kim ‘ışḳuñ ṭolusın içdi
    Kendüden el yuyub ġayrıdan geçdi *(Koş. 22/5). [‘āşıḳ]*
14. Gerçek **‘āşıḳ** olan cāndan el siler

Vaḥdet sarāyına irişmek diler *(Koş. 22/17). [‘āşıḳ]*

15. Kimi ḥayrān ise kimi ayıḳdur

    Kimi ḥayvān ise kimi **‘āşıḳdur** *(Koş. 23/6). [‘āşıḳdur, -dur]*

16. **‘Āşıḳlar** ṣādıḳlar

    Derdiyle yanıḳlar *(Koş. 24/5). [‘āşıḳlar, -lar]*

17. İl ṣanur **‘āşıḳı** deli

    Kimse bilmez bu ne ḥāldür *(Koş. 32/11). [‘āşıḳı, -ı]*

18. Rūz ü şeb Ḫālıḳ’a şükr eyle **‘āşıḳ**

    El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 50/11). [‘āşıḳ]*

19. Ḥaḳḳ’uñ iḥsānını fikr eyle **‘āşıḳ**

    Envā‘-ı luṭfunı ẕikr eyle **‘āşıḳ** *(Koş. 50/9). [‘āşıḳ]*

20. Ḥaḳḳ’uñ iḥsānını fikr eyle **‘āşıḳ**

    Envā‘-ı luṭfunı ẕikr eyle **‘āşıḳ** *(Koş. 50/10). [‘āşıḳ]*

21. Derddür **‘āşıḳuñ** işi

    Yoḳdur ġayruñ teşvīşi *(Koş. 41/13). [‘āşıḳuñ, -uñ]*

22. **‘Āşıḳlar** ṣādıḳlar işitmiş oluñ

    Ḥaḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş. 47/1). [‘āşıḳlar, -lar]*

23. **‘Āşıḳ** seni ister hemān

    Cānum seni özler seni *(Koş. 31/7). [‘āşıḳ]*

24. Derdlü **‘āşıḳlar** içün

    Yolda ṣādıḳlar içün *(Koş. 36/29). [‘āşıḳlar, -lar]*

25. **‘Āşıḳ** irişse ger Ḥabībe n’ola

    Gül naṣīb olsa ‘andelībe n’ola *(Msd. 2/13). [‘āşıḳ]*

26. Ḳuldan saña lāyıḳ n’ola

    ‘Āşıḳ seni ḳanda bula *(Mhm. 1/2). [‘āşıḳ]*

27. Ṭāliblere ḳuvvet vir

    ‘Āşıḳlara ḳurbet vir *(Mrb. 6/14). [‘āşıḳlara, -lar, -a]*

28. Ḥüsnüñe pervāne itdüñ **‘āşıḳı**

    Ger murāduñ yaḳmaḳ ise yanayın *(Mrb. 38/7). [‘āşıḳı, -ı]*

29. ‘Āriflere ‘irfān gerek

    ‘Āşıḳlara cānān gerek *(Mrb. 35/14). [‘āşıḳlara, -lar, -a]*

30. **‘Āşıḳ** ki ire maḳṣūda

Cān bezl ide cānāna *(Mrb. 50/1). [‘āşıḳ]*

31. **‘Āşıḳ** ṣararub ṣoldı

    Biñ cān ile ḳul oldı *(Mrb. 50/13). [‘āşıḳ]*

32. Vücūduñ kūh-ı elvendi

    Geçer **‘āşıḳlara** fendi *(Mrb. 52/18). [‘āşıḳlara, -lar, -a]*

33. ‘Āşıḳuñ māsivāda neyler işi

    Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/3). [‘āşıḳuñ, -uñ]*

34. İy ẓāhir ü pinhān olan

    ‘Āşıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/2). [‘āşıḳ]*

35. İy s̲emme vechu’llāh diyen

    ‘Āşıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/8). [‘āşıḳ]*

36. Ṭālibden alsañ ġafleti

    ‘Āşıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/12). [‘āşıḳ]*

37. Baḳī ḥayāta irgüren

    ‘Āşıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/16). [‘āşıḳ]*

38. Ḳoma **‘āşıḳlaruñ** alġıl özini

    Hemān ön son kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/17). [‘āşıḳlaruñ,-lar, -uñ]*

39. Ḳamu **‘āşıḳlaruñ** maḥbūbı Allāh

    Bizi sen maḳṣad-ı aḳṣāya irgür *(Mrb. 37/3). [‘āşıḳlaruñ, -lar, -uñ]*

40. Göñlüm evin seyrān iden

    ‘Āşıḳları ḥayrān iden *(Mrb. 30/6). [‘āşıḳları, -lar, -ı]*

41. **‘Āşıḳları** bīmār iden

    Ṣādıḳlara tīmār iden *(Mrb. 30/13). [‘āşıḳları, -lar, -ı]*

42. Bülend it himmeti **‘āşıḳ**

    Ḳo̲ isneyniyyeti **‘āşıḳ** *(Mrb. 45/21). [‘āşıḳ]*

43. Bülend it himmeti **‘āşıḳ**

    Ḳo̲ isneyniyyeti **‘āşıḳ** *(Mrb. 45/22). [‘āşıḳ]*

44. Bulagör vaḥdeti **‘āşıḳ**

    Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 45/23). [‘āşıḳ]*

45. Yaḳmasun **‘āşıḳları** nār-ı celāl

    Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/1). [‘āşıḳları, -lar, -ı]*

46. Ḳaṣr-ı ḳurba irgürüb iḥsāna maẓhar olmaġa

ʿĀşıḳa varlıḳ cibālin kesdürüb Ferhād iden *(G. 8/6). [ʿāşıḳa, -a]*

47. Sāḳī-i bezm-i ezelden nūş idüb cām-ı ṣafā
    Mest ider **ʿāşıḳları** ol cürʿa-i esrār-ı Hū *(G. 12/4). [ʿāşıḳları, -lar, -ı]*
48. Māsivāya baḳma **ʿāşıḳ** ʿārif ol
    Yāri isterseñ ṣaḳın aġyārdan *(G. 21/3). [ʿāşıḳ]*
49. **ʿĀşıḳuñ** maḳṣūdı ol maḥbūb-ı bī-hemtā imiş
    Himmeti ġayet bülend ü maṭlabı bālā imiş *(G. 26/1). [ʿāşıḳuñ, -uñ]*
50. Ḫullet ki nārı nūr ide berd ü selām olur
    ʿĀşıḳ ki ṣādıḳ ola aña ʿaẕb olur ʿaẕāb *(G. 25/4). [ʿāşıḳ]*
51. Sensin esirgeyen **ʿāşıḳ** kuluñı
    Allāh'um Allāh'um güzel Allāh'um *(Koş. 21/3). [ʿāşıḳ]*
52. Refrefidür rāh-ı Ḥaḳ'da ol Hüdāī' **ʿāşıḳuñ**
    Ḳarʿ ider ebvāb-ı ġaybī lā-cerem tekrār-ı Hū *(G. 12/9). [ʿāşıḳuñ, -uñ]*
53. Bayrama ol **ʿāşık** irer
    Kim Ḥaḳ cemālini görer *(Mrb. 8/13). [ʿāşık]*
54. Geçür **āşıḳlaruñ** ṣavt u ṣadādan
    Güzer ḳılsun cemīʿ-i māsivādan *(Mrb. 13/13). [āşıḳlaruñ, -lar, -uñ]*
55. Hüdāī' vāṣıl oldı nūr-ı ẕāta
    Geçen **ʿāşıḳ** celāli vü cemāli *(Mrb. 87/20). [ʿāşıḳ]*
56. Māsivādan el çek iy **ʿāşık** kesil
    Fikrüñ ü ẕikrüñ ol olsun muttaṣıl *(Mrb. 38/9). [ʿāşık]*
57. Nefs ü şeyṭāna zebūn eylemeye ḳullarını
    ʿĀşıḳ u ṣādıḳa āsān getüre yollarını *(Mrb. 16/10). [ʿāşıḳ]*

ʿāşıḳ: *Gönül vermiş, tutulmuş, vurulmuş, hayran olmuş.* (KL., http://lugatim.com/s/aşık, erişim tarihi: 12.04.2021)

1. Kimi nūr-ı cemāl-i Ḥaḳḳ'a **ʿāşıḳ**
   Bu hāy u hūy-ı ġulġuller nedendür *(Mrb. 26/23). [ʿāşıḳ]*
2. Ḫudāyā cümle-i ʿālem
   Saña **ʿāşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/2). [ʿāşıḳ]*
3. Melek cinn ü benī-Ādem

Saña **‘āşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/4). [‘āşıḳ]*

4. Dün ü gün raḳṣ ider eflāk

   Saña **‘āşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/8). [‘āşıḳ]*

5. Benefşelerle sünbüller

   Saña **‘āşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/12). [‘āşıḳ]*

6. Eger Ṭūbā eger Sidre

   Saña **‘āşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/16). [‘āşıḳ]*

7. Sekiz cennet yedi nīrān

   Saña **‘āşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/20). [‘āşıḳ]*

8. Eger mü’min eger kāfir

   Saña **‘āşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/24). [‘āşıḳ]*

9. ‘Aceb ḥālet ‘aceb sırdur

   Saña **‘āşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/28). [‘āşıḳ]*

10. Kimi bilür kimi bilmez

    Saña **‘āşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/32). [‘āşıḳ]*

11. Aḳan ṣular esen yeller

    Saña **‘āşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/36). [‘āşıḳ]*

12. Eger kūh u eger ṣaḥrā’

    Saña **‘āşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/40). [‘āşıḳ]*

13. Eger rāki‘ eger sācid

    Saña **‘āşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/44). [‘āşıḳ]*

14. Efendi hep bahāristān

    Saña **‘āşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/48). [‘āşıḳ]*

15. Efendi cümle mevcūdāt

    Saña **‘āşıḳ** seni özler *(Mrb. 24/52). [‘āşıḳ]*

‘āşıḳ: *[tas.] Nefis kaydından kurtulmuş olan kâmil, ârif.* (KL., http://lugatim.com/s/aşık, erişim tarihi: 12.04.2021)

1. Gerçek **‘āşıḳ** olsa sālik

   Görinür külli şey’ hālik *(Koş. 8/9). [‘āşıḳ]*

2. Ol **‘āşıḳa** dirler merd

Baş egmeye nādāna *(Mrb. 50/7). [‘āşıḳa, -a]*

3. İtmez senüñ **‘āşıḳlaruñ** milk-i Süleymān’a naẕar
   Ancaḳ cemālüñ nūrudur cānlarına dermān iden *(G. 6/5). [‘āşıḳlaruñ, -lar, -uñ]*
4. İki cihānı **‘āşıḳ** virür Hüdāī’ yāre
   Ol ẕevḳe irmeyenler cennāta ḳā’il ancaḳ *(G. 16/9). [‘āşıḳ]*
5. ‘Āfiyetler cām-ı ‘aşḳı nūş iden **‘āşıḳlara**
   Vuṣlat-ı ma‘şūḳ erzānīdür ol ṣādıḳlara *(G. 29/1). [‘āşıḳlara, -lar, -a]*
6. **‘Āşıḳlarına** vuṣlatın iḥsān iden Allāh
   Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98,Msr. 3).[‘āşıḳlarına, -lar,-,-n, -a]*

‘āşık gözi: *Âşık gözü. ||| [tas.] Âşığın gönlü.*

1. Ġayra baḳmaz **‘āşıḳ gözi**
   Saña ṭoġrulmuşdur özi *(Koş. 31/17). [‘āşıḳ gözi, -i]*

‘āşık-ı bī-çāre: *Ne yapacağını bilemeyen zavallı âşık.*

1. ‘Aşḳ u meşk olmaz nihān anı bilür ḫalḳ-ı cihān
   ‘Āşıḳ-ı bī-çāreye mümkin midür iḫfā-yı ‘aşḳ *(G. 28/8). [‘āşıḳ-ı bī-çāre, -y, -e]*

‘āşık-ı dil-beste: *Gönlü bağlı âşık.*

1. **‘Āşıḳ-ı dil-bestenüñ** dermānıdur
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī‘ *(Mrb. 129/7). [‘āşıḳ-ı dil-beste, -n, -üñ]*

‘āşık-ı sādık: *Vefâlı âşık. ||| [tas.] Hakk'ın cemâl (rahmet) ve celâl (kahır) tecellilerini bir sayan âşık.*

1. ‘Ālem-i ‘aşḳ-ı ilāhīden ḳaçan kim bād eser
   ‘Āşıḳ-ı sādıḳda ḳalmaz ġayrı sevdādan eser *(Mf. 71/2) [‘āşıḳ-ı sādıḳ,-da]*
2. Şol **‘āşıḳ-ı ṣādıḳda** kim terk-i sivādan tāc ola
   Ol ḳaṣr-ı ḳurba irişüb ‘ālem aña muḥtāc ola *(Mf. 150/1). [‘āşıḳ-ı ṣādıḳ,-da]*
3. Bir **‘āşıḳ-ı ṣādıḳ** ḳanı
   Rāḥat bula cān ü teni *(Mrb. 82/13). [‘āşıḳ-ı ṣādıḳ]*

‘<u>āşıḳ ol-:</u> *(Hakk’a) Meftun olmak, sevdalanmak, gönlünü kaptırmak.*

1. Şular olmuş gibi dīdāra ‘āşıḳ
   Dün gün aḳar çaġlar çendān eglenmez *(Koş. 14/1). [‘āşıḳ ol, -muş]*
2. Ne oddan ne şudan döner
   Kimseler **‘āşıḳ olmasun** *(Koş. 25/8). [‘āşıḳ ol, -(ma), -sun]*
3. Ḥüsnüñi vaṣf idicek gül
   Aña **‘āşıḳ oldı** bülbül *(Koş. 43/6). [‘āşıḳ ol, -dı]*
4. ‘**Āşık olaldan** dīdāra
   Derdile ḳalduñ āvāre *(Koş. 28/13). [‘āşık ol, -aldan]*
5. Şol ki cāndan saña ola ‘āşıḳ
   Ol olur bezm-i vaṣluña lāyıḳ *(Mrb. 71/5). [‘āşıḳ ol, -a]*
6. **‘Āşıḳ olan** cānānına
   Girmiş fenā meydānına *(Mrb. 81/9). [‘āşıḳ ol, -an]*
7. Biñ cān ile **‘āşıḳ olan**
   Yolunda ḫōş sādıḳ olan *(Mrb. 4/9). [‘āşıḳ ol, -an]*
8. Cān ile olub ‘āşıḳ
   Yoluñda olam ṣādıḳ *(Mrb. 7/17). [‘āşıḳ ol, -ub]*

‘<u>āşıḳ u ṣādıḳ:</u> *[tas.] Hakk'a vuslat için manevî seyre çıkmış sâlik.*

1. **‘Āşıḳ u ṣādıḳ** yoluñda ḫāk ola
   Cān ü dil ḥubb-ı sivādan pāk ola *(Mrb. 96/5). [‘āşıḳ u ṣādıḳ]*

‘<u>āşıḳ u ṣādıḳ ḳul:</u> *[tas.] Hakk'a vuslat için manevî seyre çıkmış sâlik.*

1. **‘Āşıḳ u ṣādıḳ ḳulı** ḳoma ġarīb
   Gülden ıraḳ olmaya tā ‘andelīb *(Mrb. 95/13). [‘āşıḳ u ṣādıḳ ḳul, -ı]*

‘**<u>āşıḳāne:</u>** *Âşıklar gibi, âşıkçasına.*

1. Mesīḥā gibi dem ur **‘āşıḳāne**
   Ḥayāt irsün anuñla mürde cāne *(Mrb. 76/5). [āşıḳāne, -e]*

āşikāre: *Açık bir şekilde.*

1. Baḳanlar ḳudret-i perverdigāra
   Görenler ṣun‘-ı Ḥaḳḳ’ı **āşikāre** *(Mrb. 26/6). [āşikāre]*

āşikāre ol-: *Açığa çıkmak, belli olmak, görünmek, ifşa olmak.*

1. ‘Işḳuñ oldı āşikāre
   Ḳaldı Hüdāī’ āvāre *(Koş. 27/17). [āşikāre ol, -dı]*

āşinā: *Tanıdık, dost, munis.* ||| *[tas.] Elest bezminde tanış olunan Allah.*

1. Ṭā’ūs-ı ḳuds idüm uçdum yuvadan
   Yād oldum bir iki gün **āşinādan** *(Koş. 47/6). [āşinādan, -dan]*

āşinā ol-: *Dost olmak, anlaşmak.*

1. Şāne ile **āşinā olub** ṣabāya uymasa
   Dōstum çıkmazdı başdan kākül-i ‘anber-feşān *(G. 40/9) [āşinā ol,-ub]*

āşiyān: *İkametgâh, mesken, yuva, yer.*

1. Cānlarda yapdı **āşiyān**
   Ṣayd eyledi ‘Anḳā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/11). [āşiyān]*
2. Ġār-ı ṣadrumda Ḥabīb’üm olalı ‘aşḳuñ nihān
   Başum üstünde ḥamām-ı ġam yapubdur **āşiyān** *(G. 40/2). [āşiyān]*
3. Gülşen-i cennetde yapsañ **āşiyān**
   Beyża-i zāġı ḳosañ ṭā’ūs ile *(Kt. 17/2). [āşiyān]*
4. Beyża-i zāġı ḳoyub ṭā’ūs-ı ḳudsüñ altına
   Cennetü’l-me’vā içinde aña yapsañ **āşiyān** *(Kt. 18/2). [āşiyān]*

āşiyān-ı ḳadīm: *Eski yuva.* ||| *[tas.] İnsanın bu dünyaya gönderilmeden önceki aslî vatanı, âlem-i ervâh.*

1. Bülbül ki **āşiyān-ı ḳadīmi** ḳoyub gelür

Gülden meger ki būy-ı muḥabbet duyub gelür *(G. 11/1). [āşiyān-ı ḳadīm, -i]*

‘aşḳ/‘ışḳ:

‘aşḳ: *Muhabbet, sevda.* ||| *[tas.] Istılâh-ı meşâyıhta Hakk'ın bir ismidir.* (Şimşek, 2017, s. 43)

1. **‘Aşḳuñ** şarābından içüb
   Fānī ‘alāyıḳdan geçüb *(Koş. 3/5). [‘aşḳuñ, -uñ]*

‘aşḳ: *Muhabbet, sevda, tutku, bağlılık.*

1. ‘Āşıḳuñ **‘aşḳı** özge ḥāletimiş
   Ṣādıḳuñ ṣıdḳı key sa‘ādetimiş *(Mf. 98/1). [‘aşḳı, -ı]*
2. Uyanıḳlardan olagör
   Ḥaḳḳ **‘aşḳı** ile ṭolagör *(Koş. 49/10). [‘aşḳı, -ı]*
3. ‘Āşıḳuñ **‘ışḳı** ḳudretüñledür
   Ṣādıḳuñ ṣıdḳı raḥmetüñledür *(Koş. 16/13). [‘ışḳı, -ı]*
4. Düşeli **‘ışḳına** yāruñ
   Yirde gökde yok ḳarāruñ *(Koş. 28/5). [‘ışḳına, -ı, -n, -a]*
5. Kimisi **‘ışḳla** nālān olurlar
   Kimisi gül gibi ḫandān olurlar *(Mrb. 26/25). [‘ışḳla, -la]*

‘aşḳ: *Muhabbet, sevda.* ||| *[tas.] İlahî aşk, hakiki muhabbet.* (Vanlı, 2017, s. 185)

1. Gül gibi yaḳañ çāk eyle
   ‘Aşḳ ile varuñ ḫāk eyle *(Koş. 7/6). [‘aşḳ]*
2. Derd ile giryān olayın bir zamān
   ‘Aşḳ ile sūzān olayın bir zamān *(G. 17/2). [‘aşḳ]*
3. **‘Aşḳıla** ṭolduñ mı
   Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/19). [‘aşḳıla, -ıla]*
4. Dün gün ötsün bülbülleri
   ‘Aşḳı artub eksilmesün *(Koş. 25/4). [‘aşḳı, -ı]*
5. Derūnuñ **‘aşḳıla** ṭolsun

Fikrüñ ẕikrüñ hem Ol olsun *(Koş. 25/21). [‘aşḳıla, -ıla]*

6. Pāk eyle göñül ḫānesin
   Kendü **‘aşḳuñıla** ṭoldur *(Koş. 32/4). [‘aşḳuñıla, -uñ, -ıla]*
7. Ġār-ı ṣadrumda Ḥabīb’üm olalı **‘aşḳuñ** nihān
   Başum üstünde ḥamām-ı ġam yapubdur āşiyān *(G. 40/1)[‘aşḳuñ,-uñ]*
8. Her kim bu yolda ḫāk ola
   ‘Aşḳ ile sīne-çāk ola *(N. 20/2). [‘aşḳ]*
9. ‘Aşḳuñla içüm ṭoldur
   Çoḳ ağlamışam güldür *(Mrb. 7/13). [‘aşḳuñla, -uñ, -la]*
10. Derūnuñ ser-te-ser **‘aşḳıla** ṭolsun
    Dil ü cān maṭlab-ı a‘lāyı bulsun *(Mrb. 36/1). [‘aşḳıla, -ıla]*
11. İy **‘aşḳ** ile bīmār olan
    Gel Ḥaḳḳ’a pervāz idelüm *(Mrb. 48/3). [‘aşḳ]*
12. Ḳodı ḫayretde **‘aşḳ** anı
    Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/15). [‘aşḳ]*
13. Kimde kim **‘aşḳ** ide ḳarār
    Varlıġını eyler niṣār *(Mrb. 34/5). [‘aşḳ]*
14. Çün **‘aşḳ** erişdi bülbüle
    ‘Arż-ı niyāz itdi güle *(Mrb. 34/13). [‘aşḳ]*
15. **‘Aşḳıladur** şevḳ u sürūr
    ‘Aşḳıladur ẕevḳ u ḫużūr *(Mrb. 34/17). [‘aşḳıladur, -ıla, -dur]*
16. ‘Aşḳıladur şevḳ u sürūr
    ‘Aşḳıladur ẕevḳ u ḫużūr *(Mrb. 34/18). [‘aşḳıladur, -ıla, -dur]*
17. **‘Aşḳıla** zinde her melek
    ‘Aşḳıla devr eyler felek *(Mrb. 34/21). [‘aşḳıla, -ıla]*
18. ‘Aşḳıla zinde her melek
    ‘Aşḳıla devr eyler felek *(Mrb. 34/22). [‘aşḳıla, -ıla]*
19. **‘Işḳuñ** ile ṭoldur bizi
    Çoḳ ağladuḳ güldür bizi *(Koş. 18/5). [‘ışḳuñ, -uñ]*
20. Devr iderler Ḥaḳḳ’uñ **‘ışḳıyla** düpdüz
    Felekler raḳṣ ider bir ān eglenmez *(Koş. 14/7). [‘ışḳıyla, -ı, -y, -la]*
21. **‘Işḳla** ṭolan

Arayub bulan *(Koş. 17/17). [‘ışḳla, -la]*

22. **‘Işḳuñ** şevḳuñ deryāsına şal bizi
    Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/7). [‘ışḳuñ, -uñ]*
23. **‘Işḳuñ** oldı āşikāre
    Ḳaldı Hüdāī’ āvāre *(Koş. 27/17). [‘ışḳuñ, -uñ]*
24. **‘Işḳa** düşürdüñ kendözüñ
    Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/1). [‘ışḳa, -a]*
25. **‘Işḳile** ḫōş oldı başuñ
    Ma‘şūḳıla oldı işüñ *(Koş. 28/17). [‘ışḳile, -ile]*
26. **‘Işḳuñ** bu göñlüm şehrine
    Gele gide yol eyledi *(Koş. 37/1). [‘ışḳuñ, -uñ]*
27. ‘Işḳ-ı ma‘şūḳı idelden iḫtiyār
    ‘Işḳıla ḫōş zindedür şeydā göñül *(Mrb. 27/2). [‘ışḳıla, -ıla]*
28. Ezelden **‘ışḳıla** biz yanageldük
    Ḥaḳīḳat şem‘ine pervāne geldük *(G. 5/1). [‘ışḳıla, -ıla]*
29. Hem itdüñ **‘ışḳıla** iḥyā
    Şükür yā Rabbī yā Rabbī *(Mrb. 22/7). [‘ışḳıla, -ıla]*
30. **‘Işḳuñ** etegin ṭutan
    Çāk itmeye mi yaḳa *(Mrb. 23/7). [‘ışḳuñ, -uñ]*
31. **‘Işḳuñ** ‘ayān oldı ‘ayān
    Ṭoldı zemīn ü āsumān *(Mrb. 34/9). [‘ışḳuñ, -uñ]*
32. **‘Işḳuñ** n’ola olsa ‘ayān
    Çün ‘ışḳ u meşk olmaz nihān *(Mrb. 34/29). [‘ışḳuñ, -uñ]*
33. ‘Işḳuñ n’ola olsa ‘ayān
    Çün **‘ışḳ** u meşk olmaz nihān *(Mrb. 34/30). [‘ışḳ]*
34. **‘Işḳıyla** ser-mest olduġuñ
    Gülden niçe būy alduġuñ *(Mrb. 70/9). [‘ışḳıyla, -ı, -y, -la]*

‘<u>aşk bāġı</u>: *Aşk bahçesi.* ||| *[tas.] Ruhânî âlem, manâ âlemi.* (Cebecioğlu, 2020, s. 63)

1. Bülbül gibi **‘aşḳ bāġına**
    Kim düşe şevḳ ırmaġına *(Koş. 3/17). [‘aşḳ bāġı, -ı, -n, -a]*

‘<u>Aşḳ u meşk nihān olmaz:</u> *“Gönül işleri gizli kalmaz”.*

Kalıp ifade*: *Kelâm-ı kibar.

1. ‘Aşḳ u meşk olmaz nihān anı bilür ḫalḳ-ı cihān
   ‘Āşıḳ-ı bī-çāreye mümkin midür iḫfā-yı ‘aşḳ *(G. 28/7). [‘aşḳ u meşk nihān olmaz]*

‘<u>aşk-ı Şīrīn:</u> *(Ferhat ile Şirin hikâyesinin kadın kahramanı olan) Şirin'in aşkı.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. **‘Aşḳ-ı Şīrīn** oldı feryādına Ferhād’uñ sebeb
   İy nice dānāyı Mecnūn eyledi Leylā-yı ‘aşḳ *(G. 28/11). [‘aşḳ-ı Şīrīn]*

‘<u>aşkile:</u> *Candan, gönülden.*

1. **‘Aşḳile** ṣıdḳ u ẕevkile
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/3). [‘aşḳ, -ile]*

<u>aş(ı)la-:</u> *Bir ağacın daha iyi meyve vermesi veya ıslahı için başka bir ağaçtan tohum alınma işlemi.* ||| *Benimsetmek, yerleştirmek, zerketmek.* (KL., http://lugatim.com/s/aşılamak, erişim tarihi: 29.07.2021)

1. Sīb **aşlayıcaḳ** bīde
   Evvelki resim gide *(Mrb. 23/13). [aşlayıcaḳ, -y, -ıcaḳ]*

<u>at-:</u> *İtmek, düşürmek.* ||| *Çaresiz komak, düçâr etmek.* (Sami, 1996, s. 20)

1. Yūsufı çāha **atdı** iḫvānı
   Ḳodı ḥasretde pīr-i Ken‘ān’ı *(Msd. 1/3). [atdı, -dı]*

‘<u>aṭā:</u>

‘aṭā: *[tas.] İlahî ikram, feyiz, tecelli, keşf.*

1. Hüdāī’ye **‘aṭā** iḥsān iden sen
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/19). [‘aṭā]*
2. Ola Hüdāī’ye **‘aṭā**
   Cān sem‘ine ire nidā *(Mrb. 1/17). [‘aṭā]*
3. Eyle Hüdāī’ye **‘aṭā**
   Geçür ḳamudan mutlaḳa *(Mrb. 2/17). [‘aṭā]*
4. Ger cenābuñdan **‘aṭā** iḥsān ola
   Cān ü diller derdine dermān ola *(Mrb. 18/13). [‘aṭā]*
5. Hüdāī’ye hüdā geldi
   Cenābuñdan **‘aṭā** geldi *(Mrb. 22/22). [‘aṭā]*
6. Olub dā’im dem-i vuṣlat
   Göñül luṭf u **‘aṭā** ister *(Mrb. 69/8). [‘aṭā]*
7. Yā Rabbenā yā Rabbenā
   İtdüñ Hüdāī’ye **‘aṭā** *(Mrb. 102/18). [‘aṭā]*
8. Luṭfundan ol Ḳādir Ḫudā
   Ḳullarına itdi **‘aṭā** *(Mrb. 111/18). [‘aṭā]*
9. Ẕākiri ẕikr eyler ol Rabb-ı Kerīm
   Ẕākir olsun isteyen Ḥaḳ’dan **‘aṭā** *(G. 36/8). [‘aṭā]*
10. Luṭf u **‘aṭāya** irişe
    Īs̱ār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 79/11). [‘aṭāya, -y, -a]*

‘aṭā: *İhsan, lütuf, bağış, hediye.*

1. Bize Ḥaḳ’dan **‘aṭā** olan
   Muḥammed Muṣṭafā geldi *(Mrb. 126/7). [‘aṭā]*
2. Senüñle irdiler ẕāta dahi envā‘-ı leẕẕāta
   İşüñ erbāb-ı ḥācāta **‘aṭādur** yā Resūla’llah *(G. 3/8). [‘aṭādur, -dur]*
3. İy vücūdı Ḳadīm olan Mevlā
   İy **‘aṭāsı** ‘amīm olan Mevlā *(Msd. 2/4). [‘aṭāsı, -s, -ı]*
4. Senden kerem senden **‘aṭā**
   Ṣuġrā senüñ kübrā senüñ *(Mhm. 1/5). [‘aṭā]*
5. Yā Rabbenā yā Rabbenā

Senden kerem senden **‘aṭā** *(Mhm. 1/10). [‘aṭā]*

6. Senden kerem senden **‘aṭā**
   İy lā-yezāl ü lem-yezel *(Mhm. 1/15). [‘aṭā]*
7. Yā Rabbenā yā Rabbenā
   Senden kerem senden **‘aṭā** *(Mhm. 1/20). [‘aṭā]*
8. Nihāyet yoḳ **‘aṭā** vü faż̧l-ı cūda
   Ḫudā’nuñ ẕāt-ı pākinden nişāndur *(Mrb. 115/11). [‘aṭā]*
9. Enbiyā gördügi **‘aṭālar** içün
   Evliyā sürdügi şafālar içün *(Mrb. 20/13). [‘aṭālar, -lar]*
10. Olmayıcaḳ senden **‘aṭā**
    Ḳul ne eylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/1). [‘aṭā]*
11. Hüdāī’ye n’ola iḥsān iderseñ
    ‘Aṭāña muntaẓırdur bende vü şāh *(G. 32/14). [‘aṭāña, -ñ, -a]*

‘aṭā: *Af, mağfiret.*

1. Meded cānum firāḳ odına yandı
   Ḫaṭā bizden **‘aṭā** senden Efendi *(G. 39/12). [‘aṭā]*
2. Ḳuluñ eksigligiñe baḳma luṭf it
   Ḫaṭā ḳuldan **‘aṭā** senden Efendi *(Mrb. 91/2). [‘aṭā]*
3. İy pādişāh-ı bī-zevāl
   Senden **‘aṭā** senden kerem *(Mrb. 99/2). [‘aṭā]*
4. Celālüñ āteşine yaḳma luṭf it
   Ḫaṭā ḳuldan **‘aṭā** senden Efendi *(Mrb. 91/4). [‘aṭā]*
5. Ḫalāṣ eyle meded ḥubb-ı sivādan
   Ḫaṭā ḳuldan **‘aṭā** senden Efendi *(Mrb. 91/8). [‘aṭā]*
6. **‘Aṭā** vü faż̧l u cūduñ ġāyeti yoḳ
   Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/11). [‘aṭā]*
7. ‘Aṭā vü faż̧l u cūduñ ġāyeti yoḳ
   Ḫaṭā ḳuldan **‘aṭā** senden Efendi *(Mrb. 91/12). [‘aṭā]*
8. Umaruz ola ‘afv-ı pādişāhı
   Ḫaṭā ḳuldan **‘aṭā** senden Efendi *(Mrb. 91/16). [‘aṭā]*

9. Hüdāī’ bendeñe eyle ‘ināyet
   Ḫaṭā ḳuldan **‘aṭā** senden Efendi *(Mrb. 91/20). [‘aṭā]*
10. İy bī-şebīh ü bī-miṣāl
    Senden **‘aṭā** senden kerem *(Mrb. 99/4). [‘aṭā]*
11. İy nuṭfeyi insān iden
    Senden **‘aṭā** senden kerem *(Mrb. 99/8). [‘aṭā]*
12. İḥsānuña ġāyet mi var
    Senden **‘aṭā** senden kerem *(Mrb. 99/12). [‘aṭā]*
13. Luṭf ile raḥmet hep senüñ
    Senden **‘aṭā** senden kerem *(Mrb. 99/16). [‘aṭā]*
14. Tā kim ire ḳalbe sürūr
    Senden **‘aṭā** senden kerem *(Mrb. 99/20). [‘aṭā]*
15. İy Ḥāzır ü Nāẓır olan
    Senden **‘aṭā** senden kerem *(Mrb. 99/24). [‘aṭā]*
16. Tā kim bula bāḳī vücūd
    Senden **‘aṭā** senden kerem *(Mrb. 99/28). [‘aṭā]*
17. ‘İbāduñ dā’imā işi ḫaṭādur
    Saña lāyıḳ olan luṭf u **‘aṭādur** *(Mrb. 113/10). [‘aṭādur, -dur]*
18. Olsun aña nice biñ ḥamd ü senā
    Kim bize dā’im işi luṭf u **‘aṭā’** *(Mf. 48/2). [‘aṭā’]*

‘aṭā eyle-: *Bahşetmek, ihsan etmek, nasip etmek.*

1. Vaṣluñı eyle Hüdāī’ye ‘aṭā
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/19). [‘aṭā eyle]*
2. Eyle Hüdāī’ye ‘aṭā cūduñla ḥaḳḳānī vücūd
   İy nuṭfeyi insān idüb iy ḳaṭreyi ‘ummān iden *(G. 6/9). [‘aṭā eyle]*

‘aṭā it-:

‘aṭā it-: *Bağışlamak, affetmek, mağfiret etmek.*

1. Ḫaṭā eylerse ger bī-çāre ḳullar

‘Aṭā it sen sevinsün cān ü diller *(Mrb. 47/6). [‘aṭā it]*

‘aṭā it-: *Nasip etmek, bahşetmek.*

Nuṭfe-i nā-çīzi insān eyleyen Ḳādir Ḫudā
Yine luṭfundan ide ḳullarına vaṣlın ‘aṭā *(G. 35/2). [‘aṭā it, -e]*

‘aṭā kıl-: *Nasip etmek, bahşetmek.*

1. Kimini ṣalduñ Kā‘be’ye kimi ider ‘Arş’uñ ṭavāf
   ‘Uşşāḳa vaṣluñ ḳıl ‘aṭā iy herkese iḥsān iden *(G. 6/8). [‘aṭā ḳıl]*

‘aṭā üzre ‘aṭā: *Sayısız ihsan ve ikram.*

1. Şükrüñ **‘aṭā üzre ‘aṭā**
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/23). [‘aṭā üzre ‘aṭā]*

āteş:

āteş: *İhtiras, aşırı heves, şiddetli arzu.* (Kubbelatı Lügati, http://lugatim.com/s/ateş, erişim tarihi: 17.04.2021)

1. Şirk **āteşine** yanma
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/15). [āteşine, -i, -n, -e]*
2. Aḥvel olub bire iki baḳmaġıl
   Kendüñi şirk **āteşine** yaḳmaġıl *(Mrb. 15/6). [āteşine, -i, -n, -e]*

āteş: (*Hz. İbrahim'in atıldığı) Ateş, od.* ‖ *Üzüntü, keder, sıkıntı.*

1. Kiminüñ derdine tīmār idersin
   Kimine **āteşi** gülzār idersin *(Mrb. 14/10). [āteşi, -i]*
2. **Āteşi** gülşen idüb düşmeni yār iden O’dur
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/15). [āteşi, -i]*

āteş: *Acı, keder, ıztırap.* (KL., http://lugatim.com/s/ateş, erişim tarihi: 12.05.2021)

1. Nice bir hicr **āteşine** yanalum
   Yā Resūlu'llāh şefā'at eylegil *(Mrb. 28/1). [āteşine, -i, -n, -e]*

<u>aṭlās ḳabā:</u> *İpek elbise.* ||| *[tas.] Dünyanın geçici zenginlikleri.*

1. Ṣoyarlar egninden **aṭlās ḳabāyı**
   Bunda 'uryān gelüb 'uryān giderler *(Koş. 40/7). [aṭlās ḳabā, -y, -ı]*

'<u>aṭṭār-ı zikru'llāh:</u> *Güzel koku saçan Hak zikri.* ||| *[tas.] Celâl ve cemâl tecellilerinin görünür hâle geldiği Hak zikri.*

1. Ḳalbüñ mu'aṭṭar idegör
   'Aṭṭār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 81/8). ['aṭṭār-ı ẕikru'llāh]*

<u>avālim:</u> *Âlemler.* ||| *[tas.] Allah'ın, "ol" emrinden sonra ruhun insan mertebesine ininceye kadarki uğradığı mertebeler.*

1. Geçüb fermānıla bunca **avālim**
   Gezerken 'ālem-i insāna geldük *(G. 5/5). [avālim]*

<u>āvāre:</u> *Kararsız, şaşkın, perişan.* ||| *[tas.] Hakk'a olan hasretten perişan hâle gelmiş âşık.*

1. Luṭfuñ umar bir alay **āvāreler**
   Pes ḳapuñdan ġayrı ḳanda varalar *(Mrb. 108/5). [āvāreler, -ler]*

<u>āvāre gez-:</u> *Başıboş seyretmek, ne yapacağını bilmez hâlde dolaşmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Vaṣluñ hevāsına gezer āvāre ebr ü bād
   Pervāne şem'-i 'aşḳuña eflāk döner hem āfitāb *(G. 25/7). [āvāre gez]*

<u>āvāre ḳal-:</u>

āvāre ḳal-: *Ne yapacağını bilemez duruma düşmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Doymaz oldı yürek ḥasret-i yāre
   Derdile ḳalmışam şöyle āvāre *(Koş. 22/14). [āvāre ḳal, -mış, -am]*
2. ‘Āşık olaldan dīdāra
   Derdile ḳalduñ āvāre *(Koş. 28/14). [āvāre ḳal, -du, -ñ]*
3. Yā Rab Hüdāī’ derd-mend
   Āvāre ḳaldı müste-mend *(Mrb. 32/18). [āvāre ḳal, -dı]*

āvāre ḳal-: *[tas.] Hak'ta fenâ hâliyle birlikte idrakini ve iradesini kaybettiği hayret makamını yaşamak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. ‘Işḳuñ oldı āşikāre
   Ḳaldı Hüdāī’ āvāre *(Koş. 27/18). [āvāre ḳal, -dı]*

<u>āvāz:</u> *(Aşk sebepli) Feryat, inleme.* (Tulum, 2011, s. 302)

1. Şevḳ ile bülbüller öte
   Āvāzı āfāḳı ṭuta *(Mrb. 1/14). [āvāzı, -ı]*

‘<u>avn-i Rabbānī:</u> *İlahî yardım, nusret.*

1. **‘Avn-i Rabbānī** refīḳ olmayıcaḳ
   Bir adım yir varamaz ṭālib-i Ḥaḳ *(Mrb. 19/5). [‘avn-i Rabbānī]*

‘<u>avrat:</u>

‘avrat: *Fitneye müsait, ahlaken kusurlu kadın.*
(https://www.etimolojiturkce.com/kelime/avrat, erişim tarihi, 19.01.2021)

1. Ne zenler var ki ma‘nāda ol erdür
   Ne erler var ki **‘avratdan** bed-terdür *(Mf. 181/2). [‘avratdan, -dan]*

2. Er iseñ **‘avrata** inanma kişi
   ‘Avratuñ mekr ü āl imiş çü işi *(Mf. 179/1). [‘avrata, -a]*
3. Er iseñ ‘avrata inanma kişi
   ‘Avratuñ mekr ü āl imiş çü işi *(Mf. 179/2). [‘avratuñ, -uñ]*

‘avrat: *Kadın.*

1. Ne işlerse eger ẖayr ü eger şerr
   Göriserdür eger **‘avrat** eger er *(M. 9/2). [‘avrat]*

‘<u>Avrat sözini diñleme:</u> *Yönetimsel alanlarda ve sosyal hayatın işleyişinde ahlaken kusurlu kadına tabi olmamayı ve kadının yönlendirmesine kulak asılmamasını salık veren bir atasözü.*

***Kalıp ifade*:** *Atasözü.*

1. Bu meṣeldür söylenür ẖalḳuñ dilüñde dā’imā
   Diñleme ‘avrat sözini umma ‘avratdan vefā *(Mf. 45/2). [‘avrat sözini diñleme]*
2. En-nisā’i nāḳiṣātü’l-‘aḳli ve’d-dīn’i işit
   Diñleme ‘avret sözini var aña göre iş it *(Mf. 56/2). [‘avret sözini diñleme]*

‘<u>Avratdan vefā umma:</u> *Kimi kadınlardan (fitneye müsait, ahlaken kusurlu) sadakat ve verilen söze bağlılık beklenmemesini salık veren bir atasözü.*

***Kalıp ifade*:** *Atasözü.*

1. Bu meṣeldür söylenür ẖalḳuñ dilüñde dā’imā
   Diñleme ‘avrat sözini umma ‘avratdan vefā *(Mf. 45/2).[‘avratdan vefā umma]*

<u>ay:</u>

ay: *Hz. Muhammed'in doğduğu hicri Rebiü'l-evvel ayı.*

1. Ol **ayda** itmişdür ẓuhūr
   Maḥbūb-ı Ḥak ẖayrü’l-beşer *(G. 34/5). [ayda, -da]*

2. Dünyāya teşrīf eyledi
   Bu **ayda** ol ḫayr-ı beşer *(G. 34/4). [ayda, -da]*

ay: *Ay, kamer.*

1. Eger yaz u eger ḳış u eger güz
   Eger mihr ü eger **ayıla** yılduz *(Koş. 14/6). [ayıla, -ıla]*

ay: *Vakit, dönem.*

1. Receb şa‘bān ü ramażān
   Mübārek **aylardur** gelen *(N. 12/4). [aylardur, -lar, -dur]*

<u>āyā:</u> *Ey.*

1. Fażluñladur ancaḳ senüñ olduġumuz iḥsān ḳarīn
   El-ḥamdü lek ve’ş-şükrü lek **āyā** Mücibe’s-sāilīn *(Mf. 146/2). [āyā]*

<u>a‘yād:</u> *Bayramlar. ||| [tas.] Sâlikin her şeyi Allah’tan bilerek halkı yok, hâlikı var gördüğü cem makamı.* (Uludağ, 2016, s. 198)

1. Sarāy-ı vaḥdete girse
   Olurdı ḳadr ile **a‘yād** *(Mrb. 75/12). [a‘yād]*

<u>ayaġ:</u> *İnsan uzvu olan ayak.*

1. Eger dağlar eger beller
   Ayaġa yüz süren yollar *(Mrb. 24/34). [ayaġa, -a]*
2. Neden göz görüben ḳulaḳ işidür
   Ayaḳ yürür ṭutar eller nedendür *(Mrb. 26/16). [ayaḳ]*
3. Ṭutan el ü **ayaḳ** senden gelübdür
   Gören göz ü kulaḳ senden gelübdür *(Mrb. 57/5). [ayaḳ]*
4. Nedür bu ellerle **ayaḳ**
   Nedür bu dillerle ṭudaḳ *(N. 1/1). [ayaḳ]*

ayaġı götür-: *İlgiyi kesmek, irtibatı kopartmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Götürüb ayaġı bezm-i keşretden
   Otaġuñ berzaḫda ḳursañ gerekdür *(Koş. 45/19). [ayaġı götür, -üb]*

ayaġıyla gel-: *Kendi iradesiyle bir işe kalkışmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Bülbüle cevr ü cefā itme gülüm
   Ayaġıyla gelene olmaz ölüm *(Mf. 118/2). [ayaġıyla gel, -en, -e]*

ayak bağı ol-: *Bir yere gidilmesine veya bir işin yapılmasına engel olmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Mecāzī gülsitānda olma nālān
   Ayaḳ bağı olur bu bāġ-ı ekvān *(Mrb. 125/6). [ayaḳ bağı ol, -ur]*

ayaḳlarda ḳo-: *[tas.] Nefsin hile ve tuzağıyla başbaşa bırakmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḳoma bizi ayaḳlarda
   Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 61/3). [ayaḳlarda ḳo, -(ma)]*

‘ayān: *Açık, âşikâr, gözle görülür, belli.*

1. ‘Işḳuñ ‘ayān oldı **‘ayān**
   Ṭoldı zemīn ü āsumān *(Mrb. 34/9). [‘ayān]*
2. ‘Işḳuñ n’ola olsa **‘ayān**
   Çün ‘ışḳ u meşk olmaz nihān *(Mrb. 34/29). [‘ayān]*

‘ayān ol-: *Görünür hâle gelmek, belli olmak, açıkça meydana çıkmak.*

1. ‘Işḳuñ **‘ayān oldı** ‘ayān
   Ṭoldı zemīn ü āsumān *(Mrb. 34/9). [‘ayān ol, -dı]*

‘<u>aybın başına ḳaḳ-:</u> *Bir kusuru karşı tarafın yüzüne vurmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. **‘Aybın başına ḳaḳma**
   Raḥm eyle Raḥīm Allāh *(Mrb. 118/11). [‘aybın başına ḳaḳ, -(ma)]*

<u>ayıḳ:</u>

ayıḳ: *Aklı başında, şuuruna hâkim.* Ⅲ *[tas.] Gafletten kurtulmuş, manen uyanık, Hakk'ın maksadını idrak etmiş ârif.* (Ögke, 2018, s. 217)

1. Kişi yolında key ṣādıḳ gerekdür
   Mey-i ġafletden ol **ayıḳ** gerekdür *(Mf. 84/2). [ayıḳ]*

ayıḳ: *Aklı başında, şuuruna hâkim.*

1. Kimi ḥayrān ise kimi **ayıḳdur**
   Kimi ḥayvān ise kimi ‘āṣıḳdur *(Koş. 23/5). [ayıḳdur, -dur]*

<u>ayıl-:</u> *Sarhoşluktan kurtulmak.* Ⅲ *[tas.] İlahî aşkın manevî sarhoşluğundan, zevkinden kurtulmak.*

1. Andan içenler oldı mest
   Ayılmadı mestānesi *(Mrb. 8/4). [ayılmadı, -(ma), -dı]*
2. Ger ḥaşr ola niçe niçe
   Ayılmaya mestānemüz *(Mrb. 1/12). [ayılmaya, -(ma), -y, -a]*
3. **Ayılmaya** tā ḥaşre dek
   Kim nūş ide ṣahbā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/23). [ayılmaya, -(ma), -y, -a]*
4. Ṭālib-i dīdār olub **ayılmaya** tā ḥaşre dek
   Kim ki nūş ide ezel bezminde ger ṣahbā-yı ‘aşḳ *(G. 28/5). [ayıl, -(ma), -y, -a]*

5. Bir çeşmeden içmek gerek
   İçenler **ayılmaz** ola *(Koş. 8/32). [ayılmaz ol, -a]*

āyīne-i insān: *İnsan aynası.* ||| *[tas.] Hakk'ın tüm isim ve fiilleriyle tecelli ettiği gönül lâtifesi.* (Ögke, 2018, s. 154)

1. ‘Ārif ol **āyīne-i insāna** baḳ
   Anda ‘aks-i Ḥażret-i Raḥmān’a baḳ *(G. 14/1). [āyīne-i insān, -a]*

āyīne-i raḥmānī: *Rahmanî ayna.* ||| *[tas.] Hakk'ın hakikat sırlarının tecellî ettiği bir ayna olan Hz. Muhammed.*

1. **Āyīne-i Raḥmānī**
   Nūr-ı pāk-i Sübḥānī *(Koş. 11/9). [āyīne-i raḥmānī]*

aynā: *Nesnelerin görüntüsünü veren, ışığı yansıtan ve arkası sırlı cam.* ||| *[tas.] Kâinat, kesret âlemi*. (Şimşek, 2017, s. 46, Ögke, 2018, s. 133)

1. Ḳalay olmasa **aynā** arḳasında
   Görünmezdi bu ṣūret ḳarşısında *(Mf. 189/1). [aynā]*

‘ayn-ı ḥaḳīḳat: *Hakikat gözü.* ||| *[tas.] Hakikat makamı.*

1. **‘Ayn-ı ḥaḳīḳatla** olsun şühūduñ
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/11). [‘ayn-ı ḥaḳīḳat, -la]*

‘ayn-ı ‘ināyetle baḳ-: *İhsan nazarıyla tecelli etmek.*

1. Derdlilere **‘ayn-ı ‘ināyetle baḳ**
   Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/11).[‘ayn-ı ‘ināyetle baḳ,-le]*

‘ayn-ı şeyṭānlıḳ: *Şeytanca davranışın tıpkısı.*

1. Ādem-i ḳalb olduġına maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳ
   Secde-i şükr eylemezseñ **‘ayn-ı şeyṭānlıḳ** budur *(G. 9/6). [‘ayn-ı şeyṭānlıḳ]*

‘<u>ayn-ı zülāl:</u> *Saf su kaynağı.* ||| *[tas.] Marifet bilgisi.*

1. Ma‘ārif cennetine dāḫil olsa
   Ḥayāt alub içer **‘ayn-ı zülāli** *(Mrb. 86/16). [‘ayn-ı zülāl, -i]*

<u>ayrıl-:</u> *Uzaklaşmak, gitmek.*

1. Bir dōst idüñ kim dünyāda
   Hīç senden **ayrılmaz** ola *(Koş. 8/20). [ayrılmaz, -maz]*
2. Bulagör bir yār-ı bāḳī
   Kim bir nefes **ayrılmasun** *(Koş. 25/20). [ayrılmasun, -(ma), -sun]*
3. Gerçi nefse güç gelür dünyādan **ayrılmaḳ** kişi
   Līk merżāt-ı ilāhiyye gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/1). [ayrılmaḳ, -maḳ]*

<u>ayrılıḳ / ayrulıḳ:</u>

ayrılıḳ: *Ayrı olma, ayrı düşme***.** ||| *[tas.] Kulun Hak'tan ayrı olduğu fark makamı.*

1. Sırrum vaḥdet iline vāṣıl ola
   Ara yirden **ayrılıġı** sürem mi *(Koş. 6/12). [ayrılıġı, -ı]*

ayrulıḳ: *Ayrı olma, ayrı düşme***.** ||| *[tas.] Hak'tan uzak ve ayrı düşme, hicrân.* (Uludağ, 2016, s. 168)

1. Cānları ḥasret odına yandurur
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/2). [ayrulıḳ]*
2. Leẕẕetinden ‘ālemüñ uṣandurur
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/4). [ayrulıḳ]*
3. Cānları ḥasret odına yandurur
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh **ayrulıḳ** *(Mrb. 29/2). [ayrulıḳ]*
4. Cānları ḥasret odına yandurur
   Ayrulıḳ āh **ayrulıḳ** vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/2). [ayrulıḳ]*
5. Leẕẕetinden ‘ālemüñ uṣandurur
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh **ayrulıḳ** *(Mrb. 29/4). [ayrulıḳ]*

6. Leẕẕetinden ‘ālemüñ uṣandurur
   Ayrulıḳ āh **ayrulıḳ** vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/4). [ayrulıḳ]*
7. Ḳarañu eyler niçe gündüzleri
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/8). [ayrulıḳ]*
8. Ḳarañu eyler niçe gündüzleri
   Ayrulıḳ āh **ayrulıḳ** vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/8). [ayrulıḳ]*
9. Ḳarañu eyler niçe gündüzleri
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh **ayrulıḳ** *(Mrb. 29/8). [ayrulıḳ]*
10. **Ayrulıḳ** olur ṣafā yolına sed
    Nār-ı hicre yaḳmaġıl yā Rab meded *(Mrb. 29/9). [ayrulıḳ]*
11. Ṭamu odından eşeddürür eşed
    Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/12). [ayrulıḳ]*
12. Ṭamu odından eşeddürür eşed
    Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh **ayrulıḳ** *(Mrb. 29/12). [ayrulıḳ]*
13. Ṭamu odından eşeddürür eşed
    Ayrulıḳ āh **ayrulıḳ** vāh **a**yrulıḳ *(Mrb. 29/12). [ayrulıḳ]*
14. Dilleri ma‘mūr iken vīrān iden
    Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/16). [ayrulıḳ]*
15. Dilleri ma‘mūr iken vīrān iden
    Ayrulıḳ āh **ayrulıḳ** vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/16). [ayrulıḳ]*
16. Dilleri ma‘mūr iken vīrān iden
    Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh **ayrulıḳ** *(Mrb. 29/16). [ayrulıḳ]*
17. **Ayrılıḳ** güç imiş ġurbet illerde
    Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/7). [ayrılıḳ]*

<u>ayru:</u>

ayru: *Gayrı, başka.*

1. Ne var dergāhuña yüzüm sürersem
   Ḳuluñ Mevlā’dan **ayru** yā kimi var *(Mrb. 58/4). [ayru]*

ayru: *Özge, farklı, başka.*

1. İy göñül **ayru** degülsün yārdan
   Sırr-ı pāk-i Muṣṭafā-yı Muḫtārdan *(G. 21/1). [ayru]*

ayru düş-: *Mücbir sebepten ayrılmak zorunda kalmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. ‘Ādem ü Ḥavvā cennetden
   Ayru düşdiler ni‘metden *(Koş. 27/6). [ayru düş, -di, -ler]*

ayruġ / ayruḳ:

ayruġ: *Başka, gayrı, sâir.* (Dilçin, 2009, s. 32)

1. Dölenmez göñlümüz senden **ayruġa**
   Var ise sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/1). [ayruġa, -a]*
2. **Ayruḳ** kime yalvaralar
   İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/11). [ayruḳ]*
3. Var iken dergāh-ı Ḥaḳ **ayruḳ** ya ḳande varayın
   Ḫālıḳ’um Rabb’üm ṭururken ya kime yalvarayın *(Mf. 1/1). [ayruḳ]*
4. **Ayruḳ** kime yalvaram
   Luṭf it meded Allāh’um *(Mrb. 7/11). [ayruḳ]*

ayruḳ: *Başka, diğer, gayrı, sâir.* ||| *[tas.] Kulu Hak'tan uzaklaştıran her şey, mâsivâ.*

1. Bülbül-i şūrīdeden gelmez gülistāna żarar
   Bāġ-bānum sen hemān bustānuñ **ayruḳdan** ṣaḳın *(Mf. 137/2). [ayruḳ, -dan]*

ayruḳ: bkz. ayruġ/ayruḳ.

ayruḳ zemīn: *Farklı yer.* ||| *[tas.] Hakk'a ulaşmadaki mânâ âlemleri.*

1. Görünmezsin bu çeşm-i ḫurde-bīne
   Ḳadem başmaz mısın **ayruḳ zemīne** *(Mrb. 76/14). [ayruḳ zemīn, -e]*

ayrulıḳ: bkz. ayrılıḳ/ayrulıḳ.

az: *Kısa, küçük.*

1. Müfīd ü muḫtaṣar olsa
   Ġazel **az** olsa öz olsa *(Mf. 188/2). [az]*

aza ve çoġa avunmaz ol-: *Kanaatkâr olmamak, yeterli bulmamak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Hīç avunmaz oldı aza ve çoġa
   Var ise sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/3). [aza ve çoġa avunmaz ol, -dı]*

‘azāb:

‘aẕāb: *Keder, sıkıntı, dert, cefâ.* (Tulum, 2011, s. 346)

1. Ḫullet ki nārı nūr ide berd ü selām olur
   ‘Āṣıḳ ki ṣādıḳ ola aña ‘aẕb olur **‘aẕāb** *(G. 25/4). [‘aẕāb]*
2. İlāhī çün ḫalāṣ itdüñ müderrislik ḳażasından
   Viṣālüñ luṭf idüb ḳurtar bizi varlıḳ **‘aẕābından** *(Mf. 25/2). [‘aẕābından, -ı, -n, -dan]*

‘aẕāb: *İşkence, cefa.* ||| *[tas.] Nefse karşı yürütülen riyâzet ve mücâhede.* (Suad el Hakîm, 2017, s. 73)

1. Nefse **‘aẕāb** ise yiter
   Bir luṭf ile işüm biter *(Mrb. 44/9). [‘aẕāb]*

āzād: *Mükemmel, müstesna, nadir.* (Tulum, 2011, s. 308)

1. Olalum luṭfuñ **āzādı**
   Kerem eyle meded eyle *(Koş. 54/15). [āzādı, -ı]*

āzād eyle-: *Kurtarmak.*

1. Ḳafesden eyle cān murġını āzād
   Yüri bülbül ḳadīmi āşiyāna *(Mrb. 125/3). [āzād eyle]*

<u>āzād it-:</u> *Kurtarmak, berî kılmak.*

1. Cehennemden **āzād ider**
   Dōst yolına irşād ider *(Koş. 2/5). [āzād it, -er]*
2. Hüdāī' bendeñi it ġamdan āzād
   Viṣālüñle ola tā ḫurrem ü şād *(Mrb. 113/17). [āzād it]*
3. Hüdāī' ḳuluna idüb hidāyet
   Sivādan luṭf ile **āzād iden** dōst *(G. 33/10). [āzād it, -en]*

<u>āzād ol-:</u>

āzād ol-: *Kurtulmak.*

1. Olalum mā-sivā ḥubbundan āzād
   'İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/15). [āzād ol, -alum]*

āzād ol-: *[tas.] Nefs esaretinden kurtulup gerçek anlamda hür olmak.*

1. Ḫudāyı yād it olma yād
   Ḳul ol kim olasın āzād *(Mrb. 75/4). [āzād ol, -a, -sın]*

'<u>az̲b:</u> *Tatlı, hoş.*

1. Ḫullet ki nārı nūr ide berd ü selām olur
   'Āşıḳ ki ṣādıḳ ola aña **'az̲b** olur 'az̲āb *(G. 25/4). ['az̲b]*

<u>azdır- / azdur-:</u> *Değiştirmek.* ||| *Baştan çıkarmak, doğru yoldan saptırmak, ayartmak.*

1. Hevālarda olub iy ġāfil insān
   Seni **azdırmasun** nefs ile şeyṭān *(Mrb. 120/10). [azdırmasun, -(ma), -sun]*
2. Dest-gīr olmaz iseñ iy Raḥmān
   Azdurur bizi nefs ile şeyṭān *(Mrb. 20/10). [azdurur, -ur]*

azdur-: bkz. azdır- / azdur-.

‘aẕīm:

‘aẕīm: *Sınırsız, sonsuz.*

1. Ḳullaruña fażluñ **‘aẕīm**
   Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/1). [‘aẕīm]*
2. Luṭf u iḥsān heb senüñdür iy Raḥīm
   Raḥmetüñ bī-ḥadd-durur fażluñ **‘aẕīm** *(N. 23/3). [‘aẕīm]*

‘aẕīm: *Sonsuz büyük ve azametli.*

1. İy ‘alī ü **‘aẕīm** olan Mevlā
   İy ‘azīz ü ḥakīm olan Mevlā *(Msd. 2/1). [‘aẕīm]*

‘azīmet: *Yönelme, gidiş, meyil.*

1. Aç gözüñi imdi gel nūr-ı baṣīretle baḳ
   Meslek-i ḫayrı ḳoyub şerre **‘azīmet** neden *(G. 38/14). [‘azīmet]*

‘azīz: *Benzeri bulunmayan, eşşiz kudret sahibi.*

1. İy ‘alī ü ‘aẕīm olan Mevlā
   İy **‘azīz** ü ḥakīm olan Mevlā *(Msd. 2/2). [‘azīz]*

‘azm it-: *Yönelmek, rağbet etmek, -e doğru gitmek.*

1. Mecāza baḳma iy sālik ḥaḳīḳī maṭlaba **‘azm it**
   Ki zīrā ẓıll-ı zā’ildür iḳāmet eylemez ‘āḳil *(G. 15/5). [‘azm it]*

‘Azrā’: *Vâmık ile Azrâ hikâyesinin kadın kahramanı.* ‖ *Sevgili, sevilen.*

1. Mecnūn ister Leylā’yı
   Vāmıḳ ister **‘Aẕrā’yı** *(Koş. 12/18). [‘Aẕrā’yı, -y, -ı]*

2. Eger Mecnūn eger Leylā
   Eger Vāmıḳ eger **‘Aẕrā’** *(Mrb. 24/38). [‘Aẕrā’]*

B

<u>bāb:</u> *Kapı.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Çün oldur melce-i erbāb-ı ḥācāt
   Olubdur ḫāṣ u ‘āmm ol **bāba** muḥtāc *(Kt. 3/4). [bāba, -a]*

bāb-ı Ḥaḳ: *Hak kapısı.* ||| *[tas.] İlahî huzur, makam.*

1. **Bāb-ı Ḥaḳ’dan** özge bir ḳapu bilmez
   Ḥaḳḳ’uñ dīvānına ṭurub gelenler *(Koş.39/15). [bāb-ı Ḥaḳ, -dan]*
2. Māsivādan firār eyle
   Bāb-ı Ḥaḳ’da ḳarār eyle *(Koş.57/18). [bāb-ı Ḥaḳ, -da]*
3. **Bāb-ı Ḥaḳ’dan** ne ḳaçarsın
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş.38/15). [bāb-ı Ḥaḳ, -dan]*
4. Ḫidmete bel bağlayub eyler niyāz
   Bāb-ı Ḥaḳ’dan luṭf u iḥsān isteyen *(G. 10/10). [bāb-ı Ḥaḳ, -dan]*
5. Sürüb yüz **bāb-ı Ḥaḳḳ’a** ilticā it
   Cenāb-ı pāküñe vuṣlat recā it *(N. 21/1). [bāb-ı Ḥaḳḳ, -a]*
6. **Bāb-ı Ḥaḳḳ’a** yüz sürüb iḥsānını itseñ recā’
   Ber-murād eyler seni luṭfıla ol Ḳādir Ḫudā *(Mf. 46/1).[bāb-ı Ḥaḳḳ,-a]*

<u>bāb-ı iḥsān:</u> *Bağış kapısı.* ||| *[tas.] İlahî lütuf.*

1. Senüñ ḫōd raḥmetüñ çoḳdur
   Bāb-ı iḥsānuñ açuḳdur *(Koş.54/10). [bāb-ı iḥsān, -uñ]*

<u>bād:</u>

bād: *Rüzgâr.*

1. Vaṣluñ hevāsına gezer āvāre ebr ü **bād**
   Pervāne şem‘-i ‘aşḳuña eflāk döner hem āfitāb *(G. 25/7). [bād]*

bād: *Rüzgâr.* ||| *[tas.] İlahî feyz, keşf, vâridat.* (Şimşek, 2017, s. 53)

1. ‘Ālem-i ‘aşḳ-ı ilāhīden ḳaçan kim **bād** eser
   ‘Āşıḳ-ı sādıḳda ḳalmaz ġayrı ṡevdādan eṡer *(Mf. 71/1). [bād]*

bād: *Rüzgâr.* ||| *[tas.] Gurur, kendini beğenme, kibir.* (Şimşek, 2017, s. 53.)

1. Sırruñı keşf itme ya da
   Virme ḥāsıluñı **bāda** *(Koş.8/18). [bāda, -a]*

bād-ı ecel: *Ecel rüzgârı.* ||| *Ölüm.*

1. Bir gün eser **bād-ı ecel**
   Ten bāġına virür ḫalel *(Mrb. 40/9). [bād-ı ecel]*

bād-ı ḥazān:

bād-ı ḫazān: *Sonbahar rüzgârı.* ||| *[tas.] Ölüm.*

1. **Bād-ı ḫazāndan** aldı fenā būy-ı ẕevḳini
   Eşcār dürlü dürlü libāsın ṣoyub gelür *(G. 11/5). [bād-ı ḫazān, -dan]*

bād-ı ḫazān: *Sonbahar rüzgârı.* ||| *Hayatta karşılaşılan her türlü zorluk, sıkıntı.*

1. İstiḳāmet ehli ḥıfẓ-ı Ḥaḳ’dadur irmez ziyān
   Anuñ içün servi incitmez begüm **bād-ı ḫazān** *(Mf. 133/2). [bād-ı ḫazān]*

bād-ı ḥubb: *Muhabbet rüzgarı.* ||| *[tas.] Aşk.*

1. Kenz-i maḫfīden ẓuhūra geldi eşyā’ lā-cerem
   Bād-ı ḥubbıla temevvüc itdi çün deryā-yı ‘aşḳ *(G. 28/4).[bād-ı ḥubb,-ıla]*

bāde: *Şarap.* ||| *[tas.] İlahî aşk.* (Uludağ, 2016, s. 63)

1. Ol **bādeden** kim nūş ider
   İçdügi dem serḫōş ider *(Mrb. 8/5). [bādeden, -den]*

bāde-i ‘ışḳ: *Aşk şarabı.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. **Bāde-i ‘ışḳ** içelüm mi
   Dōst iline uçalum mı *(Koş.46/13). [bāde-i ‘ışḳ]*

bāde-nūş-ı bezm-i ḫāṣ: *Hususi meclisinin şarap içeni.* ||| *[tas.] Vahdet makamına eren ârif, insan-ı kâmil.*

1. Kerem ḳıl **bāde-nūş-ı bezm-i ḫāṣ** it
   Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/3). [bāde-nūş-ı bezm-i ḫāṣ]*

bāde-nūş-ı bezm-i vaḥdet: *Birlik meclisinin şarap içeni.* ||| *[tas.] Vahdet makamına eren ârif, insan-ı kâmil.*

1. Hem itdüñ aña taḫmīl-i emānet
   Ola tā **bāde-nūş-ı bezm-i vaḥdet** *(M. 1/10).[bāde-nūş-ı bezm-i vaḥdet]*

ba‘de ‘üsrin yüsr: *"...Güçlükten sonra kolaylık..." meâlli âyetten bir bölüm.* (Talâk, 65/7[126])

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. Müşkilüñ e’ṣ-ṣabru miftāḥü’l-ferecle ḥal idüb
   Ba‘de ‘üsrin yüsr fikrile naẓar ḳıl her zaman *(G. 40/12).[ba‘de ‘üsrin yüsr]*

---

[126] يُسْرًا أَ عُسْرٍ بَعْدَ اللّٰهُ سَيَجْعَلُ اٰتٰىهَاۗ مَآ اِلَّا نَفْساً اللّٰهُ يُكَلِّفُ لَا اللّٰهُۗ اٰتٰيهُ مِمَّا فَلْيُنْفِقْ رِزْقُهُ عَلَيْهِ قُدِرَ وَمَنْ سَعَتِهٖۗ مِنْ سَعَةٍ ذُو لِيُنْفِقْ

“Varlıklı olan varlığından harcasın, rızkı daralmış bulunan da Allah’ın kendisine verdiği kadarından harcasın. Allah kimseyi kendi verdiğinden fazlasıyla yükümlü tutmaz. Allah bir güçlüğün ardından bir kolaylık sağlayacaktır.”

bāġ:

bāġ: *Bağ, bahçe.* ||| *[tas.] Dünyanın geçici güzellikleri.* (Ögke, 2018, s. 134)

1. Baḳma bunuñ ḳarasına aġına
   Göñül virme būstānına **bāġına** *(Koş.13/6). [bāġına, -ı, -n, -a]*

bāġ: *Bağ, bahçe, bostan.*

1. Ṣafā buldı feraḥnāk oldı diller
   Ṣanasın ṭaġlar u **bāġlar** cināndur *(Mrb. 115/4). [bāġlar, -lar]*
2. Eger **bāġ** u eger būstān
   Eger sünbül eger reyḥān *(Mrb. 24/45). [bāġ]*

bāġ ile būstān: *Bağ ve bahçe.*

1. Bahāristān bahāristān
   Güzeldür **bāġ ile būstān** *(N. 11/2). [bāġ ile būstān]*

bāġ u būstān: *Bağ ve bahçe.*

1. Semārı ḳande buldı **bāġ u būstān**
   Gülistānda biten güller nedendür *(Mrb. 26/11). [bāġ u būstān]*

bāġ-bān: *Bahçıvan.* ||| *[tas.] Mürşid-i kâmil.* (Ögke, 2018, s. 227)

1. Bülbül-i şūrīdeden gelmez gülistāna żarar
   Bāġ-bānum sen hemān bustānuñ ayruḳdan ṣaḳın *(Mf. 137/2). [bāġ-bān-um]*

bāġ-ı cinān: *Cennet bahçeleri.*

1. Gerekmez zevḳını **bāġ-ı cinānuñ**
   Yolun göster bize ol bī-nişānuñ *(Mrb. 76/17). [bāġ-ı cinān, -uñ]*

bāġ-ı ekvān: *Varlık bostanı.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. Mecāzī gülsitānda olma nālān
   Ayaḳ bağı olur bu **bāġ-ı ekvān** *(Mrb. 125/6). [bāġ-ı ekvān]*

<u>bağ(ı)r:</u> *Gönül, yürek, kalp.*

1. Derd ile **bağrum** ḫūn itme
   Meded eyle meded eyle *(Koş.54/7). [bağrum, -um]*

<u>bağışla-:</u> *Affetmek.*

1. **Bağışlağıl** ḳullarıñuñ günāhın
   İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş.23/1). [bağışlağıl, -ğıl]*
2. Hüdāī'nüñ her günāhın **bağışla**
   Ol kemlik itdiyse sen eylik işle *(Koş.23/17). [bağışla]*
3. Cemī'-i ẕenbüm iy sulṭān-ı ekber
   Bağışla mā-teḳaddem mā-teaḫḫar *(Mrb. 58/6). [bağışla]*

<u>bağla-:</u> *Bir şeyi diğer bir şeyle idare altında tutmak, zapt etmek.*

1. Ṭavḳ-ı ṭā'at **bağlayub** 'ifrīt-i nefsüñ boynuna
   Āṣaf-ı 'aḳla ri'āyet ḳıl Süleymānluḳ budur *(G. 9/3). [bağlayub,-y,-ub]*

<u>bağrı yanık:</u> *Çok ıztırap çekmiş kişi.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. **Bağrı yanıḳlar** içün
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş.36/31). [bağrı yanıḳ, -lar]*

<u>bahār ol-:</u> *İlkbahar mevsiminin gelmesi.*

1. **Bahār oldı** yene açıldı güller
   Murāda bülbül irdügi zamāndur *(Mrb. 115/1). [bahār ol, -dı]*

<u>bahāristān:</u>

bahāristān: *Bahar zamanının yaşandığı yer.*

1. **Bahāristān** bahāristān
   Güzeldür bāġ ile būstān *(N. 11/1). [bahāristān]*
2. Bahāristān **bahāristān**
   Güzeldür bāġ ile būstān *(N. 11/1). [bahāristān]*
3. Efendi hep **bahāristān**
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/47). [bahāristān]*

bahāristān: *Bahar zamanının yaşandığı yer.* ||| *[tas.] İlahî zevk ve neşenin zuhur ettiği ve marifet perdesinin açıldığı yer, gönül latifesi.* (Uludağ, 2016, s. 64)

1. Kalbüñ **bahāristān** olur
   Ezhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/7). [bahāristān]*
2. Nesīm-i rūḥ-ı Raḥmān’dan nefes irerse ger cāna
   Bahāristān ola ‘ālem ṣafā-yı nev-bahārumdan *(G. 13/4). [bahāristān]*
3. Kalbüñ **bahāristān** olur
   Ezhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/7). [bahāristān]*

<u>baḫīl:</u> *Hasis, cimri, pinti, nekes.*

1. Buḫlü terk eyle **baḫīlüñ** yiridür nār-ı caḥīm
   Hem refīḳi olısardur anuñ İblīs-i racīm *(Mf. 34/1). [baḫīlüñ, -üñ]*

<u>baḥr:</u>

baḥr: *Deniz.*

1. Eger mihr ü eger ẕerre
   Eger **baḥr** ü eger ḳaṭre *(Mrb. 24/14). [baḥr]*
2. Nedendür berr ü **baḥr** u kūh u ṣaḥrā’
   ‘Aceb bu yollar u beller nedendür *(Mrb. 26/19). [baḥr]*

baḥr: *Deniz.* ||| *Genişlik, bolluk, çokluk.*

1. Raḥmetüñ **baḥrına** ġāyet mi olur
   Luṭf ü iḥsāna nihāyet mi olur *(Mf. 81/1). [baḥrına, -ı, -n, -a]*

baḥr: Deniz. ||| *[tas.] Allah'ın sonsuz sıfat ve zâtının makamı.* (Şimşek, 2017, s. 54)

1. Her kim ki ḳaṭreden **baḥre** irişdi
   Ḳapudan baḳarken ṣadra irişdi *(Koş.39/17). [baḥre, -e]*
2. **Baḥrüñ** aḥvālin añla cūşından
   Ḳutlı gün bellüdür doġuşından *(Mf. 147/1). [baḥrüñ, -üñ]*

baḥr ile ‘ummān: *Deniz ve okyanus.* ||| *[tas.] Mutlak varlık olan Allah.* (Cebecioğlu, 2020, s. 64.)

1. Geç ḳaṭreden iy ġāfil
   Baḥr ile ‘ummān gelsün *(Koş.9/20). [baḥr ile ‘ummān]*

baḥr ol-: *Denize dönüşmek.* ||| *[tas.] Hakk'a kavuşmak, Hak'ta fâni olmak.*

1. Güneşden nūr alur ẕerre
   Ola kim **baḥr ola** ḳaṭre *(Mrb. 73/6). [baḥr ol, -a]*

baḥr ü ber: *Deniz ve toprak.*

1. Cihānı gezse ser-tā-ser
   Görünmez aña **baḥr ü ber** *(Mrb. 49/10). [baḥr ü ber]*

baḥr-ı ‘aṭā: *Cömertlik denizi.* ||| *[tas.] Lütuf ve ihsanı sonsuz olan Allah.*

1. **Baḥr-ı ‘aṭāsı** nehr ide ḥāşā ki sā’ili
   Derd-i derūna şāfī iken luṭf ile cevāb *(G. 25/5). [baḥr-ı ‘aṭā, -s, -ı]*

baḥr-ı cūd: *Cömertlik denizi.* ||| *[tas.] Lütuf ve ihsanı sonsuz olan Allah.*

1. Çün mevce geldi **baḥr-ı cūd**
   Buldı bu ‘ālemler vücūd *(Mrb. 80/25). [baḥr-ı cūd]*

baḥr-ı ġufrān: *Merhamet denizi.* ||| *Af ve mağfiretin sınırsızlığı.*

1. Umaruz raḥmet ü cennet ü vuṣlat
   Baḥr-ı ġufrānına yoḳdur nihāyet *(Koş.50/14). [baḥr-ı ġufrān, -ı, -n, -a]*

baḥr-ı ḥaḳīḳat: *Hakikat denizi.* ||| *[tas.] Hakikat mertebesi.*

1. İḥāṭa eylesün **baḥr-ı ḥaḳīḳat**
   Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/7). [baḥr-ı ḥaḳīḳat]*
2. Dürr-i ma‘nāya ger olduñsa ṣadef
   Bulagör **baḥr-ı ḥaḳīḳatda** şeref *(Mrb. 89/14). [baḥr-ı ḥaḳīḳat, -da]*

baḥr-ı iḥsān: *İyilik denizi.* ||| *[tas.] Hakk'ın lütuf ve kereminin genişliği.*

1. Luṭfuña yā Rabbī ġāyet yoḳ-durur
   Baḥr-ı iḥsāna nihāyet yoḳ-durur *(Mrb. 108/14). [baḥr-ı iḥsān, -a]*

baḥr-ı ‘irfān: *İlim denizi.* ||| *[tas.] Marifet makamı.*

1. **Baḥr-ı ‘irfānda** yedi deryā degül bir ḳaṭrece
   Ḳande ḳaldı iy Hüdāī’ Nīl ü Ceyḥūn u Ares *(G. 27/9). [baḥr-ı ‘irfān, -da]*

baḥr-ı şerī‘at: *Şeriat denizi.* ||| *[tas.] Şeriat makamı.*

1. **Baḥr-ı şerī‘atdan** meded
   Dürr-i ṭarīḳatdan meded *(Mrb. 103/9). [baḥr-ı şerī‘at, -dan]*

baḥr-ı vücūd: *Varlık denizi.* ||| *[tas.] Hakk'ın zâtına nispet edilen sonsuz sıfat ve esmâsı.*

1. ‘Ālemler mevcidür **baḥr-ı vücūduñ**
   İnsāndur zübdesi ol kenz-i cūduñ *(Koş.44/9). [baḥr-ı vücūd, -uñ]*

baḥr-ı bī-pāyān: *Sonsuz deniz.* ||| *[tas.] Allah'ın sonsuz ve hesapsız mutlak varlığı.*

1. Ẕerrede ḫūrşīd-i ‘ālem-tāba baḳ

Ḳaṭrede şol **baḥr-ı bī-pāyānı** gör *(G. 19/4). [baḥr-ı bī-pāyān, -ı]*

2. Bir **baḥr-ı bī-pāyāna** ir
   Enhār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 81/15). [baḥr-ı bī-pāyān, -a]*

baḥr-ı ḥayret: *Şaşkınlık denizi.* ||| *[tas.] Kalbe gelen tecelliler sebebiyle sâlikin iradesini kaybettiği hayret makamı.*

1. Nār-ı fürḳatde biraz oldum ḥarīḳ
   Baḥr-ı ḥayretde biraz oldum ġarīḳ *(Mrb. 63/14). [baḥr-ı ḥayret, -de]*

baḥr-ı 'ināyet: *İyilik denizi.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Temevvüc eyleyüb **baḥr-ı 'ināyet**
   Ẓuhūra geldi pes āṣār-ı ḳudret *(Mrb. 100/5). [baḥr-ı 'ināyet]*

baḥr-ı kerem: *Cömertlik denizi.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Mevce gelüb **baḥr-ı kerem** yemm-i cūd
   Luṭfuñ ile 'āleme virdüñ vücūd *(Mrb. 95/21). [baḥr-ı kerem]*
2. Mevce gelüb **baḥr-ı kerem**
   Açıldı ebvāb-ı ni'am *(Mrb. 111/5). [baḥr-ı kerem]*
3. Mevce gelicek **baḥr-ı kerem** lücce-i raḥmet
   Ḥāżırladı ṭāliblerine gülşen-i cennet *(Mrb. 98/5). [baḥr-ı kerem]*

baḥr-ı Ḳulzüm: *Kızıl deniz.* ||| *[tas.] Mutlak varlık olan Allah.*

1. İrişem şāyed ki **baḥr-ı Ḳulzüm'e**
   Ḳaṭre-i nīsān olayın bir zamān *(G. 17/5). [baḥr-ı Ḳulzüm, -e]*

baḥr-ı 'Ummān: *Umman denizi.* ||| *[tas.] Mutlak varlık olan Allah.*

1. Fānī varlıḳdan geçüb bulur ḥayāt
   Ḳaṭreyi ḳor **baḥr-ı 'Ummān** isteyen *(G. 10/8). [baḥr-ı 'ummān]*

baḥs: *İddia, benlik.* (Sami, 1996, s. 281)

1. Niçe bir **baḫs** ü cidāl-i ḳīl ü ḳāl
   Olagör bī-çāre ehl-i vecd ü ḥāl *(Mrb. 89/9). [baḫs]*

bahşiş: *Armağan.* ||| *[tas.] Hakk'ın lütuf ve ihsanı.*

1. ‘Aceb ol kendü özin ḳande buldı
   Ḳamusı ol Ḫudā’nuñ **baḫşişidür** *(Mf. 83/2). [baḫşişidür, -i, -dür]*

bā‘is: *Sebep olan, mucip.* (Tulum, 2011, s. 360)

1. Aldanma ḳāl ü ḥāle ir cennet-i viṣāle
   Bā‘is ḳamu kemāle faẕl ile raḥmet ancaḳ *(G. 20/6). [bā‘is]*

bā‘is-i ıṣlāḥ-ı ‘ālem: *Âlemin düzelmesine vesile.*

1. **Bā‘iṣ-i ıṣlāḥ-ı ‘ālem** Ḥażret-i Sulṭān Murād
   Devletiyle eyleyüb dā’im cihānda ‘adl ü dād *(Mf. 196/1). [bā‘iṣ-i ıṣlāḥ-ı ‘ālem]*

baḳ-:

baḳ-: *İtibar etmek, ilgilenmek, değer vermek, rağbet etmek, meyletmek.*

1. Ẓāhire **baḳdı** ġaflet ehli kişi
   Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/1). [baḳdı, -dı]*
2. **Baḳma** nādān olana Ḫüsrev-i devrān olsa
   Ḳıl naẓar ehl-i dile ḫāk ile yeksān olsa *(Mf. 32/1). [baḳma, -(ma)]*
3. Var ise sende eger ‘aḳl ü meẕāḳ
   Söyleyen kimseye **baḳma** söze baḳ *(Mf. 199/2). [baḳma, -(ma)]*
4. Var ise sende eger ‘aḳl ü meẕāḳ
   Söyleyen kimseye baḳma söze **baḳ** *(Mf. 199/2). [baḳ]*
5. Aldanma key ṣaḳın bu kāʾināta
   Geç aḳ u ḳaradan **baḳ** nūr-ı ẕāta *(Koş.1/14). [baḳ]*
6. Dōstdan yaña ḳanad büküb uçalum

Aġ u ḳaraya **baḳmayub** geçelüm *(Koş.4/14). [baḳmayub, -(ma), -y, -ub]*

7. **Baḳma** yalan dünyāya
   Aḳma kurı sevdāya *(Koş.9/13). [baḳma, -(ma)]*
8. Bilicek ġayra **baḳmaḳdan** uṣandı
   Bilmeyenler ġayruñ nef‘i var ṣandı *(Koş.15/18). [baḳmaḳdan,-maḳ, -dan]*
9. **Baḳmayan** cāna
   İrdi cānāna *(Koş.17/5). [baḳmayan, -(ma), -y, -an]*
10. Ṣūrete ṭapma ṣaḳın
    Ma‘nā yüzine **baḳın** *(Koş.35/10). [baḳın, -ın]*
11. Yaban yirlere **baḳma**
    Cānuñ odlara yaḳma *(Koş.34/5). [baḳma, -(ma)]*
12. Ġayra **baḳmaz** ‘āṣıḳ gözi
    Saña ṭoġrulmuşdur özi *(Koş.31/17). [baḳmaz, -maz]*
13. Māsivāya **baḳuban** ḳalmayalum
    Tā hevā vü hevese ṭalmayalum *(Mrb. 19/13). [baḳuban, -uban]*
14. Bir ‘ālem-i ıṭlāḳa **baḳ**
    Gitsün iżāfāt u ḳuyūd *(Mrb. 35/11). [baḳ]*
15. Añladuñ mı Rabb’üñi hey kendüyi bilmez kişi
    Ḥāżır iken Ḫāliḳ’uñ eṭrāfa **baḳmaḳ** yol mıdur *(Mrb. 68/12). [baḳmaḳ, -maḳ]*
16. Naḳd-i ‘ömri eyleme nefsüñ hevāsında telef
    Vech-i bāḳī var iken maḫlūḳa **baḳmaḳ** yol mıdur *(Mrb. 68/16). [baḳmaḳ, -maḳ]*
17. Dūna **baḳmaz** himmeti bālā olan
    Dīni gözler ‘āḳil ü dānā olan *(Mrb. 90/9). [baḳmaz, -maz]*
18. Ġayra **baḳmaz** sırr-ı tevḥīdi duyan
    Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/7). [baḳmaz, -maz]*
19. Bī-çāre Hüdāī’ sen
    Geç ġayrıya **bakmakdan** *(Mrb. 9/18). [bakmakdan, -maḳ, -dan]*
20. Nuḳūṣa **baḳma** naḳḳāṣa naẕar it
    Mehālikden ṣanemlerden ḥaẕer it *(Mrb. 37/9). [baḳma, -(ma)]*
21. Mülki ḳo mālike **baḳ** leyl ü nehār iden O’dur
    Cem‘-i eżdād idüben ‘unṣurı çār iden O’dur *(Mrb. 16/13). [baḳ]*

22. Dōstuñ dīdārın gören
    Ġayra ola mı **baḳa** *(Mrb. 23/20). [baḳa, -a]*
23. Ḥaḳīḳat üzre eşyā'yı görüb bilmek naṣīb ola
    Mecāzī mevce **bakmayub** bulalum aṣl-ı deryāyı *(G. 2/4). [bak, -(ma), -y, -ub]*
24. 'Ārif ol āyīne-i insāna **baḳ**
    Anda 'aks-i Ḥażret-i Raḥmān'a baḳ *(G. 14/1). [baḳ]*
25. Ṣūretinde Ādemi ḫalḳ eyleyen
    Şibh ü miṯli olmayan Sulṭān'a **baḳ** *(G. 14/6). [baḳ]*
26. Ṯemme vechu'llāh'ı fehm itdüñse ger
    Şeş cihetden bī-cihet Cānān'a **baḳ** *(G. 14/8). [baḳ]*
27. Keşf olunca sırr-ı taḥbīb-i Ḥabīb
    Terk-i ġılmān it yiter Vildān'a **baḳ** *(G. 14/10). [baḳ]*
28. Fürḳat ehline yiter ḳılduñ naẓar
    Aç gözüñ vāṣıl olan yārāna **baḳ** *(G. 14/12). [baḳ]*
29. Geç Hüdāī' ṣūreti ma'nāyı gör
    Ḳaṭreyi ḳo lücce-i 'ummāna **baḳ** *(G. 14/14). [baḳ]*
30. Māsivāya **baḳma** 'āşıḳ 'ārif ol
    Yāri isterseñ ṣaḳın aġyārdan *(G. 21/3). [baḳma, -(ma)]*
31. Ġayra **baḳmaz** dā'imā sırr-ı sarāyın pāk ider
    Ṣādıḳuñ zīrā murādı Ḥażret-i Mevlā imiş *(G. 26/7). [baḳmaz, -maz]*
32. 'Aḳla **baḳma** ir tecellī nūrına
    Şem'a ḥācet ḳalmaz olduḳda ṣabāḥ *(G. 30/7). [baḳma, -(ma)]*
33. Şeb-i fürḳatdeḳi keṯret ḫayāl-i ẓilldur aldanma
    Serābı ḳo sarāya **baḳ** sarāy-ı sırra ol vāṣıl *(G. 15/4). [baḳ]*
34. Mecāza **baḳma** iy sālik ḥaḳīḳī maṭlaba 'azm it
    Ki zīrā ẓıll-ı zā'ildür iḳāmet eylemez 'āḳil *(G. 15/5). [baḳma, -(ma)]*
35. Temevvüc eyleyen deryāya **baḳ** emvāca aldanma
    Güneş tābında çok şebnem bilürsin kim olur zā'il *(G. 15/7). [baḳ]*
36. Hüdāī' vaḥdete **baḳ** kim aña māni' degül keṯret
    Ola mı āfitāba hīç vücūdı ẕerrenüñ ḥā'il *(G. 15/9). [baḳ]*
37. Gel berü iy derde dermān isteyen
    Cāna **baḳmaz** vaṣl-ı cānān isteyen *(G. 10/2). [baḳmaz, -maz]*

38. Milk-i bākī isteyen ḳor fānīyi
    Küllüge **baḳmaz** gülistān isteyen *(G. 10/14). [baḳmaz, -maz]*

baḳ-: *İbret nazarıyla seyretmek, anlamaya çalışmak.*

1. Cihānı var iden sensin yoġı iẓhār iden sensin
   Senüñ her sunʿuña yā Rab **baḳılsa** özge ḥikmetdür *(G. 1/4). [baḳ, -ıl, -sa]*
2. **Baḳanlar** ḳudret-i perverdigāra
   Görenler ṣun‘-ı Ḥaḳḳ’ı āşikāre *(Mrb. 26/5). [baḳanlar, -an, -lar]*
3. Aç gözüñi imdi gel nūr-ı baṣīretle **baḳ**
   Meslek-i ḫayrı ḳoyub şerre ‘azīmet neden *(G. 38/13). [baḳ]*
4. Gel enfüs ü āfāḳa **baḳ**
   Ḥaḳḳ’ı bulan ‘uşşāḳa baḳ *(Mrb. 35/9). [baḳ]*
5. **Baḳarsañ** ‘āleme bir özge üslūb
   Kimi ṭālib olubdur kimi maṭlūb *(Mrb. 54/5). [baḳarsañ, -ar, -sa, -ñ]*
6. Ẕerrede ḫūrşīd-i ‘ālem-tāba **baḳ**
   Ḳaṭrede şol baḥr-i bī-pāyānı gör *(G. 19/3). [baḳ]*
7. Ṭaşradan **baḳma** vücūd iḳlīmine
   Gir serīr-i sīnede sulṭānı gör *(G. 19/5). [baḳma, -(ma)]*
8. Ve bi’l-esḥārihum yestaġfirūne
   Baḳ istiġfār eyle her seḥer-gāh *(G. 32/8). [baḳ]*

baḳ-: *Seyretmek.* ‖ *Anlamaya ve idrak etmeye çalışmak.*

1. Bir kişi deryāya **baḳsa** rūz u şeb
   ‘Aḳlınuñ noḳṣānına olur sebeb *(Mf. 51/1). [baḳsa, -sa]*

baḳ-: *Yaşamak, tecrübe etmek.*

1. Fenā dünyāya **baḳdum** mā-sivā’llāhı fenā gördüm
   Ḫudā’dan ġayrı bir bāḳī görinür yoḳ beḳā gördüm *(Mf. 121/1). [baḳ, -du,-m]*

baḳ-: *Bakmak, dönmek, yönünü çevirmek.*

1. Ol ḳadar ḥayretde olsun cān ü dil
   Ḳande **baḳarsam** efendim ṣañayın *(Mrb. 38/12). [baḳarsam, -ar, -sa, -m]*

baḳ-: *Beklemek.*

1. Her kim ki ḳaṭreden baḥre irişdi
   Ḳapudan **baḳarken** ṣadra irişdi *(Koş.39/18). [baḳarken, -ar, -ken]*

baḳ-: *Üzerinde durmak, öncelemek, gözetmek, önemsemek.*

1. **Baḳma** cinānuñ ḥūrine
   Aldanmaġıl ḳuṣūrına *(Koş.27/21). [baḳma, -(ma)]*
2. Ḳaṣd it iḫlāṣa vü riyāyı bıraḳ
   Kendü ḥaẕẕuñ ḳo Ḥaḳ rıżāsına **baḳ** *(Mrb. 39/10). [baḳ]*
3. Cem‘ile farḳı farḳ eyle kāmil olagör Hüdāī
   Ancaḳ birine **baḳarsañ** başa çoḳ endīşe gelür *(G. 7/10). [baḳ, -ar, -sa, -ñ]*

baḳ-: *Müsebbip olarak görmek.*

1. Ḳo Zeyd ü ‘Amr’a **baḳmaġı**
   Ef‘āl-i küll Allāh imiş *(N. 1/7). [baḳmaġı, -ma, -ġ, -ı]*

baḳ-: *Teveccüh etmek, tenezzül etmek.* ||| *[tas.] Hakk’ın kula manevî ihsan ve ikramda bulunması*

1. Żu‘afāya naẕar-ı luṭf ile **baḳ**
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/7). [baḳ]*
2. Cān taḫtına sulṭānum
   Baḳsañ n’ola ‘uṣṣāḳa *(Mrb. 23/4). [baḳsañ, -sa, -ñ]*

baḳ-: *Öykünmek, örnek almak.*

1. Gel enfüs ü āfāḳa baḳ
   Ḥaḳḳ’ı bulan ‘uṣṣāḳa **baḳ** *(Mrb. 35/10). [baḳ]*
2. Kāmillere **baḳub** yerinmeyelüm

Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş.5/27). [baḳub, -ub]*

3. Āḫīr dilegin buldı
   Baḳ Yūsuf-ı Ken‘ān’a *(Mrb. 50/16). [baḳ]*

baḳ-: *Dikkate almak, üzerinde durmak.*

1. Ḳuluñ eksigligiñe **baḳma** luṭf it
   Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/1). [baḳma, -(ma)]*
2. Eksüklerine **baḳma**
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş.36/3). [baḳma, -(ma)]*
3. Ḳoma yā Rabbī Hüdāī’ yirine
   Baḳma noḳṣanuñ biñinde birine *(Mrb. 38/18). [baḳma, -(ma)]*
4. Eksüklerine **baḳma**
   Ḥasret odına yaḳma *(Mrb. 118/9). [baḳma, -(ma)]*

baḳ-: *...olarak anlamak, bilmek.*

1. Aḥvel olub bire iki **baḳmaġıl**
   Kendüñi şirk āteşine yaḳmaġıl *(Mrb. 15/5). [baḳmaġıl, -(ma), -ġıl]*

baḳ-: *Seyretmek.* ||| *[tas.] Manen müşâhede etmek, zevk etmek.*

1. Nūr-ı Ḥaḳḳ’a **baḳa** bir gün ola ebṣār-ı ḳulūb
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/1). [baḳa, -a]*
2. ‘Ārif ol āyīne-i insāna baḳ
   Anda ‘aks-i Ḥażret-i Raḥmān’a **baḳ** *(G. 14/2). [baḳ]*
3. Ḳo ḫarābāt ehlinüñ vīrānlıġın
   Anda mevdū‘ kenz-i bī-pāyāna **baḳ** *(G. 14/4). [baḳ]*

<u>baḳagör-:</u> *Yönelmeye çalışmak.*

1. ‘Ārif ol ma‘nā yüzine **baḳagör**
   Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/1). [baḳagör]*

bā-ḳalb-i selīm: *Doğru bir kalple.*

1. Pāk ü ṭāhir varalum Ḥażret'e **bā-ḳalb-i selīm**
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/7). [bā-ḳalb-i selīm]*

bāḳī:

Bāḳī: *Varlığı ebedî ve sonsuz olan Allah.*

1. **Bāḳī'den** ġayrı küllü şey'in hālik
   Yoġı ḳo var derdini çekelüm *(G. 37/7). [Bāḳī'den, -den]*
2. Fānī dünyānuñ fenāsını bilürken ḫāṣṣ ü 'āmm
   Bāḳī'yi ḳor fānīye mā'il olur mı 'aḳl-ı tāmm *(Mf. 123/2). [Bāḳī'yi,-y,-i]*
3. Sen sābit ü ḳā'imsin
   Hem **Bāḳī** vü dā'imsin *(Mrb. 6/6). [Bāḳī]*
4. Ḳıl ḥaẕer bāṭıl ṭarīḳa gitmeden
   Bāḳī'yi fānī metā'a ṣatmadan *(Mrb. 15/10). [Bāḳī'yi, -y, -i]*
5. **Bāḳī** ki ẓuhūr ide
   Fānī eriyüb aḳa *(Mrb. 23/15). [Bāḳī]*
6. Fānīyi tebdīl idegör **Bāḳī'ye**
   Ḳaçma iy dil aṣṣılu bāzārdan *(G. 21/7). [Bāḳī'ye, -y, -e]*
7. Fānīyi **Bāḳī'ye** tebdīl eyle
   Bī-ḥisāb aṣṣı ide bāzāruñ *(Mrb. 67/11). [Bāḳī'ye, -y, -e]*

bāḳī: *Ebedî, sonsuz, dâimî, kalıcı.*

1. Devlet-i dünyāya maġrūr olmaġıl
   Fānīdür **bāḳī** degüldür öyle bil *(Mf. 111/2). [bāḳī]*
2. Ẕākir bulur **bāḳī** na'īm
   İḳsār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 80/11). [bāḳī]*
3. Cihān **bāḳī** degül fānīdür iy yār
   Tedārükde olagör imdi her bār *(Mf. 92/1). [bāḳī]*
4. Devlet-i dünyāya maġrūr olmaġıl
   Fānīdür **bāḳī** degüldür öyle bil *(Mf. 111/2). [bāḳī]*

5. Fenā dünyāya baḳdum mā-sivā'llāhı fenā gördüm
   Ḫudā'dan ġayrı bir **bāḳī** görinür yoḳ beḳā gördüm *(Mf. 121/2).[bāḳī]*
6. **Bāḳī** degül bunda begüm iḳāmet
   Bir 'āleme daḫi varsañ gerekdür *(Koş.45/3). [bāḳī]*
7. Menzilidür 'āḳibet taḥte't-türāb
   Kimseye **bāḳī** degüldür bu ḫarāb *(M. 6/4). [bāḳī]*
8. Bilürsin kimse ḳalmaz bunda **bāḳī**
   Viṣālüñüñ muḳarrerdür firāḳı *(Mrb. 120/5). [bāḳī]*
9. Baṣīret nūrı ger var ise sende
   Bu cān **bāḳī** ḳalur ṣanma bedende *(Mrb. 120/14). [bāḳī]*

bāḳī devlet: *Sonsuz ululuk.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Bulagör bir **bāḳī devlet**
   Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş.49/20). [bāḳī devlet]*

bāḳī ḥayāt: *Sonsuz yaşam.* ||| *[tas.] Hakk'ın sıfatlarıyla bâkî olunan bekâbillah makamı, vahdet mertebesi.*

1. İrmek ister iseñ **bāḳī ḥayāta**
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş.1/15). [bāḳī ḥayāt, -a]*
2. Ḥaḳḳ'ı Hüdāī' buluban
   Bāḳī ḥayāta iregör *(Koş.7/28). [bāḳī ḥayāt, -a]*
3. Tā bulavuz **bāḳī ḥayāt**
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş.18/15). [bāḳī ḥayāt]*
4. Bir **bāḳī ḥayāta** ir
   Bul maṭlab-ı a'lāyı *(Koş.53/7). [bāḳī ḥayāt, -a]*
5. İrişsün cān ü dil **bāḳī ḥayāta**
   'İnāyet eyle Sulṭān'um 'ināyet *(Mrb. 56/3). [bāḳī ḥayāt, -a]*
6. Ḳalma ṣūretde ṣıfāta himmet it
   İrmege **baḳī ḥayāta** himmet it *(Mrb. 122/10). [baḳī ḥayāt, -a]*
7. Kimseye ölmezden öñ göstermeyüb dīdārını
   İrgürüb **bāḳī ḥayāta** līki ṣoñra ṣād iden *(G. 8/8). [bāḳī ḥayāt, -a]*

8. **Bāḳī ḥayāta** irmege iḥsānuñ isterüz
   Luṭf it Hüdāī’ bendeñe yā Mālike’r-riḳāb *(G. 25/13). [bāḳī ḥayāt, -a]*
9. **Baḳī ḥayāta** irgüren
   ‘Āşıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/15). [baḳī ḥayāt, -a]*
10. Göñül virme Hüdāī’ kā’ināta
    Geçüb fānīden ir **bāḳī ḥayāta** *(Mrb. 25/18). [bāḳī ḥayāt, -a]*
11. Baḳub ḳalma nüḳūş-ı kā’ināta
    Çalış ma‘nāya ir **bāḳī ḥayāta** *(Mrb. 87/18). [bāḳī ḥayāt, -a]*
12. Göñül virme nuḳūş-ı kāināta
    Geçüb fān̤iden ir **bāḳi̱ ḥayāta** *(Mrb. 125/26). [bāḳī ḥayāt, -a]*

bāḳī ḥużūr: *Sonsuz rahatlık.* Ⅲ *[tas.] Vahdet makamı.*

1. Umaruz irevüz **bāḳī ḥużūra**
   Civār-ı Ḥażret-i Raḥmān’a geldük *(G. 5/13). [bāḳī ḥużūr, -a]*

bāḳī ḳal-: *Sonsuza kadar devam etmek.*

1. Bu māl ü mülke aldanma
   Cihān **bāḳī ḳalur** ṣanma *(Mrb. 46/18). [bāḳī ḳal, -ur]*

bāḳī mülk: *Sonsuz diyar.* Ⅲ *[tas.] Hakk'ın vasıflarıyla sıfatlanılıp Hak'ta ebedî olunan bekâbillah makamı, vahdet mertebesi.*

1. Olmasun nefsüñ ḥā’il
   Bāḳī mülke ol vāṣıl *(Koş.35/26). [bāḳī mülk, -e]*

bāḳī na‘īm: *Sonsuz nimet.* Ⅲ *[tas.] Hakk'a vuslat, tevhit, vahdet.*

1. Yüri sa‘y idegör **bāḳī na‘īme**
   Kişiye çünki ḳalmaz māl eger cāh *(G. 32/9). [bāḳī na‘īm, -e]*
2. Z̤ākir bulur **bāḳī na‘īm**
   İḳs̤ār-ı z̤ikru’llāh ile *(Mrb. 80/11). [bāḳī na‘īm]*
3. Ola bāḳī na‘īme tā ki mālik

Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/19). [bāḳī na'īm, -e]*

4. Vir Hüdāī' bendeñe **baḳī na'īm**
   Heb senüñ faẕluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/11). [baḳī na'īm]*
5. Mā-sivāyı terk idüb Mevlā'ya iḳbāl eylesün
   İy Hüdāī' bulmaḳ isterse kişi **bāḳī na'īm** *(G. 35/10). [bāḳī na'īm]*
6. Ġafletden aç gözüñi ḫidmete itme ihmāl
   Ṭā'at kişiyi eyler **bāḳī na'īme** īṣāl *(Mf. 113/2). [bāḳī na'īm, -e]*

bāḳī sa'ādet: *Sonsuz mutluluk.* ||| *[tas.] Hakk'a vuslat, tevhit, vahdet.*

1. Hüdāī' isterseñ **bāḳī sa'ādet**
   Ḳaṣd eyle bulagör kesretde vaḥdet *(Koş.14/25). [bāḳī sa'ādet]*
2. **Bāḳī sa'ādet** isterüz
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş.59/19). [bāḳī sa'ādet]*
3. Kesretde vaḥdet bul begüm
   Bāḳī sa'ādet bul begüm *(Mrb. 81/22). [bāḳī sa'ādet]*
4. **Bāḳī sa'ādet** isterüz
   Yā Müste'ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/7). [bāḳī sa'ādet]*

bāḳī ṣafā: *Ebedî eğlence.* ||| *[tas.] Hakk'a vuslat, tevhit, vahdet.*

1. 'Āḳil olan añlar bunı dünyā misāfirḫānedür
   Bāḳī ṣafā taḥṣīline sa'y itmeyen dīvānedür *(Mf. 14/2). [bāḳī ṣafā]*

bāḳī vücūd bul-: *Sonsuz varlığa ulaşmak.* ||| *[tas.] Ebedî olan Hakk'a kavuşmak.*

1. Tā kim bula bāḳī vücūd
   Senden 'aṭā senden kerem *(Mrb. 99/27). [bāḳī vücūd bul, -a]*

baḳub ḳal-: *Rağbet etmek, meyletmek.*

1. **Baḳub ḳalma** nüḳūş-ı kā'ināta
   Çalış ma'nāya ir bāḳī ḥayāta *(Mrb. 87/17). [baḳub ḳal, -(ma)]*

bāl: *Gönül.* (KL., http://lugatim.com/s/bal, erişim tarihi: 25.02.2021)

1. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile **bālüm** n'ola ger yoġise mālüm
   Umarum faẕl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Koş.16/1). [bālüm,-üm]*

bal: *Arının yaptığı tatlı besin.* ||| *[tas.] Tevhide ait bilgiler.* (Ögke, 2018, s. 197)

1. **Bal** dimekle ṭatlu olmaz bu dehān
   Yüri anı ṭatmaġa sa'y it hemān *(Mf. 20/1). [bal]*

bāl aç-:

bāl aç-: *Kanat çırpmak.* ||| *Niyet etmek.*

1. İy Hüdāī' bāl açub
   Maṭlabdan yaña uçub *(Koş.53/9). [bāl aç, -ub]*

bāl aç-: *Kanat çırpmak.* ||| *[tas.] Hakk'a yükselmek.*

1. **Bāl açar** ṭa'ūs-ı ḳudsīler gibi
   Lā-mekān milkinde cevlān isteyen *(G. 10/15). [bāl aç, -ar]*

bāl ü per yaḳ-: *Kanatlarını yakmak. [tas.] Tüm varlığını Hak'ta fânî kılmak.*

1. Pervāne-veş yaḳ bāl ü per
   Tā ḳalmaya senden eser *(Mrb. 70/17). [bāl ü per yaḳ]*

bālā: *Yüksek, yüce, âlî.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Dūna baḳmaz himmeti **bālā** olan
   Dīni gözler 'āḳil ü dānā olan *(Mrb. 90/9). [bālā]*
2. Āşıḳuñ maḳṣūdı ol maḥbūb-ı bī-hemtā imiş
   Himmeti ġayet bülend ü maṭlabı **bālā** imiş *(G. 26/2). [bālā]*

balık: *Balık.* ||| *[tas.]İçinde bulunduğu durumu idrak edemeyen gafil insan.* (Ögke, 2018, s. 154)

1. **Balıḳlar** deryāda arar
   Odlara düşmiş semender *(Koş.25/5). [balıḳlar, -lar]*

bañla-: *Ezan okumak.* (Dilçin, 2009, s. 36)

1. Mü'ezzin **bañlasa** ḳılsaḳ namāzı
   Cenāb-ı Ḥażret'e itsek niyāzı *(Mf. 165/1). [bañlasa, -sa]*

bār: *Yük, ağırlık.* ||| *[tas.] Benlik, nefs.*

1. Varlıġuñ bār-ı girāndur iy refīḳ
   'Āḳiliseñ ḳurtul erken **bārdan** *(G. 21/6). [bārdan, -dan]*

bārī:

bārī: *Öyleyse.*

1. Yoḫsa yolcı gider kārbān eglenmez
   Yüküñ yeynildigör evvelden **bārī** *(Koş.13/15). [bārī]*
2. Ṭolıdur miḥnet ile dār-ı fenā
   Bārī dildār derdini çekelüm *(G. 37/4). [bārī]*
3. Yiter olduḳ firāḳ ile bīmār
   Bārī tīmār derdini çekelüm *(G. 37/6). [bārī]*

bārī: *Hiç olmazsa.*

1. Nice bir ḫār derdini çekelüm
   Bārī gülzār derdini çekelüm *(G. 37/2). [bārī]*

bārī: *Ama, fakat.*

1. Devlet ü dünyā içün çekdüñ te'ablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat ni'metinüñ ḳadrini bildüñ mi hīç *(Mf. 57/2). [bārī]*
2. Devlet ü dünyā içün çekdüñ te'ablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat ni'metinüñ ḳadrüni bildüñ mi hīç *(Mf. 57/2). [bārī]*

Bārī: *Varlıklara biçim verip şekillendiren ve onları mükemmel bir surette yaratan Allah.*

1. Feyż-i Ḥaḳ'da buḫl yoḳ herkes velī ṭālib degül
   Bī-sebeb ışlāḥ-ı ʻālem **Bārī'ye** vācib degül *(Mf. 112/2). [Bārī'ye, -y,-e]*

bār-ı gāh-ı vaḥdet: *Birlik vaktinin meyvesi.* ||| *[tas.] Vahdet / tevhid makamının zevki.*

1. **Bār-ı gāh-ı vaḥdete** irdüñ hemīn
   Ḳaldı Mevlā gitdi cümle māsivā *(G. 22/9). [bār-ı gāh-ı vaḥdet, -e]*

bār-ı girān: *Sıkıntı veren ağır yük.*

1. Varlıġuñ **bār-ı girāndur** iy refīḳ
   ʻĀḳiliseñ ḳurtul erken bārdan *(G. 21/5). [bār-ı girān]*

bār-ı ẕikru'llāh: *Hak zikrinin ağırlığı, tesiri.*

1. Maḥbūbı görmek ḳaṣdın it
   Her **bār-ı ẕikru'llāh** ile *(Mrb. 79/8). [bār-ı ẕikru'llāh]*

Bārid āhen dögüb ta'ab çeker: *"Soğuk demir döven zahmetini de yaşar."*

Kalıp ifade*: *Atasözü.

1. Şol ki itmez seni özinde ṭaleb
   Bārid āhen dögüb çeker o ta'ab *(Msd. 2/26).[bārid āhen dögüb ta'ab çeker]*

Baṣīr: *Her şeyi noksansız olarak gören Allah.*

1. İy ʻAlīm ü iy Ḥakīm ü iy Ḫabīr
   İy Semī' ü iy Raḥīm ü iy **Baṣīr** *(Mf. 94/2). [Baṣīr]*
2. İy ʻAlīm ü Ḫabīr olan Mevlā
   İy Semī' ü **Baṣīr** olan Mevlā *(N. 2/2). [baṣīr]*

baṣīret: *[tas.] Eşyanın ve olayların hakikatini görebilme melekesi.* (Vural, 2017, s. 187)

1. Var ise sen̲de **baṣīretden** e̲ser
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/19). [baṣīretden, -den]*
2. **Baṣīret** nūrı ger var ise sende
   Bu cān bāḳī ḳalur ṣanma bedende *(Mrb. 120/13). [baṣīret]*

baṣīret ehli: *[tas.] Eşyanın hakikatini ve marifet ilmini tatmış ârif kişi.*

1. Yetişdi her biri tāze ḥayāta
   Baṣīret ehline günden ‘ayāndur *(Mrb. 115/8). [baṣīret ehli, -n, -e]*

baş:

baş: *Önde gelen husus, esas, temel.*

1. Ḳula Ḥakk’uñ ‘ināyeti ne güzel
   Cümlenüñ **başı** bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/8). [başı, -ı]*
2. Ṣaḳın a‘mālüñe ġurūr itme
   Cümlenüñ **başı** bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/12). [başı, -ı]*
3. Bu kelāma begüm yaḳīnüñ ola
   Cümlenüñ **başı** bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/16). [başı, -ı]*
4. Cān ile diñle bu sözi Ḥaḳ bil
   Cümlenüñ **başı** bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/20). [başı, -ı]*
5. Cehl ile nār-ı ġaflete yanma
   Cümlenüñ **başı** bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/24). [başı, -ı]*
6. İşidürseñ eger kelām-ı müfīd
   Cümlenüñ **başı** bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/28). [başı, -ı]*
7. Ma‘rifet mektebinden oḳı sebaḳ
   Cümlenüñ **başı** bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/32). [başı, -ı]*
8. Diñle iz‘ān idin bu ma‘nāyı
   Cümlenüñ **başı** bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/36). [başı, -ı]*

baş: *Kafa, baş.* ||| *Gönül.*

1. Ġār-ı ṣadrumda Ḥabīb'üm olalı 'aşḳuñ nihān
   Başum üstünde ḥamām-ı ġam yapubdur āşiyān *(G. 40/2).[başum, -um]*

baş eg-: *Buyruğuna girmeyi kabul etmek.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Ol 'āşıḳa dirler merd
   Baş egmeye nādāna *(Mrb. 50/8). [baş eg, -(me), -y, -e]*

başa gel-: *(Kötü bir durum) Yaşanmak, tecrübe edilmek.*

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. Cem'ile farḳı farḳ eyle kāmil olagör Hüdāī
   Ancaḳ birine baḳarsañ başa çoḳ endīşe gelür *(G. 7/10). [başa gel,-a-ür]*
2. Ketb olub aḥvāl-i 'ālem kān mā kān ceffe'l-ḳalem
   Yā nice itsün ibn Ādem yazılan ḫōd **başa gelür** *(G. 7/6).[başa gel,-ür]*

başa ḫoş tāc it-: *Çok kıymet verip el üstünde tutmak.*

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. Şer'-i pāki **başa ḫōş tāc idelüm**
   Sünnet-i Aḥmed'i minhāc idelüm *(Mrb. 17/13). [başa ḫōş tāc it, -elüm]*

başdan aş-: *Her yeri kaplamak, her yere nüfûz etmek.*

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. 'Işḳ deryāsı **başdan aşdı**
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş.28/11). [başdan aş, -dı]*

başdan çık-: *Kötü yola düşmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Şāne ile āşinā olub ṣabāya uymasa
   Dōstum çıkmazdı başdan kākül-i ‘anber-feşān *(G. 40/10). [başdan çık, -maz,-dı]*

başdan ṣav-: *İstenilmeyen şeyi bir bahaneyle yanından uzaklaştırmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Şirki **başdan ṣavarsañ**
   Ḥaḳḳı bilmege iverseñ *(Koş.34/17). [başdan ṣav, -ar, -sa, -ñ]*

başuñ ḫoş ol-: *[tas.] Manen, irade ve ihtiyarın kaybedilmesi / sekr hâlinin yaşanması.*

Kalıp ifade:* *Deyim.

1. ‘Işḳile ḫōş oldı başuñ
   Ma‘şūḳıla oldı işüñ *(Koş.28/17). [başuñ ḫōş ol, -dı]*

bat-: *Gark olmak, nasipdâr olmak, kavuşmak.*

1. Ẕākiri ẕikr ider ol ẕikr iden envāra **batar**
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/19). [batar, -ar]*

bāṭıl: *Doğru olmayan, hükümsüz.* ||| *[tas.] Mâsivâ.* (Uludağ, 2016, s. 67)

1. **Bāṭılı** ḳor Ḥaḳḳ’ı duyan
   Nic’olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş.57/23). [bāṭılı, -ı]*
2. Ḥaḳḳ’ı ḳoyub **bāṭıla** meyl ü maḥabbet neden
   Tābi‘-i şeyṭān olub fitne vü şirret neden *(G. 38/1). [bāṭıla, -a]*

bāṭıl ṭarīḳ: *Hakikati yansıtmayan yol.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Ḳıl ḥaẕer **bāṭıl ṭarīḳa** gitmeden
   Bāḳīyi fānī metā‘a ṣatmadan *(Mrb. 15/9). [bāṭıl ṭarīḳ, -a]*

bāṭın:

bāṭın: *Gizli, görünmez.*

1. Eger ġāib eger ḥāżır
   Eger **bāṭın** eger ẓāhir *(Mrb. 24/22). [bāṭın]*
2. Hüdāī'ye şefā'at ḳıl eger ẓāhir eger **bāṭın**
   Ḳapuña intisāb itmiş gedādur yā Resūla'llah *(G. 3/9). [bāṭın]*
3. Seṉ s̱emme vechu'llāh didüñ hem ẓāhir ü **bāṭın** aduñ
   Geh gösterüb gāh gizledüñ 'aḳlı odur ḥayrān iden *(G. 6/3). [bāṭın]*

Bāṭın: *Varlığının mahiyeti gizli olan, görülmeyen Allah.* (Vural, 2016, s. 88)

1. Sensin **Bāṭın** sensin Ẓāhir
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş.30/3). [Bāṭın]*
2. Yā **Bāṭın** ü yā Ẓāhir
   Yā Ḥāżır u yā Nāṣır *(Mrb. 105/13). [Bāṭın]*
3. İy Evvel ü Āḫir olan
   İy **Bāṭın** ü Ẓāhir olan *(Mrb. 99/22). [Bāṭın]*

bāṭın: *Gizli, görünmez.* ||| *[tas.] Gönül.* (Uludağ, 2016, s. 68)

1. **Bāṭınum** itdi ḥaḳāyıḳ ḫirmeni
   Ẓāhirā gerçi bir ednā dāneyin *(Mrb. 38/15). [bāṭınum, -um]*

bāṭın: *Görünmeyen, gizli olan. [tas.] Gayb âlemi, emir âlemi.* (Suad el-Hakîm, 2017, s. 564)

1. Ẓāhir ü **bāṭın** eger ġayb-ı ġuyūb
   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/11). [bāṭın]*

bāṭın göziyle baḳ-: *[tas.] Basiret ve ferâsetle yaklaşmak.*

1. Taġlīṭ iderse ger ẓāḫirde keṣret

Bāṭın göziyle baḳ görinür vaḥdet *(Koş.44/14). [bāṭın göziyle baḳ,-i,-y,-le]*

bay: *Zengin, varlıklı, nüfûzlu.* (Dilçin, 2009, s. 40)

1. Saña bir ma‘nī diyem iy ehl-i rāy
   Egri yoḫsuldur cihānda ṭoġrı **bay** *(Mf. 198/2). [bay]*
2. Şāhā eger **bay** ü gedā
   İḥsānuñ umar dā’imā *(Mrb. 107/9). [bay]*

bay u gedā: *Zengin ve fakir.* ǁ *Herkes.*

1. Yola çeken O’dur **bay u gedāyı**
   Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş.1/19). [bay u gedā, -y, -ı]*

bayram: *Şölen, kutsal vakit.* ǁ *[tas.] Hak ile bir olunan cem makamı.* (Şimşek, 2017, s. 171)

1. **Bayrama** ol ‘āşık irer
   Kim Ḥaḳ cemālini görer *(Mrb. 8/13). [bayrama, -a]*

bāzār: *Alışveriş yeri, pazar.* ǁ *[tas.] Kul ile Allah’ın aşk, sevgi, marifet alış verişi yaptığı aşk zamanı.* (Ögke, 2018, s. 262)

1. Fānīyi tebdīl idegör bāḳīye
   Ḳaçma iy dil aṣṣılu **bāzārdan** *(G. 21/8). [bāzārdan, -dan]*

bāzār eyle-: *Alışveriş yapmak.* ǁ *Ömür sürmek, hayat yaşamak.*

1. Bir aṣṣılu **bāzār eyle**
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48, Mısra 11). [bāzār eyle]*

bāzārın it-: *Alışveriş yapmak.* ǁ *[tas.] Kulun Hak'la aşk, sevgi ve marifet alış verişi yapması.* (Ögke, 2018, s. 262).

1. Dōstıla itdi
   Gizlü bāzārın *(Koş.17/12). [bāzārın it, -di]*

bāzāruñ it-: *Alışveriş yapmak.* II *Ömür sürmek, hayat yaşamak.*

1. Fānīyi bāḳīye tebdīl eyle
   Bī-ḥisāb aṣṣı ide **bāzāruñ** *(Mrb. 67/12). [bāzāruñ, -uñ]*

ba‘żı:

ba‘żı: *Bazı şeyler.*

1. El eli yur ‘ādet üzre bu iki el yüzi yur
   Ba‘zı ba‘zına sebeb ḳomış müdebbir-i umūr *(Mf. 73/2). [ba‘zı]*
2. El eli yur ‘ādet üzre bu iki el yüzi yur
   Ba‘zı **ba‘zına** sebeb ḳomış müdebbir-i umūr *(Mf. 73/2).[ba‘zına,-s -ı -n -a]*

ba‘żı: *Kimi, bazı kişiler.*

1. Ḳamunuñ aṣlı ḫōd ‘Ādem’le Ḥavvā
   Ya niçün **ba‘żı** ednā ba‘żı a‘lā *(Mrb. 26/34). [ba‘żı]*
2. Ḳamunuñ aṣlı ḫōd ‘Ādem’le Ḥavvā
   Ya niçün **ba‘żı** ednā **ba‘żı** a‘lā *(Mrb. 26/34). [ba‘żı]*
3. Ḳamunuñ maṭlabı birdür
   Yā niçün **ba‘żı** kāfirdür *(Mrb. 24/26). [ba‘żı]*

beden: *Cisim, vücut, ten.*

1. N’olaydı hay n’olaydı vay n’olaydı
   Göñül rāḥat **beden** ṣıḥḥat bulaydı *(N. 22/2). [beden]*
2. Baṣīret nūrı ger var ise sende
   Bu cān bāḳī ḳalur ṣanma **bedende** *(Mrb. 120/14). [bedende, -de]*
3. Fenā-ender-fenā buldı vücūdum mülki ser-tā-ser
   Görinür bir **beden** ḳaldı hemān ancaḳ ḥiṣārumdan *(G. 13/6). [beden]*

bed-ḥū it-: *Kötü ahlaklı yapmak.*

1. Begüm ol nefs-i emmāretü bi’s-sū‘
   Hevāsına uyanı itdi bed-ẖū *(Mf. 148/2). [bed-ẖū it, -di]*

bedr: *Dolunay.* ‖ *[tas.] Hak sıfatlarının tecelli ettiği insan-ı kâmil mertebesi.* (Cebecioğlu, 2020, s. 75)

1. Niçe bir ehl-i ḳīl ü ḳāl olalum
   Bedre irgür yiter hilāl olalum *(Msd. 2/20). [bedre, -e]*

bedr-i dücā:

bedr-i dücā: *Gecenin dolunayı.*

1. Şems-i ḍuḥā **bedr-i dücā**
   Envāruñ eyler ilticā *(N. 4/1). [bedr-i dücā]*

bedr-i dücā: *Gecenin dolunayı.* ‖ *Hz. Muhammed.*

1. **Bedr-i dücā** şems-i ḍuḥā
   Verd-i gülistān-ı Ḫudā *(Mrb. 82/9). [bedr-i dücā]*

bedr-i tamām: *Tam ay, dolunay.* ‖ *[tas.] Allah'ın dünyada halifesi olan hazret-i insan, kâmil insan.* (Cebecioğlu, 2020, s. 75)

1. Ḫurşīde iltüb ẕerreyi
   Bedr-i tamāma lem‘ayı *(Koş.3/34). [bedr-i tamām, -a]*
2. Ḫurşīde iltüp ẕerreyi
   Bedr-i tamāma lem‘ayı *(Mf. 168/2). [bedr-i tamām, -a]*

bedrüñ işini tamām it-: *Hz. Peygamberin bir mucize olarak ayı ikiye bölmesi.* (Bahsi geçen “şakku’l- kamer” hadisesi için bkz., Çelebi, 2000, s. 343-344)

1. Nice nāḳış itdi çü burhān ṭaleb
   O dem bedrüñ itdüñ işini tamām *(G. 24/8). [bedrüñ işini tamām it,-dü,-ñ]*

bed-ter: *Daha kötü.*

1. Ne zenler var ki ma‘nāda ol erdür
   Ne erler var ki ‘avratdan **bed-terdür** *(Mf. 181/2). [bed-terdür, -dür]*

beg: “*Dost, arkadaş, yâren” anlamında Rumeli taraflarında sık kullanılan bir hitap.*

1. Īd-ı ekber īd-ı aḍḥādur **begüm**
   Īd-i ūlā ḳurb-ı Mevlā’dur begüm *(Mf. 126/1). [begüm, -üm]*
2. Īd-ı ekber īd-ı aḍḥādur begüm
   Īd-i ūlā ḳurb-ı Mevlā’dur **begüm** *(Mf. 126/2). [begüm, -üm]*
3. Bunda ḳalur **begüm** māl ü menāṣıb
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş.40/15). [begüm, -üm]*
4. Terbiyet itseñ anı envā‘-ı ni‘metle **begüm**
   Zāġdur ancaḳ yene andan ẓuhūr iden hemān *(Kt. 18/3). [begüm, -üm]*
5. Sālik-i rāh-ı ṭarīḳat ol **begüm** evlā budur
   Maẓhar-ı nūr-ı ḥaḳīḳat ol **begüm** a‘lā budur *(Mf. 70/1). [begüm, -üm]*
6. İstiḳāmet ehli ḥıfẓ-ı Ḥaḳ’dadur irmez ziyān
   Anuñ içün servi incitmez **begüm** bād-ı ḫazān *(Mf. 133/2). [begüm,-üm]*
7. Ḳarīn-i nefs-i emmāre
   Ḳarīb olur **begüm** māre *(Mrb. 75/6). [begüm, -üm]*
8. Yollar **begüm** āsān olur
   Āsār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/3). [begüm, -üm]*
9. Begüm ölmezden evvel öl
   Ḥayāt-ı cāvidānı bul *(Mrb. 45/17). [begüm, -üm]*
10. Begüm māl ile iş bitmez
    Ḳazanduġuñ neñe yetmez *(Mrb. 46/21). [begüm, -üm]*
11. Şu cān kim sırr-ı Ev-ednā’ya irdi
    Begüm ol maṭlab-ı a‘lāya irdi *(Mrb. 87/14). [begüm, -üm]*
12. Hidāyet iden oldur nūr-ı ẕāta
    Begüm Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/20). [begüm, -üm]*
13. Ḥaḳḳ’a maẓhar olduġuñ fikr it **begüm**

‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/1). [begüm, -üm]*

14. Luṭfa maẓhar olduġuñ fikr it **begüm**

    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/3). [begüm, -üm]*

15. Muḥabbet sāġarın nūş it

    Begüm deryā gibi cūş it *(Mrb. 45/26). [begüm, -üm]*

16. Bir gün **begüm** gitseñ gerek

    Dünyāyı terk itseñ gerek *(Mrb. 48/13). [begüm, -üm]*

17. Kes̲retde vaḥdet bul **begüm**

    Bāḳī sa‘ādet bul begüm *(Mrb. 81/21). [begüm, -üm]*

18. Kes̲retde vaḥdet bul begüm

    Bāḳī sa‘ādet bul **begüm** *(Mrb. 81/22). [begüm, -üm]*

19. Sırr-ı ḥaḳīḳat bul **begüm**

    Tekrār-ı z̲ikru’llāh ile *(Mrb. 81/23). [begüm, -üm]*

20. Bu kelāma **begüm** yaḳīnüñ ola

    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/15). [begüm, -üm]*

21. Ḫāzin-i esrār-ı lāhūt ol ki sulṭānlıḳ budur

    Kenz-i lā-yefnāya mālik ol **begüm** ḫānluḳ budur *(G. 9/2). [begüm, -üm]*

22. Olma ḫōd-bīn ü Ḫudā-bīn ol **begüm**

    Maḥż-ı fażlıyla olan iḥsānı gör *(G. 19/9). [begüm, -üm]*

23. Sālik-i rāh-ı ṭarīḳat ol **begüm** evlā budur

    Maẓhar-ı nūr-ı ḥaḳīḳat ol **begüm** a‘lā budur *(Mf. 70/2). [begüm, -üm]*

24. **Begüm** ol nefs-i emmāretü bi’s-sū‘

    Hevāsına uyanı itdi bed-ḫū *(Mf. 148/1). [begüm, -üm]*

begen(me)-: *Küçümsemek, hor görmek.*

1. **Begenmeyen** kişi bunda ‘abāyı

   Bir gün olur bu ḫalḳuñ ḫāk-pāyı *(Koş.40/5). [begenmeyen, -y, -en]*

behey: “*Ey, hey.”*

1. **Behey** bülbül nedür feryād

   Var eyle Ḫaḳ’dan istimdād *(Mrb. 75/1). [behey]*

behre: *Pay, hisse.*

1. Cümle ‘ālem senden alur **behreyi**
   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/7). [behreyi, -y, -i]*

behre-mend ol-: *Nasiplenmek.*

1. Vaṣluñdan olsun behre-mend
   Senden meded senden meded *(Mrb. 32/19). [behre-mend ol, -sun]*

beḳā:

beḳā: *Ebedilik, ölümsüzlük, kalıcılık, dirilik.*

1. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile hep çıġırub
   Dirler Allah’a gelüñ kim māsivāda yoḳ **beḳā** *(Mf. 44/2). [beḳā]*

beḳā: *[tas.] Hak’tan başka mutlak bir varlığın görülmediği bekâbillah hâli.* (Uludağ, 2016, s. 70)

1. Terk idüb fānīyi **beḳāya** iriş
   Hāy nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/27). [beḳāya, -y, -a]*
2. ‘İnāyet eyle sulṭānum
   Fenā ehli **beḳā** ister *(Mrb. 69/12). [beḳā]*
3. Bulan fenā-ender-fenā
   Bulur Hüdāī’ ol **beḳā** *(Mrb. 34/34). [beḳā]*
4. İy ḳamu ḥāle ‘ālim ü dānā
   Luṭfuñ ile olur fenā vü **beḳā** *(Mrb. 77/22). [beḳā]*
5. Fenā dünyāya baḳdum mā-sivā’llāhı fenā gördüm
   Ḫudā’dan ġayrı bir bāḳī görinür yoḳ **beḳā** gördüm *(Mf. 121/2).[Beḳā]*

beḳā būyı: *Sonsuzluk kokusu.* ǁ *[tas.] Bekâbillah makamının zevki.*

1. Ne fenā bāġından uçdı ‘andelīb

Ne **beḳā būyından** irişdi naṣīb *(Mrb. 63/22). [beḳā būyı,-ı, -n -dan]*

beḳā içre beḳā: *[tas.] Kulun nefsini yok ederek fenâdan sonra eriştiği ve Allah'ın sıfatlarıyla bâkî olduğu bekâbillah makamı / bekâ-ender-bekâ.*

1. **Beḳā içre beḳā** bulsun
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/19). [beḳā içre beḳā]*

beḳā milki: *Sonsuzluk diyarı.* ||| *[tas.] Kulun Hakk'ın sıfatlarıyla sıfatlandığı bekâbillah mertebesi.*

1. Fānī milkinden **beḳā milkine** idenler sefer
   Ger ṣalāḥ ehli ise bulur ṣafālar ẕevḳ ider *(Mf. 89/1). [beḳā milki,-n, -e]*

beḳā-ender-beḳā: *[tas.] Sonsuz olan Allah'ta bâki olunan bekâbillah mertebesi.*

1. Bulsun **beḳā-ender-beḳā**
   Ṣādıḳ seni bulsa n'ola *(Mrb. 2/19). [beḳā-ender-beḳā]*
2. Dilerseñ ger **beḳā-ender-beḳāyı**
   Vücūduñ küllī kül it bul fenāyı *(Mrb. 125/9). [beḳā-ender-beḳāyı, -y, -ı]*

bel:

bel: *Dağ üzerindeki yüksek geçit, sırt.*

1. Eger dağlar eger **beller**
   Ayaġa yüz süren yollar *(Mrb. 24/33). [beller, -ler]*
2. Nedendür berr ü baḥr u kūh u ṣaḥrā'
   'Aceb bu yollar u **beller** nedendür *(Mrb. 26/20). [beller, -ler]*

bel: *Dağ üzerindeki yüksek geçit, sırt.* ||| *[tas.] Seyr u sülûkta geçilmesi gereken hâl ve makamlar.*

1. Ḳudretümüz yetdügince eşelüm
   Pervāz urub yüce **beller** aşalum *(Koş.4/6). [beller, -ler]*

2. Yardum eyle bize işbu yollarda
   Tā ki ḳalmayavuz yüce **bellerde** *(Koş.5/6). [bellerde, -ler, -de]*
3. Ṭoġrusına gidegör bu yollaruñ
   Geçegör ṣarbunı yüce **bellerüñ** *(Koş.13/10). [bellerüñ, -ler, -üñ]*
4. Ẕikrüñ olıcaḳ dilde
   Sālik ḳala mı **belde** *(Mrb. 6/10). [belde, -de]*
5. Kimi ṣaḥrāya kimi ṭaġa düşer
   Kimi beriyye kimi **biller** aşar *(Mrb. 71/10). [biller, -ler]*

bel baġla-: *Güvenmek, inanmak.*

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. Ḫidmete **bel baġlayub** eyler niyāz
   Bāb-ı Ḥaḳ'dan luṭf u iḥsān isteyen *(G. 10/9). [bel baġla, -y, -ub]*

bel hüm eḍal: *"...hatta daha da şaşkındırlar..." meâlli âyetten bir bölüm.* (A'râf, 7/179[127])

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. Aṣṣı ziyān farḳ itmedi
   Ḥayvān-durur **bel hüm eḍal** *(Koş.33/8). [bel hüm eḍal]*

Belā':

Belā': *Musibet, dert, sıkıntı.*

1. Müderrislik ġam ü derd ü **belā'dur**
   Ḳażā ḫōd cānib-i Ḥaḳ'dan ḳażādur *(Mf. 67/1). [belā'dur, -dur]*

---

127 كَالْأَنْعَامِ أُولَٰئِكَ بِهَآ يَسْمَعُونَ لَا اٰذَانٌ وَلَهُمْ بِهَآ يُبْصِرُونَ لَا اَعْيُنٌ وَلَهُمْ بِهَآ يَفْقَهُونَ لَا قُلُوبٌ لَهُمْ وَالْإِنْسِ الْجِنِّ مِنَ كَثِيراً لِجَهَنَّمَ ذَرَأْنَا وَلَقَدْ الْغَافِلُونَ هُمُ أُوْلَٰئِكَ اَضَلُّ هُمْ بَلْ

"Andolsun biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu cehennem için yarattık. Bunların kalpleri vardır ama onlarla kavrayamazlarlar; gözleri vardır ama onlarla göremezler; kulakları vardır ama onlarla işitemezler. Onlar hayvanlar gibidir, hatta daha da şaşkındırlar. İşte asıl gafiller onlardır."

2. Mā-sivādan ceẕb idüb ol maṭlab-ı a‘lā bizi
   Çoḳ **belā’dan** ṣaḳlamışdur Ḥażret-i Mevlā bizi *(Mf. 171/2) [belā’dan,-dan]*
3. Żu‘afāyı ṣaḳın **belā’lardan**
   İy Ḳavī vü Ḳadīr olan Mevlā *(N. 2/5). [belā’lardan, -lar, -dan]*
4. Kim ki ezel didi belā’
   Andan ırağ oldı **belā’** *(Mrb. 33/18). [belā’]*

belā’: *İmtihan, deneme, sınama.* (Uludağ, 2016, s. 71)

1. Cefādan yüz çevürmez derd-i ġamdan leẕẕet almışdur
   Benüm dīvāne göñlüm çoḳ **belā’dan** arta ḳalmışdur *(Mf. 187/2). [belā’, -dan]*

belā: *Evet, peki.* ‖ *[tas.] Hakk'ın, yarattığı ruhlara "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sorusuna, ruhların verdiği "Elbette öyle! Tanıklık ederiz" demesi.* (Bilgi için bkz., A’râf, 7/172)

1. Kim ki ezel didi **belā**
   Andan ırağ oldı belā’ *(Mrb. 33/17). [belā]*

belā’ vü derd çek-: *Sıkıntı ve musibete uğramak.*

1. Dünyāda çeker her ferd
   Ḥālince belā’ vü derd *(Mrb. 50/6). [belā’ vü derd çek, -er]*

belki: *Hatta, üstelik, bile.*

1. Terk idüb bu sarāy-ı vīrānı
   Belki cümle sivā-yı Sübḥān'ı *(Msd. 1/8). [belki]*

bellü: *Âşikâr, mâlûm, anlaşılır.*

1. Baḥrüñ aḥvālin añla cūşından
   Ḳutlı gün **bellüdür** doġuşından *(Mf. 147/2). [bellüdür, -dür]*

ben: *"Ben" şahıs zamiri (Âşık).*

1. Cefādan yüz çevürmez derd-i ġamdan leẕẕet almışdur
   Benüm dīvāne göñlüm çoḳ belā'dan arta ḳalmışdur *(Mf. 187/2). [ben, -üm]*
2. Ne eyleyin dünyāyı
   Baña Allah'um gerek *(Koş.12/2). [baña, -a]*
3. Gerekmez māsivāyı
   Baña Allah'um gerek *(Koş.12/4). [baña, -a]*
4. Her biri bir sevdāda
   Baña Allah'um gerek *(Koş.12/8). [baña, -a]*
5. 'Āşıḳ cānānın ister
   Baña Allah'um gerek *(Koş.12/12). [baña, -a]*
6. Ḥaḳ'sız cennet gerekmez
   Baña Allah'um gerek *(Koş.12/16). [baña, -a]*
7. N'idem ġayrı sevdāyı
   Baña Allah'um gerek *(Koş.12/20). [baña, -a]*
8. Her ḳuluñ bir derdi var
   Baña Allah'um gerek *(Koş.12/24). [baña, -a]*
9. Hüdāī'nüñ sözi bu
   Baña Allah'um gerek *(Koş.12/28). [baña, -a]*
10. Ne eyleyin dünyāyı
    Baña Allah'um gerek *(Mrb. 22/26). [baña, -a]*
11. Gerekmez māsivāyı
    Baña Allah'um gerek *(Mrb. 22/28). [baña, -a]*
12. Çāre it kim ḳaldum uş **ben** mübtelā
    Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/7). [ben]*
13. Vādī-i ḥayretde ḳaldum **ben** ġarīb
    Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/23). [ben]*
14. **Ben** düşmişü sen ḳaldır
    Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/15). [ben]*

ben di-: *[tas.] Nefsin kibir ve gurur vasıflarına kapılmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. **Ben diyen** ġāfil
   Utanur yarın *(Koş.17/15). [ben di, -y, -en]*
2. Benüm diyen ḳatı aḥmaḳ kişidür
   Ki zīrā **ben dimek** şeytān işidür *(Mf. 27/2). [ben di, -mek]*

bend: *Bağ, irtibat.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Olma Ḥaḳ'dan ġayra bende
   Ṣalmaġıl kendüñi **bende** *(Koş.25/10). [bende, -e]*
2. Eger ṣāh ü eger bende
   Her kişiyi ṣalan **bende** *(Koş.26/18). [bende, -e]*

bende:

bende: *Kul.*

1. Fażluña i'timādı sen virdüñ
   Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/4). [bendeñe, -ñ, -e]*
2. Kim ider bunca luṭf u iḥsānı
   Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/8). [bendeñe, -ñ, -e]*
3. Fażluñ ile olur saña vuṣlat
   Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/12). [bendeñe, -ñ, -e]*
4. Hüdāī' **bendeñe** eyle 'ināyet
   Ḫaṭā ḳuldan 'aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/19). [bendeñe, -ñ, -e]*
5. **Bendeñe** eyle hidāyet iy Raḥīm
   Tā ola āsān ṣırāṭ-ı müstaḳīm *(N. 23/1). [bendeñe, -ñ, -e]*
6. Hüdāī' **bendeñi** īcād iden sen
   Cenāb-ı pāküñe irşād iden sen *(Mrb. 92/17). [bendeñi, -ñ, -i]*

bende: *[tas.] Âşık.* (Ögke, 2018, s. 236)

1. Vir Hüdāī' **bendeñe** baḳī na'īm
   Heb senüñ fażluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/11). [bendeñe, -ñ, -e]*

2. Hüdāī’ **bendeñi** it ġamdan āzād
   Viṣālüñle ola tā ḫurrem ü şād *(Mrb. 113/17). [bendeñi, -ñ, -i]*
3. Yerde gökde eylemez oldı ḳarār
   Bir ḳapuya **bendedür** şeydā göñül *(Mrb. 27/4). [bendedür, -dür]*
4. Bu Hüdāī’ **bendeñe** iḥsān senüñ
   Fażluña ġāyet yoḳ Allāh’um meded *(Mrb. 42/11). [bendeñe, -ñ, -e]*
5. Raḥmetüñ sebḳ ile bulmuşdur kemāli sābiḳūn
   Bu Hüdāī’ **bendeñi** ilḥāḳ it ol sābıḳlara *(G. 29/12). [bendeñi, -ñ, -i]*
6. Bāḳī ḥayāta irmege iḥsānuñ isterüz
   Luṭf it Hüdāī’ **bendeñe** yā Mālike’r-riḳāb *(G. 25/14). [bendeñe,-ñ, -e]*

bende: *Köle, boyun eğen, itaat eden, hizmetkâr.* (Tulum, 2011, s. 397)

1. Olma Ḥaḳ’dan ġayra **bende**
   Ṣalmaġıl kendüñi bende *(Koş.25/9). [bende]*
2. Eger şāh ü eger **bende**
   Her kişiyi ṣalan bende *(Koş.26/17). [bende]*
3. Kimi **bende** kimi sulṭān olurlar
   Bu sulṭān ile bu ḳullar nedendür *(Mrb. 26/27). [bende]*

bende: *Yönetilen, halk, avâm, tâbi.* (KL., http://lugatim.com/s/bende, erişim tarihi: 19.09.2021)

1. ‘İbāduñ ḥālini tedbīr idersin
   Kimin **bende** kimini mīr idersin *(Mrb. 93/6). [bende]*

bende vü şāh: *Köle ve hükümdar.* ‖ *Herkes, tüm insanlar.*

1. Buyurduñ in te‘uddū ni‘meta’llāh
   Ġarīk-i ni‘metüñdür **bende vü şāh** *(Mrb. 93/10). [bende vü şāh]*
2. Hüdāī’ye n’ola iḥsān iderseñ
   ‘Aṭāña muntaẓırdur **bende vü şāh** *(G. 32/14). [bende vü şāh]*

bendi kes-: *İrtibatı koparmak, alakayı kesmek.*

1. Gülden dikenden **bendi kes**
   Allāh bes bāḳī heves *(Mrb. 70/13). [bendi kes]*

benefşe: *Menekşe çiçeği.*

1. **Benefşelerle** sünbüller
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/11). [benefşelerle, -ler, -le]*
2. **Benefşelerle** sünbüller nedendür
   Ağızda söyleyen diller nedendür *(Mrb. 26/3). [benefşelerle, -ler, -le]*

benī-ādem: *İnsanoğlu, beşer.*

1. Melek cinn ü **benī-ādem**
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/3). [benī-ādem]*
2. Eger ‘arş u ferş ü levḥ ü ḳalemdür
   Eger cinn ü melek **benī-ādemdür** *(Koş.44/6). [benī-ādemdür, -dür]*
3. Ṭılsım olub **benī-ādemde** ṣūret
   Ḳonulmış anda esrār-ı ḥaḳīḳat *(Mrb. 54/9). [benī-ādemde, -de]*

benlik: *[tas.] Nefs.* (KL., http://lugatim.com/s/benlik, erişim tarihi: 01.05.2018)

1. Varlıḳ defterini dür
   Benligi aradan sür *(Koş.20/18). [benligi, -i]*
2. **Benlik** aradan dūr olur
   Ẓulmet gidüb pür-nūr olur *(Mrb. 1/5). [benlik]*

benüm di-: *[tas.] Nefsin kibir ve gurur vasıflarına kapılmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Benüm diyen** ḳatı aḥmaḳ kişidür
   Ki zīrā ben dimek şeytān işidür *(Mf. 27/1). [benüm di, -y, -en]*

beñze-: *Birbirine uygun ve ortak taraflar bulunmak, andırmak, hatırlatmak.*

1. Hīç berāber ola mı a‘mā ulü’l-ebṣār ile
   Ḳande **beñzer** ġaflet ehli ḳalbi uyanıḳlara *(G. 29/6). [beñzer, -r]*
2. Ehl-i ġāfil ġaflet ile Ḥaḳḳ’ı ḳor dünyā arar
   Beñzer ol debbāġa kim ol kelb-i murdārın arar *(Mf. 62/2).[beñzer,-r]*
3. ‘Ömür **beñzer** uçar ḳuş sāyesine
   Uçar ḳuş gölgesi bir ān eglenmez *(Koş.14/23). [beñzer, -r]*
4. Vücūduñ aynāsında ḥāl-i ekvān
   Ḫayāl-i ẓılla **beñzer** fī’l-ḥaḳīḳa *(Kt. 10/3). [beñzer, -r]*
5. **Beñzer** hemān oġlan oyuncaġına
   Bunda ‘aḳlı olan insān eglenmez *(Koş.13/7). [beñzer, -r]*

berāber ol-: *Denk düşmek, eşdeğer olmak.* (Dilçin, 2009, s. 43)

1. Hīç **berāber ola** mı a‘mā ulü’l-ebṣār ile
   Ḳande beñzer ġaflet ehli ḳalbi uyanıḳlara *(G. 29/5). [berāber ol, -a]*

berd ü selām: *"...serin ve selâmette..." meâlli âyetten bir bölüm.* (Enbiyâ, 21/69[128])

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. Ḫullet ki nārı nūr ide **berd ü selām** olur
   ‘Āşıḳ ki ṣādıḳ ola aña ‘aẕb olur ‘aẕāb *(G. 25/3). [berd ü selām]*

ber-devām idivir-: *Sürekli hâle getirmek.*

1. İki ‘ālemde **ber-devām idivir**
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/3). [ber-devām idivir, -iver]*

ber-devām ol-: *Süreklilik üzere olmak.*

1. Ol iy Hüdāī’ ṣubḥ ü ṣām

---

[128] اِبْرٰهِيمُ عَلٰى وَسَلَاماً بَرْداً كُونِي نَارُ يَا قُلْنَا

“Biz de, “Ey ateş” dedik, “İbrâhim’e serin ve zararsız ol!”

Ẕikr-i Ḫudā'da ber-devām *(Mrb. 121/14). [ber-devām ol]*

berī ol-: *Kurtulmak, uzaklaşmak, emin olmak.*

1. İrüb 'ināyet 'askeri
   Olsun şedā'idden berī *(Mrb. 103/18). [berī ol, -sun]*
2. İrse hidāyet 'askeri
   Ḳullar olur ġamdan berī *(Mrb. 107/14). [berī ol, -ur]*

beriyye: *Çöl. ||| [tas.] Ruhânî âlemler.* (Uludağ, 2016, s. 305.)

1. Kimi ṣaḥrāya kimi ṭaġa düşer
   Kimi **beriyye** kimi biller aşar *(Mrb. 71/10). [beriyye]*

ber-murād eyle-: *İsteğine kavuşturmak.*

1. Bāb-ı Ḥaḳḳ'a yüz sürüb iḥsānını itseñ recā'
   Ber-murād eyler seni luṭfıla ol Ḳādir Ḫudā *(Mf. 46/2).[ber-murād eyle,-r]*

ber-murād ol-: *Murâdına ermek, isteğine kavuşmak.*

1. **Ber-murād olsun** o bī-çāre naḥīf
   Faż̇l ile iḥsānuñ ister iy Kerīm *(Kt. 16/3). [ber-murād ol, -sun]*

berr: *Kara parçası.*

1. Nedendür **berr** ü baḥr u kūh u ṣaḥrā'
   'Aceb bu yollar u beller nedendür *(Mrb. 26/19). [berr]*

berü gel-: *"Bu tarafa gel, yaklaş!".*

1. Niçe bir olmaz hevālar niçe bir ṭūl-i emel
   Gel berü şimdengirü iy derd-mend inṣāfa gel *(Mrb. 68/6).[berü gel]*
2. Gel berü iy derde dermān isteyen
   Cāna baḳmaz vaṣl-ı cānān isteyen *(G. 10/1). [berü gel]*

berzaḫ: *Ölümle dünyadan ayrılan ruhların kıyamete kadar bekleyecekleri yer.* (Doğan, 2013, s. 183)

1. Götürüb ayaġı beẕm-i keşretden
   Otaġuñ **berzaḫda** ḳursañ gerekdür *(Koş.45/20). [berzaḫda, -da]*

berzaḫ eli: *Zorlu geçit diyarı.* ||| *Dünya ile âhiret arasında ruhların kıyâmeti bekledikleri yer.*

1. Bir gün sefer düşer **berzaḫ eline**
   Otaġı ḳalḳıcaḳ sulṭān eglenmez *(Koş.13/19). [berzaḫ eli, -i, -n, -e]*

besle-: *Yedirip içirmek, geçimini sağlamak, nimetlendirmek.*

1. Yirüñ adı anuñ içün oldı yir
   Kendü **besler** ḫalḳı āḫīr kendü yir *(Mf. 72/2). [besler, -r]*

beşer: *Ademoğlu, insan.*

1. **Beşerden** şer cüz olmışdur ilāhī
   Nice eksük ola cürm ü günāhı *(Mrb. 91/13). [beşerden, -den]*
2. Yazmayalar cinn ü **beşer**
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/11). [beşer]*

Bevvāb-ı bāb-ı Ḥażret: *Hak kapısına getirip götüren kapıcı.*

1. **Bevvāb-ı bāb-ı Ḥażret** insān-ı kāmil ancaḳ
   Miftāḥ-ı kenz-i vaḥdet ol merd-i vāṣıl ancaḳ *(Mf. 40/1). [bevvāb-ı bāb-ı ḥażret]*

beyhūde: *Boş, faydasız, geçici.*

1. **Beyhūde** hevāyı ḳo
   Ḥaḳḳ'ı bulagör yā hū *(Koş.12/25). [beyhūde]*
2. Güli ṣanma ki derdüñe devādur

Sivā ḥubbı çü **beyhūde** hevādur *(Mrb. 25/10). [beyhūde]*

beyne'ṭ-ṭıb ve'n-nūn: *Tıpla nûn arası.* ||| *[tas.] Hayat ve ölüm.* (Yılmaz, 2016, s. 304)

1. Ḥubb-ı Ḥaḳ ve ḥubb-ı dehr-i dūn
   Cem' **beyne'ṭ-ṭıb ve'n-nūn** *(N. 13/2). [beyne'ṭ-ṭıb ve'n-nūn]*

Beytü'l-Ḥarām: *Kâbe.*

1. Ḥuccāc ile varub **Beytü'l-Ḥarām'a**
   İşiġüñe yüzüm gözüm sürem mi *(Koş.6/7). [beytü'l-ḥarām'a, -a]*

beyża-ı zāġ: *Karga yumurtası.* ||| *[tas.] Nefs.* (Ögke, 2018, s. 157)

1. Gülşen-i cennetde yapsañ āşiyān
   Beyża-ı zāġı ḳosañ ṭā'ūs ile *(Kt. 17/1). [beyża-ı zāġ]*
2. **Beyża-ı zāġı** ḳoyub ṭā'ūs-ı ḳudsüñ altına
   Cennetü'l-me'vā içinde aña yapsañ āşiyān *(Kt. 18/1). [beyża-ı zāġ, -ı]*

bezl it-: *Sarf etmek, kendi isteğiyle vermek, fedâ etmek.*

1. Ṣıdḳ ile gir yolına dildāruñ
   Bezl it ol maṭlaba cümle varuñ *(Mrb. 67/2). [bezl it]*

bezm-i elest: *[tas.] Allah'ın ruhları yarattığında "Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?" suâlini sorduğu ve "Evet" cevabını aldığı kavuşma meclisi.* (Uludağ, 2016, s. 75)

1. Açıldı çün **bezm-i elest**
   Devr eyledi peymānesi *(Mrb. 8/1). [bezm-i elest]*

bezm-i kesret: *Çokluk meclisi.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. Götürüb ayaġı **bezm-i keşretden**
   Otaġuñ berzaḫda ḳursañ gerekdür *(Koş.45/19). [bezm-i keşret, -den]*

bezm-i şerī‘at: *Şeriat meclisi.* ||| *[tas.] Sülûktaki dört makamdan ilki olan şeriat makamı.*

1. Şu kim vaḥdet şarābın haẕm ide **bezm-i şerī‘atda**
   Ṭarīḳatda odur kāmil ḥaḳīḳatda odur vāṣıl *(G. 18/7). [bezm-i şerī‘at,-da]*

bezm-i vaḥdet: *Birlik meclisi.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Ṣafā sür **bezm-i vaḥdetden**
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/3). [bezm-i vaḥdet, -den]*
2. **Bezm-i vaḥdetde** ṣafālar süregör
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/19). [bezm-i vaḥdet, -de]*

bezm-i vaṣl: *Kavuşma meclisi.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Pādişāhā sen bilürsin ṣādıḳı
   Sen bilürsin **bezm-i vaṣla** lāyıḳı *(Mrb. 38/6). [bezm-i vaṣl, -a]*
2. Şol ki cāndan saña ola ‘āşıḳ
   Ol olur **bezm-i vaṣluña** lāyıḳ *(Mrb. 71/6). [bezm-i vaṣl, -uñ, -a]*

bıraḳ-: *Terk etmek.*

1. Ḳaṣd it iḫlāṣa vü riyāyı **bıraḳ**
   Kendü ḥaẓẓuñ ḳo Ḥaḳ rıżāsına baḳ *(Mrb. 39/9). [bıraḳ]*
2. **Bıraḳub** bu hevā vü tezvīri
   Kerem it ḳo bu sū’-i tedbīri *(Mrb. 39/13). [bıraḳub, -ub]*
3. Emmāre bi’s-sū’i **bıraḳ**
   Olma Ḥaḳ ehlinden ıraḳ *(Mrb. 48/9). [bıraḳ]*
4. Fenā buldı vücūd-ı fānī muṭlaḳ
   Bıraḳduḳ ḳaṭreyi ‘ummāna geldük *(G. 5/8). [bıraḳduḳ, -du, -ḳ]*

bī-bedel: *Benzersiz, örneksiz.* (Tulum, 2011, s. 383)

1. Gerçi cennet de güzeldür
   Līki ḥüsnüñ **bī-bedeldür** *(Koş.31/14). [bī-bedeldür, -dür]*

bī-cihet: *Mekânsız, mekândan münezzeh.* (Tulum, 2011, s. 269)

1. Semme vechu'llāh'ı fehm itdüñse ger
   Şeş cihetden **bī-cihet** Cānān'a baḳ *(G. 14/8). [bī-cihet]*

biç-: *Kesmek.* ||| *Hasat etmek, kazanmak, toplamak.*

1. Ḥulleyi bunda **biçerler**
   Kevseri bunda içerler *(Koş.7/21). [biçerler, -er, -ler]*

bī-çāre:

bī-çāre: *Âciz, kudretsiz, çâresiz, zavallı.*

1. N'olaydı luṭfuñ olaydı
   Çünki bir **bī-çāre** ḳuldur *(Koş.32/16). [bī-çāre]*
2. Niçe bir baḥs ü cidāl-i ḳīl ü ḳāl
   Olagör **bī-çāre** ehl-i vecd ü ḥāl *(Mrb. 89/10). [bī-çāre]*
3. Esīr-i nefs olub **bī-çāre** insān
   Anuñçün olmaz ol bir hāle rāżī *(Kt. 20/3). [bī-çāre]*
4. **Bī-çāre** Hüdāī' ger
   İḥsāna ola maẓhar *(Mrb. 105/17). [bī-çāre]*
5. Bu ḥüsni ḳande buldı şāhid-i gül
   Niçün feryād ider **bī-çāre** bülbül *(Mrb. 88/10). [bī-çāre]*
6. Ḫudā-yı Müste'ān açarsa yollar
   İre maṭlūbına **bī-çāre** ḳullar *(Mrb. 116/6). [bī-çāre]*
7. **Bī-çāre** Hüdāī' gel
   Çek cümle sivādan el *(Mrb. 118/17). [bī-çāre]*
8. **Bī-çāre** Hüdāī' sen
   Geç ġayrıya bakmakdan *(Mrb. 9/17). [bī-çāre]*
9. Ḫaṭā eylerse ger **bī-çāre** ḳullar
   'Aṭā it sen sevinsün cān ü diller *(Mrb. 47/5). [bī-çāre]*
10. 'İbāda olmayınca Ḥaḳ'dan iḥsān

Neye ḳādir olur **bī-çāre** insān *(Mrb. 109/2). [bī-çāre]*

bī-çāre: *Zavallı bir şekilde.*

1. İhmāl idersin ṭā‘ate
   Bī-çāre ṭalub ġaflete *(Mrb. 62/9). [bī-çāre]*

bī-çāre: *Âciz, kudretsiz, çâresiz, zavallı.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. Ḳapuñdaġı **bī-çāreler**
   Ḳoyub ya ḳanda varalar *(Mrb. 3/9). [bī-çāreler, -ler]*
2. Döndürme yüz **bī-çāreden**
   Senden meded senden meded *(Mrb. 32/15). [bī-çāreden, -den]*
3. **Bī-çāre** Hüdāī’ ger
   Vaṣluña ola maẓhar *(Mrb. 104/17). [bī-çāre]*

bī-çāre naḥīf: *Kuvvetsiz ve zayıf kişi.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. Ber-murād olsun o **bī-çāre naḥīf**
   Fażl ile iḥsānuñ ister iy Kerīm *(Kt. 16/3). [bī-çāre naḥīf]*

bīd: *Söğüt ağacı.* ||| *[tas.] Nefsânî sıfatlara sahip olan insan.* (İncidağı, 2015, s. 371)

1. Sīb aşlayıcaḳ **bīde**
   Evvelki resim gide *(Mrb. 23/13). [bīde, -e]*

bid‘at: *İslâm dinine sonradan giren ve iyi karşılanmayan hüküm ve âdet.*

1. Terk idüb **bid‘atı** rāh-ı sünene sālik olur
   Beẕl ider Ḥaḳḳ’a ‘ibādet yolına cān u teni *(N. 19/3). [bid‘atı, -ı]*
2. ‘Ādet ü **bid‘at** niçe bir
   Zīnet ü şöhret niçe bir *(Koş.29/29). [bid‘at]*
3. Niçe bir ‘ādet ü **bid‘at**
   Niçe bir fānīye raġbet *(Koş.49/17). [bid‘at]*
4. Sünnet-i faḫr-i Rusūl oldı çü ḫayr-ı sübül

Mesleki taḥvīl idüb ‘ādet ü **bid‘at** neden *(G. 38/16). [bid‘at]*

5. Niçe bir ‘ādet ü **bid‘at** niçe bir
   Nefs-i şirrīre iṭā‘at niçe bir *(Mhm. 2/3). [bid‘at]*
6. Bu ‘ādet ü **bid‘at** nedür
   Bu şöhret ü zīnet nedür *(Mrb. 40/5). [bid‘at]*

bidāyet ġāyet bir ol-: *[tas.] Vahdete eren kişilerin geçmiş ve gelecek kayıtlarından sıyrılıp ân-ı dâimi yaşamaları.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Bir oldı ġāyet bidāyet
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş.30/11). [bidāyet ġāyet bir ol, -dı]*

bī-ḥadd: *Sonsuz, sınırsız.*

1. Luṭf u iḥsān heb senüñdür iy Raḥīm
   Raḥmetüñ **bī-ḥadd-durur** faẕluñ ‘aẕīm *(N. 23/3). [bī-ḥadd, -durur]*
2. Raḥmeti **bī-ḥadd** Raḥmān’um
   Kerem senden iḥsān senden *(Koş.56/1). [bī-ḥadd]*
3. **Bī-ḥadd** keremin gördi Hüdāī’ o Kerīm’üñ
   Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98/11). [bī-ḥadd]*
4. İy luṭfı **bī-ḥadd** pādişāh
   Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/3). [bī-ḥadd]*

biḥār-ı luṭf: *Lütuf denizleri. ||| Bağış ve ihsandaki enginlik.*

1. **Biḥār-ı luṭfuña** ġāyet bulunmaz
   Saña yā Rab niçe biñ biñ şükürler *(Mrb. 92/1). [biḥār-ı luṭf, -uñ, -a]*

biḥār-i raḥmet: *Rahmet denizleri. ||| Ucu bucağı olmayan merhamet.*

1. Ne deñlü çoḳ ise cürmi ‘ibāduñ
   Biḥār-i raḥmetüñden çoḳ degüldür *(Kt. 19/4). [biḥār-i raḥmet,-üñ,-den]*

bī-ḥisāb: *Sayısız, hesapsız.*

1. Şākire Ḥaḳ gerçi çoḳ s̲evāb virür
   Ṣābire ammā ki **bī-ḥisāb** virür *(Mf. 76/2). [bī-ḥisāb]*
2. Fānīyi bāḳīye tebdīl eyle
   Bī-ḥisāb aṣṣı ide bāzāruñ *(Mrb. 67/12). [bī-ḥisāb]*

bī-ḥisāb ol-: *Sayılamayacak derecede çok olmak.*

1. Zā'il ola tā kim ḥicāb
   İḥsānuñ olsun bī-ḥisāb *(Mhm. 3/18). [bī-ḥisāb ol, -sun]*

bī-ḥużūr it-: *Huzursuz hâle sokmak.*

1. Kederler ḳalb-i 'uṣṣāḳı
   Niçe bir **bī-ḥużūr ide** *(Mrb. 73/2). [bī-ḥużūr it, -e]*
2. Ḥaḳ yolında çalış ḳuṣūr itme
   Nefs içün ḳalbi **bī-ḥużūr itme** *(Mrb. 74/10). [bī-ḥużūr it, -(ma)]*

bī-iştibāh: *Şüphesiz, mutlaka.*

1. Her ne taḳdīr itse ol Ḳādir ilāh
   Cümlesi ḥikmetledür **bī-iştibāh** *(Mf. 6/2). [bī-iştibāh]*

bī-ḳarār: *Kararsız, ne yapacağını bilmez, şaşırmış.*

1. Görenler Ḥaḳ cemālini
   Ṣu gibi **bī-ḳarār** ancaḳ *(Mrb. 51/4). [bī-ḳarār]*

bil: *Bel.*

1. Ḫudā dilde siper ḳolda ḳılıç **bilde** nacaḳ elde
   Eger evde eger yolda ḥaẕer ḳıl mekr-i düşmāndan *(Mf. 136/1). [bilde, -de]*

bil-:

bil-: *İdrak etmek, anlamak, kavramak.*

1. **Bilmeyenler** maṭlabuñ a‘lāsını
   İḫtiyār eyler cihān ġavġāsını *(Mrb. 90/13). [bilmeyenler, -(me), -y, -en, -ler]*
2. Bu ḳāleb-i ẓulmānīde taḥṣīl idegör nūr-ı ẕāt
   ‘Ārif bu ma‘nāyı **bilür** ẓulmetdedür āb-ı ḥayāt *(Mf. 54/2). [bilür,-ür]*
3. Ḳur’ān’ı bilen kişi
   Furḳān’ı **bilmek** gerek *(Koş.41/16). [bilmek, -mek]*
4. Aña vāṣıl-durur eşyā’ muḥaḳḳaḳ
   Velī maḥcūb olan **bilmez** viṣāli *(Mrb. 86/8). [bilmez, -mez]*
5. Gücümüz yetdükçe her yaña yeldük
   Āḫir dermān senden olduġın **bildük** *(Koş.5/22). [bildük, -dü, -k]*
6. Bunı **bildük** ki yoḳ ġayrıdan çāre
   Var ise göñlüm sendedür sende *(Koş.22/15). [bildük, -dü, -k]*
7. İl ṣanur ‘āṣıḳı deli
   Kimse **bilmez** bu ne ḥāldür *(Koş.32/12). [bilmez, -mez]*
8. Kişiye nef‘ ü zār Ḥaḳ’dan gelürken
   Muvaḥḥid işbu ma‘nāyı **bilürken** *(M. 4/2). [bilürken, -ür, -ken]*
9. Nedür bir dāneden bunca senābil
   Bu sırrı **bilmez** illā ehl-i ‘irfān *(Kt. 10/2). [bilmez, -mez]*
10. Sırr-ı ev-ednāyı **bilüb** ṭuymaġa
    Yā Resūlu’llāh şefā‘at eylegil *(Mrb. 28/7). [bilüb, -üb]*
11. Biri iki ṣananlar aḥveldür vü hem a‘mā
    Tevḥīdi **bilmeyenler** ġāyet de cāhil ancaḳ *(G. 16/6). [bil, -(me), -y, -en, -ler]*
12. Milk-i Süleyman ile taḫt-ı Sikender ḳanı
    Bildüñise bunları fānīye raġbet neden *(G. 38/12). [bildüñise,-dü,-ñ,-i, -se]*

bil-: *…olarak kabul etmek, telakki etmek, bellemek.*

1. Devlet-i dünyāya maġrūr olmaġıl
   Fānīdür bāḳī degüldür öyle **bil** *(Mf. 111/2). [bil]*
2. Cān ile diñle bu sözi ḥaḳ **bil**
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/19). [bil]*

3. Hüdāī'nüñ sözin ḥaḳ **bil**
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş.38/27). [bil]*
4. Ḳul olmaġı sa'ādet **bil**
   Ḳaçan ḳurtulmaz iy ġāfil *(Mrb. 46/5). [bil]*
5. Gele bir nesne ki min ġayr-ı ṭaleb
   Anı Ḥaḳ'dan **bilür** aṣḥāb-ı edeb *(Mf. 29/2). [bilür, -ür]*
6. **Bilürsin** kimse ḳalmaz bunda bāḳī
   Viṣālüñüñ muḳarrerdür firāḳı *(Mrb. 120/5). [bilürsin, -ür, -sin]*
7. Fānī dünyānuñ fenāsını **bilürken** ḫāṣṣ ü 'āmm
   Bāḳī'yi ḳor fānīye mā'il olur mı 'aḳl-ı tāmm *(Mf. 123/1). [bil, -ür, -ken]*

bil-: *Manen zevk etmek, tecrübe etmek.*

1. **Bilmek** isterseñ ḥaḳīḳat ḥālini
   Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/7). [bilmek, -mek]*
2. Geçüb varlıḳ ḥicābından varan vaḥdet sarāyına
   İrişür Kā'be ḳavseyn'e **bilür** sırr-ı Ev-ednāyı *(G. 2/10). [bilür, -ür]*

bil-: *Âşinâ olmak, tanımak.*

1. **Bilmez** iseñ bu yolı eger
   Var bir bilüre ṣoragör *(Koş.7/19). [bilmez, -mez]*
2. **Bilicek** ġayra baḳmaḳdan uṣandı
   Bilmeyenler ġayruñ nef'i var ṣandı *(Koş.15/17). [bilicek, -icek]*
3. Bilicek ġayra baḳmaḳdan uṣandı
   Bilmeyenler ġayruñ nef'i var ṣandı *(Koş.15/18). [bil, -(me) –y,-en,-ler]*
4. Edeb yolın gözleyen
   Erkānı **bilmek** gerek *(Koş.41/2). [bilmek, -mek]*
5. Bunca iḥsān eyledi
   İḥsānı **bilmek** gerek *(Koş.41/12). [bilmek, -mek]*
6. Ḥaḳḳ'ı **bilmek** isteyen
   İnsānı bilmek gerek *(Koş.41/4). [bilmek, -mek]*
7. Ḳullar isterse şeref

Sulṭān'ı **bilmek** gerek *(Koş.41/8). [bilmek, -mek]*

8. Hüdāī' ḳatreyi ḳo
   'Ummānı **bilmek** gerek *(Koş.41/20). [bilmek, -mek]*
9. Şirki başdan ṣavarsañ
   Ḥaḳḳı **bilmege** iverseñ *(Koş.34/18). [bilmege, -meg, -e]*
10. Hüdāī' añlayub **bilsün** Ḫudā'yı
    'İnāyet eyle Sulṭān'um 'ināyet *(Mrb. 56/11). [bilsün, -sün]*
11. Sen bu yolı **bilmeden**
    Erkān edeb almadan *(Mrb. 10/17). [bilmeden, -meden]*
12. Kimi **bilür** kimi bilmez
    Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/31). [bilür, -ür]*
13. Kimi bilür kimi **bilmez**
    Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/31). [bilmez, -mez]*
14. Şular kim ehl-i ḳāl oldı seni **bilmek** muḥāl oldı
    Meger 'aḳlı 'ikāl oldı ḳodı ḥayretde dānāyı *(G. 2/7). [bilmek, -mek]*
15. İy Hüdāī' ḥālet-i 'aşḳı ne **bilsün** her meges
    Ḳulle-i Ḳāf-ı ḥaḳīḳat mürġıdur 'Anḳā-yı 'aşḳ *(G. 28/13). [bilsün, -sün]*
16. Göñülden pāsıñı silmek dilerseñ
    Bilmediklerüñi bilmek dilerseñ *(Koş.1/6). [bil,-(me),-dük,-ler,-üñ, -i]*
17. Göñülden pāsıñı silmek dilerseñ
    Bilmediklerüñi **bilmek** dilerseñ *(Koş.1/6). [bilmek, -mek]*
18. Bülbülüñ ḥālin **bilenler** gūş iderler nālesin
    Bir gül-i bī-ḫār içündür bunca hūy ü hāy-ı 'aşḳ *(G. 28/9). [bilenler, -en, -ler]*
19. Temevvüc eyleyen deryāya baḳ emvāca aldanma
    Güneş tābında çok şebnem **bilürsin** kim olur zā'il *(G. 15/8). [bil, -ür, -sin]*

bil-: *(Otorite) Kabul etmek, saymak.*

1. Bāb-ı Ḥaḳ'dan özge bir ḳapu **bilmez**
   Ḥaḳḳ'uñ dīvānına ṭurub gelenler *(Koş.39/15). [bilmez, -mez]*
2. Derd odur ki dermānını
   Ḥaḳ'dan ġayrı **bilmez** ola *(Koş.8/24). [bilmez, -mez]*

3. Ḳur’ān’ı **bilen** kişi
   Furḳān’ı bilmek gerek *(Koş.41/15). [bilen, -en]*

bil-: *Anlamak, farkında olmak*

1. Neye iltür **bilmezem** bu ḥāl bizi
   Kendü kendümüze ḳoma al bizi *(Koş.19/5). [bilmezem, -mez, -em]*
2. Sırruñı nāşīden gizle
   Ḥālüñi kimse **bilmesün** *(Koş.25/16). [bilmesün, -(me), -sün]*
3. **Bildüñ** mi nefs aḥvālini
   Ṭuyduñ mı mekr ü ālini *(Mrb. 62/13). [bildüñ, -dü, -ñ]*
4. Dīvāne göñlüme **bilmezem** n’oldı
   Kendüyi yitirüb ḥayretde ḳaldı *(Koş.22/9). [bilmezem, -mez, -em]*

bil-: *Anlamak, fark etmek. [tas.] Nefs mertebelerini aşıp Hakk'a kavuşmak, nefsi kemâle erdirmek.* (Cebecioğlu, 2020, s. 77)

1. Bunda iken **bilüñüz**
   Ṣoñra irmez elüñüz *(Koş.24/9). [bilüñüz, -iñ, -üz]*

bil-: *Mâlûmâtı olmak, vâkıf olmak, bilgi sahibi olmak.*

1. Sensiz eglenmez ḳulūb-ı ‘āşıḳān
   Sen **bilürsin** ḳandedür şeydā göñül *(Mrb. 27/8). [bilürsin, -ür, -sin]*
2. Ḥaḳīḳat üzre añlayub **bilen** sen
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/3). [bilen, -en]*
3. Yene Sensin Seni **bilen**
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/27). [bilen, -en]*
4. ‘Aşḳ u meşk olmaz nihān anı **bilür** ḫalḳ-ı cihān
   ‘Āşıḳ-ı bī-çāreye mümkin midür iḫfā-yı ‘aşḳ *(G. 28/7). [bilür, -ür]*

bil-: *Ayırt etmek, seçmek.*

1. Pādişāhā sen **bilürsin** ṣādıḳı

Sen bilürsin bezm-i vaṣla lāyıḳı *(Mrb. 38/5). [bilürsin, -ür, -sin]*

2. Pādişāhā sen bilürsin ṣādıḳı
   Sen **bilürsin** bezm-i vaṣla lāyıḳı *(Mrb. 38/6). [bilürsin, -ür, -sin]*
3. Pür-hevā nefsüñ elinden n'idelüm neyleyelüm
   Ḥaḳ **bilür** ḥālümüzi ḫōd kime ne söyleyelüm *(Mrb. 16/6).[bilür,-ür]*

bilā-şek: *Şüphesiz.*

1. Ḳamu ni'met Ḥaḳ'uñdur ḫōd **bilā-şek**
   Yüri var imdi ġayrıdan elüñ çek *(Mf. 107/1). [bilā-şek]*

bile: *Dahi, de.*

1. Enbiyā evliyā vesīle imiş
   Zirā Ḥaḳ anlaruñla **bile** imiş *(Mrb. 71/14). [bile]*

bilegör-: *Âşina olmaya çalışmak.*

1. Ḥaḳḳ'ı añla **bilegör**
   'İlm ile 'irfān gelsün *(Koş.9/23). [bilegör]*

bilin-: *Öğrenilmek, bilgi sahibi olunmak.*

1. Senüñle bulundı ṭarīḳ-i Hüdā
   Senüñle **bilindi** ṣıyām ü ḳıyām *(G. 24/4). [bilindi, -di]*

biliş-: *Dost olmak.* ‖ *[tas.] Marifete ermek.* (Dilçin, 2009, s. 45)

1. Ḥaḳkıla her kim **bilişdi**
   Vādī-i ḥayrete düşdi *(Koş.28/9). [bilişdi, -di]*

bilmez ol-: *Mâlûmâtı olmamak, bilgi sahibi olmamak.*

1. Bir özge 'ilme 'ālim ol
   Melek anı **bilmez ola** *(Koş.8/36). [bilmez ol, -a]*

bilüm bükül-: *İhtiyarlamak, yaşlanmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ṭāḳatüm ṭāḳ oldı büküldi bilüm
   Geldi irişdi ḳażādan uş ölüm *(Mrb. 63/17). [bilüm bükül, -di]*

bilür:

bilür: *Bilen, anlayan.* ||| *[tas.] Sülûku tecrübe edip tamamlamış ârif, mürşid-i kâmil.*

1. Bilmez iseñ bu yolı eger
   Var bir **bilüre** ṣoragör *(Koş.7/20). [bilüre, -e]*
2. Bir **bilüre** ṣoragör
   Ḳandedür dōst ili *(Koş.24/15). [bilüre, -e]*
3. Yüri var bir **bilüre** ṣor
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/15). [bilüre, -e]*

bilür: *Tecrübe eden, giden, bilen, anlayan.* ||| *[tas.] Sülûku tecrübe edip tamamlamış ârif, mürşid-i kâmil.*

1. **Bilür** var mı bu yolı
   Ḳandedür dōst ili *(Koş.24/1). [bilür]*

bīmār:

bīmār: *Dertli, sıkıntılı.* (Tulum, 2011, s. 429)

1. **Bīmār** olan bulur şifā
   Tīmār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 78/23). [bīmār]*

bīmār: *Dertli.* ||| *[tas.] Âşık.* (Uludağ, 2016, s. 77)

1. İy 'aşḳ ile **bīmār** olan
   Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/3). [bīmār]*

bīmār iden: *Dert sahibi yapan.* ǁ *[tas.] Gönle aşk verip onu meftun eden Allah.*

1. ‘Āşıḳları **bīmār iden**
   Ṣādıḳlara tīmār iden *(Mrb. 30/13). [bīmār iden]*

bīmār it-: *Dert sahibi yapmak.* ǁ *Gönül huzursuzluğu içinde bırakmak.* (Uludağ, 2016, s. 77)

1. Yiter firḳatde **bīmār it**
   Meded bu derde tīmār it *(Mrb. 112/5). [bīmār it]*

bīmār ol-: *Perişan olmak, kederlenmek.*

1. Yiter olduḳ firāḳ ile bīmār
   Bārī tīmār derdini çekelüm *(G. 37/5). [bīmār ol, -du, -ḳ]*

bī-misāl: *Örneksiz.* ǁ *[tas.] Dengi ve emsali bulunmayan Allah.*

1. İy bī̲-şebīh ü **bī-mi̲s̲āl**
   Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/3). [bī-mi̲s̲āl]*

biñ: *Bin sayısı.* ǁ *Sonsuz, sınırsız.*

1. **Biñ** kerre cān eyler fidā
   Cānāna irmek isteyen *(Mrb. 65/19). [biñ]*
2. İy bu göñlüm şehrini **biñ** luṭfıla ābād iden
   On sekiz biñ ‘ālemi bir emrile īcād iden *(G. 8/1). [biñ]*

biñ biñ: *Binlerce.*

1. Māh-ı mübārekdür gelen
   Ḥaḳ’dan aña **biñ biñ** selām *(Mrb. 5/15). [biñ biñ]*
2. Elā iy gevher-i kān-ı risālet
   Saña **biñ biñ** ṣalāt ile taḥiyyet *(G. 23/2). [biñ biñ]*

biñ biñ şükür: *"Binlerce kez hamdolsun."*

***Kalıp ifade**: Dua.*

1. Fażluñla insān eyledüñ
   Biñ biñ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/2). [biñ biñ şükür, -ler]*
2. İtdi ẓuhūr āṣār-ı cūd
   Biñ biñ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/8). [biñ biñ şükür, -ler]*
3. Durma hemān şükr idegör
   Biñ biñ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/16). [biñ biñ şükür, -ler]*

biñ cān ile: *Çok isteyerek, gönülden, samimiyetle.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. 'Aḳluñ senüñ ger yār ise **biñ cān ile** ḳul olagör
   Ger Ḥaḳḳ'a meylüñ var ise Mevlā rıżāsın bulagör *(Mf. 7/1). [biñ cān ile]*
2. İtse teklīf-i Hüdāī' o ḳabūl
   Olsa **biñ cān ile** Mevlā'sına ḳul *(Mrb. 53/10). [biñ cān ile]*
3. **Biñ cān ile** 'āşıḳ olan
   Yolunda ḫōş sādıḳ olan *(Mrb. 4/9). [biñ cān ile]*

biñ cān ile ḳul ol-: *[tas.] Bütün varlığını Hakk'ta fâni kılmak.*

***Kalıp ifade:** Deyim.*

1. 'Āşıḳ ṣararub ṣoldı
   Biñ cān ile ḳul oldı *(Mrb. 50/14). [biñ cān ile ḳul ol, -dı]*

biñ yıllıḳ: *Uzun süreli.*

1. Bulsañ dünyāyı yudarsın
   Biñ yıllıḳ tedbīr idersin *(Koş.38/6). [biñ yıllıḳ]*

binā: *İnşâ, imâr, yapı.* (Tulum, 2011, s. 430)

1. **Bināsı** Ka‘be’nüñ maḫlūḳ işidür seng ü ḫākile
   Göñül ḫōd dest-i ḳudretle yapılmış ṣun‘-ı Ḫāliḳ’dur *(Kt. 15/3). [bināsı, -s, -ı]*

biñde bir: *(Bir şeyin) Çok azı.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Yazılmaz **biñde bir** iḥsānuñ iy Rab
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/11). [biñde bir]*
2. Olub eşcār ḳalem olsa mürekkeb ‘ummān
   Lutfınuñ **biñde birin** yazmaġa yoḳdur imkān *(Mrb. 101/6). [biñde bir, -i, -n]*

biñinde bir: *Az, küçük.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḳoma yā Rabbī Hüdāī’ yirine
   Baḳma noḳṣanuñ **biñinde birine** *(Mrb. 38/18). [biñinde bir, -i, -n, -e]*

bī-nişān: *İzi olmayan, mekansız. ||| [tas.] Zât-ı Kibriyâ, lâ-taayyün mertebesi.* (Uludağ, 2016, s. 77, Ögke, 2018, s. 115)

1. Gerekmez ẕevḳını bāġ-ı cinānuñ
   Yolun göster bize ol **bī-nişānuñ** *(Mrb. 76/18). [bī-nişānuñ, -uñ]*

bir:

bir: *"Bir" belgisiz sıfat.*

1. Bilmez iseñ bu yolı eger
   Var **bir** bilüre ṣoragör *(Koş.7/20). [bir]*
2. **Bir** meşreb-i ṣāfī iç
   Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/3). [bir]*
3. Niçe **bir** baḥs ü cidāl-i ḳīl ü ḳāl

Olagör bī-çāre ehl-i vecd ü ḥāl *(Mrb. 89/9). [bir]*

4. Ḳanı Eyyūb gibi **bir** ṣabra ṭāḳat
   Yā İsmāīl-veş ḳurbāna cür'et *(Mrb. 14/13). [bir]*
5. Fānī cihānuñ kişi mālını cem‘ eylese
   Bir gün olur ḳor gider buḫl ile ḫisset neden *(G. 38/8). [bir]*
6. **Bir** dōst idüñ kim dünyāda
   Hīç senden ayrılmaz ola *(Koş.8/19). [bir]*
7. **Bir** ḳapuya mülāzım ol
   Dün gün Hüdāī' ḳā'im ol *(Koş.8/33). [bir]*
8. **Bir** özge ‘ilme ‘ālim ol
   Melek anı bilmez ola *(Koş.8/35). [bir]*
9. **Bir** ‘āleme yetmek gerek
   Fenā eli irmez ola *(Koş.8/27). [bir]*
10. İki ḳapulu **bir** vīrānedür bu
    Bunda ḳonan mihmān göçer eglenmez *(Koş.13/3). [bir]*
11. **Bir** bilüre ṣoragör
    Ḳandedür dōst ili *(Koş.24/15). [bir]*
12. Bulagör **bir** yār-ı bāḳī
    Kim **bir** nefes ayrılmasun *(Koş.25/19). [bir]*
13. Yüri hey bī-vefā yüri
    Sensin ḫōd **bir** köhne ḳarı *(Koş.26/6). [bir]*
14. Bunı da ḫōş gör **bir** zamān
    Aġlayalum senüñ ile *(Koş.27/15). [bir]*
15. N'olaydı luṭfuñ olaydı
    Çünki **bir** bī-çāre ḳuldur *(Koş.32/16). [bir]*
16. Böyle **bir** ni‘met-i ‘uẓmā olur mı
    El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş.51/15). [bir]*
17. Bāḳī degül bunda begüm iḳāmet
    Bir ‘āleme daḫi varsañ gerekdür *(Koş.45/4). [bir]*
18. Yiter itdüñ ednāya iltifātı
    Bir ‘ālī dīvānda ṭursañ gerekdür *(Koş.45/12). [bir]*
19. İriş **bir** ulu dergāha

Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş.38/3). [bir]*

20. Görüb dört nūrı Cibrīl-i mükerrem
    Var ortasında hem **bir** nūr-ı a'ẓam *(M. 7/2). [bir]*
21. **Bir** özge 'ālemden geldüm cihāna
    Delīl olmaḳ içün sırr-ı nihāna *(Koş.47/9). [bir]*
22. **Bir** bāḳī ḥayāta ir
    Bul maṭlab-ı a'lāyı *(Koş.53/7). [bir]*
23. **Bir** aṣṣılu bāzār eyle
    Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş.48/11). [bir]*
24. Ṣūreti ḳo ma'nāya ir
    Bir kenz-i lā-yefnāya ir *(Koş.49/30). [bir]*
25. Bulagör **bir** bāḳī devlet
    Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş.49/19). [bir]*
26. Aldadı ḫalḳı **bir** cādū
    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş.29/23). [bir]*
27. Vaṭan añılsa **bir** ġarībe n'ola
    Ḫasteler varsalar ṭabībe n'ola *(Msd. 2/15). [bir]*
28. Yerde gökde eylemez oldı ḳarār
    Bir ḳapuya bendedür şeydā göñül *(Mrb. 27/4). [bir]*
29. Bāṭınum itdi ḥaḳāyıḳ ḫirmeni
    Ẓāhirā gerçi **bir** ednā dāneyin *(Mrb. 38/16). [bir]*
30. **Bir** 'āşıḳ-ı ṣādıḳ ḳanı
    Rāḥat bula cān ü teni *(Mrb. 82/13). [bir]*
31. **Bir** 'ışḳ-ı pāk iḥsān ide
    Ol Ḳādir ü Ḥayy ü Vedūd *(Mrb. 35/1). [bir]*
32. Dilerseñ **bir** gül-i bī-ḫār
    Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/7). [bir]*
33. **Bir** tecellī ile iẓhār eylemek
    Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/3). [bir]*
34. Yüri var **bir** bilüre ṣor
    Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/15). [bir]*
35. Bir ḳul Efendi'den olıcaḳ ırāḳ

Cānına te’s̲īr ider anuñ firāḳ *(Mrb. 95/9). [bir]*

36. Uyan ġafletden ol **bir** merd-i dānā
    Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm’üñ *(Mrb. 106/11). [bir]*
37. Olıcaḳ **bir** kişide ‘ilm ü ‘irfān
    Ḳomaz ol ṣāḥibin kim ide ‘iṣyān *(Mrb. 106/17). [bir]*
38. Ḳanı **bir** ḳalbi uyanuḳ
    Ḳanı bir cigeri yanuḳ *(Koş.2/17). [bir]*
39. Ḳanı bir ḳalbi uyanuḳ
    Ḳanı **bir** cigeri yanuḳ *(Koş.2/18). [bir]*
40. **Bir** zamān ola fenā bula semāvāt ile arż
    Ne eyü ḳala ne kem ḳala ne ḫōd ṭūl ile ‘arż *(Mrb. 31/9). [bir]*
41. Ne dünyāda ne ‘uḳbāda
    Göñül **bir** özge sevdāda *(Mrb. 49/22). [bir]*
42. Baḳarsañ ‘āleme **bir** özge üslūb
    Kimi ṭālib olubdur kimi maṭlūb *(Mrb. 54/5). [bir]*
43. Luṭfuñ umar **bir** alay āvāreler
    Pes ḳapuñdan ġayrı ḳanda varalar *(Mrb. 108/5). [bir]*
44. **Bir** kenz-i mestūra eriş
    İẓhār-i z̲ikru’llāh ile *(Mrb. 79/23). [bir]*
45. Z̲ikri mükerrer idegör
    Bir Ḥacc-ı ekber idegör *(Mrb. 81/6). [bir]*
46. **Bir** baḥr-ı bī-pāyāna ir
    Enhār-ı z̲ikru’llāh ile *(Mrb. 81/15). [bir]*
47. İy göñüller derdine dermān iden
    Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/2). [bir]*
48. Nuṭfe-i nā-çīze cān iḥsān iden
    Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/4). [bir]*
49. Çāre it kim ḳaldum uş ben mübtelā
    Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/8). [bir]*
50. Bir mekānda itmedi göñlüm ḳarār
    Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/12). [bir]*
51. ‘Āḳıbet girdāba irişdi ṭarīḳ

Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/16). [bir]*

52. Ṭut elüm luṭf eyle açıvir yolum

Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/20). [bir]*

53. Vādī-i ḥayretde ḳaldum ben ġarīb

Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/24). [bir]*

54. Hīç bir ḥāl ile bulmadum ḥużūr

Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/28). [bir]*

55. Derdinüñ dermānı vaṣluñdur hemān

Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/32). [bir]*

56. İy ḳamu müşkilleri āsān iden

Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/36). [bir]*

57. Ḳula Ḥakk'uñ 'ināyeti ne güzel

Cümlenüñ başı **bir** 'ināyet imiş *(Mrb. 74/8). [bir]*

58. Ṣaḳın a'mālüñe ġurūr itme

Cümlenüñ başı **bir** 'ināyet imiş *(Mrb. 74/12). [bir]*

59. Bu kelāma begüm yaḳīnüñ ola

Cümlenüñ başı **bir** 'ināyet imiş *(Mrb. 74/16). [bir]*

60. Cān ile diñle bu sözi Ḥaḳ bil

Cümlenüñ başı **bir** 'ināyet imiş *(Mrb. 74/20). [bir]*

61. Cehl ile nār-ı ġaflete yanma

Cümlenüñ başı **bir** 'ināyet imiş *(Mrb. 74/24). [bir]*

62. İşidürseñ eger kelām-ı müfīd

Cümlenüñ başı **bir** 'ināyet imiş *(Mrb. 74/28). [bir]*

63. Ma'rifet mektebinden oḳı sebaḳ

Cümlenüñ başı **bir** 'ināyet imiş *(Mrb. 74/32). [bir]*

64. Diñle iz'ān idin bu ma'nāyı

Cümlenüñ başı **bir** 'ināyet imiş *(Mrb. 74/36). [bir]*

65. Nemüz ola Ḫudāyā saña lāyıḳ

Hemān **bir** luṭfıla iḥsāna geldük *(G. 5/12). [bir]*

66. Mevcūd O'dur vücūdı ola anuñ ḥaḳīḳī

Yoḫsa vücūd-ı zā'il **bir** vehm-i bāṭıl ancaḳ *(G. 16/4). [bir]*

67. Gösterüb keşretde vaḥdet sırrını

Bir ‘aceb terkīb idübdür çārdan *(G. 21/12). [bir]*

68. Böyle **bir** nūr itdi neslinden ẓuhūr
    Ṭañ mı İsmā‘īl iderse cān fidā *(G. 22/11). [bir]*
69. İy hevā-yı nefse düşmiş ġaflet ehli derd-mend
    Ṭut elin **bir** kāmilüñ bulmaḳ dilerseñ dest-res *(G. 27/8). [bir]*
70. Fenā-ender-fenā buldı vücūdum mülki ser-tā-ser
    Görinür **bir** beden ḳaldı hemān ancaḳ ḥışārumdan *(G. 13/6). [bir]*
71. Derd ile giryān olayın **bir** zamān
    ‘Aşḳ ile sūzān olayın bir zamān *(G. 17/1). [bir]*
72. Derd ile giryān olayın bir zamān
    ‘Aşḳ ile sūzān olayın **bir** zamān *(G. 17/2). [bir]*
73. Rūz u şeb feryād idüb gül şevḳına
    Bülbül-i nālān olayın **bir** zamān *(G. 17/4). [bir]*
74. İrişem şāyed ki baḥr-i Ḳulzüm’e
    Ḳaṭre-i nīsān olayın **bir** zamān *(G. 17/6). [bir]*
75. Bülbülüñ ḥālin bilenler gūş iderler nālesin
    Bir gül-i bī-ḫār içündür bunca hūy ü hāy-ı ‘aşḳ *(G. 28/10). [bir]*
76. Āfitābum **bir** hilāl-ebrū ḳuluñdur māh-ı nev
    Āsumān şeh-nişīnüñdür sipihridür nişān *(G. 40/5). [bir]*
77. Nār-ı ‘aşḳa cān atub pervāne-veş
    Yanayın biryān olayın **bir** zamān *(G. 17/8). [bir]*
78. Gördügüm Leylā ṣanub Mecnūn gibi
    Vālih ü ḫayrān olayın **bir** zamān *(G. 17/10). [bir]*
79. Ḳalmayınca tā vücūdumdan eser
    Ḫāk ile yeksān olayın **bir** zamān *(G. 17/12). [bir]*
80. Vāṣıl olunca ḥaḳīḳat gencine
    Yıḳılub vīran olayın **bir** zamān *(G. 17/14). [bir]*
81. Ḥażret-i Yūsuf’la İsmā‘īl gibi
    Ḳul olub ḳurbān olayın **bir** zamān *(G. 17/16). [bir]*
82. Ẕerreler gibi gehi idüb ẓuhūr
    Geh yene pinhān olayın **bir** zamān *(G. 17/18). [bir]*
83. Şāyed irişem sarāy-ı vaḥdete

Tekyede mihmān olayın **bir** zamān *(G. 17/20). [bir]*

84. Cān ü ten ḳaydından olmaġa ḫalāṣ
    Ṣoyunub ‘uryān olayın **bir** zamān *(G. 17/22). [bir]*
85. **Bir** gül-i bī-ḫār-ı bāḳī ḳıl ṭaleb
    Terk it iy bülbül bu fānī gülşeni *(G. 39/5). [bir]*
86. Saña **bir** ma‘nī diyem iy ehl-i rāy
    Egri yoḫsuldur cihānda ṭoġrı bay *(Mf. 198/1). [bir]*
87. Kāmile ma‘lūm olur bir cüz’ ile aḥvāl-i kül
    Bir gülistāndan nişān içün yiter bir dāne gül *(Mf. 115/2). [bir]*
88. ‘Āḳil olan devlet-i dünyāya maġrūr olmasun
    Rüşdi olan **bir** ḳurı sevdāya mesrūr olmasun *(Mf. 140/2). [bir]*

bir: *Tek bir.* (Tulum, 2011, s. 432)

1. Ḳanı Ḥabību’llāh Ṣıddīḳ-i ekber
   Bunda gelen gider **bir** cān eglenmez *(Koş.13/28). [bir]*
2. Devr iderler Ḥaḳḳ’uñ ‘ışḳıyla düpdüz
   Felekler raḳṣ ider **bir** ān eglenmez *(Koş.14/8). [bir]*
3. ‘Ömür beñzer uçar ḳuş sāyesine
   Uçar ḳuş gölgesi **bir** ān eglenmez *(Koş.14/24). [bir]*
4. Olmayıcaḳ senden kerem
   Yol varımazuz **bir** ḳadem *(Koş.18/10). [bir]*
5. İy bu göñlüm şehrini biñ luṭfıla ābād iden
   On sekiz biñ ‘ālemi **bir** emrile īcād iden *(G. 8/2). [bir]*
6. Bulagör bir yār-ı bāḳī
   Kim **bir** nefes ayrılmasun *(Koş.25/20). [bir]*
7. ‘Ārifüñ **bir** cenneti var ‘ālem-i dünyāda kim
   Āḫiret cennātına aṣlā taḥassür eylemez *(Mf. 21/1). [bir]*
8. **Bir** mekānda itmedi göñlüm ḳarār
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/11). [bir]*
9. Baḥr-ı ‘irfānda yedi deryā degül **bir** ḳaṭrece
   Ḳande ḳaldı iy Hüdāī’ Nīl ü Ceyḥūn u Ares *(G. 27/9). [bir]*

10. Ṭīnet-i Ādemde ḳonmasa ezel sevdā-yı ‘aşḳ
    Cenneti **bir** dāneye ṣatmazdı ol dānā-yı ‘aşḳ *(G. 28/2). [bir]*
11. Kim ki **bir** pend-i leẕīẕ isteye bu kemterden
    Veca‘-ı baṭna ‘asel enfa‘ imiş sükkerden *(Mf. 127/1). [bir]*
12. Kāmile ma‘lūm olur **bir** cüz’ ile aḥvāl-i kül
    Bir gülistāndan nişān içün yiter bir dāne gül *(Mf. 115/1). [bir]*
13. Kāmile ma‘lūm olur bir cüz’ ile aḥvāl-i kül
    Bir gülistāndan nişān içün yiter **bir** dāne gül *(Mf. 115/2). [bir]*
14. Fenā dünyāya baḳdum mā-sivā’llāhı fenā gördüm
    Ḫudā’dan ġayrı **bir** bāḳī görinür yoḳ beḳā gördüm *(Mf. 121/2). [bir]*
15. Mücrim ü ‘āṣī ḳuluñdan **bir** günāh eksük degül
    Ol anuñçün yā ilāhī bir gün āh eksük degül *(Mf. 191/1). [bir]*
16. Mücrim ü ‘āṣī ḳuluñdan bir günāh eksük degül
    Ol anuñçün yā ilāhī **bir** gün āh eksük degül *(Mf. 191/2). [bir]*
17. Bu Hüdāī’de ṣabra ṭāḳat yoḳ
    Ṭapuña lāyıḳ **bir** ‘ibādet yoḳ *(Koş.16/18). [bir]*
18. **Bir** pādişāha ḳul ol kim
    Mülki zā’il olmaz ola *(Koş.8/1). [bir]*
19. **Bir** gülşene bülbül ol kim
    Hīç ṣararub ṣolmaz ola *(Koş.8/3). [bir]*
20. **Bir** mülke olagör mālik
    Kimse elden almaz ola *(Koş.8/11). [bir]*
21. **Bir** çeşmeden içmek gerek
    İçenler ayılmaz ola *(Koş.8/31). [bir]*
22. Bāb-ı Ḥaḳ’dan özge **bir** ḳapu bilmez
    Ḥaḳḳ’uñ dīvānına ṭurub gelenler *(Koş.39/15). [bir]*
23. Nefsümüzle biz **bir** iş idemezüz
    Senden yaña bir adum adamazuz *(Koş.19/13). [bir]*
24. Nefsümüzle biz bir iş idemezüz
    Senden yaña **bir** adum adamazuz *(Koş.19/14). [bir]*
25. Olmayıcaḳ senden kerem
    Yol varımazuz **bir** ḳadem *(Koş.18/10). [bir]*

26. Kimi sulṭāndur kimi ḳul
    Āḫir **bir** yire çıḳar yol *(Koş.30/14). [bir]*
27. Esīr-i nefs olub bī-çāre insān
    Anuñçün olmaz ol **bir** hāle rāżī *(Kt. 20/4). [bir]*
28. İsteriseñ ṭoġru yol
    Bir Efendi'ye ḳul ol *(Koş.35/22). [bir]*
29. Nedür **bir** dāneden bunca senābil
    Bu sırrı bilmez illā ehl-i 'irfān *(Kt. 10/1). [bir]*
30. **Bir** ẕerrece gelmez cihān
    Vāsi'-dürür ṣaḥrā-yı 'aşḳ *(Mrb. 34/31). [bir]*
31. **Bir** ḳapunuñ ḳulları bir erüñ oġulları
    Birbirine şer ṣanub buġż u ʿadāvet neden *(G. 38/5). [bir]*
32. Bir ḳapunuñ ḳulları **bir** erüñ oġulları
    Birbirine şer ṣanub buġż u ʿadāvet neden *(G. 38/5). [bir]*
33. Cem'ile farḳı farḳ eyle kāmil olagör Hüdāī
    Ancaḳ **birine** baḳarsañ başa çoḳ endīşe gelür *(G. 7/10). [birine,-i,-n,-e]*
34. **Bir** akça ziyān itseñ başlarsın vā-veylāya
    Yarım pūlca kayırmazsın giderse dīnüñ yaġmaya *(Mf. 35/1). [bir]*

bir: *Herhangi bir.* (Tulum, 2011, s. 432)

1. Gele **bir** nesne ki min ġayr-ı ṭaleb
   Anı Ḥaḳ'dan bilür aṣḥāb-ı edeb *(Mf. 29/1). [bir]*
2. 'İnāyet olsa Ḥaḳ'dan **bir** ḳulına
   O ḳul sālik olur Mevlā yolına *(Mf. 31/1). [bir]*
3. İsteyicek **bir** faḳīri ol Ġanī
   Eyler esrār-ı ma'ārif maḫzeni *(Mrb. 38/13). [bir]*
4. İderse **bir** kişi maẓlūma nuṣret
   Maḳām olur aña gülzār-ı cennet *(Mf. 53/1). [bir]*
5. Ḥaḳ yolında çalışursa **bir** kişi
   Anı żayi' eylemez Ḳādir Ḫudā *(G. 36/3). [bir]*
6. Eger **bir** kimse ṣıdḳıla derūndan itse istiġfār

Umaruz maġfiret ide aña ol Ḥażret-i Ġaffār *(Mf. 63/1). [bir]*

7. Ḥaḳ ‘ināyet idicek her müşkili āsān ider
   Bir ḳulından rāżī olsa aña çoḳ iḥsān ider *(Mf. 65/2). [bir]*
8. Ḥażret-i Mevlā hidāyet itmeyince **bir** ḳula
   Çāre yoḳdur ol kim inṣafā gele ḥāṣıl ola *(Mf. 151/1). [bir]*
9. **Bir** kişi deryāya baḳsa rūz u şeb
   ‘Aḳlınuñ noḳṣānına olur sebeb *(Mf. 51/1). [bir]*
10. Ṣafā-yı bāl ile Ḥaḳḳ’a teveccüh itse **bir** kişi
    Murādına olur vāṣıl tamām olur anuñ işi *(Mf. 163/1). [bir]*
11. **Bir** ḳula olıcaḳ Ḥaḳ’dan ‘ināyet
    Maḳṣūda tiz irer iḥsān eglenmez *(Koş.14/27). [bir]*
12. **Bir** ‘āşıḳ irişse saña
    Ol ‘ıyd-ı ekberdür aña *(Koş.18/21). [bir]*
13. Ger virilse **bir** kişiye ‘ömr-i Nūḥ
    Ḥāṣıl olsa aña envā‘-ı fütūḥ *(M. 6/1). [bir]*
14. Ṭolanur her şeb çerāġ-ı encüm ile kevkebi
    Bir ṭarīḳ ile saña yol bulmak ister keh-keşān *(G. 40/8). [bir]*

bir: *Bir de.*

1. Gelmenüñ **bir** gitmesi var iy hümām
   Gitdi gelmek ḳaldı gitmek ve’s-selām *(Mf. 122/1). [bir]*

bir: *Ayrı, başka, farklı.* (Dilçin, 2009, s. 46)

1. Her biri **bir** sevdāda
   Baña Allah’um gerek *(Koş.12/7). [bir]*
2. Her ḳuluñ **bir** derdi var
   Baña Allah’um gerek *(Koş.12/23). [bir]*
3. Yā niçün her biri **bir** yola gitdi
   Ḫudā birdür bu çoḳ yollar nedendür *(Mrb. 26/31). [bir]*
4. **Bir** efendi yoḳ daḫı iy Mevlā
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/23). [bir]*

5. Şükrüñ de **bir** ni‘metdürür
   Mevlā nice şükr idelüm *(Mrb. 85/19). [bir]*

bir: *Hiçbir.*

1. Sensiz **bir** kişinüñ işi bitmedi
   Kimse buyruġuñsuz gelüb gitmedi *(Koş.15/13). [bir]*

bir: *Öyle bir, öylesine.*

1. **Bir** iş it kim ṣoñra utanmayasın
   Ne işlerseñ varub görseñ gerekdür *(Koş.45/7). [bir]*

bir: *Tek, eşsiz, benzersiz, mutlak.*

1. Yā niçün her biri bir yola gitdi
   Ḫudā **birdür** bu çoḳ yollar nedendür *(Mrb. 26/32). [birdür, -dür]*
2. Müsemmā **bir** nedendür bunca esmā’
   Ẓuhūrāt ü temessüller nedendür *(Mrb. 88/7). [bir]*
3. Nedür kesret **bir** iken mebde-i küll
   Efendi bir bu çoḳ ḳullar nedendür *(Mrb. 88/11). [bir]*
4. Nedür kesret bir iken mebde-i küll
   Efendi **bir** bu çoḳ ḳullar nedendür *(Mrb. 88/12). [bir]*

bir: *Yalnızca, sadece.*

1. **Bir** ‘ālem-i ıṭlāḳa baḳ
   Gitsün iżāfāt u ḳuyūd *(Mrb. 35/11). [bir]*
2. Cihān **bir** köhne cādūdur
   Şu kim aldanmaz uṣludur *(Mrb. 46/25). [bir]*
3. Devlet-i dünyā-yı dūn **bir** ḳurı sevdā iken
   Fānīye maġrūr olub zīnet ü şöhret neden *(G. 38/9). [bir]*

bir: *Bir, tek.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Aḥvel olub **bire** iki baḳmaġıl
   Kendüñi şirk āteşine yaḳmaġıl *(Mrb. 15/5). [bire, -e]*

bir: *Az, azıcık, zerre.*

1. Nefse ‘aẕāb ise yiter
   Bir luṭf ile işüm biter *(Mrb. 44/10). [bir]*

bir: *Ortak, aynı, müşterek.*

1. Ḳamunuñ maṭlabı **birdür**
   Yā niçün ba‘żı kāfirdür *(Mrb. 24/25). [birdür, -dür]*

bir adım yir: *Çok kısa mesafe.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. ‘Avn-i Rabbānī refīḳ olmayıcaḳ
   Bir adım yir varamaz ṭālib-i Ḥaḳ *(Mrb. 19/6). [bir adım yir]*

bir avuc: *Birazcık, azıcık, bir tutam.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Bir avuc** ḫāki eyledüñ insān
   Ḳudretüñle ẓuhūra geldi cihān *(Mrb. 77/17). [bir avuc]*
2. **Bir avuç** ḫākden insān idersin
   Yene hem maẓhar-ı ‘irfān idersin *(Mrb. 92/5). [bir avuç]*
3. **Bir avuc** ḫāki insān eyleyen sen
   Aña yolları āsān eyleyen sen *(Mrb. 113/13). [bir avuc]*
4. **Bir avuç** ḫāk iken insān eyledi
   Ehl-i tevḥīd ehl-i īmān eyledi *(Koş.50/5). [bir avuç ḫāk]*

bir avuc ḫāk: *Bir avuç toprak.* ||| *İnsan.*

1. Anı tekmīl iden ancaḳ yene senden ʿināyetdür

Ḫudāyā **bir avuc ḫāküñ** saña lāyıḳ nesi ola *(G. 1/5). [bir avuc ḫāküñ, -üñ]*

bir babadan bir anadan ol-: *İnsan soyunun Hz. Adem ve Hz. Havva'ya dayanması.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Cümle insān **bir babadan bir anadan oldılar**
   Pes yene birbirine ḥıḳd u ḥased itmek neden *(Mf. 130/1). [bir babadan bir anadan ol, -dı, -lar]*

bir bāk-: *"Nasihate kulak ver!".*

1. Bu fenā bağında **bir bāḳ** sa‘ādet isteyen
   Enbiyā vü evliyā isrine ḳılsun iḳtidā *(G. 35/5). [bir bāḳ]*

bir bulan: *Birleyen. ||| [tas.] Hakk'ın sıfat, isim ve fiillerini birleyip tevhidi gerçekleştiren ârif, insan-ı kâmil.*

1. Bulan bir dürr-i pāk-i bī-naẓīri
   Ġanīden farḳ ider lā-büd faḳīri *(Mrb. 37/13). [bir bulan]*

bir dahı:

bir daḫı: *Bir daha, artık.*

1. **Bir daḫı** fānīye naẓar eylemez
   Ḥaḳḳ’uñ dīdārını görüb gelenler *(Koş.39/3). [bir daḫı]*
2. Ölmezden öñ öldi **bir daḫı** ölmez
   Ṣoruyı ḥisābı virüb gelenler *(Koş.39/7). [bir daḫı]*

bir daḫı: *Başka, ayrı.*

1. Żabṭuñdadur ḫalḳ-ı cihān
   Bir daḫı yoḳ püşt ü penāh *(N. 14/4). [bir daḫı]*
2. Fenā buldı sivā-yı Ḥaḳ Hüdāī
   Ḫudā’dan ġayrı yoḳ **bir daḫı** varum *(N. 18/6). [bir daḫı]*

bir dürlü: *Bambaşka, farklı, özgün, müstesna.*

1. **Bir dürlü** cevher bulagör
   Kimsede bulunmaz ola *(Koş.8/7). [bir dürlü, -lü]*

bir eyle-: *Birlemek, tevhit etmek.*

1. Cān ü teni **bir eyleyen**
   İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/15). [bir eyle, -y, -en]*

bir gün:

bir gün: *Günün birinde, vakti geldiğinde.*

1. Nūr-ı Ḥaḳḳ'a baḳa **bir gün** ola ebṣār-ı ḳulūb
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/1). [bir gün]*
2. Nefeḥāt-ı keremi **bir gün** ola ide hubūb
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/3). [bir gün]*
3. Dōst dīdārın yiter bizden gizledi
   Bir gün ola ḫūb cemālin görem mi *(Koş.6/4). [bir gün]*
4. Her bir zāġa ṣalub yürimek neden
   Bir gün ṣahbāzı uçursañ gerekdür *(Koş.45/16). [bir gün]*
5. Derdin viren Ḳādir Ḫudā
   Bir gün vire dermānumuz *(Mrb. 1/20). [bir gün]*
6. **Bir gün** Ḥaḳ'dan iḥsān ola
   Müşküllerüñ āsān ola *(Koş.28/21). [bir gün]*

bir gün: *Günün birinde, vakti geldiğinde.* ‖ *Öldüğün zaman.*

1. Begenmeyen kişi bunda 'abāyı
   Bir gün olur bu ḫalḳuñ ḫāk-pāyı *(Koş.40/6). [bir gün]*
2. Ḫōş **bir gün** uyanursın
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş.34/23). [bir gün]*
3. **Bir gün** olur kim ṭuyarsın

Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş.57/3). [bir gün]*

4. Olsañ eger şāh-ı cihān
   Bir gün ḳoyub gitseñ gerek *(Mrb. 62/4). [bir gün]*
5. **Bir gün** sefer düşer berzaḫ eline
   Otaġı ḳalḳıcaḳ sulṭān eglenmez *(Koş.13/19). [bir gün]*
6. Ṣaḳın emānete itme ḫıyānet
   Bir gün ıssına ṭapşursañ gerekdür *(Koş.45/2). [bir gün]*
7. Olmaz hevāda uçarsın
   Bir gün ḳonaḳdan göçersin *(Koş.38/14). [bir gün]*
8. **Bir gün** eser bād-ı ecel
   Ten bāġına virür ḫalel *(Mrb. 40/9). [bir gün]*
   9. Bir gün begüm gitseñ gerek
   Dünyāyı terk itseñ gerek *(Mrb. 48/13). [bir gün]*

bir iki gün: *Kulun dünyada bulunduğu az vakit.*

1. Ṭā'ūs-ı ḳuds idüm uçdum yuvadan
   Yād oldum **bir iki gün** āşınādan *(Koş.47/6). [bir iki gün]*

bir ḳabża: *Bir avuç.*

1. Hüdāī' ṣūretā **bir ḳabża** ḫākem
   Līk ma'nā yüzinde dürr-i pākem *(Koş.47/17). [bir ḳabża]*

bir ḳapuya ḳul ol-: *[tas.] Tasavvuf yoluna azmedip bir mürşide bağlanmak / mürit olmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Olagör bir ḳapuya ḳul
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/19). [bir ḳapuya ḳul ol, -agör]*

bir ḳatre: *Bir damla.* ||| *Çok küçük, çok az.*

1. Muḥabbet baḥrından **bir ḳatre** ṭatmış

Mevc urur çalḳanur ‘ummān eglenmez *(Koş.14/3). [bir ḳatre]*

bir kez: *Tek bir sefer.*

1. Luṭf eyleyüb **bir kez** naẓar
   Eylerse ger sulṭānumuz *(Mrb. 1/1). [bir kez]*
2. Yene göñlüm dōst illerin özledi
   O illere **bir kez** daḫi varam mı *(Koş.6/2). [bir kez]*
3. **Bir kez** itmekle tecellī
   Buldı ‘ālemler tesellī *(Koş.43/9). [bir kez]*

bir ol-:

bir ol-: *Denk olmak, eşit olmak, aynı olmak.*

1. **Bir oldı** giceñ gündüzüñ
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş.28/3). [bir ol, -dı]*
2. Ḳande ‘aḳl-ı ḳāṣıruñ ḳande ḫayāl-i vaṣl-ı dōst
   Hīç-i ‘Anḳā’yı şikār itmek ola mı bir meges *(G. 27/4). [bir ol, -a]*

bir ol-: *Tek vücut olmak, birleşmek.*

1. **Bir oldı** mı cān ile ten
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/35). [bir ol, -dı]*

biraz: *Az da olsa.*

1. Nār-ı fürḳatde **biraz** oldum ḥarīḳ
   Baḥr-i ḥayretde biraz oldum ġarīḳ *(Mrb. 63/13). [biraz]*
2. Nār-ı fürḳatde biraz oldum ḥarīḳ
   Baḥr-i ḥayretde **biraz** oldum ġarīḳ *(Mrb. 63/14). [biraz]*

birbiri: *Biri öteki, yek diğer.*

1. Bir ḳapunuñ ḳulları bir erüñ oġulları

Birbirine şer ṣanub buġż u ʿadāvet neden *(G. 38/6). [birbirine, -n, -e]*

2. Cümle insān bir babadan bir anadan oldılar
   Pes yene **birbirine** ḥıḳd u ḥased itmek neden *(Mf. 130/2). [birbirine,-n,-e]*

birer: *Başlı başına,bir.*

1. **Birer** eksüklü ḳuldur
   İhsānuñ ile ṭoldur *(Koş.36/5). [birer]*

biri iki şan-: *[tas.] Hakk'ı bir görmeyip şirke düşmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Biri iki şananlar** aḥveldür vü hem a‘mā
   Tevḥīdi bilmeyenler ġāyet de cāhil ancaḳ *(G. 16/5). [biri iki şan, -an, -lar-i]*

birlig: *[tas.] Vahdet, tevhit.*
(KL., http://lugatim.com/s/birlik, 18.03.2021)

1. Yār elin ṭutdı
   Birlige yetdi *(Koş.17/10). [birlige, -e]*

biryān: *Kebap.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. Nār-ı ‘aşḳa cān atub pervāne-veş
   Yanayın **biryān** olayın bir zamān *(G. 17/8). [biryān]*

bī-sebeb: *Sebepsiz, vesilesiz.*

1. Feyż-i Ḥaḳ’da buḫl yoḳ herkes velī ṭālib degül
   Bī-sebeb ıṣlāḥ-ı ‘ālem Bārī’ye vācib degül *(Mf. 112/2). [bī-sebeb]*

bī-şebīh: *Benzersiz.* ||| *[tas.] Benzeri olmayan Allah.*

1. Ey **bī̲-şebīh** ü bī-mi̲ṣāl
   Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/3). [bī-şebīh]*

bī-şebīh ü bī-naẕīr: *Eşsiz ve benzersiz.* ǁ *[tas.] Eşi ve benzeri olmayan Allah.*

1. İy **bī-şebīh ü bī-naẕīr**
   İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/3). [bī-şebīh ü bī-naẕīr]*

bī-şumār: *Sayısız.* (Doğan, 2013, s. 1608)

1. Sen iy Ġanī perverdigār
   İtdüñ keremler **bī-şumār** *(Mrb. 99/10). [bī-şumār]*

bit-:

bit-: *Sonuçlanmak, nihayetlenmek tamam olmak, çözülmek.* (Doğan, 2013, s. 208)

1. Ḥaḳ ḳapusında **biter** cümle murād
   ‘Āḳiliseñ muḥkem eyle i‘tiḳād *(Mf. 59/1). [biter, -er]*
2. Sensiz bir kişinüñ işi **bitmedi**
   Kimse buyruġuñsuz gelüb gitmedi *(Koş.15/13). [bitmedi, -(me), -di]*
3. Begüm māl ile iş **bitmez**
   Ḳazanduġuñ neñe yetmez *(Mrb. 46/21). [bitmez, -mez]*
4. İste naḳḳāşı naḳşa aldanma
   Ḳurı ṣūretle iş **biter** ṣanma *(Mrb. 74/22). [biter, -er]*
5. Ẕāt-ı bī-çūne irmeyince kişi
   Ḥāṣıl olmaz murādı **bitmez** işi *(G. 39/8). [bitmez, -mez]*
6. Nefse ‘aẕāb ise yiter
   Bir luṭf ile işüm **biter** *(Mrb. 44/10). [biter, -er]*

bit-: *Topraktan çıkıp açmak.* ǁ *Zuhûr etmek, görülmek, âşikâr olmak.* (Doğan, 2013, s. 208)

1. Ger dilerseñ sende **bite** verd-i pāk
   Meskenetle kendüñi ḫāk eyle ḫāk *(Mf. 39/1). [bite, -e]*

bit-: *Topraktan çıkıp açmak.* ǁ *Ortaya çıkmak, belirmek.* (Doğan, 2013, s. 208)

1. Bülbül olub ötmek gerek
   Güller gibi **bitmek** gerek *(Koş.8/26). [bitmek, -mek]*
2. Her laḥẓa tāze gül **bite**
   Hīç ṣolmaya būstānumuz *(Mrb. 1/15). [bite, -e]*

bit-: *Topraktan çıkıp açmak.* (Doğan, 2013, s. 208)

1. Semārı ḳande buldı bāġ u būstān
   Gülistānda **biten** güller nedendür *(Mrb. 26/12). [biten, -en]*

bit-: *Ortaya çıkmak, görülmek, âşikâr olmak, belirmek.*

1. Şirki süregör gitsün
   Sırruñda ṣafā **bitsin** *(Mrb. 9/10). [bitsin, -sin]*
2. Ḫudāyā ne ṣudūr ide ‘ademden
   Ṣafā mı **bite** toḫm-ı derd ü ġamdan *(Mrb. 47/10). [bite, -e]*

bit-: *Sona ermek, nihayet bulmak, hitam bulmak.* (Doğan, 2013, s. 208)

1. Anuñçün ḫātem olduñ enbiyāya
   Senüñle **bitdi** bünyān-ı nübüvvet *(G. 23/12). [bitdi, -di]*

biter-/ bitür-: *Tamamlamak, eksiksiz hâle getirmek.*

1. Maḥż-ı faẓlıla esirgerse Hüdāī’ye yiter
   Naẓar-ı luṭfı ile kārı oñar işi **biter** *(Mrb. 16/18). [biter]*
2. Buyruġı yirine yetür
   İhmāli ḳo işüñ **bitür** *(Koş.33/10). [bitür]*

bitür-: bkz. biter-/ bitür-.

bī-vefā: *Vefâsı olmayan.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. Yüri hey **bī-vefā** yüri
   Sensin ḫōd bir köhne ḳarı *(Koş.26/5). [bī-vefā]*

biz:

biz: *"Biz" şahıs zamiri. (Kullar, insanlar).*

1. Ṭut elümüz ḳaldur **bizi**
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş.18/7). [bizi, -i]*
2. Olsun aña nice biñ ḥamd ü s̱enā
   Kim **bize** dā'im işi luṭf u 'aṭā' *(Mf. 48/2). [bize, -e]*
3. Faẕl ile iḥsānuñ ile sen **bize** her rūz ü şeb
   Luṭf-ı bī-pāyānuña ḳul ṭoymaḳ olur mı sebeb *(Mf. 50/1). [bize, -e]*
4. Faẕluñ ile çün **bize** virdüñ ḥayāt
   Senden olur yene ḥüsn-i iltifāt *(Mf. 55/1). [bize, -e]*
5. Ṣanma sen **bizi** Süleymān ü Selīm'üñ ḳulıyuz
   Ḫāliḳ-i 'ālem olan Rabb-i Kerīm'üñ kulıyuz *(Mf. 96/1). [bizi, -i]*
6. Mā-sivādan ceẕb idüb ol maṭlab-ı a'lā bizi
   Çoḳ belā'dan ṣaḳlamışdur Ḥażret-i Mevlā **bizi** *(Mf. 171/2). [bizi, -i]*
7. Ḫudāyā ḳıl **bize** faẕluñla raḥmet
   Bulavuz tā ki cennet içre cennet *(Koş.52/9). [bize, -e]*
8. **Bize** Ḥaḳ'dan 'aṭā olan
   Muḥammed Muṣṭafā geldi *(Mrb. 126/7). [bize, -e]*
9. Eyleyüb **bize** hidāyet
   İḥsānını bol eyledi *(Koş.37/7). [bize, -e]*
10. Nefse **bizi** ışmarlama
    Çegnetme derd ile ġama *(Mhm. 1/11). [bizi, -i]*
11. **Bize** faẕlı ile iden 'ināyet
    Efendüm sevdügüm sulṭānum Allāh *(Kt. 11/1). [bize, -e]*
12. Geydürüb ḫalḳa vücūduñ ḫil'atin
    Bize gösterdüñ kemāl-i ḳudretin *(Mrb. 127/6). [bize, -e]*
13. **Bizi** insān idüben eyledi ehl-i İslām
    Ḫāliḳ'uñ ni'metine ḥamd ü s̱enā eyleyelüm *(Mrb. 101/1). [bizi, -i]*
14. Luṭf u iḥsānuña ġāyet mi var iy Ḥayy ü Ḳadīm
    Yene raḥmetle naẓar it **bize** iy Rabb-ı Kerīm *(Mrb. 101/10).[bize,-e]*

15. Nefs ü şeyṭāna zebūn itme **bizi**

    Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/1). [bizi, -i]*

16. Ṭālib-i fānīye dūn itme **bizi**

    Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/3). [bizi, -i]*

17. **Bizüm** aḥvālümüz iy Ḥayy u Ḳayyūm

    Cenāb-ı pāküñe heb cümle ma‘lūm *(Mrb. 57/13). [bizüm, -üm]*

18. Cān ü dilden Ḫālıḳ’ı ẕikr idelüm

    Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ **bizi** *(Mrb. 83/2). [bizi, -i]*

19. Luṭf-ı bī-pāyānına şükr idelüm

    Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ **bizi** *(Mrb. 83/4). [bizi, -i]*

20. Faẕl u iḥsānını itmām eyledi

    Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ **bizi** *(Mrb. 83/8). [bizi, -i]*

21. Umaruz envā‘-ı feṭḥ ü nuṣreti

    Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ **bizi** *(Mrb. 83/12). [bizi, -i]*

22. Eyledi nūr-ı ḥaḳīḳat maẓharı

    Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ **bizi** *(Mrb. 83/16). [bizi, -i]*

23. İy Hüdāī’ olagör ‘abd-i şekūr

    Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ **bizi** *(Mrb. 83/20). [bizi, -i]*

24. Bizi faẕlıyla insān eylemişdür

    Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm’üñ *(Mrb. 106/1). [bizi, -i]*

25. Getürdi **bizi** faẕlıyla vücūda

    Daḫi hem maẓhar itdi luṭf u cūda *(Mrb. 106/21). [bizi, -i]*

26. **Bizi** faẕluñla çünki itdüñ īcād

    Yene eyle na‘īm u vaṣla irşād *(Mrb. 116/13). [bizi, -i]*

27. Ḥaḳ **bizi** faẕlıyla īcād eyledi

    Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/1). [bizi, -i]*

28. Odur iden **bizi** iḥyā

    Aña çok şükr-i bī-pāyān *(Mrb. 124/11). [bizi, -i]*

29. **Bize** bizden olan yaḳīn ü ḳarīb

    Ḳoma firḳat ilinde bizi ġarīb *(Mrb. 20/1). [bize, -e]*

30. **Bize** bizden olan yaḳīn ü ḳarīb

    Ḳoma firḳat ilinde **bizi** ġarīb *(Mrb. 20/2). [bizi, -i]*

31. Dest-gīr olmaz iseñ iy Raḥmān
    Azdurur **bizi** nefs ile şeyṭān *(Mrb. 20/10). [bizi, -i]*
32. Sen esirge Efendi **bizi** hemān
    Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/11). [bizi, -i]*
33. Māsivā ḳaydından it **bizi** ḫalāṣ
    Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh'um meded *(Mrb. 42/1). [bizi, -i]*
34. Ḳoma **bizi** ayaḳlarda
    Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 61/3). [bizi, -i]*
35. **Bize** ḳalursa iş ma'lūm
    'İnāyet eyle yā Ḳayyūm *(Mrb. 61/7). [bize, -e]*
36. Yoḳdan **bizi** var eyledüñ
    Her derde tīmār eyledüñ *(Mrb. 84/5). [bizi, -i]*
37. **Bizi** insān iden sensin
    Şükür yā Rabbī yā Rabbī *(Mrb. 22/1). [bizi, -i]*
38. Cihānı eyleyüb peydā
    Bize ḳılduñ vücūd i'ṭā *(Mrb. 22/6). [bize, -e]*
39. Keremüñden **bizi** idüb īcād
    Maḥż-ı faẕluñla virdüñ isti'dād *(Mrb. 77/9). [bizi, -i]*
40. Ezelden 'ışḳıla **biz** yanageldük
    Ḥaḳīḳat şem'ine pervāne geldük *(G. 5/1). [biz]*
41. Açub luṭf u 'ināyet ḳapusunı
    Bizi iḥsānına mu'tād iden dōst *(G. 33/8). [bizi, -i]*
42. Meded cānum firāḳ odına yandı
    Ḫaṭā **bizden** 'aṭā senden Efendi *(G. 39/12). [bizden, -den]*
43. **Bize** bizden ḫōd erḥamdür
    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş.38/23). [bize, -e]*
44. Bize **bizden** ḫōd erḥamdür
    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş.38/23). [bizden, -den]*

biz: *"Biz" şahıs zamiri. (Âşıklar).*

1. Faẕluñ ile çün **bize** virdüñ ḥayāt

Senden olur yine ḥüsn-i iltifāt *(Mf. 55/1). [bize, -e]*

2. İrüb luṭf u kerem dārü'ş-şifā-i faż̧l ü raḥmetden
   Ḫalāṣ eyle **bizi** yā Rab meded bu derd ü miḥnetden *(Mf. 142/2) [bizi,-i]*
3. Mā-sivādan ceẕb idüb ol maṭlab-ı a'lā **bizi**
   Çoḳ belā'dan ṣaḳlamışdur Ḥażret-i Mevlā bizi *(Mf. 171/1). [bizi, -i]*
4. Derdlülerüñ dermānıdur
   Ḥaḳḳ'uñ **bize** iḥsānıdur *(Koş.2/22). [bize, -e]*
5. Tevfīḳ eyle **bizi** vuṣlat yolına
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş.5/1). [bizi, -i]*
6. Yardum eyle **bize** işbu yollarda
   Tā ki ḳalmayavuz yüce bellerde *(Koş.5/5). [bize, -e]*
7. Dōst dīdārın yiter **bizden** gizledi
   Bir gün ola ḫūb cemālin görem mi *(Koş.6/3). [bizden, -den]*
8. Da'vet eyle **bizi** luṭf it ḳapuña
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş.19/1). [bizi, -i]*
9. Neye iltür bilmezem bu ḥāl **bizi**
   Kendü kendümüze ḳoma al bizi *(Koş.19/5). [bizi, -i]*
10. Neye iltür bilmezem bu ḥāl bizi
    Kendü kendümüze ḳoma al **bizi** *(Koş.19/6). [bizi, -i]*
11. 'Işḳuñ şevḳuñ deryāsına ṣal **bizi**
    Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş.19/7). [bizi, -i]*
12. Nefsümüzle **biz** bir iş idemezüz
    Senden yaña bir adum adamazuz *(Koş.19/13). [biz]*
13. 'Işḳuñ ile ṭoldur **bizi**
    Çoḳ aġladuḳ güldür bizi *(Koş.18/5). [bizi, -i]*
14. 'Işḳuñ ile ṭoldur bizi
    Çoḳ aġladuḳ güldür **bizi** *(Koş.18/6). [bizi, -i]*
15. Ṭut elümüz ḳaldur **bizi**
    Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş.18/7). [bizi, -i]*
16. Feṭḥ it **bize** mu'ammāyı
    Tā bulavuz müsemmāyı *(Koş.18/25). [bize, -e]*
17. Ger **bizde** yoġise saña liyāḳat

Fażluñla iy Mevlā eyle ‘ināyet *(Koş.21/9). [bizde, -de]*

18. **Biz** daḫı derd ü ḥasretden

Aġlayalum senüñ ile *(Koş.27/7). [biz]*

19. Vaṣluña vir ḳābiliyyet

Çoḳ aġladuḳ **bizi** güldür *(Koş.32/8). [bizi, -i]*

20. **Bize** de vaṣluñ iḥsān eyle Mevlā

Murādın ṭālibüñ eylerseñ i‘ṭā *(N. 3/4). [bize, -e]*

21. ‘Işḳuñ ile ṭoldur **bizi**

Çoḳ aġladuḳ güldür bizi *(Koş.18/6). [bizi, -i]*

22. ‘Işḳuñ ile ṭoldur **bizi**

Çoḳ aġladuḳ güldür bizi *(Koş.18/5). [bizi, -i]*

23. Ẕevḳ-ı a‘lāya irüşdürdüñ **bizi**

Saña çoḳ ḥamd ü şükürler iy Kerīm *(Kt. 8/3). [bizi, -i]*

24. **Bizi** bu uzaḳ yolda

Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/11). [bizi, -i]*

25. Ḫudāyā **biz** bu ẕātı ḳande bulduḳ

Yā ef‘āl ü ṣıfātı ḳande bulduḳ *(Mrb. 57/9). [biz]*

26. Luṭf ile göster **bize** yā Rab cemāl

Tā olavuz lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl *(Mrb. 95/25). [bize, -e]*

27. Virdüñ **bize** yā Rab vücūd

Hem lem‘a-i nūr-ı şühūd *(Mrb. 102/5). [bize, -e]*

28. **Biz**i fażlıyla irgürdi ḥayāta

Delālet itdi ef‘āl ü ṣıfāta *(Mrb. 106/13). [bizi, -i]*

29. İrgür **bizi** maṭlūba

Luṭf eyle Kerīm Allāh *(Mrb. 118/1). [bizi, -i]*

30. **Bizi** varlıḳ ḥicābından ḫalāṣ it

Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/1). [bizi, -i]*

31. Cemī‘-i ṭālibüñ maṭlūbı Allāh

Bizi sen maṭlab-ı a‘lāya irgür *(Mrb. 37/2). [bizi, -i]*

32. Ḳamu ‘āşıḳlaruñ maḥbūbı Allāh

Bizi sen maḳṣad-ı aḳṣāya irgür *(Mrb. 37/4). [bizi, -i]*

33. Viṣālüñle **bizi** ḳıl şād ü ḫandān

Kerem eyle meded Raḥmānum Allāh *(Mrb. 94/3). [bizi, -i]*

34. **Bize** yollaruñı sen eyle āsān

Ki mānī‘ olmaya nefs ile şeyṭān *(Mrb. 94/13). [bize, -e]*

35. **Bize** vuṣlat ḳapusın ac

Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/1). [bize, -e]*

36. Cemālüñden niḳābı al

Bizi vuṣlat eline ṣal *(Mrb. 112/14). [bizi, -i]*

37. **Bize** ẕevḳ-i viṣālüñ eyle iḥsān

Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/1). [bize, -e]*

38. İḥsānuñı küllī it

Bizi mütesellī it *(Mrb. 23/10). [bizi, -i]*

39. Yā Rabbenā yā Rabbenā

Eyle **bize** i‘ṭā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/2). [bize, -e]*

40. Çeksün **bizi** senden yaña

Bu ‘urve-i vüsḳā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/3). [bizi, -i]*

41. Gördüñse cānān illerin

Bülbül ḫaber virgil **bize** *(Mrb. 70/2). [bize, -e]*

42. Ḳoḳduñsa yārüñ güllerin

Bülbül ḫaber virgil **bize** *(Mrb. 70/4). [bize, -e]*

43. Feryād idersin rūz ü şeb

Bülbül ḫaber virgil **bize** *(Mrb. 70/8). [bize, -e]*

44. Anda ne ḥālet bulduġuñ

Bülbül ḫaber virgil **bize** *(Mrb. 70/12). [bize, -e]*

45. ‘Uşşāḳa olub dest- res

Bülbül ḫaber virgil **bize** *(Mrb. 70/16). [bize, -e]*

46. Vuṣlatda ḳalmazsañ eger

Bülbül ḫaber virgil **bize** *(Mrb. 70/20). [bize, -e]*

47. Vaḥdet şarābından içüb

Bülbül ḫaber virgil **bize** *(Mrb. 70/24). [bize, -e]*

48. Keşf eyleyüb esrāruñı

Bülbül ḫaber virgil **bize** *(Mrb. 70/28). [bize, -e]*

49. Maḳṣūduñı bulduñ ise

Bülbül ḫaber virgil **bize** *(Mrb. 70/32). [bize, -e]*

50. Bir oldı mı cān ile ten
    Bülbül ḫaber virgil **bize** *(Mrb. 70/36). [bize, -e]*
51. Yiter dōst meclisinde keşf-i rāz it
    Ḳudümüñle **bizi** gel ser firāz it *(Mrb. 76/10). [bizi, -i]*
52. Gerekmez ẕevḳını bāġ-ı cinānuñ
    Yolun göster **bize** ol bī-nişānuñ *(Mrb. 76/18). [bize, -e]*
53. Żu‘afā ḳullarını Ḥaḳ gözede
    Ol sa‘ādetden irişe **bize** de *(Mf. 154/2). [bize, -e]*

biz: *"Biz" şahıs zamiri (Müderris olan Aziz Mahmud Hüdâyî).*

1. Faẕluñ ile çün ḫalāṣ itdüñ **bizi** tedrīsden
   Yene ḥıfẓ eyle yā Rabbī nefsümüz telbīsden *(Mf. 183/1). [bizi, -i]*
2. İlāhī çün ḫalāṣ itdüñ müderrislik ḳażasından
   Viṣālüñ luṭf idüb ḳurtar **bizi** varlıḳ ‘aẕābından *(Mf. 25/2). [bizi, -i]*

biz: *"Biz" şahıs zamiri (Müslümanlar, müminler).*

1. Fikrüñüz nedür ḳardaşlar
   Nice olur **bizüm** ḥālümüz *(Koş.29/2). [bizüm, -üm]*
2. Ḥaḳ ṭarīḳinde yoldaşlar
   Nice olur **bizüm** ḥālümüz *(Koş.29/4). [bizüm, -üm]*
3. Ṭā‘at ü ‘uzlet **bizde** yoḳ
   Çille vü ḫalvet bizd**e** yoḳ *(Koş.29/5). [bizde, -de]*
4. Ṭā‘at ü ‘uzlet bizde yoḳ
   Çille vü ḫalvet **bizde** yoḳ *(Koş.29/6). [bizde, -de]*
5. Şevḳ ü muḥabbet **bizde** yoḳ
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş.29/7). [bizde, -de]*
6. Şevḳ ü muḥabbet bizde yoḳ
   Nice olur **bizüm** ḥālümüz *(Koş.29/8). [bizüm, -üm]*
7. Aldı **bizi** hemm-i dünyā
   Unutuldı dār-ı ‘uḳbā *(Koş.29/9). [bizi, -i]*

8. Ger kerem itmezse Mevlā
   Nice olur **bizüm** ḥālümüz *(Koş.29/12). [bizüm, -üm]*
9. Āḫir bunda ḳoyub gider
   Nice olur **bizüm** ḥālümüz *(Koş.29/16). [bizüm, -üm]*
10. Cenneti yoġa ṣatarlar
    Nice olur **bizüm** ḥālümüz *(Koş.29/20). [bizüm, -üm]*
11. Aldadı ḫalḳı bir cādū
    Nice olur **bizüm** ḥālümüz *(Koş.29/24). [bizüm, -üm]*
12. Nefsi hevāsına ṭapar
    Nice olur **bizüm** ḥālümüz *(Koş.29/28). [bizüm, -üm]*
13. Ḳurı germiyyet niçe bir
    Nice olur **bizüm** ḥālümüz *(Koş.29/32). [bizüm, -üm]*
14. Ṣorı ḥesāb ṣorulmaz mı
    Nice olur **bizüm** ḥālümüz *(Koş.29/36). [bizüm, -üm]*
15. Kevs̱er ṣarābın içmedin
    Nice olur **bizüm** ḥālümüz *(Koş.29/40). [bizüm, -üm]*
16. Eger Ḥaḳḳ olmazsa sözüñ
    Nice olur **bizüm** ḥālümüz *(Koş.29/44). [bizüm, -üm]*
17. Ṣol nefes emrüñle fānī cihāndan gidicek
    Sen kerem eyle İlāhī **bize** ol demde meded *(Mrb. 31/2). [bize, -e]*
18. Gülşen-i cennete cān bülbüli rıḥlet idicek
    Sen kerem eyle İlāhī **bize** ol demde meded *(Mrb. 31/4). [bize, -e]*
19. Pāk ü ṭāhir varalum Ḥażret'e bā-ḳalb-i selīm
    Sen kerem eyle İlāhī **bize** ol demde meded *(Mrb. 31/8). [bize, -e]*
20. Şimdiden itdi Hüdāī' ḥālini ṭapuña 'arż
    Sen 'ināyet it Efendi **bize** ol demde meded *(Mrb. 31/12). [bize, -e]*
21. 'Īd-ı aḍḥāya irüşdürdüñ **bizi**
    Saña çoḳ ḥamd ü şükürler iy Kerīm *(Kt. 8/1). [bizi, -i]*

biżā'a: *Sabır, güç, takat.*

1. Gerçi ḫōşdur Efendi ṣabr-ı cemīl

Żu‘afāda velī **biżā’a** ḳalīl *(Mrb. 20/18). [biżā’a]*

Bizi bir dem nefse ışmarlamaġıl: *"Allah'ım göz açıp kapanıncaya kadar; hatta ondan daha kısa bir süre beni nefsime bırakma." meâlli hadise telmih.* (Krş., Aclûnî, 2019, s. 189)

Kalıp ifade*: *Hadis.

1. Buyurur lā-tekilnī Faḫr-i ‘Ālem
   Bizi ışmarlamaġıl nefse bir dem *(Mrb. 11/6). [bizi bir dem nefse ışmarlamaġıl]*

Bizi kendü kendümüze ḳoma: *"Bir an bile nefsimle başbaşa bırakma!" hadisine telmih.*

Kalıp ifade*: *Hadis.

1. Neye iltür bilmezem bu ḥāl bizi
   Kendü kendümüze ḳoma al bizi *(Koş. 19/6). [bizi kendü kendümüze ḳoma, -(ma)]*

bol:

bol: *Geniş.* (Tulum, 2011, s. 448)

1. Senüñ raḥmetüñ **boldur**
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş.36/7). [boldur, -dur]*
2. Luṭf it esirge Efendi
   Raḥmet ü ġufrānuñ **boldur** *(Koş.32/20). [boldur, -dur]*

bol: *Çok, fazla.*

1. Eyleyüb bize hidāyet
   İḥsānını **bol** eyledi *(Koş.37/8). [bol]*

boşal-: *İçinde kimse kalmamak.*

1. Nice kerre **boşaluban**
   Ṭolan dünyā degül misün *(Koş.26/27). [boşaluban, -uban]*

boyun: *Başı omuza bağlayan vücut kısmı.* ||| *İstek, heves, arzu.*

1. Ṭavḳ-ı ṭā‘at bağlayub ‘ifrīt-i nefsüñ **boynuna**
   Āṣaf-ı ‘aḳla ri‘āyet ḳıl Süleymānluḳ budur *(G. 9/3). [boynuna,-u,-n,-a]*

böyle:

böyle: *Buna benzer, bu şekilde.*

1. **Böyle** bir ni‘met-i ‘uẓmā olur mı
   El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş.51/15). [böyle]*
2. **Böyle** bir nūr itdi neslinden ẓuhūr
   Ṭañ mı İsmā‘īl iderse cān fidā *(G. 22/11). [böyle]*

böyle: *Bu denli, bu kadar çok.*

1. ‘Aḳluñı der başına diñle Hüdāī’yi gel
   Ḥaḳ sözi gūş idegör **böyle** sefāhat neden *(G. 38/18). [böyle]*
2. Uyan ġafletden iy ġāfil nedür bu nevm-i ġafletler
   Şu ẓulmānī Sitānbūl’a neden **böyle** muḥabbetler *(Mf. 82/2). [böyle]*

bu:

bu: *"Bu" işaret zamiri (Hak'tan yardım isteme.)*

1. **Budur** sözümüz dem-be-dem
   Rabb’üm meded Mevlā’m meded *(Koş.18/11). [budur, -dur]*

"Bu" işaret zamiri (Atasözü).

- 1. **Bu** meseldür söylenür ḫalḳuñ dilüñde dā’imā
   Diñleme ‘avrat sözini umma ‘avratdan vefā *(Mf. 45/1). [bu]*

"Bu" işaret zamiri (Dünyanın geçiciliği).

1. ‘Āḳil olan añlar **bunı** dünyā misāfirḫānedür
   Bāḳī ṣafā taḥṣīline sa‘y itmeyen dīvānedür *(Mf. 14/1). [bunı, -n, -ı]*

"Bu" işaret zamiri (Dünya).

1. Zīnet-i dünyāya maġrūr olma ġafletden uyan
   Ne eyü ḳalur ne kem **bunda** ḳonan göçer hemān *(Mf. 19/2). [bunda,-n,-da]*
2. Āḫir **bunda** kimse ḳalmaz
   Yüküñ evvelden ıragör *(Koş.7/11). [bunda, -n, -da]*
3. Ṭoġrı yola giden erler
   Ṣırāṭı **bunda** geçerler *(Koş.7/18). [bunda, -n, -da]*
4. İki ḳapulu bir vīrānedür **bu**
   Bunda ḳonan mihmān göçer eglenmez *(Koş.13/3). [bu]*
5. İki ḳapulu bir vīrānedür bu
   Bunda ḳonan mihmān göçer eglenmez *(Koş.13/4). [bunda, -n, -da]*
6. Baḳma **bunuñ** ḳarasına aġına
   Göñül virme būstānına bāġına *(Koş.13/5). [bunuñ, -n, -uñ]*
7. Beñzer hemān oġlan oyuncaġına
   Bunda ‘aḳlı olan insān eglenmez *(Koş.13/8). [bunda, -n, -da]*
8. Ḳanı Ḥabību’llāh Ṣıddīḳ-i ekber
   Bunda gelen gider bir cān eglenmez *(Koş.13/28). [bunda, -n, -da]*
9. Varuñ niṣār eyle Mevlā yolına
   Bunda ne eylerseñ anda bulına *(Koş.13/18). [bunda, -n, -da]*
10. **Bunda** iken bilüñüz
    Ṣoñra irmez elüñüz *(Koş.24/9). [bunda, -n, -da]*
11. Bāḳī degül **bunda** begüm iḳāmet
    Bir ‘āleme daḫi varsañ gerekdür *(Koş.45/3). [bunda, -n, -da]*
12. **Bunda** gelen eger pīr ü cüvāndur
    ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş.40/1). [bunda, -n, -da]*
13. Begenmeyen kişi **bunda** ‘abāyı

Bir gün olur bu ḫalḳuñ ḫāk-pāyı *(Koş.40/5). [bunda, -n, -da]*

14. Ṣoyarlar egninden aṭlās ḳabāyı

Bunda ‘uryān gelüb ‘uryān giderler *(Koş.40/8). [bunda, -n, -da]*

15. **Bunda** ḳalur begüm māl ü menāṣıb

‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş.40/15). [bunda, -n, -da]*

16. Yollarda yük aġırlıġı ḫaleldür

Bunda ‘uryān gelüb ‘uryān giderler *(Koş.40/20). [bunda, -n, -da]*

17. Yetmez mi kişiye pend ü naṣīḥat

Bunda ‘uryān gelüb ‘uryān giderler *(Koş.40/28). [bunda, -n, -da]*

18. Ḫayr u şerr **bunda** ne her kim ide ḳul

Āḫiretde cezāsını bula ol *(Kt. 7/1). [bunda, -n, -da]*

19. **Bunda** kimse ḳalur ṣanma

Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş.48/3). [bunda, -n, -da]*

20. Bilürsin kimse ḳalmaz **bunda** bāḳī

Viṣālüñüñ muḳarrerdür firāḳı *(Mrb. 120/5). [bunda, -n, -da]*

21. Āḫir **bunda** ḳoyub gider

Nice olur bizüm ḫālümüz *(Koş.29/15). [bunda, -n, -da]*

"Bu" işaret zamiri (Derviş olma).

1. Sālik-i rāh-ı ṭarīḳat ol begüm evlā **budur**

Maẓhar-ı nūr-ı ḥaḳīḳat ol begüm a‘lā budur *(Mf. 70/1). [budur, -dur]*

"Bu" işaret zamiri (İnsan-ı kâmil olma).

1. Sālik-i rāh-ı ṭarīḳat ol begüm evlā budur

Maẓhar-ı nūr-ı ḥaḳīḳat ol begüm a‘lā **budur** *(Mf. 70/2). [budur, -dur]*

"Bu" işaret zamiri (Cümle, kısa söz).

1. **Bu** meṣeldür söylenür ḫalḳuñ dilinde dā’imā

Diñleme düşmān sözini umma ‘avratdan vefā *(Mf. 180/1). [bu]*

"Bu" işaret zamiri (Seyr u sülûk yolculuğu).

1. Ḥulleyi **bunda** biçerler
   Ḳevs̱eri bunda içerler *(Koş.7/21). [bunda, -n, -da]*
2. Ḥulleyi bunda biçerler
   Ḳevs̱eri **bunda** içerler *(Koş.7/22). [bunda, -n, -da]*
3. Cenneti **bunda** açarlar
   Ṭurma kapuyı uragör *(Koş.7/23). [bunda, -n, -da]*

"Bu" işaret zamiri ('Hakk'ı bulmak için gayret gösterin' telkini).

1. Hüdāī'nüñ sözi **bu**
   Baña Allah'um gerek *(Koş.12/27). [bu]*

"Bu" işaret zamiri (Hak'tan yardım ve medet umma).

1. **Budur** sözümüz dem-be-dem
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş.18/11). [budur, -dur]*

"Bu" işaret zamiri (Hakk'a kavuşma).

1. **Budur** murād öñden ṣoña
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş.18/23). [budur, -dur]*

"Bu" işaret zamiri (Mâsivâdan fayda olmayacağı gerçeği).

1. **Bunı** bildük ki yoḳ ġayrıdan çāre
   Var ise göñlüm sendedür sende *(Koş.22/15). [bunı, -n, -ı]*

"Bu" işaret zamiri (Hak'tan ayrı düşme).

1. **Bunı** da ḫōş gör bir zamān
   Aġlayalum senüñ ile *(Koş.27/15). [bunı, -n, -ı]*

"Bu" işaret zamiri (Âşıklık).

1. İl ṣanur 'āşıḳı deli

Kimse bilmez **bu** ne ḥāldür *(Koş.32/12). [bu]*

"Bu" işaret zamiri (Leylâ / beşerî sevgili).

1. Ne anı ister ne **bunı**
   Cānum seni özler seni *(Koş.31/11). [bunı, -n, -ı]*

"Bu" İşaret zamiri (Âşığın Hakk'a olan hasreti).

1. **Budur** Hüdāī'nüñ sözi
   Cānum seni özler seni *(Koş.31/19). [budur, -dur]*

"Bu" işaret zamiri (Kâmil insanın gönlünün Kâbeden üstün olduğu meselesi).

1. 'Aceb mi Ka'beden eşref olursa kāmilüñ ḳalbi
   Bunı cān ile işġā it efendi ḳavl-i ṣādıḳdur *(Kt. 15/2). [bunı, -n, -ı]*

"Bu" işaret zamiri (Varlık âlemi, mâsivâ).

1. Dil Hüdāī' 'arş ü kürsīden geçer
   Ṣanmağıl ki **bundadur** şeydā göñül *(Mrb. 27/12). [bundadur, -n, -da, -dur]*

"Bu" işaret zamiri (Yaşamanın rahat ve dert gibi iki zıtlık üzerine kurulduğu gerçeği).

1. Kim ġamda kim rāḥatdadur
   'Ālem **buña** ḥayretdedür *(Mrb. 33/10). [buña, -ñ, -a]*

"Bu" işaret zamiri (Varlığı Hak'ta fenâya erdirme).

1. **Budur** Hüdāī'den ḫaber
   Ḳoma v̱ücūduñdan es̱er *(Mrb. 34/25). [budur, -dur]*

"Bu" İşaret zamiri (Hakk'a davet).

1. Hüdāī'nüñ sözi **budur**

Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/27). [budur, -dur]*

"Bu" işaret zamiri (Hakk'ın lütuf ve yardımı).

1. **Budur** ricā şām ü seḥer
   Kerem senden ihsān senden *(Koş.56/19). [budur, -dur]*

"Bu" işaret zamiri (Lâhût âleminin sırlarına sırdaşlık).

1. Ḫāzin-i esrār-ı lāhūt ol ki sulṭānlıḳ **budur**
   Kenz-i lā-yefnāya mālik ol begüm ḫānluḳ budur *(G. 9/1).[budur,-dur]*

"Bu" işaret zamiri (Ahadiyet makamının sırlarına sırdaşlık).

1. Ḫāzin-i esrār-ı lāhūt ol ki sulṭānlıḳ budur
   Kenz-i lā-yefnāya mālik ol begüm ḫānluḳ **budur** *(G. 9/2). [budur, -dur]*

"Bu" işaret zamiri (Aklın üstün değerleri olan hikmet ve tedbire uyma).

1. Ṭavḳ-ı ṭā'at baġlayub 'ifrīt-i nefsüñ boynuna
   Āṣaf-ı 'aḳla ri'āyet ḳıl Süleymānluḳ **budur** *(G. 9/4). [budur, -dur]*

"Bu" işaret zamiri (Hak tecellilerine şükür secdesi etmeme).

1. Ādem-i ḳalb olduġına maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳ
   Secde-i şükr eylemezseñ 'ayn-ı şeyṭānlıḳ **budur** *(G. 9/6) [budur,-dur]*

"Bu" işaret zamiri (Vahdet makamına sülûk etme).

1. Sidre-i 'irfān-ı Haḳḳ'uñ müntehāsın bulmaġa
   'Ālem-i vaḥdetde cevlān it ki insānlıḳ **budur** *(G. 9/8). [budur, -dur]*

"Bu" işaret zamiri (Ev ednânın hakikatine erme).

1. Ḳābe ḳavseyn'üñ Hüdāī' fehm idüb cem'iyyetin
   Vāṣıl ol sırr-ı ev ednāya müselmānlıḳ **budur** *(G. 9/10). [budur, -dur]*

"Bu" işaret zamiri (Sülûkta karşılaşılan zahmetler).

1. ‘Ankebūt-ı dāġ-ı miḥnet perde çekmişdür aña
   Bu degüldür gördügüñ iy yār-ı ṣādıḳ her zamān *(G. 40/4). [bu]*

"Bu" işaret zamiri (Süleyman ve İskender'in hükümdarlıklarının geçiciliği).

1. Milk-i Süleyman ile taḫt-ı Sikender ḳanı
   Bildüñise **bunları** fānīye raġbet neden *(G. 38/12). [bunları, -n, -lar, -ı]*

"Bu" işaret zamiri (Hüdâyî’nin nasihati).

1. Güş it Hüdāī’nüñ sözin
   Budur ḥaḳīḳatden ḫaber *(G. 34/20). [budur, -dur]*

bu: *"Bu" işaret sıfatı.*

1. Bıraḳub **bu** hevā vü tezvīri
   Kerem it ḳo **bu** sū’-i tedbīri *(Mrb. 39/13). [bu]*
2. Bıraḳub **bu** hevā vü tezvīri
   Kerem it ḳo **bu** sū’-i tedbīri *(Mrb. 39/14). [bu]*
3. **Bu** ḳurı germiyyet nedür
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/7). [bu]*
4. **Bu** gice kim leyle-i mi‘rāc’dur
   Ẕevḳ-i vaṣla ḳullaruñ muḥtācdur *(M. 2/1). [bu]*
5. **Bu** maḫlūḳātı yoḳdan var ḳılduñ
   Kemāl-i ḳudretin iẓhār ḳılduñ *(M. 1/5). [bu]*
6. Bal dimekle ṭatlu olmaz **bu** dehān
   Yüri anı ṭatmaġa sa‘y it hemān *(Mf. 20/1). [bu]*
7. **Bu** ḳāleb-i ẓulmānīde taḥṣīl idegör nūr-ı ẕāt
   ‘Ārif bu ma‘nāyı bilür ẓulmetdedür āb-ı ḥayāt *(Mf. 54/1). [bu]*
8. Bu ḳāleb-i ẓulmānīde taḥṣīl idegör nūr-ı ẕāt
   ‘Ārif **bu** ma‘nāyı bilür ẓulmetdedür āb-ı ḥayāt *(Mf. 54/2). [bu]*

9. El eli yur ‘ādet üzre **bu** iki el yüzi yur
   Ba‘zı ba‘zına sebeb ḳomış müdebbir-i umūr *(Mf. 73/1). [bu]*
10. Uyan ġafletden iy ġāfil nedür **bu** nevm-i ġafletler
    Şu ẓulmānī Sitānbūl’a neden böyle muḥabbetler *(Mf. 82/1). [bu]*
11. Kim ki bir pend-i leẕīẕ isteye **bu** kemterden
    Veca‘-ı baṭna ‘asel enfa‘ imiş sükkerden *(Mf. 127/1). [bu]*
12. İrüb luṭf u kerem dārü’ş-şifā-i faẓl ü raḥmetden
    Ḫalāṣ eyle bizi yā Rab meded **bu** derd ü miḥnetden *(Mf. 142/2).[bu]*
13. Cihān fānīdür iy ġāfil yiter ṭapduñ **bu** dünyāya
    Yüri var imdi ṣıdḳıla ‘ibādet eyle Mevlā’ya *(Mf. 162/1).[bu]*
14. Cihān fānīdür iy ġāfil ḳalur ṣanma **bu** dünyāyı
    Yüri var mā-sivādan geç ḳul iseñ iste Mevlā’yı *(Mf. 173/1). [bu]*
15. Şu dem ki milk-i dünyādan Muḥammed Muṣṭafā gitdi
    Sevündi āḫiret ammā **bu** dünyādan ṣafā gitdi *(Mf. 175/2). [bu]*
16. Ḳalay olmasa aynā arḳasında
    Görünmezdi **bu** ṣūret ḳarşısında *(Mf. 189/2). [bu]*
17. Aldanma key ṣaḳın **bu** kāʾināta
    Geç aḳ u ḳaradan baḳ nūr-ı ẕāta *(Koş.1/13). [bu]*
18. Ṣaḳın **bu** vīrān evde vaṭan ṭutma
    Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş.4/3). [bu]*
19. Bilmez iseñ **bu** yolı eger
    Var bir bilüre ṣoragör *(Koş.7/19). [bu]*
20. Bu yalancı dünyāyı
    N’idelüm şimdengirü *(Koş.10/7). [bu]*
21. Seni arzūlar **bu** dil-i nā-şād
    Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a‘lā *(Koş.16/7). [bu]*
22. **Bu** Hüdāī’de ṣabra ṭāḳat yoḳ
    Ṭapuña lāyıḳ bir ‘ibādet yoḳ *(Koş.16/17). [bu]*
23. Yalancı dünyāya aldanma yā hū
    Bu dernek dağılur dīvān eglenmez *(Koş.13/2). [bu]*
24. Ṭoġrusına gidegör **bu** yollaruñ
    Geçegör ṣarbunı yüce bellerüñ *(Koş.13/9). [bu]*

25. Hüdāī’ n’oldı **bu** deñlü peygamber
    Ḳanı ‘Ömer ‘Osmān BūBekr ü Ḥayder *(Koş.13/25). [bu]*
26. Furṣat eldeyiken sa‘y eyle yāhū
    Bugünler geçer **bu** devrān eglenmez *(Koş.14/20). [bu]*
27. Neye iltür bilmezem **bu** ḥāl bizi
    Kendü kendümüze ḳoma al bizi *(Koş.19/5). [bu]*
28. Bilür var mı **bu** yolı
    Ḳandedür dōst ili *(Koş.24/1). [bu]*
29. Yiter itdüñ ednāya iltifātı
    Bu ‘ālī dīvānda ṭursañ gerekdür *(Koş.45/24). [bu]*
30. Begenmeyen kişi bunda ‘abāyı
    Bir gün olur **bu** ḫalḳuñ ḫāk-pāyı *(Koş.40/6). [bu]*
31. Aldanub ḳalma **bu** fānī sarāya
    Naẓar eyle Muḥammed Muṣṭafā’ya *(Koş.40/21). [bu]*
32. **Bu** ma‘nā ger saña oldıysa ma‘lūm
    Sivādan var yüri imdi gözüñ yum *(N. 10/3). [bu]*
33. Didi yā Rab nedür **bu** penc envār
    Diledi olmaḳ anlardan haberdār *(M. 7/3). [bu]*
34. ‘Aceb **bu** nevm-i ġafletden gözüñ açub uyanduñ mı
    Bu fānī ‘ālemüñ ẕevḳ ü ṣafāsından uṣanduñ mı *(N. 17/1). [bu]*
35. ‘Aceb bu nevm-i ġafletden gözüñ açub uyanduñ mı
    Bu fānī ‘ālemüñ ẕevḳ ü ṣafāsından uṣanduñ mı *(N. 17/2). [bu]*
36. Hevālarda iżā‘at eyleyüb sermāye-i ‘ömri
    Bu ḥāl ile ḥużūr-ı Ḥaḳḳ’a varmaḳdan utanduñ mı *(N. 17/4). [bu]*
37. **Bu** gice kim leyle-i mi‘rācdur
    Ẕevḳ-i vaṣla ḳullaruñ muḥtācdur *(M. 2/1). [bu]*
38. **Bu** keṣretde vaḥdet bul
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş.35/23). [bu]*
39. Rüşdi olana yeter **bu** şāhid
    İnnema’llāhu ilāhun vāhid *(M. 8/3). [bu]*
40. Uyanıgör ġafletden
    Geç **bu** fānī leẕẕetden *(Koş.34/30). [bu]*

41. Bu kevserden nūş eyle
Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş.34/35). [bu]*

42. Her kim **bu** yolda ḫāk ola
‘Aşḳ ile sīne-çāk ola *(N. 20/1). [bu]*

43. Menzilidür ‘āḳibet taḥte’t-türāb
Kimseye bāḳī degüldür **bu** ḫarāb *(M. 6/4). [bu]*

44. **Bu** fānīden umma vefā
Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş.48/7). [bu]*

45. **Bu** devlete maġrūr olma
Fānī żevḳe mesrūr olma *(Koş.48/13). [bu]*

46. ‘Işḳuñ **bu** göñlüm şehrine
Gele gide yol eyledi *(Koş.37/1). [bu]*

47. Seni aldar **bu** dehr-i dūn
Nef‘ eylemez māl ü benūn *(Koş.49/5). [bu]*

48. Nedür **bu** ellerle ayaḳ
Nedür bu dillerle ṭudaḳ *(N. 1/1). [bu]*

49. Nedür bu ellerle ayaḳ
Nedür **bu** dillerle ṭudaḳ *(N. 1/2). [bu]*

50. **Bu** ḫaber ma‘lūmı olsun sāmi‘üñ
Şem‘e olmaz iḥtiyācı Cāmi‘üñ *(M. 5/1). [bu]*

51. **Bu** ma‘nādan şu cān kim oldı agāh
Olubdur raḥmet ümmīdinde her gāh *(N. 16/3). [bu]*

52. Terk idüb **bu** sarāy-ı vīrānı
Belki cümle sivā-yı Sübḥān'ı *(Msd. 1/7). [bu]*

53. N’ola ger dökse **bu** gözüm ḳanı
Görmez oldı o māh-ı tābānı *(Msd. 1/15). [bu]*

54. Nedür bir dāneden bunca senābil
Bu sırrı bilmez illā ehl-i ‘irfān *(Kt. 10/2). [bu]*

55. **Bu** ‘āciz ḳullarına Rabb-i Kādir
‘İnāyet ide ḳuvvetler vireydi *(Kt. 14/1). [bu]*

56. Göñül virme **bu** fānī milke zinhār
Yüri var himmetüñ ‘uḳbāya eyle *(Kt. 1/1). [bu]*

57. İy dil ü cān içinde cānānum

Kerem it yap **bu** ḳalb-i vīrānum *(Mhm. 4/2). [bu]*

58. **Bu** Hüdāī’ ḳuluña eyledüñ iḥsān-ı ‘aẕīm

Ḫāliḳ’uñ ni‘metine ḥamd ü s̱enā eyleyelüm *(Mrb. 101/11). [bu]*

59. Mecāzī gülsitānda olma nālān

Ayaḳ bag̱ı olur **bu** bāg̱-ı ekvān *(Mrb. 125/6). [bu]*

60. Bizi **bu** uzaḳ yolda

Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/11). [bu]*

61. Ḳamusı Ḳādir-i muṭlaḳ işidür

Bu sırrı añlayan ‘ārif kişidür *(Mrb. 26/14). [bu]*

62. Nedendür berr ü baḥr u kūh u ṣaḥrā’

‘Aceb **bu** yollar u beller nedendür *(Mrb. 26/20). [bu]*

63. Kimi nūr-ı cemāl-i Ḥaḳḳ’a ‘āşıḳ

Bu hāy u hūy-ı g̱ulg̱uller nedendür *(Mrb. 26/24). [bu]*

64. Kimi bende kimi sulṭān olurlar

Bu sulṭān ile bu ḳullar nedendür *(Mrb. 26/28). [bu]*

65. Kimi bende kimi sulṭān olurlar

Bu sulṭān ile **bu** ḳullar nedendür *(Mrb. 26/28). [bu]*

66. Yā niçün her biri bir yola gitdi

Ḫudā birdür **bu** çoḳ yollar nedendür *(Mrb. 26/32). [bu]*

67. Hüdāī’ ḳanden oldı bunca eşyā’

Bu ‘ālemlerle bu iller nedendür *(Mrb. 26/36). [bu]*

68. Hüdāī’ ḳanden oldı bunca eşyā’

Bu ‘ālemlerle **bu** iller nedendür *(Mrb. 26/36). [bu]*

69. **Bu** ‘ādet ü bid‘at nedür

Bu şöhret ü zīnet nedür *(Mrb. 40/5). [bu]*

70. Bu ‘ādet ü bid‘at nedür

Bu şöhret ü zīnet nedür *(Mrb. 40/6). [bu]*

71. Ḳande buldı **bu** cism ile cānı

Ḳanden aldı bu ‘ilm ü ‘irfānı *(Mrb. 41/5). [bu]*

72. Ḳande buldı bu cism ile cānı

Ḳanden aldı **bu** ‘ilm ü ‘irfānı *(Mrb. 41/6). [bu]*

73. Ḫudāyā biz **bu** ẕātı ḳande bulduḳ

Yā efʿāl ü ṣıfātı ḳande bulduḳ *(Mrb. 57/9). [bu]*

74. Nedür **bu** kibr ü ḥıḳd ü kīn

Utanmaz mısın iy miskīn *(Mrb. 60/5). [bu]*

75. **Bu** kibr ile riyādan gec

Yüri olmaz hevādan gec *(Mrb. 60/21). [bu]*

76. Cānın **bu** yolda ḫāk ider

Varlıḳ ḥicābın çāk ider *(Mrb. 65/13). [bu]*

77. Dūr ider Ḥaḳ'dan seni ḥubb-ı sivā ḳayd-i 'alef

Gör ne vech ile sülūk itmiş **bu** yollarda selef *(Mrb. 68/14). [bu]*

78. Yiter itdüñ **bu** fānī ẕevḳe raġbet

Efendi 'āḳil ol fikr it me'āli *(Mrb. 87/1). [bu]*

79. Vücūd iḳlīmini fikr eyle dervīş

Bu cān ü cism ve bu eller nedendür *(Mrb. 88/2). [bu]*

80. Vücūd iḳlīmini fikr eyle dervīş

Bu cān ü cism ve **bu** eller nedendür *(Mrb. 88/2). [bu]*

81. **Bu** ḥüsni ḳande buldı şāhid-i gül

Niçün feryād ider bī-çāre bülbül *(Mrb. 88/9). [bu]*

82. Nedür ke<u>s</u>ret bir iken mebde-i küll

Efendi bir **bu** çoḳ ḳullar nedendür *(Mrb. 88/12). [bu]*

83. Kimi nāḳış **bu** ḫalḳuñ kimi kāmil

Kimi ḥayretde ḳalmış şöyle ġāfil *(Mrb. 88/17). [bu]*

84. Ẓāhir iken Ḥaḳ **bu** ġafletler neden

'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/7). [bu]*

85. Niçe bir **bu** resm ü 'ādet niçe bir

Niçe bir iẓhār-ı bid'at niçe bir *(Mrb. 90/5). [bu]*

86. Niçe bir **bu** nevm-i ġaflet niçe bir

'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/7). [bu]*

87. Aldamasun ḫalḳı **bu** ġaflet meded

Ġāfile tevfīḳ ü hidāyet meded *(Mrb. 95/5). [bu]*

88. Ṣaḳın aldanma **bu** fānī na'īme

Sivādan gec iriş Rabb-ı Raḥīm'e *(Mrb. 97/9). [bu]*

89. Buyurur in teuddū ni‘meta’llāh
    Olagör imdi **bu** ma‘nādan āgāh *(Mrb. 106/26). [bu]*
90. Ac gözüñ **bu** nevm-i ġaflet niçe bir
    Ḫāliḳ’uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/1). [bu]*
91. Yeter olduñ **bu** fānī evde sākin
    Yüri dōst ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/1). [bu]*
92. Yiter olduñ **bu** fānī ẕevḳe mesrūr
    Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/3). [bu]*
93. Baṣīret nūrı ger var ise sende
    Bu cān bāḳī ḳalur ṣanma bedende *(Mrb. 120/14). [bu]*
94. Hüdāī’nüñ sözin gūş eyle iy yār
    Bu fānī mülke maġrūr olma zinhār *(Mrb. 120/18). [bu]*
95. Feryād idersin rūz u şeb
    Bu derdüñe n’oldı sebeb *(Mrb. 4/6). [bu]*
96. Sen **bu** yolı bilmeden
    Erkān edeb almadan *(Mrb. 10/17). [bu]*
97. **Bu** ḳāl içinde ḳoma ehl-i ḥāl it
    Ṭarīḳat potasında nefsi ḳal‘ it *(Mrb. 13/10). [bu]*
98. Esirge **bu** Hüdāī’ derd-mendi
    Ki zīrā maḥż-ı fażluña ṭayandı *(Mrb. 13/17). [bu]*
99. Bulmaġa **bu** tevḥīdi
    Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/15). [bu]*

bu deñlü: *Bu kadar, onca.*

1. Ḳanı **bu deñlü** enbiyā
   Ḳanı Muḥammed Muṣṭafā *(Koş.27/9). [bu deñlü]*
2. Güli gör kim **bu deñlü** ḫār içinde
   Ne ḫōş sulṭān geçer ezhār içinde *(M. 3/3). [bu deñlü]*

BūBekr: *İslâm'ın ilk halifesi olan Ebubekir.*

1. Hüdāī’ n’oldı bu deñlü peygamber

Ḳanı ‘Ömer ‘Osmān **BūBekr** ü Ḥayder *(Koş.13/26). [BūBekr]*

bugün:

bugün: *Zaman, vakit, devir.*

1. Furṣat eldeyiken sa‘y eyle yāhū
   Bugünler geçer bu devrān eglenmez *(Koş.14/20). [bugünler, -ler]*

bugün: *Dünyada, yaşarken, hayattayken.*

1. Yarın a‘mādur **bugün** a‘mā olan
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/11). [bugün]*

Bugüni yarına şalma: “*Bugün yapılması gereken işi yarına bırakma.”*

Kalıp ifade: *Atasözü.*

1. **Bugüni yarına ṣalma**
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş.49/3). [bugüni yarına ṣalma]*
2. Ṣalma bugüni yarına
   Menzile evvel iregör *(Koş.7/3). [bugüni yarına ṣalma]*
3. **Bugüni yarına ṣalma** iñende
   Yüri dīn emrini tekmīl idegör *(Mrb. 120/15). [bugüni yarına ṣalma]*

buġz: *[tas.] Nefsin sıfatlarından olan kin, nefret, düşmanlık.* (Tulum, 2011, s. 384)

1. Bir ḳapunuñ ḳulları bir erüñ oġulları
   Birbirine şer ṣanub **buġż** u ʿadāvet neden *(G. 38/6). [buġż]*

buḫl: *[tas.] Nefsin sıfatlarından olan cimrilik, pintilik.* (Cebecioğlu, 2020, s. 86)

1. **Buḫlü** terk eyle baḫīlüñ yiridür nār-ı caḥīm
   Hem refīḳi olısardur anuñ İblīs-i racīm *(Mf. 34/1). [buḫlü, -ü]*
2. Feyż-i Ḥaḳ’da **buḫl** yoḳ herkes velī ṭālib degül

Bī-sebeb ıṣlāḥ-ı ‘ālem Bārī’ye vācib degül *(Mf. 112/1). [buḫl]*

3. Fānī cihānuñ kişi mālını cem‘ eylese
   Bir gün olur ḳor gider **buḫl** ile ḫisset neden *(G. 38/8). [buḫl]*

bul-:

bul-: *Sahipsiz bir şeyle tesadüf eseri karşılaşmak.* (Tulum, 2011, s. 460)

1. Kimisi **bulduġın** ḳapar
   Kimi ṭoġrı yoldan ṣapar *(Koş.29/25). [bulduġın, -duġ, -ı, -n]*

bul-: *Görmek.* (Tulum, 2011, s. 460)

1. Ḳulın Efendisi yañında **bulsun**
   Ḥaḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş.47/15). [bulsun, -sun]*

bul-: *Kavuşmak, erişmek, elde etmek, ulaşmak.* (Tulum, 2011, s. 460)

1. Ḥaḳḳ’a iren **bulur** ẕevḳ ü ṣafāyı
   El-ḥamdü li’llāh eş-sükrü li’llāh *(Koş.50/19). [bulur, -ur]*
2. Ẕākir **bulur** bāḳī na‘īm
   İkṣār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/11). [bulur, -ur]*
3. Sebzeyi yabanda mı **buldı** ṣanursın nev-bahār
   Çekdi ḫamsīnüñ içinde nice nice erba‘īn *(Mf. 33/1). [buldı, -dı]*
4. ‘Aceb ol kendü özin ḳande **buldı**
   Ḳamusı ol Ḫudā’nuñ baḫşişidür *(Mf. 83/1). [buldı, -dı]*
5. Ehl-i cennet ṣafāda olsa gerek
   Gönlü istedügini **bulsa** gerek *(Mf. 108/2). [bulsa, -sa]*
6. Eġer Ḥaḳḳ’ı sende **bulmaḳ** dilerseñ
   Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş.1/7). [bulmaḳ, -maḳ]*
7. Ḥaḳḳ’ı Hüdāī’ **buluban**
   Bāḳī ḫayāta iregör *(Koş.7/27). [buluban, -uban]*
8. **Bulsa** dildārın
   Ṣaḳlar esrārın *(Koş.17/3). [bulsa, -sa]*

9. ‘Işḳla ṭolan

   Arayub **bulan** *(Koş.17/18). [bulan, -an]*

10. Tā **bulavuz** bāḳī ḥayāt

    Rabb’üm meded Mevlā’m meded *(Koş.18/15). [bulavuz, -avuz]*

11. Feṭḥ it bize mu‘ammāyı

    Tā **bulavuz** müsemmāyı *(Koş.18/26). [bulavuz, -avuz]*

12. Arayuben **buluñuz**

    Ḳandedür dōst ili *(Koş.24/11). [buluñuz, -uñ, -uz]*

13. Hüdāī’yi bildün mi

    Maḳṣūduñı **bulduñ** mı *(Koş.24/18). [bulduñ, -du, -ñ]*

14. Ṭālib maṭlūbunı **bulsun**

    Hīç arzū yeri ḳalmasun *(Koş.25/23). [bulsun, -sun]*

15. Eger elinden geleydi

    Çoḳdan maḳṣūdın **bulaydı** *(Koş.32/14). [bulaydı, -a, -y, -dı]*

16. Hüdāī’ kim **bula** nūr-ı Ḫudā’yı

    Maḳām olur aña vaḥdet sarayı *(Koş.50/17). [bula, -a]*

17. Hüdāī’ kim **bula** esrār-ı tevḥīd

    Olur ol bülbül-i gülzār-ı tevḥīd *(Koş.51/17). [bula, -a]*

18. Fānīde görmeyen ṟesm-i s̲ebātı

    Ölmezden öñ ölüb **buldı** ḥayātı *(Koş.45/10). [buldı, -dı]*

19. Hüdāī’ ‘ālemüñ y̲oḳdur s̲ebātı

    Ölmezden öñ ölüb **buldı** ḥayātı *(Koş.45/22). [buldı, -dı]*

20. Ḫudāyā ḳıl bize fażluñla raḥmet

    Bulavuz tā ki cennet içre cennet *(Koş.52/10). [bulavuz, -avuz]*

21. Bu ḳes̲retde vaḥdet **bul**

    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş.35/23). [bul]*

22. Gice gündüz sa‘y eyle

    Tā **bulunca** Mevlā’yı *(Koş.53/4). [bulunca, -unca]*

23. Ḳābe ḳavseyn’i geçüb

    Bul sırr-ı Ev-ednā’yı *(Koş.53/12). [bul]*

24. Ehl-i tevḥīde hiżmet it Hüdāī

    Bulmaḳ ister iseñ eġer Ḫudā’yı *(Koş.1/17). [bulmaḳ, -maḳ]*

25. N’olaydı hay n’olaydı vay n’olaydı

Göñül rāḥat beden ṣıḥḥat **bulaydı** *(N. 22/2). [bulaydı, -a, -y, -dı]*

26. Ṣıdḳ ile giren yola

Maṭlūbunı tīz **bula** *(Mrb. 105/10). [bula, -a]*

27. Gel enfüs ü āfāḳa baḳ

Ḥaḳḳ’ı **bulan** ‘uṣṣāḳa baḳ *(Mrb. 35/10). [bulan, -an]*

28. Fānī vücūdı terk iden

Bulmaz mı Ḥaḳḳānī vücūd *(Mrb. 35/20). [bulmaz]*

29. Beḳā içre beḳā **bulsun**

Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/19). [bulsun, -sun]*

30. Her kim ki maḳṣūdın **bula**

Şükrin anuñ itmek gerek *(Mrb. 64/11). [bula, -a]*

31. Yüri ḥāl ehli ol ḳo ḳāl ü ḳīli

Cemīle irişen **bulur** cemāli *(Mrb. 86/12). [bulur, -ur]*

32. Bulur ṣafā ḳalb-i ḥazīn

Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/15). [bulur, -ur]*

33. ‘Ālem-i dünyāda ṣıḥḥat **bulduġı**

‘Ālem-i ‘uḳbāda cennet bulduġı *(Mrb. 114/5). [bulduġı, -duġ, -ı]*

34. ‘Ālem-i dünyāda ṣıḥḥat bulduġı

‘Ālem-i ‘uḳbāda cennet **bulduġı** *(Mrb. 114/6). [bulduġı, -duġ, -ı]*

35. Nūr-ı vaḥdet ẕevḳ-i vuṣlat **bulduġı**

Heb senüñ faẓluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/7). [bulduġı, -duġ, -ı]*

36. İy ẓāhir ü pinhān olan

‘Āşıḳ seni **bulsa** n’ola *(Mrb. 2/2). [bulsa, -sa]*

37. ‘Ālemlere sulṭān olan

Ṣādıḳ seni **bulsa** n’ola *(Mrb. 2/4). [bulsa, -sa]*

38. İy s̱emme vechu’llāh diyen

‘Āşıḳ seni **bulsa** n’ola *(Mrb. 2/8). [bulsa, -sa]*

39. Ṭālibden alsañ ġafleti

‘Āşıḳ seni **bulsa** n’ola *(Mrb. 2/12). [bulsa, -sa]*

40. Baḳī ḥayāta irgüren

‘Āşıḳ seni **bulsa** n’ola *(Mrb. 2/16). [bulsa, -sa]*

41. Bulsun beḳā-ender-beḳā

Ṣādıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/19). [bulsun, -sun]*

42. Bulsun beḳā-ender-beḳā

Ṣādıḳ seni **bulsa** n’ola *(Mrb. 2/20). [bulsa, -sa]*

43. Sālik **bula** ümīdi

Ẕerre bula ḫurşīdi *(Mrb. 21/13). [bula, -a]*

44. Sālik bula ümīdi

Ẕerre **bula** ḫurşīdi *(Mrb. 21/14). [bula, -a]*

45. **Bulmaġa** bu tevḥīdi

Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/15). [bulmaġa, -maġ, -a]*

46. Derūnuñ ser-te-ser ‘aşḳıla ṭolsun

Dil ü cān maṭlab-ı a‘lāyı **bulsun** *(Mrb. 36/2). [bulsun, -sun]*

47. **Bulsun** göñül cem‘iyyeti

Maḥv eyle isneyniyyeti *(Mrb. 44/5). [bulsun, -sun]*

48. Ḥaḳḳ’ı **bulmaġa** himmet it

Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 45/7). [bulmaġa, -maġ, -a]*

49. Begüm ölmezden evvel öl

Ḥayāt-ı cāvidānı **bul** *(Mrb. 45/18). [bul]*

50. Şu cān kim **buldı** cānānı

N’ider mülk-i Süleymān’ı *(Mrb. 49/13). [buldı, -dı]*

51. Şunı kim ide Mevlā maẓhar-ı ẕāt

Hüdāī’ ṭañ mı **bulsa** niçe leẕẕāt *(Mrb. 54/18). [bulsa, -sa]*

52. Kişi maṭlūbunı **bulsa**

Derūnı ẕevḳ ile ṭolsa *(Mrb. 73/17). [bulsa, -sa]*

53. **Bula** fazluñla Ḥaḳḳānī vücūdı

Kerem eyle meded Raḥmānım Allāh *(Mrb. 94/27). [bula, -a]*

54. Bulan fenā-ender-fenā

Bulur Hüdāī’ ol beḳā *(Mrb. 34/34). [bulur, -ur]*

55. Hüdāī’ye irüb ḥālāt

Viṣālüñle **bula** leẕẕāt *(Mrb. 24/50). [bula, -a]*

56. Sırr-ı ḥaḳīḳat **bul** begüm

Tekrār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/23). [bul]*

57. Ḥaḳīḳat üzre eşyā'yı görüb bilmek naṣīb ola
Mecāzī mevce bakmayub **bulalum** aṣl-ı deryāyı *(G. 2/4). [bulalum, -alum]*
58. Hüdāī'ye bu yollarda hidāyet rehber olursa
Olur maḳṣūdına vāṣıl **bulur** lā-büd müsemmāyı *(G. 2/12). [bulur, -ur]*
59. Sidre-i 'irfān-ı Haḳḳ'uñ müntehāsın **bulmaġa**
'Ālem-i vaḥdetde cevlān it ki insānlıḳ budur *(G. 9/7). [bulmaġa, -maġ, -a]*
60. Māye-i 'ömri yiter ednāya ḫarc it her zamān
Maṭlab-ı a'lāyı **bulmaḳ** ḳaṣdın eyle her nefes *(G. 27/6). [bulmaḳ,-maḳ]*
61. Ẓulmet-i nefsi geçen **bulur** ḥayāt
Çün gece āḫir ola olur ṣabāḥ *(G. 31/3). [bulur, -ur]*
62. Fenā-ender-fenā **buldı** vücūdum mülki ser-tā-ser
Görinür bir beden ḳaldı hemān ancaḳ ḥiṣārumdan *(G. 13/5). [buldı, -dı]*
63. Muḥīt-i baḥr-ı tevḥīdi **bulub** ummān-ı bī-sāḥil
Vücūduñ ḳaṭresin maḥv it eger olduñsa ehl-i dil *(G. 15/1). [bulub, -ub]*
64. Fānī varlıḳdan geçüb **bulur** ḥayāt
Ḳaṭreyi ḳor baḥr-i 'ummān isteyen *(G. 10/7). [bulur, -ur]*
65. Ārzū itdi vech-i Raḥmānı
Ḳaṭreden geçdi **buldı** 'ummānı *(Msd. 1/10). [buldı, -dı]*
66. Āḫīr dilegin **buldı**
Baḳ Yūsuf-ı Ken'ān'a *(Mrb. 50/15). [buldı, -dı]*
67. **Bulur** ḥayāt iḳlīmini
'İrfāna irmek isteyen *(Mrb. 65/3). [bulur, -ur]*
68. Geçüb ḳamudan muṭlaḳā
Bulur fenā-ender-fenā *(Mrb. 65/18). [bulur, -ur]*
69. **Bulsañ** dünyāyı yudarsın
Biñ yıllıḳ tedbīr idersin *(Koş.38/5). [bulsañ, -sa, -ñ]*
70. Gülüñ gec ḳurbetinden **bul** visāli
Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/19). [bul]*
71. Dilerseñ ger beḳā-ender-beḳāyı
Vücūduñ küllī kül it **bul** fenāyı *(Mrb. 125/10). [bul]*
72. Ṣafāyı ḳande **buldı** ḳalb-i insān
Żiyāyı ḳanden aldı māh-ı tābān *(Mrb. 26/9). [buldı, -dı]*

73. S̲emārı ḳande **buldı** bāġ u būstān

Gülistānda biten güller nedendür *(Mrb. 26/11). [buldı, -dı]*

74. Ḳande **buldı** bu cism ile cānı

Ḳanden aldı bu ‘ilm ü ‘irfānı *(Mrb. 41/5). [buldı, -dı]*

75. Ḫudāyā biz bu z̲ātı ḳande **bulduḳ**

Yā ef‘āl ü ṣıfātı ḳande bulduḳ *(Mrb. 57/9). [bulduḳ, -du, -ḳ]*

76. Ḫudāyā biz bu z̲ātı ḳande bulduḳ

Yā ef‘āl ü ṣıfātı ḳande **bulduḳ** *(Mrb. 57/10). [bulduḳ, -du, -ḳ]*

77. Fenāyı yā s̲ebātı ḳande **bulduḳ**

Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/11). [bulduḳ, -du, -ḳ]*

78. Ol mecma‘ü’l-baḥreyn olur

Mūsā ile Ḫıżr’ı **bulur** *(Mrb. 65/26). [bulur, -ur]*

79. Ḳuvvet **bulur** aṣḥāb-ı dīn

Ensār-ı z̲ikru’llāh ile *(Mrb. 80/15). [bulur, -ur]*

80. Dil-teşnesi **bulur** ḥayāt

Enhār-ı z̲ikru’llāh ile *(Mrb. 80/23). [bulur, -ur]*

81. Bu ḥüsni ḳande **buldı** şāhid-i gül

Niçün feryād ider bī-çāre bülbül *(Mrb. 88/9). [buldı, -dı]*

82. Ḳande **bulduñ** aḥsen-i taḳvīmi sen

Ḳanden alur feyżi işbu cān ü ten *(Mrb. 89/5). [bulduñ, -du, -ñ]*

83. Olmasa senden eger fażl-ı ‘aẓīm

Ḳande **bulurduḳ** ḥayātı iy Kerīm *(Mrb. 114/10). [bulurduḳ,-ur, -du, -ḳ]*

84. Vücūdı ḳande **buldı** cinn ü insān

Ṣafāyı ḳanden aldı ehl-i ‘irfān *(Mrb. 116/9). [buldı, -dı]*

85. Yoḳluḳla **bulub** varı

Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/3). [bulub, -ub]*

86. Bu z̲ātı ḳanda **bulurduḳ**

Ṣıfātı ḳanda bulurduḳ *(Mrb. 22/9). [bulurduḳ, -ur, -du, -ḳ]*

87. Bu z̲ātı ḳanda bulurduḳ

Ṣıfātı ḳanda **bulurduḳ** *(Mrb. 22/10). [bulurduḳ, -ur, -du, -ḳ]*

88. Ḥayātı ḳanda **bulurduḳ**

Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/11). [bulurduḳ, -ur, -du, -ḳ]*

89. Ẕākir **bulur** bāḳī na‘īm
İkṯār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/11). [bulur, -ur]*

90. Hüdāī’ye ḥidāyet it senüñle tā seni **bula**
Her işde aṣl olan yā Rab çü tevfīḳ ü hidāyetdür *(G. 1/9). [bula, -a]*

91. Kemāli zümre-i kümmel senüñ nūruñla **bulmuşdur**
Vücūduñ maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā’dur yā Resūla’llah *(G. 3/5). [bulmuş, -dur]*

92. Raḥmetüñ sebḳ ile **bulmuşdur** kemāli sābiḳūn
Bu Hüdāī’ bendeñi ilḥāḳ it ol sābıḳlara *(G. 29/11). [bulmuşdur, -muş, -dur]*

93. Faḳrumı irgür tamāma yā Ġanī
Tā ki bu yoḳluḳla **bulayum** seni *(G. 39/2). [bulayum, -a, -y, -um]*

94. Her kim dilerse **bula** yār
Varlıġını eyler niṯār *(Mrb. 65/21). [bula, -a]*

bul-: *Aramak, bulmaya çalışmak.* (Doğan, 2013, s. 230)

1. İy Hüdāī’ cānānı
İste **bulsun** cān anı *(Koş.10/18). [bulsun, -sun]*
2. Bir bāḳī ḥayāta ir
Bul maṭlab-ı a‘lāyı *(Koş.53/8). [bul]*
3. Ḳuldan saña lāyıḳ n’ola
‘Āşıḳ seni ḳanda **bula** *(Mhm. 1/2). [bula, -a]*
4. Senüñ ile **bulur** seni ṣādıḳ
Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/7). [bulur, -ur]*
5. Keṯretde vaḥdet **bul** begüm
Bāḳī sa‘ādet bul begüm *(Mrb. 81/22). [bul]*
6. Ẕāt-ı bī-çūnuñ mekānlardan münezzehdür senüñ
Pes seni ya ḳande **bulsun** aġlayub feryād iden *(G. 8/4). [bulsun,-sun]*

bul-: *Karşılığını görmek, çekmek.* (Doğan, 2013, s. 230)

1. Ḫayr u şerr bunda ne her kim ide ḳul
Āḫiretde cezāsını **bula** ol *(Kt. 7/2). [bula, -a]*

bul-: *Fark etmek, idrak etmek.* (Doğan, 2013, s. 230)

1. Her ḳaṭrede deryā **bulur**
   ‘Ummāna irmek isteyen *(Mrb. 65/27). [bulur, -ur]*

bul-: *... olarak görmek ,... olduğunu kabul etmek.*

1. Ẕikri **bulub** ḥabl-i metīn
   Muḥkem ṭutar ehl-i yaḳīn *(Mrb. 78/17). [bulub, -ub]*

bulagör-: *Elde etmeye çalışmak, erişmeye gayret göstermek.*

1. ‘Aḳluñ senüñ ger yār ise biñ cān ile ḳul olagör
   Ger Ḥaḳḳ’a meylüñ var ise Mevlā rıżāsın **bulagör** *(Mf. 7/2). [bulagör]*
2. Beyhūde hevāyı ḳo
   Ḥaḳḳ’ı **bulagör** yā hū *(Koş.12/26). [bulagör]*
3. İstedügüni **bulagör**
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş.49/11). [bulagör]*
4. Bir dürlü cevher **bulagör**
   Kimsede bulunmaz ola *(Koş.8/7). [bulagör]*
5. Ḳaṣd it **bulagör** ẕātı
   Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/7). [bulagör]*
6. **Bulagör** bir yār-ı bāḳī
   Kim bir nefes ayrılmasun *(Koş.25/19). [bulagör]*
7. Hüdāī’ eyleyüb sücūd
   Bulagör Ḥaḳḳānī vücūd *(Koş.25/26). [bulagör]*
8. **Bulagör** bir bāḳī devlet
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş.49/19). [bulagör]*
9. **Bulagör** Ḥażret’e ḳurbet
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/11). [bulagör]*
10. Dürr-i ma‘nāya ger olduñsa ṣadef
    Bulagör baḥr-ı ḥaḳīḳatda şeref *(Mrb. 89/14). [bulagör]*
11. **Bulagör** vaḥdeti ‘āşıḳ

Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/23). [bulagör]*

12. **Bulagör** iy Hüdāī' Mevlā'yı
    Geç sivādan ḳo ġayrı sevdāyı *(Mrb. 74/33). [bulagör]*

bulın- / bulun-:

bulın-: *Karşına çıkmak, görmek, karşılaşmak.* (Tulum, 2011, s. 460)

1. Varuñ nişār eyle Mevlā yolına
   Bunda ne eylerseñ anda **bulına** *(Koş.13/18). [bulına, -a]*

bulun-: *Mümkün olmak.*

1. Faẓl ü iḥsānına **bulunmaz** ġayet
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş.50/15). [bulunmaz, -maz]*
2. Biḥār-ı luṭfuña ġāyet **bulunmaz**
   Saña yā Rab niçe biñ biñ şükürler *(Mrb. 92/1). [bulunmaz, -maz]*
3. **Bulunmaz** raḥmet ü ġufrāna ġāyet
   Saña yā Rab niçe biñ biñ şükürler *(Mrb. 93/1). [bulunmaz, -maz]*
4. **Bulunmaz** luṭf u iḥsāna nihāyet
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/3). [bulunmaz, -maz]*
5. **Bulunmaz** luṭfuña ġāyet
   Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/19). [bulunmaz, -maz]*

bulun-: *Elde edilmek, kazanılmak.* (Doğan, 2013, s. 230)

1. Senüñle **bulundı** ṭarīḳ-i Hüdā
   Senüñle bilindi ṣıyām ü ḳıyām *(G. 24/3). [bulundı, -dı]*

bulmaḳ iste-: *Elde etmeyi istemek.*

1. Mā-sivāyı terk idüb Mevlā'ya iḳbāl eylesün
   İy Hüdāī' **bulmaḳ isterse** kişi bāḳī na'īm *(G. 35/10). [bulmaḳ iste, -r,-se]*
2. **Bulmaḳ isterseñ** eger ḳadr-i cemīl
   Ne vaṣī ol ne vekīl ol ne kefīl *(Mf. 24/1). [bulmaḳ iste, -r, -se, -ñ]*

3. İdegör cem‘ ile farḳa ri‘āyet
   Hüdāī’ **bulmaḳ isterseñ** kemāli *(Mrb. 86/20). [bulmaḳ iste,-maḳ-r,-se, -ñ]*
4. Nefsüñi bil **bulmaḳ isterseñ** kemāl
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/11). [bulmaḳ iste, -r, -se, -ñ]*
5. İy Ḥaḳḳ’ı **bulmaḳ isteyen**
   Māh-ı mübārekdür gelen *(Mrb. 5/11). [bulmaḳ iste, -mek]*
6. Murāduñ **bulmaḳ isterseñ**
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/3). [bulmaḳ iste, -r, -se, -ñ]*
7. Ṣıdḳ ile gūş it Hüdāī’nüñ sözin
   Bulmaḳ isterseñ eger rāh-ı Hüdā *(G. 36/10). [bulmaḳ iste, -r, -se, -ñ]*

bulun-: bkz. bulın- / bulun-.

bulunmaz ol-: *Mevcut olmamak.*

1. Bir dürlü cevher bulagör
   Kimsede **bulunmaz ola** *(Koş.8/8). [bulunmaz ol, -a]*

bunca:

bunca: *Bir çok, pek çok.* ǁ *Sayısız.*

1. Dā’ım s̲ebātuñ içün
   Bunca ṣıfātuñ içün *(Koş.36/38). [bunca]*
2. Müsemmā bir nedendür **bunca** esmā’
   Ẕuhūrāt ü temes̲s̲üller nedendür *(Mrb. 88/7). [bunca]*
3. Bunca ṣıfātı sen virdüñ
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş.59/15). [bunca]*
4. **Bunca** iḥsān eyledi
   İḥsānı bilmek gerek *(Koş.41/11). [bunca]*
5. Ḥüsnüñdendür **bu̲nca** āṣ̲ār-ı ḳudret
   Ẕ̲ātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş.44/15). [bunca]*
6. **Bunca** ḥicābı ḫarḳ iden
   Vaḥdet-i z̲āta ġarḳ iden *(Koş.46/25). [bunca]*

7. Hüdāī’ **bunca** iḥsānı
   Evvel āḫir ol eyledi *(Koş.37/11). [bunca]*
8. Çünki insān eyledüñ
   Bunca iḥsān eyledüñ *(Koş.36/22). [bunca]*
9. Nedür bir dāneden **bunca** senābil
   Bu sırrı bilmez illā ehl-i ‘irfān *(Kt. 10/1). [bunca]*
10. Hüdāī’ ḳanden oldı **bunca** eşyā’
    Bu ‘ālemlerle bu iller nedendür *(Mrb. 26/35). [bunca]*
11. Kim ider **bunca** luṭf u iḥsānı
    Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/7). [bunca]*
12. Ehl-i īmān ehl-i İslām eyledi
    Bunca luṭf u bunca in‘ām eyledi *(Mrb. 83/6). [bunca]*
13. Ehl-i īmān ehl-i İslām eyledi
    Bunca luṭf u **bunca** in‘ām eyledi *(Mrb. 83/6). [bunca]*
14. Heb senüñdür **bunca** ef‘āl ü ṣıfāt
    Ẕāt-ı bī-çūnuñda fānīdür ẕevāt *(Mrb. 66/13). [bunca]*

bunca: *Bir çok, pek çok.* (Doğan, 2013, s. 231)

1. Geçüb fermānıla **bunca** avālim
   Gezerken ‘ālem-i insāna geldük *(G. 5/5). [bunca]*
2. **Bunca** merātib geçmegi
   Dōst illerine uçmaġı *(Koş.3/29). [bunca]*

bunca: *Bu kadar, böylesi, bu derece.* (Doğan, 2013, s. 231)

1. Bülbülüñ ḥālin bilenler gūş iderler nālesin
   Bir gül-i bī-ḫār içündür **bunca** hūy ü hāy-ı ‘aşḳ *(G. 28/10). [bunca]*

bura: *"Bura" işaret zamiri (Dünya).*

1. Ger orada ger **burada**
   İrgüren sensin murāda *(Koş.30/5). [burada, -da]*

burhān:

burhān: *Delil, kanıt.* ||| *[tas.] Kur'an ve hadis-i şerif.* (Uludağ, 2016, s. 81)

1. Ṣādıḳlara **burhān** gerek
   Ver-ne zi-da‘vāhā çi sūd *(Mrb. 35/15). [burhān]*

burhān: *Delil, kanıt.* ||| *[tas.] Peygamberlerin gösterdiği olağanüstü olay, mucize.* (Cebecioğlu, 2020, s. 87)

1. Nice nāḳış itdi çü **burhān** ṭaleb
   O dem bedrüñ itdüñ işini tamām *(G. 24/7). [burhān]*

būstān:

būstān: *Bağ, bahçe.*

1. Eger bāġ u eger **būstān**
   Eger sünbül eger reyḥān *(Mrb. 24/45). [būstān]*

būstān: *Bağ, bahçe.* ||| *[tas.] Müşâhede mahalli olan gönül.* (Ögke, 2018, s. 178)

1. Bülbül-i şūrīdeden gelmez gülistāna żarar
   Bāġ-bānum sen hemān **bustānuñ** ayruḳdan ṣaḳın *(Mf. 137/2). [bustān, -uñ]*
3. Her laḥẓa tāze gül bite
   Hīç ṣolmaya **būstānumuz** *(Mrb. 1/16). [būstānumuz, -umuz]*

būstān: *Bahçe, bağ.* ||| *[tas.] Dünyanın geçici güzellikleri.*

1. Baḳma bunuñ ḳarasına aġına
   Göñül virme **būstānına** bāġına *(Koş.13/6). [būstānına, -ı, -n, -a]*

būy: *Koku.* ||| *İz, eser, emare.*

1. Ṭışını gerçi lāle āle sarmış
   Velī ḫōş **būyı** yoḳ ḳalbi ḳararmış *(M. 3/2). [būyı, -ı]*

būy al-: *Koklamak.* ||| *[tas.] İlahî hakikatlerden haberdar olmak.* (Cebecioğlu, 2020, s. 88)

1. ‘Işḳıyla ser-mest olduġuñ
   Gülden niçe **būy alduġuñ** *(Mrb. 70/10). [būy al, -duġ, -uñ]*

būy-ı beḳā: *Ebedilik kokusu.* ||| *[tas.] Kulun fenâdan sonra eriştiği ve Hak sıfatlarıyla vasıflandığı bekâbillah makamından zevklenme.*

1. Ḥayāt irsün aña **būy-ı beḳādan**
   Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/15). [būy-ı beḳā]*

būy-ı ḥasen: *Güzel koku.* ||| *[tas.] İlahî tecelliler ve ilhâmlar.*

1. Senden fenā bulduñ mı sen
   Gülden alub **būy-ı ḥasen** *(Mrb. 70/34). [būy-ı ḥasen]*

būy-ı muḥabbet: *Muhabbet kokusu.* ||| *[tas.] İlahî tecelli, ilhâmlar.* (Şimşek, 2017, s. 65)

1. Bülbül ki āşiyān-ı ḳadīmi ḳoyub gelür
   Gülden meger ki **būy-ı muḥabbet** duyub gelür *(G. 11/2). [būy-ı muḥabbet]*

būy-ı zevḳ: *Zevk kokusu.* ||| *[tas.] Kulun Hak ile olan cem / birlik hâli.*

1. Bād-ı ḫazāndan aldı fenā **būy-ı zevḳini**
   Eşcār dürlü dürlü libāsın ṣoyub gelür *(G. 11/5). [būy-ı zevḳ, -i, -n, -i]*

buyruḳ:

buyruḳ: *(Allah) Hüküm, karar, tasarruf.* (Tulum, 2011, s. 465)

1. Sensiz bir kişinüñ işi bitmedi
   Kimse **buyruġuñsuz** gelüb gitmedi *(Koş.15/14). [buyruġuñsuz,-uñ, -suz]*
2. **Buyruḳ** senüñ fermān senüñ

Derd ehline dermān senüñ *(Mhm. 3/1). [buyruḳ]*

3. Sensin Evvel sensin Āḫir
   Varlıḳ senüñ **buyruḳ** senüñ *(Koş.30/2). [buyruḳ]*
4. Sensin Bāṭın sensin Ẓāhir
   Varlıḳ senüñ **buyruḳ** senüñ *(Koş.30/4). [buyruḳ]*
5. Ġayruñ nesi var arada
   Varlıḳ senüñ **buyruḳ** senüñ *(Koş.30/8). [buyruḳ]*
6. Bir oldı ġāyet bidāyet
   Varlıḳ senüñ **buyruḳ** senüñ *(Koş.30/12). [buyruḳ]*
7. Reddüñ red ḳabūlüñ ḳabūl
   Varlıḳ senüñ **buyruḳ** senüñ *(Koş.30/16). [buyruḳ]*
8. Ente'l-'Alīm ente'l-Ḫabīr
   Varlıḳ senüñ **buyruḳ** senüñ *(Koş.30/20). [buyruḳ]*

buyruḳ: *(Allah) Tembih, vasiyet, emir.* (Dilçin, 2009, s. 53)

1. **Buyruġı** yirine yetür
   İhmāli ḳo işüñ bitür *(Koş.33/9). [buyruġı, -ı]*
2. **Buyruġın** ṭut Raḥmān'uñ
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş.34/1). [buyruġın, -ı, -n]*
9. Haḳḳ'uñ dergāhına ḳullar derilür
   Buyruġı ṭutılur fermān eglenmez *(Koş.13/24). [buyruġı, -ı]*

<u>buyruḳ ṭut -:</u> *Emredileni yapmak, emri uygulamak. ||| [tas.] Şeriat makamının gereklerine uymak.*

1. Bu didügüm tevḥīd-i ṣırf muḳteżā-yı cem'le cem'
   Līki farḳa nāẓır olub **buyruḳ ṭutmaḳ** ḫōşagelür *(G. 7/8). [buyruḳ ṭut,-maḳ]*

<u>buyur-:</u>

buyur-: *...diye nitelendirmek.*

1. Anda Ḳur'ān-ı 'aẓīm itdi nüzūl

Şehr-i ümmet **buyurur** aña Resūl *(Mrb. 17/6). [buyurur, -ur]*

buyur-: *Söylemek, demek.*

1. **Buyurmışdur** Nebī el-faḳru faḫrī
   N'ola faḳrıla olsa iftiḫārum *(N. 18/3). [buyurmışdur, -mış, -dur]*

buyur-: *(Allah) "Ol, kün" demek.*

1. **Buyurduñ** oldı illā ḳaldı ma'dūm
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/15). [buyurduñ, -du, -ñ]*

buyur-: *(Allah) Bildirmek, söylemek.*

1. **Buyurduñ** in te'uddū ni'meta'llāh
   Ġarīk-i ni'metüñdür bende vü şāh *(Mrb. 93/9). [buyurduñ, -du, -ñ]*
2. **Buyurur** in teuddū ni'meta'llāh
   Olagör imdi bu ma'nādan āgāh *(Mrb. 106/25). [buyurur, -ur]*

buyur-: *...diye dua etmek.*

1. **Buyurur** lā-tekilnī Faḫr-i 'Ālem
   Bizi ışmarlamaġıl nefse bir dem *(Mrb. 11/5). [buyurur, -ur]*

<u>bülbül:</u>

bülbül: *Güzel sesliyle bilinen kuş.*

1. **Bülbül** gibi dā'im öter
   Gülşen olur kāşānesi *(Mrb. 8/11). [bülbül]*
2. Seḥerde açılan güller
   Öten şūrīde **bülbüller** *(Mrb. 24/10). [bülbüller, -ler]*
3. Seḥerden açılan güller nedendür
   Öten şūrīde **bülbüller** nedendür *(Mrb. 26/2). [bülbüller, -ler]*
4. 'Āşıḳ **bülbül** gibi ötüb

Dōst güllerinden diregör *(Koş.7/15). [bülbül]*

5. **Bülbüller** ister gülistān
   Pervāne şem‘-i şebistān *(Koş.31/5). [bülbüller, -ler]*
6. Bahār oldı yene açıldı güller
   Murāda **bülbül** irdügi zamāndur *(Mrb. 115/2). [bülbül]*
7. Geh yerüm pervāne gibi oldı nār
   Eyledüm **bülbül** gibi geh āh ü zār *(Mrb. 63/10). [bülbül]*

bülbül: *Güzel sesliyle bilinen kuş. ||| [tas.] Elest bezminde vahdet makamındayken Hak tarafından cisimler âlemine gönderilen ve ilahî hakikatleri idrak latifesi olan rûh lâtifesi.* (Ögke, 2018, s. 169)

1. Umarlar ḫaste diller armaġanuñ
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı **bülbül** *(Mrb. 76/20). [bülbül]*
2. İster vire cānın güle
   Dōst gülşeninüñ **bülbüli** *(Mrb. 4/4). [bülbüli, -i]*
3. Gülden ne eylersin ṭaleb
   Dōst gülşeninüñ **bülbüli** *(Mrb. 4/8). [bülbüli, -i]*
4. Dōst bezmine lāyıḳ olan
   Dōst gülşeninüñ **bülbüli** *(Mrb. 4/12). [bülbüli, -i]*
5. **Bülbül** ki ‘ārif cānıdur
   Dōst ilinüñ mihmānıdur *(Mrb. 4/13). [bülbül]*
6. Derd ehlinüñ yārānıdır
   Dōst gülşeninüñ **bülbüli** *(Mrb. 4/16). [bülbüli, -i]*
7. Virgil Hüdāī’ye ḫaber
   Cān gülşeninüñ **bülbüli** *(Mrb. 4/20). [bülbüli, -i]*
8. Gördüñse cānān illerin
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/2). [bülbül]*
9. Ḳoḳduñsa yārüñ güllerin
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/4). [bülbül]*
10. Feryād idersin rūz ü şeb
    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/8). [bülbül]*

11. Anda ne ḥālet bulduġuñ
    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/12). [bülbül]*
12. ‘Uşşāḳa olub dest- res
    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/16). [bülbül]*
13. Vuṣlatda ḳalmazsañ eger
    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/20). [bülbül]*
14. Vaḥdet şarābından içüb
    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/24). [bülbül]*
15. Keşf eyleyüb esrāruñı
    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/28). [bülbül]*
16. Maḳṣūduñı bulduñ ise
    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/32). [bülbül]*
17. Bir oldı mı cān ile ten
    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/36). [bülbül]*
18. Yiter müstaġraḳ-ı bezm-i Elest ol
    Gel iy derd ehlinüñ dermānı **bülbül** *(Mrb. 76/2). [bülbül]*
19. Yiter ol cām ile ḥayrān ü mest ol
    Gel iy derd ehlinüñ dermānı **bülbül** *(Mrb. 76/4). [bülbül]*
20. Vedā‘ itdüñ meger iki cihāne
    Gel iy derd ehlinüñ dermānı **bülbül** *(Mrb. 76/8). [bülbül]*
21. Nevāñı gāh ‘irāḳ ü gāh ḥicāz it
    Gel iy derd ehlinüñ dermānı **bülbül** *(Mrb. 76/12). [bülbül]*
22. Firāḳ odına yiter yandı sīne
    Gel iy derd ehlinüñ dermānı **bülbül** *(Mrb. 76/16). [bülbül]*
23. **Bülbül** ki āşiyān-ı ḳadīmi ḳoyub gelür
    Gülden meger ki būy-ı muḥabbet duyub gelür *(G. 11/1). [bülbül]*

bülbül: *Güzel sesliyle bilinen kuş.* ||| *[tas.] Hakk'a ermek isteyen âşık.* (Uludağ, 2016, s. 149)

1. **Bülbüle** cevr ü cefā itme gülüm
   Ayaġıyla gelene olmaz ölüm *(Mf. 118/1). [bülbüle, -e]*

2. Açılalum güller ile
   Ötelüm **bülbüller** ile *(Koş.2/14). [bülbüller, -ler]*
3. **Bülbül** gibi ‘aşḳ bāġına
   Kim düşe şevḳ ırmaġına *(Koş.3/17). [bülbül]*
4. Gör **bülbülüñ** sevdāsını
   Gül şevḳine ġavġāsını *(Koş.3/21). [bülbülüñ, -üñ]*
5. Güller ṭutar elde varaḳ
   Bülbüller oḳurlar sebaḳ *(Koş.3/26). [bülbüller, -ler]*
6. Verd içün **bülbül** derdile nālān
   Oldı pervāne şem‘ ile sūzān *(Koş.16/9). [bülbül]*
7. Bir gülşene **bülbül** ol kim
   Hīç ṣararub ṣolmaz ola *(Koş.8/3). [bülbül]*
8. **Bülbül** olub ötmek gerek
   Güller gibi bitmek gerek *(Koş.8/25). [bülbül]*
9. Gülşende **bülbüli** zār iden sensin
   Düşmeni dōst idüb yār iden sensin *(Koş.15/5). [bülbüli, -i]*
10. Gülden añlama
    Bülbülün zārın *(Koş.17/24). [bülbülün, -üñ]*
11. Dün gün ötsün **bülbülleri**
    ‘Aşḳı artub eksilmesün *(Koş.25/3). [bülbülleri, -leri]*
12. Ḥüsnüñi vaṣf idicek gül
    Aña ‘āşıḳ oldı **bülbül** *(Koş.43/6). [bülbül]*
13. İñler görüb **bülbülleri**
    Gülüm diyü aġlar var mı *(Koş.46/3). [bülbülleri, -ler, -i]*
14. Şevḳ ile **bülbüller** öte
    Āvāzı āfāḳı ṭuta *(Mrb. 1/13). [bülbüller, -ler]*
15. Eyler seḥerde ġulġule
    Dōst gülşeninüñ **bülbüli** *(Mrb. 4/2). [bülbüli, -i]*
16. Açılsa ma‘nā gülleri
    Şevḳ eylese **bülbülleri** *(Mrb. 44/14). [bülbülleri, -ler, -i]*
17. Gülistānda güli ḫandān iden dōst
    Aña **bülbülleri** nālān iden dōst *(Mrb. 54/2). [bülbülleri, -ler, -i]*

18. **Bülbül** olayın öten

    Cān oynayuban üten *(Mrb. 23/5). [bülbül]*

19. Yüri **bülbül** yüri Dōst illerine

    Yeter olduñ fenā bāġında nālān *(Mrb. 25/2). [bülbül]*

20. İdüb tā'ūs-ı ḳudsīlerle cevlān

    Yüri **bülbül** yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/4). [bülbül]*

21. Varub vaḥdet şarābından içegör

    Yüri **bülbül** yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/8). [bülbül]*

22. Ḳo ġayrı maḳṣad-ı aḳṣā Ḫudā'dur

    Yüri **bülbül** yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/12). [bülbül]*

23. Mecāzı ḳo ḥaḳīḳat baḥrına ṭal

    Yüri **bülbül** yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/16). [bülbül]*

24. Ṣafā bul ġarḳ olub envār-ı ẕāta

    Yüri **bülbül** yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/20). [bülbül]*

25. Çün 'aşḳ erişdi **bülbüle**

    'Arż-ı niyāz itdi güle *(Mrb. 34/13). [bülbüle, -e]*

26. İy gülleri ḫandān idüb **bülbülleri** nālān iden

    Geh ḫūb cemālin gösterüb geh gizleyüb pinhān iden *(G. 6/1). [bülbül, -ler, -i]*

27. 'Arż-ı dīdār eyledükce şāhid-i gülzār-ı Hū

    Şevḳ ile **bülbüller** eyler naġme-i ez̲kār-ı Hū *(G. 12/2). [bülbüller, -ler]*

28. Verd-i bī-hemtāyadur şevḳ u ṭarab

    Bülbülüñ zārı degül gülzārdan *(G. 21/10). [bülbülüñ, -üñ]*

29. **Bülbülüñ** ḥālin bilenler gūş iderler nālesin

    Bir gül-i bī-ḫār içündür bunca hūy ü hāy-ı 'aşḳ *(G. 28/9). [bülbülüñ, -üñ]*

30. Vara **bülbülleri** seyrān ide dōst illerini

    Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/11). [bülbülleri,-ler,-i]*

31. **Bülbül** güle ḳarşu zār

    Pervāneyi yaḳmış nār *(Koş.12/21). [bülbül]*

32. Behey **bülbül** nedür feryād

    Var eyle Ḫaḳ'dan istimdād *(Mrb. 75/1). [bülbül]*

33. Bu ḥüsni ḳande buldı şāhid-i gül

    Niçün feryād ider bī-çāre **bülbül** *(Mrb. 88/10). [bülbül]*

34. Bir gül-i bī-ḫār-ı bāḳī ḳıl ṭaleb
    Terk it iy **bülbül** bu fānī gülşeni *(G. 39/6). [bülbül]*
35. Yiter itdüñ fenā bağında feryād
    Yüri **bülbül** ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/2). [bülbül]*
36. Ḳafesden eyle cān murġını āzād
    Yüri **bülbül** ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/4). [bülbül]*
37. Ḥaḳīḳat gülşenini eyle seyrān
    Yüri **bülbül** ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/8). [bülbül]*
38. Ḳo uçmaġı geçegör mā-sivāyı
    Yüri **bülbül** ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/12). [bülbül]*
39. Mecāzı ḳo ḥaḳīḳat baḥrına dal
    Yüri **bülbül** ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/16). [bülbül]*
40. Gülüñ gec ḳurbetinden bul visāli
    Yüri **bülbül** ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/20). [bülbül]*
41. Yüri **bülbül** ḳadīm-i āşiyāna
    Göñül virme nuḳūş-ı kāināta *(Mrb. 125/25). [bülbül]*
42. Ṣafā bul ġarḳ olub envār-ı ẕāta
    Yüri **bülbül** ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/29). [bülbül]*

bülbül: *Güzel sesliyle bilinen kuş. ǁ Hz. Peygamber ümmeti.*

1. Ṭañ mıdur **bülbül** itse efġānı
   Żayi‘ itdi o verd-i ḫandānı *(Msd. 1/13). [bülbül]*

bülbül-i gülzār-ı tevḥīd: *Birlik bahçesinin güzel ötüşlü kuşu. ǁ [tas.] Vahdet makamının sâkini olan ârif, insan-ı kâmil.*

1. Hüdāī’ kim bula esrār-ı tevḥīd
   Olur ol **bülbül-i gülzār-ı tevḥīd** *(Koş.51/18). [bülbül-i gülzār-ı tevḥīd]*

bülbül-i nālān: *İnleyen bülbül. ǁ [tas.] Hakk’a eremeyen âşık.*

1. Rūz u şeb feryād idüb gül şevḳına
   Bülbül-i nālān olayın bir zamān *(G. 17/4). [bülbül-i nālān]*

bülbül-i şūrīde: *Çılgın bülbül.* ‖ *[tas.] İlahî cezbeye tutulup kendinden geçen âşık.*

1. **Bülbül-i şūrīdeden** gelmez gülistāna żarar
   Bāġ-bānum sen hemān bustānuñ ayruḳdan ṣaḳın *(Mf. 137/1). [bülbül-i şūrīde, -den]*
2. Yandurub pervāneyi sūzān iden
   Bülbül-i şūrīdeyi nālān iden *(Mrb. 29/14). [bülbül-i şūrīde, -y, -i]*

bülend: *Yüksek, yüce, fazla.* (Tulum, 2011, 467)

1. ‘Āşıḳuñ maḳṣūdı ol maḥbūb-ı bī-hemtā imiş
   Himmeti ġayet **bülend** ü maṭlabı bālā imiş *(G. 26/2). [bülend]*

bülend it-: *Yüce tutmak, fazlalaştırmak.*

1. **Bülend it** himmeti ‘āşıḳ
   Ḳo isneyniyyeti ‘āşıḳ *(Mrb. 45/21). [bülend it]*

bünyān-ı nübüvvet: *Peygamberlik müessesesi.*

1. Anuñçün ḫātem olduñ enbiyāya
   Senüñle bitdi **bünyān-ı nübüvvet** *(G. 23/12). [bünyān-ı nübüvvet]*

büri- / bürü-:

büri-: *İstila etmek.* (Doğan, 2013, s. 238)

1. Altundan ḫāṣ göñül çürümek neden
   Efkār-i fāside **bürimek** neden *(Koş.45/14). [bürimek, -mek]*

bürü-: *Sarmak, kaplamak, kuşatmak.* (Dilçin, 2009, s. 55)

1. ‘Usātı raḥmetüñ ẕeyli **bürürken**
   Ḳapuña aġlayub yüzler sürerken *(Mrb. 11/9). [bürürken, -ür, -ken]*

bürü-: bkz. büri- / bürü-.

büşrā bi-envāri'l-yaḳīn: "*Müjdeler olsun onlardaki yakîn nuruna."*

1. Ṭūbā li ḳavmin ẕākirīn
   Büşrā bi-envāri'l-yaḳīn *(Mrb. 80/14). [büşrā bi-envāri'l-yaḳīn]*

büyük: *Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha azametli olan.*

1. Heb Ḥaḳ'uñ ḳullarıdur küçük **büyük** erkek dişi
   Ḫidmet-i Mevlā'da olmaḳdur ḳul olanuñ işi *(Mrb. 68/9). [büyük]*

C

cādū:

cādū: *Cadı, büyücü.* ‖ *[tas.] İnsanı Allah'tan uzaklaştıran ve gaflete düşüren dünya.*

1. Aldadı ḫalḳı bir **cādū**
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/23). [cādū]*

cādū: *Çirkin ve kötü huylu koca karı.* (Doğan, 2013, s. 243)

1. Cihān bir köhne **cādūdur**
   Şu kim aldanmaz uṣludur *(Mrb. 46/25). [cādūdur]*

cāh: *Makam, mevki, rütbe.* (Tulum, 2011, s. 476)

1. Yiter ṭapduñ māl ü **cāha**
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/1). [cāha, -a]*
2. Şu kim meyl eylemez **cāha**
   Dil ü cānı olur ābād *(Mrb. 75/19). [cāha, -a]*
3. Yiter dünyāya raġbet it
   Yiter **cāha** muḥabbet it *(Mrb. 45/6). [cāha, -a]*

4. Yüri sa‘y idegör bāḳī na‘īme
   Kişiye çünki ḳalmaz māl eger **cāh** *(G. 32/10). [cāh]*

cāhid ol-: *Bilerek inkarcı olmak.* (Doğan, 2013, s. 243)

1. Vaḥdet-i Ḥaḳḳ’a gel olma cāhid
   İnnema’llāhü ilāhün vāḥid *(Mf. 8/1). [cāhid ol, -(ma)]*

cāhidū fī’llāhi: *"Allah için O’nun uğrunda (ve O’nun rızasına uygun tarzda) hakkıyla cihad edin!..." meâlli âyetten bir bölüm.* (Hac, 22/78[129])

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. **Cāhidū fī’llāhi** yā ehle’ṣ-ṣalāḥ
   İnne ‘umre’l-mer’i yemżī ke’r-riyāḥ *(G. 30/1). [cāhidū fī’llāhi]*

cāhil: *Akılsız, şuursuz, kendini bilmeyen, gaflet içinde olan.*

1. Biri iki ṣananlar aḥveldür vü hem a‘mā
   Tevḥīdi bilmeyenler ġāyet de **cāhil** ancaḳ *(G. 16/6). [cāhil]*
2. Zīnet-i dünyāya maġrūr olmayan ‘āḳil-durur
   Aldanub maġrūr olan kişi aña **cāhil-durur** *(Mf. 64/2). [cāhil-durur, -durur]*

cām: *Kadeh.* ||| *[tas.] İlahî aşk.* (Ögke, 2018, s. 267)

1. Yiter ol **cām** ile ḥayrān ü mest ol
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/3). [cām]*

cām-ı ‘aşḳ / ‘ışḳ: *Aşk kadehi.* ||| *[tas.] İlahî aşk.* (Ögke, 2018, s. 267)

---

[129] هٰذَا وَفِي بْلُقَ مِنْ الْمُسْلِمِينَ سَمّٰيكُمْ هُوَ اِبْرٰهِيمَ اَبِيكُمْ مِلَّةَ حَرَجٍ مِنْ الدِّينِ فِي عَلَيْكُمْ جَعَلَ وَمَا اجْتَبٰيكُمْ هُوَ جِهَادِهِ حَقَّ اللّٰهِ فِي وَجَاهِدُوا النَّصِيرُ وَنِعْمَ الْمَوْلٰى مَفَنِعْمَ مَوْلٰيكُمْ هُوَ بِاللّٰهِ وَاعْتَصِمُوا الزَّكٰوةَ وَاتُوا الصَّلٰوةَ فَاَقِيمُوا النَّاسِ عَلَى شُهَدَاءَ وَتَكُونُوا عَلَيْكُمْ شَهِيداً الرَّسُولُ لِيَكُونَ

“Allah yolunda, gerektiği gibi cihad edin. Sizi O seçti ve size din konusunda hiçbir güçlük yüklemedi; ceddiniz İbrâhim’in dininde olduğu gibi. O size hem daha önce hem de bu Kur’an’da “müslümanlar” adını verdi ki peygamber size şahitlik etsin, siz de insanlara şahitlik edesiniz. Haydi namazı kılın, zekâtı verin ve Allah’a sımsıkı bağlanın. Sizin mevlânız O’dur. O ne güzel mevlâdır ve ne iyi yardımcıdır.”

1. ‘Āfiyetler **cām-ı ‘aşḳı** nūş iden ‘āşıḳlara
   Vuṣlat-ı ma‘şūḳ erzānīdür ol ṣādıḳlara *(G. 29/1). [cām-ı ‘aşḳ, -ı]*
2. **Cām-ı ‘ışḳuñ** nūş idüb
   Yudalum şimdengirü *(Koş. 10/11). [cām-ı ‘ışḳ, -uñ]*

cām-ı ‘ışḳ: bkz. cām-ı ‘aşḳ / ‘ışḳ.

cām-ı muḥabbet: *Muhabbet kadehi.* ||| *[tas.] İlahî aşk.* (Ögke, 2018, s. 267)

1. İçüb **cām-ı muḥabbetden**
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/1). [cām-ı muḥabbet, -den]*

cām-ı ṣafā: *Mutluluk kadehi.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Sāḳī-i bezm-i ezelden nūş idüb **cām-ı ṣafā**
   Mest ider ‘āşıḳları ol cür‘a-i esrār-ı Hū *(G. 12/3). [cām-ı ṣafā]*

cāmi‘: *Toplayan, ihata eden.* ||| *[tas.] Hakk'ın sıfatlarıyla vasıflanan insan-ı kâmil.* (Şimşek, 2017, s. 69)

1. Bu ḫaber ma‘lūmı olsun sāmi‘üñ
   Şem‘e olmaz iḥtiyācı **Cāmi‘üñ** *(M. 5/2). [cāmi‘üñ, -üñ]*

cāmi‘ cümle-i esmā’: *Bütün isimleri kendinde toplayan insan.*

1. **Cāmi‘ cümle-i esmā’**
   Sensin yā Resūla’llāh *(Koş. 11/15). [cāmi‘ cümle-i esmā’]*

cān:

cān: *[tas.] Hakk'ın tecelligâhı olan gönül lâtifesi.*
(KL., http:lugatim.com/s/cān, erişim tarihi: 10.05.2021.)

1. **Cānım** seni ḳılsın şuhūd
   İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/7). [cānım, -ım]*
2. İy Hüdāī’ cānānı

İste bulsun **cān** anı *(Koş. 10/18). [cān]*

3. **Cānlar** içinde cānān
   Ma‘den-i ‘ilm ü ‘irfān *(Koş. 11/21). [cānlar, -lar]*
4. Olıcaḳ kişide Ḥaḳ ‘ışḳı ġālib
   Hem göñül çekinür hem **cān** eglenmez *(Koş. 14/12). [cān]*
5. İtmez senüñ ‘āşıḳlaruñ milk-i Süleymān’a naẓar
   Ancaḳ cemālüñ nūrudur **cānlarına** dermān iden *(G. 6/6). [cān, -ları, -n, -a]*
6. **Cānlarda** yapdı āşiyān
   Ṣayd eyledi ‘Anḳā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/11). [cānlarda, -lar, -da]*
7. Şu **cān** kim buldı cānānı
   N’ider mülk-i Süleymān’ı *(Mrb. 49/13). [cān]*
8. Vaṣluñ olalı maṭlab
   Cān eglenimez yā Rab *(Mrb. 50/10). [cān]*
9. Ne irişdi **cāna** ṣaġlıḳdan sürūr
   Ne maḳām-ı rāḥat olmuşdur ḳubūr *(Mrb. 63/25). [cāna, -a]*
10. Serv-āsā cānān olur
    Cān maẓhar-ı ‘irfān olur *(Mrb. 80/6). [cān]*
11. Serv-āsā cānān olur
    Cān maẓhar-ı ‘irfān olur *(Mrb. 80/6). [cān]*
12. Şu **cān** kim sırr-ı Ev-ednā’ya irdi
    Begüm ol maṭlab-ı a‘lāya irdi *(Mrb. 87/13). [cān]*
13. Dōst bāġına kılmaḳ naẓar
    Cānında itdi mi e̱ser *(Mrb. 4/18). [cānında, -ı, -n, -da]*
14. Meded **cānum** firāḳ odına yandı
    Ḫaṭā bizden ‘aṭā senden Efendi *(G. 39/11). [cānum, -um]*
15. Cenābuñdan olursa ḥüsn-i tedbīr
    İder yā Rab ọ **cān** ü cisme te’s̱īr *(Mf. 90/2). [cān]*
16. Ḥaḳḳ’ı ẕikr eyleyelüm
    Cānlara cānān gelsün *(Koş. 9/4). [cānlara, -lar, -a]*
17. **Cānuma** cānānı kimden umayın
    Derdüme dermānı kimden umayın *(Koş. 15/9). [cānuma, -um, -a]*
18. İster seni **cānum** velī

Neylesün irişmez eli *(Koş. 32/9). [cānum, -um]*

19. Virür **cāna** ṣafā envār-ı tevḥīd
    El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 51/19). [cāna, -a]*
20. Gerekmez ġayrı sevdāyı
    Cānum seni özler seni *(Koş. 31/4). [cānum, -um]*
21. 'Āşıḳ seni ister hemān
    Cānum seni özler seni *(Koş. 31/8). [cānum, -um]*
22. Ne anı ister ne bunı
    Cānum seni özler seni *(Koş. 31/12). [cānum, -um]*
23. Ḳısmet-i rūz-ı ezeldür
    Cānum seni özler seni *(Koş. 31/16). [cānum, -um]*
24. Budur Hüdāī'nüñ sözi
    Cānum seni özler seni *(Koş. 31/20). [cānum, -um]*
25. Ḥubb-ı sivā dilden gide
    Cānım ide Ḥaḳḳ'ı şuhūd *(Mrb. 35/4). [cānım, -ım]*
26. Tecellī itse cānānum
    Tesellīler bulur **cānum** *(Mrb. 69/10). [cānum, -um]*
27. Nesīm-i rūḥ-ı Raḥmān'dan nefes irerse ger **cāna**
    Bahāristān ola 'ālem ṣafā-yı nev-bahārumdan *(G. 13/3). [cāna, -a]*
28. Görüben 'ahd ü peymānı
    Cānum özleyüb cānānı *(Koş. 46/18). [cānum, -um]*
29. Bu ma'nādan şu **cān** kim oldı agāh
    Olubdur raḥmet ümmīdinde her gāh *(N. 16/3). [cān]*

cān: *[tas.] İnsanın dünyaya dönük varlığı olan nefs.* (Tulum, 2011, s. 478)

1. Gel berü iy derde dermān isteyen
   Cāna baḳmaz vaṣl-ı cānān isteyen *(G. 10/2). [cāna, -a]*
2. Baḳmayan **cāna**
   İrdi cānāna *(Koş. 17/5). [cāna, -a]*
3. Gerçek 'āşıḳ olan **cāndan** el siler
   Vaḥdet sarāyına irişmek diler *(Koş. 22/17). [cāndan, -dan]*

4. **Cānına** çoḳ cebr eylesün
   Cismin aña ḳabr eylesün *(Mrb. 65/5). [cānına, -ı, -n, -a]*
5. **Cānın** bu yolda ḫāk ider
   Varlıḳ ḥicābın çāk ider *(Mrb. 65/13). [cānın, -ı, -n]*

cān: *Hayat cevheri olan ve insanın yaşamasını sağlayan ruh.* (Doğan, 2013, s. 245)

1. Ḳande buldı bu cism ile **cānı**
   Ḳanden aldı bu ‘ilm ü ‘irfānı *(Mrb. 41/5). [cānı, -ı]*
2. Ḳande bulduñ aḥsen-i taḳvīmi sen
   Ḳanden alur feyżi işbu **cān** ü ten *(Mrb. 89/6). [cān]*
3. Vücūd iḳlīmini fikr eyle dervīş
   Bu **cān** ü cism ve bu eller nedendür *(Mrb. 88/2). [cān]*
4. Baṣīret nūrı ger var ise sende
   Bu **cān** bāḳī ḳalur ṣanma bedende *(Mrb. 120/14). [cān]*
5. Ḳanı Ḥabību’llāh Ṣıddīḳ-i ekber
   Bunda gelen gider bir **cān** eglenmez *(Koş. 13/28). [cān]*
6. Ol virdi cism ile **cānı**
   Ol virdi ‘ilm ü ‘irfānı *(Koş. 37/9). [cānı, -ı]*
7. Nuṭfe-i nā-çīze **cān** iḥsān iden
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/3). [cān]*
8. İy **cānı** yoḳdan var iden
   Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/15). [cānı, -ı]*

cān: *[tas.] İnsandaki bilen, idrak eden ve emir âleminden inmiş olan ruh lâtifesi.* (Uludağ, 2016, s. 298)

1. Alaldan göñlüm ol ṣūḫ-ı cihānum
   Göñülsüz durur oldı tende **cānum** *(Mf. 176/2). [cānum, -um]*
2. Yene nūr-ı tecellīden
   Dil ü **cānum** żiyā ister *(Mrb. 69/2). [cānum, -um]*
3. Vāṣıl ola sırrum u **cānum** ḳarīb
   Tā Hüdāī’ ḳalmaya şöyle ġarīb *(Mrb. 66/17). [cānum, -um]*

4. Cenābuñdan olursa ḥüsn-i tedbīr
   İder ol cisme **cān** elbetde te’s̲īr *(Mf. 195/2). [cān]*

cān: *Ömür, hayat.* (Doğan, 2013, s. 245)

1. Yaban yirlere baḳma
   Cānuñ odlara yaḳma *(Koş. 34/6). [cānuñ, -uñ]*

cān: *Asıl, öz.*

1. Bülbül ki ‘ārif **cānıdur**
   Dōst ilinüñ mihmānıdur *(Mrb. 4/13). [cānıdur, -ı, -dur]*

cān: *Kişi, fert.* ||| *[tas.] Âşık, derviş.* (Uludağ, 2016, s. 83)

1. **Cānları** ḥasret odına yandurur
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/1). [cānları, -lar, -ı]*

cān at-: *Tehlikesine rağmen çok istemek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Nār-ı ‘aşḳa **cān atub** pervāne-veş
   Yanayın biryān olayın bir zamān *(G. 17/7). [cān at, -ub]*

cān bezl it-: *Canını feda etmek.* ||| *[tas.] Maddî ve manevî tüm kayıtlardan kurtulmak, Hak'ta fenâya ermek.*

1. ‘Āşıḳ ki ire maḳṣūda
   Cān bezl ide cānāna *(Mrb. 50/2). [cān bezl it, -e]*

cān bülbüli: *Can kuşu.* ||| *[tas.] Emir âleminden dünyaya gönderilen ve Hakk'ı idrak lâtifesi olan ruh.* (Ögke, 2018, s. 173)

1. Söylesün **cān bülbüli**
   Ḫandān olsun gülümüz *(Koş. 20/7). [cān bülbüli]*

2. Söyle **cān bülbüli**
   Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/3). [cān bülbüli, -i]*
3. Gülşen-i cennete **cān bülbüli** rıḥlet idicek
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/3).[cān bülbüli]*
4. İster seni **cān bülbüli**
   Lākin irişmez ʻaḳl eli *(Mrb. 33/5). [cān bülbüli]*
5. Şevḳe gelür **cān bülbüli**
   Gülzār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 80/3). [cān bülbüli]*

cān fidā eyle-: *Canından geçmek.* ||| *[tas.] Tüm beşerî vasıflarını (nefs) ve iradesini Hak'ta yok etmek / zebh-i nefs.* (Uludağ, 2016, s. 222)

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Biñ kerre cān eyler fidā
   Cānāna irmek isteyen *(Mrb. 65/19). [cān fidā eyle, -r]*
2. İşiden cān fidā eyler
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/3). [cān fidā eyle, -r]*

cān fidā it-: *Canından vazgeçmek.* ||| *[tas.] Tüm beşerî vasıflarını (nefs) ve iradesini Hak'ta yok etmek / zebh-i nefs.* (Uludağ, 2016, s. 222)

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Böyle bir nūr itdi neslinden ẓuhūr
   Ṭañ mı İsmāʻīl iderse cān fidā *(G. 22/12). [cān fidā it, -er, -se]*

cān gülşeni: *Sevgilinin gülbahçesi.* ||| *[tas.] Hakk'ın mahiyeti ve keyfiyeti bilinemeyen zâtı.*

1. Virgil Hüdāī'ye ḫaber
   Cān gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/20). [cān gülşeni, -n, -üñ]*

cān ile: *Candan, gönülden, büyük bir istekle, seve isteye.*

1. Menzil uzaḳdur himmet it
   Cān ile yolda ḫidmet it *(Mrb. 48/6). [cān ile]*
2. Ḥaḳ yolında beẕl idegör cān ü ten
   Ḳapusında olagör **cān ile** ḳul *(Kt. 9/4). [cān ile]*
3. ‘Aceb mi Ka‘beden eşref olursa kāmilüñ ḳalbi
   Bunı **cān ile** iṣġā it efendi ḳavl-i ṣādıḳdur *(Kt. 15/2). [cān ile]*
4. **Cān ile** olub ‘āşıḳ
   Yoluñda olam ṣādıḳ *(Mrb. 7/17). [cān ile]*
5. Olagör **cān ile** dīdāra ṭālib
   Tā kim ḥāṣıl ola cümle meṭālib *(Koş. 14/9). [cān ile]*

cān ile dinle-: *Büyük bir dikkatle dinlemek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Cān ile diñle** bu sözi Ḥaḳ bil
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/19). [cān ile diñle]*

cān ile ten: *Ruh ve beden.*

1. Bir oldı mı **cān ile ten**
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/35). [cān ile ten]*

cān murġı: *Can kuşu.* ||| *[tas.] Elest bezminde vahdet makamındayken Hak tarafından cisimler âlemine gönderilen ruh.* (Ögke, 2018, s. 173)

1. Ḳafesden eyle **cān murġını** āzād
   Yüri bülbül ḳadīmi āşiyāna *(Mrb. 125/3). [cān murġı, -n, -ı]*

cān sem‘i: *Can kulağı.* ||| *[tas.] Gönlün ilahî sırları idrak merkezi olan rûh lâtifesi.* (Ögke, 2018, s. 173)

1. Ola Hüdāī’ye ‘aṭā
   Cān sem‘ine ire nidā *(Mrb. 1/18). [cān sem‘i, -n, -e]*

cān taḫtı: *Gönül tahtı.* ||| *[tas.] Hakk'ın tecelli makamı olan gönül lâtifesi.*

1. **Cān taḫtına** sulṭānum
   Baḳsañ n'ola 'uşşāḳa *(Mrb. 23/3). [cān taḫtı]*

cān terki: *[tas.] Varlığı Hak'ta fenâ etme.*

1. Pervāneye eyle naẓar
   Cān terkidür ednā-yı 'aşḳ *(Mrb. 34/28). [cān terki, -dür]*

cān terkini ur-: *[tas.] Varlığı Hak'ta fenâ etmek.*

1. **Cān terkini urmadan**
   Cānān elüñe girmez *(Mrb. 10/1). [cān terkini ur, -i, -n, -i-madan]*

cān ü dil:

cān ü dil: *Ruh ve Gönül.* ||| *[tas.] İlahî hakikatleri algılayan idrak lâtifelerinden ruh ve gönül.*

1. 'Āşıḳ u ṣādıḳ yoluñda ḫāk ola
   Cān ü dil ḥubb-ı sivādan pāk ola *(Mrb. 96/6). [cān ü dil]*
2. Ol ḳadar ḥayretde olsun **cān ü dil**
   Ḳande baḳarsam efendim ṣañayın *(Mrb. 38/11). [cān ü dil]*
3. **Cān ü dili** şād eledüñ
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/7). [cān ü dil, -i]*
4. Derūnuñ ser-te-ser 'aşḳıla ṭolsun
   Dil ü cān maṭlab-ı a'lāyı bulsun *(Mrb. 36/2). [cān ü dil]*
5. İrişsün **cān ü dil** bāḳī ḥayāta
   'İnāyet eyle Sulṭān'um 'ināyet *(Mrb. 56/3). [cān ü dil]*
6. **Cān ü dile** virdüñ ṣafā
   Çoḳ çoḳ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/19). [cān ü dil, -e]*

cān ü dil: *İnsan, kul.*

1. Ḫaṭā eylerse ger bī-çāre ḳullar
   ‘Aṭā it sen sevinsün **cān ü diller** *(Mrb. 47/6). [cān ü dil, -ler]*

<u>cān u dil tahtı:</u> *Ruh ve gönül tahtı. ||| [tas.] İlahî hakikatleri idrak lâtifeleri olan ruh ve gönül.*

1. Ḳulluḳ ider ṣıdḳıla Mevlā’sına
   Cān u dil taḫtında sulṭān isteyen *(G. 10/6). [cān u dil taḫtı, -ı, -n, -da]*

<u>cān ü dilden:</u> *İçten, samimiyetle, yürekten.*

1. **Cān ü dilden** Ḫālıḳ’ı ẕikr idelüm
   Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/1). [cān ü dilden]*
2. Kim ki oldı **cān u dilden** Ḥaḳḳ’a ḳul
   Māsivāyı terk idüb buldı vuṣūl *(Mrb. 90/17). [cān u dilden]*
3. Ḫudā’yı **cān ü dilden** ẕikr idegör
   Ki ẕikr-i Ḥaḳ ḥayāt-ı cāvidāndur *(Mrb. 115/15). [cān ü dilden]*

<u>cān ü diller derdi:</u> *İnsanların derdi, tasası. ||| [tas.] İlahî aşk.*

1. Ger cenābuñdan ‘aṭā iḥsān ola
   Cān ü diller derdine dermān ola *(Mrb. 18/14). [cān ü diller derdi,-i, -n, -e]*

<u>cān ü seri viregör-:</u> *Her şeyden vazgeçmeye çalışmak.*

1. Ger Hüdāī’den alursañ ḫaberi
   Viregör Ḥaḳ yolına cān ü seri *(Mhm. 2/12). [cān ü seri viregör]*

<u>cān ü ten:</u>

cān ü ten: *Ruh ve beden.*

1. **Cān ü teni** bir eyleyen
   İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/15). [cān ü ten, -i]*
2. Ẕevḳ itmege **cān ü ten**

Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/19). [cān ü ten]*

3. Hüdāī’ feyż-i aḳdesden
   Naṣīb alursa **cān ü ten** *(Mrb. 51/18). [cān ü ten]*
4. Bir ‘āşıḳ-ı ṣādıḳ ḳanı
   Rāḥat bula **cān ü teni** *(Mrb. 82/14). [cān ü ten, -i]*

cān ü ten: *[tas.] Nefs ve varlık.*

1. Ṣıġmaz oraya **cān ü ten**
   Sırr ile seyr itmek gerek *(Mrb. 64/7). [cān ü ten]*
2. Ẕenb-i vücūdı maḥv it iriş sarāy-ı ḳurba
   Cān ü tenüñ arada cānāna ḥā’il ancaḳ *(G. 16/8). [cān ü ten, -üñ]*
3. **Cān ü ten** ḳaydından olmaġa ḫalāṣ
   Ṣoyunub ‘uryān olayın bir zamān *(G. 17/21). [cān ü ten]*

<u>cān ü ten bezl idegör-:</u> *[tas.] Nefs ve varlığı fedâ etmeye çalışmak.*

1. Ḥaḳ yolında beẕl idegör cān ü ten
   Ḳapusında olagör cān ile ḳul *(Kt. 9/3). [cān ü ten beẕl idegör]*
2. Ḥidmet eyle pīrüñe ṣıdḳ ile sen
   Ḥaḳ yolında bezl idegör cān ü ten *(Mf. 17/2). [cān ü ten bezl idegör]*

<u>cān ü ten fidā it-:</u> *[tas.] Nefs ve varlık iddiasından geçmek.*

1. Geçüb fānī vücūduñdan
   Fidā it Ḥaḳḳ’a cān ü ten *(Mrb. 46/10). [cān ü ten fidā it]*

<u>cān ü ten ḳoy-:</u> *[tas.] Nefs ve varlık iddiasını bırakmak.*

1. Ḳoyub Hüdāī’ cān ü ten
   Vaḥdet diyārına giden *(Mrb. 35/17). [cān ü ten ḳoy, -ub]*

<u>cān u teni beẕl it-:</u> *[tas.] Nefs ve varlığı fedâ etmek.*

1. Terk idüb bid‘atı rāh-ı sünene sālik olur

Bezl ider Ḥaḳḳ'a 'ibādet yolına cān u teni *(N. 19/4)[cān u teni bezl it,-er]*

cān ü teni yolına ḫarc eyle-: *[tas.] Nefs ve varlığı Hak yolunda fedâ etmek.*

1. Ṣoḥbet-i cānāna irmek isteyen
   Yolına ḫarc eylesün cān ü teni *(G. 39/4).[cān ü teni yolına ḫarc eyle,-sün]*

cān üt-: *[tas.] Gönlü yakmak, âşık olmak, sevdalanmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Bülbül olayın öten
   Cān oynayuban üten *(Mrb. 23/6). [cān üt, -en]*

cān vir-: *Ölmek.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. 'Iṣḳ-ı Şīrīn'e **cān virür** Ferhād
   Leylā yādına Ḳays ider feryād *(Koş. 16/5). [cān vir, -ür]*

cānā: *Ey sevgili.* ||| *[tas.] Ey Allah'ım.*

1. Viṣālüñ zevḳini **cānā** ne bilsün zāhid-i miskīn
   Efendi ḳande fehm eyler cimā'üñ lezzetin 'innīn *(Mf. 13/1). [cānā]*

cānān:

cānān: *Sevilen, sevgili.* ||| *[tas.] Allah.* (Hüseyin Vassaf, 2015, s. 83)

1. İy dil ü cān içinde **cānānum**
   Kerem it yap bu ḳalb-i vīrānum *(Mhm. 4/1). [cānānum, -um]*
2. **Cānān** metā'-ı vaṣlını vādī-i ġama ṣatmaz
   Ṣaḥrāda gezmese Mecnūn Leylā yabanda yatmaz *(Mf. 185/1). [cānān]*
3. İy Hüdāī' **cānānı**
   İste bulsun cān anı *(Koş. 10/17). [cānānı, -ı]*

4. ‘Āşıḳ **cānānın** ister

   Baña Allah’um gerek *(Koş. 12/11). [cānānın, -ı, -n]*

5. Gerçek seven **cānānını**

   Virür tenini cānını *(Koş. 8/21). [cānānını, -ı, -n, -ı]*

6. Ḥaḳḳ’ı ẕikr eyleyelüm

   Cānlara **cānān** gelsün *(Koş. 9/4). [cānān]*

7. Baḳmayan cāna

   İrdi **cānāna** *(Koş. 17/6). [cānāna, -a]*

8. Görüben ‘ahd ü peymānı

   Cānum özleyüb **cānānı** *(Koş. 46/18). [cānānı, -ı]*

9. Görüben ‘ahd ü peymānı

   Cānum özleyüb **cānānı** *(Koş. 46/18). [cānānı, -ı]*

10. ‘Āriflere ‘irfān gerek

    ‘Āşıḳlara **cānān** gerek *(Mrb. 35/14). [cānān]*

11. ‘Āşıḳ ki ire maḳṣūda

    Cān bezl ide **cānāna** *(Mrb. 50/2). [cānāna, -a]*

12. Biñ kerre cān eyler fidā

    Cānāna irmek isteyen *(Mrb. 65/20). [cānāna, -a]*

13. Tecellī itse **cānānum**

    Tesellīler bulur cānum *(Mrb. 69/9). [cānānum, -um]*

14. Cān terkini urmadan

    Cānān elüñe girmez *(Mrb. 10/2). [cānān]*

15. Şol kimse kim açdı gözin

    Cānāna ṭapşurdı özin *(Mrb. 48/18). [cānāna, -a]*

16. Şu cān kim buldı **cānānı**

    N’ider mülk-i Süleymān’ı *(Mrb. 49/13). [cānānı, -ı]*

17. Serv-āsā **cānān** olur

    Cān maẓhar-ı ‘irfān olur *(Mrb. 80/5). [cānān]*

18. ‘Āşıḳ olan **cānānına**

    Girmiş fenā meydānına *(Mrb. 81/9). [cānānına, -ı, -n, -a]*

19. Semme vechu’llāh’ı fehm itdüñse ger

    Şeş cihetden bī-cihet **Cānān’a** baḳ *(G. 14/8). [cānān’a, -a]*

20. Ẕenb-i vücūdı maḥv it iriş sarāy-ı ḳurba
    Cān ü tenüñ arada **cānāna** ḥā'il ancaḳ *(G. 16/8). [cānāna, -a]*

cānān: *Sevilen, sevgili.*

1. Cānlar içinde **cānān**
   Ma'den-i 'ilm ü 'irfān *(Koş. 11/21). [cānān]*
2. Cānuma **cānānı** kimden umayın
   Derdüme dermānı kimden umayın *(Koş. 15/9). [cānānı, -ı]*

cānān ili: *Sevgilinin diyarı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. **Cānān ilin** varub görmek dilerseñ
   Ḥayāt iḳlīmine irmek dilerseñ *(Koş. 4/9). [cānān ili, -n]*
2. Varub dōst gülsitānına girelüm
   Yüri **cānān ilin** seyr it görelüm *(Mf. 119/2). [cānān ili, -n]*

cānān illeri: *Sevgilinin diyarları.* ||| *[tas.] Hakk'a yükselmedeki manâ âlemleri.*

1. Gördüñse **cānān illerin**
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/1). [cānān illeri, -ler, -i, -n]*

cāndan: *Samimiyetle, gönülden, samimiyetle.*

1. Ḳoyub ḳurı taḳlīdi
   Cāndan eyle tevḥīdi *(Koş. 35/6). [cāndan]*
2. Ḥaḳḳ'ı **cāndan** idüb ṭaleb
   Ṭā'atda olub rūz u şeb *(Koş. 46/9). [cāndan]*
3. Şol ki **cāndan** saña ola 'āşıḳ
   Ol olur bezm-i vaṣluña lāyıḳ *(Mrb. 71/5). [cāndan]*

cānib: *Taraf, yan, yön, kat.*

1. Efendi **cānibinden** olsa da'vet
   Gerekdür ḳullara ḫüsn-i icābet *(Mrb. 119/9). [cānibinden, -i, -n, -den]*

cānib-i Ḥaḳ: *Hak katı.*

1. Müderrislik ġam ü derd ü belā'dur
   Ḳażā ḫōd **cānib-i Ḥaḳ'dan** ḳażādur *(Mf. 67/2). [cānib-i ḥaḳ, -dan]*

cānib-i maṭlūb: *Arzulanan makam.* ||| *[tas.] İlahî huzur, vuslat makamı.*

1. **Cānib-i maṭlūba** per ü bāl açar
   Ṭā'ir-i ḳudsī gibi dün gün uçar *(Mrb. 27/9). [cānib-i maṭlūb, -a]*

cānib-i Mevlā: *Allah'tan taraf.*

1. İderdi **cānib-i Mevlā'ya** raġbet
   Ḳuluñ olsaydı ẕikre iştiġāli *(Mrb. 86/1). [cānib-i Mevlā, -y, -a]*

cānın vir-:

cānın vir-: *(Bir şey uğruna) Canını feda etmek.* ||| *[tas.] Nefsin ve mâsivânın bağlarından kurtulmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. **Cānın virür** İsmā'īl-vār
   Ḳurbāna irmek isteyen *(Mrb. 65/23). [cānın vir, -ür]*

cānın vir-: *[tas.] Nefsin ve mâsivânın bağlarından kurtulmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. İster vire cānın güle
   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/3). [cānın vir, -e]*

cānına te'sīr it-: *İçine işlemek, gönle dokunmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Bir ḳul Efendi’den olıcaḳ ıraḳ
   Cānına te’sīr ider anuñ firāḳ *(Mrb. 95/10). [cānına te’sīr it, -er]*

cānuñ al-: *Öldürmek, hayatına son vermek.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Nefsüñi ıṣlāḥa sa‘y it her zamān
   Cānuñ almadan Ḫudā-yı Müste‘ān *(Mf. 132/2). [cānuñ al, -madan]*

cāze yecūzü: *Fıkıh ilmindeki cevâz (izin) sözcüğünün mâzî ve muzârî çekimleri.* ||| *[tas.] İlmin zâhir / görünen kısmı.* (Yılmaz, 2016, s. 325)

1. ‘İlm-i bi’llāha çalış sen yüri iy himmeti dūn
   Nice bir **cāze yecūzü** nice bir kāne yekūn *(Mf. 9/2). [cāze yecūzü]*

cebr eyle-: *Zorlamak, baskı yapmak.*

1. Cānına çoḳ **cebr eylesün**
   Cismin aña ḳabr eylesün *(Mrb. 65/5). [cebr eyle, -sün]*

Cebrā’īl: *Hakk'ın vahyini peygamberlere ulaştıran melek.*

1. Didi **Cebrā’īl’e** ol Rabb-i Ekrem
   Muḥammed nūrıdur ol nūr-ı a‘ẓam *(M. 7/5). [cebrā’īl’e, -e]*

cedd: *Ata, dede.*

1. **Ceddüm** ü pīrüm sulṭān
   Sensin yā Resūla’llāh *(Koş. 11/23). [ceddüm, -üm]*
2. N’ola eylerseñ Hüdāī’ye naẓar
   Ceddüm ü pīrümsin iy kān-ı ‘aṭā *(G. 22/14). [ceddüm, -üm]*
3. Habībā ger Ḫalīl oldıysa **ceddüñ**
   Sen olduñ ḳuṭb-ı eflāk-ı muḥabbet *(G. 23/13). [ceddüñ, -üñ]*

cedel: *Kavga, münakaşa, tartışma, çekişme.* (Tulum, 2011, s. 484)

1. Sālike lāyıḳ mıdur hīç Zeyd ü ‘Amr ile **cedel**
   Her taṣarruf ḫōd Ḥaḳ’uñ sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/7). [cedel]*

cefā: *Zorluk, sıkıntı.* ||| *[tas.] Sâlikin manevî yükselişindeki engeller.* (Şimşek, 2017, s. 75)

1. **Cefādan** yüz çevürmez derd-i ġamdan leẕẕet almışdur
   Benüm dīvāne göñlüm çoḳ belā’dan arta ḳalmışdur *(Mf. 187/1). [cefā, -dan]*

ceffe’l-ḳalem: *Hemen yazma, hüküm verme.*

1. Ketb olub aḥvāl-i ‘ālem kān mā kān **ceffe’l-ḳalem**
   Yā nice itsün ibn Ādem yazılan ḫōd başagelür *(G. 7/5). [ceffe’l-ḳalem]*

cehālet: *Câhillik, bilgizilik.*

1. Ḫiyānetden yene sen ṣaḳla yā Rab
   Cehāletden yene sen ṣaḳla yā Rab *(M. 1/12). [cehāletden, -den]*

cehennem: *Ahirette günahkârların azap görecekleri yer.*

1. **Cehennemden** āzād ider
   Dōst yolına irşād ider *(Koş. 2/5). [cehennemden, -den]*
2. Fürḳat **cehennemden** eşedd
   Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/1). [cehennemden, -den]*

cehl: *Câhillik, bilgizilik.* ||| *[tas.] Hakikati kavrama ilmi olan irfan bilgisinden uzak olma.* (Uludağ, 2016, s. 85)

1. **Cehl** ile nār-ı ġaflete yanma
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/23). [cehl]*

celāl perdesi: *Hışım örtüsü.* ||| *[tas.] Hak ile kul arasındaki kahır sıfatına karşılık gelen zulmânî engeller.*

1. Gāh olur luṭf yüzinden gösterür envār-ı cemāl
   Gāh olur **celāl perdesi** her yañeden üşegelür *(G. 7/4). [celāl perdesi, -s, -i]*

celāli vü cemāli geç-: *[tas.] Seyr u sülûkun zulmânî ve nurânî perdelerini / engellerini aşmak.*

1. Hüdāī' vāṣıl oldı nūr-ı ẕāta
   Geçen 'āṣıḳ celāli vü cemāli *(Mrb. 87/20). [celāli vü cemāli geç, -en-i]*

celālüñ āteşi: *Kızgınlığın ateşi.* ‖ *Cehennem azabı.*

1. **Celālüñ āteşine** yaḳma luṭf it
   Ḫaṭā ḳuldan 'aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/3). [celālüñ āteşi, -i, -n, -e]*

celvet: *[tas.] Sâlikin benliğinden arınmış ve ilâhî vasıflarla bezenmiş bir şekilde halvetten çıkıp insanlara karışması.* (Uludağ, 1993, s. 273)

1. Ṣūret-i bī-ma'nādan pāk eyleyüb dil deyrini
   Ḫalvet ü **celvetde** ẕikrullāhı it vird-i zebān *(G. 40/14). [celvetde, -de]*
2. Ne ḫalvetde ne **celvetde**
   Ne keṣretde ne vaḥdetde *(Mrb. 49/17). [celvetde, -de]*

cem':

cem': *Bir araya getirme, birleştirme.* (Doğan, 2013, s. 254)

1. Ḥubb-ı Ḥaḳ ve ḥubb-ı dehr-i dūn
   Cem' beyne'ṭ-ṭıb ve'n-nūn *(N. 13/2). [cem']*

cem': *[tas.] Sâlikin yaşadığı hâl gereği Allah var, başka bir şey yok olarak düşündüğü makam.* (Uludağ, 2007, s. 165)

1. Gāh **cem'** idüb gāh farḳ iden
   'İlüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/27). [cem']*
2. **Cem'**ile farḳı farḳ eyle kāmil olagör Hüdāī

Ancaḳ birine baḳarsañ başa çoḳ endīşe gelür *(G. 7/9). [cem‘ile, -ile]*

3. İdegör **cem‘** ile farḳa ri‘āyet
   Hüdāī’ bulmaḳ isterseñ kemāli *(Mrb. 86/19). [cem‘]*

cem‘ eyle-: *Toplamak, kazanmak.*

1. Fānī cihānuñ kişi mālını **cem‘ eylese**
   Bir gün olur ḳor gider buḫl ile ḫisset neden *(G. 38/7). [cem‘ eyle, -se]*

cem‘ it-: *Toplamak, kazanmak.*

1. Derd-mend insān gör n’ider
   Muttaṣıl dünyāyı **cem‘ ider** *(Koş. 29/14). [cem‘ it, -er]*

cem‘ ol-: *Bir araya gelmek, birleşmek.* (Doğan, 2013, s. 254)

1. **Cem‘ olsa** ger Rūm u ‘Arab
   ‘Add olmaġa in‘ām-ı Rab *(Mrb. 102/9). [cem‘ ol, -sa]*
2. Faẕl u iḥsānı Ḥaḳ’uñ iḥsāya ḳābil mi ‘aceb
   ‘Add içün **cem‘ olsa** ger ins ü melek şāh ü gedā *(G. 35/4). [cem‘ ol, -sa]*
3. Ḫidmet-i Ḥaḳḳ ile şeyḫüñ ḫidmeti **cem‘ olsa** ger
   Ḫidmetini şeyḫinüñ ṣādıḳ olan takdīm ider *(Mf. 37/1). [cem‘ ol, -sa]*

cemāl:

cemāl: *[tas.] Hakk'ın mutlak güzelliği.* (Ögke, 2018, s. 251)

1. Nebīlerle varub Dārü’s-selām’a
   Ḥaḳḳ’uñ anda **cemālini** görem mi *(Mf. 169/2). [cemālini, -i, -n, -i]*
2. **Cemālüñi** görsevüz
   Vaṣla irse elümüz *(Koş. 20/15). [cemālüñi, -üñ, -i]*
3. Göster **cemālüñ** ‘ıyd ola
   Rabb’üm meded Mevlā’m meded *(Koş. 18/19). [cemālüñ, -üñ]*
4. Luṭf u kerem iḥsān senüñ
   Ref‘ it **cemālüñden** niḳāb *(Mhm. 3/16). [cemālüñden, -üñ, -den]*

5. Ref‘ it **cemālüñden** niḳāb
   Senden meded senden meded *(Mrb. 32/7). [cemālüñden, -üñ, -den]*
6. ‘Ārif ol görme yüzin aġyāruñ
   Gör **cemālini** ḳadīmī yāruñ *(Mrb. 67/4). [cemālini, -i, -n, -i]*
7. Yüri ḥāl ehli ol ḳo ḳāl ü ḳīli
   Cemīle irişen bulur **cemāli** *(Mrb. 86/12). [cemāli, -i]*
8. Luṭf ile göster bize yā Rab **cemāl**
   Tā olavuz lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl *(Mrb. 95/25). [cemāl]*
9. Hüdāī’ye naṣīb it feṭḥ-i bābı
   Cemālüñden götür luṭf it niḳābı *(Mrb. 11/20). [cemālüñden, -üñ, -den]*
10. İre mi ‘āşıḳ **cemālüñ** nūrına
    Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/1). [cemālüñ, -üñ]*
11. **Cemālüñ** nūrunı gözler
    Aña kār eylemez sözler *(Mrb. 49/25). [cemālüñ, -üñ]*
12. **Cemāline** idüb insānı mir’āt
    Kemāl-i ḥüsnüni seyrān iden dōst *(Mrb. 54/19). [cemāline, -i, -n, -e]*
13. **Cemālüñden** niḳābı al
    Bizi vuṣlat eline ṣal *(Mrb. 112/13). [cemālüñden, -üñ, -den]*
14. İtmez senüñ ‘āşıḳlaruñ milk-i Süleymān’a naẓar
    Ancaḳ **cemālüñ** nūrudur cānlarına dermān iden *(G. 6/6). [cemālüñ, -üñ]*

cemāl: *Güzellik. ||| [tas.] Hakk'ın rahmet sıfatıyla olan tecellisi.* (Şimşek, 2017, s. 72)

1. Göster Hüdāī’ye **cemāl**
   Men‘ itmesün dest-i celāl *(Mrb. 43/17). [cemāl]*

<u>cemāli nūrunı gör-:</u> *[tas.] Hakk'ın mutlak güzelliğini zevk etmek.*

1. Rıżāsı Ṭūr’ına varub **cemāli nūrunı gören**
   Ḫiṭābı ẕevḳine iren nider özge temāşāyı *(G. 2/5). [cemāli nūrunı gör, -en]*

<u>cemālüñ vaṣfı:</u> *[tas.] Hakk'ın mahiyeti ve keyfiyeti bilinemeyen zâtı kaynaklı sıfat ve isim tecellileri.*

1. **Cemālüñ vaṣfın** işitdi
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/7).[cemālüñ vaṣfı,-n]*

cem‘-i cem‘: *[tas.] Bütün varlık ve yaratıkların Hak ile beraber görüldüğü bekābillâh makamı.* (Bilgi için bkz., Yılmaz, 1993, s. 278-279)

1. **Cem‘-i cem‘e** fetḥ ile nuṣret senüñ
   Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/7). [cem‘-i cem‘, -e]*

cem‘-i eżdād it-: *Zıt tabiatlı şeyleri bir araya getirmek.*

1. Mülki ḳo mālike baḳ leyl ü nehār iden O’dur
   Cem‘-i eżdād idüben ‘unṣurı çār iden O’dur *(Mrb. 16/14). [cem‘-i eżdād it,-üben]*

cemī‘-i māsivā: *[tas.] Allah'tan gayrı her şeyin tamamı.*

1. Geçür āşıḳlaruñ ṣavt u ṣadādan
   Güzer ḳılsun **cemī‘-i māsivādan** *(Mrb. 13/14). [cemī‘-i māsivā, -dan]*
2. **Cemī‘-i māsivādan** gec
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/23). [cemī‘-i māsivā, -dan]*

cemī‘-i müşkilāt: *Bütün zorluklar.*

1. **Cemī‘-i müşkilāt** āsān olaydı
   Ḫudā’dan ẕerrece raḥmet olaydı *(N. 22/3). [cemī‘-i müşkilāt]*

cemī‘-i ṭālib: *Talep edenlerin hepsi.*

1. **Cemī‘-i ṭālibüñ** maṭlūbı Allāh
   Bizi sen maṭlab-ı a‘lāya irgür *(Mrb. 37/1). [cemī‘-i ṭālib, -üñ]*

cemī‘-i zenb: *Bütün günahlar.*

1. Esirge hey ‘ināyet ıssı Mevlā

Cemī‘-i zenbüme estaġfiru’llāh *(Kt. 12/2). [cemī‘-i zenb, -üm, -e]*

2. Yene senden olur her derde dermān
   Cemī‘-i zenbüme estaġfiru’llāh *(Kt. 12/4). [cemī‘-i zenb, -üm, -e]*
3. **Cemī‘-i ẕenbüm** iy sulṭān-ı ekber
   Baġışla mā-teḳaddem mā-teaḫḫar *(Mrb. 58/5). [cemī‘-i ẕenb, -üm]*

Cemīl: *[tas.] Mutlak güzelliğin sahibi Allah.*

1. Yüri ḥāl ehli ol ḳo ḳāl ü ḳīli
   Cemīl’e irişen bulur cemāli *(Mrb. 86/12). [cemīle, -e]*

cem‘iyyet: *[tas.] Sâlikin mâsivâdan kopup dikkat ve düşüncesini tamamen Hak Teâlâya verdiği manevî hâl.* (Uludağ, 2007, s. 185)

1. Ḳābe ḳavseyn’üñ Hüdāī’ fehm idüb **cem‘iyyetin**
   Vāṣıl ol sırr-ı ev ednāya müselmānlıḳ budur *(G. 9/9). [cem‘iyyetin,-i,-n]*
2. Bulsun göñül **cem‘iyyeti**
   Maḥv eyle isneyniyyeti *(Mrb. 44/5). [cem‘iyyeti, -i]*
3. Tevhīd ile īmānum kāmil ola
   Firḳat gidüb **cem‘iyyet** ḥāṣıl ola *(Koş. 6/10). [cem‘iyyet]*

cenāb: *Dergâh, huzur, makam, kat, taraf.* (Tulum, 2011, s. 490)

1. **Cenābuñdan** olursa ḥüsn-i tedbīr
   İder yā Rab o cān ü cisme te’sīr *(Mf. 90/1). [cenābuñdan, -uñ, -dan]*
2. **Cenābuñda**n hemān iḥsāna ḳaldı
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/11). [cenābuñdan, -uñ, -dan]*
3. İy pādişāh-ı bī-vezīr
   İḥsān **cenābuñdan** senüñ *(Mrb. 3/2). [cenābuñdan, -uñ, -dan]*
4. İy bī-şebīh ü bī-naẓīr
   İḥsān **cenābuñdan** senüñ *(Mrb. 3/4). [cenābuñdan, -uñ, -dan]*
5. Cānım seni ḳılsın şuhūd
   İḥsān **cenābuñdan** senüñ *(Mrb. 3/8). [cenābuñdan, -uñ, -dan]*

6. Ayruḳ kime yalvaralar
   İḥsān **cenābuñdan** senüñ *(Mrb. 3/12). [cenābuñdan, -uñ, -dan]*
7. Cān ü teni bir eyleyen
   İḥsān **cenābuñdan** senüñ *(Mrb. 3/16). [cenābuñdan, -uñ, -dan]*
8. Sensin çü Rahmān ü Rahīm
   İḥsān **cenābuñdan** senüñ *(Mrb. 3/20). [cenābuñdan, -uñ, -dan]*
9. **Cenābuñdan** yaña döndür yüzüni
   Uyar ġafletden aç göñül gözini *(Mrb. 11/16). [cenābuñdan, -uñ, -dan]*
10. Ger **cenābuñdan** ʻaṭā iḥsān ola
    Cān ü diller derdine dermān ola *(Mrb. 18/13). [cenābuñdan, -uñ, -dan]*
11. Ger kerem ire **cenābuñdan** eyā Rabb-i Kerīm
    Gelmeye yañumuza ṭard ola şeyṭān-ı racīm *(Mrb. 31/5). [cenāb, -uñ, -dan]*
12. **Cenābuñdan** erişsün aña te'sīr
    Kerem Senden ʻināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/19). [cenābuñdan,-uñ, -dan]*
13. Hüdāī'ye hüdā geldi
    Cenābuñdan ʻaṭā geldi *(Mrb. 22/22). [cenābuñdan, -uñ, -dan]*

cenāb-ı Ḥażret: *Yüce Allah.*

1. Mü'ezzin bañlasa ḳılsaḳ namāzı
   Cenāb-ı Ḥażret'e itsek niyāzı *(Mf. 165/2). [cenāb-ı Ḥażret, -e]*

cenāb-ı pāk: *Kusursuz makam.* ||| *[tas.] Hakk'ın mutlak varlığı, zâtı.*

1. Bizüm aḥvālümüz iy Ḥayy u Ḳayyūm
   Cenāb-ı pāküñe heb cümle maʻlūm *(Mrb. 57/14). [cenāb-ı pāk,-üñ,-e]*
2. Hüdāī' bendeñi īcād iden sen
   Cenāb-ı pāküñe irşād iden sen *(Mrb. 92/18). [cenāb-ı pāk, -üñ, -e]*
3. **Cenāb-ı pāküñe** lāyıḳ Hüdāī'nüñ nesi ola
   Meger kim armaġan iltem kemāl-i iftiḳārumdan *(G. 13/9).[cenāb-ı pāk,-üñ,-e]*
4. **Cenāb-ı pāküñe** lāyıḳ ʻamel yoḳ
   Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/1). [cenāb-ı pāk, -üñ, -e]*
5. Sürüb yüz bāb-ı Ḥaḳḳ'a ilticā it

Cenāb-ı pāküñe vuṣlat recā it *(N. 21/2). [cenāb-ı pāk, -üñ, -e]*

cenāḥ: *Kanat.* ||| *Gayret, çaba.*

1. Cennet ehline gerek ‘ilm ü ‘amel
   Lā-cerem uçmaġa lāzımdur **cenāḥ** *(G. 30/4). [cenāḥ]*

cennāt: *Cennetler.*

1. ‘Ārifüñ bir cenneti var ‘ālem-i dünyāda kim
   Āḫiret **cennātına** aṣlā taḥassür eylemez *(Mf. 21/2). [cennātına,-ı,-n,-a]*
2. İki cihānı ‘āşıḳ virür Hüdāī’ yāre
   Ol ẕevḳe irmeyenler **cennāta** ḳā’il ancaḳ *(G. 16/10). [cennāta, -a]*

cennet:

cennet: *İman etmiş olan müminlerin ahirette ebedî kalacakları yer.*

1. Ḥaḳ’sız **cennet** gerekmez
   Baña Allah’um gerek *(Koş. 12/15). [cennet]*
2. **Cennetüñ** ẕevḳi vuṣlatuñladur
   Sensin ey Mevlā matlab-ı a‘lā *(Koş. 16/15). [cennetüñ, -üñ]*
3. ‘Ādem ü Ḥavvā **cennetden**
   Ayru düşdiler ni‘metden *(Koş. 27/5). [cennetden, -den]*
4. ‘Ālem-i dünyāda ṣıḥḥat bulduġı
   ‘Ālem-i ‘uḳbāda **cennet** bulduġı *(Mrb. 114/6). [cennet]*
5. **Cenneti** yoġa ṣatarlar
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/19). [cenneti, -i]*
6. Ṭīnet-i Ādemde ḳonmasa ezel sevdā-yı ‘aşḳ
   Cenneti bir dāneye ṣatmazdı ol dānā-yı ‘aşḳ *(G. 28/2). [cenneti, -i]*
7. Umaruz raḥmet ü **cennet** ü vuṣlat
   Baḥr-ı ġufrānına yoḳdur nihāyet *(Koş. 50/13). [cennet]*
8. Gerçi **cennet** de güzeldür
   Līki ḥüsnüñ bī-bedeldür *(Koş. 31/13). [cennet]*

9. **Cennet** anuñla açılur
   Mü'minlere nūr ṣaçılur *(Koş. 2/9). [cennet]*
10. Ne Ṭūbā'da ne **Cennet'de**
    Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/19). [cennet'de, -de]*
11. Efendi'den ḳula olursa iḥsān
    Olur ol **cennet** içre şād u ḫandān *(Mf. 134/2). [cennet]*

cennet: *[tas.] İlahî tecelliler karşısında gönlün duyduğu manevî zevk ve haz hâli.* (Uludağ, 2016, s. 76)

1. 'Ārifüñ bir **cenneti** var 'ālem-i dünyāda kim
   Āḫiret cennātına aṣlā taḥassür eylemez *(Mf. 21/1). [cenneti, -i]*
2. **Cenneti** bunda açarlar
   Ṭurma kapuyı uragör *(Koş. 7/23). [cenneti, -i]*

cennet ehli: *Cennete girmek isteyenler.*

1. **Cennet ehline** gerek 'ilm ü 'amel
   Lā-cerem uçmaġa lāzımdur cenāḥ *(G. 30/3). [cennet ehli, -n, -e]*

cennet içre cennet: *Cennet içinde cennet.* ||| *Cennet içinde cemâlullahın görülmesi.* (Rü'yetullah için bkz., Yeşilyurt, 2008, s. 311-314)

1. Ḫudāyā ḳıl bize fażluñla raḥmet
   Bulavuz tā ki **cennet içre cennet** *(Koş. 52/10). [cennet içre cennet]*

cennet-i viṣāl: *Kavuşma cenneti.* ||| *[tas.] Allah, tevhit, vahdet.*

1. Aldanma ḳāl ü ḥāle ir **cennet-i viṣāle**
   - Bā'iṣ ḳamu kemāle fażl ile raḥmet ancaḳ *(G. 20/5). [cennet-i viṣāl, -e]*

cennetü'l-Me'vā: *Me'vâ cenneti.*

1. Beyża-i zāġı ḳoyub ṭā'ūs-ı ḳudsüñ altına
   Cennetü'l-Me'vā içinde aña yapsañ āşiyān *(Kt. 18/2). [cennetü'l-me'vā]*

cevāb: *Karşılık, mukabele.*

1. Baḥr-ı ‘aṭāsı nehr ide ḥāşā ki sā’ili
   Derd-i derūna şāfī iken luṭf ile **cevāb** *(G. 25/6). [cevāb]*

cevād: *Cömert, eli açık.* (Doğan, 2013, s. 260)

1. İy **cevād** ü Kerīm olan Mevlā
   İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/5). [cevād]*
2. İy **cevād** ü Kerīm olan Mevlā
   İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/11). [cevād]*
3. İy **cevād** ü Kerīm olan Mevlā
   İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/17). [cevād]*
4. İy **cevād** ü Kerīm olan Mevlā
   İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/23). [cevād]*
5. İy **cevād** ü Kerīm olan Mevlā
   İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/29). [cevād]*

cevher:

cevher: *Mücevher, elmas.* ǁ *[tas.] İlahî hakikat, marifet bilgisi.* (Ögke, 2018, s. 197)

1. Bir dürlü **cevher** bulagör
   Kimsede bulunmaz ola *(Koş. 8/7). [cevher]*

cevher: *Mücevher, elmas.* ǁ *[tas.] İlahî nefes, rûh.* (Uludağ, 2016, s. 88)

1. Ki olımaz cümle cihān aña ḫalef
   Cevheri yire urub alma ḫazef *(Mhm. 2/8). [cevheri, -i]*

cevher-i zāt: *Varlığın özü.* ǁ *[tas.] Emir âleminden cisimler âlemine inerek bedene giren ilahî nefes, ruh-ı insanî.*

1. Ḫalḳa ḥayātı sen virdüñ

Cevher-i ẕātı sen virdüñ *(Koş. 59/14). [cevher-i ẕāt, -ı]*

cevlān: *Dolaşma, gezinme.* ||| *[tas.] Manevî seyir, hâl zevki.*

1. Bāl açar ṭa'ūs-ı ḳudsīler gibi
   Lā-mekān milkinde **cevlān** isteyen *(G. 10/16). [cevlān]*

cevlān it-:

cevlān it-: *Dolaşmak, gezinmek.* ||| *[tas.] Manevî seyirde olmak, sülûk etmek.* (Ayar, 2013, s. 201)

1. Yoluñdaki ṣādıklaruñ
   Cevlān iderler Hū ile *(Koş. 3/4). [cevlān it, -er, -ler]*
2. Sidre-i 'irfān-ı Ḥaḳḳ'uñ müntehāsın bulmaġa
   'Ālem-i vaḥdetde **cevlān it** ki insānlıḳ budur *(G. 9/8). [cevlān it]*
3. İdüb tā'ūs-ı ḳudsīlerle cevlān
   Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/3). [cevlān it, -üb]*

cevlān it-: *Dolaşmak, dönmek, turlamak.*

1. 'Arşuñ eṭrāfın melekler
   Cevlān iderler Hū ile *(Koş. 3/16). [cevlān it, -er, -ler]*

cevr ü cefā it-: *Sıkıntı vermek.* ||| *[tas.] Hakk'ın, sâliki rûhen yükselmekten alıkoyması.* (Cebecioğlu, 2020, s. 101)

1. Bülbüle **cevr ü cefā itme** gülüm
   Ayaġıyla gelene olmaz ölüm *(Mf. 118/1). [cevr ü cefā it, -(me)]*

Ceyḥūn: *Asya'nın en büyük nehirlerinden biri.*

1. Baḥr-ı 'irfānda yedi deryā degül bir ḳaṭrece
   Ḳande ḳaldı iy Hüdāī' Nīl ü **Ceyḥūn** u Ares *(G. 27/10). [ceyḥūn]*

cezā: *Karşılık, azap.* (Naci, 1322, s. 286)

1. Ḫayr u şerr bunda ne her kim ide ḳul
   Āḫiretde **cezāsını** bula ol *(Kt. 7/2). [cezāsını, -s, -ı, -n, -ı]*

cezb it-: *Kendi tarafına çekmek.* (Doğan, 2013, s. 263)

1. Mā-sivādan **ceẕb idüb** ol maṭlab-ı a‘lā bizi
   Çoḳ belā’dan ṣaḳlamışdur Ḥażret-i Mevlā bizi *(Mf. 171/1). [ceẕb it, -üb]*

Cibrīl-i mükerrem: *Hazreti Cebrâil.*

1. Görüb dört nūrı **Cibrīl-i mükerrem**
   Var ortasında hem bir nūr-ı a‘ẓam *(M. 7/1). [cibrīl-i mükerrem]*

cidāl-i ḳīl ü ḳāl: *Dedikodu ve boş sözün kavgası.*

1. Niçe bir baḥs ü **cidāl-i ḳīl ü ḳāl**
   Olagör bī-çāre ehl-i vecd ü ḥāl *(Mrb. 89/9). [cidāl-i ḳīl ü ḳāl]*

cigeri yanuḳ: *Dertli, sıkıntılı, muztarip.* ||| *[tas.] Hakk'a ermek için yanıp tutuşan âşık.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Ḳanı bir ḳalbi uyanuḳ
   Ḳanı bir **cigeri yanuḳ** *(Koş. 2/18). [cigeri yanuḳ]*

cihān:

cihān: *Kâinat, dünya.* (Doğan, 2013, s. 268)

1. **Cihānı** var iden sensin yoġı iẓhār iden sensin
   Senüñ her sunʿuña yā Rab baḳılsa özge ḥikmetdür *(G. 1/3).[cihānı,-ı]*
2. **Cihānı** eyleyüb peydā
   Bize ḳılduñ vücūd i‘ṭā *(Mrb. 22/5). [cihānı, -ı]*
3. Fānī **cihānuñ** kişi mālını cem‘ eylese
   Bir gün olur ḳor gider buḫl ile ḫisset neden *(G. 38/7). [cihānuñ, -uñ]*

4. **Cihānda** ādem olanda ġam olmaz
   Anuñçün pür-ġam olan ādem olmaz *(Mf. 95/1). [cihānda, -da]*
5. Ḍalāl ehli **cihān** içinde çoḳdur
   Hidāyet olmayana çāre yoḳdur *(Mf. 77/1). [cihān]*
6. **Cihān** fānīdür iy ġāfil yiter ṭapduñ bu dünyāya
   Yüri var imdi ṣıdḳıla ‘ibādet eyle Mevlā’ya *(Mf. 162/1). [cihān]*
7. **Cihān** fānīdür iy ġāfil ḳalur ṣanma bu dünyāyı
   Yüri var mā-sivādan geç ḳul iseñ iste Mevlā’yı *(Mf. 173/1). [cihān]*
8. Üzüm vaḳti ḳavun ḳarpuz zamānı
   Ḫudā ni‘metle zeyn eyler **cihānı** *(Mf. 178/2). [cihānı, -ı]*
9. Bir özge ‘ālemden geldüm **cihāna**
   Delīl olmaḳ içün sırr-ı nihāna *(Koş. 47/9). [cihāna, -a]*
10. Taḫt-ı tesḫīrüñdedür cümle **cihān**
    Yā ilāhī sen ‘ināyet it meded *(Mrb. 128/1). [cihān]*
11. Ki olımaz cümle **cihān** aña ḫalef
    Cevheri yire urub alma ḫazef *(Mhm. 2/7). [cihān]*
12. Şol nefes emrüñle fānī **cihāndan** gidicek
    Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/1) [cihāndan,-dan]*
13. **Cihānı** gezse ser-tā-ser
    Görünmez aña baḥr ü ber *(Mrb. 49/9). [cihānı, -ı]*
14. Bir ẕerrece gelmez **cihān**
    Vāsi‘-dürür ṣaḥrā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/31). [cihān]*
15. Bu māl ü mülke aldanma
    Cihān bāḳī ḳalur ṣanma *(Mrb. 46/18). [cihān]*
16. **Cihān** bir köhne cādūdur
    Şu kim aldanmaz uṣludur *(Mrb. 46/25). [cihān]*
17. Bir avuc ḫāki eyledüñ insān
    Ḳudretüñle ẓuhūra geldi **cihān** *(Mrb. 77/18). [cihān]*
18. **Cihān** bāḳī degül fānīdür iy yār
    Tedārükde olagör imdi her bār *(Mf. 92/1). [cihān]*
19. Saña bir ma‘nī diyem iy ehl-i rāy
    Egri yoḫsuldur **cihānda** ṭoġrı bay *(Mf. 198/2). [cihānda, -da]*

cihān: *[tas.] Hak dışındaki her şey, mâsivâ.*

1. Efendiden olursa luṭf u iḥsān
   Sefer itmek **cihāndan** olur āsān *(Mf. 128/2). [cihāndan, -dan]*
2. Göñül virme **cihānuñ** leẕẕetine
   Ki ol degmez ṣoñında ḥasretüñe *(Mf. 153/1). [cihānuñ, -uñ]*

cihān: *Yeryüzü.* ||| *Devir, zaman, dönem.* (Tulum, 2011, s. 499)

1. Bā‘is-i ıṣlāḥ-ı ‘ālem Ḥażret-i Sulṭān Murād
   Devletiyle eyleyüb dā’im **cihānda** ‘adl ü dād *(Mf. 196/2).[cihānda,-da]*

cihān ġavġāsı: *Âlemin kavgası.* ||| *[tas.] Dünyevî telaşe ve hırslar.*

1. Bilmeyenler maṭlabuñ a‘lāsını
   İḫtiyār eyler **cihān ġavġāsını** *(Mrb. 90/14). [cihān ġavġāsı, -n, -ı]*

cilve-gāh: *Görünme ve tecelli etme yeri.* (Doğan, 2013, s. 270)

1. ‘Arş-ı a‘ẓam **cilve-gāh** iken saña
   Seyrüñe sidre ola mı müntehā *(G. 22/5). [cilve-gāh]*

cimā‘: *Birleşme, bir olma.* ||| *[tas.] Hak'ta fâni olma, fenâya erme.*

1. Viṣālüñ ẕevḳini cānā ne bilsün zāhid-i miskīn
   Efendi ḳande fehm eyler **cimā‘üñ** leẕẕetin ‘innīn *(Mf. 13/2). [cimā‘üñ, -üñ]*

cinān: *Cennetler.*

1. Baḳma **cinānuñ** ḥūrine
   Aldanmaġıl ḳuṣūrına *(Koş. 27/21). [cinānuñ, -uñ]*
2. Ṣafā buldı feraḥnāk oldı diller
   Ṣanasın ṭaġlar u bāġlar **cināndur** *(Mrb. 115/4). [cināndur, -dur]*

cināyet: *Günah, suç, kabahat.* (Tulum, 2011, s. 501)

1. Meded Mevlā meded Mevlā
   Ḳuluñ işi **cināyetdür** *(Mrb. 61/18). [cināyetdür, -dür]*

cinn: *Gözle görülmeyen lâtif yaratık.*

1. Eger ‘arş u ferş ü levḥ ü ḳalemdür
   Eger **cinn** ü melek benī-Ādemdür *(Koş. 44/6). [cinn]*
2. Yazmayalar **cinn** ü beşer
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/11). [cinn]*
3. Vücūdı ḳande buldı **cinn** ü insān
   Ṣafāyı ḳanden aldı ehl-i ‘irfān *(Mrb. 116/9). [cinn]*
4. Melek **cinn** ü benī-Ādem
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/3). [cinn]*

cism: *Beden, vücut.* (Doğan, 2013, s. 273)

1. Vücūd iḳlīmini fikr eyle dervīş
   Bu cān ü **cism** ve bu eller nedendür *(Mrb. 88/2). [cism]*
2. Cenābuñdan olursa ḥüsn-i tedbīr
   İder yā Rab ọ cān ü **cisme** te’s̲īr *(Mf. 90/2). [cisme, -e]*
3. Ol virdi **cism** ile cānı
   Ol virdi ‘ilm ü ‘irfānı *(Koş. 37/9). [cism]*
4. Ḳande buldı bu **cism** ile cānı
   Ḳanden aldı bu ‘ilm ü ‘irfānı *(Mrb. 41/5). [cism]*
5. Cānına çoḳ cebr eylesün
   Cismin aña ḳabr eylesün *(Mrb. 65/6). [cismin, -i, -n]*
6. Senden-durur **cism** ile rūḥ
   Sendendür envā‘-ı fütūḥ *(Mrb. 84/9). [cism]*
7. Cenābuñdan olursa ḥüsn-i tedbīr
   İder ol **cisme** cān elbetde te’s̲īr *(Mf. 195/2). [cisme, -e]*

cism ü cān: *Beden ve nefis.* ||| *[tas.] Kulun beşerî vasıfları, bedensel istekleri*. (Ögke, 2018, s. 160)

1. **Cism ü cānı** Ḥażret-i Mevlā'ya teslīm idegör
   Ḫāliḳ'uñ fermānını ṣıdḳ ile ta'ẓīm idegör *(Mf. 78/1). [cism ü cān, -ı]*

cisr-i mecāzī: *Gerçek olmayan köprü.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Varlıḳ ḳonaġından göçüb
   Cisr-i mecāzīden geçüb *(Mrb. 70/22). [cisr-i mecāzī, -den]*

civār-ı Ḥaḳ: *Hakk'ın yakını.*

1. **Civār-ı Ḥaḳ'dadur** ḫayr-ı mesākin
   Yüri dōst ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/3). [civār-ı Ḥaḳ, -da, -dur]*

civār-ı ḥażret-i Raḥmān: *Yarattığı bütün varlıklara merhamet edip nimetlendiren Hz. Allah'ın yakını.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Umaruz irevüz bāḳī ḥużūra
   Civār-ı Ḥażret-i Raḥmān'a geldük *(G. 5/14). [civār-ı ḥażret-i raḥmān,-a]*

cūd: *Lütuf, ikram, ihsan, cömertlik.* (Uludağ, 2016, s. 91)

1. 'Aṭā vü fażl u **cūduñ** ġāyeti yoḳ
   Ḫaṭā ḳuldan 'aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/11). [cūduñ, -uñ]*
2. Eyle Hüdāī'ye 'aṭā **cūduñla** ḥaḳḳānī vücūd
   İy nuṭfeyi insān idüb iy ḳaṭreyi 'ummān iden *(G. 6/9). [cūduñla,-uñ,-la]*
3. İy Ḳādir ü Ḥayy u Vedūd
   Umar Hüdāī' fażl u **cūd** *(Mrb. 99/26). [cūd]*

cümle:

cümle: *Bütün mahlûkat.* (Tulum, 2011, s. 505)

1. Her şey'e sen virdüñ vücūd
   Cümle saña eyler sücūd *(Mrb. 3/6). [cümle]*

cümle: *Bütün, her, tüm.* (Hüseyin Remzi, 1305, s. 395)

1. Ḳo keşf ü keremātı
   Geç **cümle** maḳāmātı *(Mrb. 21/6). [cümle]*
2. Terk eyle **cümle** varı
   Ḳoma elden iḳrārı *(Koş. 9/9). [cümle]*
3. Her kim ister dīdārı
   Terk ider **cümle** vārı *(Koş. 10/14). [cümle]*
4. Efendi **cümle** mevcūdāt
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/51). [cümle]*
5. **Cümle** ḥicāblardan geçür
   Rabb’üm meded Mevlā’m meded *(Koş. 18/1). [cümle]*
6. Ki olımaz **cümle** cihān aña ḫalef
   Cevheri yire urub alma ḫazef *(Mhm. 2/7). [cümle]*
7. Bār-i gāh-ı vaḥdete irdüñ hemīn
   Ḳaldı Mevlā gitdi **cümle** māsivā *(G. 22/10). [cümle]*
8. Odur tedbīr iden **cümle** umūrı
   Yene Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/7). [cümle]*
9. İre maṭlūba gide **cümle** keder
   Ḳudret-i tāmme ıssı Sulṭānum *(Mhm. 4/13). [cümle]*
10. Ḥaḳ ḳapusında biter **cümle** murād
    ‘Āḳiliseñ muḥkem eyle i‘tiḳād *(Mf. 59/1). [cümle]*
11. **Cümle** insān bir babadan bir anadan oldılar
    Pes yene birbirine ḥıḳd u ḥased itmek neden *(Mf. 130/1). [cümle]*
12. Olagör cānıla dīdāra ṭālib
    Tā kim ḥāṣıl ola **cümle** meṭālib *(Koş. 14/10). [cümle]*
13. **Cümlesi** reşḥa-i baḥr-i keremdür
    Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/7). [cümlesi, -s, -i]*
14. Kāfir ü müslim egerçi **cümle** ḳul
    Līk īmān ehlinüñdür Ḥaḳḳ’a yol *(Kt. 7/3). [cümle]*
15. Tecellī eylese ol Ḥayy u Ḳayyūm
    Olurdı mā-sivā heb **cümle** ma‘dūm *(N. 10/2). [cümle]*

16. Fażluña iḥsānuña mevḳūfdur **cümle** umūr
    Dā'imā işi 'ibāduñ ẕillet-i cürm ü ḳuṣūr *(N. 6/3). [cümle]*
17. Āḫir yene geçüb **cümle** sivādan
    Ḥaḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/7). [cümle]*
18. Taḫt-ı tesḫīrüñdedür **cümle** cihān
    Yā ilāhī sen 'ināyet it meded *(Mrb. 128/1). [cümle]*
19. **Cümle** mevcūdāta sen virdüñ ḥayāt
    Luṭfuñ ile oldı cümle kā'ināt *(Mrb. 128/5). [cümle]*
20. **Cümle** mevcūdāta sen virdüñ ḥayāt
    Luṭfuñ ile oldı **cümle** kā'ināt *(Mrb. 128/6). [cümle]*
21. **Cümle** merātibden geçüb
    Tevḥīd-i ẕāta vāṣıl ol *(N. 1/5). [cümle]*
22. Terk idüb bu sarāy-ı vīrānı
    Belki **cümle** sivā-yı Sübḥān'ı *(Msd. 1/8). [cümle]*
23. **Cümle** 'ālem senden alur behreyi
    Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/7). [cümle]*
24. Ṣıdḳ ile gir yolına dildāruñ
    Bezl it ol maṭlaba **cümle** varuñ *(Mrb. 67/2). [cümle]*
25. Bī-çāre Hüdāī' gel
    Çek **cümle** sivādan el *(Mrb. 118/18). [cümle]*
26. Müsaḫḫar emrüñe heb **cümle** eşyā'
    Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/1). [cümle]*
27. Aḳlām olub **cümle** şecer
    Deryā midād olsa eger *(Mrb. 85/9). [cümle]*
28. Aradan **cümle** ḥicābı ref' içün
    Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī' *(Mrb. 129/3). [cümle]*
29. Tecellī itse envār-ı kelām-ı ṣemme vechu'llāh
    Yanardı **cümle** mevcūdat olurdı perdeler zā'il *(G. 18/4). [cümle]*

cümle: *Tamamen, bütünüyle.* (Sami, 1996, s. 482)

1. Vücūdum **cümle** yoḳ olsun

Fenā-ender-fenā gelsün *(Mrb. 59/17). [cümle]*

cümle: *Her şey.* (Tulum, 2011, s. 505)

1. Her ne taḳdīr itse ol Ḳādir ilāh
   Cümlesi ḥikmetledür bī-iştibāh *(Mf. 6/2). [cümlesi, -s, -i]*
2. Bizüm aḥvālümüz iy Ḥayy u Ḳayyūm
   Cenāb-ı pāküñe heb **cümle** ma‘lūm *(Mrb. 57/14). [cümle]*
3. Ḥālet-i ‘aşḳ özge ḥalet imiş
   Cümleye aṣl olan ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/4). [cümleye, -y, -e]*
4. Ḳula Ḥakk’uñ ‘ināyeti ne güzel
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/8). [cümlenüñ, -n, -üñ]*
5. Ṣaḳın a‘mālüñe ġurūr itme
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/12). [cümlenüñ, -n, -üñ]*
6. Bu kelāma begüm yaḳīnüñ ola
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/16). [cümlenüñ, -n, -üñ]*
7. Cān ile diñle bu sözi Ḥaḳ bil
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/20). [cümlenüñ, -n, -üñ]*
8. Cehl ile nār-ı ġaflete yanma
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/24). [cümlenüñ, -n, -üñ]*
9. İşidürseñ eger kelām-ı müfīd
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/28). [cümlenüñ, -n, -üñ]*
10. Ma‘rifet mektebinden oḳı sebaḳ
    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/32). [cümlenüñ, -n, -üñ]*
11. Diñle iz‘ān idin bu ma‘nāyı
    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/36). [cümlenüñ, -n, -üñ]*
12. Ḳābe ḳavseyn’i geçüb iriş sarāy-ı vaḥdete
    Sırr-ı ev-ednā Hüdāī’ **cümleden** a‘lā imiş *(G. 26/10).[cümleden,-den]*

cümle: *Hepsi, herkes.* (Tulum, 2011, s. 505)

1. Ḳamu ervāḥ elest bezmine yetdi
   Ḫiṭāb-ı Ḥaḳḳ’ı hep **cümle** işitdi *(Mrb. 26/30). [cümle]*

cümle-i ‘ālem: *Kâinatın tamamı.*

1. Ḫudāyā **cümle-i ‘ālem**
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/1). [cümle-i ‘ālem]*

cümle-i aşfiyā: *Saf ve temizlerin hepsi.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmil olanlar.*

1. Zümre-i evliyā içün
   Cümle-i aşfiyā içün *(Koş. 56/14). [cümle-i aşfiyā]*

cümleten: *Bütünüyle, tamamen.* (Tulum, 2011, s. 505)

1. Varlıḳ **cümleten** senüñdür heb
   Sen esirge Hüdāī’yi yā Rab *(Msd. 2/27). [cümleten]*
2. Ḫˇāb-ı ġafletden uyar uyanayın
   Māsivādan **cümleten** uşanayın *(Mrb. 38/2). [cümleten]*
3. Ḳalem olub şecerler **cümleten** heb
   Yedi deryā aña olsa mürekkeb *(Mrb. 92/9). [cümleten]*

cür‘a-i cām-ı maḥabbet: *Aşk kadehinin damlası.* ||| *[tas.] İlahî aşkın sırları.*

1. **Cür‘a-i cām-ı maḥabbetden** ki kim nūş eyleye
   Anı ol ẕevḳ ü ṣafā ḥayrān u medhūş eyleye *(Mf. 156/1). [cür‘a-i cām-ı maḥabbet, -den]*

cür‘a-i esrār-ı Hū: *Hak sırlarının yudumlanması.* ||| *[tas.] Sülûk esnasında zevk edilen makam ve hâller.* (Şimşek, 2017, s. 77)

1. Sāḳī-i bezm-i ezelden nūş idüb cām-ı ṣafā
   Mest ider ‘āşıḳları ol **cür‘a-i esrār-ı Hū** *(G. 12/4).[cür‘a-i esrār-ı hū]*

cür’et: *Önü sonu düşünülmeden yapılan atılganlık.* (Doğan, 2013, s. 278)

1. Ḳanı Eyyūb gibi bir ṣabra ṭāḳat

Yā İsmāīl-veş ḳurbāna **cür'et** *(Mrb. 14/14). [cür'et]*

cürm: *Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, günah.* (Tulum, 2011, s. 506)

1. Ḳuluñ işi **cürm** ile 'işyān imiş
   Ḥaḳḳ'a lāyıḳ 'afv ile ġufrān imiş *(Mf. 99/1). [cürm]*
2. Ne deñlü çoḳ ise **cürmi** 'ibāduñ
   Biḥār-i raḥmetüñden çoḳ degüldür *(Kt. 19/3). [cürmi, -i]*
3. Kuluñ **cürmi** ne deñlü olsa ger çoḳ
   Degüldür raḥmet ü ġufrāndan artuḳ *(Mrb. 91/9). [cürmi, -i]*
4. 'Abdüñ işi **cürm** ü ḳuṣūr
   'Afvüñ umaruz yā Ġafūr *(Mrb. 99/17). [cürm ü ḳuṣūr]*
5. Beşerden şer cüz olmışdur ilāhī
   Nice eksük ola **cürm** ü günāhı *(Mrb. 91/14). [cürm]*
6. Ḳuluñ işi **cürm** ü günāh
   'Afv ile ġufrān senüñdür *(Koş. 43/3). [cürm]*

cūş: *Coşma, dalgalanma, coşkunluk.*

1. Baḥrüñ aḥvālin añla **cūşından**
   Ḳutlı gün bellüdür doğuşından *(Mf. 147/1). [cūşından, -ı, -n, -dan]*

cūş eyle-: *Coşmak, aşırı hislenmek. ǁ [tas.] İlahî tecellilerle gönlün iradesini kaybedip cezbeye kapılması, yaşadığı hâli âşikar etmek.* (Şimşek, 2017, s. 76)

1. Hüdāī'yi gūş eyle
   Şevḳe gelüb **cūş eyle** *(Koş. 34/34). [cūş eyle]*

cūş it-:

cūş it-: *Coşmak, dalgalanmak. ǁ [tas.] İlahî tecellilerle gönlün iradesini kaybedip cezbeye kapılması, yaşadığı hâli âşikar etmek.* (Şimşek, 2017, s. 76)

1. Ḥaḳ kelāmın gūş idüb
   Deryā gibi **cūş idüb** *(Koş. 10/10). [cūş it, -üb]*

2. Deryā gibi ol **cūş ider**
   Esrük olur dīvānesi *(Mrb. 8/7). [cūş it, -er]*
3. Muḥabbet sāġarın nūş it
   Begüm deryā gibi **cūş it** *(Mrb. 45/26). [cūş it]*

cūş it-: *Coşmak, harekete geçmek.*

1. **Cūş idüb** deryā-yı raḥmet
   Ḳullara itdüñ ‘ināyet *(Koş. 56/9). [cūş it, -üb]*

cūşa gel-: *Coşmak, dalgalanmak.* ǁ *[tas.] İlahî tecellilerle gönlün iradesini kaybedip cezbeye kapılması, yaşadığı hâli âşikar etmek.* (Şimşek, 2017, s. 76)

1. Gāh olur ol dōst cemāli göñlümüze düşegelür
   Anuñçün ‘ışḳ deryāsı ḳaynayuban **cūşagelür** *(G. 7/2).[cūşagelür,-ür]*

cüvān: *Genç, delikanlı.*

1. Bunda gelen eger pīr ü **cüvāndur**
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/1). [cüvāndur, -dur]*
2. Ṣūret-i Ḥaḳ’da idüb tezvīri
   Aldadur nice **cüvān** u pīri *(Mrb. 53/6). [cüvān]*

cüz’:

cüz’: *Parça, kısım, bölüm.*

1. Beşerden şer **cüz’** olmışdur ilāhī
   Nice eksük ola cürm ü günāhı *(Mrb. 91/13). [cüz’]*

cüz’: *Parça, kısım, bölüm.* ǁ *[tas.] Hakk'ın varlığının delilleri olan ilahî isim ve sıfatlar.* (Cebecioğlu, 2020, s. 107)

1. Kāmile ma‘lūm olur bir **cüz’** ile aḥvāl-i kül
   Bir gülistāndan nişān içün yiter bir dāne gül *(Mf. 115/1). [cüz’]*

Ç

<u>çağla-:</u> *Suyun akarken coşkun sesler çıkararak taşıp dökülmesi.*

1. Ṣular olmuş gibi dīdāra ‘āşıḳ
   Dün gün aḳar **çaġlar** çendān eglenmez *(Koş. 14/2). [çaġlar, -r]*

<u>çāh:</u> *Kuyu.* Ⅲ *[tas.] Maddî âlem, dünya.* (Uludağ, 2016, s. 210)

1. Yūsufı **çāha** atdı iḫvānı
   Ḳodı ḥasretde pīr-i Ken‘ān’ı *(Msd. 1/3). [çāha, -a]*

<u>çāh-ı ḍalāl:</u> *Sapıklık kuyusu.* Ⅲ *[tas.] Hak'tan sapma hâli.*

1. Rāh-ı hidāyetden ṣapub
   Çāh-ı ḍalāle düşme kim *(Kt. 6/2). [çāh-ı ḍalāl, -e]*

<u>çāk idegör-:</u> *Yırtmaya çalışmak, parçalamaya gayret göstermek.*

1. Ḳo kibr ü ‘ucbı nefsüñ ḫāk idegör
   Enāniyyet ḥicābın **çāk idegör** *(Mrb. 36/6). [çāk idegör]*

<u>çāk it-:</u> *Yırtmak, parçalamak.*

1. Cānın bu yolda ḫāk ider
   Varlıḳ ḥicābın **çāk ider** *(Mrb. 65/14). [çāk it, -er]*

<u>çāk ol-:</u> *Parçalanmak, yırtılmak.*

1. Aradan varlıḳ ḥicābı **çāk ola**
   Sen ‘ināyet it meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/7). [çāk ol, -a]*

<u>çalış-:</u> *Gayret etmek, çabalamak.*

1. ‘Āḳil iseñ dervīş eger

Ṭurma **çalış** şām u seḥer *(Koş. 49/34). [çalış]*

2. Baḳub ḳalma nüḳūş-ı kā'ināta
   Çalış ma'nāya ir bāḳī ḥayāta *(Mrb. 87/18). [çalış]*
3. Ḥaḳ yolında **çalış** ḳuṣūr itme
   Nefs içün ḳalbi bī-ḥużūr itme *(Mrb. 74/9). [çalış]*
4. Ḥaḳ yolında **çalışursa** bir kişi
   Anı żayi' eylemez Ḳādir Ḫudā *(G. 36/3). [çalışursa, -ur, -sa]*
5. 'İlm-i bi'llāha **çalış** sen yüri iy himmeti dūn
   Nice bir cāze yecūzü nice bir kāne yekūn *(Mf. 9/1). [çalış]*
6. Ḳo nefsi ol sarāy-ı ḳalbe dāḫil
   Çalış sa'y it olınca Ḥaḳḳ'a vāṣıl *(Mf. 114/2). [çalış]*

<u>çalḳan-:</u> *Sallanmak, yerinde duramamak, dalgalanmak.* (Dilçin, 2009, s. 62)

1. Muḥabbet baḥrından bir ḳatre ṭatmış
   Mevc urur **çalḳanur** 'ummān eglenmez *(Koş. 14/4). [çalḳanur, -ur]*

<u>çār:</u> *Dört.* ||| *[tas.] İnsanın terkibindeki toprak, su, hava, ateşten oluşan dört unsur.* (Anâsır-ı erbâ için bkz., Karlığa, 1991, s. 149-151; Ayar, 2020, s. 139-162)

1. Gösterüb keşretde vaḥdet sırrını
   Bir 'aceb terkīb idübdür **çārdan** *(G. 21/12). [çārdan, -dan]*

<u>çār 'unṣur:</u> *Dört unsur.* ||| *[tas.] Varlığın temel mayalayıcıları, nefsin dört tabiatı (hava, toprak, ateş, su) olan anâsır-ı erbaa.* (Anâsır-ı erbâ için bkz., Karlığa, 1991, s. 149-151; Ayar, 2020, s. 139-162)

1. Mülki ḳo mālike baḳ leyl ü nehār iden O'dur
   Cem'-i eżdād idüben 'unṣurı çār iden O'dur *(Mrb. 16/14). [çār 'unṣurı,-ı]*

<u>çāre:</u>

çāre: *Kurtuluş, esenlik, çözüm.* (Doğan, 2013, s. 292)

1. Ḍalāl ehli cihān içinde çoḳdur

Hidāyet olmayana **çāre** yoḳdur *(Mf. 77/2). [çāre]*

2. Bunı bildük ki yoḳ ġayrıdan **çāre**
   Var ise göñlüm sendedür sende *(Koş. 22/15). [çāre]*

çāre: *Derman, deva.* (Tulum, 2011, s. 514)

Ehl-i derde senden olur **çāreler**
Sen ‘ināyet eyle Allāh’um meded *(Mrb. 108/7). [çāreler, -ler]*

çāre: *Yol, tedbir, yöntem.* (Naci, 1322, s. 301)

1. Saña varmaġa yoḳ **çārem**
   Oñulmaz ḳaldı uş yārem *(Mrb. 59/9). [çārem, -m]*

çāre: *Tedbir, vasıta.* (Tulum, 2011, s. 292)

1. Her şām ü seḥer zārem
   Ḳalmadı dahi **çārem** *(Mrb. 7/10). [çārem, -m]*

çāre it-: *Çıkar yol sunmak, yardım etmek.*

1. **Çāre it** kim ḳaldum uş ben mübtelā
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/7). [çāre it]*

çāre ol-: *Çözüm olmak.*

1. Tā olunca derde çāre
   Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/19). [çāre ol, -unca]*

çāre yok: *Mümkün değil.*

1. Ḥażret-i Mevlā hidāyet itmeyince bir ḳula
   Çāre yoḳdur ol kim inṣafā gele ḥāṣıl ola *(Mf. 151/2). [çāre yoḳ, -dur]*

çārem ḳalma-: *Kurtuluş yolu bulamamak.*

Her şām ü seḥer zārem
Ḳalmadı dahi çārem *(Mrb. 7/10). [ḳalmadı, -(ma), -dı]*

<u>çegnet-:</u> *Ezdirmek, mahvettirmek, baskı yaptırmak.* (Doğan, 2013, 318)

1. Nefse bizi ışmarlama
   Çegnetme derd ile ġama *(Mhm. 1/12). [çegnetme, -(me)]*

<u>çek-:</u>

çek-: *Katlanmak, dayanmak, tahammül etmek.* (Doğan, 2013, 302)

1. Devlet ü dünyā içün **çekdüñ** te‘ablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat ni‘metinüñ ḳadrüni bildüñ mi hīç *(Mf. 57/1).[çekdüñ,-dü,-ñ]*
2. Nice bir ḫār derdini **çekelüm**
   Bārī gülzār derdini çekelüm *(G. 37/1). [çekelüm, -elüm]*

çek-: *Yaşamak, görmek, tecrübe etmek, tatbik etmek.* (Doğan, 2013, 302)

1. **Çekmeyince** erba‘īni rüzgār
   Aña yüz göstermemişdür nev-bahār *(Mf. 11/1). [çekmeyince, -(me), -y, -ince]*
2. Yiter olduḳ firāḳ ile bīmār
   Bārī tīmār derdini **çekelüm** *(G. 37/6). [çekelüm, -elüm]*
3. Bāḳīden ġayrı küllü şey’in hālik
   Yoġı ḳo var derdini **çekelüm** *(G. 37/8). [çekelüm, -elüm]*
4. Ṭolıdur miḥnet ile dār-ı fenā
   Bārī dildār derdini **çekelüm** *(G. 37/4). [çekelüm, -elüm]*
5. Nice bir ḫār derdini çekelüm
   Bārī gülzār derdini **çekelüm** *(G. 37/2). [çekelüm, -elüm]*
6. Gec bu kevn ü mekāndan iy sālik
   Lā-mekān yār derdini **çekelüm** *(G. 37/10). [çekelüm, -elüm]*

çek-: *Sürüklemek, göndermek, yaklaştırmak.* (Doğan, 2013, 302)

1. **Çeker** ol ṣāḥibin nāre
   İşi dā'im olur ifsād *(Mrb. 75/7). [çeker, -er]*
2. **Çeksün** bizi senden yaña
   Bu 'urve-i vüsḳā-yı 'aşḳ *(Mrb. 34/3). [çeksün, -sün]*

çekin-: *Korkmak, ürkmek, kaçınmak.*

1. Olıcaḳ kişide Ḥaḳ 'ışḳı ġālib
   Hem göñül **çekinür** hem cān eglenmez *(Koş. 14/12). [çekinür, -ür]*

çendān: *Hiç, asla.* (KL., http://lugatim.com/s/çendan, erişim tarihi: 17.06.2021)

1. Ṣular olmuş gibi dīdāra 'āşıḳ
   Dün gün aḳar çaġlar **çendān** eglenmez *(Koş. 14/2). [çendān]*

çeng: *Bir çeşit telli çalgı.* ||| *[tas.] Dünyevî zevk.*

1. Şeştā vü **çeng** ü ṭanbūr
   Ḥaḳ'dan seni ider dūr *(N. 9/1). [çeng]*

çerāġ: *Mum.* ||| *[tas.] Aşk ateşi.* (Ögke, 2018, s. 264)

1. ʿĀleme ibret gözüyle baḳanlar
   Çerāġın nūr-ı Mevlā'dan yaḳanlar *(Koş. 1/10). [çerāġın, -ı, -n]*

çerāġ-ı encüm: *Işık saçan yıldızlar.*

1. Ṭolanur her şeb **çerāġ-ı encüm** ile kevkebi
   Bir ṭarīḳ ile saña yol bulmak ister keh-keşān *(G. 40/7). [çerāġ-ı encüm]*

çeşme: *Kaynak.* ||| *[tas.] İlahî feyiz kaynağı olarak Hakk'a ermiş kâmil insan.* (Doğan, 2013, s. 308)

1. Bir **çeşmeden** içmek gerek
   İçenler ayılmaz ola *(Koş. 8/31). [çeşmeden, -den]*

çeşm-i ḫurde-bīn: *Hassas ve dikkat sahibi kimsenin gözü.*

1. Görünmezsin bu **çeşm-i ḫurde-bīne**
   Ḳadem başmaz mısın ayruḳ zemīne *(Mrb. 76/13). [çeşm-i ḫurde-bīn, -e]*

çığır-: *Bağırmak, seslenmek.* ||| *[tas.] Hakk'ı zikretmek.*

1. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile heb **çığırub**
   Dirler Allah'a gelüñ kim māsivāda yoḳ beḳā *(Mf. 44/1).[çığırub,-ub]*

çık-:

çıḳ-: *Yukarı doğru yol almak.* ||| *[tas.] Manen yükselmek, sülûk etmek.*

1. Yerden gökden geçüb ʿArş'a **çıḳanlar**
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/11). [çıḳanlar, -an, -lar]*

çıḳ-: *Varmak, erişmek, ulaşmak.* (Doğan, 2013, s. 313)

1. Kimi sulṭāndur kimi ḳul
   Āḫir bir yire **çıḳar** yol *(Koş. 30/14). [çıḳar, -ar]*
2. Yüzümüz sürelüm ḫāke
   Āhumuz **çıḳsun** eflāke *(Koş. 27/26). [çıḳsun, -sun]*
3. Elden çıḳardıḳ māhumuz
   Eflāke **çıḳsun** āhumuz *(Mrb. 121/6). [çıḳsun, -sun]*

çille: *Çile.* ||| *[tas.] Dervişlerin belli bir süre tenha bir yerde bir mürşit gözetiminde çetin bir perhiz ve nefis mücâhedesinden geçmesi.* (Serinsu, 2009, s. 55)

1. Ṭāʿat ü ʿuzlet bizde yoḳ
   Çille vü ḫalvet bizde yoḳ *(Koş. 29/6). [çille]*

çok:

çoḳ: *Sınırsız, sayısız, sonsuz.*

1. Hüdāī'ye senüñ faẕluñ **çoġımış**
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/31). [çoġımış, -ı, -mış]*
2. Ḥaḳ 'ināyet idicek her müşkili āsān ider
   Bir ḳulından rāżī olsa aña **çoḳ** iḥsān ider *(Mf. 65/2). [çoḳ]*
3. Raḥmeti **çoḳ** pādişāhum
   Kerem eyle meded eyle *(Koş. 54/3). [çoḳ]*
4. Senüñ ḫōd raḥmetüñ **çoḳdur**
   Bāb-ı iḥsānuñ açuḳdur *(Koş. 54/9). [çoḳdur, -dur]*
5. Luṭfuñ keremüñ **çoḳdur**
   Dā'im ḳapuñ açuḳdur *(Koş. 42/9). [çoḳdur, -dur]*
6. İy mün'im ü muḥsin ilāh
   İy raḥmeti **çoḳ** pādişāh *(N. 14/2). [çoḳ]*
7. 'Īd-ı aḍḥāya irüşdürdüñ bizi
   Saña **çoḳ** ḥamd ü şükürler iy Kerīm *(Kt. 8/2). [çoḳ]*
8. Ẕevḳ-ı a'lāya irüşdürdüñ bizi
   Saña **çoḳ** ḥamd ü şükürler iy Kerīm *(Kt. 8/4). [çoḳ]*
9. **Çoḳdur** keremi luṭfı o Raḥmān u Raḥīm'üñ
   İḥsānına ġāyet mi var ol Ḥayy u Ḳadīm'üñ *(Mrb. 98/9).[çoḳdur,-dur]*

çoḳ: *Bir hayli, pek çok, birçok, fazla, ziyade.* (Doğan, 2013, s. 326)

1. 'Işḳuñ ile ṭoldur bizi
   Çoḳ aġladuḳ güldür bizi *(Koş. 18/6). [çoḳ]*
2. Vaṣluña vir ḳābiliyyet
   Çoḳ aġladuḳ bizi güldür *(Koş. 32/8). [çoḳ]*
3. Temevvüc eyleyen deryāya baḳ emvāca aldanma
   Güneş tābında **çok** şebnem bilürsin kim olur zā'il *(G. 15/8). [çok]*
4. Ṣākire Ḥaḳ gerçi **çoḳ** sevāb virür
   Ṣābire ammā ki bī-ḥisāb virür *(Mf. 76/1). [çoḳ]*
5. 'Addolunmaz raḥmetüñ key **çoḳ-durur**
   Sen 'ināyet eyle Allāh'um meded *(Mrb. 108/15). [çoḳ-durur, -durur]*
6. Ġaflet ile her ne deñlü eylese ḳullar günāh

Raḥmetüñden **çoḳ** degüldür iy kerem kānı ilāh *(Mf. 18/2). [çoḳ]*

7. Ḍalāl ehli cihān içinde **çoḳdur**

   Hidāyet olmayana çāre yoḳdur *(Mf. 77/1). [çoḳdur, -dur]*

8. Ḥaḳḳuñ faẕlıyla iḥsānı **çoḳ** ancaḳ

   Kerem deryāsına ġāyet yoḳ ancaḳ *(Mf. 102/1). [çoḳ]*

9. Cefādan yüz çevürmez derd-i ġamdan leẕẕet almışdur

   Benüm dīvāne göñlüm **çoḳ** belā'dan arta ḳalmışdur *(Mf. 187/2).[çoḳ]*

10. Ḳuluñ günāhından raḥmetüñ **çoḳdur**

    Ṭoġrulub gelene ḳapuñ açuḳdur *(Koş. 5/17). [çoḳdur, -dur]*

11. Ne deñlü **çoḳ** ise cürmi 'ibāduñ

    Biḥār-i raḥmetüñden **çoḳ** degüldür *(Kt. 19/3). [çoḳ]*

12. Ne deñlü **çoḳ** ise cürmi 'ibāduñ

    Biḥār-i raḥmetüñden **çoḳ** degüldür *(Kt. 19/4). [çoḳ]*

13. Yā niçün her biri bir yola gitdi

    Ḫudā birdür bu **çoḳ** yollar nedendür *(Mrb. 26/32). [çoḳ]*

14. Cānına **çoḳ** cebr eylesün

    Cismin aña ḳabr eylesün *(Mrb. 65/5). [çoḳ]*

15. 'Aşḳuñla içüm ṭoldur

    Çoḳ aġlamışam güldür *(Mrb. 7/14). [çoḳ]*

16. Nāz olur işi ḫūbuñ

    Çoḳdur ġamı maḥbūbuñ *(Mrb. 10/14). [çoḳdur, -dur]*

17. Egerçi ḳullaruñ **çoḳdur** ḳuṣūrı

    Velī Ḥaḳḳ'uñ daḫı çoḳ 'afvı nūrı *(Mrb. 109/5). [çoḳdur, -dur]*

18. Cem'ile farḳı farḳ eyle kāmil olagör Hüdāī

    Ancaḳ birine baḳarsañ başa **çoḳ** endīşe gelür *(G. 7/10). [çoḳ]*

19. Nedür keṣret bir iken mebde-i küll

    Efendi bir bu **çoḳ** ḳullar nedendür *(Mrb. 88/12). [çoḳ]*

20. Mā-sivādan ceẕb idüb ol maṭlab-ı a'lā bizi

    Çoḳ belā'dan ṣaḳlamışdur Ḥażret-i Mevlā bizi *(Mf. 171/2). [çoḳ]*

21. İşüñ gücüñ dā'im yalan

    Çoḳ kişiden arta ḳalan *(Koş. 26/26). [çoḳ]*

<u>çoḳ çoḳ şükür:</u> "*Sayısız kere hamd u senalar olsun."*

Kalıp ifade: *Dua.*

1. Hüdāī'ye 'ināyet eyle her gāh
   Saña yā Rabbenā **çoḳ çoḳ şükürler** *(Mrb. 93/12). [çoḳ çoḳ şükür, -ler]*
2. 'İbāda faż̧l u cūduñ 'add olunmaz
   Saña yā Rabbenā **çoḳ çoḳ şükürler** *(Mrb. 92/4). [çoḳ çoḳ şükür, -ler]*
3. Niçe luṭf u niçe iḥsān idersin
   Saña yā Rabbenā **çoḳ çoḳ şükürler** *(Mrb. 92/8). [çoḳ çoḳ şükür, -lar-ler]*
4. Yazılmaz biñde bir iḥsānuñ iy Rab
   Saña yā Rabbenā **çoḳ çoḳ şükürler** *(Mrb. 92/12). [çoḳ çoḳ şükür, -ler]*
5. Kimini maẓhar itdüñ nūr-ı ẕāta
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/16). [çoḳ çoḳ şükür, -ler]*
6. Viṣālüñ leẕẕetiyle şād iden sen
   Saña yā Rabbenā **çoḳ çoḳ şükürler** *(Mrb. 92/20). [çoḳ çoḳ şükür, -ler]*
7. Bulunmaz luṭf u iḥsāna nihāyet
   Saña yā Rabbenā **çoḳ çoḳ şükürler** *(Mrb. 93/4). [çoḳ çoḳ şükür, -ler]*
8. Göñüller ḫānesin ta'mīr idersin
   Saña yā Rabbenā **çoḳ çoḳ şükürler** *(Mrb. 93/8). [çoḳ çoḳ şükür, -ler]*
9. Envā'-ı iḥsān eyledüñ
   Çoḳ çoḳ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/4). [çoḳ çoḳ şükür, -ler]*
10. İḥṣā'ya ḳābil mi 'aceb
    Çoḳ çoḳ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/12). [çoḳ çoḳ şükür, -ler]*
11. Cān ü dile virdüñ ṣafā
    Çoḳ çoḳ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/20). [çoḳ çoḳ şükür, -ler]*

<u>çoḳ ḥamd ü şükürler:</u> "*Sayısız övgü ve şükürler Allah'a olsun."*

Kalıp ifade: *Dua.*

1. 'Īd-ı aḍḥāya irüşdürdüñ bizi
   Saña **çoḳ ḥamd ü şükürler** iy Kerīm *(Kt. 8/2). [çoḳ ḥamd ü şükürler]*

2. Ẕevḳ-ı a‘lāya irüşdürdüñ bizi
   Saña **çoḳ ḥamd ü şükürler** iy Kerīm *(Kt. 8/4).).[çoḳ ḥamd ü şükürler]*

<u>çoḳ ol-:</u> *Fazla olmak.*

1. Kuluñ cürmi ne deñlü olsa ger çoḳ
   Degüldür raḥmet ü ġufrāndan artuḳ *(Mrb. 91/9). [çoḳ ol, -sa]*

<u>çoḳ şükr-i bī-pāyān:</u> *“Sonsuz kere hamt u senâlar olsun”.*

Kalıp ifade: *Dua.*

1. Yine senden olur iḥsān
   Saña **çoḳ şükr-i bī-pāyān** *(Mrb. 124/4). [çoḳ şükr-i bī-pāyān]*
2. Odur iden bizi iḥyā
   Aña **çoḳ şükr-i bī-pāyān** *(Mrb. 124/12). [çoḳ şükr-i bī-pāyān]*

<u>çoḳ şükür:</u> *“Şükürler olsun”.*

Kalıp ifade: *Dua.*

1. Umaruz iki cihānda raḥmetin
   Çoḳ şükürler saña iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/8). [çoḳ şükür, -ler]*

<u>çoḳdan:</u>

çoḳḏan: *Uzun zamandandır, epeydir.* (Doğan, 2013, s. 327)

1. Hüdāī’ **çoḳdan** ol yollarda yeler
   Deli göñlüm meger sendedür sende *(Koş. 22/19). [çoḳdan]*

çoḳdan: *Şimdiye kadar, çok önceden.*

1. Eger elinden geleydi
   Çoḳdan maḳṣūdın bulaydı *(Koş. 32/14). [çoḳdan]*

<u>çoḳluġ:</u> *Fazlalık, artıklık.* ||| *[tas.] Kesret, mâsivâ.* (KL., http://lugatim.com/s/çokluk, erişim tarihi: 25.04.2021)

1. ‘Ādet idinme ṭoḳluġı
   Vaḥdetde ol ḳo **çoḳluġı** *(Mrb. 62/18). [çoḳluġı, -ı]*
2. Lāzım olan sālike yoḳluḳ-durur
   Māni‘ olan Ḥażrete **çoḳluḳ**-durur *(Mf. 36/2). [çoḳluḳ]*

<u>çü:</u>

çü: *Bu sebeple, bundan dolayı., bu sebepten.*

1. Sensin **çü** Rahmān ü Rahīm
   İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/19). [çü]*
2. Güli ṣanma ki derdüñe devādur
   Sivā ḥubbı **çü** beyhūde hevādur *(Mrb. 25/10). [çü]*
3. Sensin iy Mevlā **çü** Rabbü’l-‘ālemīn
   Taḫt-ı tesḫīrüñdedür dünyā vü dīn *(Mrb. 108/18). [çü]*
4. Nice nāḳış itdi **çü** burhān ṭaleb
   O dem bedrüñ itdüñ işini tamām *(G. 24/7). [çü]*

çü: *Çünkü.* (KL., http://lugatim.com/s/çü, erişim tarihi: 19.03.2021)

1. Hüdāī’ye ḥidāyet it senüñle tā seni bula
   Her işde aṣl olan yā Rab **çü** tevfīḳ ü hidāyetdür *(G. 1/10). [çü]*
2. İki şaḳḳ oldı māh engüştüñ ile
   Çü gördi sende nūr-ı şems-i vaḥdet *(G. 23/16). [çü]*
3. Ḳo hevāyı olagör ehl-i ṣalāḥ
   Ṭā‘at-ı Ḥaḳ’dur **çü** miftāḥ-ı necāḥ *(G. 31/2). [çü]*
4. Er iseñ ‘avrata inanma kişi
   ‘Avratuñ mekr ü āl imiş **çü** işi *(Mf. 179/2). [çü]*

çü: *Mademki.* (KL., http://lugatim.com/s/çü, erişim tarihi: 19.03.2021)

1. Sünnet-i faḫr-i Rusūl oldı **çü** ḫayr-ı sübül
   Mesleki taḥvīl idüb ‘ādet ü bid‘at neden *(G. 38/15). [çü]*

<u>çün:</u>

çün: *Madem ki.* (KL., http://lugatim.com/s/çün, erişim tarihi: 09.07.2021)

1. Fażluñ ile **çün** bize virdüñ ḥayāt
   Senden olur yine ḥüsn-i iltifāt *(Mf. 55/1). [çün]*
2. Fażluñ ile **çün** ḫalāṣ itdüñ bizi tedrīsden
   Yene ḥıfẓ eyle yā Rabbī nefsümüz telbīsden *(Mf. 183/1). [çün]*
3. İlāhī **çün** ḫalāṣ itdüñ müderrislik ḳażasından
   Viṣālüñ luṭf idüb ḳurtar bizi varlıḳ ‘aẕābından *(Mf. 25/1). [çün]*
4. **Çün** oldur melce-i erbāb-ı ḥācāt
   Olubdur ḫāṣ u ‘āmm ol bāba muḥtāc *(Kt. 3/3). [çün]*

çün: *Çünkü.* (KL., http://lugatim.com/s/çün, erişim tarihi: 09.07.2021)

1. **Çün** Ṣāni‘-i ferd işidür
   Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/15). [çün]*
2. ‘Işḳuñ n’ola olsa ‘ayān
   Çün ‘ışḳ u meşk olmaz nihān *(Mrb. 34/30). [çün]*
3. Kenz-i maḫfīden ẓuhūra geldi eşyā’ lā-cerem
   Bād-ı ḥubbıla temevvüc itdi **çün** deryā-yı ‘aşḳ *(G. 28/4). [çün]*
5. Yardum itdi **çün** ‘ināyet ‘askeri
   Rehber oldı enbiyānuñ serveri *(Mrb. 83/13). [çün]*
6. Açıldı **çün** bezm-i elest
   Devr eyledi peymānesi *(Mrb. 8/1). [çün]*
7. Oldı müşerref ḫās ü ‘ām
   Geldi **çün** ol Ḫayrü’l-enām *(Mrb. 5/13). [çün]*
8. **Çün** emīn eyledüñ emānetüñe
   Yene sen lāyıḳ eyle ḫidmetüñe *(Mrb. 20/5). [çün]*
4. Bu kā’ināt itdi ẓuhūr

Mevc urdı **çün** deryā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/20). [çün]*

çün: *Ne vakit ki.* (KL., http://lugatim.com/s/çün, erişim tarihi: 09.07.2021)

1. **Çün** ‘aşḳ erişdi bülbüle
   ‘Arż-ı niyāz itdi güle *(Mrb. 34/13). [çün]*
2. Ẓulmet-i nefsi geçen bulur ḥayāt
   Çün gece āḫir ola olur ṣabāḥ *(G. 31/4). [çün]*
3. **Çün** mevce geldi baḥr-ı cūd
   Buldı bu ‘ālemler vücūd *(Mrb. 80/25). [çün]*
4. ‘İnāyet eyledüñ **çün** kā’ināta
   Kimi ef‘āle irdi kim ṣıfāta *(Mrb. 92/13). [çün]*

<u>çünki:</u>

çünki: *Mâdemki.* (KL., http://lugatim.com/s/çünkü, erişim tarihi: (02.09.2021)

1. **Çünki** insān eyledüñ
   Bunca iḥsān eyledüñ *(Koş. 36/21). [çünki]*
2. Faẓluñ ile **çünki** insān eyledüñ
   Ehl-i İslām ehl-i īmān eyledüñ *(Mrb. 108/9). [çünki]*
3. Bizi faẓluñla **çünki** itdüñ īcād
   Yene eyle na‘īm u vaṣla irşād *(Mrb. 116/13). [çünki]*
4. **Çünki** gitdi elden ṣafā
   Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/11). [çünki]*

çünki: *Zira, çünkü.* (KL., http://lugatim.com/s/çünkü, erişim tarihi: (02.09.2021)

1. Yüri sa‘y idegör bāḳī na‘īme
   Kişiye **çünki** ḳalmaz māl eger cāh *(G. 32/10). [çünki]*
2. Hüdāī’ ḳuluña eyle ‘ināyet
   Senüñdür **çünki** tevfīḳ ü hidāyet *(Koş. 55/10). [çünki]*
3. Nice yüz biñ ḥamd ü şükürler aña
   Andan olur **çünki** her derde devā *(Mf. 47/2). [çünki]*

4. N’olaydı luṭfuñ olaydı
   Çünki bir bī-çāre ḳuldur *(Koş. 32/16). [çünki]*
5. Hüdāī’yi sen irişdür murāda
   Senüñdür **çünki** ḥükm arż ü semāda *(Mrb. 57/18). [çünki]*
6. Sen ‘ināyet sen hidāyet ḳıl Hüdāī’ ḳuluña
   Çünki sensin her murāda irgürüb irşād iden *(G. 8/10). [çünki]*
7. Hüdāī’ ġarībe şefā‘at meded
   Saña **çünki** Maḥmūd olubdur maḳām *(G. 24/10). [çünki]*
8. **Çünki** Hüdāī’ maḥv ola nefsüñ ru‘ūneti
   Ol ḳalbe ḳalb rūḥa o sırra uyub gelür *(G. 11/9). [çünki]*
9. Terkīb olundı **çünki** hevā ḫāk ü nār ü āb
   İnsān-ı kāmil oldı aña ref‘ olub ḥicāb *(G. 25/1). [çünki]*

çünki: *Bu yüzden, bundan dolayı, bu sebepten.* (KL., http://lugatim.com/s/çünkü, erişim tarihi: (02.09.2021)

1. **Çünki** sensin muḥīṭ-i küll
   Ẓāhir ü pinhān senüñdür *(Koş. 43/7). [çünki]*
2. **Çünki** saña senden olur feṭḥ-i bāb
   Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/11). [çünki]*
3. Olubdur **çünki** faż̧l u luṭfa mu‘tād
   Meded sulṭānum Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/19). [çünki]*
4. **Çünki** maḳṣūdumuz sensin
   Ġayruñ sevdāsını ḳaldur *(Koş. 32/1). [çünki]*
5. Eyledüñ **çünki** luṭfuña mu‘tād
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/11). [çünki]*

çünkim: *Bundan dolayı, bu yüzden.*

1. Ol-durur **çünkim** Şefī‘ü’l-müẕnibīn
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī‘ *(Mrb. 129/11). [çünkim]*

çürü-: *Çeşitli tesirlerle bozulmak, asıl hüviyetini kaybetmek.*

1. Altundan ḫāṣ göñül **çürümek** neden
   Efkār-i fāside bürimek neden *(Koş. 45/13). [çürümek, -mek]*

D/Ḍ

<u>da / de:</u> "*Dahi, bile, de, da."*

1. Ḳāli ḳo ḥāle ir efendi hemīn
   Anı **da** geçüb ol maḳāma ḳarīn *(Mf. 144/2). [da]*
2. Bunı **da** ḫōş gör bir zamān
   Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/15). [da]*
3. Hüdāī'yi sen irişdür murāda
   Senüñdür çünki ḥükm arż ü semā **da** *(Mrb. 57/18). [da]*
4. Ḥāżır **da** sen nāẓır da sen
   Ḳādir de sen nāṣır da sen *(Mrb. 85/13). [da]*
5. Ḥāżır da sen nāẓır **da** sen
   Ḳādir de sen nāṣır da sen *(Mrb. 85/13). [da]*
6. Ḥāżır da sen nāẓır da sen
   Ḳādir **de** sen nāṣır da sen *(Mrb. 85/14). [de]*
7. Ḥāżır da sen nāẓır da sen
   Ḳādir de sen nāṣır **da** sen *(Mrb. 85/14). [da]*
8. Eẕān oḳunsa **da** ḳılsaḳ namāzı
   Hem itsek Ḥażret-i Ḥaḳḳ'a niyāzı *(Mf. 164/1). [da]*
9. Żu'afā ḳullarını Ḥaḳ gözede
   Ol sa'ādetden irişe bize **de** *(Mf. 154/2). [de]*
10. Bize **de** vaṣluñ iḥsān eyle Mevlā
    Murādın ṭālibüñ eylerseñ i'ṭā *(N. 3/4). [de]*
11. Gerçi cennet **de** güzeldür
    Līki ḥüsnüñ bī-bedeldür *(Koş. 31/13). [de]*
12. Ġāyet **de** zebūn oldum
    Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/23). [de]*

13. Yoḳ eyleyüb heb varuñı
    Bulduñ mı sen **de** yāruñı *(Mrb. 70/26). [de]*
14. Ḥāżır da sen nāẓır da sen
    Ḳādir **de** sen nāṣır da sen *(Mrb. 85/14). [de]*
15. Ẕākir **de** sen şākir de sen
    Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/15). [de]*
16. Ẕākir **de** sen şākir **de** sen
    Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/15). [de]*
17. Şükrüñ **de** bir ni‘metdürür
    Mevlā nice şükr idelüm *(Mrb. 85/19). [de]*
18. Biri iki ṣananlar aḥveldür vü hem a‘mā
    Tevḥīdi bilmeyenler ġāyet **de** cāhil ancaḳ *(G. 16/6). [de]*
19. Felekler **de** meleklerle uçarsa
    Ne mümkindür ki dīv ola firişte *(N. 15/3). [de]*

dāġ: *Aşk, elem, keder, ayrılık sebepli yara.* (Doğan, 2013, s. 335)

1. Derd-i muḥabbet **dāġına**
   Dermān iderler Hū ile *(Koş. 3/19). [dāġına, -ı, -n, -a]*

dāġ: *Yüksek toprak veya kaya kütlesi, dağ.*

1. Eger **daġlar** eger beller
   Ayaġa yüz süren yollar *(Mrb. 24/33). [daġlar, -lar]*

daġıl-: *Yok olmak, sona ermek.* (Doğan, 2013, s. 336)

1. Yalancı dünyāya aldanma yā hū
   Bu dernek **daġılur** dīvān eglenmez *(Koş. 13/2). [daġılur, -ur]*

dahı: bkz. daḫi / daḫı.

dahı çok: *Daha fazla.*

1. Egerçi ḳullaruñ çoḳdur ḳuṣūrı
   Velī Ḥaḳḳ'uñ **daḫı çoḳ** 'afvı nūrı *(Mrb. 109/6). [daḫı çoḳ]*

<u>dahi / dahı:</u>

daḫi: "*Bile, de, da."*

1. Kürsī degül 'arşdan **daḫi**
   'Ālī olur 'unvānumuz *(Mrb. 1/3). [daḫi]*
2. Biz **daḫı** derd ü ḥasretden
   Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/7). [daḫı]*
3. Yolında ḫıdmete tevfīḳ idüb hem
   Ḳuvāya **daḫi** ṣıḥḥatlar vireydi *(Kt. 14/4). [daḫi]*
4. Nūr-ı pāk-ı Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd et iy göñül
   Bunda yārin görmeyen yarın **daḫi** a'mā imiş *(G. 26/6). [daḫi]*

daḫi: *Ayrıca, bir de, aynı zamanda, üstelik, dahası.* (Dilçin, 2009, s. 72)

1. Ża'īfüñ ṣabra aṣlā ṭāḳati yoḳ
   Daḫi in'āma şükre sür'ati yoḳ *(Mrb. 12/6). [daḫi]*
2. Senüñle irdiler ẕāta **daḫi** envā'-ı leẕẕāta
   İşüñ erbāb-ı ḥācāta 'aṭādur yā Resūla'llah *(G. 3/7). [daḫi]*
3. Getürdi bizi faẓlıyla vücūda
   Daḫi hem maẓhar itdi luṭf u cūda *(Mrb. 106/22). [daḫi]*
4. Hüdāī'ye hidāyet senden olur
   Daḫı maṭlūba vuṣlat senden olur *(Mrb. 116/18). [daḫı]*
5. **Daḫi** luṭf umaruz küllī
   Luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 43/11). [daḫi]*
6. O dört envār **daḫı** ol dört velīdür
   Ebū Bekr ü 'Ömer 'Osmān 'Alī'dür *(M. 7/7). [daḫı]*
7. Her şām ü seḥer zārem
   Ḳalmadı **daḫi** çārem *(Mrb. 7/10). [dahi]*
8. **Daḫı** envā'-ı iḥsān eyleyen sen

Meded iy Ḳādir Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/15). [daḫı]*

daḫi: *Başka.* (Dilçin, 2009, s. 72)

1. Alan sensin viren sensin ḳılan sen
   Ne virdüñse odur **daḫi** nemüz var *(Mrb. 57/2). [daḫi]*
2. Ḥaḳīḳat üzre añlayub bilen sen
   Ne virdüñse odur **daḫi** nemüz var *(Mrb. 57/4). [daḫi]*
3. Efendi dil ṭudaḳ senden gelübdür
   Ne virdüñse odur **daḫi** nemüz var *(Mrb. 57/8). [daḫi]*
4. Fenāyı-yā s̲ebātı ḳande bulduḳ
   Ne virdüñse odur **daḫi** nemüz var *(Mrb. 57/12). [daḫi]*
5. Buyurduñ oldı illā ḳaldı ma'dūm
   Ne virdüñse odur **daḫi** nemüz var *(Mrb. 57/16). [daḫi]*
6. Efendi daḫli yoḳ ġayruñ arada
   Ne virdüñse odur **daḫi** nemüz var *(Mrb. 57/20). [daḫi]*
7. Bir efendi yoḳ **daḫı** iy Mevlā
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/23). [daḫı]*
8. Bāḳī degül bunda begüm iḳāmet
   Bir 'āleme **daḫi** varsañ gerekdür *(Koş. 45/4). [daḫi]*

daḫi: *Daha.* (Dilçin, 2009, s. 72)

1. Yene göñlüm dōst illerin özledi
   O illere bir kez **daḫi** varam mı *(Koş. 6/2). [daḫi]*

daḫı: *Ve.* (Dilçin, 2009, s. 72)

1. Ni'met-i ṣıḥḥat **daḫı** īmān-ı kāmil var iken
   Māl ü mülk ü salṭanat ister mi hīç 'āḳil olan *(Kt. 21/3). [daḫı]*

daḫı: *Henüz.* (Dilçin, 2009, s. 72)

1. **Daḫı** 'Ādem ḫalḳ olmadın
   Sen sulṭāna ḳul eyledi *(Koş. 37/3). [daḫı]*

dāḫil ol-: *Girmek, katılmak.*

1. Ḳo nefsi ol sarāy-ı ḳalbe dāḫil
   Çalış sa‘y it olınca Ḥaḳḳ’a vāṣıl *(Mf. 114/1). [dāḫil ol]*
2. Ma‘ārif cennetine **dāḫil olsa**
   Ḥayāt alub içer ‘ayn-ı zülali *(Mrb. 86/15). [dāḫil ol, -sa]*

daḫl: *Tesir, etki, tasarruf.* (Naci, 1322, s. 363)

1. Efendi **daḫli** yoḳ ġayruñ arada
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/19). [daḫli, -i]*

dā’im:

dā’im: *Sürekli, her zaman.* (Naci, 1322, s. 360)

1. **Dā’im** Ḥaḳḳ’ı ẕikr eylegil
   İḥsānına şükr eylegil *(Mrb. 5/5). [dā’im]*
2. Bülbül gibi **dā’im** öter
   Gülşen olur kāşānesi *(Mrb. 8/11). [dā’im]*
3. Olsun aña nice biñ ḥamd ü ṣenā
   Kim bize **dā’im** işi luṭf u ‘aṭā’ *(Mf. 48/2). [dā’im]*
4. Bā‘is-i ıṣlāḥ-ı ‘ālem Ḥażret-i Sulṭān Murād
   Devletiyle eyleyüb **dā’im** cihānda ‘adl ü dād *(Mf. 196/2). [dā’im]*
5. İşüñ gücüñ **dā’im** yalan
   Çoḳ kişiden arta ḳalan *(Koş. 26/25). [dā’im]*
6. Luṭfuñ keremüñ çoḳdur
   Dā’im ḳapuñ açuḳdur *(Koş. 42/10). [dā’im]*
7. ‘Ādetüñ **dā’im** iḥsāndur
   Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/7). [dā’im]*
8. Var imdi ‘āḳil ol ḫayr işle **dā’im**
   Olasın tā iki ‘ālemde sālim *(M. 9/3). [dā’im]*
9. Çeker ol ṣāḥibin nāre

İşi **dā’im** olur ifsād *(Mrb. 75/8). [dā’im]*

10. Olub **dā’im** dem-i vuṣlat
    Göñül luṭf u ‘aṭā ister *(Mrb. 69/7). [dā’im]*
11. **Dā’im** ider i‘lā-yı dīn
    İẓhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/19). [dā’im]*
12. **Dā’im** işi sehv ü ḫaṭā
    Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/3). [dā’im]*
13. Sālike faẓluñla **dā‘im** eyle tevfīḳüñ refīḳ
    Sen ‘ināyet eyle yā Rab vaṣluña lāyıḳlara *(G. 29/7). [dā‘im]*

dā’im: *(Varlığı) Devam eden, süreklilik arz eden.* (Naci, 1322, s. 804)

1. **Dā’im** sebātuñ içün
   Bunca ṣıfātuñ içün *(Koş. 36/37). [dā’im]*
2. Sen sābit ü ḳā’imsin
   Hem bāḳī vü **dā’imsin** *(Mrb. 6/6). [dā’imsin, -sin]*

dā’im ol-: *Sürekli olmak.*

1. ‘Iyd-ı vaṣluñ umaruz **dā’im ola**
   Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/7). [dā’im ol, -a]*

dā’im olagör-: *Kararlı ve istikrarlı hâlde bulunmak.*

1. Olagör raḥmet ümmīdinde dā’im
   Bu ma‘nādan eger olduñsa āgāh *(G. 32/3). [dā’im olagör]*

dā’imā: *Her zaman, sürekli, devamlı.*

1. Bu meseldür söylenür ḫalḳuñ dilüñde **dā’imā**
   Diñleme ‘avrat sözini umma ‘avratdan vefā *(Mf. 45/1). [dā’imā]*
2. Bu meseldür söylenür ḫalḳuñ dilinde **dā’imā**
   Diñleme düşmān sözini umma ‘avratdan vefā *(Mf. 180/1). [dā’imā]*
3. Niyāzuñ **dā’imā** Allāh’a eyle

Uyan ġafletden iy ġāfil gözüñ aç *(Kt. 3/1). [dā'imā]*

4. İy kerem kānı 'ibāduñ **dā'imā** işi ḳuṣūr
   N'ola ger faẕluñ ile sen raḥmet itseñ yā Ġafūr *(N. 6/1). [dā'imā]*
5. Faẕluña iḥsānuña mevḳūfdur cümle umūr
   Dā'imā işi 'ibāduñ ẕillet-i cürm ü ḳuṣūr *(N. 6/4). [dā'imā]*
6. Sen 'ināyet it **dā'imā**
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/27). [dā'imā]*
7. İsterse ger ḳalbüñ ṣafā
   Ẕikr eyle Ḥaḳḳ'ı **dā'imā** *(Mrb. 78/22). [dā'imā]*
8. Tā ki seni ẕikr ideler **dā'imā**
   Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/3). [dā'imā]*
9. Şāhā eger bay ü gedā
   İḥsānuñ umar **dā'imā** *(Mrb. 107/10). [dā'imā]*
10. Şükr it Hüdāī' **dā'imā**
    Eş-şükrü li'llāhi'r-Raḥīm *(Mrb. 111/19). [dā'imā]*
11. 'İbāduñ **dā'imā** işi ḫaṭādur
    Saña lāyıḳ olan luṭf u 'aṭādur *(Mrb. 113/9). [dā'imā]*
12. Raṭbü'l-lisān ol **dā'imā**
    Güftār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 79/15). [dā'imā]*
13. Ġayra baḳmaz **dā'imā** sırr-ı sarāyın pāk ider
    Ṣādıḳuñ zīrā murādı Ḥażret-i Mevlā imiş *(G. 26/7). [dā'imā]*
14. İy Hüdāī' Ḥaḳḳ'ı ẕikr it **dā'imā**
    Tā ki ṣadra ḥāṣıl ola inşirāḥ *(G. 31/9). [dā'imā]*
15. 'Āḳil iseñ ḫayra sa'y it **dā'imā**
    Leyse li'l-insāni illā mā se'ā *(G. 36/1). [dā'imā]*
16. Ekber-i a'māl ẕikru'llāhdur
    'Āḳil iseñ ḫayra sa'y it **dā'imā** *(G. 36/6). [dā'imā]*
17. ʿİbāduñ **dāʾimā** işi ḳuṣūr u sehv ü ẕilletdür
    Senüñ iḥsānuña lāyıḳ efendi faẕl u raḥmetdür *(G. 1/1). [dāʾimā]*

dal-: *Yüzmek.* ‖ *Dahil olmak, girmek.*

1. Mecāzı ḳo ḥaḳīḳat baḥrına **dal**
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/15). [dal]*

dalāl ehli: *Sapıklık ve dalâlete düşüp Hak'tan uzaklaşan kişiler.*

1. **Ḍalāl ehli** cihān içinde çoḳdur
   Hidāyet olmayana çāre yoḳdur *(Mf. 77/1). [ḍalāl ehli]*

dāmen-i vaşl: *Kavuşma eteği.* ||| *[tas.] Şeyh, mürşid-i kâmil, ârif-i billah.*

1. **Dāmen-i vaşla** irem mi
   Elüm deyü aġlar var mı *(Koş. 46/23). [dāmen-i vaṣl, -a]*

dānā:

dānā: *Bilen, bilici, âlim.* (Doğan, 2013, s. 344)

1. Eylügüñ it ṣuya at bilmezse ger balıḳ anı
   Bilür iy dil ālim ü **dānā** olan Ḫāliḳ anı *(Mf. 28/2). [dānā]*

dānā: *Sadece zâhire önem veren âlim, bilgin, müderris.* (Tulum, 2011, s. 550)

1. Şular kim ehl-i ḳāl oldı seni bilmek muḥāl oldı
   Meger ‘aḳlı ‘ikāl oldı ḳodı ḥayretde **dānāyı** *(G. 2/8). [dānāyı, -y, -ı]*
2. ‘Aşḳ-ı Şīrīn oldı feryādına Ferhād’uñ sebeb
   İy nice **dānāyı** Mecnūn eyledi Leylā-yı ‘aşḳ *(G. 28/12).[dānāyı,-y,-ı]*

dānā-yı ‘aşḳ: *Aşk bilgini.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmil, ârif-i billâh.*

1. Ṭīnet-i Ādemde ḳonmasa ezel sevdā-yı ‘aşḳ
   Cenneti bir dāneye ṣatmazdı ol **dānā-yı ‘aşḳ** *(G. 28/2). [dānā-yı ‘aşḳ]*

dāne: *Tane, adet.*

1. Kāmile ma‘lūm olur bir cüz’ ile aḥvāl-i kül
   Bir gülistāndan nişān içün yiter bir **dāne** gül *(Mf. 115/2). [dāne]*

dāne:

dāne: *Tohum, buğday.* ||| *[tas.] Varlığın hakikati olan akl-ı evvel, hakikat-i Muhammedî, nur-ı Muhammedî.*

1. Nedür bir **dāneden** bunca senābil
   Bu sırrı bilmez illā ehl-i ‘irfān *(Kt. 10/1). [dāneden, -den]*

dāne: *Tohum, buğday.* ||| *[tas.] İnsan.* (Gedik, 2018, s. 161)

1. Bāṭınum itdi ḥaḳāyıḳ ḫirmeni
   Ẓāhirā gerçi bir ednā **dāneyin** *(Mrb. 38/16). [dāneyin, -yin]*

dāne: *Tohum, buğday.* ||| *[tas.]Dünyevî meta.*

1. Ṭīnet-i Ādemde ḳonmasa ezel sevdā-yı ‘aşḳ
   Cenneti bir **dāneye** ṣatmazdı ol dānā-yı ‘aşḳ *(G. 28/2). [dāneye,-y,-e]*

dār-ı dünyā: *Dünya kapısı.* ||| *Yeryüzü, dünya.*

1. Nedendür **dār-ı dünyā** dār-ı ‘uḳbā
   Nedendür māh u ḫūrşīd ü süreyyā *(Mrb. 26/17). [dār-ı dünyā]*

dār-ı fenā: *Yokluk kapısı.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. Ṭolıdur miḥnet ile **dār-ı fenā**
   Bārī dildār derdini çekelüm *(G. 37/3). [dār-ı fenā]*

dār-ı ‘uḳbā: *Öteki dünya kapısı.* ||| *Ahiret.*

1. Rabb-i ‘izzetden eger iḥsān ola
   Dār-ı ‘uḳbāya sefer āsān ola *(Mf. 155/2). [dār-ı ‘uḳbā, -y, -a]*
2. Aldı bizi hemm-i dünyā
   Unutuldı **dār-ı ‘uḳbā** *(Koş. 29/10). [dār-ı ‘uḳbā]*
3. Nedendür dār-ı dünyā **dār-ı ‘uḳbā**

Nedendür māh u ḫūrşīd ü süreyyā *(Mrb. 26/17). [dār-ı ʻuḳbā]*

darrā: *Sıkıntı, mihnet, belâ.* (KL., http://lugatim.com/s/darra, erişim tarihi: 28.05.2021)

1. Serrāda vü **ḍarrāda** Ḥaḳ
   Her hālüñe āgāhıdur *(Kt. 6/3). [ḍarrāda, -da]*

Dārü's-selām: *Selâmet evi.* ||| *Cennetin katlarından biri.*

1. Nebīlerle varub **Dārü's-selām'a**
   Ḥaḳḳ'uñ anda cemālini görem mi *(Mf. 169/1). [Dārü's-selām'a, -a]*

dārü'ş-şifā: *Şifa kapısı.*

1. Āsitānuñ ḫastaya **dārü'ş-şifā**
   Şerbet-i vaṣluñ ḳamu derde devā *(Mrb. 63/5). [dārü'ş-şifā]*

dārü'ş-şifā-i faż̈l ü raḥmet: *Merhamet ve cömertliğin şifa kapısı.* ||| *[tas.] Allah.*

1. İrüb luṭf u kerem **dārü'ş-şifā-i faż̈l ü raḥmetden**
   Ḫalāṣ eyle bizi yā Rab meded bu derd ü miḥnetden *(Mf. 142/1). [dārü'ş-şifā-i faż̈l ü raḥmet, -den]*

dat-: *Bütün yönleriyle yaşamak, hissetmek, zevketmek.*

1. Vaṣluñ ḫānın z̤evḳ idüb **dadamazuz**
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/15). [dadamazuz, -amaz, -uz]*
2. Ḫūn-ı vaṣl-ı dildārı
   Dadalum şimdengirü *(Koş. 10/16). [dadalum, -alum]*

da'vet eyle-: *Çağırmak.*

1. **Da'vet eyle** bizi luṭf it ḳapuña
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/1). [da'vet eyle]*
2. Varub sarāy-ı vaḥdeti seyr itmege sırr-ı Ḥabīb

Mi‘rāca **da‘vet eyleyüb** elṭāf-ı bī-pāyān iden *(G. 4/8). [da‘vet eyle, -y, -üb]*

da‘vet it-:

da‘vet it-: *Çağırmak, gelmesini istemek.* (Doğan, 2013, s. 556)

1. Sen virürsin Hüdāī’ye ḳurbet
   Sensin iden ‘ibāduñı da‘vet *(Mrb. 41/10). [da‘vet it, -en]*
2. Velī sen geçüb ef‘āl ü ṣıfātı
   ‘İbādı itdüñ aṣl-ı ẕāta da‘vet *(G. 23/10). [da‘vet it, -dü, -ñ]*

da‘vet it-: *(Dine) Çağırmak, tebliğ etmek.* (Serinsu, 2009, s. 57)

1. Nebīler gerçi ḫalḳı **da‘vet idüb**
   Ḳamusu itdiler irşād-ı ümmet *(G. 23/7). [da‘vet it, -üb-ün]*

da‘vet ol-: *Çağrılmak, buyur edilmek.*

1. Efendi cānibinden olsa da‘vet
   Gerekdür ḳullara ḫüsn-i icābet *(Mrb. 119/9). [da‘vet ol, -sa]*

da‘veti it-: *Çağırmak, gelmesini istemek.*

1. Mi‘rāc’a idüb da‘veti
   Viren Habīb’e vuṣlatı *(Mrb. 2/9). [da‘veti it, -üb-üp]*

de-/di-: bkz. di-/de-.

de: bkz. da / de.

debbāġ: *Deriyi hayvan etinden çıkartıp tabaklayan kişi.* ||| *[tas.] Gaflet ehli.*

1. Ehl-i ġāfil ġaflet ile Ḥaḳḳ’ı ḳor dünyā arar
   Beñzer ol **debbāġa** kim ol kelb-i murdārın arar *(Mf. 62/2).[debbāġa,-a]*

def‘: *Uzaklaştırma, savma, kovma.* (Naci, 1322, s. 366)

1. Ẓulmet-i şirk ü hevāyı **def‘** içün
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī‘ *(Mrb. 129/1). [def‘]*

defter(i) düril-: *Ölmek, vefat etmek.* (Aksoy, 1988, s. 708)

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. ‘Ömür tamām olur **defter dürilür**
   Ṣırāṭ köprisi vü mīzān ḳurılur *(Koş. 13/21). [defter(i) düril, -ür]*

defter-i fürḳat: *Ayrılık defteri. ||| [tas.] Ezel bezminden beri kulun vahdet makamından ayrı olması.* (Uludağ, 2016, s. 138)

1. Açılsa ‘ālem-i vaḥdet
   Dürülse **defter-i fürḳat** *(Mrb. 69/6). [defter-i fürḳat]*

defterini dür-: *Yok etmek, ortadan kaldırmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Varlıḳ **defterini dür**
   Benligi aradan sür *(Koş. 20/17). [defterini dür]*
2. Ta‘alluḳ **defterini dür**
   Göñülden ġayra meyli sür *(Mrb. 59/5). [defterini dür]*

deg-: *Bir kıymette olmak.* (Doğan, 2013, s. 357)

1. Göñül virme cihānuñ le̲z̲zetine
   Ki ol **degmez** ṣoñında ḥasretüñe *(Mf. 153/2). [degmez, -mez]*

degme: *Bayağı, sıradan, gelişigüzel.* (Dilçin, 2009, s. 74)

1. Māsivādan elüñ yu
   Ḳandurmasun **degme** su *(Koş. 41/18). [degme]*

degül:

degül: *Sade, yalnız.* (Doğan, 2013, s. 356)

1. Kürsī **degül** ‘arşdan dahi
   ‘Ālī olur ‘unvānumuz *(Mrb. 1/3). [degül]*

degül: *Bir olumsuzluk edatı olan “değil”.*

1. Kuluñ cürmi ne deñlü olsa ger çoḳ
   Degüldür raḥmet ü ġufrāndan artuḳ *(Mrb. 91/10). [degüldür, -dür]*
2. Verd-i bī-hemtāyadur şevḳ u ṭarab
   Bülbülüñ zārı **degül** gülzārdan *(G. 21/10). [degül]*
3. Feyż-i Ḥaḳ’da buḫl yoḳ herkes velī ṭālib **degül**
   Bī-sebeb ışlāḥ-ı ‘ālem Bārī’ye vācib degül *(Mf. 112/2). [degül]*
4. Feyż-i Ḥaḳ’da buḫl yoḳ herkes velī ṭālib degül
   Bī-sebeb ışlāḥ-ı ‘ālem Bārī’ye vācib **degül** *(Mf. 112/1). [degül]*
5. Şehr-i Sitanbūl şerr ü fitneden ḫālī **degül**
   Zühd ü taḳvā vü ‘ibādet herkesüñ ḥāli degül *(Mf. 116/1). [degül]*
6. Şehr-i Sitanbūl şerr ü fitneden ḫālī degül
   Zühd ü taḳvā vü ‘ibādet herkesüñ ḥāli **degül** *(Mf. 116/2). [degül]*
7. Mücrim ü ‘āṣī ḳuluñdan bir günāh eksük **degül**
   Ol anuñçün yā ilāhī bir gün āh eksük degül *(Mf. 191/1). [degül]*
8. Mücrim ü ‘āṣī ḳuluñdan bir günāh eksük degül
   Ol anuñçün yā ilāhī bir gün āh eksük **degül** *(Mf. 191/2). [degül]*
9. Kelle-i sükkerden aluñsa ġılāfı ġam **degül**
   Kelle saġ olduḳca yene bir külāh eksük degül *(Mf. 110/1). [degül]*
10. Ġaflet ile her ne deñlü eylese ḳullar günāh
    Raḥmetüñden çoḳ **degüldür** iy kerem kānı ilāh *(Mf. 18/2). [degüldür, -dür]*
11. Cihān bāḳī **degül** fānīdür iy yār
    Tedārükde olagör imdi her bār *(Mf. 92/1). [degül]*
12. Devlet-i dünyāya maġrūr olmaġıl
    Fānīdür bāḳī **degüldür** öyle bil *(Mf. 111/2). [degüldür, -dür]*

13. Kim umar senden vefāyı
    Yalan dünyā **degül** misün *(Koş. 26/2). [degül]*
14. Muḥammed-i Muṣṭafā'yı
    Alan dünyā **degül** misün *(Koş. 26/4). [degül]*
15. Nice yüz biñlerden giri
    Kalan dünyā **degül** misün *(Koş. 26/8). [degül]*
16. 'Āleme miḥnet kemendiñ
    Ṣalan dünyā **degül** misün *(Koş. 26/12). [degül]*
17. Ehl-i ġafletüñ yüzine
    Gülen dünyā **degül** misün *(Koş. 26/16). [degül]*
18. Kimse mekān ṭutmaz sende
    Vīrān dünyā **degül** misün *(Koş. 26/20). [degül]*
19. Āḫir-i kār 'uryān idüb
    Ṣoyan dünyā **degül** misün *(Koş. 26/24). [degül]*
20. Nice kerre boşaluban
    Ṭolan dünyā **degül** misün *(Koş. 26/28). [degül]*
21. Bāḳī **degül** bunda begüm iḳāmet
    Bir 'āleme daḫi varsañ gerekdür *(Koş. 45/3). [degül]*
22. Menzilidür 'āḳibet taḥte't-türāb
    Kimseye bāḳī **degüldür** bu ḫarāb *(M. 6/4). [degüldür, -dür]*
23. Ne deñlü raḥmet itseñ ḳullaruña
    Efendi raḥmetüñ ḫōd yoḳ **degüldür** *(Kt. 19/2). [degüldür, -dür]*
24. Ne deñlü çoḳ ise cürmi 'ibāduñ
    Biḥār-i raḥmetüñden çoḳ **degüldür** *(Kt. 19/4). [degüldür, -dür]*
25. Gözlemek yeg **degül** mi taḳdīri
    Āh nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/15). [degül]*
26. Gözüñden perde zā'il olsa muṭlaḳ
    Ḳatı ẓāhir-durur maḫfī **degül** Ḥaḳ *(Mrb. 86/6). [degül]*
27. Müşkil **degül** mi fırḳati
    İy māh-ı ġufrān elvedā' *(Mrb. 121/11). [degül]*
28. Hüdāī' ni'met-i Mevlā
    Degüldür ḳābil-i iḥṣā' *(Mrb. 124/10). [degüldür, -dür]*

29. ‘Add eylese na‘māñı ḳul
    Ḳābil **degül** iḥṣā’ya ol *(Mrb. 84/18). [degül]*
30. İy göñül ayru **degülsün** yārdan
    Sırr-ı pāk-i Muṣṭafā-yı Muḫtārdan *(G. 21/1). [degülsün, -sün]*
31. Baḥr-ı ‘irfānda yedi deryā **degül** bir ḳaṭrece
    Ḳande ḳaldı iy Hüdāī’ Nīl ü Ceyḥūn u Ares *(G. 27/9). [degül]*
32. ‘Ankebūt-ı dāġ-ı miḥnet perde çekmişdür aña
    Bu **degüldür** gördügüñ iy yār-ı ṣādıḳ her zaman *(G. 40,Msr. 4)[degül,-dür]*
33. Hüdāī’ vaḥdete baḳ kim aña mānī‘ **degül** keşret
    Ola mı āfitāba hīç vücūdı ẕerrenüñ ḥā’il *(G. 15/9). [degül]*
34. Devlet-i dünyāya maġrūr olmaġıl
    Fānīdür bāḳī **degüldür** öyle bil *(Mf. 111/2). [degüldür, -dür]*

dehān: *Ağız, dil.* (Tulum, 2011, s. 562)

1. Bal dimekle ṭatlu olmaz bu **dehān**
   Yüri anı ṭatmaġa sa‘y it hemān *(Mf. 20/1). [dehān]*

dehr-i dūn: *Alçak dünya.* ǁ *[tas.] Kişiyi aşağı (nefsanî) zevklere çeken dünya.*

1. Seni aldar bu **dehr-i dūn**
   Nef‘ eylemez māl ü benūn *(Koş. 49/5). [dehr-i dūn]*
2. Emr-i Ḥaḳḳ ile ne deñlü ṭursa işbu **dehr-i dūn**
   Ehl-i İslāmuñ eli altında olsun kāfirūn *(Mf. 184/1). [dehr-i dūn]*

dek: “*-e kadar, -e değin.”*

1. Ṭālib-i dīdār olub ayılmaya tā ḥaşre **dek**
   Kim ki nūş ide ezel bezminde ger ṣahbā-yı ‘aşḳ *(G. 28/5). [dek]*
2. Luṭfuñ yazılmaz ḥaşre **dek**
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/15). [dek]*
3. Ayılmaya tā ḥaşre **dek**
   Kim nūş ide ṣahbā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/23). [dek]*

delālet it-: *Yol göstermek, rehberlik etmek.* (Doğan, 2013, s. 360)

1. Bizi faẕlıyla irgürdi ḥayāta
   Delālet itdi ef‘āl ü ṣıfāta *(Mrb. 106/14). [delālet it, -di]*
2. Hüdāī’ ḳulun irgürdi ḥayāta
   Delālet itdi ef‘āl ü ṣıfāta *(Mrb. 109/18). [delālet it, -di]*

deli:

deli: *Akıl veya şuurunu kaybetmiş kişi.*

1. İl ṣanur ‘āṣıḳı **deli**
   Kimse bilmez bu ne ḥāldür *(Koş. 32/11). [deli]*

deli: *[tas.] Âşık, meftun.* (Ögke, 2018, s. 237)

1. Aranub aranub bulunmaz oldı
   Deli göñlüm meger sendedür sende *(Koş. 22/12). [deli]*
2. Hüdāī’ çoḳdan ol yollarda yeler
   Deli göñlüm meger sendedür sende *(Koş. 22/20). [deli]*

delīl:

delīl: *Nişan, alâmet, nişân, iz, işaret.*

1. Kimüñ kim nūr-ı Ḥaḳ ola **delīli**
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīm olur sebīli *(Mrb. 86/9). [delīli, -i]*

delīl: *İz, işâret, nişan, alâmet.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmil.* (Ögke, 2018, s. 231)

1. Bir özge ‘ālemden geldüm cihāna
   Delīl olmaḳ içün sırr-ı nihāna *(Koş. 47/10). [delīl]*

dem:

dem: *Vakit, ân, zaman.* (Naci, 1322, s. 366)

1. İrişdi hicrānuñ **demi**
   İy māh-ı ġufrān elvedā‘ *(Mrb. 121/1). [demi, -i]*
2. Ol bādeden kim nūş ider
   İçdügi **dem** serḫōş ider *(Mrb. 8/6). [dem]*
3. Nice nāḳış itdi çü burhān ṭaleb
   O **dem** bedrüñ itdüñ işini tamām *(G. 24/8). [dem]*

dem: *Vakit, ân, zaman.* ||| *Ahiret, öte dünya.*

1. Şol nefes emrüñle fānī cihāndan gidicek
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol **demde** meded *(Mrb. 31/2).[demde, -de]*
2. Gülşen-i cennete cān bülbüli rıḥlet idicek
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol **demde** meded *(Mrb. 31/4).[demde, -de]*
3. Pāk ü ṭāhir varalum Ḥażret’e bā-ḳalb-i selīm
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol **demde** meded *(Mrb. 31/8).[demde, -de]*
4. Şimdiden itdi Hüdāī’ ḥālini ṭapuña ‘arż
   Sen ‘ināyet it Efendi bize ol **demde** meded *(Mrb. 31/12).[demde,-de]*

dem: *Vakit, ân, zaman.* ||| *[tas.] İlahî tecellininin zuhur ettiği an.* (Uludağ, 2016, s. 102)

1. Fenā bulub ḥayāt alam şu **dem** kim ‘ışḳ-ı yārümden
   Muḥabbet isteyen gelsün ḫaber ṣorsun mezārumdan *(G. 13/1). [dem]*
2. Şu **dem** ki luṭf ire dest-i ḳudretden
   Dili īḳāż ider nevm-i ġafletden *(Koş. 51/9). [dem]*

dem ur-: *Hayat vermek, nefes olmak.* (Tulum, 2011, s. 567)

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Mesīḥā gibi **dem ur** ‘āşıḳāne
   Ḥayāt irsün anuñla mürde cāne *(Mrb. 76/5). [dem ur]*

dem-ā-dem: *Daima, her an, her vakit.*

1. Sivā l̲ev̲sinden el yuyub **dem-ā-dem**
   İrüb maṭlūba ḫōş ẕevḳ ü ṣafā it *(N. 21/3). [dem-ā-dem]*
2. **Dem-ā-dem** fikr-i Mevlā'da
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/23). [dem-ā-dem]*

dem-be-dem: *Her zaman, daima, her an.*

1. Budur sözümüz **dem-be-dem**
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/11). [dem-be-dem]*
2. Maṭlūba irgür **dem-be-dem**
   Yā Müste'ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/23). [dem-be-dem]*
3. Şükr eyle imdi **dem-be-dem**
   El-ḥamdü li'llāhi'l–Kerīm *(Mrb. 111/7). [dem-be-dem]*

dem-i vuṣlat: *Kavuşma zamanı.* ǁ *[tas.] Sâlikin ikilikten kurtulup Hakk'a kavuştuğu fenâ makamı.*

1. Olub dā'im **dem-i vuṣlat**
   Göñül luṭf u 'aṭā ister *(Mrb. 69/7). [dem-i vuṣlat]*

demür: *Demir.* ǁ *Çetin, zor, dayanıklı, mücadele isteyen.*

1. Gider varlıḳ cibālini
   Demürden kūh-sār ancaḳ *(Mrb. 51/16). [demürden]*

denī: *Değersiz, bayağı.* (Tulum, 2011, s. 568)

1. Rūz u şeb yiter **denī** dünyāyı gör
   Anı ḫalḳ iden Ġanī Mevlā'yı gör *(Mrb. 15/1). [denī]*

denil-: *...diye söylenegelmek.* (Doğan, 2013, s. 367)

1. Manṣıb olsa ḳāḍīlar hīç kimseye ḳılmaz naẓar

Kim **deñilmişdür** izā cāe'l ḳaḍā a'miye'l-baṣar *(Mf. 68/2). [deñil, -miş, -dür]*

deñlü: *Derece, miktar, kadar.* (Dilçin, 2009, s. 76)

1. Ġaflet ile her ne **deñlü** eylese ḳullar günāh
   Raḥmetüñden çoḳ degüldür iy kerem kānı ilāh *(Mf. 18/1). [deñlü]*
2. Hüdāī' n'oldı bu **deñlü** peyġāmber
   Ḳanı 'Ömer 'Osmān BūBekr ü Ḥayder *(Koş. 13/25). [deñlü]*

der-: *Toplamak.* ||| *[tas.] Manen zevk etmek.*

1. Ṣolmaz gülşen gülin **dermek** dilerseñ
   Göñül gel dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/11). [dermek, -mek]*

derd:

derd: *Üzüntü, keder, tasa, sıkıntı, musibet, zorluk, güçlük.* (Tulum, 2011, s. 571)

1. Ḳalur ḥayretde şöyle mest ü ḥayrān
   Yene Ḥaḳ'dan olur her **derde** dermān *(Mrb. 109/4). [derde, -e]*
2. Nice yüz biñ ḥamd ü şükürler aña
   Andan olur çünki her **derde** devā *(Mf. 47/2). [derde, -e]*
3. Müderrislik ġam ü **derd** ü belā'dur
   Ḳażā ḫōd cānib-i Ḥaḳ'dan ḳażādur *(Mf. 67/1). [derd]*
4. Tevḥīd ile olur her **derde** dermān
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/1). [derde, -e]*
5. Her ḳuluñ bir **derdi** var
   Baña Allah'um gerek *(Koş. 12/23). [derdi, -i]*
6. Gelüñ şükr eyleyelüm
   Derdlere dermān gelsün *(Koş. 9/2). [derdlere, -ler, -e]*
7. Yene senden olur her **derde** dermān
   Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/7). [derde, -e]*
8. Meded it hey Ḳādir Allāh
   Derdlere dermān senüñdür *(Koş. 43/2). [derdlere, -ler, -e]*

9. Her **derdüñe** dermān ola
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/23). [derdüñe, -üñ, -e]*
10. Yene senden olur her **derde** dermān
    Cemī‘-i zenbüme estaġfiru’llāh *(Kt. 12/3). [derde, -e]*
11. Göñüllere şifā olan
    Ḳamu **derde** devā olan *(Mrb. 126/6). [derde, -e]*
12. Kiminüñ **derdine** tīmār idersin
    Kimine āteşi gülzār idersin *(Mrb. 14/9). [derdine, -i, -n, -e]*
13. Müznib olan ġāfile ġufrān senüñ
    Derdlilerüñ **derdine** dermān senüñ *(Mrb. 95/18). [derdine, -i, -n, -e]*
14. İy derdlilerüñ **derdine** dermān iden Allāh
    Müẕnib ḳuluna raḥmet ü ġufrān iden Allāh *(Mrb. 98/1). [derdine,-i,-n, -e]*
15. Yene senden olur her **derde** dermān
    ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/11). [derde, -e]*
16. Feryād idersin rūz u şeb
    Bu **derdüñe** n’oldı sebeb *(Mrb. 4/6). [derdüñe, -üñ, -e]*
17. İy **derdlere** dermān iden
    Senden meded senden meded *(Mrb. 32/11). [derdlere, -ler, -e]*
18. Tecellī ide ger nūr-ı hüviyyet
    Senüñ her **derdüñe** dermān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/16). [derdüñe, -üñ, -e]*
19. Ża‘īfüñ eyleseñ derdine tīmār
    Ne var iy **derdlere** dermān iden dōst *(Mrb. 54/16). [derdlere, -ler, -e]*
20. Yoḳdan bizi var eyledüñ
    Her **derde** tīmār eyledüñ *(Mrb. 84/6). [derde, -e]*
21. Odur tedbīr iden cümle umūrı
    Yene Ḥaḳ’dan olur her **derde** dermān *(Mrb. 109/8). [derde, -e]*
22. Tażarru‘da ‘da olagör imdi her bār
    Yene Ḥaḳ’dan olur her **derde** dermān *(Mrb. 109/12). [derde, -e]*
23. ‘İnāyet eyleye ol Ḥayy u Ḳayyūm
    Yene Ḥaḳ’dan olur her **derde** dermān *(Mrb. 109/16). [derde, -e]*
24. Hidāyet iden oldur nūr-ı ẕāta
    Begüm Ḥaḳ’dan olur her **derde** dermān *(Mrb. 109/20). [derde, -e]*

25. Güli şanma ki **derdüñe** devādur
    Sivā ḥubbı çü beyhūde hevādur *(Mrb. 25/9). [derdüñe, -üñ, -e]*
26. Gülden ne eylersün ṭaleb
    Bu **derdüñe** n'oldı sebeb *(Mrb. 70/6). [derdüñe, -üñ, -e]*
27. Āsitānuñ ḫastaya dārü'ş-şifā
    Şerbet-i vaṣluñ ḳamu **derde** devā *(Mrb. 63/6). [derde, -e]*
28. **Derdinüñ** dermānı vaṣluñdur hemān
    Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/31). [derdinüñ, -i, -n, -üñ]*
29. Ḥubb-ı dünyā ile keyd-i nefse kim olsa esīr
    Ḥaḳḳ'a yüz ṭutsun yene andan olur **derde** devā *(G. 35/8). [derde, -e]*
30. Nice bir ḫār **derdini** çekelüm
    Bārī gülzār **derdini** çekelüm *(G. 37/1). [derdini, -i, -n, -i]*
31. Nice bir ḫār **derdini** çekelüm
    Bārī gülzār **derdini** çekelüm *(G. 37/2). [derdini, -i, -n, -i]*
32. Yiter olduḳ firāḳ ile bīmār
    Bārī tīmār **derdini** çekelüm *(G. 37/6). [derdini, -i, -n, -i]*
33. **Derde** dermān senden olur iy Kerīm
    Luṭf u iḥsān senden olur iy Raḥīm *(Mf. 120/1). [derde, -e]*

derd: *Acı, üzüntü, keder, tasa, sıkıntı.* ||| *[tas.] Hak'tan uzak ve ırak düşme.* (Uludağ, 2016, s. 103)

1. Yene senden olur bu **derde** dermān
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/15). [derde, -e]*
2. Yiter firḳatde bīmār it
   Meded bu **derde** tīmār it *(Mrb. 112/6). [derde, -e]*
3. Bāḳīden ġayrı küllü şey'in hālik
   Yoġı ḳo var **derdini** çekelüm *(G. 37/8). [derdini, -i, -n, -i]*
4. Gec bu kevn ü mekāndan iy sālik
   Lā-mekān yār **derdini** çekelüm *(G. 37/10). [derdini, -i, -n, -i]*
5. Sensin ey Mevlā matlab-ı a'lā
   'Āşıḳuñ sensin **derdine** dermān *(Koş. 16/11). [derdine, -i, -n, -e]*

6. **Derd** odur ki dermānını

   Ḥaḳ'dan ġayrı bilmez ola *(Koş. 8/23). [derd]*

7. Cānuma cānānı kimden umayın

   Derdüme dermānı kimden umayın *(Koş. 15/10). [derdüme, -üm, -e]*

8. Doymaz oldı yürek ḥasret-i yāre

   Derdile ḳalmışam şöyle āvāre *(Koş. 22/14). [derdile, -ile]*

9. ʻĀşıḳlar ṣādıḳlar

   Derdiyle yanıḳlar *(Koş. 24/6). [derdiyle, -i, -y, -le]*

10. Biz daḫı **derd** ü ḥasretden

    Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/7). [derd]*

11. İrişince Ḥaḳ'dan iḥsān

    Derdüñe olunca dermān *(Koş. 27/14). [derdüñe, -üñ, -e]*

12. Tā olunca **derde** çāre

    Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/19). [derde, -e]*

13. Gel berü iy **derde** dermān isteyen

    Cāna baḳmaz vaṣl-ı cānān isteyen *(G. 10/1). [derde, -e]*

14. Nice bir **derd** ile ḥazīn olalum

    Nice bir hem-dem-i enīn olalum *(Mrb. 77/13). [derd]*

15. Niçe bir **derd** ile miḥnet

    Niçe bir ḥasret ü fürḳat *(Koş. 32/5). [derd]*

16. **Derd** ile baġrum ḫūn itme

    Meded eyle meded eyle *(Koş. 54/7). [derd]*

17. **Derd** ile giryān olayın bir zamān

    ʻAşḳ ile sūzān olayın bir zamān *(G. 17/1). [derd]*

18. **Derdlere** dermān senüñdür

    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/11). [derdlere, -ler, -e]*

19. Verd içün bülbül **derdile** nālān

    Oldı pervāne şemʻ ile sūzān *(Koş. 16/9). [derdile, -ile]*

20. **Derddür** ʻāşıḳuñ işi

    Yoḳdur ġayruñ teşvīşi *(Koş. 41/13). [derddür, -dür]*

21. ʻĀşık olaldan dīdāra

    Derdile ḳalduñ āvāre *(Koş. 28/14). [derdile, -ile]*

22. **Derdin** viren Ḳādir Ḫudā
    Bir gün vire dermānumuz *(Mrb. 1/19). [derdin, -i, -n]*
23. Olub dil **derd** ile şeydā
    Sivāyı görse nā-peydā *(Mrb. 51/9). [derd]*
24. Meger **derd** ile yalvaram
    Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/11). [derd]*
25. İy **derde** iden tīmār
    Gel Hū deyelüm yā Hū *(Mrb. 21/19). [derde, -e]*
26. Meded bu **derde** dermān eyle yā Rab
    İy Allāh'um saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/1). [derde, -e]*
27. Ża'īfüñ eyleseñ **derdine** tīmār
    Ne var iy derdlere dermān iden dōst *(Mrb. 54/15). [derdine, -i, -n, -e]*
28. İy **derdüme** dermānum
    Rahm it dil-i müştāḳa *(Mrb. 23/1). [derdüme, -üm, -e]*
29. **Derdüñ** devāya irişe
    Kalbüñ şafāya irişe *(Mrb. 79/9). [derdüñ, -üñ]*

derd belā' ü miḥnet çek-: *Zorluk gibi sıkıntılarla karşılaşmak.*

1. Ḳulluḳda ḫōş zaḥmet çeker
   Derd ü belā' miḥnet çeker *(Mrb. 65/10). [derd belā' ü miḥnet çek, -er]*

derd ehli:

derd ehli: *Sıkıntısı olan insanlar.*

1. Buyruḳ senüñ fermān senüñ
   Derd ehline dermān senüñ *(Mhm. 3/2). [derd ehli, -n, -e]*
2. Pādişāhā luṭf-ı bī-pāyān senüñ
   Hem ḳamu **derd ehline** dermān senüñ *(Mrb. 42/10). [derd ehli, -n, -e]*

derd ehli: *Dertli.* ||| *[tas.] İlahî aşka meftun olmuş âşık.*

1. **Derd ehlinüñ** yārānıdır

Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/15). [derd ehli, -n, -üñ]*

2. Nevāñı gāh ‘irāḳ ü gāh ḥicāz it
   Gel iy **derd ehlinüñ** dermānı bülbül *(Mrb. 76/12). [derd ehli, -n, -üñ]*
3. Firāḳ odına yiter yandı sīne
   Gel iy **derd ehlinüñ** dermānı bülbül *(Mrb. 76/16). [derd ehli, -n, -üñ]*
4. Umarlar ḫaste diller armaġanuñ
   Gel iy **derd ehlinüñ** dermānı bülbül *(Mrb. 76/20). [derd ehli, -n, -üñ]*
5. Vedā‘ itdüñ meger iki cihāne
   Gel iy **derd ehlinüñ** dermānı bülbül *(Mrb. 76/8). [derd ehli, -n, -üñ]*
6. Yiter ol cām ile ḥayrān ü mest ol
   Gel iy **derd ehlinüñ** dermānı bülbül *(Mrb. 76/4). [derd ehli, -n, -üñ]*
7. Yiter müstaġraḳ-ı bezm-i Elest ol
   Gel iy **derd ehlinüñ** dermānı bülbül *(Mrb. 76/2). [derd ehli, -n, -üñ]*

derd ile ġam: *Sıkıntı ve keder.* ||| *[tas.] Sülûkta karşılaşılan engeller, hicap perdeleri.* (Cebecioğlu, 2020, s. 172; Şimşek, 2017, s. 238)

1. Nefse bizi ışmarlama
   Çegnetme **derd ile ġama** *(Mhm. 1/12). [derd ile ġam, -a]*
2. Ḫalāṣ ol **derd ile ġamdan**
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/15). [derd ile ġam, -dan]*

derd ü ġam: *Sıkıntı ve keder.* ||| *[tas.] Sülûkta karşılaşılan engeller, hicap perdeleri.* (Cebecioğlu, 2020, s. 172; Şimşek, 2017, s. 238)

1. Ḫalāṣ olmaḳ dilerseñ **derd ü ġamdan**
   Esīr-i ṣūret olma gec ṣanemden *(Mrb. 97/5). [derd ü ġam, -dan]*

derd ü miḥnet: *Sıkıntı ve keder.* ||| *[tas.] Sülûkta karşılaşılan engeller, hicap perdeleri.* (Cebecioğlu, 2020, s. 172; Şimşek, 2017, s. 238)

1. İrüb luṭf u kerem dārü’ş-şifā-i faẓl ü raḥmetden
   Ḫalāṣ eyle bizi yā Rab meded bu **derd ü miḥnetden** *(Mf. 142/2). [derd ü miḥnet, -den]*

2. Gitsün aradan **derd ü ġam**
   Raḥmet senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/19). [derd ü ġam]*

derd-i derūn: *Gönül derdi.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Baḥr-ı ʻaṭāsı nehr ide ḥāşā ki sā'ili
   Derd-i derūna şāfī iken luṭf ile cevāb *(G. 25/6). [derd-i derūn, -a]*

derd-i ġam: *Gam derdi.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Cefādan yüz çevürmez **derd-i ġamdan** lezzet almışdur
   Benüm dīvāne göñlüm çoḳ belā'dan arta ḳalmışdur *(Mf. 187/1). [derd-i ġam, -dan]*

derdimend / derd-mend: bkz. derdimend / derd-mend.

derd-i muḥabbet: *Aşk derdi.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. **Derd-i muḥabbet** dāġına
   Dermān iderler Hū ile *(Koş. 3/19). [derd-i muḥabbet]*

derd-i ʻuşşāk: *Âşıkların derdi.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Ḳudūmuñ raḥmet ü ẕevk ü ṣafādur yā Resūla'llah
   Ẓuhūruñ **derd-i ʻuşşāḳa** devādur yā Resūla'llah *(G. 3/2). [derd-i ʻuşşāḳ, -a]*
2. Viṣālüñ **derd-i ʻuşşāḳa** devādur
   Meded iy Ḳādir Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/11).[derd-i ʻuşşāḳ,-a]*

derdli / derdlü:

derdli: *Kederli, üzüntülü, sıkıntılı..* ||| *[tas.] Âşık.*

1. **Derdlilere** ʻayn-ı ʻināyetle baḳ
   Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/11). [derdlilere, -ler, -e]*
2. **Derdlülerüñ** dermānıdur
   Ḥaḳḳ'uñ bize iḥsānıdur *(Koş. 2/21). [derdlülerüñ, -ler, -üñ]*

derdli: *Kederli, üzüntülü, sıkıntılı.*

1. **Derdli** olan ḳullaruña ḳıl devā
   Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/1). [derdli]*
2. İy **derdlilerüñ** derdine dermān iden Allāh
   Müẕnib ḳuluna raḥmet ü ġufrān iden Allāh *(Mrb. 98/1). [derdli, -ler, -üñ]*
3. **Derdlilere** dermān iden
   Ḳullarına iḥsān iden *(Mrb. 99/5). [derdlilere, -ler, -e]*
4. Müznib olan ġāfile ġufrān senüñ
   Derdlilerüñ derdine dermān senüñ *(Mrb. 95/18). [derdlilerüñ,-ler,-üñ]*
5. **Derdli** olan ḳullara eyle naẕar
   Hep senüñ ḫalḳuñla olur ḫayr ü şerr *(Mf. 26/1). [derdli]*
6. **Derdlü** dermānın ister
   Ḳullar sulṭānın ister *(Koş. 12/9). [derdlü]*
7. **Derdlülerüñ** dermānı
   Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/3). [derdlülerüñ, -ler, -üñ]*
8. **Derdlülere** dermān senüñ
   Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/11). [derdlülere, -ler, -e]*

derdlü: *Aşka meftun olmuş, tutulmuş.* (Tulum, 2011, s. 571)

1. **Derdlü** ʻāşıḳlar içün
   Yolda ṣādıḳlar içün *(Koş. 36/29). [derdlü]*

<u>derdlü / derdli:</u> bkz. derdli / derdlü.

derd-mend / derdimend:

derd-mend: *Dertli.* ||| *[tas.] İlahî aşka tutulmuş âşık.*

1. Ḳande baḳsa seni ṣandı
   Gör Hüdāī' **derdimendi** *(Koş. 32/17). [derdimendi, -i]*
2. N'itsün Hüdāī' **derd-mend**

Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/27). [derd-mend]*

3. Esirge bu Hüdāī’ **derd-mendi**
   Ki zīrā maḫż-ı fażluña ṭayandı *(Mrb. 13/17). [derd-mendi, -i]*
4. Yā Rab Hüdāī’ **derd-mend**
   Āvāre ḳaldı müste-mend *(Mrb. 32/17). [derd-mend]*
5. Meded eyle Hüdāī’ **derd-mende**
   Şefā‘at yā Resūla’llāh şefā‘at *(G. 23/17). [derd-mende, -e]*

derd-mend: *Dertli. [tas.] Nefsin olumsuz sıfatlarına düçâr olan.*

1. **Derd-mend** insān gör n’ider
   Muttaṣıl dünyāyı cem‘ ider *(Koş. 29/13). [derd-mend]*
2. Niçe bir olmaz hevālar niçe bir ṭūl-i emel
   Gel berü şimdengirü iy **derd-mend** inṣāfa gel *(Mrb. 68/6).[derd-mend]*
3. İy hevā-yı nefse düşmiş ġaflet ehli **derd-mend**
   Ṭut elin bir kāmilüñ bulmaḳ dilerseñ dest-res *(G. 27/7).[derd-mend]*

dergāh: *(İlahî) Huzur, makam, nezd, eşik.* (Pala, 1995, s. 138)

1. Ṣādıḳlar yolunı ṭutub
   Ḥaḳḳ’uñ **dergāhına** yitüb *(Koş. 7/14). [dergāhına, -ı, -n, -a]*
2. Haḳḳ’uñ **dergāhına** ḳullar derilür
   Buyruġı ṭutılur fermān eglenmez *(Koş. 13/23). [dergāhına, -ı, -n, -a]*
3. **Dergāhuña** sürüb yüz
   Kelāmuñ işitevüz *(Koş. 20/13). [dergāhuña, -uñ, -a]*
4. Yüz sürüb **dergāhuña** ‘abd-i ża‘īf
   Luṭf ile iḥsānuñ ister iy Kerīm *(Kt. 16/1). [dergāhuña, -uñ, -a]*
5. Ne var **dergāhuña** yüzüm sürersem
   Ḳuluñ Mevlā’dan ayru yā kimi var *(Mrb. 58/3). [dergāhuña, -uñ, -a]*

dergāh-ı Ḥaḳ: *Allah'ın huzuru.*

1. Var iken **dergāh-ı Ḥaḳ** ayruḳ ya ḳande varayın
   Ḫālıḳ’um Rabb’üm ṭururken ya kime yalvarayın *(Mf. 1/1). [dergāh-ı Ḥaḳ]*

2. Ḥaḳīḳat üzre itmişdür sücūdı
   Dergāh-ı Ḥaḳḳ'a yüz sürüp gelenler *(Koş. 39/12). [dergāh-ı Ḥaḳḳ, -a]*
3. Niçe bir ġafletden uyanmayasın
   Dergāh-ı Ḥaḳḳ'a varam ṣanmayasın *(Koş. 45/6). [dergāh-ı Ḥaḳḳ, -a]*
4. Māsivādan yumub gözi
   Dergāh-ı Ḥaḳḳ'a ṭut yüzi *(Koş. 48/26). [dergāh-ı Ḥaḳḳ, -a]*

deril-: *Toplanmak.* (Dilçin, 2009, s. 81)

1. Haḳḳ'uñ dergāhına ḳullar **derilür**
   Buyruġı ṭutılur fermān eglenmez *(Koş. 13/23). [derilür, -ür]*

dermān: *Çare, deva, kurtuluş, çıkış yolu.*

1. Umarlar ḫaste diller armaġanuñ
   Gel iy derd ehlinüñ **dermānı** bülbül *(Mrb. 76/20). [dermānı, -ı]*
2. Tevḥīd ile olur her derde **dermān**
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/1). [dermān]*
3. Gücümüz yetdükçe her yaña yeldük
   Āḫir **dermān** senden olduġın bildük *(Koş. 5/22). [dermān]*
4. Derdlü **dermānın** ister
   Ḳullar sulṭānın ister *(Koş. 12/9). [dermānın, -ı, -n]*
5. Sensin ey Mevlā matlab-ı a'lā
   'Āṣıḳuñ sensin derdine **dermān** *(Koş. 16/11). [dermān]*
6. Derd odur ki **dermānını**
   Ḥaḳ'dan ġayrı bilmez ola *(Koş. 8/23). [dermānını, -ı, -n, -ı]*
7. Gelüñ şükr eyleyelüm
   Derdlere **dermān** gelsün *(Koş. 9/2). [dermān]*
8. Cānuma cānānı kimden umayın
   Derdüme **dermānı** kimden umayın *(Koş. 15/10). [dermānı, -ı]*
9. Derdlülerüñ **dermānı**
   Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/3). [dermānı, -ı]*
10. Yene senden olur her derde **dermān**

Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/7). [dermān]*

11. Meded it hey Ḳādir Allāh

    Derdlere **dermān** senüñdür *(Koş. 43/2). [dermān]*

12. Her derdüñe **dermān** ola

    Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/23). [dermān]*

13. Ger cenābuñdan ʻaṭā iḥsān ola

    Cān ü diller derdine **dermān** ola *(Mrb. 18/14). [dermān]*

14. Derdlere **dermān** senüñdür

    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/11). [dermān]*

15. Yene senden olur her derde **dermān**

    Cemīʻ-i zenbüme estaġfiru'llāh *(Kt. 12/3). [dermān]*

16. Buyruḳ senüñ fermān senüñ

    Derd ehline **dermān** senüñ *(Mhm. 3/2). [dermān]*

17. Derdin viren Ḳādir Ḫudā

    Bir gün vire **dermānumuz** *(Mrb. 1/20). [dermānumuz, -umuz]*

18. Eyyūb-veş ṣabr eylesün

    Dermāna irmek isteyen *(Mrb. 65/8). [dermāna, -a]*

19. Müznib olan ġāfile ġufrān senüñ

    Derdlilerüñ derdine **dermān** senüñ *(Mrb. 95/18). [dermān]*

20. Yene senden olur her derde **dermān**

    ʻİnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/11). [dermān]*

21. Derdlülerüñ **dermānıdur**

    Ḥaḳḳ'uñ bize iḥsānıdur *(Koş. 2/21). [dermānıdur, -ı, -dur]*

22. Olmadan esīr-i derd

    Dermān elüñe girmez *(Mrb. 10/8). [dermān]*

23. Derdlülere **dermān** senüñ

    Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/11). [dermān]*

24. Pādişāhā luṭf-ı bī-pāyān senüñ

    Hem ḳamu derd ehline **dermān** senüñ *(Mrb. 42/10). [dermān]*

25. Meded bu derde **dermān** eyle yā Rab

    İy Allāh'um saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/1). [dermān]*

26. Żaʻīfüñ eyleseñ derdine tīmār

Ne var iy derdlere **dermān** iden dōst *(Mrb. 54/16). [dermān]*

27. Yene senden olur bu derde **dermān**

Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/15). [dermān]*

28. Ḳalur ḥayretde şöyle mest ü ḥayrān

Yene Ḥaḳ'dan olur her derde **dermān** *(Mrb. 109/4). [dermān]*

29. Odur tedbīr iden cümle umūrı

Yene Ḥaḳ'dan olur her derde **dermān** *(Mrb. 109/8). [dermān]*

30. Tażarru'da 'da olagör imdi her bār

Yene Ḥaḳ'dan olur her derde **dermān** *(Mrb. 109/12). [dermān]*

31. 'İnāyet eyleye ol Ḥayy u Ḳayyūm

Yene Ḥaḳ'dan olur her derde **dermān** *(Mrb. 109/16). [dermān]*

32. Hidāyet iden oldur nūr-ı ẕāta

Begüm Ḥaḳ'dan olur her derde **dermān** *(Mrb. 109/20). [dermān]*

33. Yene senden olur **dermān**

Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/11). [dermān]*

34. Göñüller derdine **dermān** senindür

Ḳamu sulṭānlara fermān senindür *(Mrb. 12/9). [dermān]*

35. İy derdüme **dermānum**

Rahm it dil-i müştāḳa *(Mrb. 23/1). [dermānum, -um]*

36. Derdinüñ **dermānı** vaṣluñdur hemān

Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/31). [dermānı, -ı]*

37. Yiter müstaġraḳ-ı bezm-i Elest ol

Gel iy derd ehlinüñ **dermānı** bülbül *(Mrb. 76/2). [dermānı, -ı]*

38. Yiter ol cām ile ḥayrān ü mest ol

Gel iy derd ehlinüñ **dermānı** bülbül *(Mrb. 76/4). [dermānı, -ı]*

39. Vedā' itdüñ meger iki cihāne

Gel iy derd ehlinüñ **dermānı** bülbül *(Mrb. 76/8). [dermānı, -ı]*

40. Nevāñı gāh 'irāḳ ü gāh ḥicāz it

Gel iy derd ehlinüñ **dermānı** bülbül *(Mrb. 76/12). [dermānı, -ı]*

41. Firāḳ odına yiter yandı sīne

Gel iy derd ehlinüñ **dermānı** bülbül *(Mrb. 76/16). [dermānı, -ı]*

42. 'Āşıḳ-ı dil-bestenüñ **dermānıdur**

Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī‘ *(Mrb. 129/7). [dermānıdur, -ı, -dur]*

43. Gel berü iy derde **dermān** isteyen
    Cāna baḳmaz vaṣl-ı cānān isteyen *(G. 10/1). [dermān]*
44. Derde **dermān** senden olur iy Kerīm
    Luṭf u iḥsān senden olur iy Raḥīm *(Mf. 120/1). [dermān]*

dermān eyle-: *Şifâ vermek, deva olmak.*

1. Eyyūb'a **dermān eyleyüb** Ya'kūb'ı nālān eyleyüb
   Ḳul eylemişken Yūsuf'ı Mıṣr iline sulṭān iden *(G. 4/3). [dermān eyle, -y, -üb]*

dermān it-: *Çare olmak, çözüm olmak, çözüme kavuşturmak.*

1. İy göñüller derdine **dermān iden**
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/1). [dermān it, -en]*
2. Derd-i muḥabbet dāġına
   Dermān iderler Hū ile *(Koş. 3/20). [dermān it, -er, -ler]*
3. İy derdlilerüñ derdine **dermān iden** Allāh
   Müẕnib ḳuluna raḥmet ü ġufrān iden Allāh *(Mrb. 98/1). [dermān it,-en]*
4. Derdlilere **dermān iden**
   Ḳullarına iḥsān iden *(Mrb. 99/5). [dermān it, -en]*
5. 'Uṣāta raḥmet ü ġufrān iden sen
   Göñüller derdine **dermān iden** sen *(Mrb. 14/18). [dermān it, -en]*
6. İy derdlere **dermān iden**
   Senden meded senden meded *(Mrb. 32/11). [dermān it, -en]*
7. İtmez senüñ 'āṣıḳlaruñ milk-i Süleymān'a naẓar
   Ancaḳ cemālüñ nūrudur cānlarına **dermān iden** *(G. 6/6).[dermān it, -en]*

dermān ol-: *Çare olmak, çözüm sunmak, çözüme kavuşturmak.*

1. Oñulmaz derdine **dermān olurdı**
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/19). [dermān ol, -ur, -dı]*
2. İrişince Ḥaḳ'dan iḥsān
   Derdüñe olunca dermān *(Koş. 27/14). [dermān ol, -unca]*

3. Tecellī ide ger nūr-ı hüviyyet
   Senüñ her derdüñe **dermān ola** Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/16). [dermān ol, -a]*

dernek: *Meclis, eğlence.* ||| *[tas.]Dünya.*

1. Yalancı dünyāya aldanma yā hū
   Bu **dernek** dağılur dīvān eglenmez *(Koş. 13/2). [dernek]*

derūn: *Gönül, bâtın.* (Naci, 1322, s. 364)

1. **Derūnuñ** ‘aşḳıla ṭolsun
   Fikrüñ ẕikrüñ hem Ol olsun *(Koş. 25/21). [derūnuñ, -uñ]*
2. Ṭulū‘ iderdi envār-ı muḥabbet
   Ḫavāṭırdan **derūnı** olsa ḫālī *(Mrb. 86/4). [derūnı, -ı]*
3. **Derūnuñ** ser-te-ser ‘aşḳıla ṭolsun
   Dil ü cān maṭlab-ı a‘lāyı bulsun *(Mrb. 36/1). [derūnuñ, -uñ]*
4. **Derūnuñ** māsivādan pāk idegör
   Sarāy-ı ḳalbüñe mihmān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/7). [derūnuñ, -uñ]*
5. **Derūnuñdan** idüb āhı
   Ḳoma ġāfil seḥergāhı *(Mrb. 45/9). [derūnuñdan, -uñ, -dan]*
6. Kişi maṭlūbunı bulsa
   Derūnı ẕevḳ ile ṭolsa *(Mrb. 73/18). [derūnı, -ı]*

derūndan: *İçten, gönülden.*

1. Eger bir kimse ṣıdḳıla **derūndan** itse istiġfār
   Umaruz maġfiret ide aña ol Ḥażret-i Ġaffār *(Mf. 63/1). [derūndan]*

dervīş: *[tas.] Sûfiyâne bir hayat yaşamaya çalışan âşık.* (Uludağ, 2016, s. 103)

1. ‘Āḳil iseñ **dervīş** eger
   Ṭurma çalış şām u seḥer *(Koş. 49/33). [dervīş]*
2. Vücūd iḳlīmini fikr eyle **dervīş**
   Bu cān ü cism ve bu eller nedendür *(Mrb. 88/1). [dervīş]*

3. Ḥaḳḳ'uñ iḥsānına sükr eyle **dervīş**
   Gören göz söyleyen diller nedendür *(Mrb. 88/3). [dervīş]*
4. Nefse uyub rāh-ı Ḥaḳ'dan ṭaşra çıḳmaḳ yol mıdur
   Kibr ü 'ucb ile aduñ **dervīşe** ṭakmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/2). [dervīşe, -e]*

deryā:

deryā: *Deniz.* (Naci, 1322, s. 364)

1. **Deryā** gibi ol cūş ider
   Esrük olur dīvānesi *(Mrb. 8/7). [deryā]*
2. Zemīn olmuş yoluñda ḫāk
   İder **deryā** yaḳalar çāk *(Mrb. 24/6). [deryā]*
3. Aḳlām olub cümle şecer
   Deryā midād olsa eger *(Mrb. 85/10). [deryā]*
4. Ḳalem olsa nebātāt ile eşcār
   Mürekkeb olsa **deryālarla** enhār *(Mrb. 106/6). [deryālarla, -lar, -la]*

deryā: *Genişlik, bolluk, sınırsızlık, enginlik. (KL., http://lugatim.com/s/derya, erişim tarihi: 09.09.2021)*

1. Ḥaḳḳuñ faẓlıyla iḥsānı çoḳ ancaḳ
   Kerem **deryāsına** ġāyet yoḳ ancaḳ *(Mf. 102/2). [deryāsına, -s, -ı, -n, -a]*
2. Ẕerrece luṭfuñla günāhlar gider
   Raḥmetüñ **deryāsı** ẕenbi maḥv ider *(Koş. 5/10). [deryāsı, -s, -ı]*
3. 'Işḳuñ şevḳuñ **deryāsına** ṣal bizi
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/7). [deryāsına, -s, -ı, -n, -a]*

deryā: *Deniz.* ||| *[tas.] Ârifin gönlü.* (Ögke, 2018, s. 179)

1. Ḥaḳ kelāmın gūş idüb
   Deryā gibi cūş idüb *(Koş. 10/10). [deryā]*
2. Muḥabbet sāġarın nūş it
   Begüm **deryā** gibi cūş it *(Mrb. 45/26). [deryā]*

deryā: *Deniz.* ||| *[tas.] Varlık âlemi, dünya.* (Doğan, 2013, s. 375)

1. Balıḳlar **deryāda** arar
   Odlara düşmiş semender *(Koş. 25/5). [deryāda, -da]*

deryā: *Deniz.* ||| *[tas.] Varlık, insan.* (Uludağ, 2016, s. 105)

1. İsterseñ **deryā** idersin ḳaṭreyi
   Ḳudretüñ ḫurşīd ider her ẕerreyi *(Mrb. 55/5). [deryā]*

deryā: *Deniz.* ||| *[tas.] Mutlak varlık olan Allah'ın varlık üstündeki tecellileri.* (Şimşek, 2017, s. 90)

1. Her ḳaṭrede **deryā** bulur
   'Ummāna irmek isteyen *(Mrb. 65/27). [deryā]*

deryā: *Deniz.* ||| *[tas.] Mutlak varlık Allah.* (Şimşek, 2017, s. 90; Ögke, 2018, s. 117)

1. Geçür ẕerrātı irgür āfitāba
   Efendi ḳaṭreden **deryāya** irgür *(Mrb. 37/20). [deryāya, -y, -a]*
2. Temevvüc eyleyen **deryāya** baḳ emvāca aldanma
   Güneş tābında çok şebnem bilürsin kim olur zā'il *(G. 15/7). [deryāya, -y, -a]*
3. Bir kişi **deryāya** baḳsa rūz u şeb
   'Aḳlınuñ noḳṣānına olur sebeb *(Mf. 51/1). [deryāya, -y, -a]*

deryā-yı 'aşḳ: *Aşk denizi.* ||| *[tas.] Mutlak varlık olan Allah.*

1. Bu kā'ināt itdi ẓuhūr
   Mevc urdı çün **deryā-yı 'aşḳ** *(Mrb. 34/20). [deryā-yı 'aşḳ]*
2. Kenz-i maḫfīden ẓuhūra geldi eşyā' lā-cerem
   Bād-ı ḥubbıla temevvüc itdi çün **deryā-yı 'aşḳ** *(G. 28/4). [deryā-yı 'aşḳ]*

deryā-yı raḥmet: *Rahmet denizi.* ||| *[tas.] Hakk'ın engin merhameti.*

1. Cūş idüb **deryā-yı raḥmet**
   Ḳullara itdüñ ‘ināyet *(Koş. 56/9). [deryā-yı raḥmet]*

dest-gīr ol-: *Düşenin elinden tutmak.*

1. **Dest-gīr olmaz** iseñ iy Raḥmān
   Azdurur bizi nefs ile şeyṭān *(Mrb. 20/9). [dest-gīr ol, -maz]*

dest-i celāl: *Azâmet eli.* ||| *[tas.] Hakk'ın kahhar vasfıyla tecelli ettiği celâl sıfatı.*

1. Göster Hüdāī’ye cemāl
   Men‘ itmesün **dest-i celāl** *(Mrb. 43/18). [dest-i celāl]*

dest-i ḳudret: *Kudret eli.* ||| *[tas.] Allah'ın güç ve iktidarı.*

1. Kāʿbe’den eşref ṭutulsa ḳalb-i insānī n’ola
   Dest-i ḳudretle yapılmış ṣun‘-ı Rabbānī-durur *(Mf. 2/2) [dest-i ḳudret, -le]*
2. Şu dem ki luṭf ire **dest-i ḳudretden**
   Dili īḳāż ider nevm-i ġafletden *(Koş. 51/9). [dest-i ḳudret, -den]*
3. Bināsı Ka‘be’nüñ maḫlūḳ işidür seng ü ḫākile
   Göñül ḫōd **dest-i ḳudretle** yapılmış ṣun‘-ı Ḫāliḳ’dur *(Kt. 15/4). [dest-i ḳudret, -le]*

dest-res bul-: *(Hakk'a) Kavuşmak, erişmek.*

1. İy hevā-yı nefse düşmiş ġaflet ehli derd-mend
   Ṭut elin bir kāmilüñ bulmaḳ dilerseñ dest-res *(G. 27/8) [dest-res bul,-maḳ]*

dest-res ol-: *Eli ulaşan olmak.*

1. ‘Uşşāḳa olub dest- res
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/15). [dest-res ol, -ub]*

devā: *Çare, çözüm, derman, çıkış yolu.*

1. Ehl-i derde olan **devālar** içün

Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/15). [devālar, -lar]*

2. Viṣālüñ derd-i ‘uṣṣāḳa **devādur**
   Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/11). [devādur, -dur]*
3. Ḳudūmuñ raḥmet ü ẕevk ü ṣafādur yā Resūla’llah
   Ẓuhūruñ derd-i ‘uṣṣāḳa **devādur** yā Resūla’llah *(G. 3/2). [devādur, -dur]*
4. Güli ṣanma ki derdüñe **devādur**
   Sivā ḥubbı çü beyhūde hevādur *(Mrb. 25/9). [devādur, -dur]*
5. Ḥubb-ı dünyā ile keyd-i nefse kim olsa esīr
   Ḥaḳḳ’a yüz ṭutsun yene andan olur derde **devā** *(G. 35/8). [devā]*
6. Āsitānuñ ḫastaya dārü’ş-şifā
   Şerbet-i vaṣluñ ḳamu derde **devā** *(Mrb. 63/6). [devā]*
7. Nice yüz biñ ḥamd ü şükürler aña
   Andan olur çünki her derde **devā** *(Mf. 47/2). [devā]*

devā ḳıl-: *Çare olmak, sıkıntıyı gidermek.*

1. Derdli olan ḳullaruña ḳıl devā
   Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/1). [devā ḳıl]*

devā ol-: *Çare olmak, sıkıntıyı gidermek.*

1. Göñüllere şifā olan
   Ḳamu derde **devā olan** *(Mrb. 126/6). [devā ol, -an]*

devāya iriş-: *Çözüme kavuşmak.*

1. Derdüñ **devāya irişe**
   Kalbüñ ṣafāya irişe *(Mrb. 79/9). [devāya iriş, -e]*

devlet:

devlet: *Makam, mevki.* (KL., http://lugatim.com/s/devlet, erişim tarihi: 28.05.2921)

1. **Devlet** ü dünyā içün çekdüñ te‘ablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat ni‘metinüñ ḳadrüni bildüñ mi hīç *(Mf. 57/1). [devlet]*

2. Bu **devlete** maġrūr olma
   Fānī ẕevḳe mesrūr olma *(Koş. 48/13). [devlete, -e]*

devlet: *Hükümdarlık, saltanat.* (Doğan, 2013, s. 380)

- 1. Bā‘is-i ıṣlāḥ-ı ‘ālem Ḥażret-i Sulṭān Murād
   Devletiyle eyleyüb dā’im cihānda ‘adl ü dād *(Mf. 196/2). [devlet, -i, -y, -le]*

devlet: *Saadet, mutluluk, bahtiyarlık.* (Tulum, 2011, s. 582)

1. Fānī **devlet** gerekmez
   Dürlü zīnet gerekmez *(Koş. 12/13). [devlet]*
2. Ḫidmet gibi **devlet** mi olur
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/3). [devlet]*
3. Resūl’üñ sünnetin ṭutmaḳ ḥaḳīḳat yoluna gitmek
   Sarāy-ı vaḥdete yitmek ne **devlet** ne saʿādetdür *(G. 1/8). [devlet]*
4. Ḫˇāb-ı ġafletden ac gözüñi uyan
   Devlete irdi enbiyāya uyan *(Mrb. 39/18). [devlete, -e]*

devlet: *Talih, baht. ||| [tas.] Hakk'ın inayeti, yardımı.* (Şimşek, 2017, s. 91)

1. **Devlet** yeter ol ḳula
   Luṭf ile hidāyet it *(Mrb. 105/11). [devlet]*

<u>devlet ü dünyā:</u> *Dünya saadeti.* (Doğan, 2013, s. 381)

1. **Devlet ü dünyā** içün çekdüñ te‘ablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat ni‘metinüñ ḳadrini bildüñ mi hīç *(Mf. 57/1).[devlet ü dünyā]*

<u>devlet-i dünyā:</u>

devlet-i dünyā: *Dünya mutluluğu, saadeti.* (Doğan, 2013, s. 381)

1. **Devlet-i dünyā** içün çekdüñ emek
   Ṣıḥḥatüñ ḳadrüni bildüñ mi ‘aceb *(Mf. 52/1). [devlet-i dünyā]*

2. **Devlet-i dünyā** içün çekdüñ emek
   Ṣıḥḥatüñ ḳadrini bildüñ mi ‘aceb *(Mf. 52/1). [devlet-i dünyā]*

devlet-i dünyā: *Dünyevî makam, saltanat.* (Doğan, 2013, s. 381)

1. **Devlet-i dünyāya** maġrūr olmaġıl
   Fānīdür bāḳī degüldür öyle bil *(Mf. 111/1). [devlet-i dünyā, -y, -a]*
2. **Devlet-i dünyāya** maġrūr olmaġıl
   Fānīdür bāḳī degüldür öyle bil *(Mf. 111/1). [devlet-i dünyā, -y, -a]*
3. ‘Āḳil olan **devlet-i dünyāya** maġrūr olmasun
   Rüşdi olan bir ḳurı sevdāya mesrūr olmasun *(Mf. 140/1). [devlet-i dünyā, -y, -a]*
4. **Devlet-i dünyāya** maġrūr olma ‘aḳluñ yār ise
   Fānīye aldanma ger nūr-ı baṣīret var ise *(Mf. 152/1).[devlet-i dünyā,-y,-a]*

devlet-i dünyā-yı dūn: *Değersiz dünya saadeti.*

1. **Devlet-i dünyā-yı dūn** bir ḳurı sevdā iken
   Fānīye maġrūr olub zīnet ü şöhret neden *(G. 38/9).[devlet-i dünyā-yı dūn]*

devr eyle-: *Sürekli olarak dönüp dolaşmak, tekrar etmek.* (Vural, 2016, s. 152)

1. Açıldı çün bezm-i elest
   Devr eyledi peymānesi *(Mrb. 8/2). [devr eyle, -di]*
2. ‘Aşḳıla zinde her melek
   ‘Aşḳıla **devr eyler** felek *(Mrb. 34/22). [devr eyle, -r]*
3. Anuñ fażlıyla **devr eyler** felekler
   Żiyāyı andan alur mihr eger māh *(G. 32/5). [devr eyle, -r]*

devr it-: *Sürekli hâlde dönüp durmak, tekrar etmek.* ||| *[tas.] Zikretmek, tesbih etmek.*

1. **Devr iderler** Ḥaḳḳ’uñ ‘ışḳıyla düpdüz
   Felekler raḳṣ ider bir ān eglenmez *(Koş. 14/7). [devr it, -er, -ler]*

devrān: *Dünya.* ||| *Zaman, ömür, hayat.* (Naci, 1322, s. 368)

1. Furṣat eldeyiken sa‘y eyle yāhū
   Bugünler geçer bu **devrān** eglenmez *(Koş. 14/20). [devrān]*

devrān it-: *[tas.] Dervişlerin halka teşkil ederek ayakta / kıyâmî zikir çekmeleri.* (Uludağ, 2016, s. 105)

1. Mevlā’m senüñ ‘āşıḳlaruñ
   Devrān iderler Hū ile *(Koş. 3/2). [devrān it, -er, -ler]*

deyü: bkz. diyü / deyü.

di-/de-:

di-: *(Allah) Buyurmak.* (Tulum, 2011, s. 564)

1. İy semme vechu’llāh **diyen**
   ‘Āşıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/7). [diyen, -y, -en]*
2. Kemāl-i luṭf u iḥsānından Allāh
   Didi Lā taḳneṭū min raḥmeti’llāh *(G. 32/2). [didi, -di]*
3. Kemāl-i luṭf u iḥsānuñdan iy şāh
   Didüñ Lā taḳneṭū min raḥmeti’llāh *(N. 16/2). [didüñ, -dü, -ñ]*
4. **Didüñ** sen iy keydī metīn
   Va’llāhü ḫayrü’l-mākirīn *(Mrb. 43/9). [didüñ, -dü, -ñ]*
5. Sen semme vechu’llāh **didüñ** hem ẓāhir ü bāṭın aduñ
   Geh gösterüb gāh gizledüñ ‘aḳlı odur ḥayrān iden *(G. 6/3). [didüñ, -dü, -ñ]*
6. **Didi** Cebrā’īl’e ol Rabb-i Ekrem
   Muḥammed nūrıdur ol nūr-ı a‘ẓam *(M. 7/5). [didi, -di]*
7. Ṭūra tecellī eyleyüb diller tesellī eyleyüb
   Musā’ya **diyüb** Len terān ol vechile iḥsān iden *(G. 4/6). [diyüb,-y, -üb]*
8. Vücūdın eyleyen ifnā
   Dimişdür Rabbīye’l-a‘lā *(Mrb. 73/10). [dimişdür, -miş, -dür]*

di-: *(Herhangi bir) Ses çıkarmak.* (Doğan, 2013, s. 363)

1. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile hep çıġırub
   Dirler Allah'a gelüñ kim māsivāda yoḳ beḳā *(Mf. 44/2). [dirler,-r,-ler]*
2. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile heb çıġırub
   Dirler Allah'a gelüñ kim māsivāda yoḳ beḳā *(Mf. 44/2). [dirler,-r,-ler]*
3. Ma'siyet ehli olan dūzaḫīdür **dedügüme**
   İ'timād itmeziseñ iste varasın göresin *(Mf. 129/1)[dedügüme,-düg,-üm,-e]*

di-: *İstemek, dilemek.* (Doğan, 2013, s. 363)

1. 'Ālem dağını seyrān it yüri var
   Ṣafā bulsun **diriseñ** ḳalbüñ iy yār *(Mf. 91/2). [diriseñ, -r, -i, -se, -ñ]*

di-: *Nakletmek, rivayet etmek, aktarmak.* (Doğan, 2013, s. 363)

1. Maḥabbet cevherin kim **dir** 'arażdur
   Sözin gūş itme kim ehl-i ġarażdur *(Mf. 177/1). [dir, -r]*
2. Gerçi kim dīvāneye **dirler** ḳalem yoḳ gāh olur
   Söz gelür altun ḳalemle yazılur dīvāneden *(Mf. 135/1). [dirler,-r, -ler]*
3. Görüb ānı o yola uġrayan **dir**
   Yeyen bilmezse bilür doġrayan dir *(Mf. 74/1). [dir, -r]*
4. Görüb ānı o yola uġrayan dir
   Yeyen bilmezse bilür doġrayan **dir** *(Mf. 74/2). [dir, -r]*

di-: *...diye sormak.*

1. Ḳarpuz mı mu'teberdür ḳar buz mı **dirler** ise
   Ḳış günlerinde ḳar buz yaz günlerinde ḳarpuz *(Mf. 190/1). [dirler, -r, -ler]*
2. **Didi** yā Rab nedür bu penc envār
   Diledi olmaḳ anlardan haberdār *(M. 7/3). [didi, -di]*

di-: *...diye dua etmek, niyazda bulunmak.*

1. Hüdāī' **dir** yā Mevlā
   Ente'l-'aliyyu'l-a'lā *(Koş. 20/21). [dir, -r]*

di-: *Ad koymak*. (Doğan, 2013, s. 363)

1. Ol ‘āşıḳa **dirler** merd
   Baş egmeye nādāna *(Mrb. 50/7). [dirler, -r, -ler]*

di-: *...diye zikretmek.*

1. İçüb cām-ı muḥabbetden
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/2). [digil, -gil]*
2. Ṣafā sür bezm-i vaḥdetden
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/4). [digil, -gil]*
3. Dilerseñ bir gül-i bī-ḫār
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/8). [digil, -gil]*
4. Ḫalāṣ ol derd ile ġamdan
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/16). [digil, -gil]*
5. Hüdāī’den işit pendi
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/20). [digil, -gil]*
6. Bulagör Ḥażret’e ḳurbet
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/12). [digil, -gil]*
7. Sevdā-yı sivādan geç
   Gel Hū **diyelüm** yā Hū *(Mrb. 21/2). [diyelüm, -y, -elüm]*
8. Ḥaḳḳānī şühūd eyle
   Gel Hū **diyelüm** yā Hū *(Mrb. 21/12). [diyelüm, -y, -elüm]*
9. Bulmaġa bu tevḥīdi
   Gel Hū **diyelüm** yā Hū *(Mrb. 21/16). [diyelüm, -y, -elüm]*
10. Bir meşreb-i ṣāfī iç
    Gel Hū **diyelüm** yā Hū *(Mrb. 21/4). [diyelüm, -y, -elüm]*
11. Ḳaṣd it bulagör ẕātı
    Gel Hū **diyelüm** yā Hū *(Mrb. 21/8). [diyelüm, -y, -elüm]*
12. İy derde iden tīmār
    Gel Hū **deyelüm** yā Hū *(Mrb. 21/20). [deyelüm, -y, -elüm]*

di-: *Söylemek, tekrar etmek, ifade etmek.* (Tulum, 2011, s. 565)

1. Gelüñ **diyelüm** şevḳ ile
   Lā ilāhe illa'llah *(Koş. 2/1). [diyelüm, -y, -elüm]*
2. **Diyelüm** pāk diller ile
   Lā ilāhe illa'llah *(Koş. 2/15). [diyelüm, -y, -elüm]*
3. Bal **dimekle** ṭatlu olmaz bu dehān
   Yüri anı ṭatmaġa sa'y it hemān *(Mf. 20/1). [dimekle, -mek, -le]*
4. Lev denevtü **deyicek** Rūḥu'l-emīn
   Sen revān olduñ pes iy Ḫayru'l-verā *(G. 22/7). [deyicek, -y, -icek]*

di-: *...diye söz vermek, beyan etmek.* (Doğan, 2013, s. 363)

1. Kim ki ezel **didi** belā
   Andan ıraġ oldı belā' *(Mrb. 33/17). [didi, -di]*

di-: *Açıklamak, anlatmak, ifade etmek, beyan etmek.* (Doğan, 2013, s. 363)

1. Bu **didügüm** tevḥīd-i ṣırf muḳteżā-yı cem'le cem'
   Līki farḳa nāẓır olub buyruḳ ṭutmaḳ ḫōşagelür *(G. 7/7). [di, -düg, -üm]*

dīdār: *Güzel yüz. ǁ [tas.] Hakk'ın mutlak güzelliği, cemâlullah.* (Uludağ, 2016, s. 107)

1. Dōst **dīdārın** yiter bizden gizledi
   Bir gün ola ḫūb cemālin görem mi *(Koş. 6/3). [dīdārın, -ı, -n]*
2. Dōstuñ **dīdārın** gören
   Ġayra ola mı baḳa *(Mrb. 23/19). [dīdārın, -ı, -n]*
3. Her kim ister **dīdārı**
   Terk ider cümle vārı *(Koş. 10/13). [dīdārı, -ı]*
4. Bir daḫı fānīye naẓar eylemez
   Ḥaḳḳ'uñ **dīdārını** görüb gelenler *(Koş. 39/4). [dīdārını, -ı, -n, -ı]*
5. Ṣular olmuş gibi **dīdāra** 'āşıḳ
   Dün gün aḳar çaġlar çendān eglenmez *(Koş. 14/1). [dīdāra, -a]*
6. Olagör cānıla **dīdāra** ṭālib

Tā kim ḥāṣıl ola cümle meṭālib *(Koş. 14/9). [dīdāra, -a]*

7. ‘Āşık olaldan **dīdāra**
   Derdile ḳalduñ āvāre *(Koş. 28/13). [dīdāra, -a]*
8. Kimseye ölmezden öñ göstermeyüb **dīdārını**
   İrgürüb bāḳī ḥayāta līki ṣoñra şād iden *(G. 8/7). [dīdārını, -ı, -n, -ı]*

dīde-i Ḥaḳḳ ile baḳ-: *Hakk'ın gözüyle bakmak.*

1. İy Hüdāī’ **dīde-i Ḥaḳḳ ile baḳ**
   Şerḥ ider tevḥīd-i Ḥaḳḳ’ı her varaḳ *(Mrb. 15/17). [dīde-i Ḥaḳḳ ile baḳ]*

dīde-i ḳalb: *Gönül gözü.* ||| *[tas.] Nefsin sâfiyet kazanmasıyla elde edilen basiret melekesi.* (Tatçı, 2008, s. 429)

1. Kimi olmuş viṣāl-i Ḥaḳḳ’a lāyıḳ
   Kiminüñ **dīde-i ḳalbi** uyanıḳ *(Mrb. 26/22). [dīde-i ḳalb, -i]*

diken: *Diken.* ||| *[tas.] Dünya ve dünyalıklar.* (Ögke, 2018, s. 138)

1. Gülden **dikenden** bendi kes
   Allāh bes bāḳī heves *(Mrb. 70/13). [dikenden, -den]*

dikḳatler it-: *İlgi ve alaka göstermek.*

1. Muḳteżāsınca ne **diḳḳatler ider**
   Nefs elinden n’idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/3). [diḳḳatler it, -er]*

dil: *Lisan.* ||| *Gönül.*

1. Ẕikrüñ olıcaḳ **dilde**
   Sālik ḳala mı belde *(Mrb. 6/9). [dilde, -de]*
2. Ḫudā **dilde** siper ḳolda ḳılıç bilde nacaḳ elde
   Eger evde eger yolda ḥaẕer ḳıl mekr-i düşmāndan *(Mf. 136/1). [dilde, -de]*

dil: *Gönül.*

1. Māsivāya meyli **dilden** yuyuban
   Faḫr-i ‘ālem Muṣṭafā’ya uyuban *(Koş. 6/13). [dilden, -den]*
2. Ta‘alluḳ defterin dür
   Māsivāyı **dilden** sür *(Koş. 9/22). [dilden, -den]*
3. Esüb maḥabbet yeli
   Vecde getürsün **dili** *(Koş. 20/6). [dili, -i]*
4. İy Ḫudāvend ü Kerīm ü Müste‘ān
   Ḥā’il olmaz **dillere** kevn ü mekān *(Mrb. 27/6). [dillere, -ler, -e]*
5. **Dil** Hüdāī’ ‘arş ü kürsīden geçer
   Ṣanmaġıl ki bundadur şeydā göñül *(Mrb. 27/11). [dil]*
6. **Dilleri** ma‘mūr iken vīrān iden
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/15). [dilleri, -ler, -i]*
7. Eylügüñ it ṣuya at bilmezse ger balıḳ anı
   Bilür iy **dil** Ālim ü Dānā olan Ḫāliḳ anı *(Mf. 28/2). [dil]*
8. Ḥubb-ı sivā **dilden** gide
   Cānım ide Ḥaḳḳ’ı şuhūd *(Mrb. 35/3). [dilden, -den]*
9. Mevlā tecellī eyleye
   Diller tesellī eyleye *(Mrb. 35/6). [diller, -ler]*
10. Vücūd iy **dil** ‘ademden yeg
    Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/15). [dil]*
11. Olub **dil** derd ile şeydā
    Sivāyı görse nā-peydā *(Mrb. 51/9). [dil]*
12. Ẓulmet-i ġafleti **dilden** süregör
    Ac gözüñ nūr-ı ḳadīmi göregör *(Mrb. 67/5). [dilden, -den]*
13. Yene nūr-ı tecellīden
    Dil ü cānum żiyā ister *(Mrb. 69/2). [dil]*
14. Fānīyi tebdīl idegör bāḳīye
    Ḳaçma iy **dil** aṣṣılu bāzārdan *(G. 21/8). [dil]*
15. **Diller** ‘aceb ḥayrān olur
    Esrār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/1). [diller, -ler]*
16. Ref‘ olsa ẓulmānī hicāb

Dilden giderdi ıżṭırāb *(Mrb. 78/14). [dilden, -den]*

17. **Dilden** kederler dūr olur
    Maḥzūn olan mesrūr olur *(Mrb. 78/25). [dilden, -den]*
18. Şu dem ki luṭf ire dest-i ḳudretden
    Dili īḳāż ider nevm-i ġafletden *(Koş. 51/10). [dili, -i]*
19. İrişürse kerem dildār elinden
    Ḫalāṣ olurdı **dil** aġyār elinden *(Mf. 139/2). [dil]*
20. ʻĀrif ol iy **dil**
    Olagör kāmil *(Koş. 17/13). [dil]*
21. Ṣafā buldı feraḥnāk oldı **diller**
    Ṣanasın ṭaġlar u bāġlar cināndur *(Mrb. 115/3). [diller, -ler]*
22. Ḳurtarmayınca Yaradan
    Dil ḳurtulur mı yāredan *(Mrb. 32/14). [dil]*
23. Ṭūra tecellī eyleyüb **diller** tesellī eyleyüb
    Musā'ya diyüb Len terān ol vechile iḥsān iden *(G. 4/5). [diller, -ler]*

dil: *Konuşma ve tat alma organı.*

1. Benefşelerle sünbüller nedendür
   Aġızda söyleyen **diller** nedendür *(Mrb. 26/4). [diller, -ler]*
2. Nedür bu ellerle ayaḳ
   Nedür bu **dillerle** ṭudaḳ *(N. 1/2). [dillerle, -ler, -le]*
3. Efendi **dil** ṭudaḳ senden gelübdür
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/7). [dil]*
4. Ḥaḳḳ'uñ iḥsānına sükr eyle dervīş
   Gören göz söyleyen **diller** nedendür *(Mrb. 88/4). [diller, -ler]*

dil: *Lisan.* (Tulum, 2011, s. 589)

- 1. Bu meseldür söylenür ḫalḳuñ **dilinde** dā'imā
     Diñleme ʻavrat sözini umma ʻavratdan vefā *(Mf. 45/1).[dilinde,-in, -de]*
- 2. Bu meseldür söylenür ḫalḳuñ **dilinde** dā'imā
     Diñleme düşmān sözini umma ʻavratdan vefā *(Mf. 180/1).[dilinde,-i,-n,-de]*

3. **Dilüñ** ẕikr eyler Allāh'ı niçün ḳalbüñ olur ġāfil
   Ḫudā her yerde ḥāżırken nedendür arada ḥā'il *(G. 18/1). [dilüñ, -üñ]*

dil deyri: *Gönül kilisesi.* ||| *[tas.] Allah aşkıyla dolu olan gönül âlemi.*

1. Ṣūret-i bī-ma'nādan pāk eyleyüb **dil deyrini**
   Ḫalvet ü celvetde ẕikrullāhı it vird-i zebān *(G. 40/13). [dil deyri, -n, -i]*

dil ü cān: *[tas.] İlahî sırları idrak eden gönül ve ruh lâtifeleri.*

1. İy **dil ü cān** içinde cānānum
   Kerem it yap bu ḳalb-i vīrānum *(Mhm. 4/1). [dil ü cān]*
2. Şu kim meyl eylemez cāha
   Dil ü cānı olur ābād *(Mrb. 75/20). [dil ü cān, -i-ı]*

dil ü cān mülkü: *Gönül ve can diyarı.* ||| *[tas.] Keşf ve tecelli yerleri olan gönül ve rûh lâtifeleri.*

1. Vücūd iḳlīmini īcād iden dōst
   Dil ü cān mülküni ābād iden dōst *(G. 33/2). [dil ü cān mülkü, -n, -i]*

dilā: *Ey gönül.*

1. Güller gülāb-ı ḥubb-ı ezel yādına **dilā**
   O dildāra yaḳılub ḳamudan el yuyub gelür *(G. 11/3). [dilā]*

dildār: *Sevgili.* ||| *[tas.] Gönüllere mâlik olan Allah.*

1. İrişürse kerem **dildār** elinden
   Ḫalāṣ olurdı dil aġyār elinden *(Mf. 139/1). [dildār]*
2. Bulsa **dildārın**
   Ṣaḳlar esrārın *(Koş. 17/3). [dildārın, -ı, -n]*
3. Ṣıdḳ ile gir yolına **dildāruñ**
   Bezl it ol maṭlaba cümle varuñ *(Mrb. 67/1). [dildāruñ, -uñ]*
4. Güller gülāb-ı ḥubb-ı ezel yādına dilā

O **dildāra** yaḳılub ḳamudan el yuyub gelür *(G. 11/4). [dildāra, -a]*

dildār derdi: *Sevgilinin derdi.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Ṭolıdur miḥnet ile dār-ı fenā
   Bārī **dildār derdini** çekelüm *(G. 37/4). [dildār derdi, -i, -n, -i]*

dilden süregör-: *Gönülden atmaya çalışmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Māsivā ḥubbını **dilden süregör**
   Vaḥdet-i ẕāt-ı pāke sen iregör *(Mf. 93/1). [dilden süregör]*

dile-: *Arzu etmek, istemek.*

1. Ger **dilerseñ** sende bite verd-i pāk
   Meskenetle kendüñi ḫāk eyle ḫāk *(Mf. 39/1). [dilerseñ, -r, -se, -ñ]*
2. Tecevva‘ terānī tecerred tasil
   Dilerseñ Ḥaḳḳ’ı mā-sivādan kesil *(Mf. 41/2). [dilerseñ, -r, -se, -ñ]*
3. Göñülden pāsıñı silmek **dilerseñ**
   Bilmediklerüñi bilmek dilerseñ *(Koş. 1/5). [dilerseñ, -r, -se, -ñ]*
4. Göñülden pāsıñı silmek dilerseñ
   Bilmediklerüñi bilmek **dilerseñ** *(Koş. 1/6). [dilerseñ, -r, -se, -ñ]*
5. Eġer Ḥaḳḳ’ı sende bulmaḳ **dilerseñ**
   Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/7). [dilerseñ, -r, -se, -ñ]*
6. Cānān ilin varub görmek **dilerseñ**
   Ḥayāt iḳlīmine irmek dilerseñ *(Koş. 4/9). [dilerseñ, -r, -se, -ñ]*
7. Cānān ilin varub görmek dilerseñ
   Ḥayāt iḳlīmine irmek **dilerseñ** *(Koş. 4/10). [dilerseñ, -r, -se, -ñ]*
8. Ṣolmaz gülşen gülin dermek **dilerseñ**
   Göñül gel dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/11). [dilerseñ, -r, -se, -ñ]*
9. Gerçek ‘āşıḳ olan cāndan el siler
   Vaḥdet sarāyına irişmek **diler** *(Koş. 22/18). [diler, -r]*

10. Didi yā Rab nedür bu penc envār
    Diledi olmaḳ anlardan haberdār *(M. 7/4). [diledi, -di]*
11. **Dilerseñ** ger beḳā-ender-beḳāyı
    Vücūduñ küllī kül it bul fenāyı *(Mrb. 125/9). [dilerseñ, -r, -se, -ñ]*
12. **Dilerseñ** bir gül-i bī-ḫār
    Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/7). [dilerseñ, -r, -se, -ñ]*
13. Her kim **dilerse** bula yār
    Varlıġını eyler niṣār *(Mrb. 65/21). [dilerse, -r, -se]*
14. **Dilerseñ** Ḥażret-i Mevlā'ya ḳurbet
    'İbādet eylemekden olma ḫālī *(Mrb. 87/3). [dilerseñ, -r, -se, -ñ]*
15. Ḫalāṣ olmaḳ **dilerseñ** derd ü ġamdan
    Esīr-i ṣūret olma gec ṣanemden *(Mrb. 97/5). [dilerseñ, -r, -se, -ñ]*
16. **Dilerse** ḳaṭreyi 'ummān iden dōst
    Kimini ḳul kimin sulṭān iden dōst *(Mrb. 54/3). [dilerse, -r, -se]*
17. İy hevā-yı nefse düşmiş ġaflet ehli derd-mend
    Ṭut elin bir kāmilüñ bulmaḳ **dilerseñ** dest-res *(G. 27/8).[dilerseñ,-r,-se,-ñ]*

dilek: *İstek, temenni, arzu.*

1. Ṭurmaz dönerler felekler
   'Arż idüb Ḥaḳḳ'a **dilekler** *(Koş. 3/14). [dilekler, -ler]*
2. Āḫīr **dilegin** buldı
   Baḳ Yūsuf-ı Ken'ān'a *(Mrb. 50/15). [dilegin, -i, -n]*

dil-ḫānesi: *Gönül evi.* ||| *[tas.] Hakk'ın tecelligâhı olan gönül.*

1. Dōst bezminüñ ẕevḳin sürer
   Pür-nūr olur **dil-ḫānesi** *(Mrb. 8/16). [dil-ḫānesi]*

dil-i müştāḳ: *Arzulu gönül.* ||| *[tas.] Hakk'ı arzulayan âşık.*

1. İy derdüme dermānum
   Rahm it **dil-i müştāḳa** *(Mrb. 23/2). [dil-i müştāḳ, -a]*

dil-i nā-şād: *Mutsuz gönül.* ||| *[tas.] Hakk'a ulaşamamış âşık.*

1. Seni arzūlar bu **dil-i nā-şād**
   Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a‘lā *(Koş. 16/7). [dil-i nā-şād]*

dil-i sūzān: *Yanmış gönül.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. Selīs olsa muṣanna‘ olsa
   İy **dil-i sūzān** tūz olsa *(Mf. 186/2). [dil-i sūzān]*

dil-teşnesi: *Susamış gönül.* ||| *[tas.] İlahî güzelliği görmek için yanıp tutuşan gönül.* (Uludağ, 2016, s. 355)

1. **Dil-teşnesi** bulur ḥayāt
   Enhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/23). [dil-teşnesi, -s, -i]*

dīn:

dīn: *İman, İslam inancı.* (Doğan, 2013, s. 393)

1. Her şeb terāvīḥ ṭā‘ati
   Dīne virürdi zīneti *(Mrb. 121/10). [dīne, -e]*
2. Bir akça ziyān itseñ başlarsın vā-veylāya
   Yarım pūlca kayırmazsın giderse **dīnüñ** yaġmaya *(Mf. 35/2).[dīnüñ,-üñ]*
3. Terk idüb kibr ü kīni
   İḥyā idegör **dīni** *(Koş. 35/30). [dīni, -i]*
4. Dünyāyı muḥkem ṭutarlar
   Dīni yabana atarlar *(Koş. 29/18). [dīni, -i]*
5. Şuhūdında olıcaḳ kişi kāmil
   Aña hem **dīn** ü hem īmān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/12). [dīn]*

dīn: *Hesap yeri olan âhiret.* (Serinsu, 2006, s. 59)

1. Ḥükmüñdedür dünyā vü **dīn**
   Hem evvelīn ü āḫirīn *(Mrb. 111/9). [dīn]*

2. Żabṭuñdadur dünyā vü **dīn**
   Senden saña ṣığınurın *(Mrb. 43/11). [dīn]*

dīn: *İmân.* ||| *[tas.] İlahî aşk, muhabbet.* (Cebecioğlu, 2020, s. 65)

1. Dūna baḳmaz himmeti bālā olan
   Dīni gözler ‘āḳil ü dānā olan *(Mrb. 90/10). [dīni, -i]*

dīn ‘askeri: *İmân eri.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. Nuṣret bulur **dīn ‘askeri**
   Serdār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 79/19). [dīn ‘askeri, -i]*

dīn emri: *Kulluk.*

1. Na‘īm-i dehr-i dūna olma maġrūr
   Yüri **dīn emrini** tekmīl idegör *(Mrb. 120/2). [dīn emri, -n, -i]*
2. Ḫudā’ya it iderseñ iştiyāḳı
   Yüri **dīn emrini** tekmīl idegör *(Mrb. 120/8). [dīn emri, -n, -i]*
3. Bugüni yarına ṣalma iñende
   Yüri **dīn emrini** tekmīl idegör *(Mrb. 120/16). [dīn emri, -n, -i]*

dīn ü dünyā: *Ahiret ve dünya.*

1. Ḥażret-i Ḥaḳ’dan eger iḥsān ola
   Dīn ü dünyā emri heb āsān ola *(Mf. 159/2). [dīn ü dünyā]*

diñle-: *Kulak vermek, dikkate almak.*

1. ‘Aḳluñı der başına **diñle** Hüdāī’yi gel
   Ḥaḳ sözi gūş idegör böyle sefāhat neden *(G. 38/17). [diñle]*
2. **Diñle** Hüdāī’nüñ sözin
   Gel Ḥaḳḳ’a pervāz idelüm *(Mrb. 48/19). [diñle]*
3. **Diñle** iz‘ān idin bu ma‘nāyı
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/35). [diñle]*

4. Nāsı **diñleme**
   Dōstdan iñleme *(Koş. 17/21). [diñleme, -(me)]*

dinlen-: *Sakinleşmek, sükûnete ermek.* (Dilçin, 2009, s. 80)

1. Yürek dün gün yanar **diñlenmez** oldı
   Göñül hīçbir nefes eglenmez oldı *(G. 39/10). [diñlenmez, -mez]*

diregör-: *Toplamak, biriktirmek.* ||| *(Manen)* Z*evk etmeye çalışmak.*

1. ‘Āşıḳ bülbül gibi ötüb
   Dōst güllerinden **diregör** *(Koş. 7/16). [diregör]*

dişi: *Bayan, hanım, kadın.*

1. Heb Ḥaḳ’uñ ḳullarıdur küçük büyük erkek **dişi**
   Ḫidmet-i Mevlā’da olmaḳdur ḳul olanuñ işi *(Mrb. 68/9). [dişi]*

dīv: *Şeytan, iblis, ifrit.* (Tulum, 2011, s. 600)

1. Felekler de meleklerle uçarsa
   Ne mümkindür ki **dīv** ola firişte *(N. 15/4). [dīv]*

dīvān:

dīvān: *(İlahî) Meclis, makam.*

1. Kimüñ ḳapusına yüzüm urayum
   Kimüñ **dīvānına** el ḳavşurayum *(Koş. 5/14). [dīvānına, -ı, -n, -a]*
2. Kimüñ **dīvānına** ḳarşu ṭursunlar
   Kimüñ işigine yüzler sürsünler *(Koş. 23/9). [dīvānına, -ı, -n, -a]*
3. N’ola **dīvānuña** ḳarşu ṭurursam
   Ḳuluñ Efendi’den ġayrı kimi var *(Mrb. 58/1). [dīvānuña, -uñ, -a]*

dīvān: *Mizan günü, ahiret, mahşer.* (Doğan, 2013, s. 401)

1. Yalancı dünyāya aldanma yā hū
   Bu dernek dağılur **dīvān** eglenmez *(Koş. 13/2). [dīvān]*

dīvāne:

dīvāne: *Aptal, ahmak.* (Doğan, 2013, s. 402)

1. ‘Āḳil olan añlar bunı dünyā misāfirḫānedür
   Bāḳī ṣafā taḥṣīline sa‘y itmeyen **dīvānedür** *(Mf. 14/2) [dīvānedür,-dür]*

dīvāne: *Çılgın, deli, mecnun.* ||| *[tas.] Âşık.* [Cebecioğlu, 2020, s. 133]

1. Gerçi kim **dīvāneye** dirler ḳalem yoḳ gāh olur
   Söz gelür altun ḳalemle yazılur dīvāneden *(Mf. 135/1).[dīvāneye,-y,-e]*
2. Gerçi kim dīvāneye dirler ḳalem yoḳ gāh olur
   Söz gelür altun ḳalemle yazılur **dīvāneden** *(Mf. 135/2).[dīvāneden,-den]*
3. Deryā gibi ol cūş ider
   Esrük olur **dīvānesi** *(Mrb. 8/8). [dīvānesi, -s, -i]*

dīvāne: *Cezbeye kapılmış, meftun, şeyda, tutkun, müptela.* (Doğan, 2013, s. 402)

1. Cefādan yüz çevürmez derd-i ġamdan leẕẕet almışdur
   Benüm **dīvāne** göñlüm çoḳ belā’dan arta ḳalmışdur *(Mf. 187/2). [dīvāne]*
2. **Dīvāne** göñlüme bilmezem n’oldı
   Kendüyi yitirüb ḥayretde ḳaldı *(Koş. 22/9). [dīvāne]*
3. Fürḳat ile niçe bir **dīvāneyin**
   Şerbet-i vaṣluñ içür uṣlanayın *(Mrb. 38/3). [dīvāneyin, -yin]*

dīvānuña dur-: *Emrini beklemek, el pençe divan durmak.* ||| *[tas.] Vahdet makamına ermek.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Ḥicāblardan geçür saña varalum
   El ḳavşurub **dīvānuña duralum** *(Koş. 19/10). [dīvānuña dur, -alum]*

diyü / deyü: *…diyerek, deyip.*

1. Ṣarardur tāze gülleri
   Ölüm **diyü** aġlar var mı *(Koş. 46/2). [diyü]*
2. İñler görüb bülbülleri
   Gülüm **diyü** aġlar var mı *(Koş. 46/4). [diyü]*
3. Ṭutdı dünyāyı ser-tā-ser
   Ẓulüm **diyü** aġlar var mı *(Koş. 46/8). [diyü]*
4. ‘Aceb nice ola yā Rab
   Ḥālüm **diyü** aġlar var mı *(Koş. 46/12). [diyü]*
5. Meded irüb açalum mı
   Yolum **diyü** aġlar var mı *(Koş. 46/16). [diyü]*
6. Añub eski mekānını
   İlüm **diyü** aġlar var mı *(Koş. 46/20). [diyü]*
7. Gāh cem‘ idüb gāh farḳ iden
   ‘İlüm **diyü** aġlar var mı *(Koş. 46/28). [diyü]*
8. Dāmen-i vaṣla irem mi
   Elüm **deyü** aġlar var mı *(Koş. 46/24). [deyü]*

dizdār-ı zikru’llāh: *Hak zikrinin muhâfızlığı.*

1. Ḥiṣn-ı dili ḥıfẓ idegör
   Dizdār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/20). [dizdār-ı ẕikru’llāh]*

doġuş: *Ortaya çıkma, zuhûr etme, görünür olma.* (Doğan, 2013, s. 408)

1. Baḥrüñ aḥvālin añla cūşından
   Ḳutlı gün bellüdür **doġuşından** *(Mf. 147/2). [doġuşından, -ı, -n, -dan]*

dol-: *Dolu hâle gelmek, baştan başa kaplanmak.*

1. **Dolarsa** sırruña nūr-ı ḥaḳīḳat
   Gerekdür ẓāhirüñde farż u sünnet *(Mrb. 86/17). [dolarsa, -ar, -sa]*

2. Nūr ile **doldı** yene kevn ü mekān
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/1). [doldı, -dı]*

donat-: *Süslemek, gösterişli duruma sokmak.* (Tulum, 2011, s. 608)

1. Siḥrile **donadub** kendüñ
   Meydāna ṣalan semendüñ *(Koş. 26/9). [donadub, -ub]*

dōsitān: *Dostlar.* ||| *[tas.] Âşıklar.*

1. Gelüñ iy **dōsitān** isteyelüm ṣıdḳ ile Mevlā'yı
   Olub ol maṭlaba ṭālib ḳoyalum ġayrı sevdāyı *(G. 2/1). [dōsitān]*

dōst:

Dōst: *Sevgili.* ||| *[tas.] Allah.* (Doğan, 2013, s. 417)

1. Cehennemden āzād ider
   Dōst yolına irşād ider *(Koş. 2/6). [dōst]*
2. Arzūlayub **dōst** illerin
   Ḳoḳmaġa ma'nā güllerin *(Koş. 3/9). [dōst]*
3. Bunca merātib geçmegi
   Dōst illerine uçmaġı *(Koş. 3/30). [dōst]*
4. **Dōst** ile itdügüñ 'ahdi unutma
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/1). [dōst]*
5. **Dōstdan** yaña ḳanad büküb uçalum
   Aġ u ḳaraya baḳmayub geçelüm *(Koş. 4/13). [dōstdan, -dan]*
6. Nāsı diñleme
   Dōstdan iñleme *(Koş. 17/22). [dōstdan, -dan]*
7. Yene göñlüm **dōst** illerin özledi
   O illere bir kez daḫi varam mı *(Koş. 6/1). [dōst]*
8. **Dōst** dīdārın yiter bizden gizledi
   Bir gün ola ḫūb cemālin görem mi *(Koş. 6/3). [dōst]*
9. İy Hüdāī' **dōstdan** yaña uçuban

Ḳana ḳana āb-ı ḥayāt içüben *(Koş. 6/17). [dōstdan, -dan]*

10. ‘Āşıḳ bülbül gibi ötüb

    Dōst güllerinden diregör *(Koş. 7/16). [dōst]*

11. Adumı **dōstdan** yaña

    Adalum şimdengirü *(Koş. 10/1). [dōstdan, -dan]*

12. **Dōstıla** itdi

    Gizlü bāzārın *(Koş. 17/11). [dōstıla, -ıla]*

13. Ol **dōsta** giderin gitmem yabana

    Ḥaḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş. 47/11). [dōsta, -a]*

14. Ṣafā ile idüb seyrān

    Hemīşe şād ola **dōsttan** *(N. 11/4). [dōsttan, -tan]*

15. Gülistānda güli ḫandān iden **dōst**

    Aña bülbülleri nālān iden dōst *(Mrb. 54/1). [dōst]*

16. Gülistānda güli ḫandān iden dōst

    Aña bülbülleri nālān iden **dōst** *(Mrb. 54/2). [dōst]*

17. Dilerse ḳaṭreyi ‘ummān iden **dōst**

    Kimini ḳul kimin sulṭān iden dōst *(Mrb. 54/3). [dōst]*

18. Dilerse ḳaṭreyi ‘ummān iden dōst

    Kimini ḳul kimin sulṭān iden **dōst** *(Mrb. 54/4). [dōst]*

19. Kimini aġladub mānend-i Ya‘ḳūb

    Kimini Yūsuf-ı Ken‘ān iden **dōst** *(Mrb. 54/8). [dōst]*

20. Muḳaddem gönderüb ‘ışḳ u muḥabbet

    Tecellī-i cemāl iḥsān iden **dōst** *(Mrb. 54/12). [dōst]*

21. Ża‘īfüñ eyleseñ derdine tīmār

    Ne var iy derdlere dermān iden **dōst** *(Mrb. 54/16). [dōst]*

22. Cemāline idüb insānı mir’āt

    Kemāl-i ḥüsnüni seyrān iden **dōst** *(Mrb. 54/20). [dōst]*

23. **Dōstuñ** dīdārın gören

    Ġayra ola mı baḳa *(Mrb. 23/19). [dōstuñ, -uñ]*

24. Vücūd iḳlīmini īcād iden **dōst**

    Dil ü cān mülküni ābād iden dōst *(G. 33/1). [dōst]*

25. Vücūd iḳlīmini īcād iden dōst

Dil ü cān mülküni ābād iden **dōst** *(G. 33/2). [dōst]*

26. Yed-i ḳudretle yapub bu vücūdı
    Viṣāli ẕevḳi ile şād iden **dōst** *(G. 33/4). [dōst]*
27. Saḫaṭdan ḥıfẓ idüb ṣādıḳ ḳulunı
    Rızāsı yoluna irşād iden **dōst** *(G. 33/6). [dōst]*
28. Açub luṭf u ‘ināyet ḳapusunı
    Bizi iḥsānına mu‘tād iden **dōst** *(G. 33/8). [dōst]*
29. Hüdāī’ ḳuluna idüb hidāyet
    Sivādan luṭf ile āzād iden **dōst** *(G. 33/10). [dōst]*
30. Şāne ile āşinā olub ṣabāya uymasa
    Dōstum çıkmazdı başdan kākül-i ‘anber-feşān *(G. 40/10).[dōstum,-um]*

dōst: *Yakın, tanıdık, âşinâ, güvenilir.* (Tulum, 2011, s. 610)

1. Gülşende bülbüli zār iden sensin
   Düşmeni **dōst** idüb yār iden sensin *(Koş. 15/6). [dōst]*
2. Ṣaḳınma **dōstdan** düşmen
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 45/15). [dōstdan, -dan]*

dōst bāġı: *Sevgilinin bahçesi.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. **Dōst bāġına** kılmaḳ naẓar
   Cānında itdi mi eser *(Mrb. 4/17). [dōst bāġı, -n, -a]*

dōst bezmi: *Sevgilinin meclisi.* ||| *[tas.] Vahdet makamı.*

1. **Dōst bezmine** lāyıḳ olan
   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/11). [dōst bezmi, -n, -e]*
2. **Dōst bezminüñ** ẕevḳin sürer
   Pür-nūr olur dil-ḫānesi *(Mrb. 8/15). [dōst bezmi, -i, -n, -üñ]*

dōst cemāli: *Sevgilinin yüzü.* ||| *[tas.] Hakk'ın mutlak güzelliği.*

1. Gāh olur ol **dōst cemāli** gönlümüze düşegelür

Anuñçün ‘ışḳ deryāsı ḳaynayuban cūşagelür *(G. 7/1). [dōst cemāli,-i]*

dōst dīdārı: *Sevgilinin güzel yüzü. ||| [tas.] Hakk'ın mutlak güzelliği, cemâlullah.*

1. Şu gibi yoluñ pāk eyle
   Dōst dīdārını göregör *(Koş. 7/8). [dōst dīdārı, -n, -ı]*
2. Aġyārını süregör
   Dōst dīdārın göregör *(Koş. 24/14). [dōst dīdārı, -n]*

dōst elleri / dōst illeri: *Sevgilinin diyarları. ||| [tas.] Hakk'a yükselmedeki manâ âlemleri.*

1. Yeter olduñ bu fānī evde sākin
   Yüri **dōst ellerin** seyrān idegör *(Mrb. 119/2). [dōst elleri, -ler, -i, -n]*
2. Civār-ı Ḥaḳ’dadur ḫayr-ı mesākin
   Yüri **dōst ellerin** seyrān idegör *(Mrb. 119/4). [dōst elleri, -ler, -i, -n]*
3. Umaruz luṭf u iḥsānını her ān
   Yüri **dōst ellerin** seyrān idegör *(Mrb. 119/8). [dōst elleri, -ler, -i, -n]*
4. **Dōst illerine** göçülür
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/11). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*
5. Dōst ile itdügüñ ‘ahdi unutma
   Gel göñül **dōst illerine** gidelüm *(Koş. 4/2). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*
6. Ṣaḳın bu vīrān evde vaṭan ṭutma
   Gel göñül **dōst illerine** gidelüm *(Koş. 4/4). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*
7. Oñulmaz derdine dermān olurdı
   Gel göñül **dōst illerine** gidelüm *(Koş. 4/20). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*
8. Ṣırāṭ köprüsin geçmedin
   Dōst illerine uçmadın *(Koş. 29/38). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*
9. **Dōst illerine** varam mı
   İşigine yüz sürem mi *(Koş. 46/21). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*
10. Yüri bülbül yüri **dōst illerine**
    Yeter olduñ fenā bāġında nālān *(Mrb. 25/2). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*
11. Varub vaḥdet şarābından içegör

Yüri bülbül yüri **dōst illerine** *(Mrb. 25/8). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*

12. Ḳo ġayrı maḳṣad-ı aḳṣā Ḫudā'dur
    Yüri bülbül yüri **dōst illerine** *(Mrb. 25/12). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*
13. Senüñ ile dōst iline düşelüm
    Gel göñül **dōst illerine** gidelüm *(Koş. 4/8). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*
14. Mecāzı ḳo ḥaḳīḳat baḥrına ṭal
    Yüri bülbül yüri **dōst illerine** *(Mrb. 25/16). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*
15. Ṣafā bul ġarḳ olub envār-ı ẕāta
    Yüri bülbül yüri **dōst illerine** *(Mrb. 25/20). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*
16. Ṣolmaz gülşen gülin dermek dilerseñ
    Göñül gel **dōst illerine** gidelüm *(Koş. 4/12). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*
17. Vara bülbülleri seyrān ide **dōst illerini**
    Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/11).[dōst illeri,-i,-n,-i]*
18. Ḫıżır gibi āb-ı ḥayāt içelüm
    Gel göñül **dōst illerine** gidelüm *(Koş. 4/16). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*
19. İdüb tā'ūs-ı ḳudsīlerle cevlān
    Yüri bülbül yüri **dōst illerine** *(Mrb. 25/4). [dōst illeri, -ler, -i, -n, -e]*

dōst gülleri: *Sevgilinin gülleri. ||| [tas.] İlahî tecelliler, keşifler, ilhamlar.*

1. Tāze tāze **dōst gülleri**
   Açılsun aṣlā ṣolmasun *(Koş. 25/1). [dōst gülleri, -ler, -i]*

dōst gülşeni: *Sevgilinin gülbahçesi. ||| [tas.] Hakk'ın mahiyeti ve keyfiyeti bilinemeyen zâtı.*

1. Eyler seḥerde ġulġule
   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/2). [dōst gülşeni, -n, -üñ]*
2. İster vire cānın güle
   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/4). [dōst gülşeni, -n, -üñ]*
3. Gülden ne eylersin ṭaleb
   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/8). [dōst gülşeni, -n, -üñ]*
4. Dōst bezmine lāyıḳ olan

Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/12). [dōst gülşeni, -n, -üñ]*

5. Derd ehlinüñ yārānıdır

   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/16). [dōst gülşeni, -n, -üñ]*

Dōst gülsitānı: *Sevgilinin bahçesi.* ||| *[tas.] Marifet makamı.*

1. Varub **dōst gülsitānına** girelüm
   Yüri cānān ilin seyr it görelüm *(Mf. 119/1). [dōst gülsitānı,-ı, -n, -a]*

dōst idüñ-: *Dost aramak.* ||| *[tas.] Hakk'ı bulmaya çalışmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Bir **dōst idüñ** kim dünyāda
   Hīç senden ayrılmaz ola *(Koş. 8/19). [dōst idüñ, -dü, -ñ]*

dōst ili: *Sevgilin diyarı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Bilür var mı bu yolı
   Ḳandedür **dōst ili** *(Koş. 24/2). [dōst ili, -i]*
2. Bāde-i ‘ışḳ içelüm mi
   Dōst iline uçalum mı *(Koş. 46/14). [dōst ili, -i, -n, -e]*
3. Yoldaş iderseñ yoḳluġı
   Dōst iline yitseñ gerek *(Mrb. 62/20). [dōst ili, -n, -e]*
4. Söyle cān bülbüli
   Ḳandedür **dōst ili** *(Koş. 24/4). [dōst ili, -i]*
5. Bülbül ki ‘ārif cānıdur
   Dōst ilinüñ mihmānıdur *(Mrb. 4/14). [dōst ili, -n, -üñ]*
6. Dün gün uyanuḳlar
   Ḳandedür **dōst ili** *(Koş. 24/8). [dōst ili, -i]*
7. Senüñ ile dōst iline düşelüm
   Gel göñül **dōst illerine** gidelüm *(Koş. 4/7). [dōst ili, -i, -n, -e]*
8. Arayuben buluñuz
   Ḳandedür **dōst ili** *(Koş. 24/12). [dōst ili, -i]*
9. Bir bilüre ṣoragör

Ḳandedür **dōst ili** *(Koş. 24/16). [dōst ili, -i]*

10. ‘Aşḳıla ṭolduñ mı
    Ḳandedür **dōst ili** *(Koş. 24/20). [dōst ili, -i]*

dōst illeri: bkz. dōst elleri.

dōst meclisi: *Dost toplantısı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Yiter **dōst meclisinde** keşf-i rāz it
   Ḳudümüñle bizi gel ser fırāz it *(Mrb. 76/9). [dōst meclisi, -n, -de]*

dōstuñ cemāli: *Sevgilinin güzel yüzü.* ||| *[tas.] Hakk'ın mahiyeti ve keyfiyeti bilinemeyen mutlak güzelliği.*

1. Görüb **dōstuñ cemālini**
   Murād idin viṣālini *(Mrb. 51/13). [dōstuñ cemāli, -n, -i-uñ]*

doymaz ol-: *İhtiyaç ve arzu tatmin edilmemiş olmak.*

1. **Doymaz oldı** yürek ḥasret-i yāre
   Derdile ḳalmışam şöyle āvāre *(Koş. 22/13). [doymaz ol, -dı]*

doyur-: *Nasiplendirmek, yeteri miktarda vermek.* (Doğan, 2011, s. 418)

1. **Doyur** sırr-ı Ev-ednādan
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/15). [doyur]*

dög-: *Dövmek, ezmek.* ||| *Düzeltmek, istenilen şekle getirmek.* (Doğan, 2013, s. 424)

1. İy lāf urucı nā-merd
   Āhen **dögülür** mi serd *(Mrb. 10/6). [dögülür, -ül, -ür]*

dök-: *Akıtmak.*

1. N’ola ger **dökse** bu gözüm ḳanı
   Görmez oldı o māh-ı tābānı *(Msd. 1/15). [dökse, -se]*

dölen-: *Mutmain olmak, karar kılmak, sükûnete ermek.* (Dilçin, 2009, s. 84)

1. **Dölenmez** göñlümüz senden ayruġa
   Var ise sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/1). [dölenmez, -mez]*

dön-:

dön-: *Dairesel bir eksen üzerinde hareket etmek.* ||| *[tas.] Hakk'ı zikretmek.*

1. Ṭurmaz **dönerler** felekler
   'Arż idüb Ḥaḳḳ'a dilekler *(Koş. 3/13). [dönerler, -er, -ler]*

dön-: *Vazgeçmek, feragat etmek, caymak.* (Doğan, 2013, s. 421)

1. Ne oddan ne ṣudan **döner**
   Kimseler 'āşıḳ olmasun *(Koş. 25/7). [döner, -er]*

döndür-: *Çevirmek.*

1. Cenābuñdan yaña **döndür** yüzüni
   Uyar ġafletden aç göñül gözini *(Mrb. 11/16). [döndür]*

dört envār: *Dört nur.* ||| *[tas.] Hakikat-i Muhammediyye'nin devamı olan dört kâmil insan: Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali.* (Özköse, 2005, s. 236)

1. O **dört envār** daḫı ol dört velīdür
   Ebū Bekr ü 'Ömer 'Osmān 'Alī'dür *(M. 7/7). [dört envār]*

dört nūr: *Dört aydınlık.* ||| *[tas.] Hakikat-i Muhammediyye'nin devamı olan dört kâmil insan: Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali.* (Özköse, 2005, s. 236)

1. Görüb **dört nūrı** Cibrīl-i mükerrem
   Var ortasında hem bir nūr-ı a'ẓam *(M. 7/1). [dört nūr, -ı]*

dört velī: *Dört kâmil insan.* ‖ *[tas.] Hakikat-i Muhammediyye'nin devamı olan dört kâmil insan: Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali.* (Özköse, 2005, s. 236)

1. O dört envār daḫı ol **dört velīdür**
   Ebū Bekr ü 'Ömer 'Osmān 'Alī'dür *(M. 7/7). [dört velī, -dür]*

du'ā-yı velī: *Evliyânın duası.*

1. N'ola ol münkiri **du'ā-yı velī**
   Kesse mānend-i ẕu'lfekār-ı 'Alī *(Mf. 166/1). [du'ā-yı velī]*

dūn:

dūn: *Yetersiz, aşağı, az, düşük.* (Doğan, 2013, s. 428)

1. 'İlm-i bi'llāha çalış sen yüri iy himmeti **dūn**
   Nice bir cāze yecūzü nice bir kāne yekūn *(Mf. 9/1). [dūn]*

dūn: *Alçak, aşağı.* ‖ *[tas.] Mâsivâ.*

1. **Dūna** baḳmaz himmeti bālā olan
   Dīni gözler 'āḳil ü dānā olan *(Mrb. 90/9). [dūna, -a]*

dūn it-: *Değersiz hâle getirmek, zelil duruma düşürmek.*

1. Ṭālib-i fānīye **dūn itme** bizi
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/3). [dūn it, -(me)]*

dur-:

dur-: *Varlığını sürdürmek.* (Tulum, 20111, s. 619)

1. Alaldan göñlüm ol şūḫ-ı cihānum
   Göñülsüz **durur** oldı tende cānum *(Mf. 176/2). [durur, -ur]*

dur-: *Oyalanmak, beklemek, bir şey yapmadan dikilmek.* (Doğan, 2013, s. 429)

1. İster iseñ ḫayr-ı eẕkār
   Durma hemān tevḥīde var *(Koş. 2/26). [durma, -(ma)]*
2. **Durma** hemān şükr idegör
   Biñ biñ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/15). [durma, -(ma)]*
3. **Durma** hemān ẕikr idegör
   İḥsānını fikr idegör *(Mrb. 110/13). [durma, -(ma)]*

dūr it-: *Uzaklaştırmak.*

1. **Dūr ider** Ḥaḳ'dan seni ḥubb-ı sivā ḳayd-i 'alef
   Gör ne vech ile sülūk itmiş bu yollarda selef *(Mrb. 68/13). [dūr it, -er]*
2. Şeştā vü çeng ü ṭanbūr
   Ḥaḳ'dan seni ider dūr *(N. 9/2). [dūr it, -er]*

dūr ol-: *Uzaklaşmak, uzak olmak.* (Doğan, 2013, s. 428)

1. Dilden kederler **dūr olur**
   Maḥzūn olan mesrūr olur *(Mrb. 78/25). [dūr ol, -ur]*
2. Ṭā'at-ı Ḥaḳ'dan **dūr olma**
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/15). [dūr ol, -(ma)]*
3. Gel imdi ṣūrete maġrūr olma
   Me'ānī meclisinden **dūr olma** *(M. 3/6). [dūr ol, -(ma)]*
4. Benlik aradan **dūr olur**
   Ẓulmet gidüb pür-nūr olur *(Mrb. 1/5). [dūr ol, -ur]*

duy-: *Sezmek, hissetmek.* (Tulum, 2011, s. 621)

1. Bāṭılı ḳor Ḥaḳḳ'ı **duyan**
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/23). [duyan, -an]*
2. Ġayra baḳmaz sırr-ı tevḥīdi **duyan**
   Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/7). [duyan, -an]*
3. Bülbül ki āşiyān-ı ḳadīmi ḳoyub gelür
   Gülden meger ki būy-ı muḥabbet **duyub** gelür *(G. 11/2).[duyub,-ub]*

duymaz ol-: *Anlamak, fark etmek.* (Tulum, 2011, s. 621)

1. **Duymaz olduñ** intiẓāre
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/15). [duymaz ol, -du, -ñ]*

dūzaḫī: *Cehennemlik, cehenneme mensup.* (Tulum, 2011, s. 621)

1. Ma‘siyet ehli olan **dūzaḫīdür** dedügüme
   İ‘timād itmeziseñ iste varasın göresin *(Mf. 129/1). [dūzaḫīdür, -dür]*

dü ‘ālem: *İki dünya.* ǁ *Dünya ve ahiret.*

1. **Dü ‘ālemde** sa‘ādet ol ḳuluñdur
   Ki ola Ḥaḳ’dan ‘ināyet aña her-gāh *(G. 32/11). [dü ‘ālem, -de]*

dün (ü) gün: *Gece gündüz.* ǁ *Her zaman, sürekli.*

1. Bir ḳapuya mülāzım ol
   Dün gün Hüdāī’ ḳā’im ol *(Koş. 8/34). [dün gün]*
2. Ṣular olmuş gibi dīdāra ‘āṣıḳ
   Dün gün aḳar çaġlar çendān eglenmez *(Koş. 14/2). [dün gün]*
3. **Dün gün** uyanuḳlar
   Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/7). [dün gün]*
4. **Dün gün** ötsün bülbülleri
   ‘Aşḳı artub eksilmesün *(Koş. 25/3). [dün gün]*
5. Cānib-i maṭlūba per ü bāl açar
   Ṭā’ir-i ḳudsī gibi **dün gün** uçar *(Mrb. 27/10). [dün gün]*
6. **Dün gün** Ḥaḳḳ’ı ẕikr idegör
   İḥsānını fikr idegör *(Mrb. 102/13). [dün gün]*
7. Yürek **dün gün** yanar diñlenmez oldı
   Göñül hīçbir nefes eglenmez oldı *(G. 39/10). [dün gün]*

dün ü gün: *Gece ve gündüz.* ǁ *Sürekli, her an.*

1. **Dün ü gün** raḳṣ ider eflāk
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/7). [dün ü gün]*

<u>dünyā</u>:

dünyā: *Yeryüzü, yer küresi, arz, cihan.* (Tulum, 2011, s. 625)

1. Ṭutdı **dünyāyı** ser-tā-ser
   Ẓulüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/7). [dünyāyı, -y, -ı]*
2. ‘Āḳil olan añlar bunı **dünyā** misāfirḫānedür
   Bāḳī ṣafā taḥṣīline sa‘y itmeyen dīvānedür *(Mf. 14/1). [dünyā]*
3. Şu dem ki milk-i dünyādan Muḥammed Muṣṭafā gitdi
   Sevündi āḫiret ammā bu **dünyādan** ṣafā gitdi *(Mf. 175/2). [dünyādan, -dan]*
4. Eger **dünyāya** ger mülk-i beḳāya
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/23). [dünyāya, -y, -a]*
5. Elüñ altındadur **dünyā** vü ‘uḳbā
   İden sensin ḳamu emvāt ü iḥyā *(N. 3/1). [dünyā]*
6. Eger **dünyā** eger ‘uḳbā
   Senüñdür heb güzel Mevlā *(N. 5/3). [dünyā]*
7. Ūlā senüñ uḫre senüñ
   Dünyā senüñ ‘uḳbā senüñ *(Mhm. 1/8). [dünyā]*
8. Żabṭuñdadur **dünyā** vü dīn
   Senden saña ṣığınurın *(Mrb. 43/11). [dünyā]*
9. Ne **dünyāda** ne ‘uḳbāda
   Göñül bir özge sevdāda *(Mrb. 49/21). [dünyāda, -da]*
10. Eger **dünyā** eger ‘uḳbā
    Viṣālüñsüz ḳurı sevdā *(Mrb. 49/33). [dünyā]*
11. Ḥükmüñdedür **dünyā** vü dīn
    Hem evvelīn ü āḫirīn *(Mrb. 111/9). [dünyā]*
12. **Dünyā** anuñ ‘uḳbā anuñ
    Yoḳ ġayrıdan nef‘ ü żarar *(G. 34/15). [dünyā]*

dünyā: *[tas.] Kulu Hak'tan gāfil eden ve geçici olan yer, maddî âlem, mâsivâ.* (Uludağ, 2016, s. 112)

1. Devlet ü **dünyā** içün çekdüñ te'ablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat ni'metinüñ ḳadrüni bildüñ mi hīç *(Mf. 57/1). [dünyā]*
2. Ehl-i ġāfil ġaflet ile Ḥaḳḳ'ı ḳor **dünyā** arar
   Beñzer ol debbāġa kim ol kelb-i murdārın arar *(Mf. 62/1). [dünyā]*
3. Cihān fānīdür iy ġāfil yiter ṭapduñ bu **dünyāya**
   Yüri var imdi ṣıdḳıla 'ibādet eyle Mevlā'ya *(Mf. 162/1). [dünyāya,-y,-a]*
4. Fenā **dünyāya** baḳdum mā-sivā'llāhı fenā gördüm
   Ḫudā'dan ġayrı bir bāḳī görinür yoḳ beḳā gördüm *(Mf. 121/1). [dünyā,-y, -a]*
5. Fānī **dünyānuñ** fenāsını bilürken ḫāṣṣ ü 'āmm
   Bāḳī'yi ḳor fānīye mā'il olur mı 'aḳl-ı tāmm *(Mf. 123/1).[dünyānuñ,-n,-uñ]*
6. Bu yalancı **dünyāyı**
   N'idelüm şimdengirü *(Koş. 10/7). [dünyāyı, -y, -ı]*
7. Ne eyleyin **dünyāyı**
   Baña Allah'um gerek *(Koş. 12/1). [dünyāyı, -y, -ı]*
8. Ehl-i dünyā **dünyāda**
   Ehl-i 'uḳbā 'uḳbāda *(Koş. 12/5). [dünyāda, -da]*
9. İstemez 'āḳil fānī **dünyāyı**
   Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a'lā *(Koş. 16/1). [dünyāyı, -y, -ı]*
10. Baḳma yalan **dünyāya**
    Aḳma kurı sevdāya *(Koş. 9/13). [dünyāya, -y, -a]*
11. Yalancı **dünyāya** aldanma yā hū
    Bu dernek dağılur dīvān eglenmez *(Koş. 13/1). [dünyāya, -y, -a]*
12. **Dünyā** zindānıdur mü'min ḳullaruñ
    Zindānda olan ḫōd āsān eglenmez *(Koş. 13/11). [dünyā]*
13. Nice bir **dünyādan** uṣanmayalum
    Nice bir ġafletden uyanmayalum *(Koş. 21/5). [dünyādan, -dan]*
14. Düşme **dünyāya** iñende
    Ṣaḳın yüzüñe gülmesün *(Koş. 25/11). [dünyāya, -y, -a]*
15. Kim umar senden vefāyı

Yalan **dünyā** degül misün *(Koş. 26/2). [dünyā]*

16. Kimse mekān ṭutmaz sende

    Vīrān **dünyā** degül misün *(Koş. 26/20). [dünyā]*

17. Muḥammed-i Muṣṭafā'yı

    Alan **dünyā** degül misün *(Koş. 26/4). [dünyā]*

18. Nice yüz biñlerden giri

    Kalan **dünyā** degül misün *(Koş. 26/8). [dünyā]*

19. 'Āleme miḥnet kemendiñ

    Ṣalan **dünyā** degül misün *(Koş. 26/12). [dünyā]*

20. Ehl-i ġafletüñ yüzine

    Gülen **dünyā** degül misün *(Koş. 26/16). [dünyā]*

21. Āḫir-i kār 'uryān idüb

    Ṣoyan **dünyā** degül misün *(Koş. 26/24). [dünyā]*

22. Nice kerre boşaluban

    Ṭolan **dünyā** degül misün *(Koş. 26/28). [dünyā]*

23. Ḳo **dünyā** fikrini ṭūl-i emeldür

    Senüñle gidecek ḥüsn-i 'ameldür *(Koş. 40/17). [dünyā]*

24. Gerçi nefse güç gelür **dünyādan** ayrılmaḳ kişi

    Līk merżāt-ı ilāhiyye gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/1). [dünyādan, -dan]*

25. Fikrüñden **dünyā** gitmez mi

    Ḥaḳ kelāmın işitmez mi *(Koş. 57/5). [dünyā]*

26. Ṣaḳın **dünyāya** aldanma

    Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/1). [dünyāya, -y, -a]*

27. **Dünyāyı** muḥkem ṭutarlar

    Dīni yabana atarlar *(Koş. 29/17). [dünyāyı, -y, -ı]*

28. Ne **dünyā** geç iki 'ālemden iy yār

    Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā'ya eyle *(Kt. 1/3). [dünyā]*

29. Uyub hevā-yı nefse

    Dünyāya olma maġrūr *(N. 9/4). [dünyāya, -y, -a]*

30. Rūz u şeb yiter denī **dünyāyı** gör

    Anı ḫalḳ iden Ġanī Mevlā'yı gör *(Mrb. 15/1). [dünyāyı, -y, -ı]*

31. Ne eyleyin **dünyāyı**

Baña Allah'um gerek *(Mrb. 22/25). [dünyāyı, -y, -ı]*

32. Yiter **dünyāya** raġbet it
    Yiter cāha muḥabbet it *(Mrb. 45/5). [dünyāya, -y, -a]*
33. Geçüb **dünyā** vü 'uḳbāyı irem vaḥdet sarāyına
    Faḳīre ger kerem ire Ġanī Perverdigār'umdan *(G. 13/7). [dünyā]*

dünyā: *Cihan.* ǁ *Hayat ve ömür.* (Doğan, 2013, s. 436)

1. Cihān fānīdür iy ġāfil ḳalur ṣanma bu **dünyāyı**
   Yüri var mā-sivādan geç ḳul iseñ iste Mevlā'yı *(Mf. 173/1).[dünyāyı,-y -ı]*
2. Bir dōst idüñ kim **dünyāda**
   Hīç senden ayrılmaz ola *(Koş. 8/19). [dünyāda, -da]*
3. **Dünyāda** çeker her ferd
   Ḥālince belā' vü derd *(Mrb. 50/5). [dünyāda, -da]*

dünyā: *Her türlü şey, her şey, çok miktar.* (Doğan, 2013, s. 436)

1. Bulsañ **dünyāyı** yudarsın
   Biñ yıllıḳ tedbīr idersin *(Koş. 38/5). [dünyāyı, -y, -ı]*
2. Derd-mend insān gör n'ider
   Muttaṣıl **dünyāyı** cem' ider *(Koş. 29/14). [dünyāyı, -y, -ı]*

<u>dünyā vü dīn:</u> *Dünya ve ahiret.*

1. Sensin iy Mevlā çü Rabbü'l-'ālemīn
   Taḫt-ı tesḫīrüñdedür **dünyā vü dīn** *(Mrb. 108/18). [dünyā vü dīn]*

<u>dünyā vü 'uḳbā</u>:

dünyā vü 'uḳbā: *Dünya ve ahiret.*

1. Elüñ altındadur **dünyā vü 'uḳbā**
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/3). [dünyā vü 'uḳbā]*
2. Anuñ ḥükmündedür **dünyā vü 'uḳbā**
   Yed-i ḳudretdedür ednā vü a'lā *(Mrb. 106/9). [dünyā vü 'uḳbā]*

dünyā vü ‘uḳbā: *Dünya ve ahiret.* ||| *Dünya ve ahiretin nimetleri, kazançları.*

1. Geçüb **dünyā vü ‘uḳbādan**
   Geçür ednā vü a‘lādan *(Mrb. 59/13). [dünyā vü ‘uḳbā, -dan]*

dünyāya teşrīf eyle-: *Dünyaya gelmek, doğmak.*

1. **Dünyāya teşrīf eyledi**
   Bu ayda ol ḫayr-ı beşer *(G. 34/3). [dünyāya teşrīf eyle, -di]*

dünyāyı terk it-: *Vefat etmek, ölmek.*

1. Bir gün begüm gitseñ gerek
   Dünyāyı terk itseñ gerek *(Mrb. 48/14). [dünyāyı terk it, -se, -ñ]*

düpdüz: *Tamamıyla.* (Doğan, 2013, s. 437)

1. Devr iderler Ḥaḳḳ’uñ ‘ışḳıyla **düpdüz**
   Felekler raḳṣ ider bir ān eglenmez *(Koş. 14/7). [düpdüz]*

dür-: *Kapatmak, katlamak.* ||| *Ortadan kaldırmak.* (Doğan, 2013, s. 437)

1. Ta‘alluḳ defterin **dür**
   Māsivāyı dilden sür *(Koş. 9/21). [dür]*

dürlü: *Çeşit çeşit, farklı.* (Tulum, 2011, s. 1789)

1. Fānī devlet gerekmez
   Dürlü zīnet gerekmez *(Koş. 12/14). [dürlü]*
2. **Dürlü** ni‘metlerle itseñ terbiyet
   Zāġdur andan ẓuhūr iden hemān *(Kt. 17/3). [dürlü]*

dürlü dürlü: *Rengarenk,* **ç***eşit çeşit.* (Tulum, 2011, s. 1789)

1. Bād-ı ḫazāndan aldı fenā būy-ı ẕevḳini

Eşcār **dürlü dürlü** libāsın şoyub gelür *(G. 11/6). [dürlü dürlü]*

dürr-i ma‘nā: *Mana incisi.* ||| *[tas.] İlahî hakikat, sır, marifet.* (Cebecioğlu, 2020, s. 318)

1. **Dürr-i ma‘nāya** ger olduñsa ṣadef
   Bulagör baḥr-ı ḥaḳīḳatda şeref *(Mrb. 89/13). [dürr-i ma‘nā, -y, -a]*

dürr-i pāk: *Temiz inci.* ||| *[tas.] Hak’tan bir iz taşıyan insanî ruh.*

1. Hüdāī’ ṣūretā bir ḳabża ḫākem
   Līk ma‘nā yüzinde **dürr-i pākem** *(Koş. 47/18). [dürr-i pāk, -em]*

dürr-i pāk-i bī-naẓīr: *Eşi benzeri olmayan saf inci.* ||| *[tas.] Mutlak varlık olan Allah.*

1. Bulan bir **dürr-i pāk-i bī-naẓīri**
   Ġanīden farḳ ider lā-büd faḳīri *(Mrb. 37/13). [dürr-i pāk-i bī-naẓīr, -i]*

dürr-i ṭarīḳat: *Tarikat incisi.* ||| *[tas.] Tarikat makamı.*

1. Baḥr-ı şerī‘atdan meded
   Dürr-i ṭarīḳatdan meded *(Mrb. 103/10). [dürr-i ṭarīḳat, -dan]*

dürül-: *Katlanmak, sarmak.* ||| *Toplanıp ortadan kaldırılmak.*

1. Açılsa ‘ālem-i vaḥdet
   Dürülse defter-i fürḳat *(Mrb. 69/6). [dürülse, -se]*

düş-:

düş-: *Yola koyulmak, sefer etmek, gitmek.* (Doğan, 2013, s. 439)

1. Senüñ ile dōst iline **düşelüm**
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/7). [düşelüm, -elüm]*
2. Kimi ṣaḥrāya kimi ṭaġa **düşer**
   Kimi beriyye kimi biller aşar *(Mrb. 71/9). [düşer, -er]*

düş-: *Kapılmak, yakalanmak, tutulmak, müptela olmak.* (Doğan, 2013, s. 440)

1. Bülbül gibi ‘aşḳ bāġına
   Kim **düşe** şevḳ ırmaġına *(Koş. 3/18). [düşe, -e]*
2. **Düşme** dünyāya iñende
   Ṣaḳın yüzüñe gülmesün *(Koş. 25/11). [düşme, -(me)]*
3. Balıḳlar deryāda arar
   Odlara **düşmiş** semender *(Koş. 25/6). [düşmiş, -miş]*
4. **Düşeli** ‘ışḳına yāruñ
   Yirde gökde yok ḳarāruñ *(Koş. 28/5). [düşeli, -eli]*
5. Ḥaḳḳıla her kim bilişdi
   Vādī-i ḥayrete **düşdi** *(Koş. 28/10). [düşdi, -di]*
6. Rāh-ı hidāyetden ṣapub
   Çāh-ı ḍalāle **düşme** kim *(Kt. 6/2). [düşme, -(me)]*
7. Müstaġraḳ iken vuṣlata
   Düşdi Hüdāī’ firḳate *(Mrb. 30/18). [düşdi, -di]*

düş-: *Vaki olmak, icap etmek.* (Dilçin, 2009, s. 88)

1. Bir gün sefer **düşer** berzaḫ eline
   Otaġı ḳalḳıcaḳ sulṭān eglenmez *(Koş. 13/19). [düşer, -er]*

düş-: *Yansımak, aksetmek, çarpmak*. (Doğan, 2013, s. 440)

1. Āfāḳa **düşdi** ġulġule
   Fāş oldı hūy ü hāy-ı ‘aşḳ *(Mrb. 34/15). [düşdi, -di]*

düşegel-: *İsabet etmek, değmek.*

1. Gāh olur ol dōst cemāli gönlümüze **düşegelür**
   Anuñçün ‘ışḳ deryāsı ḳaynayuban cūşagelür *(G. 7/1).[düşegelür, -ür]*

Düşmān sözini diñleme ‘avratdan vefā umma: **“***Hasmın söylediklerine kanma; ahlakî zaafları olan kadından sadakat bekleme.”*

***Kalıp ifade*:** *Atasözü.*

1. Bu meṯeldür söylenür ḫalḳuñ dilinde dā'imā
   Diñleme düşmān sözini umma 'avratdan vefā *(Mf. 180/2). [düşmān sözini diñleme 'avratdan vefā umma]*

düşmen:

düşmen: *Kötü, hasım.* (Tulum, 2011, s. 629)

1. Ṣaḳınma dōstdan **düşmen**
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/15). [düşmen]*

düşmen: *Bir şeye şiddetli bir şekilde karşı çıkan, inkarcı, inanmayan.* (Doğan, 2013, s. 439)

1. 'Ālemi var iden sensin
   Düşmeni yār iden sensin *(Koş. 59/6). [düşmeni, -i]*
2. Āteşi gülşen idüb **düşmeni** yār iden O'dur
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/15). [düşmeni,-i]*
3. Gülşende bülbüli zār iden sensin
   Düşmeni dōst idüb yār iden sensin *(Koş. 15/6). [düşmeni, -i]*

düşmiş: *Zavallı, düşkün, âciz.* ‖ *[tas.] Hakk'a vuslat acısı çeken âşık.*

1. Ben **düşmişü** sen ḳaldır
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/15). [düşmişü, -ü]*

düşür-: *Müptela etmek, düçâr etmek.*

1. 'Işḳa **düşürdüñ** kendözüñ
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/1). [düşürdüñ, -dü, -ñ]*

E

ebed:

Ebed: *Varlığının sonu olmayan Allah.*

1. İy Vāḥid ü Ferd ü Aḥad
   İy Ḳādir ü Ḥayy ü **Ebed** *(Mhm. 3/22). [Ebed]*
2. İy Ḳādir ü Ḥayy ü **Ebed**
   Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/3). [Ebed]*

ebed: *Varlığının sonu olmayan.*

1. Yā Rab ezeldür ger **ebed**
   Eyle Hüdāī'ye meded *(Mrb. 84/25). [ebed]*

ebr: *Bulut.*

1. Vaṣluñ hevāsına gezer āvāre **ebr** ü bād
   Pervāne ṣem'-i 'aṣḳuña eflāk döner hem āfitāb *(G. 25/7). [ebr]*

ebṣār-ı ḳulūb: *Kalplerin gözleri.* ||| *[tas.] Eşyanın arka yüzüne nüfûz edebilen ârifin gönül gözü.* (Ögke, 2018, s. 183)

1. Nūr-ı Ḥaḳḳ'a baḳa bir gün ola **ebṣār-ı ḳulūb**
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/1). [ebṣār-ı ḳulūb]*

Ebūbekr: *İlk İslâm halifesi Hz. Ebubekir.*

1. O dört envār daḫı ol dört velīdür
   Ebūbekr ü 'Ömer 'Osmān 'Alī'dür *(M. 7/8). [Ebūbekr]*
2. Ḥabīb-i Ḥażret-i Raḥmān Muḥammed Muṣṭafā geldi
   Ebūbekr ü 'Ömer 'Osmān 'Aliyy-i Murtażā geldi *(Mf. 174/2). [Ebūbekr]*

ebvāb: *Kapılar.*

1. Luṭf ile iḥsānuñ **ebvābını** ac

Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/1). [ebvābını, -ı, -n, -ı]*

ebvāb-ı cennāt-ı ḳulūb: *Kalp cennetinin kapıları.* ||| *[tas.] Hak tecelligâhı olan gönül latifesinin sırları.*

1. Ger nesīm-i raḥmetüñ ide hübūb
   Açılur **ebvāb-ı cennāt-ı ḳulūb** *(Mrb. 55/10). [ebvāb-ı cennāt-ı ḳulūb]*

Ebvāb-ı cinān açıldı: "*...Cennet kapıları açılır..." meâlli hadisine telmih.* (Müslim, Sıyam 1; Buhârî, Savm 5; Nesâî, Sıyam 3)

Kalıp ifade: *Hadis.*

1. Zeyn olub açıldı ebvāb-ı cinān
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/3). [ebvāb-ı cinān açıldı]*

ebvāb-ı ġaybī: *Bilinmezlik kapıları.* ||| *[tas.] Gayb âleminin sırları.*

1. Refrefidür rāh-ı Ḥaḳ'da ol Hüdāī' 'āşıḳuñ
   Ḳar' ider **ebvāb-ı ġaybī** lā-cerem tekrār-ı Hū *(G. 12/10).[ebvāb-I,ġaybī]*

ebvāb-ı ni'am: *Nimetler kapısı.* ||| *[tas.] Hakk'ın kula ihsan ettiği marifet, keşf, ilhâm.*

1. Mevce gelüb baḥr-ı kerem
   Açıldı **ebvāb-ı ni'am** *(Mrb. 111/6). [ebvāb-ı ni'am]*

ebvāb-ı ṭarīḳ: *Yolun kapıları.* ||| *[tas.] Seyr u sülûk yolculuğunun makam ve hâlleri.*

1. Ḫālıḳ'uñ ger ola tevfīḳi refīḳ
   Feṭḥ olur sālike **ebvāb-ı ṭarīḳ** *(Mf. 22/2). [ebvāb-ı ṭarīḳ]*

ebvāb-ı vuṣūl: *Vuslat kapıları.* ||| *[tas.] Hakk'a vuslattaki makam ve hâller.*

1. Açılurdı aña **ebvāb-ı vuṣūl**
   Nefs elinden n'idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/11). [ebvāb-ı vuṣūl]*

ecel: *Ölüm.* (Tulum, 2011, s. 638)

1. Ḳurı hevā ise yiter
   Fikrüñde yoḳ mıdur **ecel** *(Koş. 33/4). [ecel]*

edeb: *[tas.] Kişiyi kötü hâl ve davranışlardan koruyan güzel ahlâk.* (Uludağ, 2016, s. 116)

1. Ḥaḳḳ'a ḳul olmaḳ isterseñ
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/2). [edeb]*
2. Ḥaḳḳ'a ḳul olmaḳ isterseñ
   Edeb gözle **edeb** gözle *(Mrb. 60/2). [edeb]*
3. Murāduñ bulmaḳ isterseñ
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/4). [edeb]*
4. Murāduñ bulmaḳ isterseñ
   Edeb gözle **edeb** gözle *(Mrb. 60/4). [edeb]*
5. Nice bir olasın ḫōd-bīn
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/8). [edeb]*
6. Nice bir olasın ḫōd-bīn
   Edeb gözle **edeb** gözle *(Mrb. 60/8). [edeb]*
7. Naẓar it ḥāl-i İblīse
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/12). [edeb]*
8. Naẓar it ḥāl-i İblīse
   Edeb gözle **edeb** gözle *(Mrb. 60/12). [edeb]*
9. Yüri var bir bilüre ṣor
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/16). [edeb]*
10. Yüri var bir bilüre ṣor
    Edeb gözle **edeb** gözle *(Mrb. 60/16). [edeb]*
11. Ṭarīḳ-i enbiyāya uy
    Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/20). [edeb]*
12. Ṭarīḳ-i enbiyāya uy
    Edeb gözle **edeb** gözle *(Mrb. 60/20). [edeb]*
13. Cemī'-i māsivādan gec

Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/24). [edeb]*

14. Cemī‘-i māsivādan gec
    Edeb gözle **edeb** gözle *(Mrb. 60/24). [edeb]*
15. Ulular menziline yit
    Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/28). [edeb]*
16. Ulular menziline yit
    Edeb gözle **edeb** gözle *(Mrb. 60/28). [edeb]*
17. **Edeb** yolın gözleyen
    Erkānı bilmek gerek *(Koş. 41/1). [edeb]*

edeb erkān yolı: *Güzel ahlâk ve âdab yolu.* ||| *[tas.] Tasavvuf.*

1. **Edeb erkān yolından** ṭoy
   Kalub olma yabanda ṭoy *(Mrb. 60/17). [edeb erkān yolı, -n, -dan]*

ednā:

ednā: *Aşağı, adi, bayağı.* ||| *[tas.] Dünya, mâsivâ.*

1. Yiter itdüñ **ednāya** iltifātı
   Bir ‘ālī dīvānda ṭursañ gerekdür *(Koş. 45/11). [ednāya, -y, -a]*
2. Māye-i ‘ömri yiter **ednāya** ḫarc it her zamān
   Maṭlab-ı a‘lāyı bulmaḳ ḳaṣdın eyle her nefes *(G. 27/5).[ednāya,-y,-a]*
3. Yiter itdüñ **ednāya** iltifātı
   Bu ‘ālī dīvānda ṭursañ gerekdür *(Koş. 45/23). [ednāya, -y, -a]*
4. İy maṭlab-ı a‘lā olan
   Ednāyı terk itmek gerek *(Mrb. 64/4). [ednāyı, -y, -ı]*
5. Maṭlabuñ a‘lāyiken **ednāya** aḳmaḳ yol mıdur
   Yār-ı bāḳī var iken aġyāra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/3). [ednāya, -y,-a]*

ednā: *Kötü, alçak, hakir.* (Doğan, 2013, s. 451)

1. Ḳamunuñ aṣlı ḫōd ‘Ādem’le Ḥavvā
   Ya niçün ba‘żı **ednā** ba‘żı a‘lā *(Mrb. 26/34). [ednā]*

2. Acebdür ḥikmet-i Mevlā
   Kimi **ednā** kimi a‘lā *(Mrb. 75/14). [ednā]*

ednā: *Değersiz, ayak takımı.* (Doğan, 2013, s. 451)

1. Bāṭınum itdi ḥaḳāyıḳ ḫirmeni
   Ẓāhirā gerçi bir **ednā** dāneyin *(Mrb. 38/16). [ednā]*

ednā: *Aşağı, adi, bayağı.* ||| *[tas.] Nefs-i emmârenin tabiatı.*

1. Geçüb dünyā vü ‘uḳbādan
   Geçür **ednā** vü a‘lādan *(Mrb. 59/14). [ednā]*

ednā vü a‘lā: *Aşağı ve yukarı.* ||| *Yer ve gök.*

1. Anuñ ḥükmündedür dünyā vü ‘uḳbā
   Yed-i ḳudretdedür **ednā vü a‘lā** *(Mrb. 106/10). [ednā vü a‘lā]*

ednā-yı ‘aşḳ: *Muhabbetin en alt mertebesi.*

1. Pervāneye eyle naẓar
   Cān terkidür **ednā-yı ‘aşḳ** *(Mrb. 34/28). [ednā-yı ‘aşḳ]*

ef‘āl:

ef‘āl: *Fiiller.* ||| *[tas.] Bütün fiillerin, Allah’ın fiillerinin tecellileri olarak idrak edildiği tevhid-i ef‘âl mertebesi.* (Filiz, 2008, s. III/537)

1. Hüdāī’ ḳulun irgürdi ḥayāta
   Delālet itdi **ef‘āl** ü ṣıfāta *(Mrb. 109/18). [ef‘āl]*
2. Keşf olub **ef‘āl** ü ṣıfāt
   Ḳılsun tecellī nūr-ı ẕāt *(Koş. 18/13). [ef‘āl]*
3. **Ef‘āl** ü ṣıfāta ir
   Ḳaṣd it nūr-ı ẕāta ir *(Koş. 53/5). [ef‘āl]*
4. Velī sen geçüb **ef‘āl** ü ṣıfātı

‘İbādı itdüñ aṣl-ı ẕāta da‘vet *(G. 23/9). [ef‘āl]*

5. Ḫudāyā biz bu ẕātı ḳande bulduḳ
   Yā **ef‘āl** ü ṣıfātı ḳande bulduḳ *(Mrb. 57/10). [ef‘āl]*
6. Bizi fażlıyla irgürdi ḥayāta
   Delālet itdi **ef‘āl** ü ṣıfāta *(Mrb. 106/14). [ef‘āl]*
7. ‘İnāyet eyledüñ çün kā’ināta
   Kimi **ef‘āle** irdi kim ṣıfāta *(Mrb. 92/14). [ef‘āle, -e]*

ef‘āl: *Olup biten ve görünür hâle gelen her şey.* (Doğan, 2013, 541)

1. Heb senüñdür bunca **ef‘āl** ü ṣıfāt
   Ẕāt-ı bī-çūnuñda fānīdür ẕevāt *(Mrb. 66/13). [ef‘āl]*

ef‘āl-i küll: *Bütün fiiller.* ǁ *Olup biten her şeyin uygulayıcısı.*

1. Ḳo Zeyd ü ‘Amr’a baḳmaġı
   Ef‘āl-i küll Allāh imiş *(N. 1/8). [ef‘āl-i küll]*

efendi:

Efendi: *Hükümdar, mâlik.* ǁ *[tas.] Sahip durumunda olan ve buyruğu geçen Allah.*

1. Müsaḫḫar emrüñe heb cümle eşyā’
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm **Efendi** *(Mrb. 14/2). [Efendi]*
2. Elüñ altındadur dünyā vü ‘uḳbā
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm **Efendi** *(Mrb. 14/4). [Efendi]*
3. Esirgersin ‘uṣātı raḥmetüñ var
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm **Efendi** *(Mrb. 14/8). [Efendi]*
4. Kimini Muṣṭafā Muḫtār idersin
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm **Efendi** *(Mrb. 14/12). [Efendi]*
5. Meger kim idesin fażluñla raḥmet
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm **Efendi** *(Mrb. 14/16). [Efendi]*
6. Hüdāī’ye ‘aṭā iḥsān iden sen
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm **Efendi** *(Mrb. 14/20). [Efendi]*

7. **Efendi** luṭfuña yoḳdur nihāyet
   Meded iy Ḳādir Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/7). [Efendi]*
8. **Efendi** faż̈l ü raḥmet senden olur
   'İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/19). [Efendi]*
9. Meded cānum firāḳ odına yandı
   Ḫaṭā bizden 'aṭā senden **Efendi** *(G. 39/12). [Efendi]*
10. Raḥmet-i 'āmme ıssı Sulṭānum
    Ḳullaruñdur **Efendi** pīr ü civān *(Mhm. 4/6). [Efendi]*
11. **Efendiden** ḳula olursa iḥsān
    Olur ol cennet içre şād u ḫandān *(Mf. 134/1). [Efendiden, -den]*
12. **Efendiden** olursa luṭf u iḥsān
    Sefer itmek cihāndan olur āsān *(Mf. 128/1). [Efendiden, -den]*
13. Luṭf it esirge **Efendi**
    Raḥmet ü ġufrānuñ boldur *(Koş. 32/19). [Efendi]*
14. Ne deñlü raḥmet itseñ ḳullaruña
    Efendi raḥmetüñ ḫōd yoḳ degüldür *(Kt. 19/2). [Efendi]*
15. Kimi mest-i mey-i muḥabbetdür
    Saña lāyıḳ **Efendi** raḥmetdür *(Msd. 2/10). [Efendi]*
16. Ḳuluñ işi sehv ü ġaflet ü 'iṣyān
    Efendiden 'afv ü raḥmet ü ġufrān *(Koş. 58/6). [Efendiden, -den]*
17. **Efendiden** ḳula ger olsa iḥsān
    Olur faż̈lı ile her müşkil āsān *(Mrb. 119/5). [Efendiden, -den]*
18. Ṭutalum ḳul le'īmdür
    Efendisi Kerīm'dür *(Koş. 36/10). [Efendisi, -s, -i]*
19. Ḳulın **Efendisi** yañında bulsun
    Ḥaḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/15). [Efendisi, -s, -i]*
20. ʿİbāduñ dāʾimā işi ḳuṣūr u sehv ü z̲illetdür
    Senüñ iḥsānuña lāyıḳ **Efendi** faż̈l u raḥmetdür *(G. 1/2). [Efendi]*
21. Viṣālüñ z̲evḳini cānā ne bilsün zāhid-i miskīn
    Efendi ḳande fehm eyler cimā'üñ le_z̲z̲etin 'innīn *(Mf. 13/2). [Efendi]*
22. Saña lāyıḳ **Efendi** hiḍmeti yoḳ
    Meded senden 'ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/7). [Efendi]*

23. **Efendi** luṭf ile iḥsān senindür
    Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/11). [Efendi]*
24. Sarāy-ı vaḥdete irgür **Efendi**
    Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/19). [Efendi]*
25. Sen esirge **Efendi** bizi hemān
    Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/11). [Efendi]*
26. Gerçi ḫōşdur **Efendi** ṣabr-ı cemīl
    Żu‘afāda velī biżā’a ḳalīl *(Mrb. 20/17). [Efendi]*
27. **Efendi** hep bahāristān
    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/47). [Efendi]*
28. **Efendi** cümle mevcūdāt
    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/51). [Efendi]*
29. **Efendi** eyleme ṣūret esīri
    Geçür ṣūretden ü ma‘nāya irgür *(Mrb. 37/15). [Efendi]*
30. Geçür ẕerrātı irgür āfitāba
    Efendi ḳaṭreden deryāya irgür *(Mrb. 37/20). [Efendi]*
31. Ḳulluġuñdur **Efendi** ‘izzetümüz
    Ḫidmet itmekdedür sa‘ādetümüz *(Mrb. 77/5). [Efendi]*
32. **Efendi** āb-ı raḥmet ṣac
    Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/3). [Efendi]*
33. **Efendi** fażluña yoḳdur nihāyet
    Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/7). [Efendi]*
34. Ol ḳadar ḥayretde olsun cān ü dil
    Ḳande baḳarsam **Efendim** ṣañayın *(Mrb. 38/12). [Efendim, -m]*
35. **Efend**i dil ṭudaḳ senden gelübdür
    Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/7). [Efendi]*
36. **Efendi** daḫli yoḳ ġayruñ arada
    Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/19). [Efendi]*
37. N’ola dīvānuña ḳarşu ṭurursam
    Ḳuluñ **Efendiden** ġayrı kimi var *(Mrb. 58/2). [Efendiden, -den]*
38. Bir ḳul **Efendiden** olıcaḳ ıraḳ
    Cānına te’sīr ider anuñ firāḳ *(Mrb. 95/9). [Efendiden, -den]*

39. Olalum luṭf u iḥsānuña maḳrūn

    Ḳuluñ **Efendiden** ġayrı kimi var *(Mrb. 58/12). [Efendiden, -den]*

40. Viṣalüñ ẕevḳini eyle müyesser

    Ḳuluñ **Efendiden** ġayrı kimi var *(Mrb. 58/8). [Efendiden, -den]*

41. **Efend**i ẕevḳ-i küllīden

    Sarāy-ı sır ṣafā ister *(Mrb. 69/3). [Efendi]*

42. Nedür keṣret bir iken mebde-i küll

    Efendi bir bu çoḳ ḳullar nedendür *(Mrb. 88/12). [Efendi]*

43. **Efendi** cānibinden olsa da‘vet

    Gerekdür ḳullara ḥüsn-i icābet *(Mrb. 119/9). [Efendi]*

44. Ḳuluñ eksigligiñe baḳma luṭf it

    Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden **Efendi** *(Mrb. 91/2). [Efendi]*

45. Celālüñ āteşine yaḳma luṭf it

    Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden **Efendi** *(Mrb. 91/4). [Efendi]*

46. Ḫalāṣ eyle meded ḥubb-ı sivādan

    Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden **Efendi** *(Mrb. 91/8). [Efendi]*

47. ‘Aṭā vü faẓl u cūduñ ġāyeti yoḳ

    Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden **Efendi** *(Mrb. 91/12). [Efendi]*

48. Umaruz ola ‘afv-ı pādişāhı

    Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden **Efendi** *(Mrb. 91/16). [Efendi]*

49. Hüdāī’ bendeñe eyle ‘ināyet

    Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden **Efendi** *(Mrb. 91/20). [Efendi]*

50. Şimdiden itdi Hüdāī’ ḥālini ṭapuña ‘arż

    Sen ‘ināyet it **Efendi** bize ol demde meded *(Mrb. 31/12). [Efendi]*

51. **Efendüm** pādişāhumsın Ḫudāyā

    Raḥīm’ümsin ilāhumsın Ḫudāyā *(Mf. 49/1). [Efendüm, -m]*

52. Tevfīḳ eyle bizi vuṣlat yolına

    Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/2). [Efendüm, -m]*

53. **Efendüm** güzel Allāh’um

    Meded eyle meded eyle *(Koş. 54/1). [Efendüm, -m]*

54. Keremüñden irgür vaḥdet iline

    Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/4). [Efendüm, -m]*

55. Ayrılıḳ güç imiş ġurbet illerde

Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/8). [Efendüm, -m]*

56. Sen ḳabūl itmezseñ kim ḳabūl ider

Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/12). [Efendüm, -m]*

57. **Efendümi** ḳoyub ḳande varayum

Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/15). [Efendümi, -m, -i]*

58. Efendümi ḳoyub ḳande varayum

Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/16). [Efendüm, -m]*

59. Keremüñden maḥrūm ḳalmışı yoḳdur

Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/20). [Efendüm, -m]*

60. Yüzümüz sürüyü ḳapuña geldük

Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/24). [Efendüm, -m]*

61. Kāmillere baḳub yerinmeyelüm

Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/28). [Efendüm, -m]*

62. Hüdāī'ye senüñ faẓluñ çoġımış

Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/32). [Efendüm, -m]*

63. **Ḫaṭā ile eger ẕenb itse insān**

Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/2). [Efendüm, -m]*

64. Ente'l-Ḳādīr ente tuṣliḥu'l-ḳulūb

Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/8). [Efendüm, -m]*

65. Hüdāī' ḳuluña eyle 'ināyet

Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/12). [Efendüm, -m]*

66. Bize faẓlı ile iden 'ināyet

Efendüm sevdügüm sulṭānum Allāh *(Kt. 11/2). [Efendüm, -m]*

67. Rıżāsı yolına ide hidāyet

Efendüm sevdügüm sulṭānum Allāh *(Kt. 11/4). [Efendüm, -m]*

68. Ḳuluñ işi sehv ü ġaflet ü nisyān

Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/4). [Efendüm, -m]*

69. Eger ṭoġrı yoldan ṭaşra gitdüñse

Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/2). [Efendüm, -m]*

70. Rıżāña muḫālif her ne itdüñse

Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/4). [Efendüm, -m]*

71. Yene senden olur her derde dermān
    Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/8). [Efendüm, -m]*
72. Ente'l-Kerīm ente Ġaffārü'ẕ-ẕünūb
    Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/12). [Efendüm, -m]*

efendi: *(Bir hitap sözü olarak) Saygıdeğer, okumuş çelebi kişi.* (Doğan, 2013, s. 452)

1. Ḳāli ḳo ḥāle ir **efendi** hemīn
   Anı da geçüb ol maḳāma ḳarīn *(Mf. 144/1). [efendi]*
2. 'Aceb mi Ka'beden eşref olursa kāmilüñ ḳalbi
   Bunı cān ile işġā it **efendi** ḳavl-i ṣādıḳdur *(Kt. 15/2). [efendi]*
3. Yiter itdüñ bu fānī ẕevḳe raġbet
   Efendi 'āḳil ol fikr it me'āli *(Mrb. 87/2). [efendi]*

efendi: *[tas.] Şeyh, pîr.* (Doğan, 2013, s. 452)

1. İsteriseñ ṭoġru yol
   Bir **efendiye** ḳul ol *(Koş. 35/22). [efendiye, -y, -e]*

efendi: *Hükümdar, mâlik.* ||| *[tas.] Yaratıcı, ilah.*

1. Bir **efendi** yoḳ daḫı iy Mevlā
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/23). [efendi]*

<u>efġānı it-:</u> *(Ayrılıktan sebep) Haykırmak, feryat etmek.*

1. Ṭañ mıdur bülbül itse efġānı
   Żayi' itdi o verd-i ḫandānı *(Msd. 1/13). [efġānı it, -se]*

<u>efkār-i fāsid:</u> *Bozulmuş fikirler.* ||| *[tas.] Ahlakı ve dinî yaşantıyı bozan nefsanî ve şeytanî düşünceler.*

1. Altundan ḫāṣ göñül çürümek neden
   Efkār-i fāside bürimek neden *(Koş. 45/14). [efkār-i fāsid, -e]*

eflāk: *Gökler, felekler.* (Naci, 1322, s. 40)

1. Yüzümüz sürelüm ḫāke
   Āhumuz çıḳsun **eflāke** *(Koş. 27/26). [eflāke, -e]*
2. Elden çıḳardıḳ māhumuz
   Eflāke çıḳsun āhumuz *(Mrb. 121/6). [eflāke, -e]*
3. Vaṣluñ hevāsına gezer āvāre ebr ü bād
   Pervāne şem‘-i ‘aşḳuña **eflāk** döner hem āfitāb *(G. 25/8). [eflāk]*
4. Dün ü gün raḳṣ ider **eflāk**
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/7). [eflāk]*

eger:

eger: *Gerek.* (Tulum, 2011, 647)

1. **Eger** ‘arş u ferş ü levḥ ü ḳalemdür
   Eger cinn ü melek benī-Ādemdür *(Koş. 44/5). [eger]*
2. Eger ‘arş u ferş ü levḥ ü ḳalemdür
   Eger cinn ü melek benī-Ādemdür *(Koş. 44/5). [eger]*
3. Hüdāī’ye şefā‘at ḳıl **eger** ẓāhir eger bāṭın
   Ḳapuña intisāb itmiş gedādur yā Resūla’llah *(G. 3/9). [eger]*
4. Hüdāī’ye şefā‘at ḳıl eger ẓāhir **eger** bāṭın
   Ḳapuña intisāb itmiş gedādur yā Resūla’llah *(G. 3/9). [eger]*
5. **Eger** yaz u eger ḳış u eger güz
   Eger mihr ü eger ayıla yılduz *(Koş. 14/5). [eger]*
6. Eger yaz u **eger** ḳış u eger güz
   Eger mihr ü eger ayıla yılduz *(Koş. 14/5). [eger]*
7. Eger yaz u **e**ger ḳış u **eger** güz
   Eger mihr ü eger ayıla yılduz *(Koş. 14/5). [eger]*
8. Eger yaz u eger ḳış u eger güz
   Eger mihr ü eger ayıla yılduz *(Koş. 14/6). [eger]*
9. Eger yaz u eger ḳış u eger güz
   Eger mihr ü **eger** ayıla yılduz *(Koş. 14/6). [eger]*

10. **Eger** mihr ü eger ẕerre

    Eger baḥr ü eger ḳaṭre *(Mrb. 24/13). [eger]*

11. Eger mihr ü **eger** ẕerre

    Eger baḥr ü eger ḳaṭre *(Mrb. 24/13). [eger]*

12. Eger mihr ü eger ẕerre

    Eger baḥr ü eger ḳaṭre *(Mrb. 24/14). [eger]*

13. Eger mihr ü eger ẕerre

    Eger baḥr ü **eger** ḳaṭre *(Mrb. 24/14). [eger]*

14. **Eger** Ṭūbā eger Sidre

    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/15). [eger]*

15. Eger Ṭūbā **eger** Sidre

    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/15). [eger]*

16. **Eger** Ḥūrī eger Ġılmān

    Eger Mālik eger Rıḍvān *(Mrb. 24/17). [eger]*

17. Eger Ḥūrī **eger** Ġılmān

    Eger Mālik eger Rıḍvān *(Mrb. 24/17). [eger]*

18. Eger Ḥūrī eger Ġılmān

    Eger Mālik eger Rıḍvān *(Mrb. 24/18). [eger]*

19. Eger Ḥūrī eger Ġılmān

    Eger Mālik **eger** Rıḍvān *(Mrb. 24/18). [eger]*

20. **Eger** ġāib eger ḥāżır

    Eger bāṭın eger ẓāhir *(Mrb. 24/21). [eger]*

21. Eger ġāib **eger** ḥāżır

    Eger bāṭın eger ẓāhir *(Mrb. 24/21). [eger]*

22. Eger ġāib eger ḥāżır

    Eger bāṭın eger ẓāhir *(Mrb. 24/22). [eger]*

23. Eger ġāib eger ḥāżır

    Eger bāṭın **eger** ẓāhir *(Mrb. 24/22). [eger]*

24. **Eger** mü’min eger kāfir

    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/23). [eger]*

25. Eger mü’min **eger** kāfir

    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/23). [eger]*

26. **Eger** daġlar eger beller
    Ayaġa yüz süren yollar *(Mrb. 24/33). [eger]*
27. Eger daġlar **eger** beller
    Ayaġa yüz süren yollar *(Mrb. 24/33). [eger]*
28. **Eger** Mecnūn eger Leylā
    Eger Vāmıḳ eger ‘Aẕrā’ *(Mrb. 24/37). [eger]*
29. Eger Mecnūn **eger** Leylā
    Eger Vāmıḳ eger ‘Aẕrā’ *(Mrb. 24/37). [eger]*
30. Eger Mecnūn eger Leylā
    Eger Vāmıḳ eger ‘Aẕrā’ *(Mrb. 24/38). [eger]*
31. Eger Mecnūn eger Leylā
    Eger Vāmıḳ **eger** ‘Aẕrā’ *(Mrb. 24/38). [eger]*
32. **Eger** kūh u eger ṣaḥrā’
    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/39). [eger]*
33. Eger kūh u **eger** ṣaḥrā’
    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/39). [eger]*
34. **Eger** ḳā’im eger kā‘id
    Eger zāhid eger ‘ābid *(Mrb. 24/41). [eger]*
35. Eger ḳā’im **eger** kā‘id
    Eger zāhid eger ‘ābid *(Mrb. 24/41). [eger]*
36. Eger ḳā’im eger kā‘id
    Eger zāhid eger ‘ābid *(Mrb. 24/42). [eger]*
37. Eger ḳā’im eger kā‘id
    Eger zāhid **eger** ‘ābid *(Mrb. 24/42). [eger]*
38. **Eger** rāki‘ eger sācid
    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/43). [eger]*
39. Eger rāki‘ **eger** sācid
    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/43). [eger]*
40. **Ege**r bāġ u eger būstān
    Eger sünbül eger reyḥān *(Mrb. 24/45). [eger]*
41. Eger bāġ u **eger** būstān
    Eger sünbül eger reyḥān *(Mrb. 24/45). [eger]*

42. Eger bāġ u eger būstān

    Eger sünbül eger reyḥān *(Mrb. 24/46). [eger]*

43. Eger bāġ u eger būstān

    Eger sünbül **eger** reyḥān *(Mrb. 24/46). [eger]*

44. **Eger** kūh u eger ṣaḥrā’

    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/39). [eger]*

45. Eger kūh u **eger** ṣaḥrā’

    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/39). [eger]*

46. **Eger** ṣāh ü eger bende

    Her kişiyi ṣalan bende *(Koş. 26/17). [eger]*

47. Eger ṣāh ü **eger** bende

    Her kişiyi ṣalan bende *(Koş. 26/17). [eger]*

48. **Eger** dünyā eger ‘uḳbā

    Viṣālüñsüz ḳurı sevdā *(Mrb. 49/33). [eger]*

49. Eger dünyā **eger** ‘uḳbā

    Viṣālüñsüz ḳurı sevdā *(Mrb. 49/33). [eger]*

50. **Eger** dünyāya ger mülk-i beḳāya

    ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/23). [eger]*

51. Ẓāhir ü bāṭın **eger** ġayb-ı ġuyūb

    Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/11). [eger]*

52. Ḫudā dilde siper ḳolda ḳılıç bilde nacaḳ elde

    Eger evde eger yolda ḥaẕer ḳıl mekr-i düşmāndan *(Mf. 136/2).[eger]*

53. Ḫudā dilde siper ḳolda ḳılıç bilde nacaḳ elde

    Eger evde **eger** yolda ḥaẕer ḳıl mekr-i düşmāndan *(Mf. 136/2) [eger]*

54. Ne işlerse **eger** ḫayr ü eger şerr

    Göriserdür eger ‘avrat eger er *(M. 9/2). [eger]*

55. Ne işlerse eger ḫayr ü **eger** şerr

    Göriserdür eger ‘avrat eger er *(M. 9/2). [eger]*

56. Ne işlerse eger ḫayr ü eger şerr

    Göriserdür **eger** ‘avrat eger er *(M. 9/1). [eger]*

57. Ne işlerse eger ḫayr ü eger şerr

    Göriserdür eger ‘avrat **eger** er *(M. 9/1). [eger]*

58. Şāhā **eger** bay ü gedā
    İḥsānuñ umar dā'imā *(Mrb. 107/9). [eger]*
59. **Eger** Sidre eger Ṭūbā
    Eger ūlā eger uḫre *(N. 5/1). [eger]*
60. Eger Sidre **eger** Ṭūbā
    Eger ūlā eger uḫre *(N. 5/1). [eger]*
61. Eger Sidre eger Ṭūbā
    Eger ūlā eger uḫre *(N. 5/2). [eger]*
62. Eger Sidre eger Ṭūbā
    Eger ūlā **eger** uḫre *(N. 5/2). [eger]*
63. **Eger** dünyā eger 'uḳbā
    Senüñdür heb güzel Mevlā *(N. 5/3). [eger]*
64. Eger dünyā **eger** 'uḳbā
    Senüñdür heb güzel Mevlā *(N. 5/3). [eger]*

eger: *Şayet.* (Naci, 1322, s. 43)

1. **Eger** Ḥaḳḳ'ı sende bulmaḳ dilerseñ
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/7). [eġer]*
2. Ḳul olduñsa **eger** Ḳādir Ḫudā'ya
   Ḳulunı ḥıfẓ ider ol Ḥayy u Ḳayyūm *(Mf. 4/1). [eger]*
3. Bilmez iseñ bu yolı **eger**
   Var bir bilüre ṣoragör *(Koş. 7/19). [eger]*
4. Senden **eger** te'yīd ola
   Her ḥālümüz tevḥīd ola *(Koş. 18/17). [eger]*
5. Bulmaḳ isterseñ **eger** ḳadr-i cemīl
   Ne vaṣī ol ne vekīl ol ne kefīl *(Mf. 24/1). [eger]*
6. 'Āḳil iseñ **eger** yā hū
   Māsivādan var elüñ yu *(Koş. 29/21). [eger]*
7. **Eger** Ḥaḳḳ olmazsa sözüñ
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/43). [eger]*
8. **Eger** elinden geleydi

Çoḳdan maḳṣūdın bulaydı *(Koş. 32/13). [eger]*

9. Muḥīt-i baḥr-ı tevḥīdi bulub ummān-ı bī-sāḥil
   Vücūduñ ḳaṭresin maḥv it **eger** olduñsa ehl-i dil *(G. 15/2). [eger]*
10. Vuṣlatda ḳalmazsañ **eger**
    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/19). [eger]*
11. İşidürseñ **eger** kelām-ı müfīd
    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/27). [eger]*
12. ‘Āḳil iseñ dervīş **eger**
    Ṭurma çalış şām u seḥer *(Koş. 49/33). [eger]*
13. **Eger** sālik ola yolunda ṣādıḳ
    Olur ol maḫzen-i sırr-ı ḥaḳāyıḳ *(Mrb. 87/5). [eger]*
14. Ḫaṭā ile **eger** ẕenb itse insān
    Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/1). [eger]*
15. Olagör raḥmet ümmīdinde dā’im
    Bu ma‘nādan **eger** olduñsa āgāh *(G. 32/4). [eger]*
16. Ḥaḳḳ’ı iste **eger** ehl-i diliseñ
    Gel Allāh’a ṣafālar ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/3). [eger]*
17. İki cihān sulṭānını
    Ṣıdḳ ile sevdüñse **eger** *(G. 34/8). [eger]*
18. Olmasa senden **eger** faż̇l-ı ‘aẕīm
    Ḳande bulurduḳ ḥayātı iy Kerīm *(Mrb. 114/9). [eger]*
19. **Eger** ṭoġrı yoldan ṭaşra gitdüñse
    Efendüm sulṭānum estaġfiru’llāh *(Koş. 58/1). [eger]*
20. Ṣıdḳ ile gūş it Hüdāī’nüñ sözin
    Bulmaḳ isterseñ **eger** rāh-ı Hüdā *(G. 36/10). [eger]*
21. Ẕevḳ-i tāmma irmek isterseñ **eger**
    Mā-sivā ḥubbundan idegör ḥaẕer *(Mrb. 117/17). [eger]*
22. **Eger** bir kimse ṣıdḳıla derūndan itse istiġfār
    Umaruz maġfiret ide aña ol Ḥażret-i Ġaffār *(Mf. 63/1). [eger]*
23. Mā-sivādan yüz çevir başuñda ‘aḳluñ var ise
    Ḥaḳḳ’a iḳbāl it **eger** nūr-ı sa‘ādet yār ise *(Mf. 161/2). [eger]*
24. Ḥażret-i Ḥaḳ’dan **eger** iḥsān ola

Dīn ü dünyā emri heb āsān ola *(Mf. 159/1). [eger]*

25. Rabb-i ‘izzetden **eger** iḥsān ola
    Dār-ı ‘uḳbāya sefer āsān ola *(Mf. 155/1). [eger]*
26. Var ise sende **eger** ‘aḳl ü meẕāḳ
    Söyleyen kimseye baḳma söze baḳ *(Mf. 199/1). [eger]*
27. Olmaz sevdādan geç ol Ḥaḳḳ’a ṭālib
    Maḳṣūd ise **eger** ḫayr-ı meṭālib *(Koş. 40/14). [eger]*
28. Ehl-i tevḥīde hiżmet it Hüdāī
    Bulmaḳ ister iseñ **eger** Ḫudā’yı *(Koş. 1/17). [eġer]*
29. Olsañ **eger** şāh-ı cihān
    Bir gün ḳoyub gitseñ gerek *(Mrb. 62/3). [eger]*
30. Aḳlām olub cümle şecer
    Deryā midād olsa **eger** *(Mrb. 85/10). [eger]*
31. Ẕikr ü tevḥīd **eger** ḳarīnüñ ola
    Umulur ki Ḫudā mu‘īnüñ ola *(Mrb. 74/13). [eger]*
32. **Eger** zehr ise ḫōşdur yār elünden
    Yimezler sükkeri aġyār elünden *(Mf. 38/1). [eger]*

eger: *(Gerek o, gerek bu) Bazısı, kimi.* (Tulum, 2011, s. 647)

1. Bunda gelen **eger** pīr ü cüvāndur
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/1). [eger]*
2. **Eger** gedā eger şāh-ı cihāndur
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/3). [eger]*
3. Eger gedā **eger** şāh-ı cihāndur
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/3). [eger]*

eger: *Ve dahi.* (Doğan, 2013, 454)

1. Anuñ fażlıyla devr eyler felekler
   Żiyāyı andan alur mihr **eger** māh *(G. 32/6). [eger]*
2. Yüri sa‘y idegör bāḳī na‘īme
   Kişiye çünki ḳalmaz māl **eger** cāh *(G. 32/10). [eger]*

egerçi: *Her ne kadar, ... ise de, gerçi.*

1. Kāfir ü müslim **egerçi** cümle ḳul
   Līk īmān ehlinüñdür Ḥaḳḳ'a yol *(Kt. 7/3). [egerçi]*
2. **Egerçi** ḳullaruñ çoḳdur ḳuṣūrı
   Velī Ḥaḳḳ'uñ daḫı çoḳ 'afvı nūrı *(Mrb. 109/5). [egerçi]*

egn: *Sırt.* ǁ *Vücut.* (Karakurt, 2007, s. 95)

1. Ṣoyarlar **egninden** aṭlās ḳabāyı
   Bunda 'uryān gelüb 'uryān giderler *(Koş. 40/7). [egninden, -i, -n, -den]*

eglen-:

eglen-: *Durmak, beklemek, gecikmek, oyalanmak, eğleşmek, vakit kaybetmek.* (Dilçin, 2009, s. 90)

1. Dünyā zindānıdur mü'min ḳullaruñ
   Zindānda olan ḫōd āsān **eglenmez** *(Koş. 13/12). [eglenmez, -mez]*
2. Bir ḳula olıcaḳ Ḥaḳ'dan 'ināyet
   Maḳṣūda tiz irer iḥsān **eglenmez** *(Koş. 14/28). [eglenmez, -mez]*
3. Gülüñ rengine aldanma geçegör
   Fenā bağında **eglenme** uçagör *(Mf. 66/2). [eglenme, -(me)]*
4. Yalancı dünyāya aldanma yā hū
   Bu dernek dağılur dīvān **eglenmez** *(Koş. 13/2). [eglenmez, -mez]*
5. İki ḳapulu bir vīrānedür bu
   Bunda ḳonan mihmān göçer **eglenmez** *(Koş. 13/4). [eglenmez, -mez]*
6. Beñzer hemān oğlan oyuncağına
   Bunda 'aḳlı olan insān **eglenmez** *(Koş. 13/8). [eglenmez, -mez]*
7. Ḳanı Ḥabību'llāh Ṣıddīḳ-i ekber
   Bunda gelen gider bir cān **eglenmez** *(Koş. 13/28). [eglenmez, -mez]*
8. Haḳḳ'uñ dergāhına ḳullar derilür
   Buyruğı ṭutılur fermān **eglenmez** *(Koş. 13/24). [eglenmez, -mez]*

9. Bir gün sefer düşer berzaḫ eline
   Otaġı ḳalḳıcaḳ sulṭān **eglenmez** *(Koş. 13/20). [eglenmez, -mez]*
10. Yoḫsa yolcı gider kārbān **eglenmez**
    Yüküñ yeynildigör evvelden bārī *(Koş. 13/16). [eglenmez, -mez]*
11. Ṣular olmuş gibi dīdāra ‘āşıḳ
    Dün gün aḳar çaġlar çendān **eglenmez** *(Koş. 14/2). [eglenmez, -mez]*
12. Muḥabbet baḥrından bir ḳatre ṭatmış
    Mevc urur çalḳanur ‘ummān **eglenmez** *(Koş. 14/4). [eglenmez, -mez]*
13. Devr iderler Ḥaḳḳ’uñ ‘ışḳıyla düpdüz
    Felekler raḳṣ ider bir ān **eglenmez** *(Koş. 14/8). [eglenmez, -mez]*
14. Olıcaḳ kişide Ḥaḳ ‘ışḳı ġālib
    Hem göñül çekinür hem cān **eglenmez** *(Koş. 14/12). [eglenmez, -mez]*
15. Gice gündüz Ḥaḳḳ’ı ẕikr eyleyügör
    Ḥaḳ ẕikri olan yerde şeyṭān **eglenmez** *(Koş. 14/16). [eglenmez, -mez]*
16. Furṣat eldeyiken sa‘y eyle yāhū
    Bugünler geçer bu devrān **eglenmez** *(Koş. 14/20). [eglenmez, -mez]*
17. ‘Ömür beñzer uçar ḳuş sāyesine
    Uçar ḳuş gölgesi bir ān **eglenmez** *(Koş. 14/24). [eglenmez, -mez]*
18. Fenā bāġında **eglenme** uçagör
    Gülüñ rengine aldanma geçegör *(Mrb. 125/21). [eglenme, -(me)]*
19. Vaṣluñ olalı maṭlab
    Cān **eglenimez** yā Rab *(Mrb. 50/10). [eglenimez, -i, -mez]*

eglen-: *(Manen) Zevk etmek, hoşça vakit geçirmek, rahatlamak.* (Doğan, 2013, s. 456)

1. Sensiz **eglenmez** ḳulūb-ı ‘āşıḳān
   Sen bilürsin ḳandedür şeydā göñül *(Mrb. 27/7). [eglenmez, -mez]*
2. Hüdāī’ n’itsün iy Mevlā
   Göñül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/36). [eglenmez, -mez]*
3. Tecellī-i cemāl ister
   Göñül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/2). [eglenmez, -mez]*
4. Tecellī-i cemāl ister

Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/2). [eglenmez, -mez]*

5. Tesellī-i viṣāl ister

   Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/4). [eglenmez, -mez]*

6. Tesellī-i viṣāl ister

   Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/4). [eglenmez, -mez]*

7. Cemālüñ vaṣfın işitdi

   Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/8). [eglenmez, -mez]*

8. Cemālüñ vaṣfın işitdi

   Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/8). [eglenmez, -mez]*

9. Meger yā Rab seni ister

   Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/12). [eglenmez, -mez]*

10. Meger yā Rab seni ister

    Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/12). [eglenmez, -mez]*

11. Ḳodı ḥayretde ‘aşḳ anı

    Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/16). [eglenmez, -mez]*

12. Ḳodı ḥayretde ‘aşḳ anı

    Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/16). [eglenmez, -mez]*

13. Ne Ṭūbā’da ne Cennet’de

    Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/20). [eglenmez, -mez]*

14. Ne Ṭūbā’da ne Cennet’de

    Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/20). [eglenmez, -mez]*

15. Dem-ā-dem fikr-i Mevlā’da

    Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/24). [eglenmez, -mez]*

16. Dem-ā-dem fikr-i Mevlā’da

    Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/24). [eglenmez, -mez]*

17. Meger Mevlā seni özler

    Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/28). [eglenmez, -mez]*

18. Meger Mevlā seni özler

    Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/28). [eglenmez, -mez]*

19. İdelden ẕātuñı maṭlab

    Gönül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/32). [eglenmez, -mez]*

20. İdelden ẕātuñı maṭlab

Göñül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/32). [eglenmez, -mez]*

21. Hüdāī' n'itsün iy Mevlā
    Göñül **eglenmez** eglenmez *(Mrb. 49/36). [eglenmez, -mez]*
22. Yürek dün gün yanar diñlenmez oldı
    Göñül hīçbir nefes **eglenmez** oldı *(G. 39/9). [eglenmez, -mez]*

egri: *Bozuk, kusurlu, hatalı, kötü, fena.* (Dilçin, 2009, s. 91)

1. Saña bir ma'nī diyem iy ehl-i rāy
   Egri yoḫsuldur cihānda ṭoġrı bay *(Mf. 198/2). [egri]*

egri git-: *Doğru yoldan sapmak.* (Doğan, 2013, 457)

Kalıp ifade: Deyim

1. Vaḥdet-i Ḫālıḳ'ı inkār itme
   Ṭoġrı yolı ḳoyub **egri gitme** *(M. 8/2). [egri git, -(me)]*

ehle'ş-şalāḥ: *Barış ehli.* ||| *[tas.] Her tür bozukluktan arınmış, düzgün bir hayata sahip olanlar.*

1. Cāhidū fī'llāhi yā **ehle'ṣ-ṣalāḥ**
   İnne 'umre'l-mer'i yemżī ke'r-riyāḥ *(G. 30/1). [ehle'ṣ-ṣalāḥ]*

ehl-i 'aṭā: *Bağış sahipleri.* ||| *[tas.] Hakk'ın ihsanına kavuşmuş olan ârifler / insan-ı kâmiller.*

1. **Ehl-i 'aṭāña** mülḥaḳuz
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/3). [ehl-i 'aṭā, -ñ, -a]*

ehl-i bāṭın: *Sır ehli.* ||| *[tas.] Ârifibillah, insan-ı kâmil.*

1. Ehl-i ẓāhir 'ömrüñi naḥv ile ṣarfa ṣarf ider
   Ehl-i bāṭından velī ġāfil gelür ġāfil gider *(Mf. 61/2).[ehl-i bāṭın,-dan]*

ehl-i cennet: *Cennet ehli.* ||| *[tas.] Hakk'ı müşâhede eden, hakka'l yakîn olarak zevk eden ârifler.*

1. **Ehl-i cennet** ṣafāda olsa gerek
   Göñlü istedügini bulsa gerek *(Mf. 108/1). [ehl-i cennet]*

ehl-i derd: *Dert sahipleri.* ||| *[tas.] Âşıklar.* (Doğan, 2013, s. 457)

1. **Ehl-i derde** olan devālar içün
   Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/15). [ehl-i derd, -e]*
2. **Ehl-i derde** senden olur çāreler
   Sen ‘ināyet eyle Allāh’um meded *(Mrb. 108/7). [ehl-i derd, -e]*

ehl-i dil:

ehl-i dil: *Gönül ehli.* ||| *[tas.] Serden geçip sırra eren sâlik.* (Uludağ, 2016, s. 118)

1. Muḥīt-i baḥr-ı tevḥīdi bulub ummān-ı bī-sāḥil
   Vücūduñ ḳaṭresin maḥv it eger olduñsa **ehl-i dil** *(G. 15/2).[ehl-i dil]*
2. Ḥaḳḳ’ı iste eger **ehl-i diliseñ**
   Gel Allāh’a ṣafālar ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/3). [ehl-i dil, -i, -se, -ñ]*

ehl-i dil: *Gönül ehli.* ||| *[tas.] Ârifibillah, insan-ı kâmil.*

1. Baḳma nādān olana Ḫüsrev-i devrān olsa
   Ḳıl naẓar **ehl-i dile** ḫāk ile yeksān olsa *(Mf. 32/2). [ehl-i dil, -e]*

ehl-i dünyā: *Dünya adamı.* ||| *Âhireti düşünmeyip bu dünyâya gönül bağlamış olan kimse.*

1. **Ehl-i dünyā** dünyāda
   Ehl-i ‘uḳbā ‘uḳbāda *(Koş. 12/5). [ehl-i dünyā]*

ehl-i fesād: *Fitne sahipleri.*

1. **Ehl-i fesāduñ** yeri nār

Ehl-i ṣalāḥ uçmaḳdadur *(N. 7/3). [ehl-i fesād, -uñ]*

ehl-i ġāfil: *Gaflet içinde olanlar.* ||| *[tas.] Hak'tan habersiz kişiler.*

1. **Ehl-i ġāfil** ġaflet ile Ḥaḳḳ'ı ḳor dünyā arar
   Beñzer ol debbāġa kim ol kelb-i murdārın arar *(Mf. 62/1). [ehl-i ġāfil]*

ehl-i ġaflet: *Gaflet içinde olanlar.* ||| *[tas.] Hak'tan habersiz kişiler.*

1. **Ehl-i ġafletüñ** yüzine
   Gülen dünyā degül misün *(Koş. 26/15). [ehl-i ġaflet, -üñ]*

ehl-i ġaraż: *Kötü niyetli kimse.*

1. Maḥabbet cevherin kim dir ‘arażdur
   Sözin gūş itme kim **ehl-i ġarażdur** *(Mf. 177/2). [ehl-i ġaraż, -dur]*

ehl-i Ḥaḳḳ: *Hak ehli.* ||| *[tas.] Evliyâ, ârif.*

1. Ṭoġmazdan evvel anesi
   Kāmil olurmış **ehl-i Ḥaḳḳ** *(Mrb. 8/20). [ehl-i Ḥaḳḳ]*
2. Nevm-i ġafletden uyanub aç gözüñ merdāne baḳ
   Ehl-i Ḥaḳḳıla olagör olma anlardan ıraḳ *(Mf. 103/2).[ehl-i Ḥaḳḳ,-ıla]*

ehl-i ḥāl: *Hâl sahibi.* ||| *[tas.] İlahî tecellilere mazhar olan kişi.* (Cebecioğlu, 2020, s. 143)

1. Ḳīl ü ḳāli terke sa‘y it sīm-i nefsi eyle ḳal‘
   Ehl-i ḥāl ehl-i meḳāl ol olagör ṣāḥib-kemāl *(Mf. 117/2). [ehl-i ḥāl]*
2. Bu ḳāl içinde ḳoma **ehl-i ḥāl** it
   Ṭarīḳat potasında nefsi ḳal‘ it *(Mrb. 13/10). [ehl-i ḥāl]*

ehl-i iḥtiṣāṣ: *Uzman kişi.* ||| *[tas.] Seyr ü sülūkunu tamamlayıp Hakk'a vasıl olmuş ârif / insan-ı kâmil.*

1. Faẓluñ ile eyle **ehl-i iḫtiṣāṣ**

Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh'um meded *(Mrb. 42/3). [ehl-i iḫtiṣāṣ]*

ehl-i īmān: *İman sahibi.* ‖ *Mümin.*

1. Ḫāki insān iden sensin
   Ehl-i īmān iden sensin *(Koş. 59/22). [ehl-i īmān]*
2. **Ehl-i īmān** ehl-i İslām eyledi
   Bunca luṭf u bunca in'ām eyledi *(Mrb. 83/5). [ehl-i īmān]*
3. Ehl-i İslām **ehl-i īmān** olduġı
   Heb senüñ fażluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/3). [ehl-i īmān]*
4. Saña kim virmişdür insān olmaġı
   Ehl-i İslām **ehl-i īmān** olmaġı *(Mrb. 117/6). [ehl-i īmān]*
5. **Ehl-i īmān** eyledüñ
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/23). [ehl-i īmān eyle, -dü, -ñ]*
6. Ehl-i İslām **ehl-i īmān** eyledüñ
   Ḥamd ü minnet saña iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/3). [ehl-i īmān]*
7. Bir avuç ḫāk iken insān eyledi
   Ehl-i tevḥīd **ehl-i īmān** eyledi *(Koş. 50/6). [ehl-i īmān]*
8. Şeklüñ insān eyledi
   Ehl-i īmān eyledi *(Koş. 41/10). [ehl-i īmān]*
9. Yene hem **ehl-i īmān** eylemişdür
   Göre iḥsānın ol Ḥayy ü Ḳadīm'üñ *(Mrb. 106/3). [ehl-i īmān]*
10. Fażluñ ile çünki insān eyledüñ
    Ehl-i İslām **ehl-i īmān** eyledüñ *(Mrb. 108/10). [ehl-i īmān]*

ehl-i 'irfān: *Bilgi ve anlayış sahipleri.* ‖ *[tas.] Hakk'ın gizli sırlarına vakıf insan-ı kâmil, ârif.*

1. Ger ister iseñ ḳurb-ı Ḥaḳ
   Al **ehl-i 'irfāndan** sebaḳ *(Mrb. 78/10). [ehl-i 'irfān, -dan]*
2. Vücūdı ḳande buldı cinn ü insān
   Ṣafāyı ḳanden aldı **ehl-i 'irfān** *(Mrb. 116/10). [ehl-i 'irfān]*
3. Nedür bir dāneden bunca senābil

Bu sırrı bilmez illā **ehl-i ‘irfān** *(Kt. 10/2). [ehl-i ‘irfān]*

ehl-i İslām: *İslâm ehli.* ‖ *Müslüman.*

1. **Ehl-i İslām** ehl-i īmān eyledüñ
   Ḥamd ü minnet saña iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/3). [ehl-i İslām]*
2. Ehl-i īmān **ehl-i İslām** eyledi
   Bunca luṭf u bunca in‘ām eyledi *(Mrb. 83/5). [ehl-i İslām]*
3. Bizi insān idüben eyledi **ehl-i İslām**
   Ḫāliḳ’uñ ni‘metine ḥamd ü s̱enā eyleyelüm *(Mrb. 101/1). [ehl-i İslām]*
4. Fażluñ ile çünki insān eyledüñ
   Ehl-i İslām ehl-i īmān eyledüñ *(Mrb. 108/10). [ehl-i İslām]*
5. **Ehl-i İslām** u ehl-i ṭā‘at ide
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/23). [ehl-i İslām]*
6. **Ehl-i İslām** ehl-i īmān olduġı
   Heb senüñ fażluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/3). [ehl-i İslām]*
7. Saña kim virmişdür insān olmaġı
   Ehl-i İslām ehl-i īmān olmaġı *(Mrb. 117/6). [ehl-i İslām]*
8. Emr-i Ḥaḳḳ ile ne deñlü ṭursa işbu dehr-i dūn
   Ehl-i İslāmuñ eli altında olsun kāfirūn *(Mf. 184/2). [ehl-i İslām, -uñ]*
9. Mevlā’dan olsa in‘ām ḳuldan ḳoparmış iḳdām
   Nefs olmaḳ **ehl-i İslām** ḫaylī kerāmet ancaḳ *(G. 20/4). [ehl-i İslām]*

ehl-i ḳāl: *Söze önem verenler.* ‖ *[tas.] İşin zahirine takılıp hakikatine eremeyen âlim, bilgin, müderris.* (Uludağ, 2016, s. 118)

1. Şular kim **ehl-i ḳāl** oldı seni bilmek muḥāl oldı
   Meger ‘aḳlı ‘ikāl oldı ḳodı ḥayretde dānāyı *(G. 2/7). [ehl-i ḳāl]*

ehl-i kerem: *Merhamet sahibi.*

1. Gerçi her ḥāle a‘lemdür
   ‘Afv ider **ehl-i keremdür** *(Koş. 38/22). [ehl-i kerem, -dür]*

ehl-i ḳīl ü ḳāl: *Dedikodu ve boş söz sahibi.* ||| *[tas.] Nefsânî işlerle uğraşan.*

1. Niçe bir **ehl-i ḳīl ü ḳāl** olalum
   Bedre irgür yiter hilāl olalum *(Msd. 2/19). [ehl-i ḳīl ü ḳāl]*

ehl-i meḳāl: *[tas.] Sohbet ehli olan gönül eri.*

1. Ḳīl ü ḳāli terke sa‘y it sīm-i nefsi eyle ḳal‘
   Ehl-i ḥāl **ehl-i meḳāl** ol olagör ṣāḥib-kemāl *(Mf. 117/2).[ehl-i meḳāl]*

ehl-i rāy: *Düşünce sahibi kişi.*

1. Saña bir ma‘nī diyem iy **ehl-i rāy**
   Egri yoḫsuldur cihānda ṭoġrı bay *(Mf. 198/1). [ehl-i rāy]*

ehl-i rūḥ: *Ruh sahipleri.* ||| *[tas.] Hakikate ait bilgilerin idrak yeri olan ruh mertebesine erişip gaybî bilgilere vâkıf ârif ve kâmil kişi.*

1. Ālet olan ‘ilme rūḥü’l-rūḥdur
   Ehl-i rūḥa ol ḳapu meftūḥdur *(Mf. 200/2). [ehl-i rūḥ, -a]*

ehl-i sa‘ādet: *Mutluluk sahibi.* ||| *[tas.] Allah'ın rızâsına nail olmuş kişi.*

1. Kime kim itdüñ ‘ināyet
   Ol oldı **ehl-i sa‘ādet** *(Koş. 30/10). [ehl-i sa‘ādet]*

ehl-i ṣalāḥ: *Barış sahipleri.* ||| *[tas.] Dinin emirlerine uyan kişi, âbit, zahit.*

1. Ehl-i fesāduñ yeri nār
   Ehl-i ṣalāḥ uçmaḳdadur *(N. 7/4). [ehl-i ṣalāḥ]*
2. Ḳo hevāyı olagör **ehl-i ṣalāḥ**
   Ṭā‘at-ı Ḥaḳ’dur çü miftāḥ-ı necāḥ *(G. 31/1). [ehl-i ṣalāḥ]*

ehl-i şer: *Kötü ahlâk sahibi.*

1. İy nefsüm olma **ehl-i şer**

İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Koş. 33/1). [ehl-i şer ol, -(ma)]*

ehl-i ṭā‘at: *İbadet ehli.*

1. Ehl-i İslām u **ehl-i ṭā‘at** ide
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/23). [ehl-i ṭā‘at]*
2. Ḳullaruñ kimi **ehl-i ṭā‘atdür**
   Kimisi maẓhar-ı ‘ināyetdür *(Msd. 2/7). [ehl-i ṭā‘at, -dür]*

ehl-i tevḥīd:

ehl-i tevḥīd: *Birlik sahipleri.* ||| *[tas.] Hakk'ı zât, isim, sıfat ve fiilleriyle birleyen insan-ı kâmil, ârif.*

1. **Ehl-i tevḥīde** hiżmet it Hüdāī
   Bulmaḳ ister iseñ eğer Ḫudā’yı *(Koş. 1/18). [ehl-i tevḥīd, -e]*

ehl-i tevḥīd: *Birlik sahipleri.* ||| *Allah'ın birliğine inanan, mümin.*

1. Bir avuç ḫāk iken insān eyledi
   Ehl-i tevḥīd ehl-i īmān eyledi *(Koş. 50/6). [ehl-i tevḥīd]*

ehl-i ‘uḳbā: *Ahiret ehli.* ||| *Dünyasından vazgeçip ahiretini düşünen kimse.*

1. Ehl-i dünyā dünyāda
   Ehl-i ‘uḳbā ‘uḳbāda *(Koş. 12/6). [ehl-i ‘uḳbā]*

ehl-i vecd ü ḥāl: *Hâl ve coşkunluk sahibi.* ||| *[tas.] İlâhî aşkın etkisiyle kendinden geçip cezbeye kapılan kişi.*

1. Niçe bir baḥs ü cidāl-i ḳīl ü ḳāl
   Olagör bī-çāre **ehl-i vecd ü ḥāl** *(Mrb. 89/10). [ehl-i vecd ü ḥāl]*

ehl-i yaḳīn: *Yakîn sahipleri.* ||| *[tas.] Vahdet makamına ermiş olan ârifler.*

1. Ẕikri bulub ḥabl-i metīn

Muḥkem ṭutar **ehl-i yaḳīn** *(Mrb. 78/18). [ehl-i yaḳīn]*

ehl-i ẓāhir: *[tas.] İşin zahirine takılıp hakikatine eremeyen âlim, bilgin, müderris.*

1. **Ehl-i ẓāhir** ‘ömrüñi naḥv ile ṣarfa ṣarf ider
   Ehl-i bāṭından velī ġāfil gelür ġāfil gider *(Mf. 61/1). [ehl-i ẓāhir]*

Ekber-i a‘māl ẕikru’llāhdur: *"En büyük amel Allah'ı zikretmektir" meâlli hadis.* (İbn-i Mâce, Edeb, 53)

Kalıp ifade*: *Hadis.

1. **Ekber-i a‘māl ẕikru’llāhdur**
   ‘Āḳil iseñ ḫayra sa‘y it dā’imā *(G. 36/5). [ekber-i a‘māl ẕikru’llāhdur]*

ekrem:

Ekrem: *Çok cömert ve bağışı yüce olan Allah.*

1. Hem a’lemsin hem erḥamsın hem **ekrem**
   Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/7). [ekrem]*

ekrem: *Lütuf ve kerem sahibi.*

1. Ḥālümüze a‘lemsin
   ‘Afv idersin **Ekremsin** *(Koş. 36/18). [ekremsin, -sin]*

eksiglig: *Günah, kusur, ayıp.* (Doğan, 2013, 463)

1. Ḳuluñ **eksigligine** baḳma luṭf it
   Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/1). [eksigligine, -i, -n, -e]*

eksil-: *(Tesir gücü) Azalmak.*

1. Dün gün ötsün bülbülleri
   ‘Aşḳı artub **eksilmesün** *(Koş. 25/4). [eksilmesün, -(me), -sün]*

eksük:

eksük: *Az, noksan.* (Tulum, 2011, s. 656)

1. Beşerden şer cüz olmışdur ilāhī
   Nice **eksük** ola cürm ü günāhı *(Mrb. 91/14). [eksük]*
2. Mücrim ü ‘āṣī ḳuluñdan bir günāh **eksük** degül
   Ol anuñçün yā ilāhī bir gün āh eksük degül *(Mf. 191/1). [eksük]*
3. Mücrim ü ‘āṣī ḳuluñdan bir günāh **e**ksük degül
   Ol anuñçün yā ilāhī bir gün āh **eksük** degül *(Mf. 191/2). [eksük]*

eksük: *Günah, cürm, hata, kusur.* (Doğan, 2013, 462)

1. Eksüklerine baḳma
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/3). [eksüklerine, -ler, -i, -n, -e]*
2. **Eksüklerine** baḳma
   Ḥasret odına yaḳma *(Mrb. 118/9). [eksüklerine, -ler, -i, -n, -e]*

eksüklü: *Günahkâr, kusurlu.* (Doğan, 2013, s. 463)

1. Birer **eksüklü** ḳuldur
   İhsānuñ ile ṭoldur *(Koş. 36/5). [eksüklü]*

eksüklük: *Günah, hata, kusur, ayıp.* (Doğan, 2013, s. 463)

1. Nesi var ḳuluñ **eksüklükden** artuḳ
   Yene luṭf u kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/3). [eksüklükden, -den]*

ekūlu: *"Söylerim, derim".*

1. **Eḳūlu** tāreten yā Rabbi zidnī
   Ve uḫrā leyte ummī lem telidnī *(G. 39/13). [eḳūlu]*

el: bkz. il / el:

el:

el: *İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan uzvu.*

1. Neden göz görüben ḳulaḳ işidür
   Ayaḳ yürür ṭutar **eller** nedendür *(Mrb. 26/16). [eller, -ler]*
2. Vücūd iḳlīmini fikr eyle dervīş
   Bu cān ü cism ve bu **eller** nedendür *(Mrb. 88/2). [eller, -ler]*
3. **El** eli yur ‘ādet üzre bu iki el yüzi yur
   Ba‘zı ba‘zına sebeb ḳomış müdebbir-i umūr *(Mf. 73/1). [el]*
4. El **eli** yur ‘ādet üzre bu iki el yüzi yur
   Ba‘zı ba‘zına sebeb ḳomış müdebbir-i umūr *(Mf. 73/1). [eli, -i]*
5. El eli yur ‘ādet üzre bu iki **el** yüzi yur
   Ba‘zı ba‘zına sebeb ḳomış müdebbir-i umūr *(Mf. 73/1). [el]*
6. Ḫudā dilde siper ḳolda ḳılıç bilde nacaḳ **elde**
   Eger evde eger yolda ḥaẕer ḳıl mekr-i düşmāndan *(Mf. 136/1).[elde,-de]*
7. Nedür bu **ellerle** ayaḳ
   Nedür bu dillerle ṭudaḳ *(N. 1/1). [ellerle, -ler, -le]*
8. Ṭutan **el** ü ayaḳ senden gelübdür
   Gören göz ü kulaḳ senden gelübdür *(Mrb. 57/5). [el]*

el: *İrade, tasarruf, kudret, inisiyatif.* (KL., http://lugatim.com/s/el, erişim tarihi: 19.05.2021)

1. Ḫalāṣ olsa kişi aġyār elinden
   İrerdi luṭf-ı bī-ḥadd yār **elinden** *(Mf. 138/2). [elinden, -i, -n, -den]*
2. İrişürse kerem dildār **elinden**
   Ḫalāṣ olurdı dil aġyār elinden *(Mf. 139/1). [elinden, -i, -n, -den]*
3. İrişürse ‘ināyet yār **elinden**
   Ḫalāṣ olur kişi aġyār elinden *(Mf. 193/1). [elinden, -i, -n, -den]*
4. Yüz urduḳ saña iy Settārü’l-‘uyūb
   Senüñ **elüñdedür** ıṣlāḥ-ı ḳulūb *(Koş. 58/10). [elüñdedür, -üñ, -de, -dür]*
5. **Elüñ** altındadur dünyā vü ‘uḳbā

İden sensin ḳamu emvāt ü iḥyā *(N. 3/1). [elüñ, -üñ]*

6. **Elüñ** altındadur dünyā vü ‘uḳbā
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/3). [elüñ, -üñ]*

el: *Sahiplik, mâlikiyet.* (Doğan, 2013, s. 464)

1. Eger zehr ise ḫōşdur yār **elinden**
   Yimezler sükkeri aġyār elinden *(Mf. 38/1). [elinden, -i, -n, -den]*

el: *Etki, nüfuz, tesir, baskı.* (Doğan, 2013, s. 464)

1. Ḫalāṣ olsa kişi aġyār **elinden**
   İrerdi luṭf-ı bī-ḥadd yār elinden *(Mf. 138/1). [elinden, -i, -n, -den]*
2. İrişürse kerem dildār elinden
   Ḫalāṣ olurdı dil aġyār **elinden** *(Mf. 139/2). [elinden, -i, -n, -den]*
3. İrişürse ‘ināyet yār elinden
   Ḫalāṣ olur kişi aġyār **elinden** *(Mf. 193/2). [elinden, -i, -n, -den]*
4. Nefs **elinde** olma zebūn
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/7). [elinde, -i, -n, -de]*
5. Ḥaḳḳ’ı ḳor kendü hevāsına gider
   Nefs **elinden** n’idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/2). [elinden, -i, -n, -den]*
6. Muḳteżāsınca ne diḳḳatler ider
   Nefs **elinden** n’idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/4). [elinden, -i, -n, -den]*
7. Hīç añar mı gör ki taḳṣīri
   Nefs **elinden** n’idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/8). [elinden, -i, -n, -den]*
8. Açılurdı aña ebvāb-ı vuṣūl
   Nefs **elinden** n’idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/12). [elinden, -i, -n, -den]*
9. Pür-hevā nefsüñ **elinden** n’idelüm neyleyelüm
   Ḥaḳ bilür ḥālümüzi ḫōd kime ne söyleyelüm *(Mrb. 16/5). [el, -i, -n, -den]*
10. Eger zehr ise ḫōşdur yār elinden
    Yimezler sükkeri aġyār **elinden** *(Mf. 38/2). [elinden, -i, -n, -den]*

el: *Güç, takat.* (Tulum, 2011, s. 657)

1. Cemālüñi görsevüz
   Vaṣla irse **elümüz** *(Koş. 20/16). [elümüz, -ümüz]*
2. İster seni cān bülbüli
   Lākin irişmez ‘aḳl **eli** *(Mrb. 33/6). [eli, -i]*

el çek-: *İlgiyi kesmek, irtibatı koparmak, vazgeçmek, yüz çevirmek.*

Kalıp İfade**:** *Deyim.*

1. Māsivādan **el çek** iy ‘āşık kesil
   Fikrüñ ü ẕikrüñ ol olsun muttaṣıl *(Mrb. 38/9). [el çek]*
2. Bī-çāre Hüdāī’ gel
   Çek cümle sivādan el *(Mrb. 118/18). [el çek]*

el ḳavşur-: *Ellerini bağlayıp saygıyla beklemek, el pençe divan durmak.*

Kalıp İfade**:** *Deyim.*

1. Kimüñ ḳapusına yüzüm urayum
   Kimüñ dīvānına **el ḳavşurayum** *(Koş. 5/14). [el ḳavşur, -ayum]*
2. Ḥicāblardan geçür saña varalum
   El ḳavşurub dīvānuña duralum *(Koş. 19/10). [el ḳavşur, -ub]*

el sil-: *Kurtulmak, vazgeçmek, ilgisini kesmek.*

Kalıp İfade**:** *Deyim.*

1. Gerçek ‘āşıḳ olan cāndan **el siler**
   Vaḥdet sarāyına irişmek diler *(Koş. 22/17). [el sil, -er]*

el yu-: *Vazgeçmek, ilgisini kesmek, kurtulmak, arınmak.*

Kalıp İfade**:** *Deyim.*

1. Şu ‘āşıḳ kim ‘ışḳuñ ṭolusın içdi

Kendüden **el yuyub** ġayrıdan geçdi *(Koş. 22/6). [el yu, -y, -ub]*

2. Sivā ḷevs̲inden **el yuyub** dem-ā-dem
   İrüb maṭlūba ḫōş z̲evḳ ü ṣafā it *(N. 21/3). [el yu, -y, -ub]*
3. Güller gülāb-ı ḥubb-ı ezel yādına dilā
   O dildāra yaḳılub ḳamudan **el yuyub** gelür *(G. 11/4). [el yu, -y, -ub]*

elā: *"Bilmiş ol!".*

1. **Elā** iy gevher-i kān-ı risālet
   Saña biñ biñ ṣalāt ile taḥiyyet *(G. 23/1). [elā]*

elbetde: *Muhakkak, şüphesiz.*

1. Cenābuñdan olursa ḥüsn-i tedbīr
   İder ol cisme cān **elbetde** te's̲īr *(Mf. 195/2). [elbetde]*

elde ṭut-: *Çok saygı ve ihtimam göstermek.*

Kalıp İfade*: *Deyim.

1. Güller ṭutar elde varaḳ
   Bülbüller oḳurlar sebaḳ *(Koş. 3/25). [elde ṭut, -ar]*

elden al-: *Hazır bulmak.*

Kalıp İfade*: *Deyim.

1. Bir mülke olagör mālik
   Kimse **elden almaz** ola *(Koş. 8/12). [elden al, -maz]*

elden çıḳar-: *Kaybetmek, elinden kaçırmak.*

Kalıp İfade*: *Deyim.

1. **Elden çıḳardıḳ** māhumuz
   Eflāke çıḳsun āhumuz *(Mrb. 121/5). [elden çıḳar, -dı, -ḳ]*

elden git-: *Yitirmek, kaybetmek.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Çünki gitdi elden ṣafā
   Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/11). [elden git, -di]*

elden ḳo-: *Bırakmak, ihmal etmek.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Terk eyle cümle varı
   Ḳoma elden iḳrārı *(Koş. 9/10). [elden ḳo, -(ma)]*

ele al-: *Üzerinde durmak, ilgilenmek, sahip çıkmak.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. **Ele al** ḫāṭır-ı perīşānum
   Ḳudret-i tāmme ıssı Sulṭānum *(Mhm. 4/3). [ele al]*

elem:

elem: *Acı, üzüntü, dert, keder.* (Naci, 1322, s. 47)

1. Ni‘am gerçi **elemden** yeg
   Velī mün‘im ni‘amdan yeġ *(Mrb. 46/13). [elemden, -den]*

elem: *Nefsânî endişe, gönül darlığı, kasvet.* (Tulum, 2011, s. 660)

1. Meded ḳurtar Hüdāī’yi **elemden**
   A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/11). [elemden, -den]*

elest bezmi: *[tas.] Hakk'ın ruhları yarattığında "Ben Rabbiniz değil miyim?" diye sorduğu ve ruhların da " Evet Rabbimizsin " diye cevap verdikleri meclis.* (Uludağ, 2016, s. 75)

1. Ḳamu ervāḥ **elest bezmine** yetdi
   Ḫiṭāb-ı Ḥaḳḳ'ı hep cümle işitdi *(Mrb. 26/29). [elest bezmi, -n, -e]*

el-faḳru faḫrī: *"Fakirlik övüncümdür."*

Kalıp ifade*: *Hadis.

1. Buyurmışdur Nebī **el-faḳru faḫrī**
   N'ola faḳrıla olsa iftiḫārum *(N. 18/3). [el-faḳru faḫrī]*

el-ḥamdü: *Övgü.*

1. Fażluñladur ancaḳ senüñ olduġumuz iḥsān ḳarīn
   El-ḥamdü lek ve'ş-şükrü lek āyā Mücibe's-sāilīn *(Mf. 146/2). [el-ḥamdü]*

el-ḥamdü li'llāh: *"Allah'a hamdolsun".*

Kalıp ifade*: *Dua.

1. Mevlā ḳullarına itdi 'ināyet
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 50/2). [el-ḥamdü li'llāh]*
2. Ṭoġrı yollarına ḳıldı hidāyet
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 50/4). [el-ḥamdü li'llāh]*
3. Niçe luṭf u niçe iḥsān eyledi
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 50/8). [el-ḥamdü li'llāh]*
4. Rūz ü şeb Ḫālıḳ'a şükr eyle 'āşıḳ
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 50/12). [el-ḥamdü li'llāh]*
5. Fażl ü iḥsānına bulunmaz ġayet
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 50/16). [el-ḥamdü li'llāh]*
6. Ḥaḳḳ'a iren bulur ẕevḳ ü ṣafāyı
   El-ḥamdü li'llāh eş-sükrü li'llāh *(Koş. 50/20). [el-ḥamdü li'llāh]*
7. Gelüñüz Ḫālıḳ'ı ẕikr eyleyelüm
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 51/2). [el-ḥamdü li'llāh]*
8. Luṭf u iḥsānına şükreyleyelüm

El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/4). [el-ḥamdü li’llāh]*

9. Göñül ḳaṣrın ide luṭfıla ābād

   El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/8). [el-ḥamdü li’llāh]*

10. Alur nūr-ı żiyā şems-i vaḥdetden

    El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/12). [el-ḥamdü li’llāh]*

11. Böyle bir ni‘met-i ‘uẓmā olur mı

    El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/16). [el-ḥamdü li’llāh]*

12. Virür cāna ṣafā envār-ı tevḥīd

    El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/20). [el-ḥamdü li’llāh]*

el-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm: *“Lütuf ve ihsanı bol olan Allah'a hamdolsun”.*

***Kalıp ifade*:** *Dua.*

1. Fażlıyla insān eyledi

   El-ḥamdü li’llāhi’l–Kerīm *(Mrb. 110/2). [el-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm]*

2. Envā‘-ı iḥsān eyledi

   El-ḥamdü li’llāhi’l–Kerīm *(Mrb. 110/4). [el-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm]*

3. İḥsā’ya ḳābil mi ‘aceb

   El-ḥamdü li’llāhi’l–Kerīm *(Mrb. 110/12). [el-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm]*

4. Ḫalḳ itdi Mevlā ḳulların

   El-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm *(Mrb. 111/2). [el-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm]*

5. Şükr eyle imdi dem-be-dem

   El-ḥamdü li’llāhi’l–Kerīm *(Mrb. 111/8). [el-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm]*

6. Oldur yene āḫir mu‘īn

   El-ḥamdü li’llāhi’l–Kerīm *(Mrb. 111/12). [el-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm]*

7. Ġamgīn göñüller şād ider

   El-ḥamdü li’llāhi’l–Kerīm *(Mrb. 111/16). [el-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm]*

eli altında ol-: *Hükmü altında bulunmak.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Emr-i Ḥaḳḳ ile ne deñlü ṭursa işbu dehr-i dūn

Ehl-i İslāmuñ **eli altında olsun** kāfirūn *(Mf. 184/2).[eli altında ol,-sun]*

eli ir-: *İmkân bulmak, ulaşmak, erişmek.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Bir ‘āleme yetmek gerek
   Fenā **eli irmez** ola *(Koş. 8/28). [eli ir, -mez]*

eli irişmez: *Gücü yetmez.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. İster seni cānum velī
   Neylesün irişmez eli *(Koş. 32/10). [eli irişmez]*

elümüz ṭut-: *Bir kimsenin herhangi bir şeyde ilerlemesine yardımcı olmak, destek olmak.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Ṭut elümüz ḳaldur bizi
   Rabb’üm meded Mevlā’m meded *(Koş. 18/7). [elümüz ṭut]*
2. Ṭut elümüz ḳaldur bizi
   Rabb’üm meded Mevlā’m meded *(Koş. 18/7). [elümüz ṭut]*

elin ṭut-: *Destek olmak, yardım etmek. ‖ [tas.] El almak, tarikata girmek, mürit olmak, intisap etmek.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Yār **elin ṭutdı**
   Birlige yetdi *(Koş. 17/9). [elin ṭut, -dı]*
2. İy hevā-yı nefse düşmiş ġaflet ehli derd-mend
   Ṭut elin bir kāmilüñ bulmaḳ dilerseñ dest-res *(G. 27/8). [elin ṭut]*

elinden gel-: *Bir şeyi yapabilme gücü olmak.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Eger **elinden geleydi**
   Çoḳdan maḳṣūdın bulaydı *(Koş. 32/13). [elinden gel, -e, -y, -di]*

el-mü'minūne fī'n-na'īm: *"Mü'minler cennetdedirler." meâlli âyete telmih.* (Krş., İnfitâr, 82/13[130])

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. **El-mü'minūne fī'n-na'īm**
   Ve'l müşrikūne fī's-saḳar *(G. 34/17). [el-mü'minūne fī'n-na'īm]*

elṭāf-ı bī-pāyān it-: *Sınırsız lütuf ve ihsanda bulunmak.*

1. Varub sarāy-ı vaḥdeti seyr itmege sırr-ı Ḥabīb
   Mi'rāca da'vet eyleyüb **elṭāf-ı bī-pāyān iden** *(G. 4/8). [elṭāf-ı bī-pāyān it, -en]*

elüm ṭut-: *Bir kimsenin herhangi bir şeyde ilerlemesine yardımcı olmak, destek olmak.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Ṭut elüm luṭf eyle açıvir yolum
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/19). [elüm ṭut]*

elümüz ṭut-: *Bir kimsenin herhangi bir şeyde ilerlemesine yardımcı olmak, destek olmak.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

---

[130] نَعِيمٍ لَفِي بْرَارَ الْأَ اِنَّ

"Buna göre kuşkusuz erdemliler cennette olacaklar."

1. Sehhil ‘ubūre’l-vādī
   Tīz geçür ṭut elümüz *(Koş. 20/4). [elümüz ṭut]*

elüñ çek -: *Yapmakta olduğu bir işten caymak, o işi terk etmek, o işle irtibatı koparmak.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Ḳamu ni‘met Ḥaḳ’uñdur ḫōd bilā-şek
   Yüri var imdi ġayrıdan **elüñ çek** *(Mf. 107/2). [elüñ çek]*

elüñ yu -: *Yapmakta olduğu bir işten caymak, o işi yapmayı terk etmek.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. ‘Āḳil iseñ eger yā hū
   Māsivādan var **elüñ yu** *(Koş. 29/22). [elüñ yu]*
2. Māsivādan **elüñ yu**
   Ḳandurmasun degme su *(Koş. 41/17). [elüñ yu]*

elüñe gir-: *Elde edilmek, ulaşılmak.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Ṣıdḳ ile ḳul olmadan
   Sulṭān **elüñe girmez** *(Mrb. 10/20). [elüñe gir, -mez]*
2. Ṣarpdur yolı maṭlūbuñ
   Āsān **elüñe girmez** *(Mrb. 10/16). [elüñe gir, -mez]*
3. Ṭaşlarla urunmazsañ
   ‘Ummān **elüñe girmez** *(Mrb. 10/12). [elüñe gir, -mez]*
4. Olmadan esīr-i derd
   Dermān **elüñe girmez** *(Mrb. 10/8). [elüñe gir, -mez]*
5. Zünnārıñı ḳırmadan
   Īmān **elüñe girmez** *(Mrb. 10/4). [elüñe gir, -mez]*
6. Cān terkini urmadan
   Cānān **elüñe girmez** *(Mrb. 10/2). [elüñe gir, -mez]*

elüñüz irmez: *Elinden bir şey gelmez.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Bunda iken bilüñüz
   Ṣoñra irmez elüñüz *(Koş. 24/10). [elüñüz irmez]*

elvedā‘: *"Allah'a ısmarladık, hoşçakal!".*

***Kalıp ifade*:** *Dua.*

1. İrişdi hicrānuñ demi
   İy māh-ı ġufrān **elvedā‘** *(Mrb. 121/2). [elvedā‘]*
2. Aġlatmasun mı ādemi
   İy māh-ı ġufrān **elvedā‘** *(Mrb. 121/4). [elvedā‘]*
3. Raḥm eylesün Allāh'umuz
   İy māh-ı ġufrān **elvedā‘** *(Mrb. 121/8). [elvedā‘]*
4. Müşkil degül mi firḳati
   İy māh-ı ġufrān **elvedā‘** *(Mrb. 121/12). [elvedā‘]*
5. Gitdi meded şehr-i ṣiyām
   İy māh-ı ġufrān **elvedā‘** *(Mrb. 121/16). [elvedā‘]*

emānet: *Geri alınmak üzere bırakılan şey.* ||| *[tas.] Allah'ın insanlara bir gün geri almak üzere verdiği can, ruh.*

1. Ṣaḳın **emānete** itme ḫıyānet
   Bir gün ıssına ṭapşursañ gerekdür *(Koş. 45/1). [emānete, -e]*
2. Çün emīn eyledüñ **emānetüñe**
   Yene sen lāyıḳ eyle ḫidmetüñe *(Mrb. 20/5). [emānetüñe, -üñ, -e]*

eme seme yaramaz: *Hiçbir işe yaramaz hâle gelmek, değersizleşmek.* (Yılmaz, 2016, s. 384)

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Muḳārīn olan keme
   Yaramaz eme seme *(Koş. 42/6). [eme seme yaramaz]*

emek çek-: *Bir şeyin meydana gelmesi için çok çalışmak, zahmete katlanmak.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Devlet-i dünyā içün çekdüñ emek
   Ṣıḥḥatüñ ḳadrüni bildüñ mi ‘aceb *(Mf. 52/1). [emek çek, -dü, -ñ]*
2. Devlet-i dünyā içün çekdüñ emek
   Ṣıḥḥatüñ ḳadrini bildüñ mi ‘aceb *(Mf. 52/1). [emek çek, -dü, -ñ]*

emīn: *İtimat edilir kimse.* ||| *[tas.] Hakk’ın emanetine halife olan insan.*

1. Çün **emīn** eyledüñ emānetüñe
   Yene sen lāyıḳ eyle ḫidmetüñe *(Mrb. 20/5). [emīn]*

emmāre bi’s-sū: *"...Aşırı derece kötülüğü emreden..." meâlinde, emmâre nefsi tarif eden âyetten bir bölüm.* (Yûsuf, 12/53[131])

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. **Emmāre bi’s-sū’i** bıraḳ
   Olma Ḥaḳ ehlinden ıraḳ *(Mrb. 48/9). [emmāre bi’s-sū, -i]*

emmārelük: *[tas.] Kula, kötülüğü emreden nefs-i emmâre mertebesi.*

1. Niçe bir **emmārelükde** eyleye nefsüñ ḳarār
   İşidüb firrū ila’llāh’ı it ol yaña firār *(Mrb. 68/17). [emmārelükde, -de]*

emr:

---

[131] رَحِيمٌ غَفُورٌ رَبِّي إِنَّ رَبِّيٓ رَحِمَ مَا إِلَّا بِالسُّوءِ لَأَمَّارَةٌ النَّفْسَ إِنَّ نَفْسِيٓ أُبَرِّئُ وَمَا

“Yine de ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü nefis, rabbimin acıyıp koruması dışında, daima kötülüğü emreder; şüphesiz rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir.”

emr: *(Allah) Buyruk, ferman, irade, hüküm.* (Naci, 1322, s. 50)

1. Şol nefes **emrüñle** fānī cihāndan gidicek
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/1).[emrüñle, -üñ, -le]*
2. Müsaḫḫar **emrüñe** heb cümle eşyā'
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/1). [emrüñe, -üñ, -e]*
3. Ḥabīb'e **emrüñ** ile ḥışn olub ġār
   Ḫalīl'e gülşen oldı şiddet-i nār *(Mrb. 54/13). [emrüñ, -üñ]*
4. Hüdāī'nün idüb kalbini ta'mīr
   Yene sen eyle her **emrini** tedbīr *(Mrb. 12/18). [emrini, -i, -n, -i]*

emr: *İş, husus, olay, fiil, kaza.* (Tulum, 2011, s. 669)

1. Ḥażret-i Ḥaḳ'dan eger iḥsān ola
   Dīn ü dünyā **emri** heb āsān ola *(Mf. 159/2). [emri, -i]*
2. Ḥaḳḳ anuñ **emrin** tedbīr eyledi
   Ẕikr ü tesbīḥ ile ta'mīr eyledi *(M. 5/3). [emrin, -i, -n]*
3. Her **emri** tedbīr eyleyen
- Eşyā'ya te'sīr eyleyen *(Mrb. 3/13). [emri, -i]*

emr: *Tembih, vasiyet, yasak.* (Tulum, 2011, s. 669)

1. **Emri** yirine yetür
   Erkenden işüñ bitür *(Koş. 34/25). [emri, -i]*
2. İy Ḫudā i'tiḳādı sen virdüñ
   E**mrüñe** inḳiyādı sen virdüñ *(Mrb. 41/2). [emrüñe, -üñ, -e]*
3. 'Ömrüñ irerse ġāyete
   Emri ḳaçan ṭutsañ gerek *(Mrb. 62/12). [emri, -i]*

emr: *Allah'ın varlığı yaratmak için "ol / kün" demesi.*

1. İy bu göñlüm şehrini biñ luṭfıla ābād iden
   On sekiz biñ 'ālemi bir **emrile** īcād iden *(G. 8/2). [emrile, -ile]*

emr it-: *Yapılmasını istemek, buyurmak.*

1. Ḫidmet eyle pīrüñe ṣıdḳıla sen
   Her ne kim **emr ide** it anı ḳabūl *(Kt. 9/2). [emr it, -e]*

emr-i Ḥaḳḳ: *Hakk'ın takdiri.*

1. **Emr-i Ḥaḳḳ** ile ne deñlü ṭursa işbu dehr-i dūn
   Ehl-i İslāmuñ eli altında olsun kāfirūn *(Mf. 184/1). [emr-i Ḥaḳḳ]*

emr-i Ḥaḳḳ'a imtisāl it-: *Allah'ın emir ve yasaklarına uymak.*

1. **Emr-i Ḥaḳḳ'a imtisāl itmek** ḳula maṭlūb imiş
   Hem rıżāu'llāh taḥṣīl eylemek maḥbūb imiş *(Mf. 23/1). [emr-i Ḥaḳḳ'a imtisāl it, -mek]*

emr-i mi'rāc: *Miraç hadisesi.* ||| *Hz. Muhammed'in Hakk'ın daveti üzerine yedi kat semâyı aşıp Allah'ın huzuruna yükselerek O'nunla görüşmesi mucizesi.*

1. **Emr-i mi'rācı** eyleyen taṣdīḳ
   Ḥażrete yār-ı ġār olan ṣıddīḳ *(Mf. 101/1). [emr-i mi'rāc, -ı]*

emvāc: *Dalgalar.* ||| *[tas.] Kesret diyarı olan dünya.* (Şimşek, 2017: 54)

1. Temevvüc eyleyen deryāya baḳ **emvāca** aldanma
   Güneş tābında çok şebnem bilürsin kim olur zā'il *(G. 15/7). [emvāca, -a]*

emvāt: *Ölmüş olanlar.*

1. Elüñ altındadur dünyā vü 'uḳbā
   İden sensin ḳamu **emvāt** ü iḥyā *(N. 3/2). [emvāt]*

enāniyet: *Kibir, ucb, gurur, benlik.*

1. Ref' it ḥicābı luṭf idüb **enāniyeti** gider
   Ġayb-i ḥaḳīḳat açıla tā ola feṭḥ-i bāb *(G. 25/11). [enāniyeti, -i]*

2. Ḳo kibr ü ‘ucbı nefsüñ ḫāk idegör
   Enāniyyet ḥicābın çāk idegör *(Mrb. 36/6). [enāniyyet]*

enbiyā: *Peygamberler.*

1. **Enbiyā** gördügi ‘aṭālar içün
   Evliyā sürdügi ṣafālar içün *(Mrb. 20/13). [enbiyā]*
2. **Enbiyānuñ** şefā‘ati ne güzel
   Kāmilüñ ḥüsn-i himmeti ne güzel *(Mrb. 74/5). [enbiyānuñ, -n, -uñ]*
3. Ḳanı bu deñlü **enbiyā**
   Ḳanı Muḥammed Muṣṭafā *(Koş. 27/9). [enbiyā]*
4. Ḫˇāb-ı ġafletden ac gözüñi uyan
   Devlete irdi **enbiyāya** uyan *(Mrb. 39/18). [enbiyāya, -y, -a]*
5. **Enbiyā** evliyā vesīle imiş
   Zirā Ḥaḳ anlaruñla bile imiş *(Mrb. 71/13). [enbiyā]*
6. **Enbiyā** vü evliyā luṭfuñla olmuş sābiḳūn
   Sen Hüdāī’ ḳuluñı żamm eyle ol sābıḳlara *(G. 29/9). [enbiyā]*
7. Bu fenā bağında bir bāḳ sa‘ādet isteyen
   Enbiyā vü evliyā isrine ḳılsun iḳtidā *(G. 35/6). [enbiyā]*
8. Anuñçün ḫātem olduñ **enbiyāya**
   Senüñle bitdi bünyān-ı nübüvvet *(G. 23/11). [enbiyāya, -y, -a]*

enbiyānuñ serveri: *Peygamberlerin önderi.* ǁ *Hz. Muhammed.*

1. Yardum itdi çün ‘ināyet ‘askeri
   Rehber oldı **enbiyānuñ serveri** *(Mrb. 83/14). [enbiyānuñ serveri]*

encüm: *Yıldızlar.*

1. Nedendür miḫr ü māh **encüm** süreyyā
   Nedendür ‘Arş ü Ferş ü Sidre Ṭūbā *(Mrb. 88/5). [encüm]*

endīşe: *Kaygı, tasa, gam, keder, dert.* (Doğan, 2013, s. 480)

1. Cem‘ile farḳı farḳ eyle kāmil olagör Hüdāī
   Ancaḳ birine baḳarsañ başa çoḳ **endīşe** gelür *(G. 7/10). [endīşe]*

enfa‘: Faydalı, yararlı.

1. Kim ki bir pend-i lez̲īz̲ isteye bu kemterden
   Veca‘-ı baṭna ‘asel **enfa‘** imiş sükkerden *(Mf. 127/2). [enfa‘]*

enfüs: *İç.* ||| *[tas.] Mânâ âlemi.* (Şimşek, 2017, s. 106)

1. Gel **enfüs** ü āfāḳa baḳ
   Ḥaḳḳ’ı bulan ‘uṣṣāḳa baḳ *(Mrb. 35/9). [enfüs]*
2. Kim ne virmiş **enfüs** ü āfāḳa gör
   Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/3). [enfüs]*

engüşt: *Parmak.*

1. İki şaḳḳ oldı māh **engüştüñ** ile
   Çü gördi sende nūr-ı şems-i vaḥdet *(G. 23/15). [engüştüñ, -üñ]*

enhār: *Irmaklar.*

1. Ḳalem olsa nebātāt ile eşcār
   Mürekkeb olsa deryālarla **enhār** *(Mrb. 106/6). [enhār]*

enhār-ı z̲ikru’llāh: *Hak zikrinin nehirleri.* ||| *[tas.] Hakk'ı zikretmenin sonsuz lütuf ve ihsanları.*

1. Āb-ı ḥayātı içegör
   Enhār-ı z̲ikru’llāh ile *(Mrb. 79/4). [enhār-ı z̲ikru’llāh]*
2. Dil-teşnesi bulur ḥayāt
   Enhār-ı z̲ikru’llāh ile *(Mrb. 80/24). [enhār-ı z̲ikru’llāh]*
3. Bir baḥr-ı bī-pāyāna ir
   Enhār-ı z̲ikru’llāh ile *(Mrb. 81/16). [enhār-ı z̲ikru’llāh]*

enīs-i küll-i ġarīb: *Bütün gariplerin dostu.* ǁ *Allah.*

1. Keremüñden viṣālüñ eyle naṣīb
   Meded it yā **enīs-i küll-i ġarīb** *(Mrb. 20/4). [enīs-i küll-i ġarīb]*
2. Maẓhar it raḥmet ü ‘ināyetüñe
   Meded it yā **enīs-i küll-i ġarīb** *(Mrb. 20/8). [enīs-i küll-i ġarīb]*
3. Sen esirge Efendi bizi hemān
   Meded it yā **enīs-i küll-i ġarīb** *(Mrb. 20/12). [enīs-i küll-i ġarīb]*
4. Ehl-i derde olan devālar içün
   Meded it yā **enīs-i küll-i ġarīb** *(Mrb. 20/16). [enīs-i küll-i ġarīb]*
5. Kerem it ḳalmasun Hüdāī’ ‘alīl
   Meded it yā **enīs-i küll-i ġarīb** *(Mrb. 20/20). [enīs-i küll-i ġarīb]*

En-nisā’i nāḳiṣātü’l-‘aḳli ve’d-dīn: *"Kadınların aklı ve dini eksiktir" meâlli bir hadis.* (Tirmîzî, İmân 6; Müslim, İmân 312)

***Kalıp ifade*:** *Hadis.*

1. **En-nisā’i nāḳiṣātü’l-‘aḳli ve’d-dīn’i** işit
   Diñleme ‘avret sözini var aña göre iş it *(Mf. 56/1).[en-nisā’i nāḳiṣātü’l-‘aḳli ve’d-dīn,-i]*

enniyyet: *Ben olma hâli.* ǁ *[tas.] Nefs, benlik, ego.*

1. Terk idüb **enn̲iyyeti** nefy eyle isneyniyyeti
   Vaḥdet-i z̲ātiyyedür lāyıḳ olan fāyıḳlara *(G. 29/3). [enniyyeti, -i]*

ensār-ı zikru’llāh: *Hak zikrinin yardımları.*

1. Ḳuvvet bulur aṣḥāb-ı dīn
   Ensār-ı z̲ikru’llāh ile *(Mrb. 80/16). [ensār-ı z̲ikru’llāh]*

ente: *Sen.*

1. **Ente** Rabbī ente Ḫayrü’n-Nāṣirīn

İki ‘ālemde kerem senden hemīn *(M. 2/5). [ente]*

2. Ente Rabbī **ente** Ḫayrü’n-Nāṣirīn
   İki ‘ālemde kerem senden hemīn *(M. 2/5). [ente]*
3. **Ente** Rabbī ente Fettāḥ ü Kerīm
   Ente Ḥayyī ente Ḳayyūm u Ḳadīm *(M. 2/7). [ente]*
4. Ente Rabbī e**nte** Fettāḥ ü Kerīm
   Ente Ḥayyī ente Ḳayyūm u Ḳadīm *(M. 2/7). [ente]*
5. Ente Rabbī ente Fettāḥ ü Kerīm
   Ente Ḥayyī ente Ḳayyūm u Ḳadīm *(M. 2/8). [ente]*
6. Ente Rabbī ente Fettāḥ ü Kerīm
   Ente Ḥayyī **ente** Ḳayyūm u Ḳadīm *(M. 2/8). [ente]*
7. Ente’l-Kerīm **ente** Ġaffārü’ẕ-ẕünūb
   Efendüm sulṭānum estaġfiru’llāh *(Koş. 58/11). [ente]*
8. **Ente** Rabbī ente Ḫayrü’n-Nāṣırīn
   İki ‘ālemde kerem senden hemīn *(Mf. 42/1). [ente]*
9. Ente Rabbī **ente** Ḫayrü’n-Nāṣırīn
   İki ‘ālemde kerem senden hemīn *(Mf. 42/1). [ente]*
10. **Ente** Rabbī ente Ḫayrü’n-Nāṣirīn
    İki ‘ālemde kerem senden hemīn *(M. 2/5). [ente]*
11. Ente Rabbī **ente** Ḫayrü’n-Nāṣirīn
    İki ‘ālemde kerem senden hemīn *(M. 2/5). [ente]*
12. **Ente** Rabbī ente Fettāḥ ü Kerīm
    Ente Ḥayyī ente Ḳayyūm u Ḳadīm *(M. 2/7). [ente]*
13. Ente Rabbī **ente** Fettāḥ ü Kerīm
    Ente Ḥayyī ente Ḳayyūm u Ḳadīm *(M. 2/7). [ente]*
14. Ente Rabbī ente Fettāḥ ü Kerīm
    Ente Ḥayyī ente Ḳayyūm u Ḳadīm *(M. 2/8). [ente]*
15. Ente Rabbī ente Fettāḥ ü Kerīm
    Ente Ḥayyī **ente** Ḳayyūm u Ḳadīm *(M. 2/8). [ente]*

ente taġfīru’z-zünūb: “*Sen günahları bağışlayansın.”*

1. Ente’r-Raḥīm **ente taġfīru’z-ẕünūb**
   Ente’l-Kerīm ente testüru’l-‘uyūb *(Koş. 52/5). [ente taġfīru’z-ẕünūb]*

ente testüru’l-‘uyūb: “*Sen ayıpları ve kusurları örtensin.”*

1. Ente’r-Raḥīm ente taġfīru’z-ẕünūb
   Ente’l-Kerīm **ente testüru’l-‘uyūb** *(Koş. 52/6). [ente testüru’l-‘uyūb]*

ente tuşliḥu’l-ḳulūb: “*Sen gönülleri terbiye edensin.”*

1. Ente’l-Ḳādīr **ente tuşliḥu’l-ḳulūb**
   Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/7). [ente tuşliḥu’l-ḳulūb]*

ente’l-‘Alīm: “*İlmi ezelî ve ebedî olan Allah'sın.”*

1. **Ente’l-‘Alīm** ente’l-Ḫabīr
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/19). [ente’l-‘Alīm]*

ente’l-‘aliyyu’l-a‘lā: “*Sensin yüce ve en yüce olan.”*

1. Hüdāī’ dir yā Mevlā
   Ente’l-‘aliyyu’l-a‘lā *(Koş. 20/22). [ente’l-‘aliyyu’l-a‘lā]*

ente’l-Ḫabīr: “*Her şeyden haberdar olan Allah'sın.”*

1. Ente’l-‘Alīm **ente’l-Ḫabīr**
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/19). [ente’l-Ḫabīr]*

ente’l-Ḳādīr: “*Tam ve mutlak kudret sahibi Allah’sın.”*

1. **Ente’l-Ḳādīr** ente tuşliḥu’l-ḳulūb
   Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/7). [ente’l-Ḳādīr]*

ente’l-Kerīm: “*Lütuf ve ihsanı bol olan Allah’sın.”*

1. Ente’r-Raḥīm ente taġfīru’z-ẕünūb

Ente'l-Kerīm ente testüru'l-'uyūb *(Koş. 52/6). [ente'l-Kerīm]*

2. **Ente'l-Kerīm** ente Ġaffārü'ẕ-ẕünūb
   Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/11). [ente'l-Kerīm]*
3. **Ente'l-Kerīm** ente'r-Raḥīm
   İġfir lenā yevme'z-zelel *(Koş. 33/15). [ente'l-kerīm]*

ente'l-Kerīmü'l-Müste'ān: "*Kerim olan ve yardımına sığınılan Sen'sin."*

1. **Ente'l-Kerīmü'l-Müste'ān**
   Ente'r-Raūfu küllü ān *(Mrb. 33/21). [ente'l-Kerīmü'l-Müste'ān]*

ente'l-Melikü'l-Ḳādir: "*Sen her şeye gücü yeten, kâinâtın mutlak hükümdarısın."*

1. **Ente'l-Melikü'l-Ḳādir**
   Tevfīḳ ü hidāyet it *(Mrb. 105/15). [ente'l-Melikü'l-Ḳādir]*

ente'r-Raḥīm: *Mümin kullarına merhamet eden Allah'sın.*

1. **Ente'r-Raḥīm** ente taġfīru'z-ẕünūb
   Ente'l-Kerīm ente testüru'l-'uyūb *(Koş. 52/5). [ente'r-Raḥīm]*
2. Ente'l-Kerīm **ente'r-Raḥīm**
   İġfir lenā yevme'z-zelel *(Koş. 33/15). [ente'r-Raḥīm]*

ente'r-Raūfu: "*Merhamet ve şefkat sahibi Sen'sin."*

1. Ente'l-Kerīmü'l-müste'ān
   Ente'r-Raūfu küllü ān *(Mrb. 33/22). [ente'r-Raūfu]*

envā'-ı feṭḥ ü nuṣret: *Her türlü manevî keşif ve ilahî yardım.*

1. Umaruz **envā'-ı feṭḥ ü nuṣreti**
   Ḫōş sa'ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/11). [envā'-ı feṭḥ ü nuṣret, -i]*

envā'-ı fütūḥ: *Çeşit çeşit zuhuratlar.* ǁ *[tas.] Farklı şekillerde ortaya çıkan ilahî tecelli, feyiz ve ilhâmlar.*

1. Ger virilse bir kişiye ‘ömr-i Nūḥ
   Ḥāṣıl olsa aña **envā‘-ı fütūḥ** *(M. 6/2). [envā‘-ı fütūḥ]*
2. Senden-durur cism ile rūḥ
   Sendendür **envā‘-ı fütūḥ** *(Mrb. 84/10). [envā‘-ı fütūḥ]*

envā‘-ı iḥsān eyle-: *Lütuf ve iyiliğin her türlüsünden bahşetmek.*

1. **Envā‘-ı iḥsān eyledüñ**
   Çoḳ çoḳ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/3). [envā‘-ı iḥsān eyle, -dü, -ñ]*
2. Ṭoprağı insān eyledüñ
   Enva‘-ı iḥsān eyledüñ *(Mrb. 107/6). [enva‘-ı iḥsān eyle, -dü, -ñ]*
3. **Envā‘-ı iḥsān** eyledi
   El-ḥamdü li’llāhi’l–Kerīm *(Mrb. 110/3). [envā‘-ı iḥsān eyle, -di]*
4. Daḫı **envā‘-ı iḥsān** eyleyen sen
   Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/15). [envā‘-ı iḥsān eyle, -y, -en]*

envā‘-ı lezzāt: *Pekçok zevk, haz, safâ.*

1. Senüñle irdiler ẕāta dahi **envā‘-ı lezzāta**
   İşüñ erbāb-ı ḥācāta ‘aṭādur yā Resūla’llah *(G. 3/7). [envā‘-ı lezzāt, -a]*

envā‘-ı luṭf: *Türlü nimetler.*

1. Ḥaḳḳ’uñ iḥsānını fikr eyle ‘āşıḳ
   Envā‘-ı luṭfunı ẕikr eyle ‘āşıḳ *(Koş. 50/10). [envā‘-ı luṭf, -u, -n, -ı]*

envā‘-ı ni‘met: *Türlü nimetler.*

1. Terbiyet itseñ anı **envā‘-ı ni‘metle** begüm
   Zāġdur ancaḳ yene andan ẓuhūr iden hemān *(Kt. 18/3).[envā‘-ı ni‘met,-le]*

envā‘-ı sürūr: *Türlü sevinç.* ||| *[tas.] Ruhu kaplayan tarifsiz huzur hâli.* (Şimşek, 2017, s. 322)

1. Şems-i vaḥdetden irişdi sırr-ı nūr
   Ḥāṣıl oldı ḳalbe **envā‘-ı sürūr** *(Mrb. 83/18). [envā‘-ı sürūr]*

envār:

envār: *Nurlar.* ||| *[tas.] Hakk'ın maddî âleme olan tecellileri.* (Uludağ, 2016, s. 124)

1. Şems-i ḍuḥā bedr-i dücā
   Envāruñ eyler ilticā *(N. 4/2). [envāruñ, -uñ]*

envār: *Nurlar.* ||| *[tas.] İlahî tecelliler, keşifler, ikramlar.*

1. **Envāra** ir eṭvāra ir
   ‘İrfāna ir esrāra ir *(Mrb. 5/17). [envāra, -a]*
2. Ẓākiri ẕikr ider ol ẕikr iden **envāra** batar
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/19). [envāra, -a]*
3. Ẓātuñ **envārın** yiter itdüñ nihān
   Ẓulmet-i ḥayretde ḳaldı ‘aḳl ü cān *(Mrb. 63/29). [envārın, -ı, -n]*

envār-ı cemāl: *Güzellik nurları.* ||| *[tas.] Hakk'ın rahmetiyle ikramda bulunduğu cemâl tecellileri.*

1. Gāh olur luṭf yüzinden gösterür **envār-ı cemāl**
   Gāh olur celāl perdesi her yañeden üşegelür *(G. 7/3).[envār-ı cemāl]*

envār-ı cūd: *Cömertlik nurları.* ||| *[tas.] İlahî tecelliler, keşifler, ilhamlar.*

1. İḥsān-ı küllī eyleye
   Ẓāhir ola **envār-ı cūd** *(Mrb. 35/8). [envār-ı cūd]*

envār-ı kelām-ı semme vechu’llāh: *"...Allah'ın yüzü oradadır" âyetinin nurları.* (Bkz., Bakara, 2/115)

1. Tecellī itse **envār-ı ḳelām-ı semme vechu’llāh**

Yanardı cümle mevcūdat olurdı perdeler zā'il *(G. 18/3). [envār-ı kelām-ı semme vechu'llāh]*

envār-ı muḥabbet: *Sevgi nurları.* ||| *[tas.] İlahî aşkın ilhamları, feyizleri, keşifleri.*

1. Ṭulū' iderdi **envār-ı muḥabbet**
   Ḫavāṭırdan derūnı olsa ḫālī *(Mrb. 86/3). [envār-ı muḥabbet]*

envār-ı şerī'at: *Şeriat nurları.* ||| *[tas.] Şeriat makamının zevki.*

1. **Envār-ı şerī'atdan**
   Eṭvār-ı ṭarīḳatdan *(Mrb. 7/5). [envār-ı şerī'at, -dan]*

envār-ı tevḥīd: *Birlik nurları.* ||| *[tas.] Hakk'ı tevhit etmenin feyizleri, manaları.*

1. Virür cāna ṣafā **envār-ı tevḥīd**
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 51/19). [envār-ı tevḥīd]*

envār-ı zāt: *Hakikat nurları.* ||| *[tas.] Hakk'ın mahiyeti bilinemeyen tevhid-i zât mertebesinin ikramları.*

1. Ṣafā bul ġarḳ olub **envār-ı zāta**
   Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/19). [envār-ı zāt, -a-ı]*
2. Geçüb fānīden ir bāḳī ḥayāta
   Ṣafā bul ġarḳ olub **envār-ı zāta** *(Mrb. 125/27). [envār-ı zāt, -a]*
3. Hidāyet eyledi env**ār-ı zāta**
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/15). [envār-ı zāt, -a]*

envār-ı zikru'llāh: *Hak zikrinin nurları.*

1. Ẓulmet Hüdāī' nūr olur
   Envār-ı zikru'llāh ile *(Mrb. 78/28). [envār-ı zikru'llāh]*
2. Ẓulmet ḳonaġın geçegör
   Envār-ı zikru'llāh ile *(Mrb. 79/2). [envār-ı zikru'llāh]*
3. Ḥaḳḳ'ı Hüdāī' ḳıl şühūd

Envār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 80/28). [envār-ı ẕikru'llāh]*

4. Ẕākir ṣafāya irişür
   Envār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 81/2). [envār-ı ẕikru'llāh]*

er:

er: *Baba.*

1. Bir ḳapunuñ ḳulları bir **erüñ** oġulları
   Birbirine şer ṣanub buġż u ʿadāvet neden *(G. 38/5). [erüñ, -üñ]*

er: *Yiğit ve cesur tabiatlı kimse.* (Tulum, 2011, s. 677)

1. Ne zenler var ki ma'nāda ol **erdür**
   Ne erler var ki 'avratdan bed-terdür *(Mf. 181/1). [erdür, -dür]*
2. **Er** iseñ 'avrata inanma kişi
   'Avratuñ mekr ü āl imiş çü işi *(Mf. 179/1). [er]*

er: *Cinsiyeti erkek, adam.* (Tulum, 2011, s. 677)

1. Ne zenler var ki ma'nāda ol erdür
   Ne **erler** var ki 'avratdan bed-terdür *(Mf. 181/2). [erler, -ler]*
2. Ne işlerse eger ḫayr ü eger şerr
   Göriserdür eger 'avrat eger **er** *(M. 9/2). [er]*

er: *[tas.] İnsan-ı kâmil, ârif.* (Ögke, 2018, s. 219)

1. Ṭoġrı yola giden **erler**
   Ṣırāṭı bunda geçerler *(Koş. 7/17). [erler, -ler]*

er ü geç: *Erken de olsa geç de olsa, neticede, eninde sonunda.*

1. Devlet ü dünyā içün çekdüñ te'ablar **er ü geç**
   Bārī ṣıḥḥat ni'metinüñ ḳadrüni bildüñ mi hīç *(Mf. 57/1). [er ü geç]*

erba‘īn çek-: *Kırk gün süren karakışı yaşamak.* ‖ *[tas.] Dervişlerin, nefisle mücadele için bir süre yalnız başlarına kalıp zikir ve tefekkürle meşgul olmaları.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. Sebzeyi yabanda mı buldı ṣanursın nev-bahār
   Çekdi ḫamsīnüñ içinde nice nice erba‘īn *(Mf. 33/2). [erba‘īn çek, -di]*
2. Çekmeyince erba‘īni rüzgār
   Aña yüz göstermemişdür nev-bahār *(Mf. 11/1). [erba‘īni, -i]*

erbāb-ı ḥācāt: *İhtiyaç sahipleri.*

1. Senüñle irdiler ẕāta dahi envā‘-ı leẕẕāta
   İşüñ **erbāb-ı ḥācāta** ‘aṭādur yā Resūla’llah *(G. 3/8).[erbāb-ı ḥācāt,-a]*

erḥam:

erḥam: *Çok merhametli.* (Doğan, 2013, s. 487)

1. Hem a’lemsin hem **erḥamsın** hem ekrem
   Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/7). [erḥamsın, -sın]*

erḥam: *Daha merhametli.* (Doğan, 2013, s. 487)

1. Anamuzdan **erḥamsın**
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/19). [erḥamsın, -sın]*
2. Bize bizden ḫōd **erḥamdür**
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş. 38/23). [erḥamdür, -dür]*

Erḥam: *Çok merhametli olan Allah.*

1. Sen Ḳādir-i muṭlaḳsın
   Hem **Erḥam** ü Eşfaḳsın *(Mrb. 105/6). [Erḥam]*

eriş-: *Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.*

1. Ger Hüdāī’ faẕluña ola ḳarīn
   Ḳadre **erişür** aña yeter hemīn *(Mrb. 18/18). [erişür, -ür]*
2. Cenābuñdan **erişsün** aña te’sīr
   Kerem Senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/19). [erişsün, -sün]*
3. Çün ‘aşḳ **erişdi** bülbüle
   ‘Arż-ı niyāz itdi güle *(Mrb. 34/13). [erişdi, -di]*
4. Ẕikr ile meẕkūra **eriş**
   Geç Ḥūrīden Nūr’a eriş *(Mrb. 79/21). [eriş]*
5. Ẕikr ile meẕkūra eriş
   Geç Ḥūrīden Nūr’a **eriş** *(Mrb. 79/22). [eriş]*
6. Bir kenz-i mestūra **eriş**
   İẓhār-i ẕikru’llāh ile *(Mrb. 79/23). [eriş]*

eriyüb ak-: *Yok olmak, bitmek, tükenmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Bāḳī ki ẓuhūr ide
   Fānī **eriyüb aḳa** *(Mrb. 23/16). [eriyüb aḳ, -a]*

erkān: *Kaide ve rükünler.* ‖ *[tas.] Tarikat âdâbı.*

1. Edeb yolın gözleyen
   Erkānı bilmek gerek *(Koş. 41/2). [erkānı, -ı]*

erkān edeb al-: *[tas.] Tasavvufun usûl, âdet ve adabını bilmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Sen bu yolı bilmeden
   Erkān edeb almadan *(Mrb. 10/18). [erkān edeb al, -madan]*

erkek: *Er kişi, adam.*

1. Heb Ḥaḳ'uñ ḳullarıdur küçük büyük **erkek** dişi
   Ḫidmet-i Mevlā'da olmaḳdur ḳul olanuñ işi *(Mrb. 68/9). [erkek]*

erken: *Vaktinden önce, vakitlice.* ||| *Ölmeden önce.*

1. Gel Hüdāī'den
   Al ḫaber **erken** *(Koş. 17/26). [erken]*
2. Ḳayır aḥvālüñi **erken**
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/11). [erken]*
3. Varlıġuñ bār-ı girāndur iy refīḳ
   'Āḳiliseñ ḳurtul **erken** bārdan *(G. 21/6). [erken]*

erkenden: *Vaktinden önce, vakitlice.* ||| *Ölmeden önce.*

1. Terk eyle **erkenden** nefsüñ hevāsın
   Ṣādıḳ ḳul ol gözle Mevlā rıżāsın *(Koş. 40/9). [erkenden]*
2. Emri yirine yetür
   Erkenden işüñ bitür *(Koş. 34/26). [erkenden]*

ervāḥ: *Ruhlar.*

1. Ḳamu **ervāḥ** elest bezmine yetdi
   Ḫiṭāb-ı Ḥaḳḳ'ı hep cümle işitdi *(Mrb. 26/29). [ervāḥ]*

erzānī: *Lâyık, değer, uygun.*

1. 'Āfiyetler cām-ı 'aşḳı nūş iden 'āşıḳlara
   Vuṣlat-ı ma'şūḳ **erzānīdür** ol ṣādıḳlara *(G. 29/2). [erzānīdür, -dür]*

es-:

es-: *(Rüzgâr) Hareket etmek.*

1. Aḳan ṣular **esen** yeller
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/35). [esen, -en]*
2. Naẓar it ‘ibretile nev-bahāra
   Aḳan ṣular **esen** yeller nedendür *(Mrb. 26/8). [esen, -en]*

es-: *(Rüzgâr) Hareket etmek.* ||| *Bahşedilmek, nasiplendirilmek.* (Doğan, 2013, s. 495)

1. ‘Ālem-i ‘aşḳ-ı ilāhīden ḳaçan kim bād **eser**
   ‘Āşıḳ-ı sādıḳda ḳalmaz ġayrı sevdādan eser *(Mf. 71/1). [eser, -er]*
2. **Esüb** maḥabbet yeli
   Vecde getürsün dili *(Koş. 20/5). [esüb, -üb]*

es-: *(Rüzgâr) Hareket etmek.* ||| *(Zaman için) Çabucak geçmek.*

1. ‘Ömür **eser** yeldür yāḫūd aḳar ṣu
   Ṣaḳın yele ṣuya ṭayanmaġı ḳo *(Koş. 14/17). [eser, -er]*

es-: *(Rüzgâr) Hareket etmek.* ||| *Vuku bulmak, gerçekleşmek, isabet etmek.* (Doğan, 2013, s. 495)

1. Bir gün **eser** bād-ı ecel
   Ten bāġına virür ḫalel *(Mrb. 40/9). [eser, -er]*

esb-i nefs: *Nefs atı.* ||| *[tas.] Dizginlenmesi gereken nefs-i emmâre.* (Kayaokay, 2017, s. 211)

1. Uragör **esb-i nefse** tāziyāne
   Seni uġratmaya ol tā ziyāne *(Mf. 10/1). [esb-i nefs, -e]*

eser: *Belirti, iz, nişan.* (Naci, 1322, s. 19)

1. Ḳalmasun ẕenb-i vücūduñ **eseri**
   Nefs-i şirrīre iṭā‘at niçe bir *(Mhm. 2/13). [eseri, -i]*
2. Var ise sende baṣīretden **eser**
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/19). [eser]*

eser it-: *İz bırakmak, tesir etmek, değişikliğe uğratmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Dōst bāġına kılmaḳ naẓar
   Cānında itdi mi eser *(Mrb. 4/18). [eser it, -di]*

eser kalma-: *İzi görülmeyecek şekilde silinip gitmek, yok olmak.*

Kalıp İfade*: *Deyim.

1. Eyle Hüdāī’ye naẓar
   Ḳalmaya fānīden eser *(Mrb. 85/26). [eser ḳal(ma), -y, -a]*
2. Ger Hüdāī’ ġarībe olsa naẓar
   Ḳalmaya hem sivādan anda eser *(Mhm. 4/12). [eser ḳal(ma), -y, -a]]*
3. Pervāne-veş yaḳ bāl ü per
   Tā ḳalmaya senden eser *(Mrb. 70/18). [eser ḳal(ma), -y, -a]*
4. Ḳalmayınca tā vücūdumdan eser
   Ḫāk ile yeksān olayın bir zamān *(G. 17/11). [eser ḳal(ma), -y, -ınca]*
5. Ḳalmaya varlıḳdan eser
   Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 3/13). [eser ḳal(ma), -y, -a]*

eser kalmaz: *İzi görülmeyecek şekilde silinip gitmek, yok olmak.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. ‘Ālem-i ‘aşḳ-ı ilāhīden ḳaçan kim bād eser
   ‘Āşıḳ-ı sādıḳda ḳalmaz ġayrı sevdādan eser *(Mf. 71/2). [eser ḳalmaz]*

eser ḳoma-: *İz bırakmamak.*

1. Budur Hüdāī’den ḫaber
   Ḳoma vücūduñdan eser *(Mrb. 34/26). [eser ḳoma]* -

eshel ol-: *Çok kolay hâle gelmek.*

1. Olsun işümüz eshel
   Luṭf eyle Raḥīm Allāh *(Mrb. 118/19). [eshel ol, -sun]*

esīr: *Tutsak, köle.*

1. Efendi eyleme ṣūret **esīri**
   Geçür ṣūretden ü ma‘nāya irgür *(Mrb. 37/15). [esīri, -i]*

esīr ol-: *Kendini kaptırıp müptela olmak, buyruğu altına girmek.*

1. Ḥubb-ı dünyā ile keyd-i nefse kim olsa esīr
   Ḥaḳḳ’a yüz ṭutsun yene andan olur derde devā *(G. 35/7).[esīr ol,-sa]*

esirge-:

esirge-: *Korumak, himâye etmek, muhâfaza etmek.* (Doğan, 2013, s. 493)

1. Sensin **esirgeyen** ‘āşıḳ kuluñı
   Allāh’um Allah’um güzel Allāh’um *(Koş. 21/3). [esirgeyen, -y, -en]*
2. Sen **esirge** Hüdāī-i derd-mendi

Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/19). [esirge]*

3. Da‘vet eyle bizi luṭf it ḳapuña
   Sen **esirge** kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/2). [esirge]*
4. Nice bir ḥasret olavuz ṭapuña
   Sen **esirge** kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/4). [esirge]*
5. ‘Işḳuñ şevḳuñ deryāsına ṣal bizi
   Sen **esirge** kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/8). [esirge]*
6. ‘Arş-ı maḳṣūda yüzümüz sürelüm
   Sen **esirge** kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/12). [esirge]*
7. Luṭf it **esirge** Efendi
   Raḥmet ü ġufrānuñ boldur *(Koş. 32/19). [esirge]*
8. **Esirge** hey ‘ināyet ıssı Mevlā
   Cemī‘-i zenbüme estaġfiru’llāh *(Kt. 12/1). [esirge]*
9. Bizi bu uzaḳ yolda
   Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/12). [esirge]*
10. Iṣlāḥ idiver ḥāli
    Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/2). [esirge]*
11. Āsān idiver yolı
    Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/4). [esirge]*
12. Aḥvālime ‘ālimsin
    Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/8). [esirge]*
13. Ṣādıḳlara vuṣlat vir
    Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/16). [esirge]*
14. Her ḥāli olur aḥsen
    Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/20). [esirge]*
15. **Esirge** bu Hüdāī’ derd-mendi
    Ki zīrā maḥż-ı faẓluña ṭayandı *(Mrb. 13/17). [esirge]*
16. Sen **esirge** kullaruñ muḥtācını
    Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/11). [esirge]*
17. Sen **esirge** Efendi bizi hemān
    Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/11). [esirge]*
18. Maḥż-ı faẓlıla **esirgerse** Hüdāī’ye yiter

Naẓar-ı luṭfı ile kārı oñar işi biter *(Mrb. 16/17). [esirgerse, -r, -se]*

19. Żu‘afā’yı **esirge** iy Raḥmān
    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/19). [esirge]*
20. Varlıḳ cümleten senüñdür heb
    Sen **esirge** Hüdāī’yi yā Rab *(Msd. 2/28). [esirge]*
21. Vaṣluñ ḫānın ẕevḳ idüb dadamazuz
    Sen **esirge** kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/16). [esirge]*

esirge-: *Acımak, merhamet etmek.* (Dilçin, 2009, s. 97)

1. **Esirge** lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl it
   Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/11). [esirge]*
2. **Esirgersin** ‘uṣātı raḥmetüñ var
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/7).[esirgersin, -r, -sin]*

esirgeyici: *Koruyucu, himâye edici.*

1. **Esirgeyici** Sulṭān’um
   Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/3). [esirgeyici]*

esīr-i derd ol-: *[tas.] Aşka müptela olmak.*

1. Olmadan esīr-i derd
   Dermān elüñe girmez *(Mrb. 10/7). [esīr-i derd ol, -madan]*

esīr-i nefs ol-: *Nefsin esiri olmak.*

1. **Esīr-i nefs olub** bī-çāre insān
   Anuñçün olmaz ol bir hāle rāżī *(Kt. 20/3). [esīr-i nefs ol, -ub]*

esīr-i nefs-i dūn: *Alçak nefsin tutsağı.*

1. **Esīr-i nefs-i dūn** itme
   Māsivāya zebūn itme *(Koş. 54/5). [esīr-i nefs-i dūn]*

esīr-i şūret ol-: *[tas.] Dünyanın geçici lezzetlerinin düşkünü hâle gelmek.*

1. Ḫalāṣ olmaḳ dilerseñ derd ü ġamdan
   Esīr-i şūret olma gec ṣanemden *(Mrb. 97/6). [esīr-i şūret ol, -(ma)]*

eski mekān: *Önceki yurt.* ||| *[tas.] Elest bezmi, âlem-i ervah.*

1. Añub **eski mekānını**
   İlüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/19). [eski mekān, -ı, -n, -ı]*

eski yuva: *Önceki yurt.* ||| *[tas.] Bezm-i elest, âlem-i ervah.*

1. Göñül mürġı **eski yuvadan** uçdı
   Var ise sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/7). [eski yuva, -dan]*

esmā': *İsimler.* ||| *[tas.] Allah'ın sayısız isim, fiil ve sıfatının karşılığı olan ve Hak tarafından yaratılan her şey.*

1. Müsemmā bir nedendür bunca **esmā'**
   Ẓuhūrāt ü temessüller nedendür *(Mrb. 88/7). [esmā]*
2. Ḳo **esmā'yı** müsemmāya naẓar it
   Şuhūduñ ẕirve-i 'ulyāya irgür *(Mrb. 37/11). [esmā'yı, -y, -ı]*

eṣnām: *Putlar.* ||| *[tas.] Nefsin istek ve arzuları.* (Ögke, 2018, s. 167)

1. Māsivā **eṣnāmını** eyler şikest
   Ḳaṭ' ider zünnārın īmān isteyen *(G. 10/3). [eṣnāmını, -ı, -n, -ı]*

esrār:

esrār: *Hakikatler, sırlar.*

1. Geh perde-i envār ile kendözüni pinhān iden
   Geh Küntü kenz **esrārını** ‘ālemlere i‘lān iden *(G. 4/2).[esrārını,-ı,-n,-ı]*

esrār: *[tas.] Keşf ehlinden başkasının idrak edemediği sırlar, manevî hâller.*

1. Bulsa dildārın
   Ṣaḳlar **esrārın** *(Koş. 17/4). [esrārın, -ı, -n]*
2. Envāra ir eṭvāra ir
   ‘İrfāna ir **esrāra** ir *(Mrb. 5/18). [esrāra, -a]*
3. Sırruña Hüdāī’ yār
   Esrārın ide iẓhār *(Mrb. 21/18). [esrārın, -ı, -n]*
4. Keşf eyleyüb **esrāruñı**
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/27). [esrāruñı, -uñ, -ı]*

esrār-ı ḥaḳīḳat:

esrār-ı ḥaḳīḳat: *Hakikat sırları.* ||| *[tas.] Hakikat makamının sırları.*

1. **Esrār-ı ḥaḳīḳatdan**
   Luṭf it meded Allah’um *(Mrb. 7/7). [esrār-ı ḥaḳīḳat, -dan]*

esrār-ı ḥaḳīḳat: *Hakikate dair sırlar.*

1. Ṭılsım olub benī-Ādemde ṣūret
   Ḳonulmış anda **esrār-ı ḥaḳīḳat** *(Mrb. 54/10). [esrār-ı ḥaḳīḳat]*

esrār-ı ma‘ārif maḥzeni: *Bilgilerin sır deposu.* ||| *[tas.] Hakk'ın hakikat sırlarının hazinesi.*

1. İsteyicek bir faḳīri ol Ġanī
   Eyler **esrār-ı ma‘ārif maḫzeni** *(Mrb. 38/14). [esrār-ı ma‘ārif maḫzeni]*

esrār-ı tevḥīd: *Birliğin sırları.* ||| *[tas.] Vahdet makamının sırları.*

1. Hüdāī’ kim bula **esrār-ı tevḥīd**
   Olur ol bülbül-i gülzār-ı tevḥīd *(Koş. 51/17). [esrār-ı tevḥīd]*

esrār-ı zikru’llāh: *Hak zikrinin sırları.*

1. Diller ‘aceb ḥayrān olur
   Esrār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/2). [esrār-ı ẕikru’llāh]*
2. İrmiş Hüdāī’ vaḥdete
   Esrār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/28). [esrār-ı ẕikru’llāh]*

esrük ol-: *Sarhoş olmak.* ||| *[tas.] İlahi tecellilerin kuvvetinden kişinin kendü iradesini kaybetmesi.*

1. Deryā gibi ol cūş ider
   Esrük olur dīvānesi *(Mrb. 8/8). [esrük ol, -ur]*

e’ş-şabru miftāḥü’l-ferec: *"Sabır sıkıntının anahtarıdır." meâlli hadis.* (Aclûnî, Keşfü’l Hafâ, II, 21)

Kalıp ifade*: *Hadis.

1. Müşkilüñ **e’ş-şabru miftāḥü’l-ferecle** ḥal idüb
   Ba‘de ‘üsrin yüsr fikrile naẓar ḳıl her zamān *(G. 40/11).[e’ş-şabru miftāḥü’l-ferec, -le]*

estaġfiru’llāh: *“Allah’tan af ve mağfiret dilerim.”*

Kalıp ifade*: *Dua.

1. Eger ṭoġrı yoldan ṭaşra gitdüñse
   Efendüm sulṭānum **estaġfiru'llāh** *(Koş. 58/2). [estaġfiru'llāh]*
2. Rıżāña muḫālif her ne itdüñse
   Efendüm sulṭānum **estaġfiru'llāh** *(Koş. 58/4). [estaġfiru'llāh]*
3. Yene senden olur her derde dermān
   Efendüm sulṭānum **estaġfiru'llāh** *(Koş. 58/8). [estaġfiru'llāh]*
4. Ente'l-Kerīm ente Ġaffārü'ẕ-ẕünūb
   Efendüm sulṭānum **estaġfiru'llāh** *(Koş. 58/12). [estaġfiru'llāh]*
5. Esirge hey 'ināyet ıssı Mevlā
   Cemī'-i zenbüme **estaġfiru'llāh** *(Kt. 12/2). [estaġfiru'llāh]*
6. Yene senden olur her derde dermān
   Cemī'-i zenbüme **estaġfiru'llāh** *(Kt. 12/4). [estaġfiru'llāh]*

estaġfiru'llāh el-'azīm: *"Sonsuz büyük ve azametli Allah'tan af dilerim."*

Kalıp ifade*: *Dua.

1. **Estaġfiru'llāh el-'azīm**
   Min külli mā lā-yestaḳīm *(Koş. 33/13). [estaġfiru'llāh el-'azīm]*

eş-: *Mesafe almak, hızlı gitmek.* (Dilçin, 2009, s. 98)

1. Ḳudretümüz yetdügince **eşelüm**
   Pervāz urub yüce beller aşalum *(Koş. 4/5). [eşelüm, -elüm]*

eşbāḥ: *Vücutlar, şekiller, bedenler, sûretler.* (Doğan, 2013, s. 497)

1. Kenz-i sır **eşbāḥ** ile maḥfūf olub
   Gülşene ḥavli çekilmiş ḫārdan *(G. 21/13). [eşbāḥ]*

eşcār: *Ağaçlar.*

1. Olub **eşcār** ḳalem olsa mürekkeb ‘ummān
   Lutfınuñ biñde birin yazmaġa yoḳdur imkān *(Mrb. 101/5). [eşcār]*
2. Ḳalem olsa nebātāt ile **eşcār**
   Mürekkeb olsa deryālarla enhār *(Mrb. 106/5). [eşcār]*
3. Ṣaçıldı āb-ı raḥmet kā’ināta
   Ḥayāt irişdi **eşcār** ü nebāta *(Mrb. 115/6). [eşcār]*
4. Bād-ı ḫazāndan aldı fenā būy-ı ẕevḳini
   Eşcār dürlü dürlü libāsın ṣoyub gelür *(G. 11/6). [eşcār]*

eşcār-ı zikru’llāh: *Hakk'ı zikreden ağaçlar.* ||| *[tas.] Hakk'ın esmâ-yı ilahisi.*

1. Geldi ẓuhūra her varaḳ
   Eşcār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/12). [eşcār-ı ẕikru’llāh]*

eşed: *Çok daha şiddetli.*

1. Ṭamu odından **eşeddürür** eşed
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/11). [eşeddürür, -dürür]*
2. Ṭamu odından eşeddürür **eşed**
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/11). [eşed]*
3. Fürḳat cehennemden **eşed**
   Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/1). [eşed]*

eşfak:

Eşfaḳ: *Çok koruyucu, çok esirgeyici Allah.*

1. Sen Ḳādir-i muṭlaḳsın
   Hem erḥam ü **eşfaḳsın** *(Mrb. 105/6). [eşfaḳsın, -sın]*

eşfaḳ: *Çok şefkatli, esirgeyici.*

1. Ḳullarıña **eşfaḳsın**
   Luṭf eyle Kerīm Allāh *(Mrb. 118/7). [eşfaḳsın, -sın]*

<u>eşref:</u> *Çok daha yüce, kıymetli.*

1. Ḳalb-i kāmil Kā‘be’den **eşrefdür** oḳursañ sebaḳ
   Kā‘be’yi maḫlūḳ yapdı ḳalbi ṣun‘-ı pāk-i Ḥaḳ *(Mf. 3/1).[eşrefdür, -dür]*

<u>eşref ol-:</u> *Değerli olmak, üstün olmak.*

1. ‘Aceb mi Ka‘beden **eşref olursa** kāmilüñ ḳalbi
   Bunı cān ile işġā it efendi ḳavl-i ṣādıḳdur *(Kt. 15/1). [eşref ol, -ur, -sa]*

<u>eşref ṭutul-:</u> *Kıymetli, şerefli kabul edilmek.*

1. Kāʿbe’den **eşref ṭutulsa** ḳalb-i insānī n’ola
   Dest-i ḳudretle yapılmış ṣun‘-ı Rabbānī-durur *(Mf. 2/1).[eşref ṭutul,-sa]*

<u>eş-şükrü li’llāh:</u> **“***Allah'a şükürler olsun.”*

Kalıp ifade**:** *Dua.*

1. Mevlā ḳullarına itdi ‘ināyet
   El-ḥamdü li’llāh **eş-şükrü li’llāh** *(Koş. 50/2). [eş-şükrü li’llāh]*
2. Gelüñüz Ḫālıḳ’ı ẕikr eyleyelüm
   El-ḥamdü li’llāh **eş-şükrü li’llāh** *(Koş. 51/2). [eş-şükrü li’llāh]*
3. Ṭoġrı yollarına ḳıldı hidāyet
   El-ḥamdü li’llāh **eş-şükrü li’llāh** *(Koş. 50/4). [eş-şükrü li’llāh]*
4. Niçe luṭf u niçe iḥsān eyledi
   El-ḥamdü li’llāh **eş-şükrü li’llāh** *(Koş. 50/8). [eş-şükrü li’llāh]*
5. Rūz ü şeb Ḫālıḳ’a şükr eyle ‘āşıḳ

El-ḥamdü li’llāh **eş-şükrü li’llāh** *(Koş. 50/12). [eş-şükrü li’llāh]*

6. Fażl ü iḥsānına bulunmaz ġayet
   El-ḥamdü li’llāh **eş-şükrü li’llāh** *(Koş. 50/16). [eş-şükrü li’llāh]*
7. Ḥaḳḳ’a iren bulur ẕevḳ ü ṣafāyı
   El-ḥamdü li’llāh **eş-sükrü li’llāh** *(Koş. 50/20). [eş-sükrü li’llāh]*
8. Luṭf u iḥsānına şükreyleyelüm
   El-ḥamdü li’llāh **eş-şükrü li’llāh** *(Koş. 51/4). [eş-şükrü li’llāh]*
9. Göñül ḳaṣrın ide luṭfıla ābād
   El-ḥamdü li’llāh **eş-şükrü li’llāh** *(Koş. 51/8). [eş-şükrü li’llāh]*
10. Alur nūr-ı żiyā şems-i vaḥdetden
    El-ḥamdü li’llāh **eş-şükrü li’llāh** *(Koş. 51/12). [eş-şükrü li’llāh]*
11. Böyle bir ni‘met-i ‘uẓmā olur mı
    El-ḥamdü li’llāh **eş-şükrü li’llāh** *(Koş. 51/16). [eş-şükrü li’llāh]*
12. Virür cāna ṣafā envār-ı tevḥīd
    El-ḥamdü li’llāh **eş-şükrü li’llāh** *(Koş. 51/20). [eş-şükrü li’llāh]*

Eş-şükrü li’llāhi’r-raḥīm: “*Mümin kullarına acıyıp onlara merhamet eden Allah'a hamdolsun.”*

Kalıp ifade*: *Dua.

1. İtdi ẓuhūr āṯār-ı cūd
   Eş-şükrü li’llāhi’r-Raḥīm *(Mrb. 110/8). [eş-şükrü li’llāhi’r-raḥīm]*
2. İn‘āmına şükr idegör
   Eş-şükrü li’llāhi’r-Raḥīm *(Mrb. 110/16). [eş-şükrü li’llāhi’r-raḥīm]*
3. Şükr it Hüdāī’ her zamān
   Eş-şükrü li’llāhi’r-Raḥīm *(Mrb. 110/20). [eş-şükrü li’llāhi’r-raḥīm]*
4. Gösterdi ṭoġrı yolların
   Eş-şükrü li’llāhi’r-Raḥīm *(Mrb. 111/4). [eş-şükrü li’llāhi’r-raḥīm]*
5. Şükr it Hüdāī’ dā’imā
   Eş-şükrü li’llāhi’r-Raḥīm *(Mrb. 111/20). [eş-şükrü li’llāhi’r-raḥīm]*

eşyā': *[tas.] Yaratılmış olan her şey, mevcudât.* (Erginli, 2006, s. 214-215)

1. Müsaḫḫar emrüñe heb cümle **eşyā'**
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/1). [eşyā']*
2. Aña vāṣıl-durur **eşyā'** muḥaḳḳaḳ
   Velī maḥcūb olan bilmez viṣāli *(Mrb. 86/7). [eşyā']*
3. Ger Hüdāī'den ṣorarlarsa ḫaber
   Ḥaḳḳ ile ḳā'imdür **eşyā'** ser-te-ser *(Mrb. 89/18). [eşyā']*
4. Kenz-i maḫfīden ẓuhūra geldi **eşyā'** lā-cerem
   Bād-ı ḥubbıla temevvüc itdi çün deryā-yı 'aşḳ *(G. 28/3). [eşyā']*
5. Hüdāī' ḳanden oldı bunca **eşyā'**
   Bu 'ālemlerle bu iller nedendür *(Mrb. 26/35). [eşyā']*
6. Her emri tedbīr eyleyen
   Eşyā'ya te'sīr eyleyen *(Mrb. 3/14). [eşyā'ya]*

eşyā'yı ḥaḳīḳat üzre görüb bil-: *[tas.] Allah'ın yarattığı her şeyi, yaratılış gerçeğine göre idrak etmek.*

1. Ḥaḳīḳat üzre eşyā'yı görüb bilmek naṣīb ola
   Mecāzī mevce bakmayub bulalum aṣl-ı deryāyı *(G. 2/3). [eşyā'yı ḥaḳīḳat üzre görüb bil, -mek]*

etegin ṭut-: *Bir kimseye bağlanıp onun yardım ve himayesini görmek.*

***Kalıp İfade*:** *Deyim.*

1. 'Işḳuñ **etegin ṭutan**
   Çāk itmeye mi yaḳa *(Mrb. 23/7). [etegin ṭut, -an]*

etrāf:

eṭrāf: *Çevre, yan, yöre.*

1. ‘Arşuñ **eṭrāfın** melekler
   Cevlān iderler Hū ile *(Koş. 3/15). [eṭrāfın, -ı, -n]*

eṭrāf: *Çevre, yan, yöre.* ||| *[tas.] Allah dışındaki her şey / mâsivâ.*

1. Añladuñ mı Rabb’üñi hey kendüyi bilmez kişi
   Ḥāżır iken Ḫāliḳ’uñ **eṭrāfa** baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/12) [eṭrāfa,-a]*

<u>eṭvār:</u> *Tavırlar, davranışlar.* ||| *[tas.] Manevî makamlar, hâller.*

1. Envāra ir **eṭvāra** ir
   ‘İrfāna ir esrāra ir *(Mrb. 5/17). [eṭvāra, -a]*

<u>eṭvār-ı ṭarīḳat:</u> *Tarikatın tavırları.* ||| *[tas.] Tarikat makamının hâlleri, zevkleri.*

1. Envār-ı şerī‘atdan
   Eṭvār-ı ṭarīḳatdan *(Mrb. 7/6). [eṭvār-ı ṭarīḳat, -dan]*

<u>ev:</u> *Yer, konut.*

1. Ḫudā dilde siper ḳolda ḳılıç bilde nacaḳ elde
   Eger **evde** eger yolda ḥaẕer ḳıl mekr-i düşmāndan *(Mf. 136/2). [evde, -de]*

<u>evlā:</u> *Uygun olan.*

1. Sālik-i rāh-ı ṭarīḳat ol begüm **evlā** budur
   Maẓhar-ı nūr-ı ḥaḳīḳat ol begüm a‘lā budur *(Mf. 70/1). [evlā]*

<u>evliyā:</u> *[tas.] Allah dostu olan kâmil ve ârif kişiler.*

1. Enbiyā gördügi ‘aṭālar içün

Evliyā sürdügi ṣafālar içün *(Mrb. 20/14). [evliyā]*

2. ‘Āḳil ol ḫayr işi ta‘cīl eyle
   Evliyā ḥālini taḥṣīl eyle *(Mrb. 67/10). [evliyā]*
3. Enbiyā **evliyā** vesīle imiş
   Zirā Ḥaḳ anlaruñla bile imiş *(Mrb. 71/13). [evliyā]*
4. Enbiyā vü **evliyā** luṭfuñla olmuş sābiḳūn
   Sen Hüdāī’ ḳuluñı żamm eyle ol sābıḳlara *(G. 29/9). [evliyā]*
5. Bu fenā bağında bir bāḳ sa‘ādet isteyen
   Enbiyā vü **evliyā** isrine ḳılsun iḳtidā *(G. 35/6). [evliyā]*

<u>evrāḳ u eşcār:</u> *Yapraklar ve ağaçlar.*

1. Şu nādān kim idübdür ḥaşrı inkār
   Anı ilzām ider **evrāḳ u eşcār** *(Mrb. 88/14). [evrāḳ u eşcār]*

<u>evvel:</u>

evvel: *Önce.*

1. Ṭoġmazdan **evvel** anesi
   Kāmil olurmış ehl-i Ḥaḳ *(Mrb. 8/20). [evvel]*

evvel: *Ölmeden önce.*

1. Ṣalma bugüni yarına
   Menzile **evvel** iregör *(Koş. 7/4). [evvel]*

Evvel: *Bütün mevcûdâta nispetle her şeyden önce var olan Allah.*

1. Sensin **Evvel** sensin Āḫir
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/1). [Evvel]*

evvel āḫir: *Önce ve sonra.* ‖ *Her zaman.*

1. Hüdāī' bunca iḥsānı
   Evvel āḫir ol eyledi *(Koş. 37/12). [evvel āḫir]*

Evvel ü Āḫir olan: *Ezelî ve ebedî olan Allah.*

1. İy **Evvel ü Āḫir olan**
   İy Bāṭın ü Ẓāhir olan *(Mrb. 99/21). [Evvel ü Āḫir olan]*

evvelden: *Önceden.* ‖ *Ölmeden önce.*

1. Āḫir bunda kimse ḳalmaz
   Yüküñ **evvelden** ıragör *(Koş. 7/12). [evvelden]*
2. Yoḫsa yolcı gider kārbān eglenmez
   Yüküñ yeynildigör **evvelden** bārī *(Koş. 13/15). [evvelden]*

evvelīn ü āḫirīn: *Önceki ve sonraki insanlar.*

1. Ḥükmüñdedür dünyā vü dīn
   Hem **evvelīn ü āḫirīn** *(Mrb. 111/10). [evvelīn ü āḫirīn]*

evvelki: *Eski, önceki.*

1. Sīb aşlayıcaḳ bīde
   Evvelki resim gide *(Mrb. 23/14). [evvelki]*

evzār: *Günahlar.*

1. Ḫaṭā ile ṣudūr eylerse **evzār**
   Umaruz 'afv ide ol Rabb-i Ġaffār *(Mrb. 109/9). [evzār]*

ey: *Ey.*

1. Sensin **ey** Mevlā matlab-ı a‘lā
   ‘Āşıḳuñ sensin derdine dermān *(Koş. 16/12). [ey]*
2. Cennetüñ ẕevḳi vuṣlatuñladur
   Sensin **ey** Mevlā matlab-ı a‘lā *(Koş. 16/16). [ey]*
3. Saña ḳulluḳdan özge ‘izzet yoḳ
   Sensin **ey** Mevlā matlab-ı a‘lā *(Koş. 16/20). [ey]*
4. Neyledüñ Muṣṭafā’yı **ey** fānī
   Ḳande gitdi Muḥammed’üm ḳanı *(Msd. 1/5). [ey]*
5. Neyledüñ Muṣṭafā’yı **ey** fānī
   Ḳande gitdi Muḥammed’üm ḳanı *(Msd. 1/11). [ey]*
6. Neyledüñ Muṣṭafā’yı **ey** fānī
   Ḳande gitdi Muḥammed’üm ḳanı *(Msd. 1/17). [ey]*

eyā: *Ey.*

1. Ger kerem ire cenābuñdan **eyā** Rabb-i Kerīm
   Gelmeye yañumuza ṭard ola şeyṭān-ı racīm *(Mrb. 31/5). [eyā]*
2. **Eyā** reh-nümā-yı gürūh-ı kirām
   ‘Aleyke’ṣ-ṣalātü ‘aleyke’s-selām *(G. 24/1). [eyā]*

eyle-:

eyle-: *... hâline getirmek.*

1. Efendi **eyleme** ṣūret esīri
   Geçür ṣūretden ü ma‘nāya irgür *(Mrb. 37/15). [eyleme, -(me)]*
2. Daḫı ‘Ādem ḫalḳ olmadın
   Sen sulṭāna ḳul **eyledi** *(Koş. 37/4). [eyledi, -di]*
3. Ḳarīn-i bezm-i ḫāṣ **eyle**
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/1). [eyle]*

4. ‘Aşḳ-ı Şīrīn oldı feryādına Ferhād’uñ sebeb
   İy nice dānāyı Mecnūn **eyledi** Leylā-yı ‘aşḳ *(G. 28/12). [eyledi, -di]*
5. **Eyle** ‘ināyet maẓharı
   İḥsān senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/15). [eyle]*
6. Eyyūb’a dermān eyleyüb Ya‘kūb’ı nālān eyleyüb
   Ḳul **eylemişken** Yūsuf’ı Mıṣr iline sulṭān iden *(G. 4/4). [eylemişken, -miş, -ken]*

eyle-: *...hâline dönüştürmek.*

1. Ḳarañu **eyler** niçe gündüzleri
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/7). [eyler, -r]*
2. Faẓluñ ile **eyle** ehl-i iḫtiṣāṣ
   Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh’um meded *(Mrb. 42/3). [eyle]*
3. **Eyledi** nūr-ı ḥaḳīḳat maẓharı
   Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/15). [eyledi, -di]*
4. **Eyle** ḥaḳīḳat maẓharı
   Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/19). [eyle]*
5. Ṭopraġı insān **eyledüñ**
   Enva‘-ı iḥsān eyledüñ *(Mrb. 107/5). [eyledüñ, -dü, -ñ]*
6. Bir avuc ḫāki insān **eyleyen** sen
   Aña yolları āsān eyleyen sen *(Mrb. 113/13). [eyleyen, -y, -en]*
7. Saña ṣıdḳıla luṭf it ṭālib **eyle**
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh meded it *(Kt. 2/3). [eyle]*
8. İsteyicek bir faḳīri ol Ġanī
   Eyler esrār-ı ma‘ārif maḫzeni *(Mrb. 38/14). [eyler, -r]*
9. Ḥaḳīḳat baḥrına sen **eyle** ġavvās
   Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/15). [eyle]*
10. Bir avuc ḫāki **eyledüñ** insān
    Ḳudretüñle ẓuhūra geldi cihān *(Mrb. 77/17). [eyledüñ, -dü, -ñ]*

eyle-: *Nasip etmek, bahşetmek, vermek.*

1. Meded bu derde dermān **eyle** yā Rab
   İy Allāh'um saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/1). [eyle]*
2. Bir avuç ḫāk iken insān eyledi
   Ehl-i tevḥīd ehl-i īmān **eyledi** *(Koş. 50/6). [eyledi, -di]*
3. Niçe luṭf u niçe iḥsān **eyledi**
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 50/7). [eyledi, -di]*
4. Eyleyüb bize hidāyet
   İḥsānını bol **eyledi** *(Koş. 37/8). [eyledi, -di]*
5. Hüdāī' bunca iḥsānı
   Evvel āḫir ol **eyledi** *(Koş. 37/12). [eyledi, -di]*
6. Ehl-i īmān ehl-i İslām eyledi
   Bunca luṭf u bunca in'ām **eyledi** *(Mrb. 83/6). [eyledi, -di]*
7. Fazluñla sen yā ze'n-ni'am
   Eyle Hüdāī'ye kerem *(Mrb. 103/22). [eyle]*
8. **Eyle** Hüdāī'ye 'aṭā
   Geçür ḳamudan mutlaḳa *(Mrb. 2/17). [eyle]*
9. Niçe luṭf u niçe iḥsān **eyledüñ**
   Sen 'ināyet eyle Sulṭan'um meded *(Mrb. 108/11). [eyledüñ, -dü, -ñ]*

eyle-: *...olarak yaratmak.*

1. Şeklüñ insān **eyledi**
   Ehl-i īmān **eyledi** *(Koş. 41/9). [eyledi, -di]*
2. Faẕlıyla insān **eyledi**
   El-ḥamdü li'llāhi'l–Kerīm *(Mrb. 110/1). [eyledi, -di]*
3. Şeklüñ insān eyledi
   Ehl-i īmān **eyledi** *(Koş. 41/10). [eyledi, -di]*
4. Bir avuç ḫāk iken insān **eyledi**
   Ehl-i tevḥīd ehl-i īmān eyledi *(Koş. 50/5). [eyledi, -di]*
5. Nuṭfe-i nā-çīzi insān **eyledüñ**
   Ḥamd ü minnet saña iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/1). [eyledüñ, -dü, -ñ]*

6. Fażluñla insān **eyledüñ**
   Biñ biñ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/1). [eyledüñ, -dü, -ñ]*
7. Nuṭfe-i nā-çīzi insān **eyleyen** Ḳādir Ḫudā
   Yine luṭfundan ide ḳullarına vaṣlın ‘aṭā *(G. 35/1). [eyleyen, -y, -en]*
8. Bizi fażlıyla insān **eylemişdür**
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm’üñ *(Mrb. 106/1). [eylemişdür, -miş, -dür]*
9. Fażluñ ile çünki insān **eyledüñ**
   Ehl-i İslām ehl-i īmān eyledüñ *(Mrb. 108/9). [eyledüñ, -dü, -ñ]*
10. Fażluñ ile çünki insān eyledüñ
    Ehl-i İslām ehl-i īmān **eyledüñ** *(Mrb. 108/10). [eyledüñ, -dü, -ñ]*
11. Ehl-i İslām ehl-i īmān **eyledüñ**
    Ḥamd ü minnet saña iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/3). [eyledüñ, -dü, -ñ]*
12. Ehl-i īmān ehl-i İslām **eyledi**
    Bunca luṭf u bunca in‘ām eyledi *(Mrb. 83/5). [eyledi, -di]*
13. Yene hem ehl-i īmān **eylemişdür**
    Göre iḥsānın ol Ḥayy ü Ḳadīm’üñ *(Mrb. 106/3). [eylemişdür,-miş,-dür]*
14. Bizi insān idüben **eyledi** ehl-i İslām
    Ḫāliḳ’uñ nı‘metine ḥamd ü s̲enā eyleyelüm *(Mrb. 101/1).[eyledi,-di]*

eyle-: *Yapmak, yerine getirmek, icra etmek.*

1. Varuñ nis̲ār eyle Mevlā yolına
   Bunda ne **eylerseñ** anda bulına *(Koş. 13/18). [eylerseñ, -r, -se, -ñ]*
2. Niyāzuñ dā’imā Allāh’a **eyle**
   Uyan ġafletden iy ġāfil gözüñ aç *(Kt. 3/1). [eyle]*
3. Ḳoyub ḳurı taḳlīdi
   Cāndan **eyle** tevḥīdi *(Koş. 35/6). [eyle]*
4. Göñül virme bu fānī milke zinhār
   Yüri var himmetüñ ‘uḳbāya **eyle** *(Kt. 1/2). [eyle]*

eyle-: *Göstermek, belli etmek.*

1. Ne dünyā geç iki ‘ālemden iy yār
   Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā’ya **eyle** *(Kt. 1/4). [eyle]*

eyle-: *...olarak tayin etmek.*

1. Çün emīn **eyledüñ** emānetüñe
   Yene sen lāyıḳ eyle ḫidmetüñe *(Mrb. 20/5). [eyledüñ, -dü, -ñ]*

eylik işle-: *İyilik etmek, bağışlamak, merhamet etmek.*

1. Hüdāī’nüñ her günāhın bağışla
   Ol kemlik itdiyse sen **eylik işle** *(Koş. 23/18).[eylik işle]*

Eylügi idüb şuya ilḳā eyle balık bilmezse Mevlā bilür: *“İyilik et suya at, balık bilmezse Allah bilir.”*

***Kalıp ifade*:** *Atasözü.*

1. İdüb eylügi şuya eyle ilḳā
   Balıḳ bilmezse bilür anı Mevlā *(Mf. 43/2). [eylügi idüb şuya ilḳā eyle balıḳ bilmezse Mevlā bilür]*

Eylügüñ it şuya at balık bilmezse Ḫāliḳ bilür: *“İyilik et suya at, balık bilmezse Allah bilir.”*

***Kalıp ifade*:** *Atasözü.*

1. Eylügüñ it şuya at bilmezse ger balıḳ anı
   Bilür iy dil Ālim ü Dānā olan Ḫāliḳ anı *(Mf. 28/2). [Eylügüñ it şuya at balıḳ bilmezse Ḫāliḳ bilür]*

Eylügüñ şuya lāḥiḳ olursa n'ola, balıḳ bilmezse Ḫāliḳ bilür: "*Mahlukata yaptığın iyiliğin kıymeti bilinmezse boşver; o iyiliğin kıymetini Yaratıcı bilir."*

***Kalıp ifade*:** *Atasözü.*

1. Olursa eylügüñ ger ṣuya lāḥiḳ
   Bilür Ḫāliḳ n'ola bilmezse balıḳ *(Mf. 105/2). [Eylügüñ ṣuya lāḥiḳ olursa n'ola, balıḳ bilmezse Ḫāliḳ bilür]*

eyü: *İyi, güzel.*

1. Zīnet-i dünyāya maġrūr olma ġafletden uyan
   Ne **eyü** ḳalur ne kem bunda ḳonan göçer hemān *(Mf. 19/2). [eyü]*
2. Bir zamān ola fenā bula semāvāt ile arż
   Ne **eyü** ḳala ne kem ḳala ne ḫōd ṭūl ile 'arż *(Mrb. 31/10). [eyü]*

Eyyūb: *Hastalıklara karşı gösterdiği sabrıyla ünlü Hz. Eyyûb peygamber.*

1. Ḳanı **Eyyūb** gibi bir ṣabra ṭāḳat
   Yā İsmāīl-veş ḳurbāna cür'et *(Mrb. 14/13). [Eyyūb]*
2. **Eyyūb'a** dermān eyleyüb Ya'kūb'ı nālān eyleyüb
   Ḳul eylemişken Yūsuf'ı Mıṣr iline sulṭān iden *(G. 4/3).[Eyyūb'a, -a]*

Eyyūb-veş: *(Sabrıyla meşhur) Eyüp peygamber gibi.*

1. **Eyyūb-veş** ṣabr eylesün
   Dermāna irmek isteyen *(Mrb. 65/7). [Eyyūb-veş]*

ezān oḳun-: *Müslümanlara namaz vaktini bildirmek ve onları namaza çağırmak.*

1. **Eẕān oḳunsa** da ḳılsaḳ namāzı
   Hem itsek Ḥażret-i Ḥaḳḳ'a niyāzı *(Mf. 164/1). [eẕān oḳun, -sa]*

ezel:

ezel: *Başlangıcı olmayan.*

1. Yā Rab **ezeldür** ger ebed
   Eyle Hüdāī'ye meded *(Mrb. 84/25). [ezeldür, -dür]*

ezel: *[tas.] Kulun Hak'la ilk kez irtibat kurduğu ve ilahî hitaba muhatap olduğu âlem-i ervah, elest bezmi.*

1. Kim ki **ezel** didi belā
   Andan ırağ oldı belā' *(Mrb. 33/17). [ezel]*
2. **Ezelden** 'ışḳıla biz yanageldük
   Ḥaḳīḳat şem'ine pervāne geldük *(G. 5/1). [ezelden, -den]*
3. Ṭīnet-i Ādemde ḳonmasa **ezel** sevdā-yı 'aşḳ
   Cenneti bir dāneye ṣatmazdı ol dānā-yı 'aşḳ *(G. 28/1). [ezel]*

ezel bezmi: *[tas.] Kulun Hakk'a ahit verdiği elest bezmi, âlem-i ervah.* (Uludağ, 2016, s. 75)

1. **Ezel bezmindeki** sāḳī
   'Aceb mest itdi 'uşşāḳı *(Koş. 25/17). [ezel bezmi, -n, -de, -ki]*
2. Ṭālib-i dīdār olub ayılmaya tā ḥaşre dek
   Kim ki nūş ide **ezel bezminde** ger ṣahbā-yı 'aşḳ *(G. 28/6). [ezel bezmi, -n, -de]*

ezhār: *Çiçekler.* ||| *[tas.] Hakk'ın kesintisiz olan yaratış tecellileri.*

1. Güli gör kim bu deñlü ḫār içinde
   Ne ḫōş sulṭān geçer **ezhār** içinde *(M. 3/4). [ezhār]*

ezhār-ı zikru’llāh: *Hak zikrinin çiçekleri.* ||| *Hak zikrinin feyizleri.*

1. Kalbüñ bahāristān olur
   Ezhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/8). [ezhār-ı ẕikru’llāh]*

eẕkār-ı Ḥaḳḳ: *Allah'ın isimlerini zikretme.*

1. Kārbān-ı sālikān itse sülūk
   Añlara olur ġıdā’ **eẕkār-ı Ḥaḳḳ** *(Mf. 12/2). [eẕkār-ı Ḥaḳḳ]*

F

fāḫir libās: *Gösterişli elbise.* ||| *[tas.] Dünyanın maddî ve manevî geçici serveti.*

1. Ḳomazlar kişinüñ **fāḫir libāsın**
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/11). [fāḫir libās, -ı, -n]*

faḫr-ı risālet: *Peygamberliğin övüncü.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. Ṭarīḳ ola saña rāh-ı hidāyet
   Olursa rehberüñ **Faḫr-ı Risālet** *(Mrb. 36/14). [faḫr-ı risālet]*

faḫr-i ‘ālem: *Âlemin övüncü.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. Buyurur lā-tekilnī **faḫr-i ‘Ālem**
   Bizi ışmarlamağıl nefse bir dem *(Mrb. 11/5). [faḫr-i ‘ālem]*
2. Māsivāya meyli dilden yuyuban
   Faḫr-i ‘ālem Muṣṭafā’ya uyuban *(Koş. 6/14). [faḫr-i ‘ālem]*

fahr-i cihān: *Kâinâtın övüncü.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. **Faḫr-i cihān** Ḫayrü'l-beşer
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/19). [faḫr-i cihān]*

faḫr-i enbiyā: *Peygamberlerin övüncü.* ǁ *Hz. Muhammed.*

1. **Faḫr-i enbiyā** içün
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/35). [faḫr-i enbiyā]*

fakīr:

faḳīr: *Yoksul.* ǁ *[tas.] Hak'ta fenâya eren kişi.* (KL., http:lugatim.com/s/fakir, erişim tarihi: 10.05.2021.)

1. İsteyicek bir **faḳīri** ol Ġanī
   Eyler esrār-ı ma'ārif maḫzeni *(Mrb. 38/13). [faḳīri, -i]*
2. Geçüb dünyā vü 'uḳbāyı irem vaḥdet sarāyına
   Faḳīre ger kerem ire Ġanī Perverdigār'umdan *(G. 13/8). [faḳīre, -e]*

faḳīr: *Zavallı ve âciz insan.* (Doğan, 2013, s. 516)

1. Bulan bir dürr-i pāk-i bī-naẓīri
   Ġanīden farḳ ider lā-büd **faḳīri** *(Mrb. 37/14). [faḳīri, -i]*

faḳr: *Fakirlik, yoksulluk.* ǁ *[tas.] Kulun kendini daima Allah'a muhtaç bilmesi hâli.* (Cebecioğlu, 2020, s. 158.)

1. Buyurmışdur Nebī el-faḳru faḫrī
   N'ola **faḳrıla** olsa iftiḫārum *(N. 18/4). [faḳrıla, -ıla]*
2. **Faḳrumı** irgür tamāma yā Ġanī
   Tā ki bu yoḳluḳla bulayum seni *(G. 39/1). [faḳrumı, -um, -ı]*

fānī:

fānī: *Gelip geçici, ölümlü, sonlu.*

1. ‘Aceb bu nevm-i ġafletden gözüñ açub uyanduñ mı
   Bu **fānī** ‘ālemüñ ẕevḳ ü ṣafāsından uṣanduñ mı *(N. 17/2). [fānī]*
2. Devlet-i dünyāya maġrūr olmaġıl
   Fānīdür bāḳī degüldür öyle bil *(Mf. 111/2). [fānīdür, -dür]*
3. Cihān bāḳī degül **fānīdür** iy yār
   Tedārükde olagör imdi her bār *(Mf. 92/1). [fānīdür, -dür]*
4. Devlet-i dünyāya maġrūr olmaġıl
   Fānīdür bāḳī degüldür öyle bil *(Mf. 111/2). [fānīdür, -dür]*
5. Cihān **fānīdür** iy ġāfil yiter ṭapduñ bu dünyāya
   Yüri var imdi ṣıdḳıla ‘ibādet eyle Mevlā’ya *(Mf. 162/1).[fānīdür,-dür]*
6. Cihān **fānīdür** iy ġāfil ḳalur ṣanma bu dünyāyı
   Yüri var mā-sivādan geç ḳul iseñ iste Mevlā’yı *(Mf. 173/1).[fānīdür,-dür]*
7. **Fānī** devlet gerekmez
   Dürlü zīnet gerekmez *(Koş. 12/13). [fānī]*
8. İstemez ‘āḳil **fānī** dünyāyı
   Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a‘lā *(Koş. 16/1). [fānī]*
9. Bu devlete maġrūr olma
   Fānī ẕevḳe mesrūr olma *(Koş. 48/14). [fānī]*
10. Vaḥdet ṣarābın kim içe
    Fānī ‘alāyıḳdan geçe *(Mrb. 1/10). [fānī]*
11. **Fānī** vücūdı terk iden
    Bulmaz mı Ḥaḳḳānī vücūd *(Mrb. 35/19). [fānī]*
12. Şol nefes emrüñle **fānī** cihāndan gidicek
    Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/1). [fānī]*
13. Ẕenbini **fānī** vücūduñ yuymaġa
    Ḫˇān-ı bī-pāyān-ı vaṣla ṭoymaġa *(Mrb. 28/5). [fānī]*
14. Geçüb **fānī** vücūduñdan
    Fidā it Ḥaḳḳ’a cān ü ten *(Mrb. 46/9). [fānī]*
15. **Fānī** cihānuñ kişi mālını cem‘ eylese

Bir gün olur ḳor gider buḫl ile ḫisset neden *(G. 38/7). [fānī]*

16. **Fānī** varlıḳdan geçüb bulur ḥayāt
    Ḳaṭreyi ḳor baḥr-i ʻummān isteyen *(G. 10/7). [fānī]*
17. Bir gül-i bī-ḫār-ı bāḳī ḳıl ṭaleb
    Terk it iy bülbül bu **fānī** gülşeni *(G. 39/6). [fānī]*
18. Heb senüñdür bunca efʿāl ü ṣıfāt
    Ẕāt-ı bī-çūnuñda **fānīdür** ẕevāt *(Mrb. 66/14). [fānīdür, -dür]*

fānī: *Gelip geçici, ölümlü, sonlu.* ||| *[tas.] Dünya, mâsivâ.* (Doğan, 2013, s. 518)

1. Devlet-i dünyā-yı dūn bir ḳurı sevdā iken
   Fānīye maġrūr olub zīnet ü şöhret neden *(G. 38/10). [fānīye, -y, -e]*
2. Milk-i Süleyman ile taḫt-ı Sikender ḳanı
   Bildüñise bunları **fānīye** raġbet neden *(G. 38/12). [fānīye, -y, -e]*
3. Fānī dünyānuñ fenāsını bilürken ḫāṣṣ ü ʻāmm
   Bāḳī'yi ḳor **fānīy**e mā'il olur mı ʻaḳl-ı tāmm *(Mf. 123/1). [fānī]*
4. Devlet-i dünyāya maġrūr olma ʻaḳluñ yār ise
   Fānīye aldanma ger nūr-ı baṣīret var ise *(Mf. 152/2). [fānīye, -y, -e]*
5. Bir daḫı **fānīye** naẓar eylemez
   Ḥaḳḳ'uñ dīdārını görüb gelenler *(Koş. 39/3). [fānīye, -y, -e]*
6. **Fānīde** görmeyen resm-i s̱ebātı
   Ölmezden öñ ölüb buldı ḥayātı *(Koş. 45/9). [fānīde, -de]*
7. **Fānīden** uṣanmaz mısın
   Ġafletden uyanmaz mısın *(Koş. 38/9). [fānīden, -den]*
8. Geç **fānīden** iy ġāfil
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/27). [fānīden, -den]*
9. Eyle Hüdāī'ye naẓar
   Ḳalmaya **fānīden** es̱er *(Mrb. 85/26). [fānīden, -den]*
10. Sen seni ne ṣanırsın
    Fānīye ṭayanursın *(Koş. 34/22). [fānīye, -y, -e]*
11. Bu **fānīden** umma vefā
    Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/7). [fānīden, -den]*

12. Niçe bir ‘ādet ü bid‘at
    Niçe bir **fānīye** raġbet *(Koş. 49/18). [fānīye, -y, -e]*
13. Neyledüñ Muṣṭafā’yı ey **fānī**
    Ḳande gitdi Muḥammed’üm ḳanı *(Msd. 1/5). [fānī]*
14. Neyledüñ Muṣṭafā’yı ey **fānī**
    Ḳande gitdi Muḥammed’üm ḳanı *(Msd. 1/11). [fānī]*
15. Neyledüñ Muṣṭafā’yı ey **fānī**
    Ḳande gitdi Muḥammed’üm ḳanı *(Msd. 1/17). [fānī]*
16. Geçüb **fānīden** ir bāḳī ḥayāta
    Ṣafā bul ġarḳ olub envār-ı ẕāta *(Mrb. 125/27). [fānīden, -den]*
17. Terk idüb **fānīyi** beḳāya iriş
    Hāy nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/27). [fānīyi, -y, -i]*
18. Nice bir zīnet ü şöhret
    Nice bir **fānīye** raġbet *(Mrb. 52/10). [fānīye, -y, -e]*
19. Göñül virme Hüdāī’ kā’ināta
    Geçüb **fānīden** ir bāḳī ḥayāta *(Mrb. 25/18). [fānīden, -den]*
20. Milk-i bākī isteyen ḳor **fānīyi**
    Küllüge baḳmaz gülistān isteyen *(G. 10/13). [fānīyi, -y, -i]*
21. **Fānīyi** tebdīl idegör bāḳīye
    Ḳaçma iy dil aşşılu bāzārdan *(G. 21/7). [fānīyi, -y, -i]*
22. **Fānīyi** bāḳīye tebdīl eyle
    Bī-ḥisāb aşşı ide bāzāruñ *(Mrb. 67/11). [fānīyi, -y, -i]*

fānī: *Gelip geçici, ölümlü, sonlu.* ||| *[tas.] Kuldaki, geçici nefsânî vasıflar.*

1. Bāḳī ki ẓuhūr ide
   Fānī eriyüb aḳa *(Mrb. 23/16). [fānī]*

<u>fānī ‘alāyık:</u> Geçici bağlar. ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. ‘Aşḳuñ şarābından içüb
   Fānī ‘alāyıḳdan geçüb *(Koş. 3/6). [fānī]*

2. Gūş it sözi ṣādıḳdan
   Geç **fānī ‘alāyıḳdan** *(Mrb. 9/14). [fānī]*

fānī ev: *Geçici mesken.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. Yeter olduñ bu **fānī evde** sākin
   Yüri dōst ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/1). [fānī ev, -de]*

fānī lezzet: *Gelip geçici zevk.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Uyanıgör ġafletden
   Geç bu fānī lezzetden *(Koş. 34/30). [fānī lezzet, -den]*

fānī metā‘: *Geçici varlık, sermaye.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Ḳıl ḥaẕer bāṭıl ṭarīḳa gitmeden
   Bāḳīyi **fānī metā‘a** ṣatmadan *(Mrb. 15/10). [fānī metā‘, -a]*

fānī milk / fānī mülk: *Geçici diyar.* ||| *[tas.] Âlem-i şehâdet / dünya.*

1. **Fānī milkinden** beḳā milkine idenler sefer
   Ger ṣalāḥ ehli ise bulur ṣafālar ẕevḳ ider *(Mf. 89/1). [fānī milki, -n, -den]*
2. Göñül virme bu **fānī milke** zinhār
   Yüri var himmetüñ ‘uḳbāya eyle *(Kt. 1/1). [fānī milk, -e]*
3. Hüdāī’nüñ sözin gūş eyle iy yār
   Bu **fānī mülke** maġrūr olma zinhār *(Mrb. 120/18). [fānī mülk, -e]*

fānī mülk: bkz. fānī milk / fānī mülk.

fānī na‘īm: *Geçici nimet.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Ṣaḳın aldanma bu **fānī na‘īme**

Sivādan gec iriş Rabb-ı Raḥīm'e *(Mrb. 97/9). [fānī na'īm, -e]*

<u>fānī sarāy</u>: *Geçici saray.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. Aldanub ḳalma bu **fānī sarāya**
   Naẓar eyle Muḥammed Muṣṭafā'ya *(Koş. 40/21). [fānī sarāy, -a]*

<u>fānī ẕevḳ:</u> *Gelip geçici haz.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Yiter itdüñ bu **fānī ẕevḳe** raġbet
   Efendi 'āḳil ol fikr it me'āli *(Mrb. 87/1). [fānī ẕevḳ, -e]*
2. Yiter olduñ bu **fānī ẕevḳe** mesrūr
   Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/3). [fānī ẕevḳ, -e]*

<u>farḳ:</u>

farḳ: *Başkalık, ayrım, benzemezlik.* (Naci, 1322, s. 493)

1. Aḥmed'üñ **farḳı** Aḥad'dan mīm-i imkān iledür
   Aradan imkānı ḳaldursañ ḳalur vaḥdet hemīn *(Mf. 141/1). [farḳı, -ı]*

farḳ: *Başkalık, ayrım, benzemezlik.* ||| *[tas.] Sâlikin yaşadığı hâl gereği çoklukta birliği gördüğü kulluk mertebesi.* (Cebecioğlu, 2020, s. 159.)

1. Gāh cem' idüb gāh **farḳ** iden
   'İlüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/27). [farḳ]*
2. Cem'ile **farḳı** farḳ eyle kāmil olagör Hüdāī
   Ancaḳ birine baḳarsañ başa çoḳ endīşe gelür *(G. 7/9). [farḳı, -ı]*
3. Bu didügüm tevḥīd-i ṣırf muḳteżā-yı cem'le cem'
   Līki **farḳa** nāẓır olub buyruḳ ṭutmaḳ ḫōşagelür *(G. 7/8). [farḳa, -a]*
4. İdegör cem' ile **farḳa** ri'āyet
   Hüdāī' bulmaḳ isterseñ kemāli *(Mrb. 86/19). [farḳa, -a]*

farḳ eyle-: *Ayırt etmek, seçmek.*

1. Cem‘ile farḳı **farḳ eyle** kāmil olagör Hüdāī
   Ancaḳ birine baḳarsañ başa çoḳ endīşe gelür *(G. 7/9). [farḳ eyle]*

farḳ it-: *Ayırt etmek, seçmek.*

1. Bulan bir dürr-i pāk-i bī-naẓīri
   Ġanīden **farḳ ider** lā-büd faḳīri *(Mrb. 37/14). [farḳ it, -er]*
2. Aṣṣı ziyān **farḳ itmedi**
   Ḥayvān-durur bel hüm eḍal *(Koş. 33/7). [farḳ it, -(me), -di]*

farż: *Allah’ın emri olduğu kesin bir delille sabit olan yükümlülük.*

1. Dolarsa sırruña nūr-ı ḥaḳīḳat
   Gerekdür ẓāhirüñde **farż** u sünnet *(Mrb. 86/18). [farż]*

fāsid: *Fesâda uğramış, kötü, bozulmuş.*

1. Şu **fāsid** zu‘muñı terk it
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīme git *(Mrb. 60/25). [fāsid]*

fāş ol-: *Ortaya çıkmak, herkesçe bilinir olmak.*

1. Āfāḳa düşdi ġulġule
   Fāş oldı hūy ü hāy-ı ‘aşḳ *(Mrb. 34/16). [fāş ol, -dı]*

fāyıḳ: *Yüce, âli.* ||| *[tas.] Ârif, insan-ı kâmil.*

1. Terk idüb enniyyeti nefy eyle isneyniyyeti
   Vaḥdet-i ẕātiyyedür lāyıḳ olan **fāyıḳlara** *(G. 29/4).[fāyıḳlara, -lar, -a]*

fażl:

fażl: *(Allah) meziyet, maharet, kudret.* (KL., http://lugatim.com/s/fazl, erişim tarihi: 09.03.2021)

1. **Fażluñ** ile çün bize virdüñ ḥayāt
   Senden olur yine ḥüsn-i iltifāt *(Mf. 55/1). [fażluñ, -uñ]*
2. **Fażluñ** ile çünki insān eyledüñ
   Ehl-i İslām ehl-i īmān eyledüñ *(Mrb. 108/9). [fażluñ, -uñ]*
3. **Fażluña** iḥsānuña mevḳūfdur cümle umūr
   Dā'imā işi 'ibāduñ ẕillet-i cürm ü ḳuṣūr *(N. 6/3). [fażluña, -uñ, -a]*
4. Anuñ **fażlıyla** devr eyler felekler
   Żiyāyı andan alur mihr eger māh *(G. 32/5). [fażlıyla, -ı, -y, -la]*
5. **Fażluñla** insān eyledüñ
   Biñ biñ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/1). [fażluñla, -uñ, -la]*
6. Bizi **fażlıyla** insān eylemişdür
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/1). [fażlıyla, -ı, -y, -la]*
7. Ḥaḳ bizi **fażlıyla** īcād eyledi
   Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/1). [fażlıyla, -ı, -y, -la]*
8. Getürdi bizi **fażlıyla** vücūda
   Daḫi hem maẓhar itdi luṭf u cūda *(Mrb. 106/21). [fażlıyla, -ı, -y, -la]*
9. Bizi **fażluñla** çünki itdüñ īcād
   Yene eyle na'īm u vaṣla irşād *(Mrb. 116/13). [fażluñla, -uñ, -la]*
10. **Fażlıyla** insān eyledi
    El-ḥamdü li'llāhi'l–Kerīm *(Mrb. 110/1). [fażlıyla, -ı, -y, -la]*

fażl: *(Allah) Maddi ve manevi olan ihsan, cömertlik, yardımseverlik, nusret.* (Naci, 1322, s. 496)

1. Ḥaḳḳuñ **fażlıyla** iḥsānı çoḳ ancaḳ
   Kerem deryāsına ġāyet yoḳ ancaḳ *(Mf. 102/1). [fażlıyla, -ı, -y, -la]*

2. **Fażluñladur** ancaḳ senüñ olduġumuz iḥsān ḳarīn
   El-ḥamdü lek ve'ş-şükrü lek āyā Mücibe's-sāilīn *(Mf. 146/1). [fażl, -uñ, -la, -dur]*
3. Ger bizde yoġise saña liyāḳat
   Fażluñla iy Mevlā eyle 'ināyet *(Koş. 21/10). [fażluñla, -uñ, -la]*
4. Eyle Hüdāī'ye naẓar
   Tā ola **fażluña** maẓhar *(Koş. 54/18). [fażluña, -uñ, -a]*
5. **Fażluña** ġāyet yoḳdur
   Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/11). [fażluña, -uñ, -a]*
6. Ḫudāyā ḳıl bize **fażluñla** raḥmet
   Bulavuz tā ki cennet içre cennet *(Koş. 52/9). [fażluñla, -uñ, -la]*
7. İy kerem kānı 'ibāduñ dā'imā işi ḳuṣūr
   N'ola ger **fażluñ** ile sen raḥmet itseñ yā Ġafūr *(N. 6/2). [fażluñ, -uñ]*
8. Luṭf u iḥsān heb senüñdür iy Raḥīm
   Raḥmetüñ bī-ḥadd-durur **fażluñ** 'aẓīm *(N. 23/3). [fażluñ, -uñ]*
9. **Fażluña** nihāyet mi var
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/1). [fażluña, -uñ, -a]*
10. **Fażluñ** iẓhār iden sensin
    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/7). [fażluñ, -uñ]*
11. Bize **fażlı** ile iden 'ināyet
    Efendüm sevdügüm sulṭānum Allāh *(Kt. 11/1). [fażlı, -ı]*
12. Efendi **fażluña** yoḳdur nihāyet
    Kerem senden 'ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/7). [fażluña, -uñ, -a]*
13. **Fażluña** i'timādı sen virdüñ
    Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/3). [fażluña, -uñ, -a]*
14. **Fażluñ** ile olur saña vuṣlat
    Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/11). [fażluñ, -uñ]*
15. **Fażluñ** ile eyle ehl-i iẖtiṣāṣ
    Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh'um meded *(Mrb. 42/3). [fażluñ, -uñ]*
16. İrişdür **fażluñ** ile nūr-ı ẕāta
    'İnāyet eyle Sulṭān'um 'ināyet *(Mrb. 56/1). [fażluñ, -uñ]*
17. 'Aṭā vü **fażl** u cūduñ ġāyeti yoḳ

Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/11). [fażl]*

18. N’ola olsa ‘ibāda **fażl** u raḥmet

    Kerem deryāsına yoḳdur nihāyet *(Mrb. 91/17). [fażl]*

19. **Fażluñ** ile vir yene nūr-ı şühūd

    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/23). [fażluñ, -uñ]*

20. Ḳullaruña **fażluñ** ‘aẕīm

    Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/1). [fażluñ, -uñ]*

21. **Fazluñla** sen yā ze’n-ni‘am

    Eyle Hüdāī’ye kerem *(Mrb. 103/21). [fazluñla, -uñ, -la]*

22. İḥsānuña ġāyet yoḳ

    Fażluña nihāyet yoḳ *(Mrb. 118/14). [fażluña, -uñ, -a]*

23. Hüdāī’ye senüñ **fażluñ** çoġımış

    Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/31). [fażluñ, -uñ]*

24. Meger kim idesin **fażluñla** raḥmet

    Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/15). [fażluñla, -uñ, -la]*

25. Bu Hüdāī’ bendeñe iḥsān senüñ

    Fażluña ġāyet yoḳ Allāh’um meded *(Mrb. 42/12). [fażluña, -uñ, -a]*

26. Ḳullaruña raḥmet it

    Fażluñla ‘ināyet it *(Mrb. 104/6). [fażluñla, -uñ, -la]*

27. İrüb Hüdāī’ye kerem

    Fażluñla olsun muġtenem *(Mrb. 107/18). [fażluñla, -uñ, -la]*

28. **Fażluñ** ile aradan gitsün ḥicāb

    Ḫūb cemālin görelüm ref‘ it niḳāb *(M. 2/3). [fażluñ, -uñ]*

29. Efendiden ḳula ger olsa iḥsān

    Olur **fażlı** ile her müşkil āsān *(Mrb. 119/6). [fażlı, -ı]*

30. **Fażluñ** ile çün ḫalāṣ itdüñ bizi tedrīsden

    Yene ḥıfẓ eyle yā Rabbī nefsümüz telbīsden *(Mf. 183/1).[fażluñ, -uñ]*

31. **Fażluña** muḥtācdur pīr ü civān

    Yā ilāhī sen ‘ināyet it meded *(Mrb. 128/3). [fażluña, -uñ, -a]*

32. Yoluña tevfīḳ eyle

    Fażluñı refīḳ eyle *(Koş. 36/14). [fażluñı, -uñ, -ı]*

33. Yollaruñ **fażluñla** āsān it meded

Ḫāliḳu'l-küll Hādī-i dār-ı na'īm *(Kt. 4/4). [fażluñla, -uñ, -la]*

34. Ḳullaruñ luṭfuñla insān olduġı

    Heb senüñ **fażluñla** iḥsānuñladur *(Mrb. 114/2). [fażluñla, -uñ, -la]*

35. Ehl-i İslām ehl-i īmān olduġı

    Heb senüñ **fażluñla** iḥsānuñladur *(Mrb. 114/4). [fażluñla, -uñ, -la]*

36. Nūr-ı vaḥdet ẕevḳ-i vuṣlat bulduġı

    Heb senüñ **fażluñla** iḥsānuñladur *(Mrb. 114/8). [fażluñla, -uñ, -la]*

37. Vir Hüdāī' bendeñe baḳī na'īm

    Heb senüñ **fażluñla** iḥsānuñladur *(Mrb. 114/12). [fażluñla, -uñ, -la]*

38. Ola maḳṣūdumuz **fażluñla** ḥāṣıl

    'İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/1). [fażluñla, -uñ, -la]*

39. Efendi **fażl** ü raḥmet senden olur

    'İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/19). [fażl]*

40. Bula **fazluñla** Ḥaḳḳānī vücūdı

    Kerem eyle meded Raḥmānım Allāh *(Mrb. 94/27). [fazluñla, -uñ, -la]*

41. Sālike **fażluñla** dā'im eyle tevfīḳüñ refīḳ

    Sen 'ināyet eyle yā Rab vaṣluña lāyıḳlara *(G. 29/7).[fażluñla, -uñ, -la]*

42. Hüdāī' ḳuluñ iy Mevlā

    Fażl u luṭfuñ eyler recā *(Koş. 59/26). [fażl]*

43. Hüdāī'ye eyle naẓar

    Tā **fażluña** ola maẓhar *(Koş. 56/18). [fażluña, -uñ, -a]*

44. **Fażluñ** ile bula Hüdāī' kemāl

    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/27). [fażluñ, -uñ]*

45. İy Ḳādir ü Ḥayy u Vedūd

    Umar Hüdāī' **fażl** u cūd *(Mrb. 99/26). [fażl]*

46. Bizi **fażlıyla** irgürdi ḥayāta

    Delālet itdi ef'āl ü ṣıfāta *(Mrb. 106/13). [fażlıyla, -ı, -y, -la]*

47. Ger Hüdāī' **faẓluña** ola ḳarīn

    Ḳadre erişür aña yeter hemīn *(Mrb. 18/17). [faẓluña, -uñ, -a]*

fażl ile iḥsān: *Hakk'ın ihsan ve cömertliği.*

1. **Fażl ile iḥsānuñ** ile sen bize her rūz ü şeb
   Luṭf-ı bī-pāyānuña ḳul ṭoymaḳ olur mı sebeb *(Mf. 50/1). [fażl ile iḥsān, -uñ]*
2. Ber-murād olsun o bī-çāre naḥīf
   Fażl ile iḥsānuñ ister iy Kerīm *(Kt. 16/4). [fażl ile iḥsān, -uñ]*

fażl u cūd: *(Allah) Maddi-manevi ihsan ve cömertlik.*

1. ‘İbāda **fażl u cūduñ** ‘add olunmaz
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/3). [fażl u cūd, -uñ]*
2. **Fażl ü cūda** ġāyet yoḳdur
   Kerem eyle meded eyle *(Koş. 54/11). [fażl ü cūda]*
3. Yā Rabb **fażl u cūd** ile
   Kemāl-i şühūd eyle *(Koş. 20/9). [fażl u cūd]*

fażl u iḥsān: *(Allah) Maddi-manevi ihsan ve cömertlik.*

1. **Fażl u iḥsānı** Ḥaḳ’uñ iḥsāya ḳābil mi ‘aceb
   ‘Add içün cem‘ olsa ger ins ü melek şāh ü gedā *(G. 35/3).[fażl ü iḥsān,-ı]*
2. **Fażl ü iḥsānuñdan** iy Ḳādir Ḫudā
   İrse maṭlūba ne var ‘abd-i gedā *(Mf. 194/1). [fażl ü iḥsān, -uñ, -dan]*
3. **Fażl u iḥsānını** itmām eyledi
   Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/7). [fażl u iḥsān, -ı, -n, -ı]*
4. **Fażl ü iḥsānına** bulunmaz ġayet
   El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 50/15). [fażl ü iḥsān, -ı, -n, -a]*
5. **Fażl ü iḥsānuñı** tamām idivir
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/1). [fażl ü iḥsān, -uñ, -ı]*
6. **Fażl ü iḥsānuña** ḳarīn olalum
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/15). [fażl ü iḥsān, -uñ, -a]*

fażl u luṭf: *(Allah) Maddi-manevi ihsan ve cömertlik.*

1. Olubdur çünki **fażl u luṭfa** mu‘tād

Meded sulṭānum Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/19). [faż̧l u luṭf, -a]*

faż̧l u raḥmet: *(Allah) Maddi-manevi ihsan ve lütuf.*

1. ʿİbāduñ dāʾimā işi ḳuṣūr u sehv ü z̲illetdür
   Senüñ iḥsānuña lāyıḳ efendi **faż̧l u raḥmetdür** *(G. 1/2). [faż̧l u raḥmet, -dür]*
2. Aldanma ḳāl ü ḥāle ir cennet-i viṣāle
   Bā‘iṣ̲ ḳamu kemāle **faż̧l ile raḥmet** ancaḳ *(G. 20/6). [faż̧l u raḥmet]*

faż̧l-ı ‘aẓīm: *Yüce ihsan.*

1. Olmasa senden eger **faż̧l-ı ‘aẓīm**
   Ḳande bulurduḳ ḥayātı iy Kerīm *(Mrb. 114/9). [faż̧l-ı ‘aẓīm]*

faż̧l-ı cūd: *Cömertlik meziyeti.*

1. Nihāyet yoḳ ‘aṭā vü **faż̧l-ı cūda**
   Ḫudā’nuñ z̲āt-ı pākinden nişāndur *(Mrb. 115/11). [faż̧l-ı cūd]*

faż̧l-ı Ḫaḳ: *Allah'ın yardım ve nusreti.*

1. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n’ola ger yoġise mālüm
   Umarum **faż̧l-ı Ḫaḳ** ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Koş. 16/2).[faż̧l-ı Ḫaḳ]*

fe’ctehid: *“Çabala, gayret et!”.*

1. Leyse li’l-insāni illā mā-se‘ā
   Fe’ctehid fī’llāhi in şi’te’l-felāḥ *(G. 31/8). [fe’ctehid]*

fehm eyle-: *İdrak etmek, bilmek, anlamak.*

1. Viṣālüñ z̲evḳini cānā ne bilsün zāhid-i miskīn

Efendi ḳande **fehm eyler** cimā‘üñ leẕẕetin ‘innīn *(Mf. 13/2). [fehm eyle, -r]*

fehm it-: *İdrak etmek, bilmek, anlamak.*

1. Ḳābe ḳavseyn’üñ Hüdāī’ **fehm idüb** cem‘iyyetin
   Vāṣıl ol sırr-ı ev ednāya müselmānlıḳ budur *(G. 9/9). [fehm it, -üb]*
2. Semme vechu’llāh’ı **fehm itdüñse** ger
   Şeş cihetden bī-cihet Cānān’a baḳ *(G. 14/7). [fehm it, -dü, -ñ, -se]*

fekāne ḳābe ḳavseynī ev-ednā: *"...iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu." meâlli âyetten Hz. Muhammed'in Hakk'a olan yakînlik derecesini anlatan bir bölüm.* (Necm, 53/9[132])

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. **Fekāne ḳābe ḳavseynī ev-ednā**
   ‘Ulüv-ı şānuña eyler şehādet *(G. 23/5). [fekāne ḳābe ḳavseynī ev-ednā]*

felāḥ bul-: *Kurtuluşa, selamete ermek.*

1. İy Hüdāī’den naṣīḥat isteyen
   Ḥaḳḳ’a ḳul ol bulmaḳ isterseñ felāḥ *(G. 30/10). [felāḥ bul, -maḳ]*

felek:

felek: *Göğün katlarından her biri.* (Naci, 1322, s. 498)

1. Devr iderler Ḥaḳḳ’uñ ‘ışḳıyla düpdüz
   Felekler raḳṣ ider bir ān eglenmez *(Koş. 14/8). [felekler, -ler]*

---

[132] اَدْنٰىۚ اَوْ قَوْسَيْنِ قَابَ فَكَانَ

“Öyle ki, iki yay kadar hatta daha yakın oldu.”

2. Anuñ fażlıyla devr eyler **felekler**
   Żiyāyı andan alur mihr eger māh *(G. 32/5). [felekler, -ler]*
3. Ṭurmaz dönerler **felekler**
   ‘Arż idüb Ḥaḳḳ’a dilekler *(Koş. 3/13). [felekler, -ler]*

felek: *Kâinat.* (Ögke, 2018, s. 137)

1. ‘Aşḳıla zinde her melek
   ‘Aşḳıla devr eyler **felek** *(Mrb. 34/22). [felek]*

felek: *Genellikle olumsuz özellikleriyle şikayet konusu olan talih, baht.* (Ögke, 2018, s. 137)

1. **Felekler** de meleklerle uçarsa
   Ne mümkindür ki dīv ola firişte *(N. 15/3). [felekler, -ler]*

<u>fenā:</u>

fenā: *Yokluk, zeval.* ||| *[tas.] Kulun benliğinin Allah’ın varlığında yok olması hâli.* (Cebecioğlu, 2020, s. 161)

1. Dilerseñ ger beḳā-ender-beḳāyı
   Vücūduñ küllī kül it bul **fenāyı** *(Mrb. 125/10). [fenāyı, -y, -ı]*
2. Bād-ı ḫazāndan aldı **fenā** būy-ı ẕevḳini
   Eşcār dürlü dürlü libāsın ṣoyub gelür *(G. 11/5). [fenā]*
3. Naḥve ṣarf eyleme ‘ömrüñ yüri maḥv ögrenigör
   Kişi maḥbūb-ı ḥaḳīḳīye **fenā** ile irer *(Mf. 60/2). [fenā]*
4. İy ḳamu ḥāle ‘ālim ü dānā
   Luṭfuñ ile olur **fenā** vü beḳā *(Mrb. 77/22). [fenā]*
5. **Fenāyı**-yā <u>s</u>ebātı ḳande bulduḳ
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/11). [fenāyı, -y, -ı]*

fenā: *Kem, yaramaz, fesat.* (Tulum, 2011, s. 713)

1. **Fenā** dünyāya baḳdum mā-sivā'llāhı fenā gördüm
   Ḫudā'dan ġayrı bir bāḳī görinür yoḳ beḳā gördüm *(Mf. 121/1).[fenā]*
2. Bir 'āleme yetmek gerek
   Fenā eli irmez ola *(Koş. 8/28). [fenā]*
3. Fānī dünyānuñ **fenāsını** bilürken ḫāṣṣ ü 'āmm
   Bāḳī'yi ḳor fānīye mā'il olur mı 'aḳl-ı tāmm *(Mf. 123/1). [fenā, -s, -ı, -n, -ı]*

fenā: *Geçici, fâni, ölümlü, mutlak varlığı olmayan.* (Doğan, 2013, s. 527)

1. Fenā dünyāya baḳdum mā-sivā'llāhı **fenā** gördüm
   Ḫudā'dan ġayrı bir bāḳī görinür yoḳ beḳā gördüm *(Mf. 121/1) [fenā]*

<u>fenā bāġı:</u> *Hiçlik bahçesi. ǁ [tas.] Dünya, âlem-i nasût, âlem-i şehâdet.* (Ögke, 2018, s. 139)

1. Yüri bülbül yüri Dōst illerine
   Yeter olduñ **fenā bāġında** nālān *(Mrb. 25/1). [fenā bāġı, -n, -da]*
2. Yiter itdüñ **fenā bağında** feryād
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/1). [fenā bağı, -n, -da]*
3. Bu **fenā bağında** bir bāḳ sa'ādet isteyen
   Enbıyā vü evliyā isrine ḳılsun iḳtidā *(G. 35/5). [fenā bağı, -n, -da]*
4. Gülüñ rengine aldanma geçegör
   Fenā bağında eglenme uçagör *(Mf. 66/2). [fenā bağı, -n, -da]*
5. Ne **fenā bāġından** uçdı 'andelīb
   Ne beḳā būyından irişdi naṣīb *(Mrb. 63/21). [fenā bāġı, -n, -dan]*
6. **Fenā bāġında** eglenme uçagör
   Gülüñ rengine aldanma geçegör *(Mrb. 125/21). [fenā bāġı, -n, -da]*

<u>fenā bul-:</u>

fenā bul-: *[tas.] Kulun beşerî vasıflardan ve aşağı arzulardan sıyrılıp Hak'ta yok olmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Fenā buldı** vücūd-ı fānī muṭlaḳ
   Bıraḳduḳ ḳaṭreyi 'ummāna geldük *(G. 5/7). [fenā bul, -dı]*
2. **Fenā bulub** ḥayāt alam şu dem kim 'ışḳ-ı yārümden
   Muḥabbet isteyen gelsün ḫaber ṣorsun mezārumdan *(G. 13/1). [fenā bul, -ub]*

fenā bul-: *Ortadan kaybolmak, yok olmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Fenā buldı** sivā-yı Ḥaḳ Hüdāī
   Ḫudā'dan ġayrı yoḳ bir daḫı varum *(N. 18/5). [fenā bul, -dı]*
2. Bir zamān ola **fenā bula** semāvāt ile arż
   Ne eyü ḳala ne kem ḳala ne ḫōd ṭūl ile 'arż *(Mrb. 31/9). [fenā bul, -a]*

fenā bul-: *Sararıp solmak, ölmek, hayatı tükenmek.* (Doğan, 2013, s. 527)

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Fenā bulub** ḥayāta irdi tekrār
   Teġayyürler tebeddüller nedendür *(Mrb. 88/15). [fenā bul, -ub]*

fenā ehli: *Yokluğa sahip kişi.* ||| *[tas.] Dünyevî meşgalenin içindeki kişi.*

1. 'İnāyet eyle sulṭānum
   Fenā ehli beḳā ister *(Mrb. 69/12). [fenā ehli, -i]*

fenā-ender-fenā: *[tas.] Kişinin cezbenin etkisiyle Hak'ta yok olduğunun farkında olmadığı hâl.* (Uludağ, 2016, s. 70)

1. **Fenā-ender-fenā** buldı vücūdum mülki ser-tā-ser
   Görinür bir beden ḳaldı hemān ancaḳ ḥiṣārumdan *(G. 13/5). [fenā-ender-fenā]*
2. Bulan **fenā-ender-fenā**
   Bulur Hüdāī' ol beḳā *(Mrb. 34/33). [fenā-ender-fenā]*
3. Vücūdum cümle yoḳ olsun
   Fenā-ender-fenā gelsün *(Mrb. 59/18). [fenā-ender-fenā]*
4. Geçüb ḳamudan muṭlaḳā
   Bulur **fenā-ender-fenā** *(Mrb. 65/18). [fenā-ender-fenā]*

fenā meydānı: *Yokluk alanı.* ||| *[tas.] Kulun beşerî vasıflardan kurtulup kendini Hak'ta fânî kıldığı fenâfillah mertebesi.*

1. 'Āşıḳ olan cānānına
   Girmiş **fenā meydānına** *(Mrb. 81/10). [fenā meydānı, -n, -a]*

fend: *Hile, mekr, desise, yalan.*

1. Vücūduñ kūh-ı elvendi
   Geçer 'āşıḳlara **fendi** *(Mrb. 52/18). [fendi, -i]*

feraḥnāk ol-: *Sevinmek, zevklenmek, tatmin olmak.*

1. Ṣafā buldı **feraḥnāk oldı** diller
   Ṣanasın ṭaġlar u bāġlar cināndur *(Mrb. 115/3). [feraḥnāk ol, -dı]*

ferd:

Ferd: *Zâtında ve sıfatlarında eşi ve benzeri olmayan Allah.*

1. İy Vāḥid ü **Ferd** ü Aḥad
   İy Ḳādir ü Ḥayy ü Ebed *(Mhm. 3/21). [Ferd]*

2. İy Vāḥid ü **Ferd** ü Ṣamed
   Senden meded senden meded *(Mrb. 32/1). [Ferd]*
3. İy Vāḥid ü **Ferd** ü Aḥad
   Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/1). [Ferd]*
4. İy Ḳādir ü **Ferd** ü Aḥad
   Eyle Hüdāī'ye meded *(Koş. 33/17). [Ferd]*

ferd: *Kul, insan.* (Naci, 1322, s. 491)

1. Dünyāda çeker her **ferd**
   Ḥālince belā' vü derd *(Mrb. 50/5). [ferd]*

Ferhād: *Hüsrev ü Şîrîn ile Ferhâd ü Şîrîn aşk hikâyelerinin erkek kahramanı.* ||| *Âşık.*

1. 'Işḳ-ı Şīrīn'e cān virür **Ferhād**
   Leylā yādına Ḳays ider feryād *(Koş. 16/5). [Ferhād]*
2. Kimi Mecnūn kimi Leylā
   Kimi Şīrīn kimi **Ferhād** *(Mrb. 75/16). [Ferhād]*
3. 'Aşḳ-ı Şīrīn oldı feryādına **Ferhād'uñ** sebeb
   İy nice dānāyı Mecnūn eyledi Leylā-yı 'aşḳ *(G. 28/11). [Ferhād'uñ]*
4. Ḳaṣr-ı ḳurba irgürüb iḥsāna maẓhar olmaġa
   'Āşıḳa varlıḳ cibālin kesdürüb **Ferhād** iden *(G. 8/6). [Ferhād]*

fermān:

fermān: *(Allah) Takdir, irade, tasarruf, inisiyatif.* (Naci, 1322, s. 493)

1. Cism ü cānı Ḥażret-i Mevlā'ya teslīm idegör
   Ḫāliḳ'ın **fermānını** ṣıdḳ ile ta'ẓīm idegör *(Mf. 78/2).[fermānını,-ı,-n,-ı]*
2. Buyruḳ senüñ **fermān** senüñ
   Derd ehline dermān senüñ *(Mhm. 3/1). [fermān]*
3. Geçüb **fermānıla** bunca avālim

Gezerken ‘ālem-i insāna geldük *(G. 5/5). [fermānıla, -ıla]*

4. Göñüller derdine dermān senindür
   Ḳamu sulṭānlara **fermān** senindür *(Mrb. 12/10). [fermān]*

fermān: *(Allah) Emir, buyruk, yapılması istenen şeyler, tembih.* (Tulum, 2011, s. 717)

1. Haḳḳ’uñ dergāhına ḳullar derilür
   Buyruġı ṭutılur **fermān** eglenmez *(Koş. 13/24). [fermān]*
2. İtme Hüdāī’ye ‘inād
   Fermāna eyle inḳiyād *(Mrb. 40/18). [fermāna, -a]*

fermān: *(Allah) Takdir, irade, tasarruf.* ||| *[tas.] Ölüm.*

1. **Fermān** irişicek yüce Ḥażret’den
   Uyarurlar seni nevm-i ġafletden *(Koş. 45/17). [fermān]*

<u>fermān-ı Ḥaḳḳ:</u> *Hakk'ın buyruğu.*

1. Şunlar ki ṭoġrı gitmedi
   Fermān-ı Ḥaḳḳ’ı ṭutmadı *(Koş. 33/6). [fermān-ı ḥaḳḳ, -ı]*

<u>ferş:</u> *Yeryüzü, dünya.*

1. Nedendür mi̱hr ü māh encüm süreyyā
   Nedendür ‘arş ü **ferş** ü Sidre Ṭūbā *(Mrb. 88/6). [ferş]*
2. Saña āsān maḥv ü i̱sbāt eylemek
   ‘Arş ü **ferş** arż ü semāvāt eylemek *(Mrb. 42/6). [ferş]*

<u>feryād:</u> *Çığlık, inleme, haykırma.*

1. Behey bülbül nedür **feryād**

Var eyle Ḥaḳ'dan istimdād *(Mrb. 75/1). [feryād]*

2. 'Aşḳ-ı Şīrīn oldı **feryādına** Ferhād'uñ sebeb
   İy nice dānāyı Mecnūn eyledi Leylā-yı 'aşḳ *(G. 28/11).[feryādına,-ı,-n, -a]*

feryād it-: *(Ayrılıktan sebep) Ağlamak, inlemek, üzülmek.*

1. Ẕāt-ı bī-çūnuñ mekānlardan münezzehdür senüñ
   Pes seni ya ḳande bulsun aġlayub **feryād iden** *(G. 8/4). [feryād it, -en]*
2. 'Işḳ-ı Şīrīn'e cān virür Ferhād
   Leylā yādına Ḳays ider feryād *(Koş. 16/6). [feryād it, -er]*
3. **Feryād idersin** rūz ü şeb
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/7). [feryād it, -er, -sin]*
4. Bu ḥüsni ḳande buldı şāhid-i gül
   Niçün **feryād ider** bī-çāre bülbül *(Mrb. 88/10). [feryād it, -er]*
5. Yiter itdüñ fenā bağında feryād
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/1). [feryād it, -dü, -ñ]*

fetḥ: *Açma, ele geçirme, zapt etme. ||| [tas.] Sâlikin manevî yükselmesini sağlayan kemâl hâlleri.* (Uludağ, 2016, s. 135)

1. Cem'-i cem'e **fetḥ** ile nuṣret senüñ
   Yā ilāhī sen 'ināyet eylegil *(Mrb. 66/7). [fetḥ]*

fetḥ it-: *Açmak, görünür hâle getirmek, âşikâr etmek.*

1. **Fetḥ it** bize mu'ammāyı
   Tā bulavuz müsemmāyı *(Koş. 18/25). [fetḥ it]*

fetḥ ol-: *Açılmak, âşikâr olmak.*

1. Ḫālıḳ'uñ ger ola tevfīḳi refīḳ
   Fetḥ olur sālike ebvāb-ı ṭarīḳ *(Mf. 22/2). [fetḥ ol, -ur]*

fetḥ-i bāb: *Kapının açılması.* ||| *[tas.] Marifet makamının tecellisi.*

1. Ger Hüdāī'ye olursa **fetḥ-i bāb**
   Refʿ ola ẓulmānī nūrānī ḥicāb *(Mrb. 96/9). [fetḥ-i bāb]*
2. Hüdāī'ye naṣīb it **fetḥ-i bābı**
   Cemālüñden götür luṭf it niḳābı *(Mrb. 11/19). [fetḥ-i bāb, -ı]*
3. Ẓulmānī nūrānī ḥicāb
   Açılsun olsun **fetḥ-i bāb** *(Mrb. 32/6). [fetḥ-i bāb]*
4. Çünki saña senden olur **fetḥ-i bāb**
   Yā ilāhī sen 'ināyet eylegil *(Mrb. 66/11). [fetḥ-i bāb]*
5. Hüdāī'yi irişdür **fetḥ-i bāba**
   Varalum Ḥażret-i ni'me'l-me'āba *(Mrb. 37/17). [fetḥ-i bāb, -a]*
6. Refʿ it ḥicābı luṭf idüb enāniyeti gider
   Ġayb-i ḥaḳīḳat açıla tā ola **fetḥ-i bāb** *(G. 25/12). [fetḥ-i bāb]*

Fettāḥ: *Lütuf ve rahmet kapılarını açan Allah.*

1. Ente Rabbī ente **Fettāḥ** ü Kerīm
   Ente Ḥayyī ente Ḳayyūm u Ḳadīm *(M. 2/7). [Fettāḥ]*

fetvā vir-: *Açıklama yapmak, hüküm vermek.*

1. Olmaġa nefy-i māsivā
   Fetvā virür Monlā-yı 'aşḳ *(Mrb. 34/36). [fetvā vir, -ür]*

fevż: *Manevi haz, iç huzur.* (Doğan, 2013, s. 535)

1. Ḳande bulduñ aḥsen-i taḳvīmi sen
   Ḳanden alur **feyżi** işbu cān ü ten *(Mrb. 89/6). [feyżi, -i]*

fevż-i akdes: *En kutsal feyiz.* ||| *[tas.] İlahî tecelli, keşf, ilhâm.*

1. Hüdāī’ **feyż-i aḳdesden**
   Naṣīb alursa cān ü ten *(Mrb. 51/17). [feyż-i aḳdes, -den]*

feyż-i Ḥaḳ: *Hakk'ın ihsanı. ‖ [tas.] Kula Hak tarafından gelen vâridatlar, keşifler, ilhâmlar.*

1. **Feyż-i Ḥaḳ’da** buḫl yoḳ herkes velī ṭālib degül
   Bī-sebeb ışlāḥ-ı ‘ālem Bārī’ye vācib degül *(Mf. 112/1).[feyż-i ḥaḳ,-da]*

fī sebīli’llāh: *Hak rızâsı için.*

1. Ger mücāhid **fī sebīli’llāh** iseñ
   Ḫāliḳı ẕikr it odur ḫayr-ı ṣalāḥ *(G. 31/5). [fī sebīli’llāh]*

fikr:

fikr: *Arzu, emel, heves.* (Doğan, 2013, s. 542)

1. Ḳo dünyā **fikrini** ṭūl-i emeldür
   Senüñle gidecek ḥüsn-i ‘ameldür *(Koş. 40/17). [fikrini, -i, -n, -i]*

fikr: *Düşünce, hatır, akıl.* (Tulum, 2011, s. 726)

1. Ḳurı hevā ise yiter
   Fikrüñde yoḳ mıdur ecel *(Koş. 33/4). [fikrüñde, -üñ, -de]*
2. **Fikrüñden** dünyā gitmez mi
   Ḥaḳ kelāmın işitmez mi *(Koş. 57/5). [fikrüñden, -üñ, -den]*

fikr: *Kanâat, görüş, düşünce.* (Sami, 1996, s. 1002)

1. **Fikrüñüz** nedür ḳardaşlar

Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/1). [fikrüñüz, -üñüz]*

fikr: *Amaç, gaye, niyet, maksat*. (Doğan, 2013, s. 542)

1. Māsivādan el çek iy ‘āşık kesil
   Fikrüñ ü ẕikrüñ ol olsun muttaṣıl *(Mrb. 38/10). [fikrüñ, -üñ]*
2. Derūnuñ ‘aşḳıla ṭolsun
   Fikrüñ ẕikrüñ hem Ol olsun *(Koş. 25/22). [fikrüñ, -üñ]*
3. **Fikrüñ** nedür n’itseñ gerek
   Gel Ḥaḳḳ’a pervāz idelüm *(Mrb. 48/15). [fikrüñ, -üñ]*

fikr: *Anlayış, prensip, bakış açısı.* (Doğan, 2013, s. 542)

1. Müşkilüñ e’ṣ-ṣabru miftāḥü’l-ferecle ḥal idüb
   Ba‘de ‘üsrin yüsr **fikrile** naẓar ḳıl her zamān *(G. 40/12)[fikrile,-i, -le]*

fikr eyle-: *Tefekkür etmek, düşünmek, hikmetini anlamaya çalışmak.*

1. Ḥaḳḳ’uñ iḥsānını **fikr eyle** ‘āşıḳ
   Envā‘-ı luṭfunı ẕikr eyle ‘āşıḳ *(Koş. 50/9). [fikr eyle]*
2. İn‘āmını **fikr eylegil**
   Māh-ı mübārekdür gelen *(Mrb. 5/7). [fikr eyle, -gil]*
3. Vücūd iḳlīmini **fikr eyle** dervīş
   Bu cān ü cism ve bu eller nedendür *(Mrb. 88/1). [fikr eyle]*

fikr eyleyügör-: *Anlamak için gayret göstermek.*

1. Ḥaḳḳ’un iḥsānını **fikr eyleyügör**
   Virdügi ni‘mete şükr eyleyügör *(Koş. 14/13). [fikr eyleyügör]*

fikr idegör-: *Anlamak için gayret göstermek.*

1. Dün gün Ḥaḳḳ'ı ẕikr idegör
   İḥsānını **fikr idegör** *(Mrb. 102/14). [fikr idegör]*
2. Durma hemān ẕikr idegör
   İḥsānını **fikr idegör** *(Mrb. 110/14). [fikr idegör]*
3. Hüdāī' luṭf-ı Ḥaḳḳ'ı **fikr idegör**
   Kemāl-i faẕlına hem şükr idegör *(Mrb. 115/13). [fikr idegör]*

<u>fikr it-:</u>

fikr it-: *Tefekkür etmek, düşünmek, hikmetini anlamaya çalış.*

1. Yiter itdüñ bu fānī ẕevḳe raġbet
   Efendi 'āḳil ol **fikr it** me'āli *(Mrb. 87/2). [fikr it]*

fikr it-: *Farkına varmak, fark etmek.*

1. Ḥaḳḳ'a maẓhar olduġuñ **fikr it** begüm
   'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/1). [fikr it]*
2. Luṭfa maẓhar olduġuñ **fikr it** begüm
   'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/3). [fikr it]*

<u>fikr-i Mevlā:</u> *Hakk'ı düşünme.*

1. Dem-ā-dem **fikr-i Mevlā'da**
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/23). [fikr-i Mevlā, -da]*

<u>fī-külli yevmin şān:</u> *"...O, her an yeni bir ilahî tasarrufta / yaratmadadır." meâlindeki âyetten bir bölüm.* (Rahmân, 55/29[133])

---

[133] شَأْنٍ فِي هُوَ يَوْمٍ كُلَّ وَالْأَرْضِ السَّمٰوَاتِ فِي مَنْ يَسْئَلُهُ

"Göklerde ve yerde bulunanların hepsi O'ndan ister (O'na muhtaçtır). O her an yaratma halindedir."

***Kalıp ifade**: Âyet.*

1. Tecellā Rabbüne'l-Mennān
   Lehū **fī-külli yevmin şān** *(Mrb. 51/6). [fî-külli yevmin şān]*

<u>fī'l-ḥaḳīḳa:</u> *Hakikatte, gerçekte.*

1. Vücūduñ aynāsında ḥāl-i ekvān
   Ḫayāl-i ẓılla beñzer **fī'l-ḥaḳīḳa** *(Kt. 10/3). [fī'l-ḥaḳīḳa]*

<u>fī'llāhi:</u> *Allah için.*

1. Leyse li'l-insāni illā mā-se'ā
   Fe'ctehid **fī'llāhi** in şi'te'l-felāḥ *(G. 31/8). [fī'llāhi]*

<u>firāḳ:</u>

firāḳ: *Ayrılık. ||| [tas.] Vahdet makamından ayrı kalma.* (Uludağ, 2016, s. 138.)

1. Bir ḳul Efendi'den olıcaḳ ıraḳ
   - Cānına te'sīr ider anuñ **firāḳ** *(Mrb. 95/10). [fîrāḳ]*
2. Yiter olduḳ **firāḳ** ile bīmār
   Bārī tīmār derdini çekelüm *(G. 37/5). [fîrāḳ]*

firāḳ: *Ayrılık.*

1. Bilürsin kimse ḳalmaz bunda bāḳī
   Viṣālüñüñ muḳarrerdür **firāḳı** *(Mrb. 120/6). [fîrāḳı, -ı]*

<u>firāḳ odına yan-:</u> *[tas.] Hak'tan ayrı düşen gönlün ıztırap duyması.*

1. Firāḳ odına yiter yandı sīne

Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/15). [firāḳ odına yan, -dı]*

2. Meded cānum **firāḳ odına yandı**
   Ḫaṭā bizden ‘aṭā senden Efendi *(G. 39/11). [firāḳ odına yan, -dı]*

<u>firār eyle-:</u> *Uzaklaşmak, kaçmak, gizlice gitmek.*

1. Māsivādan **firār eyle**
   Bāb-ı Ḥaḳ’da ḳarār eyle *(Koş. 57/17). [firār eyle]*

<u>firār it-:</u> *Azimet etmek, gitmek.* (Tulum, 2011, s. 728)

1. Niçe bir emmārelükde eyleye nefsüñ ḳarār
   İşidüb firrū ila’llāh’ı it ol yaña firār *(Mrb. 68/18). [firār it]*

<u>firāvān:</u> *Bol, fazla.*

1. Ṣaḳın ac ḳalurum ṣanma hey insān
   Hemān şükr ide gör ni‘met **firāvān** *(Mf. 145/2). [firāvān]*

<u>firişte:</u> *Melek.* ||| *Çok güzel, iyi huylu, günahsız.* (Doğan, 2013, s. 531)

1. Felekler de meleklerle uçarsa
   Ne mümkindür ki dīv ola **firişte** *(N. 15/4). [firişte, -ler]*

<u>firḳat:</u>

firḳat: *Ayrılık.* ||| *[tas.] Ruhun, aslî vatanından ayrılıp vahdet makamından uzakta kaldığı dünya / mülk âlemi.* (Uludağ, 2016, s. 138)

1. Müstaġraḳ iken vuṣlata
   Düşdi Hüdāī’ **firḳate** *(Mrb. 30/18). [firḳate, -e]*
2. Yiter **firḳatde** bīmār it

Meded bu derde tīmār it *(Mrb. 112/5). [firḳatde, -de]*

firḳat: *Ayrılık.*

1. Müşkil degül mi **firḳati**
   İy māh-ı ġufrān elvedā‘ *(Mrb. 121/11). [firḳati, -i]*

firḳat: *Ayrılık.* ||| *[tas.] Halk perdesiyle perdelenme.* (Uludağ, 2011, II/s. 138.)

1. Tevhīd ile īmānum kāmil ola
   Firḳat gidüb cem‘iyyet ḥāṣıl ola *(Koş. 6/10). [firḳat]*

firḳat ili: *Ayrılık diyarı.* ||| *[tas.] Kulun Hak'tan ayrı düştüğü varlık âlemi.*

1. Bize bizden olan yaḳīn ü ḳarīb
   Ḳoma **firḳat ilinde** bizi ġarīb *(Mrb. 20/2). [firḳat ili, -i, -n, -de]*

firrū ila’llāh: *"Öyleyse Allah'a sığının..." meâlindeki âyetten bir bölüm.* (Zâriyât, 51/50[134])

***Kalıp ifade**: Âyet.*

1. İşit **firrū ila’llāhı**
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 45/11). [firrū ila’llāh, -ı]*
2. Niçe bir emmārelükde eyleye nefsüñ ḳarār
   İşidüb **firrū ila’llāhı** it ol yaña firār *(Mrb. 68/18). [firrū ila’llāh, -ı]*

fitne:

---

[134] مُبِينٌ نَذِيرٌ مِنْهُ لَكُمْ إِنِّي اللَّهِ إِلَى فَفِرُّوا

(Peygamber şöyle dedi:) “Şu halde Allah’a sığının. Şüphesiz ben sizin için O’nun tarafından apaçık bir uyarıcıyım.”

fitne: *Azgınlık, fesat, kargaşa, bozgunculuk.* (Naci, 1322, s. 501)

1. Şehr-i Sitanbūl şerr ü **fitneden** ḫālī degül
   Zühd ü taḳvā vü ‘ibādet herkesüñ ḥāli degül *(Mf. 116/1).[fitneden, -den]*

fitne: *Azdırma, ayartma.* (Sami, 1996, s. 981)

1. Ḥaḳḳ’ı ḳoyub bāṭıla meyl ü maḥabbet neden
   Tābi‘-i şeyṭān olub **fitne** vü şirret neden *(G. 38/2). [fitne]*

fuḳarā: *Fakir, yoksul.* ||| *[tas.] Hakk’a âciz gönül.*

1. Niçe bir māni‘ olsa ḥubb-ı sivā
   Ola nūruñla münevver **fuḳarā** *(Mrb. 19/18). [fuḳarā]*

Furḳān: *Hak ve bâtılı birbirinden ayıran mesajlarıyla Kur’an’ın 25. suresi.*

1. Ḳur’ān’ı bilen kişi
   Furḳān’ı bilmek gerek *(Koş. 41/16). [furḳān’ı, -ı]*

furşat el virmişken: *Bir şeyi yapabilme imkânı varken.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Furşat el virmişken**
   Menzilde oturmuşken *(Mrb. 9/5). [furşat el virmişken, -miş, -ken]*

furşat eldeyiken: *Bir şeyi yapabilme imkânı varken.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Furşat eldeyiken** sa‘y eyle yāhū

Bugünler geçer bu devrān eglenmez *(Koş. 14/19). [furṣat eldeyiken]*

furṣat geç-: *Elverişli durum ve zamanın oluşması.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Furṣat geçer** aldanma ḳīl ü ḳāle
   Yalvar Ḥaḳḳ'a iriş ḳaṣr-ı kemāle *(Koş. 44/17). [furṣat geç, -er]*

fürḳat: *Ayrılık.* ||| *[tas.] Âşıkın vatan-ı aslîden, âlem-i zâhire (dünya) gelerek ayrı düşmesi.*

1. Niçe bir derd ile miḥnet
   Niçe bir ḥasret ü **fürḳat** *(Koş. 32/6). [fürḳat]*
2. **Fürḳat** ile niçe bir dīvāneyin
   Şerbet-i vaṣluñ içür uṣlanayın *(Mrb. 38/3). [fürḳat]*
3. **Fürḳat** cehennemden eşedd
   Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/1). [fürḳat]*

fürḳat çek-: *Ayrı kalmak, ayrı düşmek, gurbette kalmak.*

1. Yūsuf gibi **fürḳat çeker**
   Ken'ān'a irmek isteyen *(Mrb. 65/11). [fürḳat çek, -er]*

fürḳat ehli: *Ayrılık ehli.* ||| *[tas.] Dünyevî arzu ve heveslerle meşgul kimse.*

1. **Fürḳat ehline** yiter ḳılduñ naẓar
   Aç gözüñ vāṣıl olan yārāna baḳ *(G. 14/11). [fürḳat ehli, -n, -e]*

G/Ġ

Ġaffārü'z-zünūb: *Günahları bağışlayan Allah.*

1. Ente'l-Kerīm ente **Ġaffārü'ẕ-ẕünūb**
   Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/11). [Ġaffārü'ẕ-ẕünūb]*

ġāfil: *[tas.] Nefsin hevâsına dalan Hak'tan habersiz kişi.*
(Kubbealtı, http://lugatim.com/s/gafil, erişim tarihi: 15.04.2021.)

1. Nefs ü şeyṭāna uyarsın
   Nic'olur ḥālüñ iy **ġāfil** *(Koş. 57/2). [ġāfil]*
2. Cihān fānīdür iy **ġāfil** yiter ṭapduñ bu dünyāya
   Yüri var imdi ṣıdḳıla 'ibādet eyle Mevlā'ya *(Mf. 162/1). [ġāfil]*
3. Bir gün olur kim ṭuyarsın
   Nic'olur ḥālüñ iy **ġāfil** *(Koş. 57/4). [ġāfil]*
4. Ölenler 'ibret yetmez mi
   Nic'olur ḥālüñ iy **ġāfil** *(Koş. 57/8). [ġāfil]*
5. Aldamasun ḫalḳı bu ġaflet meded
   Ġāfile tevfīḳ ü hidāyet meded *(Mrb. 95/6). [ġāfile, -e]*
6. Bāṭılı ḳor Ḥaḳḳ'ı duyan
   Nic'olur ḥālüñ iy **ġāfil** *(Koş. 57/24). [ġāfil]*
7. Hüdāī'den gūş it sözi
   Nic'olur ḥālüñ iy **ġāfil** *(Koş. 57/28). [ġāfil]*
8. Ṭā'atı iḫtiyār eyle
   Nic'olur ḥālüñ iy **ġāfil** *(Koş. 57/20). [ġāfil]*
9. Niçe bir māla ṭaparsın
   Nic'olur ḥālüñ iy **ġāfil** *(Koş. 57/16). [ġāfil]*
10. Ḥaḳ ḳatına varmaz mısın
    Nic'olur ḥālüñ iy **ġāfil** *(Koş. 57/12). [ġāfil]*
11. Hevālarda olub iy **ġāfil** insān
    Seni azdırmasun nefs ile şeyṭān *(Mrb. 120/9). [ġāfil]*
12. Cihān fānīdür iy **ġāfil** ḳalur ṣanma bu dünyāyı
    Yüri var mā-sivādan geç ḳul iseñ iste Mevlā'yı *(Mf. 173/1). [ġāfil]*

13. Geç ḳaṭreden iy **ġāfil**
    Baḥr ile ‘ummān gelsün *(Koş. 9/19). [ġāfil]*
14. Sen iy **ġāfil** ne ṣanduñ rūzigārı
    Ṭurur mı añladuñ tāze bahārı *(Koş. 13/13). [ġāfil]*
15. Ben diyen **ġāfil**
    Utanur yarın *(Koş. 17/15). [ġāfil]*
16. Niyāzuñ dā’imā Allāh’a eyle
    Uyan ġafletden iy **ġāfil** gözüñ aç *(Kt. 3/2). [ġāfil]*
17. Geç fānīden iy **ġāfil**
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/27). [ġāfil]*
18. Ḳul olmaġı sa‘ādet bil
    Ḳaçan ḳurtulmaz iy **ġāfil** *(Mrb. 46/6). [ġāfil]*
19. Gec sevdālardan iy **ġāfil**
    Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/23). [ġāfil]*
20. Müznib olan **ġāfile** ġufrān senüñ
    Derdlilerüñ derdine dermān senüñ *(Mrb. 95/17). [ġāfile, -e]*
21. Tīh-i ḥayretde ḳalma iy **ġāfil**
    Rūz ü şeb sa‘y it olmaġa kâmil *(Mrb. 74/17). [ġāfil]*
22. Uyan ġafletden iy **ġāfil** nedür bu nevm-i ġafletler
    Şu ẓulmānī Sitānbūl’a neden böyle muḥabbetler *(Mf. 82/1). [ġāfil]*

ġāfil gelür ġāfil gider: *Bilgi sahibi olmadan hayatını beyhûde geçirmek.*

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. Ehl-i ẓāhir ‘ömrüñi naḥv ile ṣarfa ṣarf ider
   Ehl-i bāṭından velī **ġāfil gelür ġāfil gider** *(Mf. 61/2). [ġāfil gelür ġāfil gider]*

ġāfil ḳal-: *İçinde bulunulan durumu idrak edememek, sezip kavrayamamak.*

1. Kimi nāḳış bu ḫalḳuñ kimi kāmil
   Kimi ḥayretde ḳalmış şöyle ġāfil *(Mrb. 88/18). [ġāfil ḳal, -mış]*

ġāfil ḳo-: *Boşa geçirmek.*

1. Derūnuñdan idüb āhı
   Ḳoma ġāfil seḥergāhı *(Mrb. 45/10). [ġāfil ḳo, -(ma)]*

ġāfil ol-: *[tas.] Hak'tan habersiz olmak.*

1. Dilüñ ẕikr eyler Allāh'ı niçün ḳalbüñ olur ġāfil
   Ḫudā her yerde ḥāżırken nedendür arada ḥā'il *(G. 18/1).[ġāfil ol,-ur]*

ġaflet: *[tas.] Nefsin arzularına uyup Allah'ı ve emirlerini unutma hâli.* (Uludağ, 2016, s. 141)

1. Ẓāhir iken Ḥaḳ bu **ġafletler** neden
   'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/7). [ġafletler, -ler]*
2. Ḳuluñ işi sehv ü **ġaflet** ü 'işyān
   Efendiden 'afv ü raḥmet ü ġufrān *(Koş. 58/5). [ġaflet]*
3. Aldamasun ḫalḳı bu **ġaflet** meded
   Ġāfile tevfīḳ ü hidāyet meded *(Mrb. 95/5). [ġaflet]*
4. Ehl-i ġāfil **ġaflet** ile Ḥaḳḳ'ı ḳor dünyā arar
   Beñzer ol debbāġa kim ol kelb-i murdārın arar *(Mf. 62/1). [ġaflet]*
5. **Ġafletden** aç gözüñi ḫidmete itme ihmāl
   Ṭā'at kişiyi eyler bāḳī na'īme īṣāl *(Mf. 113/1). [ġafletden, -den]*
6. **Ġaflet** ile her ne deñlü eylese ḳullar günāh
   Raḥmetüñden çoḳ degüldür iy kerem kānı ilāh *(Mf. 18/1). [ġaflet]*
7. **Ġaflet** ile her yañaya aḳmaġıl
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a'lāyı gör *(Mrb. 15/7). [ġaflet]*
8. **Ġaflet** ile nic'olur ḥālüñ 'aceb
   Rāzıḳ'uñ in'āmına şükr idegör *(Mrb. 117/11). [ġaflet]*
9. Zīnet-i dünyāya maġrūr olma **ġafletden** uyan
   Ne eyü ḳalur ne kem bunda ḳonan göçer hemān *(Mf. 19/1). [ġafletden, -den]*

10. Uyan **ġafletden** iy ġāfil nedür bu nevm-i ġafletler
    Şu ẓulmānī Sitānbūl'a neden böyle muḥabbetler *(Mf. 82/1). [ġafletden, -den]*
11. Uyan **ġafletden** iy ġāfil nedür bu nevm-i ġafletler
    Şu ẓulmānī Sitānbūl'a neden böyle muḥabbetler *(Mf. 82/1). [ġafletden, -den]*
12. Nice bir dünyādan uṣanmayalum
    Nice bir **ġafletden** uyanmayalum *(Koş. 21/6). [ġafletden, -den]*
13. Ḳuluñ işi sehv ü **ġaflet** ü nisyān
    Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/3). [ġaflet]*
14. Fānīden uṣanmaz mısın
    Ġafletden uyanmaz mısın *(Koş. 38/10). [ġafletden, -den]*
15. Niyāzuñ dā'imā Allāh'a eyle
    Uyan **ġafletden** iy ġāfil gözüñ aç *(Kt. 3/2). [ġafletden, -den]*
16. Uyanıgör **ġafletden**
    Geç bu fānī lezzetden *(Koş. 34/29). [ġafletden, -den]*
17. Ṣaḳın dünyāya aldanma
    Ac gözüñ **ġafletden** uyan *(Koş. 48/2). [ġafletden, -den]*
18. Aç gözüñ **ġafletden** uyan
    'İbādet eyle her zamān *(N. 12/1). [ġafletden, -den]*
19. Cenābuñdan yaña döndür yüzüni
    Uyar **ġafletden** aç göñül gözini *(Mrb. 11/15). [ġafletden, -den]*
20. Uyar ḳullaruñı **ġafletden** iy Rab
    Seni añlamaġa sa'y ideler heb *(Mrb. 94/9). [ġafletden, -den]*
21. Uyan **ġafletden** ol bir merd-i dānā
    Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/11). [ġafletden, -den]*
22. Bunda kimse ḳalur ṣanma
    Ac gözüñ **ġafletden** uyan *(Koş. 48/4). [ġafletden, -den]*
23. Bu fānīden umma vefā
    Ac gözüñ **ġafletden** uyan *(Koş. 48/8). [ġafletden, -den]*
24. Bir aṣṣılu bāzār eyle
    Ac gözüñ **ġafletden** uyan *(Koş. 48/12). [ġafletden, -den]*
25. Gec sevdālardan iy ġāfil
    Ac gözüñ **ġafletden** uyan *(Koş. 48/24). [ġafletden, -den]*

26. Hüdāī'den gūş it sözi
    Ac gözüñ **ġafletden** uyan *(Koş. 48/28). [ġafletden, -den]*
27. 'Akluñ başuña diregör
    Ac gözüñ **ġafletden** uyan *(Koş. 48/20). [ġafletden, -den]*
28. Ṭā'at-ı Ḥaḳ'dan dūr olma
    Ac gözüñ **ġafletden** uyan *(Koş. 48/16). [ġafletden, -den]*
29. Ṭālibden alsañ **ġafleti**
    'Āşıḳ seni bulsa n'ola *(Mrb. 2/11). [ġafleti, -i]*

ġaflet ehli: *[tas.] Her koşulda nefsin isteğine uyup Hakk'ı unutan kişi.*

1. İy hevā-yı nefse düşmiş **ġaflet ehli** derd-mend
   Ṭut elin bir kāmilüñ bulmaḳ dilerseñ dest-res *(G. 27/7). [ġaflet ehli]*
2. Hīç berāber ola mı a'mā ulü'l-ebṣār ile
   Ḳande beñzer **ġaflet ehli** ḳalbi uyanıḳlara *(G. 29/6). [ġaflet ehli]*

ġaflet ehli kişi: *[tas.] Her koşulda nefsin isteğine uyup Hakk'ı unutan kişi.*

1. Ẓāhire baḳdı **ġaflet ehli kişi**
   Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/1). [ġaflet ehli kişi]*

ġafletde ḳal-: *[tas.] Nefsin arzularına uyup Hakk'ı unutmak.*

1. Ḳalub ġafletde maḥcūb olmasunlar
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/3). [ġafletde ḳal, -ub]*

ġafletden uyan-: *[tas.] Hak'tan ve O'nun zikrinden mahrum olmaktan vazgeçmek, manen ayılmak.*

1. Niçe bir **ġafletden uyanmayasın**
   Dergāh-ı Ḥaḳḳ'a varam ṣanmayasın *(Koş. 45/5). [ġafletden uyan, -(ma), -y, -a, -sın]*

2. Ac gözüñ **ġafletden uyan**
   Nādim olur nefse uyan *(Koş. 57/21). [ġafletden uyan]*

<u>ġaflete ṭal-:</u> *[tas.] Nefse uyup Hakk'ı unutmak.*

1. İḥmāl idersin ṭā'ate
   Bī-çāre ṭalub ġaflete *(Mrb. 62/10). [ġaflete ṭal, -ub]*

<u>Ġafūr:</u> *Bağışlaması çok olan Allah.*

1. İy kerem kānı 'ibāduñ dā'imā işi ḳuṣūr
   N'ola ger faẓluñ ile sen raḥmet itseñ yā **Ġafūr** *(N. 6/2). [Ġafūr]*
2. 'Abdüñ işi cürm ü ḳuṣūr
   'Afvüñ umaruz yā **Ġafūr** *(Mrb. 99/18). [Ġafūr]*

<u>gāh:</u> *Kimi zaman, bazen.* (Doğan, 2013, s. 563)

- 1. Sen <u>s</u>emme vechu'llāh didüñ hem ẓāhir ü bāṭın aduñ
   Geh gösterüb **gāh** gizledüñ 'aḳlı odur ḥayrān iden *(G. 6/4). [gāh]*
2. **Gāh** cem' idüb gāh farḳ iden
   'İlüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/27). [gāh]*
3. Gāh cem' idüb **gāh** farḳ iden
   'İlüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/27). [gāh]*
4. Nevāñı **gāh** 'irāḳ ü gāh ḥicāz it
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/11). [gāh]*
5. Nevāñı gāh 'irāḳ ü **gāh** ḥicāz it
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/11). [gāh]*

<u>gāh olur:</u> *Gün gelir, an gelir.*

1. Gerçi kim dīvāneye dirler ḳalem yoḳ **gāh olur**
   Söz gelür altun ḳalemle yazılur dīvāneden *(Mf. 135/1). [gāh olur]*

2. **Gāh olur** ol dost cemāli gönlümüze düşegelür
   Anuñçün ‘ışḳ deryāsı ḳaynayuban cūşagelür *(G. 7/1). [gāh olur]*
3. **Gāh olur** luṭf yüzinden gösterür envār-ı cemāl
   Gāh olur celāl perdesi her yañeden üşegelür *(G. 7/3). [gāh olur]*
4. Gāh olur luṭf yüzinden gösterür envār-ı cemāl
   Gāh olur celāl perdesi her yañeden üşegelür *(G. 7/4). [gāh olur]*

ġāib: *Gözle görünmeyen, hazırda bulunmayan.*

1. Eger **ġāib** eger ḥāżır
   Eger bāṭın eger ẓāhir *(Mrb. 24/21). [ġāib]*

ġālib eyle-: *Üstün hâle getirmek, muzaffer kılmak.*

1. ‘İbādı nefs-i şūma **ġālib eyle**
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh meded it *(Kt. 2/1). [ġālib eyle]*

ġālib ol-: *Üstün gelmek, baskın çıkmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Olıcaḳ kişide Ḥaḳ ‘ışḳı ġālib
   Hem gönül çekinür hem cān eglenmez *(Koş. 14/11). [ġālib ol, -ıcaḳ]*
2. **Ġālib olub** ḥubb-ı vaṭan
   Vaḥdet diyārına giden *(Mrb. 64/5). [ġālib ol, -ub]*
3. Şol ṭālib-i ṣādıḳda kim ḥubb-ı Ḫudā **ġālib olur**
   Ol vāṣıl-ı Ḥażret olub manṣıb aña ṭālib olur *(Mf. 85/1). [ġālib ol, -ur]*
4. **Ġālib olsa** kişide ḥubb-ı Ḥabīb-i medenī
   Ẕerrece gelmez aña zīnet-i dünyā-yı denī *(N. 19/1). [ġālib ol, -sa]*
5. Nefse ḳalbüñ ġālib olması güzel
   Ḥaḳḳ’a rūḥuñ ṭālib olması güzel *(Mrb. 15/13). [ġālib ol, -ma, -s, -ı]*
6. **Ġālib olub** ẕikr-i Ḫudā

Gitsün naẓardan māsivā *(Mrb. 79/13). [ġālib ol, -ub]*

ġam:

ġam: *Üzüntü, keder, kaygı, tasa, endişe.*

1. Hüdāī' bendeñi it **ġamdan** āzād
   Viṣālüñle ola tā ḫurrem ü şād *(Mrb. 113/17). [ġamdan, -dan]*
2. İrse hidāyet 'askeri
   Ḳullar olur **ġamdan** berī *(Mrb. 107/14). [ġamdan, -dan]*
3. Müderrislik **ġam** ü derd ü belā'dur
   Ḳażā ḫōd cānib-i Ḥaḳ'dan ḳażādur *(Mf. 67/1). [ġam]*
4. Kim **ġamda** kim rāḥatdadur
   'Ālem buña ḥayretdedür *(Mrb. 33/9). [ġamda, -da]*
5. Cihānda ādem olanda **ġam** olmaz
   Anuñçün pür-ġam olan ādem olmaz *(Mf. 95/1). [ġam]*
6. Kelle-i sükkerden aluñsa ġılāfı **ġam** degül
   Kelle saġ olduḳca yene bir külāh eksük degül *(Mf. 110/1). [ġam]*

ġam: *[tas.] Hakk'ın, kuluna imtihandan sebep verdiği celâl tecellisinin sonucu olan engeller.* (Cebecioğlu, 2020, s. 1712)

1. Nāz olur işi ḫūbuñ
   Çoḳdur **ġamı** maḥbūbuñ *(Mrb. 10/14). [ġamı, -ı]*

ġamām: *Bulut. ||| Hz. Peygamberi çocukluğunda güneşten ve sıcaktan koruduğu söylenen bulut.*

1. Ḥabīb-i Ḫudā'sın sivādan ne ġam
   Güneşden ṣakınsa 'aceb mi **ġamām** *(G. 24/6). [ġamām]*

ġamgīn göñül: *Dertli gönül. ||| [tas.] Hakk'a vuslat edemeyen âşık.*

1. **Ġamgīn göñüller** şād ider
   Lā ilāhe illa'llah *(Koş. 2/7). [ġamgīn göñül, -ler]*
2. **Ġamgīn göñüller** şād ider
   El-ḥamdü li'llāhi'l–Kerīm *(Mrb. 111/15). [ġamgīn göñül, -ler]*

ġamın yi-: *Tasa etmek, kaygı çekmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Māżīye ḳılma te'essüf yime müstaḳbel ġamın
   Ḥālüñi ḫōş gör ki 'ömrüñ ḥāṣılı imrūzdur *(Mf. 15/1). [ġamın yi, -(me)]*

ġanī:

Ġanī: *Hiçbir şeye ve hiçbir kimseye muhtaç olmayan mutlak zengin Allah.*

1. Faḳrumı irgür tamāma yā **Ġanī**
   Tā ki bu yoḳluḳla bulayum seni *(G. 39/1). [Ġanī]*
2. Sen iy **Ġanī** perverdigār
   İtdüñ keremler bī-şumār *(Mrb. 99/9). [Ġanī]*
3. İsteyicek bir faḳīri ol **Ġanī**
   Eyler esrār-ı ma'ārif maḫzeni *(Mrb. 38/13). [Ġanī]*
4. Bulan bir dürr-i pāk-i bī-naẓīri
   Ġanī'den farḳ ider lā-büd faḳīri *(Mrb. 37/14). [Ġanīden, -den]*

ġanī: *Hiçbir şeye muhtaç olmayan mutlak zengin.*

1. Yalvar **Ġanī** Mevlā'ya
   Luṭf ile iḥsān gelsün *(Koş. 9/15). [Ġanī]*
2. Rūz u şeb yiter denī dünyāyı gör
   Anı ḫalḳ iden **Ġanī** Mevlā'yı gör *(Mrb. 15/2). [Ġanī]*
3. Geçüb dünyā vü 'uḳbāyı irem vaḥdet sarāyına

Faḳīre ger kerem ire **Ġanī** Perverdigār'umdan *(G. 13/8). [Ġanī]*

ġanī: *Zengin, varlıklı.*

1. **Ġanīdür** Ḥaḳḳ ile bālüm n'ola ger yoġise mālüm
   Umarum faẕl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Mf. 16/1).[ġanīdür,-dür]*

ġār: *Mağara.* ||| *Hz. Muhammed'in Medine'ye hicrette Hz. Ebubekir'le sığındıkları Sevr mağarası.*

1. Ḥabīb'e emrüñ ile ḥışn olub **ġār**
   Ḫalīl'e gülşen oldı şiddet-i nār *(Mrb. 54/13). [ġār]*

ġār-ı ṣadr: *Yürek mağarası.* ||| *[tas.] İlahî tecellilerin kaynağı ve kalbin mertebelerinden olan ruh lâtifesi.* (Şimşek, 2017, s. 296)

1. **Ġār-ı ṣadrumda** Ḥabīb'üm olalı 'aşḳuñ nihān
   Başum üstünde ḥamām-ı ġam yapubdur āşiyān *(G. 40/1). [ġār-ı ṣadr, -um, -da]*

ġarīb:

ġarīb: *Zavallı, bîçâre, kimsesiz* ||| *[tas.] Elest bezminden ayrı düşen âşık.* (Uludağ, 2016, s. 143)

1. Ża'īfum ṣabra yoḳdur iḳtidārum
   Ġarībüm yirde gökde yoḳ ḳarārum *(N. 18/2). [ġarībüm, -üm]*
2. Vaṭan añılsa bir **ġarībe** n'ola
   Ḫasteler varsalar ṭabībe n'ola *(Msd. 2/15). [ġarībe, -e]*
3. Ger Hüdāī' **ġarībe** olsa naẓar
   Ḳalmaya heḿ sivādan anda es̲er *(Mhm. 4/11). [ġarībe, -e]*
4. **Ġarībüz** umaruz raḥmet
   Senüñledür saña vuṣlat *(Mrb. 61/15). [ġarībüz, -üz]*

5. **Ġarībi** vuṣlata irgür
   Sarāy-ı vaḥdete irgür *(Mrb. 61/23). [ġarībi, -i]*

ġarīb: *Zavallı, bîçâre, kimsesiz.*

1. Hüdāī' **ġarībe** şefā'at meded
   Saña çünki Maḥmūd olubdur maḳām *(G. 24/9). [ġarībe, -e]*

ġarīb ḳal-: *Çaresiz ve kimsesiz duruma düşmek.*

1. Vāṣıl ola sırrum u cānum ḳarīb
   Tā Hüdāī' ḳalmaya şöyle ġarīb *(Mrb. 66/18). [ġarīb ḳal, -(ma), -y, -a]*
2. Vādī-i ḥayretde ḳaldum ben ġarīb
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/23). [ġarīb ḳal, -du, -m]*

ġarīb ḳo-: *Kimsesiz, zavallı, biçâre bırakmak.*

1. Uçsa ḳafeṣden 'andelīb
   Ḳoma Hüdāī'yi ġarīb *(Mrb. 33/26). [ġarīb ḳo, -(ma)]*
2. 'Āşıḳ u ṣādıḳ ḳulı ḳoma ġarīb
   Gülden ıraḳ olmaya tā 'andelīb *(Mrb. 95/13). [ġarīb ḳo, -(ma)]*
3. Bize bizden olan yaḳīn ü ḳarīb
   Ḳoma fırḳat ilinde bizi ġarīb *(Mrb. 20/2). [ġarīb ḳo, -(ma)]*
4. Ḳoma Hüdāī'yi ġarīb
   Vaṣluñ aña eyle naṣīb *(Mhm. 1/21). [ġarīb ḳo, -(ma)]*

ġarīb-i müst-mend: *Dertli kişinin çaresizliği. ||| [tas.] Âşığın Hakk'a vuslat kaynaklı acısı.*

1. Ḥabībüñ gör göñül şān-ı bülendin
   Ki arturmaz **ġarīb-i müst-mendin** *(Mrb. 37/6). [ġarīb-i müst-mend,-i, -n]*

ġarīk: *Batmış.* ||| *[tas.] İlahî vâridâtın etkisiyle kendinden geçen sâlik.* (Cebecioğlu, 2020, s. 173.)

1. Ri‘āyet itmeyen kişi ṭarīḳi
   Necāta nice irgüre **ġarīḳi** *(Mf. 172/2). [ġarīḳi, -i]*

ġarīḳ eyle-: *Boğmak, daldırmak, doyurmak.*

1. Raḥmete **ġarīḳ eyle**
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/15). [ġarīḳ eyle]*

ġarīḳ ol-: Boğulmak. ||| *[tas.] Gelen varidatın etkisiyle kulun kendini unutması.* (Cebecioğlu, 2020, s. 173.)

1. Nār-ı fürḳatde biraz oldum ḥarīḳ
   Baḥr-i ḥayretde biraz oldum ġarīḳ *(Mrb. 63/14). [ġarīḳ ol, -du, -m]*

ġarīk-i ni‘met: *İhsandan nasiplenen.*

1. Buyurduñ in te‘uddū ni‘meta’llāh
   Ġarīk-i ni‘metüñdür bende vü şāh *(Mrb. 93/10).[ġarīk-i ni‘met, -üñ-dür]*

ġarḳ it-: *-e boğmak.*

1. Bunca ḥicābı ḫarḳ iden
   Vaḥdet-i ẕāta **ġarḳ iden** *(Koş. 46/26). [ġarḳ it, -en]*

ġarḳ ol-: *Mâruz kalmak, -a dahil olmak, -a batmak.*

1. Geçüb fānīden ir bāḳī ḥayāta
   Ṣafā bul **ġarḳ olub** envār-ı ẕāta *(Mrb. 125/27). [ġarḳ ol, -ub]*
2. Ṣafā bul **ġarḳ olub** envār-ı ẕāta

Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/19). [ġarḳ ol, -ub]*

ġavġā: *Mücadele, azim.*

1. Gör bülbülüñ sevdāsını
   Gül şevḳine **ġavġāsını** *(Koş. 3/22). [ġavġāsını, -s, -ı, -n, -ı]*

ġavvāṣ: *Dalgıç.* ||| *[tas.] Ârif, insan-ı kâmil.* (Ögke, 2018, s. 219)

1. Kendüñ ‘ummāna ṣalagör
   Ġavvāṣ oluban ṭalagör *(Koş. 8/6). [ġavvāṣ]*
2. Ḥaḳīḳat baḥrına sen eyle **ġavvās**
   Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/15). [ġavvās]*

ġayb-ı ġuyūb: *Gizliler gizlisi.* ||| *[tas.] Belirsiz (la-taayün) olması yönüyle Hakk'ın zâtı.*

1. Ẓāhir ü bāṭın eger **ġayb-ı ġuyūb**
   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/11). [ġayb-ı ġuyūb]*

ġayb-i ḥaḳīḳat: *Hakikatin gizliliği.* ||| *[tas.] Hakk'ın zâtına dair sırlar.*

1. Refʿ it ḥicābı luṭf idüb enāniyeti gider
   Ġayb-i ḥaḳīḳat açıla tā ola feṭḥ-i bāb *(G. 25/12). [ġayb-i ḥaḳīḳat]*

ġāyet:

ġāyet: *Nihayet, son, sınır, hudut.* (Naci, 1322, s. 481)

1. Ḥaḳ’uñ luṭfına **ġāyet** mi olur
   Ya iḥsānına nihāyet mi olur *(Mf. 69/1). [ġāyet]*
2. Raḥmetüñ baḥrına **ġāyet** mi olur

Luṭf ü iḥsāna nihāyet mi olur *(Mf. 81/1). [ġāyet]*

3. Ḥaḳḳuñ faẕlıyla iḥsānı çoḳ ancaḳ
   Kerem deryāsına **ġāyet** yoḳ ancaḳ *(Mf. 102/2). [ġāyet]*
4. Ol ḳadar olsun luṭf u cūd
   Kim aña **ġāyet** olmasun *(Koş. 25/28). [ġāyet]*
5. Faẕl ü iḥsānına bulunmaz **ġayet**
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 50/15). [ġayet]*
6. Faẕl ü cūda **ġāyet** yoḳdur
   Kerem eyle meded eyle *(Koş. 54/11). [ġāyet]*
7. Faẕluña **ġāyet** yoḳdur
   Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/11). [ġāyet]*
8. İḥsānuña **ġāyet** mi var
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/3). [ġāyet]*
9. Luṭf u iḥsānuña **ġāyet** mi var iy Ḥayy ü Ḳadīm
   Yene raḥmetle naẓar it bize iy Rabb-ı Kerīm *(Mrb. 101/9). [ġāyet]*
10. 'Aṭā vü faẕl u cūduñ **ġāyeti** yoḳ
    Ḫaṭā ḳuldan 'aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/11). [ġāyeti, -i]*
11. Biḥār-ı luṭfuña **ġāyet** bulunmaz
    Saña yā Rab niçe biñ biñ şükürler *(Mrb. 92/1). [ġāyet]*
12. Bulunmaz raḥmet ü ġufrāna **ġāyet**
    Saña yā Rab niçe biñ biñ şükürler *(Mrb. 93/1). [ġāyet]*
13. Çoḳdur keremi luṭfı o Raḥmān u Raḥīm'üñ
    İḥsānına **ġāyet** mi var ol Ḥayy u Ḳadīm'üñ *(Mrb. 98/10). [ġāyet]*
14. İḥsānuña **ġāyet** mi var
    Senden 'aṭā senden kerem *(Mrb. 99/11). [ġāyet]*
15. İḥsānuña **ġāyet** yoḳ
    Faẕluña nihāyet yoḳ *(Mrb. 118/13). [ġāyet]*
16. Māsivā ḳaydından it bizi ḫalāṣ
    Ḳudrete **ġāyet** yoḳ Allāh'um meded *(Mrb. 42/2). [ġāyet]*
17. Faẕluñ ile eyle ehl-i iḫtiṣāṣ
    Ḳudrete **ġāyet** yoḳ Allāh'um meded *(Mrb. 42/4). [ġāyet]*
18. N'ola olsa vāṣıl-ı ẕāt eylemek

Ḳudrete **ġāyet** yoḳ Allāh'um meded *(Mrb. 42/8). [ġāyet]*

19. Bu Hüdāī' bendeñe iḥsān senüñ
    Faẕluña **ġāyet** yoḳ Allāh'um meded *(Mrb. 42/12). [ġāyet]*
20. Luṭfuña yā Rabbī **ġāyet** yoḳ-durur
    Baḥr-ı iḥsān a nihāyet yoḳ-durur *(Mrb. 108/13). [ġāyet]*
21. Bulunmaz luṭfuña **ġāyet**
    Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/19). [ġāyet]*

ġāyet: *Son derece, epeyce, oldukça.* (Sami, 1996, s. 961)

1. Ġāyet de zebūn oldum
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/23). [ġāyet]*
2. Biri iki ṣananlar aḥveldür vü hem a'mā
   Tevḥīdi bilmeyenler **ġāyet** de cāhil ancaḳ *(G. 16/6). [ġāyet]*
3. 'Āṣıḳuñ maḳṣūdı ol maḥbūb-ı bī-hemtā imiş
   Himmeti **ġayet** bülend ü maṭlabı bālā imiş *(G. 26/2). [ġayet]*

ġāyete ir-: *Nihayete ermek, sonlanmak, bitmek.*

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. 'Ömrüñ irerse ġāyete
   Emri ḳaçan ṭutsañ gerek *(Mrb. 62/11). [ġāyete ir, -er, -se]*
2. Meded Mevlā meded Mevlā
   İrişdi ġāyete miḥnet *(Mrb. 61/10). [ġāyete, -e]*

ġāyete yet-: *En son raddeyi zorlamak.*

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. Oñmaduḳluḳda **ġāyete yetdüñ**
   Hāy nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/3). [ġāyete yet, -dü, -ñ]*

ġayr:

ġayr: *Başka, diğer.* ‖ *[tas.] Allah'tan başka her şey / mâsivâ.* (Şimşek, 2017, s. 126)

1. **Ġayra** baḳmaz sırr-ı tevḥīdi duyan
   Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/7). [ġayra, -a]*
2. **Ġayra** Hüdāī' meyli kes
   Mevlā yeter bāḳī heves *(Koş. 3/37). [ġayra, -a]*
3. Şol ki Ḥaḳḳ'a ḳuldur **ġayra** ḳul olmaz
   'Āşıḳ ma'şūḳdan ġayra ṭapu ḳılmaz *(Koş. 39/13). [ġayra, -a]*
4. Bilicek ġayra baḳmaḳdan uṣandı
   Bilmeyenler **ġayruñ** nef'i var ṣandı *(Koş. 15/17). [ġayruñ, -uñ]*
5. Bilicek **ġayra** baḳmaḳdan uṣandı
   Bilmeyenler ġayruñ nef'i var ṣandı *(Koş. 15/18). [ġayra, -a]*
6. Şu 'āşıḳ kim 'ışḳuñ ṭolusın içdi
   Kendüden el yuyub **ġayrıdan** geçdi *(Koş. 22/6). [ġayrıdan, -ı, -dan]*
7. Bunı bildük ki yoḳ **ġayrıdan** çāre
   Var ise göñlüm sendedür sende *(Koş. 22/15). [ġayrıdan, -ı, -dan]*
8. **Ġayruñ** nesi var arada
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/7). [ġayruñ, -uñ]*
9. Çünki maḳṣūdumuz sensin
   Ġayruñ sevdāsını ḳaldur *(Koş. 32/2). [ġayruñ, -uñ]*
10. Derddür 'āşıḳuñ işi
    Yoḳdur **ġayruñ** teşvīşi *(Koş. 41/14). [ġayruñ, -uñ]*
11. **Ġayra** baḳmaz 'āşıḳ gözi
    Saña ṭoġrulmuşdur özi *(Koş. 31/17). [ġayra, -a]*
12. Efendi daḫli yoḳ **ġayruñ** arada
    Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/19). [ġayruñ, -uñ]*
13. Ta'alluḳ defterini dür
    Göñülden **ġayra** meyli sür *(Mrb. 59/6). [ġayra, -a]*
14. Tecellī eylemezse nūr-ı vaḥdet

Seni ḳoyub iderler **ġayra** raġbet *(Mrb. 72/6). [ġayra, -a]*

15. Hüdāī’ maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳḳ ol
    Ḳo **ġayrı** ṭālib-i dīdār-ı Ḥaḳḳ ol *(Mrb. 36/18). [ġayrı, -ı]*
16. Yoḳ **ġayrudan** nef‘ ü żarar
    Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/7). [ġayrudan, -u, -dan]*
17. Dōstuñ dīdārın gören
    Ġayra ola mı baḳa *(Mrb. 23/20). [ġayra, -a]*
18. Ḳo **ġayrı** maḳṣad-ı aḳṣā Ḫudā’dur
    Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/11). [ġayrı, -ı]*
19. **Ġayra** baḳmaz dā’imā sırr-ı sarāyın pāk ider
    Ṣādıḳuñ zīrā murādı Ḥażret-i Mevlā imiş *(G. 26/7). [ġayra, -a]*

ġayr: *Başka, diğer.*

1. Ṣol ki Ḥaḳḳ’a ḳuldur ġayra ḳul olmaz
   ‘Āṣıḳ ma‘ṣūḳdan **ġayra** ṭapu ḳılmaz *(Koş. 39/14). [ġayra, -a]*
2. Ḳapuñdan **ġayra** muḥtāc olmayalum
   Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/1). [ġayra, -a]*
3. Olma Ḥaḳ’dan **ġayra** bende
   Ṣalmaġıl kendüñi bende *(Koş. 25/9). [ġayra, -a]*

ġayra baḳ-: *[tas.] Mâsivâya rağbet etmek.*

1. Sālike lāyıḳ mıdur hīç Zeyd ü ‘Amr ile cedel
   Her taṣarruf ḫōd Ḥaḳ’uñ sen **ġayra baḳmaḳ** yol mıdur *(Mrb. 68/8). [ġayra baḳ, -maḳ]*
2. Ḳo sivāyı ṣıdḳ ile gel eyle Ḥaḳḳ’a i‘tiẕār
   Her murādı Ḥaḳ virür sen **ġayra baḳmaḳ** yol mıdur *(Mrb. 68/20). [ġayra baḳ, -maḳ]*

ġayret it-: *Çabalamak, uğraşmak.*

1. ‘Aḳl-ı nāḳış kāmil olmaġa ḳaçan himmet ider
   Onmaduḳluḳ var iken onmaġa kim **ġayret ider** *(Mf. 86/2). [ġayret it,-er]*

<u>ġayrı:</u>

ġayrı: *Artık, bundan böyle, hele.* (Doğan, 2013, s. 572)

1. Bulagör iy Hüdāī’ Mevlā’yı
   Geç sivādan ḳo **ġayrı** sevdāyı *(Mrb. 74/34). [ġayrı]*
2. Ḳalmadı **ġayrı** teşvīşüñ
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/19). [ġayrı]*
3. Gider **ġayrı** teşvīşi
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/15). [ġayrı]*

ġayrı: *Başka, diğer*. (Sami, 1996, s. 978)

1. Derd odur ki dermānını
   Ḥaḳ’dan **ġayrı** bilmez ola *(Koş. 8/24). [ġayrı]*
2. Mürşidüm pīrümsin iy kān-ı kerem
   Pes ṭapuñdan **ġayrı** kime yüz uram *(Mrb. 28/10). [ġayrı]*
3. ‘Acizden **ġayrı** niye ḳādir olurmış insān
   Ḫāliḳ’uñ nı‘metine ḥamd ü <u>s</u>enā eyleyelüm *(Mrb. 101/7). [ġayrı]*
4. Bāḳīden **ġayrı** küllü şey’in hālik
   Yoġı ḳo var derdini çekelüm *(G. 37/7). [ġayrı]*
5. Fenā dünyāya baḳdum mā-sivā’llāhı fenā gördüm
   Ḫudā’dan **ġayrı** bir bāḳī görinür yoḳ beḳā gördüm *(Mf. 121/2). [ġayrı]*
6. Yā Rab Hüdāī’ye eyle hidāyet
   Tā ḳalmaya senden **ġayrıya** raġbet *(Koş. 40/26). [ġayrıya, -y, -a]*
7. Ḥaḳ’dan **ġayrı** Ḥaḳ’dan söz söyleyemez
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/3). [ġayrı]*
8. Mevlāsından **ġayrı** kimi var ḳuluñ
   Ḥaḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş. 47/3). [ġayrı]*

9. Fenā buldı sivā-yı Ḥaḳ Hüdāī
   Ḫudā'dan **ġayrı** yoḳ bir daḫı varum *(N. 18/6). [ġayrı]*
10. N'ola dīvānuña ḳarşu ṭurursam
    Ḳuluñ Efendi'den **ġayrı** kimi var *(Mrb. 58/2). [ġayrı]*
11. Olalum luṭf u iḥsānuña maḳrūn
    Ḳuluñ Efendi'den **ġayrı** kimi var *(Mrb. 58/12). [ġayrı]*
12. Viṣalüñ ẕevḳini eyle müyesser
    Ḳuluñ Efendi'den **ġayrı** kimi var *(Mrb. 58/8). [ġayrı]*
13. Ki tā ḳalmaya senden **ġayrı** maṭlab
    Kerem eyle meded Raḥmānım Allāh *(Mrb. 94/11). [ġayrı]*
14. Luṭfuñ umar bir alay āvāreler
    Pes ḳapuñdan **ġayrı** ḳanda varalar *(Mrb. 108/6). [ġayrı]*
15. Miftāḥ-ı bāb-ı Ḥażret insān-ı kāmil ancaḳ
    Varlıḳ Ḥaḳḳ'uñ ḥaḳīḳat **ġayrısı** zā'il ancaḳ *(G. 16/2). [ġayrısı, -s, -ı]*
16. Neylesün 'āşıḳ **ġayrı** sevdāyı
    Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a'lā *(Koş. 16/3). [ġayrı]*
17. Gerekmez **ġayrı** sevdāyı
    Cānum seni özler seni *(Koş. 31/3). [ġayrı]*

ġayrı: *Başka, diğer.* ‖ *[tas.] Allah'tan başka her şey / mâsivâ.* (Şimşek, 2017, s. 126)

1. Dünyā anuñ 'uḳbā anuñ
   Yoḳ **ġayrıdan** nef' ü żarar *(G. 34/16). [ġayrıdan, -dan]*
2. Ḳamu ni'met Ḥaḳ'uñdur ḫōd bilā-şek
   Yüri var imdi **ġayrıdan** elüñ çek *(Mf. 107/2). [ġayrıdan, -dan]*
3. N'idem **ġayrı** sevdāyı
   Baña Allah'um gerek *(Koş. 12/19). [ġayrı]*
4. **Ġayrıyı** göñülden sür
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/1). [ġayrıyı, -y, -ı]*
5. Bī-çāre Hüdāī' sen
   Geç **ġayrıya** bakmakdan *(Mrb. 9/18). [ġayrıya, -y, -a]*
6. Senüñdür ḳudret ü ḳuvvet

Arada **ġayrılar** ālet *(Mrb. 22/18). [ġayrılar, -lar]*

7. Sermāye-i sa‘ādet Ḥaḳ’dan ‘ināyet ancaḳ
   Varlıḳ taṣarruf anuñ **ġayrısı** ālet ancaḳ *(G. 20/2). [ġayrısı, -s, -ı]*
8. Ḥaḳ’dan özge nesne yoḳdur **ġayrıdan** ümmīdi kes
   Ac gözüñ merdāne baḳ Allāh bes bāḳī heves *(G. 27/1).[ġayrıdan, -dan]*

ġayrı sevdā: *Başka aşk.* ‖ *[tas.] Hak'tan başka her şey / mâsivâ.*

1. Gelüñ iy dōsitān isteyelüm ṣıdḳ ile Mevlā’yı
   Olub ol maṭlaba ṭālib ḳoyalum **ġayrı sevdāyı** *(G. 2/2).[ġayrı sevdā,-y,-ı]*
2. ‘Ālem-i ‘aşḳ-ı ilāhīden ḳaçan kim bād eser
   ‘Āşıḳ-ı sādıḳda ḳalmaz **ġayrı sevdādan** eser *(Mf. 71/2).[ġayrı sevdā,-dan]*
3. Ḳoyub **ġayrı sevdāyı**
   İsteyelüm Mevlā’yı *(Koş. 10/5). [ġayrı sevdā, -y, -ı]*
4. Ḥaḳīḳat yolın ṣoyla
   Gider **ġayrı sevdāyı** *(Koş. 53/2). [ġayrı sevdā, -y, -ı]*

ġazel: *Divan edebiyatının lirik şiir türü, nazm.*

1. Müfīd ü muḫtaṣar olsa
   Ġazel az olsa öz olsa *(Mf. 188/2). [ġazel]*

gece: *Akşam vakti.*

1. Ẓulmet-i nefsi geçen bulur ḥayāt
   Çün **gece** āḫir ola olur ṣabāḥ *(G. 31/4). [gece]*

geç-:

geç-: *Vazgeçmek, yüz çevirmek, istemez olmak, irtibatı kesmek, uzaklaşmak, kurtulmak.* (Dilçin, 2009, s. 102)

1. Bī-çāre Hüdāī’ sen
   Geç ġayrıya bakmakdan *(Mrb. 9/18). [geç]*
2. Göñül virme Hüdāī’ kā’ināta
   Geçüb fānīden ir bāḳī ḥayāta *(Mrb. 25/18). [geçüb, -üb]*
3. **Geçüb** varlıḳ ḥicābından varan vaḥdet sarāyına
   İrişür Kā‘be ḳavseyn’e bilür sırr-ı Ev-ednāyı *(G. 2/9). [geçüb, -üb]*
4. ‘Aşḳuñ şarābından içüb
   Fānī ‘alāyıḳdan **geçüb** *(Koş. 3/6). [geçüb, -üb]*
5. Dōstdan yaña ḳanad büküb uçalum
   Aġ u ḳaraya baḳmayub **geçelüm** *(Koş. 4/14). [geçelüm, -elüm]*
6. **Geç** ḳaṭreden iy ġāfil
   Baḥr ile ‘ummān gelsün *(Koş. 9/19). [geç]*
7. Şu ‘āşıḳ kim ‘ışḳuñ ṭolusın içdi
   Kendüden el yuyub ġayrıdan **geçdi** *(Koş. 22/6). [geçdi, -di]*
8. Olmaz sevdādan **geç** ol Ḥaḳḳ’a ṭālib
   Maḳṣūd ise eger ḫayr-ı meṭālib *(Koş. 40/13). [geç]*
9. Olmaz sevdālardan **gec**
   Mevti añar mısın hīç *(Koş. 35/17). [gec]*
10. **Geç** fānīden iy ġāfil
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/27). [geç]*
11. Uyanıgör ġafletden
    Geç bu fānī leẕẕetden *(Koş. 34/30). [geç]*
12. **Gec** sevdālardan iy ġāfil
    Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/23). [gec]*
13. Ārzū itdi vech-i Raḥmānı
    Ḳaṭreden **geçdi** buldı ‘ummānı *(Msd. 1/10). [geçdi, -di]*
14. **Geçe** tā nefsümüz olmaz hevādan
    Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/3). [geçe, -e]*
15. Ḳulaḳ ṭutan Hüdāī’ Ḥaḳ kelāma
    Geçüb noḳṣāndan irişmiş tamāma *(Mrb. 100/10). [geçüb, -üb]*
16. Yüri ma‘nāya ir ḳo ḳīl ü ḳāli
    Meẓāhirden **geçüb** terk it me‘āli *(Mrb. 125/17). [geçüb, -üb]*

17. Gülüñ **gec** ḳurbetinden bul visāli
    Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/19). [gec]*
18. **Geçüb** fānīden ir bāḳī ḥayāta
    Ṣafā bul ġarḳ olub envār-ı ẕāta *(Mrb. 125/27). [geçüb, -üb]*
19. Vaḥdet şarābın kim içe
    Fānī ‘alāyıḳdan **geçe** *(Mrb. 1/10). [geçe, -e]*
20. Geçüb ṣaḥrā-yı ‘ālemden
    Güzer ḳıl ‘arş-ı a‘ẓamdan *(Mrb. 52/13). [geçüb, -üb]*
21. **Geçüb** dünyā vü ‘uḳbādan
    Geçür ednā vü a‘lādan *(Mrb. 59/13). [geçüb, -üb]*
22. Bu kibr ile riyādan **gec**
    Yüri olmaz hevādan gec *(Mrb. 60/21). [gec]*
23. Bu kibr ile riyādan **g**ec
    Yüri olmaz hevādan **gec** *(Mrb. 60/22). [gec]*
24. Cemī‘-i māsivādan **gec**
    Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/23). [gec]*
25. **Geçüb** ḳamudan muṭlaḳā
    Bulur fenā-ender-fenā *(Mrb. 65/17). [geçüb, -üb]*
26. İrişse lem‘a nūr-ı kibriyādan
    Geçerdi ẓulmet-i kibr ü riyādan *(Mrb. 91/6). [geçerdi, -er, -di]*
27. Ḫalāṣ olmaḳ dilerseñ derd ü ġamdan
    Esīr-i ṣūret olma **gec** ṣanemden *(Mrb. 97/6). [gec]*
28. Ṣaḳın aldanma bu fānī na‘īme
    Sivādan **gec** iriş Rabb-ı Raḥīm’e *(Mrb. 97/10). [gec]*
29. Gūş it sözi ṣādıḳdan
    Geç fānī ‘alāyıḳdan *(Mrb. 9/14). [geç]*
30. Sevdā-yı sivādan **geç**
    Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/1). [geç]*
31. **Geçüb** fānī vücūduñdan
    Fidā it Ḥaḳḳ’a cān ü ten *(Mrb. 46/9). [geçüb, -üb]*
32. Bulagör iy Hüdāī’ Mevlā’yı
    Geç sivādan ḳo ġayrı sevdāyı *(Mrb. 74/34). [geç]*

33. **Geç** Hüdāī’ ṣūreti ma‘nāyı gör
    Ḳaṭreyi ḳo lücce-i ‘ummāna baḳ *(G. 14/13). [geç]*
34. **Gec** bu kevn ü mekāndan iy sālik
    Lā-mekān yār derdini çekelüm *(G. 37/9). [gec]*
35. Fānī varlıḳdan **geçüb** bulur ḥayāt
    Ḳaṭreyi ḳor baḥr-i ‘ummān isteyen *(G. 10/7). [geçüb, -üb]*

geç-: *Aşmak, geride bırakmak, atlamak.* (Doğan, 2013, s. 581)

1. Ḳāli ḳo ḥāle ir efendi hemīn
   Anı da **geçüb** ol maḳāma ḳarīn *(Mf. 144/2). [geçüb, -üb]*
2. Ḥaḳ yol virüb ḥicābları **geçüben**
   Vuṣlat vuṣlat sarāyına girem mi *(Koş. 6/19). [geçüben, -üben]*
3. Ṭoġrı yola giden erler
   Ṣırāṭı bunda **geçerler** *(Koş. 7/18). [geçerler, -er, -ler]*
4. Ḳābe ḳavseyn’i **geçüb**
   Bul sırr-ı Ev-ednā’yı *(Koş. 53/11). [geçüb, -üb]*
5. Varlıḳ ḳonaġından göçüb
   Cisr-i mecāzīden **geçüb** *(Mrb. 70/22). [geçüb, -üb]*
6. Cümle merātibden **geçüb**
   Tevḥīd-i z̲āta vāṣıl ol *(N. 1/5). [geçüb, -üb]*
7. Dil Hüdāī’ ‘arş ü kürsīden **geçer**
   Ṣanmaġıl ki bundadur şeydā göñül *(Mrb. 27/11). [geçer, -er]*
8. Ḳo keşf ü keremātı
   Geç cümle maḳāmātı *(Mrb. 21/6). [geç]*
9. **Geçüb** fermānıla bunca avālim
   Gezerken ‘ālem-i insāna geldük *(G. 5/5). [geçüb, -üb]*
10. **Geçüb** āḫir ḅu ke̲sret ‘āleminden
    Hüdāī’ ḫalvet-i Sulṭān’a geldük *(G. 5/9). [geçüb, -üb]*
11. **Geçüb** dünyā vü ‘uḳbāyı irem vaḥdet sarāyına
    Faḳīre ger kerem ire Ġanī Perverdigār’umdan *(G. 13/7). [geçüb, -üb]*
12. Ḳābe ḳavseyn’i **geçüb** iriş sarāy-ı vaḥdete

Sırr-ı ev-ednā Hüdāī' cümleden a'lā imiş *(G. 26/9). [geçüb, -üb]*

13. Ẓulmet-i nefsi **geçen** bulur ḥayāt
    Çün gece āḫir ola olur ṣabāḥ *(G. 31/3). [geçen, -en]*
14. Velī sen **geçüb** ef'āl ü ṣıfātı
    'İbādı itdüñ aṣl-ı ẕāta da'vet *(G. 23/9). [geçüb, -üb]*

geç-: *(Zaman için) Akmak, gitmek.* (Doğan, 2013, s. 581)

1. Furṣat eldeyiken sa'y eyle yāhū
   Bugünler **geçer** bu devrān eglenmez *(Koş. 14/20). [geçer, -er]*

geç-: *Mevcutla yetinmeyip ötesine gitmek.* (Doğan, 2013, s. 581)

1. Ne dünyā **geç** iki 'ālemden iy yār
   Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā'ya eyle *(Kt. 1/3). [geç]*
2. Ẕikr ile meẕkūra eriş
   Geç Ḥūrīden Nūr'a eriş *(Mrb. 79/22). [geç]*

geç-: *İkametetmek, yaşamak, bulunmak.* (Doğan, 2013, s. 581)

1. Güli gör kim bu deñlü ḫār içinde
   Ne ḫōş sulṭān **geçer** ezhār içinde *(M. 3/4). [geçer, -er]*

geç-: *Nüfuz etmek, etkili olmak, üstünlük sağlamak.* (Doğan, 2013, s. 581)

1. Vücūduñ kūh-ı elvendi
   Geçer 'āşıḳlara fendi *(Mrb. 52/18). [geçer, -er]*

geç-: *Bir ara ilgilenmek, girmek, dahil olmak.* (Dilçin, 2009, s. 102)

1. Kimine ḳapu açılmaz
   Kimi **geçer** gider ilmez *(Mrb. 24/30). [geçer, -er]*

geç ḳal-: *Gecikmek.*

1. Yolcı gider ḳalma geç
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/19). [geç ḳal, -(ma)]*

geçegör-:

geçegör-: *Vazgeçmeye bakmak, uzaklaşmaya bakmak, kurtulmaya çalışmak.*

1. Gülüñ rengine aldanma **geçegör**
   Fenā baġında eglenme uçagör *(Mf. 66/1). [geçegör]*
2. Gülüñ rengine aldanma **geçegör**
   Bu ḳeṣret murġ-zārından uçagör *(Mrb. 25/5). [geçegör]*
3. Ẓulmet ḳonaġın **geçegör**
   Envār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 79/1). [geçegör]*
4. Ḳo uçmaġı **geçegör** mā-sivāyı
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/11). [geçegör]*
5. Fenā bāġında eglenme uçagör
   Gülüñ rengine aldanma **geçegör** *(Mrb. 125/22). [geçegör]*

geçegör-: *Bir merhaleyi yukarı yönlü aşmaya çalışmak.*

1. Ṭoġrusına gidegör bu yollaruñ
   Geçegör ṣarbunı yüce bellerüñ *(Koş. 13/10). [geçegör]*

geçen: *Ezelde vuku bulan, gerçekleşen hadise.* (Doğan, 2013, s. 577)

1. Geçen 'ahd ü peymānı
   Güdelim şimdengirü *(Koş. 10/19). [geçen]*

geçil-: *Yukarı yönlü aşılmak, geride bırakılmak.*

1. **Geçilse** vādī-i miḥnet
   Açılsa ‘ālem-i rāḥat *(Mrb. 73/13). [geçilse, -se]*

geçir-/ geçür-:

geçür-: *Bir engeli aşırıp öteye vardırmak, atlatmak.*

1. **Geçirüb** Ḳābe ḳavseyni Ḫudāyā
   Tecellī eylesün sırr-ı Ev-ednā *(Mrb. 94/21). [geçirüb, -üb]*
2. Cümle ḥicāblardan **geçür**
   Rabb’üm meded Mevlā’m meded *(Koş. 18/1). [geçür]*
3. Sehhil ‘ubūre’l-vādī
   Tīz **geçür** ṭut elümüz *(Koş. 20/4). [geçür]*
4. Cümle ḥicāblardan **geçür**
   Rabb’üm meded Mevlā’m meded *(Koş. 18/1). [geçür]*
5. Ḥicāblardan **geçür** saña varalum
   El ḳavşurub dīvānuña duralum *(Koş. 19/9). [geçür]*
6. Geçüb dünyā vü ‘uḳbādan
   Geçür ednā vü a‘lādan *(Mrb. 59/14). [geçür]*
7. Eyle Hüdāī’ye ‘aṭā
   Geçür ḳamudan Mutlaḳ’a *(Mrb. 2/18). [geçür]*
8. **Geçür** ẕerrātı irgür āfitāba
   Efendi ḳaṭreden deryāya irgür *(Mrb. 37/19). [geçür]*

geçür-: *Vazgeçirmek, kurtarmak.*

1. **Geçür** āşıḳlaruñ ṣavt u ṣadādan
   Güzer ḳılsun cemī‘-i māsivādan *(Mrb. 13/13). [geçür]*
2. Efendi eyleme ṣūret esīri
   Geçür ṣūretden ü ma‘nāya irgür *(Mrb. 37/16). [geçür]*

geçür-: bkz. geçir-/geçür-.

gedā:

gedā:*Fakir, yoksul, ihtiyaç sahibi.*

1. Eger **gedā** eger şāh-ı cihāndur
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/3). [gedā]*
2. Şāhā eger bay ü **gedā**
   İḥsānuñ umar dā’imā *(Mrb. 107/9). [gedā]*

gedā: *Âciz, biçâre.* (Doğan, 2013, s. 582)

1. Hüdāī’ye şefā‘at ḳıl eger ẓāhir eger bāṭın
   Ḳapuña intisāb itmiş **gedādur** yā Resūla’llah *(G. 3/10). [gedādur, -dur]*

geh: *Kimi zaman, bazen.*

1. İy gülleri ḫandān idüb bülbülleri nālān iden
   Geh ḫūb cemālin gösterüb geh gizleyüb pinhān iden *(G. 6/2).[geh]*
2. İy gülleri ḫandān idüb bülbülleri nālān iden
   Geh ḫūb cemālin gösterüb **geh** gizleyüb pinhān iden *(G. 6/2).[geh]*
3. Sen s̲emme vechu’llāh didüñ hem ẓāhir ü bāṭın aduñ
   Geh gösterüb gāh gizledüñ ‘aḳlı odur ḥayrān iden *(G. 6/4). [geh]*
4. Ẕerreler gibi gehi idüb ẓuhūr
   Geh yene pinhān olayın bir zamān *(G. 17/18). [geh]*
5. **Geh** yerüm pervāne gibi oldı nār
   Eyledüm bülbül gibi geh āh ü zār *(Mrb. 63/9). [geh]*
6. Geh yerüm pervāne gibi oldı nār
   Eyledüm bülbül gibi **geh** āh ü zār *(Mrb. 63/10). [geh]*
7. **Geh** perde-i envār ile kendözüni pinhān iden
   Geh Küntü kenz esrārını ‘ālemlere i‘lān iden *(G. 4/1). [geh]*

8. Geh perde-i envār ile kendözüni pinhān iden
   Geh Küntü kenz esrārını ‘ālemlere i‘lān iden *(G. 4/2). [geh]*

gehi: *Kimi zaman, bazen.*

1. Ẕerreler gibi **gehi** idüb ẓuhūr
   Geh yene pinhān olayın bir zamān *(G. 17/17). [gehi]*

gel-:

gel-: *Yönelmek, meyletmek, uymak, tâbi olmak.* (Doğan, 2013, s. 585)

1. Vaḥdet-i Ḥaḳḳ’a **gel** olma cāhid
   İnnema’llāhü ilāhün vāḥid *(Mf. 8/1). [gel]*
2. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile hep çıġırub
   Dirler Allah’a **gelüñ** kim māsivāda yoḳ beḳā *(Mf. 44/2). [gelüñ, -üñ]*
3. Yiter ṭapduñ māl ü cāha
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş. 38/2). [gel]*
4. Yiter ṭapduñ māl ü cāha
   Gel Allāh’a **gel** Allāh’a *(Koş. 38/2). [gel]*
5. İriş bir ulu dergāha
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş. 38/4). [gel]*
6. İriş bir ulu dergāha
   Gel Allāh’a **gel** Allāh’a *(Koş. 38/4). [gel]*
7. Āḫir ḫōd ḳoyub gidersin
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş. 38/8). [gel]*
8. Āḫir ḫōd ḳoyub gidersin
   Gel Allāh’a **gel** Allāh’a *(Koş. 38/8). [gel]*
9. Mevlā’dan utanmaz mısın
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş. 38/12). [gel]*
10. Mevlā’dan utanmaz mısın
    Gel Allāh’a **gel** Allāh’a *(Koş. 38/12). [gel]*

11. Bāb-ı Ḥaḳ'dan ne ḳaçarsın

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/16). [gel]*

12. Bāb-ı Ḥaḳ'dan ne ḳaçarsın

    Gel Allāh'a **gel** Allāh'a *(Koş. 38/16). [gel]*

13. Żaʻfuñı te'yīde irgür

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/20). [gel]*

14. Żaʻfuñı te'yīde irgür

    Gel Allāh'a **gel** Allāh'a *(Koş. 38/20). [gel]*

15. Bize bizden ḫōd erḥamdür

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/24). [gel]*

16. Bize bizden ḫōd erḥamdür

    Gel Allāh'a **gel** Allāh'a *(Koş. 38/24). [gel]*

17. Hüdāī'nüñ sözin ḥaḳ bil

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/28). [gel]*

18. Hüdāī'nüñ sözin ḥaḳ bil

    Gel Allāh'a **gel** Allāh'a *(Koş. 38/28). [gel]*

19. Mūsā gibi **gel** Ṭūr'a

    Tā kim iresin nūra *(Mrb. 50/17). [gel]*

20. Göñül virme sivāya ʻāḳiliseñ

    Gel Allāh'a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/2). [gel]*

21. Ḥaḳḳ'ı iste eger ehl-i diliseñ

    Gel Allāh'a ṣafālar ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/4). [gel]*

22. Vücūda ir ne istersin ʻademden

    Gel Allāh'a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/8). [gel]*

23. Hüdāī' himmet it ẕevḳ-i ʻaẓīme

    Gel Allāh'a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/12). [gel]*

24. Münādīler nidā eyler

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/2). [gel]*

25. Münādīler nidā eyler

    Gel Allāh'a **gel** Allāh'a *(Mrb. 45/2). [gel]*

26. İşiden cān fidā eyler

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/4). [gel]*

27. İşiden cān fidā eyler

    Gel Allāh'a **gel** Allāh'a *(Mrb. 45/4). [gel]*

28. Ḥaḳḳ'ı bulmaġa himmet it

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/8). [gel]*

29. Ḥaḳḳ'ı bulmaġa himmet it

    Gel Allāh'a **gel** Allāh'a *(Mrb. 45/8). [gel]*

30. İşit Firrū ila'llāhı

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/12). [gel]*

31. İşit Firrū ila'llāhı

    Gel Allāh'a **gel** Allāh'a *(Mrb. 45/12). [gel]*

32. Ṣaḳınma dōstdan düşmen

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/16). [gel]*

33. Ṣaḳınma dōstdan düşmen

    Gel Allāh'a **gel** Allāh'a *(Mrb. 45/16). [gel]*

34. Olagör bir ḳapuya ḳul

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/20). [gel]*

35. Olagör bir ḳapuya ḳul

    Gel Allāh'a **gel** Allāh'a *(Mrb. 45/20). [gel]*

36. Bulagör vaḥdeti 'āşıḳ

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/24). [gel]*

37. Bulagör vaḥdeti 'āşıḳ

    Gel Allāh'a **gel** Allāh'a *(Mrb. 45/24). [gel]*

38. Hüdāī'nüñ sözin gūş it

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/28). [gel]*

39. İşitdüñse nidā-yı Ḥaḳ

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/2). [gel]*

40. İşitdüñse nidā-yı Ḥaḳ

    Gel Allāh'a **gel** Allāh'a *(Mrb. 46/2). [gel]*

41. İdüp varuñ fedā-yı Ḥaḳ

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/4). [gel]*

42. İdüp varuñ fedā-yı Ḥaḳ

    Gel Allāh'a **gel** Allāh'a *(Mrb. 46/4). [gel]*

43. Olagör Ḥazret’e vāsıl

    Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/8). [gel]*

44. Olagör Ḥazret’e vāsıl

    Gel Allāh’a **gel** Allāh’a *(Mrb. 46/8). [gel]*

45. Ḳayır aḥvālüñi erken

    Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/12). [gel]*

46. Ḳayır aḥvālüñi erken

    Gel Allāh’a **gel** Allāh’a *(Mrb. 46/12). [gel]*

47. Vücūd iy dil ‘ademden yeg

    Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/16). [gel]*

48. Vücūd iy dil ‘ademden yeg

    Gel Allāh’a **gel** Allāh’a *(Mrb. 46/16). [gel]*

49. İl içün odlara yanma

    Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/20). [gel]*

50. İl içün odlara yanma

    Gel Allāh’a **gel** Allāh’a *(Mrb. 46/20). [gel]*

51. Kimi gördüñ ḳoyub gitmez

    Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/24). [gel]*

52. Kimi gördüñ ḳoyub gitmez

    Gel Allāh’a **gel** Allāh’a *(Mrb. 46/24). [gel]*

53. Hüdāī’nüñ sözi budur

    Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/28). [gel]*

54. Hüdāī’nüñ sözi budur

    Gel Allāh’a **gel** Allāh’a *(Mrb. 46/28). [gel]*

55. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile heb çıġırub

    Dirler Allah’a **gelüñ** kim māsivāda yoḳ beḳā *(Mf. 44/2). [gelüñ, -üñ]*

gel-: *Değmek, uğramak, isabet etmek, tesadüf etmek.* (Doğan, 2013, s. 585)

1. Nevbet saña **gelmişken**

   Tevḥīd idegör tevhīd *(Mrb. 9/7). [gelmişken, -miş, -ken]*

2. Göñül ol vaḳt olur ṣāfī

Ki aña keder **gelmez** ola *(Koş. 8/16). [gelmez, -mez]*

gel-: *Yerleşmek, yerine geçmek.* (Doğan, 2013, s. 585)

1. Maḥv it şekk ü inkārı
   Yerine īmān **gelsün** *(Koş. 9/12). [gelsün, -sin]*

gel-: *Yaklaşmak, sokulmak.* (Doğan, 2013, s. 585)

1. Ger kerem ire cenābuñdan eyā Rabb-i Kerīm
   Gelmeye yañumuza ṭard ola şeyṭān-ı racīm *(Mrb. 31/6). [gel, -(me),-y,-e]*

gel-: *Bulunduğu yerden ayrılıp asıl yerine geri dönmek, avdet etmek.* (Sami, 1996, s. 1177)

1. Ḳo sivāyı ṣıdḳ ile **gel** eyle Ḥaḳḳ'a i'tiz̲ār
   Her murādı Ḥaḳ virür sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/19).[gel]*
2. Yüzümüz sürüyü ḳapuña **geldük**
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/23). [geldük, -dü, -k]*
3. Gider şekk ü inkārı
   Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 35/2). [gel]*
4. Muḥkem eyle iḳrārı
   Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 35/4). [gel]*
5. Bulmaġa her ümmīdi
   Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 35/8). [gel]*
6. Olmaġa Ḥaḳḳ'a yaḳīn
   Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 35/12). [gel]*
7. Şirk āteşine yanma
   Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 35/16). [gel]*
8. Yolcı gider ḳalma geç
   Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 35/20). [gel]*
9. Bu ke̲sretde vaḥdet bul

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 35/24). [gel]*

10. Geç fānīden iy ġāfil

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 35/28). [gel]*

11. İste Ḥaḳḳ-ı yaḳīni

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 35/32). [gel]*

12. Hüdāī'ye ṣorarsañ

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 35/36). [gel]*

13. Buyruġın ṭut Raḥmān'uñ

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 34/2). [gel]*

14. Tāzelensün īmānuñ

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 34/4). [gel]*

15. Her gördügüñe aḳma

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 34/8). [gel]*

16. Gitsün göñülden hümūm

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 34/12). [gel]*

17. Gider ġayrı teşvīşi

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 34/16). [gel]*

18. Yaradanı severseñ

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 34/20). [gel]*

19. Ḫōş bir gün uyanursın

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 34/24). [gel]*

20. Ṣıdḳıla īmān getür

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 34/28). [gel]*

21. İç kevs̲eri vaḥdetden

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 34/32). [gel]*

22. Bu kevs̲erden nūş eyle

Tevḥīde **gel** tevḥīde *(Koş. 34/36). [gel]*

23. Her yaña aḳın ṣaldum

Āḫir kapuña **geldüm** *(Mrb. 7/22). [geldüm, -dü, -m]*

24. Çünki Hüdāī' maḥv ola nefsüñ ru'ūneti

Ol ḳalbe ḳalb rūḥa o sırra uyub **gelür** *(G. 11/10). [gelür, -ür]*

25. Gūş eyleyüb vücūduñ z̲enb-i kelāmunı

Pervāne nār-ı ‘aşḳıla varın yuyub **gelür** *(G. 11/8). [gelür, -ür]*

26. Güller gülāb-ı ḥubb-ı ezel yādına dilā
    O dildāra yaḳılub ḳamudan el yuyub **gelür** *(G. 11/4). [gelür, -ür]*
27. Bülbül ki āşiyān-ı ḳadīmi ḳoyub gelür
    Gülden meger ki būy-ı muḥabbet duyub **gelür** *(G. 11/2). [gelür, -ür]*
28. Bād-ı ḫazāndan aldı fenā būy-ı ẕevḳini
    Eşcār dürlü dürlü libāsın ṣoyub **gelür** *(G. 11/6). [gelür, -ür]*

gel-: *Erişmek, nail olmak, ulaşmak, varit olmak.* (Dilçin, 2009, s. 103)

1. Yalvar Ġanī Mevlā’ya
   Luṭf ile iḥsān **gelsün** *(Koş. 9/16). [gelsün, -sin]*
2. Ḥaḳḳ’ı añla bilegör
   ‘İlm ile ‘irfān **gelsün** *(Koş. 9/24). [gelsün, -sin]*
3. Gelüñ şükr eyleyelüm
   Derdlere dermān **gelsün** *(Koş. 9/2). [gelsün, -sin]*
4. Vücūdum cümle yoḳ olsun
   Fenā-ender-fenā **gelsün** *(Mrb. 59/18). [gelsün, -sün]*
5. Hüdāī’ye hüdā **geldi**
   Cenābuñdan ‘aṭā geldi *(Mrb. 22/21). [geldi, -di]*
6. Hüdāī’ye hüdā geldi
   Cenābuñdan ‘aṭā **geldi** *(Mrb. 22/22). [geldi, -di]*
7. Muḥabbetden ṣafā **geldi**
   Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/23). [geldi, -di]*
8. Fenā buldı vücūd-ı fānī muṭlaḳ
   Bıraḳduḳ ḳaṭreyi ‘ummāna **geldük** *(G. 5/8). [geldük, -dü, -k]*
9. Geçüb āḫir bu keşret ‘āleminden
   Hüdāī’ ḫalvet-i Sulṭān’a **geldük** *(G. 5/10). [geldük, -dü, -k]*
10. Nemüz ola Ḫudāyā saña lāyıḳ
    Hemān bir luṭfıla iḥsāna **geldük** *(G. 5/12). [geldük, -dü, -k]*
11. Umaruz irevüz bāḳī ḥużūra
    Civār-ı Ḥażret-i Raḥmān’a **geldük** *(G. 5/14). [geldük, -dü, -k]*

gel-: *Yaşamak, ömür sürmek.* (Doğan, 2013, s. 585)

1. Ḥabīb-i Ḥażret-i Raḥmān Muḥammed Muṣṭafā geldi
   Ebūbekr ü ‘Ömer ‘Osmān ‘Aliyy-i Murtażā **geldi** *(Mf. 174/2).[geldi,,-di]*
2. Ḥabīb-i Ḥażret-i Raḥmān Muḥammed Muṣṭafā **geldi**
   Ebūbekr ü ‘Ömer ‘Osmān ‘Aliyy-i Murtażā geldi *(Mf. 174/1). [geldi,-di]*
3. Bunda **gelen** eger pīr ü cüvāndur
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/1). [gelen, -en]*

gel-: *Doğmak, dünyaya gelmek.* (Sami, 1996, s. 1177)

1. **Gelmenüñ** bir gitmesi var iy hümām
   Gitdi gelmek ḳaldı gitmek ve’s-selām *(Mf. 122/1). [gelmenüñ, -me,-n, -üñ]*
2. Gelmenüñ bir gitmesi var iy hümām
   Gitdi **gelmek** ḳaldı gitmek ve’s-selām *(Mf. 122/2). [gelmek, -mek]*
3. Ḳanı Ḥabību’llāh Ṣıddīḳ-i ekber
   Bunda **gelen** gider bir cān eglenmez *(Koş. 13/28). [gelen, -en]*
4. Sensiz bir kişinüñ işi bitmedi
   Kimse buyruġuñsuz **gelüb** gitmedi *(Koş. 15/14). [gelüb, -üb]*
5. Nebī-i müctebā **geldi**
   Resūl-i murtażā geldi *(Mrb. 126/1). [geldi, -di]*
6. Nebī-i müctebā geldi
   Resūl-i murtażā **geldi** *(Mrb. 126/2). [geldi, -di]*
7. Ḥabīb-i bā-ṣafā **geldi**
   Muḥammed Muṣṭafā geldi *(Mrb. 126/3). [geldi, -di]*
8. Ḥabīb-i bā-ṣafā geldi
   Muḥammed Muṣṭafā **geldi** *(Mrb. 126/4). [geldi, -di]*
9. Bize Ḥaḳ’dan ‘aṭā olan
   Muḥammed Muṣṭafā **geldi** *(Mrb. 126/8). [geldi, -di]*
10. Oldı müşerref ḫās ü ‘ām
    Geldi çün ol Ḫayrü’l-enām *(Mrb. 5/13). [geldi, -di]*

gel-: *"Haydi, buyur, davran!".*

1. Dōst ile itdügüñ ‘ahdi unutma
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/2). [gel]*
2. Ṣaḳın bu vīrān evde vaṭan ṭutma
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/4). [gel]*
3. Senüñ ile dōst iline düşelüm
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/8). [gel]*
4. Ṣolmaz gülşen gülin dermek dilerseñ
   Göñül **gel** dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/12). [gel]*
5. Ḫıżır gibi āb-ı ḥayāt içelüm
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/16). [gel]*
6. Oñulmaz derdine dermān olurdı
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/20). [gel]*
7. Ḳoyalum lāf ü güẕāfı
   Gel eyleyelüm inṣāfı *(Koş. 8/14). [gel]*
8. Sevdā-yı sivādan geç
   Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/2). [gel]*
9. **Gelüñ** şükr eyleyelüm
   Derdlere dermān gelsün *(Koş. 9/1). [gelüñ, -üñ]*
10. **Gel** Hüdāī’den
    Al ḫaber erken *(Koş. 17/25). [gel]*
11. **Gelüñüz** Ḫālıḳ’ı ẕikr eyleyelüm
    El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/1). [gelüñüz, -iñ, -üz]*
12. **Gel** imdi ṣūrete maġrūr olma
    Me‘ānī meclisinden dūr olma *(M. 3/5). [gel]*
13. Ḳalıba ṣıḥḥat ü hem ḳalbe ṣafā virdi tamām
    Ḫāliḳ’uñ luṭfuna **gel** ḥamd ü s̱enā eyleyelüm *(Mrb. 101/4). [gel]*
14. **Gel** enfüs ü āfāḳa baḳ
    Ḥaḳḳ’ı bulan ‘uṣṣāḳa baḳ *(Mrb. 35/9). [gel]*
15. Bī-çāre Hüdāī’ **gel**

Çek cümle sivādan el *(Mrb. 118/17). [gel]*

16. **Gelüñ** diyelüm şevḳ ile

    Lā ilāhe illa'llah *(Koş. 2/1). [gelüñ, -üñ]*

17. Bir meşreb-i ṣāfī iç

    Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/4). [gel]*

18. Ḳaṣd it bulagör ẕātı

    Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/8). [gel]*

19. Ḥaḳḳānī şühūd eyle

    Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/12). [gel]*

20. Bulmaġa bu tevḥīdi

    Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/16). [gel]*

21. İy derde iden tīmār

    Gel Hū deyelüm yā Hū *(Mrb. 21/20). [gel]*

22. İy ṭālib-i dīdār olan

    Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/2). [gel]*

23. İy 'aşḳ ile bīmār olan

    Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/4). [gel]*

24. Varuñ niṣār-ı Ḥażret it

    Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/8). [gel]*

25. Gör ṣıdḳ ile yola yeraḳ

    Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/12). [gel]*

26. Fikrüñ nedür n'itseñ gerek

    Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/16). [gel]*

27. Diñle Hüdāī'nüñ sözin

    Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/20). [gel]*

28. **Gelüñüz** imdi ulular yolunı ṣoylayalum

    Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/7). [gelüñüz, -üñüz]*

29. Yiter müstaġraḳ-ı bezm-i Elest ol

    Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/2). [gel]*

30. Yiter ol cām ile ḥayrān ü mest ol

    Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/4). [gel]*

31. Vedā' itdüñ meger iki cihāne

Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/8). [gel]*

32. Yiter dōst meclisinde keşf-i rāz it
    Ḳudümüñle bizi **gel** ser firāz it *(Mrb. 76/10). [gel]*
33. Nevāñı gāh ‘irāḳ ü gāh ḥicāz it
    Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/12). [gel]*
34. Firāḳ odına yiter yandı sīne
    Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/16). [gel]*
35. Umarlar ḫaste diller armaġanuñ
    Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/20). [gel]*
36. **Gelüñ** iy dōsitān isteyelüm ṣıdḳ ile Mevlā’yı
    Olub ol maṭlaba ṭālib ḳoyalum ġayrı sevdāyı *(G. 2/1). [gelüñ, -üñ]*
37. Aç gözüñi imdi **gel** nūr-ı baṣīretle baḳ
    Meslek-i ḫayrı ḳoyub şerre ‘azīmet neden *(G. 38/13). [gel]*
38. ‘Aḳluñı der başına diñle Hüdāī’yi **gel**
    Ḥaḳ sözi gūş idegör böyle sefāhat neden *(G. 38/17). [gel]*

gel-: *(Halka irşat için) Gerisin geriye dönmek.*

1. Keşret emvācına aldanur ṣanma
   Vaḥdet deryāsına girüb **gelenler** *(Koş. 39/2). [gelenler, -en, -ler]*
2. Bir daḫı fānīye naẓar eylemez
   Ḥaḳḳ’uñ dīdārını görüb **gelenler** *(Koş. 39/4). [gelenler, -en, -ler]*

gel-: *Ziyaret etmek, misafir olmak.* (Doğan, 2013, s. 585)

1. Ḥaḳḳ’ı ẕikr eyleyelüm
   Cānlara cānān **gelsün** *(Koş. 9/4). [gelsün, -sin]*
2. Ḳalbümüz pāk idelüm
   Taḫtına sulṭān **gelsün** *(Koş. 9/8). [gelsün, -sin]*
3. Geç ḳaṭreden iy ġāfil
   Baḥr ile ‘ummān **gelsün** *(Koş. 9/20). [gelsün, -sin]*

gel-: *(Vakit) Erişmek, ulaşmak, girmek, başlamak.* (Sami, 1996, s. 1177)

1. Receb şa‘bān ü ramażān
   Mübārek aylardur **gelen** *(N. 12/4). [gelen, -en]*
2. ‘Ālem münevver olduġı
   0l mevlid ayıdur **gelen** *(Mrb. 5/4). [gelen, -en]*
3. Sulṭān-ı kevneyn ṭoġduġı
   Māh-ı mübārekdür **gelen** *(Mrb. 5/2). [gelen, -en]*
4. İn‘āmını fikr eylegil
   Māh-ı mübārekdür **gelen** *(Mrb. 5/8). [gelen, -en]*
5. İy Ḥaḳḳ’ı bulmaḳ isteyen
   Māh-ı mübārekdür **gelen** *(Mrb. 5/12). [gelen, -en]*
6. Māh-ı mübārekdür **gelen**
   Ḥaḳ’dan aña biñ biñ selām *(Mrb. 5/16). [gelen, -en]*
7. Ḳaṣd it Hüdāī’ yāra ir
   Māh-ı mübārekdür **gelen** *(Mrb. 5/20). [gelen, -en]*
8. İki cihān sulṭānınuñ
   Ṭoġduġı ay **geldi** yene *(Mrb. 82/2). [geldi, -di]*
9. ‘İlm ü ma‘ārif kānınuñ
   Ṭoġduġı ay **geldi** yene *(Mrb. 82/4). [geldi, -di]*
10. Ol ṣāḥib-i ḫulḳ-ı ḥasen
    Ṭoġduġı ay **geldi** yene *(Mrb. 82/8). [geldi, -di]*
11. Ḥaḳḳ’uñ Ḥabībi Muṣṭafā
    Ṭoġduġı ay **geldi** yene *(Mrb. 82/12). [geldi, -di]*
12. Sırr-ı ḥaḳīḳat maḫzeni
    Ṭoġduġı ay **geldi** yene *(Mrb. 82/16). [geldi, -di]*
13. Faḫr-i cihān Ḫayrü’l-beşer
    Ṭoġduġı ay **geldi** yene *(Mrb. 82/20). [geldi, -di]*
14. Ṭāḳatüm ṭāḳ oldı büküldi bilüm
    Geldi irişdi ḳażādan uş ölüm *(Mrb. 63/18). [geldi, -di]*
15. Ḥaḳḳ’a şükür gitdi ṣafer
    Geldi rebī‘-i mu‘teber *(G. 34/2). [geldi, -di]*

gel-: *Tesir etmek, etkilemek.* (Doğan, 2013, s. 585)

1. Ġālib olsa kişide ḥubb-ı Ḥabīb-i medenī
   Ẕerrece **gelmez** aña zīnet-i dünyā-yı denī *(N. 19/2). [gelmez, -mez]*

gel-: *İnmek.* ||| *[tas.] Seyr-i nüzûl etmek, emir âleminden inip dünyaya inmek.*

1. Bir özge ‘ālemden **geldüm** cihāna
   Delīl olmaḳ içün sırr-ı nihāna *(Koş. 47/9). [geldüm, -dü, -m]*
2. Ezelden ‘ışḳıla biz yanageldük
   Ḥaḳīḳat şem‘ine pervāne **geldük** *(G. 5/2). [geldük, -dü, -k]*
3. Tenezzül eyleyüb vaḥdet ilinden
   Bu kes̲ret ‘ālemin seyrāna **geldük** *(G. 5/4). [geldük, -dü, -k]*
4. Geçüb fermānıla bunca avālim
   Gezerken ‘ālem-i insāna **geldük** *(G. 5/6). [geldük, -dü, -k]*
5. Bülbül ki āşiyān-ı ḳadīmi ḳoyub **gelür**
   Gülden meger ki būy-ı muḥabbet duyub gelür *(G. 11/1). [gelür, -ür]*

gel-: *Sâdır olmak, sudur etmek, gerçekleşmek, meydana gelmek, vuku bulmak.* (Sami, 1996, s. 1177)

1. Sensin iden ıṣlāḥ-ı dīn
   Senden **gelür** nūr-ı yaḳīn *(Mrb. 103/14). [gelür, -ür]*
2. Ṭutan el ü ayaḳ senden **gelübdür**
   Gören göz ü kulaḳ senden gelübdür *(Mrb. 57/5). [gelübdür, -üb, -dür]*
3. Ṭutan el ü ayaḳ senden gelübdür
   Gören göz ü kulaḳ senden **gelübdür** *(Mrb. 57/6). [gelübdür, -üb, -dür]*
4. Efendi dil ṭudaḳ senden **gelübdür**
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/7). [gelübdür, -üb, -dür]*
5. Kişiye nef‘ ü zār Ḥaḳ’dan **gelürken**
   Muvaḥḥid işbu ma‘nāyı bilürken *(M. 4/1). [gelürken, -ür, -ken]*

6. **Gele** bir nesne ki min ġayr-ı ṭaleb
   Anı Ḥaḳ'dan bilür aṣḥāb-ı edeb *(Mf. 29/1). [gele, -e]*
7. Gerçi kim dīvāneye dirler ḳalem yoḳ gāh olur
   Söz **gelür** altun ḳalemle yazılur dīvāneden *(Mf. 135/2). [gelür, -ür]*

gel-: *Yerini tutmak, karşılık gelmek.* (Doğan, 2013, s. 585)

1. Bir ẕerrece **gelmez** cihān
   Vāsi'-dürür ṣaḥrā-yı 'aşḳ *(Mrb. 34/31). [gelmez, -mez]*

gel-: *Buyurmak, teşrif etmek, iştirak etmek.* (Doğan, 2013, s. 585)

1. Fenā bulub ḥayāt alam şu dem kim 'ışḳ-ı yārümden
   Muḥabbet isteyen **gelsün** ḫaber ṣorsun mezārumdan *(G. 13/2). [gelsün, -sün]*
2. **Gelsün** şefā'at isteyen
   Bulsun ṣafā anı seven *(Mrb. 82/5). [gelsün, -sün]*

gele gide yol eyle-: *Ziyaretin sıklığından âşinâlık kazanmak.*

1. 'Işḳuñ bu göñlüm şehrine
   Gele gide yol eyledi *(Koş. 37/2). [gele gide yol eyle, -di]*

gelüb geç-: *(Zaman) İlerlemek, akmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Günler **gelüb geçmekdedür**
   Ḳuşlar gibi uçmaḳdadur *(N. 7/1). [gelüb geç, -mekde, -dür]*

genc-i vaḥdet: *Birlik hazinesi.* ||| *[tas.] Vahdet makamı.*

1. Ḳeṣret ṭılısmı māni' olub **genc-i vaḥdete**

Ḥayretde ḳaldı ḥasretiyle nice şeyḫ ü şāb *(G. 25/9). [genc-i vaḥdet, -e]*

gencīne-i ev-ednā: *İki yay aralığından daha yakın olan hazine.* Ⅲ *[tas.] Fenâ makamından sonraki aynu'l-cem makamı / bekâ mertebesi.* (Uludağ, 2016, s. 200)

1. **Gencīne-i ev-ednā**
   Olsun re’s ü mālümüz *(Koş. 20/23). [gencīne-i ev-ednā]*

ger:

ger: *Şayet, eğer.* (Tulum, 2011, s. 747)

1. Luṭf eyleyüb bir kez naẓar
   Eylerse **ger** sulṭānumuz *(Mrb. 1/2). [ger]*
2. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n’ola **ger** yoġise mālüm
   Umarum faẓl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Koş. 16/1). [ger]*
3. N’ola **ger** dökse bu gözüm ḳanı
   Görmez oldı o māh-ı tābānı *(Msd. 1/15). [ger]*
4. **Ger** kerem itmezse Mevlā
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/11). [ger]*
5. Ḥüsnüñe pervāne itdüñ ‘āşıḳı
   Ger murāduñ yaḳmaḳ ise yanayın *(Mrb. 38/8). [ger]*
6. **Ger** irādet vārid ise pīrine
   Kevs̲er-i vaḥdetden içür ḳanayın *(Mrb. 38/19). [ger]*
7. Nesīm-i rūḥ-ı Raḥmān’dan nefes irerse **ger** cāna
   Bahāristān ola ‘ālem ṣafā-yı nev-bahārumdan *(G. 13/3). [ger]*
8. **Ger** Hüdāī’den alursañ ḫaberi
   Viregör Ḥaḳ yolına cān ü seri *(Mhm. 2/11). [ger]*
9. S̲emme vechu’llāh’ı fehm itdüñse **ger**
   Şeş cihetden bī-cihet Cānān’a baḳ *(G. 14/7). [ger]*
10. Ḫaṭā eylerse **ger** bī-çāre ḳullar
    ‘Aṭā it sen sevinsün cān ü diller *(Mrb. 47/5). [ger]*

11. **Ger** bizde yoġise saña liyāḳat
    Fażluñla iy Mevlā eyle ‘ināyet *(Koş. 21/9). [ger]*
12. Taġlīṭ iderse **ger** ẓāhirde keşret
    Bāṭın göziyle baḳ görinür vaḥdet *(Koş. 44/13). [ger]*
13. **Ger** ṭālib iseñ ‘izzete
    Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/27). [ger]*
14. **Ger** ister iseñ ḳurb-ı Ḥaḳ
    Al ehl-i ‘irfāndan sebaḳ *(Mrb. 78/9). [ger]*
15. İsterse **ger** ḳalbüñ ṣafā
    Żikr eyle Ḥaḳḳ’ı dā’imā *(Mrb. 78/21). [ger]*
16. Dürr-i ma‘nāya **ger** olduñsa ṣadef
    Bulagör baḥr-ı ḥaḳīḳatda şeref *(Mrb. 89/13). [ger]*
17. **Ger** Hüdāī’ye olursa feṭḥ-i bāb
    Refʿ ola ẓulmānī nūrānī ḥicāb *(Mrb. 96/9). [ger]*
18. Bī-çāre Hüdāī’ **ger**
    Vaṣluña ola maẓhar *(Mrb. 104/17). [ger]*
19. Efendiden ḳula **ger** olsa iḥsān
    Olur fażlı ile her müşkil āsān *(Mrb. 119/5). [ger]*
20. Şükr iderseñ Ḫāliḳ’a **ger** rūz u şeb
    İzdiyād-ı ni‘mete olur sebeb *(Mrb. 117/9). [ger]*
21. Ṭālibiseñ **ger** ṣafā-yı vaḥdete
    Rāġıbiseñ ẕevḳ-i bezm-i vuṣlata *(Mrb. 117/13). [ger]*
22. Ḫidmet-i Ḥaḳḳ ile şeyḫüñ ḫidmeti cem‘ olsa **ger**
    Ḫidmetini şeyḫinüñ ṣādıḳ olan takdīm ider *(Mf. 37/1). [ger]*
23. ‘Aḳluñ senüñ ger yār ise biñ cān ile ḳul olagör
    Ger Ḥaḳḳ’a meylüñ var ise Mevlā rıżāsın bulagör *(Mf. 7/2). [ger]*
24. ‘Aḳluñ senüñ **ger** yār ise biñ cān ile ḳul olagör
    Ger Ḥaḳḳ’a meylüñ var ise Mevlā rıżāsın bulagör *(Mf. 7/1). [ger]*
25. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n’ola **ger** yoġise mālüm
    Umarum fażl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Mf. 16/1). [ger]*
26. Eylügüñ it ṣuya at bilmezse **ger** balıḳ anı
    Bilür iy dil Ālim ü Dānā olan Ḫāliḳ anı *(Mf. 28/1). [ger]*

27. **Ger** dilerseñ sende bite verd-i pāk
    Meskenetle kendüñi ḫāk eyle ḫāk *(Mf. 39/1). [ger]*
28. Fānī milkinden beḳā milkine idenler sefer
    Ger ṣalāḥ ehli ise bulur ṣafālar ẕevḳ ider *(Mf. 89/2). [ger]*
29. Devlet-i dünyāya maġrūr olma ‘aḳluñ yār ise
    Fānīye aldanma **ger** nūr-ı baṣīret var ise *(Mf. 152/2). [ger]*
30. Bu ma‘nā **ger** saña oldıysa ma‘lūm
    Sivādan var yüri imdi gözüñ yum *(N. 10/3). [ger]*
31. Dilerseñ **ger** beḳā-ender-beḳāyı
    Vücūduñ küllī kül it bul fenāyı *(Mrb. 125/9). [ger]*
32. **Ger** Hüdāī’den ṣorarlarsa ḫaber
    Ḥaḳḳ ile ḳā’imdür eşyā’ ser-te-ser *(Mrb. 89/17). [ger]*
33. Baṣīret nūrı **ger** var ise sende
    Bu cān bāḳī ḳalur ṣanma bedende *(Mrb. 120/13). [ger]*
34. **Ger** açıvirmezseñ yolı
    Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/7). [ger]*
35. **Ger** mücāhid fī sebīli’llāh iseñ
    Ḫāliḳı ẕikr it odur ḫayr-ı ṣalāḥ *(G. 31/5). [ger]*
36. Habībā **ger** Ḫalīl oldıysa ceddüñ
    Sen olduñ ḳuṭb-ı eflāk-ı muḥabbet *(G. 23/13). [ger]*

ger: *Bazen, kimi zaman.*

1. **Ger** orada ger burada
   İrgüren sensin murāda *(Koş. 30/5). [ger]*
2. Ger orada **ger** burada
   İrgüren sensin murāda *(Koş. 30/5). [ger]*

ger: *Gerek.*

1. Eger dünyāya **ger** mülk-i beḳāya
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/23). [ger]*

ger: "*-se, -sa, -diğinde, -dığında."*

1. Ḫālıḳ'uñ **ger** ola tevfīḳi refīḳ
   Fetḥ olur sālike ebvāb-ı ṭarīḳ *(Mf. 22/1). [ger]*
2. **Ger** nesīm-i raḥmetüñ ide hübūb
   Açılur ebvāb-ı cennāt-ı ḳulūb *(Mrb. 55/9). [ger]*
3. Bī-çāre Hüdāī' **ger**
   İḥsāna ola maẓhar *(Mrb. 105/17). [ger]*
4. **Ge**r ḥaşr ola niçe niçe
   Ayılmaya mestānemüz *(Mrb. 1/11). [ger]*
5. **Ger** cenābuñdan 'aṭā iḥsān ola
   Cān ü diller derdine dermān ola *(Mrb. 18/13). [ger]*
6. **Ger** Hüdāī' faẓluña ola ḳarīn
   Ḳadre erişür aña yeter hemīn *(Mrb. 18/17). [ger]*
7. **Ger** kerem ire cenābuñdan eyā Rabb-i Kerīm
   Gelmeye yañumuza ṭard ola şeyṭān-ı racīm *(Mrb. 31/5). [ger]*
8. Tecellī ide **ger** nūr-ı hüviyyet
   Senüñ her derdüñe dermān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/15). [ger]*
9. Ṣādıḳ ola **ger** 'ışḳ eri
   Olur ḥaḳīḳat maẓharı *(Mrb. 79/17). [ger]*
10. Geçüb dünyā vü 'uḳbāyı irem vaḥdet sarāyına
    Faḳīre **ger** kerem ire Ġanī Perverdigār'umdan *(G. 13/8). [ger]*
11. Ṭālib-i dīdār olub ayılmaya tā ḥaşre dek
    Kim ki nūş ide ezel bezminde **ger** ṣahbā-yı 'aşḳ *(G. 28/6). [ger]*
12. **Ger** Hüdāī' ġarībe olsa naẓar
    Ḳalmaya hem sivādan anda eser *(Mhm. 4/11). [ger]*

ger: *Farz edelim ki, diyelim ki.*

1. İy kerem kānı 'ibāduñ dā'imā işi ḳuṣūr
   N'ola **ger** faẓluñ ile sen raḥmet itseñ yā Ġafūr *(N. 6/2). [ger]*

2. **Ger** virilse bir kişiye ‘ömr-i Nūḥ
   Ḥāṣıl olsa aña envā‘-ı fütūḥ *(M. 6/1). [ger]*
3. ‘Āşıḳ irişse **ger** Ḥabībe n’ola
   Gül naṣīb olsa ‘andelībe n’ola *(Msd. 2/13). [ger]*
4. Cem‘ olsa **ger** Rūm u ‘Arab
   ‘Add olmaġa in‘ām-ı Rab *(Mrb. 102/9). [ger]*
5. Cem‘ olsa **ger** Rūm u ‘Arab
   ‘Add olmaġa in‘ām-ı Rab *(Mrb. 110/9). [ger]*
6. Faż̧l u iḥsānı Ḥaḳ’uñ iḥsāya ḳābil mi ‘aceb
   ‘Add içün cem‘ olsa **ger** ins ü melek şāh ü gedā *(G. 35/4). [ger]*

ger: *Dahi, bile.*

1. Kuluñ cürmi ne deñlü olsa **ger** çoḳ
   Degüldür raḥmet ü ġufrāndan artuḳ *(Mrb. 91/9). [ger]*

ger: *Ve, ayrıca.*

1. Yā Rab ezeldür **ger** ebed
   Eyle Hüdāī’ye meded *(Mrb. 84/25). [ger]*

gerçek: *Sadık, sahici, hakiki.* (Doğan, 2013, s. 590)

1. **Gerçek** ‘āşıḳ olsa sālik
   Görinür külli şey’ hālik *(Koş. 8/9). [gerçek]*
2. **Gerçek** seven cānānını
   Virür tenini cānını *(Koş. 8/21). [gerçek]*
3. **Gerçek** ‘āşıḳ olan cāndan el siler
   Vaḥdet sarāyına irişmek diler *(Koş. 22/17). [gerçek]*

gerçi:

gerçi: *Aslında, aslına bakılırsa.*

1. **Gerçi** ḫōşdur Efendi ṣabr-ı cemīl
   Żu‘afāda velī biżā’a ḳalīl *(Mrb. 20/17). [gerçi]*
2. Ṭışını **gerçi** lāle āle sarmış
   Velī ḫōş būyı yoḳ ḳalbi ḳararmış *(M. 3/1). [gerçi]*
3. Ni‘am **gerçi** elemden yeg
   Velī mün‘im ni‘amdan yeġ *(Mrb. 46/13). [gerçi]*
4. **Gerçi** her ḥāle a‘lemdür
   ‘Afv ider ehl-i keremdür *(Koş. 38/21). [gerçi]*
5. **Gerçi** cennet de güzeldür
   Līki ḥüsnüñ bī-bedeldür *(Koş. 31/13). [gerçi]*
6. Nebīler **gerçi** ḫalḳı da‘vet idüb
   Ḳamusu itdiler irşād-ı ümmet *(G. 23/7). [gerçi]*
7. **Gerçi** nefse güç gelür dünyādan ayrılmaḳ kişi
   Līk merżāt-ı ilāhiyye gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/1). [gerçi]*

gerçi: "*...ise de."* (Doğan, 2013, s. 591)

1. Şākire Ḥaḳ **gerçi** çoḳ ṣevāb virür
   Ṣābire ammā ki bī-ḥisāb virür *(Mf. 76/1). [gerçi]*
2. Bāṭınum itdi ḥaḳāyıḳ ḫirmeni
   Ẓāhirā **gerçi** bir ednā dāneyin *(Mrb. 38/16). [gerçi]*

gerçi kim: *Gerçi.*

1. **Gerçi kim** dīvāneye dirler ḳalem yoḳ gāh olur
   Söz gelür altun ḳalemle yazılur dīvāneden *(Mf. 135/1). [gerçi kim]*

gerek:

gerek: *Lâzım, lüzumlu.* (Tulum, 2011, s. 750)

1. Bülbül olub ötmek **gerek**
   Güller gibi bitmek gerek *(Koş. 8/25). [gerek]*
2. Bülbül olub ötmek gerek
   Güller gibi bitmek **gerek** *(Koş. 8/26). [gerek]*
3. Bir ‘āleme yetmek **gerek**
   Fenā eli irmez ola *(Koş. 8/27). [gerek]*
4. Edeb yolın gözleyen
   Erkānı bilmek **gerek** *(Koş. 41/2). [gerek]*
5. Ḥaḳḳ’ı bilmek isteyen
   İnsānı bilmek **gerek** *(Koş. 41/4). [gerek]*
6. Ḳullar isterse şeref
   Sulṭān’ı bilmek **gerek** *(Koş. 41/8). [gerek]*
7. Bunca iḥsān eyledi
   İḥsānı bilmek **gerek** *(Koş. 41/12). [gerek]*
8. Ḳur’ān’ı bilen kişi
   Furḳān’ı bilmek **gerek** *(Koş. 41/16). [gerek]*
9. Hüdāī’ ḳatreyi ḳo
   ‘Ummānı bilmek **gerek** *(Koş. 41/20). [gerek]*
10. İy ṭālib-i Mevlā olan
    Ḳulluḳ yolın gütmek **gerek** *(Mrb. 64/2). [gerek]*
11. İy maṭlab-ı a‘lā olan
    Ednāyı terk itmek **gerek** *(Mrb. 64/4). [gerek]*
12. Ṣıġmaz oraya cān ü ten
    Sırr ile seyr itmek **gerek** *(Mrb. 64/8). [gerek]*
13. Her kim ki maḳṣūdın bula
    Şükrin anuñ itmek **gerek** *(Mrb. 64/12). [gerek]*
14. Efendi cānibinden olsa da‘vet
    Gerekdür ḳullara ḥüsn-i icābet *(Mrb. 119/10). [gerekdür, -dür]*
15. Ḫaṭādur müẕnibe ışrār itmek
    Gerekdür ẕenbe istiġfār itmek *(Mf. 106/2). [gerekdür, -dür]*
16. Ne eyleyin dünyāyı

Baña Allah’um **gerek** *(Koş. 12/2). [gerek]*

17. Gerekmez māsivāyı

Baña Allah’um **gerek** *(Koş. 12/4). [gerek]*

18. Her biri bir sevdāda

Baña Allah’um **gerek** *(Koş. 12/8). [gerek]*

19. ‘Āşıḳ cānānın ister

Baña Allah’um **gerek** *(Koş. 12/12). [gerek]*

20. Ḥaḳ’sız cennet gerekmez

Baña Allah’um **gerek** *(Koş. 12/16). [gerek]*

21. N’idem ġayrı sevdāyı

Baña Allah’um **gerek** *(Koş. 12/20). [gerek]*

22. Her ḳuluñ bir derdi var

Baña Allah’um **gerek** *(Koş. 12/24). [gerek]*

23. Hüdāī’nüñ sözi bu

Baña Allah’um **gerek** *(Koş. 12/28). [gerek]*

24. ‘Āriflere ‘irfān **gerek**

‘Āşıḳlara cānān gerek *(Mrb. 35/13). [gerek]*

25. ‘Āriflere ‘irfān gerek

‘Āşıḳlara cānān **gerek** *(Mrb. 35/14). [gerek]*

26. Ṣādıḳlara burhān **gerek**

Ver-ne zi-da‘vāhā çi sūd *(Mrb. 35/15). [gerek]*

27. Olsañ eger şāh-ı cihān

Bir gün ḳoyub gitseñ **gerek** *(Mrb. 62/4). [gerek]*

28. Ḳabri añar mısın ‘aceb

Ṭopraḳ olub batsañ **gerek** *(Mrb. 62/8). [gerek]*

29. Görüb ḳıyāmet ḥālini

Her ẕevḳi unutsañ **gerek** *(Mrb. 62/16). [gerek]*

30. Yoldaş iderseñ yoḳluġı

Dōst iline yitseñ **gerek** *(Mrb. 62/20). [gerek]*

31. Dolarsa sırruña nūr-ı ḥaḳīḳat

Gerekdür ẓāhirüñde farż u sünnet *(Mrb. 86/18). [gerekdür, -dür]*

32. Bir gün begüm gitseñ **gerek**

Dünyāyı terk itseñ gerek *(Mrb. 48/13). [gerek]*

33. Bir gün begüm gitseñ gerek
    Dünyāyı terk itseñ **gerek** *(Mrb. 48/14). [gerek]*
34. Fikrüñ nedür n'itseñ **gerek**
    Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/15). [gerek]*
35. Ne eyleyin dünyāyı
    Baña Allah'um **gerek** *(Mrb. 22/26). [gerek]*
36. Gerekmez māsivāyı
    Baña Allah'um **gerek** *(Mrb. 22/28). [gerek]*
37. Cennet ehline **gerek** 'ilm ü 'amel
    Lā-cerem uçmaġa lāzımdur cenāḥ *(G. 30/3). [gerek]*
38. 'Ömrüñ irerse ġāyete
    Emri ḳaçan ṭutsañ **gerek** *(Mrb. 62/12). [gerek]*

gerek: *Olması lâzım.*

1. Mürşid-i rāh-ı ḥaḳīḳat 'ārif-i kāmil **gerek**
   Sākin-i ṣaḥn-ı hidāyet Ḥażret'e vāṣıl gerek *(Mf. 109/1). [gerek]*
2. Mürşid-i rāh-ı ḥaḳīḳat 'ārif-i kāmil gerek
   Sākin-i ṣaḥn-ı hidāyet Ḥażret'e vāṣıl **gerek** *(Mf. 109/2). [gerek]*
3. Kişi yolında key ṣādıḳ **gerekdür**
   Mey-i ġafletden ol ayıḳ gerekdür *(Mf. 84/1). [gerekdür, -dür]*
4. Kişi yolında key ṣādıḳ gerekdür
   Mey-i ġafletden ol ayıḳ **gerekdür** *(Mf. 84/2). [gerekdür, -dür]*

gerek: "*-mış olmalı."*

1. Ehl-i cennet ṣafāda olsa **gerek**
   Göñlü istedügini bulsa gerek *(Mf. 108/1). [gerek]*
2. Ehl-i cennet ṣafāda olsa gerek
   Göñlü istedügini bulsa **gerek** *(Mf. 108/2). [gerek]*

gerek: *İhtiyaç, önemli, değerli.* (Doğan, 2013, s. 592)

1. Zāhidlere uçmaḳ **gerek**
   ‘Ārif Ḥaḳḳ’a uçmaḳ **g**erek *(Koş. 8/29). [gerek]*
2. Zāhidlere uçmaḳ gerek
   ‘Ārif Ḥaḳḳ’a uçmaḳ **gerek** *(Koş. 8/30). [gerek]*
3. Bir çeşmeden içmek **gerek**
   İçenler ayılmaz ola *(Koş. 8/31). [gerek]*

gerek: *İcap etme, lazım gelme.* (Doğan, 2013, s. 592)

1. Ṣaḳın emānete itme ḫıyānet
   Bir gün ıssına ṭapşursañ **gerekdür** *(Koş. 45/2). [gerekdür, -dür]*
2. Bāḳī degül bunda begüm iḳāmet
   Bir ‘āleme daḫi varsañ **gerekdür** *(Koş. 45/4). [gerekdür, -dür]*
3. Bir iş it kim ṣoñra utanmayasın
   Ne işlerseñ varub görseñ **gerekdür** *(Koş. 45/8). [gerekdür, -dür]*
4. Yiter itdüñ ednāya iltifātı
   Bir ‘ālī dīvānda ṭursañ **gerekdür** *(Koş. 45/12). [gerekdür, -dür]*
5. Her bir zāġa ṣalub yürimek neden
   Bir gün şahbāzı uçursañ **gerekdür** *(Koş. 45/16). [gerekdür, -dür]*
6. Götürüb ayaġı bezm-i keşretden
   Otaġuñ berzaḫda ḳursañ **gerekdür** *(Koş. 45/20). [gerekdür, -dür]*
7. Yiter itdüñ ednāya iltifātı
   Bu ‘ālī dīvānda ṭursañ **gerekdür** *(Koş. 45/24). [gerekdür, -dür]*
8. **Gerekmez** māsivāyı
   Baña Allah’um gerek *(Koş. 12/3). [gerekmez, -mez]*
9. Fānī devlet **gerekmez**
   Dürlü zīnet gerekmez *(Koş. 12/13). [gerekmez, -mez]*
10. Fānī devlet gerekmez
    Dürlü zīnet **gerekmez** *(Koş. 12/14). [gerekmez, -mez]*
11. Ḥaḳ’sız cennet **gerekmez**

Baña Allah'um gerek *(Koş. 12/15). [gerekmez, -mez]*

12. **Gerekmez** ġayrı sevdāyı
    Cānum seni özler seni *(Koş. 31/3). [gerekmez, -mez]*
13. **Gerekmez** ẕevḳını bāġ-ı cinānuñ
    Yolun göster bize ol bī-nişānuñ *(Mrb. 76/17). [gerekmez, -mez]*
14. **Gerekmez** māsivāyı
    Baña Allah'um gerek *(Mrb. 22/27). [gerek, -mez]*

germiyyet: *Çalışma, gayret.* (Doğan, 2013, s. 595)

1. Bu ḳurı **germiyyet** nedür
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/7). [germiyyet]*
2. Ḳurı **germiyyet** niçe bir
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/31). [germiyyet]*

getür-: *Eriştirmek, ulaştırmak, kavuşturmak.* (Doğan, 2013, s. 596)

1. Esüb maḥabbet yeli
   Vecde **getürsün** dili *(Koş. 20/6). [getürsün, -sün]*

gevher: *Mücevher, değerli maden.*

1. Ṭaşı **gevher** ṭopraġı insān iden
   Ẕerreyi kevn ḳaṭreyi 'ummān iden *(Mrb. 63/33). [gevher]*

gevher-i kān-ı risālet: *Peygamberlik membaının özü.* ǁ *Hz. Muhammed.*

1. Elā iy **gevher-i kān-ı risālet**
   Saña biñ biñ ṣalāt ile taḥiyyet *(G. 23/1). [gevher-i kān-ı risālet]*

geydür-: *(Bir giyeceği) Geçirmek, takmak.*

1. Geydürüb ḫalḳa vücūduñ ḫil‘atin
   Bize gösterdüñ kemāl-i ḳudretin *(Mrb. 127/5). [geydürüb, -üb]*

gez-:

gez-: *(Bir yerde) Olmak, bulunmak.* ||| *[tas.] Sülûk etmek.* (Tulum, 2011, s. 754)

1. Cānān metā‘-ı vaṣlını vādī-i ġama ṣatmaz
   Ṣaḥrāda **gezmese** Mecnūn Leylā yabanda yatmaz *(Mf. 185/2). [gez, -(me), -se]*

gez-: *Dolaşmak, kat etmek.* (Doğan, 2013, s. 600)

1. Cihānı **gezse** ser-tā-ser
   Görünmez aña baḥr ü ber *(Mrb. 49/9). [gezse, -se]*

gez-: *Devretmek, dolaşmak.* ||| *[tas.] Ruhların manevî âlemden maddî âleme olan tenezzülleri, inişleri.* (‘Devir’ olayı için bkz., Uludağ, 2016, s. 106)

1. Geçüb fermānıla bunca avālim
   Gezerken ‘ālem-i insāna geldük *(G. 5/6). [gezerken, -er, -ken]*

ġıdā’: *Ruhî ve zihnî tatmin sağlayan şey.* (Doğan, 2013, s. 601)

1. Kārbān-ı sālikān itse sülūk
   Añlara olur **ġıdā’** eẕkār-ı Ḥaḳḳ *(Mf. 12/2). [ġıdā’]*

ġılāf: *Kılıf, kap, mahfaza.* ||| *Para, ziynet.*

1. Kelle-i sükkerden aluñsa **ġılāfı** ġam degül
   Kelle saġ olduḳca yene bir külāh eksük degül *(Mf. 110/1). [ġılāfı, -ı]*

ġılmān: *Cennette hizmet edeceğine inanılan delikanlı / cennet erkeği.*

1. Eger Ḥūrī eger **ġılmān**
   Eger Mālik eger Rıḍvān *(Mrb. 24/17). [ġılmān]*

gibi:

gibi: *Örneklik ifadesi olarak "sanki".* (Doğan, 2013, s. 604)

1. Ṣular olmuş **gibi** dīdāra ʻāşıḳ
   Dün gün aḳar çaġlar çendān eglenmez *(Koş. 14/1). [gibi]*
2. Āsumān-i dil ṣafā bulmış **gibi**
   Şems-i vaḥdetden żiyā almış gibi *(Mf. 167/1). [gibi]*
3. Āsumān-i dil ṣafā bulmış gibi
   Şems-i vaḥdetden żiyā almış **gibi** *(Mf. 167/2). [gibi]*

gibi: *Benzeri, misali.* (Doğan, 2013, s. 604)

1. Kimisi ʻışḳla nālān olurlar
   Kimisi gül **gibi** ḫandān olurlar *(Mrb. 26/26). [gibi]*
2. Bülbül **gibi** ʻaşḳ bāġına
   Kim düşe şevḳ ırmaġına *(Koş. 3/17). [gibi]*
3. Ḫıżır **gibi** āb-ı ḥayāt içelüm
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/15). [gibi]*
4. Gül **gibi** yaḳañ çāk eyle
   ʻAşḳ ile varuñ ḫāk eyle *(Koş. 7/5). [gibi]*
5. Ṣu **gibi** yoluñ pāk eyle
   Dōst dīdārını göregör *(Koş. 7/7). [gibi]*
6. ʻĀşıḳ bülbül **gibi** ötüb
   Dōst güllerinden diregör *(Koş. 7/15). [gibi]*
7. Ḥaḳ kelāmın gūş idüb
   Deryā **gibi** cūş idüb *(Koş. 10/10). [gibi]*
8. Bülbül olub ötmek gerek

Güller **gibi** bitmek gerek *(Koş. 8/26). [gibi]*

9. Günler gelüb geçmekdedür
   Ḳuşlar **gibi** uçmaḳdadur *(N. 7/2). [gibi]*
10. Cānib-i maṭlūba per ü bāl açar
    Ṭā'ir-i ḳudsī **gibi** dün gün uçar *(Mrb. 27/10). [gibi]*
11. Mūsā **gibi** gel Ṭūr'a
    Tā kim iresin nūra *(Mrb. 50/17). [gibi]*
12. Görenler Ḥaḳ cemālini
    Şu **gibi** bī-ḳarār ancaḳ *(Mrb. 51/4). [gibi]*
13. Yūsuf **gibi** fürḳat çeker
    Ken'ān'a irmek isteyen *(Mrb. 65/11). [gibi]*
14. Deryā **gibi** ol cūş ider
    Esrük olur dīvānesi *(Mrb. 8/7). [gibi]*
15. Bülbül **gibi** dā'im öter
    Gülşen olur kāşānesi *(Mrb. 8/11). [gibi]*
16. Ḳanı Eyyūb **gibi** bir ṣabra ṭāḳat
    Yā İsmāīl-veş ḳurbāna cür'et *(Mrb. 14/13). [gibi]*
17. Muḥabbet sāġarın nūş it
    Begüm deryā **gibi** cūş it *(Mrb. 45/26). [gibi]*
18. Geh yerüm pervāne **gibi** oldı nār
    Eyledüm bülbül gibi geh āh ü zār *(Mrb. 63/9). [gibi]*
19. Geh yerüm pervāne gibi oldı nār
    Eyledüm bülbül **gibi** geh āh ü zār *(Mrb. 63/10). [gibi]*
20. Mesīḥā **gibi** dem ur āşiḳāne
    Ḥayāt irsün anuñla mürde cāne *(Mrb. 76/5). [gibi]*
21. Gördügüm Leylā ṣanub Mecnūn **gibi**
    Vālih ü ḫayrān olayın bir zamān *(G. 17/9). [gibi]*
22. Ḥażret-i Yūsuf'la İsmā'īl **gibi**
    Ḳul olub ḳurbān olayın bir zamān *(G. 17/15). [gibi]*
23. Ẕerreler **gibi** gehi idüb ẓuhūr
    Geh yene pinhān olayın bir zamān *(G. 17/17). [gibi]*
24. Bāl açar ṭa'ūs-ı ḳudsīler **gibi**

Lā-mekān milkinde cevlān isteyen *(G. 10/15). [gibi]*

25. Vuṣlat **gibi** ni‘met mi olur
    Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/1). [gibi]*
26. Ḫidmet **gibi** devlet mi olur
    Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/3). [gibi]*
27. Ḥaḳ **gibi** maḳṣūd-ı aḳṣā olur mı
    Vuṣlat gibi ẕevḳ-i a‘lā olur mı *(Koş. 51/13). [gibi]*
28. Ḥaḳ gibi maḳṣūd-ı aḳṣā olur mı
    Vuṣlat **gibi** ẕevḳ-i a‘lā olur mı *(Koş. 51/14). [gibi]*
29. Ṣu **gibi** arınmazsañ
    Yirlere sürünmezseñ *(Mrb. 10/9). [gibi]*

gice: *Gece, akşam.*

1. Bir oldı **giceñ** gündüzüñ
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/3). [giceñ, -ñ]*
2. Bu **gice** kim leyle-i mi‘rācdur
   Ẕevḳ-i vaṣla ḳullaruñ muḥtācdur *(M. 2/1). [gice]*

gice gündüz: *Sürekli, daima.*

1. **Gice gündüz** Ḥaḳḳ’ı ẕikr eyleyügör
   Ḥaḳ ẕikri olan yerde şeyṭān eglenmez *(Koş. 14/15). [gice gündüz]*
2. **Gice gündüz** sa‘y eyle
   Tā bulunca Mevlā’yı *(Koş. 53/3). [gice gündüz]*

giceyi gündüze ḳat-: *Gece gündüz demeden sürekli çalışmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. **Giceyi gündüze ḳatub**
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/23). [giceyi gündüze ḳat, -ub]*

gidecek: *Beraberinde gelecek şey.*

1. Ḳo dünyā fikrini ṭūl-i emeldür
   Senüñle **gidecek** ḥüsn-i ʻameldür *(Koş. 40/18). [gidecek]*

gidegör-: *Ulaşmaya çalışmak.*

1. Ṭoġrusına **gidegör** bu yollaruñ
   Geçegör ṣarbunı yüce bellerüñ *(Koş. 13/9). [gidegör]*

giden: *Göçen, vefat eden, ölen kişi.*

1. **Gidenleri** görmez misin
   Yir altına girmez misin *(Koş. 57/9). [gidenleri, -ler, -i]*

gider-: *Ortadan kaldırmak, yok etmek, izâle etmek.* (Tulum, 2011, s. 756)

1. Şu kim nefsi hevāsını **gidermiş**
   Hevā-yı Ḥaḳ anı tesḫīr idermiş *(Mf. 97/1). [gidermiş, -miş]*
2. Vaḥdet-i ẕāta irgür
   Gider ḳīl ü ḳālümüz *(Koş. 20/20). [gider]*
3. **Gider** şekk ü inkārı
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/1). [gider]*
4. **Gider** ġayrı teşvīşi
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/15). [gider]*
5. Ḥaḳīḳat yolın ṣoyla
   Gider ġayrı sevdāyı *(Koş. 53/2). [gider]*
6. **Gider** varlıḳ cibālini
   Demürden kūh-sār ancaḳ *(Mrb. 51/15). [gider]*
7. **Gider** ẓulmānī nūrānī ḥicābı
   Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/21). [gider]*

8. Refʿ it ḥicābı luṭf idüb enāniyeti **gider**
   Ġayb-i ḥaḳīḳat açıla tā ola feṯḥ-i bāb *(G. 25/11). [gider]*

gir-:

gir-: *Ulaşmak, erişmek, dahil olmak.* (Doğan, 2013, s. 608)

1. Ḥaḳ yol virüb ḥicābları geçüben
   Vuṣlat vuṣlat sarāyına **girem** mi *(Koş. 6/20). [girem, -em]*
2. Varub dōst gülsitānına **girelüm**
   Yüri cānān ilin seyr it görelüm *(Mf. 119/1). [girelüm, -elüm]*
3. Keşret emvācına aldanur şanma
   Vaḥdet deryāsına **girüb** gelenler *(Koş. 39/2). [girüb, -üb]*
4. **Girdi** meydāna
   Terk ider ʻārın *(Koş. 17/7). [girdi, -di]*
5. Sarāy-ı vaḥdete **girse**
   Olurdı ḳadr ile aʻyād *(Mrb. 75/11). [girse, -se]*
6. ʻĀşıḳ olan cānānına
   Girmiş fenā meydānına *(Mrb. 81/10). [girmiş, -miş]*
7. Ṭaşradan baḳma vücūd iḳlīmine
   Gir serīr-i sīnede sulṭānı gör *(G. 19/6). [gir]*

gir-: *Başlamak.* (Tulum, 2011, s. 759)

1. Ṣıdḳ ile **gir** yolına dildāruñ
   Bezl it ol maṭlaba cümle varuñ *(Mrb. 67/1). [gir]*

girdāb: *İçinden çıkılmaz tehlikeli ve zor durum. ||| [tas.] Kulun Hak'ta yok olduğu fenâ makamı.*

1. ʻĀḳıbet **girdāba** irişdi ṭarīḳ
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/15). [girdāba, -a]*

giri: *Geri, arta kalan.*

1. Nice yüz biñlerden **giri**
   Kalan dünyā degül misün *(Koş. 26/7). [giri]*

giryān it-: *(Üzüntü kaynaklı) Gözü yaşlı hâle getirmek.*

1. Kimisini nālān idüb
   Kimisini **giryān idüb** *(Koş. 26/22). [giryān it, -üb]*

giryān ol-: *Gözyaşı dökmek, ağlamak.*

1. Derd ile **giryān olayın** bir zamān
   ‘Aşḳ ile sūzān olayın bir zamān *(G. 17/1). [giryān ol, -ayın]*

git-:

git-: *Yok olmak, ortadan kalkmak.* (Sami, 1996, s. 1221)

1. Şirki süregör **gitsün**
   Sırruñda ṣafā bitsin *(Mrb. 9/9). [gitsün, -sün]*
2. Tevhīd ile īmānum kāmil ola
   Firḳat **gidüb** cem‘iyyet ḥāṣıl ola *(Koş. 6/10). [gidüb, -üb]*
3. **Gitsün** göñülden hümūm
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/11). [gitsün, -sün]*
4. Ḳullaruña eyle naẓar
   Gitsün göñüllerden keder *(Mhm. 3/12). [gitsün, -sün]*
5. İre maṭlūba **gide** cümle keder
   Ḳudret-i tāmme ıssı Sulṭānum *(Mhm. 4/13). [gide, -e]*
6. Benlik aradan dūr olur
   Ẓulmet **gidüb** pür-nūr olur *(Mrb. 1/6). [gidüb, -üb]*

7. Ḥubb-ı sivā dilden **gide**
   Cānım ide Ḥaḳḳ'ı şuhūd *(Mrb. 35/3). [gide, -e]*
8. Fażluñ ile aradan **gitsün** ḥicāb
   Ḫūb cemālin görelüm refʿ it niḳāb *(M. 2/3). [gitsün, -sün]*
9. Fażluñ ile aradan **gitsün** ḥicāb
   Ḫūb cemālin görelüm refʿ it niḳāb *(M. 2/3). [gitsün, -sün]*
10. Refʿ olsa ẓulmānī hicāb
    Dilden **giderdi** ıżṭırāb *(Mrb. 78/14). [giderdi, -er, -di]*
11. Bir 'ālem-i ıṭlāḳa baḳ
    Gitsün iżāfāt u ḳuyūd *(Mrb. 35/12). [gitsün, -sün]*
12. İçüb vaḥdet şarābından
    Ḳo **gitsün** aradan sen ben *(Mrb. 45/14). [gitsün, -sün]*
13. Gūş-ı cāna ire luṭfuñdan ḫiṭāb
    Perdeler refʿ oluban **gide** ḥicāb *(Mrb. 66/10). [gide, -e]*
14. **Gidüb** 'usr irle yüsre
    Ḫudā ẓulmātı nūr ide *(Mrb. 73/7). [gidüb, -üb]*
15. **Gitsün** aradan derd ü ġam
    Raḥmet senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/19). [gitsün, -sün]*
16. Sīb aşlayıcaḳ bīde
    Evvelki resim **gide** *(Mrb. 23/14). [gide, -e]*
17. Bār-i gāh-ı vaḥdete irdüñ hemīn
    Ḳaldı Mevlā **gitdi** cümle māsivā *(G. 22/10). [gitdi, -di]*
18. Ẕerrece luṭfuñla günāhlar **gider**
    Raḥmetüñ deryāsı ẕenbi maḥv ider *(Koş. 5/9). [gider, -er]*
19. Fikrüñden dünyā **gitmez** mi
    Ḥaḳ kelāmın işitmez mi *(Koş. 57/5). [gitmez, -mez]*
20. Ġālib olub ẕikr-i Ḫudā
    Gitsün naẓardan māsivā *(Mrb. 79/14). [gitsün, -sün]*

git-: *Ölüm yoluyla ayrılmak, vefat etmek, ölmek, ahirete göçmek.* (Doğan, 2013, s. 608)

1. Şol nefes emrüñle fānī cihāndan **gidicek**
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/1). [gidicek, -icek]*
2. Fānī cihānuñ kişi mālını cem‘ eylese
   Bir gün olur ḳor **gider** buḫl ile ḫisset neden *(G. 38/8). [gider, -er]*
3. Gelmenüñ bir **gitmesi** var iy hümām
   Gitdi gelmek ḳaldı gitmek ve’s-selām *(Mf. 122/1). [gitmesi, -me, -s, -i]*
4. Gelmenüñ bir gitmesi var iy hümām
   Gitdi gelmek ḳaldı **gitmek** ve’s-selām *(Mf. 122/2). [gitmek, -mek]*
5. Şu dem ki milk-i dünyādan Muḥammed Muṣṭafā **gitdi**
   Sevündi āḫiret ammā bu dünyādan ṣafā **gitdi** *(Mf. 175/2). [gitdi, -di]*
6. Yoḫsa yolcı **gider** kārbān eglenmez
   Yüküñ yeynildigör evvelden bārī *(Koş. 13/16). [gider, -er]*
7. Ḳanı Ḥabību’llāh Ṣıddīḳ-i ekber
   Bunda gelen **gider** bir cān eglenmez *(Koş. 13/28). [gider, -er]*
8. Sensiz bir kişinüñ işi bitmedi
   Kimse buyruġuñsuz gelüb **gitmedi** *(Koş. 15/14). [gitmedi, -(me), -di]*
9. Āḫir ḫōd ḳoyub **gidersin**
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş. 38/7). [gidersin, -er, -sin]*
10. Āḫir bunda ḳoyub **gider**
    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/15). [gider, -er]*
11. Bir gün begüm **gitseñ** gerek
    Dünyāyı terk itseñ gerek *(Mrb. 48/13). [gitseñ, -se, -üñ]*

git-: *Belli bir maksat için bir yere devam etmek.* (Doğan, 2013, s. 608)

1. Kimine ḳapu açılmaz
   Kimi geçer **gider** ilmez *(Mrb. 24/30). [gider, -er]*

git-: *Herhangi bir hâlde olmak.* (Doğan, 2013, s. 608)

1. Şunlar ki ṭoġrı **gitmedi**
   Fermān-ı Ḥaḳḳ’ı ṭutmadı *(Koş. 33/5). [gitmedi, -(me), -di]*

git-: *Geride kalmak.* (Doğan, 2013, s. 608)

1. Gelmenüñ bir gitmesi var iy hümām
   Gitdi gelmek ḳaldı gitmek ve’s-selām *(Mf. 122/2). [gitdi, -di]*

git-: *Göçmek.* (Tulum, 2011, s. 761)

1. Şu dem ki milk-i dünyādan Muḥammed Muṣṭafā gitdi
   Sevündi āḫiret ammā bu dünyādan ṣafā **gitdi** *(Mf. 175/1). [gitdi, -di]*
2. Neyledüñ Muṣṭafā’yı ey fānī
   Ḳande **gitdi** Muḥammed’üm ḳanı *(Msd. 1/6). [gitdi, -di]*
3. Neyledüñ Muṣṭafā’yı ey fānī
   Ḳande **gitdi** Muḥammed’üm ḳanı *(Msd. 1/12). [gitdi, -di]*
4. Neyledüñ Muṣṭafā’yı ey fānī
   Ḳande **gitdi** Muḥammed’üm ḳanı *(Msd. 1/18). [gitdi, -di]*

git-: *Yol almak, sefer etmek.* ǁ *[tas.] Manevî seyir yapmak, seyr u sülûk etmek.* (Tulum, 2011, s. 761)

1. Senüñ ile dōst iline düşelüm
   Gel göñül dōst illerine **gidelüm** *(Koş. 4/8). [gidelüm, -elüm]*
2. Ṣaḳın bu vīrān evde vaṭan ṭutma
   Gel göñül dōst illerine **gidelüm** *(Koş. 4/4). [gidelüm, -elüm]*
3. Dōst ile itdügüñ ‘ahdi unutma
   Gel göñül dōst illerine **gidelüm** *(Koş. 4/2). [gidelüm, -elüm]*
4. Ṣolmaz gülşen gülin dermek dilerseñ
   Göñül gel dōst illerine **gidelüm** *(Koş. 4/12). [gidelüm, -elüm]*
5. Ḫıżır gibi āb-ı ḥayāt içelüm
   Gel göñül dōst illerine **gidelüm** *(Koş. 4/16). [gidelüm, -elüm]*
6. Oñulmaz derdine dermān olurdı
   Gel göñül dōst illerine **gidelüm** *(Koş. 4/20). [gidelüm, -elüm]*

7. Lā-mekān illerine
   Gidelüm şimdengirü *(Koş. 10/4). [gidelüm, -elüm]*
8. Ḳoyub Hüdāī’ cān ü ten
   Vaḥdet diyārına **giden** *(Mrb. 35/18). [giden, -en]*
9. Ġālib olub ḥubb-ı vaṭan
   Vaḥdet diyārına **giden** *(Mrb. 64/6). [giden, -en]*

git-: *Yönelmek, meyletmek, rağbet etmek.* (Tulum, 2011, s. 761)

1. Ol dōsta **giderin** gitmem yabana
   Ḥaḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş. 47/11). [giderin, -erin]*
2. Ol dōsta giderin **gitmem** yabana
   Ḥaḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş. 47/11).[gitmem, -(me),-m]*
3. Yā niçün her biri bir yola **gitdi**
   Ḫudā birdür bu çoḳ yollar nedendür *(Mrb. 26/31). [gitdi, -di]*
4. Şu fāsid zu‘muñı terk it
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīme **git** *(Mrb. 60/26). [git]*
5. Ḳıl ḥaẕer bāṭıl ṭarīḳa **gitmeden**
   Bāḳīyi fānī metā‘a ṣatmadan *(Mrb. 15/9). [gitmeden, -meden]*
6. Rāh-ı ṣalāḥa **gidüb** ṣulḥ u sülūk ehli ol
   Nefse uyub her zamān ḥiddet ü şiddet neden *(G. 38/3). [gidüb, -üb]*
7. Ṭoġrı yola **giden** erler
   Ṣırāṭı bunda geçerler *(Koş. 7/17). [giden, -en]*

git-: *(Zaman, vakit) Bitmek, sona ermek, geçmek.* (Doğan, 2013, s. 608)

1. **Gitdi** meded şehr-i ṣiyām
   İy māh-ı ġufrān elvedā‘ *(Mrb. 121/15). [gitdi, -di]*
2. Ḥaḳḳ’a şükür **gitdi** ṣafer
   Geldi rebī‘-i mu‘teber *(G. 34/1). [gitdi, -di]*
3. Yolcı **gider** ḳalma geç
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/19). [gider, -er]*

gizle-: *Saklamak, örtmek.*

1. İy gülleri ḫandān idüb bülbülleri nālān iden
   Geh ḫūb cemālin gösterüb geh **gizleyüb** pinhān iden *(G. 6/2). [gizle, -y, -üb]*
2. Dōst dīdārın yiter bizden **gizledi**
   Bir gün ola ḫūb cemālin görem mi *(Koş. 6/3). [gizledi, -di]*
3. Sırruñı nāşīden **gizle**
   Ḥālüñi kimse bilmesün *(Koş. 25/15). [gizle]*
4. Gökçek cemālin **gizleyen**
   ‘Uşşāḳı ḥayretde ḳoyan *(Mrb. 2/5). [gizleyen, -y, -en]*
5. Sen s̲emme vechu’llāh didüñ hem ẓāhir ü bāṭın aduñ
   Geh gösterüb gāh **gizledüñ** ‘aḳlı odur ḥayrān iden *(G. 6/4). [gizle, -dü, -ñ]*

gizlü: *Mahiyeti bilinemeyen, anlaşılamayan.*

1. Dōstıla itdi
   Gizlü bāzārın *(Koş. 17/12). [gizlü]*

göç-:

göç-: *Ölmek, vefat etmek.* (Doğan, 2013, s. 614)

1. Zīnet-i dünyāya maġrūr olma ġafletden uyan
   Ne eyü ḳalur ne kem bunda ḳonan **göçer** hemān *(Mf. 19/2).[göçer -er]*
2. İki ḳapulu bir vīrānedür bu
   Bunda ḳonan mihmān **göçer** eglenmez *(Koş. 13/4). [göçer, -er]*
3. Olmaz hevāda uçarsın
   Bir gün ḳonaḳdan **göçersin** *(Koş. 38/14). [göçersin, -er, -sin]*

göç-: *Hicret etmek.* ǁ *[tas.] Hakk'a urûc etmek, yükselmek, sülûk etmek.*

1. Dōst illerine **göçülür**
   Lā ilāhe illa'llah *(Koş. 2/11). [göçülür, -ül, -ür]*
2. Varlıḳ ḳonaġından **göçüb**
   Cisr-i mecāzīden geçüb *(Mrb. 70/21). [göçüb, -üb]*

gök: *Semâ, âsuman, gökyüzü.*

1. Düşeli 'ışḳına yāruñ
   Yirde **gökde** yok ḳarāruñ *(Koş. 28/6). [gökde, -de]*
2. Yerde **gökde** eylemez oldı ḳarār
   Bir ḳapuya bendedür şeydā göñül *(Mrb. 27/3). [gökde, -de]*

gökçek cemāli: *Güzel yüz. ||| [tas.] Hakk'ın mahiyeti ve keyfiyeti bilinemeyen mutlak güzelliği, zâtı.*

1. **Gökçek cemālin** gizleyen
   'Uşşāḳı ḥayretde ḳoyan *(Mrb. 2/5). [gökçek cemāli, -i, -n]*

gölge: *Gölge, saye, silüet.*

1. 'Ömür beñzer uçar ḳuş sāyesine
   Uçar ḳuş **gölgesi** bir ān eglenmez *(Koş. 14/23). [gölge, -s, i]*

göñlüm al-: *Âşık etmek, kendine bağlamak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Alaldan göñlüm ol şūḫ-ı cihānum
   Göñülsüz durur oldı tende cānum *(Mf. 176/1). [göñlüm al, -aldan]*

göñlüm evi: *Kalp evi. ||| [tas.] Hakk'ın tecelli yeri olan gönül lâtifesi.*

1. Yab **göñlüm evini** yab
   Şöyle ḳoma vīrāne *(Mrb. 50/11). [göñlüm evi, -i, -n, -i]*
2. **Gönlüm evin** seyrān iden
   ʻĀşıḳları ḥayrān iden *(Mrb. 30/5). [göñlüm evi, -i, -n]*

göñlüm şehri: *Kalp beldesi.* ||| *[tas.] Gönül.*

1. ʻIşḳuñ bu **göñlüm şehrine**
   Gele gide yol eyledi *(Koş. 37/1). [göñlüm şehri, -i, -n, -e]*
2. İy bu **göñlüm şehrini** biñ luṭfıla ābād iden
   On sekiz biñ ʻālemi bir emrile īcād iden *(G. 8/1).[göñlüm şehri,-i,-n,-i]*

göñül:

göñül: *Kalp.* ||| *[tas.] Cenâb-ı Hakk'ın insanda tecellî ettiği yer, ilahî sırlar hazinesi olan lâtife.* (Cebecioğlu, 2020, s. 131)

1. Ġayrıyı **göñülden** sür
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/1). [göñülden, -den]*
2. Açub **göñüller** pāsını
   Ḫandān iderler Hū ile *(Koş. 3/23). [göñüller, -ler]*
3. Gāh olur ol dōst cemāli **göñlümüze** düşegelür
   Anuñçün ʻışḳ deryāsı ḳaynayuban cūşagelür *(G. 7/1).[göñlümüze,-ümüz,-e]*
4. Ḳullaruña eyle naẓar
   Gitsün **göñüllerden** keder *(Mhm. 3/12). [göñüllerden, -ler, -den]*
5. Cefādan yüz çevürmez derd-i ġamdan leẕẕet almışdur
   Benüm dīvāne **göñlüm** çoḳ belā'dan arta ḳalmışdur *(Mf. 187/2). [göñül, -üm]*
6. Ehl-i cennet ṣafāda olsa gerek
   Gönlü istedügini bulsa gerek *(Mf. 108/2). [göñlü, -ü]*
7. **Göñülden** pāsıñı silmek dilerseñ
   Bilmediklerüñi bilmek dilerseñ *(Koş. 1/5). [göñülden, -den]*
8. **Gönül** ol vaḳt olur ṣāfī

Ki aña keder gelmez ola *(Koş. 8/15). [göñül]*

9. Dölenmez **göñlümüz** senden ayruġa
   Var ise sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/1). [göñlümüz, -ümüz]*
10. Dīvāne **göñlüme** bilmezem n'oldı
    Kendüyi yitirüb ḥayretde ḳaldı *(Koş. 22/9). [göñlüme, -üm, -e]*
11. Aranub aranub bulunmaz oldı
    Deli **göñlüm** meger sendedür sende *(Koş. 22/12). [göñlüm, -üm]*
12. Bunı bildük ki yoḳ ġayrıdan çāre
    Var ise **göñlüm** sendedür sende *(Koş. 22/16). [göñlüm, -üm]*
13. Hüdāī' çoḳdan ol yollarda yeler
    Deli **göñlüm** meger sendedür sende *(Koş. 22/20). [göñlüm, -üm]*
14. Senüñ ile dōst iline düşelüm
    Gel **göñül** dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/8). [göñül]*
15. Dōst ile itdügüñ 'ahdi unutma
    Gel **göñül** dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/2). [göñül]*
16. Ṣaḳın bu vīrān evde vaṭan ṭutma
    Gel **göñül** dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/4). [göñül]*
17. Ṣolmaz gülşen gülin dermek dilerseñ
    Göñül gel dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/12). [göñül]*
18. Ḫıżır gibi āb-ı ḥayāt içelüm
    Gel **göñül** dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/16). [göñül]*
19. Oñulmaz derdine dermān olurdı
    Gel **göñül** dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/20). [göñül]*
20. Aġlamaḳ göründi **göñül**
    Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/1). [göñül]*
21. İñlemek göründi **göñül**
    İñleyelüm senüñ ile *(Koş. 27/3). [göñül]*
22. Altundan ḫāṣ **göñül** çürümek neden
    Efkār-i fāside bürimek neden *(Koş. 45/13). [göñül]*
23. 'Işḳa düşürdüñ kendözüñ
    Neyleyeyin **göñül** seni *(Koş. 28/2). [göñül]*
24. Bir oldı giceñ gündüzüñ

Neyleyeyin **göñül** seni *(Koş. 28/4). [göñül]*

25. Gitdi elden iḫtiyāruñ

Neyleyeyin **göñül** seni *(Koş. 28/8). [göñül]*

26. ‘Işḳ deryāsı başdan aşdı

Neyleyeyin **göñül** seni *(Koş. 28/12). [göñül]*

27. Duymaz olduñ intiẓāre

Neyleyeyin **göñül** seni *(Koş. 28/16). [göñül]*

28. Ḳalmadı ġayrı teşvīşüñ

Neyleyeyin **göñül** seni *(Koş. 28/20). [göñül]*

29. Her derdüñe dermān ola

Neyleyeyin **göñül** seni *(Koş. 28/24). [göñül]*

30. N’itsün Hüdāī’ derd-mend

Neyleyeyin **göñül** seni *(Koş. 28/28). [göñül]*

31. Gitsün **göñülden** hümūm

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/11). [göñülden, -den]*

32. Ḳoyub sidre vü ṭūbāyı

Göñlüm seni özler seni *(Koş. 31/2). [göñlüm, -üm]*

33. Bināsı Ka‘be’nüñ maḫlūḳ işidür seng ü ḫākile

Göñül ḫōd dest-i ḳudretle yapılmış ṣun‘-ı Ḫāliḳ’dur *(Kt. 15/4). [göñül]*

34. Maḥzūn **göñül** mesrūr olur

Ma‘mūr olur vīrānumuz *(Mrb. 1/7). [göñül]*

35. Ḫiṭāb-ı irci‘ī irse

Göñül maṭlūbunı görse *(Mrb. 75/10). [göñül]*

36. Ta‘alluḳ defterini dür

Göñülden ġayra meyli sür *(Mrb. 59/6). [göñülden, -den]*

37. Olub dā’im dem-i vuṣlat

Göñül luṭf u ‘aṭā ister *(Mrb. 69/8). [göñül]*

38. Ḥabībüñ gör **göñül** şān-ı bülendin

Ki arturmaz ġarīb-i müst-mendin *(Mrb. 37/5). [göñül]*

39. Bulsun **göñül** cem‘iyyeti

- Maḥv eyle isneyniyyeti *(Mrb. 44/5). [göñül]*

40. Tesellī-i viṣāl ister

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/4). [göñül]*

41. Tecellī-i cemāl ister

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/2). [göñül]*

42. Cemālüñ vaṣfın işitdi

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/8). [göñül]*

43. Meger yā Rab seni ister

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/12). [göñül]*

44. Ḳodı ḥayretde ‘aşḳ anı

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/16). [göñül]*

45. Ne Ṭūbā’da ne Cennet’de

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/20). [göñül]*

46. Ne dünyāda ne ‘uḳbāda

Göñül bir özge sevdāda *(Mrb. 49/22). [göñül]*

47. Dem-ā-dem fikr-i Mevlā’da

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/24). [göñül]*

48. Meger Mevlā seni özler

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/28). [göñül]*

49. İdelden ẕātuñı maṭlab

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/32). [göñül]*

50. Hüdāī’ n’itsün iy Mevlā

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/36). [göñül]*

51. ‘İnāyet eyle **göñlün** yab

Taṣarruf ḫōd senüñdür heb *(Mrb. 61/27). [göñlün, -ü, -n]*

52. Ṣafā cāmın ṣun iy sāḳī

Göñül kesb-i sürūr ide *(Mrb. 73/4). [göñül]*

53. Bir mekānda itmedi **göñlüm** ḳarār

Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/11). [göñlüm, -üm]*

54. İy **göñül** şol şāh-ı ‘ālī-şānı gör

Nūr-i pāk-i Ḥażret-i Raḥmān’ı gör *(G. 19/1). [göñül]*

55. Yürek dün gün yanar diñlenmez oldı

Göñül hīçbir nefes eglenmez oldı *(G. 39/9). [göñül]*

göñül: *Kalp.* ||| *[tas.] Hak'la âlem-i ervâhta hâlleşen rûh lâtifesi.*

1. Yene **göñlüm** dōst illerin özledi
   O illere bir kez daḫi varam mı *(Koş. 6/1). [göñlüm, -üm]*
2. İy **göñül** ayru degülsün yārdan
   Sırr-ı pāk-i Muṣṭafā-yı Muḫtārdan *(G. 21/1). [göñül]*

göñül: *Kalp.* ||| *[tas.] Nefs.*

1. Olıcaḳ kişide Ḥaḳ ‘ışḳı ġālib
   Hem **göñül** çekinür hem cān eglenmez *(Koş. 14/12). [göñül]*

göñül: *Kalp.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. **Göñüllere** şifā olan
   Ḳamu derde devā olan *(Mrb. 126/5). [göñüllere, -ler, -e]*
2. Ṣafāya irmege maḥzūn **göñüller**
   ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/7). [göñüller, -ler]*

göñül: *Kalp.* ||| *[tas.] Hak’ta manevî seyre çıkan sâlik.*

1. İy Hüdāī’ nūr-ı z̲āta himmet it
   Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy **göñül** *(Mrb. 122/12). [göñül]*
2. Bilmek isterseñ ḥaḳīḳat ḥālini
   Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy **göñül** *(Mrb. 122/8). [göñül]*
3. Kim ne virmiş enfüs ü āfāḳa gör
   Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy **göñül** *(Mrb. 122/4). [göñül]*
4. ‘Ārif ol ma‘nā yüzine baḳagör
   Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy **göñül** *(Mrb. 122/2). [göñül]*
5. Nūr-ı pāk-ı Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd et iy **göñül**
   Bunda yārin görmeyen yarın daḫi a‘mā imiş *(G. 26/5). [göñül]*

gönül gözi: *Ferâset, basiret.* (Doğan, 2013, s. 620)

1. Cenābuñdan yaña döndür yüzüni
   Uyar ġafletden aç **gönül gözini** *(Mrb. 11/15). [gönül gözi, -n, -i]*

gönül ḫānesi: *Gönül evi.* ||| *[tas.] Hakk'ın tecelli yeri olan gönül lâtifesi.*

1. Pāk eyle **gönül ḫānesin**
   Kendü ‘aşḳuñıla ṭoldur *(Koş. 32/3). [gönül ḫānesi, s, -i, -n]*

gönül ḳaṣrı: *Gönül sarayı.* ||| *[tas.] Mutlak hükümdar olan Hakk'ın konaklayacağı gönül.*

1. **Gönül ḳaṣrın** ide luṭfıla ābād
   El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/7). [gönül ḳaṣrı, -n]*
2. Yab yab **gönül ḳaṣrını** yab
   Mi‘mār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/15). [gönül ḳaṣrı, -n, -ı]*

gönül mürġı: *Gönül kuşu.* ||| *[tas.] Emir âleminden dünyaya gönderilen ve elest bezminin yadigârı olan rûh lâtifesi.*

1. **Gönül mürġı** eski yuvadan uçdı
   Var ise sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/7). [gönül mürġı, -ı]*

gönül vir-: *Bağlanmak, kapılmak, rağbet etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Gönül virme** cihānuñ leẕẕetine
   Ki ol degmez ṣoñında ḥasretüñe *(Mf. 153/1). [gönül vir, -(me)]*
2. Baḳma bunuñ ḳarasına aġına
   Gönül virme būstānına bāġına *(Koş. 13/6). [gönül vir, -(me)]*

3. **Göñül virme** bu fānī milke zinhār
   Yüri var himmetüñ ‘uḳbāya eyle *(Kt. 1/1). [göñül vir, -(me)]*
4. Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna
   Göñül virme nuḳūş-ı kāināta *(Mrb. 125/25). [göñül vir, -(me)]*
5. **Göñül virme** sivāya ‘āḳiliseñ
   Gel Allāh’a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/1). [göñül vir, -(me)]*
6. **Göñül virme** Hüdāī’ kā’ināta
   Geçüb fānīden ir bāḳī ḥayāta *(Mrb. 25/17). [göñül vir, -(me)]*

göñül vīrānesi: *Kalp harabesi.* ||| *[tas.] Nefsânî havâtırla dolmuş olan gönül lâtifesi.*

1. **Göñül vīrānesin** yā Rab
   Kemāl-i fażluñ ile yab *(Mrb. 49/29). [göñül vīrānesi, -n]*

göñüller derdi: *Kalplerin hüznü.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. ‘Uṣāta raḥmet ü ġufrān iden sen
   Göñüller derdine dermān iden sen *(Mrb. 14/18). [göñüller derdi,-n,-e]*
2. İy **göñüller derdine** dermān iden
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/1).[göñüller derdi,-n,-e]*
3. **Göñüller derdine** dermān senindür
   Ḳamu sulṭānlara fermān senindür *(Mrb. 12/9). [göñüller derdi, -n, -e]*

göñüller ḫānesi: *Gönüller evi.* ||| *[tas.] Hakk'ın tecelligâhı olan gönül lâtifesi.*

1. **Göñüller ḫānesin** ta‘mīr idersin
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/7). [göñüller ḫānesi, -n]*

göñülsüz: *İstemeyerek, gönlü olmadan.*

1. Alaldan göñlüm ol şūḫ-ı cihānum
   Göñülsüz durur oldı tende cānum *(Mf. 176/2). [göñülsüz]*

gör-:

gör-: *Gözle bir nesne veya kişin varlığını algılamak.* (Doğan, 2013, s. 623)

1. Ṭutan el ü ayaḳ senden gelübdür
   Gören göz ü kulaḳ senden gelübdür *(Mrb. 57/6). [gören, -en]*
2. Neden göz **görüben** ḳulaḳ işidür
   Ayaḳ yürür ṭutar eller nedendür *(Mrb. 26/15). [görüben, -üben]*
3. Ḥaḳḳ'uñ iḥsānına sükr eyle dervīş
   Gören göz söyleyen diller nedendür *(Mrb. 88/4). [gören, -en]*

gör-: *Müşâhede etmek.* ǁ *[tas.] Yakîn olarak zevk etmek.*

1. Fażluñ ile aradan gitsün ḥicāb
   Ḫūb cemālin **görelüm** refʿ it niḳāb *(M. 2/4). [görelüm, -elüm]*
2. **Görüb** ānı o yola uġrayan dir
   Yeyen bilmezse bilür doġrayan dir *(Mf. 74/1). [görüb, -üb]*
3. Fenā dünyāya baḳdum mā-sivā'llāhı fenā gördüm
   Ḫudā'dan ġayrı bir bāḳī görinür yoḳ beḳā **gördüm** *(Mf. 121/2). [gör,-dü,-m]*
4. Nebīlerle varub Dārü's-selām'a
   Ḥaḳḳ'uñ anda cemālini **görem** mi *(Mf. 169/2). [görem, -em]*
5. Cānān ilin varub **görmek** dilerseñ
   Ḥayāt iḳlīmine irmek dilerseñ *(Koş. 4/9). [görmek, -mek]*
6. Maḥbūbı **görmek** ḳaṣdın it
   Her bār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 79/7). [görmek, -mek]*
7. Dōst dīdārın yiter bizden gizledi
   Bir gün ola ḫūb cemālin **görem** mi *(Koş. 6/4). [görem, -em]*
8. Bir daḫı fānīye naẓar eylemez
   Ḥaḳḳ'uñ dīdārını **görüb** gelenler *(Koş. 39/4). [görüb, -üb]*
9. Her şeyde **görüb** nūr-ı Ḥaḳ
   İzʿān iderler Hū ile *(Koş. 3/27). [görüb, -üb]*

10. Cemālüñi **görsevüz**

    Vaṣla irse elümüz *(Koş. 20/15). [görsevüz, -se, -vüz]*

11. Faẕluñ ile aradan gitsün ḥicāb

    Ḫūb cemālin **görelüm** refʿ it niḳāb *(M. 2/4). [görelüm, -elüm]*

12. Ḫiṭāb-ı irciʿī irse

    Göñül maṭlūbunı **görse** *(Mrb. 75/10). [görse, -se]*

13. **Görenler** Ḥaḳ cemālini

    Ṣu gibi bī-ḳarār ancaḳ *(Mrb. 51/3). [görenler, -en, -ler]*

14. **Görüb** dōstuñ cemālini

    Murād idin viṣālini *(Mrb. 51/13). [görüb, -üb]*

15. ʻĀrif ol görme yüzin aġyāruñ

    Gör cemālini ḳadīmī yāruñ *(Mrb. 67/4). [gör]*

16. Bī-ḥad keremin **gördi** Hüdāī' o Kerīm'üñ

    Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98/11). [gördi, -di]*

17. Bayrama ol ʻāşık irer

    Kim Ḥaḳ cemālini **görer** *(Mrb. 8/14). [görer, -er]*

18. Dōstuñ dīdārın **gören**

    Ġayra ola mı baḳa *(Mrb. 23/19). [gören, -en]*

19. **Gördüñse** cānān illerin

    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/1). [gördüñse, -dü, -ñ, -se]*

20. Olub dil derd ile şeydā

    Sivāyı **görse** nā-peydā *(Mrb. 51/10). [görse, -se]*

gör-: *Yaşamak, geçirmek, tecrübe etmek.* (Tulum, 2011, s. 768)

1. Maʻsiyet ehli olan dūzaḫīdür dedügüme

   İʻtimād itmeziseñ iste varasın **göresin** *(Mf. 129/2). [göresin, -e, -sin]*

2. **Görüb** ḳıyāmet ḥālini

   Her ẕevḳi unutsañ gerek *(Mrb. 62/15). [görüb, -üb]*

3. ʻAnkebūt-ı dāġ-ı miḥnet perde çekmişdür aña

   Bu degüldür **gördügüñ** iy yār-ı ṣādıḳ her zamān *(G. 40/4). [gör, -düg, -üñ]*

gör-: *Anlamak, idrak etmek, fark etmek.* (Tulum, 2011, s. 768)

1. Fenā dünyāya baḳdum mā-sivā'llāhı fenā **gördüm**
   Ḫudā'dan ġayrı bir bāḳī görinür yoḳ beḳā gördüm *(Mf. 121/1). [gör, -dü, -m]*
2. Kim ne virmiş enfüs ü āfāḳa **gör**
   Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/3). [gör]*
3. Baḳanlar ḳudret-i perverdigāra
   Görenler ṣun'-ı Ḥaḳḳ'ı āşikāre *(Mrb. 26/6). [görenler, -en, -ler]*
4. Güli **gör** kim bu deñlü ḫār içinde
   Ne ḫōş sulṭān geçer ezhār içinde *(M. 3/3). [gör]*
5. İki şaḳḳ oldı māh engüştüñ ile
   Çü **gördi** sende nūr-ı şems-i vaḥdet *(G. 23/16). [gördi, -di]*
6. Ḥabībüñ **gör** göñül şān-ı bülendin
   Ki arturmaz ġarīb-i müst-mendin *(Mrb. 37/5). [gör]*

gör-: *Değer vermek, kıymet vermek.* (Doğan, 2013, s. 623)

1. Ḳande baḳsa seni ṣandı
   Gör Hüdāī' derdimendi *(Koş. 32/17). [gör]*

gör-: *Şâhit olmak, tanıklık etmek.* (Doğan, 2013, s. 623)

1. Ne ṣanduñ sen alan Ḥaḳ'dur viren Ḥaḳ
   İşiden söyleyen Ḥaḳ'dur **gören** Ḥaḳ *(Mf. 100/2). [gören, -en]*
2. **Görüb** gözleyen sensin
   Murādlar viren sensin *(Koş. 42/13). [görüb, -üb]*
3. **Görüb** dört nūrı Cibrīl-i mükerrem
   Var ortasında hem bir nūr-ı a'ẓam *(M. 7/1). [görüb, -üb]*
4. Gidenleri **görmez** misin
   Yir altına girmez misin *(Koş. 57/9). [görmez, -mez]*
5. Kimi **gördüñ** ḳoyub gitmez
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/23). [gördüñ, -dü, -ñ]*

6. Varub dōst gülsitānına girelüm
   Yüri cānān ilin seyr it **görelüm** *(Mf. 119/2). [görelüm, -elüm]*

gör-: *(Yaptıkları şeylerle) Karşılaşmak, hesabını vermek.* (Doğan, 2013, s. 623)

1. Bir iş it kim ṣoñra utanmayasın
   Ne işlerseñ varub **görseñ** gerekdür *(Koş. 45/8). [görseñ, -se, -ñ]*
2. Ne işlerse eger ḫayr ü eger şerr
   Göriserdür eger ‘avrat eger er *(M. 9/2). [göriserdür, -iser, -dür]*

gör-: *Karşılaşmak, rast gelmek, tesâdüf etmek.*

1. Her **gördügüñe** aḳma
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/7). [gördügüñe, -düg, -üñ, -e]*

gör-: *Hatıra getirmek, hatırlamak, anımsamak.*

1. **Görüben** ‘ahd ü peymānı
   Cānum özleyüb cānānı *(Koş. 46/17). [görüben, -üben]*

gör-: *Bir şeyler öğrenmek amaçlı gözlemlemek, seyretmek.* (Tulum, 2011, s. 769)

1. Derd-mend insān **gör** n’ider
   Muttaṣıl dünyāyı cem‘ ider *(Koş. 29/13). [gör]*
2. Dūr ider Ḥaḳ’dan seni ḥubb-ı sivā ḳayd-i ‘alef
   Gör ne vech ile sülūk itmiş bu yollarda selef *(Mrb. 68/14). [gör]*
3. **Görüb** pervāneyi andan sebaḳ al
   Göyündür nār-ı ‘aşḳa per ile bāl *(Mrb. 125/13). [görüb, -üb]*
4. **Görüb** pervāneyi andan sebaḳ al
   Göyündür nār-ı ‘ışḳa per ile bāl *(Mrb. 25/13). [görüb, -üb]*
5. İñler **görüb** bülbülleri
   Gülüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/3). [görüb, -üb]*

6. **Gör** bülbülüñ sevdāsını
   Gül şevḳine ġavġāsını *(Koş. 3/21). [gör]*

gör-: *Aramak, bulmaya çalışmak.* (Tulum, 2011, s. 769)

1. Rūz u şeb yiter denī dünyāyı gör
   Anı ḫalḳ iden Ġanī Mevlā'yı **gör** *(Mrb. 15/2). [gör]*
2. ʻĀḳil iseñ maḳṣad-ı aḳṣāyı **gör**
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı aʻlāyı gör *(Mrb. 15/3). [gör]*
3. ʻĀḳil iseñ maḳṣad-ı aḳṣāyı gör
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı aʻlāyı **gör** *(Mrb. 15/4). [gör]*
4. Ġaflet ile her yañaya aḳmaġıl
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı aʻlāyı **gör** *(Mrb. 15/8). [gör]*
5. Key ṣaḳın taẕyīʻ-i evḳāt itmeden
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı aʻlāyı **gör** *(Mrb. 15/12). [gör]*
6. Sırr u aḫfā rāġıb olması güzel
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı aʻlāyı **gör** *(Mrb. 15/16). [gör]*
7. Mekteb-i ʻirfāndan alduñsa sebaḳ
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı aʻlāyı **gör** *(Mrb. 15/20). [gör]*
8. İy göñül şol şāh-ı ʻālī-şānı **gör**
   Nūr-i pāk-i Ḥażret-i Raḥmān'ı **gör** *(G. 19/2). [gör]*
9. Ẕerrede ḫūrşīd-i ʻālem-tāba baḳ
   Ḳaṭrede şol baḥr-i bī-pāyānı **gör** *(G. 19/4). [gör]*
10. Ṭaşradan baḳma vücūd iḳlīmine
    Gir serīr-i sīnede sulṭānı **gör** *(G. 19/6). [gör]*
11. Nice bir levs̲-i sivāda ḳalasın
    Ac gözüñ vāṣıl olan yārānı **gör** *(G. 19/8). [gör]*
12. Olma ḫōd-bīn ü Ḫudā-bīn ol begüm
    Maḥż-ı faẕlıyla olan iḥsānı **gör** *(G. 19/10). [gör]*
13. Fānīde **görmeyen** resm-i s̲ebātı
    Ölmezden öñ ölüb buldı ḥayātı *(Koş. 45/9). [görmeyen, -(me), -y, -en]*

gör-: *Sorumlu kabul etmek, muhâtap bilmek.* (Doğan, 2013, s. 623)

1. Olma ḫōd-bīn **gör** Ḫudā'yı hemān
   Hāy nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/19). [gör]*

gör-: *Meyletmek, yönelmek, rağbet etmek.* (Tulum, 2011, s. 768)

1. 'Ārif ol **görme** yüzin aġyāruñ
   Gör cemālini ḳadīmī yāruñ *(Mrb. 67/3). [görme, -(me)]*
2. Rūz u şeb yiter denī dünyāyı **gör**
   Anı ḫalḳ iden Ġanī Mevlā'yı gör *(Mrb. 15/1). [gör]*

gör-: *Kavuşmak, erişmek, nail olmak.* (Doğan, 2013, s. 623)

1. Bizi fażlıyla insān eylemişdür
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/2). [göre, -e]*
2. Yene hem ehl-i īmān eylemişdür
   Göre iḥsānın ol Ḥayy ü Ḳadīm'üñ *(Mrb. 106/4). [göre, -e]*
3. Yazılmaz ni'met-i sulṭān-ı Ġaffār
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/8). [göre, -e]*
4. Uyan ġafletden ol bir merd-i dānā
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/12). [göre, -e]*
5. Hidāyet eyledi envār-ı ẕāta
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/16). [göre, -e]*
6. Yüri var Ḫāliḳ'a şükr eyle her ān
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/20). [göre, -e]*
7. Hüdāī' ni'mete şükr eyle her gāh
   Göre iḥsānın ol Ḥayy ü Ḳadīm'üñ *(Mrb. 106/28). [göre, -e]*
8. Geç Hüdāī' ṣūreti ma'nāyı **gör**
   Ḳaṭreyi ḳo lücce-i 'ummāna baḳ *(G. 14/13). [gör]*
9. Nūr-ı pāk-ı Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd et iy göñül
   Bunda yārin **görmeyen** yarın daḫi a'mā imiş *(G. 26/6). [gör, -(me), -y, -en]*

10. **Gördügüm** Leylā ṣanub Mecnūn gibi
    Vālih ü ḫayrān olayın bir zamān *(G. 17/9). [gördügüm, -düg, -üm]*
11. Enbiyā **gördügi** ‘aṭālar içün
    Evliyā sürdügi ṣafālar içün *(Mrb. 20/13). [gördügi, -düg, -i]*

gör ki: *Gel gör, ama, fakat, ne var ki.*

1. Hīç añar mı **gör ki** taḳṣīri
   Nefs elinden n’idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/7). [gör ki]*

göre: *Bakarak, dikkate alarak, uygun olarak.*

1. En-nisā’i nāḳiṣātü’l-‘aḳli ve’d-dīn’i işit
   Diñleme ‘avret sözini var aña **göre** iş it *(Mf. 56/2). [göre]*

göre görmezlüg: *[tas.] Hakk’ın zâtının bilinmezliği.*

1. **Göre görmezlügi** kişiye n’ider
   Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/11). [göre görmezlüg]*

göregör-: *Müşâhede etmek.* ||| *[tas.]Yakîn olarak zevk etmeye çalışmak.*

1. Ṣu gibi yoluñ pāk eyle
   Dōst dīdārını **göregör** *(Koş. 7/8). [göregör]*
2. Aġyārını süregör
   Dōst dīdārın **göregör** *(Koş. 24/14). [göregör]*
3. Ẓulmet-i ġafleti dilden süregör
   Ac gözüñ nūr-ı ḳadīmi **göregör** *(Mrb. 67/6). [göregör]*

görin-/görün-:

görin-: *...olarak gözükmek, müşahede olunmak.* (Doğan, 2013, s. 625)

1. **Görinür** küllü şey’ ‘uşşāḳa hālik
   İrişsün maṭlab-ı a‘lāya sālik *(Mrb. 94/17). [görinür, -ür]*
2. Gerçek ‘āşıḳ olsa sālik
   Görinür külli şey’ hālik *(Koş. 8/10). [görinür, -ür]*
3. Olub rıḍvānuña mālik
   Görünsün küllü şey’ hālik *(Mrb. 59/22). [görünsün, -sün]*

görin-: *Fark edilmek.* (Doğan, 2013, s. 624)

1. Taġlīṭ iderse ger ẓāhirde keşret
   Bāṭın göziyle baḳ **görinür** vaḥdet *(Koş. 44/14). [görinür, -ür]*

görün-: *Bir işin yapılmasının gereği ortaya çıkmak.*

1. Aġlamaḳ **göründi** göñül
   Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/1). [göründi, -di]*
2. İñlemek **göründi** göñül
   İñleyelüm senüñ ile *(Koş. 27/3). [göründi, -di]*

görün-: *Ortaya çıkmak, âşikâr olmak.* (Tulum, 2011, s. 768)

1. **Görünse** lāhūt illeri
   Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/15). [görünse, -se]*
2. **Görünmezsin** bu çeşm-i ḫurde-bīne
   Ḳadem başmaz mısın ayruḳ zemīne *(Mrb. 76/13).[görünmezsin,-mez, -sin]*
3. Ḳalay olmasa aynā arḳasında
   Görünmezdi bu ṣūret ḳarşısında *(Mf. 189/2). [görünmezdi, -mez, -di]*

görün-: *Dikkatini çekmek, tesir uyandırmak, ilgisini çekmek.* (Doğan, 2013, s. 625)

1. Cihānı gezse ser-tā-ser

Görünmez aña baḥr ü ber *(Mrb. 49/10). [görünmez, -mez]*

görinür:

görinür: *Meydanda olan, görünürde olan*. (Doğan, 2013, s. 625)

1. Fenā dünyāya baḳdum mā-sivā'llāhı fenā gördüm
   Ḫudā'dan ġayrı bir bāḳī **görinür** yoḳ beḳā gördüm *(Mf. 121/2). [görinür]*

görinür: *Açık, zâhir, ayan, âşikâr.* (Doğan, 2013, s. 625)

1. Fenā-ender-fenā buldı vücūdum mülki ser-tā-ser
   Görinür bir beden ḳaldı hemān ancaḳ ḥiṣārumdan *(G. 13/6). [görinür]*

görmez eyle-: *Bir nesne veya kimsenin varlığını gözle algılayamaz hâle getirmek, kör etmek.*

1. **Görmez eyler** aġlamaḳdan gözleri
   Hem ṣarardur ṣoldurur gül yüzleri *(Mrb. 29/5). [görmez eyle, -r]*

görmez ol-: *Göremeyecek duruma gelmek.*

1. N'ola ger dökse bu gözüm ḳanı
   Görmez oldı o māh-ı tābānı *(Msd. 1/16). [görmez ol, -dı]*

görün-: bkz. görin-/görün-.

göster-:

göster-: *Öğretmek, belletmek.* (Doğan, 2013, s. 627)

1. Gerekmez ẕevḳını bāġ-ı cinānuñ

Yolun **göster** bize ol bī-nişānuñ *(Mrb. 76/18). [göster]*

2. **Gösterdi** ṭoġrı yolların
   Eş-şükrü li'llāhi'r-Raḥīm *(Mrb. 111/3). [gösterdi, -di]*

göster-: *Açığa çıkarmak, görünür kılmak, âşikâr etmek, teşhir etmek.* (Tulum, 2011, s. 770)

1. **Göster** cemālüñ 'ıyd ola
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/19). [göster]*
2. Geydürüb ḫalḳa vücūduñ ḫil'atin
   Bize **gösterdüñ** kemāl-i ḳudretin *(Mrb. 127/6). [gösterdüñ, -dü, -ñ]*
3. İy gülleri ḫandān idüb bülbülleri nālān iden
   Geh ḫūb cemālin **gösterüb** geh gizleyüb pinhān iden *(G. 6/2). [göster, -üb]*
4. Sen semme vechu'llāh didüñ hem ẓāhir ü bāṭın aduñ
   Geh **gösterüb** gāh gizledüñ 'aḳlı odur ḫayrān iden *(G. 6/4). [gösterüb, -üb]*
5. Kimseye ölmezden öñ **göstermeyüb** dīdārını
   İrgürüb bāḳī ḫayāta līki ṣoñra şād iden *(G. 8/7).[göstermeyüb,-(me),-y,-üb]*
6. Gāh olur luṭf yüzinden **gösterür** envār-ı cemāl
   Gāh olur celāl perdesi her yañeden üşegelür *(G. 7/3). [gösterür, -ür]*

göster-: *Bahşetmek, nasip etmek, görülmesini sağlamak.* (Doğan, 2013, s. 627)

1. Luṭf ile **göster** bize yā Rab cemāl
   Tā olavuz lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl *(Mrb. 95/25). [göster]*
2. **Göster** Hüdāī'ye cemāl
   Men' itmesün dest-i celāl *(Mrb. 43/17). [göster]*
3. **Göster** sivāyı vaḥdeti
   Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/7). [göster]*
4. **Gösterüb** kesretde vaḥdet sırrını
   Bir 'aceb terkīb idübdür çārdan *(G. 21/11). [gösterüb, -üb]*

götür-: *Kaldırmak, gidermek.* (Sami, 1996, s. 1189)

1. Hüdāī'ye naṣīb it feṭḥ-i bābı
   Cemālüñden **götür** luṭf it niḳābı *(Mrb. 11/20). [götür]*

<u>göyündür-:</u> *Yakmak, yok etmek, ortadan kaldırmak.* (Dilçin, 2009, s. 111)

1. Görüb pervāneyi andan sebaḳ al
   Göyündür nār-ı 'ışḳa per ile bāl *(Mrb. 25/14). [göyündür]*

<u>göz:</u>

göz: *Görme organı olan göz.*

1. Neden **göz** görüben ḳulaḳ işidür
   Ayaḳ yürür ṭutar eller nedendür *(Mrb. 26/15). [göz]*
2. N'ola ger dökse bu **gözüm** ḳanı
   Görmez oldı o māh-ı tābānı *(Msd. 1/15). [gözüm, -üm]*
3. Ṭutan el ü ayaḳ senden gelübdür
   Gören **göz** ü kulaḳ senden gelübdür *(Mrb. 57/6). [göz]*
4. Ḥaḳḳ'uñ iḥsānına sükr eyle dervīş
   Gören **göz** söyleyen diller nedendür *(Mrb. 88/4). [göz]*
5. Görmez eyler aġlamaḳdan **gözleri**
   Hem ṣarardur ṣoldurur gül yüzleri *(Mrb. 29/5). [gözleri, -ler, -i]*

göz: *Göz. ||| [tas.] Hakikat sırlarını gören gönül lâtifesi.*

1. **Gözüñden** perde zā'il olsa muṭlaḳ
   Ḳatı ẓāhir-durur maḫfī degül Ḥaḳ *(Mrb. 86/5). [gözüñden, -üñ, -den]*

<u>gözet-:</u>

gözet-: *Riayet etmek, önem vermek, nazarıîtibâra almak.* (Tulum, 2011, s. 773)

1. Gerçi nefse güç gelür dünyādan ayrılmaḳ kişi
   Līk merżāt-ı ilāhiyye **gözetmek** ḫūbdur *(Kt. 5/2). [gözetmek, -mek]*
2. Nice biñ yıllar otursa ‘āḳibet eyler sefer
   İmdi merżāt-ı ilāhiyye **gözetmek** ḫūbdur *(Kt. 5/4). [gözetmek, -mek]*

gözet-: *Korumak, himaye etmek, yardım etmek.* (Doğan, 2013, s. 633)

1. Żu‘afā ḳullarını Ḥaḳ **gözede**
   Ol sa‘ādetden irişe bize de *(Mf. 154/1). [gözede, -e]*

gözi yum-: *Görmemezlikten gelmek, ilgilenmemek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Māsivādan **yumub gözi**
   Kādir Allāh’a ṭut yüzi *(Koş. 57/25). [gözi yum, -ub]*
2. Māsivādan **yumub gözi**
   Dergāh-ı Ḥaḳḳ’a ṭut yüzi *(Koş. 48/25). [gözi yum, -ub]*

gözin aç-: *(Manen) Uyanık olmak, gaflete düşmemek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Şol kimse kim açdı gözin
   Cānāna ṭapşurdı özin *(Mrb. 48/17). [gözin aç, -dı]*

gözine toprak toldur-: *Dünyevî işlerle meşgul etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḳaṣd idüb ḫalḳuñ özine

Ṭopraḳ ṭoldurup gözine *(Koş. 26/14). [gözine ṭopraḳ ṭoldur, -ub]*

gözle-:

gözle-: *Takip etmek, izlemek.* (Doğan, 2013, s. 633)

1. Görüb **gözleyen** sensin
   Murādlar viren sensin *(Koş. 42/13). [gözleyen, -y, -en]*

gözle-: *Gözetmek, nazarıîtibâra almak.* (Tulum, 2011, s. 774)

1. Kāmiller yolunı izle
   Ma‘ṣūḳuñ rıżāsın **gözle** *(Koş. 25/14). [gözle]*
2. Terk eyle erkenden nefsüñ hevāsın
   Ṣādıḳ ḳul ol **gözle** Mevlā rıżāsın *(Koş. 40/10). [gözle]*
3. Edeb yolın **gözleyen**
   Erkānı bilmek gerek *(Koş. 41/1). [gözleyen, -y, -en]*
4. Ḥaḳḳ’a ḳul olmaḳ isterseñ
   Edeb **gözle** edeb gözle *(Mrb. 60/2). [gözle]*
5. Ḥaḳḳ’a ḳul olmaḳ isterseñ
   Edeb gözle edeb **gözle** *(Mrb. 60/2). [gözle]*
6. Murāduñ bulmaḳ isterseñ
   Edeb **gözle** edeb gözle *(Mrb. 60/4). [gözle]*
7. Murāduñ bulmaḳ isterseñ
   Edeb gözle edeb **gözle** *(Mrb. 60/4). [gözle]*
8. Nice bir olasın ḫōd-bīn
   Edeb **gözle** edeb gözle *(Mrb. 60/8). [gözle]*
9. Nice bir olasın ḫōd-bīn
   Edeb gözle edeb **gözle** *(Mrb. 60/8). [gözle]*
10. Naẓar it ḥāl-i İblīse
    Edeb **gözle** edeb gözle *(Mrb. 60/12). [gözle]*
11. Naẓar it ḥāl-i İblīse

Edeb gözle edeb **gözle** *(Mrb. 60/12). [gözle]*

12. Yüri var bir bilüre ṣor
    Edeb **gözle** edeb gözle *(Mrb. 60/16). [gözle]*
13. Yüri var bir bilüre ṣor
    Edeb gözle edeb **gözle** *(Mrb. 60/16). [gözle]*
14. Ṭarīḳ-i enbiyāya uy
    Edeb **gözle** edeb gözle *(Mrb. 60/20). [gözle]*
15. Ṭarīḳ-i enbiyāya uy
    Edeb gözle edeb **gözle** *(Mrb. 60/20). [gözle]*
16. Cemī‘-i māsivādan gec
    Edeb **gözle** edeb gözle *(Mrb. 60/24). [gözle]*
17. Cemī‘-i māsivādan gec
    Edeb gözle edeb **gözle** *(Mrb. 60/24). [gözle]*
18. Ulular menziline yit
    Edeb **gözle** edeb gözle *(Mrb. 60/28). [gözle]*
19. Ulular menziline yit
    Edeb gözle edeb **gözle** *(Mrb. 60/28). [gözle]*
20. Dūna baḳmaz himmeti bālā olan
    Dīni **gözler** ‘āḳil ü dānā olan *(Mrb. 90/10). [gözler, -r]*

gözle-: *Râzı gelmek, kabul etmek, boyun eğmek.*

1. **Gözlemek** yeg degül mi taḳdīri
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/15). [gözlemek, -mek]*

gözle-: *Beklemek, istemek, arzulamak.* (Doğan, 2013 s. 633)

1. Cemālüñ nūrunı **gözler**
   Aña kār eylemez sözler *(Mrb. 49/25). [gözler, -r]*

<u>gözüñ ac-/ gözüñ aç-:</u> *(Manen) Uyanık olmak, gaflete düşmemek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Nice bir̲ levs̲-i sivāda ḳalasın
   Ac gözüñ vāṣıl olan yārānı gör *(G. 19/8). [gözüñ ac]*
2. Nevm-i ġafletden uyanub aç gözüñ merdāne baḳ
   Ehl-i Ḥaḳḳ'ıla olagör olma anlardan ıraḳ *(Mf. 103/1). [gözüñ aç]*
3. Niyāzuñ dā'imā Allāh'a eyle
   Uyan ġafletden iy ġāfil **gözüñ aç** *(Kt. 3/2). [gözüñ aç]*
4. Aç gözüñ ġafletden uyan
   'İbādet eyle her zamān *(N. 12/1). [gözüñ aç]*
5. 'Aceb bu nevm-i ġafletden **gözüñ açub** uyanduñ mı
   Bu fānī 'ālemüñ z̲evḳ ü ṣafāsından uṣanduñ mı *(N. 17/1).[gözüñ aç,-ub]*
6. Ac gözüñ ġafletden uyan
   Nādim olur nefse uyan *(Koş. 57/21). [gözüñ ac]*
7. Ṣaḳın dünyāya aldanma
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/2). [gözüñ ac]*
8. Bunda kimse ḳalur ṣanma
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/4). [gözüñ ac]*
9. Bu fānīden umma vefā
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/8). [gözüñ ac]*
10. Bir aṣṣılu bāzār eyle
    Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/12). [gözüñ ac]*
11. Gec sevdālardan iy ġāfil
    Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/24). [gözüñ ac]*
12. Hüdāī'den gūş it sözi
    Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/28). [gözüñ ac]*
13. 'Akluñ başuña diregör
    Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/20). [gözüñ ac]*
14. Ṭā'at-ı Ḥaḳ'dan dūr olma
    Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/16). [gözüñ ac]*
15. Ac gözüñ 'ibret ile baḳ
    'Ālem temāşā-gāh imiş *(N. 1/3). [gözüñ ac]*

16. Ẓulmet-i ġafleti dilden süregör
    Ac gözüñ nūr-ı ḳadīmi göregör *(Mrb. 67/6). [gözüñ ac]*
17. Maẓhar-ı z̲āt olduġuñ añlar mısın
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/2). [gözüñ aç]*
18. Ḥaḳḳ’a mir’āt olduġuñ añlar mısın
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/4). [gözüñ aç]*
19. Ẓāhir iken Ḥaḳ bu ġafletler neden
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/8). [gözüñ aç]*
20. Nefsüñi bil bulmaḳ isterseñ kemāl
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/12). [gözüñ aç]*
21. Eyleme sermāye-i ‘ömri telef
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/16). [gözüñ aç]*
22. Var ise sende baṣīretden e̲ser
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/20). [gözüñ aç]*
23. Ḥaḳḳ’a maẓhar olduġuñ fikr it begüm
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/2). [gözüñ aç]*
24. Luṭfa maẓhar olduġuñ fikr it begüm
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/4). [gözüñ aç]*
25. Niçe bir bu nevm-i ġaflet niçe bir
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/8). [gözüñ aç]*
26. Yarın a‘mādur bugün a‘mā olan
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/12). [gözüñ aç]*
27. Pendini eyle Hüdāī’nüñ ḳabūl
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/20). [gözüñ aç]*
28. Ac gözüñ bu nevm-i ġaflet niçe bir
    Ḫāliḳ’uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/1). [gözüñ ac]*
29. Fürḳat ehline yiter ḳılduñ naẓar
    Aç gözüñ vāṣıl olan yārāna baḳ *(G. 14/12). [gözüñ aç]*
30. Ḥaḳ’dan özge nesne yoḳdur ġayrıdan ümmīdi kes
    Ac gözüñ merdāne baḳ Allāh bes bāḳī heves *(G. 27/2). [gözüñ ac]*

gözüñ aç-: bkz. gözüñ ac-/gözüñ aç-.

gözüñ gözüñ aç-: *Gönül gözünü açmak, basiret sahibi olmak.*

1. Hüdāī' gözüñ aç gözüñ
   Ḥaḳḳ'a ṭapşuragör özüñ *(Koş. 29/41). [gözüñ gözüñ aç, -üñ]*

gözüñ yum-: *Vazgeçmek, el etek çekmek, yüz çevirmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Bu ma'nā ger saña oldıysa ma'lūm
   Sivādan var yüri imdi **gözüñ yum** *(N. 10/4). [gözüñ yum]*
2. Māsivādan **gözüñ yum**
   Ne umarsan Ḥaḳ'dan um *(Koş. 34/9). [gözüñ yum]*
3. Sivāyı ḳo hevālardan **gözüñ yum**
   Ve illā nefs-i şūmuñ ḥāli ma'lūm *(Mrb. 109/13). [gözüñ yum]*

gözüñi aç-: *(Manen) Uyanık olmak, gaflete düşmemek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ġafletden aç gözüñi ḫidmete itme ihmāl
   Ṭā'at kişiyi eyler bāḳī na'īme īṣāl *(Mf. 113/1). [gözüñi aç]*
2. Hüdāī' aç gözüñi
   Pāk eyle kendözüñi *(Koş. 9/25). [gözüñi aç]*
3. Ḫˇāb-ı ġafletden ac gözüñi uyan
   Devlete irdi enbiyāya uyan *(Mrb. 39/17). [gözüñi ac]*
4. Aç gözüñi Ḥaḳ ile baḳ
   Oḳı Hüdāī'den sebaḳ *(Mrb. 8/17). [gözüñi aç]*
5. Aç gözüñi imdi gel nūr-ı başīretle baḳ
   Meslek-i ḫayrı ḳoyub şerre 'azīmet neden *(G. 38/13). [gözüñi aç]*

ġufrān: *Mağfiret, af.*

1. Ḳuluñ işi cürm ile ‘iṣyān imiş
   Ḥaḳḳ’a lāyıḳ ‘afv ile **ġufrān** imiş *(Mf. 99/2). [ġufrān]*
2. Luṭf it esirge Efendi
   Raḥmet ü **ġufrānuñ** boldur *(Koş. 32/20). [ġufrānuñ, -uñ]*
3. Ḳuluñ işi sehv ü ġaflet ü ‘iṣyān
   Efendiden ‘afv ü raḥmet ü **ġufrān** *(Koş. 58/6). [ġufrān]*
4. Ḳuluñ işi cürm ü günāh
   ‘Afv ile **ġufrān** senüñdür *(Koş. 43/4). [ġufrān]*
5. Ḳullara iḥsān senüñdür
   ‘Afv ile **ġufrān** senüñdür *(Koş. 59/10). [ġufrān]*
6. Ḳullaruñ işi noḳṣāndur
   Senden ricāmuz **ġufrāndur** *(Koş. 56/6). [ġufrāndur, -dur]*
7. **Ġufrānuñı** ta‘mīm it
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/27). [ġufrānuñı, -uñ, -ı]*
8. Müẕniblere **ġufrān** senüñ
   Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 3/3). [ġufrān]*
9. Bulunmaz raḥmet ü **ġufrāna** ġāyet
   Saña yā Rab niçe biñ biñ şükürler *(Mrb. 93/1). [ġufrāna, -a]*
10. Müẕniblere **ġufrān** senüñ
    Mücrimlere iḥsān senüñ *(Mrb. 30/9). [ġufrān]*
11. Müznib olan ġāfile **ġufrān** senüñ
    Derdlilerüñ derdine dermān senüñ *(Mrb. 95/17). [ġufrān]*
12. İy kā’ināt̤ı var iden
    İḥsān senüñ **ġufrān** senüñ *(Mrb. 107/2). [ġufrān]*
13. ‘Ālemleri iẓhār iden
    İḥsān senüñ **ġufrān** senüñ *(Mrb. 107/4). [ġufrān]*
14. Yolları āsān eyledüñ
    İḥsān senüñ **ġufrān** senüñ *(Mrb. 107/8). [ġufrān]*
15. Yā Rabbenā yā Rabbenā
    Raḥmet senüñ **ġufrān** senüñ *(Mrb. 107/12). [ġufrān]*

16. Eyle ‘ināyet maẓharı
    İḥsān senüñ **ġufrān** senüñ *(Mrb. 107/16). [ġufrān]*
17. Gitsün aradan derd ü ġam
    Raḥmet senüñ **ġufrān** senüñ *(Mrb. 107/20). [ġufrān]*

ġufrān it-: *Affetmek, bağışlamak.*

1. Hüdāī’ye iḥsān it
   Raḥmet ile **ġufrān it** *(Koş. 36/42). [ġufrān it]*
2. ‘Uṣāta raḥmet ü **ġufrān iden** sen
   Göñüller derdine dermān iden sen *(Mrb. 14/17). [ġufrān it, -en]*

ġulġule: *Çığlık, gürültü, patırtı.* ||| *[tas.] Aşığın feryat ve figanı.*

1. Āfāḳa düşdi **ġulġule**
   Fāş oldı hūy ü hāy-ı ‘aşḳ *(Mrb. 34/15). [ġulġule]*

ġulġule eyle-: *Çığlık atmak.* ||| *[tas.] Hakk'a ulaşmak isteyen âşığın tazarru etmesi, ağlaması.*

1. Eyler seḥerde ġulġule
   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/1). [ġulġule eyle, -r]*

ġurbet iller: *Yabancı diyarlar.* ||| *[tas.] Seyr u sülûk yolculuğunda sâlikin aşması gereken makam ve mertebeler.*

1. Ayrılıḳ güç imiş **ġurbet illerde**
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/7). [ġurbet iller, -de]*

ġurūr it-: *Kibirlenmek, övünmek.*

1. Ḳula Ḥaḳ’dan kerem olsa

Revā mıdur **ġurūr ide** *(Mrb. 73/20). [ġurūr it, -e]*

2. Ṣaḳın a‘mālüñe **ġurūr itme**
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/11). [ġurūr it, -(me)]*

gūş eyle-:

gūş eyle-: *Kulak vermek, dinlemek, nasihati tutmak.* (Doğan, 2013, s. 639)

1. Hüdāī’yi **gūş eyle**
   Şevḳe gelüb cūş eyle *(Koş. 34/33). [gūş eyle]*
2. Hüdāī’nüñ sözin **gūş eyle** iy yār
   Bu fānī mülke maġrūr olma zinhār *(Mrb. 120/17). [gūş eyle]*

gūş eyle-: *Anlamak, fark etmek.* (Tulum, 2011, s. 775)

1. **Gūş eyleyüb** vücūduñ ẕenb-i kelāmunı
   Pervāne nār-ı ‘aşḳıla varın yuyub gelür *(G. 11/7). [gūş eyle, -y, -üb]*

gūş idegör-: *(Nasihat) Tutmaya gayret etmek.*

1. ‘Aḳluñı der başına diñle Hüdāī’yi gel
   Ḥaḳ sözi **gūş idegör** böyle sefāhat neden *(G. 38/18). [gūş idegör]*

gūş it-:

gūş it-: *Kulak vermek, nasihati tutmak.* (Doğan, 2013, s. 639)

1. **Gūş it** Hüdāī’nüñ sözin
   Budur ḥaḳīḳatden ḫaber *(G. 34/19). [gūş it]*
2. Ṣıdḳ ile **gūş it** Hüdāī’nüñ sözin
   Bulmaḳ isterseñ eger rāh-ı Hüdā *(G. 36/9). [gūş it]*
3. Hüdāī’nüñ sözin **gūş it**

Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/27). [gūş it]*

4. Hüdāī'den **gūş it** sözi
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/27). [gūş it]*
5. Hüdāī'den **gūş it** ḫaber
   Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş. 49/35). [gūş it]*
6. **Gūş it** sözi ṣādıḳdan
   Geç fānī 'alāyıḳdan *(Mrb. 9/13). [gūş it]*
7. Hüdāī'den **gūş it** sözi
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/27). [gūş it]*
8. Hüdāī'den **gūş it** ḫaber
   Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş. 49/36). [gūş it]*
9. Ḥaḳ kelāmın **gūş idüb**
   Deryā gibi cūş idüb *(Koş. 10/9). [gūş it, -üb]*

gūş it-: *Dinlemek, işitmek.* (Sami, 1996, s. 1204)

1. Bülbülüñ ḥālin bilenler **gūş iderler** nālesin
   Bir gül-i bī-ḫār içündür bunca hūy ü hāy-ı 'aşḳ *(G. 28/9). [gūş it,-er, -ler]*

gūş it-: *Öğrenmek, talim etmek.*

1. Hüdāī'den **gūş it** ḫaber
   Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş. 49/35). [gūş it]*
2. Ṣıdḳ ile **gūş it** Hüdāī'den ḫaber
   Rāzıḳ'uñ in'āmına şükr idegör *(Mrb. 117/19). [gūş it]*

gūş it: *Dikkate almak, önemsemek.*

1. Maḥabbet cevherin kim dir 'arażdur
   Sözin **gūş itme** kim ehl-i ġarażdur *(Mf. 177/2). [gūş it, -(me)]*

gūş-ı cān: *Can kulağı.* ‖ *[tas.] Gönül.*

1. **Güş-ı cāna** ire luṭfuñdan ḫiṭāb
   Perdeler refʿ oluban gide ḥicāb *(Mrb. 66/9). [güş-ı cān, -a]*

güç:

güç: *Zor, sıkıntılı, acı verici, müşkül.* (Doğan, 2013, s. 641)

1. Ayrılıḳ **güç** imiş ġurbet illerde
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/7). [güç]*

güç: *Kuvvet, takat.* (Tulum, 2011, s. 775)

1. **Gücümüz** yetdükçe her yaña yeldük
   Āḫir dermān senden olduġın bildük *(Koş. 5/21). [gücümüz, -ümüz]*

güç: *Amel, alışkanlık, tavır, tutum, davranış, hâl.* (Doğan, 2013, s. 641)

1. İşüñ **gücüñ** dā'im yalan
   Çoḳ kişiden arta ḳalan *(Koş. 26/25). [gücüñ, -üñ]*

güç gel-: *Zor gelmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Gerçi nefse **güç gelür** dünyādan ayrılmaḳ kişi
   Līk merżāt-ı ilāhiyye gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/1). [güç gel, -ür]*

güç it-: *Zora sokmak.*

1. Ẓāhirde ḳalan kişi
   Güç itme āsān işi *(Koş. 34/14). [güç it, -(me)]*

güftār-ı zikru'llāh: *Hak zikrinin sözleri.*

1. Raṭbü'l-lisān ol dā'imā
   Güftār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 79/16). [güftār-ı ẕikru'llāh]*

gül:

gül: *Gül çiçeği.*

1. Seḥerden açılan **güller** nedendür
   Öten şūrīde bülbüller nedendür *(Mrb. 26/1). [güller, -ler]*
2. Semārı ḳande buldı bāġ u būstān
   Gülistānda biten **güller** nedendür *(Mrb. 26/12). [güller, -ler]*
3. Kimisi 'ışḳla nālān olurlar
   Kimisi **gül** gibi ḫandān olurlar *(Mrb. 26/26). [gül]*
4. Bahār oldı yene açıldı **güller**
   Murāda bülbül irdügi zamāndur *(Mrb. 115/1). [güller, -ler]*
5. Seḥerde açılan **güller**
   Öten şūrīde bülbüller *(Mrb. 24/9). [güller, -ler]*

gül: *Gül*. ‖ *[tas.] Allah.* (Uludağ, 2016, s. 149)

1. İster vire cānın **güle**
   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/3). [güle, -e]*
2. **Gülden** ne eylersin ṭaleb
   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/7). [gülden, -den]*
3. 'Āşıḳ u ṣādıḳ ḳulı ḳoma ġarīb
   Gülden ıraḳ olmaya tā 'andelīb *(Mrb. 95/14). [gülden, -den]*
4. Bülbüle cevr ü cefā itme **gülüm**
   Ayaġıyla gelene olmaz ölüm *(Mf. 118/1). [gülüm, -üm]*
5. Gör bülbülüñ sevdāsını

Gül şevḳine ġavġāsını *(Koş. 3/22). [gül]*

6. İñler görüb bülbülleri
   Gülüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/4). [gülüm, -üm]*
7. ‘Āşıḳ irişse ger Ḥabībe n’ola
   Gül naṣīb olsa ‘andelībe n’ola *(Msd. 2/14). [gül]*
8. Çün ‘aşḳ erişdi bülbüle
   ‘Arż-ı niyāz itdi **güle** *(Mrb. 34/14). [güle, -e]*
9. Bülbül ki āşiyān-ı ḳadīmi ḳoyub gelür
   Gülden meger ki būy-ı muḥabbet duyub gelür *(G. 11/2). [gülden,-den]*
10. **Gülden** ne eylersün ṭaleb
    Bu derdüñe n’oldı sebeb *(Mrb. 70/5). [gülden, -den]*
11. Rūz u şeb feryād idüb **gül** şevḳına
    Bülbül-i nālān olayın bir zamān *(G. 17/3). [gül]*

gül: *Gül.* Ⅲ *[tas.] Mâsivâ, kesret.* (Üstüner, 2007, s. 299)

1. **Gülüñ** rengine aldanma geçegör
   Fenā baġında eglenme uçagör *(Mf. 66/1). [gülüñ, -üñ]*
2. **Gülden** añlama
   Bülbülün zārın *(Koş. 17/23). [gülden, -den]*
3. **Gülüñ** gec ḳurbetinden bul visāli
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/19). [gülüñ, -üñ]*
4. Fenā bāġında eglenme uçagör
   Gülüñ rengine aldanma geçegör *(Mrb. 125/22). [gülüñ, -üñ]*
5. **Gülüñ** rengine aldanma geçegör
   Bu kesret murġ-zārından uçagör *(Mrb. 25/5). [gülüñ, -üñ]*
6. **Güli** ṣanma ki derdüñe devādur
   Sivā ḥubbı çü beyhūde hevādur *(Mrb. 25/9). [güli, -i]*
7. **Gülden** dikenden bendi kes
   Allāh bes bāḳī heves *(Mrb. 70/13). [gülden, -den]*

- **gül:** *Gül.* Ⅲ *[tas.] Gönülde ortaya çıkan marifet bilgisi.* (Ögke, 2018, s. 200)

1. Açılalum **güller** ile
   Ötelüm bülbüller ile *(Koş. 2/13). [güller, -ler]*
2. ‘Āşıḳ bülbül gibi ötüb
   Dōst **güllerinden** diregör *(Koş. 7/16). [güllerinden, -ler, -i, -n, -den]*
3. Her laḥẓa tāze **gül** bite
   Hīç ṣolmaya būstānumuz *(Mrb. 1/15). [gül]*
4. Açılsa ma‘nā **gülleri**
   Şevḳ eylese bülbülleri *(Mrb. 44/13). [gülleri, -ler, -i]*

gül: *Gül.* Ⅲ *[tas.] İlahî güzellik.* (Uludağ, 2016, s. 149)

1. Arzūlayub dōst illerin
   Ḳoḳmaġa ma‘nā **güllerin** *(Koş. 3/10). [güllerin, -ler, -i, -n]*
2. **Güller** ṭutar elde varaḳ
   Bülbüller oḳurlar sebaḳ *(Koş. 3/25). [güller, -ler]*
3. Bülbül olub ötmek gerek
   Güller gibi bitmek gerek *(Koş. 8/26). [güller, -ler]*
4. **Güli** gör kim bu deñlü ḫār içinde
   Ne ḫōş sulṭān geçer ezhār içinde *(M. 3/3). [güli, -i]*
5. Ṣolmaz gülşen **gülin** dermek dilerseñ
   Göñül gel dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/11). [gülin, -i, -n]*
6. Gülistānda **güli** ḫandān iden dōst
   Aña bülbülleri nālān iden dōst *(Mrb. 54/1). [güli, -i]*
7. Ḳoḳduñsa yārüñ **güllerin**
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/3). [güllerin, -ler, -i, -n]*
8. ‘Işḳıyla ser-mest olduġuñ
   Gülden niçe būy alduġuñ *(Mrb. 70/10). [gülden, -den]*
9. Senden fenā bulduñ mı sen
   Gülden alub būy-ı ḥasen *(Mrb. 70/34). [gülden, -den]*
10. İy **gülleri** ḫandān idüb bülbülleri nālān iden
    Geh ḫūb cemālin gösterüb geh gizleyüb pinhān iden *(G. 6/1). [gül, -ler, -i]*

gül: *Gül.* ǁ *Âşık.* (Pala, 1995, s. 208)

1. **Gül** gibi yaḳañ çāk eyle
   ‘Aşḳ ile varuñ ḫāk eyle *(Koş. 7/5). [gül]*
2. **Güller** gülāb-ı ḥubb-ı ezel yādına dilā
   O dildāra yaḳılub ḳamudan el yuyub gelür *(G. 11/3). [güller, -ler]*

gül: *Gül.* ǁ *Sevgili.* (Pala, 1995, s. 208)

1. Bülbül **güle** ḳarşu zār
   Pervāneyi yaḳmış nār *(Koş. 12/21). [güle, -e]*

gül: *Gül.* ǁ *[tas.] İlahî tecellilere mazhar olan gönül.*

1. Söylesün cān bülbüli
   Ḫandān olsun **gülümüz** *(Koş. 20/8). [gülümüz, -ümüz]*

gül: *Gül.* ǁ *[tas.] Hakikat-i Muhammedî.* (Şimşek, 2017, s. 130)

1. Ḥaḳīḳat servidür hīç ḫazān olmaz
   Tāze **gülden** terdür ṣararub ṣolmaz *(Koş. 39/6). [gülden, -den]*

gül: *Gül.* ǁ *[tas.] İlahî güzelliğin varlıktaki / sûretteki hâli.*

1. Ḥüsnüñi vaṣf idicek **gül**
   Aña ‘āşıḳ oldı bülbül *(Koş. 43/5). [gül]*
2. Kāmile ma‘lūm olur bir cüz’ ile aḥvāl-i kül
   Bir gülistāndan nişān içün yiter bir dāne **gül** *(Mf. 115/2). [gül]*

gül: *Gül.* ǁ *İnsan.*

1. Ṣarardur tāze **gülleri**
   Ölüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/1). [gülleri, -ler, -i]*

gülāb-ı ḥubb-ı ezel: *Başlangıcı olmayan sevginin gül suyu.* ||| *[tas.] Bezm-i elestteki ilahî tecelliler.*

1. Güller **gülāb-ı ḥubb-ı ezel** yādına dilā
   O dildāra yaḳılub ḳamudan el yuyub gelür *(G. 11/3). [gülāb-ı ḥubb-ı ezel]*

güldür-: *(Kavuşmayla) Sevindirmek, mutlu etmek.*

1. ‘Işḳuñ ile ṭoldur bizi
   Çoḳ aġladuḳ **güldür** bizi *(Koş. 18/6). [güldür]*
2. Vaṣluña vir ḳābiliyyet
   Çoḳ aġladuḳ bizi **güldür** *(Koş. 32/8). [güldür]*
3. ‘Aşḳuñla içüm ṭoldur
   Çoḳ aġlamışam **güldür** *(Mrb. 7/14). [güldür]*

gül-i bī-ḫār: *Dikensiz gül.* ||| *[tas.] Kemâl derecesindeki ilahî güzellik.*

1. Bülbülüñ ḥālin bilenler gūş iderler nālesin
   Bir **gül-i bī-ḫār** içündür bunca hūy ü hāy-ı ‘aşḳ *(G. 28/10).[gül-i bī-ḫār]*
2. Dilerseñ bir **gül-i bī-ḫār**
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/7). [gül-i bī-ḫār]*

gül-i bī-ḫār-ı bāḳī: *Sonsuz olanın dikensiz gülü.* ||| *[tas.] Ebedî olan Allah'ın mutlak güzelliği / zâtı.*

1. Bir **gül-i bī-ḫār-ı bāḳī** ḳıl ṭaleb
   Terk it iy bülbül bu fānī gülşeni *(G. 39/5). [gül-i bī-ḫār-ı bāḳī]*

gül-i şad-berg-i gülzār-ı sa‘ādet: *Mutluluk bahçesinin çokça yaprağı olan gülü.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. Ḥaḳīḳat bāġınuñ serv-i bülendi
   Gül-i şad-berg-i gülzār-ı sa‘ādet *(G. 23/4). [gül-i şad-berg-i gülzār-ı sa‘ādet]*

gülistān / gülsitān:

gülistān: *Gül bahçesi.*

1. Semārı ḳande buldı bāġ u būstān
   Gülistānda biten güller nedendür *(Mrb. 26/12). [gülistānda, -da]*
2. Bülbüller ister **gülistān**
   Pervāne şem‘-i şebistān *(Koş. 31/5). [gülistān]*
3. Milk-i bākī isteyen ḳor fānīyi
   Küllüge baḳmaz **gülistān** isteyen *(G. 10/14). [gülistān]*

gülistān: *Gül bahçesi. [tas.] Marifet mahalli olan gönül, ruh.* (Ögke, 2018, s. 174)

1. Bülbül-i şūrīdeden gelmez **gülistāna** żarar
   Bāġ-bānum sen hemān bustānuñ ayruḳdan ṣaḳın *(Mf. 137/1). [gülistāna, -a]*
2. **Gülistānda** güli ḫandān iden dōst
   Aña bülbülleri nālān iden dōst *(Mrb. 54/1). [gülistānda, -da]*

gülistān: *Gül bahçesi.* ||| *[tas.] Hakk'ın mahiyeti ve keyfiyeti bilinemeyen zâtı.* (Ögke, 2018, s. 121)

1. Kāmile ma‘lūm olur bir cüz’ ile aḥvāl-i kül
   Bir **gülistāndan** nişān içün yiter bir dāne gül *(Mf. 115/2). [gülistān, -dan]*

gülsitān:*Gül bahçesi.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. Mecāzī **gülsitānda** olma nālān
   Ayaḳ baġı olur bu bāġ-ı ekvān *(Mrb. 125/5). [gülsitānda, -da]*

gülizār it-: *Gül bahçesine çevirmek.*

1. Nārı itdüñ Ḫalīl'üñe gülizār
   Ṭaġ ü daş eyledi ṣu üzre ḳarār *(Mrb. 77/25). [gülizār it, -dü, -ñ]*

gülsitān: bkz., gülistān / gülsitān.

gülşen:

gülşen: *Gül bahçesi.*

1. Ḥabīb'e emrüñ ile ḥışn olub ġār
   Ḫalīl'e **gülşen** oldı şiddet-i nār *(Mrb. 54/14). [gülşen]*
2. Āteşi **gülşen** idüb düşmeni yār iden O'dur
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/15). [gülşen]*

gülşen: *Gül bahçesi.* ||| *[tas.] Dünya âlemi.*

1. Bir gül-i bī-ḫār-ı bāḳī ḳıl ṭaleb
   Terk it iy bülbül bu fānī **gülşeni** *(G. 39/6). [gülşeni, -i]*
2. **Gülşende** bülbüli zār iden sensin
   Düşmeni dōst idüb yār iden sensin *(Koş. 15/5). [gülşende, -de]*

gülşen: *Gül bahçesi.* ||| *[tas.] Hakk'ın mahiyeti ve keyfiyeti bilinemeyen zâtı.* (Ögke, 2018, s. 121)

1. Ṣolmaz **gülşen** gülin dermek dilerseñ
   Göñül gel dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/11). [gülşen]*

2. Kenz-i sır eşbāḥ ile maḥfūf olub
   Gülşene ḥavli çekilmiş ḫārdan *(G. 21/14). [gülşene, -e]*

gülşen: *Gül bahçesi.* ||| *[tas.] İlahî aşk, sevdâ.*

1. Bir **gülşene** bülbül ol kim
   Hīç ṣararub ṣolmaz ola *(Koş. 8/3). [gülşene, -e]*

gülşen: *Gül bahçesi.* ||| *[tas.] Marifet bilgisinin açıldığı makam.* (Şimşek, 2017, s. 131)

1. Bülbül gibi dā'im öter
   Gülşen olur kāṣānesi *(Mrb. 8/12). [gülşen]*

<u>gülşen-i cennet:</u>

gülşen-i cennet: *Cennet bahçesi.*

1. Mevce gelicek baḥr-ı kerem lücce-i raḥmet
   Ḥāżırladı ṭāliblerine **gülşen-i cennet** *(Mrb. 98/6). [gülşen-i cennet]*
2. **Gülşen-i cennetde** yapsañ āşiyān
   Beyża-i zāġı ḳosañ ṭā'ūs ile *(Kt. 17/2). [gülşen-i cennet, -de]*

gülşen-i cennet: *Cennet bahçesi.* ||| *Ahiret, öte dünya.*

1. **Gülşen-i cennete** cān bülbüli rıḥlet idicek
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/3).[gülşen-i cennet,-e]*

<u>gülşen-i vaṣl:</u> *Kavuşma bahçesi.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Eyle aña **gülşen-i vaṣluñ** naṣīb
   Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/15). [gülşen-i vaṣl, -uñ]*

2. İt **gülşen-i vaṣluñ** naṣīb
   Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/27). [gülşen-i vaṣluñ, -uñ]*

gül yüzler: *Genç insanlar.*

1. Görmez eyler aġlamaḳdan gözleri
   Hem ṣarardur ṣoldurur **gül yüzleri** *(Mrb. 29/6). [gül yüzler, -**i**]*

gülzār:

gülzār: *Gül bahçesi.* ||| *[tas.] Hakk'ın mahiyeti ve keyfiyeti bilinemeyen zâtı.*

1. Nice bir ḫār derdini çekelüm
   Bārī **gülzār** derdini çekelüm *(G. 37/2). [gülzār]*

gülzār: *Gül bahçesi.* ||| *Hz. İbrahim'in ateşe atıldığı gül bahçesi.* ||| *Rahatlık, ferahlık.*

1. Kiminüñ derdine tīmār idersin
   Kimine āteşi **gülzār** idersin *(Mrb. 14/10). [gülzār]*

gülzār: *Gül bahçesi.* ||| *[tas.] Dünya âlemi.*

1. Verd-i bī-hemtāyadur şevḳ u ṭarab
   Bülbülüñ zārı degül **gülzārdan** *(G. 21/10). [gülzārdan, -dan]*

gülzār-ı cennet: *Cennet bahçesi.*

1. İderse bir kişi maẓlūma nuṣret
   Maḳām olur aña **gülzār-ı cennet** *(Mf. 53/2). [gülzār-ı cennet]*

gülzār-ı zikru'llāh: *Hak zikrinin bahçesi.* ||| *Gönlü marifet ve irfana açan Hak zikri.*

1. Şevḳe gelür cān bülbüli
   Gülzār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 80/4). [gülzār-ı ẕikru'llāh]*

gün:

gün: *Güneş.* (Tulum, 2011, s. 781)

1. Ẕerreler **gün** ḳaṭreler 'ummān ola
   Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/15). [gün]*

gün: *Zaman, vakit, dönem.* (Doğan, 2013, s. 648)

1. Ḳarpuz mı mu'teberdür ḳar buz mı dirler ise
   Ḳış **günlerinde** ḳar buz yaz **günlerinde** ḳarpuz *(Mf. 190/2). [gün,-ler,-i,-n,-de]*
2. Ḳış **günleri** zaḥmetlüdür
   Yaz **g**ünleri ni'metlüdür *(N. 8/1). [günleri, -ler, -i]*
3. Ḳış günleri zaḥmetlüdür
   Yaz **günleri** ni'metlüdür *(N. 8/2). [günleri, -ler, -i]*
4. Baḥrüñ aḥvālin añla cūşından
   Ḳutlı **gün** bellüdür doġuşından *(Mf. 147/2). [gün]*
5. Mücrim ü 'āṣī ḳuluñdan bir günāh eksük degül
   Ol anuñçün yā ilāhī bir **gün** āh eksük degül *(Mf. 191/2). [gün]*
6. Bir **gün** sefer düşer berzaḫ eline
   Otaġı ḳalḳıcaḳ sulṭān eglenmez *(Koş. 13/19). [gün]*
7. Ṣaḳın emānete itme ḫıyānet
   Bir **gün** ıssına ṭapşursañ gerekdür *(Koş. 45/2). [gün]*
8. Olmaz hevāda uçarsın
   Bir **gün** ḳonaḳdan göçersin *(Koş. 38/14). [gün]*
9. Bir **gün** Ḥaḳ'dan iḥsān ola
   Müşküllerüñ āsān ola *(Koş. 28/21). [gün]*
10. **Günler** gelüb geçmekdedür
    Ḳuşlar gibi uçmaḳdadur *(N. 7/1). [günler, -ler]*

11. Fānī cihānuñ kişi mālını cem‘ eylese
    Bir **gün** olur ḳor gider buḫl ile ḫisset neden *(G. 38/8). [gün]*

günāh: *Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış / mâsiyet.*

1. Baġışlaġıl ḳullarıñuñ **günāhın**
   İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/1). [günāhın, -ı, -n]*
2. Hüdāī'nüñ her **günāhın** baġışla
   Ol kemlik itdiyse sen eylik işle *(Koş. 23/17). [günāhın, -ı, -n]*
3. Sehvile oldıysa **günāh**
   Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/1). [günāh]*
4. Beşerden şer cüz olmışdur ilāhī
   Nice eksük ola cürm ü **günāhı** *(Mrb. 91/14). [günāhı, -ı]*
5. Ẕerrece luṭfuñla **günāhlar** gider
   Raḥmetüñ deryāsı ẕenbi maḥv ider *(Koş. 5/9). [günāhlar, -lar]*
6. Ḳuluñ **günāhından** raḥmetüñ çoḳdur
   Ṭoġrulub gelene ḳapuñ açuḳdur *(Koş. 5/17). [günāhından, -ı, -n, -dan]*
7. Mücrim ü ‘āṣī ḳuluñdan bir **günāh** eksük degül
   Ol anuñçün yā ilāhī bir gün āh eksük degül *(Mf. 191/1). [günāh]*
8. Ḳuluñ işi cürm ü **günāh**
   ‘Afv ile ġufrān senüñdür *(Koş. 43/3). [günāh]*

günāh eyle-: *Allah'ın emirlerine aykırı davranmak, günah işlemek.*

1. Ġaflet ile her ne deñlü eylese ḳullar günāh
   Raḥmetüñden çoḳ degüldür iy kerem kānı ilāh *(Mf. 18/1).[günāh eyle,-se]*

günden ‘ayān: *Gün gibi âşikâr, şüphe götürmeyecek kadar net.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Yetişdi her biri tāze ḥayāta

Baṣīret ehline **günden ‘ayāndur** *(Mrb. 115/8). [günden ‘ayān, -dur]*

günden güne: *Her gün biraz daha, gün geçtikçe.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Resūl’üñ virdügi ḫaber
   Günden güne ẓuhūr ider *(Koş. 46/6). [günden güne]*

gündüz:

gündüz: *Gündüz vakti.*

1. Bir oldı giceñ **gündüzüñ**
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/3). [gündüzüñ, -üñ]*

gündüz: *Güneşli vakit.* ||| *Mutlu, huzurlu vakit.*

1. Ḳarañu eyler niçe **gündüzleri**
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/7). [gündüzleri, -ler, -i]*

güneş:

güneş: *Güneş.* ||| *[tas.] Mutlak hakikat olan ve mahlûkata can veren Allah.* (Ögke, 2018, s. 121)

1. **Güneşden** nūr alur ẕerre
   Ola kim baḥr ola ḳaṭre *(Mrb. 73/5). [güneşden, -den]*

güneş: *Güneş.*

1. Ḥabīb-i Ḫudā’sın sivādan ne ġam

Güneşden şakınsa ‘aceb mi ġamām *(G. 24/6). [güneşden, -den]*

2. Temevvüc eyleyen deryāya baḳ emvāca aldanma
   Güneş tābında çok şebnem bilürsin kim olur zā’il *(G. 15/8). [güneş]*

<u>güt-:</u>

güt-: *Takibini yapmak, unutmamak, riayet etmek.* (Doğan, 2013, s. 655)

1. Geçen ‘ahd ü peymānı
   Güdelim şimdengirü *(Koş. 10/20). [güdelim, -elüm]*
2. İy ṭālib-i Mevlā olan
   Ḳulluḳ yolın **gütmek** gerek *(Mrb. 64/2). [gütmek, -mek]*

güt-: *Yönetmek, idare etmek, yön vermek.* (Doğan, 2013, s. 655)

1. Ẓāhirüñ **gütsün** şerī‘at ḥālini
   Nefse icrā’ it ṭarīḳat ḥālini *(Mrb. 122/5). [gütsün, -sün]*

<u>güz:</u> *Sonbahar.*

1. Eger yaz u eger ḳış u eger **güz**
   Eger mihr ü eger ayıla yılduz *(Koş. 14/5). [güz]*

<u>güzel:</u>

güzel: *Kusursuz, mükemmel.* (Doğan, 2013, s. 657)

1. Açıvir luṭf eyle ṭoġrı yoluñı
   Allāh’um Allah’um **güzel** Allāh’um *(Koş. 21/2). [güzel]*
2. Sensin esirgeyen ‘āşıḳ kuluñı
   Allāh’um Allah’um **güzel** Allāh’um *(Koş. 21/4). [güzel]*
3. İrgür saña ḥasretle yanmayalum

Allāh'um Allah'um **güzel** Allāh'um *(Koş. 21/8). [güzel]*

4. Hüdāī' ḳuluñda ḳalmadı ṭāḳat
   Allāh'um Allah'um **güzel** Allāh'um *(Koş. 21/12). [güzel]*
5. Şol **güzel** aduñ içün
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/39). [güzel]*
6. Efendüm **güzel** Allāh'um
   Meded eyle meded eyle *(Koş. 54/1). [güzel]*
7. Eger dünyā eger 'uḳbā
   Senüñdür heb **güzel** Mevlā *(N. 5/4). [güzel]*
8. Kimseler ḥüsnüni vaṣf eyleyemez
   Ẕātından **güzeldür** sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/2). [güzeldür, -dür]*
9. Ḥaḳ'dan ġayrı Ḥaḳ'dan söz söyleyemez
   Ẕātından **güzeldür** sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/4). [güzeldür, -dür]*
10. Cümlesi reşḥa-i baḥr-i keremdür
    Ẕātından **güzeldür** sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/8). [güzeldür, -dür]*
11. 'Ayn-ı ḥaḳīḳatla olsun şühūduñ
    Ẕātından **güzeldür** sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/12). [güzeldür, -dür]*
12. Ḥüsnüñdendür bunca āṯār-ı ḳudret
    Ẕātından **güzeldür** sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/16). [güzeldür, -dür]*
13. Hüdāī' maẓhar ol nūr-ı cemāle
    Ẕātından **güzeldür** sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/20). [güzeldür, -dür]*

güzel: *Hoşa giden, hayranlık ve zevk veren.* (Doğan, 2013, s. 657)

1. Ẕikr ü tehlīli vü tesbīhi **güzel**
   Hem namāzı vü terāvīhi güzel *(Mrb. 17/10). [güzel]*
2. Ẕikr ü tehlīli vü tesbīhi güzel
   Hem namāzı vü terāvīhi **güzel** *(Mrb. 17/9). [güzel]*
3. Żav'-i ḳandīl ü meṣābīhi **güzel**
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/11). [güzel]*
4. Bahāristān bahāristān
   Güzeldür bāġ ile būstān *(N. 11/2). [güzeldür, -dür]*

güzel: *Hoş, iyi, âlâ.* (Doğan, 2013, s. 657)

1. Gerçi cennet de **güzeldür**
   Līki ḥüsnüñ bī-bedeldür *(Koş. 31/13). [güzeldür, -dür]*

güzel: *Doğru, münasip, uygun.* (Doğan, 2013, s. 657)

1. Nefse ḳalbüñ ġālib olması **güzel**
   Ḥaḳḳ'a rūḥuñ ṭālib olması güzel *(Mrb. 15/13). [güzel]*
2. Nefse ḳalbüñ ġālib olması güzel
   Ḥaḳḳ'a rūḥuñ ṭālib olması **güzel** *(Mrb. 15/14). [güzel]*
3. Sırr u aḫfā rāġıb olması **güzel**
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a'lāyı gör *(Mrb. 15/15). [güzel]*

güzer it-: *Geçmek, dolaşmak, uğramak.*

1. Teveccüh sırr-ı Ev-ednā'ya eyle
   Maḳām-ı Ḳābe ḳavseyn'e **güẕer it** *(Kt. 1/5). [güẕer it]*

güzer ḳıl-:

güzer ḳıl-: *Aşırmak, atlatmak.*

1. Geçür āşıḳlaruñ ṣavt u ṣadādan
   Güzer ḳılsun cemī'-i māsivādan *(Mrb. 13/14). [güzer ḳıl, -sun]*

güzer ḳıl-: *Geçmek, dolaşmak, uğramak.*

1. Geçüb ṣaḥrā-yı 'ālemden
   Güzer ḳıl 'arş-ı a'ẓamdan *(Mrb. 52/14). [güzer ḳıl]*

H/Ḥ/Ḫ

ḫaber:

ḫaber: *Telkin, tavsiye, nasihat, öğüt.*

1. Hüdāī'den gūş it **ḫaber**
   Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş. 49/35). [ḫaber]*
2. Ger Hüdāī'den alursañ **ḫaberi**
   Viregör Ḥaḳ yolına cān ü seri *(Mhm. 2/11). [ḫaberi, -i]*
3. Ṣıdḳ ile gūş it Hüdāī'den **ḫaber**
   Rāzıḳ'uñ in'āmına şükr idegör *(Mrb. 117/19). [ḫaber]*
4. Budur Hüdāī'den **ḫaber**
   Ḳoma vücūduñdan eşer *(Mrb. 34/25). [ḫaber]*

ḫaber: *Nakledilen söz.* (Naci, 1322, s. 335)

1. Bu **ḫaber** ma'lūmı olsun sāmi'üñ
   Şem'e olmaz iḥtiyācı Cāmi'üñ *(M. 5/1). [ḫaber]*

ḫaber: *Bilgi, malûmat.* (Sami, 1996, s. 572)

1. Güş it Hüdāī'nüñ sözin
   Budur ḥaḳīḳatden **ḫaber** *(G. 34/20). [ḫaber]*
2. Ger Hüdāī'den ṣorarlarsa **ḫaber**
   Ḥaḳḳ ile ḳā'imdür eşyā' ser-te-ser *(Mrb. 89/17). [ḫaber]*

haber al-: *Bilgi almak, bilgi edinmek, malûmat almak.*

1. Gel Hüdāī'den
   Al ḫaber erken *(Koş. 17/26). [ḫaber al]*

ḫaber ṣor-: *Bilgi almak, bilgi edinmek, malûmat almak.*

1. Fenā bulub ḥayāt alam şu dem kim ‘ışḳ-ı yārümden
   Muḥabbet isteyen gelsün **ḫaber ṣorsun** mezārumdan *(G. 13/2). [ḫaber ṣor, -sun]*

ḫaber vir-: *Bildirmek, duyurmak, ihbar etmek.*

1. Resūl’üñ virdügi ḫaber
   Günden güne ẓuhūr ider *(Koş. 46/5). [ḫaber vir, -düg, -i]*
2. Virgil Hüdāī’ye ḫaber
   Cān gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/19). [ḫaber vir, -gil]*
3. Gördüñse cānān illerin
   Bülbül **ḫaber virgil** bize *(Mrb. 70/2). [ḫaber vir, -gil]*
4. Ḳoḳduñsa yārüñ güllerin
   Bülbül **ḫaber virgil** bize *(Mrb. 70/4). [ḫaber vir, -gil]*
5. Feryād idersin rūz ü şeb
   Bülbül **ḫaber virgil** bize *(Mrb. 70/8). [ḫaber vir, -gil]*
6. Anda ne ḥālet bulduġuñ
   Bülbül **ḫaber virgil** bize *(Mrb. 70/12). [ḫaber vir, -gil]*
7. ‘Uşşāḳa olub dest- res
   Bülbül **ḫaber virgil** bize *(Mrb. 70/16). [ḫaber vir, -gil]*
8. Vuṣlatda ḳalmazsañ eger
   Bülbül **ḫaber virgil** bize *(Mrb. 70/20). [ḫaber vir, -gil]*
9. Vaḥdet şarābından içüb
   Bülbül **ḫaber virgil** bize *(Mrb. 70/24). [ḫaber vir, -gil]*
10. Keşf eyleyüb esrāruñı
    Bülbül **ḫaber virgil** bize *(Mrb. 70/28). [ḫaber vir, -gil]*
11. Maḳṣūduñı bulduñ ise
    Bülbül **ḫaber virgil** bize *(Mrb. 70/32). [ḫaber vir, -gil]*
12. Bir oldı mı cān ile ten

Bülbül **ḫaber virgil** bize *(Mrb. 70/36). [ḫaber vir, -gil]*

haberdār ol-: *Bilgi sahibi olmak.*

1. Didi yā Rab nedür bu penc envār
   Diledi olmaḳ anlardan haberdār *(M. 7/4). [haberdār ol, -maḳ]*

ḫˇāb-ı ġaflet: *Gaflet uykusu.* ||| *[tas.] Hak'tan habersiz olup fani varlıklara gönül verme.* (Ögke, 2018, s. 200)

1. Sa‘y idüb yoluñda ṣādıḳ olagör
   Ḫˇāb-ı ġafletden uyanuḳ olagör *(Mf. 30/2). [ḫˇāb-ı ġaflet, -den]*
2. **Ḫˇāb-ı ġafletden** uyar uyanayın
   Māsivādan cümleten uṣanayın *(Mrb. 38/1). [ḫˇāb-ı ġaflet, -den]*
3. **Ḫˇāb-ı ġafletden** ac gözüñi uyan
   Devlete irdi enbiyāya uyan *(Mrb. 39/17). [ḫˇāb-ı ġaflet, -den]*

ḥabīb:

Ḥabīb: *Sevgili.* ||| *[tas.] Allah.* (Ögke, 2018, s. 124)

1. Ġār-ı ṣadrumda **Ḥabīb’üm** olalı ‘aşḳuñ nihān
   Başum üstünde ḥamām-ı ġam yapubdur āşiyān *(G. 40/1). [Ḥabīb’üm,-üm]*
2. ‘Āşıḳ irişse ger **Ḥabīb’e** n’ola
   Gül naṣīb olsa ‘andelībe n’ola *(Msd. 2/13). [Ḥabīb’e, -e]*
3. **Ḥabīb’üñ** gör göñül şān-ı bülendin
   Ki arturmaz ġarīb-i müst-mendin *(Mrb. 37/5). [Ḥabīb’üñ, -üñ]*

ḥabīb: *Sevgili, dost.*

1. Ḥaḳḳ’uñ **ḥabībi** Muṣṭafā
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/11). [ḥabībi, -i]*

Ḥabīb: *Sevgili.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. İtdi luṭfından **Ḥabīb'üñ** ümmeti
   Hem naṣīb itdi sarāy-ı vaḥdeti *(Mrb. 83/9). [Ḥabīb'üñ, -üñ]*
2. Mi'rāc'a idüb da'veti
   Viren **Ḥabīb'e** vuṣlatı *(Mrb. 2/10). [Ḥabīb'e, -e]*
3. **Ḥabīb'e** emrüñ ile ḥışn olub ġār
   Ḫalīl'e gülşen oldı şiddet-i nār *(Mrb. 54/13). [Ḥabīb'e, -e]*

ḥabībā: *Ey sevgili.* ||| *Ey Muhammed.*

1. **Ḥabībā** ger Ḫalīl oldıysa ceddüñ
   Sen olduñ ḳuṭb-ı eflāk-ı muḥabbet *(G. 23/13). [ḥabībā]*

ḥabīb-i bā-ṣafā: *Huzurla gelen sevgili.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. **Ḥabīb-i bā-ṣafā** geldi
   Muḥammed Muṣṭafā geldi *(Mrb. 126/3). [ḥabīb-i bā-ṣafā]*

ḥabīb-i Ḥażret-i Raḥmān: *Çok merhamet edici Allah'ın yüce sevgilisi.*

1. **Ḥabīb-i Ḥażret-i Raḥmān** Muḥammed Muṣṭafā geldi
   Ebūbekr ü 'Ömer 'Osmān 'Aliyy-i Murtażā geldi *(Mf. 174/1). [ḥabīb-i Ḥażret-i Raḥmān]*

Ḥabīb-i Ḥudā: *Allah'ın sevgilisi.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. **Ḥabīb-i Ḫudā'sın** sivādan ne ġam
   Güneşden ṣakınsa 'aceb mi ġamām *(G. 24/5). [Ḥabīb-i Ḫudā, -sın]*

Ḥabīb-i Murtażā: *Kendisinden hoşnut ve râzı olunmuş sevgili.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. İy Resūl-i Muṣṭafā vü Müctebā
   Vey **Ḥabīb-i Murtażā** vü Muḳtedā *(G. 22/2). [Ḥabīb-i Murtażā]*

Ḥabību'llāh: *Allah'ın sevgilisi.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. Ḳanı **Ḥabību'llāh** Ṣıddīḳ-i ekber
   Bunda gelen gider bir cān eglenmez *(Koş. 13/27). [Ḥabību'llāh]*

habīr:

ḫabīr: *Haberli, bilgi sahibi.*

1. İy ʻAlīm ü **Ḫabīr** olan Mevlā
   İy Semīʻ ü Baṣīr olan Mevlā *(N. 2/1). [ḫabīr]*

Ḫabīr: *Her şeyden haberli olan Allah.*

1. İy ʻAlīm ü iy Ḥakīm ü iy **Ḫabīr**
   İy Semīʻ ü iy Raḥīm ü iy Baṣīr *(Mf. 94/1). [Ḫabīr]*

ḫabl-i metīn: *Sağlam ip.*

1. Ẕikri bulub **ḫabl-i metīn**
   Muḥkem ṭutar ehl-i yaḳīn *(Mrb. 78/17). [ḫabl-i metīn]*

ḫacc-ı ekber: *Hac mevsiminde (Zilhicce ayı) Kâbe'ye yapılan ziyaret.* ||| *[tas.] Nefsi ıslah edip Hakk'a kavuşmak için yapılan manevî seyr / seyr u sülûk.* (Uludağ, 2016, s. 150)

1. Ẕikri mükerrer idegör
   Bir **ḫacc-ı ekber** idegör *(Mrb. 81/6). [ḫacc-ı ekber]*

ḫācet ḳal-: *Gerek duyulmak, ihtiyaç hissedilmek.*

1. ‘Aḳla baḳma ir tecellī nūrına
   Şem‘a **ḫācet ḳalmaz** olduḳda ṣabāḥ *(G. 30/8). [ḫācet ḳal, -maz]*

ḥadd: *Sınır, hudut.*

1. Yoḳ luṭfuña **ḥadd** ü ‘aded
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/27). [ḥadd]*

Hādī: *Doğru yolu gösterip hidayet eden Allah.*

1. Sensin viren her murādı
   ‘İnāyet eyle yā **Hādī** *(Koş. 54/14). [Hādī]*
2. Allāhumme yā **Hādī**
   Āsān eyle yolumuz *(Koş. 20/1). [Hādī]*

hādī-i dār-ı na‘īm: *Nimet kapısının yol göstericisi.*

1. Yollaruñ faẕluñla āsān it meded
   Ḫāliḳu’l-küll **hādī-i dār-ı na‘īm** *(Kt. 4/3). [hādī-i dār-ı na‘īm]*

hādī-i ehl-i yaḳīn: *Hakk'ı müşâhede edenlerin kılavuzu.*

1. Muṣṭafā’dur **hādī-i ehl-i yaḳīn**
   Muṣṭafā’dur ṣādī-i ḳalb-i ḥazīn *(Mrb. 129/9). [hādī-i ehl-i yaḳīn]*

ḫā’il: *Engel, mani, perde.* (Doğan, 2013, s. 671)

1. Dilüñ ẕikr eyler Allāh’ı niçün ḳalbüñ olur ġāfil
   Ḫudā her yerde ḥāżırken nedendür arada **ḫā’il** *(G. 18/2). [ḫā’il]*

2. Nice bir nefs ola ortada **ḥā’il**
   ‘İnāyet it ki maḳṣūd ola ḥāṣıl *(Mrb. 94/5). [ḥā’il]*
3. Ẕenb-i vücūdı maḥv it iriş sarāy-ı ḳurba
   Cān ü tenüñ arada cānāna **ḥā’il** ancaḳ *(G. 16/8). [ḥā’il]*

ḥā’il ol-: *Engel teşkil etmek.*

1. Hüdāī’ vaḥdete baḳ kim̱ aña māni‘ degül kes̱ret
   Ola mı āfitāba hīç vücūdı ẕerrenüñ ḥā’il *(G. 15/10). [ḥā’il ol, -a]*
2. Olmasun nefsüñ ḥā’il
   Bāḳī mülke ol vāṣıl *(Koş. 35/25). [ḥā’il ol, -(ma), -sun]*
3. İy Ḫudāvend ü Kerīm ü Müste‘ān
   Ḥā’il olmaz dillere kevn ü mekān *(Mrb. 27/6). [ḥā’il ol, -maz]*

ḥaḳḳ:

ḥaḳḳ: *Hakikat, doğru, gerçek, sahih.* (Naci, 1322, s. 317)

1. Cān ile diñle bu sözi **ḥaḳ** bil
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/19). [ḥaḳ]*
2. Hüdāī’nüñ sözin **ḥaḳ** bil
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş. 38/27). [ḥaḳ]*
3. ‘Aḳluñı der başına diñle Hüdāī’yi gel
   Ḥaḳ sözi gūş idegör böyle sefāhat neden *(G. 38/18). [ḥaḳ]*

ḥaḳḳ: *Emek karşılığı olan paye.* (Doğan, 2013, s. 671)

1. Anuñ **ḥaḳḳı** ki itdüñ aña i‘ṭā
   Maḳām-ı Ḳābe ḳavseyni ev-ednā *(M. 1/13). [ḥaḳḳı, -ı]*

Ḥaḳḳ: *Gerçek adalet ve hakkaniyet sahibi Allah.* (Doğan, 2013, s. 672)

1. Bir ḳula olıcaḳ **Ḥaḳḳ'dan** 'ināyet
   Maḳṣūda tiz irer iḥsān eglenmez *(Koş. 14/27). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
2. Olma **Ḥaḳḳ'dan** ġayra bende
   Ṣalmaġıl kendüñi bende *(Koş. 25/9). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
3. **Ḥaḳḳ'dan** ġayrı Ḥaḳḳ'dan söz söyleyemez
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/3). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
4. Ḥaḳḳ'dan ġayrı **Ḥaḳḳ'dan** söz söyleyemez
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/3). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
5. Sermāye-i sa'ādet **Ḥaḳḳ'dan** 'ināyet ancaḳ
   Varlıḳ taṣarruf anuñ ġayrısı ālet ancaḳ *(G. 20/1). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
6. **Ḥaḳḳ'dan** özge nesne yoḳdur ġayrıdan ümmīdi kes
   Ac gözüñ merdāne baḳ Allāh bes bāḳī heves *(G. 27/1).[Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
7. Ḳula **Ḥaḳḳ'dan** kerem olsa
   Revā mıdur ġurūr ide *(Mrb. 73/19). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
8. Behey bülbül nedür feryād
   Var eyle **Ḥaḳḳ'dan** istimdād *(Mrb. 75/2). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
9. Odur tedbīr iden cümle umūrı
   Yene **Ḥaḳḳ'dan** olur her derde dermān *(Mrb. 109/8).[Ḥaḳḳ'dan,-dan]*
10. 'İnāyet eyleye ol Ḥayy u Ḳayyūm
    Yene **Ḥaḳḳ'dan** olur her derde dermān *(Mrb. 109/16). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
11. Hidāyet iden oldur nūr-ı ẕāta
    Begüm **Ḥaḳḳ'dan** olur her derde dermān *(Mrb. 109/20). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
12. İrişince **Ḥaḳḳ'dan** iḥsān
    Derdüñe olunca dermān *(Koş. 27/13). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
13. Bir gün **Ḥaḳḳ'dan** iḥsān ola
    Müşküllerüñ āsān ola *(Koş. 28/21). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
14. **Ḥaḳḳ** ṭarīḳinde yoldaşlar
    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/3). [Ḥaḳḳ]*
15. Gele bir nesne ki min ġayr-ı ṭaleb
    Anı **Ḥaḳḳ'dan** bilür aṣḥāb-ı edeb *(Mf. 29/2). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
16. 'İnāyet olsa **Ḥaḳḳ'dan** bir ḳulına
    O ḳul sālik olur Mevlā yolına *(Mf. 31/1). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*

17. Yoḫsa ḳabre girilmez mi

    Ḥaḳḳ ḳatına varılmaz mı *(Koş. 29/34). [Ḥaḳḳ]*

18. Māsivādan gözüñ yum

    Ne umarsan **Ḥaḳḳ'dan** um *(Koş. 34/10). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*

19. **Ḥaḳḳ** yolını ararsañ

    Şirk āş̲ārın sürerseñ *(Koş. 35/33). [Ḥaḳḳ]*

20. Faż̲l u iḥsānı **Ḥaḳḳ'uñ** iḥsāya ḳābil mi 'aceb

    'Add içün cem' olsa ger ins ü melek şāh ü gedā *(G. 35/3). [Ḥaḳḳ'uñ, -uñ]*

21. **Ḥaḳḳ'uñ** luṭfına ġāyet mi olur

    Ya iḥsānına nihāyet mi olur *(Mf. 69/1). [Ḥaḳḳ'uñ, -uñ]*

22. Sālike lāyıḳ mıdur hīç Zeyd ü 'Amr ile cedel

    Her taṣarruf ḫ̲ōd **Ḥaḳḳ'uñ** sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/8). [Ḥaḳḳ'uñ, -uñ]*

23. Heb **Ḥaḳḳ'uñ** ḳullarıdur küçük büyük erkek dişi

    Ḫ̲idmet-i Mevlā'da olmaḳdur ḳul olanuñ işi *(Mrb. 68/9). [Ḥaḳḳ'uñ,-uñ]*

24. Dūr ider **Ḥaḳḳ'dan** seni ḥubb-ı sivā ḳayd-i 'alef

    Gör ne vech ile sülūk itmiş bu yollarda selef *(Mrb. 68/13). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*

25. Ḳo sivāyı ṣıdḳ ile gel eyle Ḥaḳḳ'a i'tiz̲ār

    Her murādı **Ḥaḳḳ** virür sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/20). [Ḥaḳḳ]*

26. Enbiyā evliyā vesīle imiş

    Zirā **Ḥaḳḳ** anlaruñla bile imiş *(Mrb. 71/14). [Ḥaḳḳ]*

27. **Ḥaḳḳ** yolında çalış ḳuṣūr itme

    Nefs içün ḳalbi bī-ḥużūr itme *(Mrb. 74/9). [Ḥaḳḳ]*

28. Cān ü dilden Ḫ̲ālıḳ'ı z̲ikr idelüm

    Ḫ̲ōş sa'ādet ehli itmiş **Ḥaḳḳ** bizi *(Mrb. 83/2). [Ḥaḳḳ]*

29. Luṭf-ı bī-pāyānına şükr idelüm

    Ḫ̲ōş sa'ādet ehli itmiş **Ḥaḳḳ** bizi *(Mrb. 83/4). [Ḥaḳḳ]*

30. Faż̲l u iḥsānını itmām eyledi

    Ḫ̲ōş sa'ādet ehli itmiş **Ḥaḳḳ** bizi *(Mrb. 83/8). [Ḥaḳḳ]*

31. Umaruz envā'-ı feṭḥ ü nuṣreti

    Ḫ̲ōş sa'ādet ehli itmiş **Ḥaḳḳ** bizi *(Mrb. 83/12). [Ḥaḳḳ]*

32. Eyledi nūr-ı Ḥaḳīḳat maz̲harı

Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş **Ḥaḳḳ** bizi *(Mrb. 83/16). [Ḥaḳḳ]*

33. İy Hüdāī’ olagör ‘abd-i şekūr
    Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş **Ḥaḳḳ** bizi *(Mrb. 83/20). [Ḥaḳḳ]*
34. Gözüñden perde zā’il olsa muṭlaḳ
    Ḳatı ẓāhir-durur maḫfī degül **Ḥaḳḳ** *(Mrb. 86/6). [Ḥaḳḳ]*
35. Ẓāhir iken **Ḥaḳḳ** bu ġafletler neden
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/7). [Ḥaḳḳ]*
36. ‘İnāyet **Ḥaḳḳ’dan** olur ḫāṣ u ‘āma
    Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/11). [Ḥaḳḳ’dan, -dan]*
37. Dü ‘ālemde sa‘ādet ol ḳuluñdur
    Ki ola **Ḥaḳḳ’dan** ‘ināyet aña her-gāh *(G. 32/12). [Ḥaḳḳ’dan, -dan]*
38. Sen Ḳādir ü muṭlaḳsın
    İḥsān idici **Ḥaḳḳ’sın** *(Mrb. 118/6). [Ḥaḳḳ’sın, -sın]*
39. **Ḥaḳḳ** yolında çalışursa bir kişi
    Anı żayi‘ eylemez Ḳādir Ḫudā *(G. 36/3). [Ḥaḳḳ]*
40. Ẕākiri ẕikr eyler ol Rabb-ı Kerīm
    Ẕākir olsun isteyen **Ḥaḳḳ’dan** ‘aṭā *(G. 36/8). [Ḥaḳḳ’dan, -dan]*
41. ‘İbāda olmayınca **Ḥaḳḳ’dan** iḥsān
    Neye ḳādir olur bī-çāre insān *(Mrb. 109/1). [Ḥaḳḳ’dan, -dan]*
42. Ḳalur ḥayretde şöyle mest ü ḥayrān
    Yene **Ḥaḳḳ’dan** olur her derde dermān *(Mrb. 109/4).[Ḥaḳḳ’dan,-dan]*
43. Tażarru‘da olagör imdi her bār
    Yene **Ḥaḳḳ’dan** olur her derde dermān *(Mrb. 109/12). [Ḥaḳḳ’dan, -dan]*
44. Pür-hevā nefsüñ elinden n’idelüm neyleyelüm
    Ḥaḳḳ bilür ḥālümüzi ḫōd kime ne söyleyelüm *(Mrb. 16/6). [Ḥaḳḳ]*
45. **Ḥaḳḳ** bizi fażlıyla īcād eyledi
    Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/1). [Ḥaḳḳ]*
46. **Ḥaḳḳ** ḳapusında biter cümle murād
    ‘Āḳiliseñ muḥkem eyle i‘tiḳād *(Mf. 59/1). [Ḥaḳḳ]*
47. **Ḥaḳḳ** ‘ināyet idicek her müşkili āsān ider
    Bir ḳulından rāżī olsa aña çoḳ iḥsān ider *(Mf. 65/1). [Ḥaḳḳ]*
48. Żu‘afā ḳullarını **Ḥaḳḳ** gözede

Ol sa‘ādetden irişe bize de *(Mf. 154/1). [Ḥaḳḳ]*

49. Şākire **Ḥaḳḳ** gerçi çoḳ s̲evāb virür
    Ṣābire ammā ki bī-ḥisāb virür *(Mf. 76/1). [Ḥaḳḳ]*
50. Ne ṣanduñ sen alan Ḥaḳḳ’dur viren **Ḥaḳḳ**
    İşiden söyleyen Ḥaḳḳ’dur gören Ḥaḳḳ *(Mf. 100/1). [Ḥaḳḳ]*
51. Ne ṣanduñ sen alan **Ḥaḳḳ’dur** viren Ḥaḳḳ
    İşiden söyleyen Ḥaḳḳ’dur gören Ḥaḳḳ *(Mf. 100/1). [Ḥaḳḳ’dur, -dur]*
52. Ne ṣanduñ sen alan Ḥaḳḳ’dur viren Ḥaḳḳ
    İşiden söyleyen **Ḥaḳḳ’dur** gören Ḥaḳḳ *(Mf. 100/2). [Ḥaḳḳ’dur, -dur]*
53. Ne ṣanduñ sen alan Ḥaḳḳ’dur viren Ḥaḳḳ
    İşiden söyleyen Ḥaḳḳ’dur gören **Ḥaḳḳ** *(Mf. 100/2). [Ḥaḳḳ]*
54. Ḳamu ni‘met **Ḥaḳḳ’uñdur** ḫōd bilā-şek
    Yüri var imdi ġayrıdan elüñ çek *(Mf. 107/1). [Ḥaḳḳ’uñdur, -uñ, -dur]*
55. Ḥidmet eyle pīrüñe ṣıdḳ ile sen
    Ḥaḳḳ yolında bezl idegör cān ü ten *(Mf. 17/2). [Ḥaḳḳ]*
56. **Ḥaḳḳ’dan** Hüdāī’ye iḥsān olurdı
    Her vech ile yollar āsān olurdı *(Koş. 4/17). [Ḥaḳḳ’dan, -dan]*
57. **Ḥaḳḳ** yol virüb ḥicābları geçüben
    Vuṣlat vuṣlat sarāyına girem mi *(Koş. 6/19). [Ḥaḳḳ]*
58. Derd odur ki dermānını
    Ḥaḳḳ’dan ġayrı bilmez ola *(Koş. 8/24). [Ḥaḳḳ’dan, -dan]*
59. Gice gündüz Ḥaḳḳ’ı z̲ikr eyleyügör
    Ḥaḳḳ z̲ikri olan yerde şeyṭān eglenmez *(Koş. 14/16). [Ḥaḳḳ]*
60. **Ḥaḳḳ** gibi maḳṣūd-ı aḳṣā olur mı
    Vuṣlat gibi z̲evḳ-i a‘lā olur mı *(Koş. 51/13). [Ḥaḳḳ]*
61. Serrāda vü ḍarrāda **Ḥaḳḳ**
    Her hālüñe āgāhıdur *(Kt. 6/3). [Ḥaḳḳ]*
62. Bize **Ḥaḳḳ’dan** ‘aṭā olan
    Muḥammed Muṣṭafā geldi *(Mrb. 126/7). [Ḥaḳḳ’dan, -dan]*
63. Kişiye nef‘ ü zār **Ḥaḳḳ’dan** gelürken
    Muvaḥḥid işbu ma‘nāyı bilürken *(M. 4/1). [Ḥaḳḳ’dan, -dan]*
64. Ger Hüdāī’den alursañ ḫaberi

Viregör **Ḥaḳḳ** yolına cān ü seri *(Mhm. 2/12). [Ḥaḳḳ]*

65. **Ḥaḳḳ** yolında beẕl idegör cān ü ten
    Ḳapusında olagör cān ile ḳul *(Kt. 9/3). [Ḥaḳḳ]*
66. Şeştā vü çeng ü ṭanbūr
    Ḥaḳḳ'dan seni ider dūr *(N. 9/2). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
67. İḥsān idici **Ḥaḳḳ'sın**
    Tevfīḳ ü hidāyet it *(Mrb. 105/7). [Ḥaḳḳ'sın, -sın]*
68. Māh-ı mübārekdür gelen
    Ḥaḳḳ'dan aña biñ biñ selām *(Mrb. 5/15). [Ḥaḳḳ'dan, -dan]*
69. Ḳaṣd it iḫlāṣa vü riyāyı bıraḳ
    Kendü ḥaẓẓuñ ḳo **Ḥaḳḳ** rıżāsına baḳ *(Mrb. 39/10). [Ḥaḳḳ]*
70. Ġanīdür **Ḥaḳḳ** ile bālüm n'ola ger yoġise mālüm
    Umarum fażl-ı Ḥaḳḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Koş. 16/1). [Ḥaḳḳ]*
71. Olmaz sevdādan geç ol **Ḥaḳḳ'a** ṭālib
    Maḳṣūd ise eger ḫayr-ı meṭālib *(Koş. 40/13). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
72. Furṣat geçer aldanma ḳīl ü ḳāle
    Yalvar **Ḥaḳḳ'a** iriş ḳaṣr-ı kemāle *(Koş. 44/18). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
73. İy Hüdāī'den naṣīḥat isteyen
    Ḥaḳḳ'a ḳul ol bulmaḳ isterseñ felāḥ *(G. 30/10). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
74. Ḥubb-ı dünyā ile keyd-i nefse kim olsa esīr
    Ḥaḳḳ'a yüz ṭutsun yene andan olur derde devā *(G. 35/8). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
75. Kāfir ü müslim egerçi cümle ḳul
    Līk īmān ehlinüñdür **Ḥaḳḳ'a** yol *(Kt. 7/4). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
76. Terk idüb bid'atı rāh-ı sünene sālik olur
    Beẕl ider **Ḥaḳḳ'a** 'ibādet yolına cān u teni *(N. 19/4). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
77. Ḳo nefsi ol sarāy-ı ḳalbe dāḫil
    Çalış sa'y it olınca **Ḥaḳḳ'a** vāṣıl *(Mf. 114/2). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
78. 'Āḳiliseñ nevm-i ġafletden uyan
    Vāṣıl olmaz **Ḥaḳḳ'a** şeyṭāna uyan *(Mf. 131/2). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
79. Mā-sivādan yüz çevir başuñda 'aḳluñ var ise
    Ḥaḳḳ'a iḳbāl it eger nūr-ı sa'ādet yār ise *(Mf. 161/2). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
80. İy ṭālib-i dīdār olan

Gel **Ḥaḳḳ'a** pervāz idelüm *(Mrb. 48/2). [Ḥaḳḳ'a, -a]*

81. Ḥaḳḳ'a ḳul olmaḳ isterseñ
    Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/1). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
82. Bulur Hüdāī' **Ḥaḳḳ'a** yol
    İkṣār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 79/27). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
83. Ḥaḳḳ'a mir'āt olduġuñ añlar mısın
    'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/3). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
84. Ṣıdḳıla olan Hüdāī' **Ḥaḳḳ'a** ḳul
    Vāṣıl olur Ḥażret-i Mevlā'ya ol *(Mrb. 123/9). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
85. Eger **Ḥaḳḳ** olmazsa sözüñ
    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/43). [Ḥaḳḳ]*
86. **Ḥaḳḳ** añlamaḳ merd işidür
    Ṣıġmaz 'aḳıl nerd işidür *(Mrb. 33/13). [Ḥaḳḳ, -(ı)]*
87. Nefsüñ hevāsından kesil
    Ẕikr eyle **Ḥaḳḳ'ı** muttaṣıl *(Mrb. 78/6). [Ḥaḳḳ'ı, -ı]*
88. Vücūduñ milki ḳo Allah'uñ olsun
    Sarāy-ı sırruña sulṭān ola **Ḥaḳḳ** *(Mrb. 36/4). [Ḥaḳḳ]*
89. Derūnuñ māsivādan pāk idegör
    Sarāy-ı ḳalbüñe mihmān ola **Ḥaḳḳ** *(Mrb. 36/8). [Ḥaḳḳ]*
90. Şuhūdında olıcaḳ kişi kāmil
    Aña hem dīn ü hem īmān ola **Ḥaḳḳ** *(Mrb. 36/12). [Ḥaḳḳ]*
91. Tecellī ide ger nūr-ı hüviyyet
    Senüñ her derdüñe dermān ola **Ḥaḳḳ** *(Mrb. 36/16). [Ḥaḳḳ]*
92. Yüri var maḫzen-i esrār-ı **Ḥaḳḳ** ol
    Ki her bir ḳaṭrede 'ummān ola **Ḥaḳḳ** *(Mrb. 36/20). [Ḥaḳḳ]*
93. **Ḥaḳḳ'a** tamām īmān getür
    İḫlāṣ ile eyle 'amel *(Koş. 33/11). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
94. Şirki başdan ṣavarsañ
    Ḥaḳḳ'ı bilmege iverseñ *(Koş. 34/18). [Ḥaḳḳ'ı, -ı]*
95. Olmaġa **Ḥaḳḳ'a** yaḳīn
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/11). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
96. İy 'aşḳ ile bīmār olan

Gel **Ḥaḳḳ'a** pervāz idelüm *(Mrb. 48/4). [Ḥaḳḳ'a, -a]*

97. Varuñ niṣār-ı Ḥażret it
    Gel **Ḥaḳḳ'a** pervāz idelüm *(Mrb. 48/8). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
98. Gör ṣıdḳ ile yola yeraḳ
    Gel **Ḥaḳḳ'a** pervāz idelüm *(Mrb. 48/12). [Ḥaḳḳ'a, -a]*
99. Fikrüñ nedür n'itseñ gerek
    Gel **Ḥaḳḳ'a** pervāz idelüm *(Mrb. 48/16). [Ḥaḳḳ'a, -a]*

hak: *Toprak, türab*. (Doğan, 2013, s. 672)

1. Bir avuç **ḫākden** insān idersin
   Yene hem maẓhar-ı 'irfān idersin *(Mrb. 92/5). [ḫākden, -den]*
2. Hüdāī' ṣūretā bir ḳabża **ḫākem**
   Līk ma'nā yüzinde dürr-i pākem *(Koş. 47/17). [ḫākem, -em]*
3. **Ḫāki** insān iden sensin
   Ehl-i īmān iden sensin *(Koş. 59/21). [ḫāki, -i]*
4. Bināsı Ka'be'nüñ maḫlūḳ işidür seng ü **ḫākile**
   Göñül ḫōd dest-i ḳudretle yapılmış ṣun'-ı Ḫāliḳ'dur *(Kt. 15/3). [ḫākile, -ile]*
5. Bir avuc **ḫāki** insān eyleyen sen
   Aña yolları āsān eyleyen sen *(Mrb. 113/13). [ḫāki, -i]*
6. Bir avuc **ḫāki** eyledüñ insān
   Ḳudretüñle ẓuhūra geldi cihān *(Mrb. 77/17). [ḫāki, -i]*

Ḥaḳ cemāli: *Hakk'ın güzel yüzü.* ||| *[tas.] Hakk'ın mahiyeti ve keyfiyeti bilinemeyen mutlak güzelliği.*

1. Görenler **Ḥaḳ cemālini**
   Ṣu gibi bī-ḳarār ancaḳ *(Mrb. 51/3). [Ḥaḳ cemāli, -n, -i]*
2. Bayrama ol 'āşık irer
   Kim **Ḥaḳ cemālini** görer *(Mrb. 8/14). [Ḥaḳ cemāli, -n, -i]*

Ḥaḳ ehli: *[tas.] Allah dostu, evliyâ.*

1. Emmāre bi’s-sū’i bıraḳ
   Olma **Ḥaḳ ehlinden** ıraḳ *(Mrb. 48/10). [Ḥaḳ ehli, -n, -den]*

Ḥaḳ elleri: *Hakk'ın diyarları.* ‖ *[tas.] Hakk'a yükselmedeki manâ âlemleri.*

1. Hüdāī’ ḳuluna ide ‘ināyet
   Yüri **Ḥaḳ ellerin** seyrān idegör *(Mrb. 119/12). [Ḥaḳ elleri, -n]*

ḫāk idegör-: *Yok etmeye çalışmak, yerle bir etmeye çalışmak.* (Doğan, 2013, s. 672)

1. Ḳo kibr ü ‘ucbı nefsüñ **ḫāk idegör**
   Enāniyyet ḥicābın çāk idegör *(Mrb. 36/5). [ḫāk idegör]*

Ḥaḳ ile baḳ-: *[tas.] Kâmil insanın olaylara Hakk'ın nuruyla bakması.*

1. Aç gözüñi **Ḥaḳ ile baḳ**
   Oḳı Hüdāī’den sebaḳ *(Mrb. 8/17). [Ḥaḳ ile baḳ]*

Ḥaḳ ile şuhūd et-: *[tas.] Hakk'ı Hak'la müşâhede etmek / seyr-i fillah'ta (cem makamı) zevk etmek.*

1. Nūr-ı pāk-ı Ḥaḳḳ’ı **Ḥaḳḳ ile şuhūd et** iy göñül
   Bunda yārin görmeyen yarın daḥi a‘mā imiş *(G. 26/5). [Ḥaḳḳ ile şuhūd et]*

ḫāk ile yeksān ol-:

ḫāk ile yeksān ol-: *Yerle bir olmak, tamamen yıkılmak.*

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. Baḳma nādān olana Ḫüsrev-i devrān olsa

Ḳıl naẓar ehl-i dile **ḫāk ile yeksān olsa** *(Mf. 32/2). [ḫāk ile yeksān ol, -sa]*

ḫāk ile yeksān ol-: *Yerle bir olmak ||| [tas.] Kişinin Hak'ta fenâya ermesiyle iradesini kaybetmesi.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḳalmayınca tā vücūdumdan eşer
   Ḫāk ile yeksān olayın bir zamān *(G. 17/12). [ḫāk ile yeksān ol, -ayın]*

Hak ‘ışḳı: *[tas.] İlahî aşk.*

1. Olıcaḳ kişide **Ḥaḳ ‘ışḳı** ġālib
   Hem göñül çekinür hem cān eglenmez *(Koş. 14/11). [Ḥaḳ ‘ışḳı]*

hāk it-: *Yok etmek, ortadan kaldırmak.*

1. Varumuz **ḫāk idelüm**
   Yaḳalar çāk idelüm *(Koş. 9/5). [ḫāk it, -elüm]*
2. İsteyen yārin
   Ḫāk ider varın *(Koş. 17/2). [ḫāk it, -er]*
3. Cānın bu yolda **ḫāk ider**
   Varlıḳ ḥicābın çāk ider *(Mrb. 65/13). [ḫāk it, -er]*

Ḥaḳḳ ḳatına var-: *Öldükten sonra hesap vermek için mahşerde ilahî huzura çıkmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Ḥaḳḳ ḳatına varmaz** mısın
   Nic’olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/11). [Ḥaḳḳ ḳatına var, -maz]*

Ḥaḳḳ kelām: *Hak sözü. ||| Kuran-ı Kerim.*

1. Ḳulaḳ ṭutan kişiler **Ḥaḳḳ kelāma**
   Noḳṣāndan ḳurtulub irer tamāma *(Koş. 6/5). [Ḥaḳḳ kelām, -a]*
2. Ḳulaḳ ṭutan Hüdāī' **Ḥaḳḳ kelāma**
   Geçüb noḳṣāndan irişmiş tamāma *(Mrb. 100/9). [Ḥaḳḳ kelām, -a]*
3. **Ḥaḳḳ kelāmın** gūş idüb
   Deryā gibi cūş idüb *(Koş. 10/9). [Ḥaḳḳ kelāmı, -ı, -n]*
4. Fikrüñden dünyā gitmez mi
   Ḥaḳḳ kelāmın işitmez mi *(Koş. 57/6). [Ḥaḳḳ kelām, -ı, -n]*

hāk ol-:

ḫāk ol-: *Toprak olmak.* ||| *[tas.] Hak'ta fenâya ermek için benliği yok etmek.*

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. Her kim bu yolda **ḫāk ola**
   'Aşḳ ile sīne-çāk ola *(N. 20/1). [ḫāk ol, -a]*
2. 'Āşıḳ u ṣādıḳ yoluñda **ḫāk ola**
   Cān ü dil ḥubb-ı sivādan pāk ola *(Mrb. 96/5). [ḫāk ol, -a]*

ḫāk ol-: *Alçakta kalmak, altta durmak.*

1. Zemīn olmuş yoluñda ḫāk
   İder deryā yaḳalar çāk *(Mrb. 24/5). [ḫāk ol, -muş]*

ḥaḳāyıḳ: *Hakikatler.* ||| *[tas.] İlahî sırlar.*

1. Ṭuymaġa **ḥaḳāyıḳdan**
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/15). [ḥaḳāyıḳdan, -dan]*

ḥaḳāyıḳ ḥirmeni: *Hakikatler harmanı.* ||| *[tas.] İlahî hakikatlerin toplandığı yer.*

1. Bāṭınum itdi **ḥaḳāyıḳ ḫirmeni**
   Ẓāhirā gerçi bir ednā dāneyin *(Mrb. 38/15). [ḥaḳāyıḳ ḫirmeni]*

<u>ḫāke yüzümüz sür-:</u> *(Hakk'a duyulan) Saygı ve sevginin ifadesi olarak ta'zim göstermek, ululamak.* (Batislam, 2019, s. 462)

Kalıp ifade**:** *Deyim.*

1. Yüzümüz sürelüm ḫāke
   Āhumuz çıḳsun eflāke *(Koş. 27/25). [ḫāke yüzümüz sür, -elüm]*

<u>ḥaḳīḳat:</u>

ḥaḳīḳat: *Gerçek, esas, asıl.* ||| *[tas.] Hakk'a ulaşma yolunda havâssu'l-havâsın itibar ettiği ve dört makamdan biri olan hakikat mertebesi / ruh mertebesi.*

1. **Ḥaḳīḳat** üzre itmişdür sücūdı
   Dergāh-ı Ḥaḳḳ'a yüz sürüp gelenler *(Koş. 39/11). [ḥaḳīḳat]*
2. Bilmek isterseñ **ḥaḳīḳat** ḥālini
   Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/7). [ḥaḳīḳat]*
3. Şu kim vaḥdet şarābın hażm ide bezm-i şerī'atda
   Ṭarīḳatda odur kāmil **ḥaḳīḳatda** odur vāṣıl *(G. 18/8). [ḥaḳīḳatda, -da]*

ḥaḳīḳat: *Gerçek, esas, asıl.* (Naci, 1322, s. 318)

1. Miftāḥ-ı bāb-ı Ḥażret insān-ı kāmil ancaḳ
   Varlıḳ Ḥaḳḳ'uñ **ḥaḳīḳat** ġayrısı zā'il ancaḳ *(G. 16/2). [ḥaḳīḳat]*

ḥaḳīḳat: *Gerçek, esas, asıl.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Güş it Hüdāī'nüñ sözin

Budur **ḥaḳīḳatden** ḫaber *(G. 34/20). [ḥaḳīḳatden, -den]*

ḥaḳīḳat bāġı: *Hakikat bahçesi.* ||| *[tas.] Hakk'ın keyfiyeti bilinmeyen zâtı, mutlak güzelliği.*

1. **Ḥaḳīḳat bāġınuñ** serv-i bülendi
   Gül-i ṣad-berg-i gülzār-ı sa‘ādet *(G. 23/3). [ḥaḳīḳat bāġı, -n, -uñ]*

ḥaḳīḳat baḥrı: *Hakikat denizi.* ||| *[tas.] Hakk'ın yaratılış ve eşyaya dair ilahî sırlarının bulunduğu hakikat makamı, vahdet mertebesi.*

1. Mecāzı ḳo **ḥaḳīḳat baḥrına** ṭal
   Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/15). [ḥaḳīḳat baḥrı, -n, -a]*
2. Mecāzı ḳo **ḥaḳīḳat baḥrına** dal
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/15). [ḥaḳīḳat baḥrı, -n, -a]*
3. **Ḥaḳīḳat baḥrına** sen eyle ġavvās
   Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/15). [ḥaḳīḳat baḥrı, -n, -a]*

ḥaḳīḳat genci: *Hakikat hazinesi.* ||| *[tas.] Hakk'a kavuşmanın gerçekleştiği vuslat makamı, hakikat mertebesi.*

1. Vāṣıl olunca **ḥaḳīḳat gencine**
   Yıḳılub vīran olayın bir zamān *(G. 17/13). [ḥaḳīḳat genci, -n, -e]*

ḥaḳīḳat gülşeni: *Hakikat bahçesi.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, hakikat mertebesi.*

1. **Ḥaḳīḳat gülşenini** eyle seyrān
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/7). [ḥaḳīḳat gülşeni, -n, -i]*

ḥaḳīḳat mażharı: *Hakikatin tecelli ettiği yer.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmil, ârif-i billah.*

1. Eyle **ḥaḳīḳat mażharı**

Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/19). [ḥaḳīḳat maẓharı]*

2. Ṣādıḳ ola ger ‘ışḳ eri
   Olur **ḥaḳīḳat maẓharı** *(Mrb. 79/18). [ḥaḳīḳat maẓharı]*

<u>ḥaḳīḳat şem‘i:</u> *Hakikat mumu.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Ezelden ‘ışḳıla biz yanageldük
   Ḥaḳīḳat şem‘ine pervāne geldük *(G. 5/2). [ḥaḳīḳat şem‘i, -n, -e]*

<u>ḥaḳīḳat servi:</u> *Hakikat ağacı.* ||| *[tas.] Ârif, insan-ı kâmil.*

1. **Ḥaḳīḳat servidür** hīç ḫazān olmaz
   Tāze gülden terdür ṣararub ṣolmaz *(Koş. 39/5). [ḥaḳīḳat servi, -dür]*

<u>ḥaḳīḳat üzre:</u> *Olması gerektiği gibi, aslına uygun bir biçimde.*

1. **Ḥaḳīḳat üzre** añlayub bilen sen
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/3). [ḥaḳīḳat üzre]*

<u>ḥaḳīḳat yolı:</u> *Doğruluk yolu.* ||| *Hakk'a götüren yol, sırat-ı müstakim.*

1. **Ḥaḳīḳat yolın** ṣoyla
   Gider ġayrı sevdāyı *(Koş. 53/1). [ḥaḳīḳat yolı, -ı, -n]*

<u>ḥaḳīḳat yoluna git-:</u> *[tas.] Hakk'a ulaşmak için manevî seyre çıkmak, seyr ü sülûk etmek.*

1. Resūl’üñ sünnetin ṭutmaḳ **ḥaḳīḳat yoluna gitmek**
   Sarāy-ı vaḥdete yitmek ne devlet ne saʿādetdür *(G. 1/7). [ḥaḳīḳat yoluna git, -mek]*

<u>ḥakīkī:</u> *Esas, gerçek, asıl.*

1. Mecāza baḳma iy sālik **ḥaḳīḳī** maṭlaba ‘azm it
   Ki zīrā ẓıll-ı zā’ildür iḳāmet eylemez ‘āḳil *(G. 15/5). [ḥaḳīḳī]*

ḥaḳīḳī ol-: *Asıl olmak, mutlak olmak.*

1. Mevcūd O’dur vücūdı ola anuñ ḥaḳīḳī
   Yoḫsa vücūd-ı zā’il bir vehm-i bāṭıl ancaḳ *(G. 16/3). [ḥaḳīḳī ol, -a]*

Ḥakīm: *Her iş ve emrinde hikmetli olan Allah.*

1. İy ‘Alīm ü iy **Ḥakīm** ü iy Ḫabīr
   İy Semī‘ ü iy Raḥīm ü iy Baṣīr *(Mf. 94/1). [Ḥakīm]*

ḥakīm ol-: *Her şeyin hakikatini bilmek.*

1. İy ‘Alī ü ‘Aẕīm olan Mevlā
   İy ‘Azīz ü **Ḥakīm olan** Mevlā *(Msd. 2/2). [ḥakīm ol, -an]*

ḥākim ol-: *Hakimiyet kurmak, egemen olmak.*

1. Milk-i dilde her ḳaçan kim **ḥākim ola** mīr-i ‘aşḳ
   Māsivādan ḳurtarur lā-büd anı te’sīr-i ‘aşḳ *(Mf. 104/1). [ḥākim ol, -a]*

Ḥaḳḳ ile ol-: *Hak yolundan ayrılmamak.*

1. Bizi isteyen kişi **Ḥaḳḳ ile olsun**
   Rūz-ı ezel ‘ahdin ri‘āyet ḳılsun *(Koş. 47/13). [Ḥaḳḳ ile ol, -sun]*

Haḳḳ’a ḳul ol-: *Hakk'ın hükmü altına girip O'ndan râzı olmak.*

1. Kim ki oldı cān u dilden Ḥaḳḳ’a ḳul

Māsivāyı terk idüb buldı vuṣūl *(Mrb. 90/17). [Ḥaḳḳ'a ḳul ol, -dı]*

Ḥaḳḳ'a şükür: *"Allah'a hamdolsun."*

Kalıp ifade*: *Dua.

1. **Ḥaḳḳ'a şükür** gitdi ṣafer
   Geldi rebī'-i mu'teber *(G. 34/1). [Ḥaḳḳ'a şükür]*

Hakk'a uç-: *[tas.] Hak katına yükselmek, ermek.*

1. Zāhidlere uçmaḳ gerek
   'Ārif **Ḥaḳḳ'a uçmaḳ** gerek *(Koş. 8/30). [Ḥaḳḳ'a uç, -maḳ]*

Ḥakḳ'a vāṣıl ol-: *Allah'a kavuşmak.*

1. Şol ki oldı Ḥaḳḳ'a vāṣıl
   Ol oldı insān-ı kāmil *(Koş. 48/21). [Ḥaḳḳ'a vāṣıl ol, -dı]*

ḥaḳḳānī şühūd eyle-: *[tas.] Hakk'ı isim ve fiilleriyle yakîn olarak müşâhede etmek.*

1. **Ḥaḳḳānī şühūd eyle**
   Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/11). [ḥaḳḳānī şühūd eyle]*

Ḥaḳḳānī vücūd: *[tas.] Hakk'ın vasıflarıyla vasıflanılma.*

1. **Ḥaḳḳānī vücūd** ile
   Iṣlāḥ eyle ḥālümüz *(Koş. 20/11). [ḥaḳḳānī vücūd]*
2. Hüdāī' eyleyüb sücūd
   Bulagör **Ḥaḳḳānī vücūd** *(Koş. 25/26). [ḥaḳḳānī vücūd]*
3. Eyle Hüdāī'ye 'aṭā cūduñla **Ḥaḳḳānī vücūd**
   İy nuṭfeyi insān idüb iy ḳaṭreyi 'ummān iden *(G. 6/9). [ḥaḳḳānī vücūd]*

4. Fānī vücūdı terk iden
   Bulmaz mı **Ḥaḳḳānī vücūd** *(Mrb. 35/20). [ḥaḳḳānī vücūd]*
5. Bula fazluñla **Ḥaḳḳānī vücūdı**
   Kerem eyle meded Raḥmānım Allāh *(Mrb. 94/27). [ḥaḳḳānī vücūd, -ı]*

<u>Ḥaḳḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm:</u> *"İnnâ lillâhi ve-innâ ileyhi râci'ûn" âyetine meâlen telmih.* (Krş., Bakara, 2/156[135])

***Kalıp ifade*:** *Âyet.*

1. 'Āşıḳlar ṣādıḳlar işitmiş oluñ
   Ḥaḳḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/2). [Ḥaḳḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm]*
2. Ol dōsta giderin gitmem yabana
   Ḥaḳḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/12). [Ḥaḳḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm]*
3. Āḫir yene geçüb cümle sivādan
   Ḥaḳḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/8). [Ḥaḳḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm]*
4. Mevlāsından ġayrı kimi var ḳuluñ
   Ḥaḳḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/4). [Ḥaḳḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm]*
5. Ḳulın Efendisi yañında bulsun
   Ḥaḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/16). [Ḥaḳḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm]*
6. Ṣoyundum māsivādan sīne-çākem
   Ḥaḳḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/20). [Ḥaḳḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm]*

---

[135] رَاجِعُونَ ۖ اِلَيْهِ وَاِنَّا لِلّٰهِ اِنَّا قَالُوا مُصِيبَةٌ ۙ اَصَابَتْهُمْ اِذَا الَّذِينَ

"Onlar, başlarına bir musibet geldiğinde, "Doğrusu biz Allah'a aidiz ve kuşkusuz O'na döneceğiz" derler."

Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it-: *[tas.] Hakk'ın sadece Hak'tan seyredildiği cem makamına ulaşmak.*

1. ‘Ārif ol ma‘nā yüzine baḳagör
   Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/2). [Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it]*
2. Kim ne virmiş enfüs ü āfāḳa gör
   Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/4).[ḥaḳḳ'ı ḥaḳ ile şuhūd it]*
3. Bilmek isterseñ ḥaḳīḳat ḥālini
   Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/8).[ḥaḳḳ'ı ḥaḳ ile şuhūd it]*
4. İy Hüdāī’ nūr-ı z̲āta himmet it
   Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/12). [ḥaḳḳ'ı ḥaḳ ile şuhūd it]*

ḥaḳḳ-ı yaḳīn: *[tas.] Hakikat makamı, fenâfillah mertebesi.*

1. İste **Ḥaḳḳ-ı yaḳīni**
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/31). [ḥaḳḳ-ı yaḳīn, -i]*
2. Ḳaṣd idüb **Ḥaḳḳ-ı yaḳīne** iregör
   Tā kemāle irişe iḳrāruñ *(Mrb. 67/7). [ḥaḳḳ-ı yaḳīn, -e]*

Ḥaḳḳ'uñ dīvānına ṭurub gelen: *[tas.] Vahdet makamına ulaşıp irşat için tekrar halka inen ârif, insan-ı kâmil.*

1. Bāb-ı Ḥaḳ’dan özge bir ḳapu bilmez
   Ḥaḳḳ'uñ dīvānına ṭurub gelenler *(Koş. 39/16). [ḥaḳḳ'uñ dīvānına ṭurub gelen, -ler]*

Ḥaḳḳ'uñ iḥsānına irüb gelen: *[tas.] Allah'ın ihsan makamına erip halkı irşat için tekrar halka inen ârif, insan-ı kâmil.*

1. Hüdāī’ şübhesiz ḳadre irişdi

Ḥaḳḳ'uñ iḥsānına irüb gelenler *(Koş. 39/20). [ḥaḳḳ'uñ iḥsānına irüb gelen,-ler]*

<u>ḫāk-pāyı ol-:</u> *Ayak toprağı. ‖ Vefat edince üzerine basılan toprağın altında olmak..*

1. Begenmeyen kişi bunda ‘abāyı
   Bir gün olur bu ḫalḳuñ ḫāk-pāyı *(Koş. 40/6). [ḫāk-pāyı ol, -ur]*

<u>hāl:</u>

ḥāl: *İçinde bulunulan durum, keyfiyet, vaziyet.* (Doğan, 2013, s. 676)

1. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n'ola ger yoġise mālüm
   Umarum fażl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola **ḥālüm** *(Koş. 16/2).[ḥālüm,-üm]*
2. Gerçi her **ḥāle** a‘lemdür
   ‘Afv ider ehl-i keremdür *(Koş. 38/21). [ḥāle, -e]*
3. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n'ola ger yoġise mālüm
   Umarum fażl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola **ḥālüm** *(Mf. 16/2).[ḥālüm,-üm]*
4. Ḥaḳḳānī vücūd ile
   Iṣlāḥ eyle **ḥālümüz** *(Koş. 20/12). [ḥālümüz, -ümüz]*
5. Neye iltür bilmezem bu **ḥāl** bizi
   Kendü kendümüze ḳoma al bizi *(Koş. 19/5). [ḥāl]*
6. Hevālarda iżā‘at eyleyüb sermāye-i ‘ömri
   Bu **ḥāl** ile ḥużūr-ı Ḥaḳḳ'a varmaḳdan utanduñ mı *(N. 17/4). [ḥāl]*
7. Saña ma‘lūmdur her **ḥāl**
   Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/15). [ḥāl]*
8. İl ṣanur ‘āṣıḳı deli
   Kimse bilmez bu ne **ḥāldür** *(Koş. 32/12). [ḥāldür, -dür]*
9. Serrāda vü ḍarrāda Ḥaḳ
   Her **hālüñe** āgāhıdur *(Kt. 6/4). [hālüñe, -üñ, -e]*
10. Esīr-i nefs olub bī-çāre insān
    Anuñçün olmaz ol bir **hāle** rāżī *(Kt. 20/4). [hāle, -e]*

11. **Ḥālümüze** a‘lemsin
    ‘Afv idersin Ekremsin *(Koş. 36/17). [ḥālümüze, -ümüz, -e]*
12. Görüb ḳıyāmet **ḥālini**
    Her ẕevḳi unutsañ gerek *(Mrb. 62/15). [ḥālini, -i, -n, -i]*
13. Ẓāhirüñ gütsün şerī‘at **ḥālini**
    Nefse icrā’ it ṭarīḳat ḥālini *(Mrb. 122/5). [ḥālini, -i, -n, -i]*
14. Ẓāhirüñ gütsün şerī‘at ḥālini
    Nefse icrā’ it ṭarīḳat **ḥālini** *(Mrb. 122/6). [ḥālini, -i, -n, -i]*
15. Bilmek isterseñ ḥaḳīḳat **ḥālini**
    Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/7). [ḥālini, -i, -n, -i]*
16. Şimdiden itdi Hüdāī’ **ḥālini** ṭapuña ‘arż
    Sen ‘ināyet it Efendi bize ol demde meded *(Mrb. 31/11). [ḥālini,-i,-n,-i]*
17. İy ḳamu **ḥāle** ‘ālim ü dānā
    Luṭfuñ ile olur fenā vü beḳā *(Mrb. 77/21). [ḥāle, -e]*
18. Hīç bir **ḥāl** ile bulmadum ḥużūr
    Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/27). [ḥāl]*
19. Bülbülüñ **ḥālin** bilenler gūş iderler nālesin
    Bir gül-i bī-ḫār içündür bunca hūy ü hāy-ı ‘aşḳ *(G. 28/9). [ḥālin,-i,-]*
20. Iṣlāḥ idiver **ḥāli**
    Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/1). [ḥāli, -i]*
21. ‘İbāduñ **ḥālini** tedbīr idersin
    Kimin bende kimini mīr idersin *(Mrb. 93/5). [ḥālini, -i, -n, -i]*

ḥāl: *İçinde bulunulan zaman.* (Doğan, 2013, s. 676)

1. Māżīye ḳılma te’essüf yime müstaḳbel ġamın
   Ḥālüñi ḫōş gör ki ‘ömrüñ ḥāṣılı imrūzdur *(Mf. 15/2). [ḥālüñi, -üñ, -i]*

ḥāl: *Tavır, davranış, tutum.* ||| *[tas.] Allah'ın bir lütfu olarak gönle gelen manevî keşfler, ikramlar.* (Uludağ, 2007, s. 154)

1. Sırruñı nāşīden gizle

Ḥālüñi kimse bilmesün *(Koş. 25/16). [ḥālüñi, -üñ, -i]*

2. Aldanma ḳāl ü **ḥāle** ir cennet-i viṣāle

- Bā‘iṣ ḳamu kemāle faẕl ile raḥmet ancaḳ *(G. 20/5). [ḥāle, -e]*

ḥāl: *Tavır, davranış, tutum, amel.* (Doğan, 2013, s. 676)

1. Senden eger te’yīd ola
   Her **ḥālümüz** tevḥīd ola *(Koş. 18/18). [ḥālümüz, -ümüz]*
2. Her **ḥāli** olur aḥsen
   Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/19). [ḥāli, -i]*
3. ‘Āḳil ol ḫayr işi ta‘cīl eyle
   Evliyā **ḥālini** taḥṣīl eyle *(Mrb. 67/10). [ḥālini, -i, -n, -i]*
4. Şehr-i Sitanbūl şerr ü fitneden ḫālī degül
   Zühd ü taḳvā vü ‘ibādet herkesüñ **ḥāli** degül *(Mf. 116/2). [ḥāli, -i]*

ḫāl ehli: *[tas.] Hakk'ın rızâsını ve sevgisini kazanmış ermiş kişi, ârif.* (Uludağ, 2016, s. 154)

1. Yüri **ḫāl ehli** ol ḳo ḳāl ü ḳīli
   Cemīle irişen bulur cemāli *(Mrb. 86/11). [ḫāl ehli]*

ḫalāṣ eyle-: *Kurtarmak.*

1. ‘Alāyıḳdan **ḫalāṣ eyle**
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/3). [ḫalāṣ eyle]*
2. **Ḫalāṣ eyle** meded ḥubb-ı sivādan
   Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/7). [ḫalāṣ eyle]*
3. İrüb luṭf u kerem dārü’ş-şifā-i faẕl ü raḥmetden
   Ḫalāṣ eyle bizi yā Rab meded bu derd ü miḥnetden *(Mf. 142/2). [ḫalāṣ eyle]*

halāṣ it-: *Kurtarmak.* (Doğan, 2013, s. 677)

1. İlāhī çün **ḫalāṣ itdüñ** müderrislik ḳażasından
   Viṣālüñ luṭf idüb ḳurtar bizi varlıḳ ‘aẕābından *(Mf. 25,Msr. 1).[ḫalāṣ it,-dü,-ñ]*
2. Fażluñ ile çün **ḫalāṣ itdüñ** bizi tedrīsden
   Yene ḥıfẓ eyle yā Rabbī nefsümüz telbīsden *(Mf. 183/1). [ḫalāṣ it, -dü, -ñ]*
3. Kerīm Allāh Raḥīm Allāh ‘ināyet ide ḳulına
   Mevāni‘den **ḫalāṣ idüb** hidāyet ide yolına *(Mf. 158/2). [ḫalāṣ it, -üb]*
4. **Ḫalāṣ it** ḳalbümüz ḥubb-ı sivādan
   Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/1). [ḫalāṣ it]*
5. Bizi varlıḳ ḥicābından **ḫalāṣ it**
   Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/1).[ḫalāṣ it]*
6. Māsivā ḳaydından it bizi ḫalāṣ
   Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh’um meded *(Mrb. 42/1). [ḫalāṣ it]*

halāṣ ol-: *Kurtulmak.*

1. **Ḫalāṣ ol** derd ile ġamdan
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/15). [ḫalāṣ ol]*
2. İrişürse kerem dildār elinden
   Ḫalāṣ olurdı dil aġyār elinden *(Mf. 139/2). [ḫalāṣ ol, -ur, -dı]*
3. İrişürse ‘ināyet yār elinden
   Ḫalāṣ olur kişi aġyār elinden *(Mf. 193/2). [ḫalāṣ ol, -ur]*
4. **Ḫalāṣ olsa** kişi aġyār elinden
   İrerdi luṭf-ı bī-ḥadd yār elinden *(Mf. 138/1). [ḫalāṣ ol, -sa]*
5. **Ḫalāṣ olmaḳ** dilerseñ derd ü ġamdan
   Esīr-i ṣūret olma gec ṣanemden *(Mrb. 97/5). [ḫalāṣ ol, -maḳ]*
6. Cān ü ten ḳaydından olmaġa ḫalāṣ
   Ṣoyunub ‘uryān olayın bir zamān *(G. 17/21). [ḫalāṣ ol, -maġ, -a]*

ḥālāt: *Hâller.* ||| *[tas.] Gönle gelen manevî hakikatler, sırlar.* (Şimşek, 2017, s. 139)

1. Hüdāī’ye irüb **ḥālāt**
   Viṣālüñle bula leẕẕāt *(Mrb. 24/49). [ḥālāt]*

Ḫaleb: *Şimdi Suriye sınırları içinde kalan geçmişte Osmanlı Devleti'nin ekonomik, sosyal ve kültürel yönden en büyük kentlerinden biri.*

1. Çekseñ nice yıllar ta‘ab
   Olsa senüñ Şām u **Ḫaleb** *(Mrb. 62/6). [Ḫaleb]*

ḫalef: *Bedel, karşılık, denk, mukabil.* (Sami, 1996, s. 586)

1. Ki olımaz cümle cihān aña **ḫalef**
   Cevheri yire urub alma ḫazef *(Mhm. 2/7). [ḫalef]*

ḫalel: *Eksiklik, noksanlık, kusur.* (Sami, 1996, s. 587)

1. Yollarda yük aġırlıġı **ḫaleldür**
   Bunda ‘uryān gelüb ‘uryān giderler *(Koş. 40/19). [ḫaleldür, -dür]*

ḫalel vir-: *Zarar vermek, bozmak.*

1. Bir gün eser bād-ı ecel
   Ten bāġına virür ḫalel *(Mrb. 40/10). [ḫalel vir, -ür]*

ḫālet: *Durum, vaziyet, hâl.*

1. ‘Aceb **ḫālet** ‘aceb sırdur
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/27). [ḫālet]*
2. Ḫālet-i ‘aşḳ özge **ḫalet** imiş
   Cümleye aṣl olan ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/3). [ḫalet]*
3. ‘Āşıḳuñ ‘aşḳı özge **ḫāletimiş**
   Ṣādıḳuñ ṣıdḳı key sa‘ādetimiş *(Mf. 98/1). [ḫāletimiş, -i, -miş]*

ḫālet bul-: *(Manevî) Hâllere kavuşmak.*

1. Anda ne **ḥālet bulduġuñ**
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/11). [ḥālet bul, -duġ, -uñ]*

ḫālet-i ‘aşḳ: *Aşk hâli.*

1. **Ḥālet-i ‘aşḳ** özge ḥalet imiş
   Cümleye aṣl olan ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/3). [ḥālet-i ‘aşḳ]*
2. İy Hüdāī’ **ḥālet-i ‘aşḳı** ne bilsün her meges
   Ḳulle-i Ḳāf-ı ḥaḳīḳat mürġıdur ‘Anḳā-yı ‘aşḳ *(G. 28/13).[ḥālet-i ‘aşḳ,-ı]*

ḫālī: *Bir şeyden uzak, müstesna.* (Naci, 1322, s. 333)

1. Şehr-i Sitanbūl şerr ü fitneden **ḫālī** degül
   Zühd ü taḳvā vü ‘ibādet herkesüñ ḥāli degül *(Mf. 116/1). [ḥālī]*

ḫāl-i ekvān: *Varlıkların durumu.*

1. Vücūduñ aynāsında **ḥāl-i ekvān**
   Ḫayāl-i ẓılla beñzer fī’l-ḥaḳīḳa *(Kt. 10/4). [ḥāl-i ekvān]*

ḫāl-i iblīs: *Şeytanın durumu.*

1. Naẓar it **ḥāl-i İblīse**
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/11). [ḥāl-i İblīs, -e]*

ḫālī ol-: *Uzak ve beri olmak.*

1. Ṭulū‘ iderdi envār-ı muḥabbet
   Ḫavāṭırdan derūnı olsa ḫālī *(Mrb. 86/4). [ḫālī ol, -sa]*
2. Dilerseñ Ḥażret-i Mevlā’ya ḳurbet
   ‘İbādet eylemekden olma ḫālī *(Mrb. 87/4). [ḫālī ol, -(ma)]*

Ḫāliḳ: *Her şeyi yoktan var eden Allah.*

1. Ger mücāhid fī sebīli'llāh iseñ
   Ḫāliḳ'ı ẕikr it odur ḫayr-ı ṣalāḥ *(G. 31/6). [Ḫāliḳı, -ı]*
2. Cism ü cānı Ḥażret-i Mevlā'ya teslīm idegör
   Ḫāliḳ'ın fermānını ṣıdḳ ile ta'ẓīm idegör *(Mf. 78/2). [Ḫāliḳ'ın, -ın]*
3. Cism ü cānı Ḥażret-i Mevlā'ya teslīm idegör
   Ḫāliḳ'uñ fermānını ṣıdḳ ile ta'ẓīm idegör *(Mf. 78/2). [Ḫāliḳ'uñ, -uñ]*
4. Añladuñ mı Rabb'üñi hey kendüyi bilmez kişi
   Ḥāżır iken **Ḫāliḳ'uñ** eṭrāfa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/12). [Ḫāliḳ'uñ, -uñ]*
5. Bizi insān idüben eyledi ehl-i İslām
   Ḫāliḳ'uñ ni'metine ḥamd ü ṣenā eyleyelüm *(Mrb. 101/2). [Ḫāliḳ'uñ, -uñ]*
6. Ac gözüñ bu nevm-i ġaflet niçe bir
   Ḫāliḳ'uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/2). [Ḫāliḳ'uñ, -uñ]*
7. İsteriseñ yollar āsān olmaġı
   Ḫāliḳ'uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/8). [Ḫāliḳ'uñ, -uñ]*
8. 'Ārif ol aldanma nevm-i ġaflete
   Ḫāliḳ'uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/16). [Ḫāliḳ'uñ, -uñ]*
9. Yüri var **Ḫāliḳ'a** şükr eyle her ān
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/19). [Ḫāliḳ'a, -a]*
10. Şükr iderseñ **Ḫāliḳ'a** ger rūz u şeb
    İzdiyād-ı ni'mete olur sebeb *(Mrb. 117/9). [Ḫāliḳ'a, -a]*
11. Var iken dergāh-ı Ḥaḳ ayruḳ ya ḳande varayın
    Ḫāliḳ'um Rabb'üm ṭururken ya kime yalvarayın *(Mf. 1/2). [Ḫāliḳ'um, -um]*
12. **Ḫāliḳ'uñ** ger ola tevfīḳi refīḳ
    Feṭḥ olur sālike ebvāb-ı ṭarīḳ *(Mf. 22/1). [Ḫāliḳ'uñ, -uñ]*
13. Gelüñüz **Ḫāliḳ'ı** ẕikr eyleyelüm
    El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 51/1). [Ḫāliḳ'ı, -ı]*
14. Cān ü dilden **Ḫāliḳ'ı** ẕikr idelüm
    Ḫōş sa'ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/1). [Ḫāliḳ'ı, -ı]*
15. Ḳalıba ṣıḥḥat ü hem ḳalbe ṣafā virdi tamām

Ḫāliḳ'uñ luṭfuna gel ḥamd ü s̱enā eyleyelüm *(Mrb. 101/4).[Ḫāliḳ'uñ,-uñ]*

16. 'Acizden ġayrı niye ḳādir olurmış insān
    Ḫāliḳ'uñ ni'metine ḥamd ü s̱enā eyleyelüm *(Mrb. 101/8). [Ḫāliḳ'uñ, -uñ]*
17. Bu Hüdāī' ḳuluña eyledüñ iḥsān-ı 'aẕīm
    Ḫāliḳ'uñ ni'metine ḥamd ü s̱enā eyleyelüm *(Mrb. 101/12).[Ḫāliḳ'uñ,-uñ]*
18. Rūz ü şeb **Ḫāliḳ'a** şükr eyle 'āşıḳ
    El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 50/11). [Ḫāliḳ'a, -a]*

hālik: *Fânî, gelip geçici, ölümlü.* (Naci, 1322, s. 800)

1. Gerçek 'āşıḳ olsa sālik
   Görinür külli şey' **hālik** *(Koş. 8/10). [hālik]*
2. Olub rıḍvānuña mālik
   Görünsün küllü şey' **hālik** *(Mrb. 59/22). [hālik]*
3. Görinür küllü şey' 'uşşāḳa **hālik**
   İrişsün maṭlab-ı a'lāya sālik *(Mrb. 94/17). [hālik]*

Ḫāliḳ-i 'ālem: *Âlemin yaratıcısı.*

1. Ṣanma sen bizi Süleymān ü Selīm'üñ ḳulıyuz
   Ḫāliḳ-i 'ālem olan Rabb-i Kerīm'üñ kulıyuz *(Mf. 96/2). [ḫāliḳ-i 'ālem]*

Ḫāliḳ-ı kevn ü mekān: *Varlık âleminin yaratıcısı Allah.*

1. Ol **Ḫāliḳ-ı kevn ü mekān**
   Ḳulların eyler imtiḥān *(Mrb. 110/17). [Ḫāliḳ-ı kevn ü mekān]*

Hāliḳu'l-küll: *Her şeyin yaratıcısı Allah.*

1. Yollaruñ faẕluñla āsān it meded
   Ḫāliḳu'l-küll Hādī-i dār-ı na'īm *(Kt. 4/3). [Ḫāliḳu'l-küll]*

Ḫalīl:

Ḫalīl: *Nemrut tarafından ateşe atılan Allah'ın dostu lakaplı Hz. İbrahim.* (Doğan, 2013, s. 679)

1. Ḥabīb'e emrüñ ile ḥışn olub ġār
   Ḫalīl'e gülşen oldı şiddet-i nār *(Mrb. 54/14). [Ḫalīl'e, -e]*
2. Nārı itdüñ **Ḫalīl'üñe** gülizār
   Ṭaġ ü daş eyledi ṣu üzre ḳarār *(Mrb. 77/25). [Ḫalīl'üñe, -üñ, -e]*

Ḫalīl: *Dost.* ||| *Allah'ın dostu lakaplı Hz. Muhammed'in ata soyundan Hz. İbrahim.*

1. Habībā ger **Ḫalīl** oldıysa ceddüñ
   Sen olduñ ḳuṭb-ı eflāk-ı muḥabbet *(G. 23/13). [Ḫalīl]*

ḫālince: *Kendi duruma göre.*

1. Dünyāda çeker her ferd
   Ḫālince belā' vü derd *(Mrb. 50/6). [ḫālince]*

ḫalḳ:

ḫalḳ: *Ahali, insanlar.* (Sami, 1996, s. 586)

1. Bu meseldür söylenür **ḫalḳuñ** dilüñde dā'imā
   Diñleme 'avrat sözini umma 'avratdan vefā *(Mf. 45/1). [ḫalḳuñ, -uñ]*
2. Mu'aṭṭal itdi **ḫalḳı** nevm-i ġaflet
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/7). [ḫalḳı, -ı]*
3. Nebīler gerçi **ḫalḳı** da'vet idüb
   Ḳamusu itdiler irşād-ı ümmet *(G. 23/7). [ḫalḳı, -ı]*
4. Aldamasun **ḫalḳı** bu ġaflet meded
   Ġāfile tevfīḳ ü hidāyet meded *(Mrb. 95/5). [ḫalḳı, -ı]*

5. **Ḫalḳa** ḥayātı sen virdüñ
   Cevher-i z̲ātı sen virdüñ *(Koş. 59/13). [ḫalḳa, -a]*
6. Bu meṯeldür söylenür **ḫalḳuñ** dilinde dā'imā
   Diñleme 'avrat sözini umma 'avratdan vefā *(Mf. 45/1). [ḫalḳuñ, -uñ]*
7. Bu meṯeldür söylenür **ḫalḳuñ** dilinde dā'imā
   Diñleme düşmān sözini umma 'avratdan vefā *(Mf. 180/1). [ḫalḳuñ, -uñ]*
8. Ḳaṣd idüb **ḫalḳuñ** özine
   Ṭopraḳ ṭoldurup gözine *(Koş. 26/13). [ḫalḳuñ, -uñ]*
9. Begenmeyen kişi bunda 'abāyı
   Bir gün olur bu **ḫalḳuñ** ḫāk-pāyı *(Koş. 40/6). [ḫalḳuñ, -uñ]*
10. Aldadı **ḫalḳı** bir cādū
    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/23). [ḫalḳı, -ı]*
11. Kimi nāḳış bu **ḫalḳuñ** kimi kāmil
    Kimi ḥayretde ḳalmış şöyle ġāfil *(Mrb. 88/17). [ḫalḳuñ, -uñ]*

ḫalḳ: *Yaratılmış olan, mahluk.* (Naci, 1322, s. 344)

1. Geydürüb **ḫalḳa** vücūduñ ḫil'atin
   Bize gösterdüñ kemāl-i ḳudretin *(Mrb. 127/5). [ḫalḳa, -a]*
2. Yirüñ adı anuñ içün oldı yir
   Kendü besler **ḫalḳı** āḫīr kendü yir *(Mf. 72/2). [ḫalḳı, -ı]*

ḫalḳ: *Yaratma, yaratış*. (Sami, 1996, s. 586)

1. Derdli olan ḳullara eyle naẓar
   Hep senüñ **ḫalḳuñla** olur ḫayr ü şerr *(Mf. 26/2). [ḫalḳuñla, -uñ, -la]*

halḳ it-: *Yaratmak, var etmek.*

1. **Ḫalḳ itdi** Mevlā ḳulların
   El-ḥamdü li'llāhi'l-Kerīm *(Mrb. 111/1). [ḫalḳ it, -di]*
2. Rūz u şeb yiter denī dünyāyı gör

Anı **ḫalḳ iden** Ġanī Mevlā'yı gör *(Mrb. 15/2). [ḫalḳ it, -en]*

3. **Ḫalk idicek** kimse yardum itmedi
   Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/15). [ḫalk it, -icek]*
4. Varlıḳ senüñdür ser-te-ser
   Sen **ḫalḳ idersin** ḫayr ü şer *(Mrb. 43/6). [ḫalḳ it, -er, -sin]*

ḫalḳ ol-: *Yaratılmak, var edilmek.*

1. Daḫı 'Ādem **ḫalḳ olmadın**
   Sen sulṭāna ḳul eyledi *(Koş. 37/3). [ḫalḳ ol, -madın]*

halk-ı cihān:

ḫalḳ-ı cihān: *Cihan halkı.* ||| *Tüm mahlûkat.*

1. Żabṭuñdadur **ḫalḳ-ı cihān**
   Bir daḫı yoḳ püşt ü penāh *(N. 14/3). [ḫalḳ-ı cihān]*

ḫalḳ-ı cihān: *Cihan halkı.* ||| *Herkes.*

1. 'Aşḳ u meşk olmaz nihān anı bilür **ḫalḳ-ı cihān**
   'Āşıḳ-ı bī-çāreye mümkin midür iḫfā-yı 'aşḳ *(G. 28/7).[ḫalḳ-ı cihān]*

ḫall it-: *Çözmek.*

1. Müşkilüñ e'ṣ-ṣabru miftāḥü'l-ferecle **ḫall idüb**
   Ba'de 'üsrin yüsr fikrile naẓar ḳıl her zamān *(G. 40/11). [ḫall it, -üb]*

halvet: *[tas.] Düşünceyi Allah'tan gayrısından kesmek için bir süreliğine uygulanan ve kendine ait ritüelleri olan uzlet pratiği.* (Cebecioğlu, 2020, s. 193)

1. Ḫ**alvet** ü 'uzletde eylerseñ ḳarār

Umulur müyesser ola vaṣl-ı yār *(Mf. 80/1). [ḫalvet]*

2. Ṣūret-i bī-ma‘nādan pāk eyleyüb dil deyrini
   Ḫalvet ü celvetde ẕikrullāhı it vird-i zebān *(G. 40/14). [ḫalvet]*
3. Ṭā‘at ü ‘uzlet bizde yoḳ
   Çille vü **ḫalvet** bizde yoḳ *(Koş. 29/6). [ḫalvet]*
4. Ne **ḫalvetde** ne celvetde
   Ne keṣretde ne vaḥdetde *(Mrb. 49/17). [ḫalvetde, -de]*

halvet-i sulṭān: *Padişahın uzlet köşesi. ||| [tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Geçüb āḫir ḅu keṣret ‘āleminden
   Hüdāī’ **ḫalvet-i Sulṭān’a** geldük *(G. 5/10). [ḫalvet-i Sulṭān, -a]*

ḫamām-ı ġam: *Gam güvercini. ||| [tas.] Hakk'a vuslat yolunda karşılaşılan engeller.*
(Uludağ, 2016, s. 141)

1. Ġār-ı ṣadrumda Ḥabīb’üm olalı ‘aşḳuñ nihān
   Başum üstünde **ḫamām-ı ġam** yapubdur āşiyān *(G. 40/2) [ḫamām-ı ġam]*

ḫamd: *Övgü, yüceltme.*

1. Ḳula in‘ām iden her laḥẓa Ḥaḳḳ’dur
   Anuñçün **ḫamd** ü şükre ol aḥaḳḳdur *(Mf. 87/2). [ḫamd]*

ḫamd ü minnet: *Övgü ve şükür.*

1. Nuṭfe-i nā-çīzi insān eyledüñ
   Ḥamd ü minnet saña iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/2)[ḫamd ü minnet]*
2. Ehl-i İslām ehl-i īmān eyledüñ
   Ḥamd ü minnet saña iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/4).[ḫamd ü minnet]*

ḫamd ü senā eyle-: *Allah'ın büyüklüğü ve nimetleri karşısında onu methederek şükür bildirmek.*

1. Bu Hüdāī' ḳuluña eyledüñ iḥsān-ı 'aẕīm
   Ḫāliḳ'uñ niʿmetine **ḥamd ü ṣenā eyleyelüm** *(Mrb. 101/12). [ḥamd ü ṣenā eyle, -y, -elüm]*
2. 'Acizden ġayrı niye ḳādir olurmış insān
   Ḫāliḳ'uñ niʿmetine **ḥamd ü ṣenā eyleyelüm** *(Mrb. 101/8). [ḥamd ü ṣenā eyle, -y,-elüm]*
3. Ḳalıba ṣıḥḥat ü hem ḳalbe ṣafā virdi tamām
   Ḫāliḳ'uñ luṭfuna gel **ḥamd ü ṣenā eyleyelüm***(Mrb. 101/4). [ḥamd ü ṣenā eyle, -y,-elüm]*

ḥamsīn: *Kış mevsiminin, erbain denen 40 günlük karakıştan sonra gelen ve elli gün süren ikinci devresi.* ||| *(Hüdâyî) Elli yaş.*

1. Sebzeyi yabanda mı buldı ṣanursın nev-bahār
   Çekdi **ḫamsīnüñ** içinde nice nice erbaʿīn *(Mf. 33/2). [ḫamsīnüñ, -üñ]*

ḫandān it-:

ḫandān it-: *Neşelendirmek, sevindirmek.* ||| *[tas.] Gönlün feyiz ve tecelliden bahtiyar hâle gelmesi, cezbelenmesi.*

1. Açub göñüller pāsını
   Ḫandān iderler Hū ile *(Koş. 3/24). [ḫandān it, -er, -ler]*

ḫandān it-: *Açmak, göstermek, meydana çıkarmak, âşikâr etmek.*

1. Gülistānda güli **ḫandān iden** dōst
   Aña bülbülleri nālān iden dōst *(Mrb. 54/1). [ḫandān it, -en]*
2. İy gülleri **ḫandān idüb** bülbülleri nālān iden

Geh ḫūb cemālin gösterüb geh gizleyüb pinhān iden *(G. 6/1). [ḫandān it, -üb]*

ḫandān ol-:

ḫandān ol-: *Açmak, meydana çıkmak, âşikâr olmak. ||| [tas.] Gönlün feyiz ve tecelliden bahtiyar hâle gelmesi, cezbelenmesi.*

1. Söylesün cān bülbüli
   Ḫandān olsun gülümüz *(Koş. 20/8). [ḫandān ol, -sun]*
2. **Ḫandān olur** ma‘nā güli
   Āṣār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/1). [ḫandān ol, -ur]*
3. **Ḫandān olur** ma‘nā güli
   Āṣār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/1). [ḫandān ol, -ur]*

ḫandān ol-: *Açmak, çiçeklenmek. ||| Yüzü gülmek, sevinmek.*

1. Kimisi ‘ışḳla nālān olurlar
   Kimisi gül gibi **ḫandān olurlar** *(Mrb. 26/26). [ḫandān ol, -ur, -lar]*

ḫande-rū ol-: *Gülen yüz. ||| [tas.] Gönlün feyiz ve tecelliden bahtiyar hâle gelmesi, cezbelenmesi.*

1. Açan hüviyyetden ḳapu
   Ẕevḳ ile olmış ḫande-rū *(Mrb. 81/18). [ḫande-rū ol, -mış]*

ḫ̆ān-ı bī-pāyān-ı vaṣl: *(Hakk'a) Kavuşmanın sonsuz ikramları.*

1. Ẕenbini fānī vücūduñ yuymaġa
   Ḫ̆ān-ı bī-pāyān-ı vaṣla ṭoymaġa *(Mrb. 28/6). [ḫ̆ān-ı bī-pāyān-ı vaṣl, -a]*

ḫ̆ān-ı vaṣl: *Kavuşma sofrası. ||| [tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. **Ḫ̌ān-ı vaṣla** ṭoyur aç olmayalum
   Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/3). [ḫ̌ān-ı vaṣl, -a]*
2. **Ḫ̌ān-ı vaṣla** ṭoyur olmayalum ac
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/3). [ḫ̌ān-ı vaṣl, -a]*

ḫānluḳ: *Hükümdarlık, sultanlık.*

1. Ḫāzin-i esrār-ı lāhūt ol ki sulṭānlıḳ budur
   Kenz-i lā-yefnāya mālik ol begüm **ḫānluḳ** budur *(G. 9/2). [ḫānluḳ]*

hār: *Diken.* ||| *[tas.] Kesret, mâsivâ, nefsânî havatır.* (Şimşek, 2017, s. 142)

1. Nice bir **ḫār** derdini çekelüm
   Bārī gülzār derdini çekelüm *(G. 37/1). [ḫār]*
2. Güli gör kim bu deñlü **ḫār** içinde
   Ne ḫōş sulṭān geçer ezhār içinde *(M. 3/3). [ḫār]*
3. Kenz-i sır eşbāḥ ile maḥfūf olub
   Gülşene ḥavli çekilmiş **ḫārdan** *(G. 21/14). [ḫārdan, -dan]*

ḫarāb: *Viranlık, perişanlık.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. Menzilidür ‘āḳibet taḥte’t-türāb
   Kimseye bāḳī degüldür bu **ḫarāb** *(M. 6/4). [ḫarāb]*

ḫarābāt ehli: *Yıkıntılar sahibi.* ||| *[tas.] Dünyevî arzu ve heveslerle meşgul kimse.*

1. Ḳo **ḫarābāt ehlinüñ** vīrānlıġın
   Anda mevdū‘ kenz-i bī-pāyāna baḳ *(G. 14/3). [ḫarābāt ehli, -n, -üñ]*

harc it-: *Sarf etmek, fedâ etmek, harcamak.*

1. Māye-i ‘ömri yiter ednāya **ḫarc it** her zamān

Maṭlab-ı a‘lāyı bulmaḳ ḳaṣdın eyle her nefes *(G. 27/5). [ḫarc it]*

ḫarīḳ ol-: *Yanmak.* ||| *[tas.] Sâlikin, kendisini fenâ makamına yönlendiren orta hâlli tecellilere uğraması.* (Uludağ, 2016, s. 159)

1. Nār-ı fürḳatde biraz oldum ḥarīḳ
   Baḥr-i ḥayretde biraz oldum ġarīḳ *(Mrb. 63/13). [ḫarīḳ ol, -du, -m]*

harḳ it-: *Yırtmak, ortadan kaldırmak, yok etmek.* (Sami, 1996, s. 578)

1. Bunca ḥicābı **ḫarḳ iden**
   Vaḥdet-i ẕāta ġarḳ iden *(Koş. 46/25). [ḫarḳ it, -en]*

hased: *Kıskançlık, çekememezlik.*

1. Nice bir kibr ü ‘ucb u ḥıḳd u **ḥased**
   Nice bir ḥubb-ı cāh u ḥubb-ı ẕeheb *(Mrb. 39/5). [ḥased]*

ḫāṣıl:

ḫāṣıl: *Semere, netice, kazanç.* (Naci, 1322, s. 308)

1. Māżīye ḳılma te’essüf yime müstaḳbel ġamın
   Ḥālüñi ḫōş gör ki ‘ömrüñ **ḫāṣılı** imrūzdur *(Mf. 15/2). [ḫāṣılı, -ı]*

ḫāsıl: *Kazanç, mahsül.* ||| *[tas.] Manevî hâller, lütuflar, keşfler.*

1. Sırruñı keşf itme ya da
   Virme **ḫāṣıluñı** bāda *(Koş. 8/18). [ḫāṣıluñı, -uñ, -ı]*

ḫāṣıl ol-: *Meydana gelmek, ortaya çıkmak, peyda olmak, gerçekleşmek.*

1. İy Hüdāī’ Ḥaḳḳ’ı ẕikr it dā’imā
   Tā ki ṣadra **ḥāṣıl ola** inşirāḥ *(G. 31/10). [ḥāṣıl ol, -a]*
2. Tevhīd ile īmānum kāmil ola
   Firḳat gidüb cem‘iyyet **ḥāṣıl ola** *(Koş. 6/10). [ḥāṣıl ol, -a]*
3. Sülūk ehli ṣafāya vāṣıl olsa
   İrüb ẕevḳe murādı **hāṣıl olsa** *(Mrb. 86/14). [hāṣıl ol, -sa]*
4. Göñül virme sivāya ‘āḳiliseñ
   Gel Allāh’a murāduñ **ḥāṣıl olsun** *(Mrb. 97/2). [ḥāṣıl ol, -sun]*
5. Ẕāt-ı bī-çūne irmeyince kişi
   Ḥāṣıl olmaz murādı bitmez işi *(G. 39/8). [ḥāṣıl ol, -maz]*
6. Vücūda ir ne istersin ‘ademden
   Gel Allāh’a murāduñ **ḥāṣıl olsun** *(Mrb. 97/8). [ḥāṣıl ol, -sun]*
7. Hüdāī’ himmet it ẕevḳ-i ‘aẓīme
   Gel Allāh’a murāduñ **ḥāṣıl olsun** *(Mrb. 97/12). [ḥāṣıl ol, -sun]*
8. Ola maḳṣūdumuz faẓluñla ḥāṣıl
   ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/1). [ḥāṣıl ol, -a]*
9. Ḥażret-i Mevlā hidāyet itmeyince bir ḳula
   Çāre yoḳdur ol kim inṣafā gele **ḥāṣıl ola** *(Mf. 151/2). [ḥāṣıl ol, -a]*
10. Olagör cānıla dīdāra ṭālib
    Tā kim **ḥāṣıl ola** cümle meṭālib *(Koş. 14/10). [ḥāṣıl ol, -a]*
11. Ger virilse bir kişiye ‘ömr-i Nūḥ
    Ḥāṣıl olsa aña envā‘-ı fütūḥ *(M. 6/2). [ḥāṣıl ol, -sa]*
12. Ḳalbe ṣafā **ḥāṣıl ola**
    Mevlā kerīm iḥsān ide *(Kt. 13/3). [ḥāṣıl ol, -a]*
13. Şems-i vaḥdetden irişdi sırr-ı nūr
    Ḥāṣıl oldı ḳalbe envā‘-ı sürūr *(Mrb. 83/18). [ḥāṣıl ol, -dı]*
14. Ḥaḳḳ’ı iste eger ehl-i diliseñ
    Gel Allāh’a ṣafālar **ḥāṣıl olsun** *(Mrb. 97/4). [ḥāṣıl ol, -sun]*
15. Nice bir nefs ola ortada ḥā’il
    ‘İnāyet it ki maḳṣūd ola ḥāṣıl *(Mrb. 94/6). [ḥāṣıl ol, -a]*
16. Ki tā **ḥāṣıl ola** maḳṣūd-ı aḳṣā
    Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/23). [ḥāṣıl ol, -a]*

17. Olan bu neşye-i dünyāda mūtū rāhına sālik
    Olubdur küllü şey'in hāliküñ sırrı aña ḥāṣıl *(G. 18/6) [ḥāṣıl ol,-ub,-dur]*

ḥasret:

ḥasret: *Özlem, iştiyak, heves.* (Tulum, 2011, s. 706)

1. Ḳullaruñ niçe bir ola perīşān
   Ḥasretle niçe bir olalar nālān *(Koş. 55/6). [ḥasretle, -le]*
2. İrgür saña **ḥasretle** yanmayalum
   Allāh'um Allah'um güzel Allāh'um *(Koş. 21/7). [ḥasretle, -le]*
3. Biz daḫı derd ü **ḥasretden**
   Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/7). [ḥasretden, -den]*
4. Niçe bir derd ile miḥnet
   Niçe bir **ḥasret** ü fürḳat *(Koş. 32/6). [ḥasret]*
5. Ḳullaruñ niçe bir ola perīşān
   Ḥasretle niçe bir olalar nālān *(Koş. 55/6). [ḥasretle, -le]*
6. Cānları **ḥasret** odına yandurur
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/1). [ḥasret]*
7. Keşret ṭılısmı māni' olub genc-i vaḥdete
   Ḥayretde ḳaldı **ḥasretiyle** nice şeyḫ ü şāb *(G. 25/10). [ḥasretiyle,-i,-y,-le]*

ḥasret: *Üzüntü, teessüf.* (Naci, 1322, s. 314)

1. Göñül virme cihānuñ leẕẕetine
   Ki ol degmez ṣoñında **ḥasretüñe** *(Mf. 153/2). [ḥasretüñe, -üñ, -e]*

hasret ko-: *Kavuşamamanın özlemi içinde bırakmak.*

1. **Ḥasret ḳoma** maḥbūba
   Raḥm eyle Raḥīm Allāh *(Mrb. 118/3). [ḥasret ḳo, -(ma)]*

ḥasret odına yaḳ-: *(Aşk ve ayrılıktan sebep) Kavuşamamanın üzüntüsünü yaşatmak.*

1. Eksüklerine baḳma
   Ḥasret odına yaḳma *(Mrb. 118/10). [ḥasret odına yaḳ, -(ma)]*

ḥasret ol-: *Özlem duymak, kavuşmayı istemek.*

1. Nice bir **ḥasret olavuz** ṭapuña
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/3). [ḥasret ol, -avuz]*

ḥasretde ḳo-: *Üzüntü içinde bırakmak.*

1. Yūsufı çāha atdı iḫvānı
   Ḳodı ḥasretde pīr-i Ken‘ān’ı *(Msd. 1/4). [ḥasretde ḳo, -dı]*

ḥasret-i yār: *Sevgilinin özlemi.* ||| *[tas.] Hakk'ın arzusu.*

1. Doymaz oldı yürek **ḥasret-i yāre**
   Derdile ḳalmışam şöyle āvāre *(Koş. 22/13). [ḥasret-i yār, -e]*

ḫāṣṣ:

ḫāṣṣ: *Özel, kıymetli, değerli.* (Doğan, 2013, s. 703)

1. Altundan **ḫāṣṣ** gönül çürümek neden
   Efkār-i fāside bürimek neden *(Koş. 45/13). [ḫāṣṣ]*

ḫāṣṣ: *Seçkinler.* ||| *[tas.] Ârif, insan-ı kâmil.* (Uludağ, 2016, s. 161)

1. ‘İnāyet Ḥaḳ’dan olur **ḫāṣṣ** u ‘āma
   Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/11). [ḫāṣṣ]*

ḫāṣṣ ü ‘āmm: *Seçkin kimseler ve halk.* ‖ *Herkes.*

1. Oldı müşerref **ḫāṣṣ ü ‘āmm**
   Geldi çün ol Ḫayrü’l-enām *(Mrb. 5/14). [ḫāṣṣ ü ‘āmm]*
2. Çün oldur melce-i erbāb-ı ḥācāt
   Olubdur **ḫāṣṣ u ‘āmm** ol bāba muḥtāc *(Kt. 3/4). [ḫāṣṣ u ‘āmm]*
3. Fānī dünyānuñ fenāsını bilürken **ḫāṣṣ ü ‘āmm**
   Bāḳī’yi ḳor fānīye mā’il olur mı ‘aḳl-ı tāmm *(Mf. 123/1) [ḫāṣṣ ü ‘āmm]*

hasta / haste: *Hasta, düşkün.* ‖ *[tas.] Âşık.* (Uludağ, 2016, s. 159)

1. Āsitānuñ **ḫastaya** dārü’ş-şifā
   Şerbet-i vaṣluñ ḳamu derde devā *(Mrb. 63/5). [ḫastaya, -y, -a]*
2. Vaṭan añılsa bir ġarībe n’ola
   Ḫasteler varsalar ṭabībe n’ola *(Msd. 2/16). [ḫasteler, -ler]*

haste: bkz. ḫasta / ḫaste.

ḫaste-dil: *Hasta gönüller.* ‖ *[tas.] Seyr u sülûkta geri kalmış kişi.* (Uludağ, 2016, s. 159)

1. Umarlar **ḫaste diller** armaġanuñ
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/19). [ḫaste-dil, -ler]*

ḫāşā: *"Allah göstermesin, tevbe!"*

Kalıp ifade*: *Dua.

1. Baḥr-ı ‘aṭāsı nehr ide **ḫāşā** ki sā’ili
   Derd-i derūna şāfī iken luṭf ile cevāb *(G. 25/5). [ḫāşā]*

haşr:

ḥaşr: *Kıyâmet.* (Doğan, 2013, s. 710)

1. Ayılmaya tā **ḥaşre** dek
   Kim nūş ide ṣahbā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/23). [ḥaşr, -e]*
2. Luṭfuñ yazılmaz **ḥaşre** dek
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/15). [ḥaşr, -e]*

ḥaşr: *Toplama, bir araya getirme, yeniden diriltme.* (Naci, 1322, s. 315)

1. Şu nādān kim idübdür **ḥaşrı** inkār
   Anı ilzām ider evrāḳ u eşcār *(Mrb. 88/13). [ḥaşrı, -ı]*

ḥaşr: *Kıyâmet.* ||| *[tas.] Sâlikin iradî ölümünden (fenâfillah) sonra ebedî bir hayata kavuşacağı bekâbillah makamı.* (Uludağ, 2016, s. 217)

1. Ṭālib-i dīdār olub ayılmaya tā **ḥaşre** dek
   Kim ki nūş ide ezel bezminde ger ṣahbā-yı ‘aşḳ *(G. 28/5). [ḥaşr, -e]*

ḥaşr ol-: *Bir araya gelmek, toplanmak.* ||| *[tas.] Hak'ta fenâya erip yine O'nda dirilmek, cem makamında olmak.* (Cebecioğlu, 2020, s. 197)

1. Ger **ḥaşr ola** niçe niçe
   Ayılmaya mestānemüz *(Mrb. 1/11). [ḥaşr ol, -a]*

ḫaṭā’:

ḫaṭā’: *Günah, kabahat.* (Naci, 1322, s. 341)

1. Nāḳış işi hep **ḫaṭā’** ‘işyān olur
   Kāmil işi ‘afv ile iḥsān olur *(Mf. 5/1). [ḫaṭā’]*
2. **Ḫaṭā’** ile eger ẕenb itse insān

Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/1). [ḫaṭā’]*

3. ‘İbāduñ dā’imā işi **ḫaṭādur**
   Saña lāyıḳ olan luṭf u ‘aṭādur *(Mrb. 113/9). [ḫaṭā’dur, -dur]*
4. Ḳuluñ eksigligiñe baḳma luṭf it
   Ḫaṭā’ ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/2). [ḫaṭā’]*
5. Celālüñ āteşine yaḳma luṭf it
   Ḫaṭā’ ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/4). [ḫaṭā’]*
6. Ḫalāṣ eyle meded ḥubb-ı sivādan
   Ḫaṭā’ ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/8). [ḫaṭā’]*
7. ‘Aṭā vü faẕl u cūduñ ġāyeti yoḳ
   Ḫaṭā’ ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/12). [ḫaṭā’]*
8. Umaruz ola ‘afv-ı pādişāhı
   Ḫaṭā’ ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/16). [ḫaṭā’]*
9. Hüdāī’ bendeñe eyle ‘ināyet
   Ḫaṭā’ ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/20). [ḫaṭā’]*
10. Dā’im işi sehv ü **ḫaṭā’**
    Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/3). [ḫaṭā’]*
11. Meded cānum firāḳ odına yandı
    Ḫaṭā’ bizden ‘aṭā senden Efendi *(G. 39/12). [ḫaṭā’]*

ḫaṭā’: *Yanlış.* (Naci, 1322, s. 341)

1. **Ḫaṭā’dur** müẕnibe ışrār itmek
   Gerekdür ẕenbe istiġfār itmek *(Mf. 106/1). [ḫaṭā’dur, -dur]*

<u>haṭā’ eyle-:</u> *Yanılgıya düşüp günah işlemek.*

1. **Ḫaṭā eylerse** ger bī-çāre ḳullar
   ‘Aṭā it sen sevinsün cān ü diller *(Mrb. 47/5). [ḫaṭā’ eyle, -r, -se]*

<u>haṭā’ ile:</u> *İstemeyerek, farkında olmadan., sehven.*

1. **Ḫaṭā ile** ṣudūr eylerse evzār
   Umaruz ‘afv ide ol Rabb-i Ġaffār *(Mrb. 109/9). [ḫaṭā’ ile]*

ḫātem ol-: *Sonuncu olmak.*

1. Anuñçün **ḫātem olduñ** enbiyāya
   Senüñle bitdi bünyān-ı nübüvvet *(G. 23/11). [ḫātem ol, -du, -ñ]*

ḫātem-i enbiyā: *Peygamberlerin sonuncusu.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. **Ḫātem-i enbiyā** içün
   Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/15). [ḫātem-i enbiyā]*

ḫāṭır-ı perīşān: *(Ayrılıktan) Acı çeken gönül.*

1. Ele al **ḫāṭır-ı perīşānum**
   Ḳudret-i tāmme ıssı Sulṭānum *(Mhm. 4/3). [ḫāṭır-ı perīşān, -um]*

ḫavāṭır: *Fikirler, düşünceler.* ||| *[tas.] Mâsivâya ait düşünceler.*

1. Ṭulū‘ iderdi envār-ı muḥabbet
   Ḫavāṭırdan derūnı olsa ḫālī *(Mrb. 86/4). [ḫavāṭırdan, -dan]*

ḫavl ile ḳuvvet: *Kudret ve Güç.*

1. Ḳullaruñ ‘ācizdürür ḳudret senüñ
   Ḳıl meded kim **ḫavl ile ḳuvvet** senüñ *(Mrb. 66/6). [ḫavl ile ḳuvvet]*

ḫavli çekil-: *Etrafı çevrelenmek, sırlanmak, perdelenmek.*

1. Kenz-i sır eşbāḥ ile maḥfūf olub
   Gülşene **ḫavli çekilmiş** ḫārdan *(G. 21/14). [ḫavli çekil, -miş]*

Ḫavvā: *İlk kadın, Hz. Âdem'in zevcesi ve insan neslinin annesi.*

1. Ḳamunuñ aṣlı ḫōd ʻĀdem'le **Ḥavvā**
   Ya niçün baʻżı ednā baʻżı aʻlā *(Mrb. 26/33). [Ḥavvā]*
2. ʻĀdem ü **Ḥavvā** cennetden
   Ayru düşdiler niʻmetden *(Koş. 27/5). [Ḥavvā]*
3. Ḳanı Ādem ḳanı **Ḥavvā**
   Ḳanı Muḥammed Muṣṭafā *(Koş. 48/5). [Ḥavvā]*

hay:

hay: *Ey.* (Doğan, 2013, s. 720)

1. Ola maḳṣūdumuz fażluñla ḥāṣıl
   ʻİnāyet eyle sulṭānum meded **hay** *(Mrb. 116/2). [hay]*
2. Olalum nūr-ı pāk-i ẕāta vāṣıl
   ʻİnāyet eyle sulṭānum meded **hay** *(Mrb. 116/4). [hay]*
3. Ṣafāya irmege maḥzūn göñüller
   ʻİnāyet eyle sulṭānum meded **hay** *(Mrb. 116/8). [hay]*
4. Yene senden olur her derde dermān
   ʻİnāyet eyle sulṭānum meded **hay** *(Mrb. 116/12). [hay]*
5. Olalum mā-sivā ḥubbundan āzād
   ʻİnāyet eyle sulṭānum meded **hay** *(Mrb. 116/16). [hay]*
6. Efendi fażl ü raḥmet senden olur
   ʻİnāyet eyle sulṭānum meded **hay** *(Mrb. 116/20). [hay]*
7. Olma ḫōd-bīn gör Ḫudā'yı hemān
   Hay nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/20). [hay]*
8. Terk idüb fānīyi beḳāya iriş
   Hay nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/28). [hay]*
9. Oñmaduḳluḳda ġāyete yetdüñ
   Hay nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/4). [hay]*

10. Yaradan uṣladur seni ancaḳ
    Hay nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/12). [hay]*

hay: *"vay, nasıl olur" gibi acı, üzüntü, nedamet manaları içeren sözcük.* (Doğan, 2013, s. 720)

1. N'olaydı **hay** n'olaydı vay n'olaydı
   Göñül rāḥat beden ṣıḥḥat bulaydı *(N. 22/1). [hay]*

hay: *"Vah, aman, eyvah!".* (Doğan, 2013, s. 720)

1. Bize ẕevḳ-i viṣālüñ eyle iḥsān
   Meded iy Ḳādir Allāh'um meded **hay** *(Mrb. 113/2). [hay]*
2. Olavuz tā anuñla ṣād u ḫāndan
   Meded iy Ḳādir Allāh'um meded **hay** *(Mrb. 113/4). [hay]*
3. Efendi luṭfuña yoḳdur nihāyet
   Meded iy Ḳādir Allāh'um meded **hay** *(Mrb. 113/8). [hay]*
4. Viṣālüñ derd-i 'uṣṣāḳa devādur
   Meded iy Ḳādir Allāh'um meded **hay** *(Mrb. 113/12). [hay]*
5. Daḫı envā'-ı iḥsān eyleyen sen
   Meded iy Ḳādir Allāh'um meded **hay** *(Mrb. 113/16). [hay]*
6. Olubdur çünki faẕl u luṭfa mu'tād
   Meded sulṭānum Allāh'um meded **hay** *(Mrb. 113/20). [hay]*

Ḥayy: *Bütün varlıkların hayat kaynağı Allah.*

1. 'Ālemlerüñ sulṭānı
   Meded senden meded **Ḥayy** *(Koş. 42/2). [Ḥayy]*
2. Derdlülerüñ dermānı
   Meded senden meded **Ḥayy** *(Koş. 42/4). [Ḥayy]*
3. Nefsüme ışmarlama
   Meded senden meded **Ḥayy** *(Koş. 42/8). [Ḥayy]*

4. Fażluña ġāyet yoḳdur
   Meded senden meded **Ḥayy** *(Koş. 42/12). [Ḥayy]*
5. Saña irgüren sensin
   Meded senden meded **Ḥayy** *(Koş. 42/16). [Ḥayy]*

hāy u hūy-ı ġulġul: *Feryat, figan, bağrışma, velvele.*

1. Kimi nūr-ı cemāl-i Ḥaḳḳ'a 'āşıḳ
   Bu **hāy u hūy-ı ġulġuller** nedendür *(Mrb. 26/24).[hāy u hūy-ı ġulġul,-ler]*

hayāl-i vaṣl-ı dōst: *Sevgiliye kavuşmanın hayali.* ||| *Allah'a kavuşma düşüncesi.*

1. Ḳande 'aḳl-ı ḳāṣıruñ ḳande **ẖayāl-i vaṣl-ı dōst**
   Hīç-i 'Anḳā'yı şikār itmek ola mı bir meges *(G. 27/3). [ẖayāl-i vaṣl-ı dōst]*

hayāl-i ẓill:

ẖayāl-i ẓill: *Gölgenin görüntüsü.*

1. Vücūduñ aynāsında ḥāl-i ekvān
   H̱ayāl-i ẓilla beñzer fī'l-ḥaḳīḳa *(Kt. 10/3). [ẖayāl-i ẓill, -a]*

ẖayāl-i ẓill: *Gölgenin görüntüsü.* ||| *[tas.] Varlığı ilahî nura bağlı olan izâfî vücût.* (Cebecioğlu, 2020, s. 545)

1. Şeb-i fürḳatdeki kesret **ẖayāl-i ẓilldur** aldanma
   Serābı ḳo sarāya baḳ sarāy-ı sırra ol vāṣıl *(G. 15/3). [ẖayāl-i ẓill, -dur]*

hayāt:

ḥayāt: *Canlılık, dirilik, sağ olma hâli, ömür.* (Doğan, 2013, s. 721)

1. Fażluñ ile çün bize virdüñ **ḥayāt**
   Senden olur yine ḥüsn-i iltifāt *(Mf. 55/1). [ḥayāt]*
2. Olmasa senden eger fażl-ı ʻaẕīm
   Ḳande bulurduḳ **ḥayātı** iy Kerīm *(Mrb. 114/10). [ḥayātı, -ı]*
3. Cümle mevcūdāta sen virdüñ **ḥayāt**
   Luṭfuñ ile oldı cümle kā'ināt *(Mrb. 128/5). [ḥayāt]*
4. Ḫalḳa **ḥayātı** sen virdüñ
   Cevher-i ẕātı sen virdüñ *(Koş. 59/13). [ḥayātı, -ı]*
5. Ṣaçıldı āb-ı raḥmet kā'ināta
   Ḥayāt irişdi eşcār ü nebāta *(Mrb. 115/6). [ḥayāt]*
6. **Ḥayātı** ḳanda bulurduḳ
   Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/11). [ḥayātı, -ı]*
7. Yetişdi her biri tāze **ḥayāta**
   Başīret ehline günden ʻayāndur *(Mrb. 115/7). [ḥayāta, -a]*

ḥayāt: *Canlılık, dirilik, zindelik. ǁ [tas.] Kulun Hak'ta fenâ bulmasından sonraki Hak sıfatlarıyla vasıflandığı bekâ hâli.* (Cebecioğlu, 2020, s. 201)

1. Hüdāī' ḳulun irgürdi **ḥayāta**
   Delālet itdi efʿāl ü ṣıfāta *(Mrb. 109/17). [ḥayāta, -a]*
2. Fānīde görmeyen resm-i s̲ebātı
   Ölmezden öñ ölüb buldı **ḥayātı** *(Koş. 45/10). [ḥayātı, -ı]*
3. Hüdāī' ʻālemüñ yoḳdur s̲ebātı
   Ölmezden öñ ölüb buldı **ḥayātı** *(Koş. 45/22). [ḥayātı, -ı]*
4. Bizi fażlıyla irgürdi **ḥayāta**
   Delālet itdi efʿāl ü ṣıfāta *(Mrb. 106/13). [ḥayāta, -a]*
5. Fenā bulub **ḥayāt** alam şu dem kim ʻışḳ-ı yārümden
   Muḥabbet isteyen gelsün ḫaber ṣorsun mezārumdan *(G. 13/1) [ḥayāt]*
6. Mesīḥā gibi dem ur ʻāşıḳāne
   Ḥayāt irsün anuñla mürde cāne *(Mrb. 76/6). [ḥayāt]*
7. Dil-teşnesi bulur **ḥayāt**
   Enhār-ı z̲ikru'llāh ile *(Mrb. 80/23). [ḥayāt]*

8. Fānī varlıḳdan geçüb bulur **ḥayāt**
   Ḳaṭreyi ḳor baḥr-i ‘ummān isteyen *(G. 10/7). [ḥayāt]*
9. Ẓulmet-i nefsi geçen bulur **ḥayāt**
   Çün gece āḫir ola olur ṣabāḥ *(G. 31/3). [ḥayāt]*
10. **Ḥayāt** irsün aña būy-ı beḳādan
    Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/15). [ḥayāt]*
11. Ma‘ārif cennetine dāḫil olsa
    Ḥayāt alub içer ‘ayn-ı zülali *(Mrb. 86/16). [ḥayāt]*

ḥayāt iḳlīmi: *Canlılık diyarı. ||| [tas.] Mâsivâya ait alaklardan kurtulup Hakk'ın sıfatlarıyla vasıflanılan bekâbillah makamı.* (Uludağ, 2016, s. 148)

1. Cānān ilin varub görmek dilerseñ
   Ḥayāt iḳlīmine irmek dilerseñ *(Koş. 4/10). [ḥayāt iḳlīmi, -n, -e]*
2. Bulur **ḥayāt iḳlīmini**
   ‘İrfāna irmek isteyen *(Mrb. 65/3). [ḥayāt iḳlīmi, -n, -i]*

ḥayāt vir-: *Ömür bahşetmek.*

1. Fażluñ ile çün bize virdüñ ḥayāt
   Senden olur yene ḥüsn-i iltifāt *(Mf. 55/1). [ḥayāt vir, -dü, -ñ]*

ḥayāta ir-: *Canlanmak, dirilik bulmak, zindeliğe erişmek.*

1. Fenā bulub **ḥayāta irdi** tekrār
   Teġayyürler tebeddüller nedendür *(Mrb. 88/15). [ḥayāta ir, -di]*

ḥayāt-ı cāvidān: *Sonsuz yaşam. ||| [tas.] Nefsin hevâsından kurtulup Hak'ta bâki olma.* (Şimşek, 2017, s. 148)

1. Ḫudā’yı cān ü dilden ẕikr idegör
   Ki ẕikr-i Ḥaḳ **ḥayāt-ı cāvidāndur** *(Mrb. 115/16).[ḥayāt-ı cāvidān,-dur]*

2. Begüm ölmezden evvel öl
   Ḥayāt-ı cāvidānı bul *(Mrb. 45/18). [ḥayāt-ı cāvidān, -ı]*

Ḥayder: *Aslan lakaplı İslâm'ın dördüncü halifesi olan Hz. Ali.* (KL., http://lugatim.com/s/haydar, erişim tarihi: 01.01.2021)

1. Hüdāī' n'oldı bu deñlü peyġāmber
   Ḳanı 'Ömer 'Osmān BūBekr ü **Ḥayder** *(Koş. 13/26). [Ḥayder]*

haylī: *Çokça, epeyce.*

1. Mevlā'dan olsa in'ām ḳuldan ḳoparmış iḳdām
   Nefs olmaḳ ehl-i İslām **ḫaylī** kerāmet ancaḳ *(G. 20/4). [ḫaylī]*

ḫayr: *İyi ve makbul iş.*

1. Derdli olan ḳullara eyle naẓar
   Hep senüñ ḫalḳuñla olur **ḫayr** ü şerr *(Mf. 26/2). [ḫayr]*
2. **Ḫayr** u şerr bunda ne her kim ide ḳul
   Āḫiretde cezāsını bula ol *(Kt. 7/1). [ḫayr]*
3. Ne işlerse eger **ḫayr** ü eger şerr
   Göriserdür eger 'avrat eger er *(M. 9/1). [ḫayr]*
4. 'Āḳil ol **ḫayr** işi ta'cīl eyle
   Evliyā ḥālini taḥṣīl eyle *(Mrb. 67/9). [ḫayr]*
5. 'Āḳil iseñ **ḫayra** sa'y it dā'imā
   Leyse li'l-insāni illā mā se'ā *(G. 36/1). [ḫayra, -a]*
6. Ekber-i a'māl ẕikru'llāhdur
   'Āḳil iseñ **ḫayra** sa'y it dā'imā *(G. 36/6). [ḫayra, -a]*
7. Varlıḳ senüñdür ser-te-ser
   Sen ḫalḳ idersin **ḫayr** ü şer *(Mrb. 43/6). [ḫayr]*

ḫayr işle-: *İyi ve makbul olan iş yapmak.*

1. Var imdi ‘āḳil ol **ḫayr işle** dā’im
   Olasın tā iki ‘ālemde sālim *(M. 9/3). [ḫayr işle]*

<u>ḫayrān:</u> *Sarhoş. ||| [tas.] Seyr u sülûk sırasında Hak'tan gelen tecellilerle düşünemez ve muhakeme edemez hâle gelip hayret makamına düşen sâlik.*

1. Kimi **ḥayrān** ise kimi ayıḳdur
   Kimi ḥayvān ise kimi ‘āşıḳdur *(Koş. 23/5). [ḥayrān]*

<u>ḫayrān it-:</u> *Kendinden geçirmek, öz varlığını unutturmak.* (Tulum, 2011, s. 833)

1. Göñlüm evin seyrān iden
   ‘Āşıḳları **ḥayrān iden** *(Mrb. 30/6). [ḥayrān iden]*
2. Sen şemme vechu’llāh didüñ hem ẓāhir ü bāṭın aduñ
   Geh gösterüb gāh gizledüñ ‘aḳlı odur **ḥayrān iden** *(G. 6/4). [ḥayrān it, -en]*

<u>ḫayrān ol-:</u> *Şaşırmak, şaşırıp kalmak.*

1. Diller ‘aceb **ḥayrān olur**
   Esrār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/1). [ḥayrān ol, -ur]*

<u>ḫayrān u medhūş eyle-:</u> *Şaşırtıp dehşete düşürmek. ||| [tas.] İlahî varidatların sâlikin ihtiyarını elinden alıp onu düşünemez duruma sokması.*

1. Cür‘a-i cām-ı maḥabbetden ki kim nūş eyleye
   Anı ol ẕevḳ ü ṣafā **ḥayrān u medhūş eyleye** *(Mf. 156/2). [ḥayrān u medhūş eyle, -y, -e]*

<u>ḫayrān ü mest ol-:</u> *Şaşırıp kendinden geçmek. ||| [tas.] İlahî tecellilerin etkisiyle kulun kendinden geçmesi, varlığını unutması.*

1. Yiter ol cām ile **ḥayrān ü mest ol**
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/3). [ḥayrān ü mest ol]*

<u>ḥayret:</u>

ḥayret: *Şaşırıp kalma.*

1. Kim ġamda kim rāḥatdadur
   ‘Ālem buña **ḥayretdedür** *(Mrb. 33/10). [ḥayretdedür, -de, -dür]*

ḥayret: *Şaşırma, şaşkılık.* ||| *[tas.] Hakk'ın huzurunda sâlikin kendini bilemez duruma geldiği manevî bir makam.* (Cebecioğlu, 2020, s. 109)

1. Ol ḳadar **ḥayretde** olsun cān ü dil
   Ḳande baḳarsam efendim ṣañayın *(Mrb. 38/11). [ḥayretde, -de]*

<u>ḥayretde ḳal-:</u> *Şaşırmak.* ||| *[tas.] Hakk'ı yakîn olarak müşâhededen kaynaklı sâlikin düşünemez ve idrak edemez hâle gelmesi.*

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. Dīvāne göñlüme bilmezem n’oldı
   Kendüyi yitirüb **ḥayretde ḳaldı** *(Koş. 22/10). [ḥayretde ḳal, -dı]*
2. Kes<u>r</u>et ṭılısmı māni‘ olub genc-i vaḥdete
   Ḥayretde ḳaldı ḥasretiyle nice şeyḫ ü şāb *(G. 25/10). [ḥayretde ḳal, -dı]*
3. Kimi nāḳış bu ḫalḳuñ kimi kāmil
   Kimi **ḥayretde ḳalmış** şöyle ġāfil *(Mrb. 88/18). [ḥayretde ḳal, -mış]*
4. Ḳalur ḥayretde şöyle mest ü ḥayrān
   Yene Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/3).[ḥayretde ḳal, -ur]*
5. Ḳalur ḥayretde şöyle mest ü ḥayrān
   Yene Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/3). [ḥayretde ḳal, -ur]*

ḥayretde ḳo-: *Şaşırtmak. ||| [tas.] Hakk'ın, sâliki hayret makamında düşünemez ve muhâkeme edemez hâle sokması.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḳodı ḥayretde ‘aşḳ anı
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/15). [ḥayretde ḳo, -dı]*
2. Şular kim ehl-i ḳāl oldı seni bilmek muḥāl oldı
   Meger ‘aḳlı ‘ikāl oldı ḳodı ḥayretde dānāyı *(G. 2/8).[ḥayretde ḳo, -dı]*
3. Gökçek cemālin gizleyen
   ‘Uşşāḳı **ḥayretde ḳoyan** *(Mrb. 2/6). [ḥayretde ḳoy, -an]*

ḥayr-ı beşer: *İnsanlığın en hayırlısı. ||| Hz. Muhammed.*

1. Dünyāya teşrīf eyledi
   Bu ayda ol **ḫayr-ı beşer** *(G. 34/4). [ḫayr-ı beşer]*

ḥayr-ı ezkār: *Zikirlerin en hayırlısı.*

1. İster iseñ **ḫayr-ı ezkār**
   Durma hemān tevḥīde var *(Koş. 2/25). [ḫayr-ı ezkār]*

ḥayr-ı mesākin: *Oturulacak yerlerin hayırlısı. ||| [tas.] Manâ âlemleri.*

1. Civār-ı Ḥaḳ’dadur **ḫayr-ı mesākin**
   Yüri dōst ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/3). [ḫayr-ı mesākin]*

ḥayr-ı meṭālib: *Talep edilen şeylerin hayrı.*

1. Olmaz sevdādan geç ol Ḥaḳḳ’a ṭālib
   Maḳṣūd ise eger **ḫayr-ı meṭālib** *(Koş. 40/14). [ḫayr-ı meṭālib]*

ḫayr-ı ṣalāḥ: *Dinin yasakladığı şeylerden kaçınmanın makbul olanı.*

1. Ger mücāhid fī sebīli'llāh iseñ
   Ḫāliḳı ẕikr it odur **ḫayr-ı ṣalāḥ** *(G. 31/6). [ḫayr-ı ṣalāḥ]*

ḫayr-ı sübül: *Yolların hayırlısı.* ‖ *[tas.] Sırât-ı müstakim, Hakk yolu.*

1. Sünnet-i faḫr-i Rusūl oldı çü **ḫayr-ı sübül**
   Mesleki taḥvīl idüb 'ādet ü bid'at neden *(G. 38/15). [ḫayr-ı sübül]*

ḫayrü'l-beşer: *İnsanların en hayırlısı.* ‖ *Hz. Muhammed.*

1. Faḫr-i cihān **ḫayrü'l-beşer**
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/19). [ḫayrü'l-beşer]*
2. Ol ayda itmişdür ẓuhūr
   Maḥbūb-ı Ḥak **ḫayrü'l-beşer** *(G. 34/6). [ḫayrü'l-beşer]*

ḫayrü'l-enām: *Yaratılmışların en hayırlısı.* ‖ *Hz. Muhammed.*

1. Oldı müşerref ḫās ü 'ām
   Geldi çün ol **ḫayrü'l-enām** *(Mrb. 5/13). [ḫayrü'l-enām]*

ḫayru'l-verā: *Yaratılmışların en hayırlısı.* ‖ *Hz. Muhammed.*

1. Lev denevtü deyicek Rūḥu'l-emīn
   Sen revān olduñ pes iy **ḫayru'l-verā** *(G. 22/8). [ḫayru'l-verā]*

Ḫayrü'n-nāṣırīn: *"...Yardım edenlerin en hayırlısı (Allah)" meâlli âyetten bir bölüm.* (Âl-i İmrân, 3/150[136])

---

[136] النَّاصِرِينَ خَيْرُ وَهُوَ مَوْلٰيكُمْۚ اللّٰهُ بَلِ

"Oysa sizin mevlanız (koruyup kollayanınız) Allah'tır ve O, yardımcıların en iyisidir."

***Kalıp ifade*:** *Âyet.*

1. Ente Rabbī ente **Ḫayrü'n-nāṣirīn**
   İki ‘ālemde kerem senden hemīn *(M. 2/5). [Ḫayrü'n-nāṣirīn]*
2. Ente Rabbī ente **Ḫayrü'n-nāṣırīn**
   İki ‘ālemde kerem senden hemīn *(Mf. 42/1). [Ḫayrü'n-nāṣirīn]*

<u>ḥayvān:</u>

ḥayvān: *Aklı olmayan canlı, hayvan.*

1. Aṣṣı ziyān farḳ itmedi
   Ḫayvān-durur bel hüm eḍal *(Koş. 33/8). [ḥayvān]*

ḥayvān: *Canlı, diri.* ||| *[tas.] Nefs-i emmârenin esiri olup hayvanî sıfatları taşıyan kişi.* (Ögke, 2018, s. 156)

1. Kimi ḥayrān ise kimi ayıḳdur
   Kimi **ḥayvān** ise kimi ‘āṣıḳdur *(Koş. 23/6). [ḥayvān]*

<u>Ḥayy:</u> *Bütün varlıkların hayat kaynağı, ebedî ve hakiki hayat sahibi Allah.*

1. Tecellī eylese ol **Ḫayy** u Ḳayyūm
   Olurdı mā-sivā heb cümle ma‘dūm *(N. 10/1). [Ḫayy]*
2. İy Ḳādir ü **Ḫayy** ü Ebed
   Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/3). [Ḫayy]*
3. Ol Ḳādir ü **Ḫayy** u Vedūd
   ‘Ālemlere virdi vücūd *(Mrb. 110/5). [Ḫayy]*
4. Ḳul olduñsa eger Ḳādir Ḫudā'ya
   Ḳulunı ḥıfẓ ider ol **Ḫayy** u Ḳayyūm *(Mf. 4/2). [Ḫayy]*
5. Ḳullaruña eyle naẓar iy Ḳādir ü **Ḫayy** ü Kerīm

İḥsānuña maẓhar olur iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm *(Mf. 125/1). [Ḥayy]*

6. Ḳullaruña eyle naẓar iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm
   İḥsānuña maẓhar olur iy Ḳādir ü **Ḥayy** ü Kerīm *(Mf. 125/2). [Ḥayy]*
7. İy Vāḥid ü Ferd ü Aḥad
   İy Ḳādir ü **Ḥayy** ü Ebed *(Mhm. 3/22). [Ḥayy]*
8. Luṭf u iḥsānuña ġāyet mi var iy **Ḥayy** ü Ḳadīm
   Yene raḥmetle naẓar it bize iy Rabb-ı Kerīm *(Mrb. 101/9). [Ḥayy]*
9. Bir ‘ışḳ-ı pāk iḥsān ide
   Ol Ḳādir ü **Ḥayy** ü Vedūd *(Mrb. 35/2). [Ḥayy]*
10. Bizüm aḥvālümüz iy **Ḥayy** u Ḳayyūm
    Cenāb-ı pāküñe heb cümle ma‘lūm *(Mrb. 57/13). [Ḥayy]*
11. Çoḳdur keremi luṭfı o Raḥmān u Raḥīm’üñ
    İḥsānına ġāyet mi var ol **Ḥayy** u Ḳadīm’üñ *(Mrb. 98/10). [Ḥayy]*
12. ‘İnāyet eyleye ol **Ḥayy** u Ḳayyūm
    Yene Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/15). [Ḥayy]*
13. İy Ḳādir ü **Ḥayy** u Vedūd
    Umar Hüdāī’ faẓl u cūd *(Mrb. 99/25). [Ḥayy]*
14. Yene hem ehl-i īmān eylemişdür
    Göre iḥsānın ol **Ḥayy** ü Ḳadīm’üñ *(Mrb. 106/4). [Ḥayy]*
15. Hüdāī’ ni‘mete şükr eyle her gāh
    Göre iḥsānın ol **Ḥayy** ü Ḳadīm’üñ *(Mrb. 106/28). [Ḥayy]*

<u>Ḥayyī:</u> *Bütün varlıkların hayat kaynağı, ebedî ve hakiki hayat sahibi Allah'ım.*

1. Ente Rabbī ente Fettāḥ ü Kerīm
   Ente **Ḥayyī** ente Ḳayyūm u Ḳadīm *(M. 2/8). [Ḥayyī]*

<u>hāzā ṣırāṭün müstaḳīm:</u> *"...işte bu, doğru yoldur." meâlli âyetten bir bölüm.* (Yasin, 36/61[137])

---

[137] مُسْتَقِيمٌ صِرَاطٌ هٰذَا اعْبُدُونِيْ وَاَنِ

"Bana kulluk edin, doğru yol budur" dememiş miydim?"

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. Kün ẕākire‘r-Rabbi‘r-Raḥīm
   Hāẕā ṣırāṭün müstaḳīm *(Mrb. 80/10). [hāẕā ṣırāṭün müstaḳīm]*

ḫazān ol-: *Sararıp solmak.* ||| *[tas.] Dünyevî telaşeler yüzünden endişe etmek, tasalanmak, hüzünlenmek.*

1. Ḥaḳīḳat servidür hīç **ḫazān olmaz**
   Tāze gülden terdür ṣararub ṣolmaz *(Koş. 39/5). [ḫazān ol, -maz]*

hazef: *Topraktan kap kacak.* ||| *[tas.] İnsanın dünyevî yönü olan nefs.*

1. Ki olımaz cümle cihān aña ḫalef
   Cevheri yire urub alma **ḫazef** *(Mhm. 2/8). [ḫazef]*

ḫazer eyle-: *Sakınmak, kaçınmak.*

1. Anı ri‘āyet idegör
   Eyle hevālardan ḫaẕer *(G. 34/10). [ḫaẕer eyle]*

ḫazer idegör-: *Sakınmaya çalışmak.*

1. Ẕevḳ-i tāmma irmek isterseñ eger
   Mā-sivā ḥubbundan idegör ḫaẕer *(Mrb. 117/18). [ḫaẕer idegör]*

hazer it-: *Kaçınmak, sakınmak.*

1. Nuḳūṣa baḳma naḳḳāṣa naẓar it
   Mehālikden ṣanemlerden **ḫaẕer it** *(Mrb. 37/10). [ḫaẕer it]*

hazer ḳıl-: *Kaçınmak, sakınmak.*

1. Ḫudā dilde siper ḳolda ḳılıç bilde nacaḳ elde
   Eger evde eger yolda **ḥaẕer ḳıl** mekr-i düşmāndan *(Mf. 136/2). [ḥaẕer ḳıl]*
2. Ḳıl ḥaẕer bāṭıl ṭarīḳa gitmeden
   Bāḳīyi fānī metā'a ṣatmadan *(Mrb. 15/9). [ḥaẕer ḳıl]*

ḥazīn ol-: *Üzülmek, tasalanmak.*

1. Nice bir derd ile **ḥazīn olalum**
   Nice bir hem-dem-i enīn olalum *(Mrb. 77/13). [ḥazīn ol, -alum]*

ḥāzin-i esrār-ı lāhūt: *Ulûhiyyet sırlarının muhâfızı.* ||| *[tas.] Ârifibillah, insan-ı kâmil.*

1. **Ḫāzin-i esrār-ı lāhūt** ol ki sulṭānlıḳ budur
   Kenz-i lā-yefnāya mālik ol begüm ḫānluḳ budur *(G. 9/1). [ḫāzin-i esrār-ı lāhūt]*

ḫāżır:

Ḫāżır: *Her yerde isim ve sıfatları yoluyla mevcut olan Allah.*

1. Yā Bāṭın ü yā Ẓāhir
   Yā **Ḫāżır** u yā Nāṣır *(Mrb. 105/14). [Ḫāżır]*

ḫāżır: *Mevcut, kaim.* (Doğan, 2013, s. 729)

1. Añladuñ mı Rabb'üñi hey kendüyi bilmez kişi
   Ḫāżır iken Ḫāliḳ'uñ eṭrāfa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/12). [ḫāżır]*
2. Eger ġāib eger **ḫāżır**
   Eger bāṭın eger ẓāhir *(Mrb. 24/21). [ḫāżır]*
3. **Ḫāżır** da sen nāẓır da sen
   Ḳādir de sen nāṣır da sen *(Mrb. 85/13). [ḫāżır]*

4. Dilüñ ẕikr eyler Allāh'ı niçün ḳalbüñ olur ġāfil
   Ḫudā her yerde **ḥāżırken** nedendür arada ḥā'il *(G. 18/2).[ḥāżırken,-ken]*

ḥāżır gör-: *Mevcut bulmak.*

1. Ḥaḳḳ'ı her yerde gör ḥāżır
   Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş. 49/15). [ḥāżır gör]*

Ḥāzır ü Nāẓır olan: *Mutlak mevcut olan ve her şeyi görüp bilen Allah.*

1. İy **Ḥāzır ü Nāẓır olan**
   Senden 'aṭā senden kerem *(Mrb. 99/23). [Ḥāzır ü Nāẓır olan]*

hāżırla-: *Hazır hâle getirmek, tertip etmek.*

1. Mevce gelicek baḥr-ı kerem lücce-i raḥmet
   Ḥāżırladı ṭāliblerine gülşen-i cennet *(Mrb. 98/6). [ḥāżırladı, -dı]*

hażm it-: *Sindirmek, özümsemek.*

1. Şu kim vaḥdet şarābın **hażm ide** bezm-i şerī'atda
   Ṭarīḳatda odur kāmil ḥaḳīḳatda odur vāṣıl *(G. 18/7). [hażm it, -e]*

ḥażret:

Ḥażret: *Allah.* (Doğan, 2013, s. 731)

1. Fermān irişicek yüce **Ḥażret'den**
   Uyarurlar seni nevm-i ġafletden *(Koş. 45/17). [Ḥażret'den, -den]*

Ḥażret: *Hz. Muhammed.* (Doğan, 2013, s. 731)

1. Emr-i mi‘rācı eyleyen taṣdīḳ
   Ḥażret’e yār-ı ġār olan ṣıddīḳ *(Mf. 101/2). [Ḥażret’e, -e]*

ḥażret: *Bir kişinin önü, huzur*u. ǁ *[tas.] İlahî makam, vahdet.* (Uludağ, 2016, s. 164)

1. Mürşid-i rāh-ı ḥaḳīḳat ‘ārif-i kāmil gerek
   Sākin-i ṣaḥn-ı hidāyet **ḥażrete** vāṣıl gerek *(Mf. 109/2). [ḥażrete, -e]*
2. Bulagör **ḥażrete** ḳurbet
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/11). [ḥażrete, -e]*
3. Lāzım olan sālike yoḳluḳ-durur
   Māni‘ olan **ḥażrete** çoḳluḳ-durur *(Mf. 36/2). [ḥażrete, -e]*
4. Pāk ü ṭāhir varalum **ḥażrete** bā-ḳalb-i selīm
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/7). [ḥażrete, -e]*
5. Olagör **ḥazrete** vāsıl
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/7). [ḥazrete, -e]*

Ḥażret-i Ġaffār: *Kullarının günahlarını bağışlayan yüce Allah.*

1. Eger bir kimse ṣıdḳıla derūndan itse istiġfār
   Umaruz maġfiret ide aña ol **Ḥażret-i Ġaffār** *(Mf. 63/2). [Ḥażret-i Ġaffār]*

Ḥażret-i Ḥaḳḳ: *Yüce Allah.*

1. **Ḥażret-i Ḥaḳḳ’dan** eger iḥsān ola
   Dīn ü dünyā emri heb āsān ola *(Mf. 159/1). [Ḥażret-i Ḥaḳḳ, -dan]*
2. Eẕān oḳunsa da ḳılsaḳ namāzı
   Hem itsek **Ḥażret-i Ḥaḳḳ’a** niyāzı *(Mf. 164/2). [Ḥażret-i Ḥaḳḳ, -a]*

Ḥażret-i Ḥallāḳ-ı ‘ālem: *Âlemlerin yaratıcısı olan yüce Allah.*

1. **Ḥażret-i Ḫallāḳ-ı ‘ālem** rāzıḳ-ı cümle cihān
   Vālide Sulṭānı itsün ‘izzetiyle kām-rān *(Mf. 197/1). [Ḥażret-i Ḫallāḳ-ı ‘ālem]*

Ḥażret-i Mevlā: *Yüce Allah.*

1. Ne dünyā geç iki ‘ālemden iy yār
   Niyāzuñ **Ḥażret-i Mevlā’ya** eyle *(Kt. 1/4). [Ḥażret-i Mevlā, -y, -a]*
2. Cism ü cānı **Ḥażret-i Mevlā’ya** teslīm idegör
   Ḫāliḳ’uñ fermānını ṣıdḳ ile ta‘ẓīm idegör *(Mf. 78/1). [Ḥażret-i Mevlā, -y, -a]*
3. Mā-sivādan ceẕb idüb ol maṭlab-ı a‘lā bizi
   Çoḳ belā’dan ṣaḳlamışdur **Ḥażret-i Mevlā** bizi *(Mf. 171/2). [Ḥażret-i Mevlā]*
4. Ṣalub meydāna şol himmet semendin
   Niyāzuñ **Ḥażret-i Mevlā’ya** irgür *(Mrb. 37/8). [Ḥażret-i Mevlā, -y, -a]*
5. Ṣıdḳıla olan Hüdāī’ Ḥaḳḳ’a ḳul
   Vāṣıl olur **Ḥażret-i Mevlā’ya** ol *(Mrb. 123/10). [Ḥażret-i Mevlā, -y, -a]*
6. Dilerseñ **Ḥażret-i Mevlā’ya** ḳurbet
   ‘İbādet eylemekden olma ḫālī *(Mrb. 87/3). [Ḥażret-i Mevlā, -y, -a]*
7. Ġayra baḳmaz dā’imā sırr-ı sarāyın pāk ider
   Ṣādıḳuñ zīrā murādı **Ḥażret-i Mevlā** imiş *(G. 26/8). [Ḥażret-i Mevlā]*
8. **Ḥażret-i Mevlā** hidāyet itmeyince bir ḳula
   Çāre yoḳdur ol kim inṣafā gele ḥāṣıl ola *(Mf. 151/1). [Ḥażret-i Mevlā]*

Ḥażret-i ni‘me’l-me’āb: *En güzel dönüş yeri olan Allah.*

1. Hüdāī’yi irişdür feṯḥ-i bāba
   Varalum **Ḥażret-i ni‘me’l-me’āba** *(Mrb. 37/18). [Ḥażret-i ni‘me’l-me’āb, -a]*

Ḥażret-i Raḥmān: *Bütün varlıkları merhameti sebebiyle koruyan Allah.*

1. İy **Ḥażret-i Raḥmān’um**
   Tevfīḳ ü hidāyet it *(Mrb. 105/1). [Ḥażret-i Raḥmān, -um]*

Ḥażret-i Sulṭān Murād: *Sultan Murat Hazretleri. ||| Osmanlı padişahı III. Murat.* (Yılmaz, 2016, s. 24)

1. Bā‘is-i ıṣlāḥ-ı ‘ālem **Ḥażret-i Sulṭān Murād**
   Devletiyle eyleyüb dā’im cihānda ‘adl ü dād *(Mf. 196/1).[Ḥażret-i Sulṭān Murād]*

ḥażret-i Yūsuf’la İsmā‘īl: *Hz. Yûsuf ve İsmail peygamberler.*

1. **Ḥażret-i Yūsuf’la İsmā‘īl** gibi
   Ḳul olub ḳurbān olayın bir zamān *(G. 17/15). [ḥażret-i Yūsuf’la İsmā‘īl]*

ḥazz: *Zevk, heves.*

1. Ḳaṣd it iḫlāṣa vü riyāyı bıraḳ
   Kendü **ḥaẓẓuñ** ḳo Ḥaḳ rıżāsına baḳ *(Mrb. 39/10). [ḥaẓẓuñ, -uñ]*

ḥazz-ı evfā: *Çok sadık zevk.* ||| *[tas.] İlahî zevk, cezbe.*

1. Şu kim sebḳ itdi senden aña ḥüsnā
   Sa‘ādetden ol aldı **ḥaẓẓ-ı evfā** *(Mrb. 56/6). [ḥaẓẓ-ı evfā]*

heb / hep:

heb: *Bütünü, hepsi, tamamı.* (Doğan, 2013, s. 739)

1. Yoġiken ‘ālemleri var eylemek
   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/2). [heb]*
2. Yoġiken ‘ālemleri var eylemek
   Heb senüñdür pādişāhum **heb** senüñ *(Mrb. 55/2). [heb]*
3. Bir tecellī ile iẓhār eylemek
   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/4). [heb]*
4. Bir tecellī ile iẓhār eylemek
   Heb senüñdür pādişāhum **heb** senüñ *(Mrb. 55/4). [heb]*

5. Cümle ‘ālem senden alur behreyi

   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/8). [heb]*

6. Cümle ‘ālem senden alur behreyi

   Heb senüñdür pādişāhum **heb** senüñ *(Mrb. 55/8). [heb]*

7. Ẓāhir ü bāṭın eger ġayb-ı ġuyūb

   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/12). [heb]*

8. Ẓāhir ü bāṭın eger ġayb-ı ġuyūb

   Heb senüñdür pādişāhum **heb** senüñ *(Mrb. 55/12). [heb]*

9. Ḳullaruñ luṭfuñla insān olduġı

   Heb senüñ fażluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/2). [heb]*

10. Ehl-i İslām ehl-i īmān olduġı

    Heb senüñ fażluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/4). [heb]*

11. Nūr-ı vaḥdet ẕevḳ-i vuṣlat bulduġı

    Heb senüñ fażluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/8). [heb]*

12. Vir Hüdāī’ bendeñe baḳī na‘īm

    Heb senüñ fażluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/12). [heb]*

13. Senüñdür luṭf u iḥsān **heb**

    Şükürler saña iy sulṭān *(Mrb. 124/7). [heb]*

14. Luṭf u iḥsān **heb** senüñdür iy Raḥīm

    Raḥmetüñ bī-ḥadd-durur fażluñ ‘aẓīm *(N. 23/4). [heb]*

15. **Heb** senüñdür bunca ef‘āl ü ṣıfāt

    Ẕāt-ı bī-çūnuñda fānīdür ẕevāt *(Mrb. 66/13). [heb]*

16. Ḳula ‘ināyet **hep** senüñ

    Yola hidāyet hep senüñ *(Mrb. 99/13). [hep]*

17. Ḳula ‘ināyet hep senüñ

    Yola hidāyet **hep** senüñ *(Mrb. 99/14). [hep]*

18. Luṭf ile raḥmet **hep** senüñ

    Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/15). [hep]*

19. Derdli olan ḳullara eyle naẓar

    Hep senüñ ḫalḳuñla olur ḫayr ü şerr *(Mf. 26/2). [hep]*

25. **Heb** ḳullaruñdur iy Ḫudā

    Yā kimden itsünler recā *(N. 4/3). [heb]*

26. Eger dünyā eger ‘uḳbā
    Senüñdür **heb** güzel Mevlā *(N. 5/4). [heb]*
27. Ḥażret-i Ḥaḳ’dan eger iḥsān ola
    Dīn ü dünyā emri **heb** āsān ola *(Mf. 159/2). [heb]*
28. **Heb** Ḥaḳ’uñ ḳullarıdur küçük büyük erkek dişi
    Ḫidmet-i Mevlā’da olmaḳdur ḳul olanuñ işi *(Mrb. 68/9). [heb]*
29. **Hep** ḳabża-i ḳudretdedür
    Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/11). [hep]*

heb: *Daima, sürekli, her zaman.* (Doğan, 2013, s. 739)

1. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile **heb** çıġırub
   Dirler Allah’a gelüñ kim māsivāda yoḳ beḳā *(Mf. 44/1). [heb]*
2. Varlıḳ cümleten senüñdür **heb**
   Sen esirge Hüdāī’yi yā Rab *(Msd. 2/27). [heb]*
3. Bizüm aḥvālümüz iy Ḥayy u Ḳayyūm
   Cenāb-ı pāküñe **heb** cümle ma‘lūm *(Mrb. 57/14). [heb]*
4. Ḳalem olub şecerler cümleten **heb**
   Yedi deryā aña olsa mürekkeb *(Mrb. 92/9). [heb]*
5. Uyar ḳullaruñı ġafletden iy Rab
   Seni añlamaġa sa‘y ideler **heb** *(Mrb. 94/10). [heb]*
6. Ḳamu ervāḥ elest bezmine yetdi
   Ḫiṭāb-ı Ḥaḳḳ’ı **hep** cümle işitdi *(Mrb. 26/30). [hep]*
7. Nāḳıṣ işi **hep** ḫaṭā’ ‘işyān olur
   Kāmil işi ‘afv ile iḥsān olur *(Mf. 5/1). [hep]*
8. Müsaḫḫar emrüñe **heb** cümle eşyā’
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/1). [heb]*
9. Tecellī eylese ol Ḥayy u Ḳayyūm
   Olurdı mā-sivā **heb** cümle ma‘dūm *(N. 10/2). [heb]*
10. Ḳamu ervāḥ elest bezmine yetdi
    Ḫiṭāb-ı Ḥaḳḳ’ı **hep** cümle işitdi *(Mrb. 26/30). [hep]*
11. ‘İnāyet eyle göñlün yab

Taṣarruf ḫōd senüñdür **heb** *(Mrb. 61/28). [heb]*

heb: *Bütün, cümle.* (Doğan, 2013, s. 738)

1. Yoḳ eyleyüb **heb** varuñı
   Bulduñ mı sen de yāruñı *(Mrb. 70/25). [heb]*
2. Efendi **hep** bahāristān
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/47). [hep]*

hem:

hem: *Üstelik, bir de.* (Doğan, 2013, s. 735)

1. Sen s̲ābit ü ḳā’imsin
   Hem Bāḳī vü dā’imsin *(Mrb. 6/6). [hem]*
2. **Hem** itdüñ ‘ışḳıla iḥyā
   Şükür yā Rabbī yā Rabbī *(Mrb. 22/7). [hem]*
3. Sen s̲emme vechu’llāh didüñ **hem** ẓāhir ü bāṭın aduñ
   Geh gösterüb gāh gizledüñ ‘aḳlı odur ḥayrān iden *(G. 6/3). [hem]*
4. Derūnuñ ‘aşḳıla ṭolsun
   Fikrüñ z̲ikrüñ **hem** Ol olsun *(Koş. 25/22). [hem]*
5. Emr-i Ḥaḳḳ’a imtiṣ̲āl itmek ḳula maṭlūb imiş
   Hem rıżāu’llāh taḥṣīl eylemek maḥbūb imiş *(Mf. 23/2). [hem]*
6. Buḫlü terk eyle baḫīlüñ yiridür nār-ı caḥīm
   Hem refīḳi olısardur anuñ İblīs-i racīm *(Mf. 34/2). [hem]*
7. Biri iki ṣananlar aḥveldür vü **hem** a‘mā
   Tevḥīdi bilmeyenler ġāyet de cāhil ancaḳ *(G. 16/5). [hem]*
8. İtdi luṭfından Ḥabīb’üñ ümmeti
   Hem naṣīb itdi sarāy-ı vaḥdeti *(Mrb. 83/10). [hem]*
9. Ḳalıba ṣıḥḥat ü **hem** ḳalbe ṣafā virdi tamām
   Ḫāliḳ’uñ luṭfuna gel ḥamd ü s̲enā eyleyelüm *(Mrb. 101/3). [hem]*
10. Ḥükmüñdedür dünyā vü dīn

Hem evvelīn ü āḫirīn *(Mrb. 111/10). [hem]*

11. Hüdāī’ luṭf-ı Ḥaḳḳ’ı fikr idegör
    Kemāl-i faẕlına **hem** şükr idegör *(Mrb. 115/14). [hem]*
12. Ẕikr ü tehlīli vü tesbīhi güzel
    Hem namāzı vü terāvīhi güzel *(Mrb. 17/10). [hem]*
13. Getürdi bizi faẕlıyla vücūda
    Daḫi **hem** maẓhar itdi luṭf u cūda *(Mrb. 106/22). [hem]*
14. **Hem** itdüñ aña taḥmīl-i emānet
    Ola tā bāde-nūş-ı bezm-i vaḥdet *(M. 1/9). [hem]*
15. **Hem** yene yolına irşād eyledi
    Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/3). [hem]*
16. Eẕān oḳunsa da ḳılsaḳ namāzı
    Hem itsek Ḥażret-i Ḥaḳḳ’a niyāzı *(Mf. 164/2). [hem]*
17. Görüb dört nūrı Cibrīl-i mükerrem
    Var ortasında **hem** bir nūr-ı a‘ẓam *(M. 7/2). [hem]*
18. Yolında ḫıdmete tevfīḳ idüb **hem**
    Ḳuvāya daḫi ṣıḥḥatlar vireydi *(Kt. 14/3). [hem]*
19. Sen Ḳādir-i muṭlaḳsın
    Hem erḥam ü eşfaḳsın *(Mrb. 105/6). [hem]*
20. Bir avuç ḫākden insān idersin
    Yene **hem** maẓhar-ı ‘irfān idersin *(Mrb. 92/6). [hem]*
21. Virdüñ bize yā Rab vücūd
    Hem lem‘a-i nūr-ı şühūd *(Mrb. 102/6). [hem]*
22. Yene **hem** ehl-i īmān eylemişdür
    Göre iḥsānın ol Ḥayy ü Ḳadīm’üñ *(Mrb. 106/3). [hem]*
23. Pādişāhā luṭf-ı bī-pāyān senüñ
    Hem ḳamu derd ehline dermān senüñ *(Mrb. 42/10). [hem]*
24. Görmez eyler aġlamaḳdan gözleri
    Hem ṣarardur ṣoldurur gül yüzleri *(Mrb. 29/6). [hem]*
25. **Hem** nevm-i ġafletden uyan
    Ṭā‘atda ol şām u seḥer *(G. 34/11). [hem]*
26. Vaṣluñ hevāsına gezer āvāre ebr ü bād

Pervāne şem‘-i ‘aşḳuña eflāk döner **hem** āfitāb *(G. 25/8). [hem]*

hem: *Bundan dolayı, bu sebepten.*

1. Ademden geldi her biri vücūda
   Müsebbiḥ **hem** ḳıyām eyler sücūda *(Mrb. 115/10). [hem]*
2. Ger Hüdāī’ ġarībe olsa naẕar
   Ḳalmaya **hem** sivādan anda eser *(Mhm. 4/12). [hem]*

hemān:

hemān: *Hiç vakit kaybetmeden.* (Naci, 1322, s. 804)

1. Bal dimekle ṭatlu olmaz bu dehān
   Yüri anı ṭatmaġa sa‘y it **hemān** *(Mf. 20/2). [hemān]*
2. Durma **hemān** şükr idegör
   Biñ biñ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/15). [hemān]*
3. İster iseñ ḫayr-ı ezkār
   Durma **hemān** tevḥīde var *(Koş. 2/26). [hemān]*
4. Ḳoya isnādı Zeyd ü ‘Amr ü Bekre
   Hemān sa‘y ide istiġfār u şükre *(M. 4/4). [hemān]*
5. Durma **hemān** ẕikr idegör
   İḥsānını fikr idegör *(Mrb. 110/13). [hemān]*
6. Zīnet-i dünyāya maġrūr olma ġafletden uyan
   Ne eyü ḳalur ne kem bunda ḳonan göçer **hemān** *(Mf. 19/2).[hemān]*

hemān: *Daima, her zaman.* (Naci, 1322, s. 804)

1. Bülbül-i şūrīdeden gelmez gülistāna żarar
   Bāġ-bānum sen **hemān** bustānuñ ayruḳdan ṣaḳın *(Mf. 137/2). [hemān]*
2. Ḳoma ‘āşıḳlaruñ alġıl özini
   Hemān ön son kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/18). [hemān]*

3. Sen esirge Efendi bizi **hemān**
   Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/11). [hemān]*
4. İḥsānuña ḳalduḳ **hemān**
   Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/23). [hemān]*
5. Cenābuñdan **hemān** iḥsāna ḳaldı
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/11). [hemān]*
6. Ṣaḳın ac ḳalurum ṣanma hey insān
   Hemān şükr ide gör ni‘met firāvān *(Mf. 145/2). [hemān]*

hemān: *Tıpkı, aynı.* (Naci, 1322, s. 804)

1. Beñzer **hemān** oġlan oyuncaġına
   Bunda ‘aḳlı olan insān eglenmez *(Koş. 13/7). [hemān]*
2. Dürlü ni‘metlerle itseñ terbiyet
   Zāġdur andan ẓuhūr iden **hemān** *(Kt. 17/4). [hemān]*
3. Terbiyet itseñ anı envā‘-ı ni‘metle begüm
   Zāġdur ancaḳ yene andan ẓuhūr iden **hemān** *(Kt. 18/4). [hemān]*

hemān: *Sadece, yalnız, bir tek, illâ., ancak.* (Naci, 1322, s. 804)

1. Derdinüñ dermānı vaṣluñdur **hemān**
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/31). [hemān]*
2. ‘Āşıḳ seni ister **hemān**
   Cānum seni özler seni *(Koş. 31/7). [hemān]*
3. Fenā-ender-fenā buldı vücūdum mülki ser-tā-ser
   Görinür bir beden ḳaldı **hemān** ancaḳ ḥiṣārumdan *(G. 13/6). [hemān]*
4. Olma ḫōd-bīn gör Ḫudā’yı **hemān**
   Hāy nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/19). [hemān]*

hemān: *Yine, buna rağmen. (Tulum, 2011, s. 840)*

7. Nemüz ola Ḫudāyā saña lāyıḳ

Hemān bir luṭfıla iḥsāna geldük *(G. 5/12). [hemān]*

hem-dem: *Arkadaş, dost.*

1. **Hem-demi** olsa ṭālibüñ tevḥīd
   Olısardur iki cihānda sa‘īd *(Mrb. 74/25). [hem-demi, -i]*

hem-dem-i enīn ol-: *Yalvarma ve inlemeyle ahbap olmak.*

1. Nice bir derd ile ḥazīn olalum
   Nice bir **hem-dem-i enīn olalum** *(Mrb. 77/14). [hem-dem-i enīn ol, -alum]*

hem...hem: *“O da, bu da; öyle de, böyle de” (Her ikisi de geçerli olan iki durumu anlatan bağlaç grubu).*

1. Şuhūdında olıcaḳ kişi kāmil
   Aña **hem** dīn ü **hem** īmān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/12). [hem...hem]*
2. Olıcaḳ kişide Ḥaḳ ‘ışḳı ġālib
   Hem göñül çekinür **hem** cān eglenmez *(Koş. 14/12). [hem...hem]*

hem...hem...hem: “*Öyle de, böyle de, şöyle de” (Hepsi için de geçerli olan ve birkaç durumu anlatan bağlaç grubu).*

1. **Hem** a’lemsin **hem** erḥamsın **hem** ekrem
   Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/7). [hem...hem...hem]*

hemīn:

hemīn: *Sadece, ancak, bir tek.* (Naci, 1322, s. 804)

1. Ente Rabbī ente Ḫayrü’n-Nāṣirīn
   İki ‘ālemde kerem senden **hemīn** *(M. 2/6). [hemīn]*

2. Ente Rabbī ente Ḫayrü'n-Nāṣırīn
   İki 'ālemde kerem senden **hemīn** *(Mf. 42/2). [hemīn]*
3. Aḥmed'üñ farḳı Aḥad'dan mīm-i imkān iledür
   Aradan imkānı ḳaldursañ ḳalur vaḥdet **hemīn** *(Mf. 141/2). [hemīn]*
4. Bār-i gāh-ı vaḥdete irdüñ **hemīn**
   Ḳaldı Mevlā gitdi cümle māsivā *(G. 22/9). [hemīn]*

hemīn: *Hemen, şimdi.* (Naci, 1322, s. 804)

1. Ḳāli ḳo ḥāle ir efendi **hemīn**
   Anı da geçüb ol maḳāma ḳarīn *(Mf. 144/1). [hemīn]*
2. Vaṣluñ iḥsān it Hüdāī'ye **hemīn**
   Sen 'ināyet eyle Sulṭan'um meded *(Mrb. 108/19). [hemīn]*

hemīn: *Bu bile, yerine göre.* (Tulum, 2011, s. 842)

1. Ger Hüdāī' faẓluña ola ḳarīn
   Ḳadre erişür aña yeter **hemīn** *(Mrb. 18/18). [hemīn]*

hemīşe: *Daima, sürekli, her zaman.* (Tulum, 2011, s. 842)

1. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n'ola ger yoġise mālüm
   Umarum fażl-ı Ḥaḳ ile **hemīşe** ḫōş ola ḥālüm *(Koş. 16/2). [hemīşe]*
3. Ṣafā ile idüb seyrān
   Hemīşe şād ola dōsttan *(N. 11/4). [hemīşe]*

hemm-i dünyā: *Dünya hayatının telaşesi.*

1. Aldı bizi **hemm-i dünyā**
   Unutuldı dār-ı 'uḳbā *(Koş. 29/9). [hemm-i dünyā]*

hep: bkz. heb / hep.

her: *Her, her bir, bütün, cümle.* (Doğan, 2013, s. 739)

1. Ḥaḳ'dan Hüdāī'ye iḥsān olurdı
   Her vech ile yollar āsān olurdı *(Koş. 4/18). [her]*
2. Māye-i 'ömri yiter ednāya ḫarc it **her** zamān
   Maṭlab-ı a'lāyı bulmaḳ ḳaṣdın eyle her nefes *(G. 27/5). [her]*
3. Māye-i 'ömri yiter ednāya ḫarc it her zamān
   Maṭlab-ı a'lāyı bulmaḳ ḳaṣdın eyle **her** nefes *(G. 27/6). [her]*
4. Sensin viren **her** murādı
   'İnāyet eyle yā Hādī *(Koş. 54/13). [her]*
5. Nice yüz biñ ḥamd ü şükürler aña
   Andan olur çünki **her** derde devā *(Mf. 47/2). [her]*
6. Ḥaḳ 'ināyet idicek **her** müşkili āsān ider
   Bir ḳulından rāżī olsa aña çoḳ iḥsān ider *(Mf. 65/1). [her]*
7. Tevḥīd ile olur **her** müşkil āsān
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/3). [her]*
8. Tevḥīd ile olur **her** derde dermān
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/1). [her]*
9. **Her** ḳuluñ bir derdi var
   Baña Allah'um gerek *(Koş. 12/23). [her]*
10. Ḥaḳḳ'a döndür yüzüñi
    Her işüñ āsān gelsün *(Koş. 9/28). [her]*
11. Senden eger te'yīd ola
    Her ḥālümüz tevḥīd ola *(Koş. 18/18). [her]*
12. Hüdāī'nüñ **her** günāhın bağışla
    Ol kemlik itdiyse sen eylik işle *(Koş. 23/17). [her]*
13. **Her** murādın ḳıl müyesser
    Meded eyle meded eyle *(Koş. 54/19). [her]*
14. Yene senden olur **her** derde dermān
    Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/7). [her]*
15. Gerçi **her** ḥāle a'lemdür

‘Afv ider ehl-i keremdür *(Koş. 38/21). [her]*

16. **Her** derdüñe dermān ola
    Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/23). [her]*
17. Serrāda vü ḍarrāda Ḥaḳ
    Her hālüñe āgāhıdur *(Kt. 6/4). [her]*
18. Bulmaġa **her** ümmīdi
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/7). [her]*
19. **Her** gördügüñe aḳma
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/7). [her]*
20. Kerem eyle yā Mevlā
    Her işini āsān it *(Koş. 36/43). [her]*
21. Yene senden olur **her** derde dermān
    Cemī‘-i zenbüme estaġfiru’llāh *(Kt. 12/3). [her]*
22. **Her** ḥāli olur aḥsen
    Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/19). [her]*
23. Fażluña i‘timādı sen virdüñ
    Bendeñe **her** murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/4). [her]*
24. Kim ider bunca luṭf u iḥsānı
    Bendeñe **her** murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/8). [her]*
25. Fażluñ ile olur saña vuṣlat
    Bendeñe **her** murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/12). [her]*
26. Dünyāda çeker **her** ferd
    Ḥālince belā’ vü derd *(Mrb. 50/5). [her]*
27. Olurdı **her** işüñ aḥsen
    Ḳamuya ol medār ancaḳ *(Mrb. 51/19). [her]*
28. İsterseñ deryā idersin ḳaṭreyi
    Ḳudretüñ ḫurşīd ider **her** ẕerreyi *(Mrb. 55/6). [her]*
29. Görüb ḳıyāmet ḥālini
    Her ẕevḳi unutsañ gerek *(Mrb. 62/16). [her]*
30. **Her** ḳaṭrede deryā bulur
    ‘Ummāna irmek isteyen *(Mrb. 65/27). [her]*
31. Sālike lāyıḳ mıdur hīç Zeyd ü ‘Amr ile cedel

Her taṣarruf ḫōd Ḥaḳ'uñ sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/8). [her]*

32. Ḳo sivāyı ṣıdḳ ile gel eyle Ḥaḳḳ'a i'tiẕār

    Her murādı Ḥaḳ virür sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/20).[her]*

33. Geldi ẓuhūra **her** varaḳ

    Eşcār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 78/11). [her]*

34. Yene senden olur **her** derde dermān

    'İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/11). [her]*

35. **Her** şeb terāvīḥ ṭā'ati

    Dīne virürdi zīneti *(Mrb. 121/9). [her]*

36. **Her** şey'e sen virdüñ vücūd

    Cümle saña eyler sücūd *(Mrb. 3/5). [her]*

37. **Her** emri tedbīr eyleyen

    Eşyā'ya te'ṯīr eyleyen *(Mrb. 3/13). [her]*

38. **Her** şām ü seḥer zārem

    Ḳalmadı dahi çārem *(Mrb. 7/9). [her]*

39. Ne isterseñ idersin ḳudretüñ var

    Her işde niçe niçe ḥikmetüñ var *(Mrb. 14/6). [her]*

40. Ġaflet ile **her** yañaya aḳmaġıl

    Ḳo sivāyı maṭlab-ı a'lāyı gör *(Mrb. 15/7). [her]*

41. İy Hüdāī' dīde-i Ḥaḳḳ ile baḳ

    Şerḥ ider tevḥīd-i Ḥaḳḳ'ı **her** varaḳ *(Mrb. 15/18). [her]*

42. Tecellī ide ger nūr-ı hüviyyet

    Senüñ **her** derdüñe dermān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/16). [her]*

43. Yoḳdan bizi var eyledüñ

    Her derde tīmār eyledüñ *(Mrb. 84/6). [her]*

44. Meger senden iḥsān ola

    Her müşkül iş āsān ola *(Mrb. 84/22). [her]*

45. Ḳalur ḥayretde şöyle mest ü ḥayrān

    Yene Ḥaḳ'dan olur **her** derde dermān *(Mrb. 109/4). [her]*

46. Odur tedbīr iden cümle umūrı

    Yene Ḥaḳ'dan olur **her** derde dermān *(Mrb. 109/8). [her]*

47. Tażarru'da olagör imdi **her** bār

Yene Ḥaḳ'dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/11). [her]*

48. Tażarru'da olagör imdi her bār
Yene Ḥaḳ'dan olur **her** derde dermān *(Mrb. 109/12). [her]*

49. 'İnāyet eyleye ol Ḥayy u Ḳayyūm
Yene Ḥaḳ'dan olur **her** derde dermān *(Mrb. 109/16). [her]*

50. Hidāyet iden oldur nūr-ı ẕāta
Begüm Ḥaḳ'dan olur **her** derde dermān *(Mrb. 109/20). [her]*

51. Saña ma'lūmdur **her** ḥāl
Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/15). [her]*

52. Hüdāī'nün idüb kalbini ta'mīr
Yene sen eyle **her** emrini tedbīr *(Mrb. 12/18). [her]*

53. 'Aşḳıla zinde **her** melek
'Aşḳıla devr eyler felek *(Mrb. 34/21). [her]*

54. Cihānı var iden sensin yoġı iẓhār iden sensin
Senüñ **her** sunʿuña yā Rab baḳılsa özge ḥikmetdür *(G. 1/4). [her]*

55. Hüdāī'ye ḥidāyet it senüñle tā seni bula
Her işde aṣl olan yā Rab çü tevfīḳ ü hidāyetdür *(G. 1/10). [her]*

56. Sen 'ināyet sen hidāyet ḳıl Hüdāī' ḳuluña
Çün ki sensin **her** murāda irgürüb irşād iden *(G. 8/10). [her]*

57. Dilüñ ẕikr eyler Allāh'ı niçün ḳalbüñ olur ġāfil
Ḫudā **her** yerde ḥāżırken nedendür arada ḥā'il *(G. 18/2). [her]*

58. Ve bi'l-esḥārihum yestaġfirūne
Baḳ istiġfār eyle **her** seḥer-gāh *(G. 32/8). [her]*

59. Ṭolanur **her** şeb çerāġ-ı encüm ile kevkebi
Bir ṭarīḳ ile saña yol bulmak ister keh-keşān *(G. 40/7). [her]*

60. Gāh olur luṭf yüzinden gösterür envār-ı cemāl
Gāh olur celāl perdesi **her** yañeden üşegelür *(G. 7/4). [her]*

61. İy Hüdāī' ḥālet-i 'aşḳı ne bilsün **her** meges
Ḳulle-i Ḳāf-ı ḥaḳīḳat mürġıdur 'Anḳā-yı 'aşḳ *(G. 28/13). [her]*

62. Ḥaḳḳ'ı **her** yerde gör ḥāżır
Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş. 49/15). [her]*

her ān: *Daima, sürekli.*

1. Saña muḥtāc-durur zemīn zamān
   Naẓar-ı luṭfuñ isterüz **her ān** *(Mhm. 4/8). [her ān]*
2. Yüri var Ḫāliḳ'a şükr eyle **her ān**
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/19). [her ān]*
3. Umaruz luṭf u iḥsānını **her ān**
   Yüri Dōst ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/7). [her ān]*

her bār: *Her zaman, sürekli.*

1. Cihān bāḳī degül fānīdür iy yār
   Tedārükde olagör imdi **her bār** *(Mf. 92/2). [her bār]*
2. Ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'a sa'y it imdi **her bār**
   Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/19). [her bār]*
3. Tażarru'da olagör imdi **her bār**
   Yene Ḥaḳ'dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/11). [her bār]*
4. Maḥbūbı görmek ḳaṣdın it
   Her bār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 79/8). [her]*
5. Ḳıl 'ināyet Hüdāī'ye **her bār**
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/27). [her bār]*

her bir: *Her bir, tüm, bütün.*

1. Yüri var maḫzen-i esrār-ı Ḥaḳḳ ol
   Ki **her bir** ḳaṭrede 'ummān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/20). [her bir]*
2. **Her bir** zāġa ṣalub yürimek neden
   Bir gün şahbāzı uçursañ gerekdür *(Koş. 45/15). [her bir]*

her biri: *Hepsi, tümü.*

1. Yā niçün **her biri** bir yola gitdi

Ḫudā birdür bu çoḳ yollar nedendür *(Mrb. 26/31). [her biri]*

2. **Her biri** bir sevdāda
   Baña Allah'um gerek *(Koş. 12/7). [her biri]*
3. Sivā ḥubbı ḳulūb-ı nāsı aldı
   Ṣanasın **her biri** 'ummāna daldı *(Mrb. 72/10). [her biri]*
4. Yetişdi **her biri** tāze ḥayāta
   Baṣīret ehline günden 'ayāndur *(Mrb. 115/7). [her biri]*
5. Ademden geldi **her biri** vücūda
   Müsebbiḥ hem ḳıyām eyler sücūda *(Mrb. 115/9). [her biri]*
6. Ma'ṣiyetden ḳullaruñ ṣā'im ola
   Ṭā'atuñda **her biri** ḳā'im ola *(Mrb. 18/6). [her biri]*
7. **Her biri** ṣādıḳlaruñ bulsun kemāl
   Yā ilāhī sen 'ināyet eylegil *(Mrb. 66/3). [her biri]*

her gāh: *Her zaman, daima, sürekli.*

1. Hüdāī' ni'mete şükr eyle **her gāh**
   Göre iḥsānın ol Ḥayy ü Ḳadīm'üñ *(Mrb. 106/27). [her gāh]*
2. Hüdāī'ye 'ināyet eyle **her gāh**
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/11). [her gāh]*
3. Bu ma'nādan şu cān kim oldı agāh
   Olubdur raḥmet ümmīdinde **her gāh** *(N. 16/4). [her gāh]*

her ḳaçan: *Her ne vakit.*

1. Milk-i dilde **her ḳaçan** kim ḥākim ola mīr-i 'aşḳ
   Māsivādan ḳurtarur lā-büd anı te'sīr-i 'aşḳ *(Mf. 104/1). [her ḳaçan]*

her kim: *Hangi kimse ki.*

1. **Her kim** ister dīdārı
   Terk ider cümle vārı *(Koş. 10/13). [her kim]*

2. Ḥaḳḳıla **her kim** bilişdi
   Vādī-i ḥayrete düşdi *(Koş. 28/9). [her kim]*
3. **Her kim** bu yolda ḫāk ola
   ‘Aşḳ ile sīne-çāk ola *(N. 20/1). [her kim]*
4. **Her kim** dilerse bula yār
   Varlıġını eyler niṡār *(Mrb. 65/21). [her kim]*

her kim ki: *Hangi kimse ki.*

1. **Her kim ki** maḳṣūdın bula
   Şükrin anuñ itmek gerek *(Mrb. 64/11). [her kim ki]*
2. **Her kim ki** ḳaṭreden baḥre irişdi
   Ḳapudan baḳarken ṣadra irişdi *(Koş. 39/17). [her kim]*

Her kim ḳışuñ eyü günine ḥaşmuñ eyü sözine aldanursa pişmānlıġı üzerine:
“*Kışın güneşine ve düşmanın güzel sözüne kim kanarsa pişmanlık yaşar.”*

***Kalıp ifade*:** *Atasözü.*

1. Ḳışuñ eyü günine ḫaşmuñ eyü sözine
   Her kim aldanursa pişmānlıġı üzerine *(Mf. 149/2). [her kim ḳışuñ eyü günine ḫaşmuñ eyü sözine aldanursa pişmānlıġı üzerine]*

her kişi: *Herkes.*

1. Eger şāh ü eger bende
   Her kişiyi ṣalan bende *(Koş. 26/18). [her kişi, -y, -i]*

her laḥẓa: *Sürekli, devamlı.*

1. Ḳula in‘ām iden **her laḥẓa** Ḥaḳḳ’dur
   Anuñçün ḥamd ü şükre ol aḥaḳḳdur *(Mf. 87/1). [her laḥẓa]*

2. **Her laḥẓa** tāze gül bite
   Hīç ṣolmaya būstānumuz *(Mrb. 1/15). [her laḥẓa]*

her ne: *Neyi, hangi şeyi.*

1. Rıżāña muḫālif **her ne** itdüñse
   Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/3). [her ne]*
2. **Her ne** taḳdīr itse ol Ḳādir ilāh
   Cümlesi ḥikmetledür bī-iştibāh *(Mf. 6/1). [her ne]*
3. Māsivā ḥubbından kesil
   Ḳo **her ne** dirse disün il *(Koş. 38/26). [her ne]*
4. Ḫayr u şerr bunda ne her kim ide ḳul
   Āḫiretde cezāsını bula ol *(Kt. 7/1). [her ne]*
5. Ḫidmet eyle pīrüñe ṣıdḳıla sen
   Her ne kim emr ide it anı ḳabūl *(Kt. 9/2). [her ne]*

her ne deñlü: *Her ne kadar.*

1. Ġaflet ile **her ne deñlü** eylese ḳullar günāh
   Raḥmetüñden çoḳ degüldür iy kerem kānı ilāh *(Mf. 18/1). [her ne deñlü]*

her nefes: *Her an, sürekli, her daim.*

1. Ẕikrini Ḥaḳḳ'uñ **her nefes**
   İ'lān iderler Hū ile *(Koş. 3/39). [her nefes]*

her rūz ü şeb: *Her gündüz ve gece.* ‖ *Sürekli, daima.*

1. Fażl ile iḥsānuñ ile sen bize **her rūz ü şeb**
   Luṭf-ı bī-pāyānuña ḳul ṭoymaḳ olur mı sebeb *(Mf. 50/1).[her rūz ü şeb]*

her şey': *Bütün mahlûkat.*

1. **Her şey'de** görüb nūr-ı Ḥaḳ
   İz'ān iderler Hū ile *(Koş. 3/27). [her şey', -de]*

her yaña aḳın şal-: *Açgözlülük yapıp sağa sola meyletmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Her yaña aḳın şaldum**
   Āḫir kapuña geldüm *(Mrb. 7/21). [her yaña aḳın şal, -a-du, -m]*

her yaña yel-: *Her şeye meyletmek, tenezzül etmek..*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Gücümüz yetdükçe **her yaña yeldük**
   Āḫir dermān senden olduġın bildük *(Koş. 5/21). [her yaña yel, -dü, -k]*

her zamān: *Sürekli, devamlı, daima.*

1. Māye-i 'ömri yiter ednāya ḫarc it **her zamān**
   Maṭlab-ı a'lāyı bulmaḳ ḳaṣdın eyle her nefes *(G. 27/5). [her zamān]*
2. Nefsüñi ıṣlāḥa sa'y it **her zamān**
   Cānuñ almadan Ḫudā-yı Müste'ān *(Mf. 132/1). [her zamān]*
3. Aç gözüñ ġafletden uyan
   'İbādet eyle **her zamān** *(N. 12/2). [her zamān]*
4. Şükr it Hüdāī' **her zamān**
   Eş-şükrü li'llāhi'r-Raḥīm *(Mrb. 110/19). [her zamān]*
5. 'Ankebūt-ı dāġ-ı miḥnet perde çekmişdür aña
   Bu degüldür gördügüñ iy yār-ı ṣādıḳ **her zamān** *(G. 40/4). [her zamān]*
6. Müşkilüñ e'ṣ-ṣabru miftāḥü'l-ferecle ḥal idüb
   Ba'de 'üsrin yüsr fikrile naẓar ḳıl **her zamān** *(G. 40/12). [her zamān]*

7. Rāh-ı ṣalāḥa gidüb ṣulḥ u sülūk ehli ol
   Nefse uyub **her zamān** ḥiddet ü şiddet neden *(G. 38/4) [her zamān]*

her-gāh: *Her vakit, daima, sürekli.*

1. Dü ‘ālemde sa‘ādet ol ḳuluñdur
   Ki ola Ḥaḳ’dan ‘ināyet aña **her-gāh** *(G. 32/12). [her-gāh]*

herkes:

herkes: *Bütün insanlar, kim varsa.* (Doğan, 2013, s. 741)

1. Kimini ṣalduñ Kā‘be’ye kimi ider ‘Arş’uñ ṭavāf
   ‘Uşşāḳa vaṣluñ ḳıl ‘aṭā iy **herkese** iḥsān iden *(G. 6/8). [herkese, -e]*

herkes: *Her önüne gelen, olur olmaz kişiler.* (Doğan, 2013, s. 741)

1. Şehr-i Sitanbūl şerr ü fitneden ḫālī degül
   Zühd ü taḳvā vü ‘ibādet **herkesüñ** ḥāli degül *(Mf. 116/2) [herkesüñ,-üñ]*
2. Feyż-i Ḥaḳ’da buḫl yoḳ **herkes** velī ṭālib degül
   Bī-sebeb ıṣlāḥ-ı ‘ālem Bārī’ye vācib degül *(Mf. 112/1). [herkes]*

ḥesāb ṣorul-: *(Bir işten) Sorumlu tutarak açıklama yapmasını istemek.*

1. Ṣorı **ḥesāb ṣorulmaz** mı
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/35). [ḥesāb ṣorul, -(maz)]*

hevā:

hevā: *Heves, arzu, tutku.*

1. Vaṣluñ **hevāsından** uçub

Seyrān iderler Hū ile *(Koş. 3/7). [hevāsından, -s, -ı, -n, -dan]*

2. Vaṣluñ **hevāsına** gezer āvāre ebr ü bād
   Pervāne şem‘-i ‘aşḳuña eflāk döner hem āfitāb *(G. 25/7). [hevā,-s,-ı,-n,-a]*

hevā: *[tas.] Nefsanî arzu, istek, heves.* (Doğan, 2013, s. 743)

1. Beyhūde **hevāyı** ḳo
   Ḥaḳḳ’ı bulagör yā hū *(Koş. 12/25). [hevāyı, -y, -ı]*
2. Levḥ-i dilden ẓulmet-i şirk ü **hevāyı** maḥv ider
   Pāk ider mir’āt-ı ḳalbi ṣayḳal-ı envār-ı Hū *(G. 12/7). [hevāyı, -y, -ı]*
3. Ḳo **hevāyı** olagör ehl-i ṣalāḥ
   Ṭā‘at-ı Ḥaḳ’dur çü miftāḥ-ı necāḥ *(G. 31/1). [hevāyı, -y, -ı]*
4. Ẓulmet-i şirk ü **hevāyı** def‘ içün
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī‘ *(Mrb. 129/1). [hevāyı, -y, -ı]*
5. Olmaz **hevāda** uçarsın
   Bir gün ḳonaḳdan göçersin *(Koş. 38/13). [hevāda, -da]*
6. Ḳurı **hevā** ise yiter
   Fikrüñde yoḳ mıdur ecel *(Koş. 33/3). [hevā]*
7. **Hevālarda** iżā‘at eyleyüb sermāye-i ‘ömri
   Bu ḥāl ile ḥużūr-ı Ḥaḳḳ’a varmaḳdan utanduñ mı *(N. 17/3). [hevā, -lar, -da]*
8. Bıraḳub bu **hevā** vü tezvīri
   Kerem it ḳo bu sū’-i tedbīri *(Mrb. 39/13). [hevā]*
9. Ḳoyub sırrum **hevāyı** māsivāyı
   Makām olsun aña vaḥdet sarāyı *(Mrb. 56/9). [hevāyı, -y, -ı]*
10. Bu kibr ile riyādan gec
    Yüri olmaz **hevādan** gec *(Mrb. 60/22). [hevādan, -dan]*
11. Niçe bir olmaz **hevālar** niçe bir ṭūl-i emel
    Gel berü şimdengirü iy derd-mend inṣāfa gel *(Mrb. 68/5). [hevālar, -lar]*
12. Anı ri‘āyet idegör
    Eyle **hevālardan** ḥaẕer *(G. 34/10). [hevālardan, -lar, -dan]*
13. Sivāyı ḳo **hevālardan** gözüñ yum
    Ve illā nefs-i şūmuñ ḥāli ma‘lūm *(Mrb. 109/13).[hevālardan, -lar, -dan]*

14. Geçe tā nefsümüz olmaz **hevādan**
    Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/3). [hevādan, -dan]*
15. Terk eyle erkenden nefsüñ **hevāsın**
    Ṣādıḳ ḳul ol gözle Mevlā rıżāsın *(Koş. 40/9). [hevāsın, -s, -ı, -n]*
16. Nefsi **hevāsına** ṭapar
    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/27). [hevāsına, -s, -ı, -n, -a]*
17. Naḳd-i ‘ömri eyleme nefsüñ **hevāsında** telef
    Vech-i bāḳī var iken maḫlūḳa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/15). [hevā,-s,-ı,-n,-da]*
18. Nefsüñ **hevāsından** kesil
    Ẕikr eyle Ḥaḳḳ’ı muttaṣıl *(Mrb. 78/5). [hevāsından,-s,-ı,-n,-dan]*
19. Güli ṣanma ki derdüñe devādur
    Sivā ḥubbı çü beyhūde **hevādur** *(Mrb. 25/10). [hevādur,-dur]*
20. Begüm ol nefs-i emmāretü bi’s-sū‘
    Hevāsına uyanı itdi bed-ḫū *(Mf. 148/2). [hevāsına,-s,-ı,-n,-a]*

hevā vü heves: *[tas.] Nefsin geçici arzu ve istekleri.*

1. Māsivāya baḳuban ḳalmayalum
   Tā **hevā vü hevese** ṭalmayalum *(Mrb. 19/14). [hevā vü heves, -e]*

hevālarda ol-: *[tas.] Dünyevî istek ve arzulara meyletmek.*

1. **Hevālarda olub** iy ġāfil insān
   Seni azdırmasun nefs ile şeyṭān *(Mrb. 120/9). [hevālarda ol, -ub]*

hevā-yı Ḥaḳ: *[tas.] Hakk'a kavuşma arzusu.*

1. Şu kim nefsi hevāsını gidermiş
   Hevā-yı Ḥaḳ anı tesḫīr idermiş *(Mf. 97/2). [hevā-yı Ḥaḳ]*

hevā-yı nefs: *[tas.] Nefsanî istek ve arzular.*

1. **Hevā-yı nefse** maġlūb olmasunlar
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/1). [hevā-yı nefs, -e]*

hevā-yı nefse düş-: *[tas.] Nefsanî istek ve arzulara kapılmak.*

1. İy **hevā-yı nefse düşmiş** ġaflet ehli derd-mend
   Ṭut elin bir kāmilüñ bulmaḳ dilerseñ dest-res *(G. 27/7). [hevā-yı nefse düş, -miş]*

hevā-yı nefse uy-: *[tas.] Nefsin arzusuna tâbi olmak.*

1. Uyub hevā-yı nefse
   Dünyāya olma maġrūr *(N. 9/3). [hevā-yı nefse uy, -ub]*

hey: *Ey.*

1. Tevfīḳ eyle bizi vuṣlat yolına
   Efendüm meded **hey** sulṭānum meded *(Koş. 5/2). [hey]*
2. Keremüñden irgür vaḥdet iline
   Efendüm meded **hey** sulṭānum meded *(Koş. 5/4). [hey]*
3. Ayrılıḳ güç imiş ġurbet illerde
   Efendüm meded **hey** sulṭānum meded *(Koş. 5/8). [hey]*
4. Sen ḳabūl itmezseñ kim ḳabūl ider
   Efendüm meded **hey** sulṭānum meded *(Koş. 5/12). [hey]*
5. Efendümi ḳoyub ḳande varayum
   Efendüm meded **hey** sulṭānum meded *(Koş. 5/16). [hey]*
6. Keremüñden maḥrūm ḳalmışı yoḳdur
   Efendüm meded **hey** sulṭānum meded *(Koş. 5/20). [hey]*
7. Yüzümüz sürüyü ḳapuña geldük
   Efendüm meded **hey** sulṭānum meded *(Koş. 5/24). [hey]*
8. Kāmillere baḳub yerinmeyelüm

Efendüm meded **hey** sulṭānum meded *(Koş. 5/28). [hey]*

9. Hüdāī'ye senüñ faẕluñ çoġımış
   Efendüm meded **hey** sulṭānum meded *(Koş. 5/32). [hey]*
10. Ṣaḳın ac ḳalurum ṣanma **hey** insān
    Hemān şükr ide gör ni'met firāvān *(Mf. 145/1). [hey]*
11. Yüri **hey** bī-vefā yüri
    Sensin ḫōd bir köhne ḳarı *(Koş. 26/5). [hey]*
12. Meded it **hey** Ḳādir Allāh
    Derdlere dermān senüñdür *(Koş. 43/1). [hey]*
13. 'Aḳluñı devşir başuña
    Ḳo sivā ḥubbun **hey** mecnūn *(N. 13/4). [hey]*
14. Esirge **hey** 'ināyet ıssı Mevlā
    Cemī'-i zenbüme estaġfiru'llāh *(Kt. 12/1). [hey]*
15. Nefs ü şeyṭāna zebūn itme bizi
    Kerem it **hey** ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/2). [hey]*
16. Ṭālib-i fānīye dūn itme bizi
    Kerem it **hey** ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/4). [hey]*
17. Żu'afāya naẓar-ı luṭf ile baḳ
    Kerem it **hey** ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/8). [hey]*
18. Yardum eyle aña iy Rabb-ı ḳadīr
    Kerem it **hey** ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/12). [hey]*
19. Vaṣluñı eyle Hüdāī'ye 'aṭā
    Kerem it **hey** ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/20). [hey]*
20. Zāġa şahbāz-ı dili ṣalmayalum
    Kerem it **hey** ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/16). [hey]*
21. Añladuñ mı Rabb'üñi **hey** kendüyi bilmez kişi
    Ḥāżır iken Ḫāliḳ'uñ eṭrāfa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/11). [hey]*

<u>ḥıfẓ eyle-:</u> *Korumak, muhafaza etmek.*

1. Faẓluñ ile çün ḫalāṣ itdüñ bizi tedrīsden
   Yene **ḥıfẓ eyle** yā Rabbī nefsümüz telbīsden *(Mf. 183/2). [ḥıfẓ eyle]*

ḥıfẓ idegör-: *Korumaya gayret göstermek.*

1. Ḥişn-ı dili **ḥıfẓ idegör**
   Dizdār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 80/19). [ḥıfẓ idegör]*

ḥıfẓ it-: *Esirgemek, korumak.*

1. Ḳul olduñsa eger Ḳādir Ḫudā'ya
   Ḳulunı **ḥıfẓ ider** ol Ḥayy u Ḳayyūm *(Mf. 4/2). [ḥıfẓ it, -er]*
2. Saḫaṭdan **ḥıfẓ idüb** ṣādıḳ ḳulunı
   Rızāsı yoluna irşād iden dōst *(G. 33/5). [ḥıfẓ it, -üb]*

ḥıfẓ-ı Ḥaḳ: *Hakk'ın koruması.*

1. İstiḳāmet ehli **ḥıfẓ-ı Ḥaḳ'dadur** irmez ziyān
   Anuñ içün servi incitmez begüm bād-ı ḫazān *(Mf. 133/1). [ḥıfẓ-ı Ḥaḳ, -da, -dur]*

ḥıḳd: *Kin, öç, nefret.* (Devellioğlu, 1998, s. 362)

1. Nice bir kibr ü 'ucb u **ḥıḳd** u ḥased
   Nice bir ḥubb-ı cāh u ḥubb-ı ẕeheb *(Mrb. 39/5). [ḥıḳd]*
2. Nedür bu kibr ü **ḥıḳd** ü kīn
   Utanmaz mısın iy miskīn *(Mrb. 60/5). [ḥıḳd]*

ḥıḳd u ḥased it-: *Kin beslemek ve kıskanmak.*

1. Cümle insān bir babadan bir anadan oldılar
   Pes yene birbirine **ḥıḳd u ḥased itmek** neden *(Mf. 130/2). [ḥıḳd u ḥased it, -mek]*

ḥışn: *Sığınılacak yer, kale.* (Doğan, 2013, s. 751)

1. Ḥabīb'e emrüñ ile **ḥışn** olub ġār
   Ḫalīl'e gülşen oldı şiddet-i nār *(Mrb. 54/13). [ḥışn]*

ḥışn-ı dil: *Gönül kalesi.* ||| *Gönül.*

1. **Ḥışn-ı dili** ḥıfẓ idegör
   Dizdār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 80/19). [ḥışn-ı dil, -i]*

ḫıyānet it-: *İhmal ve hilekârlık göstererek sözünü ve ahdini tutmamak.*

1. Ṣaḳın emānete itme ḫıyānet
   Bir gün ıssına ṭapşursañ gerekdür *(Koş. 45/1). [ḫıyānet it, -(me)]*

Hıżır / Ḫıżr:

Ḫıżır: *Hz. Mûsâ döneminde yaşayan, kendisine ilâhî bilgi ve hikmet öğretilen kişi.*

1. **Ḫıżır** gibi āb-ı ḥayāt içelüm
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/15). [Ḫıżır]*

Ḫıżr: *Hz. Mûsâ döneminde yaşayan, kendisine ilâhî bilgi ve hikmet öğretilen kişi.* ||| *[tas.] İlm-i ledün, ilahî hakikatler.* (Pala, 1995, s. 249)

1. Ol mecma'ü'l-baḥreyn olur
   Mūsā ile **Ḫıżr'ı** bulur *(Mrb. 65/26). [Ḫıżr'ı, -ı]*

Hıżr: bkz. Ḫıżır.

ḥicāb: *Örtü, perde, engel.* ||| *[tas.] Gönülde Hakk'ın tecellisine ve ilahî hakikatleri görmeye engel olan manevî perde.* (Şimşek, 2017, s. 162)

1. Cümle **ḥicāblardan** geçür
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/1). [ḥicāblardan, -lar, -dan]*
2. Fażluñ ile aradan gitsün **ḥicāb**
   Ḫūb cemālin görelüm refʿ it niḳāb *(M. 2/3). [ḥicāb]*
3. Nice bir **ḥicābdan** arınmayalum
   İrgür saña yolda sürünmeyelüm *(Koş. 5/25). [ḥicābdan, -dan]*
4. Geçüb varlıḳ **ḥicābından** varan vaḥdet sarāyına
   İrişür Kā'be ḳavseyn'e bilür sırr-ı Ev-ednāyı *(G. 2/9). [ḥicāb, -ı, -n, -dan]*
5. Ḥaḳ yol virüb **ḥicābları** geçüben
   Vuṣlat vuṣlat sarāyına girem mi *(Koş. 6/19). [ḥicābları, -lar, -ı]*
6. **Ḫicāblardan** geçür saña varalum
   El ḳavşurub dīvānuña duralum *(Koş. 19/9). [ḥicāblardan, -lar, -dan]*
7. Cümle **ḥicāblardan** geçür
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/1). [ḥicāblardan, -lar, -dan]*
8. Fażluñ ile aradan gitsün **ḥicāb**
   Ḫūb cemālin görelüm refʿ it niḳāb *(M. 2/3). [ḥicāb]*
9. Bunca **ḥicābı** ḫarḳ iden
   Vaḥdet-i ẕāta ġarḳ iden *(Koş. 46/25). [ḥicābı, -ı]*
10. Zā'il ola tā kim **ḥicāb**
    İḥsānuñ olsun bī-ḥisāb *(Mhm. 3/17). [ḥicāb]*
11. Cānın bu yolda ḫāk ider
    Varlıḳ **ḥicābın** çāk ider *(Mrb. 65/14). [ḥicābın, -ı, -n]*
12. Ḳo kibr ü 'ucbı nefsüñ ḫāk idegör
    Enāniyyet **ḥicābın** çāk idegör *(Mrb. 36/6). [ḥicābın, -ı, -n]*
13. Gūş-ı cāna ire luṭfuñdan ḫiṭāb
    Perdeler refʿ oluban gide **ḥicāb** *(Mrb. 66/10). [ḥicāb]*
14. Aradan cümle **ḥicābı** refʿ içün
    Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefīʿ *(Mrb. 129/3). [ḥicābı, -ı]*
15. Terkīb olundı çünki hevā ḫāk ü nār ü āb
    İnsān-ı kāmil oldı aña refʿ olub **ḥicāb** *(G. 25/2). [ḥicāb]*
16. Refʿ it **ḥicābı** luṭf idüb enāniyeti gider

Ġayb-i ḥaḳīḳat açıla tā ola feṯḥ-i bāb *(G. 25/11). [ḥicābı, -ı]*

ḥicāz: *Mûsikîmizde çok yaygın basit makamlardan biri.* ||| *[tas.] İslâm'ın zühd ve takvâ esasları üzerinde duran, sıdk ve doğruluk çerçevesinde tevekkül ve teslimiyete dayanan tasavvufî ekol.* (Bilgi için bkz., Altıntaş, 1986, s. 1-13)

1. Nevāñı gāh ‘irāḳ ü gāh **ḥicāz** it
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/11). [ḥicāz]*

hicr: *Ayrılık.* ||| *[tas.] Hak'tan ayrı ve uzak düşme.* (Uludağ, 2016, s. 168)

1. Nice bir **hicr** āteşine yanalum
   Yā Resūlu’llāh şefā‘at eylegil *(Mrb. 28/1). [hicr]*

hicrān: *Ayrılık.*

1. İrişdi **hicrānuñ** demi
   İy māh-ı ġufrān elvedā‘ *(Mrb. 121/1). [hicrānuñ, -uñ]*

hīç: *Asla, kesinlikle, kat’iyen.*

1. Bir gülşene bülbül ol kim
   Hīç ṣararub ṣolmaz ola *(Koş. 8/4). [hīç]*
2. Bir dōst idüñ kim dünyāda
   Hīç senden ayrılmaz ola *(Koş. 8/20). [hīç]*
3. Devlet ü dünyā içün çekdüñ te‘ablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat ni‘metinüñ ḳadrüni bildüñ mi **hīç** *(Mf. 57/2). [hīç]*
4. Devlet ü dünyā içün çekdüñ te‘ablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat ni‘metinüñ ḳadrini bildüñ mi **hīç** *(Mf. 57/2). [hīç]*
5. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
   Milk ü māl ü salṭanat ister mi **hīç** ‘āḳil olan *(Mf. 143/2). [hīç]*
6. Ḥaḳīḳat servidür **hīç** ḫazān olmaz

Tāze gülden terdür ṣararub ṣolmaz *(Koş. 39/5). [hīç]*

7. **Hīç** avunmaz oldı aza ve çoġa
   Var ise sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/3). [hīç]*
8. Ṭālib maṭlūbunı bulsun
   Hīç arzū yeri ḳalmasun *(Koş. 25/24). [hīç]*
9. Olmaz sevdālardan gec
   Mevti añar mısın **hīç** *(Koş. 35/18). [hīç]*
10. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
    Māl ü mülk ü salṭanat ister mi **hīç** ‘āḳil olan *(Kt. 21/4). [hīç]*
11. Her laḥẓa tāze gül bite
    Hīç ṣolmaya būstānumuz *(Mrb. 1/16). [hīç]*
12. Hīç añar mı gör ki taḳṣīri
    Nefs elinden n’idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/7). [hīç]*
13. Sālike lāyıḳ mıdur **hīç** Zeyd ü ‘Amr ile cedel
    Her taṣarruf ḫōd Ḥaḳ’uñ sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/7). [hīç]*
14. Hīç berāber ola mı a‘mā ulü’l-ebṣār ile
    Ḳande beñzer ġaflet ehli ḳalbi uyanıḳlara *(G. 29/5). [hīç]*
15. Hüdāī’ vaḥdete baḳ kim aña māni‘ degül keṣret
    Ola mı āfitāba **hīç** vücūdı ẕerrenüñ ḥā’il *(G. 15/10). [hīç]*

hīçbir nefes: *Tek bir an.*

1. Yürek dün gün yanar diñlenmez oldı
   Göñül **hīçbir nefes** eglenmez oldı *(G. 39/9). [hīçbir nefes]*

hīçbir ḥāl: *Tek bir an.*

1. **Hīçbir ḥāl** ile bulmadum ḥużūr
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/27). [hīçbir ḥāl]*

hīç-i ‘Anḳā: *Sureti ve cismi olmayan efsanevî kuş.* ||| *[tas.] Hakk’ın zâtı, hakikati.* (Ögke, 2018, s. 115)

1. Ḳande ‘aḳl-ı ḳāṣıruñ ḳande ḫayāl-i vaṣl-ı dōst
   Hīç-i ‘Anḳā’yı şikār itmek ola mı bir meges *(G. 27/4).[hīç-i ‘Anḳā,-y,-ı]*

hīç kimse: *Hiçbir şahıs, hiçbir insan.*

1. Manṣıb olsa ḳāḍīlar **hīç kimseye** ḳılmaz naẓar
   Kim deñilmişdür izā cāe’l ḳaḍā a‘miye’l-baṣar *(Mf. 68/1).[hīç kimse,-y,-e]*

hidāyet: *İstikamet, sırât-ı müstakim, Hakk’a giden doğru yol.*

1. Senden **hidāyet** isterüz
   Luṭf u ‘ināyet isterüz *(Mrb. 103/5). [hidāyet]*
2. Hüdāī’ ḳuluña eyle ‘ināyet
   Senüñdür çünki tevfīḳ ü **hidāyet** *(Koş. 55/10). [hidāyet]*
3. Hüdāī’ ḳuluña eyle ‘ināyet
   Senüñdür çünki tevfīḳ ü **hidāyet** *(Koş. 55/10). [hidāyet]*
4. Senden ‘ināyet isterüz
   Luṭf u **hidāyet** isterüz *(Koş. 59/18). [hidāyet]*
5. Aldamasun ḫalḳı bu ġaflet meded
   Ġāfile tevfīḳ ü **hidāyet** meded *(Mrb. 95/6). [hidāyet]*
6. Ḳula ‘ināyet hep senüñ
   Yola **hidāyet** hep senüñ *(Mrb. 99/14). [hidāyet]*
7. Hüdāī’ye **hidāyet** senden olur
   Daḫı maṭlūba vuṣlat senden olur *(Mrb. 116/17). [hidāyet]*
8. Hüdāī’ye ḥidāyet it senüñle tā seni bula
   Her işde aṣl olan yā Rab çü tevfīḳ ü **hidāyetdür** *(G. 1/10). [hidāyetdür, -dür]*
9. Hüdāī’ye bu yollarda **hidāyet** rehber olursa
   Olur maḳṣūdına vāṣıl bulur lā-büd müsemmāyı *(G. 2/11). [hidāyet]*

hidāyet ‘askeri: *Doğru yolu gösteren ordu.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmilin sözleri.* (Ögke, 2018, s. 202)

1. İrse **hidāyet ‘askeri**
   Ḳullar olur ġamdan berī *(Mrb. 107/13). [hidāyet ‘askeri]*

<u>hidāyet eyle-:</u>

hidāyet eyle-: *Doğru yolu göstermek.*

1. Bendeñe eyle hidāyet iy Raḥīm
   Tā ola āsān ṣırāṭ-ı müstaḳīm *(N. 23/1). [hidāyet eyle]*
2. Eyleyüb bize hidāyet
   İḥsānını bol eyledi *(Koş. 37/7). [hidāyet eyle, -y, -üb]*
3. Yā Rab Hüdāī’ye eyle hidāyet
   Tā ḳalmaya senden ġayrıya raġbet *(Koş. 40/25). [hidāyet eyle]*

hidāyet eyle-: *Sevk etmek, yöneltmek.*

1. **Hidāyet eyledi** envār-ı z̲āta
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm’üñ *(Mrb. 106/15). [hidāyet eyle, -di]*
2. **Hidāyet eylegil** ṭoġrı yoluña
   Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/3). [hidāyet eyle, -gil]*

<u>ḫidāyet it-:</u>

ḫidāyet it-: *Doğru yolu göstermek, sırât-ı müstakime eriştirmek.*

1. Hüdāī’ye **ḫidāyet it** senüñle tā seni bula
   Her işde aṣl olan yā Rab çü tevfīḳ ü hidāyetdür *(G. 1/9). [ḫidāyet it]*
2. Hüdāī’ye **hidāyet it**
   Ḳarīn-i bezm-i vaḥdet it *(Mrb. 112/17). [hidāyet it]*
3. Ḥażret-i Mevlā **hidāyet itmeyince** bir ḳula
   Çāre yoḳdur ol kim inṣafā gele ḥāṣıl ola *(Mf. 151/1). [hidāyet it, -(me), -y, -ince]*

4. Tevfīḳ ü **hidāyet it**
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/7). [hidāyet it]*
5. Hüdāī' ḳuluna idüb hidāyet
   Sivādan luṭf ile āzād iden dōst *(G. 33/9). [hidāyet it, -üb]*
6. Ḥażret-i Raḥmān'um
   Tevfīḳ ü **hidāyet it** *(Mrb. 105/2). [hidayet it]*
7. İḥsān idici Ḥaḳ'sın
   Tevfīḳ ü **hidāyet it** *(Mrb. 105/8). [hidayet it]*
8. Devlet yeter ol ḳula
   Luṭf ile **hidāyet it** *(Mrb. 105/12). [hidayet it]*
9. Ente'l-Melikü'l-Ḳādir
   Tevfīḳ ü **hidāyet it** *(Mrb. 105/16). [hidayet it]*
10. Ḫōş ẕevk ü ṣafā eyler
    Tevfīḳ ü **hidāyet it** *(Mrb. 105/20). [hidayet it]*
11. Hüdāī'ye **ḥidāyet it** senüñle tā seni bula
    Her işde aṣl olan yā Rab çü tevfīḳ ü hidāyetdür *(G. 1/9). [ḥidāyet it]*

ḥidāyet it-: *Yönlendirmek, sevk etmek.*

1. Kerīm Allāh Raḥīm Allāh 'ināyet ide ḳulına
   Mevāni'den ḫalāṣ idüb **hidāyet ide** yolına *(Mf. 158/2). [hidāyet it, -e]*
2. Rıżāsı yolına ide hidāyet
   Efendüm sevdügüm sulṭānum Allāh *(Kt. 11/3). [hidāyet it, -e]*
3. Ṭoġru yola Ḫudā **hidāyet ide**
   Vardur ümmīdümüz 'ināyet ide *(Mrb. 39/21). [hidāyet it, -e]*
4. **Hidāyet iden** oldur nūr-ı ẕāta
   Begüm Ḥaḳ'dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/19).[hidāyet it, -en]*

hidāyet ḳıl-:

hidāyet ḳıl-: *Sevk etmek, yöneltmek.*

1. Ṭoġrı yollarına ḳıldı hidāyet
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 50/3). [hidāyet ḳıl, -dı]*

hidāyet ḳıl-: *Doğru yolu göstermek, sırât-ı müstakime eriştirmek.*

1. Ḳıl 'ināyet ḳıl hidāyet yā mu'īn
   Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/19). [hidāyet ḳıl]*
2. Sen 'ināyet sen **hidāyet ḳıl** Hüdāī' ḳuluña
   Çün ki sensin her murāda irgürüb irşād iden *(G. 8/9). [hidāyet ḳıl]*

hidāyet ol-: *Doğru yolda ilerlemek.*

1. Ḍalāl ehli cihān içinde çoḳdur
   Hidāyet olmayana çāre yoḳdur *(Mf. 77/2). [hidāyet ol, -(ma), -y, -an, -a]*

ḥiddet: *Gazap, öfke.*

1. Rāh-ı ṣalāḥa gidüb ṣulḥ u sülūk ehli ol
   Nefse uyub her zamān **ḥiddet** ü şiddet neden *(G. 38/4). [ḥiddet]*

ḫidmet:

ḫidmet: *Bir uğurda çalışma.* (Doğan, 2013, s. 763)

1. Ġafletden aç gözüñi **ḫidmete** itme ihmāl
   Ṭā'at kişiyi eyler bāḳī na'īme īṣāl *(Mf. 113/1). [ḫidmete, -e]*
2. Yolında **ḫidmete** tevfīḳ idüb hem
   Ḳuvāya daḫi ṣıḥḥatlar vireydi *(Kt. 14/3). [ḫidmete, -e]*
3. Çün emīn eyledüñ emānetüñe
   Yene sen lāyıḳ eyle **ḫidmetüñe** *(Mrb. 20/6). [ḫidmetüñe, -üñ, -e]*
4. Saña lāyıḳ efendi **ḥiḍmeti** yoḳ
   Meded senden 'ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/7). [ḥiḍmeti, -i]*

5. **Ḫidmet** gibi devlet mi olur
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/3). [ḫidmet]*

ḫidmet: *-e karşı vazife ve sorumluluk.* (Devellioğlu, 1998, s. 368)

1. Ḫidmet-i Ḥaḳḳ ile şeyḫüñ **ḫidmeti** cem‘ olsa ger
   Ḫidmetini şeyḫinüñ ṣādıḳ olan takdīm ider *(Mf. 37/1). [ḫidmeti, -i]*
2. Ḫidmet-i Ḥaḳḳ ile şeyḫüñ ḫidmeti cem‘ olsa ger
   Ḫidmetini şeyḫinüñ ṣādıḳ olan takdīm ider *(Mf. 37/2).[ḫidmet,-i,-n,-i]*

ḫidmet eyle-: *-e karşı vazife ve sorumlulukları yerine getirmek.*

1. **Ḫidmet eyle** pīrüñe ṣıdḳ ile sen
   Ḥaḳ yolında bezl idegör cān ü ten *(Mf. 17/1). [ḫidmet eyle]*
2. **Ḫidmet eyle** pīrüñe ṣıdḳıla sen
   Her ne kim emr ide it anı ḳabūl *(Kt. 9/1). [ḫidmet eyle]*

ḫidmet it-: *Bir uğurda, bir işin yapılması için çalışmak.*

1. Menzil uzaḳdur himmet it
   Cān ile yolda **ḫidmet it** *(Mrb. 48/6). [ḫidmet it]*
2. Ḳulluġuñdur Efendi ‘izzetümüz
   Ḫidmet itmekdedür sa‘ādetümüz *(Mrb. 77/6). [ḫidmet it, -mek, -dür]*

ḫidmete bel bağla-: *[tas.] Bir tarikata girmek, ikrar vermek.* (Gölpınarlı, 2017, s. 49)

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. Bel bağlayanlar ḫidmete
   Ṭālib olanlar vuṣlata *(Mrb. 81/25). [ḫidmete bel bağla, -y, -an, -lar]*
2. **Ḫidmete bel bağlayub** eyler niyāz
   Bāb-ı Ḥaḳ’dan luṭf u iḥsān isteyen *(G. 10/9). [ḫidmete bel bağla, -y, -ub]*

ḥidmet-i Ḥaḳḳ: *Hakk'a olan sorumluluk, kulluk.*

1. Ḳula lāyıḳ olan ‘ibādet imiş
   Ḫidmet-i Ḥaḳḳ ‘aceb sa‘ādet imiş *(Mrb. 74/2). [ḫidmet-i Ḥaḳḳ]*
2. **Ḫidmet-i Ḥaḳḳ** ile şeyḫüñ ḫidmeti cem‘ olsa ger
   Ḫidmetini şeyḫinüñ ṣādıḳ olan takdīm ider *(Mf. 37/1).[ḫidmet-i Ḥaḳḳ]*

ḥidmet-i Ḥālik’da ol-: *Yaratıcıya kulluk etmek.*

1. **Ḫidmet-i Ḫāliḳ’da olmaḳ** ḥubbdur
   Ṭā‘at-ı Mevlā ḳula maḥbūbdur *(Mf. 79/1). [ḫidmet-i Ḫāliḳ’da ol, -maḳ]*

ḥidmet-i Mevlā’da ol-: *Allah'a olan kulluk vazifesini yerine getirmek.*

1. Heb Ḥaḳ’uñ ḳullarıdur küçük büyük erkek dişi
   Ḫidmet-i Mevlā’da olmaḳdur ḳul olanuñ işi *(Mrb. 68/10). [ḫidmet-i Mevlā’da ol,- maḳ, -dur]*

ḫikmet:

ḥikmet: *Bir şeyin oluşunda akıl erdirilemeyen gizli sebep / hakikat.* (Doğan, 2013, s. 756)

1. Her ne taḳdīr itse ol Ḳādir ilāh
   Cümlesi **ḥikmetledür** bī-işṭibāh *(Mf. 6/2). [ḥikmetledür, -le, -dür]*
2. Ne isterseñ idersin ḳudretüñ var
   Her işde niçe niçe **ḥikmetüñ** var *(Mrb. 14/6). [ḥikmetüñ, -üñ]*
3. Cihānı var iden sensin yoġı iẓhār iden sensin
   Senüñ her sunʿuña yā Rab baḳılsa özge **ḥikmetdür** *(G. 1/4). [ḥikmet, -dür]*

ḥikmet: *[tas.] Mevcûdâtın sırrı.* (Şimşek, 2017, s. 163)

1. ‘Ālem ‘aceb **ḥikmetdürür**

- Keşretdeki vaḥdetdürür *(Mrb. 85/17). [ḥikmetdürür, -dürür]*

ḥikmet-i Mevlā: *Allah'ın sırrı.*

1. Acebdür **ḥikmet-i Mevlā**
   Kimi ednā kimi a‘lā *(Mrb. 75/13). [ḥikmet-i Mevlā]*

hilāl: *Ayın yeni doğduğu zaman, yeni ay.* ‖ *[tas.] Sülûka yeni başlayan müptedî.* (Cebecioğlu, 2020, s. 315)

1. Niçe bir ehl-i ḳīl ü ḳāl olalum
   Bedre irgür yiter **hilāl** olalum *(Msd. 2/20). [hilāl]*

hilāl-ebrū: *Hilâl kaşlı.*

1. Āfitābum bir **hilāl-ebrū** ḳuluñdur māh-ı nev
   Āsumān şeh-nişīnüñdür sipihridür nişān *(G. 40/5). [hilāl-ebrū]*

hilāli bedr ol-: *[tas.] Allah'ın bütün isimleriyle âşığın gönlünde tecelli etmesi.*

1. Şu kim itdi semā-yı ḳalbe himmet
   Ṣafāya irdi bedr oldu hilāli *(Mrb. 87/12). [hilāli bedr ol, -dı]*

ḥīle: *Aldatma, kandırma.*

1. Nefse ḳalursa işi **ḥīle** imiş
   Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/15). [ḥīle]*

himmet: *Çalışma, gayret, çaba, emek.*

1. Göñül virme bu fānī milke zinhār
   Yüri var **himmetüñ** ‘uḳbāya eyle *(Kt. 1/2). [himmetüñ, -üñ]*
2. Dūna baḳmaz **himmeti** bālā olan
   Dīni gözler ‘āḳil ü dānā olan *(Mrb. 90/9). [himmeti, -i]*
3. Bülend it **himmeti** ‘āşıḳ
   Ḳo isneyniyyeti ‘āşıḳ *(Mrb. 45/21). [himmeti, -i]*
4. ‘Āşıḳuñ maḳṣūdı ol maḥbūb-ı bī-hemtā imiş
   Himmeti ġayet bülend ü maṭlabı bālā imiş *(G. 26/2). [himmeti, -i]*
5. ‘İlm-i bi’llāha çalış sen yüri iy **himmeti** dūn
   Nice bir cāze yecūzü nice bir kāne yekūn *(Mf. 9/1). [himmeti, -i]*

himmet it-: *Gayret etmek, çalışmak, irade göstermek, emek vermek.*

1. ‘Aḳl-ı nāḳış kāmil olmaġa ḳaçan **himmet ider**
   Onmaduḳluḳ var iken onmaġa kim ġayret ider *(Mf. 86/1).[himmet it, -er]*
2. Hüdāī’ **himmet it** ẕevḳ-i ‘aẓīme
   Gel Allāh’a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/11). [himmet it]*
3. Ḳalma ṣūretde ṣıfāta **himmet it**
   İrmege baḳī ḥayāta himmet it *(Mrb. 122/9). [himmet it]*
4. Ḳalma ṣūretde ṣıfāta himmet it
   İrmege baḳī ḥayāta **himmet it** *(Mrb. 122/10). [himmet it]*
5. İy Hüdāī’ nūr-ı ẕāta **himmet it**
   Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/11). [himmet it]*
6. Ḥaḳḳ’ı bulmaġa **himmet it**
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 45/7). [himmet it]*
7. Ḥaḳḳ’ı bulmaġa **himmet it**
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 45/7). [himmet it]*
8. Menzil uzaḳdur **himmet it**
   Cān ile yolda ḫidmet it *(Mrb. 48/5). [himmet it]*
9. Şu kim itdi semā-yı ḳalbe himmet
   Ṣafāya irdi bedr oldu hilāli *(Mrb. 87/11). [himmet it, -di]*

himmet semendi: *Gayret atı.* ||| *[tas.] Kalbinin bütün gücüyle kulun Hakk'a yönelmesi.* (Cebecioğlu, 2020, s. 217)

1. Ṣalub meydāna şol **himmet semendin**
   Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā'ya irgür *(Mrb. 37/7). [himmet semendi, -i, -n]*

ḥişār: *Kale, duvar.* ||| *[tas.] Varlık, mevcudiyet.*

1. Fenā-ender-fenā buldı vücūdum mülki ser-tā-ser
   Görinür bir beden ḳaldı hemān ancaḳ **ḥişārumdan** *(G. 13/6). [ḥişār, -um, -dan]*

hisset: *Cimrilik, pintilik.*

1. Fānī cihānuñ kişi mālını cem' eylese
   Bir gün olur ḳor gider buḫl ile **ḫisset** neden *(G. 38/8). [ḫisset]*

ḥiṭāb: *Konuşma, seslenme.* ||| *[tas.] Gönle düşen küllî ruhun tesiri, tecellisi.* (Erginli, 2006, s. 530)

1. Güş-ı cāna ire luṭfuñdan **ḫiṭāb**
   Perdeler ref' oluban gide ḥicāb *(Mrb. 66/9). [ḫiṭāb]*

ḥiṭāb-ı Ḥaḳḳ: *Hakk'ın buyruğu.* ||| *[tas.] Hakk'ın elest bezmindeki "Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?" sorusu.*

1. Ḳamu ervāḥ elest bezmine yetdi
   Ḫiṭāb-ı Ḥaḳḳ'ı hep cümle işitdi *(Mrb. 26/30). [ḫiṭāb-ı Ḥaḳḳ, -ı]*

ḥiṭāb-ı irci'ī: *Dön hitabı.* ||| *Hakk'ın "Sen O'ndan razı, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön" buyruğu.* (Fecr, 89/28)

1. **Ḫiṭāb-ı irci‘ī** irse
   Gönül maṭlūbunı görse *(Mrb. 75/9). [ḫiṭāb-ı irci‘ī]*

ḫiṭāb-ı müsteṭāb: *Hoşa giden seslenme.* ‖ *[tas.] Hak'tan kula gelen ve gönlü zevklendiren ilham, keşf.* (Güven, 2012, s. 136)

1. İrişe sırra **ḫiṭāb-ı müsteṭāb**
   Sen ‘ināyet it meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/11). [ḫiṭāb-ı müsteṭāb]*

ḫiṭābı zevḳine ir-: *Tûr dağında Allah'ın Musâ'ya "Ey Musa, bil ki ben bütün alemlerin Rabbi olan Allah'ım" seslenişinin hazzını duymak.* ‖ *[tas.] Hakk'ın vahdet mertebesine eren kuluna olan nidâsının hazzını yaşamak.* (Ayrıntılı bilgi için bkz., Kasas, 28/30)

1. Rıżāsı Ṭūr’ına varub cemāli nūrunı gören
   Ḫiṭābı ẕevḳine iren nider özge temāşāyı *(G. 2/6). [ḫiṭābı ẕevḳine ir, -en]*

hiyānet: *Sözüne ve ahdine sadık kalmama.*

1. **Ḫiyānetden** yene sen ṣaḳla yā Rab
   Cehāletden yene sen ṣaḳla yā Rab *(M. 1/11). [ḫiyānetden, -den]*

hiżmet it-: *Verilen görev ve sorumlulukları tumak.*

1. Ehl-i tevḥīde **hiżmet it** Hüdāī
   Bulmaḳ ister iseñ eġer Ḫudā’yı *(Koş. 1/18). [hiżmet it]*

hōd:

ḫōd: *"de, da, dahi" bağlacı.* (KL., http://lugatim.com/s/hod, erişim tarihi: 01.04.2021)

1. Dünyā zindānıdur mü’min ḳullaruñ
   Zindānda olan **ḫōd** āsān eglenmez *(Koş. 13/12). [ḫōd]*

2. Āḫir **ḫōd** ḳoyub gidersin
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/7). [ḫōd]*
3. Müderrislik ġam ü derd ü belā'dur
   Ḳażā **ḫōd** cānib-i Ḥaḳ'dan ḳażādur *(Mf. 67/2). [ḫōd]*
4. 'Āşıḳ olan mü'min ölmez
   Müşrik **ḫōd** kendüyi bilmez *(Koş. 7/10). [ḫōd]*
5. Senüñ **ḫōd** raḥmetüñ çoḳdur
   Bāb-ı iḥsānuñ açuḳdur *(Koş. 54/9). [ḫōd]*
6. Bize bizden **ḫōd** erḥamdür
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/23). [ḫōd]*
7. Ne deñlü raḥmet itseñ ḳullaruña
   Efendi raḥmetüñ **ḫōd** yoḳ degüldür *(Kt. 19/2). [ḫōd]*
8. Bināsı Ka'be'nüñ maḫlūḳ işidür seng ü ḫākile
   Göñül **ḫōd** dest-i ḳudretle yapılmış ṣun'-ı Ḫāliḳ'dur *(Kt. 15/4) [ḫōd]*

ḫōd: *Bizzat, kendi, özü.* (Doğan, 2013, s. 764)

1. Ḳamunuñ aṣlı **ḫōd** 'Ādem'le Ḥavvā
   Ya niçün ba'żı ednā ba'żı a'lā *(Mrb. 26/33). [ḫōd]*
2. Yüri hey bī-vefā yüri
   Sensin **ḫōd** bir köhne ḳarı *(Koş. 26/6). [ḫōd]*
3. Sālike lāyıḳ mıdur hīç Zeyd ü 'Amr ile cedel
   Her taṣarruf **ḫōd** Ḥaḳ'uñ sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/8). [ḫōd]*
4. Ḳamu ni'met Ḥaḳ'uñdur **ḫōd** bilā-şek
   Yüri var imdi ġayrıdan elüñ çek *(Mf. 107/1). [ḫōd]*
5. 'İnāyet eyle göñlün yab
   Taṣarruf **ḫōd** senüñdür heb *(Mrb. 61/28). [ḫōd]*
6. Pür-hevā nefsüñ elinden n'idelüm neyleyelüm
   Ḥaḳ bilür ḥālümüzi **ḫōd** kime ne söyleyelüm *(Mrb. 16/6). [ḫōd]*
7. Ketb olub aḥvāl-i 'ālem kān mā kān ceffe'l-ḳalem
   Yā nice itsün ibn Ādem yazılan **ḫōd** başagelür *(G. 7/6). [ḫōd]*

ḫōd-bīn ol-: *Kendini beğenmek, her şeyi kendinden bilmek.*

1. Nice bir olasın ḫōd-bīn
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/7). [ḫōd-bīn ol, -a, -sın]*
2. Olma ḫōd-bīn ü Ḫudā-bīn ol begüm
   Maḥż-ı faẕlıyla olan iḥsānı gör *(G. 19/9). [ḫōd-bīn ol, -(ma)]*
3. Olma ḫōd-bīn gör Ḫudā'yı hemān
   Hāy nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/19). [ḫōd-bīn ol, -(ma)]*

ḫōş:

ḫōş: *Güzel, iyi, âlâ.* (Devellioğlu, 1998, s. 376)

1. Gerçi **ḫōşdur** Efendi ṣabr-ı cemīl
   Żu'afāda velī biżā'a ḳalīl *(Mrb. 20/17). [ḫōşdur, -dur]*
2. Māżīye ḳılma te'essüf yime müstaḳbel ġamın
   Ḥālüñi **ḫōş** gör ki 'ömrüñ ḥāṣılı imrūzdur *(Mf. 15/2). [ḫōş]*
3. Eger zehr ise **ḫōşdur** yār elünden
   Yimezler sükkeri aġyār elünden *(Mf. 38/1). [ḫōşdur, -dur]*
4. Güli gör kim bu deñlü ḫār içinde
   Ne **ḫōş** sulṭān geçer ezhār içinde *(M. 3/4). [ḫōş]*
5. Ṭışını gerçi lāle āle sarmış
   Velī **ḫōş** būyı yoḳ ḳalbi ḳararmış *(M. 3/2). [ḫōş]*

ḫōş: *Aslına bakarsan, aslında, gerçi.* (KL., http://lugatim.com/s/hod, erişim tarihi: 21.06.2021)

1. **Ḫōş** bir gün uyanursın
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/23). [ḫōş]*

ḫōş: *İyice, hakkınca.*

1. Ḳulluḳda **ḫōş** zaḥmet çeker
   Derd ü belā' miḥnet çeker *(Mrb. 65/9). [ḫōş]*
2. **Ḫōş** ẕevk ü ṣafā eyler
   Tevfīḳ ü hidāyet it *(Mrb. 105/19). [ḫōş]*
3. Sivā levsinden el yuyub dem-ā-dem
   İrüb maṭlūba **ḫōş** ẕevḳ ü ṣafā it *(N. 21/4). [ḫōş]*
4. Biñ cān ile 'āşıḳ olan
   Yolunda **ḫōş** sādıḳ olan *(Mrb. 4/10). [ḫōş]*

ḫōş: *Duygu okşayan, zevk veren.* (Doğan, 2013, s. 768)

1. Cān ü dilden Ḫālıḳ'ı ẕikr idelüm
   Ḫōş sa'ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/2). [ḫōş]*
2. Luṭf-ı bī-pāyānına şükr idelüm
   Ḫōş sa'ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/4). [ḫōş]*
3. 'Işḳ-ı ma'şūḳı idelden iḫtiyār
   'Işḳıla **ḫōş** zindedür şeydā göñül *(Mrb. 27/2). [ḫōş]*
4. Faẕl u iḥsānını itmām eyledi
   Ḫōş sa'ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/8). [ḫōş]*
5. Umaruz envā'-ı feṭḥ ü nuṣreti
   Ḫōş sa'ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/12). [ḫōş]*
6. Eyledi nūr-ı ḥaḳīḳat maẓharı
   Ḫōş sa'ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/16). [ḫōş]*
7. İy Hüdāī' olagör 'abd-i şekūr
   Ḫōş sa'ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/20). [ḫōş]*

hōşagel-: *Hoşa gitmek, beğenilmek.*

1. Bu didügüm tevḥīd-i ṣırf muḳteżā-yı cem'le cem'
   Līki farḳa nāẓır olub buyruḳ ṭutmaḳ **ḫōşagelür** *(G. 7/8). [ḫōşagelür, -ür]*

hōş gel-: *"Hoş gelip safalar getirdin."*

***Kalıp ifade*:** *Dua.*

1. Nūr ile doldı yene kevn ü mekān
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/2). [ḫōş gel, -di]*
2. Zeyn olub açıldı ebvāb-ı cinān
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/4). [ḫōş gel, -di]*
3. Ṭālib-i Ḥaḳḳ'a naṣīb ola vuṣūl
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/8). [ḫōş gel, -di]*
4. Żav'-i ḳandīl ü meṣābīhi güzel
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/12). [ḫōş gel, -di]*
5. 'Ālem-i ma'nāya mi'rāc idelüm
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/16). [ḫōş gel, -di]*
6. Bezm-i vaḥdetde ṣafālar süregör
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/20). [ḫōş gel, -di]*

hōş gör-: *Sabırla karşılamak.*

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. Bunı da **ḫōş gör** bir zamān
   Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/15). [ḫōş gör]*
2. Māżīye ḳılma te'essüf yime müstaḳbel ġamın
   Ḥālüñi ḫōş **gör** ki 'ömrüñ ḥāṣılı imrūzdur *(Mf. 15/2). [gör]*

hōş ol-: *(Manen) İyi ve güzel bir kıvam yakalamak.*

1. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n'ola ger yoġise mālüm
   Umarum fażl-ı Ḥaḳ ile hemīşe **ḫōş ola** ḥālüm *(Koş. 16/2). [ḫōş ol, -a]*
2. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n'ola ger yoġise mālüm
   Umarum fażl-ı Ḥaḳ ile hemīşe **ḫōş ola** ḥālüm *(Mf. 16/2). [ḫōş ol, -a]*

Hū: *[tas.] O / "hüve" yani Allah kastedilerek yapılan bir zikir esmâsı.*

1. Mevlā'm senüñ 'āşıḳlaruñ
   Devrān iderler **Hū** ile *(Koş. 3/2). [Hū]*
2. Yoluñdaki ṣādıklaruñ
   Cevlān iderler **Hū** ile *(Koş. 3/4). [Hū]*
3. Vaṣluñ hevāsından uçub
   Seyrān iderler **Hū** ile *(Koş. 3/8). [Hū]*
4. 'Arşuñ eṭrāfın melekler
   Cevlān iderler **Hū** ile *(Koş. 3/16). [Hū]*
5. Ḥaḳḳ'a irüb rāz açmaġı
   Āsān iderler **Hū** ile *(Koş. 3/32). [Hū]*
6. Ẕikrini Ḥaḳḳ'uñ her nefes
   İ'lān iderler **Hū** ile *(Koş. 3/40). [Hū]*
7. Her şey'de görüb nūr-ı Ḥaḳ
   İz'ān iderler **Hū** ile *(Koş. 3/28). [Hū]*
8. Deryāya salub ḳaṭreyi
   'Ummān iderler **Hū** ile *(Koş. 3/36). [Hū]*
9. Açub göñüller pāsını
   Ḫandān iderler **Hū** ile *(Koş. 3/24). [Hū]*
10. Açub muḥabbet yolların
    Meydān iderler **Hū** ile *(Koş. 3/12). [Hū]*
11. Derd-i muḥabbet dāġına
    Dermān iderler **Hū** ile *(Koş. 3/20). [Hū]*
12. Sevdā-yı sivādan geç
    Gel **Hū** diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/2). [Hū]*
13. Bir meşreb-i ṣāfī iç
    Gel **Hū** diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/4). [Hū]*
14. Ḳaṣd it bulagör ẕātı
    Gel **Hū** diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/8). [Hū]*
15. Ḥaḳḳānī şühūd eyle
    Gel **Hū** diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/12). [Hū]*

16. Bulmaġa bu tevḥīdi
    Gel **Hū** diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/16). [Hū]*
17. İy derde iden tīmār
    Gel **Hū** deyelüm yā Hū *(Mrb. 21/20). [Hū]*

ḫūb:

ḫūb: *Güzel.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Nāz olur işi **ḫūbuñ**
   Çoḳdur ġamı maḥbūbuñ *(Mrb. 10/13). [ḫūbuñ, -uñ]*

ḫūb: *Hoş, iyi.* (Doğan, 2013, s. 771)

1. Gerçi nefse güç gelür dünyādan ayrılmaḳ kişi
   Līk merżāt-ı ilāhiyye gözetmek **ḫūbdur** *(Kt. 5/2). [ḫūbdur, -dur]*
2. Nice biñ yıllar otursa ‘āḳibet eyler sefer
   İmdi merżāt-ı ilāhiyye gözetmek **ḫūbdur** *(Kt. 5/4). [ḫūbdur, -dur]*

ḥubb:

ḥubb: *[tas.] Nefsânî düşkünlük, tutku, heves.* (Erginli, 2006, s. 384)

1. Māsivā **ḥubbından** kesil
   Ḳo her ne dirse disün il *(Koş. 38/25). [ḥubbından, -ı, -n, -dan]*
2. ‘Aḳluñı devşir başuña
   Ḳo sivā **ḥubbun** hey mecnūn *(N. 13/4). [ḥubbun, -u, -n]*
3. Sivā **ḥubbı** ḳulūb-ı nāsı aldı
   Ṣanasın her biri ‘ummāna daldı *(Mrb. 72/9). [ḥubbı, -ı]*
4. Olalum mā-sivā **ḥubbundan** āzād
   ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/15). [ḥubbundan, -u, -n, -dan]*
5. Ẕevḳ-i tāmma irmek isterseñ eger

Mā-sivā **ḥubbundan** idegör ḥaẕer *(Mrb. 117/18). [ḥubbundan,-u, -n, -dan]*

6. Māsivā **ḥubbını** dilden süregör
   Vaḥdet-i ẕāt-ı pāke sen iregör *(Mf. 93/1). [ḥubbını, -ı, -n, -ı]*
7. Māsivā **ḥubbın** aradan süregör
   Ẕāt-ı bī-çūne Hüdāī' iregör *(Mrb. 17/17). [ḥubbın, -ı, -n]*
8. Güli ṣanma ki derdüñe devādur
   Sivā **ḥubbı** çü beyhūde hevādur *(Mrb. 25/10). [ḥubbı, -ı]*
9. Olalum mā-sivā **ḥubbundan** āzād
   'İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/13). [ḥūbb,-u,-n, -dan]*

ḥubb: *Muhabbet, bağlılık.*

1. Ḫidmet-i Ḫāliḳ'da olmaḳ **ḥubbdur**
   Ṭā'at-ı Mevlā ḳula maḥbūbdur *(Mf. 79/1). [ḥubbdur, -dur]*

ḫūb cemāl:

ḫūb cemāl: *Güzel yüz.* ||| *[tas.] Hakk'ın mahiyeti ve keyfiyeti bilinemeyen mutlak güzelliği, cemâlullah.*

1. Faẕluñ ile aradan gitsün ḥicāb
   Ḫūb cemālin görelüm ref' it niḳāb *(M. 2/4). [ḫūb cemāl, -i, -n]*
2. Dōst dīdārın yiter bizden gizledi
   Bir gün ola **ḫūb cemālin** görem mi *(Koş. 6/4). [ḫūb cemāl, -i, -n]*

ḫūb cemāl: *Güzel yüz.* ||| *[tas.] Hakk'ın vech-i zâtının bir tezahürü olan tecellileri.* (Şimşek, 2017, s. 71)

1. İy gülleri ḫandān idüb bülbülleri nālān iden
   Geh **ḫūb cemālin** gösterüb geh gizleyüb pinhān iden *(G. 6/2). [ḫūb cemāl, -i, -n]*

ḥubb-ı cāh: *[tas.] Makam sevgisi., itibar tutkusu.* (Uludağ, 2016, s. 172)

1. Nice bir kibr ü ‘ucb u ḥıḳd u ḥased
   Nice bir **ḥubb-ı cāh** u ḥubb-ı ẕeheb *(Mrb. 39/6). [ḥubb-ı cāh]*

ḥubb-ı dehr-i dūn: *Değersiz dünya sevgisi.*

1. Ḥubb-ı Ḥaḳ ve **ḥubb-ı dehr-i dūn**
   Cem‘ beyne’ṭ-ṭıb ve’n-nūn *(N. 13/1). [ḥubb-ı dehr-i dūn]*

ḥubb-ı dil: *Gönül sevgisi.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Ḥükm-i Ḳur’ān’la ‘āmil olmaḳ ‘aceb sa‘ādetdür
   Ḥubb-ı dilden zā’il olmaḳ ‘aceb şeḳāvetdür *(Mf. 88/2). [ḥubb-ı dilden]*

ḥubb-ı dünyā: *[tas.] Dünya sevgisi ve hırsı.* (Uludağ, 2016, s. 172)

1. **Ḥubb-ı dünyā** ile keyd-i nefse kim olsa esīr
   Ḥaḳḳ’a yüz ṭutsun yene andan olur derde devā *(G. 35/7). [ḥubb-ı dünyā]*

ḥubb-ı Ḥabīb-i medenī: *Üstün vasıflı sevgilinin muhabbeti.* ||| *Hz. Muhammed aşkı.*

1. Ġālib olsa kişide **ḥubb-ı Ḥabīb-i medenī**
   Ẕerrece gelmez aña zīnet-i dünyā-yı denī *(N. 19/1). [ḥubb-ı Ḥabīb-i medenī]*

ḥubb-ı Ḥaḳ: *Allah sevgisi.*

1. **Ḥubb-ı Ḥaḳ** ve ḥubb-ı dehr-i dūn
   Cem‘ beyne’ṭ-ṭıb ve’n-nūn *(N. 13/1). [ḥubb-ı Ḥaḳ]*

ḥubb-ı Ḥudā: *Allah sevgisi.*

1. Şol ṭālib-i ṣādıḳda kim **ḥubb-ı Ḫudā** ġālib olur
   Ol vāṣıl-ı Ḥażret olub manṣıb aña ṭālib olur *(Mf. 85/1).[ḥubb-ı Ḫudā]*

ḥubb-ı sivā: *[tas.] Allah'tan gayrısının (mâsivâ) sevgisi.*

1. Niçe bir māni‘ olsa **ḥubb-ı sivā**
   Ola nūruñla münevver fuḳarā *(Mrb. 19/17). [ḥubb-ı sivā]*
2. Ḫalāṣ it ḳalbümüz **ḥubb-ı sivādan**
   Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/1). [ḥubb-ı sivā, -dan]*
3. **Ḫubb-ı sivā** dilden gide
   Cānım ide Ḥaḳḳ'ı şuhūd *(Mrb. 35/3). [ḥubb-ı sivā]*
4. ‘Āşıḳ u ṣādıḳ yoluñda ḫāk ola
   Cān ü dil **ḥubb-ı sivādan** pāk ola *(Mrb. 96/6). [ḥubb-ı sivā, -dan]*
5. Dūr ider Ḥaḳ'dan seni **ḥubb-ı sivā** ḳayd-i ‘alef
   Gör ne vech ile sülūk itmiş bu yollarda selef *(Mrb. 68/13).[ḥubb-ı sivā]*
6. Ḫalāṣ eyle meded **ḥubb-ı sivādan**
   Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/7). [ḥubb-ı sivā, -dan]*

ḥubb-ı vaṭan: *Vatan sevgisi.* ||| *[tas.] İnsan ruhunun bu âleme gelmeden önce bulunduğu yer olan âlem-i ervâha olan iştiyak.* (Uludağ, 2016, s. 375)

1. Ġālib olub **ḥubb-ı vaṭan**
   Vaḥdet diyārına giden *(Mrb. 64/5). [ḥubb-ı vaṭan]*

ḥubb-ı ẕeheb: *Altın / ziynet sevgisi.*

1. Nice bir kibr ü ‘ucb u ḥıḳd u ḥased
   Nice bir ḥubb-ı cāh u **ḥubb-ı ẕeheb** *(Mrb. 39/6). [ḥubb-ı ẕeheb]*

hubūb it-: *(Rüzgar) Esmek.* ||| *Teveccüh etmek, tenezzül etmek.*

1. Ger nesīm-i raḥmetüñ ide hubūb

Açılur ebvāb-ı cennāt-ı ḳulūb *(Mrb. 55/9). [hubūb it, -e]*

2. Nefeḥāt-ı keremi bir gün ola ide hubūb
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/3). [hubūb it, -e]*

ḥuccāc: *Hacılar.*

1. **Ḥuccāc** ile varub Beytü’l-Ḥarām’a
   İşiġüñe yüzüm gözüm sürem mi *(Koş. 6/7). [ḥuccāc]*

Hudā: *Allah, Rab.*

1. Fenā dünyāya baḳdum mā-sivā’llāhı fenā gördüm
   Ḫudā’dan ġayrı bir bāḳī görinür yoḳ beḳā gördüm *(Mf. 121/2). [Ḫudā’-dan]*
2. Ṭālib **Ḫudā’ya** irişür
   İkṣār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/3). [Ḫudā’ya, -ya]*
3. **Ḫudā’ya** it iderseñ iştiyāḳı
   Yüri dīn emrini tekmīl idegör *(Mrb. 120/7). [Ḫudā’ya, -ya]*
4. Fenā buldı sivā-yı Ḥaḳ Hüdāī
   Ḫudā’dan ġayrı yoḳ bir daḫı varum *(N. 18/6). [Ḫudā’dan, -’dan]*
5. Cemī‘-i müşkilāt āsān olaydı
   Ḫudā’dan ẕerrece raḥmet olaydı *(N. 22/4). [Ḫudā’dan, -’dan]*
6. Derdin viren Ḳādir **Ḫudā**
   Bir gün vire dermānumuz *(Mrb. 1/19). [Ḫudā]*
7. Ḳul olduñsa eger Ḳādir **Ḫudā’ya**
   Ḳulunı ḥıfẓ ider ol Ḥayy u Ḳayyūm *(Mf. 4/1). [Ḫudā’ya, -y, -a]*
8. Ḳo ġayrı maḳṣad-ı aḳṣā **Ḫudā’dur**
   Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/11). [Ḫudā’dur, -dur]*
9. Yā niçün her biri bir yola gitdi
   Ḫudā birdür bu çoḳ yollar nedendür *(Mrb. 26/32). [Ḫudā]*
10. Bāb-ı Ḥaḳḳ’a yüz sürüb iḥsānını itseñ recā’
    Ber-murād eyler seni luṭfıla ol Ḳādir **Ḫudā** *(Mf. 46/2). [Ḫudā]*
11. Olma ḫōd-bīn gör **Ḫudā’yı** hemān

Hāy nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/19). [Ḫudā’yı, -y, -ı]*

12. Ṭoġru yola **Ḫudā** hidāyet ide
    Vardur ümmīdümüz ‘ināyet ide *(Mrb. 39/21). [Ḫudā]*
13. Dilüñ ẕikr eyler Allāh’ı niçün ḳalbüñ olur ġāfil
    Ḫudā her yerde ḥāżırken nedendür arada ḥā’il *(G. 18/2). [Ḫudā]*
14. **Ḫudā’yı** yād it olma yād
    Ḳul ol kim olasın āzād *(Mrb. 75/3). [Ḫudāyı, -y, -ı]*
15. ‘Aceb ol kendü özin ḳande buldı
    Ḳamusı ol **Ḫudā’nuñ** baḫşişidür *(Mf. 83/2). [Ḫudā’nuñ, -n, -uñ]*
16. **Ḫudā** dilde siper ḳolda ḳılıç bilde nacaḳ elde
    Eger evde eger yolda ḥaẕer ḳıl mekr-i düşmāndan *(Mf. 136/1).[Ḫudā]*
17. Üzüm vaḳti ḳavun ḳarpuz zamānı
    Ḫudā ni‘metle zeyn eyler cihānı *(Mf. 178/2). [Ḫudā]*
18. Faẕl ü iḥsānından iy Ḳādir **Ḫudā**
    İrse maṭlūba ne var ‘abd-i gedā *(Mf. 194/1). [Ḫudā]*
19. Heb ḳullaruñdur iy **Ḫudā**
    Yā kimden itsünler recā *(N. 4/3). [Ḫudā]*
20. İy **Ḫudā** i‘tiḳādı sen virdüñ
    Emrüñe inḳiyādı sen virdüñ *(Mrb. 41/1). [Ḫudā]*
21. **Ḫudā** itmek vücūd i‘ṭā
    Maḥall-i iftiḫār ancaḳ *(Mrb. 51/11). [Ḫudā]*
22. Ehl-i tevḥīde hiżmet it Hüdāī
    Bulmaḳ ister iseñ eġer **Ḫudā’yı** *(Koş. 1/17). [Ḫudā’yı, -y, -ı]*
23. Hüdāī’ añlayub bilsün **Ḫudā’yı**
    ‘İnāyet eyle Sulṭān’um ‘ināyet *(Mrb. 56/11). [Ḫudā’yı, -y, -ı]*
24. Nihāyet yoḳ ‘aṭā vü faẕl-ı cūda
    Ḫudā’nuñ ẕāt-ı pākinden nişāndur *(Mrb. 115/12). [Ḫudā’nuñ, -n, -uñ]*
25. **Ḫudā’yı** cān ü dilden ẕikr idegör
    Ki ẕikr-i Ḥaḳ ḥayāt-ı cāvidāndur *(Mrb. 115/15). [Ḫudā’yı, -y, -ı]*
26. Gidüb ‘usr irle yüsre
    Ḫudā ẓulmātı nūr ide *(Mrb. 73/8). [Ḫudā]*
27. Luṭfundan ol Ḳādir **Ḫudā**

Ḳullarına itdi ‘aṭā *(Mrb. 111/17). [Ḫudā]*

28. Ẕikr ü tevḥīd eger ḳarīnüñ ola
    Umulur ki **Ḫudā** mu‘īnüñ ola *(Mrb. 74/14). [Ḫudā]*
29. Nuṭfe-i nā-çīzi insān eyleyen Ḳādir **Ḫudā**
    Yine luṭfundan ide ḳullarına vaṣlın ‘aṭā *(G. 35/1). [Ḫudā]*
30. Ḥaḳ yolında çalışursa bir kişi
    Anı żayi‘ eylemez Ḳādir **Ḫudā** *(G. 36/4). [Ḫudā]*
31. Ḳullarına Ḳādir **Ḫudā**
    Luṭfı ile ide naẓar *(G. 34/13). [Ḫudā]*

hudā: *Hidayet.* ||| *[tas.] İlahî ihsan, ikram.* (Suad el Hakîm, 2017, s. 239]

1. Hüdāī’ye **hudā** geldi
   Cenābuñdan ‘aṭā geldi *(Mrb. 22/21). [hudā]*

Ḫudā-bīn: *[tas.] Hakk'ı gören, O’na ulaşan ârif, kâmil.*

1. Olma ḫōd-bīn ü **Ḫudā-bīn** ol begüm
   Maḥż-ı faẕlıyla olan iḥsānı gör *(G. 19/9). [Ḫudā-bīn]*

Ḫudāvend: *Her şeyin sahibi Allah.*

1. İy **Ḫudāvend** ü Kerīm ü Müste‘ān
   Ḥā’il olmaz dillere kevn ü mekān *(Mrb. 27/5). [Ḫudāvend]*

Ḫudāvend-i ‘Alīm: *İlmi ezelî ve ebedî olan Allah.*

1. İy kerem kānı **Ḫudāvend-i ‘Alīm**
   Ḳullara luṭfıla iḥsān it meded *(Kt. 4/1). [Ḫudāvend-i ‘Alīm]*

Ḫudāvend-i Kerīm: *Lütuf ve ihsânı bol olan, kendisine sığınılanı geri çevirmeyen Allah.*

1. İy kerem-kānı **Ḫudāvend-i Kerīm**
   Merḥamet senden umaruz iy Raḥīm *(Mf. 124/1). [Ḫudāvend-i Kerīm]*

Ḫudāyā: *Ey Allah'ım.*

1. Anı tekmīl iden ancaḳ yene senden ʿināyetdür
   Ḫudāyā bir avuc ḫāküñ saña lāyıḳ nesi ola *(G. 1/5). [Ḫudāyā]*
2. Efendüm pādişāhumsın **Ḫudāyā**
   Raḥīm'ümsin ilāhumsın Ḫudāyā *(Mf. 49/1). [Ḫudāyā]*
3. Efendüm pādişāhumsın Ḫudāyā
   Raḥīm'ümsin ilāhumsın **Ḫudāyā** *(Mf. 49/2). [Ḫudāyā]*
4. **Ḫudāyā** ne ṣudūr ide ʻademden
   Ṣafā mı bite toḫm-ı derd ü ġamdan *(Mrb. 47/9). [Ḫudāyā]*
5. **Ḫudāyā** ḳıl bize faẕluñla raḥmet
   Bulavuz tā ki cennet içre cennet *(Koş. 52/9). [Ḫudāyā]*
6. Ḫ**udāyā** biz bu ẕātı ḳande bulduḳ
   Yā efʿāl ü ṣıfātı ḳande bulduḳ *(Mrb. 57/9). [Ḫudāyā]*
7. Taʻayyün lā taʻayyünden
   Münezzehsin **Ḫudāyā** sen *(Mrb. 59/26). [Ḫudāyā]*
8. **Ḫudāyā** ḳalmadı ṭāḳat
   Senüñdür ḳudret ü ḳuvvet *(Mrb. 61/11). [Ḫudāyā]*
9. Geçirüb Ḳābe ḳavseyni **Ḫudāyā**
   Tecellī eylesün sırr-ı Ev-ednā *(Mrb. 94/21). [Ḫudāyā]*
10. **Ḫudāyā** cümle-i ʻālem
    Saña ʻāşıḳ seni özler *(Mrb. 24/1). [Ḫudāyā]*
11. Nemüz ola **Ḫudāyā** saña lāyıḳ
    Hemān bir luṭfıla iḥsāna geldük *(G. 5/11). [Ḫudāyā]*

Hudā-yı Müsteʻān: *Kendisinden yardım istenen Allah.*

1. Nefsüñi ıṣlāḥa saʻy it her zamān

Cānuñ almadan **Ḫudā-yı Müste‘ān** *(Mf. 132/2). [Ḫudā-yı Müste‘ān]*

2. **Ḫudā-yı Müste‘ān** açarsa yollar
   İre maṭlūbına bī-çāre ḳullar *(Mrb. 116/5). [Ḫudā-yı Müste‘ān]*

ḫulḳ-ı ḥasen: *Güzel ahlâk.*

1. Ma‘mūr iken mülk-i beden
   Ḳaṣd it ḳazan **ḫulḳ-ı ḥasen** *(Mrb. 5/10). [ḫulḳ-ı ḥasen]*

ḫulle: *Elbise.* ||| *[tas.] Seyr u sülûk ilerleyişlerinde bürünülen manevî hâl ve makamlar.* (Şimşek, 2017, s. 166)

1. **Ḫulleyi** bunda biçerler
   Kevşeri bunda içerler *(Koş. 7/21). [ḫulleyi, -y, -i]*

ḫullet: *(Hz. İbrahim'in Allah'a olan) Dostluk.* ||| *[tas.] Hakk sıfatlarıyla bezenme.* (Şimşek, 2017, s. 166)

1. **Ḫullet** ki nārı nūr ide berd ü selām olur
   ‘Āşıḳ ki ṣādıḳ ola aña ‘aẕb olur ‘aẕāb *(G. 25/3). [ḫullet]*

ḫummā: *Ateşle seyreden bir hastalık olan sıtma.* (Doğan, 2013, s. 775)

1. Ṣaḳın şetm itme **ḫummā** zaḥmetine
   Ki maḥmūmuñ sebebdür raḥmetine *(Mf. 157/1). [ḫummā]*

hūn it-: *Kanatmak.* ||| *Üzmek.*

1. Derd ile bağrum **ḫūn itme**
   Meded eyle meded eyle *(Koş. 54/7). [ḫūn it, -(me)]*

ḫūn-ı vaṣl-ı dildār: *Sevgiliye kavuşma kanı.* ‖ *[tas.] Hakk'a kavuşmak için dökülen gözyaşı.*

1. **Ḫūn-ı vaṣl-ı dildārı**
   Dadalum şimdengirü *(Koş. 10/15). [ḫūn-ı vaṣl-ı dildār, -ı]*

ḫūrī:

ḫūrī: *Cennet kızı, cennet güzeli.*

1. Eger **ḫūrī** eger ġılmān
   Eger Mālik eger Rıḍvān *(Mrb. 24/17). [ḫūrī]*
2. Baḳma cinānuñ **ḫūrine**
   Aldanmaġıl ḳuṣūrına *(Koş. 27/21). [ḫūrine, -n, -e]*

ḫūrī: *Cennet kızı, cennet güzeli.* ‖ *Cennet vaatleri, nimetleri.*

1. Ẕikr ile meẕkūra eriş
   Geç **ḫūrīden** Nūr'a eriş *(Mrb. 79/22). [ḫūrīden, -den]*

ḫurrem ü şād ol-: *Mutlu ve sevinçli hâle gelmek.* ‖ *[tas.] Gönlün kabz (sıkkınlık) hâlinden sonra bast (zevk) hâlini yaşaması.* ('Kabz ve bast' hâlleri için bkz., Uludağ, 2007, s. 77-85)

1. Hüdāī' bendeñi it ġamdan āzād
   Viṣālüñle ola tā ḫurrem ü şād *(Mrb. 113/18). [ḫurrem ü şād ol, -a]*

hurşīd:

ḫurşīd: *Güneş.*

1. Nedendür dār-ı dünyā dār-ı 'uḳbā

Nedendür māh u **ḫūrşīd** ü süreyyā *(Mrb. 26/18). [ḫūrşīd]*

2. İsterseñ deryā idersin ḳaṭreyi
   Ḳudretüñ **ḫurşīd** ider her ẕerreyi *(Mrb. 55/6). [ḫurşīd]*

Ḫurşīd: *Güneş.* ||| *[tas.] Allah.*

1. **Ḫurşīde** iltüp ẕerreyi
   Bedr-i tamāma lem‘ayı *(Mf. 168/1). [Ḫurşīde, -e]*
2. **Ḫurşīde** iltüb ẕerreyi
   Bedr-i tamāma lem‘ayı *(Koş. 3/33). [Ḫurşīde, -e]*
3. Şirküñi tevḥīde irgür
   Ẕerreñi **Ḫurşīde** irgür *(Koş. 38/18). [Ḫurşīde, -e]*
4. Sālik bula ümīdi
   Ẕerre bula **Ḫurşīdi** *(Mrb. 21/14). [Ḫurşīdi, -i]*

<u>ḫūrşīd-i ‘ālem-tāb:</u> *Kâinatı aydınlatan güneş.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Ẕerrede **ḫūrşīd-i ‘ālem-tāba** baḳ
   Ḳaṭrede şol baḥr-i bī-pāyānı gör *(G. 19/3). [ḫūrşīd-i ‘ālem-tāb, -a]*

<u>ḫūy:</u> *Mizaç, tabiat, fıtrat.*

1. Ne **ḫūy** ile kişi olsa sirişte
   Ḳomaz ol ḫūyın olsa rişte rişte *(N. 15/1). [ḫūy]*
2. Ne ḫūy ile kişi olsa sirişte
   Ḳomaz ol **ḫūyın** olsa rişte rişte *(N. 15/2). [ḫūyın, -ı, -n]*

<u>ḫūy ü hāy-ı ‘aşḳ:</u> *Aşkın gürültü ve patırtısı.*

1. Āfāḳa düşdi ġulġule
   Fāş oldı **ḫūy ü hāy-ı ‘aşḳ** *(Mrb. 34/16). [ḫūy ü hāy-ı ‘aşḳ]*
2. Bülbülüñ ḥālin bilenler gūş iderler nālesin

Bir gül-i bī-ḫār içündür bunca **hūy ü hāy-ı ‘aşḳ** *(G. 28/10). [hūy ü hāy-ı ‘aşḳ]*

ḫużūr: *İç rahatlığı.*

1. ‘Aşḳıladur şevḳ u sürūr
   ‘Aşḳıladur ẕevḳ u **ḫużūr** *(Mrb. 34/18). [ḫużūr]*

ḫużūr bul-: *Gönül rahatlığına kavuşmak.*

1. Hīç bir ḥāl ile bulmadum ḫużūr
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/27)[ḫużūr bul,-(ma),-du,-m]*

ḫużūr-ı Ḥaḳḳ: *Allah'ın huzuru, makamı.*

1. Hevālarda iżā‘at eyleyüb sermāye-i ‘ömri
   Bu ḥāl ile **ḫużūr-ı Ḥaḳḳ’a** varmaḳdan utanduñ mı *(N. 17/4). [ḫużūr-ı Ḥaḳḳ, -a]*

Hüdāī’:

Hüdāī’: *Aziz Mahmud Hüdâyî.* ‖ *Kul, beşer.*

1. **Hüdāī’** luṭf-ı Ḥaḳḳ’ı fikr idegör
   Kemāl-i faẕlına hem şükr idegör *(Mrb. 115/13). [Hüdāī]*
2. **Hüdāī’** n’oldı bu deñlü peyġāmber
   Ḳanı ‘Ömer ‘Osmān BūBekr ü Ḥayder *(Koş. 13/25). [Hüdāī]*
3. **Hüdāī’** ḳuluña eyle ‘ināyet
   Senüñdür çünki tevfīḳ ü hidāyet *(Koş. 55/9). [Hüdāī]*
4. Sen ‘ināyet sen hidāyet ḳıl **Hüdāī’** ḳuluña
   Çün ki sensin her murāda irgürüb irşād iden *(G. 8/9). [Hüdāī]*
5. Meded eyle **Hüdāī’** derd-mende
   Şefā‘at yā Resūla’llāh şefā‘at *(G. 23/17). [Hüdāī]*
6. **Hüdāī’** ġarībe şefā‘at meded

Saña çünki Maḥmūd olubdur maḳām *(G. 24/9). [Hüdāī]*

7. Şimdiden itdi **Hüdāī'** ḥālini ṭapuña 'arż
   Sen 'ināyet it Efendi bize ol demde meded *(Mrb. 31/11). [Hüdāī]*
8. **Hüdāī'** bendeñe eyle 'ināyet
   Ḫaṭā ḳuldan 'aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/19). [Hüdāī]*
9. **Hüdāī'** bendeñi īcād iden sen
   Cenāb-ı pāküñe irşād iden sen *(Mrb. 92/17). [Hüdāī]*
10. Bu **Hüdāī'** ḳuluña eyledüñ iḥsān-ı 'aẕīm
    Ḫāliḳ'uñ ni'metine ḥamd ü s̲enā eyleyelüm *(Mrb. 101/11). [Hüdāī]*
11. **Hüdāī'** ḳuluñ iy Mevlā
    Faż̇l u luṭfuñ eyler recā *(Koş. 59/25). [Hüdāī]*
12. **Hüdāī'** dir yā Mevlā
    Ente'l-'aliyyu'l-a'lā *(Koş. 20/21). [Hüdāī]*
13. Ḳoma yā Rabbī **Hüdāī'** yirine
    Baḳma noḳṣanuñ biñinde birine *(Mrb. 38/17). [Hüdāī]*
14. İy **Hüdāī'** olagör 'abd-i şekūr
    Ḫōş sa'ādet ehli itmiş Ḫaḳ bizi *(Mrb. 83/19). [Hüdāī]*
15. **Hüdāī'** ni'mete şükr eyle her gāh
    Göre iḥsānın ol Ḥayy ü Ḳadīm'üñ *(Mrb. 106/27). [Hüdāī]*
16. **Hüdāī'ye** iḥsān it
    Raḥmet ile ġufrān it *(Koş. 36/41). [Hüdāī'ye, -y, -e]*
17. **Hüdāī'ye** şefā'at ḳıl eger ẓāhir eger bāṭın
    Ḳapuña intisāb itmiş gedādur yā Resūla'llah *(G. 3/9). [Hüdāī'ye,-y,-e]*
18. Ḳıl 'ināyet **Hüdāī'ye** her bār
    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/27). [Hüdāī'ye, -y, -e]*
19. Fazluñla sen yā ze'n-ni'am
    Eyle **Hüdāī'ye** kerem *(Mrb. 103/22). [Hüdāī'ye, -y, -e]*
20. **Hüdāī'nüñ** ümmīdi
    Sensin yā Resūla'llāh *(Koş. 11/27). [Hüdāī'nüñ, -n, -üñ]*
21. **Hüdāī'** olıcaḳ taḳdīr
    Kār eylemez aña tedbīr *(Koş. 30/17). [Hüdāī]*
22. **Hüdāī'** bunca iḥsānı

Evvel āḫir ol eyledi *(Koş. 37/11). [Hüdāī]*

23. **Hüdāī'** ḳanden oldı bunca eşyā'
    Bu 'ālemlerle bu iller nedendür *(Mrb. 26/35). [Hüdāī]*
24. **Hüdāī'** yalvar Allāh'a
    Yüz ur ol ālī dergāha *(Mrb. 75/17). [Hüdāī]*
25. **Hüdāī'nüñ** her günāhın bağışla
    Ol kemlik itdiyse sen eylik işle *(Koş. 23/17). [Hüdāī'nüñ, -n, -üñ]*
26. Varlıḳ cümleten senüñdür heb
    Sen esirge **Hüdāī'yi** yā Rab *(Msd. 2/28). [Hüdāī'yi, -y, -i]*
27. Luṭfuñla **Hüdāī'den**
    Kez rāżī olasın sen *(Mrb. 6/17). [Hüdāī'den, -den]*

Hüdāī': *Aziz Mahmud Hüdâyî.* ‖ *Sülûk eden âşık, sâlik.*

1. **Hüdāī'ye** eyle naẓar
   Tā fażluña ola maẓhar *(Koş. 56/17). [Hüdāī'ye, -y, -e]*
2. Vaṣluñ iḥsān it **Hüdāī'ye** hemīn
   Sen 'ināyet eyle Sulṭan'um meded *(Mrb. 108/19). [Hüdāī'ye, -y, -e]*
3. **Hüdāī'ye** hidāyet it
   Ḳarīn-i bezm-i vaḥdet it *(Mrb. 112/17). [Hüdāī'ye, -y, -e]*
4. **Hüdāī'ye** hidāyet senden olur
   Daḫı maṭlūba vuṣlat senden olur *(Mrb. 116/17). [Hüdāī'ye, -y, -e]*
5. Mā-sivāyı terk idüb Mevlā'ya iḳbāl eylesün
   İy **Hüdāī'** bulmaḳ isterse kişi bāḳī na'īm *(G. 35/10). [Hüdāī]*
6. Bī-çāre **Hüdāī'** ger
   İḥsāna ola maẓhar *(Mrb. 105/17). [Hüdāī]*
7. İy **Hüdāī'** nūr-ı ẕāta himmet it
   Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/11). [Hüdāī]*
8. Ṣıdḳıla olan **Hüdāī'** Ḥaḳḳ'a ḳul
   Vāṣıl olur Ḥażret-i Mevlā'ya ol *(Mrb. 123/9). [Hüdāī]*
9. Eyle **Hüdāī'ye** meded
   Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 3/23). [Hüdāī'ye, -y, -e]*

10. **Hüdāī’** kimi nūr-ı ẕāta vāṣıl
    Teraḳḳīler tenezzüller nedendür *(Mrb. 88/19). [Hüdāī]*
11. İrüb **Hüdāī’ye** kerem
    Fażluñla olsun muġtenem *(Mrb. 107/17). [Hüdāī’ye, -y, -e]*
12. Bir ḳapuya mülāzım ol
    Dün gün **Hüdāī’** ḳā’im ol *(Koş. 8/34). [Hüdāī]*
13. N’itsün **Hüdāī’** derd-mend
    Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/27). [Hüdāī]*
14. Ḳande baḳsa seni ṣandı
    Gör **Hüdāī’** derdimendi *(Koş. 32/17). [Hüdāī]*
15. **Hüdāī’** şübhesiz ḳadre irişdi
    Ḥaḳḳ’uñ iḥsānına irüb gelenler *(Koş. 39/19). [Hüdāī]*
16. Bāḳī ḥayāta irmege iḥsānuñ isterüz
    Luṭf it **Hüdāī’** bendeñe yā Mālike’r-riḳāb *(G. 25/14). [Hüdāī]*
17. Enbiyā vü evliyā luṭfuñla olmuş sābiḳūn
    Sen **Hüdāī’** ḳuluñı żamm eyle ol sābıḳlara *(G. 29/10). [Hüdāī]*
18. Raḥmetüñ sebḳ ile bulmuşdur kemāli sābiḳūn
    Bu **Hüdāī’** bendeñi ilḥāḳ it ol sābıḳlara *(G. 29/12). [Hüdāī]*
19. Esirge bu **Hüdāī’** derd-mendi
    Ki zīrā maḥż-ı fażluña ṭayandı *(Mrb. 13/17). [Hüdāī]*
20. Yā Rab **Hüdāī’** derd-mend
    Āvāre ḳaldı müste-mend *(Mrb. 32/17). [Hüdāī]*
21. Bu **Hüdāī’** bendeñe iḥsān senüñ
    Fażluña ġāyet yoḳ Allāh’um meded *(Mrb. 42/11). [Hüdāī]*
22. Meded Mevlā meded Mevlā
    Hüdāī’ ḳuluñuñ yā Rab *(Mrb. 61/26). [Hüdāī]*
23. Bī-çāre **Hüdāī’** ger
    Vaṣluña ola maẓhar *(Mrb. 104/17). [Hüdāī]*
24. **Hüdāī’** ḳuluña idüb hidāyet
    Sivādan luṭf ile āzād iden dōst *(G. 33/9). [Hüdāī]*
25. Ger **Hüdāī’** ġarībe olsa naẓar
    Ḳalmaya hem sivādan anda e̲ser *(Mhm. 4/11). [Hüdāī]*

26. **Hüdāī’** ḳuluñ irgürdi ḥayāta
    Delālet itdi ef‘āl ü ṣıfāta *(Mrb. 109/17). [Hüdāī]*
27. **Hüdāī’** bendeñi it ġamdan āzād
    Viṣālüñle ola tā ḫurrem ü şād *(Mrb. 113/17). [Hüdāī]*
28. Vir **Hüdāī’** bendeñe baḳī na‘īm
    Heb senüñ faẕluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/11). [Hüdāī]*
29. **Hüdāī’** ḳuluña ide ‘ināyet
    Yüri Ḥaḳ ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/11). [Hüdāī]*
30. **Hüdāī’ye** ‘aṭā iḥsān iden sen
    Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/19). [Hüdāī’ye, -y, -e]*
31. ‘Işḳuñ oldı āşikāre
    Ḳaldı **Hüdāī’** āvāre *(Koş. 27/18). [Hüdāī]*
32. Ehl-i tevḥīde hiżmet it **Hüdāī**
    Bulmaḳ ister iseñ eġer Ḫudā’yı *(Koş. 1/18). [Hüdāī]*
33. Ġayra **Hüdāī’** meyli kes
    Mevlā yeter bāḳī heves *(Koş. 3/37). [Hüdāī]*
34. İy **Hüdāī’** dōstdan yaña uçuban
    Ḳana ḳana āb-ı ḥayāt içüben *(Koş. 6/17). [Hüdāī]*
35. Ḥaḳḳ’ı **Hüdāī’** buluban
    Bāḳī ḥayāta iregör *(Koş. 7/27). [Hüdāī]*
36. İy **Hüdāī’** cānānı
    İste bulsun cān anı *(Koş. 10/17). [Hüdāī]*
37. **Hüdāī’** çoḳdan ol yollarda yeler
    Deli göñlüm meger sendedür sende *(Koş. 22/19). [Hüdāī]*
38. İy **Hüdāī’** bāl açub
    Maṭlabdan yaña uçub *(Koş. 53/9). [Hüdāī]*
39. Virseler almaz Süleymān milkini
    İy **Hüdāī’** vech-i Raḥmān isteyen *(G. 10/18). [Hüdāī]*
40. Baḥr-ı ‘irfānda yedi deryā degül bir ḳaṭrece
    Ḳande ḳaldı iy **Hüdāī’** Nīl ü Ceyḥūn u Ares *(G. 27/10). [Hüdāī]*
41. İy **Hüdāī’** ḥālet-i ‘aşḳı ne bilsün her meges
    Ḳulle-i Ḳāf-ı ḥaḳīḳat mürġıdur ‘Anḳā-yı ‘aşḳ *(G. 28/13). [Hüdāī]*

42. İy **Hüdāī’** Ḥaḳḳ’ı ẕikr it dā’imā
Tā ki ṣadra ḥāṣıl ola inşirāḥ *(G. 31/9). [Hüdāī]*

43. Saña **Hüdāī’** iy Kerīm
İster ṣırāṭ-ı müstakīm *(Mrb. 3/17). [Hüdāī]*

44. Bī-çāre **Hüdāī’** sen
Geç ġayrıya bakmakdan *(Mrb. 9/17). [Hüdāī]*

45. İy **Hüdāī’** dīde-i Ḥaḳḳ ile baḳ
Şerḥ ider tevḥīd-i Ḥaḳḳ’ı her varaḳ *(Mrb. 15/17). [Hüdāī]*

46. Ger **Hüdāī’** faẕluña ola ḳarīn
Ḳadre erişür aña yeter hemīn *(Mrb. 18/17). [Hüdāī]*

47. Kerem it ḳalmasun **Hüdāī’** ‘alīl
Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/19). [Hüdāī]*

48. **Hüdāī’** n’itsün iy Mevlā
Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/35). [Hüdāī]*

49. Şunı kim ide Mevlā maẕhar-ı ẕāt
Hüdāī’ ṭañ mı bulsa niçe leẕẕāt *(Mrb. 54/18). [Hüdāī]*

50. **Hüdāī’** añlayub bilsün Ḫudā’yı
‘İnāyet eyle Sulṭān’um ‘ināyet *(Mrb. 56/11). [Hüdāī]*

51. Vāṣıl ola sırrum u cānum ḳarīb
Tā **Hüdāī’** ḳalmaya şöyle ġarīb *(Mrb. 66/18). [Hüdāī]*

52. Bulagör iy **Hüdāī’** Mevlā’yı
Geç sivādan ḳo ġayrı sevdāyı *(Mrb. 74/33). [Hüdāī]*

53. Bulur **Hüdāī’** Ḥaḳḳ’a yol
İkṣār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 79/27). [Hüdāī]*

54. Anı **Hüdāī’** kim sever
Maṭlūba bulmuşdur ẓafer *(Mrb. 82/17). [Hüdāī]*

55. Fażluñ ile bula **Hüdāī’** kemāl
Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/27). [Hüdāī]*

56. **Hüdāī’** himmet it ẕevḳ-i ‘aẓīme
Gel Allāh’a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/11). [Hüdāī]*

57. Bī-ḥad keremin gördi **Hüdāī’** o Kerīm’üñ
Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98/11). [Hüdāī]*

58. İy Ḳādir ü Ḥayy u Vedūd

Umar **Hüdāī'** faż̧l u cūd *(Mrb. 99/26). [Hüdāī]*

59. **Hüdāī'** vāṣıl oldı nūr-ı ẕāta

Geçen ‘āṣıḳ celāli vü cemāli *(Mrb. 87/19). [Hüdāī]*

60. **Hüdāī'ye** senüñ faż̧luñ çoġımış

Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/31). [Hüdāī'ye, -y, -e]*

61. **Hüdāī'ye** ‘ināyet eyle her gāh

Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/11). [Hüdāī'ye, -y, -e]*

62. Ḥaḳ'dan **Hüdāī'ye** iḥsān olurdı

Her vech ile yollar āsān olurdı *(Koş. 4/17). [Hüdāī'ye, -y, -e]*

63. İy Ḳādir ü Ferd ü Aḥad

Eyle **Hüdāī'ye** meded *(Koş. 33/18). [Hüdāī'ye, -y, -e]*

64. Yā Rab **Hüdāī'ye** eyle hidāyet

Tā ḳalmaya senden ġayrıya raġbet *(Koş. 40/25). [Hüdāī'ye, -y, -e]*

65. Eyle **Hüdāī'ye** naẓar

Tā ola faż̧luña maẓhar *(Koş. 54/17). [Hüdāī'ye, -y, -e]*

66. **Hüdāī'ye** ḥidāyet it senüñle tā seni bula

Her işde aṣl olan yā Rab çü tevfīḳ ü hidāyetdür *(G. 1/9). [Hüdāī'ye,-y, -e]*

67. **Hüdāī'ye** bu yollarda hidāyet rehber olursa

Olur maḳṣūdına vāṣıl bulur lā-büd müsemmāyı *(G. 2/11). [Hüdāī'ye,-y,-e]*

68. Eyle **Hüdāī'ye** ‘aṭā cūduñla ḥaḳḳānī vücūd

İy nuṭfeyi insān idüb iy ḳaṭreyi ‘ummān iden *(G. 6/9).[Hüdāī'ye,-y,-e]*

69. N'ola eylerseñ **Hüdāī'ye** naẓar

Ceddüm ü pīrümsin iy kān-ı ‘aṭā *(G. 22/13). [Hüdāī'ye, -y, -e]*

70. **Hüdāī'ye** n'ola iḥsān iderseñ

‘Aṭāña muntaẓırdur bende vü şāh *(G. 32/13). [Hüdāī'ye, -y, -e]*

71. Ola **Hüdāī'ye** ‘aṭā

Cān sem‘ine ire nidā *(Mrb. 1/17). [Hüdāī'ye, -y, -e]*

72. Eyle **Hüdāī'ye** ‘aṭā

Geçür ḳamudan mutlaḳa *(Mrb. 2/17). [Hüdāī'ye, -y, -e]*

73. Virgil **Hüdāī'ye** ḫaber

Cān gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/19). [Hüdāī'ye, -y, -e]*

74. **Hüdāī’ye** naṣīb it feṯḥ-i bābı

Cemālüñden götür luṭf it niḳābı *(Mrb. 11/19). [Hüdāī’ye, -y, -e]*

75. Maḥż-ı fażlıla esirgerse **Hüdāī’ye** yiter

Naẓar-ı luṭfı ile kārı oñar işi biter *(Mrb. 16/17). [Hüdāī’ye, -y, -e]*

76. Vaṣluñı eyle **Hüdāī’ye** ‘aṭā

Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/19). [Hüdāī’ye, -y, -e]*

77. **Hüdāī’ye** hüdā geldi

Cenābuñdan ‘aṭā geldi *(Mrb. 22/21). [Hüdāī’ye, -y, -e]*

78. **Hüdāī’ye** irüb ḥālāt

Viṣālüñle bula leẕẕāt *(Mrb. 24/49). [Hüdāī’ye, -y, -e]*

79. Sen virürsin **Hüdāī’ye** ḳurbet

Sensin iden ‘ibāduñı da‘vet *(Mrb. 41/9). [Hüdāī’ye, -y, -e]*

80. Göster **Hüdāī’ye** cemāl

Men‘ itmesün dest-i celāl *(Mrb. 43/17). [Hüdāī’ye, -y, -e]*

81. Virgil **Hüdāī’ye** vücūd

Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/19). [Hüdāī’ye, -y, -e]*

82. Yā Rab ezeldür ger ebed

Eyle **Hüdāī’ye** meded *(Mrb. 84/26). [Hüdāī’ye, -y, -e]*

83. Eyle **Hüdāī’ye** naẓar

Ḳalmaya fānīden eṣer *(Mrb. 85/25). [Hüdāī’ye, -y, -e]*

84. **Hüdāī’ye** müyesser ḳıl şühūdı

Kemāle irgüre tā kim sücūdı *(Mrb. 94/25). [Hüdāī’ye, -y, -e]*

85. Ger **Hüdāī’ye** olursa feṯḥ-i bāb

Refʿ ola ẓulmānī nūrānī ḥicāb *(Mrb. 96/9). [Hüdāī’ye, -y, -e]*

86. Yā Rabbenā yā Rabbenā

İtdüñ **Hüdāī’ye** ‘aṭā *(Mrb. 102/18). [Hüdāī’ye, -y, -e]*

87. Budur **Hüdāī’nüñ** sözi

Cānum seni özler seni *(Koş. 31/19). [Hüdāī’nüñ, -n, -üñ]*

88. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ **Hüdāī’nüñ** nesi ola

Meger kim armaġan iltem kemāl-i iftiḳārumdan *(G. 13/9). [Hüdāī’, -n, -üñ]*

89. **Hüdāī’nün** idüb kalbini ta‘mīr

Yene sen eyle her emrini tedbīr *(Mrb. 12/17). [Hüdāī’nün, -n, -üñ]*

90. Bu **Hüdāī'de** ṣabra ṭāḳat yoḳ
    Ṭapuña lāyıḳ bir ‘ibādet yoḳ *(Koş. 16/17). [Hüdāī'de, -de]*
91. **Hüdāī'** aç gözüñi
    Pāk eyle kendözüñi *(Koş. 9/25). [Hüdāī]*
92. **Hüdāī'** isterseñ bāḳī sa‘ādet
    Ḳaṣd eyle bulagör kesretde vaḥdet *(Koş. 14/25). [Hüdāī]*
93. **Hüdāī'** eyleyüb sücūd
    Bulagör Ḥaḳḳānī vücūd *(Koş. 25/25). [Hüdāī]*
94. **Hüdāī'** gözüñ aç gözüñ
    Ḥaḳḳ'a ṭapşuragör özüñ *(Koş. 29/41). [Hüdāī]*
95. **Hüdāī'** ḳatreyi ḳo
    ‘Ummānı bilmek gerek *(Koş. 41/19). [Hüdāī]*
96. **Hüdāī'** maẓhar ol nūr-ı cemāle
    Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/19). [Hüdāī]*
97. **Hüdāī'** ʿālemüñ yoḳdur sebātı
    Ölmezden öñ ölüb buldı ḥayātı *(Koş. 45/21). [Hüdāī]*
98. **Hüdāī'** kim bula nūr-ı Ḫudā'yı
    Maḳām olur aña vaḥdet sarayı *(Koş. 50/17). [Hüdāī]*
99. **Hüdāī'** kim bula esrār-ı tevḥīd
    Olur ol bülbül-i gülzār-ı tevḥīd *(Koş. 51/17). [Hüdāī]*

Hüdāī': *Aziz Mahmud Hüdâyî.* ‖ *Mürşid-i kâmil, şeyh, ârif.*

1. **Hüdāī'den** gūş it sözi
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/27). [Hüdāī'den, -den]*
2. Gūş it **Hüdāī'nüñ** sözin
   Budur ḥaḳīḳatden ḫaber *(G. 34/19). [Hüdāī'nüñ, -n, -üñ]*
3. Ṣıdḳ ile gūş it **Hüdāī'nüñ** sözin
   Bulmaḳ isterseñ eger rāh-ı Hüdā *(G. 36/9). [Hüdāī'nüñ, -n, -üñ]*
4. ‘Aḳluñı der başına diñle **Hüdāī'yi** gel
   Ḥaḳ sözi gūş idegör böyle sefāhat neden *(G. 38/17). [Hüdāī'yi, -y, -i]*
5. Ṣıdḳ ile gūş it **Hüdāī'den** ḫaber

Rāzıḳ’uñ in‘āmına şükr idegör *(Mrb. 117/19). [Hüdāī’den, -den]*

6. **Hüdāī’nüñ** sözin gūş eyle iy yār
   Bu fānī mülke maġrūr olma zinhār *(Mrb. 120/17). [Hüdāī’nüñ, -n, -üñ]*
7. Gel **Hüdāī’den**
   Al ḫaber erken *(Koş. 17/25). [Hüdāī’den, -den]*
8. **Hüdāī’den** gūş it sözi
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/27). [Hüdāī’den, -den]*
9. **Hüdāī’den** gūş it ḫaber
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/35). [Hüdāī’den, -den]*
10. İy **Hüdāī’den** naṣīḥat isteyen
    Ḥaḳḳ’a ḳul ol bulmaḳ isterseñ felāḥ *(G. 30/9). [Hüdāī’den, -den]*
11. Ger **Hüdāī’den** alursañ ḫaberi
    Viregör Ḥaḳ yolına cān ü seri *(Mhm. 2/11). [Hüdāī’den, -den]*
12. Aç gözüñi Ḥaḳ ile baḳ
    Oḳı **Hüdāī’den** sebaḳ *(Mrb. 8/18). [Hüdāī’den, -den]*
13. Budur **Hüdāī’den** ḫaber
    Ḳoma vücūduñdan eser *(Mrb. 34/25). [Hüdāī’den, -den]*
14. **Hüdāī’den** işit pendi
    Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/19). [Hüdāī’den, -den]*
15. Ger **Hüdāī’den** ṣorarlarsa ḫaber
    Ḥaḳḳ ile ḳā’imdür eşyā’ ser-te-ser *(Mrb. 89/17). [Hüdāī’den, -den]*
16. **Hüdāī’nüñ** sözi bu
    Baña Allah’um gerek *(Koş. 12/27). [Hüdāī’nüñ, -n, -üñ]*
17. **Hüdāī’nüñ** sözin ḥaḳ bil
    Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş. 38/27). [Hüdāī’nüñ, -n, -üñ]*
18. **Hüdāī’nüñ** sözin gūş it
    Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 45/27). [Hüdāī’nüñ, -n, -üñ]*
19. **Hüdāī’nüñ** sözi budur
    Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/27). [Hüdāī’nüñ, -n, -üñ]*
20. Diñle **Hüdāī’nüñ** sözin
    Gel Ḥaḳḳ’a pervāz idelüm *(Mrb. 48/19). [Hüdāī’nüñ, -n, -üñ]*
21. Pendini eyle **Hüdāī’nüñ** ḳabūl

‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/19). [Hüdāī’nüñ, -n, -üñ]*

22. **Hüdāī’ye** yol ṣoran yār
    Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/27). [Hüdāī’ye, -y, -e]*
23. **Hüdāī’ye** ṣorarsañ
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/35). [Hüdāī’ye, -y, -e]*
24. **Hüdāī’ye** yol ṣoran
    Vaḥdet iline iren *(Mrb. 23/17). [Hüdāī’ye, -y, -e]*
25. İtme **Hüdāī’ye** ‘inād
    Fermāna eyle inḳiyād *(Mrb. 40/17). [Hüdāī’ye, -y, -e]*
26. **Hüdāī’yi** gūş eyle
    Şevḳe gelüb cūş eyle *(Koş. 34/33). [Hüdāī’yi, -y, -i]*
27. Sırruña **Hüdāī’** yār
    Esrārın ide iẓhār *(Mrb. 21/17). [Hüdāī’]*

Hüdāī’-i derd-mend: *Dertli Hüdâyî.* ||| *İlahî aşka tutulmuş âşık.*

1. Sen esirge **Hüdāī’-i derd-mendi**
   Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/19). [Hüdāī’-i derd-mend, -i]*

Hüdāī’yi bil-: *[tas.] Kişinin nefis mertebelerini aşıp nefsini kemâle erdirmesi.*

1. **Hüdāī’yi bildün** mi
   Maḳṣūduñı bulduñ mı *(Koş. 24/17). [Hüdāī’yi bil, -dü, -n]*

ḫükm: *Hakimiyet, kudret, tasarruf, irade, nüfuz, etki.* (Doğan, 2013, s. 781)

1. Hüdāī’yi sen irişdür murāda
   Senüñdür çünki **ḫükm** arż ü semā da *(Mrb. 57/18). [ḫükm]*
2. Anuñ **ḫükmündedür** dünyā vü ‘uḳbā
   Yed-i ḳudretdedür ednā vü a‘lā *(Mrb. 106/9). [ḫükmündedür,-ü,-n,-de, -dür]*
3. Müsaḫḫar emrüñe heb cümle eşyā’
   Senüñdür ḳul senüñdür **ḫükm** Efendi *(Mrb. 14/2). [ḫükm]*

4. Elüñ altındadur dünyā vü ‘uḳbā
   Senüñdür ḳul senüñdür **ḥükm** Efendi *(Mrb. 14/4). [ḥükm]*
5. Esirgersin ‘uṣātı raḥmetüñ var
   Senüñdür ḳul senüñdür **ḥükm** Efendi *(Mrb. 14/8). [ḥükm]*
6. Kimini Muṣṭafā Muḫtār idersin
   Senüñdür ḳul senüñdür **ḥükm** Efendi *(Mrb. 14/12). [ḥükm]*
7. Meger kim idesin faẕluñla raḥmet
   Senüñdür ḳul senüñdür **ḥükm** Efendi *(Mrb. 14/16). [ḥükm]*
8. Hüdāī’ye ‘aṭā iḥsān iden sen
   Senüñdür ḳul senüñdür **ḥükm** Efendi *(Mrb. 14/20). [ḥükm]*
9. **Ḥükmüñdedür** dünyā vü dīn
   Hem evvelīn ü āḫirīn *(Mrb. 111/9). [ḥükmüñdedür, -üñ, -de, -dür]*

ḥükm-i Ḳur’ān: *Kur'ân'ın emirleri.*

1. **Ḥükm-i Ḳur’ān’la** ‘āmil olmaḳ ‘aceb sa‘ādetdür
   Ḥubb-ı dilden zā’il olmaḳ ‘aceb şeḳāvetdür *(Mf. 88/1). [ḥükm-i ḳur’ān, -la]*

hümām: *Gayretli kimse.* (Devellioğlu, 1998, s. 390)

1. Gelmenüñ bir gitmesi var iy **hümām**
   Gitdi gelmek ḳaldı gitmek ve’s-selām *(Mf. 122/1). [hümām]*

hümā-yı dil: *Gönül kuşu.* ||| *[tas.] Hâlden hâle geçip durumu sürekli değişen gönül lâtifesi.* (Ögke, 2018, s. 185)

1. **Hümā-yı dil** ḳarār itmez
   ‘Aceb telvīni var ancaḳ *(Mrb. 51/1). [hümā-yı dil]*

hümā-yı ‘irfān: *Bilgi kuşu.* ||| *[tas.] Gönüldeki marifet bilgisi.*

1. Ṣayd iderken **hümā-yı ‘irfānı**

Uçdı ol şāhbāz-ı sulṭānī *(Msd. 1/1). [hümā-yı ʻirfān, -ı]*

hümūm: *(Dünyaya ait) Kederler, gamlar, tasalar.* (Doğan, 2013, s. 783)

1. Gitsün göñülden **hümūm**
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/11). [hümūm]*

ḫüsn: *Güzellik, cemâl.* ||| *[tas.] İlahî güzellik, kemâlât.* (Şimşek, 2017, s. 169)

1. **Ḫüsnüñ̲dendür** bunca āş̲ār-ı ḳudret
   Ẕ̲ātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/15). [ḫüsn, -üñ, -den, -dür]*
2. Bu **ḫüsni** ḳande buldı şāhid-i gül
   Niçün feryād ider bī-çāre bülbül *(Mrb. 88/9). [ḫüsni, -i]*
3. **Ḫüsnüñi** vaṣf idicek gül
   Aña ʻāşıḳ oldı bülbül *(Koş. 43/5). [ḫüsnüñi, -üñ, -i]*
4. Kimseler **ḫüsnüni** vaṣf eyleyemez
   Ẕ̲ātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/1). [ḫüsnüni, -ü, -n, -i]*
5. Gerçi cennet de güzeldür
   Līki **ḫüsnüñ** bī-bedeldür *(Koş. 31/14). [ḫüsnüñ, -üñ]*
6. **Ḫüsnüñ**e pervāne itdüñ ʻāşıḳı
   Ger murāduñ yaḳmaḳ ise yanayın *(Mrb. 38/7). [ḫüsnüñe, -üñ, -e]*

ḫüsnā: *Daha güzel, çok güzel.* ||| *[tas.] Hakk'ın ilahî güzelliği, kemâlât.* (Cebecioğlu, 2020, s. 226)

1. Şu kim sebḳ itdi senden aña **ḫüsnā**
   Saʻādetden ol aldı ḥaẕẕ-ı evfā *(Mrb. 56/5). [ḫüsnā]*

ḫüsn-i ʻamel: *Güzel davranış.* ||| *[tas.] Hak rızâsı gözetilerek yapılan her şey.*

1. Ḳo dünyā fikrini ṭūl-i emeldür
   Senüñle gidecek **ḫüsn-i ʻameldür** *(Koş. 40/18). [ḫüsn-i ʻamel, -dür]*

ḫüsn-i himmet: *Gayretin güzelliği.* ||| *[tas.] Ermiş kişilerin manevî güçleri, tasarrufları.* (Uludağ, 2016, s. 170)

1. Enbiyānuñ şefā‘ati ne güzel
   Kāmilüñ **ḫüsn-i himmeti** ne güzel *(Mrb. 74/6). [ḫüsn-i himmet, -i]*

ḫüsn-i icābet: *En güzel şekilde mukabele etme.* ||| *Kulluk.*

1. Efendi cānibinden olsa da‘vet
   Gerekdür ḳullara **ḫüsn-i icābet** *(Mrb. 119/10). [ḫüsn-i icābet]*

ḫüsn-i iltifāt: *Güzel rağbet.* ||| *[tas.] Hakk'ın bir lütfu olan cemâl tecellileri.*

1. Fażluñ ile çün bize virdüñ ḥayāt
   Senden olur yine **ḫüsn-i iltifāt** *(Mf. 55/2). [ḫüsn-i iltifāt]*

ḫüsn-i tedbīr: *Güzel tasarruf.* ||| *[tas.] İlahî yardım, nusret.*

1. Cenābuñdan olursa **ḫüsn-i tedbīr**
   İder yā Rab o cān ü cisme te’sīr *(Mf. 90/1). [ḫüsn-i tedbīr]*
2. Cenābuñdan olursa **ḫüsn-i tedbīr**
   İder ol cisme cān elbetde te’sīr *(Mf. 195/1). [ḫüsn-i tedbīr]*

Ḫüsrev: *Hüsrev ü Şirin hikayesinin erkek kahramanı.* ||| *Âşık.*

1. **Ḫüsrev** ü Şīrīn’üñ meftūnı
   Ḳays ise Leylī mecnūnı *(Koş. 31/9). [Ḫüsrev]*

Hüsrev-i devrān: *Devrin Hüsrev'i.* ||| *Zamanın hükümdarı.*

1. Baḳma nādān olana **Ḫüsrev-i devrān** olsa

Ḳıl naẓar ehl-i dile ḫāk ile yeksān olsa *(Mf. 32/1). [Ḫüsrev-i devrān]*

hüve'l-evvel hüve'l-āḫir hüve'ẓ-ẓāhir hüve'l-bāṭın: *"O'dur evvel, O'dur âhir; O'dur zâhir, O'dur bâtın..." meâlli âyetten bir bölüm.* (Krş. Hadîd, 57/3[138])

Kalıp ifade*: *Âyet.

1. Hüve'l-evvel hüve'l-āḫir
   Hüve'l-bātın hüve'ẓ- ẓāhir *(Koş. 49/13/14). [hüve'l-evvel hüve'l-āḫir hüve'ẓ-ẓāhir hüve'l-bāṭın]*

hüviyyet: *Mahiyet, öz. ||| [tas.] Hakk'ın mutlak hakikati, zâtı.* (Uludağ, 2016, s. 177)

1. Açan **hüviyyetden** ḳapu
   Ẕevḳ ile olmış ḫande-rū *(Mrb. 81/17). [hüviyyetden, -den]*

I/'I

ırag̈ ol-: *Ayrılmak, uzaklaşmak.* (Dilçin, 2009, s. 122)

1. Kim ki ezel didi belā
   Andan **ırag̈ oldı** belā' *(Mrb. 33/18). [ırag̈ ol, -dı]*
2. Nevm-i ġafletden uyanub aç gözüñ merdāne baḳ
   Ehl-i Ḥaḳḳıla olagör olma anlardan ıraḳ *(Mf. 103/2). [ıraḳ ol, -(ma)]*
3. Emmāre bi's-sū'i bıraḳ
   Olma Ḥaḳ ehlinden ıraḳ *(Mrb. 48/10). [ıraḳ ol, -(ma)]*

ıragör-: *Ayırmak, cüda kılmak.* (Dilçin, 2009, s. 122)

---

[138] عَلِيمٌ شَيْءٍ بِكُلِّ وَهُوَ وَالْبَاطِنُ وَالظَّاهِرُ وَالْآخِرُ الْأَوَّلُ هُوَ

"O, evvel ve âhir, zâhir ve bâtındır. O her şeyi bilir."

1. Āḫir bunda kimse ḳalmaz
   Yüküñ evvelden **ıragör** *(Koş. 7/12). [ıragör]*

<u>ıraḳ ol-:</u> *Ayrılmak, uzaklaşmak.* (Dilçin, 2009, s. 122)

1. Bir ḳul Efendi'den olıcaḳ ıraḳ
   Cānına te's̲īr ider anuñ firāḳ *(Mrb. 95/9). [ıraḳ ol, -ıcaḳ]*
2. 'Āşıḳ u ṣādıḳ ḳulı ḳoma ġarīb
   Gülden **ıraḳ olmaya** tā 'andelīb *(Mrb. 95/14). [ıraḳ ol, -(ma), -y, -a]*

<u>ıṣlāḥ:</u> *Terbiye etme, iyileştirme.*

1. Nefsüñi **ıṣlāḥa** sa'y it her zamān
   Cānuñ almadan Ḫudā-yı Müste'ān *(Mf. 132/1). [ıṣlāḥa, -a]*

<u>ıṣlāḥ eyle-:</u> *Güzelleştirmek, düzeltmek.*

1. Ḥaḳḳānī vücūd ile
   Iṣlāḥ eyle ḥālümüz *(Koş. 20/12). [ıṣlāḥ eyle]*

<u>ıṣlāḥ idiver-:</u> *Güzelleştirivermek, düzeltivermek.*

1. **Iṣlāḥ idiver** ḥāli
   Esirge 'ināyet it *(Mrb. 6/1). [iṣlāḥ idiver, -iver]*

<u>ıṣlāḥ-ı 'ālem:</u> *Dünyayı düzeltme, iyileştirme.*

1. Feyż-i Ḥaḳ'da buḫl yoḳ herkes velī ṭālib degül
   Bī-sebeb **ıṣlāḥ-ı 'ālem** Bārī'ye vācib degül *(Mf. 112/2).[ıṣlāḥ-ı 'ālem]*

<u>ıṣlāḥ-ı dīn it-:</u> *İmanı yola getirmek.*

1. Sensin iden ıṣlāḥ-ı dīn
   Senden gelür nūr-ı yaḳīn *(Mrb. 103/13). [ıṣlāḥ-ı dīn it, -en]*

<u>ıṣlāḥ-ı ḳulūb:</u> *Kalplerin iyileşmesi.* ||| *[tas.] Gönüllerin kötü huylarından arınması.*

1. Yüz urduḳ saña iy Settārü'l-'uyūb
   Senüñ elüñdedür **ıṣlāḥ-ı ḳulūb** *(Koş. 58/10). [ıṣlāḥ-ı ḳulūb]*

<u>ışmarla-:</u> *Emanet etmek, bırakmak.* (Tulum, 2011, s. 932)

1. Nefsüme **ışmarlama**
   Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/7). [ışmarlama, -(ma)]*
2. Nefse bizi **ışmarlama**
   Çegnetme derd ile ġama *(Mhm. 1/11). [ışmarlama, -(ma)]*

<u>ışrār it-:</u> *Tekrarlamak, inat etmek, üstelemek.* (Tulum, 2011, s. 932)

1. Ḫaṭādur müẕnibe **ışrār itmek**
   Gerekdür ẕenbe istiġfār itmek *(Mf. 106/1). [ışrār it, -mek]*

<u>ıssı:</u>

ıssı: *Sahip, mâlik.* (Doğan, 2013, s. 794)

1. Ne ḳudret **ıssı** sulṭānsın ilāhī
   Ne raḥmet kānı sulṭānsın ilāhī *(Mf. 170/1). [ıssı]*
2. Ele al ḫāṭır-ı perīşānum
   Ḳudret-i tāmme **ıssı** Sulṭānum *(Mhm. 4/4). [ıssı]*
3. Raḥmet-i 'āmme **ıssı** Sulṭānum
   Ḳullaruñdur Efendi pīr ü civān *(Mhm. 4/5). [ıssı]*
4. Ḳudret-i tāmme **ıssı** Sulṭānum

Raḥmet-i ‘āmme **ıssı** Sulṭānum *(Mhm. 4/9). [ıssı]*

5. Ḳudret-i tāmme **ıssı** Sulṭānum
   Raḥmet-i ‘āmme **ıssı** Sulṭānum *(Mhm. 4/10). [ıssı]*
6. İre maṭlūba gide cümle keder
   Ḳudret-i tāmme **ıssı** Sulṭānum *(Mhm. 4/14). [ıssı]*
7. Ḳudret-i tāmme **ıssı** Sulṭānum
8. Raḥmet-i ‘āmme **ıssı** Sulṭānum *(Mhm. 4/15). [ıssı]*

Issı: *Sahip, mâlik.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Ṣaḳın emānete itme ḫıyānet
   Bir gün **Issına** ṭapşursañ gerekdür *(Koş. 45/2). [Issına, -n, -a]*

ıssı: *Sıcaklık.* (Dilçin, 2009, s. 123)

1. Yaz olsa ṣoġuḳ ister ḳışın **ışṣı**
   Meger kim nefs ider aña teḳāżī *(Kt. 20/1). [ışṣı]*

‘ışḳ: bkz. ‘aşḳ/‘ışḳ.

‘ışḳ deryāsı: *Aşk denizi.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. **‘Işḳ deryāsı** başdan aşdı
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/11). [‘ışḳ deryāsı, -s, -ı]*
2. Gāh olur ol dōst cemāli göñlümüze düşegelür
   Anuñçün **‘ışḳ deryāsı** ḳaynayuban cūşagelür *(G. 7/2). [‘ışḳ deryāsı,-s -ı]*

‘ışḳ eri: *Muhabbet yiğidi.* ||| *[tas.] Hak’ta sülûk eden sâlik.*

1. Ṣādıḳ ola ger **‘ışḳ eri**
   Olur ḥaḳīḳat maẓharı *(Mrb. 79/17). [‘ışḳ eri]*

‘ışḳ-ı ma‘şūḳ: *Sevgilin aşkı.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. **‘Işḳ-ı ma‘şūḳı** idelden iḫtiyār
   ‘Işḳıla ḫōş zindedür şeydā göñül *(Mrb. 27/1). [‘ışḳ-ı ma‘şūḳ, -ı]*

‘ışḳ u muḥabbet: *Aşk ve sevgi.* ||| *[tas.] Nûr-ı Muhammedî.*

1. Muḳaddem gönderüb **‘ışḳ u muḥabbet**
   Tecellī-i cemāl iḥsān iden dōst *(Mrb. 54/11). [‘ışḳ u muḥabbet]*

‘ışḳ-ı Şīrīn: *Şirin'in aşkı.*

1. **‘Işḳ-ı Şīrīn’e** cān virür Ferhād
   Leylā yādına Ḳays ider feryād *(Koş. 16/5). [‘işḳ-ı Şīrīn, -e]*

‘ışḳ-ı pāk: *Katıksız aşk.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Bir **‘ışḳ-ı pāk** iḥsān ide
   Ol Ḳādir ü Ḥayy ü Vedūd *(Mrb. 35/1). [‘ışḳ-ı pāk]*

‘ışḳ-ı yār: *Sevgilinin aşkı.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Fenā bulub ḥayāt alam şu dem kim **‘ışḳ-ı yārümden**
   Muḥabbet isteyen gelsün ḫaber ṣorsun mezārumdan *(G. 13/1). [‘ışḳ-ı yār, -üm,-den]*

‘ışḳuñ ṭolusın iç-: *[tas.] İlahî aşkı zevk etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Şu ‘āşıḳ kim **‘ışḳuñ ṭolusın içdi**
   Kendüden el yuyub ġayrıdan geçdi *(Koş. 22/5). [‘ışḳuñ ṭolusın iç, -di]*

ıżṭırāb: *Maddî ve manevî zahmet, acı, sıkıntı.* (Devellioğlu, 1998, s. 401)

1. Refʿ olsa ẓulmānī hicāb
   Dilden giderdi **ıżṭırāb** *(Mrb. 78/14). [ıżṭırāb]*

İ/Ī/ʿİ

i-: *"i-" ek fiili.*

iken: *"i-" ek fiilinin zarf-fiil eki almış şekli (...durumdayken).*

1. Maṭlabuñ aʿlāyiken ednāya aḳmaḳ yol mıdur
   Yār-ı bāḳī var **iken** aġyāra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/4). [iken, -ken]*
2. Bir avuç ḫāk **iken** insān eyledi
   Ehl-i tevḥīd ehl-i īmān eyledi *(Koş. 50/5). [iken, -ken]*
3. ʿArş-ı aʿẓam cilve-gāh **iken** saña
   Seyrüñe sidre ola mı müntehā *(G. 22/5). [iken, -ken]*
4. Baḥr-ı ʿaṭāsı nehr ide ḥāşā ki sā'ili
   Derd-i derūna şāfī **iken** luṭf ile cevāb *(G. 25/6). [iken, -ken]*
5. Devlet-i dünyā-yı dūn bir ḳurı sevdā **iken**
   Fānīye maġrūr olub zīnet ü şöhret neden *(G. 38/9). [iken, -ken]*
6. Var **iken** dergāh-ı Ḥaḳ ayruḳ ya ḳande varayın
   Ḫālıḳ'um Rabb'üm ṭururken ya kime yalvarayın *(Mf. 1/1). [iken, -ken]*
7. ʿAḳl-ı nāḳış kāmil olmaġa ḳaçan himmet ider
   Onmaduḳluḳ var **iken** onmaġa kim ġayret ider *(Mf. 86/2). [iken, -ken]*
8. Dilleri maʿmūr **iken** vīrān iden
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/15). [iken, -ken]*
9. Añladuñ mı Rabb'üñi hey kendüyi bilmez kişi
   Ḥāżır **iken** Ḫāliḳ'uñ eṭrāfa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/12).[iken,-ken]*
10. Naḳd-i ʿömri eyleme nefsüñ hevāsında telef

Vech-i bāḳī var **iken** maḫlūḳa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/16). [iken, -ken]*

11. Nedür kes̲ret bir **iken** mebde-i küll
    Efendi bir bu çoḳ ḳullar nedendür *(Mrb. 88/11). [iken, -ken]*
12. Bunda **iken** bilüñüz
    Ṣoñra irmez elüñüz *(Koş. 24/9). [iken, -ken]*
13. Müstaġraḳ **iken** vuṣlata
    Düşdi Hüdāī' fırḳate *(Mrb. 30/17). [iken, -ken]*
14. Ṣıḥḥat-ı ebdān ile īmān-ı kāmil var **iken**
    Tāc ü taḫt ister mi Mevlā'dan 'aceb 'āḳil olan *(Kt. 21/1). [iken, -ken]*
15. Ni'met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var **iken**
    Māl ü mülk ü salṭanat ister mi hīç 'āḳil olan *(Kt. 21/3). [iken, -ken]*
16. Ma'mūr **iken** mülk-i beden
    Ḳaṣd it ḳazan ḫulḳ-ı ḥasen *(Mrb. 5/9). [iken, -ken]*
17. Ẓāhir **iken** Ḥaḳ bu ġafletler neden
    'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/7). [iken, -ken]*

imiş: *"i-" ek fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekimi.*

1. Ac gözüñ 'ibret ile baḳ
   'Ālem temāşā-gāh **imiş** *(N. 1/4). [imiş, -miş]*
2. Emr̲-i Ḥaḳḳ'a imtis̲āl itmek ḳula maṭlūb **imiş**
   Hem rıżāu'llāh taḥṣīl eylemek maḥbūb imiş *(Mf. 23/1). [imiş, -miş]*
3. Emr̲-i Ḥaḳḳ'a imtis̲āl itmek ḳula maṭlūb imiş
   Hem rıżāu'llāh taḥṣīl eylemek maḥbūb **imiş** *(Mf. 23/2). [imiş, -miş]*
4. Enbiyā evliyā vesīle **imiş**
   Zirā Ḥaḳ anlaruñla bile imiş *(Mrb. 71/13). [imiş]*
5. Enbiyā evliyā vesīle **imiş**
   Zirā Ḥaḳ anlaruñla bile **imiş** *(Mrb. 71/14). [imiş, -miş]*
6. Enbiyā evliyā vesīle imiş
   Zirā Ḥaḳ anlaruñla bile **imiş** *(Mrb. 71/15). [imiş, -miş]*
7. Nefse ḳalursa işi ḫīle **imiş**
   Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/15). [imiş, -miş]*

8. Ḳula lāyıḳ olan ‘ibādet **imiş**

   Ḫidmet-i Ḥaḳ ‘aceb sa‘ādet imiş *(Mrb. 74/1). [imiş, -miş]*

9. Ḳula lāyıḳ olan ‘ibādet imiş

   Ḫidmet-i Ḥaḳ ‘aceb sa‘ādet **imiş** *(Mrb. 74/2). [imiş, -miş]*

10. Ḥālet-i ‘aşḳ özge ḥalet **imiş**

    Cümleye aṣl olan ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/3). [imiş, -miş]*

11. Ḥālet-i ‘aşḳ özge ḥalet imiş

    Cümleye aṣl olan ‘ināyet **imiş** *(Mrb. 74/4). [imiş, -miş]*

12. Ḳula Ḥakk’uñ ‘ināyeti ne güzel

    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet **imiş** *(Mrb. 74/8). [imiş, -miş]*

13. Ṣaḳın a‘mālüñe ġurūr itme

    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet **imiş** *(Mrb. 74/12). [imiş, -miş]*

14. Bu kelāma begüm yaḳīnüñ ola

    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet **imiş** *(Mrb. 74/16). [imiş, -miş]*

15. Cān ile diñle bu sözi Ḥaḳ bil

    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet **imiş** *(Mrb. 74/20). [imiş, -miş]*

16. Cehl ile nār-ı ġaflete yanma

    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet **imiş** *(Mrb. 74/24). [imiş, -miş]*

17. İşidürseñ eger kelām-ı müfīd

    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet **imiş** *(Mrb. 74/28). [imiş, -miş]*

18. Ma‘rifet mektebinden oḳı sebaḳ

    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet **imiş** *(Mrb. 74/32). [imiş, -miş]*

19. Diñle iz‘ān idin bu ma‘nāyı

    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet **imiş** *(Mrb. 74/36). [imiş, -miş]*

20. ‘Āşıḳuñ maḳṣūdı ol maḥbūb-ı bī-hemtā **imiş**

    Himmeti ġayet bülend ü maṭlabı bālā imiş *(G. 26/1). [imiş, -miş]*

21. ‘Āşıḳuñ maḳṣūdı ol maḥbūb-ı bī-hemtā imiş

    Himmeti ġayet bülend ü maṭlabı bālā **imiş** *(G. 26/2). [imiş, -miş]*

22. Nūr-ı pāk-ı Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd et iy göñül

    Bunda yārin görmeyen yarın daḫi a‘mā **imiş** *(G. 26/6). [imiş, -miş]*

23. Ġayra baḳmaz dā’imā sırr-ı sarāyın pāk ider

    Ṣādıḳuñ zīrā murādı Ḥażret-i Mevlā **imiş** *(G. 26/8). [imiş, -miş]*

24. Ḳābe ḳavseyn’i geçüb iriş sarāy-ı vaḥdete
    Sırr-ı ev-ednā Hüdāī’ cümleden a‘lā **imiş** *(G. 26/10). [imiş, -miş]*
25. Kāf u nūn iḳlīmi ‘anḳāsın şikār itse n’ola
    Rūḥ-ı ‘ārif şāhbāz-ı Ḳāf-ı istiġnā **imiş** *(G. 26/4). [imiş, -miş]*
26. Ayrılıḳ güç **imiş** ġurbet illerde
    Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/7). [imiş, -miş]*
27. Ḳuluñ işi cürm ile ‘iṣyān **imiş**
    Ḥaḳḳ’a lāyıḳ ‘afv ile ġufrān imiş *(Mf. 99/1). [imiş, -miş]*
28. Ḳuluñ işi cürm ile ‘iṣyān imiş
    Ḥaḳḳ’a lāyıḳ ‘afv ile ġufrān **imiş** *(Mf. 99/2). [imiş, -miş]*
29. Er iseñ ‘avrata inanma kişi
    ‘Avratuñ mekr ü āl **imiş** çü işi *(Mf. 179/2). [imiş, -miş]*
30. Ḳo Zeyd ü ‘Amr’a baḳmaġı
    Ef‘āl-i küll Allāh **imiş** *(N. 1/8). [imiş, -miş]*

ise: *"i-" ek fiilinin şart eki almış hâli (-se, sa).*

1. Ger ister **iseñ** ḳurb-ı Ḥaḳ
   Al ehl-i ‘irfāndan sebaḳ *(Mrb. 78/9). [iseñ, -se, -ñ]*
2. Ger ṭālib **iseñ** ‘izzete
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/27). [iseñ, -se, -ñ]*
3. Ger mücāhid fī sebīli’llāh **iseñ**
   Ḫāliḳı ẕikr it odur ḫayr-ı ṣalāḥ *(G. 31/5). [iseñ, -se, -ñ]*
4. Ḥaḳḳ’a maẓhar olduġuñ fikr it begüm
   ‘Ārif **iseñ** aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/2). [iseñ, -se, -ñ]*
5. Luṭfa maẓhar olduġuñ fikr it begüm
   ‘Ārif **iseñ** aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/4). [iseñ, -se, -ñ]*
6. Niçe bir bu nevm-i ġaflet niçe bir
   ‘Ārif **iseñ** aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/8). [iseñ, -se, -ñ]*
7. Yarın a‘mādur bugün a‘mā olan
   ‘Ārif **iseñ** aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/12). [iseñ, -se, -ñ]*
8. Nefsini bilen bilür Mevlā’sını

‘Ārif **iseñ** aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/16). [iseñ, -se, -ñ]*

9. Pendini eyle Hüdāī’nüñ ḳabūl

   ‘Ārif **iseñ** aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/20). [iseñ, -se, -ñ]*

10. ‘Āḳil **iseñ** ḫayra sa‘y it dā’imā

    Leyse li’l-insāni illā mā se‘ā *(G. 36/1). [iseñ, -se, -ñ]*

11. Ekber-i a‘māl ẕikru’llāhdur

    ‘Āḳil **iseñ** ḫayra sa‘y it dā’imā *(G. 36/6). [iseñ, -se, -ñ]*

12. ‘Āḳil **iseñ** dervīş eger

    Ṭurma çalış şām u seḥer *(Koş. 49/33). [iseñ, -se, -ñ]*

13. ‘Āḳil **iseñ** maḳṣad-ı aḳṣāyı gör

    Ḳo sivāyı maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/3). [iseñ, -se, -ñ]*

14. Dest-gīr olmaz **iseñ** iy Raḥmān

    Azdurur bizi nefs ile şeyṭān *(Mrb. 20/9). [iseñ, -se, -ñ]*

15. Bilmez **iseñ** bu yolı eger

    Var bir bilüre ṣoragör *(Koş. 7/19). [iseñ, -se, -ñ]*

16. ‘Āḳil **iseñ** eger yā hū

    Māsivādan var elüñ yu *(Koş. 29/21). [iseñ, -se, -ñ]*

17. Cihān fānīdür iy ġāfil ḳalur ṣanma bu dünyāyı

    Yüri var mā-sivādan geç ḳul **iseñ** iste Mevlā’yı *(Mf. 173/2).[iseñ,-se,-ñ]*

18. Er **iseñ** ‘avrata inanma kişi

    ‘Avratuñ mekr ü āl imiş çü işi *(Mf. 179/1). [iseñ, -se, -ñ]*

19. Ehl-i tevḥīde hiżmet it Hüdāī’

    Bulmaḳ ister **iseñ** eġer Ḫudā’yı *(Koş. 1/17). [iseñ, -se, -ñ]*

20. Ne deñlü çoḳ **ise** cürmi ‘ibāduñ

    Biḥār-i raḥmetüñden çoḳ degüldür *(Kt. 19/3). [ise, -se]*

21. Eger zehr **ise** ḫōşdur yār elünden

    Yimezler sükkeri aġyār elünden *(Mf. 38/1). [ise, -se]*

22. Mā-sivādan yüz çevir başuñda ‘aḳluñ var **ise**

    Ḥaḳḳ’a iḳbāl it eger nūr-ı sa‘ādet yār **ise** *(Mf. 161/1). [ise, -se]*

23. Başīret nūrı ger var **ise** sende

    Bu cān bāḳī ḳalur ṣanma bedende *(Mrb. 120/13). [ise, -se]*

24. Eger zehr **ise** ḫōşdur yār elinden

Yimezler sükkeri aġyār elinden *(Mf. 38/1). [ise, -se]*

25. Ḥüsnüñe pervāne itdüñ ‘āşıḳı
    Ger murāduñ yaḳmaḳ **ise** yanayın *(Mrb. 38/8). [ise, -se]*
26. Ger irādet vārid **ise** pīrine
    Kevs̱er-i vaḥdetden içür ḳanayın *(Mrb. 38/19). [ise, -se]*
27. Mā-sivādan yüz çevir başuñda ‘aḳluñ var **ise**
    Ḥaḳḳ’a iḳbāl it eger nūr-ı sa‘ādet yār ise *(Mf. 161/1). [ise, -se]*
28. Mā-sivādan yüz çevir başuñda ‘aḳluñ var ise
    Ḥaḳḳ’a iḳbāl it eger nūr-ı sa‘ādet yār **ise** *(Mf. 161/2). [ise, -se]*
29. Fānī milkinden beḳā milkine idenler sefer
    Ger ṣalāḥ ehli **ise** bulur ṣafālar ẕevḳ ider *(Mf. 89/2). [ise, -se]*
30. Devlet-i dünyāya maġrūr olma ‘aḳluñ yār **ise**
    Fānīye aldanma ger nūr-ı baṣīret var ise *(Mf. 152/1). [ise, -se]*
31. Devlet-i dünyāya maġrūr olma ‘aḳluñ yār ise
    Fānīye aldanma ger nūr-ı baṣīret var **ise** *(Mf. 152/2). [ise, -se]*
32. Var **ise** sende eger ‘aḳl ü mez̲āḳ
    Söyleyen kimseye baḳma söze baḳ *(Mf. 199/1). [ise, -se]*
33. Ḳarpuz mı mu‘teberdür ḳar buz mı dirler **ise**
    Ḳış günlerinde ḳar buz yaz günlerinde ḳarpuz *(Mf. 190/1). [ise, -se]*
34. ‘Aḳluñ senüñ ger yār **ise** biñ cān ile ḳul olagör
    Ger Ḥaḳḳ’a meylüñ var ise Mevlā rıżāsın bulagör *(Mf. 7/1).[ise,-se]*
35. ‘Aḳluñ senüñ ger yār ise biñ cān ile ḳul olagör
    Ger Ḥaḳḳ’a meylüñ var **ise** Mevlā rıżāsın bulagör *(Mf. 7/2).[ise,-se]*
36. Dölenmez gönlümüz senden ayruġa
    Var **ise** sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/2). [ise, -se]*
37. Hīç avunmaz oldı aza ve çoġa
    Var **ise** sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/4). [ise, -se]*
38. Göñül mürġı eski yuvadan uçdı
    Var **ise** sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/8). [ise, -se]*
39. Bunı bildük ki yoḳ ġayrıdan çāre
    Var **ise** göñlüm sendedür sende *(Koş. 22/16). [ise, -se]*
40. Kimi ḫayrān **ise** kimi ayıḳdur

Kimi ḥayvān ise kimi ‘āşıḳdur *(Koş. 23/5). [ise, -se]*

41. Kimi ḥayrān ise kimi ayıḳdur

    Kimi ḥayvān **ise** kimi ‘āşıḳdur *(Koş. 23/6). [ise, -se]*

42. Kimi yalan **ise** kimi ṣādıḳdur

    İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/7). [ise, -se]*

43. Kimi mecnūn **ise** kimi ‘āḳildür

    Kimi nāḳış ise kimi kāmildür *(Koş. 23/13). [ise, -se]*

44. Kimi mecnūn ise kimi ‘āḳildür

    Kimi nāḳış **ise** kimi kāmildür *(Koş. 23/14). [ise, -se]*

45. Kimi maḥcūb **ise** kimi vāṣıldur

    İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/15). [ise, -se]*

46. Ḳurı hevā **ise** yiter

    Fikrüñde yoḳ mıdur ecel *(Koş. 33/3). [ise, -se]*

47. Kendüñden el sildüñ **ise**

    Ölmezden öñ öldüñ ise *(Mrb. 70/29). [ise, -se]*

48. Kendüñden el sildüñ ise

    Ölmezden öñ öldüñ **ise** *(Mrb. 70/30). [ise, -se]*

49. Maḳṣūduñı bulduñ **ise**

    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/31). [ise, -se]*

50. Olmaz sevdādan geç ol Ḥaḳḳ’a ṭālib

    Maḳṣūd **ise** eger ḫayr-ı meṭālib *(Koş. 40/14). [ise, -se]*

51. Rıżā’u’llāh murād **ise**

    Ṣaḳın aldanma telbīse *(Mrb. 60/9). [ise,-se]*

52. Ḫüsrev ü Şīrīn’üñ meftūnı

    Ḳays **ise** Leylī mecnūnı *(Koş. 31/10). [ise, -se]*

53. Nefse ‘aẕāb **ise** yiter

    Bir luṭf ile işüm biter *(Mrb. 44/9). [ise, -se]*

ʿ**ibād:**

ʿ**ibād:** *Kullar.* (Sami, 1996, s. 926)

1. ʿ**İbāduñ** dāʾimā işi ḳuṣūr u sehv ü ẕilletdür
   Senüñ iḥsānuña lāyıḳ efendi faż̇l u raḥmetdür *(G. 1/1) [ʿibāduñ, -uñ]*
2. İy kerem kānı **‘ibāduñ** dā’imā işi ḳuṣūr
   N’ola ger faż̇luñ ile sen raḥmet itseñ yā Ġafūr *(N. 6/1) [‘ibāduñ,-uñ]*
3. Ne deñlü çoḳ ise cürmi **‘ibāduñ**
   Biḥār-i raḥmetüñden çoḳ degüldür *(Kt. 19/3). [‘ibāduñ, -uñ]*
4. **‘İbādı** eyleyüb īcād
   Ḳulūbı eyleyüb ābād *(Mrb. 22/13). [‘ibādı, -ı]*
5. N’ola olsa **‘ibāda** faż̇l u raḥmet
   Kerem deryāsına yoḳdur nihāyet *(Mrb. 91/17). [‘ibāda, -a]*
6. **‘İbāda** faż̇l u cūduñ ‘add olunmaz
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/3). [‘ibāda, -a]*
7. **‘İbāda** olmayınca Ḥaḳ’dan iḥsān
   Neye ḳādir olur bī-çāre insān *(Mrb. 109/1). [‘ibāda, -a]*
8. **‘İbāduñ** ḥālini tedbīr idersin
   Kimin bende kimini mīr idersin *(Mrb. 93/5). [‘ibāduñ, -uñ]*
9. **‘İbāduñ** dā’imā işi ḫaṭādur
   Saña lāyıḳ olan luṭf u ‘aṭādur *(Mrb. 113/9). [‘ibāduñ, -uñ]*
10. Ṣaklayub nār-ı cehennemden **‘ibādı** ol Kerīm
    Maḥż̇-ı faż̇lıyla na‘īm-i cennet iḥsān eyleye *(Mf. 160/1). [ʿibādı, -ı]*
11. Faż̇luña iḥsānuña mevḳūfdur cümle umūr
    Dā’imā işi **‘ibāduñ** ẕillet-i cürm ü ḳuṣūr *(N. 6/4). [‘ibāduñ, -uñ]*
12. **‘İbādı** nefs-i şūma ġālib eyle
    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh meded it *(Kt. 2/1). [‘ibādı, -ı]*

‘ibād: *Kullar.* ||| *[tas.] Âşıklar.*

1. Yiter yaḳdı **‘ibādı** nār-ı ḥasret
   Ṣafā virsün ḳulūba nūr-ı vuṣlat *(Mrb. 113/5). [‘ibādı, -ı]*
2. Sen virürsin Hüdāī’ye ḳurbet
   Sensin iden **‘ibāduñı** da‘vet *(Mrb. 41/10). [‘ibāduñı, -uñ, -ı]*
3. Velī sen geçüb ef‘āl ü ṣıfātı

‘İbādı itdüñ aṣl-ı ẕāta da‘vet *(G. 23/10). [‘ibādı, -ı]*

‘ibāda’llāhi: *Allah'ın kulları.*

1. Yā **‘ibāda’llāhi** kūmū va‘budū
   Ve’ẕkurūhu fi’l-ġuduvvi ve’r-revāḥ *(G. 30/5). [‘ibāda’llāhi]*

‘ibādet: *Kulluk.*

1. Saña lāyıḳ ḳanı **‘ibādetümüz**
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/7). [‘ibādetümüz, -ümüz]*
2. Şehr-i Sitanbūl şerr ü fitneden ḫālī degül
   Zühd ü taḳvā vü **‘ibādet** herkesüñ ḥāli degül *(Mf. 116/2). [‘ibādet]*
3. Bu Hüdāī’de ṣabra ṭāḳat yoḳ
   Ṭapuña lāyıḳ bir **‘ibādet** yoḳ *(Koş. 16/18). [‘ibādet]*
4. Terk idüb bid‘atı rāh-ı sünene sālik olur
   Beẕl ider Ḥaḳḳ’a **‘ibādet** yolına cān u teni *(N. 19/4). [‘ibādet]*
5. Ḳula lāyıḳ olan **‘ibādet** imiş
   Ḫidmet-i Ḥaḳ ‘aceb sa‘ādet imiş *(Mrb. 74/1). [‘ibādet]*

‘ibādet eyle-: *Allah'a kulluk etmek.*

1. Dilerseñ Ḥażret-i Mevlā’ya ḳurbet
   ‘İbādet eylemekden olma ḫālī *(Mrb. 87/4). [‘ibādet eyle, -mek, -den]*
2. Cihān fānīdür iy ġāfil yiter ṭapduñ bu dünyāya
   Yüri var imdi ṣıdḳıla **‘ibādet eyle** Mevlā’ya *(Mf. 162/2).[‘ibādet eyle]*
3. Aç gözüñ ġafletden uyan
   ‘İbādet eyle her zamān *(N. 12/2). [‘ibādet eyle]*

İblīs-i ḍāll: *Doğru yoldan sapmış, dalâlete düşmüş şeytan.*

1. Bulmasun yol nefs ile **İblīs-i ḍāll**

Sen ‘ināyet it meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/1). [İblīs-i ḍāll]*

İblīs-i racīm: *Taşlanarak cezalandırılmış şeytan.*

1. Buḫlü terk eyle baḫīlüñ yiridür nār-ı caḥīm
   Hem refīḳi olısardur anuñ **İblīs-i racīm** *(Mf. 34/2). [iblīs-i racīm]*

ibn Ādem: *Âdemoğlu, insan.*

1. Ketb olub aḥvāl-i ‘ālem kān mā kān ceffe’l-ḳalem
   Yā nice itsün **ibn Ādem** yazılan ḫōd başagelür *(G. 7/6). [ibn Ādem]*

‘ibret: *Ders, uyarı, nasihat.*

1. Ölenler **‘ibret** yetmez mi
   Nic’olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/7). [‘ibret]*
2. Naẓar it **‘ibretile** nev-bahāra
   Aḳan ṣular esen yeller nedendür *(Mrb. 26/7). [‘ibretile, -ile]*

ibret gözüyle baḳ-: *Etraftaki olup bitene ders alacak şekilde bakmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. ʿĀleme **ibret gözüyle baḳanlar**
   Çerāġın nūr-ı Mevlā’dan yaḳanlar *(Koş. 1/9).[ibret gözüyle baḳ, -an, -lar]*

‘ibret ile baḳ-: *Etraftaki olup bitene ders alacak şekilde bakmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ac gözüñ **‘ibret ile baḳ**
   ‘Ālem temāşā-gāh imiş *(N. 1/3). [‘ibret ile baḳ]*

īcād eyle-: *Yaratmak.* (Tulum, 2011, s. 944)

1. ‘İbādı eyleyüb īcād
   Ḳulūbı eyleyüb ābād *(Mrb. 22/13). [īcād eyle, -y, -üb]*
2. Ḥaḳ bizi fażlıyla **īcād eyledi**
   Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/1). [īcād eyle, -di]*
3. Cūduñla **īcād eyledüñ**
   Maṭlūba irşād eyledüñ *(Mrb. 85/5). [īcād eyle, -dü, -ñ]*

īcād it-: *Yaratmak.* (Tulum, 2011, s. 944)

1. Vücūd iḳlīmini **īcād iden** dōst
   Dil ü cān mülküni ābād iden dōst *(G. 33/1). [īcād it, -en]*
2. Ḳullarını **īcād ider**
   Ṭoġrı yola irşād ider *(Mrb. 111/13). [īcād it, -er]*
3. İnsānı idüb īcād
   İtdüñ yoluña irşād *(Mrb. 104/9). [īcād it, -üb]*
4. Luṭf u kerem iḥsān senüñ
   Sensin bizi **īcād iden** *(Mhm. 3/6). [īcād it, -en]*
5. Bizi fażluñla çünki itdüñ īcād
   Yene eyle na‘īm u vaṣla irşād *(Mrb. 116/13). [īcād it, -dü, -ñ]*
6. Hüdāī’ bendeñi **īcād iden** sen
   Cenāb-ı pāküñe irşād iden sen *(Mrb. 92/17). [īcād it, -en]*
7. Keremüñden bizi idüb īcād
   Maḥż-ı fażluñla virdüñ isti‘dād *(Mrb. 77/9). [īcād it, -üb]*
8. İy bu göñlüm şehrini biñ luṭfıla ābād iden
   On sekiz biñ ‘ālemi bir emrile **īcād iden** *(G. 8/2). [īcād it, -en]*

icrā’ it-: *Uygulamak, tatbik etmek.*

1. Ẓāhirüñ gütsün şerī‘at ḥālini

Nefse **icrā' it** ṭarīḳat ḥālini *(Mrb. 122/6). [icrā' it]*

<u>iç:</u>

iç: *Bir şeyin görünmeyen gizli kısmı, bâtın.* (Tulum, 2011, s. 947)

1. Cānlar **içinde** cānān
   Ma'den-i 'ilm ü 'irfān *(Koş. 11/21). [içinde, -i, -n, -de]*
2. İy dil ü cān **içinde** cānānum
   Kerem it yap bu ḳalb-i vīrānum *(Mhm. 4/1). [içinde, -i, -n, -de]*

iç: *[tas.] Gönül lâtifesi.* (Doğan, 2013, s. 805)

1. 'Aşḳuñla **içüm** ṭoldur
   Çoḳ aġlamışam güldür *(Mrb. 7/13). [içüm, -üm]*

iç: *Bir şeyin sınırları içinde kalan kısmı, dahil.* (Doğan, 2013, s. 805)

1. Sebzeyi yabanda mı buldı ṣanursın nev-bahār
   Çekdi ḫamsīnüñ **içinde** nice nice erba'īn *(Mf. 33/2). [içinde, -i, -n, -de]*
2. Ḍalāl ehli cihān **içinde** çoḳdur
   Hidāyet olmayana çāre yoḳdur *(Mf. 77/1). [içinde, -i, -n, -de]*
3. Güli gör kim bu deñlü ḫār **içinde**
   Ne ḫōş sulṭān geçer ezhār içinde *(M. 3/3). [içinde, -i, -n, -de]*
4. Güli gör kim bu deñlü ḫār içinde
   Ne ḫōş sulṭān geçer ezhār **içinde** *(M. 3/4). [içinde, -i, -n, -de]*
5. Bu ḳāl **içinde** ḳoma ehl-i ḥāl it
   Ṭarīḳat potasında nefsi ḳal' it *(Mrb. 13/10). [içinde, -i, -n, -de]*
6. Beyża-i zāġı ḳoyub ṭā'ūs-ı ḳudsüñ altına
   Cennetü'l-me'vā **içinde** aña yapsañ āşiyān *(Kt. 18/2). [içinde,-i, -n, -de]*

<u>iç-:</u> *Yudumlamak, içmek. ||| [tas.] Manen zevk etmek, tatmak, nasiplenmek.*

1. ‘Aşḳuñ şarābından **içüb**
   Fānī ‘alāyıḳdan geçüb *(Koş. 3/5). [içüb, -üb]*
2. Ḫıżır gibi āb-ı ḥayāt **içelüm**
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/15). [içelüm, -elüm]*
3. İy Hüdāī’ dōstdan yaña uçuban
   Ḳana ḳana āb-ı ḥayāt **içüben** *(Koş. 6/18). [içüben, -üben]*
4. Ḥulleyi bunda biçerler
   Kevşeri bunda **içerler** *(Koş. 7/22). [içerler, -er, -ler]*
5. Bir çeşmeden **içmek** gerek
   İçenler ayılmaz ola *(Koş. 8/31). [içmek, -mek]*
6. **İç** ḳevşeri vaḥdetden
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/31). [iç]*
7. Bāde-i ‘ışḳ **içelüm** mi
   Dōst iline uçalum mı *(Koş. 46/13). [içelüm, -elüm]*
8. Kevşer şarābın **içmedin**
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/39). [içmedin, -(me), -di, -n]*
9. Vaḥdet şarābın kim **içe**
   Fānī ‘alāyıḳdan geçe *(Mrb. 1/9). [içe, -e]*
10. **İçüb** cām-ı muḥabbetden
    Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/1). [içüb, -üb]*
11. Ma‘ārif cennetine dāḫil olsa
    Ḥayāt alub **içer** ‘ayn-ı zülali *(Mrb. 86/16). [içer, -er]*
12. Andan **içenler** oldı mest
    Ayılmadı mestānesi *(Mrb. 8/3). [içenler, -en, -ler]*
13. Ol bādeden kim nūş ider
    İçdügi dem serḫōş ider *(Mrb. 8/6). [içdügi, -düg, -i]*
14. Bir meşreb-i ṣāfī **iç**
    Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/3). [iç]*
15. **İçüb** vaḥdet şarābından
    Ḳo gitsün aradan sen ben *(Mrb. 45/13). [içüb, -üb]*
16. Vaḥdet şarābından **içüb**

Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/23). [içüb, -üb]*

17. Bir çeşmeden içmek gerek
    İçenler ayılmaz ola *(Koş. 8/32). [içenler, -en, -ler]*

<u>içegör-:</u> *Yudumlamaya çalışmak.* ||| *[tas.] Manen zevk etmeye çalışmak.*

1. Varub vaḥdet şarābından **içegör**
   Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/7). [içegör]*
2. Āb-ı ḥayātı **içegör**
   Enhār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 79/3). [içegör]*
3. Varub vaḥdet şarābından **içegör** *(Mrb. 125/23). [içegör]*

<u>içre:</u> "*-de, -da, içinde."*

1. Efendi'den ḳula olursa iḥsān
   Olur ol cennet **içre** şād u ḫandān *(Mf. 134/2). [içre]*

<u>için:</u>

için: *Amacıyla, maksadıyla, uğruna.* (Doğan, 2013, s. 808)

1. Devlet-i dünyā **için** çekdüñ emek
   Ṣıḥḥatüñ ḳadrüni bildüñ mi 'aceb *(Mf. 52/1). [için]*
2. Devlet ü dünyā **için** çekdüñ te'ablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat ni'metinüñ ḳadrüni bildüñ mi hīç *(Mf. 57/1). [için]*
3. Bülbülüñ ḥālin bilenler gūş iderler nālesin
   Bir gül-i bī-ḫār **içündür** bunca hūy ü hāy-ı 'aşḳ *(G. 28/10).[içündür,-dür]*
4. Verd **için** bülbül derdile nālān
   Oldı pervāne şem' ile sūzān *(Koş. 16/9). [için]*
5. Bir özge 'ālemden geldüm cihāna
   Delīl olmaḳ **için** sırr-ı nihāna *(Koş. 47/10). [için]*
6. Ẓulmet-i şirk ü hevāyı def' **için**

Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī‘ *(Mrb. 129/1). [için]*

7. Aradan cümle ḥicābı ref‘ **için**
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī‘ *(Mrb. 129/3). [için]*
8. Fażl u iḥsānı Ḥaḳ’uñ iḥsāya ḳābil mi ‘aceb
   ‘Add **için** cem‘ olsa ger ins ü melek şāh ü gedā *(G. 35/4). [için]*

için: *Hakkında, mütedair.* (Doğan, 2013, s. 808)

1. Kāmile ma‘lūm olur bir cüz’ ile aḥvāl-i kül
   Bir gülistāndan nişān **için** yiter bir dāne gül *(Mf. 115/2). [için]*

için: “*-dan dolayı, yüzü suyu hürmetine, hatırına., binaen”* (Doğan, 2013, s. 808)

1. Zümre-i evliyā **için**
   Cümle-i aşfiyā için *(Koş. 56/13). [için]*
2. Zümre-i evliyā için
   Cümle-i aşfiyā **için** *(Koş. 56/14). [için]*
3. Ḫātem-i Enbiyā **için**
   Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/15). [için]*
4. Derdlü ‘āşıḳlar **için**
   Yolda ṣādıḳlar için *(Koş. 36/29). [için]*
5. Derdlü ‘āşıḳlar için
   Yolda ṣādıḳlar **için** *(Koş. 36/30). [için]*
6. Baġrı yanıḳlar **için**
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/31). [için]*
7. Ḳuṭb-ı evliyā **için**
   Ṣadr-ı aşfiyā için *(Koş. 36/33). [için]*
8. Ḳuṭb-ı evliyā için
   Ṣadr-ı aşfiyā **için** *(Koş. 36/34). [için]*
9. Faḫr-i Enbiyā **için**
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/35). [için]*

için: *Karşılığı olarak.* (Doğan, 2013, s. 808)

1. Dā'im sebātuñ **için**
   Bunca ṣıfātuñ içün *(Koş. 36/37). [içün]*
2. Dā'im sebātuñ içün
   Bunca ṣıfātuñ **için** *(Koş. 36/38). [içün]*
3. Şol güzel aduñ **için**
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/39). [içün]*
4. Enbiyā gördügi 'aṭālar **için**
   Evliyā sürdügi ṣafālar içün *(Mrb. 20/13). [içün]*
5. Enbiyā gördügi 'aṭālar içün
   Evliyā sürdügi ṣafālar **için** *(Mrb. 20/14). [içün]*
6. Ehl-i derde olan devālar **için**
   Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/15). [içün]*

için: *Uğruna, yolunda.* (Doğan, 2013, s. 808)

1. İl **için** odlara yanma
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/19). [içün]*
2. Ḥaḳ yolında çalış ḳuṣūr itme
   Nefs **için** ḳalbi bī-ḥużūr itme *(Mrb. 74/10). [içün]*

<u>içür-:</u> *(Sıvı için) İçmesini sağlamak.* ||| *[tas.] (Manen) Zevklendirmek, tattırmak.*

1. Vaṣluñ şarābından **içür**
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/3). [içür]*
2. Vaṣluñ şarābından **içür**
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/3). [içür]*
3. Fürḳat ile niçe bir dīvāneyin
   Şerbet-i vaṣluñ **içür** uṣlanayın *(Mrb. 38/4). [içür]*
4. Ger irādet vārid ise pīrine
   Kevser-i vaḥdetden **içür** ḳanayın *(Mrb. 38/20). [içür]*

5. Kevs̲er-i vaḥdetden **içür** ḳanalum
   Yā Resūlu'llāh şefā'at eylegil *(Mrb. 28/3). [içür]*

'ī̲d: *Bayram.* ||| *[tas.] Hakk'ın güzelliğinin zevk edildiği cem makamı.* (Uludağ, 2016, s. 198)

1. Göster cemā̲lüñ **'īd** ola
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/19). ['īd]* -

idegör-: *Yapmaya çalışmak.*

1. Ẕikri mükerrer idegör
   Bir Ḥacc-ı ekber **idegör** *(Mrb. 81/6). [idegör]*

'īd-ı aḍḥā: *Kurban Bayramı.*

1. **'Īd-ı aḍḥāya** irüşdürdüñ bizi
   Saña çoḳ ḥamd ü şükürler iy Kerīm *(Kt. 8/1). ['īd-ı aḍḥā, -y, -a]*
2. Īd-ı ekber **'īd-ı aḍḥādur** begüm
   Īd-ı ūlā ḳurb-ı Mevlā'dur begüm *(Mf. 126/1). ['īd-ı aḍḥā, -dur]*

'īd-ı ekber: *En büyük bayram.*

1. **'Īd-ı ekber** īd-ı aḍḥādur begüm
   Īd-ı ūlā ḳurb-ı Mevlā'dur begüm *(Mf. 126/1). ['īd-ı ekber]*
2. Bir 'āşıḳ irişse saña
   Ol **'īd-ı ekberdür** aña *(Koş. 18/22). ['īd-ı ekbeɾ, -dür]*

'īd-ı vaṣl: *Kavuşma bayramı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi, cem makamı.* (Cebecioğlu, 2020, s. 232) ||| *[tas.] Hakk'ın tecelli zamanı.* (Vural, 2017, s. 454)

1. **'Īd-ı vaṣluñ** umaruz dā'im ola

Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/7). [ʿīd-ı vaṣl, -uñ]*

ʿīd-ı viṣāl: *Kavuşma bayramı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi, cem makamı.* (Cebecioğlu, 2020, s. 232)

1. Ṣavm-ı sivāyı kim ṭutar
   ʿĪd-ı viṣāle ol yiter *(Mrb. 8/10). [ʿiyd-i viṣāl, -e]*

ʿīd-ı vuṣlat: *Kavuşma bayramı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi, cem makamı.* (Cebecioğlu, 2020, s. 232)

1. Sürūra irgüre tā **ʿīd-ı vuṣlat**
   Kerem eyle meded Raḥmān'um Allāh *(Koş. 55/11). [ʿīd-ı vuṣlat]*

ʿīd-i ūlā: *En birinci bayram.*

1. Īd-ı ekber īd-ı aḍḥādur begüm
   Īd-i ūlā ḳurb-ı Mevlā'dur begüm *(Mf. 126/2). [ʿīd-i ūlā]*

ifnā-yı vücūd eyle-: *[tas.] Varlığı Hak'ta fenâya erdirmek.*

1. İsḳāt-ı vücūd eyle
   İfnā-yı vücūd eyle *(Mrb. 21/10). [ifnā-yı vücūd eyle]*

ʿifrīt-i nefs: *Zararlı nefs.*

1. Ṭavḳ-ı ṭāʿat bağlayub **ʿifrīt-i nefsüñ** boynuna
   Āṣaf-ı ʿaḳla riʿāyet ḳıl Süleymānluḳ budur *(G. 9/3). [ʿifrīt-i nefs, -üñ]*

ifsād: *Bozma, karıştırma, karışıklık çıkarma.* (Devellioğlu, 1998, s. 412)

1. **İfsādı** ḳo iy nefs-i dūn

Ḳad ḍālle ḳavmün müfsidūn *(Mrb. 40/13). [ifsādı, -ı]*

2. Çeker ol ṣāḥibin nāre
   İşi dā'im olur **ifsād** *(Mrb. 75/8). [ifsād]*

iftiḫār: *Övünç, şeref, şan.* (Devellioğlu, 1998, s. 413)

1. Buyurmışdur Nebī el-faḳru faḫrī
   N'ola faḳrıla olsa **iftiḫārum** *(N. 18/4). [iftiḫārum, -um]*

iġfir lenā yevme'z-zelel: "*Ayak kayma günü (sırattan geçerken) bağışla bizi."*

Kalıp ifade*: *Dua.

1. Ente'l-Kerīm ente'r-Raḥīm
   İġfir lenā yevme'z-zelel *(Koş. 33/16). [iġfir lenā yevme'z-zelel]*

iḥāṭa eyle-: *Kuşatmak, çevrelemek, hükmü altına almak.* (Doğan, 2013, s. 819)

1. **İḥāṭa eylesün** baḥr-ı ḥaḳīḳat
   Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/7). [iḥāṭa eyle, -sün]*

iḫfā-yı 'aşḳ: *Aşkı gizleme.*

1. 'Aşḳ u meşk olmaz nihān anı bilür ḫalḳ-ı cihān
   'Āşıḳ-ı bī-çāreye mümkin midür **iḫfā-yı 'aşḳ** *(G. 28/8).[iḫfā-yı 'aşḳ]*

ihlāṣ: *[tas.] Tutum ve davranışlarıyla yalnızca Allah'ın rızâsını gözetme.* (Uludağ, 2016, s. 181)

1. Ḥaḳḳ'a tamām īmān getür
   İḫlāṣ ile eyle 'amel *(Koş. 33/12). [iḫlāṣ]*
2. Ḳaṣd it **iḫlāṣa** vü riyāyı bıraḳ

Kendü ḥaẕẕuñ ḳo Ḥaḳ rıżāsına baḳ *(Mrb. 39/9). [iḫlāṣa, -a]*

3. **İḫlāṣ** ile eyle ‘amel
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/11). [iḫlāṣ]*

ihmāl: *(Hakk'a kulluğa olan) Önemsizlik, boş vermişlik.*

1. Buyruġı yirine yetür
   İhmāli ḳo işüñ bitür *(Koş. 33/10). [ihmāli, -i]*

ihmāl it-: *Savsaklamak, boşlamak, gereken ilgiyi göstermemek, önem vermemek.*

1. Ġafletden aç gözüñi ḫidmete itme ihmāl
   Ṭā‘at kişiyi eyler bāḳī na‘īme īṣāl *(Mf. 113/1). [ihmāl it, -(me)]*
2. **İhmāl idersin** ṭā‘ate
   Bī-çāre ṭalub ġaflete *(Mrb. 62/10). [ihmāl it, -er, -sin]*

iḥsā: *Sayma, hesap etme.* (Naci, 1322, s. 70)

1. **İḥṣā’ya** ḳābil mi ‘aceb
   Çoḳ çoḳ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/11). [İḥṣā’ya, -y, -a]*
2. ‘Add eylese na‘māñı ḳul
   Ḳābil degül **iḥṣā’ya** ol *(Mrb. 84/18). [iḥṣā’ya, -y, -a]*
3. **İḥṣā’ya** ḳābil mi ‘aceb
   El-ḥamdü li’llāhi’l–Kerīm *(Mrb. 110/11). [İḥṣā’ya, -y, -a]*
4. Faẕl u iḥsānı Ḥaḳ’uñ **iḥsāya** ḳābil mi ‘aceb
   ‘Add içün cem‘ olsa ger ins ü melek şāh ü gedā *(G. 35/3).[iḥsāya,-y,-a]*

iḥsān

iḥsān: *[tas.] Allah’tan kula gelen maddî ve manevî her tür nimet, iyilik, lütuf, ikram.*

1. Açub luṭf u ‘ināyet ḳapusunı

Bizi **iḥsānına** mu‘tād iden dōst *(G. 33/8). [iḥsānına, -ın, -a]*

2. Luṭf u kerem **iḥsān** senüñ

   Sensin bizi īcād iden *(Mhm. 3/5). [iḥsān]*

3. Yā Rabbenā yā Rabbenā

   Luṭf u kerem **iḥsān** senüñ *(Mhm. 3/10). [iḥsān]*

4. Luṭf u kerem **iḥsān** senüñ

   Refʿ it cemālüñden niḳāb *(Mhm. 3/15). [iḥsān]*

5. Yā Rabbenā yā Rabbenā

   Luṭf u kerem **iḥsān** senüñ *(Mhm. 3/20). [iḥsān]*

6. Raḥmetüñ baḥrına ġāyet mi olur

   Luṭf ü **iḥsāna** nihāyet mi olur *(Mf. 81/2). [iḥsāna, -a]*

7. Ḥaḳḳuñ fażlıyla **iḥsānı** çoḳ ancaḳ

   Kerem deryāsına ġāyet yoḳ ancaḳ *(Mf. 102/1). [iḥsānı, -ı]*

8. Ḳullaruña eyle naẓar iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm

   İḥsānuña maẓhar olur iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm *(Mf. 125/2). [iḥsān, -uñ, -a]*

9. Efendi’den ḳula olursa **iḥsān**

   Olur ol cennet içre şād u ḫandān *(Mf. 134/1). [iḥsān]*

10. Bu Hüdāī’ bendeñe **iḥsān** senüñ

    Fażluña ġāyet yoḳ Allāh’um meded *(Mrb. 42/11). [iḥsān]*

11. Derdlülerüñ dermānıdur

    Ḥaḳḳ’uñ bize **iḥsānıdur** *(Koş. 2/22). [iḥsānıdur, -ı, -dur]*

12. Yalvar Ġanī Mevlā’ya

    Luṭf ile **iḥsān** gelsün *(Koş. 9/16). [iḥsān]*

13. Ḥaḳḳ’un **iḥsānını** fikr eyleyügör

    Virdügi niʿmete şükr eyleyügör *(Koş. 14/13). [iḥsānını, -ı, -n, -ı]*

14. İrişince Ḥaḳ’dan **iḥsān**

    Derdüñe olunca dermān *(Koş. 27/13). [iḥsān]*

15. Niçe luṭf u niçe **iḥsān** eyledi

    El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 50/7). [iḥsān]*

16. Ḥaḳḳ’uñ **iḥsānını** fikr eyle ‘āşıḳ

    Envāʿ-ı luṭfunı ẕikr eyle ‘āşıḳ *(Koş. 50/9). [iḥsānını, -ı, -n, -ı]*

17. Bir gün Ḥaḳ’dan **iḥsān** ola

Müşküllerüñ āsān ola *(Koş. 28/21). [iḥsān]*

18. Nefs olmasun ortada sed

    İḥsānuña eyle maḥal *(Koş. 33/20). [iḥsānuña, -uñ, -a]*

19. Fażluña **iḥsānuña** mevḳūfdur cümle umūr

    Dā'imā işi 'ibāduñ ẕillet-i cürm ü ḳuṣūr *(N. 6/3). [iḥsānuña, -uñ, -a]*

20. Luṭf ile **iḥsānuñ** ebvābını ac

    Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/1). [iḥsānuñ, -uñ]*

21. Eyleyüb bize hidāyet

    İḥsānını bol eyledi *(Koş. 37/8). [iḥsānını, -ı, -n, -ı]*

22. Hüdāī' bunca **iḥsānı**

    Evvel āḫir ol eyledi *(Koş. 37/11). [iḥsānı, -ı]*

23. Luṭf u **iḥsān** heb senüñdür iy Raḥīm

    Raḥmetüñ bī-ḥadd-durur fażluñ 'aẕīm *(N. 23/4). [iḥsān]*

24. İḥsānuña ġāyet mi var

    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/3). [iḥsānuña, -uñ, -a]*

25. Ḳullara **iḥsān** senüñdür

    'Afv ile ġufrān senüñdür *(Koş. 59/9). [iḥsān]*

26. Luṭf u **iḥsān** iden sensin

    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/23). [iḥsān]*

27. Raḥmeti bī-ḥad Raḥmān'um

    Kerem senden **iḥsān** senden *(Koş. 56/2). [iḥsān]*

28. Esirgeyici sulṭān'um

    Kerem senden **iḥsān** senden *(Koş. 56/4). [iḥsān]*

29. 'Ādetüñ dā'im **iḥsāndur**

    Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/7). [iḥsāndur, -dur]*

30. 'Ādetüñ dā'im iḥsāndur

    Kerem senden **iḥsān** senden *(Koş. 56/8). [iḥsān]*

31. Luṭfuña yoḳdur nihāyet

    Kerem senden **iḥsān** senden *(Koş. 56/12). [iḥsān]*

32. Ḫātem-i Enbiyā içün

    Kerem senden **iḥsān** senden *(Koş. 56/16). [iḥsān]*

33. Budur ricā şām ü seḥer

Kerem senden **ihsān** senden *(Koş. 56/20). [ihsān]*

34. Birer eksüklü ḳuldur

İhsānuñ ile ṭoldur *(Koş. 36/6). [ihsānuñ, -uñ]*

35. **İḥsānuñı** tetmīm it

Yollaruñı ta‘līm it *(Koş. 36/25). [iḥsānuñı, -uñ, -ı]*

36. Meger senden **iḥsān** ola

Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 1/3). [iḥsān]*

37. Efendiden ḳula ger olsa **iḥsān**

Olur fażlı ile her müşkil āsān *(Mrb. 119/5). [iḥsān]*

38. Ṭoġrı yola irşād iden

İḥsānuña mu‘tād iden *(Mhm. 3/8). [iḥsānuña, -uñ, -a]*

39. Zā’il ola tā kim ḥicāb

İḥsānuñ olsun bī-ḥisāb *(Mhm. 3/18). [iḥsānuñ, -uñ]*

40. Dā’im Ḥaḳḳ’ı ẕikr eylegil

İḥsānına şükr eylegil *(Mrb. 5/6). [iḥsānına, -ı, -n, -a]*

41. Kim ider bunca luṭf u **iḥsānı**

Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/7). [iḥsānı, -ı]*

42. Ḥaḳḳ’uñ **iḥsānına** sükr eyle dervīş

Gören göz söyleyen diller nedendür *(Mrb. 88/3). [iḥsānına, -ı, -n, -a]*

43. Niçe luṭf u niçe **iḥsān** idersin

Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/7). [iḥsān]*

44. Yazılmaz biñde bir **iḥsānuñ** iy Rab

Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/11). [iḥsānuñ, -uñ]*

45. Çoḳdur keremi luṭfı o Raḥmān u Raḥīm’üñ

İḥsānına ġāyet mi var ol Ḥayy u Ḳadīm’üñ *(Mrb. 98/10). [iḥsān, -ı, -n, -a]*

46. **İḥsānuña** ġāyet mi var

Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/11). [iḥsānuña, -uñ, -a]*

47. Dün gün Ḥaḳḳ’ı ẕikr idegör

İḥsānını fikr idegör *(Mrb. 102/14). [iḥsānını, -ı, -n, -ı]*

48. Yene hem ehl-i īmān eylemişdür

Göre **iḥsānın** ol Ḥayy ü Ḳadīm’üñ *(Mrb. 106/4). [iḥsānın, -ı, -n, -ı]*

49. Hüdāī’ ni‘mete şükr eyle her gāh

Göre **iḥsānın** ol Ḥayy ü Ḳadīm'üñ *(Mrb. 106/28). [iḥsānın, -ı, -n, -ı]*

50. Ḳullaruñ luṭfuñla insān oldugı

Heb senüñ faẕluñla **iḥsānuñladur** *(Mrb. 114/2). [iḥsānuñ, -uñ, -la, -dur]*

51. Ehl-i İslām ehl-i īmān oldugı

Heb senüñ faẕluñla **iḥsānuñladur** *(Mrb. 114/4). [iḥsān, -uñ, -la, -dur]*

52. Nūr-ı vaḥdet ẕevḳ-i vuṣlat buldugı

Heb senüñ faẕluñla **iḥsānuñladur** *(Mrb. 114/8). [iḥsān, -uñ, -la, -dur]*

53. Vir Hüdāī' bendeñe baḳī na'īm

Heb senüñ faẕluñla **iḥsānuñladur** *(Mrb. 114/12). [iḥsān, -uñ, -la, -dur]*

54. Ac gözüñ bu nevm-i ġaflet niçe bir

Ḫāliḳ'uñ **iḥsānına** şükr idegör *(Mrb. 117/2). [iḥsānına, -ı, -n, -a]*

55. İsteriseñ yollar āsān olmagı

Ḫāliḳ'uñ **iḥsānına** şükr idegör *(Mrb. 117/8). [iḥsānına, -ı, -n, -a]*

56. İrmiş Ḥaḳḳ'uñ **iḥsānına**

- Āṣār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 81/11). [iḥsānına, -ı, -n, -a]*

57. 'Ārif ol aldanma nevm-i ġaflete

Ḫāliḳ'uñ **iḥsānına** şükr idegör *(Mrb. 117/16). [iḥsānına, -ı, -n, -a]*

58. Yine senden olur **iḥsān**

Saña çok şükr-i bī-pāyān *(Mrb. 124/3). [iḥsān]*

59. İy pādişāh-ı bī-vezīr

İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/2). [iḥsān]*

60. İy bī-şebīh ü bī-naẕīr

İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/4). [iḥsān]*

61. Cānım seni ḳılsın şuhūd

İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/8). [iḥsān]*

62. Ayruḳ kime yalvaralar

İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/12). [iḥsān]*

63. Cān ü teni bir eyleyen

İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/16). [iḥsān]*

64. Sensin çü Rahmān ü Rahīm

İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/20). [iḥsān]*

65. Müẕniblere ġufrān senüñ

Mücrimlere **iḥsān** senüñ *(Mrb. 30/10). [iḥsān]*

66. **İḥsānuña** müstaġraḳuz

Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/1). [iḥsānuña, -uñ, -a]*

67. **İhsānuñ** iẓhār eyledüñ

Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/7). [ihsānuñ, -uñ]*

68. İy kā'ināt̤ı var iden

İḥsān senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/2). [iḥsān]*

69. 'Ālemleri iẓhār iden

İḥsān senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/4). [iḥsān]*

70. Yolları āsān eyledüñ

İḥsān senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/8). [iḥsān]*

71. Şāhā eger bay ü gedā

İḥsānuñ umar dā'imā *(Mrb. 107/10). [iḥsānuñ, -uñ]*

72. Eyle 'ināyet maẓharı

İḥsān senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/16). [iḥsān]*

73. Niçe luṭf u niçe **iḥsān** eyledüñ

Sen 'ināyet eyle Sulṭan'um meded *(Mrb. 108/11). [iḥsān]*

74. 'İbāda olmayınca Ḥaḳ'dan **iḥsān**

Neye ḳādir olur bī-çāre insān *(Mrb. 109/1). [iḥsān]*

75. Durma hemān ẕikr idegör

İḥsānını fikr idegör *(Mrb. 110/14). [iḥsānını, -ı, -n, -ı]*

76. Senüñdür luṭfula **iḥsān**

Neye ḳādir olur insān *(Mrb. 112/9). [iḥsān]*

77. **İḥsānuñı** küllī it

Bizi müteselli it *(Mrb. 23/9). [iḥsānuñı, -uñ, -ı]*

78. ʿİbāduñ dāʾimā işi ḳuṣūr u sehv ü ẕilletdür

Senüñ **iḥsānuña** lāyıḳ efendi faẓl u raḥmetdür *(G. 1/2). [iḥsānuña,-uñ,-a]*

79. Nemüz ola Ḫudāyā saña lāyıḳ

Hemān bir luṭfıla **iḥsāna** geldük *(G. 5/12). [iḥsāna, -a]*

80. Faẓl u **iḥsānı** Ḥaḳ'uñ iḥsāya ḳābil mi 'aceb

'Add içün cem' olsa ger ins ü melek şāh ü gedā *(G. 35/3).[iḥsānı,-ı]*

81. Rabb-i 'izzetden eger **iḥsān** ola

Dār-ı ‘uḳbāya sefer āsān ola *(Mf. 155/1). [iḥsān]*

82. Ḥażret-i Ḥaḳ’dan eger **iḥsān** ola
    Dīn ü dünyā emri heb āsān ola *(Mf. 159/1). [iḥsān]*

iḥsān: *[tas.] İlahî yardım, destek, nusret.* (Doğan, 2013, s. 821)

1. Efendiden olursa luṭf u **iḥsān**
   Sefer itmek cihāndan olur āsān *(Mf. 128/1). [iḥsān]*
2. Cenābuñdan hemān **iḥsāna** ḳaldı
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/11). [iḥsāna, -a]*
3. Ḥaḳ’dan Hüdāī’ye **iḥsān** olurdı
   Her vech ile yollar āsān olurdı *(Koş. 4/17). [iḥsān]*
4. Meger senden **iḥsān** ola
   Her müşkül iş āsān ola *(Mrb. 84/21). [iḥsān]*
5. Bāḳī ḥayāta irmege **iḥsānuñ** isterüz
   Luṭf it Hüdāī’ bendeñe yā Mālike’r-riḳāb *(G. 25/13). [iḥsānuñ, -uñ]*

iḥsān: *[tas.] Allah’a, O’nun huzûrunda olmanın şuûrunda olarak en iyi şekilde kulluk etme.* (KL., http://lugatim.com/s/ihsan, erişim tarihi: 23.04.2021.)

1. Nāḳış işi hep ḫaṭā’ ‘işyān olur
   Kāmil işi ‘afv ile **iḥsān** olur *(Mf. 5/2). [iḥsān]*
2. Bunca iḥsān eyledi
   İḥsānı bilmek gerek *(Koş. 41/12). [iḥsānı, -ı]*

iḥsān: *Mağfiret, af, bağışlama.* (Devellioğlu, 1998, s. 417)

1. Bāb-ı Ḥaḳḳ’a yüz sürüb **iḥsānını** itseñ recā’
   Ber-murād eyler seni luṭfıla ol Ḳādir Ḫudā *(Mf. 46/1).[iḥsānını,-ı,-n,-ı]*
2. Ḥaḳ’uñ luṭfına ġāyet mi olur
   Ya **iḥsānına** nihāyet mi olur *(Mf. 69/2). [iḥsānına, -ı, -n, -a]*
3. **İḥsānuña** ḳalduḳ hemān

Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/23). [iḥsānuña, -uñ, -a]*

4. **İḥsānuña** ġāyet yoḳ
   Fażluña nihāyet yoḳ *(Mrb. 118/13). [iḥsānuña, -uñ, -a]*

iḥsān: *[tas.] Hakk'ın sıfatlarıyla birlikte müşâhede / zevk edildiği ihsan makamı.* (Uludağ, 2016, s. 181)

1. Bir ḳula olıcaḳ Ḥaḳ'dan 'ināyet
   Maḳṣūda tiz irer **iḥsān** eglenmez *(Koş. 14/28). [iḥsān]*
2. Bī-çāre Hüdāī' ger
   İḥsāna ola maẓhar *(Mrb. 105/18). [iḥsāna, -a]*
3. Ḳaṣr-ı ḳurba irgürüb **iḥsāna** maẓhar olmaġa
   'Āṣıḳa varlıḳ cibālin kesdürüb Ferhād iden *(G. 8/5). [iḥsāna, -a]*
4. Olma ḫōd-bīn ü Ḫudā-bīn ol begüm
   Maḥż-ı fażlıyla olan **iḥsānı** gör *(G. 19/10). [iḥsānı, -ı]*
5. Luṭf ile **iḥsānuñ** ebvābını ac
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/1). [iḥsānuñ, -uñ]*

<u>iḥsān eyle-:</u>

iḥsān eyle-: *İyilik ve yardımda bulunmak.*

1. Bunca **iḥsān eyledi**
   İḥsānı bilmek gerek *(Koş. 41/11). [iḥsān eyle, -di]*
2. Çünki insān eyledüñ
   Bunca **iḥsān eyledüñ** *(Koş. 36/22). [iḥsān eyle, -dü, -ñ]*
3. **İḥsān eyle** lākin itme ṣaġışla
   İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/19). [iḥsān eyle]*

iḥsān eyle-: *Nasip etmek, bahşetmek.*

1. Keremüñden viṣālüñ eyle iḥsān

Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/7). [iḥsān eyle]*

2. Ṣaklayub nār-ı cehennemden ‘ibādı ol Kerīm
   Maḥż-ı faẕlıyla na‘īm-i cennet **iḥsān eyleye** *(Mf. 160/2) [iḥsān eyle,-y,-e]*
3. Bize de vaṣluñ **iḥsān eyle** Mevlā
   Murādın ṭālibüñ eylerseñ i‘ṭā *(N. 3/4). [iḥsān eyle]*
4. Tecellī-i cemālüñ eyle iḥsān
   Meded eyle meded sulṭānum Allāh *(Mrb. 94/1). [iḥsān eyle]*
5. Bize ẕevḳ-i viṣālüñ eyle iḥsān
   Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/1). [iḥsān eyle]*
6. Nuṭfe-i nā-çīze cān **iḥsān iden**
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/3). [iḥsān iden, -en]*

<u>iḥsān it-:</u>

iḥsān it-: *Bahşetmek, nasip etmek.*

1. Hüdāī’ye ‘aṭā **iḥsān iden** sen
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/19). [iḥsān it, -en]*
2. Bir ‘ışḳ-ı pāk **iḥsān ide**
   Ol Ḳādir ü Ḥayy ü Vedūd *(Mrb. 35/1). [iḥsān it, -e]*
3. ‘Āşıḳlarına vuṣlatın **iḥsān iden** Allāh
   Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98/3). [iḥsān it, -en]*
4. Ṣādıḳlarına umaruz **iḥsān ide** vuṣlat
   Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98/7). [iḥsān it, -e]*
5. Muḳaddem gönderüb ‘ışḳ u muḥabbet
   Tecellī-i cemāl **iḥsān iden** dōst *(Mrb. 54/12). [iḥsān it, -en]*
6. Vaṣluñ **iḥsān it** Hüdāī’ye hemīn
   Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um meded *(Mrb. 108/19). [iḥsān it]*
7. Kemāl **iḥsān iden** sensin
   Şükür yā Rabbī yā Rabbī *(Mrb. 22/3). [iḥsān it, -en]*

iḥsān it-: *(Allah) Maddî ve manevî lütuf ve yardımda bulunmak.*

1. Ḥaḳ ‘ināyet idicek her müşkili āsān ider
   Bir ḳulından rāżī olsa aña çoḳ **iḥsān ider** *(Mf. 65/2). [iḥsān it, -er]*
2. Sen Ḳādir ü muṭlaḳsın
   İḥsān idici Ḥaḳ’sın *(Mrb. 118/6). [iḥsān it, -ici]*
3. Hüdāī’ye **iḥsān it**
   Raḥmet ile ġufrān it *(Koş. 36/41). [iḥsān it]*
4. Hüdāī’ye n’ola **iḥsān iderseñ**
   ‘Aṭāña muntaẓırdur bende vü şāh *(G. 32/13). [iḥsān it,-er,-se,-ñ]*
5. Sır maṭlaba vāṣıl ola
   Rabbüm kerīm **iḥsān ide** *(Kt. 13/2). [iḥsān it, -e]*
6. Raḥmānumuz raḥmetlüdür
   Ḳullarına **iḥsān ider** *(N. 8/4). [iḥsān it, -er]*
7. Ḳalbe ṣafā ḥāṣıl ola
   Mevlā kerīm **iḥsān ide** *(Kt. 13/4). [iḥsān it, -e]*
8. İy kerem kānı Ḫudāvend-i ‘Alīm
   Ḳullara luṭfıla **iḥsān it** meded *(Kt. 4/2). [iḥsān it]*
9. **İḥsān idici** Ḥaḳ’sın
   Tevfīḳ ü hidāyet it *(Mrb. 105/7). [iḥsān it, -ici]*
10. Derdlilere dermān iden
    Ḳullarına **iḥsān iden** *(Mrb. 99/6). [iḥsān it, -en]*
11. Ṭūra tecellī eyleyüb diller tesellī eyleyüb
    Musā’ya diyüb Len terān ol vechile **iḥsān iden** *(G. 4/6). [iḥsān it, -en]*
12. Kimini ṣalduñ Kā‘be’ye kimi ider ‘Arş’uñ ṭavāf
    ‘Uşşāḳa vaṣluñ ḳıl ‘aṭā iy herkese **iḥsān iden** *(G. 6/8). [iḥsān it, -en]*

<u>iḥsān ol-:</u> *Lutfedilmek, bahşedilmek, verilmek.*

1. Fażluñladur ancaḳ senüñ olduġumuz iḥsān ḳarīn
   El-ḥamdü lek ve’ş-şükrü lek āyā Mücibe’s-sāilīn *(Mf. 146/1). [iḥsān ol, -duġ, -umuz]*
2. Ger cenābuñdan ‘aṭā **iḥsān ola**

Cān ü diller derdine dermān ola *(Mrb. 18/13). [iḥsān ol, -a]*

<u>iḥsān u kerem:</u> *Maddî ve manevî olan iyilik ve cömertlik.*

1. Yā Mālik-i yevmi'd-dīn
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/2). [iḥsān u kerem]*
2. Yā Rāḥime'l-evvābīn
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/4). [iḥsān u kerem]*
3. Tevfīḳ ü hidāyet it
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/8). [iḥsān u kerem]*
4. Oldı kereme mu'tād
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/12). [iḥsān u kerem]*
5. İt ḳalbümüzi iḥyā
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/16). [iḥsān u kerem]*
6. Bu 'izzet aña yiter
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/20). [iḥsān u kerem]*

<u>iḥsān-ı 'aẕīm eyle-:</u> *Yüce bir iyilik yapmak.*

1. Bu Hüdāī' ḳuluña eyledüñ iḥsān-ı 'aẕīm
   Ḫāliḳ'uñ nı'metine ḥamd ü <u>ş</u>enā eyleyelüm *(Mrb. 101/11). [iḥsān-ı 'aẕīm eyle, -dü, -ñ]*

<u>iḥsān-ı küllī eyle-:</u> *İkram ve lütfun tamamına erdirmek.*

1. **İḥsān-ı küllī eyleye**
   Ẓāhir ola envār-ı cūd *(Mrb. 35/7). [iḥsān-ı küllī eyle, -y, -e]*

<u>iḥtiyācı ol-:</u> *Gerek duymak, ihtiyaç hissetmek.*

1. Bu ḫaber ma'lūmı olsun sāmi'üñ
   Şem'e olmaz iḥtiyācı Cāmi'üñ *(M. 5/2). [iḥtiyācı ol, -maz]*

iḫtiyār: *İrade, sağlıklı karar verme gücü, serbestlik.* (Sami, 1996, s. 80)

1. Ḳomaz kişide **iḫtiyār**
   ‘Aḳlın alur sevdā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/7). [iḫtiyār]*

iḫtiyār eyle-: *Seçmek, tercih etmek.* (Sami, 1996, s. 80)

1. Ṭā‘atı **iḫtiyār eyle**
   Nic’olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/19). [iḫtiyār eyle]*
2. Bilmeyenler maṭlabuñ a‘lāsını
   İḫtiyār eyler cihān ġavġāsını *(Mrb. 90/14). [iḫtiyār eyle, -r]*

ihtiyār it-: *Seçmek, tercih etmek.*

1. ‘Işḳ-ı ma‘şūḳı idelden iḫtiyār
   ‘Işḳıla ḫōş zindedür şeydā göñül *(Mrb. 27/1). [iḫtiyār it, -elden]*

ihtiyāruñ elden git-: *İrâdesi üzerindeki kontrolünü kaybetmek.* (Doğan, 2013, s. 824)

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Gitdi elden iḫtiyāruñ
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/7). [iḫtiyāruñ elden git, -di-uñ]*

ihvān: *Kardeşler.* ||| *[tas.] Nefsânî sıfatlar.*

1. Yūsufı çāha atdı **iḫvānı**
   Ḳodı ḥasretde pīr-i Ken‘ān’ı *(Msd. 1/3). [iḫvānı, -ı]*

iḥyā: *Diri, sağ, canlı.* (Devellioğlu, 1998, s. 422)

1. Elüñ altındadur dünyā vü ‘uḳbā
   İden sensin ḳamu emvāt ü **iḥyā** *(N. 3/2). [iḥyā]*

<u>iḥyā it-:</u> *Canlandırmak, diriltmek, mamur kılmak.*

1. Terk idüb kibr ü kīni
   İḥyā idegör dīni *(Koş. 35/30). [iḥyā it, -egör]*
2. Odur iden bizi iḥyā
   Aña çok şükr-i bī-pāyān *(Mrb. 124/11). [iḥyā it, -en]*
3. İt ḳalbümüzi iḥyā
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/15). [iḥyā it]*
4. Hem itdüñ ‘ışḳıla iḥyā
   Şükür yā Rabbī yā Rabbī *(Mrb. 22/7). [iḥyā it, -dü, -ñ]*

‘<u>ikāl ol-:</u> *Ayak bağı olmak, engel teşkil etmek.* (Sami, 1996, s. 942)

1. Şular kim ehl-i ḳāl oldı seni bilmek muḥāl oldı
   Meger ‘aḳlı **‘iḳāl oldı** ḳodı ḥayretde dānāyı *(G. 2/8). [‘iḳāl ol, -dı]*

<u>iḳāmet:</u> *Bir yerde yerleşip oturma, mukîm olma.*

1. Bāḳī degül bunda begüm **iḳāmet**
   Bir ‘āleme daḫi varsañ gerekdür *(Koş. 45/3). [iḳāmet]*

<u>iḳāmet eyle-:</u> *Bir yerde sürekli olarak kalmak, oturmak.*

1. Mecāza baḳma iy sālik ḥaḳīḳī maṭlaba ‘azm it
   Ki zīrā ẓıll-ı zā’ildür **iḳāmet eylemez** ‘āḳil *(G. 15/6). [iḳāmet eyle, -mez]*

<u>īḳāż it-:</u> *(Manen) Uyandırmak, yola getirmek.*

1. Şu dem ki luṭf ire dest-i ḳudretden

Dili **īḳāż ider** nevm-i ġafletden *(Koş. 51/10). [īḳāż it, -er]*

<u>iḳbāl eyle-:</u> *Meyletmek, teveccüh etmek, yüzünü döndürmek.* (Doğan, 2013, s. 827)

1. Mā-sivāyı terk idüb Mevlā'ya **iḳbāl eylesün**
   İy Hüdāī' bulmaḳ isterse kişi bāḳī na'īm *(G. 35/9). [iḳbāl eyle, -sün]*

<u>iḳbāl it-:</u> *Meyletmek, yönelmek, teveccüh etmek, yüzünü döndürmek.*

1. Mā-sivādan yüz çevir başuñda 'aḳluñ var ise
   Ḥaḳḳ'a **iḳbāl it** eger nūr-ı sa'ādet yār ise *(Mf. 161/2). [iḳbāl it]*

<u>iki:</u>

iki: *İki adet.*

1. El eli yur 'ādet üzre bu **iki** el yüzi yur
   Ba'zı ba'zına sebeb ḳomış müdebbir-i umūr *(Mf. 73/1). [iki]*

iki: *Çokluk, kesret.* (Doğan, 2013, s. 827)

1. Aḥvel olub bire **iki** baḳmaġıl
   Kendüñi şirk āteşine yaḳmaġıl *(Mrb. 15/5). [iki]*

<u>iki 'ālem:</u> *[tas.] Dünya ve ahiret.*

1. Ente Rabbī ente Ḫayrü'n-Nāṣirīn
   İki 'ālemde kerem senden hemīn *(M. 2/6). [iki 'ālem, -de]*
2. Ente Rabbī ente Ḫayrü'n-Nāṣırīn
   İki 'ālemde kerem senden hemīn *(Mf. 42/2). [iki 'ālem]*
3. Var imdi 'āḳil ol ḫayr işle dā'im
   Olasın tā **iki 'ālemde** sālim *(M. 9/4). [iki 'ālem, -de]*

4. Ne dünyā geç **iki ‘ālemden** iy yār
   Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā’ya eyle *(Kt. 1/3). [iki ‘ālem, -den]*
5. **İki ‘ālemde** ber-devām idivir
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/3). [iki ‘ālem, -de]*

iki cihān: *[tas.] Dünya ve ahiret.*

1. Umaruz **iki cihānda** raḥmetin
   Çoḳ şükürler saña iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/7). [iki cihān, -da]*
2. Hem-demi olsa ṭālibüñ tevḥīd
   Olısardur **iki cihānda** sa‘īd *(Mrb. 74/26). [iki cihān, -da]*
3. Vedā‘ itdüñ meger **iki cihāne**
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/7). [iki cihān, -e]*

iki cihān sulṭānı: *Dünya ve ahiretin padişahı.* ‖ *Hz. Muhammed.*

1. **İki cihān sulṭānınuñ**
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/1). [iki cihān sulṭānı, -n, -uñ]*
2. **İki cihān sulṭānını**
   Ṣıdḳ ile sevdüñse eger *(G. 34/7). [iki cihān sulṭānı, -n, -ı]*

iki cihānı vir-: *[tas.] Dünya ve ahiret endişesinden geçmek.*

1. İki cihānı ‘āşıḳ virür Hüdāī’ yāre
   Ol ẕevḳe irmeyenler cennāta ḳā’il ancaḳ *(G. 16/9).[iki cihānı vir, -ı-ür]*

iki ḳapulu: *Doğumlu-ölümlü, gelimli-gidimli.*

1. **İki ḳapulu** bir vīrānedür bu
   Bunda ḳonan mihmān göçer eglenmez *(Koş. 13/3). [iki ḳapulu, -lu]*

iki şakk ol-: *Ortadan ikiye ayrılmak.*

1. **İki şaḳḳ oldı** māh engüştüñ ile
   Çü gördi sende nūr-ı şems-i vaḥdet *(G. 23/15). [iki şaḳḳ ol, -dı]*

<u>iḳrār:</u>

iḳrār: *Tasdik, kabul.* ||| *[tas.] Ezel bezminde Hakk'a verilen kulluk sözü.*

1. Terk eyle cümle varı
   Ḳoma elden **iḳrārı** *(Koş. 9/10). [iḳrārı, -ı]*
2. Taḳṣīre istiġfār eyle
   İḳrāruñı tekrār eyle *(Koş. 48/10). [iḳrāruñı, -uñ, -ı]*

iḳrār: *Allah'ın varlığı ve birliğine imanı açıkça söyleme*. (Sami, 1996, s. 141)

1. Muḥkem eyle **iḳrārı**
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/3). [iḳrārı, -ı]*

iḳrār: *Söz, niyet, kararlılık, gayret.* (Doğan, 2013, s. 831)

1. Ḳaṣd idüb Ḥaḳḳ-ı yaḳīne iregör
   Tā kemāle irişe **iḳrāruñ** *(Mrb. 67/8). [iḳrāruñ, -uñ]*

<u>iksār-ı ẕikru'llāh:</u> *Hak zikrini artırma.*

1. Ẕākir bulur bāḳī na'īm
   İk<u>s</u>ār-ı <u>ẕ</u>ikru'llāh ile *(Mrb. 80/12). [ik<u>s</u>ār-ı <u>ẕ</u>ikru'llāh]*
2. Bulur Hüdāī' Ḥaḳḳ'a yol
   İk<u>s</u>ār-ı <u>ẕ</u>ikru'llāh ile *(Mrb. 79/28). [ik<u>s</u>ār-ı <u>ẕ</u>ikru'llāh]*
3. Ṭālib Ḫudā'ya irişür
   İk<u>s</u>ār-ı <u>ẕ</u>ikru'llāh ile *(Mrb. 81/4). [ik<u>s</u>ār-ı <u>ẕ</u>ikru'llāh]*

iḳtidār: *Takat, kuvvet, kudret, güç.* (Doğan, 2013, s. 832)

1. Żaʻīfum ṣabra yoḳdur **iḳtidārum**
   Ġarībüm yirde gökde yoḳ ḳarārum *(N. 18/1). [iḳtidārum, -um]*

il / el:

il: *Diyar, yurt.* ||| *[tas.] Hakk'a yükselmede ki manâ âlemleri (melekût, ceberût, lahût).*

1. Yene göñlüm dōst illerin özledi
   O **illere** bir kez daḫi varam mı *(Koş. 6/2). [illere, -ler, -e]*
2. Arzūlayub dōst **illerin**
   Ḳoḳmaġa maʻnā güllerin *(Koş. 3/9). [illerin, -ler, -i, -n]*
3. Yene göñlüm dōst **illerin** özledi
   O illere bir kez daḫi varam mı *(Koş. 6/1). [illerin, -ler, -i, -n]*
4. Bunca merātib geçmegi
   Dōst **illerine** uçmaġı *(Koş. 3/30). [illerine, -ler, -i, -n, -e]*

il: *Ülke, yurt, memleket, diyar.* (Doğan, 2013, s. 834)

1. Hüdāī' ḳanden oldı bunca eşyā'
   Bu ʻālemlerle bu **iller** nedendür *(Mrb. 26/36). [iller, -ler]*
2. Eyyūb'a dermān eyleyüb Yaʻkūb'ı nālān eyleyüb
   Ḳul eylemişken Yūsuf'ı Mıṣr **iline** sulṭān iden *(G. 4/4). [iline,-i,-n,-e]*

el: *Diyar, yurt.* ||| *Yaratılmış olan her şey, âlem, kâinat.*

1. Bağışlaġıl ḳullarıñuñ günāhın
   İy Allah'um **el** senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/2). [el]*
2. Raḥm eylegil işidüb āh ü vāhın
   İy Allah'um **el** senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/4). [el]*
3. Kimi yalan ise kimi ṣādıḳdur

İy Allah'um **el** senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/8). [el]*

4. Mevlāların ḳoyub ḳande varsunlar
   İy Allah'um **el** senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/12). [el]*
5. Kimi maḥcūb ise kimi vāṣıldur
   İy Allah'um **el** senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/16). [el]*
6. İḥsān eyle lākin itme ṣaġışla
   İy Allah'um **el** senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/20). [el]*

el: *Memleket, diyar.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Dāmen-i vaṣla irem mi
   Elüm deyü aġlar var mı *(Koş. 46/24). [elüm, -üm]*
2. Añub eski mekānını
   İlüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/20). [ilüm, -üm]*

il:

il: *Yabancı, tanış olmayan, yakın olmayan, başkası.* (Doğan, 2013, s. 834)

1. **İl** ṣanur 'āşıḳı deli
   Kimse bilmez bu ne ḥāldür *(Koş. 32/11). [il]*

il: *Halk, herkes, etraf, çevre, ahâli.* (Dilçin, 2009, s. 125)

1. Māsivā ḥubbından kesil
   Ḳo her ne dirse disün **il** *(Koş. 38/26). [il]*

il: *Yakın olmayan, yabancı.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. **İl** içün odlara yanma
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/19). [il]*

il-: *Değmek, dokunmak, tesir etmek.* (Dilçin, 2009, s. 127)

1. Kimine ḳapu açılmaz
   Kimi geçer gider **ilmez** *(Mrb. 24/30). [ilmez, -mez]*

İlāh: *Allah, Rab.*

1. Her ne taḳdīr itse ol Ḳādir **ilāh**
   Cümlesi ḥikmetledür bī-iştibāh *(Mf. 6/1). [ilāh]*
2. Efendüm pādişāhumsın Ḫudāyā
   Raḥīm'ümsin **ilāhumsın** Ḫudāyā *(Mf. 49/2). [ilāhumsın, -um, -sın]*
3. Ġaflet ile her ne deñlü eylese ḳullar günāh
   Raḥmetüñden çoḳ degüldür iy kerem kānı **ilāh** *(Mf. 18/2). [ilāh]*
4. İy mün'im ü muḥsin **ilāh**
   İy raḥmeti çoḳ pādişāh *(N. 14/1). [ilāh]*

İlāhī: *Allah'ım.*

1. Şol nefes emrüñle fānī cihāndan gidicek
   Sen kerem eyle **İlāhī** bize ol demde meded *(Mrb. 31/2). [ilāhī]*
2. Gülşen-i cennete cān bülbüli rıḥlet idicek
   Sen kerem eyle **İlāhī** bize ol demde meded *(Mrb. 31/4). [ilāhī]*
3. Pāk ü ṭāhir varalum Ḥażret'e bā-ḳalb-i selīm
   Sen kerem eyle **İlāhī** bize ol demde meded *(Mrb. 31/8). [ilāhī]*
4. **İlāhī** çün ḫalāṣ itdüñ müderrislik ḳażasından
   Viṣālüñ luṭf idüb ḳurtar bizi varlıḳ 'aẕābından *(Mf. 25/1). [ilāhī]*
5. Yaḳmasun 'āşıḳları nār-ı celāl
   Yā **İlāhī** sen 'ināyet eylegil *(Mrb. 66/2). [ilāhī]*
6. Her biri ṣādıḳlaruñ bulsun kemāl
   Yā **İlāhī** sen 'ināyet eylegil *(Mrb. 66/4). [ilāhī]*
7. Cem'-i cem'e feṭḥ ile nuṣret senüñ
   Yā **İlāhī** sen 'ināyet eylegil *(Mrb. 66/8). [ilāhī]*

8. Çünki saña senden olur feṭḥ-i bāb
   Yā **İlāhī** sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/12). [ilāhī]*
9. ‘Ālem-i vaḥdetde sen virgil s̲ebāt
   Yā **İlāhī** sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/16). [ilāhī]*
10. ‘Ālem-i keṣ̲retde vaḥdet ḳıl naṣīb
    Yā **İlāhī** sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/20). [ilāhī]*
11. Hevā-yı nefse maġlūb olmasunlar
    Uyar ḳullaruñı uyar **İlāhī** *(Mrb. 72/2). [ilāhī]*
12. Ḳalub ġafletde maḥcūb olmasunlar
    Uyar ḳullaruñı uyar **İlāhī** *(Mrb. 72/4). [ilāhī]*
13. Mu‘aṭṭal itdi ḫalḳı nevm-i ġaflet
    Uyar ḳullaruñı uyar **İlāhī** *(Mrb. 72/8). [ilāhī]*
14. Cenābuñdan hemān iḥsāna ḳaldı
    Uyar ḳullaruñı uyar **İlāhī** *(Mrb. 72/12). [ilāhī]*
15. Faẓl ü iḥsānuñı tamām idivir
    Meded eyle meded **İlāhī** meded *(Mrb. 77/2). [ilāhī]*
16. İki ‘ālemde ber-devām idivir
    Meded eyle meded **İlāhī** meded *(Mrb. 77/4). [ilāhī]*
17. Saña lāyıḳ ḳanı ‘ibādetümüz
    Meded eyle meded **İlāhī** meded *(Mrb. 77/8). [ilāhī]*
18. Eyledüñ çünki luṭfuña mu‘tād
    Meded eyle meded **İlāhī** meded *(Mrb. 77/12). [ilāhī]*
19. Faẓl ü iḥsānuña ḳarīn olalum
    Meded eyle meded **İlāhī** meded *(Mrb. 77/16). [ilāhī]*
20. Żu‘afā’yı esirge iy Raḥmān
    Meded eyle meded **İlāhī** meded *(Mrb. 77/20). [ilāhī]*
21. Bir efendi yoḳ daḫı iy Mevlā
    Meded eyle meded **İlāhī** meded *(Mrb. 77/24). [ilāhī]*
22. Ḳıl ‘ināyet Hüdāī’ye her bār
    Meded eyle meded **İlāhī** meded *(Mrb. 77/28). [ilāhī]*
23. Beşerden şer cüz olmışdur **ilāhī**
    Nice eksük ola cürm ü günāhı *(Mrb. 91/13). [ilāhī]*

24. Ne Sübḥān'sın şerīküñ yoḳ **İlāhī**
    Ne sulṭānsın vezīrüñ yoḳ ilāhī *(M. 1/1). [ilāhī]*
25. Ne Sübḥān'sın şerīküñ yoḳ ilāhī
    Ne sulṭānsın vezīrüñ yoḳ **İlāhī** *(M. 1/2). [ilāhī]*
26. Ne ḳudret ıssı sulṭānsın **İlāhī**
    Ne raḥmet kānı sulṭānsın İlāhī *(Mf. 170/1). [ilāhī]*
27. Ne ḳudret ıssı sulṭānsın İlāhī
    Ne raḥmet kānı sulṭānsın **İlāhī** *(Mf. 170/2). [ilāhī]*
28. Mücrim ü 'āṣī ḳuluñdan bir günāh eksük degül
    Ol anuñçün yā **İlāhī** bir gün āh eksük degül *(Mf. 191/2). [ilāhī]*
29. Taḫt-ı tesḫīrüñdedür cümle cihān
    Yā **İlāhī** sen 'ināyet it meded *(Mrb. 128/2). [ilāhī]*
30. Fażluña muḥtācdur pīr ü civān
    Yā **İlāhī** sen 'ināyet it meded *(Mrb. 128/4). [ilāhī]*
31. Yine mü'min ḳullara sen vir ṣebāt
    Yā **İlāhī** sen 'ināyet it meded *(Mrb. 128/8). [ilāhī]*

i'lān it-: *Duyurmak, açıklamak, belli etmek, göstermek, izhar etmek.*

1. Ẕikrini Ḥaḳḳ'uñ her nefes
   İ'lān iderler Hū ile *(Koş. 3/40). [i'lān it, -er, -ler]*
2. Geh perde-i envār ile kendözüni pinhān iden
   Geh Küntü kenz esrārını 'ālemlere **i'lān iden** *(G. 4/2). [i'lān it, -en]*

i'lā-yı dīn it-: *Dini yüceltmek, yükseltmek.*

1. Dā'im ider i'lā-yı dīn
   İẓhār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 78/19). [i'lā-yı dīn it, -er]*

ile:

ile: "*Sayesinde, yoluyla, sebebiyle, -den dolayı" anlamı katar.* (Doğan, 2013, s. 836)

1. Tevḥīd **ile** olur her derde dermān
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/1). [ile]*
2. Tevḥīd ile olur her derde dermān
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd **ile** irmiş irenler *(Koş. 1/2). [ile]*
3. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n'ola ger yoġise mālüm
   Umarum faẕ̇l-ı Ḥaḳ **ile** hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Koş. 16/2). [ile]*
4. Ġanīdür Ḥaḳḳ **ile** bālüm n'ola ger yoġise mālüm
   Umarum faẕ̇l-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Mf. 16/2). [ile]*
5. İy ḳamu ḥāle 'ālim ü dānā
   Luṭfuñ **ile** olur fenā vü beḳā *(Mrb. 77/22). [ile]*
6. Dā'im ider i'lā-yı dīn
   İẓhār-ı ẕikru'llāh **ile** *(Mrb. 78/20). [ile]*
7. Taṣdīḳ **ile** īmāna ir
   Taḥḳīḳ ile 'irfāna ir *(Mrb. 81/13). [ile]*
8. Taṣdīḳ ile īmāna ir
   Taḥḳīḳ **ile** 'irfāna ir *(Mrb. 81/14). [ile]*
9. Açan hüviyyetden ḳapu
   Ẕevḳ **ile** olmış ḫande-rū *(Mrb. 81/18). [ile]*
10. Şevḳe gelür cān bülbüli
    Gülzār-ı ẕikru'llāh **ile** *(Mrb. 80/4). [ile]*
11. Kalbüñ bahāristān olur
    Ezhār-ı ẕikru'llāh **ile** *(Mrb. 80/8). [ile]*
12. Ẕākir bulur bāḳī na'īm
    İḳs̱ār-ı ẕikru'llāh **ile** *(Mrb. 80/12). [ile]*
13. Fażluñ **ile** aradan gitsün ḥicāb
    Ḫūb cemālin görelüm ref' it niḳāb *(M. 2/3). [ile]*
14. Fażluñ **ile** bula Hüdāī' kemāl
    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/27). [ile]*
15. Efendiden ḳula ger olsa iḥsān
    Olur faẕ̇lı **ile** her müşkil āsān *(Mrb. 119/6). [ile]*
16. Ḥaḳḳ **ile** olur yene Ḥaḳḳ'a vuṣūl

Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/11). [ile]*

17. Tevḥīd **ile** olur her müşkil āsān
    Ḥaḳḳ'a tevḥīd **ile** irmiş irenler *(Koş. 1/4). [ile]*
18. Eġer Ḥaḳḳ'ı sende bulmaḳ dilerseñ
    Ḥaḳḳ'a tevḥīd **ile** irmiş irenler *(Koş. 1/8). [ile]*
19. Yerden gökden geçüb ʿArş'a çıḳanlar
    Ḥaḳḳ'a tevḥīd **ile** irmiş irenler *(Koş. 1/12). [ile]*
20. İrmek ister iseñ bāḳī ḥayāta
    Ḥaḳḳ'a tevḥīd **ile** irmiş irenler *(Koş. 1/16). [ile]*
21. Yola çeken odur bay u gedāyı
    Ḥaḳḳ'a tevḥīd **ile** irmiş irenler *(Koş. 1/20). [ile]*
22. Derd-i muḥabbet dāġına
    Dermān iderler Hū **ile** *(Koş. 3/20). [ile]*
23. Açub göñüller pāsını
    Ḫandān iderler Hū **ile** *(Koş. 3/24). [ile]*
24. Her şey'de görüb nūr-ı Ḥaḳ
    İz'ān iderler Hū **ile** *(Koş. 3/28). [ile]*
25. Ḥaḳḳ'a irüb rāz açmaġı
    Āsān iderler Hū **ile** *(Koş. 3/32). [ile]*
26. Deryāya salub ḳaṭreyi
    'Ummān iderler Hū **ile** *(Koş. 3/36). [ile]*
27. Ẕikrini Ḥaḳḳ'uñ her nefes
    İ'lān iderler Hū **ile** *(Koş. 3/40). [ile]*
28. Tevhīd **ile** īmānum kāmil ola
    Firḳat gidüb cem'iyyet ḥāṣıl ola *(Koş. 6/9). [ile]*
29. Ḥaḳḳānī vücūd **ile**
    Iṣlāḥ eyle ḥālümüz *(Koş. 20/11). [ile]*
30. 'Işḳuñ **ile** ṭoldur bizi
    Çoḳ aġladuḳ güldür bizi *(Koş. 18/5). [ile]*
31. Ḳullara luṭf **ile** 'ināyet it
    İy Mu'īn ü Naṣīr olan Mevlā *(N. 2/3). [ile]*
32. Fażluñ **ile** aradan gitsün ḥicāb

Ḫūb cemālin görelüm refʿ it niḳāb *(M. 2/3). [ile]*

33. Cümle mevcūdāta sen virdüñ ḥayāt
    Luṭfuñ **ile** oldı cümle kā'ināt *(Mrb. 128/6). [ile]*
34. Birer eksüklü ḳuldur
    İhsānuñ **ile** ṭoldur *(Koş. 36/6). [ile]*
35. Ḥaḳḳ anuñ emrin tedbīr eyledi
    Ẕikr ü tesbīḥ **ile** taʿmīr eyledi *(M. 5/4). [ile]*
36. Fażluñ **ile** olur saña vuṣlat
    Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/11). [ile]*
37. Bir tecellī **ile** iẓhār eylemek
    Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/3). [ile]*
38. İrişdür fażluñ **ile** nūr-ı ẕāta
    'İnāyet eyle Sulṭān'um 'ināyet *(Mrb. 56/1). [ile]*
39. Ṣıġmaz oraya cān ü ten
    Sırr **ile** seyr itmek gerek *(Mrb. 64/8). [ile]*
40. Ol mecmaʿü'l-baḥreyn olur
    Mūsā **ile** Ḫıżr'ı bulur *(Mrb. 65/26). [ile]*
41. Senüñ **ile** bulur seni ṣādıḳ
    Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/7). [ile]*
42. Diller 'aceb ḥayrān olur
    Esrār-ı ẕikru'llāh **ile** *(Mrb. 78/2). [ile]*
43. Yollar begüm āsān olur
    Āṣār-ı ẕikru'llāh **ile** *(Mrb. 78/4). [ile]*
44. Ṣayḳallanur mir'āt-ı dil
    Tekrār-ı ẕikru'llāh **ile** *(Mrb. 78/8). [ile]*
45. Geldi ẓuhūra her varaḳ
    Eşcār-ı ẕikru'llāh **ile** *(Mrb. 78/12). [ile]*
46. Yab yab göñül ḳaṣrını yab
    Miʿmār-ı ẕikru'llāh **ile** *(Mrb. 78/16). [ile]*
47. Bīmār olan bulur şifā
    Tīmār-ı ẕikru'llāh **ile** *(Mrb. 78/24). [ile]*
48. Ẓulmet Hüdāī' nūr olur

Envār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 78/28). [ile]*

49. Ger Hüdāī’den ṣorarlarsa ḫaber
    Ḥaḳḳ **ile** ḳā’imdür eşyā’ ser-te-ser *(Mrb. 89/18). [ile]*
50. Fażluñ **ile** eyle ehl-i iḫtiṣāṣ
    Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh’um meded *(Mrb. 42/3). [ile]*
51. Nefse ‘aẕāb ise yiter
    Bir luṭf **ile** işüm biter *(Mrb. 44/10). [ile]*
52. Göñül vīrānesin yā Rab
    Kemāl-i fażluñ **ile** yab *(Mrb. 49/30). [ile]*
53. Maḥż-ı fażlıla esirgerse Hüdāī’ye yiter
    Naẓar-ı luṭfı **ile** kārı oñar işi biter *(Mrb. 16/18). [ile]*
54. Ḫandān olur ma‘nā güli
    - Āṣār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 80/2). [ile]*
55. Şevḳe gelür cān bülbüli
    Gülzār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 80/4). [ile]*
56. Kalbüñ bahāristān olur
    Ezhār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 80/8). [ile]*
57. Ẓākir bulur bāḳī na‘īm
    - İkṣār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 80/12). [ile]*
58. Ḳuvvet bulur aṣḥāb-ı dīn
    Ensār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 80/16). [ile]*
59. Tevḥīd **ile** aġyārı sür
    Vaḥdet sarāyında otur *(Mrb. 80/17). [ile]*
60. Ḥiṣn-ı dili ḥıfẓ idegör
    Dizdār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 80/20). [ile]*
61. Dil-teşnesi bulur ḥayāt
    Enhār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 80/24). [ile]*
62. Ḥaḳḳ’ı Hüdāī’ ḳıl şühūd
    Envār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 80/28). [ile]*
63. Ẓulmet ḳonaġın geçegör
    Envār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 79/2). [ile]*
64. Āb-ı ḥayātı içegör

Enhār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 79/4). [ile]*

65. Maḥbūbı görmek ḳaṣdın it
Her bār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 79/8). [ile]*

66. Luṭf u ‘aṭāya irişe
Īṣār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 79/12). [ile]*

67. Raṭbü’l-lisān ol dā’imā
Güftār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 79/16). [ile]*

68. Nuṣret bulur dīn ‘askeri
Serdār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 79/20). [ile]*

69. Ẕikr **ile** meẕkūra eriş
Geç Ḥūrīden Nūr’a eriş *(Mrb. 79/21). [ile]*

70. Bir kenz-i mestūra eriş
İẓhār-i ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 79/24). [ile]*

71. Bulur Hüdāī’ Ḥaḳḳ’a yol
İḳṣār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 79/28). [ile]*

72. Ẕākir ṣafāya irişür
Envār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 81/2). [ile]*

73. Ṭālib Ḫudā’ya irişür
İḳṣār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 81/4). [ile]*

74. Ḳalbüñ mu‘aṭṭar idegör
‘Aṭṭār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 81/8). [ile]*

75. İrmiş Ḥaḳḳ’uñ iḥsānına
Āṣār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 81/12). [ile]*

76. Bir baḥr-ı bī-pāyāna ir
Enhār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 81/16). [ile]*

77. Ẓāhir olur iżmār-ı Hū
İẓhār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 81/20). [ile]*

78. Sırr-ı ḥaḳīḳat bul begüm
Tekrār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 81/24). [ile]*

79. İrmiş Hüdāī’ vaḥdete
Esrār-ı ẕikru’llāh **ile** *(Mrb. 81/28). [ile]*

80. Raḥmetüñ sebḳ **ile** bulmuşdur kemāli sābiḳūn

Bu Hüdāī’ bendeñi ilḥāḳ it ol sābıḳlara *(G. 29/11). [ile]*

81. Yed-i ḳudretle yapub bu vücūdı
    Viṣāli ẕevḳi **ile** şād iden dōst *(G. 33/4). [ile]*
86. Ġanīdür Ḥaḳḳ **ile** bālüm n’ola ger yoġise mālüm
    Umarum fażl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Koş. 16/1). [ile]*
87. ‘Arż-ı dīdār eyledükce şāhid-i gülzār-ı Hū
    Şevḳ **ile** bülbüller eyler naġme-i eẕkār-ı Hū *(G. 12/2). [ile]*
88. Fażluñ **ile** çün bize virdüñ ḥayāt
    Senden olur yine ḥüsn-i iltifāt *(Mf. 55/1). [ile]*
89. Cism ü cānı Ḥażret-i Mevlā’ya teslīm idegör
    Ḫāliḳ’ın fermānını ṣıdḳ **ile** ta‘ẓīm idegör *(Mf. 78/2). [ile]*
90. İy ‘aşḳ **ile** bīmār olan
    Gel Ḥaḳḳ’a pervāz idelüm *(Mrb. 48/3). [ile]*
91. Olub dil derd **ile** şeydā
    Sivāyı görse nā-peydā *(Mrb. 51/9). [ile]*
92. Ẕevḳ **ile** añlayub sırr-ı vücūdı
    Kemāline irişdürdi şuhūdı *(Koş. 39/9). [ile]*
93. Ḥabīb’e emrüñ **ile** ḥışn olub ġār
    Ḫalīl’e gülşen oldı şiddet-i nār *(Mrb. 54/13). [ile]*
94. Derd **ile** giryān olayın bir zamān
    ‘Aşḳ ile sūzān olayın bir zamān *(G. 17/1). [ile]*
95. Derd ile giryān olayın bir zamān
    ‘Aşḳ **ile** sūzān olayın bir zamān *(G. 17/2). [ile]*
96. Hīç bir ḥāl **ile** bulmadum ḥużūr
    Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/27). [ile]*
97. Cehl **ile** nār-ı ġaflete yanma
    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/23). [ile]*
98. Nice bir derd **ile** ḥazīn olalum
    Nice bir hem-dem-i enīn olalum *(Mrb. 77/13). [ile]*

ile: “*Ve” anlamı verir.*

1. ‘Aşḳ **ile** ṣıdḳ u ẕevk ile
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/3). [ile]*
2. Dest-gīr olmaz iseñ iy Raḥmān
   Azdurur bizi nefs **ile** şeyṭān *(Mrb. 20/10). [ile]*
3. Kimi bende kimi sulṭān olurlar
   Bu sulṭān **ile** bu ḳullar nedendür *(Mrb. 26/28). [ile]*
4. Bir zamān ola fenā bula semāvāt **ile** arż
   Ne eyü ḳala ne kem ḳala ne ḫōd ṭūl ile ‘arż *(Mrb. 31/9). [ile]*
5. Bir zamān ola fenā bula semāvāt ile arż
   Ne eyü ḳala ne kem ḳala ne ḫōd ṭūl **ile** ‘arż *(Mrb. 31/10). [ile]*
6. Niçe bir derd **ile** miḥnet
   Niçe bir ḥasret ü fürḳat *(Koş. 32/5). [ile]*
7. Ḳande buldı bu cism **ile** cānı
   Ḳanden aldı bu ‘ilm ü ‘irfānı *(Mrb. 41/5). [ile]*
8. Bu kibr **ile** riyādan gec
   Yüri olmaz hevādan gec *(Mrb. 60/21). [ile]*
9. Aldanma ḳāl ü ḥāle ir cennet-i viṣāle
   Bā‘iṣ ḳamu kemāle faż**l ile** raḥmet ancaḳ *(G. 20/6). [ile]*
10. Ḳuluñ işi cürm ü günāh
    ‘Afv **ile** ġufrān senüñdür *(Koş. 43/4). [ile]*
11. Cem‘-i cem‘e feṭḥ **ile** nuṣret senüñ
    Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/7). [ile]*
12. Hīç berāber ola mı a‘mā ulü’l-ebṣār **ile**
    Ḳande beñzer ġaflet ehli ḳalbi uyanıḳlara *(G. 29/5). [ile]*
13. Senden-durur cism **ile** rūḥ
    Sendendür envā‘-ı fütūḥ *(Mrb. 84/9). [ile]*
14. İdegör cem‘ **ile** farḳa ri‘āyet
    Hüdāī’ bulmaḳ isterseñ kemāli *(Mrb. 86/19). [ile]*
15. Bulmasun yol nefs **ile** İblīs-i ḍāll
    Sen ‘ināyet it meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/1). [ile]*
16. Luṭf **ile** raḥmet hep senüñ
    Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/15). [ile]*

17. ‘Ālemlere sulṭānum
    Luṭf **ile** ‘ināyet it *(Mrb. 105/4). [ile]*
18. Devlet yeter ol ḳula
    Luṭf **ile** hidāyet it *(Mrb. 105/12). [ile]*
19. Luṭf **ile** iḥsānuñ ebvābını ac
    Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/1). [ile]*
20. Luṭf **ile** iḥsānuñ ebvābını ac
    Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/1). [ile]*
21. Bize yollaruñı sen eyle āsān
    Ki māni‘ olmaya nefs **ile** şeyṭān *(Mrb. 94/14). [ile]*
22. Ḥubb-ı dünyā **ile** keyd-i nefse kim olsa esīr
    Ḥaḳḳ’a yüz ṭutsun yene andan olur derde devā *(G. 35/7). [ile]*
23. Ḳalem olsa nebātāt **ile** eşcār
    Mürekkeb olsa deryālarla enhār *(Mrb. 106/5). [ile]*
24. Ḳullara iḥsān senüñdür
    ‘Afv **ile** ġufrān senüñdür *(Koş. 59/10). [ile]*
25. Fānī cihānuñ kişi mālını cem‘ eylese
    Bir gün olur ḳor gider buḫl **ile** ḫisset neden *(G. 38/8). [ile]*
26. Milk-i Süleyman **ile** taḫt-ı Sikender ḳanı
    Bildüñise bunları fānīye raġbet neden *(G. 38/11). [ile]*
27. Hevālarda olub iy ġāfil insān
    Seni azdırmasun nefs **ile** şeyṭān *(Mrb. 120/10). [ile]*
28. Ḳuluñ işi cürm **ile** ‘işyān imiş
    Ḥaḳḳ’a lāyıḳ ‘afv ile ġufrān imiş *(Mf. 99/1). [ile]*
29. Ḳuluñ işi cürm ile ‘işyān imiş
    Ḥaḳḳ’a lāyıḳ ‘afv **ile** ġufrān imiş *(Mf. 99/2). [ile]*
30. Ḫidmet-i Ḥaḳḳ **ile** şeyḫüñ ḫidmeti cem‘ olsa ger
    Ḫidmetini şeyḫinüñ ṣādıḳ olan takdīm ider *(Mf. 37/1). [ile]*
31. Nāḳıṣ işi hep ḫaṭā’ ‘işyān olur
    Kāmil işi ‘afv **ile** iḥsān olur *(Mf. 5/2). [ile]*
32. Yalvar Ġanī Mevlā’ya
    Luṭf **ile** iḥsān gelsün *(Koş. 9/16). [ile]*

33. Ol virdi cism **ile** cānı
    Ol virdi ‘ilm ü ‘irfānı *(Koş. 37/9). [ile]*
34. Hüdāī’ye iḥsān it
    Raḥmet **ile** ġufrān it *(Koş. 36/42). [ile]*
35. Ṣıḥḥat-ı ebdān **ile** īmān-ı kāmil var iken
    Tāc ü taḫt ister mi Mevlā’dan ‘aceb ‘āḳil olan *(Kt. 21/1). [ile]*
36. Ṭolanur her şeb çerāġ-ı encüm **ile** kevkebi
    Bir ṭarīḳ ile saña yol bulmak ister keh-keşān *(G. 40/7). [ile]*
37. Şāne **ile** āşinā olub ṣabāya uymasa
    Dōstum çıkmazdı başdan kākül-i ‘anber-feşān *(G. 40/9). [ile]*

ile: “*-e rağmen.”* (Doğan, 2013, s. 836)

1. Nefse uyub rāh-ı Ḥaḳ’dan ṭaşra çıḳmaḳ yol mıdur
   Kibr ü ‘ucb **ile** aduñ dervīşe ṭakmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/2). [ile]*

ile: *Karşılıklı olma, ilişki, münasebet anlamı belirtir.* (Doğan, 2013, s. 836)

1. Sālike lāyıḳ mıdur hīç Zeyd ü ‘Amr **ile** cedel
   Her taṣarruf ḫōd Ḥaḳ’uñ sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/7).[ile]*

ile: *Birliktelik ve vasıta.* (Doğan, 2013, s. 836)

1. Kişi maṭlūbunı bulsa
   Derūnı ẕevḳ **ile** ṭolsa *(Mrb. 73/18). [ile]*
2. Baḥr-ı ‘aṭāsı nehr ide ḥāşā ki sā’ili
   Derd-i derūna şāfī iken luṭf **ile** cevāb *(G. 25/6). [ile]*
3. Ḳo sivāyı ṣıdḳ **ile** gel eyle Ḥaḳḳ’a i‘tiẕār
   Her murādı Ḥaḳ virür sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/19). [ile]*
4. Nūr ile doldı yene kevn ü mekān
   Geldi ḫōş luṭf **ile** şehr-i ramażān *(Mrb. 17/2). [ile]*
5. Zeyn olub açıldı ebvāb-ı cinān

Geldi ḫōş luṭf **ile** şehr-i ramażān *(Mrb. 17/4). [ile]*

6. Ṭālib-i Ḥaḳḳ'a naṣīb ola vuṣūl
   Geldi ḫōş luṭf **ile** şehr-i ramażān *(Mrb. 17/8). [ile]*
7. Żav'-i ḳandīl ü meṣābīhi güzel
   Geldi ḫōş luṭf **ile** şehr-i ramażān *(Mrb. 17/12). [ile]*
8. 'Ālem-i ma'nāya mi'rāc idelüm
   Geldi ḫōş luṭf **ile** şehr-i ramażān *(Mrb. 17/16). [ile]*
9. Bezm-i vaḥdetde ṣafālar süregör
   Geldi ḫōş luṭf **ile** şehr-i ramażān *(Mrb. 17/20). [ile]*
10. Ṣıdḳ **ile** gūş it Hüdāī'den ḫaber
    Rāzıḳ'uñ in'āmına şükr idegör *(Mrb. 117/19). [ile]*
11. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl **ile** heb çıġırub
    Dirler Allah'a gelüñ kim māsivāda yoḳ beḳā *(Mf. 44/1). [ile]*
12. Açılalum güller **ile**
    Ötelüm bülbüller ile *(Koş. 2/13). [ile]*
13. Açılalum güller ile
    Ötelüm bülbüller **ile** *(Koş. 2/14). [ile]*
14. Mevlā'm senüñ 'āşıḳlaruñ
    Devrān iderler Hū **ile** *(Koş. 3/2). [ile]*
15. Yoluñdaki ṣādıklaruñ
    Cevlān iderler Hū **ile** *(Koş. 3/4). [ile]*
16. Vaṣluñ hevāsından uçub
    Seyrān iderler Hū **ile** *(Koş. 3/8). [ile]*
17. Açub muḥabbet yolların
    Meydān iderler Hū **ile** *(Koş. 3/12). [ile]*
18. 'Arşuñ eṭrāfın melekler
    Cevlān iderler Hū **ile** *(Koş. 3/16). [ile]*
19. Dōst **ile** itdügüñ 'ahdi unutma
    Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/1). [ile]*
20. Senüñ **ile** dōst iline düşelüm
    Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/7). [ile]*
21. Ölmezden öndiñ ölüben

Kalbüñ nūr **ile** ṭoluban *(Koş. 7/26). [ile]*

22. Aġlamaḳ göründi göñül
    Aġlayalum senüñ **ile** *(Koş. 27/2). [ile]*
23. İñlemek göründi göñül
    İñleyelüm senüñ **ile** *(Koş. 27/4). [ile]*
24. Biz daḫı derd ü ḥasretden
    Aġlayalum senüñ **ile** *(Koş. 27/8). [ile]*
25. Çünki gitdi elden ṣafā
    Aġlayalum senüñ **ile** *(Koş. 27/12). [ile]*
26. Bunı da ḫōş gör bir zamān
    Aġlayalum senüñ **ile** *(Koş. 27/16). [ile]*
27. Tā olunca derde çāre
    Aġlayalum senüñ **ile** *(Koş. 27/20). [ile]*
28. İrince vaḥdet nūrına
    Aġlayalum senüñ **ile** *(Koş. 27/24). [ile]*
29. Tā irince ẕāt-ı pāke
    Āh idelüm senüñ **ile** *(Koş. 27/28). [ile]*
30. Ḥaḳḳ'a tamām īmān getür
    İḫlāṣ **ile** eyle 'amel *(Koş. 33/12). [ile]*
31. Uyanıḳlardan olagör
    Ḥaḳḳ 'aşḳı **ile** ṭolagör *(Koş. 49/10). [ile]*
32. Ṣafā **ile** idüb seyrān
    Hemīşe şād ola dōsttan *(N. 11/3). [ile]*
33. Gülşen-i cennetde yapsañ āşiyān
    Beyża-i zāġı ḳosañ ṭā'ūs **ile** *(Kt. 17/1). [ile]*
34. Ṣıdḳ **ile** giren yola
    Maṭlūbunı tīz bula *(Mrb. 105/9). [ile]*
35. Żu'afāya naẓar-ı luṭf **ile** baḳ
    Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/7). [ile]*
36. İḫlāṣ **ile** eyle 'amel
    İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/11). [ile]*
37. Ṣıdḳ **ile** gir yolına dildāruñ

Bezl it ol maṭlaba cümle varuñ *(Mrb. 67/1). [ile]*

38. ‘Aşḳ ile ṣıdḳ u ẕevk **ile**

Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/3). [ile]*

39. Begüm māl **ile** iş bitmez

Ḳazanduġuñ neñe yetmez *(Mrb. 46/21). [ile]*

40. Geh perde-i envār **ile** kendözüni pinhān iden

Geh Küntü kenz esrārını ‘ālemlere i‘lān iden *(G. 4/1). [ile]*

41. Ṭolanur her şeb çerāġ-ı encüm ile kevkebi

Bir ṭarīḳ **ile** saña yol bulmak ister keh-keşān *(G. 40/8). [ile]*

42. Ḥidmet eyle pīrüñe ṣıdḳ **ile** sen

Ḥaḳ yolında bezl idegör cān ü ten *(Mf. 17/1). [ile]*

43. Diyelüm pāk diller **ile**

Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/15). [ile]*

44. Ḥuccāc **ile** varub Beytü’l-Ḥarām’a

İşiġüñe yüzüm gözüm sürem mi *(Koş. 6/7). [ile]*

45. Sarāy-ı vaḥdete girse

Olurdı ḳadr **ile** a‘yād *(Mrb. 75/12). [ile]*

46. Dūr ider Ḥaḳ’dan seni ḥubb-ı sivā ḳayd-i ‘alef

Gör ne vech **ile** sülūk itmiş bu yollarda selef *(Mrb. 68/14). [ile]*

47. Ne ḫūy **ile** kişi olsa sirişte

Ḳomaz ol ḫūyın olsa rişte rişte *(N. 15/1). [ile]*

48. ‘Işḳuñ **ile** ṭoldur bizi

Çoḳ aġladuḳ güldür bizi *(Koş. 18/5). [ile]*

49. Meger derd **ile** yalvaram

Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/11). [ile]*

50. Naḥve ṣarf eyleme ‘ömrüñ yüri maḥv ögrenigör

Kişi maḥbūb-ı ḥaḳīḳīye fenā **ile** irer *(Mf. 60/2). [ile]*

51. Kāmile ma‘lūm olur bir cüz’ **ile** aḥvāl-i kül

Bir gülistāndan nişān içün yiter bir dāne gül *(Mf. 115/1). [ile]*

52. Ṣafā-yı bāl **ile** Ḥaḳḳ’a teveccüh itse bir kişi

Murādına olur vāṣıl tamām olur anuñ işi *(Mf. 163/1). [ile]*

ilḥāḳ it-: *Katmak, eklemek, dahil etmek.* (Sami, 1996, s. 155)

1. Raḥmetüñ sebḳ ile bulmuşdur kemāli sābiḳūn
   Bu Hüdāī' bendeñi **ilḥāḳ it** ol sābıḳlara *(G. 29/12). [ilḥāḳ it]*

illā:

illā: *Müstesna, dışında, hariç.* (Doğan, 2013, s. 841)

1. Nedür bir dāneden bunca senābil
   Bu sırrı bilmez **illā** ehl-i ‘irfān *(Kt. 10/2). [illā]*
2. Leyse li'l-insāni **illā** mā-se‘ā
   Fe'ctehid fī'llāhi in şi'te'l-felāḥ *(G. 31/7). [illā]*

illā: *Sadece, bir tek.* (Doğan, 2013, s. 841)

1. Buyurduñ oldı **illā** ḳaldı ma‘dūm
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/15). [illā]*

‘ilm / ‘ilüm:

‘ilm: *Nazarî bilgi.* (Doğan, 2013, s. 839)

1. Ol virdi cism ile cānı
   Ol virdi **‘ilm** ü ‘irfānı *(Koş. 37/10). [‘ilm]*
2. Ḳande buldı bu cism ile cānı
   Ḳanden aldı bu **‘ilm** ü ‘irfānı *(Mrb. 41/6). [‘ilm]*

‘ilm: *[tas.] Varlığın hakikatini bilme işi olan marifet.* (Vural, 2016, s. 348)

1. Ālet olan **‘ilme** rūḥü'l-rūḥdur
   Ehl-i rūḥa ol ḳapu meftūḥdur *(Mf. 200/1). [‘ilme, -e]*

2. Bir özge **‘ilme** ‘ālim ol
   Melek anı bilmez ola *(Koş. 8/35). [‘ilme, -e]*
3. Gāh cem‘ idüb gāh farḳ iden
   ‘İllüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/28). [‘ilüm]*

‘<u>ilm ile ‘irfān:</u> *[tas.] Şeriat ve marifet bilgisi.*

1. Ḥaḳḳ’ı añla bilegör
   ‘İlm ile ‘irfān gelsün *(Koş. 9/24). [‘ilm ile ‘irfān]*

‘<u>ilm ü ‘amel:</u> *Bilme ve bildiğiyle amel etme, ibâdet.*

1. Cennet ehline gerek **‘ilm ü ‘amel**
   Lā-cerem uçmaġa lāzımdur cenāḥ *(G. 30/3). [‘ilm ü ‘amel]*

‘<u>ilm ü ‘irfān:</u> *[tas.] Şeriat ve marifet bilgisi.*

1. Olıcaḳ bir kişide **‘ilm ü ‘irfān**
   Ḳomaz ol ṣāḥibin kim ide ‘iṣyān *(Mrb. 106/17). [‘ilm ü ‘irfān]*

‘<u>ilm ü ma‘ārif kānı:</u> *Marifet bilgisinin kaynağı.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. **‘İlm ü ma‘ārif kānınuñ**
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/3). [‘ilm ü ma‘ārif kānı, -n, -uñ]*

‘<u>ilm-i bi’llāh:</u> *Allah için ilim.* ||| *[tas.] Marifetullah.*

1. **‘İlm-i bi’llāha** çalış sen yüri iy himmeti dūn
   Nice bir cāze yecūzü nice bir kāne yekūn *(Mf. 9/1). [‘ilm-i bi’llāha,-a]*

<u>İl ne dirse disün:</u> *Herkes ne düşünürse düşünsün.*

Kalıp ifade: Atasözü

1. Māsivā ḥubbından kesil
   Ḳo her ne dirse **disün** il *(Koş. 38/26). [disün, -sün]*

ilt-: *Ulaştırmak, eriştirmek, iletmek.* (Dilçin, 2009, s. 127)

1. Ḫurşīde **iltüp** ẕerreyi
   Bedr-i tamāma lem‘ayı *(Mf. 168/1). [iltüp, -üb]*
2. Ḫurşīde **iltüb** ẕerreyi
   Bedr-i tamāma lem‘ayı *(Koş. 3/33). [iltüb, -üb]*
3. Neye **iltür** bilmezem bu ḥāl bizi
   Kendü kendümüze ḳoma al bizi *(Koş. 19/5). [iltür, -ür]*
4. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ Hüdāī’nüñ nesi ola
   Meger kim armaġan **iltem** kemāl-i iftiḳārumdan *(G. 13/10).[iltem,-em]*

ilticā eyle-: *Yardım ve himâyeyi istemek.* (Doğan, 2013, s. 842)

1. Şems-i ḍuḥā bedr-i dücā
   Envāruñ eyler ilticā *(N. 4/2). [ilticā eyle, -r]*

ilticā it-: *Barınmak, sığınmak.* (Devellioğlu, 1998, s. 430)

1. Sürüb yüz bāb-ı Ḥaḳḳ’a **ilticā it**
   Cenāb-ı pāküñe vuṣlat recā it *(N. 21/1). [ilticā it]*

iltifāt ḳıl-: *Âlâka göstermek, rağbet göstermek.*

1. Ḳılma sivāya iltifāt
   Tā kim tecellī ide ẕāt *(Mrb. 80/21). [iltifāt ḳıl, -(ma)]*

iltifātı it-: *Rağbet etmek, meyletmek.*

1. Yiter itdüñ ednāya iltifātı
   Bir ‘ālī dīvānda ṭursañ gerekdür *(Koş. 45/11). [iltifātı it, -dü, -ñ]*
2. Yiter itdüñ ednāya iltifātı
   Bu ‘ālī dīvānda ṭursañ gerekdür *(Koş. 45/23). [iltifātı it, -dü, -ñ]*

‘ilüm: bkz. ‘ilm / ‘ilüm.

ilzām it-: *Yalanlamak, mat etmek, cevap veremez hâle sokmak.*

1. Şu nādān kim idübdür ḥaşrı inkār
   Anı **ilzām ider** evrāḳ u eşcār *(Mrb. 88/14). [ilzām it, -er]*

imām-ı enbiyā: *Peygamberlerin önderi.*

1. Nebī idüñ dahi ‘Ādem ṭururken mā’ vü tīn içre
   İmām-ı enbiyā olsañ revādur yā Resūla’llah *(G. 3/4). [imām-ı enbiyā]*

īmān:

īmān: *(Hakk'a) İnanma, iman, itikat, inanç*. (Doğan, 2013, s. 844)

1. Tevḥīd ile **īmānum** kāmil ola
   Firḳat gidüb cem‘iyyet ḥāṣıl ola *(Koş. 6/9). [īmānum, -um]*
2. Maḥv it şekk ü inkārı
   Yerine **īmān** gelsün *(Koş. 9/12). [īmān]*
3. Tāzelensün **īmānuñ**
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/3). [īmānuñ, -uñ]*
4. Taḥḳīḳ ider taṣdīḳini
   Īmāna irmek isteyen *(Mrb. 65/2). [īmāna, -a]*
5. Şuhūdında olıcaḳ kişi kāmil
   Aña hem dīn ü hem **īmān** ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/12). [īmān]*

īmān: *[tas.] Marifetullah, yakîn bilgisi.*

1. Māsivā eṣnāmını eyler şikest
   Ḳaṭ‘ ider zünnārın **īmān** isteyen *(G. 10/4). [īmān]*
2. Zünnārıñı ḳırmadan
   Īmān elüñe girmez *(Mrb. 10/4). [īmān]*

<u>īmān ehli:</u> *İman sahibi.* ǁ *Mümin.*

1. Kāfir ü müslim egerçi cümle ḳul
   Līk **īmān ehlinüñdür** Ḥaḳḳ’a yol *(Kt. 7/4). [īmān ehli, -n, -üñ, -dür]*

<u>īmān getür-:</u> *Hakk'a inanmak, iman etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ṣıdḳıla **īmān getür**
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/27). [īmān getür]*
2. Ḥaḳḳ’a tamām īmān **getür**
   İḫlāṣ ile eyle ‘amel *(Koş. 33/11). [getür]*

<u>īmāna ir-:</u> *İslâm'a girmek, mü'min olmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Taṣdīḳ ile **īmāna ir**
   Taḥḳīḳ ile ‘irfāna ir *(Mrb. 81/13). [īmāna ir]*

<u>īmān-ı kāmil:</u> *Olgun imân.* ǁ *Kalp ile tasdik, dil ile ikrar, beden ile amelden müteşekkil mükemmel imân.*

1. Ṣıḥḥat-ı ebdān ile **īmān-ı kāmil** var iken
   Tāc ü taḫt ister mi Mevlā'dan 'aceb 'āḳil olan *(Kt. 21/1). [īmān-ı kāmil]*
2. Ni'met-i ṣıḥḥat daḫı **īmān-ı kāmil** var iken
   Milk ü māl ü salṭanat ister mi hīç 'āḳil olan *(Mf. 143/1). [īmān-ı kāmil]*
3. Ni'met-i ṣıḥḥat daḫı **īmān-ı kāmil** var iken
   Māl ü mülk ü salṭanat ister mi hīç 'āḳil olan *(Kt. 21/3). [īmān-ı kāmil]*

imdi: *Bundan böyle, artık, şimdi*. (Dilçin, 2009, s. 127)

1. Şükr eyle **imdi** dem-be-dem
   El-ḥamdü li'llāhi'l–Kerīm *(Mrb. 111/7). [imdi]*
2. Taẓarru'da olagör **imdi** her bār
   Yene Ḥaḳ'dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/11). [imdi]*
3. Bu ma'nā ger saña oldıysa ma'lūm
   Sivādan var yüri **imdi** gözüñ yum *(N. 10/4). [imdi]*
4. Cihān bāḳī degül fānīdür iy yār
   Tedārükde olagör **imdi** her bār *(Mf. 92/2). [imdi]*
5. Ḳamu ni'met Ḥaḳ'uñdur ḫōd bilā-şek
   Yüri var **imdi** ġayrıdan elüñ çek *(Mf. 107/2). [imdi]*
6. Cihān fānīdür iy ġāfil yiter ṭapduñ bu dünyāya
   Yüri var **imdi** ṣıdḳıla 'ibādet eyle Mevlā'ya *(Mf. 162/2). [imdi]*
7. Nice biñ yıllar otursa 'āḳibet eyler sefer
   İmdi merżāt-ı ilāhiyye gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/4). [imdi]*
8. Var **imdi** 'āḳil ol ḫayr işle dā'im
   Olasın tā iki 'ālemde sālim *(M. 9/3). [imdi]*
9. Gel **imdi** ṣūrete maġrūr olma
   Me'ānī meclisinden dūr olma *(M. 3/5). [imdi]*
10. Buyurur in teuddū ni'meta'llāh
    Olagör **imdi** bu ma'nādan āgāh *(Mrb. 106/26). [imdi]*
11. Ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'a sa'y it **imdi** her bār
    Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/19). [imdi]*
12. Gelüñüz **imdi** ulular yolunı ṣoylayalum

Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/7). [imdi]*

13. Aç gözüñi **imdi** gel nūr-ı baṣīretle baḳ
    Meslek-i ḫayrı ḳoyub şerre ‘azīmet neden *(G. 38/13). [imdi]*

imkān:

imkān: *Güç, kudret.* (Tulum, 2011, s. 968)

1. Olub eşcār ḳalem olsa mürekkeb ‘ummān
   Lutfınuñ biñde birin yazmaġa yoḳdur **imkān** *(Mrb. 101/6). [imkān]*

imkān: *Ahmed ve Muhammed isminin Ehad'dan farklı olmasına olanak sağlayan mim harfi.* ||| *[tas.] Hakk'ın taayyünü olan mümkün vücut.*

1. Aḥmed’üñ farḳı Aḥad’dan mīm-i imkān iledür
   Aradan **imkānı** ḳaldursañ ḳalur vaḥdet hemīn *(Mf. 141/2).[imkānı,-ı]*

imkān ol-: *Fırsat olmak.*

1. Şükr itmege **imkān ola**
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/23). [imkān ol, -a]*

imrūz: *Bugün, şimdi, hâl.* (Tulum, 2011, s. 969)

1. Māżīye ḳılma te’essüf yime müstaḳbel ġamın
   Ḥālüñi ḫōş gör ki ‘ömrüñ ḥāṣılı **imrūzdur** *(Mf. 15/2).[imrūzdur, -dur]*

imtiḥān eyle-: *Ölçmek amaçlı kişiyi farklı şekillerde sınamak.*

1. Ol Ḫāliḳ-ı kevn ü mekān
   Ḳulların eyler imtiḥān *(Mrb. 110/18). [imtiḥān eyle, -r]*

in şi'te'l-felāḥ: "*Kurtuluş istersen."*

1. Leyse li'l-insāni illā mā-se'ā
   Fe'ctehid fī'llāhi **in şi'te'l-felāḥ** *(G. 31/8). [in şi'te'l-felāḥ]*

in te'uddū ni'meta'llāh: *"...Eğer Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız..." meâlli âyetten bir bölüm.* (İbrâhim, 14/34[139])

Kalıp ifade*: *Âyet.

1. Buyurur **in teuddū ni'meta'llāh**
   Olagör imdi bu ma'nādan āgāh *(Mrb. 106/25). [in te'uddū ni'meta'llāh]*
2. Buyurduñ **in te'uddū ni'meta'llāh**
   Ġarīk-i ni'metüñdür bende vü şāh *(Mrb. 93/9). [in te'uddū ni'meta'llāh]*

'inād it-: *Ayak diremek, diretmek.*

1. İtme Hüdāī'ye 'inād
   Fermāna eyle inḳiyād *(Mrb. 40/17). ['inād it, -(me)]*

in'ām: *Lütuf, ihsan, iyilik, ikram, nimet.*

1. Nefs ü şeyṭāna iṭā'at niçe bir
   Rāzıḳ'uñ **in'āmına** şükr idegör *(Mrb. 117/4). [in'āmına, -ı, -n, -a]*
2. **İn'āmını** fikr eylegil
   Māh-ı mübārekdür gelen *(Mrb. 5/7). [in'āmını, -ı, -n, -ı]*
3. Ehl-i īmān ehl-i İslām eyledi
   Bunca luṭf u bunca **in'ām** eyledi *(Mrb. 83/6). [in'ām]*

---

[139] كَفَّارٌ لَظَلُومَ الْاِنْسَانَ اِنَّ تُحْصُوهَاۜ لَا اللّٰهِ نِعْمَتَ تَعُدُّوا وَاِنْ سَاَلْتُمُوهُۜ مَا كُلِّ مِنْ وَاٰتٰىكُمْ

"O size istediğiniz her şeyi verdi. Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız başa çıkamazsınız. Şu bir gerçek ki insanoğlu çok zalim, çok nankördür."

4. Ġaflet ile nic'olur ḥālüñ ‘aceb
   Rāzıḳ'uñ **in‘āmına** şükr idegör *(Mrb. 117/12). [in‘āmına, -ı, -n, -a]*
5. Ṣıdḳ ile güş it Hüdāī'den ḫaber
   Rāzıḳ'uñ **in‘āmına** şükr idegör *(Mrb. 117/20). [in‘āmına, -ı, -n, -a]*
6. **İn‘āmına** şükr idegör
   Eş-şükrü li'llāhi'r-Raḥīm *(Mrb. 110/15). [in‘āmına, -ı, -n, -a]*
7. Ża‘īfüñ ṣabra aṣlā ṭāḳati yoḳ
   Dahi **in‘āma** şükre sür‘ati yoḳ *(Mrb. 12/6). [in‘āma, -a]*

in‘ām it-: *Lütuf ve ihsanda bulunmak.*

1. Ḳula **in‘ām iden** her laḥẓa Ḥaḳḳ'dur
   Anuñçün ḥamd ü şükre ol aḥaḳḳdur *(Mf. 87/1). [in‘ām it, -en]*

in‘ām-ı Rab: *Allah'ın nimetleri.*

1. Cem‘ olsa ger Rūm u ‘Arab
   ‘Add olmaġa **in‘ām-ı Rab** *(Mrb. 102/10). [in‘ām-ı Rab]*
2. Cem‘ olsa ger Rūm u ‘Arab
   ‘Add olmaġa **in‘ām-ı Rab** *(Mrb. 110/10). [in‘ām-ı rab]*

inan-: *Aldanmak, kanmak.*

1. Ṣaḳın nefse **inanma**
   Kendüñi bildüm ṣanma *(Koş. 35/13). [inanma, -(ma)]*
2. Er iseñ ‘avrata **inanma** kişi
   ‘Avratuñ mekr ü āl imiş çü işi *(Mf. 179/1). [inanma, -(ma)]*

‘**ināyet:** *(Allah) İyilik, ihsan, yardım.* (Doğan, 2013, s. 849)

1. Anı tekmīl iden ancaḳ yene senden ʿ**ināyetdür**
   Ḫudāyā bir avuc ḫāküñ saña lāyıḳ nesi ola *(G. 1/6). [ʿināyetdür, -dür]*

2. İrişürse **‘ināyet** yār elinden
   Ḫalāṣ olur kişi aġyār elinden *(Mf. 193/1). [‘ināyet]*
3. Bir ḳula olıcaḳ Ḥaḳ’dan **‘ināyet**
   Maḳṣūda tiz irer iḥsān eglenmez *(Koş. 14/27). [‘ināyet]*
4. Senden **‘ināyet** isterüz
   Luṭf u hidāyet isterüz *(Koş. 59/17). [‘ināyet]*
5. Ḫalāṣ it ḳalbümüz ḥubb-ı sivādan
   Kerem senden **‘ināyet** senden Allāh *(Mrb. 100/2). [‘ināyet]*
6. Geçe tā nefsümüz olmaz hevādan
   Kerem senden **‘ināyet** senden Allāh *(Mrb. 100/4). [‘ināyet]*
7. Efendi faẕluña yoḳdur nihāyet
   Kerem senden **‘ināyet** senden Allāh *(Mrb. 100/8). [‘ināyet]*
8. **‘İnāyet** Ḥaḳ’dan olur ḫāṣ u ‘āma
   Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/11). [‘ināyet]*
9. ‘İnāyet Ḥaḳ’dan olur ḫāṣ u ‘āma
   Kerem senden **‘ināyet** senden Allāh *(Mrb. 100/12). [‘ināyet]*
10. İrişdür faẕluñ ile nūr-ı ẕāta
    ‘İnāyet eyle Sulṭān’um **‘ināyet** *(Mrb. 56/2). [‘ināyet]*
11. İrişsün cān ü dil bāḳī ḥayāta
    ‘İnāyet eyle Sulṭān’um **‘ināyet** *(Mrb. 56/4). [‘ināyet]*
12. Hüdāī’ añlayub bilsün Ḫudā’yı
    ‘İnāyet eyle Sulṭān’um **‘ināyet** *(Mrb. 56/12). [‘ināyet]*
13. Olalum vāṣıl-ı maṭlūb-ı a‘lā
    ‘İnāyet eyle Sulṭān’um **‘ināyet** *(Mrb. 56/8). [‘ināyet]*
14. Kullaruña luṭf ü **‘ināyet** meded
    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/7). [‘ināyet]*
15. Ḳula **‘ināyet** hep senüñ
    Yola hidāyet hep senüñ *(Mrb. 99/13). [‘ināyet]*
16. Senden hidāyet isterüz
    Luṭf u **‘ināyet** isterüz *(Mrb. 103/6). [‘ināyet]*
17. Ḳula Ḥakk’uñ **‘ināyeti** ne güzel
    Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/7). [‘ināyeti, -i]*

18. Ḳula Ḥakk’uñ ‘ināyeti ne güzel

    Cümlenüñ başı bir **‘ināyet** imiş *(Mrb. 74/8). [‘ināyet]*

19. Ḥālet-i ‘aşḳ özge ḥalet imiş

    Cümleye aṣl olan **‘ināyet** imiş *(Mrb. 74/4). [‘ināyet]*

20. Ṣaḳın a‘mālüñe ġurūr itme

    Cümlenüñ başı bir **‘ināyet** imiş *(Mrb. 74/12). [‘ināyet]*

21. Bu kelāma begüm yaḳīnüñ ola

    Cümlenüñ başı bir **‘ināyet** imiş *(Mrb. 74/16). [‘ināyet]*

22. Cān ile diñle bu sözi Ḥaḳ bil

    Cümlenüñ başı bir **‘ināyet** imiş *(Mrb. 74/20). [‘ināyet]*

23. Cehl ile nār-ı ġaflete yanma

    Cümlenüñ başı bir **‘ināyet** imiş *(Mrb. 74/24). [‘ināyet]*

24. İşidürseñ eger kelām-ı müfīd

    Cümlenüñ başı bir **‘ināyet** imiş *(Mrb. 74/28). [‘ināyet]*

25. Ma‘rifet mektebinden oḳı sebaḳ

    Cümlenüñ başı bir **‘ināyet** imiş *(Mrb. 74/32). [‘ināyet]*

26. Diñle iz‘ān idin bu ma‘nāyı

    Cümlenüñ başı bir **‘ināyet** imiş *(Mrb. 74/36). [‘ināyet]*

27. Eyle **‘ināyetle** naẓar

    Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/11). [‘ināyetle, -le]*

28. **‘İnāyetle** naẓar eyle kuluña

    Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/1). [‘ināyetle, -le]*

29. Ḥaḳḳ’uñdur ḳudret u ḳuvvet

    Ḥaḳḳ’uñdur luṭf u **‘ināyet** *(Koş. 37/6). [‘ināyet]*

30. Maẓhar it raḥmet ü **‘ināyetüñe**

    Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/7). [‘ināyetüñe, -üñ, -e]*

31. Saña lāyıḳ **‘ināyetdür**

    Viṣālüñ key sa‘ādetdür *(Mrb. 61/19). [‘ināyetdür, -dür]*

32. Eyle **‘ināyet** maẓharı

    İḥsān senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/15). [‘ināyet]*

33. Sermāye-i sa‘ādet Ḥaḳ’dan **‘ināyet** ancaḳ

    Varlıḳ taṣarruf anuñ ġayrısı ālet ancaḳ *(G. 20/1). [‘ināyet]*

34. Dü ‘ālemde sa‘ādet ol ḳuluñdur
    Ki ola Ḥaḳ’dan **‘ināyet** aña her-gāh *(G. 32/12). [‘ināyet]*

‘<u>ināyet ‘askeri:</u> *İyilik ordusu.* ||| *[tas.] Allah'ın yardımı, ilahî destek.*

1. Yardum itdi çün **‘ināyet ‘askeri**
   Rehber oldı enbiyānuñ serveri *(Mrb. 83/13). [‘ināyet ‘askeri]*
2. İrüb **‘ināyet ‘askeri**
   Olsun şedā’idden berī *(Mrb. 103/17). [‘ināyet ‘askeri]*

‘<u>ināyet eyle-:</u> *(Allah) Yardım ve iyilikte bulunmak, himâye etmek.*

1. Sālike fażluñla dā‘im eyle tevfīḳüñ refīḳ
   Sen **‘ināyet eyle** yā Rab vaṣluña lāyıḳlara *(G. 29/8). [‘ināyet eyle]*
2. Ger bizde yoġise saña liyāḳat
   Fażluñla iy Mevlā eyle ‘ināyet *(Koş. 21/10). [‘ināyet eyle]*
3. Sensin viren her murādı
   ‘İnāyet eyle yā Hādī *(Koş. 54/14). [‘ināyet eyle]*
4. Hüdāī’ ḳuluña eyle ‘ināyet
   Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/11). [‘ināyet eyle]*
5. Hüdāī’ ḳuluña eyle ‘ināyet
   Senüñdür çünki tevfīḳ ü hidāyet *(Koş. 55/9). [‘ināyet eyle]*
6. İrişdür fażluñ ile nūr-ı ẕāta
   ‘İnāyet eyle Sulṭān’um ‘ināyet *(Mrb. 56/2). [‘ināyet eyle]*
7. İrişsün cān ü dil bāḳī ḥayāta
   ‘İnāyet eyle Sulṭān’um ‘ināyet *(Mrb. 56/4). [‘ināyet eyle]*
8. Hüdāī’ añlayub bilsün Ḫudā’yı
   ‘İnāyet eyle Sulṭān’um ‘ināyet *(Mrb. 56/12). [‘ināyet eyle]*
9. Olalum vāṣıl-ı maṭlūb-ı a‘lā
   ‘İnāyet eyle Sulṭān’um ‘ināyet *(Mrb. 56/8). [‘ināyet eyle]*
10. **‘İnāyet eyle** sulṭānum
    Fenā ehli beḳā ister *(Mrb. 69/11). [‘ināyet eyle]*

11. Hüdāī’ bendeñe eyle ‘ināyet
    Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/19). [‘ināyet eyle]*
12. **‘İnāyet eyledüñ** çün kā’ināta
    Kimi ef‘āle irdi kim ṣıfāta *(Mrb. 92/13). [‘ināyet eyle, -dü, -ñ]*
13. Hüdāī’ye **‘ināyet eyle** her gāh
    Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/11). [‘ināyet eyle]*
14. Ola maḳṣūdumuz fażluñla ḥāṣıl
    ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/2). [‘ināyet eyle]*
15. Olalum nūr-ı pāk-i ẕāta vāṣıl
    ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/4). [‘ināyet eyle]*
16. Ṣafāya irmege maḥzūn göñüller
    ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/8). [‘ināyet eyle]*
17. Yene senden olur her derde dermān
    ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/12). [‘ināyet eyle]*
18. Olalum mā-sivā ḥubbundan āzād
    ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/16). [‘ināyet eyle]*
19. Efendi fażl ü raḥmet senden olur
    ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/20). [‘ināyet eyle]*
20. **‘İnāyet eyle** sen yā Rab
    Olalum vāṣıl-ı maṭlab *(Mrb. 124/5). [‘ināyet eyle]*
21. Bize ḳalursa iş ma‘lūm
    ‘İnāyet eyle yā Ḳayyūm *(Mrb. 61/7). [‘ināyet eyle]*
22. **‘İnāyet eyle** göñlün yab
    Taṣarruf ḫōd senüñdür heb *(Mrb. 61/27). [‘ināyet eyle]*
23. Yaḳmasun ‘āşıḳları nār-ı celāl
    Yā ilāhī sen **‘ināyet eylegil** *(Mrb. 66/2). [‘ināyet eyle, -gil]*
24. Her biri ṣādıḳlaruñ bulsun kemāl
    Yā ilāhī sen **‘ināyet eylegil** *(Mrb. 66/4). [‘ināyet eyle, -gil]*
25. Cem‘-i cem‘e feṭḥ ile nuṣret senüñ
    Yā ilāhī sen **‘ināyet eylegil** *(Mrb. 66/8). [‘ināyet eyle, -gil]*
26. Çünki saña senden olur feṭḥ-i bāb
    Yā ilāhī sen **‘ināyet eylegil** *(Mrb. 66/12). [‘ināyet eyle, -gil]*

27. ‘Ālem-i vaḥdetde sen virgil s̲ebāt
    Yā ilāhī sen **‘ināyet eylegil** *(Mrb. 66/16). [‘ināyet eyle, -gil]*
28. ‘Ālem-i kes̲retde vaḥdet ḳıl naṣīb
    Yā ilāhī sen **‘ināyet eylegil** *(Mrb. 66/20). [‘ināyet eyle]*
29. Açıvir ‘uṣṣāḳa ṭoġrı yollaruñ
    Sen **‘ināyet eyle** Allāh’um meded *(Mrb. 108/2). [‘ināyet eyle]*
30. Kā‘be-i maṭlūba irsün ḳullaruñ
    Sen **‘ināyet eyle** Sulṭan’um meded *(Mrb. 108/4). [‘ināyet eyle]*
31. Ehl-i derde senden olur çāreler
    Sen **‘ināyet eyle** Allāh’um meded *(Mrb. 108/8). [‘ināyet eyle]*
32. Niçe luṭf u niçe iḥsān eyledüñ
    Sen **‘ināyet eyle** Sulṭan’um meded *(Mrb. 108/12). [‘ināyet eyle]*
33. ‘Addolunmaz raḥmetüñ key çoḳ-durur
    Sen **‘ināyet eyle** Allāh’um meded *(Mrb. 108/16). [‘ināyet eyle]*
34. Vaṣluñ iḥsān it Hüdāī’ye hemīn
    Sen **‘ināyet eyle** Sulṭan’um meded *(Mrb. 108/20). [‘ināyet eyle]*
35. **‘İnāyet eyleye** ol Ḥayy u Ḳayyūm
    Yene Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/15).[‘ināyet eyle,-y,-e]*

‘<u>ināyet ıssı:</u> *Lütuf ve iyilik sahibi.*

1. Esirge hey **‘ināyet ıssı** Mevlā
   Cemī‘-i zenbüme estaġfiru’llāh *(Kt. 12/1). [‘ināyet ıssı]*
2. ‘İnāyetle naẓar eyle kuluña
   Meded senden **‘ināyet ıssı** Mevlā *(Mrb. 12/2). [‘ināyet ıssı]*
3. Hidāyet eylegil ṭoġrı yoluña
   Meded senden **‘ināyet ıssı** Mevlā *(Mrb. 12/4). [‘ināyet ıssı]*
4. Saña lāyıḳ efendi hiḍmeti yoḳ
   Meded senden **‘ināyet ıssı** Mevlā *(Mrb. 12/8). [‘ināyet ıssı]*
5. Efendi luṭf ile iḥsān senindür
   Meded senden **‘ināyet ıssı** Mevlā *(Mrb. 12/12). [‘ināyet ıssı]*
6. Ḥaḳīḳat baḥrına sen eyle ġavvās

Meded senden **‘ināyet ıssı** Mevlā *(Mrb. 12/16). [‘ināyet ıssı]*

7. Cenābuñdan erişsün aña te’sīr
   Kerem Senden **‘ināyet ıssı** Mevlā *(Mrb. 12/20). [‘ināyet ıssı]*

‘<u>ināyet it-:</u> *(Allah) Yardım ve iyilikte bulunmak, himâye etmek.*

1. Bize fażlı ile iden ‘ināyet
   Efendüm sevdügüm sulṭānum Allāh *(Kt. 11/1). [‘ināyet it, -en]*
2. ‘Ālemlere sulṭānum
   Luṭf ile **‘ināyet it** *(Mrb. 105/4). [‘ināyet it]*
3. Kerem luṭf u **‘ināyet it**
   Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/19). [‘ināyet it]*
4. Mevlā ḳullarına itdi ‘ināyet
   El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 50/1). [‘ināyet it, -di]*
5. Bu ‘āciz ḳullarına Rabb-i Kādir
   ‘İnāyet ide ḳuvvetler vireydi *(Kt. 14/2). [‘ināyet it, -e]*
6. Ḥaḳ **‘ināyet idicek** her müşkili āsān ider
   Bir ḳulından rāżī olsa aña çoḳ iḥsān ider *(Mf. 65/1). [‘ināyet it, -icek]*
7. Kerīm Allāh Raḥīm Allāh **‘ināyet ide** ḳulına
   Mevāni‘den ḫalāṣ idüb hidāyet ide yolına *(Mf. 158/1). [‘ināyet it, -e]*
8. Kime kim itdüñ ‘ināyet
   Ol oldı ehl-i sa‘ādet *(Koş. 30/9). [‘ināyet it, -dü, -ñ]*
9. Ḳullara luṭf ile **‘ināyet it**
   İy Mu‘īn ü Naṣīr olan Mevlā *(N. 2/3). [‘ināyet it]*
10. Taḫt-ı tesḫīrüñdedür cümle cihān
    Yā ilāhī sen **‘ināyet it** meded *(Mrb. 128/2). [‘ināyet it]*
11. Fażluña muḥtācdur pīr ü civān
    Yā ilāhī sen **‘ināyet it** meded *(Mrb. 128/4). [‘ināyet it]*
12. Yine mü’min ḳullara sen vir <u>s</u>ebāt
    Yā ilāhī sen **‘ināyet it** meded *(Mrb. 128/8). [‘ināyet it]*
13. Cūş idüb deryā-yı raḥmet
    Ḳullara itdüñ ‘ināyet *(Koş. 56/10). [‘ināyet it, -dü, -ñ]*

14. Sen **‘ināyet it** dā’imā

    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/27). [‘ināyet it]*

15. Iṣlāḥ idiver ḥāli

    Esirge **‘ināyet it** *(Mrb. 6/2). [‘ināyet it]*

16. Āsān idiver yolı

    Esirge **‘ināyet it** *(Mrb. 6/4). [‘ināyet it]*

17. Aḥvālime ‘ālimsin

    Esirge **‘ināyet it** *(Mrb. 6/8). [‘ināyet it]*

18. Bizi bu uzaḳ yolda

    Esirge **‘ināyet it** *(Mrb. 6/12). [‘ināyet it]*

19. Ṣādıḳlara vuṣlat vir

    Esirge **‘ināyet it** *(Mrb. 6/16). [‘ināyet it]*

20. Her ḥāli olur aḥsen

    Esirge **‘ināyet it** *(Mrb. 6/20). [‘ināyet it]*

21. Ṭoġru yola Ḫudā hidāyet ide

    Vardur ümmīdümüz **‘ināyet ide** *(Mrb. 39/22). [‘ināyet it, -e]*

22. Bulmasun yol nefs ile İblīs-i ḍāll

    Sen **‘ināyet it** meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/2). [‘ināyet it]*

23. Olavuz tā lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl

    Sen **‘ināyet it** meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/4). [‘ināyet it]*

24. Aradan varlıḳ ḥicābı çāk ola

    Sen **‘ināyet it** meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/8). [‘ināyet it]*

25. İrişe sırra ḫiṭāb-ı müsteṭāb

    Sen **‘ināyet it** meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/12). [‘ināyet it]*

26. Hüdāī’ ḳuluna ide ‘ināyet

    Yüri Ḥaḳ ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/11). [‘ināyet it, -e]*

27. Şimdiden itdi Hüdāī’ ḥālini ṭapuña ‘arż

    Sen **‘ināyet it** Efendi bize ol demde meded *(Mrb. 31/12).[‘ināyet it]*

28. **‘İnāyet it** açılsun ṭoġrı yollar

    İy Allāh’um saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/7). [‘ināyet it]*

29. Nice bir nefs ola ortada ḥā’il

    ‘İnāyet it ki maḳṣūd ola ḥāṣıl *(Mrb. 94/6). [‘ināyet it]*

30. Ḳullaruña raḥmet it
    Fażluñla **‘ināyet it** *(Mrb. 104/6). [‘ināyet it]*

‘<u>ināyet ḳıl-:</u> *(Allah) Lütuf ve ihsanda bulunmak.*

1. Ḳıl **‘ināyet ḳıl** hidāyet yā mu‘īn
   Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/19). [‘ināyet ḳıl]*
2. Ḳıl ‘ināyet Hüdāī’ye her bār
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/27). [‘ināyet ḳıl]*

‘<u>ināyet-i Ḥaḳ:</u> *Hakk'ın yardımı.*

1. Olıcaḳ sālike **‘ināyet-i Ḥaḳ**
   Tīz olurmış o vāṣıl-ı muṭlaḳ *(Mrb. 74/29). [‘ināyet-i Ḥaḳ]*

<u>incit-:</u> *Zedelemek.*

1. İstiḳāmet ehli ḥıfẓ-ı Ḥaḳ’dadur irmez ziyān
   Anuñ içün servi **incitmez** begüm bād-ı ḫazān *(Mf. 133/2). [incitmez, -mez]*

<u>iñende:</u> *Pek, çok.* (Dilçin, 2009, s. 128)

1. Düşme dünyāya **iñende**
   Ṣaḳın yüzüñe gülmesün *(Koş. 25/11). [iñende]*
2. Bugüni yarına ṣalma **iñende**
   Yüri dīn emrini tekmīl idegör *(Mrb. 120/15). [iñende]*

<u>inkār:</u> *Küfür, Hakk'ı ret.* (Sami, 1996, s. 181)

1. Maḥv it şekk ü **inkārı**
   Yerine īmān gelsün *(Koş. 9/11). [inkārı, -ı]*
2. Ḥaḳḳ’ı isteyen

Ḳosun **inkārın** *(Koş. 17/28). [inkārın, -ı, -n]*

3. Gider şekk ü **inkārı**
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/1). [inkārı, -ı]*

inkār it-: *Reddetmek, kabul etmemek.*

1. Vaḥdet-i Ḫālıḳ'ı **inkār itme**
   Ṭoġrı yolı ḳoyub egri gitme *(M. 8/1). [inkār it, -(me)]*
2. Şu nādān kim idübdür ḥaşrı inkār
   Anı ilzām ider evrāḳ u eşcār *(Mrb. 88/13). [inkār it, -üb, -dür]*

inḳiyād: *Baş eğme, boyun eğme, itaat, teslimiyet.* (Devellioğlu, 1998, s. 440)

1. İy Ḫudā i'tiḳādı sen virdüñ
   Emrüñe **inḳiyādı** sen virdüñ *(Mrb. 41/2). [inḳiyādı, -ı]*

inḳiyād eyle-: Boyun *eğmek, itaat etmek, râzı gelmek.*

1. İtme Hüdāī'ye 'inād
   Fermāna eyle inḳiyād *(Mrb. 40/18). [inḳiyād eyle]*

- **iñle-:**

iñle-: *Sızlanmak, şikayetlenmek.*

1. Nāsı diñleme
   Dōstdan **iñleme** *(Koş. 17/22). [iñleme, -(me)]*

iñle-: *(Hakk'tan ayrı düşme kaynaklı) Acı ve üzüntü içinde olmak, feryat etmek, ağlamak.*

1. **İñlemek** göründi göñül

İñleyelüm senüñ ile *(Koş. 27/3). [iñlemek, -mek]*

2. İñlemek göründi göñül
   İñleyelüm senüñ ile *(Koş. 27/4). [iñleyelüm, -y, -elüm]*
3. **İñler** görüb bülbülleri
   Gülüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/3). [iñler, -r]*

inne ‘umre’l-mer’i yemżī ke’r-riyāḥ: *“İnsan ömrü rüzgâr gibi geçiyor âh!”*

1. Cāhidū fī’llāhi yā ehle’ṣ-ṣalāḥ
   İnne ‘umre’l-mer’i yemżī ke’r-riyāḥ *(G. 30/2). [inne ‘umre’l-mer’i yemżī ke’r-riyāḥ]*

inne’l-ḥabībe’l-Muṣṭafā: *“Şüphesiz Allah'ın sevgili kulu Mustafa.”*

1. **İnne’l-Ḥabībe’l-Muṣṭafā**
   Ḳad ḳāle lā uḥṣī senā *(Mrb. 85/21). [inne’l-ḥabībe’l-muṣṭafā]*

innema’llāhü ilāhün vāḥid: *“...Allah ancak bir tek ilâhtır." meâlli âyetten bir bölüm.* (Nisâ, 4/171[140])

***Kalıp ifade*:** *Âyet.*

1. Vaḥdet-i Ḥaḳḳ’a gel olma cāhid
   İnnema’llāhü ilāhün vāḥid *(Mf. 8/2). [innema’llāhü ilāhün vāḥid]*
2. Rüşdi olana yeter bu şāhid
   İnnema’llāhu ilāhun vāhid *(M. 8/4). [innema’llāhu ilāhun vāhid]*

---

[140] وَرُوحٌ مِّنْهُ ۖ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ۖ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ ۚ انتَهُوا خَيْرًا لَّكُمْ ۚ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ سُبْحَانَهُ أَن يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ ۘ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا

Ey Ehl-i kitap! Dininizde aşırı gitmeyin ve Allah hakkında, gerçek olandan başkasını söylemeyin. Meryem oğlu Îsâ Mesîh ancak Allah’ın elçisidir, Allah’ın Meryem’e ulaştırdığı kelimesidir ve O’ndan bir ruhtur. Şu halde Allah’a ve peygamberlerine iman edin, “(Tanrı) üçtür” demeyin, bundan vazgeçin; hakkınızda hayırlı olan budur. Allah ancak bir tek ilâhtır. O, çocuğu olmaktan münezzehtir, göklerde ve yerde ne varsa hepsi O’nundur. Güvenmek ve dayanmak için Allah yeter.”

‘innīn: *Kısır, iktidarsız. ||| [tas.] Hakikat sırrından mahrum gönül.*

1. Viṣālüñ ẕevḳini cānā ne bilsün zāhid-i miskīn
   Efendi ḳande fehm eyler cimā‘üñ leẕẕetin **‘innīn** *(Mf. 13/2).[‘innīn]*

ins: *İnsan.*

1. Fażl u iḥsānı Ḥaḳ’uñ iḥsāya ḳābil mi ‘aceb
   ‘Add içün cem‘ olsa ger **ins** ü melek şāh ü gedā *(G. 35/4). [ins]*
2. Kāġıd olub bu nüh-felek
   Ketb eylese **ins** ü melek *(Mrb. 84/14). [ins]*

inṣāfa gel-: *Hakça ve adalet üzee davranmak, yaşamak.*

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. Ḥażret-i Mevlā hidāyet itmeyince bir ḳula
   Çāre yoḳdur ol kim **inṣafā gele** ḥāṣıl ola *(Mf. 151/2). [inṣafā gel, -e]*
2. İy nefsüm olma ehl-i şer
   İnṣāfa gel **inṣāfa gel** *(Koş. 33/2). [inṣāfa gel]*
3. İy nefs yiter sehv ü zelel
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/2). [inṣāfa gel]*
4. Terk eyleyüb ṭūl-i emel
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/4). [inṣāfa gel]*
5. Terk eyleyüb ṭūl-i emel
   İnṣāfa gel **inṣāfa gel** *(Mrb. 40/4). [inṣāfa gel]*
6. Bu ḳurı germiyyet nedür
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/8). [inṣāfa gel]*
7. Bu ḳurı germiyyet nedür
   İnṣāfa gel **inṣāfa gel** *(Mrb. 40/8). [inṣāfa gel]*
8. Ṭālibleri itme zebūn

İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/16). [inṣāfa gel]*

9. Ṭālibleri itme zebūn
   İnṣāfa gel **inṣāfa gel** *(Mrb. 40/16). [inṣāfa gel]*
10. İtmez misin Mevlā'yı yād
    İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/20). [inṣāfa gel]*
11. İtmez misin Mevlā'yı yād
    İnṣāfa gel **inṣāfa gel** *(Mrb. 40/20). [inṣāfa gel]*
12. Niçe bir olmaz hevālar niçe bir ṭūl-i emel
    Gel berü şimdengirü iy derd-mend **inṣāfa gel** *(Mrb. 68/6).[inṣāfa gel]*
13. İy nefs yiter sehv ü zelel
    İnṣāfa gel **inṣāfa gel** *(Mrb. 40/2). [inṣāfa gel]*
14. Terk eyleyüb ṭūl-i emel
    İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/4). [inṣāfa gel]*
15. Terk eyleyüb ṭūl-i emel
    İnṣāfa gel **inṣāfa gel** *(Mrb. 40/4). [inṣāfa gel]*
16. İḫlāṣ ile eyle 'amel
    İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/12). [inṣāfa gel]*
17. İḫlāṣ ile eyle 'amel
    İnṣāfa gel **inṣāfa gel** *(Mrb. 40/12). [inṣāfa gel]*

inṣāfı eyle-: *Hakça ve adalet üzere davranmak, yaşamak.*

1. Ḳoyalum lāf ü güẕāfı
   Gel eyleyelüm inṣāfı *(Koş. 8/14). [inṣāfı eyle, -y, -elüm]*

insān:

insān: *Aklı ve konuşma yeteneği olan varlık, beşer.*

1. Şeklüñ **insān** eyledi
   Ehl-i īmān eyledi *(Koş. 41/9). [insān]*
2. Ḫāki **insān** iden sensin

Ehl-i īmān iden sensin *(Koş. 59/21). [insān]*

3. İy nuṭfeyi **insān** iden
   Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/7). [insān]*
4. Fażluñ ile çünki **insān** eyledüñ
   Ehl-i İslām ehl-i īmān eyledüñ *(Mrb. 108/9). [insān]*
5. Fażlıyla **insān** eyledi
   El-ḥamdü li’llāhi’l–Kerīm *(Mrb. 110/1). [insān]*
6. Bir avuc ḫāki **insān** eyleyen sen
   Aña yolları āsān eyleyen sen *(Mrb. 113/13). [insān]*
7. Vücūdı ḳande buldı cinn ü **insān**
   Ṣafāyı ḳanden aldı ehl-i ‘irfān *(Mrb. 116/9). [insān]*
8. Saña kim virmişdür **insān** olmaġı
   Ehl-i İslām ehl-i īmān olmaġı *(Mrb. 117/5). [insān]*
9. Cümle **insān** bir babadan bir anadan oldılar
   Pes yene birbirine ḥıḳd u ḥased itmek neden *(Mf. 130/1). [insān]*
10. Ṣaḳın ac ḳalurum ṣanma hey **insān**
    Hemān şükr ide gör ni‘met firāvān *(Mf. 145/1). [insān]*
11. Beñzer hemān oġlan oyuncaġına
    Bunda ‘aḳlı olan **insān** eglenmez *(Koş. 13/8). [insān]*
12. Bir avuç ḫāk iken **insān** eyledi
    Ehl-i tevḥīd ehl-i īmān eyledi *(Koş. 50/5). [insān]*
13. Ḫaṭā ile eger ẕenb itse **insān**
    Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/1). [insān]*
14. Esīr-i nefs olub bī-çāre **insān**
    Anuñçün olmaz ol bir hāle rāżī *(Kt. 20/3). [insān]*
15. Nuṭfe-i nā-çīzi **insān** eyledüñ
    Ḥamd ü minnet saña iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/1). [insān]*
16. Bizi **insān** idüben eyledi ehl-i İslām
    Ḫāliḳ’uñ nı‘metine ḥamd ü s̱enā eyleyelüm *(Mrb. 101/1). [insān]*
17. ‘Acizden ġayrı niye ḳādir olurmış **insān**
    Ḫāliḳ’uñ nı‘metine ḥamd ü s̱enā eyleyelüm *(Mrb. 101/7). [insān]*
18. Bir avuç ḫākden **insān** idersin

Yene hem maẓhar-ı ‘irfān idersin *(Mrb. 92/5). [insān]*

19. Fażluñla **insān** eyledüñ

Biñ biñ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/1). [insān]*

20. Bizi fażlıyla **insān** eylemişdür

Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm’üñ *(Mrb. 106/1). [insān]*

21. Ḳullaruñ luṭfuñla **insān** olduġı

Heb senüñ fażluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/1). [insān]*

22. Hevālarda olub iy ġāfil **insān**

Seni azdırmasun nefs ile şeyṭān *(Mrb. 120/9). [insān]*

23. Kemāl-i luṭfuñ iy Raḥmān

Bilür mi ḳadrini **insān** *(Mrb. 124/2). [insān]*

24. İy ḳaṭreyi ‘ummān iden

İy nuṭfeyi **insān** iden *(Mrb. 32/10). [insān]*

25. **İnsānı** idüb īcād

İtdüñ yoluña irşād *(Mrb. 104/9). [insānı, -ı]*

26. Ṭopraġı **insān** eyledüñ

Enva‘-ı iḥsān eyledüñ *(Mrb. 107/5). [insān]*

27. ‘İbāda olmayınca Ḥaḳ’dan iḥsān

Neye ḳādir olur bī-çāre **insān** *(Mrb. 109/2). [insān]*

28. Senüñdür luṭfula iḥsān

Neye ḳādir olur **insān** *(Mrb. 112/10). [insān]*

29. Bizi **insān** iden sensin

Şükür yā Rabbī yā Rabbī *(Mrb. 22/1). [insān]*

30. Ṭaşı gevher ṭopraġı **insān** iden

Ẕerreyi kevn ḳaṭreyi ‘ummān iden *(Mrb. 63/33). [insān]*

31. Bir avuc ḫāki eyledüñ **insān**

Ḳudretüñle ẓuhūra geldi cihān *(Mrb. 77/17). [insān]*

32. Eyle Hüdāī’ye ‘aṭā cūduñla ḥaḳḳānī vücūd

İy nuṭfeyi **insān** idüb iy ḳaṭreyi ‘ummān iden *(G. 6/10). [insān]*

33. Nuṭfe-i nā-çīzi **insān** eyleyen Ḳādir Ḫudā

Yine luṭfundan ide ḳullarına vaṣlın ‘aṭā *(G. 35/1). [insān]*

34. Çünki **insān** eyledüñ

Bunca iḥsān eyledüñ *(Koş. 36/21). [insān]*

insān: *[tas.] Olgun insan, insan-ı kâmil, hazret-i insan.* (Doğan, 2013, s. 857)

1. Ḥaḳḳ'ı bilmek isteyen
   İnsānı bilmek gerek *(Koş. 41/4). [insānı, -ı]*
2. ʻĀlemler mevcidür baḥr-ı vücūduñ
   İnsāndur zübdesi ol kenz-i cūduñ *(Koş. 44/10). [insāndur, -dur]*
3. Cemāline idüb **insānı** mir'āt
   Kemāl-i ḥüsnüni seyrān iden dōst *(Mrb. 54/19). [insānı, -ı]*
4. Şükür kim Küntü kenz esrārın açduñ
   O kenzin zübdesin **insāna** saçduñ *(M. 1/8). [insāna, -a]*

insān: *Kimse, kişi, adam.* (Devellioğlu, 1998, s. 440)

1. Derd-mend **insān** gör n'ider
   Muttaṣıl dünyāyı cemʻ ider *(Koş. 29/13). [insān]*

<u>insān-ı kāmil:</u> *Olgun kimse.* ‖ *[tas.] Allah'ın zât, sıfat, fiil ve isimlerini kemâlen kendinde toplayan kişi.* (Uludağ, 2016, s. 188)

1. Bevvāb-ı bāb-ı Ḥażret **insān-ı kāmil** ancaḳ
   Miftāḥ-ı kenz-i vaḥdet ol merd-i vāṣıl ancaḳ *(Mf. 40/1). [insān-ı kāmil]*
2. Şol ki oldı Ḥaḳḳ'a vāṣıl
   Ol oldı **insān-ı kāmil** *(Koş. 48/22). [insān-ı kāmil]*
3. Miftāḥ-ı bāb-ı Ḥażret **insān-ı kāmil** ancaḳ
   Varlıḳ Ḥaḳḳ'uñ ḥaḳīḳat ġayrısı zā'il ancaḳ *(G. 16/1). [insān-ı kāmil]*
4. Terkīb olundı çünki hevā ḫāk ü nār ü āb
   İnsān-ı kāmil oldı aña refʻ olub ḥicāb *(G. 25/2). [insān-ı kāmil]*

<u>insānlıḳ:</u> *İnsana yakışır şekilde davranma.* (Doğan, 2013, s. 857)

1. Sidre-i ‘irfān-ı Ḥaḳḳ’uñ müntehāsın bulmaġa
   ‘Ālem-i vaḥdetde cevlān it ki **insānlıḳ** budur *(G. 9/8). [insānlıḳ]*

inşirāḥ: *Ferahlık, iç açılması.* ||| *[tas.] İlahî keşf, feyiz, ilhâm.*

1. İy Hüdāī’ Ḥaḳḳ’ı ẕikr it dā’imā
   Tā ki ṣadra ḥāṣıl ola **inşirāḥ** *(G. 31/10). [inşirāḥ]*

intisāb it-: *Mensup olmak, bağlanmak, kapılanmak.* (Devellioğlu, 1998, s. 443)

1. Hüdāī’ye şefā‘at ḳıl eger ẓāhir eger bāṭın
   Ḳapuña intisāb itmiş gedādur yā Resūla’llah *(G. 3/10).[intisāb it,-miş]*

intiẓār: *Gözleme, bekleyiş.* (Devellioğlu, 1998, s. 443)

1. Duymaz olduñ **intiẓāre**
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/15). [intiẓāre, -e]*

ir-:

ir-: *İsabet etmek, tecelli etmek.* (Tulum, 2011, s. 984)

1. Hüdāī’ye **irüb** ḥālāt
   Viṣālüñle bula leẕẕāt *(Mrb. 24/49). [irüb, -üb]*
2. Nesīm-i rūḥ-ı Raḥmān’dan nefes **irerse** ger cāna
   Bahāristān ola ‘ālem ṣafā-yı nev-bahārumdan *(G. 13/3). [irerse, -er,-se]*
3. Ḫalāṣ olsa kişi aġyār elinden
   İrerdi luṭf-ı bī-ḥadd yār elinden *(Mf. 138/2). [irerdi, -er, -di]*
4. **İrüb** luṭf u kerem dārü’ş-şifā-i faẓl ü raḥmetden
   Ḫalāṣ eyle bizi yā Rab meded bu derd ü miḥnetden *(Mf. 142/1). [irüb, -üb]*
5. Faẓl ü iḥsānından iy Ḳādir Ḫudā
   İrse maṭlūba ne var ‘abd-i gedā *(Mf. 194/2). [irse, -se]*

6. Ola Hüdāī’ye ‘aṭā
   Cān sem‘ine **ire** nidā *(Mrb. 1/18). [ire, -e]*
7. Ḫiṭāb-ı irci‘ī **irse**
   Göñül maṭlūbunı görse *(Mrb. 75/9). [irse, -se]*
8. Ḥayāt **irsün** aña būy-ı beḳādan
   Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/15). [irsün, -sün]*
9. -Ẓāhir olub āṣār-ı cūd
   İrsün kemāline şühūd *(Mrb. 44/18). [irsün, -sün]*
10. Gūş-ı cāna **ire** luṭfuñdan ḫiṭāb
    Perdeler ref‘ oluban gide ḥicāb *(Mrb. 66/9). [ire, -e]*
11. **İrüb** Hüdāī’ye kerem
    Fażluñla olsun muġtenem *(Mrb. 107/17). [irüb, -üb]*
12. Geçüb dünyā vü ‘uḳbāyı irem vaḥdet sarāyına
    Faḳīre ger kerem **ire** Ġanī Perverdigār’umdan *(G. 13/8). [ire, -e]*

ir-: *Ulaşmak, ermek, kavuşmak.* (Dilçin, 2009, s. 129)

1. Ḥaḳḳ’a **iren** bulur ẕevḳ ü ṣafāyı
   El-ḥamdü li’llāh eş-sükrü li’llāh *(Koş. 50/19). [iren, -en]*
2. Ẕāt-ı bī-çūne **irmeyince** kişi
   Ḥāṣıl olmaz murādı bitmez işi *(G. 39/7). [irmeyince, -(me), -y, -ince]*
3. Naḥve ṣarf eyleme ‘ömrüñ yüri maḥv ögrenigör
   Kişi maḥbūb-ı ḥaḳīḳīye fenā ile **irer** *(Mf. 60/2). [irer, -er]*
4. Ḳāli ḳo ḥāle **ir** efendi hemīn
   Anı da geçüb ol maḳāma ḳarīn *(Mf. 144/1). [ir]*
5. Bir ḳula olıcaḳ Ḥaḳ’dan ‘ināyet
   Maḳṣūda tiz **irer** iḥsān eglenmez *(Koş. 14/28). [irer, -er]*
6. Tevḥīd ile olur her derde dermān
   Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile **irmiş** irenler *(Koş. 1/2). [irmiş, -miş]*
7. Tevḥīd ile olur her müşkil āsān
   Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile **irmiş** irenler *(Koş. 1/4). [irmiş, -miş]*
8. Eġer Ḥaḳḳ’ı sende bulmaḳ dilerseñ

Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile **irmiş** irenler *(Koş. 1/8). [irmiş, -miş]*

9. Yerden gökden geçüb ʿArş'a çıḳanlar

   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile **irmiş** irenler *(Koş. 1/12). [irmiş, -miş]*

10. **İrmek** ister iseñ bāḳī ḥayāta

    Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/15). [irmek, -mek]*

11. İrmek ister iseñ bāḳī ḥayāta

    Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile **irmiş** irenler *(Koş. 1/16). [irmiş, -miş]*

12. Yola çeken odur bay u gedāyı

    Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile **irmiş** irenler *(Koş. 1/20). [irmiş, -miş]*

13. Ḥaḳḳ'a **irüb** rāz açmaġı

    Āsān iderler Hū ile *(Koş. 3/31). [irüb, -üb]*

14. Cānān ilin varub görmek dilerseñ

    Ḥayāt iḳlīmine **irmek** dilerseñ *(Koş. 4/10). [irmek, -mek]*

15. Ḳulaḳ ṭutan kişiler Ḥaḳ kelāma

    Noḳṣāndan ḳurtulub **irer** tamāma *(Koş. 6/6). [irer, -er]*

16. Ḳābe ḳavseyn ma'nāsından ṭuyuban

    'Aceb sırr-ı Ev-ednā'ya **irem** mi *(Koş. 6/16). [irem, -em]*

17. **İrmege** vaḥdet nūrına

    Şirki aradan süregör *(Koş. 7/1). [irmege, -meg, -e]*

18. Baḳmayan cāna

    İrdi cānāna *(Koş. 17/6). [irdi, -di]*

19. Cemālüñi görsevüz

    Vaṣla **irse** elümüz *(Koş. 20/16). [irse, -se]*

20. **İrince** vaḥdet nūrına

    Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/23). [irince, -ince]*

21. Tā **irince** ẕāt-ı pāke

    Āh idelüm senüñ ile *(Koş. 27/27). [irince, -ince]*

22. Şu dem ki luṭf **ire** dest-i ḳudretden

    Dili īḳāż ider nevm-i ġafletden *(Koş. 51/9). [ire, -e]*

23. Sivā ḷevs̲inden el yuyub dem-ā-dem

    İrüb maṭlūba ḫōş ẕevḳ ü ṣafā it *(N. 21/4). [irüb, -üb]*

24. **İrüb** sarāy-ı vaḥdete

Ḳalbi sivādan pāk ola *(N. 20/3). [irüb, -üb]*

25. Efʿāl ü ṣıfāta **ir**

    Ḳaṣd it nūr-ı ẕāta ir *(Koş. 53/5). [ir]*

26. Efʿāl ü ṣıfāta ir

    Ḳaṣd it nūr-ı ẕāta **ir** *(Koş. 53/6). [ir]*

27. Bir bāḳī ḥayāta **ir**

    Bul maṭlab-ı aʿlāyı *(Koş. 53/7). [ir]*

28. Ol maṭlab-ı aʿlāya **ir**

    Vāṣıl olmaġa saʿy eyle *(Koş. 49/31). [ir]*

29. Ṣūreti ḳo maʿnāya **ir**

    Bir kenz-i lā-yefnāya ir *(Koş. 49/30). [ir]*

30. Ṣūreti ḳo maʿnāya ir

    Bir kenz-i lā-yefnāya **ir** *(Koş. 49/29). [ir]*

31. Varan sarāy-ı vaḥdete

    İrmiş kemāl-i rifʿate *(Koş. 49/26). [irmiş, -miş]*

32. Yüri maʿnāya **ir** ḳo ḳīl ü ḳāli

    Meẓāhirden geçüb terk it meʿāli *(Mrb. 125/18). [ir]*

33. Geçüb fānīden **ir** bāḳī ḥayāta

    Ṣafā bul ġarḳ olub envār-ı ẕāta *(Mrb. 125/27). [ir]*

34. Envāra **ir** eṭvāra ir

    ʿİrfāna ir esrāra ir *(Mrb. 5/17). [ir]*

35. Envāra ir eṭvāra **ir**

    ʿİrfāna ir esrāra ir *(Mrb. 5/17). [ir]*

36. Envāra ir eṭvāra ir

    ʿİrfāna **ir** esrāra ir *(Mrb. 5/18). [ir]*

37. Envāra ir eṭvāra ir

    ʿİrfāna ir esrāra **ir** *(Mrb. 5/18). [ir]*

38. Ḳaṣd it Hüdāī’ yāra **ir**

    Māh-ı mübārekdür gelen *(Mrb. 5/19). [ir]*

39. Ḫˇāb-ı ġafletden ac gözüñi uyan

    Devlete **irdi** enbiyāya uyan *(Mrb. 39/18). [irdi, -di]*

40. ʿĀṣıḳ ki **ire** maḳṣūda

Cān bezl ide cānāna *(Mrb. 50/1). [ire, -e]*

41. Mūsā gibi gel Ṭūr'a
    Tā kim **iresin** nūra *(Mrb. 50/18). [iresin, -e, -sin]*
42. Şu kim itdi semā-yı ḳalbe himmet
    Ṣafāya **irdi** bedr oldu hilāli *(Mrb. 87/12). [irdi, -di]*
43. Şu cān kim sırr-ı Ev-ednā'ya **irdi**
    Begüm ol maṭlab-ı a'lāya irdi *(Mrb. 87/13). [irdi, -di]*
44. Şu cān kim sırr-ı Ev-ednā'ya irdi
    Begüm ol maṭlab-ı a'lāya **irdi** *(Mrb. 87/14). [irdi, -di]*
45. Ṣafā-yı ẕirve-i 'ulyāya **irdi**
    Ri'āyet eyleyen ṣāff-ı ni'āli *(Mrb. 87/15). [irdi, -di]*
46. Baḳub ḳalma nüḳūş-ı kā'ināta
    Çalış ma'nāya **ir** bāḳī ḥayāta *(Mrb. 87/18). [ir]*
47. 'İnāyet eyledüñ çün kā'ināta
    Kimi ef'āle **irdi** kim ṣıfāta *(Mrb. 92/14). [irdi, -di]*
48. Vücūda **ir** ne istersin 'ademden
    Gel Allāh'a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/7). [ir]*
49. Tā kim **ire** ḳalbe sürūr
    Senden 'aṭā senden kerem *(Mrb. 99/19). [ire, -e]*
50. Umaruz **irevüz** nūr-ı şühūda
    Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/23). [irevüz, -evüz]*
51. Bahār oldı yene açıldı güller
    Murāda bülbül **irdügi** zamāndur *(Mrb. 115/2). [irdügi, -düg, -i]*
52. Ḫudā-yı Müste'ān açarsa yollar
    İre maṭlūbına bī-çāre ḳullar *(Mrb. 116/6). [ire, -e]*
53. Ẕevḳ-i tāmma **irmek** isterseñ eger
    Mā-sivā ḥubbundan idegör ḥaẕer *(Mrb. 117/17). [irmek, -mek]*
54. Ḳalma ṣūretde ṣıfāta himmet it
    İrmege baḳī ḥayāta himmet it *(Mrb. 122/10). [irmege, -meg, -e]*
55. Bayrama ol 'āşık **irer**
    Kim Ḥaḳ cemālini görer *(Mrb. 8/13). [irer, -er]*
56. **İre** mi 'āşıḳ cemālüñ nūrına

Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/1). [ire, -e]*

57. Kā‘be-i maṭlūba **irsün** ḳullaruñ

Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um meded *(Mrb. 108/3). [irsün, -sün]*

58. Hüdāī’ye yol ṣoran

Vaḥdet iline **iren** *(Mrb. 23/18). [iren, -en]*

59. Göñül virme Hüdāī’ kā’ināta

Geçüb fānīden **ir** bāḳī ḥayāta *(Mrb. 25/18). [ir]*

60. Umarum kim ‘arş-ı maḳsūda **irem**

Yā Resūlu’llāh şefā‘at eylegil *(Mrb. 28/11). [irem, -em]*

61. **İrmiş** Ḥaḳḳ’uñ iḥsānına

Āṣār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/11). [irmiş, -miş]*

62. Bir baḥr-ı bī-pāyāna **ir**

Enhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/15). [ir]*

63. **İrmiş** Hüdāī’ vaḥdete

Esrār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/27). [irmiş, -miş]*

64. Mesīḥā gibi dem ur ‘āşıḳāne

Ḥayāt **irsün** anuñla mürde cāne *(Mrb. 76/6). [irsün, -sün]*

65. Senüñle **irdiler** ẕāta dahi envā‘-ı leẕẕāta

İşüñ erbāb-ı ḥācāta ‘aṭādur yā Resūla’llah *(G. 3/7). [irdiler, -di, -ler]*

66. Umaruz **irevüz** bāḳī ḥużūra

Civār-ı Ḥażret-i Raḥmān’a geldük *(G. 5/13). [irevüz, -evüz]*

67. İki cihānı ‘āşıḳ virür Hüdāī’ yāre

Ol ẕevḳe **irmeyenler** cennāta ḳā’il ancaḳ *(G. 16/10). [ir, -(me), -y, -en, -ler]*

68. Aldanma ḳāl ü ḥāle **ir** cennet-i viṣāle

Bā‘iṣ ḳamu kemāle fażl ile raḥmet ancaḳ *(G. 20/5). [ir]*

69. Bār-i gāh-ı vaḥdete **irdüñ** hemīn

Ḳaldı Mevlā gitdi cümle māsivā *(G. 22/9). [irdüñ, -dü, -ñ]*

70. ‘Aḳla baḳma **ir** tecellī nūrına

Şem‘a ḥācet ḳalmaz olduḳda ṣabāḥ *(G. 30/7). [ir]*

71. Bāḳī ḥayāta **irmege** iḥsānuñ isterüz

Luṭf it Hüdāī’ bendeñe yā Mālike’r-riḳāb *(G. 25/13). [irmege,-meg,-e]*

72. Geçüb dünyā vü ‘uḳbāyı **irem** vaḥdet sarāyına

Faḳīre ger kerem ire Ġanī Perverdigār'umdan *(G. 13/7). [irem, -er]*

ir-: *(Yardıma) Yetişmek.* (Tulum, 2011, s. 984)

1. **İrüb** 'ināyet 'askeri
   Olsun şedā'idden berī *(Mrb. 103/17). [irüb, -üb]*
2. Ma'şūḳdan **iricek** kemend
   'Uşşāḳı eyler ḳayd-ı bend *(Koş. 28/25). [iricek, -icek]*
3. Ger kerem **ire** cenābuñdan eyā Rabb-i Kerīm
   Gelmeye yañumuza ṭard ola şeyṭān-ı racīm *(Mrb. 31/5). [ire, -e]*
4. Gidüb 'usr **irle** yüsre
   Ḫudā ẓulmātı nūr ide *(Mrb. 73/7). [irle, -le]*
5. **İrse** hidāyet 'askeri
   Ḳullar olur ġamdan berī *(Mrb. 107/13). [irse, -se]*

ir-: *Yapışmak, temas etmek, bağlanmak.* (Tulum, 2011, s. 984)

1. Dāmen-i vaṣla **irem** mi
   Elüm deyü aġlar var mı *(Koş. 46/23). [irem, -em]*

irādet: *Rızâ, gönül muradı.* (Tulum, 2011, s. 982)

1. Ger **irādet** vārid ise pīrine
   Kevser-i vaḥdetden içür ḳanayın *(Mrb. 38/19). [irādet]*

'irāḳ: *Mûsikîmizin altı yedi asırlık birleşik makamlarından biri.* ||| *[tas.] Dînin tüm zâhirî unsurları yanında, bâtınî hayata yönelik uygulamaları da içine alan melamet ve fütüvveti de önemseyen tasavvufî ekol.* (Bilgi için bkz., Altıntaş, 1986, s. 1-13)

1. Nevāñı gāh **'irāḳ** ü gāh ḥicāz it
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/11). ['irāḳ]*

iregör-: *Ermeye çalışmak.*

1. Māsivā ḥubbını dilden süregör
   Vaḥdet-i ẕāt-ı pāke sen **iregör** *(Mf. 93/2). [iregör]*
2. Māsivā ḥubbın aradan süregör
   Ẕāt-ı bī-çūne Hüdāī' **iregör** *(Mrb. 17/18). [iregör]*
3. Ṣalma bugüni yarına
   Menzile evvel **iregör** *(Koş. 7/4). [iregör]*
4. Ḥaḳḳ'ı Hüdāī' buluban
   Bāḳī ḥayāta **iregör** *(Koş. 7/28). [iregör]*
5. Ḳaṣd idüb Ḥaḳḳ-ı yaḳīne **iregör**
   Tā kemāle irişe iḳrāruñ *(Mrb. 67/7). [iregör]*
6. Nefsüñ aradan süregör
   Vaḥdet iline **iregör** *(Koş. 48/18). [iregör]*

iren: *[tas.] Hakk'a ulaşan velî, ârif, insan-ı kâmil.* (Doğan, 2013, s. 487)

1. Tevḥīd ile olur her derde dermān
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş **irenler** *(Koş. 1/2). [irenler, -ler]*
2. Tevḥīd ile olur her müşkil āsān
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş **irenler** *(Koş. 1/4). [irenler, -ler]*
3. Eġer Ḥaḳḳ'ı sende bulmaḳ dilerseñ
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş **irenler** *(Koş. 1/8). [irenler, -ler]*
4. Yerden gökden geçüb ʿArş'a çıḳanlar
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş **irenler** *(Koş. 1/12). [irenler, -ler]*
5. İrmek ister iseñ bāḳī ḥayāta
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş **irenler** *(Koş. 1/16). [irenler, -ler]*
6. Yola çeken odur bay u gedāyı
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş **irenler** *(Koş. 1/20). [irenler, -ler]*

'irfān: *[tas.] Manevî ve ruhî tecrübeyle elde edilen marifet bilgisi.* (Uludağ, 2016, s. 189)

1. Ol virdi cism ile cānı
   Ol virdi ‘ilm ü **‘irfānı** *(Koş. 37/10). [‘irfānı, -ı]*
2. Envāra ir eṭvāra ir
   ‘İrfāna ir esrāra ir *(Mrb. 5/18). [‘irfāna, -a]*
3. Ḳande buldı bu cism ile cānı
   Ḳanden aldı bu ‘ilm ü **‘irfānı** *(Mrb. 41/6). [‘irfānı, -ı]*
4. ‘Āriflere **‘irfān** gerek
   ‘Āşıḳlara cānān gerek *(Mrb. 35/13). [‘irfān]*
5. Bulur ḥayāt iḳlīmini
   ‘İrfāna irmek isteyen *(Mrb. 65/4). [‘irfāna, -a]*
6. Taṣdīḳ ile īmāna ir
   Taḥḳīḳ ile **‘irfāna ir** *(Mrb. 81/14). [‘irfāna, -a]*

irgür-:

irgür-: *Ulaştırmak, eriştirmek, kavuşturmak.* (Dilçin, 2009, s. 129)

1. Sürūra **irgüre** tā ‘ıyd-ı vuṣlat
   Kerem eyle meded Raḥmān’um Allāh *(Koş. 55/11). [irgüre, -e]*
2. Bizi faẓlıyla **irgürdi** ḥayāta
   Delālet itdi ef‘āl ü ṣıfāta *(Mrb. 106/13). [irgürdi, -di]*
3. Keremüñden **irgür** vaḥdet iline
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/3). [irgür]*
4. Nice bir ḥicābdan arınmayalum
   İrgür saña yolda sürünmeyelüm *(Koş. 5/26). [irgür]*
5. Vaḥdet-i ẕāta **irgür**
   Gider ḳīl ü ḳālümüz *(Koş. 20/19). [irgür]*
6. **İrgür** saña ḥasretle yanmayalum
   Allāh’um Allah’um güzel Allāh’um *(Koş. 21/7). [irgür]*
7. Ger orada ger burada
   İrgüren sensin murāda *(Koş. 30/6). [irgüren, -en]*

8. Saña **irgüren** sensin

   Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/15). [irgüren, -en]*

9. Şirküñi tevḥīde **irgür**

   Ẕerreñi ḫurşīde irgür *(Koş. 38/17). [irgür]*

10. Şirküñi tevḥīde **i**rgür

    Ẕerreñi ḫurşīde **irgür** *(Koş. 38/18). [irgür]*

11. Żaʻfuñı teʾyīde **irgür**

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/19). [irgür]*

12. Sürūra **irgüre** tā ʻıyd-ı vuṣlat

    Kerem eyle meded Raḥmān'um Allāh *(Koş. 55/11). [irgüre, -e]*

13. Niçe bir ehl-i ḳīl ü ḳāl olalum

    Bedre **irgür** yiter hilāl olalum *(Msd. 2/20). [irgür]*

14. **İrgür** saña yolda ḳoma

    Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 1/13). [irgür]*

15. Sarāy-ı vaḥdete **irgür**

    Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/7). [irgür]*

16. Maṭlūba **irgür** dem-be-dem

    Yā Müsteʻān u yā Kerīm *(Mrb. 103/23). [irgür]*

17. **İrgür** bizi maṭlūba

    Luṭf eyle Kerīm Allāh *(Mrb. 118/1). [irgür]*

18. Kimi ṣıfāta **irgüren**

    Kimini ẕāta irgüren *(Mrb. 2/13). [irgüren, -en]*

19. Kimi ṣıfāta irgüren

    Kimini ẕāta **irgüren** *(Mrb. 2/14). [irgüren, -en]*

20. Baḳī ḥayāta **irgüren**

    ʻĀşıḳ seni bulsa n'ola *(Mrb. 2/15). [irgüren, -en]*

21. Maḳṣūduma sen **irgür**

    Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/3). [irgür]*

22. Sarāy-ı vaḥdete **irgür** Efendi

    Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/19). [irgür]*

23. Yine sen **irgür** vaḥdete

    Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/19). [irgür]*

24. Faḳrumı **irgür** tamāma yā Ġanī
    Tā ki bu yoḳluḳla bulayum seni *(G. 39/1). [irgür]*
25. Cemī‘-i ṭālibüñ maṭlūbı Allāh
    Bizi sen maṭlab-ı a‘lāya **irgür** *(Mrb. 37/2). [irgür]*
26. Ḳamu ‘āşıḳlaruñ maḥbūbı Allāh
    Bizi sen maḳṣad-ı aḳṣāya **irgür** *(Mrb. 37/4). [irgür]*
27. Ḳo esmā’yı müsemmāya naẓar it
    Şuhūduñ ẕirve-i ‘ulyāya **irgür** *(Mrb. 37/12). [irgür]*
28. Efendi eyleme ṣūret esīri
    Geçür ṣūretden ü ma‘nāya **irgür** *(Mrb. 37/16). [irgür]*
29. Geçür ẕerrātı **irgür** āfıtāba
    Efendi ḳaṭreden deryāya irgür *(Mrb. 37/19). [irgür]*
30. Geçür ẕerrātı irgür āfıtāba
    Efendi ḳaṭreden deryāya **irgür** *(Mrb. 37/20). [irgür]*
31. Meded Mevlā meded Mevlā
    Ża‘īfi ḳuvvete **irgür** *(Mrb. 61/22). [irgür]*
32. Ġarībi vuṣlata **irgür**
    Sarāy-ı vaḥdete irgür *(Mrb. 61/23). [irgür]*
33. Ġarībi vuṣlata irgür
    Sarāy-ı vaḥdete **irgür** *(Mrb. 61/24). [irgür]*
34. Hüdāī’ye müyesser ḳıl şühūdı
    Kemāle **irgüre** tā kim sücūdı *(Mrb. 94/26). [irgüre, -e]*
35. Hüdāī’ ḳulun **irgürdi** ḥayāta
    Delālet itdi ef‘āl ü ṣıfāta *(Mrb. 109/17). [irgürdi, -di]*
36. Ḳaṣr-ı ḳurba **irgürüb** iḥsāna maẓhar olmaġa
    ‘Āşıḳa varlıḳ cibālin kesdürüb Ferhād iden *(G. 8/5). [irgürüb, -üb]*
37. Kimseye ölmezden öñ göstermeyüb dīdārını
    İrgürüb bāḳī ḥayāta līki ṣoñra şād iden *(G. 8/8). [irgürüb, -üb]*
38. Sen ‘ināyet sen hidāyet ḳıl Hüdāī’ ḳuluña
    Çün ki sensin her murāda **irgürüb** irşād iden *(G. 8/10).[irgürüb, -üb]*

irgür-: *Arz etmek, bildirmek, sunmak.*

1. Ṣalub meydāna şol himmet semendin
   Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā'ya **irgür** *(Mrb. 37/8). [irgür]*

iriş-:

iriş-: *(Bir gayeye veya seviyeye) Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.*

1. **İrişem** şāyed ki baḥr-i Ḳulzüm'e
   Ḳaṭre-i nīsān olayın bir zamān *(G. 17/5). [irişem, -em]*
2. **İrişsün** ẕevḳe Hüdāī
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/27). [irişsün, -sün]*
3. Merdāne baḳan mūra
   İrişdi Süleymān'a *(Mrb. 50/20). [irişdi, -di]*
4. Şol 'āşıḳ-ı ṣādıḳda kim terk-i sivādan tāc ola
   Ol ḳaṣr-ı ḳurba **irişüb** 'ālem aña muḥtāc ola *(Mf. 150/2). [irişüb, -üb]*
5. Her kim ki ḳaṭreden baḥre irişdi
   Ḳapudan baḳarken ṣadra **irişdi** *(Koş. 39/18). [irişdi, -di]*
6. Hüdāī'şübhesiz ḳadre **irişdi**
   Ḥaḳḳ'uñ iḥsānına irüb gelenler *(Koş. 39/19). [irişdi, -di]*
7. **İrişmeyen** selāmet yaḳasına
   Lā-büd ziyān eyler ser-māyesine *(Koş. 14/21). [irişmeyen, -(me), -y, -en]*
8. Bir 'āşıḳ **irişse** saña
   Ol 'ıyd-ı ekberdür aña *(Koş. 18/21). [irişse, -se]*
9. Gerçek 'āşıḳ olan cāndan el siler
   Vaḥdet sarāyına **irişmek** diler *(Koş. 22/18). [irişmek, -mek]*
10. **İriş** bir ulu dergāha
    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/3). [iriş]*
11. Furṣat geçer aldanma ḳīl ü ḳāle
    Yalvar Ḥaḳḳ'a **iriş** ḳaṣr-ı kemāle *(Koş. 44/18). [iriş]*
12. 'Āşıḳ **irişse** ger Ḥabībe n'ola
    Gül naṣīb olsa 'andelībe n'ola *(Msd. 2/13). [irişse, -se]*

13. Ḳulaḳ ṭutan Hüdāī'Ḥaḳ kelāma

Geçüb noḳṣāndan **irişmiş** tamāma *(Mrb. 100/10). [irişmiş, -miş]*

14. Muṭma'inne olub rıżāya **iriş**

Yüri marżiyye ol ṣafāya iriş *(Mrb. 39/25). [iriş]*

15. Muṭma'inne olub rıżāya iriş

Yüri marżiyye ol ṣafāya **iriş** *(Mrb. 39/26). [iriş]*

16. Terk idüb fānīyi beḳāya **iriş**

Hāy nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/27). [iriş]*

17. **İrişsün** cān ü dil bāḳī ḥayāta

'İnāyet eyle Sulṭān'um 'ināyet *(Mrb. 56/3). [irişsün, -sün]*

18. **İrişsün** maṭlaba sālik

Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/23). [irişsün, -sün]*

19. Yüri ḥāl ehli ol ḳo ḳāl ü ḳīli

Cemīle **irişen** bulur cemāli *(Mrb. 86/12). [irişen, -en]*

20. **İrişe** sırra ḫiṭāb-ı müsteṭāb

Sen 'ināyet it meded yā Müste'ān *(Mrb. 96/11). [irişe, -e]*

21. Ṣaḳın aldanma bu fānī na'īme

Sivādan gec **iriş** Rabb-ı Raḥīm'e *(Mrb. 97/10). [iriş]*

22. İster seni cān bülbüli

Lākin **irişmez** 'aḳl eli *(Mrb. 33/6). [irişmez, -mez]*

23. Görinür küllü şey' 'uşşāḳa hālik

İrişsün maṭlab-ı a'lāya sālik *(Mrb. 94/18). [irişsün, -sün]*

24. Derdüñ devāya **irişe**

Kalbüñ ṣafāya irişe *(Mrb. 79/10). [irişe, -e]*

25. Derdüñ devāya irişe

Kalbüñ ṣafāya **irişe** *(Mrb. 79/10). [irişe, -e]*

26. Luṭf u 'aṭāya **irişe**

-Īs̱ār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 79/11). [irişe, -e]*

27. Ẕākir ṣafāya **irişür**

Envār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 81/1). [irişür, -ür]*

28. Ṭālib Ḫudā'ya **irişür**

İks̱ār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 81/3). [irişür, -ür]*

29. Geçüb varlıḳ ḥicābından varan vaḥdet sarāyına
    İrişür Kā‘be ḳavseyn’e bilür sırr-ı Ev-ednāyı *(G. 2/10). [irişür, -ür]*
30. Ẕenb-i vücūdı maḥv it **iriş** sarāy-ı ḳurba
    Cān ü tenüñ arada cānāna ḥā’il ancaḳ *(G. 16/7). [iriş]*
31. Ḳābe ḳavseyn’i geçüb **iriş** sarāy-ı vaḥdete
    Sırr-ı ev-ednā Hüdāī’cümleden a‘lā imiş *(G. 26/9). [iriş]*
32. Şāyed **irişem** sarāy-ı vaḥdete
    Tekyede mihmān olayın bir zamān *(G. 17/19). [irişem, -em]*

iriş-: *İsabet etmek, ulaşmak, tecelli etmek.* (Tulum, 2011, s. 679)

1. Fermān **irişicek** yüce Ḥażret’den
   Uyarurlar seni nevm-i ġafletden *(Koş. 45/17). [irişicek, -icek]*
2. **İrişürse** kerem dildār elinden
   Ḫalāṣ olurdı dil aġyār elinden *(Mf. 139/1). [irişürse, -ür, -se]*
3. Żu‘afā ḳullarını Ḥaḳ gözede
   Ol sa‘ādetden **irişe** bize de *(Mf. 154/2). [irişe, -e]*
4. Her kim ki ḳaṭreden baḥre **irişdi**
   Ḳapudan baḳarken ṣadra irişdi *(Koş. 39/17). [irişdi, -di]*
5. **İrişince** Ḥaḳ’dan iḥsān
   Derdüñe olunca dermān *(Koş. 27/13). [irişince, -ince]*
6. Şems-i vaḥdetden **irişdi** sırr-ı nūr
   Ḥāṣıl oldı ḳalbe envā‘-ı sürūr *(Mrb. 83/17). [irişdi, -di]*
7. **İrişse** lem‘a nūr-ı kibriyādan
   Geçerdi ẓulmet-i kibr ü riyādan *(Mrb. 91/5). [irişse, -se]*
8. **İrişdi** hicrānuñ demi
   İy māh-ı ġufrān elvedā‘ *(Mrb. 121/1). [irişdi, -di]*
9. Meded Mevlā meded Mevlā
   İrişdi ġāyete miḥnet *(Mrb. 61/10). [irişdi, -di]*
10. ‘Āḳıbet girdāba **irişdi** ṭarīḳ
    Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/15). [irişdi, -di]*
11. Ṭāḳatüm ṭāḳ oldı büküldi bilüm

Geldi **irişdi** ḳażādan uş ölüm *(Mrb. 63/18). [irişdi, -di]*

12. Ne fenā bāġından uçdı ‘andelīb
    Ne beḳā büyından **irişdi** naṣīb *(Mrb. 63/22). [irişdi, -di]*
13. Ne **irişdi** cāna ṣaġlıḳdan sürūr
    Ne maḳām-ı rāḥat olmuşdur ḳubūr *(Mrb. 63/25). [irişdi, -di]*

iriş-: *Yetişmek.* (Tulum, 2011, s. 679)

1. **İrişürse** ‘ināyet yār elinden
   Ḫalāṣ olur kişi aġyār elinden *(Mf. 193/1). [irişürse, -ür, -se]*
2. Ṣaçıldı āb-ı raḥmet kā’ināta
   Ḥayāt **irişdi** eşcār ü nebāta *(Mrb. 115/6). [irişdi, -di]*

<u>irişdür-:</u> *Ulaştırmak, kavuşturmak.*

1. Ẕevḳ ile añlayub sırr-ı vücūdı
   Kemāline **irişdürdi** şuhūdı *(Koş. 39/10). [irişdürdi, -di]*
2. **İrişdür** fażluñ ile nūr-ı ẕāta
   ‘İnāyet eyle Sulṭān’um ‘ināyet *(Mrb. 56/1). [irişdür]*
3. Hüdāī’yi sen **irişdür** murāda
   Senüñdür çünki ḥükm arż ü semā da *(Mrb. 57/17). [irişdür]*
4. Hüdāī’yi **irişdür** feṭḥ-i bāba
   Varalum Ḥażret-i ni‘me’l-me’āba *(Mrb. 37/17). [irişdür]*

<u>irmek iste-:</u> *Ulaşmayı arzulamak.*

1. Ṣoḥbet-i cānāna **irmek isteyen**
   Yolına ḫarc eylesün cān ü teni *(G. 39/3). [irmek iste, -y, -en]*
2. Taḥḳīḳ ider taṣdīḳini
   Īmāna **irmek isteyen** *(Mrb. 65/2). [irmek iste, -y, -en]*
3. Bulur ḥayāt iḳlīmini
   ‘İrfāna **irmek isteyen** *(Mrb. 65/4). [irmek iste, -y, -en]*

4. Eyyūb-veş ṣabr eylesün
   Dermāna **irmek isteyen** *(Mrb. 65/8). [irmek isteyen, -y, -en]*
5. Yūsuf gibi fürḳat çeker
   Ken‘ān’a **irmek isteyen** *(Mrb. 65/12). [irmek isteyen, -y, -en]*
6. Ḳalbī sarāyın pāk ider
   Sulṭāna **irmek isteyen** *(Mrb. 65/16). [irmek isteyen, -y, -en]*
7. Biñ kerre cān eyler fidā
   Cānāna **irmek isteyen** *(Mrb. 65/20). [irmek isteyen, -y, -en]*
8. Cānın virür İsmā‘īl-vār
   Ḳurbāna **irmek isteyen** *(Mrb. 65/24). [irmek isteyen, -y, -en]*
9. Her ḳaṭrede deryā bulur
   ‘Ummāna **irmek isteyen** *(Mrb. 65/28). [irmek isteyen, -y, -en]*

irşād eyle-: *(Doğru yola) Yöneltmek, sevk etmek, yönlendirmek.* (Doğan, 2013, s. 864)

1. Bizi faẓluñla çünki itdüñ īcād
   Yene eyle na‘īm u vaṣla irşād *(Mrb. 116/14). [irşād eyle]*
2. Cūduñla īcād eyledüñ
   Maṭlūba **irşād eyledüñ** *(Mrb. 85/6). [irşād eyle, -dü, -ñ]*
3. Hem yene yolına **irşād eyledi**
   Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/3). [irşād eyle, -di]*

irşād it-: *(Doğru yola) Yöneltmek, sevk etmek, yönlendirmek.*

1. Cehennemden āzād ider
   Dōst yolına **irşād ider** *(Koş. 2/6). [irşād it, -er]*
2. İdersin kendüñe irşād
   Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/15). [irşād it, -er, -sin]*
3. Ṭoġrı yola **irşād iden**
   İḥsānuña mu‘tād iden *(Mhm. 3/7). [irşād it, -en]*
4. Hüdāī’bendeñi īcād iden sen
   Cenāb-ı pāküñe **irşād iden** sen *(Mrb. 92/18). [irşād it, -en]*

5. İnsānı idüb īcād
   İtdüñ yoluña irşād *(Mrb. 104/10). [irşād it, -dü, -ñ]*
6. Ḳullarını īcād ider
   Ṭoġrı yola **irşād ider** *(Mrb. 111/14). [irşād it, -er]*
7. Saḫaṭdan ḥıfẓ idüb ṣādıḳ ḳulunı
   Rızāsı yoluna **irşād iden** dōst *(G. 33/6). [irşād it, -en]*
8. O sulṭāndur iden ḳulların irşād
   Men lem yehdi'llāhu mālehu min hād *(Koş. 51/5). [irşād it, -en]*
9. Sen 'ināyet sen hidāyet ḳıl Hüdāī'ḳuluña
   Çün ki sensin her murāda irgürüb **irşād iden** *(G. 8/10). [irşād it, -en]*

irşād-ı ümmet it-: *Ümmetlerine Hak yolunu göstermek.*

1. Nebīler gerçi ḫalḳı da'vet idüb
   Ḳamusu itdiler irşād-ı ümmet *(G. 23/8). [irşād-ı ümmet it, -di, -ler]*

irüşdür-: *Ulaştırmak, kavuşturmak.*

1. 'Īd-ı aḍḥāya **irüşdürdüñ** bizi
   Saña çoḳ ḥamd ü şükürler iy Kerīm *(Kt. 8/1). [irüşdürdüñ, -dü, -ñ]*
2. Ẕevḳ-ı a'lāya **irüşdürdüñ** bizi
   Saña çoḳ ḥamd ü şükürler iy Kerīm *(Kt. 8/3). [irüşdürdüñ, -dü, -ñ]*

īṣāl eyle-: *Eriştirmek, ulaştırmak.* (Doğan, 2013, s. 865)

1. Ġafletden aç gözüñi ḫidmete itme ihmāl
   Ṭā'at kişiyi eyler bāḳī na'īme īṣāl *(Mf. 113/2). [īṣāl eyle, -r]*

īsār-ı zikru'llāh: *Hak zikrinin cömertliği.*

1. Luṭf u 'aṭāya irişe
   -Īsār-ı zikru'llāh ile *(Mrb. 79/12). [īsār-ı zikru'llāh]*

isbāt ü maḥv eyle-: *(Varlığı) Yaratmak ve yok etmek.*

1. Saña āsān maḥv ü iṣbāt eylemek
   ‘Arş ü ferş arż ü semāvāt eylemek *(Mrb. 42/5) [iṣbāt ü maḥv eyle,-mek]*

iṣġā it-: *Kulak vermek, dinlemek.* (KL., http://lugatim.com/s/ısgâ, erişim tarihi: 17.09.2021)

1. ‘Aceb mi Ka‘beden eşref olursa kāmilüñ ḳalbi
   Bunı cān ile **iṣġā it** efendi ḳavl-i ṣādıḳdur *(Kt. 15/2). [iṣġā it]*

isḳāt-ı vücūd eyle: *[tas.] Benliği yok etmek.*

1. **İsḳāt-ı vücūd eyle**
   İfnā-yı vücūd eyle *(Mrb. 21/9). [isḳāt-ı vücūd eyle]*

İsmā‘īl: *Hz. İsmail peygamber.* ||| *[tas.] Ahdine sâdık kalarak Hak tarafından râzı olunan makama (Nefs-i marzıyye) ulaşıp fenâya eren Hak âşığı.*

1. Böyle bir nūr itdi neslinden ẓuhūr
   Ṭañ mı **İsmā‘īl** iderse cān fidā *(G. 22/12). [İsmā‘īl]*

İsmā‘īl-vār: *Hak isteği için canından geçen İsmail peygamber gibi.*

1. Cānın virür **İsmā‘īl-vār**
   Ḳurbāna irmek isteyen *(Mrb. 65/23). [İsmā‘īl-vār]*

İsmā‘īl-veş: *Hak isteği için canından geçen İsmail peygamber gibi.*

1. Ḳanı Eyyūb gibi bir ṣabra ṭāḳat
   Yā **İsmā‘īl-veş** ḳurbāna cür’et *(Mrb. 14/14). [İsmā‘īl-veş]*

isnād: *Bir durumu bir şahsa veya sebebe bağlama, dayandırma*. (Doğan, 2013, s. 869)

1. Ḳoya **isnādı** Zeyd ü ‘Amr ü Bekre
   Hemān sa‘y ide istiġfār u şükre *(M. 4/3). [isnādı, -ı]*

isneyniyyet: *İkilik, çokluk. ||| [tas.] Hak dışında müstakil bir varlık kabul etme, şirk.*

1. Bulsun göñül cem‘iyyeti
   Maḥv eyle **isneyniyyeti** *(Mrb. 44/6). [isneyniyyeti, -i]*
2. Bülend it himmeti ‘āşıḳ
   Ḳo **isneyniyyeti** ‘āşıḳ *(Mrb. 45/22). [isneyniyyeti, -i]*
3. Terk idüb enniyyeti nefy eyle **isneyniyyeti**
   Vaḥdet-i ẕātiyyedür lāyıḳ olan fāyıḳlara *(G. 29/3). [isneyniyyeti, -i]*

isrine iḳtidā ḳıl-: *Yolundan gitmek, yolunu takip etmek.*

1. Bu fenā bağında bir bāḳ sa‘ādet isteyen
   Enbiyā vü evliyā **isrine ḳılsun iḳtidā** *(G. 35/6). [isrine iḳtidā ḳıl, -sun]*

iste-:

iste-: *Talep etmek, arzu etmek, beklemek.* (Doğan, 2013, s. 872)

1. Gelsün şefā‘at **isteyen**
   Bulsun şafā anı seven *(Mrb. 82/5). [isteyen, -y, -en]*
2. İy Hüdāī’den naṣīḥat **isteyen**
   Ḥaḳḳ’a ḳul ol bulmaḳ isterseñ felāḥ *(G. 30/9). [isteyen, -y, -en]*
3. Ẕākiri ẕikr eyler ol Rabb-ı Kerīm
   Ẕākir olsun **isteyen** Ḥaḳ’dan ‘aṭā *(G. 36/8). [isteyen, -y, -en]*
4. **İster** vire cānın güle
   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/3). [ister, -r]*

5. Bilmek **isterseñ** ḥaḳīḳat ḥālini
   Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/7). [isterseñ, -r, -se, -ñ]*
6. Saña muḥtāc-durur zemīn zamān
   Naẕar-ı luṭfuñ **isterüz** her ān *(Mhm. 4/8). [isterüz, -r, -üz]*
7. Kim ki bir pend-i leẕīẕ **isteye** bu kemterden
   Veca'-ı baṭna 'asel enfa' imiş sükkerden *(Mf. 127/1). [isteye, -y, -e]*
8. Ehl-i cennet ṣafāda olsa gerek
   Göñlü **istedügini** bulsa gerek *(Mf. 108/2). [istedügini, -düg, -i, -n, -i]*
9. Ni'met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
   Milk ü māl ü salṭanat **ister** mi hīç 'āḳil olan *(Mf. 143/2). [ister, -r]*
10. İrmek **ister** iseñ bāḳī ḥayāta
    Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/15). [iste, -r]*
11. Ehl-i tevḥīde hiżmet it Hüdāī
    Bulmaḳ **ister** iseñ eġer Ḫudā'yı *(Koş. 1/17). [iste]*
12. Ṭoġrı yol **isteyen** 'āşıḳ
    Lā ilāhe illa'llah *(Koş. 2/19). [isteyen, -y, -en]*
13. **İster** iseñ ḫayr-ı eẕkār
    Durma hemān tevḥīde var *(Koş. 2/25). [iste, -r]*
14. Ḳoyub ġayrı sevdāyı
    İsteyelüm Mevlā'yı *(Koş. 10/6). [isteyelüm, -y, -elüm]*
15. Her kim **ister** dīdārı
    Terk ider cümle vārı *(Koş. 10/13). [ister, -r]*
16. İy Hüdāī'cānānı
    İste bulsun cān anı *(Koş. 10/18). [iste]*
17. Derdlü dermānın **ister**
    Ḳullar sulṭānın ister *(Koş. 12/9). [ister, -r]*
18. Derdlü dermānın ister
    Ḳullar sulṭānın **ister** *(Koş. 12/10). [ister, -r]*
19. 'Āşıḳ cānānın **ister**
    Baña Allah'um gerek *(Koş. 12/11). [ister, -r]*
20. Mecnūn **ister** Leylā'yı
    Vāmıḳ ister 'Aẕrā'yı *(Koş. 12/17). [ister, -r]*

21. Mecnūn ister Leylā’yı

Vāmıḳ **ister** ‘Aẕrā’yı *(Koş. 12/18). [ister, -r]*

22. **İstemez** ‘āḳil fānī dünyāyı

Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a‘lā *(Koş. 16/1). [istemez, -mez]*

23. Hüdāī’**isterseñ** bāḳī sa‘ādet

Ḳaṣd eyle bulagör keṣretde vaḥdet *(Koş. 14/25). [isterseñ, -r, -se, -ñ]*

24. **İsteyen** yārin

Ḫāk ider varın *(Koş. 17/1). [isteyen, -y, -en]*

25. Ḥaḳḳ’ı **isteyen**

Ḳosun inkārın *(Koş. 17/27). [isteyen, -y, -en]*

26. **İster** seni cānum velī

Neylesün irişmez eli *(Koş. 32/9). [ister, -r]*

27. Ḥaḳḳ’ı bilmek **isteyen**

İnsānı bilmek gerek *(Koş. 41/3). [isteyen, -y, -en]*

28. Ḳullar **isterse** şeref

Sulṭān’ı bilmek gerek *(Koş. 41/7). [isterse, -r, -se]*

29. Mā-sivāyı terk idüb Mevlā’ya iḳbāl eylesün

İy Hüdāī’bulmaḳ **isterse** kişi bāḳī na‘īm *(G. 35/10). [isterse, -r, -se]*

30. Yüz sürüb dergāhuña ‘abd-i ża‘īf

Luṭf ile iḥsānuñ **ister** iy Kerīm *(Kt. 16/2). [ister, -r]*

31. Ber-murād olsun o bī-çāre naḥīf

Faż̇l ile iḥsānuñ **ister** iy Kerīm *(Kt. 16/4). [ister, -r]*

32. Yaz olsa ṣoġuḳ **ister** ḳışın ışṣı

Meger kim nefs ider aña teḳāż̇ī *(Kt. 20/1). [ister, -r]*

33. **İster** iseñ ṭoġru yol

Bir Efendi’ye ḳul ol *(Koş. 35/21). [iste, -r]*

34. **İste** Ḥaḳḳ-ı yaḳīni

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/31). [iste]*

35. Bizi **isteyen** kişi Ḥaḳḳ ile olsun

Rūz-ı ezel ‘ahdin ri‘āyet ḳılsun *(Koş. 47/13). [isteyen, -y, -en]*

36. Bülbüller **ister** gülistān

Pervāne şem‘-i şebistān *(Koş. 31/5). [ister, -r]*

37. ‘Āşıḳ seni **ister** hemān

Cānum seni özler seni *(Koş. 31/7). [ister, -r]*

38. Ne anı **ister** ne bunı

Cānum seni özler seni *(Koş. 31/11). [ister, -r]*

39. **İstedügüni** bulagör

Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/11). [istedügüni, -düg, -ü, -n, -i]*

40. Senden ‘ināyet **isterüz**

Luṭf u hidāyet isterüz *(Koş. 59/17). [isterüz, -r, -üz]*

41. Senden ‘ināyet isterüz

Luṭf u hidāyet **isterüz** *(Koş. 59/18). [isterüz, -r, -üz]*

42. Bāḳī sa‘ādet **isterüz**

Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/19). [isterüz, -r, -üz]*

43. Ehl-i tevḥīde hiżmet it Hüdāī

Bulmaḳ **ister** iseñ eġer Ḫudā’yı *(Koş. 1/17). [ister, -r]*

44. Ṣıḥḥat-ı ebdān ile īmān-ı kāmil var iken

Tāc ü taḫt **ister** mi Mevlā’dan ‘aceb ‘āḳil olan *(Kt. 21/2). [ister, -r]*

45. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken

Māl ü mülk ü salṭanat **ister** mi hīç ‘āḳil olan *(Kt. 21/4). [ister, -r]*

46. İy Ḥaḳḳ’ı bulmaḳ **isteyen**

Māh-ı mübārekdür gelen *(Mrb. 5/11). [isteyen, -y, -en]*

47. Yene nūr-ı tecellīden

Dil ü cānum żiyā **ister** *(Mrb. 69/2). [ister, -r]*

48. Efendi ẕevḳ-i küllīden

Sarāy-ı sır ṣafā **ister** *(Mrb. 69/4). [ister, -r]*

49. Olub dā’im dem-i vuṣlat

Göñül luṭf u ‘aṭā **ister** *(Mrb. 69/8). [ister, -r]*

50. ‘İnāyet eyle sulṭānum

Fenā ehli beḳā **ister** *(Mrb. 69/12). [ister, -r]*

51. Ger **ister** iseñ ḳurb-ı Ḥaḳ

Al ehl-i ‘irfāndan sebaḳ *(Mrb. 78/9). [ister, -r]*

52. **İsterse** ger ḳalbüñ ṣafā

Ẕikr eyle Ḥaḳḳ’ı dā’imā *(Mrb. 78/21). [isterse, -r, -se]*

53. Ḥaḳḳ'ı **iste** eger ehl-i diliseñ

Gel Allāh'a ṣafālar ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/3). [iste]*

54. Vücūda ir ne **istersin** ‘ademden

Gel Allāh'a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/7). [istersin, -r, -sin]*

55. Senden hidāyet **isterüz**

Luṭf u ‘ināyet isterüz *(Mrb. 103/5). [isterüz, -r, -üz]*

56. Senden hidāyet isterüz

Luṭf u ‘ināyet **isterüz** *(Mrb. 103/6). [isterüz, -r, -üz]*

57. Bāḳī sa‘ādet **isterüz**

Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/7). [isterüz, -r, -üz]*

58. **İster** iseñ yollar āsān olmaġı

Ḫāliḳ'uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/7). [iste, -r]*

59. Ẕevḳ-i tāmma irmek **isterseñ** eger

Mā-sivā ḥubbundan idegör ḥaẕer *(Mrb. 117/17). [isterseñ, -r, -se, -ñ]*

60. Saña Hüdāī'iy Kerīm

İster ṣırāṭ-ı müstakīm *(Mrb. 3/18). [ister, -r]*

61. **İster** seni cān bülbüli

Lākin irişmez ‘aḳl eli *(Mrb. 33/5). [ister, -r]*

62. Tecellī-i cemāl **ister**

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/1). [ister, -r]*

63. Tesellī-i viṣāl **ister**

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/3). [ister, -r]*

64. Meger yā Rab seni **ister**

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/11). [ister, -r]*

65. Meded Mevlā meded Mevlā

Ża‘īfüz **isterüz** ḳuvvet *(Mrb. 61/14). [isterüz, -r, -üz]*

66. **İste** naḳḳāşı naḳşa aldanma

Ḳurı ṣūretle iş biter ṣanma *(Mrb. 74/21). [iste]*

67. Gelüñ iy dōsitān **isteyelüm** ṣıdḳ ile Mevlā'yı

Olub ol maṭlaba ṭālib ḳoyalum ġayrı sevdāyı *(G. 2/1).[isteyelüm, -y, -elüm]*

68. Māsivāya baḳma ‘āşıḳ ‘ārif ol

Yāri **isterseñ** ṣaḳın aġyārdan *(G. 21/4). [isterseñ, -r, -se, -ñ]*

69. İy Hüdāī’den naṣīḥat isteyen

Ḥaḳḳ’a ḳul ol bulmaḳ **isterseñ** felāḥ *(G. 30/10). [isterseñ, -r, -se, -ñ]*

70. Bu fenā bagında bir bāḳ sa‘ādet **isteyen**

Enbıyā vü evliyā isrine ḳılsun iḳtidā *(G. 35/5). [isteyen, -y, -en]*

71. Ṣıdḳ ile güş it Hüdāī’nüñ sözin

Bulmaḳ **isterseñ** eger rāh-ı Hüdā *(G. 36/10). [isterseñ, -r, -se, -ñ]*

72. Ṭolanur her şeb çerāġ-ı encüm ile kevkebi

Bir ṭarīḳ ile saña yol bulmak **ister** keh-keşān *(G. 40/8). [ister, -r]*

73. Bāḳī ḥayāta irmege iḥsānuñ **isterüz**

Luṭf it Hüdāī’bendeñe yā Mālike’r-riḳāb *(G. 25/13). [isterüz, -r, -üz]*

74. Fenā bulub ḥayāt alam şu dem kim ‘ışḳ-ı yārümden

Muḥabbet **isteyen** gelsün ḫaber ṣorsun mezārumdan *(G. 13/2). [iste, -y, -en]*

75. Gel berü iy derde dermān **isteyen**

Cāna baḳmaz vaṣl-ı cānān isteyen *(G. 10/1). [isteyen, -y, -en]*

76. Gel berü iy derde dermān isteyen

Cāna baḳmaz vaṣl-ı cānān **isteyen** *(G. 10/2). [isteyen, -y, -en]*

77. Māsivā eṣnāmını eyler şikest

Ḳaṭ‘ ider zünnārın īmān **isteyen** *(G. 10/4). [isteyen, -y, -en]*

78. Ḳulluḳ ider ṣıdḳıla Mevlā’sına

Cān u dil taḫtında sulṭān **isteyen** *(G. 10/6). [isteyen, -y, -en]*

79. Fānī varlıḳdan geçüb bulur ḥayāt

Ḳaṭreyi ḳor baḥr-i ‘ummān **isteyen** *(G. 10/8). [isteyen, -y, -en]*

80. Ḫidmete bel bagḷayub eyler niyāz

Bāb-ı Ḥaḳ’dan luṭf u iḥsān **isteyen** *(G. 10/10). [isteyen, -y, -en]*

81. Māsivā nāsūtına ḳılmaz naẓar

‘Ālem-i lāhūtı seyrān **isteyen** *(G. 10/12). [isteyen, -y, -en]*

82. Milk-i bākī **isteyen** ḳor fānīyi

Küllüge baḳmaz gülistān isteyen *(G. 10/13). [isteyen, -y, -en]*

83. Bāl açar ṭa’ūs-ı ḳudsīler gibi

Lā-mekān milkinde cevlān **isteyen** *(G. 10/16). [isteyen, -y, -en]*

84. Virseler almaz Süleymān milkini

İy Hüdāī’vech-i Raḥmān **isteyen** *(G. 10/18). [isteyen, -y, -en]*

85. Milk-i bākī **isteyen** ḳor fānīyi
    Küllüge baḳmaz gülistān **isteyen** *(G. 10/14). [isteyen, -y, -en]*
86. Ḥaḳḳ'a ḳul olmaḳ **isterseñ**
    Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/1). [isterseñ, -r, -se, -ñ]*
87. Murāduñ bulmaḳ **isterseñ**
    Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/3). [isterseñ, -r, -se, -ñ]*
88. **İsteyicek** bir faḳīri ol Ġanī
    Eyler esrār-ı ma'ārif maḫzeni *(Mrb. 38/13). [isteyicek, -y, -icek]*
89. **İsterseñ** deryā idersin ḳaṭreyi
    Ḳudretüñ ḫurşīd ider her ẕerreyi *(Mrb. 55/5). [isterseñ, -r, -se, -ñ]*
90. Ne **isterseñ** idersin ḳudretüñ var
    Her işde niçe niçe ḥikmetüñ var *(Mrb. 14/5). [isterseñ, -r, -se, -ñ]*

iste-: *Aramak, bulmaya çalışmak, araştırmak.* (Dilçin, 2009, s. 129)

1. Ma'siyet ehli olan dūzaḫīdür dedügüme
   İ'timād itmeziseñ **iste** varasın göresin *(Mf. 129/2). [iste]*
2. Cihān fānīdür iy ġāfil ḳalur ṣanma bu dünyāyı
   Yüri var mā-sivādan geç ḳul iseñ **iste** Mevlā'yı *(Mf. 173/2). [iste]*

isti'dād vir-: *Yetenek ve liyakat (akıl, konuşma) bahşetmek.*

1. Keremüñden bizi idüb īcād
   Maḥż-ı faẕluñla virdüñ isti'dād *(Mrb. 77/10). [isti'dād vir, -dü, -ñ]*

istiġfār: *Tövbe, af.*

1. Ḳoya isnādı Zeyd ü 'Amr ü Bekre
   Hemān sa'y ide **istiġfār** u şükre *(M. 4/4). [istiġfār]*

istiġfār eyle-: *Tevbe etmek, af dilemek.*

1. Taḳṣīre **istiġfār eyle**
   İḳrāruñı tekrār eyle *(Koş. 48/9). [istiġfār eyle]*
2. Ve bi'l-esḥārihum yestaġfirūne
   Baḳ **istiġfār eyle** her seḥer-gāh *(G. 32/8). [istiġfār eyle]*

istiġfār it-: *Tevbe etmek, af dilemek.*

1. Eger bir kimse ṣıdḳıla derūndan itse istiġfār
   Umaruz maġfiret ide aña ol Ḥażret-i Ġaffār *(Mf. 63/1).[istiġfār it, -se]*
2. Ḫaṭādur müẕnibe ıṣrār itmek
   Gerekdür ẕenbe **istiġfār itmek** *(Mf. 106/2). [istiġfār it, -mek]*

istiḳāmet ehli: *Her türlü aşırılıktan kaçınarak doğruluk / sırât-ı müstakim üzere olanlar.*

1. **İstiḳāmet ehli** ḥıfẓ-ı Ḥaḳ'dadur irmez ziyān
   Anuñ içün servi incitmez begüm bād-ı ḫazān *(Mf. 133/1). [istiḳāmet ehli]*

istimdād eyle-: *Yardım istemek, imdada çağırmak.*

1. Behey bülbül nedür feryād
   Var eyle Ḥaḳ'dan istimdād *(Mrb. 75/2). [istimdād eyle]*

'işyān: *(Allah)Emir ve yasaklara itaatsizlik.*

1. Ḳuluñ işi sehv ü ġaflet ü **'işyān**
   Efendiden 'afv ü raḥmet ü ġufrān *(Koş. 58/5). ['işyān]*
2. Ḳuluñ işi cürm ile **'işyān** imiş
   Ḥaḳḳ'a lāyıḳ 'afv ile ġufrān imiş *(Mf. 99/1). ['işyān]*
3. Nāḳıṣ işi hep ḫaṭā' **'işyān** olur
   Kāmil işi 'afv ile iḥsān olur *(Mf. 5/1). ['işyān]*

‘<u>işyān it-:</u> *(Allah)Emir ve yasaklara uymamak.*

1. Olıcaḳ bir kişide ‘ilm ü ‘irfān
   Ḳomaz ol ṣāḥibin kim ide ‘iṣyān *(Mrb. 106/18). [‘işyān it, -e]*

<u>iş:</u>

iş: *Amel, davranış, durum, hâl.* (Doğan, 2013, s. 880)

1. ʿİbāduñ dāʾimā **işi** ḳuṣūr u sehv ü ẕilletdür
   Senüñ iḥsānuña lāyıḳ efendi faż̇l u raḥmetdür *(G. 1/1). [işi, -i]*
2. ‘İbāduñ dā’imā **işi** ḫaṭādur
   Saña lāyıḳ olan luṭf u ‘aṭādur *(Mrb. 113/9). [işi, -i]*
3. Ḳanı saña lāyıḳ ‘amel
   ‘Abdüñ **işi** sehv ü zelel *(Mhm. 1/18). [işi, -i]*
4. Nāḳıṣ **işi** hep ḫaṭā’ ‘iṣyān olur
   Kāmil işi ‘afv ile iḥsān olur *(Mf. 5/1). [işi, -i]*
5. Nāḳıṣ işi hep ḫaṭā’ ‘iṣyān olur
   Kāmil **işi** ‘afv ile iḥsān olur *(Mf. 5/2). [işi, -i]*
6. Ḳuluñ **işi** cürm ile ‘iṣyān imiş
   Ḥaḳḳ’a lāyıḳ ‘afv ile ġufrān imiş *(Mf. 99/1). [işi, -i]*
7. Er iseñ ‘avrata inanma kişi
   ‘Avratuñ mekr ü āl imiş çü **işi** *(Mf. 179/2). [işi, -i]*
8. Nefsümüzle biz bir **iş** idemezüz
   Senden yaña bir adum adamazuz *(Koş. 19/13). [iş]*
9. **İşüñ** gücüñ dā’im yalan
   Çoḳ kişiden arta ḳalan *(Koş. 26/25). [işüñ, -üñ]*
10. Ḳuluñ **işi** sehv ü ġaflet ü ‘iṣyān
    Efendiden ‘afv ü raḥmet ü ġufrān *(Koş. 58/5). [işi, -i]*
11. Ḳuluñ **işi** cürm ü günāh
    ‘Afv ile ġufrān senüñdür *(Koş. 43/3). [işi, -i]*
12. İy kerem kānı ‘ibāduñ dā’imā **işi** ḳuṣūr

N’ola ger faẕluñ ile sen raḥmet itseñ yā Ġafūr *(N. 6/1). [işi, -i]*

13. Dā’im **işi** sehv ü ḫaṭā
    Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/3). [işi, -i]*
14. Meded Mevlā meded Mevlā
    Ḳuluñ **işi** cināyetdür *(Mrb. 61/18). [işi, -i]*
15. ‘Abdüñ **işi** cürm ü ḳuṣūr
    ‘Afvüñ umaruz yā Ġafūr *(Mrb. 99/17). [işi, -i]*
16. Ḳuluñ **işi** sehv ü ġaflet ü nisyān
    Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/3). [işi, -i]*
17. Faẕluña iḥsānuña mevḳūfdur cümle umūr
    Dā’imā **işi** ‘ibāduñ z̲illet-i cürm ü ḳuṣūr *(N. 6/4). [işi, -i]*
18. Ḳullaruñ **işi** noḳṣāndur
    Senden ricāmuz ġufrāndur *(Koş. 56/5). [işi, -i]*
19. Çeker ol ṣāḥibin nāre
    İşi dā’im olur ifsād *(Mrb. 75/8). [işi, -i]*
20. Olurdı her **işüñ** aḥsen
    Ḳamuya ol medār ancaḳ *(Mrb. 51/19). [işüñ, -üñ]*
21. Ḳuluñ saña lāyıḳ **işi** yoġımış
    Yoḳdan ṣudūr iden zīrā yoġımış *(Koş. 5/29). [işi, -i]*
22. Nefse ḳalursa **işi** ḫīle imiş
    Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/15). [işi, -i]*

iş: *Tutum, yaklaşım, tavır*. (Doğan, 2013, s. 880)

1. Olsun aña ‑nice biñ ḥamd ü s̲enā
   Kim bize dā’im **işi** luṭf u ‘aṭā’ *(Mf. 48/2). [işi, -i]*
2. Nāz olur **işi** ḫūbuñ
   Çoḳdur ġamı maḥbūbuñ *(Mrb. 10/13). [işi, -i]*
3. Senüñle irdiler z̲āta dahi envā‘-ı le‍z̲z̲āta
   İşüñ erbāb-ı ḥācāta ‘aṭādur yā Resūla’llah *(G. 3/8). [işüñ, -üñ]*

iş: *Uğraş, meşguliyet, meşgale, mesai*. (Doğan, 2013, s. 880)

1. Ḥaḳḳ'a döndür yüzüñi
   Her **işüñ** āsān gelsün *(Koş. 9/28). [işüñ, -üñ]*
2. Derddür 'āşıḳuñ **işi**
   Yoḳdur ġayruñ teşvīşi *(Koş. 41/13). [işi, -i]*
3. 'Işḳile ḫōş oldı başuñ
   Ma'şūḳıla oldı **işüñ** *(Koş. 28/18). [işüñ, -üñ]*
4. 'Āşıḳuñ māsivāda neyler **işi**
   Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/3). [işi, -i]*
5. Olsun **işümüz** eshel
   Luṭf eyle Raḥīm Allāh *(Mrb. 118/19). [işümüz, -ümüz]*
6. Kerem eyle yā Mevlā
   Her **işini** āsān it *(Koş. 36/43). [işini, -i, -n, -i]*
7. Hüdāī'ye ḥidāyet it senüñle tā seni bula
   Her **işde** aṣl olan yā Rab çü tevfīḳ ü hidāyetdür *(G. 1/10). [işde, -de]*

iş: *Mesele, sorun, problem.* (Doğan, 2013, s. 880)

1. Sensiz bir kişinüñ **işi** bitmedi
   Kimse buyruġuñsuz gelüb gitmedi *(Koş. 15/13). [işi, -i]*
2. Ẓāhirde ḳalan kişi
   Güç itme āsān **işi** *(Koş. 34/14). [işi, -i]*
3. Nefse 'aẕāb ise yiter
   Bir luṭf ile **işüm** biter *(Mrb. 44/10). [işüm, -üm]*
4. Meger senden iḥsān ola
   Her müşkül **iş** āsān ola *(Mrb. 84/22). [iş]*
5. Maḥż-ı faẕlıla esirgerse Hüdāī'ye yiter
   Naẓar-ı luṭfı ile kārı oñar **işi** biter *(Mrb. 16/18). [işi, -i]*
6. Begüm māl ile **iş** bitmez
   Ḳazanduġuñ neñe yetmez *(Mrb. 46/21). [iş]*
7. İste naḳḳāşı naḳşa aldanma
   Ḳurı ṣūretle **iş** biter ṣanma *(Mrb. 74/22). [iş]*

iş: *Görev, sorumluluk., vazife.* (Doğan, 2013, s. 880)

1. Buyruġı yirine yetür
   İhmāli ḳo **işüñ** bitür *(Koş. 33/10). [işüñ, -üñ]*
2. Heb Ḥaḳ'uñ ḳullarıdur küçük büyük erkek dişi
   Ḫidmet-i Mevlā'da olmaḳdur ḳul olanuñ **işi** *(Mrb. 68/10). [işi, -i]*
3. Bize ḳalursa **iş** ma'lūm
   'İnāyet eyle yā Ḳayyūm *(Mrb. 61/7). [iş]*
4. Ẕāt-ı bī-çūne irmeyince kişi
   Ḥāṣıl olmaz murādı bitmez **işi** *(G. 39/8). [işi, -i]*

iş: *Fiil, eylem.* (Doğan, 2013, s. 880)

1. Bināsı Ka'be'nüñ maḫlūḳ **işidür** seng ü ḫākile
   Göñül ḫōd dest-i ḳudretle yapılmış ṣun'-ı Ḫāliḳ'dur *(Kt. 15/3). [iş, -i, -dür]*
2. Ḳamusı Ḳādir-i muṭlaḳ **işidür**
   Bu sırrı añlayan 'ārif kişidür *(Mrb. 26/13). [işidür, -i, -dür]*
3. Ḥaḳḳ añlamaḳ merd **işidür**
   Ṣıġmaz 'aḳıl nerd işidür *(Mrb. 33/13). [işidür, -i, -dür]*
4. Benüm diyen ḳatı aḥmaḳ kişidür
   Ki zīrā ben dimek şeytān **işidür** *(Mf. 27/2). [işidür, -i, -dür]*
5. Çün Ṣāni'-i ferd **işidür**
   Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/15). [işidür, -i, -dür]*

iş: *Hâdise, vakıa, olay.* (Doğan, 2013, s. 880)

1. 'Āḳil ol ḫayr **işi** ta'cīl eyle
   Evliyā ḥālini taḥṣīl eyle *(Mrb. 67/9). [işi, -i]*
2. Ne isterseñ idersin ḳudretüñ var
   Her **işde** niçe niçe ḥikmetüñ var *(Mrb. 14/6). [işde, -de]*

iş: "*...örneği gibi, -e benzer."*

1. Ḥaḳḳ añlamaḳ merd işidür
   Ṣıġmaz ʻaḳıl nerd **işidür** *(Mrb. 33/14). [işidür, -i, -dür]*

<u>iş it-:</u> *Davranmak, hareket etmek, iş yapmak.*

***Kalıp ifade*:** *Deyim.*

1. Bir **iş it** kim ṣoñra utanmayasın
   Ne işlerseñ varub görseñ gerekdür *(Koş. 45/7). [iş it]*
2. En-nisā'i nāḳiṣātü'l-ʻaḳli ve'd-dīn'i işit
   Diñleme ʻavret sözini var aña göre **iş it** *(Mf. 56/2). [iş it]*

<u>işbu:</u> *İşte bu.*

1. Kişiye nefʻ ü zār Ḥaḳ'dan gelürken
   Muvaḥḥid **işbu** maʻnāyı bilürken *(M. 4/2). [işbu]*
2. Emr-i Ḥaḳḳ ile ne deñlü ṭursa **işbu** dehr-i dūn
   Ehl-i İslāmuñ eli altında olsun kāfirūn *(Mf. 184/1). [işbu]*
3. Ḳande bulduñ aḥsen-i taḳvīmi sen
   Ḳanden alur feyżi **işbu** cān ü ten *(Mrb. 89/6). [işbu]*
4. Yardum eyle bize **işbu** yollarda
   Tā ki ḳalmayavuz yüce bellerde *(Koş. 5/5). [işbu]*

<u>işi tamām ol-:</u> *Gayreti olumlu şekilde sonuçlanmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Ṣafā-yı bāl ile Ḥaḳḳ'a teveccüh itse bir kişi
   Murādına olur vāṣıl tamām olur anuñ işi *(Mf. 163/2).[işi tamām ol,-ur]*

<u>işigine yüz sür-:</u> (*Birinin) huzuruna varmak.* ǁ *[tas.] Sâlikin vahdet makamına ermesi.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Dōst illerine varam mı
   İşigine yüz sürem mi *(Koş. 46/22). [işigine yüz sür, -em]*

<u>işigine yüzler sür-:</u> (*Birinin) huzuruna varmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Kimüñ dīvānına ḳarşu ṭursunlar
   Kimüñ **işigine yüzler sürsünler** *(Koş. 23/10).[işigine yüzler sür,-sün,-ler]*

<u>işiġüñe yüzüm gözüm sür-:</u> (*Birinin) huzuruna varmak.*

1. Ḥuccāc ile varub Beytü'l-Ḥarām'a
   İşiġüñe yüzüm gözüm sürem mi *(Koş. 6/8). [işiġüñe, -üñ, -e]*

<u>işit-:</u>

işit-: *Duymak, dinlemek.* (Tulum, 2011, s. 1000)

1. Neden göz görüben ḳulaḳ **işidür**
   Ayaḳ yürür ṭutar eller nedendür *(Mrb. 26/15). [işidür, -ür]*
2. Hüdāī'den **işit** pendi
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/19). [işit]*

işit-: *Duymak, bilmek ve haberdar olmak.* (Doğan, 2013, s. 883)

1. Ne ṣanduñ sen alan Ḥaḳ'dur viren Ḥaḳ

İşiden söyleyen Ḥaḳ'dur gören Ḥaḳ *(Mf. 100/2). [işiden, -en]*

2. **İşitdüñse** nidā-yı Ḥaḳ
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/1). [işitdüñse, -dü, -ñ, -se]*

işit-: *Kulak vermek, dikkate almak.* (Doğan, 2013, s. 883)

1. En-nisā'i nāḳiṣātü'l-'aḳli ve'd-dīn'i **işit**
   Diñleme 'avret sözini var aña göre iş it *(Mf. 56/1). [işit]*
2. Raḥm eylegil **işidüb** āh ü vāhın
   İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/3). [işidüb, -üb]*
3. Fikrüñden dünyā gitmez mi
   Ḥaḳ kelāmın **işitmez** mi *(Koş. 57/6). [işitmez, -mez]*
4. Niçe bir emmārelükde eyleye nefsüñ ḳarār
   İşidüb firrū ila'llāh'ı it ol yaña firār *(Mrb. 68/18). [işidüb, -üb]*
5. **İşit** Firrū ila'llāhı
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/11). [işit]*
6. **İşidürseñ** eger kelām-ı müfīd
   Cümlenüñ başı bir 'ināyet imiş *(Mrb. 74/27). [işidürseñ, -ür, -se, -ñ]*

işit-: *Duymak.* ||| *[tas.] Hak tecellilerini manen zevk etmek, tatmak.*

1. Dergāhuña sürüb yüz
   Kelāmuñ **işitevüz** *(Koş. 20/14). [işitevüz, -evüz]*
2. **İşiden** cān fidā eyler
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/3). [işiden, -en]*
3. Cemālüñ vaṣfın **işitdi**
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/7). [işitdi, -di]*

işit-: *Duymak.* ||| *Doğrulamak.*

1. Ḳamu ervāḥ elest bezmine yetdi
   Ḫiṭāb-ı Ḥaḳḳ'ı hep cümle **işitdi** *(Mrb. 26/30). [işitdi, -di]*

<u>işitmiş ol-:</u> *Kulak vermek, dikkat kesilmek.*

1. ‘Āşıḳlar ṣādıḳlar **işitmiş oluñ**
   Ḥaḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş. 47/1). [işitmiş ol, -uñ]*

<u>işle-:</u> *Bir maksatla davranış sergilemek, yapmak.* (Doğan, 2013, s. 884)

1. Bir iş it kim ṣoñra utanmayasın
   Ne **işlerseñ** varub görseñ gerekdür *(Koş. 45/8). [işlerseñ, -r, -se, -ñ]*
2. Ne **işlerse** eger ḫayr ü eger şerr
   Göriserdür eger ‘avrat eger er *(M. 9/1). [işlerse, -r, -se]*

<u>iştiġāl:</u> *Meşguliyet, ilgi, rağbet.* (Devellioğlu, 1998, s. 466)

1. İderdi cānib-i Mevlā’ya raġbet
   Ḳuluñ olsaydı ẕikre **iştiġāli** *(Mrb. 86/2). [iştiġāli, -i]*

<u>iştiġāli it-:</u> *Meşgul olmak, ilgilenmek, rağbet etmek.*

1. Olagör ṣoḥbet-i dildāre lāyıḳ
   Yiter itdüñ sivāya iştiġāli *(Mrb. 87/8). [iştiġāli it, -dü, -ñ]*

<u>iştiyāḳ:</u> *Arzu, heves, özlem.* (Devellioğlu, 1998, s. 467)

1. Ḫudā’ya it iderseñ **iştiyāḳı**
   Yüri dīn emrini tekmīl idegör *(Mrb. 120/7). [iştiyāḳı, -ı]*

<u>işüñ bitür-:</u> *Üzerindeki sorumluluğu tamamlamak.* ||| *[tas.] Nefsi terbiye etmek, ıslah etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Emri yirine yetür
   Erkenden **işüñ bitür** *(Koş. 34/26). [işüñ bitür]*

<u>it-:</u>

it-: "*...hâline getirmek, ...hâline dönüştürmek."*

1. Bu ḳāl içinde ḳoma ehl-i ḥāl **it**
   Ṭarīḳat potasında nefsi ḳal‘ **it** *(Mrb. 13/10). [it]*
2. Esirge lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl **it**
   Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/11). [it]*
3. İḥsānuñı küllī it
   Bizi müteselli **it** *(Mrb. 23/10). [it]*
4. Eyle Hüdāī’ye ‘aṭā cūduñla ḥaḳḳānī vücūd
   İy nuṭfeyi insān idüb iy ḳaṭreyi ‘ummān **iden** *(G. 6/10). [iden, -en]*
5. Ḳaṣr-ı ḳurba irgürüb iḥsāna maẓhar olmaġa
   ‘Āşıḳa varlıḳ cibālin kesdürüb Ferhād **iden** *(G. 8/6). [iden, -en]*
6. İy ḳaṭreyi ‘ummān **iden**
   İy nuṭfeyi insān iden *(Mrb. 32/9). [iden, -en]*
7. Bāṭınum **itdi** ḥaḳāyıḳ ḫirmeni
   Ẓāhirā gerçi bir ednā dāneyin *(Mrb. 38/15). [itdi, -di]*
8. Ehl-i İslām u ehl-i ṭā‘at **ide**
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/23). [ide, -e]*
9. Kimini aġladub mānend-i Ya‘ḳūb
   Kimini Yūsuf-ı Ken‘ān **iden** dōst *(Mrb. 54/8). [iden, -en]*
10. İsterseñ deryā idersin ḳaṭreyi
    Ḳudretüñ ḫurşīd **ider** her ẕerreyi *(Mrb. 55/6). [ider, -er]*
11. Bir avuç ḫākden insān idersin
    Yene hem maẓhar-ı ‘irfān **idersin** *(Mrb. 92/6). [idersin, -er, -sin]*
12. Kiminüñ derdine tīmār idersin
    Kimine āteşi gülzār **idersin** *(Mrb. 14/10). [idersin, -er, -sin]*

13. Āteşi gülşen **idüb** düşmeni yār iden O’dur

    Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/15). [idüb, -üb]*

14. Āteşi gülşen idüb düşmeni yār **iden** O’dur

    Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/15). [iden, -en]*

15. Hüdāī’ye hidāyet it

    Ḳarīn-i bezm-i vaḥdet **it** *(Mrb. 112/18). [it]*

16. İy ḳaṭreyi ‘ummān iden

    İy nuṭfeyi insān **iden** *(Mrb. 32/10). [iden, -en]*

17. ‘Ālemi var iden sensin

    Düşmeni yār **iden** sensin *(Koş. 59/6). [iden, -en]*

18. Ḫāki insān **iden** sensin

    Ehl-i īmān iden sensin *(Koş. 59/21). [iden, -en]*

19. Ḫāki insān **iden** sensin

    Ehl-i īmān iden sensin *(Koş. 59/22). [iden, -en]*

20. Gülşende bülbüli zār iden sensin

    Düşmeni dōst **idüb** yār iden sensin *(Koş. 15/6). [idüb, -üb]*

21. Gülşende bülbüli zār iden sensin

    Düşmeni dōst idüb yār **iden** sensin *(Koş. 15/6). [iden, -en]*

22. İy nuṭfeyi insān **iden**

    Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/7). [iden, -en]*

23. Kerem ḳıl bāde-nūş-ı bezm-i ḫāṣ **it**

    Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/3). [it]*

24. Dilerse ḳaṭreyi ‘ummān **iden** dōst

    Kimini ḳul kimin sulṭān iden dōst *(Mrb. 54/3). [iden, -en]*

25. Dilerse ḳaṭreyi ‘ummān iden dōst

    Kimini ḳul kimin sulṭān **iden** dōst *(Mrb. 54/4). [iden, -en]*

26. Dilleri ma‘mūr iken vīrān **iden**

    Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/15). [iden, -en]*

27. Ṭaşı gevher ṭopraġı insān **iden**

    Ẕerreyi kevn ḳaṭreyi ‘ummān iden *(Mrb. 63/33). [iden, -en]*

28. Ṭaşı gevher ṭopraġı insān iden

    Ẕerreyi kevn ḳaṭreyi ‘ummān **iden** *(Mrb. 63/34). [iden, -en]*

29. Eyyūb'a dermān eyleyüb Ya'kūb'ı nālān eyleyüb
    Ḳul eylemişken Yūsuf'ı Mıṣr iline sulṭān **iden** *(G. 4/4). [iden, -en]*
30. Eyle Hüdāī'ye 'aṭā cūduñla ḥaḳḳānī vücūd
    İy nuṭfeyi insān **idüb** iy ḳaṭreyi 'ummān iden *(G. 6/10). [idüb, -üb]*
31. Esīr-i nefs-i dūn **itme**
    Māsivāya zebūn itme *(Koş. 54/5). [itme, -(me)]*

it-: *Yaratmak.*

1. Bizi insān **iden** sensin
   Şükür yā Rabbī yā Rabbī *(Mrb. 22/1). [iden, -en]*
2. Bizi insān **idüben** eyledi ehl-i İslām
   Ḫāliḳ'uñ ni'metine ḥamd ü s̱enā eyleyelüm *(Mrb. 101/1). [idüben, -üben]*
3. Bir avuç ḫākden insān **idersin**
   Yene hem maẓhar-ı 'irfān idersin *(Mrb. 92/5). [idersin, -er, -sin]*
4. Ne isterseñ **idersin** ḳudretüñ var
   Her işde niçe niçe ḥikmetüñ var *(Mrb. 14/5). [idersin, -er, -sin]*
5. Kimini Muṣṭafā Muḫtār **idersin**
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/11). [idersin, -er, -sin]*
6. Elüñ altındadur dünyā vü 'uḳbā
   İden sensin ḳamu emvāt ü iḥyā *(N. 3/2). [iden, -en]*
7. Mülki ḳo mālike baḳ leyl ü nehār iden O'dur
   Cem'-i eżdād idüben 'unṣurı çār **iden** O'dur *(Mrb. 16/14) [iden,-en]*

it-: *(Eylem) Yapmak, işlemek.*

1. Cemāline **idüb** insānı mir'āt
   Kemāl-i ḥüsnüni seyrān iden dōst *(Mrb. 54/19). [idüb, -üb]*
2. Şunı kim **ide** Mevlā maẓhar-ı ẕāt
   Hüdāī'ṭañ mı bulsa niçe le<u>zz</u>āt *(Mrb. 54/17). [ide, -e]*
3. 'İbāduñ ḥālini tedbīr idersin
   Kimin bende kimini mīr **idersin** *(Mrb. 93/6). [idersin, -er, -sin]*

4. Dōst ile **itdügüñ** ‘ahdi unutma
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/1). [itdügüñ, -düg, -üñ]*
5. Ḥaḳīḳat üzre **itmişdür** sücūdı
   Dergāh-ı Ḥaḳḳ’a yüz sürüp gelenler *(Koş. 39/11). [itmişdür, -miş, -dür]*
6. Nefsümüzle biz bir iş **idemezüz**
   Senden yaña bir adum adamazuz *(Koş. 19/13). [idemezüz, -emez, -üz]*
7. Rıżāña muḫālif her ne **itdüñse**
   Efendüm sulṭānum estaġfiru’llāh *(Koş. 58/3). [itdüñse, -dü, -ñ, -se]*
8. Ḫayr u şerr bunda ne her kim **ide** ḳul
   Āḫiretde cezāsını bula ol *(Kt. 7/1). [ide, -e]*

it-: *Bahşetmek, ihsan etmek, vermek.*

1. Sen iy Ġanī perverdigār
   İtdüñ keremler bī-şumār *(Mrb. 99/10). [itdüñ, -dü, -ñ]*
2. Yā Rabbenā yā Rabbenā
   İtdüñ Hüdāī’ye ‘aṭā *(Mrb. 102/18). [itdüñ, -dü, -ñ]*
3. ‘Ālemlere sulṭānum
   Luṭf ile ‘ināyet **it** *(Mrb. 105/4). [it]*
4. Luṭf u iḥsān **iden** sensin
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/23). [iden, -en]*
5. İy Ḥażret-i Raḥmān’um
   Tevfīḳ ü hidāyet **it** *(Mrb. 105/2). [it]*
6. İḥsān idici Ḥaḳ’sın
   Tevfīḳ ü hidāyet **it** *(Mrb. 105/8). [it]*
7. Devlet yeter ol ḳula
   Luṭf ile hidāyet **it** *(Mrb. 105/12). [it]*
8. Ente’l-Melikü’l-Ḳādir
   Tevfīḳ ü hidāyet **it** *(Mrb. 105/16). [it]*
9. Ḫōş ẕevk ü ṣafā eyler
   Tevfīḳ ü hidāyet **it** *(Mrb. 105/20). [it]*
10. Kim **ider** bunca luṭf u iḥsānı

Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/7). [ider, -er]*

11. Niçe luṭf u niçe iḥsān **idersin**

    Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/7). [idersin, -er, -sin]*

12. Ḥaḳ bizi fażlıyla īcād eyledi

    Luṭf u iḥsān **itdi** ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/2). [itdi, -di]*

13. Hem yene yolına irşād eyledi

    Luṭf u iḥsān **itdi** ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/4). [itdi, -di]*

14. Ġayra baḳmaz sırr-ı tevḥīdi duyan

    Luṭf u iḥsān **itdi** ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/8). [itdi, -di]*

15. Ḥaḳḳ ile olur yene Ḥaḳḳ'a vuṣūl

    Luṭf u iḥsān **itdi** ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/12). [itdi, -di]*

16. Ża'īfüñ eyleseñ derdine tīmār

    Ne var iy derdlere dermān **iden** dōst *(Mrb. 54/16). [iden, -en]*

17. Luṭfundan ol Ḳādir Ḫudā

    Ḳullarına **itdi** 'aṭā *(Mrb. 111/18). [itdi, -di]*

18. Kerem luṭf u 'ināyet **it**

    Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/19). [it]*

19. İḥsānuñı küllī **it**

    Bizi mütesellī it *(Mrb. 23/9). [it]*

20. Nevāñı gāh 'irāḳ ü gāh ḥicāz **it**

    Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/11). [it]*

it-: *Kovmak, uzaklaştırmak.*

1. İḥsān eyle lākin **itme** ṣaġışla

   İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/19). [itme, -(me)]*

it-:"*...hâlinde olmak."*

1. 'Uṣāta raḥmet ü ġufrān **iden** sen

   Göñüller derdine dermān iden sen *(Mrb. 14/17). [iden, -en]*

2. 'Uṣāta raḥmet ü ġufrān iden sen

Göñüller derdine dermān **iden** sen *(Mrb. 14/18). [iden, -en]*

3. Gāh cem‘ **idüb** gāh farḳ iden
   ‘İlüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/27). [idüb, -üb]*

it-: "*...olarak görmek, benimsemek."*

1. Yoldaş **iderseñ** yoḳluġı
   Dōst iline yitseñ gerek *(Mrb. 62/19). [iderseñ, -er, -se, -ñ]*

it-: *Yerine getirmek.*

1. Her kim ki maḳṣūdın bula
   Şükrin anuñ **itmek** gerek *(Mrb. 64/12). [itmek, -mek]*

it-: *Elde etmek.*

1. Fānīyi bāḳīye tebdīl eyle
   Bī-ḥisāb aṣṣı **ide** bāzāruñ *(Mrb. 67/12). [ide, -e]*

it-: *(Sorumluluk) Yüklemek.*

1. Hem **itdüñ** aña taḥmīl-i emānet
   Ola tā bāde-nūş-ı bezm-i vaḥdet *(M. 1/9). [itdüñ, -dü, -ñ]*

it-: -e y*önlendirmek, -e sevk etmek.*

1. Baḥr-ı ‘aṭāsı nehr **ide** ḥāşā ki sā’ili
   Derd-i derūna şāfī iken luṭf ile cevāb *(G. 25/5). [ide, -e]*

<u>itā‘at:</u> *Boyun eğme, uyma, tâbi olma.*

1. Niçe bir ‘ādet ü bid‘at niçe bir

Nefs-i şirrīre **iṭā‘at** niçe bir *(Mhm. 2/4). [iṭā‘at]*

2. Nefs-i şirrīre **iṭā‘at** niçe bir
   Māye-i ‘ömri iżā‘at niçe bir *(Mhm. 2/9). [iṭā‘at]*
3. Ḳalmasun z̲enb-i vücūduñ e̲seri
   Nefs-i şirrīre **iṭā‘at** niçe bir *(Mhm. 2/14). [iṭā‘at]*
4. Nefs ü şeyṭāna **iṭā‘at** niçe bir
   Rāzıḳ’uñ in‘āmına şükr idegör *(Mrb. 117/3). [iṭā‘at]*

i‘ṭā eyle-: *Bahşetmek, ihsan etmek, vermek.* (Tulum, 2011, s. 1004)

1. Bize de vaṣluñ iḥsān eyle Mevlā
   Murādın ṭālibüñ eylerseñ i‘ṭā *(N. 3/3). [i‘ṭā eyle, -r, -se, -ñ]*

i‘ṭā it-: *Bahşetmek, ihsan etmek, vermek.*

1. Ḫudā itmek vücūd i‘ṭā
   Maḥall-i iftiḫār ancaḳ *(Mrb. 51/11). [i‘ṭā it, -mek]*
2. Anuñ ḥaḳḳı ki itdüñ aña i‘ṭā
   Maḳām-ı Ḳābe ḳavseyni ev-ednā *(M. 1/13). [i‘ṭā it, -dü, -ñ]*

i‘ṭā ḳıl-: *Bahşetmek, ihsan etmek, vermek.*

1. Luṭf eyleyüb iy Mevlā
   Ḳıl vuṣlatuñı i‘ṭā *(Mrb. 104/14). [i‘ṭā ḳıl]*
2. Cihānı eyleyüb peydā
   Bize ḳılduñ vücūd i‘ṭā *(Mrb. 22/6). [i‘ṭā ḳıl, -du, -ñ]*

i‘ṭā-yı ‘aşḳ eyle-: *Aşkı nasip etmek.*

1. Yā Rabbenā yā Rabbenā
   Eyle bize i‘ṭā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/2). [i‘ṭā-yı ‘aşḳ eyle]*

i‘tiḳād: *İman, inanç.* (Doğan, 2013, s. 889)

1. İy Ḫudā **i‘tiḳādı** sen virdüñ
   Emrüñe inḳiyādı sen virdüñ *(Mrb. 41/1). [i‘tiḳādı, -ı]*

i‘tiḳād eyle-: *Kalben tasdik ederek inanmak.*

1. Ḥaḳ ḳapusında biter cümle murād
   ‘Āḳiliseñ muḥkem eyle i‘tiḳād *(Mf. 59/2). [i‘tiḳād eyle]*

i‘timād: *Güvenme, inanma.* (Devellioğlu, 1998, s. 469)

1. Fażluña **i‘timādı** sen virdüñ
   Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/3). [i‘timādı, -ı]*

i‘timād it-: *İnanmak, güvenmek.*

1. Ma‘siyet ehli olan dūzaḫīdür dedügüme
   İ‘timād itmeziseñ iste varasın göresin *(Mf. 129/2). [i‘timād it,-mez,-i,-se,-ñ]*

i‘tiẕār eyle-: *Özür dilemek, af istemek.* (Doğan, 2013, s. 890)

1. Ḳo sivāyı ṣıdḳ ile gel eyle Ḥaḳḳ’a i‘tiẕār
   Her murādı Ḥaḳ virür sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/19). [i‘tiẕār eyle]*

itmām eyle-: *Tamamlamak, ikmâl etmek.* (Doğan, 2013, s. 890)

1. Fażl u iḥsānını **itmām eyledi**
   Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/7). [itmām eyle, -di]*

iv-: *Acele etmek, çabuk davranmak.* (Karakurt, 2007, s. 132)

1. Şirki başdan ṣavarsañ
   Ḥaḳḳı bilmege **iverseñ** *(Koş. 34/18). [iverseñ, -er, -se, -ñ]*

iy: *Ey.*

1. Luṭf eyleyüb **iy** Mevlā
   Ḳıl vuṣlatuñı i‘ṭā *(Mrb. 104/13). [iy]*
2. **İy** pādişāh-ı bī-zevāl
   Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/1). [iy]*
3. **İy** bī-şebīh ü bī-miṣāl
   Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/3). [iy]*
4. **İy** nuṭfeyi insān iden
   Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/7). [iy]*
5. Sen **iy** Ġanī perverdigār
   İtdüñ keremler bī-şumār *(Mrb. 99/9). [iy]*
6. **İy** Evvel ü Āḫir olan
   İy Bāṭın ü Ẓāhir olan *(Mrb. 99/21). [iy]*
7. İy Evvel ü Āḫir olan
   İy Bāṭın ü Ẓāhir olan *(Mrb. 99/22). [iy]*
8. **İy** Ḥāzır ü Nāẓır olan
   Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/23). [iy]*
9. **İy** Ḳādir ü Ḥayy u Vedūd
   Umar Hüdāī’faẓl u cūd *(Mrb. 99/25). [iy]*
10. Faẓluñla insān eyledüñ
    Biñ biñ şükürler **iy** Kerīm *(Mrb. 102/2). [iy]*
11. Envā‘-ı iḥsān eyledüñ
    Çoḳ çoḳ şükürler **iy** Kerīm *(Mrb. 102/4). [iy]*
12. İtdi ẓuhūr āṣār-ı cūd
    Biñ biñ şükürler **iy** Kerīm *(Mrb. 102/8). [iy]*
13. İḥṣā’ya ḳābil mi ‘aceb
    Çoḳ çoḳ şükürler **iy** Kerīm *(Mrb. 102/12). [iy]*
14. Durma hemān şükr idegör

Biñ biñ şükürler **iy** Kerīm *(Mrb. 102/16). [iy]*

15. Cān ü dile virdüñ ṣafā

    Çoḳ çoḳ şükürler **iy** Kerīm *(Mrb. 102/20). [iy]*

16. **İy** Ḥażret-i Raḥmān'um

    Tevfīḳ ü hidāyet it *(Mrb. 105/1). [iy]*

17. **İy** kā'inātı var iden

    İḥsān senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/1). [iy]*

18. Nefs ü şeyṭāna uyarsın

    Nic'olur ḥālüñ **iy** ġāfil *(Koş. 57/2). [iy]*

19. Bir gün olur kim ṭuyarsın

    Nic'olur ḥālüñ **iy** ġāfil *(Koş. 57/4). [iy]*

20. Ölenler 'ibret yetmez mi

    Nic'olur ḥālüñ **iy** ġāfil *(Koş. 57/8). [iy]*

21. Bāṭılı ḳor Ḥaḳḳ'ı duyan

    Nic'olur ḥālüñ **iy** ġāfil *(Koş. 57/24). [iy]*

22. Hüdāī'den gūş it sözi

    Nic'olur ḥālüñ **iy** ġāfil *(Koş. 57/28). [iy]*

23. Niçe bir māla ṭaparsın

    Nic'olur ḥālüñ **iy** ġāfil *(Koş. 57/16). [iy]*

24. Ṭā'atı iḫtiyār eyle

    Nic'olur ḥālüñ **iy** ġāfil *(Koş. 57/20). [iy]*

25. Ḥaḳ ḳatına varmaz mısın

    Nic'olur ḥālüñ **iy** ġāfil *(Koş. 57/12). [iy]*

26. Mā-sivāyı terk idüb Mevlā'ya iḳbāl eylesün

    İy Hüdāī'bulmaḳ isterse kişi bāḳī na'īm *(G. 35/10). [iy]*

27. Olmasa senden eger fażl-ı 'aẓīm

    Ḳande bulurduḳ ḥayātı **iy** Kerīm *(Mrb. 114/10). [iy]*

28. Yüz urduḳ saña **iy** Settārü'l-'uyūb

    Senüñ elüñdedür ıṣlāḥ-ı ḳulūb *(Koş. 58/9). [iy]*

29. Gelüñ **iy** dōsitān isteyelüm ṣıdḳ ile Mevlā'yı

    Olub ol maṭlaba ṭālib ḳoyalum ġayrı sevdāyı *(G. 2/1). [iy]*

30. **İy** Vāḥid ü Ferd ü Aḥad

İy Ḳādir ü Ḥayy ü Ebed *(Mhm. 3/21). [iy]*

31. İy Vāḥid ü Ferd ü Aḥad

    İy Ḳādir ü Ḥayy ü Ebed *(Mhm. 3/22). [iy]*

32. Bize ẕevḳ-i viṣālüñ eyle iḥsān

    Meded **iy** Ḳādir Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/2). [iy]*

33. Olavuz tā anuñla şād u ḫāndan

    Meded **iy** Ḳādir Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/4). [iy]*

34. Efendi luṭfuña yoḳdur nihāyet

    Meded **iy** Ḳādir Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/8). [iy]*

35. Viṣālüñ derd-i 'uşşāḳa devādur

    Meded **iy** Ḳādir Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/12). [iy]*

36. Daḫı envā'-ı iḥsān eyleyen sen

    Meded **iy** Ḳādir Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/16). [iy]*

37. Sensin **iy** Mevlā çü Rabbü'l-'ālemīn

    Taḫt-ı tesḫīrüñdedür dünyā vü dīn *(Mrb. 108/17). [iy]*

38. Hüdāī'ḳuluñ **iy** Mevlā

    Fażl u luṭfuñ eyler recā *(Koş. 59/25). [iy]*

39. İrişdi hicrānuñ demi

    İy māh-ı ġufrān elvedā' *(Mrb. 121/2). [iy]*

40. Ṣıfātuñ tāmdur **iy** ẕāt-ı bī-çūn

    Te'ālā şānüke ammā yekūlūn *(M. 1/3). [iy]*

41. Aġlatmasun mı ādemi

    İy māh-ı ġufrān elvedā' *(Mrb. 121/4). [iy]*

42. Raḥm eylesün Allāh'umuz

    İy māh-ı ġufrān elvedā' *(Mrb. 121/8). [iy]*

43. Müşkil degül mi firḳati

    İy māh-ı ġufrān elvedā' *(Mrb. 121/12). [iy]*

44. Ol **iy** Hüdāī'ṣubḥ ü şām

    Ẕikr-i Ḫudā'da ber-devām *(Mrb. 121/13). [iy]*

45. Gitdi meded şehr-i ṣiyām

    İy māh-ı ġufrān elvedā' *(Mrb. 121/16). [iy]*

46. Kemāl-i luṭfuñ **iy** Raḥmān

Bilür mi ḳadrini insān *(Mrb. 124/1). [iy]*

47. Senüñdür luṭf u iḥsān heb
    Şükürler saña **iy** sulṭān *(Mrb. 124/8). [iy]*
48. Bir gül-i bī-ḫār-ı bāḳī ḳıl ṭaleb
    Terk it **iy** bülbül bu fānī gülşeni *(G. 39/6). [iy]*
49. ʻĀrif ol maʻnā yüzine baḳagör
    Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it **iy** göñül *(Mrb. 122/2). [iy]*
50. Kim ne virmiş enfüs ü āfāḳa gör
    Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it **iy** göñül *(Mrb. 122/4). [iy]*
51. Bilmek isterseñ ḥaḳīḳat ḥālini
    Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it **iy** göñül *(Mrb. 122/8). [iy]*
52. **İy** Hüdāī'nūr-ı ẕāta himmet it
    Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/11). [iy]*
53. **İy** Hüdāī'nūr-ı ẕāta himmet it
    Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it **iy** göñül *(Mrb. 122/12). [iy]*
54. **İy** dil ü cān içinde cānānum
    Kerem it yap bu ḳalb-i vīrānum *(Mhm. 4/1). [iy]*
55. Hevālarda olub **iy** ġāfil insān
    Seni azdırmasun nefs ile şeyṭān *(Mrb. 120/9). [iy]*
56. Hüdāī'nüñ sözin gūş eyle **iy** yār
    Bu fānī mülke maġrūr olma zinhār *(Mrb. 120/17). [iy]*
57. ʻİlm-i bi'llāha çalış sen yüri **iy** himmeti dūn
    Nice bir cāze yecūzü nice bir kāne yekūn *(Mf. 9/1). [iy]*
58. ʻĀlem dağını seyrān it yüri var
    Ṣafā bulsun diriseñ ḳalbüñ **iy** yār *(Mf. 91/2). [iy]*
59. Faẓl ü iḥsānından **iy** Ḳādir Ḫudā
    İrse maṭlūba ne var ʻabd-i gedā *(Mf. 194/1). [iy]*
60. Cihān bāḳī degül fānīdür **iy** yār
    Tedārükde olagör imdi her bār *(Mf. 92/1). [iy]*
61. İy ʻAlīm ü **iy** Ḥakīm ü iy Ḫabīr
    İy Semīʻ ü iy Raḥīm ü iy Baṣīr *(Mf. 94/1). [iy]*
62. İy ʻAlīm ü iy Ḥakīm ü **iy** Ḫabīr

İy Semī‘ ü iy Raḥīm ü iy Baṣīr *(Mf. 94/1). [iy]*

63. İy ‘Alīm ü iy Ḥakīm ü iy Ḫabīr

İy Semī‘ ü **iy** Raḥīm ü iy Baṣīr *(Mf. 94/2). [iy]*

64. İy ‘Alīm ü iy Ḥakīm ü iy Ḫabīr

İy Semī‘ ü iy Raḥīm ü **iy** Baṣīr *(Mf. 94/2). [iy]*

65. Cihān fānīdür **iy** ġāfil ḳalur ṣanma bu dünyāyı

Yüri var mā-sivādan geç ḳul iseñ iste Mevlā’yı *(Mf. 173/1). [iy]*

66. Derde dermān senden olur **iy** Kerīm

Luṭf u iḥsān senden olur **iy** Raḥīm *(Mf. 120/1). [iy]*

67. Derde dermān senden olur **iy** Kerīm

Luṭf u iḥsān senden olur **iy** Raḥīm *(Mf. 120/2). [iy]*

68. Gelmenüñ bir gitmesi var **iy** hümām

Gitdi gelmek ḳaldı gitmek ve’s-selām *(Mf. 122/1). [iy]*

69. İy kerem-kānı Ḫudāvend-i Kerīm

Merḥamet senden umaruz **iy** Raḥīm *(Mf. 124/2). [iy]*

70. **İy** kerem-kānı Ḫudāvend-i Kerīm

Merḥamet senden umaruz iy Raḥīm *(Mf. 124/1). [iy]*

71. Cihān fānīdür **iy** ġāfil yiter ṭapduñ bu dünyāya

Yüri var imdi ṣıdḳıla ‘ibādet eyle Mevlā’ya *(Mf. 162/1). [iy]*

72. Saña bir ma‘nī diyem **iy** ehl-i rāy

Egri yoḫsuldur cihānda ṭoġrı bay *(Mf. 198/1). [iy]*

73. Ḳullaruña eyle naẓar **iy** Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm

İḥsānuña maẓhar olur iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm *(Mf. 125/1). [iy]*

74. Ḳullaruña eyle naẓar iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm

İḥsānuña maẓhar olur **iy** Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm *(Mf. 125/2). [iy]*

75. Ġaflet ile her ne deñlü eylese ḳullar günāh

Raḥmetüñden çoḳ degüldür **iy** kerem kānı ilāh *(Mf. 18/2). [iy]*

76. Eylügüñ it ṣuya at bilmezse ger balıḳ anı

Bilür **iy** dil Ālim ü Dānā olan Ḫāliḳ anı *(Mf. 28/2). [iy]*

77. Uyan ġafletden **iy** ġāfil nedür bu nevm-i ġafletler

Şu ẓulmānī Sitānbūl’a neden böyle muḥabbetler *(Mf. 82/1). [iy]*

78. **İy** Hüdāī’dōstdan yaña uçuban

Ḳana ḳana āb-ı ḥayāt içüben *(Koş. 6/17). [iy]*

79. **İy** Hüdāī'cānānı

İste bulsun cān anı *(Koş. 10/17). [iy]*

80. **İy** menba'-ı luṭf u cūd

Yirüñ maḳām-ı Maḥmūd *(Koş. 11/17). [iy]*

81. İstemez 'āḳil fānī dünyāyı

Sensin **iy** Mevlā maṭlab-ı a'lā *(Koş. 16/2). [iy]*

82. Neylesün 'āşıḳ ġayrı sevdāyı

Sensin **iy** Mevlā maṭlab-ı a'lā *(Koş. 16/4). [iy]*

83. Seni arzūlar bu dil-i nā-şād

Sensin **iy** Mevlā maṭlab-ı a'lā *(Koş. 16/8). [iy]*

84. Geç ḳaṭreden **iy** ġāfil

Baḥr ile 'ummān gelsün *(Koş. 9/19). [iy]*

85. Sen **iy** ġāfil ne ṣanduñ rūzigārı

Ṭurur mı añladuñ tāze bahārı *(Koş. 13/13). [iy]*

86. 'Ārif ol **iy** dil

Olagör kāmil *(Koş. 17/13). [iy]*

87. Ger bizde yoġise saña liyāḳat

Fażluñla **iy** Mevlā eyle 'ināyet *(Koş. 21/10). [iy]*

88. Baġışlaġıl ḳullarıñuñ günāhın

İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/2). [iy]*

89. Raḥm eylegil işidüb āh ü vāhın

İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/4). [iy]*

90. Kimi yalan ise kimi ṣādıḳdur

İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/8). [iy]*

91. Mevlāların ḳoyub ḳande varsunlar

İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/12). [iy]*

92. Kimi maḥcūb ise kimi vāṣıldur

İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/16). [iy]*

93. İḥsān eyle lākin itme ṣaġışla

İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/20). [iy]*

94. **İy** nefsüm olma ehl-i şer

İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Koş. 33/1). [iy]*

95. **İy** Ḳādir ü Ferd ü Aḥad
    Eyle Hüdāī'ye meded *(Koş. 33/17). [iy]*
96. Niyāzuñ dā'imā Allāh'a eyle
    Uyan ġafletden **iy** ġāfil gözüñ aç *(Kt. 3/2). [iy]*
97. **İy** mün'im ü muḥsin ilāh
    İy raḥmeti çoḳ pādişāh *(N. 14/1). [iy]*
98. İy mün'im ü muḥsin ilāh
    İy raḥmeti çoḳ pādişāh *(N. 14/2). [iy]*
99. Yüz sürüb dergāhuña 'abd-i ża'īf
    Luṭf ile iḥsānuñ ister **iy** Kerīm *(Kt. 16/2). [iy]*

İzā cāe'l ḳaḍā a'miye'l-baṣar: *"Kaza gelince göz kör olur."*

***Kalıp ifade*:** *Kelâm-ı kibar.*

1. Manṣıb olsa ḳāḍīlar hīç kimseye ḳılmaz naẓar
   Kim deñilmişdür **izā cāe'l ḳaḍā a'miye'l-baṣar** *(Mf. 68/2). [izā cāe'l ḳaḍā a'miye'l- baṣar]*

iżā'at: *Ziyan etme, boşa geçirme.* (Devellioğlu, 1998, s. 471)

1. Māye-i 'ömri **iżā'at** niçe bir
   Niçe bir 'ömr-i 'azīz ola telef *(Mhm. 2/5). [iżā'at]*
2. Nefs-i şirrīre iṭā'at niçe bir
   Māye-i 'ömri **iżā'at** niçe bir *(Mhm. 2/10). [iżā'at]*
3. Nefs-i şirrīre iṭā'at niçe bir
   Māye-i 'ömri **iżā'at** niçe bir (*Mhm. 2/15). [iżā'at]*

iżā'at eyle-: *Kaybetmek, zâyi etmek, boşa geçirmek.*

1. Hevālarda **iżā'at eyleyüb** sermāye-i 'ömri

Bu ḥāl ile ḥużūr-ı Ḥaḳḳ'a varmaḳdan utanduñ mı *(N. 17/3). [iżā'at eyle, -y, -üb]*

<u>iżāfāt:</u> *Alakalar, izafî şeyler.* ||| *[tas.] Hak dışındaki her şey, mâsivâ.*

1. Bir 'ālem-i ıṭlāḳa baḳ
   Gitsün **iżāfāt** u ḳuyūd *(Mrb. 35/12). [iżāfāt]*

<u>iz'ān eyle-:</u> *Anlamak, idrak etmek, kavramak.*

1. Rumūzı eyleyen iẕ'ān
   Ma'ārif ehli yār ancaḳ *(Mrb. 51/7). [iẕ'ān eyle, -y, -en]*

<u>iz'ān idin-:</u> *Anlamak, idrak etmek, kavramak.*

1. Diñle **iz'ān idin** bu ma'nāyı
   Cümlenüñ başı bir 'ināyet imiş *(Mrb. 74/35). [iz'ān idin]*

<u>iz'ān it-:</u> *İdrak etmek, kavramak, anlamak.*

1. Her şey'de görüb nūr-ı Ḥaḳ
   İz'ān iderler Hū ile *(Koş. 3/28). [iz'ān it, -er, -ler]*

<u>izdiyād-ı ni'met:</u> *Nimetin çoğalması.*

1. Şükr iderseñ Ḫāliḳ'a ger rūz u şeb
   İzdiyād-ı ni'mete olur sebeb *(Mrb. 117/10). [izdiyād-ı ni'met, -e]*

<u>izhār eyle:</u>

iẓhār eyle-: *Göstermek.* ||| *[tas.] Hakk'ın zâtını eşyada, yaratılanda âşikâr etmesi / göstermesi.*

1. Bir tecellī ile **iẓhār eylemek**
   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/3). [iẓhār eyle, -mek]*

iẓhār eyle-: *Göstermek, sunmak.*

1. İhsānuñ **iẓhār eyledüñ**
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/7). [iẓhār eyle, -dü, -ñ]*
2. Faẕluñ **iẓhār iden** sensin
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/7). [iẓhār it, -en]*

<u>iẓhār it-:</u>

iẓhār it-: *Açığa çıkarmak, belli etmek, görünür kılmak.*

1. Sırruña Hüdāī'yār
   Esrārın ide iẓhār *(Mrb. 21/18). [iẓhār it, -e]*

iẓhār it-: *Yaratmak, meydana getirmek.*

1. ʻĀlemleri **iẓhār iden**
   İḥsān senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/3). [iẓhār it, -en]*
2. Cihānı var iden sensin yoġı **iẓhār iden** sensin
   Senüñ her sunʿuña yā Rab baḳılsa özge ḥikmetdür *(G. 1/3) [iẓhār it,-en]*

iẓhār it-: *Göstermek, sunmak.*

1. Kemāl-i faẕluñ **iẓhār it**
   Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/7). [iẓhār it]*

<u>iẓhār ḳıl-:</u> *Göstermek, sunmak.*

1. Bu maḫlūḳātı yoḳdan var ḳılduñ
   Kemāl-i ḳudretin **iẓhār ḳılduñ** *(M. 1/6). [iẓhār ḳıl, -du, -ñ]*

<u>iẓhār-ı bid‘at:</u> *Uygunsuz, yanlış davranışlar sergileme.*

1. Niçe bir bu resm ü ‘ādet niçe bir
   Niçe bir **iẓhār-ı bid‘at** niçe bir *(Mrb. 90/6). [iẓhār-ı bid‘at]*

<u>iẓhār-ı ẕikru’llāh:</u> *Hak zikrinin açığa çıkması.*

1. Dā’im ider i‘lā-yı dīn
   İẓhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/20). [iẓhār-ı ẕikru’llāh]*
2. Bir kenz-i mestūra eriş
   İẓhār-i ẕikru’llāh ile *(Mrb. 79/24). [iẓhār-i ẕikru’llāh]*
3. Ẓāhir olur iżmār-ı Hū
   İẓhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/20). [iẓhār-ı ẕikru’llāh]*

<u>izle-:</u> *Takip etmek, uymak, tabi olmak.*

1. Kāmiller yolunı **izle**
   Ma‘şūḳuñ rıżāsın gözle *(Koş. 25/13). [izle]*

<u>iżmār-ı Hū:</u> *Onun gizliliği.* ||| *[tas.] Hakk'ın zâtı (mutlak bilinmezliği).*

1. Ẓāhir olur **iżmār-ı Hū**
   İẓhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/19). [iżmār-ı Hū]*

‘<u>izzet:</u>

‘izzet: *(Allah) Büyüklük, yücelik, ululuk.* (Doğan, 2013, s. 896)

1. Ḥażret-i Ḫallāḳ-ı ‘ālem rāzıḳ-ı cümle cihān

Vālide Sulṭānı itsün **‘izzetiyle** kām-rān *(Mf. 197/2). [‘izzetiyle,-i,-y, -le]*

2. Yā Rabbenā **‘izzet** senüñ
   Keşretdeki vaḥdet senüñ *(Mrb. 43/13). [‘izzet]*

‘izzet: *Şeref, itibar, kıymet.* (Doğan, 2013, s. 896)

1. Ḳulluġuñdur Efendi **‘izzetümüz**
   Ḫidmet itmekdedür sa‘ādetümüz *(Mrb. 77/5). [‘izzetümüz, -ümüz]*
2. Ger ṭālib iseñ **‘izzete**
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/27). [‘izzete, -e]*
3. Bu **‘izzet** aña yiter
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/19). [‘izzet]*
4. Saña ḳulluḳdan özge **‘izzet** yoḳ
   Sensin ey Mevlā matlab-ı a‘lā *(Koş. 16/19). [‘izzet]*

K/Ḳ

Kā‘be: *İslâm'ın kıblesi, beytullah, mescid-i haram.*

1. Ḳalb-i kāmil **Kā‘be’den** eşrefdür oḳursañ sebaḳ
   Kā‘be’yi maḫlūḳ yapdı ḳalbi ṣun‘-ı pāk-i Ḥaḳ *(Mf. 3/2).[Kā‘be’yi,-y,-i]*
2. Ḳalb-i kāmil **Kā‘be’den** eşrefdür oḳursañ sebaḳ
   Kā‘be’yi maḫlūḳ yapdı ḳalbi ṣun‘-ı pāk-i Ḥaḳ *(Mf. 3/1). [Kā‘be’den, -den]*
3. ‘Aceb mi **Ka‘beden** eşref olursa kāmilüñ ḳalbi
   Bunı cān ile işġā it efendi ḳavl-i ṣādıḳdur *(Kt. 15/1). [Kā ‘beden, -den]*
4. Bināsı **Ka‘be’nüñ** maḫlūḳ işidür seng ü ḫākile
   Göñül ḫōd dest-i ḳudretle yapılmış ṣun‘-ı Ḫāliḳ’dur *(Kt. 15/3). [Kā‘be,-n,-üñ]*
5. Kimini ṣalduñ **Kā‘be’ye** kimi ider ‘Arş’uñ ṭavāf
   ‘Uşşāḳa vaṣluñ ḳıl ‘aṭā iy herkese iḥsān iden *(G. 6/7). [Kā‘be’ye,-y,-e]*
6. **Kā‘be’den** eşref ṭutulsa ḳalb-i insānī n’ola

Dest-i ḳudretle yapılmış ṣun‘-ı Rabbānī-durur *(Mf. 2/1). [Kāʿbe’den, -den]*

ḳābe ḳavseyn: “*…İki yay aralığı kadar…” mealli ayetten bir bölüm.* (Necm, 53/9[141]) ||| *[tas.] Hak'ta fânî olunan fenâfillah mertebesi.* (Şimşek, 2017, s. 186)

Kalıp ifade: *Âyet*

1. **Ḳābe ḳavseyn** ma‘nāsından ṭuyuban
   ‘Aceb sırr-ı ev-ednā’ya irem mi *(Koş. 6/15). [ḳābe ḳavseyn]*
2. Geçirüb **ḳābe ḳavseyni** Ḫudāyā
   Tecellī eylesün sırr-ı ev-ednā *(Mrb. 94/21). [ḳābe ḳavseyn, -i]*
3. **Ḳābe ḳavseyni** geçüb
   Bul sırr-ı ev-ednā’yı *(Koş. 53/11). [ḳābe ḳavseyn, -i]*
4. **Ḳābe ḳavseynüñ** Hüdāī’fehm idüb cem‘iyyetin
   Vāṣıl ol sırr-ı ev ednāya müselmānlıḳ budur *(G. 9/9) [ḳābe ḳavseyn,-üñ]*
5. **Ḳābe ḳavseyni** geçüb iriş sarāy-ı vaḥdete
   Sırr-ı ev-ednā Hüdāī’cümleden a‘lā imiş *(G. 26/9). [ḳābe ḳavseyn, -i]*
6. Geçüb varlıḳ ḥicābından varan vaḥdet sarāyına
   İrişür **ḳābe ḳavseyne** bilür sırr-ı ev-ednāyı *(G. 2/10). [ḳābe ḳavseyn, -e]*

Kā‘be-i āmāl: *Emeller Kâbe'si.* ||| *[tas.] Vuslat makamı, vahdet mertebesi.*

1. İdegör rūz u şeb ḳaṭ‘-ı menāzil
   Olunca **Kā‘be-i āmāle** vāṣıl *(Mrb. 36/10). [Kā‘be-i āmāl, -e]*

Kā‘be-i maṭlūb: *Talep edilen mukaddes yer.* ||| *[tas.] Vuslat, vahdet makamı.*

1. **Kā‘be-i maṭlūba** irsün ḳullaruñ
   Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um meded *(Mrb. 108/3). [kā‘be-i maṭlūb, -a]*

---

[141] اَدْنٰىۚ اَوْ قَوْسَيْنِ قَابَ فَكَانَ

“Öyle ki, iki yay kadar hatta daha yakın oldu.”

ḳābil:

ḳābil: *Münasip, uygun.* (Doğan, 2013, s. 905)

1. İḥṣā'ya **ḳābil** mi 'aceb
   Çoḳ çoḳ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/11). [ḳābil]*
2. İḥṣā'ya **ḳābil** mi 'aceb
   El-ḥamdü li'llāhi'l–Kerīm *(Mrb. 110/11). [ḳābil]*
3. Fażl u iḥsānı Ḥaḳ'uñ iḥsāya **ḳābil** mi 'aceb
   'Add içün cem' olsa ger ins ü melek şāh ü gedā *(G. 35/3). [ḳābil]*

ḳābil: *Mümkün, olası.* (Sami, 1996, s. 1113)

1. 'Add eylese na'māñı ḳul
   Ḳābil degül iḥṣā'ya ol *(Mrb. 84/18). [ḳābil]*
2. Fażl u iḥsānı Ḥaḳ'uñ iḥsāya **ḳābil** mi 'aceb
   'Add içün cem' olsa ger ins ü melek şāh ü gedā *(G. 35/3). [ḳābil]*

ḳābil-i iḥṣā': *Hesaplamanın imkânı.*

1. Hüdāī'ni'met-i Mevlā
   Degüldür **ḳābil-i iḥṣā'** *(Mrb. 124/10). [ḳābil-i iḥṣā']*

ḳābiliyyet: *Yatkınlık, beceri, yetenek, istîdat.*

1. Vaṣluña vir **ḳābiliyyet**
   Çoḳ aġladuḳ bizi güldür *(Koş. 32/7). [ḳābiliyyet]*

ḳabr: *Ölüm.*

1. **Ḳabri** añar mısın 'aceb

Ṭopraḳ olub batsañ gerek *(Mrb. 62/7). [ḳabri, -i]*

ḳabr eyle-: *Mezar hâline getirmek.*

1. Cānına çoḳ cebr eylesün
   Cismin aña **ḳabr eylesün** *(Mrb. 65/6). [ḳabr eyle, -sün]*

ḳabre gir-: *Ölmek, vefat etmek.*

1. Yoḫsa **ḳabre girilmez** mi
   Ḥaḳ ḳatına varılmaz mı *(Koş. 29/33). [ḳabre gir, -il, -(mez)-il, -mez]*

ḳabūl:

ḳabūl: *Benimseme, tasdik etme, doğrulama.* (Doğan, 2013, s. 907)

1. Reddüñ red **ḳabūlüñ** ḳabūl
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/15). [ḳabūlüñ, -üñ]*

- **ḳabūl:** *İman.*

1. Reddüñ red ḳabūlüñ **ḳabūl**
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/15). [ḳabūl]*

ḳabūl eyle-: *Benimsemek, tutmak.*

1. Pendini eyle Hüdāī'nüñ ḳabūl
   'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/19). [ḳabūl eyle]*

ḳabūl it-:

ḳabūl it-: *(Duayı) Onaylamak, makbul görmek, uygun bulmak.*

1. Sen ḳabūl itmezseñ kim **ḳabūl ider**
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/11). [ḳabūl it, -mez,-se,-ñ]*
2. Sen **ḳabūl itmezseñ** kim ḳabūl ider
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/11). [ḳabūl it, -er]*

ḳabūl it-: *Benimsemek, sahip çıkmak, gereğini yapmak.*

1. Ḫidmet eyle pīrüñe ṣıdḳıla sen
   Her ne kim emr ide it anı ḳabūl *(Kt. 9/2). [ḳabūl it]*
2. İtse teklīf-i Hüdāī'o ḳabūl
   Olsa biñ cān ile Mevlā'sına ḳul *(Mrb. 53/9). [ḳabūl it, -se]*

kabża-i ḳudret: *Kudret eli.* ||| *[tas.] Allah'ın yapıp etmesi, takdiri.*

1. Hep **ḳabża-i ḳudretdedür**
   Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/11). [ḳabża-i ḳudret, -de, -dür]*

ḳaç-: *Kaçmak, gizlice sıvışmak, uzaklaşmak, uzak durmak.*

1. Bāb-ı Ḥaḳ'dan ne **ḳaçarsın**
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/15). [ḳaçarsın, -ar, -sın]*
2. Fānīyi tebdīl idegör bāḳīye
   Ḳaçma iy dil aṣṣılu bāzārdan *(G. 21/8). [ḳaçma, -(ma)]*
3. Ḳul olmaġı sa'ādet bil
   Ḳaçan ḳurtulmaz iy ġāfil *(Mrb. 46/6). [ḳaç, -an]*

ḳaçan: *Ne zaman, hangi vakit.* (Dilçin, 2009, s. 133)

1. 'Aḳl-ı nāḳıṣ kāmil olmaġa **ḳaçan** himmet ider
   Onmaduḳluḳ var iken onmaġa kim ġayret ider *(Mf. 86/1). [ḳaçan]*
2. 'Ömrüñ irerse ġāyete

Emri **ḳaçan** ṭutsañ gerek *(Mrb. 62/12). [ḳaçan]*

3. Ṭulū‘ itse **ḳaçan** şems-i ḥaḳīḳat
   Ḳomaz ol ṭālib-i ṣādıḳda ẓulmet *(Mrb. 87/9). [ḳaçan]*

ḳaçan kim: *Ne vakit ki.*

1. ‘Ālem-i ‘aşḳ-ı ilāhīden **ḳaçan kim** bād eser
   ‘Āşıḳ-ı sādıḳda ḳalmaz ġayrı sevdādan eser *(Mf. 71/1). [ḳaçan kim]*

Ḳad ḍālle ḳavmün müfsidūn: *"Bozguncular topluluğu sapıttılar." anlamında nefsin ifsat etme sıfatına gönderme yapan bir cümle.*

1. İfsādı ḳo iy nefs-i dūn
   Ḳad ḍālle ḳavmün müfsidūn *(Mrb. 40/14). [ḳad ḍālle ḳavmün müfsidūn]*

ḳad ḳāle: *…şeklinde buyurdu.*

1. İnne’l-Ḥabībe’l-Muṣṭafā
   Ḳad ḳāle lā uḥṣī senā *(Mrb. 85/22). [ḳad ḳāle]*

ḳadem: *Adım, merhale, aşama.* ||| *[tas.] Seyr u sülûkta kat edilen her bir makâm / hâl.*

1. Olmayıcaḳ senden kerem
   Yol varımazuz bir **ḳadem** *(Koş. 18/10). [ḳadem]*

ḳadem baş-: *Ayak basmak, dolaşmak.* ||| *Ayak diremek.* (Doğan, 2013, s. 911)

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Görünmezsin bu çeşm-i ḫurde-bīne
   Ḳadem başmaz mısın ayruḳ zemīne *(Mrb. 76/14). [ḳadem baş, -maz]*

ḳāḍī: *Kadı, hâkim.*

1. Manṣıb olsa **ḳāḍīlar** hīç kimseye ḳılmaz naẓar
   Kim deñilmişdür izā cāe'l ḳaḍā a'miye'l-baṣar *(Mf. 68/1).[ḳāḍīlar,-lar]*

Ḳadīm: *Başlangıcı olmayan, ezeli olan Allah.*

1. Ente Rabbī ente Fettāḥ ü Kerīm
   Ente Ḥayyī ente Ḳayyūm u **Ḳadīm** *(M. 2/8). [ḳadīm]*
2. Luṭf u iḥsānuña ġāyet mi var iy Ḥayy ü **Ḳadīm**
   Yene raḥmetle naẓar it bize iy Rabb-ı Kerīm *(Mrb. 101/9). [ḳadīm]*
3. Çoḳdur keremi luṭfı o Raḥmān u Raḥīm'üñ
   İḥsānına ġāyet mi var ol Ḥayy u **Ḳadīm'üñ** *(Mrb. 98/10). [ḳadīm'üñ, -üñ]*
4. Yene hem ehl-i īmān eylemişdür
   Göre iḥsānın ol Ḥayy ü **Ḳadīm'üñ** *(Mrb. 106/4). [ḳadīm'üñ, -üñ]*
5. Hüdāī'ni'mete şükr eyle her gāh
   Göre iḥsānın ol Ḥayy ü **Ḳadīm'üñ** *(Mrb. 106/28). [ḳadīm'üñ, -üñ]*
6. İy vücūdı **Ḳadīm** olan Mevlā
   İy 'aṭāsı 'amīm olan Mevlā *(Msd. 2/3). [ḳadīm]*

ḳadīmī: *Başlangıcı olmayan, ezelî.*

1. 'Ārif ol görme yüzin aġyāruñ
   Gör cemālini **ḳadīmī** yāruñ *(Mrb. 67/4). [ḳadīmī]*

ḳadīm-i āşiyān: *Başlangıcı olmayan yuva.* ||| *[tas.] Âlem-i ervah, ruhlar âlemi, bezm-i elest.*

1. Yiter itdüñ fenā bağında feryād
   Yüri bülbül **ḳadīm-i āşiyāna** *(Mrb. 125/2). [ḳadīm-i āşiyān, -a]*
2. Yiter itdüñ fenā bağında feryād
   Yüri bülbül **ḳadīm-i āşiyāna** *(Mrb. 125/2). [ḳadīm-i āşiyān, -a]*

3. Ḳafesden eyle cān murġını āzād
   Yüri bülbül **ḳadīm-i āşiyāna** *(Mrb. 125/4). [ḳadīm-i āşiyān, -a]*
4. Ḥaḳīḳat gülşenini eyle seyrān
   Yüri bülbül **ḳadīm-i āşiyāna** *(Mrb. 125/8). [ḳadīm-i āşiyān, -a]*
5. Ḳo uçmaġı geçegör mā-sivāyı
   Yüri bülbül **ḳadīm-i āşiyāna** *(Mrb. 125/12). [ḳadīm-i āşiyān, -a]*
6. Mecāzı ḳo ḥaḳīḳat baḥrına dal
   Yüri bülbül **ḳadīm-i āşiyāna** *(Mrb. 125/16). [ḳadīm-i āşiyān, -a]*
7. Gülüñ gec ḳurbetinden bul visāli
   Yüri bülbül **ḳadīm-i āşiyāna** *(Mrb. 125/20). [ḳadīm-i āşiyān, -a]*
8. Varub vaḥdet şarābından içegör
   Yüri bülbül **ḳadīm-i āşiyāna** *(Mrb. 125/24). [ḳadīm-i āşiyān, -a]*
9. Ṣafā bul ġarḳ olub envār-ı z̲āta
   Yüri bülbül **ḳadīm-i āşiyāna** *(Mrb. 125/28). [ḳadīm-i āşiyān, -a]*

<u>kādir:</u>

Ḳādir: *Her şeye gücü yeten Allah.*

1. İy **Ḳādir** ü Ḥayy u Vedūd
   Umar Hüdāī'faż̲l u cūd *(Mrb. 99/25). [Ḳādir]*
2. Ḳullaruña eyle naẓar iy **Ḳādir** ü Ḥayy ü Kerīm
   İḥsānuña maẓhar olur iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm *(Mf. 125/1).[Ḳādir]*
3. Ḳullaruña eyle naẓar iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm
   İḥsānuña maẓhar olur iy **Ḳādir** ü Ḥayy ü Kerīm *(Mf. 125/2).[Ḳādir]*
4. İy **Ḳādir** ü Ferd ü Aḥad
   Eyle Hüdāī'ye meded *(Koş. 33/17). [Ḳādir]*
5. İy Vāḥid ü Ferd ü Aḥad
   İy **Ḳādir** ü Ḥayy ü Ebed *(Mhm. 3/22). [Ḳādir]*
6. İy **Ḳādir** ü Ḥayy ü Ebed
   Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/3). [Ḳādir]*
7. Ol **Ḳādir** ü Ḥayy u Vedūd

‘Ālemlere virdi vücūd *(Mrb. 110/5). [Ḳādir]*

8. Bir ‘ışḳ-ı pāk iḥsān ide
   Ol **Ḳādir** ü Ḥayy ü Vedūd *(Mrb. 35/2). [Ḳādir]*

ḳādir: *Her şeye gücü yeten, kuvvet ve kudretine hiçbir sınır olmayan.*

1. Meded it hey **ḳādir** Allāh
   Derdlere dermān senüñdür *(Koş. 43/1). [ḳādir]*
2. Ḳul olduñsa eger **ḳādir** Ḫudā’ya
   Ḳulunı ḥıfẓ ider ol Ḥayy u Ḳayyūm *(Mf. 4/1). [ḳādir]*
3. Her ne taḳdīr itse ol **ḳādir** ilāh
   Cümlesi ḥikmetledür bī-iştibāh *(Mf. 6/1). [ḳādir]*
4. Bāb-ı Ḥaḳḳ’a yüz sürüb iḥsānını itseñ recā’
   Ber-murād eyler seni luṭfıla ol **ḳādir** Ḫudā *(Mf. 46/2). [ḳādir]*
5. Faẓl ü iḥsānından iy **ḳādir** Ḫudā
   İrse maṭlūba ne var ‘abd-i gedā *(Mf. 194/1). [ḳādir]*
6. Żu‘afāyı ṣaḳın belā’lardan
   İy Ḳavī vü **ḳadīr** olan Mevlā *(N. 2/6). [ḳadīr]*
7. Māsivādan yumub gözi
   Kādir Allāh’a ṭut yüzi *(Koş. 57/26). [kādir]*
8. Ḳullarına **ḳādir** Ḫudā
   Luṭfı ile ide naẓar *(G. 34/13). [ḳādir]*
9. Nuṭfe-i nā-çīzi insān eyleyen **ḳādir** Ḫudā
   Yine luṭfundan ide ḳullarına vaṣlın ‘aṭā *(G. 35/1). [ḳādir]*
10. Ḥaḳ yolında çalışursa bir kişi
    Anı żayi‘ eylemez **ḳādir** Ḫudā *(G. 36/4). [ḳādir]*
11. Derdin viren **ḳādir** Ḫudā
    Bir gün vire dermānumuz *(Mrb. 1/19). [ḳādir]*
12. Luṭfundan ol **ḳādir** Ḫudā
    Ḳullarına itdi ‘aṭā *(Mrb. 111/17). [ḳādir]*
13. Bize ẕevḳ-i viṣālüñ eyle iḥsān
    Meded iy **ḳādir** Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/2). [ḳādir]*

14. Olavuz tā anuñla şād u ḫāndan
    Meded iy **ḳādir** Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/4). [ḳādir]*
15. Efendi luṭfuña yoḳdur nihāyet
    Meded iy **ḳādir** Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/8). [ḳādir]*
16. Viṣālüñ derd-i 'uşşāḳa devādur
    Meded iy **ḳādir** Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/12). [ḳādir]*
17. Daḫı envā'-ı iḥsān eyleyen sen
    Meded iy **ḳādir** Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/16). [ḳādir]*
18. Ḥāżır da sen nāẓır da sen
    Ḳādir de sen nāṣır da sen *(Mrb. 85/14). [ḳādir]*

kādir ol-: *Gücü yetmek, muktedir olmak, sahip olmak.*

1. Senüñdür luṭfula iḥsān
   Neye **ḳādir olur** insān *(Mrb. 112/10). [ḳādir ol, -ur]*
2. 'Acizden ġayrı niye **ḳādir olurmış** insān
   Ḫāliḳ'uñ nı'metine ḥamd ü senā eyleyelüm *(Mrb. 101/7). [ḳādir ol, -ur, -mış]*
3. 'İbāda olmayınca Ḥaḳ'dan iḥsān
   Neye **ḳādir olur** bī-çāre insān *(Mrb. 109/2). [ḳādir ol, -ur]*

Ḳādir ü muṭlaḳ: *Sınırsız güç ve kudret sahibi Allah.*

1. Sen **Ḳādir ü muṭlaḳsın**
   İḥsān idici Ḥaḳ'sın *(Mrb. 118/5). [Ḳādir ü muṭlaḳ, -sın]*
2. Ḳamusı **Ḳādir-i muṭlaḳ** işidür
   Bu sırrı añlayan 'ārif kişidür *(Mrb. 26/13). [Ḳādir-i muṭlaḳ]*
3. Sen **Ḳādir-i muṭlaḳsın**
   Hem erḥam ü eşfaḳsın *(Mrb. 105/5). [Ḳādir-i muṭlaḳ, -sın]*

kadr:

ḳadr: *Kıymet, değer.* (Devellioğlu, 1998, s. 479)

1. Devlet-i dünyā içün çekdüñ emek
   Ṣıḥḥatüñ **ḳadrini** bildüñ mi ‘aceb *(Mf. 52/2). [ḳadrüni, -i, -n, -i]*

ḳadr: *Rütbe, paye.* ||| *[tas.] Aynü'l cem ve marifet mertebelerinin başlangıç makamı.* (Uludağ, 2016, s. 229)

1. Hüdāī’şübhesiz **ḳadre** irişdi
   Ḥaḳḳ’uñ iḥsānına irüb gelenler *(Koş. 39/19). [ḳadre, -e]*
2. Ger Hüdāī’faẓluña ola ḳarīn
   Ḳadre erişür aña yeter hemīn *(Mrb. 18/18). [ḳadre, -e]*

ḳadr: *Ramazan bayramının müjdecisi olan Kadir gecesi.* ||| *[tas.] Aynü'l cem ve marifet mertebelerinin başlangıç makamı.* (Uludağ, 2016, s. 229)

1. Sarāy-ı vaḥdete girse
   Olurdı **ḳadr** ile a‘yād *(Mrb. 75/12). [ḳadr]*

ḳadr-i cemīl: *Güzel bir değer.* ||| *İtibar, şeref.*

1. Bulmaḳ isterseñ eger **ḳadr-i cemīl**
   Ne vaṣī ol ne vekīl ol ne kefīl *(Mf. 24/1). [ḳadr-i cemīl]*

ḳadr-i vaṣl: *Yüce kavuşma.* ||| *[tas.] Hakk’a vuslat.*

1. **Ḳadr-i vaṣluñ** kim ide mi‘rācuñı
   Urunur lā-büd sa‘ādet tācını *(Mrb. 18/9). [ḳadr-i vaṣl, -uñ]*

kadrini bil-: *Gereken değeri vermek, kıymetini bilmek, şükrünü eda etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Devlet-i dünyā içün çekdüñ emek
   Ṣıḥḥatüñ **ḳadrini bildüñ** mi ‘aceb *(Mf. 52/2). [ḳadrini bil, -dü, -ñ]*
2. Devlet ü dünyā içün çekdüñ te‘ablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat ni‘metinüñ **ḳadrini bildüñ** mi hīç *(Mf. 57,Msr. 2) [ḳadrini bil,-dü,-ñ]*
3. Kemāl-i luṭfuñ iy Raḥmān
   Bilür mi ḳadrini insān *(Mrb. 124/2). [ḳadrini bil, -ür]*
4. Devlet ü dünyā içün çekdüñ te‘ablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat ni‘metinüñ **ḳadrüni bildüñ** mi hīç *(Mf. 57/2).[ḳadrüni bil,-dü,-ñ]*

kāf u nūn iḳlīmi: *Kâf ve nûn diyârı. ||| [tas.] Hakk'ın tecelli ve yaratma (ol) emrinin kuvvetle hissedildiği yer olan âlem-i ervâh.*

1. **Kāf u nūn iḳlīmi** ‘anḳāsın şikār itse n’ola
   Rūḥ-ı ‘ārif ṣāhbāz-ı Ḳāf-ı istiġnā imiş *(G. 26/3). [kāf u nūn iḳlīmi, -i]*

ḳafes: *Hayvanların kapatıldıkları yer. ||| [tas.] Nefs-i emmâre.*

1. **Ḳafesden** eyle cān murġını āzād
   Yüri bülbül ḳadīmi āşiyāna *(Mrb. 125/3). [ḳafesden, -den]*
2. **Ḳafesden** eyle cān murġını āzād
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/3). [ḳafesden, -den]*

ḳafeṣden uç-: *Bulunulan yerden çıkmak, ayrılmak. ||| [tas.] Ruhun vatan-ı aslisinden varlıklar âlemine gönderilmesi.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Uçsa ḳafeṣden ‘andelīb
   Ḳoma Hüdāī’yi ġarīb *(Mrb. 33/25). [ḳafeṣden uç, -sa]*

kāfir: *Allah'ın varlığı ve birliğini kabul etmeyen kimse.*

1. **Kāfir** ü müslim egerçi cümle ḳul
   Līk īmān ehlinüñdür Ḥaḳḳ'a yol *(Kt. 7/3). [kāfir]*
2. Eger mü'min eger **kāfir**
   Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/23). [kāfir]*
3. Ḳamunuñ maṭlabı birdür
   Yā niçün ba'żı **kāfirdür** *(Mrb. 24/26). [kāfirdür, -dür]*

kāfirūn: *Allah'ın varlığı ve birliğini kabul etmeyen kimseler.*

1. Emr-i Ḥaḳḳ ile ne deñlü ṭursa işbu dehr-i dūn
   Ehl-i İslāmuñ eli altında olsun **kāfirūn** *(Mf. 184/2). [kāfirūn]*

kāġıd: *Sayfa.*

1. **Kāġıd** olub bu nüh-felek
   Ketb eylese ins ü melek *(Mrb. 84/13). [kāġıd]*

ḳahr: *Eziyet, cefa, tenkil.* ||| *[tas.] Allah'ın şiddetli ve azap verici celalî kahır sıfatı.* (Şimşek, 2017, s. 190)

1. Luṭfula tecellī it
   Ḳahruñ ḳoma kim yaḳa *(Mrb. 23/12). [ḳahruñ, -uñ]*

kā'id: *Oturan, oturmuş hâlde bulunan.* (Devellioğlu, 1998, s. 482)

1. Eger ḳā'im eger **ḳā'id**
   Eger zāhid eger 'ābid *(Mrb. 24/41). [ḳā'id]*

kā'il: *Râzı olan, yeterli bulan.* (Devellioğlu, 1998, s. 482)

1. İki cihānı 'āşıḳ virür Hüdāī'yāre

Ol ẕevḳe irmeyenler cennāta **ḳā'il** ancaḳ *(G. 16/10). [ḳā'il]*

ḳā'im

ḳā'im: *Ayakta duran.* (Devellioğlu, 1998, s. 482)

1. Eger **ḳā'im** eger kā'id
   Eger zāhid eger 'ābid *(Mrb. 24/41). [ḳā'im]*

ḳā'im: *Varlığı devam eden, devamlı olan.* (Doğan, 2013, s. 921)

- 1. Sen s̱ābit ü **ḳā'imsin**
   Hem Bāḳī vü dā'imsin *(Mrb. 6/5). [ḳā'imsin, -sin]*
2. Ger Hüdāī'den ṣorarlarsa ḫaber
   Ḥaḳḳ ile **ḳā'imdür** eşyā' ser-te-ser *(Mrb. 89/18). [ḳā'imdür, -dür]*

ḳā'im ol-:

ḳā'im ol-: *Hakk'a kulluk, ibadet etmek, namaz kılmak.* (Doğan, 2013, s. 921)

1. Bir ḳapuya mülāzım ol
   Dün gün Hüdāī'**ḳā'im ol** *(Koş. 8/34). [ḳā'im ol]*

ḳā'im ol-: *Sürekli olmak, dâim olmak.* (Doğan, 2013, s. 921)

1. Ma'ṣiyetden ḳullaruñ ṣā'im ola
   Ṭā'atuñda her biri **ḳā'im ola** *(Mrb. 18/6). [ḳā'im ol, -a]*

kā'ināt:

kā'ināt: *Bütün âlemler, yaratılan her şey.* (Doğan, 2013, s. 921)

1. Cümle mevcūdāta sen virdüñ ḥayāt
   Luṭfuñ ile oldı cümle **kā'ināt** *(Mrb. 128/6). [kā'ināt]*
2. Bu **kā'ināt** itdi ẓuhūr
   Mevc urdı çün deryā-yı 'aşḳ *(Mrb. 34/19). [kā'ināt]*

kā'ināt: *[tas.] Âlemin küçük bir nüshası olan insan.*

1. 'İnāyet eyledüñ çün **kā'ināta**
   Kimi ef'āle irdi kim ṣıfāta *(Mrb. 92/13). [kā'ināta, -a]*

kā'ināt: *Yeryüzü, dünya.* (Devellioğlu, 1998, s. 483)

1. Ṣaçıldı āb-ı raḥmet **kā'ināta**
   Ḥayāt irişdi eşcār ü nebāta *(Mrb. 115/5). [kā'ināta, -a]*

kāʾināt: *[tas.] Maddi dünya, mâsivâ.*

1. Aldanma key ṣaḳın bu **kāʾināta**
   Geç aḳ u ḳaradan baḳ nūr-ı ẕāta *(Koş. 1/13). [kāʾināta, -a]*
2. Göñül virme Hüdāī'**kā'ināta**
   Geçüb fānīden ir bāḳī ḥayāta *(Mrb. 25/17). [kā'ināta, -a]*

kākül-i 'anber-feşān: *Güzel kokular yayan saç.* ‖ *[tas.] Nefse hoş gelen işler yapan kişi, ehl-i dünya.* (Ceylan, 2007, s. 358)

1. Şāne ile āşinā olub ṣabāya uymasa
   Dōstum çıkmazdı başdan **kākül-i 'anber-feşān** *(G. 40/10). [kākül-i 'anber-feşān]*

kal-:

ḳal-: *Durmak, devam etmek, sürekli olmak, mevcut olmaya devam etmek.* (Doğan, 2013, s. 932)

1. Yüri sa‘y idegör bāḳī na‘īme
   Kişiye çünki **ḳalmaz** māl eger cāh *(G. 32/10). [ḳalmaz, -maz]*
2. Zīnet-i dünyāya maġrūr olma ġafletden uyan
   Ne eyü **ḳalur** ne kem bunda ḳonan göçer hemān *(Mf. 19/2) [ḳalur,-ur]*
3. Cihān fānīdür iy ġāfil **ḳalur** ṣanma bu dünyāyı
   Yüri var mā-sivādan geç ḳul iseñ iste Mevlā’yı *(Mf. 173/1). [ḳalur,-ur]*
4. Āḫir bunda kimse **ḳalmaz**
   Yüküñ evvelden ıragör *(Koş. 7/11). [ḳalmaz, -maz]*
5. Ṭālib maṭlūbunı bulsun
   Hīç arzū yeri **ḳalmasun** *(Koş. 25/24). [ḳalmasun, -(ma), -sun]*
6. Nice yüz biñlerden giri
   Kalan dünyā degül misün *(Koş. 26/8). [kalan, -an]*
7. Yā Rab Hüdāī’ye eyle hidāyet
   Tā **ḳalmaya** senden ġayrıya raġbet *(Koş. 40/26). [ḳalmaya, -(ma), -y, -a]*
8. **Ḳalmadı** ġayrı teşvīşüñ
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/19). [ḳalmadı, -(ma), -dı]*
9. Bunda kimse **ḳalur** ṣanma
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/3). [ḳalur, -ur]*
10. **Ḳalmasun** ẕenb-i vücūduñ eṣeri
    Nefs-i şirrīre iṭā‘at niçe bir *(Mhm. 2/13). [ḳalmasun, -(ma), -sun]*
11. Buyurduñ oldı illā **ḳaldı** ma‘dūm
    Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/15). [ḳaldı, -dı]*
12. Bilürsin kimse **ḳalmaz** bunda bāḳī
    Viṣālüñüñ muḳarrerdür fırāḳı *(Mrb. 120/5). [ḳalmaz, -maz]*
13. Baṣīret nūrı ger var ise sende
    Bu cān bāḳī **ḳalur** ṣanma bedende *(Mrb. 120/14). [ḳalur, -ur]*
14. Bir zamān ola fenā bula semāvāt ile arż
    Ne eyü **ḳala** ne kem ḳala ne ḫōd ṭūl ile ‘arż *(Mrb. 31/10). [ḳala, -a]*
15. Bir zamān ola fenā bula semāvāt ile arż

Ne eyü ḳala ne kem **ḳala** ne ḫōd ṭūl ile ‘arż *(Mrb. 31/10). [ḳala, -a]*

16. Ḫudāyā **ḳalmadı** ṭāḳat
    Senüñdür ḳudret ü ḳuvvet *(Mrb. 61/11). [ḳalmadı, -(ma), -dı]*
17. Ki tā **ḳalmaya** senden ġayrı maṭlab
    Kerem eyle meded Raḥmānım Allāh *(D.,Mrb. 94,Msr. 11).[ḳal,-(ma),-y,-a]*
18. Ṣafā vir ḳalbümüzde **ḳalmasun** pās
    Olavuz tā ḳarīn-i meclis-i ḫāṣ *(Mrb. 12/13). [ḳalmasun, -(ma), -sun]*
19. Fenā-ender-fenā buldı vücūdum mülki ser-tā-ser
    Görinür bir beden **ḳaldı** hemān ancaḳ ḥiṣārumdan *(G. 13/6). [ḳaldı, -dı]*
20. Bār-i gāh-ı vaḥdete irdüñ hemīn
    Ḳaldı Mevlā gitdi cümle māsivā *(G. 22/10). [ḳaldı, -dı]*

ḳal-: *Muhtaç olmak, ihtiyaç duymak.*

1. İḥsānuña **ḳalduḳ** hemān
   Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/23). [ḳalduḳ, -du, -ḳ]*
2. Cenābuñdan hemān iḥsāna **ḳaldı**
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/11). [ḳaldı, -dı]*

ḳal-: *Geride kalmak, beraberinde gitmeyip olduğu yerde durmak.* (Doğan, 2013, s. 932)

1. Bunda **ḳalur** begüm māl ü menāṣıb
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/15). [ḳalur, -ur]*

ḳal-: *Bir durumun içinde bulunmak, yaşamak.* (Doğan, 2013, s. 933)

1. Ẓātuñ envārın yiter itdüñ nihān
   Ẓulmet-i ḥayretde **ḳaldı** ‘aḳl ü cān *(Mrb. 63/30). [ḳaldı, -dı]*
2. Nice bir levş-i sivāda **ḳalasın**
   Ac gözüñ vāṣıl olan yārānı gör *(G. 19/7). [ḳalasın, -a, -sın]*

ḳal-: *Artakalmak, geriye kalmak.* (Doğan, 2013, s. 933)

1. Aḥmed'üñ farḳı Aḥad'dan mīm-i imkān iledür
   Aradan imkānı ḳaldursañ **ḳalur** vaḥdet hemīn *(Mf. 141/2).[ḳalur,-ur]*
2. Gelmenüñ bir gitmesi var iy hümām
   Gitdi gelmek **ḳaldı** gitmek ve's-selām *(Mf. 122/2). [ḳaldı, -dı]*

ḳal-: *Takılmak, duraksamak, oyalanmak, geri düşmek.* (Doğan, 2013, s. 932)

1. Yardum eyle bize işbu yollarda
   Tā ki **ḳalmayavuz** yüce bellerde *(Koş. 5/6). [ḳalmayavuz, -(ma),-y, -avuz]*
2. Vādī-i ḥayretde **ḳalma**
   Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş. 49/1). [ḳalma, -(ma)]*
3. Ẕikrüñ olıcaḳ dilde
   Sālik **ḳala** mı belde *(Mrb. 6/10). [ḳala, -a]*
4. Māsivāya baḳuban **ḳalmayalum**
   Tā hevā vü hevese ṭalmayalum *(Mrb. 19/13). [ḳalmayalum, -(ma), -y, -alum]*
5. **Ḳalma** ṣūretde ṣıfāta himmet it
   İrmege baḳī ḥayāta himmet it *(Mrb. 122/9). [ḳalma, -(ma)]*
6. Vuṣlatda **ḳalmazsañ** eger
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/19). [ḳalmazsañ, -maz, -sa, -ñ]*
7. Tīh-i ḥayretde **ḳalma** iy ġāfil
   Rūz ü şeb sa'y it olmaġa kâmil *(Mrb. 74/17). [ḳalma, -(ma)]*
8. Keşret ṭılısmı māni' olub genc-i vaḥdete
   Ḥayretde **ḳaldı** ḥasretiyle nice şeyḫ ü şāb *(G. 25/10). [ḳaldı, -dı]*

ḳal-: *(Görev, miras) Bırakılmak, emanet edilmek, intikal edilmek.* (Doğan, 2013, s. 932)

1. Nefse **ḳalursa** işi ḥīle imiş
   Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/15). [ḳalursa, -ur, -sa]*
2. Bize **ḳalursa** iş ma'lūm
   'İnāyet eyle yā Ḳayyūm *(Mrb. 61/7). [ḳalursa, -ur, -sa]*

ḳāl:

ḳāl: *Söz.* ||| *[tas.] Şeriat makamı.* (Cebecioğlu, 2020, s. 264)

1. **Ḳāli** ḳo ḥāle ir efendi hemīn
   Anı da geçüb ol maḳāma ḳarīn *(Mf. 144/1). [ḳāli, -i]*
2. Bu **ḳāl** içinde ḳoma ehl-i ḥāl it
   Ṭarīḳat potasında nefsi ḳal‘ it *(Mrb. 13/10). [ḳāl]*

ḳāl: *Söz.* ||| *[tas.] Marifet ve hakikat bilgisinden yoksun bilgi.* (Vural, 2017, s. 256)

1. Aldanma **ḳāl** ü ḥāle ir cennet-i viṣāle
   Bā‘iṣ ḳamu kemāle faẓl ile raḥmet ancaḳ *(G. 20/5). [ḳāl]*

ḳal‘ eyle-: *Yok etmek, söküp çıkarmak.* (Devellioğlu, 1998, s. 483)

1. Ḳīl ü ḳāli terke sa‘y it sīm-i nefsi eyle ḳal‘
   Ehl-i ḥāl ehl-i meḳāl ol olagör ṣāḥib-kemāl *(Mf. 117/1). [ḳal‘ eyle]*

ḳal‘ it-: *Yok etmek, söküp çıkarmak.*

1. Bu ḳāl içinde ḳoma ehl-i ḥāl it
   Ṭarīḳat potasında nefsi **ḳal‘ it** *(Mrb. 13/10). [ḳal‘ it]*

ḳalay: *Aynanın görüntü niteliği ve derinliğini sağlayan kaplama malzeme.* ||| *[tas.] İlahî aşk, hakikat, sır.*

1. **Ḳalay** olmasa aynā arḳasında
   Görünmezdi bu ṣūret ḳarşısında *(Mf. 189/1). [ḳalay]*

ḳalb: *Gönül.*

1. Ḳalb-i kāmil Kā‘be’den eşrefdür oḳursañ sebaḳ
   Kā‘be’yi maḫlūḳ yapdı **ḳalbi** ṣun‘-ı pāk-i Ḥaḳ *(Mf. 3/2). [ḳalbi, -i]*
2. Hüdāī’nün idüb **kalbini** ta‘mīr
   Yene sen eyle her emrini tedbīr *(Mrb. 12/17). [kalbini, -i, -n, -i]*
3. Ṣafā vir **ḳalbümüzde** ḳalmasun pās
   Olavuz tā ḳarīn-i meclis-i ḫāṣ *(Mrb. 12/13). [ḳalbümüzde, -ümüz, -de]*
4. Nefse **ḳalbüñ** ġālib olması güzel
   Ḥaḳḳ’a rūḥuñ ṭālib olması güzel *(Mrb. 15/13). [ḳalbüñ, -üñ]*
5. Ölmezden öndiñ ölüben
   Kalbüñ nūr ile ṭoluban *(Koş. 7/26). [kalbüñ, -üñ]*
6. **Ḳalbümüz** pāk idelüm
   Taḫtına sulṭān gelsün *(Koş. 9/7). [ḳalbümüz, -ümüz]*
7. Dilüñ ẕikr eyler Allāh’ı niçün **ḳalbüñ** olur ġāfil
   Ḫudā her yerde ḥāżırken nedendür arada ḥā’il *(G. 18/1). [ḳalbüñ,-üñ]*
8. Ḥaḳ yolında çalış ḳuṣūr itme
   Nefs içün **ḳalbi** bī-ḥużūr itme *(Mrb. 74/10). [ḳalbi, -i]*
9. İsterse ger **ḳalbüñ** ṣafā
   Ẕikr eyle Ḥaḳḳ’ı dā’imā *(Mrb. 78/21). [ḳalbüñ, -üñ]*
10. Derdüñ devāya irişe
    Kalbüñ ṣafāya irişe *(Mrb. 79/10). [kalbüñ, -üñ]*
11. **Ḳalbüñ** mu‘aṭṭar idegör
    ‘Aṭṭār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/7). [ḳalbüñ, -üñ]*
12. Şems-i vaḥdetden irişdi sırr-ı nūr
    Ḥāṣıl oldı **ḳalbe** envā‘-ı sürūr *(Mrb. 83/18). [ḳalbe, -e]*
13. **Kalbüñ** bahāristān olur
    Ezhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/7). [kalbüñ, -üñ]*
14. **Kalbüñ** bahāristān olur
    Ezhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/7). [kalbüñ, -üñ]*
15. Ḫalāṣ it **ḳalbümüz** ḥubb-ı sivādan
    Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/1). [ḳalbümüz, -ümüz]*
16. Ḳalıba ṣıḥḥat ü hem **ḳalbe** ṣafā virdi tamām
    Ḫāliḳ’uñ luṭfuna gel ḥamd ü ṣenā eyleyelüm *(Mrb. 101/3) [ḳalbe,-e]*

17. İt **ḳalbümüzi** iḥyā

    İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/15). [ḳalbümüzi, -ümüz, -i]*

18. Tā kim ire **ḳalbe** sürūr

    Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/19). [ḳalbe, -e]*

19. ‘Ālem daġını seyrān it yüri var

    Ṣafā bulsun diriseñ **ḳalbüñ** iy yār *(Mf. 91/2). [ḳalbüñ, -üñ]*

20. İrüb sarāy-ı vaḥdete

    Ḳalbi sivādan pāk ola *(N. 20/4). [ḳalbi, -i]*

21. **Ḳalbe** ṣafā ḥāṣıl ola

    Mevlā kerīm iḥsān ide *(Kt. 13/3). [ḳalbe, -e]*

22. ‘Aceb mi Ka‘beden eşref olursa kāmilüñ **ḳalbi**

    Bunı cān ile işġā it efendi ḳavl-i ṣādıḳdur *(Kt. 15/1). [ḳalbi, -i]*

23. Çünki Hüdāī’maḥv ola nefsüñ ru‘ūneti

    Ol **ḳalbe** ḳalb rūḥa o sırra uyub gelür *(G. 11/10). [ḳalbe, -e]*

24. Çünki Hüdāī’maḥv ola nefsüñ ru‘ūneti

    Ol ḳalbe **ḳalb** rūḥa o sırra uyub gelür *(G. 11/10). [ḳalb]*

ḳalb-i ḥazīn: *Hüzünlü kalp.* ||| *[tas.] Hak tecellilerine hasret kalmış olan gönül.*

1. Bulur ṣafā **ḳalb-i ḥazīn**

   Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/15). [ḳalb-i ḥazīn]*

ḳalb-i insān: *İnsanın kalbi.* ||| *[tas.] Gönül.*

1. Ṣafāyı ḳande buldı **ḳalb-i insān**

   Żiyāyı ḳanden aldı māh-ı tābān *(Mrb. 26/9). [ḳalb-i insān]*

ḳalb-i insānī: *İnsanın kalbi.* ||| *[tas.] Gönül.*

1. Kāʿbe’den eşref ṭutulsa **ḳalb-i insānī** n’ola

   Dest-i ḳudretle yapılmış ṣun‘-ı Rabbānī-durur *(Mf. 2/1). [ḳalb-i insānī]*

ḳalb-i kāmil: *Olgun kalp.* ‖ *[tas.] Nefsin esaretinden kurtulmuş insan-ı kâmilin gönlü.*

1. **Ḳalb-i kāmil** Kā‘be’den eşrefdür oḳursañ sebaḳ
   Kā‘be’yi maḫlūḳ yapdı ḳalbi ṣun‘-ı pāk-i Ḥaḳ *(Mf. 3,Msr. 1).[ḳalb-i kāmil]*

ḳalbi ḳarar-: *Saflığını ve inancını yitirmek.*

1. Ṭışını gerçi lāle āle sarmış
   Velī ḫōş būyı yoḳ **ḳalbi ḳararmış** *(M. 3/2). [ḳalbi ḳarar, -mış]*

ḳalbī sarāyı: *Kalp sarayı.* ‖ *[tas.] Hakk'ın tecelli yeri olan gönül.* (Ögke, 2018, s. 184)

1. **Ḳalbī sarāyın** pāk ider
   Sulṭāna irmek isteyen *(Mrb. 65/15). [ḳalbī sarāyı, -ı, -n]*

ḳalb-i ‘uşşāḳ: *Âşıkların kalbi.*

1. Kederler **ḳalb-i ‘uşşāḳı**
   Niçe bir bī-ḥużūr ide *(Mrb. 73/1). [ḳalb-i ‘uşşāḳ, -ı]*

ḳalbi uyanıḳ / uyanuḳ: *[tas.] Hak'tan gafil ve habersiz olmayan, yakaza hâlinde olan ârif.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Hīç berāber ola mı a‘mā ulü’l-ebṣār ile
   Ḳande beñzer ġaflet ehli **ḳalbi uyanıḳlara** *(G. 29/6).[ḳalbi uyanıḳ,-i,-lar,-a]*
2. Ḳanı bir **ḳalbi uyanuḳ**
   Ḳanı bir cigeri yanuḳ *(Koş. 2/17). [ḳalbi uyanuḳ]*

ḳalbi uyanuḳ: bkz. ḳalbi uyanıḳ / uyanuḳ.

ḳalb-i vīrān: *Yıkık dökük kalp.* ||| *[tas.] Nefsânî havâtırla dolmuş olan gönül.*

1. İy dil ü cān içinde cānānum
   Kerem it yap bu **ḳalb-i vīrānum** *(Mhm. 4/2). [ḳalb-i vīrān, -um]*

ḳaldır- / ḳaldur-:

ḳaldır-: *Kötü durumdan çıkarmak, kurtarmak, terfi ettirmek.* (Doğan, 2013, s. 926)

1. Ben düşmişü sen **ḳaldır**
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/15). [ḳaldır]*
2. Ṭut elümüz **ḳaldur** bizi
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/7). [ḳaldur]*

ḳaldur-: *Aradan çıkarmak, almak.* (Doğan, 2013, s. 927)

1. Aḥmed'üñ farḳı Aḥad'dan mīm-i imkān iledür
   Aradan imkānı **ḳaldursañ** ḳalur vaḥdet hemīn *(Mf. 141/2). [ḳaldur, -sa, -ñ]*

ḳaldur-: *Yok etmek, silmek, ortadan kaldırmak.* (Doğan, 2013, s. 927)

1. Çünki maḳṣūdumuz sensin
   Ġayruñ sevdāsını **ḳaldur** *(Koş. 32/2). [ḳaldur]*

kaldur-: bkz. ḳaldır- / ḳaldur-.

kāleb-i ẓulmānī: *Karanlığa ait kalıp.* ||| *[tas.] Dünyevî âlem.*

1. Bu **ḳāleb-i ẓulmānīde** taḥṣīl idegör nūr-ı ẕāt

‘Ārif bu ma‘nāyı bilür ẓulmetdedür āb-ı ḥayāt *(Mf. 54/1). [ḳāleb-i ẓulmānī, -de]*

ḳalem: *Yazı yazmaya yarayan araç.*

1. **Ḳalem** olub şecerler cümleten heb
   Yedi deryā aña olsa mürekkeb *(Mrb. 92/9). [ḳalem]*
2. **Ḳalem** olsa nebātāt ile eşcār
   Mürekkeb olsa deryālarla enhār *(Mrb. 106/5). [ḳalem]*
3. Olub eşcār **ḳalem** olsa mürekkeb ‘ummān
   Lutfınuñ biñde birin yazmaġa yoḳdur imkān *(Mrb. 101/5). [ḳalem]*

kalem yok: *Etkili ve güzel yazı yazamayan, ifâdesi güçlü olmayan kişi.*

1. Gerçi kim dīvāneye dirler **ḳalem yoḳ** gāh olur
   Söz gelür altun ḳalemle yazılur dīvāneden *(Mf. 135/1). [ḳalem yoḳ]*

ḳalıb: *Beden, vücut.* (KL., http://lugatim.com/s/kalıp, erişim tarihi: 20.06.2021)

1. **Ḳalıba** ṣıḥḥat ü hem ḳalbe ṣafā virdi tamām
   Ḫāliḳ’uñ luṭfuna gel ḥamd ü ṣenā eyleyelüm *(Mrb. 101/3). [ḳalıba, -a]*

ḳalīl: *Az, çok olmayan.* (Devellioğlu, 1998, s. 485)

1. Gerçi ḫōşdur Efendi ṣabr-ı cemīl
   Żu‘afāda velī biżā’a **ḳalīl** *(Mrb. 20/18). [ḳalīl]*

kalk-: *Yola çıkmak, bulunduğu yerden ayrılmak.* (Doğan, 2013, s. 932)

1. Bir gün sefer düşer berzaḫ eline
   Otaġı **ḳalḳıcaḳ** sulṭān eglenmez *(Koş. 13/20). [ḳalḳıcaḳ, -ıcaḳ]*

kāmil:

kāmil: *Eksiksiz, noksansız, tam, mükemmel.* (Tulum, 2011, s. 1018)

1. Tevhīd ile īmānum **kāmil** ola
   Firḳat gidüb cem‘iyyet ḥāṣıl ola *(Koş. 6/9). [kāmil]*
2. Şuhūdında olıcaḳ kişi **kāmil**
   Aña hem dīn ü hem īmān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/11). [kāmil]*

kāmil: *Olgun.* ||| *[tas.] Nefsini temizleyen ârif, insan-ı kâmil.* (Şimşek, 2017, s. 192)

1. **Kāmillere** baḳub yerinmeyelüm
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/27). [kāmillere, -ler, -e]*
2. **Kāmile** ma‘lūm olur bir cüz’ ile aḥvāl-i kül
   Bir gülistāndan nişān içün yiter bir dāne gül *(Mf. 115/1). [kāmile, -e]*
3. Nāḳış işi hep ḫaṭā’ ‘işyān olur
   Kāmil işi ‘afv ile iḥsān olur *(Mf. 5/2). [kāmil]*
4. Kimi mecnūn ise kimi ‘āḳildür
   Kimi nāḳış ise kimi **kāmildür** *(Koş. 23/14). [kāmildür, -dür]*
5. Varlıġuñ yabana atub
   Kāmiller yolını ṭutub *(Koş. 49/22). [kāmiller, -ler]*
6. ‘Aceb mi Ka‘beden eşref olursa **kāmilüñ** ḳalbi
   Bunı cān ile işġā it efendi ḳavl-i ṣādıḳdur *(Kt. 15/1). [kāmilüñ, -üñ]*
7. Kimi nāḳış bu ḫalḳuñ kimi **kāmil**
   Kimi ḫayretde ḳalmış şöyle ġāfil *(Mrb. 88/17). [kāmil]*
8. Enbiyānuñ şefā‘ati ne güzel
   Kāmilüñ ḫüsn-i himmeti ne güzel *(Mrb. 74/6). [kāmilüñ, -üñ]*
9. Şu kim vaḥdet şarābın hażm ide bezm-i şerī‘atda
   Ṭarīḳatda odur **kāmil** ḥaḳīḳatda odur vāṣıl *(G. 18/8). [kāmil]*
10. **Kāmiller** yolını izle
    Ma‘şūḳuñ rıżāsın gözle *(Koş. 25/13). [kâmiller, -ler]*
11. İy hevā-yı nefse düşmiş ġaflet ehli derd-mend

Ṭut elin bir **kāmilüñ** bulmaḳ dilerseñ dest-res *(G. 27/8). [kāmilüñ, -üñ]*

kāmil ol-: *Olgunlaşmak. || [tas.] Hakk'ın isim, fiil ve sıfatlarını kendinde en mükemmel şekilde toplamak, insan-ı kâmil olmak.*

1. Ṭoġmazdan evvel anesi
   Kāmil olurmış ehl-i Ḥaḳ *(Mrb. 8/19). [kāmil ol, -ur, -mış]*
2. Tīh-i ḥayretde ḳalma iy ġāfil
   Rūz ü şeb sa'y it olmaġa kâmil *(Mrb. 74/18). [kâmil ol, -maġ, -a]*
3. 'Aḳl-ı nāḳıṣ **kāmil olmaġa** ḳaçan himmet ider
   Onmaduḳluḳ var iken onmaġa kim ġayret ider *(Mf. 86/1).[kâmil ol,-maġ,-a]*
4. 'Ārif ol iy dil
   Olagör **kāmil** *(Koş. 17/14). [kāmil]*
5. Cem'ile farḳı farḳ eyle **kāmil olagör** Hüdāī
   Ancaḳ birine baḳarsañ başa çoḳ endīşe gelür *(G. 7/9). [kāmil olagör]*

kām-rān it-: *Arzusuna kavuşturmak.*

1. Ḥażret-i Ḫallāḳ-ı 'ālem rāzıḳ-ı cümle cihān
   Vālide Sulṭānı itsün 'izzetiyle kām-rān *(Mf. 197/2). [kām-rān it, -sün]*

kamu:

ḳamu: *Bütün, cümle.* (Dilçin, 2009, s. 135)

1. Göñüller derdine dermān senindür
   Ḳamu sulṭānlara fermān senindür *(Mrb. 12/10). [ḳamu]*
2. **Ḳamu** ervāḥ elest bezmine yetdi
   Ḫiṭāb-ı Ḥaḳḳ'ı hep cümle işitdi *(Mrb. 26/29). [ḳamu]*
3. **Ḳamu** 'āşıḳlaruñ maḥbūbı Allāh
   Bizi sen maḳṣad-ı aḳṣāya irgür *(Mrb. 37/3). [ḳamu]*
4. Pādişāhā luṭf-ı bī-pāyān senüñ

Hem **ḳamu** derd ehline dermān senüñ *(Mrb. 42/10). [ḳamu]*

5. ‘Aceb ol kendü özin ḳande buldı
   Ḳamusı ol Ḫudā’nuñ baḫşişidür *(Mf. 83/2). [ḳamusı, -s, -ı]*
6. İy **ḳamu** müşkilleri āsān iden
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/35). [ḳamu]*
7. **Ḳamu** ni‘met Ḥaḳ’uñdur ḫōd bilā-şek
   Yüri var imdi ġayrıdan elüñ çek *(Mf. 107/1). [ḳamu]*
8. Elüñ altındadur dünyā vü ‘uḳbā
   İden sensin **ḳamu** emvāt ü iḥyā *(N. 3/2). [ḳamu]*
9. Göñüllere şifā olan
   Ḳamu derde devā olan *(Mrb. 126/6). [ḳamu]*
10. **Ḳamusı** Ḳādir-i muṭlaḳ işidür
    Bu sırrı añlayan ‘ārif kişidür *(Mrb. 26/13). [ḳamusı, -s, -ı]*
11. Āsitānuñ ḫastaya dārü’ş-şifā
    Şerbet-i vaṣluñ **ḳamu** derde devā *(Mrb. 63/6). [ḳamu]*
12. İy **ḳamu** ḥāle ‘ālim ü dānā
    Luṭfuñ ile olur fenā vü beḳā *(Mrb. 77/21). [ḳamu]*
13. Nebīler gerçi ḫalḳı da‘vet idüb
    Ḳamusu itdiler irşād-ı ümmet *(G. 23/8). [ḳamusu, -s, -u]*

ḳamu: *Herkes.* (Dilçin, 2009, s. 135)

1. **Ḳamunuñ** aṣlı ḫōd ‘Ādem’le Ḥavvā
   Ya niçün ba‘żı ednā ba‘żı a‘lā *(Mrb. 26/33). [ḳamunuñ, -n, -uñ]*
2. Olurdı her işüñ aḥsen
   Ḳamuya ol medār ancaḳ *(Mrb. 51/20). [ḳamuya, -y, -a]*
3. **Ḳamunuñ** maṭlabı birdür
   Yā niçün ba‘żı kāfirdür *(Mrb. 24/25). [ḳamunuñ, -n, -uñ]*

ḳamu: *Cümle, herşey.* ||| *[tas.] Allah'tan başka her şey, mâsivâ.*

1. Geçüb **ḳamudan** muṭlaḳā

Bulur fenā-ender-fenā *(Mrb. 65/17). [ḳamudan, -dan]*

2. Eyle Hüdāī'ye ʻaṭā
   Geçür **ḳamudan** mutlaḳa *(Mrb. 2/18). [ḳamudan, -dan]*
3. Güller gülāb-ı ḥubb-ı ezel yādına dilā
   O dildāra yaḳılub **ḳamudan** el yuyub gelür *(G. 11/4).[ḳamudan,-dan]*

ḳamu: *Bütünüyle, baştan sona, küllî, tamamen.* (Tulum, 2011, s. 1089)

1. Aldanma ḳāl ü ḥāle ir cennet-i viṣāle
- Bāʻiṣ **ḳamu** kemāle faẓl ile raḥmet ancaḳ *(G. 20/6). [ḳamu]*

ḳan-: *Haz alıp doymak, tatmin olmak.* (Doğan, 2013, s. 944)

1. Ger irādet vārid ise pīrine
- Kevṣer-i vaḥdetden içür **ḳanayın** *(Mrb. 38/20). [ḳanayın, -ayın]*
- 2. Kevṣer-i vaḥdetden içür **ḳanalum**
   Yā Resūlu'llāh şefāʻat eylegil *(Mrb. 28/3). [ḳanalum, -alum]*

ḳan: *Kan.* ‖ *Gözyaşı.*

1. N'ola ger dökse bu gözüm **ḳanı**
   Görmez oldı o māh-ı tābānı *(Msd. 1/15). [ḳanı, -ı]*

kān: *Kaynak, memba.* (Devellioğlu, 1998, s. 486)

1. Ne ḳudret ıssı sulṭānsın ilāhī
   Ne raḥmet **kānı** sulṭānsın ilāhī *(Mf. 170/2). [kānı, -ı]*
2. İy kerem **kānı** Ḫudāvend-i ʻAlīm
   Ḳullara luṭfıla iḥsān it meded *(Kt. 4/1). [kānı, -ı]*
3. ʻĀleme raḥmet şefāʻat **kānıdur**
   Lī-maʻallāh ḳaṣrınuñ mihmānıdur *(Mrb. 129/5). [kānıdur, -ı, -dur]*

ḳanda: bkz. ḳande / ḳanda.

kān mā kān: *Eskiden olduğu gibi, sürekli, her daim.*

1. Ketb olub aḥvāl-i ‘ālem **kān mā kān** ceffe’l-ḳalem
   Yā nice itsün ibn Ādem yazılan ḫōd başagelür *(G. 7/5).[kān mā kān]*

ḳana ḳana: *Doya doya, bol bol.*

1. İy Hüdāī’dōstdan yaña uçuban
   Ḳana ḳana āb-ı ḥayāt içüben *(Koş. 6/18). [ḳana ḳana]*

ḳanad bük-: *Gayret göstermek, çaba sarf etmek.*

1. Dōstdan yaña **ḳanad büküb** uçalum
   Aġ u ḳaraya baḳmayub geçelüm *(Koş. 4/13). [ḳanad bük, -üb]*

ḳande / ḳanda:

ḳande: *Nereye.* (Dilçin, 2009, s. 136)

1. Efendümi ḳoyub **ḳande** varayum
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/15). [ḳande]*
2. Luṭfuñ umar bir alay āvāreler
   Pes ḳapuñdan ġayrı **ḳanda** varalar *(Mrb. 108/6). [ḳanda]*
3. Neyledüñ Muṣṭafā’yı ey fānī
   Ḳande gitdi Muḥammed’üm ḳanı *(Msd. 1/6). [ḳande]*
4. Var iken dergāh-ı Ḥaḳ ayruḳ ya **ḳande** varayın
   Ḫālıḳ’um Rabb’üm ṭururken ya kime yalvarayın *(Mf. 1/1). [ḳande]*
5. Mevlāların ḳoyub **ḳande** varsunlar
   İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/11). [ḳande]*
6. Neyledüñ Muṣṭafā’yı ey fānī

Ḳande gitdi Muḥammed'üm ḳanı *(Msd. 1/12). [ḳande]*

7. Neyledüñ Muṣṭafā'yı ey fānī
   Ḳande gitdi Muḥammed'üm ḳanı *(Msd. 1/18). [ḳande]*

ḳanda: *Nerede.* (Dilçin, 2009, s. 136)

1. Ḳuldan saña lāyıḳ n'ola
   'Āşıḳ seni **ḳanda** bula *(Mhm. 1/2). [ḳanda]*
2. Bu z̲ātı **ḳanda** bulurduḳ
   Ṣıfātı ḳanda bulurduḳ *(Mrb. 22/9). [ḳanda]*
3. Bu z̲ātı ḳanda bulurduḳ
   Ṣıfātı **ḳanda** bulurduḳ *(Mrb. 22/10). [ḳanda]*
4. Ḥayātı **ḳanda** bulurduḳ
   Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/11). [ḳanda]*
5. Bilür var mı bu yolı
   Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/2). [ḳandedür, -dür]*
6. Söyle cān bülbüli
   Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/4). [ḳandedür, -dür]*
7. Dün gün uyanuḳlar
   Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/8). [ḳandedür, -dür]*
8. Arayuben buluñuz
   Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/12). [ḳandedür, -dür]*
9. Bir bilüre ṣoragör
   Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/16). [ḳandedür, -dür]*
10. 'Aşḳıla ṭolduñ mı
    Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/20). [ḳandedür, -dür]*
11. Sensiz eglenmez ḳulūb-ı 'āşıḳān
    Sen bilürsin **ḳandedür** şeydā göñül *(Mrb. 27/8). [ḳandedür, -dür]*
12. Ṣafāyı **ḳande** buldı ḳalb-i insān
    Żiyāyı ḳanden aldı māh-ı tābān *(Mrb. 26/9). [ḳande]*
13. S̲emārı **ḳande** buldı bāġ u būstān
    Gülistānda biten güller nedendür *(Mrb. 26/11). [ḳande]*

14. **Ḳande** buldı bu cism ile cānı
    Ḳanden aldı bu ‘ilm ü ‘irfānı *(Mrb. 41/5). [ḳande]*
15. Ḫudāyā biz bu ẕātı **ḳande** bulduḳ
    Yā ef‘āl ü ṣıfātı ḳande bulduḳ *(Mrb. 57/9). [ḳande]*
16. Ḫudāyā biz bu ẕātı ḳande bulduḳ
    Yā ef‘āl ü ṣıfātı **ḳande** bulduḳ *(Mrb. 57/10). [ḳande]*
17. Fenāyı-yā s̱ebātı **ḳande** bulduḳ
    Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/11). [ḳande]*
18. Bu ḥüsni **ḳande** buldı şāhid-i gül
    Niçün feryād ider bī-çāre bülbül *(Mrb. 88/9). [ḳande]*
19. **Ḳande** bulduñ aḥsen-i taḳvīmi sen
    Ḳanden alur feyżi işbu cān ü ten *(Mrb. 89/5). [ḳande]*
20. Olmasa senden eger faż̈l-ı ‘aẕīm
    Ḳande bulurduḳ ḥayātı iy Kerīm *(Mrb. 114/10). [ḳande]*
21. Vücūdı **ḳande** buldı cinn ü insān
    Ṣafāyı ḳanden aldı ehl-i ‘irfān *(Mrb. 116/9). [ḳande]*
22. **Ḳande** ‘aḳl-ı ḳāṣıruñ ḳande ḫayāl-i vaṣl-ı dōst
    Hīç-i ‘Anḳā’yı şikār itmek ola mı bir meges *(G. 27/3). [ḳande]*
23. Ḳande ‘aḳl-ı ḳāṣıruñ **ḳande** ḫayāl-i vaṣl-ı dōst
    Hīç-i ‘Anḳā’yı şikār itmek ola mı bir meges *(G. 27/3). [ḳande]*
24. Ẕāt-ı bī-çūnuñ mekānlardan münezzehdür senüñ
    Pes seni ya **ḳande** bulsun aġlayub feryād iden *(G. 8/4). [ḳande]*

ḳande: *Nasıl, ne şekilde!*

1. Hīç berāber ola mı a‘mā ulü’l-ebṣār ile
   Ḳande beñzer ġaflet ehli ḳalbi uyanıḳlara *(G. 29/6). [ḳande]*
2. ‘Aceb ol kendü özin **ḳande** buldı
   Ḳamusı ol Ḫudā’nuñ baḫṣişidür *(Mf. 83/1). [ḳande]*
3. Viṣālüñ ẕevḳini cānā ne bilsün zāhid-i miskīn
   Efendi **ḳande** fehm eyler cimā‘üñ le̱zẕetin ‘innīn *(Mf. 13/2).[ḳande]*
4. Yā şükre **ḳande** bula yol

Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/19). [ḳande]*

<u>ḳande baḳarsam efendim şañayın:</u> *Sülûkta fenâfillah mertebesindeyken yaşanan ve "...Nereye dönerseniz Allah'ın zâtı oradadır..." âyetine telmih yapan fenâ hâli.* (Krş., Bakara, 2/115[142])

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. Ol ḳadar ḥayretde olsun cān ü dil
   Ḳande baḳarsam efendim şañayın *(Mrb. 38/12). [ḳande baksam efendim sanayın]*

<u>ḳande baḳsa seni şan-:</u> *Sülûkta fenâfillah mertebesindeyken yaşanan ve "...Nereye dönerseniz Allah'ın zâtı oradadır..." âyetin telmih yapan fenâ hâli.* (Krş., Bakara, 2/115[143])

***Kalıp ifade*:** *Âyet.*

1. **Ḳande baḳsa seni şandı**
   Gör Hüdāī'derdimendi *(Koş. 32/18). [ḳande baḳsa seni şan, -dı]*

<u>ḳande ḳaldı:</u> *"Sayılanların hükmü geçmez!" anlamında bir ifade.*

***Kalıp ifade*:** *Argo.*

1. Baḥr-ı 'irfān̄da yedi deryā degül bir ḳaṭrece
   Ḳande ḳaldı iy Hüdāī'Nīl ü Ceyḥūn u Ares *(G. 27/10). [ḳande ḳaldı]*

<u>ḳanden:</u> *Nereden.* (Dilçin, 2009, s. 136)

---

[142] عَلِيمٌ وَاسِعٌ اللَّهَ إِنَّ اللَّهِ وَجْهُ فَثَمَّ تُوَلُّوا فَأَيْنَمَا وَالْمَغْرِبُ الْمَشْرِقُ وَلِلَّهِ

"Doğu da Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın zâtı oradadır. Şüphesiz Allah (zât ve sıfatlarında) sınırsızdır, her şeyi bilmektedir."

[143] Karşılaştırma ve atıf bir önceki âyetedir.

1. Ṣafāyı ḳande buldı ḳalb-i insān
   Żiyāyı **ḳanden** aldı māh-ı tābān *(Mrb. 26/10). [ḳanden]*
2. Hüdāī’**ḳanden** oldı bunca eşyā’
   Bu ‘ālemlerle bu iller nedendür *(Mrb. 26/35). [ḳanden]*
3. Ḳande buldı bu cism ile cānı
   Ḳanden aldı bu ‘ilm ü ‘irfānı *(Mrb. 41/6). [ḳanden]*
4. Ḳande bulduñ aḥsen-i taḳvīmi sen
   Ḳanden alur feyżi işbu cān ü ten *(Mrb. 89/6). [ḳanden]*
5. Vücūdı ḳande buldı cinn ü insān
   Ṣafāyı **ḳanden** aldı ehl-i ‘irfān *(Mrb. 116/10). [ḳanden]*

ḳandur-: *Aldatmak, yanıltmak, kötüye sevk etmek.*

1. Māsivādan elüñ yu
   Ḳandurmasun degme su *(Koş. 41/18).[ḳandurmasun, -(ma),-sun]*

kāne yekūn: *Kelâm ilmindeki kevn (varlık) sözcüğünün mâzî ve muzârî çekimleri.* ‖ *[tas.] Varlık ve vücut meselesi.* (Yılmaz, 2016, s. 325)

1. ‘İlm-i bi’llāha çalış sen yüri iy himmeti dūn
   Nice bir cāze yecūzü nice bir **kāne yekūn** *(Mf. 9/2). [kāne yekūn]*

ḳanı: *Hani, nerede.* (Dilçin, 2009, s. 136)

1. **Ḳanı** bir ḳalbi uyanuḳ
   Ḳanı bir cigeri yanuḳ *(Koş. 2/17). [ḳanı]*
2. Ḳanı bir ḳalbi uyanuḳ
   Ḳanı bir cigeri yanuḳ *(Koş. 2/18). [ḳanı]*
3. Hüdāī’n’oldı bu deñlü peyġāmber
   Ḳanı ‘Ömer ‘Osmān BūBekr ü Ḥayder *(Koş. 13/26). [ḳanı]*
4. **Ḳanı** Ḥabību’llāh Ṣıddīḳ-i ekber

Bunda gelen gider bir cān eglenmez *(Koş. 13/27). [ḳanı]*

5. **Ḳanı** bu deñlü enbiyā
   Ḳanı Muḥammed Muṣṭafā *(Koş. 27/9). [ḳanı]*
6. Ḳanı bu deñlü enbiyā
   Ḳanı Muḥammed Muṣṭafā *(Koş. 27/10). [ḳanı]*
7. **Ḳanı** Ādem ḳanı Ḥavvā
   Ḳanı Muḥammed Muṣṭafā *(Koş. 48/5). [ḳanı]*
8. Ḳanı Ādem **ḳanı** Ḥavvā
   Ḳanı Muḥammed Muṣṭafā *(Koş. 48/5). [ḳanı]*
9. Ḳanı Ādem ḳanı Ḥavvā
   Ḳanı Muḥammed Muṣṭafā *(Koş. 48/6). [ḳanı]*
10. **Ḳanı** saña lāyıḳ ‘amel
    ‘Abdüñ işi sehv ü zelel *(Mhm. 1/17). [ḳanı]*
11. Neyledüñ Muṣṭafā’yı ey fānī
    Ḳande gitdi Muḥammed’üm **ḳanı** *(Msd. 1/6). [ḳanı]*
12. Neyledüñ Muṣṭafā’yı ey fānī
    Ḳande gitdi Muḥammed’üm **ḳanı** *(Msd. 1/12). [ḳanı]*
13. Neyledüñ Muṣṭafā’yı ey fānī
    Ḳande gitdi Muḥammed’üm **ḳanı** *(Msd. 1/18). [ḳanı]*
14. Bir ‘āşıḳ-ı ṣādıḳ **ḳanı**
    Rāḥat bula cān ü teni *(Mrb. 82/13). [ḳanı]*
15. **Ḳanı** Eyyūb gibi bir ṣabra ṭāḳat
    Yā İsmāīl-veş ḳurbāna cür’et *(Mrb. 14/13). [ḳanı]*
16. Saña lāyıḳ **ḳanı** ‘ibādetümüz
    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/7). [ḳanı]*
17. Milk-i Süleyman ile taḫt-ı Sikender **ḳanı**
    Bildüñise bunları fānīye raġbet neden *(G. 38/11). [ḳanı]*

kān-ı ‘aṭā: *Cömertlik kaynağı.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. N’ola eylerseñ Hüdāī’ye naẓar
   Ceddüm ü pīrümsin iy **kān-ı ‘aṭā** *(G. 22/14). [kān-ı ‘aṭā]*

kān-ı kerem: *Cömertlik kaynağı.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. Mürşidüm pīrümsin iy **kān-ı kerem**
   Pes ṭapuñdan ġayrı kime yüz uram *(Mrb. 28/9). [kān-ı kerem]*

ḳap-: *Kendine mâl etmek, gasp etmek, çalmak.*

1. Kimisi bulduġın **ḳapar**
   Kimi ṭoġrı yoldan ṣapar *(Koş. 29/25). [ḳapar, -ar]*

kapu:

ḳapu: *Huzur, kat, makam.* ||| *[tas.] Vuslat makamı, vahdet mertebesi.*

1. Ālet olan ‘ilme rūḥü’l-rūḥdur
   Ehl-i rūḥa ol **ḳapu** meftūḥdur *(Mf. 200/2). [ḳapu]*
2. Cenneti bunda açarlar
   Ṭurma **kapuyı** uragör *(Koş. 7/24). [kapuyı, -y, -ı]*
3. Da‘vet eyle bizi luṭf it **ḳapuña**
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/1). [ḳapuña, -ñ, -a]*
4. Yerde gökde eylemez oldı ḳarār
   Bir **ḳapuya** bendedür şeydā göñül *(Mrb. 27/4). [ḳapuya, -y, -a]*

ḳapu: *Sıkıntıya düşüldüğünde müracaat yeri olan huzur, kat, makam.* (Doğan, 2013, s. 948)

1. Ḥaḳ **ḳapusında** biter cümle murād
   ‘Āḳiliseñ muḥkem eyle i‘tiḳād *(Mf. 59/1). [ḳapusında, -s, -ı, -n, -da]*
2. Kimüñ **ḳapusına** yüzüm urayum
   Kimüñ dīvānına el ḳavşurayum *(Koş. 5/13). [ḳapusına, -s, -ı, -n, -a]*
3. Ḳuluñ günāhından raḥmetüñ çoḳdur

Ṭoġrulub gelene **ḳapuñ** açuḳdur *(Koş. 5/18). [ḳapuñ, -ñ]*

4. Yüzümüz sürüyü **ḳapuña** geldük
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/23). [ḳapuña, -ñ, -a]*
5. Bāb-ı Ḥaḳ'dan özge bir **ḳapu** bilmez
   Ḥaḳḳ'uñ dīvānına ṭurub gelenler *(Koş. 39/15). [ḳapu]*
6. **Ḳapuñdan** ġayra muḥtāc olmayalum
   Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/1). [ḳapuñdan, -ñ, -dan]*
7. Luṭfuñ keremüñ çoḳdur
   Dā'im **ḳapuñ** açuḳdur *(Koş. 42/10). [ḳapuñ, -ñ]*
8. **Ḳapuñdaġı** bī-çāreler
   Ḳoyub ya ḳanda varalar *(Mrb. 3/9). [ḳapuñdaġı, -ñ, -da, -ġı]*
9. Her yaña aḳın ṣaldum
   Āḫir **kapuña** geldüm *(Mrb. 7/22). [kapuña, -ñ, -a]*
10. **Kapuña** aġlayub yüzler sürerken
    Kime yalvaralar yā sen ṭururken *(Mrb. 11/11). [kapuña, -ñ, -a]*
11. Luṭfuñ umar bir alay āvāreler
    Pes **ḳapuñdan** ġayrı ḳanda varalar *(Mrb. 108/6). [ḳapuñdan, -ñ, -dan]*
12. Hüdāī'ye şefā'at ḳıl eger ẓāhir eger bāṭın
    Ḳapuña intisāb itmiş gedādur yā Resūla'llah *(G. 3/10). [ḳapuña, -ñ, -a]*

ḳapu: *[tas.] Dergâh, tekke.* (Ögke, 2018, 240)

1. Bir **ḳapuya** mülāzım ol
   Dün gün Hüdāī'ḳā'im ol *(Koş. 8/33). [ḳapuya, -y, -a]*
2. Ḥaḳ yolında beẕl idegör cān ü ten
   Ḳapusında olagör cān ile ḳul *(Kt. 9/4). [ḳapusında, -s, -ı, -n, -da]*

ḳapu: *Boğaz, geçit.* Ⅲ *[tas.] Zâhirden bâtına, mecazdan hakikate geçilmesini sağlayan yer / makam.*

1. Her kim ki ḳaṭreden baḥre irişdi
   Ḳapudan baḳarken ṣadra irişdi *(Koş. 39/18). [ḳapudan, -dan]*

ḳapu: *Kilit, anahtar.*

1. Bize vuṣlat **ḳapusın** ac
   Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/1). [ḳapusın, -s, -ı, -n]*
2. Kimine **ḳapu** açılmaz
   Kimi geçer gider ilmez *(Mrb. 24/29). [ḳapu]*

ḳapu: *Sıkıntıya düşüldüğünde müracaat edilen şahıs.* ‖ *[tas.] Yaratıcı, ilâh.*

1. Bir **ḳapunuñ** ḳulları bir erüñ oġulları
   Birbirine şer ṣanub buġż u ʿadāvet neden *(G. 38/5). [ḳapunuñ, -n, -uñ]*

kapu aç-: *Bir işten söz etmek veya o işe koyulmak.*

1. Açan hüviyyetden ḳapu
   Ẕevḳ ile olmış ḫande-rū *(Mrb. 81/17). [ḳapu açan, -an]*

kār: *(Kötü) Fiil, eylem, iş.*

1. Maḥż-ı faẓlıla esirgerse Hüdāī'ye yiter
   Naẓar-ı luṭfı ile **kārı** oñar işi biter *(Mrb. 16/18). [kārı, -ı]*

ḳar buz: *Kar ve soğuk.*

1. Ḳarpuz mı mu'teberdür ḳar buz mı dirler ise
   Ḳış günlerinde **ḳar buz** yaz günlerinde ḳarpuz *(Mf. 190/2).[ḳar buz]*
2. Ḳarpuz mı mu'teberdür **ḳar buz** mı dirler ise
   Ḳış günlerinde ḳar buz yaz günlerinde ḳarpuz *(Mf. 190/1).[ḳar buz]*

kār eylemez: *Tesir etmez, etki etmez, fayda vermez.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Hüdāī'olıcaḳ taḳdīr
   Kār eylemez aña tedbīr *(Koş. 30/18). [kār eylemez]*
2. Cemālüñ nūrunı gözler
   Aña **kār eylemez** sözler *(Mrb. 49/26). [kār eylemez]*

kar‘ it-: *(Kapı) Çalmak, çalınmak.*

1. Refrefidür rāh-ı Ḥaḳ'da ol Hüdāī'‘āşıḳuñ
   Ḳar‘ ider ebvāb-ı ġaybī lā-cerem tekrār-ı Hū *(G. 12/10).[ḳar‘ it, -er]*

karañu: *Karanlık.* ǁ *Müphemlik, meçhuliyet.* (KL., http://lugatim.com/s/karanlık, erişim tarihi: 19.09.2021)

1. **Ḳarañu** eyler niçe gündüzleri
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/7). [ḳarañu]*

ḳarār: *Bir hâlde durma, sebat üzre kalma, sakin olma.* (Tulum, 2011, s. 1097)

1. Düşeli ‘ışḳına yāruñ
   Yirde gökde yok **ḳarāruñ** *(Koş. 28/6). [ḳarāruñ, -uñ]*
2. Ża‘īfum ṣabra yoḳdur iḳtidārum
   Ġarībüm yirde gökde yoḳ **ḳarārum** *(N. 18/2). [ḳarārum, -um]*

ḳarār eyle-: *Bir yerde veya hâlde durmak, sebat etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Nārı itdüñ Ḫalīl'üñe gülizār
   Ṭaġ ü daş eyledi ṣu üzre ḳarār *(Mrb. 77/26). [ḳarār eyle, -di]*
2. Ḫalvet ü ‘uzletde eylerseñ ḳarār

Umulur müyesser ola vaṣl-ı yār *(Mf. 80/1). [ḳarār eyle, -r, -se, -ñ]*

3. Māsivādan firār eyle
   Bāb-ı Ḥaḳ'da **ḳarār eyle** *(Koş. 57/18). [ḳarār eyle]*
4. Ḫalvet ü 'uzletde eylerseñ ḳarār
   Umulur müyesser ola vaṣl-ı yār *(Mf. 80/1). [ḳarār eyle, -r, -se, -ñ]*
5. Niçe bir emmārelükde eyleye nefsüñ ḳarār
   İşidüb firrū ila'llāh'ı it ol yaña firār *(Mrb. 68/17). [ḳarār eyle, -y, -e]*

karār eylemez ol-: *Sebât ve devam üzere olamamak, hâlden hâle girmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Yerde gökde eylemez oldı ḳarār
   Bir ḳapuya bendedür şeydā göñül *(Mrb. 27/3). [ḳarār eylemez ol, -dı]*

karār it-: *Bir yerde veya hâlde durmak, sebat etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Hümā-yı dil **ḳarār itmez**
   'Aceb telvīni var ancaḳ *(Mrb. 51/1). [ḳarār it, -mez]*
2. Kimde kim 'aşḳ ide ḳarār
   Varlığını eyler niṣār *(Mrb. 34/5). [ḳarār it, -e]*
3. Bir mekānda itmedi göñlüm ḳarār
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/11). [ḳarār it, -(me), -di]*

kārbān: *Kervan.* ||| *[tas.] Hak'tan gelen ve yine O'na giden mahlûkât.* (Ögke, 2018, s. 143)

1. Yoḫsa yolcı gider **kārbān** eglenmez
   Yüküñ yeynildigör evvelden bārī *(Koş. 13/16). [kārbān]*

kārbān-ı sālikān: *Sâlikler kervanı.* ||| *[tas.] Seyr u sülûk eden dervişler.*

1. **Kārbān-ı sālikān** itse sülūk
   Añlara olur ġıdā' eẕkār-ı Ḥaḳḳ *(Mf. 12/1). [kārbān-ı sālikān]*

ḳardaş: *Çok yakın dost, kardeş.* (Doğan, 2013, s. 960)

1. Fikrüñüz nedür **ḳardaşlar**
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/1). [ḳardaşlar, -lar]*

ḳarīb: *Yakın.* (Devellioğlu, 1998, s. 490)

1. Vāṣıl ola sırrum u cānum **ḳarīb**
   Tā Hüdāī'ḳalmaya şöyle ġarīb *(Mrb. 66/17). [ḳarīb]*

ḳarīb ol-: *Yakın hâle gelmek, yaklaşmak.*

1. Ḳarīn-i nefs-i emmāre
   Ḳarīb olur begüm māre *(Mrb. 75/6). [ḳarīb ol, -ur]*

ḳarīn: *Dost, yakın, arkadaş.* (Tulum, 2011, s. 1102)

1. Ẕikr ü tevḥīd eger **ḳarīnüñ** ola
   Umulur ki Ḫudā mu'īnüñ ola *(Mrb. 74/13). [ḳarīnüñ, -üñ]*

ḳarīn ol-:

ḳarīn ol-: *Yakınlaşmak, dost olmak.*

1. Seni nefsüñ yabanda ḳor
   Şeyāṭīne **ḳarīn olur** *(Mrb. 60/14). [ḳarīn ol, -ur]*

ḳarīn ol-: *Sahip olmak, ermek.*

1. Faż̇l ü iḥsānuña **ḳarīn olalum**
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/15). [ḳarīn ol, -alum]*
2. Ger Hüdāī'faż̇luña ola ḳarīn
   Ḳadre erişür aña yeter hemīn *(Mrb. 18/17). [ḳarīn ol, -a]*
3. Ḳāli ḳo ḥāle ir efendi hemīn
   Anı da geçüb ol maḳāma ḳarīn *(Mf. 144/2). [ḳarīn]*
4. Faż̇luñladur ancaḳ senüñ olduġumuz iḥsān ḳarīn
   El-ḥamdü lek ve'ş-şükrü lek āyā Mücibe's-sāilīn *(Mf. 146,Msr. 1).[ḳarīn]*

ḳarīn-i bezm-i ḫāṣ: *Özel meclisin yakını.* ||| *[tas.] Vahdet makamının sırdaşı olan ârif.*

1. **Ḳarīn-i bezm-i ḫāṣ** eyle
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/1). [ḳarīn-i bezm-i ḫāṣ]*

ḳarīn-i bezm-i vaḥdet: *Birlik meclisinin yakını.* ||| *[tas.] Vahdet makamının sırdaşı.*

1. Hüdāī'ye hidāyet it
   Ḳarīn-i bezm-i vaḥdet it *(Mrb. 112/18). [ḳarīn-i bezm-i vaḥdet]*

ḳarīn-i meclis-i ḫāṣ: *Özel meclisin sırdaşı.* ||| *[tas.] Vahdet makamının sırdaşı olan ârif.*

1. Ṣafā vir ḳalbümüzde ḳalmasun pās
   Olavuz tā **ḳarīn-i meclis-i ḫāṣ** *(Mrb. 12/14). [ḳarīn-i meclis-i ḫāṣ]*

ḳarīn-i nefs-i emmāre: *Kötülüğü emreden nefse yakın duran kişi.*

1. **Ḳarīn-i nefs-i emmāre**
   Ḳarīb olur begüm māre *(Mrb. 75/5). [ḳarīn-i nefs-i emmāre]*

ḳarpuz: *Yaz meyvesi olan karpuz.*

1. Üzüm vaḳti ḳavun **ḳarpuz** zamānı
   Ḫudā ni‘metle zeyn eyler cihānı *(Mf. 178/1). [ḳarpuz]*
2. Ḳarpuz mı mu‘teberdür ḳar buz mı dirler ise
   Ḳış günlerinde ḳar buz yaz günlerinde **ḳarpuz** *(Mf. 190/2). [ḳarpuz]*
3. **Ḳarpuz** mı mu‘teberdür ḳar buz mı dirler ise
   Ḳış günlerinde ḳar buz yaz günlerinde ḳarpuz *(Mf. 190/1). [ḳarpuz]*

ḳarşı / ḳarşu:

ḳarşı: *Ön, karşı taraf.* (Doğan, 2013, s. 966)

1. Ḳalay olmasa aynā arḳasında
   Görünmezdi bu ṣūret **ḳarşısında** *(Mf. 189/2). [ḳarşısında, -s, -ı, -n, -da]*

ḳarşu: *Karşılık olarak, mukabilinde.* (Doğan, 2013, s. 966)

1. Bülbül güle **ḳarşu** zār
   Pervāneyi yaḳmış nār *(Koş. 12/21). [ḳarşu]*

ḳarşu: *-e doğru.* (Doğan, 2013, s. 966)

1. N’ola dīvānuña **ḳarşu** ṭurursam
   Ḳuluñ Efendi’den ġayrı kimi var *(Mrb. 58/1). [ḳarşu]*
2. Kimüñ dīvānına **ḳarşu** ṭursunlar
   Kimüñ işigine yüzler sürsünler *(Koş. 23/9). [ḳarşu]*

ḳarşu: bkz. ḳarşı / ḳarşu:

ḳaṣd eyle-: *Niyetlenmek, yönelmek.*

1. Hüdāī'isterseñ bāḳī sa'ādet
   Ḳaṣd eyle bulagör kesretde vaḥdet *(Koş. 14/26). [ḳaṣd eyle]*

ḳaṣd it-:

ḳaṣd it-: *Niyetlenmek, işe girişmek.* (Doğan, 2013, s. 966)

1. **Ḳaṣd it** bulagör ẕātı
   Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/7). [ḳaṣd it]*
2. Ef'āl ü ṣıfāta ir
   Ḳaṣd it nūr-ı ẕāta ir *(Koş. 53/6). [ḳaṣd it]*
3. Ma'mūr iken mülk-i beden
   Ḳaṣd it ḳazan ḫulḳ-ı ḥasen *(Mrb. 5/10). [ḳaṣd it]*
4. **Ḳaṣd it** iḫlāṣa vü riyāyı bıraḳ
   Kendü ḥaẓẓuñ ḳo Ḥaḳ rıżāsına baḳ *(Mrb. 39/9). [ḳaṣd it]*
5. **Ḳaṣd idüb** Ḥaḳḳ-ı yaḳīne iregör
   Tā kemāle irişe iḳrāruñ *(Mrb. 67/7). [ḳaṣd it, -üb]*
6. **Ḳaṣd it** Hüdāī'yāra ir
   Māh-ı mübārekdür gelen *(Mrb. 5/19). [ḳaṣd it]*

ḳaṣd it-: *Zarar vermeye kalkışmak.* (Doğan, 2013, s. 969)

1. **Ḳaṣd idüb** ḫalḳuñ özine
   Ṭoprāḳ ṭoldurup gözine *(Koş. 26/13). [ḳaṣd it, -üb]*

ḳaṣdın eyle-: *Amaç edinmek, niyetlenmek.*

1. Māye-i 'ömri yiter ednāya ḫarc it her zamān
   Maṭlab-ı a'lāyı bulmaḳ **ḳaṣdın eyle** her nefes *(G. 27/6).[ḳaṣdın eyle]*

ḳaṣdın it-: *Amaç edinmek, niyetlenmek.*

1. Aġyārı sürmek **ḳaṣdın it**
   Maḳṣūda irmek ḳaṣdın it *(Mrb. 79/5). [ḳaṣdın it]*
2. Aġyārı sürmek ḳaṣdın it
   Maḳṣūda irmek **ḳaṣdın it** *(Mrb. 79/6). [ḳaṣdın it]*
3. Maḥbūbı görmek **ḳaṣdın it**
   Her bār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 79/7). [ḳaṣdın it]*

kaṣr-ı kemāl: *Olgunluk köşkü.* ||| *[tas.] Nefsânî sıfatlardan kurtulup erişilen vahdet makamı.*

1. Furṣat geçer aldanma ḳīl ü ḳāle
   Yalvar Ḥaḳḳ'a iriş **ḳaṣr-ı kemāle** *(Koş. 44/18). [ḳaṣr-ı kemāl, -e]*

kaṣr-ı ḳurb: *Yakınlık sarayı.* ||| *[tas.] Hakk'a, erişilen vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. **Ḳaṣr-ı ḳurba** irgürüb iḥsāna maẓhar olmaġa
   'Āşıḳa varlıḳ cibālin kesdürüb Ferhād iden *(G. 8/5). [ḳaṣr-ı ḳurb, -a]*
2. Şol 'āşıḳ-ı ṣādıḳda kim terk-i sivādan tāc ola
   Ol **ḳaṣr-ı ḳurba** irişüb 'ālem aña muḥtāc ola *(Mf. 150/2). [ḳaṣr-ı ḳurb, -a]*

kāşāne: *Süslü köşk.* ||| *[tas.] Gönül.*

1. Bülbül gibi dā'im öter
   Gülşen olur **kāşānesi** *(Mrb. 8/12). [kāşānesi, -s, -i]*

kaṭ: *Huzur, makam, nezd.* (Doğan, 2013, s. 973)

1. Yoḫsa ḳabre girilmez mi
   Ḥaḳ **ḳatına** varılmaz mı *(Koş. 29/34). [ḳatına, -ı, -n, -a]*

kaṭ' it-: *Kesmek, bağlantıyı koparmak.* (Doğan, 2013, s. 973)

1. Māsivā eṣnāmını eyler şikest
   Ḳaṭ‘ ider zünnārın īmān isteyen *(G. 10/4). [ḳaṭ‘ it, -er]*

ḳatı: *Oldukça, gayet, son derece, çok.* (Dilçin, 2009, s. 141)

1. Gözüñden perde zā’il olsa muṭlaḳ
   Ḳatı ẓāhir-durur maḫfī degül Ḥaḳ *(Mrb. 86/6). [ḳatı]*
2. Benüm diyen **ḳatı** aḥmaḳ kişidür
   Ki zīrā ben dimek şeytān işidür *(Mf. 27/1). [ḳatı]*

ḳaṭ‘-ı menāzil idegör-: *[tas.] Seyr u sülûktaki makam ve hâlleri aşmaya çalışmak.*

1. İdegör rūz u şeb ḳaṭ‘-ı menāzil
   Olunca Kā‘be-i āmāle vāṣıl *(Mrb. 36/9). [ḳaṭ‘-ı menāzil idegör]*

ḳaṭre:

ḳaṭre: *Damla.* (Tulum, 2011, s. 1112)

1. Eger mihr ü eger ẕerre
   Eger baḥr ü eger **ḳaṭre** *(Mrb. 24/14). [ḳaṭre]*
2. Dilerse **ḳaṭreyi** ‘ummān iden dōst
   Kimini ḳul kimin sulṭān iden dōst *(Mrb. 54/3). [ḳaṭreyi, -y, -i]*
3. Ṭaşı gevher ṭopraġı insān iden
   Ẕerreyi kevn **ḳaṭreyi** ‘ummān iden *(Mrb. 63/34). [ḳaṭreyi, -y, -i]*
4. Ẕerreler gün **ḳaṭreler** ‘ummān ola
   Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/15). [ḳaṭreler, -ler]*
5. İy **ḳaṭreyi** ‘ummān iden
   İy nuṭfeyi insān iden *(Mrb. 32/9). [ḳaṭreyi, -y, -i]*
6. Eyle Hüdāī’ye ‘aṭā cūduñla ḥaḳḳānī vücūd
   İy nuṭfeyi insān idüb iy **ḳaṭreyi** ‘ummān iden *(G. 6/10). [ḳaṭreyi,-y,-i]*

7. İsterseñ deryā idersin **ḳaṭreyi**
   Ḳudretüñ ḫurşīd ider her ẕerreyi *(Mrb. 55/5). [ḳaṭreyi, -y, -i]*

ḳaṭre: *Damla.* Ⅲ *[tas.] Kesret, çokluk, sûret, mâsivâ.*

1. Geç **ḳaṭreden** iy ġāfil
   Baḥr ile ‘ummān gelsün *(Koş. 9/19). [ḳaṭreden, -den]*
2. Hüdāī’**ḳatreyi** ḳo
   ‘Ummānı bilmek gerek *(Koş. 41/19). [ḳatreyi, -y, -i]*
3. Ārzū itdi vech-i Raḥmānı
   Ḳaṭreden geçdi buldı ‘ummānı *(Msd. 1/10). [ḳaṭreden, -den]*
4. Fenā buldı vücūd-ı fānī muṭlaḳ
   Bıraḳduḳ **ḳaṭreyi** ‘ummāna geldük *(G. 5/8). [ḳaṭreyi, -y, -i]*
5. Fānī varlıḳdan geçüb bulur ḥayāt
   Ḳaṭreyi ḳor baḥr-i ‘ummān isteyen *(G. 10/8). [ḳaṭreyi, -y, -i]*
6. Geç Hüdāī’ ṣūreti ma‘nāyı gör
   Ḳaṭreyi ḳo lücce-i ‘ummāna baḳ *(G. 14/14). [ḳaṭreyi, -y, -i]*
10. Muḥīt-i baḥr-ı tevḥīdi bulub ummān-ı bī-sāḥil
    Vücūduñ **ḳaṭresin** maḥv it eger olduñsa ehl-i dil *(G. 15/2). [ḳaṭre,-s, -i, -n]*

ḳaṭre: *Damla.* Ⅲ *[tas.] Gönül.* (Uludağ, 2016, s. 193)

1. Her **ḳaṭrede** deryā bulur
   ‘Ummāna irmek isteyen *(Mrb. 65/27). [ḳaṭrede, -de]*
2. Yüri var maḫzen-i esrār-ı Ḥaḳḳ ol
   Ki her bir **ḳaṭrede** ‘ummān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/20). [ḳaṭrede, -de]*
3. Güneşden nūr alur ẕerre
   Ola kim baḥr ola **ḳaṭre** *(Mrb. 73/6). [ḳaṭre]*

ḳaṭre: *Damla.* Ⅲ *[tas.] Hakiki birlik ve tüm çokluğun aslı olan nokta.* (Cebecioğlu, 2020, s. 273)

1. Her kim ki **ḳaṭreden** baḥre irişdi
   Ḳapudan baḳarken ṣadra irişdi *(Koş. 39/17). [ḳaṭreden, -den]*
2. Geçür ẕerrātı irgür āfitāba
   Efendi **ḳaṭreden** deryāya irgür *(Mrb. 37/20). [ḳaṭreden, -den]*
3. Ẕerrede ḫūrşīd-i ‘ālem-tāba baḳ
   Ḳaṭrede şol baḥr-i bī-pāyānı gör *(G. 19/4). [ḳaṭrede, -de]*

ḳaṭrece: *Damlacık, damla miktarı.*

1. Baḥr-ı ‘irfānda yedi deryā degül bir **ḳaṭrece**
   Ḳande ḳaldı iy Hüdāī’ Nīl ü Ceyḥūn u Ares *(G. 27/9). [ḳaṭrece]*

ḳaṭre-i nīsān: *Nisan yağmuru. ||| [tas.] Hakk'a kavuşan insan-ı kâmil.*

1. İrişem şāyed ki baḥr-i Ḳulzüm’e
   Ḳaṭre-i nīsān olayın bir zamān *(G. 17/6). [ḳaṭre-i nīsān]*

ḳaṭreyi deryāya sal-: *[tas.] Gönlü Hak'ta fânî kılmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Deryāya salub ḳaṭreyi
   ‘Ummān iderler Hū ile *(Koş. 3/35). [ḳaṭreyi deryāya sal, -ub]*

ḳavī: *Kuvveti tam, eksiksiz.*

1. Żu‘afāyı ṣaḳın belā’lardan
   İy **Ḳavī** vü Ḳadīr olan Mevlā *(N. 2/6). [ḳavī]*

ḳavl-i ṣādıḳ: *Sâdık insanların sözü.*

1. ‘Aceb mi Ka‘beden eşref olursa kāmilüñ ḳalbi

Bunı cān ile işġā it efendi **ḳavl-i ṣādıḳdur** *(Kt. 15/2).[ḳavl-i ṣādıḳ,-dur]*

ḳavun: *Yaz meyvesi olan kavun.*

1. Üzüm vaḳti **ḳavun** ḳarpuz zamānı
   Ḫudā ni‘metle zeyn eyler cihānı *(Mf. 178/1). [ḳavun]*

ḳayd: *Bağ, rabıta.* ǁ *Tasa, kaygı.* (Doğan, 2013, s. 984)

1. Māsivā **ḳaydından** it bizi ḫalāṣ
   Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh’um meded *(Mrb. 42,Msr. 1).[ḳayd,-ı,-n,-dan]*
2. Cān ü ten **ḳaydından** olmaġa ḫalāṣ
   Ṣoyunub ‘uryān olayın bir zamān *(G. 17/21). [ḳaydından, -ı, -n, -dan]*

ḳayd-i ‘alef: *Yemeğin tasası.* ǁ *[tas.] Nefsin kulu bağlayan hevâ ve hevesi.* (Uludağ, 2016, s. 34)

1. Dūr ider Ḥaḳ’dan seni ḥubb-ı sivā **ḳayd-i ‘alef**
   Gör ne vech ile sülūk itmiş bu yollarda selef *(Mrb. 68/13).[ḳayd-i ‘alef]*

ḳayd-ı bend eyle-: *Kendine bağlamak.*

1. Ma‘şūḳdan iricek kemend
   ‘Uşşāḳı eyler ḳayd-ı bend *(Koş. 28/26). [ḳayd-ı bend eyle, -r]*

ḳayır-: *İlgilenip korumak, gözetmek, önem vermek.* (Dilçin, 2009, s. 143)

1. Bir akça ziyān itseñ başlarsın vā-veylāya
   Yarım pūlca **kayırmazsın** giderse dīnüñ yaġmaya *(Mf. 35/2). [kayır, -maz, -sın]*
2. **Ḳayır** aḥvālüñi erken
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/11). [ḳayır]*

ḳayna-: *Dalgalanmak, köpürmek.* ||| *Artmak, çoğalmak, yoğunlaşmak.*

1. Gāh olur ol dōst cemāli gönlümüze düşegelür
   Anuñçün ‘ışḳ deryāsı **ḳaynayuban** cūşagelür *(G. 7/2). [ḳayna -y, -uban]*

Ḳays: *Leyla ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı Mecnun'un lakabı.* ||| *Âşık.*

1. ‘Işḳ-ı Şīrīn’e cān virür Ferhād
   Leylā yādına **Ḳays** ider feryād *(Koş. 16/6). [ḳays]*
2. Ḫüsrev ü Şīrīn’üñ meftūnı
   Ḳays ise Leylī mecnūnı *(Koş. 31/10). [ḳays]*

Ḳayyūm: *Varlıkları diri tutan, zâtıyla kâim olan Allah.*

1. Ente Rabbī ente Fettāḥ ü Kerīm
   Ente Ḥayyī ente **Ḳayyūm** u Ḳadīm *(M. 2/8). [Ḳayyūm]*
2. Ḳul olduñsa eger Ḳādir Ḫudā’ya
   Ḳulunı ḥıfẓ ider ol Ḥayy u **Ḳayyūm** *(Mf. 4/2). [Ḳayyūm]*
3. Bizüm aḥvālümüz iy Ḥayy u **Ḳayyūm**
   Cenāb-ı pāküñe heb cümle ma‘lūm *(Mrb. 57/13). [Ḳayyūm]*
4. Bize ḳalursa iş ma‘lūm
   ‘İnāyet eyle yā **Ḳayyūm** *(Mrb. 61/8). [Ḳayyūm]*
5. Tecellī eylese ol Ḥayy u **Ḳayyūm**
   Olurdı mā-sivā heb cümle ma‘dūm *(N. 10/1). [Ḳayyūm]*
6. ‘İnāyet eyleye ol Ḥayy u **Ḳayyūm**
   Yene Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/15). [Ḳayyūm]*
7. Ente Rabbī ente Fettāḥ ü Kerīm
   Ente Ḥayyī ente **Ḳayyūm** u Ḳadīm *(M. 2/8). [Ḳayyūm]*

ḳaża:

ḳaża: *Kadılık görevi.* (Tulum, 2011, s. 1117)

1. Müderrislik ġam ü derd ü belā'dur
   Ḳażā ḫōd cānib-i Ḥaḳ'dan ḳażādur *(Mf. 67/2). [ḳażā]*

ḳaża: *Kader, alın yazısı, ilahî takdir.* ||| *Başa gelen kötü olay.* (Doğan, 2013, s. 987)

1. Müderrislik ġam ü derd ü belā'dur
   Ḳażā ḫōd cānib-i Ḥaḳ'dan **ḳażādur** *(Mf. 67/2). [ḳażādur, -dur]*
2. İlāhī çün ḫalāṣ itdüñ müderrislik **ḳażasından**
   Viṣālüñ luṭf idüb ḳurtar bizi varlıḳ 'aẕābından *(Mf. 25/1). [ḳaża, -s, -ı,-n, -dan]*

ḳaża: *Kader, alın yazısı.* (Doğan, 2013, s. 987)

1. Ṭāḳatüm ṭāḳ oldı büküldi bilüm
   Geldi irişdi **ḳażādan** uş ölüm *(Mrb. 63/18). [ḳażādan, -dan]*

<u>ḳazan-:</u> *Sahip olmak.*

1. Ma'mūr iken mülk-i beden
   Ḳaṣd it **ḳazan** ḫulḳ-ı ḥasen *(Mrb. 5/10). [ḳazan]*
2. Begüm māl ile iş bitmez
   Ḳazanduġuñ neñe yetmez *(Mrb. 46/22). [ḳazanduġuñ, -duġ, -uñ]*

<u>keder:</u> *(Maddî ve manevî sebepli) Sıkıntı, üzüntü ve darlık hâli.*

1. Ḳullaruña eyle naẕar
   Gitsün göñüllerden **keder** *(Mhm. 3/12). [keder]*
2. İre maṭlūba gide cümle **keder**
   Ḳudret-i tāmme ıssı Sulṭānum *(Mhm. 4/13). [keder]*
3. Göñül ol vaḳt olur ṣāfī
   Ki aña **keder** gelmez ola *(Koş. 8/16). [keder]*

4. Dilden **kederler** dūr olur
   Maḥzūn olan mesrūr olur *(Mrb. 78/25). [kederler, -ler]*
5. **Kederler** ḳalb-i ‘uṣṣāḳı
   Niçe bir bī-ḥużūr ide *(Mrb. 73/1). [kederler, -ler]*

kefīl: *Bir kimsenin borcunu ödememesi durumunda ödemeyi taahhüt eden kimse.* ||| *Bir kimsenin iyi hâli ve iyi ahlâkı husûsunda garanti veren kimse.* (KL., http://lugatim.com/s/kefil, erişim tarihi: 11.07.2021)

1. Bulmaḳ isterseñ eger ḳadr-i cemīl
   Ne vaṣī ol ne vekīl ol ne **kefīl** *(Mf. 24/2). [kefīl]*

keh-keşān: *Samanyolu.*

1. Ṭolanur her şeb çerāġ-ı encüm ile kevkebi
   Bir ṭarīḳ ile saña yol bulmak ister **keh-keşān** *(G. 40/8). [keh-keşān]*

kelām:

kelām: *Söz.* ||| *[tas.] İlahî tecellilerin açığa çıkması.* (Şimşek, 2017, s. 194)

1. Dergāhuña sürüb yüz
   Kelāmuñ işitevüz *(Koş. 20/14). [kelāmuñ, -uñ]*

kelām: *Bir mana ve nasihat eden söz dizisi, nutuk.* (Doğan, 2013, s. 995)

1. Bu **kelāma** begüm yaḳīnüñ ola
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/15). [kelāma, -a]*

kelām-ı müfīd: *Faydalı söz.* ||| *Nasihat, öğüt, nutuk.*

1. İşidürseñ eger **kelām-ı müfīd**

Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/27). [kelām-ı müfīd]*

kelb-i murdār: *(Eti) Necis, pis köpek.* ‖ *[tas.] Pislik hükmündeki dünyalık.* (Ögke, 2018, s. 158)

1. Ehl-i ġāfil ġaflet ile Ḥaḳḳ’ı ḳor dünyā arar
   Beñzer ol debbāġa kim ol **kelb-i murdārın** arar *(Mf. 62/2). [kelb-i murdār, -ı, -n]*

Kelle saġ olduḳca bir külāh eksük degül: “*İnsan her şeyden önce sağlıklı olmalı çünkü bir gün elbet bir iş edinir.”*

Kalıp ifade*: *Kelâm-ı kibar.

1. Kelle-i sükkerden aluñsa ġılāfı ġam degül
   Kelle saġ olduḳca yene bir külāh eksük degül *(Mf. 110/2). [kelle saġ olduḳca bir külāh eksük degül]*

kelle-i sükker: *Kelle şekeri.* ‖ *Eskiden şeker kamışının iki defa kaynatılıp koni biçimindeki bir kaba aktarılmasıyla elde edilen külah şeklinde bir şeker.* ‖ *İnsan.*

1. **Kelle-i sükkerden** aluñsa ġılāfı ġam degül
   Kelle saġ olduḳca yene bir külāh eksük degül *(Mf. 110/1). [kelle-i sükker, -den]*

kem: *Değersiz, kötü, âdî.*

1. Muḳārīn olan **keme**
   Yaramaz eme seme *(Koş. 42/5). [keme, -e]*
2. Bir zamān ola fenā bula semāvāt ile arż
   Ne eyü ḳala ne **kem** ḳala ne ḫōd ṭūl ile ‘arż *(Mrb. 31/10). [kem]*
3. Zīnet-i dünyāya maġrūr olma ġafletden uyan

Ne eyü ḳalur ne **kem** bunda ḳonan göçer hemān *(Mf. 19/2). [kem]*

kemāl:

kemāl: *Mükemmellik, tamlık.* (Devellioğlu, 1998, s. 505)

1. Ẕevḳ ile añlayub sırr-ı vücūdı
   Kemāline irişdürdi şuhūdı *(Koş. 39/10). [kemāline, -i, -n, -e]*
2. Ẓāhir olub āṣār-ı cūd
   İrsün **kemāline** şühūd *(Mrb. 44/18). [kemāline, -i, -n, -e]*
3. Hüdāī'ye müyesser ḳıl şühūdı
   Kemāle irgüre tā kim sücūdı *(Mrb. 94/26). [kemāle, -e]*

kemāl: *Mükemmellik, olgunluk.* ||| *[tas.] Nefsânî vasıf ve sıfatlardan kurtulup insan-ı kâmil olma hâli.* (Uludağ, 2016, s. 210)

1. İdegör cem‘ ile farḳa ri‘āyet
   Hüdāī' bulmaḳ isterseñ **kemāli** *(Mrb. 86/20). [kemāli, -i]*
2. Nefsüñi bil bulmaḳ isterseñ **kemāl**
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/11). [kemāl]*
3. **Kemāli** zümre-i kümmel senüñ nūruñla bulmuşdur
   Vücūduñ maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā'dur yā Resūla'llah *(G. 3/5).[kemāli,-i]*
4. **Kemāl** iḥsān iden sensin
   Şükür yā Rabbī yā Rabbī *(Mrb. 22/3). [kemāl]*
5. Raḥmetüñ sebḳ ile bulmuşdur **kemāli** sābiḳūn
   Bu Hüdāī' bendeñi ilḥāḳ it ol sābıḳlara *(G. 29/11). [kemāli, -i]*
6. Aldanma ḳāl ü ḥāle ir cennet-i viṣāle
   Bā‘iṣ ḳamu **kemāle** faẓl ile raḥmet ancaḳ *(G. 20/6). [kemāle, -e]*

kemāl bul-: *Olgunlaşmak.* ||| *[tas.] Nefs-i kâmile makamına erip insan-ı kâmil olmak.*

1. Her biri ṣādıḳlaruñ bulsun kemāl

Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/3). [kemāl bul, -sun]*

2. Fażluñ ile bula Hüdāī’ kemāl
   Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/27). [kemāl bul, -a]*

kemāle iriş-: *Yerini bulmak, gerçekleşmek, tahakkuk etmek.*

1. Ḳaṣd idüb Ḥaḳḳ-ı yaḳīne iregör
   Tā **kemāle irişe** iḳrāruñ *(Mrb. 67/8). [kemāle iriş, -e]*

kemāl-i faẓl: *İyiliğin mükemmelliği.* ||| *[tas.] Allah'ın kullarına karşı olan tam ve sonsuz ikramı.*

1. Hüdāī’ luṭf-ı Ḥaḳḳ’ı fikr idegör
   Kemāl-i faẓlına hem şükr idegör *(Mrb. 115/14). [kemāl-i faẓl, -ı, -n, -a]*
2. Göñül vīrānesin yā Rab
   Kemāl-i faẓluñ ile yab *(Mrb. 49/30). [kemāl-i faẓl, -uñ]*
3. **Kemāl-i faẓluñ** iẓhār it
   Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/7). [kemāl-i faẓl, -uñ]*

kemāl-i ḥüsn: *Kusursuz güzellik.* ||| *[tas.] Hakk'ın mutlak güzelliği.* (Vanlı, 2017, s. 452)

1. Cemāline idüb insānı mir’āt
   Kemāl-i ḥüsnüni seyrān iden dōst *(Mrb. 54/20). [kemāl-i ḥüsn,-ü,-n,-i]*

kemāl-i iftiḳār: *Muhtaç olmanın olgunluğu.* ||| *[tas.] Kişinin kendini her daim Hakk'a muhtaç bilmesi, fakr hâli.*

1. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ Hüdāī’nüñ nesi ola
   Meger kim armaġan iltem **kemāl-i iftiḳārumdan** *(G. 13/10). [kemāl-i iftiḳār, -um, -dan]*

kemāl-i ḳudret: *Gücün mükemmelliği.* ‖ *[tas.] Allah'ın her şeyi yapacak mutlak gücü.*

1. Geydürüb ḫalḳa vücūduñ ḫil'atin
   Bize gösterdüñ **kemāl-i ḳudretin** *(Mrb. 127/6). [kemāl-i ḳudret, -i, -n]*
2. Bu maḫlūḳātı yoḳdan var ḳılduñ
   Kemāl-i ḳudretin iẓhār ḳılduñ *(M. 1/6). [kemāl-i ḳudret, -i, -n]*

kemāl-i luṭf: *Merhametin eksiksiz olması.*

1. **Kemāl-i luṭfuñ** iy Raḥmān
   Bilür mi ḳadrini insān *(Mrb. 124/1). [kemāl-i luṭf, -uñ]*

kemāl-i luṭf u iḥsāndan: *Bağış ve iyilikteki mükemmelliğinin bir gereği olarak.*

1. **Kemāl-i luṭf u iḥsānından** Allāh
   Didi Lā taḳneṭū min raḥmeti'llāh *(G. 32/1). [kemāl-i luṭf u iḥsānından]*
2. **Kemāl-i luṭf u iḥsānından** iy şāh
   Didüñ Lā taḳneṭū min raḥmeti'llāh *(N. 16/1). [kemāl-i luṭf u iḥsānından]*

kemāl-i rif'at: *Yüce olgunluk.* ‖ *[tas.] Nefsânî vasıf ve sıfatlardan kurtulup insan-ı kâmil olma hâli.*

1. Varan sarāy-ı vaḥdete
   İrmiş **kemāl-i rif'ate** *(Koş. 49/26). [kemāl-i rif'at, -e]*

kemāl-i şühūd eyle-: *Görmenin olgunluğuna eriştirmek.* ‖ *[tas.] Hakk'ın, kuluna mânâ âlemlerini seyrini en mükemmel hâliyle zevkettirmesi.*

1. Yā Rabb faẓl u cūd ile
   Kemāl-i şühūd eyle *(Koş. 20/10). [kemāl-i şühūd eyle]*

kemend: *İp.* ||| *[tas.] İlahî yardım.*

1. Ma‘şūḳdan iricek **kemend**
   ‘Uşşāḳı eyler ḳayd-ı bend *(Koş. 28/25). [kemend]*

kemlik it-: *Kötülük etmek, günah işlemek.*

1. Hüdāī’nüñ her günāhın bağışla
   Ol **kemlik itdiyse** sen eylik işle *(Koş. 23/18). [kemlik it, -di, -y, -se]*

kemter: *Âciz kişi.* ||| *Aziz Mahmud Hüdâyî.*

1. Kim ki bir pend-i leẕīẕ isteye bu **kemterden**
   Veca‘-ı baṭna ‘asel enfa‘ imiş sükkerden *(Mf. 127/1). [kemterden,-den]*

Ken‘ān: *Yakup peygamberin yaşadığı belde.* ||| *[tas.] Manevî âlem, vahdet makamı.* (Uludağ, 2016, s. 210)

1. Yūsuf gibi fürḳat çeker
   Ken‘ān’a irmek isteyen *(Mrb. 65/12). [ken‘ān’a, -a]*

kendü:

kendü: *Kendi, zâtı, özü.* (Dilçin, 2009, s. 145)

1. Yirüñ adı anuñ içün oldı yir
   Kendü besler ḫalḳı āḫīr **kendü** yir *(Mf. 72/2). [kendü]*

kendü: *[tas.]Benlik, ego, nefs.*

1. Şu ‘āşıḳ kim ‘ışḳuñ ṭolusın içdi
   Kendüden el yuyub ġayrıdan geçdi *(Koş. 22/6). [kendüden, -den]*

2. Ḳaṣd it iḫlāṣa vü riyāyı bıraḳ
   Kendü ḥaẕẕuñ ḳo Ḥaḳ rıżāsına baḳ *(Mrb. 39/10). [kendü]*
3. Siḥrile donadub **kendüñ**
   Meydāna ṣalan semendüñ *(Koş. 26/9). [kendüñ, -ñ]*

kendü: *[tas.] Gönül.*

1. Aḥvel olub bire iki baḳmaġıl
   Kendüñi şirk āteşine yaḳmaġıl *(Mrb. 15/6). [kendüñi, -ñ, -i]*
2. **Kendüñ** ‘ummāna ṣalagör
   Ġavvāṣ oluban ṭalagör *(Koş. 8/5). [kendüñ, -ñ]*
3. Olma Ḥaḳ’dan ġayra bende
   Ṣalmaġıl **kendüñi** bende *(Koş. 25/10). [kendüñi, -ñ, -i]*

kendü: *[tas.] Hakk'ın hakikati, zâtı.*

1. İy **kendüyi** pinhān iden
   Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/7). [kendüyi, -y, -i]*
2. Pāk eyle göñül ḫānesin
   Kendü ‘aşḳuñıla ṭoldur *(Koş. 32/4). [kendü]*

<u>kendözü:</u>

kendözü: *[tas.] Gönül.*

1. Hüdāī’ aç gözüñi
   Pāk eyle **kendözüñi** *(Koş. 9/26). [kendözüñi, -ñ, -i]*

kendözü: *Kendi, varlığı.*

1. ‘Işḳa düşürdüñ **kendözüñ**
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/1). [kendözüñ, -ñ]*

kendözü: *[tas.] Hakk'ın hakikati, zâtı.*

1. Geh perde-i envār ile **kendözüni** pinhān iden
   Geh Küntü kenz esrārını ‘ālemlere i‘lān iden *(G. 4,Msr. 1).[kendözüni,-n,-i]*
2. İdersin **kendüñe** irşād
   Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/15). [kendüñe, -ñ, -e]*

kendü hevāsına git-: *[tas.] Nefsin isteklerine göre davranmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḥaḳḳ’ı ḳor **kendü hevāsına gider**
   Nefs elinden n’idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/1).[kendü hevāsına git, -er]*

kendü özi: *[tas.] Âlem-i emirden dünyaya gönderilen bir lâtife / ruh-ı insanî.*

1. ‘Aceb ol **kendü özin** ḳande buldı
   Ḳamusı ol Ḫudā’nuñ baḫşişidür *(Mf. 83/1). [kendü özi, -n]*

kendüñden el sil-: *[tas.] Nefsin kötü sıfat ve vasıflarından kurtulmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ke**ndüñden el sildüñ** ise
   Ölmezden öñ öldüñ ise *(Mrb. 70/29). [kendüñden el sil, -dü, -ñ]*

kendüñi bil-: *[tas.] Nefsin mertebelerini tamamlayıp insan-ı kâmil olmak.*

Kalıp ifade:* *Deyim.

1. Ṣaḳın nefse inanma

Kendüñi bildüm ṣanma *(Koş. 35/14). [kendüñi bil, -dü, -m]*

kendüñi ḫāk eyle-: *[tas.] Kişinin, nefsinden kurtulup fenâya ermesi.* (Şimşek, 2017, s. 136)

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ger dilerseñ sende bite verd-i pāk
   Meskenetle **kendüñi ḫāk eyle** ḫāk *(Mf. 39/2). [kendüñi ḫāk eyle]*

kendüyi bil-: *Yaptığı işin doğruluğunu bilmek, ne yaptığının farkında olmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. ‘Āşıḳ olan mü’min ölmez
   Müşrik ḫōd **kendüyi bilmez** *(Koş. 7/10). [kendüyi bil, -mez]*
2. Añladuñ mı Rabb’üñi hey **kendüyi bilmez** kişi
   Ḥāżır iken Ḫāliḳ’uñ eṭrāfa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/11). [kendüyi bil,-mez]*

kendüyi yitir-: *İdrak ve fehmini kaybetmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Dīvāne gönlüme bilmezem n’oldı
   Kendüyi yitirüb ḥayretde ḳaldı *(Koş. 22/10). [kendüyi yitir, -üb]*

kenz: *Hazine.* Ⅲ *[tas.] Hakk'ın, hüviyeti bilinemeyen zâtı.*

1. Şükür kim Küntü kenz esrārın açduñ
   O **kenzin** zübdesin insāna saçduñ *(M. 1/8). [kenzin, -in]*

kenz-i bī-pāyān: *Sonsuz hazine.* Ⅲ *[tas.] Hakk'ın, hüviyeti bilinemeyen zâtı.*

1. Ḳo ḫarābāt ehlinüñ vīrānlıġın
   Anda mevdū‘ **kenz-i bī-pāyāna** baḳ *(G. 14/4). [kenz-i bī-pāyān, -a]*

kenz-i cūd: *Cömertlik hazinesi.* ||| *[tas.] Allah'ın zâtı.*

1. ‘Ālemler mevcidür baḥr-ı vücūduñ
   İnsāndur zübdesi ol **kenz-i cūduñ** *(Koş. 44/10). [kenz-i cūd, -uñ]*

kenz-i ḥaḳīḳat: *Hakikat hazinesi.* ||| *[tas.] Hakikat makamı / mertebesi.*

1. **Kenz-i ḥaḳīḳatdan** meded
   Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/11). [kenz-i ḥaḳīḳat, -dan]*

kenz-i lā-yefnā: *Tükenmez hazine.* ||| *[tas.] Gaybde gizli olan ahadiyet makamı.*

1. Ṣūreti ḳo ma‘nāya ir
   Bir **kenz-i lā-yefnāya** ir *(Koş. 49/30). [kenz-i lā-yefnā, -y, -a]*
2. Ḫāzin-i esrār-ı lāhūt ol ki sulṭānlıḳ budur
   Kenz-i lā-yefnāya mālik ol begüm ḫānluḳ budur *(G. 9/2). [kenz-i lā-yefnā, -y, -a]*

kenz-i maḫfī: *Gizli hazine.* ||| *[tas.] Hakk'ın mahiyeti bilinmeyen zâtı.* (Uludağ, 2016, s. 210)

1. **Kenz-i maḫfīden** ẓuhūra geldi eşyā’ lā-cerem
   Bād-ı ḥubbıla temevvüc itdi çün deryā-yı ‘aşḳ *(G. 28/3). [kenz-i maḫfī, -den]*

kenz-i mestūr: *Gizli hazine.* ||| *[tas.] Zâtı itibariyle Allah.*

1. Bir **kenz-i mestūra** eriş
   İẓhār-i ẕikru’llāh ile *(Mrb. 79/23). [kenz-i mestūr, -a]*

kenz-i sır: *Sır hazinesi.* ǁ *[tas.] Hakk'ın zâtı, hakikati.* (Uludağ, 2016, s. 210)

1. **Kenz-i sır** eşbāḥ ile maḥfūf olub
   Gülşene ḥavli çekilmiş ḫārdan *(G. 21/13). [kenz-i sır]*

kerāmāt: *[tas.] Allah'ın ikramıyla veli kullarında zuhur eden olağanüstü hâl ve davranışlar.*

1. Ḳo keşf ü **kerāmātı**
   Geç cümle maḳāmātı *(Mrb. 21/5). [keremātı, -ı]*

kerāmet: *Keramet sayılabilecek üstünlükte hârikulâde iş, durum, hâl*. (Doğan, 2013, s. 1004)

1. Mevlā'dan olsa in'ām ḳuldan ḳoparmış iḳdām
   Nefs olmaḳ ehl-i İslām ḫaylī **kerāmet** ancaḳ *(G. 20/4). [kerāmet]*

kerem:

kerem: *(Maddi ve manevi) İhsan, iyilik, cömertlik, lütuf.* (Cebecioğlu, 2020, s. 281)

1. Luṭf u **kerem** iḥsān senüñ
   Sensin bizi īcād iden *(Mhm. 3/5). [kerem]*
2. Cenābuñdan erişsün aña te'sīr
   Kerem Senden 'ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/20). [kerem]*
3. **Keremüñden** viṣālüñ eyle iḥsān
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/7). [keremüñden, -üñ, -den]*
4. **Keremüñden** viṣālüñ eyle iḥsān
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/7). [keremüñden, -üñ, -den]*
5. Yā Rabbenā yā Rabbenā
   Luṭf u **kerem** iḥsān senüñ *(Mhm. 3/10). [kerem]*
6. Luṭf u **kerem** iḥsān senüñ

Refʿ it cemālüñden niḳāb *(Mhm. 3/15). [kerem]*

7. Yā Rabbenā yā Rabbenā
   Luṭf u **kerem** iḥsān senüñ *(Mhm. 3/20). [kerem]*
8. **Kerem** luṭf u ʻināyet it
   Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/19). [kerem]*
9. Luṭfuñ **keremüñ** çoḳdur
   Dā'im ḳapuñ açuḳdur *(Koş. 42/9). [keremüñ, -üñ]*
10. Raḥmeti bī-ḥad Raḥmān'um
    Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/2). [kerem]*
11. Esirgeyici Sulṭān'um
    Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/4). [kerem]*
12. ʻĀdetüñ dā'im iḥsāndur
    Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/8). [kerem]*
13. Luṭfuña yoḳdur nihāyet
    Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/12). [kerem]*
14. Ḫātem-i Enbiyā içün
    Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/16). [kerem]*
15. **Budur ricā şām ü seḥer**
    Kerem senden ihsān senden *(Koş. 56/20). [kerem]*
16. Senden **kerem** senden ʻaṭā
    Ṣuġrā senüñ kübrā senüñ *(Mhm. 1/5). [kerem]*
17. Yā Rabbenā yā Rabbenā
    Senden **kerem** senden ʻaṭā *(Mhm. 1/10). [kerem]*
18. Senden **kerem** senden ʻaṭā
    İy lā-yezāl ü lem-yezel *(Mhm. 1/15). [kerem]*
19. Yā Rabbenā yā Rabbenā
    Senden **kerem** senden ʻaṭā *(Mhm. 1/20). [kerem]*
20. İy **kerem** kānı Ḫudāvend-i ʻAlīm
    Ḳullara luṭfıla iḥsān it meded *(Kt. 4/1). [kerem]*
21. Ḫalāṣ it ḳalbümüz ḥubb-ı sivādan
    Kerem senden ʻināyet senden Allāh *(Mrb. 100/2). [kerem]*
22. Geçe tā nefsümüz olmaz hevādan

Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/4). [kerem]*

23. Efendi faẕluña yoḳdur nihāyet

    Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/8). [kerem]*

24. ‘İnāyet Ḥaḳ’dan olur ḫāṣ u ‘āma

    Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/12). [kerem]*

25. Çoḳdur **keremi** luṭfı o Raḥmān u Raḥīm’üñ

    İḥsānına ġāyet mi var ol Ḥayy u Ḳadīm’üñ *(Mrb. 98/9). [keremi, -i]*

26. Bī-ḥad **keremin** gördi Hüdāī’ o Kerīm’üñ

    Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98/11). [keremin, -i, -n]*

27. İy pādişāh-ı bī-zevāl

    Senden ‘aṭā senden **kerem** *(Mrb. 99/2). [kerem]*

28. iy bī-şebīh ü bī-miṯāl

    Senden ‘aṭā senden **kerem** *(Mrb. 99/4). [kerem]*

29. İy nuṭfeyi insān iden

    Senden ‘aṭā senden **kerem** *(Mrb. 99/8). [kerem]*

30. Sen iy Ġanī perverdigār

    İtdüñ **keremler** bī-şumār *(Mrb. 99/10). [keremler, -ler]*

31. İḥsānuña ġāyet mi var

    Senden ‘aṭā senden **kerem** *(Mrb. 99/12). [kerem]*

32. Luṭf ile raḥmet hep senüñ

    Senden ‘aṭā senden **kerem** *(Mrb. 99/16). [kerem]*

33. Tā kim ire ḳalbe sürūr

    Senden ‘aṭā senden **kerem** *(Mrb. 99/20). [kerem]*

34. İy Ḥāzır ü Nāẓır olan

    Senden ‘aṭā senden **kerem** *(Mrb. 99/24). [kerem]*

35. Tā kim bula bāḳī vücūd

    Senden ‘aṭā senden **kerem** *(Mrb. 99/28). [kerem]*

36. **Keremüñden** irgür vaḥdet iline

    Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/3). [keremüñden,-üñ,-den]*

37. **Keremüñden** maḥrūm ḳalmışı yoḳdur

    Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/19). [keremüñden, -üñ, -den]*

38. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ ‘amel yoḳ

Yene āḫir **kerem** Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/2). [kerem]*

39. Hem a'lemsin hem erḥamsın hem ekrem
    Yene āḫir **kerem** Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/8). [kerem]*
40. Ḳoma 'āşıḳlaruñ alġıl özini
    Hemān ön son **kerem** Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/18). [kerem]*
41. Gider ẓulmānī nūrānī ḥicābı
    Yene āḫir **kerem** Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/22). [kerem]*
42. **Keremüñden** viṣālüñ eyle naṣīb
    Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/3). [keremüñden, -üñ, -den]*
43. Meded bu derde dermān eyle yā Rab
    İy Allāh'um saña lāyıḳ **keremdür** *(Mrb. 47/2). [keremdür, -dür]*
44. Saña varmaġı āsān eyle yā Rab
    A sulṭānum saña lāyıḳ **keremdür** *(Mrb. 47/4). [keremdür, -dür]*
45. 'İnāyet it açılsun ṭoġrı yollar
    İy Allāh'um saña lāyıḳ **keremdür** *(Mrb. 47/8). [keremdür, -dür]*
46. Meded ḳurtar Hüdāī'yi elemden
    A sulṭānum saña lāyıḳ **keremdür** *(Mrb. 47/12). [keremdür, -dür]*
47. Oldı **kereme** mu'tād
    İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/11). [kereme, -e]*
48. Ente Rabbī ente Ḫayrü'n-Nāṣirīn
    İki 'ālemde **kerem** senden hemīn *(M. 2/6). [kerem]*
49. Olmayıcaḳ senden **kerem**
    Yol varımazuz bir ḳadem *(Koş. 18/9). [kerem]*
50. Ente Rabbī ente Ḫayrü'n-Nāṣırīn
    İki 'ālemde **kerem** senden hemīn *(Mf. 42/2). [kerem]*
51. Ger **kerem** ire cenābuñdan eyā Rabb-i Kerīm
    Gelmeye yañumuza ṭard ola şeyṭān-ı racīm *(Mrb. 31/5). [kerem]*
52. Ḳula Ḥaḳ'dan **kerem** olsa
    Revā mıdur ġurūr ide *(Mrb. 73/19). [kerem]*
53. Geçüb dünyā vü 'uḳbāyı irem vaḥdet sarāyına
    Faḳīre ger **kerem** ire Ġanī Perverdigār'umdan *(G. 13/8). [kerem]*
54. İrişürse **kerem** dildār elinden

Ḫalāṣ olurdı dil aġyār elinden *(Mf. 139/1). [kerem]*

55. İrüb luṭf u **kerem** dārü'ş-şifā-i faż ü raḥmetden
    Ḫalāṣ eyle bizi yā Rab meded bu derd ü miḥnetden *(Mf. 142/1).[kerem]*
56. İrüb Hüdāī'ye **kerem**
    Fażluñla olsun muġtenem *(Mrb. 107/17). [kerem]*

kerem: *Merhamet, mağfiret.* (Dinî Kavramlar Sözlüğü Komisyon, 2006, s. 372)

1. Ḥaḳḳuñ fażlıyla iḥsānı çoḳ ancaḳ
   Kerem deryāsına ġāyet yoḳ ancaḳ *(Mf. 102/2). [kerem]*
2. Sehvile oldıysa günāh
   Ḳuldan nedem senden **kerem** *(Mrb. 30/2). [kerem]*
3. İy luṭfı bī-ḥad pādişāh
   Ḳuldan nedem senden **kerem** *(Mrb. 30/4). [kerem]*
4. İy kendüyi pinhān iden
   Ḳuldan nedem senden **kerem** *(Mrb. 30/8). [kerem]*
5. Derdlülere dermān senüñ
   Ḳuldan nedem senden **kerem** *(Mrb. 30/12). [kerem]*
6. İy cānı yoḳdan var iden
   Ḳuldan nedem senden **kerem** *(Mrb. 30/16). [kerem]*
7. Yine sen irgür vaḥdete
   Ḳuldan nedem senden **kerem** *(Mrb. 30/20). [kerem]*

kerem: *Ululuk, azamet, heybet, kudret.* (Tulum, 2011, s. 1035)

1. **Keremüñden** bizi idüb īcād
   Maḥż-ı fażluñla virdüñ isti'dād *(Mrb. 77/9). [keremüñden, -üñ, -den]*

kerem deryāsı: *Cömertlik denizi.* ||| *Allah'ın sonsuz ve engin cömertliği.*

1. N'ola olsa 'ibāda faż l u raḥmet
   Kerem deryāsına yoḳdur nihāyet *(Mrb. 91/18). [kerem deryāsı, -n, -a]*

kerem eyle-:

kerem eyle-: *Lütuf ve yardımda bulunmak.*

1. Raḥmeti çoḳ pādişāhum
   Kerem eyle meded eyle *(Koş. 54/4). [kerem eyle]*
2. Fazluñla sen yā ze'n-ni'am
   Eyle Hüdāī'ye kerem *(Mrb. 103/22). [kerem eyle]*
2. 'Işḳuñ şevḳuñ deryāsına ṣal bizi
   Sen esirge **kerem eyle** yā Mevlā *(Koş. 19/8). [kerem eyle]*
3. Faż̈l ü cūda ġāyet yoḳdur
   Kerem eyle meded eyle *(Koş. 54/12). [kerem eyle]*
4. Olalum luṭfuñ āzādı
   Kerem eyle meded eyle *(Koş. 54/16). [kerem eyle]*
5. Sürūra irgüre tā 'ıyd-ı vuṣlat
   Kerem eyle meded Raḥmān'um Allāh *(Koş. 55/12). [kerem eyle]*
6. Ḳapuñdan ġayra muḥtāc olmayalum
   Sen yaratduñ yene sen **kerem eyle** *(Koş. 15/2). [kerem eyle]*
7. Ḫān-ı vaṣla ṭoyur aç olmayalum
   Sen yaratduñ yene sen **kerem eyle** *(Koş. 15/4). [kerem eyle]*
8. 'Ālemleri yoḳdan var iden sensin
   Sen yaratduñ yene sen **kerem eyle** *(Koş. 15/8). [kerem eyle]*
9. Luṭfıla iḥsānı kimden umayın
   Sen yaratduñ yene sen **kerem eyle** *(Koş. 15/12). [kerem eyle]*
10. Ḫalk idicek kimse yardum itmedi
    Sen yaratduñ yene sen **kerem eyle** *(Koş. 15/16). [kerem eyle]*
11. Sen esirge Hüdāī-i derd-mendi
    Sen yaratduñ yene sen **kerem eyle** *(Koş. 15/20). [kerem eyle]*
12. Da'vet eyle bizi luṭf it ḳapuña
    Sen esirge **kerem eyle** yā Mevlā *(Koş. 19/2). [kerem eyle]*
13. Nice bir ḥasret olavuz ṭapuña

Sen esirge **kerem eyle** yā Mevlā *(Koş. 19/4). [kerem eyle]*

14. ‘Arş-ı maḳṣūda yüzümüz sürelüm
    Sen esirge **kerem eyle** yā Mevlā *(Koş. 19/12). [kerem eyle]*
15. Vaṣluñ ḫānın ẕevḳ idüb dadamazuz
    Sen esirge **kerem eyle** yā Mevlā *(Koş. 19/16). [kerem eyle]*
16. Sürūra irgüre tā ‘ıyd-ı vuṣlat
    Kerem eyle meded Raḥmān’um Allāh *(Koş. 55/12). [kerem eyle]*
17. Viṣālüñle bizi ḳıl şād ü ḫandān
    Kerem eyle meded Raḥmānum Allāh *(Mrb. 94/4). [kerem eyle]*
18. Ki tā ḳalmaya senden ġayrı maṭlab
    Kerem eyle meded Raḥmānım Allāh *(Mrb. 94/12). [kerem eyle]*
19. Bula fazluñla Ḥaḳḳānī vücūdı
    Kerem eyle meded Raḥmānım Allāh *(Mrb. 94/28). [kerem eyle]*

kerem eyle-: *Merhamet etmek.*

1. Ḳullaruñ oda yaḳma
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/2). [kerem eyle]*
2. Eksüklerine baḳma
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/4). [kerem eyle]*
3. Senüñ raḥmetüñ boldur
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/8). [kerem eyle]*
4. Aduñ Raḥmān Raḥīm’dür
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/12). [kerem eyle]*
5. Raḥmete ġarīḳ eyle
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/16). [kerem eyle]*
6. Anamuzdan erḥamsın
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/20). [kerem eyle]*
7. Ehl-i īmān eyledüñ
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/24). [kerem eyle]*
8. Ġufrānuñı ta‘mīm it
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/28). [kerem eyle]*

9. Baġrı yanıḳlar içün
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/32). [kerem eyle]*
10. Faḫr-i Enbiyā içün
    Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/36). [kerem eyle]*
11. Şol güzel aduñ içün
    Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/40). [kerem eyle]*
12. **Kerem eyle** yā Mevlā
    Her işini āsān it *(Koş. 36/44). [kerem eyle]*
13. Şol nefes emrüñle fānī cihāndan gidicek
    Sen **kerem eyle** İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/2).[kerem eyle]*
14. Gülşen-i cennete cān bülbüli rıḥlet idicek
    Sen **kerem eyle** İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/4).[kerem eyle]*
15. Pāk ü ṭāhir varalum Ḥażret'e bā-ḳalb-i selīm
    Sen **kerem eyle** İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/8).[kerem eyle]*

kerem it-:

kerem it-: *Merhamet etmek.*

1. Ger **kerem itmezse** Mevlā
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/11). [kerem it, -(mez), -se]*

kerem it-: *Lütuf ve yardımda bulunmak.*

1. İy dil ü cān içinde cānānum
   Kerem it yap bu ḳalb-i vīrānum *(Mhm. 4/2). [kerem it]*
2. Nefs ü şeyṭāna zebūn itme bizi
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/2). [kerem it]*
3. Nefs ü şeyṭāna zebūn itme bizi
   Kerem it hey ulu Mevlā **kerem it** *(Mrb. 19/2). [kerem it]*
4. Ṭālib-i fānīye dūn itme bizi
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/4). [kerem it]*

5. Ṭālib-i fānīye dūn itme bizi
   Kerem it hey ulu Mevlā **kerem it** *(Mrb. 19/4). [kerem it]*
6. Żu‘afāya naẓar-ı luṭf ile baḳ
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/8). [kerem it]*
7. Żu‘afāya naẓar-ı luṭf ile baḳ
   Kerem it hey ulu Mevlā **kerem it** *(Mrb. 19/8). [kerem it]*
8. Yardum eyle aña iy Rabb-ı ḳadīr
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/12). [kerem it]*
9. Yardum eyle aña iy Rabb-ı ḳadīr
   Kerem it hey ulu Mevlā **kerem it** *(Mrb. 19/12). [kerem it]*
10. Zāġa şahbāz-ı dili ṣalmayalum
    Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/16). [kerem it]*
11. Zāġa şahbāz-ı dili ṣalmayalum
    Kerem it hey ulu Mevlā **kerem it** *(Mrb. 19/16). [kerem it]*
12. Vaṣluñı eyle Hüdāī’ye ‘aṭā
    Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/20). [kerem it]*
13. Vaṣluñı eyle Hüdāī’ye ‘aṭā
    Kerem it hey ulu Mevlā **kerem it** *(Mrb. 19/20). [kerem it]*
14. **Kerem it** ḳalmasun Hüdāī’ ‘alīl
    Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/19). [kerem it]*

kerem it-: *İyilik ve hayır yapan olmak.*

1. Bıraḳub bu hevā vü tezvīri
   Kerem it ḳo bu sū’-i tedbīri *(Mrb. 39/14). [kerem it]*

kerem ḳıl-: *Lütuf ve yardımda bulunmak.*

1. **Kerem ḳıl** bāde-nūş-ı bezm-i ḫāṣ it
   Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/3). [kerem ḳıl]*

kerem-kān:

kerem-kān: *Lütuf ve ihsan kaynağı.*

1. Ġaflet ile her ne deñlü eylese ḳullar günāh
   Raḥmetüñden çoḳ degüldür iy **kerem-kānı** ilāh *(Mf. 18/2). [kerem-kān,-ı]*
2. İy **kerem-kānı** Ḫudāvend-i Kerīm
   Merḥamet senden umaruz iy Raḥīm *(Mf. 124/1). [kerem-kānı, -ı]*

kerem kān: *Merhametin kaynağı.* ||| *Allah.*

1. İy **kerem-kānı** ‘ibāduñ dā’imā işi ḳuṣūr
   N’ola ger faẕluñ ile sen raḥmet itseñ yā Ġafūr *(N. 6/1).[kerem-kān,-ı]*

<u>kerīm:</u>

Kerīm: *Lutuf ve ihsânı bol olan, kendisine sığınanı geri çevirmeyen Allah.*

1. İy Ḫudāvend ü **Kerīm** ü Müste‘ān
   Ḥā’il olmaz dillere kevn ü mekān *(Mrb. 27/5). [Kerīm]*
2. Ente Rabbī ente Fettāḥ ü **Kerīm**
   Ente Ḥayyī ente Ḳayyūm u Ḳadīm *(M. 2/7). [Kerīm]*
3. Yüz sürüb dergāhuña ‘abd-i ża‘īf
   Luṭf ile iḥsānuñ ister iy **Kerīm** *(Kt. 16/2). [Kerīm]*
4. Derde dermān senden olur iy **Kerīm**
   Luṭf u iḥsān senden olur iy Raḥīm *(Mf. 120/1). [Kerīm]*
5. Ḳullaruña eyle naẓar iy Ḳādir ü Ḥayy ü **Kerīm**
   İḥsānuña maẓhar olur iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm *(Mf. 125/1) [Kerīm]*
6. Ḳullaruña eyle naẓar iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm
   İḥsānuña maẓhar olur iy Ḳādir ü Ḥayy ü **Kerīm** *(Mf. 125,Msr. 2).[Kerīm]*
7. Ṣaklayub nār-ı cehennemden ‘ibādı ol **Kerīm**
   Maḥż-ı faẕlıyla na‘īm-i cennet iḥsān eyleye *(Mf. 160/1). [Kerīm]*
8. Derdli olan ḳullaruña ḳıl devā

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā **Kerīm** *(Mrb. 95/2). [Kerīm]*

9. Fażluñla insān eyledüñ

   Biñ biñ şükürler iy **Kerīm** *(Mrb. 102/2). [Kerīm]*

10. Envā‘-ı iḥsān eyledüñ

    Çoḳ çoḳ şükürler iy **Kerīm** *(Mrb. 102/4). [Kerīm]*

11. İtdi ẕuhūr āṩār-ı cūd

    Biñ biñ şükürler iy **Kerīm** *(Mrb. 102/8). [Kerīm]*

12. Durma hemān şükr idegör

    Biñ biñ şükürler iy **Kerīm** *(Mrb. 102/16). [Kerīm]*

13. Ḳullaruña fażluñ ‘aẓīm

    Yā Müste‘ān u yā **Kerīm** *(Mrb. 103/2). [Kerīm]*

14. Olmasa senden eger fażl-ı ‘aẓīm

    Ḳande bulurduḳ ḥayātı iy **Kerīm** *(Mrb. 114/10). [Kerīm]*

15. İḥṣā’ya ḳābil mi ‘aceb

    Çoḳ çoḳ şükürler iy **Kerīm** *(Mrb. 102/12). [Kerīm]*

16. Cān ü dile virdüñ ṣafā

    Çoḳ çoḳ şükürler iy **Kerīm** *(Mrb. 102/20). [Kerīm]*

17. Tā ki seni ẕikr ideler dā’imā

    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā **Kerīm** *(Mrb. 95/4). [Kerīm]*

18. Kullaruña luṭf ü ‘ināyet meded

    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā **Kerīm** *(Mrb. 95/8). [Kerīm]*

19. Derdlilere ‘ayn-ı ‘ināyetle baḳ

    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā **Kerīm** *(Mrb. 95/12). [Kerīm]*

20. Eyle aña gülşen-i vaṣluñ naṣīb

    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā **Kerīm** *(Mrb. 95/16). [Kerīm]*

21. Fażluñ ile bula Hüdāī’ kemāl

    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā **Kerīm** *(Mrb. 95/28). [Kerīm]*

22. Fażluñ ile vir yene nūr-ı şühūd

    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā **Kerīm** *(Mrb. 95/24). [Kerīm]*

23. Ḳullarıña luṭf ile iḥsān senüñ

    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā **Kerīm** *(Mrb. 95/20). [Kerīm]*

24. Ber-murād olsun o bī-çāre naḥīf

Fażl ile iḥsānuñ ister iy **Kerīm** *(Kt. 16/4). [Kerīm]*

25. Ente Rabbī ente Fettāḥ ü **Kerīm**

    Ente Ḥayyī ente Ḳayyūm u Ḳadīm *(M. 2/7). [Kerīm]*

26. ‘Īd-ı aḍḥāya irüşdürdüñ bizi

    Saña çoḳ ḥamd ü şükürler iy **Kerīm** *(Kt. 8/2). [Kerīm]*

27. Saña Hüdāī’ iy **Kerīm**

    İster ṣırāṭ-ı müstakīm *(Mrb. 3/17). [Kerīm]*

28. Ẕevḳ-ı a‘lāya irüşdürdüñ bizi

    Saña çoḳ ḥamd ü şükürler iy **Kerīm** *(Kt. 8/4). [Kerīm]*

29. Bī-ḥad keremin gördi Hüdāī’ o **Kerīm’üñ**

    Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98/11). [Kerīm’üñ, -üñ]*

30. Sensin çü Raḥmān u Raḥīm

    Yā Müste‘ān u yā **Kerīm** *(Mrb. 103/4). [Kerīm]*

31. Bāḳī sa‘ādet isterüz

    Yā Müste‘ān u yā **Kerīm** *(Mrb. 103/8). [Kerīm]*

32. Kenz-i ḥaḳīḳatdan meded

    Yā Müste‘ān u yā **Kerīm** *(Mrb. 103/12). [Kerīm]*

33. Bulur ṣafā ḳalb-i ḥazīn

    Yā Müste‘ān u yā **Kerīm** *(Mrb. 103/16). [Kerīm]*

34. Eyle ḥaḳīḳat maẓharı

    Yā Müste‘ān u yā **Kerīm** *(Mrb. 103/20). [Kerīm]*

35. Maṭlūba irgür dem-be-dem

    Yā Müste‘ān u yā **Kerīm** *(Mrb. 103/24). [Kerīm]*

kerīm: *Lütuf ve ihsânı bol, cömert.*

1. **Kerīm** Allāh Raḥīm Allāh ‘ināyet ide ḳulına

   Mevāni‘den ḫalāṣ idüb hidāyet ide yolına *(Mf. 158/1). [kerīm]*

2. Fażluña nihāyet mi var

   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/2). [kerīm]*

3. İy cevād ü **kerīm** olan Mevlā

   İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/5). [kerīm]*

4. İḥsānuña ġāyet mi var

   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/4). [kerīm]*

5. Fażluñ iẓhār iden sensin

   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/8). [kerīm]*

6. Derdlere dermān senüñdür

   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/12). [kerīm]*

7. Bunca ṣıfātı sen virdüñ

   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/16). [kerīm]*

8. Bāḳī sa‘ādet isterüz

   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/20). [kerīm]*

9. Luṭf u iḥsān iden sensin

   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/24). [kerīm]*

10. Sen ‘ināyet it dā’imā

    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/28). [kerīm]*

11. Ṭutalum ḳul le’īmdür

    Efendisi **kerīm’dür** *(Koş. 36/10). [kerīm’dür, -dür]*

12. İy cevād ü k**erīm** olan Mevlā

    İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/11). [kerīm]*

13. İy cevād ü **kerīm** olan Mevlā

    İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/17). [kerīm]*

14. İy cevād ü **kerīm** olan Mevlā

    İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/23). [kerīm]*

15. İy cevād ü **kerīm** olan Mevlā

    İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/29). [kerīm]*

16. Sır maṭlaba vāṣıl ola

    Rabbüm **kerīm** iḥsān ide *(Kt. 13/2). [kerīm]*

17. Ḳalbe ṣafā ḥāṣıl ola

    Mevlā **kerīm** iḥsān ide *(Kt. 13/4). [kerīm]*

18. ‘İbādı nefs-i şūma ġālib eyle

    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh meded it *(Kt. 2/2). [kerīm]*

19. Saña ṣıdḳıla luṭf it ṭālib eyle

    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh meded it *(Kt. 2/4). [kerīm]*

20. Ḳarīn-i bezm-i ḫāṣ eyle
    Meded senden **kerīm** Allāh *(Mrb. 59/2). [kerīm]*
21. ‘Alāyıḳdan ḫalāṣ eyle
    Meded senden **kerīm** Allāh *(Mrb. 59/4). [kerīm]*
22. Sarāy-ı vaḥdete irgür
    Meded senden **kerīm** Allāh *(Mrb. 59/8). [kerīm]*
23. Meger derd ile yalvaram
    Meded senden **kerīm** Allāh *(Mrb. 59/12). [kerīm]*
24. Doyur sırr-ı Ev-ednādan
    Meded senden **kerīm** Allāh *(Mrb. 59/16). [kerīm]*
25. Beḳā içre beḳā bulsun
    Meded senden **kerīm** Allāh *(Mrb. 59/20). [kerīm]*
26. İrişsün maṭlaba sālik
    Meded senden **kerīm** Allāh *(Mrb. 59/24). [kerīm]*
27. Yene Sensin Seni bilen
    Meded senden **kerīm** Allāh *(Mrb. 59/28). [kerīm]*
28. İrgür bizi maṭlūba
    Luṭf eyle **kerīm** Allāh *(Mrb. 118/2). [kerīm]*
29. Ḳullarıña eşfaḳsın
    Luṭf eyle **kerīm** Allāh *(Mrb. 118/8). [kerīm]*
30. **Kerīm** Allāh ide yolları āsān
    Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/11). [kerīm]*

kerre: *Defa, kez.*

1. Biñ **kerre** cān eyler fidā
   Cānāna irmek isteyen *(Mrb. 65/19). [kerre]*

kes-: *Bitirmek, sonlandırmak, yok etmek.* (Tulum, 2011, s. 1040-1041)

1. N’ola ol münkiri du‘ā-yı velī
   Kesse mānend-i ẕu’lfekār-ı ‘Alī *(Mf. 166/2). [kesse, -se]*

2. Ġayra Hüdāī’ meyli **kes**
   Mevlā yeter bāḳī heves *(Koş. 3/37). [kes]*

kesb-i sürūr it-: *Zevklenmek, sevinmek.*

1. Ṣafā cāmın ṣun iy sāḳī
   Göñül **kesb-i sürūr ide** *(Mrb. 73/4). [kesb-i sürūr it, -e]*

kesdür-: *Parçalamak, yarmak.*

1. Ḳaṣr-ı ḳurba irgürüb iḥsāna maẕhar olmaġa
   ‘Āşıḳa varlıḳ cibālin **kesdürüb** Ferhād iden *(G. 8/6). [kesdürüb, -üb]*

kesil-: *Ayrılmak, uzaklaşmak, ilgiyi kesmek, vazgeçmek.* (Doğan, 2013, s. 1008)

1. Nefsüñ hevāsından **kesil**
   Ẕikr eyle Ḥaḳḳ’ı muttaṣıl *(Mrb. 78/5). [kesil]*
2. Tecevva‘ terānī tecerred tasil
   Dilerseñ Ḥaḳḳ’ı mā-sivādan **kesil** *(Mf. 41/2). [kesil]*
3. Māsivā ḥubbından **kesil**
   Ḳo her ne dirse disün il *(Koş. 38/25). [kesil]*
4. Māsivādan el çek iy ‘āşık **kesil**
   Fikrüñ ü ẕikrüñ ol olsun muttaṣıl *(Mrb. 38/9). [kesil]*

kesret:

keṣret: *Çokluk. ||| [tas.] Bir olan Hakk'ın isim ve sıfatlarıyla olan çokluk görüntüsü.* (Uludağ, 2016, s. 212)

1. Taġlīṭ iderse ger ẓāhirde **keṣret**
   Bāṭın göziyle baḳ görinür vaḥdet *(Koş. 44/13). [keṣret]*
2. Nedür **keṣret** bir iken mebde-i küll

Efendi bir bu çoḳ ḳullar nedendür *(Mrb. 88/11). [kesret]*

- 3. Ol **kes̲rete** ḳıllet yoḳ
  Raḥm eyle Raḥīm Allāh *(Mrb. 118/15). [kes̲rete, -e]*
4. Yā Rabbenā ‘izzet senüñ
- **Kes̲retdeki** vaḥdet senüñ *(Mrb. 43/14). [kes̲retdeki, -de, -ki]*
5. Şeb-i fürḳatdeki **kes̲ret** ḫayāl-i ẓilldur aldanma
   Serābı ḳo sarāya baḳ sarāy-ı sırra ol vāṣıl *(G. 15/3). [kes̲ret]*
6. Hüdāī’ vaḥdete baḳ kim̲ aña māni‘ degül **kes̲ret**
   Ola mı āfitāba hīç vücūdı z̲errenüñ ḫā’il *(G. 15/9). [kes̲ret]*

kes̲ret: *Çokluk. ||| [tas.] Cenâb-ı Hakk’ın isim ve sıfatlarıyla tecelli edip çokluk hâlinde görüldüğü tefrika makamı olan dünya.*

- 1. Bu **kes̲retde** vaḥdet bul
  Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/23). [kes̲retde, -de]*
2. Gösterüb **kes̲retde** vaḥdet sırrını
   Bir ‘aceb terkīb idübdür çārdan *(G. 21/11). [kes̲retde, -de]*
3. Ne ḫalvetde ne celvetde
- Ne **kes̲retde** ne vaḥdetde *(Mrb. 49/18). [kes̲retde, -de]*
- 4. **Kes̲ret** ṭılısmı māni‘ olub genc-i vaḥdete
  Ḥayretde ḳaldı ḥasretiyle nice şeyḫ ü şāb *(G. 25/9). [kes̲ret]*

kesret ‘ālemi: *Çokluk diyarı. ||| [tas.] Dünya, âlem-i nasut, âlem-i şehâdet, âlem-i mülk.*

1. Tenezzül eyleyüb vaḥdet ilinden
- Bu **kes̲ret ‘ālemin** seyrāna geldük *(G. 5/4). [kes̲ret ‘ālemi, -i, -n]*
2. Geçüb āḫir bu **kes̲ret ‘āleminden**
   Hüdāī’ ḫalvet-i Sulṭān’a geldük *(G. 5/9). [kes̲ret ‘ālemi, -n, -den]*

kesret emvācı: *Çokluk dalgaları. ||| [tas.] Mâsivânın geçiciliği.*

1. **Ḳeşret emvācına** aldanur ṣanma
   Vaḥdet deryāsına girüb gelenler *(Koş. 39/1). [keşret emvācı, -n, -a]*

kesret murġ-zārı: *Çokluğun kuş bahçesi.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. Gülüñ rengine aldanma geçegör
   Bu **keşret murġ-zārından** uçagör *(Mrb. 25/6). [keşret murġ-zārı, -ı, -n, -dan]*

kesretde vaḥdet bul-: *[tas.] Hakk'ın yarattığı tüm mahlukatta O'nun tecellisini idrak etmek, kavramak.* (Gölpınarlı, 2017, s. 186)

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Hüdāī' isterseñ bāḳī sa'ādet
   Ḳaṣd eyle bulagör keşretde vaḥdet *(Koş. 14/26). [keşretde vaḥdet bul, -agör]*
2. **Keşretde vaḥdet bul** begüm
   Bāḳī sa'ādet bul begüm *(Mrb. 81/21). [keşretde vaḥdet bul]*

kesretdeki vaḥdet: *[tas.] Yaratılanla Hakk'ı birbirinden ayıran tefrika.* (Uludağ, 2016, s. 212)

1. 'Ālem 'aceb ḥikmetdürür
   Keşretdeki vaḥdetdürür *(Mrb. 85/18). [keşretdeki vaḥdet, -dürür-dürür.]*

keşf: *[tas.] Gayb âlemine âit hususlara vâkıf olma, his ve akılla idrak edilemeyen hususları kalp gözüyle görme.* (Doğan, 2013, s. 1011)

1. Ḳo **keşf** ü keremātı
   Geç cümle maḳāmātı *(Mrb. 21/5). [keşf]*

keşf eyle-: *Anlamak, öğrenmek.*

1. **Keşf eyleyüb** esrāruñı
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/27). [keşf eyle, -y, -üb]*

keşf it-: *İfşa etmek, göstermek, açmak.*

1. Sırruñı **keşf itme** ya da
   Virme ḥāsıluñı bāda *(Koş. 8/17). [keşf it, -(me)]*

keşf ol-: *Görünür olmak, ortaya çıkmak, ne olduğu belli olmak, anlaşılmak.*

1. **Keşf olub** efʿāl ü ṣıfāt
   Ḳılsun tecellī nūr-ı ẕāt *(Koş. 18/13). [keşf ol, -ub]*
2. **Keşf olunca** sırr-ı taḫbīb-i Ḥabīb
   Terk-i ġılmān it yiter Vildān'a baḳ *(G. 14/9). [keşf ol, -unca]*

keşf-i rāz it-: *Sırrın farkına varma. ||| [tas.] İlahî hakikatlere ulaşmak.*

1. Yiter dōst meclisinde **keşf-i rāz it**
   Ḳudümüñle bizi gel ser firāz it *(Mrb. 76/9). [keşf-i rāz it]*

ketb eyle-: *Yazmak.*

1. Kāġıd olub bu nüh-felek
   Ketb eylese ins ü melek *(Mrb. 84/14). [ketb eyle, -se]*

ketb ol-: *Yazılmak.*

1. **Ketb olub** aḥvāl-i ʿālem kān mā kān ceffe'l-ḳalem
   Yā nice itsün ibn Ādem yazılan ḫōd başagelür *(G. 7/5). [ketb ol, -ub]*

kevkeb: *Yıldız.* (Devellioğlu, 1998, s. 513)

1. Ṭolanur her şeb çerāġ-ı encüm ile **kevkebi**
   Bir ṭarīḳ ile saña yol bulmak ister keh-keşān *(G. 40/7). [kevkebi, -i]*

kevn: *Varlık, vücut.* (Doğan, 2013, s. 1012)

1. Ṭaşı gevher ṭopraġı insān iden
   Ẕerreyi **kevn** ḳaṭreyi ‘ummān iden *(Mrb. 63/34). [kevn]*

kevn ü mekān: *[tas.] Varlık âlemi, kâinat.* (Erginli, 2006, s. 556)

1. Nūr ile doldı yene **kevn ü mekān**
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/1). [kevn ü mekān]*
2. İy Ḫudāvend ü Kerīm ü Müste‘ān
   Ḥā’il olmaz dillere **kevn ü mekān** *(Mrb. 27/6). [kevn ü mekān]*
3. Gec bu **kevn ü mekāndan** iy sālik
   Lā-mekān yār derdini çekelüm *(G. 37/9). [kevn ü mekān, -dan]*

kevser: *Cennet suyu.* ||| *[tas.] Marifet bilgisi.*

1. Ḥulleyi bunda biçerler
   Kevs̲eri bunda içerler *(Koş. 7/22). [kevs̲eri, -i]*
2. İç **kevs̲eri** vaḥdetden
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/31). [kevs̲eri, -i]*
3. Bu **kevs̲erden** nūş eyle
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/35). [kevs̲erden, -dn]*

kevser şarābı: *[tas.] Marifet bilgisi.*

1. **Ke̲vs̲er şarābın** içmedin
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/39). [kevs̲er şarābı, -n]*

kevser-i vaḥdet: *Birlik suyu.* ||| *[tas.] Vahdet makamı.*

- 1. **Kevs̲er-i vaḥdetden** içür ḳanalum
     Yā Resūlu'llāh şefā'at eylegil *(Mrb. 28/3). [kevs̲er-i vaḥdet, -den]*
  2. Ger irādet vārid ise pīrine
- **Kevs̲er-i vaḥdetden** içür ḳanayın *(Mrb. 38/20). [kevs̲er-i vaḥdet, -den]*

key:

key: *Son derece, çok, oldukça.* (Dilçin, 2009, s. 148)

1. **Key** ṣaḳın taẕyī'-i evḳāt itmeden
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a'lāyı gör *(Mrb. 15/11). [key]*
2. Kişi yolında **key** ṣādıḳ gerekdür
   Mey-i ġafletden ol ayıḳ gerekdür *(Mf. 84/1). [key]*
3. Aldanma **key** ṣaḳın bu kāʾināta
   Geç aḳ u ḳaradan baḳ nūr-ı z̲āta *(Koş. 1/13). [key]*
4. 'Addolunmaz raḥmetüñ **key** çoḳ-durur
   Sen 'ināyet eyle Allāh'um meded *(Mrb. 108/15). [key]*

key: *Büyük, yüce, muhteşem.* (Dilçin, 2009, s. 148)

1. Saña lāyıḳ 'ināyetdür
   Viṣālüñ **key** sa'ādetdür *(Mrb. 61/20). [key]*
2. 'Āşıḳuñ 'aşḳı özge ḥāletimiş
   Ṣādıḳuñ ṣıdḳı **key** sa'ādetimiş *(Mf. 98/2). [key]*

keydī metīn: *"...Benim cezalandırmam çok çetindir." anlamında âyetten bir bölüm.* (A'râf, 7/183[144])

---

[144] مَتِينٌ كَيْدِي اِنَّ لَهُمْۚ وَ اُمْلِي

"Onlara mühlet veriyorum. (Ama) bilin ki cezalandırmam çok çetindir!"

Kalıp ifade*: *Âyet.

1. Didüñ sen iy **keydī metīn**
   Va'llāhü ḫayrü'l-mākirīn *(Mrb. 43/9). [keydī metīn]*

keyd-i nefs: *Nefsin oyun ve hilesi.*

1. Ḥubb-ı dünyā ile **keyd-i nefse** kim olsa esīr
   Ḥaḳḳ'a yüz ṭutsun yene andan olur derde devā *(G. 35/7).[keyd-i nefs,-e]*

keyfiyyet-i āsār-ı Hū: *Hakk'ın eserlerinin niteliği. ||| [tas.] Hakk'ın kudret ve irade gibi zâtına ait sıfatlarının hakikati.*

1. Ẕevḳ-i dā'im neşye-i külliyyeden virür nişān
   Kimde kim ẓāhir ola **keyfiyyet-i āṣār-ı Hū** *(G. 12/6).[keyfiyyet-i āṣār-ı Hū]*

kez: *Her zaman.*

1. Luṭfuñla Hüdāī'den
   Kez rāżī olasın sen *(Mrb. 6/18). [kez]*

kıl-: *Yapmak, etmek, fâili olmak.*

1. Alan sensin viren sensin **ḳılan** sen
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/1). [ḳılan, -an]*

ḳılıç: *Uzun kesici silah, kılıç.*

1. Ḫudā dilde siper ḳolda **ḳılıç** bilde nacaḳ elde
   Eger evde eger yolda ḥaẕer ḳıl mekr-i düşmāndan *(Mf. 136/1). [ḳılıç]*

kıllet: *Azlık, sınır, hudut, son.*

1. Ol kes̱rete **ḳıllet** yoḳ
   Raḥm eyle Raḥīm Allāh *(Mrb. 118/15). [ḳıllet]*

ḳır-: *Kesmek.* ‖ *Yok etmek.*

1. Zünnārıñı **ḳırmadan**
   Īmān elüñe girmez *(Mrb. 10/3). [ḳırmadan, -madan]*

kış: *Soğuk hava, kış.*

1. Eger yaz u eger **ḳış** u eger güz
   Eger mihr ü eger ayıla yılduz *(Koş. 14/5). [ḳış]*
2. **Ḳış** günleri zaḥmetlüdür
   Yaz günleri ni‘metlüdür *(N. 8/1). [ḳış]*
3. Ḳarpuz mı mu‘teberdür ḳar buz mı dirler ise
   Ḳış günlerinde ḳar buz yaz günlerinde ḳarpuz *(Mf. 190/2). [ḳış]*

ki:

ki: *Böylelikle, böylece.*

1. Göñül ol vaḳt olur ṣāfī
   Ki aña keder gelmez ola *(Koş. 8/16). [ki]*
2. Yüri var maḫzen-i esrār-ı Ḥaḳḳ ol
   Ki her bir ḳaṭrede ‘ummān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/20). [ki]*
3. Nice bir nefs ola ortada ḥā’il
   ‘İnāyet it **ki** maḳṣūd ola ḥāṣıl *(Mrb. 94/6). [ki]*
4. Bize yollaruñı sen eyle āsān
   Ki māni‘ olmaya nefs ile şeyṭān *(Mrb. 94/14). [ki]*
5. İrişem şāyed **ki** baḥr-i Ḳulzüm’e
   Ḳaṭre-i nīsān olayın bir zamān *(G. 17/5). [ki]*

ki: *Çünkü.*

1. Māżīye ḳılma te’essüf yime müstaḳbel ġamın
   Ḥālüñi ḫōş gör **ki** ‘ömrüñ ḥāṣılı imrūzdur *(Mf. 15/2). [ki]*
2. Sidre-i ‘irfān-ı Haḳḳ’uñ müntehāsın bulmaġa
   ‘Ālem-i vaḥdetde cevlān it **ki** insānlıḳ budur *(G. 9/8). [ki]*
3. Benüm diyen ḳatı aḥmaḳ kişidür
   Ki zīrā ben dimek şeytān işidür *(Mf. 27/2). [ki]*
4. Ḫudā’yı cān ü dilden ẕikr idegör
   Ki ẕikr-i Ḥaḳ ḥayāt-ı cāvidāndur *(Mrb. 115/16). [ki]*
5. Ṣaḳın şetm itme ḥummā zaḥmetine
   Ki maḥmūmuñ sebebdür raḥmetine *(Mf. 157/2). [ki]*
6. Göñül virme cihānuñ leẕẕetine
   Ki ol degmez ṣoñında ḥasretüñe *(Mf. 153/2). [ki]*
7. Bunı bildük **ki** yoḳ ġayrıdan çāre
   Var ise göñlüm sendedür sende *(Koş. 22/15). [ki]*
8. Ḫāzin-i esrār-ı lāhūt ol **ki** sulṭānlıḳ budur
   Kenz-i lā-yefnāya mālik ol begüm ḫānluḳ budur *(G. 9/1). [ki]*
9. Anuñ ḥaḳḳı **ki** itdüñ aña i‘ṭā
   Maḳām-ı Ḳābe ḳavseyni ev-ednā *(M. 1/13). [ki]*
10. Esirge bu Hüdāī’ derd-mendi
    Ki zīrā maḥż-ı fażluña ṭayandı *(Mrb. 13/18). [ki]*
11. Bāḳī **ki** ẕuhūr ide
    Fānī eriyüb aḳa *(Mrb. 23/15). [ki]*
12. Dü ‘ālemde sa‘ādet ol ḳuluñdur
    Ki ola Ḥaḳ’dan ‘ināyet aña her-gāh *(G. 32/12). [ki]*
13. Mecāza baḳma iy sālik ḥaḳīḳī maṭlaba ‘azm it
    Ki zīrā ẓıll-ı zā’ildür iḳāmet eylemez ‘āḳil *(G. 15/6). [ki]*

ki: *Öyle ki.*

1. Bülbül **ki** āşiyān-ı ḳadīmi ḳoyub gelür
   Gülden meger ki būy-ı muḥabbet duyub gelür *(G. 11/1). [ki]*
2. **K**i olımaz cümle cihān aña ḫalef
   Cevheri yire urub alma ḫazef *(Mhm. 2/7). [ki]*
3. Bülbül **ki** ʻārif cānıdur
   Dōst ilinüñ mihmānıdur *(Mrb. 4/13). [ki]*
4. Ḥabībüñ gör göñül şān-ı bülendin
   Ki arturmaz ġarīb-i müst-mendin *(Mrb. 37/6). [ki]*
5. Güli ṣanma **ki** derdüñe devādur
   Sivā ḥubbı çü beyhūde hevādur *(Mrb. 25/9). [ki]*

ki: *"fiil+...mek için".*

1. ʻĀşıḳ **ki** ire maḳṣūda
   Cān bezl ide cānāna *(Mrb. 50/1). [ki]*

ki: *Öyle bir şey ki.*

1. Ḫullet **ki** nārı nūr ide berd ü selām olur
   ʻĀşıḳ ki ṣādıḳ ola aña ʻaẕb olur ʻaẕāb *(G. 25/3). [ki]*

ki: *"fiil+-se, -sa".*

1. Gele bir nesne **ki** min ġayr-ı ṭaleb
   Anı Ḥaḳ'dan bilür aṣḥāb-ı edeb *(Mf. 29/1). [ki]*
2. Kim **ki** ezel didi belā
   Andan ıraġ oldı belā' *(Mrb. 33/17). [ki]*
3. Cürʻa-i cām-ı maḥabbetden **ki** kim nūş eyleye
   Anı ol ẕevḳ ü ṣafā ḥayrān u medhūş eyleye *(Mf. 156/1). [ki]*
4. Her kim **ki** ḳaṭreden baḥre irişdi
   Ḳapudan baḳarken ṣadra irişdi *(Koş. 39/17). [ki]*
5. Şu dem **ki** luṭf ire dest-i ḳudretden

Dili īḳāż ider nevm-i ġafletden *(Koş. 51/9). [ki]*

6. Ḫullet ki nārı nūr ide berd ü selām olur
   ‘Āşıḳ **ki** ṣādıḳ ola aña ‘aẕb olur ‘aẕāb *(G. 25/4). [ki]*

ki: *Ancak, fakat.*

1. Ne zenler var **ki** ma‘nāda ol erdür
   Ne erler var ki ‘avratdan bed-terdür *(Mf. 181/1). [ki]*
2. Ne zenler var ki ma‘nāda ol erdür
   Ne erler var **ki** ‘avratdan bed-terdür *(Mf. 181/2). [ki]*

ki: *Yani, demem o ki.*

1. Saña uṣlanmaḳ ola mı **ki** ‘aceb
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/7). [ki]*
2. Dil Hüdāī’ ‘arş ü kürsīden geçer
   Ṣanmaġıl **ki** bundadur şeydā göñül *(Mrb. 27/12). [ki]*

ki: *“de, da, bile, dahi”.*

1. Felekler de meleklerle uçarsa
   Ne mümkindür **ki** dīv ola firişte *(N. 15/4). [ki]*

kibr: *Gurur, enaniyet, büyüklenme.*

1. Terk idüb **kibr** ü kīni
   İḥyā idegör dīni *(Koş. 35/29). [kibr]*
2. Nice bir **kibr** ü ‘ucb u ḥıḳd u ḥased
   Nice bir ḥubb-ı cāh u ḥubb-ı ẕeheb *(Mrb. 39/5). [kibr]*
3. Bu **kibr** ile riyādan gec
   Yüri olmaz hevādan gec *(Mrb. 60/21). [kibr]*
4. Nedür bu **kibr** ü ḥıḳd ü kīn

Utanmaz mısın iy miskīn *(Mrb. 60/5). [kibr]*

5. Nefse uyub rāh-ı Ḥaḳ'dan ṭaşra çıḳmaḳ yol mıdur
   Kibr ü 'ucb ile aduñ dervīşe ṭakmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/2). [kibr]*
6. Ḳo **kibr** ü 'ucbı nefsüñ ḫāk idegör
   Enāniyyet ḥicābın çāk idegör *(Mrb. 36/5). [kibr]*

ḳīl ü ḳāl: *Dedikodu, boş söz.* ||| *[tas.] Nefsânî iş, uğraş ve söz.*

1. **Ḳīl ü ḳāli** terke sa'y it sīm-i nefsi eyle kāl
   Ehl-i ḥāl ehl-i meḳāl ol olagör ṣāḥib-kemāl *(Mf. 117/1). [ḳīl ü ḳāl, -i]*
2. Yüri ma'nāya ir ḳo **ḳīl ü ḳāli**
   Meẓāhirden geçüb terk it me'āli *(Mrb. 125/18). [ḳīl ü ḳāl, -i]*
3. Vaḥdet-i ẕāta irgür
   Gider **ḳīl ü ḳālümüz** *(Koş. 20/20). [ḳīl ü ḳāl, -ümüz]*
4. Furṣat geçer aldanma **ḳīl ü ḳāle**
   Yalvar Ḥaḳḳ'a iriş ḳaṣr-ı kemāle *(Koş. 44/17). [ḳīl ü ḳāl, -e]*
5. Yüri ḥāl ehli ol ḳo **ḳāl ü ḳīli**
   Cemīle irişen bulur cemāli *(Mrb. 86/11). [ḳāl ü ḳīl, -i]*

kim:

kim: *Hangi kimse, kim.*

1. Vaḥdet şarābın **kim** içe
   Fānī 'alāyıḳdan geçe *(Mrb. 1/9). [kim]*
2. Ayruḳ **kime** yalvaralar
   İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/11). [kime, -e]*
3. Bülbül gibi 'aşḳ bāġına
   Kim düşe şevḳ ırmaġına *(Koş. 3/18). [kim]*
4. Ayruḳ **kime** yalvaram
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/11). [kime, -e]*
5. Ol bādeden **kim** nūş ider

İçdügi dem serḫōş ider *(Mrb. 8/5). [kim]*

6. Ṣavm-ı sivāyı **kim** ṭutar

   ‘Iyd-i viṣāle ol yiter *(Mrb. 8/9). [kim]*

7. Kapuña aġlayub yüzler sürerken

   Kime yalvaralar yā sen ṭururken *(Mrb. 11/12). [kime, -e]*

8. Cānuma cānānı **kimden** umayın

   Derdüme dermānı kimden umayın *(Koş. 15/9). [kimden, -den]*

9. Cānuma cānānı kimden umayın

   Derdüme dermānı **kimden** umayın *(Koş. 15/10). [kimden, -den]*

10. Luṭfıla iḥsānı **kimden** umayın

    Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/11). [kimden, -den]*

11. Bayrama ol ‘āşık irer

    Kim Ḥaḳ cemālini görer *(Mrb. 8/14). [kim]*

12. **Kimüñ** dīvānına ḳarşu ṭursunlar

    Kimüñ işigine yüzler sürsünler *(Koş. 23/9). [kimüñ, -üñ]*

13. Kimüñ dīvānına ḳarşu ṭursunlar

    Kimüñ işigine yüzler sürsünler *(Koş. 23/10). [kimüñ, -üñ]*

14. Mürşidüm pīrümsin iy kān-ı kerem

    Pes ṭapuñdan ġayrı **kime** yüz uram *(Mrb. 28/10). [kime, -e]*

15. **Kim** umar senden vefāyı

    Yalan dünyā degül misün *(Koş. 26/1). [kim]*

16. Ẕevḳ-i dā’im neşye-i külliyyeden virür nişān

    Kimde kim ẓāhir ola keyfiyyet-i āṩār-ı Hū *(G. 12/6). [kimde, -de]*

17. **Kim** ki ezel didi belā

    Andan ıraġ oldı belā’ *(Mrb. 33/17). [kim]*

18. **Kime** kim itdüñ ‘ināyet

    Ol oldı ehl-i sa‘ādet *(Koş. 30/9). [kime, -e]*

19. Kime **kim** itdüñ ‘ināyet

    Ol oldı ehl-i sa‘ādet *(Koş. 30/9). [kim]*

20. **Kim** ider bunca luṭf u iḥsānı

    Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/7). [kim]*

21. **Kimi** gördüñ ḳoyub gitmez

Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/23). [kimi, -i]*

22. Mevlāsından ġayrı **kimi** var ḳuluñ
    Ḥaḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/3). [kimi, -i]*
23. Hüdāī' **kim** bula nūr-ı Ḫudā'yı
    Maḳām olur aña vaḥdet sarayı *(Koş. 50/17). [kim]*
24. **Kimüñ** kim nūr-ı Ḥaḳ ola delīli
    Ṣırāṭ-ı müstaḳīm olur sebīli *(Mrb. 86/9). [kimüñ, -üñ]*
25. Ḥubb-ı dünyā ile keyd-i nefse **kim** olsa esīr
    Ḥaḳḳ'a yüz ṭutsun yene andan olur derde devā *(G. 35/7). [kim]*
26. Sen ḳabūl itmezseñ **kim** ḳabūl ider
    Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/11). [kim]*
27. **Kimüñ** ḳapusına yüzüm urayum
    Kimüñ dīvānına el ḳavşurayum *(Koş. 5/13). [kimüñ, -üñ]*
28. Kimüñ ḳapusına yüzüm urayum
    Kimüñ dīvānına el ḳavşurayum *(Koş. 5/14). [kimüñ, -üñ]*
29. Pür-hevā nefsüñ elinden n'idelüm neyleyelüm
    Ḥaḳ bilür ḥālümüzi ḫōd **kime** ne söyleyelüm *(Mrb. 16/6). [kime, -e]*
30. Saña **kim** virmişdür insān olmaġı
    Ehl-i İslām ehl-i īmān olmaġı *(Mrb. 117/5). [kim]*
31. **Kim** ne virmiş enfüs ü āfāḳa gör
    Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/3). [kim]*
32. Maḥabbet cevherin **kim** dir 'arażdur
    Sözin gūş itme kim ehl-i ġarażdur *(Mf. 177/1). [kim]*
33. Cür'a-i cām-ı maḥabbetden ki **kim** nūş eyleye
    Anı ol ẕevḳ ü ṣafā ḥayrān u medhūş eyleye *(Mf. 156/1). [kim]*
34. Var iken dergāh-ı Ḥaḳ ayruḳ ya ḳande varayın
    Ḫālıḳ'um Rabb'üm ṭururken ya **kime** yalvarayın *(Mf. 1/2).[kime,-e]*
35. 'Aḳl-ı nāḳış kāmil olmaġa ḳaçan himmet ider
    Onmaduḳluḳ var iken onmaġa **kim** ġayret ider *(Mf. 86/2). [kim]*
36. Hüdāī' **kim** bula esrār-ı tevḥīd
    Olur ol bülbül-i gülzār-ı tevḥīd *(Koş. 51/17). [kim]*
37. Heb ḳullaruñdur iy Ḫudā

Yā **kimden** itsünler recā *(N. 4/4). [kimden, -den]*

38. Anı Hüdāī’ **kim** sever
    Maṭlūba bulmuşdur ẓafer *(Mrb. 82/17). [kim]*
39. N’ola dīvānuña ḳarşu ṭurursam
    Ḳuluñ Efendi’den ġayrı **kimi** var *(Mrb. 58/2). [kimi, -i]*
40. Ne var dergāhuña yüzüm sürersem
    Ḳuluñ Mevlā’dan ayru yā **kimi** var *(Mrb. 58/4). [kimi, -i]*
41. Olalum luṭf u iḥsānuña maḳrūn
    Ḳuluñ Efendi’den ġayrı **kimi** var *(Mrb. 58/12). [kimi, -i]*
42. Viṣalüñ ẕevḳini eyle müyesser
    Ḳuluñ Efendi’den ġayrı **kimi** var *(Mrb. 58/8). [kimi, -i]*
43. Sivā ṣavmını **kim** ṭutdı
    Viṣālüñ ‘ıydına yetdi *(Mrb. 49/5). [kim]*
44. **Kimde** kim ‘aşḳ ide ḳarār
    Varlıġını eyler niṣār *(Mrb. 34/5). [kimde, -de]*
45. Ayılmaya tā ḥaşre dek
    Kim nūş ide ṣahbā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/24). [kim]*

kim: *Bazı insanlar.*

1. **Kim** ġamda kim rāḥatdadur
   ‘Ālem buña ḥayretdedür *(Mrb. 33/9). [kim]*
2. Kim ġamda **kim** rāḥatdadur
   ‘Ālem buña ḥayretdedür *(Mrb. 33/9). [kim]*
3. ‘İnāyet eyledüñ çün kā’ināta
   Kimi ef‘āle irdi **kim** ṣıfāta *(Mrb. 92/14). [kim]*

kim:

kim: *Böylelikle, böylece.*

1. Bir pādişāha ḳul ol **kim**

Mülki zā’il olmaz ola *(Koş. 8/1). [kim]*

2. Bir gülşene bülbül ol **kim**
   Hīç ṣararub ṣolmaz ola *(Koş. 8/3). [kim]*
3. Bulagör bir yār-ı bāḳī
   Kim bir nefes ayrılmasun *(Koş. 25/20). [kim]*
4. Şu cān **kim** sırr-ı Ev-ednā’ya irdi
   Begüm ol maṭlab-ı a‘lāya irdi *(Mrb. 87/13). [kim]*
5. Şükür **kim** Küntü kenz esrārın açduñ
   O kenzin zübdesin insāna saçduñ *(M. 1/7). [kim]*
6. Bir dōst idüñ **kim** dünyāda
   Hīç senden ayrılmaz ola *(Koş. 8/19). [kim]*
7. Şu ‘āşıḳ **kim** ‘ışḳuñ ṭolusın içdi
   Kendüden el yuyub ġayrıdan geçdi *(Koş. 22/5). [kim]*
8. Ḫudāyı yād it olma yād
   Ḳul ol **kim** olasın āzād *(Mrb. 75/4). [kim]*
9. Şol kimse **kim** açdı gözin
   Cānāna ṭapşurdı özin *(Mrb. 48/17). [kim]*

kim: *Çünkü.*

1. Luṭfula tecellī it
   Ḳahruñ ḳoma **kim** yaḳa *(Mrb. 23/12). [kim]*
2. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile hep çıġırub
   Dirler Allah’a gelüñ **kim** māsivāda yoḳ beḳā *(Mf. 44/2). [kim]*
3. Çāre it **kim** ḳaldum uş ben mübtelā
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/7). [kim]*
4. Ḳullaruñ ‘ācizdürür ḳudret senüñ
   Ḳıl meded **kim** ḥavl ile ḳuvvet senüñ *(Mrb. 66/6). [kim]*
5. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile heb çıġırub
   Dirler Allah’a gelüñ **kim** māsivāda yoḳ beḳā *(Mf. 44/2). [kim]*
6. Ehl-i ġāfil ġaflet ile Ḫaḳḳ’ı ḳor dünyā arar
   Beñzer ol debbāġa **kim** ol kelb-i murdārın arar *(Mf. 62/2). [kim]*

7. Maḥabbet cevherin kim dir ‘arażdur
   Sözin gūş itme **kim** ehl-i ġarażdur *(Mf. 177/2). [kim]*
8. Olsun aña nice biñ ḥamd ü s̲enā
   Kim bize dā’im işi luṭf u ‘aṭā’ *(Mf. 48/2). [kim]*
9. Rāh-ı hidāyetden ṣapub
   Çāh-ı ḍalāle düşme **kim** *(Kt. 6/2). [kim]*
10. Hüdāī’ vaḥdete baḳ **kim** aña māni‘ degül kes̲ret
    Ola mı āfitāba hīç vücūdı z̲errenüñ ḥā’il *(G. 15/9). [kim]*

kim: *“fiil+...diye”.*

1. Umarum **kim** ‘arş-ı maḳsūda irem
   Yā Resūlu’llāh şefā‘at eylegil *(Mrb. 28/11). [kim]*

kim: *Bu yüzden, bu sebeple.*

1. ‘Ārifüñ bir cenneti var ‘ālem-i dünyāda **kim**
   Āḫiret cennātına aṣlā taḥassür eylemez *(Mf. 21/1). [kim]*
2. Bu gice **kim** leyle-i mi‘rāc’dur
   Z̲evḳ-i vaṣla ḳullaruñ muḥtācdur *(M. 2/1). [kim]*
3. Ḳadr-i vaṣluñ **kim** ide mi‘rācuñı
   Urunur lā-büd sa‘ādet tācını *(Mrb. 18/9). [kim]*
4. Manṣıb olsa ḳāḍīlar hīç kimseye ḳılmaz naẓar
   Kim deñilmişdür izā cāe’l ḳaḍā a‘miye’l-baṣar *(Mf. 68/2). [kim]*
5. Fenā bulub ḥayāt alam şu dem **kim** ‘ışḳ-ı yārümden
   Muḥabbet isteyen gelsün ḫaber ṣorsun mezārumdan *(G. 13/1). [kim]*

kim: *Ancak, ama, fakat.*

1. Temevvüc eyleyen deryāya baḳ emvāca aldanma
   Güneş tābında çok şebnem bilürsin **kim** olur zā’il *(G. 15/8). [kim]*
2. Ol ḳadar olsun luṭf u cūd

Kim aña ġāyet olmasun *(Koş. 25/28). [kim]*

3. Bir gün olur **kim** ṭuyarsın
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/3). [kim]*

kim: *Öyle ki.*

1. Şu nādān **kim** idübdür ḥaşrı inkār
   Anı ilzām ider evrāḳ u eşcār *(Mrb. 88/13). [kim]*
2. Olıcaḳ bir kişide 'ilm ü 'irfān
   Ḳomaz ol ṣāḥibin **kim** ide 'iṣyān *(Mrb. 106/18). [kim]*
3. Bir iş it **kim** ṣoñra utanmayasın
   Ne işlerseñ varub görseñ gerekdür *(Koş. 45/7). [kim]*
4. Güli gör **kim** bu deñlü ḫār içinde
   Ne ḫōş sulṭān geçer ezhār içinde *(M. 3/3). [kim]*

kim: *"fiil+-dığı için, -dan dolayı".*

1. Şunı **kim** ide Mevlā maẓhar-ı z̲āt
   Hüdāī' ṭañ mı bulsa niçe le_z̲_z̲āt *(Mrb. 54/17). [kim]*
2. Bu ma'nādan şu cān **kim** oldı agāh
   Olubdur raḥmet ümmīdinde her gāh *(N. 16/3). [kim]*

kim: *"fiil'+se, -sa".*

1. Milk-i dilde her ḳaçan **kim** ḥākim ola mīr-i 'aşḳ
   Māsivādan ḳurtarur lā-büd anı te's̲īr-i 'aşḳ *(Mf. 104/1). [kim]*
2. Şol ṭālib-i ṣādıḳda **kim** ḥubb-ı Ḫudā ġālib olur
   Ol vāṣıl-ı Ḫażret olub manṣıb aña ṭālib olur *(Mf. 85/1). [kim]*
3. Şol 'āşıḳ-ı ṣādıḳda **kim** terk-i sivādan tāc ola
   Ol ḳaṣr-ı ḳurba irişüb 'ālem aña muḥtāc ola *(Mf. 150/1). [kim]*
4. Ḫayr u şerr bunda ne her **kim** ide ḳul
   Āḫiretde cezāsını bula ol *(Kt. 7/1). [kim]*

5. Ḫidmet eyle pīrüñe ṣıdḳıla sen
   Her ne **kim** emr ide it anı ḳabūl *(Kt. 9/2). [kim]*
6. Kimüñ **kim** nūr-ı Ḥaḳ ola delīli
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīm olur sebīli *(Mrb. 86/9). [kim]*
7. Şu cān **kim** buldı cānānı
   N'ider mülk-i Süleymān'ı *(Mrb. 49/13). [kim]*
8. Kimde **kim** 'aşḳ ide ḳarār
   Varlıġını eyler niṣār *(Mrb. 34/5). [kim]*
9. Şular **kim** ehl-i ḳāl oldı seni bilmek muḥāl oldı
   Meger 'aḳlı 'ikāl oldı ḳodı ḥayretde dānāyı *(G. 2/7). [kim]*
10. Ẕevḳ-i dā'im neşye-i külliyyeden virür nişān
    Kimde **kim** ẓāhir ola keyfiyyet-i āṣār-ı Hū *(G. 12/6). [kim]*

Kim dünyāda li-vechi'llāh esīr āzād ider ki ol daḫı āḫiretde āzād olub keder görmez: *"Kim dünyada Allah rızâsını kazanmak için bir köle azat ederse; Allah, ahirette cehennem azabından emin olur. " hadisine telmih.* (Buhârî, Keffârât, 6)

Kalıp ifade*: *Hadis.

1. Kim ki dünyāda li-vechi'llāh esīr āzād ider
   Āḫiretde ol daḫı āzād olub görmez keder *(Mf. 75/2). [kim dünyāda li-vechi'llāh esīr āzād ider ki ol daḫı āḫiretde āzād olub keder görmez]*

kim ki: *Hangi kimse.*

1. **Kim ki** oldı cān u dilden Ḥaḳḳ'a ḳul
   Māsivāyı terk idüb buldı vuṣūl *(Mrb. 90/17). [kim ki]*
2. Ṭālib-i dīdār olub ayılmaya tā ḥaşre dek
   Kim ki nūş ide ezel bezminde ger ṣahbā-yı 'aşḳ *(G. 28/6). [kim ki]*
3. **Kim ki** bir pend-i leẕīẕ isteye bu kemterden
   Veca'-ı baṭna 'asel enfa' imiş sükkerden *(Mf. 127/1). [kim ki]*
4. **Kim ki** ola ṣıdḳ ile ḳul

Mevlā'sını unutmaz ol *(Mrb. 79/25). [kim ki]*

kimi: *Bazısı, bazı kişiler.*

1. **Kimini** ṣalduñ Kā'be'ye kimi ider 'Arş'uñ ṭavāf
   'Uşşāḳa vaṣluñ ḳıl 'aṭā iy herkese iḥsān iden *(G. 6/7). [kimini, -n, -i]*
2. **Kimini** maẓhar itdüñ nūr-ı ẕāta
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/15). [kimini, -n, -i]*
3. Ḳullaruñ **kimi** ehl-i ṭā'atdür
   Kimisi maẓhar-ı 'ināyetdür *(Msd. 2/7). [kimi]*
4. **Kimi** ṣıfāta irgüren
   Kimini ẕāta irgüren *(Mrb. 2/13). [kimi]*
5. Kimi ṣıfāta irgüren
   Kimini ẕāta irgüren *(Mrb. 2/14). [kimini, -n, -i]*
6. **Kimine** ḳapu açılmaz
   Kimi geçer gider ilmez *(Mrb. 24/29). [kimine, -n, -e]*
7. Kimine ḳapu açılmaz
   Kimi geçer gider ilmez *(Mrb. 24/30). [kimi]*
8. **Kimi** bilür kimi bilmez
   Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/31). [kimi]*
9. Kimi bilür **kimi** bilmez
   Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/31). [kimi]*
10. **Kimi** olmuş viṣāl-i Ḥaḳḳ'a lāyıḳ
    Kiminüñ dīde-i ḳalbi uyanıḳ *(Mrb. 26/21). [kimi]*
11. Kimi olmuş viṣāl-i Ḥaḳḳ'a lāyıḳ
    Kiminüñ dīde-i ḳalbi uyanıḳ *(Mrb. 26/22). [kiminüñ, -n, -üñ]*
12. **Kimi** nūr-ı cemāl-i Ḥaḳḳ'a 'āşıḳ
    Bu hāy u hūy-ı ġulġuller nedendür *(Mrb. 26/23). [kimi]*
13. Kimisi 'ışḳla nālān olurlar
    Kimisi gül gibi ḫandān olurlar *(Mrb. 26/26). [kimisi, -s, -i]*
14. Kimi bende **kimi** sulṭān olurlar
    Bu sulṭān ile bu ḳullar nedendür *(Mrb. 26/27). [kimi]*

15. Kimi bende **kimi** sulṭān olurlar
    Bu sulṭān ile bu ḳullar nedendür *(Mrb. 26/27). [kimi]*
16. Kimini ṣalduñ Kā‘be’ye **kimi** ider ‘Arş’uñ ṭavāf
    ‘Uşşāḳa vaṣluñ ḳıl ‘aṭā iy herkese iḥsān iden *(G. 6/7). [kimi]*
17. **Kimi** ḥayrān ise kimi ayıḳdur
    Kimi ḥayvān ise kimi ‘āşıḳdur *(Koş. 23/5). [kimi]*
18. Kimi ḥayrān ise **kimi** ayıḳdur
    Kimi ḥayvān ise kimi ‘āşıḳdur *(Koş. 23/5). [kimi]*
19. Kimi ḥayrān ise kimi ayıḳdur
    Kimi ḥayvān ise kimi ‘āşıḳdur *(Koş. 23/6). [kimi]*
20. **Kimi** yalan ise kimi ṣādıḳdur
    İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/7). [kimi]*
21. Kimi yalan ise **kimi** ṣādıḳdur
    İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/7). [kimi]*
22. Kimi ḥayrān ise kimi ayıḳdur
    Kimi ḥayvān ise **kimi** ‘āşıḳdur *(Koş. 23/6). [kimi]*
23. **Kimi** mecnūn ise kimi ‘āḳildür
    Kimi nāḳış ise kimi kāmildür *(Koş. 23/13). [kimi]*
24. Kimi mecnūn ise **kimi** ‘āḳildür
    Kimi nāḳış ise kimi kāmildür *(Koş. 23/13). [kimi]*
25. Kimi mecnūn ise kimi ‘āḳildür
    Kimi nāḳış ise kimi kāmildür *(Koş. 23/14). [kimi]*
26. Kimi mecnūn ise kimi ‘āḳildür
    Kimi nāḳış ise **kimi** kāmildür *(Koş. 23/14). [kimi]*
27. **Kimi** maḥcūb ise kimi vāṣıldur
    İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/15). [kimi]*
28. Kimi maḥcūb ise **kimi** vāṣıldur
    İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/15). [kimi]*
29. **Kimisini** nālān idüb
    Kimisini giryān idüb *(Koş. 26/21). [kimisini, -s, -i, -n, -i]*
30. Kimisini nālān idüb
    Kimisini giryān idüb *(Koş. 26/22). [kimisini, -s, -i, -n, -i]*

31. **Kimisi** bulduġın ḳapar

    Kimi ṭoġrı yoldan ṣapar *(Koş. 29/25). [kimisi, -s, -i]*

32. Kimisi bulduġın ḳapar

    Kimi ṭoġrı yoldan ṣapar *(Koş. 29/26). [kimi]*

33. Baḳarsañ ʻāleme bir özge üslūb

    Kimi ṭālib olubdur **kimi** maṭlūb *(Mrb. 54/6). [kimi]*

34. **Kimini** aġladub mānend-i Yaʻḳūb

    Kimini Yūsuf-ı Kenʻān iden dōst *(Mrb. 54/7). [kimini, -n, -i]*

35. Kimini aġladub mānend-i Yaʻḳūb

    Kimini Yūsuf-ı Kenʻān iden dōst *(Mrb. 54/8). [kimini, -n, -i]*

36. **Kimi** ṣaḥrāya kimi ṭaġa düşer

    Kimi beriyye kimi biller aşar *(Mrb. 71/9). [kimi]*

37. Kimi ṣaḥrāya **kimi** ṭaġa düşer

    Kimi beriyye kimi biller aşar *(Mrb. 71/9). [kimi]*

38. Kimi ṣaḥrāya kimi ṭaġa düşer

    Kimi beriyye kimi biller aşar *(Mrb. 71/10). [kimi]*

39. Kimi ṣaḥrāya kimi ṭaġa düşer

    Kimi beriyye **kimi** biller aşar *(Mrb. 71/10). [kimi]*

40. Acebdür ḥikmet-i Mevlā

    Kimi ednā kimi aʻlā *(Mrb. 75/14). [kimi]*

41. Acebdür ḥikmet-i Mevlā

    Kimi ednā **kimi** aʻlā *(Mrb. 75/14). [kimi]*

42. **Kimi** Mecnūn kimi Leylā

    Kimi Şīrīn kimi Ferhād *(Mrb. 75/15). [kimi]*

43. Kimi Mecnūn **kimi** Leylā

    Kimi Şīrīn **kimi** Ferhād *(Mrb. 75/15). [kimi]*

44. Kimi Mecnūn kimi Leylā

    Kimi Şīrīn kimi Ferhād *(Mrb. 75/16). [kimi]*

45. Kimi Mecnūn kimi Leylā

    Kimi Şīrīn **kimi** Ferhād *(Mrb. 75/16). [kimi]*

46. ʻİnāyet eyledüñ çün kā’ināta

    Kimi efʻāle irdi kim ṣıfāta *(Mrb. 92/14). [kimi]*

47. **Kimi** nāḳış bu ḫalḳuñ kimi kāmil

    Kimi ḥayretde ḳalmış şöyle ġāfil *(Mrb. 88/17). [kimi]*

48. Kimi nāḳış bu ḫalḳuñ **kimi** kāmil

    Kimi ḥayretde ḳalmış şöyle ġāfil *(Mrb. 88/17). [kimi]*

49. Kimi nāḳış bu ḫalḳuñ kimi kāmil

    Kimi ḥayretde ḳalmış şöyle ġāfil *(Mrb. 88/18). [kimi]*

50. **Kiminüñ** derdine tīmār idersin

    Kimine āteşi gülzār idersin *(Mrb. 14/9). [kiminüñ, -n, -üñ]*

51. Kiminüñ derdine tīmār idersin

    Kimine āteşi gülzār idersin *(Mrb. 14/10). [kimine, -n, -e]*

52. **Kimini** Muṣṭafā Muḫtār idersin

    Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/11). [kimini, -n, -i]*

53. ‘İbāduñ ḥālini tedbīr idersin

    Kimin bende kimini mīr idersin *(Mrb. 93/6). [kimin, -n]*

54. ‘İbāduñ ḥālini tedbīr idersin

    Kimin bende **kimini** mīr idersin *(Mrb. 93/6). [kimini, -n, -i]*

55. **Kimi** sulṭāndur kimi ḳul

    Āḫir bir yire çıḳar yol *(Koş. 30/13). [kimi]*

56. Kimi sulṭāndur **kimi** ḳul

    Āḫir bir yire çıḳar yol *(Koş. 30/13). [kimi]*

57. Ḳullaruñ kimi ehl-i ṭā‘atdür

    Kimisi maẓhar-ı ‘ināyetdür *(Msd. 2/8). [kimisi, -s, -i]*

58. **Kimi** mest-i mey-i muḥabbetdür

    Saña lāyıḳ Efendi raḥmetdür *(Msd. 2/9). [kimi]*

59. **Kimisi** ‘ışḳla nālān olurlar

    Kimisi gül gibi ḫandān olurlar *(Mrb. 26/25). [kimisi, -s, -i]*

60. Hüdāī’ **kimi** nūr-ı ẕāta vāṣıl

    Teraḳḳīler tenezzüller nedendür *(Mrb. 88/19). [kimi]*

61. Dilerse ḳaṭreyi ‘ummān iden dōst

    Kimini ḳul kimin sulṭān iden dōst *(Mrb. 54/4). [kimini, -n, -i]*

62. Dilerse ḳaṭreyi ‘ummān iden dōst

    Kimini ḳul **kimin** sulṭān iden dōst *(Mrb. 54/4). [kimin, -n]*

63. Baḳarsañ ‘āleme bir özge üslūb
Kimi ṭālib olubdur kimi maṭlūb *(Mrb. 54/6). [kimi]*

kimse:

kimse: *Hiç kimse.*

1. Bir mülke olagör mālik
Kimse elden almaz ola *(Koş. 8/12). [kimse]*
2. **Kimseye** ölmezden öñ göstermeyüb dīdārını
İrgürüb bāḳī ḥayāta līki ṣoñra şād iden *(G. 8/7). [kimseye, -y, -e]*
3. Ne oddan ne ṣudan döner
Kimseler ‘āşıḳ olmasun *(Koş. 25/8). [kimseler, -ler]*
4. Sırruñı nāşīden gizle
Ḥālüñi **kimse** bilmesün *(Koş. 25/16). [kimse]*
5. **Kimse** mekān ṭutmaz sende
Vīrān dünyā degül misün *(Koş. 26/19). [kimse]*
6. **Kimseler** ḥüsnüni vaṣf eyleyemez
Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/1). [kimseler, -ler]*
7. Sensiz bir kişinüñ işi bitmedi
Kimse buyruġuñsuz gelüb gitmedi *(Koş. 15/14). [kimse]*
8. Ḫalk idicek **kimse** yardum itmedi
Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/15). [kimse]*
9. Menzilidür ‘āḳibet taḥte’t-türāb
Kimseye bāḳī degüldür bu ḫarāb *(M. 6/4). [kimseye, -y, -e]*

kimse: *Hiçbir şey.*

1. Bilürsin **kimse** ḳalmaz bunda bāḳī
Viṣālüñüñ muḳarrerdür firāḳı *(Mrb. 120/5). [kimse]*
2. Āḫir bunda **kimse** ḳalmaz
Yüküñ evvelden ıragör *(Koş. 7/11). [kimse]*

3. Bunda **kimse** ḳalur ṣanma
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/3). [kimse]*

kimse: *Kişi.*

1. Eger bir **kimse** ṣıdḳıla derūndan itse istiġfār
   Umaruz maġfiret ide aña ol Ḥażret-i Ġaffār *(Mf. 63/1). [kimse]*
2. Var ise sende eger ‘aḳl ü meẕāḳ
   Söyleyen **kimseye** baḳma söze baḳ *(Mf. 199/2). [kimseye, -y, -e]*
3. Şol **kimse** kim açdı gözin
   Cānāna ṭapşurdı özin *(Mrb. 48/17). [kimse]*

kimse: *Sıradan insan, avam, halk.*

1. Bir dürlü cevher bulagör
   Kimsede bulunmaz ola *(Koş. 8/8). [kimsede, -de]*

kimse: *(Bu hâle) yabancı olanlar, vâkıf olmayanlar.*

1. İl ṣanur ‘āṣıḳı deli
   Kimse bilmez bu ne ḥāldür *(Koş. 32/12). [kimse]*

kīn: *Gizli düşmanlık, garaz, buğz, nefret.*

1. Terk idüb kibr ü **kīni**
   İḥyā idegör dīni *(Koş. 35/29). [kīni, -i]*
2. Nedür bu kibr ü ḥıḳd ü **kīn**
   Utanmaz mısın iy miskīn *(Mrb. 60/5). [kīn]*

kişi:

kişi: *İnsan.*

1. İşüñ gücüñ dā'im yalan
   Çoḳ **kişiden** arta ḳalan *(Koş. 26/26). [kişiden, -den]*
2. Göre görmezlügi **kişiye** n'ider
   Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/11). [kişiye, -y, -e]*
3. Olıcaḳ bir **kişide** 'ilm ü 'irfān
   Ḳomaz ol ṣāḥibin kim ide 'iṣyān *(Mrb. 106/17). [kişide, -de]*
4. Fānī cihānuñ **kişi** mālını cem' eylese
   Bir gün olur ḳor gider buḫl ile ḫisset neden *(G. 38/7). [kişi]*
5. Gerçi nefse güç gelür dünyādan ayrılmaḳ **kişi**
   Līk merżāt-ı ilāhiyye gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/1). [kişi]*
6. Er iseñ 'avrata inanma **kişi**
   'Avratuñ mekr ü āl imiş çü işi *(Mf. 179/1). [kişi]*
7. Ġafletden aç gözüñi ḫidmete itme ihmāl
   Ṭā'at **kişiyi** eyler bāḳī na'īme īṣāl *(Mf. 113/2). [kişiyi, -y, -i]*
8. Benüm diyen ḳatı aḥmaḳ **kişidür**
   Ki zīrā ben dimek şeytān işidür *(Mf. 27/1). [kişidür, -dür]*
9. Bir **kişi** deryāya baḳsa rūz u şeb
   'Aḳlınuñ noḳṣānına olur sebeb *(Mf. 51/1). [kişi]*
10. İderse bir **kişi** maẓlūma nuṣret
    Maḳām olur aña gülzār-ı cennet *(Mf. 53/1). [kişi]*
11. Zīnet-i dünyāya maġrūr olmayan 'āḳil-durur
    Aldanub maġrūr olan **kişi** aña cāhil-durur *(Mf. 64/2). [kişi]*
12. Ḳulaḳ ṭutan **kişiler** Ḥaḳ kelāma
    Noḳṣāndan ḳurtulub irer tamāma *(Koş. 6/5). [kişiler, -ler]*
13. Olıcaḳ **kişide** Ḥaḳ 'ışḳı ġālib
    Hem göñül çekinür hem cān eglenmez *(Koş. 14/11). [kişide, -de]*
14. Sensiz bir **kişinüñ** işi bitmedi
    Kimse buyruġuñsuz gelüb gitmedi *(Koş. 15/13). [kişinüñ, -n, -üñ]*
15. Begenmeyen **kişi** bunda 'abāyı
    Bir gün olur bu ḫalḳuñ ḫāk-pāyı *(Koş. 40/5). [kişi]*
16. Ḳomazlar **kişinüñ** fāḫir libāsın

‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/11). [kişinüñ, -n, -üñ]*

17. Yetmez mi **kişiye** pend ü naṣīḥat

    Bunda ‘uryān gelüb ‘uryān giderler *(Koş. 40/27). [kişiye, -y, -e]*

18. Ḳur’ān’ı bilen **kişi**

    Furḳān’ı bilmek gerek *(Koş. 41/15). [kişi]*

19. Ġālib olsa **kişide** ḥubb-ı Ḥabīb-i medenī

    Ẕerrece gelmez aña zīnet-i dünyā-yı denī *(N. 19/1). [kişide, -de]*

20. Ẓāhirde ḳalan **kişi**

    Güç itme āsān işi *(Koş. 34/13). [kişi]*

21. Bizi isteyen **kişi** Ḥaḳḳ ile olsun

    Rūz-ı ezel ‘ahdin ri‘āyet ḳılsun *(Koş. 47/13). [kişi]*

22. Ger virilse bir **kişiye** ‘ömr-i Nūḥ

    Ḥāṣıl olsa aña envā‘-ı fütūḥ *(M. 6/1). [kişiye, -y, -e]*

23. **Kişiye** nef‘ ü zār Ḥaḳ’dan gelürken

    Muvaḥḥid işbu ma‘nāyı bilürken *(M. 4/1). [kişiye, -y, -e]*

24. Ne ḫūy ile **kişi** olsa sirişte

    Ḳomaz ol ḫūyın olsa rişte rişte *(N. 15/1). [kişi]*

25. Ḳamusı Ḳādir-i muṭlaḳ işidür

    Bu sırrı añlayan ‘ārif **kişidür** *(Mrb. 26/14). [kişidür, -dür]*

26. Añladuñ mı Rabb’üñi hey kendüyi bilmez **kişi**

    Ḥāżır iken Ḫāliḳ’uñ eṭrāfa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/11). [kişi]*

27. Ḳomaz **kişide** iḫtiyār

    ‘Aḳlın alur sevdā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/7). [kişide, -de]*

28. Yüri sa‘y idegör bāḳī na‘īme

    Kişiye çünki ḳalmaz māl eger cāh *(G. 32/10). [kişiye, -y, -e]*

29. Mā-sivāyı terk idüb Mevlā’ya iḳbāl eylesün

    İy Hüdāī’ bulmaḳ isterse **kişi** bāḳī na‘īm *(G. 35/10). [kişi]*

30. Ḥaḳ yolında çalışursa bir **kişi**

    Anı żayi‘ eylemez Ḳādir Ḫudā *(G. 36/3). [kişi]*

31. İrişürse ‘ināyet yār elinden

    Ḫalāṣ olur **kişi** aġyār elinden *(Mf. 193/2). [kişi]*

kişi: *İnsan.* ||| *[tas.] Sâlik.*

1. Ẕāt-ı bī-çūne irmeyince **kişi**
   Ḥāṣıl olmaz murādı bitmez işi *(G. 39/7). [kişi]*
2. Ḫalāṣ olsa **kişi** aġyār elinden
   İrerdi luṭf-ı bī-ḥadd yār elinden *(Mf. 138/1). [kişi]*
3. Ri‘āyet itmeyen **kişi** ṭarīḳi
   Necāta nice irgüre ġarīḳi *(Mf. 172/1). [kişi]*
4. Naḥve ṣarf eyleme ‘ömrüñ yüri maḥv ögrenigör
   Kişi maḥbūb-ı ḥaḳīḳīye fenā ile irer *(Mf. 60/2). [kişi]*
5. **Kişi** yolında key ṣādıḳ gerekdür
   Mey-i ġafletden ol ayıḳ gerekdür *(Mf. 84/1). [kişi]*
6. Ṣafā-yı bāl ile Ḥaḳḳ’a teveccüh itse bir **kişi**
   Murādına olur vāṣıl tamām olur anuñ işi *(Mf. 163/1). [kişi]*
7. Şuhūdında olıcaḳ **kişi** kāmil
   Aña hem dīn ü hem īmān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/11). [kişi]*
8. **Kişi** maṭlūbunı bulsa
   Derūnı ẕevḳ ile ṭolsa *(Mrb. 73/17). [kişi]*

<u>ḳışın:</u> *Kış mevsimi.*

1. Yaz olsa ṣoġuḳ ister **ḳışın** ışşı
   Meger kim nefs ider aña teḳāżī *(Kt. 20/1). [ḳışın]*

<u>ḳısmet-i rūz-ı ezel:</u> *Ezel gününün nasibi.* ||| *[tas.] Hakk’ın mutlak güzelliği, cemâlullah.*

1. **Ḳısmet-i rūz-ı ezeldür**
   Cānum seni özler seni *(Koş. 31/15). [ḳısmet-i rūz-ı ezel, -dür]*

<u>ḳıyām:</u> *Namaz.* (Doğan, 2013, s. 1029)

1. Senüñle bulundı ṭarīḳ-i Hüdā
   Senüñle bilindi ṣıyām ü **ḳıyām** *(G. 24/4). [ḳıyām]*

ḳıyāmet: *Ahiret hayatını başlatan kıyamet olayı.*

1. Görüb **ḳıyāmet** ḥālini
   Her ẕevḳi unutsañ gerek *(Mrb. 62/15). [ḳıyāmet]*

ḳo-:

ḳo-: *Bırakmak.*

1. **Ḳomaz** kişide iḫtiyār
   ‘Aḳlın alur sevdā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/7). [ḳomaz, -maz]*
2. Olıcaḳ bir kişide ‘ilm ü ‘irfān
   Ḳomaz ol ṣāḥibin kim ide ‘işyān *(Mrb. 106/18). [ḳomaz, -maz]*
3. **Ḳomazlar** kişinüñ fāḫir libāsın
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/11). [ḳomazlar, -maz, -lar]*
4. Ṭulū‘ itse ḳaçan şems-i ḥaḳīḳat
   Ḳomaz ol ṭālib-i ṣādıḳda ẓulmet *(Mrb. 87/10). [ḳomaz, -maz]*

ḳo-: *Terk etmek, vazgeçmek, yüz çevirmek.*

1. Yüri ḥāl ehli ol **ḳo** ḳāl ü ḳīli
   Cemīle irişen bulur cemāli *(Mrb. 86/11). [ḳo]*
2. Ehl-i ġāfil ġaflet ile Ḥaḳḳ’ı **ḳor** dünyā arar
   Beñzer ol debbāġa kim ol kelb-i murdārın arar *(Mf. 62/1). [ḳor, -r]*
3. **Ḳo** nefsi ol sarāy-ı ḳalbe dāḫil
   Çalış sa‘y it olınca Ḥaḳḳ’a vāṣıl *(Mf. 114/1). [ḳo]*
4. Fānī dünyānuñ fenāsını bilürken ḫāṣṣ ü ‘āmm
   Bāḳī’yi **ḳor** fānīye mā’il olur mı ‘aḳl-ı tāmm *(Mf. 123/2). [ḳor, -r]*
5. Ḳāli **ḳo** ḥāle ir efendi hemīn

Anı da geçüb ol maḳāma ḳarīn *(Mf. 144/1). [ḳo]*

6. Beyhūde hevāyı **ḳo**
   Ḥaḳḳ'ı bulagör yā hū *(Koş. 12/25). [ḳo]*
7. 'Ömür eser yeldür yāḫūd aḳar ṣu
   Ṣaḳın yele ṣuya ṭayanmaġı **ḳo** *(Koş. 14/18). [ḳo]*
8. Ḥaḳḳ'ı isteyen
   Ḳosun inkārın *(Koş. 17/28). [ḳosun, -sun]*
9. **Ḳo** dünyā fikrini ṭūl-i emeldür
   Senüñle gidecek ḥüsn-i 'ameldür *(Koş. 40/17). [ḳo]*
10. Hüdāī' ḳatreyi **ḳo**
    'Ummānı bilmek gerek *(Koş. 41/19). [ḳo]*
11. Buyruġı yirine yetür
    İhmāli **ḳo** işüñ bitür *(Koş. 33/10). [ḳo]*
12. 'Aḳluñı devşir başuña
    Ḳo sivā ḥubbun hey mecnūn *(N. 13/4). [ḳo]*
13. Bāṭılı **ḳor** Ḥaḳḳ'ı duyan
    Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/23). [ḳor, -r]*
14. Ṣūreti **ḳo** ma'nāya ir
    Bir kenz-i lā-yefnāya ir *(Koş. 49/29). [ḳo]*
15. **Ḳo** Zeyd ü 'Amr'a baḳmaġı
    Ef'āl-i küll Allāh imiş *(N. 1/7). [ḳo]*
16. **Ḳoya** isnādı Zeyd ü 'Amr ü Bekre
    Hemān sa'y ide istiġfār u şükre *(M. 4/3). [ḳoya, -y, -a]*
17. Ne ḫūy ile kişi olsa sirişte
    Ḳomaz ol ḫūyın olsa rişte rişte *(N. 15/2). [ḳomaz, -maz]*
18. Mecāzı **ḳo** ḥaḳīḳat baḥrına dal
    Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/15). [ḳo]*
19. Yüri ma'nāya ir **ḳo** ḳīl ü ḳāli
    Meẓāhirden geçüb terk it me'āli *(Mrb. 125/18). [ḳo]*
20. Ḳaṣd it iḫlāṣa vü riyāyı bıraḳ
    Kendü ḥaẓẓuñ **ḳo** Ḥaḳ rıżāsına baḳ *(Mrb. 39/10). [ḳo]*
21. Bıraḳub bu hevā vü tezvīri

Kerem it **ḳo** bu sū’-i tedbīri *(Mrb. 39/14). [ḳo]*

22. İfsādı **ḳo** iy nefs-i dūn

    Ḳad ḍālle ḳavmün müfsidūn *(Mrb. 40/13). [ḳo]*

23. Ḳurı sevdāyı **ḳo** iy yār

    Olagör ṭālib-i dīdār *(Mrb. 52/5). [ḳo]*

24. Ḥaḳḳ’ı **ḳor** kendü hevāsına gider

    Nefs elinden n’idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/1). [ḳor, -r]*

25. ‘Ādet idinme ṭoḳluġı

    Vaḥdetde ol **ḳo** çoḳluġı *(Mrb. 62/18). [ḳo]*

26. **Ḳo** sivāyı ṣıdḳ ile gel eyle Ḥaḳḳ’a i‘tiẕār

    Her murādı Ḥaḳ virür sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/19). [ḳo]*

27. ‘Āḳil iseñ maḳṣad-ı aḳṣāyı gör

    Ḳo sivāyı maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/4). [ḳo]*

28. Ġaflet ile her yañaya aḳmaġıl

    Ḳo sivāyı maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/8). [ḳo]*

29. Key ṣaḳın taẕyī‘-i evḳāt itmeden

    Ḳo sivāyı maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/12). [ḳo]*

30. Sırr u aḫfā rāġıb olması güzel

    Ḳo sivāyı maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/16). [ḳo]*

31. Mekteb-i ‘irfāndan alduñsa sebaḳ

    Ḳo sivāyı maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/20). [ḳo]*

32. Vücūduñ milki **ḳo** Allah’uñ olsun

    Sarāy-ı sırruña sulṭān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/3). [ḳo]*

33. **Ḳo** kibr ü ‘ucbı nefsüñ ḫāk idegör

    Enāniyyet ḥicābın çāk idegör *(Mrb. 36/5). [ḳo]*

34. Hüdāī’ maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳḳ ol

    Ḳo ġayrı ṭālib-i dīdār-ı Ḥaḳḳ ol *(Mrb. 36/18). [ḳo]*

35. **Ḳo** esmā’yı müsemmāya naẓar it

    Şuhūduñ ẕirve-i ‘ulyāya irgür *(Mrb. 37/11). [ḳo]*

36. İçüb vaḥdet şarābından

    Ḳo gitsün aradan sen ben *(Mrb. 45/14). [ḳo]*

37. Bülend it himmeti ‘āşıḳ

- **Ḳo** isneyniyyeti ‘āṣıḳ *(Mrb. 45/22). [ḳo]*

38. Sivāyı **ḳo** hevālardan gözüñ yum
    Ve illā nefs-i şūmuñ ḥāli ma‘lūm *(Mrb. 109/13). [ḳo]*
39. Mülki **ḳo** mālike baḳ leyl ü nehār iden O’dur
    Cem‘-i eżdād idüben ‘unṣurı çār iden O’dur *(Mrb. 16/13). [ḳo]*
40. **Ḳo** ġayrı maḳṣad-ı aḳṣā Ḫudā’dur
    Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/11). [ḳo]*
41. Mecāzı **ḳo** ḥaḳīḳat baḥrına ṭal
    Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/15). [ḳo]*
42. Bulagör iy Hüdāī’ Mevlā’yı
    Geç sivādan **ḳo** ġayrı sevdāyı *(Mrb. 74/34). [ḳo]*
43. **Ḳo** ḫarābāt ehlinüñ vīrānlıġın
    Anda mevdū‘ kenz-i bī-pāyāna baḳ *(G. 14/3). [ḳo]*
44. Geç Hüdāī’ ṣūreti ma‘nāyı gör
    Ḳaṭreyi **ḳo** lücce-i ‘ummāna baḳ *(G. 14/14). [ḳo]*
45. **Ḳo** hevāyı olagör ehl-i ṣalāḥ
    Ṭā‘at-ı Ḥaḳ’dur çü miftāḥ-ı necāḥ *(G. 31/1). [ḳo]*
46. Bāḳīden ġayrı küllü şeyin hālik
    Yoġı **ḳo** var derdini çekelüm *(G. 37/8). [ḳo]*
47. Şeb-i fürḳatdeki kes̲ret ḫayāl-i ẓilldur aldanma
    Serābı **ḳo** sarāya baḳ sarāy-ı sırra ol vāṣıl *(G. 15/4). [ḳo]*
48. Fānī varlıḳdan geçüb bulur ḥayāt
    Ḳaṭreyi **ḳor** baḥr-i ‘ummān isteyen *(G. 10/8). [ḳor, -r]*
49. Milk-i bākī isteyen **ḳor** fānīyi
    Küllüge baḳmaz gülistān isteyen *(G. 10/13). [ḳor, -r]*

ḳo-: *Dünyadan göçüp bırakmak zorunda kalmak.*

1. Fānī cihānuñ kişi mālını cem‘ eylese
   Bir gün olur **ḳor** gider buḫl ile ḫisset neden *(G. 38/8). [ḳor, -r]*

ḳo-: *“Bırak, boş ver, öncelleme!”*

1. Māsivā ḥubbından kesil
   Ḳo her ne dirse disün il *(Koş. 38/26). [ḳo]*
2. **Ḳo** uçmaġı geçegör mā-sivāyı
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/11). [ḳo]*
3. **Ḳo** keşf ü keremātı
   Geç cümle maḳāmātı *(Mrb. 21/5). [ḳo]*

ḳo-: *Yalnız bırakmak, terk etmek.*

1. İrgür saña yolda **ḳoma**
   Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 1/13). [ḳoma, -(ma)]*
2. Seni nefsüñ yabanda **ḳor**
   Şeyāṭīne ḳarīn olur *(Mrb. 60/13). [ḳor, -r]*
3. Bu ḳāl içinde **ḳoma** ehl-i ḥāl it
   Ṭarīḳat potasında nefsi ḳal‘ it *(Mrb. 13/10). [ḳoma, -(ma)]*
4. **Ḳoma** ‘āşıḳlaruñ alġıl özini
   Hemān ön son kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/17). [ḳoma, -(ma)]*

ḳo-: *Başbaşa bırakmak.*

1. Gülşen-i cennetde yapsañ āşiyān
   Beyża-i zāġı **ḳosañ** ṭā’ūs ile *(Kt. 17/1). [ḳosañ, -sa, -ñ]*
2. Luṭfula tecellī it
   Ḳahruñ **ḳoma** kim yaḳa *(Mrb. 23/12). [ḳoma, -(ma)]*

<u>koḳ-:</u> *Koklamak.* ||| *Manen zevk etmek, tatmak, hissetmek.* (Doğan, 2013, s. 1046)

1. Arzūlayub dōst illerin
   Ḳoḳmaġa ma‘nā güllerin *(Koş. 3/10). [ḳoḳmaġa, -maġ, -a]*
2. **Ḳoḳduñsa** yārüñ güllerin
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/3). [ḳoḳduñsa, -du, -ñ, -sa]*

ķol: *Vücudun bir uzvu olan el.*

1. Ḫudā dilde siper **ķolda** ķılıç bilde nacaķ elde
   Eger evde eger yolda ḥaẕer ķıl mekr-i düşmāndan *(Mf. 136/1). [ķolda, -da]*

ķolayuña git-: *Bir şeyi yapmak için kolay yolu seçmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Rāh-ı Ḥaķ'da **ķolayuña gitdüñ**
   Āh nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/1). [ķolayuña git, -dü, -ñ]*

kon-:

ķon-: *Bir müddet bir yerde yaşamak, hayat sürmek.* (Doğan, 2013, s. 1055)

1. Zīnet-i dünyāya maġrūr olma ġafletden uyan
   Ne eyü ķalur ne kem bunda **ķonan** göçer hemān *(Mf. 19/2). [ķonan, -an]*
2. İki ķapulu bir vīrānedür bu
   Bunda **ķonan** mihmān göçer eglenmez *(Koş. 13/4). [ķonan, -an]*

ķon-: *(Bir şey içine) Yerleştirilmek, dahil edilmek, bırakılmak.* (Doğan, 2013, s. 1055)

1. Ṭīnet-i Ādemde **ķonmasa** ezel sevdā-yı 'aşķ
   Cenneti bir dāneye ṣatmazdı ol dānā-yı 'aşķ *(G. 28/1).[ķonmasa,-(ma), -sa]*

konak: *Büyük, gösterişli ev.* Ⅲ *[tas.] Dünya.* (Doğan, 2013, s. 1053)

1. Olmaz hevāda uçarsın
   Bir gün **ķonaķdan** göçersin *(Koş. 38/14). [ķonaķdan, -dan]*

ḳonul-: *Saklanmak, sırlanmak.*

1. Ṭılsım olub benī-Ādemde ṣūret
   Ḳonulmış anda esrār-ı ḥaḳīḳat *(Mrb. 54/10). [ḳonulmış, -mış]*

ḳoy-:

ḳoy-: *Bırakmak, terk etmek, yüz çevirmek.*

1. Ḳapuñdaġı bī-çāreler
   Ḳoyub ya ḳanda varalar *(Mrb. 3/10). [ḳoyub, -ub]*
2. Efendümi **ḳoyub** ḳande varayum
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/15). [ḳoyub, -ub]*
3. **Ḳoyub** ġayrı sevdāyı
   İsteyelüm Mevlā'yı *(Koş. 10/5). [ḳoyub, -ub]*
4. **Ḳoyalum** lāf ü güẕāfı
   Gel eyleyelüm inṣāfı *(Koş. 8/13). [ḳoyalum, -alum]*
5. Mevlāların **ḳoyub** ḳande varsunlar
   İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/11). [ḳoyub, -ub]*
6. **Ḳoyub** ḳurı taḳlīdi
   Cāndan eyle tevḥīdi *(Koş. 35/5). [ḳoyub, -ub]*
7. Vaḥdet-i Ḥālıḳ'ı inkār itme
   Ṭoġrı yolı **ḳoyub** egri gitme *(M. 8/2). [ḳoyub, -ub]*
8. **Ḳoyub** sidre vü ṭūbāyı
   Göñlüm seni özler seni *(Koş. 31/1). [ḳoyub, -ub]*
9. **Ḳoyub** sırrum hevāyı māsivāyı
   Makām olsun aña vaḥdet sarāyı *(Mrb. 56/9). [ḳoyub, -ub]*
10. Tecellī eylemezse nūr-ı vaḥdet
    Seni **ḳoyub** iderler ġayra raġbet *(Mrb. 72/6). [ḳoyub, -ub]*
11. Gelüñ iy dōsitān isteyelüm ṣıdḳ ile Mevlā'yı
    Olub ol maṭlaba ṭālib **ḳoyalum** ġayrı sevdāyı *(G. 2/2) [ḳoyalum, -alum]*
12. Ḥaḳḳ'ı **ḳoyub** bāṭıla meyl ü maḥabbet neden

Tābi‘-i şeyṭān olub fitne vü şirret neden *(G. 38/1). [ḳoyub, -ub]*

13. Aç gözüñi imdi gel nūr-ı baṣīretle baḳ
    Meslek-i ḫayrı **ḳoyub** şerre ‘azīmet neden *(G. 38/14). [ḳoyub, -ub]*

ḳoy-: *Başbaşa bırakmak.*

1. Beyża-i zāġı **ḳoyub** ṭā’ūs-ı ḳudsüñ altına
   Cennetü’l-me’vā içinde aña yapsañ āşiyān *(Kt. 18/1). [ḳoyub, -ub]*

ḳoy-: *(Bir hâl/durum içinde) Bırakmak, sokmak.*

1. Gökçek cemālin gizleyen
   ‘Uşşāḳı ḥayretde **ḳoyan** *(Mrb. 2/6). [ḳoyan, -an]*

ḳoy-: *(İstemeyerek bir yerden) Ayrılmak*

1. Bülbül ki āşiyān-ı ḳadīmi **ḳoyub** gelür
   Gülden meger ki būy-ı muḥabbet duyub gelür *(G. 11/1).[ḳoyub, -ub]*

ḳoyub git-: *Ölümle birlikte her şeyi dünyada bırakmak.*

1. Olsañ eger şāh-ı cihān
   Bir gün **ḳoyub gitseñ** gerek *(Mrb. 62/4). [ḳoyub git, -se, -ñ]*
2. Āḫir ḫōd **ḳoyub gidersin**
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş. 38/7). [ḳoyub git, -er, -sin]*
3. Kimi gördüñ **ḳoyub gitmez**
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/23). [ḳoyub git, -mez]*
4. Āḫir bunda **ḳoyub gider**
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/15). [ḳoyub git, -er]*

köhne: *Yaşlı, yıpranmış, kocamış.* (Tulum, 2011, s. 1053)

1. Cihān bir **köhne** cādūdur
   Şu kim aldanmaz uṣludur *(Mrb. 46/25). [köhne]*

köhne ḳarı: *Yaşlı kadın.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. Yüri hey bī-vefā yüri
   Sensin ḫōd bir **köhne ḳarı** *(Koş. 26/6). [köhne ḳarı]*

kubūr: *Kabirler, mezarlar.*

1. Ne irişdi cāna ṣaġlıḳdan sürūr
   Ne maḳām-ı rāḥat olmuşdur **ḳubūr** *(Mrb. 63/26). [ḳubūr]*

kudret: *(Allah) Güç, kuvvet, iktidar.* (Devellioğlu, 1998, s. 525)

1. Bir avuc ḫāki eyledüñ insān
   Ḳudretüñle ẓuhūra geldi cihān *(Mrb. 77/18). [ḳudretüñle, -üñ, -le]*
2. Senüñdür **ḳudret** ü ḳuvvet
   Arada ġayrılar ālet *(Mrb. 22/17). [ḳudret]*
3. Ne isterseñ idersin **ḳudretüñ** var
   Her işde niçe niçe ḥikmetüñ var *(Mrb. 14/5). [ḳudretüñ, -üñ]*
4. Ne **ḳudret** ıssı sulṭānsın ilāhī
   Ne raḥmet kānı sulṭānsın ilāhī *(Mf. 170/1). [ḳudret]*
5. **Ḳudretümüz** yetdügince eşelüm
   Pervāz urub yüce beller aşalum *(Koş. 4/5). [ḳudretümüz, -ümüz]*
6. ‘Āşıḳuñ ‘ışḳı **ḳudretüñledür**
   Ṣādıḳuñ ṣıdḳı raḥmetüñledür *(Koş. 16/13). [ḳudretüñledür, -üñ, -le, -dür]*
7. Ḥaḳḳ’uñdur **ḳudret** u ḳuvvet
   Ḥaḳḳ’uñdur luṭf u ‘ināyet *(Koş. 37/5). [ḳudret]*
8. İsterseñ deryā idersin ḳaṭreyi
   Ḳudretüñ ḫurşīd ider her ẕerreyi *(Mrb. 55/6). [ḳudretüñ, -üñ]*
9. Māsivā ḳaydından it bizi ḫalāṣ

Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh'um meded *(Mrb. 42/2). [ḳudrete, -e]*

10. Fażluñ ile eyle ehl-i iḫtiṣāṣ
    Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh'um meded *(Mrb. 42/4). [ḳudrete, -e]*
11. N'ola olsa vāṣıl-ı ẕāt eylemek
    Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh'um meded *(Mrb. 42/8). [ḳudrete, -e]*
12. **Ḳudret** senüñ ḳuvvet senüñ
    Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/15). [ḳudret]*
13. Ḫudāyā ḳalmadı ṭāḳat
    Senüñdür **ḳudret** ü ḳuvvet *(Mrb. 61/12). [ḳudret]*
14. Ḳullaruñ 'ācizdürür **ḳudret** senüñ
    Ḳıl meded kim ḥavl ile ḳuvvet senüñ *(Mrb. 66/5). [ḳudret]*

ḳudret-i Perverdigār: *Rızıklandırıcı olan Allah'ın gücü.*

1. Baḳanlar **ḳudret-i Perverdigār'a**
   Görenler ṣun'-ı Ḥaḳḳ'ı āṣikāre *(Mrb. 26/5). [ḳudret-i Perverdigār, -a]*

ḳudret-i tāmm: *Eksiksiz güç.*

1. Ele al ḫāṭır-ı perīşānum
   Ḳudret-i tāmme ıssı Sulṭānum *(Mhm. 4/4). [ḳudret-i tāmm, -e]*
2. **Ḳudret-i tāmme** ıssı Sulṭānum
   Raḥmet-i 'āmme ıssı Sulṭānum *(Mhm. 4/9). [ḳudret-i tāmm, -e]*
3. İre maṭlūba gide cümle keder
   Ḳudret-i tāmme ıssı Sulṭānum *(Mhm. 4/14). [ḳudret-i tāmm, -e]*

ḳudūm:

ḳudūm: *Uzak bir yerden gelme, geliş.* (Doğan, 2013, s. 1079)

1. Yiter dōst meclisinde keşf-i rāz it
   Ḳudümüñle bizi gel ser-firāz it *(Mrb. 76/10). [ḳudümüñle, -üñ, -le]*

ḳudūm: *Geliş.* ‖ *Doğum,dünyaya gelme, ayak basma.*

1. **Ḳudūmuñ** raḥmet ü ẕevk ü ṣafādur yā Resūla'llah
   Ẓuhūruñ derd-i 'uṣṣāḳa devādur yā Resūla'llah *(G. 3/1).[ḳudūmuñ,-uñ]*

kūh: *Dağ.* (Tulum, 2011, s. 1053)

1. Eger **kūh** u eger ṣaḥrā'
   Saña 'āṣıḳ seni özler *(Mrb. 24/39). [kūh]*
2. Nedendür berr ü baḥr u **kūh** u ṣaḥrā'
   'Aceb bu yollar u beller nedendür *(Mrb. 26/19). [kūh]*

kūh-ı elvend: *(İran'ın en yüksek dağlarından biri olan) Elvend dağı.* ‖ *[tas.] İnsanın maddî yönü, nefsi.*

1. Vücūduñ **kūh-ı Elvendi**
   Geçer 'āṣıḳlara fendi *(Mrb. 52/17). [kūh-ı Elvend, -i]*

kūh-sār: *Zorlu dağlık yer, kayalık.*

1. Gider varlıḳ cibālini
   Demürden **kūh-sār** ancaḳ *(Mrb. 51/16). [kūh-sār]*

ḳul:

ḳul: *Allah tarafından yaratılan insan, beşer.* (Doğan, 2013, s. 1080)

1. Nesi var **ḳuluñ** eksüklükden artuḳ
   Yene luṭf u kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/3). [ḳuluñ, -uñ]*
2. Sensin esirgeyen 'āṣıḳ **kuluñı**
   Allāh'um Allah'um güzel Allāh'um *(Koş. 21/3). [kuluñı, -uñ, -ı]*

3. İḥsān eyle lākin itme ṣaġışla
   İy Allah'um el senüñdür **ḳul** senüñ *(Koş. 23/20). [ḳul]*
4. Emr-i Ḥaḳḳ'a imtiṣāl itmek **ḳula** maṭlūb imiş
   Hem rıżāu'llāh taḥṣīl eylemek maḥbūb imiş *(Mf. 23/1). [ḳula, -a]*
5. O sulṭāndur iden **ḳulların** irşād
   Men lem yehdi'llāhu mālehu min hād *(Koş. 51/5). [ḳulların,-lar,-ı,-n, -ı]*
6. Ġaflet ile her ne deñlü eylese **ḳullar** günāh
   Raḥmetüñden çoḳ degüldür iy kerem kānı ilāh *(Mf. 18/1). [ḳullar, -lar]*
7. Derdli olan **ḳullara** eyle naẓar
   Hep senüñ ḫalḳuñla olur ḫayr ü şerr *(Mf. 26/1). [ḳullara, -lar, -a]*
8. 'İnāyet olsa Ḥaḳ'dan bir ḳulına
   O **ḳul** sālik olur Mevlā yolına *(Mf. 31/2). [ḳul]*
9. Ḥaḳ 'ināyet idicek her müşkili āsān ider
   Bir **ḳulından** rāżī olsa aña çoḳ iḥsān ider *(Mf. 65/2). [ḳulından, -ı, -n, -dan]*
10. **Ḳula** in'ām iden her laḥẓa Ḥaḳḳ'dur
    Anuñçün ḥamd ü şükre ol aḥaḳḳdur *(Mf. 87/1). [ḳula, -a]*
11. **Ḳuluñ** işi cürm ile 'işyān imiş
    Ḥaḳḳ'a lāyıḳ 'afv ile ġufrān imiş *(Mf. 99/1). [ḳuluñ, -uñ]*
12. Ḥażret-i Mevlā hidāyet itmeyince bir **ḳula**
    Çāre yoḳdur ol kim inṣafā gele ḥāṣıl ola *(Mf. 151/1). [ḳula, -a]*
13. Mücrim ü 'āṣī **ḳuluñdan** bir günāh eksük degül
    Ol anuñçün yā ilāhī bir gün āh eksük degül *(Mf. 191/1). [ḳul, -uñ, -dan]*
14. Dünyā zindānıdur mü'min **ḳullaruñ**
    Zindānda olan ḫōd āsān eglenmez *(Koş. 13/11). [ḳullaruñ, -lar, -uñ]*
15. Bağışlaġıl **ḳullarıñuñ** günāhın
    İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/1). [ḳullarıñuñ, -lar, -ıñ, -uñ]*
16. Bağışlaġıl ḳullarıñuñ günāhın
    İy Allah'um el senüñdür **ḳul** senüñ *(Koş. 23/2). [ḳul]*
17. Raḥm eylegil işidüb āh ü vāhın
    İy Allah'um el senüñdür **ḳul** senüñ *(Koş. 23/4). [ḳul]*
18. Kimi yalan ise kimi ṣādıḳdur
    İy Allah'um el senüñdür **ḳul** senüñ *(Koş. 23/8). [ḳul]*

19. Mevlāların ḳoyub ḳande varsunlar

İy Allah'um el senüñdür **ḳul** senüñ *(Koş. 23/12). [ḳul]*

20. Kimi maḥcūb ise kimi vāṣıldur

İy Allah'um el senüñdür **ḳul** senüñ *(Koş. 23/16). [ḳul]*

21. N'olaydı luṭfuñ olaydı

Çünki bir bī-çāre **ḳuldur** *(Koş. 32/16). [ḳuldur, -dur]*

22. Mevlā **ḳullarına** itdi 'ināyet

El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 50/1). [ḳullarına, -lar, -ı, -n, -a]*

23. **Ḳuluñ** işi sehv ü ġaflet ü nisyān

Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/3). [ḳuluñ, -uñ]*

24. **Ḳuluñ** işi cürm ü günāh

'Afv ile ġufrān senüñdür *(Koş. 43/3). [ḳuluñ, -uñ]*

25. **Ḳuluñ** işi sehv ü ġaflet ü 'işyān

Efendiden 'afv ü raḥmet ü ġufrān *(Koş. 58/5). [ḳuluñ, -uñ]*

26. Ḫayr u şerr bunda ne her kim ide **ḳul**

Āḫiretde cezāsını bula ol *(Kt. 7/1). [ḳul]*

27. Kāfir ü müslim egerçi cümle **ḳul**

Līk īmān ehlinüñdür Ḥaḳḳ'a yol *(Kt. 7/3). [ḳul]*

28. **Ḳullara** luṭf ile 'ināyet it

İy Mu'īn ü Naṣīr olan Mevlā *(N. 2/3). [ḳullara, -lar, -a]*

29. Yine mü'min **ḳullara** sen vir ṣebāt

Yā ilāhī sen 'ināyet it meded *(Mrb. 128/7). [ḳullara, -lar, -a]*

30. **Ḳullara** iḥsān senüñdür

'Afv ile ġufrān senüñdür *(Koş. 59/9). [ḳullara, -lar, -a]*

31. **Ḳullaruñ** işi noḳṣāndur

Senden ricāmuz ġufrāndur *(Koş. 56/5). [ḳullaruñ, -lar, -uñ]*

32. Cūş idüb deryā-yı raḥmet

Ḳullara itdüñ 'ināyet *(Koş. 56/10). [ḳullara, -lar, -a]*

33. Birer eksüklü **ḳuldur**

İhsānuñ ile ṭoldur *(Koş. 36/5). [ḳuldur, -dur]*

34. Ṭutalum **ḳul** le'īmdür

Efendisi Kerīm'dür *(Koş. 36/9). [ḳul]*

35. **Ḳullaruñ** kimi ehl-i ṭā‘atdür

    Kimisi maẓhar-ı ‘ināyetdür *(Msd. 2/7). [ḳullaruñ, -lar, -uñ]*

36. Raḥmānumuz raḥmetlüdür

    Ḳullarına iḥsān ider *(N. 8/4). [ḳullarına, -lar, -ı, -n, -a]*

37. Heb **ḳullaruñdur** iy Ḫudā

    Yā kimden itsünler recā *(N. 4/3). [ḳullaruñdur, -lar, -uñ, -dur]*

38. **Ḳuldan** saña lāyıḳ n’ola

    ‘Āşıḳ seni ḳanda bula *(Mhm. 1/1). [ḳuldan, -dan]*

39. Ne deñlü raḥmet itseñ **ḳullaruña**

    Efendi raḥmetüñ ḫōd yoḳ degüldür *(Kt. 19/1). [ḳullaruña, -lar, -uñ, -a]*

40. Bu ‘āciz **ḳullarına** Rabb-i Kādir

    ‘İnāyet ide ḳuvvetler vireydi *(Kt. 14/1). [ḳullarına, -lar, -ı, -n, -a]*

41. Raḥmet-i ‘āmme ıssı Sulṭānum

    Ḳullaruñdur Efendi pīr ü civān *(Mhm. 4/6). [ḳullaruñdur, -lar, -uñ, -dur]*

42. İy kerem kānı Ḫudāvend-i ‘Alīm

    Ḳullara luṭfıla iḥsān it meded *(Kt. 4/2). [ḳullara, -lar, -a]*

43. N’ola dīvānuña ḳarşu ṭurursam

    Ḳuluñ Efendi’den ġayrı kimi var *(Mrb. 58/2). [ḳuluñ, -uñ]*

44. Ne var dergāhuña yüzüm sürersem

    Ḳuluñ Mevlā’dan ayru yā kimi var *(Mrb. 58/4). [ḳuluñ, -uñ]*

45. Olalum luṭf u iḥsānuña maḳrūn

    Ḳuluñ Efendi’den ġayrı kimi var *(Mrb. 58/12). [ḳuluñ, -uñ]*

46. Viṣalüñ ẕevḳini eyle müyesser

    Ḳuluñ Efendi’den ġayrı kimi var *(Mrb. 58/8). [ḳuluñ, -uñ]*

47. Mevlā naẓar itse **ḳula**

    Tevfīḳ ide ṭoġrı yola *(Mrb. 64/9). [ḳula, -a]*

48. Heb Ḥaḳ’uñ **ḳullarıdur** küçük büyük erkek dişi

    Ḫidmet-i Mevlā’da olmaḳdur ḳul olanuñ işi *(Mrb. 68/9). [ḳul, -lar, -ı, -dur]*

49. Heb Ḥaḳ’uñ ḳullarıdur küçük büyük erkek dişi

    Ḫidmet-i Mevlā’da olmaḳdur **ḳul** olanuñ işi *(Mrb. 68/10). [ḳul]*

50. Hevā-yı nefse maġlūb olmasunlar

    Uyar **ḳullaruñı** uyar ilāhī *(Mrb. 72/2). [ḳullaruñı, -lar, -uñ, -ı]*

51. Ḳalub ġafletde maḥcūb olmasunlar

Uyar **ḳullaruñı** uyar ilāhī *(Mrb. 72/4). [ḳullaruñı, -lar, -uñ, -ı]*

52. Mu‘aṭṭal itdi ḫalḳı nevm-i ġaflet

Uyar **ḳullaruñı** uyar ilāhī *(Mrb. 72/8). [ḳullaruñı, -lar, -uñ, -ı]*

53. Cenābuñdan hemān iḥsāna ḳaldı

Uyar **ḳullaruñı** uyar ilāhī *(Mrb. 72/12). [ḳullaruñı, -lar, -uñ, -ı]*

54. İderdi cānib-i Mevlā’ya raġbet

Ḳuluñ olsaydı ẕikre iştiġāli *(Mrb. 86/2). [ḳuluñ, -uñ]*

55. **Ḳuluñ** eksigligiñe baḳma luṭf it

Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/1). [ḳuluñ, -uñ]*

56. Ḳuluñ eksigligiñe baḳma luṭf it

Ḫaṭā **ḳuldan** ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/2). [ḳuldan, -dan]*

57. Celālüñ āteşine yaḳma luṭf it

Ḫaṭā **ḳuldan** ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/4). [ḳuldan, -dan]*

58. Ḫalāṣ eyle meded ḥubb-ı sivādan

Ḫaṭā **ḳuldan** ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/8). [ḳuldan, -dan]*

59. **Kuluñ** cürmi ne deñlü olsa ger çoḳ

Degüldür raḥmet ü ġufrāndan artuḳ *(Mrb. 91/9). [kuluñ, -uñ]*

60. ‘Aṭā vü faẓl u cūduñ ġāyeti yoḳ

Ḫaṭā **ḳuldan** ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/12). [ḳuldan, -dan]*

61. Umaruz ola ‘afv-ı pādişāhı

Ḫaṭā **ḳuldan** ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/16). [ḳuldan, -dan]*

62. Hüdāī’ bendeñe eyle ‘ināyet

Ḫaṭā **ḳuldan** ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/20). [ḳuldan, -dan]*

63. Derdli olan **ḳullaruña** ḳıl devā

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/1). [ḳullaruña, -lar, -uñ, -a]*

64. **Kullaruña** luṭf ü ‘ināyet meded

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/7). [kullaruña, -lar, -uñ, -a]*

65. **Ḳullarıña** luṭf ile iḥsān senüñ

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/19). [ḳullarıña, -lar, -ıñ, -a]*

66. İy derdlilerüñ derdine dermān iden Allāh

Müẕnib **ḳuluna** raḥmet ü ġufrān iden Allāh *(Mrb. 98/2).[ḳuluna,-uñ,-a]*

67. Derdlilere dermān iden

Ḳullarına iḥsān iden *(Mrb. 99/6). [ḳullarına, -lar, -ı, -n, -a]*

68. **Ḳula** ‘ināyet hep senüñ

Yola hidāyet hep senüñ *(Mrb. 99/13). [ḳula, -a]*

69. **Ḳullaruña** faẕluñ ‘aẕīm

Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/1). [ḳullaruña, -lar, -uñ, -a]*

70. **Ḳullaruñ** luṭfuñla insān olduġı

Heb senüñ faẕluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/1). [ḳullaruñ, -lar, -uñ]*

71. **Ḳullaruña** eşfaḳsın

Luṭf eyle Kerīm Allāh *(Mrb. 118/7). [ḳullarıña, -lar, -uñ, -a]*

72. Efendi cānibinden olsa da‘vet

Gerekdür **ḳullara** ḥüsn-i icābet *(Mrb. 119/10). [ḳullara, -lar, -a]*

73. **Ḳuluñ** günāhından raḥmetüñ çoḳdur

Ṭoġrulub gelene ḳapuñ açuḳdur *(Koş. 5/17). [ḳuluñ, -uñ]*

74. **Ḳuluñ** saña lāyıḳ işi yoġımış

Yoḳdan ṣudūr iden zīrā yoġımış *(Koş. 5/29). [ḳuluñ, -uñ]*

75. Müsaḫḫar emrüñe heb cümle eşyā’

Senüñdür **ḳul** senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/2). [ḳul]*

76. Elüñ altındadur dünyā vü ‘uḳbā

Senüñdür **ḳul** senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/4). [ḳul]*

77. Esirgersin ‘uṣātı raḥmetüñ var

Senüñdür **ḳul** senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/8). [ḳul]*

78. Kimini Muṣṭafā Muḫtār idersin

Senüñdür **ḳul** senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/12). [ḳul]*

79. Meger kim idesin faẕluñla raḥmet

Senüñdür **ḳul** senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/16). [ḳul]*

80. Hüdāī’ye ‘aṭā iḥsān iden sen

Senüñdür **ḳul** senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/20). [ḳul]*

81. Sehvile oldıysa günāh

Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/2). [ḳuldan, -dan]*

82. İy luṭfı bī-ḥad pādişāh

Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/4). [ḳuldan, -dan]*

83. İy kendüyi pinhān iden

Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/8). [ḳuldan, -dan]*

84. Derdlülere dermān senüñ

Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/12). [ḳuldan, -dan]*

85. İy cānı yoḳdan var iden

Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/16). [ḳuldan, -dan]*

86. Yine sen irgür vaḥdete

Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/20). [ḳuldan, -dan]*

87. Olmayıcaḳ senden ‘aṭā

Ḳul ne eylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/2). [ḳul]*

88. Dā’im işi sehv ü ḫaṭā

Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/4). [ḳul]*

89. Hep ḳabża-i ḳudretdedür

Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/12). [ḳul]*

90. Çün Ṣāni‘-i ferd işidür

Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/16). [ḳul]*

91. Allāhü yef‘al mā-yeşā’

Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/20). [ḳul]*

92. İḥsānuña ḳalduḳ hemān

Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/24). [ḳul]*

93. Ḫaṭā eylerse ger bī-çāre **ḳullar**

‘Aṭā it sen sevinsün cān ü diller *(Mrb. 47/5). [ḳullar, -lar]*

94. Meded Mevlā meded Mevlā

Ḳuluñ işi cināyetdür *(Mrb. 61/18). [ḳuluñ, -uñ]*

95. **Ḳullaruñ ‘**ācizdürür ḳudret senüñ

Ḳıl meded kim ḥavl ile ḳuvvet senüñ *(Mrb. 66/5). [ḳullaruñ, -lar, -uñ]*

96. **Ḳula** Ḥaḳ’dan kerem olsa

Revā mıdur ġurūr ide *(Mrb. 73/19). [ḳula, -a]*

97. ‘Add eylese na‘māñı **ḳul**

Ḳābil degül iḥṣā’ya ol *(Mrb. 84/17). [ḳul]*

98. Uyar **ḳullaruñı** ġafletden iy Rab

Seni añlamaġa sa‘y ideler heb *(Mrb. 94/9). [ḳullaruñı, -lar, -uñ, -ı]*

99. **Ḳullaruña** raḥmet it

Fażluñla ‘ināyet it *(Mrb. 104/5). [ḳullaruña, -lar, -uñ, -a]*

100. İrse hidāyet ‘askeri

Ḳullar olur ġamdan berī *(Mrb. 107/14). [ḳullar, -lar]*

101. Egerçi **ḳullaruñ** çoḳdur ḳuṣūrı

Velī Ḥaḳḳ’uñ daḫı çoḳ ‘afvı nūrı *(Mrb. 109/5). [ḳullaruñ, -lar, -uñ]*

102. Ol Ḫāliḳ-ı kevn ü mekān

Ḳulların eyler imtiḥān *(Mrb. 110/18). [ḳulların, -lar, -ı, -n]*

103. Ḫalḳ itdi Mevlā **ḳulların**

El-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm *(Mrb. 111/1). [ḳulların, -lar, -ı, -n]*

104. **Ḳullarını** īcād ider

Ṭoġrı yola irşād ider *(Mrb. 111/13). [ḳullarını, -lar, -ı, -n, -ı]*

105. Luṭfundan ol Ḳādir Ḫudā

Ḳullarına itdi ‘aṭā *(Mrb. 111/18). [ḳullarına, -lar, -ı, -n, -a]*

106. Nefs ü şeyṭāna zebūn eylemeye **ḳullarını**

‘Āşıḳ u ṣādıḳa āsān getüre yollarını *(Mrb. 16/9). [ḳullarını, -lar,-ı,-n,-ı]*

107. **Ḳula** Ḥakk’uñ ‘ināyeti ne güzel

Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/7). [ḳula, -a]*

108. Bir ḳapunuñ **ḳulları** bir erüñ oġulları

Birbirine şer ṣanub buġż u ʿadāvet neden *(G. 38/5). [ḳulları, -lar, -ı]*

109. **Ḳullarına** Ḳādir Ḫudā

Luṭfı ile ide naẓar *(G. 34/13). [ḳullarına, -lar, -ı, -n, -a]*

110. ‘İnāyet olsa Ḥaḳ’dan bir **ḳulına**

O ḳul sālik olur Mevlā yolına *(Mf. 31/1). [ḳulına, -ı, -n, -a]*

111. Faẓl ile iḥsānuñ ile sen bize her rūz ü şeb

Luṭf-ı bī-pāyānuña **ḳul** ṭoymaḳ olur mı sebeb *(Mf. 50/2). [ḳul]*

ḳul: *[tas.] Âşık.*

1. Hüdāī’ **ḳuluñda** ḳalmadı ṭāḳat

Allāh’um Allah’um güzel Allāh’um *(Koş. 21/11). [ḳuluñda, -uñ, -da]*

2. Nuṭfe-i nā-çīzi insān eyleyen Ḳādir Ḫudā

Yine luṭfundan ide **ḳullarına** vaṣlın ʿaṭā *(G. 35/2). [ḳullarına,-lar,-ı,-n,-a]*

3. **Ḳullaruña** eyle naẓar
   Gitsün göñüllerden keder *(Mhm. 3/11). [ḳullaruña, -lar, -uñ, -a]*
4. Hüdāī' **ḳulun** irgürdi ḥayāta
   Delālet itdi efʿāl ü ṣıfāta *(Mrb. 109/17). [ḳulun, -u, -n]*
5. Bir **ḳul** Efendi'den olıcaḳ ıraḳ
   Cānına te'sīr ider anuñ firāḳ *(Mrb. 95/9). [ḳul]*
6. Hüdāī' **ḳuluna** ide ʿināyet
   Yüri Ḥaḳ ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/11). [ḳuluna, -u, -n, -a]*
7. Bir **ḳula** olıcaḳ Ḥaḳ'dan ʿināyet
   Maḳṣūda tiz irer iḥsān eglenmez *(Koş. 14/27). [ḳula, -a]*
8. Bu gice kim leyle-i miʿrāc'dur
   Ẕevḳ-i vaṣla **ḳullaruñ** muḥtācdur *(M. 2/2). [ḳullaruñ, -lar, -uñ]*
9. Efendiden **ḳula** ger olsa iḥsān
   Olur fażlı ile her müşkil āsān *(Mrb. 119/5). [ḳula, -a]*
10. Kāʿbe-i maṭlūba irsün **ḳullaruñ**
    Sen ʿināyet eyle Sulṭan'um meded *(Mrb. 108/3). [ḳullaruñ, -lar, -uñ]*
11. Ḫudā-yı Müsteʿān açarsa yollar
    İre maṭlūbına bī-çāre **ḳullar** *(Mrb. 116/6). [ḳullar, -lar]*
12. Efendi'den **ḳula** olursa iḥsān
    Olur ol cennet içre şād u ḫandān *(Mf. 134/1). [ḳula, -a]*
13. Kerīm Allāh Raḥīm Allāh ʿināyet ide **ḳulına**
    Mevāniʿden ḫalāṣ idüb hidāyet ide yolına *(Mf. 158/1).[ḳulına,-ı -n, -a]*
14. Cihān fānīdür iy ġāfil ḳalur ṣanma bu dünyāyı
    Yüri var mā-sivādan geç **ḳul** iseñ iste Mevlā'yı *(Mf. 173/2). [ḳul]*
15. **Ḳullaruña** eyle naẓar iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm
    İḥsānuña maẓhar olur iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm *(Mf. 125/1). [ḳul, -lar, -uñ, -a]*
16. **Ḳullar** isterse şeref
    Sulṭān'ı bilmek gerek *(Koş. 41/7). [ḳullar, -lar]*
17. Hüdāī' **ḳuluña** eyle ʿināyet
    Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/11). [ḳuluña, -uñ, -a]*
18. Bu gice kim leyle-i miʿrācdur

Ẕevḳ-i vaṣla **ḳullaruñ** muḥtācdur *(M. 2/2). [ḳullaruñ, -lar, -uñ]*

19. Mevlāsından ġayrı kimi var **ḳuluñ**

    Ḥaḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/3). [ḳuluñ, -uñ]*

20. **Ḳulın** Efendisi yañında bulsun

    Ḥaḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/15). [ḳulın, -ı, -n]*

21. **Ḳullaruñ** niçe bir ola perīşān

    Ḥasretle niçe bir olalar nālān *(Koş. 55/5). [ḳullaruñ, -lar, -uñ]*

22. Hüdāī' **ḳuluña** eyle 'ināyet

    Senüñdür çünki tevfīḳ ü hidāyet *(Koş. 55/9). [ḳuluña, -uñ, -a]*

23. Daḫı 'Ādem ḫalḳ olmadın

    Sen sulṭāna **ḳul** eyledi *(Koş. 37/4). [ḳul]*

24. Hüdāī' **ḳuluñ** iy Mevlā

    Faż̇l u luṭfuñ eyler recā *(Koş. 59/25). [ḳuluñ, -uñ]*

25. Bu Hüdāī' **ḳuluña** eyledüñ iḥsān-ı 'aẕīm

    Ḫāliḳ'uñ nı̇'metine ḥamd ü s̲enā eyleyelüm *(Mrb. 101/11).[ḳuluña, -uñ,-a]*

26. Devlet yeter ol **ḳula**

    Luṭf ile hidāyet it *(Mrb. 105/11). [ḳula, -a]*

27. 'Āşıḳlarına vuṣlatın iḥsān iden Allāh

    Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98/4).[ḳullarına, -lar,-ı,-n,-a]*

28. Ṣādıḳlarına umaruz iḥsān ide vuṣlat

    Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98/8). [ḳullarına,-lar,-ı,-n,-a]*

29. Bī-ḥad keremin gördi Hüdāī' o Kerīm'üñ

    Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98,Msr. 12).[ḳul,-lar,-ı,-n,-a]*

30. Ger açıvirmezseñ yolı

    Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/8). [ḳul]*

31. İt gülşen-i vaṣluñ naṣīb

    Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/28). [ḳul]*

32. Meded Mevlā meded Mevlā

    Hüdāī' **ḳuluñuñ** yā Rab *(Mrb. 61/26). [ḳuluñuñ, -uñ, -uñ]*

33. 'İnāyetle naẕar eyle **kuluña**

    Meded senden 'ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/1). [kuluña, -uñ, -a]*

34. Sen 'ināyet sen hidāyet ḳıl Hüdāī' **ḳuluña**

Çün ki sensin her murāda irgürüb irşād iden *(G. 8/9).[ḳuluña, -uñ, -a]*

35. Enbiyā vü evliyā luṭfuñla olmuş sābiḳūn
    Sen Hüdāī' **ḳuluñı** żamm eyle ol sābıḳlara *(G. 29/10). [ḳuluñı,-uñ, -ı]*
36. Hüdāī' **ḳuluna** idüb hidāyet
    Sivādan luṭf ile āzād iden dōst *(G. 33/9). [ḳuluna, -u, -n, -a]*
37. Ḥażret-i Yūsuf'la İsmā'īl gibi
    Ḳul olub ḳurbān olayın bir zamān *(G. 17/16). [ḳul]*

ḳul: *Allah'a inanan ve itaat eden kişi.*

1. Şol ki Ḥaḳḳ'a **ḳuldur** ġayra ḳul olmaz
   'Āşıḳ ma'şūḳdan ġayra ṭapu ḳılmaz *(Koş. 39/13). [ḳuldur, -dur]*
2. Ma'ṣiyetden **ḳullaruñ** ṣā'im ola
   Ṭā'atuñda her biri ḳā'im ola *(Mrb. 18/5). [ḳullaruñ, -lar, -uñ]*
3. Sen esirge **kullaruñ** muḥtācını
   Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/11). [kullaruñ, -lar, -uñ]*
4. Ṣanma sen bizi Süleymān ü Selīm'üñ ḳulıyuz
   Ḫāliḳ-i 'ālem olan Rabb-i Kerīm'üñ **kulıyuz** *(Mf. 96/2). [kulıyuz,-ı, -y, -uz]*
5. Ḫidmet-i Ḫāliḳ'da olmaḳ ḥubbdur
   Ṭā'at-ı Mevlā **ḳula** maḥbūbdur *(Mf. 79/2). [ḳula, -a]*
6. Ḳul olduñsa eger Ḳādir Ḫudā'ya
   Ḳulunı ḥıfẓ ider ol Ḥayy u Ḳayyūm *(Mf. 4/2). [ḳulunı, -u, -n, -ı]*
7. **Ḳullaruñ** oda yaḳma
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/1). [ḳullaruñ, -lar, -uñ]*
8. **Ḳula** lāyıḳ olan 'ibādet imiş
   Ḫidmet-i Ḥaḳ 'aceb sa'ādet imiş *(Mrb. 74/1). [ḳula, -a]*
9. Dü 'ālemde sa'ādet ol **ḳuluñdur**
   Ki ola Ḥaḳ'dan 'ināyet aña her-gāh *(G. 32/11). [ḳuluñdur, -uñ, -dur]*

ḳul: *Hak tarafından yaratılmış olan canlı, cansız tüm mahlukat.* (Doğan, 2013, s. 1080)

1. Nedür kesret bir iken mebde-i küll
   Efendi bir bu çoḳ **ḳullar** nedendür *(Mrb. 88/12). [ḳullar, -lar]*
2. Āfitābum bir hilāl-ebrū **ḳuluñdur** māh-ı nev
   Āsumān şeh-nişīnüñdür sipihridür nişān *(G. 40/5). [ḳuluñdur, -uñ, -dur]*

ḳul: *Hüküm ve esaret altındaki kişi, halk, teba, köle.* (Doğan, 2013, s. 1080)

1. Ṣanma sen bizi Süleymān ü Selīm'üñ **ḳulıyuz**
   Ḫāliḳ-i 'ālem olan Rabb-i Kerīm'üñ kulıyuz *(Mf. 96/1). [ḳulıyuz, -ı, -y, -uz]*
2. Derdlü dermānın ister
   Ḳullar sulṭānın ister *(Koş. 12/10). [ḳullar, -lar]*
3. Kimi sulṭāndur kimi **ḳul**
   Āḫir bir yire çıḳar yol *(Koş. 30/13). [ḳul]*
4. Kimi bende kimi sulṭān olurlar
   Bu sulṭān ile bu **ḳullar** nedendür *(Mrb. 26/28). [ḳullar, -lar]*
5. Dilerse ḳaṭreyi 'ummān iden dōst
   Kimini **ḳul** kimin sulṭān iden dōst *(Mrb. 54/4). [ḳul]*
6. Eyyūb'a dermān eyleyüb Ya'kūb'ı nālān eyleyüb
   Ḳul eylemişken Yūsuf'ı Mıṣr iline sulṭān iden *(G. 4/4). [ḳul]*

ḳul: *Bezm-i elestte hâlâ ruh konumundaki insan.*

1. Haḳḳ'uñ dergāhına **ḳullar** derilür
   Buyruġı ṭutılur fermān eglenmez *(Koş. 13/23). [ḳullar, -lar]*

ḳul ol-:

ḳul ol-: *Hakk'ın hükmüne girip bağlanmak, kulluk etmek.*

1. **Ḳul olduñsa** eger Ḳādir Ḫudā'ya
   Ḳulunı ḥıfẓ ider ol Ḥayy u Ḳayyūm *(Mf. 4/1). [ḳul ol, -du, -ñ, -sa]*
2. Bir pādişāha **ḳul ol** kim

Mülki zā'il olmaz ola *(Koş. 8/1). [ḳul ol]*

3. Şol ki Ḥaḳḳ'a ḳuldur ġayra **ḳul olmaz**
   'Āşıḳ ma'şūḳdan ġayra ṭapu ḳılmaz *(Koş. 39/13). [ḳul ol, -maz]*
4. İtse teklīf-i Hüdāī' o ḳabūl
   Olsa biñ cān ile Mevlā'sına ḳul *(Mrb. 53/10). [ḳul ol, -sa]*
5. Ḥaḳḳ'a **ḳul olmaḳ** isterseñ
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/1). [ḳul ol, -maḳ]*
6. **Ḳul olmaġı** sa'ādet bil
   Ḳaçan ḳurtulmaz iy ġāfil *(Mrb. 46/5). [ḳul ol, -ma, -ġ, -ı]*
7. İy Hüdāī'den naṣīḥat isteyen
   Ḥaḳḳ'a **ḳul ol** bulmaḳ isterseñ felāḥ *(G. 30/10). [ḳul ol]*
8. Ṣıdḳ ile **ḳul olmadan**
   Sulṭān elüñe girmez *(Mrb. 10/19). [ḳul ol, -madan]*
9. Kim ki ola ṣıdḳ ile ḳul
   Mevlā'sını unutmaz ol *(Mrb. 79/25). [ḳul ol, -a]*
10. Ḫudāyı yād it olma yād
    Ḳul ol kim olasın āzād *(Mrb. 75/4). [ḳul ol]*
11. Ṣıdḳıla olan Hüdāī' Ḥaḳḳ'a ḳul
    Vāṣıl olur Ḥażret-i Mevlā'ya ol *(Mrb. 123/9). [ḳul ol, -an]*
12. Terk eyle erkenden nefsüñ hevāsın
    Ṣādıḳ **ḳul ol** gözle Mevlā rıżāsın *(Koş. 40/10). [ḳul ol]*

ḳul ol-: *[tas.] (Bir şeyhe) Mürit olmak.*

1. İsteriseñ ṭoġru yol
   Bir Efendi'ye **ḳul ol** *(Koş. 35/22). [ḳul ol]*

kul olagör-: *Hakk'ın hükmüne girip bağlanmak ve kulluk etmeye çalışmak.*

1. Ḥaḳ yolında bezl idegör cān ü ten
   Ḳapusında olagör cān ile ḳul *(Kt. 9/4). [ḳul olagör]*
2. 'Aḳluñ senüñ ger yār ise biñ cān ile **ḳul olagör**

Ger Ḥaḳḳ'a meylüñ var ise Mevlā rıżāsın bulagör *(Mf. 7/1).[ḳul olagör]*

ḳulaḳ: *İşitmeyi sağlayan organ.*

1. Neden göz görüben **ḳulaḳ** işidür
   Ayaḳ yürür ṭutar eller nedendür *(Mrb. 26/15). [ḳulaḳ]*
2. Ṭutan el ü ayaḳ senden gelübdür
   Gören göz ü **kulaḳ** senden gelübdür *(Mrb. 57/6). [kulaḳ]*

kulaḳ ṭut-: *Dikkate almak, önemsemek, öncellemek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Ḳulaḳ ṭutan** kişiler Ḥaḳ kelāma
   Noḳṣāndan ḳurtulub irer tamāma *(Koş. 6/5). [ḳulaḳ ṭut, -an]*
2. **Ḳulaḳ ṭutan** Hüdāī' Ḥaḳ kelāma
   Geçüb noḳṣāndan irişmiş tamāma *(Mrb. 100/9). [ḳulaḳ ṭut, -an]*

ḳulle-i Ḳāf-ı ḥaḳīḳat mürġı: *Hakikat dağının tepesindeki kuş.* ||| *[tas.] Hakikat makamından feyizlenen rûh lâtifesi.*

1. İy Hüdāī' ḥālet-i 'aşḳı ne bilsün her meges
   Ḳulle-i Ḳāf-ı ḥaḳīḳat mürġıdur 'Anḳā-yı 'aşḳ *(G. 28/14). [ḳulle-i ḳāf-ı ḥaḳīḳat mürġı,-dur]*

kulluġ: bkz. ḳulluḳ / ḳulluġ.

kulluk / ḳulluġ: *Hakk'ın emir ve yasaklarına itaat.*

1. **Ḳulluġuñdur** Efendi 'izzetümüz
   Ḫidmet itmekdedür sa'ādetümüz *(Mrb. 77/5). [ḳulluġuñdur, -uñ, -dur]*
2. Saña **ḳulluḳdan** özge 'izzet yoḳ

Sensin ey Mevlā matlab-ı a‘lā *(Koş. 16/19). [ḳulluḳdan, -dan]*

3. **Ḳulluḳda** ḫōş zaḥmet çeker
   Derd ü belā’ miḥnet çeker *(Mrb. 65/9). [ḳulluḳda, -da]*

<u>ḳulluḳ it-:</u> *Allah’a karşı yükümlü olduğu sorumluluklarını yerine getirmek.*

1. **Ḳulluḳ ider** ṣıdḳıla Mevlā’sına
   Cān u dil taḫtında sulṭān isteyen *(G. 10/5). [ḳulluḳ it, -er]*

<u>kulluk yolın güt-:</u> *Hakk'ın emir ve yasaklarına uymaya çalışmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. İy ṭālib-i Mevlā olan
   Ḳulluḳ yolın gütmek gerek *(Mrb. 64/2). [ḳulluḳ yolın güt, -mek]*

<u>ḳulūb:</u> *Kalpler.* ||| *Gönüller.*

1. Yiter yaḳdı ‘ibādı nār-ı ḥasret
   Ṣafā virsün **ḳulūba** nūr-ı vuṣlat *(Mrb. 113/6). [ḳulūba, -a]*
2. ‘İbādı eyleyüb īcād
   Ḳulūbı eyleyüb ābād *(Mrb. 22/14). [ḳulūbı, -ı]*

<u>ḳulūb-ı ‘āşıḳān:</u> *Âşıkların gönülleri.*

1. Sensiz eglenmez **ḳulūb-ı ‘āşıḳān**
   Sen bilürsin ḳandedür şeydā göñül *(Mrb. 27/7). [ḳulūb-ı ‘āşıḳān]*

<u>kulūb-ı nās:</u> *İnsanların gönülleri.*

1. Sivā ḥubbı **ḳulūb-ı nāsı** aldı
   Ṣanasın her biri ‘ummāna daldı *(Mrb. 72/9). [ḳulūb-ı nās, -ı]*

ḳur-:

ḳur-: *İnşa etmek, çatmak.* ‖ *Yaratmak.*

1. Zehī sulṭān-ı ḳādir āsumānī ḫaymeler **ḳurmış**
   Arāżīyi mihād itmiş cibāli eylemiş evtād *(Mf. 58/1). [ḳurmış, -mış]*

ḳur-: *İnşa etmek, çatmak.*

1. Götürüb ayaġı bezm-i kesretden
   Otaġuñ berzaḫda **ḳursañ** gerekdür *(Koş. 45/20). [ḳursañ, -sa, -ñ]*

Ḳur'ān: *Kur'ān-ı Kerim.*

1. **Ḳur'ān'ı** bilen kişi
   Furḳān'ı bilmek gerek *(Koş. 41/15). [Ḳur'ān'ı, -ı]*

Ḳur'ān-ı 'aẓīm: *Yüce Kur'ân-ı Kerim.*

1. Anda **Ḳur'ān-ı 'aẓīm** itdi nüzūl
   Şehr-i ümmet buyurur aña Resūl *(Mrb. 17/5). [Ḳur'ān-ı 'aẓīm]*

ḳurbān:

ḳurbān: *Bir fikir veya dava uğrunda kendini feda etme.* ‖ *[tas.] Kulun kendi nefsini Allah'ta yok ettiği fenâ makamı.*

1. Cānın virür İsmā'īl-vār
   Ḳurbāna irmek isteyen *(Mrb. 65/24). [ḳurbāna, -a]*

ḳurbān: *Bir fikir veya dava uğrunda kendini feda etme.* ||| *[tas.] Hak için nefsinden vazgeçme.* (Uludağ, 2016, s. 221)

1. Ḳanı Eyyūb gibi bir ṣabra ṭāḳat
   Yā İsmāīl-veş **ḳurbāna** cür'et *(Mrb. 14/14). [ḳurbāna, -a]*

ḳurbān ol-: *Kendini feda etmek.* ||| *[tas.]Sâlikin nefsin hevâsından kurtulması.* (Şimşek, 2017, s. 202)

1. Ḥażret-i Yūsuf'la İsmā'īl gibi
   Ḳul olub **ḳurbān olayın** bir zamān *(G. 17/16). [ḳurbān ol, -ayın]*

kurbet:

ḳurbet: *Yakınlık.* (Devellioğlu, 1998, s. 528)

1. Gülüñ gec **ḳurbetinden** bul visāli
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/19). [ḳurbetinden, -i, -n, -den]*
2. Bulagör Ḥażret'e **ḳurbet**
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/11). [ḳurbet]*
3. Dilerseñ Ḥażret-i Mevlā'ya **ḳurbet**
   'İbādet eylemekden olma ḫālī *(Mrb. 87/3). [ḳurbet]*

ḳurbet: *Yakınlık.* ||| *[tas.] Hak'ta fenâya erme.* (Şimşek, 2017, s. 201)

1. Ṭāliblere ḳuvvet vir
   'Āşıḳlara **ḳurbet** vir *(Mrb. 6/14). [ḳurbet]*
2. Sen virürsin Hüdāī'ye **ḳurbet**
   Sensin iden 'ibāduñı da'vet *(Mrb. 41/9). [ḳurbet]*

kurb-ı Ḥaḳ: *Allah'a yakınlık.* ||| *[tas.] Fenâ makamı.* (Cebecioğlu, 2020, s. 275)

1. Ger ister iseñ **ḳurb-ı Ḥaḳ**
   Al ehl-i ‘irfāndan sebaḳ *(Mrb. 78/9). [ḳurb-ı Ḥaḳ]*

ḳurb-ı Mevlā: *Hakk'a yakınlık.* ||| *[tas.] Hak'ta fenâya erme.*

1. Īd-ı ekber īd-ı aḍḥādur begüm
   Īd-i ūlā **ḳurb-ı Mevlā’dur** begüm *(Mf. 126/2). [ḳurb-ı mevlā, -dur]*

kurı: *Boş, faydasız, nafile, değersiz.* (Dilçin, 2009, s. 161)

1. Baḳma yalan dünyāya
   Aḳma **ḳurı** sevdāya *(Koş. 9/14). [kurı]*
2. **Ḳurı** hevā ise yiter
   Fikrüñde yoḳ mıdur ecel *(Koş. 33/3). [ḳurı]*
3. Ḳoyub **ḳurı** taḳlīdi
   Cāndan eyle tevḥīdi *(Koş. 35/5). [ḳurı]*
4. Bu **ḳurı** germiyyet nedür
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/7). [ḳurı]*
5. **Ḳurı** sevdāyı ḳo iy yār
   Olagör ṭālib-i dīdār *(Mrb. 52/5). [ḳurı]*
6. Eger dünyā eger ‘uḳbā
   Viṣālüñsüz **ḳurı** sevdā *(Mrb. 49/34). [ḳurı]*
7. İste naḳḳāşı naḳşa aldanma
   Ḳurı ṣūretle iş biter ṣanma *(Mrb. 74/22). [ḳurı]*
8. **Ḳurı** germiyyet niçe bir
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/31). [ḳurı]*

kurıl-: *Hazırlanmak.*

1. ‘Ömür tamām olur defter dürilür
   Ṣırāṭ köprisi vü mīzān **ḳurılur** *(Koş. 13/22). [ḳurılur, -ur]*

ḳurtar-: *Kurtulmasını sağlamak, yardımcı olmak, halas etmek.*

1. Meded **ḳurtar** Hüdāī'yi elemden
   A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/11). [ḳurtar]*
2. **Ḳurtarmayınca** Yaradan
   Dil ḳurtulur mı yaradan *(Mrb. 32/13). [ḳurtarmayınca, -(ma), -y, -ınca]*
3. İlāhī çün ḫalāṣ itdüñ müderrislik ḳażasından
   Viṣālüñ luṭf idüb **ḳurtar** bizi varlıḳ ʻaẕābından *(Mf. 25/2). [ḳurtar]*
4. Milk-i dilde her ḳaçan kim ḥākim ola mīr-i ʻaşḳ
   Māsivādan **ḳurtarur** lā-büd anı teʼsīr-i ʻaşḳ *(Mf. 104/2). [ḳurtarur, -ur]*

ḳurtul-: *Sıkıntılı ve müşkül durumdan sıyrılmak, uzaklaşmak.*

1. Ḳulaḳ ṭutan kişiler Ḥaḳ kelāma
   Noḳṣāndan **ḳurtulub** irer tamāma *(Koş. 6/6). [ḳurtulub, -ub]*
2. Ḳurtarmayınca Yaradan
   Dil **ḳurtulur** mı yāredan *(Mrb. 32/14). [ḳurtulur, -ur]*
3. Ḳul olmaġı saʻādet bil
   Ḳaçan **ḳurtulmaz** iy ġāfil *(Mrb. 46/6). [ḳurtulmaz, -maz]*
4. Varlıġuñ bār-ı girāndur iy refīḳ
   ʻĀḳiliseñ **ḳurtul** erken bārdan *(G. 21/6). [ḳurtul]*

ḳuṣūr: *Hata, kabahat, yanlış. (Devellioğlu, 1998, s. 529)*

1. Egerçi ḳullaruñ çoḳdur **ḳuṣūrı**
   Velī Ḥaḳḳ'uñ daḫı çoḳ ʻafvı nūrı *(Mrb. 109/5). [ḳuṣūrı, -ı]*
2. İy kerem kānı ʻibāduñ dā'imā işi **ḳuṣūr**
   N'ola ger faẕluñ ile sen raḥmet itseñ yā Ġafūr *(N. 6/1). [ḳuṣūr]*
3. ʿİbāduñ dāʾimā işi **ḳuṣūr** u sehv ü ẕilletdür
   Senüñ iḥsānuña lāyıḳ efendi faẕl u raḥmetdür *(G. 1/1). [ḳuṣūr]*

kuṣūr: *Kasırlar, köşkler. (Devellioğlu, 1998, s. 529)*

1. Baḳma cinānuñ ḥūrine
   Aldanmaġıl **ḳuṣūrına** *(Koş. 27/22). [ḳuṣūrına, -ı, -n, -a]*

<u>ḳuṣūr it-:</u> *Günah işlemek.*

1. Ḥaḳ yolında çalış **ḳuṣūr itme**
   Nefs içün ḳalbi bī-ḥużūr itme *(Mrb. 74/9). [ḳuṣūr it, -(me)]*

<u>kuṣūra baḳma:</u> *"Affet, bağışla!".*

Kalıp ifade*: *Dua.

1. **Ḳuṣūra baḳma** iy Mevlā
   ‘Ademden ne ṣudūr ide *(Mrb. 73/11). [ḳuṣūra baḳma, -(ma)]*

<u>ḳuş:</u> *Kanatlı hayvan olan kuş.*

1. Günler gelüb geçmekdedür
   Ḳuşlar gibi uçmaḳdadur *(N. 7/2). [ḳuşlar, -lar]*
2. ‘Ömür beñzer uçar **ḳuş** sāyesine
   Uçar **ḳuş** gölgesi bir ān eglenmez *(Koş. 14/23). [ḳuş]*

<u>ḳuṭb-ı eflāk-ı muḥabbet:</u> *Aşk âlemin merkezi.*

1. Habībā ger Ḫalīl oldıysa ceddüñ
   Sen olduñ **ḳuṭb-ı eflāk-ı muḥabbet** *(G. 23,Msr. 14) [ḳuṭb-ı eflāk-ı muḥabbet]*

<u>ḳuṭb-ı evliyā:</u> *Velilerin en büyüğü. ǁ [tas.] Dünyanın ve âlemin mânevî yöneticisi olduğuna inanılan en büyük velî / kutbu'l aktab.*

1. **Ḳuṭb-ı evliyā** içün

Ṣadr-ı aṣfiyā içün *(Koş. 36/33). [ḳuṭb-ı evliyā]*

ḳutlı: *Uğurlu, mübârek.*

1. Baḥrüñ aḥvālin añla cūşından
   Ḳutlı gün bellüdür doġuşından *(Mf. 147/2). [ḳutlı]*

ḳuvā: *Bedenî kuvvetler.*

1. Yolında ḫıdmete tevfīḳ idüb hem
   Ḳuvāya daḫi ṣıḥḥatlar vireydi *(Kt. 14/4). [ḳuvāya, -y, -a]*

ḳuvvet:

ḳuvvet: *(Allah) Güç, iktidar.* (Devellioğlu, 1998, s. 532)

1. Ḥaḳḳ'uñdur ḳudret u **ḳuvvet**
   Ḥaḳḳ'uñdur luṭf u 'ināyet *(Koş. 37/5). [ḳuvvet]*
2. Ḳudret senüñ **ḳuvvet** senüñ
   Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/15). [ḳuvvet]*
3. Ḫudāyā ḳalmadı ṭāḳat
   Senüñdür ḳudret ü **ḳuvvet** *(Mrb. 61/12). [ḳuvvet]*
4. Senüñdür ḳudret ü **ḳuvvet**
   Arada ġayrılar ālet *(Mrb. 22/17). [ḳuvvet]*

ḳuvvet: *Dayanıklılık, tahammül, direnç, mukavemet. (Doğan, 2013, s. 1094)*

1. Bu 'āciz ḳullarına Rabb-i Kādir
   'İnāyet ide **ḳuvvetler** vireydi *(Kt. 14/2). [ḳuvvetler, -ler]*
2. Ṭāliblere **ḳuvvet** vir
   'Āşıḳlara ḳurbet vir *(Mrb. 6/13). [ḳuvvet]*
3. Meded Mevlā meded Mevlā

Żaʻīfi **ḳuvvete** irgür *(Mrb. 61/22). [ḳuvvete, -e]*

4. Meded Mevlā meded Mevlā
   Żaʻīfüz isterüz **ḳuvvet** *(Mrb. 61/14). [ḳuvvet]*
5. **Ḳuvvet** bulur aṣḥāb-ı dīn
   Ensār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 80/15). [ḳuvvet]*

<u>kuyūd:</u> *Kayıtlar.* Ⅲ *[tas.] Kişiyi Hak'tan ayıran dünya ait bağlantılar.*

1. Bir ʻālem-i ıṭlāḳa baḳ
   Gitsün iżāfāt u **ḳuyūd** *(Mrb. 35/12). [ḳuyūd]*

<u>kübrā:</u> *En büyük.*

1. Senden kerem senden ʻaṭā
   Ṣuġrā senüñ **kübrā** senüñ *(Mhm. 1/6). [kübrā]*

<u>küçük:</u> *Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha ufak olan.*

1. Heb Ḥaḳ'uñ ḳullarıdur **küçük** büyük erkek dişi
   Ḫidmet-i Mevlā'da olmaḳdur ḳul olanuñ işi *(Mrb. 68/9). [küçük]*

<u>kūmū:</u> "*Kalkınız."*

1. Yā ʻibāda'llāhi **kūmū** vaʻbudū
   Ve'ẕkurūhu fi'l-ġuduvvi ve'r-revāḥ *(G. 30/5). [kūmū]*

<u>kül it-:</u> *Yok etmek, mahvetmek.*

1. Dilerseñ ger beḳā-ender-beḳāyı
   Vücūduñ küllī **kül it** bul fenāyı *(Mrb. 125/10). [kül it]*

<u>külāh:</u> *İçine şeker ve kuruyemiş konulan huni biçiminde kağıttan kap.* Ⅲ *Para, meta.*

1. Kelle-i sükkerden aluñsa ġılāfı ġam degül
   Kelle saġ olduḳca yene bir **külāh** eksük degül *(Mf. 110/1). [ġam]*

küllî / küllü:

küllī: *Tamamen, büsbütün.* (Tulum, 2011, s. 1061)

1. Dilerseñ ger beḳā-ender-beḳāyı
   Vücūduñ **küllī** kül it bul fenāyı *(Mrb. 125/10). [küllī]*

küllī: *Umumî, genele açık, bütünü kapsayan.* (Doğan, 2013, s. 1101)

1. Daḫi luṭf umaruz **küllī**
   Luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 43/11). [küllī]*
2. İḥsānuñı **küllī** it
   Bizi mütesellī it *(Mrb. 23/9). [küllī]*

küllü: *Bütün, her.* (Doğan, 2013, s. 1101)

1. Olub rıḍvānuña mālik
   Görünsün **küllü** şey' hālik *(Mrb. 59/22). [küllü]*
2. Görinür **küllü** şey' 'uşşāḳa hālik
   İrişsün maṭlab-ı a'lāya sālik *(Mrb. 94/17). [küllü]*

küllü: bkz. küllî / küllü.

küllü ān: *Her zaman.*

1. Ente'l-Kerīmü'l-müste'ān
   Ente'r-Raūfu **küllü ān** *(Mrb. 33/22). [küllü ān]*

<u>külli şey':</u> **(***Yaratılmış olan) Her şey.*

1. Gerçek ‘āşıḳ olsa sālik
   Görinür **külli şey'** hālik *(Koş. 8/10). [külli şey']*

<u>küllü şey'in hālik:</u> *"...her şey helâk olucu..." meâlli âyetten bir bölüm.* (Kasas, 28/88[145])

***Kalıp ifade*:** *Âyet.*

1. Olan bu neşye-i dünyāda mūtū rāhına sālik
   Olubdur **küllü şey'in hāliküñ** sırrı aña ḥāṣıl *(G. 18/6). [küllü şey'in hālik, -üñ]*
2. Bāḳīden ġayrı **küllü şey'in hālik**
   Yoġı ḳo var derdini çekelüm *(G. 37/7). [küllü şey'in hālik]*

<u>küllüg:</u> *Kül atılan yer.* ǁ *[tas.] Dünya*

1. Milk-i bākī isteyen ḳor fānīyi
   Küllüge baḳmaz gülistān isteyen *(G. 10/14). [küllüge, -e]*

<u>kün:</u> *Olmak, ...hâline dönüşmek.*

1. **Kün** z̲ākire‘r-Rabbi‘r-Raḥīm
   Hāz̲ā ṣırāṭün müstaḳīm *(Mrb. 80/9). [kün]*

<u>küntü kenz esrārı:</u> *Gizli hazine sırları.* ǁ *[tas.] Gaybde gizli olan ahâdiyet / zât hüviyetinin sırları.*

1. **Küntü kenz esrārınuñ** miftāḥısın

---

[145] تُرْجَعُونَ وَاِلَيْهِ الْحُكْمُ لَهُ وَجْهَهٗ اِلَّا هَالِكٌ شَيْءٍ كُلُّ هُوَّ اِلَّا اِلٰهَ لَا اٰخَرَ اِلٰهاً اللّٰهِ مَعَ تَدْعُ وَلَا

"Allah ile birlikte başka bir tanrıya yalvarma! O'ndan başka tanrı yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz."

Ẕāt-ı pāküñ maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā *(G. 22/3). [küntü kenz esrārı, -ı, -n, -uñ]*

2. Geh perde-i envār ile kendözüni pinhān iden
   Geh **küntü kenz esrārını** ‘ālemlere i‘lān iden *(G. 4/2)[küntü kenz esrārı, n,-ı]*

küntü kenz esrārın aç-: *[tas.] Allah'ın, zâtına mahsus olan hüviyetini isimler ve sıfatlar yoluyla göstermesi.*

1. Şükür kim **küntü kenz esrārın açduñ**
   O kenzin zübdesin insāna saçduñ *(M. 1,Msr. 7) [küntü kenz esrārın aç,-du,-ñ]*

kürsī: *Arşın altındaki yeri ve göğü kaplayan sekizinci felek.*

1. **Kürsī** degül ‘arşdan dahi
   ‘Ālī olur ‘unvānumuz *(Mrb. 1/3). [kürsī]*

L

lāilāhe illa’llah: *"Allah'tan başka ilâh yoktur" anlamında kelime-i tevhit zikri.*

1. Gelüñ diyelüm şevḳ ile
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/2). [lā ilāhe illa’llah]*
2. ‘Aşḳ ile ṣıdḳ u ẕevk ile
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/4). [lāilāheilla’llah]*
3. Ġamgīn göñüller şād ider
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/8). [lāilāheilla’llah]*
4. Dōst illerine göçülür
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/12). [lāilāheilla’llah]*
5. Diyelüm pāk diller ile
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/16). [lāilāheilla’llah]*
6. Ṭoġrı yol isteyen ‘āṣıḳ
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/20). [lāilāheilla’llah]*

7. Tesbīhlerüñ sulṭānıdur
   Lā ilāhe illa'llah *(Koş. 2/24). [lāilāheilla'llah]*
8. Hüdāī'ye yol ṣoran yār
   Lā ilāhe illa'llah *(Koş. 2/28). [lāilāheilla'llah]*

<u>lā ta'ayyün:</u> *Yok olma, yokluk, adem.*

1. Ta'ayyün **lā ta'ayyünden**
   Münezzehsin Ḫudāyā sen *(Mrb. 59/25). [lā ta'ayyün]*

<u>lā taḳneṭū min raḥmeti'llāh:</u> *"...Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin...."meâlindeki âyetten bir bölüm.* (Zümer, 39/53[146])

Kalıp ifade*: *Âyet.

1. Kemāl-i luṭf u iḥsānından Allāh
   Didi **Lā taḳneṭū min raḥmeti'llāh** *(G. 32/2).[lā taḳneṭū min raḥmeti'llāh]*
2. Kemāl-i luṭf u iḥsānuñdan iy şāh
   Didüñ **Lā taḳneṭū min raḥmeti'llāh** *(N. 16/2). [lā taḳneṭū min raḥmeti'llāh]*

<u>lā uḥṣī senā:</u> *"Ben Seni gereği gibi övemem." mealli hadisten bir bölüm.* (Buhârî, Salât, 223; Ebu Davud, Salât, 148)

Kalıp ifade:* *Hadis.

1. İnne'l-Ḥabībe'l-Muṣṭafā
   Ḳad ḳāle **lā uḥṣī <u>s</u>enā** *(Mrb. 85/22). [lā uḥṣī <u>s</u>enā]*

---

[146] الرَّحِيمُ الْغَفُورُ هُوَ إِنَّهُ جَمِيعاً الذُّنُوبَ يَغْفِرُ اللَّهَ إِنَّ اللَّهِ رَحْمَةِ مِنْ تَقْنَطُوا لَا أَنْفُسِهِمْ عَلَى أَسْرَفُوا الَّذِينَ عِبَادِيَ يَا قُلْ De ki (Allah şöyle buyuruyor): "Ey kendi aleyhlerine olarak günahta haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah (dilerse) bütün günahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir."

lā-büd: *Kesinlikle, şüphesiz, mutlaka.*

1. Hüdāī'ye bu yollarda hidāyet rehber olursa
   Olur maḳṣūdına vāṣıl bulur **lā-büd** müsemmāyı *(G. 2/12). [lā-büd]*
2. Milk-i dilde her ḳaçan kim ḥākim ola mīr-i 'aşḳ
   Māsivādan ḳurtarur **lā-büd** anı te'sīr-i 'aşḳ *(Mf. 104/2). [lā-büd]*
3. İrişmeyen selāmet yaḳasına
   Lā-büd ziyān eyler ser-māyesine *(Koş. 14/22). [lā-büd]*
4. Bulan bir dürr-i pāk-i bī-naẓīri
   Ġanīden farḳ ider **lā-büd** faḳīri *(Mrb. 37/14). [lā-büd]*
5. Ḳadr-i vaṣluñ kim ide mi'rācuñı
   Urunur **lā-büd** sa'ādet tācını *(Mrb. 18/10). [lā-büd]*

lā-cerem: *Kesinlikle, şüphesiz, mutlaka.*

1. Refrefidür rāh-ı Ḥaḳ'da ol Hüdāī' 'āşıḳuñ
   Ḳar' ider ebvāb-ı ġaybī **lā-cerem** tekrār-ı Hū *(G. 12/10). [lā-cerem]*
3. Sālike olursa tevfīḳüñ refīḳ
   Lā-cerem āsān olur aña ṭarīḳ *(Mf. 192/2). [lā-cerem]*
4. Cennet ehline gerek 'ilm ü 'amel
   Lā-cerem uçmaġa lāzımdur cenāḥ *(G. 30/4). [lā-cerem]*
5. Kenz-i maḫfīden ẓuhūra geldi eşyā' **lā-cerem**
   Bād-ı ḥubbıla temevvüc itdi çün deryā-yı 'aşḳ *(G. 28/3). [lā-cerem]*

lāf ur-: *Atıp tutmak, yüksekten atmak, böbürlenmek.* (KL., http://lugatim.com/s/laf, erişim tarihi: 24.03.2021)

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. İy **lāf urucı** nā-merd
   Āhen döġülür mi serd *(Mrb. 10/5). [lāf ur, -ucı]*

lāf ü güzāf: *Boş söz, dedikodu.* ||| *[tas.] Dünyanın nefsanî hevesleri.*

1. Ḳoyalum **lāf ü güẕāfı**
   Gel eyleyelüm inṣāfı *(Koş. 8/13). [lāf ü güẕāf, -ı]*

lāhūt illeri: *Rabbânî yerler.* ||| *[tas.] Hakk'ın zâtına mahsus olan ehadiyyet mertebesindeki hâl ve makamlar.*

1. Görünse **lāhūt illeri**
   Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/15). [lāhūt illeri, -ler, -i]*

lākin: *Fakat, ancak, ama.*

1. İḥsān eyle **lākin** itme ṣağışla
   İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/19). [lākin]*
2. İster seni cān bülbüli
   Lākin irişmez 'aḳl eli *(Mrb. 33/6). [lākin]*

lāle: *Lâle çiçeği.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. Ṭışını gerçi **lāle** āle sarmış
   Velī ḫōş būyı yoḳ ḳalbi ḳararmış *(M. 3/1). [lāle]*

lā-mekān: *Mekândan münezzeh olan.*

1. Gec bu kevn ü mekāndan iy sālik
   Lā-mekān yār derdini çekelüm *(G. 37/10). [lā-mekān]*

lā-mekān illeri: *Mekansızlık diyarları.* ||| *[tas.] Hakk'a yükselmedeki manâ âlemleri.*

1. **Lā-mekān illerine**
   Gidelüm şimdengirü *(Koş. 10/3). [lā-mekān illeri, -ler, -i, -n, -e]*

lā-mekān milki: *Mekânsızlık diyârı.* ||| *[tas.] Hakk'a yükselmedeki manâ âlemleri.*

1. Bāl açar ṭa'ūs-ı ḳudsīler gibi
   Lā-mekān milkinde cevlān isteyen *(G. 10/16). [lā-mekān milki, -n, -de]*

lā-tekilnī: *"Başbaşa bırakma!"* meâlli hadisten bir bölüm. (Bkz., "Allah'ım göz açıp kapanıncaya kadar; hatta daha kısa süre beni nefsime bırakma." Aclûnî, Keşfü'l Hafâ, I, 189)

Kalıp ifade*: *Hadis.

1. Buyurur **lā-tekilnī** Faḫr-i 'Ālem
   Bizi ışmarlamağıl nefse bir dem *(Mrb. 11/5). [lā-tekilnī]*

lā-yestaḳīm: *İstikamet dışı.*

1. Estaġfiru'llāh el-'azīm
   Min külli mā **lā-yestaḳīm** *(Koş. 33/14). [lā-yestaḳīm]*

Lā-yezāl: *Yok olmayan, varlığı devam eden Allah.*

1. Senden kerem senden 'aṭā
   İy **Lā-yezāl** ü Lem-yezel *(Mhm. 1/16). [Lā-yezāl]*

lāyıḳ: *Uygun, yakışır, yaraşmak, münasip.*

1. Ḳuldan saña **lāyıḳ** n'ola
   'Āşıḳ seni ḳanda bula *(Mhm. 1/1). [lāyıḳ]*
2. Meded ḳurtar Hüdāī'yi elemden
   A Sulṭānum saña **lāyıḳ** keremdür *(Mrb. 47/12). [lāyıḳ]*
3. Ḳuluñ işi cürm ile 'işyān imiş
   Ḥaḳḳ'a **lāyıḳ** 'afv ile ġufrān imiş *(Mf. 99/2). [lāyıḳ]*

4. Ḳuluñ saña **lāyıḳ** işi yoġımış
   Yoḳdan ṣudūr iden zīrā yoġımış *(Koş. 5/29). [lāyıḳ]*
5. Bu Hüdāī'de ṣabra ṭāḳat yoḳ
   Ṭapuña **lāyıḳ** bir 'ibādet yoḳ *(Koş. 16/18). [lāyıḳ]*
6. Kimi mest-i mey-i muḥabbetdür
   Saña **lāyıḳ** Efendi raḥmetdür *(Msd. 2/10). [lāyıḳ]*
7. Ḳanı saña **lāyıḳ** 'amel
   'Abdüñ işi sehv ü zelel *(Mhm. 1/17). [lāyıḳ]*
8. Pādişāhā sen bilürsin ṣādıḳı
   Sen bilürsin bezm-i vaṣla **lāyıḳı** *(Mrb. 38/6). [lāyıḳı, -ı]*
9. Sālike **lāyıḳ** mıdur hīç Zeyd ü 'Amr ile cedel
   Her taṣarruf ḫōd Ḥaḳ'uñ sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/7). [lāyıḳ]*
10. Cenāb-ı pāküñe **lāyıḳ** 'amel yoḳ
    Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/1). [lāyıḳ]*
11. Meded bu derde dermān eyle yā Rab
    İy Allāh'um saña **lāyıḳ** keremdür *(Mrb. 47/2). [lāyıḳ]*
12. Saña varmaġı āsān eyle yā Rab
    A sulṭānum saña **lāyıḳ** keremdür *(Mrb. 47/4). [lāyıḳ]*
13. 'İnāyet it açılsun ṭoġrı yollar
    İy Allāh'um saña **lāyıḳ** keremdür *(Mrb. 47/8). [lāyıḳ]*
14. Saña **lāyıḳ** 'ināyetdür
    Viṣālüñ key sa'ādetdür *(Mrb. 61/19). [lāyıḳ]*
15. Saña **lāyıḳ** Efendi hiḍmeti yoḳ
    Meded senden 'ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/7). [lāyıḳ]*
16. Saña **lāyıḳ** ḳanı 'ibādetümüz
    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/7). [lāyıḳ]*
17. ʿİbāduñ dāʾimā işi ḳuṣūr u sehv ü ẕilletdür
    Senüñ iḥsānuña **lāyıḳ** Efendi faẓl u raḥmetdür *(G. 1/2). [lāyıḳ]*
18. Anı tekmīl iden ancaḳ yene senden ʿināyetdür
    Ḫudāyā bir avuc ḫāküñ saña **lāyıḳ** nesi ola *(G. 1/5). [lāyıḳ]*
19. Nemüz ola Ḫudāyā saña **lāyıḳ**
    Hemān bir luṭfıla iḥsāna geldük *(G. 5/11). [lāyıḳ]*

20. Sālike faẕluñla dā‘im eyle tevfīḳüñ refīḳ
    Sen ‘ināyet eyle yā Rab vaṣluña **lāyıḳlara** *(G. 29/8).[lāyıḳlara,-lar,-a]*
21. Cenāb-ı pāküñe **lāyıḳ** Hüdāī’nüñ nesi ola
    Meger kim armaġan iltem kemāl-i iftiḳārumdan *(G. 13/9). [lāyıḳ]*

lāyıḳ eyle-: *Münasip görmek.*

1. Çün emīn eyledüñ emānetüñe
   Yene sen **lāyıḳ eyle** ḫidmetüñe *(Mrb. 20/6). [lāyıḳ eyle]*

lāyık kıl-: *Münasip görmek.*

1. Ḳıl vuṣlatuña lāyıḳ
   Luṭf it meded Allah’um *(Mrb. 7/19). [lāyıḳ ḳıl]*

lāyık ol-:

lāyıḳ ol-: *Yakışmak, yaraşmak.*

1. Dōst bezmine **lāyıḳ olan**
   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/11). [lāyıḳ ol, -an]*
2. ‘İbāduñ dā’imā işi ḫaṭādur
   Saña **lāyıḳ olan** luṭf u ‘aṭādur *(Mrb. 113/10). [lāyıḳ ol, -an]*
3. Ḳula **lāyıḳ olan** ‘ibādet imiş
   Ḫidmet-i Ḥaḳ ‘aceb sa‘ādet imiş *(Mrb. 74/1). [lāyıḳ ol, -an]*
4. Terk idüb enniyyeti nefy eyle isneyniyyeti
   Vaḥdet-i ẕātiyyedür **lāyıḳ olan** fāyıḳlara *(G. 29/4). [lāyıḳ ol, -an]*

lāyıḳ ol-: *Hak etmek, hak kazanmak.*

1. Kimi olmuş viṣāl-i Ḥaḳḳ’a lāyıḳ
   Kiminüñ dīde-i ḳalbi uyanıḳ *(Mrb. 26/21). [lāyıḳ ol, -muş]*

2. Şol ki cāndan saña ola ‘āşıḳ
   Ol olur bezm-i vaṣluña lāyıḳ *(Mrb. 71/6). [lāyıḳ ol, -ur]*

lāyıḳ olagör-: *Yaraşır hâle gelmeye çalışmak.*

1. Olagör ṣoḥbet-i dildāre lāyıḳ
   Yiter itdüñ sivāya iştiġāli *(Mrb. 87/7). [lāyıḳ olagör]*

lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl: *Kavuşma meclisinin uygun kişisi.* ||| *[tas.] Vahdet makamına münasip olan insan-ı kâmil.*

1. Esirge **lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl** it
   Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/11). [lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl]*
2. Luṭf ile göster bize yā Rab cemāl
   Tā olavuz **lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl** *(Mrb. 95/26). [lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl]*
3. Olavuz tā **lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl**
   Sen ‘ināyet it meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/3). [lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl]*

lāzım: *Gerekli.*

1. Cennet ehline gerek ‘ilm ü ‘amel
   Lā-cerem uçmaġa **lāzımdur** cenāḥ *(G. 30/4). [lāzımdur, -dur]*

lāzım ol-: *Gerekli olmak, lüzumlu olmak.*

1. **Lāzım olan** sālike yoḳluḳ-durur
   Māni‘ olan Ḥażrete çoḳluḳ-durur *(Mf. 36/1). [lāzım ol, -an]*

lehū: *Çünkü.*

1. Tecellā Rabbüne’l-Mennān
   Lehū fī-külli yevmin şān *(Mrb. 51/6). [lehū]*

le'īm: *Değersiz, bayağı.* ||| *Cimri.* (Doğan, 2013, s. 1119)

1. Ṭutalum ḳul **le'īmdür**
   Efendisi Kerīm'dür *(Koş. 36/9). [le'īmdür, -dür]*

lek: *Senin için.*

1. Fażluñladur ancaḳ senüñ olduġumuz iḥsān ḳarīn
   El-ḥamdü **lek** ve'ş-şükrü lek āyā Mücibe's-sāilīn *(Mf. 146/2). [lek]*
2. Fażluñladur ancaḳ senüñ olduġumuz iḥsān ḳarīn
   El-ḥamdü lek ve'ş-şükrü **lek** āyā Mücibe's-sāilīn *(Mf. 146/2). [lek]*

leḳad ebda'tenā bi'l-kāfi ve'n-nūn: **"***Sen bizi kaf ve nun yani kün / ol emriyle yarattın."* (Krş., Yâsin, 36/82[147])

Kalıp ifade*: *Âyet.

1. **Leḳad ebda'tenā bi'l-kāfi ve'n-nūn**
   Te'ālā şānüke 'ammā yekūlūn *(Mrb. 58/9). [leḳad ebda'tenā bi'l-kāfi ve'n-nūn]*

lem telidnī: *"Keşke beni doğurmasaydı."*

1. Eḳūlu tāreten yā Rabbi zidnī
   Ve uḫrā leyte ummī **lem telidnī** *(G. 39/14). [lem telidnī]*

---

[147] فَيَكُونُ كُنْ لَهُ يَقُولَ اَنْ شَيْئاً اَرَادَ اِذَّا اَمْرُهُ اِنَّـمَّا

"Bir şeyi istediğinde, O'nun buyruğu "ol!" demekten ibarettir; hemen oluverir."

lem yekun küfven aḥad: *"Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir." meâlli âyeti.* (İhlâs, 112/4[148])

***Kalıp ifade*:** *Âyet.*

1. İy **lem yekun küfven Aḥad**
   Senden meded senden meded *(Mrb. 32/3). [lem yekun küfven aḥad]*

lem‘a: *Parıltı.* ||| *[tas.] İlahî tecelli, feyiz, ilhâm, keşf.*

1. Ḫurşīde iltüb ẕerreyi
   Bedr-i tamāma **lem‘ayı** *(Koş. 3/34). [lem‘ayı, -y, -ı]*
2. Ḫurşīde iltüp ẕerreyi
   Bedr-i tamāma **lem‘ayı** *(Mf. 168/2). [lem‘ayı, -y, -ı]*
3. İrişse **lem‘a** nūr-ı kibriyādan
   Geçerdi ẓulmet-i kibr ü riyādan *(Mrb. 91/5). [lem‘a]*

lem‘a-i nūr-ı şühūd: *Şahitliğin aydınlık parıltısı.* ||| *[tas.] Allah'ı hakka'l-yakîn olarak müşâhede etmenin zevki.*

1. Virdüñ bize yā Rab vücūd
   Hem **lem‘a-i nūr-ı şühūd** *(Mrb. 102/6). [lem‘a-i nūr-ı şühūd]*

Lem-yezel: *Bâki, sonsuz olan Allah.*

1. Senden kerem senden ‘aṭā
   İy Lā-yezāl ü **Lem-yezel** *(Mhm. 1/16). [lem-yezel]*

---

[148] اَحَدٌ كُفُواً لَهُ يَكُنْ وَلَمْ

“Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir.”

len terān: *"Sen beni asla göremezsin" meâlli âyetten bir bölüm.* (A'râf, 7/143[149])

Kalıp ifade*: *Âyet.

1. Ṭūra tecellī eyleyüb diller tesellī eyleyüb
   Musā'ya diyüb **len terān** ol vechile iḥsān iden *(G. 4/6). [len terān]*

lev denevtü: *"Şâyed yaklaşacak olursam…" Cebrâil'in Sideretü'l-Müntehâda Hz. Muhammed'e söylediğine inanılan söz.* (Yılmaz, 2013, s. 454)

1. **Lev denevtü** deyicek Rūḥu'l-emīn
   Sen revān olduñ pes iy Ḫayru'l-verā *(G. 22/7). [lev denevtü]*

levḥ ü ḳalem: *Sayfa ve kalem.* ||| *[tas.] Hakk'ın ezelî bilgisi ve bu bilgiyi kullanma iradesi.* (Pala, 1995, s. 307)

1. Eger 'arş u ferş ü **levḥ ü ḳalemdür**
   Eger cinn ü melek benī-Ādemdür *(Koş. 44/5). [levḥ ü ḳalem, -dür]*

levḥ-i dil: *Gönül sayfası.* ||| *[tas.] Hakk'ın tecelligâhı olan gönül lâtifesi.*

1. **Levḥ-i dilden** ẓulmet-i şirk ü hevāyı maḥv ider
   Pāk ider mir'āt-ı ḳalbi ṣayḳal-ı envār-ı Hū *(G. 12/7). [levḥ-i dil, -den]*

levs: *Kir, pislik.* (Devellioğlu, 1998, s. 549)

---

[149] فَلَمَّا جَاءَ مُوسٰى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ اَرِنِيٓ اَنْظُرْ اِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرٰىنِي وَلٰكِنِ انْظُرْ اِلَى الْجَبَلِ فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرٰىنِيۚ فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسٰى صَعِقًاۚ فَلَمَّآ اَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ اِلَيْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de rabbi onunla konuştuğunda o, "Rabbim! Bana görün; sana bakayım" dedi. Rabbi, "Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti; Mûsâ da bayılıp düştü. Kendine gelince dedi ki: "Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tövbe ettim; ben inananların ilkiyim."

1. Sivā **levsinden** el yuyub dem-ā-dem
   İrüb maṭlūba ḫōş zevḳ ü ṣafā it *(N. 21/3). [levsinden, -i, -n, -den]*

levs-i sivā: *Başkasının kiri.* ||| *[tas.] Mâsivânın sıkıntılı hâli.*

1. Nice bir **levs-i sivāda** ḳalasın
   Ac gözüñ vāṣıl olan yārānı gör *(G. 19/7). [levs-i sivā, -da]*

Leyl ü nehār iden O'dur: *"Gece ve gündüzde barınan her şey O'nundur" meâlli âyete telmih yapılmıştır.* (Krş., En'âm, 6/13[150])

Kalıp ifade*: *Âyet.

1. Mülki ḳo mālike baḳ **leyl ü nehār iden O'dur**
   Cem'-i eżdād idüben 'unṣurı çār iden O'dur *(Mrb. 16/13). [leyl ü nehār iden O'dur]*

Leylā / Leylī:

Leylā: *Leylâ ile Mecnun hikâyesinin kadın kahramanı.* ||| *(Beşerî) Sevilen, sevgili.*

1. Eger Mecnūn eger **Leylā**
   Eger Vāmıḳ eger 'Azrā' *(Mrb. 24/37). [Leylā]*
2. Mecnūn ister **Leylā'yı**
   Vāmıḳ ister 'Azrā'yı *(Koş. 12/17). [Leylā'yı, -y, -ı]*
3. Kimi Mecnūn kimi **Leylā**
   Kimi Şīrīn kimi Ferhād *(Mrb. 75/15). [Leylā]*
4. Ḫüsrev ü Şīrīn'üñ meftūnı
   Ḳays ise **Leylī** mecnūnı *(Koş. 31/10). [Leylī]*

---

[150] الْعَلِيمُ السَّمِيعُ وَهُوَ وَالنَّهَارُ الَّيْلِ فِي سَكَنَ مَا وَلَهُ

"Gece ve gündüzde barınan her şey O'nundur. O, her şeyi işitmekte, bilmektedir."

Leylā: *Mecnûn'u kendine âşık eden güzel.* ||| *[tas.] Allah.* (Ögke, 2018, s. 123)

1. Gördügüm **Leylā** ṣanub Mecnūn gibi
   Vālih ü ḫayrān olayın bir zamān *(G. 17/9). [Leylā]*
2. Cānān metā'-ı vaṣlını vādī-i ġama ṣatmaz
   Ṣaḥrāda gezmese Mecnūn **Leylā** yabanda yatmaz *(Mf. 185/2). [leylā]*

Leylā yādı: *Leylâ'nın hatırası.* ||| *Sevgilinin hayali.*

1. 'Işḳ-ı Şīrīn'e cān virür Ferhād
   Leylā yādına Ḳays ider feryād *(Koş. 16/6). [Leylā yādı, -ı, -n, -a]*

Leylā-yı 'aşḳ: *Aşk Leylâ'sı.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. 'Aşḳ-ı Şīrīn oldı feryādına Ferhād'uñ sebeb
   İy nice dānāyı Mecnūn eyledi **Leylā-yı 'aşḳ** *(G. 28/12). [Leylā-yı 'aşḳ]*

leyle-i mi'rāc: *Miraç gecesi.* ||| *Hz. Muhammed'in yedi kat semâyı aşıp Hak huzuruna vardığı ve O'nunla görüştüğü gece.*

1. Bu gice kim **leyle-i mi'rācdur**
   Ẕevḳ-i vaṣla ḳullaruñ muḥtācdur *(M. 2/1). [leyle-i mi'rāc, -dur]*

leyl-i isrā: *İsra gecesi.* ||| *Hz. Peygamber'in mirac sırasında Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya intikal ettiği gece.*

1. Şāhidüñ **leyl-i İsrā**
   Subḥāne'l-lezī esrā *(Koş. 11/13). [leyl-i isrā]*

Leylī: bkz. Leylā / Leylī.

leyse li'l-insāni illā mā se'ā: *"..İnsan için ancak çalıştığı vardır." meâlli âyet.* (Necm, 53/39[151])

Kalıp ifade*: *Âyet.

1. ‘Āḳil iseñ ḫayra sa‘y it dā’imā
   Leyse li'l-insāni illā mā se'ā *(G. 36/2). [leyse li'l-insāni illā mā se'ā]*
2. **Leyse li'l-insāni illā mā-se'ā**
   Fe’ctehid fī’llāhi in şi’te’l-felāḥ *(G. 31/7). [leyse]*

leyte: *Keşke.*

1. Eḳūlu tāreten yā Rabbi zidnī
   Ve uḫrā **leyte** ummī lem telidnī *(G. 39/14). [leyte]*

lezzāt: *Tatlar, zevkler.* ||| *[tas.] Manevî hazlar, safâlar.*

1. Hüdāī’ye irüb ḥālāt
   Viṣālüñle bula **lezzāt** *(Mrb. 24/50). [lezzāt]*
2. Şunı kim ide Mevlā maẓhar-ı ẕāt
   Hüdāī’ ṭañ mı bulsa niçe **lezzāt** *(Mrb. 54/18). [lezzāt]*

lezzet: *Haz, zevk.*

1. Viṣālüñ ẕevḳini cānā ne bilsün zāhid-i miskīn
   Efendi ḳande fehm eyler cimā‘üñ **lezzetin** ‘innīn *(Mf. 13/2). [lezzetin, -i, -n]*
2. Göñül virme cihānuñ **lezzetine**
   Ki ol degmez ṣoñında ḥasretüñe *(Mf. 153/1). [lezzetine, -i, -n, -e]*
3. Viṣālüñ **lezzetiyle** ṣād iden sen

---

[151] سَعۡیٗ مَا اِلَّا لِلۡاِنۡسَانِ لَیۡسَ وَ اَنۡ

“İnsan ancak çabasının sonucunu elde eder.”

Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/19). [lezzetiyle, -i, -y, -le]*

4. **Lezzetinden** ‘ālemüñ uṣandurur
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/3). [lezzetinden, -i, -n, -den]*

lezzet al-: *Zevk almak, zevklenmek, safâ bulmak.*

1. Cefādan yüz çevürmez derd-i ġamdan **lezzet almışdur**
   Benüm dīvāne göñlüm çoḳ belā’dan arta ḳalmışdur *(Mf. 187/1). [lezzet al, -mış, -dur]*

lezzet-i fāni: *Geçici haz.* ||| *[tas.] Nefsin hevâsına uygun geçici hevesler.*

1. Ẕevḳ-i dünyāya muḥabbet niçe bir
   Lezzet-i fāniye raġbet niçe bir *(Mhm. 2/2). [lezzet-i fāni, -y, -e]*

libās: *Elbise.* ||| *Yaprak, çiçek.*

1. Bād-ı ḫazāndan aldı fenā būy-ı ẕevḳini
   Eşcār dürlü dürlü **libāsın** ṣoyub gelür *(G. 11/6). [libāsın, -ı, -n]*

līk: *Ama, fakat, lakin, ancak.*

1. Kāfir ü müslim egerçi cümle ḳul
   Līk īmān ehlinüñdür Ḥaḳḳ’a yol *(Kt. 7/4). [līk]*
2. Gerçi nefse güç gelür dünyādan ayrılmaḳ kişi
   Līk merżāt-ı ilāhiyye gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/2). [līk]*
3. Hüdāī’ ṣūretā bir ḳabża ḫākem
   Līk ma‘nā yüzinde dürr-i pākem *(Koş. 47/18). [līk]*

līki: *Ancak, ama, lakin.*

1. Gerçi cennet de güzeldür

Līki ḥüsnüñ bī-bedeldür *(Koş. 31/14). [līki]*

2. Kimseye ölmezden öñ göstermeyüb dīdārını
   İrgürüb bāḳī ḥayāta **līki** ṣoñra şād iden *(G. 8/8). [līki]*
3. Bu didügüm tevḥīd-i ṣırf muḳteżā-yı cem‘le cem‘
   Līki farḳa nāẓır olub buyruḳ ṭutmaḳ ḫōşagelür *(G. 7/8). [līki]*

<u>lī-ma‘allāh ḳaṣrı:</u> *Li maallah sarayı. ||| [tas.] Hz. Muhammed'in miraç gecesi Hakk'a vasıl olduğu ev ednâ makamı. ||| [tas.] Hakk'ın sırf zâtının bulunduğu ehâdiyyet makamı.*

1. ‘Āleme raḥmet şefā‘at kānıdur
   Lī-ma‘allāh ḳaṣrınuñ mihmānıdur *(Mrb. 129/6). [lī-ma‘allāh ḳaṣrı, -n, -uñ]*

<u>lisān-ı ḥāl:</u> *Hâl dili. ||| [tas.] Mevcûdâtın, kendi hakikatlerine dair keyfiyetleri / özellikleri / istidatları.*

1. Yirler ü gökler **lisān-ı ḥāl** ile heb çıġırub
   Dirler Allah’a gelüñ kim māsivāda yoḳ beḳā *(Mf. 44/1). [lisān-ı ḥāl]*

<u>liyāḳat:</u> *Yeterlilik, uygunluk.*

1. Ger bizde yoġise saña **liyāḳat**
   Fażluñla iy Mevlā eyle ‘ināyet *(Koş. 21/9). [liyāḳat]*

<u>luṭf:</u>

luṭf: *İhsan, bağış, merhamet.*

1. Zeyn olub açıldı ebvāb-ı cinān
   Geldi ḫōş **luṭf** ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/4). [luṭf]*
2. Ṭālib-i Ḥaḳḳ’a naṣīb ola vuṣūl
   Geldi ḫōş **luṭf** ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/8). [luṭf]*

3. Żav’-i ḳandīl ü meṣābīhi güzel
   Geldi ḫōş **luṭf** ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/12). [luṭf]*
4. ‘Ālem-i ma‘nāya mi‘rāc idelüm
   Geldi ḫōş **luṭf** ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/16). [luṭf]*
5. Bezm-i vaḥdetde ṣafālar süregör
   Geldi ḫōş **luṭf** ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/20). [luṭf]*

luṭf: *(Allah) İyilik, yardım, bağış, ihsan, kerem, cömertlik.*

1. İy **luṭfı** bī-ḥad pādişāh
   Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/3). [luṭfı, -ı]*
2. ‘Ālemlere sulṭānum
   Luṭf ile ‘ināyet it *(Mrb. 105/4). [luṭf]*
3. Hüdāī’ ḳuluñ iy Mevlā
   Fażl u **luṭfuñ** eyler recā *(Koş. 59/26). [luṭfuñ, -uñ]*
4. İrüb **luṭf** u kerem dārü’ş-şifā-i fażl ü raḥmetden
   Ḫalāṣ eyle bizi yā Rab meded bu derd ü miḥnetden *(Mf. 142/1).[luṭf]*
5. Bāb-ı Ḥaḳḳ’a yüz sürüb iḥsānını itseñ recā’
   Ber-murād eyler seni **luṭfıla** ol Ḳādir Ḫudā *(Mf. 46/2). [luṭfıla, -ıla]*
6. Olsun aña nice biñ ḥamd ü s̱enā
   Kim bize dā’im işi **luṭf** u ‘aṭā’ *(Mf. 48/2). [luṭf]*
7. Ḥaḳ’uñ **luṭfına** ġāyet mi olur
   Ya iḥsānına nihāyet mi olur *(Mf. 69/1). [luṭfına, -ı, -n, -a]*
8. Yalvar Ġanī Mevlā’ya
   Luṭf ile iḥsān gelsün *(Koş. 9/16). [luṭf]*
9. N’olaydı **luṭfuñ** olaydı
   Çünki bir bī-çāre ḳuldur *(Koş. 32/15). [luṭfuñ, -uñ]*
10. Niçe **luṭf** u niçe iḥsān eyledi
    El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 50/7). [luṭf]*
11. Göñül ḳaṣrın ide **luṭfıla** ābād
    El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/7). [luṭfıla, -ıla]*
12. Şu dem ki **luṭf** ire dest-i ḳudretden

Dili īḳāż ider nevm-i ġafletden *(Koş. 51/9). [luṭf]*

13. Olalum **luṭfuñ** āzādı

    Kerem eyle meded eyle *(Koş. 54/15). [luṭfuñ, -uñ]*

14. **Luṭfuñ** keremüñ çoḳdur

    Dā'im ḳapuñ açuḳdur *(Koş. 42/9). [luṭfuñ, -uñ]*

15. Daḫi **luṭf** umaruz küllī

    Luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 43/11). [luṭf]*

16. Ḳullara **luṭf** ile 'ināyet it

    İy Mu'īn ü Naṣīr olan Mevlā *(N. 2/3). [luṭf]*

17. Kerem **luṭf** u 'ināyet it

    Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/19). [luṭf]*

18. Luṭf ile iḥsānuñ ebvābını ac

    Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/1). [luṭf]*

19. Ḥaḳḳ'uñdur ḳudret u ḳuvvet

    Ḥaḳḳ'uñdur **luṭf** u 'ināyet *(Koş. 37/6). [luṭf]*

20. Cümle mevcūdāta sen virdüñ ḥayāt

    Luṭfuñ ile oldı cümle kā'ināt *(Mrb. 128/6). [luṭfuñ, -uñ]*

21. Senden 'ināyet isterüz

    Luṭf u hidāyet isterüz *(Koş. 59/18). [luṭf]*

22. **Luṭf** u iḥsān iden sensin

    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/23). [luṭf]*

23. **Luṭfuña** yoḳdur nihāyet

    Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/11). [luṭfuña, -uñ, -a]*

24. İy bu göñlüm şehrini biñ **luṭfıla** ābād iden

    On sekiz biñ 'ālemi bir emrile īcād iden *(G. 8/1). [luṭfıla, -ıla]*

25. İy kerem kānı Ḫudāvend-i 'Alīm

    Ḳullara **luṭfıla** iḥsān it meded *(Kt. 4/2). [luṭfıla, -ıla]*

26. Ḳalıba ṣıḥḥat ü hem ḳalbe ṣafā virdi tamām

    Ḫāliḳ'uñ **luṭfuna** gel ḥamd ü ṣenā eyleyelüm *(Mrb. 101/4). [luṭf, -u, -n, -a]*

27. Olub eşcār ḳalem olsa mürekkeb 'ummān

    Lutfınuñ biñde birin yazmaġa yoḳdur imkān *(Mrb. 101/6). [lutf, -ı, -n, -uñ]*

28. Devlet yeter ol ḳula

Luṭf ile hidāyet it *(Mrb. 105/12). [luṭf]*

29. Çoḳdur keremi **luṭfı** o Raḥmān u Raḥīm'üñ
    İḥsānına ġāyet mi var ol Ḥayy u Ḳadīm'üñ *(Mrb. 98/9). [luṭfı, -ı]*
30. **Luṭf** ile raḥmet hep senüñ
    Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/15). [luṭf]*
31. Senden hidāyet isterüz
    Luṭf u ‘ināyet isterüz *(Mrb. 103/6). [luṭf]*
32. Bizi fażlıyla insān eylemişdür
    Göre **luṭfunı** ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/2). [luṭfunı, -u, -n, -ı]*
33. Yazılmaz ni‘met-i sulṭān-ı Ġaffār
    Göre **luṭfunı** ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/8). [luṭfunı, -u, -n, -ı]*
34. Uyan ġafletden ol bir merd-i dānā
    Göre **luṭfunı** ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/12). [luṭfunı, -u, -n, -ı]*
35. Hidāyet eyledi envār-ı ẕāta
    Göre **luṭfunı** ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/16). [luṭfunı, -u, -n, -ı]*
36. Yüri var Ḫāliḳ'a şükr eyle her ān
    Göre **luṭfunı** ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/20). [luṭfunı, -u, -n, -ı]*
37. Ḳullaruñ **luṭfuñla** insān olduġı
    Heb senüñ fażluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/1). [luṭfuñla, -uñ, -la]*
38. Nūr ile doldı yene kevn ü mekān
    Geldi ḫōş **luṭf** ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/2). [luṭf]*
39. **Luṭfuñla** Hüdāī'den
    Kez rāżī olasın sen *(Mrb. 6/17). [luṭfuñla, -uñ, -la]*
40. Olub dā'im dem-i vuṣlat
    Göñül **luṭf** u ‘aṭā ister *(Mrb. 69/8). [luṭf]*
41. Ehl-i īmān ehl-i İslām eyledi
    Bunca **luṭf** u bunca in‘ām eyledi *(Mrb. 83/6). [luṭf]*
42. İtdi **luṭfından** Ḥabīb'üñ ümmeti
    Hem naṣīb itdi sarāy-ı vaḥdeti *(Mrb. 83/9). [luṭfından, -ı, -n, -dan]*
43. **Luṭfa** maẓhar olduġuñ fikr it begüm
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/3). [luṭfa, -a]*
44. Niçe **luṭf** u niçe iḥsān idersin

Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/7). [luṭf]*

45. Kullaruña **luṭf** ü ‘ināyet meded

    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/7). [luṭf]*

46. Mevce gelüb baḥr-i kerem yemm-i cūd

    Luṭfuñ ile ‘āleme virdüñ vücūd *(Mrb. 95/22). [luṭfuñ, -uñ]*

47. **Luṭf** ile göster bize yā Rab cemāl

    Tā olavuz lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl *(Mrb. 95/25). [luṭf]*

48. Nefse ‘aẕāb ise yiter

    Bir **luṭf** ile işüm biter *(Mrb. 44/10). [luṭf]*

49. Güş-ı cāna ire **luṭfuñdan** ḥiṭāb

    Perdeler ref‘ oluban gide ḥicāb *(Mrb. 66/9). [luṭfuñdan, -uñ, -dan]*

50. **Luṭfuñ** yazılmaz ḥaşre dek

    Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/15). [luṭfuñ, -uñ]*

51. Yoḳ **luṭfuña** ḥadd ü ‘aded

    Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/27). [luṭfuña, -uñ, -a]*

52. Luṭfuñ umar bir alay āvāreler

    Pes ḳapuñdan ġayrı ḳanda varalar *(Mrb. 108/5). [luṭfuñ, -uñ]*

53. Niçe **luṭf** u niçe iḥsān eyledüñ

    Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um meded *(Mrb. 108/11). [luṭf]*

54. **Luṭfuña** yā Rabbī ġāyet yoḳ-durur

    Baḥr-ı iḥsān a nihāyet yoḳ-durur *(Mrb. 108/13). [luṭfuña, -uñ, -a]*

55. **Luṭfunda**n ol Ḳādir Ḫudā

    Ḳullarına itdi ‘aṭā *(Mrb. 111/17). [luṭfundan, -u, -n, -dan]*

56. Senüñdür **luṭfula** iḥsān

    Neye ḳādir olur insān *(Mrb. 112/9). [luṭfula, -u, -la]*

57. Efendi **luṭfuña** yoḳdur nihāyet

    Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/7). [luṭfuña, -uñ, -a]*

58. Olubdur çünki faẓl u **luṭfa** mu‘tād

    Meded sulṭānum Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/19). [luṭfa, -a]*

59. Bulunmaz **luṭfuña** ġāyet

    Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/19). [luṭfuña, -uñ, -a]*

60. **Luṭf** u ‘aṭāya irişe

Īs̱ār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 79/11). [luṭf]*

61. Eyledüñ çünki **luṭfuña** mu‘tād
    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/11). [luṭfuña, -uñ, -a]*
62. İy ḳamu ḥāle ‘ālim ü dānā
    Luṭfuñ ile olur fenā vü beḳā *(Mrb. 77/22). [luṭfuñ, -uñ]*
63. Nemüz ola Ḫudāyā saña lāyıḳ
    Hemān bir **luṭfıla** iḥsāna geldük *(G. 5/12). [luṭfıla, -ıla]*
64. Enbiyā vü evliyā **luṭfuñla** olmuş sābiḳūn
    Sen Hüdāī’ ḳuluñı żamm eyle ol sābıḳlara *(G. 29/9).[luṭfuñla,-uñ, -la]*
65. Hüdāī’ ḳuluna idüb hidāyet
    Sivādan **luṭf** ile āzād iden dōst *(G. 33/10). [luṭf]*
66. Nuṭfe-i nā-çīzi insān eyleyen Ḳādir Ḫudā
    Yine **luṭfundan** ide ḳullarına vaṣlın ‘aṭā *(G. 35/2). [luṭfundan,-u,-n, -dan]*
67. Ḳullarına Ḳādir Ḫudā
    Luṭfı ile ide naẓar *(G. 34/14). [luṭfı, -ı]*
68. Baḥr-ı ‘aṭāsı nehr ide ḥāşā ki sā’ili
    Derd-i derūna şāfī iken **luṭf** ile cevāb *(G. 25/6). [luṭf]*
69. Gāh olur **luṭf** yüzinden gösterür envār-ı cemāl
    Gāh olur celāl perdesi her yañeden üşegelür *(G. 7/3). [luṭf]*
70. **Luṭfula** tecellī it
    Ḳahruñ ḳoma kim yaḳa *(Mrb. 23/11). [luṭfula, -ula]*
71. **Luṭfıla** iḥsānı kimden umayın
    Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/11). [luṭfıla iḥsān, -ı]*

luṭf: *(Allah) Af, mağfiret.*

1. ‘İbāduñ dā’imā işi ḫaṭādur
   Saña lāyıḳ olan **luṭf** u ‘aṭādur *(Mrb. 113/10). [luṭf]*
2. Ẕerrece **luṭfuñla** günāhlar gider
   Raḥmetüñ deryāsı ẕenbi maḥv ider *(Koş. 5/9). [luṭfuñla, -uñ, -la]*
3. **Luṭf** u iḥsān heb senüñdür iy Raḥīm
   Raḥmetüñ bī-ḥadd-durur faẓluñ ‘aẓīm *(N. 23/4). [luṭf]*

luṭf eyle-:

luṭf eyle-: *Nasip etmek.*

1. **Luṭf eyleyüb** bir kez naẓar
   Eylerse ger sulṭānumuz *(Mrb. 1/1). [luṭf eyle, -y, -üb]*
2. **Luṭf eyleyüb** iy Mevlā
   Ḳıl vuṣlatuñı i‘ṭā *(Mrb. 104/13). [luṭf eyle, -y, -üb]*

luṭf eyle-: *(Allah) İyilik ve yardımda bulunmak.*

1. Açıvir **luṭf eyle** ṭoġrı yoluñı
   Allāh’um Allah’um güzel Allāh’um *(Koş. 21/1). [luṭf eyle]*
2. Ṭut elüm **luṭf eyle** açıvir yolum
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/19). [luṭf eyle]*
3. Olsun işümüz eshel
   Luṭf eyle Raḥīm Allāh *(Mrb. 118/20). [luṭf eyle]*
4. İrgür bizi maṭlūba
   Luṭf eyle Kerīm Allāh *(Mrb. 118/2). [luṭf eyle]*
5. Ḳullarıña eşfaḳsın
   Luṭf eyle Kerīm Allāh *(Mrb. 118/8). [luṭf eyle]*

luṭf ile iḥsān: *(Allah) İyilik ve bağış.*

1. Efendi **luṭf ile iḥsān** senindür
   Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/11). [luṭf ile iḥsān]*
2. Daḫi luṭf umaruz küllī
   Luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 43/12). [luṭf ile iḥsān]*
3. Ḫaṭā ile eger ẕenb itse insān
   Efendüm **luṭf ile iḥsān** senüñdür *(Koş. 52/2). [luṭf ile iḥsān]*
4. Ḳuluñ işi sehv ü ġaflet ü nisyān

Efendüm **luṭf ile iḥsān** senüñdür *(Koş. 52/4). [luṭf ile iḥsān]*

5. Ente'l-Ḳādīr ente tuşliḥu'l-ḳulūb
   Efendüm **luṭf ile iḥsān** senüñdür *(Koş. 52/8). [luṭf ile iḥsān]*
6. Hüdāī' ḳuluña eyle 'ināyet
   Efendüm **luṭf ile iḥsān** senüñdür *(Koş. 52/12). [luṭf ile iḥsān]*
7. Yüz sürüb dergāhuña 'abd-i ża'īf
   Luṭf ile iḥsānuñ ister iy Kerīm *(Kt. 16/2). [luṭf ile iḥsān, -uñ]*
8. Ḳullarıña **luṭf ile iḥsān** senüñ
   Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/19). [luṭf ile iḥsān]*
9. **Luṭf ile iḥsānuñ** ebvābını ac
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/1). [luṭf ile iḥsān]*

<u>luṭf ile iḥsānuñ ayı:</u> *İyilik ve cömertlik ayı.* ||| *Ramazan-ı Şerif.*

1. Vara mı ṣādıḳ viṣālüñ Ṭūr'ına
   Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/4).[luṭf ile iḥsānuñ ayı,-dur]*
2. Sen esirge kullaruñ muḥtācını
   Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/12). [luṭf ile iḥsānuñ ayı, -dur]*
3. Ḳıl 'ināyet ḳıl hidāyet yā mu'īn
   Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/20). [luṭf ile iḥsānuñ ayı, -dur]*

<u>luṭf it-:</u>

luṭf it-: *(Allah) İyilik ve yardımda bulunmak.*

1. Hüdāī'ye naṣīb it feṭḥ-i bābı
   Cemālüñden götür **luṭf it** niḳābı *(Mrb. 11/20). [luṭf it]*
2. Ref' it ḥicābı **luṭf idüb** enāniyeti gider
   Ġayb-i ḥaḳīḳat açıla tā ola feṭḥ-i bāb *(G. 25/11). [luṭf it, -üb]*
3. Saña ṣıdḳıla **luṭf it** ṭālib eyle
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh meded it *(Kt. 2/3). [luṭf it]*
4. Ġayrıyı göñülden sür

Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/2). [luṭf it]*

5. Maḳṣūduma sen irgür
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/4). [luṭf it]*
6. Ayruḳ kime yalvaram
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/12). [luṭf it]*
7. Ben düşmişü sen ḳaldır
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/16). [luṭf it]*
8. Ḳıl vuṣlatuña lāyıḳ
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/20). [luṭf it]*
9. Ġāyet de zebūn oldum
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/24). [luṭf it]*
10. **Luṭf it** sarāy-ı vaṣla ṣal
    Senden saña ṣığınurın *(Mrb. 43/19). [luṭf it]*
11. Bāḳī ḥayāta irmege iḥsānuñ isterüz
    Luṭf it Hüdāī' bendeñe yā Mālike'r-riḳāb *(G. 25/14). [luṭf it]*

luṭf it-: *Nasip etmek.*

1. İlāhī çün ḫalāṣ itdüñ müderrislik ḳażasından
   Viṣālüñ **luṭf idüb** ḳurtar bizi varlıḳ 'aẕābından *(Mf. 25/2).[luṭf it,-üb]*
2. Da'vet eyle bizi **luṭf it** ḳapuña
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/1). [luṭf it]*
3. Esrār-ı ḥaḳīḳatdan
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/8). [luṭf it]*

luṭf it-: *(Allah) Bağışlamak, affetmek, mağfiret etmek.*

1. Ḳuluñ eksigligiñe baḳma **luṭf it**
   Ḫaṭā ḳuldan 'aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/1). [luṭf it]*
2. **Luṭf it** esirge Efendi
   Raḥmet ü ġufrānuñ boldur *(Koş. 32/19). [luṭf it]*
3. Celālüñ āteşine yaḳma **luṭf it**

Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/3). [luṭf it]*

luṭf u cūd: *(Allah) İyilik ve cömertlik.*

1. Ol ḳadar olsun **luṭf u cūd**
   Kim aña ġāyet olmasun *(Koş. 25/27). [luṭf u cūd]*
2. Getürdi bizi faẕlıyla vücūda
   Daḫi hem maẓhar itdi **luṭf u cūda** *(Mrb. 106/22). [luṭf u cūd, -a]*

luṭf u iḥsān: *(Allah) İyilik ve cömertlik.*

1. **Luṭf u iḥsānuña** ġāyet mi var iy Ḥayy ü Ḳadīm
   Yene raḥmetle naẓar it bize iy Rabb-ı Kerīm *(Mrb. 101/9). [luṭf u iḥsān, -uñ, -a]*
2. **Luṭf u iḥsānına** şükreyleyelüm
   El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/3). [luṭf u iḥsān, -ı, -n, -a]*
3. Bulunmaz **luṭf u iḥsāna** nihāyet
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/3). [luṭf u iḥsān, -a]*
4. Olalum **luṭf u iḥsānuña** maḳrūn
   Ḳuluñ Efendi’den ġayrı kimi var *(Mrb. 58/11). [luṭf u iḥsān, -uñ, -a]*
5. Umaruz **luṭf u iḥsānuñı** her ān
   Yüri Dōst ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/7). [luṭf u iḥsān, -uñ, -ı]*
6. Ḥaḳ bizi faẕlıyla īcād eyledi
   Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/2). [luṭf u iḥsān]*
7. Hem yene yolına irşād eyledi
   Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/4). [luṭf u iḥsān]*
8. Ġayra baḳmaz sırr-ı tevḥīdi duyan
   Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/8). [luṭf u iḥsān]*
9. Ḥaḳḳ ile olur yene Ḥaḳḳ’a vuṣūl
   Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/12). [luṭf u iḥsān]*
10. Ḫidmete bel baġlayub eyler niyāz
    Bāb-ı Ḥaḳ’dan **luṭf u iḥsān** isteyen *(G. 10/10). [luṭf u iḥsān]*
11. Derde dermān senden olur iy Kerīm

Luṭf u iḥsān senden olur iy Raḥīm *(Mf. 120/2). [luṭf u iḥsān]*

12. Senüñdür **luṭf u iḥsān** heb
    Şükürler saña iy sulṭān *(Mrb. 124/7). [luṭf u iḥsān]*
13. Raḥmetüñ baḥrına ġāyet mi olur
    Luṭf ü iḥsāna nihāyet mi olur *(Mf. 81/2). [luṭf ü iḥsān, -a]*
14. Efendiden olursa **luṭf u iḥsān**
    Sefer itmek cihāndan olur āsān *(Mf. 128/1). [luṭf ü iḥsān]*

luṭf u ‘ināyet it-: *(Allah) İyilik ve yardımda bulunmak.*

1. Nūr-ı Ḥaḳḳ’a baḳa bir gün ola ebṣār-ı ḳulūb
   Umaruz **luṭf u ‘ināyet ide** Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/2).[luṭf u ‘ināyet it,-e]*
2. Nefeḥāt-ı keremi bir gün ola ide hubūb
   Umaruz **luṭf u ‘ināyet ide** Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/4) [luṭf u ‘ināyet it,-e]*
3. Gelüñüz imdi ulular yolunı ṣoylayalum
   Umaruz **luṭf u ‘ināyet ide** Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/8).[luṭf u ‘ināyet it,-e]*
4. Vara bülbülleri seyrān ide dōst illerini
   Umaruz **luṭf u ‘ināyet ide** Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16,Msr. 12) [luṭf u ‘ināyet it,-e]*
5. Āteşi gülşen idüb düşmeni yār iden O’dur
   Umaruz **luṭf u ‘ināyet ide** Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16,Msr. 16).[luṭf u ‘ināyet it,-e]*
6. Ẕākiri ẕikr ider ol ẕikr iden envāra batar
   Umaruz **luṭf u ‘ināyet ide** Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16,Msr. 20) [luṭf u ‘ināyet it,-e]*

luṭf u ‘ināyet ḳapusunı aç-: *(Allah) İyilik ve yardımda bulunmak.*

1. Açub luṭf u ‘ināyet ḳapusunı
   Bizi iḥsānına mu‘tād iden dōst *(G. 33/7). [luṭf u ‘ināyet ḳapusunı aç, -ub]*

luṭf u kerem: *(Allah) İyilik ve Cömertlik.*

1. Nesi var ḳuluñ eksüklükden artuḳ
   Yene **luṭf u kerem** Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/4). [luṭf u kerem]*
2. **Luṭf u kerem** iḥsān senüñ
   Sensin bizi īcād iden *(Mhm. 3/5). [luṭf u kerem]*
3. Yā Rabbenā yā Rabbenā
   Luṭf u kerem iḥsān senüñ *(Mhm. 3/20). [luṭf u kerem]*
4. Yā Rabbenā yā Rabbenā
   Luṭf u kerem iḥsān senüñ *(Mhm. 3/10). [luṭf u kerem]*
5. **Luṭf u kerem** iḥsān senüñ
   Refʿ it cemālüñden niḳāb *(Mhm. 3/15). [luṭf u kerem]*

luṭf-ı bī-ḥadd: *Sonsuz ihsan.* ǁ *[tas.] Hakk'ın nihayetsiz feyz ve ikramları.*

1. Ḫalāṣ olsa kişi aġyār elinden
   İrerdi **luṭf-ı bī-ḥadd** yār elinden *(Mf. 138/2). [luṭf-ı bī-ḥadd]*

luṭf-ı bī-pāyān: *(Allah) Sonsuz bağış ve nimet.*

1. Pādişāhā **luṭf-ı bī-pāyān** senüñ
   Hem ḳamu derd ehline dermān senüñ *(Mrb. 42/9). [luṭf-ı bī-pāyān]*
2. Fażl ile iḥsānuñ ile sen bize her rūz ü şeb
   Luṭf-ı bī-pāyānuña ḳul ṭoymaḳ olur mı sebeb *(Mf. 50/2). [luṭf-ı bī-pāyān, -uñ, -a]*
3. **Luṭf-ı bī-pāyānına** şükr idelüm
   Ḫōş saʿādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/3). [luṭf-ı bī-pāyān, -ı, -n, -a]*

luṭf-ı Ḥaḳḳ: *Allah'ın ihsanı.*

1. Hüdāī' **luṭf-ı Ḥaḳḳ'ı** fikr idegör
   Kemāl-i fażlına hem şükr idegör *(Mrb. 115/13). [luṭf-ı Ḥaḳḳ, -ı]*

luṭfunı gör-: *(Allah) İhsanına kavuşmak.*

1. Umaruz irevüz nūr-ı şühūda
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/24). [luṭfunı gör, -e]*

lücce-i raḥmet: *Merhamet denizi.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Mevce gelicek baḥr-ı kerem **lücce-i raḥmet**
   Ḥāżırladı ṭāliblerine gülşen-i cennet *(Mrb. 98/5). [lücce-i raḥmet]*

lücce-i 'ummān: *Okyanusun enginliği.* ||| *[tas.] Sınırsız ve kayıtsız olan Allah.*

1. Geç Hüdāī' ṣūreti ma'nāyı gör
   Ḳaṭreyi ḳo **lücce-i 'ummāna** baḳ *(G. 14/14). [lücce-i 'ummān, -a]*

M

mā: *İş, eylem.*

1. Estaġfiru'llāh el-'azīm
   Min külli **mā** lā-yestaḳīm *(Koş. 33/14). [mā]*

ma'ārif cenneti: *Bilginin cenneti.* ||| *[tas.] Marifet makamı.*

1. **Ma'ārif cennetine** dāḫil olsa
   Ḥayāt alub içer 'ayn-ı zülali *(Mrb. 86/15). [ma'ārif cenneti, -n, -e]*

ma'ārif ehli: *Bilgi sahipleri.* ||| *[tas.] Ârifler, insan-ı kâmiller.*

1. Rumūzı eyleyen iẕ'ān
   Ma'ārif ehli yār ancaḳ *(Mrb. 51/8). [ma'ārif ehli]*

ma‘den-i ‘ilm ü ‘irfān: *Marifet ve ilmin kaynağı.*

1. Cānlar içinde cānān
   Ma‘den-i ‘ilm ü ‘irfān *(Koş. 11/22). [ma‘den-i ‘ilm ü ‘irfān]*

ma‘dūm: *Yok, var olmayan.* ||| *[tas.] Mutlak vücudu olmayan mümkün varlık, mâsivâ.* (Uludağ, 2016, s. 22)

1. Buyurduñ oldı illā ḳaldı **ma‘dūm**
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/15). [ma‘dūm]*

ma‘dūm ol-: *Yok olmak.*

1. Tecellī eylese ol Ḥayy u Ḳayyūm
   Olurdı mā-sivā heb cümle ma‘dūm *(N. 10/2). [ma‘dūm ol, -ur, -dı]*

maġfiret it-: *Bağışlamak, affetmek.*

1. Eger bir kimse ṣıdḳıla derūndan itse istiġfār
   Umaruz **maġfiret ide** aña ol Ḥażret-i Ġaffār *(Mf. 63/2). [maġfiret it, -e]*

maġlūb ol-: *Boyun eğmek, hükmü altına girmek.*

1. Hevā-yı nefse **maġlūb olmasunlar**
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/1). [maġlūb ol, -(ma),-sun,-lar]*

maġrūr ol-: *Gururlanmak, böbürlenmek, kibirlenmek.*

1. Zīnet-i dünyāya **maġrūr olma** ġafletden uyan
   Ne eyü ḳalur ne kem bunda ḳonan göçer hemān *(Mf. 19/1). [maġrūr ol, -(ma)]*
2. Hüdāī’nüñ sözin gūş eyle iy yār

Bu fānī mülke **maġrūr olma** zinhār *(Mrb. 120/18). [maġrūr ol, -(ma)]*

3. Devlet-i dünyāya **maġrūr olmaġıl**
   Fānīdür bāḳī degüldür öyle bil *(Mf. 111/1). [maġrūr ol, -(ma), -ġıl]*
4. Na‘īm-i dehr-i dūna olma maġrūr
   Yüri dīn emrini tekmīl idegör *(Mrb. 120/1). [maġrūr ol, -(ma)]*
5. Zīnet-i dünyāya **maġrūr olmayan** ‘āḳil-durur
   Aldanub maġrūr olan kişi aña cāhil-durur *(Mf. 64/1). [maġrūr ol,-(ma),-y,-an]*
6. Zīnet-i dünyāya maġrūr olmayan ‘āḳil-durur
   Aldanub **maġrūr olan** kişi aña cāhil-durur *(Mf. 64/2). [maġrūr ol, -an]*
7. Devlet-i dünyāya **maġrūr olmaġıl**
   Fānīdür bāḳī degüldür öyle bil *(Mf. 111/1). [maġrūr ol, -(ma), -ġıl]*
8. ‘Āḳil olan devlet-i dünyāya **maġrūr olmasun**
   Rüşdi olan bir ḳurı sevdāya mesrūr olmasun *(Mf. 140/1). [maġrūr ol, -(ma), -sun]*
9. Devlet-i dünyāya **maġrūr olma** ‘aḳluñ yār ise
   Fānīye aldanma ger nūr-ı baṣīret var ise *(Mf. 152/1). [maġrūr ol,-(ma)]*
10. Bu devlete **maġrūr olma**
    Fānī ẕevḳe mesrūr olma *(Koş. 48/13). [maġrūr ol, -(ma)]*
11. Uyub hevā-yı nefse
    Dünyāya olma maġrūr *(N. 9/4). [maġrūr ol, -(ma)]*
12. Gel imdi ṣūrete **maġrūr olma**
    Me‘ānī meclisinden dūr olma *(M. 3/5). [maġrūr ol, -(ma)]*
13. Devlet-i dünyā-yı dūn bir ḳurı sevdā iken
    Fānīye **maġrūr olub** zīnet ü şöhret neden *(G. 38/10). [maġrūr ol, -ub]*

māh:

māh: *Dünyanın uydusu olan ay.*

1. Nedendür dār-ı dünyā dār-ı ‘uḳbā
   Nedendür **māh** u ḫūrşīd ü süreyyā *(Mrb. 26/18). [māh]*
2. Anuñ faẕlıyla devr eyler felekler

Żiyāyı andan alur mihr eger **māh** *(G. 32/6). [māh]*

3. Nedendür mihr ü **māh** encüm süreyyā
   Nedendür ‘Arş ü Ferş ü Sidre Ṭūbā *(Mrb. 88/5). [māh]*
4. İki şaḳḳ oldı **māh** engüştüñ ile
   Çü gördi sende nūr-ı şems-i vaḥdet *(G. 23/15). [māh]*

māh: *Ramazan-ı Şerif ayı.*

1. Elden çıḳardıḳ **māhumuz**
   Eflāke çıḳsun āhumuz *(Mrb. 121/5). [māhumuz, -umuz]*

maḥabbet:

maḥabbet: *Aşk.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Esüb **maḥabbet** yeli
   Vecde getürsün dili *(Koş. 20/5). [maḥabbet]*

maḥabbet: *Hoşlanılan şey karşı olan meyil, bağlılık, gönül verme.* (Doğan, 2013, s. 1224)

1. Ḥaḳḳ’ı ḳoyub bāṭıla meyl ü **maḥabbet** neden
   Tābi‘-i şeyṭān olub fitne vü şirret neden *(G. 38/1). [maḥabbet]*

maḥabbet cevheri: *Aşkın kaynağı, menşei.*

1. **Maḥabbet cevherin** kim dir ‘arażdur
   Sözin gūş itme kim ehl-i ġarażdur *(Mf. 177/1). [maḥabbet cevheri, -n]*

maḥal eyle-: *Yer etmek.*

1. Nefs olmasun ortada sed

İḥsānuña eyle maḥal *(Koş. 33/20). [maḥal eyle]*

maḥall-i iftiḫār: *Şeref yeri.* ||| *[tas.] Hak'ta fâni olunan fenâfillah mertebesi.*

1. Ḫudā itmek vücūd i‘ṭā
   Maḥall-i iftiḫār ancaḳ *(Mrb. 51/12). [maḥall-i iftiḫār]*

maḥbūb:

maḥbūb: *Sevgili.* ||| *[tas.] Allah.* (Uludağ, 2016, s. 233)

1. Ḥasret ḳoma **maḥbūba**
   Raḥm eyle Raḥīm Allāh *(Mrb. 118/3). [maḥbūba, -a]*
2. Nāz olur işi ḫūbuñ
   Çoḳdur ġamı **maḥbūbuñ** *(Mrb. 10/14). [maḥbūbuñ, -uñ]*
3. **Maḥbūbı** görmek ḳaṣdın it
   Her bār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 79/7). [maḥbūbı, -ı]*

maḥbūb: *Sevilen, makbul görülen.*

1. Ḫidmet-i Ḫāliḳ’da olmaḳ ḥubbdur
   Ṭā‘at-ı Mevlā ḳula **maḥbūbdur** *(Mf. 79/2). [maḥbūbdur, -dur]*
2. Emr-i Ḥaḳḳ’a imtiṣāl itmek ḳula maṭlūb imiş
   Hem rıżāu’llāh taḥṣīl eylemek **maḥbūb** imiş *(Mf. 23/2). [maḥbūb]*

maḥbūb: *Sevgili.*

1. Ḳamu ‘āşıḳlaruñ **maḥbūbı** Allāh
   Bizi sen maḳṣad-ı aḳṣāya irgür *(Mrb. 37/3). [maḥbūbı, -ı]*

maḥbūb-ı bī-hemtā: *Eşi benzeri olmayan sevgili.* ||| *[tas.] Allah.*

1. ‘Āşıḳuñ maḳṣūdı ol **maḥbūb-ı bī-hemtā** imiş
   Himmeti ġayet bülend ü maṭlabı bālā imiş *(G. 26/1).[maḥbūb-ı bī-hemtā]*

maḥbūb-ı Ḥak: *Allah’ın sevgilisi.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. Ol ayda itmişdür ẓuhūr
   Maḥbūb-ı Ḥak ḫayrü’l-beşer *(G. 34/6). [maḥbūb-ı Ḥak]*

maḥbūb-ı ḥaḳīḳī: *Hakiki sevgili.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Naḥve ṣarf eyleme ‘ömrüñ yüri maḥv ögrenigör
   Kişi **maḥbūb-ı ḥaḳīḳīye** fenā ile irer *(Mf. 60/2).[maḥbūb-ı ḥaḳīḳī, -y,-e]*

maḥcūb: *Örtülü, perdeli.* ||| *[tas.] Seyr-i sülûkunda, gönlündeki manevî perdelerden ötürü hakikati göremeyen kişi.* (Uludağ, 2016, s. 168)

1. Kimi **maḥcūb** ise kimi vāṣıldur
   İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/15). [maḥcūb]*

maḥcūb ol-:

maḥcūb ol-: *Yaptıklarından ötürü zor duruma düşmek, utanmak.*

1. Ḳalub ġafletde **maḥcūb olmasunlar**
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/3). [maḥcūb ol, -(ma), -sun, -lar]*

maḥcūb ol-: *Utangaç ve sıkılgan olmak.* ||| *[tas.] Gönlü hicap perdeleriyle kapalı olmak.*

1. Aña vāṣıl-durur eşyā’ muḥaḳḳaḳ
   Velī **maḥcūb olan** bilmez viṣāli *(Mrb. 86/8). [maḥcūb ol, -an]*

maḫfī: *Gizli, örtülü, kapalı.*

1. Gözüñden perde zā'il olsa muṭlaḳ
   Ḳatı ẓāhir-durur **maḫfī** degül Ḥaḳ *(Mrb. 86/6). [maḫfī]*

maḫfūf ol-: *Sırlanmak, örtülmek, çevrelenmek, kuşatılmak.*

1. Kenz-i sır eşbāḥ ile **maḫfūf olub**
   Gülşene ḥavli çekilmiş ḫārdan *(G. 21/13). [maḫfūf ol, -ub]*

māh-ı ġufrān: *Mağfiret ayı.* ||| *Ramazan-ı Şerif.*

1. İrişdi hicrānuñ demi
   İy **māh-ı ġufrān** elvedā' *(Mrb. 121/2). [māh-ı ġufrān]*
2. Aġlatmasun mı ādemi
   İy **māh-ı ġufrān** elvedā' *(Mrb. 121/4). [māh-ı ġufrān]*
3. Raḥm eylesün Allāh'umuz
   İy **māh-ı ġufrān** elvedā' *(Mrb. 121/8). [māh-ı ġufrān]*
4. Müşkil degül mi firḳati
   İy **māh-ı ġufrān** elvedā' *(Mrb. 121/12). [māh-ı ġufrān]*
5. Gitdi meded şehr-i ṣiyām
   İy **māh-ı ġufrān** elvedā' *(Mrb. 121/16). [māh-ı ġufrān]*

māh-ı mübārek: *Mübarek ay.* ||| *Hz. Muhammed'in doğduğu Rebiü'l-evvel ayı.*

1. Sulṭān-ı kevneyn ṭoġduġı
   Māh-ı mübārekdür gelen *(Mrb. 5/2). [māh-ı mübārek, -dür]*
2. İn'āmını fikr eylegil
   Māh-ı mübārekdür gelen *(Mrb. 5/8). [māh-ı mübārek, -dür]*
3. İy Ḥaḳḳ'ı bulmaḳ isteyen
   Māh-ı mübārekdür gelen *(Mrb. 5/12). [māh-ı mübārek, -dür]*
4. **Māh-ı mübārekdür** gelen

Ḥaḳ'dan aña biñ biñ selām *(Mrb. 5/16). [māh-ı mübārek, -dür]*

5. Ḳaṣd it Hüdāī' yāra ir
   Māh-ı mübārekdür gelen *(Mrb. 5/20). [māh-ı mübārek, -dür]*

māh-ı nev: *Yeni ay.*

1. Āfitābum bir hilāl-ebrū ḳuluñdur **māh-ı nev**
   Āsumān şeh-nişīnüñdür sipihridür nişān *(G. 40/5). [māh-ı nev]*

māh-ı tābān:

māh-ı tābān: *Dolunay.*

1. Ṣafāyı ḳande buldı ḳalb-i insān
   Żiyāyı ḳanden aldı **māh-ı tābān** *(Mrb. 26/10). [māh-ı tābān]*

māh-ı tābān: *Dolunay.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. N'ola ger dökse bu gözüm ḳanı
   Görmez oldı o **māh-ı tābānı** *(Msd. 1/16). [māh-ı tābān, -ı]*

maḫlūḳ:

maḫlūḳ: *İnsan, beşer.*

1. Ḳalb-i kāmil Kā'be'den eşrefdür oḳursañ sebaḳ
   Kā'be'yi **maḫlūḳ** yapdı ḳalbi ṣun'-ı pāk-i Ḥaḳ *(Mf. 3/2). [maḫlūḳ]*
2. Bināsı Ka'be'nüñ **maḫlūḳ** işidür seng ü ḫākile
   Göñül ḫōd dest-i ḳudretle yapılmış ṣun'-ı Ḫāliḳ'dur *(Kt. 15/3). [maḫlūḳ]*

maḫlūḳ: *Yaratılan her şey.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Naḳd-i ‘ömri eyleme nefsüñ hevāsında telef
   Vech-i bāḳī var iken **maḫlūḳa** baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/16). [maḫlūḳa, -a]*

maḫlūḳāt: *Allah tarafından yaratılan her şey.*

1. Bu **maḫlūḳātı** yoḳdan var ḳılduñ
   Kemāl-i ḳudretin iẓhār ḳılduñ *(M. 1/5). [maḫlūḳātı, -ı]*

Maḥmūd: *Hz. Peygamber'in kıyamet gününde sahip olacağı şefaat makamı / makam-ı Mahmud.*

1. Hüdāī' ġarībe şefā‘at meded
   Saña çünki **Maḥmūd** olubdur maḳām *(G. 24/10). [maḥmūd]*

maḥmūm: *Hummâya / sıtmaya yakalanmış hasta.*

1. Ṣaḳın şetm itme ḥummā zaḥmetine
   Ki **maḥmūmuñ** sebebdür raḥmetine *(Mf. 157/2). [maḥmūmuñ, -uñ]*

maḫrūm ḳalmış: *Nasiplenmeyen kimse.*

1. Keremüñden **maḫrūm ḳalmışı** yoḳdur
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/19). [maḫrūm ḳalmış, -ı]*

maḥv: *Yok olma, ortadan kalkma.* ‖ *[tas.] Kulun nefsânî taraflarının Hak'ta yok olduğu fenâ makamı / fenâfillah mertebesi.* (Uludağ, 2016, s. 234)

1. Naḥve ṣarf eyleme ‘ömrüñ yüri **maḥv** ögrenigör
   Kişi maḥbūb-ı ḥaḳīḳīye fenā ile irer *(Mf. 60/1). [maḥv]*

maḥv eyle-: *Yok etmek, ortadan kaldırmak.*

1. Bulsun göñül cem‘iyyeti
   Maḥv eyle isneyniyyeti *(Mrb. 44/6). [maḥv eyle]*

maḥv it-: *Yok etmek, ortadan kaldırmak, varlığına son vermek.*

1. Ẕerrece luṭfuñla günāhlar gider
   Raḥmetüñ deryāsı ẕenbi **maḥv ider** *(Koş. 5/10). [maḥv it, -er]*
2. **Maḥv it** şekk ü inkārı
   Yerine īmān gelsün *(Koş. 9/11). [maḥv it]*
3. Levḥ-i dilden ẓulmet-i şirk ü hevāyı **maḥv ider**
   Pāk ider mir’āt-ı ḳalbi ṣayḳal-ı envār-ı Hū *(G. 12/7). [maḥv it, -er]*
4. Ẕenb-i vücūdı **maḥv it** iriş sarāy-ı ḳurba
   Cān ü tenüñ arada cānāna ḥā’il ancaḳ *(G. 16/7). [maḥv it]*
5. Muḥīt-i baḥr-ı tevḥīdi bulub ummān-ı bī-sāḥil
   Vücūduñ ḳaṭresin **maḥv it** eger olduñsa ehl-i dil *(G. 15/2).[maḥv it]*

maḥv ol-: *Yok olmak.*

1. Çünki Hüdāī’ **maḥv ola** nefsüñ ru‘ūneti
   Ol ḳalbe ḳalb rūḥa o sırra uyub gelür *(G. 11/9). [maḥv ol, -a]*

maḫzen-i esrār-ı Ḥaḳḳ: *Hak sırlarının hazinesi.* ||| *[tas.] İlahî sırlara vâkıf olan ârif.*

1. Yüri var **maḫzen-i esrār-ı Ḥaḳḳ** ol
   Ki her bir ḳaṭrede ‘ummān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/19).[maḫzen-i esrār-ı Ḥaḳḳ]*

maḫzen-i sırr-ı ḥaḳāyıḳ: *Hakikat sırrının saklı olduğu yer.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmil, ârif.*

1. Eger sālik ola yolunda ṣādıḳ
   Olur ol **maḫzen-i sırr-ı ḥaḳāyıḳ** *(Mrb. 87/6). [maḫzen-i sırr-ı ḥaḳāyıḳ]*

maḫż-ı faż̧l: *İyiliğin ta kendisi.* ||| *[tas.] Allah'ın mutlak cömertliği.*

1. Olma ḫōd-bīn ü Ḫudā-bīn ol begüm
   Maḫż-ı faż̧lıyla olan iḥsānı gör *(G. 19/10). [maḫż-ı faż̧l, -ı, -y, -la]*
2. Ṣaklayub nār-ı cehennemden ‘ibādı ol Kerīm
   Maḫż-ı faż̧lıyla na‘īm-i cennet iḥsān eyleye *(Mf. 160/2). [maḫż-ı faż̧l, -ı, -y, -la]*
3. Esirge bu Hüdāī’ derd-mendi
   Ki zīrā **maḫż-ı faż̧luña** ṭayandı *(Mrb. 13/18). [maḫż-ı faż̧l, -uñ, -a]*
4. **Maḫż-ı faż̧lıla** esirgerse Hüdāī’ye yiter
   Naẓar-ı luṭfı ile kārı oñar işi biter *(Mrb. 16/17). [maḫż-ı faż̧l, -ıla]*
5. Keremüñden bizi idüb īcād
   Maḫż-ı faż̧luñla virdüñ isti‘dād *(Mrb. 77/10). [maḫż-ı faż̧l, -uñ, -la]*

maḫzūn: *Hüzünlü, gamlı, kederli.* ||| *[tas.] İlahî tecellilerden uzak kalan kalbin kabz (sıkkın) hâlinde olması.*

1. **Maḫzūn** göñül mesrūr olur
   Ma‘mūr olur vīrānumuz *(Mrb. 1/7). [maḫzūn]*
2. Ṣafāya irmege **maḫzūn** göñüller
   ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/7). [maḫzūn]*

maḫzūn ol-: *Hüzünlü, gamlı olmak.* ||| *[tas.] İlahî tecellilerden uzak kalan kalbin kabz (sıkkın) hâlinde olması.*

1. Dilden kederler dūr olur
   Maḫzūn olan mesrūr olur *(Mrb. 78/26). [maḫzūn ol, -an]*

mā’il ol-: *Düşkün olmak, düşmek, meyletmek.* (Doğan, 2013, s. 1147)

1. Fānī dünyānuñ fenāsını bilürken ḫāṣṣ ü ‘āmm
   Bāḳī’yi ḳor fānīye **mā’il olur** mı ‘aḳl-ı tāmm *(Mf. 123/2). [mā’il ol,-ur]*

maḳām:

maḳām: *Yüksek mevki.* ||| *[tas.] Vahdet mertebesi.*

1. Ḳāli ḳo ḥāle ir efendi hemīn
   Anı da geçüb ol **maḳāma** ḳarīn *(Mf. 144/2). [maḳāma, -a]*

maḳām: *Durulacak yer, mekan, , mahal, mevki.*

1. İderse bir kişi maẓlūma nuṣret
   Maḳām olur aña gülzār-ı cennet *(Mf. 53/2). [maḳām]*
2. Hüdāī' ġarībe şefā'at meded
   Saña çünki Maḥmūd olubdur **maḳām** *(G. 24/10). [maḳām]*

maḳām: *Yüksek mevki.* ||| *[tas.] Sâlikin sülûkta riyâzet ve mücâhedeyle kazandığı manevî mertebe.* (Cebecioğlu, 2020, s. 317)

1. Hüdāī' kim bula nūr-ı Ḫudā'yı
   Maḳām olur aña vaḥdet sarayı *(Koş. 50/18). [maḳām]*
2. Ḳoyub sırrum hevāyı māsivāyı
   Makām olsun aña vaḥdet sarāyı *(Mrb. 56/10). [makām]*

maḳāmāt: *Makamlar, mevkiler.* ||| *[tas.] Seyr u sülûkta aşılması gereken manevî menziller.*

1. Ḳo keşf ü keremātı
   Geç cümle **maḳāmātı** *(Mrb. 21/6). [maḳāmātı, -ı]*

maḳām-ı ḳābe ḳavseyn: *İki yay aralığı kadar olan mertebe.* ||| *[tas.] Hak'ta fânî olunan fenâfillah mertebesi.* (Şimşek, 2017, s. 186)

1. Teveccüh sırr-ı Ev-ednā'ya eyle

Maḳām-ı Ḳābe ḳavseyn'e güẕer it *(Kt. 1/5). [maḳām-ı ḳābe ḳavseyn, -e]*

maḳām-ı ḳābe ḳavseyni ev-ednā: *İki yay aralığından daha yakın mertebe.* ||| *[tas.] Fenâdan sonraki cem makamı, tevhit-i zât mertebesi.*

1. Anuñ ḥaḳḳı ki itdüñ aña i'ṭā
   Maḳām-ı ḳābe ḳavseyni ev-ednā *(M. 1/14). [maḳām-ı ḳābe ḳavseyni ev-ednā]*

maḳām-ı Maḥmūd: *Övgüye layık yer.* ||| *Hz. Peygamber'in kıyamet gününde sahibi olacağı şefâat makamı.*

1. İy menba'-ı luṭf u cūd
   Yirüñ **maḳām-ı Maḥmūd** *(Koş. 11/18). [maḳām-ı Maḥmūd]*

maḳām-ı rāḥat: *Rahat bir yer.*

1. Ne irişdi cāna ṣaġlıḳdan sürūr
   Ne **maḳām-ı rāḥat** olmuşdur ḳubūr *(Mrb. 63/26). [maḳām-ı rāḥat]*

maḳrūn ol-: *Kavuşmuş olmak, ulaşmış olmak.*

1. Olalum luṭf u iḥsānuña maḳrūn
   Ḳuluñ Efendi'den ġayrı kimi var *(Mrb. 58/11). [maḳrūn ol, -alum]*

maḳṣad-ı aḳṣā:

maḳṣad-ı aḳṣā: *Erişilmek istenen en büyük maksat.* ||| *[tas.] Allah.*

1. 'Āḳil iseñ **maḳṣad-ı aḳṣāyı** gör
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a'lāyı gör *(Mrb. 15/3). [maḳṣad-ı aḳṣā, -y, -ı]*
2. Ḳamu 'āşıḳlaruñ maḥbūbı Allāh

Bizi sen **maḳṣad-ı aḳṣāya** irgür *(Mrb. 37/4). [maḳṣad-ı aḳṣā, -y, -a]*

maḳṣad-ı aḳṣā: *En yüce amaç.*

1. Ḳo ġayrı **maḳṣad-ı aḳṣā** Ḫudā'dur
   Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/11). [maḳṣad-ı aḳṣā]*

maḳṣūd:

maḳṣūd: *Amaç, gaye, meram, arzu.*

1. Yaradılmışdan **maḳsūd**
   Sensin yā Resūla'llāh *(Koş. 11/19). [maḳsūd]*
2. Çünki **maḳṣūdumuz** sensin
   Ġayruñ sevdāsını ḳaldur *(Koş. 32/1). [maḳṣūdumuz, -umuz]*
3. Olmaz sevdādan geç ol Ḥaḳḳ'a ṭālib
   Maḳṣūd ise eger ḫayr-ı meṭālib *(Koş. 40/14). [maḳṣūd]*
4. Ola **maḳṣūdumuz** fażluñla ḥāṣıl
   'İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/1). [maḳṣūdumuz, -umuz]*
5. **Maḳṣūduma** sen irgür
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/3). [maḳṣūduma, -um, -a]*
6. Nice bir nefs ola ortada ḥā'il
   'İnāyet it ki **maḳṣūd** ola ḥāṣıl *(Mrb. 94/6). [maḳṣūd]*
7. 'Āşıḳuñ **maḳṣūdı** ol maḥbūb-ı bī-hemtā imiş
   Himmeti ġayet bülend ü maṭlabı bālā imiş *(G. 26/1). [maḳṣūdı, -ı]*

maḳṣūd: *Amaç, gaye.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Bir ḳula olıcaḳ Ḥaḳ'dan 'ināyet
   Maḳṣūda tiz irer iḥsān eglenmez *(Koş. 14/28). [maḳṣūda, -a]*
2. Hüdāī'yi bildün mi
   Maḳṣūduñı bulduñ mı *(Koş. 24/18). [maḳṣūduñı, -uñ, -ı]*

3. Eger elinden geleydi
   Çoḳdan **maḳṣūdın** bulaydı *(Koş. 32/14). [maḳṣūdın, -ı, -n]*
4. ‘Āşıḳ ki ire **maḳṣūda**
   Cān bezl ide cānāna *(Mrb. 50/1). [maḳṣūda, -a]*
5. Her kim ki **maḳṣūdın** bula
   Şükrin anuñ itmek gerek *(Mrb. 64/11). [maḳṣūdın, -ı, -n]*
6. Hüdāī’ye bu yollarda hidāyet rehber olursa
   Olur **maḳṣūdına** vāṣıl bulur lā-büd müsemmāyı *(G. 2/12). [maḳṣūd, -ı, -n, -a]*

maḳṣūda ir-: *Gayeye ulaşmak.* ||| *[tas.] Allah'a kavuşmak.*

1. Aġyārı sürmek ḳaṣdın it
   Maḳṣūda irmek ḳaṣdın it *(Mrb. 79/6). [maḳṣūda ir, -mek]*

maḳṣūd-ı aḳṣā:

maḳṣūd-ı aḳṣā: *Erişilmek istenen en yüce maksat / ideal.*

1. Ḥaḳ gibi **maḳṣūd-ı aḳṣā** olur mı
   Vuṣlat gibi ẕevḳ-i a‘lā olur mı *(Koş. 51/13). [maḳṣūd-ı aḳṣā]*

maḳṣūd-ı aḳṣā: *Erişilmek istenen en yüce maksat.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Ki tā ḥāṣıl ola **maḳṣūd-ı aḳṣā**
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/23). [maḳṣūd-ı aḳṣā]*

maḳṣūduñı bul-: *Gayeye ermek.* ||| *[tas.] Hakk'a kavuşmak.*

1. Maḳṣūduñı bulduñ ise
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/31). [maḳṣūduñı bul, -du, -ñ]*

māl:

māl: *Servet, varlık.* (Devellioğlu, 1998, s. 577)

1. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n'ola ger yoġise **mālüm**
   Umarum faẕl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Koş. 16/1).[mālüm,-üm]*
2. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n'ola ger yoġise **mālüm**
   Umarum faẕl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Mf. 16/1).[mālüm,-üm]*
3. Gencīne-i ev-ednā
   Olsun re's ü **mālümüz** *(Koş. 20/24). [mālümüz, -ümüz]*
4. Bunda ḳalur begüm **māl** ü menāṣıb
   'Uryān gelüb yene 'uryān giderler *(Koş. 40/15). [māl]*
5. Begüm **māl** ile iş bitmez
   Ḳazanduġuñ neñe yetmez *(Mrb. 46/21). [māl]*
6. Yüri sa'y idegör bāḳī na'īme
   Kişiye çünki ḳalmaz **māl** eger cāh *(G. 32/10). [māl]*
7. Fānī cihānuñ kişi **mālını** cem' eylese
   Bir gün olur ḳor gider buḫl ile ḫisset neden *(G. 38/7).[mālını,-ı, -n, -ı]*

māl: *Servet, para, mülk.* ǁ *[tas.] Dünyanın geçici zevkleri.* (Cebecioğlu, 2020, s. 318)

1. Niçe bir **māla** ṭaparsın
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/15). [māla, -a]*
2. Ni'met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
   Milk ü **māl** ü salṭanat ister mi hīç 'āḳil olan *(Mf. 143/2). [māl]*
3. Yiter ṭapduñ **māl** ü cāha
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/1). [māl]*

<u>māl ü benūn:</u> *"...ne mal ne de evlat..." meâlli âyetinden bir bölüm.* (Şuarâ, 26/88[152])

---

[152] بَنُونٌ ۙ وَلَا مَالٌ يَنْفَعُ لَا يَوْمَ

"İnsanların diriltileceği gün ve Allah'a temiz bir kalple gelenler dışında malın da çocukların da fayda vermeyeceği gün beni mahcup etme!"

Kalıp ifade*: *Âyet.

1. Seni aldar bu dehr-i dūn
   Nefʿ eylemez **māl ü benūn** *(Koş. 49/6). [māl ü benūn]*

<u>māl ü mülk:</u> *Her türlü taşınır ve taşınmaz varlık.* ||| *[tas.] Dünyalık meta.*

1. Niʿmet-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
   Māl ü mülk ü salṭanat ister mi hīç ʿāḳil olan *(Kt. 21/4). [māl ü mülk]*
2. Bu **māl ü mülke** aldanma
   Cihān bāḳī ḳalur ṣanma *(Mrb. 46/17). [māl ü mülk, -e]*

<u>Mālik:</u> *Cehennemin bekçisi olduğuna inanılan melek.*

1. Eger Ḥūrī eger Ġılmān
   Eger **Mālik** eger Rıḍvān *(Mrb. 24/18). [Mālik]*

<u>Mālik:</u> *Tüm mahlukatın sahibi Allah.*

1. Mülki ḳo **Mālik'e** baḳ leyl ü nehār iden O'dur
   Cemʿ-i eżdād idüben ʿunṣurı çār iden O'dur *(Mrb. 16/13). [Mālik'e, -e]*

<u>mālik ol-:</u> *Sahip olmak.*

1. Ḫāzin-i esrār-ı lāhūt ol ki sulṭānlıḳ budur
   Kenz-i lā-yefnāya **mālik ol** begüm ḫānluḳ budur *(G. 9/2).[mālik ol]*
2. Olub rıḍvānuña mālik
   Görünsün küllü şey hālik *(Mrb. 59/21). [mālik ol, -ub]*
3. Ola bāḳī naʿīme tā ki mālik
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/19). [mālik ol, -a]*

mālik olagör-: *Sahip olmaya çalışmak.*

1. Bir mülke olagör mālik
   Kimse elden almaz ola *(Koş. 8/11). [mālik olagör]*

Mālike'r-riḳāb: *Kulların sahibi Allah.*

1. Bāḳī ḥayāta irmege iḥsānuñ isterüz
   Luṭf it Hüdāī' bendeñe yā **Mālike'r-riḳāb** *(G. 25/14). [Mālike'r-riḳāb]*

mālik-i yevmi'd-dīn: *"Din gününün (ahirette kesin hesap, ceza ve ödülün karara bağlanacağı büyük mahkemenin) sahibi." meâlli Allah'ı remizleyen âyet.* (Fâtiha, 1/4[153])

Kalıp ifade*: *Âyet.

1. Yā **mālik-i yevmi'd-dīn**
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/1). [mālik-i yevmi'd-dīn]*

ma'lūm: *Âşikâr, bilinen, belli.*

1. Bu ḫaber **ma'lūmı** olsun sāmi'üñ
   Şem'e olmaz iḥtiyācı Cāmi'üñ *(M. 5/1). [ma'lūmı, -ı]*
2. Bizüm aḥvālümüz iy Ḥayy u Ḳayyūm
   Cenāb-ı pāküñe heb cümle **ma'lūm** *(Mrb. 57/14). [ma'lūm]*
3. Bize ḳalursa iş **ma'lūm**
   'İnāyet eyle yā Ḳayyūm *(Mrb. 61/7). [ma'lūm]*
4. Sivāyı ḳo hevālardan gözüñ yum
   Ve illā nefs-i şūmuñ ḥāli **ma'lūm** *(Mrb. 109/14). [ma'lūm]*

---

[153] الدِّينِ يَوْمِ مَالِكِ

"Ödül ve ceza gününün tek hâkimi."

5. Saña **ma‘lūmdur** her ḥāl
   Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/15). [ma‘lūmdur, -dur]*

ma‘lūm ol-:

ma‘lūm ol-: *Bilinir hâle gelmek.* (Doğan, 2013, s. 1152)

1. Bu ma‘nā ger saña oldıysa ma‘lūm
   Sivādan var yüri imdi gözüñ yum *(N. 10/3). [ma‘lūm ol, -dı, -y, -sa]*

ma‘lūm ol-: *Olacağı ilhâm olunmak, sezdirilmek, hissettirilmek.* (Doğan, 2013, s. 1152)

1. Kāmile **ma‘lūm olur** bir cüz’ ile aḥvāl-i kül
   Bir gülistāndan nişān içün yiter bir dāne gül *(Mf. 115/1).[ma‘lūm ol,-ur]*

ma‘mūr:

ma‘mūr: *Sağlam, bakımlı.* (Doğan, 2013, s. 1152)

1. **Ma‘mūr** iken mülk-i beden
   Ḳaṣd it ḳazan ḫulḳ-ı ḥasen *(Mrb. 5/9). [ma‘mūr]*

ma‘mūr: *Şenlikli, huzurlu, mutlu.* (Devellioğlu, 1998, s. 579)

1. Dilleri **ma‘mūr** iken vīrān iden
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/15). [ma‘mūr]*

ma‘mūr ol-: *Bayındır hâle gelmek, güzelleşmek.*

1. Maḥzūn göñül mesrūr olur
   Ma‘mūr olur vīrānumuz *(Mrb. 1/8). [ma‘mūr ol, -ur]*

ma‘nā:

ma‘nā: *İç, batın.* ‖ *[tas.] Sûretle zâhir olan hakikat alemi.* (Pala, 1995, s. 297)

1. Efendi eyleme ṣūret esīri
   Geçür ṣūretden ü **ma‘nāya** irgür *(Mrb. 37/16). [ma‘nāya, -y, -a]*
2. Ṣūreti ḳo **ma‘nāya** ir
   Bir kenz-i lā-yefnāya ir *(Koş. 49/29). [ma‘nāya, -y, -a]*
3. Arzūlayub dōst illerin
   Ḳoḳmaġa **ma‘nā** güllerin *(Koş. 3/10). [ma‘nā]*
4. Ṣūrete ṭapma ṣaḳın
   Ma‘nā yüzine baḳın *(Koş. 35/10). [ma‘nā]*
5. Yüri **ma‘nāya** ir ḳo ḳīl ü ḳāli
   Meẓāhirden geçüb terk it me‘āli *(Mrb. 125/18). [ma‘nāya, -y, -a]*
6. Baḳub ḳalma nüḳūş-ı kā’ināta
   Çalış **ma‘nāya** ir bāḳī ḥayāta *(Mrb. 87/18). [ma‘nāya, -y, -a]*
7. Açılsa **ma‘nā** gülleri
   Şevḳ eylese bülbülleri *(Mrb. 44/13). [ma‘nā]*
8. Geç Hüdāī’ ṣūreti **ma‘nāyı** gör
   Ḳaṭreyi ḳo lücce-i ‘ummāna baḳ *(G. 14/13). [ma‘nāyı, -y, -ı]*
9. ‘Ārif ol **ma‘nā** yüzine baḳagör
   Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/1). [ma‘nā]*

ma‘nā: *Anlam.* ‖ *Âyet.*

1. Olagör raḥmet ümmīdinde dā’im
   Bu **ma‘nādan** eger olduñsa āgāh *(G. 32/4). [ma‘nādan, -dan]*
2. Buyurur in teuddū ni‘meta’llāh
   Olagör imdi bu **ma‘nādan** āgāh *(Mrb. 106/26). [ma‘nādan, -dan]*
3. Bu **ma‘nādan** şu cān kim oldı agāh
   Olubdur raḥmet ümmīdinde her gāh *(N. 16/3). [ma‘nādan, -dan]*

ma‘nā: *Anlam.* ||| *[tas.] Hakikat, sır.* (Cebecioğlu, 2020, s. 318)

1. Kişiye nef‘ ü zār Ḥaḳ’dan gelürken
   Muvaḥḥid işbu **ma‘nāyı** bilürken *(M. 4/2). [ma‘nāyı, -y, -ı]*
2. Bu ḳāleb-i ẓulmānīde taḥṣīl idegör nūr-ı ẕāt
   ‘Ārif bu **ma‘nāyı** bilür ẓulmetdedür āb-ı ḥayāt *(D.,Mf. 54,Msr. 2).[ma‘nāyı,-y,-ı]*
3. Ḳābe ḳavseyn **ma‘nāsından** ṭuyuban
   ‘Aceb sırr-ı Ev-ednā’ya irem mi *(Koş. 6/15). [ma‘nāsından,-s, -ı, -n, -dan]*

ma‘nā: *İçyüz, gerçekte.* (Devellioğlu, 1998, s. 579)

1. Ne zenler var ki **ma‘nāda** ol erdür
   Ne erler var ki ‘avratdan bed-terdür *(Mf. 181/1). [ma‘nāda, -da]*
2. Hüdāī’ ṣūretā bir ḳabża ḫākem
   Līk **ma‘nā** yüzinde dürr-i pākem *(Koş. 47/18). [ma‘nā]*

ma‘nā: *Nükte, mazmun.* (Tulum, 2011, s. 1195)

1. Bu **ma‘nā** ger saña oldıysa ma‘lūm
   Sivādan var yüri imdi gözüñ yum *(N. 10/3). [ma‘nā]*

ma‘nā: *Anlam.* ||| *Aziz Mahmud Hüdâyî'nin şiiri.*

1. Diñle iz‘ān idin bu **ma‘nāyı**
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/35). [ma‘nāyı, -y, -ı]*

ma‘nā güli: *Hakikat gülü.* ||| *[tas.] İlahî sırların haznesi olan gönül lâtifesi.*

1. Ḫandān olur **ma‘nā güli**
   Āṣār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/1). [ma‘nā güli]*

mānend-i Ya‘ḳūb: *Yakup peygamber gibi.* ||| *Âşık misali.*

1. Kimini aġladub **mānend-i Ya‘ḳūb**
   Kimini Yūsuf-ı Ken‘ān iden dōst *(Mrb. 54/7). [mānend-i ya‘ḳūb]*

mānend-i ẕu’lfekār-ı ‘Alī: *Hz. Ali'nin ucu çatallı kılıcı gibi.*

1. N’ola ol münkiri du‘ā-yı velī
   Kesse **mānend-i ẕu’lfekār-ı ‘Alī** *(Mf. 166/2).[mānend-i ẕu’lfekār-ı ‘Alī]*

mānī‘: *Engel, özür.* (Devellioğlu, 1998, s. 579)

1. Hüdāī’ vaḥdete baḳ kim aña **māni‘** degül keşret
   Ola mı āfitāba hīç vücūdı ẕerrenüñ ḥā’il *(G. 15/9). [mānī‘]*

ma‘nī di-: *Hikmet söylemek.*

1. Saña bir **ma‘nī diyem** iy ehl-i rāy
   Egri yoḫsuldur cihānda ṭoġrı bay *(Mf. 198/1). [ma‘nī di, -y, -em]*

mānī‘ ol-: *Engel teşkil etmek.*

1. Niçe bir **mānī‘ olsa** ḥubb-ı sivā
   Ola nūruñla münevver fuḳarā *(Mrb. 19/17). [mānī‘ ol, -sa]*
2. Keşret ṭılısmı **mānī‘ olub** genc-i vaḥdete
   Ḥayretde ḳaldı ḥasretiyle nice şeyḫ ü şāb *(G. 25/9). [mānī‘ ol, -ub]*
3. Bize yollaruñı sen eyle āsān
   Ki **mānī‘ olmaya** nefs ile şeyṭān *(Mrb. 94/14). [mānī‘ ol, -(ma), -y, -a]*
4. Lāzım olan sālike yoḳluḳ-durur
   Mānī‘ olan Ḥażrete çoḳluḳ-durur *(Mf. 36/2). [mānī‘ ol, -an]*

manşıb: *Mevki, makam.* ||| *[tas.] Sülûka riâyetle elde edilen manevî makamlar, mertebeler.*

1. Şol ṭālib-i ṣādıḳda kim ḥubb-ı Ḫudā ġālib olur
   Ol vāṣıl-ı Ḥażret olub **manşıb** aña ṭālib olur *(Mf. 85/2). [manṣıb]*

manşıb ol-: *Yüksek makam elde etmek, terfi etmek.*

1. **Manşıb olsa** ḳāḍīlar hīç kimseye ḳılmaz naẓar
   Kim deñilmişdür izā cāe'l ḳaḍā a'miye'l-baṣar *(Mf. 68/1). [manṣıb ol, -sa]*

mār: *Yılan.* (Tulum, 2011, s. 1197)

1. Ḳarīn-i nefs-i emmāre
   Ḳarīb olur begüm **māre** *(Mrb. 75/6). [māre, -e]*

ma'rifet mektebi: *İrfan okulu.* ||| *[tas.] Mürşid-i kâmil.*

1. **Ma'rifet mektebinden** oḳı sebaḳ
   Cümlenüñ başı bir 'ināyet imiş *(Mrb. 74/31). [ma'rifet mektebi, -n, -den]*

marżiyye: *[tas.] Hakk'ın kulundan hoşnut olduğu nefsin altıncı mertebesi olan nefs-i marzıyye makamı.*

1. Muṭma'inne olub rıżāya iriş
   Yüri **marżiyye** ol ṣafāya iriş *(Mrb. 39/26). [marżiyye]*

māsivā: *[tas.] Allah dışındaki bütün varlıklar.* (Uludağ, 2016, s. 237)

1. **Māsivāya** meyli dilden yuyuban
   Faḫr-i 'ālem Muṣṭafā'ya uyuban *(Koş. 6/13). [māsivāya, -y, -a]*
2. **Māsivāya** baḳuban ḳalmayalum

Tā hevā vü hevese ṭalmayalum *(Mrb. 19/13). [māsivāya, -y, -a]*

3. Ta‘alluḳ defterin dür

   Māsivāyı dilden sür *(Koş. 9/22). [māsivāyı, -y, -ı]*

4. ‘Āḳil iseñ eger yā hū

   Māsivādan var elüñ yu *(Koş. 29/22). [māsivādan, -dan]*

5. **Māsivā** eṣnāmını eyler şikest

   Ḳaṭ‘ ider zünnārın īmān isteyen *(G. 10/3). [māsivā]*

6. **Māsivā** nāsūtına ḳılmaz naẓar

   ‘Ālem-i lāhūtı seyrān isteyen *(G. 10/11). [māsivā]*

7. **Māsivā** ḥubbını dilden süregör

   Vaḥdet-i ẕāt-ı pāke sen iregör *(Mf. 93/1). [māsivā]*

8. **Māsivā** ḥubbın aradan süregör

   Ẕāt-ı bī-çūne Hüdāī’ iregör *(Mrb. 17/17). [māsivā]*

9. Milk-i dilde her ḳaçan kim ḥākim ola mīr-i ‘aşḳ

   Māsivādan ḳurtarur lā-büd anı te’sīr-i ‘aşḳ *(Mf. 104/2). [māsivādan, -dan]*

10. Esīr-i nefs-i dūn itme

    Māsivāya zebūn itme *(Koş. 54/6). [māsivāya, -y, -a]*

11. **Māsivā** ḥubbından kesil

    Ḳo her ne dirse disün il *(Koş. 38/25). [māsivā]*

12. **Māsivādan** elüñ yu

    Ḳandurmasun degme su *(Koş. 41/17). [māsivādan, -dan]*

13. **Māsivādan** gözüñ yum

    Ne umarsan Ḥaḳ’dan um *(Koş. 34/9). [māsivādan, -dan]*

14. **Māsivādan** firār eyle

    Bāb-ı Ḥaḳ’da ḳarār eyle *(Koş. 57/17). [māsivādan, -dan]*

15. **Māsivādan** yumub gözi

    Kādir Allāh’a ṭut yüzi *(Koş. 57/25). [māsivādan, -dan]*

16. **Māsivādan** yumub gözi

    Dergāh-ı Ḥaḳḳ’a ṭut yüzi *(Koş. 48/25). [māsivādan, -dan]*

17. Ḫˇāb-ı ġafletden uyar uyanayın

    Māsivādan cümleten uṣanayın *(Mrb. 38/2). [māsivādan, -dan]*

18. **Māsivādan** el çek iy ‘āṣık kesil

Fikrüñ ü ẕikrüñ ol olsun muttaṣıl *(Mrb. 38/9). [māsivādan, -dan]*

19. Ḳoyub sırrum hevāyı **māsivāyı**

Makām olsun aña vaḥdet sarāyı *(Mrb. 56/9). [māsivāyı, -y, -ı]*

20. ‘Āşıḳuñ **māsivāda** neyler işi

Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/3). [māsivāda, -da]*

21. Derūnuñ **māsivādan** pāk idegör

Sarāy-ı ḳalbüñe mihmān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/7). [māsivādan, -dan]*

22. **Māsivā** ḳaydından it bizi ḫalāṣ

Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh’um meded *(Mrb. 42/1). [māsivā]*

23. Ġālib olub ẕikr-i Ḫudā

Gitsün naẓardan **māsivā** *(Mrb. 79/14). [māsivā]*

24. **Māsivāya** baḳma ‘āşıḳ ‘ārif ol

Yāri isterseñ ṣaḳın aġyārdan *(G. 21/3). [māsivāya, -y, -a]*

25. **Mā-sivāyı** terk idüb Mevlā’ya iḳbāl eylesün

İy Hüdāī’ bulmaḳ isterse kişi bāḳī na‘īm *(G. 35/9). [mā-sivāyı, -y, -ı]*

26. Olalum **mā-sivā** ḥubbundan āzād

‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/15). [mā-sivā]*

27. Ẕevḳ-i tāmma irmek isterseñ eger

Mā-sivā ḥubbundan idegör ḥaẕer *(Mrb. 117/18). [mā-sivā]*

28. Ḳo uçmaġı geçegör **mā-sivāyı**

Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/11). [mā-sivāyı, -y, -ı]*

29. Tecevva‘ terānī tecerred tasil

Dilerseñ Ḥaḳḳ’ı **mā-sivādan** kesil *(Mf. 41/2). [mā-sivādan, -dan]*

30. **Mā-sivādan** yüz çevir başuñda ‘aḳluñ var ise

Ḥaḳḳ’a iḳbāl it eger nūr-ı sa‘ādet yār ise *(Mf. 161/1). [mā-sivādan, -dan]*

31. **Mā-sivādan** ceẕb idüb ol maṭlab-ı a‘lā bizi

Çoḳ belā’dan ṣaḳlamışdur Ḥażret-i Mevlā bizi *(Mf. 171/1). [mā-sivā, -dan]*

32. Gerekmez **māsivāyı**

Baña Allah’um gerek *(Mrb. 22/27). [māsivāyı, -y, -ı]*

33. Gerekmez **māsivāyı**

Baña Allah’um gerek *(Koş. 12/3). [māsivāyı, -y, -ı]*

34. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile hep çıġırub

Dirler Allah'a gelüñ kim **māsivāda** yoḳ beḳā *(Mf. 44/2).[māsivāda,-da]*

35. Ṣoyundum **māsivādan** sīne-çākem
    Ḥaḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/19). [māsivādan, -dan]*
36. Bār-i gāh-ı vaḥdete irdüñ hemīn
    Ḳaldı Mevlā gitdi cümle **māsivā** *(G. 22/10). [māsivā]*
37. Tecellī eylese ol Ḥayy u Ḳayyūm
    Olurdı **mā-sivā** heb cümle ma'dūm *(N. 10/2). [mā-sivā]*

mā-sivā'llāh: *[tas.] Allah dışındaki bütün varlıklar.* (Uludağ, 2016, s. 237)

1. Fenā dünyāya baḳdum **mā-sivā'llāhı** fenā gördüm
   Ḥudā'dan ġayrı bir bāḳī görinür yoḳ beḳā gördüm *(Mf. 121/1). [mā-sivā'llāhı, -ı]*

mā-sivādan geç-: *[tas.] Kulun, Hak'tan uzaklaştıran şeylerden vazgeçmesi.*

1. Cihān fānīdür iy ġāfil ḳalur ṣanma bu dünyāyı
   Yüri var **mā-sivādan geç** ḳul iseñ iste Mevlā'yı *(Mf. 173/2). [mā-sivādan geç]*

māsivāyı terk it-: *[tas.] Kulun, Hak'tan uzaklaştıran şeylerden vazgeçmesi.*

1. Kim ki oldı cān u dilden Ḥaḳḳ'a ḳul
   Māsivāyı terk idüb buldı vuṣūl *(Mrb. 90/18). [māsivāyı terk it, -üb]*

ma'ṣiyet: *Günah.* ‖ *Asilik, itaatsizlik.* (Doğan, 2013, s. 1161)

1. **Ma'ṣiyetden** ḳullaruñ ṣā'im ola
   Ṭā'atuñda her biri ḳā'im ola *(Mrb. 18/5). [ma'ṣiyetden, -den]*

ma'siyet ehli: *Günahkâr, Hakk'a âsi.*

1. **Ma'siyet ehli** olan dūzaḫīdür dedügüme

İ‘timād itmeziseñ iste varasın göresin *(Mf. 129/1). [ma‘siyet ehli]*

ma‘şūḳ: *Sevgili.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Şol ki Ḥaḳḳ’a ḳuldur ġayra ḳul olmaz
   ‘Āşıḳ **ma‘şūḳdan** ġayra ṭapu ḳılmaz *(Koş. 39/14). [ma‘şūḳdan, -dan]*
2. Kāmiller yolını izle
   Ma‘şūḳuñ rıżāsın gözle *(Koş. 25/14). [ma‘şūḳuñ, -uñ]*
3. ‘Işḳile ḫōş oldı başuñ
   Ma‘şūḳıla oldı işüñ *(Koş. 28/18). [ma‘şūḳıla, -ıla]*
4. **Ma‘şūḳdan** iricek kemend
   ‘Uşşāḳı eyler ḳayd-ı bend *(Koş. 28/25). [ma‘şūḳdan, -dan]*

mā-teḳaddem mā-teaḫḫar: *(Bütün günahlar) Geçmiş ve gelecek.*

1. Cemī‘-i ẕenbüm iy sulṭān-ı ekber
   Bağışla **mā-teḳaddem mā-teaḫḫar** *(Mrb. 58/6). [mā-teḳaddem mā-teaḫḫar]*

maṭlab:

maṭlab: *Meram, maksat, amaç.* ||| *[tas.] Allah.* (Şimşek, 2017, s. 224)

1. Gelüñ iy dōsitān isteyelüm ṣıdḳ ile Mevlā’yı
   Olub ol **maṭlaba** ṭālib ḳoyalum ġayrı sevdāyı *(G. 2/2). [maṭlaba, -a]*
2. İy Hüdāī’ bāl açub
   Maṭlabdan yaña uçub *(Koş. 53/10). [maṭlabdan, -dan]*
3. Sır **maṭlaba** vāṣıl ola
   Rabbüm kerīm iḥsān ide *(Kt. 13/1). [maṭlaba, -a]*
4. İrişsün **maṭlaba** sālik
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/23). [maṭlaba, -a]*
5. Ṣıdḳ ile gir yolına dildāruñ
   Bezl it ol **maṭlaba** cümle varuñ *(Mrb. 67/2). [maṭlaba, -a]*

maṭlab: *Arzu, gaye, maksat.* (Devellioğlu, 1998, s. 586)

1. Bilmeyenler **maṭlabuñ** a‘lāsını
   İḫtiyār eyler cihān ġavġāsını *(Mrb. 90/13). [maṭlabuñ, -uñ]*
2. Ki tā ḳalmaya senden ġayrı **maṭlab**
   Kerem eyle meded Raḥmānım Allāh *(Mrb. 94/11). [maṭlab]*
3. Ḳamunuñ **maṭlabı** birdür
   Yā niçün ba‘żı kāfirdür *(Mrb. 24/25). [maṭlabı, -ı]*
4. ‘Āşıḳuñ maḳṣūdı ol maḥbūb-ı bī-hemtā imiş
   Himmeti ġayet bülend ü **maṭlabı** bālā imiş *(G. 26/2). [maṭlabı, -ı]*
6. **Maṭlabuñ** a‘lāyiken ednāya aḳmaḳ yol mıdur
   Yār-ı bāḳī var iken aġyāra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/3).[maṭlabuñ, -uñ]*
7. Mecāza baḳma iy sālik ḥaḳīḳī **maṭlaba** ‘azm it
   Ki zīrā ẓıll-ı zā’ildür iḳāmet eylemez ‘āḳil *(G. 15/5). [maṭlaba, -a]*

maṭlab it-: *Talep etmek, arzulamak.*

1. İdelden ẕātuñı maṭlab
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/31). [maṭlab it, -elden]*

maṭlab ol-: *Arzu etmek, amaçlamak.*

1. Vaṣluñ olalı maṭlab
   Cān eglenimez yā Rab *(Mrb. 50/9). [maṭlab ol, -alı]*

maṭlab-ı a‘lā:

maṭlab-ı a‘lā: *Yüce arzu.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Ol **maṭlab-ı a‘lāya** ir
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/31). [maṭlab-ı a‘lā, -y, -a]*

2. Bir bāḳī ḥayāta ir
   Bul **maṭlab-ı a‘lāyı** *(Koş. 53/8). [maṭlab-ı a‘lā, -y, -ı]*
3. Māye-i ‘ömri yiter ednāya ḫarc it her zamān
   Maṭlab-ı a‘lāyı bulmaḳ ḳaṣdın eyle her nefes *(G. 27/6). [maṭlab-ı a‘lā, -y, -ı]*
4. Mā-sivādan ceẕb idüb ol **maṭlab-ı a‘lā** bizi
   Çoḳ belā’dan ṣaḳlamışdur Ḥażret-i Mevlā bizi *(Mf. 171/1). [maṭlab-ı a‘lā]*
5. ‘Āḳil iseñ maḳṣad-ı aḳṣāyı gör
   Ḳo sivāyı **maṭlab-ı a‘lāyı** gör *(Mrb. 15/4). [maṭlab-ı a‘lā, -y, -ı]*
6. Derūnuñ ser-te-ser ‘aşḳıla ṭolsun
   Dil ü cān **maṭlab-ı a‘lāyı** bulsun *(Mrb. 36/2). [maṭlab-ı a‘lā, -y, -ı]*
7. Cemī‘-i ṭālibüñ maṭlūbı Allāh
   Bizi sen **maṭlab-ı a‘lāya** irgür *(Mrb. 37/2). [maṭlab-ı a‘lā, -y, -a]*
8. Şu cān kim sırr-ı Ev-ednā’ya irdi
   Begüm ol **maṭlab-ı a‘lāya** irdi *(Mrb. 87/14). [maṭlab-ı a‘lā, -y, -a]*
9. Olavuz **maṭlab-ı a‘lāya** vāṣıl
   Meded eyle meded sulṭānum Allāh *(Mrb. 94/7). [maṭlab-ı a‘lā, -y, -a]*
10. Görinür küllü şey’ ‘uşşāḳa hālik
    İrişsün **maṭlab-ı a‘lāya** sālik *(Mrb. 94/18). [maṭlab-ı a‘lā, -y, -a]*
11. Ġaflet ile her yañaya aḳmaġıl
    Ḳo sivāyı **maṭlab-ı a‘lāyı** gör *(Mrb. 15/8). [maṭlab-ı a‘lā, -y, -ı]*
12. Key ṣaḳın taẓyī‘-i evḳāt itmeden
    Ḳo sivāyı **maṭlab-ı a‘lāyı** gör *(Mrb. 15/12). [maṭlab-ı a‘lā, -y, -ı]*
13. Sırr u aḫfā rāġıb olması güzel
    Ḳo sivāyı **maṭlab-ı a‘lāyı** gör *(Mrb. 15/16). [maṭlab-ı a‘lā, -y, -ı]*
14. Mekteb-i ‘irfāndan alduñsa sebaḳ
    Ḳo sivāyı **maṭlab-ı a‘lāyı** gör *(Mrb. 15/20). [maṭlab-ı a‘lā, -y, -ı]*

maṭlab-ı a‘lā: *Yüce arzu.*

1. İstemez ‘āḳil fānī dünyāyı
   Sensin iy Mevlā **maṭlab-ı a‘lā** *(Koş. 16/2). [maṭlab-ı a‘lā]*
2. Neylesün ‘āşıḳ ġayrı sevdāyı

Sensin iy Mevlā **maṭlab-ı a‘lā** *(Koş. 16/4). [maṭlab-ı a‘lā]*

3. Seni arzūlar bu dil-i nā-şād
   Sensin iy Mevlā **maṭlab-ı a‘lā** *(Koş.16/8). [maṭlab-ı a‘lā]*
4. Sensin ey Mevlā **matlab-ı a‘lā**
   ‘Āşıḳuñ sensin derdine dermān *(Koş.16/12). [matlab-ı a‘lā]*
5. Cennetüñ ẕevḳi vuṣlatuñladur
   Sensin ey Mevlā **matlab-ı a‘lā** *(Koş.16/16). [matlab-ı a‘lā]*
6. Saña ḳulluḳdan özge ‘izzet yoḳ
   Sensin ey Mevlā **matlab-ı a‘lā** *(Koş.16/20). [matlab-ı a‘lā]*

maṭlab-ı a‘lā olan: *Yüce arzuya kavuşmak isteyen. ||| [tas.] Hakk'a kavuşmayı arzulayan âşık.*

1. İy **maṭlab-ı a‘lā olan**
   Ednāyı terk itmek gerek *(Mrb. 64/3). [maṭlab-ı a‘lā olan, -an]*

maṭlūb:

maṭlūb: *İstenilen, talep edilen. ||| [tas.] Allah.*

1. Ṭālib **maṭlūbunı** bulsun
   Hīç arzū yeri ḳalmasun *(Koş.25/23). [maṭlūbunı, -u, -n, -ı]*
2. Sivā ḷevsinden el yuyub dem-ā-dem
   İrüb **maṭlūba** ḫōş ẕevḳ ü ṣafā it *(N. 21/4). [maṭlūba, -a]*
3. Ṣıdḳ ile giren yola
   Maṭlūbunı tīz bula *(Mrb. 105/10). [maṭlūbunı, -u, -n, -ı]*
4. Anı Hüdāī’ kim sever
   Maṭlūba bulmuşdur ẓafer *(Mrb. 82/18). [maṭlūba, -a]*
5. Ḫiṭāb-ı irci‘ī irse
   Göñül **maṭlūbunı** görse *(Mrb. 75/10). [maṭlūbunı, -u, -n, -ı]*
6. Ṣarpdur yolı **maṭlūbuñ**
   Āsān elüñe girmez *(Mrb. 10/15). [maṭlūbuñ, -uñ]*

7. Kişi **maṭlūbunı** bulsa
   Derūnı ẕevḳ ile ṭolsa *(Mrb. 73/17). [maṭlūbunı, -u, -n, -ı]*
8. İre maṭlūba gide cümle keder
   Ḳudret-i tāmme ıssı Sulṭānum *(Mhm. 4/13). [maṭlūba ir, -e]*

maṭlūb: *İstenilen, talep edilen.*

1. Cemī‘-i ṭālibüñ **maṭlūbı** Allāh
   Bizi sen maṭlab-ı a‘lāya irgür *(Mrb. 37/1). [maṭlūbı, -ı]*
2. Baḳarsañ ‘āleme bir özge üslūb
   Kimi ṭālib olubdur kimi **maṭlūb** *(Mrb. 54/6). [maṭlūb]*
3. Cūduñla īcād eyledüñ
   Maṭlūba irşād eyledüñ *(Mrb. 85/6). [maṭlūba, -a]*
4. Emr-i Ḥaḳḳ’a imtiṣāl itmek ḳula **maṭlūb** imiş
   Hem rıżāu’llāh taḥṣīl eylemek maḥbūb imiş *(Mf. 23/1). [maṭlūb]*
5. Faẓl ü iḥsānından iy Ḳādir Ḫudā
   İrse **maṭlūba** ne var ‘abd-i gedā *(Mf. 194/2). [maṭlūba, -a]*
6. İrgür bizi **maṭlūba**
   Luṭf eyle Kerīm Allāh *(Mrb. 118/1). [maṭlūba, -a]*
7. Ḫudā-yı Müste‘ān açarsa yollar
   İre **maṭlūbına** bī-çāre ḳullar *(Mrb. 116/6). [maṭlūbına, -ı, -n, -a]*
8. Hüdāī’ye hidāyet senden olur
   Daḫı **maṭlūba** vuṣlat senden olur *(Mrb. 116/18). [maṭlūba, -a]*
9. **Maṭlūba** irgür dem-be-dem
   Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/23). [maṭlūba, -a]*

māye-i ‘ömr: *Ömür sermayesi.*

1. **Māye-i ‘ömri** yiter ednāya ḫarc it her zamān
   Maṭlab-ı a‘lāyı bulmaḳ ḳaṣdın eyle her nefes *(G. 27,Msr. 5).[māye-i ‘ömr,-i]*
2. Nefs-i şirrīre iṭā‘at niçe bir
   Māye-i ‘ömri iżā‘at niçe bir *(Mhm. 2/5). [māye-i ‘ömr, -i]*

3. Nefs-i şirr̲ire iṭā‘at niçe bir
   Māye-i ‘ömri iżā‘at niçe bir *(Mhm. 2/10). [māye-i ‘ömr, -i]*
4. Nefs-i şirr̲ire iṭā‘at niçe bir
   Māye-i ‘ömri iżā‘at niçe bir *(Mhm. 2/15). [māye-i ‘ömr, -i]*

maẓhar:

maẓhar: *Tecelli yeri. ||| [tas.] Hakk'ın isim ve fillerini kendinde toplayan hazret-i insan.* (Uludağ, 2016, s. 238)

1. Ḥaḳḳ’a **maẓhar** olduġuñ fikr it begüm
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/1). [maẓhar]*

maẓhar: *Nail olma, şereflenme.* (Devellioğlu, 1998, s. 589)

1. Eyle ‘ināyet **maẓharı**
   İḥsān senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/15). [maẓharı, -ı]*

maẓhar it-: *Ulaştırmak, eriştirmek.*

1. Kimini **maẓhar itdüñ** nūr-ı z̲āta
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/15). [maẓhar it, -dü, -ñ]*
2. Getürdi bizi faẓlıyla vücūda
   Daḫi hem **maẓhar itdi** luṭf u cūda *(Mrb. 106/22). [maẓhar it, -di]*
3. **Maẓhar it** raḥmet ü ‘ināyetüñe
   Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/7). [maẓhar it]*

maẓhar ol-: *Ulaşmak, erişmek, kavuşmak.*

1. Ḳullaruña eyle naẓar iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm
   İḥsānuña **maẓhar olur** iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm *(Mf. 125/2). [maẓhar ol, -ur]*
2. Eyle Hüdāī’ye naẓar

Tā ola faẕluña maẓhar *(Koş. 54/18). [maẓhar ol, -a]*

3. Hüdāī’ **maẓhar ol** nūr-ı cemāle
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/19). [maẓhar ol]*
4. Hüdāī’ye eyle naẓar
   Tā faẕluña ola maẓhar *(Koş. 56/18). [maẓhar ol, -a]*
5. Bī-çāre Hüdāī’ ger
   İḥsāna ola maẓhar *(Mrb. 105/18). [maẓhar ol, -a]*
6. Luṭfa **maẓhar olduġuñ** fikr it begüm
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/3). [maẓhar ol, -duġ, -uñ]*
7. Bī-çāre Hüdāī’ ger
   Vaṣluña ola maẓhar *(Mrb. 104/18). [maẓhar ol, -a]*
8. Ḳaṣr-ı ḳurba irgürüb iḥsāna **maẓhar olmaġa**
   ‘Āşıḳa varlıḳ cibālin kesdürüb Ferhād iden *(G. 8/5) [maẓhar ol, maġ, -a]*

maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳḳ:

maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳḳ: *Hak nurlarının tecelli ettiği yer.*

1. Ādem-i ḳalb olduġına **maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳḳ**
   Secde-i şükr eylemezseñ ‘ayn-ı şeyṭānlıḳ budur *(G. 9/5). [maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳ]*

maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳḳ: *Hak nurlarının tecelli ettiği yer.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmil.*

1. Hüdāī’ **maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳḳ** ol
   Ḳo ġayrı ṭālib-i dīdār-ı Ḥaḳḳ ol *(Mrb. 36/17). [maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳḳ]*

maẓhar-ı ‘ināyet: *İhsanın tecelli yeri.* ||| *[tas.] Hakk'ın teveccühüne kavuşmuş ârif.*

1. Ḳullaruñ kimi ehl-i ṭā‘atdür
   Kimisi **maẓhar-ı ‘ināyetdür** *(Msd. 2/8). [maẓhar-ı ‘ināyet, -dür]*

maẓhar-ı ‘irfān:

maẓhar-ı ‘irfān: *Bilginin açığa çıktığı yer.* ||| *[tas.] Marifet bilgisinin tecelli ettiği mahal.*

1. Serv-āsā cānān olur
   Cān **maẓhar-ı ‘irfān** olur *(Mrb. 80/6). [maẓhar-ı ‘irfān]*

maẓhar-ı ‘irfān: *Bilginin açığa çıktığı yer.* ||| *[tas.] Hakk'ın marifet bilgisinin tecelli ettiği insan-ı kâmil, ârif .*

1. Bir avuç ḫākden insān idersin
   Yene hem **maẓhar-ı ‘irfān** idersin *(Mrb. 92/6). [maẓhar-ı ‘irfān]*

maẓhar-ı nūr-ı ḥaḳīḳat: *Hakikat ışığının tecelli ettiği yer.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmil, ârif.*

1. Sālik-i rāh-ı ṭarīḳat ol begüm evlā budur
   Maẓhar-ı nūr-ı ḥaḳīḳat ol begüm a‘lā budur *(Mf. 70/2). [maẓhar-ı nūr-ı ḥaḳīḳat]*

maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā:

maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā: *Hakk'ın isim ve sıfatlarının tam ve kâmil manada tecelli yeri.*

1. Kemāli zümre-i kümmel senüñ nūruñla bulmuşdur
   Vücūduñ **maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā’dur** yā Resūla’llah *(G. 3/6). [maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā, -dur]*

maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā: *Hakk'ın isim ve sıfatlarına tam ve kâmil manada erişen Hz. Muhammed.*

1. Küntü kenz esrārınuñ miftāḥısın
   Ẕāt-ı pāküñ **maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā** *(G. 22/4).[maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā]*

maẓhar-ı ẕāt: *Hakikatin tecelli yeri.* ||| *[tas.] Hakk'ın isim ve fillerini kendinde toplayan insan.* (Uludağ, 2016, s. 238)

1. Şunı kim ide Mevlā **maẓhar-ı ẕāt**
   Hüdāī' ṭañ mı bulsa niçe leẕẕāt *(Mrb. 54/17). [maẓhar-ı ẕāt]*
2. **Maẓhar-ı ẕāt** olduġuñ añlar mısın
   'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/1). [maẓhar-ı ẕāt]*

māżī: *Geçmiş zamanda yaşanmış her şey.*

1. **Māżīye** ḳılma te'essüf yime müstaḳbel ġamın
   Ḥālüñi ḫōş gör ki 'ömrüñ ḥāṣılı imrūzdur *(Mf. 15/1). [māżīye, -y, -e]*

maẓlūm: *Haksızlığa uğramış, zulüm görmüş kimse.*

1. İderse bir kişi **maẓlūma** nuṣret
   Maḳām olur aña gülzār-ı cennet *(Mf. 53/1). [maẓlūma, -a]*

me'āl: *Netice, meydana gelen şey.* (Tulum, 2011, s. 1208)

1. Yüri ma'nāya ir ḳo ḳīl ü ḳāli
   Meẓāhirden geçüb terk it **me'āli** *(Mrb. 125/17). [me'āli, -i]*
2. Yiter itdüñ bu fānī ẕevḳe raġbet
   Efendi 'āḳil ol fikr it **me'āli** *(Mrb. 87/2). [me'āli, -i]*

me'ānī meclisi: *Anlamlar yeri.* ||| *[tas.] Mana âlemi, gayb âlemi.*

1. Gel imdi ṣūrete maġrūr olma
   Me'ānī meclisinden dūr olma *(M. 3/6). [me'ānī meclisi, -n, -den]*

mebde-i küll: *Her şeyin başlangıcı.* ||| *[tas.] Hakk'ın zâtı.*

1. Nedür kesret bir iken **mebde-i küll**
   Efendi bir bu çoḳ ḳullar nedendür *(Mrb. 88/11). [mebde-i küll]*

mecāz: *Gerçek olmayan.* ||| *[tas.] Fâni olan dünya, mâsivâ.* (Uludağ, 2016, s. 239)

1. **Mecāzı** ḳo ḥaḳīḳat baḥrına dal
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/15). [mecāzı, -ı]*
2. **Mecāzı** ḳo ḥaḳīḳat baḥrına ṭal
   Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/15). [mecāzı, -ı]*
3. **Mecāza** baḳma iy sālik ḥaḳīḳī maṭlaba ‘azm it
   Ki zīrā ẓıll-ı zā’ildür iḳāmet eylemez ‘āḳil *(G. 15/5). [mecāza, -a]*

mecāzī: *Hakikat olmayan, fânî.*

1. Ḥaḳīḳat üzre eşyā’yı görüb bilmek naṣīb ola
   Mecāzī mevce bakmayub bulalum aṣl-ı deryāyı *(G. 2/4). [mecāzī]*
2. **Mecāzī** gülsitānda olma nālān
   Ayaḳ baġı olur bu bāġ-ı ekvān *(Mrb. 125/5). [mecāzī]*

mecma‘ü’l-baḥreyn: *İki denizin birleştiği yer.* ||| *[tas.] Cem makamına eren insan-ı kâmil.* (Ögke, 2018, s. 203)

1. Ol **mecma‘ü’l-baḥreyn** olur
   Mūsā ile Ḫıżr’ı bulur *(Mrb. 65/25). [mecma‘ü’l-baḥreyn]*

mecnūn:

Mecnūn: *Leylâ ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı Kays.* ||| *[tas.] Âşık, derviş.* (Ögke, 2018, s. 222)

1. Cānān metā‘-ı vaṣlını vādī-i ġama ṣatmaz
   Ṣaḥrāda gezmese **Mecnūn** Leylā yabanda yatmaz *(Mf. 185/2).[Mecnūn]*
2. ‘Aşḳ-ı Şīrīn oldı feryādına Ferhād’uñ sebeb
   İy nice dānāyı **Mecnūn** eyledi Leylā-yı ‘aşḳ *(G. 28/12). [Mecnūn]*
3. Gördügüm Leylā ṣanub **Mecnūn** gibi
   Vālih ü ḥayrān olayın bir zamān *(G. 17/9). [Mecnūn]*

Mecnūn: *Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin erkek kahramanı Kays.* ||| *Beşerî / mecazî âşık.*

1. **Mecnūn** ister Leylā’yı
   Vāmıḳ ister ‘Aẕrā’yı *(Koş. 12/17). [Mecnūn]*
2. Kimi **Mecnūn** kimi Leylā
   Kimi Şīrīn kimi Ferhād *(Mrb. 75/15). [Mecnūn]*
3. Eger **Mecnūn** eger Leylā
   Eger Vāmıḳ eger ‘Aẕrā’ *(Mrb. 24/37). [Mecnūn]*

mecnūn: *Aklî melekeleri kullanamayan, çılgın, akılsız.* (Doğan, 2013, s. 1171)

1. Kimi **mecnūn** ise kimi ‘āḳildür
   Kimi nāḳış ise kimi kāmildür *(Koş. 23/13). [mecnūn]*
2. ‘Aḳluñı devşir başuña
   Ḳo sivā ḥubbun hey **mecnūn** *(N. 13/4). [mecnūn]*

mecnūn: *Âşık, meftun.* (Doğan, 2013, s. 1171)

1. Ḫüsrev ü Şīrīn’üñ meftūnı
   Ḳays ise Leylī **mecnūnı** *(Koş. 31/10). [mecnūnı, -ı]*

medār: *Yardımcı, destekçi, dayanak noktası, sebep, vesile.* (Doğan, 2013, s. 1171)

1. Olurdı her işüñ aḥsen

Ḳamuya ol **medār** ancaḳ *(Mrb. 51/20). [medār]*

meded:

meded: *"İmdat, yetiş!".*

1. Luṭf ile iḥsānuñ ebvābını ac
   Meded eyle **meded** sulṭānım Allāh *(Koş. 55/2). [meded]*
2. Cümle ḥicāblardan geçür
   Rabb'üm **meded** Mevlā'm meded *(Koş. 18/2). [meded]*
3. Cümle ḥicāblardan geçür
   Rabb'üm meded Mevlā'm **meded** *(Koş. 18/2). [meded]*
4. Vaṣluñ şarābından içür
   Rabb'üm **meded** Mevlā'm meded *(Koş. 18/4). [meded]*
5. Vaṣluñ şarābından içür
   Rabb'üm meded Mevlā'm **meded** *(Koş. 18/4). [meded]*
6. Ṭut elümüz ḳaldur bizi
   Rabb'üm **meded** Mevlā'm meded *(Koş. 18/8). [meded]*
7. Ṭut elümüz ḳaldur bizi
   Rabb'üm meded Mevlā'm **meded** *(Koş. 18/8). [meded]*
8. Budur sözümüz dem-be-dem
   Rabb'üm **meded** Mevlā'm meded *(Koş. 18/12). [meded]*
9. Budur sözümüz dem-be-dem
   Rabb'üm meded Mevlā'm **meded** *(Koş. 18/12). [meded]*
10. İrüb luṭf u kerem dārü'ş-şifā-i faẓl ü raḥmetden
    Ḫalāṣ eyle bizi yā Rab **meded** bu derd ü miḥnetden *(Mf. 142/2). [meded]*
11. Allāh Ḫān-ı vaṣla ṭoyur olmayalum ac
    Meded eyle **meded** sulṭānım *(Koş. 55/4). [meded]*
12. Keremüñden viṣālüñ eyle iḥsān
    Meded eyle **meded** sulṭānım Allāh *(Koş. 55/8). [meded]*
13. Sürūra irgüre tā 'ıyd-ı vuṣlat
    Kerem eyle **meded** Raḥmān'um Allāh *(Koş. 55/12). [meded]*

14. Tevfīḳ eyle bizi vuṣlat yolına
    Efendüm **meded** hey sulṭānum meded *(Koş. 5/2). [meded]*
15. Tevfīḳ eyle bizi vuṣlat yolına
    Efendüm meded hey sulṭānum **meded** *(Koş. 5/2). [meded]*
16. Keremüñden irgür vaḥdet iline
    Efendüm **meded** hey sulṭānum meded *(Koş. 5/4). [meded]*
17. Keremüñden irgür vaḥdet iline
    Efendüm meded hey sulṭānum **meded** *(Koş. 5/4). [meded]*
18. Efendümi ḳoyub ḳande varayum
    Efendüm **meded** hey sulṭānum meded *(Koş. 5/16). [meded]*
19. Efendümi ḳoyub ḳande varayum
    Efendüm meded hey sulṭānum **meded** *(Koş. 5/16). [meded]*
20. Keremüñden maḥrūm ḳalmışı yoḳdur
    Efendüm **meded** hey sulṭānum meded *(Koş. 5/20). [meded]*
21. Keremüñden maḥrūm ḳalmışı yoḳdur
    Efendüm meded hey sulṭānum **meded** *(Koş. 5/20). [meded]*
22. Yüzümüz sürüyü ḳapuña geldük
    Efendüm **meded** hey sulṭānum meded *(Koş. 5/24). [meded]*
23. Yüzümüz sürüyü ḳapuña geldük
    Efendüm meded hey sulṭānum **meded** *(Koş. 5/24). [meded]*
24. Kāmillere baḳub yerinmeyelüm
    Efendüm **meded** hey sulṭānum meded *(Koş. 5/28). [meded]*
25. Kāmillere baḳub yerinmeyelüm
    Efendüm meded hey sulṭānum **meded** *(Koş. 5/28). [meded]*
26. Hüdāī'ye senüñ faẓluñ çoġımış
    Efendüm **meded** hey sulṭānum meded *(Koş. 5/32). [meded]*
27. Hüdāī'ye senüñ faẓluñ çoġımış
    Efendüm meded hey sulṭānum **meded** *(Koş. 5/32). [meded]*
28. Ayrılıḳ güç imiş ġurbet illerde
    Efendüm **meded** hey sulṭānum meded *(Koş. 5/8). [meded]*
29. Ayrılıḳ güç imiş ġurbet illerde
    Efendüm meded hey sulṭānum **meded** *(Koş. 5/8). [meded]*

30. Sen ḳabūl itmezseñ kim ḳabūl ider

    Efendüm **meded** hey sulṭānum meded *(Koş. 5/12). [meded]*

31. Sen ḳabūl itmezseñ kim ḳabūl ider

    Efendüm meded hey sulṭānum **meded** *(Koş. 5/12). [meded]*

32. Ṭut elümüz ḳaldur bizi

    Rabb'üm **meded** Mevlā'm meded *(Koş. 18/8). [meded]*

33. Ṭut elümüz ḳaldur bizi

    Rabb'üm meded Mevlā'm **meded** *(Koş. 18/8). [meded]*

34. Budur sözümüz dem-be-dem

    Rabb'üm **meded** Mevlā'm meded *(Koş. 18/12). [meded]*

35. Budur sözümüz dem-be-dem

    Rabb'üm meded Mevlā'm **meded** *(Koş. 18/12). [meded]*

36. Tā bulavuz bāḳī ḥayāt

    Rabb'üm **meded** Mevlā'm meded *(Koş. 18/16). [meded]*

37. Tā bulavuz bāḳī ḥayāt

    Rabb'üm meded Mevlā'm **meded** *(Koş. 18/16). [meded]*

38. Göster cemālüñ 'ıyd ola

    Rabb'üm **meded** Mevlā'm meded *(Koş. 18/20). [meded]*

39. Göster cemālüñ 'ıyd ola

    Rabb'üm meded Mevlā'm **meded** *(Koş. 18/20). [meded]*

40. Budur murād öñden ṣoña

    Rabb'üm **meded** Mevlā'm meded *(Koş. 18/24). [meded]*

41. Budur murād öñden ṣoña

    Rabb'üm meded Mevlā'm **meded** *(Koş. 18/24). [meded]*

42. İrişsün ẕevḳe Hüdāī

    Rabb'üm **meded** Mevlā'm meded *(Koş. 18/28). [meded]*

43. İrişsün ẕevḳe Hüdāī

    Rabb'üm meded Mevlā'm **meded** *(Koş. 18/28). [meded]*

44. Cümle ḥicāblardan geçür

    Rabb'üm **meded** Mevlā'm meded *(Koş. 18/2). [meded]*

45. Cümle ḥicāblardan geçür

    Rabb'üm meded Mevlā'm **meded** *(Koş. 18/2). [meded]*

46. Vaṣluñ ṣarābından içür

    Rabb'üm **meded** Mevlā'm meded *(Koş. 18/4). [meded]*

47. Vaṣluñ ṣarābından içür

    Rabb'üm meded Mevlā'm **meded** *(Koş. 18/4). [meded]*

48. Şol nefes emrüñle fānī cihāndan gidicek

    Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde **meded** *(Mrb. 31/2). [meded]*

49. Māsivā ḳaydından it bizi ḫalāṣ

    Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh'um **meded** *(Mrb. 42/2). [meded]*

50. Meded bu derde dermān eyle yā Rab

    İy Allāh'um saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/1). [meded]*

51. İy göñüller derdine dermān iden

    Bir oñulmaz derde ṭuş oldum **meded** *(Mrb. 63/2). [meded]*

52. 'Ālemlerüñ sulṭānı

    Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/2). [meded]*

53. 'Ālemlerüñ sulṭānı

    Meded senden **meded** Ḥay *(Koş. 42/2). [meded]*

54. Hüdāī' ġarībe şefā'at **meded**

    Saña çünki Maḥmūd olubdur maḳām *(G. 24/9). [meded]*

55. Ġayrıyı göñülden sür

    Luṭf it **meded** Allah'um *(Mrb. 7/2). [meded]*

56. Ḫalāṣ eyle **meded** ḥubb-ı sivādan

    Ḫaṭā ḳuldan 'aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/7). [meded]*

57. Tecellī-i cemālüñ eyle iḥsān

    Meded eyle **meded** sulṭānum Allāh *(Mrb. 94/2). [meded]*

58. Aldamasun ḫalḳı bu ġaflet **meded**

    Ġāfile tevfīḳ ü hidāyet meded *(Mrb. 95/5). [meded]*

59. Aldamasun ḫalḳı bu ġaflet meded

    Ġāfile tevfīḳ ü hidāyet **meded** *(Mrb. 95/5). [meded]*

60. Açıvir 'uṣṣāḳa ṭoġrı yollaruñ

    Sen 'ināyet eyle Allāh'um **meded** *(Mrb. 108/2). [meded]*

61. Derdlülerüñ dermānı

    Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/4). [meded]*

62. Derdlülerüñ dermānı

Meded senden **meded** Ḥay *(Koş. 42/4). [meded]*

63. Nefsüme ışmarlama

Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/8). [meded]*

64. Nefsüme ışmarlama

Meded senden **meded** Ḥay *(Koş. 42/8). [meded]*

65. Fażluña ġāyet yoḳdur

Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/12). [meded]*

66. Fażluña ġāyet yoḳdur

Meded senden **meded** Ḥay *(Koş. 42/12). [meded]*

67. Saña irgüren sensin

Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/16). [meded]*

68. Saña irgüren sensin

Meded senden **meded** Ḥay *(Koş. 42/16). [meded]*

69. Luṭf ile iḥsānuñ ebvābını ac

Meded eyle **meded** sulṭānım Allāh *(Koş. 55/2). [meded]*

70. Ḫān-ı vaṣla ṭoyur olmayalum ac

Meded eyle **meded** sulṭānım Allāh *(Koş. 55/4). [meded]*

71. Keremüñden viṣālüñ eyle iḥsān

Meded eyle **meded** sulṭānım Allāh *(Koş. 55/8). [meded]*

72. Sürūra irgüre tā ‘ıyd-ı vuṣlat

Kerem eyle **meded** Raḥmān’um Allāh *(Koş. 55/12). [meded]*

73. Taḫt-ı tesḫīrüñdedür cümle cihān

Yā ilāhī sen ‘ināyet it **meded** *(Mrb. 128/2). [meded]*

74. Fażluña muḥtācdur pīr ü civān

Yā ilāhī sen ‘ināyet it **meded** *(Mrb. 128/4). [meded]*

75. Yine mü’min ḳullara sen vir ṣebāt

Yā ilāhī sen ‘ināyet it **meded** *(Mrb. 128/8). [meded]*

76. İy kerem kānı Ḫudāvend-i ‘Alīm

Ḳullara luṭfıla iḥsān it **meded** *(Kt. 4/2). [meded]*

77. Yollaruñ fażluñla āsān it **meded**

Ḫāliḳu’l-küll Hādī-i dār-ı na‘īm *(Kt. 4/4). [meded]*

78. Aldamasun ḫalḳı bu ġaflet **meded**

Ġāfile tevfīḳ ü hidāyet meded *(Mrb. 95/6). [meded]*

79. Kullaruña luṭf ü ‘ināyet **meded**

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/7). [meded]*

80. Bulmasun yol nefs ile İblīs-i ḍāll

Sen ‘ināyet it **meded** yā Müste‘ān *(Mrb. 96/2). [meded]*

81. Olavuz tā lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl

Sen ‘ināyet it **meded** yā Müste‘ān *(Mrb. 96/4). [meded]*

82. Aradan varlıḳ ḥicābı çāk ola

Sen ‘ināyet it **meded** yā Müste‘ān *(Mrb. 96/8). [meded]*

83. İrişe sırra ḫiṭāb-ı müsteṭāb

Sen ‘ināyet it **meded** yā Müste‘ān *(Mrb. 96/12). [meded]*

84. Ola maḳṣūdumuz faẕluñla ḥāṣıl

‘İnāyet eyle sulṭānum **meded** hay *(Mrb. 116/2). [meded]*

85. Olalum nūr-ı pāk-i ẕāta vāṣıl

‘İnāyet eyle sulṭānum **meded** hay *(Mrb. 116/4). [meded]*

86. Ṣafāya irmege maḥzūn göñüller

‘İnāyet eyle sulṭānum **meded** hay *(Mrb. 116/8). [meded]*

87. Yene senden olur her derde dermān

‘İnāyet eyle sulṭānum **meded** hay *(Mrb. 116/12). [meded]*

88. Olalum mā-sivā ḥubbundan āzād

‘İnāyet eyle sulṭānum **meded** hay *(Mrb. 116/16). [meded]*

89. Efendi faẕl ü raḥmet senden olur

‘İnāyet eyle sulṭānum **meded** hay *(Mrb. 116/20). [meded]*

90. Maḳṣūduma sen irgür

Luṭf it **meded** Allah’um *(Mrb. 7/4). [meded]*

91. Esrār-ı ḥaḳīḳatdan

Luṭf it **meded** Allah’um *(Mrb. 7/8). [meded]*

92. Ayruḳ kime yalvaram

Luṭf it **meded** Allah’um *(Mrb. 7/12). [meded]*

93. Ben düşmişü sen ḳaldır

Luṭf it **meded** Allah’um *(Mrb. 7/16). [meded]*

94. Ḳıl vuṣlatuña lāyıḳ

Luṭf it **meded** Allah'um *(Mrb. 7/20). [meded]*

95. Ġāyet de zebūn oldum

Luṭf it **meded** Allah'um *(Mrb. 7/24). [meded]*

96. Bizi varlıḳ ḥicābından ḫalāṣ it

Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/2). [meded]*

97. Kerem ḳıl bāde-nūş-ı bezm-i ḫāṣ it

Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/4). [meded]*

98. İḥāṭa eylesün baḥr-ı ḥaḳīḳat

Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/8). [meded]*

99. Esirge lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl it

Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/12). [meded]*

100. Ḥayāt irsün aña būy-ı beḳādan

Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/16). [meded]*

101. Sarāy-ı vaḥdete irgür Efendi

Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/20). [meded]*

102. Gülşen-i cennete cān bülbüli rıḥlet idicek

Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde **meded** *(Mrb. 31/4). [meded]*

103. Pāk ü ṭāhir varalum Ḥażret'e bā-ḳalb-i selīm

Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde **meded** *(Mrb. 31/8). [meded]*

104. Şimdiden itdi Hüdāī' ḥālini ṭapuña 'arż

Sen 'ināyet it Efendi bize ol demde **meded** *(Mrb. 31/12). [meded]*

105. Faẓluñ ile eyle ehl-i iḫtişāṣ

Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh'um **meded** *(Mrb. 42/4). [meded]*

106. N'ola olsa vāṣıl-ı ẕāt eylemek

Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh'um **meded** *(Mrb. 42/8). [meded]*

107. Bu Hüdāī' bendeñe iḥsān senüñ

Faẓluña ġāyet yoḳ Allāh'um **meded** *(Mrb. 42/12). [meded]*

108. Fürḳat cehennemden eşedd

Mevlā **meded** Mevlā **meded** *(Mrb. 44/2). [meded]*

109. Fürḳat cehennemden eşedd

Mevlā meded Mevlā **meded** *(Mrb. 44/2). [meded]*

110. Nefs olmasun ortada sedd
Mevlā **meded** Mevlā meded *(Mrb. 44/4). [meded]*
111. Nefs olmasun ortada sedd
Mevlā meded Mevlā **meded** *(Mrb. 44/4). [meded]*
112. Göster sivāyı vaḥdeti
Mevlā **meded** Mevlā meded *(Mrb. 44/8). [meded]*
113. Göster sivāyı vaḥdeti
Mevlā meded Mevlā **meded** *(Mrb. 44/8). [meded]*
114. Eyle ‘ināyetle naẓar
Mevlā **meded** Mevlā meded *(Mrb. 44/12). [meded]*
115. Eyle ‘ināyetle naẓar
Mevlā meded Mevlā **meded** *(Mrb. 44/12). [meded]*
116. Görünse lāhūt illeri
Mevlā **meded** Mevlā meded *(Mrb. 44/16). [meded]*
117. Görünse lāhūt illeri
Mevlā meded Mevlā **meded** *(Mrb. 44/16). [meded]*
118. Virgil Hüdāī’ye vücūd
Mevlā **meded** Mevlā meded *(Mrb. 44/20). [meded]*
119. Virgil Hüdāī’ye vücūd
Mevlā meded Mevlā **meded** *(Mrb. 44/20). [meded]*
120. **Meded** ḳurtar Hüdāī’yi elemden
A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/11). [meded]*
121. Olupdur nefsümüz perde
Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 61/2). [meded]*
122. Olupdur nefsümüz perde
Meded Mevlā **meded** Mevlā *(Mrb. 61/2). [meded]*
123. Ḳoma bizi ayaḳlarda
Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 61/4). [meded]*
124. Ḳoma bizi ayaḳlarda
Meded Mevlā **meded** Mevlā *(Mrb. 61/4). [meded]*
125. **Meded** Mevlā meded Mevlā
İrişdi ġāyete miḥnet *(Mrb. 61/9). [meded]*

126. Meded Mevlā **meded** Mevlā
İrişdi ġāyete miḥnet *(Mrb. 61/9). [meded]*
127. **Meded** Mevlā meded Mevlā
Ża‘īfüz isterüz ḳuvvet *(Mrb. 61/13). [meded]*
128. Meded Mevlā **meded** Mevlā
Ża‘īfüz isterüz ḳuvvet *(Mrb. 61/13). [meded]*
129. **Meded** Mevlā meded Mevlā
Ḳuluñ işi cināyetdür *(Mrb. 61/17). [meded]*
130. Meded Mevlā **meded** Mevlā
Ḳuluñ işi cināyetdür *(Mrb. 61/17). [meded]*
131. **Meded** Mevlā meded Mevlā
Ża‘īfi ḳuvvete irgür *(Mrb. 61/21). [meded]*
132. Meded Mevlā **meded** Mevlā
Ża‘īfi ḳuvvete irgür *(Mrb. 61/21). [meded]*
133. **Meded** Mevlā meded Mevlā
Hüdāī’ ḳuluñuñ yā Rab *(Mrb. 61/25). [meded]*
134. Meded Mevlā **meded** Mevlā
Hüdāī’ ḳuluñuñ yā Rab *(Mrb. 61/25). [meded]*
135. Viṣālüñle bizi ḳıl şād ü ḫandān
Kerem eyle **meded** Raḥmānum Allāh *(Mrb. 94/4). [meded]*
136. Olavuz maṭlab-ı a‘lāya vāṣıl
Meded eyle **meded** sulṭānum Allāh *(Mrb. 94/8). [meded]*
137. Ki tā ḳalmaya senden ġayrı maṭlab
Kerem eyle **meded** Raḥmānım Allāh *(Mrb. 94/12). [meded]*
138. Yene senden olur bu derde dermān
Meded eyle **meded** sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/16). [meded]*
139. Ola bāḳī na‘īme tā ki mālik
Meded eyle **meded** sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/20). [meded]*
140. Ki tā ḥāṣıl ola maḳṣūd-ı aḳṣā
Meded eyle **meded** sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/24). [meded]*
141. Bula fazluñla Ḥaḳḳānī vücūdı
Kerem eyle **meded** Raḥmānım Allāh *(Mrb. 94/28). [meded]*

142. Kā‘be-i maṭlūba irsün ḳullaruñ
Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um **meded** *(Mrb. 108/4). [meded]*
143. Ehl-i derde senden olur çāreler
Sen ‘ināyet eyle Allāh’um **meded** *(Mrb. 108/8). [meded]*
144. Niçe luṭf u niçe iḥsān eyledüñ
Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um **meded** *(Mrb. 108/12). [meded]*
145. ‘Addolunmaz raḥmetüñ key çoḳ-durur
Sen ‘ināyet eyle Allāh’um **meded** *(Mrb. 108/16). [meded]*
146. Vaṣluñ iḥsān it Hüdāī’ye hemīn
Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um **meded** *(Mrb. 108/20). [meded]*
147. Bize vuṣlat ḳapusın ac
Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/2). [meded]*
148. Bize vuṣlat ḳapusın ac
Meded Mevlā **meded** Mevlā *(Mrb. 112/2). [meded]*
149. Efendi āb-ı raḥmet ṣac
Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/4). [meded]*
150. Efendi āb-ı raḥmet ṣac
Meded Mevlā **meded** Mevlā *(Mrb. 112/4). [meded]*
151. Yiter firḳatde bīmār it
Meded bu derde tīmār it *(Mrb. 112/6). [meded]*
152. Kemāl-i faẓluñ iẓhār it
Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/8). [meded]*
153. Kemāl-i faẓluñ iẓhār it
Meded Mevlā **meded** Mevlā *(Mrb. 112/8). [meded]*
154. Yene senden olur dermān
Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/12). [meded]*
155. Yene senden olur dermān
Meded Mevlā **meded** Mevlā *(Mrb. 112/12). [meded]*
156. Saña ma‘lūmdur her ḥāl
Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/16). [meded]*
157. Saña ma‘lūmdur her ḥāl
Meded Mevlā **meded** Mevlā *(Mrb. 112/16). [meded]*

158. Kerem luṭf u ‘ināyet it

Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/20). [meded]*

159. Kerem luṭf u ‘ināyet it

Meded Mevlā **meded** Mevlā *(Mrb. 112/20). [meded]*

160. Bize ẕevḳ-i viṣālüñ eyle iḥsān

Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/2). [meded]*

161. Bize ẕevḳ-i viṣālüñ eyle iḥsān

Meded iy Ḳādir Allāh’um **meded** hay *(Mrb. 113/2). [meded]*

162. Olavuz tā anuñla ṣād u ḫāndan

Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/4). [meded]*

163. Olavuz tā anuñla ṣād u ḫāndan

Meded iy Ḳādir Allāh’um **meded** hay *(Mrb. 113/4). [meded]*

164. Efendi luṭfuña yoḳdur nihāyet

Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/8). [meded]*

165. Efendi luṭfuña yoḳdur nihāyet

Meded iy Ḳādir Allāh’um **meded** hay *(Mrb. 113/8). [meded]*

166. Viṣālüñ derd-i ‘uṣṣāḳa devādur

Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/12). [meded]*

167. Viṣālüñ derd-i ‘uṣṣāḳa devādur

Meded iy Ḳādir Allāh’um **meded** hay *(Mrb. 113/12). [meded]*

168. Daḫı envā‘-ı iḥsān eyleyen sen

Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/16). [meded]*

169. Daḫı envā‘-ı iḥsān eyleyen sen

Meded iy Ḳādir Allāh’um **meded** hay *(Mrb. 113/16). [meded]*

170. Olubdur çünki faẓl u luṭfa mu‘tād

Meded sulṭānum Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/20). [meded]*

171. Olubdur çünki faẓl u luṭfa mu‘tād

Meded sulṭānum Allāh’um **meded** hay *(Mrb. 113/20). [meded]*

172. ‘İnāyetle naẓar eyle kuluña

Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/2). [meded]*

173. Hidāyet eylegil ṭoġrı yoluña

Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/4). [meded]*

174. Saña lāyıḳ efendi hiḍmeti yoḳ
Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/8). [meded]*
175. Efendi luṭf ile iḥsān senindür
Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/12). [meded]*
176. Ḥaḳīḳat baḥrına sen eyle ġavvās
Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/16). [meded]*
177. Ayrulıḳ olur ṣafā yolına sed
Nār-ı hicre yaḳmaġıl yā Rab **meded** *(Mrb. 29/10). [meded]*
178. Nuṭfe-i nā-çīze cān iḥsān iden
Bir oñulmaz derde ṭuş oldum **meded** *(Mrb. 63/4). [meded]*
179. Çāre it kim ḳaldum uş ben mübtelā
Bir oñulmaz derde ṭuş oldum **meded** *(Mrb. 63/8). [meded]*
180. Bir mekānda itmedi göñlüm ḳarār
Bir oñulmaz derde ṭuş oldum **meded** *(Mrb. 63/12). [meded]*
181. ‘Āḳıbet girdāba irişdi ṭarīḳ
Bir oñulmaz derde ṭuş oldum **meded** *(Mrb. 63/16). [meded]*
182. Ṭut elüm luṭf eyle açıvir yolum
Bir oñulmaz derde ṭuş oldum **meded** *(Mrb. 63/20). [meded]*
183. Vādī-i ḥayretde ḳaldum ben ġarīb
Bir oñulmaz derde ṭuş oldum **meded** *(Mrb. 63/24). [meded]*
184. Hīç bir ḥāl ile bulmadum ḥużūr
Bir oñulmaz derde ṭuş oldum **meded** *(Mrb. 63/28). [meded]*
185. Derdinüñ dermānı vaṣluñdur hemān
Bir oñulmaz derde ṭuş oldum **meded** *(Mrb. 63/32). [meded]*
186. İy ḳamu müşkilleri āsān iden
Bir oñulmaz derde ṭuş oldum **meded** *(Mrb. 63/36). [meded]*
187. Fażl ü iḥsānuñı tamām idivir
Meded eyle **meded** İlāhī meded *(Mrb. 77/2). [meded]*
188. Fażl ü iḥsānuñı tamām idivir
Meded eyle meded İlāhī **meded** *(Mrb. 77/2). [meded]*
189. İki ‘ālemde ber-devām idivir
Meded eyle **meded** İlāhī meded *(Mrb. 77/4). [meded]*

190. İki ‘ālemde ber-devām idivir
Meded eyle meded İlāhī **meded** *(Mrb. 77/4). [meded]*
191. Saña lāyıḳ ḳanı ‘ibādetümüz
Meded eyle **meded** İlāhī meded *(Mrb. 77/8). [meded]*
192. Saña lāyıḳ ḳanı ‘ibādetümüz
Meded eyle meded İlāhī **meded** *(Mrb. 77/8). [meded]*
193. Eyledüñ çünki luṭfuña mu‘tād
Meded eyle **meded** İlāhī meded *(Mrb. 77/12). [meded]*
194. Eyledüñ çünki luṭfuña mu‘tād
Meded eyle meded İlāhī **meded** *(Mrb. 77/12). [meded]*
195. Fażl ü iḥsānuña ḳarīn olalum
Meded eyle **meded** İlāhī meded *(Mrb. 77/16). [meded]*
196. Fażl ü iḥsānuña ḳarīn olalum
Meded eyle meded İlāhī **meded** *(Mrb. 77/16). [meded]*
197. Żu‘afā’yı esirge iy Raḥmān
Meded eyle **meded** İlāhī meded *(Mrb. 77/20). [meded]*
198. Żu‘afā’yı esirge iy Raḥmān
Meded eyle meded İlāhī **meded** *(Mrb. 77/20). [meded]*
199. Bir efendi yoḳ daḫı iy Mevlā
Meded eyle **meded** İlāhī meded *(Mrb. 77/24). [meded]*
200. Bir efendi yoḳ daḫı iy Mevlā
Meded eyle meded İlāhī **meded** *(Mrb. 77/24). [meded]*
201. Ḳıl ‘ināyet Hüdāī’ye her bār
Meded eyle **meded** İlāhī meded *(Mrb. 77/28). [meded]*
202. Ḳıl ‘ināyet Hüdāī’ye her bār
Meded eyle meded İlāhī **meded** *(Mrb. 77/28). [meded]*
203. **Meded** cānum firāḳ odına yandı
Ḫaṭā bizden ‘aṭā senden Efendi *(G. 39/11). [meded]*

meded: *Eyvah, aman!* (Doğan, 2013, s. 1172)

1. Gitdi **meded** şehr-i ṣiyām

İy māh-ı ġufrān elvedā‘ *(Mrb. 121/15). [meded]*

meded: *Yardım, nusret.* (Devellioğlu, 1998, s. 598)

1. Ḳarīn-i bezm-i ḫāṣ eyle
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/2). [meded]*
2. ‘Alāyıḳdan ḫalāṣ eyle
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/4). [meded]*
3. Sarāy-ı vaḥdete irgür
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/8). [meded]*
4. Meger derd ile yalvaram
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/12). [meded]*
5. Doyur sırr-ı Ev-ednādan
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/16). [meded]*
6. Beḳā içre beḳā bulsun
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/20). [meded]*
7. İrişsün maṭlaba sālik
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/24). [meded]*
8. Yene Sensin Seni bilen
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/28). [meded]*
9. Baḥr-ı şerī‘atdan **meded**
   Dürr-i ṭarīḳatdan meded *(Mrb. 103/9). [meded]*
10. Baḥr-ı şerī‘atdan meded
    Dürr-i ṭarīḳatdan **meded** *(Mrb. 103/10). [meded]*
11. Kenz-i ḥaḳīḳatdan **meded**
    Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/11). [meded]*
12. İy Vāḥid ü Ferd ü Ṣamed
    Senden **meded** senden meded *(Mrb. 32/2). [meded]*
13. İy Vāḥid ü Ferd ü Ṣamed
    Senden meded senden **meded** *(Mrb. 32/2). [meded]*
14. İy Lem yekun küfven Aḥad
    Senden **meded** senden meded *(Mrb. 32/4). [meded]*

15. İy Lem yekun küfven Aḥad
    Senden meded senden **meded** *(Mrb. 32/4). [meded]*
16. Refʿ it cemālüñden niḳāb
    Senden **meded** senden meded *(Mrb. 32/8). [meded]*
17. Refʿ it cemālüñden niḳāb
    Senden meded senden **meded** *(Mrb. 32/8). [meded]*
18. İy derdlere dermān iden
    Senden **meded** senden meded *(Mrb. 32/12). [meded]*
19. İy derdlere dermān iden
    Senden meded senden **meded** *(Mrb. 32/12). [meded]*
20. Döndürme yüz bī-çāreden
    Senden **meded** senden meded *(Mrb. 32/16). [meded]*
21. Döndürme yüz bī-çāreden
    Senden meded senden **meded** *(Mrb. 32/16). [meded]*
22. Vaṣluñdan olsun behre-mend
    Senden **meded** senden meded *(Mrb. 32/20). [meded]*
23. Vaṣluñdan olsun behre-mend
    Senden meded senden **meded** *(Mrb. 32/20). [meded]*

meded eyle-:

meded eyle-: *Yardım etmek, imdada yetişmek.*

1. Luṭf ile iḥsānuñ ebvābını ac
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/2). [meded eyle]*
2. Ḫān-ı vaṣla ṭoyur olmayalum ac
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/4). [meded eyle]*
3. Keremüñden viṣālüñ eyle iḥsān
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/8). [meded eyle]*
4. Efendüm güzel Allāh'um
   Meded eyle meded eyle *(Koş. 54/2). [meded eyle]*
5. Efendüm güzel Allāh'um

Meded eyle **meded eyle** *(Koş. 54/2). [meded eyle]*

6. Raḥmeti çoḳ pādişāhum

   Kerem eyle **meded eyle** *(Koş. 54/4). [meded eyle]*

7. Derd ile baġrum ḫūn itme

   Meded eyle meded eyle *(Koş. 54/8). [meded eyle]*

8. Derd ile baġrum ḫūn itme

   Meded eyle **meded eyle** *(Koş. 54/8). [meded eyle]*

9. Faż̧l ü cūda ġāyet yoḳdur

   Kerem eyle **meded eyle** *(Koş. 54/12). [meded eyle]*

10. Olalum luṭfuñ āzādı

    Kerem eyle **meded eyle** *(Koş. 54/16). [meded eyle]*

11. Her murādın ḳıl müyesser

    Meded eyle meded eyle *(Koş. 54/20). [meded eyle]*

12. Her murādın ḳıl müyesser

    Meded eyle **meded eyle** *(Koş. 54/20). [meded eyle]*

13. Tecellī-i cemālüñ eyle iḥsān

    Meded eyle meded sulṭānum Allāh *(Mrb. 94/2). [meded eyle]*

14. İy Ḳādir ü Ferd ü Aḥad

    Eyle Hüdāī'ye meded *(Koş. 33/18). [meded eyle]*

15. Eyle Hüdāī'ye meded

    Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 3/23). [meded eyle]*

16. Yā Rab ezeldür ger ebed

    Eyle Hüdāī'ye meded *(Mrb. 84/26). [meded eyle]*

17. Olavuz maṭlab-ı a'lāya vāṣıl

    Meded eyle meded sulṭānum Allāh *(Mrb. 94/8). [meded eyle]*

18. Yene senden olur bu derde dermān

    Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/16). [meded eyle]*

19. Ola bāḳī na'īme tā ki mālik

    Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/20). [meded eyle]*

20. Ki tā ḥāṣıl ola maḳṣūd-ı aḳṣā

    Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/24). [meded eyle]*

21. Faż̧l ü iḥsānuñı tamām idivir

Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/2). [meded eyle]*

22. İki ‘ālemde ber-devām idivir
    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/4). [meded eyle]*
23. İki ‘ālemde ber-devām idivir
    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/4). [meded eyle]*
24. Saña lāyıḳ ḳanı ‘ibādetümüz
    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/8). [meded eyle]*
25. Eyledüñ çünki luṭfuña mu‘tād
    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/12). [meded eyle]*
26. Faż̇l ü iḥsānuña ḳarīn olalum
    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/16). [meded eyle]*
27. Żu‘afā’yı esirge iy Raḥmān
    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/20). [meded eyle]*
28. Bir efendi yoḳ daḫı iy Mevlā
    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/24). [meded eyle]*
29. Ḳıl ‘ināyet Hüdāī’ye her bār
    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/28). [meded eyle]*

meded eyle-: *(Hz. Muhammed) Himmet etmek, şefâat etmek.*

1. **Meded eyle** Hüdāī’ derd-mende
   Şefā‘at yā Resūla’llāh şefā‘at *(G. 23/17). [meded eyle]*

meded ir-: *[tas.] Hakk'ın kulunun gönlüne teveccüh etmesi, inayet göstermesi.*

1. **Meded irüb** açalum mı
   Yolum diyü aġlar var mı *(Koş. 46/15). [meded ir, -üb]*

meded it-: *Yardım etmek, imdada yetişmek.*

1. Keremüñden viṣālüñ eyle naṣīb
   Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/4). [meded it]*

2. Maẕhar it raḥmet ü ‘ināyetüñe
   Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/8). [meded it]*
3. Ehl-i derde olan devālar içün
   Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/16). [meded it]*
4. Kerem it ḳalmasun Hüdāī’ ‘alīl
   Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/20). [meded it]*
5. ‘İbādı nefs-i şūma ġālib eyle
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh **meded it** *(Kt. 2/2). [meded it]*
6. Saña ṣıdḳıla luṭf it ṭālib eyle
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh **meded it** *(Kt. 2/4). [meded it]*
7. Sen esirge Efendi bizi hemān
   Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/12). [meded it]*
8. **Meded it** hey Ḳādir Allāh
   Derdlere dermān senüñdür *(Koş. 43/1). [Meded it]*

meded ḳıl-: *Yardım etmek, imdada yetişmek.*

1. Ḳullaruñ ‘ācizdürür ḳudret senüñ
   Ḳıl meded kim ḥavl ile ḳuvvet senüñ *(Mrb. 66/6). [meded ḳıl]*

meftūḥ: *Açılmış, açık.*

1. Ālet olan ‘ilme rūḥü’l-rūḥdur
   Ehl-i rūḥa ol ḳapu **meftūḥdur** *(Mf. 200/2). [meftūḥdur, -dur]*

meftūn: *Âşık, müptelâ, tutkun.*

1. Ḫüsrev ü Şīrīn’üñ **meftūnı**
   Ḳays ise Leylī mecnūnı *(Koş. 31/9). [meftūnı, -ı]*

meger:

meger: *İşin aslı, işin gerçeği, aslında, oysa ki, halbuki.* (Doğan, 2013, s. 1174)

1. Vedā‘ itdüñ **meger** iki cihāne
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/7). [meger]*
2. Şular kim ehl-i ḳāl oldı seni bilmek muḥāl oldı
   Meger ‘aḳlı ‘ikāl oldı ḳodı ḥayretde dānāyı *(G. 2/8). [meger]*
3. Aranub aranub bulunmaz oldı
   Deli göñlüm **meger** sendedür sende *(Koş. 22/12). [meger]*
4. Hüdāī’ çoḳdan ol yollarda yeler
   Deli göñlüm **meger** sendedür sende *(Koş. 22/20). [meger]*
5. **Meger** derd ile yalvaram
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/11). [meger]*
6. **Meger** Mevlā seni özler
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/27). [meger]*
7. **Meger** yā Rab seni ister
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/11). [meger]*

meger: *Belki.* (Doğan, 2013, s. 1174)

1. **Meger** senden iḥsān ola
   Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 1/3). [meger]*
2. **Meger** senden iḥsān ola
   Her müşkül iş āsān ola *(Mrb. 84/21). [meger]*

meger ki: *Meğerse, işin aslı şudur ki.*

1. Bülbül ki āşiyān-ı ḳadīmi ḳoyub gelür
   Gülden **meger ki** būy-ı muḥabbet duyub gelür *(G. 11/2). [meger ki]*

meger kim:

meger kim: *Şu kadar ki, halbuki.* (Doğan, 2013, s. 1174)

1. Yaz olsa ṣoġuḳ ister ḳışın ışṣı
   Meger kim nefs ider aña teḳāżī *(Kt. 20/2). [meger kim]*
2. **Meger kim** idesin faẕluñla raḥmet
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/15). [meger kim]*

meger kim: *Ancak, sadece, yalnız.* (Doğan, 2013, s. 1174)

1. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ Hüdāī'nüñ nesi ola
   Meger kim armaġan iltem kemāl-i iftiḳārumdan *(G. 13/10).[meger kim]*

meges: *Sinek.* ||| *[tas.] Nefsin tuzaklarına düşen kişi.* (Ögke, 2018, s. 160)

1. Ḳande 'aḳl-ı ḳāṣıruñ ḳande ḫayāl-i vaṣl-ı dōst
   Hīç-i 'Anḳā'yı şikār itmek ola mı bir **meges** *(G. 27/4). [meges]*
2. İy Hüdāī' ḥālet-i 'aşḳı ne bilsün her **meges**
   Ḳulle-i Ḳāf-ı ḥaḳīḳat mürġıdur 'Anḳā-yı 'aşḳ *(G. 28/13). [meges]*

mehālik: *Helak olacak yerler veya tehlikeli işler.* (Devellioğlu, 1998, s. 602)

1. Nuḳūṣa baḳma naḳḳāṣa naẓar it
   Mehālikden ṣanemlerden ḫaẕer it *(Mrb. 37/10). [mehālikden, -den]*

mekān:

mekān: *Yer, mahal.* ||| *[tas.] Seyr u sülûkta karşılaşılan makam ve hâller.*

1. Bir **mekānda** itmedi göñlüm ḳarār
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/11). [mekānda, -da]*

mekān: *Yer, mahal.* ||| *[tas.] Maddî hayatın belli hudut, kayıt ve sınırlılıkları.*

1. Ẕāt-ı bī-çūnuñ **mekānlardan** münezzehdür senüñ
   Pes seni ya ḳande bulsun aġlayub feryād iden *(G. 8/3). [mekān, -lar, -dan]*

mekān ṭut-: *Kalıcı olarak yerleşmek, yaşamak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Kimse **mekān ṭutmaz** sende
   Vīrān dünyā degül misün *(Koş. 26/19). [mekān ṭut, -maz]*

mekr: *Hile, düzen, aldatma.* (Tulum, 2011, s. 1220)

1. Bildüñ mi nefs aḥvālini
   Ṭuyduñ mı **mekr** ü ālini *(Mrb. 62/14). [mekr]*
2. Er iseñ ‘avrata inanma kişi
   ‘Avratuñ **mekr** ü āl imiş çü işi *(Mf. 179/2). [mekr ü āl]*

mekr-i düşmān: *Kötü niyetlilerin şerri.*

1. Ḫudā dilde siper ḳolda ḳılıç bilde nacaḳ elde
   Eger evde eger yolda ḥaẕer ḳıl **mekr-i düşmāndan** *(Mf. 136/2). [mekr-i düşmān, -dan]*

mekteb-i ‘irfān: *Marifet okulu.* ||| *[tas.] Tarikat.*

1. **Mekteb-i ‘irfāndan** alduñsa sebaḳ
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/19). [mekteb-i ‘irfān, -dan]*

melce-i erbāb-ı ḥācāt: *İhtiyaç sahiplerinin sığınağı.*

1. Çün Oldur **melce-i erbāb-ı ḥācāt**
   Olubdur ḫāṣ u ‘āmm ol bāba muḥtāc *(Kt. 3/3). [melce-i erbāb-ı ḥācāt]*

melek: *Allah'ın nurdan yarattığı günahsız varlık.*

1. Kāġıd olub bu nüh-felek
   Ketb eylese ins ü **melek** *(Mrb. 84/14). [melek]*
2. Bir özge ‘ilme ‘ālim ol
   Melek anı bilmez ola *(Koş. 8/36). [melek]*
3. **Melek** cinn ü benī-Ādem
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/3). [melek]*
4. ‘Arşuñ eṭrāfın **melekler**
   Cevlān iderler Hū ile *(Koş. 3/15). [melekler, -ler]*
5. Eger ‘arş u ferş ü levḥ ü ḳalemdür
   Eger cinn ü **melek** benī-Ādemdür *(Koş. 44/6). [melek]*
6. Felekler de **meleklerle** uçarsa
   Ne mümkindür ki dīv ola firişte *(N. 15/3). [meleklerle, -ler, -le]*
7. ‘Aşḳıla zinde her **melek**
   ‘Aşḳıla devr eyler felek *(Mrb. 34/21). [melek]*
8. Faẓl u iḥsānı Ḥaḳ’uñ iḥsāya ḳābil mi ‘aceb
   ‘Add içün cem‘ olsa ger ins ü **melek** şāh ü gedā *(G. 35/4) [melek]*
9. Kāġıd olub bu nüh-felek
   Ketb eylese ins ü **melek** *(Mrb. 84/14). [melek]*

Men ‘arefe men ‘aref ḳad ‘arefe va‘teref: *Kim tanırsa kim bilirse; tanır, bilir ve itiraf eder.* ‖ *"Nefsini bilen Rabbini bilir." hadisine telmih.*

***Kalıp ifade*:** *Hadis.*

1. Men ‘arefe men ‘aref
   Ḳad ‘arefe va‘teref *(Koş. 41/6). [men ‘arefe men ‘aref ḳad ‘arefe va‘teref]*

men hū: *Bir zikir ifadesi olarak "ey Allah".*

1. İçüb cām-ı muḥabbetden
   Digil yā Hū veyā **men Hū** *(Mrb. 52/2). [men hū]*
2. Ṣafā sür bezm-i vaḥdetden
   Digil yā Hū veyā **men Hū** *(Mrb. 52/4). [men hū]*
3. Dilerseñ bir gül-i bī-ḫār
   Digil yā Hū veyā **men Hū** *(Mrb. 52/8). [men hū]*
4. Bulagör Ḥażret'e ḳurbet
   Digil yā Hū veyā **men Hū** *(Mrb. 52/12). [men hū]*
5. Ḫalāṣ ol derd ile ġamdan
   Digil yā Hū veyā **men Hū** *(Mrb. 52/16). [men hū]*
6. Hüdāī'den işit pendi
   Digil yā Hū veyā **men Hū** *(Mrb. 52/20). [men hū]*

men' it-: *Mahrum bırakmak.* (Devellioğlu, 1998, s. 612)

1. Göster Hüdāī'ye cemāl
   Men' itmesün dest-i celāl *(Mrb. 43/18). [men' it, -(me), -sün]*

men lem yehdi'llāhu mālehu min hād: *"Kimi Allah saptırırsa ona hidayet edici yoktur." meâlindeki âyetlere telmih.* (Krş., A'râf, 7/186; Zümer, 39/36[154])

Kalıp ifade*: *Âyet.

1. O sulṭāndur iden ḳulların irşād
   Men lem yehdi'llāhu mālehu min hād *(Koş. 51/6). [men lem yehdi'llāhu mālehu min hād]*

menāṣıb: *(Dünyevî) Makamlar, mevkiler, rütbeler.*

---

[154] هَاذٍّ مِنْ لَهُ فَمَا اللّٰهُ يُضْلِلِ وَمَنْ دُونِهٖ مِنْ بِالَّذِينَ وَيُخَوِّفُونَكَ عَبْدَهٗ بِكَافٍ اللّٰهُ اَلَيْسَ

Allah kuluna kâfi değil mi? Öyleyken onlar kalkmış seni O'ndan başkalarıyla korkutuyorlar. Allah kimi şaşırtırsa artık ona doğru yolu gösterecek yoktur.

1. Bunda ḳalur begüm māl ü **menāṣıb**
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/15). [menāṣıb]*

menba‘-ı luṭf u cūd: *Bağış ve cömertlik kaynağı.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. İy **menba‘-ı luṭf u cūd**
   Yirüñ maḳām-ı Maḥmūd *(Koş. 11/17). [menba‘-ı luṭf u cūd]*

menzil:

menzil: *Varılacak yer.* ||| *[tas.] Hak'la kulun kavuşma mahalli olan vahdet.* (Erginli, 2006, s. 656)

1. Ṣalma bugüni yarına
   Menzile evvel iregör *(Koş. 7/4). [menzile, -e]*
2. **Menzil** uzaḳdur himmet it
   Cān ile yolda ḫidmet it *(Mrb. 48/5). [menzil]*

menzil: *Konak, durak.* ||| *[tas.] Seyr sülûkta varılan ve geçilen manevî makamlar.* (Uludağ, 2016, s. 243)

1. Furṣat el virmişken
   Menzilde oturmuşken *(Mrb. 9/6). [menzilde, -de]*

menzil: *Mesken, oturulacak yer.* (Doğan, 2013, s. 1182)

1. **Menzilidür** ‘āḳibet taḥte’t-türāb
   Kimseye bāḳī degüldür bu ḫarāb *(M. 6/3). [menzilidür, -i, -dür]*

merātib: *Mertebeler, dereceler.* ||| *[tas.] Hakk'ın kendi vücut (zât) tenezzülünden insan-ı kamil derecesine varıncaya kadar ki varlık mertebeleri.*

1. Cümle **merātibden** geçüb
   Tevḥīd-i ẕāta vāṣıl ol *(N. 1/5). [merātibden, -den]*

merātib geç-: *[tas.] Hakk'a ulaşmak için sülûkta belli makam ve hâlleri aşmak.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Bunca **merātib geçmegi**
   Dōst illerine uçmaġı *(Koş. 3/29). [merātib geç, -me, -g, -i]*

merd: *Bahadır, kahraman.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmil, ârif.* (Uludağ, 2016, s. 244)

1. Ol ‘āşıḳa dirler **merd**
   Baş egmeye nādāna *(Mrb. 50/7). [merd]*
2. Ḥaḳḳ añlamaḳ **merd** işidür
   Ṣıġmaz ‘aḳıl nerd işidür *(Mrb. 33/13). [merd]*

merdāne baḳ-: *[tas.] (Olup bitene) Ârif / insan-ı kâmil gibi yaklaşmak.*

1. Nevm-i ġafletden uyanub aç gözüñ **merdāne baḳ**
   Ehl-i Ḥaḳḳıla olagör olma anlardan ıraḳ *(Mf. 103/1). [merdāne baḳ]*
2. **Merdāne baḳan** mūra
   İrişdi Süleymān’a *(Mrb. 50/19). [merdāne baḳ, -an]*
3. Maẓhar-ı ẕāt olduġuñ añlar mısın
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ **merdāne baḳ** *(Mrb. 89/2). [merdāne baḳ]*
4. Ḥaḳḳ’a mir’āt olduġuñ añlar mısın
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ **merdāne baḳ** *(Mrb. 89/4). [merdāne baḳ]*
5. Ẓāhir iken Ḥaḳ bu ġafletler neden
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ **merdāne baḳ** *(Mrb. 89/8). [merdāne baḳ]*
6. Nefsüñi bil bulmaḳ isterseñ kemāl
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ **merdāne baḳ** *(Mrb. 89/12). [merdāne baḳ]*

7. Ḥaḳ’dan özge nesne yoḳdur ġayrıdan ümmīdi kes
   Ac gözüñ **merdāne baḳ** Allāh bes bāḳī heves *(G. 27/2) [merdāne baḳ]*
8. Eyleme sermāye-i ‘ömri telef
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ **merdāne baḳ** *(Mrb. 89/16). [merdāne baḳ]*
9. Var ise sende baṣīretden eser
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ **merdāne baḳ** *(Mrb. 89/20). [merdāne baḳ]*
10. Ḥaḳḳ’a maẓhar olduġuñ fikr it begüm
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ **merdāne baḳ** *(Mrb. 90/2). [merdāne baḳ]*
11. Luṭfa maẓhar olduġuñ fikr it begüm
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ **merdāne baḳ** *(Mrb. 90/4). [merdāne baḳ]*
12. Niçe bir bu nevm-i ġaflet niçe bir
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ **merdāne baḳ** *(Mrb. 90/8). [merdāne baḳ]*
13. Yarın a‘mādur bugün a‘mā olan
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ **merdāne baḳ** *(Mrb. 90/12). [merdāne baḳ]*
14. Nefsini bilen bilür Mevlā’sını
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ **merdāne baḳ** *(Mrb. 90/16). [merdāne baḳ]*
15. Pendini eyle Hüdāī’nüñ ḳabūl
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ **merdāne baḳ** *(Mrb. 90/20). [merdāne baḳ]*

merd-i dānā: *Bilge adam.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmil, ârif-i billah.*

1. Uyan ġafletden ol bir **merd-i dānā**
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm’üñ *(Mrb. 106/11). [merd-i dānā]*

merd-i vāṣıl: *(Hakk'a) Kavuşan bahadır kimse.* ||| *[tas.] İnsân-ı kâmil, ârif.*

1. Bevvāb-ı bāb-ı Ḥażret insān-ı kāmil ancaḳ
   Miftāḥ-ı kenz-i vaḥdet ol **merd-i vāṣıl** ancaḳ *(Mf. 40/2). [merd-i vāṣıl]*

merḥamet: *Bağışlama, acıma, şefkat.*

1. İy kerem-kānı Ḫudāvend-i Kerīm

Merḥamet senden umaruz iy Raḥīm *(Mf. 124/2). [merḥamet]*

merżāt-ı Ḥaḳ: *Hakk'ın rızâsı.*

1. Yiter olduñ bu fānī ẕevḳe mesrūr
   Yüri **merżāt-ı Ḥaḳ** taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/4). [merżāt-ı Ḥaḳ]*
2. Kerīm Allāh ide yolları āsān
   Yüri **merżāt-ı Ḥaḳ** taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/12). [merżāt-ı Ḥaḳ]*
3. Ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'a sa'y it imdi her bār
   Yüri **merżāt-ı Ḥaḳ** taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/20). [merżāt-ı Ḥaḳ]*

merżāt-ı ilāhiyye: *Hakk'ın rızâsı, hoşnutluğu.*

1. Gerçi nefse güç gelür dünyādan ayrılmaḳ kişi
   Līk **merżāt-ı ilāhiyye** gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/2). [merżāt-ı ilāhiyye]*
2. Nice biñ yıllar otursa 'āḳibet eyler sefer
   İmdi **merżāt-ı ilāhiyye** gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/4). [merżāt-ı ilāhiyye]*

mesel: *Atasözü, darb-ı mesel.*

1. Bu **meṯeldür** söylenür ḫalḳuñ dilüñde dā'imā
   Diñleme 'avrat sözini umma 'avratdan vefā *(Mf. 45/1). [meṯeldür, -dür]*
2. Bu **meṯeldür** söylenür ḫalḳuñ dilinde dā'imā
   Diñleme düşmān sözini umma 'avratdan vefā *(Mf. 180/1).[meṯeldür, -dür]*

Mesīḥā: *Hz. İsa.*

1. Mesīḥā gibi dem ur 'āşıḳāne
   Ḥayāt irsün anuñla mürde cāne *(Mrb. 76/5). [Mesīḥā]*

meskenet: *Acizlik, miskinlik.* ||| *[tas.] Allah karşısında aczinin ve mutlak ihtiyaç sahibi olduğunun farkında olma hâli.* (KL., http://lugatim.com/s/meskenet, erişim tarihi: 01.01.2021)

1. Ger dilerseñ sende bite verd-i pāk
   Meskenetle kendüñi ḫāk eyle ḫāk *(Mf. 39/2). [meskenetle, -le]*

meslek: *Yol.* ||| *[tas.] Sırât-ı müstakim, Hakk'a götüren yol.*

1. Sünnet-i faḫr-i Rusūl oldı çü ḫayr-ı sübül
   Mesleki taḥvīl idüb ‘ādet ü bid‘at neden *(G. 38/16). [mesleki, -i]*

meslek-i ḫayr: *Makbul yol.* ||| *[tas.] Sırât-ı müstakim, Hak yolu.*

1. Aç gözüñi imdi gel nūr-ı baṣīretle baḳ
   Meslek-i ḫayrı ḳoyub şerre ‘azīmet neden *(G. 38,Msr. 14).[meslek-i ḫayr,-ı]*

mesrūr ol-:

mesrūr ol-: *Sevinmek.*

1. ‘Āḳil olan devlet-i dünyāya maġrūr olmasun
   Rüşdi olan bir ḳurı sevdāya **mesrūr olmasun** *(Mf. 140/2). [mesrūr ol, -(ma), -sun]*
2. Bu devlete maġrūr olma
   Fānī ẕevḳe **mesrūr olma** *(Koş. 48/14). [mesrūr ol, -(ma)]*
3. Yiter olduñ bu fānī ẕevḳe mesrūr
   Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/3). [mesrūr ol, -(ma)]*

mesrūr ol-: *Sevinmek.* ||| *[tas.] İlahi tecellilere açılan gönlün zevklenmesi, bast (ferahlık) hâline geçmesi.*

1. Maḥzūn göñül **mesrūr olur**
   Ma‘mūr olur vīrānumuz *(Mrb. 1/7). [mesrūr ol, -ur]*
2. Dilden kederler dūr olur
   Maḥzūn olan **mesrūr olur** *(Mrb. 78/26). [mesrūr ol, -ur]*

mest it-: *Kendinden geçirmek, aklını başından almak.*

1. Ezel bezmindeki sāḳī
   ‘Aceb **mest itdi** ‘uṣṣāḳı *(Koş. 25/18). [mest it, -di]*
2. Sāḳī-i bezm-i ezelden nūş idüb cām-ı ṣafā
   Mest ider ‘āṣıḳları ol cür‘a-i esrār-ı Hū *(G. 12/4). [mest it, -er]*

mest ol-: *Kendinden geçmek, aklı başından gitmek.*

1. Andan içenler oldı mest
   Ayılmadı mestānesi *(Mrb. 8/3). [mest ol, -dı]*

mest ü ḥayrān ḳal-: *Sarhoşluktan ne yaptığını bilmemek.* ||| *[tas.] Sâlikin, ilahî aşkın etkisiyle kendini bilemez duruma gelmesi.*

1. Ḳalur ḥayretde şöyle mest ü ḥayrān
   Yene Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/3).[mest ü ḥayrān ḳal,-ur]*

mestāne: *Sarhoşçasına, kendinden geçmiş hâlde.*

1. Ger ḥaşr ola niçe niçe
   Ayılmaya **mestānemüz** *(Mrb. 1/12). [mestānemüz, -müz]*
2. Andan içenler oldı mest
   Ayılmadı **mestānesi** *(Mrb. 8/4). [mestānesi, -s, -i]*

mest-i mey-i muḥabbet: *Aşk şarabının sarhoşu.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. Kimi **mest-i mey-i muḥabbetdür**
   Saña lāyıḳ Efendi raḥmetdür *(Msd. 2/9). [mest-i mey-i muḥabbet, -dür]*

meşk: *Talim, öğrenme.* (Devellioğlu, 1998, s. 631)

1. ‘Işḳuñ n’ola olsa ‘ayān
   Çün ‘ışḳ u **meşk** olmaz nihān *(Mrb. 34/30). [meşk]*

meşreb-i ṣāfī: *Tertemiz çeşme.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Bir **meşreb-i ṣāfī** iç
   Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/3). [meşreb-i ṣāfī]*

metā‘-ı vaṣl: *Kavuşma hazinesi.* ||| *[tas.] Vuslat makamı, vahdet mertebesi.*

1. Cānān **metā‘-ı vaṣlını** vādī-i ġama ṣatmaz
   Ṣaḥrāda gezmese Mecnūn Leylā yabanda yatmaz *(Mf. 185/1). [metā‘-ı vaṣl, -ı, -n, -ı]*

meṭālib: *İstekler, arzular.*

1. Olagör cānıla dīdāra ṭālib
   Tā kim ḥāṣıl ola cümle **meṭālib** *(Koş. 14/10). [meṭālib]*

mevāni‘: *Engeller.* ||| *[tas.] Kulun Hakk'a kavuşmasına engel teşkil eden her şey.*

1. Kerīm Allāh Raḥīm Allāh ‘ināyet ide ḳulına
   Mevāni‘den ḫalāṣ idüb hidāyet ide yolına *(Mf. 158/2) [mevāni‘den,-den]*

mevc: *Dalga.* ||| *[tas.] Hakk'ın yarattığı âlem, insan.* (Şimşek, 2017, s. 234)

1. Ḥaḳīḳat üzre eşyā’yı görüb bilmek naṣīb ola

Mecāzī **mevce** bakmayub bulalum aṣl-ı deryāyı *(G. 2/4). [mevce, -e]*

mevc ur-: *Dalgalanmak.* ||| *[tas.] Mutlak varlık olan Allah'ın kâinat mertebesine fiil ve sıfatlarıyla tecelli etmesi.* (Vanlı, 2017, s. 520)

1. Muḥabbet baḥrından bir ḳatre ṭatmış
   Mevc urur çalḳanur ‘ummān eglenmez *(Koş. 14/4). [mevc ur, -ur]*
2. Bu kā’ināt itdi ẓuhūr
   Mevc urdı çün deryā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/20). [mevc ur, -dı]*

mevce gel-: *Dalgalanmak.* ||| *[tas.] Mutlak varlık olan Allah'ın kâinat mertebesine fiil ve sıfatlarıyla tecelli etmesi.* (Vanlı, 2017, s. 520)

1. Çün **mevce geldi** baḥr-ı cūd
   Buldı bu ‘ālemler vücūd *(Mrb. 80/25). [mevce gel, -di]*
2. **Mevce gelüb** baḥr-i kerem yemm-i cūd
   Luṭfuñ ile ‘āleme virdüñ vücūd *(Mrb. 95/21). [mevce gel, -üb]*
3. **Mevce gelicek** baḥr-ı kerem lücce-i raḥmet
   Ḥāżırladı ṭāliblerine gülşen-i cennet *(Mrb. 98/5). [mevce gel, -icek]*
4. **Mevce gelüb** baḥr-ı kerem
   Açıldı ebvāb-ı ni‘am *(Mrb. 111/5). [mevce gel, -üb]*

mevcūd: *Var olan.* ||| *[tas.] Hiçbir şeye muhtaç olmayan mutlak varlık.*

1. **Mevcūd** O’dur vücūdı ola anuñ ḥaḳīḳī
   Yoḫsa vücūd-ı zā’il bir vehm-i bāṭıl ancaḳ *(G. 16/3). [mevcūd]*

mevcūdāt: *Yaratılmış olan her şey, mahlûkât.*

1. Cümle **mevcūdāta** sen virdüñ ḥayāt
   Luṭfuñ ile oldı cümle kā’ināt *(Mrb. 128/5). [mevcūdāta, -a]*
2. Efendi cümle **mevcūdāt**

Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/51). [mevcūdāt]*

3. Tecellī itse-envār-ı kelām-ı semme vechu’llāh
   Yanardı cümle **mevcūdāt** olurdı perdeler zā’il *(G. 18/4).[mevcūdāt]*

mevdū‘: *Emanet olarak bırakılmış, tevdi edilmiş, verilmiş.* (Doğan, 2013, s. 1194)

1. Ḳo ḫarābāt ehlinüñ vīrānlıġın
   Anda **mevdū‘** kenz-i bī-pāyāna baḳ *(G. 14/4). [mevdū‘]*

mevḳūf: *Bağlı.* (Devellioğlu, 1998, s. 635)

1. Fażluña iḥsānuña **mevḳūfdur** cümle umūr
   Dā’imā işi ‘ibāduñ zillet-i cürm ü ḳuṣūr *(N. 6/3). [mevḳūfdur, -dur]*

Mevlā: *Kâinâtın yegâne sâhibi olan Allah.*

1. **Mevlā’m** senüñ ‘āşıḳlaruñ
   Devrān iderler Hū ile *(Koş. 3/1). [Mevlā’m, -m]*
2. Yalvar Ġanī **Mevlā’ya**
   Luṭf ile iḥsān gelsün *(Koş. 9/15). [Mevlā’ya, -y, -a]*
3. Varuñ nisār eyle **Mevlā** yolına
   Bunda ne eylerseñ anda bulına *(Koş. 13/17). [Mevlā]*
4. İstemez ‘āḳil fānī dünyāyı
   Sensin iy **Mevlā** maṭlab-ı a‘lā *(Koş. 16/2). [Mevlā]*
5. Sensin ey **Mevlā** matlab-ı a‘lā
   ‘Āşıḳuñ sensin derdine dermān *(Koş. 16/12). [Mevlā]*
6. Cümle ḥicāblardan geçür
   Rabb’üm meded **Mevlā’m** meded *(Koş. 18/2). [Mevlā’m, -m]*
7. Hüdāī’ dir yā **Mevlā**
   Ente’l-‘aliyyu’l-a‘lā *(Koş. 20/21). [Mevlā]*
8. Ḳoyub ġayrı sevdāyı
   İsteyelüm **Mevlā’yı** *(Koş. 10/6). [Mevlā’yı, -y, -ı]*

9. Cihān fānīdür iy ġāfil ḳalur ṣanma bu dünyāyı
   Yüri var mā-sivādan geç ḳul iseñ iste **Mevlā'yı** *(Mf. 173,Msr. 2).[Mevlā'yı,-y,-ı]*
10. İrişsün ẕevḳe Hüdāī
    Rabb'üm meded **Mevlā'm** meded *(Koş. 18/28). [Mevlā'm, -m]*
11. Cümle ḥicāblardan geçür
    Rabb'üm meded **Mevlā'm** meded *(Koş. 18/2). [Mevlā'm, -m]*
12. Vaṣluñ şarābından içür
    Rabb'üm meded **Mevlā'm** meded *(Koş. 18/4). [Mevlā'm, -m]*
13. Ṭut elümüz ḳaldur bizi
    Rabb'üm meded **Mevlā'm** meded *(Koş. 18/8). [Mevlā'm, -m]*
14. Budur sözümüz dem-be-dem
    Rabb'üm meded **Mevlā'm** meded *(Koş. 18/12). [Mevlā'm, -m]*
15. Şunı kim ide **Mevlā** maẓhar-ı ẕāt
    Hüdāī' ṭañ mı bulsa niçe leẕẕāt *(Mrb. 54/17). [Mevlā]*
16. Neylesün 'āṣıḳ ġayrı sevdāyı
    Sensin iy **Mevlā** maṭlab-ı a'lā *(Koş. 16/4). [Mevlā]*
17. Seni arzūlar bu dil-i nā-şād
    Sensin iy **Mevlā** maṭlab-ı a'lā *(Koş. 16/8). [Mevlā]*
18. Cennetüñ ẕevḳi vuṣlatuñladur
    Sensin ey **Mevlā** matlab-ı a'lā *(Koş. 16/16). [Mevlā]*
19. Saña ḳulluḳdan özge 'izzet yoḳ
    Sensin ey **Mevlā** matlab-ı a'lā *(Koş. 16/20). [Mevlā]*
20. Da'vet eyle bizi luṭf it ḳapuña
    Sen esirge kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 19/2). [Mevlā]*
21. Nice bir ḥasret olavuz ṭapuña
    Sen esirge kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 19/4). [Mevlā]*
22. 'Işḳuñ şevḳuñ deryāsına ṣal bizi
    Sen esirge kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 19/8). [Mevlā]*
23. 'Arş-ı maḳṣūda yüzümüz sürelüm
    Sen esirge kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 19/12). [Mevlā]*
24. Vaṣluñ ḫānın ẕevḳ idüb dadamazuz

Sen esirge kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 19/16). [Mevlā]*

25. Vaṣluñ şarābından içür

    Rabb'üm meded **Mevlā'm** meded *(Koş. 18/4). [Mevlā'm, -m]*

26. Ṭut elümüz ḳaldur bizi

    Rabb'üm meded **Mevlā'm** meded *(Koş. 18/8). [Mevlā'm, -m]*

27. Budur sözümüz dem-be-dem

    Rabb'üm meded **Mevlā'm** meded *(Koş. 18/12). [Mevlā'm, -m]*

28. Tā bulavuz bāḳī ḥayāt

    Rabb'üm meded **Mevlā'm** meded *(Koş. 18/16). [Mevlā'm, -m]*

29. Göster cemālüñ 'ıyd ola

    Rabb'üm meded **Mevlā'm** meded *(Koş. 18/20). [Mevlā'm, -m]*

30. Budur murād öñden ṣoña

    Rabb'üm meded **Mevlā'm** meded *(Koş. 18/24). [Mevlā'm, -m]*

31. Ger bizde yoġise saña liyāḳat

    Fażluñla iy **Mevlā** eyle 'ināyet *(Koş. 21/10). [Mevlā]*

32. Mevlāların ḳoyub ḳande varsunlar

    İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/11). [Mevlāların, -lar, -ı, -n]*

33. Mevlā ḳullarına itdi 'ināyet

    El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 50/1). [Mevlā]*

34. Mevlā'dan utanmaz mısın

    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/11). [Mevlā'dan, -dan]*

35. Ne var dergāhuña yüzüm sürersem

    Ḳuluñ **Mevlā'dan** ayru yā kimi var *(Mrb. 58/4). [Mevlā'dan, -dan]*

36. Terk eyle erkenden nefsüñ hevāsın

    Ṣādıḳ ḳul ol gözle **Mevlā** rıżāsın *(Koş. 40/10). [Mevlā]*

37. Kimseler ḥüsnüni vaṣf eyleyemez

    Ẕātından güzeldür sevdügüm **Mevlā** *(Koş. 44/2). [Mevlā]*

38. Ḥaḳ'dan ġayrı Ḥaḳ'dan söz söyleyemez

    Ẕātından güzeldür sevdügüm **Mevlā** *(Koş. 44/4). [Mevlā]*

39. Cümlesi reşḥa-i baḥr-i keremdür

    Ẕātından güzeldür sevdügüm **Mevlā** *(Koş. 44/8). [Mevlā]*

40. 'Ayn-ı ḥaḳīḳatla olsun şühūduñ

Ẕātından güzeldür sevdügüm **Mevlā** *(Koş. 44/12). [Mevlā]*

41. Ḥüsnüñdendür bunca āṣār-ı ḳudret

    Ẕātından güzeldür sevdügüm **Mevlā** *(Koş. 44/16). [Mevlā]*

42. Hüdāī’ maẓhar ol nūr-ı cemāle

    Ẕātından güzeldür sevdügüm **Mevlā** *(Koş. 44/20). [Mevlā]*

43. İy ‘Alīm ü Ḫabīr olan **Mevlā**

    İy Semī‘ ü Baṣīr olan **Mevlā** *(N. 2/1). [Mevlā]*

44. İy ‘Alīm ü Ḫabīr olan **Mevlā**

    İy Semī‘ ü Baṣīr olan **Mevlā** *(N. 2/2). [Mevlā]*

45. Ḳullara luṭf ile ‘ināyet it

    İy Mu‘īn ü Naṣīr olan **Mevlā** *(N. 2/4). [Mevlā]*

46. Żu‘afāyı ṣaḳın belā’lardan

    İy Ḳavī vü Ḳadīr olan **Mevlā** *(N. 2/6). [Mevlā]*

47. **Mevlā’sından** ġayrı kimi var ḳuluñ

    Ḥaḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş. 47/3).[Mevlā,-s,-ı,-n,-dan]*

48. Gice gündüz sa‘y eyle

    Tā bulunca **Mevlā’yı** *(Koş. 53/4). [Mevlā’yı, -y, -ı]*

49. Bize de vaṣluñ iḥsān eyle **Mevlā**

    Murādın ṭālibüñ eylerseñ i‘ṭā *(N. 3/4). [Mevlā]*

50. Eger dünyā eger ‘uḳbā

    Senüñdür heb güzel **Mevlā** *(N. 5/4). [Mevlā]*

51. Hüdāī’ ḳuluñ iy **Mevlā**

    Fażl u luṭfuñ eyler recā *(Koş. 59/25). [Mevlā]*

52. Ger kerem itmezse **Mevlā**

    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/11). [Mevlā]*

53. Ḳullaruñ oda yaḳma

    Kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 36/2). [Mevlā]*

54. Eksüklerine baḳma

    Kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 36/4). [Mevlā]*

55. Senüñ raḥmetüñ boldur

    Kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 36/8). [Mevlā]*

56. Aduñ Raḥmān Raḥīm’dür

Kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 36/12). [Mevlā]*

57. Raḥmete ġarīḳ eyle

Kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 36/16). [Mevlā]*

58. Anamuzdan erḥamsın

Kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 36/20). [Mevlā]*

59. Ehl-i īmān eyledüñ

Kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 36/24). [Mevlā]*

60. Ġufrānuñı ta‘mīm it

Kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 36/28). [Mevlā]*

61. Baġrı yanıḳlar içün

Kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 36/32). [Mevlā]*

62. Faḫr-i Enbiyā içün

Kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 36/36). [Mevlā]*

63. Şol güzel aduñ içün

Kerem eyle yā **Mevlā** *(Koş. 36/40). [Mevlā]*

64. Kerem eyle yā **Mevlā**

Her işini āsān it *(Koş. 36/44). [Mevlā]*

65. İy ‘Alī ü ‘Aẓīm olan **Mevlā**

İy ‘Azīz ü Ḥakīm olan Mevlā *(Msd. 2/1). [Mevlā]*

66. İy ‘Alī ü ‘Aẓīm olan Mevlā

İy ‘Azīz ü Ḥakīm olan **Mevlā** *(Msd. 2/2). [Mevlā]*

67. İy vücūdı Ḳadīm olan **Mevlā**

İy ‘aṭāsı ‘amīm olan Mevlā *(Msd. 2/3). [Mevlā]*

68. İy vücūdı Ḳadīm olan Mevlā

İy ‘aṭāsı ‘amīm olan **Mevlā** *(Msd. 2/4). [Mevlā]*

69. İy cevād ü Kerīm olan **Mevlā**

İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/5). [Mevlā]*

70. İy cevād ü Kerīm olan Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm olan **Mevlā** *(Msd. 2/6). [Mevlā]*

71. İy cevād ü Kerīm olan **Mevlā**

İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/11). [Mevlā]*

72. İy cevād ü Kerīm olan Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm olan **Mevlā** *(Msd. 2/12). [Mevlā]*

73. İy cevād ü Kerīm olan **Mevlā**

İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/17). [Mevlā]*

74. İy cevād ü Kerīm olan Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm olan **Mevlā** *(Msd. 2/18). [Mevlā]*

75. İy cevād ü Kerīm olan **Mevlā**

İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/23). [Mevlā]*

76. İy cevād ü Kerīm olan Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm olan **Mevlā** *(Msd. 2/24). [Mevlā]*

77. İy cevād ü Kerīm olan **Mevlā**

İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/29). [Mevlā]*

78. İy cevād ü Kerīm olan Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm olan **Mevlā** *(Msd. 2/30). [Mevlā]*

79. Esirge hey ‘ināyet ıssı **Mevlā**

Cemī‘-i zenbüme estaġfiru’llāh *(Kt. 12/1). [Mevlā]*

80. Ḳalbe ṣafā ḥāṣıl ola

Mevlā kerīm iḥsān ide *(Kt. 13/4). [Mevlā]*

81. Ṣıḥḥat-ı ebdān ile īmān-ı kāmil var iken

Tāc ü taḫt ister mi **Mevlā’dan** ‘aceb ‘āḳil olan *(Kt. 21/2) [Mevlā’dan, -dan]*

82. Nefs ü şeyṭāna zebūn itme bizi

Kerem it hey ulu **Mevlā** kerem it *(Mrb. 19/2). [Mevlā]*

83. Ṭālib-i fānīye dūn itme bizi

Kerem it hey ulu **Mevlā** kerem it *(Mrb. 19/4). [Mevlā]*

84. Żu‘afāya naẓar-ı luṭf ile baḳ

Kerem it hey ulu **Mevlā** kerem it *(Mrb. 19/8). [Mevlā]*

85. Yardum eyle aña iy Rabb-ı ḳadīr

Kerem it hey ulu **Mevlā** kerem it *(Mrb. 19/12). [Mevlā]*

86. Zāġa şahbāz-ı dili ṣalmayalum

Kerem it hey ulu **Mevlā** kerem it *(Mrb. 19/16). [Mevlā]*

87. Vaṣluñı eyle Hüdāī’ye ‘aṭā

Kerem it hey ulu **Mevlā** kerem it *(Mrb. 19/20). [Mevlā]*

88. İtmez misin **Mevlā’yı** yād

İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/19). [Mevlā'yı, -y, -ı]*

89. **Mevlā** tecellī eyleye

    Diller tesellī eyleye *(Mrb. 35/5). [Mevlā]*

90. Ḳulluḳ ider ṣıdḳıla **Mevlā'sına**

    Cān u dil taḫtında sulṭān isteyen *(G. 10/5). [Mevlā'sına, -s, -ı, -n, -a]*

91. İtse teklīf-i Hüdāī' o ḳabūl

    Olsa biñ cān ile **Mevlā'sına** ḳul *(Mrb. 53/10). [Mevlā'sına, -s, -ı, -n, -a]*

92. **Mevlā** naẓar itse ḳula

    Tevfīḳ ide ṭoġrı yola *(Mrb. 64/9). [Mevlā]*

93. 'Āṣıḳuñ māsivāda neyler işi

    Saña vuṣlat senüñledür **Mevlā** *(Mrb. 71/4). [Mevlā]*

94. Ẓāhire baḳdı ġaflet ehli kişi

    Saña vuṣlat senüñledür **Mevlā** *(Mrb. 71/2). [Mevlā]*

95. Senüñ ile bulur seni ṣādıḳ

    Saña vuṣlat senüñledür **Mevlā** *(Mrb. 71/8). [Mevlā]*

96. Göre görmezlügi kişiye n'ider

    Saña vuṣlat senüñledür **Mevlā** *(Mrb. 71/12). [Mevlā]*

97. Nefse ḳalursa işi ḥīle imiş

    Saña vuṣlat senüñledür **Mevlā** *(Mrb. 71/16). [Mevlā]*

98. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ 'amel yoḳ

    Yene āḫir kerem **Mevlā** senüñdür *(Mrb. 11/2). [Mevlā]*

99. Nesi var ḳuluñ eksüklükden artuḳ

    Yene luṭf u kerem **Mevlā** senüñdür *(Mrb. 11/4). [Mevlā]*

100. Hem a'lemsin hem erḥamsın hem ekrem

     Yene āḫir kerem **Mevlā** senüñdür *(Mrb. 11/8). [Mevlā]*

101. Ḳoma 'āṣıḳlaruñ alġıl özini

     Hemān ön son kerem **Mevlā** senüñdür *(Mrb. 11/18). [Mevlā]*

102. Gider ẓulmānī nūrānī ḥicābı

     Yene āḫir kerem **Mevlā** senüñdür *(Mrb. 11/22). [Mevlā]*

103. Rūz u şeb yiter denī dünyāyı gör

     Anı ḫalḳ iden Ġanī **Mevlā'yı** gör *(Mrb. 15/2). [Mevlā'yı, -y, -ı]*

104. Fürḳat cehennemden eşedd

Mevlā meded **Mevlā** meded *(Mrb. 44/2). [Mevlā]*

105. Fürḳat cehennemden eşedd

Mevlā meded **Mevlā** meded *(Mrb. 44/2). [Mevlā]*

106. Şükrüñ de bir ni‘metdürür

Mevlā nice şükr idelüm *(Mrb. 85/20). [Mevlā]*

107. Nefs olmasun ortada sedd

Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/4). [Mevlā]*

108. Nefs olmasun ortada sedd

Mevlā meded **Mevlā** meded *(Mrb. 44/4). [Mevlā]*

109. Göster sivāyı vaḥdeti

Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/8). [Mevlā]*

110. Göster sivāyı vaḥdeti

Mevlā meded **Mevlā** meded *(Mrb. 44/8). [Mevlā]*

111. Eyle ‘ināyetle naẓar

Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/12). [Mevlā]*

112. Eyle ‘ināyetle naẓar

Mevlā meded **Mevlā** meded *(Mrb. 44/12). [Mevlā]*

113. Görünse lāhūt illeri

Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/16). [Mevlā]*

114. Görünse lāhūt illeri

Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/16). [Mevlā]*

115. Virgil Hüdāī’ye vücūd

Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/20). [Mevlā]*

116. Virgil Hüdāī’ye vücūd

Mevlā meded **Mevlā** meded *(Mrb. 44/20). [Mevlā]*

117. Meger **Mevlā** seni özler

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/27). [Mevlā]*

118. Hüdāī’ n’itsün iy **Mevlā**

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/35). [Mevlā]*

119. Olupdur nefsümüz perde

Meded **Mevlā** meded Mevlā *(Mrb. 61/2). [Mevlā]*

120. Olupdur nefsümüz perde

Meded Mevlā meded **Mevlā** *(Mrb. 61/2). [Mevlā]*

121. Ḳoma bizi ayaḳlarda

Meded **Mevlā** meded Mevlā *(Mrb. 61/4). [Mevlā]*

122. Ḳoma bizi ayaḳlarda

Meded Mevlā meded **Mevlā** *(Mrb. 61/4). [Mevlā]*

123. Meded **Mevlā** meded Mevlā

İrişdi ġāyete miḥnet *(Mrb. 61/9). [Mevlā]*

124. Meded Mevlā meded **Mevlā**

İrişdi ġāyete miḥnet *(Mrb. 61/9). [Mevlā]*

125. Meded **Mevlā** meded Mevlā

Ża‘īfüz isterüz ḳuvvet *(Mrb. 61/13). [Mevlā]*

126. Meded Mevlā meded **Mevlā**

Ża‘īfüz isterüz ḳuvvet *(Mrb. 61/13). [Mevlā]*

127. Meded **Mevlā** meded Mevlā

Ḳuluñ işi cināyetdür *(Mrb. 61/17). [Mevlā]*

128. Meded Mevlā meded **Mevlā**

Ḳuluñ işi cināyetdür *(Mrb. 61/17). [Mevlā]*

129. Meded **Mevlā** meded Mevlā

Ża‘īfi ḳuvvete irgür *(Mrb. 61/21). [Mevlā]*

130. Meded Mevlā meded **Mevlā**

Ża‘īfi ḳuvvete irgür *(Mrb. 61/21). [Mevlā]*

131. Meded **Mevlā** meded Mevlā

Hüdāī’ ḳuluñuñ yā Rab *(Mrb. 61/25). [Mevlā]*

132. Meded Mevlā meded **Mevlā**

Hüdāī’ ḳuluñuñ yā Rab *(Mrb. 61/25). [Mevlā]*

133. Ḳuṣūra baḳma iy **Mevlā**

‘Ademden ne ṣudūr ide *(Mrb. 73/11). [Mevlā]*

134. Luṭf eyleyüb iy **Mevlā**

Ḳıl vuṣlatuñı i‘ṭā *(Mrb. 104/13). [Mevlā]*

135. Sensin iy **Mevlā** çü Rabbü’l-‘ālemīn

Taḫt-ı tesḫīrüñdedür dünyā vü dīn *(Mrb. 108/17). [Mevlā]*

136. Ḫalḳ itdi **Mevlā** ḳulların

El-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm *(Mrb. 111/1). [Mevlā]*

137. Bize vuṣlat ḳapusın ac

Meded **Mevlā** meded Mevlā *(Mrb. 112/2). [Mevlā]*

138. Bize vuṣlat ḳapusın ac

Meded Mevlā meded **Mevlā** *(Mrb. 112/2). [Mevlā]*

139. Efendi āb-ı raḥmet ṣac

Meded **Mevlā** meded Mevlā *(Mrb. 112/4). [Mevlā]*

140. Efendi āb-ı raḥmet ṣac

Meded Mevlā meded **Mevlā** *(Mrb. 112/4). [Mevlā]*

141. Kemāl-i faẓluñ iẓhār it

Meded **Mevlā** meded Mevlā *(Mrb. 112/8). [Mevlā]*

142. Kemāl-i faẓluñ iẓhār it

Meded Mevlā meded **Mevlā** *(Mrb. 112/8). [Mevlā]*

143. Yene senden olur dermān

Meded **Mevlā** meded Mevlā *(Mrb. 112/12). [Mevlā]*

144. Yene senden olur dermān

Meded Mevlā meded **Mevlā** *(Mrb. 112/12). [Mevlā]*

145. Saña ma‘lūmdur her ḥāl

Meded **Mevlā** meded Mevlā *(Mrb. 112/16). [Mevlā]*

146. Saña ma‘lūmdur her ḥāl

Meded Mevlā meded **Mevlā** *(Mrb. 112/16). [Mevlā]*

147. Kerem luṭf u ‘ināyet it

Meded **Mevlā** meded Mevlā *(Mrb. 112/20). [Mevlā]*

148. Kerem luṭf u ‘ināyet it

Meded Mevlā meded **Mevlā** *(Mrb. 112/20). [Mevlā]*

149. ‘İnāyetle naẓar eyle kuluña

Meded senden ‘ināyet ıssı **Mevlā** *(Mrb. 12/2). [Mevlā]*

150. Hidāyet eylegil ṭoġrı yoluña

Meded senden ‘ināyet ıssı **Mevlā** *(Mrb. 12/4). [Mevlā]*

151. Saña lāyıḳ efendi hiḍmeti yoḳ

Meded senden ‘ināyet ıssı **Mevlā** *(Mrb. 12/8). [Mevlā]*

152. Efendi luṭf ile iḥsān senindür

Meded senden ‘ināyet ıssı **Mevlā** *(Mrb. 12/12). [Mevlā]*

153. Ḥaḳīḳat baḥrına sen eyle ġavvās
Meded senden ‘ināyet ıssı **Mevlā** *(Mrb. 12/16). [Mevlā]*
154. Cenābuñdan erişsün aña te’sīr
Kerem Senden ‘ināyet ıssı **Mevlā** *(Mrb. 12/20). [Mevlā]*
155. Kim ki ola ṣıdḳ ile ḳul
Mevlā’sını unutmaz ol *(Mrb. 79/26). [Mevlā’sını, -s, -ı, -n, -ı]*
156. Bulagör iy Hüdāī’ **Mevlā’yı**
Geç sivādan ḳo ġayrı sevdāyı *(Mrb. 74/33). [Mevlā’yı, -y, -ı]*
157. Bir efendi yoḳ daḫı iy **Mevlā**
Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/23). [Mevlā]*
158. Gelüñ iy dōsitān isteyelüm ṣıdḳ ile **Mevlā’yı**
Olub ol maṭlaba ṭālib ḳoyalum ġayrı sevdāyı *(G. 2/1).[Mevlā’yı,-y,-ı]*
159. Bār-i gāh-ı vaḥdete irdüñ hemīn
Ḳaldı **Mevlā** gitdi cümle māsivā *(G. 22/10). [Mevlā]*
160. Mā-sivāyı terk idüb **Mevlā’ya** iḳbāl eylesün
İy Hüdāī’ bulmaḳ isterse kişi bāḳī na‘īm *(G. 35/9). [Mevlā’ya, -y, -a]*
161. ‘Aḳluñ senüñ ger yār ise biñ cān ile ḳul olagör
Ger Ḥaḳḳ’a meylüñ var ise **Mevlā** rıżāsın bulagör *(Mf. 7,Msr. 2) [Mevlā]*
162. ‘İnāyet olsa Ḥaḳ’dan bir ḳulına
O ḳul sālik olur **Mevlā** yolına *(Mf. 31/2). [Mevlā]*
163. Cihān fānīdür iy ġāfil yiter ṭapduñ bu dünyāya
Yüri var imdi ṣıdḳıla ‘ibādet eyle **Mevlā’ya** *(Mf. 162/2) [Mevlā’ya,-y,-a]*

Mevlā yeter bāḳī heves: “*Allah yeter, gerisi geçici istektir.”*

***Kalıp ifade*:** *Kelâm-ı kibar.*

1. Ġayra Hüdāī’ meyli kes
Mevlā yeter bāḳī heves *(Koş. 3/38). [Mevlā yeter bāḳī heves]*

Mevlā'dan in'ām olsa ḳuldan iḳdām ḳoparmış: "*Allah'tan kula bir nimet verilse kul bunu kendinden bilirmiş."*

***Kalıp ifade*:** *Kelâm-ı kibar*

1. Mevlā'dan olsa in'ām ḳuldan ḳoparmış iḳdām
   Nefs olmaḳ ehl-i İslām ḫaylī kerāmet ancaḳ *(G. 20/3). [Mevlā'dan in'ām olsa ḳuldan iḳdām ḳoparmış]*

Mevlā-yı kerīm: *Lütuf ve ihsanı bol olan Allah.*

1. Nūr-ı Ḥaḳḳ'a baḳa bir gün ola ebṣār-ı ḳulūb
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide **Mevlā-yı Kerīm** *(Mrb. 16/2). [Mevlā-yı kerīm]*
2. Nefeḥāt-ı keremi bir gün ola ide hubūb
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide **Mevlā-yı Kerīm** *(Mrb. 16/4). [Mevlā-yı kerīm]*
3. Gelüñüz imdi ulular yolını ṣoylayalum
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide **Mevlā-yı Kerīm** *(Mrb. 16/8). [Mevlā-yı kerīm]*
4. Vara bülbülleri seyrān ide dōst illerini
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide **Mevlā-yı Kerīm** *(Mrb. 16/12).[Mevlā-yı kerīm]*
5. Āteşi gülşen idüb düşmeni yār iden O'dur
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide **Mevlā-yı Kerīm** *(Mrb. 16/16). [Mevlā-yı kerīm]*
6. Ẕākiri ẕikr ider ol ẕikr iden envāra batar
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide **Mevlā-yı Kerīm** *(Mrb. 16/20). [Mevlā-yı kerīm]*

mevlid ayı: *Hz. Muhammed'in dünyaya geldiği hicrî rebiü'l-evvel ayı.*

1. 'Ālem münevver olduġı
   0l **mevlid ayıdur** gelen *(Mrb. 5/4). [mevlid ayı, -dur]*

mevt: *Ölüm.*

1. Olmaz sevdālardan gec

Mevti añar mısın hīç *(Koş. 35/18). [mevti, -i]*

meydān: *Geniş yer, alan, saha.* ||| *[tas.] Hakk'ı temâşâ / hakk'al yakîn olarak zevk etme makamı.* (Uludağ, 2016, s. 248)

1. Girdi **meydāna**
   Terk ider ‘ārın *(Koş. 17/7). [meydāna, -a]*

meydān it-: *Hakk'ı zikretmek için semâ alanına çıkmak.* ||| *[tas.] Hakk'ı hakk'al-yakîn olarak zevk etmek, müşâhede etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Açub muḥabbet yolların
   Meydān iderler Hū ile *(Koş. 3/12). [meydān it, -er, -ler]*

meydāna ṣal-: *(Bir şeyi) Ortaya çıkarmak, herkese göstermek, sergilemek.*

Kalıp ifade:* *Deyim.

1. Siḥrile donadub kendüñ
   Meydāna ṣalan semendüñ *(Koş. 26/10). [meydāna ṣal, -an]*
2. Ṣalub meydāna şol himmet semendin
   Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā’ya irgür *(Mrb. 37/7). [meydāna ṣal, -ub]*

mey-i ġaflet: *Dalgınlık şarabı.* ||| *[tas.] Hak'tan habersiz olma hâli.*

1. Kişi yolında key ṣādıḳ gerekdür
   Mey-i ġafletden ol ayıḳ gerekdür *(Mf. 84/2). [mey-i ġaflet, -den]*

meyl: *İstek, arzu, heves, yöneliş, rağbet, eğilim.*

1. ‘Aḳluñ senüñ ger yār ise biñ cān ile ḳul olagör
   Ger Ḥaḳḳ’a **meylüñ** var ise Mevlā rıżāsın bulagör *(Mf. 7/2). [meylüñ, -üñ]*
2. Ġayra Hüdāī’ **meyli** kes
   Mevlā yeter bāḳī heves *(Koş. 3/37). [meyli, -i]*
3. Māsivāya **meyli** dilden yuyuban
   Faḫr-i ‘ālem Muṣṭafā’ya uyuban *(Koş. 6/13). [meyli, -i]*
4. Ta‘alluḳ defterini dür
   Göñülden ġayra **meyli** sür *(Mrb. 59/6). [meyli, -i]*
5. Ḥaḳḳ’ı ḳoyub bāṭıla **meyl** ü maḥabbet neden
   Tābi‘-i şeyṭān olub fitne vü şirret neden *(G. 38/1). [meyl]*

meyl eyle-: *Eğilimli olmak, alaka göstermek, rağbet etmek.*

1. Şu kim **meyl eylemez** cāha
   Dil ü cānı olur ābād *(Mrb. 75/19). [meyl eyle, -mez]*

meẕāhir: *Görünenler.* ||| *[tas.] Mevcudât, yaratılmış her şey.*

1. Yüri ma‘nāya ir ḳo ḳīl ü ḳāli
   Meẕāhirden geçüb terk it me‘āli *(Mrb. 125/17).[meẕāhirden, -den]*

meẕāḳ: *Güzeli çirkinden ayırma duygusu olan zevk-i selim, beğeni.*

1. Var ise sende eger ‘aḳl ü **meẕāḳ**
   Söyleyen kimseye baḳma söze baḳ *(Mf. 199/1). [meẕāḳ]*

mezār: *Kabir.* ||| *[tas.] Hak’ta fenâya ermiş gönül.*

1. Fenā bulub ḥayāt alam şu dem kim ‘ışḳ-ı yārümden
   Muḥabbet isteyen gelsün ḫaber ṣorsun **mezārumdan** *(G.13/2). [mezār, -um, -dan]*

mezkūr: *Adı geçen, anılan.* ||| *[tas.] Allah.*
(KL., http://lugatim.com/s/mezkur, erişim tarihi: 18.01.2021)

1. Ẕikr ile **meẕkūra** eriş
   Geç Ḥūrīden Nūr'a eriş *(Mrb. 79/21). [meẕkūra, -a]*

mı / mi:

mı: *"mı, mi" soru edatı.*

1. Yene göñlüm dōst illerin özledi
   O illere bir kez daḫi varam **mı** *(Koş. 6/2). [mı]*
2. Dōst dīdārın yiter bizden gizledi
   Bir gün ola ḫūb cemālin görem **mi** *(Koş. 6/4). [mi]*
3. Ḥuccāc ile varub Beytü'l-Ḥarām'a
   İşiġüñe yüzüm gözüm sürem **mi** *(Koş. 6/8). [mi]*
4. Sırrum vaḥdet iline vāṣıl ola
   Ara yirden ayrılığı sürem **mi** *(Koş. 6/12). [mi]*
5. Ḳābe ḳavseyn ma'nāsından ṭuyuban
   'Aceb sırr-ı Ev-ednā'ya irem **mi** *(Koş. 6/16). [mi]*
6. Ḥaḳ yol virüb ḥicābları geçüben
   Vuṣlat vuṣlat sarāyına girem **mi** *(Koş. 6/20). [mi]*
7. Sen iy ġāfil ne ṣanduñ rūzigārı
   Ṭurur **mı** añladuñ tāze bahārı *(Koş. 13/14). [mı]*
8. 'Işḳuñ etegin ṭutan
   Çāk itmeye **mi** yaḳa *(Mrb. 23/8). [mi]*
9. Dōstuñ dīdārın gören
   Ġayra ola **mı** baḳa *(Mrb. 23/20). [mı]*
10. İre **mi** 'āşıḳ cemālüñ nūrına
    Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/1). [mi]*
11. Yoḫsa ḳabre girilmez **mi**
    Ḥaḳ ḳatına varılmaz mı *(Koş. 29/33). [mi]*

12. Yoḫsa ḳabre girilmez mi
    Ḥaḳ ḳatına varılmaz **mı** *(Koş. 29/34). [mı]*
13. Ṣorı ḥesāb ṣorulmaz **mı**
    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/35). [mı]*
14. Fānī vücūdı terk iden
    Bulmaz **mı** Ḥaḳḳānī vücūd *(Mrb. 35/20). [mı]*
15. Saña uṣlanmaḳ ola **mı** ki ‘aceb
    Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/7). [mı]*
16. Gözlemek yeg degül **mi** taḳdīri
    Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/15). [mi]*
17. Ḳurı hevā ise yiter
    Fikrüñde yoḳ **mıdur** ecel *(Koş. 33/4). [mıdur, -dur]*
18. İtmez **misin** Mevlā’yı yād
    İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/19). [misin, -sin]*
19. Fānīden uṣanmaz **mısın**
    Ġafletden uyanmaz mısın *(Koş. 38/9). [mısın, -sın]*
20. Fānīden uṣanmaz mısın
    Ġafletden uyanmaz **mısın** *(Koş. 38/10). [mısın, -sın]*
21. Mevlā’dan utanmaz **mısın**
    Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş. 38/11). [mısın, -sın]*
22. Ḫudāyā ne ṣudūr ide ‘ademden
    Ṣafā **mı** bite toḫm-ı derd ü ġamdan *(Mrb. 47/10). [mı]*
23. Yetmez **mi** kişiye pend ü naṣīḥat
    Bunda ‘uryān gelüb ‘uryān giderler *(Koş. 40/27). [mi]*
24. Şunı kim ide Mevlā maẓhar-ı ẕāt
    Hüdāī’ ṭañ **mı** bulsa niçe leẕẕāt *(Mrb. 54/18). [mı]*
25. Nedür bu kibr ü ḥıḳd ü kīn
    Utanmaz **mısın** iy miskīn *(Mrb. 60/6). [mısın, -sın]*
26. Bildüñ **mi** nefs aḥvālini
    Ṭuyduñ mı mekr ü ālini *(Mrb. 62/13). [mi]*
27. Bildüñ mi nefs aḥvālini
    Ṭuyduñ **mı** mekr ü ālini *(Mrb. 62/14). [mı]*

28. Añladuñ **mı** Rabb'üñi hey kendüyi bilmez kişi
    Ḥāżır iken Ḫāliḳ'uñ eṭrāfa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/11). [mı]*
29. Yoḳ eyleyüb heb varuñı
    Bulduñ **mı** sen de yāruñı *(Mrb. 70/26). [mı]*
30. Senden fenā bulduñ **mı** sen
    Gülden alub būy-ı ḥasen *(Mrb. 70/33). [mı]*
31. Bir oldı **mı** cān ile ten
    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/35). [mı]*
32. Ḳula Ḥaḳ'dan kerem olsa
    Revā **mıdur** ġurūr ide *(Mrb. 73/20). [mıdur, -dur]*
33. Bāde-i 'ışḳ içelüm **mi**
    Dōst iline uçalum mı *(Koş. 46/13). [mi]*
34. Bāde-i 'ışḳ içelüm mi
    Dōst iline uçalum **mı** *(Koş. 46/14). [mı]*
35. Meded irüb açalum **mı**
    Yolum diyü aġlar var **mı** *(Koş. 46/15). [mı]*
36. Dōst illerine varam **mı**
    İşigine yüz sürem mi *(Koş. 46/21). [mı]*
37. Dōst illerine varam mı
    İşigine yüz sürem **mi** *(Koş. 46/22). [mi]*
38. Dāmen-i vaṣla irem **mi**
    Elüm deyü aġlar var mı *(Koş. 46/23). [mi]*
39. Görünmezsin bu çeşm-i ḫurde-bīne
    Ḳadem başmaz **mısın** ayruḳ zemīne *(Mrb. 76/14). [mısın, -sın]*
40. Ḳande 'aḳl-ı ḳāṣıruñ ḳande ḫayāl-i vaṣl-ı dōst
    Hīç-i 'Anḳā'yı şikār itmek ola **mı** bir meges *(G. 27/4). [mı]*
41. Sebzeyi yabanda **mı** buldı ṣanursın nev-bahār
    Çekdi ḫamsīnüñ içinde nice nice erba'īn *(Mf. 33/1). [mı]*
42. Maẓhar-ı ẕāt olduġuñ añlar **mısın**
    'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/1). [mısın, -sın]*
43. Ḥaḳḳ'a mir'āt olduġuñ añlar **mısın**
    'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/3). [mısın, -sın]*

44. Gidenleri görmez **misin**

Yir altına girmez misin *(Koş. 57/9). [misin, -sin]*

45. Gidenleri görmez misin

Yir altına girmez **misin** *(Koş. 57/10). [misin, -sin]*

46. Ḥaḳ ḳatına varmaz **mısın**

Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/11). [mısın, -sın]*

47. Ölenler 'ibret yetmez **mi**

Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/7). [mi]*

48. Fikrüñden dünyā gitmez **mi**

Ḥaḳ kelāmın işitmez mi *(Koş. 57/5). [mi]*

49. Fikrüñden dünyā gitmez mi

Ḥaḳ kelāmın işitmez **mi** *(Koş. 57/6). [mi]*

50. Dōst bāġına kılmaḳ naẓar

Cānında itdi **mi** eser *(Mrb. 4/18). [mi]*

51. Aġlatmasun **mı** ādemi

İy māh-ı ġufrān elvedā' *(Mrb. 121/3). [mı]*

52. Vara **mı** ṣādıḳ viṣālüñ Ṭūr'ına

Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/3). [mı]*

53. Nebīlerle varub Dārü's-selām'a

Ḥaḳḳ'uñ anda cemālini görem **mi** *(Mf. 169/2). [mi]*

54. Ḳarpuz **mı** mu'teberdür ḳar buz mı dirler ise

Ḳış günlerinde ḳar buz yaz günlerinde ḳarpuz *(Mf. 190/1). [mı]*

55. Ḳarpuz mı mu'teberdür ḳar buz **mı** dirler ise

Ḳış günlerinde ḳar buz yaz günlerinde ḳarpuz *(Mf. 190/1). [mı]*

56. Bilür var **mı** bu yolı

Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/1). [mı]*

57. Hüdāī'yi bildün **mi**

Maḳṣūduñı bulduñ mı *(Koş. 24/17). [mi]*

58. Hüdāī'yi bildün mi

Maḳṣūduñı bulduñ **mı** *(Koş. 24/18). [mı]*

59. 'Aşḳıla ṭolduñ **mı**

Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/19). [mı]*

60. Kim umar senden vefāyı
    Yalan dünyā degül **misün** *(Koş. 26/2). [misün, -sün]*
61. Muḥammed-i Muṣṭafā'yı
    Alan dünyā degül **misün** *(Koş. 26/4). [misün, -sün]*
62. 'Āleme miḥnet kemendiñ
    Ṣalan dünyā degül **misün** *(Koş. 26/12). [misün, -sün]*
63. Ṭañ **mıdur** bülbül itse efġānı
    Żayi' itdi o verd-i ḫandānı *(Msd. 1/13). [mıdur, -dur]*
64. Ḳabri añar **mısın** 'aceb
    Ṭopraḳ olub batsañ gerek *(Mrb. 62/7). [mısın, -sın]*
65. Müşkil degül **mi** fırḳati
    İy māh-ı ġufrān elvedā' *(Mrb. 121/11). [mi]*
66. İḥṣā'ya ḳābil **mi** 'aceb
    El-ḥamdü li'llāhi'l–Kerīm *(Mrb. 110/11). [mi]*
67. Faẓl u iḥsānı Ḥaḳ'uñ iḥsāya ḳābil **mi** 'aceb
    'Add içün cem' olsa ger ins ü melek şāh ü gedā *(G. 35/3). [mi]*

mi: *"mı, mi" soru edatı (Kendinden önceki kelimeyi anlamca olumsuzlayan ve soru anlamı taşımayan sözcük).*

1. Devlet-i dünyā içün çekdüñ emek
   Ṣıḥḥatüñ ḳadrüni bildüñ **mi** 'aceb *(Mf. 52/2). [mi]*
2. İḥṣā'ya ḳābil **mi** 'aceb
   Çoḳ çoḳ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/11). [mi]*
3. Kemāl-i luṭfuñ iy Raḥmān
   Bilür **mi** ḳadrini insān *(Mrb. 124/2). [mi]*
4. Ṣarardur tāze gülleri
   Ölüm diyü aġlar var **mı** *(Koş. 46/2). [mı]*
5. İñler görüb bülbülleri
   Gülüm diyü aġlar var **mı** *(Koş. 46/4). [mı]*
6. Ṭutdı dünyāyı ser-tā-ser
   Ẓulüm diyü aġlar var **mı** *(Koş. 46/8). [mı]*

7. ‘Aceb nice ola yā Rab
   Ḥālüm diyü aġlar var **mı** *(Koş. 46/12). [mı]*
8. Meded irüb açalum mı
   Yolum diyü aġlar var **mı** *(Koş. 46/16). [mı]*
9. Añub eski mekānını
   İlüm diyü aġlar var **mı** *(Koş. 46/20). [mı]*
10. Ḥaḳ gibi maḳṣūd-ı aḳṣā olur **mı**
    Vuṣlat gibi ẕevḳ-i a‘lā olur **mı** *(Koş. 51/13). [mı]*
11. Hüdāī’ vaḥdete baḳ kim aña māni‘ degül keṣret
    Ola **mı** āfitāba hīç vücūdı ẕerrenüñ ḥā’il *(G. 15/10). [mı]*
12. Hīç berāber ola **mı** a‘mā ulü’l-ebṣār ile
    Ḳande beñzer ġaflet ehli ḳalbi uyanıḳlara *(G. 29/5). [mı]*
13. ‘Aceb bu nevm-i ġafletden gözüñ açub uyanduñ **mı**
    Bu fānī ‘ālemüñ ẕevḳ ü ṣafāsından uṣanduñ **mı** *(N. 17/1). [mı]*
14. ‘Aceb bu nevm-i ġafletden gözüñ açub uyanduñ **mı**
    Bu fānī ‘ālemüñ ẕevḳ ü ṣafāsından uṣanduñ **mı** *(N. 17/2). [mı]*
15. Hevālarda iżā‘at eyleyüb sermāye-i ‘ömri
    Bu ḥāl ile ḥużūr-ı Ḥaḳḳ’a varmaḳdan utanduñ **mı** *(N. 17/4). [mı]*
16. Fażl ile iḥsānuñ ile sen bize her rūz ü şeb
    Luṭf-ı bī-pāyānuña ḳul ṭoymaḳ olur **mı** sebeb *(Mf. 50/2). [mı]*
17. Fānī dünyānuñ fenāsını bilürken ḫāṣṣ ü ‘āmm
    Bāḳī’yi ḳor fānīye mā’il olur **mı** ‘aḳl-ı tāmm *(Mf. 123/2). [mı]*
18. Ḳurtarmayınca Yaradan
    Dil ḳurtulur **mı** yāredan *(Mrb. 32/14). [mı]*
19. Hīç añar **mı** gör ki taḳṣīri
    Nefs elinden n’idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/7). [mı]*
20. Devlet-i dünyā içün çekdüñ emek
    Ṣıḥḥatüñ ḳadrini bildüñ **mi** ‘aceb *(Mf. 52/2). [mi]*
21. Ṣıḥḥat-ı ebdān ile īmān-ı kāmil var iken
    Tāc ü taḫt ister **mi** Mevlā’dan ‘aceb ‘āḳil olan *(Kt. 21/2). [mi]*
22. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
    Māl ü mülk ü salṭanat ister **mi** hīç ‘āḳil olan *(Kt. 21/4). [mi]*

23. Devlet ü dünyā içün çekdüñ te‘ablar er ü geç
    Bārī ṣıḥḥat ni‘metinüñ ḳadrüni bildüñ **mi** hīç *(Mf. 57/2). [mi]*
24. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
    Milk ü māl ü salṭanat ister **mi** hīç ‘āḳil olan *(Mf. 143/2). [mi]*
25. Ḥaḳ gibi maḳṣūd-ı aḳṣā olur **mı**
    Vuṣlat gibi ẕevḳ-i a‘lā olur mı *(Koş. 51/14). [mı]*
26. Ḥaḳ gibi maḳṣūd-ı aḳṣā olur mı
    Vuṣlat gibi ẕevḳ-i a‘lā olur **mı** *(Koş. 51/14). [mı]*
27. Böyle bir ni‘met-i ‘uẓmā olur **mı**
    El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/15). [mı]*
28. Olmaz sevdālardan gec
    Mevti añar **mısın** hīç *(Koş. 35/18). [mısın, -sın]*
29. Dāmen-i vaṣla irem mi
    Elüm deyü aġlar var **mı** *(Koş. 46/24). [mı]*
30. Gāh cem‘ idüb gāh farḳ iden
    ‘İlüm diyü aġlar var **mı** *(Koş. 46/28). [mı]*
31. ‘Arş-ı a‘ẓam cilve-gāh iken saña
    Seyrüñe sidre ola **mı** müntehā *(G. 22/6). [mı]*
32. Ẕikrüñ olıcaḳ dilde
    Sālik ḳala **mı** belde *(Mrb. 6/10). [mı]*
33. Añladuñ mı Rabb’üñi hey kendüyi bilmez kişi
    Ḥāżır iken Ḫāliḳ’uñ eṭrāfa baḳmaḳ yol **mıdur** *(Mrb. 68/12).[mıdur, -dur]*
34. Nefse uyub rāh-ı Ḥaḳ’dan ṭaşra çıḳmaḳ yol **mıdur**
    Kibr ü ‘ucb ile aduñ dervīşe ṭakmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/1) [mıdur, -dur]*
35. Nefse uyub rāh-ı Ḥaḳ’dan ṭaşra çıḳmaḳ yol mıdur
    Kibr ü ‘ucb ile aduñ dervīşe ṭakmaḳ yol **mıdur** *(Mrb. 68/2).[mıdur,-dur]*
36. Maṭlabuñ a‘lāyiken ednāya aḳmaḳ yol **mıdur**
    Yār-ı bāḳī var iken aġyāra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/3). [mıdur, -dur]*
37. Maṭlabuñ a‘lāyiken ednāya aḳmaḳ yol mıdur
    Yār-ı bāḳī var iken aġyāra baḳmaḳ yol **mıdur** *(Mrb. 68/4). [mı, -dur]*
38. Sālike lāyıḳ **mıdur** hīç Zeyd ü ‘Amr ile cedel
    Her taṣarruf ḫōd Ḥaḳ’uñ sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/7). [mı, -dur]*

39. Sālike lāyıḳ mıdur hīç Zeyd ü ‘Amr ile cedel
    Her taṣarruf ḫōd Ḥaḳ’uñ sen ġayra baḳmaḳ yol **mıdur** *(Mrb. 68/8). [mı, -dur]*
40. Naḳd-i ‘ömri eyleme nefsüñ hevāsında telef
    Vech-i bāḳī var iken maḫlūḳa baḳmaḳ yol **mıdur** *(Mrb. 68/16). [mı, -dur]*
41. Ḳo sivāyı ṣıdḳ ile gel eyle Ḥaḳḳ’a i‘tiẕār
    Her murādı Ḥaḳ virür sen ġayra baḳmaḳ yol **mıdur** *(Mrb. 68/20). [mı, -dur]*
42. İy lāf urucı nā-merd
    Āhen döġülür **mi** serd *(Mrb. 10/6). [mi]*
43. ‘Aşḳ u meşk olmaz nihān anı bilür ḫalḳ-ı cihān
    ‘Āṣıḳ-ı bī-çāreye mümkin **midür** iḫfā-yı ‘aşḳ *(G. 28/8) [midür, -dür]*

mi: *"mı, mi" soru edatı (Kendisinden sonraki kelimeyi anlamca olumsuzlayan ve soru anlamı taşımayan sözcük).*

1. Vuṣlat gibi ni‘met **mi** olur
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/1). [mi]*
2. Ḫidmet gibi devlet **mi** olur
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/3). [mi]*
3. İḥsānuña ġāyet **mi** var
   Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/11). [mi]*
4. Fażluña nihāyet **mi** var
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/1). [mi]*
5. İḥsānuña ġāyet **mi** var
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/3). [mi]*
6. Ḥaḳ’uñ luṭfına ġāyet **mi** olur
   Ya iḥsānına nihāyet mi olur *(Mf. 69/1). [mi]*
7. Ḥaḳ’uñ luṭfına ġāyet mi olur
   Ya iḥsānına nihāyet **mi** olur *(Mf. 69/2). [mi]*
8. Raḥmetüñ baḥrına ġāyet **mi** olur
   Luṭf ü iḥsāna nihāyet mi olur *(Mf. 81/1). [mi]*
9. Raḥmetüñ baḥrına ġāyet mi olur
   Luṭf ü iḥsāna nihāyet **mi** olur *(Mf. 81/2). [mi]*

10. Nice yüz biñlerden giri
    Kalan dünyā degül **misün** *(Koş. 26/8). [misün, -sün]*
11. Ehl-i ġafletüñ yüzine
    Gülen dünyā degül **misün** *(Koş. 26/16). [misün, -sün]*
12. Kimse mekān ṭutmaz sende
    Vīrān dünyā degül **misün** *(Koş. 26/20). [misün, -sün]*
13. Āḫir-i kār ‘uryān idüb
    Ṣoyan dünyā degül **misün** *(Koş. 26/24). [misün, -sün]*
14. Nice kerre boşaluban
    Ṭolan dünyā degül **misün** *(Koş. 26/28). [misün, -sün]*
15. Luṭf u iḥsānuña ġāyet **mi** var iy Ḥayy ü Ḳadīm
    Yene raḥmetle naẓar it bize iy Rabb-ı Kerīm *(Mrb. 101/9). [mi]*
16. Çoḳdur keremi luṭfı o Raḥmān u Raḥīm’üñ
    İḥsānına ġāyet **mi** var ol Ḥayy u Ḳadīm’üñ *(Mrb. 98/10). [mi]*

Mışr: *Afrika kıtasında yer alan ve vaktiyle Hz. Yusuf'un yaşadığı ülke.*

1. Eyyūb’a dermān eyleyüb Ya‘kūb’ı nālān eyleyüb
   Ḳul eylemişken Yūsuf’ı **Mışr** iline sulṭān iden *(G. 4/4). [Mışr]*

mi: bkz. mı / mi.

midād: *Mürekkep.* (Devellioğlu, 1998, s. 644)

1. Aḳlām olub cümle şecer
   Deryā **midād** olsa eger *(Mrb. 85/10). [midād]*

miftāḥ: *Anahtar.* ‖ *[tas.]Hz. Muhammed.*

1. Küntü kenz esrārınuñ **miftāḥısın**
   Ẕāt-ı pāküñ maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā *(G. 22/3). [miftāḥısın, -ı, -sın]*

miftāḥ-ı bāb-ı Ḥażret: *Hak kapısının anahtarı.* ||| *[tas.] Vahdet makamının kılavuzu / rehberi.*

1. **Miftāḥ-ı bāb-ı Ḥażret** insān-ı kāmil ancaḳ
   Varlıḳ Ḥaḳḳ'uñ ḥaḳīḳat ġayrısı zā'il ancaḳ *(G. 16/1).[miftāḥ-ı bāb-ı Ḥażret]*

miftāḥ-ı kenz-i vaḥdet: *Vahdet hazinesinin anahtarı.*

1. Bevvāb-ı bāb-ı Ḥażret insān-ı kāmil ancaḳ
   Miftāḥ-ı kenz-i vaḥdet ol merd-i vāṣıl ancaḳ *(Mf. 40/2). [miftāḥ-ı kenz-i vaḥdet]*

miftāḥ-ı necāḥ: *Kurtuluşun anahtarı.*

1. Ḳo hevāyı olagör ehl-i ṣalāḥ
   Ṭā'at-ı Ḥaḳ'dur çü **miftāḥ-ı necāḥ** *(G. 31/2). [miftāḥ-ı necāḥ]*

mihmān:

mihmān: *Misafir.* ||| *[tas.] Âdemoğlu, insan.*

1. İki ḳapulu bir vīrānedür bu
   Bunda ḳonan **mihmān** göçer eglenmez *(Koş. 13/4). [mihmān]*

mihmān: *Misafir, konuk.*

1. Bülbül ki 'ārif cānıdur
   Dōst ilinüñ **mihmānıdur** *(Mrb. 4/14). [mihmānıdur, -ı, -dur]*
2. Derūnuñ māsivādan pāk idegör
   Sarāy-ı ḳalbüñe **mihmān** ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/8). [mihmān]*
3. 'Āleme raḥmet şefā'at kānıdur
   Lī-ma'allāh ḳaṣrınuñ **mihmānıdur** *(Mrb. 129/6). [mihmānıdur, -ı, -dur]*

mihmān ol-: *Konuk olmak, bir yerde kısa bir süreliğine oturmak, bulunmak.*

1. Şāyed irişem sarāy-ı vaḥdete
   Tekyede **mihmān olayın** bir zamān *(G. 17/20). [mihmān ol, -ayın]*

miḥnet: *Gam, üzüntü, keder, dert, elem.*

1. Niçe bir derd ile **miḥnet**
   Niçe bir ḥasret ü fürḳat *(Koş. 32/5). [miḥnet]*
2. Ṭolıdur **miḥnet** ile dār-ı fenā
   Bārī dildār derdini çekelüm *(G. 37/3). [miḥnet]*
3. Meded Mevlā meded Mevlā
   İrişdi ġāyete **miḥnet** *(Mrb. 61/10). [miḥnet]*

miḥnet kemendiñ şal-: *Güç bir duruma düşürmek, zarara uğratmak, çaresiz bırakmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. ‘Āleme miḥnet kemendiñ
   Şalan dünyā degül misün *(Koş. 26/12). [miḥnet kemendiñ şal, -an]*

mihr: *Güneş.*

1. Eger yaz u eger ḳış u eger güz
   Eger **mihr** ü eger ayıla yılduz *(Koş. 14/6). [mihr]*
2. Eger **mihr** ü eger ẕerre
   Eger baḥr ü eger ḳaṭre *(Mrb. 24/13). [mihr]*
3. Anuñ fażlıyla devr eyler felekler
   Żiyāyı andan alur **mihr** eger māh *(G. 32/6). [mihr]*
4. Nedendür **mihr** ü māh encüm süreyyā

Nedendür ‘Arş ü Ferş ü Sidre Ṭūbā *(Mrb. 88/5). [mihr]*

milk / mülk:

milk: *Servet, varlık, saltanat.* (Doğan, 2013, s. 1206)

1. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
   Milk ü māl ü salṭanat ister mi hīç ‘āḳil olan *(Mf. 143/2). [milk]*

mülk: *Diyâr.* ||| *[tas.] Dünya, cismânî âlem*. (Cebecioğlu, 2020, s. 348)

1. Hüdāī’nüñ sözin gūş eyle iy yār
   Bu fānī **mülke** maġrūr olma zinhār *(Mrb. 120/18). [mülke, -e]*
2. **Mülki** ḳo mālike baḳ leyl ü nehār iden O’dur
   Cem‘-i eżdād idüben ‘unṣurı çār iden O’dur *(Mrb. 16/13). [mülki, -i]*
3. Göñül virme bu fānī **milke** zinhār
   Yüri var himmetüñ ‘uḳbāya eyle *(Kt. 1/1). [milke, -e]*

mülk: *Diyâr.* ||| *[tas.] Vahdet makamı.*

1. Bir **mülke** olagör mālik
   Kimse elden almaz ola *(Koş. 8/11). [mülke, -e]*
2. Bir pādişāha ḳul ol kim
   Mülki zā’il olmaz ola *(Koş. 8/2). [mülki, -i]*

milk-i bākī: *Sonsuzluk diyarı.* ||| *[tas.] Allah'ta bâkî olunan bekâbillah mertebesi.*

1. **Milk-i bākī** isteyen ḳor fānīyi
   Küllüge baḳmaz gülistān isteyen *(G. 10/13). [milk-i bākī]*

milk-i dil: *Gönül ülkesi.* ||| *[tas.] İlahî tecelligâh olan gönül lâtifesi.*

1. **Milk-i dilde** her ḳaçan kim ḥākim ola mīr-i ‘aşḳ
   Māsivādan ḳurtarur lā-büd anı te’s̲īr-i ‘aşḳ *(Mf. 104/1).[milk-i dil, -de]*

milk-i dünyā: *Dünya âlemi.*

1. Şu dem ki **milk-i dünyādan** Muḥammed Muṣṭafā gitdi
   Sevündi āḫiret ammā bu dünyādan ṣafā gitdi *(Mf. 175/1). [milk-i dünyā, -dan]*

milk-i Süleymān:

milk-i Süleymān: *Süleyman mülkü.* ||| *[tas.] Dünya, mâsivâ.*

1. İtmez senüñ ‘āşıḳlaruñ **milk-i Süleymān’a** naẓar
   Ancaḳ cemālüñ nūrudur cānlarına dermān iden *(G. 6/5). [milk-i süleymān, -a]*

milk-i Süleymān: *Hz. Süleyman peygamberin hükümdarlığı, saltanatı.*

1. **Milk-i Süleyman** ile taḫt-ı Sikender ḳanı
   Bildüñise bunları fānīye raġbet neden *(G. 38/11). [milk-i Süleyman]*

mi‘mār-ı z̲ikru’llāh: *Her şeyi bina eden Hak zikri.*

1. Yab yab göñül ḳaṣrını yab
   Mi‘mār-ı z̲ikru’llāh ile *(Mrb. 78/16). [mi‘mār-ı z̲ikru’llāh]*

mīm-i imkān: *Mümkün olan mim harfi.* ||| *[tas.] Hakk'ın ilk taayyünü olan Hz. Muhammed’de tecelli eden ilahi güzelliğinin varlığı, kamil insan vücudu.* (Ögke, 2018, s. 254; Özköse, 2005, s. 235)

1. Aḥmed’üñ farḳı Aḥad’dan **mīm-i imkān** iledür
   Aradan imkānı ḳaldursañ ḳalur vaḥdet hemīn *(Mf. 141/1). [mīm-i imkān]*

min ġayr-ı ṭaleb: *Kişinin istemediği, arzulamadığı.*

1. Gele bir nesne ki **min ġayr-ı ṭaleb**
   Anı Ḥaḳ'dan bilür aṣḥāb-ı edeb *(Mf. 29/1). [min ġayr-ı ṭaleb]*

min külli: *Her, bütün.*

1. Estaġfiru'llāh el-'azīm
   Min külli mā lā-yestaḳīm *(Koş. 33/14). [min külli]*

minhāc it-: *Takip etmek, yol etmek.*

1. Şer'-i pāki başa ḫōş tāc idelüm
   Sünnet-i Aḥmed'i **minhāc idelüm** *(Mrb. 17/14). [minhāc it, -elüm]*

mīr: *Yönetici, baş, reis.*

1. 'İbāduñ ḥālini tedbīr idersin
   Kimin bende kimini **mīr** idersin *(Mrb. 93/6). [mīr]*

mi'rāc:

mi'rāc: *Hz. Muhammed'in, Cenâb-ı Hakk'ın daveti üzerine yedi kat semâyı aşıp Allah'ın huzûruna yükselerek O'nunla görüşme mûcizesi.*

1. **Mi'rāc'a** idüb da'veti
   Viren Habīb'e vuṣlatı *(Mrb. 2/9). [mi'rāc'a, -a]*
2. Varub sarāy-ı vaḥdeti seyr itmege sırr-ı Ḥabīb
   Mi'rāca da'vet eyleyüb elṭāf-ı bī-pāyān iden *(G. 4/8). [mi'rāca, -a]*

mi'rāc it-: *Yükselmek, çıkmak.* ||| *[tas.] Manen yükselmek, sülûk etmek.* (Uludağ, 2016, s. 249)

1. ‘Ālem-i ma‘nāya **mi‘rāc idelüm**
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/15). [mi‘rāc it, -elüm]*

mi‘rācuñı it-: *Yükselmek, çıkmak.* ||| *[tas.] Manen yükselmek, sülûk etmek.* (Uludağ, 2016, s. 249)

1. Ḳadr-i vaṣluñ kim ide mi‘rācuñı
   Urunur lā-büd sa‘ādet tācını *(Mrb. 18/9). [mi‘rācuñı it, -e]*

mir’āt: *Ayna, yansıtıcı.* ||| *[tas.] Hakk’ın isim, fiil ve sıfatlarının tecelli yeri olan hazret-i insan.* (Ögke, 2018, s. 154)

1. Ḥaḳḳ’a **mir’āt** olduġuñ añlar mısın
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/3). [mir’āt]*
2. Cemāline idüb insānı **mir’āt**
   Kemāl-i ḥüsnüni seyrān iden dōst *(Mrb. 54/19). [mir’āt]*

mir’āt-ı dil: *Gönül aynası.* ||| *[tas.] Hak tecelligâhı olan gönül lâtifesi.* (Ögke, 2018, s. 177)

1. Ṣayḳallanur **mir’āt-ı dil**
   Tekrār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/7). [mir’āt-ı dil]*

mir’āt-ı ḳalb: *Kalp aynası.* ||| *[tas.] Hak tecelligâhı olan gönül lâtifesi.* (Ögke, 2018, s. 177)

1. Levḥ-i dilden ẓulmet-i şirk ü hevāyı maḥv ider
   Pāk ider **mir’āt-ı ḳalbi** ṣayḳal-ı envār-ı Hū *(G. 12/8).[mir’āt-ı ḳalb,-i]*

mīr-i ‘aşḳ: *Aşk hükümdarı.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Milk-i dilde her ḳaçan kim ḥākim ola **mīr-i ‘aşḳ**

Māsivādan ḳurtarur lā-büd anı te’sīr-i ‘aşḳ *(Mf. 104/1). [mīr-i ‘aşḳ]*

misāfirḫāne: *Konukların geçici konakladıkları yer.*

1. ‘Āḳil olan añlar bunı dünyā **misāfirḫānedür**
   Bāḳī ṣafā taḥṣīline sa‘y itmeyen dīvānedür *(Mf. 14/1). [misāfirḫānedür, -dür]*

miskīn: *Mücadele ve teşebbüs yeteneği olmayan pısırık ve âciz kimse.*

1. Nedür bu kibr ü ḥıḳd ü kīn
   Utanmaz mısın iy **miskīn** *(Mrb. 60/6). [miskīn]*

misl: *Eş, benzer, denk.*

1. Ṣūretinde Ādemi ḫalḳ eyleyen
   Şibh ü **misli** olmayan Sulṭān’a baḳ *(G. 14/6). [misli, -i]*

mīzān: *Ahirette sevap ve günahların tartılacağı manevî terazi.* (Doğan, 2013, s. 1214)

1. ‘Ömür tamām olur defter dürilür
   Ṣırāṭ köprisi vü **mīzān** ḳurılur *(Koş. 13/22). [mīzān]*

monlā-yı ‘aşḳ: *Aşk hocası.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Olmaġa nefy-i māsivā
   Fetvā virür **monlā-yı ‘aşḳ** *(Mrb. 34/36). [monlā-yı ‘aşḳ]*

mu‘ammā: *Bilinmezlik.* ||| *[tas.] İlahî sır, hakikat.*

1. Feṭḥ it bize **mu‘ammāyı**
   Tā bulavuz müsemmāyı *(Koş. 18/25). [mu‘ammāyı, -y, -ı]*

mu‘aṭṭal it-: *İşe yaramaz duruma getirmek.*

1. **Mu‘aṭṭal itdi** ḫalḳı nevm-i ġaflet
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/7). [mu‘aṭṭal it, -di]*

mu‘aṭṭar idegör-: *Güzel kokutmaya çalışmak.* ‖ *[tas.] Hakk'ın cemâl ve celâl tecellileriyle doldurmaya çalışmak.* (Şimşek, 2017, s. 171)

1. Ḳalbüñ **mu‘aṭṭar idegör**
   ‘Aṭṭār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/7). [mu‘aṭṭar idegör]*

muġtenem ol-: *Nasiplenmek, nimete ermek, ganimetlenmek.*

1. İrüb Hüdāī’ye kerem
   Fażluñla olsun muġtenem *(Mrb. 107/18). [muġtenem ol, -sun]*

muḥabbet:

muḥabbet: *İlgi, alaka, tutku, bağlılık.* (Doğan, 2013, s. 1224)

1. Uyan ġafletden iy ġāfil nedür bu nevm-i ġafletler
   Şu ẓulmānī Sitānbūl’a neden böyle **muḥabbetler** *(Mf. 82/2). [muḥabbet, -ler]*
2. Ẕevḳ-i dünyāya **muḥabbet** niçe bir
   Leẕẕet-i fāniye raġbet niçe bir *(Mhm. 2/1). [muḥabbet]*

muḥabbet: *[tas.] Hak'la dostluk ve yakınlık.* (Şimşek, 2017, s. 244)

1. Açub **muḥabbet** yolların
   Meydān iderler Hū ile *(Koş. 3/11). [muḥabbet]*
2. Fenā bulub ḥayāt alam şu dem kim ‘ışḳ-ı yārümden
   Muḥabbet isteyen gelsün ḫaber ṣorsun mezārumdan *(G. 13/2). [muḥabbet]*
3. Şevḳ ü **muḥabbet** bizde yoḳ
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/7). [muḥabbet]*

4. **Muḥabbetden** ṣafā geldi
   Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/23). [muḥabbetden, -den]*

muḥabbet baḥrı: *Sevgi denizi.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. **Muḥabbet baḥrından** bir ḳatre ṭatmış
   Mevc urur çalḳanur ‘ummān eglenmez *(Koş. 14/3).[muḥabbet baḥrı,-ı,-n,-dan]*

muḥabbet it-: *Bağlanmak, ilgi-alaka göstermek.*

1. Yiter dünyāya raġbet it
   Yiter cāha **muḥabbet it** *(Mrb. 45/6). [muḥabbet it]*

muḥabbet sāġarı: *Aşk kadehi.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. **Muḥabbet sāġarın** nūş it
   Begüm deryā gibi cūş it *(Mrb. 45/25). [muḥabbet sāġarı, -n]*

muḥaḳḳaḳ: *Kesinlikle, şüphesiz.*

1. Aña vāṣıl-durur eşyā’ **muḥaḳḳaḳ**
   Velī maḥcūb olan bilmez viṣāli *(Mrb. 86/7). [muḥaḳḳaḳ]*

muḥāl ol-: *İmkansız hâle gelmek.*

1. Şular kim ehl-i ḳāl oldı seni bilmek **muḥāl oldı**
   Meger ‘aḳlı ‘ikāl oldı ḳodı ḥayretde dānāyı *(G. 2/7). [muḥāl ol, -dı]*

muḥālif: *Aykırı, ters.*

1. Rıżāña **muḫālif** her ne itdüñse

Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/3). [muḫālif]*

Muḥammed:

Muḥammed: *Son din İslâm'ın peygamberi olan Hz. Muhammed.*

1. Didi Cebrā'īl'e ol Rabb-i Ekrem
   Muḥammed nūrıdur ol nūr-ı a'ẓam *(M. 7/6). [Muḥammed]*

Muḥammed: *Aziz Mahmud Hüdâyî'nin çocuk yaşta kaybettiği Mehmed ve Mustafa isimli oğullarından biri.*

1. Neyledüñ Muṣṭafā'yı ey fānī
   Ḳande gitdi **Muḥammed'üm** ḳanı *(Msd. 1/6). [Muḥammed'üm, -üm]*
2. Neyledüñ Muṣṭafā'yı ey fānī
   Ḳande gitdi **Muḥammed'üm** ḳanı *(Msd. 1/12). [Muḥammed'üm, -üm]*
3. Neyledüñ Muṣṭafā'yı ey fānī
   Ḳande gitdi **Muḥammed'üm** ḳanı *(Msd. 1/18). [Muḥammed'üm, -üm]*

Muḥammed Muṣṭafā: *Hz. Muhammed.*

1. Ḥabīb-i Ḥażret-i Raḥmān **Muḥammed Muṣṭafā** geldi
   Ebūbekr ü 'Ömer 'Osmān 'Aliyy-i Murtażā geldi *(Mf. 174/1). [Muḥammed Muṣṭafā]*
2. Şu dem ki milk-i dünyādan **Muḥammed Muṣṭafā** gitdi
   Sevündi āḫiret ammā bu dünyādan ṣafā gitdi *(Mf. 175/1). [Muḥammed Muṣṭafā]*
3. Ḳanı bu deñlü enbiyā
   Ḳanı **Muḥammed Muṣṭafā** *(Koş. 27/10). [Muḥammed Muṣṭafā]*
4. Aldanub ḳalma bu fānī sarāya
   Naẓar eyle **Muḥammed Muṣṭafā'ya** *(Koş. 40/22). [Muḥammed Muṣṭafā, -y, -a]*
5. Ḥabīb-i bā-ṣafā geldi
   Muḥammed Muṣṭafā geldi *(Mrb. 126/4). [Muḥammed Muṣṭafā]*

6. Bize Ḥaḳ'dan 'aṭā olan
   Muḥammed Muṣṭafā geldi *(Mrb. 126/8). [Muḥammed Muṣṭafā]*
7. Ḳanı Ādem ḳanı Ḥavvā
   Ḳanı **Muḥammed Muṣṭafā** *(Koş. 48/6). [Muḥammed Muṣṭafā]*
8. **Muḥammed-i Muṣṭafā'yı**
   Alan dünyā degül misün *(Koş. 26/3). [Muḥammed-i Muṣṭafā, -y, -ı]*

muḫīt-i baḥr-ı tevḥīd: *Birlik denizinin civarı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı.*

1. **Muḫīt-i baḥr-ı tevḥīdi** bulub ummān-ı bī-sāḥil
   Vücūduñ ḳaṭresin maḥv it eger olduñsa ehl-i dil *(G. 15/1). [muḫīt-i baḥr-ı tevḥīd, -i]*

muḫīṭ-i küll: *Her şeyi kuşatan.*

1. Çünki sensin **muḫīṭ-i küll**
   Ẓāhir ü pinhān senüñdür *(Koş. 43/7). [muḫīṭ-i küll]*

muḥkem: *Sıkıca, sağlam bir şekilde.*

1. Ḥaḳ ḳapusında biter cümle murād
   'Āḳiliseñ **muḥkem** eyle i'tiḳād *(Mf. 59/2). [muḥkem]*

muḥkem eyle-: *Sağlamlaştırmak.*

1. **Muḥkem eyle** iḳrārı
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/3). [muḥkem eyle]*

muḥkem ṭut-: *Sıkı tutmak, benimsemek.*

1. Dünyāyı **muḥkem ṭutarlar**
   Dīni yabana atarlar *(Koş. 29/17). [muḥkem ṭut, -ar, -lar]*
2. Ẕikri bulub ḥabl-i metīn

Muḥkem ṭutar ehl-i yaḳīn *(Mrb. 78/18). [muḥkem ṭut, -ar]*

muḥsin: *İyilik eden, ihsan eden.*

1. İy mün‘im ü **muḥsin** ilāh
   İy raḥmeti çoḳ pādişāh *(N. 14/1). [muḥsin]*

muḥtāc:

muḥtāc: *İhtiyaç sahibi, ihtiyaç duyan.*

1. Bu gice kim leyle-i mi‘rāc’dur
   Ẕevḳ-i vaṣla ḳullaruñ **muḥtācdur** *(M. 2/2). [muḥtācdur, -dur]*
2. Fażluña **muḥtācdur** pīr ü civān
   Yā ilāhī sen ‘ināyet it meded *(Mrb. 128/3). [muḥtācdur, -dur]*
4. Saña **muḥtāc-durur** zemīn zamān
   Naẓar-ı luṭfuñ isterüz her ān *(Mhm. 4/7). [muḥtāc-durur, -durur]*
5. Nūruñ sirāc-ı vehhāc
   ‘Ālemler saña **muḥtāc** *(Koş. 11/6). [muḥtāc]*

muḥtāc: *İhtiyaç, gereksinim.*

1. Sen esirge kullaruñ **muḥtācını**
   Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/11). [muḥtācını, -i, -n, -i]*

muḥtāc ol-: *İhtiyaç duymak.*

1. Şol ‘āşıḳ-ı ṣādıḳda kim terk-i sivādan tāc ola
   Ol ḳaṣr-ı ḳurba irişüb ‘ālem aña **muḥtāc ola** *(Mf. 150/2). [muḥtāc ol, -a]*
2. Ḳapuñdan ġayra **muḥtāc olmayalum**
   Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/1). [muḥtāc ol, -(ma), -y, -alum]*
3. Çün oldur melce-i erbāb-ı ḥācāt

Olubdur ḫāṣ u ‘āmm ol bāba muḥtāc *(Kt. 3/4). [muḥtāc ol, -ub, -dur]*

muḥtaṣar: *Derli toplu, kısa, öz.* (Doğan, 2013, s. 1231)

1. Müfīd ü **muḫtaṣar** olsa
   Ġazel az olsa öz olsa *(Mf. 188/1). [muḫtaṣar]*

mu‘īn:

Mu‘īn: *Herkese yardım eden Allah.*

1. Ḳıl ‘ināyet ḳıl hidāyet yā **Mu‘īn**
   Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/19). [Mu‘īn]*
2. Oldur yene āḫir M**u‘īn**
   El-ḥamdü li’llāhi’l-Kerīm *(Mrb. 111/11). [Mu‘īn]*

mu‘īn: *Herkese yardım eden, ihtiyacı gideren.*

1. Ḳullara luṭf ile ‘ināyet it
   İy **mu‘īn** ü Naṣīr olan Mevlā *(N. 2/4). [mu‘īn]*
2. Ẕikr ü tevḥīd eger ḳarīnüñ ola
   Umulur ki Ḫudā **mu‘īnüñ** ola *(Mrb. 74/14). [mu‘īnüñ, -üñ]*

muḳaddem gönder-: *En önce yaratmak.*

1. **Muḳaddem gönderüb** ‘ışḳ u muḥabbet
   Tecellī-i cemāl iḥsān iden dōst *(Mrb. 54/11). [muḳaddem gönder, -üb]*

muḳārīn ol-: *Yakın olmak.*

1. **Muḳārīn olan** keme
   Yaramaz eme seme *(Koş. 42/5). [muḳārīn ol, -an]*

muḳarrer: *Kararlaştırılmış, hakkında hüküm verilmiş.*

1. Bilürsin kimse ḳalmaz bunda bāḳī
   Viṣālüñüñ **muḳarrerdür** firāḳı *(Mrb. 120/6). [muḳarrerdür, -dür]*

Muḳtedā: *Rehber, kumandan, lider, kılavuz.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. İy Resūl-i Muṣṭafā vü Müctebā
   Vey Ḥabīb-i Murtażā vü **Muḳtedā** *(G. 22/2). [Muḳtedā]*

muḳteżāsınca: *Gereğince, lüzumunca.* (Doğan, 2013, s. 1235)

1. **Muḳteżāsınca** ne diḳḳatler ider
   Nefs elinden n'idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/3).[muḳteżāsınca]*

muḳteżā-yı cem'le cem': *Cem'ül-cem makamının gereği.* (Cem'ül-cem makamı için bkz., Cebecioğlu, 2020, s. 98)

1. Bu didügüm tevḥīd-i ṣırf **muḳteżā-yı cem'le cem'**
   Līki farḳa nāẓır olub buyruḳ ṭutmaḳ ḫōşagelür *(G. 7/7).[muḳteżā-yı cem'le cem']*

muntaẓır: *Bekleyen, uman, gözleyen.*

1. Hüdāī'ye n'ola iḥsān iderseñ
   'Aṭāña **muntaẓırdur** bende vü şāh *(G. 32/14). [muntaẓırdur, -dur]*

mūr: *Karınca.* ||| *[tas.] Mâsivâ, cismani âlem.* (Tatçı, 2008, s. 60)

1. Merdāne baḳan **mūra**
   İrişdi Süleymān'a *(Mrb. 50/19). [mūra, -a]*

murād:

murād: *Arzu, istek, dilek, umma, ulaşılmak istenen şey.* (Doğan, 2013, s. 1237)

1. Ḥaḳ ḳapusında biter cümle **murād**
   ‘Āḳiliseñ muḥkem eyle i‘tiḳād *(Mf. 59/1). [murād]*
2. Budur **murād** öñden ṣoña
   Rabb’üm meded Mevlā’m meded *(Koş. 18/23). [murād]*
3. Ger orada ger burada
   İrgüren sensin **murāda** *(Koş. 30/6). [murāda, -a]*
4. Bize de vaṣluñ iḥsān eyle Mevlā
   Murādın ṭālibüñ eylerseñ i‘ṭā *(N. 3/3). [murādın, -ı, -n]*
5. Hüdāī’yi sen irişdür **murāda**
   Senüñdür çünki ḥükm arż ü semā da *(Mrb. 57/17). [murāda, -a]*
6. Sülūk ehli ṣafāya vāṣıl olsa
   İrüb ẕevḳe **murādı** hāṣıl olsa *(Mrb. 86/14). [murādı, -ı]*
7. Göñül virme sivāya ‘āḳiliseñ
   Gel Allāh’a **murāduñ** ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/2). [murāduñ, -uñ]*
8. Vücūda ir ne istersin ‘ademden
   Gel Allāh’a **murāduñ** ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/8). [murāduñ, -uñ]*
9. Hüdāī’ himmet it ẕevḳ-i ‘aẓīme
   Gel Allāh’a **murāduñ** ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/12). [murāduñ, -uñ]*
10. Bahār oldı yene açıldı güller
    Murāda bülbül irdügi zamāndur *(Mrb. 115/2). [murāda, -a]*
11. Sen ‘ināyet sen hidāyet ḳıl Hüdāī’ ḳuluña
    Çün ki sensin her **murāda** irgürüb irşād iden *(G. 8/10). [murāda, -a]*
12. Ġayra baḳmaz dā’imā sırr-ı sarāyın pāk ider
    Ṣādıḳuñ zīrā **murādı** Ḥażret-i Mevlā imiş *(G. 26/8). [murādı, -ı]*
13. Ẕāt-ı bī-çūne irmeyince kişi
    Ḥāṣıl olmaz **murādı** bitmez işi *(G. 39/8). [murādı, -ı]*
14. Ṣafā-yı bāl ile Ḥaḳḳ’a teveccüh itse bir kişi

Murādına olur vāṣıl tamām olur anuñ işi *(Mf. 163/2). [murādına,-ı,-n,-a]*

15. Her **murādın** ḳıl müyesser
    Meded eyle meded eyle *(Koş. 54/19). [murādın, -ı, -n]*
16. Sensin viren her **murādı**
    ‘İnāyet eyle yā Hādī *(Koş. 54/13). [murādı, -ı]*
17. Fażluña i‘timādı sen virdüñ
    Bendeñe her **murādı** sen virdüñ *(Mrb. 41/4). [murādı, -ı]*
18. Kim ider bunca luṭf u iḥsānı
    Bendeñe her **murādı** sen virdüñ *(Mrb. 41/8). [murādı, -ı]*
19. Fażluñ ile olur saña vuṣlat
    Bendeñe her **murādı** sen virdüñ *(Mrb. 41/12). [murādı, -ı]*
20. Ḳo sivāyı ṣıdḳ ile gel eyle Ḥaḳḳ’a i‘tiẕār
    Her **murādı** Ḥaḳ virür sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/20).[murādı, -ı]*

murād: *Maksat, aamaç, niyet.* (KL., http://lugatim.com/s/MURAT, erişim tarihi: 19.06.2021)

1. Ḥüsnüñe pervāne itdüñ ‘āşıḳı
   Ger **murāduñ** yaḳmaḳ ise yanayın *(Mrb. 38/8). [murāduñ, -uñ]*
2. Rıżā’u’llāh **murād** ise
   Ṣaḳın aldanma telbīse *(Mrb. 60/9). [murād]*

murād: *Maksat, amaç.* ||| *[tas.] Allah.*

1. **Murāduñ** bulmaḳ isterseñ
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/3). [murāduñ, -uñ]*

murād idin-: *Arzu etmek, istemek.*

1. Görüb dōstuñ cemālini
   Murād idin viṣālini *(Mrb. 51/14). [murād idin, -in]*

murādlar vir-: *Arzu edileni bahşetmek.*

1. Görüb gözleyen sensin
   Murādlar viren sensin *(Koş. 42/14). [murādlar vir, -en]*

Musā:

Musā: *İsrailoğullarına elçi olarak gönderilen ve Tûr dağında Hak kelâmını işiten peygamber.*

1. **Mūsā** gibi gel Ṭūr'a
   Tā kim iresin nūra *(Mrb. 50/17). [Mūsā]*
2. Ṭūra tecellī eyleyüb diller tesellī eyleyüb
   Musā'ya diyüb Len terān ol vechile iḥsān iden *(G. 4,Msr. 6).[Musā'ya,-y,-a]*

Musā: *İsrailoğullarına elçi olarak gönderilen ve Hz. Hızır'la yol giden Musâ peygamber.* ǁ *[tas.] Gönül.* (Uzun, 2016, s. 68)

1. Ol mecma'ü'l-baḥreyn olur
   Mūsā ile Ḫızr'ı bulur *(Mrb. 65/26). [Mūsā]*

muṣanna': *(Eser için) Ustaca, sanatkârâne.* (Doğan, 2013, s. 1238)

1. Selīs olsa **muṣanna'** olsa
   İy dil-i sūzān tūz olsa *(Mf. 186/1). [muṣanna']*

Muṣṭafā:

Muṣṭafā: *Son din İslâm'ın peygamberi olan Hz. Muhammed.*

1. Māsivāya meyli dilden yuyuban
   Faḫr-i 'ālem **Muṣṭafā'ya** uyuban *(Koş. 6/14). [Muṣṭafā'ya, -y, -a]*

2. Neyledüñ **Muṣṭafā'yı** ey fānī
   Ḳande gitdi Muḥammed'üm ḳanı *(Msd. 1/5). [Muṣṭafā'yı, -y, -ı]*
3. Neyledüñ **Muṣṭafā'yı** ey fānī
   Ḳande gitdi Muḥammed'üm ḳanı *(Msd. 1/11). [Muṣṭafā'yı, -y, -ı]*
4. Neyledüñ **Muṣṭafā'yı** ey fānī
   Ḳande gitdi Muḥammed'üm ḳanı *(Msd. 1/17). [Muṣṭafā'yı, -y, -ı]*
5. Ḥaḳḳ'uñ Ḥabībi **Muṣṭafā**
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/11). [Muṣṭafā]*

Muṣṭafā: *Hz. Muhammed.* ||| *Yaratılan ilk rûh ve Hz. Muhammed'in manevî şahsiyeti olan nûr-ı Muhammedî, hakikat-i Muhammedî.* ('Hakikat-ı Muhammedî' hakkında bilgi için bkz., Demirci, 1997, s. 179-180)

1. **Muṣṭafā'dur** hādī-i ehl-i yaḳīn
   Muṣṭafā'dur ṣādī-i ḳalb-i ḥazīn *(Mrb. 129/9). [Muṣṭafā'dur, -dur]*
2. Muṣṭafā'dur hādī-i ehl-i yaḳīn
   Muṣṭafā'dur ṣādī-i ḳalb-i ḥazīn *(Mrb. 129/10). [Muṣṭafā'dur, -dur]*

Muṣṭafā: *Aziz Mahmud Hüdâyî'nin çocuk yaşta kaybettiği Mehmed ve Mustafa isimli oğullarından biri.*

1. Neyledüñ Muṣṭafā'yı ey fānī
   Ḳande gitdi **Muḥammed'üm** ḳanı *(Msd. 1/6). [Muḥammed'üm, -üm]*
2. Neyledüñ Muṣṭafā'yı ey fānī
   Ḳande gitdi **Muḥammed'üm** ḳanı *(Msd. 1/12). [Muḥammed'üm, -üm]*
3. Neyledüñ Muṣṭafā'yı ey fānī
   Ḳande gitdi **Muḥammed'üm** ḳanı *(Msd. 1/18). [Muḥammed'üm, -üm]*

Muṣṭafā muḫtār: *Arındırılmış ve seçilmiş Hz. Muhammed.* ||| *[tas.] Muhammedî nura erişmiş insan-ı kâmil.*

1. Kimini **Muṣṭafā Muḫtār** idersin
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/11). [Muṣṭafā muḫtār]*

mu‘tād eyle-: *Alıştırmak.*

1. Eyledüñ çünki luṭfuña mu‘tād
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/11). [mu‘tād eyle, -dü, -ñ]*

mu‘tād it-: *Alıştırmak.*

1. Ṭoġrı yola irşād iden
   İḥsānuña **mu‘tād iden** *(Mhm. 3/8). [mu‘tād it, -en]*
2. Açub luṭf u ‘ināyet ḳapusunı
   Bizi iḥsānına **mu‘tād iden** Dōst *(G. 33/8). [mu‘tād it, -en]*

mu‘tād ol-: *Alışmak, sürekli bekler hâle gelmek.*

1. Oldı kereme mu‘tād
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/11). [mu‘tād ol, -dı]*
2. Olubdur çünki faẕl u luṭfa mu‘tād
   Meded sulṭānum Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/19). [mu‘tād ol, -ub, -dur]*

mu‘teber: *Makbul, değerli, geçerli.* (Doğan, 2013, s. 1241)

1. Ḳarpuz mı **mu‘teberdür** ḳar buz mı dirler ise
   Ḳış günlerinde ḳar buz yaz günlerinde ḳarpuz *(Mf. 190/1). [mu‘teber, -dür]*

muṭlaḳ: *Kesin, şüphesiz, elbet.*

1. Fenā buldı vücūd-ı fānī **muṭlaḳ**
   Bıraḳduḳ ḳaṭreyi ‘ummāna geldük *(G. 5/7). [muṭlaḳ]*
2. Gözüñden perde zā’il olsa **muṭlaḳ**
   Ḳatı ẓāhir-durur maḫfī degül Ḥaḳ *(Mrb. 86/5). [muṭlaḳ]*

muṭlaḳā: *Ne olursa olsun, her şeye rağmen.*

1. Geçüb ḳamudan **muṭlaḳā**
   Bulur fenā-ender-fenā *(Mrb. 65/17). [muṭlaḳā]*
2. Eyle Hüdāī'ye 'aṭā
   Geçür ḳamudan **muṭlaḳā** *(Mrb. 2/18). [muṭlaḳā]*

muṭma'inne: *[tas.] İmanda sürçmeyecek bir seviyeye ulaşıp, şüphe, korku vb. bütün beşerî zaaflarından halas olunan nefsin dördüncü mertebesi.*

1. **Muṭma'inne** olub rıżāya iriş
   Yüri marżiyye ol ṣafāya iriş *(Mrb. 39/25). [muṭma'inne]*

muttaṣıl: *Sürekli, devamlı, aralıksız.*

1. Derd-mend insān gör n'ider
   Muttaṣıl dünyāyı cem' ider *(Koş. 29/14). [muttaṣıl]*
2. Māsivādan el çek iy 'āṣık kesil
   Fikrüñ ü ẕikrüñ ol olsun **muttaṣıl** *(Mrb. 38/10). [muttaṣıl]*
3. Nefsüñ hevāsından kesil
   Ẕikr eyle Ḥaḳḳ'ı **muttaṣıl** *(Mrb. 78/6). [muttaṣıl]*

mūtū: *"Ölünüz" ǁ "Ölmeden önce ölünüz". hadisine telmih.* (Krş., Aclûnî, 2019, s. II/291)

Kalıp ifade*: *Hadis.

1. Olan bu neşye-i dünyāda **mūtū** rāhına sālik
   Olubdur küllü şey'in hāliküñ sırrı aña ḥāṣıl *(G. 18/5). [mūtū]*

muvaḥḥid: *[tas.] Allah'ın isim, sıfat ve fiil birliğini gerçekleştiren tevhid ehli.*

1. Kişiye nef‘ ü zār Ḥaḳ’dan gelürken
   Muvaḥḥid işbu ma‘nāyı bilürken *(M. 4/2). [muvaḥḥid]*

mübārek: *Feyizli, bereketli.*

1. Receb şa‘bān ü ramażān
   Mübārek aylardur gelen *(N. 12/4). [mübārek]*

mübtelā ḳal-: *Aşka tutulmak, sevdalanmak.*

1. Çāre it kim ḳaldum uş ben mübtelā
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/7).[mübtelā ḳal, -du, -m]*

mücāhid: *Çalışıp didinen, uğraşan, gayret eden.* (Doğan, 2013, s. 1247)

1. Ger **mücāhid** fī sebīli’llāh iseñ
   Ḫāliḳı z̲ikr it odur ḫayr-ı ṣalāḥ *(G. 31/5). [mücāhid]*

Mücīb: *Duaları kabul eden Allah.*

1. Yessir merāmī yā **Mücīb**
   Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 1/23). [mücīb]*

Mücibe’s-sāilīn: *İsteyenlere veren Allah.*

1. Fażluñladur ancaḳ senüñ olduġumuz iḥsān ḳarīn
   El-ḥamdü lek ve’ş-şükrü lek āyā **Mücibe’s-sāilīn** *(Mf. 146/2). [Mücibe’s-sāilīn]*

mücrim: *Günahkâr, kabahatli, suçlu.*

1. **Mücrim** ü ‘āṣī ḳuluñdan bir günāh eksük degül
   Ol anuñçün yā ilāhī bir gün āh eksük degül *(Mf. 191/1). [mücrim]*

2. Müẕniblere ġufrān senüñ
   Mücrimlere iḥsān senüñ *(Mrb. 30/10). [mücrimlere, -ler, -e]*

Müctebā: *Seçilmiş olan Hz. Muhammed.*

1. İy Resūl-i Muṣṭafā vü **Müctebā**
   Vey Ḥabīb-i Murtażā vü Muḳtedā *(G. 22/1). [müctebā]*

müdebbir-i umūr: *İşleri idare eden. ||| [tas.] Bütün fiillerin sahibi Allah.*

1. El eli yur ‘ādet üzre bu iki el yüzi yur
   Ba‘zı ba‘zına sebeb ḳomış **müdebbir-i umūr** *(Mf. 73/2). [müdebbir-i umūr]*

müderrislik: *Ulemâlık mesleği.*

1. İlāhī çün ḫalāṣ itdüñ **müderrislik** ḳażasından
   Viṣālüñ luṭf idüb ḳurtar bizi varlıḳ ‘aẕābından *(Mf. 25/1). [müderrislik]*
2. **Müderrislik** ġam ü derd ü belā’dur
   Ḳażā ḫōd cānib-i Ḥaḳ’dan ḳażādur *(Mf. 67/1). [müderrislik]*

mü’ezzin: *Ezan okuyan.*

1. **Mü’eẕẕin** bañlasa ḳılsaḳ namāzı
   Cenāb-ı Ḥażret’e itsek niyāzı *(Mf. 165/1). [mü’eẕẕin]*

müfīd: *Etkili, işe yarar, faydalı, anlatan, açıklayan.* (Doğan, 2013, s. 1251)

1. **Müfīd** ü muḫtaṣar olsa
   Ġazel az olsa öz olsa *(Mf. 188/1). [müfīd]*

mükerrer idegör-: *Tekrarlamaya gayret göstermek.*

1. Ẕikri **mükerrer idegör**
   Bir Ḥacc-ı ekber idegör *(Mrb. 81/5). [mükerrer idegör]*

mülāzım: *Bağlılık ve devamlılık sergileyen.* ||| *[tas.] Derviş, sâlik.*

1. Bir ḳapuya **mülāzım** ol
   Dün gün Hüdāī' ḳā'im ol *(Koş. 8/33). [mülāzım]*

mülḥaḳ: *Eklenmiş, katılmış, dahil olmuş.* (Devellioğlu, 1998, s. 720)

1. Ehl-i 'aṭāña **mülḥaḳuz**
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/3). [mülḥaḳuz, -uz]*

mülk: bkz. milk / mülk.

mülk-i beden: *Beden binası.* ||| *İnsanın fiziksel durumu.*

1. Ma'mūr iken **mülk-i beden**
   Ḳaṣd it ḳazan ḫulḳ-ı ḥasen *(Mrb. 5/9). [mülk-i beden]*

mülk-i beḳā: *Sonsuzluk diyârı.* ||| *[tas.] Ahiret, öteki dünya.*

1. Eger dünyāya ger **mülk-i beḳāya**
   'Uryān gelüb yene 'uryān giderler *(Koş. 40/23). [mülk-i beḳā, -y, -a]*

mülk-i Süleymān: *Süleyman peygamberin ülkesi.* ||| *[tas.] Geçici olan cismânî âlem, dünya.*

1. Şu cān kim buldı cānānı
   N'ider **mülk-i Süleymān'ı** *(Mrb. 49/14). [mülk-i Süleymān, -ı]*

mü'min: *Kalp ve dil ile Allah'ın varlığı ve birliğine inanan kişi.*

1. Cennet anuñla açılur
   Mü’minlere nūr ṣaçılur *(Koş. 2/10). [mü’minlere, -ler, -e]*
2. Dünyā zindānıdur **mü’min** ḳullaruñ
   Zindānda olan ḫōd āsān eglenmez *(Koş. 13/11). [mü’min]*
3. Eger **mü’min** eger kāfir
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/23). [mü’min]*
4. ‘Āşıḳ olan **mü’min** ölmez
   Müşrik ḫōd kendüyi bilmez *(Koş. 7/9). [mü’min]*
5. Yine **mü’min** ḳullara sen vir ṣebāt
   Yā ilāhī sen ‘ināyet it meded *(Mrb. 128/7). [mü’min]*

mümkin: *Olası, muhtemel.*

1. ‘Aşḳ u meşk olmaz nihān anı bilür ḫalḳ-ı cihān
   ‘Āşıḳ-ı bī-çāreye **mümkin** midür iḫfā-yı ‘aşḳ *(G. 28/8). [mümkin]*

münādī: *Davet eden, davetçi, tellal.* ‖ *[tas.] Mürşit-i kâmiller, şeyhler, âlimler.*

1. **Münādīler** nidā eyler
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 45/1). [münādīler, -ler]*

münevver eyle-: *Aydınlatmak, yol göstermek.*

1. **Münevver eyleyüb** nūr-ı şerī‘at
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīm olsun ṭarīḳat *(Mrb. 13/5). [münevver eyle, -y, -üb]*

münevver ol-: *Nurlanmak, aydınlanmak.*

1. Niçe bir māni‘ olsa ḥubb-ı sivā
   Ola nūruñla münevver fuḳarā *(Mrb. 19/18). [münevver ol, -a]*
2. ‘Ālem **münevver olduġı**

Ol mevlid ayıdur gelen *(Mrb. 5/3). [münevver ol, -duġ, -ı]*

münezzeh: *Uzak, beri, tenzih edilmiş.* (Devellioğlu, 1998, s. 727)

1. Ta‘ayyün lā ta‘ayyünden
   Münezzehsin Ḫudāyā sen *(Mrb. 59/26). [münezzehsin, -sin]*
2. Ẕāt-ı bī-çūnuñ mekānlardan **münezzehdür** senüñ
   Pes seni ya ḳande bulsun aġlayub feryād iden *(G. 8/3).[münezzehdür,-dür]*

mün‘im:

mün‘im: *Cömert olan.*

1. İy **mün‘im** ü muḥsin ilāh
   İy raḥmeti çoḳ pādişāh *(N. 14/1). [mün‘im]*

mün‘im: *Cömert olan.* ||| *Yarattıklarına sayısız nimetler veren Allah.*

1. Ni‘am gerçi elemden yeg
   Velī **mün‘im** ni‘amdan yeġ *(Mrb. 46/14). [mün‘im]*

münkir: *İslâm dinindeki iman esaslarını inkâr eden kâfir.*

1. N’ola ol **münkiri** du‘ā-yı velī
   Kesse mānend-i ẕu’lfekār-ı ‘Alī *(Mf. 166/1). [münkiri, -i]*

müntehā: *Son nokta, son, nihâyet.*

1. ‘Arş-ı a‘ẓam cilve-gāh iken saña
   Seyrüñe sidre ola mı **müntehā** *(G. 22/6). [müntehā]*

mürde-cāne: *Ölü kimse.* ‖ *[tas.] Allah aşkı ve tevhitten habersiz gönül.* (Ögke, 2018, s. 189)

1. Mesīḥā gibi dem ur ‘āşıḳāne
   Ḥayāt irsün anuñla **mürde cāne** *(Mrb. 76/6). [mürde-cāne, -e]*

mürekkeb: *Yazı yazmak için kullanılan, türlü renklerde sıvı madde.*

1. Olub eşcār ḳalem olsa **mürekkeb** ‘ummān
   Lutfınuñ biñde birin yazmaġa yoḳdur imkān *(Mrb. 101/5). [mürekkeb]*
2. Ḳalem olub şecerler cümleten heb
   Yedi deryā aña olsa **mürekkeb** *(Mrb. 92/10). [mürekkeb]*
3. Ḳalem olsa nebātāt ile eşcār
   Mürekkeb olsa deryālarla enhār *(Mrb. 106/6). [mürekkeb]*

mürşid: *Rehber, kılavuz, önder.* (Tulum, 2011, s. 1321)

1. **Mürşidüm** pīrümsin iy kān-ı kerem
   Pes ṭapuñdan ġayrı kime yüz uram *(Mrb. 28/9). [mürşidüm, -üm]*

mürşid-i rāh-ı ḥaḳīḳat: *Hakikat yolunun rehberi.*

1. **Mürşid-i rāh-ı ḥaḳīḳat** ‘ārif-i kāmil gerek
   Sākin-i ṣaḥn-ı hidāyet Ḥażret’e vāṣıl gerek *(Mf. 109/1). [mürşid-i rāh-ı ḥaḳīḳat]*

müsaḫḫar: *İtaat etmiş, boyun eğmiş, râm olmuş.* (Doğan, 2013, s. 1238)

1. **Müsaḫḫar** emrüñe heb cümle eşyā’
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/1). [müsaḫḫar]*

müsebbiḥ: *Allah'ı tespih edenler.*

1. Ademden geldi her biri vücūda
   Müsebbiḥ hem ḳıyām eyler sücūda *(Mrb. 115/10). [müsebbiḥ]*

müselmānlıḳ: *Müslüman olma hâli.* (Doğan, 2013, s. 1267)

1. Ḳābe ḳavseyn'üñ Hüdāī' fehm idüb cem'iyyetin
   Vāṣıl ol sırr-ı ev ednāya **müselmānlıḳ** budur *(G. 9,Msr. 10).[müselmānlıḳ]*

müsemmā: *İsimlendirilmiş olan.* ‖ *[tas.] Zâtına mahsus ilahî isimlerle adlandırılmış olan Allah.* (KL., http://lugatim.com/s/müsemma, erişim tarihi: 01.01.2021)

1. Feṭḥ it bize mu'ammāyı
   Tā bulavuz **müsemmāyı** *(Koş. 18/26). [müsemmāyı, -y, -ı]*
2. Hüdāī'ye bu yollarda hidāyet rehber olursa
   Olur maḳṣūdına vāṣıl bulur lā-büd **müsemmāyı** *(G. 2/12). [müsemmā, -y, -ı]*
3. **Müsemmā** bir nedendür bunca esmā'
   Ẓuhūrāt ü temessüller nedendür *(Mrb. 88/7). [müsemmā]*
4. Ḳo esmā'yı **müsemmāya** naẓar it
   Şuhūduñ ẕirve-i 'ulyāya irgür *(Mrb. 37/11). [müsemmāya, -y, -a]*

müslim: *Allah'a inanan.*

1. Kāfir ü **müslim** egerçi cümle ḳul
   Līk īmān ehlinüñdür Ḥaḳḳ'a yol *(Kt. 7/3). [müslim]*

müstaġrak: *(Manen) Dalmış, batmış, içine gömülmüş.*

1. **Müstaġraḳ** iken vuṣlata
   Düşdi Hüdāī' firḳate *(Mrb. 30/17). [müstaġraḳ]*
2. İḥsānuña **müstaġraḳuz**
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/1). [müstaġraḳuz, -uz]*

müstaġraḳ-ı bezm-i elest: *Elest meclisinin cezbesine batmış.*

1. Yiter **müstaġraḳ-ı bezm-i Elest** ol
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/1) [müstaġraḳ-ı bezm-i elest]*

müstaḳbel: *Gelecek, istikbâl.*

1. Māżīye ḳılma te'essüf yime **müstaḳbel** ġamın
   Ḥālüñi ḫōş gör ki 'ömrüñ ḥāṣılı imrūzdur *(Mf. 15/1). [müstaḳbel]*

Müste'ān: *Kendisinden yardım istenen Allah.*

1. İy Ḫudāvend ü Kerīm ü **Müste'ān**
   Ḥā'il olmaz dillere kevn ü mekān *(Mrb. 27/5). [Müste'ān]*
2. Bulmasun yol nefs ile İblīs-i ḍāll
   Sen 'ināyet it meded yā **Müste'ān** *(Mrb. 96/2). [Müste'ān]*
3. Olavuz tā lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl
   Sen 'ināyet it meded yā **Müste'ān** *(Mrb. 96/4). [Müste'ān]*
4. Aradan varlıḳ ḥicābı çāk ola
   Sen 'ināyet it meded yā **Müste'ān** *(Mrb. 96/8). [Müste'ān]*
5. İrişe sırra ḫiṭāb-ı müsteṭāb
   Sen 'ināyet it meded yā **Müste'ān** *(Mrb. 96/12). [Müste'ān]*
6. Ḳullaruña fażluñ 'aẓīm
   Yā **Müste'ān** u yā Kerīm *(Mrb. 103/2). [Müste'ān]*
7. Sensin çü Raḥmān u Raḥīm
   Yā **Müste'ān** u yā Kerīm *(Mrb. 103/4). [Müste'ān]*
8. Bāḳī sa'ādet isterüz
   Yā **Müste'ān** u yā Kerīm *(Mrb. 103/8). [Müste'ān]*
9. Kenz-i ḥaḳīḳatdan meded
   Yā **Müste'ān** u yā Kerīm *(Mrb. 103/12). [Müste'ān]*
10. Bulur ṣafā ḳalb-i ḥazīn
    Yā **Müste'ān** u yā Kerīm *(Mrb. 103/16). [Müste'ān]*

11. Eyle ḥaḳīḳat maẓharı
    Yā **Müste‘ān** u yā Kerīm *(Mrb. 103/20). [Müste‘ān]*
12. Maṭlūba irgür dem-be-dem
    Yā **Müste‘ān** u yā Kerīm *(Mrb. 103/24). [Müste‘ān]*

müste-mend: *(Ayrılıktan sebep) Gamlı, dertli, zavallı.*

1. Yā Rab Hüdāī’ derd-mend
   Āvāre ḳaldı **müste-mend** *(Mrb. 32/18). [müste-mend]*

müşerref ol-: *Onurlanmak, memnuniyet duymak.*

1. Oldı müşerref ḫās ü ‘ām
   Geldi çün ol Ḫayrü’l-enām *(Mrb. 5/14). [müşerref ol, -dı]*

müşkil / müşkül:

müşkil: *Zorluk, güçlük, engel.* (Doğan, 2013, s. 1272)

1. Ḥaḳ ‘ināyet idicek her **müşkili** āsān ider
   Bir ḳulından rāżī olsa aña çoḳ iḥsān ider *(Mf. 65/1). [müşkili, -i]*
2. Tevḥīd ile olur her **müşkil** āsān
   Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/3). [müşkil]*
3. Efendiden ḳula ger olsa iḥsān
   Olur fażlı ile her **müşkil** āsān *(Mrb. 119/6). [müşkil]*
4. İy ḳamu **müşkilleri** āsān iden
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/35). [müşkilleri, -ler, -i]*
5. **Müşkilüñ** e’ṣ-ṣabru miftāḥü’l-ferecle ḥal idüb
   Ba‘de ‘üsrin yüsr fikrile naẓar ḳıl her zamān *(G. 40/11).[müşkilüñ,-üñ]*
6. Bir gün Ḥaḳ’dan iḥsān ola
   Müşküllerüñ āsān ola *(Koş. 28/22). [müşküllerüñ, -ler, -üñ]*

müşkil: *Zor, güç, çetin, zahmetli. (Doğan, 2013, s. 1272)*

1. **Müşkil** degül mi firḳati
   İy māh-ı ġufrān elvedā‘ *(Mrb. 121/11). [müşkil]*
2. Meger senden iḥsān ola
   Her **müşkül** iş āsān ola *(Mrb. 84/22). [müşkül]*

müşkül: bkz. müşkil / müşkül.

müşrik: *Allah'a ortak koşan kişi.*

1. ‘Āşıḳ olan mü’min ölmez
   Müşrik ḫōd kendüyi bilmez *(Koş. 7/10). [müşrik]*

mütesellī: *(Gönlü) Teselli bulan, açılan, ferahlayan.*

1. İḥsānuñı küllī it
   Bizi **mütesellī** it *(Mrb. 23/10). [mütesellī]*

müyesser eyle-: *Nasip etmek.*

1. Viṣalüñ ẕevḳini eyle müyesser
   Ḳuluñ Efendi’den ġayrı kimi var *(Mrb. 58/7). [müyesser eyle]*

müyesser ḳıl-: *Nasip etmek.*

1. Hüdāī’ye **müyesser ḳıl** şühūdı
   Kemāle irgüre tā kim sücūdı *(Mrb. 94/25). [müyesser ḳıl]*
2. Her murādın ḳıl müyesser
   Meded eyle meded eyle *(Koş. 54/19). [müyesser ḳıl]*

müyesser ol-: *Nasip olmak.*

1. Ḫalvet ü ‘uzletde eylerseñ ḳarār

Umulur **müyesser ola** vaṣl-ı yār *(Mf. 80/2). [müyesser ol, -a]*

müẕnib: *Günahkâr, suçlu.* (Devellioğlu, 1998, s. 792)

1. **Müẕniblere** ġufrān senüñ
   Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 3/3). [müẕniblere, -ler, -e]*
2. **Müẕniblere** ġufrān senüñ
   Mücrimlere iḥsān senüñ *(Mrb. 30/9). [müẕniblere, -ler, -e]*
3. **Müznib** olan ġāfile ġufrān senüñ
   Derdlilerüñ derdine dermān senüñ *(Mrb. 95/17). [müznib]*
4. İy derdlilerüñ derdine dermān iden Allāh
   Müẕnib ḳuluna raḥmet ü ġufrān iden Allāh *(Mrb. 98/2). [müẕnib]*
5. Ḫaṭādur **müẕnibe** ışrār itmek
   Gerekdür ẕenbe istiġfār itmek *(Mf. 106/1). [müẕnibe, -e]*

N

nacaḳ: *Hançer.* (Dilçin, 2009, s. 168)

1. Ḫudā dilde siper ḳolda ḳılıç bilde **nacaḳ** elde
   Eger evde eger yolda ḥaẕer ḳıl mekr-i düşmāndan *(Mf. 136,Msr. 1).[nacaḳ]*

nādān:

nādān: *Câhil, bilgisiz.*

1. Şu **nādān** kim idübdür ḥaşrı inkār
   Anı ilzām ider evrāḳ u eşcār *(Mrb. 88/13). [nādān]*

nādān: *Haddini bilmez, nobran.* ||| *[tas.] Nefs.*

1. Ol ‘āşıḳa dirler merd
   Baş egmeye **nādāna** *(Mrb. 50/8). [nādāna, -a]*

<u>nādān olan:</u> *Haddini bilmez, câhil kişi.*

1. Baḳma **nādān olana** Ḫüsrev-i devrān olsa
   Ḳıl naẕar ehl-i dile ḫāk ile yeksān olsa *(Mf. 32/1). [nādān olan, -a]*

<u>nādim ol-:</u> *Pişman olmak.*

1. Ac gözüñ ġafletden uyan
   Nādim olur nefse uyan *(Koş. 57/22). [nādim ol, -ur]*
2. ‘Āḳiliseñ nevm-i ġafletden uyan
   Nādim olur nefs ü şeyṭāna uyan *(Mrb. 123/6). [nādim ol, -ur]*

<u>naġme-i ezkār-ı Hū eyle-:</u> *Hû zikrini ezgiyle söylemek.*

1. ‘Arż-ı dīdār eyledükce şāhid-i gülzār-ı Hū
   Şevḳ ile bülbüller eyler **naġme-i eẕkār-ı Hū** *(G. 12/2) [naġme-i eẕkār-ı hū eyle-r]*

<u>naḥv:</u> *Dilin bütün yönlerini kapsayan nazarî ilim.* (Durmuş, 2006, s. 301)

1. **Naḥve** ṣarf eyleme ‘ömrüñ yüri maḥv ögrenigör
   Kişi maḥbūb-ı ḥaḳīḳīye fenā ile irer *(Mf. 60/1). [naḥve, -e]*

<u>naḥv ile ṣarf:</u> *Dilin bütün yönlerini kapsayan nazarî ilim.* (Durmuş, 2006, s. 301)

1. Ehl-i ẓāhir ‘ömrüñi **naḥv ile ṣarfa** ṣarf ider
   Ehl-i bāṭından velī ġāfil gelür ġāfil gider *(Mf. 61/1). [naḥv ile ṣarf, -a]*

na‘īm: *Refah, bolluk.* ||| *[tas.] Gönlün, Hak tecellisiyle duyduğu manevî zevk ve hazlar.*

1. Ẕākir bulur bāḳī **na‘īm**
   İḫsār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/11). [na‘īm]*
2. Bizi fażluñla çünki itdüñ īcād
   Yene eyle **na‘īm** u vaṣla irşād *(Mrb. 116/14). [na‘īm]*

na‘īm-i cennet: *Cennet nimetleri.*

1. Ṣaklayub nār-ı cehennemden ‘ibādı ol Kerīm
   Maḥż-ı fażlıyla **na‘īm-i cennet** iḥsān eyleye *(Mf. 160/2). [na‘īm-i cennet]*

na‘īm-i dehr-i dūna: *Değersiz dünyanın refahı.*

1. **Na‘īm-i dehr-i dūna** olma maġrūr
   Yüri dīn emrini tekmīl idegör *(Mrb. 120/1). [na‘īm-i dehr-i dūna, -a]*

naḳd-i ‘ömr: *Ömür sermayesi.* ||| *Hayat, yaşam, ömür.*

1. **Naḳd-i ‘ömri** eyleme nefsüñ hevāsında telef
   Vech-i bāḳī var iken maḫlūḳa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/15). [naḳd-i ‘ömr,-i]*

nākış:

nāḳış: *Hatalı, kusurlu.* ||| *[tas.] Nefsin esaretinden kurtulamamış kişi.*

1. **Nāḳış** işi hep ḫaṭā’ ‘işyān olur
   Kāmil işi ‘afv ile iḥsān olur *(Mf. 5/1). [nāḳış]*
2. Kimi mecnūn ise kimi ‘āḳildür
   Kimi **nāḳış** ise kimi kāmildür *(Koş. 23/14). [nāḳış]*

3. Kimi **nāḳış** bu ḫalḳuñ kimi kāmil
   Kimi ḥayretde ḳalmış şöyle ġāfil *(Mrb. 88/17). [nāḳış]*

nāḳış: *Hatalı, kusurlu.* ||| *İman etmeyen müşrik.*

1. Nice **nāḳış** itdi çü burhān ṭaleb
   O dem bedrüñ itdüñ işini tamām *(G. 24/7). [nāḳış]*

nakkāş: *Renkli resim ve süsleme yapan sanatkâr.* ||| *[tas.] Her şeyi yaratan Allah.* (Ögke, 2018, s. 125; Şimşek, 2017, s. 260)

1. Nuḳūşa baḳma **naḳḳāşa** naẓar it
   Mehālikden ṣanemlerden ḥaẕer it *(Mrb. 37/9). [naḳḳāşa, -a]*
2. İste **naḳḳāşı** naḳşa aldanma
   Ḳurı ṣūretle iş biter ṣanma *(Mrb. 74/21). [naḳḳāşı, -ı]*

nakş: *Resim, tasvir.* ||| *[tas.] Hakk'ın önünde perde olan dünyanın nimet ve varlıkları.* (Ögke, 2018, s. 144)

1. İste naḳḳāşı **naḳşa** aldanma
   Ḳurı ṣūretle iş biter ṣanma *(Mrb. 74/21). [naḳşa, -a]*

nālān: *Acı ve üzüntüsünü yaşayan, muztarip, ağlayan.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. Ḳullaruñ niçe bir ola perīşān
   Ḥasretle niçe bir olalar **nālān** *(Koş. 55/6). [nālān]*
2. Verd içün bülbül derdile **nālān**
   Oldı pervāne şem‘ ile sūzān *(Koş. 16/9). [nālān]*

nālān eyle-: *(Ayrılıktan sebep) Ağlatmak, inletmek.*

1. Eyyūb’a dermān eyleyüb Ya‘kūb’ı **nālān eyleyüb**

Ḳul eylemişken Yūsuf'ı Mışr iline sulṭān iden *(G. 4/3).[nālān eyle,-y, -üb]*

nālān it-: *(Ayrılıktan sebep) Ağlatmak, inletmek.*

1. Kimisini **nālān idüb**
   Kimisini giryān idüb *(Koş. 26/21). [nālān it, -üb]*
2. Gülistānda güli ḫandān iden dōst
   Aña bülbülleri **nālān iden** dōst *(Mrb. 54/2). [nālān it, -en]*
3. Yandurub pervāneyi sūzān iden
   Bülbül-i şūrīdeyi **nālān iden** *(Mrb. 29/14). [nālān it, -en]*
4. İy gülleri ḫandān idüb bülbülleri **nālān iden**
   Geh ḫūb cemālin gösterüb geh gizleyüb pinhān iden *(G. 6/1). [nālān it, -en]*

nālān ol-: *Acı çekmek, ağlamak, inlemek, muztarip olmak.*

1. Yüri bülbül yüri Dōst illerine
   Yeter olduñ fenā bāġında nālān *(Mrb. 25/1). [nālān ol]*
2. Ḳullaruñ niçe bir ola perīşān
   Ḥasretle niçe bir olalar nālān *(Koş. 55/6). [nālān ol, -a, -lar]*
3. Yüri bülbül yüri Dōst illerine
   Yeter olduñ fenā bāġında nālān *(Mrb. 25/1). [nālān ol, -du, -ñ]*
4. Mecāzī gülsitānda olma nālān
   Ayaḳ bağı olur bu bāġ-ı ekvān *(Mrb. 125/5). [nālān ol, -(ma)]*
5. Kimisi 'ışḳla **nālān olurlar**
   Kimisi gül gibi ḫandān olurlar *(Mrb. 26/25). [nālān ol, -ur, -lar]*

nāle: *Yakarış, inilti, münâcaat.*

1. Bülbülüñ ḥālin bilenler gūş iderler **nālesin**
   Bir gül-i bī-ḫār içündür bunca hūy ü hāy-ı 'aşḳ *(G. 28/9). [nālesin,-s,-i,-n]*

na'mā: *Nimet, ihsan, ikram.*

1. ‘Add eylese **na‘māñı** ḳul
   Ḳābil degül iḥṣā’ya ol *(Mrb. 84/17). [na‘māñı, -ñ, -ı]*

namāz: *Namaz ibadeti.*

1. Ẕikr ü tehlīli vü tesbīhi güzel
   Hem **namāzı** vü terāvīhi güzel *(Mrb. 17/10). [namāzı, -ı]*

namāzı ḳıl-: *Namaz ibadetini yerine getirmek.*

1. Eẕān oḳunsa da ḳılsaḳ namāzı
   Hem itsek Ḥażret-i Ḥaḳḳ’a niyāzı *(Mf. 164/1). [namāzı ḳıl, -sa, -ḳ]*
2. Mü’eẕẕin bañlasa ḳılsaḳ namāzı
   Cenāb-ı Ḥażret’e itsek niyāzı *(Mf. 165/1). [namāzı ḳıl, -sa, -ḳ]*

nā-merd: *Cesaret ve kahramanlıktan uzak kimse.* ||| *[tas.] Zâhit, kaba sofu.*

1. İy lāf urucı **nā-merd**
   Āhen döġülür mi serd *(Mrb. 10/5). [nā-merd]*

nā-peydā: *Ortada olmayan, mevcut olmayan.*

1. Olub dil derd ile şeydā
   Sivāyı görse **nā-peydā** *(Mrb. 51/10). [nā-peydā]*

nār:

nār: *Ateş.*

1. **Nārı** itdüñ Ḫalīl’üñe gülizār
   Ṭaġ ü daş eyledi ṣu üzre ḳarār *(Mrb. 77/25). [nārı, -ı]*

nār: *Cehennem.* (Ögke, 2018, s. 254)

1. Ehl-i fesāduñ yeri **nār**
   Ehl-i ṣalāḥ uçmaḳdadur *(N. 7/3). [nār]*
2. Çeker ol ṣāḥibin **nāre**
   İşi dā'im olur ifsād *(Mrb. 75/7). [nāre, -e]*

nār: *Ateş.* ||| *[tas.] Hasret, şevk.* (Uludağ, 2016, s. 50)

1. Geh yerüm pervāne gibi oldı **nār**
   Eyledüm bülbül gibi geh āh ü zār *(Mrb. 63/9). [nār]*
2. Bülbül güle ḳarşu zār
   Pervāneyi yaḳmış **nār** *(Koş. 12/22). [nār]*

nār: *Ateş.* ||| *[tas.] Hakk'ın kahır sıfatından olan tecellisi.*

1. Ḫullet ki **nārı** nūr ide berd ü selām olur
   'Āşıḳ ki ṣādıḳ ola aña 'aẕb olur 'aẕāb *(G. 25/3). [nārı, -ı]*

nār hevā ü āb ü ḫāk: *Dört unsur (Ateş, hava, su, toprak).* ||| *[tas.] Nefsin emmâre (ateş), levvâme (hava), mülhime (su), mutmainne (toprak) mertebeleri.* (Uludağ, 2016, s. 40)

1. Terkīb olundı çünki hevā ḫāk ü nār ü āb
   İnsān-ı kāmil oldı aña ref' olub ḥicāb *(G. 25/1). [nār hevā ü āb ü ḫāk]*

nār-ı 'aşḳ: *Aşk ateşi.* ||| *[tas.] İlahî aşkın heyecanı, tesiri.*

1. Gūş eyleyüb vücūduñ ẕenb-i kelāmunı
   Pervāne **nār-ı 'aşḳıla** varın yuyub gelür *(G. 11/8). [nār-ı 'aşḳ, -ıla]*
2. Görüb pervāneyi andan sebaḳ al

Göyündür **nār-ı ‘aşḳa** per ile bāl *(Mrb. 125/14). [nār-ı ‘aşḳ, -a]*

3. **Nār-ı ‘aşḳa** cān atub pervāne-veş
   Yanayın biryān olayın bir zamān *(G. 17/7). [nār-ı ‘aşḳ, -a]*

nār-ı caḥīm: *Cehennem ateşi.*

1. Buḫlü terk eyle baḫīlüñ yiridür **nār-ı caḥīm**
   Hem refīḳi olısardur anuñ İblīs-i racīm *(Mf. 34/1). [nār-ı caḥīm]*

nār-ı cehennem: *Cehennem ateşi.* ||| *Cehennem azabı.*

1. Ṣaklayub **nār-ı cehennemden** ‘ibādı ol Kerīm
   Maḥż-ı faẕlıyla na‘īm-i cennet iḥsān eyleye *(Mf. 160/1). [nār-ı cehennem, -den]*

nār-ı celāl: *Kahredici ateş.* ||| *[tas.] Allah’ın kahredici sıfatlarının tecellisi.*

1. Yaḳmasun ‘āṣıḳları **nār-ı celāl**
   Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/1). [nār-ı celāl]*

nār-ı fürḳat: *Ayrılık ateşi.* ||| *[tas.] Sâlikin halk perdesiyle perdelenip vahdet makamından uzak kalması.* (Uludağ, 2016, s. 138)

1. **Nār-ı fürḳatde** biraz oldum ḥarīḳ
   Baḥr-i ḥayretde biraz oldum ġarīḳ *(Mrb. 63/13). [nār-ı fürḳat, -de]*

nār-ı ġaflet: *Gaflet ateşi.* ||| *Hak'tan habersiz olma hâli.*

1. Cehl ile **nār-ı ġaflete** yanma
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/23). [nār-ı ġaflet, -e]*

nār-ı ḥasret: *Hasret ateşi.* ||| *[tas.] Hakk'a kavuşamamanın verdiği acı.*

1. Yiter yaḳdı ‘ibādı **nār-ı ḥasret**
   Ṣafā virsün ḳulūba nūr-ı vuṣlat *(Mrb. 113/5). [nār-ı ḥasret]*

<u>nār-ı hicr:</u> *Ayrılık ateşi.* ||| *[tas.] Hakk'a kavuşamamanın verdiği acı.*

1. Ayrulıḳ olur ṣafā yolına sed
   Nār-ı hicre yaḳmaġıl yā Rab meded *(Mrb. 29/10). [nār-ı hicr, -e]*

<u>nār-ı ‘ışḳ:</u> *Aşk ateşi.* ||| *[tas.] İlahî aşkın heyecanı, tesiri.*

1. Görüb pervāneyi andan sebaḳ al
   Göyündür **nār-ı ‘ışḳa** per ile bāl *(Mrb. 25/14). [nār-ı ‘ışḳ, -a]*

<u>nās:</u> *(Avam) İnsanlar, halk.* (Doğan, 2013, s. 1293)

1. **Nāsı** diñleme
   Dōstdan iñleme *(Koş. 17/21). [nāsı, -ı]*

<u>naṣīb:</u> *Kısmet, baht.* ||| *[tas.] İlahî tecelli, feyiz, ilham.*

1. Ne fenā bāġından uçdı ‘andelīb
   Ne beḳā būyından irişdi **naṣīb** *(Mrb. 63/22). [naṣīb]*

<u>naṣīb al-:</u> *Nasiplenmek.*

1. Hüdāī’ feyż-i aḳdesden
   Naṣīb alursa cān ü ten *(Mrb. 51/18). [naṣīb al, -ur, -sa]*

<u>naṣīb eyle-:</u> *Nasip etmek, müyesser kılmak, bahşetmek.*

1. Ḳoma Hüdāī’yi ġarīb
   Vaṣluñ aña eyle naṣīb *(Mhm. 1/22). [naṣīb eyle]*

2. Eyle aña gülşen-i vaṣluñ naṣīb
   Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/15). [naṣīb eyle]*
3. Keremüñden viṣālüñ eyle naṣīb
   Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/3). [naṣīb eyle]*

naṣīb it-: *Nasip etmek, müyesser kılmak, bahşetmek.*

1. İtdi luṭfından Ḥabīb'üñ ümmeti
   Hem **naṣīb itdi** sarāy-ı vaḥdeti *(Mrb. 83/10). [naṣīb it, -di]*
2. Hüdāī'ye **naṣīb it** feṯḥ-i bābı
   Cemālüñden götür luṭf it niḳābı *(Mrb. 11/19). [naṣīb it]*
3. İt gülşen-i vaṣluñ naṣīb
   Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/27). [naṣīb it]*

naṣīb ḳıl-: *Nasip etmek, müyesser kılmak, bahşetmek.*

1. ʻĀlem-i keşretde vaḥdet ḳıl naṣīb
   Yā ilāhī sen ʻināyet eylegil *(Mrb. 66/19). [naṣīb ḳıl]*

naṣīb ol-: *Kısmet olmak, müyesser olmak.*

1. ʻĀşıḳ irişse ger Ḥabībe n'ola
   Gül **naṣīb olsa** ʻandelībe n'ola *(Msd. 2/14). [naṣīb ol, -sa]*
2. Ṭālib-i Ḥaḳḳ'a **naṣīb ola** vuṣūl
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/7). [naṣīb ol, -a]*
3. Ḥaḳīḳat üzre eşyā'yı görüb bilmek **naṣīb ola**
   Mecāzī mevce bakmayub bulalum aṣl-ı deryāyı *(G. 2/3).[naṣīb ol,-a]*

naṣīḥat: *Öğüt, tavsiye.*

1. İy Hüdāī'den **naṣīḥat** isteyen
   Ḥaḳḳ'a ḳul ol bulmaḳ isterseñ felāḥ *(G. 30/9). [naṣīḥat]*

naṣīr:

naṣīr: *Yardım eden, imdâda yetişen.*

1. Ḳullara luṭf ile ‘ināyet it
   İy mu‘īn ü **naṣīr** olan Mevlā *(N. 2/4). [naṣīr]*
2. Ḥāżır da sen nāẓır da sen
   Ḳādir de sen **nāṣīr** da sen *(Mrb. 85/14). [nāṣīr]*

Naṣīr: *Kulunun her ihtiyacını giderip ona yardımda bulunan Allah.*

1. Yā Bāṭın ü yā Ẓāhir
   Yā Ḥāżır u yā **Nāṣīr** *(Mrb. 105/14). [Nāṣīr]*

nāsūt: *İnsanlık âlemi.* (Devellioğlu, 1998, s. 809)

1. Māsivā **nāsūtına** ḳılmaz naẓar
   ‘Ālem-i lāhūtı seyrān isteyen *(G. 10/11). [nāsūtına, -ı, -n, -a]*

nāşī: *Bilmez, tanımaz, yabancı.* ||| *[tas.] Hakikat sırlarına ehil olmayan kişi.*

1. Sırruñı **nāşīden** gizle
   Ḥālüñi kimse bilmesün *(Koş. 25/15). [nāşīden, -den]*

nāz: *Cilve, eda, tavır.* ||| *[tas.] Sevgilinin aşığını aldatması, kandırması.* (Şimşek, 2017, s. 261)

1. **Nāz** olur işi ḫūbuñ
   Çoḳdur ġamı maḥbūbuñ *(Mrb. 10/13). [nāz]*

naẓar:

naẓar: *Teveccüh ve lütuf bakışı.* ||| *[tas.] İlahî tecelli, feyz, keşf, ilham.*

1. Ger Hüdāī’ ġarībe olsa **naẓar**
   Ḳalmaya heṁ sivādan anda e̱ser *(Mhm. 4/11). [naẓar]*

naẓar: *İlgi, teveccüh, dikkat.* (Doğan, 2013, s. 1296)

1. Ġālib olub ẕikr-i Ḫudā
   Gitsün **naẓardan** māsivā *(Mrb. 79/14). [naẓardan, -dan]*

naẓar eyle-:

naẓar eyle-: *İbret ve örnek almak amacıyla dikkatle bakmak.*

1. Pervāneye eyle naẓar
   Cān terkidür ednā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/27). [naẓar eyle]*

naẓar eyle-: *[tas.] Hakk'ın kula ilahî esmâsıyla tecelli etmesi, teveccüh göstermesi.* (Şimşek, 2017, s. 261)

1. Ḳullaruña eyle naẓar iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm
   İḥsānuña maẓhar olur iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm *(Mf. 125/1). [naẓar eyle]*
2. Eyle Hüdāī’ye naẓar
   Tā ola fażluña maẓhar *(Koş. 54/17). [naẓar eyle]*
3. Hüdāī’ye eyle naẓar
   Tā fażluña ola maẓhar *(Koş. 56/17). [naẓar eyle]*
4. Ḳullaruña eyle naẓar
   Gitsün göñüllerden keder *(Mhm. 3/11). [naẓar eyle]*
5. Luṭf eyleyüb bir kez naẓar
   Eylerse ger sulṭānumuz *(Mrb. 1/2). [naẓar eyle]*
6. Eyle ‘ināyetle naẓar
   Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/11). [naẓar eyle]*

7. ‘İnāyetle **naẓar eyle** kuluña
   Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/1). [naẓar eyle]*
8. Eyle Hüdāī’ye naẓar
   Ḳalmaya fānīden eṣer *(Mrb. 85/25). [naẓar eyle]*

naẓar eyle-: *Meyletmek, ilgilenmek, teveccüh etmek.*

1. Bir daḫı fānīye **naẓar eylemez**
   Ḥaḳḳ’uñ dīdārını görüb gelenler *(Koş. 39/3). [naẓar eyle, -mez]*

naẓar eyle-: *Riâyet etmek, uymak.*

1. Aldanub ḳalma bu fānī sarāya
   Naẓar eyle Muḥammed Muṣṭafā’ya *(Koş. 40/22). [naẓar eyle]*

naẓar eyle-: *(Hz. Muhammed) Himmet etmek, şefaat etmek.*

1. N’ola eylerseñ Hüdāī’ye naẓar
   Ceddüm ü pīrümsin iy kān-ı ‘aṭā *(G. 22/13). [naẓar eyle, -r, -se, -ñ]*

naẓar eyle-: *Himmet etmek, yardım etmek.*

1. Derdli olan ḳullara eyle naẓar
   Hep senüñ ḫalḳuñla olur ḫayr ü şerr *(Mf. 26/1). [naẓar eyle]*

<u>naẓar it-:</u>

naẓar it-: *[tas.] Hakk'ın kula ilahî esmâsıyla tecelli etmesi, teveccüh göstermesi.* (Şimşek, 2017, s. 261)

1. Luṭf u iḥsānuña ġāyet mi var iy Ḥayy ü Ḳadīm
   Yene raḥmetle **naẓar it** bize iy Rabb-ı Kerīm *(Mrb. 101/10) [naẓar it]*
2. Mevlā **naẓar itse** ḳula

Tevfīḳ ide ṭoġrı yola *(Mrb. 64/9). [naẓar it, -se]*

3. Ḳullarına Ḳādir Ḫudā
   Luṭfı ile ide naẓar *(G. 34/14). [naẓar it, -e]*

naẓar it-: *İbret almak amacıyla bakmak.*

1. **Naẓar it** ‘ibretile nev-bahāra
   Aḳan ṣular esen yeller nedendür *(Mrb. 26/7). [naẓar it]*
2. **Naẓar it** ḥāl-i İblīse
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/11). [naẓar it]*

naẓar it-: *Meyletmek, ilgilenmek, meşgul olmak, teveccüh göstermek.*

1. Nuḳūṣa baḳma naḳḳāṣa **naẓar it**
   Mehālikden ṣanemlerden ḥaẕer it *(Mrb. 37/9). [naẓar it]*
2. Ḳo esmā’yı müsemmāya **naẓar it**
   Şuhūduñ ẕirve-i ‘ulyāya irgür *(Mrb. 37/11). [naẓar it]*
3. İtmez senüñ ‘āṣıḳlaruñ milk-i Süleymān’a naẓar
   Ancaḳ cemālüñ nūrudur cānlarına dermān iden *(G. 6/5).[naẓar it,-mez]*

<u>naẓar ḳıl-:</u>

naẓar ḳıl-: *Tenezzül etmek, yardımda bulunmak.*

1. Manṣıb olsa ḳāḍīlar hīç kimseye ḳılmaz naẓar
   Kim deñilmişdür izā cāe’l ḳaḍā a‘miye’l-baṣar

naẓar ḳıl-: *Yönelmek, dikkatini vermek, meyletmek, ilgi göstermek.*

1. Dōst bāġına ḳılmaḳ naẓar
   Cānında itdi mi eẕer *(Mrb. 4/17). [naẓar kıl, -maḳ]*
2. Fürḳat ehline yiter ḳılduñ naẓar

Aç gözüñ vāṣıl olan yārāna baḳ *(G. 14/11). [naẓar ḳıl, -du, -ñ]*

3. Māsivā nāsūtına ḳılmaz naẓar
   ‘Ālem-i lāhūtı seyrān isteyen *(G. 10/11). [naẓar ḳıl, -maz]*
4. Baḳma nādān olana Ḫüsrev-i devrān olsa
   Ḳıl naẓar ehl-i dile ḫāk ile yeksān olsa *(Mf. 32/2). [naẓar ḳıl]*

naẓar ḳıl-: *Bakmak, değerlendirmek.*

1. Müşkilüñ e’ṣ-ṣabru miftāḥü’l-ferecle ḥal idüb
   Ba‘de ‘üsrin yüsr fikrile **naẓar ḳıl** her zamān *(G. 40/12). [naẓar ḳıl]*

naẓar-ı luṭf: *Lütuf bakışı. ǁ [tas.] Hakk'ın ihsanıyla cismânî âlemde ve gönüllerde meydana gelen cemâl tecellisi.*

1. Saña muḥtāc-durur zemīn zamān
   Naẓar-ı luṭfuñ isterüz her ān *(Mhm. 4/8). [naẓar-ı luṭf, -uñ]*
2. Maḥż-ı faẕlıla esirgerse Hüdāī’ye yiter
   Naẓar-ı luṭfı ile kārı oñar işi biter *(Mrb. 16/18). [naẓar-ı luṭf, -ı]*
3. Żu‘afāya **naẓar-ı luṭf** ile baḳ
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/7). [naẓar-ı luṭf]*

nāẓır: *Bakan, gören.*

1. Ḥāżır da sen **nāẓır** da sen
   Ḳādir de sen nāṣır da sen *(Mrb. 85/13). [nāẓır]*

nāẓır ol-: *Yaşamak, tecrübe etmek, nezaret etmek.*

1. Bu didügüm tevḥīd-i ṣırf muḳteżā-yı cem‘le cem‘
   Līki farḳa **nāẓır olub** buyruḳ ṭutmaḳ ḫōşagelür *(G. 7/8).[nāẓır ol, -ub]*

ne / ni:

ne: *Niçin, neden, niye.*

1. Bāb-ı Ḥaḳ'dan **ne** ḳaçarsın
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/15). [ne]*
2. **Nedür** bu ellerle ayaḳ
   Nedür bu dillerle ṭudaḳ *(N. 1/1). [nedür, -dür]*
3. Nedür bu ellerle ayaḳ
   Nedür bu dillerle ṭudaḳ *(N. 1/2). [nedür, -dür]*
4. Bu 'ādet ü bid'at **nedür**
   Bu şöhret ü zīnet nedür *(Mrb. 40/5). [nedür, -dür]*
5. Bu 'ādet ü bid'at nedür
   Bu şöhret ü zīnet **nedür** *(Mrb. 40/6). [nedür, -dür]*
6. Bu ḳurı germiyyet **nedür**
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/7). [nedür, -dür]*
7. Behey bülbül **nedür** feryād
   Var eyle Ḥaḳ'dan istimdād *(Mrb. 75/1). [nedür, -dür]*
8. **Nedür** bu kibr ü ḥıḳd ü kīn
   Utanmaz mısın iy miskīn *(Mrb. 60/5). [nedür, -dür]*
9. **Nedür** keşret bir iken mebde-i küll
   Efendi bir bu çoḳ ḳullar nedendür *(Mrb. 88/11). [nedür, -dür]*
10. Uyan ġafletden iy ġāfil **nedür** bu nevm-i ġafletler
    Şu ẓulmānī Sitānbūl'a neden böyle muḥabbetler *(Mf. 82/1).[ne,-dür]*

ne: *Hangi şey.* (Doğan, 2013, s. 1298)

1. Anı tekmīl iden ancaḳ yene senden ʿināyetdür
   Ḫudāyā bir avuc ḫāküñ saña lāyıḳ **nesi** ola *(G. 1/5). [nesi, -s, -i]*
2. **Nesi** var ḳuluñ eksüklükden artuḳ
   Yene luṭf u kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/3). [nesi, -s, -i]*
3. Varuñ niṣār eyle Mevlā yolına
   Bunda **ne** eylerseñ anda bulına *(Koş. 13/18). [ne]*

4. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ Hüdāī'nüñ **nesi** ola
   Meger kim armaġan iltem kemāl-i iftiḳārumdan *(G. 13/9). [nesi,-s,-i]*
5. Māsivādan gözüñ yum
   Ne umarsan Ḥaḳ'dan um *(Koş. 34/10). [ne]*
6. Ḫudāyā **ne** ṣudūr ide 'ademden
   Ṣafā mı bite toḫm-ı derd ü ġamdan *(Mrb. 47/9). [ne]*
7. Gülden **ne** eylersün ṭaleb
   Bu derdüñe n'oldı sebeb *(Mrb. 70/5). [ne]*
8. Bir iş it kim ṣoñra utanmayasın
   Ne işlerseñ varub görseñ gerekdür *(Koş. 45/8). [ne]*
9. Ḳuṣūra baḳma iy Mevlā
   'Ademden **ne** ṣudūr ide *(Mrb. 73/12). [ne]*
10. Vücūda ir **ne** istersin 'ademden
    Gel Allāh'a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/7). [ne]*
11. 'İbāda olmayınca Ḥaḳ'dan iḥsān
    Neye ḳādir olur bī-çāre insān *(Mrb. 109/2). [neye, -y, -e]*
12. **Ne** isterseñ idersin ḳudretüñ var
    Her işde niçe niçe ḥikmetüñ var *(Mrb. 14/5). [ne]*
13. Pür-hevā nefsüñ elinden n'idelüm neyleyelüm
    Ḥaḳ bilür ḥālümüzi ḫōd kime **ne** söyleyelüm *(Mrb. 16/6). [ne]*
14. Senüñdür luṭfula iḥsān
    Neye ḳādir olur insān *(Mrb. 112/10). [neye, -y, -e]*
15. Kim **ne** virmiş enfüs ü āfāḳa gör
    Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/3). [ne]*
16. **Neye** iltür bilmezem bu ḥāl bizi
    Kendü kendümüze ḳoma al bizi *(Koş. 19/5). [neye, -y, -e]*
17. Ġayruñ **nesi** var arada
    Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/7). [nesi, -s, -i]*
18. **Ne** işlerse eger ḫayr ü eger şerr
    Göriserdür eger 'avrat eger er *(M. 9/1). [ne]*
19. Alan sensin viren sensin ḳılan sen
    Ne virdüñse odur daḫi **nemüz** var *(Mrb. 57/2). [nemüz, -müz]*

20. Alan sensin viren sensin ḳılan sen
    Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/2). [ne]*
21. Ḥaḳīḳat üzre añlayub bilen sen
    Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/4). [ne]*
22. Ḥaḳīḳat üzre añlayub bilen sen
    Ne virdüñse odur daḫi **nemüz** var *(Mrb. 57/4). [nemüz, -müz]*
23. Efendi dil ṭudaḳ senden gelübdür
    Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/8). [ne]*
24. Efendi dil ṭudaḳ senden gelübdür
    Ne virdüñse odur daḫi **nemüz** var *(Mrb. 57/8). [nemüz, -müz]*
25. Fenāyı yā s̲ebātı ḳande bulduḳ
    Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/12). [ne]*
26. Buyurduñ oldı illā ḳaldı ma‘dūm
    Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/16). [ne]*
27. Buyurduñ oldı illā ḳaldı ma‘dūm
    Ne virdüñse odur daḫi **nemüz** var *(Mrb. 57/16). [nemüz, -müz]*
28. Efendi daḫli yoḳ ġayruñ arada
    Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/20). [ne]*
29. Efendi daḫli yoḳ ġayruñ arada
    Ne virdüñse odur daḫi **nemüz** var *(Mrb. 57/20). [nemüz, -müz]*
30. Gülden **ne** eylersin ṭaleb
    Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/7). [ne]*
31. Begüm māl ile iş bitmez
    Ḳazanduġuñ **neñe** yetmez *(Mrb. 46/22). [neñe, -ñ, -e]*
32. **Nemüz** ola Ḫudāyā saña lāyıḳ
    Hemān bir luṭfıla iḥsāna geldük *(G. 5/11). [nemüz, -müz]*
33. ‘Acizden ġayrı **niye** ḳādir olurmış insān
    Ḫāliḳ’uñ nı‘metine ḥamd ü s̲enā eyleyelüm *(Mrb. 101/7).[niye,-y, -e]*

ne: *Hangi.* (Dilçin, 2009, s. 168)

1. Dūr ider Ḥaḳ’dan seni ḥubb-ı sivā ḳayd-i ‘alef

Gör **ne** vech ile sülūk itmiş bu yollarda selef *(Mrb. 68/14). [ne]*

2. **Ne** ḫūy ile kişi olsa sirişte
   Ḳomaz ol ḫūyın olsa rişte rişte *(N. 15/1). [ne]*

ne: *Öyle, öylesine!*

1. **Ne** zenler var ki ma‘nāda ol erdür
   Ne erler var ki ‘avratdan bed-terdür *(Mf. 181/1). [ne]*
2. Ne zenler var ki ma‘nāda ol erdür
   Ne erler var ki ‘avratdan bed-terdür *(Mf. 181/2). [ne]*
3. **N**e ḳudret ıssı sulṭānsın ilāhī
   Ne raḥmet kānı sulṭānsın ilāhī *(Mf. 170/1). [ne]*
4. Ne ḳudret ıssı sulṭānsın ilāhī
   Ne raḥmet kānı sulṭānsın ilāhī *(Mf. 170/2). [ne]*
5. Güli gör kim bu deñlü ḫār içinde
   Ne ḫōş sulṭān geçer ezhār içinde *(M. 3/4). [ne]*
6. Resūl’üñ sünnetin ṭutmaḳ ḥaḳīḳat yoluna gitmek
   Sarāy-ı vaḥdete yitmek **ne** devlet ne saʿādetdür *(G. 1/8). [ne]*
7. Resūl’üñ sünnetin ṭutmaḳ ḥaḳīḳat yoluna gitmek
   Sarāy-ı vaḥdete yitmek ne devlet **ne** saʿādetdür *(G. 1/8). [ne]*
8. **Ne** Sübḥān’sın şerīküñ yoḳ ilāhī
   Ne sulṭānsın vezīrüñ yoḳ ilāhī *(M. 1/1). [ne]*
9. Ne Sübḥān’sın şerīküñ yoḳ ilāhī
   Ne sulṭānsın vezīrüñ yoḳ ilāhī *(M. 1/2). [ne]*

ne: *Nasıl, ne.*

1. **Ne** ṣanduñ sen alan Ḥaḳ’dur viren Ḥaḳ
   İşiden söyleyen Ḥaḳ’dur gören Ḥaḳ *(Mf. 100/1). [ne]*
2. Sen iy ġāfil **ne** ṣanduñ rūzigārı
   Ṭurur mı añladuñ tāze bahārı *(Koş. 13/13). [ne]*
3. Didi yā Rab **nedür** bu penc envār

Diledi olmaḳ anlardan haberdār *(M. 7/3). [nedür, -dür]*

4. **Nedür** bir dāneden bunca senābil
   Bu sırrı bilmez illā ehl-i ‘irfān *(Kt. 10/1). [nedür, -dür]*
5. Fikrüñüz **nedür** ḳardaşlar
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/1). [nedür, -dür]*
6. Fikrüñ **nedür** n’itseñ gerek
   Gel Ḥaḳḳ’a pervāz idelüm *(Mrb. 48/15). [nedür, -dür]*
7. İy Hüdāī’ ḥālet-i ‘aşḳı **ne** bilsün her meges
   Ḳulle-i Ḳāf-ı ḥaḳīḳat mürġıdur ‘Anḳā-yı ‘aşḳ *(G. 28/13). [ne]*
8. Viṣālüñ ẕevḳini cānā **ne** bilsün zāhid-i miskīn
   Efendi ḳande fehm eyler cimā‘üñ leẕẕetin ‘innīn *(Mf. 13/1). [ne]*

ne: *Nasıl, ne şekilde.* (Dilçin, 2009, s. 168)

1. İl ṣanur ‘āṣıḳı deli
   Kimse bilmez bu **ne** ḥāldür *(Koş. 32/12). [ne]*
2. Anda **ne** ḥālet bulduġuñ
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/11). [ne]*

ne: *Aşırılık anlamlı ifadelerde kullanılır. (Doğan, 2013, s. 1298)*

1. **Ne** dünyā geç iki ‘ālemden iy yār
   Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā’ya eyle *(Kt. 1/3). [ne]*

ne: *Ne kadar, ne çok. (Dilçin, 2009, s. 168)*

1. Muḳteżāsınca **ne** diḳḳatler ider
   Nefs elinden n’idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/3). [ne]*

ne: *Kim. (Dilçin, 2009, s. 168)*

1. Sen seni **ne** ṣanırsın
   Fānīye ṭayanursın *(Koş. 34/21). [ne]*

ne deñlü: *Ne kadar.*

1. Kuluñ cürmi **ne deñlü** olsa ger çoḳ
   Degüldür raḥmet ü ġufrāndan artuḳ *(Mrb. 91/9). [ne deñlü]*
2. Emr-i Ḥaḳḳ ile **ne deñlü** ṭursa işbu dehr-i dūn
   Ehl-i İslāmuñ eli altında olsun kāfirūn *(Mf. 184/1). [ne deñlü]*
3. **Ne deñlü** raḥmet itseñ ḳullaruña
   Efendi raḥmetüñ ḫōd yoḳ degüldür *(Kt. 19/1). [ne deñlü]*
4. **Ne deñlü** çoḳ ise cürmi ‘ibāduñ
   Biḥār-i raḥmetüñden çoḳ degüldür *(Kt. 19/3). [ne deñlü]*

ne eyle-: *Ne yapmak, ne etmek.*

1. **Ne eyleyin** dünyāyı
   Baña Allah’um gerek *(Koş. 12/1). [ne eyle, -y, -eyin]*
2. Olmayıcaḳ senden ‘aṭā
   Ḳul **ne eylesün** yā Rabbenā *(Mrb. 33/2). [ne eyle, -sün]*
3. **Ne eyleyin** dünyāyı
   Baña Allah’um gerek *(Mrb. 22/25). [ne eyle, -y, -eyin]*

ne ġam: *“Korku yok!” anlamında bir ifade.*

1. Ḥabīb-i Ḫudā’sın sivādan **ne ġam**
   Güneşden ṣakınsa ‘aceb mi ġamām *(G. 24/5). [ne ġam]*

ne güzel: *“Çok güzel, ne hoş!”*

1. Enbiyānuñ şefā‘ati **ne güzel**
   Kāmilüñ ḥüsn-i himmeti ne güzel *(Mrb. 74/5). [ne güzel]*

2. Enbiyānuñ şefā‘ati ne güzel
   Kāmilüñ ḥüsn-i himmeti **ne güzel** *(Mrb. 74/6). [ne güzel]*
3. Ḳula Ḥakk'uñ ‘ināyeti **ne güzel**
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/7). [ne güzel]*

ne ḫōd: *Ne de.*

1. Bir zamān ola fenā bula semāvāt ile arż
   Ne eyü ḳala ne kem ḳala **ne ḫōd** ṭūl ile ‘arż *(Mrb. 31/10). [ne ḫōd]*

ne mümkin: *Mümkün değil.*

1. Felekler de meleklerle uçarsa
   Ne mümkindür ki dīv ola firişte *(N. 15/4). [ne mümkin, -dür]*

n(e) sebeb ol-: *Hangi şey neden olmak.*

1. Feryād idersin rūz u şeb
   Bu derdüñe n'oldı sebeb *(Mrb. 4/6). [n(e) sebeb ol, -dı]*
2. Gülden ne eylersün ṭaleb
   Bu derdüñe n'oldı sebeb *(Mrb. 70/6). [n(e) sebeb ol, -dı]*

ne var: *"Ne olur ki!".*

1. Ża‘īfüñ eyleseñ derdine tīmār
   Ne var iy derdlere dermān iden dōst *(Mrb. 54/16). [ne var]*
2. **Ne var** dergāhuña yüzüm sürersem
   Ḳuluñ Mevlā'dan ayru yā kimi var *(Mrb. 58/3). [ne var]*
3. Fażl ü iḥsānından iy Ḳādir Ḫudā
   İrse maṭlūba **ne var** ‘abd-i gedā *(Mf. 194/2). [ne var]*

nebāt: *Bitki.*

1. Ṣaçıldı āb-ı raḥmet kā’ināta
   Ḥayāt irişdi eşcār ü **nebāta** *(Mrb. 115/6). [nebāta, -a]*

nebātāt: *Bitkiler.*

1. Ḳalem olsa **nebātāt** ile eşcār
   Mürekkeb olsa deryālarla enhār *(Mrb. 106/5). [nebātāt]*

nebī:

nebī: *Peygamber.*

1. **Nebīler** gerçi ḫalḳı da‘vet idüb
   Ḳamusu itdiler irşād-ı ümmet *(G. 23/7). [nebīler, -ler]*
2. **Nebīlerle** varub Dārü’s-selām’a
   Ḥaḳḳ’uñ anda cemālini görem mi *(Mf. 169/1). [nebīlerle, -ler, -le]*

nebī: *Peygamber.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. Buyurmışdur **Nebī** el-faḳru faḫrī
   N’ola faḳrıla olsa iftiḫārum *(N. 18/3). [nebī]*

nebī-i müctebā: *Seçilmiş peygamber.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. **Nebī-i müctebā** geldi
   Resūl-i murtażā geldi *(Mrb. 126/1). [nebī-i müctebā]*

necāta irgür-: *Kurtuluşa erdirmek.* ||| *[tas.] Hakk'a kavuşturmak.*

1. Ri‘āyet itmeyen kişi ṭarīḳi
   Necāta nice irgüre ġarīḳi *(Mf. 172/2). [necāta irgür, -e]*

nedem: *Pişmanlık.*

1. Sehvile oldıysa günāh
   Ḳuldan **nedem** senden kerem *(Mrb. 30/2). [nedem]*
2. İy kendüyi pinhān iden
   Ḳuldan **nedem** senden kerem *(Mrb. 30/8). [nedem]*
3. Derdlülere dermān senüñ
   Ḳuldan **nedem** senden kerem *(Mrb. 30/12). [nedem]*
4. İy cānı yoḳdan var iden
   Ḳuldan **nedem** senden kerem *(Mrb. 30/16). [nedem]*
5. Yine sen irgür vaḥdete
   Ḳuldan **nedem** senden kerem *(Mrb. 30/20). [nedem]*
6. İy luṭfı bī-ḥad pādişāh
   Ḳuldan **nedem** senden kerem *(Mrb. 30/4). [nedem]*

neden: *Hangi sebepten, niçin, niye.*

1. Uyan ġafletden iy ġāfil nedür bu nevm-i ġafletler
   Şu ẓulmānī Sitānbūl'a **neden** böyle muḥabbetler *(Mf. 82/2). [neden]*
2. Cümle insān bir babadan bir anadan oldılar
   Pes yene birbirine ḥıḳd u ḥased itmek **neden** *(Mf. 130/2). [neden]*
3. Altundan ḫāṣ göñül çürümek **neden**
   Efkār-i fāside bürimek neden *(Koş. 45/13). [neden]*
4. Altundan ḫāṣ göñül çürümek neden
   Efkār-i fāside bürimek **neden** *(Koş. 45/14). [neden]*
5. Her bir zāġa ṣalub yürimek **neden**
   Bir gün şahbāzı uçursañ gerekdür *(Koş. 45/15). [neden]*
6. Seḥerden açılan güller **nedendür**
   Öten şūrīde bülbüller nedendür *(Mrb. 26/1). [nedendür, -dür]*
7. Seḥerden açılan güller nedendür
   Öten şūrīde bülbüller **nedendür** *(Mrb. 26/2). [nedendür, -dür]*
8. Vücūd iḳlīmini fikr eyle dervīş

Bu cān ü cism ve bu eller **nedendür** *(Mrb. 88/2). [nedendür, -dür]*

9. Benefşelerle sünbüller **nedendür**

   Aġızda söyleyen diller nedendür *(Mrb. 26/3). [nedendür, -dür]*

10. Benefşelerle sünbüller nedendür

    Aġızda söyleyen diller **nedendür** *(Mrb. 26/4). [nedendür, -dür]*

11. Naẓar it ‘ibretile nev-bahāra

    Aḳan ṣular esen yeller **nedendür** *(Mrb. 26/8). [nedendür, -dür]*

12. Semārı ḳande buldı bāġ u būstān

    Gülistānda biten güller **nedendür** *(Mrb. 26/12). [nedendür, -dür]*

13. Neden göz görüben ḳulaḳ işidür

    Ayaḳ yürür ṭutar eller **nedendür** *(Mrb. 26/15). [neden]*

14. Neden göz görüben ḳulaḳ işidür

    Ayaḳ yürür ṭutar eller **nedendür** *(Mrb. 26/16). [nedendür, -dür]*

15. **Nedendür** dār-ı dünyā dār-ı ‘uḳbā

    Nedendür māh u ḫūrşīd ü süreyyā *(Mrb. 26/17). [nedendür, -dür]*

16. Nedendür dār-ı dünyā dār-ı ‘uḳbā

    Nedendür māh u ḫūrşīd ü süreyyā *(Mrb. 26/18). [nedendür, -dür]*

17. **Nedendür** berr ü baḥr u kūh u ṣaḥrā’

    ‘Aceb bu yollar u beller nedendür *(Mrb. 26/19). [nedendür, -dür]*

18. Nedendür berr ü baḥr u kūh u ṣaḥrā’

    ‘Aceb bu yollar u beller **nedendür** *(Mrb. 26/20). [nedendür, -dür]*

19. Kimi nūr-ı cemāl-i Ḥaḳḳ’a ‘āşıḳ

    Bu hāy u hūy-ı ġulġuller **nedendür** *(Mrb. 26/24). [nedendür, -dür]*

20. Kimi bende kimi sulṭān olurlar

    Bu sulṭān ile bu ḳullar **nedendür** *(Mrb. 26/28). [nedendür, -dür]*

21. Yā niçün her biri bir yola gitdi

    Ḫudā birdür bu çoḳ yollar **nedendür** *(Mrb. 26/32). [nedendür, -dür]*

22. Hüdāī’ ḳanden oldı bunca eşyā’

    Bu ‘ālemlerle bu iller **nedendür** *(Mrb. 26/36). [nedendür, -dür]*

23. Ḥaḳḳ’uñ iḥsānına sükr eyle dervīş

    Gören göz söyleyen diller **nedendür** *(Mrb. 88/4). [nedendür, -dür]*

24. **Nedendür** mihr ü māh encüm süreyyā

Nedendür ‘Arş ü Ferş ü Sidre Ṭūbā *(Mrb. 88/5). [nedendür, -dür]*

25. Nedendür mıhr ü māh encüm süreyyā

Nedendür ‘Arş ü Ferş ü Sidre Ṭūbā *(Mrb. 88/6). [nedendür, -dür]*

26. Müsemmā bir **nedendür** bunca esmā’

Ẓuhūrāt ü temessüller nedendür *(Mrb. 88/7). [nedendür, -dür]*

27. Müsemmā bir nedendür bunca esmā’

Ẓuhūrāt ü temessüller **nedendür** *(Mrb. 88/8). [nedendür, -dür]*

28. Nedür kesret bir iken mebde-i küll

Efendi bir bu çoḳ ḳullar **nedendür** *(Mrb. 88/12). [nedendür, -dür]*

29. Fenā bulub ḥayāta irdi tekrār

Teġayyürler tebeddüller **nedendür** *(Mrb. 88/16). [nedendür, -dür]*

30. Hüdāī’ kimi nūr-ı ẕāta vāṣıl

Teraḳḳīler tenezzüller **nedendür** *(Mrb. 88/20). [nedendür, -dür]*

31. Ẓāhir iken Ḥaḳ bu ġafletler **neden**

‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/7). [neden]*

32. Dilüñ ẕikr eyler Allāh’ı niçün ḳalbüñ olur ġāfil

Ḫudā her yerde ḥāżırken **nedendür** arada ḥā’il *(G. 18/2).[nedendür, -dür]*

33. Ḥaḳḳ’ı ḳoyub bāṭıla meyl ü maḥabbet **neden**

Tābi‘-i şeyṭān olub fitne vü şirret neden *(G. 38/1). [neden]*

34. Ḥaḳḳ’ı ḳoyub bāṭıla meyl ü maḥabbet neden

Tābi‘-i şeyṭān olub fitne vü şirret **neden** *(G. 38/2). [neden]*

35. Rāh-ı ṣalāḥa gidüb ṣulḥ u sülūk ehli ol

Nefse uyub her zamān ḥiddet ü şiddet **neden** *(G. 38/4). [neden]*

36. Bir ḳapunuñ ḳulları bir erüñ oġulları

Birbirine şer ṣanub buġż u ʿadāvet **neden** *(G. 38/6). [neden]*

37. Fānī cihānuñ kişi mālını cem‘ eylese

Bir gün olur ḳor gider buḫl ile ḫisset **neden** *(G. 38/8). [neden]*

38. Devlet-i dünyā-yı dūn bir ḳurı sevdā iken

Fānīye maġrūr olub zīnet ü şöhret **neden** *(G. 38/10). [neden]*

39. Milk-i Süleyman ile taḫt-ı Sikender ḳanı

Bildüñise bunları fānīye raġbet **neden** *(G. 38/12). [neden]*

40. Aç gözüñi imdi gel nūr-ı baṣīretle baḳ

Meslek-i ḫayrı ḳoyub şerre ‘azīmet **neden** *(G. 38/14). [neden]*

41. Sünnet-i faḫr-i Rusūl oldı çü ḫayr-ı sübül
    Mesleki taḥvīl idüb ‘ādet ü bid‘at **neden** *(G. 38/16). [neden]*
42. ‘Aḳluñı der başına diñle Hüdāī’yi gel
    Ḥaḳ sözi gūş idegör böyle sefāhat **neden** *(G. 38/18). [neden]*

nef‘: *Yarar, fayda, kazanç, menfaat.*

1. Dünyā anuñ ‘uḳbā anuñ
   Yoḳ ġayrıdan **nef‘** ü żarar *(G. 34/16). [nef‘]*
2. Yoḳ ġayrudan **nef‘** ü żarar
   Senden saña ṣığınurın *(Mrb. 43/7). [nef‘]*
3. Kişiye **nef‘** ü zār Ḥaḳ’dan gelürken
   Muvaḥḥid işbu ma‘nāyı bilürken *(M. 4/1). [nef‘]*
4. Bilicek ġayra baḳmaḳdan uṣandı
   Bilmeyenler ġayruñ **nef‘i** var ṣandı *(Koş. 15/17). [nef‘i, -i]*

nef‘ eyle-: *Fayda etmek.*

1. Seni aldar bu dehr-i dūn
   Nef‘ eylemez māl ü benūn *(Koş. 49/6). [nef‘ eyle, -mez]*

nefeḫāt-ı kerem: *Cömertlik esintisi. ||| [tas.] Hakk'ın ezel bezminde yaptığı gibi kula bahşettiği rahmânî nefes, sâlik için vuslat hâli.*

1. **Nefeḫāt-ı keremi** bir gün ola ide hubūb
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/3). [nefeḫāt-ı kerem,-i]*

nefes:

nefes: *An, lahza, bir soluk miktarı.* (Doğan, 2013, s. 1300)

1. Bulagör bir yār-ı bāḳī
   Kim bir **nefes** ayrılmasun *(Koş. 25/20). [nefes]*
2. Māye-i ‘ömri yiter ednāya ḫarc it her zamān
   Maṭlab-ı a‘lāyı bulmaḳ ḳaṣdın eyle her **nefes** *(G. 27/6). [nefes]*
3. Yürek dün gün yanar diñlenmez oldı
   Göñül hīçbir **nefes** eglenmez oldı *(G. 39/9). [nefes]*

nefes: *Soluk.* ||| *İnsan, kul.*

1. Şol **nefes** emrüñle fānī cihāndan gidicek
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/1). [nefes]*

nefes: *Esinti.* ||| *[tas.] Gaybdan gelen ilahî lâtifeler, feyizler.* (Cebecioğlu, 2020, s. 361)

1. Nesīm-i rūḥ-ı Raḥmān’dan **nefes** irerse ger cāna
   Bahāristān ola ‘ālem ṣafā-yı nev-bahārumdan *(G. 13/3). [nefes]*

nefs: *[tas.] Kulun kötü huyları ve çirkin vasıflarının merkezi.* (Uludağ, 2016, s. 274)

1. **Nefse** bizi ışmarlama
   Çegnetme derd ile ġama *(Mhm. 1/11). [nefse, -e]*
2. **Nefse** ḳalbüñ ġālib olması güzel
   Ḥaḳḳ’a rūḥuñ ṭālib olması güzel *(Mrb. 15/13). [nefse, -e]*
3. **Nefs** ü şeyṭāna zebūn itme bizi
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/1). [nefs]*
4. Dest-gīr olmaz iseñ iy Raḥmān
   Azdurur bizi **nefs** ile şeyṭān *(Mrb. 20/10). [nefs]*
5. Bize yollaruñı sen eyle āsān
   Ki māni‘ olmaya **nefs** ile şeyṭān *(Mrb. 94/14). [nefs]*
6. **Nefs** ü şeyṭāna zebūn eylemeye ḳullarını
   ‘Āşıḳ u ṣādıḳa āsān getüre yollarını *(Mrb. 16/9). [nefs]*

7. **Nefs** ü şeyṭāna iṭā‘at niçe bir
   Rāzıḳ’uñ in‘āmına şükr idegör *(Mrb. 117/3). [nefs]*
8. Ẓāhirüñ gütsün şerī‘at ḥālini
   Nefse icrā’ it ṭarīḳat ḥālini *(Mrb. 122/6). [nefse, -e]*
9. ‘Āḳiliseñ nevm-i ġafletden uyan
   Nādim olur **nefs** ü şeyṭāna uyan *(Mrb. 123/6). [nefs]*
10. Hevālarda olub iy ġāfil insān
    Seni azdırmasun **nefs** ile şeyṭān *(Mrb. 120/10). [nefs]*
11. Fażluñ ile çün ḫalāṣ itdüñ bizi tedrīsden
    Yene ḥıfẓ eyle yā Rabbī **nefsümüz** telbīsden *(Mf. 183/2) [nefsümüz,-ümüz]*
12. Geçe tā **nefsümüz** olmaz hevādan
    Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/3). [nefsümüz, -ümüz]*
13. **Nefsüñi** ışlāḥa sa‘y it her zamān
    Cānuñ almadan Ḫudā-yı Müste‘ān *(Mf. 132/1). [nefsüñi, -üñ, -i]*
14. Ḳo **nefsi** ol sarāy-ı ḳalbe dāḫil
    Çalış sa‘y it olınca Ḥaḳḳ’a vāṣıl *(Mf. 114/1). [nefsi, -i]*
15. **Nefsümüzle** biz bir iş idemezüz
    Senden yaña bir adum adamazuz *(Koş. 19/13). [nefsümüzle, -ümüz, -le]*
16. **Nefsüme** ışmarlama
    Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/7). [nefsüme, -üm, -e]*
17. Terk eyle erkenden **nefsüñ** hevāsın
    Ṣādıḳ ḳul ol gözle Mevlā rıżāsın *(Koş. 40/9). [nefsüñ, -üñ]*
18. İy **nefsüm** olma ehl-i şer
    İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Koş. 33/1). [nefsüm, -üm]*
19. Rāh-ı Ḥaḳ’da ḳolayuña gitdüñ
    Āh **nefsüm** seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/2). [nefsüm, -üm]*
20. Oñmaduḳluḳda ġāyete yetdüñ
    Hāy **nefsüm** seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/4). [nefsüm, -üm]*
21. Saña uṣlanmaḳ ola mı ki ‘aceb
    Āh **nefsüm** seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/8). [nefsüm, -üm]*
22. Yaradan uṣladur seni ancaḳ
    Hāy **nefsüm** seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/12). [nefsüm, -üm]*

23. Gözlemek yeg degül mi taḳdīri
    Āh **nefsüm** seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/16). [nefsüm, -üm]*
24. Olma ḫōd-bīn gör Ḫudā'yı hemān
    Hāy **nefsüm** seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/20). [nefsüm, -üm]*
25. Ehl-i İslām u ehl-i ṭā'at ide
    Āh **nefsüm** seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/24). [nefsüm, -üm]*
26. Terk idüb fānīyi beḳāya iriş
    Hāy **nefsüm** seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/28). [nefsüm, -üm]*
27. **Nefs** olmasun ortada sed
    İḥsānuña eyle maḥal *(Koş. 33/19). [nefs]*
28. Gerçi **nefse** güç gelür dünyādan ayrılmaḳ kişi
    Līk merżāt-ı ilāhiyye gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/1). [nefse, -e]*
29. Yaz olsa ṣoġuḳ ister ḳışın ışṣı
    Meger kim **nefs** ider aña teḳāżī *(Kt. 20/2). [nefs]*
30. Ṣaḳın **nefse** inanma
    Kendüñi bildüm ṣanma *(Koş. 35/13). [nefse, -e]*
31. Olmasun **nefsüñ** ḥā'il
    Bāḳī mülke ol vāṣıl *(Koş. 35/25). [nefsüñ, -üñ]*
32. **Nefs** ü şeyṭāna uyarsın
    Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/1). [nefs]*
33. **Nefsüñ** aradan süregör
    Vaḥdet iline iregör *(Koş. 48/17). [nefsüñ, -üñ]*
34. **Nefs** elinde olma zebūn
    Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş. 49/7). [nefs]*
35. **Nefsi** hevāsına ṭapar
    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/27). [nefsi, -i]*
36. İy **nefs** yiter sehv ü zelel
    İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/1). [nefs]*
37. Ḥaḳḳ'ı ḳor kendü hevāsına gider
    Nefs elinden n'idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/2). [nefs]*
38. Muḳteżāsınca ne diḳḳatler ider
    Nefs elinden n'idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/4). [nefs]*

39. Hīç añar mı gör ki taḳṣīri

    Nefs elinden n'idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/8). [nefs]*

40. Açılurdı aña ebvāb-ı vuṣūl

    Nefs elinden n'idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/12). [nefs]*

41. Seni **nefsüñ** yabanda ḳor

    Şeyāṭīne ḳarīn olur *(Mrb. 60/13). [nefsüñ, -üñ]*

42. Bildüñ mi **nefs** aḥvālini

    Ṭuyduñ mı mekr ü ālini *(Mrb. 62/13). [nefs]*

43. Naḳd-i 'ömri eyleme **nefsüñ** hevāsında telef

    Vech-i bāḳī var iken maḫlūḳa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/15). [nefsüñ, -üñ]*

44. Niçe bir emmārelükde eyleye **nefsüñ** ḳarār

    İşidüb fırrū ila'llāh'ı it ol yaña fırār *(Mrb. 68/17). [nefsüñ, -üñ]*

45. **Nefse** ḳalursa işi ḥīle imiş

    Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/15). [nefse, -e]*

46. **Nefsüñ** hevāsından kesil

    Ẕikr eyle Ḥaḳḳ'ı muttaṣıl *(Mrb. 78/5). [nefsüñ, -üñ]*

47. Bulmasun yol **nefs** ile İblīs-i ḍāll

    Sen 'ināyet it meded yā Müste'ān *(Mrb. 96/1). [nefs]*

48. Bu ḳāl içinde ḳoma ehl-i ḥāl it

    Ṭarīḳat potasında **nefsi** ḳal' it *(Mrb. 13/9). [nefsi, -i]*

49. Ḳo kibr ü 'ucbı **nefsüñ** ḫāk idegör

    Enāniyyet ḥicābın çāk idegör *(Mrb. 36/5). [nefsüñ, -üñ]*

50. **Nefs** olmasun ortada sedd

    Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/3). [nefs]*

51. **Nefse** 'aẕāb ise yiter

    Bir luṭf ile işüm biter *(Mrb. 44/9). [nefse, -e]*

52. Olupdur **nefsümüz** perde

    Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 61/1). [nefsümüz, -ümüz]*

53. Nice bir **nefs** ola ortada ḥā'il

    'İnāyet it ki maḳṣūd ola ḥāṣıl *(Mrb. 94/5). [nefs]*

54. Ḥaḳ yolında çalış ḳuṣūr itme

    Nefs içün ḳalbi bī-ḥużūr itme *(Mrb. 74/10). [nefs]*

55. Çünki Hüdāī’ maḥv ola **nefsüñ** ru‘ūneti
    Ol ḳalbe ḳalb rūḥa o sırra uyub gelür *(G. 11/9). [nefsüñ, -üñ]*
56. Mevlā’dan olsa in‘ām ḳuldan ḳoparmış iḳdām
    Nefs olmaḳ ehl-i İslām ḫaylī kerāmet ancaḳ *(G. 20/4). [nefs]*

nefse uy-: *[tas.] Nefsin insanı kötülüğe sevk eden hevâsına kapılmak.*

1. Ac gözüñ ġafletden uyan
   Nādim olur **nefse uyan** *(Koş. 57/22). [nefse uy, -an]*
2. Rāh-ı ṣalāḥa gidüb ṣulḥ u sülūk ehli ol
   Nefse uyub her zamān ḥiddet ü şiddet neden *(G. 38/4).[nefse uy, -ub]*
3. **Nefse uyub** rāh-ı Ḥaḳ’dan ṭaşra çıḳmaḳ yol mıdur
   Kibr ü ‘ucb ile aduñ dervīşe ṭakmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/1) [nefse uy,-ub]*

nefs-i dūn: *Aşağılık nefs.*

1. İfsādı ḳo iy **nefs-i dūn**
   Ḳad ḍālle ḳavmün müfsidūn *(Mrb. 40/13). [nefs-i dūn]*

nefs-i emmāretü bi’s-sū‘: *"...kötülüğü emreden nefs..." meâlli âyetten nefs-i emmâreyi zikreden bölüm.* (Yûsuf, 12/53[155])

Kalıp ifade*: *Âyet.

1. Begüm ol **nefs-i emmāretü bi’s-sū‘**
   Hevāsına uyanı itdi bed-ḫū *(Mf. 148/1). [nefs-i emmāretü bi’s-sū‘]*

nefsi hevāsı: *Nefsanî arzu, istek.*

---

[155] رَحِيمٌ غَفُورٌ رَبِّي اِنَّ رَبِّيۡ رَحِمَ مَا اِلَّا بِالسُّوۡءِ لَاَمَّارَةٌ النَّفۡسَ اِنَّ نَفۡسِيۡ اُبَرِّئُ وَمَا

Yine de ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü nefis, rabbimin acıyıp koruması dışında, daima kötülüğü emreder; şüphesiz rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir.”

1. Şu kim **nefsi hevāsını** gidermiş
   Hevā-yı Ḥaḳ anı tesḫīr idermiş *(Mf. 97/1). [nefsi hevāsı, -n, -ı]*

nefs-i şirrīr: *Çok kötülük işleyen nefs.* ||| *[tas.] Kötülüğü emreden nefs-i emmâre.*

1. Niçe bir ‘ādet ü bid‘at niçe bir
   Nefs-i şirrīre iṭā‘at niçe bir *(Mhm. 2/4). [nefs-i şirrīr, -e]*
2. **Nefs-i şirrīre** iṭā‘at niçe bir
   Māye-i ‘ömri iżā‘at niçe bir *(Mhm. 2/9). [nefs-i şirrīr, -e]*
3. Ḳalmasun z̲enb-i vüc̲ūduñ es̲eri
   Nefs-i şirrīre iṭā‘at niçe bir *(Mhm. 2/14). [nefs-i şirrīr, -e]*

nefs-i şūm: *Uğursuz nefis.* ||| *[tas.] Kötülüğü emreden nefs-i emmâre.*

1. ‘İbādı **nefs-i şūma** ġālib eyle
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh meded it *(Kt. 2/1). [nefs-i şūm, -a]*
2. Oñarmaz bizi **nefs-i şūm**
   Bize ḳalursa iş ma‘lūm *(Mrb. 61/5). [nefs-i şūm]*
3. Sivāyı ḳo hevālardan gözüñ yum
   Ve illā **nefs-i şūmuñ** ḥāli ma‘lūm *(Mrb. 109/14). [nefs-i şūm, -uñ]*

Nefsini bilen Ġaffār’ın bildi: *"Nefis mertebelerini tamamlayanlar ârif olup Hakk'a kavuşur" meâlinde bir hadis.* (Aclûnî, 2019, s. 262)

Kalıp ifade*: *Hadis.

1. Nefsini bilen
   Bildi Ġaffār’ın *(Koş. 17/20). [nefsini bilen Ġaffār’ın bildi]*

Nefsini bilen Mevlā’sını bilür: *"Nefis mertebelerini tamamlayanlar ârif olup Hakk'a kavuşur." meâlinde bir hadis.* (Aclûnî, 2019, s. 262)

Kalıp ifade*: *Hadis.

1. Nefsini bilen bilür Mevlā'sını
   'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/15). [nefsini bilen Mevlā'sını bilür]*

nefsüñi bil-: *[tas.] Nefsin mertebelerini geçerek sülûku tamamlamak.*

1. **Nefsüñi bil** bulmaḳ isterseñ kemāl
   'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/11). [nefsüñi bil]*

nefy eyle-: *Ortadan kaldırmak.* (Doğan, 2013, s. 1302)

1. Terk idüb enn̲iyyeti **nefy eyle** isneyniyyeti
   Vaḥdet-i z̲ātiyyedür lāyıḳ olan fāyıḳlara *(G. 29/3). [nefy eyle]*

nefy it-: *Sürmek, aradan çıkarmak.* (Devellioğlu, 1998, s. 819)

1. **Nefy itmege** aġyārı
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/1). [nefy it, -meg, -e]*

nefy-i māsivā ol-: *[tas.] Allah dışındaki her şeyi uzaklaştırmak.*

1. Olmaġa nefy-i māsivā
   Fetvā virür Monlā-yı 'aşḳ *(Mrb. 34/35). [nefy-i māsivā ol, -maġ, -a]*

nehr: *Akarsu.* ||| *Coşkun, heyecanlı.*

1. Baḥr-ı 'aṭāsı **nehr** ide ḥāşā ki sā'ili
   Derd-i derūna şāfī iken luṭf ile cevāb *(G. 25/5). [nehr]*

ne.....ne: *ne....ne bağlacı (Ne o, ne öbürü).*

1. Zīnet-i dünyāya maġrūr olma ġafletden uyan
   Ne eyü ḳalur **ne** kem bunda ḳonan göçer hemān *(Mf. 19/2).[ne.....ne]*
2. **Ne** oddan **ne** ṣudan döner
   Kimseler ‘āṣıḳ olmasun *(Koş. 25/7). [ne...ne]*
3. **Ne** anı ister **ne** bunı
   Cānum seni özler seni *(Koş. 31/11). [ne...ne]*
4. Bir zamān ola fenā bula semāvāt ile arż
   Ne eyü ḳala **ne** kem ḳala ne ḫōd ṭūl ile ‘arż *(Mrb. 31/10). [ne...ne]*
5. **Ne** ḫalvetde **ne** celvetde
   Ne ḫeṣretde ne vaḥdetde *(Mrb. 49/17). [ne...ne]*
6. Ne ḫalvetde ne celvetde
   Ne ḫeṣretde **ne** vaḥdetde *(Mrb. 49/18). [ne...ne]*
7. **Ne** Ṭūbā’da **ne** Cennet’de
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/19). [ne...ne]*
8. **Ne** dünyāda **ne** ‘uḳbāda
   Göñül bir özge sevdāda *(Mrb. 49/21). [ne...ne]*
9. **Ne** fenā bāġından uçdı ‘andelīb
   Ne beḳā būyından irişdi naṣīb *(Mrb. 63/22). [ne...ne]*
10. **Ne** irişdi cāna ṣaġlıḳdan sürūr
    Ne maḳām-ı rāḥat olmuşdur ḳubūr *(Mrb. 63/26). [ne...ne]*
11. Bulmaḳ isterseñ eger ḳadr-i cemīl
    Ne vaṣī ol **ne** vekīl ol **ne** kefīl *(Mf. 24/2). [ne...ne...ne]*

nerd: *Tavla oyunu.* ||| *Zor, karmaşık, meşakkatli.*

1. Ḥaḳḳ añlamaḳ merd işidür
   Ṣıġmaz ‘aḳıl **nerd** işidür *(Mrb. 33/14). [nerd]*

nesīm-i raḥmet: *Rahmet rüzgarı.* ||| *[tas.] Hakk'ın cemâl tecellisi, rahmânî nefes.* (Uludağ, 2016, s. 276)

1. Ger **nesīm-i raḥmetüñ** ide hübūb
   Açılur ebvāb-ı cennāt-ı ḳulūb *(Mrb. 55/9). [nesīm-i raḥmet, -üñ]*

nesīm-i rūḥ-ı Raḥmān: *Rahman'ın can veren esintisi.* ||| *[tas.] Hakk'ın cemâl tecellisi, rahmânî nefes.* (Uludağ, 2016, s. 276)

1. **Nesīm-i rūḥ-ı Raḥmān'dan** nefes irerse ger cāna
   Bahāristān ola ‘ālem ṣafā-yı nev-bahārumdan *(G. 13/3). [nesīm-i rūḥ-ı Raḥmān, -dan]*

nesl: *Zürriyet, soy.*

1. Böyle bir nūr itdi **neslinden** ẓuhūr
   Ṭañ mı İsmā‘īl iderse cān fidā *(G. 22/11). [neslinden, -i, -n, -den]*

nesne:

nesne: *Herhangi bir şey.* (Dilçin, 2009, s. 169)

1. Gele bir **nesne** ki min ġayr-ı ṭaleb
   Anı Ḥaḳ'dan bilür aṣḥāb-ı edeb *(Mf. 29/1). [nesne]*

nesne: *Hiçbir şey.* (Dilçin, 2009, s. 169)

1. Ḥaḳ'dan özge **nesne** yoḳdur ġayrıdan ümmīdi kes
   Ac gözüñ merdāne baḳ Allāh bes bāḳī heves *(G. 27/1). [nesne]*

neşye-i dünyā: *Dünya eğlencesi.*

1. Olan bu **neşye-i dünyāda** mūtū rāhına sālik
   Olubdur küllü şey'in hāliküñ sırrı aña ḥāṣıl *(G. 18/5).[neşye-i dünyā,-da]*

neşye-i külliyye: *Bütünün zevki.* ||| *[tas.] Vahdet makamının manevi sarhoşluğu.*

1. Ẕevḳ-i dā'im **neşye-i külliyyeden** virür nişān
   Kimde kim ẓāhir ola keyfiyyet-i āṯār-ı Hū *(G. 12/5). [neşye-i külliyye, -den]*

nevā: *Nağme, âhenk, ses.* ||| *(Tasavvufî) Usûl, yol, tarz.* (Tulum, 2011, s. 1381)

1. **Nevāñı** gāh 'irāḳ ü gāh ḥicāz it
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/11). [nevāñı, -ñ, -ı]*

nev-bahār:

nev-bahār: *İlkbahar mevsimi.*

1. Naẓar it 'ibretile **nev-bahāra**
   Aḳan ṣular esen yeller nedendür *(Mrb. 26/7). [nev-bahāra, -a]*

nev-bahār: *İlkbahar.* ||| *[tas.] Manevî hâlin ve ruhâniyetin zuhuru.* (Cebecioğlu, 2020, s. 64)

1. Çekmeyince erba'īni rüzgār
   Aña yüz göstermemişdür **nev-bahār** *(Mf. 11/2). [nev-bahār]*

nev-bahār: *İlkbahar.* ||| *[tas.] Sülûkun başında olan mürit.*

1. Sebzeyi yabanda mı buldı ṣanursın **nev-bahār**
   Çekdi ḫamsīnüñ içinde nice nice erba'īn *(Mf. 33/1). [nev-bahār]*

nevbet: *Nöbet, sıra.*

1. **Nevbet** saña gelmişken
   Tevḥīd idegör tevhīd *(Mrb. 9/7). [nevbet]*

nevm-i ġaflet:

nevm-i ġaflet: *Gaflet uykusu.* ||| *[tas.] Hak'tan habersiz olma hâli.*

1. Uyan ġafletden iy ġāfil nedür bu **nevm-i ġafletler**
   Şu ẓulmānī Sitānbūl'a neden böyle muḥabbetler *(Mf. 82/1). [nevm-i ġaflet, -ler]*
2. **Nevm-i ġafletden** uyanub aç gözüñ merdāne baḳ
   Ehl-i Ḥaḳḳıla olagör olma anlardan ıraḳ *(Mf. 103/1). [nevm-i ġaflet, -den]*
3. 'Āḳiliseñ **nevm-i ġafletden** uyan
   Vāṣıl olmaz Ḥaḳḳ'a şeyṭāna uyan *(Mf. 131/1). [nevm-i ġaflet, -den]*
4. Şu dem ki luṭf ire dest-i ḳudretden
   Dili īḳāż ider **nevm-i ġafletden** *(Koş. 51/10). [nevm-i ġaflet, -den]*
5. 'Aceb bu **nevm-i ġafletden** gözüñ açub uyanduñ mı
   Bu fānī 'ālemüñ ẕevḳ ü ṣafāsından uṣanduñ mı *(N. 17/1). [nevm-i ġaflet, -den]*
6. Ac gözüñ bu **nevm-i ġaflet** niçe bir
   Ḫāliḳ'uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/1). [nevm-i ġaflet]*
7. 'Āḳiliseñ **nevm-i ġafletden** uyan
   Nādim olur nefs ü şeyṭāna uyan *(Mrb. 123/5). [nevm-i ġaflet, -den]*
8. Mu'aṭṭal itdi ḫalḳı **nevm-i ġaflet**
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/7). [nevm-i ġaflet]*
9. Niçe bir bu **nevm-i ġaflet** niçe bir
   'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/7). [nevm-i ġaflet]*
10. Hem **nevm-i ġafletden** uyan
    Ṭā'atda ol şām u seḥer *(G. 34/11). [nevm-i ġaflet, -den]*
11. 'Ārif ol aldanma **nevm-i ġaflete**
    Ḫāliḳ'uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/15). [nevm-i ġaflet, -e]*

nevm-i ġaflet: *Gaflet uykusu.* ||| *[tas.] Dünya hayatı.*

1. Fermān irişicek yüce Ḥażret'den

Uyarurlar seni **nevm-i ġafletden** *(Koş. 45/18). [nevm-i ġaflet, -den]*

neyle-:

neyle-: *(Çaresizlik, acizlik ifadesi olarak) Ne yapmak, ne etmek.*

1. **Neylesün** ‘āşıḳ ġayrı sevdāyı
   Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a‘lā *(Koş. 16/3). [neylesün, -sün]*
2. İster seni cānum velī
   Neylesün irişmez eli *(Koş. 32/10). [neylesün, -sün]*
3. ‘Işḳa düşürdüñ kendözüñ
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/2). [neyleyeyin, -y, -eyin]*
4. Bir oldı giceñ gündüzüñ
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/4). [neyleyeyin, -y, -eyin]*
5. Gitdi elden iḫtiyāruñ
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/8). [neyleyeyin, -y, -eyin]*
6. ‘Işḳ deryāsı başdan aşdı
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/12). [neyleyeyin, -y, -eyin]*
7. Duymaz olduñ intiẓāre
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/16). [neyleyeyin, -y, -eyin]*
8. Ḳalmadı ġayrı teşvīşüñ
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/20). [neyleyeyin, -y, -eyin]*
9. Her derdüñe dermān ola
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/24). [neyleyeyin, -y, -eyin]*
10. N’itsün Hüdāī’ derd-mend
    Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/28). [neyleyeyin, -y, -eyin]*
11. **Neyledüñ** Muṣṭafā’yı ey fānī
    Ḳande gitdi Muḥammed’üm ḳanı *(Msd. 1/5). [neyledüñ, -dü, -ñ]*
12. **Neyledüñ** Muṣṭafā’yı ey fānī
    Ḳande gitdi Muḥammed’üm ḳanı *(Msd. 1/11). [neyledüñ, -dü, -ñ]*
13. **Neyledüñ** Muṣṭafā’yı ey fānī
    Ḳande gitdi Muḥammed’üm ḳanı *(Msd. 1/17). [neyledüñ, -dü, -ñ]*

14. Muḳteżāsınca ne diḳḳatler ider
    Nefs elinden n'idelüm **neyleyelüm** *(Mrb. 53/4). [neyleyelüm, -y, -elüm]*
15. Pür-hevā nefsüñ elinden n'idelüm **neyleyelüm**
    Ḥaḳ bilür ḥālümüzi ḫōd kime ne söyleyelüm *(Mrb. 16/5). [neyle, -y, -elüm]*
16. Ḥaḳḳ'ı ḳor kendü hevāsına gider
    Nefs elinden n'idelüm **neyleyelüm** *(Mrb. 53/2). [neyleyelüm, -y, -elüm]*
17. Hīç añar mı gör ki taḳṣīri
    Nefs elinden n'idelüm **neyleyelüm** *(Mrb. 53/8). [neyleyelüm, -y, -elüm]*
18. Açılurdı aña ebvāb-ı vuṣūl
    Nefs elinden n'idelüm **neyleyelüm** *(Mrb. 53/12). [neyleyelüm,-y,-elüm]*
19. Dā'im işi sehv ü ḫaṭā
    Ḳul **neylesün** yā Rabbenā *(Mrb. 33/4). [neylesün, -sün]*
20. Ger açıvirmezseñ yolı
    Ḳul **neylesün** yā Rabbenā *(Mrb. 33/8). [neylesün, -sün]*
21. Hep ḳabża-i ḳudretdedür
    Ḳul **neylesün** yā Rabbenā *(Mrb. 33/12). [neylesün, -sün]*
22. Çün Ṣāni'-i ferd işidür
    Ḳul **neylesün** yā Rabbenā *(Mrb. 33/16). [neylesün, -sün]*
23. Allāhü yef'al mā-yeşā'
    Ḳul **neylesün** yā Rabbenā *(Mrb. 33/20). [neylesün, -sün]*
24. İḥsānuña ḳalduḳ hemān
    Ḳul **neylesün** yā Rabbenā *(Mrb. 33/24). [neylesün, -sün]*
25. İt gülşen-i vaṣluñ naṣīb
    Ḳul **neylesün** yā Rabbenā *(Mrb. 33/28). [neylesün, -sün]*

neyle-: *Ne aramak, ne gezmek.*

1. 'Āşıḳuñ māsivāda **neyler** işi
   Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/3). [neyler, -r]*

<u>ni:</u> bkz. ne / ni.

ni‘am: *Nimet, ihsan, iyilik, kerem.*

1. **Ni‘am** gerçi elemden yeg
   Velī mün‘im ni‘amdan yeġ *(Mrb. 46/13). [ni‘am]*
2. Ni‘am gerçi elemden yeg
   Velī mün‘im **ni‘amdan** yeġ *(Mrb. 46/14). [ni‘amdan, -dan]*

nice / niçe:

nice: *Pek çok, bir hayli.* (Doğan, 2013, s. 1310)

1. Şunı kim ide Mevlā maẓhar-ı ẕāt
   Hüdāī’ ṭañ mı bulsa **niçe** leẕẕāt *(Mrb. 54/18). [niçe]*
2. **Niçe** luṭf u niçe iḥsān eyledüñ
   Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um meded *(Mrb. 108/11). [niçe]*
3. Niçe luṭf u **niçe** iḥsān eyledüñ
   Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um meded *(Mrb. 108/11). [niçe]*
4. Niçe luṭf u **niçe** iḥsān eyledi
   El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 50/7). [niçe]*
5. Niçe luṭf u **niçe** iḥsān eyledi
   El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 50/7). [niçe]*
6. Ṣūret-i Ḥaḳ’da idüb tezvīri
   Aldadur **nice** cüvān u pīri *(Mrb. 53/6). [nice]*
7. Beşerden şer cüz olmışdur ilāhī
   Nice eksük ola cürm ü günāhı *(Mrb. 91/14). [nice]*
8. **Niçe** luṭf u niçe iḥsān idersin
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/7). [niçe]*
9. Çekseñ **nice** yıllar ta‘ab
   Olsa senüñ Şām u Ḥaleb *(Mrb. 62/5). [nice]*
10. Niçe luṭf u **niçe** iḥsān idersin
    Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/7). [niçe]*
11. Ḳarañu eyler **niçe** gündüzleri

Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/7). [niçe]*

12. ‘Işḳıyla ser-mest olduġuñ
    Gülden **niçe** būy alduġuñ *(Mrb. 70/10). [niçe]*
13. **Nice** nāḳış itdi çü burhān ṭaleb
    O dem bedrüñ itdüñ işini tamām *(G. 24/7). [nice]*
14. Kesret ṭılısmı māni‘ olub genc-i vaḥdete
    Ḥayretde ḳaldı ḥasretiyle **nice** şeyḫ ü şāb *(G. 25/10). [nice]*
15. ‘Aşḳ-ı Şīrīn oldı feryādına Ferhād’uñ sebeb
    İy **nice** dānāyı Mecnūn eyledi Leylā-yı ‘aşḳ *(G. 28/12). [nice]*

nice: *Nasıl, ne şekilde.* (Dilçin, 2009, s. 169)

1. Ri‘āyet itmeyen kişi ṭarīḳi
   Necāta **nice** irgüre ġarīḳi *(Mf. 172/2). [nice]*
2. İḥsānuña müstaġraḳuz
   Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 84/2). [nice]*
3. Ehl-i ‘aṭāña mülḥaḳuz
   Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 84/4). [nice]*
4. İhsānuñ iẓhār eyledüñ
   Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 84/8). [nice]*
5. Yitmez niçe biñ ‘ömr-i Nūḥ
   Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 84/12). [nice]*
6. Luṭfuñ yazılmaz ḥaşre dek
   Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 84/16). [nice]*
7. Yā şükre ḳande bula yol
   Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 84/20). [nice]*
8. Şükr itmege imkān ola
   Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 84/24). [nice]*
9. Yoḳ luṭfuña ḥadd ü ‘aded
   Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 84/28). [nice]*
10. Vuṣlat gibi ni‘met mi olur
    Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 85/2). [nice]*

11. Ḫidmet gibi devlet mi olur
    Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 85/4). [nice]*
12. Cān ü dili şād eyledüñ
    Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 85/8). [nice]*
13. Yazmayalar cinn ü beşer
    Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 85/12). [nice]*
14. Ẕākir de sen şākir de sen
    Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 85/16). [nice]*
15. Şükrüñ de bir ni‘metdürür
    Mevlā **nice** şükr idelüm *(Mrb. 85/20). [nice]*
16. Şükrüñ ‘aṭā üzre ‘aṭā
    Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 85/24). [nice]*
17. Varlıḳ senüñdür ser-te-ser
    Yā Rab **nice** şükr idelüm *(Mrb. 85/28). [nice]*

nice biñ: *Binlerce.*

1. **Nice biñ** yıllar otursa ‘āḳibet eyler sefer
   İmdi merżāt-ı ilāhiyye gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/3). [nice biñ]*
2. Yitmez **niçe biñ** ‘ömr-i Nūḥ
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/11). [niçe biñ]*

niçe: bkz. nice / niçe.

Niçe biñ biñ şükür: “*(Allah'a) binlerce kere minnet ve şükürler olsun.”*

Kalıp ifade*: *Dua.

1. Biḥār-ı luṭfuña ġāyet bulunmaz
   Saña yā Rab **niçe biñ biñ şükürler** *(Mrb. 92/2). [niçe biñ biñ şükür, -ler]*
2. Bulunmaz raḥmet ü ġufrāna ġāyet
   Saña yā Rab **niçe biñ biñ şükürler** *(Mrb. 93/2). [niçe biñ biñ şükür, -ler]*

Nice biñ ḥamd ü senā olsun: *"(Allah'a) binlerce kere minnet ve şükürler olsun."*

***Kalıp ifade*:** *Dua.*

1. Olsun aña nice biñ ḥamd ü senā
   Kim bize dā'im işi luṭf u 'aṭā' *(Mf. 48/1). [nice biñ ḥamd ü senā olsun]*

nice bir: bkz. niçe bir / nice bir.

niçe bir / nice bir:

niçe bir: *Daha ne kadar, ne vakte kadar.* (Dilçin, 2009, s. 169)

1. **Nice bir** zīnet ü şöhret
   Nice bir fānīye raġbet *(Mrb. 52/9). [nice bir]*
2. Nice bir zīnet ü şöhret
   Nice bir fānīye raġbet *(Mrb. 52/10). [nice bir]*
3. **Niçe bir** baḥs ü cidāl-i ḳīl ü ḳāl
   Olagör bī-çāre ehl-i vecd ü ḥāl *(Mrb. 89/9). [niçe bir]*
4. 'Ādet ü bid'at **niçe bir**
   Zīnet ü şöhret niçe bir *(Koş. 29/29). [niçe bir]*
5. 'Ādet ü bid'at niçe bir
   Zīnet ü şöhret **niçe bir** *(Koş. 29/30). [niçe bir]*
6. Ẕevḳ-i dünyāya muḥabbet **niçe bir**
   Leẕẕet-i fāniye raġbet niçe bir *(Mhm. 2/1). [niçe bir]*
7. Ẕevḳ-i dünyāya muḥabbet niçe bir
   Leẕẕet-i fāniye raġbet **niçe bir** *(Mhm. 2/2). [niçe bir]*
8. Ac gözüñ bu nevm-i ġaflet **niçe bir**
   Ḫāliḳ'uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/1). [niçe bir]*
9. **Nice bir** levṣ-i sivāda ḳalasın
   Ac gözüñ vāṣıl olan yārānı gör *(G. 19/7). [nice bir]*
10. **Nice bir** hicr āteşine yanalum

Yā Resūlu'llāh şefā'at eylegil *(Mrb. 28/1). [nice bir]*

11. **Niçe bir** 'ādet ü bid'at niçe bir

    Nefs-i şirrīre iṭā'at niçe bir *(Mhm. 2/3). [niçe bir]*

12. Niçe bir 'ādet ü bid'at **niçe bir**

    Nefs-i şirrīre iṭā'at niçe bir *(Mhm. 2/3). [niçe bir]*

13. **Niçe bir** 'ādet ü bid'at niçe bir

    Nefs-i şirrīre iṭā'at niçe bir *(Mhm. 2/4). [niçe bir]*

14. Niçe bir 'ādet ü bid'at **niçe bir**

    Nefs-i şirrīre iṭā'at niçe bir *(Mhm. 2/4). [niçe bir]*

15. Māye-i 'ömri iżā'at **niçe bir**

    Niçe bir 'ömr-i 'azīz ola telef *(Mhm. 2/5). [niçe bir]*

16. Māye-i 'ömri iżā'at niçe bir

    Niçe bir 'ömr-i 'azīz ola telef *(Mhm. 2/6). [niçe bir]*

17. Nefs-i şirrīre iṭā'at **niçe bir**

    Māye-i 'ömri iżā'at niçe bir *(Mhm. 2/9). [niçe bir]*

18. Nefs-i şirrīre iṭā'at niçe bir

    Māye-i 'ömri iżā'at **niçe bir** *(Mhm. 2/10). [niçe bir]*

19. Ḳalmasun z̲enb-i vücūduñ e̲s̲eri

    Nefs-i şirrīre iṭā'at **niçe bir** *(Mhm. 2/14). [niçe bir]*

20. **Nice bir** kibr ü 'ucb u ḥıḳd u ḥased

    Nice bir ḥubb-ı cāh u ḥubb-ı z̲eheb *(Mrb. 39/5). [nice bir]*

21. Nice bir kibr ü 'ucb u ḥıḳd u ḥased

    Nice bir ḥubb-ı cāh u ḥubb-ı z̲eheb *(Mrb. 39/6). [nice bir]*

22. **Niçe bir** derd ile miḥnet

    Niçe bir ḥasret ü fürḳat *(Koş. 32/5). [niçe bir]*

23. Niçe bir derd ile miḥnet

    Niçe bir ḥasret ü fürḳat *(Koş. 32/6). [niçe bir]*

24. **Nice bir** olasın ḫōd-bīn

    Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/7). [nice bir]*

25. **Nice bir** ḥicābdan arınmayalum

    İrgür saña yolda sürünmeyelüm *(Koş. 5/25). [nice bir]*

26. Nefs ü şeyṭāna iṭā'at **niçe bir**

Rāzıḳ'uñ in'āmına şükr idegör *(Mrb. 117/3). [niçe bir]*

27. **Nice bir** ḫār derdini çekelüm

    Bārī gülzār derdini çekelüm *(G. 37/1). [nice bir]*

28. 'İlm-i bi'llāha çalış sen yüri iy himmeti dūn

    Nice bir cāze yecūzü nice bir kāne yekūn *(Mf. 9/2). [nice bir]*

29. 'İlm-i bi'llāha çalış sen yüri iy himmeti dūn

    Nice bir cāze yecūzü **nice bir** kāne yekūn *(Mf. 9/2). [nice bir]*

30. **Nice bir** dünyādan uṣanmayalum

    Nice bir ġafletden uyanmayalum *(Koş. 21/5). [nice bir]*

31. Nice bir dünyādan uṣanmayalum

    Nice bir ġafletden uyanmayalum *(Koş. 21/6). [nice bir]*

32. **Niçe bir** ġafletden uyanmayasın

    Dergāh-ı Ḥaḳḳ'a varam ṣanmayasın *(Koş. 45/5). [niçe bir]*

33. **Niçe bir** 'ādet ü bid'at

    Niçe bir fānīye raġbet *(Koş. 49/17). [niçe bir]*

34. Niçe bir 'ādet ü bid'at

    Niçe bir fānīye raġbet *(Koş. 49/18). [niçe bir]*

35. 'Ādet ü bid'at **niçe bir**

    Zīnet ü şöhret niçe bir *(Koş. 29/30). [niçe bir]*

36. 'Ādet ü bid'at niçe bir

    Zīnet ü şöhret **niçe bir** *(Koş. 29/30). [niçe bir]*

37. Ḳurı germiyyet **niçe bir**

    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/31). [niçe bir]*

38. **Niçe bir** ehl-i ḳīl ü ḳāl olalum

    Bedre irgür yiter hilāl olalum *(Msd. 2/19). [niçe bir]*

39. **Niçe bir** olmaz hevālar niçe bir ṭūl-i emel

    Gel berü şimdengirü iy derd-mend inṣāfa gel *(Mrb. 68/5).[niçe bir]*

40. **Niçe bir** olmaz hevālar niçe bir ṭūl-i emel

    Gel berü şimdengirü iy derd-mend inṣāfa gel *(Mrb. 68/5).[niçe bir]*

41. Niçe bir olmaz hevālar **niçe bir** ṭūl-i emel

    Gel berü şimdengirü iy derd-mend inṣāfa gel *(Mrb. 68/5).[niçe bir]*

42. **Niçe bir** bu resm ü 'ādet niçe bir

Niçe bir iẓhār-ı bid‘at niçe bir *(Mrb. 90/5). [niçe bir]*

43. Niçe bir bu resm ü ‘ādet **niçe bir**

    Niçe bir iẓhār-ı bid‘at niçe bir *(Mrb. 90/5). [niçe bir]*

44. Niçe bir bu resm ü ‘ādet niçe bir

    Niçe bir iẓhār-ı bid‘at niçe bir *(Mrb. 90/6). [niçe bir]*

45. Niçe bir bu resm ü ‘ādet niçe bir

    Niçe bir iẓhār-ı bid‘at **niçe bir** *(Mrb. 90/6). [niçe bir]*

46. **Niçe bir** bu nevm-i ġaflet niçe bir

    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/7). [niçe bir]*

47. Niçe bir bu nevm-i ġaflet **niçe bir**

    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/7). [niçe bir]*

48. **Nice bir** derd ile ḥazīn olalum

    Nice bir hem-dem-i enīn olalum *(Mrb. 77/13). [nice bir]*

49. Nice bir derd ile ḥazīn olalum

    Nice bir hem-dem-i enīn olalum *(Mrb. 77/14). [nice bir]*

52. Ḳullaruñ **niçe bir** ola perişan

    Ḥasretle niçe bir olalar nālān *(Koş. 55/5). [niçe bir]*

53. Ḳullaruñ niçe bir ola perişan

    Ḥasretle **niçe bir** olalar nālān *(Koş. 55/6). [niçe bir]*

54. **Nice bir** ḥasret olavuz ṭapuña

    Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/3). [nice bir]*

55. Fürḳat ile **niçe bir** dīvāneyin

    Şerbet-i vaṣluñ içür uṣlanayın *(Mrb. 38/3). [niçe bir]*

56. Kederler ḳalb-i ‘uṣṣāḳı

    Niçe bir bī-ḥużūr ide *(Mrb. 73/2). [niçe bir]*

57. **Nice bir** nefs ola ortada ḥā’il

    ‘İnāyet it ki maḳṣūd ola ḥāṣıl *(Mrb. 94/5). [nice bir]*

niçe bir: *Ne diye.* (Doğan, 2013, s. 1310)

1. **Niçe bir** māla ṭaparsın

   Nic’olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/15). [niçe bir]*

2. **Niçe bir** emmārelükde eyleye nefsüñ ḳarār
   İşidüb firrū ila'llāh'ı it ol yaña firār *(Mrb. 68/17). [niçe bir]*

niçe bir: *Ne kadar*. (Doğan, 2013, s. 1310)

1. **Niçe bir** māni‘ olsa ḥubb-ı sivā
   Ola nūruñla münevver fuḳarā *(Mrb. 19/17). [niçe bir]*

nice it-: *Nasıl yapmak, ne yapmak.*

1. Ketb olub aḥvāl-i ‘ālem kān mā kān ceffe'l-ḳalem
   Yā **nice itsün** ibn Ādem yazılan ḫōd başagelür *(G. 7/6).[nice it, -sün]*

nice kerre: *Çok kere, bir çok defa..*

1. **Nice kerre** boşaluban
   Ṭolan dünyā degül misün *(Koş. 26/27). [nice kerre]*

nice nice: bkz. niçe niçe / nice nice.

niçe niçe / nice nice: *Pek çok.*

1. Ne isterseñ idersin ḳudretüñ var
   Her işde **niçe niçe** ḥikmetüñ var *(Mrb. 14/6). [niçe niçe]*
2. Sebzeyi yabanda mı buldı ṣanursın nev-bahār
   Çekdi ḫamsīnüñ içinde **nice nice** erba‘īn *(Mf. 33/2). [nice nice]*
3. Ger ḥaşr ola **niçe niçe**
   Ayılmaya mestānemüz *(Mrb. 1/11). [niçe niçe]*

nice ol-: *Nasıl olmak, ne şekilde olmak, nereye varmak.*

1. ‘Aceb **nice ola** yā Rab

Ḥālüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/11). [nice ol, -a]*

2. Fikrüñüz nedür ḳardaşlar
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/2). [nice ol, -ur]*
3. Ḥaḳ ṭarīḳinde yoldaşlar
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/4). [nice ol, -ur]*
4. Şevḳ ü muḥabbet bizde yoḳ
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/8). [nice ol, -ur]*
5. Ger kerem itmezse Mevlā
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/12). [nice ol, -ur]*
6. Āḫir bunda ḳoyub gider
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/16). [nice ol, -ur]*
7. Cenneti yoġa ṣatarlar
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/20). [nice ol, -ur]*
8. Aldadı ḫalḳı bir cādū
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/24). [nice ol, -ur]*
9. Nefsi hevāsına ṭapar
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/28). [nice ol, -ur]*
10. Ḳurı germiyyet niçe bir
    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/32). [nice ol, -ur]*
11. Ṣorı ḥesāb ṣorulmaz mı
    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/36). [nice ol, -ur]*
12. Kevs̱er şarābın içmedin
    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/40). [nice ol, -ur]*
13. Eger Ḥaḳḳ olmazsa sözüñ
    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/44). [nice ol, -ur]*

nice yüz biñler: *Sayısı bilinmeyen miktarda insan.*

1. **Nice yüz biñlerden** giri
   Kalan dünyā degül misün *(Koş. 26/7). [nice yüz binler, -den]*

Nice yüz biñ ḥamd ü şükürler: *"(Hakk'a) Sonsuz kere minnet ve şükürler olsun."*

***Kalıp ifade*:** *Dua.*

1. **Nice yüz biñ ḥamd ü şükürler** aña
   Andan olur çünki her derde devā *(Mf. 47/1).[nice yüz biñ ḥamd ü şükürler]*

nic'eyle-: *Ne yapmak, ne etmek!.*

1. Rāh-ı Ḥaḳ'da ḳolayuña gitdüñ
   Āh nefsüm seni **nic'eyleyeyin** *(Mrb. 39/2). [nic'eyleyeyin, -y, -eyin]*
2. Terk idüb fānīyi beḳāya iriş
   Hāy nefsüm seni **nic'eyleyeyin** *(Mrb. 39/28). [nic'eyleyeyin, -y, -eyin]*
3. Oñmaduḳluḳda ġāyete yetdüñ
   Hāy nefsüm seni **nic'eyleyeyin** *(Mrb. 39/4). [nic'eyleyeyin, -y, -eyin]*
4. Saña uṣlanmaḳ ola mı ki 'aceb
   Āh nefsüm seni **nic'eyleyeyin** *(Mrb. 39/8). [nic'eyleyeyin, -y, -eyin]*
5. Yaradan uṣladur seni ancaḳ
   Hāy nefsüm seni **nic'eyleyeyin** *(Mrb. 39/12). [nic'eyleyeyin, -y, -eyin]*
6. Gözlemek yeg degül mi taḳdīri
   Āh nefsüm seni **nic'eyleyeyin** *(Mrb. 39/16). [nic'eyleyeyin, -y, -eyin]*
7. Olma ḫōd-bīn gör Ḫudā'yı hemān
   Hāy nefsüm seni **nic'eyleyeyin** *(Mrb. 39/20). [nic'eyleyeyin, -y, -eyin]*
8. Ehl-i İslām u ehl-i ṭā'at ide
   Āh nefsüm seni **nic'eyleyeyin** *(Mrb. 39/24). [nic'eyleyeyin, -y, -eyin]*

nic'ol-: *Nasıl olmak, ne şekilde olmak, nereye varmak.*

1. Nefs ü şeyṭāna uyarsın
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/2). [nic'olur, -ur]*
2. Bir gün olur kim ṭuyarsın
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/4). [nic'olur, -ur]*
3. Ölenler 'ibret yetmez mi

Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/8). [nic'ol, -ur]*

4. Ḥaḳ ḳatına varmaz mısın
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/12). [nic'olur, -ur]*
5. Niçe bir māla ṭaparsın
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/16). [nic'olur, -ur]*
6. Ṭā'atı iḫtiyār eyle
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/20). [nic'olur, -ur]*
7. Bāṭılı ḳor Ḥaḳḳ'ı duyan
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/24). [nic'olur, -ur]*
8. Hüdāī'den gūş it sözi
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/28). [nic'olur, -ur]*
9. Ġaflet ile **nic'olur** ḥālüñ 'aceb
   Rāzıḳ'uñ in'āmına şükr idegör *(Mrb. 117/11). [nic'olur, -ur]*

niçün: *Neden, hangi sebepten, niye.*

1. Yā **niçün** her biri bir yola gitdi
   Ḫudā birdür bu çoḳ yollar nedendür *(Mrb. 26/31). [niçün]*
2. Ḳamunuñ aṣlı ḫōd 'Ādem'le Ḥavvā
   Ya **niçün** ba'żı ednā ba'żı a'lā *(Mrb. 26/34). [niçün]*
3. Bu ḥüsni ḳande buldı şāhid-i gül
   Niçün feryād ider bī-çāre bülbül *(Mrb. 88/10). [niçün]*
4. Ḳamunuñ maṭlabı birdür
   Yā **niçün** ba'żı kāfirdür *(Mrb. 24/26). [niçün]*
5. Dilüñ ẕikr eyler Allāh'ı **niçün** ḳalbüñ olur ġāfil
   Ḫudā her yerde ḥāżırken nedendür arada ḥā'il *(G. 18/1). [niçün]*

nidā: *Seslenme, çağırma.* ||| *[tas.] Hak'tan gelen tecelli, keşf, vâridât.*

1. Ola Hüdāī'ye 'aṭā
   Cān sem'ine ire **nidā** *(Mrb. 1/18). [nidā]*

nidā eyle-: *Davet etmek, çağırmak.* (Doğan, 2013, s. 1310)

1. Münādīler **nidā eyler**
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/1). [nidā eyle]*

nidā-yı Ḥaḳ: *Hakk'ın çağrısı.*

1. İşitdüñse **nidā-yı Ḥaḳ**
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/1). [nidā-yı Ḥaḳ]*

nihān:

nihān: *Sır.* (Doğan, 2013, s. 1311)

1. Ġār-ı ṣadrumda Ḥabīb'üm olalı 'aşḳuñ **nihān**
   Başum üstünde ḥamām-ı ġam yapubdur āşiyān *(G. 40/1). [nihān]*

nihān: *Gizli, saklı.* (Tulum, 2011, s. 1387)

1. 'Işḳuñ n'ola olsa 'ayān
   Çün 'ışḳ u meşk olmaz **nihān** *(Mrb. 34/30). [nihān]*

nihān it-: *Saklamak, örtmek.*

1. Ẕātuñ envārın yiter itdüñ nihān
   Ẓulmet-i ḥayretde ḳaldı 'aḳl ü cān *(Mrb. 63/29). [nihān it, -dü, -ñ]*

nihāyet: *Sınır, son, hudut.*

1. Ḥaḳ'uñ luṭfına ġāyet mi olur
   Ya iḥsānına **nihāyet** mi olur *(Mf. 69/2). [nihāyet]*
2. Raḥmetüñ baḥrına ġāyet mi olur

Luṭf ü iḥsāna **nihāyet** mi olur *(Mf. 81/2). [nihāyet]*

3. Umaruz raḥmet ü cennet ü vuṣlat
   Baḥr-ı ġufrānına yoḳdur **nihāyet** *(Koş. 50/14). [nihāyet]*
4. Fażluña **nihāyet** mi var
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/1). [nihāyet]*
5. Luṭfuña yoḳdur **nihāyet**
   Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/11). [nihāyet]*
6. Efendi fażluña yoḳdur **nihāyet**
   Kerem senden ʻināyet senden Allāh *(Mrb. 100/7). [nihāyet]*
7. N'ola olsa ʻibāda faż̧l u raḥmet
   Kerem deryāsına yoḳdur **nihāyet** *(Mrb. 91/18). [nihāyet]*
8. Bulunmaz luṭf u iḥsāna **nihāyet**
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/3). [nihāyet]*
9. **Nihāyet** yoḳ ʻaṭā vü faż̧l-ı cūda
   Ḫudā'nuñ z̤āt-ı pākinden nişāndur *(Mrb. 115/11). [nihāyet]*
10. İḥsānuña ġāyet yoḳ
    Fażluña **nihāyet** yoḳ *(Mrb. 118/14). [nihāyet]*
11. Luṭfuña yā Rabbī ġāyet yoḳ-durur
    Baḥr-ı iḥsān a **nihāyet** yoḳ-durur *(Mrb. 108/14). [nihāyet]*
12. Efendi luṭfuña yoḳdur **nihāyet**
    Meded iy Ḳādir Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/7). [nihāyet]*

niḳāb: *Perde, örtü. ||| [tas.] Gönülde hakkın tecellisine ve ilahî hakikatleri görmeye engel olan manevî perde.* (Şimşek, 2017, s. 162)

1. Fażluñ ile aradan gitsün ḥicāb
   Ḫūb cemālin görelüm refʻ it **niḳāb** *(M. 2/4). [niḳāb]*
2. Cemālüñden **niḳābı** al
   Bizi vuṣlat eline ṣal *(Mrb. 112/13). [niḳābı, -ı]*
3. Fażluñ ile aradan gitsün ḥicāb
   Ḫūb cemālin görelüm refʻ it **niḳāb** *(M. 2/4). [niḳāb]*
4. Luṭf u kerem iḥsān senüñ

Refʿ it cemālüñden **niḳāb** *(Mhm. 3/16). [niḳāb]*

5. Hüdāī'ye naṣīb it feṭḥ-i bābı
   Cemālüñden götür luṭf it **niḳābı** *(Mrb. 11/20). [niḳābı, -ı]*
6. Refʿ it cemālüñden **niḳāb**
   Senden meded senden meded *(Mrb. 32/7). [niḳāb]*

Nīl: *Mısır'ın önemli bir su kaynağı ve en büyük nehri.*

1. Baḥr-ı ʻirfānda yedi deryā degül bir ḳaṭrece
   Ḳande ḳaldı iy Hüdāī' **Nīl** ü Ceyḥūn u Ares *(G. 27/10). [nīl]*

niʻmet:

niʻmet: (*Hak) Lütuf eseri olan iyilik, ihsan, bağış.* (Doğan, 2013, s. 1312)

1. Dürlü **niʻmetlerle** itseñ terbiyet
   Zāġdur andan ẓuhūr iden hemān *(Kt. 17/3). [niʻmetlerle, -ler, -le]*
2. Devlet ü dünyā içün çekdüñ teʻablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat **niʻmetinüñ** ḳadrüni bildüñ mi hīç *(Mf. 57/2). [niʻmet, -i, -n, -üñ]*
3. Devlet ü dünyā içün çekdüñ teʻablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat **niʻmetinüñ** ḳadrini bildüñ mi hīç *(Mf. 57/2). [niʻmet, -i, -n, -üñ]*
4. Ḳamu **niʻmet** Ḥaḳ'uñdur ḫōd bilā-şek
   Yüri var imdi ġayrıdan elüñ çek *(Mf. 107/1). [niʻmet]*
5. Ḥaḳḳ'un iḥsānını fikr eyleyügör
   Virdügi **niʻmete** şükr eyleyügör *(Koş. 14/14). [niʻmete, -e]*
6. Bizi insān idüben eyledi ehl-i İslām
   Ḫāliḳ'uñ **niʻmetine** ḥamd ü senā eyleyelüm *(Mrb. 101/2). [niʻmet, -i, -n, -e]*
7. ʻAcizden ġayrı niye ḳādir olurmış insān
   Ḫāliḳ'uñ **niʻmetine** ḥamd ü senā eyleyelüm *(Mrb. 101/8). [niʻmet, -i, -n, -e]*
8. Bu Hüdāī' ḳuluña eyledüñ iḥsān-ı ʻaẓīm
   Ḫāliḳ'uñ **niʻmetine** ḥamd ü senā eyleyelüm *(Mrb. 101/12). [niʻmet, -i, -n, -e]*
9. Hüdāī' **niʻmete** şükr eyle her gāh

Göre iḥsānın ol Ḥayy ü Ḳadīm'üñ *(Mrb. 106/27). [ni'mete, -e]*

10. Vuṣlat gibi **ni'met** mi olur
    Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/1). [ni'met]*
11. Şükrüñ de bir **ni'metdürür**
    Mevlā nice şükr idelüm *(Mrb. 85/19). [ni'metdürür, -dürür]*

ni'met: *Rızık, yiyecek.* (Devellioğlu, 1998, s. 838)

1. Ṣaḳın ac ḳalurum ṣanma hey insān
   Hemān şükr ide gör **ni'met** firāvān *(Mf. 145/2). [ni'met]*
2. Üzüm vaḳti ḳavun ḳarpuz zamānı
   Ḫudā **ni'metle** zeyn eyler cihānı *(Mf. 178/2). [ni'metle, -le]*

ni'met: *İyi hâl, saadet, mutluluk.* ||| *Cennet.*

1. 'Ādem ü Ḥavvā cennetden
   Ayru düşdiler **ni'metden** *(Koş. 27/6). [ni'metden, -den]*

ni'met-i Mevlā: *Hakk'ın verdiği her şey.*

1. Hüdāī' **ni'met-i Mevlā**
   Degüldür ḳābil-i iḥṣā' *(Mrb. 124/9). [ni'met-i Mevlā]*

ni'met-i ṣıḥḥat: *Sağlık nimeti.*

1. **Ni'met-i ṣıḥḥat** daḫı īmān-ı kāmil var iken
   Milk ü māl ü salṭanat ister mi hīç 'āḳil olan *(Mf. 143/1). [ni'met-i ṣıḥḥat]*
2. **Ni'met-i ṣıḥḥat** daḫı īmān-ı kāmil var iken
   Māl ü mülk ü salṭanat ister mi hīç 'āḳil olan *(Kt. 21/3).[ni'met-i ṣıḥḥat]*

ni'met-i sulṭān-ı Ġaffār: *Bağışlaması çok olan Allah'ın iyilik ve ihsanı.*

1. Yazılmaz **ni‘met-i sulṭān-ı Ġaffār**
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm’üñ *(Mrb. 106/7).[ni‘met-i sulṭān-ı Ġaffār]*

ni‘met-i ‘uẓmā: *En yüce lütuf.*

1. Böyle bir **ni‘met-i ‘uẓmā** olur mı
   El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/15). [ni‘met-i ‘uẓmā]*

ni‘metlü: *Bereketli, kolay, zahmetsiz.*

1. Ḳış günleri zaḥmetlüdür
   Yaz günleri **ni‘metlüdür** *(N. 8/2). [ni‘metlüdür, -dür]*

nisār eyle-: *Saçmak, feda etmek, telef etmek,*

1. Her kim dilerse bula yār
   Varlığını eyler nisār *(Mrb. 65/22). [nisār eyle, -r]*
2. Varuñ **nisār eyle** Mevlā yolına
   Bunda ne eylerseñ anda bulına *(Koş. 13/17). [nisār eyle]*

nisār-ı Ḥażret it-: *[tas.] Allah için saçmak, gözden çıkarmak, feda etmek.*

1. Varuñ **nisār-ı Ḥażret it**
   Gel Ḥaḳḳ’a pervāz idelüm *(Mrb. 48/7). [nisār-ı Ḥażret it]*

nisyān: *Unutma, unutuş.* (Doğan, 2013, s. 1314)

1. Ḳuluñ işi sehv ü ġaflet ü **nisyān**
   Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/3). [nisyān]*

nişān: *İşaret, belirti, iz, alâmet, delil.* (Tulum, 2011, s. 1393)

1. Kāmile ma‘lūm olur bir cüz’ ile aḥvāl-i kül
   Bir gülistāndan **nişān** içün yiter bir dāne gül *(Mf. 115/2). [nişān]*
2. Nihāyet yoḳ ‘aṭā vü fażl-ı cūda
   Ḫudā’nuñ ẕāt-ı pākinden **nişāndur** *(Mrb. 115/12). [nişāndur, -dur]*
3. Āfitābum bir hilāl-ebrū ḳuluñdur māh-ı nev
   Āsumān şeh-nişīnüñdür sipihridür **nişān** *(G. 40/6). [nişān]*

nişān vir-: *İzler taşımak, hatırlatmak.*

1. Ẕevḳ-i dā’im neşye-i külliyyeden virür nişān
   Kimde kim ẓāhir ola keyfiyyet-i āsār-ı Hū *(G. 12/5). [nişān vir, -ür]*

n’it-: *Ne etmek, ne yapmak.*

1. Bu yalancı dünyāyı
   N’idelüm şimdengirü *(Koş. 10/8). [n’idelüm, -elüm]*
2. **N’idem** ġayrı sevdāyı
   Baña Allah’um gerek *(Koş. 12/19). [n’idem, -em]*
3. **N’itsün** Hüdāī’ derd-mend
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/27). [n’itsün, -sün]*
4. Derd-mend insān gör **n’ider**
   Muttaṣıl dünyāyı cem‘ ider *(Koş. 29/13). [n’ider, -et]*
5. Muḳteżāsınca ne diḳḳatler ider
   Nefs elinden **n’idelüm** neyleyelüm *(Mrb. 53/4). [n’idelüm, -elüm]*
6. Ḥaḳḳ’ı ḳor kendü hevāsına gider
   Nefs elinden **n’idelüm** neyleyelüm *(Mrb. 53/2). [n’idelüm, -elüm]*
7. Hīç añar mı gör ki taḳṣīri
   Nefs elinden **n’idelüm** neyleyelüm *(Mrb. 53/8). [n’idelüm, -elüm]*
8. Açılurdı aña ebvāb-ı vuṣūl
   Nefs elinden **n’idelüm** neyleyelüm *(Mrb. 53/12). [n’idelüm, -elüm]*
9. Göre görmezlügi kişiye **n’ider**
   Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/11). [n’ider, -er]*

10. Fikrüñ nedür **n'itseñ** gerek
    Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/15). [n'itseñ, -se, -ñ]*
11. Şu cān kim buldı cānānı
    N'ider mülk-i Süleymān'ı *(Mrb. 49/14). [n'ider, -er]*
12. Hüdāī' **n'itsün** iy Mevlā
    Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/35). [n'itsün, -sün]*
13. Pür-hevā nefsüñ elinden **n'idelüm** neyleyelüm
    Ḥaḳ bilür ḥālümüzi ḫōd kime ne söyleyelüm *(Mrb. 16/5). [n'idelüm, -elüm]*
14. Rıżāsı Ṭūr'ına varub cemāli nūrunı gören
    Ḫiṭābı ẕevḳine iren **nider** özge temāşāyı *(G. 2/6). [nider, -er]*

n'itseñ gerek: *"Ne yapacaksın ki!".*

1. İy ṭālib-i dünyā olan
   Taḥṣīl idüb **n'itseñ gerek** *(Mrb. 62/2). [n'itseñ gerek]*

niyāz: *Yalvarma, yakarma, isteme, talep etme.*

1. **Niyāzuñ** dā'imā Allāh'a eyle
   Uyan ġafletden iy ġāfil gözüñ aç *(Kt. 3/1). [niyāzuñ, -uñ]*
2. Ṣalub meydāna şol himmet semendin
   Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā'ya irgür *(Mrb. 37/8). [niyāzuñ, -uñ]*
3. Ne dünyā geç iki 'ālemden iy yār
   Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā'ya eyle *(Kt. 1/4). [niyāzuñ, -uñ]*

niyāz eyle-: *Dua ve tazarruda bulunmak.*

1. Ḫidmete bel bağlayub eyler niyāz
   Bāb-ı Ḥaḳ'dan luṭf u iḥsān isteyen *(G. 10/9). [niyāz eyle, -r]*

niyāzı it-: *Dua ve tazarruda bulunmak.*

1. Ez̲ān oḳunsa da ḳılsaḳ namāzı
   Hem itsek Ḥażret-i Ḥaḳḳ'a niyāzı *(Mf. 164/2). [niyāzı it, -se, -k]*
2. Mü'ez̲z̲in bañlasa ḳılsaḳ namāzı
   Cenāb-ı Ḥażret'e itsek niyāzı *(Mf. 165/2). [niyāzı it, -se, -k]*

<u>noḳṣān:</u>

noḳṣān: *Günah, kusur, ayıp, kabahat.* (Tulum, 2011, s. 1396)

1. Ḳullaruñ işi **noḳṣāndur**
   Senden ricāmuz ġufrāndur *(Koş. 56/5). [noḳṣāndur, -dur]*

noḳṣān: *Az, eksiklik.* (Doğan, 2013, s. 1317)

1. Bir kişi deryāya baḳsa rūz u şeb
   'Aḳlınuñ **noḳṣānına** olur sebeb *(Mf. 51/2). [noḳṣānına, -ı, -n, -a]*
2. Ḳoma yā Rabbī Hüdāī' yirine
   Baḳma **noḳṣanuñ** biñinde birine *(Mrb. 38/18). [noḳṣanuñ, -uñ]*

noḳṣān: *Yokluk.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Ḳulaḳ ṭutan kişiler Ḥaḳ kelāma
   Noḳṣāndan ḳurtulub irer tamāma *(Koş. 6/6). [noḳṣāndan, -dan]*
2. Ḳulaḳ ṭutan Hüdāī' Ḥaḳ kelāma
   Geçüb **noḳṣāndan** irişmiş tamāma *(Mrb. 100/10). [noḳṣāndan, -dan]*

<u>n'ol-:</u>

n'ol-: *Ne hâle gelmek.*

1. Dīvāne göñlüme bilmezem **n'oldı**
   Kendüyi yitirüb ḥayretde ḳaldı *(Koş. 22/9). [n'oldı, -dı]*

n’ol-: *Nereye gitmek.*

1. Hüdāī’ **n’oldı** bu deñlü peyġāmber
   Ḳanı ‘Ömer ‘Osmān BūBekr ü Ḥayder *(Koş. 13/25). [n’oldı, -dı]*

n’ola:

n’ola: *"Ne olur ki, ne çıkar ki, ne var!"* (Doğan, 2013, s. 1317)

1. **N’olaydı** luṭfuñ olaydı
   Çünki bir bī-çāre ḳuldur *(Koş. 32/15). [n’olaydı, -y, -dı]*
2. **N’olaydı** hay n’olaydı vay n’olaydı
   Göñül rāḥat beden ṣıḥḥat bulaydı *(N. 22/1). [n’olaydı, -y, -dı]*
3. N’olaydı hay **n’olaydı** vay n’olaydı
   Göñül rāḥat beden ṣıḥḥat bulaydı *(N. 22/1). [n’olaydı, -y, -dı]*
4. N’olaydı hay n’olaydı vay **n’olaydı**
   Göñül rāḥat beden ṣıḥḥat bulaydı *(N. 22/1). [n’olaydı, -y, -dı]*
5. **N’ola** ol münkiri du‘ā-yı velī
   Kesse mānend-i ẕu’lfekār-ı ‘Alī *(Mf. 166/1). [n’ola]*
6. **N’ola** eylerseñ Hüdāī’ye naẓar
   Ceddüm ü pīrümsin iy kān-ı ‘aṭā *(G. 22/13). [n’ola]*
7. Kāf u nūn iḳlīmi ‘anḳāsın şikār itse **n’ola**
   Rūḥ-ı ‘ārif şāhbāz-ı Ḳāf-ı istiġnā imiş *(G. 26/3). [n’ola]*
8. Hüdāī’ye **n’ola** iḥsān iderseñ
   ‘Aṭāña muntaẓırdur bende vü şāh *(G. 32/13). [n’ola]*
9. Kāʿbe’den eşref ṭutulsa ḳalb-i insānī **n’ola**
   Dest-i ḳudretle yapılmış ṣun‘-ı Rabbānī-durur *(Mf. 2/1). [n’ola]*
10. Cān taḫtına sulṭānum
    Baḳsañ **n’ola** ‘uşşāḳa *(Mrb. 23/4). [n’ola]*
11. ‘Işḳuñ **n’ola** olsa ‘ayān
    Çün ‘ışḳ u meşk olmaz nihān *(Mrb. 34/29). [n’ola]*

12. ‘Āşıḳ irişse ger Ḥabībe **n’ola**

    Gül naṣīb olsa ‘andelībe n’ola *(Msd. 2/13). [n’ola]*

13. ‘Āşıḳ irişse ger Ḥabībe n’ola

    Gül naṣīb olsa ‘andelībe **n’ola** *(Msd. 2/14). [n’ola]*

14. Vaṭan añılsa bir ġarībe **n’ola**

    Ḫasteler varsalar ṭabībe n’ola *(Msd. 2/15). [n’ola]*

15. Vaṭan añılsa bir ġarībe n’ola

    Ḫasteler varsalar ṭabībe **n’ola** *(Msd. 2/16). [n’ola]*

16. İy kerem kānı ‘ibāduñ dā’imā işi ḳuṣūr

    N’ola ger faẕluñ ile sen raḥmet itseñ yā Ġafūr *(N. 6/2). [n’ola, -a]*

17. Buyurmışdur Nebī el-faḳru faḫrī

    N’ola faḳrıla olsa iftiḫārum *(N. 18/4). [n’ola, -a]*

18. **N’ola** dīvānuña ḳarşu ṭurursam

    Ḳuluñ Efendi’den ġayrı kimi var *(Mrb. 58/1). [n’ola]*

19. **N’ola** olsa ‘ibāda faẕl u raḥmet

    Kerem deryāsına yoḳdur nihāyet *(Mrb. 91/17). [n’ola]*

20. İy ẓāhir ü pinhān olan

    ‘Āşıḳ seni bulsa **n’ola** *(Mrb. 2/2). [n’ola]*

21. ‘Ālemlere sulṭān olan

    Ṣādıḳ seni bulsa **n’ola** *(Mrb. 2/4). [n’ola]*

22. İy s̲emme vechu’llāh diyen

    ‘Āşıḳ seni bulsa **n’ola** *(Mrb. 2/8). [n’ola]*

23. Ṭālibden alsañ ġafleti

    ‘Āşıḳ seni bulsa **n’ola** *(Mrb. 2/12). [n’ola]*

24. Baḳī ḥayāta irgüren

    ‘Āşıḳ seni bulsa **n’ola** *(Mrb. 2/16). [n’ola]*

25. Bulsun beḳā-ender-beḳā

    Ṣādıḳ seni bulsa **n’ola** *(Mrb. 2/20). [n’ola]*

26. **N’ola** olsa vāṣıl-ı z̲āt eylemek

    Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh’um meded *(Mrb. 42/7). [n’ola]*

27. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm **n’ola** ger yoġise mālüm

    Umarum faẕl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Koş. 16/1). [n’ola]*

28. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm **n'ola** ger yoġise mālüm
    Umarum faẕl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Mf. 16/1). [n'ola]*

n'ola: *"Ne var ki!"*

1. Ḳuldan saña lāyıḳ **n'ola**
   'Āşıḳ seni ḳanda bula *(Mhm. 1/1). [n'ola]*

n'ola: *"Neye yarar ki!".*

1. **N'ola** ger dökse bu gözüm ḳanı
   Görmez oldı o māh-ı tābānı *(Msd. 1/15). [n'ola]*

<u>nuḳūş:</u> *Resimler, sûretler, nakışlar.* ||| *[tas.] Madde âlemi, varlık âlemi, sûretler âlemi, dünya.* (Şimşek, 2017, s. 321)

1. **Nuḳūşa** baḳma naḳḳāşa naẓar it
   Mehālikden ṣanemlerden ḥaẕer it *(Mrb. 37/9). [nuḳūşa, -a]*

<u>nuḳūş-ı kāināt:</u> *Âlemin resimleri.* ||| *[tas.] Dünya hayatının geçici suretleri, kesret.*

1. Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna
   Göñül virme **nuḳūş-ı kāināta** *(Mrb. 125/25). [nuḳūş-ı kāināt, -a]*
2. Baḳub ḳalma **nüḳūş-ı kā'ināta**
   Çalış ma'nāya ir bāḳī ḥayāta *(Mrb. 87/17). [nüḳūş-ı kā'ināt, -a]*

<u>nūr:</u>

nūr: *Işıltı, parıltı, aydınlık.* (Devellioğlu, 1998, s. 845)

1. Didi Cebrā'īl'e ol Rabb-i Ekrem
   Muḥammed **nūrıdur** ol nūr-ı a'ẓam *(M. 7/6). [nūrıdur, -ı, -dur]*

2. Baṣīret **nūrı** ger var ise sende
   Bu cān bāḳī ḳalur ṣanma bedende *(Mrb. 120/13). [nūrı, -ı]*

nūr: *Rahmet.*

1. Egerçi ḳullaruñ çoḳdur ḳuṣūrı
   Velī Ḥaḳḳ'uñ daḫı çoḳ 'afvı **nūrı** *(Mrb. 109/6). [nūrı, -ı]*
2. Cennet anuñla açılur
   Mü'minlere **nūr** ṣaçılur *(Koş. 2/10). [nūr]*
3. **Nūr** ile doldı yene kevn ü mekān
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/1). [nūr]*

nūr: *Rahmet.* ||| Su.

1. Ḫullet ki nārı **nūr** ide berd ü selām olur
   'Āşıḳ ki ṣādıḳ ola aña 'aẕb olur 'aẕāb *(G. 25/3). [nūr]*

nūr: *Aydınlık, parlaklık.* ||| *[tas.] Hz. Peygamberin manevî şahsiyeti hakikat-i Muhammedî / nur-ı Muhammedî.* (Uludağ, 2016, s. 280)

1. **Nūruñ** sirāc-ı vehhāc
   'Ālemler saña muḥtāc *(Koş. 11/5). [nūruñ, -uñ]*
3. Kemāli zümre-i kümmel senüñ **nūruñla** bulmuşdur
   Vücūduñ maẕhar-ı tāmm-ı Ḫudā'dur yā Resūla'llah *(G. 3/5). [nūr, -uñ, -la]*
4. Böyle bir **nūr** itdi neslinden ẓuhūr
   Ṭañ mı İsmā'īl iderse cān fidā *(G. 22/11). [nūr]*

nūr: *Parlaklık.* ||| *[tas.] İlahî tecelli, feyiz, mana.* (Şimşek, 2017, s. 272)

1. İrince vaḥdet **nūrına**
   Ağlayalum senüñ ile *(Koş. 27/23). [nūrına, -ı, -n, -a]*
2. İre mi 'āşıḳ cemālüñ **nūrına**

Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/1). [nūrına, -ı, -n, -a]*

3. Ölmezden öndiñ ölüben
   Kalbüñ **nūr** ile ṭoluban *(Koş. 7/26). [nūr]*
4. Niçe bir māni‘ olsa ḥubb-ı sivā
   Ola **nūruñla** münevver fuḳarā *(Mrb. 19/18). [nūruñla, -uñ, -la]*
5. Cemālüñ **nūrunı** gözler
   Aña kār eylemez sözler *(Mrb. 49/25). [nūrunı, -u, -n, -ı]*
6. Güneşden **nūr** alur ẕerre
   Ola kim baḥr ola ḳaṭre *(Mrb. 73/5). [nūr]*
7. İtmez senüñ ‘āṣıḳlaruñ milk-i Süleymān’a naẓar
   Ancaḳ cemālüñ **nūrudur** cānlarına dermān iden *(G. 6/6). [nūrudur, -u, -dur]*

Nūr: *Âlemleri, gönülleri, zihinleri aydınlatan Allah.*

1. Mūsā gibi gel Ṭūr’a
   Tā kim iresin **Nūr’a** *(Mrb. 50/18). [Nūr’a, -a]*
2. Ẕikr ile meẕkūra eriş
   Geç Ḥūrīden **Nūr’a** eriş *(Mrb. 79/22). [Nūr’a, -a]*

nūr it-: *Aydınlatmak.* ||| *Kaldırmak, yok etmek.*

1. Gidüb ‘usr irle yüsre
   Ḫudā ẓulmātı **nūr ide** *(Mrb. 73/8). [nūr it, -e]*

nūr-ı a‘ẓam: *Büyük ışık.* ||| *[tas.] Hz. Peygamberin manevî şahsiyeti hakikat-i Muhammedî / nur-ı Muhammedî.*

1. Görüb dört nūrı Cibrīl-i mükerrem
   Var ortasında hem bir **nūr-ı a‘ẓam** *(M. 7/2). [nūr-ı a‘ẓam]*
2. Didi Cebrā’īl’e ol Rabb-i Ekrem
   Muḥammed nūrıdur ol **nūr-ı a‘ẓam** *(M. 7/6). [nūr-ı a‘ẓam]*

nūr-ı başīret: *Basiret nuru.* ||| *[tas.] Kalp gözü, ferâset.* (Cebecioğlu, 2020, s. 69)

1. Devlet-i dünyāya maġrūr olma ‘aḳluñ yār ise
   Fānīye aldanma ger **nūr-ı baṣīret** var ise *(Mf. 152/2). [nūr-ı baṣīret]*
2. Aç gözüñi imdi gel **nūr-ı baṣīretle** baḳ
   Meslek-i ḫayrı ḳoyub şerre ‘azīmet neden *(G. 38/13).[nūr-ı baṣīret,-le]*

nūr-ı Cemāl: *Güzelliğin nuru.* ||| *[tas.] Mutlak güzel olan Allah'ın tecellileri.*

1. Hüdāī’ maẓhar ol **nūr-ı Cemāle**
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/19). [nūr-ı Cemāl, -e]*

nūr-ı cemāl-i Ḥaḳḳ: *Allah'ın cemâl (lütuf ve ihsan) tecellileri.*

1. Kimi nūr-ı **cemāl-i Ḥaḳḳ’a** ‘āşıḳ
   Bu hāy u hūy-ı ġulġuller nedendür *(Mrb. 26/23).[nūr-ı cemāl-i Ḥaḳḳ,-a]*

nūr-ı Ḥaḳ:

nūr-ı Ḥaḳ: *Hakk'ın nuru.* ||| *[tas.] Allah'ın bâtındaki hakikati.*

1. Kimüñ kim **nūr-ı Ḥaḳ** ola delīli
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīm olur sebīli *(Mrb. 86/9). [nūr-ı Ḥaḳ]*
2. **Nūr-ı Ḥaḳḳ’a** baḳa bir gün ola ebṣār-ı ḳulūb
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/1).[nūr-ı ḥaḳḳ,-a]*

nūr-ı Ḥaḳ: *Hakk'ın nuru.* ||| *[tas.] Allah'ın yaratması / tecellisi.*

1. Her şey’de görüb **nūr-ı Ḥaḳ**
   İz‘ān iderler Hū ile *(Koş. 3/27). [nūr-ı Ḥaḳ]*

nūr-ı ḥaḳīḳat: *Hakikat ışığı.* ||| *[tas.] Hakk'ın hakikat sırları.*

1. Dolarsa sırruña **nūr-ı ḥaḳīḳat**

Gerekdür ẓāhirüñde farż u sünnet *(Mrb. 86/17). [nūr-ı ḥaḳīḳat]*

nūr-ı ḥaḳīḳat maẓharı: *Hakikat nurlarının görülme yeri.* ||| *[tas.] Hakk'ın, hakikat sırlarını verdiği insan-ı kamil, ârif.*

1. Eyledi **nūr-ı ḥaḳīḳat maẓharı**
   Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/15). [nūr-ı ḥaḳīḳat maẓharı]*

nūr-ı Hudā: *Allah'ın nuru.* ||| *[tas.] Allah'ın bâtındaki hakikati, zâtı.*

1. Hüdāī’ kim bula **nūr-ı Ḫudā’yı**
   Maḳām olur aña vaḥdet sarayı *(Koş. 50/17). [nūr-ı Ḫudā, -y, -ı]*

nūr-ı hüviyyet: *Hakikatin aydınlığı.* ||| *[tas.] Mutlak hakikat olan Allah'ın nuru.*

1. Tecellī ide ger **nūr-ı hüviyyet**
   Senüñ her derdüñe dermān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/15). [nūr-ı hüviyyet]*

nūr-ı ḳadīm: *Ezelî aydınlık.* ||| *[tas.] Tüm mevcûdâta ezelden beri tecelli eden Hakk’ın zâtı.*

1. Ẓulmet-i ġafleti dilden süregör
   Ac gözüñ **nūr-ı ḳadīmi** göregör *(Mrb. 67/6). [nūr-ı ḳadīm, -i]*

nūr-ı Kibriyā: *Hakk’ın nuru.* ||| *[tas.] Allah'ın bâtındaki hakikati, zâtı.*

1. İrişse lem‘a **nūr-ı Kibriyā’dan**
   Geçerdi ẓulmet-i kibr ü riyādan *(Mrb. 91/5). [nūr-ı Kibriyā, -dan]*

nūr-ı Mevlā: *Hakk'ın ışığı.* ||| *[tas.] Allah'ın bâtındaki hakikati, zâtı.*

1. ʿĀleme ibret gözüyle baḳanlar

Çerāğın **nūr-ı Mevlā'dan** yaḳanlar *(Koş. 1/10). [nūr-ı Mevlā, -dan]*

nūr-ı pāk-ı Ḥaḳḳ: *Hakk'ın temiz aydınlığı. ||| [tas.] Allah'ın kusursuz zâtı, mutlak güzelliği.*

1. **Nūr-ı pāk-ı Ḥaḳḳ'ı** Ḥaḳ ile şuhūd et iy gönül
   Bunda yārin görmeyen yarın daḥi a'mā imiş *(G. 26/5). [nūr-ı pāk-ı Ḥaḳḳ,-ı]*

nūr-i pāk-i Ḥażret-i Raḥmān: *Hazret-i Rahman'ın temiz aydınlığı. ||| [tas.] Nimet veren Allah'ın kusursuz zâtı.*

1. İy gönül şol şāh-ı 'ālī-şānı gör
   Nūr-i pāk-i Ḥażret-i Raḥmān'ı gör *(G. 19/2). [nūr-i pāk-i Ḥażret-i Raḥmān, -ı]*

nūr-ı pāk-i Muṣṭafā: *Hz. Muhammed'in temiz aydınlığı. ||| [tas.] Tüm varlıkların hakikati olan nûr-ı Muhammedî / hakikat-i Muhammedî.*

1. Ẓulmet-i şirk ü hevāyı def' içün
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī' *(Mrb. 129/2). [nūr-ı pāk-i Muṣṭafā]*
2. Aradan cümle ḥicābı ref' içün
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī' *(Mrb. 129/4). [nūr-ı pāk-i Muṣṭafā]*
3. 'Āşıḳ-ı dil-bestenüñ dermānıdur
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī' *(Mrb. 129/8). [nūr-ı pāk-i Muṣṭafā]*
4. Ol-durur çünkim Şefī'ü'l-müẕnibīn
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī' *(Mrb. 129/12). [nūr-ı pāk-i Muṣṭafā]*

nūr-ı pāk-i Sübḥānī: *Allah'ın kusursuz tecellisi.*

1. Āyīne-i Raḥmānī
   Nūr-ı pāk-i Sübḥānī *(Koş. 11/10). [nūr-ı pāk-i Sübḥānī]*

nūr-ı pāk-i zāt: *Hakikatin temiz aydınlığı. ||| [tas.] Hakk'ın mutlak güzelliği / zâtı.*

1. Olalum **nūr-ı pāk-i ẕāta** vāṣıl
   ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/3). [nūr-ı pāk-i ẕāt, -a]*

nūr-ı sa‘ādet: *Mutluluk ışığı.* ||| *[tas.] Rabbanî feyiz, keşf.*

1. Mā-sivādan yüz çevir başuñda ‘aḳluñ var ise
   Ḥaḳḳ’a iḳbāl it eger **nūr-ı sa‘ādet** yār ise *(Mf. 161/2). [nūr-ı sa‘ādet]*

nūr-ı şems-i vaḥdet: *Birlik güneşinin nuru.* ||| *[tas.] Mutlak varlık olan Allah'ın nuru.*

1. İki şaḳḳ oldı māh engüştüñ ile
   Çü gördi sende **nūr-ı şems-i vaḥdet** *(G. 23/16). [nūr-ı şems-i vaḥdet]*

nūr-ı şerī‘at: *Şeriatın aydınlığı.* ||| *[tas.] Dinin şer'î emirlerini öğrenip uygulamayla Hakk'a erişmeyi hedefleyen kişilerin bulunduğu beden mertebesi.*

1. Münevver eyleyüb **nūr-ı şerī‘at**
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīm olsun ṭarīḳat *(Mrb. 13/5). [nūr-ı şerī‘at]*

nūr-ı şühūd: *Görmenin aydınlığı.* ||| *[tas.] Hakk'ı müşâhede etmenin zevki.*

1. Fażluñ ile vir yene **nūr-ı şühūd**
   Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/23). [nūr-ı şühūd]*
2. Umaruz irevüz **nūr-ı şühūda**
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm’üñ *(Mrb. 106/23). [nūr-ı şühūd, -a]*

nūr-ı tecellī: *Ortaya çıkan ışık.* ||| *[tas.] Sâlikin kalbinde beliren ve gaybe ait hususi hâller.*

1. Yene **nūr-ı tecellīden**
   Dil ü cānum żiyā ister *(Mrb. 69/1). [nūr-ı tecellī, -den]*

nūr-ı vaḥdet: *Birlik ışığı.* ||| *[tas.] Tevhit, vahdet.*

1. Tecellī eylemezse **nūr-ı vaḥdet**
   Seni ḳoyub iderler ġayra raġbet *(Mrb. 72/5). [nūr-ı vaḥdet]*
2. **Nūr-ı vaḥdet** ẕevḳ-i vuṣlat bulduġı
   Heb senüñ faẕluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/7). [nūr-ı vaḥdet]*

nūr-ı vuṣlat: *Kavuşmanın aydınlığı.* ||| *[tas.] Hakk'a yakınlığı sağlayan ilahî tecelliler.*

1. Yiter yaḳdı ‘ibādı nār-ı ḥasret
   Ṣafā virsün ḳulūba **nūr-ı vuṣlat** *(Mrb. 113/6). [nūr-ı vuṣlat]*

nūr-ı yaḳīn: *Kesin bilginin ışığı.* ||| *[tas.] Hakka'l-yakîn bilginin tecellisi.*

1. Sensin iden ıṣlāḥ-ı dīn
   Senden gelür **nūr-ı yaḳīn** *(Mrb. 103/14). [nūr-ı yaḳīn]*

nūr-ı ẕāt: *Hakikatin ışığı.* ||| *[tas.] Varlıkta sadece Allah'ın ve O'nun çeşitli mertebelerdeki tecellilerinin bulunduğunu idrak etme makamı olan tevhid-i zât mertebesi.*

1. Aldanma key ṣaḳın bu kāʾināta
   Geç aḳ u ḳaradan baḳ **nūr-ı ẕāta** *(Koş. 1/14). [nūr-ı ẕāt, -a]*
2. Hüdāī’ vāṣıl oldı **nūr-ı ẕāta**
   Geçen ‘āṣıḳ celāli vü cemāli *(Mrb. 87/19). [nūr-ı ẕāt, -a]*
3. Hüdāī’ kimi **nūr-ı ẕāta** vāṣıl
   Teraḳḳīler tenezzüller nedendür *(Mrb. 88/19). [nūr-ı ẕāt, -a]*
4. Bu ḳāleb-i ẓulmānīde taḥṣīl idegör **nūr-ı ẕāt**
   ‘Ārif bu ma‘nāyı bilür ẓulmetdedür āb-ı ḥayāt *(Mf. 54/1). [nūr-ı ẕāt]*
5. Keşf olub ef‘āl ü ṣıfāt
   Ḳılsun tecellī **nūr-ı ẕāt** *(Koş. 18/14). [nūr-ı ẕāt]*

6. Kimini maẓhar itdüñ **nūr-ı ẕāta**
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/15). [nūr-ı ẕāt, -a]*
7. Ef‘āl ü ṣıfāta ir
   Ḳaṣd it **nūr-ı ẕāta** ir *(Koş. 53/6). [nūr-ı ẕāt, -a]*
8. Hidāyet iden oldur **nūr-ı ẕāta**
   Begüm Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/19). [nūr-ı ẕāt, -a]*
9. İy Hüdāī’ **nūr-ı ẕāta** himmet it
   Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/11). [nūr-ı ẕāt, -a]*
10. İrişdür fażluñ ile **nūr-ı ẕāta**
    ‘İnāyet eyle Sulṭān’um ‘ināyet *(Mrb. 56/1). [nūr-ı ẕāt, -a]*

nūr-ı żiyā: *Aydınlık nuru.* ||| *[tas.] İlahî tecelli, feyiz, keşf, ilham.*

1. Alur **nūr-ı żiyā** şems-i vaḥdetden
   El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/11). [nūr-ı żiyā]*

nūr ol-: *Aydınlanmak.* ||| *Ortadan kalkmak, yok olmak.*

1. Ẓulmet Hüdāī’ **nūr olur**
   Envār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/27). [nūr ol, -ur]*

nuṣret: *Yardım, himaye.*

1. Cem‘-i cem‘e fetḥ ile **nuṣret** senüñ
   Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/7). [nuṣret]*

nuṣret bul-: *Yardım görmek.*

1. **Nuṣret bulur** dīn ‘askeri
   Serdār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 79/19). [nuṣret bul, -ur]*

nuṣret it-: *Yardım etmek, kanat germek, himâye etmek.*

1. İderse bir kişi maẕlūma nuṣret
   Maḳām olur aña gülzār-ı cennet *(Mf. 53/1). [nuṣret it, -er, -se]*

nūş eyle-: *İçmek, yudumlamak.* ||| *(Manen) Zevk etmek, tatmak, nasiplenmek.*

1. Cür‘a-i cām-ı maḥabbetden ki kim **nūş eyleye**
   Anı ol ẕevḳ ü ṣafā ḥayrān u medhūş eyleye *(Mf. 156/1).[nūş eyle,-y,-e]*
2. Bu kevşerden **nūş eyle**
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/35). [nūş eyle]*

nūş it-: *İçmek, yudumlamak.* ||| *(Manen) Zevk etmek, tatmak, nasiplenmek.*

1. Cām-ı ‘ışḳuñ **nūş idüb**
   Yudalum şimdengirü *(Koş. 10/11). [nūş it, -üb]*
2. Ṭālib-i dīdār olub ayılmaya tā ḥaşre dek
   Kim ki **nūş ide** ezel bezminde ger ṣahbā-yı ‘aşḳ *(G. 28/6).[nūş it,-e]*
3. Ayılmaya tā ḥaşre dek
   Kim **nūş ide** ṣahbā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/24). [nūş it, -e]*
4. Sāḳī-i bezm-i ezelden **nūş idüb** cām-ı ṣafā
   Mest ider ‘āşıḳları ol cür‘a-i esrār-ı Hū *(G. 12/3). [nūş it, -üb]*
5. ‘Āfiyetler cām-ı ‘aşḳı **nūş iden** ‘āşıḳlara
   Vuṣlat-ı ma‘şūḳ erzānīdür ol ṣādıḳlara *(G. 29/1). [nūş it, -en]*
6. Ol bādeden kim **nūş ider**
   İçdügi dem serḫōş ider *(Mrb. 8/5). [nūş it, -er]*
7. Muḥabbet sāġarın **nūş it**
   Begüm deryā gibi cūş it *(Mrb. 45/25). [nūş it]*

nuṭfe: *Meni, sperm, döl suyu.*

1. İy **nuṭfeyi** insān iden
   Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/7). [nuṭfeyi, -y, -i]*

2. İy ḳaṭreyi ‘ummān iden
   İy **nuṭfeyi** insān iden *(Mrb. 32/10). [nuṭfeyi, -y, -i]*
3. Eyle Hüdāī’ye ‘aṭā cūduñla ḥaḳḳānī vücūd
   İy **nuṭfeyi** insān idüb iy ḳaṭreyi ‘ummān iden *(G. 6/10). [nuṭfeyi,-y,-i]*

nuṭfe-i nā-çīz: *Önemsiz bir meni, döl suyu.*

1. **Nuṭfe-i nā-çīzi** insān eyleyen Ḳādir Ḫudā
   Yine luṭfundan ide ḳullarına vaṣlın ‘aṭā *(G. 35/1). [nuṭfe-i nā-çīz, -i]*
2. **Nuṭfe-i nā-çīzi** insān eyledüñ
   Ḥamd ü minnet saña iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/1). [nuṭfe-i nā-çīz, -i]*
3. **Nuṭfe-i nā-çīze** cān iḥsān iden
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/3). [nuṭfe-i nā-çīz, -e]*

nüh-felek: *Dokuz kat gök.*

1. Kāġıd olub bu **nüh-felek**
   Ketb eylese ins ü melek *(Mrb. 84/13). [nüh-felek]*

nüzūl it-: *Nâzil olmak, inmek.*

1. Anda Ḳur’ān-ı ‘aẓīm itdi nüzūl
   Şehr-i ümmet buyurur aña Resūl *(Mrb. 17/5). [nüzūl it, -di]*

O/‘O

o: *İşaret zamiri*

"O" işaret zamiri (Hakk'ın ikram ettikleri).

1. Alan sensin viren sensin ḳılan sen
   Ne virdüñse **odur** daḫi nemüz var *(Mrb. 57/2). [odur, -dur]*

"O" işaret zamiri (Hakk'ın ikram ettikleri).

1. Ḥaḳīḳat üzre añlayub bilen sen
   Ne virdüñse **odur** daḫi nemüz var *(Mrb. 57/4). [odur, -dur]*

"O" işaret zamiri (Hakk'ın ikram ettikleri).

1. Efendi dil ṭudaḳ senden gelübdür
   Ne virdüñse **odur** daḫi nemüz var *(Mrb. 57/8). [odur, -dur]*

"O" işaret zamiri (Hakk'ın ikram ettikleri).

1. Fenāyı-yā s̲ebātı ḳande bulduḳ
   Ne virdüñse **odur** daḫi nemüz var *(Mrb. 57/12). [odur, -dur]*

"O" işaret zamiri (Hakk'ın ikram ettikleri).

1. Buyurduñ oldı illā ḳaldı ma‘dūm
   Ne virdüñse **odur** daḫi nemüz var *(Mrb. 57/16). [odur, -dur]*

"O" işaret zamiri (Hakk'ın ikram ettikleri).

1. Efendi daḫli yoḳ ġayruñ arada
   Ne virdüñse **odur** daḫi nemüz var *(Mrb. 57/20). [odur, -dur]*

"O" işaret zamiri (Rûh lâtifesi).

1. Çünki Hüdāī’ maḥv ola nefsüñ ru‘ūneti
   Ol ḳalbe ḳalb rūḥa **o** sırra uyub gelür *(G. 11/10). [o]*

"O" işaret zamiri (Hakk'ın bazen tecelli edip bazen gizlenmesi).

- 1. Sen s̲emme vechu'llāh didüñ hem ẓāhir ü bāṭın aduñ
  Geh gösterüb gāh gizledüñ 'aḳlı **odur** ḥayrān iden *(G. 6/4). [odur,-dur]*

"O" işaret zamiri (Hakk'ı zikretmek).

1. Ger mücāhid fī sebīli'llāh iseñ
   Ḫāliḳı z̲ikr it **odur** ḫayr-ı ṣalāḥ *(G. 31/6). [odur, -dur]*

o: *Şahıs zamiri "O" şahıs zamiri (Allah).*

1. **O** sulṭāndur iden ḳulların irşād
   Men lem yehdi'llāhu mālehu min hād *(Koş. 51/5). [O]*

"O" şahıs zamiri (Hakk'ı samimi olarak arzulamayan kişi).

1. Şol ki itmez seni özinde ṭaleb
   Bārid āhen dögüb çeker **o** ta'ab *(Msd. 2/26). [o]*

"O" şahıs zamiri (Kul, insan).

1. Ṭañ mıdur bülbül itse efġānı
   Żayi' itdi **o** verd-i ḫandānı *(Msd. 1/14). [o]*

"O" şahıs zamiri (Kul, insan).

1. İtse teklīf-i Hüdāī' **o** ḳabūl
   Olsa biñ cān ile Mevlā'sına ḳul *(Mrb. 53/9). [o]*

"O" şahıs zamiri (İnsan-ı kâmil, mürşid-i kâmil).

1. Yola çeken **odur** bay u gedāyı
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/19). [odur, -dur]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. **O'dur** iden bizi iḥyā
   Aña çok şükr-i bī-pāyān *(Mrb. 124/11). [O'dur, -dur]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. O'dur tedbīr iden cümle umūrı
   Yene Ḥaḳ'dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/7). [O'dur, -dur]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Mülki ḳo mālike baḳ leyl ü nehār iden O'dur
   Cem'-i eżdād idüben 'unṣurı çār iden **O'dur** *(Mrb. 16/14). [O'dur, -dur]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Mülki ḳo mālike baḳ leyl ü nehār iden **O'dur**
   Cem'-i eżdād idüben 'unṣurı çār iden O'dur *(Mrb. 16/13). [O'dur, -dur]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Āteşi gülşen idüb düşmeni yār iden **O'dur**
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/15).[O'dur,-dur]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Mevcūd **O'dur** vücūdı ola anuñ ḥaḳīḳī
   Yoḫsa vücūd-ı zā'il bir vehm-i bāṭıl ancaḳ *(G. 16/3). [O'dur, -dur]*

"O" şahıs zamiri (Şeriat makamının hâllerini sindiren).

1. Şu kim vaḥdet şarābın hażm ide bezm-i şerī‘atda
   Ṭarīḳatda **odur** kāmil ḥaḳīḳatda odur vāṣıl *(G. 18/8). [odur, -dur]*

"O" şahıs zamiri (Şeriat makamının hâllerini sindiren kişi).

1. Şu kim vaḥdet şarābın hażm ide bezm-i şerī‘atda
   Ṭarīḳatda odur kāmil ḥaḳīḳatda **odur** vāṣıl *(G. 18/8). [odur, -dur]*

o: *"O" işaret sıfatı*

1. ‘İnāyet olsa Ḥaḳ’dan bir ḳulına
   O ḳul sālik olur Mevlā yolına *(Mf. 31/2). [o]*
2. Görüb ānı **o** yola uġrayan dir
   Yeyen bilmezse bilür doġrayan dir *(Mf. 74/1). [o]*
3. Cenābuñdan olursa ḥüsn-i tedbīr
   İder yā Rab **o** cān ü cisme te’sīr *(Mf. 90/2). [o]*
4. Yene göñlüm dōst illerin özledi
   O illere bir kez daḫi varam mı *(Koş. 6/2). [o]*
5. **O** dört envār daḫı ol dört velīdür
   Ebū Bekr ü ‘Ömer ‘Osmān ‘Alī’dür *(M. 7/7). [o]*
6. Ber-murād olsun **o** bī-çāre naḥīf
   Faż̇l ile iḥsānuñ ister iy Kerīm *(Kt. 16/3). [o]*
7. N’ola ger dökse bu gözüm ḳanı
   Görmez oldı **o** māh-ı tābānı *(Msd. 1/16). [o]*
8. Çoḳdur keremi luṭfı **o** Raḥmān u Raḥīm’üñ
   İḥsānına ġāyet mi var ol Ḥayy u Ḳadīm’üñ *(Mrb. 98/9). [o]*
9. Bī-ḥad keremin gördi Hüdāī’ **o** Kerīm’üñ
   Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98/11). [o]*
10. Güller gülāb-ı ḥubb-ı ezel yādına dilā
    O dildāra yaḳılub ḳamudan el yuyub gelür *(G. 11/4). [o]*

11. Nice nāḳış itdi çü burhān ṭaleb
    O dem bedrüñ itdüñ işini tamām *(G. 24/8). [o]*
12. Şükür kim Küntü kenz esrārın açduñ
    O kenzin zübdesin insāna saçduñ *(M. 1/8). [o]*

od:

od: *Ateş.* (Dilçin, 2009, s. 171)

1. Ṭamu **odından** eşeddürür eşed
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/11). [odından, -ı, -n, -dan]*

od: *Ateş.* ||| *[tas.] İlahî aşk.* (Ögke, 2018, s. 259)

1. Balıḳlar deryāda arar
   Odlara düşmiş semender *(Koş. 25/6). [odlara, -lar, -a]*
2. Ne **oddan** ne ṣudan döner
   Kimseler ‘āşıḳ olmasun *(Koş. 25/7). [oddan, -dan]*

od: *Ateş.* ||| *Yakıcı etki, acı, ıztırap.* (KL., http://lugatim.com/s/od, erişim tarihi:19.07.2021)

1. Cānları ḥasret **odına** yandurur
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/1). [odına, -ı, -n, -a]*

oda at-: *Ateşe atmak.* ||| *[tas.] İlahî aşkta yakmak.*

1. Atsa özüni oda
   Pervāneye pervāne *(Mrb. 50/3). [oda at, -sa]*

oda yaḳ-: *Cehennem ateşinde yakmak.*

1. Ḳullaruñ **oda yaḳma**
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/1). [oda yaḳ, -(ma)]*

odlara yaḳ-: *Ateşe atmak.* ǁ *Zarara uğratmak.*

1. Yaban yirlere baḳma
   Cānuñ **odlara yaḳma** *(Koş. 34/6). [odlara yaḳ, -(ma)]*

odlara yan-: *Cehennem ateşinde yanmak.*

1. İl içün **odlara yanma**
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/19). [odlara yan, -(ma)]*

odur ki: *Öyle bir şeydir ki.*

1. Derd **odur ki** dermānını
   Ḥaḳ'dan ġayrı bilmez ola *(Koş. 8/23). [odur ki]*

oġlan: *Erkek çocuk.* (Dilçin, 2009, s. 172)

1. Beñzer hemān **oġlan** oyuncaġına
   Bunda 'aḳlı olan insān eglenmez *(Koş. 13/7). [oġlan]*

oġul: *Çocuk, evlat, yavru.* (Dilçin, 2009, s. 172)

1. Bir ḳapunuñ ḳulları bir erüñ **oġulları**
   Birbirine şer ṣanub buġż u ʿadāvet neden *(G. 38/5). [oġulları, -lar, -ı]*

okı- / oḳu-: *Tahsil etmek, talim görmek, öğrenmek.* (Doğan, 2013, s. 1330)

1. Ma'rifet mektebinden **oḳı** sebaḳ
   Cümlenüñ başı bir 'ināyet imiş *(Mrb. 74/31). [oḳı]*

2. Ḳalb-i kāmil Kā‘be’den eşrefdür **oḳursañ** sebaḳ
   Kā‘be’yi maḫlūḳ yapdı ḳalbi ṣun‘-ı pāk-i Ḥaḳ *(Mf. 3/1).[oḳursañ,-r,-sa,-ñ]*
3. Güller ṭutar elde varaḳ
   Bülbüller **oḳurlar** sebaḳ *(Koş. 3/26). [oḳurlar, -r, -lar]*

<u>oḳu-:</u> bkz. oḳı- / oḳu-.

<u>ol:</u> *" O" şahıs zamiri (Allah).*

1. Çün **oldur** melce-i erbāb-ı ḥācāt
   Olubdur ḫāṣ u ‘āmm ol bāba muḥtāc *(Kt. 3/3). [oldur, -dur]*

"O" şahıs zamiri. (Ârif).

1. Deryā gibi **ol** cūş ider
   Esrük olur dīvānesi *(Mrb. 8/7). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Ehl-i gâfil).

1. Ehl-i ġāfil ġaflet ile Ḥaḳḳ’ı ḳor dünyā arar
   Beñzer **ol** debbāġa kim ol kelb-i murdārın arar *(Mf. 62/2). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Tabakhaneci / debbağ).

1. Ehl-i ġāfil ġaflet ile Ḥaḳḳ’ı ḳor dünyā arar
   Beñzer ol debbāġa kim **ol** kelb-i murdārın arar *(Mf. 62/2). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. ‘Aceb **ol** kendü özin ḳande buldı
   Ḳamusı ol Ḫudā’nuñ baḫşişidür *(Mf. 83/1). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Sâlik).

1. Kişi yolında key ṣādıḳ gerekdür
   Mey-i ġafletden **ol** ayıḳ gerekdür *(Mf. 84/2). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Şol ṭālib-i ṣādıḳda kim ḥubb-ı Ḫudā ġālib olur
   Ol vāṣıl-ı Ḥażret olub manṣıb aña ṭālib olur *(Mf. 85/2). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Efendi'den ḳula olursa iḥsān
   Olur **ol** cennet içre şād u ḫandān *(Mf. 134/2). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Hak, Allah).

1. Ḳula in'ām iden her laḥẓa Ḥaḳḳ'dur
   Anuñçün ḥamd ü şükre **ol** aḥaḳḳdur *(Mf. 87/2). [ol]*

"O" şahıs zamiri (kul, insan).

1. Ḥażret-i Mevlā hidāyet itmeyince bir ḳula
   Çāre yoḳdur **ol** kim inṣafā gele ḥāṣıl ola *(Mf. 151/2). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Zenler / kadınlar).

1. Ne zenler var ki ma'nāda **ol** erdür
   Ne erler var ki 'avratdan bed-terdür *(Mf. 181/1). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Kul).

1. Mücrim ü 'āṣī ḳuluñdan bir günāh eksük degül
   Ol anuñçün yā ilāhī bir gün āh eksük degül *(Mf. 191/2). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Aziz Mahmud Hüdâyî / kul).

1. Hüdāī'nüñ her günāhın bağışla
   Ol kemlik itdiyse sen eylik işle *(Koş. 23/18). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Hakk'ın yardımda bulunduğu kişi).

1. Kime kim itdüñ 'ināyet
   Ol oldı ehl-i sa'ādet *(Koş. 30/10). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Derūnuñ 'aşḳıla ṭolsun
   Fikrüñ ẕikrüñ hem **ol** olsun *(Koş. 25/22). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Vahdete eren kişi).

1. Hüdāī' kim bula esrār-ı tevḥīd
   Olur **ol** bülbül-i gülzār-ı tevḥīd *(Koş. 51/18). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Kul).

1. Ḫayr u şerr bunda ne her kim ide ḳul
   Āḫiretde cezāsını bula **ol** *(Kt. 7/2). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Nefsin esaretinde olan insan).

1. Esīr-i nefs olub bī-çāre insān
   Anuñçün olmaz **ol** bir hāle rāżī *(Kt. 20/4). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Hakk'a ermiş olan kişi).

1. Şol ki oldı Ḥaḳḳ’a vāṣıl
   Ol oldı insān-ı kāmil *(Koş. 48/22). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. **Ol** virdi cism ile cānı
   Ol virdi ‘ilm ü ‘irfānı *(Koş. 37/9). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Ol virdi cism ile cānı
   Ol virdi ‘ilm ü ‘irfānı *(Koş. 37/10). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Hüdāī’ bunca iḥsānı
   Evvel āḫir **ol** eyledi *(Koş. 37/12). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Māsivādan el çek iy ‘āşık kesil
   Fikrüñ ü ẕikrüñ **ol** olsun muttaṣıl *(Mrb. 38/10). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Hak feyzinden nasiplenen kişi, ârif).

1. Olurdı her işüñ aḥsen
   Ḳamuya **ol** medār ancaḳ *(Mrb. 51/20). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Şu kim sebḳ itdi senden aña ḥüsnā

Sa‘ādetden **ol** aldı ḥaẓẓ-ı evfā *(Mrb. 56/6). [ol]*

"O" şahıs zamiri (İnsan).

1. **Ol** mecma‘ü’l-baḥreyn olur
   Mūsā ile Ḫıżr’ı bulur *(Mrb. 65/25). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Âşık).

1. Şol ki cāndan saña ola ‘āşıḳ
   Ol olur bezm-i vaṣluña lāyıḳ *(Mrb. 71/6). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Sâlik).

1. Eger sālik ola yolunda ṣādıḳ
   Olur **ol** maḫzen-i sırr-ı ḥaḳāyıḳ *(Mrb. 87/6). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Mâsivâyı terk eden kişi).

1. Ṣavm-ı sivāyı kim ṭutar
   ‘Iyd-i viṣāle **ol** yiter *(Mrb. 8/10). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Hidāyet iden **oldur** nūr-ı ẕāta
   Begüm Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/19). [oldur, -dur]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. **Oldur** yene āḫir mu‘īn
   El-ḥamdü li’llāhi’l–Kerīm *(Mrb. 111,Msr. 11).[oldur,-dur]*

"O" şahıs zamiri (Allah).

1. Ẕākiri ẕikr ider **ol** ẕikr iden envāra batar
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/19). [ol]*

"O" şahıs zamiri (fenâ ender fenâ bulan kişi).

1. Bulan fenā-ender-fenā
   Bulur Hüdāī’ **ol** beḳā *(Mrb. 34/34). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Hakk'a sıdk ile kul olan kişi).

1. Kim ki ola ṣıdḳ ile ḳul
   Mevlā’sını unutmaz **ol** *(Mrb. 79/26). [ol]*

"O" şahıs zamiri (Hz. Muhammed).

1. **Ol-durur** çünkim Şefī‘ü’l-müẕnibīn
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī‘ *(Mrb. 129/11). [ol-durur, -durur]*

"O" şahıs zamiri (Mürşit-i kâmil).

1. Bevvāb-ı bāb-ı Ḥażret insān-ı kāmil ancaḳ
   Miftāḥ-ı kenz-i vaḥdet **ol** merd-i vāṣıl ancaḳ *(Mf. 40/2). [ol]*

ol: *"O" işaret zamiri (Nefsin olumsuz vasıfları).*

1. Uragör esb-i nefse tāziyāne
   Seni uġratmaya **ol** tā ziyāne *(Mf. 10/2). [ol]*

"O" işaret zamiri (Dünya lezzeti, zevki).

1. Göñül virme cihānuñ leẕẕetine
   Ki **ol** degmez ṣoñında ḥasretüñe *(Mf. 153/2). [ol]*

"O" işaret zamiri (Âşığın Hakk'a erişmesi).

1. Bir ‘āşıḳ irişse saña
   Ol ‘ıyd-ı ekberdür aña *(Koş. 18/22). [ol]*

"O" işaret zamiri (nefs-i emmâre).

1. Çeker **ol** ṣāḥibin nāre
   İşi dā’im olur ifsād *(Mrb. 75/7). [ol]*

"O" işaret zamiri (ev Edna makamına eren gönül.).

1. Şu cān kim sırr-ı Ev-ednā’ya irdi
   Begüm **ol** maṭlab-ı a‘lāya irdi *(Mrb. 87/14). [ol]*

"O" işaret zamiri (İlim ve irfân).

1. Olıcaḳ bir kişide ‘ilm ü ‘irfān
   Ḳomaz **ol** ṣāḥibin kim ide ‘iṣyān *(Mrb. 106/18). [ol]*

"O" işaret zamiri (Hakk'a sıdk ile kul olan).

1. Ṣıdḳıla olan Hüdāī’ Ḥaḳḳ’a ḳul
   Vāṣıl olur Ḥażret-i Mevlā’ya **ol** *(Mrb. 123/10). [ol]*

"O" işaret zamiri (Hakk'ın nimetleri).

1. ‘Add eylese na‘māñı ḳul
   Ḳābil degül iḥṣā’ya **ol** *(Mrb. 84/18). [ol]*

"O" işaret zamiri (Nefs).

1. Çünki Hüdāī’ maḥv ola nefsüñ ru‘ūneti
   Ol ḳalbe ḳalb rūḥa o sırra uyub gelür *(G. 11/10). [ol]*

"O" işaret zamiri (İlahî tecelliler).

1. Refrefidür rāh-ı Ḥaḳ’da **ol** Hüdāī’ ‘āşıḳuñ
   Ḳar‘ ider ebvāb-ı ġaybī lā-cerem tekrār-ı Hū *(G. 12/9). [ol]*

ol: *"O" işaret sıfatı (Kâdir ilâh).*

1. Her ne taḳdīr itse **ol** Ḳādir ilāh
   Cümlesi ḥikmetledür bī-iştibāh *(Mf. 6/1). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Hâyy u Kayyûm).

1. Ḳul olduñsa eger Ḳādir Ḫudā’ya
   Ḳulunı ḥıfẓ ider **ol** Ḥayy u Ḳayyūm *(Mf. 4/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Kâdir Hüdâ).

1. Bāb-ı Ḥaḳḳ’a yüz sürüb iḥsānını itseñ recā’
   Ber-murād eyler seni luṭfıla **ol** Ḳādir Ḫudā *(Mf. 46/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Hazret-i Gaffar).

1. Eger bir kimse ṣıdḳıla derūndan itse istiġfār
   Umaruz maġfiret ide aña **ol** Ḥażret-i Ġaffār *(Mf. 63/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Hudâ).

1. ‘Aceb ol kendü özin ḳande buldı
Ḳamusı **ol** Ḫudā’nuñ baḫşişidür *(Mf. 83/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (nefs-i emmâre).

1. Begüm **ol** nefs-i emmāretü bi’s-sū‘
Hevāsına uyanı itdi bed-ḫū *(Mf. 148/1). [ol]*

"O" işaret sıfatı (kasr-ı kurb).

1. Şol ‘āşıḳ-ı ṣādıḳda kim terk-i sivādan tāc ola
Ol ḳaṣr-ı ḳurba irişüb ‘ālem aña muḥtāc ola *(Mf. 150/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (saâdet).

1. Żu‘afā ḳullarını Ḥaḳ gözede
Ol sa‘ādetden irişe bize de *(Mf. 154/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (zevk u safâ).

1. Cür‘a-i cām-ı maḥabbetden ki kim nūş eyleye
Anı **ol** ẕevḳ ü ṣafā ḥayrān u medhūş eyleye *(Mf. 156/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Kerim).

1. Ṣaklayub nār-ı cehennemden ‘ibādı **ol** Kerīm
Maḥż-ı fażlıyla na‘īm-i cennet iḥsān eyleye *(Mf. 160/1). [ol]*

"O" işaret sıfatı (münkir).

1. N’ola **ol** münkiri du‘ā-yı velī

Kesse mānend-i ẕu’lfekār-ı ‘Alī *(Mf. 166/1). [ol]*

"O" işaret sıfatı (matlab-ı alâ).

1. Mā-sivādan ceẕb idüb **ol** maṭlab-ı a‘lā bizi
   Çoḳ belā’dan ṣaḳlamışdur Ḥażret-i Mevlā bizi *(Mf. 171/1). [ol]*

"O" işaret sıfatı (şûh-ı cihân).

1. Alaldan göñlüm **ol** şūḫ-ı cihānum
   Göñülsüz durur oldı tende cānum *(Mf. 176/1). [ol]*

"O" işaret sıfatı (cism).

1. Cenābuñdan olursa ḥüsn-i tedbīr
   İder **ol** cisme cān elbetde te’sīr *(Mf. 195/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (kapu).

1. Ālet olan ‘ilme rūḥü’l-rūḥdur
   Ehl-i rūḥa **ol** ḳapu meftūḥdur *(Mf. 200/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (vakt).

1. Göñül **ol** vaḳt olur ṣāfī
   Ki aña keder gelmez ola *(Koş. 8/15). [ol]*

"O" işaret sıfatı (yollar).

1. Hüdāī’ çoḳdan **ol** yollarda yeler
   Deli göñlüm meger sendedür sende *(Koş. 22/19). [ol]*

"O" işaret sıfatı (kenz-i cûd).

1. ‘Ālemler mevcidür baḥr-ı vücūduñ
İnsāndur zübdesi **ol** kenz-i cūduñ *(Koş. 44/10). [ol]*

"O" işaret sıfatı (bâb).

1. Çün oldur melce-i erbāb-ı ḥācāt
Olubdur ḫāṣ u ‘āmm **ol** bāba muḥtāc *(Kt. 3/4). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Hayy u Kayyum).

1. Tecellī eylese **ol** Ḥayy u Ḳayyūm
Olurdı mā-sivā heb cümle ma‘dūm *(N. 10/1). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Rabb-i Ekrem).

1. Didi Cebrā’īl’e **ol** Rabb-i Ekrem
Muḥammed nūrıdur **ol** nūr-ı a‘ẓam *(M. 7/5). [ol]*

"O" işaret sıfatı (nûr-ı azam).

1. Didi Cebrā’īl’e **ol** Rabb-i Ekrem
Muḥammed nūrıdur **ol** nūr-ı a‘ẓam *(M. 7/6). [ol]*

"O" işaret sıfatı (dört veli).

1. O dört envār daḫı **ol** dört velīdür
Ebū Bekr ü ‘Ömer ‘Osmān ‘Alī’dür *(M. 7/7). [ol]*

"O" işaret sıfatı (dost).

1. **Ol** dōsta giderin gitmem yabana
   Ḥaḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/11). [ol]*

"O" işaret sıfatı (matlab-ı alâ).

1. **Ol** maṭlab-ı a'lāya ir
   Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş. 49/31). [ol]*

"O" işaret sıfatı (şâhbâz-ı sultânî).

1. Ṣayd iderken hümā-yı 'irfānı
   Uçdı **ol** şāhbāz-ı sulṭānī *(Msd. 1/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (hûy).

1. Ne ḫūy ile kişi olsa sirişte
   Ḳomaz **ol** ḫūyın olsa rişte rişte *(N. 15/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (kul).

1. Devlet yeter **ol** ḳula
   Luṭf ile hidāyet it *(Mrb. 105/11). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Hayrü'l- enâm).

1. Oldı müşerref ḫās ü 'ām
   Geldi çün **ol** Ḫayrü'l-enām *(Mrb. 5/13). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Ganî).

1. İsteyicek bir faḳīri **ol** Ġanī
   Eyler esrār-ı ma'ārif maḫzeni *(Mrb. 38/13). [ol]*

"O" işaret sıfatı (sâhib-i hulk-ı hasen).

1. **Ol** ṣāḥib-i ḫulḳ-ı ḥasen
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/7). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Kâdir ü Hay ü Vedûd).

1. Bir ‘ışḳ-ı pāk iḥsān ide
   Ol Ḳādir ü Ḥayy ü Vedūd *(Mrb. 35/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (âlî dergâh).

1. Hüdāī’ yalvar Allāh’a
   Yüz ur **ol** ālī dergāha *(Mrb. 75/18). [ol]*

"O" işaret sıfatı (âşık).

1. **Ol** ‘āşıḳa dirler merd
   Baş egmeye nādāna *(Mrb. 50/7). [ol]*

"O" işaret sıfatı (matlab).

1. Ṣıdḳ ile gir yolına dildāruñ
   Bezl it **ol** maṭlaba cümle varuñ *(Mrb. 67/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (yan).

1. Niçe bir emmārelükde eyleye nefsüñ ḳarār
   İşidüb firrū ila’llāh’ı it **ol** yaña firār *(Mrb. 68/18). [ol]*

*"O" işaret sıfatı (*ṭālib-i ṣādıḳ*).*

1. Ṭulū‘ itse ḳaçan şems-i ḥaḳīḳat
Ḳomaz **ol** ṭālib-i ṣādıḳda ẓulmet *(Mrb. 87/10). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Hayy u Kadîm).

1. Çoḳdur keremi luṭfı o Raḥmān u Raḥīm’üñ
İḥsānına ġāyet mi var **ol** Ḥayy u Ḳadīm’üñ *(Mrb. 98/10). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Rabb-ı Kerîm).

1. Bizi faẕlıyla insān eylemişdür
Göre luṭfunı **ol** Rabb-ı Kerīm’üñ *(Mrb. 106/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Hayy ü Kadîm).

1. Yene hem ehl-i īmān eylemişdür
Göre iḥsānın **ol** Ḥayy ü Ḳadīm’üñ *(Mrb. 106/4). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Hayy ü Kadîm).

1. Hüdāī’ ni‘mete şükr eyle her gāh
Göre iḥsānın **ol** Ḥayy ü Ḳadīm’üñ *(Mrb. 106/28). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Rabb-ı Kerîm).

1. Yazılmaz ni‘met-i sulṭān-ı Ġaffār
Göre luṭfunı **ol** Rabb-ı Kerīm’üñ *(Mrb. 106/8). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Rabb-ı Kerîm).

1. Uyan ġafletden **ol** bir merd-i dānā

Göre luṭfunı **ol** Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/12). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Rabb-ı Kerîm).

1. Hidāyet eyledi envār-ı ẕāta
Göre luṭfunı **ol** Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/16). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Rabb-ı Kerîm).

1. Yüri var Ḫāliḳ'a şükr eyle her ān
Göre luṭfunı **ol** Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/20). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Rabb-ı Kerîm).

1. Umaruz irevüz nūr-ı şühūda
Göre luṭfunı **ol** Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/24). [ol]*

"O" işaret sıfatı (kesret).

1. **Ol** ḳeṣrete ḳıllet yoḳ
Raḥm eyle Raḥīm Allāh *(Mrb. 118/15). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Rabb-i Kerîm).

1. Ḥaḳ bizi faẕlıyla īcād eyledi
Luṭf u iḥsān itdi **ol** Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Rabb-i Kerîm).

1. Hem yene yolına irşād eyledi
Luṭf u iḥsān itdi **ol** Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/4). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Rabb-i Kerîm).

1. Ġayra baḳmaz sırr-ı tevḥīdi duyan
   Luṭf u iḥsān itdi **ol** Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/8). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Rabb-i Kerîm).

1. Ḥaḳḳ ile olur yene Ḥaḳḳ'a vuṣūl
   Luṭf u iḥsān itdi **ol** Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/12). [ol]*

"O" işaret sıfatı (bâde).

1. **Ol** bādeden kim nūş ider
   İçdügi dem serḫōş ider *(Mrb. 8/5). [ol]*

"O" işaret sıfatı (âşık).

1. Bayrama **ol** 'āşık irer
   Kim Ḥaḳ cemālini görer *(Mrb. 8/13). [ol]*

"O" işaret sıfatı (dem).

1. Şol nefes emrüñle fānī cihāndan gidicek
   Sen kerem eyle İlāhī bize **ol** demde meded *(Mrb. 31/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (dem).

1. Gülşen-i cennete cān bülbüli rıḥlet idicek
   Sen kerem eyle İlāhī bize **ol** demde meded *(Mrb. 31/4). [ol]*

"O" işaret sıfatı (dem).

1. Pāk ü ṭāhir varalum Ḥażret’e bā-ḳalb-i selīm
   Sen kerem eyle İlāhī bize **ol** demde meded *(Mrb. 31/8). [ol]*

"O" işaret sıfatı (dem).

1. Şimdiden itdi Hüdāī’ ḥālini ṭapuña ‘arż
   Sen ‘ināyet it Efendi bize **ol** demde meded *(Mrb. 31/12). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Rabb-i Gaffâr).

1. Ḫaṭā ile ṣudūr eylerse evzār
   Umaruz ‘afv ide **ol** Rabb-i Ġaffār *(Mrb. 109/10). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Hayy u Kayyûm).

1. ‘İnāyet eyleye **ol** Ḥayy u Ḳayyūm
   Yene Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/15). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Kâdir ü Hayy u Vedûd).

1. **Ol** Ḳādir ü Ḥayy u Vedūd
   ‘Ālemlere virdi vücūd *(Mrb. 110/5). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Hâlik-ı kevn u mekân).

1. **Ol** Ḫāliḳ-ı kevn ü mekān
   Ḳulların eyler imtiḥān *(Mrb. 110/17). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Hudâ).

1. Luṭfundan **ol** Ḳādir Ḫudā
   Ḳullarına itdi ‘aṭā *(Mrb. 111/17). [ol]*

"O" işaret sıfatı (câm).

1. Yiter **ol** cām ile ḥayrān ü mest ol
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/3). [ol]*

"O" işaret sıfatı (bî-nişân).

1. Gerekmez ẕevḳını bāġ-ı cinānuñ
   Yolun göster bize **ol** bī-nişānuñ *(Mrb. 76/18). [ol]*

"O" işaret sıfatı (matlab).

1. Gelüñ iy dōsitān isteyelüm ṣıdḳ ile Mevlā'yı
   Olub **ol** maṭlaba ṭālib ḳoyalum ġayrı sevdāyı *(G. 2/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (vech).

1. Ṭūra tecellī eyleyüb diller tesellī eyleyüb
   Musā'ya diyüb Len terān **ol** vechile iḥsān iden *(G. 4/6). [ol]*

"O" işaret sıfatı (cür'a-i esrâr-ı Hû).

1. Sāḳī-i bezm-i ezelden nūş idüb cām-ı ṣafā
   Mest ider 'āşıḳları **ol** cür'a-i esrār-ı Hū *(G. 12/4). [ol]*

"O" işaret sıfatı (zevk).

1. İki cihānı 'āşıḳ virür Hüdāī' yāre
   Ol ẕevḳe irmeyenler cennāta ḳā'il ancaḳ *(G. 16/10). [ol]*

"O" işaret sıfatı (mahbûb-ı bî-hemtâ).

1. ‘Āşıḳuñ maḳṣūdı **ol** maḥbūb-ı bī-hemtā imiş
   Himmeti ġayet bülend ü maṭlabı bālā imiş *(G. 26/1). [ol]*

"O" işaret sıfatı (sâdık).

1. ‘Āfiyetler cām-ı ‘aşḳı nūş iden ‘āşıḳlara
   Vuṣlat-ı ma‘şūḳ erzānīdür **ol** ṣādıḳlara *(G. 29/2). [ol]*

"O" işaret sıfatı (sâbık).

1. Enbiyā vü evliyā luṭfuñla olmuş sābiḳūn
   Sen Hüdāī’ ḳuluñı żamm eyle **ol** sābıḳlara *(G. 29/10). [ol]*

"O" işaret sıfatı (sâbık).

1. Raḥmetüñ sebḳ ile bulmuşdur kemāli sābiḳūn
   Bu Hüdāī’ bendeñi ilḥāḳ it **ol** sābıḳlara *(G. 29/12). [ol]*

"O" işaret sıfatı (kul).

1. Dü ‘ālemde sa‘ādet **ol** ḳuluñdur
   Ki ola Ḥaḳ’dan ‘ināyet aña her-gāh *(G. 32/11). [ol]*

"O" işaret sıfatı (Rabb-ı Kerim).

1. Ẕākiri ẕikr eyler **ol** Rabb-ı Kerīm
   Ẕākir olsun isteyen Ḥaḳ’dan ‘aṭā *(G. 36/7). [ol]*

"O" işaret sıfatı (hayr-ı beşer).

1. Dünyāya teşrīf eyledi
   Bu ayda **ol** ḫayr-ı beşer *(G. 34/4). [ol]*

"O" işaret sıfatı (ay).

1. **Ol** ayda itmişdür ẓuhūr
   Maḥbūb-ı Ḥak ḫayrü'l-beşer *(G. 34/5). [ol]*

"O" işaret sıfatı (dost cemâli).

1. Gāh olur **ol** dōst cemāli gönlümüze düşegelür
   Anuñçün 'ışḳ deryāsı ḳaynayuban cūşagelür *(G. 7/1). [ol]*

"O" işaret sıfatı (dânâ-yı aşk).

1. Ṭīnet-i Ādemde ḳonmasa ezel sevdā-yı 'aşḳ
   Cenneti bir dāneye ṣatmazdı **ol** dānā-yı 'aşḳ *(G. 28/2). [ol]*

ol-:

ol-: *Bir hâlden bir hâle geçmek/dönüşmek.* (Doğan, 2013, s. 1332)

1. Rūz u şeb feryād idüb gül şevḳına
   Bülbül-i nālān **olayın** bir zamān *(G. 17/4). [olayın, -ayın]*
2. Nār-ı 'aşḳa cān atub pervāne-veş
   Yanayın biryān **olayın** bir zamān *(G. 17/8). [olayın, -ayın]*
3. Bülbül gibi dā'im öter
   Gülşen **olur** kāşānesi *(Mrb. 8/12). [olur, -ur]*
4. Münevver eyleyüb nūr-ı şerī'at
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīm **olsun** ṭarīḳat *(Mrb. 13/6). [olsun, -sun]*
5. Tevhīd ile īmānum kāmil **ola**
   Firḳat gidüb cem'iyyet ḥāṣıl **ola** *(Koş. 6/9). [ola, -a]*
6. Bir pādişāha ḳul ol kim
   Mülki zā'il olmaz **ola** *(Koş. 8/2). [ola, -a]*
7. Bir gülşene bülbül **ol** kim
   Hīç ṣararub ṣolmaz ola *(Koş. 8/3). [ol]*

8. Kendüñ ‘ummāna ṣalagör
   Ġavvāṣ **oluban** ṭalagör *(Koş. 8/6). [oluban, -uban]*
9. Gerçek ‘āşıḳ **olsa** sālik
   Görinür külli şey’ hālik *(Koş. 8/9). [olsa, -sa]*
10. Bir özge ‘ilme ‘ālim **ol**
    Melek anı bilmez ola *(Koş. 8/35). [ol]*
11. Bir ḳapuya mülāzım **ol**
    Dün gün Hüdāī’ ḳā’im ol *(Koş. 8/33). [ol]*
12. Verd içün bülbül derdile nālān
    Oldı pervāne şem‘ ile sūzān *(Koş. 16/10). [oldı, -dı]*
13. ‘Ārif **ol** iy dil
    Olagör kāmil *(Koş. 17/13). [ol]*
14. Bülbül **olayın** öten
    Cān oynayuban üten *(Mrb. 23/5). [olayın, -ayın]*
15. Gencīne-i ev-ednā
    Olsun re’s ü mālümüz *(Koş. 20/24). [olsun, -sun]*
16. Ḫāzin-i esrār-ı lāhūt **ol** ki sulṭānlıḳ budur
    Kenz-i lā-yefnāya mālik **ol** begüm ḫānluḳ budur *(G. 9/1). [ol]*
17. Derūnuñ ‘aşḳıla ṭolsun
    Fikrüñ ẕikrüñ hem Ol **olsun** *(Koş. 25/22). [olsun, -sun]*
18. ‘İnāyet olsa Ḥaḳ’dan bir ḳulına
    O ḳul sālik **olur** Mevlā yolına *(Mf. 31/2). [olur, -ur]*
19. Vücūduñ milki ḳo Allah’uñ olsun
    Sarāy-ı sırruña sulṭān **ola** Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/4). [ola, -a]*
20. Hüdāī’ maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳḳ **ol**
    Ḳo ġayrı ṭālib-i dīdār-ı Ḥaḳḳ ol *(Mrb. 36/17). [ol]*
21. Hüdāī’ maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳḳ ol
    Ḳo ġayrı ṭālib-i dīdār-ı Ḥaḳḳ **ol** *(Mrb. 36/18). [ol]*
22. Yüri var maḫzen-i esrār-ı Ḥaḳḳ **ol**
    Ki her bir ḳaṭrede ‘ummān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/19). [ol]*
23. Nesīm-i rūḥ-ı Raḥmān’dan nefes irerse ger cāna
    Bahāristān **ola** ‘ālem ṣafā-yı nev-bahārumdan *(G. 13/4). [ola, -a]*

24. ‘Ārif **ol** āyīne-i insāna baḳ

    Anda ‘aks-i Ḥażret-i Raḥmān’a baḳ *(G. 14/1). [ol]*

25. Olmasun nefsüñ ḥā’il

    Bāḳī mülke ol vāṣıl *(Koş. 35/25). [olmasun, -(ma), -sun]*

26. Muḥīt-i baḥr-ı tevḥīdi bulub ummān-ı bī-sāḥil

    Vücūduñ ḳaṭresin maḥv it eger **olduñsa** ehl-i dil *(G. 15/2).[ol, -du, -ñ, -sa]*

27. Terk eyle erkenden nefsüñ hevāsın

    Ṣādıḳ ḳul **ol** gözle Mevlā rıżāsın *(Koş. 40/10). [ol]*

28. Ḥabīb’e emrüñ ile ḥışn **olub** ġār

    Ḫalīl’e gülşen oldı şiddet-i nār *(Mrb. 54/13). [olub, -ub]*

29. Ḥabīb’e emrüñ ile ḥışn olub ġār

    Ḫalīl’e gülşen **oldı** şiddet-i nār *(Mrb. 54/14). [oldı, -dı]*

30. Ḳoyub sırrum hevāyı māsivāyı

    Makām **olsun** aña vaḥdet sarāyı *(Mrb. 56/10). [olsun, -sun]*

31. **Olalum** vāṣıl-ı maṭlūb-ı a‘lā

    ‘İnāyet eyle Sulṭān’um ‘ināyet *(Mrb. 56/7). [olalum, -alum]*

32. İrişem şāyed ki baḥr-i Ḳulzüm’e

    Ḳaṭre-i nīsān **olayın** bir zamān *(G. 17/6). [olayın, -ayın]*

33. Geh yerüm pervāne gibi **oldı** nār

    Eyledüm bülbül gibi geh āh ü zār *(Mrb. 63/9). [oldı, -dı]*

34. Olma ḫōd-bīn ü Ḫudā-bīn **ol** begüm

    Maḥż-ı faẓlıyla olan iḥsānı gör *(G. 19/9). [ol]*

35. **Olma** ḫōd-bīn ü Ḫudā-bīn ol begüm

    Maḥż-ı faẓlıyla olan iḥsānı gör *(G. 19/9). [olma, -(ma)]*

36. Ol mecma‘ü’l-baḥreyn **olur**

    Mūsā ile Ḫıżr’ı bulur *(Mrb. 65/25). [olur, -ur]*

37. ‘Ārif **ol** görme yüzin aġyāruñ

    Gör cemālini ḳadīmī yāruñ *(Mrb. 67/3). [ol]*

38. ‘Āḳil **ol** ḫayr işi ta‘cīl eyle

    Evliyā ḥālini taḥṣīl eyle *(Mrb. 67/9). [ol]*

39. Māsivāya baḳma ‘āşıḳ ‘ārif **ol**

    Yāri isterseñ ṣaḳın aġyārdan *(G. 21/3). [ol]*

40. Terkīb olundı çünki hevā ḫāk ü nār ü āb
İnsān-ı kāmil **oldı** aña refʿ olub ḥicāb *(G. 25/2). [oldı, -dı]*
41. Ḫullet ki nārı nūr ide berd ü selām **olur**
ʻĀşıḳ ki ṣādıḳ ola aña ʻaẕb olur ʻaẕāb *(G. 25/4). [olur, -ur]*
42. Ḫudāyı yād it olma yād
Ḳul **ol** kim olasın āzād *(Mrb. 75/4). [ol]*
43. Hem-demi **olsa** ṭālibüñ tevḥīd
Olısardur iki cihānda saʻīd *(Mrb. 74/25). [olsa, -sa]*
44. Olıcaḳ sālike ʻināyet-i Ḥaḳ
Tīz **olurmış** o vāṣıl-ı muṭlaḳ *(Mrb. 74/30). [olurmış, -ur, -mış]*
45. Şol ki **oldı** Ḥaḳḳ'a vāṣıl
Ol **oldı** insān-ı kāmil *(Koş. 48/22). [oldı, -dı]*
46. Enbiyā vü evliyā luṭfuñla **olmuş** sābiḳūn
Sen Hüdāī' ḳuluñı żamm eyle ol sābıḳlara *(G. 29/9). [olmuş, -muş]*
47. Serv-āsā cānān olur
Cān maẓhar-ı ʻirfān **olur** *(Mrb. 80/6). [olur, -ur]*
48. Hüdāī' kim bula esrār-ı tevḥīd
Olur ol bülbül-i gülzār-ı tevḥīd *(Koş. 51/18). [olur, -ur]*
49. Aḳlām olub cümle şecer
Deryā midād **olsa** eger *(Mrb. 85/10). [olsa, -sa]*
50. Kāġıd **olub** bu nüh-felek
Ketb eylese ins ü melek *(Mrb. 84/13). [olub, -ub]*
51. Yiter itdüñ bu fānī ẕevḳe raġbet
Efendi ʻāḳil **ol** fikr it me'āli *(Mrb. 87/2). [ol]*
52. Kimüñ kim nūr-ı Ḥaḳ **ola** delīli
Ṣırāṭ-ı müstaḳīm olur sebīli *(Mrb. 86/9). [ola, -a]*
53. Kimüñ kim nūr-ı Ḥaḳ ola delīli
Ṣırāṭ-ı müstaḳīm **olur** sebīli *(Mrb. 86/10). [olur, -ur]*
54. Yüri ḥāl ehli **ol** ḳo ḳāl ü ḳīli
Cemīle irişen bulur cemāli *(Mrb. 86/11). [ol]*
55. Eger sālik ola yolunda ṣādıḳ
Ol**ur** ol maḫzen-i sırr-ı ḥaḳāyıḳ *(Mrb. 87/6). [olur, -ur]*

56. Olalum luṭfuñ āzādı

Kerem eyle meded eyle *(Koş. 54/15). [olalum, -alum]*

57. Ḳalem **olub** şecerler cümleten heb

Yedi deryā aña olsa mürekkeb *(Mrb. 92/9). [olub, -ub]*

58. Ḳalem olub şecerler cümleten heb

Yedi deryā aña **olsa** mürekkeb *(Mrb. 92/10). [olsa, -sa]*

59. **Olavuz** tā lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl

Sen ‘ināyet it meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/3). [olavuz, -avuz]*

60. Şular kim ehl-i ḳāl **oldı** seni bilmek muḥāl oldı

Meger ‘aḳlı ‘ikāl oldı ḳodı ḥayretde dānāyı *(G. 2/7). [oldı, -dı]*

61. Luṭf ile göster bize yā Rab cemāl

Tā **olavuz** lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl *(Mrb. 95/26). [olavuz, -avuz]*

62. Ḳalem **olsa** nebātāt ile eşcār

Mürekkeb olsa deryālarla enhār *(Mrb. 106/5). [olsa, -sa]*

63. Ḳalem olsa nebātāt ile eşcār

Mürekkeb **olsa** deryālarla enhār *(Mrb. 106/6). [olsa, -sa]*

64. Uyan ġafletden **ol** bir merd-i dānā

Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm’üñ *(Mrb. 106/11). [ol]*

65. ‘Ārif **ol** aldanma nevm-i ġaflete

Ḫāliḳ’uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/15). [ol]*

66. ‘Ārif **ol** ma‘nā yüzine baḳagör

Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/1). [ol]*

67. Rāh-ı ṣalāḥa gidüb ṣulḥ u sülūk ehli **ol**

Nefse uyub her zamān ḥiddet ü şiddet neden *(G. 38/3). [ol]*

68. Ṣıdḳıla **olan** Hüdāī’ Ḥaḳḳ’a ḳul

Vāṣıl olur Ḥażret-i Mevlā’ya ol *(Mrb. 123/9). [olan, -an]*

69. Sālik-i rāh-ı ṭarīḳat **ol** begüm evlā budur

Maẓhar-ı nūr-ı ḥaḳīḳat **ol** begüm a‘lā budur *(Mf. 70/2). [ol]*

70. Sālik-i rāh-ı ṭarīḳat **ol** begüm evlā budur

Maẓhar-ı nūr-ı ḥaḳīḳat **ol** begüm a‘lā budur *(Mf. 70/1). [ol]*

71. Şol ṭālib-i ṣādıḳda kim ḥubb-ı Ḫudā ġālib olur

Ol vāṣıl-ı Ḥażret **olub** manṣıb aña ṭālib olur *(Mf. 85/2). [olub, -ub]*

72. Ḳīl ü ḳāli terke sa‘y it sīm-i nefsi eyle ḳal‘

Ehl-i ḥāl ehl-i meḳāl **ol** olagör ṣāḥib-kemāl *(Mf. 117/2). [ol]*

73. ‘Aḳl-ı nāḳıṣ kāmil **olmaġa** ḳaçan himmet ider

Onmaduḳluḳ var iken onmaġa kim ġayret ider *(Mf. 86/1). [olmaġa,-maġ,-a]*

74. Her kim bu yolda ḫāk ola

‘Aşḳ ile sīne-çāk **ola** *(N. 20/2). [ola, -a]*

75. Niçe bir ehl-i ḳīl ü ḳāl **o**lalum

Bedre irgür yiter hilāl **olalum** *(Msd. 2/20). [olalum, -alum]*

76. Vāṣıl-ı şems-i bī-zevāl **olalum**

Sākin-i ṣuffe-i kemāl olalum *(Msd. 2/21). [olalum, -alum]*

77. Vāṣıl-ı şems-i bī-zevāl **o**lalum

Sākin-i ṣuffe-i kemāl **olalum** *(Msd. 2/22). [olalum, -alum]*

78. Var imdi ‘āḳil **ol** ḫayr işle dā’im

Olasın tā iki ‘ālemde sālim *(M. 9/3). [ol]*

79. Felekler de meleklerle uçarsa

Ne mümkindür ki dīv **ola** firişte *(N. 15/4). [ola, -a]*

80. **Olub** eşcār ḳalem olsa mürekkeb ‘ummān

Lutfınuñ biñde birin yazmaġa yoḳdur imkān *(Mrb. 101/5).[olub,-ub]*

81. Olub eşcār ḳalem **olsa** mürekkeb ‘ummān

Lutfınuñ biñde birin yazmaġa yoḳdur imkān *(Mrb. 101/5).[olsa, -sa]*

82. Benlik aradan dūr olur

Ẓulmet gidüb pür-nūr **olur** *(Mrb. 1/6). [olur, -ur]*

83. Ẓulmet Hüdāī’ nūr **olur**

Envār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/27). [olur, -ur]*

84. Ḳullaruñ luṭfuñla insān **olduġı**

Heb senüñ faẓluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/1). [olduġı, -duġ, -ı]*

85. Şuhūdında **olıcaḳ** kişi kāmil

Aña hem dīn ü hem īmān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/11). [olıcaḳ, -ıcaḳ]*

86. Şuhūdında olıcaḳ kişi kāmil

Aña hem dīn ü hem īmān **ola** Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/12). [ola, -a]*

87. Ṣafā vir ḳalbümüzde ḳalmasun pās

Olavuz tā ḳarīn-i meclis-i ḫāṣ *(Mrb. 12/14). [olavuz, -avuz]*

88. Ṣādıḳ ola ger ‘ışḳ eri

Olur ḥaḳīḳat maẓharı *(Mrb. 79/18). [olur, -ur]*

89. Ẕikr ü tevḥīd eger ḳarīnüñ ola

Umulur ki Ḫudā mu‘īnüñ **ola** *(Mrb. 74/14). [ola, -a]*

90. Yiter müstaġraḳ-ı bezm-i Elest **ol**

Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/1). [ol]*

91. Aḳlām **olub** cümle şecer

Deryā midād olsa eger *(Mrb. 85/9). [olub, -ub]*

92. Ādem-i ḳalb **olduġına** maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳ

Secde-i şükr eylemezseñ ‘ayn-ı şeyṭānlıḳ budur *(G. 9/5). [ol, -duġ, -ı, -n, -a]*

93. Serv-āsā cānān olur

Cān maẓhar-ı ‘irfān **olur** *(Mrb. 80/6). [olur, -ur]*

94. Hem itdüñ aña taḥmīl-i emānet

Ola tā bāde-nūş-ı bezm-i vaḥdet *(M. 1/10). [ola, -a]*

95. Senden eger te’yīd ola

Her ḥālümüz tevḥīd **ola** *(Koş. 18/18). [ola, -a]*

96. Kürsī degül ‘arşdan dahi

‘Ālī **olur** ‘unvānumuz *(Mrb. 1/4). [olur, -ur]*

97. Göñül ol vaḳt **olur** ṣāfī

Ki aña keder gelmez ola *(Koş. 8/15). [olur, -ur]*

98. ‘Işḳile ḫōş **oldı** başuñ

Ma‘şūḳıla oldı işüñ *(Koş. 28/18). [oldı, -dı]*

99. ‘Işḳuñ n’ola **olsa** ‘ayān

Çün ‘ışḳ u meşk olmaz nihān *(Mrb. 34/29). [olsa, -sa]*

100. Derūnuñ māsivādan pāk idegör

Sarāy-ı ḳalbüñe mihmān **ola** Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/8). [ola, -a]*

101. Māsivādan el çek iy ‘āşık kesil

Fikrüñ ü ẕikrüñ ol **olsun** muttaṣıl *(Mrb. 38/10). [olsun, -sun]*

102. İy ‘aşḳ ile bīmār **olan**

Gel Ḥaḳḳ’a pervāz idelüm *(Mrb. 48/3). [olan, -an]*

103. Hem-demi olsa ṭālibüñ tevḥīd

Olısardur iki cihānda sa‘īd *(Mrb. 74/26). [olısardur, -ısar, -dur]*

104. Beşerden şer cüz **olmışdur** ilāhī
Nice eksük ola cürm ü günāhı *(Mrb. 91/13). [olmışdur, -mış, -dur]*
105. Ẕākiri ẕikr eyler ol Rabb-ı Kerīm
Ẕākir **olsun** isteyen Ḥaḳ'dan 'aṭā *(G. 36/8). [olsun, -sun]*
106. Biñ cān ile 'āşıḳ **olan**
Yolunda ḫōş sādıḳ olan *(Mrb. 4/10). [olan, -an]*
107. Alaldan göñlüm ol şūḫ-ı cihānum
Göñülsüz durur **oldı** tende cānum *(Mf. 176/2). [oldı, -dı]*
108. Ḳāli ḳo ḥāle ir efendi hemīn
Anı da geçüb **ol** maḳāma ḳarīn *(Mf. 144/2). [ol]*
109. Ni'met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
Milk ü māl ü salṭanat ister mi hīç 'āḳil **olan** *(Mf. 143/2). [olan, -an]*
110. Bir 'āleme yetmek gerek
Fenā eli irmez **ola** *(Koş. 8/28). [ola, -a]*
111. **Olma** Ḥaḳ'dan ġayra bende
Ṣalmaġıl kendüñi bende *(Koş. 25/9). [olma, -(ma)]*
112. Nefs **olmasun** ortada sed
İḥsānuña eyle maḥal *(Koş. 33/19). [olmasun, -(ma), -sun]*
113. Ġār-ı ṣadrumda Ḥabīb'üm **olalı** 'aşḳuñ nihān
Başum üstünde ḥamām-ı ġam yapubdur āşiyān *(G. 40/1). [olalı, -alı]*
114. Dūna baḳmaz himmeti bālā **olan**
Dīni gözler 'āḳil ü dānā olan *(Mrb. 90/9). [olan, -an]*
115. Cān ile olub 'āşıḳ
Yoluñda **olam** ṣādıḳ *(Mrb. 7/18). [olam, -am]*
116. Ẕerreler gün ḳaṭreler 'ummān **ola**
Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/15). [ola, -a]*
117. **Olupdur** nefsümüz perde
Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 61/1). [olupdur, -ub, -dur]*
118. Ṣādıḳ **ola** ger 'ışḳ eri
Olur ḥaḳīḳat maẓharı *(Mrb. 79/17). [ola, -a]*
119. Kim ki **ola** ṣıdḳ ile ḳul
Mevlā'sını unutmaz ol *(Mrb. 79/25). [ola, -a]*

120. Ẕikr ü tevḥīd eger ḳarīnüñ **ola**
Umulur ki Ḫudā mu‘īnüñ ola *(Mrb. 74/13). [ola, -a]*
121. Ṭālib-i dīdār **olub** ayılmaya tā ḥaşre dek
Kim ki nūş ide ezel bezminde ger ṣahbā-yı ‘aşḳ *(G. 28/5).[olub, -ub]*
122. Bal dimekle ṭatlu **olmaz** bu dehān
Yüri anı ṭatmaġa sa‘y it hemān *(Mf. 20/1). [olmaz, -maz]*
123. Bir gülşene bülbül ol kim
Hīç ṣararub ṣolmaz **ola** *(Koş. 8/4). [ola, -a]*
124. Derd odur ki dermānını
Ḥaḳ’dan ġayrı bilmez **ola** *(Koş. 8/24). [ola, -a]*
125. Yürek dün gün yanar diñlenmez **oldı**
Göñül hīçbir nefes eglenmez **oldı** *(G. 39/9). [oldı, -dı]*
126. Yürek dün gün yanar diñlenmez **oldı**
Göñül hīçbir nefes eglenmez oldı *(G. 39/10). [oldı, -dı]*
127. Ma‘siyet ehli **olan** dūzaḫīdür dedügüme
İ‘timād itmeziseñ iste varasın göresin *(Mf. 129/1). [olan, -an]*
128. Göñül ol vaḳt olur ṣāfī
Ki aña keder gelmez **ola** *(Koş. 8/16). [ola, -a]*
129. Muṭma’inne **olub** rıżāya iriş
Yüri marżiyye ol ṣafāya iriş *(Mrb. 39/25). [olub, -ub]*
130. Muṭma’inne olub rıżāya iriş
Yüri marżiyye **ol** ṣafāya iriş *(Mrb. 39/26). [ol]*
131. Dürr-i ma‘nāya ger **olduñsa** ṣadef
Bulagör baḥr-ı ḥaḳīḳatda şeref *(Mrb. 89/13). [olduñsa, -du, -ñ, -sa]*
132. Ẕulmānī nūrānī ḥicāb
Açılsun **olsun** feṭḥ-i bāb *(Mrb. 32/6). [olsun, -sun]*

ol-: ... *vasfını taşımak.* (KL., http://lugatim.com/s/olmak, erişim tarihi: 09.05.201)

1. Dūna baḳmaz himmeti bālā olan
Dīni gözler ‘āḳil ü dānā **olan** *(Mrb. 90/10). [olan, -an]*
2. İy ‘Alī ü ‘Aẓīm **olan** Mevlā

İy ‘Azīz ü Ḥakīm **olan** Mevlā *(Msd. 2/1). [olan, -an]*

3. Müfīd ü muḫtaṣar **olsa**

   Ġazel az olsa öz olsa *(Mf. 188/2). [olsa, -sa]*

4. Ṣıdḳ ile ḳul **olmadan**

   Sulṭān elüñe girmez *(Mrb. 10/19). [olmadan, -madan]*

5. Nebī idüñ dahi ‘Ādem ṭururken mā’ vü tīn içre

   İmām-ı enbiyā **olsañ** revādur yā Resūla’llah *(G. 3/4). [olsañ, -sa, -ñ]*

6. ‘Āşıḳ **olan** mü’min ölmez

   Müşrik ḫōd kendüyi bilmez *(Koş. 7/9). [olan, -an]*

7. Kimi bende kimi sulṭān **olurlar**

   Bu sulṭān ile bu ḳullar nedendür *(Mrb. 26/27). [olurlar, -ur, -lar]*

8. Gerçek ‘āşıḳ **olan** cāndan el siler

   Vaḥdet sarāyına irişmek diler *(Koş. 22/17). [olan, -an]*

9. Derdli **olan** ḳullara eyle naẓar

   Hep senüñ ḫalḳuñla olur ḫayr ü şerr *(Mf. 26/1). [olan, -an]*

10. Eylügüñ it ṣuya at bilmezse ger balıḳ anı

    Bilür iy dil Ālim ü Dānā **olan** Ḫāliḳ anı *(Mf. 28/2). [olan, -an]*

11. Ḥażret-i Yūsuf’la İsmā‘īl gibi

    Ḳul **olub** ḳurbān olayın bir zamān *(G. 17/16). [olub, -ub]*

12. **Olsañ** eger şāh-ı cihān

    Bir gün ḳoyub gitseñ gerek *(Mrb. 62/3). [olsañ, -sa, -ñ]*

13. Ne irişdi cāna ṣaġlıḳdan sürūr

    Ne maḳām-ı rāḥat **olmuşdur** ḳubūr *(Mrb. 63/26).[olmuşdur,-muş,-dur]*

14. Heb Ḥaḳ’uñ ḳullarıdur küçük büyük erkek dişi

    Ḫidmet-i Mevlā’da olmaḳdur ḳul **olanuñ** işi *(Mrb. 68,Msr. 10).[ol,-an,-uñ]*

15. Baḳarsañ ‘āleme bir özge üslūb

    Kimi ṭālib **olubdur** kimi maṭlūb *(Mrb. 54/6). [olubdur, -ub, -dur]*

16. Maẓhar-ı ẕāt **olduġuñ** añlar mısın

    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/1). [olduġuñ, -duġ, -uñ]*

17. Ḥaḳḳ’a maẓhar **olduġuñ** fikr it begüm

    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/1). [olduġuñ, -duġ, -uñ]*

18. Ḥaḳḳ’a mir’āt **olduġuñ** añlar mısın

‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/3). [olduġuñ, -duġ, -uñ]*

19. Müznib **olan** ġāfile ġufrān senüñ

    Derdlilerüñ derdine dermān senüñ *(Mrb. 95/17). [olan, -an]*

20. Saña kim virmişdür insān **olmaġı**

    Ehl-i İslām ehl-i īmān olmaġı *(Mrb. 117/5). [olmaġı, -ma, -ġ, -ı]*

21. Saña kim virmişdür insān olmaġı

    Ehl-i İslām ehl-i īmān **olmaġı** *(Mrb. 117/6). [olmaġı, -ma, -ġ, -ı]*

22. Cihānda ādem **olanda** ġam olmaz

    Anuñçün pür-ġam olan ādem olmaz *(Mf. 95/1). [olanda, -anda]*

23. Cihānda ādem olanda ġam olmaz

    Anuñçün pür-ġam olan ādem **olmaz** *(Mf. 95/2). [olmaz, -maz]*

24. Yirüñ adı anuñ içün **oldı** yir

    Kendü besler ḫalḳı āḫīr kendü yir *(Mf. 72/1). [oldı, -dı]*

25. Ṣanma sen bizi Süleymān ü Selīm’üñ ḳulıyuz

    Ḫāliḳ-i ‘ālem **olan** Rabb-i Kerīm’üñ kulıyuz *(Mf. 96/2). [olan, -an]*

26. Bulmaḳ isterseñ eger ḳadr-i cemīl

    Ne vaṣī **ol** ne vekīl ol ne kefīl *(Mf. 24/2). [ol]*

27. Bulmaḳ isterseñ eger ḳadr-i cemīl

    Ne vaṣī ol ne vekīl **ol** ne kefīl *(Mf. 24/2). [ol]*

28. Ḫān-ı vaṣla ṭoyur aç **olmayalum**

    Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/3). [olmayalum, -(ma), -y, -alum]*

29. Ḫān-ı vaṣla ṭoyur **olmayalum** ac

    Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/3). [ol, -(ma), -y, -alum]*

30. Kime kim itdüñ ‘ināyet

    Ol **oldı** ehl-i sa‘ādet *(Koş. 30/10). [oldı, -dı]*

31. İy ‘Alīm ü Ḫabīr **olan** Mevlā

    İy Semī‘ ü Baṣīr olan Mevlā *(N. 2/1). [olan, -an]*

32. İy ‘Alīm ü Ḫabīr olan Mevlā

    İy Semī‘ ü Baṣīr **olan** Mevlā *(N. 2/2). [olan, -an]*

33. Ḳullara luṭf ile ‘ināyet it

    İy Mu‘īn ü Naṣīr **olan** Mevlā *(N. 2/4). [olan, -an]*

34. Żu‘afāyı ṣaḳın belā’lardan

İy Ḳavī vü Ḳadīr **olan** Mevlā *(N. 2/6). [olan, -an]*

35. İy ‘Alī ü ‘Aẓīm olan Mevlā

İy ‘Azīz ü Ḥakīm **olan** Mevlā *(Msd. 2/2). [olan, -an]*

36. İy vücūdı Ḳadīm **olan** Mevlā

İy ‘aṭāsı ‘amīm olan Mevlā *(Msd. 2/3). [olan, -an]*

37. İy cevād ü Kerīm **olan** Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/5). [olan, -an]*

38. İy cevād ü Kerīm **o**lan Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm **olan** Mevlā *(Msd. 2/6). [olan, -an]*

39. İy cevād ü Kerīm **olan** Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/11). [olan, -an]*

40. İy cevād ü Kerīm olan Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm **olan** Mevlā *(Msd. 2/12). [olan, -an]*

41. İy cevād ü Kerīm **olan** Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/17). [olan, -an]*

42. İy cevād ü Kerīm olan Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm **olan** Mevlā *(Msd. 2/18). [olan, -an]*

43. Niçe bir ehl-i ḳīl ü ḳāl **olalum**

Bedre irgür yiter hilāl olalum *(Msd. 2/19). [olalum, -alum]*

44. İy cevād ü Kerīm **olan** Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/23). [olan, -an]*

45. İy cevād ü Kerīm olan Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm **olan** Mevlā *(Msd. 2/24). [olan, -an]*

46. İy cevād ü Kerīm **olan** Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/29). [olan, -an]*

47. İy cevād ü Kerīm olan Mevlā

İy Ra’ūf u Raḥīm **olan** Mevlā *(Msd. 2/30). [olan, -an]*

48. Ṣıḥḥat-ı ebdān ile īmān-ı kāmil var iken

Tāc ü taḫt ister mi Mevlā’dan ‘aceb ‘āḳil **olan** *(Kt. 21/2). [olan, -an]*

49. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken

Māl ü mülk ü salṭanat ister mi hīç ‘āḳil **olan** *(Kt. 21/4). [olan, -an]*

50. Nice bir **olasın** ḫōd-bīn

Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/7). [olasın, -a, -sın]*

51. Bīmār **olan** bulur şifā

    Tīmār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 78/23). [olan, -an]*

52. Derdli **olan** ḳullaruña ḳıl devā

    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/1). [olan, -an]*

53. Ehl-i İslām ehl-i īmān **olduġı**

    Heb senüñ faẕluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/3). [olduġı, -duġ, -ı]*

54. Vāṣıl **ola** sırrum u cānum ḳarīb

    Tā Hüdāī' ḳalmaya şöyle ġarīb *(Mrb. 66/17). [ola, -a]*

55. Sünnet-i faḫr-i Rusūl **oldı** çü ḫayr-ı sübül

    Mesleki taḥvīl idüb 'ādet ü bid'at neden *(G. 38/15). [oldı, -dı]*

56. Habībā ger Ḫalīl **oldıysa** ceddüñ

    Sen olduñ ḳuṭb-ı eflāk-ı muḥabbet *(G. 23/13). [oldıysa, -dı, -y, -sa]*

ol-: *Bulunmak, kalmak.* (Dilçin, 2009, s. 173)

1. Dünyā zindānıdur mü'min ḳullaruñ

   Zindānda **olan** ḫōd āsān eglenmez *(Koş. 13/12). [olan, -an]*

2. Edeb erkān yolından ṭoy

   Kalub **olma** yabanda ṭoy *(Mrb. 60/18). [olma, -(ma)]*

3. 'Ādet idinme ṭoḳluġı

   Vaḥdetde **ol** ḳo çoḳluġı *(Mrb. 62/18). [ol]*

4. **Olub** dā'im dem-i vuṣlat

   Göñül luṭf u 'aṭā ister *(Mrb. 69/7). [olub, -ub]*

ol-: *Gerçekleşmek, tahakkuk etmek.* (KL., http://lugatim.com/s/olmak, erişim tarihi: 09.05.201)

1. **Olmayıcaḳ** senden kerem

   Yol varımazuz bir ḳadem *(Koş. 18/9). [olmayıcaḳ, -(ma), -y, -ıcaḳ]*

2. Saña uṣlanmaḳ **ola** mı ki 'aceb

   Āh nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/7). [ola, -a]*

3. Fażluñ ile çün bize virdüñ ḥayāt
   Senden **olur** yine ḥüsn-i iltifāt *(Mf. 55/2). [olur, -ur]*
4. Çünki saña senden **olur** feṭḥ-i bāb
   Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/11). [olur, -ur]*
5. İy ḳamu ḥāle ‘ālim ü dānā
   Luṭfuñ ile **olur** fenā vü beḳā *(Mrb. 77/22). [olur, -ur]*
6. ‘İbāda **olmayınca** Ḥaḳ’dan iḥsān
   Neye ḳādir olur bī-çāre insān *(Mrb. 109/1). [olmayınca, -(ma), -y, -ınca]*
7. Hüdāī’ye hidāyet senden **olur**
   Daḫı maṭlūba vuṣlat senden **olur** *(Mrb. 116/17). [olur, -ur]*
8. Efendi faẓl ü raḥmet senden **olur**
   ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/19). [olur, -ur]*
9. Derdli olan ḳullara eyle naẓar
   Hep senüñ ḫalḳuñla **olur** ḫayr ü şerr *(Mf. 26/2). [olur, -ur]*
10. Fażluñ ile çün bize virdüñ ḥayāt
    Senden **olur** yene ḥüsn-i iltifāt *(Mf. 55/2). [olur, -ur]*
11. Tevḥīd ile **olur** her derde dermān
    Ḥaḳḳ’a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/1). [olur, -ur]*
12. Gücümüz yetdükçe her yaña yeldük
    Āḫir dermān senden **olduġın** bildük *(Koş. 5/22). [olduġın, -duġ, -ı, -n]*
13. **Olmayıcaḳ** senden kerem
    Yol varımazuz bir ḳadem *(Koş. 18/9). [olmayıcaḳ, -ma, -y, -ıcaḳ]*
14. Senden eger te’yīd **ola**
    Her ḥālümüz tevḥīd ola *(Koş. 18/17). [ola, -a]*
15. Göster cemālüñ ‘ıyd **ola**
    Rabb’üm meded Mevlā’m meded *(Koş. 18/19). [ola, -a]*
16. Hüdāī’ **olıcaḳ** taḳdīr
    Kār eylemez aña tedbīr *(Koş. 30/17). [olıcaḳ, -ıcaḳ]*
17. N’olaydı luṭfuñ **olaydı**
    Çünki bir bī-çāre ḳuldur *(Koş. 32/15). [olaydı, -a, -y, -dı]*
18. Yene senden **olur** her derde dermān
    Efendüm sulṭānum estaġfiru’llāh *(Koş. 58/7). [olur, -ur]*

19. ‘Ayn-ı ḥaḳīḳatla **olsun** şühūduñ
    Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/11). [olsun, -sun]*
20. Yene senden **olur** her derde dermān
    Cemī‘-i zenbüme estaġfiru’llāh *(Kt. 12/3). [olur, -ur]*
21. Cemī‘-i müşkilāt āsān olaydı
    Ḫudā’dan ẕerrece raḥmet **olaydı** *(N. 22/4). [olaydı, -a, -y, -dı]*
22. ‘İnāyet Ḥaḳ’dan **olur** ḫāṣ u ‘āma
    Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/11). [olur, -ur]*
23. Umaruz **ola** ‘afv-ı pādişāhı
    Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/15). [ola, -a]*
24. **Olmasa** senden eger faẓl-ı ‘aẓīm
    Ḳande bulurduḳ ḥayātı iy Kerīm *(Mrb. 114/9). [olmasa, -(ma), -sa]*
25. Yene senden **olur** her derde dermān
    ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/11). [olur, -ur]*
26. Hüdāī’ye hidāyet senden olur
    Daḫı maṭlūba vuṣlat senden **olur** *(Mrb. 116/18). [olur, -ur]*
27. Yine senden **olur** iḥsān
    Saña çok şükr-i bī-pāyān *(Mrb. 124/3). [olur, -ur]*
28. Sehvile **oldıysa** günāh
    Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/1). [oldıysa, -dı, -y, -sa]*
29. **Olmayıcaḳ** senden ‘aṭā
    Ḳul ne eylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/1). [olmayıcaḳ, -ma, -y, -ıcaḳ]*
30. N’ola **olsa** vāṣıl-ı ẕāt eylemek
    Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh’um meded *(Mrb. 42/7). [olsa, -sa]*
31. Meger senden iḥsān **ola**
    Her müşkül iş āsān **ola** *(Mrb. 84/21). [ola, -a]*
32. Yene senden **olur** bu derde dermān
    Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/15). [olur, -ur]*
33. Ehl-i derde senden **olur** çāreler
    Sen ‘ināyet eyle Allāh’um meded *(Mrb. 108/7). [olur, -ur]*
34. Odur tedbīr iden cümle umūrı
    Yene Ḫaḳ’dan **olur** her derde dermān *(Mrb. 109/8). [olur, -ur]*

35. Ḳalur ḥayretde şöyle mest ü ḥayrān
    Yene Ḥaḳ'dan **olur** her derde dermān *(Mrb. 109/4). [olur, -ur]*
36. Tażarru'da olagör imdi her bār
    Yene Ḥaḳ'dan **olur** her derde dermān *(Mrb. 109/12). [olur, -ur]*
37. 'İnāyet eyleye ol Ḥayy u Ḳayyūm
    Yene Ḥaḳ'dan **olur** her derde dermān *(Mrb. 109/16). [olur, -ur]*
38. Hidāyet iden oldur nūr-ı ẕāta
    Begüm Ḥaḳ'dan **olur** her derde dermān *(Mrb. 109/20). [olur, -ur]*
39. Yene senden **olur** dermān
    Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/11). [olur, -ur]*
40. Olma ḫōd-bīn ü Ḫudā-bīn ol begüm
    Maḥż-ı fażlıyla **olan** iḥsānı gör *(G. 19/10). [olan, -an]*
41. Dü 'ālemde sa'ādet ol ḳuluñdur
    Ki **ola** Ḥaḳ'dan 'ināyet aña her-gāh *(G. 32/12). [ola, -a]*
42. Ḥubb-ı dünyā ile keyd-i nefse kim olsa esīr
    Ḥaḳḳ'a yüz ṭutsun yene andan **olur** derde devā *(G. 35/8). [olur, -ur]*
43. Nice yüz biñ ḥamd ü şükürler aña
    Andan **olur** çünki her derde devā *(Mf. 47/2). [olur, -ur]*

ol-: *Teşkil etmek.*

1. İy Ḫudāvend ü Kerīm ü Müste'ān
   Ḥā'il **olmaz** dillere kevn ü mekān *(Mrb. 27/6). [olmaz, -maz]*
2. Ayrulıḳ **olur** ṣafā yolına sed
   Nār-ı hicre yaḳmaġıl yā Rab meded *(Mrb. 29/9). [olur, -ur]*
3. Her derdüñe dermān **ola**
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/23). [ola, -a]*
4. Nefs **olmasun** ortada sedd
   Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/3). [olmasun, -(ma), -sun]*
5. Bir özge 'ālemden geldüm cihāna
   Delīl **olmaḳ** içün sırr-ı nihāna *(Koş. 47/10). [olmaḳ, -maḳ]*
6. Nice bir nefs **ola** ortada ḥā'il

‘İnāyet it ki maḳṣūd ola ḥāṣıl *(Mrb. 94/5). [ola, -a]*

ol-: *(Zaman) Gelmek.* (Doğan, 2013, s. 1332)

1. Bir zamān **ola** fenā bula semāvāt ile arż
   Ne eyü ḳala ne kem ḳala ne ḫōd ṭūl ile ‘arż *(Mrb. 31/9). [ola, -a]*
2. Nefeḥāt-ı keremi bir gün **ola** ide hubūb
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/3). [ola, -a]*
3. Fānī cihānuñ kişi mālını cem‘ eylese
   Bir gün **olur** ḳor gider buḫl ile ḫisset neden *(G. 38/8). [olur, -ur]*
4. Nūr-ı Ḥaḳḳ’a baḳa bir gün **ola** ebṣār-ı ḳulūb
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/1). [ola, -a]*
5. Dōst dīdārın yiter bizden gizledi
   Bir gün **ola** ḫūb cemālin görem mi *(Koş. 6/4). [ola, -a]*
6. Yaz **olsa** ṣoġuḳ ister ḳışın ışṣı
   Meger kim nefs ider aña teḳāżī *(Kt. 20/1). [olsa, -sa]*
7. Bir gün **olur** kim ṭuyarsın
   Nic’olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/3). [olur, -ur]*
8. Sarāy-ı vaḥdete girse
   Olurdı ḳadr ile a‘yād *(Mrb. 75/12). [olurdı, -ur, -dı]*

ol-: *...gibi olmak.*

1. Baḳma nādān olana Ḫüsrev-i devrān **olsa**
   Ḳıl naẓar ehl-i dile ḫāk ile yeksān olsa *(Mf. 32/1). [olsa, -sa]*
2. Buḫlü terk eyle baḫīlüñ yiridür nār-ı caḥīm
   Hem refīḳi **olısardur** anuñ İblīs-i racīm *(Mf. 34/2). [olısardur, -ısar, -dur]*
3. Ṭarīḳ ola saña rāh-ı hidāyet
   Olursa rehberüñ Faḫr-ı Risālet *(Mrb. 36/14). [olursa, -ur, -sa]*
4. Bir dōst idüñ kim dünyāda
   Hīç senden ayrılmaz **ola** *(Koş. 8/20). [ola, -a]*
5. Ki **olımaz** cümle cihān aña ḫalef

Cevheri yire urub alma ḫazef *(Mhm. 2/7). [olımaz, -ımaz]*

6. Habībā ger Ḫalīl oldıysa ceddüñ
   Sen **olduñ** ḳuṭb-ı eflāk-ı muḥabbet *(G. 23/14). [olduñ, -du, -ñ]*
7. Ẕikr ü tevḥīd eger ḳarīnüñ **ola**
   Umulur ki Ḫudā mu‘īnüñ ola *(Mrb. 74/14). [ola, -a]*
8. Bu kelāma begüm yaḳīnüñ **ola**
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/15). [ola, -a]*
9. Kalbüñ bahāristān **olur**
   Ezhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/7). [olur, -ur]*
10. Selīs olsa muṣanna‘ olsa
    İy dil-i sūzān tūz **olsa** *(Mf. 186/2). [olsa, -sa]*
11. Bülbül **olub** ötmek gerek
    Güller gibi bitmek gerek *(Koş. 8/25). [olub, -ub]*
12. Kārbān-ı sālikān itse sülūk
    Añlara **olur** ġıdā’ eẕkār-ı Ḥaḳḳ *(Mf. 12/2). [olur, -ur]*

ol-: *Bulunmak, mevcut olmak.*

1. Ṣūretinde Ādemi ḫalḳ eyleyen
   Şibh ü mis̱li **olmayan** Sulṭān’a baḳ *(G. 14/6). [olmayan, -(ma), -y, -an]*
2. İderdi cānib-i Mevlā’ya raġbet
   Ḳuluñ **olsaydı** ẕikre iştiġāli *(Mrb. 86/2). [olsaydı, -sa, -y, -dı]*
3. Ḥaḳ’uñ luṭfına ġāyet mi **olur**
   Ya iḥsānına nihāyet mi olur *(Mf. 69/1). [olur, -ur]*
4. Ḥaḳ’uñ luṭfına ġāyet mi olur
   Ya iḥsānına nihāyet mi **olur** *(Mf. 69/2). [olur, -ur]*
5. Raḥmetüñ baḥrına ġāyet mi **olur**
   Luṭf ü iḥsāna nihāyet mi olur *(Mf. 81/1). [olur, -ur]*
6. Raḥmetüñ baḥrına ġāyet mi olur
   Luṭf ü iḥsāna nihāyet mi **olur** *(Mf. 81/2). [olur, -ur]*
7. Cihānda ādem olanda ġam **olmaz**
   Anuñçün pür-ġam olan ādem olmaz *(Mf. 95/1). [olmaz, -maz]*

8. Şol ‘āşıḳ-ı ṣādıḳda kim terk-i sivādan tāc **ola**
   Ol ḳaṣr-ı ḳurba irişüb ‘ālem aña muḥtāc ola *(Mf. 150/1). [ola, -a]*
9. Gice gündüz Ḥaḳḳ’ı ẕikr eyleyügör
   Ḥaḳ ẕikri **olan** yerde şeyṭān eglenmez *(Koş. 14/16). [olan, -an]*
10. Ol ḳadar olsun luṭf u cūd
    Kim aña ġāyet **olmasun** *(Koş. 25/28). [olmasun, -(ma), -sun]*
11. Böyle bir ni‘met-i ‘uẓmā **olur** mı
    El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/15). [olur, -ur]*
12. Ḥaḳ gibi maḳṣūd-ı aḳṣā **olur** mı
    Vuṣlat gibi ẕevḳ-i a‘lā olur mı *(Koş. 51/14). [olur, -ur]*
13. Ḥaḳ gibi maḳṣūd-ı aḳṣā olur mı
    Vuṣlat gibi ẕevḳ-i a‘lā **olur** mı *(Koş. 51/13). [olur, -ur]*
14. Ẕikrüñ **olıcaḳ** dilde
    Sālik ḳala mı belde *(Mrb. 6/9). [olıcaḳ, -ıcaḳ]*
15. **Olıcaḳ** bir kişide ‘ilm ü ‘irfān
    Ḳomaz ol ṣāḥibin kim ide ‘işyān *(Mrb. 106/17). [olıcaḳ, -ıcaḳ]*
16. Anı tekmīl iden ancaḳ yene senden ʿināyetdür
    Ḫudāyā bir avuc ḫāküñ saña lāyıḳ nesi **ola** *(G. 1/5). [ola, -a]*
17. Ḫidmet gibi devlet mi **olur**
    Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/3). [olur, -ur]*
18. Nemüz **ola** Ḫudāyā saña lāyıḳ
    Hemān bir luṭfıla iḥsāna geldük *(G. 5/11). [ola, -a]*
19. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ Hüdāī’nüñ nesi **ola**
    Meger kim armaġan iltem kemāl-i iftiḳārumdan *(G. 13/9). [ola, -a]*
20. Ḳalay **olmasa** aynā arḳasında
    Görünmezdi bu ṣūret ḳarşısında *(Mf. 189/1). [olmasa, -(ma), -sa]*
21. Beşerden şer cüz olmışdur ilāhī
    Nice eksük **ola** cürm ü günāhı *(Mrb. 91/14). [ola, -a]*

ol-: *Yaratılmak.* (Dilçin, 2009, s. 173)

1. Buyurduñ **oldı** illā ḳaldı ma‘dūm

Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/15). [oldı, -dı]*

2. Cümle mevcūdāta sen virdüñ ḥayāt
   Luṭfuñ ile **oldı** cümle kā'ināt *(Mrb. 128/6). [oldı, -dı]*
3. Hüdāī' ḳanden **oldı** bunca eşyā'
   Bu 'ālemlerle bu iller nedendür *(Mrb. 26/35). [oldı, -dı]*

ol-: *(Bir şeye) Sahip olmak.* (Doğan, 2013, s. 1332)

1. Çekseñ nice yıllar ta'ab
   Olsa senüñ Şām u Ḥaleb *(Mrb. 62/6). [olsa, -sa]*
2. Rüşdi **olana** yeter bu şāhid
   İnnema'llāhu ilāhun vāhid *(M. 8/3). [olana, -an, -a]*

ol-: *Verilmek, bahşedilmek.*

1. Hüdāī' kim bula nūr-ı Ḫudā'yı
   Maḳām **olur** aña vaḥdet sarayı *(Koş. 50/18). [olur, -ur]*
2. İderse bir kişi maẓlūma nuṣret
   Maḳām **olur** aña gülzār-ı cennet *(Mf. 53/2). [olur, -ur]*
3. Cenābuñdan **olursa** ḥüsn-i tedbīr
   İder yā Rab o cān ü c̱isme te's̱īr *(Mf. 90/1). [olursa, -ur, -sa]*
4. Derde dermān senden **olur** iy Kerīm
   Luṭf u iḥsān senden olur iy Raḥīm *(Mf. 120/1). [olur, -ur]*
5. Derde dermān senden olur iy Kerīm
   Luṭf u iḥsān senden **olur** iy Raḥīm *(Mf. 120/2). [olur, -ur]*
6. Efendiden **olursa** luṭf u iḥsān
   Sefer itmek cihāndan olur āsān *(Mf. 128/1). [olursa, -ur, -sa]*
7. Efendi'den ḳula **olursa** iḥsān
   Olur ol cennet içre şād u ḫandān *(Mf. 134/1). [olursa, -ur, -sa]*
8. Ḥażret-i Ḥaḳ'dan eger iḥsān **ola**
   Dīn ü dünyā emri heb āsān ola *(Mf. 159/1). [ola, -a]*
9. Cenābuñdan **olursa** ḥüsn-i tedbīr

İder ol cisme cān elbetde te’sīr *(Mf. 195/1). [olursa, -ur, -sa]*

10. Bir ḳula **olıcaḳ** Ḥaḳ’dan ‘ināyet

    Maḳṣūda tiz irer iḥsān eglenmez *(Koş. 14/27). [olıcaḳ, -ıcaḳ]*

11. Ol ḳadar **olsun** luṭf u cūd

    Kim aña ġāyet olmasun *(Koş. 25/27). [olsun, -sun]*

12. Bir gün Ḥaḳ’dan iḥsān **ola**

    Müşküllerüñ āsān ola *(Koş. 28/21). [ola, -a]*

13. Bize Ḥaḳ’dan ‘aṭā **olan**

    Muḥammed Muṣṭafā geldi *(Mrb. 126/7). [olan, -an]*

14. Ṣafā ile idüb seyrān

    Hemīşe şād **ola** dōsttan *(N. 11/4). [ola, -a]*

15. Meger senden iḥsān **ola**

    Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 1/3). [ola, -a]*

16. Ger Hüdāī’ ġarībe **olsa** naẓar

    Ḳalmaya hem sivādan anda eser *(Mhm. 4/11). [olsa, -sa]*

17. **Ola** Hüdāī’ye ‘aṭā

    Cān sem‘ine ire nidā *(Mrb. 1/17). [ola, -a]*

18. Fażluñ ile **olur** saña vuṣlat

    Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/11). [olur, -ur]*

19. N’ola **olsa** ‘ibāda fażl u raḥmet

    Kerem deryāsına yoḳdur nihāyet *(Mrb. 91/17). [olsa, -sa]*

20. Ger Hüdāī’ye **olursa** feṯḥ-i bāb

    Refʿ ola ẓulmānī nūrānī ḥicāb *(Mrb. 96/9). [olursa, -ur, -sa]*

21. Efendiden ḳula ger **olsa** iḥsān

    Olur fażlı ile her müşkil āsān *(Mrb. 119/5). [olsa, -sa]*

22. Ḥaḳ’dan Hüdāī’ye iḥsān **olurdı**

    Her vech ile yollar āsān olurdı *(Koş. 4/17). [olurdı, -ur, -dı]*

23. Ehl-i derde **olan** devālar içün

    Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/15). [olan, -an]*

24. Ḳula Ḥaḳ’dan kerem **olsa**

    Revā mıdur ġurūr ide *(Mrb. 73/19). [olsa, -sa]*

25. **Olıcaḳ** sālike ‘ināyet-i Ḥaḳ

Tīz olurmış o vāṣıl-ı muṭlaḳ *(Mrb. 74/29). [olıcaḳ, -ıcaḳ]*

26. Vuṣlat gibi ni‘met mi **olur**
    Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/1). [olur, -ur]*
27. Rabb-i ‘izzetden eger iḥsān **ola**
    Dār-ı ‘uḳbāya sefer āsān ola *(Mf. 155/1). [ola, -a]*

ol-: *(Eser) Yapılmak, meydana getirilmek, oluşturulmak, yazılmak.*

1. Selīs **olsa** muṣanna‘ olsa
   İy dil-i sūzān tūz olsa *(Mf. 186/1). [olsa, -sa]*
2. Selīs olsa muṣanna‘ **olsa**
   İy dil-i sūzān tūz olsa *(Mf. 186/1). [olsa, -sa]*
3. Müfīd ü muḫtaṣar **olsa**
   Ġazel az olsa öz olsa *(Mf. 188/1). [olsa, -sa]*
4. Müfīd ü muḫtaṣar olsa
   Ġazel az **olsa** öz olsa *(Mf. 188/2). [olsa, -sa]*
5. Müfīd ü muḫtaṣar olsa
   Ġazel az olsa öz **olsa** *(Mf. 188/2). [olsa, -sa]*

ol: *Herhangi bir durumda bulunmak.* (Doğan, 2013, s. 1332)

1. Nāḳış işi hep ḫaṭā’ ‘işyān **olur**
   Kāmil işi ‘afv ile iḥsān olur *(Mf. 5/1). [olur, -ur]*
2. Nāḳış işi hep ḫaṭā’ ‘işyān olur
   Kāmil işi ‘afv ile iḥsān **olur** *(Mf. 5/2). [olur, -ur]*
3. Çeker ol ṣāḥibin nāre
   İşi dā’im **olur** ifsād *(Mrb. 75/8). [olur, -ur]*
4. Nāz **olur** işi ḫūbuñ
   Çoḳdur ġamı maḥbūbuñ *(Mrb. 10/13). [olur, -ur]*

ol kadar: *O miktarda, o ölçüde.* (Doğan, 2013, s. 1324)

1. **Ol ḳadar** olsun luṭf u cūd
   Kim aña ġāyet olmasun *(Koş. 25/27). [ol ḳadar]*
2. **Ol ḳadar** ḥayretde olsun cān ü dil
   Ḳande baḳarsam efendim ṣañayın *(Mrb. 38/11). [ol ḳadar]*

ola kim: *Belki, umulur ki.* (Dilçin, 2009, s. 173)

1. Güneşden nūr alur ẕerre
   Ola kim baḥr ola ḳaṭre *(Mrb. 73/6). [ola kim]*

olagör-:

olagör-: *...hâline dönüşmeye bakmak.*

1. Cem‘ile farḳı farḳ eyle kāmil **olagör** Hüdāī
   Ancaḳ birine baḳarsañ başa çoḳ endīşe gelür *(G. 7/9). [olagör]*
2. Ḳo hevāyı **olagör** ehl-i ṣalāḥ
   Ṭā‘at-ı Ḥaḳ’dur çü miftāḥ-ı necāḥ *(G. 31/1). [olagör]*
3. ‘Aḳluñ senüñ ger yār ise biñ cān ile ḳul **olagör**
   Ger Ḥaḳḳ’a meylüñ var ise Mevlā rıżāsın bulagör *(Mf. 7/1). [olagör]*
4. ‘Ārif ol iy dil
   Olagör kāmil *(Koş. 17/14). [olagör]*
5. İy Hüdāī’ **olagör** ‘abd-i şekūr
   Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/19). [olagör]*
6. Ḳurı sevdāyı ḳo iy yār
   Olagör ṭālib-i dīdār *(Mrb. 52/6). [olagör]*
7. Niçe bir baḥs ü cidāl-i ḳīl ü ḳāl
   Olagör bī-çāre ehl-i vecd ü ḥāl *(Mrb. 89/10). [olagör]*
8. Uyanıḳlardan **olagör**
   Ḥaḳḳ ‘aşḳı ile ṭolagör *(Koş. 49/9). [olagör]*
9. Sa‘y idüb yoluñda ṣādıḳ olagör
   Ḫˇāb-ı ġafletden uyanuḳ **olagör** *(Mf. 30/2). [olagör]*

olagör-: *Beraber / birlikte olmaya gayret göstermek.*

1. Nevm-i ġafletden uyanub aç gözüñ merdāne baḳ
   Ehl-i Ḥaḳḳıla **olagör** olma anlardan ıraḳ *(Mf. 103/2). [olagör]*

olmaz: *Gereksiz, yersiz, uygunsuz.* (Dilçin, 2009, s. 174)

1. **Olmaz** hevāda uçarsın
   Bir gün ḳonaḳdan göçersin *(Koş. 38/13). [olmaz]*
2. **Olmaz** sevdādan geç ol Ḥaḳḳ'a ṭālib
   Maḳṣūd ise eger ḫayr-ı meṭālib *(Koş. 40/13). [olmaz]*
3. **Olmaz** sevdālardan gec
   Mevti añar mısın hīç *(Koş. 35/17). [olmaz]*
4. Geçe tā nefsümüz **olmaz** hevādan
   Kerem senden 'ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/3). [olmaz]*
5. Bu kibr ile riyādan gec
   Yüri **olmaz** hevādan gec *(Mrb. 60/22). [olmaz]*
6. Niçe bir **olmaz** hevālar niçe bir ṭūl-i emel
   Gel berü şimdengirü iy derd-mend inṣāfa gel *(Mrb. 68/5). [olmaz]*

on-: *Islah olmak.* (Dilçin, 2009, s. 175)

1. 'Aḳl-ı nāḳıṣ kāmil olmaġa ḳaçan himmet ider
   Onmaduḳluḳ var iken **onmaġa** kim ġayret ider *(Mf. 86/2). [on, -maġ, -a]*

on sekiz biñ 'ālem: *Kâinât, mahlûkât âlemi.* (Ögke, 2018, s. 145)

1. İy bu göñlüm şehrini biñ luṭfıla ābād iden
   On sekiz biñ 'ālemi bir emrile īcād iden *(G. 8/2).[on sekiz biñ 'ālem,-i]*

oñar-: *Islah etmek, yola getirmek, düzeltmek.* (Doğan, 2013, s. 1334)

1. **Oñarmaz** bizi nefs-i şūm
   Bize ḳalursa iş ma‘lūm *(Mrb. 61/6). [oñarmaz, -maz]*
2. Maḥż-ı fażlıla esirgerse Hüdāī’ye yiter
   Naẓar-ı luṭfı ile kārı **oñar** işi biter *(Mrb. 16/18). [oñar]*

Onmaduḳluḳ: *Uğursuzluk.* ||| *[tas.] Nefsânî hevâ ve heves.*

1. ‘Aḳl-ı nāḳış kāmil olmaġa ḳaçan himmet ider
   Onmaduḳluḳ var iken onmaġa kim ġayret ider *(Mf. 86/2). [Onmaduḳluḳ]*
2. **Oñmaduḳluḳda** ġāyete yetdüñ
   Hāy nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/3). [oñmaduḳluḳda, -da]*

oñulmaz derd: *Düzelmez sıkıntı.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. **Oñulmaz derdine** dermān olurdı
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/19). [oñulmaz derd, -i, -n, -e]*
2. İy göñüller derdine dermān iden
   Bir **oñulmaz derde** ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/2). [oñulmaz derd, -e]*
3. Nuṭfe-i nā-çīze cān iḥsān iden
   Bir **oñulmaz derde** ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/4). [oñulmaz derd, -e]*
4. Derdinüñ dermānı vaṣluñdur hemān
   Bir **oñulmaz derde** ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/32). [oñulmaz derd, -e]*
5. Çāre it kim ḳaldum uş ben mübtelā
   Bir **oñulmaz derde** ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/8). [oñulmaz derd, -e]*
6. Bir mekānda itmedi göñlüm ḳarār
   Bir **oñulmaz derde** ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/12). [oñulmaz derd, -e]*
7. Vādī-i ḥayretde ḳaldum ben ġarīb
   Bir **oñulmaz derde** ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/24). [oñulmaz derd, -e]*
8. İy ḳamu müşkilleri āsān iden
   Bir **oñulmaz derde** ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/36). [oñulmaz derd, -e]*
9. ‘Āḳıbet girdāba irişdi ṭarīḳ

Bir **oñulmaz derde** ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/16). [oñulmaz derd, -e]*

10. Ṭut elüm luṭf eyle açıvir yolum
    Bir **oñulmaz derde** ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/20). [oñulmaz derd, -e]*
11. Hīç bir ḥāl ile bulmadum ḥużūr
    Bir **oñulmaz derde** ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/28). [oñulmaz derd, -e]*

oñulmaz ḳal-: *Şifâsız, çâresiz kalmak.*

1. Saña varmaġa yoḳ çārem
   Oñulmaz ḳaldı uş yārem *(Mrb. 59/10). [oñulmaz ḳal, -dı]*

ora: *"Ora" işaret zamiri*

"Ora" işaret zamiri (Ahiret).

1. Ger **orada** ger burada
   İrgüren sensin murāda *(Koş. 30/5). [orada, -da]*

"Ora" işaret zamiri (Vahdet makamı).

1. Ṣıġmaz **oraya** cān ü ten
   Sırr ile seyr itmek gerek *(Mrb. 64/7). [oraya, -y, -a]*

orta:

orta: *Ara, iç.* (Dilçin, 2009, s. 175)

1. Görüb dört nūrı Cibrīl-i mükerrem
   Var **ortasında** hem bir nūr-ı a‘ẓam *(M. 7/2). [ortasında, -s, -ı, -n, -da]*

orta: *Ara.* ||| *[tas.] Nefs ile ruh arasında sıkışıp kalmış gönül lâtifesi.*

1. Nefs olmasun **ortada** sed

İḥsānuña eyle maḥal *(Koş. 33/19). [ortada, -da]*

2. Nefs olmasun **ortada** sedd
   Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/3). [ortada, -da]*
3. Nice bir nefs ola **ortada** ḥā'il
   'İnāyet it ki maḳṣūd ola ḥāṣıl *(Mrb. 94/5). [ortada, -da]*

'Osmān: *İslâm'ın üçüncü halifesi olan Hz. Osman.*

1. Hüdāī' n'oldı bu deñlü peyġāmber
   Ḳanı 'Ömer **'Osmān** BūBekr ü Ḥayder *(Koş. 13/26). ['Osmān]*
2. Ḥabīb-i Ḥażret-i Raḥmān Muḥammed Muṣṭafā geldi
   Ebūbekr ü 'Ömer **'Osmān** 'Aliyy-i Murtażā geldi *(Mf. 174/2). ['Osmān]*
3. O dört envār daḫı ol dört velīdür
   Ebū Bekr ü 'Ömer **'Osmān** 'Alī'dür *(M. 7/8). ['Osmān]*

otaġ:

otaġ: *Büyük süslü çadır.* ||| *Cenaze, naaş.*

1. Bir gün sefer düşer berzaḫ eline
   Otaġı ḳalḳıcaḳ sulṭān eglenmez *(Koş. 13/20). [otaġı, -ı]*

otaġ: *Büyük süslü çadır.* ||| *Makam, yer.*

1. Götürüb ayaġı bezm-i keşretden
   Otaġuñ berzaḫda ḳursañ gerekdür *(Koş. 45/20). [otaġuñ, -uñ]*

otur-:

otur-: *Devamlı olarak kalmak, yerleşmek, meskûn olmak.* (Tulum, 2011, s. 1419)

1. Furṣat el virmişken

Menzilde **oturmuşken** *(Mrb. 9/6). [oturmuşken, -muş, -ken]*

2. Tevḥīd ile aġyārı sür
   Vaḥdet sarāyında **otur** *(Mrb. 80/18). [otur]*

otur-: *Yaşamak, hayat sürmek.* (Doğan, 2013, s. 1345)

1. Nice biñ yıllar **otursa** ‘āḳibet eyler sefer
   İmdi merżāt-ı ilāhiyye gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/3). [otursa, -sa]*

oyna-: *Bir kararda durmamak, değişiklik göstermek, hareket etmek*. (Doğan, 2013, s. 1347)

1. Bülbül olayın öten
   Cān **oynayuban** üten *(Mrb. 23/6). [oynayuban, -y, -uban]*

oyuncaġ: *Oyuncak.*

1. Beñzer hemān oġlan **oyuncaġına**
   Bunda ‘aḳlı olan insān eglenmez *(Koş. 13/7). [oyuncaġına, -ı, -n, -a]*

Ö/‘Ö

ögrenigör-: *Talim etmeye çalışmak.*

1. Naḥve ṣarf eyleme ‘ömrüñ yüri maḥv **ögrenigör**
   Kişi maḥbūb-ı ḥaḳīḳīye fenā ile irer *(Mf. 60/1). [ögrenigör]*

ölen: *Vefat eden, ölen kişi.*

1. **Ölenler** ‘ibret yetmez mi
   Nic’olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/7). [ölenler, -ler]*

öl-: *(Manen) Fâni olmak, geçici olmak, yok olmak.* (Doğan, 2013, s. 1355)

1. ‘Āşıḳ olan mü’min **ölmez**
   Müşrik ḫōd kendüyi bilmez *(Koş. 7/9). [ölmez, -mez]*
2. Ölmezden öñ öldi bir daḫı **ölmez**
   Ṣoruyı ḥisābı virüb gelenler *(Koş. 39/7). [ölmez, -mez]*

Ölmezden evvel öl: *"Dünyada iken her çeşit nefsânî ihtiraslardan arınıp Hak’ta fenâya ermek." anlamına gelen ve sûfîlerce hadis olarak kabul gören söz.* (Bilgin, 2007, s. 42)

Kalıp ifade**:** *Hadis.*

1. Begüm **ölmezden evvel öl**
   Ḥayāt-ı cāvidānı bul *(Mrb. 45/17). [ölmezden evvel öl]*

ölmezden öñ: *Ölmeden evvel.*

1. Kimseye **ölmezden öñ** göstermeyüb dīdārını
   İrgürüb bāḳī ḥayāta līki ṣoñra şād iden *(G. 8/7). [ölmezden öñ]*

ölmezden öñ öl-: *"Dünyada iken her çeşit nefsânî ihtiraslardan arınıp Hak’ta fenâya ermek." anlamına gelen ve sûfîlerce hadis olarak kabul gören söz.* (Bilgin, 2007, s. 42)

Kalıp ifade**:** *Hadis.*

1. **Ölmezden öñ öldi** bir daḫı ölmez
   Ṣoruyı ḥisābı virüb gelenler *(Koş. 39/7). [ölmezden öñ öl, -di]*
2. Kendüñden el sildüñ ise
   Ölmezden öñ öldüñ ise *(Mrb. 70/30). [ölmezden öñ öl, -dü, -ñ]*

3. Fānīde görmeyen resm-i sebātı
   Ölmezden öñ ölüb buldı ḥayātı *(Koş. 45/10). [ölmezden öñ öl, -üb]*
4. Hüdāī' 'ālemüñ yoḳdur sebātı
   Ölmezden öñ ölüb buldı ḥayātı *(Koş. 45/22). [ölmezden öñ öl, -üb]*

ölmezden öndiñ öl-: *"Dünyada iken her çeşit nefsânî ihtiraslardan arınıp Hak'ta fenâya ermek." anlamına gelen ve sûfîlerce hadis olarak kabul gören söz.* (Bilgin, 2007, s. 42)

Kalıp ifade*: *Hadis.

1. **Ölmezden öndiñ ölüben**
   Kalbüñ nūr ile ṭoluban *(Koş. 7/25). [ölmezden öndiñ öl, -üben]*

ölüm:

ölüm: *Ecel.* (Doğan, 2013, s. 1356)

1. Ṣarardur tāze gülleri
   Ölüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/2). [ölüm]*
2. Ṭāḳatüm ṭāḳ oldı büküldi bilüm
   Geldi irişdi ḳażādan uş **ölüm** *(Mrb. 63/18). [ölüm]*

ölüm: *Güçlük, zahmet, sıkıntı.* (Doğan, 2013, s. 1356)

1. Bülbüle cevr ü cefā itme gülüm
   Ayaġıyla gelene olmaz **ölüm** *(Mf. 118/2). [ölüm]*

'Ömer: *İslâmiyet'in ikinci halifesi olan Hz. Ömer.*

1. Hüdāī' n'oldı bu deñlü peyġāmber
   Ḳanı **'Ömer** 'Osmān BūBekr ü Ḥayder *(Koş. 13/26). ['Ömer]*
2. Ḥabīb-i Ḥażret-i Raḥmān Muḥammed Muṣṭafā geldi

Ebūbekr ü **‘Ömer** ‘Osmān ‘Aliyy-i Murtażā geldi *(Mf. 174/2). [‘Ömer]*

3. O dört envār daḫı ol dört velīdür
   Ebū Bekr ü **‘Ömer** ‘Osmān ‘Alī’dür *(M. 7/8). [‘Ömer]*

‘<u>ömr / ‘ömür:</u> *Hayat, yaşam.*

1. Māżīye ḳılma te’essüf yime müstaḳbel ġamın
   Ḥālüñi ḫōş gör ki **‘ömrüñ** ḥāṣılı imrūzdur *(Mf. 15/2). [‘ömrüñ, -üñ]*
2. Naḥve ṣarf eyleme **‘ömrüñ** yüri maḥv ögrenigör
   Kişi maḥbūb-ı ḥaḳīḳīye fenā ile irer *(Mf. 60/1). [‘ömrüñ, -üñ]*
3. **‘Ömrüñ** irerse ġāyete
   Emri ḳaçan ṭutsañ gerek *(Mrb. 62/11). [‘ömrüñ, -üñ]*
4. Ehl-i ẓāhir **‘ömrüñi** naḥv ile ṣarfa ṣarf ider
   Ehl-i bāṭından velī ġāfil gelür ġāfil gider *(Mf. 61/1). [‘ömrüñi, -üñ, -i]*
5. **‘Ömür** tamām olur defter dürilür
   Ṣırāṭ köprisi vü mīzān ḳurılur *(Koş. 13/21). [‘ömür]*
6. **‘Ömür** eser yeldür yāḫūd aḳar ṣu
   Ṣaḳın yele ṣuya ṭayanmaġı ḳo *(Koş. 14/17). [‘ömür]*
7. **‘Ömür** beñzer uçar ḳuş sāyesine
   Uçar ḳuş gölgesi bir ān eglenmez *(Koş. 14/23). [‘ömür]*

‘<u>ömr-i ‘azīz:</u> *Kıymetli (olması gereken) ömür.*

1. Māye-i ‘ömri iżā‘at niçe bir
   Niçe bir **‘ömr-i ‘azīz** ola telef *(Mhm. 2/6). [‘ömr-i ‘azīz]*

‘<u>ömr-i Nūḥ:</u> *Nuh peygamberin ömrü.* ‖ *Uzun ömür.*

1. Ger virilse bir kişiye **‘ömr-i Nūḥ**
   Ḥāṣıl olsa aña envā‘-ı fütūḥ *(M. 6/1). [‘ömr-i Nūḥ]*
2. Yitmez niçe biñ **‘ömr-i Nūḥ**
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/11). [‘ömr-i Nūḥ]*

‘<u>ömür:</u> bkz. ‘ömr / ‘ömür.

<u>ön son:</u> *Er geç, önünde sonunda, nihayet.*

1. Ḳoma ‘āşıḳlaruñ alġıl özini
   Hemān **ön son** kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/18). [ön son]*
2. Ḳoma ‘āşıḳlaruñ alġıl özini
   Hemān **ön son** kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/18). [ön son]*

<u>öñden şoña:</u> *Her zaman.*

1. Budur murād **öñden şoña**
   Rabb’üm meded Mevlā’m meded *(Koş. 18/23). [öñden şoña]*

<u>öt-:</u>

öt-: *Şakımak.*

1. Seḥerde açılan güller
   Öten şūrīde bülbüller *(Mrb. 24/10). [öten, -en]*
2. Seḥerden açılan güller nedendür
   Öten şūrīde bülbüller nedendür *(Mrb. 26/2). [öten, -en]*

öt-: *Şakımak.* ǁ *Sırrı fâş etmek.* (Doğan, 2013, s. 1362)

1. ‘Āşıḳ bülbül gibi **ötüb**
   Dōst güllerinden diregör *(Koş. 7/15). [ötüb, -üb]*
2. Açılalum güller ile
   Ötelüm bülbüller ile *(Koş. 2/14). [ötelüm, -elüm]*
3. Bülbül gibi dā’im **öter**
   Gülşen olur kāşānesi *(Mrb. 8/11). [öter, -er]*
4. Şevḳ ile bülbüller **öte**

Āvāzı āfāḳı ṭuta *(Mrb. 1/13). [öte, -e]*

5. Bülbül olayın **öten**
   Cān oynayuban üten *(Mrb. 23/5). [öten, -en]*
6. Dün gün **ötsün** bülbülleri
   ‘Aşḳı artub eksilmesün *(Koş. 25/3). [ötsün, -sün]*
7. Bülbül olub **ötmek** gerek
   Güller gibi bitmek gerek *(Koş. 8/25). [ötmek, -mek]*

<u>öyle:</u> *Bu şekilde, böylece.*

1. Devlet-i dünyāya maġrūr olmaġıl
   Fānīdür bāḳī degüldür **öyle** bil *(Mf. 111/2). [öyle]*

<u>öz:</u>

öz: *[tas.] Gönül lâtifesi.* (Doğan, 2013, s. 1363)

1. Ġayra baḳmaz ‘āşıḳ gözi
   Saña ṭoġrulmuşdur **özi** *(Koş. 31/18). [özi, -i]*
2. Şol ki itmez seni **özinde** ṭaleb
   Bārid āhen dögüb çeker o ta‘ab *(Msd. 2/25). [özinde, -i, -n, -de]*
3. Ḳoma ‘āşıḳlaruñ alġıl **özini**
   Hemān ön son kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/17). [özini, -i, -n, -i]*
4. Ḳaṣd idüb ḫalḳuñ **özine**
   Ṭopraḳ ṭoldurup gözine *(Koş. 26/13). [özine, -i, -n, -e]*
5. Şol kimse kim açdı gözin
   Cānāna ṭapşurdı **özin** *(Mrb. 48/18). [özin, -i, -n]*

öz: *[tas.] Nefs, benlik, ego.* (Doğan, 2013, s. 1363)

1. Atsa **özüni** oda
   Pervāneye pervāne *(Mrb. 50/3). [özüni, -ü, -n, -i]*

öz: *Arı, saf, halis.* ǁ *Hakikatli, esas ve gerçek.* (Doğan, 2013, s. 1363)

1. Müfīd ü muḫtaṣar olsa
   Ġazel az olsa **öz** olsa *(Mf. 188/2). [öz]*

özge:

özge: *Başka, ayrı.* (Doğan, 2013, s. 1365)

1. Saña ḳulluḳdan **özge** ʻizzet yoḳ
   Sensin ey Mevlā matlab-ı aʻlā *(Koş. 16/19). [özge]*
2. Bāb-ı Ḥaḳ'dan **özge** bir ḳapu bilmez
   Ḥaḳḳ'uñ dīvānına ṭurub gelenler *(Koş. 39/15). [özge]*
3. Rıżāsı Ṭūr'ına varub cemāli nūrunı gören
   Ḫiṭābı ẕevḳine iren nider **özge** temāşāyı *(G. 2/6). [özge]*
4. Ḥaḳ'dan **özge** nesne yoḳdur ġayrıdan ümmīdi kes
   Ac gözüñ merdāne baḳ Allāh bes bāḳī heves *(G. 27/1). [özge]*
5. Cihānı var iden sensin yoġı iẓhār iden sensin
   Senüñ her sunʿuña yā Rab baḳılsa **özge** ḥikmetdür *(G. 1/4). [özge]*

özge: *Farklı, değişik, alışılmışın dışında.*
(KL., http://lugatim.com/s/özge, erişim tarihi:12.06.2021)

1. Baḳarsañ ʻāleme bir **özge** üslūb
   Kimi ṭālib olubdur kimi maṭlūb *(Mrb. 54/5). [özge]*
2. ʻĀşıḳuñ ʻaşḳı **özge** ḥāletimiş
   Ṣādıḳuñ ṣıdḳı key saʻādetimiş *(Mf. 98/1). [özge]*
3. Bir **özge** ʻilme ʻālim ol
   Melek anı bilmez ola *(Koş. 8/35). [özge]*
4. Ne dünyāda ne ʻuḳbāda
   Göñül bir **özge** sevdāda *(Mrb. 49/22). [özge]*
5. Ḥālet-i ʻaşḳ **özge** ḥalet imiş

Cümleye aṣl olan ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/3). [özge]*

özge ‘ālem: *Müstesna diyâr.* ||| *[tas.] Emir âlemi.*

1. Bir **özge ‘ālemden** geldüm cihāna
   Delīl olmaḳ içün sırr-ı nihāna *(Koş. 47/9). [özge ‘ālem, -den]*

özle-: *Arzulamak, hasret duymak, istemek.*

1. Meger Mevlā seni **özler**
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/27). [özler, -r]*
2. Yene göñlüm dōst illerin **özledi**
   O illere bir kez daḫi varam mı *(Koş. 6/1). [özledi, -di]*
3. Görüben ‘ahd ü peymānı
   Cānum **özleyüb** cānānı *(Koş. 46/18). [özleyüb, -y, -üb]*
4. Ḫudāyā cümle-i ‘ālem
   Saña ‘āṣıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/2). [özler, -r]*
5. Melek cinn ü benī-Ādem
   Saña ‘āṣıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/4). [özler, -r]*
6. Dün ü gün raḳṣ ider eflāk
   Saña ‘āṣıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/8). [özler, -r]*
7. Benefşelerle sünbüller
   Saña ‘āṣıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/12). [özler, -r]*
8. Eger Ṭūbā eger Sidre
   Saña ‘āṣıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/16). [özler, -r]*
9. Sekiz cennet yedi nīrān
   Saña ‘āṣıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/20). [özler, -r]*
10. Eger mü’min eger kāfir
    Saña ‘āṣıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/24). [özler, -r]*
11. ‘Aceb ḥālet ‘aceb sırdur
    Saña ‘āṣıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/28). [özler, -r]*
12. Kimi bilür kimi bilmez

Saña ‘āşıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/32). [özler, -r]*

13. Aḳan ṣular esen yeller

    Saña ‘āşıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/36). [özler, -r]*

14. Eger kūh u eger ṣaḥrā’

    Saña ‘āşıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/40). [özler, -r]*

15. Eger rāki‘ eger sācid

    Saña ‘āşıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/44). [özler, -r]*

16. Efendi hep bahāristān

    Saña ‘āşıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/48). [özler, -r]*

17. Efendi cümle mevcūdāt

    Saña ‘āşıḳ seni **özler** *(Mrb. 24/52). [özler, -r]*

18. Ḳoyub sidre vü ṭūbāyı

    Göñlüm seni **özler** seni *(Koş. 31/2). [özler, -r]*

19. Gerekmez ġayrı sevdāyı

    Cānum seni **özler** seni *(Koş. 31/4). [özler, -r]*

20. ‘Āşıḳ seni ister hemān

    Cānum seni **özler** seni *(Koş. 31/8). [özler, -r]*

21. Ne anı ister ne bunı

    Cānum seni **özler** seni *(Koş. 31/12). [özler, -r]*

22. Ḳısmet-i rūz-ı ezeldür

    Cānum seni **özler** seni *(Koş. 31/16). [özler, -r]*

23. Budur Hüdāī’nüñ sözi

    Cānum seni **özler** seni *(Koş. 31/20). [özler, -r]*

P

pādişāh:

pādişāh: *Hükmeden, hüküm sahibi olan.*

1. Efendüm **pādişāhumsın** Ḫudāyā

Raḥīm'ümsin ilāhumsın Ḫudāyā *(Mf. 49/1). [pādişāhumsın, -um, -sın]*

pādişāh: *Hüküm sahibi* ||| *[tas.] Allah.* (Ögke, 2018, s. 126)

1. Bir **pādişāha** ḳul ol kim
   Mülki zā'il olmaz ola *(Koş. 8/1). [pādişāha, -a]*
2. Raḥmeti çoḳ **pādişāhum**
   Kerem eyle meded eyle *(Koş. 54/3). [pādişāhum, -um]*
3. İy mün'im ü muḥsin ilāh
   İy raḥmeti çoḳ **pādişāh** *(N. 14/2). [pādişāh]*
4. İy luṭfı bī-ḥad **pādişāh**
   Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/3). [pādişāh]*
5. Yoġiken 'ālemleri var eylemek
   Heb senüñdür **pādişāhum** heb senüñ *(Mrb. 55/2). [pādişāhum, -um]*
6. Bir tecellī ile iẓhār eylemek
   Heb senüñdür **pādişāhum** heb senüñ *(Mrb. 55/4). [pādişāhum, -um]*
7. Cümle 'ālem senden alur behreyi
   Heb senüñdür **pādişāhum** heb senüñ *(Mrb. 55/8). [pādişāhum, -um]*
8. Ẓāhir ü bāṭın eger ġayb-ı ġuyūb
   Heb senüñdür **pādişāhum** heb senüñ *(Mrb. 55/12). [pādişāhum, -um]*

<u>pādişāhā:</u> *[tas.] Ey Allah'ım.*

1. **Pādişāhā** sen bilürsin ṣādıḳı
   Sen bilürsin bezm-i vaṣla lāyıḳı *(Mrb. 38/5). [pādişāhā]*
2. **Pādişāhā** luṭf-ı bī-pāyān senüñ
   Hem ḳamu derd ehline dermān senüñ *(Mrb. 42/9). [pādişāhā]*

<u>pādişāh-ı bī-vezīr:</u> *Vezirsiz padişah.* ||| *Ortağı ve yardımcısı bulunmayan Allah.*

1. İy **pādişāh-ı bī-vezīr**
   İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/1). [pādişāh-ı bī-vezīr]*

pādişāh-ı bī-zevāl: *Yok olmayan sultan.* ||| *[tas.] Bâki olan Allah.*

1. İy **pādişāh-ı bī-zevāl**
   Senden ʻaṭā senden kerem *(Mrb. 99/1). [pādişāh-ı bī-zevāl]*

pādişāhlar pādişāhı: *Sultanların sultanı.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Bizi varlıḳ ḥicābından ḫalāṣ it
   Meded iy **pādişāhlar pādişāhı** *(Mrb. 13/2). [pādişāhlar pādişāhı]*
2. Kerem ḳıl bāde-nūş-ı bezm-i ḫāṣ it
   Meded iy **pādişāhlar pādişāhı** *(Mrb. 13/4). [pādişāhlar pādişāhı]*
3. İḥāṭa eylesün baḥr-ı ḥaḳīḳat
   Meded iy **pādişāhlar pādişāhı** *(Mrb. 13/8). [pādişāhlar pādişāhı]*
4. Esirge lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl it
   Meded iy **pādişāhlar pādişāhı** *(Mrb. 13/12). [pādişāhlar pādişāhı]*
5. Ḥayāt irsün aña būy-ı beḳādan
   Meded iy **pādişāhlar pādişāhı** *(Mrb. 13/16). [pādişāhlar pādişāhı]*
6. Sarāy-ı vaḥdete irgür Efendi
   Meded iy **pādişāhlar pādişāhı** *(Mrb. 13/20). [pādişāhlar pādişāhı]*

pāk dil: *Temiz gönül.* ||| *Samimi bir dil.*

1. Diyelüm **pāk diller** ile
   Lā ilāhe illa'llah *(Koş. 2/15). [pāk dil, -ler]*

pāk eyle-: *(Manen) Temizlemek, arındırmak, saflaştırmak.*

1. Ṣūret-i bī-maʻnādan **pāk eyleyüb** dil deyrini
   Ḫalvet ü celvetde ẕikrullāhı it vird-i zebān *(G. 40/13). [pāk eyle,-y,-üb]*
2. Ṣu gibi yoluñ **pāk eyle**
   Dōst dīdārını göregör *(Koş. 7/7). [pāk eyle]*

3. Hüdāī’ aç gözüñi
   Pāk eyle kendözüñi *(Koş. 9/26). [pāk eyle]*
4. **Pāk eyle** göñül ḫānesin
   Kendü ‘aşḳuñıla ṭoldur *(Koş. 32/3). [pāk eyle]*

pāk idegör-: *(Manen) Arındırmaya çalışmak.*

1. Derūnuñ māsivādan **pāk idegör**
   Sarāy-ı ḳalbüñe mihmān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/7). [pāk idegör]*

pāk it-: *(Manen) Temizlemek, arındırmak, saflaştırmak.*

1. Ḳalbī sarāyın **pāk ider**
   Sulṭāna irmek isteyen *(Mrb. 65/15). [pāk it, -er]*
2. Ḳalbümüz **pāk idelüm**
   Taḫtına sulṭān gelsün *(Koş. 9/7). [pāk it, -elüm]*
3. Levḥ-i dilden ẓulmet-i şirk ü hevāyı maḥv ider
   Pāk ider mir’āt-ı ḳalbi ṣayḳal-ı envār-ı Hū *(G. 12/8). [pāk it, -er]*
4. Ġayra baḳmaz dā’imā sırr-ı sarāyın **pāk ider**
   Ṣādıḳuñ zīrā murādı Ḥażret-i Mevlā imiş *(G. 26/7). [pāk it, -er]*

pāk ol-: *(Manen) Temizlenmek, arınmak.*

1. İrüb sarāy-ı vaḥdete
   Ḳalbi sivādan **pāk ola** *(N. 20/4). [pāk ol, -a]*
2. ‘Āşıḳ u ṣādıḳ yoluñda ḫāk ola
   Cān ü dil ḥubb-ı sivādan **pāk ola** *(Mrb. 96/6). [pāk ol, -a]*

pāk ü ṭāhir: *(Manen) Temiz ve arı.*

1. **Pāk ü ṭāhir** varalum Ḥażret’e bā-ḳalb-i selīm
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/7). [pāk ü ṭāhir]*

pās: *Kir, tortu.* ||| *[tas.] Dünyevî dert, tasa, endişe.* (Doğan, 2013, s. 1380)

1. Göñülden **pāsıñı** silmek dilerseñ
   Bilmediklerüñi bilmek dilerseñ *(Koş. 1/5). [pāsıñı, -uñ, -ı]*
2. Açub göñüller **pāsını**
   Ḫandān iderler Hū ile *(Koş. 3/23). [pāsını, -ı, -n, -ı]*
3. Ṣafā vir ḳalbümüzde ḳalmasun **pās**
   Olavuz tā ḳarīn-i meclis-i ḫāṣ *(Mrb. 12/13). [pās]*

penāh: *Sığınacak yer.* (Devellioğlu, 1998, s. 857)

1. Żabṭuñdadur ḫalḳ-ı cihān
   Bir daḫı yoḳ püşt ü **penāh** *(N. 14/4). [penāh]*

penc envār: *Beş nur.* ||| *[tas.] Nûr-ı Muhammedî (Hz. Muhammed) ve bu nuru takip eden insan-ı kâmiller (Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali).* (Özköse, 2005, s. 236)

1. Didi yā Rab nedür bu **penc envār**
   Diledi olmaḳ anlardan haberdār *(M. 7/3). [penc envār]*

pend: *Nasihat, öğüt.* (Devellioğlu, 1998, s. 858)

1. Hüdāī'den işit **pendi**
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/19). [pendi, -i]*
2. **Pendini** eyle Hüdāī'nüñ ḳabūl
   'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/19). [pendini, -i, -n, -i]*

pend ü naṣīḥat: *Öğüt, tavsiye.*

1. Yetmez mi kişiye **pend ü naṣīḥat**

Bunda ‘uryān gelüb ‘uryān giderler *(Koş. 40/27). [pend ü naṣīḥat]*

pend-i leẕīẕ: *Hoşa giden nasihat.*

1. Kim ki bir **pend-i leẕīẕ** isteye bu kemterden
   Veca‘-ı baṭna ‘asel enfa‘ imiş sükkerden *(Mf. 127/1). [pend-i leẕīẕ]*

per ile bāl: *Kol kanat.* ||| *[tas.] Kişinin nefsânî, dünyevî yönü.*

1. Görüb pervāneyi andan sebaḳ al
   Göyündür nār-ı ‘aşḳa **per ile bāl** *(Mrb. 125/14). [per ile bāl]*
2. Görüb pervāneyi andan sebaḳ al
   Göyündür nār-ı ‘ışḳa **per ile bāl** *(Mrb. 25/14). [per ile bāl]*

per ü bāl aç-: *Kanat çırpmak.* ||| *[tas.] Sülûk etmek, manen yönelmek.*

1. Cānib-i maṭlūba **per ü bāl açar**
   Ṭā’ir-i ḳudsī gibi dün gün uçar *(Mrb. 27/9). [per ü bāl aç, -ar]*

perde: *Engel, örtü.* ||| *[tas.] Gönülde Hakk'ın tecellisine ve ilahî hakikatleri görmeye engel olan her şey.* (Ögke, 2018, s. 146)

1. Gözüñden **perde** zā’il olsa muṭlaḳ
   Ḳatı ẓāhir-durur maḫfī degül Ḥaḳ *(Mrb. 86/5). [perde]*
2. Olupdur nefsümüz **perde**
   Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 61/1). [perde]*
3. Gūş-ı cāna ire luṭfuñdan ḫiṭāb
   Perdeler ref‘ oluban gide ḥicāb *(Mrb. 66/10). [perdeler, -ler]*
4. Tecellī itse envār-ı kelām-ı s̲emme vechu’llāh
   Yanardı cümle mevcūdat olurdı **perdeler** zā’il *(G. 18/4).[perdeler,-ler]*

perde çek-: *Sırlamak, gizlemek, örtmek.*

1. ‘Ankebūt-ı dāġ-ı miḥnet **perde çekmişdür** aña
   Bu degüldür gördügüñ iy yār-ı ṣādıḳ her zamān *(G. 40/3). [perde çek, -miş, -dür]*

perde-i envār: *Nurların örtüsü. ||| [tas.] Hakk'ın nurânî/cemâlî tecellilerinden kaynaklı engeller*. (Uludağ, 2016, s. 285)

1. Geh **perde-i envār** ile kendözüni pinhān iden
   Geh Küntü kenz esrārını ‘ālemlere i‘lān iden *(G. 4/1).[perde-i envār]*

perīşān ol-: *(Ayrılık yüzünden) Acınacak duruma düşmek, bîçâre kalmak.*

1. Ḳullaruñ niçe bir ola perīşān
   Ḥasretle niçe bir olalar nālān *(Koş. 55/5). [perīşān ol, -a]*

pervāne:

pervāne: *Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek. ||| [tas.] Âşık.* (Uludağ, 2016, s. 255)

1. Verd içün bülbül derdile nālān
   Oldı **pervāne** şem‘ ile sūzān *(Koş. 16/10). [pervāne]*
2. Bülbül güle ḳarşu zār
   Pervāneyi yaḳmış nār *(Koş. 12/22). [pervāneyi, -y, -i]*
3. Atsa özüni oda
   Pervāneye **pervāne** *(Mrb. 50/4). [pervāneye, -y, -e]*
4. Yandurub **pervāneyi** sūzān iden
   Bülbül-i şūrīdeyi nālān iden *(Mrb. 29/13). [pervāneyi, -y, -i]*
5. Ezelden ‘ışḳıla biz yanageldük
   Ḥaḳīḳat şem‘ine **pervāne** geldük *(G. 5/2). [pervāne]*
6. Gūş eyleyüb vücūduñ ẕenb-i kelāmunı

Pervāne nār-ı ‘aşḳıla varın yuyub gelür *(G. 11/8). [pervāne]*

pervāne: *Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek.*

1. Bülbüller ister gülistān
   Pervāne şem‘-i şebistān *(Koş. 31/6). [pervāne]*
2. Görüb **pervāneyi** andan sebaḳ al
   Göyündür nār-ı ‘aşḳa per ile bāl *(Mrb. 125/13). [pervāneyi, -y, -i]*
3. Görüb **pervāneyi** andan sebaḳ al
   Göyündür nār-ı ‘ışḳa per ile bāl *(Mrb. 25/13). [pervāneyi, -y, -i]*
4. **Pervāneye** eyle naẓar
   Cān terkidür ednā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/27). [pervāneye, -y, -e]*
5. Geh yerüm **pervāne** gibi oldı nār
   Eyledüm bülbül gibi geh āh ü zār *(Mrb. 63/9). [pervāne]*

pervāne: *Yol gösteren, kılavuz, rehber.* (Doğan, 2013, s. 1393)

1. Atsa özüni oda
   Pervāneye **pervāne** *(Mrb. 50/4). [pervāne]*

pervāne dön-: *Etrafında dolanıp durmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Vaṣluñ hevāsına gezer āvāre ebr ü bād
   Pervāne şem‘-i ‘aşḳuña eflāk döner hem āfitāb *(G. 25/8). [pervāne dön, -er]*

pervāne it-: *Müptela etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḥüsnüñe **pervāne itdüñ** ‘āşıḳı
   Ger murāduñ yaḳmaḳ ise yanayın *(Mrb. 38/7). [pervāne it, -dü, -ñ]*

pervāne-veş: *Kelebek gibi.*

1. **Pervāne-veş** yaḳ bāl ü per
   Tā ḳalmaya senden eşer *(Mrb. 70/17). [pervāne-veş]*
2. Nār-ı ʻaşḳa cān atub **pervāne-veş**
   Yanayın biryān olayın bir zamān *(G. 17/7). [pervāne-veş]*

pervāz it-: *Uçmak.* ||| *[tas.] Hakk'a ermek için seyr u sülûk etmek.*

1. İy ṭālib-i dīdār olan
   Gel Ḥaḳḳ'a **pervāz idelüm** *(Mrb. 48/2). [pervāz it, -elüm]*
2. İy ʻaşḳ ile bīmār olan
   Gel Ḥaḳḳ'a **pervāz idelüm** *(Mrb. 48/4). [pervāz it, -elüm]*
3. Varuñ nişār-ı Ḥażret it
   Gel Ḥaḳḳ'a **pervāz idelüm** *(Mrb. 48/8). [pervāz it, -elüm]*
4. Gör ṣıdḳ ile yola yeraḳ
   Gel Ḥaḳḳ'a **pervāz idelüm** *(Mrb. 48/12). [pervāz it, -elüm]*
5. Fikrüñ nedür n'itseñ gerek
   Gel Ḥaḳḳ'a **pervāz idelüm** *(Mrb. 48/16). [pervāz it, -elüm]*
6. Diñle Hüdāī'nüñ sözin
   Gel Ḥaḳḳ'a **pervāz idelüm** *(Mrb. 48/20). [pervāz it, -elüm]*

pervāz ur-: *Uçmak.* ||| *[tas.] Hakk'a ermek için seyr u sülûk etmek.*

1. Ḳudretümüz yetdügince eşelüm
   Pervāz urub yüce beller aşalum *(Koş. 4/6). [pervāz ur, -ub]*

Perverdigār: *Bütün mahlukatı besleyen ve yetiştiren Allah.*

1. Geçüb dünyā vü ʻuḳbāyı irem vaḥdet sarāyına

Faḳīre ger kerem ire Ġanī **Perverdigār'umdan** *(G. 13/8).[Perverdigār, -um,-dan]*

2. Sen iy Ġanī **Perverdigār**
   İtdüñ keremler bī-şumār *(Mrb. 99/9). [Perverdigār]*

pes:

pes: *Durum böyleyken, öyleyken.* (Doğan, 2013, s. 1393)

1. Luṭfuñ umar bir alay āvāreler
   Pes ḳapuñdan ġayrı ḳanda varalar *(Mrb. 108/6). [pes]*
2. Cümle insān bir babadan bir anadan oldılar
   Pes yene birbirine ḥıḳd u ḥased itmek neden *(Mf. 130/2). [pes]*
3. Mürşidüm pīrümsin iy kān-ı kerem
   Pes ṭapuñdan ġayrı kime yüz uram *(Mrb. 28/10). [pes]*
4. Lev denevtü deyicek Rūḥu'l-emīn
   Sen revān olduñ **pes** iy Ḫayru'l-verā *(G. 22/8). [pes]*
5. Ẕāt-ı bī-çūnuñ mekānlardan münezzehdür senüñ
   Pes seni ya ḳande bulsun aġlayub feryād iden *(G. 8/4). [pes]*

pes: *Bunun üzerine, akabinde.* (Doğan, 2013, s. 1393)

1. Temevvüc eyleyüb baḥr-i 'ināyet
   Ẓuhūra geldi **pes** āṣār-ı ḳudret *(Mrb. 100/6). [pes]*

peydā eyle-: *Yaratmak, meydana getirmek, yapmak.* (Doğan, 2013, s. 1395)

1. Cihānı eyleyüb peydā
   Bize ḳılduñ vücūd i'ṭā *(Mrb. 22/5). [peydā eyle, -y, -üb]*

peyġāmber: *Allah tarafından insanları doğruya yöneltmek için gönderilen elçi.*

1. Hüdāī’ n’oldı bu deñlü **peyġāmber**
   Ḳanı ‘Ömer ‘Osmān BūBekr ü Ḥayder *(Koş. 13/25). [peyġāmber]*

peymāne: *Kadeh.* ||| *[tas.] İlahî cezbe, zevk, hâl, tecelli.* (Cebecioğlu, 2020, s. 260)

1. Açıldı çün bezm-i elest
   Devr eyledi **peymānesi** *(Mrb. 8/2). [peymānesi, -s, -i]*

pinhān: *Gizli, bâtın.*

1. Çünki sensin muḥīṭ-i küll
   Ẓāhir ü **pinhān** senüñdür *(Koş. 43/8). [pinhān]*

pinhān it-: *Saklamak, gizlemek, örtmek, perdelemek.*

1. İy kendüyi **pinhān iden**
   Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/7). [pinhān it, -en]*
2. Geh perde-i envār ile kendözüni **pinhān iden**
   Geh Küntü kenz esrārını ‘ālemlere i‘lān iden *(G. 4/1). [pinhān it, -en]*
3. İy gülleri ḫandān idüb bülbülleri nālān iden
   Geh ḫūb cemālin gösterüb geh gizleyüb **pinhān iden** *(G. 6/2).[pinhān it, -en]*

pinhān ol-: *Saklanmak, gizlenmek.*

1. Ẕerreler gibi gehi idüb ẓuhūr
   Geh yene **pinhān olayın** bir zamān *(G. 17/18). [pinhān ol, -ayın]*

pīr:

pīr: *[tas.] Şeyh, mürşid-i kâmil.* (Cebecioğlu, 2020, s. 388)

1. Ḫidmet eyle **pīrüñe** ṣıdḳıla sen

Her ne kim emr ide it anı ḳabūl *(Kt. 9/1). [pīrüñe, -üñ, -e]*

2. Ḥidmet eyle **pīrüñe** ṣıdḳ ile sen
   Ḥaḳ yolında bezl idegör cān ü ten *(Mf. 17/1). [pīrüñe, -üñ, -e]*
3. Mürşidüm **pīrümsin** iy kān-ı kerem
   Pes ṭapuñdan ġayrı kime yüz uram *(Mrb. 28/9). [pīrümsin, -üm, -sin]*
4. Ceddüm ü **pīrüm** sulṭān
   Sensin yā Resūla'llāh *(Koş. 11/23). [pīrüm, -üm]*
5. N'ola eylerseñ Hüdāī'ye naẓar
   Ceddüm ü **pīrümsin** iy kān-ı ʻaṭā *(G. 22/14). [pīrümsin, -üm, -sin]*

pīr: *Yaşlı, ihtiyar*. (Tulum, 2011, s. 1465)

1. Bunda gelen eger **pīr** ü cüvāndur
   ʻUryān gelüb yene ʻuryān giderler *(Koş. 40/1). [pīr]*
2. Ṣūret-i Ḥaḳ'da idüb tezvīri
   Aldadur nice cüvān u **pīri** *(Mrb. 53/6). [pīri, -i]*

pīr ü civān: *İhtiyar ve genç.* ‖ *Herkes.*

1. Faẓluña muḥtācdur **pīr ü civān**
   Yā ilāhī sen ʻināyet it meded *(Mrb. 128/3). [pīr ü civān]*
2. Raḥmet-i ʻāmme ıssı Sulṭānum
   Ḳullaruñdur Efendi **pīr ü civān** *(Mhm. 4/6). [pīr ü civān]*

pīr-i Kenʻān: *Kadim belde Kenʻan ili.* ‖ *[tas.] Manevî âlem, melekût âlemi.* (Uludağ, 2016, s. 210)

1. Yūsufı çāha atdı iḫvānı
   Ḳodı ḥasretde **pīr-i Kenʻān'ı** *(Msd. 1/4). [pīr-i Kenʻān, -ı]*

pota: *Farklılıklardan yeni bir şey meydana getiren zemin.* (KL., http://lugatim.com/s/pota, erişim tarihi: 12.04.2021)

1. Bu ḳāl içinde ḳoma ehl-i ḥāl it
   Ṭarīḳat **potasında** nefsi ḳal‘ it *(Mrb. 13/9). [potasında, -s, -ı, -n, -da]*

pür-ġam ol-: *Dünyalık endişe ve tasaya sahip olmak.*

1. Cihānda ādem olanda ġam olmaz
   Anuñçün **pür-ġam olan** ādem olmaz *(Mf. 95/2). [pür-ġam ol, -an]*

pür-hevā nefs: *[tas.] Dünyevî arzu ve şehvetle dolu olan nefs.*

1. **Pür-hevā nefsüñ** elinden n’idelüm neyleyelüm
   Ḥaḳ bilür ḥālümüzi ḫōd kime ne söyleyelüm *(Mrb. 16/5). [pür-hevā nefs,-üñ]*

pür-nūr ol-: *Aydınlanmak, nurla dolmak.*

1. Benlik aradan dūr olur
   Ẓulmet gidüb **pür-nūr** olur *(Mrb. 1/6). [pür-nūr ol, -ur]*
2. Dōst bezminüñ ẕevḳin sürer
   Pür-nūr olur dil-ḫānesi *(Mrb. 8/16). [pür-nūr ol, -ur]*

püşt: *Arka, yardımcı, sığınak.* (Tulum, 2011, s. 1474)

1. Żabṭuñdadur ḫalḳ-ı cihān
   Bir daḫı yoḳ **püşt** ü penāh *(N. 14/4). [püşt]*

R

Rabb: *Cümle yaratılmışları besleyen, terbiye eden Allah.*

1. Ayrulıḳ olur ṣafā yolına sed
   Nār-ı hicre yaḳmaġıl yā **Rabb** meded *(Mrb. 29/10). [Rabb]*

2. Vuṣlat gibi ni‘met mi olur
   Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 85/2). [Rabb]*
3. Ḫidmet gibi devlet mi olur
   Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 85/4). [Rabb]*
4. Cān ü dili şād eyledüñ
   Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 85/8). [Rabb]*
5. Yazmayalar cinn ü beşer
   Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 85/12). [Rabb]*
6. Ẕākir de sen şākir de sen
   Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 85/16). [Rabb]*
7. Şükrüñ ‘aṭā üzre ‘aṭā
   Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 85/24). [Rabb]*
8. Varlıḳ senüñdür ser-te-ser
   Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 85/28). [Rabb]*
9. Yā **Rabb** Hüdāī’ye eyle hidāyet
   Tā ḳalmaya senden ġayrıya raġbet *(Koş. 40/25). [Rabb]*
10. ‘Aceb nice ola yā **Rabb**
    Ḥālüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/11). [Rabb]*
11. Didi yā **Rabb** nedür bu penc envār
    Diledi olmaḳ anlardan haberdār *(M. 7/3). [Rabb]*
12. Cenābuñdan olursa ḥüsn-i tedbīr
    İder yā **Rabb** o cān ü cisme te’sīr *(Mf. 90/2). [Rabb]*
13. Varlıḳ cümleten senüñdür heb
    Sen esirge Hüdāī’yi yā **Rabb** *(Msd. 2/28). [Rabb]*
14. İrüb luṭf u kerem dārü’ş-şifā-i faẓl ü raḥmetden
    Ḫalāṣ eyle bizi yā **Rabb** meded bu derd ü miḥnetden *(Mf. 142/2). [Rabb]*
15. Vaṣluñ olalı maṭlab
    Cān eglenimez yā **Rabb** *(Mrb. 50/10). [Rabb]*
16. Biḥār-ı luṭfuña ġāyet bulunmaz
    Saña yā **Rabb** niçe biñ biñ şükürler *(Mrb. 92/2). [Rabb]*
17. Yazılmaz biñde bir iḥsānuñ iy **Rabb**
    Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/11). [Rabb]*

18. Bulunmaz raḥmet ü ġufrāna ġāyet

    Saña yā **Rabb** niçe biñ biñ şükürler *(Mrb. 93/2). [Rabb]*

19. Luṭf ile göster bize yā **Rabb** cemāl

    Tā olavuz lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl *(Mrb. 95/25). [Rabb]*

20. Virdüñ bize yā **Rabb** vücūd

    Hem lem‘a-i nūr-ı şühūd *(Mrb. 102/5). [Rabb]*

21. ‘İnāyet eyle sen yā **Rabb**

    Olalum vāṣıl-ı maṭlab *(Mrb. 124/5). [Rabb]*

22. Cihānı var iden sensin yoġı iẓhār iden sensin

    Senüñ her sunʿuña yā **Rabb** baḳılsa özge ḥikmetdür *(G. 1/4). [Rabb]*

23. Sālike faẓluñla dā‘im eyle tevfīḳüñ refīḳ

    Sen ‘ināyet eyle yā **Rabb** vaṣluña lāyıḳlara *(G. 29/8). [Rabb]*

24. Yā **Rabb** Hüdāī’ derd-mend

    Āvāre ḳaldı müste-mend *(Mrb. 32/17). [Rabb]*

25. Meded bu derde dermān eyle yā **Rabb**

    İy Allāh’um saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/1). [Rabb]*

26. Saña varmaġı āsān eyle yā **Rabb**

    A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/3). [Rabb]*

27. Meger yā **Rabb** seni ister

    Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/11). [Rabb]*

28. Göñül vīrānesin yā **Rabb**

    Kemāl-i faẓluñ ile yab *(Mrb. 49/29). [Rabb]*

29. Meded Mevlā meded Mevlā

    Hüdāī’ ḳuluñuñ yā **Rabb** *(Mrb. 61/26). [Rabb]*

30. İḥsānuña müstaġraḳuz

    Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 84/2). [Rabb]*

31. Ehl-i ‘aṭāña mülḥaḳuz

    Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 84/4). [Rabb]*

32. İhsānuñ iẓhār eyledüñ

    Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 84/8). [Rabb]*

33. Yitmez niçe biñ ‘ömr-i Nūḥ

    Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 84/12). [Rabb]*

34. Luṭfuñ yazılmaz ḥaşre dek

Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 84/16). [Rabb]*

35. Yā şükre ḳande bula yol

Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 84/20). [Rabb]*

36. Şükr itmege imkān ola

Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 84/24). [Rabb]*

37. Yā **Rabb** ezeldür ger ebed

Eyle Hüdāī'ye meded *(Mrb. 84/25). [Rabb]*

38. Yoḳ luṭfuña ḥadd ü 'aded

Yā **Rabb** nice şükr idelüm *(Mrb. 84/28). [Rabb]*

39. Uyar ḳullaruñı ġafletden iy **Rabb**

Seni añlamaġa sa'y ideler heb *(Mrb. 94/9). [Rabb]*

40. Hüdāī'ye ḥidāyet it senüñle tā seni bula

Her işde aṣl olan yā **Rabb** çü tevfīḳ ü hidāyetdür *(G. 1/10). [Rabb]*

41. Ḫiyānetden yene sen ṣaḳla yā **Rabb**

Cehāletden yene sen ṣaḳla yā Rabb *(M. 1/11). [Rabb]*

42. Ḫiyānetden yene sen ṣaḳla yā Rabb

Cehāletden yene sen ṣaḳla yā **Rabb** *(M. 1/12). [Rabb]*

43. Cümle ḥicāblardan geçür

Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/2). [Rabb'üm , -üm]*

44. Vaṣluñ şarābından içür

Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/4). [Rabb'üm , -üm]*

45. Ṭut elümüz ḳaldur bizi

Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/8). [Rabb'üm , -üm]*

46. Budur sözümüz dem-be-dem

Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/12). [Rabb'üm , -üm]*

47. Añladuñ mı **Rabb'üñi** hey kendüyi bilmez kişi

Ḥāżır iken Ḫāliḳ'uñ eṭrāfa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/11). [Rabb', -üñ, -i]*

48. Yā **Rabb** fażl u cūd ile

Kemāl-i şühūd eyle *(Koş. 20/9). [Rabb]*

49. Cümle ḥicāblardan geçür

Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/2). [Rabb'üm , -üm]*

50. Var iken dergāh-ı Ḥaḳ ayruḳ ya ḳande varayın
    Ḫālıḳ'um **Rabb'üm** ṭururken ya kime yalvarayın *(Mf. 1/2). [Rabb'üm , -üm]*
51. Vaṣluñ şarābından içür
    Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/4). [Rabb'üm , -üm]*
52. Ṭut elümüz ḳaldur bizi
    Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/8). [Rabb'üm , -üm]*
53. Budur sözümüz dem-be-dem
    Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/12). [Rabb'üm , -üm]*
54. Tā bulavuz bāḳī ḥayāt
    Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/16). [Rabb'üm , -üm]*
55. Göster cemālüñ 'ıyd ola
    Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/20). [Rabb'üm , -üm]*
56. Budur murād öñden ṣoña
    Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/24). [Rabb'üm , -üm]*
57. İrişsün ẕevḳe Hüdāī
    Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/28). [Rabb'üm , -üm]*
58. Sır maṭlaba vāṣıl ola
    Rabb'üm kerīm iḥsān ide *(Kt. 13/2). [Rabb'üm, -üm]*

Rabbenā: *Allah'ım.*

1. Meger senden iḥsān ola
   Yā **Rabbenā** yā Rabbenā *(Mhm. 1/4). [Rabbenā]*
2. Meger senden iḥsān ola
   Yā Rabbenā yā **Rabbenā** *(Mhm. 1/4). [Rabbenā]*
3. Yā **Rabbenā** yā **Rabbenā**
   Senden kerem senden 'aṭā *(Mhm. 1/9). [Rabbenā]*
4. Yā Rabbenā yā **Rabbenā**
   Senden kerem senden 'aṭā *(Mhm. 1/9). [Rabbenā]*
5. İrgür saña yolda ḳoma
   Yā **Rabbenā** yā Rabbenā *(Mhm. 1/14). [Rabbenā]*
6. İrgür saña yolda ḳoma

Yā Rabbenā yā **Rabbenā** *(Mhm. 1/14). [Rabbenā]*

7. Yā **Rabbenā** yā Rabbenā

   Senden kerem senden ‘aṭā *(Mhm. 1/19). [Rabbenā]*

8. Yā Rabbenā yā **Rabbenā**

   Senden kerem senden ‘aṭā *(Mhm. 1/19). [Rabbenā]*

9. Yessir merāmī yā Mücīb

   Yā **Rabbenā** yā Rabbenā *(Mhm. 1/24). [Rabbenā]*

10. Yessir merāmī yā Mücīb

    Yā Rabbenā yā **Rabbenā** *(Mhm. 1/24). [Rabbenā]*

11. Müẕniblere ġufrān senüñ

    Yā **Rabbenā** yā Rabbenā *(Mhm. 3/4). [Rabbenā]*

12. Müẕniblere ġufrān senüñ

    Yā Rabbenā yā **Rabbenā** *(Mhm. 3/4). [Rabbenā]*

13. Yā **Rabbenā** yā Rabbenā

    Luṭf u kerem iḥsān senüñ *(Mhm. 3/9). [Rabbenā]*

14. Yā Rabbenā yā **Rabbenā**

    Luṭf u kerem iḥsān senüñ *(Mhm. 3/9). [Rabbenā]*

15. Ḳalmaya varlıḳdan eṣer

    Yā **Rabbenā** yā Rabbenā *(Mhm. 3/14). [Rabbenā]*

16. Ḳalmaya varlıḳdan eṣer

    Yā Rabbenā yā **Rabbenā** *(Mhm. 3/14). [Rabbenā]*

17. Yā **Rabbenā** yā Rabbenā

    Luṭf u kerem iḥsān senüñ *(Mhm. 3/19). [Rabbenā]*

18. Yā Rabbenā yā **Rabbenā**

    Luṭf u kerem iḥsān senüñ *(Mhm. 3/19). [Rabbenā]*

19. Eyle Hüdāī’ye meded

    Yā **Rabbenā** yā Rabbenā *(Mhm. 3/24). [Rabbenā]*

20. Eyle Hüdāī’ye meded

    Yā Rabbenā yā **Rabbenā** *(Mhm. 3/24). [Rabbenā]*

21. Bulunmaz luṭf u iḥsāna nihāyet

    Saña yā **Rabbenā** çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/4). [Rabbenā]*

22. Göñüller ḫānesin ta‘mīr idersin

Saña yā **Rabbenā** çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/8). [Rabbenā]*

23. Hüdāī'ye 'ināyet eyle her gāh

    Saña yā **Rabbenā** çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/12). [Rabbenā]*

24. Yā **Rabbenā** yā Rabbenā

    İtdüñ Hüdāī'ye 'aṭā *(Mrb. 102/17). [Rabbenā]*

25. Yā Rabbenā yā **Rabbenā**

    İtdüñ Hüdāī'ye 'aṭā *(Mrb. 102/17). [Rabbenā]*

26. Yā **Rabbenā** yā Rabbenā

    Eyle bize i'ṭā-yı 'aşḳ *(Mrb. 34/1). [Rabbenā]*

27. Yā Rabbenā yā **Rabbenā**

    Eyle bize i'ṭā-yı 'aşḳ *(Mrb. 34/1). [Rabbenā]*

28. Olmayıcaḳ senden 'aṭā

    Ḳul ne eylesün yā **Rabbenā** *(Mrb. 33/2). [Rabbenā]*

29. Dā'im işi sehv ü ḫaṭā

    Ḳul neylesün yā **Rabbenā** *(Mrb. 33/4). [Rabbenā]*

30. Ger açıvirmezseñ yolı

    Ḳul neylesün yā **Rabbenā** *(Mrb. 33/8). [Rabbenā]*

31. Hep ḳabża-i ḳudretdedür

    Ḳul neylesün yā **Rabbenā** *(Mrb. 33/12). [Rabbenā]*

32. Çün Ṣāni'-i ferd işidür

    Ḳul neylesün yā **Rabbenā** *(Mrb. 33/16). [Rabbenā]*

33. Allāhü yef'al mā-yeşā'

    Ḳul neylesün yā **Rabbenā** *(Mrb. 33/20). [Rabbenā]*

34. İḥsānuña ḳalduḳ hemān

    Ḳul neylesün yā **Rabbenā** *(Mrb. 33/24). [Rabbenā]*

35. İt gülşen-i vaṣluñ naṣīb

    Ḳul neylesün yā **Rabbenā** *(Mrb. 33/28). [Rabbenā]*

36. Yā **Rabbenā** 'izzet senüñ

    Ḳeṣretdeki vaḥdet senüñ *(Mrb. 43/13). [Rabbenā]*

37. 'İbāda faẓl u cūduñ 'add olunmaz

    Saña yā **Rabbenā** çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/4). [Rabbenā]*

38. Niçe luṭf u niçe iḥsān idersin

Saña yā **Rabbenā** çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/8). [Rabbenā]*

39. Yazılmaz biñde bir iḥsānuñ iy Rabb
    Saña yā **Rabbenā** çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/12). [Rabbenā]*
40. Kimini maẓhar itdüñ nūr-ı ẕāta
    Saña yā **Rabbenā** çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/16). [Rabbenā]*
41. Viṣālüñ leẕẕetiyle şād iden sen
    Saña yā **Rabbenā** çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/20). [Rabbenā]*
42. Yā **Rabbenā** yā Rabbenā
    Raḥmet senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/11). [Rabbenā]*
43. Yā Rabbenā yā **Rabbenā**
    Raḥmet senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/11). [Rabbenā]*

Rabbī: *Allah'ım.*

1. Faẓluñ ile çün ḫalāṣ itdüñ bizi tedrīsden
   Yene ḥıfẓ eyle yā **Rabbī** nefsümüz telbīsden *(Mf. 183/2). [Rabbī]*
2. Bizi insān iden sensin
   Şükür yā **Rabbī** yā Rabbī *(Mrb. 22/2). [Rabbī]*
3. Bizi insān iden sensin
   Şükür yā Rabbī yā **Rabbī** *(Mrb. 22/2). [Rabbī]*
4. Kemāl iḥsān iden sensin
   Şükür yā **Rabbī** yā Rabbī *(Mrb. 22/4). [Rabbī]*
5. Kemāl iḥsān iden sensin
   Şükür yā Rabbī yā **Rabbī** *(Mrb. 22/4). [Rabbī]*
6. Hem itdüñ ‘ışḳıla iḥyā
   Şükür yā **Rabbī** yā Rabbī *(Mrb. 22/8). [Rabbī]*
7. Hem itdüñ ‘ışḳıla iḥyā
   Şükür yā Rabbī yā **Rabbī** *(Mrb. 22/8). [Rabbī]*
8. Ḥayātı ḳanda bulurduḳ
   Şükür yā **Rabbī** yā Rabbī *(Mrb. 22/12). [Rabbī]*
9. Ḥayātı ḳanda bulurduḳ
   Şükür yā Rabbī yā **Rabbī** *(Mrb. 22/12). [Rabbī]*

10. İdersin kendüñe irşād

    Şükür yā **Rabbī** yā Rabbī *(Mrb. 22/16). [Rabbī]*

11. İdersin kendüñe irşād

    Şükür yā Rabbī yā **Rabbī** *(Mrb. 22/16). [Rabbī]*

12. Bulunmaz luṭfuña ġāyet

    Şükür yā **Rabbī** yā Rabbī *(Mrb. 22/20). [Rabbī]*

13. Bulunmaz luṭfuña ġāyet

    Şükür yā Rabbī yā **Rabbī** *(Mrb. 22/20). [Rabbī]*

14. Muḥabbetden ṣafā geldi

    Şükür yā **Rabbī** yā Rabbī *(Mrb. 22/24). [Rabbī]*

15. Muḥabbetden ṣafā geldi

    Şükür yā Rabbī yā **Rabbī** *(Mrb. 22/24). [Rabbī]*

16. Luṭfuña yā **Rabbī** ġāyet yoḳ-durur

    Baḥr-ı iḥsān a nihāyet yoḳ-durur *(Mrb. 108/13). [Rabbī]*

17. Ḳoma yā **Rabbī** Hüdāī' yirine

    Baḳma noḳṣanuñ biñinde birine *(Mrb. 38/17). [Rabbī]*

18. Ente **Rabbī** ente Ḫayrü'n-Nāṣirīn

    İki 'ālemde kerem senden hemīn *(M. 2/5). [Rabbī]*

19. Ente **Rabbī** ente Fettāḥ ü Kerīm

    Ente Ḥayyī ente Ḳayyūm u Ḳadīm *(M. 2/7). [Rabbī]*

20. Eḳūlu tāreten yā **Rabbī** zidnī

    Ve uḫrā leyte ummī lem telidnī *(G. 39/13). [Rabbī]*

21. Ente **Rabbī** ente Ḫayrü'n-Nāṣırīn

    İki 'ālemde kerem senden hemīn *(Mf. 42/1). [Rabbī]*

Rabb-i ekrem: *Çok cömert olan Allah.*

1. Didi Cebrā'īl'e ol **Rabb-i ekrem**

   Muḥammed nūrıdur ol nūr-ı a'ẓam *(M. 7/5). [Rabb-i ekrem]*

Rabb-i ġaffār: *Kullarının günahlarını affeden Allah.*

1. Ḫaṭā ile ṣudūr eylerse evzār
   Umaruz ‘afv ide ol **Rabb-i ġaffār** *(Mrb. 109/10). [Rabb-i ġaffār]*

Rabb-i ‘izzet: *Yüce Allah.*

1. Rabb-i ‘izzetden eger iḥsān ola
   Dār-ı ‘uḳbāya sefer āsān ola *(Mf. 155/1). [Rabb-i ‘izzet, -den]*

Rabb-ı ḳādīr: *Her şeye gücü yeten Allah.*

1. Bu ‘āciz ḳullarına **Rabb-i ḳādir**
   ‘İnāyet ide ḳuvvetler vireydi *(Kt. 14/1). [Rabb-i ḳādir]*
2. Yardum eyle aña iy **Rabb-ı ḳādīr**
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/11). [Rabb-ı ḳādīr]*

Rabb-i kerīm: *Lütuf ve ihsânı bol olan Allah.*

1. Ẕākiri ẕikr eyler ol **Rabb-ı kerīm**
   Ẕākir olsun isteyen Ḫaḳ’dan ‘aṭā *(G. 36/7). [Rabb-ı kerīm]*
2. Ger kerem ire cenābuñdan eyā **Rabb-i kerīm**
   Gelmeye yañumuza ṭard ola şeyṭān-ı racīm *(Mrb. 31/5).[Rabb-i kerīm]*
3. Luṭf u iḥsānuña ġāyet mi var iy Ḥayy ü Ḳadīm
   Yene raḥmetle naẓar it bize iy **Rabb-ı kerīm** *(Mrb. 101/10). [Rabb-ı kerīm]*
4. Bizi faẓlıyla insān eylemişdür
   Göre luṭfunı ol **Rabb-ı kerīmüñ** *(Mrb. 106/2). [Rabb-ı kerīm, -üñ]*
5. Uyan ġafletden ol bir merd-i dānā
   Göre luṭfunı ol **Rabb-ı kerīmüñ** *(Mrb. 106/12). [Rabb-ı kerīm, -üñ]*
6. Hidāyet eyledi envār-ı ẕāta
   Göre luṭfunı ol **Rabb-ı kerīmüñ** *(Mrb. 106/16). [Rabb-ı kerīm, -üñ]*
7. Yüri var Ḫāliḳ’a şükr eyle her ān
   Göre luṭfunı ol **Rabb-ı kerīmüñ** *(Mrb. 106/20). [Rabb-ı kerīm, -üñ]*
8. Umaruz irevüz nūr-ı şühūda

Göre luṭfunı ol **Rabb-ı kerīmüñ** *(Mrb. 106/24). [Rabb-ı kerīm, -üñ]*

9. Ḥaḳ bizi faẕlıyla īcād eyledi
   Luṭf u iḥsān itdi ol **Rabb-i kerīm** *(Mrb. 123/2). [Rabb-i kerīm]*
10. Hem yene yolına irşād eyledi
    Luṭf u iḥsān itdi ol **Rabb-i kerīm** *(Mrb. 123/4). [Rabb-i kerīm]*
11. Ḥaḳḳ ile olur yene Ḥaḳḳ'a vuṣūl
    Luṭf u iḥsān itdi ol **Rabb-i kerīm** *(Mrb. 123/12). [Rabb-i kerīm]*
12. Nuṭfe-i nā-çīzi insān eyledüñ
    Ḥamd ü minnet saña iy **Rabb-i kerīm** *(Mrb. 127/2). [Rabb-i kerīm]*
13. Ṣanma sen bizi Süleymān ü Selīm'üñ ḳulıyuz
    Ḫāliḳ-i 'ālem olan **Rabb-i kerīmüñ** kulıyuz *(Mf. 96/2).[Rabb-i kerīm, -üñ]*
14. Ġayra baḳmaz sırr-ı tevḥīdi duyan
    Luṭf u iḥsān itdi ol **Rabb-i kerīm** *(Mrb. 123/8). [Rabb-i kerīm]*
15. Ehl-i İslām ehl-i īmān eyledüñ
    Ḥamd ü minnet saña iy **Rabb-i kerīm** *(Mrb. 127/4). [Rabb-i kerīm]*
16. Umaruz iki cihānda raḥmetin
    Çoḳ şükürler saña iy **Rabb-i kerīm** *(Mrb. 127/8). [Rabb-i kerīm]*
17. Yazılmaz ni'met-i sulṭān-ı Ġaffār
    Göre luṭfunı ol **Rabb-ı kerīmüñ** *(Mrb. 106/8). [Rabb-ı kerīm, -üñ]*

Rabb-ı raḥīm: *Bağışlayan ve esirgeyen Allah.*

1. Ṣaḳın aldanma bu fānī na'īme
   Sivādan gec iriş **Rabb-ı raḥīme** *(Mrb. 97/10). [Rabb-ı raḥīm, -e]*

Rabbīye'l-a'lā: *"...Yüce Rabb..." meâlinde Allah'ı her türlü noksanlıktan tenzih edip mutlak varlık olarak kabul etme ifadesi.* (A'lâ, 87/1)

Kalıp ifadesi*: *Âyet.

1. Vücūdın eyleyen ifnā
   Dimişdür **Rabbīye'l-a'lā** *(Mrb. 73/10). [Rabbīye'l-a'lā]*

Rabbü'l-'ālemīn: *Âlemlerin Rabb'i.*

1. Sensin iy Mevlā çü **Rabbü'l-'ālemīn**
   Taḫt-ı tesḫīrüñdedür dünyā vü dīn *(Mrb. 108/17). [Rabbü'l-'ālemīn]*

Rabbüne'l-mennān tecellā: "*Lütufkâr Rabb'imiz tecelli eder."*

1. **Tecellā Rabbüne'l-Mennān**
   Lehū fī-külli yevmin şān *(Mrb. 51/5). [Rabbüne'l-mennān tecellā]*

raġbet: *Arzu, meyil, teveccüh, ilgi.*

1. Yā Rabb Hüdāī'ye eyle hidāyet
   Tā ḳalmaya senden ġayrıya **raġbet** *(Koş. 40/26). [raġbet]*
2. Niçe bir 'ādet ü bid'at
   Niçe bir fānīye **raġbet** *(Koş. 49/18). [raġbet]*
3. Ẕevḳ-i dünyāya muḥabbet niçe bir
   Leẕẕet-i fāniye **raġbet** niçe bir *(Mhm. 2/2). [raġbet]*
4. Nice bir zīnet ü şöhret
   Nice bir fānīye **raġbet** *(Mrb. 52/10). [raġbet]*
5. Milk-i Süleyman ile taḫt-ı Sikender ḳanı
   Bildüñise bunları fānīye **raġbet** neden *(G. 38/12). [raġbet]*

raġbet it-: *İlgi göstermek, yönelmek, teveccüh göstermek.*

1. Tecellī eylemezse nūr-ı vaḥdet
   Seni ḳoyub iderler ġayra raġbet *(Mrb. 72/6). [raġbet it, -er, -ler]*
2. İderdi cānib-i Mevlā'ya raġbet
   Ḳuluñ olsaydı ẕikre iştiġāli *(Mrb. 86/1). [raġbet it, -er, -di]*
3. Yiter itdüñ bu fānī ẕevḳe raġbet
   Efendi 'āḳil ol fikr it me'āli *(Mrb. 87/1). [raġbet it, -dü, -ñ]*

4. Yiter dünyāya **raġbet it**
   Yiter cāha muḥabbet it *(Mrb. 45/5). [raġbet it]*

rāġıb: *İstekli, arzulu.* (Tulum, 2011, s. 1477)

1. Ṭālibiseñ ger ṣafā-yı vaḥdete
   Rāġıbiseñ ẕevḳ-i bezm-i vuṣlata *(Mrb. 117/14). [rāġıbiseñ, -i, -se, -ñ]*

rāġıb ol-: *İstekli / arzulu olmak.*

1. Sırr u aḫfā **rāġıb olması** güzel
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a'lāyı gör *(Mrb. 15/15). [rāġıb ol, -ma, -s, -ı]*

rāh: *Yol.* ||| *Hadis, sünnet.*

1. Olan bu neşye-i dünyāda mūtū **rāhına** sālik
   Olubdur küllü şey'in hāliküñ sırrı aña ḥāṣıl *(G. 18/5). [rāhına,-ı,-n,-a]*

rāḥat: *Huzur, ferahlık, mutluluk.* (Tulum, 2011, s. 1477)

1. N'olaydı hay n'olaydı vay n'olaydı
   Göñül **rāḥat** beden ṣıḥḥat bulaydı *(N. 22/2). [rāḥat]*
2. Kim ġamda kim **rāḥatdadur**
   'Ālem buña ḫayretdedür *(Mrb. 33/9). [rāḥatdadur, -da, -dur]*

rāḥat bul-: *Huzur ve sükûna kavuşmak.*

1. Bir 'āşıḳ-ı ṣādıḳ ḳanı
   Rāḥat bula cān ü teni *(Mrb. 82/14). [rāḥat bul, -a]*

rāh-ı Ḥaḳ:

rāh-ı Ḥaḳ: *Doğru yol.* ||| *[tas.] Allah yolu, sırât-ı müstakim.*

1. **Rāh-ı Ḥaḳ'da** ḳolayuña gitdüñ
   Āh nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/1). [rāh-ı ḥaḳ, -da]*
2. Nefse uyub **rāh-ı Ḥaḳ'dan** ṭaşra çıḳmaḳ yol mıdur
   Kibr ü 'ucb ile aduñ dervīşe ṭakmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/1). [rāh-ı ḥaḳ, -dan]*

rāh-ı Ḥaḳ: *Doğru yol.* ||| *[tas.] Hakk'a ulaşmak için çıkılan seyr u sülûk yolculuğu.*

1. Refrefidür **rāh-ı Ḥaḳ'da** ol Hüdāī' 'āşıḳuñ
   Ḳar' ider ebvāb-ı ġaybī lā-cerem tekrār-ı Hū *(G. 12/9). [rāh-ı ḥaḳ,-da]*

rāh-ı hidāyet: *Doğru yol.* ||| *[tas.] Hakk'a giden istikamet / sırât-ı müstakim.*

1. **Rāh-ı hidāyetden** ṣapub
   Çāh-ı ḍalāle düşme kim *(Kt. 6/1). [rāh-ı hidāyet, -den]*
2. Ṭarīḳ ola saña **rāh-ı hidāyet**
   Olursa rehberüñ Faḫr-ı Risālet *(Mrb. 36/13). [rāh-ı hidāyet]*

rāh-ı Hüdā: *Allah yolu, sırât-ı müstakim.*

1. Ṣıdḳ ile güş it Hüdāī'nüñ sözin
   Bulmaḳ isterseñ eger **rāh-ı Hüdā** *(G. 36/10). [rāh-ı hüdā]*

rāh-ı ṣalāḥ: *İyilik yolu.* ||| *[tas.] Her türlü bozukluktan arındıran tasavvuf.*

1. **Rāh-ı ṣalāḥa** gidüb ṣulḥ u sülūk ehli ol
   Nefse uyub her zamān ḥiddet ü şiddet neden *(G. 38,Msr. 3).[rāh-ı ṣalāḥ,-a]*

rāh-ı sünen: *Sünnetlerin yolu.*

1. Terk idüb bid'atı **rāh-ı sünene** sālik olur

Beẕl ider Ḥaḳḳ'a 'ibādet yolına cān u teni *(N. 19/3). [rāh-ı sünen, -e]*

rāh-ı tevḥīdi aç-: *Birlik yolunu açmak. ‖ [tas.] (Hz. Muhammed) Yaratılanların ilki olmak.*

1. Açan **rāh-ı tevḥīdi**
   Bulan sırr-ı tefrīdi *(Koş. 11/25). [rāh-ı tevḥīdi aç, -an-i]*

raḥīm:

raḥīm: *Acıyan, merhamet eden, esirgeyen.*

1. Ḥasret ḳoma maḥbūba
   Raḥm eyle **raḥīm** Allāh *(Mrb. 118/4). [raḥīm]*
2. 'Aybın başına ḳaḳma
   Raḥm eyle **raḥīm** Allāh *(Mrb. 118/12). [raḥīm]*
3. Olsun işümüz eshel
   Luṭf eyle **raḥīm** Allāh *(Mrb. 118/20). [raḥīm]*
4. Kerīm Allāh **raḥīm** Allāh 'ināyet ide ḳulına
   Mevāni'den ḫalāṣ idüb hidāyet ide yolına *(Mf. 158/1). [raḥīm]*
5. Efendüm pādişāhumsın Ḫudāyā
   Raḥīmümsün ilāhumsun Ḫudāyā *(Mf. 49/2). [raḥīmümsün, -üm, -sün]*
6. Fażluña nihāyet mi var
   Kerīm Allāh **raḥīm** Allāh *(Koş. 59/2). [raḥīm]*
7. İḥsānuña ġāyet mi var
   Kerīm Allāh **raḥīm** Allāh *(Koş. 59/4). [raḥīm]*
8. Fażluñ iẓhār iden sensin
   Kerīm Allāh **raḥīm** Allāh *(Koş. 59/8). [raḥīm]*
9. Derdlere dermān senüñdür
   Kerīm Allāh **raḥīm** Allāh *(Koş. 59/12). [raḥīm]*
10. Bunca ṣıfātı sen virdüñ
    Kerīm Allāh **raḥīm** Allāh *(Koş. 59/16). [raḥīm]*

11. Bāḳī sa‘ādet isterüz
    Kerīm Allāh **raḥīm** Allāh *(Koş. 59/20). [raḥīm]*
12. Luṭf u iḥsān iden sensin
    Kerīm Allāh **raḥīm** Allāh *(Koş. 59/24). [raḥīm]*
13. Sen ‘ināyet it dā’imā
    Kerīm Allāh **raḥīm** Allāh *(Koş. 59/28). [raḥīm]*
14. İy cevād ü kerīm olan Mevlā
    İy ra’ūf u **raḥīm** olan Mevlā *(Msd. 2/6). [raḥīm]*
15. İy cevād ü kerīm olan Mevlā
    İy ra’ūf u **raḥīm** olan Mevlā *(Msd. 2/12). [raḥīm]*
16. İy cevād ü kerīm olan Mevlā
    İy ra’ūf u **raḥīm** olan Mevlā *(Msd. 2/18). [raḥīm]*
17. İy cevād ü Kerīm olan Mevlā
    İy ra’ūf u **raḥīm** olan Mevlā *(Msd. 2/24). [raḥīm]*
18. İy cevād ü kerīm olan Mevlā
    İy ra’ūf u **raḥīm** olan Mevlā *(Msd. 2/30). [raḥīm]*
19. ‘İbādı nefs-i şūma ġālib eyle
    Kerīm Allāh **raḥīm** Allāh meded it *(Kt. 2/2). [raḥīm]*
20. Saña ṣıdḳıla luṭf it ṭālib eyle
    Kerīm Allāh **raḥīm** Allāh meded it *(Kt. 2/4). [raḥīm]*
- 21. Ol keşrete ḳıllet yoḳ
    Raḥm eyle **raḥīm** Allāh *(Mrb. 118/16). [raḥīm]*

Raḥīm: *Müminlere rahmet edip onları esirgeyen Allah.*

1. Bendeñe eyle hidāyet iy **Raḥīm**
   Tā ola āsān ṣırāṭ-ı müstaḳīm *(N. 23/1). [Raḥīm]*
2. Luṭf u iḥsān heb senüñdür iy **Raḥīm**
   Raḥmetüñ bī-ḥadd-durur faẕluñ ‘aẓīm *(N. 23/4). [Raḥīm]*
3. Derde dermān senden olur iy Kerīm
   Luṭf u iḥsān senden olur iy **Raḥīm** *(Mf. 120/2). [Raḥīm]*
4. İy kerem-kānı Ḫudāvend-i Kerīm

Merḥamet senden umaruz iy **Raḥīm** *(Mf. 124/2). [Raḥīm]*

5. Sensin çü Rahmān ü **Rahīm**
   İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/19). [Rahīm]*
6. Sensin çü Raḥmān u **Raḥīm**
   Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/3). [Raḥīm]*
7. İy ‘Alīm ü iy Ḥakīm ü iy Ḫabīr
   İy Semī‘ ü iy **Raḥīm** ü iy Baṣīr *(Mf. 94/2). [Raḥīm]*
8. Aduñ Raḥmān **Raḥīm’dür**
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/11). [raḥīm’dür, -dür]*
9. Çoḳdur keremi luṭfı o Raḥmān u **Raḥīm’üñ**
   İḥsānına ġāyet mi var ol Ḥayy u Ḳadīm’üñ *(Mrb. 98/9). [*Raḥīm’üñ, -üñ*]*

Rāḥime’l-evvābīn: *Tevbeyi çokça edenlerin bağışlayıcısı olan Allah.*

1. Yā **Rāḥime’l-evvābīn**
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/3). [rāḥime’l-evvābīn]*

raḥm eyle-: *Merhamet etmek, şefkat göstermek, acımak.*

1. **Raḥm eylegil** işidüb āh ü vāhın
   İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ (Koş. 23/3). [raḥm eyle, -gil]
2. Ḥasret ḳoma maḥbūba
   Raḥm eyle Raḥīm Allāh *(Mrb. 118/4). [raḥm eyle]*
3. ‘Aybın başına ḳaḳma
   Raḥm eyle Raḥīm Allāh *(Mrb. 118/12). [raḥm eyle]*
4. Ol keşrete ḳıllet yoḳ
   Raḥm eyle Raḥīm Allāh *(Mrb. 118/16). [raḥm eyle]*
5. **Raḥm eylesün** Allāh’umuz
   İy māh-ı ġufrān elvedā‘ *(Mrb. 121/7). [raḥm eyle, -sün]*

raḥm it-: *Merhamet etmek, şefkat göstermek, acımak.*

1. İy derdüme dermānum
   Raḫm it dil-i müştāḳa *(Mrb. 23/2). [raḫm it]*

raḥmān:

raḥmān: *Koruyan, himâye eden.*

1. Sürūra irgüre tā ‘ıyd-ı vuṣlat
   Kerem eyle meded **raḥmānum** Allāh *(Koş. 55/12). [raḥmānum, -um]*
2. Sürūra irgüre tā ‘ıyd-ı vuṣlat
   Kerem eyle meded **raḥmānum** Allāh *(Koş. 55/12). [raḥmānum, -um]*
3. Viṣālüñle bizi ḳıl şād ü ḫandān
   Kerem eyle meded **raḥmānum** Allāh *(Mrb. 94/4). [raḥmānum, -um]*
4. Ki tā ḳalmaya senden ġayrı maṭlab
   Kerem eyle meded **raḥmānum** Allāh *(Mrb. 94/12). [raḥmānum, -um]*
5. Bula fazluñla Ḥaḳḳānī vücūdı
   Kerem eyle meded **raḥmānum** Allāh *(Mrb. 94/28). [raḥmānum, -um]*

Raḥmān: *Bütün canlılara merhamet edip onları nimetlendiren Allah.*

1. Buyruġın ṭut **Raḥmān’uñ**
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/1). [Raḥmān’uñ, -uñ]*
2. Aduñ **Raḥmān** Raḥīm’dür
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/11). [Raḥmān]*
3. Raḥmeti bī-ḥad **Raḥmān’um**
   Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/1). [Raḥmān’um, -um]*
4. Sensin çü **Rahmān** ü Rahīm
   İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/19). [Rahmān]*
5. Żu‘afā’yı esirge iy **Raḥmān**
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/19). [Raḥmān]*
6. Kemāl-i luṭfuñ iy **Raḥmān**
   Bilür mi ḳadrini insān *(Mrb. 124/1). [Raḥmān]*

7. Dest-gīr olmaz iseñ iy **Raḥmān**
   Azdurur bizi nefs ile şeyṭān *(Mrb. 20/9). [Raḥmān]*
8. Sensin çü **Raḥmān** u Raḥīm
   Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/3). [Raḥmān]*
9. **Raḥmān’umuz** raḥmetlüdür
   Ḳullarına iḥsān ider *(N. 8/3). [Raḥmān’umuz, -umuz]*
10. Çoḳdur keremi luṭfı o **Raḥmān** u Raḥīm’üñ
    İḥsānına ġāyet mi var ol Ḥayy u Ḳadīm’üñ *(Mrb. 98/9). [Raḥmān]*

raḥmet:

raḥmet: *Allah’ın mahlukatına olan merhameti, esirgemesi, mağfireti.*

1. **Raḥmetüñ** baḥrına ġāyet mi olur
   Luṭf ü iḥsāna nihāyet mi olur *(Mf. 81/1). [raḥmetüñ, -üñ]*
2. Ne ḳudret ıssı sulṭānsın ilāhī
   Ne **raḥmet** kānı sulṭānsın ilāhī *(Mf. 170/2). [raḥmet]*
3. Luṭf it esirge Efendi
   Raḥmet ü ġufrānuñ boldur *(Koş. 32/20). [raḥmet]*
4. Umaruz **raḥmet** ü cennet ü vuṣlat
   Baḥr-ı ġufrānına yoḳdur nihāyet *(Koş. 50/13). [raḥmet]*
5. **Raḥmeti** çoḳ pādişāhum
   Kerem eyle meded eyle *(Koş. 54/3). [raḥmeti, -i]*
6. Senüñ ḫōd **raḥmetüñ** çoḳdur
   Bāb-ı iḥsānuñ açuḳdur *(Koş. 54/9). [raḥmetüñ, -üñ]*
7. Ḳuluñ işi sehv ü ġaflet ü ‘işyān
   Efendiden ‘afv ü **raḥmet** ü ġufrān *(Koş. 58/6). [raḥmet]*
8. Ṣaḳın şetm itme ḥummā zaḥmetine
   Ki maḥmūmuñ sebebdür **raḥmetine** *(Mf. 157/2). [raḥmetine, -i, -n, -e]*
9. Ẕerrece luṭfuñla günāhlar gider
   Raḥmetüñ deryāsı ẕenbi maḥv ider *(Koş. 5/10). [raḥmetüñ, -üñ]*
10. Ġaflet ile her ne deñlü eylese ḳullar günāh

Raḥmetüñden çoḳ degüldür iy kerem kānı ilāh *(Mf. 18/2). [raḥmet, -üñ, -den]*

11. İy mün‘im ü muḥsin ilāh

    İy **raḥmeti** çoḳ pādişāh *(N. 14/2). [raḥmeti, -i]*

12. Luṭf u iḥsān heb senüñdür iy Raḥīm

    Raḥmetüñ bī-ḥadd-durur fażluñ ‘aẕīm *(N. 23/3). [raḥmetüñ, -üñ]*

13. **Raḥmeti** bī-ḥad Raḥmān’um

    Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/1). [raḥmeti, -i]*

14. Senüñ **raḥmetüñ** boldur

    Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/7). [raḥmetüñ, -üñ]*

15. **Raḥmete** ġarīḳ eyle

    Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/15). [raḥmete, -e]*

16. ʿİbāduñ dāʾimā işi ḳuṣūr u sehv ü z̲illetdür

    Senüñ iḥsānuña lāyıḳ efendi fażl u **raḥmetdür** *(G. 1/2). [raḥmetdür,-dür]*

17. Kimi mest-i mey-i muḥabbetdür

    Saña lāyıḳ Efendi **raḥmetdür** *(Msd. 2/10). [raḥmetdür, -dür]*

18. Ne deñlü raḥmet itseñ ḳullaruña

    Efendi **raḥmetüñ** ḫōd yoḳ degüldür *(Kt. 19/2). [raḥmetüñ, -üñ]*

19. Umaruz iki cihānda **raḥmetin**

    Çoḳ şükürler saña iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/7). [raḥmetin, -i, -n]*

20. Cemī‘-i müşkilāt āsān olaydı

    Ḫudā’dan z̲errece **raḥmet** olaydı *(N. 22/4). [raḥmet]*

21. Luṭf u iḥsānuña ġāyet mi var iy Ḥayy ü Ḳadīm

    Yene **raḥmetle** naẕar it bize iy Rabb-ı Kerīm *(Mrb. 101/10). [raḥmetle, -le]*

22. N’ola olsa ‘ibāda fażl u **raḥmet**

    Kerem deryāsına yoḳdur nihāyet *(Mrb. 91/17). [raḥmet]*

23. Bulunmaz **raḥmet** ü ġufrāna ġāyet

    Saña yā Rabb niçe biñ biñ şükürler *(Mrb. 93/1). [raḥmet]*

24. Luṭf ile **raḥmet** hep senüñ

    Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/15). [raḥmet]*

25. Efendi fażl ü **raḥmet** senden olur

    ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/19). [raḥmet]*

26. Ḳuluñ günāhından **raḥmetüñ** çoḳdur

Ṭoġrulub gelene ḳapuñ açuḳdur *(Koş. 5/17). [raḥmetüñ, -üñ]*

27. Esirgersin ‘uṣātı **raḥmetüñ** var
    Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/7). [raḥmetüñ, -üñ]*
28. ‘Uṣāta **raḥmet** ü ġufrān iden sen
    Göñüller derdine dermān iden sen *(Mrb. 14/17). [raḥmet]*
29. Maẓhar it **raḥmet** ü ‘ināyetüñe
    Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/7). [raḥmet]*
30. Aldanma ḳāl ü ḥāle ir cennet-i viṣāle
    Bā‘iṣ ḳamu kemāle faẕl ile **raḥmet** ancaḳ *(G. 20/6). [raḥmet]*
31. Yā Rabbenā yā Rabbenā
    Raḥmet senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/12). [raḥmet]*
32. Gitsün aradan derd ü ġam
    Raḥmet senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/20). [raḥmet]*
33. ‘Addolunmaz **raḥmetüñ** key çoḳ-durur
    Sen ‘ināyet eyle Allāh’um meded *(Mrb. 108/15). [raḥmetüñ, -üñ]*
34. ‘Āleme **raḥmet** ṣefā‘at kānıdur
    Lī-ma‘allāh ḳaṣrınuñ mihmānıdur *(Mrb. 129/5). [raḥmet]*
35. Ḳudūmuñ **raḥmet** ü ẕevk ü ṣafādur yā Resūla’llāh
    Ẓuhūruñ derd-i ‘uṣṣāḳa devādur yā Resūla’llāh *(G. 3/1). [raḥmet]*
36. **Raḥmetüñ** sebḳ ile bulmuşdur kemāli sābiḳūn
    Bu Hüdāī’ bendeñi ilḥāḳ it ol sābıḳlara *(G. 29/11). [raḥmetüñ, -üñ]*
37. Olagör **raḥmet** ümmīdinde dā’im
    Bu ma‘nādan eger olduñsa āgāh *(G. 32/3). [raḥmet]*
38. Hüdāī’ye iḥsān it
    Raḥmet ile ġufrān it *(Koş. 36/42). [raḥmet]*
39. ‘Usātı **raḥmetüñ** ẕeyli bürürken
    Ḳapuña aġlayub yüzler sürerken *(Mrb. 11/9). [raḥmet, -üñ]*

raḥmet: *[tas.] İlahî lütûf ve ihsan.*

1. ‘Āşıḳuñ ‘ışḳı ḳudretüñledür
    Ṣādıḳuñ ṣıdḳı **raḥmetüñledür** *(Koş. 16/14). [raḥmetüñledür,-üñ, -le, -dür]*

2. Ġarībüz umaruz **raḥmet**
   Senüñledür saña vuṣlat *(Mrb. 61/15). [raḥmet]*

raḥmet it-: *Merhamet etmek, esirgemek, acımak.*

1. İy kerem kānı ‘ibāduñ dā’imā işi ḳuṣūr
   N’ola ger faẕluñ ile sen **raḥmet itseñ** yā Ġafūr *(N. 6/2). [raḥmet it,-se,-ñ]*
2. Meger kim idesin faẕluñla raḥmet
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/15).[raḥmet it,-e,-sin-er,-sin]*
3. Ne deñlü **raḥmet itseñ** ḳullaruña
   Efendi raḥmetüñ ḫōd yoḳ degüldür *(Kt. 19/1). [raḥmet it, -se, -ñ]*
4. Ḳullaruña **raḥmet it**
   Faẕluñla ‘ināyet it *(Mrb. 104/5). [raḥmet it]*

raḥmet ḳıl-: *Acımak ve merhamet göstermek.*

1. Ḫudāyā ḳıl bize faẕluñla raḥmet
   Bulavuz tā ki cennet içre cennet *(Koş. 52/9). [raḥmet ḳıl]*

raḥmet ü ġufrān: *Hakk’ın merhamet ve affı.*

1. Kuluñ cürmi ne deñlü olsa ger çoḳ
   Degüldür **raḥmet ü ġufrāndan** artuḳ *(Mrb. 91/10). [raḥmet ü ġufrān,-dan]*

raḥmet ü ġufrān it-: *Acımak ve merhamet göstermek.*

1. İy derdlilerüñ derdine dermān iden Allāh
   Müẕnib ḳuluna **raḥmet ü ġufrān iden** Allāh *(Mrb. 98/2).[raḥmet ü ġufrān it,-en]*

raḥmet ümmīdinde ol-: *Merhamet beklentisi içinde olmak.*

1. Bu ma‘nādan şu cān kim oldı agāh
   Olubdur raḥmet ümmīdinde her gāh *(N. 16/4). [raḥmet ümmīdinde ol, -ub, -dur]*

raḥmetenli’l-‘ālemīn: *"Âlemlere rahmet.." meâlli Hz. Muhammed’i remizleyen âyetten bir bölüm.* (Enbiyâ, 21/107[156])

Kalıp ifade*: *Âyet.

1. **Raḥmetenli’l-‘ālemīn**
   Sensin yā Resūla’llāh *(Koş. 11/3). [raḥmetenli’l-ālemīn]*

raḥmet-i ‘āmme: *Tüm mahlukata merhamet etme.*

1. **Raḥmet-i ‘āmme** ısı Sulṭānum
   Ḳullaruñdur Efendi pīr ü civān *(Mhm. 4/5). [raḥmet-i ‘āmme]*
2. Ḳudret-i tāmme ısı Sulṭānum
   Raḥmet-i ‘āmme ısı Sulṭānum *(Mhm. 4/10). [raḥmet-i ‘āmme]*
3. Ḳudret-i tāmme ısı Sulṭānum
   Raḥmet-i ‘āmme ısı Sulṭānum *(Mhm. 4/15). [raḥmet-i ‘āmme]*

raḥmetlü: *Merhamet sahibi, acıyan, esirgeyen.*

1. Raḥmānumuz **raḥmetlüdür**
   Ḳullarına iḥsān ider *(N. 8/3). [raḥmetlüdür, -dür]*

raḥmetüñ ġufrānuñ ayı: *Merhamet ve bağışlama ayı. ǁ Ramazan-ı Şerif.*

1. İre mi ‘āşıḳ cemālüñ nūrına
   Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/2). [raḥmetüñ ġufrānuñ ayı, -dur]*

---

[156] لِلْعَالَمِينَ رَحْمَةً إِلَّا اَرْسَلْنَاكَ وَمَا

“Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.”

2. ‘Iyd-ı vaṣluñ umaruz dā’im ola
   Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/8). [raḥmetüñ ġufrānuñ ayı, -dur]*
3. Ẕerreler gün ḳaṭreler ‘ummān ola
   Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/16). [raḥmetüñ ġufrānuñ ayı, -dur]*

rāki‘: *Namazda eğilerek rükû vaziyeti alan kimse.* (Devellioğlu, 1998, s. 875)

1. Eger **rāki‘** eger sācid
   Saña ‘āṣıḳ seni özler *(Mrb. 24/43). [rāki‘]*

raḳṣ it-: *Sürekli hareket hâlinde olmak.* ǁ *[tas.] Zikretmek, tespih etmek.* (Cebecioğlu, 2020, s. 395)

1. Devr iderler Ḥaḳḳ’uñ ‘ışḳıyla düpdüz
   Felekler **raḳṣ ider** bir ān eglenmez *(Koş. 14/8). [raḳṣ it, -er]*
2. Dün ü gün **raḳṣ ider** eflāk
   Saña ‘āṣıḳ seni özler *(Mrb. 24/7). [raḳṣ it, -er]*

ramażān: *Hicrî ayların dokuzuncusu ve üç ayların sonuncusu olan oruç ayı.*

1. Receb ṣa‘bān ü **ramażān**
   Mübārek aylardur gelen *(N. 12/3). [ramażān]*

raṭbü’l-lisān ol-: *Yumuşak sözlü olmak.*

1. **Raṭbü’l-lisān ol** dā’imā
   Güftār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 79/15). [raṭbü’l-lisān ol]*

ra’ūf: *Çok esirgeyen, pek merhametli.*

1. İy cevād ü kerīm olan Mevlā
   İy **ra’ūf** u raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/6). [ra’ūf]*

2. İy cevād ü Kerīm olan Mevlā
   İy **ra’ūf** u raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/12). [ra’ūf]*
3. İy cevād ü kerīm olan Mevlā
   İy r**a’ūf** u raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/18). [ra’ūf]*
4. İy cevād ü Kerīm olan Mevlā
   İy **ra’ūf** u raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/24). [ra’ūf]*
5. İy cevād ü kerīm olan Mevlā
   İy **ra’ūf** u raḥīm olan Mevlā *(Msd. 2/30). [ra’ūf]*

rāz aç-: *Sırrı keşfetmek. ||| [tas.] Hakk'ın marifet sırlarını müşahede etmek.* (Vanlı, 2017, s. 322)

1. Ḥaḳḳ’a irüb **rāz açmaġı**
   Āsān iderler Hū ile *(Koş. 3/31). [rāz aç, -maġ, -ı]*

rāżī ol-: *Hoşnut ve memnun olmak.*

1. Ḥaḳ ‘ināyet idicek her müşkili āsān ider
   Bir ḳulından **rāżī olsa** aña çoḳ iḥsān ider *(Mf. 65/2). [rāżī ol, -sa]*
2. Esīr-i nefs olub bī-çāre insān
   Anuñçün olmaz ol bir hāle rāżī *(Kt. 20/4). [rāżī ol, -maz]*
3. Luṭfuñla Hüdāī’den
   Kez **rāżī olasın** sen *(Mrb. 6/18). [rāżī ol, -a, -sın]*

Rāzıḳ: *Rızık verip nimetlendiren Allah.*

1. Nefs ü şeyṭāna iṭā‘at niçe bir
   Rāzıḳ’uñ in‘āmına şükr idegör *(Mrb. 117/4). [Rāzıḳ’uñ, -uñ]*
2. Ġaflet ile nic’olur ḥālüñ ‘aceb
   Rāzıḳ’uñ in‘āmına şükr idegör *(Mrb. 117/12). [Rāzıḳ’uñ, -uñ]*
3. Ṣıdḳ ile gūş it Hüdāī’den ḫaber
   Rāzıḳ’uñ in‘āmına şükr idegör *(Mrb. 117/20). [Rāzıḳ’uñ, -uñ]*

Rāzıḳ-ı cümle-cihān: *Tüm dünyayı rızıklandıran Allah.*

1. Ḥażret-i Ḫallāḳ-ı ‘ālem **rāzıḳ-ı cümle cihān**
   Vālide Sulṭānı itsün ‘izzetiyle kām-rān *(Mf. 197/1). [rāzıḳ-ı cümle-cihān]*

rebī‘-i mu‘teber: *Makbul olan ilkbahar.* ||| *Hz. Muhammed'in doğduğu rebiü'l- evvel ayı.*

1. Ḥaḳḳ’a şükür gitdi ṣafer
   Geldi **rebī‘-i mu‘teber** *(G. 34/2). [rebī‘-i mu‘teber]*

recā eyle-: *İstemek, arzulamak, dilemek, beklemek, ummak.*

1. Hüdāī’ ḳuluñ iy Mevlā
   Faẕl u luṭfuñ eyler recā *(Koş. 59/26). [recā eyle, -r]*

recā’ it-: *İstemek, dilemek, beklemek, ummak.*

1. Bāb-ı Ḥaḳḳ’a yüz sürüb iḥsānını itseñ recā’
   Ber-murād eyler seni luṭfıla ol Ḳādir Ḫudā *(Mf. 46/1). [recā’ it,-se,-ñ]*
2. Sürüb yüz bāb-ı Ḥaḳḳ’a ilticā it
   Cenāb-ı pāküñe vuṣlat **recā it** *(N. 21/2). [recā it]*
3. Heb ḳullaruñdur iy Ḫudā
   Yā kimden itsünler recā *(N. 4/4). [recā it, -sün, -ler]*

receb: *Hicrî ayların yedincisi ve üç ay ayların birincisi.*

1. **Receb** ṣa‘bān ü ramażān
   Mübārek aylardur gelen *(N. 12/3). [receb]*

reddüñ red: *Kabul etmeyip geri çevirdiğinde kati olma hâli.*

1. **Reddüñ redd** ḳabūlüñ ḳabūl
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/15). [reddüñ redd]*

<u>ref‘:</u> *Kaldırma, giderme, geçersiz kılma.* (Devellioğlu, 1998, s. 882)

1. Aradan cümle ḥicābı **ref‘** içün
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī‘ *(Mrb. 129/3). [ref‘]*

<u>ref‘ it-:</u> *Kaldırmak, gidermek, geçersiz kılmak.*

1. **Ref‘ it** cemālüñden niḳāb
   Senden meded senden meded *(Mrb. 32/7). [ref‘ it]*
2. Fażluñ ile aradan gitsün ḥicāb
   Ḫūb cemālin görelüm **ref‘ it** niḳāb *(M. 2/4). [ref‘ it]*
3. Luṭf u kerem iḥsān senüñ
   Ref‘ it cemālüñden niḳāb *(Mhm. 3/16). [ref‘ it]*
4. **Ref‘ it** ḥicābı luṭf idüb enāniyeti gider
   Ġayb-i ḥaḳīḳat açıla tā ola fetḥ-i bāb *(G. 25/11). [ref‘ it]*

<u>ref‘ ol-:</u> *Ortadan kalkmak, geçersiz hâle gelmek.*

1. Gūş-ı cāna ire luṭfuñdan ḫiṭāb
   Perdeler **ref‘ oluban** gide ḥicāb *(Mrb. 66/10). [ref‘ ol, -uban]*
2. **Ref‘ olsa** ẓulmānī hicāb
   Dilden giderdi ıżṭırāb *(Mrb. 78/13). [ref‘ ol, -sa]*
3. Terkīb olundı çünki hevā ḫāk ü nār ü āb
   İnsān-ı kāmil oldı aña **ref‘ olub** ḥicāb *(G. 25/2). [ref‘ ol, -ub]*
4. Terkīb olundı çünki hevā ḫāk ü nār ü āb
   İnsān-ı kāmil oldı aña **ref‘ olub** ḥicāb *(G. 25/2). [ref‘ ol, -ub]*
5. Ger Hüdāī’ye olursa fetḥ-i bāb
   Refʿ ola ẓulmānī nūrānī ḥicāb *(Mrb. 96/10). [refʿ ol, -a]*

refīḳ: *Arkadaş, yoldaş.*

1. Varlıġuñ bār-ı girāndur iy **refīḳ**
   ‘Āḳiliseñ ḳurtul erken bārdan *(G. 21/5). [refīḳ]*
2. Buḫlü terk eyle baḫīlüñ yiridür nār-ı caḥīm
   Hem **refīḳi** olısardur anuñ İblīs-i racīm *(Mf. 34/2). [refīḳi, -i]*

refīḳ eyle-: *Yoldaş etmek.*

1. Yoluña tevfīḳ eyle
   Fażluñı **refīḳ eyle** *(Koş. 36/14). [refīḳ eyle]*
2. Sālike fażluñla dā‘im eyle tevfīḳüñ refīḳ
   Sen ‘ināyet eyle yā Rabb vaṣluña lāyıḳlara *(G. 29/7). [refīḳ eyle]*

refīḳ ol-: *Yoldaş olmak.*

1. Sālike olursa tevfīḳüñ refīḳ
   Lā-cerem āsān olur aña ṭarīḳ *(Mf. 192/1). [refīḳ ol, -ur, -sa]*
2. Ḫālıḳ’uñ ger ola tevfīḳi refīḳ
   Fetḥ olur sālike ebvāb-ı ṭarīḳ *(Mf. 22/1). [refīḳ ol, -a]*
3. ‘Avn-i Rabbānī **refīḳ olmayıcaḳ**
   Bir adım yir varamaz ṭālib-i Ḥaḳ *(Mrb. 19/5). [refīḳ ol, -(ma), -y, -ıcaḳ]*

refref: *Binek, vasıta.*

1. **Refrefidür** rāh-ı Ḥaḳ’da ol Hüdāī’ ‘āşıḳuñ
   Ḳar‘ ider ebvāb-ı ġaybī lā-cerem tekrār-ı Hū *(G. 12/9). [refrefidür, -i, -dür]*

rehber: *Kılavuz, yol gösterici.*

1. Ṭarīḳ ola saña rāh-ı hidāyet

Olursa **rehberüñ** Faḫr-ı Risālet *(Mrb. 36/14). [rehberüñ, -üñ]*

rehber ol-: *Yol göstermek, kılavuzluk etmek.*

1. Yardum itdi çün ‘ināyet ‘askeri
   Rehber oldı enbiyānuñ serveri *(Mrb. 83/14). [rehber ol, -dı]*
2. Hüdāī’ye bu yollarda hidāyet **rehber olursa**
   Olur maḳṣūdına vāṣıl bulur lā-büd müsemmāyı *(G. 2/11). [rehber ol, -ur, -sa]*

reh-nümā-yı gürūh-ı kirām: *Soyu temiz topluluğun rehberi.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. Eyā **reh-nümā-yı gürūh-ı kirām**
   ‘Aleyke’ṣ-ṣalātü ‘aleyke’s-selām *(G. 24/1). [reh-nümā-yı gürūh-ı kirām]*

reng: *Renk.* ||| *Görünüş, şekil.* ||| *Oyun, hile.*

1. Gülüñ **rengine** aldanma geçegör
   Bu keşret murġ-zārından uçagör *(Mrb. 25/5). [rengine, -i, -n, -e]*
2. Gülüñ **rengine** aldanma geçegör
   Fenā baġında eglenme uçagör *(Mf. 66/1). [rengine, -i, -n, -e]*
3. Fenā bāġında eglenme uçagör
   Gülüñ **rengine** aldanma geçegör *(Mrb. 125/22). [rengine, -i, -n, -e]*

re’s: *En yüksek nokta, zirve.* (Doğan, 2013, s. 1434)

1. Gencīne-i ev-ednā
   Olsun **re’s** ü mālümüz *(Koş. 20/24). [re’s]*

resim / resm:

resim: *Sûret, tasvir, timsâl, görüntü.* ||| *[tas.] Dünyaya özgü geçici sıfatlar.* (Uludağ, 2016, s. 294)

1. Sīb aşlayıcaḳ bīde
   Evvelki **resim** gide *(Mrb. 23/14). [resim]*

resm: *Âdet, usûl.* (KL., http://lugatim.com/s/resim, erişim tarihi: 11.01.2021)

1. Niçe bir bu **resm** ü ʻādet niçe bir
   Niçe bir iẓhār-ı bidʻat niçe bir *(Mrb. 90/5). [resm]*

resm: bkz. resim / resm.

resm-i sebāt: *Kalıcılık emâresi.*

1. Fānīde görmeyen **resm-i sebātı**
   Ölmezden öñ ölüb buldı ḥayātı *(Koş. 45/9). [resm-i sebāt, -ı]*

resūl: *Allah'ın elçisi Hz. Muhammed.*

1. Anda Ḳur'ān-ı ʻaẓīm itdi nüzūl
   Şehr-i ümmet buyurur aña **Resūl** *(Mrb. 17/6). [Resūl]*
2. **Resūl'üñ** virdügi ḫaber
   Günden güne ẓuhūr ider *(Koş. 46/5). [Resūl'üñ, -üñ]*
3. **Resūl'üñ** sünnetin ṭutmaḳ ḥaḳīḳat yoluna gitmek
   Sarāy-ı vaḥdete yitmek ne devlet ne saʿādetdür *(G. 1/7). [Resūl'üñ,-üñ]*

Resūla'llāh / Resūlu'llāh : *Allah'ın elçisi Hz. Muhammed.*

1. Ṣadr-ı cemīʻ mürselīn
   Sensin yā **Resūla'llāh** *(Koş. 11/2). [Resūla'llāh]*
2. Raḥmetenli'l-ʻālemīn
   Sensin yā **Resūla'llāh** *(Koş. 11/4). [Resūla'llāh]*
3. Ṣāḥib-i tāc ü miʻrāc

Sensin yā **Resūla'llāh** *(Koş. 11/8). [Resūla'llāh]*

4. Sırr-ı Seb'u̱'l-mesānī

   Sensin yā **Resūla'llāh** *(Koş. 11/12). [Resūla'llāh]*

5. Cāmi' cümle-i esmā'

   Sensin yā **Resūla'llāh** *(Koş. 11/16). [Resūla'llāh]*

6. Yaradılmışdan maḳsūd

   Sensin yā **Resūla'llāh** *(Koş. 11/20). [Resūla'llāh]*

7. Ceddüm ü pīrüm sulṭān

   Sensin yā **Resūla'llāh** *(Koş. 11/24). [Resūla'llāh]*

8. Hüdāī'nüñ ümmīdi

   Sensin yā **Resūla'llāh** *(Koş. 11/28). [Resūla'llāh]*

9. Ḳudūmuñ raḥmet ü ẕevk ü ṣafādur yā **Resūla'llāh**

   Ẓuhūruñ derd-i 'uşşāḳa devādur yā Resūla'llāh *(G. 3/1). [Resūla'llāh]*

10. Ḳudūmuñ raḥmet ü ẕevk ü ṣafādur yā Resūla'llāh

    Ẓuhūruñ derd-i 'uşşāḳa devādur yā **Resūla'llāh** *(G. 3/2).[Resūla'llāh]*

11. Nebī idüñ dahi 'Ādem ṭururken mā' vü tīn içre

    İmām-ı enbiyā olsañ revādur yā **Resūla'llāh** *(G. 3/4). [Resūla'llāh]*

12. Kemāli zümre-i kümmel senüñ nūruñla bulmuşdur

    Vücūduñ maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā'dur yā **Resūla'llāh** *(G. 3/6). [Resūla'llāh]*

13. Senüñle irdiler ẕāta dahi envā'-ı leẕẕāta

    İşüñ erbāb-ı ḥācāta 'aṭādur yā **Resūla'llāh** *(G. 3/8). [Resūla'llāh]*

14. Hüdāī'ye şefā'at ḳıl eger ẓāhir eger bāṭın

    Ḳapuña intisāb itmiş gedādur yā **Resūla'llāh** *(G. 3/10).[Resūla'llāh]*

15. Meded eyle Hüdāī' derd-mende

    Şefā'at yā **Resūla'llāh** şefā'at *(G. 23/18). [Resūla'llāh]*

16. Nice bir hicr āteşine yanalum

    Yā **Resūlu'llāh** şefā'at eylegil *(Mrb. 28/2). [Resūlu'llāh]*

17. Kevser-i vaḥdetden içür ḳanalum

    Yā **Resūlu'llāh** şefā'at eylegil *(Mrb. 28/4). Rresūlu'llāh]*

18. Sırr-ı ev-ednāyı bilüb ṭuymaġa

    Yā **Resūlu'llāh** şefā'at eylegil *(Mrb. 28/8). [Resūlu'llāh]*

19. Umarum kim 'arş-ı maḳsūda irem

Yā **Resūlu'llāh** şefā'at eylegil *(Mrb. 28/12). [Resūlu'llāh]*

Resūl-i murtażā: *Râzı olunmuş peygamber.* ‖ *Hz. Muhammed.*

1. Nebī-i müctebā geldi
   Resūl-i murtażā geldi *(Mrb. 126/2). [resūl-i murtażā]*

Resūl-i Muṣṭafā: *Peygamber olarak gönderilmiş Hz. Muhammed Mustafa.*

1. İy **Resūl-i Muṣṭafā** vü Müctebā
   Vey Ḥabīb-i Murtażā vü Muḳtedā *(G. 22/1). [Resūl-i Muṣṭafā]*

Resūlu'llāh : bkz. Resūla'llāh / Resūlu'llāh.

reşḥa-i baḥr-i kerem: *Cömertlik denizinin damlası.* ‖ *[tas.] İyilik ve ihsan sahibi Allah'ın tecellisi.*

1. Cümlesi **reşḥa-i baḥr-i keremdür**
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/7). [reşḥa-i baḥr-i kerem,-dür]*

revā: *Lâyık, uygun, münasip, doğru.* (Doğan, 2013, s. 1436)

1. Nebī idüñ dahi 'Ādem ṭururken mā' vü tīn içre
   İmām-ı enbiyā olsañ **revādur** yā Resūla'llāh *(G. 3/4). [revādur, -dur]*
2. Ḳula Ḥaḳ'dan kerem olsa
   Revā mıdur ġurūr ide *(Mrb. 73/20). [revā]*

revān ol-: *Yola devam etmek.*

1. Lev denevtü deyicek Rūḥu'l-emīn
   Sen **revān olduñ** pes iy Ḫayru'l-verā *(G. 22/8). [revān ol, -du, -ñ]*

reyḥān: *Fesleğen çiçeği.*

1. Eger bāġ u eger būstān
   Eger sünbül eger **reyḥān** *(Mrb. 24/46). [reyḥān]*

rıḍvān:

rıḍvān: *Hoşnutluk, rızâ.* (KL., http://lugatim.com/s/rıdvan, erişim tarihi: 09.01.2021)

1. Olub **rıḍvānuña** mālik
   Görünsün küllü şey' hālik *(Mrb. 59/21). [rıḍvānuña, -uñ, -a]*

Rıḍvān: *Cenneti beklediğine inanılan melek.* (Doğan, 2013, s. 1438)

1. Eger Ḥūrī eger Ġılmān
   Eger Mālik eger **Rıḍvān** *(Mrb. 24/18). [Rıḍvān]*

rıḥlet it-: *Dünyadan göçmek, ölmek, vefat etmek.* (Doğan, 2013, s. 1438)

1. Gülşen-i cennete cān bülbüli **rıḥlet idicek**
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/3). [rıḥlet it, -icek]*

rıżā:

rıżā: *Memnuniyet, hoşnutluk.* (Develioğlu, 1998, s. 891)

1. Rıżāña muḫālif her ne itdüñse
   Efendüm Sulṭān'um estaġfiru'llāh *(Koş. 58/3). [rıżāña, -ñ, -a]*
2. 'Aḳluñ senüñ ger yār ise biñ cān ile ḳul olagör
   Ger Ḥaḳḳ'a meylüñ var ise Mevlā **rıżāsın** bulagör *(Mf. 7/2). [rıżā, -s, -ı,-n]*
3. Kāmiller yolını izle
   Ma'şūḳuñ **rıżāsın** gözle *(Koş. 25/14). [rıżāsın, -s, -ı, -n]*
4. Terk eyle erkenden nefsüñ hevāsın

Ṣādıḳ ḳul ol gözle Mevlā **rıżāsın** *(Koş. 40/10). [rıżāsın, -s, -ı, -n]*

5. **Rıżāsı** yolına ide hidāyet
   Efendüm sevdügüm sulṭānum Allāh *(Kt. 11/3). [rıżāsı, -s, -ı]*
6. Ḳaṣd it iḫlāṣa vü riyāyı bıraḳ
   Kendü ḥaẕẕuñ ḳo Ḥaḳ **rıżāsına** baḳ *(Mrb. 39/10). [rıżāsına,-s,-ı,-n, -a]*
7. Saḫaṭdan ḥıfẓ idüb ṣādıḳ ḳulunı
   Rızāsı yoluna irşād iden dōst *(G. 33/6). [rızāsı, -s, -ı]*

rıżā: *Memnuniyet, hoşnutluk. ||| [tas.] Sâlikin, Hak'tan gelen her şeye râzı gelip bir kabul ettiği nefsin beşinci mertebesi olan nefs-i râziye makamı.*

1. Muṭma'inne olub **rıżāya** iriş
   Yüri marżiyye ol ṣafāya iriş *(Mrb. 39/25). [rıżāya, -y, -a]*

rıżāsı Ṭūr'ına var-: *[tas.] Nefsin beşerî vasıflarından kurtularak Hak'ta fânî olmak.*

1. **Rıżāsı Ṭūr'ına varub** cemāli nūrunı gören
   Ḫiṭābı z̲evḳine iren nider özge temāşāyı *(G. 2/5). [rıżāsı ṭūr'ına var, -ub]*

rıżā'u'llāh: *Allah'ın rızâsı, hoşnutluğu.*

1. **Rıżā'u'llāh** murād ise
   Ṣaḳın aldanma telbīse *(Mrb. 60/9). [rıżā'u'llāh]*
2. Emr̲-i Ḥaḳḳ'a imtiṣ̲āl itmek ḳula maṭlūb imiş
   Hem **rıżā'u'llāh** taḥṣīl eylemek maḥbūb imiş *(Mf. 23/2). [rıżā'u'llāh]*

ri'āyet eyle-: *Gözetmek, uymak, yerine getirmek, bağlı kalmak.*

1. Ṣafā-yı z̲irve-i 'ulyāya irdi
   Ri'āyet eyleyen ṣāff-ı ni'āli *(Mrb. 87/16). [ri'āyet eyle, -y, -en]*

ri'āyet idegör-: *Bağlı kalmaya, uymaya çalışmak.*

1. Anı **ri‘āyet idegör**
   Eyle hevālardan ḥaẕer *(G. 34/9). [ri‘āyet idegör]*
2. İdegör cem‘ ile farḳa ri‘āyet
   Hüdāī’ bulmaḳ isterseñ kemāli *(Mrb. 86/19). [ri‘āyet idegör]*

ri‘āyet it-: *Gözetmek, uymak, yerine getirmek, bağlı kalmak.*

1. **Ri‘āyet itmeyen** kişi ṭarīḳi
   Necāta nice irgüre ġarīḳi *(Mf. 172/1). [ri‘āyet it, -(me), -y, -en]*

ri‘āyet ḳıl-: *Gözetmek, uymak, yerine getirmek, bağlı kalmak.*

1. Bizi isteyen kişi Ḥaḳḳ ile olsun
   Rūz-ı ezel ‘ahdin **ri‘āyet ḳılsun** *(Koş. 47/14). [ri‘āyet ḳıl, -sun]*
2. Ṭavḳ-ı ṭā‘at baġlayub ‘ifrīt-i nefsüñ boynuna
   Āṣaf-ı ‘aḳla **ri‘āyet ḳıl** Süleymānluḳ budur *(G. 9/4). [ri‘āyet ḳıl]*

ricā: *Dua, niyaz, istirham.* (Tulum, 2011, s. 1486)

1. Ḳullaruñ işi noḳṣāndur
   Senden **ricāmuz** ġufrāndur *(Koş. 56/6). [ricāmuz, -muz]*
2. Budur **ricā** şām ü seḥer
   Kerem senden ihsān senden *(Koş. 56/19). [ricā]*

rişte rişte ol-: *Sımsıkı bağlanmak, tutumak.*

1. Ne ḫūy ile kişi olsa sirişte
   Ḳomaz ol ḫūyın olsa rişte rişte *(N. 15/2). [rişte rişte ol, -sa]*

riyā: *İki yüzlülük, gösteriş.*

1. Ḳaṣd it iḫlāṣa vü **riyāyı** bıraḳ
   Kendü ḥaẕẕuñ ḳo Ḥaḳ rıżāsına baḳ *(Mrb. 39/9). [riyāyı, -y, -ı]*
2. Bu kibr ile **riyādan** gec
   Yüri olmaz hevādan gec *(Mrb. 60/21). [riyādan, -dan]*

rūḥ:

rūḥ: *[tas.] Emr âleminden inip bedene yerleştirilmiş, insandaki bilen ve idrak eden lâtife.* (Uludağ, 2016, s. 298)

1. Nefse ḳalbüñ ġālib olması güzel
   Ḥaḳḳ'a **rūḥuñ** ṭālib olması güzel *(Mrb. 15/14). [rūḥuñ, -uñ]*
2. Çünki Hüdāī' maḥv ola nefsüñ ru'ūneti
   Ol ḳalbe ḳalb **rūḥa** o sırra uyub gelür *(G. 11/10). [rūḥa, -a]*

rūḥ: *Hayat cevheri, can. (Doğan, 2013, s. 1444)*

1. Senden-durur cism ile **rūḥ**
   Sendendür envā'-ı fütūḥ *(Mrb. 84/9). [rūḥ]*

rūḥ-ı 'ārif: *Bilen cevher.* ||| *[tas.] Hakk'ı bilen rûh lâtifesi, rûh-ı insânî.*

1. Kāf u nūn iḳlīmi 'anḳāsın şikār itse n'ola
   Rūḥ-ı 'ārif şāhbāz-ı Ḳāf-ı istiġnā imiş *(G. 26/4). [rūḥ-ı 'ārif]*

Rūḥu'l-emīn: *Dört büyük melekten biri olan Cebrâil.*

1. Lev denevtü deyicek **Rūḥu'l-emīn**
   Sen revān olduñ pes iy Ḫayru'l-verā *(G. 22/7). [rūḥu'l-emīn]*

rūḥü'l-rūḥ: *[tas.] Emr âleminden inip cismânî âlemde cana binmiş olan ve insanda hakikati idrakin merkezi olan lâtife.*

1. Ālet olan ‘ilme **rūḥü’l-rūḥdur**
   Ehl-i rūḥa ol ḳapu meftūḥdur *(Mf. 200/1). [rūḥü’l-rūḥ, -dur]*

Rūm u ‘Arab: *Anadolu ve Arap coğrafyası.* ||| *Tüm insanlık.*

1. Cem‘ olsa ger **Rūm u ‘Arab**
   ‘Add olmaġa in‘ām-ı Rabb *(Mrb. 102/9). [Rūm u ‘Arab]*
2. Cem‘ olsa ger **Rūm u ‘Arab**
   ‘Add olmaġa in‘ām-ı Rabb *(Mrb. 110/9). [Rūm u ‘Arab]*

rumūz: *Remiz, işaret, sembol.* ||| *[tas.] Ehlinden başkasının anlayamadığı hakikate dair sır.* (Uludağ, 2016, s. 293)

1. **Rumūzı** eyleyen iẕ‘ān
   Ma‘ārif ehli yār ancaḳ *(Mrb. 51/7). [rumūzı, -ı]*

ru‘ūnet: *Bönlük, ahmaklık, bencillik.* (Devellioğlu, 1998, s. 899)

1. Çünki Hüdāī’ maḥv ola nefsüñ **ru‘ūneti**
   Ol ḳalbe ḳalb rūḥa o sırra uyub gelür *(G. 11/9). [ru‘ūneti, -i]*

rūz u şeb: *Gündüz ve gece.* ||| *Her zaman, sürekli.*

1. Bir kişi deryāya baḳsa **rūz u şeb**
   ‘Aḳlınuñ noḳṣānına olur sebeb *(Mf. 51/1). [rūz u şeb]*
2. **Rūz u şeb** Ḫālıḳ’a şükr eyle ‘āṣıḳ
   El-ḥamdü li’llāh eṣ-şükrü li’llāh *(Koş. 50/11). [rūz u şeb]*
3. Ḥaḳḳ’ı cāndan idüb ṭaleb
   Ṭā‘atda olub **rūz u şeb** *(Koş. 46/10). [rūz u şeb]*
4. Şükr iderseñ Ḫāliḳ’a ger **rūz u şeb**
   İzdiyād-ı ni‘mete olur sebeb *(Mrb. 117/9). [rūz u şeb]*

5. Feryād idersin **rūz u şeb**
   Bu derdüñe n'oldı sebeb *(Mrb. 4/5). [rūz u şeb]*
6. **Rūz u şeb** yiter denī dünyāyı gör
   Anı ḫalḳ iden Ġanī Mevlā'yı gör *(Mrb. 15/1). [rūz u şeb]*
7. Feryād idersin **rūz u şeb**
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/7). [rūz u şeb]*
8. Tīh-i ḥayretde ḳalma iy ġāfil
   Rūz u şeb sa'y it olmaġa kâmil *(Mrb. 74/18). [rūz u şeb]*
9. **Rūz u şeb** feryād idüb gül şevḳına
   Bülbül-i nālān olayın bir zamān *(G. 17/3). [rūz u şeb]*

rūz-ı ezel 'ahdi: *Ezel günü sözü.* ||| *[tas.] Bezm-i ezelde kulun Allah'a verdiği kulluk sözü.*

1. Bizi isteyen kişi Ḥaḳḳ ile olsun
   Rūz-ı ezel 'ahdin ri'āyet ḳılsun *(Koş. 47/14). [rūz-ı ezel 'ahdi, -n]*

rūzigār: bkz. rüzgâr / rūzigār.

rüşd: *Anlayış, kavrayış, iyiyi kötüden ayırma hâli.* (Doğan, 2013, s. 1447)

1. **Rüşdi** olana yeter bu şāhid
   İnnema'llāhu ilāhun vāhid *(M. 8/3). [rüşdi, -i]*

rüşdi ol-: *Doğruyla yanlışı ayırt etmek.*

1. 'Āḳil olan devlet-i dünyāya maġrūr olmasun
   Rüşdi olan bir ḳurı sevdāya mesrūr olmasun *(Mf. 140/2). [rüşdi ol,-an]*

rüzgâr / rūzigār:

rüzgār: *Zaman, devir (kış).* ||| *[tas.] Âşık.* (Pala, 1995, s. 454)

1. Çekmeyince erba‘īni **rüzgār**
   Aña yüz göstermemişdür nev-bahār *(Mf. 11/1). [rüzgār]*

rūzigār: *Zaman, vakit.* ‖ *Dünya.* (Devellioğlu, 1998, s. 902)

1. Sen iy ġāfil ne ṣanduñ **rūzigārı**
   Ṭurur mı añladuñ tāze bahārı *(Koş. 13/13). [rūzigārı, -ı]*

S/Ṣ/S

saʿādet:

saʿādet: *Mutluluk, bahtiyarlık.* (Doğan, 2013, s. 1449)

1. Resūl’üñ sünnetin ṭutmaḳ ḥaḳīḳat yoluna gitmek
   Sarāy-ı vaḥdete yitmek ne devlet ne **saʿādetdür** *(G. 1/8). [saʿādetdür, -dür]*
2. Ḥükm-i Ḳur’ān’la ‘āmil olmaḳ ‘aceb **sa‘ādetdür**
   Ḥubb-ı dilden zā’il olmaḳ ‘aceb şeḳāvetdür *(Mf. 88/1).[sa‘ādetdür,-dür]*
3. Saña lāyıḳ ‘ināyetdür
   Viṣālüñ key **sa‘ādetdür** *(Mrb. 61/20). [sa‘ādetdür, -dür]*
4. Ḳul olmaġı **sa‘ādet** bil
   Ḳaçan ḳurtulmaz iy ġāfil *(Mrb. 46/5). [sa‘ādet]*
5. Ḳula lāyıḳ olan ‘ibādet imiş
   Ḫidmet-i Ḥaḳ ‘aceb **sa‘ādet** imiş *(Mrb. 74/2). [sa‘ādet]*
6. Ḳulluġuñdur Efendi ‘izzetümüz
   Ḫidmet itmekdedür **sa‘ādetümüz** *(Mrb. 77/6). [sa‘ādetümüz, -ümüz]*
7. ‘Āṣıḳuñ ‘aṣḳı özge ḥāletimiş
   Ṣādıḳuñ ṣıdḳı key **sa‘ādetimiş** *(Mf. 98/2). [sa‘ādetimiş, -imiş]*
8. Bu fenā bağında bir bāḳ **sa‘ādet** isteyen

Enbıyā vü evliyā isrine ḳılsun iḳtidā *(G. 35/5). [sa‘ādet]*

9. Dü ‘ālemde **sa‘ādet** ol ḳuluñdur
   Ki ola Ḥaḳ’dan ‘ināyet aña her-gāh *(G. 32/11). [sa‘ādet]*

sa‘ādet: *Mutluluk, bahtiyarlık.* ||| *[tas.] Rabbânî ilham ve keşifler, manevî makamlar.* (Uludağ, 2016, s. 302)

1. Żu‘afā ḳullarını Ḥaḳ gözede
   Ol **sa‘ādetden** irişe bize de *(Mf. 154/2). [sa‘ādetden, -den]*
2. Şu kim sebḳ itdi senden aña ḥüsnā
   Sa‘ādetden ol aldı ḥaẕẕ-ı evfā *(Mrb. 56/6). [sa‘ādetden, -den]*

sa‘ādet ehli: *Mutluluk sahibi.* ||| *[tas.] İlahî feyizlere nail olup manevî makamlara yükselen kişi.*

1. Cān ü dilden Ḫālıḳ’ı ẕikr idelüm
   Ḫōş **sa‘ādet ehli** itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/2). [sa‘ādet ehli]*
2. Luṭf-ı bī-pāyānına şükr idelüm
   Ḫōş **sa‘ādet ehli** itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/4). [sa‘ādet ehli]*
3. Fażl u iḥsānını itmām eyledi
   Ḫōş **sa‘ādet ehli** itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/8). [sa‘ādet ehli]*
4. Umaruz envā‘-ı feṭḥ ü nuṣreti
   Ḫōş **sa‘ādet ehli** itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/12). [sa‘ādet ehli]*
5. Eyledi nūr-ı ḥaḳīḳat maẓharı
   Ḫōş **sa‘ādet ehli** itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/16). [sa‘ādet ehli]*
6. İy Hüdāī’ olagör ‘abd-i şekūr
   Ḫōş **sa‘ādet ehli** itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/20). [sa‘ādet ehli]*

sa‘ādet tācı: *Mutluluk kisvesi.* ||| *[tas.] Rabbânî ilham ve keşifler, manevî makamlar.*

1. Ḳadr-i vaṣluñ kim ide mi‘rācuñı
   Urunur lā-büd **sa‘ādet tācını** *(Mrb. 18/10). [sa‘ādet tacını, -n, -ı]*

<u>ṣabā:</u> *Bahar rüzgârı.* ||| *[tas.] Nefsânî vesvese.* (Levend, 1980, s. 47)

1. Şāne ile āşinā olub **ṣabāya** uymasa
   Dōstum çıkmazdı başdan kākül-i ‘anber-feşān *(G. 40/9).[ṣabāya,-y,-a]*

<u>ṣabāḥ ol-:</u> *Günün ışıması, ortalığın aydınlanması.*

1. ‘Aḳla baḳma ir tecellī nūrına
   Şem‘a ḥācet ḳalmaz olduḳda ṣabāḥ *(G. 30/8). [ṣabāḥ ol, -duḳda]*
2. Ẓulmet-i nefsi geçen bulur ḥayāt
   Çün gece āḫir ola olur ṣabāḥ *(G. 31/4). [ṣabāḥ ol, -ur]*

<u>sābıḳ:</u> *Zaman ve mevki bakımından önde olan.* ||| *[tas.] Hakk'ın lutfu olan hâllere sahip kişi.* (Cebecioğlu, 2020, s. 408)

1. Enbiyā vü evliyā luṭfuñla olmuş sābiḳūn
   Sen Hüdāī’ ḳuluñı żamm eyle ol **sābıḳlara** *(G. 29/10). [sābıḳlara, -lar, -a]*
2. Raḥmetüñ sebḳ ile bulmuşdur kemāli sābiḳūn
   Bu Hüdāī’ bendeñi ilḥāḳ it ol **sābıḳlara** *(G. 29/12). [sābıḳlara, -lar,-a]*

<u>sābiḳūn:</u> *Zaman ve mevki bakımından önde olanlar.* ||| *[tas.] Hakk'ın lutfu olan hâllere sahip kişiler.* (Cebecioğlu, 2020, s. 408)

1. Enbiyā vü evliyā luṭfuñla olmuş **sābiḳūn**
   Sen Hüdāī’ ḳuluñı żamm eyle ol sābıḳlara *(G. 29/9). [sābiḳūn]*
2. Raḥmetüñ sebḳ ile bulmuşdur kemāli **sābiḳūn**
   Bu Hüdāī’ bendeñi ilḥāḳ it ol sābıḳlara *(G. 29/11). [sābiḳūn]*

<u>ṣābir:</u> *Sabırlı.*

1. Şākire Ḥaḳ gerçi çoḳ <u>s</u>evāb virür

Ṣābire ammā ki bī-ḥisāb virür *(Mf. 76/2). [ṣābire, -e]*

sābit: *Varlığı hiç değişmeyen.*

1. Sen **sābit** ü ḳā'imsin
   Hem Bāḳī vü dā'imsin *(Mrb. 6/5). [sābit]*

ṣabr:

ṣabr: *Hastalık ve musibete tahammül etme.* (Doğan, 2013, s. 1450)

1. Ḳanı Eyyūb gibi bir **ṣabra** ṭāḳat
   Yā İsmāīl-veş ḳurbāna cür'et *(Mrb. 14/13). [ṣabra, -a]*

ṣabr: *[tas.]* Nefse hâkim olma. (Devellioğlu, 1998, s. 905)

1. Bu Hüdāī'de **ṣabra** ṭāḳat yoḳ
   Ṭapuña lāyıḳ bir 'ibādet yoḳ *(Koş. 16/17). [ṣabra, -a]*
2. Ża'īfum **ṣabra** yoḳdur iḳtidārum
   Ġarībüm yirde gökde yoḳ ḳarārum *(N. 18/1). [ṣabra, -a]*
3. Ża'īfüñ **ṣabra** aṣlā ṭāḳati yoḳ
   Dahi in'āma şükre sür'ati yoḳ *(Mrb. 12/5). [ṣabra, -a]*

ṣabr eyle-: *Hastalık ve musibete dayanmak, tahammül etmek.*

1. Eyyūb-veş **ṣabr eylesün**
   Dermāna irmek isteyen *(Mrb. 65/7). [ṣabr eyle, -sün]*

ṣabr-ı cemīl: *Şikayetlenmeden gösterilen güzel sabır.*

1. Gerçi ḫōşdur Efendi **ṣabr-ı cemīl**
   Żu'afāda velī biżā'a ḳalīl *(Mrb. 20/17). [ṣabr-ı cemīl]*

sācid: *Secde eden, secdeye kapanan.*

1. Eger rāki‘ eger **sācid**
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/43). [sācid]*

saç-: *Dağıtmak, ihsan etmek, bahşetmek.*

1. Efendi āb-ı raḥmet **ṣac**
   Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/3). [ṣac]*
2. Şükür kim Küntü kenz esrārın açduñ
   O kenzin zübdesin insāna **saçduñ** *(M. 1/8). [saçduñ, -du, -ñ]*

saçıl-: *Dağıtılmak, yayılmak.*

1. Cennet anuñla açılur
   Mü’minlere nūr **ṣaçılur** *(Koş. 2/10). [ṣaçılur, -ur]*
2. **Ṣaçıldı** āb-ı raḥmet kā’ināta
   Ḥayāt irişdi eşcār ü nebāta *(Mrb. 115/5). [ṣaçıldı, -dı]*

sadef: *İnci kabuğu.* ||| *[tas.] Mahfaza, beden, kap.* (Ögke, 2018, s. 174)

1. Dürr-i ma‘nāya ger olduñsa **ṣadef**
   Bulagör baḥr-ı ḥaḳīḳatda şeref *(Mrb. 89/13). [ṣadef]*

sādıḳ:

ṣādıḳ: *Vefalı, sadakatli.*

1. Kişi yolında key **ṣādıḳ** gerekdür
   Mey-i ġafletden ol ayıḳ gerekdür *(Mf. 84/1). [ṣādıḳ]*

ṣādıḳ: *Vefalı, sadakatli.* ||| *[tas.] Hakikat ehli, ârif.* (Tulum, 2011, s. 1524)

1. Nefs ü şeyṭāna zebūn eylemeye ḳullarını
   ‘Āşıḳ u **ṣādıḳa** āsān getüre yollarını *(Mrb. 16/10). [ṣādıḳa, -a]*
2. Yoluñdaki **ṣādıklaruñ**
   Cevlān iderler Hū ile *(Koş. 3/3). [ṣādıklaruñ, -lar, -uñ]*
3. Derdlü ‘āşıḳlar içün
   Yolda **ṣādıḳlar** içün *(Koş. 36/30). [ṣādıḳlar, -lar]*
4. **Ṣādıḳlara** vuṣlat vir
   Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/15). [ṣādıḳlara, -lar, -a]*
5. Senüñ ile bulur seni **ṣādıḳ**
   Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/7). [ṣādıḳ]*
6. **Ṣādıḳlarına** umaruz iḥsān ide vuṣlat
   Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98,Msr. 7).[ṣādıḳ,-lar,-ı,-n,-a]*
7. ‘Ālemlere sulṭān olan
   Ṣādıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/4). [ṣādıḳ]*
8. Bulsun beḳā-ender-beḳā
   Ṣādıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/20). [ṣādıḳ]*
9. Biñ cān ile ‘āşıḳ olan
   Yolunda ḫōş **sādıḳ** olan *(Mrb. 4/10). [sādıḳ]*
10. Cān ile olub ‘āşıḳ
    Yoluñda olam **ṣādıḳ** *(Mrb. 7/18). [ṣādıḳ]*
11. Vara mı **ṣādıḳ** viṣālüñ Ṭūr’ına
    Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/3). [ṣādıḳ]*
12. ‘Āşıḳları bīmār iden
    Ṣādıḳlara tīmār iden *(Mrb. 30/14). [ṣādıḳlara, -lar, -a]*
13. Her biri **ṣādıḳlaruñ** bulsun kemāl
    Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/3). [ṣādıḳlaruñ, -lar, -uñ]*
14. ‘Āfiyetler cām-ı ‘aşḳı nūş iden ‘āşıḳlara
    Vuṣlat-ı ma‘şūḳ erzānīdür ol **ṣādıḳlara** *(G. 29/2). [ṣādıḳlara, -lar, -a]*
15. **Ṣādıḳlara** burhān gerek
    Ver-ne zi-da‘vāhā çi sūd *(Mrb. 35/15). [ṣādıḳlara, -lar, -a]*
16. ‘Āşıḳuñ ‘aşḳı özge ḥāletimiş

Ṣādıḳuñ ṣıdḳı key sa‘ādetimiş *(Mf. 98/2). [ṣādıḳuñ, -uñ]*

17. ‘Āşıḳuñ ‘ışḳı ḳudretüñledür
    Ṣādıḳuñ ṣıdḳı raḥmetüñledür *(Koş. 16/14). [ṣādıḳuñ, -uñ]*
18. Kimi yalan ise kimi **ṣādıḳdur**
    İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/7). [ṣādıḳdur, -dur]*
19. ‘Āşıḳlar **ṣādıḳlar**
    Derdiyle yanıḳlar *(Koş. 24/5). [ṣādıḳlar, -lar]*
20. ‘Āşıḳlar **ṣādıḳlar** işitmiş oluñ
    Ḥaḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş. 47/1). [ṣādıḳlar, -lar]*
21. Pādişāhā sen bilürsin **ṣādıḳı**
    Sen bilürsin bezm-i vaṣla lāyıḳı *(Mrb. 38/5). [ṣādıḳı, -ı]*
22. Gūş it sözi **ṣādıḳdan**
    Geç fānī ‘alāyıḳdan *(Mrb. 9/13). [ṣādıḳdan, -dan]*
23. **Ṣādıḳ** ola ger ‘ışḳ eri
    Olur ḥaḳīḳat maẓharı *(Mrb. 79/17). [ṣādıḳ]*
24. Ġayra baḳmaz dā’imā sırr-ı sarāyın pāk ider
    Ṣādıḳuñ zīrā murādı Ḥażret-i Mevlā imiş *(G. 26/8). [ṣādıḳuñ, -uñ]*
25. Sa‘y idüb yoluñda **ṣādıḳ** olagör
    Ḫˇāb-ı ġafletden uyanuḳ olagör *(Mf. 30/1). [ṣādıḳ]*

<u>ṣādık ḳul:</u> *Vefalı, sadakatli insan.* ||| *[tas.] Hakikat ehli kâmil kişi.*

1. Saḫaṭdan ḥıfẓ idüb **ṣādıḳ ḳulunı**
   Rızāsı yoluna irşād iden dōst *(G. 33/5). [ṣādıḳ ḳul, -u, -n, -ı]*
2. Terk eyle erkenden nefsüñ hevāsın
   Ṣādıḳ ḳul ol gözle Mevlā rıżāsın *(Koş. 40/10). [ṣādıḳ ḳul]*

<u>ṣādık ol-:</u> *Sevgisinde samimi ve gittiği yolda sadakatli olmak.*

1. Eger **sālik ola** yolunda ṣādıḳ
   Olur ol maḫzen-i sırr-ı ḥaḳāyıḳ *(Mrb. 87/5). [ṣādıḳ ol, -a]*
2. Ḫullet ki nārı nūr ide berd ü selām olur

‘Āşıḳ ki **şādıḳ ola** aña ‘aẕb olur ‘aẕāb *(G. 25/4). [ṣādıḳ ol, -a]*

3. Ḫidmet-i Ḥaḳḳ ile şeyḫüñ ḫidmeti cem‘ olsa ger
   Ḫidmetini şeyḫinüñ **ṣādıḳ olan** takdīm ider *(Mf. 37/2). [ṣādıḳ olan, -an]*

<u>şādıḳlar yolu:</u> *[tas.] İnsan-ı kâmil olanların erkanı, mezhebi.*

1. **Ṣādıḳlar yolunı** ṭutub
   Ḥaḳḳ’uñ dergāhına yitüb *(Koş. 7/13). [ṣādıḳlar yolu, -n, -ı]*

<u>şadr:</u> *Kalp, gönül.* ||| *[tas.] Kalbin mertebelerinden biri olan ruh lâtifesi.* (Uludağ, 2016, s. 303)

1. Her kim ki ḳaṭreden baḥre irişdi
   Ḳapudan baḳarken **ṣadra** irişdi *(Koş. 39/18). [ṣadra, -a]*
2. İy Hüdāī’ Ḥaḳḳ’ı ẕikr it dā’imā
   Tā ki **ṣadra** ḥāṣıl ola inşirāḥ *(G. 31/10). [ṣadra, -a]*

<u>şadr-ı aşfiyā:</u> *Saflaşmış gönüller.* ||| *[tas.] Nefsin mertebelerini geçip Hakk'a kavuşmuş olan hakikat erleri, insan-ı kâmiller.*

1. Ḳuṭb-ı evliyā içün
   Ṣadr-ı aṣfiyā içün *(Koş. 36/34). [ṣadr-ı aṣfiyā]*

<u>şadr-ı cemī‘ mürselīn:</u> *Bütün peygamberlerin başı.*

1. **Ṣadr-ı cemī‘ mürselīn**
   Sensin yā Resūla’llāh *(Koş. 11/1). [ṣadr-ı cemī‘ mürselīn]*

<u>şafā</u>

şafā: *Gönül huzuru.* (KL., http://lugatim.com/s/safa, erişim tarihi: 18.05.2021)

1. Ḳudūmuñ raḥmet ü ẕevk ü **ṣafādur** yā Resūla'llah
   Ẓuhūruñ derd-i 'uṣṣāḳa devādur yā Resūla'llah *(G. 3/1). [ṣafādur,-dur]*
2. **Ṣafāyı** ḳande buldı ḳalb-i insān
   Żiyāyı ḳanden aldı māh-ı tābān *(Mrb. 26/9). [ṣafāyı, -y, -ı]*
3. Ḫudāyā ne ṣudūr ide 'ademden
   Ṣafā mı bite toḫm-ı derd ü ġamdan *(Mrb. 47/10). [ṣafā]*

ṣafā: *Gönül huzuru.* ||| *[tas.] İlahî tecelliler ve fenâ ile peyda olan zevk hâli.* (Şimşek, 2017, s. 296)

1. Yiter yaḳdı 'ibādı nār-ı ḥasret
   Ṣafā virsün ḳulūba nūr-ı vuṣlat *(Mrb. 113/6). [ṣafā]*
2. **Ṣafā** ile idüb seyrān
   Hemīşe şād ola dōsttan *(N. 11/3). [ṣafā]*
3. Enbiyā gördügi 'aṭālar içün
   Evliyā sürdügi **ṣafālar** içün *(Mrb. 20/14). [ṣafālar, -lar]*
4. Ḳalbe **ṣafā** ḥāṣıl ola
   Mevlā kerīm iḥsān ide *(Kt. 13/3). [ṣafā]*
5. Ḳalıba ṣıḥḥat ü hem ḳalbe **ṣafā** virdi tamām
   Ḫāliḳ'uñ luṭfuna gel ḫamd ü s̲enā eyleyelüm *(Mrb. 101/3). [ṣafā]*
6. Ḥaḳḳ'ı iste eger ehl-i diliseñ
   Gel Allāh'a **ṣafālar** ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/4). [ṣafālar, -lar]*
7. Ẕākir **ṣafāya** irişür
   Envār-ı z̲ikru'llāh ile *(Mrb. 81/1). [ṣafāya, -y, -a]*
8. Virür cāna **ṣafā** envār-ı tevḥīd
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 51/19). [ṣafā]*
9. Vücūdı ḳande buldı cinn ü insān
   Ṣafāyı ḳanden aldı ehl-i 'irfān *(Mrb. 116/10). [ṣafāyı, -y, -ı]*
10. Ḥaḳḳ'a iren bulur ẕevḳ ü **ṣafāyı**
    El-ḥamdü li'llāh eş-sükrü li'llāh *(Koş. 50/19). [ṣafāyı, -y, -ı]*
11. Şirki süregör gitsün
    Sırruñda **ṣafā** bitsin *(Mrb. 9/10). [ṣafā]*

12. Muṭma’inne olub rıżāya iriş
    Yüri marżiyye ol **ṣafāya** iriş *(Mrb. 39/26). [ṣafāya, -y, -a]*
13. Efendi ẕevḳ-i küllīden
    Sarāy-ı sır **ṣafā** ister *(Mrb. 69/4). [ṣafā]*
14. İsterse ger ḳalbüñ **ṣafā**
    Ẕikr eyle Ḥaḳḳ’ı dā’imā *(Mrb. 78/21). [ṣafā]*
15. Sülūk ehli **ṣafāya** vāṣıl olsa
    İrüb ẕevḳe murādı hāṣıl olsa *(Mrb. 86/13). [ṣafāya, -y, -a]*
16. Şu kim itdi semā-yı ḳalbe himmet
    Ṣafāya irdi bedr oldu hilāli *(Mrb. 87/12). [ṣafāya, -y, -a]*
17. Cān ü dile virdüñ **ṣafā**
    Çoḳ çoḳ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/19). [ṣafā]*
18. Bulur **ṣafā** ḳalb-i ḥazīn
    Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/15). [ṣafā]*
19. **Ṣafā** vir ḳalbümüzde ḳalmasun pās
    Olavuz tā ḳarīn-i meclis-i ḫāṣ *(Mrb. 12/13). [ṣafā]*
20. Muḥabbetden **ṣafā** geldi
    Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/23). [ṣafā]*
21. Ayrulıḳ olur **ṣafā** yolına sed
    Nār-ı hicre yaḳmaġıl yā Rab meded *(Mrb. 29/9). [ṣafā]*
22. Derdüñ devāya irişe
    Kalbüñ **ṣafāya** irişe *(Mrb. 79/10). [ṣafāya, -y, -a]*

ṣafā: *Gönül şenliği.* ‖ *Hz. Muhammed.*

1. Şu dem ki milk-i dünyādan Muḥammed Muṣṭafā gitdi
   Sevündi āḫiret ammā bu dünyādan **ṣafā** gitdi *(Mf. 175/2). [ṣafā]*
2. Çünki gitdi elden **ṣafā**
   Ağlayalum senüñ ile *(Koş. 27/11). [ṣafā]*

ṣafā: *Eğlence, zevk.* (Doğan, 2013, s. 1455)

1. ‘Aceb bu nevm-i ġafletden gözüñ açub uyanduñ mı
   Bu fānī ‘ālemüñ ẕevḳ ü **ṣafāsından** uṣanduñ mı *(N. 17/2). [ṣafā, -s, -ı, -n, -dan]*

ṣafā bul-:

ṣafā bul-: *Mutlu olmak, sevinmek, rahat ve huzura kavuşmak.*

1. Gelsün şefā‘at isteyen
   Bulsun ṣafā anı seven *(Mrb. 82/6). [ṣafā bul, -sun]*

ṣafā bul-: *Mutlu olmak* ||| *[tas.] Hak'ta fâni olup zevke kavuşmak.* (Şimşek, 2017, s. 296)

1. Geçüb fānīden ir bāḳī ḥayāta
   Ṣafā bul ġarḳ olub envār-ı ẕāta *(Mrb. 125/27). [ṣafā bul]*
2. **Ṣafā bul** ġarḳ olub envār-ı ẕāta
   Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/19). [ṣafā bul]*
3. ‘Ālem dağını seyrān it yüri var
   Ṣafā bulsun diriseñ ḳalbüñ iy yār *(Mf. 91/2). [ṣafā bul, -sun]*
4. Āsumān-i dil **ṣafā bulmış** gibi
   Şems-i vaḥdetden żiyā almış gibi *(Mf. 167/1). [ṣafā bul, -mış]*
5. **Ṣafā buldı** feraḥnāk oldı diller
   Ṣanasın ṭaġlar u bāġlar cināndur *(Mrb. 115/3). [ṣafā bul, -dı]*

ṣafā cāmı: *Eğlence kadehi.* ||| *[tas.] Sâlikin gönlünü şenlendiren ilahî tecelli, feyiz ve hâller.*

1. **Ṣafā cāmın** ṣun iy sāḳī
   Göñül kesb-i sürūr ide *(Mrb. 73/3). [ṣafā cāmı, -n]*

ṣafā ṣubḥı: *Eğlence sabahı.* ||| *[tas.] Kulun varlığını Hak'ta yok ettiği fenâ vakti.*

1. Tamām olub şeb-i fürḳat

Ṣafā ṣubḥı ẓuhūr ide *(Mrb. 73/16). [ṣafā ṣubḥı]*

<u>ṣafā sür-:</u> *Vaktini zevkli geçirmek.* ||| *[tas.] Gönlün zevklenmesi, cezbeye gelmesi.* (Şimşek, 2017, s. 296)

1. **Ṣafā sür** bezm-i vaḥdetden
   Digil yā Hū veyā men Hū *(Mrb. 52/3). [ṣafā sür]*

<u>ṣafāda ol-:</u> *Rahat ve huzuru yaşamak.* ||| *[tas.] Kulun kendinden sıyrılarak fenâ makamına erip zevklenmesi.* (Cebecioğlu, 2020, s. 411)

1. Ehl-i cennet **ṣafāda olsa** gerek
   Göñlü istedügini bulsa gerek *(Mf. 108/1). [ṣafāda ol, -sa]*

<u>ṣafālar bul-:</u> *Rahat ve huzura kavuşmak.* ||| *[tas.] İlahî tecelli ve ikramlara kavuşmak.*

1. Fānī milkinden beḳā milkine idenler sefer
   Ger ṣalāḥ ehli ise bulur ṣafālar ẕevḳ ider *(Mf. 89/2). [ṣafālar bul, -ur]*

<u>ṣafālar süregör-:</u> *Vaktini zevkli geçirmeye bakmak.* ||| *[tas.] İlahî tecelli ve ikramlara kavuşmak.*

1. Bezm-i vaḥdetde **ṣafālar süregör**
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/19). [ṣafālar süregör]*

<u>ṣafāya ir-:</u> *Rahat ve huzura kavuşmak.* ||| *[tas.] Kulun, varlığını Hak'ta yok ettiği fenâfillah mertebesine ulaştırıp zevke ermesi.*

1. **Ṣafāya irmege** maḥzūn göñüller
   ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/7). [ṣafāya ir, -me, -g, -e]*

<u>ṣafā-yı bāl:</u> *Gönül temizliği.* ||| *[tas.] Gönlü nefsânî vasıflardan arındırma.*

1. **Ṣafā-yı bāl** ile Ḥaḳḳ'a teveccüh itse bir kişi
   Murādına olur vāṣıl tamām olur anuñ işi *(Mf. 163/1). [ṣafā-yı bāl]*

<u>ṣafā-yı nev-bahār:</u> *İlkbahar eğlencesi.* ||| *[tas.] Sâlikin yaşadığı vecd hâlinin zevki.*

1. Nesīm-i rūḥ-ı Raḥmān'dan nefes irerse ger cāna
   Bahāristān ola 'ālem **ṣafā-yı nev-bahārumdan** *(G. 13/4).[ṣafā-yı nev-bahār,-um,-dan]*

<u>ṣafā-yı vaḥdet:</u> *Birlik eğlencesi.* ||| *[tas.] Tevhit makamının zevki.*

1. Ṭālibiseñ ger **ṣafā-yı vaḥdete**
   Rāġıbiseñ ẕevḳ-i bezm-i vuṣlata *(Mrb. 117/13). [ṣafā-yı vaḥdet, -e]*

<u>ṣafā-yı zirve-i 'ulyā:</u> *Çok yüce mertebenin zevki.* ||| *[tas.] Tevhid-i zât mertebesi / vahdet makamının zevki.*

1. **Ṣafā-yı ẕirve-i 'ulyāya** irdi
   Ri'āyet eyleyen ṣāff-ı ni'āli *(Mrb. 87/15). [ṣafā-yı ẕirve-i 'ulyā]*

<u>ṣafer:</u> *Hz. Muhammed'in doğduğu rebîülevvel ayından bir önceki hicri ay.*

1. Ḥaḳḳ'a şükür gitdi **ṣafer**
   Geldi rebī'-i mu'teber *(G. 34/1). [ṣafer]*

<u>ṣāff-ı ni'āl:</u> *Hz. Musa'nın Tur Dağı'nda Allah ile görüşmeden ayakkabılarını çıkarması olayı.* ||| *[tas.] Mâsivâ kaydından kurtulma.*

1. Ṣafā-yı ẕirve-i 'ulyāya irdi
   Ri'āyet eyleyen **ṣāff-ı ni'āli** *(Mrb. 87/16). [ṣāff-ı ni'āl, -i]*

ṣāfī: *Arınmış, temiz.*

1. Göñül ol vaḳt olur **ṣāfī**
   Ki aña keder gelmez ola *(Koş. 8/15). [ṣāfī]*

ṣāfī: *Şifâ veren, iyileştirici.*

1. Baḥr-ı ‘aṭāsı nehr ide ḥāşā ki sā’ili
   Derd-i derūna **ṣāfī** iken luṭf ile cevāb *(G. 25/6). [ṣāfī]*

ṣaġışla-: *Hesap etmek, düşünmek.* (Dilçin, 2009, s. 189)

1. İḥsān eyle lākin itme **ṣaġışla**
   İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/19). [ṣaġışla]*

ṣaġlık: *Vücut esenliği, sıhhat, âfiyet.*

1. Ne irişdi cāna **ṣaġlıḳdan** sürūr
   Ne maḳām-ı rāḥat olmuşdur ḳubūr *(Mrb. 63/25). [ṣaġlıḳdan, -dan]*

ṣaḫaṭ: *Öfke, hiddet, gazap.*

1. **Saḫaṭdan** ḥıfẓ idüb ṣādıḳ ḳulunı
   Rızāsı yoluna irşād iden dōst *(G. 33/5). [saḫaṭdan, -dan]*

ṣahbā-yı ‘aşḳ: *Aşk kadehi.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Ayılmaya tā ḥaşre dek
   Kim nūş ide **ṣahbā-yı ‘aşḳ** *(Mrb. 34/24). [ṣahbā-yı ‘aşḳ]*
2. Ṭālib-i dīdār olub ayılmaya tā ḥaşre dek
   Kim ki nūş ide ezel bezminde ger **ṣahbā-yı ‘aşḳ** *(G. 28/6). [ṣahbā-yı ‘aşḳ]*

<u>ṣāḥib:</u> *Bahsedilen şey kendisinde bulunan ve o vasfa hâiz olan kimse.*

1. Çeker ol **ṣāḥibin** nāre
   İşi dā'im olur ifsād *(Mrb. 75/7). [ṣāḥibin, -i, -n]*
2. Olıcaḳ bir kişide 'ilm ü 'irfān
   Ḳomaz ol **ṣāḥibin** kim ide 'işyān *(Mrb. 106/18). [ṣāḥibin, -i, -n]*

<u>ṣāḥib-i ḫulḳ-ı ḥasen:</u> *Güzel ahlâk sahibi.* ‖ *Hz. Muhammed.*

1. Ol **ṣāḥib-i ḫulḳ-ı ḥasen**
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/7). [ṣāḥib-i ḫulḳ-ı ḥasen]*

<u>ṣāḥib-i tāc ü mi'rāc:</u> *Mirâcın ve peygamberlerin imamı olduğunun alâmeti olan tacın sahibi.*

1. **Ṣāḥib-i tāc ü mi'rāc**
   Sensin yā Resūla'llāh *(Koş. 11/7). [ṣāḥib-i tāc ü mi'rāc]*

<u>ṣāḥib-kemāl olagör-:</u> *İnsan-ı kâmil olmaya çalışmak.*

1. Ḳīl ü ḳāli terke sa'y it sīm-i nefsi eyle ḳal'
   Ehl-i ḥāl ehl-i meḳāl ol olagör ṣāḥib-kemāl *(Mf. 117/2). [ṣāḥib-kemāl olagör]*

<u>ṣaḥrā':</u>

ṣaḥrā': *Çöl.* (Devellioğlu, 1998, s. 913)

1. Eger kūh u eger **ṣaḥrā'**
   Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/39). [ṣaḥrā']*
2. Nedendür berr ü baḥr u kūh u **ṣaḥrā'**
   'Aceb bu yollar u beller nedendür *(Mrb. 26/19). [ṣaḥrā']*
3. Kimi **ṣaḥrā'ya** kimi ṭaġa düşer

Kimi beriyye kimi biller aşar *(Mrb. 71/9). [ṣaḥrā'ya, -y, -a]*

ṣaḥrā': *Çöl.* ||| *[tas.] Mâsivâ, kesret.*

1. Cānān metā'-ı vaṣlını vādī-i ġama ṣatmaz
- **Ṣaḥrā'da** gezmese Mecnūn Leylā yabanda yatmaz *(Mf. 185/2). [ṣaḥrā',-da]*

ṣaḥrā'-yı 'ālem: *Dünya çölü.* ||| *[tas.] İnsanı gaflete sürükleyen mahal, kesret âlemi, dünya.* (Ögke, 2018, s. 148)

1. Geçüb **ṣaḥrā'-yı 'ālemden**
   Güzer ḳıl 'arş-ı a'ẓamdan *(Mrb. 52/13). [ṣaḥrā'-yı 'ālem, -den]*

ṣaḥrā'-yı 'aşk: *Aşk çölü.* ||| *[tas.] İlahî aşkın genişliği.*

1. Bir z̲errece gelmez cihān
   Vāsi'-dürür **ṣaḥrā-yı 'aşḳ** *(Mrb. 34/32). [ṣaḥrā'-yı 'aşḳ]*

sa'īd: *Üstün ahlâkı sebebiyle hak katında makbul olan kişi.*
(KL., http://lugatim.com/s/said, erişim tarihi: 01.02.2021)

1. Hem-demi olsa ṭālibüñ tevḥīd
   Olısardur iki cihānda **sa'īd** *(Mrb. 74/26). [sa'īd]*

sā'il: *Akan, akıcı.* ||| *Dilenci.* ||| *[tas.] Hidayeti Hak'tan dileyen kişi.* (Uludağ, 2016, s. 305)

1. Baḥr-ı 'aṭāsı nehr ide ḥāşā ki **sā'ili**
   Derd-i derūna şāfī iken luṭf ile cevāb *(G. 25/5). [sā'ili, -i]*

ṣā'im ol-: *Oruçlu olmak.* ||| *Bir şeyden uzak durmak.*

1. Ma‘ṣiyetden ḳullaruñ **ṣā’im ola**
   Ṭā’atuñda her biri ḳā’im ola *(Mrb. 18/5). [ṣā’im ol, -a]*

<u>sāḳī:</u> *Kadehleri dolduran ve dağıtan kişi.* ‖ *[tas.] Allah.* (Şimşek, 2017, s. 299)

1. Ezel bezmindeki **sāḳī**
   ‘Aceb mest itdi ‘uşşāḳı *(Koş. 25/17). [sāḳī]*
2. Ṣafā cāmın ṣun iy **sāḳī**
   Göñül kesb-i sürūr ide *(Mrb. 73/3). [sāḳī]*

<u>sāḳī-i bezm-i ezel:</u> *Elest bezminin kadeh sunanı.* ‖ *[tas.] Allah.* (Şimşek, 2017, s. 299)

1. **Sāḳī-i bezm-i ezelden** nūş idüb cām-ı ṣafā
   Mest ider ‘āşıḳları ol cür‘a-i esrār-ı Hū *(G. 12/3). [sāḳī-i bezm-i ezel, -den]*

<u>ṣaḳın:</u> *"Aman ha", "dikkat et"* ‖ *Asla, kayiyen.*

1. Ṣaḳın aldanma bu fānī na‘īme
   Sivādan gec iriş Rabb-ı Raḥīm’e *(Mrb. 97/9). [ṣaḳın]*
2. **Ṣaḳın** bu vīrān evde vaṭan ṭutma
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/3). [ṣaḳın]*
3. ‘Ömür eser yeldür yāḫūd aḳar ṣu
   Ṣaḳın yele ṣuya ṭayanmaġı ḳo *(Koş. 14/18). [ṣaḳın]*
4. Düşme dünyāya iñende
   Ṣaḳın yüzüñe gülmesün *(Koş. 25/12). [ṣaḳın]*
5. Ṣūrete ṭapma **ṣaḳın**
   Ma‘nā yüzine baḳın *(Koş. 35/9). [ṣaḳın]*
6. **Ṣaḳın** ac ḳalurum ṣanma hey insān
   Hemān şükr ide gör ni‘met firāvān *(Mf. 145/1). [ṣaḳın]*
7. **Ṣaḳın** ṣetm itme ḥummā zaḥmetine
   Ki maḥmūmuñ sebebdür raḥmetine *(Mf. 157/1). [ṣaḳın]*
8. **Ṣaḳın** emānete itme ḫıyānet

Bir gün ıssına ṭapşursañ gerekdür *(Koş. 45/1). [ṣaḳın]*

9. **Ṣaḳın** nefse inanma
   Kendüñi bildüm ṣanma *(Koş. 35/13). [ṣaḳın]*
10. **Ṣaḳın** dünyāya aldanma
    Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/1). [ṣaḳın]*
11. Rıżā'u'llāh murād ise
    Ṣaḳın aldanma telbīse *(Mrb. 60/10). [ṣaḳın]*
12. **Ṣaḳın** a'mālüñe ġurūr itme
    Cümlenüñ başı bir 'ināyet imiş *(Mrb. 74/11). [ṣaḳın]*

<u>ṣaḳın-:</u>

ṣaḳın-: *Korumak, gözetmek, esirgemek.* (Doğan, 2013, s. 1464)

1. Bülbül-i şūrīdeden gelmez gülistāna żarar
   Bāġ-bānum sen hemān bustānuñ ayruḳdan **ṣaḳın** *(Mf. 137/2). [ṣaḳın]*
2. Żu'afāyı **ṣaḳın** belā'lardan
   İy Ḳavī vü Ḳadīr olan Mevlā *(N. 2/5). [ṣaḳın]*
3. Ḥabīb-i Ḫudā'sın sivādan ne ġam
   Güneşden **ṣakınsa** 'aceb mi ġamām *(G. 24/6). [ṣakınsa, -sa]*

ṣaḳın-: *Uzak durmak, korunmak.* (Dilçin, 2009, s. 190)

1. Aldanma key **ṣaḳın** bu kāʾināta
   Geç aḳ u ḳaradan baḳ nūr-ı z̲āta *(Koş. 1/13). [ṣaḳın]*
2. Key **ṣaḳın** taẕyī'-i evḳāt itmeden
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a'lāyı gör *(Mrb. 15/11). [ṣaḳın]*
3. Māsivāya baḳma 'āşıḳ 'ārif ol
   Yāri isterseñ **ṣaḳın** aġyārdan *(G. 21/4). [ṣaḳın]*

ṣaḳın-: *(Ayıplanmaktan) Çekinmek, kaçınmak.* (Doğan, 2013, s. 1463)

1. **Ṣaḳınma** dōstdan düşmen
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/15). [ṣaḳınma, -(ma)]*

sākin ol-: *Bir yerin halkından biri olan, ikamet eden.*

1. Yeter olduñ bu fānī evde sākin
   Yüri dōst ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/1). [sākin ol, -du, -ñ]*

sākin-i ṣaḥn-ı hidāyet: *Hakk'a ulaştırma yolunda oturan kişi.* ||| *[tas.] Postta oturan mürşit, şeyh.*

1. Mürşid-i rāh-ı ḥaḳīḳat 'ārif-i kāmil gerek
   Sākin-i ṣaḥn-ı hidāyet Ḥażret'e vāṣıl gerek *(Mf. 109/2).[sākin-i ṣaḥn-ı hidāyet]*

sākin-i ṣuffe-i kemāl: *Olgunluk sofasının ikâmet edeni.* ||| *[tas.] Nefs-i kâmile / bekâbillah mertebesinin sahibi.*

1. Vāṣıl-ı şems-i bī-zevāl olalum
   Sākin-i ṣuffe-i kemāl olalum *(Msd. 2/22). [sākin-i ṣuffe-i kemāl]*

ṣaḳla-: *Muhafaza etmek, korumak, esirgemek.*

1. Ḫiyānetden yene sen **ṣaḳla** yā Rab
   Cehāletden yene sen ṣaḳla yā Rab *(M. 1/11). [ṣaḳla]*
2. Ḫiyānetden yene sen ṣaḳla yā Rab
   Cehāletden yene sen **ṣaḳla** yā Rab *(M. 1/12). [ṣaḳla]*
3. **Ṣaklayub** nār-ı cehennemden 'ibādı ol Kerīm
   Maḥż-ı fażlıyla na'īm-i cennet iḥsān eyleye *(Mf. 160/1).[ṣaklayub,-y,-ub]*
4. Mā-sivādan ceẕb idüb ol maṭlab-ı a'lā bizi
   Çoḳ belā'dan **ṣaḳlamışdur** Ḥażret-i Mevlā bizi *(Mf. 171/2). [ṣaḳla, -mış, -dur]*
5. Bulsa dildārın

Şaḳlar esrārın *(Koş. 17/4). [şaḳlar, -r]*

<u>şal-:</u>

şal-: *Göndermek, yollamak, sevk etmek.* (Dilçin, 2009, s. 191)

1. ‘Işḳuñ şevḳuñ deryāsına **şal** bizi
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/7). [şal]*
2. Luṭf it sarāy-ı vaṣla **şal**
   Senden saña ṣığınurın *(Mrb. 43/19). [şal]*
3. Cemālüñden niḳābı al
   Bizi vuṣlat eline **şal** *(Mrb. 112/14). [şal]*
4. Kimini **şalduñ** Kā‘be’ye kimi ider ‘Arş’uñ ṭavāf
   ‘Uşşāḳa vaṣluñ ḳıl ‘aṭā iy herkese iḥsān iden *(G. 6/7). [şalduñ,-du,-ñ]*

şal-: *Başıboş bırakmak.* (Dilçin, 2009, s. 191)

1. Olma Ḥaḳ’dan ġayra bende
   Şalmaġıl kendüñi bende *(Koş. 25/10). [şalmaġıl, -(ma), -ġıl]*
2. Eger şāh ü eger bende
   Her kişiyi **şalan** bende *(Koş. 26/18). [şalan, -an]*

şal-: *Üstüne hücum ettirmek, saldırtmak, yem etmek.* (Dilçin, 2009, s. 191)

1. Her bir zāġa **şalub** yürimek neden
   Bir gün şahbāzı uçursañ gerekdür *(Koş. 45/15). [şalub, -ub]*
2. Zāġa şahbāz-ı dili **şalmayalum**
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/15). [şal, -(ma), -y, -alum]*

şal-: *Yaymak, saçmak.* (Dilçin, 2009, s. 191)

1. **Şalub** meydāna şol himmet semendin

Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā'ya irgür *(Mrb. 37/7). [ṣalub, -ub]*

ṣalagör-: *Bırakmaya / atmaya çalışmak.*

1. Kendüñ 'ummāna **ṣalagör**
   Ġavvāṣ oluban ṭalagör *(Koş. 8/5). [ṣalagör]*

ṣalāḥ ehli: *Hakk'ın istikameti üzere olan.*

1. Fānī milkinden beḳā milkine idenler sefer
   Ger **ṣalāḥ ehli** ise bulur ṣafālar ẕevḳ ider *(Mf. 89/2). [ṣalāḥ ehli]*

ṣalāt ile taḥiyyet: *Salât u selâm.*

1. Elā iy gevher-i kān-ı risālet
   Saña biñ biñ **ṣalāt ile taḥiyyet** *(G. 23/2). [ṣalāt ile taḥiyyet]*

sālik: *[tas.] Hakk'a ulaşmak için bir mürşide bağlanarak seyr ü sülûk eden kişi.* (Şimşek, 2017, s. 299)

1. Ẕikrüñ olıcaḳ dilde
   Sālik ḳala mı belde *(Mrb. 6/10). [sālik]*
2. Gec bu kevn ü mekāndan iy **sālik**
   Lā-mekān yār derdini çekelüm *(G. 37/9). [sālik]*
3. Görinür küllü şey' 'uṣṣāḳa hālik
   İrişsün maṭlab-ı a'lāya **sālik** *(Mrb. 94/18). [sālik]*
4. Lāzım olan **sālike** yoḳluḳ-durur
   Māni' olan Ḥażrete çoḳluḳ-durur *(Mf. 36/1). [sālike, -e]*
5. Olıcaḳ **sālike** 'ināyet-i Ḥaḳ
   Tīz olurmış o vāṣıl-ı muṭlaḳ *(Mrb. 74/29). [sālike, -e]*
6. **Sālike** olursa tevfīḳüñ refīḳ
   Lā-cerem āsān olur aña ṭarīḳ *(Mf. 192/1). [sālike, -e]*

7. Ḫālıḳ'uñ ger ola tevfīḳi refīḳ
   Feṯḥ olur **sālike** ebvāb-ı ṭarīḳ *(Mf. 22/2). [sālike, -e]*
8. Gerçek 'āşıḳ olsa **sālik**
   Görinür külli şey' hālik *(Koş. 8/9). [sālik]*
9. İrişsün maṭlaba **sālik**
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/23). [sālik]*
10. **Sālike** lāyıḳ mıdur hīç Zeyd ü 'Amr ile cedel
    Her taṣarruf ḫōd Ḥaḳ'uñ sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/7). [sālik,-e]*
11. Eger **sālik** ola yolunda ṣādıḳ
    Olur ol maḫzen-i sırr-ı ḥaḳāyıḳ *(Mrb. 87/5). [sālik]*
12. **Sālik** bula ümīdi
    Ẕerre bula ḫurşīdi *(Mrb. 21/13). [sālik]*
13. **Sālike** fażluñla dā'im eyle tevfīḳüñ refīḳ
    Sen 'ināyet eyle yā Rab vaṣluña lāyıḳlara *(G. 29/7). [sālike, -e]*
14. Mecāza baḳma iy **sālik** ḥaḳīḳī maṭlaba 'azm it
    Ki zīrā ẓıll-ı zā'ildür iḳāmet eylemez 'āḳil *(G. 15/5). [sālik]*

sālik ol-: *Yönelmek, takip etmek, uymak, ittiba etmek, riayet etmek.*

1. Terk idüb bid'atı rāh-ı sünene **sālik olur**
   Beẕl ider Ḥaḳḳ'a 'ibādet yolına cān u teni *(N. 19/3). [sālik ol, -ur]*
2. Olan bu neşye-i dünyāda mūtū rāhına sālik
   Olubdur küllü şey'in hāliküñ sırrı aña ḥāṣıl *(G. 18/5). [sālik ol, -an]*
15. 'İnāyet olsa Ḥaḳ'dan bir ḳulına
    O ḳul **sālik olur** Mevlā yolına *(Mf. 31/2). [sālik]*

sālik-i rāh-ı ṭarīḳat: *Tarikat yolunun yürüyeni.* ||| *[tas.] Derviş.*

1. **Sālik-i rāh-ı ṭarīḳat** ol begüm evlā budur
   Maẓhar-ı nūr-ı ḥaḳīḳat ol begüm a'lā budur *(Mf. 70/1). [sālik-i rāh-ı ṭarīḳat]*

sālim ol-: *Korku ve endişeden uzak olmak.* (Doğan, 2013, s. 1468)

1. Var imdi ‘āḳil ol ḫayr işle dā’im
   Olasın tā iki ‘ālemde sālim *(M. 9/4). [sālim ol, -a, -sın]*

salṭanat: *İhtişamlı, debdebeli ve şatafatlı hayat.* (Devellioğlu, 1998, s. 917)

1. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
   Milk ü māl ü **salṭanat** ister mi hīç ‘āḳil olan *(Mf. 143/2). [salṭanat]*
2. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
   Māl ü mülk ü **salṭanat** ister mi hīç ‘āḳil olan *(Kt. 21/4). [salṭanat]*

Samed: *Her şey kendisine muhtaç, kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah.*

1. İy Vāḥid ü Ferd ü **Ṣamed**
   Senden meded senden meded *(Mrb. 32/1). [Ṣamed]*
2. Derdli olan ḳullaruña ḳıl devā
   Yā Aḥad ü yā **Ṣamed** ü yā Kerīm *(Mrb. 95/2). [Ṣamed]*
3. Tā ki seni ẕikr ideler dā’imā
   Yā Aḥad ü yā **Ṣamed** ü yā Kerīm *(Mrb. 95/4). [Ṣamed]*
4. Kullaruña luṭf ü ‘ināyet meded
   Yā Aḥad ü yā **Ṣamed** ü yā Kerīm *(Mrb. 95/8). [Ṣamed]*
5. Derdlilere ‘ayn-ı ‘ināyetle baḳ
   Yā Aḥad ü yā **Ṣamed** ü yā Kerīm *(Mrb. 95/12). [Ṣamed]*
   Eyle aña gülşen-i vaṣluñ naṣīb
   Yā Aḥad ü yā **Ṣamed** ü yā Kerīm *(Mrb. 95/16). [Ṣamed]*
6. Ḳullarıña luṭf ile iḥsān senüñ
   Yā Aḥad ü yā **Ṣamed** ü yā Kerīm *(Mrb. 95/20). [Ṣamed]*
7. Faẓluñ ile vir yene nūr-ı şühūd
   Yā Aḥad ü yā **Ṣamed** ü yā Kerīm *(Mrb. 95/24). [Ṣamed]*
8. Faẓluñ ile bula Hüdāī’ kemāl
   Yā Aḥad ü yā **Ṣamed** ü yā Kerīm *(Mrb. 95/28). [Ṣamed]*

sāmi‘: *Dinleyen insan.*

1. Bu ḫaber ma‘lūmı olsun **sāmi‘üñ**
   Şem‘e olmaz iḥtiyācı Cāmi‘üñ *(M. 5/1). [sāmi‘üñ, -üñ]*

şan-: *Zannetmek, …diye düşünmek.*

1. Gördügüm Leylā **şanub** Mecnūn gibi
   Vālih ü ḫayrān olayın bir zamān *(G. 17/9). [şanub, -ub]*
2. Sen seni ne **şanırsın**
   Fānīye ṭayanursın *(Koş. 34/21). [şanırsın, -ır, -sın]*
3. Sebzeyi yabanda mı buldı **şanursın** nev-bahār
   Çekdi ḫamsīnüñ içinde nice nice erba‘īn *(Mf. 33/1). [şanursın,-ur,-sın]*
4. Bilicek ġayra baḳmaḳdan uşandı
   Bilmeyenler ġayruñ nef‘i var **şandı** *(Koş. 15/17). [şandı, -dı]*
5. İl **şanur** ‘āşıḳı deli
   Kimse bilmez bu ne ḥāldür *(Koş. 32/11). [şanur, -ur]*
6. **Şanma** sen bizi Süleymān ü Selīm’üñ ḳulıyuz
   Ḫāliḳ-i ‘ālem olan Rabb-i Kerīm’üñ kulıyuz *(Mf. 96/1).[şanma,-(ma)]*
7. Ne **şanduñ** sen alan Ḥaḳ’dur viren Ḥaḳ
   İşiden söyleyen Ḥaḳ’dur gören Ḥaḳ *(Mf. 100/1). [şanduñ, -du, -ñ]*
8. Ṣaḳın ac ḳalurum **şanma** hey insān
   Hemān şükr ide gör ni‘met firāvān *(Mf. 145/1). [şanma, -(ma)]*
9. Kes̲ret emvācına aldanur **şanma**
   Vaḥdet deryāsına girüb gelenler *(Koş. 39/1). [şanma, -(ma)]*
10. Baṣīret nūrı ger var ise sende
    Bu cān bāḳī ḳalur **şanma** bedende *(Mrb. 120/14). [şanma, -(ma)]*
11. Sen iy ġāfil ne **şanduñ** rūzigārı
    Ṭurur mı añladuñ tāze bahārı *(Koş. 13/13). [şanduñ, -du, -ñ]*
12. Niçe bir ġafletden uyanmayasın
    Dergāh-ı Ḥaḳḳ’a varam **şanmayasın** *(Koş. 45/6). [şan, -(ma), -y, -a, -sın]*
13. Ṣaḳın nefse inanma

Kendüñi bildüm **ṣanma** *(Koş. 35/14). [ṣanma, -(ma)]*

14. Bunda kimse ḳalur **ṣanma**

    Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/3). [ṣanma, -(ma)]*

15. Dil Hüdāī' 'arş ü kürsīden geçer

    Ṣanmaġıl ki bundadur şeydā göñül *(Mrb. 27/12). [ṣanmaġıl,-(ma),-ġıl]*

16. Ol ḳadar ḥayretde olsun cān ü dil

    Ḳande baḳarsam efendim **ṣañayın** *(Mrb. 38/12). [ṣañayın, -ayın]*

17. Sivā ḥubbı ḳulūb-ı nāsı aldı

    Ṣanasın her biri 'ummāna daldı *(Mrb. 72/10). [ṣanasın, -a, -sın]*

18. Ṣafā buldı feraḥnāk oldı diller

    Ṣanasın ṭaġlar u bāġlar cināndur *(Mrb. 115/4). [ṣanasın, -a, -sın]*

19. Güli **ṣanma** ki derdüñe devādur

    Sivā ḥubbı çü beyhūde hevādur *(Mrb. 25/9). [ṣanma, -(ma)]*

20. İste naḳḳāşı naḳşa aldanma

    Ḳurı ṣūretle iş biter **ṣanma** *(Mrb. 74/22). [ṣanma, -(ma)]*

21. Bu māl ü mülke aldanma

    Cihān bāḳī ḳalur **ṣanma** *(Mrb. 46/18). [ṣanma, -(ma)]*

22. Bir ḳapunuñ ḳulları bir erüñ oġulları

    Birbirine şer **ṣanub** buġż u ʿadāvet neden *(G. 38/6). [ṣanub, -ub]*

23. Cihān fānīdür iy ġāfil ḳalur **ṣanma** bu dünyāyı

    Yüri var mā-sivādan geç ḳul iseñ iste Mevlā'yı *(Mf. 173/1). [ṣanma,-(ma)]*

<u>saña:</u>

saña: *"Sen" şahıs zamirinin yönelme eki (-a) almış hâli (Allah).*

1. Aḳan ṣular esen yeller

   Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/36). [saña, -a]*

2. Nice bir ḥicābdan arınmayalum

   İrgür **saña** yolda sürünmeyelüm *(Koş. 5/26). [saña, -a]*

3. Ḳuluñ **saña** lāyıḳ işi yoġımış

   Yoḳdan ṣudūr iden zīrā yoġımış *(Koş. 5/29). [saña, -a]*

4. **Saña** ḳulluḳdan özge ‘izzet yoḳ
   Sensin ey Mevlā matlab-ı a‘lā *(Koş. 16/19). [saña, -a]*
5. Ḥicāblardan geçür **saña** varalum
   El ḳavşurub dīvānuña duralum *(Koş. 19/9). [saña, -a]*
6. Bir ‘āşıḳ irişse **saña**
   Ol ‘ıyd-ı ekberdür aña *(Koş. 18/21). [saña, -a]*
7. İrgür **saña** ḥasretle yanmayalum
   Allāh’um Allah’um güzel Allāh’um *(Koş. 21/7). [saña, -a]*
8. Ger bizde yoġise **saña** liyāḳat
   Fażluñla iy Mevlā eyle ‘ināyet *(Koş. 21/9). [saña, -a]*
9. **Saña** irgüren sensin
   Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/15). [saña, -a]*
10. Yüz urduḳ **saña** iy Settārü’l-‘uyūb
    Senüñ elüñdedür ıṣlāḥ-ı ḳulūb *(Koş. 58/9). [saña, -a]*
11. Ġayra baḳmaz ‘āşıḳ gözi
    Saña ṭoġrulmuşdur özi *(Koş. 31/18). [saña, -a]*
12. Kimi mest-i mey-i muḥabbetdür
    Saña lāyıḳ Efendi raḥmetdür *(Msd. 2/10). [saña, -a]*
13. ‘Īd-ı aḍḥāya irüşdürdüñ bizi
    Saña çoḳ ḥamd ü şükürler iy Kerīm *(Kt. 8/2). [saña, -a]*
14. Ẕevḳ-ı a‘lāya irüşdürdüñ bizi
    Saña çoḳ ḥamd ü şükürler iy Kerīm *(Kt. 8/4). [saña, -a]*
15. Ḳuldan **saña** lāyıḳ n’ola
    ‘Āşıḳ seni ḳanda bula *(Mhm. 1/1). [saña, -a]*
16. Ḳanı **saña** lāyıḳ ‘amel
    ‘Abdüñ işi sehv ü zelel *(Mhm. 1/17). [saña, -a]*
17. İrgür **saña** yolda ḳoma
    Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 1/13). [saña, -a]*
18. Nuṭfe-i nā-çīzi insān eyledüñ
    Ḥamd ü minnet **saña** iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/2). [saña, -a]*
19. Ehl-i İslām ehl-i īmān eyledüñ
    Ḥamd ü minnet **saña** iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/4). [saña, -a]*

20. Umaruz iki cihānda raḥmetin
    Çoḳ şükürler **saña** iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/8). [saña, -a]*
21. **Saña** muḥtāc-durur zemīn zamān
    Naẓar-ı luṭfuñ isterüz her ān *(Mhm. 4/7). [saña, -a]*
22. **Saña** ṣıdḳıla luṭf it ṭālib eyle
    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh meded it *(Kt. 2/3). [saña, -a]*
23. Faẕluñ ile olur **saña** vuṣlat
    Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/11). [saña, -a]*
24. **Saña** varmaġa yoḳ çārem
    Oñulmaz ḳaldı uş yārem *(Mrb. 59/9). [saña, -a]*
25. Ẓāhire baḳdı ġaflet ehli kişi
    Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/2). [saña, -a]*
26. ‘Āşıḳuñ māsivāda neyler işi
    Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/4). [saña, -a]*
27. Şol ki cāndan **saña** ola ‘āşıḳ
    Ol olur bezm-i vaṣluña lāyıḳ *(Mrb. 71/5). [saña, -a]*
28. Senüñ ile bulur seni ṣādıḳ
    Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/8). [saña, -a]*
29. Nefse ḳalursa işi ḥīle imiş
    Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/16). [saña, -a]*
30. Göre görmezlügi kişiye n’ider
    Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/12). [saña, -a]*
31. Biḥār-ı luṭfuña ġāyet bulunmaz
    Saña yā Rab niçe biñ biñ şükürler *(Mrb. 92/2). [saña, -a]*
32. ‘İbāda faẕl u cūduñ ‘add olunmaz
    Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/4). [saña, -a]*
33. Niçe luṭf u niçe iḥsān idersin
    Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/8). [saña, -a]*
34. Yazılmaz biñde bir iḥsānuñ iy Rab
    Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/12). [saña, -a]*
35. Kimini maẓhar itdüñ nūr-ı ẕāta
    Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/16). [saña, -a]*

36. Viṣālüñ leẕẕetiyle şād iden sen

Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/20). [saña, -a]*

37. Bulunmaz raḥmet ü ġufrāna ġāyet

Saña yā Rab niçe biñ biñ şükürler *(Mrb. 93/2). [saña, -a]*

38. Bulunmaz luṭf u iḥsāna nihāyet

Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/4). [saña, -a]*

39. Göñüller ḫānesin ta‘mīr idersin

Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/8). [saña, -a]*

40. Hüdāī’ye ‘ināyet eyle her gāh

Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/12). [saña, -a]*

41. Yine senden olur iḥsān

Saña çok şükr-i bī-pāyān *(Mrb. 124/4). [saña, -a]*

42. Senüñdür luṭf u iḥsān heb

Şükürler **saña** iy sulṭān *(Mrb. 124/8). [saña, -a]*

43. Her şey’e sen virdüñ vücūd

Cümle **saña** eyler sücūd *(Mrb. 3/6). [saña, -a]*

44. **Saña** Hüdāī’ iy Kerīm

İster ṣırāṭ-ı müstakīm *(Mrb. 3/17). [saña, -a]*

45. **Saña** āsān maḥv ü iṯbāt eylemek

‘Arş ü ferş arż ü semāvāt eylemek *(Mrb. 42/5). [saña, -a]*

46. İy Vāḥid ü Ferd ü Aḥad

Senden **saña** ṣıġınurın *(Mrb. 43/2). [saña, -a]*

47. İy Ḳādir ü Ḥayy ü Ebed

Senden **saña** ṣıġınurın *(Mrb. 43/4). [saña, -a]*

48. Yoḳ ġayrudan nef‘ ü żarar

Senden **saña** ṣıġınurın *(Mrb. 43/8). [saña, -a]*

49. Żabṭuñdadur dünyā vü dīn

Senden **saña** ṣıġınurın *(Mrb. 43/12). [saña, -a]*

50. Ḳudret senüñ ḳuvvet senüñ

Senden **saña** ṣıġınurın *(Mrb. 43/16). [saña, -a]*

51. Luṭf it sarāy-ı vaṣla ṣal

Senden **saña** ṣıġınurın *(Mrb. 43/20). [saña, -a]*

52. Meded bu derde dermān eyle yā Rab

İy Allāh'um **saña** lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/2). [saña, -a]*

53. **Saña** varmaġı āsān eyle yā Rab

A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/3). [saña, -a]*

54. Saña varmaġı āsān eyle yā Rab

A sulṭānum **saña** lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/4). [saña, -a]*

55. 'İnāyet it açılsun ṭoġrı yollar

İy Allāh'um **saña** lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/8). [saña, -a]*

56. Meded ḳurtar Hüdāī'yi elemden

A sulṭānum **saña** lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/12). [saña, -a]*

57. Ġarībüz umaruz raḥmet

Senüñledür **saña** vuṣlat *(Mrb. 61/16). [saña, -a]*

58. **Saña** lāyıḳ 'ināyetdür

Viṣālüñ key sa'ādetdür *(Mrb. 61/19). [saña, -a]*

59. Çünki **saña** senden olur feṭḥ-i bāb

Yā ilāhī sen 'ināyet eylegil *(Mrb. 66/11). [saña, -a]*

60. **Saña** ma'lūmdur her ḥāl

Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/15). [saña, -a]*

61. **Saña** lāyıḳ efendi hiḍmeti yoḳ

Meded senden 'ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/7). [saña, -a]*

62. Ḫudāyā cümle-i 'ālem

Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/2). [saña, -a]*

63. Melek cinn ü benī-Ādem

Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/4). [saña, -a]*

64. Dün ü gün raḳṣ ider eflāk

Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/8). [saña, -a]*

65. Eger Ṭūbā eger Sidre

Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/16). [saña, -a]*

66. Sekiz cennet yedi nīrān

Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/20). [saña, -a]*

67. Eger mü'min eger kāfir

Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/24). [saña, -a]*

68. Kimi bilür kimi bilmez

    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/32). [saña, -a]*

69. ‘İbāduñ dā’imā işi ḫaṭādur

    Saña lāyıḳ olan luṭf u ‘aṭādur *(Mrb. 113/10). [saña, -a]*

70. ‘Aceb ḥālet ‘aceb sırdur

    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/28). [saña, -a]*

71. Eger kūh u eger ṣaḥrā’

    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/40). [saña, -a]*

72. Eger rāki‘ eger sācid

    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/44). [saña, -a]*

73. Efendi hep bahāristān

    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/48). [saña, -a]*

74. Efendi cümle mevcūdāt

    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/52). [saña, -a]*

75. **Saña** lāyıḳ ḳanı ‘ibādetümüz

    Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/7). [saña, -a]*

76. Anı tekmīl iden ancaḳ yene senden ʿināyetdür

    Ḫudāyā bir avuc ḫāküñ **saña** lāyıḳ nesi ola *(G. 1/5). [saña, -a]*

77. Nemüz ola Ḫudāyā **saña** lāyıḳ

    Hemān bir luṭfıla iḥsāna geldük *(G. 5/11). [saña, -a]*

78. Ṭolanur her şeb çerāġ-ı encüm ile kevkebi

    Bir ṭarīḳ ile **saña** yol bulmak ister keh-keşān *(G. 40/8).[saña,-a]*

saña: *"Sen" şahıs zamirinin yönelme eki (-a) almış hâli (Hz. Muhammed).*

1. Nūruñ sirāc-ı vehhāc

   ‘Ālemler **saña** muḥtāc *(Koş. 11/6). [saña, -a]*

2. ‘Arş-ı a‘ẓam cilve-gāh iken **saña**

   Seyrüñe sidre ola mı müntehā *(G. 22/5). [saña, -a]*

3. Hüdāī’ ġarībe şefā‘at meded

   Saña çünki Maḥmūd olubdur maḳām *(G. 24/10). [saña, -a]*

4. Elā iy gevher-i kān-ı risālet

Saña biñ biñ ṣalāt ile taḥiyyet *(G. 23/2). [saña, -a]*

saña: *"Sen" şahıs zamirinin yönelme eki (-a) almış hâli (İnsan, kul, okuyucu).*

1. Bu ma‘nā ger **saña** oldıysa ma‘lūm
   Sivādan var yüri imdi gözüñ yum *(N. 10/3). [saña, -a]*
2. **Saña** kim virmişdür insān olmaġı
   Ehl-i İslām ehl-i īmān olmaġı *(Mrb. 117/5). [saña, -a]*
3. Ṭarīḳ ola **saña** rāh-ı hidāyet
   Olursa rehberüñ Faḫr-ı Risālet *(Mrb. 36/13). [saña, -a]*
4. **Saña** bir ma‘nī diyem iy ehl-i rāy
   Egri yoḫsuldur cihānda ṭoġrı bay *(Mf. 198/1). [saña, -a]*

saña: *"Sen" şahıs zamirinin yönelme eki (-a) almış hâli (Nefs).*

1. **Saña** uṣlanmaḳ ola mı ki ‘aceb
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/7). [saña, -a]*

<u>şanem:</u> *Put.* Ⅲ *[tas.] Kulu Hak'tan uzaklaştıran şeyler.* (Şimşek, 2017, s. 299)

1. Ḫalāṣ olmaḳ dilerseñ derd ü ġamdan
   Esīr-i ṣūret olma gec **ṣanemden** *(Mrb. 97/6). [ṣanemden, -den]*
2. Nuḳūṣa baḳma naḳḳāṣa naẕar it
   Mehālikden **ṣanemlerden** ḥaẕer it *(Mrb. 37/10). [ṣanemlerden, -ler, -den]*

<u>Sāni‘-i ferd:</u> *Eşsiz ve mutlak yaratıcı Allah.*

1. Çün **Ṣāni‘-i ferd** işidür
   Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/15). [Sāni‘-i ferd]*

<u>şap-:</u> *Ayrılmak, çıkmak, uzaklaşmak.*

1. Rāh-ı hidāyetden **ṣapub**
   Çāh-ı ḍalāle düşme kim *(Kt. 6/1). [ṣapub, -ub]*
2. Ṭā‘at ḳapusın ḳaparsın
   Ṭoġrı yoluñdan **ṣaparsın** *(Koş. 57/14). [ṣaparsın, -ar, -sın]*

sar-: *Kuşatmak, kaplamak.*

1. Ṭışını gerçi lāle āle **sarmış**
   Velī ḫōş būyı yoḳ ḳalbi ḳararmış *(M. 3/1). [sarmış, -mış]*

ṣarardur ṣoldurur: *Ölümüne yol açmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Görmez eyler aġlamaḳdan gözleri
   Hem **ṣarardur ṣoldurur** gül yüzleri *(Mrb. 29/6). [ṣarardur ṣoldurur, -ur]*

ṣarart-: *Soldurmak.* ||| *Ölümüne yol açmak.*

1. **Ṣarardur** tāze gülleri
   Ölüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/1). [ṣarardur, -ur]*

ṣararub ṣol-:

ṣararub ṣol-: *Tükenmek, yok olup gitmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Bir gülşene bülbül ol kim
   Hīç **ṣararub ṣolmaz** ola *(Koş. 8/4). [ṣararub ṣol, -maz]*
2. Ḥaḳīḳat servidür hīç ḫazān olmaz
   Tāze gülden terdür **ṣararub ṣolmaz** *(Koş. 39/6). [ṣararub ṣol, -maz]*

şararub ṣol-: *(Vuslat sebepli) Hastalanmak, zayıflamak.* (Doğan, 2013, s. 1477)

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. ‘Āşıḳ **şararub ṣoldı**
   Biñ cān ile ḳul oldı *(Mrb. 50/13). [ṣararub ṣol, -dı]*

sarāy: *Büyük ve gösterişli bina.* ||| *[tas.] İnsanın ilahî hakikatleri idrak merkezi olan rûh lâtifesi.* (Şimşek, 2017, s. 308)

1. Şeb-i fürḳatḏeki keṯret ḫayāl-i ẓilldur aldanma
   Serābı ḳo **sarāya** baḳ sarāy-ı sırra ol vāṣıl *(G. 15/4). [sarāya, -a]*

sarāy-ı ḳalb: *Kalp sarayı.* ||| *[tas.] Gönül lâtifesi.*

1. Ḳo nefsi ol **sarāy-ı ḳalbe** dāḫil
   Çalış sa‘y it olınca Ḥaḳḳ’a vāṣıl *(Mf. 114/1). [sarāy-ı ḳalb, -e]*
2. Derūnuñ māsivādan pāk idegör
   Sarāy-ı ḳalbüñe mihmān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/8). [sarāy-ı ḳalb, -üñ, -e]*

sarāy-ı ḳurb: *Yakınlık sarayı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Ẕenb-i vücūdı maḥv it iriş **sarāy-ı ḳurba**
   Cān ü tenüñ arada cānāna ḫā’il ancaḳ *(G. 16/7). [sarāy-ı ḳurb, -a]*

sarāy-ı sır: *Sır sarayı.* ||| *[tas.] Hakk'ın müşâhede edildiği sır latifesi.*

1. Efendi ẕevḳ-i küllīden
   Sarāy-ı sır ṣafā ister *(Mrb. 69/4). [sarāy-ı sır]*
2. Vücūduñ milki ḳo Allah’uñ olsun
   Sarāy-ı sırruña sulṭān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/4). [sarāy-ı sırr, -uñ, -a]*

3. Şeb-i fürḳatdeki kesret ḫayāl-i ẓilldur aldanma
   Serābı ḳo sarāya baḳ **sarāy-ı sırra** ol vāṣıl *(G. 15/4). [sarāy-ı sırr, -a]*

sarāy-ı vaḥdet: *Birlik sarayı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Varub **sarāy-ı vaḥdeti** seyr itmege sırr-ı Ḥabīb
   Mi'rāca da'vet eyleyüb elṭāf-ı bī-pāyān iden *(G. 4,Msr. 7).[sarāy-ı vaḥdet,-i]*
2. İrüb **sarāy-ı vaḥdete**
   Ḳalbi sivādan pāk ola *(N. 20/3). [sarāy-ı vaḥdet, -e]*
3. **Sarāy-ı vaḥdete** irgür Efendi
   Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/19). [sarāy-ı vaḥdet, -e]*
4. **Sarāy-ı vaḥdete** irgür
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/7). [sarāy-ı vaḥdet, -e]*
5. Varan **sarāy-ı vaḥdete**
   İrmiş kemāl-i rif'ate *(Koş. 49/25). [sarāy-ı vaḥdet, -e]*
6. Şāyed irişem **sarāy-ı vaḥdete**
   Tekyede mihmān olayın bir zamān *(G. 17/19). [sarāy-ı vaḥdet, -e]*
7. Ġarībi vuṣlata irgür
   Sarāy-ı vaḥdete irgür *(Mrb. 61/24). [sarāy-ı vaḥdet, -e]*
8. **Sarāy-ı vaḥdete** girse
   Olurdı ḳadr ile a'yād *(Mrb. 75/11). [sarāy-ı vaḥdet, -e]*
9. Resūl'üñ sünnetin ṭutmaḳ ḥaḳīḳat yoluna gitmek
   Sarāy-ı vaḥdete yitmek ne devlet ne saʿādetdür *(G. 1/8). [sarāy-ı vaḥdet, -e]*
10. İtdi luṭfından Ḥabīb'üñ ümmeti
    Hem naṣīb itdi **sarāy-ı vaḥdeti** *(Mrb. 83/10). [sarāy-ı vaḥdet, -i]*
11. Ḳābe ḳavseyn'i geçüb iriş **sarāy-ı vaḥdete**
    Sırr-ı ev-ednā Hüdāī' cümleden a'lā imiş *(G. 26/9). [sarāy-ı vaḥdet,-e]*

sarāy-ı vaṣl: *Kavuşma sarayı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.*

1. Luṭf it **sarāy-ı vaṣla** ṣal
   Senden saña ṣığınurın *(Mrb. 43/19). [sarāy-ı vaṣl, -a]*

sarāy-ı vīrān: *Köhne saray.* ‖ *[tas.] Üzüntü ve dert yeri olan âlem-i dünya.*

1. Terk idüb bu **sarāy-ı vīrānı**
   Belki cümle sivā-yı Sübḥān'ı *(Msd. 1/7). [sarāy-ı vīrān, -ı]*

şarp:

şarp: *Güç, çetin, zor.* (Dilçin, 2009, s. 193)

1. **Şarpdur** yolı maṭlūbuñ
   Āsān elüñe girmez *(Mrb. 10/15). [şarpdur, -dur]*

şarp: *Çıkılması ve geçilmesi zor yer.* ‖ *[tas.] Seyr ü sulûktaki manevî engel ve perdeler.*

1. Ṭoġrusına gidegör bu yollaruñ
   Geçegör **şarbunı** yüce bellerüñ *(Koş. 13/10). [şarbunı, -u, -n, -ı]*

şarf eyle-: *Fedâ etmek, harcamak.*

1. Naḥve **şarf eyleme** ‘ömrüñ yüri maḥv ögrenigör
   Kişi maḥbūb-ı ḥaḳīḳīye fenā ile irer *(Mf. 60/1). [şarf eyle, -(me)]*

şarf it-: *Harcamak, fedâ etmek.*

1. Ehl-i ẓāhir ‘ömrüñi naḥv ile ṣarfa **şarf ider**
   Ehl-i bāṭından velī ġāfil gelür ġāfil gider *(Mf. 61/1). [şarf it, -er]*

şat-: *Tercih etmek, yeğlemek.*

1. Ḳıl ḥaẕer bāṭıl ṭarīḳa gitmeden
   Bāḳīyi fānī metā‘a **şatmadan** *(Mrb. 15/10). [şatmadan, -madan]*

2. Ṭīnet-i Ādemde ḳonmasa ezel sevdā-yı ‘aşḳ
   Cenneti bir dāneye **ṣatmazdı** ol dānā-yı ‘aşḳ *(G. 28/2). [ṣatmazdı, -maz, -dı]*
3. Cānān metā‘-ı vaṣlını vādī-i ġama **ṣatmaz**
   Ṣaḥrāda gezmese Mecnūn Leylā yabanda yatmaz *(Mf. 185/1). [ṣatmaz, -maz]*

ṣavm-ı sivāyı ṭut-: *[tas.] Kişinin Allah'tan başka her şeyin hevesinden vazgeçmesi.*

1. Ṣavm-ı sivāyı kim ṭutar
   ‘Iyd-i viṣāle ol yiter *(Mrb. 8/9). [ṣavm-ı sivāyı ṭut, -ar]*

ṣavt u ṣadā: *Ses ve avaz.* ||| *[tas.] Nefs kaynaklı gönlün üzerinde oluşan perde.*

1. Geçür āşıḳlaruñ **ṣavt u ṣadādan**
   Güzer ḳılsun cemī‘-i māsivādan *(Mrb. 13/13). [ṣavt u ṣadā, -dan]*

sa‘y eyle-:

sa‘y eyle-: *Çalışmak, gayret göstermek.*

1. Furṣat eldeyiken **sa‘y eyle** yāhū
   Bugünler geçer bu devrān eglenmez *(Koş. 14/19). [sa‘y eyle]*
2. Gice gündüz **sa‘y eyle**
   Tā bulunca Mevlā’yı *(Koş. 53/3). [sa‘y eyle]*

sa‘y eyle-: *Çalışmak, gayret göstermek.* ||| *[tas.] Beşeriyetten ruhâniyete sülûk etmek.*

1. Vādī-i ḥayretde ḳalma
   Vāṣıl olmaġa **sa‘y eyle** *(Koş. 49/2). [sa‘y eyle]*
2. Bugüni yarına ṣalma
   Vāṣıl olmaġa **sa‘y eyle** *(Koş. 49/4). [sa‘y eyle]*
3. Giceyi gündüze ḳatub
   Vāṣıl olmaġa **sa‘y eyle** *(Koş. 49/24). [sa‘y eyle]*

4. Hüdāī'den gūş it ḫaber
   Vāṣıl olmaġa **sa'y eyle** *(Koş. 49/36). [sa'y eyle]*
5. Nefs elinde olma zebūn
   Vāṣıl olmaġa **sa'y eyle** *(Koş. 49/8). [sa'y eyle]*
6. İstedügüni bulagör
   Vāṣıl olmaġa **sa'y eyle** *(Koş. 49/12). [sa'y eyle]*
7. Ḥaḳḳ'ı her yerde gör ḥāżır
   Vāṣıl olmaġa **sa'y eyle** *(Koş. 49/16). [sa'y eyle]*
8. Bulagör bir bāḳī devlet
   Vāṣıl olmaġa **sa'y eyle** *(Koş. 49/20). [sa'y eyle]*
9. Ger ṭālib iseñ 'izzete
   Vāṣıl olmaġa **sa'y eyle** *(Koş. 49/28). [sa'y eyle]*
10. Ol maṭlab-ı a'lāya ir
    Vāṣıl olmaġa **sa'y eyle** *(Koş. 49/32). [sa'y eyle]*

sa'y idegör-: *Çabalamaya bakmak.*

1. Yüri **sa'y idegör** bāḳī na'īme
   Kişiye çünki ḳalmaz māl eger cāh *(G. 32/9). [sa'y idegör]*

sa'y it-:

sa'y it-: *Çabalamak, gayret göstermek.*

1. Nefsüñi ıṣlāḥa **sa'y it** her zamān
   Cānuñ almadan Ḫudā-yı Müste'ān *(Mf. 132/1). [sa'y it]*
2. Ḳoya isnādı Zeyd ü 'Amr ü Bekre
   Hemān **sa'y ide** istiġfār u şükre *(M. 4/4). [sa'y it, -e]*
3. Ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'a **sa'y it** imdi her bār
   Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/19). [sa'y it]*
4. Uyar ḳullaruñı ġafletden iy Rab
   Seni añlamaġa **sa'y ideler** heb *(Mrb. 94/10). [sa'y it, -e, -ler]*

5. ‘Āḳil iseñ ḫayra **sa‘y it** dā’imā
   Leyse li’l-insāni illā mā se‘ā *(G. 36/1). [sa‘y it]*
6. Ekber-i a‘māl ẕikru’llāhdur
   ‘Āḳil iseñ ḫayra **sa‘y it** dā’imā *(G. 36/6). [sa‘y it]*
7. **Sa‘y idüb** yoluñda ṣādıḳ olagör
   Ḫ̆āb-ı ġafletden uyanuḳ olagör *(Mf. 30/1). [sa‘y it, -üb]*
8. Ḳo nefsi ol sarāy-ı ḳalbe dāḫil
   Çalış **sa‘y it** olınca Ḥaḳḳ’a vāṣıl *(Mf. 114/2). [sa‘y it]*

sa‘y it-: *Çalışmak, gayret göstermek.* ||| *[tas.] Beşeriyetten ruhâniyete sülûk etmek.*

1. ‘Āḳil olan añlar bunı dünyā misāfirḫānedür
   Bāḳī ṣafā taḥṣīline **sa‘y itmeyen** dīvānedür *(Mf. 14/2). [sa‘y it, -(me),-y,-en]*
2. Bal dimekle ṭatlu olmaz bu dehān
   Yüri anı ṭatmaġa **sa‘y it** hemān *(Mf. 20/2). [sa‘y it]*
3. Tīh-i ḫayretde ḳalma iy ġāfil
   Rūz ü şeb **sa‘y it** olmaġa kâmil *(Mrb. 74/18). [sa‘y it]*

ṣayd eyle-: *Avlamak.* ||| *Tesîri ve hükmü altına almak, kendisine doğru çekmek.*

1. Cānlarda yapdı āşiyān
   Ṣayd eyledi ‘Anḳā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/12). [ṣayd eyle, -di]*

ṣayd it-: *Avlamak.* ||| *Elde etmek, kazanmak.*

1. **Ṣayd iderken** hümā-yı ‘irfānı
   Uçdı ol şāhbāz-ı sulṭānī *(Msd. 1/1). [ṣayd it, -er, -ken]*

sāye: *Gölge.*

1. ‘Ömür beñzer uçar ḳuş **sāyesine**
   Uçar ḳuş gölgesi bir ān eglenmez *(Koş. 14/23). [sāyesine, -s, -i, -n, -e]*

şayḳal-ı envār-ı Hū: *Hakk'ın cilâlı tecellileri.*

1. Levḥ-i dilden ẓulmet-i şirk ü hevāyı maḥv ider
   Pāk ider mir'āt-ı ḳalbi **şayḳal-ı envār-ı Hū** *(G. 12/8). [şayḳal-ı envār-ı hū]*

şayḳallan-: *Arındırılmak, temizlenmek, cilalanmak.* (Yılmaz, 2016, s. 400)

1. **Şayḳallanur** mir'āt-ı dil
   Tekrār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 78/7). [şayḳallanur, -ur]*

sebaḳ: *Ders.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Ḳalb-i kāmil Kā'be'den eşrefdür oḳursañ **sebaḳ**
   Kā'be'yi maḫlūḳ yapdı ḳalbi ṣun'-ı pāk-i Ḥaḳ *(Mf. 3/1). [sebaḳ]*
2. Güller ṭutar elde varaḳ
   Bülbüller oḳurlar **sebaḳ** *(Koş. 3/26). [sebaḳ]*
3. Ma'rifet mektebinden oḳı **sebaḳ**
   Cümlenüñ başı bir 'ināyet imiş *(Mrb. 74/31). [sebaḳ]*

sebaḳ al-: *Ders okumak.* ||| *[tas.] İlahî aşkı talim etmek, öğrenmek.*

1. Görüb pervāneyi andan **sebaḳ al**
   Göyündür nār-ı 'aşḳa per ile bāl *(Mrb. 125/13). [sebaḳ al]*
2. Ger ister iseñ ḳurb-ı Ḥaḳ
   Al ehl-i 'irfāndan sebaḳ *(Mrb. 78/10). [sebaḳ al]*
3. Mekteb-i 'irfāndan alduñsa sebaḳ
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a'lāyı gör *(Mrb. 15/19). [sebaḳ al, -du, -ñ, -sa]*
4. Görüb pervāneyi andan **sebaḳ al**
   Göyündür nār-ı 'ışḳa per ile bāl *(Mrb. 25/13). [sebaḳ al]*

sebak okı-: *Ders okumak.* ||| *[tas.] İlahî aşkı talim etmek, öğrenmek.*

1. Aç gözüñi Ḥaḳ ile baḳ
   Oḳı Hüdāī'den sebaḳ *(Mrb. 8/18). [sebaḳ oḳı]*

sebāt:

sebāt: *(Yerinde ve sözünde) Devamlılık, süreklilik.* (Devellioğlu, 1998, s. 924)

1. Hüdāī' 'ālemüñ yoḳdur **sebātı**
   Ölmezden öñ ölüb buldı ḥayātı *(Koş. 45/21). [sebātı, -ı]*
2. Dā'im **sebātuñ** içün
   Bunca ṣıfātuñ içün *(Koş. 36/37). [sebātuñ, -uñ]*
3. 'Ālem-i vaḥdetde sen virgil **sebāt**
   Yā ilāhī sen 'ināyet eylegil *(Mrb. 66/15). [sebāt]*

sebāt: *Azim ve kararlılık.* (Doğan, 2013, s. 1487)

1. Yine mü'min ḳullara sen vir **sebāt**
   Yā ilāhī sen 'ināyet it meded *(Mrb. 128/7). [sebāt]*

sebāt: *Süreklilik, devamlılık.* ||| *[tas.] Sâlikin Hak vasıflarıyla süreklilik ve devamlılık kazandığı bekâbillah makamı.*

1. Fenāyı yā **sebātı** ḳande bulduḳ
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/11). [sebātı, -ı]*

sebeb:

sebeb: *Vesile, bahane.* (Doğan, 2013, s. 1487)

1. Ṣaḳın şetm itme ḥummā zaḥmetine
   Ki maḥmūmuñ **sebebdür** raḥmetine *(Mf. 157/2). [sebebdür, -dür]*

sebeb: *Gerekçe, neden.* (Devellioğlu, 1998, s. 925)

1. Gülden ne eylersün ṭaleb
   Bu derdüñe n'oldı **sebeb** *(Mrb. 70/6). [sebeb]*

sebeb ḳo-: *Bir şeyin olmasına veya yapılmasına vesile etmek.*

1. El eli yur ‘ādet üzre bu iki el yüzi yur
   Ba‘zı ba‘zına **sebeb ḳomış** müdebbir-i umūr *(Mf. 73/2). [sebeb ḳo, -mış]*

sebeb ol-: *Sebebiyet vermek, neden olmak.*

1. Bir kişi deryāya baḳsa rūz u şeb
   ‘Aḳlınuñ noḳṣānına olur sebeb *(Mf. 51/2). [sebeb ol, -ur]*
2. Şükr iderseñ Ḫāliḳ’a ger rūz u şeb
   İzdiyād-ı ni‘mete olur sebeb *(Mrb. 117/10). [sebeb ol, -ur]*
3. ‘Aşḳ-ı Şīrīn oldı feryādına Ferhād’uñ sebeb
   İy nice dānāyı Mecnūn eyledi Leylā-yı ‘aşḳ *(G. 28/11). [sebeb ol, -dı]*
4. Fażl ile iḥsānuñ ile sen bize her rūz ü şeb
   Luṭf-ı bī-pāyānuña ḳul ṭoymaḳ olur mı sebeb *(Mf. 50/2). [sebeb ol, -ur]*

sebīl: *İstikamet, yol.* (Devellioğlu, 1998, s. 925)

1. Kimüñ kim nūr-ı Ḥaḳ ola delīli
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīm olur **sebīli** *(Mrb. 86/10). [sebīli, -i]*

sebḳ: *Önceden, eskiden, evvelden.* (Devellioğlu, 1998, s. 925)

1. Raḥmetüñ **sebḳ** ile bulmuşdur kemāli sābiḳūn
   Bu Hüdāī’ bendeñi ilḥāḳ it ol sābıḳlara *(G. 29/11). [sebḳ]*

sebḳ it-: *Geçmek, intikal etmek.* (Doğan, 2013, s. 1488)

1. Şu kim **sebḳ itdi** senden aña ḥüsnā
   Sa‘ādetden ol aldı ḥaẕẕ-ı evfā *(Mrb. 56/5). [sebḳ it, -di]*

sebze: *Yeşillik, çimen.* ||| *[tas.] Marifet bilgisi.* (Şimşek, 2017, s. 304)

1. **Sebzeyi** yabanda mı buldı ṣanursın nev-bahār
   Çekdi ḫamsīnüñ içinde nice nice erba‘īn *(Mf. 33/1). [sebzeyi, -y, -i]*

secde-i şükr eyle-: *Şükür secdesi etmek.*

1. Ādem-i ḳalb olduġına maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳ
   Secde-i şükr eylemezseñ ‘ayn-ı şeyṭānlıḳ budur *(G. 9/6). [secde-i şükr eyle, -mez, -se,-ñ]*

sedd:

sedd: *Engel, mânî.*

1. Ayrulıḳ olur ṣafā yolına **sedd**
   Nār-ı hicre yaḳmaġıl yā Rab meded *(Mrb. 29/9). [sedd]*

sedd: *Engel, mânî.* ||| *[tas.] Kulun Hakk'a kavuşması önündeki manevî perde.*

1. Nefs olmasun ortada **sedd**
   İḥsānuña eyle maḥal *(Koş. 33/19). [sedd]*
2. Nefs olmasun ortada **sedd**
   Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/3). [sedd]*

sefāhat: *Eğlence ve zevke düşkünlük.* ||| *Akılsızlık, ahmaklık.* (KL., http://lugatim.com/s/sefahat, erişim tarihi: 10.07.2021)

1. ‘Aḳluñı der başına diñle Hüdāī’yi gel
   Ḥaḳ sözi gūş idegör böyle **sefāhat** neden *(G. 38/18). [sefāhat]*

sefer:

sefer: *Kalbî yöneliş.* (Develliоğlu, 1998, s. 928)

1. Rabb-i ‘izzetden eger iḥsān ola
   Dār-ı ‘uḳbāya **sefer** āsān ola *(Mf. 155/2). [sefer]*

sefer: *Yolculuk.* (Doğan, 2013, s. 1490)

1. Bir gün **sefer** düşer berzaḫ eline
   Otaġı ḳalḳıcaḳ sulṭān eglenmez *(Koş. 13/19). [sefer]*

sefer eyle-: *Göçmek.* ||| *Vefat etmek, ölmek.*

1. Nice biñ yıllar otursa ‘āḳibet eyler sefer
   İmdi merżāt-ı ilāhiyye gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/3). [sefer eyle, -r]*

sefer it-:

sefer it-: *Göçmek.* ||| *[tas.] Dünyevî bağlardan kurtulup Hakk'a sülûk etmek.* (KL., http://lugatim.com/s/sefer, erişim tarihi: 11.03.2021)

1. Fānī milkinden beḳā milkine idenler sefer
   Ger ṣalāḥ ehli ise bulur ṣafālar ẕevḳ ider *(Mf. 89/1). [sefer it, -en, -ler]*

sefer it-: *Kopmak, vazgeçmek, bağları koparmak.* (Tulum, 2011, s. 1564)

1. Efendiden olursa luṭf u iḥsān

Sefer itmek cihāndan olur āsān *(Mf. 128/2). [sefer it, -mek]*

<u>seḥer:</u> *[tas.] Dua ve niyazların kabul olduğu tan yeri ağarmazdan biraz önceki vakit.* (Vural, 2017, s. 256)

1. **Seḥerde** açılan güller
   Öten şūrīde bülbüller *(Mrb. 24/9). [seḥerde, -de]*
2. **Seḥerden** açılan güller nedendür
   Öten şūrīde bülbüller nedendür *(Mrb. 26/1). [seḥerden, -den]*
3. Eyler **seḥerde** ġulġule
   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/1). [seḥerde, -de]*

<u>seḥer-gāh:</u> *[tas.] Dua ve niyazların kabul olduğu tan yeri ağarmazdan biraz önceki vakit.* (Vural, 2017, s. 256)

1. Derūnuñdan idüb āhı
   Ḳoma ġāfil **seḥer-gāhı** *(Mrb. 45/10). [seḥer-gāhı, -ı]*
2. Ve bi'l-esḥārihum yestaġfirūne
   Baḳ istiġfār eyle her **seḥer-gāh** *(G. 32/8). [seḥer-gāh]*

<u>sehhil 'ubūre'l-vādī:</u> *"Deniz yatağından kolayca geçir bizi." Hüdâyî'nin Üsküdar ile Sarayburnu arasında fırtınalı bir deniz yolculuğunda söylediği bir dua.*

Kalıp ifade*: *Dua.

1. **Sehhil 'ubūre'l-vādī**
   Tīz geçür ṭut elümüz *(Koş. 20/3). [sehhil 'ubūre'l-vādī]*

<u>sehv:</u> *Kasıtlı yapılmayan hata, yanlış.*

1. Ḳuluñ işi **sehv** ü ġaflet ü 'iṣyān
   Efendiden 'afv ü raḥmet ü ġufrān *(Koş. 58/5). [sehv]*

2. **Sehvile** oldıysa günāh
   Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/1). [sehvile, -ile]*
3. İy nefs yiter **sehv** ü zelel
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/1). [sehv]*
4. Ḳuluñ işi **sehv** ü ġaflet ü nisyān
   Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/3). [sehv]*
5. ʿİbāduñ dāʾimā işi ḳuṣūr u **sehv** ü ẕilletdür
   Senüñ iḥsānuña lāyıḳ efendi faż̇l u raḥmetdür *(G. 1/1). [sehv]*
6. Ḳanı saña lāyıḳ ‘amel
   ‘Abdüñ işi **sehv** ü zelel *(Mhm. 1/18). [sehv]*
7. Dā’im işi **sehv** ü ḫaṭā
   Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/3). [sehv]*

sekiz cennet: *Cennetin katları (Me'va, Adn, Darü'l- Huld, Firdevs, Darü's-selam, Darü'l-mukame, Naim, El-makamü'l-Emin.*

1. **Sekiz cennet** yedi nīrān
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/19). [sekiz cennet]*

selām: *“Allâhümme salli alâ Muhammed” duası.*

1. Māh-ı mübārekdür gelen
   Ḥaḳ’dan aña biñ biñ **selām** *(Mrb. 5/15). [selām]*

selāmet yaḳası: *Kurtuluş kıyısı.* ||| *İslâm, imân.*

1. İrişmeyen **selāmet yaḳasına**
   Lā-büd ziyān eyler ser-māyesine *(Koş. 14/21). [selāmet yaḳası, -n, -a]*

selef: *Atalar, ecdat.* ||| *[tas.] Sülûku tamamlamış olan insan-ı kâmiller, ârifler, muhakkikler.*

1. Dūr ider Ḥaḳ'dan seni ḥubb-ı sivā ḳayd-i 'alef
   Gör ne vech ile sülūk itmiş bu yollarda **selef** *(Mrb. 68/14). [selef]*

selīs: *(Eser için) Açık, akıcı, düzgün.* (Doğan, 2013, s. 1496)

1. **Selīs** olsa muṣanna' olsa
   İy dil-i sūzān tūz olsa *(Mf. 186/1). [selīs]*

semār: *Meyve, yemiş, mahsül.* (Devellioğlu, 1998, s. 935)

1. **Ş**emārı ḳande buldı bāġ u būstān
   Gülistānda biten güller nedendür *(Mrb. 26/11). [ş̲emārı, -ı]*

semāvāt ile arż: *Gökler ve yeryüzü.*

1. Bir zamān ola fenā bula **semāvāt ile arż**
   Ne eyü ḳala ne kem ḳala ne ḫōd ṭūl ile 'arż *(Mrb. 31/9). [semāvāt ile arż]*

semā-yı ḳalb: *Kalp göğü.* ||| *[tas.] Gönül lâtifesi.*

1. Şu kim itdi **semā-yı ḳalbe** himmet
   Şafāya irdi bedr oldu hilāli *(Mrb. 87/11). [semā-yı ḳalb, -e]*

semend: *Hızlı koşan çevik at.* ||| *[tas.] İnsanı cezbeden nefsin hevâ ve istekleri.*

1. Siḥrile donadub kendüñ
   Meydāna şalan **semendüñ** *(Koş. 26/10). [semendüñ, -üñ]*

semender: *Ateşte yaşadığına inanılan ve ateşten etkilenmeyen efsanevî bir hayvan.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. Balıḳlar deryāda arar

Odlara düşmiş **semender** *(Koş. 25/6). [semender]*

Semī‘: *Her şeyi duyup işiten Allah.*

1. İy ‘Alīm ü iy Ḥakīm ü iy Ḫabīr
   İy **Semī‘** ü iy Raḥīm ü iy Baṣīr *(Mf. 94/2). [Semī‘]*
2. İy ‘Alīm ü Ḫabīr olan Mevlā
   İy **Semī‘** ü Baṣīr olan Mevlā *(N. 2/2). [Semī‘]*

semme vechu’llāh: *"...Allah'ın yüzü (zâtı) orada..." meâlli âyetten bir bölüm.* (Bakara, 2/15)

Kalıp İfade: *Āyet*

1. İy **semme vechu’llāh** diyen
   ‘Āşıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/7). [semme vechu’llāh]*
2. Sen **semme vechu’llāh** didüñ hem ẓāhir ü bāṭın aduñ
   Geh gösterüb gāh gizledüñ ‘aḳlı odur ḥayrān iden *(G. 6/3).[semme vechu’llāh]*
3. **Semme vechu’llāh’ı** fehm itdüñse ger
   Şeş cihetden bī-cihet Cānān’a baḳ *(G. 14/7). [semme vechu’llāh, -ı]*

sen:

sen: *"Sen" şahıs zamiri (Allah).*

1. Olmayıcaḳ **senden** kerem
   Yol varımazuz bir ḳadem *(Koş. 18/9). [senden, -den]*
2. Aḳan ṣular esen yeller
   Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/36). [seni, -i]*
3. **Sensin** esirgeyen ‘āşıḳ kuluñı
   Allāh’um Allah’um güzel Allāh’um *(Koş. 21/3). [sensin, -sin]*
4. Fażluñ ile çün bize virdüñ ḥayāt

Senden olur yine ḥüsn-i iltifāt *(Mf. 55/2). [senden, -den]*

5. Enbiyā vü evliyā luṭfuñla olmuş sābiḳūn
   Sen Hüdāī' ḳuluñı żamm eyle ol sābıḳlara *(G. 29/10). [sen]*
6. Ente Rabbī ente Ḫayrü'n-Nāṣirīn
   İki 'ālemde kerem **senden** hemīn *(M. 2/6). [senden, -den]*
7. 'Uṣāta raḥmet ü ġufrān iden **sen**
   Göñüller derdine dermān iden sen *(Mrb. 14/18). [sen]*
8. 'Uṣāta raḥmet ü ġufrān iden sen
   Göñüller derdine dermān iden **sen** *(Mrb. 14/18). [sen]*
9. Derdli olan ḳullara eyle naẓar
   Hep **senüñ** ḫalḳuñla olur ḫayr ü şerr *(Mf. 26/2). [senüñ, -üñ]*
10. Ente Rabbī ente Ḫayrü'n-Nāṣırīn
    İki 'ālemde kerem **senden** hemīn *(Mf. 42/2). [senden, -den]*
11. Faẓl ile iḥsānuñ ile **sen** bize her rūz ü şeb
    Luṭf-ı bī-pāyānuña ḳul ṭoymaḳ olur mı sebeb *(Mf. 50/1). [sen]*
12. Faẓluñ ile çün bize virdüñ ḥayāt
    Senden olur yene ḥüsn-i iltifāt *(Mf. 55/2). [senden, -den]*
13. Derde dermān **senden** olur iy Kerīm
    Luṭf u iḥsān senden olur iy Raḥīm *(Mf. 120/1). [senden, -den]*
14. Derde dermān senden olur iy Kerīm
    Luṭf u iḥsān **senden** olur iy Raḥīm *(Mf. 120/2). [senden, -den]*
15. İy kerem-kānı Ḫudāvend-i Kerīm
    Merḥamet **senden** umaruz iy Raḥīm *(Mf. 124/2). [senden, -den]*
16. Faẓluñladur ancaḳ **senüñ** olduġumuz iḥsān ḳarīn
    El-ḥamdü lek ve'ş-şükrü lek āyā Mücibe's-sāilīn *(Mf. 146/1).[senüñ,-üñ]*
17. Mevlā'm **senüñ** 'āşıḳlaruñ
    Devrān iderler Hū ile *(Koş. 3/1). [senüñ, -üñ]*
18. **Sen** ḳabūl itmezseñ kim ḳabūl ider
    Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/11). [sen]*
19. Gücümüz yetdükçe her yaña yeldük
    Āḫir dermān **senden** olduġın bildük *(Koş. 5/22). [senden, -den]*
20. Hüdāī'ye **senüñ** faẓluñ çoġımış

Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/31). [senüñ, -üñ]*

21. İstemez ‘āḳil fānī dünyāyı

    Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a‘lā *(Koş. 16/2). [sensin, -sin]*

22. Neylesün ‘āşıḳ ġayrı sevdāyı

    Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a‘lā *(Koş. 16/4). [sensin, -sin]*

23. **Seni** arzūlar bu dil-i nā-şād

    Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a‘lā *(Koş. 16/7). [seni, -i]*

24. Seni arzūlar bu dil-i nā-şād

    Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a‘lā *(Koş. 16/8). [sensin, -sin]*

25. **Sensin** ey Mevlā matlab-ı a‘lā

    ‘Āşıḳuñ sensin derdine dermān *(Koş. 16/11). [sensin, -sin]*

26. Sensin ey Mevlā matlab-ı a‘lā

    ‘Āşıḳuñ **sensin** derdine dermān *(Koş. 16/12). [sensin, -sin]*

27. Cennetüñ ẕevḳi vuṣlatuñladur

    Sensin ey Mevlā matlab-ı a‘lā *(Koş. 16/16). [sensin, -sin]*

28. Saña ḳulluḳdan özge ‘izzet yoḳ

    Sensin ey Mevlā matlab-ı a‘lā *(Koş. 16/20). [sensin, -sin]*

29. Ḳapuñdan ġayra muḥtāc olmayalum

    Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/2). [sen]*

30. Ḳapuñdan ġayra muḥtāc olmayalum

    Sen yaratduñ yene **sen** kerem eyle *(Koş. 15/2). [sen]*

31. Ḫān-ı vaṣla ṭoyur aç olmayalum

    Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/4). [sen]*

32. Ḫān-ı vaṣla ṭoyur aç olmayalum

    Sen yaratduñ yene **sen** kerem eyle *(Koş. 15/4). [sen]*

33. Gülşende bülbüli zār iden **sensin**

    Düşmeni dōst idüb yār iden sensin *(Koş. 15/5). [sensin, -sin]*

34. Gülşende bülbüli zār iden sensin

    Düşmeni dōst idüb yār iden **sensin** *(Koş. 15/6). [sensin, -sin]*

35. ‘Ālemleri yoḳdan var iden **sensin**

    Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/7). [sensin, -sin]*

36. ‘Ālemleri yoḳdan var iden sensin

Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/8). [sen]*

37. Luṭfıla iḥsānı kimden umayın

Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/12). [sen]*

38. Luṭfıla iḥsānı kimden umayın

Sen yaratduñ yene **sen** kerem eyle *(Koş. 15/12). [sen]*

39. **Sensiz** bir kişinüñ işi bitmedi

Kimse buyruġuñsuz gelüb gitmedi *(Koş. 15/13). [sensiz, -siz]*

40. Ḫalk idicek kimse yardum itmedi

Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/16). [sen]*

41. Ḫalk idicek kimse yardum itmedi

Sen yaratduñ yene **sen** kerem eyle *(Koş. 15/16). [sen]*

42. **Sen** esirge Hüdāī-i derd-mendi

Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/19). [sen]*

43. Sen esirge Hüdāī-i derd-mendi

Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/20). [sen]*

44. Sen esirge Hüdāī-i derd-mendi

Sen yaratduñ yene **sen** kerem eyle *(Koş. 15/20). [sen]*

45. Da‘vet eyle bizi luṭf it ḳapuña

Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/2). [sen]*

46. Nice bir ḥasret olavuz ṭapuña

Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/4). [sen]*

47. ‘Işḳuñ şevḳuñ deryāsına ṣal bizi

Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/8). [sen]*

48. ‘Arş-ı maḳṣūda yüzümüz sürelüm

Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/12). [sen]*

49. Vaṣluñ ḫānın ẕevḳ idüb dadamazuz

Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/16). [sen]*

50. Nefsümüzle biz bir iş idemezüz

Senden yaña bir adum adamazuz *(Koş. 19/14). [senden, -den]*

51. Olmayıcaḳ **senden** kerem

Yol varımazuz bir ḳadem *(Koş. 18/9). [senden, -den]*

52. **Senden** eger te’yīd ola

Her ḥālümüz tevḥīd ola *(Koş. 18/17). [senden, -den]*

53. Dölenmez göñlümüz **senden** ayruġa

Var ise sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/1). [senden, -den]*

54. Dölenmez göñlümüz senden ayruġa

Var ise sevdügüm **sendedür** sende *(Koş. 22/2). [sendedür, -de, -dür]*

55. Dölenmez göñlümüz senden ayruġa

Var ise sevdügüm sendedür **sende** *(Koş. 22/2). [sende, -de]*

56. Hīç avunmaz oldı aza ve çoġa

Var ise sevdügüm **sendedür** sende *(Koş. 22/4). [sendedür, -de, -dür]*

57. Hīç avunmaz oldı aza ve çoġa

Var ise sevdügüm sendedür **sende** *(Koş. 22/4). [sende, -de]*

58. Göñül mürġı eski yuvadan uçdı

Var ise sevdügüm **sendedür** sende *(Koş. 22/8). [sendedür, -de, -dür]*

59. Göñül mürġı eski yuvadan uçdı

Var ise sevdügüm sendedür **sende** *(Koş. 22/8). [sende, -de]*

60. Aranub aranub bulunmaz oldı

Deli göñlüm meger **sendedür** sende *(Koş. 22/12). [sendedür, -de, -dür]*

61. Aranub aranub bulunmaz oldı

Deli göñlüm meger sendedür **sende** *(Koş. 22/12). [sende, -de]*

62. Bunı bildük ki yoḳ ġayrıdan çāre

Var ise göñlüm **sendedür** sende *(Koş. 22/16). [sendedür, -de, -dür]*

63. Bunı bildük ki yoḳ ġayrıdan çāre

Var ise göñlüm sendedür **sende** *(Koş. 22/16). [sende, -de]*

64. Hüdāī’ çoḳdan ol yollarda yeler

Deli göñlüm meger **sendedür** sende *(Koş. 22/20). [sendedür, -de, -dür]*

65. Hüdāī’ çoḳdan ol yollarda yeler

Deli göñlüm meger sendedür **sende** *(Koş. 22/20). [sende, -de]*

66. Baġışlaġıl ḳullarıñuñ günāhın

İy Allah’um el **senüñdür** ḳul senüñ *(Koş. 23/2). [senüñdür, -üñ, -dür]*

67. Baġışlaġıl ḳullarıñuñ günāhın

İy Allah’um el senüñdür ḳul **senüñ** *(Koş. 23/2). [senüñ, -üñ]*

68. Raḥm eylegil işidüb āh ü vāhın

İy Allah’um el **senüñdür** ḳul senüñ *(Koş. 23/4). [senüñdür, -üñ, -dür]*

69. Raḥm eylegil işidüb āh ü vāhın

İy Allah’um el senüñdür ḳul **senüñ** *(Koş. 23/4). [senüñ, -üñ]*

70. Kimi yalan ise kimi ṣādıḳdur

İy Allah’um el **senüñdür** ḳul senüñ *(Koş. 23/8). [senüñdür, -üñ, -dür]*

71. Kimi yalan ise kimi ṣādıḳdur

İy Allah’um el senüñdür ḳul **senüñ** *(Koş. 23/8). [senüñ, -üñ]*

72. Mevlāların ḳoyub ḳande varsunlar

İy Allah’um el **senüñdür** ḳul senüñ *(Koş. 23/12). [senüñdür, -üñ, -dür]*

73. Mevlāların ḳoyub ḳande varsunlar

İy Allah’um el senüñdür ḳul **senüñ** *(Koş. 23/12). [senüñ, -üñ]*

74. Kimi maḥcūb ise kimi vāṣıldur

İy Allah’um el **senüñdür** ḳul senüñ *(Koş. 23/16). [senüñdür, -üñ, -dür]*

75. Kimi maḥcūb ise kimi vāṣıldur

İy Allah’um el senüñdür ḳul **senüñ** *(Koş. 23/16). [senüñ, -üñ]*

76. İḥsān eyle lākin itme ṣaġışla

İy Allah’um el senüñdür ḳul **senüñ** *(Koş. 23/20). [senüñ, -üñ]*

77. İḥsān eyle lākin itme ṣaġışla

İy Allah’um el **senüñdür** ḳul senüñ *(Koş. 23/20). [senüñdür, -üñ, -dür]*

78. Hüdāī’nüñ her günāhın bağışla

Ol kemlik itdiyse **sen** eylik işle *(Koş. 23/18). [sen]*

79. **Sensin** Evvel sensin Āḫir

Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/1). [sensin, -sin]*

80. Sensin Evvel **sensin** Āḫir

Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/1). [sensin, -sin]*

81. Sensin Evvel sensin Āḫir

Varlıḳ **senüñ** buyruḳ senüñ *(Koş. 30/2). [senüñ, -üñ]*

82. Sensin Evvel sensin Āḫir

Varlıḳ senüñ buyruḳ **senüñ** *(Koş. 30/2). [senüñ, -üñ]*

83. **Sensin** Bāṭın sensin Ẓāhir

Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/3). [sensin, -sin]*

84. Sensin Bāṭın **sensin** Ẓāhir

Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/3). [sensin, -sin]*

85. Sensin Bāṭın sensin Ẓāhir

Varlıḳ **senüñ** buyruḳ senüñ *(Koş. 30/4). [senüñ, -üñ]*

86. Sensin Bāṭın sensin Ẓāhir

Varlıḳ senüñ buyruḳ **senüñ** *(Koş. 30/4). [senüñ, -üñ]*

87. Ger orada ger burada

İrgüren **sensin** murāda *(Koş. 30/6). [sensin, -sin]*

88. Ġayruñ nesi var arada

Varlıḳ **senüñ** buyruḳ senüñ *(Koş. 30/8). [senüñ, -üñ]*

89. Ġayruñ nesi var arada

Varlıḳ senüñ buyruḳ **senüñ** *(Koş. 30/8). [senüñ, -üñ]*

90. Bir oldı ġāyet bidāyet

Varlıḳ **senüñ** buyruḳ senüñ *(Koş. 30/12). [senüñ, -üñ]*

91. Bir oldı ġāyet bidāyet

Varlıḳ senüñ buyruḳ **senüñ** *(Koş. 30/12). [senüñ, -üñ]*

92. Reddüñ redd ḳabūlüñ ḳabūl

Varlıḳ **senüñ** buyruḳ senüñ *(Koş. 30/16). [senüñ, -üñ]*

93. Reddüñ redd ḳabūlüñ ḳabūl

Varlıḳ senüñ buyruḳ **senüñ** *(Koş. 30/16). [senüñ, -üñ]*

94. Ente'l-'Alīm ente'l-Ḫabīr

Varlıḳ **senüñ** buyruḳ senüñ *(Koş. 30/20). [senüñ, -üñ]*

95. Ente'l-'Alīm ente'l-Ḫabīr

Varlıḳ senüñ buyruḳ **senüñ** *(Koş. 30/20). [senüñ, -üñ]*

96. Çünki maḳṣūdumuz **sensin**

Ġayruñ sevdāsını ḳaldur *(Koş. 32/1). [sensin, -sin]*

97. İster **seni** cānum velī

Neylesün irişmez eli *(Koş. 32/9). [seni, -i]*

98. Senüñ ḫōd raḥmetüñ çoḳdur

Bāb-ı iḥsānuñ açuḳdur *(Koş. 54/9). [senüñ, -üñ]*

99. Sensin viren her murādı

'İnāyet eyle yā Hādī *(Koş. 54/13). [sensin, -sin]*

100. Ḫaṭā ile eger ẕenb itse insān

Efendüm luṭf ile iḥsān **senüñdür** *(Koş. 52/2). [senüñdür, -üñ, -dür]*

101. ʻĀlemlerüñ sulṭānı

Meded **senden** meded Ḥay *(Koş. 42/2). [senden, -den]*

102. Derdlülerüñ dermānı

Meded **senden** meded Ḥay *(Koş. 42/4). [senden, -den]*

103. Nefsüme ışmarlama

Meded **senden** meded Ḥay *(Koş. 42/8). [senden, -den]*

104. Faẕluña ġāyet yoḳdur

Meded **senden** meded Ḥay *(Koş. 42/12). [senden, -den]*

105. Görüb gözleyen **sensin**

Murādlar viren sensin *(Koş. 42/13). [sensin, -sin]*

106. Görüb gözleyen sensin

Murādlar viren **sensin** *(Koş. 42/14). [sensin, -sin]*

107. Saña irgüren **sensin**

Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/15). [sensin, -sin]*

108. Saña irgüren sensin

Meded **senden** meded Ḥay *(Koş. 42/16). [senden, -den]*

109. Yene **senden** olur her derde dermān

Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/7). [senden, -den]*

110. Yüz urduḳ saña iy Settārü'l-ʻuyūb

Senüñ elüñdedür ışlāḥ-ı ḳulūb *(Koş. 58/10). [senüñ, -üñ]*

111. Yā Rab Hüdāī'ye eyle hidāyet

Tā ḳalmaya **senden** ġayrıya raġbet *(Koş. 40/26). [senden, -den]*

112. Meded it hey Ḳādir Allāh

Derdlere dermān **senüñdür** *(Koş. 43/2). [senüñdür, -üñ, -dür]*

113. Ḳuluñ işi cürm ü günāh

ʻAfv ile ġufrān **senüñdür** *(Koş. 43/4). [senüñdür, -üñ, -dür]*

114. Çünki **sensin** muḥīṭ-i küll

Ẓāhir ü pinhān senüñdür *(Koş. 43/7). [sensin, -sin]*

115. Çünki sensin muḥīṭ-i küll

Ẓāhir ü pinhān **senüñdür** *(Koş. 43/8). [senüñdür, -üñ, -dür]*

116. Daḫi luṭf umaruz küllī

Luṭf ile iḥsān **senüñdür** *(Koş. 43/12). [senüñdür, -üñ, -dür]*

117. Ḳuluñ işi sehv ü ġaflet ü nisyān

Efendüm luṭf ile iḥsān **senüñdür** *(Koş. 52/4). [senüñdür, -üñ, -dür]*

118. Ente'l-Ḳādīr ente tuṣliḥu'l-ḳulūb

Efendüm luṭf ile iḥsān **senüñdür** *(Koş. 52/8). [senüñdür, -üñ, -dür]*

119. Hüdāī' ḳuluña eyle 'ināyet

Efendüm luṭf ile iḥsān **senüñdür** *(Koş. 52/12). [senüñdür, -üñ, -dür]*

120. İy kerem kānı 'ibāduñ dā'imā işi ḳuṣūr

N'ola ger faẓluñ ile **sen** raḥmet itseñ yā Ġafūr *(N. 6/2). [sen]*

121. Ente Rabbī ente Ḫayrü'n-Nāṣirīn

İki 'ālemde kerem **senden** hemīn *(M. 2/6). [senden, -den]*

122. Elüñ altındadur dünyā vü 'uḳbā

İden **sensin** ḳamu emvāt ü iḥyā *(N. 3/2). [sensin, -sin]*

123. Hüdāī' ḳuluña eyle 'ināyet

Senüñdür çünki tevfīḳ ü hidāyet *(Koş. 55/10). [senüñdür, -üñ, -dür]*

124. Eger dünyā eger 'uḳbā

Senüñdür heb güzel Mevlā *(N. 5/4). [senüñdür, -üñ, -dür]*

125. Ḳoyub sidre vü ṭūbāyı

Göñlüm **seni** özler seni *(Koş. 31/2). [seni, -i]*

126. Ḳoyub sidre vü ṭūbāyı

Göñlüm seni özler **seni** *(Koş. 31/2). [seni, -i]*

127. Gerekmez ġayrı sevdāyı

Cānum **seni** özler seni *(Koş. 31/4). [seni, -i]*

128. Gerekmez ġayrı sevdāyı

Cānum seni özler **seni** *(Koş. 31/4). [seni, -i]*

129. 'Āşıḳ **seni** ister hemān

Cānum seni özler seni *(Koş. 31/7). [seni, -i]*

130. 'Āşıḳ seni ister hemān

Cānum **seni** özler seni *(Koş. 31/8). [seni, -i]*

131. 'Āşıḳ seni ister hemān

Cānum seni özler **seni** *(Koş. 31/8). [seni, -i]*

132. Ne anı ister ne bunı

Cānum **seni** özler seni *(Koş. 31/12). [seni, -i]*

133. Ne anı ister ne bunı

Cānum seni özler **seni** *(Koş. 31/12). [seni, -i]*

134. Ḳısmet-i rūz-ı ezeldür

Cānum **seni** özler seni *(Koş. 31/16). [seni, -i]*

135. Ḳısmet-i rūz-ı ezeldür

Cānum seni özler **seni** *(Koş. 31/16). [seni, -i]*

136. Budur Hüdāī'nüñ sözi

Cānum **seni** özler seni *(Koş. 31/20). [seni, -i]*

137. Budur Hüdāī'nüñ sözi

Cānum seni özler **seni** *(Koş. 31/20). [seni, -i]*

138. Daḫı ʻĀdem ḫalḳ olmadın

Sen sulṭāna ḳul eyledi *(Koş. 37/4). [sen]*

139. Luṭf u iḥsān heb **senüñdür** iy Raḥīm

Raḥmetüñ bī-ḥadd-durur faẕluñ ʻaẕīm *(N. 23/4). [senüñdür, -üñ, -dür]*

140. Taḫt-ı tesḫīrüñdedür cümle cihān

Yā ilāhī **sen** ʻināyet it meded *(Mrb. 128/2). [sen]*

141. Faẕluña muḥtācdur pīr ü civān

Yā ilāhī **sen** ʻināyet it meded *(Mrb. 128/4). [sen]*

142. Cümle mevcūdāta **sen** virdüñ ḥayāt

Luṭfuñ ile oldı cümle kā'ināt *(Mrb. 128/5). [sen]*

143. Yine mü'min ḳullara **sen** vir ş̲ebāt

Yā ilāhī sen ʻināyet it meded *(Mrb. 128/7). [sen]*

144. Yine mü'min ḳullara sen vir ş̲ebāt

Yā ilāhī **sen** ʻināyet it meded *(Mrb. 128/8). [sen]*

145. ʻĀlemi var iden **sensin**

Düşmeni yār iden sensin *(Koş. 59/5). [sensin, -sin]*

146. ʻĀlemi var iden sensin

Düşmeni yār iden **sensin** *(Koş. 59/6). [sensin, -sin]*

147. Faẕluñ iẕhār iden **sensin**

Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/7). [sensin, -sin]*

148. Ḳullara iḥsān **senüñdür**

‘Afv ile ġufrān senüñdür *(Koş. 59/9). [senüñdür, -üñ, -dür]*

149. Ḳullara iḥsān **s**enüñdür

‘Afv ile ġufrān **senüñdür** *(Koş. 59/10). [senüñdür, -üñ, -dür]*

150. Derdlere dermān **senüñdür**

Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/11). [senüñdür, -üñ, -dür]*

151. Ḫalḳa ḥayātı **sen** virdüñ

Cevher-i ẕātı sen virdüñ *(Koş. 59/13). [sen]*

152. Ḫalḳa ḥayātı sen virdüñ

Cevher-i ẕātı **sen** virdüñ *(Koş. 59/14). [sen]*

153. Bunca ṣıfātı **sen** virdüñ

Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/15). [sen]*

154. **Senden ‘**ināyet isterüz

Luṭf u hidāyet isterüz *(Koş. 59/17). [senden, -den]*

155. Ḫāki insān iden **sensin**

Ehl-i īmān iden sensin *(Koş. 59/21). [sensin, -sin]*

156. Ḫāki insān iden sensin

Ehl-i īmān iden **sensin** *(Koş. 59/22). [sensin, -sin]*

157. Luṭf u iḥsān iden **sensin**

Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/23). [sensin, -sin]*

158. **Sen** ‘ināyet it dā’imā

Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/27). [sen]*

159. Raḥmeti bī-ḥad Raḥmān’um

Kerem **senden** iḥsān senden *(Koş. 56/2). [senden, -den]*

160. Raḥmeti bī-ḥad Raḥmān’um

Kerem senden iḥsān **senden** *(Koş. 56/2). [senden, -den]*

161. Esirgeyici Sulṭān’um

Kerem **senden** iḥsān senden *(Koş. 56/4). [senden, -den]*

162. Esirgeyici Sulṭān’um

Kerem senden iḥsān **senden** *(Koş. 56/4). [senden, -den]*

163. Ḳullaruñ işi noḳṣāndur

Senden ricāmuz ġufrāndur *(Koş. 56/6). [senden, -den]*

164. ‘Ādetüñ dā’im iḥsāndur

Kerem **senden** iḥsān senden *(Koş. 56/8). [senden, -den]*

165. ‘Ādetüñ dā’im iḥsāndur

Kerem senden iḥsān **senden** *(Koş. 56/8). [senden, -den]*

166. Luṭfuña yoḳdur nihāyet

Kerem **senden** iḥsān senden *(Koş. 56/12). [senden, -den]*

167. Luṭfuña yoḳdur nihāyet

Kerem senden iḥsān **senden** *(Koş. 56/12). [senden, -den]*

168. Ḫātem-i Enbiyā içün

Kerem **senden** iḥsān senden *(Koş. 56/16). [senden, -den]*

169. Ḫātem-i Enbiyā içün

Kerem senden iḥsān **senden** *(Koş. 56/16). [senden, -den]*

170. Budur ricā şām ü seḥer

Kerem **senden** ihsān senden *(Koş. 56/20). [senden, -den]*

171. Budur ricā şām ü seḥer

Kerem senden ihsān **senden** *(Koş. 56/20). [senden, -den]*

172. **Senüñ** raḥmetüñ boldur

Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/7). [senüñ, -üñ]*

173. Varlıḳ cümleten senüñdür heb

Sen esirge Hüdāī’yi yā Rab *(Msd. 2/28). [sen]*

174. Varlıḳ cümleten **senüñdür** heb

Sen esirge Hüdāī’yi yā Rab *(Msd. 2/27). [senüñdür, -üñ, -dür]*

175. Şol ki itmez **seni** özinde ṭaleb

Bārid āhen dögüb çeker o ta‘ab *(Msd. 2/25). [seni, -i]*

176. Yene **senden** olur her derde dermān

Cemī‘-i zenbüme estaġfiru’llāh *(Kt. 12/3). [senden, -den]*

177. Ḳuldan saña lāyıḳ n’ola

‘Āşıḳ **seni** ḳanda bula *(Mhm. 1/2). [seni, -i]*

178. Meger **senden** iḥsān ola

Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 1/3). [senden, -den]*

179. **Senden** kerem senden ‘aṭā

Ṣuġrā senüñ kübrā senüñ *(Mhm. 1/5). [senden, -den]*

180. Senden kerem **senden** ‘aṭā

Ṣuġrā senüñ kübrā senüñ *(Mhm. 1/5). [senden, -den]*

181. Senden kerem senden ‘aṭā

Ṣuġrā **senüñ** kübrā **senüñ** *(Mhm. 1/6). [senüñ, -üñ]*

182. Senden kerem senden ‘aṭā

Ṣuġrā senüñ kübrā **senüñ** *(Mhm. 1/6). [senüñ, -üñ]*

183. Ūlā **senüñ** uẖre senüñ

Dünyā senüñ ‘uḳbā senüñ *(Mhm. 1/7). [senüñ, -üñ]*

184. Ūlā senüñ uẖre **senüñ**

Dünyā senüñ ‘uḳbā senüñ *(Mhm. 1/7). [senüñ, -üñ]*

185. Ūlā senüñ uẖre senüñ

Dünyā **senüñ** ‘uḳbā senüñ *(Mhm. 1/8). [senüñ, -üñ]*

186. Ūlā senüñ uẖre senüñ

Dünyā senüñ ‘uḳbā **senüñ** *(Mhm. 1/8). [senüñ, -üñ]*

187. Yā Rabbenā yā Rabbenā

Senden kerem senden ‘aṭā *(Mhm. 1/10). [senden, -den]*

188. Yā Rabbenā yā Rabbenā

Senden kerem **senden** ‘aṭā *(Mhm. 1/10). [senden, -den]*

189. **Senden** kerem senden ‘aṭā

İy lā-yezāl ü lem-yezel *(Mhm. 1/15). [senden, -den]*

190. Senden kerem **senden** ‘aṭā

İy lā-yezāl ü lem-yezel *(Mhm. 1/15). [senden, -den]*

191. Yā Rabbenā yā Rabbenā

Senden kerem senden ‘aṭā *(Mhm. 1/20). [senden, -den]*

192. Yā Rabbenā yā Rabbenā

Senden kerem **senden** ‘aṭā *(Mhm. 1/20). [senden, -den]*

193. Buyruḳ **senüñ** fermān senüñ

Derd ehline dermān senüñ *(Mhm. 3/1). [senüñ, -üñ]*

194. Buyruḳ senüñ fermān **senüñ**

Derd ehline dermān senüñ *(Mhm. 3/1). [senüñ, -üñ]*

195. Buyruḳ senüñ fermān senüñ

Derd ehline dermān **senüñ** *(Mhm. 3/2). [senüñ, -üñ]*

196. Müẕniblere ġufrān **senüñ**

Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 3/3). [senüñ, -üñ]*

197. Luṭf u kerem iḥsān **senüñ**

Sensin bizi īcād iden *(Mhm. 3/5). [senüñ, -üñ]*

198. Luṭf u kerem iḥsān senüñ

Sensin bizi īcād iden *(Mhm. 3/6). [sensin, -sin]*

199. Yā Rabbenā yā Rabbenā

Luṭf u kerem iḥsān **senüñ** *(Mhm. 3/10). [senüñ, -üñ]*

200. Luṭf u kerem iḥsān **senüñ**

Refʿ it cemālüñden niḳāb *(Mhm. 3/15). [senüñ, -üñ]*

201. Yā Rabbenā yā Rabbenā

Luṭf u kerem iḥsān **senüñ** *(Mhm. 3/20). [senüñ, -üñ]*

202. **Sensiz** eglenmez ḳulūb-ı ʻāşıḳān

Sen bilürsin ḳandedür şeydā göñül *(Mrb. 27/7). [sensiz, -siz]*

203. Sensiz eglenmez ḳulūb-ı ʻāşıḳān

Sen bilürsin ḳandedür şeydā göñül *(Mrb. 27/8). [sen]*

204. Ḫalāṣ it ḳalbümüz ḥubb-ı sivādan

Kerem **senden** ʻināyet senden Allāh *(Mrb. 100/2). [senden, -den]*

205. Ḫalāṣ it ḳalbümüz ḥubb-ı sivādan

Kerem senden ʻināyet **senden** Allāh *(Mrb. 100/2). [senden, -den]*

206. Geçe tā nefsümüz olmaz hevādan

Kerem **senden** ʻināyet senden Allāh *(Mrb. 100/4). [senden, -den]*

207. Geçe tā nefsümüz olmaz hevādan

Kerem senden ʻināyet **senden** Allāh *(Mrb. 100/4). [senden, -den]*

208. Efendi fażluña yoḳdur nihāyet

Kerem **senden** ʻināyet senden Allāh *(Mrb. 100/8). [senden, -den]*

209. Efendi fażluña yoḳdur nihāyet

Kerem senden ʻināyet **senden** Allāh *(Mrb. 100/8). [senden, -den]*

210. ʻİnāyet Ḥaḳ'dan olur ḫāṣ u ʻāma

Kerem **senden** ʻināyet senden Allāh *(Mrb. 100/12). [senden, -den]*

211. ʻİnāyet Ḥaḳ'dan olur ḫāṣ u ʻāma

Kerem senden ʻināyet **senden** Allāh *(Mrb. 100/12). [senden, -den]*

212. **Sen** Ḳādir-i muṭlaḳsın

Hem erḥam ü eşfaḳsın *(Mrb. 105/5). [sen]*

213. **Seṉ** s̱ābit ü ḳā’imsin

Hem Bāḳī vü dā’imsin *(Mrb. 6/5). [sen]*

214. Luṭfuñla Hüdāī’den

Kez rāżī olasın **sen** *(Mrb. 6/18). [sen]*

215. Pādişāhā **sen** bilürsin ṣādıḳı

Sen bilürsin bezm-i vaṣla lāyıḳı *(Mrb. 38/5). [sen]*

216. Pādişāhā sen bilürsin ṣādıḳı

Sen bilürsin bezm-i vaṣla lāyıḳı *(Mrb. 38/6). [sen]*

217. İy Ḫudā i‘tiḳādı **sen** virdüñ

Emrüñe inḳiyādı sen virdüñ *(Mrb. 41/1). [sen]*

218. İy Ḫudā i‘tiḳādı sen virdüñ

Emrüñe inḳiyādı **sen** virdüñ *(Mrb. 41/2). [sen]*

219. Fażluña i‘timādı **sen** virdüñ

Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/3). [sen]*

220. Fażluña i‘timādı sen virdüñ

Bendeñe her murādı **sen** virdüñ *(Mrb. 41/4). [sen]*

221. Kim ider bunca luṭf u iḥsānı

Bendeñe her murādı **sen** virdüñ *(Mrb. 41/8). [sen]*

222. **Sen** virürsin Hüdāī’ye ḳurbet

Sensin iden ‘ibāduñı da‘vet *(Mrb. 41/9). [sen]*

223. Sen virürsin Hüdāī’ye ḳurbet

Sensin iden ‘ibāduñı da‘vet *(Mrb. 41/10). [sensin, -sin]*

224. Fażluñ ile olur saña vuṣlat

Bendeñe her murādı **sen** virdüñ *(Mrb. 41/12). [sen]*

225. Yoġiken ‘ālemleri var eylemek

Heb **senüñdür** pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/2). [senüñdür,-üñ,-dür]*

226. Yoġiken ‘ālemleri var eylemek

Heb senüñdür pādişāhum heb **senüñ** *(Mrb. 55/2). [senüñ, -üñ]*

227. Bir tecellī ile iẓhār eylemek

Heb **senüñdür** pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/4). [senüñdür,-üñ,-dür]*

228. Bir tecellī ile iẓhār eylemek

Heb senüñdür pādişāhum heb **senüñ** *(Mrb. 55/4). [senüñ, -üñ]*

229. Cümle ‘ālem **senden** alur behreyi

Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/7). [senden, -den]*

230. Cümle ‘ālem senden alur behreyi

Heb **senüñdür** pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/8). [senüñdür,-üñ,-dür]*

231. Cümle ‘ālem senden alur behreyi

Heb senüñdür pādişāhum heb **senüñ** *(Mrb. 55/8). [senüñ, -üñ]*

232. Ẓāhir ü bāṭın eger ġayb-ı ġuyūb

Heb **senüñdür** pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/12). [senüñdür, -üñ, -dür]*

233. Ẓāhir ü bāṭın eger ġayb-ı ġuyūb

Heb senüñdür pādişāhum heb **senüñ** *(Mrb. 55/12). [senüñ, -üñ]*

234. Şu kim sebḳ itdi **senden** aña ḥüsnā

Sa‘ādetden ol aldı ḥaẕẕ-ı evfā *(Mrb. 56/5). [senden, -den]*

235. Alan **sensin** viren sensin ḳılan sen

Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/1). [sensin, -sin]*

236. Alan sensin viren **sensin** ḳılan sen

Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/1). [sensin, -sin]*

237. Alan sensin viren sensin ḳılan **sen**

Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/1). [sen]*

238. Ḥaḳīḳat üzre añlayub bilen **sen**

Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/3). [sen]*

239. Ṭutan el ü ayaḳ **senden** gelübdür

Gören göz ü kulaḳ senden gelübdür *(Mrb. 57/5). [senden, -den]*

240. Ṭutan el ü ayaḳ senden gelübdür

Gören göz ü kulaḳ **senden** gelübdür *(Mrb. 57/6). [senden, -den]*

241. Efendi dil ṭudaḳ **senden** gelübdür

Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/7). [senden, -den]*

242. Hüdāī’yi **sen** irişdür murāda

Senüñdür çünki ḥükm arż ü semā da *(Mrb. 57/17). [sen]*

243. Hüdāī’yi sen irişdür murāda

Senüñdür çünki ḥükm arż ü semā da *(Mrb. 57/18). [senüñdür, -üñ, -dür]*

244. Ḳarīn-i bezm-i ḫāṣ eyle

Meded **senden** Kerīm Allāh *(Mrb. 59/2). [senden, -den]*

245. ‘Alāyıḳdan ḫalāṣ eyle

Meded **senden** Kerīm Allāh *(Mrb. 59/4). [senden, -den]*

246. Sarāy-ı vaḥdete irgür

Meded **senden** Kerīm Allāh *(Mrb. 59/8). [senden, -den]*

247. Meger derd ile yalvaram

Meded **senden** Kerīm Allāh *(Mrb. 59/12). [senden, -den]*

248. Doyur sırr-ı Ev-ednādan

Meded **senden** Kerīm Allāh *(Mrb. 59/16). [senden, -den]*

249. Beḳā içre beḳā bulsun

Meded **senden** Kerīm Allāh *(Mrb. 59/20). [senden, -den]*

250. İrişsün maṭlaba sālik

Meded **senden** Kerīm Allāh *(Mrb. 59/24). [senden, -den]*

251. Ta‘ayyün lā ta‘ayyünden

Münezzehsin Ḫudāyā **sen** *(Mrb. 59/26). [sen]*

252. Yene **sensin** seni bilen

Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/27). [sensin, -sin]*

253. Yene Sensin Seni bilen

Meded **senden** Kerīm Allāh *(Mrb. 59/28). [senden, -den]*

254. Ẓāhire baḳdı ġaflet ehli kişi

Saña vuṣlat **senüñledür** Mevlā *(Mrb. 71/2). [senüñledür, -üñ, -le, -dür]*

255. ‘Āşıḳuñ māsivāda neyler işi

Saña vuṣlat **senüñledür** Mevlā *(Mrb. 71/4). [senüñledür, -üñ, -le, -dür]*

256. **Senüñ** ile bulur seni ṣādıḳ

Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/7). [senüñ, -üñ]*

257. Senüñ ile bulur **seni** ṣādıḳ

Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/7). [seni, -i]*

258. Senüñ ile bulur seni ṣādıḳ

Saña vuṣlat **senüñledür** Mevlā *(Mrb. 71/8). [senüñledür, -üñ, -le, -dür]*

259. Göre görmezlügi kişiye n’ider

Saña vuṣlat **senüñledür** Mevlā *(Mrb. 71/12). [senüñledür, -üñ, -le, -dür]*

260. Nefse ḳalursa işi ḥīle imiş

Saña vuṣlat **senüñledür** Mevlā *(Mrb. 71/16). [senüñledür, -üñ, -le, -dür]*

261. Tecellī eylemezse nūr-ı vaḥdet

Seni ḳoyub iderler ġayra raġbet *(Mrb. 72/6). [seni, -i]*

262. Ḳuluñ eksigligiñe baḳma luṭf it

Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā **senden** Efendi *(Mrb. 91/2). [senden, -den]*

263. Celālüñ āteşine yaḳma luṭf it

Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā **senden** Efendi *(Mrb. 91/4). [senden, -den]*

264. Ḫalāṣ eyle meded ḥubb-ı sivādan

Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā **senden** Efendi *(Mrb. 91/8). [senden, -den]*

265. ‘Aṭā vü fażl u cūduñ ġāyeti yoḳ

Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā **senden** Efendi *(Mrb. 91/12). [senden, -den]*

266. Umaruz ola ‘afv-ı pādişāhı

Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā **senden** Efendi *(Mrb. 91/16). [senden, -den]*

267. Hüdāī’ bendeñe eyle ‘ināyet

Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā **senden** Efendi *(Mrb. 91/20). [senden, -den]*

268. Hüdāī’ bendeñi īcād iden **sen**

Cenāb-ı pāküñe irşād iden sen *(Mrb. 92/17). [sen]*

269. Hüdāī’ bendeñi īcād iden sen

Cenāb-ı pāküñe irşād iden **sen** *(Mrb. 92/18). [sen]*

270. Viṣālüñ leẕẕetiyle şād iden **sen**

Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/19). [sen]*

271. Tā ki **seni** ẕikr ideler dā’imā

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/3). [seni, -i]*

272. Müznib olan ġāfile ġufrān **senüñ**

Derdlilerüñ derdine dermān senüñ *(Mrb. 95/17). [senüñ, -üñ]*

273. Müznib olan ġāfile ġufrān senüñ

Derdlilerüñ derdine dermān **senüñ** *(Mrb. 95/18). [senüñ, -üñ]*

274. Ḳullarıña luṭf ile iḥsān **senüñ**

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/19). [senüñ, -üñ]*

275. Bulmasun yol nefs ile İblīs-i ḍāll

Sen ‘ināyet it meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/2). [sen]*

276. Olavuz tā lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl

Sen ‘ināyet it meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/4). [sen]*

277. Aradan varlıḳ ḥicābı çāk ola

Sen ‘ināyet it meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/8). [sen]*

278. İrişe sırra ḫiṭāb-ı müsteṭāb

Sen ‘ināyet it meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/12). [sen]*

279. İy pādişāh-ı bī-zevāl

Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/2). [senden, -den]*

280. İy pādişāh-ı bī-zevāl

Senden ‘aṭā **senden** kerem *(Mrb. 99/2). [senden, -den]*

281. İy bī-şebīh ü bī-miṣāl

Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/4). [senden, -den]*

282. İy bī-şebīh ü bī-miṣāl

Senden ‘aṭā **senden** kerem *(Mrb. 99/4). [senden, -den]*

283. İy nuṭfeyi insān iden

Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/8). [senden, -den]*

284. İy nuṭfeyi insān iden

Senden ‘aṭā **senden** kerem *(Mrb. 99/8). [senden, -den]*

285. **Sen** iy Ġanī perverdigār

İtdüñ keremler bī-şumār *(Mrb. 99/9). [sen]*

286. İḥsānuña ġāyet mi var

Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/12). [senden, -den]*

287. İḥsānuña ġāyet mi var

Senden ‘aṭā **senden** kerem *(Mrb. 99/12). [senden, -den]*

288. Ḳula ‘ināyet hep **senüñ**

Yola hidāyet hep senüñ *(Mrb. 99/13). [senüñ, -üñ]*

289. Ḳula ‘ināyet hep senüñ

Yola hidāyet hep **senüñ** *(Mrb. 99/14). [senüñ, -üñ]*

290. Luṭf ile raḥmet hep **senüñ**

Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/15). [senüñ, -üñ]*

291. Luṭf ile raḥmet hep senüñ

Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/16). [senden, -den]*

292. Luṭf ile raḥmet hep senüñ

Senden ‘aṭā **senden** kerem *(Mrb. 99/16). [senden, -den]*

293. Tā kim ire ḳalbe sürūr

Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/20). [senden, -den]*

294. Tā kim ire ḳalbe sürūr

Senden ‘aṭā **senden** kerem *(Mrb. 99/20). [senden, -den]*

295. İy Ḥāzır ü Nāẓır olan

Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/24). [senden, -den]*

296. İy Ḥāzır ü Nāẓır olan

Senden ‘aṭā **senden** kerem *(Mrb. 99/24). [senden, -den]*

297. Tā kim bula bāḳī vücūd

Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/28). [senden, -den]*

298. Tā kim bula bāḳī vücūd

Senden ‘aṭā **senden** kerem *(Mrb. 99/28). [senden, -den]*

299. **Sensin** çü Raḥmān u Raḥīm

Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/3). [sensin, -sin]*

300. **Senden** hidāyet isterüz

Luṭf u ‘ināyet isterüz *(Mrb. 103/5). [senden, -den]*

301. **Sensin** iden ıṣlāḥ-ı dīn

Senden gelür nūr-ı yaḳīn *(Mrb. 103/13). [sensin, -sin]*

302. Sensin iden ıṣlāḥ-ı dīn

Senden gelür nūr-ı yaḳīn *(Mrb. 103/14). [senden, -den]*

303. Fazluñla **sen** yā ze’n-ni‘am

Eyle Hüdāī’ye kerem *(Mrb. 103/21). [sen]*

304. Ḳullaruñ luṭfuñla insān olduġı

Heb **senüñ** faẓluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/2). [senüñ, -üñ]*

305. Ehl-i İslām ehl-i īmān olduġı

Heb **senüñ** faẓluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/4). [senüñ, -üñ]*

306. Nūr-ı vaḥdet ẕevḳ-i vuṣlat bulduġı

Heb **senüñ** faẓluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/8). [senüñ, -üñ]*

307. Olmasa **senden** eger faẓl-ı ‘aẓīm

Ḳande bulurduḳ ḥayātı iy Kerīm *(Mrb. 114/9). [senden, -den]*

308. Vir Hüdāī’ bendeñe baḳī na‘īm

Heb **senüñ** faẕluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/12). [senüñ, -üñ]*

309. Yene **senden** olur her derde dermān

‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/11). [senden, -den]*

310. Hüdāī’ye hidāyet **senden** olur

Daḫı maṭlūba vuṣlat senden olur *(Mrb. 116/17). [senden, -den]*

311. Hüdāī’ye hidāyet senden olur

Daḫı maṭlūba vuṣlat **senden** olur *(Mrb. 116/18). [senden, -den]*

312. Efendi faẕl ü raḥmet **senden** olur

‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/19). [senden, -den]*

313. **Sen** Ḳādir ü Muṭlaḳ’sın

İḥsān idici Ḥaḳ’sın *(Mrb. 118/5). [sen]*

314. Yine **senden** olur iḥsān

Saña çok şükr-i bī-pāyān *(Mrb. 124/3). [senden, -den]*

315. ‘İnāyet eyle **sen** yā Rab

Olalum vāṣıl-ı maṭlab *(Mrb. 124/5). [sen]*

316. **Senüñdür** luṭf u iḥsān heb

Şükürler saña iy sulṭān *(Mrb. 124/7). [senüñdür, -üñ, -dür]*

317. İy pādişāh-ı bī-vezīr

İḥsān cenābuñdan **senüñ** *(Mrb. 3/2). [senüñ, -üñ]*

318. İy bī-şebīh ü bī-naẓīr

İḥsān cenābuñdan **senüñ** *(Mrb. 3/4). [senüñ, -üñ]*

319. Her şey’e **sen** virdüñ vücūd

Cümle saña eyler sücūd *(Mrb. 3/5). [sen]*

320. Cānım **seni** ḳılsın şuhūd

İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/7). [seni, -i]*

321. Cānım seni ḳılsın şuhūd

İḥsān cenābuñdan **senüñ** *(Mrb. 3/8). [senüñ, -üñ]*

322. Ayruḳ kime yalvaralar

İḥsān cenābuñdan **senüñ** *(Mrb. 3/12). [senüñ, -üñ]*

323. Cān ü teni bir eyleyen

İḥsān cenābuñdan **senüñ** *(Mrb. 3/16). [senüñ, -üñ]*

324. **Sensin** çü Rahmān ü Rahīm

İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/19). [sensin, -sin]*

325. Sensin çü Rahmān ü Rahīm

İḥsān cenābuñdan **senüñ** *(Mrb. 3/20). [senüñ, -üñ]*

326. İy ẓāhir ü pinhān olan

‘Āşıḳ **seni** bulsa n’ola *(Mrb. 2/2). [seni, -i]*

327. ‘Ālemlere sulṭān olan

Ṣādıḳ **seni** bulsa n’ola *(Mrb. 2/4). [seni, -i]*

328. İy semme vechu’llāh diyen

‘Āşıḳ **seni** bulsa n’ola *(Mrb. 2/8). [seni, -i]*

329. Ṭālibden alsañ ġafleti

‘Āşıḳ **seni** bulsa n’ola *(Mrb. 2/12). [seni, -i]*

330. Baḳī ḥayāta irgüren

‘Āşıḳ **seni** bulsa n’ola *(Mrb. 2/16). [seni, -i]*

331. Bulsun beḳā-ender-beḳā

Ṣādıḳ **seni** bulsa n’ola *(Mrb. 2/20). [seni, -i]*

332. Maḳṣūduma **sen** irgür

Luṭf it meded Allah’um *(Mrb. 7/3). [sen]*

333. Ben düşmişü **sen** ḳaldır

Luṭf it meded Allah’um *(Mrb. 7/15). [sen]*

334. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ ‘amel yoḳ

Yene āḫir kerem Mevlā **senüñdür** *(Mrb. 11/2). [senüñdür, -üñ, -dür]*

335. Nesi var ḳuluñ eksüklükden artuḳ

Yene luṭf u kerem Mevlā **senüñdür** *(Mrb. 11/4). [senüñdür, -üñ, -dür]*

336. Hem a’lemsin hem erḥamsın hem ekrem

Yene āḫir kerem Mevlā **senüñdür** *(Mrb. 11/8). [senüñdür, -üñ, -dür]*

337. Kapuña aġlayub yüzler sürerken

Kime yalvaralar yā **sen** ṭururken *(Mrb. 11/12). [sen]*

338. Ḳoma ‘āşıḳlaruñ alġıl özini

Hemān ön son kerem Mevlā **senüñdür** *(Mrb. 11/18). [senüñdür, -üñ, -dür]*

339. Gider ẓulmānī nūrānī ḥicābı

Yene āḫir kerem Mevlā **senüñdür** *(Mrb. 11/22). [senüñdür, -üñ, -dür]*

340. Müsaḫḫar emrüñe heb cümle eşyā’

Senüñdür ḳul **senüñdür** ḥükm Efendi *(Mrb. 14/2). [senüñdür, -üñ, -dür]*

341. Müsaḫḫar emrüñe heb cümle eşyā’

Senüñdür ḳul **senüñdür** ḥükm Efendi *(Mrb. 14/2). [senüñdür, -üñ, -dür]*

342. Elüñ altındadur dünyā vü ‘uḳbā

Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/4). [senüñdür, -üñ, -dür]*

343. Elüñ altındadur dünyā vü ‘uḳbā

Senüñdür ḳul **senüñdür** ḥükm Efendi *(Mrb. 14/4). [senüñdür, -üñ, -dür]*

344. Esirgersin ‘uṣātı raḥmetüñ var

Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/8). [senüñdür, -üñ, -dür]*

345. Esirgersin ‘uṣātı raḥmetüñ var

Senüñdür ḳul **senüñdür** ḥükm Efendi *(Mrb. 14/8). [senüñdür, -üñ, -dür]*

346. Kimini Muṣṭafā Muḫtār idersin

Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/12). [senüñdür, -üñ, -dür]*

347. Kimini Muṣṭafā Muḫtār idersin

Senüñdür ḳul **senüñdür** ḥükm Efendi *(Mrb. 14/12). [senüñdür, -üñ, -dür]*

348. Meger kim idesin fażluñla raḥmet

Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/16). [senüñdür, -üñ, -dür]*

349. Meger kim idesin fażluñla raḥmet

Senüñdür ḳul **senüñdür** ḥükm Efendi *(Mrb. 14/16). [senüñdür, -üñ, -dür]*

350. ‘Uṣāta raḥmet ü ġufrān iden **sen**

Göñüller derdine dermān iden sen *(Mrb. 14/17). [sen]*

351. ‘Uṣāta raḥmet ü ġufrān iden sen

Göñüller derdine dermān iden **sen** *(Mrb. 14/17). [sen]*

352. Hüdāī’ye ‘aṭā iḥsān iden **sen**

Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/19). [sen]*

353. Hüdāī’ye ‘aṭā iḥsān iden sen

Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/20). [senüñdür, -üñ, -dür]*

354. Hüdāī’ye ‘aṭā iḥsān iden sen

Senüñdür ḳul **senüñdür** ḥükm Efendi *(Mrb. 14/20). [senüñdür, -üñ, -dür]*

355. İre mi ‘āşıḳ cemālüñ nūrına

Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur **senüñ** *(Mrb. 18/2). [senüñ, -üñ]*

356. Vara mı ṣādıḳ viṣālüñ Ṭūr’ına

Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur **senüñ** *(Mrb. 18/4). [senüñ, -üñ]*

357. ‘Iyd-ı vaṣluñ umaruz dā’im ola

Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur **senüñ** *(Mrb. 18/8). [senüñ, -üñ]*

358. **Sen** esirge kullaruñ muḥtācını

Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/11). [sen]*

359. Sen esirge kullaruñ muḥtācını

Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur **senüñ** *(Mrb. 18/12). [senüñ, -üñ]*

360. Ẕerreler gün ḳaṭreler ‘ummān ola

Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur **senüñ** *(Mrb. 18/16). [senüñ, -üñ]*

361. Ḳıl ‘ināyet ḳıl hidāyet yā mu‘īn

Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur **senüñ** *(Mrb. 18/20). [senüñ, -üñ]*

362. Çün emīn eyledüñ emānetüñe

Yene **sen** lāyıḳ eyle ḫidmetüñe *(Mrb. 20/6). [sen]*

363. **Sen** esirge Efendi bizi hemān

Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/11). [sen]*

364. Sehvile oldıysa günāh

Ḳuldan nedem **senden** kerem *(Mrb. 30/2). [senden, -den]*

365. İy luṭfı bī-ḥad pādişāh

Ḳuldan nedem **senden** kerem *(Mrb. 30/4). [senden, -den]*

366. İy kendüyi pinhān iden

Ḳuldan nedem **senden** kerem *(Mrb. 30/8). [senden, -den]*

367. Müẕniblere ġufrān **senüñ**

Mücrimlere iḥsān senüñ *(Mrb. 30/9). [senüñ, -üñ]*

368. Müẕniblere ġufrān senüñ

Mücrimlere iḥsān **senüñ** *(Mrb. 30/10). [senüñ, -üñ]*

369. Derdlülere dermān **senüñ**

Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/11). [senüñ, -üñ]*

370. Derdlülere dermān senüñ

Ḳuldan nedem **senden** kerem *(Mrb. 30/12). [senden, -den]*

371. İy cānı yoḳdan var iden

Ḳuldan nedem **senden** kerem *(Mrb. 30/16). [senden, -den]*

372. Yine **sen** irgür vaḥdete

Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/19). [sen]*

373. Yine sen irgür vaḥdete

Ḳuldan nedem **senden** kerem *(Mrb. 30/20). [senden, -den]*

374. Şol nefes emrüñle fānī cihāndan gidicek

Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/2). [sen]*

375. Gülşen-i cennete cān bülbüli rıḥlet idicek

Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/4). [sen]*

376. Pāk ü ṭāhir varalum Ḥażret'e bā-ḳalb-i selīm

Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/8). [sen]*

377. Şimdiden itdi Hüdāī' ḥālini ṭapuña 'arż

Sen 'ināyet it Efendi bize ol demde meded *(Mrb. 31/12). [sen]*

378. İy Vāḥid ü Ferd ü Ṣamed

Senden meded senden meded *(Mrb. 32/2). [senden, -den]*

379. İy Vāḥid ü Ferd ü Ṣamed

Senden meded **senden** meded *(Mrb. 32/2). [senden, -den]*

380. İy Lem yekun küfven Aḥad

Senden meded senden meded *(Mrb. 32/4). [senden, -den]*

381. İy Lem yekun küfven Aḥad

Senden meded **senden** meded *(Mrb. 32/4). [senden, -den]*

382. Refʿ it cemālüñden niḳāb

Senden meded senden meded *(Mrb. 32/8). [senden, -den]*

383. Refʿ it cemālüñden niḳāb

Senden meded **senden** meded *(Mrb. 32/8). [senden, -den]*

384. İy derdlere dermān iden

Senden meded senden meded *(Mrb. 32/12). [senden, -den]*

385. İy derdlere dermān iden

Senden meded **senden** meded *(Mrb. 32/12). [senden, -den]*

386. Döndürme yüz bī-çāreden

Senden meded senden meded *(Mrb. 32/16). [senden, -den]*

387. Döndürme yüz bī-çāreden

Senden meded **senden** meded *(Mrb. 32/16). [senden, -den]*

388. Vaṣluñdan olsun behre-mend

Senden meded senden meded *(Mrb. 32/20). [senden, -den]*

389. Vaṣluñdan olsun behre-mend

Senden meded **senden** meded *(Mrb. 32/20). [senden, -den]*

390. Olmayıcaḳ **senden** ʻaṭā

Ḳul ne eylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/1). [senden, -den]*

391. İster **seni** cān bülbüli

Lākin irişmez ʻaḳl eli *(Mrb. 33/5). [seni, -i]*

392. Cemīʻ-i ṭālibüñ maṭlūbı Allāh

Bizi **sen** maṭlab-ı aʻlāya irgür *(Mrb. 37/2). [sen]*

393. Ḳamu ʻāşıḳlaruñ maḥbūbı Allāh

Bizi **sen** maḳṣad-ı aḳṣāya irgür *(Mrb. 37/4). [sen]*

394. Pādişāhā luṭf-ı bī-pāyān **senüñ**

Hem ḳamu derd ehline dermān senüñ *(Mrb. 42/9). [senüñ, -üñ]*

395. Pādişāhā luṭf-ı bī-pāyān senüñ

Hem ḳamu derd ehline dermān **senüñ** *(Mrb. 42/10). [senüñ, -üñ]*

396. Bu Hüdāī' bendeñe iḥsān **senüñ**

Fażluña ġāyet yoḳ Allāh'um meded *(Mrb. 42/11). [senüñ, -üñ]*

397. İy Vāḥid ü Ferd ü Aḥad

Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/2). [senden, -den]*

398. İy Ḳādir ü Ḥayy ü Ebed

Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/4). [senden, -den]*

399. Varlıḳ **senüñdür** ser-te-ser

Sen ḫalḳ idersin ḫayr ü şer *(Mrb. 43/5). [senüñdür, -üñ, -dür]*

400. Varlıḳ senüñdür ser-te-ser

Sen ḫalḳ idersin ḫayr ü şer *(Mrb. 43/6). [sen]*

401. Yoḳ ġayrudan nefʻ ü żarar

Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/8). [senden, -den]*

402. Didüñ **sen** iy keydī metīn

Va'llāhü ḫayrü'l-mākirīn *(Mrb. 43/9). [sen]*

403. Żabṭuñdadur dünyā vü dīn

Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/12). [senden, -den]*

404. Yā Rabbenā ʻizzet **senüñ**

Kes̲retdeki vaḥdet senüñ *(Mrb. 43/13). [senüñ, -üñ]*

405. Yā Rabbenā ‘izzet senüñ

Kes̲retdeki vaḥdet **senüñ** *(Mrb. 43/14). [senüñ, -üñ]*

406. Ḳudret **senüñ** ḳuvvet senüñ

Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/15). [senüñ, -üñ]*

407. Ḳudret senüñ ḳuvvet **senüñ**

Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/15). [senüñ, -üñ]*

408. Ḳudret senüñ ḳuvvet senüñ

Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/16). [senden, -den]*

409. Luṭf it sarāy-ı vaṣla ṣal

Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/20). [senden, -den]*

410. Ḫaṭā eylerse ger bī-çāre ḳullar

‘Aṭā it **sen** sevinsün cān ü diller *(Mrb. 47/6). [sen]*

411. Meger yā Rab **seni** ister

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/11). [seni, -i]*

412. Meger Mevlā **seni** özler

Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/27). [seni, -i]*

413. Ḫudāyā ḳalmadı ṭāḳat

Senüñdür ḳudret ü ḳuvvet *(Mrb. 61/12). [senüñdür, -üñ, -dür]*

414. Ġarībüz umaruz raḥmet

Senüñledür saña vuṣlat *(Mrb. 61/16). [senüñledür, -üñ, -le, -dür]*

415. ‘İnāyet eyle göñlün yab

Taṣarruf ḫōd **senüñdür** heb *(Mrb. 61/28). [senüñdür, -üñ, -dür]*

416. Yaḳmasun ‘āṣıḳları nār-ı celāl

Yā ilāhī **sen** ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/2). [sen]*

417. Her biri ṣādıḳlaruñ bulsun kemāl

Yā ilāhī **sen** ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/4). [sen]*

418. Ḳullaruñ ‘ācizdürür ḳudret **senüñ**

Ḳıl meded kim ḥavl ile ḳuvvet senüñ *(Mrb. 66/5). [senüñ, -üñ]*

419. Ḳullaruñ ‘ācizdürür ḳudret senüñ

Ḳıl meded kim ḥavl ile ḳuvvet **senüñ** *(Mrb. 66/6). [senüñ, -üñ]*

420. Cem‘-i cem‘e feṭḥ ile nuṣret **senüñ**

Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/7). [senüñ, -üñ]*

421. Cem‘-i cem‘e fetḥ ile nuṣret senüñ

Yā ilāhī **sen** ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/8). [sen]*

422. Çünki saña **senden** olur fetḥ-i bāb

Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/11). [senden, -den]*

423. Çünki saña senden olur fetḥ-i bāb

Yā ilāhī **sen** ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/12). [sen]*

424. Heb **senüñdür** bunca ef‘āl ü ṣıfāt

Ẕāt-ı bī-çūnuñda fānīdür ẕevāt *(Mrb. 66/13). [senüñdür, -üñ, -dür]*

425. ‘Ālem-i vaḥdetde **sen** virgil s̲ebāt

Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/15). [sen]*

426. ‘Ālem-i vaḥdetde sen virgil s̲ebāt

Yā ilāhī **sen** ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/16). [sen]*

427. ‘Ālem-i kes̲retde vaḥdet ḳıl naṣīb

Yā ilāhī **sen** ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/20). [sen]*

428. **Senden-**durur cism ile rūḥ

Sendendür envā‘-ı fütūḥ *(Mrb. 84/9). [senden, -den]*

429. Senden-durur cism ile rūḥ

Sendendür envā‘-ı fütūḥ *(Mrb. 84/10). [sendendür, -den, -dür]*

430. Meger **senden** iḥsān ola

Her müşkül iş āsān ola *(Mrb. 84/21). [senden, -den]*

431. Uyar ḳullaruñı ġafletden iy Rab

Seni añlamaġa sa‘y ideler heb *(Mrb. 94/10). [seni, -i]*

432. Ki tā ḳalmaya **senden** ġayrı maṭlab

Kerem eyle meded Raḥmānım Allāh *(Mrb. 94/11). [senden, -den]*

433. Bize yollaruñı **sen** eyle āsān

Ki māni‘ olmaya nefs ile şeyṭān *(Mrb. 94/13). [sen]*

434. Yene **senden** olur bu derde dermān

Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/15). [senden, -den]*

435. Yā Mālik-i yevmi’d-dīn

İḥsān u kerem **senden** *(Mrb. 104/2). [senden, -den]*

436. Yā Rāḥime’l-evvābīn

İḥsān u kerem **senden** *(Mrb. 104/4). [senden, -den]*

437. Tevfīḳ ü hidāyet it

İḥsān u kerem **senden** *(Mrb. 104/8). [senden, -den]*

438. Oldı kereme mu‘tād

İḥsān u kerem **senden** *(Mrb. 104/12). [senden, -den]*

439. İt ḳalbümüzi iḥyā

İḥsān u kerem **senden** *(Mrb. 104/16). [senden, -den]*

440. Bu ‘izzet aña yiter

İḥsān u kerem **senden** *(Mrb. 104/20). [senden, -den]*

441. İy kā’inātı var iden

İḥsān **senüñ** ġufrān senüñ *(Mrb. 107/2). [senüñ, -üñ]*

442. İy kā’inātı var iden

İḥsān senüñ ġufrān **senüñ** *(Mrb. 107/2). [senüñ, -üñ]*

443. ‘Ālemleri iẓhār iden

İḥsān **senüñ** ġufrān senüñ *(Mrb. 107/4). [senüñ, -üñ]*

444. ‘Ālemleri iẓhār iden

İḥsān senüñ ġufrān **senüñ** *(Mrb. 107/4). [senüñ, -üñ]*

445. Yolları āsān eyledüñ

İḥsān **senüñ** ġufrān senüñ *(Mrb. 107/8). [senüñ, -üñ]*

446. Yolları āsān eyledüñ

İḥsān senüñ ġufrān **senüñ** *(Mrb. 107/8). [senüñ, -üñ]*

447. Yā Rabbenā yā Rabbenā

Raḥmet **senüñ** ġufrān senüñ *(Mrb. 107/12). [senüñ, -üñ]*

448. Yā Rabbenā yā Rabbenā

Raḥmet senüñ ġufrān **senüñ** *(Mrb. 107/12). [senüñ, -üñ]*

449. Eyle ‘ināyet maẓharı

İḥsān **senüñ** ġufrān senüñ *(Mrb. 107/16). [senüñ, -üñ]*

450. Eyle ‘ināyet maẓharı

İḥsān senüñ ġufrān **senüñ** *(Mrb. 107/16). [senüñ, -üñ]*

451. Gitsün aradan derd ü ġam

Raḥmet **senüñ** ġufrān senüñ *(Mrb. 107/20). [senüñ, -üñ]*

452. Gitsün aradan derd ü ġam

Raḥmet senüñ ġufrān **senüñ** *(Mrb. 107/20). [senüñ, -üñ]*

453. Açıvir ‘uşşāḳa ṭoġrı yollaruñ

Sen ‘ināyet eyle Allāh’um meded *(Mrb. 108/2). [sen]*

454. Kā‘be-i maṭlūba irsün ḳullaruñ

Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um meded *(Mrb. 108/4). [sen]*

455. Ehl-i derde **senden** olur çāreler

Sen ‘ināyet eyle Allāh’um meded *(Mrb. 108/7). [senden, -den]*

456. Ehl-i derde senden olur çāreler

Sen ‘ināyet eyle Allāh’um meded *(Mrb. 108/8). [sen]*

457. Niçe luṭf u niçe iḥsān eyledüñ

Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um meded *(Mrb. 108/12). [sen]*

458. ‘Addolunmaz raḥmetüñ key çoḳ-durur

Sen ‘ināyet eyle Allāh’um meded *(Mrb. 108/16). [sen]*

459. **Sensin** iy Mevlā çü Rabbü’l-‘ālemīn

Taḫt-ı tesḫīrüñdedür dünyā vü dīn *(Mrb. 108/17). [sensin, -sin]*

460. Vaṣluñ iḥsān it Hüdāī’ye hemīn

Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um meded *(Mrb. 108/20). [sen]*

461. **Senüñdür** luṭfula iḥsān

Neye ḳādir olur insān *(Mrb. 112/9). [senüñdür, -üñ, -dür]*

462. Yene **senden** olur dermān

Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/11). [senden, -den]*

463. Bir avuc ḫāki insān eyleyen **sen**

Aña yolları āsān eyleyen sen *(Mrb. 113/13). [sen]*

464. Bir avuc ḫāki insān eyleyen sen

Aña yolları āsān eyleyen **sen** *(Mrb. 113/14). [sen]*

465. Daḫı envā‘-ı iḥsān eyleyen **sen**

Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/15). [sen]*

466. ‘İnāyetle naẓar eyle kuluña

Meded **senden** ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/2). [senden, -den]*

467. Hidāyet eylegil ṭoġrı yoluña

Meded **senden** ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/4). [senden, -den]*

468. Saña lāyıḳ efendi hiḍmeti yoḳ

Meded **senden** ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/8). [senden, -den]*

469. Göñüller derdine dermān **senüñdür**

Ḳamu sulṭānlara fermān senüñdür *(Mrb. 12/9). [senüñdür, -üñ, -dür]*

470. Göñüller derdine dermān senüñdür

Ḳamu sulṭānlara fermān **senüñdür** *(Mrb. 12/10). [senüñdür, -üñ, -dür]*

471. Efendi luṭf ile iḥsān **senüñdür**

Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/11). [senüñdür, -üñ, -dür]*

472. Efendi luṭf ile iḥsān senindür

Meded **senden** ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/12). [senden, -den]*

473. Ḥaḳīḳat baḥrına **sen** eyle ġavvās

Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/15). [sen]*

474. Ḥaḳīḳat baḥrına sen eyle ġavvās

Meded **senden** ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/16). [senden, -den]*

475. Hüdāī’nün idüb kalbini ta‘mīr

Yene **sen** eyle her emrini tedbīr *(Mrb. 12/18). [sen]*

476. Cenābuñdan erişsün aña te’sīr

Kerem **senden** ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/20). [senden, -den]*

477. Bizi insān iden **sensin**

Şükür yā Rabbī yā Rabbī *(Mrb. 22/1). [sensin, -sin]*

478. Kemāl iḥsān iden **sensin**

Şükür yā Rabbī yā Rabbī *(Mrb. 22/3). [sensin, -sin]*

479. **Senüñdür** ḳudret ü ḳuvvet

Arada ġayrılar ālet *(Mrb. 22/17). [senüñdür, -üñ, -dür]*

480. Ḫudāyā cümle-i ‘ālem

Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/2). [seni, -i]*

481. Melek cinn ü benī-Ādem

Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/4). [seni, -i]*

482. Dün ü gün raḳṣ ider eflāk

Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/8). [seni, -i]*

483. Benefşelerle sünbüller

Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/12). [saña, -a]*

484. Benefşelerle sünbüller

Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/12). [seni, -i]*

485. Eger Ṭūbā eger Sidre

Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/16). [seni, -i]*

486. Sekiz cennet yedi nīrān

Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/20). [seni, -i]*

487. Eger mü’min eger kāfir

Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/24). [seni, -i]*

488. ‘Aceb ḥālet ‘aceb sırdur

Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/28). [seni, -i]*

489. Eger rāki‘ eger sācid

Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/44). [seni, -i]*

490. Efendi hep bahāristān

Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/48). [seni, -i]*

491. Efendi cümle mevcūdāt

Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/52). [seni, -i]*

492. Çeksün bizi **senden** yaña

Bu ‘urve-i vüsḳā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/3). [senden, -den]*

493. Kimi bilür kimi bilmez

Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/32). [seni, -i]*

494. Eger kūh u eger ṣaḥrā’

Saña ‘āşıḳ **seni** özler *(Mrb. 24/40). [seni, -i]*

495. Ḥāżır da **sen** nāẓır da sen

Ḳādir de sen nāṣır da sen *(Mrb. 85/13). [sen]*

496. Ḥāżır da sen nāẓır da **sen**

Ḳādir de sen nāṣır da sen *(Mrb. 85/13). [sen]*

497. Ḥāżır da sen nāẓır da sen

Ḳādir de **sen** nāṣır da sen *(Mrb. 85/14). [sen]*

498. Ḥāżır da sen nāẓır da sen

Ḳādir de sen nāṣır da **sen** *(Mrb. 85/14). [sen]*

499. Ẕākir de **sen** şākir de sen

Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/15). [sen]*

500. Ẕākir de sen şākir de **sen**

Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/15). [sen]*

501. Varlıḳ **senüñdür** ser-te-ser

Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/27). [senüñdür, -üñ, -dür]*

502. ʿİbāduñ dāʾimā işi ḳuṣūr u sehv ü ẕilletdür

Senüñ iḥsānuña lāyıḳ efendi faẕl u raḥmetdür *(G. 1/2). [senüñ, -üñ]*

503. Cihānı var iden **sensin** yoġı iẕhār iden sensin

Senüñ her sunʿuña yā Rab baḳılsa özge ḥikmetdür *(G. 1/3). [sensin,-sin]*

504. Cihānı var iden sensin yoġı iẕhār iden **sensin**

Senüñ her sunʿuña yā Rab baḳılsa özge ḥikmetdür *(G. 1/3). [sensin,-sin]*

505. Cihānı var iden sensin yoġı iẕhār iden sensin

Senüñ her sunʿuña yā Rab baḳılsa özge ḥikmetdür *(G. 1/4). [senüñ,-üñ]*

506. Anı tekmīl iden ancaḳ yene **senden** ʿināyetdür

Ḫudāyā bir avuc ḫāküñ saña lāyıḳ nesi ola *(G. 1/6). [senden, -den]*

507. Hüdāī'ye ḥidāyet it **senüñle** tā seni bula

Her işde aṣl olan yā Rab çü tevfīḳ ü hidāyetdür *(G. 1/9). [senüñle,-üñ,-le]*

508. Hüdāī'ye ḥidāyet it senüñle tā **seni** bula

Her işde aṣl olan yā Rab çü tevfīḳ ü hidāyetdür *(G. 1/9). [seni, -i]*

509. Şular kim ehl-i ḳāl oldı **seni** bilmek muḥāl oldı

Meger 'aḳlı 'ikāl oldı ḳodı ḥayretde dānāyı *(G. 2/7). [seni, -i]*

510. **Seṉ** s̲emme vechu'llāh didüñ hem ẓāhir ü bāṭın aduñ

Geh gösterüb gāh gizledüñ 'aḳlı odur ḥayrān iden *(G. 6/3). [sen]*

511. İtmez **senüñ** 'āşıḳlaruñ milk-i Süleymān'a naẓar

Ancaḳ cemālüñ nūrudur cānlarına dermān iden *(G. 6/5).[senüñ, -üñ]*

512. Ẕāt-ı bī-çūnuñ mekānlardan münezzehdür **senüñ**

Pes seni ya ḳande bulsun aġlayub feryād iden *(G. 8/3). [senüñ, -üñ]*

513. Ẕāt-ı bī-çūnuñ mekānlardan münezzehdür senüñ

Pes **seni** ya ḳande bulsun aġlayub feryād iden *(G. 8/4). [seni, -i]*

514. **Sen** 'ināyet sen hidāyet ḳıl Hüdāī' ḳuluña

Çün ki sensin her murāda irgürüb irşād iden *(G. 8/9). [sen]*

515. Sen 'ināyet **sen** hidāyet ḳıl Hüdāī' ḳuluña

Çün ki sensin her murāda irgürüb irşād iden *(G. 8/9). [sen]*

516. Sen 'ināyet sen hidāyet ḳıl Hüdāī' ḳuluña

Çün ki **sensin** her murāda irgürüb irşād iden *(G. 8/10). [sensin, -sin]*

517. Lev denevtü deyicek Rūḥu'l-emīn
Sen revān olduñ pes iy Ḫayru'l-verā *(G. 22/8). [sen]*

518. **Senüñle** bulundı ṭarīḳ-i Hüdā
Senüñle bilindi ṣıyām ü ḳıyām *(G. 24/3). [senüñle, -üñ, -le]*

519. Senüñle bulundı ṭarīḳ-i Hüdā
Senüñle bilindi ṣıyām ü ḳıyām *(G. 24/4). [senüñle, -üñ, -le]*

520. Sālike fażluñla dā'im eyle tevfīḳüñ refīḳ
Sen 'ināyet eyle yā Rab vaṣluña lāyıḳlara *(G. 29/8). [sen]*

521. Ḫiyānetden yene **sen** ṣaḳla yā Rab
Cehāletden yene sen ṣaḳla yā Rab *(M. 1/11). [sen]*

522. Ḫiyānetden yene sen ṣaḳla yā Rab
Cehāletden yene **sen** ṣaḳla yā Rab *(M. 1/12). [sen]*

523. Faḳrumı irgür tamāma yā Ġanī
Tā ki bu yoḳluḳla bulayum **seni** *(G. 39/2). [seni, -i]*

524. Meded cānum firāḳ odına yandı
Ḫaṭā bizden 'aṭā **senden** Efendi *(G. 39/12). [senden, -den]*

525. Bülbül-i şūrīdeden gelmez gülistāna żarar
Bāġ-bānum **sen** hemān bustānuñ ayruḳdan ṣaḳın *(Mf. 137/2). [sen]*

sen: *"Sen" şahıs zamiri (İnsan, kul, okuyucu, talebe).*

1. Ṣanma **sen** bizi Süleymān ü Selīm'üñ ḳulıyuz
Ḫāliḳ-i 'ālem olan Rabb-i Kerīm'üñ kulıyuz *(Mf. 96/1). [sen]*
2. Uragör esb-i nefse tāziyāne
Seni uġratmaya tā kim ziyāne *(Mf. 182/2). [seni, -i]*
3. Var ise **sende** eger 'aḳl ü meẕāḳ
Söyleyen kimseye baḳma söze baḳ *(Mf. 199/1). [sende, -de]*
4. Māsivā ḥubbını dilden süregör
Vaḥdet-i ẕāt-ı pāke **sen** iregör *(Mf. 93/2). [sen]*
5. **Sen** iy ġāfil ne ṣanduñ rūzigārı
Ṭurur mı añladuñ tāze bahārı *(Koş. 13/13). [sen]*

6. Fermān irişicek yüce Ḥażret'den
   Uyarurlar **seni** nevm-i ġafletden *(Koş. 45/18). [seni, -i]*
7. Ḳo dünyā fikrini ṭūl-i emeldür
   Senüñle gidecek ḥüsn-i 'ameldür *(Koş. 40/18). [senüñle, -üñ, -le]*
8. **Sen** seni ne ṣanırsın
   Fānīye ṭayanursın *(Koş. 34/21). [sen]*
9. **Seni** aldar bu dehr-i dūn
   Nef' eylemez māl ü benūn *(Koş. 49/5). [seni, -i]*
10. Ḫidmet eyle pīrüñe ṣıdḳıla **sen**
    Her ne kim emr ide it anı ḳabūl *(Kt. 9/1). [sen]*
11. Şeştā vü çeng ü ṭanbūr
    Ḥaḳ'dan **seni** ider dūr *(N. 9/2). [seni, -i]*
12. **Seni** nefsüñ yabanda ḳor
    Şeyāṭīne ḳarīn olur *(Mrb. 60/13). [seni, -i]*
13. Çekseñ nice yıllar ta'ab
    Olsa **senüñ** Şām u Ḥaleb *(Mrb. 62/6). [senüñ, -üñ]*
14. Sālike lāyıḳ mıdur hīç Zeyd ü 'Amr ile cedel
    Her taṣarruf ḫōd Ḥaḳ'uñ **sen** ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/8). [sen]*
15. Dūr ider Ḥaḳ'dan **seni** ḥubb-ı sivā ḳayd-i 'alef
    Gör ne vech ile sülūk itmiş bu yollarda selef *(Mrb. 68/13). [seni, -i]*
16. Ḳo sivāyı ṣıdḳ ile gel eyle Ḥaḳḳ'a i'tiẕār
    Her murādı Ḥaḳ virür **sen** ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/20).[sen]*
17. Ḳande bulduñ aḥsen-i taḳvīmi **sen**
    Ḳanden alur feyżi işbu cān ü ten *(Mrb. 89/5). [sen]*
18. Var ise **sende** baṣīretden eṣer
    'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/19). [sende, -de]*
19. Hevālarda olub iy ġāfil insān
    Seni azdırmasun nefs ile şeyṭān *(Mrb. 120/10). [seni, -i]*
20. Baṣīret nūrı ger var ise **sende**
    Bu cān bāḳī ḳalur ṣanma bedende *(Mrb. 120/13). [sende, -de]*
21. Nevbet **saña** gelmişken
    Tevḥīd idegör tevhīd *(Mrb. 9/7). [saña, -a]*

22. **Sen** bu yolı bilmeden
    Erkān edeb almadan *(Mrb. 10/17). [sen]*
23. Tecellī ide ger nūr-ı hüviyyet
    Senüñ her derdüñe dermān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/16). [senüñ, -üñ]*
24. Yoḳ eyleyüb heb varuñı
    Bulduñ mı **sen** de yāruñı *(Mrb. 70/26). [sen]*
25. Senden fenā bulduñ mı **sen**
    Gülden alub būy-ı ḥasen *(Mrb. 70/33). [sen]*
26. ‘Aḳluñ **senüñ** ger yār ise biñ cān ile ḳul olagör
    Ger Ḥaḳḳ’a meylüñ var ise Mevlā rıżāsın bulagör *(Mf. 7/1).[senüñ, -üñ]*
27. ‘İlm-i bi’llāha çalış **sen** yüri iy himmeti dūn
    Nice bir cāze yecūzü nice bir kāne yekūn *(Mf. 9/1). [sen]*
28. Uragör esb-i nefse tāziyāne
    Seni uġratmaya ol tā ziyāne *(Mf. 10/2). [seni, -i]*
29. Ḥidmet eyle pīrüñe ṣıdḳ ile **sen**
    Ḥaḳ yolında bezl idegör cān ü ten *(Mf. 17/1). [sen]*
30. Bāb-ı Ḥaḳḳ’a yüz sürüb iḥsānını itseñ recā’
    Ber-murād eyler **seni** luṭfıla ol Ḳādir Ḫudā *(Mf. 46/2). [seni, -i]*
31. Ne ṣanduñ **sen** alan Ḥaḳ’dur viren Ḥaḳ
    İşiden söyleyen Ḥaḳ’dur gören Ḥaḳ *(Mf. 100/1). [sen]*

sen: *"Sen" şahıs zamiri (Gönül).*

1. **Senüñ** ile dōst iline düşelüm
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/7). [senüñ, -üñ]*
2. Ger dilerseñ **sende** bite verd-i pāk
   Meskenetle kendüñi ḫāk eyle ḫāk *(Mf. 39/1). [sende, -de]*
3. Bir dōst idüñ kim dünyāda
   Hīç **senden** ayrılmaz ola *(Koş. 8/20). [senden, -den]*
4. Aġlamaḳ göründi göñül
   Aġlayalum **senüñ** ile *(Koş. 27/2). [senüñ, -üñ]*
5. İñlemek göründi göñül

İñleyelüm **senüñ** ile *(Koş. 27/4). [senüñ, -üñ]*

6. Biz daḫı derd ü ḥasretden
   Ağlayalum **senüñ** ile *(Koş. 27/8). [senüñ, -üñ]*
7. Çünki gitdi elden ṣafā
   Ağlayalum **senüñ** ile *(Koş. 27/12). [senüñ, -üñ]*
8. Bunı da ḫōş gör bir zamān
   Ağlayalum **senüñ** ile *(Koş. 27/16). [senüñ, -üñ]*
9. Tā olunca derde çāre
   Ağlayalum **senüñ** ile *(Koş. 27/20). [senüñ, -üñ]*
10. İrince vaḥdet nūrına
    Ağlayalum **senüñ** ile *(Koş. 27/24). [senüñ, -üñ]*
11. Tā irince ẕāt-ı pāke
    Āh idelüm **senüñ** ile *(Koş. 27/28). [senüñ, -üñ]*
12. ‘Işḳa düşürdüñ kendözüñ
    Neyleyeyin göñül **seni** *(Koş. 28/2). [seni, -i]*
13. Bir oldı giceñ gündüzüñ
    Neyleyeyin göñül **seni** *(Koş. 28/4). [seni, -i]*
14. Gitdi elden iḫtiyāruñ
    Neyleyeyin göñül **seni** *(Koş. 28/8). [seni, -i]*
15. ‘Işḳ deryāsı başdan aşdı
    Neyleyeyin göñül **seni** *(Koş. 28/12). [seni, -i]*
16. Duymaz olduñ intiẓāre
    Neyleyeyin göñül **seni** *(Koş. 28/16). [seni, -i]*
17. Ḳalmadı ġayrı teşvīşüñ
    Neyleyeyin göñül **seni** *(Koş. 28/20). [seni, -i]*
18. Her derdüñe dermān ola
    Neyleyeyin göñül **seni** *(Koş. 28/24). [seni, -i]*
19. N’itsün Hüdāī’ derd-mend
    Neyleyeyin göñül **seni** *(Koş. 28/28). [seni, -i]*

sen: *"Sen" şahıs zamiri (Hz. Muhammed).*

1. Ṣadr-ı cemī‘ mürselīn

   Sensin yā Resūla’llāh *(Koş. 11/2). [sensin, -sin]*

2. Raḥmetenli’l-‘ālemīn

   Sensin yā Resūla’llāh *(Koş. 11/4). [sensin, -sin]*

3. Ṣāḥib-i tāc ü mi‘rāc

   Sensin yā Resūla’llāh *(Koş. 11/8). [sensin, -sin]*

4. Sırr-ı Seb‘u’l-mesānī

   Sensin yā Resūla’llāh *(Koş. 11/12). [sensin, -sin]*

5. Cāmi‘ cümle-i esmā’

   Sensin yā Resūla’llāh *(Koş. 11/16). [sensin, -sin]*

6. Yaradılmışdan maḳsūd

   Sensin yā Resūla’llāh *(Koş. 11/20). [sensin, -sin]*

7. Ceddüm ü pīrüm sulṭān

   Sensin yā Resūla’llāh *(Koş. 11/24). [sensin, -sin]*

8. Hüdāī’nüñ ümmīdi

   Sensin yā Resūla’llāh *(Koş. 11/28). [sensin, -sin]*

9. Kemāli zümre-i kümmel **senüñ** nūruñla bulmuşdur

   Vücūduñ maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā’dur yā Resūla’llah *(G. 3/5). [senüñ, -üñ]*

10. **Senüñle** irdiler ẕāta dahi envā‘-ı leẕẕāta

    İşüñ erbāb-ı ḥācāta ‘aṭādur yā Resūla’llah *(G. 3/7). [senüñle, -üñ, -le]*

11. Velī **sen** geçüb ef‘āl ü ṣıfātı

    ‘İbādı itdüñ aṣl-ı ẕāta da‘vet *(G. 23/9). [sen]*

12. Anuñçün ḫātem olduñ enbiyāya

    Senüñle bitdi bünyān-ı nübüvvet *(G. 23/12). [senüñle, -üñ, -le]*

13. Habībā ger Ḫalīl oldıysa ceddüñ

    Sen olduñ ḳuṭb-ı eflāk-ı muḥabbet *(G. 23/14). [sen]*

14. İki şaḳḳ oldı māh engüştüñ ile

    Çü gördi **sende** nūr-ı şems-i vaḥdet *(G. 23/16). [sende, -de]*

sen: *"Sen" şahıs zamiri (Dünya).*

1. Kim umar **senden** vefāyı

Yalan dünyā degül misün *(Koş. 26/1). [senden, -den]*

2. Yüri hey bī-vefā yüri
   Sensin ḫōd bir köhne ḳarı *(Koş. 26/6). [sensin, -sin]*
3. Kimse mekān ṭutmaz **sende**
   Vīrān dünyā degül misün *(Koş. 26/19). [sende, -de]*

sen: *"Sen" şahıs zamiri (Nefs).*

1. Sen **seni** ne ṣanırsın
   Fānīye ṭayanursın *(Koş. 34/21). [seni, -i]*
2. Rāh-ı Ḥaḳ'da ḳolayuña gitdüñ
   Āh nefsüm **seni** nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/2). [seni, -i]*
3. Oñmaduḳluḳda ġāyete yetdüñ
   Hāy nefsüm **seni** nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/4). [seni, -i]*
4. Saña uṣlanmaḳ ola mı ki 'aceb
   Āh nefsüm **seni** nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/8). [seni, -i]*
5. Yaradan uṣladur **seni** ancaḳ
   Hāy nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/11). [seni, -i]*
6. Yaradan uṣladur seni ancaḳ
   Hāy nefsüm **seni** nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/12). [seni, -i]*
7. Gözlemek yeg degül mi taḳdīri
   Āh nefsüm **seni** nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/16). [seni, -i]*
8. Olma ḫōd-bīn gör Ḫudā'yı hemān
   Hāy nefsüm **seni** nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/20). [seni, -i]*
9. Ehl-i İslām u ehl-i ṭā'at ide
   Āh nefsüm **seni** nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/24). [seni, -i]*
10. Terk idüb fānīyi beḳāya iriş
    Hāy nefsüm **seni** nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/28). [seni, -i]*
11. Pervāne-veş yaḳ bāl ü per
    Tā ḳalmaya **senden** eser *(Mrb. 70/18). [senden, -den]*

sen: *"Sen" şahıs zamiri (Allah'ın zâtı).*

1. Yene Sensin **Seni** bilen
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/27). [seni, -i]*

sen: *"Sen" şahıs zamiri (Aziz Mahmud Hüdâyî'nin nefsi.).*

1. Bī-çāre Hüdāī' **sen**
   Geç ġayrıya bakmakdan *(Mrb. 9/17). [sen]*

sen ben: *[tas.] Nefs ve benlik.*

1. İçüb vaḥdet şarābından
   Ḳo gitsün aradan **sen ben** *(Mrb. 45/14). [sen ben]*

senābil: *Başaklar.* ||| *[tas.] Sûretler, varlıklar, cisimler.*

1. Nedür bir dāneden bunca **senābil**
   Bu sırrı bilmez illā ehl-i 'irfān *(Kt. 10/1). [senābil]*

senden fenā bul-: *[tas.] Kulun nefsin aşağı arzularından sıyrılması.*

1. **Senden fenā bulduñ** mı sen
   Gülden alub būy-ı ḥasen *(Mrb. 70/33). [senden fenā bul, -du, -ñ]*

seng: *Taş.*

1. Bināsı Ka'be'nüñ maḫlūḳ işidür **seng** ü ḫākile
   Göñül ḫōd dest-i ḳudretle yapılmış ṣun'-ı Ḫāliḳ'dur *(Kt. 15,Msr. 3).[seng]*

serāb: *Çöldeki hayalî su görüntüsü.* ||| *[tas.] Dünya, dünyevî metâ.* (Şimşek, 2017, s. 308)

1. Şeb-i fürḳatḏeki keşret ḫayāl-i ẓilldur aldanma
   Serābı ḳo sarāya baḳ sarāy-ı sırra ol vāṣıl *(G. 15/4). [serābı, -ı]*

serd: *Şiddetli ve sarsıcı tesiri olan*. (Doğan, 2013, s. 1507)

1. İy lāf urucı nā-merd
   Āhen döğülür mi **serd** *(Mrb. 10/6). [serd]*

serdār-ı zikru'llāh: *Hak zikrinin komutanlığı, ön açıcılığı.*

1. Nuṣret bulur dīn 'askeri
   Serdār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 79/20). [serdār-ı ẕikru'llāh]*

ser-firāz it-: *Seçkin kılmak, yüceltmek.*

1. Yiter dōst meclisinde keşf-i rāz it
   Ḳudümüñle bizi gel **ser firāz it** *(Mrb. 76/10). [ser-firāz it]*

serḫōş it-: *Sarhoşluk vermek.* ||| *[tas.] Aşkın, âşığın bütün varlığına hâkim olması.*

1. Ol bādeden kim nūş ider
   İçdügi dem **serḫōş ider** *(Mrb. 8/6). [serḫōş it, -er]*

serīr-i sīne: *Gönül tahtı.* ||| *[tas.] Hakk'ın tecelligâhı olan gönül lâtifesi.*

1. Ṭaşradan baḳma vücūd iḳlīmine
   Gir **serīr-i sīnede** sulṭānı gör *(G. 19/6). [serīr-i sīne, -de]*

ser-māye: *Varlık, birikim.* ||| *[tas.] Ömür.* (Ögke, 2018, s. 149)

1. İrişmeyen selāmet yaḳasına
   Lā-büd ziyān eyler **ser-māyesine** *(Koş. 14/22). [ser-māyesine,-s, -i, -n, -e]*

sermāye-i ‘ömr: *Ömür sermayesi.* ||| *Yaşam, hayat.*

1. Eyleme **sermāye-i ‘ömri** telef
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/15). [sermāye-i ‘ömr, -i]*
2. Hevālarda iżā‘at eyleyüb **sermāye-i ‘ömri**
   Bu ḥāl ile ḥużūr-ı Ḥaḳḳ’a varmaḳdan utanduñ mı *(N. 17/3).[sermāye-i ‘ömri,-i]*

sermāye-i sa‘ādet: *Mutluluğun varlığı.*

1. **Sermāye-i sa‘ādet** Ḥaḳ’dan ‘ināyet ancaḳ
   Varlıḳ taṣarruf anuñ ġayrısı ālet ancaḳ *(G. 20/1). [sermāye-i sa‘ādet]*

ser-mest ol-: *Sarhoş olmak.* ||| *[tas.] İlahî aşkın bütün varlığa hakim olması, sekrân.* (Uludağ, 2016, s. 245)

1. ‘Işḳıyla **ser-mest olduġuñ**
   Gülden niçe būy alduġuñ *(Mrb. 70/9). [ser-mest ol, -duġ, -uñ]*

serrā: *Kolaylık, rahatlık, genişlik.* (Devellioğlu, 1998, s. 943)

1. **Serrāda** vü ḍarrāda Ḥaḳ
   Her hālüñe āgāhıdur *(Kt. 6/3). [serrāda, -da]*

ser-te-ser: bkz. ser-tā-ser / ser-te-ser.

ser-tā-ser / ser-te-ser: *Baştan başa, bütünüyle, tamamen.*

1. Fenā-ender-fenā buldı vücūdum mülki **ser-tā-ser**
   Görinür bir beden ḳaldı hemān ancaḳ ḥişārumdan *(G. 13/5). [ser-tā-ser]*
2. Ṭutdı dünyāyı **ser-tā-ser**
   Ẓulüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/7). [ser-tā-ser]*

3. Cihānı gezse **ser-tā-ser**
   Görünmez aña baḥr ü ber *(Mrb. 49/9). [ser-tā-ser]*
4. Ger Hüdāī'den ṣorarlarsa ḫaber
   Ḥaḳḳ ile ḳā'imdür eşyā' **ser-te-ser** *(Mrb. 89/18). [ser-te-ser]*
5. Derūnuñ **ser-te-ser** 'aşḳıla ṭolsun
   Dil ü cān maṭlab-ı a'lāyı bulsun *(Mrb. 36/1). [ser-te-ser]*
6. Varlıḳ senüñdür **ser-te-ser**
   Sen ḫalḳ idersin ḫayr ü şer *(Mrb. 43/5). [ser-te-ser]*
7. Varlıḳ senüñdür **ser-te-ser**
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/27). [ser-te-ser]*

serv: *Yapraklarını dökmeyen uzun ve düzgün ağaç. ||| [tas.] İstikamet ehli, kâmil kişi.*

1. İstiḳāmet ehli ḥıfẓ-ı Ḥaḳ'dadur irmez ziyān
   Anuñ içün **servi** incitmez begüm bād-ı ḫazān *(Mf. 133/2). [servi, -i]*

serv-āsā: *Servi ağacı gibi. ||| Dosdoğru.*

1. **Serv-āsā** cānān olur
   Cān maẓhar-ı 'irfān olur *(Mrb. 80/5). [serv-āsā]*

serv-i bülend: *Uzun servi ağacı. ||| Hz. Muhammed.*

1. Ḥaḳīḳat bāġınuñ **serv-i bülendi**
   Gül-i ṣad-berg-i gülzār-ı sa'ādet *(G. 23/3). [serv-i bülend, -i]*

Settārü'l-'uyūb: *Ayıpları ve kusurları örten Allah.*

1. Yüz urduḳ saña iy **Settārü'l-'uyūb**
   Senüñ elüñdedür ıṣlāḥ-ı ḳulūb *(Koş. 58/9). [Settārü'l-'uyūb]*

sev-:

sev-: *Meftun olmak, âşık olmak, gönül vermek.* (Doğan, 2013, s. 1511)

1. Gerçek **seven** cānānını
   Virür tenini cānını *(Koş. 8/21). [seven, -en]*
2. Dölenmez göñlümüz senden ayruġa
   Var ise **sevdügüm** sendedür sende *(Koş. 22/2). [sevdügüm, -düg, -üm]*
3. Hīç avunmaz oldı aza ve çoġa
   Var ise **sevdügüm** sendedür sende *(Koş. 22/4). [sevdügüm, -düg, -üm]*
4. Göñül mürġı eski yuvadan uçdı
   Var ise **sevdügüm** sendedür sende *(Koş. 22/8). [sevdügüm, -düg, -üm]*
5. Kimseler ḥüsnüni vaṣf eyleyemez
   Ẕātından güzeldür **sevdügüm** Mevlā *(Koş. 44/2). [sevdügüm, -düg, -üm]*
6. Ḥaḳ'dan ġayrı Ḥaḳ'dan söz söyleyemez
   Ẕātından güzeldür **sevdügüm** Mevlā *(Koş. 44/4). [sevdügüm, -düg, -üm]*
7. Cümlesi reşḥa-i baḥr-i keremdür
   Ẕātından güzeldür **sevdügüm** Mevlā *(Koş. 44/8). [sevdügüm, -düg, -üm]*
8. 'Ayn-ı ḥaḳīḳatla olsun şühūduñ
   Ẕātından güzeldür **sevdügüm** Mevlā *(Koş. 44/12). [sevdügüm,-düg, -üm]*
9. Ḥüsnüñdendür bunca āṣār-ı ḳudret
   Ẕātından güzeldür **sevdügüm** Mevlā *(Koş. 44/16). [sevdügüm,-düg, -üm]*
10. Hüdāī' maẓhar ol nūr-ı cemāle
    Ẕātından güzeldür **sevdügüm** Mevlā *(Koş. 44/20). [sevdügüm,-düg, -üm]*
11. Yaradanı **severseñ**
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/19). [severseñ, -er, -se, -ñ]*
12. Bize faẓlı ile iden 'ināyet
    Efendüm **sevdügüm** sulṭānum Allāh *(Kt. 11/2). [sevdügüm, -düg, -üm]*
13. Rıżāsı yolına ide hidāyet
    Efendüm **sevdügüm** sulṭānum Allāh *(Kt. 11/4). [sevdügüm, -düg, -üm]*

sev-: *Sevgi duymak, muhabbet beslemek.* (Doğan, 2013, s. 1511)

1. Gelsün şefā‘at isteyen
   Bulsun ṣafā anı **seven** *(Mrb. 82/6). [seven, -en]*
2. Anı Hüdāī’ kim **sever**
   Maṭlūba bulmuşdur ẓafer *(Mrb. 82/17). [sever, -er]*
3. İki cihān sulṭānını
   Ṣıdḳ ile **sevdüñse** eger *(G. 34/8). [sevdüñse, -dü, -ñ, -se]*

sevāb: *İyi ve güzel amellere Allah'ın verdiği mükâfat.*

1. Şākire Ḥaḳ gerçi çoḳ **sevāb** virür
   Ṣābire ammā ki bī-ḥisāb virür *(Mf. 76/1). [sevāb]*

sevdā:

sevdā: *(Nefsânî) Heves, arzu, tutku, meyil.* (Doğan, 2013, s. 1510)

1. ‘Ālem-i ‘aşḳ-ı ilāhīden ḳaçan kim bād eser
   ‘Āşıḳ-ı sādıḳda ḳalmaz ġayrı **sevdādan** eser *(Mf. 71/2). [sevdādan,-dan]*
2. Ḳoyub ġayrı **sevdāyı**
   İsteyelüm Mevlā’yı *(Koş. 10/5). [sevdāyı, -y, -ı]*
3. Her biri bir **sevdāda**
   Baña Allah’um gerek *(Koş. 12/7). [sevdāda, -da]*
4. N’idem ġayrı **sevdāyı**
   Baña Allah’um gerek *(Koş. 12/19). [sevdāyı, -y, -ı]*
5. Neylesün ‘āşıḳ ġayrı **sevdāyı**
   Sensin iy Mevlā maṭlab-ı a‘lā *(Koş. 16/3). [sevdāyı, -y, -ı]*
6. Baḳma yalan dünyāya
   Aḳma kurı **sevdāya** *(Koş. 9/14). [sevdāya, -y, -a]*
7. Çünki maḳṣūdumuz sensin
   Ġayruñ **sevdāsını** ḳaldur *(Koş. 32/2). [sevdāsını, -s, -ı, -n, -ı]*
8. Olmaz **sevdādan** geç ol Ḥaḳḳ’a ṭālib
   Maḳṣūd ise eger ḫayr-ı meṭālib *(Koş. 40/13). [sevdādan, -dan]*

9. Olmaz **sevdālardan** gec
   Mevti añar mısın hīç *(Koş. 35/17). [sevdālardan, -lar, -dan]*
10. Ḥaḳīḳat yolın ṣoyla
    Gider ġayrı **sevdāyı** *(Koş. 53/2). [sevdāyı, -y, -ı]*
11. Gec **sevdālardan** iy ġāfil
    Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/23). [sevdālardan, -lar, -dan]*
12. Gerekmez ġayrı **sevdāyı**
    Cānum seni özler seni *(Koş. 31/3). [sevdāyı, -y, -ı]*
13. Ḳurı **sevdāyı** ḳo iy yār
    Olagör ṭālib-i dīdār *(Mrb. 52/5). [sevdāyı, -y, -ı]*
14. Eger dünyā eger ‘uḳbā
    Viṣālüñsüz ḳurı **sevdā** *(Mrb. 49/34). [sevdā]*
15. Bulagör iy Hüdāī’ Mevlā’yı
    Geç sivādan ḳo ġayrı **sevdāyı** *(Mrb. 74/34). [sevdāyı, -y, -ı]*
16. Devlet-i dünyā-yı dūn bir ḳurı **sevdā** iken
    Fānīye maġrūr olub zīnet ü şöhret neden *(G. 38/9). [sevdā]*
17. ‘Āḳil olan devlet-i dünyāya maġrūr olmasun
    Rüşdi olan bir ḳurı **sevdāya** mesrūr olmasun *(Mf. 140/2). [sevdā, -y, -a]*

sevdā: *Aşk, aşırı sevgi.* ||| *[tas.] İlahî aşk, muhabbet.* (Uludağ, 2016, s. 315)

1. Gör bülbülüñ **sevdāsını**
   Gül şevḳine ġavġāsını *(Koş. 3/21). [sevdāsını, -s, -ı, -n, -ı]*
2. Ne dünyāda ne ‘uḳbāda
   Göñül bir özge **sevdāda** *(Mrb. 49/22). [sevdāda, -da]*

sevdā-yı ‘aşḳ: *Aşk arzusu.*

1. Ḳomaz kişide iḫtiyār
   ‘Aḳlın alur **sevdā-yı ‘aşḳ** *(Mrb. 34/8). [sevdā-yı ‘aşḳ]*
2. Ṭīnet-i Ādemde ḳonmasa ezel **sevdā-yı ‘aşḳ**
   Cenneti bir dāneye ṣatmazdı ol dānā-yı ‘aşḳ *(G. 28/1). [sevdā-yı ‘aşḳ]*

sevdā-yı sivā: *Gayrının hevesi.* ||| *[tas.] Mâsivâ hevesi.*

1. **Sevdā-yı sivādan** geç
   Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/1). [sevdā-yı sivā, -dan]*

sevin- / sevün-: *Mutlu olmak, hoşnut olmak.*

1. Ḫaṭā eylerse ger bī-çāre ḳullar
   ‘Aṭā it sen **sevinsün** cān ü diller *(Mrb. 47/6). [sevinsün, -sün]*
2. Şu dem ki milk-i dünyādan Muḥammed Muṣṭafā gitdi
   Sevündi āḫiret ammā bu dünyādan ṣafā gitdi *(Mf. 175/2). [sevündi, -di]*

sevün-: bkz. sevin- / sevün-.

seyr: *Hz. Muhammed'in Hakk'a yaptığı Miraç yolculuğu.* ||| *[tas.] Manevî yolculuk, seyr u sülûk.* (Uludağ, 2016, s. 315)

1. ‘Arş-ı a‘ẓam cilve-gāh iken saña
   Seyrüñe sidre ola mı müntehā *(G. 22/6). [seyrüñe, -üñ, -e]*

seyr it-: *Dolaşmak, gezmek.* ||| *[tas.] Manen zevk etmek, müşâhede etmek.*

1. Varub dōst gülsitānına girelüm
   Yüri cānān ilin **seyr it** görelüm *(Mf. 119/2). [seyr it]*
2. Ṣıġmaz oraya cān ü ten
   Sırr ile **seyr itmek** gerek *(Mrb. 64/8). [seyr it, -mek]*
3. Varub sarāy-ı vaḥdeti **seyr itmege** sırr-ı Ḥabīb
   Mi‘rāca da‘vet eyleyüb elṭāf-ı bī-pāyān iden *(G. 4,Msr. 7).[seyr it,-me,-g,-e]*

seyrān:

seyrān: *Gezme, dolaşma.* ||| *Ömür sürme, yaşama.*

1. Tenezzül eyleyüb vaḥdet ilinden
- Bu kes̲ret ‘ālemin **seyrāna** geldük *(G. 5/4). [seyrāna, -a]*

seyrān: *Bakma, seyretme.* ||| *[tas.] Manen müşâhede etme, zevk etme.*

1. Māsivā nāsūtına ḳılmaz naẓar
   ‘Ālem-i lāhūtı **seyrān** isteyen *(G. 10/12). [seyrān]*

seyrān eyle-: *Gezmek, dolaşmak.* ||| *[tas.] Mânen zevk etmek, tecrübe etmek.*

1. Ḥaḳīḳat gülşenini eyle seyrān
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/7). [seyrān eyle]*

seyrān idegör-: *Gezmeye çalışmak.* ||| *[tas.] Mânen zevk etmeye çalışmak.*

1. Yeter olduñ bu fānī evde sākin
   Yüri dōst ellerin **seyrān idegör** *(Mrb. 119/2). [seyrān idegör]*
2. Civār-ı Ḥaḳ’dadur ḫayr-ı mesākin
   Yüri dōst ellerin **seyrān idegör** *(Mrb. 119/4). [seyrān idegör]*
3. Umaruz luṭf u iḥsānını her ān
   Yüri dōst ellerin **seyrān idegör** *(Mrb. 119/8). [seyrān idegör]*
4. Hüdāī’ ḳuluna ide ‘ināyet
   Yüri Ḥaḳ ellerin **seyrān idegör** *(Mrb. 119/12). [seyrān idegör]*

seyrān iden: *Gezip dolaşan.* ||| *[tas.] Kulun gönlüne tecelli / teveccüh eden Allah.*

1. Gönlüm evin **seyrān iden**
   ‘Āşıḳları ḥayrān iden *(Mrb. 30/5). [seyrān iden]*

seyrān it-:

seyrān it-: *Seyretmek, izlemek.*

1. Cemāline idüb insānı mir'āt
   Kemāl-i ḥüsnüni **seyrān iden** Dōst *(Mrb. 54/20). [seyrān it, -en]*

seyrān it-: *Gezmek, dolaşmak.* ||| *[tas.] Kişinin manevî seyre çıkması, seyr ü sülûk etmesi.*

1. Vaṣluñ hevāsından uçub
   Seyrān iderler Hū ile *(Koş. 3/8). [seyrān it, -er, -ler]*
2. 'Ālem dağını **seyrān it** yüri var
   Ṣafā bulsun diriseñ ḳalbüñ iy yār *(Mf. 91/1). [seyrān it]*

seyrān it-: *Gezmek, dolaşmak.* ||| *[tas.] Manen zevk etmek, müşâhede etmek.*

1. Ṣafā ile idüb seyrān
   Hemīşe şād ola Dōsttan *(N. 11/3). [seyrān it, -üb]*
2. Vara bülbülleri **seyrān ide** Dōst illerini
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/11). [seyrān it,-e]*

<u>ṣıddīḳ:</u> *Hz. Muhammed'e her gelen şeyi doğrulayan İslâm'ın ilk halifesi Hz. Ebubekir.*

1. Emr-i mi'rācı eyleyen taṣdīḳ
   Ḥażrete yār-ı ġār olan **ṣıddīḳ** *(Mf. 101/2). [ṣıddīḳ]*

<u>ṣıddīḳ-i ekber:</u> *En büyük sâdık kul.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. Ḳanı Ḥabību'llāh **ṣıddīḳ-i ekber**
   Bunda gelen gider bir cān eglenmez *(Koş. 13/27). [ṣıddīḳ-i ekber]*

<u>ṣıdḳ:</u>

ṣıdḳ: *Doğruluk, sadakat.* (Devellioğlu, 1998, s. 948)

1. ‘Āşıḳuñ ‘aşḳı özge ḥāletimiş
   Ṣādıḳuñ **ṣıdḳı** key sa‘ādetimiş *(Mf. 98/2). [ṣıdḳı, -ı]*
2. ‘Āşıḳuñ ‘ışḳı ḳudretüñledür
   Ṣādıḳuñ **ṣıdḳı** raḥmetüñledür *(Koş. 16/14). [ṣıdḳı, -ı]*

ṣıdḳ: *Samimi, içten, hâlisiyet.* (Doğan, 2013, s. 1515)

1. ‘Aşḳ ile **ṣıdḳ** u ẕevk ile
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/3). [ṣıdḳ]*

<u>ṣıdk ile:</u> *Sadakatle, samimiyetle, hüsniniyetle.*

1. Ḫidmet eyle pīrüñe **ṣıdḳ ile** sen
   Ḥaḳ yolında bezl idegör cān ü ten *(Mf. 17/1). [ṣıdḳ ile]*
2. Cism ü cānı Ḥażret-i Mevlā’ya teslīm idegör
   Ḫāliḳ’ın fermānını **ṣıdḳ ile** ta‘ẓīm idegör *(Mf. 78/2). [ṣıdḳ ile]*
3. Eger bir kimse **ṣıdḳıla** derūndan itse istiġfār
   Umaruz maġfiret ide aña ol Ḥażret-i Ġaffār *(Mf. 63/1). [ṣıdḳıla, -ıla]*
4. Cihān fānīdür iy ġāfil yiter ṭapduñ bu dünyāya
   Yüri var imdi **ṣıdḳıla** ‘ibādet eyle Mevlā’ya *(Mf. 162/2). [ṣıdḳıla,-ıla]*
5. **Ṣıdḳıla** īmān getür
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/27). [ṣıdḳıla, -ıla]*
6. Ḫidmet eyle pīrüñe **ṣıdḳıla** sen
   Her ne kim emr ide it anı ḳabūl *(Kt. 9/1). [ṣıdḳıla, -ıla]*
7. Ḳulluḳ ider **ṣıdḳıla** Mevlā’sına
   Cān u dil taḫtında sulṭān isteyen *(G. 10/5). [ṣıdḳıla, -ıla]*
8. Saña **ṣıdḳıla** luṭf it ṭālib eyle
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh meded it *(Kt. 2/3). [ṣıdḳıla, -ıla]*
9. **Ṣıdḳ ile** giren yola

Maṭlūbunı tīz bula *(Mrb. 105/9). [ṣıdḳ ile]*

10. **Ṣıdḳ ile** gir yolına dildāruñ
    Bezl it ol maṭlaba cümle varuñ *(Mrb. 67/1). [ṣıdḳ ile]*
11. Ḳo sivāyı **ṣıdḳ ile** gel eyle Ḥaḳḳ'a i'tiẕār
    Her murādı Ḥaḳ virür sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/19). [ṣıdḳ ile]*
12. **Ṣıdḳ ile** gūş it Hüdāī'den ḫaber
    Rāzıḳ'uñ in'āmına şükr idegör *(Mrb. 117/19). [ṣıdḳ ile]*
13. **Ṣıdḳıla** olan Hüdāī' Ḥaḳḳ'a ḳul
    Vāṣıl olur Ḥażret-i Mevlā'ya ol *(Mrb. 123/9). [ṣıdḳıla, -ıla]*
14. **Ṣıdḳ ile** ḳul olmadan
    Sulṭān elüñe girmez *(Mrb. 10/19). [ṣıdḳ ile]*
15. Gelüñ iy dōsitān isteyelüm **ṣıdḳ ile** Mevlā'yı
    Olub ol maṭlaba ṭālib ḳoyalum ġayrı sevdāyı *(G. 2/1). [ṣıdḳ ile]*
16. Gör **ṣıdḳ ile** yola yeraḳ
    Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/11). [ṣıdḳ ile]*
17. Kim ki ola **ṣıdḳ ile** ḳul
    Mevlā'sını unutmaz ol *(Mrb. 79/25). [ṣıdḳ ile]*
18. İki cihān sulṭānını
    Ṣıdḳ ile sevdüñse eger *(G. 34/8). [ṣıdḳ ile]*
19. **Ṣıdḳ ile** gūş it Hüdāī'nüñ sözin
    Bulmaḳ isterseñ eger rāh-ı Hüdā *(G. 36/9). [ṣıdḳ ile]*
20. Cism ü cānı Ḥażret-i Mevlā'ya teslīm idegör
    Ḫāliḳ'uñ fermānını **ṣıdḳ ile** ta'ẓīm idegör *(Mf. 78/2). [ṣıdḳ ile]*

<u>ṣıfāt:</u>

ṣıfāt: *Hâl, şekil, kılık, vasıf, sûret.* (Doğan, 2013, s. 1515)

1. Bu ẕātı ḳanda bulurduḳ
   Ṣıfātı ḳanda bulurduḳ *(Mrb. 22/10). [ṣıfātı, -ı]*

ṣıfāt: *[tas.] Allah'ın insanlarca tanınabilmesi için zatına nispet edilen mana ve mefhumlar.*

1. Dā'im s̲ebātuñ içün
   Bunca **ṣıfātuñ** içün *(Koş. 36/38). [ṣıfātuñ, -uñ]*
2. Bunca **ṣıfātı** sen virdüñ
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/15). [ṣıfātı, -ı]*
3. **Ṣıfātuñ** tāmdur iy z̲āt-ı bī-çūn
   Te'ālā şānüke ammā yekūlūn *(M. 1/3). [ṣıfātuñ, -uñ]*
4. Heb senüñdür bunca ef'āl ü **ṣıfāt**
   Z̲āt-ı bī-çūnuñda fānīdür z̲evāt *(Mrb. 66/13). [ṣıfāt]*

ṣıfāt: *[tas.] Allah'ın insanlarca tanınabilmesi için zâtına nispet edilen vasıfların Hak'tan olduğunun idrak edildiği tevhid-i sıfat mertebesi.* (Safer el- Muhibbî, 2013, s. 400)

1. 'İnāyet eyledüñ çün kā'ināta
   Kimi ef'āle irdi kim **ṣıfāta** *(Mrb. 92/14). [ṣıfāta, -a]*
2. Bizi fażlıyla irgürdi ḥayāta
   Delālet itdi ef'āl ü **ṣıfāta** *(Mrb. 106/14). [ṣıfāta, -a]*
3. Keşf olub ef'āl ü **ṣıfāt**
   Ḳılsun tecellī nūr-ı z̲āt *(Koş. 18/13). [ṣıfāt]*
4. Ef'āl ü **ṣıfāta** ir
   Ḳaṣd it nūr-ı z̲āta ir *(Koş. 53/5). [ṣıfāta, -a]*
5. Velī sen geçüb ef'āl ü **ṣıfātı**
   'İbādı itdüñ aṣl-ı z̲āta da'vet *(G. 23/9). [ṣıfātı, -ı]*
6. Ḫudāyā biz bu z̲ātı ḳande bulduḳ
   Yā ef'āl ü **ṣıfātı** ḳande bulduḳ *(Mrb. 57/10). [ṣıfātı, -ı]*
7. Kimi **ṣıfāta** irgüren
   Kimini z̲āta irgüren *(Mrb. 2/13). [ṣıfāta, -a]*
8. Ḳalma ṣūretde **ṣıfāta** himmet it
   İrmege baḳī ḥayāta himmet it *(Mrb. 122/9). [ṣıfāta, -a]*

9. Hüdāī’ ḳulun irgürdi ḥayāta
   Delālet itdi efʿāl ü **ṣıfāta** *(Mrb. 109/18). [ṣıfāta, -a]*

<u>sıġ-:</u> *Uygun düşmek, yakışmak.* (Dilçin, 2009, s. 197)

1. **Ṣıġmaz** oraya cān ü ten
   Sırr ile seyr itmek gerek *(Mrb. 64/7). [ṣıġmaz, -maz]*

<u>sıġın-:</u> *Güvenilir bir yere ilticâ etmek, himâye istemek.*

1. İy Vāḥid ü Ferd ü Aḥad
   Senden saña **ṣıġınurın** *(Mrb. 43/2). [ṣıġınurın, -ur, -ın]*
2. İy Ḳādir ü Ḥayy ü Ebed
   Senden saña **ṣıġınurın** *(Mrb. 43/4). [ṣıġınurın, -ur, -ın]*
3. Yoḳ ġayrudan nefʿ ü żarar
   Senden saña **ṣıġınurın** *(Mrb. 43/8). [ṣıġınurın, -ur, -ın]*
4. Żabṭuñdadur dünyā vü dīn
   Senden saña **ṣıġınurın** *(Mrb. 43/12). [ṣıġınurın, -ur, -ın]*
5. Ḳudret senüñ ḳuvvet senüñ
   Senden saña **ṣıġınurın** *(Mrb. 43/16). [ṣıġınurın, -ur, -ın]*
6. Luṭf it sarāy-ı vaṣla ṣal
   Senden saña **ṣıġınurın** *(Mrb. 43/20). [ṣıġınurın, -ur, -ın]*

<u>sıhhat:</u> *Sağlık, âfiyet.*

1. Devlet-i dünyā içün çekdüñ emek
   Ṣıḥḥatüñ ḳadrüni bildüñ mi ‘aceb *(Mf. 52/2). [ṣıḥḥatüñ, -üñ]*
2. Devlet ü dünyā içün çekdüñ teʻablar er ü geç
   Bārī **ṣıḥḥat** niʻmetinüñ ḳadrüni bildüñ mi hīç *(Mf. 57/2). [ṣıḥḥat]*
3. Ḳalıba **ṣıḥḥat** ü hem ḳalbe ṣafā virdi tamām
   Ḫāliḳ’uñ luṭfuna gel ḫamd ü <u>s</u>enā eyleyelüm *(Mrb. 101/3). [ṣıḥḥat]*
4. Devlet-i dünyā içün çekdüñ emek

Ṣıḥḥatüñ ḳadrini bildüñ mi ‘aceb *(Mf. 52/2). [ṣıḥḥatüñ, -üñ]*

5. Devlet ü dünyā içün çekdüñ te‘ablar er ü geç
   Bārī **ṣıḥḥat** ni‘metinüñ ḳadrini bildüñ mi hīç *(Mf. 57/2). [ṣıḥḥat]*
6. Yolında ḫıdmete tevfīḳ idüb hem
   Ḳuvāya daḫi **ṣıḥḥatlar** vireydi *(Kt. 14/4). [ṣıḥḥatlar, -lar]*
7. N’olaydı hay n’olaydı vay n’olaydı
   Göñül rāḥat beden **ṣıḥḥat** bulaydı *(N. 22/2). [ṣıḥḥat]*
8. ‘Ālem-i dünyāda **ṣıḥḥat** bulduġı
   ‘Ālem-i ‘uḳbāda cennet bulduġı *(Mrb. 114/5). [ṣıḥḥat]*

ṣıḥḥat-ı ebdān: *Beden sağlığı.*

1. **Ṣıḥḥat-ı ebdān** ile īmān-ı kāmil var iken
   Tāc ü taḫt ister mi Mevlā’dan ‘aceb ‘āḳil olan *(Kt. 21/1). [ṣıḥḥat-ı ebdān]*

sır:

sır: *Anlamak ve açıklamakta aklın âciz kaldığı şey.* (KL., http://lugatim.com/s/sır, erişim tarihi: 12.09.2021)

1. ‘Aceb ḥālet ‘aceb **sırdur**
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/27). [sırdur, -dur]*

sır: *[tas.] İlâhî hakîkatleri idrak ve müşâhede eden mânevî bir lâtife.* (Cebecioğlu, 2020, s. 436)

1. **Sır** maṭlaba vāṣıl ola
   Rabbüm kerīm iḥsān ide *(Kt. 13/1). [sır]*
2. Şirki süregör gitsün
   Sırruñda ṣafā bitsin *(Mrb. 9/10). [sırruñda, -uñ, -da]*
3. Ḳoyub **sırrum** hevāyı māsivāyı
   Makām olsun aña vaḥdet sarāyı *(Mrb. 56/9). [sırrum, -um]*

4. İrişe **sırra** ḫiṭāb-ı müsteṭāb
   Sen ‘ināyet it meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/11). [sırra, -a]*
5. Ṣıġmaz oraya cān ü ten
   Sırr ile seyr itmek gerek *(Mrb. 64/8). [sırr]*
6. Dolarsa **sırruña** nūr-ı ḥaḳīḳat
   Gerekdür ẓāhirüñde farż u sünnet *(Mrb. 86/17). [sırruña, -uñ, -a]*
7. **Sırr** u aḫfā rāġıb olması güzel
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/15). [sırr]*
8. Vāṣıl ola **sırrum** u cānum ḳarīb
   Tā Hüdāī’ ḳalmaya şöyle ġarīb *(Mrb. 66/17). [sırrum, -um]*
9. Çünki Hüdāī’ maḥv ola nefsüñ ru‘ūneti
   Ol ḳalbe ḳalb rūḥa o **sırra** uyub gelür *(G. 11/10). [sırra]*

sır: *[tas.] Cenâb-ı Hak tarafından sadece gönül ehline bildirilen ilahî hakikatler.* (Ögke, 2018, s. 128)

1. **Sırruñ**ı keşf itme ya da
   Virme ḫāsıluñı bāda *(Koş. 8/17). [sırruñı, -uñ, -ı]*
2. **Sırruñı** nāşīden gizle
   Ḥālüñi kimse bilmesün *(Koş. 25/15). [sırruñı, -uñ, -ı]*
3. Nedür bir dāneden bunca senābil
   Bu **sırrı** bilmez illā ehl-i ‘irfān *(Kt. 10/2). [sırrı, -ı]*
4. Ḳamusı Ḳādir-i muṭlaḳ işidür
   Bu **sırrı** añlayan ‘ārif kişidür *(Mrb. 26/14). [sırrı, -ı]*
5. **Sırruña** Hüdāī’ yār
   Esrārın ide iẓhār *(Mrb. 21/17). [sırruña, -uñ, -a]*
6. Olan bu neşye-i dünyāda mūtū rāhına sālik
   Olubdur küllü şey’in hāliküñ **sırrı** aña ḫāṣıl *(G. 18/6). [sırrı, -ı]*
7. Gösterüb keşretde vaḥdet **sırrını**
   Bir ‘aceb terkīb idübdür çārdan *(G. 21/11). [sırrını, -ı, -n, -ı]*

<u>ṣırāṭ:</u> *Yol. ‖ Sırat köprüsü, yolu. ‖ [tas.] Hakk'a ulaşmadaki maddî ve manevî engeller, hicap perdeleri.*

1. Ṭoġrı yola giden erler
   Ṣırāṭı bunda geçerler *(Koş. 7/18). [ṣırāṭı, -ı]*

<u>ṣırāṭ köprisi:</u> *Ahirette cehennemin üzerine kurulacak köprü.*

1. ‘Ömür tamām olur defter dürilür
   Ṣırāṭ köprisi vü mīzān ḳurılur *(Koş. 13/22). [ṣırāṭ köprisi, -s, -i]*

<u>ṣırāṭ köprüsin geç-:</u> *[tas.] Çetin bir süreç olan seyr ü sülûku tamamlamak.*

1. **Ṣırāṭ köprüsin geçmedin**
   Dōst illerine uçmadın *(Koş. 29/37). [ṣırāṭ köprüsin geç, -(me), -di, -ñ]*

<u>ṣırāṭ-ı müstakīm:</u> *Doğru yol. ‖ [tas.] Allah'ın râzı olduğu / olacağı en doğru yol.*

1. Bendeñe eyle hidāyet iy Raḥīm
   Tā ola āsān **ṣırāṭ-ı müstaḳīm** *(N. 23/2). [ṣırāṭ-ı müstaḳīm]*
2. Şu fāsid zu‘muñı terk it
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīme git *(Mrb. 60/26). [ṣırāṭ-ı müstaḳīm, -e]*
3. Kimüñ kim nūr-ı Ḥaḳ ola delīli
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīm olur sebīli *(Mrb. 86/10). [ṣırāṭ-ı müstaḳīm]*
4. Saña Hüdāī’ iy Kerīm
   İster **ṣırāṭ-ı müstakīm** *(Mrb. 3/18). [ṣırāṭ-ı müstakīm]*
5. Münevver eyleyüb nūr-ı şerī‘at
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīm olsun ṭarīḳat *(Mrb. 13/6). [ṣırāṭ-ı müstaḳīm]*

sırr-ı ev ednā: *İki yay aralığından daha yakın olan mesafenin sırrı.* (ev edna kavramını krş. Necm, 53/9[157]) ||| *[tas.] Kul ile Hak arasında farklılığın ve ikiliğin söz konusu olmadığı fenâ makamının hakikati.* (Ceylan, 2007, s. 228)

Kalıp ifade: Âyet

1. Ḳābe ḳavseyn'üñ Hüdāī' fehm idüb cem'iyyetin
   Vāṣıl ol **sırr-ı ev ednāya** müselmānlıḳ budur *(G. 9/10). [sırr-ı ev ednā, -y, -a]*
2. Ḳābe ḳavseyn ma'nāsından ṭuyuban
   'Aceb **sırr-ı ev-ednā'ya** irem mi *(Koş. 6/16). [sırr-ı ev-ednā, -y, -a]*
3. Geçirüb Ḳābe ḳavseyni Ḫudāyā
   Tecellī eylesün **sırr-ı ev-ednā** *(Mrb. 94/22). [sırr-ı ev-ednā]*
4. Ḳābe ḳavseyn'i geçüb
   Bul **sırr-ı ev-ednā'yı** *(Koş. 53/12). [sırr-ı ev-ednā, -y, -ı]*
5. Teveccüh **sırr-ı ev-ednā'ya** eyle
   Maḳām-ı Ḳābe ḳavseyn'e güẕer it *(Kt. 1/6). [sırr-ı ev-ednā, -y, -a]*
6. **Sırr-ı ev-ednāyı** bilüb ṭuymaġa
   Yā Resūlu'llāh şefā'at eylegil *(Mrb. 28/7). [sırr-ı ev-ednā, -y, -ı]*
7. Doyur **sırr-ı ev-ednādan**
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/15). [sırr-ı ev-ednā, -dan]*
8. Geçüb varlıḳ ḥicābından varan vaḥdet sarāyına
   İrişür Kā'be ḳavseyn'e bilür **sırr-ı ev-ednāyı** *(G. 2/10). [sırr-ı ev-ednā, -y, -ı]*
9. Şu cān kim **sırr-ı ev-ednā'ya** irdi
   Begüm ol maṭlab-ı a'lāya irdi *(Mrb. 87/13). [sırr-ı ev-ednā, -y, -a]*
10. Ḳābe ḳavseyn'i geçüb iriş sarāy-ı vaḥdete
    Sırr-ı ev-ednā Hüdāī' cümleden a'lā imiş *(G. 26/10). [sırr-ı ev-ednā]*

sırr-ı Ḥabīb: *Sevgilinin sırrı.* ||| *[tas.] Hakk'ın zâtının hakikati olan (nur-ı Muhammedî sahibi) Hz. Muhammed.*

---

[157] اَدْنٰىۚ اَوْ قَوْسَيْنِ قَابَ فَكَانَ

"Öyle ki, iki yay kadar hatta daha yakın oldu."

1. Varub sarāy-ı vaḥdeti seyr itmege **sırr-ı Ḥabīb**
   Mi‘rāca da‘vet eyleyüb elṭāf-ı bī-pāyān iden *(G. 4/7). [sırr-ı ḥabīb]*

sırr-ı ḥaḳīḳat: *Gerçeğin sırrı.* ||| *[tas.] Hakk'ın hakikati, zâtı.* (Uludağ, 2016, s. 317)

1. **Sırr-ı ḥaḳīḳat** bul begüm
   Tekrār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/23). [sırr-ı ḥaḳīḳat]*

sırr-ı ḥaḳīḳat maḫzeni: *Hakikat sırrının gizli olduğu yer.* ||| *[tas.] Hz. Muhammed.*

1. **Sırr-ı ḥaḳīḳat maḫzeni**
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/15). [sırr-ı ḥaḳīḳat maḫzeni]*

sırr-ı nihān: *Gizli sır.* ||| *[tas.] Hakikati ve çerçevesi bilinemeyen Hakk’ın mutlak varlığı, zâtı.*

1. Bir özge ‘ālemden geldüm cihāna
   Delīl olmaḳ içün **sırr-ı nihāna** *(Koş. 47/10). [sırr-ı nihān, -a]*

sırr-ı nūr: *Nurun sırrı.* ||| *[tas.] Nur-ı Muhammedî, hakikat-i Muhammedî.*

1. Şems-i vaḥdetden irişdi **sırr-ı nūr**
   Ḥāṣıl oldı ḳalbe envā‘-ı sürūr *(Mrb. 83/17). [sırr-ı nūr]*

sırr-ı pāk-i Muṣṭafā-yı Muḫtār: *Seçilmiş Mustafa'nın saf gerçeği.* ||| *[tas.] Hakk'ın bütün güzel isimlerini kendinde barındıran ve her şeyin bu hakikatten yaratıldığı Muhammedî nur / hakikat-i Muhammedî.*

1. İy göñül ayru degülsün yārdan
   Sırr-ı pāk-i Muṣṭafā-yı Muḫtārdan *(G. 21/2). [sırr-ı pāk-i Muṣṭafā-yı Muḫtār, -dan]*

sırr-ı sarāy: *Hakikat evi.* ‖ *[tas.] Gönül lâtifesi.*

1. Ġayra baḳmaz dā'imā **sırr-ı sarāyın** pāk ider
   Ṣādıḳuñ zīrā murādı Ḥażret-i Mevlā imiş *(G. 26/7). [sırr-ı sarāy,-ı, -n]*

sırr-ı seb'u'l-mesānī: *Tekrar edilen yedilerin hakikati.* ‖ *Namazın her rekatında tekrar edilen ve yedi âyetten oluşan Fatihâ sûresinin hakikati.* ‖ *[tas.] Allah'ın zâtının ayn ve ilim mertebelerindeki yedi çeşit tecellisinin hakikati (Hz. Muhammed).* (Cebecioğlu, 2020, s. 421)

1. **Sırr-ı seb'u'l-meṯānī**
   Sensin yā Resūla'llāh *(Koş. 11/11). [sırr-ı seb'u'l-meṯānī]* -

sırr-ı taḥbīb-i Ḥabīb: *Sevgilinin sevmesindeki sır.* ‖ *Hakk'ın bir kulu sevmesinin hakikati.*

1. Keşf olunca **sırr-ı taḥbīb-i Ḥabīb**
   Terk-i ġılmān it yiter Vildān'a baḳ *(G. 14/9). [sırr-ı taḥbīb-i Ḥabīb]*

sırr-ı tefrīdi bul-: *Tevhidin hakikatine ermek.*

1. Açan rāh-ı tevḥīdi
   Bulan sırr-ı tefrīdi *(Koş. 11/26). [sırr-ı tefrīdi bul, -an]*

sırr-ı tevḥīd: *Birlik sırrı.* ‖ *[tas.] Tevhit hakikati.*

1. Ġayra baḳmaz **sırr-ı tevḥīdi** duyan
   Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/7). [sırr-ı tevḥīd, -i]*

sırr-ı vücūd: *Varlığın sırrı.* ‖ *[tas.] Mutlak varlık olan Hakk'ın hakikati.*

1. Ẕevḳ ile añlayub **sırr-ı vücūdı**

Kemāline irişdürdi şuhūdı *(Koş. 39/9). [sırr-ı vücūd, -ı]*

<u>şıyām:</u> *Oruç.*

1. Senüñle bulundı ṭarīḳ-i Hüdā
   Senüñle bilindi **şıyām** ü ḳıyām *(G. 24/4). [şıyām]*

<u>sīb:</u> *Elma.* ||| *[tas.] İlm-i ledün, ilahî hakikat.* (Şimşek, 2017, s. 316)

1. **Sīb** aşlayıcaḳ bīde
   Evvelki resim gide *(Mrb. 23/13). [sīb]*

<u>Sidre:</u> *Göğün yedinci katında olduğuna inanılan bir ağaç.* ||| *[tas.] Beşer bilgisi ve amellerinin son durağı.* (Pala, 1995, s. 103)

1. Eger Ṭūbā eger **Sidre**
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/15). [Sidre]*
2. Nedendür mıhr ü māh encüm süreyyā
   Nedendür ‘Arş ü Ferş ü **Sidre** Ṭūbā *(Mrb. 88/6). [Sidre]*
3. Eger **Sidre** eger Ṭūbā
   Eger ūlā eger uḫre *(N. 5/1). [Sidre]*
4. Ḳoyub **Sidre** vü Ṭūbāyı
   Gönlüm seni özler seni *(Koş. 31/1). [Sidre]*
5. ‘Arş-ı a‘ẓam cilve-gāh iken saña
   Seyrüñe **Sidre** ola mı müntehā *(G. 22/6). [Sidre]*

<u>Sidre-i ‘irfān-ı Haḳḳ’uñ müntehāsı:</u> *Hakk'ın marifet bilgisinin son noktası.* ||| *[tas.] Sâliklerin seyirlerinin ve ilimlerinin sona erdiği ve büyük berzah da denilen makam.* (Uludağ, 2016, s. 319)

1. **Sidre-i ‘irfān-ı Haḳḳ’uñ müntehāsın** bulmaġa

‘Ālem-i vaḥdetde cevlān it ki insānlıḳ budur *(G. 9/7). [Sidre-i ‘irfān-ı Haḳḳ’uñ müntehāsı, -n]*

<u>siḥr:</u> *Büyü, efsun.* ||| *Karşı konulmaz çekicilik, güçlü etki, kuvvetli câzibe.* (Doğan, 2013, s. 1526)

1. **Siḥrile** donadub kendüñ
   Meydāna ṣalan semendüñ *(Koş. 26/9). [siḥrile, -ile]*

<u>sil-:</u> *Temizlemek, arındırmak, toz ve kir almak.* (Doğan, 2013, s. 1528)

1. Göñülden pāsıñı **silmek** dilerseñ
   Bilmediklerüñi bilmek dilerseñ *(Koş. 1/5). [silmek, -mek]*

<u>sīm-i nefs:</u> *Nefsin gümüşü.* ||| *[tas.] Nefsin kötü sıfatları.*

1. Ḳīl ü ḳāli terke sa‘y it **sīm-i nefsi** eyle ḳal‘
   Ehl-i ḥāl ehl-i meḳāl ol olagör ṣāḥib-kemāl *(Mf. 117/1). [sīm-i nefs,-i]*

<u>sīne:</u> *Gönül.*

1. Firāḳ odına yiter yandı **sīne**
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/15). [sīne]*

<u>sīne-çāk:</u> *Gönlü yaralı.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. Her kim bu yolda ḫāk ola
   ‘Aşḳ ile **sīne-çāk** ola *(N. 20/2). [sīne-çāk]*
2. Ṣoyundum māsivādan **sīne-çākem**
   Ḥaḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş. 47/19). [sīne-çākem, -em]*

<u>siper:</u> *Kalkan.*

1. Ḫudā dilde **siper** ḳolda ḳılıç bilde nacaḳ elde
   Eger evde eger yolda ḥaẕer ḳıl mekr-i düşmāndan *(Mf. 136/1).[siper]*

sipihr: *Gökyüzü.*

1. Āfitābum bir hilāl-ebrū ḳuluñdur māh-ı nev
   Āsumān şeh-nişīnüñdür **sipihridür** nişān *(G. 40/6). [sipihridür,-i -dür]*

sirāc-ı vehhāc: *Parlayan kandil.*

1. Nūruñ **sirāc-ı vehhāc**
   ʻĀlemler saña muḥtāc *(Koş. 11/5). [sirāc-ı vehhāc]*

sirişte ol-: *Yoğrulmak, karıştırılmak, mayalanmak.*

1. Ne ḫūy ile kişi olsa sirişte
   Ḳomaz ol ḫūyın olsa rişte rişte *(N. 15/1). [sirişte ol, -sa]*

Sitānbūl: *İstanbul şehri.*

1. Uyan ġafletden iy ġāfil nedür bu nevm-i ġafletler
   Şu ẓulmānī **Sitānbūl'a** neden böyle muḥabbetler *(Mf. 82/2). [Sitānbū'la, -a]*

sivā: *Başka, gayrı.* ‖ *[tas.] Allah'tan hariç her şey / mâsivâ.* (Uludağ, 2016, s. 321)

1. ʻĀḳil iseñ maḳṣad-ı aḳṣāyı gör
   Ḳo **sivāyı** maṭlab-ı aʻlāyı gör *(Mrb. 15/4). [sivāyı, -y, -ı]*
2. Ġaflet ile her yañaya aḳmaġıl
   Ḳo **sivāyı** maṭlab-ı aʻlāyı gör *(Mrb. 15/8). [sivāyı, -y, -ı]*
3. Key ṣaḳın taẕyīʻ-i evḳāt itmeden
   Ḳo **sivāyı** maṭlab-ı aʻlāyı gör *(Mrb. 15/12). [sivāyı, -y, -ı]*

4. Sırr u aḫfā rāġıb olması güzel

   Ḳo **sivāyı** maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/16). [sivāyı, -y, -ı]*

5. Mekteb-i ‘irfāndan alduñsa sebaḳ

   Ḳo **sivāyı** maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/20). [sivāyı, -y, -ı]*

6. Bī-çāre Hüdāī’ gel

   Çek cümle **sivādan** el *(Mrb. 118/18). [sivādan, -dan]*

7. **Sivāyı** ḳo hevālardan gözüñ yum

   Ve illā nefs-i şūmuñ ḥāli ma‘lūm *(Mrb. 109/13). [sivāyı, -y, -ı]*

8. Ger Hüdāī’ ġarībe olsa naẕar

   Ḳalmaya hem **sivādan** anda eṣer *(Mhm. 4/12). [sivādan, -dan]*

9. Bu ma‘nā ger saña oldıysa ma‘lūm

   Sivādan var yüri imdi gözüñ yum *(N. 10/4). [sivādan, -dan]*

10. ‘Aḳluñı devşir başuña

    Ḳo **sivā** ḥubbun hey mecnūn *(N. 13/4). [sivā]*

11. **Sivā** ɬevs̱inden el yuyub dem-ā-dem

    İrüb maṭlūba ḫōş ẕevḳ ü ṣafā it *(N. 21/3). [sivā]*

12. İrüb sarāy-ı vaḥdete

    Ḳalbi **sivādan** pāk ola *(N. 20/4). [sivādan, -dan]*

13. Olub dil derd ile şeydā

    Sivāyı görse nā-peydā *(Mrb. 51/10). [sivāyı, -y, -ı]*

14. Ḳo **sivāyı** ṣıdḳ ile gel eyle Ḥaḳḳ’a i‘tiẕār

    Her murādı Ḥaḳ virür sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/19). [sivāyı, -y, -ı]*

15. **Sivā** ḥubbı ḳulūb-ı nāsı aldı

    Ṣanasın her biri ‘ummāna daldı *(Mrb. 72/9). [sivā]*

16. Olagör ṣoḥbet-i dildāre lāyıḳ

    Yiter itdüñ **sivāya** iştiġāli *(Mrb. 87/8). [sivāya, -y, -a]*

17. Göñül virme **sivāya** ‘āḳiliseñ

    Gel Allāh’a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/1). [sivāya, -y, -a]*

18. Ṣaḳın aldanma bu fānī na‘īme

    Sivādan gec iriş Rabb-ı Raḥīm’e *(Mrb. 97/10). [sivādan, -dan]*

19. Göster **sivāyı** vaḥdeti

    Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/7). [sivāyı, -y, -ı]*

20. Güli ṣanma ki derdüñe devādur
    Sivā ḥubbı çü beyhūde hevādur *(Mrb. 25/10). [sivā]*
21. Ḳılma **sivāya** iltifāt
    Tā kim tecellī ide ẕāt *(Mrb. 80/21). [sivāya, -y, -a]*
22. Bulagör iy Hüdāī' Mevlā'yı
    Geç **sivādan** ḳo ġayrı sevdāyı *(Mrb. 74/34). [sivādan, -dan]*
23. Ḥabīb-i Ḫudā'sın **sivādan** ne ġam
    Güneşden ṣakınsa 'aceb mi ġamām *(G. 24/5). [sivādan, -dan]*
24. Hüdāī' ḳuluna idüb hidāyet
    Sivādan luṭf ile āzād iden dōst *(G. 33/10). [sivādan, -dan]*

sivādan geç-: *[tas.] Kulu Allah'tan uzaklaştıran her şeyden ilgiyi kesmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Āḫir yene geçüb cümle sivādan
   Ḥaḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/7). [sivādan geç, -üb]*

sivā ṣavmını ṭut-: *[tas.] Allah'tan uzaklaştıran her şeyden kulun ilgisini kesmesi.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Sivā ṣavmını kim ṭutdı
   Viṣālüñ 'ıydına yetdi *(Mrb. 49/5). [sivā ṣavmını ṭut, -dı]*

sivā-yı Ḥaḳ: *Hak'tan gayrı her şey.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Fenā buldı **sivā-yı Ḥaḳ** Hüdāī
   Ḫudā'dan ġayrı yoḳ bir daḫı varum *(N. 18/5). [sivā-yı Ḥaḳ]*

sivā-yı Sübḥān: *Her türlü noksandan uzak olan Allah'tan gayrısı.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Terk idüb bu sarāy-ı vīrānı

Belki cümle **sivā-yı Sübḥān'ı** *(Msd. 1/8). [sivā-yı Sübḥān, -ı]*

soġuḳ: *Üşüten hava.*

1. Yaz olsa **ṣoġuḳ** ister ḳışın ışṣı
   Meger kim nefs ider aña teḳāżī *(Kt. 20/1). [ṣoġuḳ]*

soḥbet-i cānān: *Sevgilinin yakınlığı.* ||| *[tas.] Hak'la yakîn olunan vahdet makamı.*

1. **Ṣoḥbet-i cānāna** irmek isteyen
   Yolına ḫarc eylesün cān ü teni *(G. 39/3). [ṣoḥbet-i cānān, -a]*

soḥbet-i dildār: *Sevgilinin sohbeti.* ||| *[tas.] Allah'ın kula teveccühü olan tecelli ve feyzi.*

1. Olagör **ṣoḥbet-i dildāre** lāyıḳ
   Yiter itdüñ sivāya iştiġāli *(Mrb. 87/7). [ṣoḥbet-i dildār, -a-e]*

sol-: *Diriliğini ve tazeliğini yitirmek.* (Doğan, 2013, s. 1542)

1. Tāze tāze dōst gülleri
   Açılsun aṣlā **ṣolmasun** *(Koş. 25/2). [ṣolmasun, -(ma), -sun]*
2. Her laḥẓa tāze gül bite
   Hīç **ṣolmaya** būstānumuz *(Mrb. 1/16). [ṣolmaya, -(ma), -y, -a]*

solmaz: *Yok olmayan, diri kalan, tükenmeyen, ebedî kalan.*

1. **Ṣolmaz** gülşen gülin dermek dilerseñ
   Göñül gel dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/11). [ṣolmaz]*

soñ: *En son, ahir.*

1. Göñül virme cihānuñ leẕẕetine
   Ki ol degmez **ṣoñında** ḥasretüñe *(Mf. 153/2). [ṣoñında, -ı, -n, -da]*

<u>ṣoñra:</u>

ṣoñra: *Ahirette.*

1. Bunda iken bilüñüz
   Ṣoñra irmez elüñüz *(Koş. 24/10). [ṣoñra]*
2. Bir iş it kim **ṣoñra** utanmayasın
   Ne işlerseñ varub görseñ gerekdür *(Koş. 45/7). [ṣoñra]*

ṣoñra: *Arkasından, ardından.* (KL., http://lugatim.com/s/Sonra, erişim tarihi: 12.09.2021)

1. Kimseye ölmezden öñ göstermeyüb dīdārını
   İrgürüb bāḳī ḥayāta līki **ṣoñra** ṣād iden *(G. 8/8). [ṣoñra]*

<u>ṣor-:</u> *Suâl etmek, bilgi istemek, danışmak.*

1. Hüdāī'ye **ṣorarsañ**
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/35). [ṣorarsañ, -ar, -sa, -ñ]*
2. Ger Hüdāī'den **ṣorarlarsa** ḫaber
   Ḥaḳḳ ile ḳā'imdür eşyā' ser-te-ser *(Mrb. 89/17).[ṣorarlarsa,-ar,-lar,-sa]*
3. Yüri var bir bilüre **ṣor**
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/15). [ṣor]*

<u>ṣoragör-:</u> *Haber / bilgi almaya çalışmak.*

1. Bilmez iseñ bu yolı eger
   Var bir bilüre **ṣoragör** *(Koş. 7/20). [ṣoragör]*
2. Bir bilüre **ṣoragör**

Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/15). [ṣoragör]*

<u>şorı:</u> *Sorgu, suâl.*

1. **Ṣorı** ḥesāb ṣorulmaz mı
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/35). [ṣorı]*

<u>şorıyı ḥisābı virüb gelen:</u> *[tas.] Seyr u sülûktaki engelleri aşıp kemâle eren ârif, insan-ı kâmil, mürşid-i kâmil.*

1. Ölmezden öñ öldi bir daḫı ölmez
   Ṣorıyı ḥisābı virüb gelenler *(Koş. 39/8). [ṣorıyı ḥisābı virüb gelen, -ler]*

<u>şoy-:</u> *Sıyırmak, çıkarmak.*

1. **Ṣoyarlar** egninden aṭlās ḳabāyı
   Bunda ‘uryān gelüb ‘uryān giderler *(Koş. 40/7). [ṣoyarlar, -ar, -lar]*
2. Bād-ı ḫazāndan aldı fenā būy-ı z̲evḳini
   Eşcār dürlü dürlü libāsın **ṣoyub** gelür *(G. 11/6). [ṣoyub, -ub]*

<u>şoyla-:</u> *Araştırmak, aslını bulmaya çalışmak.* ‖ *Ululamak, tazim etmek.* (Dilçin, 2009, s. 203)

1. Ḥaḳīḳat yolın **ṣoyla**
   Gider ġayrı sevdāyı *(Koş. 53/1). [ṣoyla]*
2. Gelüñüz imdi ulular yolunı **ṣoylayalum**
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/7). [ṣoyla, -y, -alum]*

<u>şoyun-:</u> *Arınmak, kurtulmak.*

1. **Ṣoyundum** māsivādan sīne-çākem
   Ḥaḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş. 47/19). [ṣoyundum,-du,-m]*

ṣoyunub ‘uryān ol-: *[tas.] Sâlikin beşerî vasıflardan kurtulup Hak'ta fenâya ermesi.*

1. Cān ü ten ḳaydından olmaġa ḫalāṣ
   Ṣoyunub ‘uryān olayın bir zamān *(G. 17/22). [ṣoyunub ‘uryān ol,-ayın]*

söyle-:

söyle-: *Konuşmak, sözle ifade etmek.* (Doğan, 2013, s. 1551)

1. Ne ṣanduñ sen alan Ḥaḳ’dur viren Ḥaḳ
   İşiden **söyleyen** Ḥaḳ’dur gören Ḥaḳ *(Mf. 100/2). [söyleyen, -y, -en]*
2. Var ise sende eger ‘aḳl ü meẕāḳ
   Söyleyen kimseye baḳma söze baḳ *(Mf. 199/2). [söyleyen, -y, -en]*
3. Benefşelerle sünbüller nedendür
   Aġızda **söyleyen** diller nedendür *(Mrb. 26/4). [söyleyen, -y, -en]*
4. Ḥaḳḳ’uñ iḥsānına sükr eyle dervīş
   Gören göz **söyleyen** diller nedendür *(Mrb. 88/4). [söyleyen, -y, -en]*

söyle-: *Haber vermek, bildirmek, belirtmek.* (Doğan, 2013, s. 1551)

1. **Söylesün** cān bülbüli
   Ḫandān olsun gülümüz *(Koş. 20/7). [söylesün, -sün]*
2. **Söyle** cān bülbüli
   Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/3). [söyle]*

söyle-: *İzâh etmek, açıklamak.*

1. Pür-hevā nefsüñ elinden n’idelüm neyleyelüm
   Ḥaḳ bilür ḥālümüzi ḫōd kime ne **söyleyelüm** *(Mrb. 16/6). [söyleye, -y,-elüm]*

söylen-: *Ağızdan ağıza dolaşmak, konuşulmak.*

1. Bu m̲eş̲eldür **söylenür** ḫalḳuñ dilüñde dā'imā
   Diñleme 'avrat sözini umma 'avratdan vefā *(Mf. 45/1). [söylenür, -ür]*
2. Bu m̲eş̲eldür **söylenür** ḫalḳuñ dilinde dā'imā
   Diñleme düşmān sözini umma 'avratdan vefā *(Mf. 180/1).[söylenür,-ür]*

söz:

söz: *Kelâm, laf.* ||| *Dua, niyaz.*

1. Budur **sözümüz** dem-be-dem
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/11). [sözümüz, -ümüz]*

söz: *Kelâm, laf.* ||| *Nasihat, öğüt, nutuk.*

1. Güş it Hüdāī'nüñ **sözin**
   Budur ḥaḳīḳatden ḫaber *(G. 34/19). [sözin, -i, -n]*
2. Hüdāī'nüñ **sözi** bu
   Baña Allah'um gerek *(Koş. 12/27). [sözi, -i]*
3. Hüdāī'nüñ **sözin** ḥaḳ bil
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/27). [sözin, -i, -n]*
4. Hüdāī'den güş it **sözi**
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/27). [sözi, -i]*
5. Hüdāī'den güş it **sözi**
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/27). [sözi, -i]*
6. Hüdāī'nüñ **sözin** güş eyle iy yār
   Bu fānī mülke maġrūr olma zinhār *(Mrb. 120/17). [sözin, -i, -n]*
7. Güş it **sözi** ṣādıḳdan
   Geç fānī 'alāyıḳdan *(Mrb. 9/13). [sözi, -i]*
8. Hüdāī'nüñ **sözin** güş it
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/27). [sözin, -i, -n]*
9. Diñle Hüdāī'nüñ **sözin**
   Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/19). [sözin, -i, -n]*

10. Cemālüñ nūrunı gözler
    Aña kār eylemez **sözler** *(Mrb. 49/26). [sözler, -ler]*
11. Hüdāī'nüñ **sözi** budur
    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/27). [sözi, -i]*
12. Cān ile diñle bu **sözi** Ḥaḳ bil
    Cümlenüñ başı bir 'ināyet imiş *(Mrb. 74/19). [sözi, -i]*
13. Ṣıdḳ ile gūş it Hüdāī'nüñ **sözin**
    Bulmaḳ isterseñ eger rāh-ı Hüdā *(G. 36/9). [sözin, -i, -n]*
14. 'Aḳluñı der başına diñle Hüdāī'yi gel
    Ḥaḳ **sözi** gūş idegör böyle sefāhat neden *(G. 38/18). [sözi, -i]*

söz: *(edebî ürün) Hikmetli şiir, cümleler manzumesi.* (Doğan, 2013, s. 1551)

1. Gerçi kim dīvāneye dirler ḳalem yoḳ gāh olur
   Söz gelür altun ḳalemle yazılur dīvāneden *(Mf. 135/2). [söz]*

söz: *Kelâm, konuşulan mevzu, söylem.* (Doğan, 2013, s. 1551)

1. Var ise sende eger 'aḳl ü meẕāḳ
   Söyleyen kimseye baḳma **söze** baḳ *(Mf. 199/2). [söze, -e]*
2. Budur Hüdāī'nüñ **sözi**
   Cānum seni özler seni *(Koş. 31/19). [sözi, -i]*
3. Eger Ḥaḳḳ olmazsa **sözüñ**
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/43). [sözüñ, -üñ]*
4. Maḥabbet cevherin kim dir 'arażdur
   Sözin gūş itme kim ehl-i ġarażdur *(Mf. 177/2). [sözin, -i, -n]*

<u>söz söyle-:</u> *Hakkında konuşmak.*

1. Ḥaḳ'dan ġayrı Ḥaḳ'dan **söz söyleyemez**
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/3). [söz söyle, -y, -e, -mez]*

<u>şu:</u>

şu: *Şeffaf sıvı, su.* (Doğan, 2013, s. 1556)

1. **Ṣu** gibi arınmazsañ
   Yirlere sürünmezseñ *(Mrb. 10/9). [ṣu]*

şu: *Akarsu, ırmak.* (Doğan, 2013, s. 1556)

1. Aḳan **şular** esen yeller
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/35). [ṣular, -lar]*
2. **Ṣular** olmuş gibi dīdāra ‘āşıḳ
   Dün gün aḳar çaġlar çendān eglenmez *(Koş. 14/1). [ṣular, -lar]*
3. ‘Ömür eser yeldür yāḫūd aḳar **şu**
   Ṣaḳın yele ṣuya ṭayanmaġı ḳo *(Koş. 14/17). [ṣu]*
4. Naẓar it ‘ibretile nev-bahāra
   Aḳan **şular** esen yeller nedendür *(Mrb. 26/8). [ṣular, -lar]*

şu: *Şeffaf sıvı, su.* ||| *Hz. İbrahim’in ateşe atıldığı yerde peyda olan gölet, su havuzu.*

1. Nārı itdüñ Ḫalīl’üñe gülizār
   Ṭaġ ü daş eyledi **şu** üzre ḳarār *(Mrb. 77/26). [ṣu]*

şu: *Şeffaf sıvı, su.* ||| *[tas.] Gelip geçici olan ömür, hayat.*

1. ‘Ömür eser yeldür yāḫūd aḳar ṣu
   Ṣaḳın yele **şuya** ṭayanmaġı ḳo *(Koş. 14/18). [ṣuya, -y, -a]*

şu: *Şeffaf sıvı, su.* ||| *[tas.] Fâni vücut.* (Pala, 1995, s. 13)

1. Ne oddan ne **şudan** döner
   Kimseler ‘āşıḳ olmasun *(Koş. 25/7). [ṣudan, -dan]*

şu: *Şeffaf sıvı, su.* ‖ *[tas.] Mâsivâ.*

1. Māsivādan elüñ yu
   Ḳandurmasun degme **su** *(Koş. 41/18). [su]*

şu: *Şeffaf sıvı, su.* ‖ *[tas.] Hakk'ı görüp hayrete düşen âşık.*

1. Görenler Ḥaḳ cemālini
   Şu gibi bī-ḳarār ancaḳ *(Mrb. 51/4). [şu]*

şu: *Şeffaf sıvı, su.* ‖ *[tas.] Kâmil nefs.* (Cebecioğlu, 2020, s. 11)

1. **Şu** gibi yoluñ pāk eyle
   Dōst dīdārını göregör *(Koş. 7/7). [şu]*

<u>şubḥ ü şām:</u> *Sabah ve akşam.* ‖ *Her zaman, sürekli.*

1. Ol iy Hüdāī' **şubḥ ü şām**
   Ẕikr-i Ḫudā'da ber-devām *(Mrb. 121/13). [şubḥ ü şām]*

<u>subḥāne'l-lezī esrā:</u> *"...yürüten Allah, noksan sıfatlardan uzaktır." meâlli İsrâ gecesini anlatan âyetten bir bölüm.* (İsrâ, 17/1[158])

***Kalıp ifade*:** *Âyet.*

1. Şāhidüñ leyl-i İsrā
   Subḥāne'l-lezī esrā *(Koş. 11/14). [subḥāne'l-lezī esrā]*

---

[158] الْبَصِيرُ عُالسَّمِيعُ هُوَ اِنَّهُ اٰيَاتِنَاۗ مِنْ لِنُرِيَهُ حَوْلَهُ بَارَكْنَا الَّذِي الْاَقْصَا الْمَسْجِدِ اِلَى الْحَرَامِ الْمَسْجِدِ مِنَ لَيْلاً بِعَبْدِهٖ اَسْرٰى الَّذِيْٓ سُبْحٰنَ

"Bir gece, kendisine bazı âyetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Harâm'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir."

ṣudūr eyle-: *Meydana gelmek, çıkmak.*

1. Ḫaṭā ile **ṣudūr eylerse** evzār
   Umaruz ‘afv ide ol Rabb-i Ġaffār *(Mrb. 109/9). [ṣudūr eyle, -r, -se]*

ṣudūr it-: *Meydana gelmek, hâsıl olmak, ortaya çıkmak.*

1. Ḳuluñ saña lāyıḳ işi yoġımış
   Yoḳdan **ṣudūr iden** zīrā yoġımış *(Koş. 5/30). [ṣudūr it, -en]*
2. Ḫudāyā ne **ṣudūr ide** ‘ademden
   Ṣafā mı bite toḫm-ı derd ü ġamdan *(Mrb. 47/9). [ṣudūr it, -e]*
3. Ḳuṣūra baḳma iy Mevlā
   ‘Ademden ne **ṣudūr ide** *(Mrb. 73/12). [ṣudūr it, -e]*

suġrā: *En küçük.*

1. Senden kerem senden ‘aṭā
   Ṣuġrā senüñ kübrā senüñ *(Mhm. 1/6). [ṣuġrā]*

sū’-i tedbīr: *Her şeyi kontrol altında tutmanın yanlışlığı.*

1. Bıraḳub bu hevā vü tezvīri
   Kerem it ḳo bu **sū’-i tedbīri** *(Mrb. 39/14). [sū’-i tedbīr, -i]*

ṣulḥ (ehli): *Barış ve huzur ehli.* ||| *[tas.] Amel ve ibadetleri kabul olan kişi.* (Uludağ, 2016, s. 323)

1. Rāh-ı ṣalāḥa gidüb **ṣulḥ** u sülūk ehli ol
   Nefse uyub her zamān ḥiddet ü şiddet neden *(G. 38/3). [ṣulḥ]*

sulṭān:

sulṭān: *Hükümdar, hüküm sahibi, iktidar sahibi.* (Doğan, 2013, s. 1560)

1. Luṭf ile iḥsānuñ ebvābını ac
   Meded eyle meded **sulṭānım** Allāh *(Koş. 55/2). [sulṭānım, -ım]*
2. Ḫān-ı vaṣla ṭoyur olmayalum ac
   Meded eyle meded **sulṭānım** Allāh *(Koş. 55/4). [sulṭānım, -ım]*
3. Keremüñden viṣālüñ eyle iḥsān
   Meded eyle meded **sulṭānım** Allāh *(Koş. 55/8). [sulṭānım, -ım]*
4. Bize fażlı ile iden ‘ināyet
   Efendüm sevdügüm **sulṭānum** Allāh *(Kt. 11/2). [sulṭānum, -um]*
5. Rıżāsı yolına ide hidāyet
   Efendüm sevdügüm **sulṭānum** Allāh *(Kt. 11/4). [sulṭānum, -um]*
6. Tecellī-i cemālüñ eyle iḥsān
   Meded eyle meded **sulṭānum** Allāh *(Mrb. 94/2). [sulṭānum, -um]*
7. Olavuz maṭlab-ı a‘lāya vāṣıl
   Meded eyle meded **sulṭānum** Allāh *(Mrb. 94/8). [sulṭānum, -um]*
8. Yene senden olur bu derde dermān
   Meded eyle meded **sulṭānım** Allāh *(Mrb. 94/16). [sulṭānım, -um]*
9. Ola bāḳī na‘īme tā ki mālik
   Meded eyle meded **sulṭānum** Allāh *(Mrb. 94/20). [sulṭānım, -um]*
10. Ki tā ḥāṣıl ola maḳṣūd-ı aḳṣā
    Meded eyle meded **sulṭānum** Allāh *(Mrb. 94/24). [sulṭānım, -um]*
11. Olubdur çünki fażl u luṭfa mu‘tād
    Meded **sulṭānum** Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/20). [sulṭānum,-um]*
12. Ne ḳudret ıssı **sulṭānsın** ilāhī
    Ne raḥmet kānı **sulṭānsın** ilāhī *(Mf. 170/1). [sulṭānsın, -sın]*
13. Ne ḳudret ıssı **sulṭānsın** ilāhī
    Ne raḥmet kānı **sulṭānsın** ilāhī *(Mf. 170/2). [sulṭānsın, -sın]*
14. Derdlü dermānın ister
    Ḳullar **sulṭānın** ister *(Koş. 12/10). [sulṭānın, -ı, -n]*
15. Kimi **sulṭāndur** kimi ḳul
    Āḫir bir yire çıḳar yol *(Koş. 30/13). [sulṭāndur, -dur]*

16. Kimi bende kimi **sulṭān** olurlar
    Bu sulṭān ile bu ḳullar nedendür *(Mrb. 26/27). [sulṭān]*
17. Kimi bende kimi sulṭān olurlar
    Bu **sulṭān** ile bu ḳullar nedendür *(Mrb. 26/28). [sulṭān]*
18. Dilerse ḳaṭreyi ‘ummān iden dōst
    Kimini ḳul kimin **sulṭān** iden dōst *(Mrb. 54/4). [sulṭān]*
19. Göñüller derdine dermān senindür
    Ḳamu **sulṭānlara** fermān senindür *(Mrb. 12/10). [sulṭānlara, -lar, -a]*
20. Eyyūb’a dermān eyleyüb Ya‘kūb’ı nālān eyleyüb
    Ḳul eylemişken Yūsuf’ı Mıṣr iline **sulṭān** iden *(G. 4/4). [sulṭān]*
21. Ne Sübḥān’sın şerīküñ yoḳ ilāhī
    Ne **sulṭānsın** vezīrüñ yoḳ ilāhī *(M. 1/2). [sulṭānsın, -sın]*
22. ‘Ālemlere **sulṭān** olan
    Ṣādıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/3). [sulṭān]*

sulṭān: *[tas.] Mutlak iktidar sahibi Allah.* (Ögke, 2018, s. 128)

1. Kā‘be-i maṭlūba irsün ḳullaruñ
   Sen ‘ināyet eyle **sulṭanum** meded *(Mrb. 108/4). [sulṭan’um, -um]*
2. Niçe luṭf u niçe iḥsān eyledüñ
   Sen ‘ināyet eyle **sulṭanum** meded *(Mrb. 108/12). [sulṭan’um, -um]*
3. Vaṣluñ iḥsān it Hüdāī’ye hemīn
   Sen ‘ināyet eyle **sulṭanum** meded *(Mrb. 108/20). [sulṭan’um, -um]*
4. Cān taḫtına **sulṭānum**
   Baḳsañ n’ola ‘uṣṣāḳa *(Mrb. 23/3). [sulṭānum, -um]*
5. Saña varmaġı āsān eyle yā Rab
   A **sulṭānum** saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/4). [sulṭānum, -um]*
6. ‘İnāyet eyle **sulṭānum**
   Fenā ehli beḳā ister *(Mrb. 69/11). [sulṭānum, -um]*
7. Ola maḳṣūdumuz faẓluñla ḥāṣıl
   ‘İnāyet eyle **sulṭānum** meded hay *(Mrb. 116/2). [sulṭānum, -um]*
8. Olalum nūr-ı pāk-i ẕāta vāṣıl

‘İnāyet eyle **sulṭānum** meded hay *(Mrb. 116/4). [sulṭānum, -um]*

9. Ṣafāya irmege maḥzūn göñüller

‘İnāyet eyle **sulṭānum** meded hay *(Mrb. 116/8). [sulṭānum, -um]*

10. Yene senden olur her derde dermān

‘İnāyet eyle **sulṭānum** meded hay *(Mrb. 116/12). [sulṭānum, -um]*

11. Olalum mā-sivā ḥubbundan āzād

‘İnāyet eyle **sulṭānum** meded hay *(Mrb. 116/16). [sulṭānum, -um]*

12. Efendi faż̧l ü raḥmet senden olur

‘İnāyet eyle **sulṭānum** meded hay *(Mrb. 116/20). [sulṭānum, -um]*

13. Senüñdür luṭf u iḥsān heb

Şükürler saña iy **sulṭān** *(Mrb. 124/8). [sulṭān]*

14. Ele al ḫāṭır-ı perīşānum

Ḳudret-i tāmme ıssı **sulṭānum** *(Mhm. 4/4). [sulṭānum, -um]*

15. Raḥmet-i ‘āmme ıssı s**ulṭānum**

Ḳullaruñdur Efendi pīr ü civān *(Mhm. 4/5). [sulṭānum, -um]*

16. Ḳudret-i tāmme ıssı s**ulṭānum**

Raḥmet-i ‘āmme ıssı sulṭānum *(Mhm. 4/9). [sulṭānum, -um]*

17. Ḳudret-i tāmme ıssı sulṭānum

Raḥmet-i ‘āmme ıssı s**ulṭānum** *(Mhm. 4/10). [sulṭānum, -um]*

18. İre maṭlūba gide cümle keder

Ḳudret-i tāmme ıssı **sulṭānum** *(Mhm. 4/14). [sulṭānum, -um]*

19. Tevfīḳ eyle bizi vuṣlat yolına

Efendüm meded hey **sulṭānum** meded *(Koş. 5/2). [sulṭānum, -um]*

20. Keremüñden irgür vaḥdet iline

Efendüm meded hey **sulṭānum** meded *(Koş. 5/4). [sulṭānum, -um]*

21. Ayrılıḳ güç imiş ġurbet illerde

Efendüm meded hey **sulṭānum** meded *(Koş. 5/8). [sulṭānum, -um]*

22. Sen ḳabūl itmezseñ kim ḳabūl ider

Efendüm meded hey **sulṭānum** meded *(Koş. 5/12). [sulṭānum, -um]*

23. Efendümi ḳoyub ḳande varayum

Efendüm meded hey **sulṭānum** meded *(Koş. 5/16). [sulṭānum, -um]*

24. Keremüñden maḥrūm ḳalmışı yoḳdur

Efendüm meded hey **sulṭānum** meded *(Koş. 5/20). [sulṭānum, -um]*

25. Yüzümüz sürüyü ḳapuña geldük

Efendüm meded hey **sulṭānum** meded *(Koş. 5/24). [sulṭānum, -um]*

26. Kāmillere baḳub yerinmeyelüm

Efendüm meded hey **sulṭānum** meded *(Koş. 5/28). [sulṭānum, -um]*

27. Hüdāī'ye senüñ faẕluñ çoġımış

Efendüm meded hey **sulṭānum** meded *(Koş. 5/32). [sulṭānum, -um]*

28. Ḳalbümüz pāk idelüm

Taḫtına **sulṭān** gelsün *(Koş. 9/8). [sulṭān]*

29. O **sulṭāndur** iden ḳulların irşād

Men lem yehdi'llāhu mālehu min hād *(Koş. 51/5). [sulṭāndur, -dur]*

30. 'Ālemlerüñ **sulṭānı**

Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/1). [sulṭānı, -ı]*

31. Eger ṭoġrı yoldan ṭaşra gitdüñse

Efendüm **sulṭānum** estaġfiru'llāh *(Koş. 58/2). [sulṭānum, -um]*

32. Rıżāña muḫālif her ne itdüñse

Efendüm **sulṭānum** estaġfiru'llāh *(Koş. 58/4). [sulṭānum, -um]*

33. Yene senden olur her derde dermān

Efendüm **sulṭānum** estaġfiru'llāh *(Koş. 58/8). [sulṭānum, -um]*

34. Ente'l-Kerīm ente Ġaffārü'ẕ-ẕünūb

Efendüm **sulṭānum** estaġfiru'llāh *(Koş. 58/12). [sulṭānum, -um]*

35. Ḳullar isterse şeref

Sulṭānı bilmek gerek *(Koş. 41/8). [sulṭānı, -ı]*

36. Daḫı 'Ādem ḫalḳ olmadın

Sen **sulṭāna** ḳul eyledi *(Koş. 37/4). [sulṭāna, -a]*

37. Esirgeyici **sulṭānum**

Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/3). [sulṭānum, -um]*

38. Güli gör kim bu deñlü ḫār içinde

Ne ḫōş **sulṭān** geçer ezhār içinde *(M. 3/4). [sulṭān]*

39. 'Ālemlere **sulṭānum**

Luṭf ile 'ināyet it *(Mrb. 105/3). [sulṭānum, -um]*

40. Luṭf eyleyüb bir kez naẓar

Eylerse ger **sulṭānumuz** *(Mrb. 1/2). [sulṭānumuz, -umuz]*

41. İrişdür faẕluñ ile nūr-ı ẕāta
    ‘İnāyet eyle s**ulṭānum** ‘ināyet *(Mrb. 56/2). [sulṭānum, -um]*
42. Hüdāī’ añlayub bilsün Ḫudā’yı
    ‘İnāyet eyle **sulṭānum** ‘ināyet *(Mrb. 56/12). [sulṭānum, -um]*
43. İrişsün cān ü dil bāḳī ḥayāta
    ‘İnāyet eyle **sulṭānum** ‘ināyet *(Mrb. 56/4). [sulṭānum, -um]*
44. Olalum vāṣıl-ı maṭlūb-ı a‘lā
    ‘İnāyet eyle s**ulṭānum** ‘ināyet *(Mrb. 56/8). [sulṭānum, -um]*
45. Ḳalbī sarāyın pāk ider
    Sulṭāna irmek isteyen *(Mrb. 65/16). [sulṭāna, -a]*
46. Ṣıdḳ ile ḳul olmadan
    Sulṭān elüñe girmez *(Mrb. 10/20). [sulṭān]*
47. Meded ḳurtar Hüdāī’yi elemden
    A **sulṭānum** saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/12). [sulṭānum, -um]*
48. Ṣūretinde Ādemi ḫalḳ eyleyen
    - Şibh ü miṣli olmayan **sulṭāna** baḳ *(G. 14/6). [sulṭān’a, -a]*
49. Ṭaşradan baḳma vücūd iḳlīmine
    Gir serīr-i sīnede **sulṭānı** gör *(G. 19/6). [sulṭānı, -ı]*
50. Vücūduñ milki ḳo Allah’uñ olsun
    Sarāy-ı sırruña **sulṭān** ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/4). [sulṭān]*
51. Ḳulluḳ ider ṣıdḳıla Mevlā’sına
    Cān u dil taḫtında **sulṭān** isteyen *(G. 10/6). [sulṭān]*

sulṭān: *Zirve, baş.*

1. Tesbīhlerüñ **sulṭānıdur**
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/23). [sulṭānıdur, -ı, -dur]*
2. Ceddüm ü pīrüm **sulṭān**
   Sensin yā Resūla’llāh *(Koş. 11/23). [sulṭān]*

sulṭān: *Hükümdar.* ‖ *Vefat eden kişi, ölü, cenaze.*

1. Bir gün sefer düşer berzaḫ eline
   Otaġı ḳalḳıcaḳ **sulṭān** eglenmez *(Koş. 13/20). [sulṭān]*

sulṭān-ı ekber: *En büyük hükümdar.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Cemī‘-i ẕenbüm iy **sulṭān-ı ekber**
   Bağışla mā-teḳaddem mā-teaḫḫar *(Mrb. 58/5). [sulṭān-ı ekber]*

sulṭān-ı ḳādir: *Gücü yeten hükümdar.* ||| *[tas.] Her şeyi yapmaya gücü yeten Allah.*

1. Zehī **sulṭān-ı ḳādir** āsumānī ḫaymeler ḳurmış
   Arāżīyi mihād itmiş cibāli eylemiş evtād *(Mf. 58/1). [sulṭān-ı ḳādir]*

sulṭān-ı kevneyn: *İki cihan sultanı.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. **Sulṭān-ı kevneyn** ṭoġduġı
   Māh-ı mübārekdür gelen *(Mrb. 5/1). [sulṭān-ı kevneyn]*

sulṭānlıḳ: *Hükümdarlık, padişahlık.*

1. Ḫāzin-i esrār-ı lāhūt ol ki **sulṭānlıḳ** budur
   Kenz-i lā-yefnāya mālik ol begüm ḫānluḳ budur *(G. 9/1).[sulṭānlıḳ]*

şun-: *İkram etmek, ihsan etmek, vermek.*

1. Ṣafā cāmın **şun** iy sāḳī
   Göñül kesb-i sürūr ide *(Mrb. 73/3). [şun]*

şun‘: *Eser, yaratış.* ||| *[tas.] Hakk'ın yarattığı her şey.*

1. Cihānı var iden sensin yoġı iẓhār iden sensin

Senüñ her **ṣun‘uña** yā Rab baḳılsa özge ḥikmetdür *(G. 1/4). [ṣunʿuña, -uñ,-a]*

ṣun‘-ı Ḥaḳḳ: *Allah'ın eseri.* ||| *[tas.] Evren, kâinat.*

1. Baḳanlar ḳudret-i perverdigāra
   Görenler **ṣun‘-ı Ḥaḳḳ’ı** āşikāre *(Mrb. 26/6). [ṣun‘-ı Ḥaḳḳ, -ı]*

ṣun‘-ı Ḥāliḳ: *Yaratıcının sanatı.*

1. Bināsı Ka‘be’nüñ maḫlūḳ işidür seng ü ḫākile
   Göñül ḫōd dest-i ḳudretle yapılmış **ṣun‘-ı Ḫāliḳ’dur** *(Kt. 15/4). [ṣun‘-ı Ḫāliḳ, -dur]*

ṣun‘-ı pāk-i Ḥaḳ: *Hakk'ın temiz yaratışı.*

1. Ḳalb-i kāmil Kā‘be’den eşrefdür oḳursañ sebaḳ
   Kā‘be’yi maḫlūḳ yapdı ḳalbi **ṣun‘-ı pāk-i Ḥaḳ** *(Mf. 3/2). [ṣun‘-ı pāk-i Ḥaḳ]*

ṣun‘-ı Rabbānī: *İlahî sanat.*

1. Kāʿbe’den eşref ṭutulsa ḳalb-i insānī n’ola
   Dest-i ḳudretle yapılmış **ṣun‘-ı Rabbānī-**durur *(Mf. 2/2). [ṣun‘-ı Rabbānī]*

ṣūret: *Görüntü, resim.* ||| *[tas.] Madde âlem, varlık, kesret, mâsivâ.* (Ögke, 2018, s. 149)

1. Geç Hüdāī’ **ṣūreti** ma‘nāyı gör
   Ḳaṭreyi ḳo lücce-i ‘ummāna baḳ *(G. 14/13). [ṣūreti, -i]*
2. Ḳalay olmasa aynā arḳasında
   Görünmezdi bu **ṣūret** ḳarşısında *(Mf. 189/2). [ṣūret]*
3. Efendi eyleme **ṣūret** esīri
   Geçür ṣūretden ü ma‘nāya irgür *(Mrb. 37/15). [ṣūret]*

4. İste naḳḳāşı naḳşa aldanma
   Ḳurı **şūretle** iş biter şanma *(Mrb. 74/22). [şūretle, -le]*
5. **Şūrete** ṭapma şaḳın
   Ma‘nā yüzine baḳın *(Koş. 35/9). [şūrete, -e]*
6. **Şūreti** ḳo ma‘nāya ir
   Bir kenz-i lā-yefnāya ir *(Koş. 49/29). [şūreti, -i]*
7. Gel imdi **şūrete** maġrūr olma
   Me**‘**ānī meclisinden dūr olma *(M. 3/5). [şūrete, -e]*
8. Ḳalma **şūretde** ṣıfāta himmet it
   İrmege baḳī ḥayāta himmet it *(Mrb. 122/9). [şūretde, -de]*
9. Efendi eyleme ṣūret esīri
   Geçür **şūretden** ü ma‘nāya irgür *(Mrb. 37/16). [şūretden, -den]*

şūret ol-: *Bir şekil ve bedene bürünmek.*

1. Ṭılsım olub benī-Ādemde ṣūret
   Ḳonulmış anda esrār-ı ḥaḳīḳat *(Mrb. 54/9). [şūret ol, -ub]*

şūretā: *Görünüş olarak, şeklen, zâhiren.*

1. Hüdāī’ **şūretā** bir ḳabża ḫākem
   Līk ma‘nā yüzinde dürr-i pākem *(Koş. 47/17). [şūretā]*

şūret-i bī-ma‘nā: *Anlamsız görüntü.* ǁ *[tas.] Hakikat olmayan kesret / mâsivâ.*

1. **Şūret-i bī-ma‘nādan** pāk eyleyüb dil deyrini
   Ḫalvet ü celvetde ẕikrullāhı it vird-i zebān *(G. 40/13). [şūret-i bī-ma‘nā,-dan]*

şūret-i Ḥaḳ’da it-: *Hak ve hakikat imiş gibi göstermek.*

1. **Şūret-i Ḥaḳ’da idüb** tezvīri
   Aldadur nice cüvān u pīri *(Mrb. 53/5). [şūret-i Ḥaḳ’da it, -üb]*

sūzān: *Yanan, yanıcı.* ||| *Âşık.*

1. Verd içün bülbül derdile nālān
   Oldı pervāne şem‘ ile **sūzān** *(Koş. 16/10). [sūzān]*

sūzān it-: *Yakmak.* ||| *Acı çektirmek, dert çektirmek.*

1. Yandurub pervāneyi **sūzān iden**
   Bülbül-i şūrīdeyi nālān iden *(Mrb. 29/13). [sūzān it, -en]*

sūzān ol-: *Yanmak.* ||| *Acı çekmek, dert çekmek.*

1. Derd ile giryān olayın bir zamān
   ‘Aşḳ ile **sūzān olayın** bir zamān *(G. 17/2). [sūzān ol, -ayın]*

Sübḥān: *Her türlü kusurdan, noksandan, beşerî nitelik ve zaaflardan uzak olan Allah.*

1. Ne **Sübḥān’sın** şerīküñ yoḳ ilāhī
   Ne sulṭānsın vezīrüñ yoḳ ilāhī *(M. 1/1). [Sübḥān’sın, -sın]*

sücūd:

sücūd: *Secde.* ||| *[tas.] Hakk'ı müşâhede etme, seyretme hâli.* (Erginli, 2006, s. 941)

1. Ḥaḳīḳat üzre itmişdür **sücūdı**
   Dergāh-ı Ḥaḳḳ’a yüz sürüp gelenler *(Koş. 39/11). [sücūdı, -ı]*

sücūd: *Secde.* ||| *[tas.] Hak'ta fenâya erme.* (Cebecioğlu, 2020, s. 422)

1. Hüdāī’ye müyesser ḳıl şühūdı
   Kemāle irgüre tā kim **sücūdı** *(Mrb. 94/26). [sücūdı, -ı]*

sücūd eyle-: *Secde etmek.* ‖ *[tas.] İnsanın, gönlünü tamamen Hakk'a bağlaması.* (Uludağ, 2016, s. 309)

1. Hüdāī’ eyleyüb sücūd
   Bulagör Ḥaḳḳānī vücūd *(Koş. 25/25). [sücūd eyle, -y, -üb]*

sücūd eyle-: *Secde etmek.* ‖ *Allah'ın büyüklüğünü ve yüceliğini kabul etmek.*

1. Her şey’e sen virdüñ vücūd
   Cümle saña eyler sücūd *(Mrb. 3/6). [sücūd eyle, -r]*

sücūda ḳıyām eyle-: *Saygı ve tapınmak maksatlı alnı yere koymak.*

1. Ademden geldi her biri vücūda
   Müsebbiḥ hem ḳıyām eyler sücūda *(Mrb. 115/10). [sücūda ḳıyām eyle,-r]*

sükker:

sükker: *Şeker.*

1. Kim ki bir pend-i leẕīẕ isteye bu kemterden
   Veca‘-ı baṭna ‘asel enfa‘ imiş **sükkerden** *(Mf. 127/2). [sükker, -den]*

sükker: *Şeker.* ‖ *Nimet, güzellik.*

1. Eger zehr ise ḫōşdur yār elinden
   Yimezler **sükkeri** aġyār elinden *(Mf. 38/2). [sükkeri, -i]*

Süleymān: *Davud peygamberin oğlu olan Hz. Süleyman peygamber.* ‖ *[tas.] Vahdet sırrı.* (Tatçı, 2008, s. I/160)

1. Merdāne baḳan mūra
   İrişdi **Süleymān'a** *(Mrb. 50/20). [Süleymān'a, -a]*

Süleymānluḳ: *Hz. Süleyman peygamber gibi davranma.* ||| *İktidar, güç.* (Pala, 1995, s. 492)

1. Ṭavḳ-ı ṭā'at bağlayub 'ifrīt-i nefsüñ boynuna
   Āṣaf-ı 'aḳla ri'āyet ḳıl **Süleymānluḳ** budur *(G. 9/4)[süleymānluḳ, -luḳ]*

Süleymān milki: *Hz. Süleyman'ın sahip olduğu ülke.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. Virseler almaz **Süleymān milkini**
   İy Hüdāī' vech-i Raḥmān isteyen *(G. 10/17). [süleymān milki, -n, -i]*

Süleymān ü Selīm: *Osmanlı Devletinde iktidar ve saltanata oturan Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman.* ||| *İktidar sahipleri.*

1. Ṣanma sen bizi **Süleymān ü Selīm'üñ** ḳulıyuz
   Ḫāliḳ-i 'ālem olan Rabb-i Kerīm'üñ kulıyuz *(Mf. 96/1). [Süleymān ü Selīm, -üñ]*

sülūk ehli: *[tas.] Hakk'a ulaşmak için manevî seyre giren kişi / sâlik.*

1. **Sülūk ehli** ṣafāya vāṣıl olsa
   İrüb ẕevḳe murādı hāṣıl olsa *(Mrb. 86/13). [sülūk ehli]*
2. Rāh-ı ṣalāḥa gidüb ṣulḥ u **sülūk ehli** ol
   Nefse uyub her zamān ḥiddet ü şiddet neden *(G. 38/3). [sülūk ehli]*

sülūk it-: *[tas.] Nefis mertebelerini aşıp Hakk'a kavuşmak için bir şeyh gözetiminde seyr sülûk yolculuğuna çıkmak.*

1. Kārbān-ı sālikān itse sülūk
   Añlara olur ġıdā' eẕkār-ı Ḥaḳḳ *(Mf. 12/1). [sülūk it, -se]*
2. Dūr ider Ḥaḳ'dan seni ḥubb-ı sivā ḳayd-i 'alef

Gör ne vech ile **sülūk itmiş** bu yollarda selef *(Mrb. 68/14). [sülūk it,-miş]*

sünbül: *Keskin ve güzel kokulu bir çiçek.*

1. Benefşelerle **sünbüller**
   Saña ʻāşıḳ seni özler *(Mrb. 24/11). [sünbüller, -ler]*
2. Benefşelerle **sünbüller** nedendür
   Aġızda söyleyen diller nedendür *(Mrb. 26/3). [sünbüller, -ler]*
3. Eger bāġ u eger būstān
   Eger **sünbül** eger reyḥān *(Mrb. 24/46). [sünbül]*

sünnet: *Hz. Peygamberin söz ve davranışları.*

1. Resūl'üñ **sünnetin** ṭutmaḳ ḥaḳīḳat yoluna gitmek
   Sarāy-ı vaḥdete yitmek ne devlet ne saʿādetdür *(G. 1/7). [sünnetin,-i,-n]*
2. Dolarsa sırruña nūr-ı ḥaḳīḳat
   Gerekdür ẓāhirüñde farż u **sünnet** *(Mrb. 86/18). [sünnet]*

sünnet-i Aḥmed: *Hz. Muhammed'in söz ve davranışları.*

1. Şerʻ-i pāki başa ḫōş tāc idelüm
   Sünnet-i Aḥmed'i minhāc idelüm *(Mrb. 17/14). [sünnet-i Aḥmed, -i]*

sünnet-i faḫr-i rusūl: *Peygamberlerin övündükleri yol.*

1. **Sünnet-i faḫr-i rusūl** oldı çü ḫayr-ı sübül
   Mesleki taḥvīl idüb ʻādet ü bidʻat neden *(G. 38/15).[sünnet-i faḫr-i rusūl]*

sür-:

sür-: *Uzaklaştırmak, kovmak.* (Doğan, 2013, s. 1570)

1. Taʻalluḳ defterin dür

Māsivāyı dilden **sür** *(Koş. 9/22). [sür]*

2. Sırrum vaḥdet iline vāṣıl ola
   Ara yirden ayrılığı **sürem** mi *(Koş. 6/12). [sürem, -em]*
3. Varlıḳ defterini dür
   Benligi aradan **sür** *(Koş. 20/18). [sür]*
4. Ḥaḳ yolunı ararsañ
- Şirk āsārın **sürerseñ** *(Koş. 35/34). [sürerseñ, -er, -se, -ñ]*
5. Ta‘alluḳ defterini dür
   Göñülden ġayra meyli **sür** *(Mrb. 59/6). [sür]*
6. Ġayrıyı göñülden **sür**
   Luṭf it meded Allah’um *(Mrb. 7/1). [sür]*
7. Tevḥīd ile aġyārı **sür**
   Vaḥdet sarāyında otur *(Mrb. 80/17). [sür]*
8. Aġyārı **sürmek** ḳaṣdın it
   Maḳṣūda irmek ḳaṣdın it *(Mrb. 79/5). [sürmek, -mek]*

sür-: *Şahit olmak, yaşamak.* (Doğan, 2013, s. 1570)

1. Enbiyā gördügi ‘aṭālar içün
   Evliyā **sürdügi** ṣafālar içün *(Mrb. 20/14). [sürdügi, -düg, -i]*

sür‘at: *Çabukluk, hız, acele.*

1. Ża‘īfüñ ṣabra aṣlā ṭāḳati yoḳ
   Dahi in‘āma şükre **sür‘ati** yoḳ *(Mrb. 12/6). [sür‘ati, -i]*

süregör-: *Uzaklaştırmaya çalışmak.*

1. İrmege vaḥdet nūrına
   Şirki aradan **süregör** *(Koş. 7/2). [süregör]*
2. Ẓulmet-i ġafleti dilden **süregör**
   Ac gözüñ nūr-ı ḳadīmi göregör *(Mrb. 67/5). [süregör]*

3. Aġyārını **süregör**
   Dōst dīdārın göregör *(Koş. 24/13). [süregör]*
4. Nefsüñ aradan **süregör**
   Vaḥdet iline iregör *(Koş. 48/17). [süregör]*
5. Şirki **süregör** gitsün
   Sırruñda ṣafā bitsin *(Mrb. 9/9). [süregör]*
6. Māsivā ḥubbın aradan **süregör**
   Ẕāt-ı bī-çūne Hüdāī' iregör *(Mrb. 17/17). [süregör]*

süreyyā: *Yedi yıldızdan oluşan bir yıldız takımı.*

1. Nedendür dār-ı dünyā dār-ı 'uḳbā
   Nedendür māh u ḫūrşīd ü **süreyyā** *(Mrb. 26/18). [süreyyā]*
2. Nedendür mihr ü māh encüm **süreyyā**
   Nedendür 'Arş ü Ferş ü Sidre Ṭūbā *(Mrb. 88/5). [süreyyā]*

sürün-: *Sıkıntılı, sefil bir hayat yaşamak.* (Doğan, 2013, s. 1572)

1. Nice bir ḥicābdan arınmayalum
   İrgür saña yolda **sürünmeyelüm** *(Koş. 5/26). [sürün, -(me), -y, -elüm]*

sürūr:

sürūr: *Sevinç, zevk, neşe.* (Devellioğlu, 1998, s. 972)

1. Ne irişdi cāna ṣaġlıḳdan **sürūr**
   Ne maḳām-ı rāḥat olmuşdur ḳubūr *(Mrb. 63/25). [sürūr]*

sürūr: *Sevinç, mutluluk.* ||| *[tas.] Gönülde müşâhede kapılarını açan zevk hâli.* (Cebecioğlu, 2020, s. 448)

1. **Sürūra** irgüre tā 'ıyd-ı vuṣlat

Kerem eyle meded Raḥmān'um Allāh *(Koş. 55/11). [sürūra, -a]*

2. Tā kim ire ḳalbe **sürūr**
   Senden 'aṭā senden kerem *(Mrb. 99/19). [sürūr]*
3. 'Aşḳıladur şevḳ u **sürūr**
   'Aşḳıladur ẕevḳ u ḥużūr *(Mrb. 34/17). [sürūr]*

Ş

<u>şa'bān:</u> *Hicrî ayların sekizincisi ve üç ay ayların ikincisi.*

1. Receb **şa'bān** ü ramażān
   Mübārek aylardur gelen *(N. 12/3). [şa'bān]*

<u>şād:</u> *Sevinçli, memnun*. ||| *[tas.] Gönle gelen bast (zevk) hâli.* (Cebecioğlu, 2020, s. 449)

1. Ṣafā ile idüb seyrān
   Hemīşe **şād** ola Dōst'tan *(N. 11/4). [şād]*

<u>şād eyle-:</u> *Memnun etmek, sevindirmek.* ||| *[tas.] İlahî tecellilerle gönle bast (zevk, cezbe) hâlinin verilmesi.* (Cebecioğlu, 2020, s. 449)

1. Cān ü dili **şād eyledüñ**
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/7). [şād eyle, -dü, -ñ]*

<u>şād it-:</u>

şād it-: *İstediğine kavuşturup mutlu etmek, sevindirmek.*

1. Kimseye ölmezden öñ göstermeyüb dīdārını
   İrgürüb bāḳī ḥayāta līki ṣoñra **şād iden** *(G. 8/8). [şād it, -en]*

2. Ġamgīn göñüller **şād ider**
   Lā ilāhe illa'llah *(Koş. 2/7). [şād it, -er]*

şād it-: *Sevindirmek, mutlu etmek.* ||| *[tas.] İlahî tecellilerle gönle bast (zevk, cezbe) hâlinin verilmesi.* (Cebecioğlu, 2020, s. 449)

1. Yed-i ḳudretle yapub bu vücūdı
   Viṣāli ẕevḳi ile **şād iden** Dōst *(G. 33/4). [şād it, -en]*
2. Viṣālüñ leẕẕetiyle **şād iden** sen
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/19). [şād it, -en]*

<u>şād ü ḫandān ḳıl-:</u> *[tas.] Hakk'ın, ilahî feyz ve tecelliyle sâlikin gönlünü cezbeye sokması.*

1. Viṣālüñle bizi ḳıl şād ü ḫandān
   Kerem eyle meded Raḥmānum Allāh *(Mrb. 94/3). [şād ü ḫandān ḳıl]*

<u>şād u ḫāndan ol-:</u> *[tas.] İlahî feyz ve tecelliyle cezbeye kapılmak, zevke ermek.*

1. Olavuz tā anuñla şād u ḫāndan
   Meded iy Ḳādir Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/3). [şād u ḫāndan ol, -avuz]*
2. Efendi'den ḳula olursa iḥsān
   Olur ol cennet içre şād u ḫandān *(Mf. 134/2). [şād u ḫandān ol, -ur]*

<u>şādī-i ḳalb-i ḥazīn:</u> *Hüzünlü gönüllerin mutluluğu.*

1. Muṣṭafā'dur hādī-i ehl-i yaḳīn
   Muṣṭafā'dur **şādī-i ḳalb-i ḥazīn** *(Mrb. 129/10). [şādī-i ḳalb-i ḥazīn]*

<u>şāh:</u>

şāh: *Hükümdar, sultan.*

1. Eger **şāh** ü eger bende
   Her kişiyi ṣalan bende *(Koş. 26/17). [şāh]*

Şāh: *Hükümdar.* ‖ *[tas.] Allah.* (Ögke, 2018, s. 130)

1. Kemāl-i luṭf u iḥsānuñdan iy **Şāh**
   Didüñ Lā taḳneṭū min raḥmeti'llāh *(N. 16/1). [Şāh]*

<u>şāh ü gedā:</u> *Hükümdar ve köle.* ‖ *Herkes.*

1. Faẕl u iḥsānı Ḥaḳ'uñ iḥsāya ḳābil mi 'aceb
   'Add içün cem' olsa ger ins ü melek **şāh ü gedā** *(G. 35/4). [şāh ü gedā]*

<u>şāhā:</u> *Ey Hükümdar.* ‖ *[tas.] Ey Allah.*

1. Şāhā eger bay ü gedā
   İḥsānuñ umar dā'imā *(Mrb. 107/9). [şāhā]*

<u>şahbāz:</u> *Doğan kuşu.* ‖ *[tas.] "Ruh / ervah-ı kudsî / nefs-i natıka" da denilen elest bezminde kula emanet edilen ve yaşam kaynağı olan ilahî cevher.* (Uludağ, 2016, s. 57)

1. Her bir zāġa ṣalub yürimek neden
   Bir gün **şahbāzı** uçursañ gerekdür *(Koş. 45/16). [şahbāzı, -ı]*

<u>şahbāz-ı dil:</u> *Gönül doğanı.* ‖ *[tas.] Ruh lâtifesi.*

1. Zāġa **şahbāz-ı dili** ṣalmayalum
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/15). [şahbāz-ı dil, -i]*

şāhbāz-ı ḳāf-ı istiġnā: *Tenezzülü olmayan Kaf Dağı'nın şahini.* ‖ *[tas.] Hiçbir şeye ihtiyaç duymayan Hakk'ın kula kendinden üflediği nefes olan ruh-ı insânî, nefs-i nâtıka.*

1. Kāf u nūn iḳlīmi ‘anḳāsın şikār itse n’ola
   Rūḥ-ı ‘ārif **şāhbāz-ı Ḳāf-ı istiġnā** imiş *(G. 26/4)[şāhbāz-ı ḳāf-ı istiġnā]*

şāhbāz-ı sulṭānī: *Hükümdar kuşu (doğan).* ‖ *[tas.] Akl-ı evvel olarak yaratılan Hz. Muhammed.*

1. Ṣayd iderken hümā-yı ‘irfānı
   Uçdı ol **şāhbāz-ı sulṭānī** *(Msd. 1/2). [şāhbāz-ı sulṭānī]*

şāh-ı ‘Ālī-şān: *Şanı yüce padişah.* ‖ *Allah.*

1. İy göñül şol **şāh-ı ‘Ālī-şānı** gör
   Nūr-i pāk-i Ḥażret-i Raḥmān’ı gör *(G. 19/1). [şāh-ı ‘Ālī-şān, -ı]*

şāh-ı cihān: *Cihan sultanı.*

1. Olsañ eger **şāh-ı cihān**
   Bir gün ḳoyub gitseñ gerek *(Mrb. 62/3). [şāh-ı cihān]*
2. Eger gedā eger **şāh-ı cihāndur**
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/3). [şāh-ı cihān, -dur]*

şāhid:

şāhid: *Şahit, tanık, delil.* (Doğan, 2013, s. 1578)

1. Şāhidüñ leyl-i İsrā
   Subḥāne’l-lezī esrā *(Koş. 11/13). [şāhidüñ, -üñ]*

şāhid: *Delil.* ||| *Âyet-i kerime.*

1. Rüşdi olana yeter bu **şāhid**
   İnnema'llāhu ilāhun vāhid *(M. 8/3). [şāhid]*

<u>şāhid-i gül:</u> *Gülün delili.* ||| *[tas.] Hakk'ın delili ve tecelli yeri olan kâinat, âlem.*

1. Bu ḥüsni ḳande buldı **şāhid-i gül**
   Niçün feryād ider bī-çāre bülbül *(Mrb. 88/9). [şāhid-i gül]*

<u>şāhid-i gülzār-ı Hū:</u> *Bilinmezlik /zât bahçesinin delili.* ||| *[tas.] Allah.*

1. 'Arż-ı dīdār eyledükce **şāhid-i gülzār-ı Hū**
   Şevḳ ile bülbüller eyler naġme-i e<u>z</u>kār-ı Hū *(G. 12/1). [şāhid-i gülzār-ı hū]*

<u>şākir:</u>

şākir: *Verdiği nimetler için Allah'a minnet duyup şükreden kişi.*

1. **Şākire** Ḥaḳ gerçi çoḳ <u>s</u>evāb virür
   Ṣābire ammā ki bī-ḥisāb virür *(Mf. 76/1). [şākire, -e]*

Şākir: *Kulunu övüp metheden Allah.*

1. <u>Z</u>ākir de sen **Şākir** de sen
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/15). [Şākir]*

<u>Şām:</u> *Osmanlı Devleti'nin ekonomik, sosyal ve kültürel yönden Suriye'deki en büyük kenti.*

1. Çekseñ nice yıllar ta'ab
   Olsa senüñ **Şām** u Ḥaleb *(Mrb. 62/6). [şām]*

şām ü seḥer: *Akşam ve sabah.* ||| *Daima, sürekli.*

1. ‘Āḳil iseñ dervīş eger
   Ṭurma çalış **şām u seḥer** *(Koş. 49/34). [şām u seḥer]*
2. Budur ricā **şām ü seḥer**
   Kerem senden ihsān senden *(Koş. 56/19). [şām ü seḥer]*
3. Her **şām ü seḥer** zārem
   Ḳalmadı dahi çārem *(Mrb. 7/9). [şām ü seḥer]*
4. Hem nevm-i ġafletden uyan
   Ṭā‘atda ol **şām u seḥer** *(G. 34/12). [şām u seḥer]*

şāne: *Tarak.* ||| *[tas.] Kesret, mâsivâ.*

1. **Şāne** ile āşinā olub ṣabāya uymasa
   Dōstum çıkmazdı başdan kākül-i ‘anber-feşān *(G. 40/9). [şāne]*

şān-ı bülend: *Yüce vasıf.* ||| *[tas.] Hakk'ın rahmetinden olan cemâl esmâsı.*

1. Ḥabībüñ gör göñül **şān-ı bülendin**
   Ki arturmaz ġarīb-i müst-mendin *(Mrb. 37/5). [şān-ı bülend, -i, -n]*

şarāb: *İçki.* ||| *[tas.] İlahî aşk.* (Doğan, 2013, s. 1585)

1. Vaṣluñ **şarābından** içür
   Rabb’üm meded Mevlā’m meded *(Koş. 18/3). [şarābından, -ı, -n, -dan]*
2. ‘Aşḳuñ **şarābından** içüb
   Fānī ‘alāyıḳdan geçüb *(Koş. 3/5). [şarābından, -ı, -n, -dan]*

şāyed: *Eğer.*

1. İrişem **şāyed** ki baḥr-i Ḳulzüm’e

Ḳaṭre-i nīsān olayın bir zamān *(G. 17/5). [şāyed]*

2. **Şāyed** irişem sarāy-ı vaḥdete
   Tekyede mihmān olayın bir zamān *(G. 17/19). [şāyed]*

şeb: *Gece.*

1. Her **şeb** terāvīḥ ṭā‘ati
   Dīne virürdi zīneti *(Mrb. 121/9). [şeb]*
2. Ṭolanur her **şeb** çerāġ-ı encüm ile kevkebi
   Bir ṭarīḳ ile saña yol bulmak ister keh-keşān *(G. 40/7). [şeb]*

şeb u rūz: *Gece ve gündüz.* ||| *Sürekli, daima.*

1. İdegör rūz u şeb ḳaṭ‘-ı menāzil
   Olunca Kā‘be-i āmāle vāṣıl *(Mrb. 36/9). [şeb u rūz]*

şeb-i fürḳat: *Ayrılık gecesi.* ||| *[tas.] Kulun, mülk âlemine gönderimesiyle başlayan Hak'tan ayrılığı.*

1. **Şeb-i fürḳatdeki** keşret ḫayāl-i ẓilldur aldanma
   Serābı ḳo sarāya baḳ sarāy-ı sırra ol vāṣıl *(G. 15/3). [şeb-i fürḳat, -de, -ki]*
2. Tamām olub **şeb-i fürḳat**
   Ṣafā ṣubḥı ẓuhūr ide *(Mrb. 73/15). [şeb-i fürḳat]*

şebnem: *Çiğ tanesi.*

1. Temevvüc eyleyen deryāya baḳ emvāca aldanma
   Güneş tābında çok **şebnem** bilürsin kim olur zā’il *(G. 15/8)[şebnem]*

şecer: *Ağaç.*

1. Aḳlām olub cümle **şecer**

Deryā midād olsa eger *(Mrb. 85/9). [şecer]*

2. Ḳalem olub **şecerler** cümleten heb
   Yedi deryā aña olsa mürekkeb *(Mrb. 92/9). [şecerler, -ler]*

şedā'id: *Âfetler, büyük sıkıntılar, belâlar.*

1. İrüb ‘ināyet ‘askeri
   Olsun **şedā'idden** berī *(Mrb. 103/18). [şedā'idden, -den]*

şefā‘at: *Peygamberlerin ve Allah'ın izin vereceği kimselerin, kulların bağışlanması için niyazda bulunması.*

1. Gelsün **şefā‘at** isteyen
   Bulsun ṣafā anı seven *(Mrb. 82/5). [şefā‘at]*
2. Enbiyānuñ **şefā‘ati** ne güzel
   Kāmilüñ ḥüsn-i himmeti ne güzel *(Mrb. 74/5). [şefā‘ati, -i]*
3. ‘Āleme raḥmet **şefā‘at** kānıdur
   Lī-ma‘allāh ḳaṣrınuñ mihmānıdur *(Mrb. 129/5). [şefā‘at]*
4. Hüdāī’ ġarībe **şefā‘at** meded
   Saña çünki Maḥmūd olubdur maḳām *(G. 24/9). [şefā‘at]*
5. Meded eyle Hüdāī’ derd-mende
   Şefā‘at yā Resūla'llāh şefā‘at *(G. 23/18). [şefā‘at]*
6. Meded eyle Hüdāī’ derd-mende
   Şefā‘at yā Resūla'llāh **şefā‘at** *(G. 23/18). [şefā‘at]*

şefā‘at eyle-: *Himmet etmek, yardım etmek, manevî tasarrufta bulunmak.*

1. Nice bir hicr āteşine yanalum
   Yā Resūlu'llāh **şefā‘at eylegil** *(Mrb. 28/2). [şefā‘at eyle, -gil]*
2. Ḳevser-i vaḥdetden içür ḳanalum
   Yā Resūlu'llāh **şefā‘at eylegil** *(Mrb. 28/4). [şefā‘at eyle, -gil]*
3. Sırr-ı ev-ednāyı bilüb ṭuymaġa

Yā Resūlu'llāh **şefā'at eylegil** *(Mrb. 28/8). [şefā'at eyle, -gil]*

4. Umarum kim 'arş-ı maḳsūda irem
   Yā Resūlu'llāh **şefā'at eylegil** *(Mrb. 28/12). [şefā'at eyle]*

şefā'at ḳıl-: *Himmet etmek, yardım etmek, manevî tasarrufta bulunmak.*

1. Hüdāī'ye **şefā'at ḳıl** eger ẓāhir eger bāṭın
   Ḳapuña intisāb itmiş gedādur yā Resūla'llah *(G. 3/9). [şefā'at ḳıl]*

şefī' ol-: *Himmet etmek, yardım etmek, manevî tasarrufta bulunmak, şefaatte bulunmak.*

1. 'Āşıḳ-ı dil-bestenüñ dermānıdur
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī' *(Mrb. 129/8). [şefī' ol, -a]*
2. Ẓulmet-i şirk ü hevāyı def' içün
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī' *(Mrb. 129/2). [şefī' ol, -a]*
3. Aradan cümle ḥicābı ref' içün
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī' *(Mrb. 129/4). [şefī' ol, -a]*
4. Ol-durur çünkim Şefī'ü'l-müẕnibīn
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī' *(Mrb. 129/12). [şefī' ol, -a]*

şefī'ü'l-müẕnibīn: *Günahkârların şefâatçisi.*

1. Ol-durur çünkim **Şefī'ü'l-müẕnibīn**
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī' *(Mrb. 129/11). [şefī'ü'l-müẕnibīn]*

şehādet eyle-: *Tanıklık etmek.*

1. Fekāne ḳābe ḳavseynī ev-ednā
   'Ulüv-ı şānuña eyler şehādet *(G. 23/6). [şehādet eyle, -r]*

şeh-nişīn: *Cumba, balkon, teşhir yeri.*

1. Āfitābum bir hilāl-ebrū ḳuluñdur māh-ı nev
   Āsumān **şeh-nişīnüñdür** sipihridür nişān *(G. 40/6). [şeh-nişīn, -üñ, -dür]*

<u>şehr-i ramażān:</u> *Ramazan ayı.*

1. Nūr ile doldı yene kevn ü mekān
   Geldi ḫōş luṭf ile **şehr-i ramażān** *(Mrb. 17/2). [şehr-i ramażān]*
2. Zeyn olub açıldı ebvāb-ı cinān
   Geldi ḫōş luṭf ile **şehr-i ramażān** *(Mrb. 17/4). [şehr-i ramażān]*
3. Ṭālib-i Ḥaḳḳ'a naṣīb ola vuṣūl
   Geldi ḫōş luṭf ile **şehr-i ramażān** *(Mrb. 17/8). [şehr-i ramażān]*
4. Żav'-i ḳandīl ü meṣābīhi güzel
   Geldi ḫōş luṭf ile **şehr-i ramażān** *(Mrb. 17/12). [şehr-i ramażān]*
5. 'Ālem-i ma'nāya mi'rāc idelüm
   Geldi ḫōş luṭf ile **şehr-i ramażān** *(Mrb. 17/16). [şehr-i ramażān]*
6. Bezm-i vaḥdetde ṣafālar süregör
   Geldi ḫōş luṭf ile **şehr-i ramażān** *(Mrb. 17/20). [şehr-i ramażān]*

<u>şehr-i Sitanbūl:</u> *İstanbul şehri.*

1. **Şehr-i Sitanbūl** şerr ü fitneden ḫālī degül
   Zühd ü taḳvā vü 'ibādet herkesüñ ḥāli degül *(Mf. 116/1). [şehr-i Sitanbūl]*

<u>şehr-i ṣiyām:</u> *Oruç ayı.* ‖ *Ramazan-ı Şerif.*

1. Gitdi meded **şehr-i ṣiyām**
   İy māh-ı ġufrān elvedā' *(Mrb. 121/15). [şehr-i ṣiyām]*

<u>şehr-i ümmet:</u> *"(Ramazan) ümmetimin ayıdır." meâlli hadisine telmih.* (Aclûnî, 2019, s. 423)

***Kalıp ifade*:** *Hadis.*

1. Anda Ḳur’ān-ı ‘aẕīm itdi nüzūl
   Şehr-i ümmet buyurur aña Resūl *(Mrb. 17/6). [şehr-i ümmet]*

<u>şeḳāvet:</u> *Densizlik, haddi aşma.* (Tulum, 2011, s. 1647)

1. Ḥükm-i Ḳur’ān’la ‘āmil olmaḳ ‘aceb sa‘ādetdür
   Ḥubb-ı dilden zā’il olmaḳ ‘aceb **şeḳāvetdür***(Mf. 88/2).[şeḳāvetdür, -dür]*

<u>şekk:</u> *Hakk'ın mutlak varlığına şüphe duyma.*

1. Maḥv it **şekk** ü inkārı
   Yerine īmān gelsün *(Koş. 9/11). [şekk]*
2. Gider **şekk** ü inkārı
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/1). [şekk]*

<u>şekl:</u> *Görüntü, sûret.*

1. **Şeklüñ** insān eyledi
   Ehl-i īmān eyledi *(Koş. 41/9). [şeklüñ, -üñ]*

<u>şem‘:</u>

şem‘: *Mum.* ǁ *[tas.] Sâlikin gönlünü yakan ilahî tecelli, irfân nuru.* (Uludağ, 2016, s. 331.)

1. Verd içün bülbül derdile nālān
   Oldı pervāne **şem‘** ile sūzān *(Koş. 16/10). [şem‘]*
2. Bu ḫaber ma‘lūmı olsun sāmi‘üñ
   Şem‘e olmaz iḥtiyācı Cāmi‘üñ *(M. 5/2). [şem‘e, -e]*

şem‘: *Aydınlatma aracı olan mum.*

1. ‘Aḳla baḳma ir tecellī nūrına
   Şem‘a ḥācet ḳalmaz olduḳda ṣabāḥ *(G. 30/8). [şem‘a, -a]*

şem‘-i ‘aşḳ: *Aşk mumu.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Vaṣluñ hevāsına gezer āvāre ebr ü bād
   Pervāne **şem‘-i ‘aşḳuña** eflāk döner hem āfitāb *(G. 25/8).[şem‘-i ‘aşk, -uñ -a]*

şem‘-i şebistān: *Gece vaktinin aydınlığını.*

1. Bülbüller ister gülistān
   Pervāne **şem‘-i şebistān** *(Koş. 31/6). [şem‘-i şebistān]*

şems-i ḍuḥā:

şems-i ḍuḥā: *Kuşluk vaktinin güneşi.*

1. **Şems-i ḍuḥā** bedr-i dücā
   Envāruñ eyler ilticā *(N. 4/1). [şems-i ḍuḥā]*

şems-i ḍuḥā: *Kuşluk vaktinin güneşi.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. Bedr-i dücā **şems-i ḍuḥā**
   Verd-i gülistān-ı Ḫudā *(Mrb. 82/9). [şems-i ḍuḥā]*

şems-i ḥaḳīḳat: *Hakikat güneşi.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Ṭulū‘ itse ḳaçan **şems-i ḥaḳīḳat**
   Ḳomaz ol ṭālib-i ṣādıḳda ẓulmet *(Mrb. 87/9). [şems-i ḥaḳīḳat]*

şems-i vaḥdet: *Birlik güneşi.* ||| *[tas.] Tek ve mutlak varlık olan Allah.*

1. Āsumān-i dil ṣafā bulmış gibi
   Şems-i vaḥdetden żiyā almış gibi *(Mf. 167/2). [şems-i vaḥdet, -den]*
2. Alur nūr-ı żiyā **şems-i vaḥdetden**
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 51/11). [şems-i vaḥdet, -den]*
3. **Şems-i vaḥdetden** irişdi sırr-ı nūr
   Ḥāṣıl oldı ḳalbe envā'-ı sürūr *(Mrb. 83/17). [şems-i vaḥdet, -den]*

şerbet-i vaṣl: *Kavuşma şerbeti.* ||| *[tas.] İlahî aşk.* (Ögke, 2018, s. 270)

1. Fürḳat ile niçe bir dīvāneyin
   Şerbet-i vaṣluñ içür uṣlanayın *(Mrb. 38/4). [şerbet-i vaṣl, -uñ]*
2. Āsitānuñ ḫastaya dārü'ş-şifā
   Şerbet-i vaṣluñ ḳamu derde devā *(Mrb. 63/6). [şerbet-i vaṣl, -uñ]*

şeref: (*Manevî) İtibar, yücelik.*

1. Ḳullar isterse **şeref**
   Sulṭān'ı bilmek gerek *(Koş. 41/7). [şeref]*
2. Dürr-i ma'nāya ger olduñsa ṣadef
   Bulagör baḥr-ı ḥaḳīḳatda **şeref** *(Mrb. 89/14). [şeref]*

şerḥ it-: *Açıklamak, etraflıca anlatmak.*

1. İy Hüdāī' dīde-i Ḥaḳḳ ile baḳ
   Şerḥ ider tevḥīd-i Ḥaḳḳ'ı her varaḳ *(Mrb. 15/18). [şerḥ it, -er]*

şer'-i pāk: *Saf, tahrife uğramamış din.*

1. **Şer'-i pāki** başa ḫōş tāc idelüm
   Sünnet-i Aḥmed'i minhāc idelüm *(Mrb. 17/13). [şer'-i pāk, -i]*

şerī‘at: *[tas.] Dinin şer'î emirlerini öğrenip uygulamayla Hakk'a erişmeyi hedefleyen beden mertebesi.* (KL., http://lugatim.com/s/şeriat, erişim tarihi: 01.10.2021)

1. Ẓāhirüñ gütsün **şerī‘at** ḥālini
   Nefse icrā’ it ṭarīḳat ḥālini *(Mrb. 122/5). [şerī‘at]*

şerīk: *Ortak.*

1. Ne Sübḥān’sın **şerīküñ** yoḳ ilāhī
   Ne sulṭānsın vezīrüñ yoḳ ilāhī *(M. 1/1). [şerīküñ, -üñ]*

şerr:

şerr: *Kötülük, fenalık.* (Doğan, 2013, s. 1594)

1. Beşerden **şerr** cüz olmışdur ilāhī
   Nice eksük ola cürm ü günāhı *(Mrb. 91/13). [şer]*
2. Derdli olan ḳullara eyle naẓar
   Hep senüñ ḫalḳuñla olur ḫayr ü **şerr** *(Mf. 26/2). [şerr]*
3. Şehr-i Sitanbūl **şerr** ü fitneden ḫālī degül
   Zühd ü taḳvā vü ‘ibādet herkesüñ ḥāli degül *(Mf. 116/1). [şerr]*
4. Ḫayr u **şerr** bunda ne her kim ide ḳul
   Āḫiretde cezāsını bula ol *(Kt. 7/1). [şerr]*
5. Ne işlerse eger ḫayr ü eger **şerr**
   Göriserdür eger ‘avrat eger er *(M. 9/1). [şerr]*
6. Aç gözüñi imdi gel nūr-ı baṣīretle baḳ
   Meslek-i ḫayrı ḳoyub **şerre** ‘azīmet neden *(G. 38/14). [şerre, -e]*

şerr: *Kötü, fenâ kimse.* (Doğan, 2013, s. 1594)

1. Bir ḳapunuñ ḳulları bir erüñ oġulları
   Birbirine **şerr** ṣanub buġż u ʿadāvet neden *(G. 38/6). [şer]*

şeş cihet: *Altı yön.* ‖ *Her taraf.*

1. Semme vechu'llāh'ı fehm itdüñse ger
   Şeş cihetden bī-cihet Cānān'a baḳ *(G. 14/8). [şeş cihet, -den]*

şeştā: *Altı telli eski bir saz.* ‖ *[tas.] Dünyevî zevk.*

1. **Şeştā** vü çeng ü ṭanbūr
   Ḥaḳ'dan seni ider dūr *(N. 9/1). [şeştā]*

şetm it-: *Sövmek, isyan etmek.*

1. Ṣaḳın **şetm itme** ḥummā zaḥmetine
   Ki maḥmūmuñ sebebdür raḥmetine *(Mf. 157/1). [şetm it, -(me)]*

şevḳ:

şevḳ: *Şiddetli arzu, aşırı heves.* (Doğan, 2013, s. 1597)

1. Gör bülbülüñ sevdāsını
   Gül **şevḳine** ġavġāsını *(Koş. 3/22). [şevḳine, -i, -n, -e]*
2. 'Aşḳıladur **şevḳ** u sürūr
   'Aşḳıladur ẕevḳ u ḥużūr *(Mrb. 34/17). [şevḳ]*
3. Rūz u şeb feryād idüb gül **şevḳına**
   Bülbül-i nālān olayın bir zamān *(G. 17/3). [şevḳına, -ı, -n, -a]*

şevḳ: *[tas.] Gönlün Hak'la buluşma arzusu.* (Uludağ, 2016, s. 333)

1. 'Işḳuñ **şevḳuñ** deryāsına ṣal bizi
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/7). [şevḳuñ, -uñ]*
2. **Şevḳ** ü muḥabbet bizde yoḳ

Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/7). [şevḳ]*

3. Verd-i bī-hemtāyadur **şevḳ** u ṭarab
   Bülbülüñ zārı degül gülzārdan *(G. 21/9). [şevḳ]*
4. **Şevḳ** ile bülbüller öte
   Āvāzı āfāḳı ṭuta *(Mrb. 1/13). [şevḳ]*
5. ‘Arż-ı dīdār eyledükce şāhid-i gülzār-ı Hū
   Şevḳ ile bülbüller eyler naġme-i ez̲kār-ı Hū *(G. 12/2). [şevḳ]*
6. Gelüñ diyelüm **şevḳ** ile
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/1). [şevḳ]*
7. Açılsa ma‘nā gülleri
   Şevḳ eylese bülbülleri *(Mrb. 44/14). [şevḳ]*

şevḳ ırmaġı: *Arzu nehri.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Bülbül gibi ‘aşḳ bāġına
   Kim düşe **şevḳ ırmaġına** *(Koş. 3/18). [şevḳ ırmaġı, -ı, -n, -a]*

şevḳe gel-: *Hevesi artmak, coşmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Şevḳe gelür** cān bülbüli
   Gülzār-ı z̲ikru’llāh ile *(Mrb. 80/3). [şevḳe gel, -ür]*
2. Hüdāī’yi gūş eyle
   Şevḳe gelüb cūş eyle *(Koş. 34/34). [şevḳe gel, -üb]*

şey’: *Varlık, yaratılan, mahlukat.*

1. Görinür küllü **şey’** ‘uşşāḳa hālik
   İrişsün maṭlab-ı a‘lāya sālik *(Mrb. 94/17). [şey’]*
2. Her **şey’e** sen virdüñ vücūd
   Cümle saña eyler sücūd *(Mrb. 3/5). [şey’e, -e]*
3. Olub rıḍvānuña mālik

Görünsün küllü **şey'** hālik *(Mrb. 59/22). [şey'-]*

şeyāṭīn: *Şeytanlar.*

1. Seni nefsüñ yabanda ḳor
   Şeyāṭīne ḳarīn olur *(Mrb. 60/14). [şeyāṭīne, -e]*

şeydā göñül: *Çılgın kalp.* ||| *[tas.] İlahî aşkla coşup kendinden geçen gönül.*

1. 'Işḳ-ı ma'şūḳı idelden iḫtiyār
   'Işḳıla ḫōş zindedür **şeydā göñül** *(Mrb. 27/2). [şeydā göñül]*
2. Yerde gökde eylemez oldı ḳarār
   Bir ḳapuya bendedür **şeydā göñül** *(Mrb. 27/4). [şeydā göñül]*
3. Sensiz eglenmez ḳulūb-ı 'āşıḳān
   Sen bilürsin ḳandedür **şeydā göñül** *(Mrb. 27/8). [şeydā göñül]*
4. Dil Hüdāī' 'arş ü kürsīden geçer
   Ṣanmaġıl ki bundadur **şeydā göñül** *(Mrb. 27/12). [şeydā göñül]*

şeydā ol-: *Kendinden geçmek, iradeyi kaybetmek.*

1. Olub dil derd ile şeydā
   Sivāyı görse nā-peydā *(Mrb. 51/9). [şeydā ol, -ub]*

şeyḫ: *[tas.] Tarikatta taliplere rehberlik eden insan-ı kâmil / mürşid.* (Uludağ, 2016, s. 334)

1. Ḫidmet-i Ḥaḳḳ ile **şeyḫüñ** ḫidmeti cem' olsa ger
   Ḫidmetini şeyḫinüñ ṣādıḳ olan takdīm ider *(Mf. 37/1). [şeyḫüñ, -üñ]*
2. Ḫidmet-i Ḥaḳḳ ile şeyḫüñ ḫidmeti cem' olsa ger
   Ḫidmetini **şeyḫinüñ** ṣādıḳ olan takdīm ider *(Mf. 37/2). [şeyḫinüñ,-i, -n, -üñ]*

şeyḫ ü şāb: *İhtiyar ve genç.* ||| *Kimse, insan.*

1. K̲e̲sret ṭılısmı māni‘ olub genc-i vaḥdete
   Ḥayretde ḳaldı ḥasretiyle nice **şeyḫ ü şāb** *(G. 25/10).[şeyḫ ü şāb]*

şeyṭān: *Allah'ın emrine karşı geldiği için huzurdan kovulan ve insanı doğru yoldan uzaklaştırmaya çalışan mahluk.*

1. Nefs ü **şeyṭāna** zebūn itme bizi
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/1). [şeyṭāna, -a]*
2. Dest-gīr olmaz iseñ iy Raḥmān
   Azdurur bizi nefs ile **şeyṭān** *(Mrb. 20/10). [şeyṭān]*
3. Gice gündüz Ḥaḳḳ’ı z̲ikr eyleyügör
   Ḥaḳ z̲ikri olan yerde **şeyṭān** eglenmez *(Koş. 14/16). [şeyṭān]*
4. Nefs ü **şeyṭāna** uyarsın
   Nic’olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/1). [şeyṭāna, -a]*
5. ‘Āḳiliseñ nevm-i ġafletden uyan
   Vāṣıl olmaz Ḥaḳḳ’a **şeyṭāna** uyan *(Mf. 131/2). [şeyṭāna, -a]*
6. Nefs ü **şeyṭāna** zebūn eylemeye ḳullarını
   ‘Āṣıḳ u ṣādıḳa āsān getüre yollarını *(Mrb. 16/9). [şeyṭāna, -a]*
7. Bize yollaruñı sen eyle āsān
   Ki māni‘ olmaya nefs ile **şeyṭān** *(Mrb. 94/14). [şeyṭān]*
8. Nefs ü **şeyṭāna** iṭā‘at niçe bir
   Rāzıḳ’uñ in‘āmına şükr idegör *(Mrb. 117/3). [şeyṭāna, -a]*
9. Hevālarda olub iy ġāfil insān
   Seni azdırmasun nefs ile **şeyṭān** *(Mrb. 120/10). [şeyṭān]*
10. ‘Āḳiliseñ nevm-i ġafletden uyan
    Nādim olur nefs ü **şeyṭāna** uyan *(Mrb. 123/6). [şeyṭāna, -a]*
11. Benüm diyen ḳatı aḥmaḳ kişidür
    Ki zīrā ben dimek **şeytān** işidür *(Mf. 27/2). [şeytān]*

şeyṭān-ı racīm: *Allah’ın huzûrundan kovulmuş olan şeytan.*

1. Ger kerem ire cenābuñdan eyā Rabb-i Kerīm
   Gelmeye yañumuza ṭard ola **şeyṭān-ı racīm** *(Mrb. 31/6). [şeyṭān-ı racīm]*

şibh: *Benzer.*

1. Ṣūretinde Ādemi ḫalḳ eyleyen
- **Şibh** ü miṣli olmayan Sulṭān'a baḳ *(G. 14/6). [şibh]*

şiddet: *Sertlik, kabalık.*

1. Rāh-ı ṣalāḥa gidüb ṣulḥ u sülūk ehli ol
   Nefse uyub her zamān ḥiddet ü **şiddet** neden *(G. 38/4). [şiddet]*

şiddet-i nār: *Şiddetli ateş.* ||| *Hz. İbrahim'in atıldığı ateş kütlesi.*

1. Ḥabīb'e emrüñ ile ḥışn olub ġār
   Ḫalīl'e gülşen oldı **şiddet-i nār** *(Mrb. 54/14). [şiddet-i nār]*

şifā bul-: *Sıkıntılardan kurtulmak, sağlığına kavuşmak.*

1. Bīmār olan bulur şifā
   Tīmār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 78/23). [şifā bul, -ur]*

şifā ol-: *Çözüm yolu sunmak, iyileştirmek.*

1. Göñüllere **şifā olan**
   Ḳamu derde devā olan *(Mrb. 126/5). [şifā ol, -an]*

şikār it-: *Avlamak.* ||| *Kendine yaklaştırmak, yakın kılmak.*

1. Kāf u nūn iḳlīmi 'anḳāsın **şikār itse** n'ola
   Rūḥ-ı 'ārif şāhbāz-ı Ḳāf-ı istiġnā imiş *(G. 26/3). [şikār it, -se]*

2. Ḳande ‘aḳl-ı ḳāṣıruñ ḳande ḫayāl-i vaṣl-ı dōst
   Hīç-i ‘Anḳā’yı **şikār itmek** ola mı bir meges *(G. 27/4).[şikār it,-mek]*

şikest eyle-: *Kırmak, yok etmek, ortadan kaldırmak.*

1. Māsivā eṣnāmını eyler şikest
   Ḳaṭ‘ ider zünnārın īmān isteyen *(G. 10/3). [şikest eyle, -r]*

şimdengirü: *Artık, bundan böyle, bundan sonra.*

1. Niçe bir olmaz hevālar niçe bir ṭūl-i emel
   Gel berü **şimdengirü** iy derd-mend inṣāfa gel *(Mrb. 68/6). [şimdengirü]*
2. Adumı dōstdan yaña
   Adalum **şimdengirü** *(Koş. 10/2). [şimdengirü]*
3. Lā-mekān illerine
   Gidelüm **şimdengirü** *(Koş. 10/4). [şimdengirü]*
4. Bu yalancı dünyāyı
   N’idelüm **şimdengirü** *(Koş. 10/8). [şimdengirü]*
5. Cām-ı ‘ışḳuñ nūş idüb
   Yudalum **şimdengirü** *(Koş. 10/12). [şimdengirü]*
6. Ḫūn-ı vaṣl-ı dildārı
   Dadalum **şimdengirü** *(Koş. 10/16). [şimdengirü]*
7. Geçen ‘ahd ü peymānı
   Güdelim **şimdengirü** *(Koş. 10/20). [şimdengirü]*

şimdiden: *Erkenden.*

1. Şimdiden itdi Hüdāī’ ḥālini ṭapuña ‘arż
   Sen ‘ināyet it Efendi bize ol demde meded *(Mrb. 31/11). [şimdiden]*

Şīrīn: *Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı.* ǁ *Sevgili, sevilen.*

1. Ḫüsrev ü **Şīrīn'üñ** meftūnı
   Ḳays ise Leylī mecnūnı *(Koş. 31/9). [şīrīn'üñ, -üñ]*
2. Kimi Mecnūn kimi Leylā
   Kimi **Şīrīn** kimi Ferhād *(Mrb. 75/16). [şīrīn]*

şirk: *Allah'a eş ve ortak koşma.*

1. **Şirküñi** tevḥīde irgür
   Ẕerreñi ḫurşīde irgür *(Koş. 38/17). [şirküñi, -üñ, -i]*
2. **Şirk** āteşine yanma
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/15). [şirk]*
3. Ḥaḳ yolunı ararsañ
- **Şirk** āş̲ārın sürerseñ *(Koş. 35/34). [şirk]*
4. **Şirki** başdan ṣavarsañ
   Ḥaḳḳı bilmege iverseñ *(Koş. 34/17). [şirki, -i]*
5. **Şirki** süregör gitsün
   Sırruñda ṣafā bitsin *(Mrb. 9/9). [şirki, -i]*
6. İrmege vaḥdet nūrına
   Şirki aradan süregör *(Koş. 7/2). [şirki, -i]*

şirret: *Kötülük.*

1. Ḥaḳḳ'ı ḳoyub bāṭıla meyl ü maḥabbet neden
   Tābi'-i şeyṭān olub fitne vü **şirret** neden *(G. 38/2). [şirret]*

şol: *"Şu" işaret sıfatı (güzel ad)*

1. **Şol** güzel aduñ içün
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/39). [şol]*

"Şu" işaret sıfatı (tâlib-i sâdık).

1. **Şol** ṭālib-i ṣādıḳda kim ḥubb-ı Ḫudā ġālib olur
   Ol vāṣıl-ı Ḥażret olub manṣıb aña ṭālib olur *(Mf. 85/1). [şol]*

"Şu" işaret sıfatı (âşık-ı sâdık).

1. **Şol** ‘āṣıḳ-ı ṣādıḳda kim terk-i sivādan tāc ola
   Ol ḳaṣr-ı ḳurba irişüb ‘ālem aña muḥtāc ola *(Mf. 150/1). [şol]*

"Şu" işaret sıfatı (nefes).

1. **Şol** nefes emrüñle fānī cihāndan gidicek
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/1). [şol]*

"Şu" işaret zamiri (himmet semendi).

1. Ṣalub meydāna **şol** himmet semendin
   Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā’ya irgür *(Mrb. 37/7). [şol]*

"Şu" işaret sıfatı (kimse).

1. **Şol** kimse kim açdı gözin
   Cānāna ṭapşurdı özin *(Mrb. 48/17). [şol]*

"Şu" işaret sıfatı (şâh-ı âlî-şân).

1. İy göñül **şol** şāh-ı ‘ālī-şānı gör
   Nūr-i pāk-i Ḥażret-i Raḥmān’ı gör *(G. 19/1). [şol]*

"Şu" işaret sıfatı (bahr-ı bî-pâyân).

1. Ẕerrede ḫūrşīd-i ‘ālem-tāba baḳ
   Ḳaṭrede **şol** baḥr-i bī-pāyānı gör *(G. 19/4). [şol]*

<u>şol ki:</u>

şol ki: *Her kim ki.*

1. **Şol ki** cāndan saña ola ‘āşıḳ
   Ol olur bezm-i vaṣluña lāyıḳ *(Mrb. 71/5). [şol ki]*
2. **Şol ki** oldı Ḥaḳḳ’a vāṣıl
   Ol oldı insān-ı kāmil *(Koş. 48/21). [şol ki]*
3. **Şol ki** itmez seni özinde ṭaleb
   Bārid āhen dögüb çeker o ta‘ab *(Msd. 2/25). [şol ki]*

şol ki: *Şu kimseler ki.*

1. **Şol ki** Ḥaḳḳ’a ḳuldur ġayra ḳul olmaz
   ‘Āşıḳ ma‘şūḳdan ġayra ṭapu ḳılmaz *(Koş. 39/13). [şol ki]*

<u>şöhret:</u> *Şân, nâm, mevki, makam, baş olma.*

1. Devlet-i dünyā-yı dūn bir ḳurı sevdā iken
   Fānīye maġrūr olub zīnet ü **şöhret** neden *(G. 38/10). [şöhret]*
2. Nice bir zīnet ü **şöhret**
   Nice bir fānīye raġbet *(Mrb. 52/9). [şöhret]*
3. ‘Ādet ü bid‘at niçe bir
   Zīnet ü **şöhret** niçe bir *(Koş. 29/30). [şöhret]*
4. Bu ‘ādet ü bid‘at nedür
   Bu **şöhret** ü zīnet nedür *(Mrb. 40/6). [şöhret]*

<u>şöyle:</u> *Şu şekilde, öylece.*

1. Doymaz oldı yürek ḥasret-i yāre
   Derdile ḳalmışam **şöyle** āvāre *(Koş. 22/14). [şöyle]*
2. Yab göñlüm evini yab
   Şöyle ḳoma vīrāne *(Mrb. 50/12). [şöyle]*
3. Kimi nāḳış bu ḫalḳuñ kimi kāmil
   Kimi ḥayretde ḳalmış **şöyle** ġāfil *(Mrb. 88/18). [şöyle]*

4. Vāṣıl ola sırrum u cānum ḳarīb
   Tā Hüdāī’ ḳalmaya **şöyle** ġarīb *(Mrb. 66/18). [şöyle]*
5. Ḳalur ḥayretde **şöyle** mest ü ḥayrān
   Yene Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/3). [şöyle]*

şu:

şu: *"Şu" işaret sıfatı (dem).*

1. Fenā bulub ḥayāt alam **şu** dem kim ‘ışḳ-ı yārümden
   Muḥabbet isteyen gelsün ḫaber ṣorsun mezārumdan *(G. 13/1).[şu]*

"Şu" işaret sıfatı (zulmanî Sitanbûl).

1. Uyan ġafletden iy ġāfil nedür bu nevm-i ġafletler
   Şu ẓulmānī Sitānbūl’a neden böyle muḥabbetler *(Mf. 82/2). [şu]*

"Şu" işaret sıfatı (âşık).

1. **Şu** ‘āşıḳ kim ‘ışḳuñ ṭolusın içdi
   Kendüden el yuyub ġayrıdan geçdi *(Koş. 22/5). [şu]*

"Şu" işaret sıfatı (dem).

1. **Şu** dem ki luṭf ire dest-i ḳudretden
   Dili īḳāż ider nevm-i ġafletden *(Koş. 51/9). [şu]*

"Şu" işaret sıfatı (cân).

1. Bu ma‘nādan **şu** cān kim oldı agāh
   Olubdur raḥmet ümmīdinde her gāh *(N. 16/3). [şu]*

"Şu" işaret sıfatı (zu'm).

1. **Şu** fāsid zu‘muñı terk it

Ṣırāṭ-ı müstaḳīme git *(Mrb. 60/25). [şu]*

"Şu" işaret sıfatı (cân).

1. **Şu** cān kim sırr-ı Ev-ednā'ya irdi
   Begüm ol maṭlab-ı a'lāya irdi *(Mrb. 87/13). [şu]*

"Şu" işaret sıfatı (nâdân).

1. **Şu** nādān kim idübdür ḥaşrı inkār
   Anı ilzām ider evrāḳ u eşcār *(Mrb. 88/13). [şu]*

"Şu" işaret sıfatı (cân).

1. **Şu** cān kim buldı cānānı
   N'ider mülk-i Süleymān'ı *(Mrb. 49/13). [şu]*

şu: *"Şu" işaret zamiri.*

1. **Şunı** kim ide Mevlā maẓhar-ı ẕāt
   Hüdāī' ṭañ mı bulsa niçe leẕẕāt *(Mrb. 54/17). [şunı, -n, -ı]*

<u>şu dem ki:</u> "*-diği zaman, -ince."*

1. **Şu dem ki** milk-i dünyādan Muḥammed Muṣṭafā gitdi
   Sevündi āḫiret ammā bu dünyādan ṣafā gitdi *(Mf. 175/1).[şu dem ki]*

<u>şu kim:</u> *Kim ki.*

1. Cihān bir köhne cādūdur
   Şu kim aldanmaz uṣludur *(Mrb. 46/26). [şu kim]*
2. **Şu kim** itdi semā-yı ḳalbe himmet
   Ṣafāya irdi bedr oldu hilāli *(Mrb. 87/11). [şu kim]*

3. **Şu kim** nefsi hevāsını gidermiş
   Hevā-yı Ḥaḳ anı tesḫīr idermiş *(Mf. 97/1). [şu kim]*
4. **Şu kim** meyl eylemez cāha
   Dil ü cānı olur ābād *(Mrb. 75/19). [şu kim]*
5. **Şu kim** sebḳ itdi senden aña ḥüsnā
   Sa‘ādetden ol aldı ḥaẕẕ-ı evfā *(Mrb. 56/5). [şu kim]*
6. **Şu kim** vaḥdet şarābın hażm ide bezm-i şerī‘atda
   Ṭarīḳatda odur kāmil ḥaḳīḳatda odur vāṣıl *(G. 18/7). [şu kim]*

<u>şūḫ-ı cihān:</u> *Dünya güzeli.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Alaldan göñlüm ol **şūḫ-ı cihānum**
   Göñülsüz durur oldı tende cānum *(Mf. 176/1).[şūḫ-ı cihān]*

<u>şuhūd:</u> *Görme, müşahede etme.* ||| *[tas.] İlahî tecellileri temâşâ, manâ âlemini seyretme hâli.* (Uludağ, 2016, s. 337.)

1. Ẕevḳ ile añlayub sırr-ı vücūdı
   Kemāline irişdürdi **şuhūdı** *(Koş. 39/10). [şuhūdı, -ı]*
2. ‘Ayn-ı ḥaḳīḳatla olsun **şühūduñ**
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/11). [şühūduñ, -uñ]*
3. Ḳo esmā’yı müsemmāya naẕar it
   Şuhūduñ ẕirve-i ‘ulyāya irgür *(Mrb. 37/12). [şuhūduñ, -uñ]*
4. Hüdāī’ye müyesser ḳıl **şühūdı**
   Kemāle irgüre tā kim sücūdı *(Mrb. 94/25). [şühūdı, -ı]*
5. Ẓāhir olub āṣār-ı cūd
   İrsün kemāline **şühūd** *(Mrb. 44/18). [şühūd]*
6. **Şuhūdında** olıcaḳ kişi kāmil
   Aña hem dīn ü hem īmān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/11). [şuhūdında, -ı,-n,-da]*

<u>şuhūd it-:</u> *Görmek, müşahede etmek.* ||| *[tas.] Hakk’ı Hak ile görmek.* (Uludağ, 2016, s. 337)

1. Ḥubb-ı sivā dilden gide
   Cānım ide Ḥaḳḳ'ı şuhūd *(Mrb. 35/4). [şuhūd it, -e]*

şuhūd ḳıl-: *Görmek, müşahede etmek. ||| [tas.] Hakk'ı Hak ile görmek.* (Uludağ, 2016, s. 337)

1. Cānım seni ḳılsın şuhūd
   İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/7). [şuhūd ḳıl, -sın]*
2. Ḥaḳḳ'ı Hüdāī' ḳıl şühūd
   Envār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 80/27). [şühūd ḳıl]*

şular kim: *Kim ki.*

1. **Şular kim** ehl-i ḳāl oldı seni bilmek muḥāl oldı
   Meger 'aḳlı 'ikāl oldı ḳodı ḥayretde dānāyı *(G. 2/7). [şular]*

şunlar ki: *Kim ki.*

1. **Şunlar ki** ṭoġrı gitmedi
   Fermān-ı Ḥaḳḳ'ı ṭutmadı *(Koş. 33/5). [şunlar ki]*

şūrīde: *Perişan, kendinden geçmiş, tutkun.*

1. Seḥerden açılan güller nedendür
   Öten **şūrīde** bülbüller nedendür *(Mrb. 26/2). [şūrīde]*
2. Seḥerde açılan güller
   Öten **şūrīde** bülbüller *(Mrb. 24/10). [şūrīde]*

şübhesiz: *Kuşkusuz.*

1. Hüdāī' **şübhesiz** ḳadre irişdi

Ḥaḳḳ'uñ iḥsānına irüb gelenler *(Koş. 39/19). [şübhesiz]*

<u>şükr:</u> *Verdiği nimetler sebebiyle Hakk'a minnet duyma, hamt etme.*

1. Ḳula in'ām iden her laḥẓa Ḥaḳḳ'dur
   Anuñçün ḥamd ü **şükre** ol aḥaḳḳdur *(Mf. 87/2). [şükre, -e]*
2. Ḳoya isnādı Zeyd ü 'Amr ü Bekre
   Hemān sa'y ide istiġfār u **şükre** *(M. 4/4). [şükre, -e]*
3. Ża'īfüñ ṣabra aṣlā ṭāḳati yoḳ
   Dahi in'āma **şükre** sür'ati yoḳ *(Mrb. 12/6). [şükre, -e]*
4. Her kim ki maḳṣūdın bula
   Şükrin anuñ itmek gerek *(Mrb. 64/12). [şükrin, -i, -n]*
5. Yā **şükre** ḳande bula yol
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/19). [şükre, -e]*
6. **Şükrüñ** de bir ni'metdürür
   Mevlā nice şükr idelüm *(Mrb. 85/19). [şükrüñ, -üñ]*
7. **Şükrüñ** 'aṭā üzre 'aṭā
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/23). [şükrüñ, -üñ]*

<u>şükr eyle-:</u> *Verdiği nimetler sebebiyle Hakk'a minnet duymak, hamt etmek.*

1. Gelüñ **şükr eyleyelüm**
   Derdlere dermān gelsün *(Koş. 9/1). [şükr eyle, -y, -elüm]*
2. Rūz ü şeb Ḫālıḳ'a **şükr eyle** 'āṣıḳ
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 50/11). [şükr eyle]*
3. Dā'im Ḥaḳḳ'ı ẕikr eylegil
   İḥsānına **şükr eylegil** *(Mrb. 5/6). [şükr eyle, -gil]*
4. Ḥaḳḳ'uñ iḥsānına **sükr eyle** dervīş
   Gören göz söyleyen diller nedendür *(Mrb. 88/3). [sükr eyle]*
5. Şükr eyle imdi dem-be-dem
   El-ḥamdü li'llāhi'l–Kerīm *(Mrb. 111/7). [şükr eyle]*
6. Hüdāī' ni'mete **şükr eyle** her gāh

Göre iḥsānın ol Ḥayy ü Ḳadīm'üñ *(Mrb. 106/27). [şükr eyle]*

7. Yüri var Ḫāliḳ'a **şükr eyle** her ān
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/19). [şükr eyle]*

şükr eyleyügör-: *Verdiği nimetler sebebiyle Hakk'a hamt etmeye çalışmak.*

1. Ḥaḳḳ'un iḥsānını fikr eyleyügör
   Virdügi ni'mete **şükr eyleyügör** *(Koş. 14/14). [şükr eyleyügör]*

şükr idegör-: *Verdiği nimetler sebebiyle Hakk'a hamt etmeye çalışmak.*

1. Ṣaḳın ac ḳalurum ṣanma hey insān
   Hemān şükr idegör ni'met firāvān *(Mf. 145/2). [şükr idegör]*
2. Durma hemān **şükr idegör**
   Biñ biñ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/15). [şükr idegör]*
3. Hüdāī' luṭf-ı Ḥaḳḳ'ı fikr idegör
   Kemāl-i faẓlına hem **şükr idegör** *(Mrb. 115/14). [şükr idegör]*
4. Ac gözüñ bu nevm-i ġaflet niçe bir
   Ḫāliḳ'uñ iḥsānına **şükr idegör** *(Mrb. 117/2). [şükr idegör]*
5. Nefs ü şeyṭāna iṭā'at niçe bir
   Rāzıḳ'uñ in'āmına **şükr idegör** *(Mrb. 117/4). [şükr idegör]*
6. İsteriseñ yollar āsān olmaġı
   Ḫāliḳ'uñ iḥsānına **şükr idegör** *(Mrb. 117/8). [şükr idegör]*
7. Ġaflet ile nic'olur ḥālüñ 'aceb
   Rāzıḳ'uñ in'āmına **şükr idegör** *(Mrb. 117/12). [şükr idegör]*
8. 'Ārif ol aldanma nevm-i ġaflete
   Ḫāliḳ'uñ iḥsānına **şükr idegör** *(Mrb. 117/16). [şükr idegör]*
9. Ṣıdḳ ile güş it Hüdāī'den ḫaber
   Rāzıḳ'uñ in'āmına **şükr idegör** *(Mrb. 117/20). [şükr idegör]*
10. İn'āmına **şükr idegör**
    Eş-şükrü li'llāhi'r-Raḥīm *(Mrb. 110/15). [şükr idegör]*

<u>şükr it-:</u> *Verdiği nimetler sebebiyle Hakk'a minnet duymak, hamt etmek.*

1. Luṭf-ı bī-pāyānına **şükr idelüm**
   Ḫōş sa'ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/3). [şükr it, -elüm]*
2. Vuṣlat gibi ni'met mi olur
   Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 85/2). [şükr it, -elüm]*
3. **Şükr it** Hüdāī' her zamān
   Eş-şükrü li'llāhi'r-Raḥīm *(Mrb. 110/19). [şükr it]*
4. **Şükr it** Hüdāī' dā'imā
   Eş-şükrü li'llāhi'r-Raḥīm *(Mrb. 111/19). [şükr it]*
5. İḥsānuña müstaġraḳuz
   Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 84/2). [şükr it, -elüm]*
6. **Şükr iderseñ** Ḫāliḳ'a ger rūz u şeb
   İzdiyād-ı ni'mete olur sebeb *(Mrb. 117/9). [şükr it, -er, -se, -ñ]*
7. Ehl-i 'aṭāña mülḥaḳuz
   Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 84/4). [şükr it, -elüm]*
8. İhsānuñ iẓhār eyledüñ
   Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 84/8). [şükr it, -elüm]*
9. Yitmez niçe biñ 'ömr-i Nūḥ
   Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 84/12). [şükr it, -elüm]*
10. Luṭfuñ yazılmaz ḥaşre dek
    Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 84/16). [şükr it, -elüm]*
11. Yā şükre ḳande bula yol
    Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 84/20). [şükr it, -elüm]*
12. Şükr itmege imkān ola
    Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 84/23). [şükr it, -meg, -e]*
13. Şükr itmege imkān ola
    Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 84/24). [şükr it, -elüm]*
14. Yoḳ luṭfuña ḥadd ü 'aded
    Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 84/28). [şükr it, -elüm]*
15. Ḫidmet gibi devlet mi olur
    Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 85/4). [şükr it, -elüm]*

16. Cān ü dili şād eyledüñ
    Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 85/8). [şükr it, -elüm]*
17. Yazmayalar cinn ü beşer
    Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 85/12). [şükr it, -elüm]*
18. Ẕākir de sen şākir de sen
    Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 85/16). [şükr it, -elüm]*
19. Şükrüñ de bir ni‘metdürür
    Mevlā nice **şükr idelüm** *(Mrb. 85/20). [şükr it, -elüm]*
20. Şükrüñ ‘aṭā üzre ‘aṭā
    Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 85/24). [şükr it, -elüm]*
21. Varlıḳ senüñdür ser-te-ser
    Yā Rab nice **şükr idelüm** *(Mrb. 85/28). [şükr it, -elüm]*

şükreyle-: *Verdiği nimetler sebebiyle Hakk'a minnet duymak, hamt etmek.*

1. Luṭf u iḥsānına **şükreyleyelüm**
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 51/3). [şükreyleyelüm, -y, -elüm]*

şükür: *"Hamdolsun."*

***Kalıp ifade*:** *Dua.*

1. Bizi insān iden sensin
   Şükür yā Rabbī yā Rabbī *(Mrb. 22/2). [şükür]*
2. Kemāl iḥsān iden sensin
   Şükür yā Rabbī yā Rabbī *(Mrb. 22/4). [şükür]*
3. Hem itdüñ ‘ışḳıla iḥyā
   Şükür yā Rabbī yā Rabbī *(Mrb. 22/8). [şükür]*
4. Ḥayātı ḳanda bulurduḳ
   Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/12). [şükür]*
5. İdersin kendüñe irşād
   Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/16). [şükür]*

6. Bulunmaz luṭfuña ġāyet
   Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/20). [şükür]*
7. Muḥabbetden ṣafā geldi
   Şükür yā Rabbi yā Rabbi *(Mrb. 22/24). [şükür]*
8. **Şükür** kim Küntü kenz esrārın açduñ
   O kenzin zübdesin insāna saçduñ *(M. 1/7). [şükür]*
9. Senüñdür luṭf u iḥsān heb
   Şükürler saña iy sulṭān *(Mrb. 124/8). [şükürler, -ler]*

T/Ṭ

tā:

tā: *Nihayet, vakta ki.* (Doğan, 2013, s. 1610)

1. Ṣafā vir ḳalbümüzde ḳalmasun pās
   Olavuz **tā** ḳarīn-i meclis-i ḫāṣ *(Mrb. 12/14). [tā]*
2. Yā Rab Hüdāī'ye eyle hidāyet
   Tā ḳalmaya senden ġayrıya raġbet *(Koş. 40/26). [tā]*
3. Ḳaṣd idüb Ḥaḳḳ-ı yaḳīne iregör
   Tā kemāle irişe iḳrāruñ *(Mrb. 67/8). [tā]*
4. Eyle Hüdāī'ye naẓar
   Tā ola fażluña maẓhar *(Koş. 54/18). [tā]*
5. 'Āşıḳ u ṣādıḳ ḳulı ḳoma ġarīb
   Gülden ıraḳ olmaya **tā** 'andelīb *(Mrb. 95/14). [tā]*
6. Luṭf ile göster bize yā Rab cemāl
   Tā olavuz lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl *(Mrb. 95/26). [tā]*
7. Hüdāī' bendeñi it ġamdan āzād
   Viṣālüñle ola **tā** ḫurrem ü şād *(Mrb. 113/18). [tā]*
8. Olavuz **tā** anuñla şād u ḫāndan
   Meded iy Ḳādir Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/3). [tā]*

9. **Tā** bulavuz bāḳī ḥayāt

   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/15). [tā]*

10. Feṯḥ it bize mu'ammāyı

    Tā bulavuz müsemmāyı *(Koş. 18/26). [tā]*

11. Bendeñe eyle hidāyet iy Raḥīm

    Tā ola āsān ṣırāṭ-ı müstaḳīm *(N. 23/2). [tā]*

12. Hüdāī'ye eyle naẓar

    Tā faẕluña ola maẓhar *(Koş. 56/18). [tā]*

13. Var imdi 'āḳil ol ḫayr işle dā'im

    Olasın **tā** iki 'ālemde sālim *(M. 9/4). [tā]*

14. Geçe **tā** nefsümüz olmaz hevādan

    Kerem senden 'ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/3). [tā]*

15. Māsivāya baḳuban ḳalmayalum

    Tā hevā vü hevese ṭalmayalum *(Mrb. 19/14). [tā]*

16. Olavuz **tā** lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl

    Sen 'ināyet it meded yā Müste'ān *(Mrb. 96/3). [tā]*

17. Vāṣıl ola sırrum u cānum ḳarīb

    Tā Hüdāī' ḳalmaya şöyle ġarīb *(Mrb. 66/18). [tā]*

18. Ayılmaya **tā** ḥaşre dek

    Kim nūş ide ṣahbā-yı 'aşḳ *(Mrb. 34/23). [tā]*

19. Pervāne-veş yaḳ bāl ü per

    Tā ḳalmaya senden eser *(Mrb. 70/18). [tā]*

20. Hüdāī'ye ḥidāyet it senüñle **tā** seni bula

    Her işde aṣl olan yā Rab çü tevfīḳ ü hidāyetdür *(G. 1/9). [tā]*

21. Hem itdüñ aña taḥmīl-i emānet

    Ola **tā** bāde-nūş-ı bezm-i vaḥdet *(M. 1/10). [tā]*

22. Ref' it ḥicābı luṭf idüb enāniyeti gider

    Ġayb-i ḥaḳīḳat açıla **tā** ola feṯḥ-i bāb *(G. 25/12). [tā]*

23. Ṭālib-i dīdār olub ayılmaya **tā** ḥaşre dek

    Kim ki nūş ide ezel bezminde ger ṣahbā-yı 'aşḳ *(G. 28/5). [tā]*

24. Uragör esb-i nefse tāziyāne

    Seni uġratmaya ol **tā** ziyāne *(Mf. 10/2). [tā]*

tā: "*-e dek, -e kadar, -e değin."* (Doğan, 2013, s. 1610)

1. Gice gündüz sa‘y eyle
   Tā bulunca Mevlā'yı *(Koş. 53/4). [tā]*
2. **Tā** olunca derde çāre
   Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/19). [tā]*
3. **Tā** irince ẕāt-ı pāke
   Āh idelüm senüñ ile *(Koş. 27/27). [tā]*
4. Sürūra irgüre **tā** ‘ıyd-ı vuṣlat
   Kerem eyle meded Raḥmān'um Allāh *(Koş. 55/11). [tā]*
5. Ḳalmayınca **tā** vücūdumdan eser
   Ḫāk ile yeksān olayın bir zamān *(G. 17/11). [tā]*

tā ki:

tā ki: *Böylelikle, böylece.*

1. Ola bāḳī na‘īme **tā ki** mālik
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/19). [tā ki]*
2. Ki tā ḥāṣıl ola maḳṣūd-ı aḳṣā
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/23). [tā ki]*
3. Faḳrumı irgür tamāma yā Ġanī
   Tā ki bu yoḳluḳla bulayum seni *(G. 39/2). [tā ki]*
4. Yardum eyle bize işbu yollarda
   Tā ki ḳalmayavuz yüce bellerde *(Koş. 5/6). [tā ki]*
5. Ḫudāyā ḳıl bize fażluñla raḥmet
   Bulavuz **tā ki** cennet içre cennet *(Koş. 52/10). [tā ki]*
6. Ki tā ḳalmaya senden ġayrı maṭlab
   Kerem eyle meded Raḥmānım Allāh *(Mrb. 94/11). [tā ki]*
7. İy Hüdāī' Ḥaḳḳ'ı ẕikr it dā'imā
   Tā ki ṣadra ḥāṣıl ola inşirāḥ *(G. 31/10). [tā ki]*

tā ki: *Öyle ki.*

1. **Tā ki** seni ẕikr ideler dā'imā
   Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/3). [tā ki]*

tā kim: *Böylelikle, böylece.*

1. Uragör esb-i nefse tāziyāne
   Seni uġratmaya **tā kim** ziyāne *(Mf. 182/2). [tā kim]*
2. Zā'il ola **tā kim** ḥicāb
   İḥsānuñ olsun bī-ḥisāb *(Mhm. 3/17). [tā kim]*
3. Olagör cānıla dīdāra ṭālib
   Tā kim ḥāṣıl ola cümle meṭālib *(Koş. 14/10). [tā kim]*
4. Mūsā gibi gel Ṭūr'a
   Tā kim iresin nūra *(Mrb. 50/18). [tā kim]*
5. **Tā kim** ire ḳalbe sürūr
   Senden 'aṭā senden kerem *(Mrb. 99/19). [tā kim]*
6. **Tā kim** bula bāḳī vücūd
   Senden 'aṭā senden kerem *(Mrb. 99/27). [tā kim]*
7. Hüdāī'ye müyesser ḳıl şühūdı
   Kemāle irgüre **tā kim** sücūdı *(Mrb. 94/26). [tā kim]*
8. Ḳılma sivāya iltifāt
   Tā kim tecellī ide ẕāt *(Mrb. 80/22). [tā kim]*

ta'ab çek-: *Sıkıntıya uğramak, güçlükle karşılaşmak.*

1. Çekseñ nice yıllar ta'ab
   Olsa senüñ Şām u Ḥaleb *(Mrb. 62/5). [ta'ab çek, -se, -ñ]*

ta'alluḳ: *İlgi, nispet.* ||| *[tas.] Mâsivâya olan ilgi, rağbet.*
(KL., http://lugatim.com/s/taalluk, erişim tarihi: 09.08.2020)

1. **Ta'alluḳ** defterini dür

Göñülden ġayra meyli sür *(Mrb. 59/5). [ta‘alluḳ]*

2. **Ta‘alluḳ** defterin dür
   Māsivāyı dilden sür *(Koş. 9/21). [ta‘alluḳ]*

ṭā’at:

ṭā’at: *İbadet.* (Tulum, 2011, s. 1673)

1. Ma‘ṣiyetden ḳullaruñ ṣā’im ola
   Ṭā’atuñda her biri ḳā’im ola *(Mrb. 18/6). [ṭā’atuñda, -uñ, -da]*
2. **Ṭā‘atı** iḫtiyār eyle
   Nic’olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/19). [ṭā‘atı, -ı]*
3. **Ṭā‘at** ü ‘uzlet bizde yoḳ
   Çille vü ḫalvet bizde yoḳ *(Koş. 29/5). [ṭā‘at]*
4. İhmāl idersin **ṭā‘ate**
   Bī-çāre ṭalub ġaflete *(Mrb. 62/10). [ṭā‘ate, -e]*
5. Ġafletden aç gözüñi ḫidmete itme ihmāl
   Ṭā‘at kişiyi eyler bāḳī na‘īme īṣāl *(Mf. 113/2). [ṭā‘at]*

ṭā‘at: *Namaz.*

1. Her şeb terāvīḥ **ṭā‘ati**
   Dīne virürdi zīneti *(Mrb. 121/9). [ṭā‘ati, -i]*

ṭā‘at ḳapusın ḳapa-: *Hakk'a olan kulluk vazifelerini yerine getirmemek.*

1. **Ṭā‘at ḳapusın ḳaparsın**
   Ṭoġrı yoluñdan ṣaparsın *(Koş. 57/13). [ṭā‘at ḳapusın ḳapa, -r, -sın]*

ṭā‘atda ol-: *Hakk'ın emir ve isteklerine uygun bir yaşantı sürmek.*

1. Hem nevm-i ġafletden uyan
   Ṭā‘atda ol şām u seḥer *(G. 34/12). [ṭā‘atda ol]*

2. Ḥaḳḳ’ı cāndan idüb ṭaleb
   Ṭā‘atda olub rūz u şeb *(Koş. 46/10). [ṭā‘atda ol, -ub]*

ṭā‘at-ı Ḥaḳ: *Hakk'a kulluk.*

1. **Ṭā‘at-ı Ḥaḳ’dan** dūr olma
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/15). [ṭā‘at-ı Ḥaḳ, -dan]*
2. Ḳo hevāyı olagör ehl-i ṣalāḥ
   Ṭā‘at-ı Ḥaḳ’dur çü miftāḥ-ı necāḥ *(G. 31/2). [ṭā‘at-ı Ḥaḳ, -dur]*

ṭā‘at-ı Mevlā: *Hakk'a kulluk.*

1. Ḫidmet-i Ḫāliḳ’da olmaḳ ḥubbdur
   Ṭā‘at-ı Mevlā ḳula maḥbūbdur *(Mf. 79/2). [ṭā‘at-ı Mevlā]*

ta‘ayyün: *Meydana çıkma.* ||| *[tas.] Mutlak zâttan müşahhas hâle gelme, belirme, ayırt edilme.* (Uludağ, 2016, s. 340)

1. **Ta‘ayyün** lā ta‘ayyünden
   Münezzehsin Ḫudāyā sen *(Mrb. 59/25). [ta‘ayyün]*

tāb: *Işık, parıltı.*

1. Temevvüc eyleyen deryāya baḳ emvāca aldanma
   Güneş **tābında** çok şebnem bilürsin kim olur zā’il *(G. 15/8). [tāb, -ı,-n, -da]*

ṭabīb: *Doktor.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Vaṭan añılsa bir ġarībe n’ola
   Ḫasteler varsalar **ṭabībe** n’ola *(Msd. 2/16). [ṭabībe, -e]*

tābi‘-i şeyṭān ol-: *Şeytana uymak.*

1. Ḥaḳḳ'ı ḳoyub bāṭıla meyl ü maḥabbet neden
   Tābi'-i şeyṭān olub fitne vü şirret neden *(G. 38/2). [tābi'-i şeyṭān ol, -ub]*

tāc: *Liyakat alâmeti, nişanı.*

1. Şol 'āşıḳ-ı ṣādıḳda kim terk-i sivādan **tāc** ola
   Ol ḳaṣr-ı ḳurba irişüb 'ālem aña muḥtāc ola *(Mf. 150/1). [tāc]*

tāc ü taht: *Taç ve taht.* ||| *[tas.] Dünyevî mevki ve makam.* (Ögke, 2018, s. 150)

1. Ṣıḥḥat-ı ebdān ile īmān-ı kāmil var iken
   Tāc ü taḫt ister mi Mevlā'dan 'aceb 'āḳil olan *(Kt. 21/2). [tāc ü taḫt]*

tācını urun-: *Başlık takmak.* ||| *Emâre ve âlametini göstermek.*

1. Ḳadr-i vaṣluñ kim ide mi'rācuñı
   Urunur lā-büd sa'ādet tācını *(Mrb. 18/10). [tācını urun, -ur]*

ta'cīl eyle-: *Tez yerine getirmek, öne almak.*

1. 'Āḳil ol ḫayr işi **ta'cīl eyle**
   Evliyā ḥālini taḥṣīl eyle *(Mrb. 67/9). [ta'cīl eyle]*

ṭaġ:

ṭaġ: *Ferhat'ın -beşerî- aşkına çare olmak için delmeye çalıştığı bî-sütun dağı.* ||| *[tas.] Varlık, benlik, nefs.*

1. Kimi ṣaḥrāya kimi **ṭaġa** düşer
   Kimi beriyye kimi biller aşar *(Mrb. 71/9). [ṭaġa, -a]*

ṭaġ: *Dağ.*

1. Ṣafā buldı feraḥnāk oldı diller
   Ṣanasın **ṭaġlar** u bāġlar cinândur *(Mrb. 115/4). [ṭaġlar, -lar]*

<u>taġ ü daş:</u> *Dağ ve taş.* ||| *Her şey.*

1. Nārı itdüñ Ḫalīl'üñe gülizār
   Ṭaġ ü daş eyledi ṣu üzre ḳarār *(Mrb. 77/26). [ṭaġ ü daş]*

<u>taġlīṭ it-:</u> *Benzemeye çalışmak.*

1. **Taġlīṭ iderse** ger ẓāhirde kesret
   Bāṭın göziyle baḳ görinür vaḥdet *(Koş. 44/13). [taġlīṭ it, -er, -se]*

<u>taḥassür eyle-:</u> *Yanıp yakılmak, hasret çekmek.* (Devellioğlu, 1998, s. 1017)

1. 'Ārifüñ bir cenneti var 'ālem-i dünyāda kim
   Āḫiret cennātına aṣlā **taḥassür eylemez** *(Mf. 21/2).[taḥassür eyle,-mez]*

<u>taḥḳīḳ:</u> *Araştırma, soruşturma.* ||| *[tas.] Sâlikin hakikati bulması ve Hakk'a ermesi için olanca gücüyle çaba göstermesi.* (Uludağ,2016, s. 341)

1. Taṣdīḳ ile īmāna ir
   Taḥḳīḳ ile 'irfāna ir *(Mrb. 81/14). [taḥḳīḳ]*

<u>taḥḳīḳ it-:</u> *Bir şeyin doğruluğunu göstermek, ispatlamaya çalışmak.*

1. **Taḥḳīḳ ider** taṣdīḳini
   Īmāna irmek isteyen *(Mrb. 65/1). [taḥḳīḳ it, -er]*

<u>taḥmīl-i emānet:</u> *Emanet yükü.* ||| *[tas.] Elest bezminde Allah'a verilen ahit ve bunun getirdiği sorumluluk olan kulluk.* (Uludağ, 2016, s. 66)

1. Hem itdüñ aña **taḥmīl-i emānet**
   Ola tā bāde-nūş-ı bezm-i vaḥdet *(M. 1/9). [taḥmīl-i emānet]*

taḥṣīl: *Elde etme, kazanma.*

1. ʻĀḳil olan añlar bunı dünyā misāfirḫānedür
   Bāḳī ṣafā **taḥṣīline** saʻy itmeyen dīvānedür *(Mf. 14/2). [taḥṣīline,-i,-n,-e]*

taḥṣīl eyle-:

taḥṣīl eyle-: *Kazanmak, elde etmek.* (Doğan, 2013, s. 1621)

1. Emr-i Ḥaḳḳ'a imtiṣāl itmek ḳula maṭlūb imiş
   Hem rıżāu'llāh **taḥṣīl eylemek** maḥbūb imiş *(Mf. 23/2). [taḥṣīl eyle, -mek]*

taḥṣīl eyle-: *Öğrenmek, örnek almak.* (Doğan, 2013, s. 1621)

1. ʻĀḳil ol ḫayr işi taʻcīl eyle
   Evliyā ḥālini **taḥṣīl eyle** *(Mrb. 67/10). [taḥṣīl eyle]*

taḥṣīl idegör-: *Kazanmaya çalışmak.*

1. Bu ḳāleb-i ẓulmānīde **taḥṣīl idegör** nūr-ı ẕāt
   ʻĀrif bu maʻnāyı bilür ẓulmetdedür āb-ı ḥayāt *(Mf. 54/1). [taḥṣīl idegör]*
2. Yiter olduñ bu fānī ẕevḳe mesrūr
   Yüri merżāt-ı Ḥaḳ **taḥṣīl idegör** *(Mrb. 120/4). [taḥṣīl idegör]*
3. Kerīm Allāh ide yolları āsān
   Yüri merżāt-ı Ḥaḳ **taḥṣīl idegör** *(Mrb. 120/12). [taḥṣīl idegör]*
4. Ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'a saʻy it imdi her bār
   Yüri merżāt-ı Ḥaḳ **taḥṣīl idegör** *(Mrb. 120/20). [taḥṣīl idegör]*

taḥṣīl it-: *(Dünyevî) Kazanç sağlamak, getiri elde etmek.*

1. İy ṭālib-i dünyā olan
   Taḥṣīl idüb n'itseñ gerek *(Mrb. 62/2). [taḥṣīl it, -üb]*

taḫt: *Hükümdarlık makamı.* ||| *[tas.] Hakk'ın tecelligâhı olan gönül.* (Ögke, 2018, s. 191)

1. Ḳalbümüz pāk idelüm
   Taḫtına sulṭān gelsün *(Koş. 9/8). [taḫtına, -ı, -n, -a]*

taḫte't-türāb: *Toprak altı.* ||| *Ölüm.*

1. Menzilidür 'āḳibet **taḫte't-türāb**
   Kimseye bāḳī degüldür bu ḫarāb *(M. 6/3). [taḫte't-türāb]*

taht-ı Sikender: *Zülkarneyn'in hükümdarlığı.*

1. Milk-i Süleyman ile **taḫt-ı Sikender** ḳanı
   Bildüñise bunları fānīye raġbet neden *(G. 38/11). [taḫt-ı Sikender]*

taḫt-ı tesḫīr: *Buyruğunun altı.*

1. Sensin iy Mevlā çü Rabbü'l-'ālemīn
   Taḫt-ı tesḫīrüñdedür dünyā vü dīn *(Mrb. 108/18). [taḫt-ı tesḫīr, -üñ, -de, -dür]*
2. **Taḫt-ı tesḫīrüñdedür** cümle cihān
   Yā ilāhī sen 'ināyet it meded *(Mrb. 128/1). [taḫt-ı tesḫīr, -üñ, -de, -dür]*

taḥvīl it-: *Değiştirmek, bozmak, tahrif etmek.* (Doğan, 2013, s. 1623)

1. Sünnet-i faḫr-i Rusūl oldı çü ḫayr-ı sübül
   Mesleki **taḥvīl idüb** 'ādet ü bid'at neden *(G. 38/16). [taḥvīl it, -üb]*

ṭā'ir-i ḳudsī: *Mukaddes kuş.* ||| *[tas.] Cebrail.* (Özer, 2007, s. 18)

1. Cānib-i maṭlūba per ü bāl açar
   Ṭā'ir-i ḳudsī gibi dün gün uçar *(Mrb. 27/10). [ṭā'ir-i ḳudsī]*

ṭak-: *(Ad ve lakap için) Koymak, isimlendirme yapmak.* (Doğan, 2013, s. 1627)

1. Nefse uyub rāh-ı Ḥaḳ'dan ṭaşra çıḳmaḳ yol mıdur
   Kibr ü 'ucb ile aduñ dervīşe **ṭakmaḳ** yol mıdur *(Mrb. 68/2). [ṭakmaḳ, -maḳ]*

ṭāḳ ol-: *Tak etmek, sınıra dayanmak.* (Doğan, 2013, s. 1623)

1. Ṭāḳatüm **ṭāḳ oldı** büküldi bilüm
   Geldi irişdi ḳażādan uş ölüm *(Mrb. 63/17). [ṭāḳ ol, -dı]*

ṭāḳat:

ṭāḳat: *Tahammül, mecal.* (Tulum, 2011, s. 1687)

1. Bu Hüdāī'de ṣabra **ṭāḳat** yoḳ
   Ṭapuña lāyıḳ bir 'ibādet yoḳ *(Koş. 16/17). [ṭāḳat]*
2. Ḳanı Eyyūb gibi bir ṣabra **ṭāḳat**
   Yā İsmāīl-veş ḳurbāna cür'et *(Mrb. 14/13). [ṭāḳat]*
3. Ḫudāyā ḳalmadı **ṭāḳat**
   Senüñdür ḳudret ü ḳuvvet *(Mrb. 61/11). [ṭāḳat]*
4. Ża'īfüñ ṣabra aṣlā **ṭāḳati** yoḳ
   Dahi in'āma şükre sür'ati yoḳ *(Mrb. 12/5). [ṭāḳati, -i]*

ṭāḳat: *Gençlik, iktidar, güç.* (Doğan, 2013, s. 1624)

1. **Ṭāḳatüm** ṭāḳ oldı büküldi bilüm
   Geldi irişdi ḳażādan uş ölüm *(Mrb. 63/17). [ṭāḳatüm, -üm]*

ṭāḳat ḳal(ma)-: *Sabrın tükenmesi, tahammülün kalmaması.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Hüdāī’ ḳuluñda ḳalmadı ṭāḳat
   Allāh’um Allah’um güzel Allāh’um *(Koş. 21/11). [ṭāḳat ḳal(ma), -dı]*

takdīm it-: *Öncelik tanımak, öne almak, öne geçirmek.* (Doğan, 2013, s. 1624)

1. Ḫidmet-i Ḥaḳḳ ile şeyḫüñ ḫidmeti cem‘ olsa ger
   Ḫidmetini şeyḫinüñ ṣādıḳ olan **takdīm ider** *(Mf. 37/2). [takdīm it,-er]*

taḳdīr: *Allah’ın tüm yaratıklar için tayin ettiği ezelî hüküm, kader.* (Doğan, 2013, s. 1624)

1. Hüdāī’ olıcaḳ **taḳdīr**
   Kār eylemez aña tedbīr *(Koş. 30/17). [taḳdīr]*
2. Gözlemek yeg degül mi **taḳdīri**
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/15). [taḳdīri, -i]*

taḳdīr it-: *Uygun görmek, kararlaştırmak, hüküm vermek.*

1. Her ne **taḳdīr itse** ol Ḳādir ilāh
   Cümlesi ḥikmetledür bī-iştibāh *(Mf. 6/1). [taḳdīr it, -se]*

taḳlīd: *Bir şeyin sahtesi.* ‖ *[tas.] Hâl ehlinin sadece zahirine bakmak, ahlâkıyla hâllenmemek.* (KL., http://lugatim.com/s/taklit, erişim tarihi:25.09.2020)

1. Ḳoyub ḳurı **taḳlīdi**
   Cāndan eyle tevḥīdi *(Koş. 35/5). [taḳlīdi, -i]*

takṣīr: *Hakk'ın emirlerine aykırı davranma / günah.*

1. **Taḳṣīre** istiġfār eyle
   İḳrāruñı tekrār eyle *(Koş. 48/9). [taḳṣīre, -e]*
2. Hīç añar mı gör ki **taḳṣīri**

Nefs elinden n’idelüm neyleyelüm *(Mrb. 53/7). [taḳṣīri, -i]*

<u>taḳvā:</u> *[tas.] İnsanın kendisini Hak'tan uzaklaştıran şeylerden uzakta tutması.* (Uludağ, 2016, s. 342)

1. Şehr-i Sitanbūl şerr ü fitneden ḫālī degül
   Zühd ü **taḳvā** vü ‘ibādet herkesüñ ḥāli degül *(Mf. 116/2). [taḳvā]*

<u>ṭal-:</u>

ṭal-: *Bir şeyin etkisi altına girmek.*

1. Māsivāya baḳuban ḳalmayalum
   Tā hevā vü hevese **ṭalmayalum** *(Mrb. 19/14). [ṭal, -(ma), -y, -alum]*

ṭal-: *Yüzmek.* ||| *Dahil olmak, girmek.*

1. Mecāzı ḳo ḥaḳīḳat baḥrına **ṭal**
   Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/15). [ṭal]*

<u>ṭalagör-:</u> *Yüzmeye çalışmak.* ||| *[tas.] İlahî aşkı zevk etmeye çalışmak.*

1. Kendüñ ‘ummāna ṣalagör
   Ġavvāṣ oluban **ṭalagör** *(Koş. 8/6). [ṭalagör]*

<u>ṭaleb eyle-:</u> *İstemek, arzu etmek.*

1. Gülden ne eylersin ṭaleb
   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/7). [ṭaleb eyle, -r, -sin]*
2. Gülden ne eylersün ṭaleb
   Bu derdüñe n’oldı sebeb *(Mrb. 70/5). [ṭaleb eyle, -r, -sün]*

ṭaleb it-: *Arzulamak, istemek.*

1. Nice nāḳıṣ itdi çü burhān ṭaleb
   O dem bedrüñ itdüñ işini tamām *(G. 24/7). [ṭaleb it, -di]*
2. Ḥaḳḳ'ı cāndan idüb ṭaleb
   Ṭā'atda olub rūz u şeb *(Koş. 46/9). [ṭaleb it, -üb]*
3. Şol ki itmez seni özinde ṭaleb
   Bārid āhen dögüb çeker o ta'ab *(Msd. 2/25). [ṭaleb it, -mez]*

ṭaleb kıl-: *İstemek, arzulamak.*

1. Bir gül-i bī-ḫār-ı bāḳī ḳıl ṭaleb
   Terk it iy bülbül bu fānī gülşeni *(G. 39/5). [ṭaleb ḳıl]*

ṭālib:

ṭālib: *İstekli, talepkâr, hevesli, isteyen.*

1. Feyż-i Ḥaḳ'da buḫl yoḳ herkes velī **ṭālib** degül
   Bī-sebeb ışlāḥ-ı 'ālem Bārī'ye vācib degül *(Mf. 112/1). [ṭālib]*
2. Ger **ṭālib** iseñ 'izzete
   Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş. 49/27). [ṭālib]*
3. Mevce gelicek baḥr-ı kerem lücce-i raḥmet
   Ḥāżırladı **ṭāliblerine** gülşen-i cennet *(Mrb. 98/6). [ṭāliblerine,-ler,-i,-n, -e]*
4. **Ṭālibiseñ** ger ṣafā-yı vaḥdete
   Rāġıbiseñ ẕevḳ-i bezm-i vuṣlata *(Mrb. 117/13). [ṭālibiseñ, -i, -se, -ñ]*
5. Baḳarsañ 'āleme bir özge üslūb
   Kimi **ṭālib** olubdur kimi maṭlūb *(Mrb. 54/6). [ṭālib]*

ṭālib: *[tas.] Hakk'ı bulmak ve murada nail olma niyetini taşıyan kişi.* (Uludağ, 2016, s. 342)

1. **Ṭālib** maṭlūbunı bulsun
   Hīç arzū yeri ḳalmasun *(Koş. 25/23). [ṭālib]*
2. Bize de vaṣluñ iḥsān eyle Mevlā
   Murādın **ṭālibüñ** eylerseñ i‘ṭā *(N. 3/3). [ṭālibüñ, -üñ]*
3. Saña ṣıdḳıla luṭf it **ṭālib** eyle
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh meded it *(Kt. 2/3). [ṭālib]*
4. Hem-demi olsa **ṭālibüñ** tevḥīd
   Olısardur iki cihānda sa‘īd *(Mrb. 74/25). [ṭālibüñ, -üñ]*
5. **Ṭāliblere** ḳuvvet vir
   ‘Āşıḳlara ḳurbet vir *(Mrb. 6/13). [ṭāliblere, -ler, -e]*
6. **Ṭālibleri** itme zebūn
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/15). [ṭālibleri, -ler, -i]*
7. **Ṭālibden** alsañ ġafleti
   ‘Āşıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/11). [ṭālibden, -den]*
8. **Ṭālib** Ḫudā’ya irişür
   İḳs̱ār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/3). [ṭālib]*

ṭālib ol-: *Kavuşmayı istemek, heveslenmek.* (Tulum, 2011, s. 1693)

1. Gelüñ iy dōsitān isteyelüm ṣıdḳ ile Mevlā’yı
   Olub ol maṭlaba ṭālib ḳoyalum ġayrı sevdāyı *(G. 2/2). [ṭālib ol, -ub]*
2. Şol ṭālib-i ṣādıḳda kim ḥubb-ı Ḫudā ġālib olur
   Ol vāṣıl-ı Ḥażret olub manṣıb aña **ṭālib olur** *(Mf. 85/2). [ṭālib ol, -ur]*
3. Olmaz sevdādan geç ol Ḥaḳḳ’a ṭālib
   Maḳṣūd ise eger ḫayr-ı meṭālib *(Koş. 40/13). [ṭālib ol]*
4. Nefse ḳalbüñ ġālib olması güzel
   Ḥaḳḳ’a rūḥuñ **ṭālib olması** güzel *(Mrb. 15/14). [ṭālib ol, -ma, -s, -ı]*
5. Bel bağlayanlar ḫidmete
   Ṭālib olanlar vuṣlata *(Mrb. 81/26). [ṭālib ol, -an, -lar]*

ṭālib olagör-: *İsteyen olmaya çalışmak.*

1. Olagör cānıla dīdāra ṭālib
   Tā kim ḥāṣıl ola cümle meṭālib *(Koş. 14/9). [ṭālib olagör]*

ṭālib-i dīdār: *Güzel yüzün taliplisi.* ||| *[tas.] Hakk'ın mutlak güzelliğine erişmek isteyen âşık.*

1. **Ṭālib-i dīdār** olub ayılmaya tā ḥaşre dek
   Kim ki nūş ide ezel bezminde ger ṣahbā-yı ‘aşḳ *(G. 28/5). [ṭālib-i dīdār]*
2. Ḳurı sevdāyı ḳo iy yār
   Olagör **ṭālib-i dīdār** *(Mrb. 52/6). [ṭālib-i dīdār]*

ṭālib-i dīdār olan: *[tas.] Hakk'ın mutlak güzelliğine erişmek isteyen âşık.*

1. İy **ṭālib-i dīdār olan**
   Gel Ḥaḳḳ’a pervāz idelüm *(Mrb. 48/1). [ṭālib-i dīdār olan]*

ṭālib-i dīdār-ı Ḥaḳḳ: *Hakk'ın güzel yüzünün isteklisi.* ||| *[tas.] Hakk'ın mutlak güzelliğini arzulayan âşık.*

1. Hüdāī’ maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳḳ ol
   Ḳo ġayrı **ṭālib-i dīdār-ı Ḥaḳḳ** ol *(Mrb. 36/18). [ṭālib-i dīdār-ı Ḥaḳḳ]*

ṭālib-i dünyā olan: *Dünyayı arzulayan kişi.*

1. İy **ṭālib-i dünyā olan**
   Taḥṣīl idüb n’itseñ gerek *(Mrb. 62/1). [ṭālib-i dünyā olan]*

ṭālib-i fānī: *Geçiciyi arzulayan.* ||| *[tas.] Nefs.*

1. **Ṭālib-i fānīye** dūn itme bizi
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/3). [ṭālib-i fānī, -y, -e]*

ṭālib-i Ḥaḳ: *Allah'a kavuşmayı arzulayan kişi.*

1. ‘Avn-i Rabbānī refīḳ olmayıcaḳ
   Bir adım yir varamaz **ṭālib-i Ḥaḳ** *(Mrb. 19/6). [ṭālib-i Ḥaḳ]*
2. **Ṭālib-i Ḥaḳḳ’a** naṣīb ola vuṣūl
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/7). [ṭālib-i Ḥaḳḳ, -a]*

ṭālib-i Mevlā olan: *Allah'a kavuşmayı arzulayan kişi.*

1. İy **ṭālib-i Mevlā olan**
   Ḳulluḳ yolın gütmek gerek *(Mrb. 64/1). [ṭālib-i Mevlā ol, -an]*

ṭālib-i ṣādıḳ: *Hakikati talep eden kişi.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. Şol **ṭālib-i ṣādıḳda** kim ḥubb-ı Ḫudā ġālib olur
   Ol vāṣıl-ı Ḥażret olub manṣıb aña ṭālib olur *(Mf. 85/1). [ṭālib-i ṣādıḳ,-da]*
2. Ṭulū‘ itse ḳaçan şems-i ḥaḳīḳat
   Ḳomaz ol **ṭālib-i ṣādıḳda** ẓulmet *(Mrb. 87/10). [ṭālib-i ṣādıḳ, -da]*

ta‘līm it-: *(Bir şeyi birine kolaylaşması için) Öğretmek, göstermek.*

1. İḥsānuñı tetmīm it
   Yollaruñı **ta‘līm it** *(Koş. 36/26). [ta‘līm it]*

tām: *Eksiksiz, kusursuz, mükemmel.*

1. Ṣıfātuñ **tāmdur** iy ẕāt-ı bī-çūn
   Te‘ālā şānüke ammā yekūlūn *(M. 1/3). [tāmdur, -dur]*

tamām:

tamām: *Mükemmel, noksansız, eksiksiz.*

1. Ḳalıba ṣıḥḥat ü hem ḳalbe ṣafā virdi **tamām**
   Ḫāliḳ'uñ luṭfuna gel ḥamd ü s̲enā eyleyelüm *(Mrb. 101/3). [tamām]*

tamām: *Mükemmel, kusursuz.* ||| *[tas.] Nefs-i kâmile makamı, bekâ hâli, tevhit.*

1. Ḳulaḳ ṭutan kişiler Ḥaḳ kelāma
   Noḳṣāndan ḳurtulub irer **tamāma** *(Koş. 6/6). [tamāma, -a]*
2. Ḳulaḳ ṭutan Hüdāī' Ḥaḳ kelāma
   Geçüb noḳṣāndan irişmiş **tamāma** *(Mrb. 100/10). [tamāma, -a]*
3. Faḳrumı irgür **tamāma** yā Ġanī
   Tā ki bu yoḳluḳla bulayum seni *(G. 39/1). [tamāma, -a]*

tamām idivir-: *Tamamlamak, eksiksiz vermek.*

1. Faẓl ü iḥsānuñı **tamām idivir**
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/1). [tamām idivir]*

tamām īmān: *Kâmil imân.*

1. Ḥaḳḳ'a **tamām īmān** getür
   İḫlāṣ ile eyle 'amel *(Koş. 33/11). [tamām īmān]*

tamām ol-: *Sona ermek, bitmek.*

1. 'Ömür **tamām olur** defter dürilür
   Ṣırāṭ köprisi vü mīzān ḳurılur *(Koş. 13/21). [tamām ol, -ur]*
2. **Tamām olub** şeb-i fürḳat
   Ṣafā ṣubḥı ẓuhūr ide *(Mrb. 73/15). [tamām ol, -ub]*

ta'mīm it-: *Umûma yaymak, herkesi kapsar duruma getirmek.* (Doğan, 2013, s. 1632)

1. Ġufrānuñı **ta‘mīm it**
   Kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 36/27). [ta‘mīm it]*

ta‘mīr eyle-: *Islah etmek, düzeltmek, yenilemek.* (Tulum, 2011, s. 1696)

1. Ḥaḳḳ anuñ emrin tedbīr eyledi
   Ẕikr ü tesbīḥ ile **ta‘mīr eyledi** *(M. 5/4). [ta‘mīr eyle, -di]*

ta‘mīr it-: *Islah etmek, düzeltmek, yenilemek.*

1. Hüdāī’nün idüb kalbini ta‘mīr
   Yene sen eyle her emrini tedbīr *(Mrb. 12/17). [ta‘mīr it]*
2. Göñüller ḫānesin **ta‘mīr idersin**
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/7). [ta‘mīr it, -er, -sin]*
3. Hüdāī’nün idüb kalbini ta‘mīr
   Yene sen eyle her emrini tedbīr *(Mrb. 12/17). [ta‘mīr it, -üb]*

ṭamu: *Cehennem.* (Dilçin, 2009, s. 213)

1. **Ṭamu** odından eşeddürür eşed
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/11). [ṭamu]*

ṭañ: *Şaşılacak şey, garipsenecek durum.* (Dilçin, 2009, s. 214)

1. **Ṭañ** mıdur bülbül itse efġānı
   Żayi‘ itdi o verd-i ḫandānı *(Msd. 1/13). [ṭañ]*
2. Şunı kim ide Mevlā maẓhar-ı ẕāt
   Hüdāī’ **ṭañ** mı bulsa niçe leẕẕāt *(Mrb. 54/18). [ṭañ]*
3. Böyle bir nūr itdi neslinden ẓuhūr
   Ṭañ mı İsmā‘īl iderse cān fidā *(G. 22/12). [ṭañ]*

ṭanbūr: *Bir çeşit telli çalgı.* ‖ *[tas.] Dünyevî zevk.*

1. Şeştā vü çeng ü **ṭanbūr**
   Ḥaḳ'dan seni ider dūr *(N. 9/1). [ṭanbūr]*

ṭap-: *Büyük bir tutku ile bağlanmak, itaat etmek.* (Dilçin, 2009, s. 215)

1. Cihān fānīdür iy ġāfil yiter **ṭapduñ** bu dünyāya
   Yüri var imdi ṣıdḳıla 'ibādet eyle Mevlā'ya *(Mf. 162,Msr. 1) [ṭapduñ,-du,-ñ]*
2. Yiter **ṭapduñ** māl ü cāha
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/1). [ṭapduñ, -du, -ñ]*
3. Ṣūrete **ṭapma** ṣaḳın
   Ma'nā yüzine baḳın *(Koş. 35/9). [ṭapma, -(ma)]*
4. Niçe bir māla **ṭaparsın**
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/15). [ṭaparsın, -ar, -sın]*
5. Nefsi hevāsına **ṭapar**
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/27). [ṭapar, -ar]*

ṭapşur-:

ṭapşur-: *Ulaştırmak, kavuşturmak.*
(KL., http://lugatim.com/s/tapşırmak, erişim tarihi: 24.01.2021)

1. Şol kimse kim açdı gözin
   Cānāna **ṭapşurdı** özin *(Mrb. 48/18). [ṭapşurdı, -dı]*

ṭapşur-: *Verilen emaneti teslim etmek.*
(KL., http://lugatim.com/s/tapşırmak, erişim tarihi: 24.01.2021)

1. Ṣaḳın emānete itme ḫıyānet
   Bir gün ıssına **ṭapşursañ** gerekdür *(Koş. 45/2). [ṭapşursañ, -sa, -ñ]*

ṭapşuragör-: *Ulaştırmaya çalışmak.*

1. Hüdāī’ gözüñ aç gözüñ
   Ḥaḳḳ’a **ṭapşuragör** özüñ *(Koş. 29/42). [ṭapşuragör]*

ṭapu: *(Allah) Kat, huzur, makam, dergâh.* (Dilçin, 2009, s. 215)

1. Bu Hüdāī’de ṣabra ṭāḳat yoḳ
   Ṭapuña lāyıḳ bir ‘ibādet yoḳ *(Koş. 16/18). [ṭapuña, -ñ, -a]*
2. Şimdiden itdi Hüdāī’ ḥālini **ṭapuña** ‘arż
   Sen ‘ināyet it Efendi bize ol demde meded *(Mrb. 31/11). [ṭapuña, -ñ, a]*
3. Nice bir ḥasret olavuz **ṭapuña**
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/3). [ṭapuña, -ñ, -a]*
4. Mürşidüm pīrümsin iy kān-ı kerem
   Pes **ṭapuñdan** ġayrı kime yüz uram *(Mrb. 28/10). [ṭapuñdan, -ñ, -dan]*

ṭapu ḳıl-: *İtaat etmek, boyun eğmek, kulluk etmek.* (Dilçin, 2009, s. 215)

1. Şol ki Ḥaḳḳ’a ḳuldur ġayra ḳul olmaz
   ‘Āşıḳ ma‘şūḳdan ġayra **ṭapu ḳılmaz** *(Koş. 39/14). [ṭapu ḳıl, -maz]*

ṭarab: *Sevinç, şenlik.* ||| *[tas.] Hakk'a yakınlığın coşkusu.* (Şimşek, 2017, s. 342)

1. Verd-i bī-hemtāyadur şevḳ u **ṭarab**
   Bülbülüñ zārı degül gülzārdan *(G. 21/9). [ṭarab]*

ṭard ol-: *Kovulmak, uzaklaştırılmak.*

1. Ger kerem ire cenābuñdan eyā Rabb-i Kerīm
   Gelmeye yañumuza **ṭard ola** şeyṭān-ı racīm *(Mrb. 31/6). [ṭard ol,-a]*

tāreten: *Bazen.*

1. Eḳūlu **tāreten** yā Rabbi zidnī
   Ve uḫrā leyte ummī lem telidnī *(G. 39/13). [tāreten]*

ṭarīḳ:

ṭarīḳ: *Yol. ||| [tas.] Hakk'a ulaşma gayretindeki seyr u sülûk yolculuğu.* (Suad el Hakîm, 2017, s. 471)

1. Ri‘āyet itmeyen kişi **ṭarīḳi**
   Necāta nice irgüre ġarīḳi *(Mf. 172/1). [ṭarīḳi, -i]*
2. Sālike olursa tevfīḳüñ refīḳ
   Lā-cerem āsān olur aña **ṭarīḳ** *(Mf. 192/2). [ṭarīḳ]*
3. ‘Āḳıbet girdāba irişdi **ṭarīḳ**
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/15). [ṭarīḳ]*

ṭarīḳ: *İstikamet, yol.* (Doğan, 2013, s. 1640)

1. Ḥaḳ **ṭarīḳinde** yoldaşlar
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/3). [ṭarīḳinde, -i, -n, -de]*

ṭarīḳ: *Yol, yöntem, tarz.* (Doğan, 2013, s. 1640)

1. Ṭolanur her şeb çerāġ-ı encüm ile kevkebi
   Bir **ṭarīḳ** ile saña yol bulmak ister keh-keşān *(G. 40/8). [ṭarīḳ]*

ṭarīḳ ol-: *İstikamet hâline dönüşmek.*

1. **Ṭarīḳ ola** saña rāh-ı hidāyet
   Olursa rehberüñ Faḫr-ı Risālet *(Mrb. 36/13). [ṭarīḳ ol, -a]*

ṭarīḳat:

ṭarīḳat: *[tas.] Sülûktaki dört makamdan ikincisi olan ve bâtının müşâhede edildiği gönül mertebesi / tarikat makamı.* (KL., http://lugatim.com/s/tarikat, erişim tarihi:17.09.2021)

1. Ẓāhirüñ gütsün şerī‘at ḥālini
   Nefse icrā’ it **ṭarīḳat** ḥālini *(Mrb. 122/6). [ṭarīḳat]*
2. Şu kim vaḥdet şarābın hażm ide bezm-i şerī‘atda
   Ṭarīḳatda odur kāmil ḥaḳīḳatda odur vāṣıl *(G. 18/8). [ṭarīḳatda, -da]*
3. Münevver eyleyüb nūr-ı şerī‘at
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīm olsun **ṭarīḳat** *(Mrb. 13/6). [ṭarīḳat]*

ṭarīḳat: *[tas.] Bir mürşidin gözetiminde ahlâkı güzelleştirip Hakk'a ulaşmayı hedefleyen irfân yolu.* (Uludağ, 2016, s. 343)

1. Bu ḳāl içinde ḳoma ehl-i ḥāl it
   Ṭarīḳat potasında nefsi ḳal‘ it *(Mrb. 13/9). [ṭarīḳat]*

ṭarīḳ-i enbiyā: *Peygamberler yolu.*

1. **Ṭarīḳ-i enbiyāya** uy
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/19). [ṭarīḳ-i enbiyā, -y, -a]*

ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ: *Hak yolu.* ‖ *Sırât-ı müstakim.*

1. **Ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ’a** sa‘y it imdi her bār
   Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/19). [ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ, -a]*

ṭarīḳ-i Hüdā: *Allah yolu.*

1. Senüñle bulundı **ṭarīḳ-i Hüdā**
   Senüñle bilindi ṣıyām ü ḳıyām *(G. 24/3). [ṭarīḳ-i Hüdā]*

taṣarruf: *Sahip olduğu şeyi istediği gibi kullanma yetkisi, taktir.*

1. ‘İnāyet eyle göñlün yab
   Taṣarruf ḫōd senüñdür heb *(Mrb. 61/28). [taṣarruf]*
2. Sālike lāyıḳ mıdur hīç Zeyd ü ‘Amr ile cedel
   Her **taṣarruf** ḫōd Ḥaḳ’uñ sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/8). [taṣarruf]*
3. Sermāye-i sa‘ādet Ḥaḳ’dan ‘ināyet ancaḳ
   Varlıḳ **taṣarruf** anuñ ġayrısı ālet ancaḳ *(G. 20/2). [taṣarruf]*

taṣdīḳ: *(Hakk'ın tek ve mutlak yaratıcı olduğunu) Kabul etme, doğrulama.*

1. Taḥḳīḳ ider **taṣdīḳini**
   Īmāna irmek isteyen *(Mrb. 65/1). [taṣdīḳini, -i, -n, -i]*
2. **Taṣdīḳ** ile īmāna ir
   Taḥḳīḳ ile ‘irfāna ir *(Mrb. 81/13). [taṣdīḳ]*

taṣdīḳ eyle-: *Gerçek olduğunu söylemek, doğrulamak.*

1. Emr-i mi‘rācı eyleyen taṣdīḳ
   Ḥażrete yār-ı ġār olan ṣıddīḳ *(Mf. 101/1). [taṣdīḳ eyle, -y, -en]*

taş: *Yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış tabakası.*

1. **Ṭaşı** gevher ṭopraġı insān iden
   Ẕerreyi kevn ḳaṭreyi ‘ummān iden *(Mrb. 63/33). [ṭaşı, -ı]*

taşlarla urun-: *Zorluk ve güçlükle karşılaşmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Ṭaşlarla urunmazsañ**
   ‘Ummān elüñe girmez *(Mrb. 10/11). [ṭaşlarla urun, -maz, -sa, -ñ]*

ṭaşra: *Dışarı, dışarlık.* ǁ *[tas.] Mâsivâ.*

1. **Ṭaşradan** baḳma vücūd iḳlīmine
   Gir serīr-i sīnede sulṭānı gör *(G. 19/5). [ṭaşradan, -dan]*

ṭaşra çıḳ-: *Sapmak, sapıtmak, dalâlete düşmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Nefse uyub rāh-ı Ḥaḳ'dan **ṭaşra çıḳmaḳ** yol mıdur
   Kibr ü 'ucb ile aduñ dervīşe ṭakmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/1). [ṭaşra çıḳ, -maḳ]*

ṭaşra git-: *Şaşmak, sapıtmak, dalâlete düşmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Eger ṭoġrı yoldan **ṭaşra gitdüñse**
   Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/1). [ṭaşra git, -dü, -ñ, -se]*

ṭat-: *Tatmak, tadına bakmak.* ǁ *Zevk etmek, hissetmek.*

1. Muḥabbet baḥrından bir ḳatre **ṭatmış**
   Mevc urur çalḳanur 'ummān eglenmez *(Koş. 14/3). [ṭatmış, -mış]*
2. Bal dimekle ṭatlu olmaz bu dehān
   Yüri anı **ṭatmaġa** sa'y it hemān *(Mf. 20/2). [ṭatmaġa, -maġ, -a]*

ṭatlu: *Tatlı, hoş, güzel.*

1. Bal dimekle **ṭatlu** olmaz bu dehān
   Yüri anı ṭatmaġa sa'y it hemān *(Mf. 20/1). [ṭatlu]*

ṭā'ūs: *Tavus kuşu.*

1. Gülşen-i cennetde yapsañ āşiyān
   Beyża-i zāġı ḳosañ **ṭā'ūs** ile *(Kt. 17/1). [ṭā'ūs]*

ṭā'ūs-ı ḳuds: *Cennet kuşu.* ||| *[tas.] Emir âleminden dünyaya gönderilip bedene konulan manevî cevher, rûh-ı insanî.* (Şimşek, 2917, s. 343)

1. **Ṭā'ūs-ı ḳuds** idüm uçdum yuvadan
   Yād oldum bir iki gün āşinādan *(Koş. 47/5). [ṭā'ūs-ı ḳuds]*
2. Beyża-i zāġı ḳoyub **ṭā'ūs-ı ḳudsüñ** altına
   Cennetü'l-me'vā içinde aña yapsañ āşiyān *(Kt. 18/1).[ṭā'ūs-ı ḳuds, -üñ]*

ṭa'ūs-ı ḳudsī: *Kutsal kuş.* ||| *[tas.] Melek.*

1. İdüb **tā'ūs-ı ḳudsīlerle** cevlān
   Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/3). [tā'ūs-ı ḳudsī,-ler, -le]*
2. Bāl açar **ṭa'ūs-ı ḳudsīler** gibi
   Lā-mekān milkinde cevlān isteyen *(G. 10/15). [ṭa'ūs-ı ḳudsī, -ler]*

ṭavāf it-: *Etrafında dolaşmak.*

1. Kimini ṣalduñ Kā'be'ye kimi ider 'Arş'uñ ṭavāf
   'Uşşāḳa vaṣluñ ḳıl 'aṭā iy herkese iḥsān iden *(G. 6/7). [ṭavāf it, -er]*

ṭavḳ-ı ṭā'at: *İbadet halkası.* ||| *İbadetin gücü.*

1. **Ṭavḳ-ı ṭā'at** bağlayub 'ifrīt-i nefsüñ boynuna
   Āṣaf-ı 'aḳla ri'āyet ḳıl Süleymānluḳ budur *(G. 9/3). [ṭavḳ-ı ṭā'at]*

ṭayan-: *(Bir şeyden) Güç ve kuvvet almak, ona güvenmek, bel bağlamak.*

1. ‘Ömür eser yeldür yāḫūd aḳar ṣu
   Ṣaḳın yele ṣuya **ṭayanmaġı** ḳo *(Koş. 14/18). [ṭayanmaġı, -ma, -ġ, -ı]*
2. Sen seni ne ṣanırsın
   Fānīye **ṭayanursın** *(Koş. 34/22). [ṭayanursın, -ur, -sın]*
3. Esirge bu Hüdāī’ derd-mendi
   Ki zīrā maḥż-ı fażluña **ṭayandı** *(Mrb. 13/18). [ṭayandı, -dı]*

<u>tażarru‘da olagör-:</u> *Yalvarıp yakarmaya gayret göstermek.*

1. **Tażarru‘da olagör** imdi her bār
   Yene Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/11). [tażarru‘da da olagör]*

<u>tāze:</u>

tāze: *Yeni, müceddet.* (Doğan, 2013, s. 1652)

1. Her laḥẓa **tāze** gül bite
   Hīç ṣolmaya būstānumuz *(Mrb. 1/15). [tāze]*
2. Yetişdi her biri **tāze** ḥayāta
   Baṣīret ehline günden ‘ayāndur *(Mrb. 115/7). [tāze]*

tāze: *Genç, körpe.* (Doğan, 2013, s. 1652)

1. Ṣarardur **tāze** gülleri
   Ölüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/1). [tāze]*
2. Ḥaḳīḳat servidür hīç ḫazān olmaz
   Tāze gülden terdür ṣararub ṣolmaz *(Koş. 39/6). [tāze]*

<u>tāze bahār:</u> *İlkbahar.* ǁ *Gençlik.*

1. Sen iy ġāfil ne ṣanduñ rūzigārı
   Ṭurur mı añladuñ **tāze bahārı** *(Koş. 13/14). [tāze bahār, -ı]*

tāze tāze: *Yenilenerek, sürekli.*

1. **Tāze tāze** dōst gülleri
   Açılsun aṣlā ṣolmasun *(Koş. 25/1). [tāze tāze]*

tazelen-: *Canlanmak, yenilenmek.*

1. **Tāzelensün** īmānuñ
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/3). [tāzelensün, -sün]*

ta‘ẓīm idegör-: *Boyun eğmeye çalışmak.*

1. Cism ü cānı Ḥażret-i Mevlā’ya teslīm idegör
   Ḫāliḳ’uñ fermānını ṣıdḳ ile **ta‘ẓīm idegör** *(Mf. 78/2). [ta‘ẓīm idegör]*

ta‘ẓīm it-: *Boyun eğmek, kabullenmek, saygı göstermek.*

1. Cism ü cānı Ḥażret-i Mevlā’ya teslīm idegör
   Ḫāliḳ’ın fermānını ṣıdḳ ile **ta‘ẓīm idegör** *(Mf. 78/2). [ta‘ẓīm itegör]*

tāziyāne uragör-: *Kırbaç vurmaya çalışmak.* ||| *Terbiye etmeye çalışmak.*

1. Uragör esb-i nefse tāziyāne
   Seni uġratmaya ol tā ziyāne *(Mf. 10/1). [tāziyāne uragör]*

tażyī‘-i evḳāt it-: *Zamanı boşa geçirmek.*

1. Key ṣaḳın **tażyī‘-i evḳāt itmeden**
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a‘lāyı gör *(Mrb. 15/11). [tażyī‘-i evḳāt it, -me, -den]*

te‘ablar çek-: *İşin gerçekleşmesi için sıkıntı ve zahmet çekmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Devlet ü dünyā içün çekdüñ te‘ablar er ü geç
   Bārī ṣıḥḥat ni‘metinüñ ḳadrini bildüñ mi hīç *(Mf. 57/1). [te‘ablar çek, -dü, -ñ]*

te‘ālā şānüke ‘ammā yekūlūn: *"...Senin şânın onların söylediklerinden yücedir..." meâlli âyetten bir bölüm.* (Krş., İsrâ, 17/43[159])

***Kalıp ifade:** Âyet.*

1. Leḳad ebda’tenā bi’l-kāfi ve’n-nūn
   Te‘ālā şānüke ‘ammā yekūlūn *(Mrb. 58/10).[te‘ālā şānüke ‘ammā yekūlūn]*
2. Ṣıfātuñ tāmdur iy z̲āt-ı bī-çūn
   Te‘ālā şānüke ‘ammā yekūlūn *(M. 1/4).[te‘ālā şānüke ammā yekūlūn]*

tebdīl eyle-: *(Olumlu yönde) Çevirmek, döndürmek.*

1. Fānīyi bāḳīye **tebdīl eyle**
   Bī-ḥisāb aṣṣı ide bāzāruñ *(Mrb. 67/11). [tebdīl eyle]*

tebdīl idegör-: *(Olumlu yönde) Değiştirmeye çalışmak.*

1. Fānīyi **tebdīl idegör** bāḳīye
   Ḳaçma iy dil aṣṣılu bāzārdan *(G. 21/7). [tebdīl idegör]*

tebeddül: *(Madden ve manen) Değişme, başkalaşma.* (Devellioğlu, 1998, s. 1046)

1. Fenā bulub ḥayāta irdi tekrār
   Teġayyürler **tebeddüller** nedendür *(Mrb. 88/16). [tebeddüller, -ler]*

---

[159] كَبِيراً عُلُواً يَقُولُونَ عَمَّا وَتَعَالَى سُبْحَانَهُ

"Allah onların söylediği şeylerden münezzehtir, çok çok yücedir."

tecellī: *[tas.] Hakk'ın yaratma için kullandığı "Ol / kün" emri.* ‖ *[tas.]Hakk'ın varlığının çeşitli mertebelerde açığa çıkması.* (Vural, 2016, s. 634)

1. Bir **tecellī** ile iẓhār eylemek
   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/3). [tecellī]*

tecellī eyle-:

tecellī eyle-: *[tas.] Hakk'ın feyiz ve ilham yollarıyla gönülde âşikâr olması.* (Vural, 2016, s. 634)

1. **Tecellī eylese** ol Ḥayy u Ḳayyūm
   Olurdı mā-sivā heb cümle ma'dūm *(N. 10/1). [tecellī eyle, -se]*
2. Mevlā **tecellī eyleye**
   Diller tesellī eyleye *(Mrb. 35/5). [tecellī eyle, -y, -e]*
3. Ṭūra **tecellī eyleyüb** diller tesellī eyleyüb
   Musā'ya diyüb Len terān ol vechile iḥsān iden *(G. 4/5). [tecellī eyle, -y, -üb]*
4. **Tecellī eylemezse** nūr-ı vaḥdet
   Seni ḳoyub iderler ġayra raġbet *(Mrb. 72/5). [tecellī eyle, -mez, -se]*

tecellī eyle-: *Görünmek, açığa çıkmak, âşikâr olmak.* (Doğan, 2013, s. 1656)

1. Geçirüb Ḳābe ḳavseyni Ḫudāyā
   Tecellī eylesün sırr-ı Ev-ednā *(Mrb. 94/22). [tecellī eyle, -sün]*

tecellī it-: *[tas.] Gayb âleminin nurlarının feyiz ve ilhâm yollarıyla gönülde âşikâr olması.* (KL., http://lugatim.com/s/tecelli, erişim tarihi: 24.01.2021)

1. Bir kez itmekle tecellī
   Buldı 'ālemler tesellī *(Koş. 43/9). [tecellī it, -mek, -le]*
2. **Tecellī itse** cānānum

Tesellīler bulur cānum *(Mrb. 69/9). [tecellī it, -se]*

3. **Tecellī ide** ger nūr-ı hüviyyet
   Senüñ her derdüñe dermān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/15). [tecellī it, -e]*
4. Luṭfula **tecellī it**
   Ḳahruñ ḳoma kim yaḳa *(Mrb. 23/11). [tecellī it]*
5. **Tecellī itse** envār-ı ḵelām-ı s̲emme vechu'llāh
   Yanardı cümle mevcūdat olurdı perdeler zā'il *(G. 18/3). [tecellī it, -se]*
6. Ḳılma sivāya iltifāt
   Tā kim **tecellī ide** z̲āt *(Mrb. 80/22). [tecellī it, -e]*

tecellī ḳıl-: *Görünmek, ortaya çıkmak.*

1. Keşf olub ef'āl ü ṣıfāt
   Ḳılsun tecellī nūr-ı z̲āt *(Koş. 18/14). [tecellī ḳıl, -sun]*

tecellī nūrı: *[tas.] Sâlikin kalbine gayp âleminden gelen feyizler, mânâlar.* (Şimşek, 2017, s. 345)

1. 'Aḳla baḳma ir **tecellī nūrına**
   Şem'a ḥācet ḳalmaz olduḳda ṣabāḥ *(G. 30/7). [tecellī nūrı, -n, -a]*

tecellī-i cemāl:

tecellī-i cemāl: *Güzelliğin açığa çıkması.* ||| *[tas.] Hakk'ın rahmet sıfatlarıyla sâlike yaklaşması.* (Şimşek, 2017, s. 345)

1. **Tecellī-i cemāl** ister
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/1). [tecellī-i cemāl]*
2. **Tecellī-i cemālüñ** eyle iḥsān
   Meded eyle meded sulṭānum Allāh *(Mrb. 94/1). [tecellī-i cemāl, -üñ]*

tecellī-i cemāl: *Güzelliğin ortaya çıkışı.* ||| *[tas.] Hakk'ın mutlak güzelliğinin kâinatta farklı sûretlerde görünür hâle gelmesi.*

1. Muḳaddem gönderüb ‘ışḳ u muḥabbet
   Tecellī-i cemāl iḥsān iden dōst *(Mrb. 54/12). [tecellī-i cemāl]*

tecevva‘ terānī tecerred tasil: *"Aç kal, beni görürsün; yalnız yaşa vuslata erersin" anlamında kudsî hadis olduğu söylenen bir söz.* (Sarıoğlu, 2018, s. 294)

Kalıp ifade*: *Hadis-i kudsî

1. **Tecevva‘ terānī tecerred tasil**
   Dilerseñ Ḥaḳḳ’ı mā-sivādan kesil *(Mf. 41/1). [tecevva‘ terānī tecerred tasil]*

tedārükde olagör-: *Hazır olmaya bakmak.*

1. Cihān bāḳī degül fānīdür iy yār
   Tedārükde olagör imdi her bār *(Mf. 92/2). [tedārükde olagör]*

tedbīr: *Önlem, bir işin sonunu planlama.*

1. Hüdāī’ olıcaḳ taḳdīr
   Kār eylemez aña **tedbīr** *(Koş. 30/18). [tedbīr]*

tedbīr eyle-: *Yönetmek, tasarruf etmek, idare etmek.*

1. Ḥaḳḳ anuñ emrin **tedbīr eyledi**
   Ẕikr ü tesbīḥ ile ta‘mīr eyledi *(M. 5/3). [tedbīr eyle, -di]*
2. Her emri **tedbīr eyleyen**
   - Eşyā’ya te’sīr eyleyen *(Mrb. 3/13). [tedbīr eyle, -y, -en]*
3. Hüdāī’nün idüb kalbini ta‘mīr
   Yene sen eyle her emrini tedbīr *(Mrb. 12/18). [tedbīr eyle]*

tedbīr it-:

tedbīr it-: *Plan yapmak, öncesinden önlem almak.*

1. Bulsañ dünyāyı yudarsın
   Biñ yıllıḳ **tedbīr idersin** *(Koş. 38/6). [tedbīr it, -er, -sin]*

tedbīr it-: *Yönetmek, idare etmek, tasarrufta bulunmak.*

1. ‘İbāduñ ḥālini **tedbīr idersin**
   Kimin bende kimini mīr idersin *(Mrb. 93/5). [tedbīr it, -er, -sin]*
2. O’dur **tedbīr iden** cümle umūrı
   Yene Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/7). [tedbīr it, -en]*

tedrīs: *Ders öğretme.* ||| *Müderrislik, ulemâlık.*

1. Fażluñ ile çün ḫalāṣ itdüñ bizi **tedrīsden**
   Yene ḥıfẓ eyle yā Rabbī nefsümüz telbīsden *(Mf. 183/1).[tedrīsden,-den]*

te’essüf ḳıl-: *Üzülmek, dert etmek.*

1. Māżīye ḳılma te’essüf yime müstaḳbel ġamın
   Ḥālüñi ḫōş gör ki ‘ömrüñ ḥāṣılı imrūzdur *(Mf. 15/1). [te’essüf ḳıl, -(ma)]*

teġayyür: *(Madden ve manen) Değişme, başkalaşma.* (Doğan, 2013, s. 1661)

1. Fenā bulub ḥayāta irdi tekrār
   Teġayyürler tebeddüller nedendür *(Mrb. 88/16). [teġayyürler, -ler]*

tehlīl: *“Lâ ilâhe illallah” sözünü söyleme.*

1. Ẕikr ü **tehlīli** vü tesbīhi güzel
   Hem namāzı vü terāvīhi güzel *(Mrb. 17/9). [tehlīli, -i]*

teḳāżī it-: *Dayatmak, zorlamak.* (Tulum, 2011, s. 1734)

1. Yaz olsa ṣoġuḳ ister ḳışın ışṣı
   Meger kim nefs ider aña teḳāżī *(Kt. 20/2). [teḳāżī it, -er]*

teklīf-i Hüdāī: *Hüdâyî'nin nasihati.* ||| *Mürşidin öğüdü.*

1. İtse **teklīf-i Hüdāī'** o ḳabūl
   Olsa biñ cān ile Mevlā'sına ḳul *(Mrb. 53/9). [teklīf-i Hüdāī]*

tekmīl idegör-: *Yerine getirmek çalışmak, tamamlamak.*

1. Na'īm-i dehr-i dūna olma maġrūr
   Yüri dīn emrini **tekmīl idegör** *(Mrb. 120/2). [tekmīl idegör]*
2. Ḫudā'ya it iderseñ işṭiyāḳı
   Yüri dīn emrini **tekmīl idegör** *(Mrb. 120/8). [tekmīl idegör]*
3. Bugüni yarına ṣalma iñende
   Yüri dīn emrini **tekmīl idegör** *(Mrb. 120/16). [tekmīl idegör]*

tekmīl it-: *Olgunlaştırmak.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmil hâline getirmek.*

1. Anı **tekmīl iden** ancaḳ yene senden ʿināyetdür
   Ḫudāyā bir avuc ḫāküñ saña lāyıḳ nesi ola *(G. 1/6). [tekmīl it, -en]*

tekrār: *Bir kez daha.*

1. Fenā bulub ḥayāta irdi **tekrār**
   Teġayyürler tebeddüller nedendür *(Mrb. 88/15). [tekrār]*

tekrār eyle-: *Yinelemek, hatırlamak, akıldan çıkarmamak.*

1. Taḳṣīre istiġfār eyle

İḳrāruñı **tekrār eyle** *(Koş. 48/10). [tekrār eyle]*

tekrār-ı hū: *Hû zikrinin tekrar edilmesi.*

1. Refrefidür rāh-ı Ḥaḳ'da ol Hüdāī' 'āşıḳuñ
   Ḳar' ider ebvāb-ı ġaybī lā-cerem **tekrār-ı Hū** *(G. 12/10). [tekrār-ı hū]*

tekrār-ı ẕikru'llāh: *Hakk'ı zikretmenin sürekliliği.*

1. Şayḳallanur mir'āt-ı dil
   Tekrār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 78/8). [tekrār-ı ẕikru'llāh]*
2. Sırr-ı ḥaḳīḳat bul begüm
   Tekrār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 81/24). [tekrār-ı ẕikru'llāh]*

tekye: *Dayanılacak yer.* ||| *[tas.] İlahî huzur.*

1. Şāyed irişem sarāy-ı vaḥdete
   Tekyede mihmān olayın bir zamān *(G. 17/20). [tekyede, -de]*

telbīs: *[tas.] Doğrucu görünerek aldatma, gerçeği örtmek, başka türlü gösterme, hile, oyun.* (KL., http://lugatim.com/s/telbis, erişim tarihi: 19.04.2021)

1. Faẓluñ ile çün ḫalāṣ itdüñ bizi tedrīsden
   Yene ḥıfẓ eyle yā Rabbī nefsümüz **telbīsden** *(Mf. 183/2). [telbīsden, -den]*
2. Rıżā'u'llāh murād ise
   Şaḳın aldanma **telbīse** *(Mrb. 60/10). [telbīse, -e]*

telef eyle-: *Boşa geçirmek, ziyan etmek.*

1. Naḳd-i 'ömri eyleme nefsüñ hevāsında telef
   Vech-i bāḳī var iken maḫlūḳa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/15).[telef eyle,-(me)]*
2. Eyleme sermāye-i 'ömri telef

‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/15). [telef eyle, -(me)]*

telef ol-: *Boş yere harcanmak, ziyan edilmek.*

1. Māye-i ‘ömri iżā‘at niçe bir
   Niçe bir ‘ömr-i ‘azīz ola telef *(Mhm. 2/6). [telef ol, -a]*

telvīn: *[tas.] Sülûkta Hak tecellileriyle birlikte sâlikin hâlinin sürekli değişmesi.* (Uludağ, 2007, s. II/42)

1. Hümā-yı dil ḳarār itmez
   ‘Aceb **telvīni** var ancaḳ *(Mrb. 51/2). [telvīni, -i]*

temāşā: *Zevkle seyredilen şey, manzara.*
(KL., http://lugatim.com/s/temaşa, erişim tarihi: 23.04.2021)

1. Rıżāsı Ṭūr’ına varub cemāli nūrını gören
   Ḫiṭābı ẕevḳine iren nider özge **temāşāyı** *(G. 2/6). [temāşāyı, -y, -ı]*

temāşā-gāh: *Seyir yeri.* ‖ *[tas.] Hakk'ın isim, fiil ve sıfatlarını gösterdiği yer.*

1. Ac gözüñ ‘ibret ile baḳ
   ‘Ālem **temāşā-gāh** imiş *(N. 1/4). [temāşā-gāh]*

temessül: *Belli bir şekil ve sûrete girme.* (Doğan, 2013, s. 1673)

1. Müsemmā bir nedendür bunca esmā’
   Ẓuhūrāt ü **temessüller** nedendür *(Mrb. 88/8). [temessüller, -ler]*

temevvüc eyle-: *Dalgalanmak.* ‖ *[tas.] Mutlak varlık olan Allah'ın sûret âlemine tecelli etmesi.*

1. **Temevvüc eyleyen** deryāya baḳ emvāca aldanma
   Güneş tābında çok şebnem bilürsin kim olur zā'il *(G. 15/7). [temevvüc eyle, -y,-en]*
2. **Temevvüc eyleyüb** baḥr-i 'ināyet
   Ẓuhūra geldi-pes āṣār-ı ḳudret *(Mrb. 100/5). [temevvüc eyle, -y, -üb]*

temevvüc it-: *Dalgalanmak.* ||| *[tas.] Mutlak varlık olan Allah'ın sûret âlemine tecelli etmesi.*

1. Kenz-i maḫfīden ẓuhūra geldi eşyā' lā-cerem
   Bād-ı ḥubbıla **temevvüc itdi** çün deryā-yı 'aşḳ *(G. 28/4). [temevvüc it,-di]*

ten: *Beden, vücut.*

1. Ḳande bulduñ aḥsen-i taḳvīmi sen
   Ḳanden alur feyżi işbu cān ü **ten** *(Mrb. 89/6). [ten]*
2. Alaldan göñlüm ol şūḫ-ı cihānum
   Göñülsüz durur oldı **tende** cānum *(Mf. 176/2). [tende, -de]*

ten bāġı: *Beden bahçesi.* ||| *[tas.] Varlık.*

1. Bir gün eser bād-ı ecel
   Ten bāġına virür ḫalel *(Mrb. 40/10). [ten bāġı, -n, -a]*

tenezzül: *İnmek, alçalmak.* ||| *[tas.] Hakk'ın mutlak vücûd hâlinden çıkıp isim ve sıfatları yoluyla farklı şekillerde tecelli ettiği varlık mertebeleri.* (Varlık mertebeleri için bkz., Çelik, 2003, s. 158-184)

1. Hüdāī' kimi nūr-ı ẕāta vāṣıl
   Teraḳḳīler **tenezzüller** nedendür *(Mrb. 88/20). [tenezzüller, -ler]*

tenezzül eyle-: *İnmek, alçalmak.*

1. **Tenezzül eyleyüb** vaḥdet ilinden

- Bu keşret ‘ālemin seyrāna geldük *(G. 5/3). [tenezzül eyle, -y, -üb]*

tenini cānını vir-: *Maddî ve manevî her şeyini fedâ etmek.*

1. Gerçek seven cānānını
   Virür tenini cānını *(Koş. 8/22). [tenini cānını vir, -ür]*

ter: *Özlü damla.*

1. Ḥaḳīḳat servidür hīç ḫazān olmaz
   Tāze gülden **terdür** ṣararub ṣolmaz *(Koş. 39/6). [terdür, -dür]*

teraḳḳī: *Yükselme. ||| [tas.] Bir manevî makamdan daha yüce makama yükselme, Hakk'a seyr-i urûc etme.* (Cebecioğlu, 2020, s. 489)

1. Hüdāī’ kimi nūr-ı ẕāta vāṣıl
   Teraḳḳīler tenezzüller nedendür *(Mrb. 88/20). [teraḳḳīler, -ler]*

terāvīh: *Ramazanda yatsı namazından sonra kılınan sünnet namaz.*

1. Ẕikr ü tehlīli vü tesbīhi güzel
   Hem namāzı vü **terāvīhi** güzel *(Mrb. 17/10). [terāvīhi, -i]*
2. Her şeb **terāvīḥ** ṭā‘ati
   Dīne virürdi zīneti *(Mrb. 121/9). [terāvīḥ]*

terbiyet it-: *Eğitmek, yetiştirmek.*

1. Dürlü ni‘metlerle itseñ terbiyet
   Zāġdur andan ẓuhūr iden hemān *(Kt. 17/3). [terbiyet it, -se, -ñ]*
2. **Terbiyet itseñ** anı envā‘-ı ni‘metle begüm

Zāġdur ancaḳ yene andan ẓuhūr iden hemān *(Kt. 18,Msr. 3).[terbiyet it,-se,-ñ]*

terk eyle-: *Bırakmak, uzaklaşmak, vazgeçmek, ilgi ve meyli koparmak.*

1. Buḫlü **terk eyle** baḫīlüñ yiridür nār-ı caḥīm
   Hem refīḳi olısardur anuñ İblīs-i racīm *(Mf. 34/1). [terk eyle]*
2. **Terk eyle** cümle varı
   Ḳoma elden iḳrārı *(Koş. 9/9). [terk eyle]*
3. **Terk eyle** erkenden nefsüñ hevāsın
   Ṣādıḳ ḳul ol gözle Mevlā rıżāsın *(Koş. 40/9). [terk eyle]*
4. **Terk eyleyüb** ṭūl-i emel
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/3). [terk eyle, -y, -üb]*

terk it-:

terk it-: *Bir kenara bırakmak, ihmal etmek.* (Doğan, 2013, s. 1683)

1. Girdi meydāna
   Terk ider ‘ārın *(Koş. 17/8). [terk it, -er]*

terk it-: *Bırakmak, vazgeçmek, ilgi ve meyli koparmak.* (Doğan, 2013, s. 1683)

1. Mā-sivāyı **terk idüb** Mevlā’ya iḳbāl eylesün
   İy Hüdāī’ bulmaḳ isterse kişi bāḳī na‘īm *(G. 35/9). [terk it, -üb]*
2. Her kim ister dīdārı
   Terk ider cümle vārı *(Koş. 10/14). [terk it, -er]*
3. **Terk idüb** bid‘atı rāh-ı sünene sālik olur
   Beẕl ider Ḥaḳḳ’a ‘ibādet yolına cān u teni *(N. 19/3). [terk it, -üb]*
4. **Terk idüb** bu sarāy-ı vīrānı
   Belki cümle sivā-yı Sübḥān'ı *(Msd. 1/7). [terk it, -üb]*
5. **Terk idüb** kibr ü kīni
   İḥyā idegör dīni *(Koş. 35/29). [terk it]*
6. Yüri ma‘nāya ir ḳo ḳīl ü ḳāli

Meẕāhirden geçüb **terk it** me‘āli *(Mrb. 125/17). [terk it]*

7. **Terk idüb** fānīyi beḳāya iriş
   Hāy nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/27). [terk it, -üb]*
8. Fānī vücūdı **terk iden**
   Bulmaz mı Ḥaḳḳānī vücūd *(Mrb. 35/19). [terk it, -en]*
9. Şu fāsid zu‘muñı **terk it**
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīme git *(Mrb. 60/25). [terk it]*
10. **Terk idüb** enniyyeti nefy eyle isneyniyyeti
    Vaḥdet-i ẕātiyyedür lāyıḳ olan fāyıḳlara *(G. 29/3). [terk it, -üb]*
11. Bir gül-i bī-ḫār-ı bāḳī ḳıl ṭaleb
    Terk it iy bülbül bu fānī gülşeni *(G. 39/6). [terk it]*
12. İy maṭlab-ı a‘lā olan
    Ednāyı **terk itmek** gerek *(Mrb. 64/4). [terk it, -mek]*

terke sa‘y it-: *Bırakmak için çabalamak.*

1. Ḳīl ü ḳāli **terke sa‘y it** sīm-i nefsi eyle kāl
   Ehl-i ḥāl ehl-i meḳāl ol olagör ṣāḥib-kemāl *(Mf. 117/1). [terke sa‘y it]*

terk-i ġılmān it-: *[tas.] Dünya nimetlerini terk etmek.*

1. Keşf olunca sırr-ı taḥbīb-i Ḥabīb
   Terk-i ġılmān it yiter Vildān’a baḳ *(G. 14/10). [terk-i ġılmān it]*

terk-i sivā: *Gayrıyı bırakma. ǁ [tas.] Allah'tan gayrısını bırakma davranışı.*

1. Şol ‘āşıḳ-ı ṣādıḳda kim **terk-i sivādan** tāc ola
   Ol ḳaṣr-ı ḳurba irişüb ‘ālem aña muḥtāc ola *(Mf. 150/1).[terk-i sivā,-dan]*

terkīb it-: *Birleştirmek, bir araya getirmek, karıştırmak.*

1. Gösterüb keşretde vaḥdet sırrını

Bir ‘aceb **terkīb idübdür** çārdan *(G. 21/12). [terkīb it, -üb, -dür]*

terkīb olun-: *Bir araya getirilmek, birleştirilmek.*

1. **Terkīb olundı** çünki hevā ḫāk ü nār ü āb
   İnsān-ı kāmil oldı aña refʿ olub ḥicāb *(G. 25/1). [terkīb olun, -dı]*

tesbīḥ:

tesbīḥ: *Allah'ı takdis ve tenzih etme.* (KL., http://lugatim.com/s/TESPİH, erişim tarihi:21.09.2021)

1. **Tesbīḥlerüñ** sulṭānıdur
   Lā ilāhe illa'llah *(Koş. 2/23). [tesbīḥlerüñ, -ler, -üñ]*

tesbīḥ: *"Sübhânallah" sözünü söyleme.* (Doğan, 2013, s. 1687)

1. Ẕikr ü tehlīli vü **tesbīḥi** güzel
   Hem namāzı vü terāvīhi güzel *(Mrb. 17/9). [tesbīḥi, -i]*

tesellī bul-: *Avunmak.*

1. Bir kez itmekle tecellī
   Buldı ‘ālemler tesellī *(Koş. 43/10). [tesellī bul, -dı]*

tesellī eyle-: *Avunmak, acısı hafiflemek.*

1. Mevlā tecellī eyleye
   Diller **tesellī eyleye** *(Mrb. 35/6). [tesellī eyle, -y, -e]*
2. Ṭūra tecellī eyleyüb diller **tesellī eyleyüb**
   Musā'ya diyüb Len terān ol vechile iḥsān iden *(G. 4/5). [tesellī eyle, -y, -üb]*

tesellī-i viṣāl: *Kavuşma avuntusu.* ||| *[tas.] İlahî tecelli, feyiz, ilham, keşf.*

1. **Tesellī-i viṣāl** ister
   Gönül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/3). [tesellī-i viṣāl]*

tesellīler bul-: *Derdini, sıkıntısını, acısını unutmak.*

1. Tecellī itse cānānum
   Tesellīler bulur cānum *(Mrb. 69/10). [tesellīler bul, -ur]*

teshīr it-: *Ele geçirmek, zapt etmek.* (Tulum, 2017, s. 1761)

1. Şu kim nefsi hevāsını gidermiş
   Hevā-yı Ḥaḳ anı **tesẖīr idermiş** *(Mf. 97/2). [tesẖīr it, -er, -miş]*

te'sīr: *İz, belirti, etki.* ||| *[tas.] Hakk'ın ilahî tecellisi.*

1. Cenābuñdan erişsün aña **te'sīr**
   Kerem Senden 'ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/19). [te'sīr]*

te'sīr eyle-: *Etki etmek.*

1. Her emri tedbīr eyleyen
   - Eşyā'ya **te'sīr eyleyen** *(Mrb. 3/14). [te'sīr eyle, -y, -en]*

te'sīr it-: *(Olumlu yönde) Etkilemek.*

1. Cenābuñdan olursa ḥüsn-i tedbīr
   İder ol cisme cān elbetde te'sīr *(Mf. 195/2). [te'sīr it, -er]*
2. Cenābuñdan olursa ḥüsn-i tedbīr
   İder yā Rab-o cān ü cisme te'sīr *(Mf. 90/2). [te'sīr it, -er]*

te’sīr-i ‘aşḳ: *Aşkın gücü, etkisi.*

1. Milk-i dilde her ḳaçan kim ḥākim ola mīr-i ‘aşḳ
   Māsivādan ḳurtarur lā-büd anı **te’sīr-i ‘aşḳ** *(Mf. 104/2). [te’sīr-i ‘aşḳ]*

teslīm idegör-: *Fedâ etmeye çalışmak.*

1. Cism ü cānı Ḥażret-i Mevlā’ya **teslīm idegör**
   Ḫāliḳ’uñ fermānını ṣıdḳ ile ta‘ẓīm idegör *(Mf. 78/1). [teslīm idegör]*

teşvīş: *Karışıklık. ǁ [tas.] Gönlü ve zihni meşgul eden mâsivâya ait düşünce.*

1. Derddür ‘āşıḳuñ işi
   Yoḳdur ġayruñ **teşvīşi** *(Koş. 41/14). [teşvīşi, -i]*
2. Ḳalmadı ġayrı **teşvīşüñ**
   Neyleyeyin göñül seni *(Koş. 28/19). [teşvīşüñ, -üñ]*
3. Gider ġayrı **teşvīşi**
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/15). [teşvīşi, -i]*

tetmīm it-: *Tamamlamak.*

1. İḥsānuñı **tetmīm it**
   Yollaruñı ta‘līm it *(Koş. 36/25). [tetmīm it]*

teveccüh eyle-: *Yönelmek, meyletmek.*

1. Teveccüh sırr-ı Ev-ednā’ya eyle
   Maḳām-ı Ḳābe ḳavseyn’e güẕer it *(Kt. 1/6). [teveccüh eyle]*

teveccüh it-: *Yönelmek, meyletmek.*

1. Ṣafā-yı bāl ile Ḥaḳḳ’a **teveccüh itse** bir kişi

Murādına olur vāṣıl tamām olur anuñ işi *(Mf. 163/1). [teveccüh it, -se]*

tevfīḳ: *[tas.] Hakk'ın, rızâsına uygun işler yapmayı kuluna nasip etmesi.* (Cebecioğlu, 2020, s. 494)

1. Hüdāī'ye ḥidāyet it senüñle tā seni bula
   Her işde aṣl olan yā Rab çü **tevfīḳ** ü hidāyetdür *(G. 1/10). [tevfīḳ]*
2. Sālike faẕluñla dā'im eyle **tevfīḳüñ** refīḳ
   Sen 'ināyet eyle yā Rab vaṣluña lāyıḳlara *(G. 29/7). [tevfīḳüñ, -üñ]*
3. Ḫālıḳ'uñ ger ola **tevfīḳi** refīḳ
   Feṭḥ olur sālike ebvāb-ı ṭarīḳ *(Mf. 22/1). [tevfīḳi, -i]*
4. Sālike olursa **tevfīḳüñ** refīḳ
   Lā-cerem āsān olur aña ṭarīḳ *(Mf. 192/1). [tevfīḳüñ, -üñ]*
5. Hüdāī' ḳuluña eyle 'ināyet
   Senüñdür çünki **tevfīḳ** ü hidāyet *(Koş. 55/10). [tevfīḳ]*
6. İy Ḥażret-i Raḥmān'um
   Tevfīḳ ü hidāyet it *(Mrb. 105/2). [tevfīḳ]*
7. İḥsān idici Ḥaḳ'sın
   Tevfīḳ ü hidāyet it *(Mrb. 105/8). [tevfīḳ]*
8. Ente'l-Melikü'l-Ḳādir
   Tevfīḳ ü hidāyet it *(Mrb. 105/16). [tevfīḳ]*
9. Ḫōş ẕevk ü ṣafā eyler
   Tevfīḳ ü hidāyet it *(Mrb. 105/20). [tevfīḳ]*
10. Aldamasun ḫalḳı bu ġaflet meded
    Ġāfile **tevfīḳ** ü hidāyet meded *(Mrb. 95/6). [tevfīḳ]*
11. **Tevfīḳ** ü hidāyet it
    İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/7). [tevfīḳ]*

tevfīḳ eyle-: *Muvaffak kılmak, ulaştırmak, başarılı kılmak.*

1. **Tevfīḳ eyle** bizi vuṣlat yolına
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/1). [tevfīḳ eyle]*

2. Yoluña **tevfīḳ eyle**
   Fażluñı refīḳ eyle *(Koş. 36/13). [tevfīḳ eyle]*

tevfīḳ it-: *Muvaffak kılmak, ulaştırmak, başarılı kılmak.*

1. Yolında ḫıdmete **tevfīḳ idüb** hem
   Ḳuvāya daḫi ṣıḥḥatlar vireydi *(Kt. 14/3). [tevfīḳ it, -üb]*
2. Mevlā naẓar itse ḳula
   Tevfīḳ ide ṭoġrı yola *(Mrb. 64/10). [tevfīḳ it, -e]*

tevḥīd: *[tas.] Hakk'ı isim, sıfat ve fiilleriyle birleme.*

1. **Tevḥīd** ile olur her derde dermān
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/1). [tevḥīd]*
2. Tevḥīd ile olur her derde dermān
   Ḥaḳḳ'a **tevḥīd** ile irmiş irenler *(Koş. 1/2). [tevḥīd]*
3. **Tevḥīd** ile olur her müşkil āsān
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/3). [tevḥīd]*
4. Tevḥīd ile olur her müşkil āsān
   Ḥaḳḳ'a **tevḥīd** ile irmiş irenler *(Koş. 1/4). [tevḥīd]*
5. Nefy itmege aġyārı
   Tevḥīd idegör **tevḥīd** *(Mrb. 9/2). [tevḥīd]*
6. Eġer Ḥaḳḳ'ı sende bulmaḳ dilerseñ
   Ḥaḳḳ'a **tevḥīd** ile irmiş irenler *(Koş. 1/8). [tevḥīd]*
7. Yerden gökden geçüb ʿArş'a çıḳanlar
   Ḥaḳḳ'a **tevḥīd** ile irmiş irenler *(Koş. 1/12). [tevḥīd]*
8. İrmek ister iseñ bāḳī ḥayāta
   Ḥaḳḳ'a **tevḥīd** ile irmiş irenler *(Koş. 1/16). [tevḥīd]*
9. Yola çeken odur bay u gedāyı
   Ḥaḳḳ'a **tevḥīd** ile irmiş irenler *(Koş. 1/20). [tevḥīd]*
10. **Tevhīd** ile īmānum kāmil ola
    Firḳat gidüb cem'iyyet ḥāṣıl ola *(Koş. 6/9). [tevhīd]*

11. Senden eger te’yīd ola
    Her ḥālümüz **tevḥīd** ola *(Koş. 18/18). [tevḥīd]*
12. Şirküñi **tevḥīde** irgür
    Ẕerreñi ḫurşīde irgür *(Koş. 38/17). [tevḥīde, -e]*
13. Buyruġın ṭut Raḥmān’uñ
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/2). [tevḥīde, -e]*
14. Buyruġın ṭut Raḥmān’uñ
    Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 34/2). [tevḥīde, -e]*
15. Gider şekk ü inkārı
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/2). [tevḥīde, -e]*
16. Gider şekk ü inkārı
    Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 35/2). [tevḥīde, -e]*
17. Muḥkem eyle iḳrārı
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/4). [tevḥīde, -e]*
18. Muḥkem eyle iḳrārı
    Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 35/4). [tevḥīde, -e]*
19. Ḳoyub ḳurı taḳlīdi
    Cāndan eyle **tevḥīdi** *(Koş. 35/6). [tevḥīdi, -i]*
20. Bulmaġa her ümmīdi
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/8). [tevḥīde, -e]*
21. Bulmaġa her ümmīdi
    Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 35/8). [tevḥīde, -e]*
22. Olmaġa Ḥaḳḳ’a yaḳīn
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/12). [tevḥīde, -e]*
23. Olmaġa Ḥaḳḳ’a yaḳīn
    Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 35/12). [tevḥīde, -e]*
24. Şirk āteşine yanma
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/16). [tevḥīde, -e]*
25. Şirk āteşine yanma
    Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 35/16). [tevḥīde, -e]*
26. Yolcı gider ḳalma geç
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/20). [tevḥīde, -e]*

27. Yolcı gider ḳalma geç

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 35/20). [tevḥīde, -e]*

28. Bu ḳeşretde vaḥdet bul

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/24). [tevḥīde, -e]*

29. Bu ḳeşretde vaḥdet bul

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 35/24). [tevḥīde, -e]*

30. Geç fānīden iy ġāfil

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/28). [tevḥīde, -e]*

31. Geç fānīden iy ġāfil

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 35/28). [tevḥīde, -e]*

32. İste Ḥaḳḳ-ı yaḳīni

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/32). [tevḥīde, -e]*

33. İste Ḥaḳḳ-ı yaḳīni

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 35/32). [tevḥīde, -e]*

34. Hüdāī'ye ṣorarsañ

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/36). [tevḥīde, -e]*

35. Hüdāī'ye ṣorarsañ

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 35/36). [tevḥīde, -e]*

36. Tāzelensün īmānuñ

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/4). [tevḥīde, -e]*

37. Tāzelensün īmānuñ

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 34/4). [tevḥīde, -e]*

38. Her gördügüñe aḳma

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/8). [tevḥīde, -e]*

39. Her gördügüñe aḳma

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 34/8). [tevḥīde, -e]*

40. Gitsün göñülden hümūm

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/12). [tevḥīde, -e]*

41. Gitsün göñülden hümūm

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 34/12). [tevḥīde, -e]*

42. Gider ġayrı teşvīşi

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/16). [tevḥīde, -e]*

43. Gider ġayrı teşvīşi

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 34/16). [tevḥīde, -e]*

44. Yaradanı severseñ

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/20). [tevḥīde, -e]*

45. Yaradanı severseñ

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 34/20). [tevḥīde, -e]*

46. Ḫōş bir gün uyanursın

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/24). [tevḥīde, -e]*

47. Ḫōş bir gün uyanursın

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 34/24). [tevḥīde, -e]*

48. Ṣıdḳıla īmān getür

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/28). [tevḥīde, -e]*

49. Ṣıdḳıla īmān getür

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 34/28). [tevḥīde, -e]*

50. İç kevs̲eri vaḥdetden

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/32). [tevḥīde, -e]*

51. İç kevs̲eri vaḥdetden

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 34/32). [tevḥīde, -e]*

52. Bu kevs̲erden nūş eyle

Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/36). [tevḥīde, -e]*

53. Bu kevs̲erden nūş eyle

Tevḥīde gel **tevḥīde** *(Koş. 34/36). [tevḥīde, -e]*

54. İster iseñ ḫayr-ı ez̲kār

Durma hemān **tevḥīde** var *(Koş. 2/26). [tevḥīde, -e]*

55. Yoḳluḳla bulub varı

Tevḥīd idegör **tevḥīd** *(Mrb. 9/4). [tevḥīd]*

56. Nevbet saña gelmişken

Tevḥīd idegör **tevhīd** *(Mrb. 9/8). [tevhīd]*

57. Vaḥdet iline yitsün

Tevḥīd idegör **tevḥīd** *(Mrb. 9/12). [tevḥīd]*

58. Ṭuymaġa ḥaḳāyıḳdan

Tevḥīd idegör **tevḥīd** *(Mrb. 9/16). [tevḥīd]*

59. Ƶevḳ itmege cān ü ten
    Tevḥīd idegör **tevḥīd** *(Mrb. 9/20). [tevḥīd]*
60. Bulmaġa bu **tevḥīdi**
    Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/15). [tevḥīdi, -i]*
61. **Tevḥīd** ile aġyārı sür
    Vaḥdet sarāyında otur *(Mrb. 80/17). [tevḥīd]*
62. Ƶikr ü **tevḥīd** eger ḳarīnüñ ola
    Umulur ki Ḫudā mu‘īnüñ ola *(Mrb. 74/13). [tevḥīd]*
63. Hem-demi olsa ṭālibüñ **tevḥīd**
    Olısardur iki cihānda sa‘īd *(Mrb. 74/25). [tevḥīd]*
64. Biri iki ṣananlar aḥveldür vü hem a‘mā
    Tevḥīdi bilmeyenler ġāyet de cāhil ancaḳ *(G. 16/6). [tevḥīdi, -i]*

tevḥīd idegör-: *[tas.] Hakk'ı isim, sıfat ve fiilleriyle birlemeye çalışmak.*

1. Nefy itmege aġyārı
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/2). [tevḥīd idegör]*
2. Yoḳluḳla bulub varı
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/4). [tevḥīd idegör]*
3. Nevbet saña gelmişken
   Tevḥīd idegör tevhīd *(Mrb. 9/8). [tevḥīd idegör]*
4. Vaḥdet iline yitsün
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/12). [tevḥīd idegör]*
5. Ṭuymaġa ḥaḳāyıḳdan
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/16). [tevḥīd idegör]*
6. Ṭuymaġa ḥaḳāyıḳdan
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/16). [tevḥīd idegör]*
7. Ƶevḳ itmege cān ü ten
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/20). [tevḥīd idegör]*

tevḥīd-i Ḥaḳḳ: *Hakk'ın birliği.* ǁ *[tas.] Allah'ın zât, sıfat, isim ve fiilleriyle birliği.*

1. İy Hüdāī’ dīde-i Ḥaḳḳ ile baḳ
   Şerḥ ider **tevḥīd-i Ḥaḳḳ’ı** her varaḳ *(Mrb. 15/18). [tevḥīd-i Ḥaḳḳ, -ı]*

tevḥīd-i ṣırf: *Tamamıyla birlik.* ||| *[tas.] Tevhit-i zât makamı.*

1. Bu didügüm **tevḥīd-i ṣırf** muḳteżā-yı cem‘le cem‘
   Līki farḳa nāẓır olub buyruḳ ṭutmaḳ ḫōşagelür *(G. 7/7).[tevḥīd-i ṣırf]*

tevḥīd-i z̲āt: *Varlığın birliği.* ||| *[tas.] "Vücut Hakk'ındır, gayrının vücudu yoktur" anlayışının idrak edildiği fenâ makamı.* (Filiz, 2008, s. 4/93)

1. Cümle merātibden geçüb
   Tevḥīd-i z̲āta vāṣıl ol *(N. 1/6). [tevḥīd-i z̲āt, -a]*

te’yīd:

te’yīd: *Takviye, destek, nusret.* (Suad el Hakîm, 2017, s. 1127)

1. Senden eger **te’yīd** ola
   Her ḥālümüz tevḥīd ola *(Koş. 18/17). [te’yīd]*

te’yīd: *Sağlamlaştırma, kuvvetlendirme.* (Doğan, 2013, s. 1696)

1. Ża‘fuñı **te’yīde** irgür
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş. 38/19). [te’yīde, -e]*

tezvīr: *Yalan, hile, dedikodu.*

1. Bıraḳub bu hevā vü **tezvīri**
   Kerem it ḳo bu sū’-i tedbīri *(Mrb. 39/13). [tezvīri, -i]*
2. Ṣūret-i Ḥaḳ’da idüb **tezvīri**
   Aldadur nice cüvān u pīri *(Mrb. 53/5).[tezvīri, -i]*

tīh-i ḥayret: *Şaşkınlık çölü. ||| [tas.] Sâlikin Allah'ı tanıdığı; fakat düşünüp muhakeme edemediği yer olan hayret makamı.*

1. **Tīh-i ḥayretde** ḳalma iy ġāfil
   Rūz ü şeb sa‘y it olmaġa kâmil *(Mrb. 74/17). [tīh-i ḥayret, -de]*

ṭılısm / ṭılsım: *Büyü, sihir. ||| Etkileme gücü.*

1. Ḳeşret **ṭılısmı** māni‘ olub genc-i vaḥdete
   Ḥayretde ḳaldı ḥasretiyle nice şeyḫ ü şāb *(G. 25/9). [ṭılısmı, -ı]*
2. **Ṭılsım** olub benī-Ādemde ṣūret
   Ḳonulmış anda esrār-ı ḥaḳīḳat *(Mrb. 54/9). [ṭılsım]*

ṭılsım: bkz. ṭılısm / ṭılsım.

tīmār: *Tedavi etme. ||| [tas.] Nefsi arındırıp Hakk'a ulaşma.*

1. Yiter olduḳ firāḳ ile bīmār
   Bārī **tīmār** derdini çekelüm *(G. 37/6). [tīmār]*

tīmār eyle-: *Devâ olmak, çâre bulmak.*

1. Ża‘īfüñ eyleseñ derdine tīmār
   Ne var iy derdlere dermān iden dōst *(Mrb. 54/15). [tīmār eyle, -se, -ñ]*
2. Yoḳdan bizi var eyledüñ
   Her derde **tīmār eyledüñ** *(Mrb. 84/6). [tīmār eyle, -dü, -ñ]*

tīmār it-: *Devâ olmak, çâre olmak.*

1. ‘Āşıḳları bīmār iden
   Ṣādıḳlara **tīmār iden** *(Mrb. 30/14). [tīmār it, -en]*

2. Kiminüñ derdine **tīmār idersin**
   Kimine āteşi gülzār idersin *(Mrb. 14/9). [tīmār it, -er, -sin]*
3. İy derde iden tīmār
   Gel Hū deyelüm yā Hū *(Mrb. 21/19). [tīmār it, -en]*
4. Yiter firḳatde bīmār it
   Meded bu derde **tīmār it** *(Mrb. 112/6). [tīmār it]*

tīmār-ı ẕikru'llāh: *Hakk'ı anmanın iyileştiriciliği.*

1. Bīmār olan bulur şifā
   Tīmār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 78/24). [tīmār-ı ẕikru'llāh]*

tış: *Gözle görünen cephesi, dış tarafı.*

1. **Ṭışını** gerçi lāle āle sarmış
   Velī ḫōş būyı yoḳ ḳalbi ḳararmış *(M. 3/1). [ṭışını, -ı, -n, -ı]*

tīnet-i ādem: *İnsanın fıtratı.*

1. **Ṭīnet-i ādemde** ḳonmasa ezel sevdā-yı 'aşḳ
   Cenneti bir dāneye ṣatmazdı ol dānā-yı 'aşḳ *(G. 28/1). [ṭīnet-i ādem,-de]*

tīz: *Çarçabuk, süratli bir şekilde, en kısa sürede.*

1. Sehhil 'ubūre'l-vādī
   Tīz geçür ṭut elümüz *(Koş. 20/4). [tīz]*
2. Bir ḳula olıcaḳ Ḥaḳ'dan 'ināyet
   Maḳṣūda **tīz** irer iḥsān eglenmez *(Koş. 14/28). [tīz]*
3. Ṣıdḳ ile giren yola
   Maṭlūbunı **tīz** bula *(Mrb. 105/10). [tīz]*
4. Olıcaḳ sālike 'ināyet-i Ḥaḳ
   Tīz olurmış o vāṣıl-ı muṭlaḳ *(Mrb. 74/30). [tīz]*

ṭoġ-: *Doğmak, dünyaya gelmek.*

1. Sulṭān-ı kevneyn **ṭoġduġı**
   Māh-ı mübārekdür gelen *(Mrb. 5/1). [ṭoġduġı, -duġ, -ı]*
2. **Ṭoġmazdan** evvel anesi
   Kāmil olurmış ehl-i Ḥaḳ *(Mrb. 8/20). [ṭoġmazdan, -maz, -dan]*

ṭoġduġı ay: *Dünyaya geldiği ay.* ‖ *Hz. Muhammed'in doğduğu Rebiü'l-evvel ayı.*

1. Faḫr-i cihān Ḫayrü'l-beşer
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/20). [ṭoġduġı ay]*
2. Sırr-ı ḥaḳīḳat maḫzeni
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/16). [ṭoġduġı ay]*
3. Ḥaḳḳ'uñ Ḥabībi Muṣṭafā
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/12). [ṭoġduġı ay]*
4. Ol ṣāḥib-i ḫulḳ-ı ḥasen
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/8). [ṭoġduġı ay]*
5. 'İlm ü ma'ārif kānınuñ
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/4). [ṭoġduġı ay]*
6. İki cihān sulṭānınuñ
   Ṭoġduġı ay geldi yene *(Mrb. 82/2). [ṭoġduġı ay]*

ṭoġrı / ṭoġru: *Hak ölçüleri ve ahlak kurallarına uygun, dürüst, düzgün.*

1. Saña bir ma'nī diyem iy ehl-i rāy
   Egri yoḫsuldur cihānda **ṭoġrı** bay *(Mf. 198/2). [ṭoġrı]*
2. Şunlar ki **ṭoġrı** gitmedi
   Fermān-ı Ḥaḳḳ'ı ṭutmadı *(Koş. 33/5). [ṭoġrı]*
3. **Ṭoġrusına** gidegör bu yollaruñ
   Geçegör ṣarbunı yüce bellerüñ *(Koş. 13/9). [ṭoġrusına, -s, -ı, -n, -a]*

<u>ṭoġrı yol / ṭoġru yol:</u> *Güvenilir istikamet. ||| [tas.] Allah'ın razı olduğu, olacağı en doğru yol / sırat-ı müstakim.*

1. **Ṭoġrı yola** giden erler
   Ṣırāṭı bunda geçerler *(Koş. 7/17). [ṭoġrı yol, -a]*
2. Açıvir luṭf eyle **ṭoġrı yoluñı**
   Allāh'um Allah'um güzel Allāh'um *(Koş. 21/1). [ṭoġrı yol, -uñ, -ı]*
3. **Ṭoġrı yol** isteyen 'āşıḳ
   Lā ilāhe illa'llah *(Koş. 2/19). [ṭoġrı yol]*
4. **Ṭoġrı yollarına** ḳıldı hidāyet
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 50/3). [ṭoġrı yol, -lar, -ı, -n, -a]*
5. Eger **ṭoġrı yoldan** ṭaşra gitdüñse
   Efendüm sulṭānum estaġfiru'llāh *(Koş. 58/1). [ṭoġrı yol, -dan]*
6. **Ṭoġrı yola** irşād iden
   İḥsānuña mu'tād iden *(Mhm. 3/7). [ṭoġrı yol, -a]*
7. Vaḥdet-i Ḫālıḳ'ı inkār itme
   Ṭoġrı yolı ḳoyub egri gitme *(M. 8/2). [ṭoġrı yol, -ı]*
8. Ṭā'at ḳapusın ḳaparsın
   Ṭoġrı yoluñdan ṣaparsın *(Koş. 57/14). [ṭoġrı yol, -uñ, -dan]*
9. 'İnāyet it açılsun **ṭoġrı yollar**
   İy Allāh'um saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/7). [ṭoġrı yol, -lar]*
10. Mevlā naẓar itse ḳula
    Tevfīḳ ide **ṭoġrı yola** *(Mrb. 64/10). [ṭoġrı yol, -a]*
11. Açıvir 'uṣṣāḳa **ṭoġrı yollaruñ**
    Sen 'ināyet eyle Allāh'um meded *(Mrb. 108/1). [ṭoġrı yol, -lar, -uñ]*
12. Gösterdi **ṭoġrı yolların**
    Eş-şükrü li'llāhi'r-Raḥīm *(Mrb. 111/3). [ṭoġrı yol, -lar, -ı, -n]*
13. Ḳullarını īcād ider
    Ṭoġrı yola irşād ider *(Mrb. 111/14). [ṭoġrı yol, -a]*
14. Hidāyet eylegil **ṭoġrı yoluña**
    Meded senden 'ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/3). [ṭoġrı yol, -uñ, -a]*
15. İsteriseñ **ṭoġru yol**

Bir Efendi’ye ḳul ol *(Koş. 35/21). [ṭoġru yol]*

16. **Ṭoġru yola** Ḫudā hidāyet ide
    Vardur ümmīdümüz ‘ināyet ide *(Mrb. 39/21). [ṭoġru yol, -a]*

<u>toġrı yoldan şap-:</u> *Hak istikametinden ayrılıp azgınlığa düşmek.*

1. Kimisi bulduġın ḳapar
   Kimi **ṭoġrı yoldan şapar** *(Koş. 29/26). [ṭoġrı yoldan şap, -ar]*

<u>toġru:</u> bkz. ṭoġrı / ṭoġru.

<u>toġrul-:</u> *Yönelmek, meyletmek.*

1. Ġayra baḳmaz ‘āşıḳ gözi
   Saña **ṭoġrulmuşdur** özi *(Koş. 31/18). [ṭoġrulmuşdur, -muş, -dur]*

<u>toġrulub gel-:</u> *[tas.] Nefsini terbiye edip ahlaken güzelleşmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḳuluñ günāhından raḥmetüñ çoḳdur
   Ṭoġrulub gelene ḳapuñ açuḳdur *(Koş. 5/18). [ṭoġrulub gel, -en, -e]*

<u>toġru yol:</u> bkz. ṭoġrı yol / ṭoġru yol.

<u>toḫm-ı derd ü ġam:</u> *Sıkıntı ve keder kaynağı.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Ḫudāyā ne ṣudūr ide ‘ademden
   Ṣafā mı bite **toḫm-ı derd ü ġamdan** *(Mrb. 47/10). [toḫm-ı derd ü ġam, -dan]*

<u>tokluġ:</u> *Midenin tıka basa yemekle dolu olması.*

1. ‘Ādet idinme **ṭoḳluġı**

Vaḥdetde ol ḳo çoḳlugı *(Mrb. 62/17). [ṭoḳlugı, -ı]*

ṭol-:

ṭol-: *Kaplanmak, sarılmak, kuşatılmak, tamamlanmak.* (Doğan, 2013, s. 413)

1. Ölmezden öndiñ ölüben
   Kalbüñ nūr ile **ṭoluban** *(Koş. 7/26). [ṭoluban, -uban]*
2. Kişi maṭlūbunı bulsa
   Derūnı ẕevḳ ile **ṭolsa** *(Mrb. 73/18). [ṭolsa, -sa]*
3. ‘Işḳla **ṭolan**
   Arayub bulan *(Koş. 17/17). [ṭolan, -an]*
4. ‘Aşḳıla **ṭolduñ** mı
   Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/19). [ṭolduñ, -du, -ñ]*
5. Derūnuñ ‘aşḳıla **ṭolsun**
   Fikrüñ ẕikrüñ hem Ol olsun *(Koş. 25/21). [ṭolsun, -sun]*
6. Derūnuñ ser-te-ser ‘aşḳıla **ṭolsun**
   Dil ü cān maṭlab-ı a‘lāyı bulsun *(Mrb. 36/1). [ṭolsun, -sun]*
7. ‘Işḳuñ ‘ayān oldı ‘ayān
   Ṭoldı zemīn ü āsumān *(Mrb. 34/10). [ṭoldı, -dı]*

ṭol-: *Dolup kalabalıklaşmak.* (Doğan, 2013, s. 413)

1. Nice kerre boşaluban
   Ṭolan dünyā degül misün *(Koş. 26/28). [ṭolan, -an]*

ṭolagör-: *Kuşatılmış olmaya çalışmak.*

1. Uyanıḳlardan olagör
   Ḥaḳḳ ‘aşḳı ile **ṭolagör** *(Koş. 49/10). [ṭolagör]*

ṭolan-: *Dönüp dolaşmak.*

1. **Ṭolanur** her şeb çerāġ-ı encüm ile kevkebi
   Bir ṭarīḳ ile saña yol bulmak ister keh-keşān *(G. 40/7). [ṭolanur, -ur]*

ṭoldur-: *Kaplamak, kuşatmak, sarmak.* (Doğan, 2013, s. 413)

1. ‘Işḳuñ ile **ṭoldur** bizi
   Çoḳ aġladuḳ güldür bizi *(Koş. 18/5). [ṭoldur]*
2. Pāk eyle göñül ḫānesin
   Kendü ‘aşḳuñıla **ṭoldur** *(Koş. 32/4). [ṭoldur]*
3. Birer eksüklü ḳuldur
   İhsānuñ ile **ṭoldur** *(Koş. 36/6). [ṭoldur]*
4. ‘Aşḳuñla içüm **ṭoldur**
   Çoḳ aġlamışam güldür *(Mrb. 7/13). [ṭoldur]*

ṭolı: *Dolu, kaplı, kuşatılmış.*

1. **Ṭolıdur** miḥnet ile dār-ı fenā
   Bārī dildār derdini çekelüm *(G. 37/3). [ṭolıdur, -dur]*

ṭopraġ: *Balçık, toprak.*

1. Ṭaşı gevher **ṭopraġı** insān iden
   Ẕerreyi kevn ḳaṭreyi ‘ummān iden *(Mrb. 63/33). [ṭopraġı, -ı]*
2. **Ṭopraġı** insān eyledüñ
   Enva‘-ı iḥsān eyledüñ *(Mrb. 107/5). [ṭopraġı, -ı]*

ṭopraḳ olub bat-: *Ölmek, vefat etmek.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Ḳabri añar mısın ‘aceb
   Ṭopraḳ olub batsañ gerek *(Mrb. 62/8). [ṭopraḳ olub bat, -sa, -ñ]*

ṭoy-: *Kanmak, tatmin olmak.*

1. Faż̧l ile iḥsānuñ ile sen bize her rūz ü şeb
   Luṭf-ı bī-pāyānuña ḳul **ṭoymaḳ** olur mı sebeb *(Mf. 50/2). [ṭoymaḳ,-maḳ]*
2. Ẕenbini fānī vücūduñ yuymaġa
   Ḫ̆ān-ı bī-pāyān-ı vaṣla **ṭoymaġa** *(Mrb. 28/6). [ṭoymaġa, -maġ, -a]*

ṭoy: *Beceriksiz, bön, ahmak.*

1. Edeb erkān yolından **ṭoy**
   Kalub olma yabanda ṭoy *(Mrb. 60/18). [ṭoy]*

ṭoy ḳal-: *Tecrübesiz, tedbirsiz hareket etmek.*

1. Edeb erkān yolından ṭoy
   Kalub olma yabanda ṭoy *(Mrb. 60/18). [ṭoy ḳal, -ub]*

ṭoyur-: *Tatmin ettirmek, kanmasını sağlamak.*

1. Ḫān-ı vaṣla **ṭoyur** aç olmayalum
   Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/3). [ṭoyur]*
2. Ḫān-ı vaṣla **ṭoyur** olmayalum ac
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/3). [ṭoyur]*

Ṭūbā:

Ṭūbā: *Cenneti gölgelendirdiğine inanılan ağaç.*

1. Eger **Ṭūbā** eger Sidre
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/15). [Ṭūbā]*
2. Nedendür mi҆hr ü māh encüm süreyyā
   Nedendür ‘Arş ü Ferş ü Sidre **Ṭūbā** *(Mrb. 88/6). [Ṭūbā]*

3. Eger Sidre eger **Ṭūbā**
   Eger ūlā eger uḫre *(N. 5/1). [Ṭūbā]*

Ṭūbā: *[tas.] Cennet nimetleri.*

1. Ḳoyub Sidre vü **Ṭūbā'yı**
   Göñlüm seni özler seni *(Koş. 31/1). [Ṭūbā'yı, -y, -ı]*

Ṭūbā: *[tas.] Hak ile üns makamı, ilahî huzurda olma durumu.* (Uludağ, 2016, s. 360)

1. Ne **Ṭūbā'da** ne Cennet'de
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/19). [Ṭūbā'da, -da]*

Ṭūbā li ḳavmin zākirīn: "*Ne mutlu zikredenler topluluğuna."*

1. **Ṭūbā li ḳavmin ẕākirīn**
   Büşrā bi-envāri'l-yaḳīn *(Mrb. 80/13). [ṭūbā li ḳavmin ẕākirīn]*

ṭudaḳ: *Ağzın alt ve üst iki kenarından her biri.*

1. Efendi dil **ṭudaḳ** senden gelübdür
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/7). [ṭudaḳ]*
2. Nedür bu ellerle ayaḳ
   Nedür bu dillerle **ṭudaḳ** *(N. 1/2). [ṭudaḳ]*

ṭūl: *Dünyayı dikine kesen boylam çizgileri.*

1. Bir zamān ola fenā bula semāvāt ile arż
   Ne eyü ḳala ne kem ḳala ne ḫōd **ṭūl** ile 'arż *(Mrb. 31/10). [ṭūl]*

ṭūl-i emel: *[tas.] İnsanın hiç ölmeyecekmiş gibi bel bağladığı tükenmez dünyalık arzu.* (Cebecioğlu, 2020, s. 275)

1. Terk eyleyüb **ṭūl-i emel**
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/3). [ṭūl-i emel]*
2. Ḳo dünyā fikrini **ṭūl-i emeldür**
   Senüñle gidecek ḥüsn-i ‘ameldür *(Koş. 40/17). [ṭūl-i emel, -dür]*
3. Niçe bir olmaz hevālar niçe bir **ṭūl-i emel**
   Gel berü şimdengirü iy derd-mend inṣāfa gel *(Mrb. 68/5). [ṭūl-i emel]*

ṭulū‘ it-: *Ortaya çıkmak, âşikâr olmak, tecelli etmek.*

1. **Ṭulū‘ iderdi** envār-ı muḥabbet
   Ḫavāṭırdan derūnı olsa ḫālī *(Mrb. 86/3). [ṭulū‘ it, -er, -di]*
2. **Ṭulū‘ itse** ḳaçan şems-i ḥaḳīḳat
   Ḳomaz ol ṭālib-i ṣādıḳda ẓulmet *(Mrb. 87/9). [ṭulū‘ it, -se]*

ṭur-:

ṭur-: *Varlığı devam etmek., varlığını sürdürmek.* (Doğan, 2013, s. 429)

1. Sen iy ġāfil ne ṣanduñ rūzigārı
   Ṭurur mı añladuñ tāze bahārı *(Koş. 13/14). [ṭurur, -ur]*
2. Emr-i Ḥaḳḳ ile ne deñlü **ṭursa** işbu dehr-i dūn
   Ehl-i İslāmuñ eli altında olsun kāfirūn *(Mf. 184/1). [ṭursa, -sa]*

ṭur-: *Ara vermek, beklemek.* (Doğan, 2013, s. 429)

1. **Ṭurmaz** dönerler felekler
   ‘Arż idüb Ḥaḳḳ’a dilekler *(Koş. 3/13). [ṭurmaz, -maz]*
2. Cenneti bunda açarlar
   Ṭurma kapuyı uragör *(Koş. 7/24). [ṭurma, -(ma)]*
3. ‘Āḳil iseñ dervīş eger
   Ṭurma çalış şām u seḥer *(Koş. 49/34). [ṭurma, -(ma)]*

ṭur-: *(Dua ve niyaz için) Dikilmek, beklemek.* (Doğan, 2013, s. 429)

1. Kimüñ dīvānına ḳarşu **ṭursunlar**
   Kimüñ işigine yüzler sürsünler *(Koş. 23/9). [ṭursunlar, -sun, -lar]*
2. N'ola dīvānuña ḳarşu **ṭurursam**
   Ḳuluñ Efendi'den ġayrı kimi var *(Mrb. 58/1). [ṭurursam, -ur, -sa, -m]*
3. Yiter itdüñ ednāya iltifātı
   Bir 'ālī dīvānda **ṭursañ** gerekdür *(Koş. 45/12). [ṭursañ, -sa, -ñ]*

ṭur-: *Bir yerde olmak, bir yerde bulunmak.*

1. Kapuña aġlayub yüzler sürerken
   Kime yalvaralar yā sen **ṭururken** *(Mrb. 11/12). [ṭururken, -ur, -ken]*
2. Var iken dergāh-ı Ḥaḳ ayruḳ ya ḳande varayın
   Ḫālıḳ'um Rabb'üm **ṭururken** ya kime yalvarayın *(Mf. 1/2). [ṭururken, -ur,-ken]*

Ṭūr: *Sinâ çölünde Hz. Musâ'nın, Hakk'ın hitabına mazhar olduğu dağ.* ‖ *[tas.] Nefs, kişinin maddî yönü.* (Uludağ, 2016, s. 361)

1. **Ṭūr'a** tecellī eyleyüb diller tesellī eyleyüb
   Musā'ya diyüb Len terān ol vechile iḥsān iden *(G. 4/5). [Ṭūr'a, -a]*
2. Mūsā gibi gel **Ṭūr'a**
   Tā kim iresin nūra *(Mrb. 50/17). [Ṭūr'a, -a]*

ṭuş ol-: *Mat olmak, yenilmek, oyuna gelmek.*

1. İy göñüller derdine dermān iden
   Bir oñulmaz derde **ṭuş oldum** meded *(Mrb. 63/2). [ṭuş ol, -du, -m]*
2. Nuṭfe-i nā-çīze cān iḥsān iden
   Bir oñulmaz derde **ṭuş oldum** meded *(Mrb. 63/4). [ṭuş ol, -du, -m]*
3. Çāre it kim ḳaldum uş ben mübtelā

Bir oñulmaz derde **ṭuş oldum** meded *(Mrb. 63/8). [ṭuş ol, -du, -m]*

4. Bir mekānda itmedi göñlüm ḳarār
   Bir oñulmaz derde **ṭuş oldum** meded *(Mrb. 63/12). [ṭuş ol, -du, -m]*
5. ʻĀḳıbet girdāba irişdi ṭarīḳ
   Bir oñulmaz derde **ṭuş oldum** meded *(Mrb. 63/16). [ṭuş ol, -du, -m]*
6. Ṭut elüm luṭf eyle açıvir yolum
   Bir oñulmaz derde **ṭuş oldum** meded *(Mrb. 63/20). [ṭuş ol, -du, -m]*
7. Vādī-i ḥayretde ḳaldum ben ġarīb
   Bir oñulmaz derde **ṭuş oldum** meded *(Mrb. 63/24). [ṭuş ol, -du, -m]*
8. Hīç bir ḥāl ile bulmadum ḥużūr
   Bir oñulmaz derde **ṭuş oldum** meded *(Mrb. 63/28). [ṭuş ol, -du, -m]*
9. Derdinüñ dermānı vaṣluñdur hemān
   Bir oñulmaz derde **ṭuş oldum** meded *(Mrb. 63/32). [ṭuş ol, -du, -m]*
10. İy ḳamu müşkilleri āsān iden
    Bir oñulmaz derde **ṭuş oldum** meded *(Mrb. 63/36). [ṭuş ol, -du, -m]*

<u>ṭut-:</u>

ṭut-: *Kavramak, eline almak.* (Doğan, 2013, s. 1724)

1. Neden göz görüben ḳulaḳ işidür
   Ayaḳ yürür **ṭutar** eller nedendür *(Mrb. 26/16). [ṭutar, -ar]*
2. **Ṭutan** el ü ayaḳ senden gelübdür
   Gören göz ü kulaḳ senden gelübdür *(Mrb. 57/5). [ṭutan, -an]*

ṭut-: *Uymak, riayet etmek, benimsemek.* (Doğan, 2013, s. 1724)

1. Ṣādıḳlar yolını **ṭutub**
   Ḥaḳḳ'uñ dergāhına yitüb *(Koş. 7/13). [ṭutub, -ub]*

ṭut-: *Uymak, itaat etmek, tâbi olmak, yerine getirmek.* (Doğan, 2013, s. 1725)

1. Şunlar ki ṭoġrı gitmedi
   Fermān-ı Ḥaḳḳ'ı **ṭutmadı** *(Koş. 33/6). [ṭutmadı, -(ma), -dı]*
2. Buyruġın **ṭut** Raḥmān'uñ
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/1). [ṭut]*
3. 'Ömrüñ irerse ġāyete
   Emri ḳaçan **ṭutsañ** gerek *(Mrb. 62/12). [ṭutsañ, -sa, -ñ]*
4. Resūl'üñ sünnetin **ṭutmaḳ** ḥaḳīḳat yoluna gitmek
   Sarāy-ı vaḥdete yitmek ne devlet ne saʿādetdür *(G. 1/7). [ṭutmaḳ,-maḳ]*
5. Haḳḳ'uñ dergāhına ḳullar derilür
   Buyruġı **ṭutılur** fermān eglenmez *(Koş. 13/24). [ṭutılur, -ur]*

ṭut-: *Sarmak, kaplamak, zapt etmek, kuşatmak.* (Doğan, 2013, s. 1725)

1. **Ṭutdı** dünyāyı ser-tā-ser
   Ẓulüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/7). [ṭutdı, -dı]*
2. Şevḳ ile bülbüller öte
   Āvāzı āfāḳı **ṭuta** *(Mrb. 1/14). [ṭuta, -a]*

ṭut-: *Varsaymak, farz etmek.* (Doğan, 2013, s. 1725)

1. **Ṭutalum** ḳul le'īmdür
   Efendisi Kerīm'dür *(Koş. 36/9). [ṭutalum, -alum]*

<u>ṭuy-:</u>

ṭuy-: *Zevk etmek, hissetmek.* (Doğan, 2013, s. 432)

1. Ḳābe ḳavseyn maʿnāsından **ṭuyuban**
   'Aceb sırr-ı Ev-ednā'ya irem mi *(Koş. 6/15). [ṭuyuban, -uban]*
2. **Ṭuymaġa** ḥaḳāyıḳdan
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/15). [ṭuymaġa, -maġ, -a]*
3. Sırr-ı ev-ednāyı bilüb **ṭuymaġa**
   Yā Resūlu'llāh şefā'at eylegil *(Mrb. 28/7). [ṭuymaġa, -maġ, -a]*

ṭuy-: *Anlamak, fark etmek.*

1. Bir gün olur kim **ṭuyarsın**
   Nic'olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/3). [ṭuyarsın, -ar, -sın]*
2. Bildüñ mi nefs aḥvālini
   Ṭuyduñ mı mekr ü ālini *(Mrb. 62/14). [ṭuyduñ, -du, -ñ]*

tūz: *Güzel, hoş, şirin.* (Dilçin, 2009, s. 227)

1. Selīs olsa muṣanna' olsa
   İy dil-i sūzān **tūz** olsa *(Mf. 186/2). [tūz]*

U/Ū/ʿU/ʿŪ

u / ü:

u: *Ve, ile.*

1. ʿİbāduñ dāʾimā işi ḳuṣūr **u** sehv ü ẕilletdür
   Senüñ iḥsānuña lāyıḳ efendi faẕl **u** raḥmetdür *(G. 1/1). [u]*
2. ʿİbāduñ dāʾimā işi ḳuṣūr u sehv **ü** ẕilletdür
   Senüñ iḥsānuña lāyıḳ efendi faẕl u raḥmetdür *(G. 1/1). [ü]*
3. ʿİbāduñ dāʾimā işi ḳuṣūr **u** sehv ü ẕilletdür
   Senüñ iḥsānuña lāyıḳ efendi faẕl **u** raḥmetdür *(G. 1/2). [u]*
4. Hüdāī'ye ḥidāyet it senüñle tā seni bula
   Her işde aṣl olan yā Rab çü tevfīḳ **ü** hidāyetdür *(G. 1/10). [ü]*
5. Sensin çü Rahmān **ü** Rahīm
   İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/19). [ü]*
6. Sen s̱ābit **ü** ḳā'imsin
   Hem Bāḳī vü dā'imsin *(Mrb. 6/5). [ü]*

7. Ḳul olduñsa eger Ḳādir Ḫudā'ya
   Ḳulunı ḥıfẓ ider ol Ḥayy **u** Ḳayyūm *(Mf. 4/2). [u]*
8. Sırr **u** aḫfā rāġıb olması güzel
   Ḳo sivāyı maṭlab-ı a'lāyı gör *(Mrb. 15/15). [u]*
9. Senden kerem senden 'aṭā
   İy lā-yezāl **ü** lem-yezel *(Mhm. 1/16). [ü]*
10. Ḳanı saña lāyıḳ 'amel
    'Abdüñ işi sehv **ü** zelel *(Mhm. 1/18). [ü]*
11. Ḳudūmuñ raḥmet **ü** ẕevk ü ṣafādur yā Resūla'llah
    Ẓuhūruñ derd-i 'uṣṣāḳa devādur yā Resūla'llah *(G. 3/1). [ü]*
12. Nefs **ü** şeyṭāna zebūn itme bizi
    Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/1). [ü]*
13. Maẓhar it raḥmet **ü** 'ināyetüñe
    Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/7). [ü]*
14. Ḳo keşf **ü** keremātı
    Geç cümle maḳāmātı *(Mrb. 21/5). [ü]*
15. Maḥv it şekk **ü** inkārı
    Yerine īmān gelsün *(Koş. 9/11). [ü]*
16. Ceddüm **ü** pīrüm sulṭān
    Sensin yā Resūla'llāh *(Koş. 11/23). [ü]*
17. Senüñdür ḳudret **ü** ḳuvvet
    Arada ġayrılar ālet *(Mrb. 22/17). [ü]*
18. Hüdāī' n'oldı bu deñlü peygamber
    Ḳanı 'Ömer 'Osmān BūBekr **ü** Ḥayder *(Koş. 13/26). [ü]*
19. Eger yaz **u** eger ḳış u eger güz
    Eger mihr ü eger ayıla yılduz *(Koş. 14/5). [u]*
20. Eger yaz u eger ḳış u eger güz
    Eger mihr **ü** eger ayıla yılduz *(Koş. 14/6). [ü]*
21. Melek cinn **ü** benī-Ādem
    Saña 'āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/3). [ü]*
22. Eger mihr **ü** eger ẕerre
    Eger baḥr ü eger ḳaṭre *(Mrb. 24/13). [ü]*

23. Eger mihr ü eger ẕerre

    Eger baḥr **ü** eger ḳaṭre *(Mrb. 24/14). [ü]*

24. Eger kūh **u** eger ṣaḥrā’

    Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/39). [u]*

25. Eger bāġ **u** eger būstān

    Eger sünbül eger reyḥān *(Mrb. 24/45). [u]*

26. Gencīne-i ev-ednā

    Olsun re’s **ü** mālümüz *(Koş. 20/24). [ü]*

27. Nedendür dār-ı dünyā dār-ı ‘uḳbā

    Nedendür-māh **u** ḫūrşīd ü süreyyā *(Mrb. 26/18). [u]*

28. Nedendür berr **ü** baḥr u kūh u ṣaḥrā’

    ‘Aceb bu yollar u beller nedendür *(Mrb. 26/19). [ü]*

29. Nedendür berr ü baḥr **u** kūh u ṣaḥrā’

    ‘Aceb bu yollar u beller nedendür *(Mrb. 26/19). [u]*

30. İy Ḫudāvend **ü** Kerīm ü Müste‘ān

    Ḥā’il olmaz dillere kevn ü mekān *(Mrb. 27/5). [ü]*

31. İy Ḫudāvend ü Kerīm ü Müste‘ān

    Ḥā’il olmaz dillere kevn **ü** mekān *(Mrb. 27/5). [ü]*

32. Sen ş̲emme vechu’llāh didüñ hem ẓāhir **ü** bāṭın aduñ

    Geh gösterüb gāh gizledüñ ‘aḳlı odur ḥayrān iden *(G. 6/3). [ü]*

33. Biz daḫı derd **ü** ḥasretden

    Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/7). [ü]*

34. Derdli olan ḳullara eyle naẓar

    Hep senüñ ḫalḳuñla olur ḫayr **ü** şerr *(Mf. 26/2). [ü]*

35. İy Vāḥid **ü** Ferd ü Ṣamed

    Senden meded senden meded *(Mrb. 32/1). [ü]*

36. Ṭā‘at **ü** ‘uzlet bizde yoḳ

    Çille vü ḫalvet bizde yoḳ *(Koş. 29/5). [ü]*

37. Şevḳ **ü** muḥabbet bizde yoḳ

    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/7). [ü]*

38. Eylügüñ it ṣuya at bilmezse ger balıḳ anı

    Bilür iy dil Ālim **ü** Dānā olan Ḫāliḳ anı *(Mf. 28/2). [ü]*

39. ‘Ādet **ü** bid‘at niçe bir

Zīnet ü şöhret niçe bir *(Koş. 29/29). [ü]*

40. ‘Ādet ü bid‘at niçe bir

Zīnet **ü** şöhret niçe bir *(Koş. 29/30). [ü]*

41. ‘Aşḳıladur şevḳ **u** sürūr

‘Aşḳıladur ẕevḳ u ḥużūr *(Mrb. 34/17). [u]*

42. ‘Aşḳıladur şevḳ u sürūr

‘Aşḳıladur ẕevḳ **u** ḥużūr *(Mrb. 34/18). [u]*

43. Bir ‘ışḳ-ı pāk iḥsān ide

Ol Ḳādir **ü** Ḥayy ü Vedūd *(Mrb. 35/2). [ü]*

44. Gel enfüs **ü** āfāḳa baḳ

Ḥaḳḳ’ı bulan ‘uşşāḳa baḳ *(Mrb. 35/9). [ü]*

45. Bir ‘ālem-i ıṭlāḳa baḳ

Gitsün iżāfāt **u** ḳuyūd *(Mrb. 35/12). [u]*

46. Ḳo kibr **ü** ‘ucbı nefsüñ ḫāk idegör

Enāniyyet ḥicābın çāk idegör *(Mrb. 36/5). [ü]*

47. Şuhūdında olıcaḳ kişi kāmil

Aña hem dīn **ü** hem īmān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/12). [ü]*

48. Olsun aña nice biñ ḥamd ü s̱enā

Kim bize dā’im işi luṭf **u** ‘aṭā’ *(Mf. 48/2). [u]*

49. Efendi eyleme ṣūret esīri

Geçür ṣūretden **ü** ma‘nāya irgür *(Mrb. 37/16). [ü]*

50. Māsivādan el çek iy ‘āşık kesil

Fikrüñ **ü** ẕikrüñ ol olsun muttaṣıl *(Mrb. 38/10). [ü]*

51. Niçe bir ‘ādet **ü** bid‘at niçe bir

Nefs-i şirrīre iṭā‘at niçe bir *(Mhm. 2/3). [ü]*

52. Nice bir kibr **ü** ‘ucb u ḥıḳd u ḥased

Nice bir ḥubb-ı cāh u ḥubb-ı ẕeheb *(Mrb. 39/5). [ü]*

53. Nice bir kibr ü ‘ucb **u** ḥıḳd u ḥased

Nice bir ḥubb-ı cāh u ḥubb-ı ẕeheb *(Mrb. 39/5). [u]*

54. Nice bir kibr ü ‘ucb u ḥıḳd u ḥased

Nice bir ḥubb-ı cāh **u** ḥubb-ı ẕeheb *(Mrb. 39/5). [u]*

55. Ehl-i İslām **u** ehl-i ṭā‘at ide
Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/23). [u]*
56. Ṣūretinde Ādemi ḫalḳ eyleyen
- Şibh **ü** miṣli olmayan Sulṭān’a baḳ *(G. 14/6). [ü]*
57. Niçe bir derd ile miḥnet
Niçe bir ḥasret **ü** fürḳat *(Koş. 32/6). [ü]*
58. Luṭf it esirge Efendi
Raḥmet **ü** ġufrānuñ boldur *(Koş. 32/20). [ü]*
59. İy Ḳādir **ü** Ferd ü Aḥad
Eyle Hüdāī’ye meded *(Koş. 33/17). [ü]*
60. İy nefs yiter sehv **ü** zelel
İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/1). [ü]*
61. Bu ‘ādet **ü** bid‘at nedür
Bu şöhret ü zīnet nedür *(Mrb. 40/5). [ü]*
62. Bu ‘ādet ü bid‘at nedür
Bu şöhret **ü** zīnet nedür *(Mrb. 40/6). [ü]*
63. Gider şekk **ü** inkārı
Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/1). [ü]*
64. Terk idüb kibr **ü** kīni
İḥyā idegör dīni *(Koş. 35/29). [ü]*
65. Ḳande buldı bu cism ile cānı
Ḳanden aldı bu ‘ilm **ü** ‘irfānı *(Mrb. 41/6). [ü]*
66. Kim ider bunca luṭf **u** iḥsānı
Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/7). [u]*
67. İy Vāḥid **ü** Ferd ü Aḥad
Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/1). [ü]*
68. Ẓāhir **ü** bāṭın eger ġayb-ı ġuyūb
Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/11). [ü]*
69. Ṭutan el **ü** ayaḳ senden gelübdür
Gören göz ü kulaḳ senden gelübdür *(Mrb. 57/5). [ü]*
70. Ṭutan el ü ayaḳ senden gelübdür
Gören göz **ü** kulaḳ senden gelübdür *(Mrb. 57/6). [ü]*

71. Ḫudāyā biz bu ẕātı ḳande bulduḳ

Yā efʿāl **ü** ṣıfātı ḳande bulduḳ *(Mrb. 57/10). [ü]*

72. Bizüm aḥvālümüz iy Ḥayy **u** Ḳayyūm

Cenāb-ı pāküñe heb cümle maʿlūm *(Mrb. 57/13). [u]*

73. Ḫalvet **ü** ʿuzletde eylerseñ ḳarār

Umulur müyesser ola vaṣl-ı yār *(Mf. 80/1). [ü]*

74. Nedür bu kibr **ü** ḥıḳd ü kīn

Utanmaz mısın iy miskīn *(Mrb. 60/5). [ü]*

75. İy Ḳādir **ü** Ḥayy ü Ebed

Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/3). [ü]*

76. Devlet **ü** dünyā içün çekdüñ teʿablar er **ü** geç

Bārī ṣıḥḥat niʿmetinüñ ḳadrüni bildüñ mi hīç *(Mf. 57/1). [ü]*

77. Ḥaḳḳ'uñdur ḳudret **u** ḳuvvet

Ḥaḳḳ'uñdur luṭf **u** ʿināyet *(Koş. 37/5). [u]*

78. Ḥaḳḳ'uñdur ḳudret **u** ḳuvvet

Ḥaḳḳ'uñdur luṭf **u** ʿināyet *(Koş. 37/6). [u]*

79. Ol virdi cism ile cānı

Ol virdi ʿilm **ü** ʿirfānı *(Koş. 37/10). [ü]*

80. Yiter ṭapduñ māl **ü** cāha

Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/1). [ü]*

81. Nice bir zīnet **ü** şöhret

Nice bir fānīye raġbet *(Mrb. 52/9). [ü]*

82. Bunda gelen eger pīr **ü** cüvāndur

ʿUryān gelüb yene ʿuryān giderler *(Koş. 40/1). [ü]*

83. Bunda ḳalur begüm māl **ü** menāṣıb

ʿUryān gelüb yene ʿuryān giderler *(Koş. 40/15). [ü]*

84. Nedür bu kibr **ü** ḥıḳd **ü** kīn

Utanmaz mısın iy miskīn *(Mrb. 60/5). [ü]*

85. Ḫudāyā ḳalmadı ṭāḳat

Senüñdür ḳudret **ü** ḳuvvet *(Mrb. 61/12). [ü]*

86. Çekseñ nice yıllar taʿab

Olsa senüñ Şām **u** Ḥaleb *(Mrb. 62/6). [u]*

87. ‘Ādem **ü** Ḥavvā cennetden
Ayru düşdiler ni‘metden *(Koş. 27/5). [ü]*

88. Aldanma ḳāl **ü** ḥāle ir cennet-i viṣāle
Bā‘iṣ ḳamu kemāle faż̧l ile raḥmet ancaḳ *(G. 20/5). [ü]*

89. Çünki sensin muḥīṭ-i küll
Ẓāhir **ü** pinhān senüñdür *(Koş. 43/8). [ü]*

90. Heb senüñdür bunca ef‘āl **ü** ṣıfāt
Ẕāt-ı bī-çūnuñda fānīdür ẕevāt *(Mrb. 66/13). [ü]*

91. Vāṣıl ola sırrum **u** cānum ḳarīb
Tā Hüdāī’ ḳalmaya şöyle ġarīb *(Mrb. 66/17). [u]*

92. Eger ‘arş u ferş **ü** levḥ ü ḳalemdür
Eger cinn ü melek benī-Ādemdür *(Koş. 44/5). [ü]*

93. Eger ‘arş u ferş **ü** levḥ ü ḳalemdür
Eger cinn **ü** melek benī-Ādemdür *(Koş. 44/6). [ü]*

94. Yene nūr-ı tecellīden
Dil **ü** cānum żiyā ister *(Mrb. 69/2). [ü]*

95. Olub dā’im dem-i vuṣlat
Göñül luṭf **u** ‘aṭā ister *(Mrb. 69/8). [u]*

96. Nefse uyub rāh-ı Ḥaḳ’dan ṭaşra çıḳmaḳ yol mıdur
Kibr **ü** ‘ucb ile aduñ dervīşe ṭakmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/2). [ü]*

97. Verd-i bī-hemtāyadur şevḳ **u** ṭarab
Bülbülüñ zārı degül gülzārdan *(G. 21/9). [u]*

98. N’ola eylerseñ Hüdāī’ye naẓar
Ceddüm **ü** pīrümsin iy kān-ı ‘aṭā *(G. 22/14). [ü]*

99. Senüñle bulundı ṭarīḳ-i Hüdā
Senüñle bilindi ṣıyām **ü** ḳıyām *(G. 24/4). [ü]*

u: *İken.*

1. Ḫüsrev **ü** Şīrīn’üñ meftūnı
Ḳays ise Leylī mecnūnı *(Koş. 31/9). [ü]*

u: *Ve dahi.*

1. Baḥr-ı ‘irfānda yedi deryā degül bir ḳaṭrece
   Ḳande ḳaldı iy Hüdāī’ Nīl ü Ceyḥūn **u** Ares *(G. 27/10). [u]*
2. Umaruz raḥmet ü cennet **ü** vuṣlat
   Baḥr-ı ġufrānına yoḳdur nihāyet *(Koş. 50/13). [ü]*
3. Niçe bir-baḫş ü cidāl-i ḳīl **ü** ḳāl
   Olagör bī-çāre ehl-i vecd ü ḥāl *(Mrb. 89/9). [ü]*
4. Müderrislik ġam **ü** derd **ü** belā’dur
   Ḳażā ḫōd cānib-i Ḥaḳ’dan ḳażādur *(Mf. 67/1). [ü]*
5. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
   Milk ü māl **ü** salṭanat ister mi hīç ‘āḳil olan *(Mf. 143/2). [ü]*
6. İy ‘Alīm ü iy Ḥakīm **ü** iy Ḫabīr
   İy Semī‘ ü iy Raḥīm ü iy Baṣīr *(Mf. 94/1). [ü]*
7. İy ‘Alīm ü iy Ḥakīm ü iy Ḫabīr
   İy Semī‘ ü iy Raḥīm **ü** iy Baṣīr *(Mf. 94/2). [ü]*
8. Ḳullaruña eyle naẓar iy Ḳādir ü Ḥayy **ü** Kerīm
   İḥsānuña maẓhar olur iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm *(Mf. 125/2). [ü]*
9. Ḳullaruña eyle naẓar iy Ḳādir ü Ḥayy ü Kerīm
   İḥsānuña maẓhar olur iy Ḳādir ü Ḥayy **ü** Kerīm *(Mf. 125/2). [ü]*
10. Receb ṣa‘bān **ü** ramażān
    Mübārek aylardur gelen *(N. 12/3). [ü]*
11. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil var iken
    Māl ü mülk **ü** salṭanat ister mi hīç ‘āḳil olan *(Kt. 21/4). [ü]*
12. Şeştā vü çeng **ü** ṭanbūr
    Ḥaḳ’dan seni ider dūr *(N. 9/1). [ü]*
13. ‘Aşḳ ile ṣıdḳ **u** ẕevk ile
    Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/3). [u]*
14. Ḳudūmuñ raḥmet ü ẕevk **ü** ṣafādur yā Resūla’llah
    Ẓuhūruñ derd-i ‘uṣṣāḳa devādur yā Resūla’llah *(G. 3/1). [ü]*
15. Eger yaz u eger ḳış **u** eger güz
    Eger mihr ü eger ayıla yılduz *(Koş. 14/5). [u]*

16. Nedendür dār-ı dünyā dār-ı ‘uḳbā
    Nedendür māh u ḫūrşīd **ü** süreyyā *(Mrb. 26/18). [ü]*
17. Nedendür berr ü baḥr u kūh **u** ṣaḥrā’
    ‘Aceb bu yollar u beller nedendür *(Mrb. 26/19). [u]*
18. İy Ḫudāvend **ü** Kerīm **ü** Müste‘ān
    Ḥā’il olmaz dillere kevn ü mekān *(Mrb. 27/5). [ü]*
19. İy Vāḥid ü Ferd **ü** Ṣamed
    Senden meded senden meded *(Mrb. 32/1). [ü]*
20. Bir ‘ışḳ-ı pāk iḥsān ide
    Ol Ḳādir ü Ḥayy **ü** Vedūd *(Mrb. 35/2). [ü]*
21. Nice bir kibr ü ‘ucb u ḥıḳd **u** ḥased
    Nice bir ḥubb-ı cāh u ḥubb-ı ẕeheb *(Mrb. 39/6). [u]*
22. İy Ḳādir ü Ferd **ü** Aḥad
    Eyle Hüdāī’ye meded *(Koş. 33/17). [ü]*
23. İy Vāḥid ü Ferd **ü** Aḥad
    Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/1). [ü]*
24. Nedür bu kibr ü ḥıḳd **ü** kīn
    Utanmaz mısın iy miskīn *(Mrb. 60/5). [ü]*
25. İy Ḳādir ü Ḥayy **ü** Ebed
    Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/3). [ü]*
26. Eger ‘arş u ferş ü levḥ **ü** ḳalemdür
    Eger cinn ü melek benī-Ādemdür *(Koş. 44/6). [ü]*
27. Ḳuluñ işi sehv ü ġaflet **ü** nisyān
    Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/3). [ü]*
28. Nedendür mıhr ü māh encüm süreyyā
    Nedendür ‘Arş ü Ferş **ü** Sidre Ṭūbā *(Mrb. 88/5). [ü]*
29. İy Ḳādir ü Ḥayy **u** Vedūd
    Umar Hüdāī’ faẓl u cūd *(Mrb. 99/25). [u]*
30. Nedendür mıhr ü māh encüm süreyyā
    Nedendür ‘Arş ü Ferş **ü** Sidre Ṭūbā *(Mrb. 88/6). [ü]*
31. Ol Ḳādir ü Ḥayy **u** Vedūd
    ‘Ālemlere virdi vücūd *(Mrb. 110/5). [u]*

32. Ḳuluñ işi sehv ü ġaflet **ü** ‘işyān
    Efendiden ‘afv ü raḥmet ü ġufrān *(Koş. 58/6). [ü]*
33. Ḳuluñ işi sehv ü ġaflet ü ‘işyān
    Efendiden ‘afv ü raḥmet **ü** ġufrān *(Koş. 58/6). [ü]*
34. İy Vāḥid ü Ferd **ü** Aḥad
    İy Ḳādir ü Ḥayy ü Ebed *(Mhm. 3/22). [ü]*
35. İy Vāḥid ü Ferd ü Aḥad
    İy Ḳādir ü Ḥayy **ü** Ebed *(Mhm. 3/22). [ü]*

u: *Ama, fakat, lakin, ancak.*

1. Olma ḫōd-bīn **ü** Ḫudā-bīn ol begüm
   Maḥż-ı fażlıyla olan iḥsānı gör *(G. 19/9). [ü]*

‘<u>ucb:</u> *Kibir, gurur.*

1. Nice bir kibr ü **‘ucb** u ḥıḳd u ḥased
   Nice bir ḥubb-ı cāh u ḥubb-ı ẕeheb *(Mrb. 39/5). [‘ucb]*
2. Nefse uyub rāh-ı Ḥaḳ’dan ṭaşra çıḳmaḳ yol mıdur
   Kibr ü **‘ucb** ile aduñ dervīşe ṭakmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/2). [‘ucb]*
3. Ḳo kibr ü **‘ucbı** nefsüñ ḫāk idegör
   Enāniyyet ḥicābın çāk idegör *(Mrb. 36/5). [‘ucbı, -ı]*

<u>uç-:</u>

uç-: Kanatlanmak. ǁ *Ayrılmak, uzaklaşmak.*

1. Göñül mürġı eski yuvadan **uçdı**
   Var ise sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/7). [uçdı, -dı]*
2. Vaṣluñ hevāsından **uçub**
   Seyrān iderler Hū ile *(Koş. 3/7). [uçub, -ub]*
3. Ne fenā bāġından **uçdı** ‘andelīb

Ne beḳā būyından irişdi naṣīb *(Mrb. 63/21). [uçdı, -dı]*

uç-: *Kanat çırpmak.* ||| *[tas.] Hakk'a ulaşmak için manevî seyre çıkmak, seyr u sülûk etmek.*

1. Bunca merātib geçmegi
   Dōst illerine **uçmaġı** *(Koş. 3/30). [uçmaġı, -maġ, -ı]*
2. Dōstdan yaña ḳanad büküb **uçalum**
   Aġ u ḳaraya baḳmayub geçelüm *(Koş. 4/13). [uçalum, -alum]*
3. İy Hüdāī' dōstdan yaña **uçuban**
   Ḳana ḳana āb-ı ḥayāt içüben *(Koş. 6/17). [uçuban, -uban]*
4. Bāde-i 'ışḳ içelüm mi
   Dōst iline **uçalum** mı *(Koş. 46/14). [uçalum, -alum]*
5. İy Hüdāī' bāl açub
   Maṭlabdan yaña **uçub** *(Koş. 53/10). [uçub, -ub]*
6. Ṣırāṭ köprüsin geçmedin
   Dōst illerine **uçmadın** *(Koş. 29/38). [uçmadın, -(ma), -dı, -n]*

uç-: *(Zaman için) Büyük bir hızla kaybolmak, tükenmek, bitmek.*

1. 'Ömür beñzer **uçar** ḳuş sāyesine
   Uçar ḳuş gölgesi bir ān eglenmez *(Koş. 14/23). [uçar, -ar]*
2. 'Ömür beñzer uçar ḳuş sāyesine
   Uçar ḳuş gölgesi bir ān eglenmez *(Koş. 14/24). [uçar, -ar]*

uç-: *Vakit harcamak, uğraşı içinde olmak.*

1. Olmaz hevāda **uçarsın**
   Bir gün ḳonaḳdan göçersin *(Koş. 38/13). [uçarsın, -ar, -sın]*

uç-:*Kanatlanmak.* ||| *[tas.] Seyr-i nüzûl etmek, Hak'tan ayrılıp dünyaya gönderilmek.*

1. Ṭā’ūs-ı ḳuds idüm **uçdum** yuvadan
   Yād oldum bir iki gün āşinādan *(Koş. 47/5). [uçdum, -du, -m]*

uç-: *Kanat çırpmak.* ||| *Süratle gitmek, yol almak.*

1. Günler gelüb geçmekdedür
   Ḳuşlar gibi **uçmaḳdadur** *(N. 7/2). [uçmaḳdadur, -maḳda, -dur]*
2. Cānib-i maṭlūba per ü bāl açar
   Ṭā’ir-i ḳudsī gibi dün gün **uçar** *(Mrb. 27/10). [uçar, -ar]*

uç-: *Kanatlanmak.* ||| *Vefat etmek, ölmek.*

1. Ṣayd iderken hümā-yı ‘irfānı
   Uçdı ol şāhbāz-ı sulṭānī *(Msd. 1/2). [uçdı, -dı]*

uç-: *Dolaşmak, gezinmek, yol almak.*

1. Felekler de meleklerle **uçarsa**
   Ne mümkindür ki dīv ola firişte *(N. 15/3). [uçarsa, -ar, -sa]*

uçagör-: *Ayrılmaya bakmak.*

1. Gülüñ rengine aldanma geçegör
   Fenā baġında eglenme **uçagör** *(Mf. 66/2). [uçagör]*
2. Fenā bāġında eglenme **uçagör**
   Gülüñ rengine aldanma geçegör *(Mrb. 125/21). [uçagör]*
3. Gülüñ rengine aldanma geçegör
   Bu ḳeṣret murġ-zārından **uçagör** *(Mrb. 25/6). [uçagör]*

uçmaḳ:

uçmaḳ: *Havalanmak.* ||| *Cennet.*

1. Cennet ehline gerek ‘ilm ü ‘amel
   Lā-cerem **uçmaġa** lāzımdur cenāḥ *(G. 30/4). [uçmaġa, -a]*

uçmaḳ: *Cennet.* (Dilçin, 2009, s. 228)

1. Ḳo **uçmaġı** geçegör mā-sivāyı
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/11). [uçmaġı, -ı]*
2. Zāhidlere **uçmaḳ** gerek
   ‘Ārif Ḥaḳḳ’a **uçmaḳ** gerek *(Koş. 8/29). [uçmaḳ]*
3. Ehl-i fesāduñ yeri nār
   Ehl-i ṣalāḥ **uçmaḳdadur** *(N. 7/4). [uçmaḳdadur, -da, -dur]*

<u>uçur-:</u> *Havaya salmak.* ||| *(Dünyadan) Ayırmak, koparmak.*

1. Her bir zāġa ṣalub yürimek neden
   Bir gün şahbāzı **uçursañ** gerekdür *(Koş. 45/16). [uçursañ, -sa, -ñ]*

<u>uḫre:</u> *Son, ahir.* (Devellioğlu, 1998, s. ?)

1. Ūlā senüñ **uḫre** senüñ
   Dünyā senüñ ‘uḳbā senüñ *(Mhm. 1/7). [uḫre]*
2. Eger Sidre eger Ṭūbā
   Eger ūlā eger **uḫre** *(N. 5/2). [uḫre]*

‘<u>uḳbā:</u> *Ahiret, öbür dünya.* (Tulum, 2011, s. 1739)

1. Geçüb dünyā vü **‘uḳbāyı** irem vaḥdet sarāyına
   Faḳīre ger kerem ire Ġanī Perverdigār’umdan *(G. 13/7). [‘uḳbāyı,-yı]*
2. Ūlā senüñ uḫre senüñ
   Dünyā senüñ **‘uḳbā** senüñ *(Mhm. 1/8). [‘uḳbā]*
3. Dünyā anuñ **‘uḳbā** anuñ

Yoḳ ġayrıdan nef‘ ü żarar *(G. 34/15). [‘uḳbā]*

4. Elüñ altındadur dünyā vü **‘uḳbā**
   İden sensin ḳamu emvāt ü iḥyā *(N. 3/1). [‘uḳbā]*
5. Eger dünyā eger **‘uḳbā**
   Senüñdür heb güzel Mevlā *(N. 5/3). [‘uḳbā]*
6. Göñül virme bu fānī milke zinhār
   Yüri var himmetüñ **‘uḳbāya** eyle *(Kt. 1/2). [‘uḳbāya, -y, -a]*
7. Ne dünyāda ne **‘uḳbāda**
   Göñül bir özge sevdāda *(Mrb. 49/21). [‘uḳbāda, -da]*
8. Ehl-i dünyā dünyāda
   Ehl-i ‘uḳbā **‘uḳbāda** *(Koş. 12/6). [‘uḳbāda, -da]*
9. Eger dünyā eger **‘uḳbā**
   Viṣālüñsüz ḳurı sevdā *(Mrb. 49/33). [‘uḳbā]*

ūlā: *Evvel, ilk.*

1. Eger Sidre eger Ṭūbā
   Eger **ūlā** eger uḫre *(N. 5/2). [ūlā]*
2. **Ūlā** senüñ uḫre senüñ
   Dünyā senüñ ‘uḳbā senüñ *(Mhm. 1/7). [ūlā]*

ulu: *Yüce, azametli.*

1. Nefs ü şeyṭāna zebūn itme bizi
   Kerem it hey **ulu** Mevlā kerem it *(Mrb. 19/2). [ulu]*
2. Ṭālib-i fānīye dūn itme bizi
   Kerem it hey **ulu** Mevlā kerem it *(Mrb. 19/4). [ulu]*
3. Żu‘afāya naẓar-ı luṭf ile baḳ
   Kerem it hey **ulu** Mevlā kerem it *(Mrb. 19/8). [ulu]*
4. Yardum eyle aña iy Rabb-ı ḳadīr
   Kerem it hey **ulu** Mevlā kerem it *(Mrb. 19/12). [ulu]*
5. Zāġa şahbāz-ı dili ṣalmayalum

Kerem it hey **ulu** Mevlā kerem it *(Mrb. 19/16). [ulu]*

6. Vaṣluñı eyle Hüdāī'ye 'aṭā
   Kerem it hey **ulu** Mevlā kerem it *(Mrb. 19/20). [ulu]*

ulu dergāh: *Yüce kapı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı.*

1. İriş bir **ulu dergāha**
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/3). [ulu dergāh, -a]*

ulular menzili: *Büyükler konağı.* ||| *[tas.] Tevhit makamı, vahdet mertebesi.*

1. **Ulular menziline** yit
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/27). [ulular menzili, -n, -e]*

ulular yolu: *Yüce kimselerin yolu.* ||| *[tas.] Tasavvuf, irfân.*

1. Gelüñüz imdi **ulular yolunı** ṣoylayalum
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/7).[ulular yolu,-n,-ı]*

'ulüv-ı şān: *İhtişamının yüceliği.*

1. Fekāne ḳābe ḳavseynī ev-ednā
   'Ulüv-ı şānuña eyler şehādet *(G. 23/6). ['ulüv-ı şān, -uñ, -a]*

ulü'l-ebṣār: *Göz sahipleri.* ||| *[tas.] Nesnelerin hakikatine vâkıf olan ârif, insan-ı kâmil.*

1. Hīç berāber ola mı a'mā **ulü'l-ebṣār** ile
   Ḳande beñzer ġaflet ehli ḳalbi uyanıḳlara *(G. 29/5). [ulü'l-ebṣār]*

um-: *İstemek, beklemek, temenni etmek.* (Dilçin, 2009, s. 231)

1. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n’ola ger yoġise mālüm
   Umarum fażl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Mf. 16/2). [umarum, -ar, -um]*
2. İy kerem-kānı Ḫudāvend-i Kerīm
   Merḥamet senden **umaruz** iy Raḥīm *(Mf. 124/2). [umaruz, -ar, -uz]*
3. Cānuma cānānı kimden **umayın**
   Derdüme dermānı kimden **umayın** *(Koş. 15/9). [umayın, -ayın]*
4. Cānuma cānānı kimden **umayın**
   Derdüme dermānı kimden **umayın** *(Koş. 15/10). [umayın, -ayın]*
5. Luṭfıla iḥsānı kimden **umayın**
   Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/11). [umayın, -ayın]*
6. Kim **umar** senden vefāyı
   Yalan dünyā degül misün *(Koş. 26/1). [umar, -ar]*
7. **Umaruz** raḥmet ü cennet ü vuṣlat
   Baḥr-ı ġufrānına yoḳdur nihāyet *(Koş. 50/13). [umaruz, -ar, -uz]*
8. Daḫi luṭf **umaruz** küllī
   Luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 43/11). [umaruz, -ar, -uz]*
9. Māsivādan gözüñ yum
   Ne **umarsan** Ḥaḳ’dan um *(Koş. 34/10). [umarsan, -ar, -sa, -n]*
10. Māsivādan gözüñ yum
    Ne umarsan Ḥaḳ’dan **um** *(Koş. 34/10). [um]*
11. **Umaruz** iki cihānda raḥmetin
    Çoḳ şükürler saña iy Rabb-i Kerīm *(Mrb. 127/7). [umaruz, -ar, -uz]*
12. **Umaruz** envā‘-ı feṭḥ ü nuṣreti
    Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/11). [umaruz, -ar, -uz]*
13. **Umaruz** ola ‘afv-ı pādişāhı
    Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/15). [umaruz, -ar, -uz]*
14. ‘Abdüñ işi cürm ü ḳuṣūr
    ‘Afvüñ **umaruz** yā Ġafūr *(Mrb. 99/18). [umaruz, -ar, -uz]*
15. İy Ḳādir ü Ḥayy u Vedūd
    Umar Hüdāī’ fażl u cūd *(Mrb. 99/26). [umar, -ar]*
16. **Umaruz** luṭf u iḥsānını her ān
    Yüri Dōst ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/7). [umaruz, -ar, -uz]*

17. Ġarībüz **umaruz** raḥmet

    Senüñledür saña vuṣlat *(Mrb. 61/15). [umaruz, -ar, -uz]*

18. Şāhā eger bay ü gedā

    İḥsānuñ **umar** dā'imā *(Mrb. 107/10). [umar, -ar]*

19. Luṭfuñ **umar** bir alay āvāreler

    Pes ḳapuñdan ġayrı ḳanda varalar *(Mrb. 108/5). [umar, -ar]*

20. **Umarlar** ḫaste diller armaġanuñ

    Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/19). [umarlar, -ar, -lar]*

21. **Umaruz** irevüz bāḳī ḥużūra

    Civār-ı Ḥażret-i Raḥmān'a geldük *(G. 5/13). [umaruz, -ar, -uz]*

22. Eger bir kimse ṣıdḳıla derūndan itse istiġfār

    Umaruz maġfiret ide aña ol Ḥażret-i Ġaffār *(Mf. 63/2). [umaruz,-ar,-uz]*

23. 'Iyd-ı vaṣluñ **umaruz** dā'im ola

    Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/7). [umaruz, -ar, -uz]*

24. Ṣādıḳlarına **umaruz** iḥsān ide vuṣlat

    Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98/7). [umaruz, -ar, -uz]*

25. Ḫaṭā ile ṣudūr eylerse evzār

    Umaruz 'afv ide ol Rabb-i Ġaffār *(Mrb. 109/10). [umaruz, -ar, -uz]*

26. Nefeḥāt-ı keremi bir gün ola ide hubūb

    Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/4). [umaruz, -ar, -uz]*

27. Gelüñüz imdi ulular yolunı ṣoylayalum

    Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/8). [umaruz, -ar, -uz]*

28. Vara bülbülleri seyrān ide dōst illerini

    Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/12). [umaruz, -ar,-uz]*

29. Āteşi gülşen idüb düşmeni yār iden O'dur

    Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/16). [umaruz, -ar,-uz]*

30. Ẕākiri ẕikr ider ol ẕikr iden envāra batar

    Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/20). [umaruz, -ar,-uz]*

31. Nūr-ı Ḥaḳḳ'a baḳa bir gün ola ebṣār-ı ḳulūb

    Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/2). [umaruz, -ar, -uz]*

32. **Umaruz** irevüz nūr-ı şühūda

    Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/23). [umaruz, -ar, uz]*

33. **Umarum** kim ‘arş-ı maḳsūda irem
Yā Resūlu’llāh şefā‘at eylegil *(Mrb. 28/11). [umarum, -ar, -um]*

‘<u>ummān:</u>

‘ummān: *Okyanus.*

1. Muḥabbet baḥrından bir ḳatre ṭatmış
Mevc urur çalḳanur **‘ummān** eglenmez *(Koş. 14/4). [‘ummān]*
2. Olub eşcār ḳalem olsa mürekkeb **‘ummān**
Lutfınuñ biñde birin yazmaġa yoḳdur imkān *(Mrb. 101/5).[‘ummān]*

‘ummān: *Okyanus.* Ⅲ *[tas.] Mutlak varlık olan Allah.* (Şimşek, 2017, s. 54)

1. Kendüñ **‘ummāna** ṣalagör
Ġavvāṣ oluban ṭalagör *(Koş. 8/5). [‘ummāna, -a]*
2. Hüdāī’ ḳatreyi ḳo
‘Ummānı bilmek gerek *(Koş. 41/20). [‘ummānı, -ı]*
3. Ārzū itdi vech-i Raḥmānı
Ḳaṭreden geçdi buldı **‘ummānı** *(Msd. 1/10). [‘ummānı, -ı]*
4. Her ḳaṭrede deryā bulur
‘Ummāna irmek isteyen *(Mrb. 65/28). [‘ummāna, -a]*
5. Ẕerreler gün ḳaṭreler **‘ummān** ola
Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/15). [‘ummān]*
6. Ṭaşlarla urunmazsañ
‘Ummān elüñe girmez *(Mrb. 10/12). [‘ummān]*
7. Fenā buldı vücūd-ı fānī muṭlaḳ
Bıraḳduḳ ḳaṭreyi **‘ummāna** geldük *(G. 5/8). [‘ummāna, -a]*
8. Yüri var maḫzen-i esrār-ı Ḥaḳḳ ol
Ki her bir ḳaṭrede **‘ummān** ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/20). [‘ummān]*

‘ummān: *Okyanus.* Ⅲ *[tas.] Varlık, mevcûdât.* (Uludağ, 2016, s. 104)

1. Eyle Hüdāī'ye ʻaṭā cūduñla ḥaḳḳānī vücūd
   İy nuṭfeyi insān idüb iy ḳaṭreyi **ʻummān** iden *(G. 6/10). [ʻummān]*
2. İy ḳaṭreyi **ʻummān** iden
   İy nuṭfeyi insān iden *(Mrb. 32/9). [ʻummān]*
3. Dilerse ḳaṭreyi **ʻummān** iden dōst
   Kimini ḳul kimin sulṭān iden dōst *(Mrb. 54/3). [ʻummān]*
4. Ṭaşı gevher ṭopraġı insān iden
   Ẕerreyi kevn ḳaṭreyi **ʻummān** iden *(Mrb. 63/34). [ʻummān]*

ʻummān it-: *[tas.] Tevhide / Allah'a erdirmek.*

1. Deryāya salub ḳaṭreyi
   ʻ**Ummān iderler** Hū ile *(Koş. 3/36). [ʻummān it, -er, -ler]*

ʻummāna dal-: *[tas.] Kendi varlığını unutup Hak'ta fenâya ermek.*

1. Sivā ḥubbı ḳulūb-ı nāsı aldı
   Ṣanasın her biri **ʻummāna daldı** *(Mrb. 72/10). [ʻummāna dal, -dı]*

ʻummān-ı bī-sāḥil: *Kıyısı olmayan okyanus.* ‖ *[tas.] Âriflere gelen ilahî feyiz ve marifet bilgisi.* (Cebecioğlu, 2020, s. 64.)

1. Muḥīt-i baḥr-ı tevḥīdi bulub **ummān-ı bī-sāḥil**
   Vücūduñ ḳaṭresin maḥv it eger olduñsa ehl-i dil *(G. 15/1). [ummān-ı bī-sāḥil]*

ummī: *Annem.*

1. Eḳūlu tāreten yā Rabbi zidnī
   Ve uḫrā leyte **ummī** lem telidnī *(G. 39/14). [ummī]*

umul-: *Ümit etmek, beklemek.*

1. Ḫalvet ü ‘uzletde eylerseñ ḳarār
   Umulur müyesser ola vaṣl-ı yār *(Mf. 80/2). [umulur, -ur]*

umulur ki: *İnşallah.*

1. Ẕikr ü tevḥīd eger ḳarīnüñ ola
   Umulur ki Ḫudā mu‘īnüñ ola *(Mrb. 74/14). [umulur ki]*

umūr: *Olup biten işler, olaylar.*

1. Fażluña iḥsānuña mevḳūfdur cümle **umūr**
   Dā’imā işi ‘ibāduñ ẕillet-i cürm ü ḳuṣūr *(N. 6/3). [umūr]*
2. Odur tedbīr iden cümle **umūrı**
   Yene Ḥaḳ’dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/7). [umūrı, -ı]*

unut-:

unut-: *İhmal etmek, akıldan çıkarmak.*

1. Kim ki ola ṣıdḳ ile ḳul
   Mevlā’sını **unutmaz** ol *(Mrb. 79/26). [unutmaz, -maz]*
2. Dōst ile itdügüñ ‘ahdi **unutma**
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/1). [unutma, -(ma)]*

unut: *Bir daha yapmamaya söz vermek, tevbe etmek.*

1. Görüb ḳıyāmet ḥālini
   Her ẕevḳi **unutsañ** gerek *(Mrb. 62/16). [unutsañ, -sa, -ñ]*

unutul-: *İhmal edilmek, önemsenmemek.*

1. Aldı bizi hemm-i dünyā
   Unutuldı dār-ı ‘uḳbā *(Koş. 29/10). [unutuldı, -dı]*

‘unvān: *Derece, mertebe*. (Doğan, 2013, s. 1744)

1. Kürsī degül ‘arşdan dahi
   ‘Ālī olur **‘unvānumuz** *(Mrb. 1/4). [‘unvānumuz, -umuz]*

uragör-: *Ulaşmaya çalışmak.* (Tulum, 2011, s. 1799)

1. Cenneti bunda açarlar
   Ṭurma kapuyı **uragör** *(Koş. 7/24). [uragör]*

‘urve-i vüsḳā-yı ‘aşḳ: *Aşkın sağlam kulpu.* ǁ *[tas.] Mürşit-i kâmil.* (Yıldız, 2019, s. 1866)

1. Çeksün bizi senden yaña
   Bu **‘urve-i vüsḳā-yı ‘aşḳ** *(Mrb. 34/4). [‘urve-i vüsḳā-yı ‘aşḳ]*

‘uryān gel-: *[tas.] Kul olarak hiçbir şeye sahip olmadan doğmak.*

1. Bunda gelen eger pīr ü cüvāndur
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/2). [‘uryān gel, -üb]*
2. Eger gedā eger şāh-ı cihāndur
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/4). [‘uryān gel, -üb]*
3. Ṣoyarlar egninden aṭlās ḳabāyı
   Bunda **‘uryān gelüb** ‘uryān giderler *(Koş. 40/8). [‘uryān gel, -üb]*
4. Ḳomazlar kişinüñ fāḫir libāsın
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/12). [‘uryān gel, -üb]*
5. Bunda ḳalur begüm māl ü menāṣıb
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/16). [‘uryān gel, -üb]*
6. Yollarda yük ağırlığı ḫaleldür

Bunda **‘uryān gelüb** ‘uryān giderler *(Koş. 40/20). [‘uryān gel, -üb]*

7. Eger dünyāya ger mülk-i beḳāya
   ‘Uryān gelüb yene ‘uryān giderler *(Koş. 40/24). [‘uryān gel, -üb]*
8. Yetmez mi kişiye pend ü naṣīḥat
   Bunda **‘uryān gelüb** ‘uryān giderler *(Koş. 40/28). [‘uryān gel, -üb]*

‘<u>uryān git-</u>: *[tas.] Hiçbir şeyin kalıcı sahibi olamadan dünyadan göçmek.*

1. Bunda gelen eger pīr ü cüvāndur
   ‘Uryān gelüb yene **‘uryān giderler** *(Koş. 40/2). [‘uryān git, -er, -ler]*
2. Eger gedā eger şāh-ı cihāndur
   ‘Uryān gelüb yene **‘uryān giderler** *(Koş. 40/4). [‘uryān git, -er, -ler]*
3. Ṣoyarlar egninden aṭlās ḳabāyı
   Bunda ‘uryān gelüb **‘uryān giderler** *(Koş. 40/8). [‘uryān git, -er, -ler]*
4. Ḳomazlar kişinüñ fāḫir libāsın
   ‘Uryān gelüb yene **‘uryān giderler** *(Koş. 40/12). [‘uryān git, -er, -ler]*
5. Bunda ḳalur begüm māl ü menāṣıb
   ‘Uryān gelüb yene **‘uryān giderler** *(Koş. 40/16). [‘uryān git, -er, -ler]*
6. Yollarda yük aġırlıġı ḫaleldür
   Bunda ‘uryān gelüb **‘uryān giderler** *(Koş. 40/20). [‘uryān git, -er, -ler]*
7. Eger dünyāya ger mülk-i beḳāya
   ‘Uryān gelüb yene **‘uryān giderler** *(Koş. 40/24). [‘uryān git, -er, -ler]*
8. Yetmez mi kişiye pend ü naṣīḥat
   Bunda ‘uryān gelüb **‘uryān giderler** *(Koş. 40/28). [‘uryān git, -er, -ler]*

‘<u>uryān idüb ṣoy-</u>: *Madden ve manen çaresiz bırakmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Āḫir-i kār ‘uryān idüb
   Ṣoyan dünyā degül misün *(Koş. 26/24). [‘uryān idüb ṣoy, -an]*

uṣan-: *Sıkılmak, bezmek, vazgeçmek.* (Dilçin, 2013, s. 232)

1. Bilicek ġayra baḳmaḳdan **uṣandı**
   Bilmeyenler ġayruñ nef‘i var ṣandı *(Koş. 15/18). [uṣandı, -dı]*
2. Nice bir dünyādan **uṣanmayalum**
   Nice bir ġafletden uyanmayalum *(Koş. 21/5). [uṣan, -(ma),-y, -alum]*
3. Fānīden **uṣanmaz** mısın
   Ġafletden uyanmaz mısın *(Koş. 38/9). [uṣanmaz, -maz]*
4. ‘Aceb bu nevm-i ġafletden gözüñ açub uyanduñ mı
   Bu fānī ‘ālemüñ ẕevḳ ü ṣafāsından **uṣanduñ** mı *(N. 17/2). [uṣanduñ, -du, -ñ]*
5. Ḫˇāb-ı ġafletden uyar uyanayın
   Māsivādan cümleten **uṣanayın** *(Mrb. 38/2). [uṣanayın, -ayın]*

uṣandur-: *Canından bezdirmek, bıktırmak.*

1. Leẕẕetinden ‘ālemüñ **uṣandurur**
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/3). [uṣandurur, -ur]*

‘usāt: *Âsi, isyan eden kişiler.*

1. Esirgersin **‘uṣātı** raḥmetüñ var
   Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/7). [‘uṣātı, -ı]*
2. **‘Uṣāta** raḥmet ü ġufrān iden sen
   Göñüller derdine dermān iden sen *(Mrb. 14/17). [‘uṣāta, -a]*
3. **‘Usātı** raḥmetüñ ẕeyli bürürken
4. Ḳapuña aġlayub yüzler sürerken *(Mrb. 11/10). [‘usātı, -ı]*

uṣlan-: *Akıllanmak, aklı başına gelmek, kendine gelmek, özünü bulmak.*

1. Saña **uṣlanmaḳ** ola mı ki ‘aceb
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/7). [uṣlanmaḳ, -maḳ]*
2. Fürḳat ile niçe bir dīvāneyin

Şerbet-i vaṣluñ içür **uşlanayın** *(Mrb. 38/4). [uṣlanayın, -ayın]*

uşlat-: *Islah etmek, terbiye etmek.*

1. Yaradan **uşladur** seni ancaḳ
   Hāy nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/11). [uṣladur, -ur]*

uşlu: *Aklı başında, edepli, terbiyeli.*

1. Cihān bir köhne cādūdur
   Şu kim aldanmaz **uşludur** *(Mrb. 46/26). [uṣludur, -dur]*

'usr: *Güçlük, zorluk.* ||| *[tas.] Gönlün manevî yönden tutuk ve sıkkın olduğu kabz hâli.*

1. Gidüb **'usr** irle yüsre
   Ḫudā ẓulmātı nūr ide *(Mrb. 73/7). ['usr]*

uş:

uş: *İşte, böylece, şimdi.* (Dilçin, 2009, s. 232)

1. Saña varmaġa yoḳ çārem
   Oñulmaz ḳaldı **uş** yārem *(Mrb. 59/10). [uş]*
2. Çāre it kim ḳaldum **uş** ben mübtelā
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/7). [uş]*

uş: *Çünkü.* (Dilçin, 2009, s. 232)

1. Ṭāḳatüm ṭāḳ oldı büküldi bilüm
   Geldi irişdi ḳażādan **uş** ölüm *(Mrb. 63/18). [uş]*

'uşşāḳ:

‘uşşāḳ: *[tas.] Hakk’ı arzulayan ve bunun için yol yürüyen âşıklar, sâlikler.*

1. Cān taḫtına sulṭānum
   Baḳsañ n’ola **‘uşşāḳa** *(Mrb. 23/4). [‘uşşāḳa, -a]*
2. Açıvir **‘uşşāḳa** ṭoġrı yollaruñ
   Sen ‘ināyet eyle Allāh’um meded *(Mrb. 108/1). [‘uşşāḳa, -a]*
3. Ezel bezmindeki sāḳī
   ‘Aceb mest itdi **‘uşşāḳı** *(Koş. 25/18). [‘uşşāḳı, -ı]*
4. Ma‘şūḳdan iricek kemend
   ‘Uşşāḳı eyler ḳayd-ı bend *(Koş. 28/26). [‘uşşāḳı, -ı]*
5. Gökçek cemālin gizleyen
   ‘Uşşāḳı ḥayretde ḳoyan *(Mrb. 2/6). [‘uşşāḳı, -ı]*
6. **‘Uşşāḳa** olub dest- res
   Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/15). [‘uşşāḳa, -a]*
7. Kimini ṣalduñ Kā‘be’ye kimi ider ‘Arş’uñ ṭavāf
   ‘Uşşāḳa vaṣluñ ḳıl ‘aṭā iy herkese iḥsān iden *(G. 6/8). [‘uşşāḳa, -a]*

‘uşşāḳ: *[tas.] Nefsini dünya nimetlerinin çekiciliğinden arındıran ve bütün sevgisi Allah’a olan kâmiller.*

1. Gel enfüs ü āfāḳa baḳ
   Ḥaḳḳ’ı bulan **‘uşşāḳa** baḳ *(Mrb. 35/10). [‘uşşāḳa, -a]*
2. Görinür küllü şey’ **‘uşşāḳa** hālik
   İrişsün maṭlab-ı a‘lāya sālik *(Mrb. 94/17). [‘uşşāḳa, -a]*

utan-: *Kusurlu davranışından dolayı mahcup olmak, üzüntü duymak.*

1. Mevlā’dan **utanmaz** mısın
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Koş. 38/11). [utanmaz, -maz]*
2. Bir iş it kim ṣoñra **utanmayasın**
   Ne işlerseñ varub görseñ gerekdür *(Koş. 45/7). [utan, -(ma), -y, -a, -sın]*

3. Ben diyen ġāfil
   Utanur yarın *(Koş. 17/16). [utanur, -ur]*
4. Hevālarda iżā‘at eyleyüb sermāye-i ‘ömri
   Bu ḥāl ile ḥużūr-ı Ḥaḳḳ’a varmaḳdan **utanduñ** mı *(N. 17/4). [utan, -du, -ñ]*
5. Nedür bu kibr ü ḥıḳd ü kīn
   Utanmaz mısın iy miskīn *(Mrb. 60/6). [utanmaz, -maz]*

uy-:

uy-: *Ayak uydurmak, kapılmak.* (Doğan, 2013, s. 1750)

1. ‘Āḳiliseñ nevm-i ġafletden uyan
   Vāṣıl olmaz Ḥaḳḳ’a şeyṭāna **uyan** *(Mf. 131/2). [uyan, -an]*
2. Begüm ol nefs-i emmāretü bi’s-sū‘
   Hevāsına **uyanı** itdi bed-ḫū *(Mf. 148/2). [uyanı, -an, -ı]*
3. Nefs ü şeyṭāna **uyarsın**
   Nic’olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/1). [uyarsın, -ar, -sın]*
4. ‘Āḳiliseñ nevm-i ġafletden uyan
   Nādim olur nefs ü şeyṭāna **uyan** *(Mrb. 123/6). [uyan, -an]*
5. Şāne ile āşinā olub ṣabāya **uymasa**
   Dōstum çıkmazdı başdan kākül-i ‘anber-feşān *(G. 40/9). [uy, -(ma), -sa]*

uy-: *Tâbi olmak, riâyet etmek, ittiba etmek.* (Doğan, 2013, s. 1750)

1. Māsivāya meyli dilden yuyuban
   Faḫr-i ‘ālem Muṣṭafā’ya **uyuban** *(Koş. 6/14). [uyuban, -uban]*
2. Ḫˇāb-ı ġafletden ac gözüñi uyan
   Devlete irdi enbiyāya **uyan** *(Mrb. 39/18). [uyan, -an]*
3. Ṭarīḳ-i enbiyāya **uy**
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/19). [uy]*
4. Çünki Hüdāī’ maḥv ola nefsüñ ru‘ūneti
   Ol ḳalbe ḳalb rūḥa o sırra **uyub** gelür *(G. 11/10). [uyub, -ub]*

uyan-: *Mânen ayılmak, aklı başına gelmek.* (Doğan, 2013, s. 1748)

1. Hem nevm-i ġafletden **uyan**
   Ṭā‘atda ol şām u seḥer *(G. 34/11). [uyan]*
2. Aç gözüñ ġafletden **uyan**
   ‘İbādet eyle her zamān *(N. 12/1). [uyan]*
3. Zīnet-i dünyāya maġrūr olma ġafletden **uyan**
   Ne eyü ḳalur ne kem bunda ḳonan göçer hemān *(Mf. 19/1). [uyan]*
4. Nevm-i ġafletden **uyanub** aç gözüñ merdāne baḳ
   Ehl-i Ḥaḳḳıla olagör olma anlardan ıraḳ *(Mf. 103/1). [uyanub, -ub]*
5. ‘Āḳiliseñ nevm-i ġafletden **uyan**
   Vāṣıl olmaz Ḥaḳḳ’a şeyṭāna **uyan** *(Mf. 131/1). [uyan]*
6. Ḫ̆āb-ı ġafletden ac gözüñi **uyan**
   Devlete irdi enbiyāya **uyan** *(Mrb. 39/17). [uyan]*
7. ‘Āḳiliseñ nevm-i ġafletden **uyan**
   Nādim olur nefs ü şeyṭāna **uyan** *(Mrb. 123/5). [uyan]*
8. **Uyan** ġafletden iy ġāfil nedür bu nevm-i ġafletler
   Şu ẓulmānī Sitānbūl’a neden böyle muḥabbetler *(Mf. 82/1). [uyan]*
9. Nice bir dünyādan uṣanmayalum
   Nice bir ġafletden **uyanmayalum** *(Koş. 21/6). [uyan, -(ma), -y, -alum]*
10. Fānīden uṣanmaz mısın
    Ġafletden **uyanmaz** mısın *(Koş. 38/10). [uyanmaz, -maz]*
11. Niyāzuñ dā’imā Allāh’a eyle
    Uyan ġafletden iy ġāfil gözüñ aç *(Kt. 3/2). [uyan]*
12. ‘Aceb bu nevm-i ġafletden gözüñ açub **uyanduñ** mı
    Bu fānī ‘ālemüñ ẕevḳ ü ṣafāsından uṣanduñ mı *(N. 17/1). [uyanduñ,-du,-ñ]*
13. Ḫōş bir gün **uyanursın**
    Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/23). [uyanursın, -ur, -sın]*
14. Bunda kimse ḳalur ṣanma
    Ac gözüñ ġafletden **uyan** *(Koş. 48/4). [uyan]*
15. Bu fānīden umma vefā

Ac gözüñ ġafletden **uyan** *(Koş. 48/8). [uyan]*

16. Gec sevdālardan iy ġāfil
    Ac gözüñ ġafletden **uyan** *(Koş. 48/24). [uyan]*
17. Hüdāī'den gūş it sözi
    Ac gözüñ ġafletden **uyan** *(Koş. 48/28). [uyan]*
18. 'Akluñ başuña diregör
    Ac gözüñ ġafletden **uyan** *(Koş. 48/20). [uyan]*
19. Ṭā'at-ı Ḥaḳ'dan dūr olma
    Ac gözüñ ġafletden **uyan** *(Koş. 48/16). [uyan]*
20. Ṣaḳın dünyāya aldanma
    Ac gözüñ ġafletden **uyan** *(Koş. 48/2). [uyan]*
21. Bir aṣṣılu bāzār eyle
    Ac gözüñ ġafletden **uyan** *(Koş. 48/12). [uyan]*
22. Ḫˇāb-ı ġafletden uyar **uyanayın**
    Māsivādan cümleten uṣanayın *(Mrb. 38/1). [uyanayın, -ayın]*
23. **Uyan** ġafletden ol bir merd-i dānā
    Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/11). [uyan]*

uyanıgör-: *Manen ayılmaya çalışmak.*

1. **Uyanıgör** ġafletden
   Geç bu fānī lezzetden *(Koş. 34/29). [uyanıgör]*

uyanıḳ / uyanuḳ

uyanıḳ: *[tas.] Ruhu her daim Hak ile beraber olan kâmil insan.*

1. **Uyanıḳlardan** olagör
   Ḥaḳḳ 'aşḳı ile ṭolagör *(Koş. 49/9). [uyanıḳlardan, -lar, -dan]*
2. Dün gün **uyanuḳlar**
   Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/7). [uyanuḳlar, -lar]*
3. Sa'y idüb yoluñda ṣādıḳ olagör

Ḫˇāb-ı ġafletden **uyanuḳ** olagör *(Mf. 30/2). [uyanuḳ]*

uyanıḳ: *Açık, zinde, müteyakkız.*

1. Kimi olmuş viṣāl-i Ḥaḳḳ'a lāyıḳ
   Kiminüñ dīde-i ḳalbi **uyanıḳ** *(Mrb. 26/22). [uyanıḳ]*

uyanuḳ: bkz. uyanıḳ / uyanuḳ.

uyar-:

uyar-: *(Ahiret) Yeniden diriltmek, canlandırmak.*

1. Fermān irişicek yüce Ḥażret'den
   Uyarurlar seni nevm-i ġafletden *(Koş. 45/18). [uyarurlar, -ur, -lar]*

uyar-: *İkaz etmek, dikkat çekmek.*

1. Ḫˇāb-ı ġafletden **uyar** uyanayın
   Māsivādan cümleten uṣanayın *(Mrb. 38/1). [uyar]*
2. Hevā-yı nefse maġlūb olmasunlar
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/2). [uyar]*
3. Hevā-yı nefse maġlūb olmasunlar
   Uyar ḳullaruñı **uyar** ilāhī *(Mrb. 72/2). [uyar]*
4. Ḳalub ġafletde maḥcūb olmasunlar
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/4). [uyar]*
5. Ḳalub ġafletde maḥcūb olmasunlar
   Uyar ḳullaruñı **uyar** ilāhī *(Mrb. 72/4). [uyar]*
6. Mu'aṭṭal itdi ḫalḳı nevm-i ġaflet
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/8). [uyar]*
7. Mu'aṭṭal itdi ḫalḳı nevm-i ġaflet
   Uyar ḳullaruñı **uyar** ilāhī *(Mrb. 72/8). [uyar]*

8. Cenābuñdan hemān iḥsāna ḳaldı
   Uyar ḳullaruñı uyar ilāhī *(Mrb. 72/12). [uyar]*
9. Cenābuñdan hemān iḥsāna ḳaldı
   Uyar ḳullaruñı **uyar** ilāhī *(Mrb. 72/12). [uyar]*
10. Cenābuñdan yaña döndür yüzüni
    Uyar ġafletden aç göñül gözini *(Mrb. 11/15). [uyar]*
11. Uyar ḳullaruñı ġafletden iy Rab
    Seni añlamaġa sa‘y ideler heb *(Mrb. 94/9). [uyar]*

uzaḳ: *Irak, uzun.* ǁ *Zor, çetin, meşakkatli.*

1. Bizi bu **uzaḳ** yolda
   Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/11). [uzaḳ]*
2. Menzil **uzaḳdur** himmet it
   Cān ile yolda ḫidmet it *(Mrb. 48/5). [uzaḳdur, -dur]*

‘uzlet: *[tas.] Hüdâ'yı çokça zikretmek ve mâsivâyı terk etmek için halktan belli süre ayrı yaşama pratiği.* (Şimşek, 2017, s. 364)

1. Ḫalvet ü **‘uzletde** eylerseñ ḳarār
   Umulur müyesser ola vaṣl-ı yār *(Mf. 80/1). [‘uzletde, -de]*
2. Ṭā‘at ü **‘uzlet** bizde yoḳ
   Çille vü ḫalvet bizde yoḳ *(Koş. 29/5). [‘uzlet]*

Ü

ü: bkz. u / ü.

ümīd / ümmīd: *Beklenti, umut.*

1. Olagör raḥmet **ümmīdinde** dā'im
   Bu ma'nādan eger olduñsa āgāh *(G. 32/3). [ümmīdinde, -i, -n, -de]*
2. Hüdāī'nüñ **ümmīdi**
   Sensin yā Resūla'llāh *(Koş. 11/27). [ümmīdi, -i]*
3. Ṭoġru yola Ḫudā hidāyet ide
   Vardur **ümmīdümüz** 'ināyet ide *(Mrb. 39/22). [ümmīdümüz, -ümüz]*
4. Sālik bula **ümīdi**
   Ẕerre bula ḫurşīdi *(Mrb. 21/13). [ümīdi, -i]*

ümmet: *Bir peygambere ve onun getirdiklerine tâbi olanların meydana getirdiği topluluk.*

1. İtdi luṭfından Ḥabīb'üñ **ümmeti**
   Hem naṣīb itdi sarāy-ı vaḥdeti *(Mrb. 83/9). [ümmeti, -i]*

ümmīd: bkz. ümīd / ümmīd.

ümmīdi bul-: *Emeline kavuşmak.*

1. Bulmaġa her ümmīdi
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/7). [ümmīdi bul, -i-maġ, -a]*

ümmīdi kes-: *Beklentiye girmemek.*

1. Ḥaḳ'dan özge nesne yoḳdur ġayrıdan **ümmīdi kes**
   Ac gözüñ merdāne baḳ Allāh bes bāḳī heves *(G. 27/1). [ümmīdi kes]*

üslūb: *Yol, tarz, usûl.* (Doğan, 2013, s. 1762)

1. Baḳarsañ 'āleme bir özge **üslūb**
   Kimi ṭālib olubdur kimi maṭlūb *(Mrb. 54/5). [üslūb]*

üst: *Üst, üzeri.*

1. Ġār-ı ṣadrumda Ḥabīb'üm olalı 'aşḳuñ nihān
   Başum **üstünde** ḥamām-ı ġam yapubdur āşiyān *(G. 40/2). [üst, -ü, -n, -de]*

üşegel-: *Her taraftan gelip toplanmak, çullanmak, birikmek.*

1. Gāh olur luṭf yüzinden gösterür envār-ı cemāl
   Gāh olur celāl perdesi her yañeden **üşegelür** *(G. 7/4). [üşegelür, -ür]*

üzre: *Kasıt ve niyet ifade eder* "*-e göre, -e uygun olarak."*

1. El eli yur 'ādet **üzre** bu iki el yüzi yur
   Ba'zı ba'zına sebeb ḳomış müdebbir-i umūr *(Mf. 73/1). [üzre]*
2. Ḥaḳīḳat **üzre** itmişdür sücūdı
   Dergāh-ı Ḥaḳḳ'a yüz sürüp gelenler *(Koş. 39/11). [üzre]*

üzre: *Üzer, üst, fevk.*

1. Nārı itdüñ Ḫalīl'üñe gülizār
   Ṭaġ ü daş eyledi ṣu **üzre** ḳarār *(Mrb. 77/26). [üzre]*

üzüm: *Asmanın salkım şeklindeki yaz meyvesi olan bir meyve.*

1. Üzüm vaḳti ḳavun ḳarpuz zamānı
   Ḫudā ni'metle zeyn eyler cihānı *(Mf. 178/1). [üzüm]*

V

va'budū: "*Ve ibadet ediniz."*

1. Yā 'ibāda'llāhi kūmū **va'budū**
   Ve'ẕkurūhu fi'l-ġuduvvi ve'r-revāḥ *(G. 30/5). [va'budū]*

vācib: *Gerekli, şart, mecbur, zaruri.* (Doğan, 2013, s. 1768)

1. Feyż-i Ḥaḳ'da buḫl yoḳ herkes velī ṭālib degül
   Bī-sebeb ışlāḥ-ı 'ālem Bārī'ye **vācib** degül *(Mf. 112/2). [vācib]*

vādī-i ġam: *Dert vadisi.* ||| *[tas.] Seyr u sülûk yolculuğunda nefsin hüküm sürdüğü mertebeler.*

1. Cānān metā'-ı vaṣlını **vādī-i ġama** ṣatmaz
   Ṣaḥrāda gezmese Mecnūn Leylā yabanda yatmaz *(Mf. 185/1). [vādī-i ġam, -a]*

vādī-i ḥayret: *Şaşkınlık vadisi.* ||| *[tas.] Gönle gelen tecelliler sebebiyle sâlikin düşünemez ve muhâkeme edemez duruma geldiği hayret makamı.*

1. Ḥaḳḳıla her kim bilişdi
   Vādī-i ḥayrete düşdi *(Koş. 28/10). [vādī-i ḥayret, -e]*
2. **Vādī-i ḥayretde** ḳaldum ben ġarīb
   Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/23). [vādī-i ḥayret, -de]*
3. **Vādī-i ḥayretde** ḳalma
   Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş. 49/1). [vādī-i ḥayret, -de]*

vādī-i miḥnet: *Sıkıntı vadisi.* ||| *[tas.] Seyr u sülûk yolculuğunda nefsin hüküm sürdüğü mertebeler.*

1. Geçilse **vādī-i miḥnet**
   Açılsa 'ālem-i rāḥat *(Mrb. 73/13). [vādī-i miḥnet]*

vāh: *"Âh, vah, heyhat, yazık!".*

1. Cānları ḥasret odına yandurur
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ **vāh** ayrulıḳ *(Mrb. 29/2). [vāh]*
2. Leẕẕetinden 'ālemüñ uṣandurur

Ayrulıḳ āh ayrulıḳ **vāh** ayrulıḳ *(Mrb. 29/4). [vāh]*

3. Ḳarañu eyler niçe gündüzleri
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ **vāh** ayrulıḳ *(Mrb. 29/8). [vāh]*
4. Ṭamu odından eşeddürür eşed
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ **vāh** ayrulıḳ *(Mrb. 29/12). [vāh]*
5. Dilleri ma‘mūr iken vīrān iden
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ **vāh** ayrulıḳ *(Mrb. 29/16). [vāh]*

vaḥdet: *Birlik.* ||| *[tas.] Hakk'ın isim, sıfat ve fiilleriyle birliği / tevhit.* (Şimşek, 2017, s. 368)

1. Aḥmed'üñ farḳı Aḥad'dan mīm-i imkān iledür
   Aradan imkānı ḳaldursañ ḳalur **vaḥdet** hemīn *(Mf. 141/2). [vaḥdet]*
2. İrince **vaḥdet** nūrına
   Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/23). [vaḥdet]*
3. Taġlīṭ iderse ger ẓāhirde keşret
   Bāṭın göziyle baḳ görinür **vaḥdet** *(Koş. 44/14). [vaḥdet]*
4. Yā Rabbenā ‘izzet senüñ
   Keşretdeki **vaḥdet** senüñ *(Mrb. 43/14). [vaḥdet]*
5. Göster sivāyı **vaḥdeti**
   Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/7). [vaḥdeti, -i]*
6. Gösterüb keşretde **vaḥdet** sırrını
   Bir ‘aceb terkīb idübdür çārdan *(G. 21/11). [vaḥdet]*
7. Bu keşretde **vaḥdet** bul
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/23). [vaḥdet]*
8. İç kevşeri **vaḥdetden**
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/31). [vaḥdetden, -den]*
9. Yine sen irgür **vaḥdete**
   Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/19). [vaḥdete, -e]*
10. Bulagör **vaḥdeti** ‘āşıḳ
    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 45/23). [vaḥdeti, -i]*
11. ‘Ālem-i keşretde **vaḥdet** ḳıl naṣīb

Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/19). [vaḥdet]*

12. Hüdāī’ **vaḥdete** baḳ kim aña māni‘ degül keşret
    Ola mı āfitāba hīç vücūdı ẕerrenüñ ḥā’il *(G. 15/9). [vaḥdete, -e]*
13. İrmiş Hüdāī’ **vaḥdete**
    Esrār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/27). [vaḥdete, -e]*
14. ‘Ādet idinme ṭoḳluġı
    Vaḥdetde ol ḳo çoḳluġı *(Mrb. 62/18). [vaḥdetde, -de]*
15. Ne ḫalvetde ne celvetde
    Ne keşretde ne **vaḥdetde** *(Mrb. 49/18). [vaḥdetde, -de]*
16. İrmege **vaḥdet** nūrına
    Şirki aradan süregör *(Koş. 7/1). [vaḥdet]*

vaḥdet deryāsı: *Birlik denizi.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, tevhit mertebesi.*

1. Keşret emvācına aldanur ṣanma
   Vaḥdet deryāsına girüb gelenler *(Koş. 39/2). [vaḥdet deryāsı, -n, -a]*

vaḥdet diyārı: *Birlik ülkesi.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, tevhit mertebesi.*

1. Ḳoyub Hüdāī’ cān ü ten
   Vaḥdet diyārına giden *(Mrb. 35/18). [vaḥdet diyārı, -n, -a]*
2. Ġālib olub ḥubb-ı vaṭan
   Vaḥdet diyārına giden *(Mrb. 64/6). [vaḥdet diyārı, -n, -a]*

vaḥdet ili: *Birlik diyarı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, tevhit mertebesi.*

1. Keremüñden irgür vaḥdet iline
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/3). [vaḥdet ili, -n, -e]*
2. Vaḥdet iline yitsün
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/11). [vaḥdet ili, -i, -n, -e]*
3. Sırrum **vaḥdet iline** vāṣıl ola
   Ara yirden ayrılığı sürem mi *(Koş. 6/11). [vaḥdet ili, -i, -n, -e]*

4. Hüdāī'ye yol ṣoran
   Vaḥdet iline iren *(Mrb. 23/18). [vaḥdet ili, -n, -e]*
5. Nefsüñ aradan süregör
   Vaḥdet iline iregör *(Koş. 48/18). [vaḥdet ili, -n, -e]*
6. Tenezzül eyleyüb **vaḥdet ilinden**
   Bu ḵeşret 'ālemin seyrāna geldük *(G. 5/3). [vaḥdet ili, -i, -n, -den]*

vaḥdet sarayı: *Birlik sarayı.* ||| *[tas.] Vahdet makamı, vuslat mertebesi.* (Ögke, 2018, s. 151)

1. Hüdāī' kim bula nūr-ı Ḫudā'yı
   Maḳām olur aña **vaḥdet sarayı** *(Koş. 50/18). [vaḥdet sarayı]*
2. Geçüb varlıḳ ḥicābından varan **vaḥdet sarāyına**
   İrişür Kā'be ḳavseyn'e bilür sırr-ı Ev-ednāyı *(G. 2/9). [vaḥdet sarāyı,-n, -a]*
3. Geçüb dünyā vü 'uḳbāyı irem **vaḥdet sarāyına**
   Faḳīre ger kerem ire Ġanī Perverdigār'umdan *(G. 13/7).[vaḥdet sarāyı,-n,-a]*
4. Ḳoyub sırrum hevāyı māsivāyı
   Makām olsun aña **vaḥdet sarāyı** *(Mrb. 56/10). [vaḥdet sarāyı]*
5. Tevḥīd ile aġyārı sür
   Vaḥdet sarāyında otur *(Mrb. 80/18). [vaḥdet sarāyı, -n, -da]*
6. Gerçek 'āşıḳ olan cāndan el siler
   Vaḥdet sarāyına irişmek diler *(Koş. 22/18). [vaḥdet sarāyı, -ı, -n, -a]*

vaḥdet şarābı: *Birlik şarabı.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. Varub **vaḥdet şarābından** içegör
   Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/7). [vaḥdet şarābı, -ı, -n, -dan]*
2. İçüb **vaḥdet şarābından**
   Ḳo gitsün aradan sen ben *(Mrb. 45/13). [vaḥdet şarābı, -ı, -n, -dan]*
3. **Vaḥdet şarābın** kim içe
   Fānī 'alāyıḳdan geçe *(Mrb. 1/9). [vaḥdet şarābı, -ı, -n]*
4. **Vaḥdet şarābından** içüb

Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/23). [vaḥdet şarābı, -n, -dan]*

5. Şu kim **vaḥdet şarābın** hażm ide bezm-i şerī‘atda
   Ṭarīḳatda odur kāmil ḥaḳīḳatda odur vāṣıl *(G. 18/7). [vaḥdet şarābı,-n]*
6. Varub **vaḥdet şarābından** içegör
   Yüri bülbül ḳadīmi āşiyāna *(Mrb. 125/23). [vaḥdet şarābı, -n, -dan]*

vaḥdet-i Ḥaḳḳ: *Hakk'ın birliği.* ǁ *[tas.] Hakk'ın zât, sıfat, isim ve fiillerinin birliği, tevhit.*

1. **Vaḥdet-i Ḥaḳḳ'a** gel olma cāhid
   İnnema'llāhü ilāhün vāḥid *(Mf. 8/1). [vaḥdet-i ḥaḳḳ, -a]*

vaḥdet-i Hālıḳ: *Yaratıcının birliği.* ǁ *[tas.] Hakk'ın zât, sıfat, isim ve fiillerinin birliği, tevhit.*

1. **Vaḥdet-i Ḫālıḳ'ı** inkār itme
   Ṭoġrı yolı ḳoyub egri gitme *(M. 8/1). [vaḥdet-i ḫālıḳ, -ı]*

vaḥdet-i zāt: *Zâtın birliği.* ǁ *[tas.] Hakk'ın sıfat ve fiilerini içine alan mutlak birliği, tevhid-i zât mertebesi.*

1. **Vaḥdet-i ẕāta** irgür
   Gider ḳīl ü ḳālümüz *(Koş. 20/19). [vaḥdet-i ẕāt, -a]*
2. Bunca ḥicābı ḫarḳ iden
   Vaḥdet-i ẕāta ġarḳ iden *(Koş. 46/26). [vaḥdet-i ẕāt, -a]*

vaḥdet-i zāt-ı pāk: *Kusursuz özün birliği.* ǁ *[tas.] Hakk'ın sıfat ve fiilerini içine alan mutlak birliği, tevhid-i zât mertebesi.*

1. Māsivā ḥubbını dilden süregör
   Vaḥdet-i ẕāt-ı pāke sen iregör *(Mf. 93/2). [vaḥdet-i ẕāt-ı pāk, -e]*

vaḥdet-i zātiyye: *Zâtın birliği.* ||| *[tas.] Hakk'ın sıfat ve fiilerini içine alan mutlak birliği, tevhid-i zât mertebesi.*

1. Terk idüb enniyyeti nefy eyle isneyniyyeti
   Vaḥdet-i zātiyyedür lāyıḳ olan fāyıḳlara *(G. 29/4).[vaḥdet-i zātiyye,-dür]*

Vāḥid: *Zâtında, sıfatlarında, isim ve hükümlerinde asla ortağı ve benzeri olmayan Allah.*

1. İy **Vāḥid** ü Ferd ü Ṣamed
   Senden meded senden meded *(Mrb. 32/1). [Vāḥid]*
2. İy **Vāḥid** ü Ferd ü Aḥad
   İy Ḳādir ü Ḥayy ü Ebed *(Mhm. 3/21). [Vāḥid]*
3. İy **Vāḥid** ü Ferd ü Aḥad
   Senden saña ṣığınurın *(Mrb. 43/1). [Vāḥid]*

vakt:

vaḳt: *Zaman.* ||| *[tas.] Kula gelen ilahî vâridat ve tecelli zamanı.* (Cebecioğlu, 2020, s. 516)

1. Göñül ol **vaḳt** olur ṣāfī
   Ki aña keder gelmez ola *(Koş. 8/15). [vaḳt]*

vaḳt: *Mevsim.* (Doğan, 2013, s. 1772)

1. Üzüm **vaḳti** ḳavun ḳarpuz zamānı
   Ḫudā ni'metle zeyn eyler cihānı *(Mf. 178/1). [vaḳti, -i]*

vālide sulṭān: *Sultan anne.* ||| *Hüdâyî tekkesine ait birçok vakfiyenin bânisi ve Kanuni'nin de torunu olan Ayşe Sultan.* (Yılmaz, 1999, s. 74)

1. Ḥażret-i Ḫallāḳ-ı 'ālem rāzıḳ-ı cümle cihān

Vālide Sulṭānı itsün ‘izzetiyle kām-rān *(Mf. 197/2). [vālide sulṭān, -ı]*

<u>vālih ü ḫayrān ol-:</u> *Şaşırmak.* ||| *[tas.] Vahdet makamında sâlikin hayret hâli içinde kalması.*

1. Gördügüm Leylā ṣanub Mecnūn gibi
   Vālih ü ḫayrān olayın bir zamān *(G. 17/10). [vālih ü ḫayrān ol, -ayın]*

<u>Va’llāhü ḫayrü’l-mākirīn:</u> *"...Allah, tuzak kuranların en iyisidir." anlamındaki âyetlerden bir bölüm.* (Enfâl, 8/30[160])

***Kalıp ifade*:** *Âyet.*

1. Didüñ sen iy keydī metīn
   Va’llāhü ḫayrü’l-mākirīn *(Mrb. 43/10). [va’llāhü ḫayrü’l-mākirīn]*

<u>Vāmıḳ:</u> *Vamık u Azrâ hikâyesinin erkek kahramanı.* ||| *Âşık.*

1. Eger Mecnūn eger Leylā
   Eger **Vāmıḳ** eger ‘Aẕrā’ *(Mrb. 24/38). [Vāmıḳ]*
2. Mecnūn ister Leylā’yı
   Vāmıḳ ister ‘Aẕrā’yı *(Koş. 12/18). [Vāmıḳ]*

<u>var-:</u>

var-: *Yönelmek, gitmek.* (Dilçin, 2011, s. 239)

1. İster iseñ ḫayr-ı eẕkār
   Durma hemān tevḥīde **var** *(Koş. 2/26). [var]*

---

[160] الْمَاكِرِينَ خَيْرُ وَاللَّهُ اللَّهُ ۖ وَيَمْكُرُ وَيَمْكُرُونَ يُخْرِجُوكَ ۚ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ لِيُثْبِتُوكَ كَفَرُوا الَّذِينَ بِكَ يَمْكُرُ وَإِذْ

“Hatırlar mısın? İnkâr edenler seni etkisiz hale getirmek veya öldürmek ya da yurdundan çıkarmak için tuzaklar kuruyorlardı; onlar tuzak kuruyorlardı Allah da bozuyordu. Tuzak bozma işini en iyi yapan Allah’tır.”

2. **Vara** bülbülleri seyrān ide dōst illerini
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/11). [vara, -a]*
3. Yene göñlüm dōst illerin özledi
   O illere bir kez daḫi **varam** mı *(Koş. 6/2). [varam, -am]*

var-: *Ulaşmak, vâsıl olmak.* (Doğan, 2013, s. 1774)

1. Pāk ü ṭāhir **varalum** Ḥażret’e bā-ḳalb-i selīm
   Sen kerem eyle İlāhī bize ol demde meded *(Mrb. 31/7). [varalum, -alum.]*
2. Hüdāī’yi irişdür feṭḥ-i bāba
   Varalum Ḥażret-i ni‘me’l-me’āba *(Mrb. 37/18). [varalum, -alum]*
3. Hevālarda iżā‘at eyleyüb sermāye-i ‘ömri
   Bu ḥāl ile ḥużūr-ı Ḥaḳḳ’a **varmaḳdan** utanduñ mı *(N. 17/4). [var,-maḳ,-dan]*
4. Yoḫsa ḳabre girilmez mi
   Ḥaḳ ḳatına **varılmaz** mı *(Koş. 29/34). [varılmaz, -ıl, -maz]*
5. **Varub** dōst gülsitānına girelüm
   Yüri cānān ilin seyr it görelüm *(Mf. 119/1). [varub, -ub]*
6. Cānān ilin **varub** görmek dilerseñ
   Ḥayāt iḳlīmine irmek dilerseñ *(Koş. 4/9). [varub, -ub]*
7. Ḥuccāc ile **varub** Beytü’l-Ḥarām’a
   İşiġüñe yüzüm gözüm sürem mi *(Koş. 6/7). [varub, -ub]*
8. Ḥicāblardan geçür saña **varalum**
   El ḳavşurub dīvānuña duralum *(Koş. 19/9). [varalum, -alum]*
9. Dōst illerine **varam** mı
   İşigine yüz sürem mi *(Koş. 46/21). [varam, -am]*
10. **Varan** sarāy-ı vaḥdete
    İrmiş kemāl-i rif‘ate *(Koş. 49/25). [varan, -an]*
11. Vaṭan añılsa bir ġarībe n’ola
    Ḫasteler **varsalar** ṭabībe n’ola *(Msd. 2/16). [varsalar, -sa, -lar]*
12. **Varub** vaḥdet şarābından içegör
    Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/7). [varub, -ub]*
13. Saña **varmaġa** yoḳ çārem

Oñulmaz ḳaldı uş yārem *(Mrb. 59/9). [varmaġa, -maġ, -a]*

14. **Vara** mı ṣādıḳ viṣālüñ Ṭūr'ına
    Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/3). [vara, -a]*
15. Saña **varmaġı** āsān eyle yā Rab
    A sulṭānum saña lāyıḳ keremdür *(Mrb. 47/3). [varmaġı, -maġ, -ı]*
16. Geçüb varlıḳ ḥicābından **varan** vaḥdet sarāyına
    İrişür Kā'be ḳavseyn'e bilür sırr-ı Ev-ednāyı *(G. 2/9). [varan, -an]*
17. **Varub** sarāy-ı vaḥdeti seyr itmege sırr-ı Ḥabīb
    Mi'rāca da'vet eyleyüb elṭāf-ı bī-pāyān iden *(G. 4/7). [varub, -ub]*
18. Nebīlerle **varub** Dārü's-selām'a
    Ḥaḳḳ'uñ anda cemālini görem mi *(Mf. 169/1). [varub, -ub]*
19. Niçe bir ġafletden uyanmayasın
    Dergāh-ı Ḥaḳḳ'a **varam** ṣanmayasın *(Koş. 45/6). [varam, -am]*

var-: *Sığınmak, iltica etmek, baş vurmak, müracaat etmek.*

1. Var iken dergāh-ı Ḥaḳ ayruḳ ya ḳande **varayın**
   Ḫālıḳ'um Rabb'üm ṭururken ya kime yalvarayın *(Mf. 1/1). [varayın,-ayın]*
2. Efendümi ḳoyub ḳande **varayum**
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/15). [varayum, -ayum]*
3. Mevlāların ḳoyub ḳande **varsunlar**
   İy Allah'um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/11). [varsunlar, -sun, -lar]*
4. Luṭfuñ umar bir alay āvāreler
   Pes ḳapuñdan ġayrı ḳanda **varalar** *(Mrb. 108/6). [varalar, -a, -lar]*
5. Ḳapuñdaġı bī-çāreler
   Ḳoyub ya ḳanda **varalar** *(Mrb. 3/10). [varalar, -a, -lar]*

var-: *"Haydi, durma!"*

1. En-nisā'i nāḳiṣātü'l-'aḳli ve'd-dīn'i işit
   Diñleme 'avret sözini **var** aña göre iş it *(Mf. 56/2). [var]*
2. 'Āḳil iseñ eger yā hū

Māsivādan **var** elüñ yu *(Koş. 29/22). [var]*

3. ‘Ālem daġını seyrān it yüri **var**
   Ṣafā bulsun diriseñ ḳalbüñ iy yār *(Mf. 91/1). [var]*
4. Göñül virme bu fānī milke zinhār
   Yüri **var** himmetüñ ‘uḳbāya eyle *(Kt. 1/2). [var]*
5. Bu ma‘nā ger saña oldıysa ma‘lūm
   Sivādan **var** yüri imdi gözüñ yum *(N. 10/4). [var]*
6. Cihān fānīdür iy ġāfil yiter ṭapduñ bu dünyāya
   Yüri **var** imdi ṣıdḳıla ‘ibādet eyle Mevlā’ya *(Mf. 162/2). [var]*
7. Ḳamu ni‘met Ḥaḳ’uñdur ḫōd bilā-şek
   Yüri **var** imdi ġayrıdan elüñ çek *(Mf. 107/2). [var]*
8. Cihān fānīdür iy ġāfil ḳalur ṣanma bu dünyāyı
   Yüri **var** mā-sivādan geç ḳul iseñ iste Mevlā’yı *(Mf. 173/2). [var]*
9. Bilmez iseñ bu yolı eger
   Var bir bilüre ṣoragör *(Koş. 7/20). [var]*
10. **Var** imdi ‘āḳil ol ḫayr işle dā’im
    Olasın tā iki ‘ālemde sālim *(M. 9/3). [var]*
11. Behey bülbül nedür feryād
    Var eyle Ḥaḳ’dan istimdād *(Mrb. 75/2). [var]*
12. Yüri **var** bir bilüre ṣor
    Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/15). [var]*
13. Yüri **var** Ḫāliḳ’a şükr eyle her ān
    Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm’üñ *(Mrb. 106/19). [var]*
14. Yüri **var** maḫzen-i esrār-ı Ḥaḳḳ ol
    Ki her bir ḳaṭrede ‘ummān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/19). [var]*

var-: *O hâl üzre olmak, o hâle dalmak.*

1. Ma‘siyet ehli olan dūzaḫīdür dedügüme
   İ‘timād itmeziseñ iste **varasın** göresin *(Mf. 129/2). [varasın,-a, -sın]*

var-: *Ölmek, dünyadan göçmek.*

1. Bāḳī degül bunda begüm iḳāmet
   Bir ‘āleme daḫi **varsañ** gerekdür *(Koş. 45/4). [varsañ, -sa, -ñ]*
2. Bir iş it kim ṣoñra utanmayasın
   Ne işlerseñ **varub** görseñ gerekdür *(Koş. 45/8). [varub, -ub]*

var-: *Gitmek, yürümek, yol almak.*

1. ‘Avn-i Rabbānī refīḳ olmayıcaḳ
   Bir adım yir **varamaz** ṭālib-i Ḥaḳ *(Mrb. 19/6). [varamaz, -a, -maz]*

var:

var: *Mevcut.*

1. **Var** iken dergāh-ı Ḥaḳ ayruḳ ya ḳande varayın
   Ḫālıḳ’um Rabb’üm ṭururken ya kime yalvarayın *(Mf. 1/1). [var]*
2. Her ḳuluñ bir derdi **var**
   Baña Allah’um gerek *(Koş. 12/23). [var]*
3. Nesi **var** ḳuluñ eksüklükden artuḳ
   Yene luṭf u kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/3). [var]*
4. Bilicek ġayra baḳmaḳdan uṣandı
   Bilmeyenler ġayruñ nef‘i **var** ṣandı *(Koş. 15/17). [var]*
5. Dölenmez göñlümüz senden ayruġa
   Var ise sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/2). [var]*
6. Hīç avunmaz oldı aza ve çoġa
   Var ise sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/4). [var]*
7. Göñül mürġı eski yuvadan uçdı
   Var ise sevdügüm sendedür sende *(Koş. 22/8). [var]*
8. Bunı bildük ki yoḳ ġayrıdan çāre
   Var ise göñlüm sendedür sende *(Koş. 22/16). [var]*
9. Bilür **var** mı bu yolı

Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/1). [var]*

10. ‘Ārifüñ bir cenneti **var** ‘ālem-i dünyāda kim
    Āḫiret cennātına aṣlā taḥassür eylemez *(Mf. 21/1). [var]*
11. Hümā-yı dil ḳarār itmez
    ‘Aceb telvīni **var** ancaḳ *(Mrb. 51/2). [var]*
12. Naḳd-i ‘ömri eyleme nefsüñ hevāsında telef
    Vech-i bāḳī **var** iken maḫlūḳa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/16). [var]*
13. Ṣarardur tāze gülleri
    Ölüm diyü ağlar **var** mı *(Koş. 46/2). [var]*
14. İñler görüb bülbülleri
    Gülüm diyü ağlar **var** mı *(Koş. 46/4). [var]*
15. Ṭutdı dünyāyı ser-tā-ser
    Ẓulüm diyü ağlar **var** mı *(Koş. 46/8). [var]*
16. ‘Aceb nice ola yā Rab
    Ḥālüm diyü ağlar **var** mı *(Koş. 46/12). [var]*
17. Meded irüb açalum mı
    Yolum diyü ağlar **var** mı *(Koş. 46/16). [var]*
18. Añub eski mekānını
    İlüm diyü ağlar **var** mı *(Koş. 46/20). [var]*
19. Dāmen-i vaṣla irem mi
    Elüm deyü ağlar **var** mı *(Koş. 46/24). [var]*
20. Gāh cem‘ idüb gāh farḳ iden
    ‘İlüm diyü ağlar **var** mı *(Koş. 46/28). [var]*
21. Mevlāsından ġayrı kimi **var** ḳuluñ
    Ḥaḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş. 47/3). [var]*
22. **Var** ise sende baṣīṟetden eṣer
    ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/19). [var, -i, -se]*
23. Ne isterseñ idersin ḳudretüñ **var**
    Her işde niçe niçe ḥikmetüñ var *(Mrb. 14/5). [var]*
24. Ne isterseñ idersin ḳudretüñ var
    Her işde niçe niçe ḥikmetüñ **var** *(Mrb. 14/6). [var]*
25. Esirgersin ‘uṣātı raḥmetüñ **var**

Senüñdür ḳul senüñdür ḥükm Efendi *(Mrb. 14/7). [var]*

26. Baṣīret nūrı ger **var** ise sende
    Bu cān bāḳī ḳalur ṣanma bedende *(Mrb. 120/13). [var]*
27. Mā-sivādan yüz çevir başuñda ‘aḳluñ **var** ise
    Ḥaḳḳ’a iḳbāl it eger nūr-ı sa‘ādet yār ise *(Mf. 161/1). [var]*
28. Ne zenler **var** ki ma‘nāda ol erdür
    Ne erler var ki ‘avratdan bed-terdür *(Mf. 181/1). [var]*
29. Ne zenler var ki ma‘nāda ol erdür
    Ne erler **var** ki ‘avratdan bed-terdür *(Mf. 181/2). [var]*
30. Devlet-i dünyāya maġrūr olma ‘aḳluñ yār ise
    Fānīye aldanma ger nūr-ı baṣīret **var** ise *(Mf. 152/2). [var]*
31. Gelmenüñ bir gitmesi **var** iy hümām
    Gitdi gelmek ḳaldı gitmek ve’s-selām *(Mf. 122/1). [var]*
32. **Var** ise sende eger ‘aḳl ü meẕāḳ
    Söyleyen kimseye baḳma söze baḳ *(Mf. 199/1). [var]*
33. ‘Aḳl-ı nāḳış kāmil olmaġa ḳaçan himmet ider
    Onmaduḳluḳ **var** iken onmaġa kim ġayret ider *(Mf. 86/2). [var]*
34. ‘Aḳluñ senüñ ger yār ise biñ cān ile ḳul olagör
    Ger Ḥaḳḳ’a meylüñ **var** ise Mevlā rıżāsın bulagör *(Mf. 7/2). [var]*
35. Ġayruñ nesi **var** arada
    Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/7). [var]*
36. Görüb dört nūrı Cibrīl-i mükerrem
    Var ortasında hem bir nūr-ı a‘ẓam *(M. 7/2). [var]*
37. Faẓluña nihāyet mi **var**
    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/1). [var]*
38. İḥsānuña ġāyet mi **var**
    Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/3). [var]*
39. Ṣıḥḥat-ı ebdān ile īmān-ı kāmil **var** iken
    Tāc ü taḫt ister mi Mevlā’dan ‘aceb ‘āḳil olan *(Kt. 21/1). [var]*
40. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil **var** iken
    Māl ü mülk ü salṭanat ister mi hīç ‘āḳil olan *(Kt. 21/3). [var]*
41. Luṭf u iḥsānuña ġāyet mi **var** iy Ḥayy ü Ḳadīm

Yene raḥmetle naẓar it bize iy Rabb-ı Kerīm *(Mrb. 101/9). [var]*

42. Ṭoġru yola Ḫudā hidāyet ide

    Vardur ümmīdümüz ‘ināyet ide *(Mrb. 39/22). [vardur, -dur]*

43. Alan sensin viren sensin ḳılan sen

    Ne virdüñse odur daḫi nemüz **var** *(Mrb. 57/2). [var]*

44. Ḥaḳīḳat üzre añlayub bilen sen

    Ne virdüñse odur daḫi nemüz **var** *(Mrb. 57/4). [var]*

45. Efendi dil ṭudaḳ senden gelübdür

    Ne virdüñse odur daḫi nemüz **var** *(Mrb. 57/8). [var]*

46. Fenāyı-yā s̲ebātı ḳande bulduḳ

    Ne virdüñse odur daḫi nemüz **var** *(Mrb. 57/12). [var]*

47. Buyurduñ oldı illā ḳaldı ma‘dūm

    Ne virdüñse odur daḫi nemüz **var** *(Mrb. 57/16). [var]*

48. Efendi daḫli yoḳ ġayruñ arada

    Ne virdüñse odur daḫi nemüz **var** *(Mrb. 57/20). [var]*

49. N’ola dīvānuña ḳarşu ṭurursam

    Ḳuluñ Efendi’den ġayrı kimi **var** *(Mrb. 58/2). [var]*

50. Ne **var** dergāhuña yüzüm sürersem

    Ḳuluñ Mevlā’dan ayru yā kimi **var** *(Mrb. 58/4). [var]*

51. Olalum luṭf u iḥsānuña maḳrūn

    Ḳuluñ Efendi’den ġayrı kimi **var** *(Mrb. 58/12). [var]*

52. Viṣalüñ z̲evḳini eyle müyesser

    Ḳuluñ Efendi’den ġayrı kimi **var** *(Mrb. 58/8). [var]*

53. Maṭlabuñ a‘lāyiken ednāya aḳmaḳ yol mıdur

    Yār-ı bāḳī **var** iken aġyāra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/4). [var]*

54. Çoḳdur keremi luṭfı o Raḥmān u Raḥīm’üñ

    İḥsānına ġāyet mi **var** ol Ḥayy u Ḳadīm’üñ *(Mrb. 98/10). [var]*

55. İḥsānuña ġāyet mi **var**

    Senden ‘aṭā senden kerem *(Mrb. 99/11). [var]*

var: *[tas.] Mutlak varlık olan Allah.*

1. Bāḳīden ġayrı küllü şey'in hālik
   Yoġı ḳo **var** derdini çekelüm *(G. 37/8). [var]*
2. Fenā buldı sivā-yı Ḥaḳ Hüdāī
   Ḫudā'dan ġayrı yoḳ bir daḫı **varum** *(N. 18/6). [varum, -um]*
3. Yoḳluḳla bulub **varı**
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/3). [varı, -ı]*

var: *Varlık.* Ⅲ *[tas.] Yaratılmış olan her şey, mâsivâ.*

1. Her kim ister dīdārı
   Terk ider cümle **varı** *(Koş. 10/14). [varı, -ı]*
2. Terk eyle cümle **varı**
   Ḳoma elden iḳrārı *(Koş. 9/9). [varı, -ı]*

var: *Varlık.* Ⅲ *[tas.] Kişinin nefsânî yönü.*

1. **Varumuz** ḫāk idelüm
   Yaḳalar çāk idelüm *(Koş. 9/5). [varumuz, -umuz]*
2. **Varuñ** niṣār eyle Mevlā yolına
   Bunda ne eylerseñ anda bulına *(Koş. 13/17). [varuñ, -uñ]*
3. İsteyen yārin
   Ḫāk ider **varın** *(Koş. 17/2). [varın, -ı, -n]*
4. Ṣıdḳ ile gir yolına dildāruñ
   Bezl it ol maṭlaba cümle **varuñ** *(Mrb. 67/2). [varuñ, -uñ]*
5. **Varuñ** niṣār-ı Ḥażret it
   Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/7). [varuñ, -uñ]*

var eyle-: *Yaratmak.*

1. Yoġiken 'ālemleri **var eylemek**
   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/1). [var eyle, -mek]*

var iken: *Dururken, mevcutken.*

1. Ni‘met-i ṣıḥḥat daḫı īmān-ı kāmil **var iken**
   Milk ü māl ü salṭanat ister mi hīç ‘āḳil olan *(Mf. 143/1). [var iken]*

var it-: *Yaratmak.*

1. İy kā’inātı **var iden**
   İḥsān senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/1). [var it, -en]*
2. ‘Ālemi **var iden** sensin
   Düşmeni yār iden sensin *(Koş. 59/5). [var it, -en]*
3. ‘Ālemleri yoḳdan **var iden** sensin
   Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/7). [var it, -en]*
4. Cihānı **var iden** sensin yoġı iẓhār iden sensin
   Senüñ her sunʿuña yā Rab baḳılsa özge ḥikmetdür *(G. 1/3). [var it, -en]*

varaḳ: *Yaprak.* ||| *[tas.] Yaratılmış olan her şey, mahlûkat.*

1. Güller ṭutar elde **varaḳ**
   Bülbüller oḳurlar sebaḳ *(Koş. 3/25). [varaḳ]*
2. Geldi ẓuhūra her **varaḳ**
   Eşcār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/11). [varaḳ]*
3. İy Hüdāī’ dīde-i Ḥaḳḳ ile baḳ
   Şerḥ ider tevḥīd-i Ḥaḳḳ’ı her **varaḳ** *(Mrb. 15/18). [varaḳ]*

varın yuy-: *[tas.] Nefsi kötü vasıflardan arındırmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Gūş eyleyüb vücūduñ ẕenb-i kelāmunı
   Pervāne nār-ı ‘aşḳıla **varın yuyub** gelür *(G. 11/8). [varın yuy, -ub-y, -ub]*

vārid: *Mümkün, olası.* (KL., http://lugatim.com/s/VÂRİDAT, erişim tarihi: 25.06.2021)

1. Ger irādet **vārid** ise pīrine

- Kevs̱er-i vaḥdetden içür ḳanayın *(Mrb. 38/19). [vārid]*

varlıḳ:

varlıḳ: *[tas.] Kişinin nefsanî yönü, benlik.* (Uludağ, 2016, s. 374)

1. **Varlıġuñ** eyle zā'il
   Olagör Ḥaḳḳ'a vāṣıl *(Koş. 9/17). [varlıġuñ, -uñ]*
2. **Varlıġuñ** yabana atub
   Kāmiller yolını ṭutub *(Koş. 49/21). [varlıġuñ, -uñ]*
3. Her kim dilerse bula yār
   Varlıġını eyler nis̱ār *(Mrb. 65/22). [varlıġını, -ı, -n, -ı]*
4. **Varlıġuñ** bār-ı girāndur iy refīḳ
   'Āḳiliseñ ḳurtul erken bārdan *(G. 21/5). [varlıġuñ, -uñ]*
5. Fānī **varlıḳdan** geçüb bulur ḥayāt
   Ḳaṭreyi ḳor baḥr-i 'ummān isteyen *(G. 10/7). [varlıḳdan, -dan]*
6. Ḳalmaya **varlıḳdan** es̱er
   Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 3/13). [varlıḳdan, -dan]*

varlıḳ: *Yaratılmış şeylerin tamamı, mevcudât.* (Doğan, 2013, s. 1774)

1. **Varlıḳ** senüñdür ser-te-ser
   Sen ḫalḳ idersin ḫayr ü şer *(Mrb. 43/5). [varlıḳ]*
2. Sensin Evvel sensin Āḫir
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/2). [varlıḳ]*
3. Sensin Bāṭın sensin Ẓāhir
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/4). [varlıḳ]*
4. Ġayruñ nesi var arada

Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/8). [varlıḳ]*

5. Bir oldı ġāyet bidāyet
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/12). [varlıḳ]*
6. Reddüñ redd ḳabūlüñ ḳabūl
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/16). [varlıḳ]*
7. Ente'l-'Alīm ente'l-Ḫabīr
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/20). [varlıḳ]*
8. Sermāye-i sa'ādet Ḥaḳ'dan 'ināyet ancaḳ
   Varlıḳ taṣarruf anuñ ġayrısı ālet ancaḳ *(G. 20/2). [varlıḳ]*
9. **Varlıḳ** cümleten senüñdür heb
   Sen esirge Hüdāī'yi yā Rab *(Msd. 2/27). [varlıḳ]*
10. **Varlıḳ** senüñdür ser-te-ser
    Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/27). [varlıḳ]*

varlıḳ: *[tas.] Mâsivâ, kesret.*

1. İlāhī çün ḫalāṣ itdüñ müderrislik ḳażasından
   Viṣālüñ luṭf idüb ḳurtar bizi **varlıḳ** 'aẕābından *(Mf. 25/2). [varlıḳ]*
2. **Varlıḳ** defterini dür
   Benligi aradan sür *(Koş. 20/17). [varlıḳ]*
3. Cānın bu yolda ḫāk ider
   Varlıḳ ḥicābın çāk ider *(Mrb. 65/14). [varlıḳ]*
4. Geçüb **varlıḳ** ḥicābından varan vaḥdet sarāyına
   İrişür Kā'be ḳavseyn'e bilür sırr-ı Ev-ednāyı *(G. 2/9). [varlıḳ]*

varlıḳ: *[tas.] Hiçbir şeye muhtaç olmayan mutlak vücut.*

1. Miftāḥ-ı bāb-ı Ḥażret insān-ı kāmil ancaḳ
   Varlıḳ Ḥaḳḳ'uñ ḥaḳīḳat ġayrısı zā'il ancaḳ *(G. 16/2). [varlıḳ]*

varlığını nisār eyle-: *[tas.] Nefsini Hak'ta fenâ etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Kimde kim ‘aşḳ ide ḳarār
   Varlıġını eyler niṯār *(Mrb. 34/6). [varlıġını niṯār eyle, -r]*

varlıḳ cibāli: *Varlık dağı.* ||| *[tas.] Nefs.*

1. Gider **varlıḳ cibālini**
   Demürden kūh-sār ancaḳ *(Mrb. 51/15). [varlıḳ cibāli, -n, -i]*
2. Ḳaṣr-ı ḳurba irgürüb iḥsāna maẓhar olmaġa
   ‘Āşıḳa **varlıḳ cibālin** kesdürüb Ferhād iden *(G. 8/6). [varlıḳ cibāli,-i,-n]*

varlıḳ ḥicābı: *Varlık örtüsü.* ||| *[tas.] Kulun Hakk'a kavuşmasına engel olan manevî perde.*

1. Aradan **varlıḳ ḥicābı** çāk ola
   Sen ‘ināyet it meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/7). [varlıḳ ḥicābı]*
2. Bizi **varlıḳ ḥicābından** ḫalāṣ it
   Meded iy pādişāhlar pādişāhı *(Mrb. 13/1). [varlıḳ ḥicābı, -ı, -n, -dan]*

varlıḳ ḳonaġı: *Yaratılmışların konaklama yeri.*||| *[tas.] Dünya, mülk âlemi, şehâdet âlemi, nasut âlemi.*

1. **Varlıḳ ḳonaġından** göçüb
   Cisr-i mecāzīden geçüb *(Mrb. 70/21). [varlıḳ ḳonaġı, -n, -dan]*

varuñ fedā-yı Ḥaḳ it-: *[tas.] Nefsin kötü vasıflarını Hakk’a fedâ etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. İdüp varuñ fedā-yı Ḥaḳ
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/3). [varuñ fedā-yı Ḥaḳ it, -üb]*

varuñ hāk eyle-: *[tas.] Nefsin kötü vasıflarını yok etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Gül gibi yaḳañ çāk eyle
   ‘Aşḳ ile **varuñ ḫāk eyle** *(Koş. 7/6). [varuñ ḫāk eyle]*

varuñı yoḳ eyle-: *[tas.] Nefsin kötü vasıflarını yok etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Yoḳ eyleyüb heb varuñı
   Bulduñ mı sen de yāruñı *(Mrb. 70/25). [varuñı yoḳ eyle, -y, -üb]*

vaṣf eyle-: *Tarif etmek, saymak.*

1. Kimseler ḥüsnüñi **vaṣf eyleyemez**
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/1). [vaṣf eyle, -y, -e, -mez]*
2. Ḥüsnüñi **vaṣf idicek** gül
   Aña ‘āşıḳ oldı bülbül *(Koş. 43/5). [vaṣf it, -icek]*

vāṣıl:

vāṣıl: *Kavuşan, ulaşan.*

1. Mürşid-i rāh-ı ḥaḳīḳat ‘ārif-i kāmil gerek
   Sākin-i ṣaḥn-ı hidāyet Ḥażret’e **vāṣıl** gerek *(Mf. 109/2). [vāṣıl]*
2. Hüdāī’ kimi nūr-ı ẕāta **vāṣıl**
   Teraḳḳīler tenezzüller nedendür *(Mrb. 88/19). [vāṣıl]*

vāṣıl: *[tas.] Hakk'a eren muhakkik, ermiş, ârif.* (Uludağ, 2016, s. 374)

1. Kimi maḥcūb ise kimi **vāṣıldur**
   İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/15). [vāṣıldur, -dur]*

2. **Vāṣıl** ola sırrum u cānum ḳarīb
   Tā Hüdāī’ ḳalmaya şöyle ġarīb *(Mrb. 66/17). [vāṣıl]*
3. Şu kim vaḥdet şarābın haẓm ide bezm-i şerī‘atda
   Ṭarīḳatda odur kāmil ḥaḳīḳatda odur **vāṣıl** *(G. 18/8). [vāṣıl]*

vāṣıl: *Rücû eden, geri dönücü.*

1. Aña **vāṣıl-durur** eşyā’ muḥaḳḳaḳ
   Velī maḥcūb olan bilmez viṣāli *(Mrb. 86/7). [vāṣıl-durur, -durur]*

<u>vāṣıl ol-:</u>

vāṣıl ol-: *Kavuşmak, erişmek, ulaşmak.*

1. Ṣıdḳıla olan Hüdāī’ Ḥaḳḳ’a ḳul
   Vāṣıl olur Ḥażret-i Mevlā’ya ol *(Mrb. 123/10). [vāṣıl ol, -ur]*
2. Ḳo nefsi ol sarāy-ı ḳalbe dāḫil
   Çalış sa‘y it olınca Ḥaḳḳ’a vāṣıl *(Mf. 114/2). [vāṣıl ol, -ınca]*
3. ‘Āḳiliseñ nevm-i ġafletden uyan
   Vāṣıl olmaz Ḥaḳḳ’a şeyṭāna uyan *(Mf. 131/2). [vāṣıl ol, -maz]*
4. Sırrum vaḥdet iline **vāṣıl ola**
   Ara yirden ayrılığı sürem mi *(Koş. 6/11). [vāṣıl ol, -a]*
5. Olmasun nefsüñ ḥā’il
   Bāḳī mülke ol vāṣıl *(Koş. 35/26). [vāṣıl ol]*
6. Cümle merātibden geçüb
   Tevḥīd-i ẕāta **vāṣıl ol** *(N. 1/6). [vāṣıl ol]*
7. Sır maṭlaba **vāṣıl ola**
   Rabbüm kerīm iḥsān ide *(Kt. 13/1). [vāṣıl ol, -a]*
8. Sülūk ehli ṣafāya **vāṣıl olsa**
   İrüb ẕevḳe murādı hāṣıl olsa *(Mrb. 86/13). [vāṣıl ol, -sa]*
9. Hüdāī’ **vāṣıl oldı** nūr-ı ẕāta
   Geçen ‘āşıḳ celāli vü cemāli *(Mrb. 87/19). [vāṣıl ol, -dı]*

10. Olalum nūr-ı pāk-i ẕāta vāṣıl
    ‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/3). [vāṣıl ol, -alum]*
11. İdegör rūz u şeb ḳaṭ‘-ı menāzil
    Olunca Kā‘be-i āmāle vāṣıl *(Mrb. 36/10). [vāṣıl ol, -unca]*
12. Olavuz maṭlab-ı a‘lāya vāṣıl
    Meded eyle meded sulṭānum Allāh *(Mrb. 94/7). [vāṣıl ol, -avuz]*
13. Hüdāī’ye bu yollarda hidāyet rehber olursa
    Olur maḳṣūdına vāṣıl bulur lā-büd müsemmāyı *(G. 2/12). [vāṣıl ol,-ur]*
14. Ḳābe ḳavseyn’üñ Hüdāī’ fehm idüb cem‘iyyetin
    Vāṣıl ol sırr-ı ev ednāya müselmānlıḳ budur *(G. 9/10). [vāṣıl ol]*
15. Şeb-i fürḳatdeki keşret ḫayāl-i ẓilldur aldanma
    Serābı ḳo sarāya baḳ sarāy-ı sırra ol vāṣıl *(G. 15/4). [vāṣıl ol]*
16. **Vāṣıl olunca** ḥaḳīḳat gencine
    Yıḳılub vīran olayın bir zamān *(G. 17/13). [vāṣıl ol, -unca]*
17. Ṣafā-yı bāl ile Ḥaḳḳ’a teveccüh itse bir kişi
    Murādına olur vāṣıl tamām olur anuñ işi *(Mf. 163/2). [vāṣıl ol, -ur]*

vāṣıl ol-: *[tas.] Hakk’a ermek, tevhidi gerçekleştirmek.*

1. Vādī-i ḥayretde ḳalma
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/2). [vāṣıl ol, -maġ, -a]*
2. Bugüni yarına ṣalma
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/4). [vāṣıl ol, -maġ, -a]*
3. Nefs elinde olma zebūn
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/8). [vāṣıl ol, -maġ, -a]*
4. İstedügüni bulagör
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/12). [vāṣıl ol, -maġ, -a]*
5. Hüdāī’den gūş it ḫaber
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/36). [vāṣıl ol, -maġ, -a]*
6. Ol maṭlab-ı a‘lāya ir
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/32). [vāṣıl ol, -maġ, -a]*
7. Ger ṭālib iseñ ‘izzete

Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/28). [vāṣıl ol, -maġ, -a]*

8. Giceyi gündüze ḳatub
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/24). [vāṣıl ol, -maġ, -a]*
9. Bulagör bir bāḳī devlet
   Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/20). [vāṣıl ol, -maġ, -a]*
10. Ḥaḳḳ’ı her yerde gör ḥāżır
    Vāṣıl olmaġa sa‘y eyle *(Koş. 49/16). [vāṣıl ol, -maġ, -a]*
11. Fürḳat ehline yiter ḳılduñ naẓar
    Aç gözüñ **vāṣıl olan** yārāna baḳ *(G. 14/12). [vāṣıl ol, -an]*
12. Nice bir levs-i sivāda ḳalasın
    Ac gözüñ **vāṣıl olan** yārānı gör *(G. 19/8). [vāṣıl ol, -an]*

vāṣıl olagör-: *Kavuşmaya gayret göstermek.*

1. Varlıġuñ eyle zā’il
   Olagör Ḥaḳḳ’a vāṣıl *(Koş. 9/18). [vāṣıl olagör]*
2. Olagör Ḥazret’e vāsıl
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/7). [vāsıl olagör]*

vāṣıl-ı Ḥażret: *[tas.] Hakk’a kavuşan ârif, kâmil.*

1. Şol ṭālib-i ṣādıḳda kim ḥubb-ı Ḫudā ġālib olur
   Ol **vāṣıl-ı Ḥażret** olub manṣıb aña ṭālib olur *(Mf. 85/2)[vāṣıl-ı Ḥażret]*

vāṣıl-ı maṭlab ol-: *Arzu edilene kavuşmak. ǁ [tas.] Hakk'a erişmiş ârif olmak.*

1. ‘İnāyet eyle sen yā Rab
   Olalum vāṣıl-ı maṭlab *(Mrb. 124/6). [vāṣıl-ı maṭlab ol, -alum]*

vāṣıl-ı maṭlūb-ı a‘lā: *Yüce talebe kavuşan. ǁ [tas.] Hakk'a kavuşan ârif, insan-ı kâmil.*

1. Olalum **vāṣıl-ı maṭlūb-ı a‘lā**
   ‘İnāyet eyle Sulṭān’um ‘ināyet *(Mrb. 56/7). [vāṣıl-ı maṭlūb-ı a‘lā]*

vāṣıl-ı muṭlaḳ: *Eksiksiz kavuşan.* ||| *[tas.] Allah'a eren insan-ı kâmil, ârif.*

1. Olıcaḳ sālike ‘ināyet-i Ḥaḳ
   Tīz olurmış o **vāṣıl-ı muṭlaḳ** *(Mrb. 74/30). [vāṣıl-ı muṭlaḳ]*

vāṣıl-ı şems-i bī-zevāl: *Sonsuzluk güneşinin kavuşanı.* ||| *[tas.] Hakk'a eren ârif.*

1. **Vāṣıl-ı şems-i bī-zevāl** olalum
   Sākin-i ṣuffe-i kemāl olalum *(Msd. 2/21). [vāṣıl-ı şems-i bī-zevāl]*

vāṣıl-ı z̲āt eyle-: *Hakikate kavuşmak.* ||| *[tas.] Tevhid-i zât mertebesine ulaşmak.*

1. N’ola olsa **vāṣıl-ı z̲āt eylemek**
   Ḳudrete ġāyet yoḳ Allāh’um meded *(Mrb. 42/7). [vāṣıl-ı z̲āt eyle,-mek]*

vaṣī: *Hasta, düşkün ve yetimin malını yöneten kimse.*

1. Bulmaḳ isterseñ eger ḳadr-i cemīl
   Ne **vaṣī** ol ne vekīl ol ne kefīl *(Mf. 24/2). [vaṣī]*

vāsi‘: *Sonsuz, sınırsız.*

1. Bir z̲errece gelmez cihān
   Vāsi‘-dürür ṣaḥrā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/32). [vāsi‘]*

vaṣl: *Kavuşma.* ||| *[tas.] Hakk'a erme, Hak'la birlikte vahdette olma, vuslat.* (Uludağ, 2016, s. 375)

1. **Vaṣluñ** hevāsından uçub

Seyrān iderler Hū ile *(Koş. 3/7). [vaṣluñ, -uñ]*

2. **Vaṣluña** vir ḳābiliyyet

   Çoḳ aġladuḳ bizi güldür *(Koş. 32/7). [vaṣluña, -uñ, -a]*

3. Kimini ṣalduñ Kā‘be’ye kimi ider ‘Arş’uñ ṭavāf

   ‘Uşşāḳa **vaṣluñ** ḳıl ‘aṭā iy herkese iḥsān iden *(G. 6/8). [vaṣluñ, -uñ]*

4. Bize de **vaṣluñ** iḥsān eyle Mevlā

   Murādın ṭālibüñ eylerseñ i‘ṭā *(N. 3/4). [vaṣluñ, -uñ]*

5. Ḳoma Hüdāī’yi ġarīb

   Vaṣluñ aña eyle naṣīb *(Mhm. 1/22). [vaṣluñ, -uñ]*

6. **Vaṣluñı** eyle Hüdāī’ye ‘aṭā

   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/19). [vaṣluñı, -uñ, -ı]*

7. Bizi fażluñla çünki itdüñ īcād

   Yene eyle na‘īm u **vaṣla** irṣād *(Mrb. 116/14). [vaṣla, -a]*

8. **Vaṣluñdan** olsun behre-mend

   Senden meded senden meded *(Mrb. 32/19). [vaṣluñdan, -uñ, -dan]*

9. Bī-çāre Hüdāī’ ger

   Vaṣluña ola maẓhar *(Mrb. 104/18). [vaṣluña, -uñ, -a]*

10. Derdinüñ dermānı **vaṣluñdur** hemān

    Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/31). [vaṣluñdur, -uñ, -dur]*

11. Sālike fażluñla dā‘im eyle tevfīḳüñ refīḳ

    Sen ‘ināyet eyle yā Rab **vaṣluña** lāyıḳlara *(G. 29/8). [vaṣluña, -uñ, -a]*

12. Nuṭfe-i nā-çīzi insān eyleyen Ḳādir Ḫudā

    Yine luṭfundan ide ḳullarına **vaṣlın** ‘aṭā *(G. 35/2). [vaṣlın, -ı, -n]*

13. **Vaṣluñ** hevāsına gezer āvāre ebr ü bād

    Pervāne şem‘-i ‘aşḳuña eflāk döner hem āfitāb *(G. 25/7). [vaṣluñ, -uñ]*

14. Cemālüñi görsevüz

    Vaṣla irse elümüz *(Koş. 20/16). [vaṣla, -a]*

15. **Vaṣluñ** olalı maṭlab

    Cān eglenimez yā Rab *(Mrb. 50/9). [vaṣluñ, -uñ]*

16. **Vaṣluñ** iḥsān it Hüdāī’ye hemīn

    Sen ‘ināyet eyle Sulṭan’um meded *(Mrb. 108/19). [vaṣluñ, -uñ]*

vaṣl-ı cānān: *Sevgiliye ulaşma.* ||| *[tas.] Hakk'a kavuşma, vuslat.* (Hüseyin Vassaf, 2015, s. 68)

1. Gel berü iy derde dermān isteyen
   Cāna baḳmaz **vaṣl-ı cānān** isteyen *(G. 10/2). [vaṣl-ı cānān]*

vaṣl-ı yār: *Sevgiliye kavuşma.* ||| *[tas.] Hakk'a kavuşma, vuslat.* (Hüseyin Vassâf, 2015, s.68)

1. Ḫalvet ü ‘uzletde eylerseñ ḳarār
   Umulur müyesser ola **vaṣl-ı yār** *(Mf. 80/2). [vaṣl-ı yār]*
2. Ḫalvet ü ‘uzletde eylerseñ ḳarār
   Umulur müyesser ola **vaṣl-ı yār** *(Mf. 80/2). [vaṣl-ı yār]*

vaṣluñ ḫānı: *Kavuşma sofrası.* ||| *[tas.] Vahdet makamı.*

1. **Vaṣluñ ḫānın** ẕevḳ idüb dadamazuz
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/15). [vaṣluñ ḫānı,-n]*

vaṣluñ ṣarābı: *Kavuşma şarabı.* ||| *[tas.] İlahî aşk.*

1. **Vaṣluñ ṣarābından** içür
   Rabb’üm meded Mevlā’m meded *(Koş. 18/3). [vaṣluñ ṣarābı, -ı, -n, -dan]*

vaṭan: *Yurt, memleket.* ||| *[tas.] Bezm-i elest, âlem-i ervâh.* (Ögke, 2018, s. 176)

1. **Vaṭan** añılsa bir ġarībe n’ola
   Ḫasteler varsalar ṭabībe n’ola *(Msd. 2/15). [vaṭan]*

vaṭan ṭut-: *Bir yere kalıcı olarak yerleşmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ṣaḳın bu vīrān evde **vaṭan ṭutma**
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/3). [vaṭan ṭut, -(ma)]*

<u>vā-veylāya başla-:</u> *Yaygara koparmak, feryat etmek.*

1. Bir akça ziyān itseñ başlarsın vā-veylāya
   Yarım pūlca kayırmazsın giderse dīnüñ yaġmaya *(Mf. 35/1). [vā-veylāya başla, -r, -sın]*

<u>vay:</u> *Eklendiği fiilin anlamını istek, talep gibi duygularda kuvvetlendirme.*

1. N'olaydı hay n'olaydı **vay** n'olaydı
   Göñül rāḥat beden ṣıḥḥat bulaydı *(N. 22/1). [vay]*

<u>ve:</u>

ve: *Ve, ile*

1. Vücūd iḳlīmini fikr eyle dervīş
   Bu cān ü cism **ve** bu eller nedendür *(Mrb. 88/2). [ve]*
2. Ḥubb-ı Ḥaḳ **ve** ḥubb-ı dehr-i dūn
   Cem' beyne'ṭ-ṭıb ve'n-nūn *(N. 13/1). [ve]*

ve: *Diğer taraftan, buna karşılık.*

1. Eḳūlu tāreten yā Rabbi zidnī
   Ve uḫrā leyte ummī lem telidnī *(G. 39/14). [ve]*

<u>Ve bi'l-esḥārihum yestaġfirūne:</u> *"Seherlerde istiğfar ederlerdi." meâlli âyet.*
(Zâriyât, 51/18[161])

[161] يَسْتَغْفِرُونَ هُمْ وَبِالْأَسْحَارِ

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. **Ve bi'l-esḥārihum yestaġfirūne**
   Baḳ istiġfār eyle her seḥer-gāh *(G. 32/7). [ve bi'l-esḥārihum yestaġfirūne]*

veca'-ı baṭn: *Karın ağrısı.*

1. Kim ki bir pend-i leẕīẕ isteye bu kemterden
   Veca'-ı baṭna 'asel enfa' imiş sükkerden *(Mf. 127/2). [veca'-ı baṭna, -a]*

vecd: *[tas.] İlâhî aşkın etkisiyle kendinden geçme, cezbeye kapılma durumu.* (KL., http://lugatim.com/s/vecd, erişim tarihi: 14.06.2021)

1. Esüb maḥabbet yeli
   Vecde getürsün dili *(Koş. 20/6). [vecde, -e]*

vech:

vech: *Vesile, sebep.*

1. Ḥaḳ'dan Hüdāī'ye iḥsān olurdı
   Her **vech** ile yollar āsān olurdı *(Koş. 4/18). [vech]*
2. Ṭūra tecellī eyleyüb diller tesellī eyleyüb
   Musā'ya diyüb Len terān ol **vechile** iḥsān iden *(G. 4/6).[vechile, -ile]*

vech: *Yöntem, yol, tarz, usûl.*

1. Dūr ider Ḥaḳ'dan seni ḥubb-ı sivā ḳayd-i 'alef
   Gör ne **vech** ile sülūk itmiş bu yollarda selef *(Mrb. 68/14). [vech]*

"Seher vakitlerinde rablerinden bağışlanmalarını dilerlerdi."

vech-i bāḳī: *Ebedî yüz.* ||| *[tas.] Sonsuz olan Hakk'ın mutlak varlığı.*

1. Naḳd-i ‘ömri eyleme nefsüñ hevāsında telef
   Vech-i bāḳī var iken maḫlūḳa baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/16). [vech-i bāḳī]*

vech-i Raḥmān: *Bütün varlıklara merhamet eden Allah'ın yüzü.* ||| *[tas.] Çok merhametli olan Allah'ın mutlak güzelliği.*

1. Ārzū itdi **vech-i Raḥmān’ı**
   Ḳatreden geçdi buldı ‘ummānı *(Msd. 1/9). [vech-i Raḥmān, -ı]*
2. Virseler almaz Süleymān milkini
   İy Hüdāī’ **vech-i Raḥmān** isteyen *(G. 10/18). [vech-i raḥmān]*

vedā‘ it-: *İlgiyi kesmek, terk etmek.*

1. **Vedā‘ itdüñ** meger iki cihāne
   Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/7). [vedā‘ it, -dü, -ñ]*

Vedūd: *Kullarını seven ve sevilmeye en çok lâyık olan Allah.*

1. Bir ‘ışḳ-ı pāk iḥsān ide
   Ol Ḳādir ü Ḥayy ü **Vedūd** *(Mrb. 35/2). [Vedūd]*
2. Ol Ḳādir ü Ḥayy u **Vedūd**
   ‘Ālemlere virdi vücūd *(Mrb. 110/5). [Vedūd]*
3. İy Ḳādir ü Ḥayy u **Vedūd**
   Umar Hüdāī’ faẕl u cūd *(Mrb. 99/25). [Vedūd]*

vefā: *Dostluk, muhabbet , sadâkat.*

1. Kim umar senden **vefāyı**
   Yalan dünyā degül misün *(Koş. 26/1). [vefāyı, -y, -ı]*

vefā um-: *Muhabbet ve sadâkat beklemek.*

1. Bu fānīden umma vefā
   Ac gözüñ ġafletden uyan *(Koş. 48/7). [vefā um, -(ma)]*

vehm-i bāṭıl: *Dayanağı olmayan düşünce.*

1. Mevcūd O'dur vücūdı ola anuñ ḥaḳīḳī
   Yoḫsa vücūd-ı zā'il bir **vehm-i bāṭıl** ancaḳ *(G. 16/4). [vehm-i bāṭıl]*

ve illā: *Aksi takdirde.* (Doğan, 2013, s. 1778)

1. Sivāyı ḳo hevālardan gözüñ yum
   Ve illā nefs-i şūmuñ ḥāli ma'lūm *(Mrb. 109/14). [ve illā]*

vekīl: *Başkası adına söz söyleyen veya hareket eden kimse.*

1. Bulmaḳ isterseñ eger ḳadr-i cemīl
   Ne vaṣī ol ne **vekīl** ol ne kefīl *(Mf. 24/2). [vekīl]*

ve'l müşrikūne fī's-saḳar: *"Müşrikler cehennemdedir" meâlli âyete telmih. .* (Krş., İnfitâr, 82/14[162]; Müddesir, 74/ 26,42)

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. El-mü'minūne fī'n-na'īm
   Ve'l müşrikūne fī's-saḳar *(G. 34/18). [ve'l müşrikūne fī's-saḳar]*

---

[162] جَحِيمٍ لَفِي الْفُجَّارَ وَإِنَّ

Kötüler ise kesinlikle cehenneme gireceklerdir.

velī: *Ama, fakat, amma velakin, ancak, ne var ki.*

1. Egerçi ḳullaruñ çoḳdur ḳuṣūrı
   Velī Ḥaḳḳ'uñ daḫı çoḳ 'afvı nūrı *(Mrb. 109/6). [velī]*
2. Ehl-i ẓāhir 'ömrüñi naḥv ile ṣarfa ṣarf ider
   Ehl-i bāṭından **velī** ġāfil gelür ġāfil gider *(Mf. 61/2). [velī]*
3. Feyż-i Ḥaḳ'da buḫl yoḳ herkes **velī** ṭālib degül
   Bī-sebeb ıṣlāḥ-ı 'ālem Bārī'ye vācib degül *(Mf. 112/1). [velī]*
4. İster seni cānum **velī**
   Neylesün irişmez eli *(Koş. 32/9). [velī]*
5. Ṭışını gerçi lāle āle sarmış
   Velī ḫōş būyı yoḳ ḳalbi ḳararmış *(M. 3/2). [velī]*
6. Aña vāṣıl-durur eşyā' muḥaḳḳaḳ
   Velī maḥcūb olan bilmez viṣāli *(Mrb. 86/8). [velī]*
7. Gerçi ḫōşdur Efendi ṣabr-ı cemīl
   Żu'afāda **velī** biżā'a ḳalīl *(Mrb. 20/18). [velī]*
8. Ni'am gerçi elemden yeg
   Velī mün'im ni'amdan yeġ *(Mrb. 46/14). [velī]*
9. **Velī** sen geçüb ef'āl ü ṣıfātı
   'İbādı itdüñ aṣl-ı ẕāta da'vet *(G. 23/9). [velī]*

verd: *Gül çiçeği.* ||| *Sevgili.*

1. **Verd** içün bülbül derdile nālān
   Oldı pervāne şem' ile sūzān *(Koş. 16/9). [verd]*

verd-i bī-hemtāya: *Benzersiz gül.* ||| *[tas.] Eşi ve benzeri bulunmayan Allah.*

1. **Verd-i bī-hemtāyadur** şevḳ u ṭarab
   Bülbülüñ zārı degül gülzārdan *(G. 21/9). [verd-i bī-hemtāya, -dur]*

verd-i gülistān-ı Ḫudā: *Hak bahçesinin gülü.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. Bedr-i dücā şems-i ḍuḥā
   Verd-i gülistān-ı Ḫudā *(Mrb. 82/10). [verd-i gülistān-ı Ḫudā]*

verd-i ḫandān: *Açılmış gül çiçeği.* ||| *Hz. Muhammed.*

1. Ṭañ mıdur bülbül itse efġānı
   Żayi‘ itdi o **verd-i ḫandānı** *(Msd. 1/14). [verd-i ḫandān, -ı]*

verd-i pāk: *Saf gül.* ||| *[tas.] İlahî güzellik.* (Şimşek, 2017, s. 130)

1. Ger dilerseñ sende bite **verd-i pāk**
   Meskenetle kendüñi ḫāk eyle ḫāk *(Mf. 39/1). [verd-i pāk]*

Ver-ne zi-da‘vāhā çi sūd: "*Şayet öyle değilse iddialara ne gerek var?"*

1. Ṣādıḳlara burhān gerek
   Ver-ne zi-da‘vāhā çi sūd *(Mrb. 35/16). [ver-ne zi-da‘vāhā çi sūd]*

vesīle: *Sebep, bahane.* ||| *Yardım, nusret.* (Tulum, 2011, s. 1845)

1. Enbiyā evliyā **vesīle** imiş
   Zirā Ḥaḳ anlaruñla bile imiş *(Mrb. 71/13). [vesīle]*

ve’s-selām: *İşte o kadar, son söz bu.*

1. Gelmenüñ bir gitmesi var iy hümām
   Gitdi gelmek ḳaldı gitmek **ve’s-selām** *(Mf. 122/2). [ve’s-selām]*

ve’ş-şükrü: *Şükür.*

1. Fażluñladur ancaḳ senüñ olduġumuz iḥsān ḳarīn

El-ḥamdü lek **ve'ş-şükrü** lek āyā Mücibe's-sāilīn *(Mf. 146/2). [ve'ş-şükrü]*

ve uḫrā: *Ve sonra, diğer taraftan.*

1. Eḳūlu tāreten yā Rabbi zidnī
   Ve uḫrā leyte ummī lem telidnī *(G. 39/14). [ve uḫrā]*

vey: *Ey.*

1. İy Resūl-i Muṣṭafā vü Müctebā
   Vey Ḥabīb-i Murtażā vü Muḳtedā *(G. 22/2). [vey]*

veyā: *Yahut, ya da.*

1. İçüb cām-ı muḥabbetden
   Digil yā Hū **veyā** men Hū *(Mrb. 52/2). [veyā]*
2. Ṣafā sür bezm-i vaḥdetden
   Digil yā Hū **veyā** men Hū *(Mrb. 52/4). [veyā]*
3. Dilerseñ bir gül-i bī-ḫār
   Digil yā Hū **veyā** men Hū *(Mrb. 52/8). [veyā]*
4. Ḫalāṣ ol derd ile ġamdan
   Digil yā Hū **veyā** men Hū *(Mrb. 52/16). [veyā]*
5. Hüdāī'den işit pendi
   Digil yā Hū **veyā** men Hū *(Mrb. 52/20). [veyā]*
6. Bulagör Ḥażret'e ḳurbet
   Digil yā Hū **veyā** men Hū *(Mrb. 52/12). [veyā]*

vezīr: *Yardımcı.*

1. Ne Sübḥān'sın şerīküñ yoḳ ilāhī
   Ne sulṭānsın **vezīrüñ** yoḳ ilāhī *(M. 1/2). [vezīrüñ, -üñ]*

Ve’zkurūhu fi’l-ġuduvvi ve’r-revāḥ: *"Sabah ve akşam Allah'ı zikredin." meâlli âyetine telmih.* (Krş., İnsân, 76/25[163])

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. Yā ‘ibāda’llāhi kūmū va‘budū
   Ve’z̲kurūhu fi’l-ġuduvvi ve’r-revāḥ *(G. 30/6).[ve’z̲kurūhu fi’l-ġuduvvi ve’r-revāḥ]*

vildān: *Yeni doğan çocuk.* ||| *[tas.] Sâlikin sülûkla elde ettiği ve ilahî hakikatleri idrak eden manevî cevheri, rûh-ı sultânî.* (‘Veled-i kalb’ için bkz., Şimşek, 2017, s. 378)

1. Keşf olunca sırr-ı taḥbīb-i Ḥabīb
   Terk-i ġılmān it yiter v**ildāna** baḳ *(G. 14/10). [vildāna, -a]*

vir-:

vir-: *Bahşetmek, ihsan etmek, ikram etmek, nasip etmek.* (Tulum, 2011, s. 1844)

1. Ḥaḳḳ’un iḥsānını fikr eyleyügör
   Virdügi ni‘mete şükr eyleyügör *(Koş. 14/14). [virdügi, -düg, -i]*
2. Saña kim **virmişdür** insān olmaġı
   Ehl-i İslām ehl-i īmān olmaġı *(Mrb. 117/5). [virmişdür, -miş, -dür]*
3. Şākire Ḥaḳ gerçi çoḳ s̲evāb **virür**
   Ṣābire ammā ki bī-ḥisāb virür *(Mf. 76/1). [virür, -ür]*
4. Şākire Ḥaḳ gerçi çoḳ s̲evāb virür
   Ṣābire ammā ki bī-ḥisāb **virür** *(Mf. 76/2). [virür, -ür]*
5. Vaṣluña **vir** ḳābiliyyet
   Çoḳ aġladuḳ bizi güldür *(Koş. 32/7). [vir]*

---

[163] وَاَصِيلاً ۚ بُكْرَةً رَبِّكَ اسْمَ وَاذْكُرِ

“Sabah akşam rabbinin adını an.”

6. Sensin **viren** her murādı
   ‘İnāyet eyle yā Hādī *(Koş. 54/13). [viren, -en]*
7. Ol **virdi** cism ile cānı
   Ol virdi ‘ilm ü ‘irfānı *(Koş. 37/9). [virdi, -di]*
8. Ol virdi cism ile cānı
   Ol **virdi** ‘ilm ü ‘irfānı *(Koş. 37/10). [virdi, -di]*
9. Cümle mevcūdāta sen **virdüñ** ḥayāt
   Luṭfuñ ile oldı cümle kā’ināt *(Mrb. 128/5). [virdüñ, -dü, -ñ]*
10. Yine mü’min ḳullara sen **vir** s̲ebāt
    Yā ilāhī sen ‘ināyet it meded *(Mrb. 128/7). [vir]*
11. Ḫalḳa ḥayātı sen **virdüñ**
    Cevher-i z̲ātı sen virdüñ *(Koş. 59/13). [virdüñ, -dü, -ñ]*
12. Ḫalḳa ḥayātı sen virdüñ
    Cevher-i z̲ātı sen **virdüñ** *(Koş. 59/14). [virdüñ, -dü, -ñ]*
13. Bu ‘āciz ḳullarına Rabb-i Kādir
    ‘İnāyet ide ḳuvvetler **vireydi** *(Kt. 14/2). [vireydi, -e, -y, -di]*
14. Yolında ḫıdmete tevfīḳ idüb hem
    Ḳuvāya daḫi ṣıḥḥatlar **vireydi** *(Kt. 14/4). [vireydi, -e, -y, -di]*
15. Ḳalıba ṣıḥḥat ü hem ḳalbe ṣafā **virdi** tamām
    Ḫāliḳ’uñ luṭfuna gel ḥamd ü s̲enā eyleyelüm *(Mrb. 101/3). [virdi,-di]*
16. Derdin viren Ḳādir Ḫudā
    Bir gün **vire** dermānumuz *(Mrb. 1/20). [vire, -e]*
17. Ṭāliblere ḳuvvet **vir**
    ‘Āṣıḳlara ḳurbet vir *(Mrb. 6/13). [vir]*
18. Ṭāliblere ḳuvvet vir
    ‘Āṣıḳlara ḳurbet **vir** *(Mrb. 6/14). [vir]*
19. Ṣādıḳlara vuṣlat **vir**
    Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/15). [vir]*
20. İy Ḫudā i‘tiḳādı sen **virdüñ**
    Emrüñe inḳiyādı sen virdüñ *(Mrb. 41/1). [virdüñ, -dü, -ñ]*
21. İy Ḫudā i‘tiḳādı sen virdüñ
    Emrüñe inḳiyādı sen **virdüñ** *(Mrb. 41/2). [virdüñ, -dü, -ñ]*

22. Fażluña i‘timādı sen **virdüñ**

Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/3). [virdüñ, -dü, -ñ]*

23. Fażluña i‘timādı sen virdüñ

Bendeñe her murādı sen **virdüñ** *(Mrb. 41/4). [virdüñ, -dü, -ñ]*

24. Kim ider bunca luṭf u iḥsānı

Bendeñe her murādı sen **virdüñ** *(Mrb. 41/8). [virdüñ, -dü, -ñ]*

25. Fażluñ ile olur saña vuṣlat

Bendeñe her murādı sen **virdüñ** *(Mrb. 41/12). [virdüñ, -dü, -ñ]*

26. Sen **virürsin** Hüdāī’ye ḳurbet

Sensin iden ‘ibāduñı da‘vet *(Mrb. 41/9). [virürsin, -ür, -sin]*

27. Alan sensin viren sensin ḳılan sen

Ne **virdüñse** odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/2). [virdüñse, -dü, -ñ, -se]*

28. Ḥaḳīḳat üzre añlayub bilen sen

Ne **virdüñse** odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/4). [virdüñse, -dü, -ñ, -se]*

29. Efendi dil ṭudaḳ senden gelübdür

Ne **virdüñse** odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/8). [virdüñse, -dü, -ñ, -se]*

30. Fenāyı-yā s̲ebātı ḳande bulduḳ

Ne **virdüñse** odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/12). [virdüñse, -dü, -ñ, -se]*

31. Buyurduñ oldı illā ḳaldı ma‘dūm

Ne **virdüñse** odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/16). [virdüñse, -dü, -ñ, -se]*

32. Efendi daḫli yoḳ ġayruñ arada

Ne **virdüñse** odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/20). [virdüñse, -dü, -ñ, -se]*

33. Ḳo sivāyı ṣıdḳ ile gel eyle Ḥaḳḳ’a i‘tiz̲ār

Her murādı Ḥaḳ **virür** sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/20). [virür,-ür]*

34. Mevce gelüb baḥr-i kerem yemm-i cūd

Luṭfuñ ile ‘āleme **virdüñ** vücūd *(Mrb. 95/22). [virdüñ, -dü, -ñ]*

35. Fażluñ ile **vir** yene nūr-ı şühūd

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/23). [vir]*

36. **Virdüñ** bize yā Rab vücūd

Hem lem‘a-i nūr-ı şühūd *(Mrb. 102/5). [virdüñ, -dü, -ñ]*

37. Cān ü dile **virdüñ** ṣafā

Çoḳ çoḳ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/19). [virdüñ, -dü, -ñ]*

38. **Vir** Hüdāī’ bendeñe baḳī na‘īm
    Heb senüñ faẓluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/11). [vir]*
39. Her şey’e sen **virdüñ** vücūd
    Cümle saña eyler sücūd *(Mrb. 3/5). [virdüñ, -dü, -ñ]*
40. Mi‘rāc’a idüb da‘veti
    Viren Habīb’e vuṣlatı *(Mrb. 2/10). [viren, -en]*
41. **Virgil** Hüdāī’ye vücūd
    Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/19). [virgil, -gil]*
42. ‘Ālem-i vaḥdetde sen **virgil** ş̲ebāt
    Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/15). [virgil, -gil]*
43. Ol Ḳādir ü Ḥayy u Vedūd
    ‘Ālemlere **virdi** vücūd *(Mrb. 110/6). [virdi, -di]*
44. Yiter yaḳdı ‘ibādı nār-ı ḥasret
    Ṣafā **virsün** ḳulūba nūr-ı vuṣlat *(Mrb. 113/6). [virsün, -sün]*
45. Ṣafā **vir** ḳalbümüzde ḳalmasun pās
    Olavuz tā ḳarīn-i meclis-i ḫāṣ *(Mrb. 12/13). [vir]*
46. **Virseler** almaz Süleymān milkini
    İy Hüdāī’ vech-i Raḥmān isteyen *(G. 10/17). [virseler, -se, -ler]*

vir-: *Katmak, ilave etmek.* (Doğan, 2013, s. 1783)

1. Her şeb terāvīḥ ṭā‘ati
   Dīne **virürdi** zīneti *(Mrb. 121/10). [virürdi, -ür, -di]*
2. **Virür** cāna ṣafā envār-ı tevḥīd
   El-ḥamdü li’llāh eş-şükrü li’llāh *(Koş. 51/19). [virür, -ür]*

vir-: *Fedâ etmek.*

1. Kim ne **virmiş** enfüs ü āfāḳa gör
   Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/3). [virmiş, -miş]*

vir-: *Can bağışlamak, ömür vermek.*

1. Ne ṣanduñ sen alan Ḥaḳ'dur **viren** Ḥaḳ
   İşiden söyleyen Ḥaḳ'dur gören Ḥaḳ *(Mf. 100/1). [viren, -en]*
2. Alan sensin **viren** sensin ḳılan sen
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/1). [viren, -en]*

vir-: *Bırakmak, teslim etmek.* (Doğan, 2013, s. 1783)

1. Sırruñı keşf itme ya da
   Virme ḥāsıluñı bāda *(Koş. 8/18). [virme, -(me)]*

vir-: *Yaratmak, meydana çıkarmak.*

1. Bunca ṣıfātı sen **virdüñ**
   Kerīm Allāh Raḥīm Allāh *(Koş. 59/15). [virdüñ, -dü, -ñ]*

vir-: *Bir hâle sebep olmak, bir hâle uğratmak.* (Doğan, 2013, s. 1783)

1. Derdin **viren** Ḳādir Ḫudā
   Bir gün vire dermānumuz *(Mrb. 1/19). [viren, -en]*

<u>vīrān:</u>

vīrān: *Harap, perişan yer.* ǁ *[tas.] Gönül.* (Ögke, 2018, s. 191)

1. Maḥzūn göñül mesrūr olur
   Ma'mūr olur **vīrānumuz** *(Mrb. 1/8). [vīrānumuz, -umuz]*

vīrān: *Harap, perişan.* ǁ *Dertli, kederli.*

1. Kimse mekān ṭutmaz sende
   Vīrān dünyā degül misün *(Koş. 26/20). [vīrān]*
2. Dilleri ma'mūr iken **vīrān** iden

Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/15). [vīrān]*

vīrān ev: *Yıkık yer.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. Ṣaḳın bu **vīrān evde** vaṭan ṭutma
   Gel göñül dōst illerine gidelüm *(Koş. 4/3). [vīrān ev, -de]*

vīrāne: *Harabelik, yıkıntılık.* ||| *[tas.] Dünya.*

1. İki ḳapulu bir **vīrānedür** bu
   Bunda ḳonan mihmān göçer eglenmez *(Koş. 13/3). [vīrānedür, -dür]*

vīrāne ḳo-: *Yıkık, perişan hâlde bırakmak.*

1. Yab göñlüm evini yab
   Şöyle ḳoma vīrāne *(Mrb. 50/12). [vīrāne ḳo, -(ma)]*

vīrānlıġ: *Harabelik, yıkıntılık.* ||| *[tas.] Maddî âlem, dünya.*

1. Ḳo ḫarābāt ehlinüñ **vīrānlıġın**
   Anda mevdū‘ kenz-i bī-pāyāna baḳ *(G. 14/3). [vīrānlıġın, -ı, -n]*

vird-i zebān it-: *Dilinden düşürmemek, sürekli tekrarlamak.*

1. Ṣūret-i bī-ma‘nādan pāk eyleyüb dil deyrini
   Ḫalvet ü celvetde ẕikrullāhı it vird-i zebān *(G. 40/14). [vird-i zebān it]*

viril-: *Bahşedilmek.*

1. Ger **virilse** bir kişiye ‘ömr-i Nūḥ
   Ḥāṣıl olsa aña envā‘-ı fütūḥ *(M. 6/1). [virilse, -se]*

<u>viṣāl:</u> *Kavuşma, vuslat.* ||| *[tas.] Hakk'a erme, vahdet makamına ulaşma.* (Şimşek, 2017, s. 380)

1. Keremüñden **viṣālüñ** eyle iḥsān
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/7). [viṣālüñ, -üñ]*
2. İlāhī çün ḫalāṣ itdüñ müderrislik ḳażasından
   Viṣālüñ luṭf idüb ḳurtar bizi varlıḳ ‘aẕābından *(Mf. 25/2). [viṣālüñ,-üñ]*
3. Keremüñden **viṣālüñ** eyle iḥsān
   Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Koş. 55/7). [viṣālüñ, -üñ]*
4. Keremüñden **viṣālüñ** eyle naṣīb
   Meded it yā enīs-i küll-i ġarīb *(Mrb. 20/3). [viṣālüñ, -üñ]*
5. Gülüñ gec ḳurbetinden bul **visāli**
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/19). [visāli, -i]*
6. Görüb dōstuñ cemālini
   Murād idin **viṣālini** *(Mrb. 51/14). [viṣālini, -i, -n, -i]*
7. **Viṣālüñ** ẕevḳini cānā ne bilsün zāhid-i miskīn
   Efendi ḳande fehm eyler cimā‘üñ leẕẕetin ‘innīn *(Mf. 13/1). [viṣālüñ,-üñ]*
8. **Viṣalüñ** ẕevḳini eyle müyesser
   Ḳuluñ Efendi’den ġayrı kimi var *(Mrb. 58/7). [viṣalüñ, -üñ]*
9. Aña vāṣıl-durur eşyā’ muḥaḳḳaḳ
   Velī maḥcūb olan bilmez **viṣāli** *(Mrb. 86/8). [viṣāli, -i]*
10. **Viṣālüñ** leẕẕetiyle şād iden sen
    Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/19). [viṣālüñ, -üñ]*
11. Bilürsin kimse ḳalmaz bunda bāḳī
    Viṣālüñüñ muḳarrerdür firāḳı *(Mrb. 120/6). [viṣālüñüñ, -üñ, -üñ]*
12. Eger dünyā eger ‘uḳbā
    Viṣālüñsüz ḳurı sevdā *(Mrb. 49/34). [viṣālüñsüz, -üñ, -süz]*
13. Saña lāyıḳ ‘ināyetdür
    Viṣālüñ key sa‘ādetdür *(Mrb. 61/20). [viṣālüñ, -üñ]*
14. **Viṣālüñle** bizi ḳıl şād ü ḫandān
    Kerem eyle meded Raḥmānum Allāh *(Mrb. 94/3). [viṣālüñle, -üñ, -le]*
15. **Viṣālüñ** derd-i ‘uşşāḳa devādur

Meded iy Ḳādir Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/11). [viṣālüñ, -üñ]*

16. Hüdāī' bendeñi it ġamdan āzād
    Viṣālüñle ola tā ḫurrem ü şād *(Mrb. 113/18). [viṣālüñle, -üñ, -le]*
17. Hüdāī'ye irüb ḥālāt
    Viṣālüñle bula leẕẕāt *(Mrb. 24/50). [viṣālüñle, -üñ, -le]*

<u>viṣāl-i Ḥaḳḳ:</u> *Hakk'a kavuşma.*

1. Kimi olmuş **viṣāl-i Ḥaḳḳ'a** lāyıḳ
   Kiminüñ dīde-i ḳalbi uyanıḳ *(Mrb. 26/21). [viṣāl-i Ḥaḳḳ, -a]*

<u>viṣāli zevḳi:</u> *(Hakk'a) Kavuşma hazzı.*

1. Yed-i ḳudretle yapub bu vücūdı
   Viṣāli ẕevḳi ile şād iden dōst *(G. 33/4). [viṣāli ẕevḳi, -i]*

<u>viṣālüñ 'ıydı:</u> *Kavuşma bayramı.* ||| *[tas.] Sâlikin her şeyi Allah'tan bilerek halkı yok, Hâlik'ı var gördüğü cem makamı, vahdet mertebesi.* (Uludağ, 2016, s. 198)

1. Sivā ṣavmını kim ṭutdı
   Viṣālüñ 'ıydına yetdi *(Mrb. 49/6). [viṣālüñ 'ıydı -n, -a]*

<u>viṣālüñ Ṭūr'ı:</u> *Kavuşmanın Tûr'u.* ||| *[tas.] Fenâfillah makamı.*

1. Vara mı şādıḳ **viṣālüñ Ṭūr'ına**
   Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/3). [viṣālüñ Ṭūr'ı, -n, -a]*

<u>vuṣlat:</u>

vuṣlat: *Kavuşma, erme.*

1. Sürüb yüz bāb-ı Ḥaḳḳ'a ilticā it

Cenāb-ı pāküñe **vuṣlat** recā it *(N. 21/2). [vuṣlat]*

2. Ẓāhire baḳdı ġaflet ehli kişi
   Saña **vuṣlat** senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/2). [vuṣlat]*
3. ‘Āşıḳuñ māsivāda neyler işi
   Saña **vuṣlat** senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/4). [vuṣlat]*
4. Senüñ ile bulur seni ṣādıḳ
   Saña **vuṣlat** senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/8). [vuṣlat]*
5. Göre görmezlügi kişiye n’ider
   Saña **vuṣlat** senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/12). [vuṣlat]*
6. Nefse ḳalursa işi ḥīle imiş
   Saña **vuṣlat** senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/16). [vuṣlat]*
7. Hüdāī’ye hidāyet senden olur
   Daḫı maṭlūba **vuṣlat** senden olur *(Mrb. 116/18). [vuṣlat]*
8. Ġarībüz umaruz raḥmet
   Senüñledür saña **vuṣlat** *(Mrb. 61/16). [vuṣlat]*

vuṣlat: *Kavuşma. ||| [tas.] Bütün makam ve mertebelerini aşarak mânen Allah’a kavuşma, tevhide erme.* (Uludağ, 2016, s. 382)

1. Tevfīḳ eyle bizi **vuṣlat** yolına
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/1). [vuṣlat]*
2. Ḥaḳ yol virüb ḥicābları geçüben
   Vuṣlat vuṣlat sarāyına girem mi *(Koş. 6/20). [vuṣlat]*
3. Umaruz raḥmet ü cennet ü **vuṣlat**
   Baḥr-ı ġufrānına yoḳdur nihāyet *(Koş. 50/13). [vuṣlat]*
4. Luṭf eyleyüb iy Mevlā
   Ḳıl **vuṣlatuñı** i‘ṭā *(Mrb. 104/14). [vuṣlatuñı, -uñ, -ı]*
5. Ḥaḳ gibi maḳṣūd-ı aḳṣā olur mı
   Vuṣlat gibi ẕevḳ-i a‘lā olur mı *(Koş. 51/14). [vuṣlat]*
6. Ṣādıḳlara **vuṣlat** vir
   Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/15). [vuṣlat]*
7. Faẓluñ ile olur saña **vuṣlat**

Bendeñe her murādı sen virdüñ *(Mrb. 41/11). [vuṣlat]*

8. ‘Āşıḳlarına **vuṣlatın** iḥsān iden Allāh
   Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98/3). [vuṣlatın, -ı, -n]*
9. Ṣādıḳlarına umaruz iḥsān ide **vuṣlat**
   Ḳullarına yollarını āsān iden Allāh *(Mrb. 98/7). [vuṣlat]*
10. Mi‘rāc’a idüb da‘veti
    Viren Habīb’e **vuṣlatı** *(Mrb. 2/10). [vuṣlatı, -ı]*
11. Ḳıl **vuṣlatuña** lāyıḳ
    Luṭf it meded Allah’um *(Mrb. 7/19). [vuṣlatuña, -uñ, -a]*
12. Bize **vuṣlat** ḳapusın ac
    Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/1). [vuṣlat]*
13. **Vuṣlatda** ḳalmazsañ eger
    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/19). [vuṣlatda, -da]*
14. Bel bağlayanlar ḫidmete
    Ṭālib olanlar **vuṣlata** *(Mrb. 81/26). [vuṣlata, -a]*
15. **Vuṣlat** gibi ni‘met mi olur
    Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/1). [vuṣlat]*
16. Ġarībi **vuṣlata** irgür
    Sarāy-ı vaḥdete irgür *(Mrb. 61/23). [vuṣlat, -a]*

vuṣlat: *Kavuşma. ǁ Allah’ın cennette müminler tarafından görülmesi / rü'yetullah.*

1. Cennetüñ ẕevḳi **vuṣlatuñladur**
   Sensin ey Mevlā matlab-ı a‘lā *(Koş. 16/15). [vuṣlatuñladur, -uñ, -la, -dur]*

vuṣlat: *Kavuşma. ǁ [tas.] Ruhun elest bezminde Hak'la vahdette olması.*

1. Müstaġraḳ iken **vuṣlata**
   Düşdi Hüdāī’ fırḳate *(Mrb. 30/17). [vuṣlata, -a]*

vuṣlat eli: *Kavuşma diyarı. ǁ [tas.] Vahdet makamı.*

1. Cemālüñden niḳābı al
   Bizi **vuṣlat eline** ṣal *(Mrb. 112/14). [vuṣlat eli, -n, -e]*

vuṣlat sarāyı: *Kavuşma sarayı. ||| [tas.] Vahdet makamı.*

1. Ḥaḳ yol virüb ḥicābları geçüben
   Vuṣlat **vuṣlat sarāyına** girem mi *(Koş. 6/20). [vuṣlat sarāyı, -n, -a]*

vuṣlat-ı ma‘şūḳ: *Sevgiliye kavuşma. ||| [tas.] Bütün makam ve mertebelerini aşarak mânen Allah'a kavuşma, tevhide erme.*

1. ‘Āfiyetler cām-ı ‘aşḳı nūş iden ‘āşıḳlara
   Vuṣlat-ı ma‘şūḳ erzānīdür ol ṣādıḳlara *(G. 29/2). [vuṣlat-ı ma‘şūḳ]*

vuṣūl: *Kavuşma. ||| [tas.] Bütün makam ve mertebelerini aşarak mânen Allah'a kavuşma, tevhide erme.*

1. Ṭālib-i Ḥaḳḳ'a naṣīb ola **vuṣūl**
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/7). [vuṣūl]*

vuṣūl bul-: *Kavuşmak. ||| [tas.] Bütün makam ve mertebelerini aşarak mânen Allah'a kavuşma, tevhide ermek.*

1. Kim ki oldı cān u dilden Ḥaḳḳ'a ḳul
   Māsivāyı terk idüb buldı vuṣūl *(Mrb. 90/18). [vuṣūl bul, -dı]*

vuṣūl ol-: *Kavuşmak.*

1. Ḥaḳḳ ile olur yene Ḥaḳḳ'a vuṣūl
   Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/11). [vuṣūl ol, -ur]*

vü: *Ve, ile.*

1. Sen s̱ābit ü ḳā’imsin
   Hem Bāḳī **vü** dā’imsin *(Mrb. 6/6). [vü]*
2. ‘Ömür tamām olur defter dürilür
   Ṣırāṭ köprisi **vü** mīzān ḳurılur *(Koş. 13/22). [vü]*
3. Ṭā‘at ü ‘uzlet bizde yoḳ
   Çille **vü** ẖalvet bizde yoḳ *(Koş. 29/6). [vü]*
4. Geçüb dünyā **vü** ‘uḳbāyı irem vaḥdet sarāyına
   Faḳīre ger kerem ire Ġanī Perverdigār’umdan *(G. 13/7). [vü]*
5. Ḳaṣd it iẖlāṣa **vü** riyāyı bıraḳ
   Kendü ḥaẓẓuñ ḳo Ḥaḳ rıżāsına baḳ *(Mrb. 39/9). [vü]*
6. Bıraḳub bu hevā **vü** tezvīri
   Kerem it ḳo bu sū’-i tedbīri *(Mrb. 39/13). [vü]*
7. Żabṭuñdadur dünyā **vü** dīn
   Senden saña ṣıġınurın *(Mrb. 43/11). [vü]*
8. Biri iki ṣananlar aḥveldür **vü** hem a‘mā
   Tevḥīdi bilmeyenler ġāyet de cāhil ancaḳ *(G. 16/5). [vü]*
9. Geçüb dünyā **vü** ‘uḳbādan
   Geçür ednā **vü** a‘lādan *(Mrb. 59/14). [vü]*
10. İy Resūl-i Muṣṭafā **vü** Müctebā
    Vey Ḥabīb-i Murtażā vü Muḳtedā *(G. 22/1). [vü]*
11. İy Resūl-i Muṣṭafā vü Müctebā
    Vey Ḥabīb-i Murtażā **vü** Muḳtedā *(G. 22/2). [vü]*
12. İy ḳamu ḥāle ‘ālim ü dānā
    Luṭfuñ ile olur fenā **vü** beḳā *(Mrb. 77/22). [vü]*
13. Enbiyā **vü** evliyā luṭfuñla olmuş sābiḳūn
    Sen Hüdāī’ ḳuluñı żamm eyle ol sābıḳlara *(G. 29/9). [vü]*
14. ‘Aṭā **vü** fażl u cūduñ ġāyeti yoḳ
    Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/11). [vü]*
15. Ḥükmüñdedür dünyā **vü** dīn
    Hem evvelīn ü āẖirīn *(Mrb. 111/9). [vü]*
16. Bu fenā bağında bir bāḳ sa‘ādet isteyen

Enbiyā **vü** evliyā isrine ḳılsun iḳtidā *(G. 35/6). [vü]*

17. Nihāyet yoḳ ‘aṭā **vü** faż̧l-ı cūda
    Ḫudā’nuñ z̧āt-ı pākinden nişāndur *(Mrb. 115/11). [vü]*
18. Ẕikr ü tehlīli **vü** tesbīhi güzel
    Hem namāzı vü terāvīhi güzel *(Mrb. 17/9). [vü]*
19. Ẕikr ü tehlīli vü tesbīhi güzel
    Hem namāzı **vü** terāvīhi güzel *(Mrb. 17/10). [vü]*
20. Ḥaḳḳ’ı ḳoyub bāṭıla meyl ü maḥabbet neden
    Tābi‘-i şeyṭān olub fitne **vü** şirret neden *(G. 38/2). [vü]*
21. Şehr-i Sitanbūl şerr ü fitneden ḫālī degül
    Zühd ü taḳvā **vü** ‘ibādet herkesüñ ḥāli degül *(Mf. 116/2). [vü]*
22. Serrāda **vü** ḍarrāda Ḥaḳ
    Her hālüñe āgāhıdur *(Kt. 6/3). [vü]*
23. Żu‘afāyı ṣaḳın belā’lardan
    İy Ḳavī **vü** Ḳadīr olan Mevlā *(N. 2/6). [vü]*
24. Elüñ altındadur dünyā **vü** ‘uḳbā
    İden sensin ḳamu emvāt ü iḥyā *(N. 3/1). [vü]*
25. Ḳoyub sidre **vü** ṭūbāyı
    Göñlüm seni özler seni *(Koş. 31/1). [vü]*
26. Şeştā **vü** çeng ü ṭanbūr
    Ḥaḳ’dan seni ider dūr *(N. 9/1). [vü]*

<u>vücūd:</u>

vücūd: *Varlık, mevcudiyet.* (Doğan, 2013, s. 1791)

1. Kemāli zümre-i kümmel senüñ nūruñla bulmuşdur
   Vücūduñ maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā’dur yā Resūla’llah *(G. 3/6). [vücūduñ, -uñ]*
2. Hüdāī’ vaḥdete baḳ kim aña māni‘ degül kes̲ret
   Ola mı āfitāba hīç **vücūdı** z̲errenüñ ḥā’il *(G. 15/10). [vücūdı, -ı]*
3. Mevcūd O’dur **vücūdı** ola anuñ ḥaḳīḳī
   Yoḫsa vücūd-ı zā’il bir vehm-i bāṭıl ancaḳ *(G. 16/3). [vücūdı, -ı]*

4. İy **vücūdı** Ḳadīm olan Mevlā
   İy ‘aṭāsı ‘amīm olan Mevlā *(Msd. 2/3). [vücūdı, -ı]*

vücūd: *[tas.] Kişinin nefsânî / dünyevî yönü.* (Ögke, 2018, s. 162)

1. Muḥīt-i baḥr-ı tevḥīdi bulub ummān-ı bī-sāḥil
   Vücūduñ ḳaṭresin maḥv it eger olduñsa ehl-i dil *(G. 15/2). [vücūduñ, -uñ]*
2. Dilerseñ ger beḳā-ender-beḳāyı
   Vücūduñ küllī kül it bul fenāyı *(Mrb. 125/10). [vücūduñ, -uñ]*
3. Fānī **vücūdı** terk iden
   Bulmaz mı Ḥaḳḳānī vücūd *(Mrb. 35/19). [vücūdı, -ı]*
4. **Vücūdum** cümle yoḳ olsun
   Fenā-ender-fenā gelsün *(Mrb. 59/17). [vücūdum, -um]*
5. **Vücūduñ** kūh-ı elvendi
   Geçer ‘āşıḳlara fendi *(Mrb. 52/17). [vücūduñ, -uñ]*
6. **Vücūdı** ḳande buldı cinn ü insān
   Ṣafāyı ḳanden aldı ehl-i ‘irfān *(Mrb. 116/9). [vücūdı, -ı]*
7. Budur Hüdāī’den ḫaber
   Ḳoma **vücūduñdan** eser *(Mrb. 34/26). [vücūduñdan, -uñ, -dan]*
8. Geçüb fānī **vücūduñdan**
   Fidā it Ḥaḳḳ’a cān ü ten *(Mrb. 46/9). [vücūduñdan, -uñ, -dan]*
9. Gūş eyleyüb **vücūduñ** ẕenb-i kelāmunı
   Pervāne nār-ı ‘aşḳıla varın yuyub gelür *(G. 11/7). [vücūduñ, -uñ]*
10. Ḳalmayınca tā **vücūdumdan** eser
    Ḫāk ile yeksān olayın bir zamān *(G. 17/11). [vücūdumdan, -um, -dan]*

vücūd: *Beden, cisim, ten.* (Doğan, 2013, s. 1791)

1. Geydürüb ḫalḳa **vücūduñ** ḫil‘atin
   Bize gösterdüñ kemāl-i ḳudretin *(Mrb. 127/5). [vücūduñ, -uñ]*
2. Mevce gelüb baḥr-i kerem yemm-i cūd
   Luṭfuñ ile ‘āleme virdüñ **vücūd** *(Mrb. 95/22). [vücūd]*

3. Her şey'e sen virdüñ **vücūd**
   Cümle saña eyler sücūd *(Mrb. 3/5). [vücūd]*
4. Ol Ḳādir ü Ḥayy u Vedūd
   'Ālemlere virdi **vücūd** *(Mrb. 110/6). [vücūd]*
5. Cihānı eyleyüb peydā
   Bize ḳılduñ **vücūd** i'ṭā *(Mrb. 22/6). [vücūd]*
6. Ẕenbini fānī **vücūduñ** yuymaġa
   Ḫ̆ān-ı bī-pāyān-ı vaṣla ṭoymaġa *(Mrb. 28/5). [vücūduñ, -uñ]*

vücūd: *[tas.] Beşerî vasıfların yok olup Hakk'ın belirdiği fenâ hâli.* (Cebecioğlu, 2020, s. 528-529)

1. Ḫudā itmek **vücūd** i'ṭā
   Maḥall-i iftiḫār ancaḳ *(Mrb. 51/11). [vücūd]*
2. Virdüñ bize yā Rab **vücūd**
   Hem lem'a-i nūr-ı şühūd *(Mrb. 102/5). [vücūd]*
3. Virgil Hüdāī'ye **vücūd**
   Mevlā meded Mevlā meded *(Mrb. 44/19). [vücūd]*
4. **Vücūd** iy dil 'ademden yeg
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Mrb. 46/15). [vücūd]*

vücūd: *[tas.] Hakk'ın zâtı, mutlak varlığı.* (Şimşek, 2017, s. 381)

1. **Vücūda** ir ne istersin 'ademden
   Gel Allāh'a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/7). [vücūda, -a]*

vücūd: *Varlık.* ǁ *[tas.] Gönül.* (Ögke, 2018, s. 162)

1. Yed-i ḳudretle yapub bu **vücūdı**
   Viṣāli ẕevḳi ile şād iden dōst *(G. 33/3). [vücūdı, -ı]*

vücūduñ ḫil'ati: *Vücut elbisesi.* ǁ *Beden, gövde.*

1. Geydürüb ḫalḳa **vücūduñ ḫil‘atin**
   Bize gösterdüñ kemāl-i ḳudretin *(Mrb. 127/5). [vücūduñ ḫil‘atin, -n]*

vücūd bul-: *Beden ve görüntüye sahip olarak yaratılmak.*

1. Çün mevce geldi baḥr-ı cūd
   Buldı bu ‘ālemler vücūd *(Mrb. 80/26). [vücūd bul, -dı]*

vücūd iḳlīmi: *Varlık diyarı.* ||| *[tas.] Âlem-i nasût, şehâdet âlemi, mülk âlemi, kâinat.*

1. Ṭaşradan baḳma **vücūd iḳlīmine**
   Gir serīr-i sīnede sulṭānı gör *(G. 19/5). [vücūd iḳlīmi, -i, -n, -e]*
2. **Vücūd iḳlīmini** īcād iden dōst
   Dil ü cān mülküni ābād iden dōst *(G. 33/1). [vücūd iḳlīmi, -n, -i]*
3. **Vücūd iḳlīmini** fikr eyle dervīş
   Bu cān ü cism ve bu eller nedendür *(Mrb. 88/1). [vücūd iḳlīmi, -n, -i]*

vücūda gel-: *Yaratılmak, var olmak.*

1. Ademden geldi her biri vücūda
   Müsebbiḥ hem ḳıyām eyler sücūda *(Mrb. 115/9). [vücūda gel, -di]*

vücūda getür-: *Yaratmak.*

1. Getürdi bizi faẓlıyla vücūda
   Daḫi hem maẓhar itdi luṭf u cūda *(Mrb. 106/21). [vücūda getür, -di]*

vücūd-ı fānī: *Geçici varlık.* ||| *[tas.] Nefs.*

1. Fenā buldı **vücūd-ı fānī** muṭlaḳ
   Bıraḳduḳ ḳaṭreyi ‘ummāna geldük *(G. 5/7). [vücūd-ı fānī]*

vücūd-ı zā'il: *Kalıcılığı ve devamlılığı olmayan varlık.* ||| *[tas.] Mâsivâ, mevcudât.*

1. Mevcūd O'dur vücūdı ola anuñ ḥaḳīḳī
   Yoḫsa **vücūd-ı zā'il** bir vehm-i bāṭıl ancaḳ *(G. 16/4). [vücūd-ı zā'il]*

vücūdın ifnā eyle-: *[tas.] Kulun fânî vasıflarını Hak'ta yok etmesi.*

1. Vücūdın eyleyen ifnā
   Dimişdür Rabbīye'l-a'lā *(Mrb. 73/9). [vücūdın ifnā eyle, -y, -en]*

vücūdum mülki: *Beden ülkesi.* ||| *[tas.] Kulun dünyevî yönü, nefs.*

1. Fenā-ender-fenā buldı **vücūdum mülki** ser-tā-ser
   Görinür bir beden ḳaldı hemān ancaḳ ḥişārumdan *(G. 13/5). [vücūdum mülki]*

vücūduñ aynāsı: *Varlık aynası.* ||| *[tas.] Mutlak varlık olan Allah'ın tecelli yeri olan âlem, kâinât.*

1. **Vücūduñ aynāsında** ḥāl-i ekvān
   Ḫayāl-i ẓılla beñzer fī'l-ḥaḳīḳa *(Kt. 10/4). [vücūduñ aynāsı, -n, -da-uñ]*

vücūduñ milki: *Beden ülkesi.* ||| *[tas.] Kulun dünyevî yönü, nefs.*

1. **Vücūduñ milki** ḳo Allah'uñ olsun
   Sarāy-ı sırruña sulṭān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/3). [vücūduñ milki, -i]*

Y

yā:

yā: *"İyi ama, peki ya!".*

1. Kapuña aġlayub yüzler sürerken
   Kime yalvaralar **yā** sen ṭururken *(Mrb. 11/12). [yā]*
2. Ẕāt-ı bī-çūnuñ mekānlardan münezzehdür senüñ
   Pes seni **yā** ḳande bulsun aġlayub feryād iden *(G. 8/4). [ya]*
3. Ḳamunuñ maṭlabı birdür
   Yā niçün ba‘żı kāfirdür *(Mrb. 24/26). [yā]*
4. Ketb olub aḥvāl-i ‘ālem kān mā kān ceffe’l-ḳalem
   Yā nice itsün ibn Ādem yazılan ḫōd başagelür *(G. 7/6). [yā]*
5. **Yā** şükre ḳande bula yol
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/19). [yā]*
6. Ne var dergāhuña yüzüm sürersem
   Ḳuluñ Mevlā’dan ayru **yā** kimi var *(Mrb. 58/4). [yā]*
7. Ḳamunuñ aṣlı ḫōd ‘Ādem’le Ḥavvā
   Ya niçün ba‘żı ednā ba‘żı a‘lā *(Mrb. 26/34). [ya]*
8. **Yā** niçün her biri bir yola gitdi
   Ḫudā birdür bu çoḳ yollar nedendür *(Mrb. 26/31). [yā]*
9. Heb ḳullaruñdur iy Ḫudā
   Yā kimden itsünler recā *(N. 4/4). [yā]*
10. Var iken dergāh-ı Ḥaḳ ayruḳ **ya** ḳande varayın
    Ḫālıḳ’um Rabb’üm ṭururken ya kime yalvarayın *(Mf. 1/1). [ya]*
11. Var iken dergāh-ı Ḥaḳ ayruḳ ya ḳande varayın
    Ḫālıḳ’um Rabb’üm ṭururken **ya** kime yalvarayın *(Mf. 1/2). [ya]*
12. Ḳapuñdaġı bī-çāreler
    Ḳoyub **ya** ḳanda varalar *(Mrb. 3/10). [ya]*

yā: *Veya, ya da.*

1. Fenāyı **yā** s̱ebātı ḳande bulduḳ
   Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/11). [yā]*
2. Ḥaḳ’uñ luṭfına ġāyet mi olur
   Ya iḥsānına nihāyet mi olur *(Mf. 69/2). [ya]*

3. Ḫudāyā biz bu ẕātı ḳande bulduḳ
   Yā ef‘āl ü ṣıfātı ḳande bulduḳ *(Mrb. 57/10). [yā]*
4. Ḳanı Eyyūb gibi bir ṣabra ṭāḳat
   Yā İsmāīl-veş ḳurbāna cür’et *(Mrb. 14/14). [yā]*

yā: *Ey.*

1. Eksüklerine baḳma
   Kerem eyle **yā** Mevlā *(Koş. 36/4). [yā]*
2. **Yā** Mālik-i yevmi’d-dīn
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/1). [yā]*
3. **Yā** Rāḥime’l-evvābīn
   İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/3). [yā]*
4. ‘Abdüñ işi cürm ü ḳuṣūr
   ‘Afvüñ umaruz **yā** Ġafūr *(Mrb. 99/18). [yā]*
5. Virdüñ bize **yā** Rab vücūd
   Hem lem‘a-i nūr-ı şühūd *(Mrb. 102/5). [yā]*
6. **Yā** Rabbenā yā Rabbenā
   İtdüñ Hüdāī’ye ‘aṭā *(Mrb. 102/17). [yā]*
7. **Yā** Rabbenā **yā** Rabbenā
   İtdüñ Hüdāī’ye ‘aṭā *(Mrb. 102/17). [yā]*
8. Ḳullaruña faẕluñ ‘aẕīm
   Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/2). [yā]*
9. Ḳullaruña faẕluñ ‘aẕīm
   Yā Müste‘ān u **yā** Kerīm *(Mrb. 103/2). [yā]*
10. Sensin çü Raḥmān u Raḥīm
    Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/4). [yā]*
11. Sensin çü Raḥmān u Raḥīm
    Yā Müste‘ān u **yā** Kerīm *(Mrb. 103/4). [yā]*
12. Bāḳī sa‘ādet isterüz
    Yā Müste‘ān u **yā** Kerīm *(Mrb. 103/8). [yā]*
13. Kenz-i ḥaḳīḳatdan meded

Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/12). [yā]*

14. Bulur ṣafā ḳalb-i ḥazīn

    Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/16). [yā]*

15. Eyle ḥaḳīḳat maẕharı

    Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/20). [yā]*

16. Maṭlūba irgür dem-be-dem

    Yā Müste‘ān u yā Kerīm *(Mrb. 103/24). [yā]*

17. Bāḳī sa‘ādet isterüz

    Yā Müste‘ān u **yā** Kerīm *(Mrb. 103/8). [yā]*

18. Maṭlūba irgür dem-be-dem

    Yā Müste‘ān u **yā** Kerīm *(Mrb. 103/24). [yā]*

19. Eyle ḥaḳīḳat maẕharı

    Yā Müste‘ān u **yā** Kerīm *(Mrb. 103/20). [yā]*

20. Bulur ṣafā ḳalb-i ḥazīn

    Yā Müste‘ān u **yā** Kerīm *(Mrb. 103/16). [yā]*

21. Kenz-i ḥaḳīḳatdan meded

    Yā Müste‘ān u **yā** Kerīm *(Mrb. 103/12). [yā]*

22. Fazluñla sen **yā** ze’n-ni‘am

    Eyle Hüdāī’ye kerem *(Mrb. 103/21). [yā]*

23. **Yā** Bāṭın ü yā Ẓāhir

    Yā Ḥāżır u yā Nāṣır *(Mrb. 105/13). [yā]*

24. Yā Bāṭın ü **yā** Ẓāhir

    Yā Ḥāżır u yā Nāṣır *(Mrb. 105/13). [yā]*

25. Yā Bāṭın ü yā Ẓāhir

    Yā Ḥāżır u yā Nāṣır *(Mrb. 105/14). [yā]*

26. Yā Bāṭın ü yā Ẓāhir

    Yā Ḥāżır u **yā** Nāṣır *(Mrb. 105/14). [yā]*

27. **Yā** Rabbenā yā Rabbenā

    Raḥmet senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/11). [yā]*

28. Yā Rabbenā **yā** Rabbenā

    Raḥmet senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/11). [yā]*

29. Müẕniblere ġufrān senüñ

Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 3/4). [yā]*

30. Müẕniblere ġufrān senüñ

    Yā Rabbenā **yā** Rabbenā *(Mhm. 3/4). [yā]*

31. **Yā** Rabbenā yā Rabbenā

    Luṭf u kerem iḥsān senüñ *(Mhm. 3/9). [yā]*

32. Yā Rabbenā **yā** Rabbenā

    Luṭf u kerem iḥsān senüñ *(Mhm. 3/9). [yā]*

33. Ḳalmaya varlıḳdan eṣer

    Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 3/14). [yā]*

34. Ḳalmaya varlıḳdan eṣer

    Yā Rabbenā **yā** Rabbenā *(Mhm. 3/14). [yā]*

35. **Yā** Rabbenā yā Rabbenā

    Luṭf u kerem iḥsān senüñ *(Mhm. 3/19). [yā]*

36. Yā Rabbenā **yā** Rabbenā

    Luṭf u kerem iḥsān senüñ *(Mhm. 3/19). [yā]*

37. Eyle Hüdāī'ye meded

    Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 3/24). [yā]*

38. Eyle Hüdāī'ye meded

    Yā Rabbenā **yā** Rabbenā *(Mhm. 3/24). [yā]*

39. Bulunmaz raḥmet ü ġufrāna ġāyet

    Saña **yā** Rab niçe biñ biñ şükürler *(Mrb. 93/2). [yā]*

40. Bulunmaz luṭf u iḥsāna nihāyet

    Saña **yā** Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/4). [yā]*

41. Göñüller ḫānesin ta'mīr idersin

    Saña **yā** Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/8). [yā]*

42. Hüdāī'ye 'ināyet eyle her gāh

    Saña **yā** Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 93/12). [yā]*

43. Derdli olan ḳullaruña ḳıl devā

    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/2). [yā]*

44. Derdli olan ḳullaruña ḳıl devā

    Yā Aḥad ü **yā** Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/2). [yā]*

45. Derdli olan ḳullaruña ḳıl devā

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü **yā** Kerīm *(Mrb. 95/2). [yā]*

46. Tā ki seni ẕikr ideler dā’imā

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/4). [yā]*

47. Tā ki seni ẕikr ideler dā’imā

Yā Aḥad ü **yā** Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/4). [yā]*

48. Tā ki seni ẕikr ideler dā’imā

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü **yā** Kerīm *(Mrb. 95/4). [yā]*

49. Kullaruña luṭf ü ‘ināyet meded

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/8). [yā]*

50. Kullaruña luṭf ü ‘ināyet meded

Yā Aḥad ü **yā** Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/8). [yā]*

51. Kullaruña luṭf ü ‘ināyet meded

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü **yā** Kerīm *(Mrb. 95/8). [yā]*

52. Derdlilere ‘ayn-ı ‘ināyetle baḳ

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/12). [yā]*

53. Derdlilere ‘ayn-ı ‘ināyetle baḳ

Yā Aḥad ü **yā** Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/12). [yā]*

54. Derdlilere ‘ayn-ı ‘ināyetle baḳ

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü **yā** Kerīm *(Mrb. 95/12). [yā]*

55. Eyle aña gülşen-i vaṣluñ naṣīb

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/16). [yā]*

56. Eyle aña gülşen-i vaṣluñ naṣīb

Yā Aḥad ü **yā** Ṣamed ü **yā** Kerīm *(Mrb. 95/16). [yā]*

57. Eyle aña gülşen-i vaṣluñ naṣīb

Yā Aḥad ü **yā** Ṣamed ü **yā** Kerīm *(Mrb. 95/16). [yā]*

58. Ḳullarıña luṭf ile iḥsān senüñ

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/20). [yā]*

59. Ḳullarıña luṭf ile iḥsān senüñ

Yā Aḥad ü **yā** Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/20). [yā]*

60. Ḳullarıña luṭf ile iḥsān senüñ

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü **yā** Kerīm *(Mrb. 95/20). [yā]*

61. Faẓluñ ile bula Hüdāī’ kemāl

Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/28). [yā]*

62. Fażluñ ile vir yene nūr-ı şühūd

    Yā Aḥad ü **yā** Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/24). [yā]*

63. Fażluñ ile bula Hüdāī' kemāl

    Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü **yā** Kerīm *(Mrb. 95/28). [yā]*

64. Luṭf ile göster bize **yā** Rab cemāl

    Tā olavuz lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl *(Mrb. 95/25). [yā]*

65. Luṭfuña **yā** Rabbī ġāyet yoḳ-durur

    Baḥr-ı iḥsān a nihāyet yoḳ-durur *(Mrb. 108/13). [yā]*

66. 'İnāyet eyle sen **yā** Rab

    Olalum vāṣıl-ı maṭlab *(Mrb. 124/5). [yā]*

67. Ḫiyānetden yene sen ṣaḳla **yā** Rab

    Cehāletden yene sen ṣaḳla yā Rab *(M. 1/11). [yā]*

68. Ḫiyānetden yene sen ṣaḳla yā Rab

    Cehāletden yene sen ṣaḳla **yā** Rab *(M. 1/12). [yā]*

69. Faḳrumı irgür tamāma **yā** Ġanī

    Tā ki bu yoḳluḳla bulayum seni *(G. 39/1). [yā]*

70. Eḳūlu tāreten **yā** Rabbi zidnī

    Ve uḫrā leyte ummī lem telidnī *(G. 39/13). [yā]*

71. Ḳıl 'ināyet ḳıl hidāyet **yā** Mu'īn

    Luṭf ile iḥsānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/19). [yā]*

72. İrüb luṭf u kerem dārü'ş-şifā-i fażl ü raḥmetden

    Ḫalāṣ eyle bizi **yā** Rab meded bu derd ü miḥnetden *(Mf. 142/2). [yā]*

73. Fażluñ ile çün ḫalāṣ itdüñ bizi tedrīsden

    Yene ḥıfẓ eyle **yā** Rabbī nefsümüz telbīsden *(Mf. 183/2). [yā]*

74. Mücrim ü 'āṣī ḳuluñdan bir günāh eksük degül

    Ol anuñçün **yā** ilāhī bir gün āh eksük degül *(Mf. 191/2). [yā]*

75. Cenābuñdan olursa ḥüsn-i tedbīr

    İder **yā** Rab o cān ü cisme te's̲īr *(Mf. 90/2). [yā]*

76. Ṣadr-ı cemī' mürselīn

    Sensin **yā** Resūla'llāh *(Koş. 11/2). [yā]*

77. Raḥmetenli'l-'ālemīn

Sensin **yā** Resūla'llāh *(Koş. 11/4). [yā]*

78. Ṣāḥib-i tāc ü mi'rāc

Sensin **yā** Resūla'llāh *(Koş. 11/8). [yā]*

79. Sırr-ı Seb'u'l-mesānī

Sensin **yā** Resūla'llāh *(Koş. 11/12). [yā]*

80. Cāmi' cümle-i esmā'

Sensin **yā** Resūla'llāh *(Koş. 11/16). [yā]*

81. Yaradılmışdan maḳsūd

Sensin **yā** Resūla'llāh *(Koş. 11/20). [yā]*

82. Ceddüm ü pīrüm sulṭān

Sensin **yā** Resūla'llāh *(Koş. 11/24). [yā]*

83. Hüdāī'nüñ ümmīdi

Sensin **yā** Resūla'llāh *(Koş. 11/28). [yā]*

84. Allāhumme **yā** Hādī

Āsān eyle yolumuz *(Koş. 20/1). [yā]*

85. **Yā** Rabb faẓl u cūd ile

Kemāl-i şühūd eyle *(Koş. 20/9). [yā]*

86. Hüdāī' dir **yā** Mevlā

Ente'l-'aliyyu'l-a'lā *(Koş. 20/21). [yā]*

87. Da'vet eyle bizi luṭf it ḳapuña

Sen esirge kerem eyle **yā** Mevlā *(Koş. 19/2). [yā]*

88. Nice bir ḥasret olavuz ṭapuña

Sen esirge kerem eyle **yā** Mevlā *(Koş. 19/4). [yā]*

89. 'Işḳuñ şevḳuñ deryāsına ṣal bizi

Sen esirge kerem eyle **yā** Mevlā *(Koş. 19/8). [yā]*

90. 'Arş-ı maḳṣūda yüzümüz sürelüm

Sen esirge kerem eyle **yā** Mevlā *(Koş. 19/12). [yā]*

91. Vaṣluñ ḫānın ẕevḳ idüb dadamazuz

Sen esirge kerem eyle **yā** Mevlā *(Koş. 19/16). [yā]*

92. Sensin viren her murādı

'İnāyet eyle **yā** Hādī *(Koş. 54/14). [yā]*

93. **Yā** Rab Hüdāī'ye eyle hidāyet

Tā ḳalmaya senden ġayrıya raġbet *(Koş. 40/25). [yā]*

94. Didi **yā** Rab nedür bu penc envār
    Diledi olmaḳ anlardan haberdār *(M. 7/3). [yā]*
95. İy kerem kānı ‘ibāduñ dā’imā işi ḳuṣūr
    N’ola ger faẓluñ ile sen raḥmet itseñ **yā** Ġafūr *(N. 6/2). [yā]*
96. ‘Aceb nice ola **yā** Rab
    Ḥālüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/11). [yā]*
97. Taḫt-ı tesḫīrüñdedür cümle cihān
    Yā ilāhī sen ‘ināyet it meded *(Mrb. 128/2). [yā]*
98. Faẓluña muḥtācdur pīr ü civān
    Yā ilāhī sen ‘ināyet it meded *(Mrb. 128/4). [yā]*
99. Yine mü’min ḳullara sen vir sebāt
    Yā ilāhī sen ‘ināyet it meded *(Mrb. 128/8). [yā]*

yab-: bkz. yap-/ yab-.

ya da: *Veya, yahut.*

1. Sırruñı keşf itme **ya da**
   Virme ḥāsıluñı bāda *(Koş. 8/17). [ya da]*

yā hū

yā hū: *Bir zikir ifadesi olarak "ey Allah".*
(KL., http://lugatim.com/s/yahu, erişim tarihi: 09.12.2020)

1. İçüb cām-ı muḥabbetden
   Digil **yā Hū** veyā men Hū *(Mrb. 52/2). [yā hū]*
2. Ṣafā sür bezm-i vaḥdetden
   Digil **yā Hū** veyā men Hū *(Mrb. 52/4). [yā hū]*
3. Dilerseñ bir gül-i bī-ḫār
   Digil **yā Hū** veyā men Hū *(Mrb. 52/8). [yā hū]*

4. Bulagör Ḥażret’e ḳurbet
   Digil **yā Hū** veyā men Hū *(Mrb. 52/12). [yā hū]*
5. Ḫalāṣ ol derd ile ġamdan
   Digil **yā Hū** veyā men Hū *(Mrb. 52/16). [yā hū]*
6. Hüdāī’den işit pendi
   Digil **yā Hū** veyā men Hū *(Mrb. 52/20). [yā hū]*
7. Sevdā-yı sivādan geç
   Gel Hū diyelüm **yā Hū** *(Mrb. 21/2). [yā hū]*
8. Bir meşreb-i ṣāfī iç
   Gel Hū diyelüm **yā Hū** *(Mrb. 21/4). [yā hū]*
9. Ḳaṣd it bulagör ẕātı
   Gel Hū diyelüm **yā Hū** *(Mrb. 21/8). [yā hū]*
10. Ḥaḳḳānī şühūd eyle
    Gel Hū diyelüm **yā Hū** *(Mrb. 21/12). [yā hū]*
11. Bulmaġa bu tevḥīdi
    Gel Hū diyelüm **yā Hū** *(Mrb. 21/16). [yā hū]*
12. İy derde iden tīmār
    Gel Hū deyelüm **yā Hū** *(Mrb. 21/20). [yā hū]*

yā hū: *“Bana bak, hey baksana!”.* (KL., http://lugatim.com/s/yahu, erişim tarihi: 09.12.2020)

1. Beyhūde hevāyı ḳo
   Ḥaḳḳ’ı bulagör **yā hū** *(Koş. 12/26). [yā hū]*
2. ‘Āḳil iseñ eger **yā hū**
   Māsivādan var elüñ yu *(Koş. 29/21). [yā hū]*
3. Yalancı dünyāya aldanma **yā hū**
   Bu dernek dağılur dīvān eglenmez *(Koş. 13/1). [yāhū]*
4. Furṣat eldeyiken sa‘y eyle **yā hū**
   Bugünler geçer bu devrān eglenmez *(Koş. 14/19). [yāhū]*

yaban:

yaban: *Issız yer.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Sebzeyi **yabanda** mı buldı ṣanursın nev-bahār
   Çekdi ḫamsīnüñ içinde nice nice erbaʻīn *(Mf. 33/1). [yabanda, -da]*
2. Ol dōsta giderin gitmem **yabana**
   Ḥaḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/11). [yabana, -a]*
3. Edeb erkān yolından ṭoy
   Kalub olma **yabanda** ṭoy *(Mrb. 60/18). [yabanda, -da]*
4. Cānān metāʻ-ı vaṣlını vādī-i ġama ṣatmaz
   Ṣaḥrāda gezmese Mecnūn Leylā **yabanda** yatmaz *(Mf. 185/2). [yaban, -da]*

yaban: *Kenar, dışarı.* (Doğan, 2013, s. 1793)

1. Seni nefsüñ **yabanda** ḳor
   Şeyāṭīne ḳarīn olur *(Mrb. 60/13). [yabanda, -da]*

yaban yir: *Hariç mekan.* ||| *[tas.] Hak dışındaki her şey / mâsivâ.*

1. **Yaban yirlere** baḳma
   Cānuñ odlara yaḳma *(Koş. 34/5). [yaban yir, -ler, -e]*

yabana at-: *Önem vermemek, önemsiz görmek.*

Kalıp ifade: *Deyim.*

1. Varlıġuñ **yabana atub**
   Kāmiller yolunı ṭutub *(Koş. 49/22). [yabana at, -ub]*
2. Dünyāyı muḥkem ṭutarlar
   Dīni **yabana atarlar** *(Koş. 29/18). [yabana at, -ar, -lar]*

yād: *Hatıra, anı*. ||| *Hatır.*

1. Güller gülāb-ı ḥubb-ı ezel **yādına** dilā
   O dildāra yaḳılub ḳamudan el yuyub gelür *(G. 11/3). [yādına,-ı,-n, -a]*

<u>yād it-:</u> *Zikretmek, anmak, hatırlamak.*

1. İtmez misin Mevlā'yı yād
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/19). [yād it, -mez]*
2. Ḫudāyı **yād it** olma yād
   Ḳul ol kim olasın āzād *(Mrb. 75/3). [yād it]*

<u>yād ol-:</u> *Ayrı düşmek, uzak kalmak.*

1. Ṭā'ūs-ı ḳuds idüm uçdum yuvadan
   Yād oldum bir iki gün āşinādan *(Koş. 47/6). [yād ol, -du, -m]*
2. Ḫudāyı yād it olma yād
   Ḳul ol kim olasın āzād *(Mrb. 75/3). [yād ol, -(ma)]*

<u>yaġmaya git-:</u> *Gözden çıkarılmak, tahrif edilmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Bir akça ziyān itseñ başlarsın vā-veylāya
   Yarım pūlca kayırmazsın giderse dīnüñ yaġmaya *(Mf. 35/2). [yaġmaya git, -er,-se]*

<u>yāḫūd:</u> *Veya, ya da.*

1. 'Ömür eser yeldür **yāḫūd** aḳar ṣu
   Ṣaḳın yele ṣuya ṭayanmaġı ḳo *(Koş. 14/17). [yāḫūd]*

<u>yaḳ-:</u>

yaḳ-: *Ateşe vermek, tutuşturmak.* ||| *Aşka düşürmek.* (Doğan, 2013, s. 1802)

1. Bülbül güle ḳarşu zār
   Pervāneyi **yaḳmış** nār *(Koş. 12/22). [yaḳmış, -mış]*
2. Ḥüsnüñe pervāne itdüñ ‘āşıḳı
   Ger murāduñ **yaḳmaḳ** ise yanayın *(Mrb. 38/8). [yaḳmaḳ, -maḳ]*

yaḳ-: *Ateşe vermek, tutuşturmak.* ||| *Zarara sokmak, ıztırap vermek, perişan etmek.* (Doğan, 2013, s. 1802)

1. Celālüñ āteşine **yaḳma** luṭf it
   Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/3). [yaḳma, -(ma)]*
2. **Yaḳmasun** ‘āşıḳları nār-ı celāl
   Yā ilāhī sen ‘ināyet eylegil *(Mrb. 66/1). [yaḳmasun, -ma, -sun]*
3. Aḥvel olub bire iki baḳmaġıl
   Kendüñi şirk āteşine **yaḳmaġıl** *(Mrb. 15/6). [yaḳmaġıl, -ma, -ġıl]*
4. Yiter **yaḳdı** ‘ibādı nār-ı ḥasret
   Ṣafā virsün ḳulūba nūr-ı vuṣlat *(Mrb. 113/5). [yaḳdı, -dı]*
5. Luṭfula tecellī it
   Ḳahruñ ḳoma kim **yaḳa** *(Mrb. 23/12). [yaḳa, -a]*
6. Ayrulıḳ olur ṣafā yolına sed
   Nār-ı hicre **yaḳmaġıl** yā Rab meded *(Mrb. 29/10). [yaḳmaġıl, -(ma), -ġıl]*

yaḳ-: *Ateşlemek, tutuşturmak.* ||| *İlhâm almak.*

1. ʿĀleme ibret gözüyle baḳanlar
   Çerāġın nūr-ı Mevlā’dan **yaḳanlar** *(Koş. 1/10). [yaḳanlar, -an, -lar]*

<u>yaḳa çāk it-:</u> *(Aşk sarhoşluğundan) Ne yapacağını bilmez hâle düşmek.* ||| *[tas.] İlahî aşk derdiyle coşup cezbeye kapılmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. ‘Işḳuñ etegin ṭutan

Çāk itmeye mi yaḳa *(Mrb. 23/8). [yaḳa çāk it, -(me), -y, -e]*

yaḳalar çāk it-: *(Aşk sarhoşluğundan) Ne yapacağını bilmez hâle düşmek.* ǁ *[tas.] İlahî aşk derdiyle coşup cezbeye kapılmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Varumuz ḫāk idelüm
   Yaḳalar çāk idelüm *(Koş. 9/6). [yaḳalar çāk it, -elüm]*
2. Zemīn olmuş yoluñda ḫāk
   İder deryā yaḳalar çāk *(Mrb. 24/6). [yaḳalar çāk it, -di-er]*

yaḳañ çāk eyle-: *(Aşk sarhoşluğundan) Ne yapacağını bilmez hâle düşmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Gül gibi **yaḳañ çāk eyle**
   ‘Aşḳ ile varuñ ḫāk eyle *(Koş. 7/5). [yaḳañ çāk eyle]*

yaḳıl-: *Derin bir sevgiyle ve aşkla bağlanmak.* (Dilçin, 2009, s. 242)

1. Güller gülāb-ı ḥubb-ı ezel yādına dilā
   O dildāra **yaḳılub** ḳamudan el yuyub gelür *(G. 11/4). [yaḳılub, -ub]*

yaḳīn: *Tam ve doğru bir şekilde bilme.*

1. Bu kelāma begüm **yaḳīnüñ** ola
   Cümlenüñ başı bir ‘ināyet imiş *(Mrb. 74/15). [yaḳīnüñ, -üñ]*

yaḳīn ol-: *Yaklaşmak..* ǁ *[tas.] Hakk'ı müşâhede / zevk yoluyla bilmek.*

1. Olmaġa Ḥaḳḳ’a yaḳīn
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/11). [yaḳīn ol, -maġ, -a]*

yaḳīn ü ḳarīb olan: *Kişiye kendinden yakın olan Allah.*

1. Bize bizden olan yaḳīn ü ḳarīb
   Ḳoma firḳat ilinde bizi ġarīb *(Mrb. 20/1). [yaḳīn ü ḳarīb olan]*

Ya‘kūb: *Oğlu Yusuf peygamberin öldüğünü düşünüp, üzüntüden gözlerini kaybeden Hz.Yakup peygamber.*

1. Eyyūb’a dermān eyleyüb **Ya‘kūb’ı** nālān eyleyüb
   Ḳul eylemişken Yūsuf’ı Mıṣr iline sulṭān iden *(G. 4/3). [Ya‘kūb’ı, -ı]*

yalan:

yalan: *Hayalî, sahte, güvenilmez.*

1. Baḳma **yalan** dünyāya
   Aḳma kurı sevdāya *(Koş. 9/13). [yalan]*
2. Kim umar senden vefāyı
   Yalan dünyā degül misün *(Koş. 26/2). [yalan]*
3. İşüñ gücüñ dā’im **yalan**
   Çoḳ kişiden arta ḳalan *(Koş. 26/25). [yalan]*

yalan: *Aldatıcı ve güvenilmez olan kimse.*

1. Kimi **yalan** ise kimi ṣādıḳdur
   İy Allah’um el senüñdür ḳul senüñ *(Koş. 23/7). [yalan]*

yalancı: *Aldatıcı, güvenilmez.*

1. **Yalancı** dünyāya aldanma yā hū
   Bu dernek dağılur dīvān eglenmez *(Koş. 13/1). [yalancı]*
2. Bu **yalancı** dünyāyı
   N’idelüm şimdengirü *(Koş. 10/7). [yalancı]*

yalvar-: *Tazarru ve niyazda bulunmak.*

1. Var iken dergāh-ı Ḥaḳ ayruḳ ya ḳande varayın
   Ḫālıḳ'um Rabb'üm ṭururken ya kime **yalvarayın** *(Mf. 1/2). [yalvar,-ayın]*
2. **Yalvar** Ġanī Mevlā'ya
   Luṭf ile iḥsān gelsün *(Koş. 9/15). [yalvar]*
3. Furṣat geçer aldanma ḳīl ü ḳāle
   Yalvar Ḥaḳḳ'a iriş ḳaṣr-ı kemāle *(Koş. 44/18). [yalvar]*
4. Hüdāī' **yalvar** Allāh'a
   Yüz ur ol ālī dergāha *(Mrb. 75/17). [yalvar]*
5. Meger derd ile **yalvaram**
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/11). [yalvaram, -am]*
6. Ayruḳ kime **yalvaralar**
   İḥsān cenābuñdan senüñ *(Mrb. 3/11). [yalvaralar, -a, -lar]*
7. Kapuña aġlayub yüzler sürerken
   Kime **yalvaralar** yā sen ṭururken *(Mrb. 11/12). [yalvaralar, -a, -lar]*
8. Ayruḳ kime **yalvaram**
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/11). [yalvaram, -am]*

yañ: *Taraf, yakın, yön.*

1. Ger kerem ire cenābuñdan eyā Rabb-i Kerīm
   Gelmeye **yañumuza** ṭard ola şeyṭān-ı racīm *(Mrb. 31/6). [yañ,-umuz, -a]*
2. İy Hüdāī' bāl açub
   Maṭlabdan **yaña** uçub *(Koş. 53/10). [yaña, -a]*
3. İy Hüdāī' dōstdan **yaña** uçuban
   Ḳana ḳana āb-ı ḥayāt içüben *(Koş. 6/17). [yaña, -a]*
4. Adumı dōstdan **yaña**
   Adalum şimdengirü *(Koş. 10/1). [yaña, -a]*
5. Nefsümüzle biz bir iş idemezüz
   Senden **yaña** bir adum adamazuz *(Koş. 19/14). [yaña, -a]*
6. Ḳulın Efendisi **yañında** bulsun

Ḥaḳ'dan geldüm yene Ḥaḳḳ'a giderüm *(Koş. 47/15). [yañında,-ı,-n,-da]*

7. Niçe bir emmārelükde eyleye nefsüñ ḳarār
   İşidüb firrū ila'llāh'ı it ol **yaña** firār *(Mrb. 68/18). [yaña, -a]*
8. Dōstdan **yaña** ḳanad büküb uçalum
   Aġ u ḳaraya baḳmayub geçelüm *(Koş. 4/13). [yaña, -a]*
9. Cenābuñdan **yaña** döndür yüzüni
   Uyar ġafletden aç göñül gözini *(Mrb. 11/16). [yaña, -a]*
10. Ġaflet ile her **yañaya** aḳmaġıl
    Ḳo sivāyı maṭlab-ı a'lāyı gör *(Mrb. 15/7). [yañaya, -a, -y, -a]*
11. Çeksün bizi senden **yaña**
    Bu 'urve-i vüsḳā-yı 'aşḳ *(Mrb. 34/3). [yaña, -a]*

yan-:

yan-: *Çok güçlü bir aşkla sevmek, aşk ateşine düşmek.* (Doğan, 2013, s. 1809)

1. Yürek dün gün **yanar** diñlenmez oldı
   Göñül hīçbir nefes eglenmez oldı *(G. 39/10). [yanar, -ar]*
2. Nār-ı 'aşḳa cān atub pervāne-veş
   Yanayın biryān olayın bir zamān *(G. 17/8). [yanayın, -ayın]*

yan-: *(Ayrılıktan sebep) Acı ve ızdırap çekmek.* (Doğan, 2013, s. 1809)

1. İrgür saña ḥasretle **yanmayalum**
   Allāh'um Allah'um güzel Allāh'um *(Koş. 21/7). [yan,-(ma), -y, -alum]*
2. Nice bir hicr āteşine **yanalum**
   Yā Resūlu'llāh şefā'at eylegil *(Mrb. 28/1). [yanalum, -alum]*

yan-: *Kapılmak, aldanmak.*

1. Şirk āteşine **yanma**
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/15). [yanma, -(ma)]*
2. Cehl ile nār-ı ġaflete **yanma**
   Cümlenüñ başı bir 'ināyet imiş *(Mrb. 74/23). [yanma, -(ma)]*

yan-: *Kül hâline gelmek.* ||| *[tas.] Hak'ta fânî olmak, fenâfillaha ermek.*

1. Ḥüsnüñe pervāne itdüñ ‘āşıḳı
   Ger murāduñ yaḳmaḳ ise **yanayın** *(Mrb. 38/8). [yanayın, -ayın]*

yan-: *Kül hâline gelmek, yok olmak.*

1. Tecellī itse envār-ı kelām-ı semme vechu’llāh
   Yanardı cümle mevcūdat olurdı perdeler zā’il *(G. 18/4). [yanardı,-ar,-dı]*

yanagel-: *Çok güçlü ve derin bir aşkla sevmek, aşk ateşine düşmek.*

1. Ezelden ‘ışḳıla biz **yanageldük**
   Ḥaḳīḳat şem‘ine pervāne geldük *(G. 5/1). [yanageldük, -dü, -k]*

yandur-:

yandur-: *Yakmak, tutuşturmak.* ||| *Aşk ateşine düşürmek.*

1. **Yandurub** pervāneyi sūzān iden
   Bülbül-i şūrīdeyi nālān iden *(Mrb. 29/13). [yandurub, -ub]*

yandur-: *Tutuşturmak, yakmak.* ||| *Maruz bırakmak.*

1. Cānları ḥasret odına **yandurur**
   Ayrulıḳ āh ayrulıḳ vāh ayrulıḳ *(Mrb. 29/1). [yandurur, -ur]*

yañe: *Yön, taraf.*

1. Gāh olur luṭf yüzinden gösterür envār-ı cemāl
   Gāh olur celāl perdesi her **yañeden** üşegelür *(G. 7/4). [yañeden,-den]*

yanık: *Dertli, müteessir.* ||| *Aşk ateşine tutulmuş kişi, âşık.*
(KL., http://lugatim.com/s/yanık, erişim tarihi: 13.04.2021)

1. ‘Āşıḳlar ṣādıḳlar
   Derdiyle **yanıḳlar** *(Koş. 24/6). [yanıḳlar, -lar]*

yap-/ yab-:

yab-: *Onarmak, iyileştirmek, yenilemek, ıslah etmek.*

1. **Yab** göñlüm evini yab
   Şöyle ḳoma vīrāne *(Mrb. 50/11). [yab]*
2. Yab göñlüm evini **yab**
   Şöyle ḳoma vīrāne *(Mrb. 50/11). [yab]*
3. **Yab** yab göñül ḳaṣrını yab
   Mi‘mār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/15). [yab]*
4. Yab **yab** göñül ḳaṣrını yab
   Mi‘mār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/15). [yab]*
5. Yab yab göñül ḳaṣrını **yab**
   Mi‘mār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/15). [yab]*
6. Göñül vīrānesin yā Rab
   Kemāl-i faẓluñ ile **yab** *(Mrb. 49/30). [yab]*
7. ‘İnāyet eyle göñlün **yab**
   Taṣarruf ḫōd senüñdür heb *(Mrb. 61/27). [yab]*
8. İy dil ü cān içinde cānānum
   Kerem it **yab** bu ḳalb-i vīrānum *(Mhm. 4/2). [yap]*

yap-: *İnşâ etmek, binâ etmek, kurmak.*

1. Ḳalb-i kāmil Kā‘be’den eşrefdür oḳursañ sebaḳ
   Kā‘be’yi maḫlūḳ **yapdı** ḳalbi ṣun‘-ı pāk-i Ḥaḳ *(Mf. 3/2). [yapdı, -dı]*
2. Cānlarda **yapdı** āşiyān
   Ṣayd eyledi ‘Anḳā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/11). [yapdı, -dı]*
3. Ġār-ı ṣadrumda Ḥabīb’üm olalı ‘aşḳuñ nihān
   Başum üstünde ḥamām-ı ġam **yapubdur** āşiyān *(G. 40/2). [yap,-ub,-dur]*

4. Gülşen-i cennetde **yapsañ** āşiyān
   Beyża-i zāġı ḳosañ ṭā'ūs ile *(Kt. 17/2). [yapsañ, -sa, -ñ]*
5. Beyża-i zāġı ḳoyub ṭā'ūs-ı ḳudsüñ altına
   Cennetü'l-me'vā içinde aña **yapsañ** āşiyān *(Kt. 18/2). [yapsañ, -sa, -ñ]*

yap-: *Yaratmak, var etmek.*

1. Yed-i ḳudretle **yapub** bu vücūdı
   Viṣāli ẕevḳi ile şād iden dōst *(G. 33/3). [yapub, -ub]*

<u>yapıl-:</u> *Yaratılmak.*

1. Kāʿbe'den eşref ṭutulsa ḳalb-i insānī n'ola
   Dest-i ḳudretle **yapılmış** ṣun'-ı Rabbānī-durur *(Mf. 2/2). [yapılmış,-mış]*
2. Bināsı Ka'be'nüñ maḫlūḳ işidür seng ü ḫākile
   Göñül ḫōd dest-i ḳudretle **yapılmış** ṣun'-ı Ḫāliḳ'dur *(Kt. 15/4). [yapıl,-mış]*

<u>yār:</u>

yār: *Arkadaş, dost.* (Doğan, 2013, s. 1813)

1. Cihān bāḳī degül fānīdür iy **yār**
   Tedārükde olagör imdi her bār *(Mf. 92/1). [yār]*
2. Ḳurı sevdāyı ḳo iy **yār**
   Olagör ṭālib-i dīdār *(Mrb. 52/5). [yār]*
3. Ne dünyā geç iki 'ālemden iy **yār**
   Niyāzuñ Ḥażret-i Mevlā'ya eyle *(Kt. 1/3). [yār]*
4. Hüdāī'nüñ sözin gūş eyle iy **yār**
   Bu fānī mülke maġrūr olma zinhār *(Mrb. 120/17). [yār]*
5. 'Ālem dağını seyrān it yüri var
   Ṣafā bulsun diriseñ ḳalbüñ iy **yār** *(Mf. 91/2). [yār]*
6. Āteşi gülşen idüb düşmeni **yār** iden O'dur
   Umaruz luṭf u 'ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/15). [yār]*

7. ‘Ālemi var iden sensin
   Düşmeni **yār** iden sensin *(Koş. 59/6). [yār]*

yār: *Sevgili.* ǁ *[tas.] Allah.* (Ögke, 2018, s. 131)

1. Gec bu kevn ü mekāndan iy sālik
   Lā-mekān **yār** derdini çekelüm *(G. 37/10). [yār]*
2. İrişürse ‘ināyet **yār** elinden
   Ḫalāṣ olur kişi aġyār elinden *(Mf. 193/1). [yār]*
3. Ḫalāṣ olsa kişi aġyār elinden
   İrerdi luṭf-ı bī-ḥadd **yār** elinden *(Mf. 138/2). [yār]*
4. Eger zehr ise ḫōşdur **yār** elinden
   Yimezler sükkeri aġyār elinden *(Mf. 38/1). [yār]*
5. İsteyen **yārin**
   Ḫāk ider varın *(Koş. 17/1). [yārin, -i, -n]*
6. Düşeli ‘ışḳına **yāruñ**
   Yirde gökde yok ḳarāruñ *(Koş. 28/5). [yāruñ, -uñ]*
7. Ḳaṣd it Hüdāī’ **yāra** ir
   Māh-ı mübārekdür gelen *(Mrb. 5/19). [yāra, -a]*
8. Her kim dilerse bula **yār**
   Varlıġını eyler niṯār *(Mrb. 65/21). [yār]*
9. ‘Ārif ol görme yüzin aġyāruñ
   Gör cemālini ḳadīmī **yāruñ** *(Mrb. 67/4). [yāruñ, -uñ]*
10. Ḳoḳduñsa **yārüñ** güllerin
    Bülbül ḫaber virgil bize *(Mrb. 70/3). [yārüñ, -üñ]*
11. İki cihānı ‘āşıḳ virür Hüdāī’ **yāre**
    Ol ẕevḳe irmeyenler cennāta ḳā’il ancaḳ *(G. 16/9). [yāre, -e]*
12. İy göñül ayru degülsün **yārdan**
    Sırr-ı pāk-i Muṣṭafā-yı Muḫtārdan *(G. 21/1). [yārdan, -dan]*
13. Māsivāya baḳma ‘āşıḳ ‘ārif ol
    Yāri isterseñ ṣaḳın aġyārdan *(G. 21/4). [yāri, -i]*
14. Nūr-ı pāk-ı Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd et iy göñül

Bunda **yārin** görmeyen yarın daḫi a‘mā imiş *(G. 26/6). [yārin, -i, -n]*

yār: *Muin, yardımcı, destekçi, güvenilir.* (Doğan, 2013, s. 1813)

1. ‘Aḳluñ senüñ ger **yār** ise biñ cān ile ḳul olagör
   Ger Ḥaḳḳ’a meylüñ var ise Mevlā rıżāsın bulagör *(Mf. 7/1). [yār]*
2. Devlet-i dünyāya maġrūr olma ‘aḳluñ **yār** ise
   Fānīye aldanma ger nūr-ı baṣīret var ise *(Mf. 152/1). [yār]*
3. Mā-sivādan yüz çevir başuñda ‘aḳluñ var ise
   Ḥaḳḳ’a iḳbāl it eger nūr-ı sa‘ādet **yār** ise *(Mf. 161/2). [yār]*
4. Eger zehr ise ḫōşdur **yār** elünden
   Yimezler sükkeri aġyār elünden *(Mf. 38/1). [yār]*

yār: *Dost, arkadaş, sırdaş.* ǁ *[tas.] Sâlik, derviş, mürit.*

1. Hüdāī’ye yol ṣoran **yār**
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/27). [yār]*

yār: *Yakın, sırdaş, âşinâ, vâkıf.*

1. Gülşende bülbüli zār iden sensin
   Düşmeni dōst idüb **yār** iden sensin *(Koş. 15/6). [yār]*
2. Rumūzı eyleyen iẕ‘ān
   Ma‘ārif ehli **yār** ancaḳ *(Mrb. 51/8). [yār]*
3. Sırruña Hüdāī’ **yār**
   Esrārın ide iẓhār *(Mrb. 21/17). [yār]*

yār: *Dost, arkadaş, sırdaş.* ǁ *[tas.] Şeyh, mürşid-i kâmil.* (Ögke, 2018, s. 234)

1. **Yār** elin ṭutdı
   Birlige yetdi *(Koş. 17/9). [yār]*

Yaradan: *Âlemleri yoktan yaratan Allah.*

1. **Yaradanı** severseñ
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 34/19). [Yaradanı, -ı]*
2. **Yaradan** uṣladur seni ancaḳ
   Hāy nefsüm seni nic'eyleyeyin *(Mrb. 39/11). [Yaradan]*
3. Ḳurtarmayınca **Yaradan**
   Dil ḳurtulur mı yāredan *(Mrb. 32/13). [Yaradan]*

yaradılmış: *Mahlûkât.*

1. **Yaradılmışdan** maḳsūd
   Sensin yā Resūla'llāh *(Koş. 11/19). [yaradılmışdan, -dan]*

yārān:

yārān: *Dost, ahbap, yoldaş.*

1. Derd ehlinüñ **yārānıdır**
   Dōst gülşeninüñ bülbüli *(Mrb. 4/15). [yārānıdır, -ı, -dur]*

yārān: *Dostlar.* ||| *[tas.] Ârif, insan-ı kâmil.*

1. Fürḳat ehline yiter ḳılduñ naẓar
   Aç gözüñ vāṣıl olan **yārāna** baḳ *(G. 14/12). [yārāna, -a]*
2. Nice bir levṣ-i sivāda ḳalasın
   Ac gözüñ vāṣıl olan **yārānı** gör *(G. 19/8). [yārānı, -ı]*

yarat-: *(Allah) Yoktan var etmek, halketmek.*

1. Ḳapuñdan ġayra muḥtāc olmayalum
   Sen **yaratduñ** yene sen kerem eyle *(Koş. 15/2). [yaratduñ, -du, -ñ]*
2. Ḫān-ı vaṣla ṭoyur aç olmayalum

Sen **yaratduñ** yene sen kerem eyle *(Koş. 15/4). [yaratduñ, -du, -ñ]*

3. ‘Ālemleri yoḳdan var iden sensin
   Sen **yaratduñ** yene sen kerem eyle *(Koş. 15/8). [yaratduñ, -du, -ñ]*
4. Luṭfıla iḥsānı kimden umayın
   Sen **yaratduñ** yene sen kerem eyle *(Koş. 15/12). [yaratduñ, -du, -ñ]*
5. Ḫalk idicek kimse yardum itmedi
   Sen **yaratduñ** yene sen kerem eyle *(Koş. 15/16). [yaratduñ, -du, -ñ]*
6. Sen esirge Hüdāī-i derd-mendi
   Sen **yaratduñ** yene sen kerem eyle *(Koş. 15/20). [yaratduñ, -du, -ñ]*

yardum eyle-: *Destek olmak, korumak, kollamak.*

1. **Yardum eyle** bize işbu yollarda
   Tā ki ḳalmayavuz yüce bellerde *(Koş. 5/5). [yardum eyle]*
2. **Yardum eyle** aña iy Rabb-ı ḳadīr
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/11). [yardum eyle]*

yardum it-:

yardum it-: *Yapılacak bir işi beraber yapmak.*

1. Ḫalk idicek kimse **yardum itmedi**
   Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/15). [yardum it, -(me), -di]*

yardum it-: *Himmet etmek, destek vermek.*

1. **Yardum itdi** çün ‘ināyet ‘askeri
   Rehber oldı enbiyānuñ serveri *(Mrb. 83/13). [yardum it, -di]*

yâre: *Dert, sıkıntı.* ǁ *[tas.] Hak’tan ırak düşme.* (Ögke, 2018, s. 271)

1. Saña varmaġa yoḳ çārem

Oñulmaz ḳaldı uş **yārem** *(Mrb. 59/10). [yārem, -m]*

2. Ḳurtarmayınca Yaradan
   Dil ḳurtulur mı **yāredan** *(Mrb. 32/14). [yāredan, -den]*

yār-ı bāḳī: *Ebedî sevgili.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Bulagör bir **yār-ı bāḳī**
   Kim bir nefes ayrılmasun *(Koş. 25/19). [yār-ı bāḳī]*
2. Maṭlabuñ a‘lāyiken ednāya aḳmaḳ yol mıdur
   Yār-ı bāḳī var iken aġyāra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68,Msr. 4).[yār-ı bāḳī]*

yār-ı ġār ol-: *Mağara dostu olmak.* ||| *Yoldaşlık etmek, refakat etmek.*

1. Emr-i mi‘rācı eyleyen taṣdīḳ
   Ḥażrete **yār-ı ġār olan** ṣıddīḳ *(Mf. 101/2). [yār-ı ġār ol, -an]*

yār-ı ṣādıḳ: *Sadık dost.* ||| *Hz. Ebubekir.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. ‘Ankebūt-ı dāġ-ı miḥnet perde çekmişdür aña
   Bu degüldür gördügüñ iy **yār-ı ṣādıḳ** her zamān *(G. 40/4) [yār-ı ṣādıḳ]*

yarım pūlca: *Bir akçanın altıda biri miktarınca.* ||| *En ufak, çok az.*

1. Bir akça ziyān itseñ başlarsın vā-veylāya
   Yarım pūlca kayırmazsın giderse dīnüñ yaġmaya *(Mf. 35/2). [yarım pūlca]*

yarın: *Ahiret günü.*

1. Ben diyen ġāfil
   Utanur **yarın** *(Koş. 17/16). [yarın]*
2. **Yarın** a‘mādur bugün a‘mā olan
   ‘Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 90/11). [yarın]*

3. Nūr-ı pāk-ı Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd et iy göñül
   Bunda yārin görmeyen **yarın** daḫi a'mā imiş *(G. 26/6). [yarın]*

<u>yāruñı bul-:</u> *Sevgiliye kavuşmak.* ||| *[tas.] Hakk'a vâsıl olmak, tevhide ermek.*

1. Yoḳ eyleyüb heb varuñı
   Bulduñ mı sen de yāruñı *(Mrb. 70/26). [yāruñı bul, -du, -ñ]*

<u>yat-:</u> *Bulunmak, ikamet etmek, yaşamak.*

1. Cānān metā'-ı vaṣlını vādī-i ġama ṣatmaz
   Ṣaḥrāda gezmese Mecnūn Leylā yabanda **yatmaz** *(Mf. 185/2). [yat, -maz]*

<u>yaz:</u> *Yaz mevsimi.*

1. Eger **yaz** u eger ḳış u eger güz
   Eger mihr ü eger ayıla yılduz *(Koş. 14/5). [yaz]*
2. Ḳarpuz mı mu'teberdür ḳar buz mı dirler ise
   Ḳış günlerinde ḳar buz **yaz** günlerinde ḳarpuz *(Mf. 190/2). [yaz]*
3. **Yaz** olsa ṣoġuḳ ister ḳışın ışşı
   Meger kim nefs ider aña teḳāżī *(Kt. 20/1). [yaz]*
4. Ḳış günleri zaḥmetlüdür
   Yaz günleri ni'metlüdür *(N. 8/2). [yaz]*

<u>yaz-:</u> *Fikir veya bilgiyi yazıya geçmek.*

1. Olub eşcār ḳalem olsa mürekkeb 'ummān
   Lutfınuñ biñde birin **yazmaġa** yoḳdur imkān *(Mrb. 101/6).[yaz, -maġ ,-a]*
2. **Yazmayalar** cinn ü beşer
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/11). [yazmayalar, -(ma), -y, -a, -lar]*

<u>yazıl-:</u>

yazıl-: *Kaleme alınmak, telif edilmek.*

1. Gerçi kim dīvāneye dirler ḳalem yoḳ gāh olur
   Söz gelür altun ḳalemle **yazılur** dīvāneden *(Mf. 135/2). [yazılur, -ur]*

yazıl-: *Fikir ve bilginin kayda geçmesi için yazıyla ifade edilmesi.*

1. **Yazılmaz** biñde bir iḥsānuñ iy Rab
   Saña yā Rabbenā çoḳ çoḳ şükürler *(Mrb. 92/11). [yazılmaz, -maz]*
2. **Yazılmaz** ni‘met-i sulṭān-ı Ġaffār
   Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm’üñ *(Mrb. 106/7). [yazılmaz, -ıl, -maz]*
3. Luṭfuñ **yazılmaz** ḥaşre dek
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/15). [yazılmaz, -maz]*

yazılan: *Hak tarafından taktir edilen kader, alınyazısı.*

1. Ketb olub aḥvāl-i ‘ālem kān mā kān ceffe’l-ḳalem
   Yā nice itsün ibn Ādem **yazılan** ḫōd başagelür *(G. 7/6). [yazılan]*

yed-i ḳudret: *Kudret eli.* ||| *[tas.] Allah'ın her şeyi yapabilme gücü.*

1. Anuñ ḥükmündedür dünyā vü ‘uḳbā
   Yed-i ḳudretdedür ednā vü a‘lā *(Mrb. 106/10). [yed-i ḳudret,-de, -dür]*
2. **Yed-i ḳudretle** yapub bu vücūdı
   Viṣāli ẕevḳi ile şād iden dōst *(G. 33/3). [yed-i ḳudret, -le]*

yedi deryā: *Yedi deniz.* ||| *Dünyayı kaplayıp yedi iklime ayıran Atlas Okyanusu, Hint Okyanusu, Lut Gölü, Akdeniz, Karadeniz, Hazar Denizi, Kızıl Deniz.* (Pala, 1995, s. 137)

1. Ḳalem olub şecerler cümleten heb
   Yedi deryā aña olsa mürekkeb *(Mrb. 92/10). [yedi deryā]*
2. Baḥr-ı ‘irfānda **yedi deryā** degül bir ḳaṭrece
   Ḳande ḳaldı iy Hüdāī’ Nīl ü Ceyḥūn u Ares *(G. 27/9). [yedi deryā]*

yedi nīrān: *Yedi cehennem.* ||| *Cehennemin -Cehennem, Lazâ, Saîr, Sakar, Hâviye, Hutame, Cahîm isimli- katları.*

1. Sekiz cennet **yedi nīrān**
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/19). [yedi nīrān]*

yeg: *Daha iyi, daha üstün.* (Dilçin, 2009, 257)

1. Gözlemek **yeg** degül mi taḳdīri
   Āh nefsüm seni nic’eyleyeyin *(Mrb. 39/15). [yeg]*
2. Ni‘am gerçi elemden yeg
   Velī mün‘im ni‘amdan **yeġ** *(Mrb. 46/14). [yeġ]*
3. Ni‘am gerçi elemden **yeg**
   Velī mün‘im ni‘amdan yeġ *(Mrb. 46/13). [yeg]*
4. Vücūd iy dil ‘ademden **yeg**
   Gel Allāh’a gel Allāh’a *(Mrb. 46/15). [yeg]*

yel:

yel: *Rüzgâr.* (Tulum, 2011, s. 1885)

1. Naẓar it ‘ibretile nev-bahāra
   Aḳan ṣular esen **yeller** nedendür *(Mrb. 26/8). [yeller, -ler]*
2. ‘Ömür eser **yeldür** yāḫūd aḳar ṣu
   Ṣaḳın yele ṣuya ṭayanmaġı ḳo *(Koş. 14/17). [yeldür, -dür]*
3. Aḳan ṣular esen **yeller**
   Saña ‘āşıḳ seni özler *(Mrb. 24/35). [yeller, -ler]*

yel: *Rüzgâr.* ||| *Vakit, zaman.*

1. Esüb maḥabbet **yeli**

Vecde getürsün dili *(Koş. 20/5). [yeli, -i]*

2. ‘Ömür eser yeldür yāḫūd aḳar ṣu
   Ṣaḳın **yele** ṣuya ṭayanmaġı ḳo *(Koş. 14/18). [yele, -e]*

yele-: *Koşturmak, uğraşmak.* (Dilçin, 2009, s. 253)

1. Hüdāī’ çoḳdan ol yollarda **yeler**
   Deli göñlüm meger sendedür sende *(Koş. 22/19). [yeler, -r]*

yemm-i cūd: *Cömertlik denizi.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Mevce gelüb baḥr-i kerem **yemm-i cūd**
   Luṭfuñ ile ‘āleme virdüñ vücūd *(Mrb. 95/21). [yemm-i cūd]*

yene / yine:

yene: *Yine, tekrar, gene, yeniden.* (Doğan, 2013, s. 1848)

1. Çün emīn eyledüñ emānetüñe
   Yene sen lāyıḳ eyle ḫidmetüñe *(Mrb. 20/6). [yene]*
2. **Yene** Sensin Seni bilen
   Meded senden Kerīm Allāh *(Mrb. 59/27). [yene]*
3. **Yene** hem ehl-i īmān eylemişdür
   Göre iḥsānın ol Ḥayy ü Ḳadīm’üñ *(Mrb. 106/3). [yene]*
4. Oldur **yene** āḫir mu‘īn
   El-ḥamdü li’llāhi’l–Kerīm *(Mrb. 111/11). [yene]*
5. Nūr ile doldı **yene** kevn ü mekān
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/1). [yene]*
6. Fażluñ ile çün bize virdüñ ḥayāt
   Senden olur **yene** ḥüsn-i iltifāt *(Mf. 55/2). [yene]*
7. Fażluñ ile çün ḫalāṣ itdüñ bizi tedrīsden
   Yene ḥıfẓ eyle yā Rabbī nefsümüz telbīsden *(Mf. 183/2). [yene]*

8. **Yene** göñlüm dōst illerin özledi
   O illere bir kez daḫi varam mı *(Koş. 6/1). [yene]*
9. Ḳapuñdan ġayra muḥtāc olmayalum
   Sen yaratduñ **yene** sen kerem eyle *(Koş. 15/2). [yene]*
10. Hem **yene** yolına irşād eyledi
    Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/3). [yene]*
11. Ḫān-ı vaṣla ṭoyur aç olmayalum
    Sen yaratduñ **yene** sen kerem eyle *(Koş. 15/4). [yene]*
12. ‘Ālemleri yoḳdan var iden sensin
    Sen yaratduñ **yene** sen kerem eyle *(Koş. 15/8). [yene]*
13. Luṭfıla iḥsānı kimden umayın
    Sen yaratduñ **yene** sen kerem eyle *(Koş. 15/12). [yene]*
14. Ḫalk idicek kimse yardum itmedi
    Sen yaratduñ **yene** sen kerem eyle *(Koş. 15/16). [yene]*
15. Sen esirge Hüdāī-i derd-mendi
    Sen yaratduñ **yene** sen kerem eyle *(Koş. 15/20). [yene]*
16. **Yene** senden olur her derde dermān
    Efendüm sulṭānum estaġfiru’llāh *(Koş. 58/7). [yene]*
17. Bunda gelen eger pīr ü cüvāndur
    ‘Uryān gelüb **yene** ‘uryān giderler *(Koş. 40/2). [yene]*
18. Eger gedā eger şāh-ı cihāndur
    ‘Uryān gelüb **yene** ‘uryān giderler *(Koş. 40/4). [yene]*
19. Ḳomazlar kişinüñ fāḫir libāsın
    ‘Uryān gelüb **yene** ‘uryān giderler *(Koş. 40/12). [yene]*
20. Bunda ḳalur begüm māl ü menāṣıb
    ‘Uryān gelüb **yene** ‘uryān giderler *(Koş. 40/16). [yene]*
21. Eger dünyāya ger mülk-i beḳāya
    ‘Uryān gelüb **yene** ‘uryān giderler *(Koş. 40/24). [yene]*
22. Āḫir **yene** geçüb cümle sivādan
    Ḥaḳ’dan geldüm **yene** Ḥaḳḳ’a giderüm *(Koş. 47/7). [yene]*
23. **Yene** senden olur her derde dermān
    Cemī‘-i zenbüme estaġfiru’llāh *(Kt. 12/3). [yene]*

24. Terbiyet itseñ anı envā‘-ı ni‘metle begüm
Zāġdur ancaḳ **yene** andan ẓuhūr iden hemān *(Kt. 18/4). [yene]*
25. Luṭf u iḥsānuña ġāyet mi var iy Ḥayy ü Ḳadīm
Yene raḥmetle naẓar it bize iy Rabb-ı Kerīm *(Mrb. 101/10). [yene]*
26. İki cihān sulṭānınuñ
Ṭoġduġı ay geldi **yene** *(Mrb. 82/2). [yene]*
27. ‘İlm ü ma‘ārif kānınuñ
Ṭoġduġı ay geldi **yene** *(Mrb. 82/4). [yene]*
28. Ol ṣāḥib-i ḫulḳ-ı ḥasen
Ṭoġduġı ay geldi **yene** *(Mrb. 82/8). [yene]*
29. Ḥaḳḳ’uñ Ḥabībi Muṣṭafā
Ṭoġduġı ay geldi **yene** *(Mrb. 82/12). [yene]*
30. Sırr-ı ḥaḳīḳat maḫzeni
Ṭoġduġı ay geldi **yene** *(Mrb. 82/16). [yene]*
31. Faḫr-i cihān Ḫayrü’l-beşer
Ṭoġduġı ay geldi **yene** *(Mrb. 82/20). [yene]*
32. **Yene** nūr-ı tecellīden
Dil ü cānum żiyā ister *(Mrb. 69/1). [yene]*
33. Hüdāī’nün idüb kalbini ta‘mīr
Yene sen eyle her emrini tedbīr *(Mrb. 12/18). [yene]*
34. Bir avuç ḫākden insān idersin
Yene hem maẓhar-ı ‘irfān idersin *(Mrb. 92/6). [yene]*
35. Ḥaḳḳ ile olur **yene** Ḥaḳḳ’a vuṣūl
Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/11). [yene]*
36. **Yene** senden olur bu derde dermān
Meded eyle meded sulṭānım Allāh *(Mrb. 94/15). [yene]*
37. Fażluñ ile vir **yene** nūr-ı şühūd
Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/23). [yene]*
38. Bahār oldı **yene** açıldı güller
Murāda bülbül irdügi zamāndur *(Mrb. 115/1). [yene]*
39. **Yene** senden olur her derde dermān
‘İnāyet eyle sulṭānum meded hay *(Mrb. 116/11). [yene]*

40. Bizi faẕluñla çünki itdüñ īcād

Yene eyle naʻīm u vaṣla irşād *(Mrb. 116/14). [yene]*

41. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ ʻamel yoḳ

Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/2). [yene]*

42. Nesi var ḳuluñ eksüklükden artuḳ

Yene luṭf u kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/4). [yene]*

43. Hem a'lemsin hem erḥamsın hem ekrem

Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/8). [yene]*

44. Gider ẓulmānī nūrānī ḥicābı

Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/22). [yene]*

45. Ḳalur ḥayretde şöyle mest ü ḥayrān

Yene Ḥaḳ'dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/4). [yene]*

46. Odur tedbīr iden cümle umūrı

Yene Ḥaḳ'dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/8). [yene]*

47. Tażarruʻda ʻda olagör imdi her bār

Yene Ḥaḳ'dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/12). [yene]*

48. ʻİnāyet eyleye ol Ḥayy u Ḳayyūm

Yene Ḥaḳ'dan olur her derde dermān *(Mrb. 109/16). [yene]*

49. **Yene** senden olur dermān

Meded Mevlā meded Mevlā *(Mrb. 112/11). [yene]*

50. Anı tekmīl iden ancaḳ **yene** senden ʿināyetdür

Ḫudāyā bir avuc ḫāküñ saña lāyıḳ nesi ola *(G. 1/6). [yene]*

51. Ḥubb-ı dünyā ile keyd-i nefse kim olsa esīr

Ḥaḳḳ'a yüz ṭutsun **yene** andan olur derde devā *(G. 35/8). [yene]*

52. Ḫiyānetden **yene** sen ṣaḳla yā Rab

Cehāletden yene sen ṣaḳla yā Rab *(M. 1/11). [yene]*

53. Ḫiyānetden yene sen ṣaḳla yā Rab

Cehāletden **yene** sen ṣaḳla yā Rab *(M. 1/12). [yene]*

54. Ẕerreler gibi gehi idüb ẓuhūr

Geh **yene** pinhān olayın bir zamān *(G. 17/18). [yene]*

55. Kelle-i sükkerden aluñsa ġılāfı ġam degül

Kelle saġ olduḳca **yene** bir külāh eksük degül *(Mf. 110/2). [yene]*

56. Fażluñ ile çün bize virdüñ ḥayāt
    Senden olur **yine** ḥüsn-i iltifāt *(Mf. 55/2). [yine]*
57. **Yine** mü'min ḳullara sen vir s̲ebāt
    Yā ilāhī sen 'ināyet it meded *(Mrb. 128/7). [yine]*
58. **Yine** senden olur iḥsān
    Saña çok şükr-i bī-pāyān *(Mrb. 124/3). [yine]*
59. Nuṭfe-i nā-çīzi insān eyleyen Ḳādir Ḫudā
    Yine luṭfundan ide ḳullarına vaṣlın 'aṭā *(G. 35/2). [yine]*
60. **Yine** sen irgür vaḥdete
    Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/19). [yine]*

yene: *Öyle olmasına rağmen., olduğu hâlde.* (Doğan, 2013, s. 1848)

1. Cümle insān bir babadan bir anadan oldılar
   Pes **yene** birbirine ḥıḳd u ḥased itmek neden *(Mf. 130/2). [yene]*

yer / yir:

yer: *Durum, konum, mevki, mahal.* (Doğan, 2013, s. 1837)

1. Gice gündüz Ḥaḳḳ'ı z̲ikr eyleyügör
   Ḥaḳ z̲ikri olan **yerde** şeyṭān eglenmez *(Koş. 14/16). [yerde, -de]*
2. Ehl-i fesāduñ **yeri** nār
   Ehl-i ṣalāḥ uçmaḳdadur *(N. 7/3). [yeri, -i]*
3. Dilüñ z̲ikr eyler Allāh'ı niçün ḳalbüñ olur ġāfil
   Ḫudā her **yerde** ḥāżırken nedendür arada ḥā'il *(G. 18/2). [yerde, -de]*
4. Kimi sulṭāndur kimi ḳul
   Āḫir bir **yire** çıḳar yol *(Koş. 30/14). [yire, -e]*
5. Buḫlü terk eyle baḫīlüñ **yiridür** nār-ı caḥīm
   Hem refīḳi olısardur anuñ İblīs-i racīm *(Mf. 34/1). [yiridür, -i, -dür]*

yer: *Mevki, konum, mahal, mevki.* ||| *Gönül.*

1. Maḥv it şekk ü inkārı
   Yerine īmān gelsün *(Koş. 9/12). [yerine, -i, -n, -e]*
2. Geh **yerüm** pervāne gibi oldı nār
   Eyledüm bülbül gibi geh āh ü zār *(Mrb. 63/9). [yerüm, -üm]*

yer: *Yeryüzü, arz.* (Doğan, 2013, s. 1837)

1. **Yerde** gökde eylemez oldı ḳarār
   Bir ḳapuya bendedür şeydā göñül *(Mrb. 27/3). [yerde, -de]*
2. Düşeli ‘ışḳına yāruñ
   Yirde gökde yok ḳarāruñ *(Koş. 28/6). [yirde, -de]*
3. Yirüñ adı anuñ içün oldı **yir**
   Kendü besler ḫalḳı āḫīr kendü yir *(Mf. 72/1). [yir]*

yir: *Dünya.* (Doğan, 2013, s. 1837)

1. **Yirüñ** adı anuñ içün oldı yir
   Kendü besler ḫalḳı āḫīr kendü yir *(Mf. 72/1). [yirüñ, -üñ]*

yir: *Derece, makam, mansıp.* (Doğan, 2013, s. 1837)

1. İy menba‘-ı luṭf u cūd
   Yirüñ maḳām-ı Maḥmūd *(Koş. 11/18). [yirüñ, -üñ]*

<u>Yer ü gök çekmedügi ḥaml-i kebīr anı bu insān-ı ḥaḳīr götürür:</u> *"Emaneti (tevhid) göklere, yerküreye teklif ettik, ama onlar bunu yüklenmek istemediler; onu insan yüklendi." meâlli âyete telmih.* (Krş., Ahzâb, 33/72[164])

[164] جَهُولاً ظَلُوماً كَانَ اِنَّهُ الْاِنْسَانُ وَحَمَلَهَا مِنْهَا وَاَشْفَقْنَ يَحْمِلْنَهَا اَنْ فَاَبَيْنَ وَالْجِبَالِ وَالْاَرْضِ السَّمٰوَاتِ عَلَى الْاَمَانَةَ عَرَضْنَا اِنَّا

“Biz emaneti göklere, yerküreye ve dağlara teklif ettik, ama onlar bunu yüklenmek istemediler, ondan korktular ve onu insan yüklendi. Kuşkusuz insan çok zalim, çok bilgisizdir.”

Kalıp ifade: *Âyet.*

1. Yer ü gök çekmedügi ḥaml-i kebīr
   Götürür anı bu insān-ı ḥaḳīr *(Mrb. 19/10). [yer ü gök çekmedügi ḥaml-i kebīr anı bu insān-ı ḥaḳīr götürür]*

<u>yeraḳ gör-:</u> *Hazırlık yapmak.* (Dilçin, 2009, s. 247)

1. Gör ṣıdḳ ile yola yeraḳ
   Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/11). [yeraḳ gör]*

<u>yerden gökden geç-:</u> *[tas.] Dünyanın nefsî istek ve arzularını terk etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Yerden gökden geçüb** ʿArş'a çıḳanlar
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/11). [yerden gökden geç, -üb]*

<u>yerin-:</u> *Üzülmek, mahzûn olmak.* (Dilçin, 2009, s. 259)

1. Kāmillere baḳub **yerinmeyelüm**
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/27). [yerin, -(me), -y, -elüm]*

<u>Yessir merāmī:</u> "*Meramımı kolaylaştır."*

Kalıp ifade*: *Dua.

1. **Yessir merāmī** yā Mücīb
   Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 1/23). [yessir merāmī]*

<u>yet-/ yit-:</u>

yet-: *Kâfi gelmek, yeterli olmak.* (Doğan, 2013, s. 1842)

1. Ḳudretümüz **yetdügince** eşelüm

Pervāz urub yüce beller aşalum *(Koş. 4/5). [yetdügince, -düg, -ince]*

2. Gücümüz **yetdükçe** her yaña yeldük
   Āḫir dermān senden olduġın bildük *(Koş. 5/21). [yetdükçe, -dükçe]*
3. **Yetmez** mi kişiye pend ü naṣīḥat
   Bunda ‘uryān gelüb ‘uryān giderler *(Koş. 40/27). [yetmez, -mez]*
4. Rüşdi olana **yeter** bu şāhid
   İnnema’llāhu ilāhun vāhid *(M. 8/3). [yeter, -er]*
5. Ölenler ‘ibret **yetmez** mi
   Nic’olur ḥālüñ iy ġāfil *(Koş. 57/7). [yetmez, -mez]*
6. Devlet **yeter** ol ḳula
   Luṭf ile hidāyet it *(Mrb. 105/11). [yeter, -er]*
7. Begüm māl ile iş bitmez
   Ḳazanduġuñ neñe **yetmez** *(Mrb. 46/22). [yetmez, -mez]*
8. Ger Hüdāī’ faẓluña ola ḳarīn
   Ḳadre erişür aña **yeter** hemīn *(Mrb. 18/18). [yeter, -er]*
9. Kāmile ma‘lūm olur bir cüz’ ile aḥvāl-i kül
   Bir gülistāndan nişān içün **yiter** bir dāne gül *(Mf. 115/2). [yiter, -er]*
10. **Yitmez** niçe biñ ‘ömr-i Nūḥ
    Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/11). [yitmez, -mez]*
11. Maḥż-ı faẓlıla esirgerse Hüdāī’ye **yiter**
    Naẓar-ı luṭfı ile kārı oñar işi biter *(Mrb. 16/17). [yiter, -er]*
12. Bu ‘izzet aña **yiter**
    İḥsān u kerem senden *(Mrb. 104/19). [yiter, -er]*

yet-: *Ermek, ulaşmak, varmak, kavuşmak.* (Dilçin, 2009, s. 255)

1. Bir ‘āleme **yetmek** gerek
   Fenā eli irmez ola *(Koş. 8/27). [yetmek, -mek]*
2. Yār elin ṭutdı
   Birlige **yetdi** *(Koş. 17/10). [yetdi, -di]*
3. Sivā ṣavmını kim ṭutdı
   Viṣālüñ ‘ıydına **yetdi** *(Mrb. 49/6). [yetdi, -di]*

4. Ṣādıḳlar yolunı ṭutub
   Ḥaḳḳ'uñ dergāhına **yitüb** *(Koş. 7/14). [yitüb, -üb]*
5. Ulular menziline **yit**
   Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/27). [yit]*
6. Yoldaş iderseñ yoḳluġı
   Dōst iline **yitseñ** gerek *(Mrb. 62/20). [yitseñ, -se, -ñ]*
7. Ṣavm-ı sivāyı kim ṭutar
   'Iyd-i viṣāle ol **yiter** *(Mrb. 8/10). [yiter, -er]*
8. Vaḥdet iline **yitsün**
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/11). [yitsün, -sün]*
9. Resūl'üñ sünnetin ṭutmaḳ ḥaḳīḳat yoluna gitmek
   Sarāy-ı vaḥdete **yitmek** ne devlet ne saʿādetdür *(G. 1/8). [yitmek,-mek]*

yet-: *Hazır bulunmak, şahit olmak.*

1. Ḳamu ervāḥ elest bezmine **yetdi**
   Ḫiṭāb-ı Ḥaḳḳ'ı hep cümle işitdi *(Mrb. 26/29). [yetdi, -di]*

yeter / yiter:

yeter: *"Kâfi gelsin, yeter artık! ".*

1. Yüri bülbül yüri Dōst illerine
   Yeter olduñ fenā bāġında nālān *(Mrb. 25/1). [yeter]*
2. **Yeter** olduñ bu fānī evde sākin
   Yüri dōst ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/1). [yeter]*
3. **Yiter** itdüñ bu fānī ẕevḳe raġbet
   Efendi 'āḳil ol fikr it me'āli *(Mrb. 87/1). [yiter]*
4. Olagör ṣoḥbet-i dildāre lāyıḳ
   Yiter itdüñ sivāya işti̇ġāli *(Mrb. 87/8). [yiter]*
5. Cihān fānīdür iy ġāfil **yiter** ṭapduñ bu dünyāya
   Yüri var imdi ṣıdḳıla 'ibādet eyle Mevlā'ya *(Mf. 162/1). [yiter]*

6. **Yiter** itdüñ fenā bağında feryād
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/1). [yiter]*
7. **Yiter** olduñ bu fānī ẕevḳe mesrūr
   Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/3). [yiter]*
8. **Yiter** firḳatde bīmār it
   Meded bu derde tīmār it *(Mrb. 112/5). [yiter]*
9. Dōst dīdārın **yiter** bizden gizledi
   Bir gün ola ḫūb cemālin görem mi *(Koş. 6/3). [yiter]*
10. **Yiter** ṭapduñ māl ü cāha
    Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/1). [yiter]*
11. **Yiter** itdüñ ednāya iltifātı
    Bir 'ālī dīvānda ṭursañ gerekdür *(Koş. 45/11). [yiter]*
12. **Yiter** itdüñ ednāya iltifātı
    Bu 'ālī dīvānda ṭursañ gerekdür *(Koş. 45/23). [yiter]*
13. Ḳurı hevā ise **yiter**
    Fikrüñde yoḳ mıdur ecel *(Koş. 33/3). [yiter]*
14. Niçe bir ehl-i ḳīl ü ḳāl olalum
    Bedre irgür **yiter** hilāl olalum *(Msd. 2/20). [yiter]*
15. Keşf olunca sırr-ı taḥbīb-i Ḥabīb
    Terk-i ġılmān it **yiter** Vildān'a baḳ *(G. 14/10). [yiter]*
16. İy nefs **yiter** sehv ü zelel
    İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/1). [yiter]*
17. Rūz u şeb **yiter** denī dünyāyı gör
    Anı ḫalḳ iden Ġanī Mevlā'yı gör *(Mrb. 15/1). [yiter]*
18. **Yiter** dünyāya raġbet it
    Yiter cāha muḥabbet it *(Mrb. 45/5). [yiter]*
19. Yiter dünyāya raġbet it
    Yiter cāha muḥabbet it *(Mrb. 45/6). [yiter]*
20. **Yiter** yaḳdı 'ibādı nār-ı ḥasret
    Ṣafā virsün ḳulūba nūr-ı vuṣlat *(Mrb. 113/5). [yiter]*
21. Ẕātuñ envārın **yiter** itdüñ nihān
    Ẓulmet-i ḥayretde ḳaldı 'aḳl ü cān *(Mrb. 63/29). [yiter]*

22. **Yiter** ol cām ile ḥayrān ü mest ol
    Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/3). [yiter]*
23. **Yiter** müstaġraḳ-ı bezm-i Elest ol
    Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/1). [yiter]*
24. **Yiter** dōst meclisinde keşf-i rāz it
    Ḳudümüñle bizi gel ser firāz it *(Mrb. 76/9). [yiter]*
25. Firāḳ odına **yiter** yandı sīne
    Gel iy derd ehlinüñ dermānı bülbül *(Mrb. 76/15). [yiter]*
26. Fürḳat ehline **yiter** ḳılduñ naẓar
    Aç gözüñ vāṣıl olan yārāna baḳ *(G. 14/11). [yiter]*
27. Māye-i ‘ömri **yiter** ednāya ḫarc it her zamān
    Maṭlab-ı a‘lāyı bulmaḳ ḳaṣdın eyle her nefes *(G. 27/5). [yiter]*
28. **Yiter** olduḳ firāḳ ile bīmār
    Bārī tīmār derdini çekelüm *(G. 37/5). [yiter]*

yiter: *Gereken kadar, ihtiyaca yetecek kadar, kâfi miktarda.*

1. Nefse ‘aẕāb ise **yiter**
   Bir luṭf ile işüm biter *(Mrb. 44/9). [yiter]*

<u>yetiş-:</u> *Ermek, ulaşmak, varmak, kavuşmak.*

1. **Yetişdi** her biri tāze ḥayāta
   Baṣīret ehline günden ‘ayāndur *(Mrb. 115/7). [yetişdi, -di]*

<u>Yeyen bilmezse doġrayan bilür:</u> *Nimetin zevkini, onu tadan değil o işe emek ve gayret sarf edenler bilir.*

***Kalıp ifade*:** *Atasözü.*

1. Görüb ānı o yola uġrayan dir
   Yeyen bilmezse bilür doġrayan dir *(Mf. 74/2). [yeyen bilmezse doġrayan bilür]*

<u>yeynildigör-:</u> *Azaltmaya çalışmak.* (Dilçin, 2009, s. 255)

1. Yoḫsa yolcı gider kārbān eglenmez
   Yüküñ **yeynildigör** evvelden bārī *(Koş. 13/15). [yeynildigör]*

<u>yıḳılub vīran ol-:</u> *[tas.] Kişinin tüm iradesini ve tasarrufunu Hak'ta fâni etmesi.*

1. Vāṣıl olunca ḥaḳīḳat gencine
   Yıḳılub vīran olayın bir zamān *(G. 17/14). [yıḳılub vīran ol, -ayın]*

<u>yıl:</u> *Sene.*

1. Çekseñ nice **yıllar** ta‘ab
   Olsa senüñ Şām u Ḥaleb *(Mrb. 62/5). [yıllar, -lar]*
2. Nice biñ **yıllar** otursa ‘āḳibet eyler sefer
   İmdi merżāt-ı ilāhiyye gözetmek ḫūbdur *(Kt. 5/3). [yıllar, -lar]*

<u>yılduz:</u> *Işıklı ve sabit bir nokta hâlinde görülen gök cisimlerinden her biri.*

1. Eger yaz u eger ḳış u eger güz
   Eger mihr ü eger ayıla **yılduz** *(Koş. 14/6). [yılduz]*

<u>yi-:</u>

yi-: *Yemek.* ||| *İtibar etmek, tenezzül etmek, kabul etmek.*

1. Eger zehr ise ḫōşdur yār elinden
   Yimezler sükkeri aġyār elinden *(Mf. 38/2). [yimezler, -mez, -ler]*

yi-: *Öldürmek, yok etmek, içine almak.*

1. Yirüñ adı anuñ içün oldı yir

Kendü besler ḫalḳı āḫīr kendü **yir** *(Mf. 72/2). [yir]*

yine: bkz. yene / yine.

yir: bkz. yer / yir.

yir altına gir-: *Vefat etmek, ölmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Gidenleri görmez misin
   Yir altına girmez misin *(Koş. 57/10). [yir altına gir, -mez]*

yirde gökde: *Hiçbir mekân ve yerde.*

1. Żaʻīfum ṣabra yoḳdur iḳtidārum
   Ġarībüm **yirde gökde** yoḳ ḳarārum *(N. 18/2). [yirde gökde]*

yire ur-: *Perişan etmek, değersiz hâle getirmek, hiçe saymak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ki olımaz cümle cihān aña ḫalef
   Cevheri **yire urub** alma ḫazef *(Mhm. 2/8). [yire ur, -ub]*

yirine ḳo-: *Bulunduğu yerde bırakmak, gelişmesine imkân vermemek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḳoma yā Rabbī Hüdāī’ yirine
   Baḳma noḳṣanuñ biñinde birine *(Mrb. 38/17). [yirine ḳo, -(ma)]*

yirine yetür-: *Yerine getirmek, uygulamak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Buyruġı **yirine yetür**
   İhmāli ḳo işüñ bitür *(Koş. 33/9). [yirine yetür]*
2. Emri **yirine yetür**
   Erkenden işüñ bitür *(Koş. 34/25). [yirine yetür]*

yirler ü gökler: *Yer ve gök. ǁ [tas.] Yaratılmış olan tüm mevcûdât.*

1. **Yirler ü gökler** lisān-ı ḥāl ile heb çıġırub
   Dirler Allah'a gelüñ kim māsivāda yoḳ beḳā *(Mf. 44/1). [yirler ü gök, -ler]*

yirlere sürün-: *Sıkıntı ve cefa çekmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Şu gibi arınmazsañ
   Yirlere sürünmezseñ *(Mrb. 10/10). [yirlere sürün, -mez, -se, -ñ]*

yit-: bkz. yet-/ yit-.

yiter: bkz. yeter / yiter.

yoġa şat-: *Önemli görmemek, değersizleştirmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Cenneti **yoġa şatarlar**
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/19). [yoġa şat, -ar, -lar]*

yohsa:

yoḫsa: *Aksi takdirde, aksi durumda.* (Doğan, 2013, s. 1851)

1. **Yoḫsa** yolcı gider kārbān eglenmez

Yüküñ yeynildigör evvelden bārī *(Koş. 13/16). [yoḫsa]*

yoḫsa: *Acaba, öyle mi.* (Doğan, 2013, s. 1851)

1. **Yoḫsa** ḳabre girilmez mi
   Ḥaḳ ḳatına varılmaz mı *(Koş. 29/33). [yoḫsa]*

yoḫsa: *İki zıt hüküm arasında kıyas için kullanılan 'buna mukabil'.* (Doğan, 2013, s. 1851)

1. Mevcūd O'dur vücūdı ola anuñ ḥaḳīḳī
   Yoḫsa vücūd-ı zā'il bir vehm-i bāṭıl ancaḳ *(G. 16/4). [yoḫsa]*

<u>yoḫsul:</u> *Geçim sıkıntısı çeken fakir.*

1. Saña bir ma'nī diyem iy ehl-i rāy
   Egri **yoḫsuldur** cihānda ṭoġrı bay *(Mf. 198/2). [yoḫsuldur, -dur]*

<u>yoḳ:</u>

yoḳ: *Mevcut değil, yok.* (Doğan, 2013, s. 1850)

1. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n'ola ger **yoġise** mālüm
   Umarum fażl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Koş. 16/1). [yoġise,-i, -se]*
2. Ḳuluñ saña lāyıḳ işi **yoġımış**
   Yoḳdan ṣudūr iden zīrā yoġımış *(Koş. 5/29). [yoġımış, -ı, -mış]*
3. Ḳuluñ saña lāyıḳ işi yoġımış
   Yoḳdan ṣudūr iden zīrā **yoġımış** *(Koş. 5/30). [yoġımış, -ı, -mış]*
4. Ġanīdür Ḥaḳḳ ile bālüm n'ola ger **yoġise** mālüm
   Umarum fażl-ı Ḥaḳ ile hemīşe ḫōş ola ḥālüm *(Mf. 16/1). [yoġise, -i, -se]*
5. Ger bizde **yoġise** saña liyāḳat
   Fażluñla iy Mevlā eyle 'ināyet *(Koş. 21/9). [yoġise, -i, -se]*
6. Ḍalāl ehli cihān içinde çoḳdur

Hidāyet olmayana çāre **yoḳdur** *(Mf. 77/2). [yoḳdur, -dur]*

7. Cenāb-ı pāküñe lāyıḳ ‘amel **yoḳ**

   Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11/1). [yoḳ]*

8. Ża‘īfüñ ṣabra aṣlā ṭāḳati **yoḳ**

   Dahi in‘āma şükre sür‘ati yoḳ *(Mrb. 12/5). [yoḳ]*

9. Ża‘īfüñ ṣabra aṣlā ṭāḳati yoḳ

   Dahi in‘āma şükre sür‘ati **yoḳ** *(Mrb. 12/6). [yoḳ]*

10. Saña lāyıḳ efendi hiḍmeti **yoḳ**

    Meded senden ‘ināyet ıssı Mevlā *(Mrb. 12/7). [yoḳ]*

11. Bu Hüdāī’de ṣabra ṭāḳat **yoḳ**

    Ṭapuña lāyıḳ bir ‘ibādet yoḳ *(Koş. 16/17). [yoḳ]*

12. Bu Hüdāī’de ṣabra ṭāḳat yoḳ

    Ṭapuña lāyıḳ bir ‘ibādet **yoḳ** *(Koş. 16/18). [yoḳ]*

13. Saña ḳulluḳdan özge ‘izzet **yoḳ**

    Sensin ey Mevlā matlab-ı a‘lā *(Koş. 16/19). [yoḳ]*

14. Bunı bildük ki **yoḳ** ġayrıdan çāre

    Var ise göñlüm sendedür sende *(Koş. 22/15). [yoḳ]*

15. Ṭā‘at ü ‘uzlet bizde **yoḳ**

    Çille vü ḫalvet bizde yoḳ *(Koş. 29/5). [yoḳ]*

16. Ṭā‘at ü ‘uzlet bizde yoḳ

    Çille vü ḫalvet bizde **yoḳ** *(Koş. 29/6). [yoḳ]*

17. Şevḳ ü muḥabbet bizde **yoḳ**

    Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/7). [yoḳ]*

18. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile hep çıġırub

    Dirler Allah’a gelüñ kim māsivāda **yoḳ** beḳā *(Mf. 44/2). [yoḳ]*

19. Ḳurı hevā ise yiter

    Fikrüñde **yoḳ** mıdur ecel *(Koş. 33/4). [yoḳ]*

20. Derddür ‘āşıḳuñ işi

    Yoḳdur ġayruñ teşvīşi *(Koş. 41/14). [yoḳdur, -dur]*

21. Saña varmaġa **yoḳ** çārem

    Oñulmaz ḳaldı uş yārem *(Mrb. 59/9). [yoḳ]*

22. Fażluña ġāyet **yoḳdur**

Meded senden meded Ḥay *(Koş. 42/11). [yoḳdur, -dur]*

23. Hüdāī’ ‘ālemüñ **yoḳdur** s̲ebātı

Ölmezden öñ ölüb buldı ḥayātı *(Koş. 45/21). [yoḳdur, -dur]*

24. Ḥaḳ’dan özge nesne **yoḳdur** ġayrıdan ümmīdi kes

Ac gözüñ merdāne baḳ Allāh bes bāḳī heves *(G. 27/1). [yoḳdur, -dur]*

25. Bir efendi **yoḳ** daḫı iy Mevlā

Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/23). [yoḳ]*

26. Umaruz raḥmet ü cennet ü vuṣlat

Baḥr-ı ġufrānına **yoḳdur** nihāyet *(Koş. 50/14). [yoḳdur, -dur]*

27. N’ola olsa ‘ibāda faż̈l u raḥmet

Kerem deryāsına **yoḳdur** nihāyet *(Mrb. 91/18). [yoḳdur, -dur]*

28. ‘Aṭā vü faż̈l u cūduñ ġāyeti **yoḳ**

Ḫaṭā ḳuldan ‘aṭā senden Efendi *(Mrb. 91/11). [yoḳ]*

29. Faż̈l ü cūda ġāyet **yoḳdur**

Kerem eyle meded eyle *(Koş. 54/11). [yoḳdur, -dur]*

30. Efendi faż̈luña **yoḳdur** nihāyet

Kerem senden ‘ināyet senden Allāh *(Mrb. 100/7). [yoḳdur, -dur]*

31. Olub eşcār ḳalem olsa mürekkeb ‘ummān

Lutfınuñ biñde birin yazmaġa **yoḳdur** imkān *(Mrb. 101/6). [yoḳdur,-dur]*

32. Luṭfuña **yoḳdur** nihāyet

Kerem senden iḥsān senden *(Koş. 56/11). [yoḳdur, -dur]*

33. Nihāyet **yoḳ** ‘aṭā vü faż̈l-ı cūda

Ḫudā’nuñ z̲āt-ı pākinden nişāndur *(Mrb. 115/11). [yoḳ]*

34. Keremüñden maḥrūm ḳalmışı **yoḳdur**

Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/19). [yoḳdur, -dur]*

35. İḥsānuña ġāyet **yoḳ**

Faż̈luña nihāyet yoḳ *(Mrb. 118/13). [yoḳ]*

36. İḥsānuña ġāyet yoḳ

Faż̈luña nihāyet **yoḳ** *(Mrb. 118/14). [yoḳ]*

37. Ol ḳes̲rete ḳıllet **yoḳ**

Raḥm eyle Raḥīm Allāh *(Mrb. 118/15). [yoḳ]*

38. Efendi luṭfuña **yoḳdur** nihāyet

Meded iy Ḳādir Allāh'um meded hay *(Mrb. 113/7). [yoḳdur, -dur]*

39. Luṭfuña yā Rabbī ġāyet **yoḳ-durur**

    Baḥr-ı iḥsān a nihāyet yoḳ-durur *(Mrb. 108/13). [yoḳ-durur, -durur]*

40. Luṭfuña yā Rabbī ġāyet yoḳ-durur

    Baḥr-ı iḥsān a nihāyet **yoḳ-durur** *(Mrb. 108/14). [yoḳ-durur, -durur]*

41. Ne Sübḥān'sın şerīküñ **yoḳ** ilāhī

    Ne sulṭānsın vezīrüñ yoḳ ilāhī *(M. 1/1). [yoḳ]*

42. Ne Sübḥān'sın şerīküñ yoḳ ilāhī

    Ne sulṭānsın vezīrüñ **yoḳ** ilāhī *(M. 1/2). [yoḳ]*

43. Yirler ü gökler lisān-ı ḥāl ile heb çıġırub

    Dirler Allah'a gelüñ kim māsivāda **yoḳ** beḳā *(Mf. 44/2). [yoḳ]*

44. Feyż-i Ḥaḳ'da buḫl **yoḳ** herkes velī ṭālib degül

    Bī-sebeb ışlāḥ-ı 'ālem Bārī'ye vācib degül *(Mf. 112/1). [yoḳ]*

45. Fenā dünyāya baḳdum mā-sivā'llāhı fenā gördüm

    Ḫudā'dan ġayrı bir bāḳī görinür **yoḳ** beḳā gördüm *(Mf. 121,Msr. 2).[yoḳ]*

46. Ḥaḳḳuñ fażlıyla iḥsānı çoḳ ancaḳ

    Kerem deryāsına ġāyet **yoḳ** ancaḳ *(Mf. 102/2). [yoḳ]*

47. Düşeli 'ışḳına yāruñ

    Yirde gökde **yok** ḳarāruñ *(Koş. 28/6). [yok]*

48. Żabṭuñdadur ḫalḳ-ı cihān

    Bir daḫı **yoḳ** püşt ü penāh *(N. 14/4). [yoḳ]*

49. Ża'īfum ṣabra **yoḳdur** iḳtidārum

    Ġarībüm yirde gökde yoḳ ḳarārum *(N. 18/1). [yoḳdur, -dur]*

50. Ża'īfum ṣabra yoḳdur iḳtidārum

    Ġarībüm yirde gökde **yoḳ** ḳarārum *(N. 18/2). [yoḳ]*

51. Fenā buldı sivā-yı Ḥaḳ Hüdāī

    Ḫudā'dan ġayrı **yoḳ** bir daḫı varum *(N. 18/6). [yoḳ]*

52. Ṭışını gerçi lāle āle sarmış

    Velī ḫōş būyı **yoḳ** ḳalbi ḳararmış *(M. 3/2). [yoḳ]*

53. Efendi daḫli **yoḳ** ġayruñ arada

    Ne virdüñse odur daḫi nemüz var *(Mrb. 57/19). [yoḳ]*

54. Māsivā ḳaydından it bizi ḫalāṣ

Ḳudrete ġāyet **yoḳ** Allāh'um meded *(Mrb. 42/2). [yoḳ]*

55. Fażluñ ile eyle ehl-i iḫtiṣāṣ

    Ḳudrete ġāyet **yoḳ** Allāh'um meded *(Mrb. 42/4). [yoḳ]*

56. N'ola olsa vāṣıl-ı ẕāt eylemek

    Ḳudrete ġāyet **yoḳ** Allāh'um meded *(Mrb. 42/8). [yoḳ]*

57. Bu Hüdāī' bendeñe iḥsān senüñ

    Fażluña ġāyet **yoḳ** Allāh'um meded *(Mrb. 42/12). [yoḳ]*

58. **Yoḳ** luṭfuña ḥadd ü 'aded

    Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/27). [yoḳ]*

59. **Yoḳ** ġayrudan nef' ü żarar

    Senden saña ṣığınurın *(Mrb. 43/7). [yoḳ]*

60. Dünyā anuñ 'uḳbā anuñ

    Yoḳ ġayrıdan nef' ü żarar *(G. 34/16). [yoḳ]*

yoḳ: *Adem, yokluk, hiçlik.* (KL., http://lugatim.com/s/yok, erişim tarihi: 02.09.2020)

1. **Yoġiken** 'ālemleri var eylemek

   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/1). [yoġiken, -iken]*

2. Cihānı var iden sensin **yoġı** iẓhār iden sensin

   Senüñ her sunʿuña yā Rab baḳılsa özge ḥikmetdür *(G. 1/3). [yoġı,-ı]*

3. 'Ālemleri **yoḳdan** var iden sensin

   Sen yaratduñ yene sen kerem eyle *(Koş. 15/7). [yoḳdan, -dan]*

4. Ḳuluñ saña lāyıḳ işi yoġımış

   Yoḳdan ṣudūr iden zīrā yoġımış *(Koş. 5/30). [yoḳdan, -dan]*

yoḳ: *Adem, yokluk.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. Bāḳīden ġayrı küllü şeyin hālik

   Yoġı ḳo var derdini çekelüm *(G. 37/8). [yoġı, -ı]*

yoḳ: *Tükenir, biter.*

1. Ne deñlü raḥmet itseñ ḳullaruña
   Efendi raḥmetüñ ḫōd **yoḳ** degüldür *(Kt. 19/2). [yoḳ]*

yoḳ ol-: *Ortadan kalkmak. ||| [tas.] Hak'ta fenâya ermek.*
(KL., http://lugatim.com/s/yok, erişim tarihi: 23.01.2021)

1. Vücūdum cümle **yoḳ olsun**
   Fenā-ender-fenā gelsün *(Mrb. 59/17). [yoḳ ol, -sun]*

yoḳdan var eyle-: *Yaratmak.*

1. Yoḳdan bizi var eyledüñ
   Her derde tīmār eyledüñ *(Mrb. 84/5). [yoḳdan var eyle, -dü, -ñ]*

yoḳdan var iden: *Yoktan yaratan Allah.*

1. İy cānı **yoḳdan var iden**
   Ḳuldan nedem senden kerem *(Mrb. 30/15). [yoḳdan var iden]*

yoḳdan var ḳıl-: *Yoktan yaratmak.*

1. Bu maḫlūḳātı **yoḳdan var ḳılduñ**
   Kemāl-i ḳudretin iẓhār ḳılduñ *(M. 1/5). [yoḳdan var ḳıl, -du, -ñ]*

yoḳluḳ: *[tas.] Allah'ın varlık ve iradesi karşısında kendini yok bilme, fakr, fenâ hâli.*
(KL., http://lugatim.com/s/yokluk, erişim tarihi: 17.03.2021)

1. Yoldaş iderseñ **yoḳluġı**
   Dōst iline yitseñ gerek *(Mrb. 62/19). [yoḳluġı, -ı]*
2. Lāzım olan sālike **yoḳluḳ**-durur
   Mānı‘ olan Ḥażrete çoḳluḳ-durur *(Mf. 36/1). [yoḳluḳ]*
3. Faḳrumı irgür tamāma yā Ġanī

Tā ki bu **yoḳluḳla** bulayum seni *(G. 39/2). [yoḳluḳla, -la]*

4. **Yoḳluḳla** bulub varı
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/3). [yoḳluḳ, -la]*

yol:

yol: *Amaç, maksat, uğur, istikamet, ideal.* (Doğan, 2013, s. 1851)

1. ‘İnāyet olsa Ḥaḳ’dan bir ḳulına
   O ḳul sālik olur Mevlā **yolına** *(Mf. 31/2). [yolına, -ı, -(n)a]*
2. Ḥidmet eyle pīrüñe ṣıdḳ ile sen
   Ḥaḳ **yolında** bezl idegör cān ü ten *(Mf. 17/2). [yolında, -ı, -n, -da]*
3. Cehennemden āzād ider
   Dōst **yolına** irşād ider *(Koş. 2/6). [yolına, -ı, -n, -a]*
4. Tevfīḳ eyle bizi vuṣlat **yolına**
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/1). [yolına, -ı, -n, -a]*
5. Varuñ niṣār eyle Mevlā **yolına**
   Bunda ne eylerseñ anda bulına *(Koş. 13/17). [yolına, -ı, -n, -a]*
6. Kimi sulṭāndur kimi ḳul
   Āḫir bir yire çıḳar **yol** *(Koş. 30/14). [yol]*
7. Terk idüb bid‘atı rāh-ı sünene sālik olur
   Beẕl ider Ḥaḳḳ’a ‘ibādet **yolına** cān u teni *(N. 19/4). [yolına, -ı, -n, -a]*
8. Ger Hüdāī’den alursañ ḫaberi
   Viregör Ḥaḳ **yolına** cān ü seri *(Mhm. 2/12). [yolına, -ı, -n, -a]*
9. Ḥaḳ **yolında** beẕl idegör cān ü ten
   Ḳapusında olagör cān ile ḳul *(Kt. 9/3). [yolında, -ı, -n, -da]*
10. Rıżāsı **yolına** ide hidāyet
    Efendüm sevdügüm sulṭānum Allāh *(Kt. 11/3). [yolına, -ı, -n, -a]*
11. Yā niçün her biri bir **yola** gitdi
    Ḫudā birdür bu çoḳ yollar nedendür *(Mrb. 26/31). [yola, -a]*
12. Yā niçün her biri bir yola gitdi
    Ḫudā birdür bu çoḳ **yollar** nedendür *(Mrb. 26/32). [yollar, -lar]*

13. Cānın bu **yolda** ḫāk ider
    Varlıḳ ḥicābın çāk ider *(Mrb. 65/13). [yolda, -da]*
14. Sa‘y idüb **yoluñda** ṣādıḳ olagör
    Ḫˇāb-ı ġafletden uyanuḳ olagör *(Mf. 30/1). [yoluñda, -uñ, -da]*
15. ‘Āşıḳ u ṣādıḳ **yoluñda** ḫāk ola
    Cān ü dil ḥubb-ı sivādan pāk ola *(Mrb. 96/5). [yoluñda, -uñ, -da]*
16. Zemīn olmuş **yoluñda** ḫāk
    İder deryā yaḳalar çāk *(Mrb. 24/5). [yoluñda, -uñ, -da]*
17. Ayrulıḳ olur ṣafā **yolına** sed
    Nār-ı hicre yaḳmaġıl yā Rab meded *(Mrb. 29/9). [yolına, -ı, -n, -a]*
18. Ḥaḳ **yolında** çalış ḳuṣūr itme
    Nefs içün ḳalbi bī-ḥużūr itme *(Mrb. 74/9). [yolında, -ı, -n, -da]*
19. Ḥaḳ **yolında** çalışursa bir kişi
    Anı żayi‘ eylemez Ḳādir Ḫudā *(G. 36/3). [yolında, -ı, -n, -da]*

yol: *Bir yerden bir yere gitmek amacıyla üzerinden geçilen yer.* (Doğan, 2013, s. 1851)

1. Eger dağlar eger beller
   Ayaġa yüz süren **yollar** *(Mrb. 24/34). [yollar, -lar]*
2. Nedendür berr ü baḥr u kūh u ṣaḥrā’
   ‘Aceb bu **yollar** u beller nedendür *(Mrb. 26/20). [yollar, -lar]*

yol: *Râh, tarik, mesafe.* ||| *[tas.] Hakk'a ulaşmak için çıkılan ve aşılması gereken makam ve mertebeleri olan seyr u sülûk yolculuğu.*

1. Bize **yollaruñı** sen eyle āsān
   Ki māni‘ olmaya nefs ile şeyṭān *(Mrb. 94/13). [yollaruñı, -lar, -uñ, -ı]*
2. Yardum eyle bize işbu **yollarda**
   Tā ki ḳalmayavuz yüce bellerde *(Koş. 5/5). [yollarda, -lar, -da]*
3. Hüdāī’ye bu **yollarda** hidāyet rehber olursa
   Olur maḳṣūdına vāṣıl bulur lā-büd müsemmāyı *(G. 2/11). [yol, -lar, -da]*
4. Nefs ü şeyṭāna zebūn eylemeye ḳullarını

‘Āşıḳ u ṣādıḳa āsān getüre **yollarını** *(Mrb. 16,Msr. 10).[yol, -lar,-ı,-n,-ı]*

5. Açub muḥabbet **yolların**

   Meydān iderler Hū ile *(Koş. 3/11). [yolların, -lar, -ı, -n]*

6. Hüdāī’ çoḳdan ol **yollarda** yeler

   Deli göñlüm meger sendedür sende *(Koş. 22/19). [yollarda, -lar, -da]*

7. İḥsānuñı tetmīm it

   Yollaruñı ta‘līm it *(Koş. 36/26). [yollaruñı, -lar, -uñ, -ı]*

8. **Yollaruñ** fażluñla āsān it meded

   Ḫāliḳu’l-küll Hādī-i dār-ı na‘īm *(Kt. 4/4). [yollaruñ, -lar, -uñ]*

9. Dūr ider Ḥaḳ’dan seni ḥubb-ı sivā ḳayd-i ‘alef

   Gör ne vech ile sülūk itmiş bu **yollarda** selef *(Mrb. 68/14).[yol, -lar, -da]*

10. **Yollar** begüm āsān olur

    Āṣār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/3). [yollar, -lar]*

11. ‘Āşıḳlarına vuṣlatın iḥsān iden Allāh

    Ḳullarına **yollarını** āsān iden Allāh *(Mrb. 98/4). [yollarını, -lar,-ı,-n, -ı]*

12. Ṣādıḳlarına umaruz iḥsān ide vuṣlat

    Ḳullarına **yollarını** āsān iden Allāh *(Mrb. 98/8). [yollarını, -lar,-ı,-n, -ı]*

13. Bī-ḥad keremin gördi Hüdāī’ o Kerīm’üñ

    Ḳullarına **yollarını** āsān iden Allāh *(Mrb. 98/12). [yollarını,-lar,-ı,-n,-ı]*

14. İsteriseñ **yollar** āsān olmaġı

    Ḫāliḳ’uñ iḥsānına şükr idegör *(Mrb. 117/7). [yollar, -lar]*

15. Ḥaḳ’dan Hüdāī’ye iḥsān olurdı

    Her vech ile **yollar** āsān olurdı *(Koş. 4/18). [yollar, -lar]*

16. Saḫaṭdan ḥıfẓ idüb ṣādıḳ ḳulunı

    Rızāsı **yoluna** irşād iden dōst *(G. 33/6). [yoluna, -u, -n, -a]*

17. Kerīm Allāh ide **yolları** āsān

    Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/11). [yolları, -lar, -ı]*

18. **Yolları** āsān eyledüñ

    İḥsān senüñ ġufrān senüñ *(Mrb. 107/7). [yolları, -lar, -ı]*

19. Bir avuc ḫāki insān eyleyen sen

    Aña **yolları** āsān eyleyen sen *(Mrb. 113/14). [yolları, -lar, -ı]*

20. Ṭut elüm luṭf eyle açıvir **yolum**

Bir oñulmaz derde ṭuş oldum meded *(Mrb. 63/19). [yolum, -um]*

21. Ger açıvirmezseñ **yolı**

    Ḳul neylesün yā Rabbenā *(Mrb. 33/7). [yolı, -ı]*

22. Şu gibi **yoluñ** pāk eyle

    Dōst dīdārını göregör *(Koş. 7/7). [yoluñ, -uñ]*

23. Nice bir ḥicābdan arınmayalum

    İrgür saña **yolda** sürünmeyelüm *(Koş. 5/26). [yolda, -da]*

24. Kişi **yolında** key ṣādıḳ gerekdür

    Mey-i ġafletden ol ayıḳ gerekdür *(Mf. 84/1). [yolında, -ı, -n, -da]*

25. Bilmez iseñ bu **yolı** eger

    Var bir bilüre ṣoragör *(Koş. 7/19). [yolı, -ı]*

26. Ṭoġrusına gidegör bu **yollaruñ**

    Geçegör ṣarbunı yüce bellerüñ *(Koş. 13/9). [yollaruñ, -lar, -uñ]*

27. Bilür var mı bu **yolı**

    Ḳandedür dōst ili *(Koş. 24/1). [yolı, -ı]*

28. Meded irüb açalum mı

    Yolum diyü aġlar var mı *(Koş. 46/16). [yolum, -um]*

29. Her kim bu **yolda** ḫāk ola

    ‘Aşḳ ile sīne-çāk ola *(N. 20/1). [yolda, -da]*

30. İrgür saña **yolda** ḳoma

    Yā Rabbenā yā Rabbenā *(Mhm. 1/13). [yolda, -da]*

31. Āsān idiver **yolı**

    Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/3). [yolı, -ı]*

32. Bizi bu uzaḳ **yolda**

    Esirge ‘ināyet it *(Mrb. 6/11). [yolda, -da]*

33. Ṣıdḳ ile gir **yolına** dildāruñ

    Bezl it ol maṭlaba cümle varuñ *(Mrb. 67/1). [yolına, -ı, -n, -a]*

34. Eger sālik ola **yolunda** ṣādıḳ

    Olur ol maḫzen-i sırr-ı ḥaḳāyıḳ *(Mrb. 87/5). [yolunda, -u, -n, -da]*

35. Ṣarpdur **yolı** maṭlūbuñ

    Āsān elüñe girmez *(Mrb. 10/15). [yolı, -ı]*

36. Sen bu **yolı** bilmeden

Erkān edeb almadan *(Mrb. 10/17). [yolı, -ı]*

37. Menzil uzaḳdur himmet it
    Cān ile **yolda** ḫidmet it *(Mrb. 48/6). [yolda, -da]*
38. Gör ṣıdḳ ile **yola** yeraḳ
    Gel Ḥaḳḳ'a pervāz idelüm *(Mrb. 48/11). [yola, -a]*
39. **Yoluñdaki** ṣādıklaruñ
    Cevlān iderler Hū ile *(Koş. 3/3). [yoluñdaki, -uñ, -da, -ki]*
40. Ḳula 'ināyet hep senüñ
    Yola hidāyet hep senüñ *(Mrb. 99/14). [yola, -a]*
41. Cān ile olub 'āṣıḳ
    Yoluñda olam ṣādıḳ *(Mrb. 7/18). [yoluñda, -uñ, -da]*
42. Biñ cān ile 'āṣıḳ olan
    Yolunda ḫōṣ sādıḳ olan *(Mrb. 4/10). [yolunda, -u, -n, -da]*

yol: *Yolculuk, seyahat.* (Doğan, 2013, s. 1851)

1. Ḫudā dilde siper ḳolda ḳılıç bilde nacaḳ elde
   Eger evde eger **yolda** ḥaẕer ḳıl mekr-i düşmāndan *(Mf. 136/2). [yolda, -da]*
2. Allāhumme yā Hādī
   Āsān eyle **yolumuz** *(Koş. 20/2). [yolumuz, -umuz]*

yol: *[tas.] Sırât-ı müstakim, Hakk'a götüren doğru yol.*

1. Kerīm Allāh Raḥīm Allāh 'ināyet ide ḳulına
   Mevāni'den ḫalāṣ idüb hidāyet ide **yolına** *(Mf. 158/2). [yolına, -ı, -n, -a]*
2. **Yoluña** tevfīḳ eyle
   Fażluñı refīḳ eyle *(Koş. 36/13). [yoluña, -uñ, -a]*
3. Derdlü 'āṣıḳlar içün
   Yolda ṣādıḳlar içün *(Koş. 36/30). [yolda, -da]*
4. Hem yene **yolına** irşād eyledi
   Luṭf u iḥsān itdi ol Rabb-i Kerīm *(Mrb. 123/3). [yolına, -ı, -n, -a]*
5. İnsānı idüb īcād

İtdüñ **yoluña** irşād *(Mrb. 104/10). [yoluña, -uñ, -a]*

yol: *Yolculuk, seyahat.* ||| *Dünya hayatı.*

1. **Yollarda** yük aġırlıġı ḫaleldür
   Bunda ‘uryān gelüb ‘uryān giderler *(Koş. 40/19). [yollarda, -lar, -da]*

yol: *Yöntem, usûl, tarz, gerek.* (Doğan, 2013, s. 1852)

1. Edeb **yolın** gözleyen
   Erkānı bilmek gerek *(Koş. 41/1). [yolın, -ı, -n]*
2. İy ṭālib-i Mevlā olan
   Ḳulluḳ **yolın** gütmek gerek *(Mrb. 64/2). [yolın, -ı, -n]*

yol: *Amaca ulaştıran istikamet.* (Doğan, 2013, s. 1851)

1. Kāfir ü müslim egerçi cümle ḳul
   Līk īmān ehlinüñdür Ḥaḳḳ’a **yol** *(Kt. 7/4). [yol]*
2. Gerekmez ẕevḳını bāġ-ı cinānuñ
   Yolun göster bize ol bī-nişānuñ *(Mrb. 76/18). [yolun, -u, -n]*
3. Ḥaḳ **yolunı** ararsañ
   Şirk āṣārın sürerseñ *(Koş. 35/33). [yolunı, -u, -n, -ı]*
4. **Yolında** ḫıdmete tevfīḳ idüb hem
   Ḳuvāya daḫi ṣıḥḥatlar vireydi *(Kt. 14/3). [yolında, -ı, -n, -da]*

yol: *Revâ, yakışır, uygun.*

1. Nefse uyub rāh-ı Ḥaḳ’dan ṭaşra çıḳmaḳ **yol** mıdur
   Kibr ü ‘ucb ile aduñ dervīşe ṭakmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/1). [yol]*
2. Nefse uyub rāh-ı Ḥaḳ’dan ṭaşra çıḳmaḳ yol mıdur
   Kibr ü ‘ucb ile aduñ dervīşe ṭakmaḳ **yol** mıdur *(Mrb. 68/2). [yol]*
3. Maṭlabuñ a‘lāyiken ednāya aḳmaḳ **yol** mıdur
   Yār-ı bāḳī var iken aġyāra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/3). [yol]*

4. Maṭlabuñ a‘lāyiken ednāya aḳmaḳ yol mıdur
   Yār-ı bāḳī var iken aġyāra baḳmaḳ **yol** mıdur *(Mrb. 68/4). [yol]*
5. Sālike lāyıḳ mıdur hīç Zeyd ü ‘Amr ile cedel
   Her taṣarruf ḫōd Ḥaḳ’uñ sen ġayra baḳmaḳ **yol** mıdur *(Mrb. 68/8). [yol]*
6. Añladuñ mı Rabb’üñi hey kendüyi bilmez kişi
   Ḥāżır iken Ḫāliḳ’uñ eṭrāfa baḳmaḳ **yol** mıdur *(Mrb. 68/12). [yol]*
7. Naḳd-i ‘ömri eyleme nefsüñ hevāsında telef
   Vech-i bāḳī var iken maḫlūḳa baḳmaḳ **yol** mıdur *(Mrb. 68/16). [yol]*
8. Ḳo sivāyı ṣıdḳ ile gel eyle Ḥaḳḳ’a i‘tiẕār
   Her murādı Ḥaḳ virür sen ġayra baḳmaḳ **yol** mıdur *(Mrb. 68/20). [yol]*

yol bul-: *Amaca ulaşmaya fırsat ve imkan elde etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Bulmasun yol nefs ile İblīs-i ḍāll
   Sen ‘ināyet it meded yā Müste‘ān *(Mrb. 96/1). [yol bul, -(ma), -sun]*
2. Yā şükre ḳande bula yol
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 84/19). [yol bul, -a]*
3. Bulur Hüdāī’ Ḥaḳḳ’a yol
   İkṣār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 79/27). [yol bul, -ur]*
4. Ṭolanur her şeb çerāġ-ı encüm ile kevkebi
   Bir ṭarīḳ ile saña **yol bulmak** ister keh-keşān *(G. 40/8).[yol bul,-maḳ]*

yol şor-: *[tas.] Kâmil bir mürşitten sülûk ve aşk talim etmek.*

1. Hüdāī’ye **yol şoran** yār
   Lā ilāhe illa’llah *(Koş. 2/27). [yol şor, -an]*
2. Hüdāī’ye **yol şoran**
   Vaḥdet iline iren *(Mrb. 23/17). [yol şor, -an]*

yol var-: *Bir amaç için ilerlemek / mesafe almak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Olmayıcaḳ senden kerem
   Yol varımazuz bir ḳadem *(Koş. 18/10). [yol var, -ı, -maz, -uz]*

yol vir-: *Geçmesine müsâade etmek, izin vermek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḥaḳ **yol virüb** ḥicābları geçüben
   Vuṣlat vuṣlat sarāyına girem mi *(Koş. 6/19). [yol vir, -üb]*

yola çek-: *Doğru yola sokmak, doğru yolu göstermek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. **Yola çeken** O'dur bay u gedāyı
   Ḥaḳḳ'a tevḥīd ile irmiş irenler *(Koş. 1/19). [yola çek, -en]*

yola gir-: *[tas.] Hakk'a ulaşmak için manevî seyre başlamak, seyr u sülûk etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ṣıdḳ ile giren yola
   Maṭlūbunı tīz bula *(Mrb. 105/9). [yola gir, -en]*

yola uġra-: *[tas.] Seyr u sülûku tamamlamak, tecrübe etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Görüb ānı o **yola uġrayan** dir
   Yeyen bilmezse bilür doġrayan dir *(Mf. 74/1). [yola uġra, -a-y, -an]*

yolcı:

yolcı: *Yolculuk eden kimse.* ||| *İnsan, âdemoğlu.*

1. Yoḫsa **yolcı** gider kārbān eglenmez
   Yüküñ yeynildigör evvelden bārī *(Koş. 13/16). [yolcı]*

yolcı: *Yolculuk eden kimse.* ||| *[tas.] Varlık mertebelerinden şehâdet alemine inen ve buradan da Hakk'a dönecek olan insan varlığı.* (Ögke, 2018, s. 239)

1. **Yolcı** gider ḳalma geç
   Tevḥīde gel tevḥīde *(Koş. 35/19). [yolcı]*

yoldaş:

yoldaş: *Yol arkadaşı, refik.* (Doğan, 2013, s. 1853)

1. **Yoldaş** iderseñ yoḳluġı
   Dōst iline yitseñ gerek *(Mrb. 62/19). [yoldaş]*

yoldaş: *Yol arkadaşı, refik.* ||| *[tas.] Derviş.* (Ögke, 2018, s. 240)

1. Ḥaḳ ṭarīḳinde **yoldaşlar**
   Nice olur bizüm ḥālümüz *(Koş. 29/3). [yoldaşlar, -lar]*

yollar aç-: *Meydan vermek, izin vermek, müsaade etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḫudā-yı Müste'ān açarsa yollar
   İre maṭlūbına bī-çāre ḳullar *(Mrb. 116/5). [yollar aç, -ar, -sa]*

yolunı ṭut-: *İstikametini seçmek, örnek almak, benimsemek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Varlıġuñ yabana atub
   Kāmiller **yolunı ṭutub** *(Koş. 49/22). [*yolunı ṭut, -ub*]*

yu-: *Temizlemek, yıkamak, arındırmak.* (Dilçin, 2009, s. 264)

1. El eli **yur** ‘ādet üzre bu iki el yüzi yur
   Ba‘zı ba‘zına sebeb ḳomış müdebbir-i umūr *(Mf. 73/1). [yur, -r]*
2. El eli yur ‘ādet üzre bu iki el yüzi **yur**
   Ba‘zı ba‘zına sebeb ḳomış müdebbir-i umūr *(Mf. 73/1). [yur, -r]*
3. Māsivāya meyli dilden **yuyuban**
   Faḫr-i ‘ālem Muṣṭafā’ya uyuban *(Koş. 6/13). [yuyuban, -y, -uban]*

Yūsuf: *Kardeşleri tarafından kuyuya atılıp bulanlar tarfından köle pazarına satılan Hz. Yusuf peygamber.*

1. **Yūsufı** çāha atdı iḫvānı
   Ḳodı ḥasretde pīr-i Ken‘ān’ı *(Msd. 1/3). [Yūsufı, -ı]*
2. **Yūsuf** gibi fürḳat çeker
   Ken‘ān’a irmek isteyen *(Mrb. 65/11). [Yūsuf]*
3. Eyyūb’a dermān eyleyüb Ya‘kūb’ı nālān eyleyüb
   Ḳul eylemişken **Yūsuf’ı** Mıṣr iline sulṭān iden *(G. 4/4). [Yūsuf’ı, -ı]*

Yūsuf-ı Ken‘ān:

Yūsuf-ı Ken‘ān: *Kenan ilinden Yusuf peygamber.* ||| *[tas.] Ten zulmetine hapsedilen ilahî cevher, ruh-ı insânî.* [Uludağ, 2016, s. 210]

1. Āḫīr dilegin buldı
   Baḳ **Yūsuf-ı Ken‘ān’a** *(Mrb. 50/16). [Yūsuf-ı Ken‘ān, -a]*

Yūsuf-ı Ken‘ān: *Kenan ilinden Yusuf peygamber.* ||| *Sevgili, beklenen, özlenen.*

1. Kimini aġladub mānend-i Ya‘ḳūb
   Kimini **Yūsuf-ı Ken‘ān** iden dōst *(Mrb. 54/8). [Yūsuf-ı Ken‘ān]*

yut-:

yut-: *Yudumlamak.* ||| *Zevk etmek, hisstemek, nasiplenmek.*

1. Cām-ı ‘ışḳuñ nūş idüb
   Yudalum şimdengirü *(Koş. 10/12). [yudalum, -alum]*

yut-: *Hakkı olmayan bir şeye haram helâl demeden tasarrufta bulunmak, gasp etmek.*

1. Bulsañ dünyāyı **yudarsın**
   Biñ yıllıḳ tedbīr idersin *(Koş. 38/5). [yudarsın, -ar, -sın]*

yuva: *Barınak, yuva, ocak.* ||| *[tas.] Âlem-i ervâh, vahdet makamı.*

1. Ṭā’ūs-ı ḳuds idüm uçdum **yuvadan**
   Yād oldum bir iki gün āşināden *(Koş. 47/5). [yuvadan, -dan]*

yuy-: *Temizlemek.* (Dilçin, 2009, s. 265)

1. Ẕenbini fānī vücūduñ **yuymaġa**
   Ḫˇān-ı bī-pāyān-ı vaṣla ṭoymaġa *(Mrb. 28/5). [yuymaġa, -maġ, -a]*

yüce: *Ulu.*

1. Fermān irişicek **yüce** Ḥażret’den
   Uyarurlar seni nevm-i ġafletden *(Koş. 45/17). [yüce]*
2. Yardum eyle bize işbu yollarda
   Tā ki ḳalmayavuz **yüce** bellerde *(Koş. 5/6). [yüce]*
3. Ṭoġrusına gidegör bu yollaruñ
   Geçegör ṣarbunı **yüce** bellerüñ *(Koş. 13/10). [yüce]*

yük: *Ağırlık, yük.* ||| *[tas.] Günah, kusur.*

1. Āḫir bunda kimse ḳalmaz
   Yüküñ evvelden ıragör *(Koş. 7/12). [yüküñ, -üñ]*

2. Yoḫsa yolcı gider kārbān eglenmez
   Yüküñ yeynildigör evvelden bārī *(Koş. 13/15). [yüküñ, -üñ]*

yük ağırlığı: *Eşyanın sıkleti. ||| [tas.] Dünya metâına verilen ehemmiyet.*

1. Yollarda **yük ağırlığı** ḫaleldür
   Bunda ‘uryān gelüb ‘uryān giderler *(Koş. 40/19). [yük ağırlığı, -ı]*

yürek: *Gönül.*

1. Doymaz oldı **yürek** ḥasret-i yāre
   Derdile ḳalmışam şöyle āvāre *(Koş. 22/13). [yürek]*
2. **Yürek** dün gün yanar diñlenmez oldı
   Göñül hīçbir nefes eglenmez oldı *(G. 39/10). [yürek]*

yüri- / yürü-:

yürü-: *Adım atarak ilerlemek.*

1. Neden göz görüben ḳulaḳ işidür
   Ayaḳ **yürür** ṭutar eller nedendür *(Mrb. 26/16). [yürür, -r]*

yüri-: *"Haydi, ilerle, çabuk!".*

1. Yiter itdüñ fenā bağında feryād
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/2). [yüri]*
2. Ḳafesden eyle cān murġını āzād
   Yüri bülbül ḳadīmi āşiyāna *(Mrb. 125/4). [yüri]*
3. Yiter itdüñ fenā bağında feryād
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/2). [yüri]*
4. Ḳafesden eyle cān murġını āzād
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/4). [yüri]*

5. Ḥaḳīḳat gülşenini eyle seyrān
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/8). [yüri]*
6. Ḳo uçmaġı geçegör mā-sivāyı
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/12). [yüri]*
7. **Yüri** ma‘nāya ir ḳo ḳīl ü ḳāli
   Meẓāhirden geçüb terk it me‘āli *(Mrb. 125/18). [yüri]*
8. Mecāzı ḳo ḥaḳīḳat baḥrına dal
   Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/16). [yüri]*
9. **Yüri** bülbül ḳadīm-i āşiyāna
   Göñül virme nuḳūş-ı kāināta *(Mrb. 125/25). [yüri]*
10. Gülüñ gec ḳurbetinden bul visāli
    Yüri bülbül ḳadīm-i āşiyāna *(Mrb. 125/20). [yüri]*
11. Bu ma‘nā ger saña oldıysa ma‘lūm
    Sivādan var **yüri** imdi gözüñ yum *(N. 10/4). [yüri]*
12. Naḥve ṣarf eyleme ‘ömrüñ **yüri** maḥv ögrenigör
    Kişi maḥbūb-ı ḥaḳīḳīye fenā ile irer *(Mf. 60/1). [yüri]*
13. ‘Ālem dağını seyrān it **yüri** var
    Ṣafā bulsun diriseñ ḳalbüñ iy yār *(Mf. 91/1). [yüri]*
14. Ḳamu ni‘met Ḥaḳ’uñdur ḫōd bilā-şek
    Yüri var imdi ġayrıdan elüñ çek *(Mf. 107/2). [yüri]*
15. Varub dōst gülsitānına girelüm
    Yüri cānān ilin seyr it görelüm *(Mf. 119/2). [yüri]*
16. Cihān fānīdür iy ġāfil yiter ṭapduñ bu dünyāya
    Yüri var imdi ṣıdḳıla ‘ibādet eyle Mevlā’ya *(Mf. 162/2). [yüri]*
17. Cihān fānīdür iy ġāfil ḳalur ṣanma bu dünyāyı
    Yüri var mā-sivādan geç ḳul iseñ iste Mevlā’yı *(Mf. 173/2). [yüri]*
18. Göñül virme bu fānī milke zinhār
    Yüri var himmetüñ ‘uḳbāya eyle *(Kt. 1/2). [yüri]*
19. Muṭma’inne olub rıżāya iriş
    Yüri marżiyye ol ṣafāya iriş *(Mrb. 39/26). [yüri]*
20. Bu kibr ile riyādan gec
    Yüri olmaz hevādan gec *(Mrb. 60/22). [yüri]*

21. **Yüri** ḥāl ehli ol ḳo ḳāl ü ḳīli
    Cemīle irişen bulur cemāli *(Mrb. 86/11). [yüri]*
22. Yeter olduñ bu fānī evde sākin
    Yüri dōst ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/2). [yüri]*
23. **Yüri** var Ḫāliḳ'a şükr eyle her ān
    Göre luṭfunı ol Rabb-ı Kerīm'üñ *(Mrb. 106/19). [yüri]*
24. Civār-ı Ḥaḳ'dadur ḫayr-ı mesākin
    Yüri dōst ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/4). [yüri]*
25. Umaruz luṭf u iḥsānını her ān
    Yüri Dōst ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/8). [yüri]*
26. Hüdāī' ḳuluna ide 'ināyet
    Yüri Ḥaḳ ellerin seyrān idegör *(Mrb. 119/12). [yüri]*
27. Na'īm-i dehr-i dūna olma maġrūr
    Yüri dīn emrini tekmīl idegör *(Mrb. 120/2). [yüri]*
28. Yiter olduñ bu fānī ẕevḳe mesrūr
    Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/4). [yüri]*
29. Ḫudā'ya it iderseñ iştiyāḳı
    Yüri dīn emrini tekmīl idegör *(Mrb. 120/8). [yüri]*
30. Kerīm Allāh ide yolları āsān
    Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/12). [yüri]*
31. Bugüni yarına ṣalma iñende
    Yüri dīn emrini tekmīl idegör *(Mrb. 120/16). [yüri]*
32. Ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'a sa'y it imdi her bār
    Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/20). [yüri]*
33. **Yüri** bülbül yüri Dōst illerine
    Yeter olduñ fenā bāġında nālān *(Mrb. 25/2). [yüri]*
34. **Yüri** sa'y idegör bāḳī na'īme
    Kişiye çünki ḳalmaz māl eger cāh *(G. 32/9). [yüri]*
35. **Yüri** var maḫzen-i esrār-ı Ḥaḳḳ ol
    Ki her bir ḳaṭrede 'ummān ola Ḥaḳḳ *(Mrb. 36/19). [yüri]*
36. **Yüri** var bir bilüre ṣor
    Edeb gözle edeb gözle *(Mrb. 60/15). [yüri]*

37. İdüb tā’ūs-ı ḳudsīlerle cevlān
    Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/4). [yüri]*
38. Varub vaḥdet şarābından içegör
    Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/8). [yüri]*
39. Ḳo ġayrı maḳṣad-ı aḳṣā Ḫudā’dur
    Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/12). [yüri]*
40. Mecāzı ḳo ḥaḳīḳat baḥrına ṭal
    Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/16). [yüri]*
41. Ṣafā bul ġarḳ olub envār-ı ẕāta
    Yüri bülbül yüri Dōst illerine *(Mrb. 25/20). [yüri]*
42. ‘İlm-i bi’llāha çalış sen **yüri** iy himmeti dūn
    Nice bir cāze yecūzü nice bir kāne yekūn *(Mf. 9/1). [yüri]*
43. Bal dimekle ṭatlu olmaz bu dehān
    Yüri anı ṭatmaġa sa‘y it hemān *(Mf. 20/2). [yüri]*

yüri-: *"Var git işine!".*

1. Yüri hey bī-vefā yüri
   Sensin ḫōd bir köhne ḳarı *(Koş. 26/5). [yüri]*
2. Yüri hey bī-vefā **yüri**
   Sensin ḫōd bir köhne ḳarı *(Koş. 26/5). [yüri]*

yüri-: *Yaşamak, hayat sürmek.*

1. Her bir zāġa ṣalub **yürimek** neden
   Bir gün şahbāzı uçursañ gerekdür *(Koş. 45/15). [yürimek, -mek]*

yüri-: *İlerlemek.* ǁ *[tas.] Seyr u sülûk etmek.*

1. Yüri bülbül **yüri** Dōst illerine
   Yeter olduñ fenā bāġında nālān *(Mrb. 25/2). [yüri]*
2. İdüb tā’ūs-ı ḳudsīlerle cevlān
   Yüri bülbül **yüri** Dōst illerine *(Mrb. 25/4). [yüri]*

3. Varub vaḥdet şarābından içegör
   Yüri bülbül **yüri** Dōst illerine *(Mrb. 25/8). [yüri]*
4. Ḳo ġayrı maḳṣad-ı aḳṣā Ḫudā'dur
   Yüri bülbül **yüri** Dōst illerine *(Mrb. 25/12). [yüri]*
5. Mecāzı ḳo ḥaḳīḳat baḥrına ṭal
   Yüri bülbül **yüri** Dōst illerine *(Mrb. 25/16). [yüri]*
6. Ṣafā bul ġarḳ olub envār-ı ẕāta
   Yüri bülbül **yüri** Dōst illerine *(Mrb. 25/20). [yüri]*

yürü-: bkz. yüri- / yürü-.

yüsre: *Kolaylık.* ||| *[tas.] Gönlün ilahî tecelliyle ferahladığı bast hâli.*

1. Gidüb 'usr irle **yüsre**
   Ḫudā ẓulmātı nūr ide *(Mrb. 73/7). [yüsre]*

yüz:

yüz: *Surat, yüz, çehre.* (Doğan, 2013, s. 1867)

1. El eli yur 'ādet üzre bu iki el **yüzi** yur
   Ba'zı ba'zına sebeb ḳomış müdebbir-i umūr *(Mf. 73/1). [yüzi, -i]*

yüz: *Taraf, yön, cephe.* (Doğan, 2013, s. 1867)

1. Ṣūrete ṭapma ṣaḳın
   Ma'nā **yüzine** baḳın *(Koş. 35/10). [yüzine, -i, -n, -e]*
2. Hüdāī' ṣūretā bir ḳabża ḫākem
   Līk ma'nā **yüzinde** dürr-i pākem *(Koş. 47/18). [yüzinde, -i, -n, -de]*
3. 'Ārif ol görme **yüzin** aġyāruñ
   Gör cemālini ḳadīmī yāruñ *(Mrb. 67/3). [yüzin, -i, -n]*
4. 'Ārif ol ma'nā **yüzine** baḳagör
   Ḥaḳḳ'ı Ḥaḳ ile şuhūd it iy göñül *(Mrb. 122/1). [yüzine, -i, -n, -e]*

5. Gāh olur luṭf **yüzinden** gösterür envār-ı cemāl
   Gāh olur celāl perdesi her yañeden üşegelür *(G. 7/3). [yüzinden, -i, -n, -den]*

yüz: *İstikamet, gidiş.*

1. Cenābuñdan yaña döndür **yüzüni**
   Uyar ġafletden aç göñül gözini *(Mrb. 11/16). [yüzüni, -ü, -n, -i]*

yüz: *Kişi, insan.* (Doğan, 2013, s. 1867)

1. Görmez eyler aġlamaḳdan gözleri
   Hem ṣarardur ṣoldurur gül **yüzleri** *(Mrb. 29/6). [yüzleri, -ler, -i]*

yüz çevir- / yüz çevür-: *İlgiyi kesmek, irtibatı koparmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Mā-sivādan **yüz çevir** başuñda ‘aḳluñ var ise
   Ḥaḳḳ’a iḳbāl it eger nūr-ı sa‘ādet yār ise *(Mf. 161/1). [yüz çevir]*
2. Cefādan **yüz çevürmez** derd-i ġamdan lezzet almışdur
   Benüm dīvāne göñlüm çoḳ belā’dan arta ḳalmışdur *(Mf. 187/1). [yüz çevür, -mez]*

yüz çevür-: bkz. yüz çevir- / yüz çevür-.

yüz döndür-: *İlgiyi alakayı kesmek, tanımamazlıktan gelmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Döndürme yüz bī-çāreden
   Senden meded senden meded *(Mrb. 32/15). [yüz döndür, -(me)]*

yüz göster-: *Kendini göstermek, görünür olmak, tecelli etmek.* ‖ *Yakın alaka göstermek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Çekmeyince erba‘īni rüzgār
   Aña **yüz göstermemişdür** nev-bahār *(Mf. 11/2).[yüz göster, -(me),-miş,-dür]*

yüz sür-:

yüz sür-: *Huzurda yere kapanmak, secdeye varmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Bāb-ı Ḥaḳḳ’a **yüz sürüb** iḥsānını itseñ recā’
   Ber-murād eyler seni luṭfıla ol Ḳādir Ḫudā *(Mf. 46/1). [yüz sür, -üb]*
2. Sürüb yüz bāb-ı Ḥaḳḳ’a ilticā it
   Cenāb-ı pāküñe vuṣlat recā it *(N. 21/1). [yüz sür, -üb]*
3. Dergāhuña sürüb yüz
   Kelāmuñ işitevüz *(Koş. 20/13). [yüz sür, -üb]*
4. **Yüz sürüb** dergāhuña ‘abd-i żaʻīf
   Luṭf ile iḥsānuñ ister iy Kerīm *(Kt. 16/1). [yüz sür, -üb]*

yüz sür-: *Değmek, temas etmek.*

1. Eger daġlar eger beller
   Ayaġa **yüz süren** yollar *(Mrb. 24/34). [yüz sür, -en]*

yüz sürüp gelen: *[tas.] Hak'ta bâki olup irşat için tekrar halka inen ârif, insan-ı kâmil.*

1. Ḥaḳīḳat üzre itmişdür sücūdı
   Dergāh-ı Ḥaḳḳ’a **yüz sürüp gelenler** *(Koş. 39/12). [yüz sürüp gelen,-ler]*

yüz ṭut-: *Bir yere yönelmek, meyletmek, teveccüh göstermek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḥubb-ı dünyā ile keyd-i nefse kim olsa esīr
   Ḥaḳḳ'a **yüz ṭutsun** yene andan olur derde devā *(G. 35/8).[yüz ṭut,-sun]*

yüz ur-: *Sığınmak, yardım dilemek, başvurmak.*

Kalıp ifade**:** *Deyim.*

1. Mürşidüm pīrümsin iy kān-ı kerem
   Pes ṭapuñdan ġayrı kime **yüz uram** *(Mrb. 28/10). [yüz ur, -am]*
2. **Yüz urduḳ** saña iy Settārü'l-'uyūb
   Senüñ elüñdedür ıṣlāḥ-ı ḳulūb *(Koş. 58/9). [yüz ur, -du, -ḳ]*
3. Hüdāī' yalvar Allāh'a
   Yüz ur ol ālī dergāha *(Mrb. 75/18). [yüz ur]*

yüzi ṭut-: *Bir yere meyletmek, yönelmek, rağbet etmek.*

Kalıp ifade**:** *Deyim.*

1. Māsivādan yumub gözi
   Kādir Allāh'a ṭut yüzi *(Koş. 57/26). [yüzi ṭut]*
2. Māsivādan yumub gözi
   Dergāh-ı Ḥaḳḳ'a ṭut yüzi *(Koş. 48/26). [yüzi ṭut]*

yüzine gül-: *Yalandan yere dost görünmek.*

Kalıp ifade**:** *Deyim.*

1. Ehl-i ġafletüñ yüzine
   Gülen dünyā degül misün *(Koş. 26/16). [yüzine gül, -en]*

yüzler sür-: *(Dua ve tazarru maksatlı) Sığınmak, iltica etmek, himâye istemek.*

Kalıp ifade**:** *Deyim.*

1. Kapuña aġlayub **yüzler sürerken**
   Kime yalvaralar yā sen ṭururken *(Mrb. 11/11). [yüzler sür, -er, -ken]*

yüzüm gözüm sür-: *Saygı göstermek, eğilmek, tazim göstermek.*

Kalıp ifade**:** *Deyim.*

1. Ḥuccāc ile varub Beytü'l-Ḥarām'a
   İşiġüñe **yüzüm gözüm sürem** mi *(Koş. 6/8). [yüzüm gözüm sür, -em]*

yüzüm sür-: *Hürmet, saygı ve temennide bulunmak, tazim göstermek.*

Kalıp ifade**:** *Deyim.*

1. Ne var dergāhuña **yüzüm sürersem**
   Ḳuluñ Mevlā'dan ayru yā kimi var *(Mrb. 58/3). [yüzüm sür, -er, -se,-m]*

yüzüm ur-: *Sığınmak, yardım dilemek, başvurmak.*

Kalıp ifade**:** *Deyim.*

1. Kimüñ ḳapusına **yüzüm urayum**
   Kimüñ dīvānına el ḳavşurayum *(Koş. 5/13). [yüzüm ur, -a, -y, -um]*

yüzümüz sür-: *Erişmek, kavuşmak, ulaşmak.*

Kalıp ifade**:** *Deyim.*

1. 'Arş-ı maḳṣūda **yüzümüz sürelüm**
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/11). [yüzümüz sür, -elüm]*

yüzümüz sürü-: *(Mahcubiyet ve tazim içinde) Huzurda yere kapanmak, secdeye varmak.*

Kalıp ifade**:** *Deyim.*

1. **Yüzümüz sürüyü** ḳapuña geldük
   Efendüm meded hey sulṭānum meded *(Koş. 5/23). [yüzümüz sürü,-y, -ü]*

yüzüñe gül-: *Yalandan dost görünmek, riyâkârca davranmak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Düşme dünyāya iñende
   Ṣaḳın **yüzüñe gülmesün** *(Koş. 25/12). [yüzüñe gül, -(me), -sün]*

yüzüñi döndür-: *Bir yere yönelmek, teveccüh etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḥaḳḳ'a döndür yüzüñi
   Her işüñ āsān gelsün *(Koş. 9/27). [yüzüñi döndür, -üñ, -i]*

Z/Ż/Ẓ/Ẕ

żabṭ: *Hüküm, irade, idare.* (Tulum, 2011, s. 1919)

1. **Żabṭuñdadur** ḫalḳ-ı cihān
   Bir daḫı yoḳ püşt ü penāh *(N. 14/3). [żabṭuñdadur, -uñ, -da, -dur]*
2. **Żabṭuñdadur** dünyā vü dīn
   Senden saña ṣığınurın *(Mrb. 43/11). [żabṭuñdadur, -uñ, -da, -dur]*

ża'f: *Zayıflık, âcizlik.*

1. **Ża'fuñı** te'yīde irgür
   Gel Allāh'a gel Allāh'a *(Koş. 38/19). [ża'fuñı, -uñ, -ı]*

zafer bul-: *Erişmek, kavuşmak.*

1. Anı Hüdāī’ kim sever
   Maṭlūba bulmuşdur ẓafer *(Mrb. 82/18). [ẓafer bul, -muş, -dur]*

<u>zāġ:</u>

zāġ: *Karga.* ||| *[tas.] Nefs.* (Ögke, 2018, s. 157)

1. Her bir **zāġa** ṣalub yürimek neden
   Bir gün şahbāzı uçursañ gerekdür *(Koş. 45/15). [zāġa, -a]*
2. **Zāġa** şahbāz-ı dili ṣalmayalum
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/15). [zāġa, -a]*

zāġ: *Karga.*

1. Terbiyet itseñ anı envā‘-ı ni‘metle begüm
   Zāġdur ancaḳ yene andan ẓuhūr iden hemān *(Kt. 18/4). [zāġdur, -dur]*
2. Dürlü ni‘metlerle itseñ terbiyet
   Zāġdur andan ẓuhūr iden hemān *(Kt. 17/4). [zāġdur, -dur]*

<u>zāhid:</u> *[tas.] Dinin emirlerine titizlikle riâyet eden; fakat irfanı olmayan kimse.*

1. **Zāhidlere** uçmaḳ gerek
   ‘Ārif Ḥaḳḳ’a uçmaḳ gerek *(Koş. 8/29). [zāhidlere, -ler, -e]*
2. Eger ḳā’im eger kā‘id
   Eger **zāhid** eger ‘ābid *(Mrb. 24/42). [zāhid]*

<u>zāhid-i miskīn:</u> *Tembel kaba sofu.* ||| *[tas.] Dinin özüne / hakikatine inemeyip zâhirinde kalmış kişi.*

1. Viṣālüñ ẕevḳini cānā ne bilsün **zāhid-i miskīn**
   Efendi ḳande fehm eyler cimā‘üñ leẕẕetin ‘innīn *(Mf. 13/1). [zāhid-i miskīn]*

<u>ẓāhir:</u>

Ẓāhir: *Kainatta, isim ve sıfatları yoluyla âşikâr olan Allah.*

1. Yā Bāṭın ü yā **Ẓāhir**
   Yā Ḥāżır u yā Nāṣır *(Mrb. 105/13). [ẓāhir]*
2. Sensin Bāṭın sensin **Ẓāhir**
   Varlıḳ senüñ buyruḳ senüñ *(Koş. 30/3). [ẓāhir]*

ẓāhir: *Bir şeyin dış şekli, görünen tarafı, sûreti.*

1. Çünki sensin muḥīṭ-i küll
   Ẓāhir ü pinhān senüñdür *(Koş. 43/8). [ẓāhir]*
2. Taġlīṭ iderse ger **ẓāhirde** kes̲ret
   Bāṭın göziyle baḳ görinür vaḥdet *(Koş. 44/13). [ẓāhirde, -de]*

ẓāhir: *Görünür, âşikâr.* ||| *[tas.] Âlem, kâinat.* (Suad el-Hakîm, 2017, s. 564)

1. **Ẓāhir** ü bāṭın eger ġayb-ı ġuyūb
   Heb senüñdür pādişāhum heb senüñ *(Mrb. 55/11). [ẓāhir]*

ẓāhir: *Görünür, âşikâr.* ||| *[tas.] Mâsivâ.*

1. **Ẓāhire** baḳdı ġaflet ehli kişi
   Saña vuṣlat senüñledür Mevlā *(Mrb. 71/1). [ẓāhire, -e]*

ẓāhir: *Açık, belli, bâriz, görünür, âşikâr.*

1. Gözüñden perde zā'il olsa muṭlaḳ
   Ḳatı **ẓāhir-durur** maḫfī degül Ḥaḳ *(Mrb. 86/6). [ẓāhir-durur, -durur]*
2. Ẓ**āhir** iken Ḥaḳ bu ġafletler neden
   'Ārif iseñ aç gözüñ merdāne baḳ *(Mrb. 89/7). [ẓāhir]*
3. Eger ġāib eger ḥāżır
   Eger bāṭın eger **ẓāhir** *(Mrb. 24/22). [ẓāhir]*
4. Sen s̲emme vechu'llāh didüñ hem **ẓāhir** ü bāṭın aduñ
   Geh gösterüb gāh gizledüñ 'aḳlı odur ḥayrān iden *(G. 6/3). [ẓāhir]*
5. Hüdāī'ye şefā'at ḳıl eger **ẓāhir** eger bāṭın
   Ḳapuña intisāb itmiş gedādur yā Resūla'llah *(G. 3/9). [ẓāhir]*

ẓāhir: *Davranış, amel, hâl.*

1. Dolarsa sırruña nūr-ı ḥaḳīḳat
   Gerekdür **ẓāhirüñde** farż u sünnet *(Mrb. 86/18). [ẓāhirüñde, -üñ, -de]*
2. **Ẓāhirüñ** gütsün şerī‘at ḥālini
   Nefse icrā’ it ṭarīḳat ḥālini *(Mrb. 122/5). [ẓāhirüñ, -üñ]*

ẓāhir ol-: *Açığa çıkmak, görünmek, âşikâr olmak.*

1. İḥsān-ı küllī eyleye
   Ẓāhir ola envār-ı cūd *(Mrb. 35/8). [ẓāhir ol, -a]*
2. **Ẓāhir olub** āṣār-ı cūd
   İrsün kemāline şühūd *(Mrb. 44/17). [ẓāhir ol, -ub]*
3. **Ẓāhir olur** iżmār-ı Hū
   İẓhār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/19). [ẓāhir ol, -ur]*
4. Ẕevḳ-i dā’im neşye-i külliyyeden virür nişān
   Kimde kim **ẓāhir ola** keyfiyyet-i āṣār-ı Hū *(G. 12/6). [ẓāhir ol, -a]*

ẓāhir ü pinhān olan: *Her şeyde âşikâr ve gizli hâlde bulunan Allah.*

1. İy **ẓāhir ü pinhān olan**
   ‘Āşıḳ seni bulsa n’ola *(Mrb. 2/1). [ẓāhir ü pinhān olan, -an]*

ẓāhirā: *Görünüşte.*

1. Bāṭınum itdi ḥaḳāyıḳ ḫirmeni
   Ẓāhirā gerçi bir ednā dāneyin *(Mrb. 38/16). [ẓāhirā]*

ẓāhirde ḳal-: *[tas.] Görünen âlemin / dünyanın meşguliyetine kapılmak.*

1. **Ẓāhirde ḳalan** kişi
   Güç itme āsān işi *(Koş. 34/13). [ẓāhirde ḳal, -an]*

zaḥmet: *Güçlük, zorluk.*

1. Ṣaḳın şetm itme ḥummā **zaḥmetine**
   Ki maḥmūmuñ sebebdür raḥmetine *(Mf. 157/1). [zaḥmetine, -i, -n, -e]*

zaḥmet çek-: *Zorluk görmek, imtihana uğramak.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Ḳulluḳda ḫōş **zaḥmet çeker**
   Derd ü belā’ miḥnet çeker *(Mrb. 65/9). [zaḥmet çek, -er]*

zaḥmetlü: *Zahmet veren, sıkıntılı, güç, zor, yorucu.*

1. Ḳış günleri **zaḥmetlüdür**
   Yaz günleri ni‘metlüdür *(N. 8/1). [zaḥmetlüdür, -dür]*

ża‘īf:

ża‘īf: *(Manen) Güçsüz, kuvvetsiz, çâresiz.*

1. **Ża‘īfum** ṣabra yoḳdur iḳtidārum
   Ġarībüm yirde gökde yoḳ ḳarārum *(N. 18/1). [ża‘īfum, -um]*
2. Meded Mevlā meded Mevlā
   Ża‘īfüz isterüz ḳuvvet *(Mrb. 61/14). [ża‘īfüz, -üz]*
3. Meded Mevlā meded Mevlā
   Ża‘īfi ḳuvvete irgür *(Mrb. 61/22). [ża‘īfi, -i]*

ża‘īf: *Güçsüz, kuvvetsiz.* ||| *[tas.] Âşık.*

1. **Ża‘īfüñ** eyleseñ derdine tīmār
   Ne var iy derdlere dermān iden dōst *(Mrb. 54/15). [ża‘īfüñ, -üñ]*

ża‘īf: *Güçsüz, kuvvetsiz.* ||| *Kul, insan.*

1. Ża‘īfüñ ṣabra aṣlā ṭāḳati yoḳ
   Dahi in‘āma şükre sür‘ati yoḳ *(Mrb. 12/5). [ża‘īfüñ, -üñ]*

zā’il: *Kalıcılığı ve devamlılığı olmayan, fânî.*

1. Miftāḥ-ı bāb-ı Ḥażret insān-ı kāmil ancaḳ
   Varlıḳ Ḥaḳḳ’uñ ḥaḳīḳat ġayrısı **zā’il** ancaḳ *(G. 16/2). [zā’il]*

zā’il eyle-: *Yok etmek, ortadan kaldırmak.*

1. Varlıġuñ eyle zā’il
   Olagör Ḥaḳḳ’a vāṣıl *(Koş. 9/17). [zā’il eyle]*

zā’il ol-:

zā’il ol-: *Vazgeçmek, caymak.* (Tulum, 2011, s. 1927)

1. Ḥükm-i Ḳur’ān’la ‘āmil olmaḳ ‘aceb sa‘ādetdür
   Ḥubb-ı dilden **zā’il olmaḳ** ‘aceb şeḳāvetdür *(Mf. 88/2). [zā’il ol,-maḳ]*

zā’il ol-: *Yok olmak, kaybolmak.* (Doğan, 2013, s. 1873)

1. Bir pādişāha ḳul ol kim
   Mülki **zā’il olmaz** ola *(Koş. 8/2). [zā’il ol, -maz]*
2. **Zā’il ola** tā kim ḥicāb
   İḥsānuñ olsun bī-ḥisāb *(Mhm. 3/17). [zā’il ol, -a]*
3. Temevvüc eyleyen deryāya baḳ emvāca aldanma
   Güneş tābında çok şebnem bilürsin kim olur zā’il *(G. 15/8). [zā’il ol, -ur]*

zā’il ol-: *(Manen) İnmek, kalkmak.*

1. Gözüñden perde **zā’il olsa** muṭlaḳ
   Ḳatı ẓāhir-durur maḫfī degül Ḥaḳ *(Mrb. 86/5). [zā’il ol, -sa]*
2. Tecellī itse envār-ı kelām-ı semme vechu’llāh
   Yanardı cümle mevcūdat olurdı perdeler zā’il *(G. 18/4). [zā’il ol, -ur, -dı]*

zākir:

ẕākir: *[tas.] Allah'ı zikreden, Allah'ı gönlünden çıkarmayan kul.*

1. **Ẕāki**r bulur bāḳī na‘īm
   İkṣār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 80/11). [ẕākir]*
2. **Ẕākiri** ẕikr ider ol ẕikr iden envāra batar
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/19). [ẕākiri, -i]*
3. **Ẕākir** ṣafāya irişür
   Envār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 81/1). [ẕākir]*
4. **Ẕākiri** ẕikr eyler ol Rabb-ı Kerīm
   Ẕākir olsun isteyen Ḥaḳ’dan ‘aṭā *(G. 36/7). [ẕākiri, -i]*
5. Ẕākiri ẕikr eyler ol Rabb-ı Kerīm
   Ẕākir olsun isteyen Ḥaḳ’dan ‘aṭā *(G. 36/8). [ẕākir]*

ẕākir: *[tas.] Kulunu hatırlayıp anan Allah.*

1. **Ẕākir** de sen şākir de sen
   Yā Rab nice şükr idelüm *(Mrb. 85/15). [ẕākir]*

ẕākire‘r-rabbi‘r-raḥīm: *Rahim olan Allah'ı zikreden ve aklından çıkarmayan kul.*

1. Kün **ẕākire‘r-Rabbi‘r-Raḥīm**
   Hāẕā ṣırāṭün müstaḳīm *(Mrb. 80/9). [ẕākire‘r-rabbi‘r-raḥīm]*

zamān:

zamān: *Mevsim.* (Doğan, 2013, s. 1873)

1. Üzüm vaḳti ḳavun ḳarpuz **zamānı**
   Ḫudā ni‘metle zeyn eyler cihānı *(Mf. 178/1). [zamānı, -ı]*
2. Bahār oldı yene açıldı güller
   Murāda bülbül irdügi **zamāndur** *(Mrb. 115/2). [zamāndur, -dur]*

zamān: *Vakit, dönem, süre, müddet.* (Devellioğlu, 1998, s. 1177)

1. Bunı da ḫōş gör bir **zamān**
   Aġlayalum senüñ ile *(Koş. 27/15). [zamān]*
2. Bir **zamān** ola fenā bula semāvāt ile arż
   Ne eyü ḳala ne kem ḳala ne ḫōd ṭūl ile ‘arż *(Mrb. 31/9). [zamān]*
3. Saña muḥtāc-durur zemīn **zamān**
   Naẓar-ı luṭfuñ isterüz her ān *(Mhm. 4/7). [zamān]*
4. Derd ile giryān olayın bir **zamān**
   ‘Aşḳ ile sūzān olayın bir zamān *(G. 17/1). [zamān]*
5. Derd ile giryān olayın bir zamān
   ‘Aşḳ ile sūzān olayın bir **zamān** *(G. 17/2). [zamān]*
6. Rūz u şeb feryād idüb gül şevḳına
   Bülbül-i nālān olayın bir **zamān** *(G. 17/4). [zamān]*
7. İrişem şāyed ki baḥr-i Ḳulzüm’e
   Ḳaṭre-i nīsān olayın bir **zamān** *(G. 17/6). [zamān]*
8. Nār-ı ‘aşḳa cān atub pervāne-veş
   Yanayın biryān olayın bir **zamān** *(G. 17/8). [zamān]*
9. Gördügüm Leylā ṣanub Mecnūn gibi
   Vālih ü ḫayrān olayın bir **zamān** *(G. 17/10). [zamān]*
10. Ḳalmayınca tā vücūdumdan eṯer
    Ḫāk ile yeksān olayın bir **zamān** *(G. 17/12). [zamān]*
11. Vāṣıl olunca ḥaḳīḳat gencine
    Yıḳılub vīran olayın bir **zamān** *(G. 17/14). [zamān]*
12. Ḥażret-i Yūsuf’la İsmā‘īl gibi
    Ḳul olub ḳurbān olayın bir **zamān** *(G. 17/16). [zamān]*
13. Ẕerreler gibi gehi idüb ẓuhūr
    Geh yene pinhān olayın bir **zamān** *(G. 17/18). [zamān]*
14. Şāyed irişem sarāy-ı vaḥdete
    Tekyede mihmān olayın bir **zamān** *(G. 17/20). [zamān]*
15. Cān ü ten ḳaydından olmaġa ḫalāṣ
    Ṣoyunub ‘uryān olayın bir **zamān** *(G. 17/22). [zamān]*

żamm eyle-: *Katmak, eklemek.*

1. Enbiyā vü evliyā luṭfuñla olmuş sābiḳūn
   Sen Hüdāī' ḳuluñı **żamm eyle** ol sābıḳlara *(G. 29/10). [żamm eyle]*

zār:

z̲ār: *(Aşk derdinden sebep) Ağlayan, inleyen.* (Doğan, 2013, s. 1875)

1. Bülbül güle ḳarşu **zār**
   Pervāneyi yaḳmış nār *(Koş. 12/21). [zār]*
2. Her şām ü seḥer **zārem**
   Ḳalmadı dahi çārem *(Mrb. 7/9). [zārem, -em]*
3. Verd-i bī-hemtāyadur şevḳ u ṭarab
   Bülbülüñ **zārı** degül gülzārdan *(G. 21/10). [zārı, -ı]*

zār: *Üzülme, feryat, ağlama, inleme.* (Doğan, 2013, s. 1875)

1. Gülden añlama
   Bülbülün **zārın** *(Koş. 17/24). [zārın, -ı, -n]*

zār: *Feryat, ağlama, inleme.* ||| *İmtihan, sıkıntı, dert.*

1. Kişiye nef‘ ü **zār** Ḥaḳ'dan gelürken
   Muvaḥḥid işbu ma‘nāyı bilürken *(M. 4/1). [zār]*

zār it-: *(Ayrılıktan sebep) Ağlatmak, inletmek, zor duruma düşürmek.*

1. Gülşende bülbüli **zār iden** sensin
   Düşmeni dōst idüb yār iden sensin *(Koş. 15/5). [zār it, -en]*

żarar: *Kötü sonuç, ziyan.*

1. Dünyā anuñ ‘uḳbā anuñ
   Yoḳ ġayrıdan nef‘ ü **żarar** *(G. 34/16). [żarar]*

żarar gel-: *Hasara yol açmak, kayba uğratmak.*

1. Bülbül-i şūrīdeden gelmez gülistāna żarar
   Bāġ-bānum sen hemān bustānuñ ayruḳdan ṣaḳın *(Mf. 137/1). [żarar gel, -mez]*

zāt:

ẕāt: *Cevher, esas.* ||| *[tas.] Hakk'ın kesret âleminde cisimlere taalluk etmiş sûreti.*

1. Kimseler ḥüsnüni vaṣf eyleyemez
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/2). [ẕātından, -ı, -n, -dan]*
2. Ḥaḳ'dan ġayrı Ḥaḳ'dan söz söyleyemez
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/4). [ẕātından, -ı, -n, -dan]*
3. Cümlesi reşḥa-i baḥr-i keremdür
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/8). [ẕātından, -ı, -n, -dan]*
4. 'Ayn-ı ḥaḳīḳatla olsun şühūduñ
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/12). [ẕātından,-ı,-n, -dan]*
5. Ḥüsnüñdendür bunca āṣār-ı ḳudret
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/16). [ẕātından,-ı,-n, -dan]*
6. Hüdāī' maẓhar ol nūr-ı cemāle
   Ẕātından güzeldür sevdügüm Mevlā *(Koş. 44/20). [ẕātından,-ı,-n, -dan]*

ẕāt: *Cevher, esas.* ||| *[tas.] Hakk'tan gayrı mutlak vücudun olmadığının idrak edildiği tevhidin son mertebesi olan tevhid-i zât mertebesi.*

1. Ḫudāyā biz bu **ẕātı** ḳande bulduḳ
   Yā ef'āl ü ṣıfātı ḳande bulduḳ *(Mrb. 57/9). [ẕātı, -ı]*
2. Kimi ṣıfāta irgüren
   Kimini **ẕāta** irgüren *(Mrb. 2/14). [ẕāta, -a]*
3. Ḳaṣd it bulagör **ẕātı**
   Gel Hū diyelüm yā Hū *(Mrb. 21/7). [ẕātı, -ı]*
4. Ḳılma sivāya iltifāt
   Tā kim tecellī ide **ẕāt** *(Mrb. 80/22). [ẕāt]*

5. Senüñle irdiler **ẕāta** dahi envā‘-ı leẕẕāta
   İşüñ erbāb-ı ḥācāta ‘aṭādur yā Resūla’llah *(G. 3/7). [ẕāta, -a]*

ẕāt: *Cevher, esas.* ||| *[tas.] Allah'ın mahiyeti tam olarak bilinemeyen mutlak varlığı, hakikati.*

1. İdelden **ẕātuñı** maṭlab
   Göñül eglenmez eglenmez *(Mrb. 49/31). [ẕātuñı, -uñ, -ı]*
2. **Ẓātuñ** envārın yiter itdüñ nihān
   Ẓulmet-i ḥayretde ḳaldı ‘aḳl ü cān *(Mrb. 63/29). [ẕātuñ, -uñ]*

ẕāt: *Maddî varlık, kendilik, şahıslık.*

1. Bu **ẕātı** ḳanda bulurduḳ
   Ṣıfātı ḳanda bulurduḳ *(Mrb. 22/9). [ẕātı, -ı]*

ẕāt-ı bī-çūn: *[tas.] Sebebi, benzeri, ortağı olmayan Allah.* (Yılmaz, 2016, s. 380)

1. Māsivā ḥubbın aradan süregör
   Ẓāt-ı bī-çūne Hüdāī’ iregör *(Mrb. 17/18). [ẕāt-ı bī-çūn, -e]*
2. Ṣıfātuñ tāmdur iy **ẕāt-ı bī-çūn**
   Te‘ālā şānüke ammā yekūlūn *(M. 1/3). [ẕāt-ı bī-çūn]*
3. **Ẓāt-ı bī-çūne** irmeyince kişi
   Ḥāṣıl olmaz murādı bitmez işi *(G. 39/7). [ẕāt-ı bī-çūn, -e]*
4. **Ẓāt-ı bī-çūnuñ** mekānlardan münezzehdür senüñ
   Pes seni ya ḳande bulsun aġlayub feryād iden *(G. 8/3).[ẕāt-ı bī-çūn,-uñ]*
5. Heb senüñdür bunca ef‘āl ü ṣıfāt
   Ẓāt-ı bī-çūnuñda fānīdür ẕevāt *(Mrb. 66/14). [ẕāt-ı bī-çūn, -uñ, -da]*

ẕāt-ı pāk:

ẕāt-ı pāk: *Kusursuz öz.* ||| *[tas.] Mutlak varlık Allah.*

1. Tā irince **ẕāt-ı pāke**

Āh idelüm senüñ ile *(Koş. 27/27). [ẕāt-ı pāk, -e]*

ẕāt-ı pāk: *Kusursuz öz. ||| [tas.] Allah'ın hüviyeti bilinemeyen kusursuz hakikati, zâtı.*

1. Nihāyet yoḳ ‘aṭā vü fażl-ı cūda
   Ḫudā’nuñ **ẕāt-ı pākinden** nişāndur *(Mrb. 115/12). [ẕāt-ı pāk, -i, -n, -den]*

ẕāt-ı pāk: *Kusursuz öz. ||| [tas.] Varlığın hakikati ve mayası olan nûr-ı Muhammedî, hakikat-i Muhammedî.*

1. Küntü kenz esrārınuñ miftāḥısın
   Ẕāt-ı pāküñ maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā *(G. 22/4). [ẕāt-ı pāk, -üñ]*

żav’-i ḳandīl ü meşābīh: *Kandil ve çırağların aydınlığı. ||| Minarelerin özel gün ve gecelerde kandiller ve çırağlarla aydınlatılması geleneği.*

1. **Żav’-i ḳandīl ü meşābīhi** güzel
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/11). [żav’-i ḳandīl ü meşābīh, -i]*

żayi‘ eyle-: *Elden çıkarmak, telef etmek.*

1. Ḥaḳ yolında çalışursa bir kişi
   Anı **żayi‘ eylemez** Ḳādir Ḫudā *(G. 36/4). [żayi‘ eyle, -mez]*

żayi‘ it-: *Kaybetmek.*

1. Ṭañ mıdur bülbül itse efġānı
   Żayi‘ itdi o verd-i ḫandānı *(Msd. 1/14). [żayi‘ it, -di]*

zebūn eyle-: *Güçsüz ve çaresiz bırakmak.*

1. Nefs ü şeyṭāna **zebūn eylemeye** ḳullarını
   ‘Āşıḳ u ṣādıḳa āsān getüre yollarını *(Mrb. 16/9). [zebūn eyle, -y, -e]*

zebūn it-: *Âciz, karşı koyamaz duruma getirmek.*

1. Esīr-i nefs-i dūn itme
   Māsivāya **zebūn itme** *(Koş. 54/6). [zebūn it, -(me)]*
2. Nefs ü şeyṭāna **zebūn itme** bizi
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/1). [zebūn it, -(me)]*
3. Ṭālibleri itme zebūn
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/15). [zebūn it, -(me)]*

zebūn ol-: *Manen zayıf ve düşkün hâle gelmek.*

1. Ġāyet de **zebūn oldum**
   Luṭf it meded Allah'um *(Mrb. 7/23). [zebūn ol, -du, -m]*
2. Nefs elinde olma zebūn
   Vāṣıl olmaġa sa'y eyle *(Koş. 49/7). [zebūn ol, -(ma)]*

zehī: *Ne güzel, ne hoş, ne iyi.*

1. **Zehī** sulṭān-ı ḳādir āsumānī ḫaymeler ḳurmış
   Arāżīyi mihād itmiş cibāli eylemiş evtād *(Mf. 58/1). [zehī]*

zehr: *Ağu, zehir.* ||| *Aşk yolunda çekilen sıkıntı, gam, keder.* (Pala, 1995, s. 579)

1. Eger **zehr** ise ḫōşdur yār elünden
   Yimezler sükkeri aġyār elünden *(Mf. 38/1). [zehr]*

zelel: *Günah.*

1. İy nefs yiter sehv ü **zelel**
   İnṣāfa gel inṣāfa gel *(Mrb. 40/1). [zelel]*
2. Ḳanı saña lāyıḳ 'amel
   'Abdüñ işi sehv ü **zelel** *(Mhm. 1/18). [zelel]*

zemīn:

zemīn: *Âlem.* (Doğan, 2013, s. 1880)

1. Saña muḥtāc-durur **zemīn** zamān
   Naẓar-ı luṭfuñ isterüz her ān *(Mhm. 4/7). [zemīn]*

zemīn: *Toprak, yer.*

1. **Zemīn** olmuş yoluñda ḫāk
   İder deryā yaḳalar çāk *(Mrb. 24/5). [zemīn]*

zemīn ü āsumān: *Yer ve gök.* ||| *Kâinat.* (Doğan, 2013, s. 1881)

1. ‘Işḳuñ ‘ayān oldı ‘ayān
   Ṭoldı **zemīn ü āsumān** *(Mrb. 34/10). [zemīn ü āsumān]*

zen: *Cinsiyeti kadın, dişi.*

1. Ne **zenler** var ki ma‘nāda ol erdür
   Ne erler var ki ‘avratdan bed-terdür *(Mf. 181/1). [zenler, -ler]*

zenb: *Günah.*

1. Ẕerrece luṭfuñla günāhlar gider
   Raḥmetüñ deryāsı **ẕenbi** maḥv ider *(Koş. 5/10). [ẕenbi, -i]*
2. Ḫaṭādur müẕnibe ışrār itmek
   Gerekdür **ẕenbe** istiġfār itmek *(Mf. 106/2). [ẕenbe, -e]*
3. **Ẕenbini** fānī vücūduñ yuymaġa
   Ḫˇān-ı bī-pāyān-ı vaṣla ṭoymaġa *(Mrb. 28/5). [ẕenbini, -i, -n, -i]*

zenb it-: *Günah işlemek.*

1. Ḫaṭā ile eger **ẕenb itse** insān
   Efendüm luṭf ile iḥsān senüñdür *(Koş. 52/1). [ẕenb it, -se]*

zenb-i kelām: *Kabahatli söz.*

1. Güş eyleyüb vücūduñ **ẕenb-i kelāmunı**

Pervāne nār-ı ‘aşḳıla varın yuyub gelür *(G. 11/7). [ẕenb-i kelām, -u, -n, -ı]*

ẕenb-i vücūd: *Günahkâr varlık.* ||| *[tas.] Nefs.*

1. Ḳalmasun **ẕenb-i vüc̱ūduñ** eṣeri
   Nefs-i şirrīre iṭā‘at niçe bir *(Mhm. 2/13). [ẕenb-i vücūd, -uñ]*
2. **Ẕenb-i vücūdı** maḥv it iriş sarāy-ı ḳurba
   Cān ü tenüñ arada cānāna ḥā’il ancaḳ *(G. 16/7). [ẕenb-i vücūd]*

Ze’n-ni‘am: *Nimetler sahibi.* ||| *[tas.] Allah.*

1. Fazluñla sen yā **Ze’n-ni‘am**
   Eyle Hüdāī’ye kerem *(Mrb. 103/21). [ze’n-ni‘am]*

zerrāt: *Çok küçük parçacık.* ||| *[tas.] Hakk'ın dışındaki her şey, kesret.*

1. Geçür **ẕerrātı** irgür āfitāba
   Efendi ḳaṭreden deryāya irgür *(Mrb. 37/19). [ẕerrātı, -ı]*

zerre:

ẕerre: *Çok küçük parçacık, atom.*

1. Eger mihr ü eger **ẕerre**
   Eger baḥr ü eger ḳaṭre *(Mrb. 24/13). [ẕerre]*
2. İsterseñ deryā idersin ḳaṭreyi
   Ḳudretüñ ḫurşīd ider her **ẕerreyi** *(Mrb. 55/6). [ẕerreyi, -y, -i]*
3. Ṭaşı gevher ṭoprağı insān iden
   Ẕerreyi kevn ḳaṭreyi ‘ummān iden *(Mrb. 63/34). [ẕerreyi, -y, -i]*
4. Hüdāī’ vaḥdete baḳ kim aña māni‘ degül keṣret
   Ola mı āfitāba hīç vücūdı **ẕerrenüñ** ḥā’il *(G. 15/10). [ẕerrenüñ,-n,-üñ]*
5. **Ẕerreler** gibi gehi idüb ẓuhūr
   Geh yene pinhān olayın bir zamān *(G. 17/17). [ẕerreler, -ler]*

ẕerre: *Çok küçük parçacık.* ||| *[tas.] Kulun âciz ve muhtaç varlığı.*

1. Ḫurşīde iltüb **ẕerreyi**
   Bedr-i tamāma lem‘ayı *(Koş. 3/33). [ẕerreyi, -y, -i]*
2. Ḫurşīde iltüp **ẕerreyi**
   Bedr-i tamāma lem‘ayı *(Mf. 168/1). [ẕerreyi, -y, -i]*
3. Sālik bula ümīdi
   Ẕerre bula ḫurşīdi *(Mrb. 21/14). [ẕerre]*
4. Güneşden nūr alur **ẕerre**
   Ola kim baḥr ola ḳaṭre *(Mrb. 73/5). [ẕerre]*
5. Şirküñi tevḥīde irgür
   Ẕerreñi ḫurşīde irgür *(Koş. 38/18). [ẕerreñi, -ñ, -i]*

ẕerre: *Çok küçük parçacık.* ||| *[tas.] Kesret, çokluk.* (Yıldırım, 2003, s. 131)

1. **Ẕerrede** ḫūrşīd-i ‘ālem-tāba baḳ
   Ḳaṭrede şol baḥr-i bī-pāyānı gör *(G. 19/3). [ẕerrede, -de]*
2. **Ẕerreler** gün ḳaṭreler ‘ummān ola
   Raḥmetüñ ġufrānuñ ayıdur senüñ *(Mrb. 18/15). [ẕerreler, -ler]*

ẕerrece:

ẕerrece: *Çok az, zerre kadar.* (Doğan, 2013, s. 1883)

1. **Ẕerrece** luṭfuñla günāhlar gider
   Raḥmetüñ deryāsı ẕenbi maḥv ider *(Koş. 5/9). [ẕerrece]*
2. Cemī‘-i müşkilāt āsān olaydı
   Ḫudā’dan **ẕerrece** raḥmet olaydı *(N. 22/4). [ẕerrece]*
3. Bir **ẕerrece** gelmez cihān
   Vāsi‘-dürür ṣaḥrā-yı ‘aşḳ *(Mrb. 34/31). [ẕerrece]*

ẕerrece: *Hiç, asla.* (Doğan, 2013, s. 1883)

1. Ġālib olsa kişide ḥubb-ı Ḥabīb-i medenī
   Ẕerrece gelmez aña zīnet-i dünyā-yı denī *(N. 19/2). [ẕerrece]*

<u>ẕevāt:</u> *Saygı değer kimseler.* ||| *[tas.] Hak'ta fenâya ermiş arifler, kâmiller.*

1. Heb senüñdür bunca ef'āl ü ṣıfāt
   Ẕāt-ı bī-çūnuñda fānīdür **ẕevāt** *(Mrb. 66/14). [ẕevāt]*

<u>ẕevk:</u>

ẕevk: *Haz, keyif.* ||| *[tas.] İlahî tecelli kaynaklı ârifin kalbinde hâsıl olan manevî haz.* (Uludağ, 2016, s. 392)

1. Viṣālüñ **ẕevḳini** cānā ne bilsün zāhid-i miskīn
   Efendi ḳande fehm eyler cimā'üñ leẕẕetin 'innīn *(Mf. 13/1). [ẕevḳ, -i, -n, -i]*
2. **Ẕevḳ** ile añlayub sırr-ı vücūdı
   Kemāline irişdürdi şuhūdı *(Koş. 39/9). [ẕevḳ]*
3. İrişsün **ẕevḳe** Hüdāī
   Rabb'üm meded Mevlā'm meded *(Koş. 18/27). [ẕevḳe, -e]*
4. Ḥaḳḳ'a iren bulur **ẕevḳ** ü ṣafāyı
   El-ḥamdü li'llāh eş-sükrü li'llāh *(Koş. 50/19). [ẕevḳ]*
5. Kişi maṭlūbunı bulsa
   Derūnı **ẕevḳ** ile ṭolsa *(Mrb. 73/18). [ẕevḳ]*
6. Açan hüviyyetden ḳapu
   Ẕevḳ ile olmış ḫande-rū *(Mrb. 81/18). [ẕevḳ]*
7. İki cihānı 'āşıḳ virür Hüdāī' yāre
   Ol **ẕevḳe** irmeyenler cennāta ḳā'il ancaḳ *(G. 16/10). [ẕevḳe, -e]*

ẕevk: *Haz, keyif.*

1. Cennetüñ **ẕevḳi** vuṣlatuñladur
   Sensin ey Mevlā matlab-ı a'lā *(Koş. 16/15). [ẕevḳi, -i]*
2. Viṣalüñ **ẕevḳini** eyle müyesser
   Ḳuluñ Efendi'den ġayrı kimi var *(Mrb. 58/7). [ẕevḳini, -i, -n, -i]*
3. 'Aşḳ ile ṣıdḳ u **ẕevk** ile
   Lā ilāhe illa'llah *(Koş. 2/3). [ẕevk]*

4. ‘Aşḳıladur şevḳ u sürūr
   ‘Aşḳıladur **ẕevḳ** u ḥużūr *(Mrb. 34/18). [ẕevḳ]*
5. Gerekmez **ẕevḳını** bāġ-ı cinānuñ
   Yolun göster bize ol bī-nişānuñ *(Mrb. 76/17). [ẕevḳını, -ı, -n, -ı]*
6. Ḳudūmuñ raḥmet ü **ẕevk** ü ṣafādur yā Resūla’llah
   Ẓuhūruñ derd-i ‘uşşāḳa devādur yā Resūla’llah *(G. 3/1). [ẕevk]*

ẕevk: *Haz, keyif.* ||| *[tas.] Nefsânî istek ve hevâ.*

1. ‘Aceb bu nevm-i ġafletden gözüñ açub uyanduñ mı
   Bu fānī ‘ālemüñ **ẕevḳ** ü ṣafāsından uṣanduñ mı *(N. 17/2). [ẕevḳ]*
2. Bu devlete maġrūr olma
   Fānī **ẕevḳe** mesrūr olma *(Koş. 48/14). [ẕevḳe, -e]*
3. Görüb ḳıyāmet ḥālini
   Her **ẕevḳi** unutsañ gerek *(Mrb. 62/16). [ẕevḳi, -i]*
4. Yiter olduñ bu fānī **ẕevḳe** mesrūr
   Yüri merżāt-ı Ḥaḳ taḥṣīl idegör *(Mrb. 120/3). [ẕevḳe, -e]*

ẕevḳ it-: *(Manen) Tatmak, tecrübe etmek.*

1. Fānī milkinden beḳā milkine idenler sefer
   Ger ṣalāḥ ehli ise bulur ṣafālar **ẕevḳ ider** *(Mf. 89/2). [ẕevḳ it, -er]*
2. Vaṣluñ ḫānın **ẕevḳ idüb** dadamazuz
   Sen esirge kerem eyle yā Mevlā *(Koş. 19/15). [ẕevḳ it, -üb]*
3. **Ẕevḳ itmege** cān ü ten
   Tevḥīd idegör tevḥīd *(Mrb. 9/19). [ẕevḳ it]*

ẕevḳ ü ṣafā: *Haz ve eğlence.* ||| *[tas.] Gönle gelen ilahî haz, tecelli, keşf, ilham.*

1. Cür‘a-i cām-ı maḥabbetden ki kim nūş eyleye
   Anı ol **ẕevḳ ü ṣafā** ḫayrān u medhūş eyleye *(Mf. 156/2). [ẕevḳ ü ṣafā]*

ẕevk ü ṣafā eyle-: *[tas.] Gönlün ilahî haz ve ikrama kavuşması.*

1. Ḫōş **ẕevk ü şafā eyler**
   Tevfīḳ ü hidāyet it *(Mrb. 105/19). [ẕevk ü şafā eyle, -r]*

ẕevḳ ü şafā it-: *[tas.] İlahî tecellilerle gönlün cezbeye kapılması.*

1. Sivā l̲evs̲inden el yuyub dem-ā-dem
   İrüb maṭlūba ḫōş **ẕevḳ ü şafā it** *(N. 21/4). [ẕevḳ ü şafā it]*

ẕevḳe ir-: *[tas.] İlâhî tecellilerin müşâhedesinden dolayı manevî hazza ulaşmak.*

1. Sülūk ehli ṣafāya vāṣıl olsa
   İrüb ẕevḳe murādı hāṣıl olsa *(Mrb. 86/14). [ẕevḳe ir, -üb]*

ẕevḳ-ı a‘lā:

ẕevḳ-ı a‘lā: *Yüce haz.*

1. Ḥaḳ gibi maḳṣūd-ı aḳṣā olur mı
   Vuṣlat gibi **ẕevḳ-i a‘lā** olur mı *(Koş. 51/14). [ẕevḳ-i a‘lā]*

ẕevḳ-ı a‘lā: *Yüce haz.* ||| *Kurban bayramı.*

1. **Ẕevḳ-ı a‘lāya** irüşdürdüñ bizi
   Saña çoḳ ḥamd ü şükürler iy Kerīm *(Kt. 8/3). [ẕevḳ-ı a‘lā, -y, -a]*

ẕevḳ-i ‘aẓīm: *Büyük lezzet.* ||| *[tas.] Azamet sahibi Allah'a ulaşmanın bahtiyarlığı.*

1. Hüdāī’ himmet it **ẕevḳ-i ‘aẓīme**
   Gel Allāh’a murāduñ ḥāṣıl olsun *(Mrb. 97/11). [ẕevḳ-i ‘aẓīm, -e]*

ẕevḳ-i bezm-i vuṣlat: *Kavuşma meclisinin zevki.* ||| *[tas.] Vahdet makamının zevki.*

1. Ṭālibiseñ ger ṣafā-yı vaḥdete
   Rāġıbiseñ **ẕevḳ-i bezm-i vuṣlata** *(Mrb. 117/14).[ẕevḳ-i bezm-i vuṣlat,-a]*

ẕevḳ-i dā’im: *Sürekli zevk.* ||| *[tas.] İlahî tecelli, feyiz.*

1. **Ẕevḳ-i dā’im** neşye-i külliyyeden virür nişān
   Kimde kim ẓāhir ola keyfiyyet-i āṣār-ı Hū *(G. 12/5). [ẕevḳ-i dā’im]*

zevḳ-i dünyā: *Dünya zevki.* ||| *[tas.] Dünya hayatının nefse dönük tarafları.*

1. **Ẕevḳ-i dünyāya** muḥabbet niçe bir
   Leẕẕet-i fāniye raġbet niçe bir *(Mhm. 2/1). [ẕevḳ-i dünyā, -y, -a]*

zevḳ-i küllī: *Bütünün zevki.* ||| *[tas.] Hakk'ın tecelli ve feyzi.*

1. Efendi **ẕevḳ-i küllīden**
   Sarāy-ı sır ṣafā ister *(Mrb. 69/3). [ẕevḳ-i küllī, -den]*

zevḳ-i tāmm: *Kusursuz zevk.* ||| *[tas.] Marifet bilgisi.*

1. **Ẕevḳ-i tāmma** irmek isterseñ eger
   Mā-sivā ḥubbundan idegör ḥaẕer *(Mrb. 117/17). [ẕevḳ-i tāmm, -a]*

zevḳ-i vaṣl: *Kavuşma zevki.* ||| *[tas.] Hakk'a ermenin hazzı.*

1. Bu gice kim leyle-i mi‘rācdur
   Ẕevḳ-i vaṣla ḳullaruñ muḥtācdur *(M. 2/2). [ẕevḳ-i vaṣl, -a]*

zevḳ-i viṣāl: *Kavuşma zevki.* ||| *[tas.] Hakk'a ermenin hazzı.*

1. Bize **ẕevḳ-i viṣālüñ** eyle iḥsān
   Meded iy Ḳādir Allāh’um meded hay *(Mrb. 113/1). [ẕevḳ-i viṣāl, -üñ]*

zevḳ-i vuṣlat: *Kavuşma zevki.* ||| *[tas.] Hakk'a ulaşmanın hazzı.*

1. Nūr-ı vaḥdet **ẕevḳ-i vuṣlat** bulduġı
   Heb senüñ faẓluñla iḥsānuñladur *(Mrb. 114/7). [ẕevḳ-i vuṣlat]*

zevḳin sür-: *Hazzını yaşamak, zevk etmek.*

Kalıp ifade*: *Deyim.

1. Dōst bezminüñ **ẕevḳin sürer**
   Pür-nūr olur dil-ḫānesi *(Mrb. 8/15). [ẕevḳin sür, -er]*

Zeyd ü ‘Amr: *Klasik İslâm fıkhında insanları örnekleyen isimler.* ǁ *Olayların müsebbibi zannedilen insanlar.*

1. Ḳo **Zeyd ü ‘Amr’a** baḳmaġı
   Efʿāl-i küll Allāh imiş *(N. 1/7). [Zeyd ü ‘Amr, -a]*
2. Sālike lāyıḳ mıdur hīç **Zeyd ü ‘Amr** ile cedel
   Her taṣarruf ḫōd Ḥaḳ’uñ sen ġayra baḳmaḳ yol mıdur *(Mrb. 68/7). [Zeyd ü ‘Amr]*

Zeyd ü ‘Amr ü Bekr: *Klasik İslâm fıkhında insanları örnekleyen isimler.* ǁ *Olayların müsebbibi zannedilen insanlar.*

1. Ḳoya isnādı **Zeyd ü ‘Amr ü Bekr’e**
   Hemān saʿy ide istiġfār u şükre *(M. 4/3). [Zeyd ü ‘Amr ü Bekr, -e]*

zeyl: *Etek, örtü*. (Doğan, 2013, s. 1884)

1. ‘Usātı raḥmetüñ **ẕeyli** bürürken
   Ḳapuña aġlayub yüzler sürerken *(Mrb. 11/10). [ẕeyli, -i]*

zeyn eyle-: *Zarafet ile donatmak.* (Tulum, 2011, s. 1946)

1. Üzüm vaḳti ḳavun ḳarpuz zamānı
   Ḫudā niʿmetle **zeyn eyler** cihānı *(Mf. 178/2). [zeyn eyle, -r]*

zeyn ol-: *Süslenmek, bezenmek.*

1. **Zeyn olub** açıldı ebvāb-ı cinān
   Geldi ḫōş luṭf ile şehr-i ramażān *(Mrb. 17/3). [zeyn ol, -ub]*

ẕıll-ı zā'il: *Kalıcı olmayan gölge.* ||| *[tas.] Varlığı ilahî nûra bağlı olan izâfî vücut.* (Cebecioğlu, 2020, s. 545)

1. Mecāza baḳma iy sālik ḥaḳīḳī maṭlaba ‘azm it
   Ki zīrā **ẕıll-ı zā'ildür** iḳāmet eylemez ‘āḳil *(G. 15/6). [ẕıll-ı zā'il,-dür]*

zidnī: “*(Manen) Beni arttır.”*

Kalıp ifade*: *Dua.

1. Eḳūlu tāreten yā Rabbi **zidnī**
   Ve uḫrā leyte ummī lem telidnī *(G. 39/13). [zidnī]*

zikr:

ẕikr: *Allah'ın esmâsı.* (Doğan, 2013, s. 1889)

1. **Ẕikrin**i Ḥaḳḳ’uñ her nefes
   İ‘lān iderler Hū ile *(Koş. 3/39). [ẕikrini, -i, -n, -i]*
2. **Ẕikrüñ** olıcaḳ dilde
   Sālik ḳala mı belde *(Mrb. 6/9). [ẕikrüñ, -üñ]*
3. **Ẕikr** ü tehlīli vü tesbīhi güzel
   Hem namāzı vü terāvīhi güzel *(Mrb. 17/9). [ẕikr]*

ẕikr: *Söz, kelâm, bahis.*

1. Gice gündüz Ḥaḳḳ’ı ẕikr eyleyügör
   Ḥaḳ **ẕikri** olan yerde şeyṭān eglenmez *(Koş. 14/16). [ẕikri, -i]*
2. Derūnuñ ‘aşḳıla ṭolsun
   Fikrüñ **ẕikrüñ** hem Ol olsun *(Koş. 25/22). [ẕikrüñ, -üñ]*
3. Māsivādan el çek iy ‘āşık kesil
   Fikrüñ ü **ẕikrüñ** ol olsun muttaṣıl *(Mrb. 38/10). [ẕikrüñ, -üñ]*

ẕikr: *[tas.] Hakk'ı anma, tespih etme.* (Doğan, 2013, s. 1889)

1. **Ẕikri** bulub ḥabl-i metīn
   Muḥkem ṭutar ehl-i yaḳīn *(Mrb. 78/17). [ẕikri, -i]*
2. İderdi cānib-i Mevlā'ya raġbet
   Ḳuluñ olsaydı **ẕikre** iştiġāli *(Mrb. 86/2). [ẕikre, -e]*
3. **Ẕikr** ile meẕkūra eriş
   Geç Ḥūrīden Nūr'a eriş *(Mrb. 79/21). [ẕikr]*
4. **Ẕikri** mükerrer idegör
   Bir Ḥacc-ı ekber idegör *(Mrb. 81/5). [ẕikri, -i]*
5. **Ẕikr** ü tevḥīd eger ḳarīnüñ ola
   Umulur ki Ḫudā mu'īnüñ ola *(Mrb. 74/13). [ẕikr]*

ẕikr eyle-:

ẕikr eyle-: *[tas.] Allah'ı tespih ve tenzih etmek.*

1. Ḥaḳḳ'ı **ẕikr eyleyelüm**
   Cānlara cānān gelsün *(Koş. 9/3). [ẕikr eyle, -y, -elüm]*
2. Gelüñüz Ḫālıḳ'ı **ẕikr eyleyelüm**
   El-ḥamdü li'llāh eş-şükrü li'llāh *(Koş. 51/1). [ẕikr eyle, -y, -elüm]*
3. Dā'im Ḥaḳḳ'ı **ẕikr eylegil**
   İḥsānına şükr eylegil *(Mrb. 5/5). [ẕikr eyle, -gil]*
4. Nefsüñ hevāsından kesil
   Ẕikr eyle Ḥaḳḳ'ı muttaṣıl *(Mrb. 78/6). [ẕikr eyle]*
5. İsterse ger ḳalbüñ ṣafā
   Ẕikr eyle Ḥaḳḳ'ı dā'imā *(Mrb. 78/22). [ẕikr eyle]*
6. Dilüñ **ẕikr eyler** Allāh'ı niçün ḳalbüñ olur ġāfil
   Ḫudā her yerde ḥāżırken nedendür arada ḥā'il *(G. 18/1). [ẕikr eyle,-r]*

ẕikr eyle-: *Anmak, hatırlamak.*

1. Ḥaḳḳ'uñ iḥsānını fikr eyle 'āşıḳ
   Envā'-ı luṭfunı **ẕikr eyle** 'āşıḳ *(Koş. 50/10). [ẕikr eyle]*

ẕikr eyle-: *[tas.] Allah'ın, kendisini anıp zikreden kulunu unutmaması.*

1. Ẕākiri **ẕikr eyler** ol Rabb-ı Kerīm
   Ẕākir olsun isteyen Ḥaḳ'dan ‘aṭā *(G. 36/7). [ẕikr eyle, -r]*

ẕikr eyleyügör-: *[tas.] Allah'ın tespih etmeye çalışmak.*

1. Gice gündüz Ḥaḳḳ'ı **ẕikr eyleyügör**
   Ḥaḳ ẕikri olan yerde şeyṭān eglenmez *(Koş. 14/15). [ẕikr eyleyügör]*

ẕikr idegör-: *[tas.] Allah'ın tespih etmeye çalışmak.*

1. Dün gün Ḥaḳḳ'ı **ẕikr idegör**
   İḥsānını fikr idegör *(Mrb. 102/13). [ẕikr idegör]*
2. Ḫudā'yı cān ü dilden **ẕikr idegör**
   Ki ẕikr-i Ḥaḳ ḥayāt-ı cāvidāndur *(Mrb. 115/15). [ẕikr idegör]*
3. Durma hemān **ẕikr idegör**
   İḥsānını fikr idegör *(Mrb. 110/13). [ẕikr idegör]*

ẕikr it-:

ẕikr it-: *[tas.] Allah'ı tespih ve tenzih etmek.*

1. Cān ü dilden Ḫālıḳ'ı **ẕikr idelüm**
   Ḫōş sa‘ādet ehli itmiş Ḥaḳ bizi *(Mrb. 83/1). [ẕikr it, -elüm]*
2. Tā ki seni **ẕikr ideler** dā'imā
   Yā Aḥad ü yā Ṣamed ü yā Kerīm *(Mrb. 95/3). [ẕikr it, -e, -ler]*
3. Ẕākiri ẕikr ider ol **ẕikr iden** envāra batar
   Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/19). [ẕikr it, -en]*
4. İy Hüdāī' Ḥaḳḳ'ı **ẕikr it** dā'imā
   Tā ki ṣadra ḥāṣıl ola inşirāḥ *(G. 31/9). [ẕikr it]*

ẕikr it-: *[tas.] Allah'ın, kendisini anıp zikreden kulunu unutmaması.*

1. Ẕākiri **ẕikr ider** ol ẕikr iden envāra batar

Umaruz luṭf u ‘ināyet ide Mevlā-yı Kerīm *(Mrb. 16/19). [ẕikr it, -er]*

ẕikr ü tesbīḥ: *Allah’ı takdis ve tenzih etme.*

1. Ḥaḳḳ anuñ emrin tedbīr eyledi
   Ẕikr ü tesbīḥ ile ta‘mīr eyledi *(M. 5/4). [ẕikr ü tesbīḥ]*

zikr-i Ḥaḳ: *Allah’ı tespih ve tenzih etme.*

1. Ḫudā’yı cān ü dilden ẕikr idegör
   Ki **ẕikr-i Ḥaḳ** ḥayāt-ı cāvidāndur *(Mrb. 115/16). [ẕikr-i Ḥaḳ]*

zikr-i Ḫudā: *Allah’ı tespih ve tenzih etme.*

1. Ol iy Hüdāī’ ṣubḥ ü şām
   Ẕikr-i Ḫudā’da ber-devām *(Mrb. 121/14). [ẕikr-i Ḫudā, -da]*
2. Ġālib olub **ẕikr-i Ḫudā**
   Gitsün naẓardan māsivā *(Mrb. 79/13). [ẕikr-i Ḫudā]*

zikrullāh: *Hak zikri.*

1. Ṣūret-i bī-ma‘nādan pāk eyleyüb dil deyrini
   Ḫalvet ü celvetde **ẕikrullāhı** it vird-i zebān *(G. 40/14). [ẕikrullāhı, -ı]*

zillet: *Zelillik, hakirlik, alçaklık.*

1. ʿİbāduñ dāʾimā işi ḳuṣūr u sehv ü **ẕilletdür**
   Senüñ iḥsānuña lāyıḳ efendi faẕl u raḥmetdür *(G. 1/1).[ẕilletdür,-dür]*

zillet-i cürm ü ḳuṣūr: *Kabahat ve günahın değersizliği.*

1. Faẕluña iḥsānuña mevḳūfdur cümle umūr
   Dā’imā işi ‘ibāduñ **ẕillet-i cürm ü ḳuṣūr** *(N. 6/4). [ẕillet-i cürm ü ḳuṣūr]*

zindān: *Karanlık hapishane, karanlık mahal.*

1. Dünyā **zindānıdur** mü’min ḳullaruñ
   Zindānda olan ḫōd āsān eglenmez *(Koş. 13/11). [zindānıdur, -ı, -dur]*

zinde:

zinde: *Canlı, diri.*

1. ‘Aşḳıla **zinde** her melek
   ‘Aşḳıla devr eyler felek *(Mrb. 34/21). [zinde]*

zinde: *[tas.] Nefsi ölü; kalbi diri olan.* (Uludağ, 2016, s. 395)

1. ‘Işḳ-ı ma‘şūḳı idelden iḫtiyār
   ‘Işḳıla ḫōş **zindedür** şeydā göñül *(Mrb. 27/2). [zindedür, -dür]*

zīnet:

zīnet: *Süs, bezek.* ‖ *[tas.] Fâni âlemin, insanı mutlu eden nefsî hâlleri.*

1. Fānī devlet gerekmez
   Dürlü **zīnet** gerekmez *(Koş. 12/14). [zīnet]*
2. ‘Ādet ü bid‘at niçe bir
   Zīnet ü şöhret niçe bir *(Koş. 29/30). [zīnet]*
3. Bu ‘ādet ü bid‘at nedür
   Bu şöhret ü **zīnet** nedür *(Mrb. 40/6). [zīnet]*
4. Nice bir **zīnet** ü şöhret
   Nice bir fānīye raġbet *(Mrb. 52/9). [zīnet]*
5. Devlet-i dünyā-yı dūn bir ḳurı sevdā iken
   Fānīye maġrūr olub **zīnet** ü şöhret neden *(G. 38/10). [zīnet]*

zīnet: *Canlılık, güzellik.* (Tulum, 2011, s. 1951)

1. Her şeb terāvīḥ ṭā‘ati
   Dīne virürdi **zīneti** *(Mrb. 121/10). [zīneti, -i]*

zīnet-i dünyā: *Dünya süsü.* ‖ *[tas.] Dünyevî metâ, mal.*

1. **Zīnet-i dünyāya** maġrūr olma ġafletden uyan
   Ne eyü ḳalur ne kem bunda ḳonan göçer hemān *(Mf. 19/1).[zīnet-i dünyā,-y,-a]*
2. **Zīnet-i dünyāya** maġrūr olmayan ‘āḳil-durur
   Aldanub maġrūr olan kişi aña cāhil-durur *(Mf. 64/1). [zīnet-i dünyā, -y, -a]*

zīnet-i dünyā-yı denī: *Değersiz dünyanın süsü.*

1. Ġālib olsa kişide ḥubb-ı Ḥabīb-i medenī
   Ẕerrece gelmez aña **zīnet-i dünyā-yı denī** *(N. 19/2). [zīnet-i dünyā-yı denī]*

zinhār: *“Aman ha, sakın, asla!”.*

1. Hüdāī’nüñ sözin gūş eyle iy yār
   Bu fānī mülke maġrūr olma **zinhār** *(Mrb. 120/18). [zinhār]*
2. Göñül virme bu fānī milke **zinhār**
   Yüri var himmetüñ ‘uḳbāya eyle *(Kt. 1/1). [zinhār]*

zīrā: *Çünkü.*

1. Enbiyā evliyā vesīle imiş
   Zirā Ḥaḳ anlaruñla bile imiş *(Mrb. 71/14). [zirā]*
2. Benüm diyen ḳatı aḥmaḳ kişidür
   Ki **zīrā** ben dimek şeytān işidür *(Mf. 27/2). [zīrā]*
3. Ġayra baḳmaz dā’imā sırr-ı sarāyın pāk ider
   Ṣādıḳuñ **zīrā** murādı Ḥażret-i Mevlā imiş *(G. 26/8). [zīrā]*
4. Ḳuluñ saña lāyıḳ işi yoġımış
   Yoḳdan ṣudūr iden **zīrā** yoġımış *(Koş. 5/30). [zīrā]*
5. Esirge bu Hüdāī’ derd-mendi
   Ki **zīrā** maḥż-ı fażluña ṭayandı *(Mrb. 13/18). [zīrā]*
6. Mecāza baḳma iy sālik ḥaḳīḳī maṭlaba ‘azm it
   Ki **zīrā** ẓıll-ı zā’ildür iḳāmet eylemez ‘āḳil *(G. 15/6). [zīrā]*

zirve-i ‘ulyā: *En uç nokta.* ||| *[tas.] Tevhidin tamamlandığı tevhid-i zât mertebesi.*

1. Ḳo esmāyı müsemmāya naẓar it
   Şuhūduñ **ẕirve-i ‘ulyāya** irgür *(Mrb. 37/12). [ẕirve-i ‘ulyā, -y, -a]*

żiyā:

żiyā: *Işık, parlaklık.* ||| *[tas.] İlahî tecelli, ikram, keşf.*

1. Āsumān-i dil ṣafā bulmış gibi
   Şems-i vaḥdetden **żiyā** almış gibi *(Mf. 167/2). [żiyā]*
2. Yene nūr-ı tecellīden
   Dil ü cānum **żiyā** ister *(Mrb. 69/2). [żiyā]*

żiyā: *Işık, parlaklık.* (Devellioğlu, 1998, s. 1189)

1. Ṣafāyı ḳande buldı ḳalb-i insān
   Żiyāyı ḳanden aldı māh-ı tābān *(Mrb. 26/10). [żiyāyı, -y, -ı]*
2. Anuñ fażlıyla devr eyler felekler
   Żiyāyı andan alur mihr eger māh *(G. 32/6). [żiyāyı, -y, -ı]*

ziyān: *Kayıp, zarar, hasar.*

1. Aṣṣı **ziyān** farḳ itmedi
   Ḥayvān-durur bel hüm eḍal *(Koş. 33/7). [ziyān]*

ziyān eyle-: *Zarar vermek, hiç etmek.*

1. İrişmeyen selāmet yaḳasına
   Lā-büd **ziyān eyler** ser-māyesine *(Koş. 14/22). [ziyān eyle, -r]*

ziyān ir-: *Zarara uğramak.*

1. İstiḳāmet ehli ḥıfẓ-ı Ḥaḳ’dadur irmez ziyān
   Anuñ içün servi incitmez begüm bād-ı ḫazān *(Mf. 133/1). [ziyān ir,-mez]*

ziyān it-: *Zarar etmek.*

1. Bir akça **ziyān itseñ** başlarsın vā-veylāya
   Yarım pūlca kayırmazsın giderse dīnüñ yaġmaya *(Mf. 35/1). [ziyān it, -se, -ñ]*

ziyāne uġrat-: *Zarara uğratmak.*

1. Uragör esb-i nefse tāziyāne
   Seni uġratmaya ol tā ziyāne *(Mf. 10/2). [ziyāne uġrat, -(ma), -y, -a]*
2. Uragör esb-i nefse tāziyāne
   Seni uġratmaya tā kim ziyāne *(Mf. 182/2). [ziyāne uġrat, -(ma), -y, -a]*

żu‘afā:

żu‘afā: *Âcizler, yardıma muhtaçlar.*

1. **Żu‘afāyı** ṣaḳın belā’lardan
   İy Ḳavī vü Ḳadīr olan Mevlā *(N. 2/5). [żu‘afāyı, -y, -ı]*
2. **Żu‘afā’yı** esirge iy Raḥmān
   Meded eyle meded İlāhī meded *(Mrb. 77/19). [żu‘afā’yı, -y, -ı]*
3. **Żu‘afā** ḳullarını Ḥaḳ gözede
   Ol sa‘ādetden irişe bize de *(Mf. 154/1). [żu‘afā ḳullar, -ı, -n, -ı]*

żu‘afā: *Âcizler, yardıma muhtaçlar.* ||| *[tas.] Âşıklar.*

1. **Żu‘afāya** naẓar-ı luṭf ile baḳ
   Kerem it hey ulu Mevlā kerem it *(Mrb. 19/7). [żu‘afāya, -y, -a]*
2. Gerçi ḫōşdur Efendi ṣabr-ı cemīl
   Żu‘afāda velī biżā’a ḳalīl *(Mrb. 20/18). [żu‘afāda, -da]*

zuhūr: *Vücuda gelme, yaratılma.*

1. Ḳudūmuñ raḥmet ü ẕevk ü ṣafādur yā Resūla’llah
   Ẓuhūruñ derd-i ‘uṣṣāḳa devādur yā Resūla’llah *(G. 3/2). [ẓuhūruñ, -uñ]*

ẓuhūr it-:

ẓuhūr it-: *Anlaşılır hâle gelmek, anlam kazanmak.*

1. Resūl'üñ virdügi ḫaber
   Günden güne **ẓuhūr ider** *(Koş. 46/6). [ẓuhūr it, -er]*

ẓuhūr it-: *Ortaya çıkmak, tezahür etmek, âşikâr olmak.*

1. Dürlü ni'metlerle itseñ terbiyet
   Zāġdur andan **ẓuhūr iden** hemān *(Kt. 17/4). [ẓuhūr it, -en]*
2. Terbiyet itseñ anı envā'-ı ni'metle begüm
   Zāġdur ancaḳ yene andan **ẓuhūr iden** hemān *(Kt. 18/4). [ẓuhūr it, -en]*
3. İtdi ẓuhūr āṣār-ı cūd
   Biñ biñ şükürler iy Kerīm *(Mrb. 102/7). [ẓuhūr it, -di]*
4. Tamām olub şeb-i fürḳat
   Ṣafā ṣubḥı **ẓuhūr ide** *(Mrb. 73/16). [ẓuhūr it, -e]*
5. İtdi ẓuhūr āṣār-ı cūd
   Eş-şükrü li'llāhi'r-Raḥīm *(Mrb. 110/7). [ẓuhūr it, -di]*
6. Bāḳī ki **ẓuhūr ide**
   Fānī eriyüb aḳa *(Mrb. 23/15). [ẓuhūr it, -e]*
7. Ẕerreler gibi gehi idüb ẓuhūr
   Geh yene pinhān olayın bir zamān *(G. 17/17). [ẓuhūr it, -üb]*

ẓuhūr it-: *Yaratılmak.*

1. Bu kā'ināt itdi ẓuhūr
   Mevc urdı çün deryā-yı 'aşḳ *(Mrb. 34/19). [ẓuhūr it, -di]*

ẓuhūr it-: *Doğmak, dünyaya gelmek.*

1. Ol ayda itmişdür ẓuhūr
   Maḥbūb-ı Ḥak ḫayrü'l-beşer *(G. 34/5). [ẓuhūr it, -miş, -dür]*

2. Böyle bir nūr itdi neslinden ẓuhūr
   Ṭañ mı İsmā‘īl iderse cān fidā *(G. 22/11). [ẓuhūr it, -di]*

ẓuhūra gel-: *Yaratılmak.*

1. Temevvüc eyleyüb baḥr-i ‘ināyet
   Ẓuhūra geldi pes āṣār-ı ḳudret *(Mrb. 100/6). [ẓuhūra gel, -di]*
2. Geldi ẓuhūra her varaḳ
   Eşcār-ı ẕikru’llāh ile *(Mrb. 78/11). [ẓuhūra gel, -di]*
3. Bir avuc ḫāki eyledüñ insān
   Ḳudretüñle **ẓuhūra geldi** cihān *(Mrb. 77/18). [ẓuhūra gel, -di]*
4. Kenz-i maḫfīden **ẓuhūra geldi** eşyā’ lā-cerem
   Bād-ı ḥubbıla temevvüc itdi çün deryā-yı ‘aşḳ *(G. 28/3). [ẓuhūra gel, -di]*

ẓuhūrāt: *Meydana gelen şeyler.* ||| *[tas.] Hakk'ın isim ve sıfatlarının tecellileri.*

1. Müsemmā bir nedendür bunca esmā’
   Ẓuhūrāt ü temessüller nedendür *(Mrb. 88/8). [ẓuhūrāt]*

ẓulmānī: *Karanlığa / şerre hizmet eden.*

1. Uyan ġafletden iy ġāfil nedür bu nevm-i ġafletler
   Şu **ẓulmānī** Sitānbūl’a neden böyle muḥabbetler *(Mf. 82/2) [ẓulmānī]*

ẓulmānī ḥicāb: *Karanlık perde.* ||| *[tas.] Gönülde hakkın tecellisine ve ilahî hakikatleri görmeye engel olan her şey.*

1. Ref‘ olsa **ẓulmānī ḥicāb**
   Dilden giderdi ıżṭırāb *(Mrb. 78/13). [ẓulmānī ḥicāb]*

ẓulmānī nūrānī ḥicāb: *Karanlık ve aydınlık perde.* ||| *[tas.] Seyr ü sülûkta Hakk'ın celâl ve cemâl isminden kaynaklı manevî engeller.*

1. Gider **ẓulmānī nūrānī ḥicābı**

Yene āḫir kerem Mevlā senüñdür *(Mrb. 11,Msr. 21).[ẓulmānī nūrānī ḥicāb,-ı]*

2. **Ẓulmānī nūrānī ḥicāb**
   Açılsun olsun feṯḥ-i bāb *(Mrb. 32/5). [ẓulmānī nūrānī ḥicāb]*
3. Ger Hüdāī'ye olursa feṯḥ-i bāb
   Refʿ ola **ẓulmānī nūrānī ḥicāb** *(Mrb. 96/10). [ẓulmānī nūrānī ḥicāb]*

ẓulmāt: *Karanlıklar.* ||| *[tas.] Kulun Hakk'a kavuşmasını engelleyen hicap perdeleri.* (Uludağ, 2016, s. 396.)

1. Gidüb 'usr irle yüsre
   Ḫudā **ẓulmātı** nūr ide *(Mrb. 73/8). [ẓulmātı, -ı]*

ẓulmet:

ẓulmet: *Karanlık.* ||| *[tas.] Kesret âlemi, dünya.* (Ögke, 2018, s. 208)

1. Bu ḳāleb-i ẓulmānīde taḥṣīl idegör nūr-ı ẕāt
   'Ārif bu ma'nāyı bilür **ẓulmetdedür** āb-ı ḥayāt *(Mf. 54/2). [ẓulmet, -de, -dür]*

ẓulmet: *Karanlık.* ||| *[tas.] Marifet bilgisinin önündeki gölge, engel.* (Şimşek, 2017, s. 396)

1. Benlik aradan dūr olur
   Ẓulmet gidüb pür-nūr olur *(Mrb. 1/6). [ẓulmet]*
2. **Ẓulmet** Hüdāī' nūr olur
   Envār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 78/27). [ẓulmet]*
3. Ṭulū' itse ḳaçan şems-i ḥaḳīḳat
   Ḳomaz ol ṭālib-i ṣādıḳda **ẓulmet** *(Mrb. 87/10). [ẓulmet]*

zulmet ḳonaġı: *Karanlıklar durağı.* ||| *[tas.] İnsanı gaflete düşürüp Hak'tan uzaklaştıran dünya.*

1. **Ẓulmet ḳonaġın** geçegör
   Envār-ı ẕikru'llāh ile *(Mrb. 79/1). [ẓulmet ḳonaġı, -ı, -n]*

zulmet-i ġaflet: *Gaflet karanlığı.* ||| *[tas.] Hak'tan habersiz olma hâli.*

1. **Ẓulmet-i ġafleti** dilden süregör
   Ac gözüñ nūr-ı ḳadīmi göregör *(Mrb. 67/5). [ẓulmet-i ġaflet, -i]*

zulmet-i ḥayret: *Şaşkınlığın karanlığı.* ||| *[tas.] Hayret makamının bilinmezliği.*

1. Ẕātuñ envārın yiter itdüñ nihān
   Ẓulmet-i ḥayretde ḳaldı ‘aḳl ü cān *(Mrb. 63/30). [ẓulmet-i ḥayret, -de]*

zulmet-i kibr ü riyā: *Gösteriş ve büyüklenmenin karanlığı.* ||| *[tas.] Nefsin kibir ve gösteriş vasfının zararı.*

1. İrişse lem‘a nūr-ı kibriyādan
   Geçerdi **ẓulmet-i kibr ü riyādan** *(Mrb. 91/6).[ẓulmet-i kibr ü riyā,-dan]*

zulmet-i nefs: *Nefs karanlığı.* ||| *[tas.] Nefsin kötü vasıfları.*

1. **Ẓulmet-i nefsi** geçen bulur ḥayāt
   Çün gece āḫir ola olur ṣabāḥ *(G. 31/3). [ẓulmet-i nefs, -i]*

zulmet-i şirk: *Şirk karanlığı.*

1. **Ẓulmet-i şirk** ü hevāyı def‘ içün
   Nūr-ı pāk-i Muṣṭafā ola şefī‘ *(Mrb. 129/1). [ẓulmet-i şirk]*
2. Levḥ-i dilden **ẓulmet-i şirk** ü hevāyı maḥv ider
   Pāk ider mir’āt-ı ḳalbi ṣayḳal-ı envār-ı Hū *(G. 12/7). [ẓulmet-i şirk]*

zulüm: *Herhangi birinin hakkı üzerinde haksız bir tasarrufta bulunma, haddi aşma.*

1. Ṭutdı dünyāyı ser-tā-ser
   Ẓulüm diyü aġlar var mı *(Koş. 46/8). [ẓulüm]*

zu‘m: *Bâtıl zan, boş inanç, yanlış kanaat.*

1. Şu fāsid **zu‘muñı** terk it
   Ṣırāṭ-ı müstaḳīme git *(Mrb. 60/25). [zu‘muñı, -uñ, -ı]*

<u>zübde:</u> *Öz, hülâsa, özet, maya.*

1. ‘Ālemler mevcidür baḥr-ı vücūduñ
   İnsāndur **zübdesi** ol kenz-i cūduñ *(Koş. 44/10). [zübdesi, -s, -i]*
2. Şükür kim Küntü kenz esrārın açduñ
   O kenzin **zübdesin** insāna saçduñ *(M. 1/8). [zübdesin, -s, -i, -n]*

<u>zühd:</u> *[tas.] Ahirete yönelmek için dünyadan el etek çekme.* (Uludağ, 2016, s. 397)

1. Şehr-i Sitanbūl şerr ü fitneden ḫālī degül
   Zühd ü taḳvā vü ‘ibādet herkesüñ ḥāli degül *(Mf. 116/2). [zühd]*

<u>zümre-i evliyā:</u> *Veliler topluluğu.*

1. **Zümre-i evliyā** içün
   Cümle-i aṣfiyā içün *(Koş. 56/13). [zümre-i evliyā]*

<u>zümre-i kümmel:</u> *Olgunlar topluluğu.* ||| *[tas.] İnsan-ı kâmiller, vâsıllar, ârifler.*

1. Kemāli **zümre-i kümmel** senüñ nūruñla bulmuşdur
   Vücūduñ maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā’dur yā Resūla’llah *(G. 3/5). [zümre-i kümmel]*

<u>zünnār:</u> *Keşişlerin bellerine bağladıkları kuşak.* ||| *[tas.] Dünyaya gönül verme.* (Cebecioğlu, 2020, s. 552; Ögke, 2018, s. 152)

1. **Zünnārıñı** ḳırmadan
   Īmān elüñe girmez *(Mrb. 10/3). [zünnārıñı, -ıñ, -ı]*
2. Māsivā eṣnāmını eyler şikest
   Ḳaṭ‘ ider **zünnārın** īmān isteyen *(G. 10/4). [zünnārın, -ı, -n]*

SONUÇ

Hazırlanan tezle, XVI ve XVII. yüzyıllara tanıklık etmiş Anadolu sahası Osmanlı mutasavvıf şairlerinden Aziz Mahmud Hüdâyî'nin *Dîvân-ı İlâhiyât* adlı eserinin söz varlığı ayrıntılı olarak tetkik edilmiştir. Çalışmanın yöntemi gereği kelime, kelime grupları (âyet, hadis, kelâm-ı kibar, atasözü, deyim, dua) ve birbiriyle tamlanan sözcük bütünlerinin (terkiplerin) *concordance* denilen bağlamlı dizin uygulamasıyla alfabetik düzen içerisinde verilmesi, sözcüklerin metinden çıkan işlevsel anlamlarının tespitini ve mukayesesini de kolaylaştırmıştır. Bu anlam tespitleri, eserdeki tanıklar ve kullanım sıklığı da denilen frekans değerleriyle gösterilmiştir. Anlam tespitlerinin yapılmasında eldeki kaynaklar, metnin bağlamı ve konunun uzmanı olan TEBDİZ sistemine aşina araştırmacılar referans değerdir. Anlama dair semantik değerlendirmelerde birçok sözcük, yazılı kaynağa dayanmaktadır.

Bu çalışma, doktora tezi olarak Türkiye'de bir dîvân için hazırlanan ilk tasavvufî bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük olması yönüyle önem arz eder. Tasavvufî dîvânlarda görülen remze dayalı metaforik ve sembolik anlatım, böylesi bir çalışmanın önaçıcılığı rolünün önemli olduğunu düşündürmektedir. Bu önemden hareketle çalışmada ulaşılan diğer sonuçları şöyle özetleyebiliriz:

1. Hüdâyî'nin *Dîvân-ı İlâhiyât*'ı, tespit ettiğimiz söz varlığı ve anlam zenginliği bakımından Türkçenin tarihsel sözlük çalışmalarına kendi nispetinde önemli bir katkı sunmuştur. Öyle ki toplamda 25000 civarı 2278 farklı sözcüğün birleşiminden oluşan eserden, 4089 madde başlı 5132 adet tanıklı sözcük/sözcük grubu, eserin semantik yapısının oluşmasını sağlamıştır. Bu yapıyla Hüdâyî'nin, şiirde kastettiği ideal anlama parçadan hareketle ulaşma yoluna gidilmiştir. Bir nevi, geleneksel şiir şerhi metodunun güncel imkanlar, kaynaklar ve anlayışlarla daha geniş bir çerçeveye oturtulmasının da yolu açılmıştır.

2. Bağlamsal çerçevede yapılan anlamlandırma işlemiyle günlük ve standart dile özgü, kalıplaşmış yapıların (âyet, hadis, deyim, atasözü, kelâm-ı kibar, dua) ve sözcüklerin şiir sanatı içerisinde nasıl kullanıldığının anlaşılmasına olanak sağlayan bu çalışma;

yazıldığı yüzyılın kültürel dokusunun ve sosyal hayatının anlaşılmasına da malzeme desteği sunmuştur.

3. Eserin söz varlığının, dilin yapısına yönelik yapılacak morfolojik inceleme ve araştırmalara da katkı sunacağı düşünülmektedir. Hazırlanan sözlük çalışmasında metnin ve anlamın tanığı olan sözcükler, eklerinden ayrıştırılarak orijinal yazılışlarıyla verilmiştir. Bu kolaylık, hem Türkçenin yapısal değerlerinin tespitine hem de dil değişmelerinin tarihsel seyrindeki konumlanmasına mütavazi bir fayda sağlamaktadır. Eser içinde geçen ve Eski Anadolu Türkçesinin söz varlığından numune pek çok kelimenin tespiti de dilin günümüze anlam yönlü transferi açısından oldukça önem arz etmektedir.

4. Çalışma, Hüdâyî'nin şiir sanatının tespitine önemli bir katkı sunar. Metnin; divan, halk ve tasavvufî şiirin müşterekliğini yansıtması bu alanda yapılacak daha detaylı üslup ve poetik değerli araştırmalara yeni bir bakış açısının kazandırılmasını muhtemel kılmaktadır. Eserle daha önce tespiti yapılmayan nazım şekilleri, vezin, redif, kalıp ifadeler, bağlaç, edat, ünlem grupları, nazım türleri, muhtevayı oluşturan konu başlıkları ve şairin poetik değerini oluşturan unsurlar gibi çok sayıda alt bitimin detaylı tahkikinin yapılmış olması önceki ve sonraki dönem tasavvufî dîvânların söz konusu unsurlar noktasındaki tutumunun tespitine de katkı sağlamaktadır.

5. Söz konusu *Dîvân*'ın, 2278 farklı kelimeyle Arapça, Farsça, Türkçe, Rumca ve İbranice gibi beş farklı dile ev sahipliği yaptığının detaylı tespitinin yanında şairin kullandığı nazım şekli ve türüne göre kullandığı dil kökenin de değişkenlik göstermesi bu alanda yapılacak detaylı araştırmaların da gerekliliğini mühim kılmaktadır.

6. Bu çalışmanın, tasavvufî terminolojinin ve alana özgü kelime kadrosunun tespitine ve tarihsel seyrinin gözlemine imkan sunduğu düşünülmektedir. Öyle ki 5132 tanıklı sözcük/sözcük grubu içinde tasavvufî terminoloji ve remizlerin sayısı 1488 ile %29'luk bir paya sahiptir. Ayrıca alana özgü ıstılahın üç farklı dilde -Arapça, Farsça ve Türkçe- ifade edilişi, diller arasındaki semantik ve sentaksa dayalı ilişkinin dikkatlere sunulmasına da fırsat vermiştir.

7. Eserin hususiyeti merkezli mecaz içeren pek çok kalıp ifade, kültürümüzde yaşayan tasavvufî anlamlı çok sayıda deyime eşlik edip alana özgü bir hüviyet kazanmıştır.

8. Özellikle *Poetika* bölümünde kullanılan verilerin farklı disiplinlere malzeme desteği sağlayabilecek yeterlilikte olması eserin, hayata dair pek çok alana transferini de mümkün kılar.

9. Çalışmayla; konu seçimi, şekil ve üslup özellikleri yönünden Hüdâyî'nin geleneğin diğer paydaşlarıyla olan ortaklığının tespiti, divan ve halk şiirinde görülen geleneksel aktarımın tekke edebiyatında da canlı olduğu gerçeği, karşılaştırmalı örnek manzum parçalarla dikkatlere sunulmuştur.

10. Hüdâyî'nin fikir yönünden tevhidi öncelleyen vahdet-i vücut ekolünün bir devamı olduğunun tespiti dışında Yûnusça söyleyişi arzulayan bir gayretin de numunesi olması varılan sonuçlar arasındadır. Fakat kendisinden sonra sanatına olan takibin de az olması onun kendine has bir üslubu yeterince oluşturamadığı fikrini de kuvvetlendirir.

11. Şiirinin şeklî yönünde divan şiiri geleneği baskınken dil sadeliği, söyleyiş kolaylığı ve sentaks açısından halk şiirine yaklaşması onun şiirini *müşterek saha* konumuna sokar. Pek çok şiiri, musammat özelliğiyle hem aruz hem de hecenin malzemesi olarak düşünülebilir. Bu gibi sonuçlar tekke şiiri veya tasavvufî şiir denilen sahanın, müstakil bir alan ve disiplin olarak kabul edilmesi fikrini de düşündürmektedir.

12. Eserin muhteva çeşitliliğindeki ahlakî kazanımları, sosyal meselelere olan didaktik ve tenkide dayalı dikkatleri, günümüzde de güncelliğini koruyan pek çok probleme fayda sağlar niteliktedir. Bu yönüyle eser ve müellifi, STK'ların projelerine ilham ve esin kaynağı olmayı hak eder durumdadır.

13. Son olarak bu çalışma, hazırlanma yöntemi (bağlamlı dizin), barındırdığı dil ve anlam malzemesinin işlevselliği dolayısıyla sahaya yönelik yapılacak pek çok araştırmaya imkan ve kolaylık sağlayacak niteliğe sahiptir. Eserin söz varlığının tespitine yönelik bu tarz çalışmaların çoğalması; Osmanlı medeniyet ve kültürünün detaylandırılıp somutlaştırılmasına, söz ve anlam değerli mukayeseli çalışmaların gerçekleştirilmesine ve şairlerin poetik değerlerinin tespitine imkan vereceğine olan inancı da artırmaktadır.

KAYNAKÇA

Acer, C. (1998). Azîz Mahmud Hüdâyî'nin Hayâtü'l-Ervâh ve Necâtü'l-Eşbâh Adlı Eserinin Tahkik, Tahriç, Terceme ve Tahlili. Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı,* İstanbul.

_____ (2005). Azîz Mahmud Hüdâyî'nin Hayâtü'l-Ervâh ve Necâtü'l-Eşbâh Adlı Eserinin Değerlendirilmesi. *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Aclûnî, İsmail b. Muhammed. (2019). *Keşfü'l Hafâ* (4 Cilt) (Çev: M. Genç). İstanbul: Beka Yayıncılık.

Ahdî. (2018). *Gülşen-i Şu'arâ* (Haz: S. Solmaz). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Ahmet Vefik Paşa. (2000). *Lehçe-i Osmânî* (Haz: R. Toparlı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Abdülahad Nûri. (2003). *Abdülahad Nûri ve Divanı* (Haz: H. Akkaya). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Aksan, D. (2004). *Dilbilim ve Türkçe Yazıları.* İstanbul: Multilingual Yayınları.

_____ (2006). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.

Aksoy, Ö. A. (1995). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* (2 Cilt.). İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Akün, Ö. F. "Divan Edebiyatı". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 1994, IX/389-427.

Albayrak, N. "Redif". *TDVİA.* İstanbul: TDV. Yayınları, 2007, XXXIV/523-524.

Altıntaş, H. (1986). *Tasavvuf Tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Arı, B. (2005). İstanbul'da Coros Diplomatique ve Aziz Mahmud Hüdâyî. *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Aristoteles. (2012). *Poetika* (Çev: N. Kalaycı). Ankara: Pharmakon Yayıncılık.

Arpaguş, S. (2005). Azîz Mahmud Hüdâyî'nin Hatiplik-Vâizlik Hizmetleri ve en-Nasâyıh ve'l Mevâiz Adlı Eseri. *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Atasoy, N. (2002). *Hasbahçe: Osmanlı Kültüründe Bahçe ve Çiçek*. İstanbul: Aygaz Yayınları.

Ayar, M. (2013). Halvetî Postnişînlerin Dîvânlarında Seyr u Sülûk Terminolojisi. Yüksek Lisans Tezi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı,* Kırıkkale.

_____(2020). Çevre ve Ahlak. İçinde İ. Koyuncu. (Edt.), *Çevreden İnsanın Kimyasına Dokunuşlar: Yûnus Emre'nin Şiirinde, Anâsır-ı Erbaanın İnsandaki Ahlâkî İz düşümleri* (ss. 139-162). İstanbul: Çevre Vakfı Yayınları.

_____(2022). Geçiş Devri İmlâ Hususiyetleri İçin 17. Yüzyıldan Bir Örneklem "Aziz Mahmud Hüdâyî Dîvânı". *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (1), 121-138.

Ayvazoğlu, B. (1993). *Aşk Estetiği*. Ankara: Ötüken Yayınları.

Ayverdi, İ. (20220). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbu: Kubbealtı Neşriyat.

Azamat, N. ve Bayramoğlu, F. "Bayramiyye". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 1992, V/269-273.

Azîz Mahmûd Hüdâyî. (1287) *Külliyât-ı Divan-ı Hazret-i Hüdâyî Aziz Mahmud (haz. Sahaf Nuri).* İstanbul: Muhib Matbaası.

_____(2005). *Divân-ı İlâhiyât* (Çev: M. Tatçı ve M. Yıldız). İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları.

_____(1982). *Mahbûbu'l-Ehibbe (Sevenlerin Sevgisi)* (Çev: A. R. Akyürek, Haz: R. Deniz). Kayseri: Kayseri Müzeleri Eski Eserleri ve Turizmi Sevenler Derneği Yayınları.

_____(2008). *Câmiu'l-Fezâil-Kâmiu'r-Rezâil (Faziletler Kitabı) (Trc. Hasan Akarsu)*. İstanbul: Dehliz Kitaplar.

_____(2014). *Tarîkat-nâme (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)* (Haz: N. Özkan). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

_____(2015). *Câmiu'l-Fezâil-Kâmiu'r-Rezâil (İlim-Amel Seyr-u Sülûk)* (Haz: H. K. Yılmaz). İstanbul: Erkam Yayınları.

_____(2016). *Âlemin Yaradılışı ve Hz Muhammed'in Zuhuru* (Çev: K. Kara ve M. Özdemir). İstanbul: İnsan Yayınları.

_____(2016). *Aziz Mahmûd Hüdâyî Dîvânı* (Haz: H. K. Yılmaz). Ankara: Diyanet İşleri Bakanlığı Yayınları.

_____(2018). *Sevgi Tohumu (Habbetü'l-Mahabbe)* (Haz: S. Şimşek). İstanbul: Buhara Yayıncılık.

_____(2020). *Üftade'den Aşk Dersleri* (Çev: M. Tatçı). İstanbul: H Yayınları.

_____(2021). *Divan-Bütün Şiirleri* (Haz: A. Bilgin). İstanbul: Kapı Yayınları.

_____(2021). *Sohbetler (Nasayıh ve Mevaiz)* (Çev: S. Arpaguş). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

_____ *Dîvân-ı İlâhîyât*, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Bölümü nr. 2372/2.

Bahadıroğlu, M. (2003). Vâkıât-i Hüdâyâ'nin Tahlil ve Tahkiki (1. Cilt). Doktora Tezi. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı*, Bursa.

Bâkî. (2019). *Bâkî Dîvânı* (Haz: S. Küçük). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Baş, E. (2005). Azîz Mahmud Hüdâyî'nin Nefâisü'l-Mecâlis Adlı Tefsiri (Tefsirin Aslı, Nüshaları ve Örnek Bir Yorum). *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Batislam. D. (2019). Divan Şiirinde Toprak ve Toprakla İlgili Unsurların Kullanımı. *Folklor Edebiyat Dergisi*, 25(9), 457-470.

Bayrakdar, M. (1997). Farâbî'nin Şiir Sanatının Kanunları Adlı Risalesi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36, 45-65.

Bayramoğlu, F. (1989). *Hacı Bayram-ı Veli, Soyu, Vakfı (I-II).* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Bayrav, S. (1998). *Filolojinin Oluşumu*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Baytop, T. (1998). *İstanbul Lalesi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Baz, İ. (2019). *Kadızadeliler Sivasiler Tartışması*. Ankara: Otto Yayınları.

Bilgin, A. (2007). Osmanlı Şiirinde "Ölmeden Önce Ölme" Temi. *Kubbealtı Akademi Dergisi*, 36(2), 42-53.

_____(2016). *Türk Tasavvuf Edebiyatı Makaleleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

_____"Tekke Edebiyatı". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 2011, XL/ 381-384.

Bilkan, A. F. "Sebk-ı Hindî". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 2009, XXXVI/ 253-255.

Bölükbaşı, R. T. (2015). *Tekke ve Halk Edebiyatı Makaleleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Can, A. (2012). *Cumhuriyet Devri Şiir Poetikası Dergah'tan Büyük Doğu'ya*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.

Cebecioğlu, E. (2020). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Ankara: Otto Yayınları.

Cerrah, F. (2002). Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Şiirlerinde Dinî ve Kur'ânî Motifler. Bitirme Tezi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, Erzurum.

Ceylan, Ö. (2005). *Böyle Buyurdu Sûfî-Tasavvuf ve Şerh Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Kapı Yayınları.

_____(2007). *Tasavvufî Şiir Şerhleri*. İstanbul: Kapı Yayınları.

_____(2019). *Aziz Mahmud Hüdâyî*. İstanbul: Kesit Yayınları.

_____"Tavus". *TDVİA*. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 2011, XL/184-185.

Chittick, W. (1997). *"İbn Arabî'ye Göre Hayâl Âlemi ve Şiirsel İmaj", Varolmanın Boyutları* (Çev: T. Koç). İstanbul: İnsan Yayınları.

Coşkun, M. (2011). Klasik Türk Şiirinin Poetikası Üzerine. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 56, 57-80.

Çavuşoğlu, M. (1986). "Divan Şiiri", Türk *Dili Dergisi –Türk Şiiri Özel Sayısı* 2, 415-417.

Çelebi, İ. "Inşikâku'l-Kamer". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 2000, XXII/343-345.

Çelebioğlu, A. (1998). *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları.* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Çelik, İ. (2003). Tasavvufî Gelenekte Hazarât-ı Hams veya Tenezzülât-ı Seb'a Anlayışı. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 4, 159-184.

Çetindağ, Y. (2005). Biyografik Bilgi ve Şiir Eleştirisi Açısından "Çehâr Makale". *Bilig Dergisi*, Ankara, 34, 145-169.

Çetişli, İ. (2004). *Metin Tahlillerine Giriş-I-Şiir*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Çevrimiçi Türkçe Köken Bilim Sözlüğü. https://www.etimolojiturkce.com/

Çiftci, Ş. (2014). Allah Âdem'i Kendi Sûretinde Yaratmıştır Hadisinin Tahric ve Değerlendirmesi. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-20.

Daş, E. (2007). Sığacık'ta Türk Mimarisi (Seferihisar/İzmir). *Sanat Tarihi Dergisi,* XVI/1, 25-48.

Dede Ömer Rûşenî. (2008). *Dede Ömer Rûşenî Divânı* (Haz: O. K. Tavukçu). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Demirci, M. "Hakîkat-i Muhammediyye". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 1997, XV/179-180.

Demirkaynak, A. (2001). İbn Sîna'nın Poetika'sı Üzerine Bir İnceleme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Demirtaş, Y. (2009). Türk Din Mûsikîsi Formları. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(1), 213-227.

Deniz, R. (1982). *Habbetü'l-Mahabbe Tercümesi.* Kayseri: Emek Matbaacılık.

Devellioğlu, F. (1998). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Dilçin, C. (1997). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

_____ (2009). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Diyanet İşleri Başkanlığı Komisyon (2006). *Dinî Kavramlar Sözlüğü.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Doğan, D. M. (2013). *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Yazar Yayınları.

Doğaner, V. (2015). Tanzimat Devri Türk Şiir Poetikası. Doktora Tezi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı,* Elazığ.

Durmuş, İ. "Şiir". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 2010, XXXIX/144-154.

Eco, U. (2004). *Orta çağ Estetiğinde Sanat ve Güzellik* (Çev: K. Atakay). İstanbul: Can Yayınları.

Ekici, H. (2017). Vâkıât-ı Hüdâyî'nin Tahlil ve Tahkiki. Yüksek Lisans Tezi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Ana Bilim Dalı*, Kayseri.

Ekin, Ü. (2008). Osmanlı Ordusunda Moral Yükseltici Bir Kurum Olarak Ordu Şeyhliği. *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 10(1), 167-179.

Elçi, F. (2011). Kâf-zâde Fâ'izî'nin Leylâ vü Mecnun Mesnevisi, İnceleme-Tenkidli Metin-Dizin. Yüksek Lisans Tezi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*, Adıyaman.

Emecen, F. "Osmanlılar". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 2007, XXXIII/487-496

Emiroğlu, İ. (2010). *Sûfi ve Dil*. İstanbul: İnsan Yayınları

Erdiren, Y.O. (2021). Estetik Düşüncenin Kavramsal ve İlişkisel Boyutu. *Uluslararası Sanat ve Estetik Dergisi*, 4(6), 64-86.

Erginli, Z. *(Edt.) (2006). Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kalem Yayınevi.

Ergun, S. N. (1935). *Türk Şairleri* (1.Cilt). İstanbul: Bozkurt Yayınevi.

_____ (1936). *Âşık Ömer Hayatı ve Şiirler*. İstanbul: Semih Lütfi Yayıncılık.

_____ (2017). *Türk Musikîsi Antolojisi*. İstanbul: Vadi Yayınları.

Ergür, M. ve Çakır, A. (2019). *Külliyât-ı Hazret-i Hüdâyî*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Erkal, A. (2009). 17. Yüzyıl Divan Şiiri Poetikası. Yayımlanmamış Doktora Tezi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı,* Erzurum.

Ertan, M. E. (2001). *Aziz Mahmud Hüdâyî*. İstanbul: Şûle Yayınları.

Eşrefoğlu Rûmî. *(2006). İznikli Eşrefoğlu Rumi'nin Hayatı-Eserleri ve Divanı* (Haz: M. Güneş). İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı Yayıncılık.

Evliya Çelebi. (1996). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazması* (Haz: O.Ş. Gökyay). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Eyüboğlu, E. K. (1973). *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler-Tabirler* (2 Cilt). İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık.

Fazlıoğlu, İ. "Osmanlılar/Düşünce Hayatı ve Bilim". *TDVİA*. İstanbul: TDV Yayınları, 2007, XXXIII/548-556.

Filiz, L. (2008). *Noktanın Sonsuzluğu* (4 Cilt). İstanbul: Pan Yayınları.

Gazalî. (1981). *İhyâu Ulûmi'd-din*-4 (Çev: M. A. Müftüoğlu). İstanbul: Pırlanta Yayınları.

Gedik, N. (2018). Oğlan Şeyh İbrahim Efendi Divanı'nda Yer Alan Devriyyeler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi,* 20, 145-244.

Gibb, E.J.W. (1999). *Osmanlı Şiir Tarihi* (3,4,5. Ciltler). (Çev: A. Çavuşoğlu). Ankara: Akçağ Yayınları.

Gökyay, O. Ş. (2002). *Seçme Makaleler-III*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Gölpınarlı, A. (1989). *Mevlânâ, Mesnevî Tercemesi ve Şerhi*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

_____"Celvetiyye". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 1993, III/67-69.

_____(2017). *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

Gültekin, M. (2009). Divan-ı Şekûrî İnceleme-Metin-Dizini. Yüksek Lisans Tezi. *Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı*, İstanbul.

Güven, M. S. (1992). Çeşitli Yönleri ile Aziz Mahmut Hüdâyî'nin Mektupları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

_____(2012). Aziz Mahmûd Hüdâyî'nin Mektupları Üzerine Bir Değerlendirme. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19, 105-142.

Güzel, A. (2007). Ahmed Yesevî, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre ve Kaygusuz Abdal'da Dört Kapı Kırk Makam. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 41, 19-159.

Güzel, A. ve Torun, A. (2003). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Hacı Bektaş-ı Veli. (1971). *Makâlât* (Haz: M. E. Coşan). İstanbul: Seha Neşriyat.

Hoca Ahmed Yesevi. (2021). *Dîvân-ı Hikmet* (Haz: H. Bice). İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.

Hüseyin Remzi. (1305). *Lugât-ı Remzî* (1 Cilt). İstanbul: Hüseyin Remzi Matbaası.

Hüseyin Vassâf. (2015). *Tasavvufî Şiir Şerhleri* (Haz: M. Cengiz). İstanbul: Dergâh Yayınları.

_____(2015). *Sefîne-i Evliyâ* (Haz: M. Akkuş). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

İhsanoğlu, E. *(Edt.) (1998). Osmanlı Devleti ve Medeniyet Tarihi*. İstanbul: IRCICA Yayınları.

İncidağı, A. S. (2015). Mevlâna'nın Mesnevî'sinde Yer Alan Bitki ve Meyvelerin Tasavvuf Dünyasındaki Sembolik Anlamları. Yüksek Lisans Tezi. *Selçuk Üniversitesi Mevlânâ Araştırmaları Enstitüsü/Mevlânâ ve Mevlevilik Araştırmaları Ana Bilim Dalı*, Konya.

İpşirli, M. "Osmanlılar/Medeniyet Tarihi". *TDVİA. İstanbul*: TDV. Yayınları, 2007, XXXIII/502-505.

İsen, M. *(Edt.) (2011). Şair Tezkireleri.* Ankara: Grafiker Yayınları.

İsmail Hakkı Bursevî. (1291). *Silsile-i Tarîk-ı Celvetî*. İstanbul: Haydarpaşa Hastanesi Matbaası.

İşler, E. (2005). Azîz Mahmud Hüdâyî'nin Habbetü'l-Mahabbe Adlı Risalesi. *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Jımenez, M. (2008). *Estetik Nedir?* (Çev: A. Karaçoban). İstanbul: Doruk Yayıncılık.

Kadri, H. K. (1928-1945). *Türk Lügâti (Türk Dillerinin İstikakı ve Edebî Lugâtları)* (4 Cilt). İstanbul: Devlet Matbaası.

Kânûnî Sultan Süleyman. (2016). *Muhibbî Dîvânı* (Haz: K. Yavuz ve O. Yavuz). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Kaplan, M. (1987). *Yahya Kemal ve Şiir Sanatı-Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kaplan, M. (2002). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kara, K. ve Özdamar, M. (2016). *Âlemin Yaratılışı ve Hz. Muhammed'in Zuhûru (Hulâsatü'l-Ahbar)*. İstanbul: İnsan Yayınları.

Karaca, A. (2005). *İkinci Yeni Poetikası.* Ankara: Hece Yayınları.

Karadaş, E. (2020). Lâlelere Can Veren Bir Tabip: Mehmed Aşkî ve Lâleleri. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 560-575.

Karakurt, D. (2017). *Türk Dillerinden Anadolu Türkçesine Aktarma Sözlüğü (e-kitap).* Türkiye.

Karlığa, B. "Anâsır-ı Erbaa". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 1991, III/149-151.

Kâşânî, Abdürrezzak. (2015). *Tasavvuf Sözlüğü* (Çev: E. Demirli). İstanbul: İz Yayıncılık.

Kâtip Çelebi. (2016). *Fezleke (2 Cilt) (Haz: Z. Aycibin).* İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Kayaokyay, İ. (2017). *Klasik Türk Şiirinde Nefs*. İstanbul: H Yayınları.

Kemal, N. (2005). Aziz Mahmud Hüdayi Hazretleri ve Döneminin Siyasal Ortamına Etkisi. *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Kemikli, B. (2008). *Sufî Aşk ve Ölüm*. İstanbul: Sütun Yayınları.

Kılıç, M. E. (2004). *Sûfî ve Şiir-Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*. İstanbul: İnsan Yayınları.

_____(2011). *Sûfî ve Şiir*. İstanbul: İnsan Yayınları.

_____(2017). *Sûfî ve Sanat*. İstanbul: Sufi Kitap Yayıncılık.

Koç, T. (2009). *İslâm Estetiği.* İstanbul: İSAM Yayınları.

Koçoğlu, T. (2014). *İki Kutup Hüdâyî ve Üftâde-Bir Eser Vâkı'ât Tercümesi.* Kayseri: Laçin Yayınları.

Koçu, R. E. (1967). *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları.

_____ "Ahmediye Külliyesi". *İstanbul Ansiklopedisi*. İstanbul, 1958, I/379-382.

Köksal, M. F. (2012). Divan Şiiri ve Poetika'ya Dair Bazı Düşünceler. *Berceste Kültür Sanat Edebiyat Dergisi*, 119, 41-46.

Köprülü, F. (1991). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: TDV. Yayınları.

Köse, D. (2008). Molla Murad Divanı İnceleme Metin. Yüksek Lisans Tezi. *Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı*, İstanbul.

Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı. *http://lugatim.com/*.

Kur'an-ı Kerim Meâli. (2008). Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.

Kurnaz, C. (1990). *Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri Üzerine Denemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Külekçi, N. (1995). *Açıklamalar ve Örneklerle Edebi Sanatlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kütüb-i Sitte Hadis Ansiklopedisi (Haz: İbrahim Canan). (2021). Ankara: Akçağ Yayınları.

Kütükoğlu, B. "Fezleke". *TDVİA.* İstanbul: TDV. Yayınları, 1995, XII/541-542.

Latîfî. (2018). *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ* (Haz: R. Canım). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Levend, A. S. (1980). *Divan Edebiyatı: Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Enderun Yayınları.

Mazak, F. O. (2006). Pir-i Lâlezârî Mahmud Üsküdârî. *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Mehmet Gülşen Efendi. (1923). Külliyât-ı Hazret-i Hüdâyî. İstanbul: İstanbul Bahriye Matbaası.

_____(1953). *Hazreti Üftâde:Aziz Mahmûd Hüdâyî*. İstanbul: Gayret Kitabevi.

Mehmet Tahir Efendi. (1972). *Osmanlı Müellifleri* (Haz: F. Yavuz ve İ. Özen). İstanbul: Meral Yayıncılık.

Moral, E. (1969). Aziz Mahmud Hüdâyî Divanı. Lisans Tezi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*, İstanbul.

Muallim Naci. (1322). *Lugat-ı Nâcî*. İstanbul: Asır Matbaası.

_____ (2017). *Istılâhât-ı Edebiyye* (Haz: M. A. Y. Saraç). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Muhammed Nasûhî. (2004). *Üsküdarlı Muhammed Nasuhi ve Divanı* (Haz: M. Tatçı). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Muizzüddin Celveti. (2021). *Hüdayi'nin Vâkıât-ı Üftâde Tercümesi* (Çev: Z.G. Çakır). İstanbul: Eflatun Yayınları.

Mustafa İbretî. (2005). *Divan-ı İlahiyat* (Çev: M. Tatcı). İstanbul: Sahaflar Kitap Sarayı Yayıncılık.

Mustafa Manevî. (2003). *Divançe-i İlahiyat* (Haz: M. Tatçı). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Naciye, T. (2005). Azîz Mahmud Hüdâyî Döneminde: Üsküdar Bahçe Estetiği. *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Nasr, S. H. (2017). *İslâm Sanatı ve Maneviyatı* (Çev: A. Demirhan). İstanbul: İnsan Yayınları.

Nev'izâde Atâyî. (2017). *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik-Nev'izâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli* (Haz: S. Donuk). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yayınları.

Ocak, S. (2008). Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Şiirlerinde İnsan Kavramı. Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,* İstanbul.

Okay, M. O. (2018). *Poetika Dersleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Okudan, R. (2005). Azîz Mahmud Hüdâyî Kuddise Sırrıhû'nun Tarîkat-nâme-i Türkî Adlı Eserine Göre Tarikat Edebleri. *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Onay, A. T. (1993). *Eski Türk Edebiyatında Mazmûnlar ve İzâhı* (Haz: C. Kurnaz). Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.

_____ (1996). *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nevi* (Haz: C. Kurnaz). Ankara: Akçağ Yayınları.

Onur, A. (1974). Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Necatü'l Garik Risalesi ve Divanı'nın Edisyon Kritiği. Lisans Tezi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*, İstanbul.

Önal, M. (2020). *İnsan ve Evren Arasında Kelime*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.

Öngören, R. "Safeviyye". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 2008, XXXV/460-462.

Özay, İ. (2005). Azîz Mahmud Hüdâyî'nin et-Tarîkatü'l-Muhammediyye Vesîletun ila's-Sa'âdeti's-Sermediyye İsimli Arapça Risalesi *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Özaydın, M. (1999). Aziz Mahmud Hüdâyî ve Eseri Necât'ül Garîk. Yüksek Lisans Tezi. *Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı,* Şanlıurfa.

Özcan, N. (2005). Azîz Mahmud Hüdâyî Âsitânesinde Hizmet Etmiş Mûsikîşinas Şeyhler. *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Özçelik, M. (2010). *Bizim Yunus*. Eskişehir: Eskişehir Valiliği Yayınları.

Özdamar, M. (2001). *Aziz Mahmûd Hüdâyî*. İstanbul: Kırıkkandil Yayınları.

Özkan, F. H. (2011). Eşrefoğlu Rûmî Dîvânı'nda Dört Kapı Kırk Makam. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,* 59, 253-274.

Özköse, K. (2005). Azîz Mahmud Hüdâyî'de Nûr-ı Muhammedî Telakkisi. *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Öztaş, Ş. (1968). Aziz Mahmud Hüdâyî Tarîkat-nâme Tenkidî Metin. Lisans Tezi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslâm Edebiyatı Ana Bilim Dalı,* Ankara.

Öztuna, Y. (1990). *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi I-II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Öztürk, F. (2007). Baki Divanı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü. Doktora Tezi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı,* Ankara.

Pakalın, M. Z. (2004). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (3 Cilt). İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Pakiş, Ö. (2001). Aziz Mahmud Hüdayi'nin Kur'ân'ı Yorumlama Yöntemi (Nefâisü'l-Mecâlis Bağlamında). Doktora Tezi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı*, İstanbul.

_____(2005). Azîz Mahmud Hüdâyî'nin Nefâisü'l-Mecâlis'te İşlediği Tasavvufî Konular. *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Pala, İ. (1995). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü.* İstanbul: Akçağ Yayınları.

Pekolcay, N. (1967). *İslâmî Türk Edebiyatı.* İstanbul: Cağaloğlu Yayınları.

Rızâyî, Hasan. *Dîvânçe-i Rızâyî,* Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, nr. 3347.

Safâyî. (2005). *Tezkire-i Safâî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâidi'l-Eş'âr)* (Haz: P. Çapan). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Sarı, A. (2006). *Türk Alman Poetikasının Kitabı*. Konya: Salkımsöğüt Yayınları.

Sarıoğlu, L. (2018). Abdestin Sırları Hakkında Tasavvufî Bir Risale: Terceme-i Esrâr-ı Vuzû. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 20, 283-306.

Serinsu, A. N. (Edt.) (2009). *Dinî Terimler Sözlüğü*. Ankara: MEB. Yayınları.

Sevgi, A. ve Özcan, M. (1996). Ali Canip Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri. Konya: Serpil Kitabevi Yayınları.

Sivri, M. (2021). Türkçe Divan Dibacelerine Göre Divan Şiiri Poetikası. Doktora Tezi. *Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı,* Erzincan.

Suâd el-Hakîm. (2017). *İbnü'l Arabî Sözlüğü* (Çev: E. Demirli). İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Sultan I. Ahmed. (2019). *Bahtî Dîvânı* (Haz: İ. Kayaalp). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Sümer, N. (1996). *Poetika Klasik Çağ, Şiir ve Şiir Kuramı Üstüne Söylemler.* İstanbul: Düzlem Yayınları.

Şemseddin Sami. (1978). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Şenocak, K. (1970). *Kutbu'l-Ârifin Seyyid Aziz Mahmûd Hüdâyî: Hayatı, Menâkıbı ve Eserleri*. İstanbul: İslâm Neşriyat Evi Yayıncılık.

Şenödeyici, Ş. (2011). Nâilî Dîvânı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü. Doktora Tezi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı*, Ankara.

Şeyhü'l-İslâm Mehmed Esad. (1999). *Lehçetü'l-Lugât* (Haz: A. Kırkkılıç). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Şimşek, S. (2017). *Tasavvuf Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Litera Yayınları.

_____(2018). *Sevgi Tohumu (Habbetü'l-Mahabbe).* İstanbul: Buhara Yayınları.

Şükûn, Z. (1996). *Farsça-Türkçe Lugât, Gencîne-i Güftâr Ferheng-i Ziyâ*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Tahirü'l-Mevlevi. (1994). *Edebiyat Lugatı* (Haz. Kemal Edib Kürkçüoğlu). İstanbul: Enderun Kitabevi.

Tanrıkorur, Ç. (1995). *Türk Musikisinde Usûl-Vezin Münâsebeti*. İstanbul: Fetih Cemiyeti Yayınları.

Tansel. F. A. (1967). "Seyyid Azîz Mahmûd Hüdâyî" *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mecmuası* XV, 1-42.

Taşdelen, D. ve Yazıcı, A. (2012). *Estetik ve Sanat Felsefesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Taşköprizâde Ahmed. (2019). *Osmanlı Bilginleri "eş-Şakâiku'n-numâniyye fi ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye* (Çev: M. Tan). İstanbul: İz Yayınları.

Tatcı, M. (2008). *Yunus Emre Dîvanı İnceleme* (1. Cilt). İstanbul: H Yayınları.

Tenik, A. (2014). Tasavvufî Perspektifte Nesnedeki Sanat ve Estetik Algısı. *İslâm ve Sanat Tartışmaları Ilmi Toplantı*, Antalya, 7-9 Kasım.

_____(2017). Tasavvufî Şiir Poetikası, *İlahiyat Tekkikleri Dergisi*, 48, 141-160.

Tezeren, Z. (1985). *Seyyid Aziz Mahmûd Hüdâyî Divânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

_____ (1987). *Aziz Mahmud Hüdayi: Hayatı-San'atı-Fikriyatı, Çağdaşları İçindeki Yeri ve Ünlü Eserleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Todorov, T. (2008). *Poetikaya Giriş*. İstanbul: Metis Yayınları.

Tosun, N. (2005). Azîz Mahmud Hüdâyî'nin Tecelliyât İsimli Eseri ve Tasavvufta Rûhî Tecrüblerin Aktarılması Geleneği. *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Tulum, M. (2011). *XVII. Yüzyıl İstanbul Türkçesi ve Söz Varlığı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tuna, O. N. (1986). Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabî Bir Ünsüz Dizisi, *Türk Dil Kurumu Belleten Dergisi*, 163-228.

Tunalı, İ. (2011). *Estetik Beğeni- Çağdaş Sanatlar ve Felsefe Üzerine.* İstanbul: Remzi Kitabevi Yayıncılık.

_____(2011). *Sanat Ontolojisi.* İstanbul: İnkılap Yayınları.

Türer, O. (2011). *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*. İstanbul: Ataç Yayınları.

Türkmen, F. (2005). Aziz Mahmud Hüdâyî ve Zühdî Halk Edebiyatı. *Üsküdar Sempozyumu-III: Uluslararası Aziz Mahmud Hüdayi Sempozyumu*. İstanbul, Türkiye, 23-25 Mayıs.

Uçman, A. (1985). *Tekke Şiiri, Büyük Türk Klasikleri* (2. Cilt). İstanbul.

Uludağ, S. (2007). *Tasavvufun Dili-II*. İstanbul: Mavi Yayıncılık.

_____(2007). *Tasavvufun Dili-III*. İstanbul: Mavi Yayıncılık.

_____(2012). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

_____"Ahsen-i Takvim" *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 1989, II/178.

_____"Celvet". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 1993, VII/273.

_____"Devir". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 1994, IX/231-232.

Uzun, A. (2016). Divan Şiirinde Hz. Musa. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 64-74.

Uzunçarşılı, İ. H. (1977). *Osmanlı Tarihi-III*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ümmî Sinan. (2017). *Ümmî Sinan Divanı* (Haz: A. Bilgin). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Üstüner, K. (2007). *Divan Şiirinde Tasavvuf*. Ankara: Birleşik Dağıtım Yayınları.

Vanlı, M. (2017). 17. Yüzyıl Türk Şiirinde Tasavvuf Telakkisi. Doktora Tezi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı*, Ankara.

Yaslıçimen, E. (1982). Eşrefoğlu-Hüdai ve Niyazi Mısri Divanında Peygamberler-Tarihî İsimler. Bitirme Tezi. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, İstanbul.

Yeşilyurt, T. "Rü'yetullah". *TDVİA.* İstanbul: TDV. Yayınları, 2008, XXXV/311-314.

Yıldırım, A. (2003). Zıtlık Kavramı ve Divan Şiirinde Zerre-Güneş Sembolizmi. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 125-138.

Yıldız, M. A. (2019). Hüdâyî ve Bazı Tasavvufi Görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 12 (62), 1858-1871.

Yıldız, R. (2009). Azîz Mahmud Hüdâyî Dîvânı'ndaki Tasavvufî Unsurlar. Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Yılmaz, H. K. (1986). Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Semâ Risâlesi. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4, 273-284.

_____ "Aziz Mahmud Hüdâyi" *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 1991, IV/338-339.

_____ "Celvetiyye". *TDVİA*. İstanbul: TDV. Yayınları, 1993, VII/273-275.

_____ "Cem". *TDVİA.* İstanbul: TDV. Yayınları, 1993, VII/278-279.

_____ (1999). *Aziz Mahmud Hüdayî ve Celvetiye Tarikatı*. İstanbul: Erkam Yayınları.

_____ (2011). *İlim-Amel-Seyr u Sülûk*. İstanbul: Erkam Yayınları.

Yılmaz, M. (1992). *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler.* İstanbul: Enderun Kitabevi Yayıncılık.

_____(2013). *Kültürümüzde Âyet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Yûnus Emre. (2012). *Divân-ı İlâhîyât* (Haz: M. Tatçı). İstanbul: Kapı Yayınları.

Yüksel, C. (1992). Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Tarîkat-nâme'sinin İstinsah ve Tahlili. Lisans Tezi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, İzmir.

Zöhre, A. (2021). Mahlas Beyitlerinden Hareketle Azmîzâde Hâletî'nin Kendi Şiiri Hakkındaki Düşünceleri. *Türk Uluslararası Dil Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 25, 130-145.

EKLER

A

a:

āb-ı ḥayāt:

āb-ı raḥmet:

‘abā :

ābād eyle-:

ābād it-:

ābād ol-:

‘abd:

‘abd-i gedā :

‘abd-i şekūr:

‘abd-iża‘īf:

‘ābid:

‘aceb:

‘aceb mi:

‘āciz:

aç- / ac-:

aç:

aç ḳal-:

açıl-:

açıvir-:

açuḳ:

ad:

‘adāvet:

‘add:

‘add eyle-:

‘add ol-:

‘add olun-:

‘aded:

‘adem :

ādem:

Ādem dahi mā’ vü tīn içre ṭururken nebī idüñ:

ādem-i ḳalb:

ādemi ṣūretinde ḫalḳ eyle-:

‘ādet:

‘ādet idin-:

‘adl ü dād eyle-:

adum at-:

adumı at-:

āfāḳ:

āfitāb:

‘āfiyetler:

‘afv:

‘afv-ı pādişāh:

‘afv it-:

āgāh:

āgāh ol-:

āgāh olag ör-:

aġına ḳara sına baḳ -:

aġız:

aġla -:

aġlar:

ağlat-:

aġyār:

aġyāra baḳ -:

aġ u ḳara :

āh:

āh it-:

aḥad:

aḥaḳḳ:

‘ahd:

‘ahd ü peymān:

āhen:

aḥfā:

āhı it-:

āḫir:

āḫir ol-:

āḫiret:

āḫir-i kār:

aḥmaḳ:

Aḥmed:

aḥsen ol-:

aḥsen-i taḳvīm:

āh ü vāh:

āh ü zār eyle-:

aḥvāl:

aḥvāl-i ‘ālem:

aḥvāl-i küll:

aḥvel:

aḥvel ol-:

aḳ-:

aḳ u ḳaradan geç -:

akça:

‘āḳibet:

‘āḳil:

‘āḳil olan:

‘Āḳil olan añlar:

‘aḳıl ṣıġmaz:

‘āḳil ü dānā:

‘aḳl:

aḳlām :

‘aḳl ü cān:

‘aḳl-ı ḳāṣır:

‘aḳl-ı nāḳıṣ:

‘aḳlı ol -:

‘aḳl-ı tāmm:

‘aḳlın al -:

‘akluñ başuña dir-:

‘aḳluñ başuñda:

‘aḳluñı başına der-:

‘aḳluñı başuña devşir-:

‘aks-i Ḥażret-i Raḥmān:

al-:

ā l:

ā l:

a‘lā:

alay:

‘alāyıḳ:

alda-:

aldan-:

aldanub ḳal-:

aldat-:

a‘lem:

ʿālem:

‘ālem daġı:

‘ālem -i ‘aṣḳ-ı ilāhī:

‘ālem -i dünyā:

‘ālem -i ıṭlāḳ:

‘ālem -i insān:

‘ālem-i kesret:

‘ālem-i lāhūt:

‘ālem -i ma‘nā:

‘ālem -i rāḥat:

‘ālem -i ‘uḳbā:

‘ālem -i vaḥdet:

‘ālemler mevci:

ālet:

ālet ol-:

‘aleyke’ṣ-ṣalātü:

‘aleyke’s-selām:

‘alī:

‘ālī dergāh:

‘ālī dīvān:

‘alīl ḳal-:

‘alīm:

‘ālim:

‘ālim ü dānā:

‘Aliy y -i Murtażā :

Allāh:

Allāh bes bāḳī heves:

Allāhumme:

Allāhü yef‘al mā-yeşā’:

alt:

altun:

altun ḳalem:

aluñ -:

‘ām:

a‘mā:

a‘mā ol-:

a‘māl:

‘amel:

‘amel eyle-:

‘āmil ol-:

‘amīm ol -:

ammā:

ammā ki:

ān:

ān:

an-:

ana:

ancaḳ:

‘andelīb:

ane:

añıl -:

‘Anḳā:

‘Anḳā-y ı ‘aşḳ:

‘ankebūt-ı dāġ -ı miḥnet:

añla -:

anlar:

anuñ içün / anuñçün:

‘ār:

ara-:

ara:

aranub aranub bulunmaz ol-:

‘araż:

Arāżīy i mihād itmiş cibāli evtād eylemiş:

Ares:

‘ārif:

‘ārif-i kāmil:

arın -:

arḳa:

armaġan:

‘asel:

‘arş:

‘arş-ı a‘ẓam:

‘arş-ı maḳṣūd:

‘arş u ferş:

‘arş ü kürsī:

art-:

arta ḳal-:

artuḳ:

artur-:

‘arż:

‘arż it-:

arż ü semā :

arż ü semāvāt eyle-:

‘arż-ı dīdār eyle-:

‘arż-ı niyāz it -:

ārzū it-:

arzū yeri:

arzula-:

Āṣaf-ı ‘aḳl:

āsān:

āsān eyle-:

āsān gel-:

āsān getür-:

āsān idiver-:

āsān it-:

āsān ol -:

āsār:

āsār-ı cūd:

āsār-ı ḳudret:

āsār-ı ẕikru’llāh:

aṣḥāb -ı dīn:

aṣḥāb -ı edeb:

‘āṣī:

āsitān:

aṣl:

aṣl ol-:

aṣlā:

aṣl-ı deryā :

aṣl-ı ẕāt:

aṣṣı:

aṣṣılu:

āsumān:

āsumān-i dil:

āsumānī ḫayme:

aş-:

‘āşıḳ:

‘āşıḳ gözi:

‘āşıḳ-ı bī-çāre:

‘āşıḳ-ı dil-beste:

‘āşıḳ-ı sādıḳ:

‘āşıḳ ol-:

‘āşıḳ u ṣādıḳ:

‘āşıḳ u ṣādıḳ ḳul:

‘āşıḳāne:

āşikāre:

āşikāre ol-:

āşinā:

āşinā ol-:

āşiyān:

āşiyān -ı ḳadīm:

‘aşḳ/‘ışḳ:

‘aşḳ bāġ ı:

‘Aşḳ u meşk nihān olmaz:

‘aşḳ-ı Şīrīn:

‘aşḳile:

aṣ(ı)la -:

at-:

‘aṭā :

‘aṭā eyle-:

‘aṭā it-:

‘aṭā ḳıl -:

‘aṭā üzre ‘aṭā :

āteş:

aṭlās ḳabā :

‘aṭṭār-ı ẕikru’llāh:

avālim:

āvāre:

āvāre gez-:

āvāre ḳal-:

āvāz:

‘avn -i Rabbānī:

‘avrat:

‘Avrat sözini diñleme:

‘Avratdan vefā umma:

ay:

āyā:

a‘yād:

ayaġ:

ayaġı götür-:

ayaġıyla gel -:

ayaḳ baġı ol -:

ayaḳlarda ḳo -:

‘ayān:

‘ayān ol-:

‘aybın başına ḳaḳ -:

ayıḳ:

ayıl-:

āyīne-i insān:

āyīne-i raḥmānī:

aynā:

‘ayn-ı ḥaḳīḳat:

‘ayn-ı ‘ināyetle baḳ -:

‘ayn-ı şeyṭānlıḳ:

‘ayn -ı zülāl:

ayrıl-:

ayrılıḳ/ayrulıḳ:

ayru:

ayru düş-:

ayruġ/ayruḳ:

ayruḳ zemīn:

az:

aza ve çoġa avunmaz ol -:

‘aẕāb:

āzād:

āzād eyle-:

āzād it -:

āzād ol-:

‘aẕb:

azdır- / azdur-:

‘aẓīm :

‘azīmet:

‘azīz:

‘azm it-:

‘Aẕrā’:

B

bāb:

bāb-ı Ḥaḳ:

bāb-ı iḥsān:

bād:

bād-ı ecel:

bād-ı ḫazān:

bād-ı ḫubb:

bāde:

bāde-i ‘ışḳ:

bāde-nūş-ı bezm-i ḫāṣ:

bāde-nūş-ı bezm-i vaḥdet:

ba‘de ‘üsrin yüsr:

bāġ :

bāġ ile būstān:

bāġ u būstān:

bāġ-bān:

bāġ-ı cinān:

bāġ-ı ekvā n:

baġ(ı)r:

bağışla -:

bağla -:

baġrı yanıḳ:

bahār ol -:

bahāristān:

baḫīl:

baḥr:

baḥr ile ‘ummān:

baḥr ol-:

baḥr ü ber:

baḥr-ı ‘aṭā:

baḥr-ı cūd:

baḥr-ı ġufrān:

baḥr-ı ḥaḳīḳat:

baḥr-ı iḥsān:

baḥr-ı ‘irfān:

baḥr-ı şerī‘at:

baḥr-ı vücūd:

baḥr-ı bī-pāyān:

baḥr-ı ḥayret:

baḥr-ı ‘ināyet:

baḥr-ı kerem:

baḥr-ı Ḳulzüm :

baḥr-ı ‘Ummān:

baḫs:

baḫşiş:

bā‘is:

bā‘is-i ıṣlāḥ -ı ‘ālem:

baḳ -:

baḳagör-:

bā-ḳalb-i selīm :

bāḳī:

bāḳī devlet:

bāḳī ḥayāt:

bāḳī ḥużūr:

bāḳī ḳal -:

bāḳī mülk:

bāḳī na‘īm:

bāḳī sa‘ādet:

bāḳī ṣafā:

bāḳī vücūd bul-:

baḳub ḳal-:

bāl:

bal:

bāl aç-:

bāl ü per yaḳ-:

bālā :

balıḳ:

banla-:

bār:

bārī:

Bārī:

bā r-i gāh -ı vaḥdet:

bār-ı girān:

bār-ı ẕikru’llā h:

Bārid āhen dögüb ta‘ab çeker:

Baṣīr:

başīret:

başīret ehli:

baş:

baş eg-:

başa gel-:

başa ḫoş tāc it -:

başdan aş-:

başdan çık-:

başdan ṣav-:

başuñ ḫoş ol-:

bat-:

bāṭıl:

bāṭıl ṭarīḳ:

bāṭın:

bāṭın göziyle baḳ -:

bay:

bay u gedā:

bayram:

bāzār:

bāzārın it-:

bāzāruñ it-:

ba‘żı:

beden:

bed-ḫū it-:

bedr:

bedr-i dücā:

bedr-i tamām :

bedrüñ işini tamām it -:

bed-ter:

beg:

begen(me)-:

behey:

behre:

behre-mend ol-:

beḳā:

beḳā būyı:

beḳā içre beḳā:

beḳā milki:

beḳā -ender-beḳā:

bel / bil:

bel bağla-:

bel hüm eḍal:

belā’ :

belā:

belā vü derd çek -:

belki:

bellü:

ben:

ben di-:

bend:

bende:

bende vü şāh:

bendi kes-:
benefşe:
benī-ādem:
benlik:
benüm di -:
beñze-:
berāber ol -:
berd ü selām:
ber-dev ā m idivir-:
ber-devām ol -:
berī ol-:
beriyye:
ber-murād eyle-:
ber-murād ol-:
berr:
berü gel-:
berzaḫ:
berzaḫ eli:
besle-:
beşer:
Bevvāb-ı bāb-ı Ḥażret:
beyhūde:
beyne’ṭ-ṭıb ve’n-nūn:
Beytü’l-Ḥarām:
beyża -i zāġ:
bezl it-:
bezm-i elest:
bezm-i kesret:
bezm-i şerī‘at:
bezm-i vaḥdet:
bezm-i vaṣl:
bıraḳ-:
bī-bedel:
bī-cihet:
biç-:
bī-çā re:
bī-çāre naḥīf:
bīd:
bid‘at:
bidāyet ġāyet bir ol -:
bī-ḥad:
biḥār-ı luṭf:
biḥār-i raḥmet:
bī-ḥisāb:
bī-ḥisāb ol -:
bī-ḥużūr it -:
bī-iştibāh:
bī-ḳarār:
bil-:
bilā-şek:
bile:
bilegör-:
bilin-:
biliş-:
bilmez ol-:
bilüm bükül-:

bilür:

bīmār:

bīmār iden:

bīmār it-:

bīmār ol-:

bī-misāl:

biñ:

biñ biñ:

biñ biñ şükür:

biñ cān ile:

biñ cān ile ḳul ol -:

biñ yıllıḳ:

binā:

biñde bir:

biñinde bir:

bī-nişān:

bir:

bir adım yir:

bir avuc:

bir avuc ḫāk :

bir babadan bir anadan ol-:

bir bāḳ -:

bir bulan:

bir daḫı:

bir dürlü:

bir eyle-:

bir gün:

bir iki gün:

bir ḳabża:

bir ḳapuya ḳul ol-:

bir ḳatre:

bir kez:

bir ol-:

biraz:

birbiri:

birer:

biri iki ṣan -:

birlig:

biryān:

bī-sebeb:

bī-şebīh:

bī-şebīh ü bī -naẓīr:

bī-şumār:

bit-:

biter-/ bitür-:

bī-vefā:

biz:

biżā'a:

Bizi bir dem nefse ışmarlamağıl:

Bizi kendü kendümüze ḳoma:

bol:

būstān:

boşal-:

boyun:

böyle:

bu:

bu deñlü:

BūBekr:

bugün:

Bugüni yarına ṣalma:

buġz:

buḫl:

bul-:

bulagör-:

bulın -/bulun-:

bulmaḳ iste-:

bulunmaz ol-:

bunca:

bura:

burhān:

būstān:

būy:

būy al-:

būy-ı beḳā:

būy-ı ḥasen:

būy-ı muḥabbet:

būy-ı ẕevḳ:

buyruḳ:

buyruḳ ṭut -:

buyur-:

bülbül:

bülbül -i gülzār-ı tevḥīd:

bülbül -i nālān:

bülbül -i şūrīde:

bülend:

bülend it-:

bünyān-ı nübüvvet:

büri- / bürü -:

büşrā bi -envāri'l-yaḳīn:

büyük:

C

cādū:

cāh:

cāhid ol-:

cāhidū fī'llāhi:

cāhil:

cām:

cām -ı 'aşḳ / 'ışḳ:

cām -ı muḥabbet:

cām -ı ṣafā :

cāmi':

cāmi' cümle-i esmā':

cān:

cān at-:

cān bezl it -:

cān bülbüli:

cān fidā eyle-:

cān fidā it -:

cān gülşeni:

cān ile:

cān ile dinle-:

cān ile ten:

cān murġı:

cān sem‘i:

cān taḫtı:

cān terki:

cān terkini ur-:

cān ü dil:

cān u dil taḫtı:

cān ü dilden:

cān ü diller derdi:

cā n ü seri viregör-:

cān ü ten:

cān ü ten bezl idegör -:

cā n ü ten fidā it -:

cān ü ten ḳoy -:

cān u teni beẕl it -:

cān ü teni yolına ḫarc eyle -:

cān üt-:

cān vir-:

cānā:

cānān:

cānān ili:

cānān illeri:

cāndan:

cānib:

cānib -i Ḥaḳ:

cānib -i maṭlūb:

cānib -i Mevlā:

cānın vir-:

cānına te’sīr it-:

cānuñ al -:

cāze yecūzü:

cebr eyle-:

Cebrā’īl:

cedd:

cedel:

cefā:

ceffe’l-ḳalem:

cehālet:

cehennem:

cehl:

celāl perdesi:

celāli vü cemāli geç-:

celālüñ āteşi:

celvet:

cem‘:

cem‘ eyle-:

cem‘ it-:

cem‘ ol-:

cemāl:

cemāli nūrunı gör-:

cemālüñ vaṣfı:

cem‘-i cem‘:

cem‘-i eżdād it -:

cemī‘-i māsivā:

cemī‘-i müşkilāt:

cemī‘-i ṭālib:

cemī‘-i zenb:

Cemīl:

cem‘iyyet:

cenāb:

cenāb -ı Ḥażret:

cenāb-ı pāk:

cenāḥ:

cennāt:

cennet:

cennet ehli:

cennet içre cennet:

cennet-i viṣāl:

cennetü’l-Me’vā:

cevāb:

cevād:

cevher:

cevher-i ẕāt:

cevlān:

cevlān it -:

cevr ü cefā it -:

Ceyḥūn:

cezā :

ceẕb it-:

Cibrīl-i m ükerrem:

cidāl-i ḳīl ü ḳāl:

cigeri yanuḳ:

cihān:

cihān ġavġāsı:

cilve-gāh:

cimā‘:

cinān:

cināyet:

cinn:

cism:

cism ü cān:

cisr-i mecāzī:

civār-ı Ḥaḳ:

civār-ı ḥażret-i Raḥmān:

cūd:

cümle:

cümle-i ‘ālem:

cümle-i aṣfiyā :

cümleten:

cür‘a -i cām -ı maḥabbet:

cür‘a -i esrār-ı Hū:

cür’et:

cürm:

cūş:

cūş eyle-:

cūş it-:

cūşa gel-:

cüvān:

cüz’:

Ç

çağla -:

çāh:

çāh-ı ḍalāl:

çāk idegör-:

çāk it-:

çāk ol -:

çalış-:

çalḳan -:

çār:

çār ‘unṣur:

çāre:

çāre it-:

çāre ol-:

çāre yoḳ:

çārem ḳalma -:

çegnet-:

çek -:

çekin -:

çendān:

çeng:

çerāġ:

çerāġ -ı encüm

çeşme

çeşm-i ḫurde-bīn:

çığır-:

çıḳ -:

çille

çoḳ:

çoḳ çoḳ şükür:

çoḳ ḥamd ü şükürler:

çoḳ ol -:

çoḳ şükr-i bī -pāyān:

çoḳ şükür:

çoḳdan:

çoḳluġ:

çü:

çün:

çünki:

çünkim:

çürü-:

D

da / de:

dāġ:

dağıl-:

daḫı çoḳ:

dahi / daḫı:

dāḫil ol -:

daḫl:

dā’im:

dā’im ol-:

dā ’im olagör-:

dā’imā:

dal-:

ḍalāl ehli:

dāmen -i vaṣl:

dānā:

dānā -y ı ‘aṣḳ:

dāne:

dār-ı dünyā:

dār-ı fenā:

dār-ı ‘uḳbā:

ḍarrā:

Dārü’s-selām:

dārü’ş-şifā:

dārü’ş-şifā -i faż̇l ü raḥmet:

dat-:

da‘vet it-:

da‘vet ol-:

da‘veti it-:

de-/di-:

debbāġ

def‘:

defter(i) düril -:

defter-i fürḳat:

defterini dür-:

deg-:

degül:

degme:

degül:

dehān:

dehr-i dūn:

dek:

delālet it-:

deli:

delīl:

dem:

dem ur-:

dem-ā -dem:

dem-be-dem:

dem-i vuṣlat:

demür:

denī:

denil-:

deñlü:

der-:

derd:

derd belā’ ü miḥnet çek -:

derd ehli:

derd ile ġam

derd ü ġam:

derd ü miḥnet:

derd-i derūn:

derd-i ġam:

derd-i muḥabbet:

derd-i ‘uṣṣāḳ:

derdli / derdlü:

derd-mend / derdimend:

dergāh:

dergāh -ı Ḥaḳ:

deril-:

dermān:

dermān eyle-:

dermān it -:

dermān ol -:

dernek:

derūn:

derūndan:

dervīş:

deryā:

deryā-y ı ‘aşḳ:

deryā-yı raḥm et:

dest-gīr ol-:

dest-i celāl:

dest-i ḳudret:

dest-res bul-:

dest-res ol-:

devā:

devā ḳıl-:

devā ol-:

devāya iriş-:

devlet:

devlet ü dünyā:

devlet-i dünyā:

devlet-i dünyā -yı dūn:

devr eyle-:

devr it-:

devrān:

devrān it-:

dīdār:

dīde-i Ḥaḳḳ ile baḳ -:

dīde-i ḳalb:

diken:

diḳḳatler it -:

dil:

dil deyri:

dil ü cān:

dil ü cān mülkü:

dilā:

dildār:

dildār derdi:

dilden süregör-:

dile-:

dilek:

dil-ḫānesi:

dil-i müştāḳ:

dil-i nā-şād:

dil-i sūzān:

dil-teşnesi:

dīn:

dīn ‘askeri:

dīn emri:

dīn ü dünyā:

dinle-:

dinlen-:

direg ör-:

dişi:

dīv:

dīvān:

dīvāne:

dīvānuña dur-:

diyü/deyü:

dizdār-ı ẕikru'llāh:

doġuş:

dol-:

donat-:

dōsitān:

dōst:

dōst:

dōst bāġı:

dōst bezmi:

dōst cemāli:

dōst dīdārı:

dōst/dōst illeri:

dō st gülleri:

dōst gülşeni:

Dōst gülsitānı:

dōst idüñ -:

dōst ili:

dōst meclisi:

dōstuñ cemāli:

doymaz ol-:

doyur-:

dög -:

dök -:

dölen-:

dön -:

döndür-:

dört envār:

dört nūr:

dört velī :

du'ā-y ı velī:

dūn:

dūn it -:

dur-:

dūr it-:

dūr ol -:

duy-:

duymaz ol-:

dūzaḫī:

dü 'ālem :

dün (ü) gün:

dün ü gün:

dünyā :

dünyā v ü dīn:

dünyā v ü 'uḳbā:

dünyāya teşrīf eyle-:

dünyāyı terk it -:

düpdüz:

dür-:

dürlü:

dürlü dürlü:

dürr-i ma‘nā:

dürr-i pāk:

dürr-i pāk-i bī -naẓīr:

dürr-i ṭarīḳat:

dürül-:

düş-:

düşegel-:

Düşmān sözini diñleme ‘avratdan vefā umma:

düşmen:

düşmiş:

düşür-:

E

ebed:

ebr:

ebṣār-ı ḳulūb:

Ebūbekr:

ebvāb:

ebvāb-ı cennā t-ı ḳulūb:

Ebvāb-ı cinān açıldı:

ebvāb-ı ġa ybī:

ebvāb-ı ni‘am:

ebvāb-ı ṭarīḳ:

ebvāb-ı vuṣūl:

ecel:

edeb:

edeb erkān yolı:

ednā:

ednā vü a‘lā:

ednā -yı ‘aşḳ:

ef‘āl:

ef‘āl-i küll:

efendi:

efġānı it-:

efkār-i fāsid:

eflāk:

eger:

egerçi:

egn:

eglen-:

egri:

egri git-:

ehle’ṣ-ṣalāḥ:

ehl-i ‘aṭā:

ehl-i bāṭın:

ehl-i cennet:

ehl-i derd:

ehl-i dil:

ehl-i dünyā:

ehl-i fesād:

ehl-i ġāfil:

ehl-i ġaflet:

ehl-i ġaraż:

ehl-i Ḥaḳḳ:

ehl-i ḥāl:

ehl-i iḫtiṣāṣ:

ehl-i īmān:

ehl-i ‘irfān:

ehl-i İslām:

ehl-i ḳāl:

ehl-i kerem:

ehl-i ḳīl ü ḳāl:

ehl-i meḳāl:

ehl-i rāy:

ehl-i rūḥ:

ehl-i sa‘ādet:

ehl-i ṣalāḥ:

ehl-i şer:

ehl-i ṭā‘at:

ehl-i tevḥīd:

ehl-i ‘uḳbā:

ehl-i vecd ü ḥāl:

ehl-i yaḳīn:

ehl-i ẓāhir:

Ekber-i a‘māl ẕikru’llāhdur:

ekrem:

eksiglig:

eksil-:

eksük:

eksüklü:

eksüklük:

eḳūlu:

el:

el çek-:

el ḳavşur-:

el sil-:

el yu-:

elā:

elbetde:

elde ṭut-:

elden al-:

elden çıḳar-:

elden git-:

elden ḳo -:

ele al-:

elem:

elest bezmi:

el-faḳru faḫrī:

el-ḥamdü:

el-ḥamdü li’llāh:

el-ḥamdü li’llāhi’l -Kerīm:

eli altında ol -:

eli ir-:

eli irişmez:

elümüz ṭut -:

elin ṭut-:

elinden gel-:

el-mü’minūne fī’n -na‘īm:

elṭāf-ı bī-pāyān it -:

elüm ṭut-:

elümüz ṭut -:

elüñ çek -:

elüñ yu -:

elüñe gir-:

elüñüz irmez:

elvedā‘:

emānet:

eme seme yaramaz:

emek çek -:

emīn:

emmāre bi’s-sū:

emmārelük:

emr:

emr it-:

emr-i Ḥaḳḳ:

emr-i Ḥaḳḳ’a imtisāl it-:

emr-i mi‘rāc:

emvāc:

emvāt:

enāniyet:

enbiyā:

enbiyānuñ serveri:

encüm:

endīşe:

enfa‘:

enfüs:

engüşt:

enhār:

enhār-ı ẕikru’llāh:

enīs-i küll -i ġarīb:

En-nisā’i nāḳiṣātü’l -‘aḳli ve’d -dīn:

enniyyet:

ensār-ı ẕikru’llāh:

ente:

ente taġfīru’z-ẕünūb:

ente testüru’l-‘uyūb:

ente tuṣliḥu’l-ḳulūb:

ente’l-‘Alīm:

ente’l-‘aliyy u’l-a‘lā:

ente’l-Ḫabīr:

ente’l-Ḳādīr:

ente’l-Kerīm:

ente’l-Kerīmü’l-Müste‘ān:

ente’l-Melikü’l-Ḳādir:

ente’r-Raḥīm:

ente’r-Raūfu:

env ā‘-ı feṯḥ ü nuṣret:

envā‘-ı fütūḥ:

envā‘-ı iḥsān eyle-:

envā‘-ı leẕẕāt:

envā‘-ı luṭf:

envā‘-ı ni‘met:

envā‘-ı sürūr:

envār:

envār-ı cemāl:

envār-ı cūd:

envār-ı kelām -ı s̲emme vechu’llāh:

envār-ı muḥabbet:

envār-ı şerī‘at:

envār-ı tevḥīd:

envār-ı z̲āt:

env ār-ı z̲ikru’llāh:

er:

er ü geç:

erba‘īn çek -:

erbāb-ı ḥācāt:

erḥam:

eriş-:

eriyüb aḳ -:

erkān:

erkān edeb al -:

erkek:

erken:

erkenden:

ervāḥ:

erzānī:

es-:

esb-i nefs:

eser:

eser it-:

eser ḳalma -:

eser ḳalmaz:

eser ḳoma -:

eshel ol-:

esīr:

esīr ol-:

esirge-:

esirgeyici:

esīr-i derd ol-:

esīr-i nefs ol-:

esīr-i nefs-i dūn:

esīr-i ṣūret ol-:

eski mekān:

eski yuva:

esmā’:

eṣnām:

esrār:

esrār-ı ḥaḳīḳat:

esrār-ı ma‘ārif maḫzeni:

esrār-ı tevḥīd:

esrār-ı z̲ikru’llāh:

esrük ol-:

e’ṣ-ṣabru miftāḥü’l -ferec:

estaġfiru’llāh:

estaġfiru’llāh el -‘azīm:

eş-:

eşbāḥ:

eşcār:

eşcār-ı z̲ikru’llāh:

eşed:

eşfaḳ:

eşref:

eşref ol-:

eşref ṭutul-:

eş-şükrü li'llāh:

Eş-şükrü li'llāhi'r-raḥīm:

eşyā':

eşyā'y ı ḥaḳīḳat üzre görüb bil -:

etegin ṭut-:

eṭrāf:

eṭvār:

eṭvār-ı ṭarīḳat:

ev:

evlā:

evliyā:

evrāḳ u eşcār:

evvel:

evvel āḫir:

Evvel ü Āḫir olan:

evvelden:

evvelīn ü āḫirīn:

evvelki:

evzār:

ey:

eyā:

eyle-:

eylik işle-:

Eylügi idüb ṣuya ilḳā eyle balıḳ bilmezse Mevlā bilür:

Eylügüñ it ṣuya at balıḳ bilmezse Ḫāliḳ bilür:

Eylügüñ ṣuya lāḥiḳ olursa n'ola, balıḳ bilmezse Ḫāliḳ bilür:

eyü:

Eyyūb:

Eyyūb -veş:

eẕān oḳun -:

ezel:

ezel bezmi:

ezhār:

ezhār-ı ẕikru'llāh:

eẕkār-ı Ḥaḳḳ:

F

fāḫir libās:

faḫr-ı risālet:

faḫr-i 'ālem:

faḫr-i cihān:

faḫr-i enbiyā:

faḳīr:

faḳr:

fānī:

fānī 'alāyıḳ:

fānī ev:

fānī leẕẕet:

fānī metā':

fānī milk/mülk:

fānī na'īm:

fānī sarāy:

fānī ẕevḳ:

farḳ:

farḳ eyle-:

farḳ it -:

farż:

fāsid:

fāş ol-:

fāyıḳ:

faż̧l:

faż̧l u cūd:

faż̧l u iḥsān:

faż̧l u luṭf:

faż̧l u raḥmet:

faż̧l-ı ‘aẓīm:

faż̧l-ı cūd:

faż̧l-ı Ḥaḳ:

fe’ctehid:

fehm eyle-:

fehm it-:

fekāne ḳābe ḳav seynī ev-ednā:

felāḥ bul -:

felek:

fenā:

fenā bāġı:

fenā bul-:

fenā ehli:

fenā-ender-fenā:

fenā meydānı:

fend:

feraḥnāk ol -:

ferd:

Ferhād:

fermān:

fermān-ı Ḥaḳḳ:

ferş:

feryād:

feryād it -:

fetḥ:

fetḥ it-:

fetḥ ol -:

fetḥ-i bāb:

Fettāḥ:

fetvā vir-:

feyż:

feyż-i aḳdes:

feyż-i Ḥaḳ:

fī sebīli’llāh:

fikr:

fikr eyle-:

fikr eyleyügör-:

fikr idegör-:

fikr it-:

fikr-i Mevlā:

fī-külli yevmin şān:

fī’l-ḥaḳīḳa:

fī’llāhi:

fırāḳ:

fırāḳ odına yan -:

fırār eyle-:

fırār it-:

fırāvān:

firişte:

firḳat:

firḳat ili:

firrū ila’llāh:

fitne:

fuḳarā:

Furḳān:

furṣat el virmişken:

furṣat eldeyiken:

furṣat geç-:

fürḳat:

fürḳat çek -:

fürḳat ehli:

G

Ġaffārü’ẕ-ẕünūb:

ġāfil:

ġāfil gelür ġāfil gider:

ġāfil ḳal -:

ġāfil ḳo -:

ġāfil ol-:

ġaflet:

ġaflet ehli:

ġaflet ehli kişi:

ġafletde ḳal-:

ġafletden uyan -:

ġaflete ṭal-:

Ġafūr:

gāh:

gāh olur:

ġāib:

ġālib eyle-:

ġālib ol -:

ġam:

ġamām:

ġamgīn göñül:

ġamın yi-:

ġanī:

ġār:

ġār-ı ṣadr:

ġarīb:

ġarīb ḳal-:

ġarīb ḳo -:

ġarīb-i müst-mend:

ġarīḳ:

ġarīḳ eyle-:

ġarīḳ ol-:

ġarīk-i ni‘m et:

ġarḳ it -:

ġarḳ ol-:

ġavġā:

ġavvāṣ:

ġayb-ı ġuyūb:

ġayb -i ḥaḳīḳat:

ġāyet:

ġāyete ir-:

ġāyete yet-:

ġayr:

ġayra baḳ -:

ġayret it-:

ġayrı:

ġayrı sevdā:

ġazel:

gece:

geç-:

geç ḳal -:

geçegör-:

geçen:

geçil-:

geçir-/geçür-:

gedā:

geh:

gehi:

gel-:

gele gide yol eyle-:

gelüb geç-:

genc-i vaḥdet:

gencīne-i ev-ednā:

ger:

gerçek:

gerçi:

gerçi kim:

gerek:

germiyyet:

getür-:

gevher:

gevher-i kān-ı risālet:

geydür-:

gez-:

ġıdā':

ġılāf:

ġılmān:

gibi:

gice:

gice gündüz:

giceyi gündüze ḳat -:

gidecek:

gidegör-:

giden:

gider-:

gir-:

girdāb:

giri:

giryān it -:

giryān ol -:

git-:

gizle-:

gizlü:

göç-:

gök:

gökçek cemāli:

gölge:

göñlüm al -:

göñlüm evi:

göñlüm şehri:

göñül:

göñül gözi:

göñül ḫānesi:

göñül ḳaṣrı:

göñül mürġı:

göñül vir-:

g öñül vīrānesi:

göñüller derdi:

göñüller ḫānesi:

göñülsüz:

gör-:

gör ki:

göre:

göre görmezlüg:

göregör-:

görin -/görün-:

görinür:

görmez eyle-:

görmez ol -:

görün -:

göster-:

götür-:

göyündür-:

göz:

gözet-:

gözi yum-:

gözin aç-:

gözine ṭoprak ṭoldur-:

gözle-:

gözüñ aç-/ ac-:

gözüñ gözüñ aç-:

gözüñ yum -:

gözüñi aç-:

ġufrān:

ġufrān it-:

ġulġule:

ġulġule eyle-:

ġurbet iller:

ġurūr it -:

gūş eyle-:

gūş idegör-:

gūş it-:

gūş-ı cān:

güç:

güç gel -:

güç it-:

güftār-ı ẕikru’llāh:

gül:

gülāb-ı ḥubb-ı ezel:

güldür-:

gül-i bī -ḫār:

gül-i bī -ḫār-ı bāḳī:

gül-i ṣad-berg-i gülzār-ı sa‘ā det:

gülistān:

gülizār it -:

gülşen:

gülşen-i cennet:

gülşen-i vaṣl:

gülsitān:

gül yüzler:

gülzār:

gülzār-ı cennet:

gülzār-ı ẕikru’llāh:

gün:

günāh:

günāh eyle-:

günden ‘ay ān:

günden güne:

gündüz:

güneş:

güt-:

güz:

güzel:

güẕer it-:

güzer ḳıl -:

H

ḫaber:

ḫaber al-:

ḫaber ṣor-:

ḫaber vir-:

haberdār ol-:

ḫˇāb-ı ġaflet:

ḥabīb:

ḥabībā:

ḥabīb-i bā-ṣafā:

ḥabīb-i Ḥażret-i Raḥmān:

Ḥabīb-i Ḫudā:

Ḥabīb-i Murtażā:

Ḥabību’llāh:

ḫabīr:

ḥabl-i metīn:

ḥacc-ı ekber:

ḥācet ḳal-:

ḥadd:

Hādī:

hādī-i dār-ı na‘īm:

hādī-i ehl-i yaḳīn:

ḥā’il:

ḥā’il ol-:

ḥaḳḳ:

ḫak:

Ḥaḳ cemāli:

Ḥaḳ ehli:

Ḥaḳ elleri:

ḫāk idegör-:

Ḥaḳ ile baḳ-:

Ḥaḳ ile şuhūd et-:

ḫāk ile yeksān ol-:

Ḥaḳ ‘ışḳı:

ḫāk it-:

Ḥaḳḳ kelām:

ḫāk ol-:

ḥaḳāyıḳ:

ḥaḳāyıḳ ḫirmeni:

ḫāke yüzümüz sür-:

ḥaḳīḳat:

ḥaḳīḳat bāġı:

ḥaḳīḳat baḥrı:

ḥaḳīḳat genci:

ḥaḳīḳat gülşeni:

ḥaḳīḳat maẓharı:

ḥaḳīḳat şem‘i:

ḥaḳīḳat servi:

ḥaḳīḳat üzre:

ḥaḳīḳat yolı:

ḥaḳīḳat yoluna git-:

ḥaḳīḳī:

ḥaḳīḳī ol-:

Ḥakīm:

ḥakīm ol-:

Ḥaḳḳ ile ol-:

Ḥaḳḳ’a ḳul ol-:

Ḥaḳḳ’a şükür:

Ḥaḳḳ’a uç-:

Ḥaḳḳ’a vāṣıl ol-:

ḥaḳḳānī şühūd eyle-:

Ḥaḳḳānī vücūd:

Ḥaḳḳ’dan geldüm yene Ḥaḳḳ’a giderüm:

Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳ ile şuhūd it-:

ḥaḳḳ-ı yaḳīn:

Ḥaḳḳ’uñ dīvānına ṭurub gelen:

Ḥaḳḳ’uñ iḥsānına irüb gelen:

ḫāk-pāyı ol-:

ḥāl:

ḥāl ehli:

ḫalāṣ eyle-:

ḫalāṣ it-:

ḫalāṣ ol-:

ḥālāt:

Ḥaleb:

ḫalef:

ḫalel:

ḫalel vir-:

ḥālet:

ḥālet bul-:

ḥālet-i ‘aşḳ:

ḫālī:

ḥāl-i ekvān:

ḥāl-i iblīs:

ḫālī ol-:

hālik:

Ḫāliḳ-i ‘ālem:

Ḫāliḳ-ı kevn ü mekān:

Ḫāliḳu’l-küll:

Ḫalīl:

ḥālince:

ḫalḳ:

ḫalḳ it-:

ḫalḳ ol-:

ḫalḳ-ı cihān:

ḥall it-:

ḫalvet:

ḫalvet-i sulṭān:

ḥamām-ı ġam:

ḥamd:

ḥamd ü minnet:

ḥamd ü senā eyle-:

ḫamsīn:

ḫandān it-:

ḫandān ol-:

ḫande-rū ol-:

ḫ̆ān-ı bī-pāyān-ı vaṣl:

ḫ̆ān-ı vaṣl:

ḫānluḳ:

ḫār:

ḫarāb:

ḫarābāt ehli:

ḫarc it-:

ḥarīḳ ol-:

ḫarḳ it-:

ḥased:

ḥāṣıl:

ḥāṣıl ol-:

ḥasret:

ḥasret ḳo-:

ḥasret odına yaḳ-:

ḥasret ol-:

ḥasretde ḳo-:

ḥasret-i yār:

ḫāṣṣ:

ḫāṣṣ ü ‘āmm:

ḫasta/ḫaste:

ḫaste-dil:

ḥāşā:

ḥaşr:

ḥaşr ol-:

ḫaṭā’:

ḫaṭā’ eyle-:

ḫaṭā’ ile:

ḫātem ol-:

ḫātem-i enbiyā:

ḫāṭır-ı perīşān:

ḫavāṭır:

ḥavl ile ḳuvvet:

ḥavli çekil-:

Ḥavvā:

hay:

Ḥayy:

hāy u hūy-ı ġulġul:

ḫayāl-i vaṣl-ı dōst:

ḫayāl-i ẓill:

ḥayāt:

ḥayāt iḳlīmi:

ḥayāt vir-:

ḥayāta ir-:

ḥayāt-ı cāvidān:

Ḥayder:

ḫaylī:

ḫayr:

ḫayr işle-:

ḥayrān:

ḥayrān it-:

ḥayrān ol-:

ḥayrān u medhūş eyle-:

ḥayrān ü mest ol-:

ḥayret:

ḥayretde ḳal-:

ḥayretde ḳo-:

ḫayr-ı beşer:

ḫayr-ı ezkār:

ḫayr-ı mesākin:

ḫayr-ı meṭālib:

ḫayr-ı ṣalāḥ:

ḫayr-ı sübül:

ḫayrü'l-beşer:

ḫayrü'l-enām:

ḫayru'l-verā:

Ḫayrü'n-nāṣırīn:

ḥayvān:

Ḥayy:

Ḥayyī:

hāẕā ṣırāṭün müstaḳīm:

ḫazān ol-:

ḫazef:

ḥaẕer eyle-:

ḥaẕer idegör-:

ḥaẕer it-:

ḥaẕer ḳıl-:

ḥazīn ol-:

ḫāzin-i esrār-ı lāhūt:

ḥāżır:

ḥāżır gör-:

Ḥāzır ü Nāẓır olan:

ḥāżırla-:

ḥażm it-:

ḥażret:

Ḥażret-i Ġaffār:

Ḥażret-i Ḥaḳḳ:

Ḥażret-i Ḫallāḳ-ı ʻālem:

Ḥażret-i Mevlā:

Ḥażret-i ni‘me’l-me’āb:

Ḥażret-i Raḥmān:

Ḥażret-i Sulṭān Murād:

ḥażret-i Yūsuf’la İsmā‘īl:

ḥaẓẓ:

ḥaẓẓ-ı evfā:

heb/hep:

hem:

hemān:

hem-dem:

hem-dem-i enīn ol-:

hem...hem:

hem...hem...hem:

hemīn:

hemīşe:

hemm-i dünyā:

her:

her ān:

her bār:

her bir:

her biri:

her gāh:

her ḳaçan:

her kim:

her kim ki:

Her kim ḳışuñ eyü günine ḫaşmuñ eyü sözine aldanursa pişmānlığı üzerine:

her kişi:

her laḥẓa:

her ne:

her ne deñlü:

her nefes:

her rūz ü şeb:

her şey’:

her yaña aḳın ṣal-:

her yaña yel-:

her zamān:

her-gāh:

herkes:

ḥesāb ṣorul-:

hevā:

hevā vü heves:

hevālarda ol-:

hevā-yı Ḥaḳ:

hevā-yı nefs:

hevā-yı nefse düş-:

hevā-yı nefse uy-:

hey:

ḥıfẓ eyle-:

ḥıfẓ idegör-:

ḥıfẓ it-:

ḥıfẓ-ı Ḥaḳ:

ḥıḳd:

ḥıḳd u ḥased it-:

ḥışn:

ḥışn-ı dil:

ḫıyānet it-:

Ḫıżır / Ḫıżr:

ḥicāb:

ḥicāz:

hicr:

hicrān:

hīç:

hīçbir nefes:

hīçbir ḥāl:

hīç-i ‘Anḳā:

hīç kimse:

hidāyet:

hidāyet ‘askeri:

hidāyet eyle-:

ḥidāyet it-:

hidāyet ḳıl-:

hidāyet ol-:

ḥiddet:

ḫidmet:

ḥidmet eyle-:

ḫidmet it-:

ḫidmete bel bağla-:

ḫidmet-i Ḥaḳḳ:

ḫidmet-i Ḫāliḳ’da ol-:

ḫidmet-i Mevlā’da ol-:

ḥikmet:

ḥikmet-i Mevlā:

hilāl:

hilāl-ebrū:

hilāli bedr ol-:

ḥīle:

himmet:

himmet it-:

himmet semendi:

ḥişār:

ḫisset:

ḫiṭāb:

ḫiṭāb-ı Ḥaḳḳ:

ḫiṭāb-ı irci‘ī:

ḫiṭāb-ı müsteṭāb:

ḫiṭābı ẕevḳine ir-:

ḫiyānet:

hiżmet it-:

ḫōd:

ḫōd-bīn ol-:

ḫōş:

ḫōş gel-:

ḫōş gör-:

ḫōş ol-:

ḫōşagel-:

Hū:

ḫūb:

ḥubb:

ḫūb cemāl:

ḥubb-ı cāh:

ḥubb-ı dehr-i dūn:

ḥubb-ı dil:

ḥubb-ı dünyā:

ḥubb-ı Ḥabīb-i medenī:

ḥubb-ı Ḥaḳ:

ḥubb-ı Ḫudā:

ḥubb-ı sivā:

ḥubb-ı vaṭan:

ḥubb-ı ẕeheb:

hubūb it-:

ḥuccāc:

hudā:

Ḫudā-bīn:

Ḫudāvend:

Ḫudāvend-i ‘Alīm:

Ḫudāvend-i Kerīm:

Ḫudāyā:

Ḫudā-yı Müste‘ān:

ḫulḳ-ı ḥasen:

ḥulle:

ḫullet:

ḥummā:

ḫūn it-:

ḫūn-ı vaṣl-ı dildār:

ḥūrī:

ḫurrem ü şād ol-:

ḫurşīd:

ḫūrşīd-i ‘ālem-tāb:

ḫūy:

hūy ü hāy-ı ‘aşḳ:

ḥużūr:

ḥużūr bul-:

ḥużūr-ı Ḥaḳḳ:

Hüdāī:

Hüdāī-i derd-mend:

Hüdāī’yi bil-:

ḥükm:

ḥükm-i Ḳur’ān:

hümām:

hümā-yı dil:

hümā-yı ‘irfān:

hümūm:

ḥüsn:

ḥüsnā:

ḥüsn-i ‘amel:

ḥüsn-i himmet:

ḥüsn-i icābet:

ḥüsn-i iltifāt:

ḥüsn-i tedbīr:

Ḫüsrev:

Ḫüsrev-i devrān:

hüve’l-evvel hüve’l-āḫir hüve’ẓ-ẓāhir hüve’l-bāṭın:

hüviyyet:

I

ıraġ ol-:

ıragör-:

ıraḳ ol-:

ıṣlāḥ:

ıṣlāḥ eyle-:

ıṣlāḥ idiver-:

ıṣlāḥ-ı ‘ālem:

ıṣlāḥ-ı dīn it-:

ıṣlāḥ-ı ḳulūb:

ıṣmarla-:

ıṣrār it-:

ıssı:

‘ışḳ deryāsı:

‘ışḳ eri:

‘ışḳ-ı ma‘şūḳ:

‘ışḳ u muḥabbet:

‘ışḳ-ı Şīrīn:

‘ışḳ-ı pāk:

‘ışḳ-ı yār:

‘ışḳuñ ṭolusın iç-:

ıżṭırāb:

İ

i-:

ʿibād:

‘ibāda’llāhi:

‘ibādet:

‘ibādet eyle-:

İblīs-i ḍāll:

İblīs-i racīm:

ibn Ādem:

‘ibret:

ibret gözüyle baḳ-:

‘ibret ile baḳ-:

īcād eyle-:

īcād it-:

icrā’ it-:

iç:

içegör-:

içre:

içün:

içür-:

‘īd:

idegör-:

‘īd-ı aḍḥā:

‘īd-ı ekber:

‘īd-ı vaṣl:

‘īd-ı viṣāl:

‘īd-ı vuṣlat:

‘īd-i ūlā:

ifnā-yı vücūd eyle-:

‘ifrīt-i nefs:

ifsād:

iftiḫār:

iġfir lenā yevme’z-zelel:

iḫāṭa eyle-:

iḫfā-yı ‘aşḳ:
iḫlāṣ:
ihmāl:
ihmāl it-:
iḥsā:
iḥsān
iḥsān eyle-:
iḥsān it-:
iḥsān ol-:
iḥsān u kerem:
iḥsān-ı ‘aẕīm eyle-:
iḥsān-ı küllī eyle-:
iḫtiyācı ol-:
iḫtiyār:
iḫtiyār eyle-:
iḫtiyār it-:
iḫtiyāruñ elden git-:
iḫvān:
iḥyā:
iḥyā it-:
‘iḳāl ol-:
iḳāmet:
iḳāmet eyle-:
īḳāż it-:
iḳbāl eyle-:
iḳbāl it-:
iki:
iki ‘ālem:
iki cihān:
iki cihān sulṭānı:
iki cihānı vir-:
iki ḳapulu:
iki şaḳḳ ol-:
iḳrār:
iksār-ı ẕikru’llāh:
iḳtidār:
il/el:
il:
el:
İlāh:
İlāhī:
i‘lān it-:
i‘lā-yı dīn it-:
ile:
ilḥāḳ it-:
illā:
‘ilm/‘ilüm:
‘ilm:
‘ilm ile ‘irfān:
‘ilm ü ‘amel:
‘ilm ü ‘irfān:
‘ilm ü ma‘ārif kānı:
‘ilm-i bi’llāh:
ilt-:
ilticā eyle-:
ilticā it-:

iltifāt ḳıl-:

iltifātı it-:

ilzām it-:

imām-ı enbiyā:

īmān:

īmān ehli:

īmān getür-:

īmāna ir-:

īmān-ı kāmil:

imdi:

imkān:

imkān ol-:

imrūz:

imtiḥān eyle-:

in şi'te'l-felāḥ:

in te'uddū ni'meta'llāh:

'inād it-:

in'ām:

in'ām it-:

in'ām-ı Rab:

inan-:

'ināyet:

'ināyet 'askeri:

'ināyet eyle-:

'ināyet ıssı:

'ināyet it-:

'ināyet ḳıl-:

'ināyet-i Ḥaḳ:

incit-:

iñende:

inkār:

inkār it-:

inḳiyād:

inḳiyād eyle-:

iñle-:

inne 'umre'l-mer'i yemżī ke'r-riyāḥ:

inne'l-ḥabībe'l-Muṣṭafā:

innema'llāhü ilāhün vāḥid:

'innīn:

ins:

inṣāfa gel-:

inṣāfı eyle-:

insān:

insān-ı kāmil:

insānlıḳ:

inşirāḥ:

intisāb it-:

intiẓār:

ir-:

irādet:

'irāḳ:

iregör-:

iren:

'irfān:

irgür-:

iriş-:

irişdür-:

irmek iste-:

irşād eyle-:

irşād it-:

irşād-ı ümmet it-:

irüşdür-:

īṣāl eyle-:

īsār-ı ẕikru'llāh:

isbāt ü maḥv eyle-:

işġā it-:

isḳāt-ı vücūd eyle:

İsmā'īl:

İsmā'īl-vār:

İsmā'īl-veş:

isnād:

isneyniyyet:

isrine iḳtidā ḳıl-:

iste-:

isti'dād vir-:

istiġfār:

istiġfār eyle-:

istiġfār it-:

istiḳāmet ehli:

istimdād eyle-:

'işyān:

'işyān it-:

iş:

iş it-:

işbu:

işi tamām ol-:

işigine yüz sür-:

işigine yüzler sür-:

işiġüñe yüzüm gözüm sür-:

işit-:

işitmiş ol-:

işle-:

iştiġāl:

iştiġāli it-:

iştiyāḳ:

işüñ bitür-:

it:

iṭā'at:

i'ṭā eyle-:

i'ṭā it-:

i'ṭā ḳıl-:

i'ṭā-yı 'aşḳ eyle-:

i'tiḳād:

i'tiḳād eyle-:

i'timād:

i'timād it-:

i'tiẕār eyle-:

itmām eyle-:

iv-:

iy:

İzā cāe'l ḳaḍā a'miye'l-baṣar:

iżā'at:

iżā‘at eyle-:

iżāfāt:

iẕ‘ān eyle-:

iz‘ān idin-:

iz‘ān it-:

izdiyād-ı ni‘met:

iẓhār eyle:

iẓhār it-:

iẓhār ḳıl-:

iẓhār-ı bid‘at:

iẓhār-ı ẕikru’llāh:

izle-:

iżmār-ı Hū:

‘izzet:

K

Kā‘be:

ḳābe ḳavseyn:

Kā‘be-i āmāl:

Kā‘be-i maṭlūb:

ḳābil:

ḳābil-i iḥṣā’:

ḳābiliyyet:

ḳabr:

ḳabr eyle-:

ḳabre gir-:

ḳabūl:

ḳabūl eyle-:

ḳabūl it-:

ḳabża-i ḳudret:

ḳaç-:

ḳaçan:

ḳaçan kim:

Ḳad ḍālle ḳavmün müfsidūn:

ḳad ḳāle:

ḳadem:

ḳadem baṣ-:

ḳāḍī:

Ḳadīm:

ḳadīmī:

ḳadīm-i āşiyān:

ḳādir:

ḳādir ol-:

Ḳādir ü muṭlaḳ:

ḳadr:

ḳadr-i cemīl:

ḳadr-i vaṣl:

ḳadrini bil-:

kāf u nūn iḳlīmi:

ḳafes:

ḳafeṣden uç-:

kāfir:

kāfirūn:

kāġıd:

ḳahr:

ḳā‘id:

ḳā’il:

ḳā’im

ḳā’im ol-:

kā’ināt:

kākül-i ‘anber-feşān:

ḳal-:

ḳal‘ eyle-:

ḳal‘ it-:

ḳalay:

ḳalb:

ḳalb-i ḥazīn:

ḳalb-i insān:

ḳalb-i insānī:

ḳalb-i kāmil:

ḳalbi ḳarar-:

ḳalbī sarāyı:

ḳalb-i ‘uṣṣāḳ:

ḳalbi uyanıḳ/uyanuḳ:

ḳalb-i vīrān:

ḳaldır-/ḳaldur-:

ḳāleb-i ẓulmānī:

ḳalem:

ḳalem yoḳ:

ḳalıb:

ḳalīl:

ḳalḳ-:

kāmil:

kāmil ol-:

kām-rān it-:

ḳamu:

ḳan-:

kān:

kān mā kān:

ḳana ḳana:

ḳanad bük-:

ḳande/ḳanda:

ḳande baḳarsam efendim ṣañ-:

ḳande baḳsa seni ṣan-:

ḳande ḳaldı:

ḳanden:

ḳandur-:

kāne yekūn:

ḳanı:

kān-ı ‘aṭā:

kān-ı kerem:

ḳap-:

ḳapu:

ḳapu aç-:

kār:

ḳar buz:

kār eylemez:

ḳar‘ it-:

ḳarañu:

ḳarār:

ḳarār eyle-:

ḳarār eylemez ol-:

ḳarār it-:

kārbān:

kārbān-ı sālikān:

ḳardaş:

ḳarīb:

ḳarīb ol-:

ḳarīn:

ḳarīn ol-:

ḳarīn-i bezm-i ḫāṣ:

ḳarīn-i bezm-i vaḥdet:

ḳarīn-i meclis-i ḫāṣ:

ḳarīn-i nefs-i emmāre:

ḳarpuz:

ḳarşı/ḳarşu:

ḳaṣd eyle-:

ḳaṣd it-:

ḳaṣdın eyle-:

ḳaṣdın it-:

ḳaṣr-ı kemāl:

ḳaṣr-ı ḳurb:

kāşāne:

ḳat:

ḳaṭ‘ it-:

ḳatı:

ḳaṭ‘-ı menāzil idegör-:

ḳaṭre:

ḳaṭre:

ḳaṭrece:

ḳaṭre-i nīsān:

ḳaṭreyi deryāya sal-:

ḳavī:

ḳavl-i ṣādıḳ:

ḳavun:

ḳayd:

ḳayd-i ‘alef:

ḳayd-ı bend eyle-:

kayır-:

ḳayna-:

Ḳays:

Ḳayyūm:

ḳaża:

ḳazan-:

keder:

kefīl:

keh-keşān:

kelām:

kelām-ı müfīd:

kelb-i murdār:

Kelle saġ olduḳca bir külāh eksük degül:

kelle-i sükker:

kem:

kemāl:

kemāl bul-:

kemāle iriş-:

kemāl-i faźl:

kemāl-i ḥüsn:

kemāl-i iftiḳār:

kemāl-i ḳudret:

kemāl-i luṭf:

kemāl-i luṭf u iḥsāndan:

kemāl-i rif‘at:

kemāl-i şühūd eyle-:

kemend:

kemlik it-:

kemter:

Ken‘ān:

kendü:

kendözü:

kendü hevāsına git-:

kendü özi:

kendüñden el sil-:

kendüñi bil-:

kendüñi ḫāk eyle-:

kendüyi bil-:

kendüyi yitir-:

kenz:

kenz-i bī-pāyān:

kenz-i cūd:

kenz-i ḥaḳīḳat:

kenz-i lā-yefnā:

kenz-i maḫfī:

kenz-i mestūr:

kenz-i sır:

kerāmāt:

kerāmet:

kerem:

kerem deryāsı:

kerem eyle-:

kerem it-:

kerem ḳıl-:

kerem-kān:

kerīm:

kerre:

kes-:

kesb-i sürūr it-:

kesdür-:

kesil-:

kesret ‘ālemi:

kesret emvācı:

kesret murġ-zārı:

kesretde vaḥdet bul-:

kesretdeki vaḥdet:

keşf:

keşf eyle-:

keşf it-:

keşf ol-:

keşf-i rāz it-:

ketb eyle-:

ketb ol-:

kevkeb:

kevn:

kevn ü mekān:

kevs̲er:

kevs̲er şarābı:

kevs̲er-i vaḥdet:

key:

keydī metīn:

keyd-i nefs:

keyfiyyet-i āsār-ı Hū:

kez:

ḳıl-:

ḳılıç:

ḳıllet:

ḳır-:

ḳış:

ki:

kibr:

kim:

Kim dünyāda li-vechi'llāh esīr āzād ider ki ol daḫı āḫiretde āzād olub keder görmez:

kim ki:

kimi:

kimse:

kīn:

kişi:

ḳışın:

ḳısmet-i rūz-ı ezel:

ḳıyām:

ḳıyāmet:

ḳo-:

ḳoḳ-:

ḳol:

ḳolayuña git-:

ḳon-:

ḳonaḳ:

ḳonul-:

ḳoy-:

ḳoyub git-:

köhne:

köhne ḳarı:

ḳubūr:

ḳudret:

ḳudret-i Perverdigār:

ḳudret-i tāmm:

ḳudūm:

kūh:

kūh-ı elvend:

kūh-sār:

ḳul:

ḳul ol-:

ḳul olagör-:

ḳulaḳ:

ḳulaḳ ṭut-:

ḳulle-i Ḳāf-ı ḥaḳīḳat mürġı:

ḳulluḳ/ḳulluġ:

ḳulluḳ it-:

ḳulluḳ yolın güt-:

ḳulūb:

ḳulūb-ı ʻāşıḳān:
ḳulūb-ı nās:
ḳur-:
Ḳur’ān:
Ḳur’ān-ı ʻaẓīm:
ḳurbān:
ḳurbān ol-:
ḳurbet:
ḳurb-ı Ḥaḳ:
ḳurb-ı Mevlā:
Ḳurı:
ḳurıl-:
ḳurtar-:
ḳurtul-:
ḳuşūr:
ḳuşūr it-:
ḳuşūra baḳma:
ḳuş:
ḳuṭb-ı eflāk-ı muḥabbet:
ḳuṭb-ı evliyā:
ḳutlı:
ḳuvā:
ḳuvvet:
ḳuyūd:
kübrā:
küçük:
kūmū:
kül it-:
külāh:
küllî/küllü:
küllü ān:
külli şey’:
küllü şey’in hālik:
küllüg:
kün:
küntü kenz esrārı:
küntü kenz esrārın aç-:
kürsī:

L

lāilāhe illa’llah:
lā ta‘ayyün:
lā taḳneṭū min raḥmeti’llāh:
lā uḥṣī senā:
lā-büd:
lā-cerem:
lāf ur-:
lāf ü güẕāf:
lāhūt illeri:
lākin:
lāle:
lā-mekān:
lā-mekān illeri:
lā-mekān milki:
lā-tekilnī:

lā-yestaḳīm:

Lā-yezāl:

lāyıḳ:

lāyıḳ eyle-:

lāyıḳ ḳıl-:

lāyıḳ ol-:

lāyıḳ olagör-:

lāyıḳ-ı bezm-i viṣāl:

lāzım:

lāzım ol-:

lehū:

le’īm:

lek:

leḳad ebda’tenā bi’l-kāfi ve’n-nūn:

lem telidnī:

lem yekun küfven aḥad:

lem‘a:

lem‘a-i nūr-ı şühūd:

Lem-yezel:

len terān:

lev denevtü:

levḥ ü ḳalem:

levḥ-i dil:

levs:

levs-i sivā:

Leyl ü nehār iden O’dur:

Leylā/Leylī:

Leylā yādı:

Leylā-yı ‘aşḳ:

leyle-i mi‘rāc:

leyl-i isrā:

leyse li’l-insāni illā mā se‘ā:

leyte:

leẕẕāt:

leẕẕet:

leẕẕet al-:

leẕẕet-i fānī:

libās:

līk:

līki:

lī-ma‘allāh ḳaṣrı:

lisān-ı ḥāl:

liyāḳat:

luṭf:

luṭf eyle-:

luṭf ile iḥsān:

luṭf ile iḥsānuñ ayı:

luṭf it-:

luṭf u cūd:

luṭf u iḥsān:

luṭf u ‘ināyet it-:

luṭf u ‘ināyet ḳapusunı aç-:

luṭf u kerem:

luṭf-ı bī-ḥadd:

luṭf-ı bī-pāyān:

luṭf-ı Ḥaḳḳ:

luṭfunı gör-:

lücce-i raḥmet:

lücce-i ‘ummān:

M

mā:

ma‘ārif cenneti:

ma‘ārif ehli:

ma‘den-i ‘ilm ü ‘irfān:

ma‘dūm:

ma‘dūm ol-:

maġfiret it-:

maġlūb ol-:

maġrūr ol-:

māh:

maḥabbet:

maḥabbet cevheri:

maḥal eyle-:

maḥall-i iftiḫār: maḥbūb:

maḥbūb:

maḥbūb-ı bī-hemtā:

maḥbūb-ı Ḥak:

maḥbūb-ı ḥaḳīḳī:

maḥcūb:

maḥcūb ol-:

maḫfī:

maḥfūf ol-:

māh-ı ġufrān:

māh-ı mübārek:

māh-ı nev:

māh-ı tābān:

maḫlūḳ:

maḫlūḳāt:

Maḥmūd:

maḥmūm:

maḥrūm ḳalmış:

maḥv:

maḥv eyle-:

maḥv it-:

maḥv ol-:

maḫzen-i esrār-ı Ḥaḳḳ:

maḫzen-i sırr-ı ḥaḳāyıḳ:

maḫż-ı fażl:

maḥzūn:

maḥzūn ol-:

mā’il ol-: *Gönlünü kaptırmak.*

maḳām:

maḳāmāt:

maḳām-ı ḳābe ḳavseyn:

maḳām-ı ḳābe ḳavseyni ev-ednā:

maḳām-ı Maḥmūd:

maḳām-ı rāḥat:

maḳrūn ol-:

maḳṣad-ı aḳṣā:

maḳṣūd:

maḳṣūda ir-:

maḳṣūd-ı aḳṣā:

maḳṣūduñı bul-:

māl:

māl ü benūn:

māl ü mülk:

Mālik:

Mālik:

mālik ol-:

mālik olagör-:

Mālike’r-riḳāb:

mālik-i yevmi’d-dīn:

ma‘lūm:

ma‘lūm ol-:

ma‘mūr:

ma‘mūr ol-:

ma‘nā:

ma‘nā güli:

mānend-i Ya‘ḳūb:

mānend-i ẕu’lfekār-ı ‘Alī:

māni‘:

ma‘nī di-:

māni‘ ol-:

manṣıb:

manṣıb ol-:

mār:

ma‘rifet mektebi:

marżiyye:

māsivā:

mā-sivā’llāh:

mā-sivādan geç-:

māsivāyı terk it-:

ma‘ṣiyet:

ma‘siyet ehli:

ma‘ṣūḳ:

mā-teḳaddem mā-teaḫḫar:

maṭlab:

maṭlab it-:

maṭlab ol-:

maṭlab-ı a‘lā:

maṭlab-ı a‘lā olan:

maṭlūb:

māye-i ‘ömr:

maẓhar:

maẓhar it-:

maẓhar ol-:

maẓhar-ı envār-ı Ḥaḳḳ:

maẓhar-ı ‘ināyet:

maẓhar-ı ‘irfān:

maẓhar-ı nūr-ı ḥaḳīḳat:

maẓhar-ı tāmm-ı Ḫudā:

maẓhar-ı ẕāt:

māżī:

maẓlūm:

me‘āl:

me‘ānī meclisi:

mebde-i küll:

mecāz:

mecāzī:

mecma‘ü’l-baḥreyn:

mecnūn:

medār:

meded:

meded eyle-:

meded ir-:

meded it-:

meded ḳıl-:

meftūḥ:

meftūn:

meger:

meger ki:

meger kim:

meges:

mehālik:

mekān:

mekān ṭut-:

mekr:

mekr-i düşmān:

mekteb-i ‘irfān:

melce-i erbāb-ı ḥācāt:

melek:

Men ‘arefe men ‘aref ḳad ‘arefe va‘teref:

men hū:

men‘ it-:

Men lem yehdi‘llāhu mālehu min hād:

menāṣıb:

menba‘-ı luṭf u cūd:

menzil:

merātib:

merātib geç-:

merd:

merdāne baḳ-:

merd-i dānā:

merd-i vāṣıl:

merḥamet:

merżāt-ı Ḥaḳ:

merżāt-ı ilāhiyye:

mesel:

Mesīḥā:

meskenet:

meslek:

meslek-i ḫayr:

mesrūr ol-:

mest it-:

mest ol-:

mest ü ḥayrān ḳal-:

mestāne:

mest-i mey-i muḥabbet:

meşk:

meşreb-i ṣāfī:

metā‘-ı vaṣl:

meṭālib:

mevāni‘:

mevc:

mevc ur-:

mevce gel-:

mevcūd:

mevcūdāt:

mevdū‘:

mevḳūf:

Mevlā:

Mevlā yeter bāḳī heves:

Mevlā’dan in‘ām olsa ḳuldan iḳdām ḳoparmış:

Mevlā-yı kerīm:

mevlid ayı:

mevt:

meydān:

meydān it-:

meydāna ṣal-:

mey-i ġaflet:

meyl:

meyl eyle-:

meẓāhir:

meẕāḳ:

mezār:

meẕkūr:

mı/mi:

Mıṣr:

midād:

miftāḥ:

miftāḥ-ı bāb-ı Ḥażret:

miftāḥ-ı kenz-i vaḥdet:

miftāḥ-ı necāḥ:

mihmān:

mihmān ol-:

miḥnet:

miḥnet kemendiñ ṣal-:

mihr:

milk/mülk:

milk-i bākī:

milk-i dil:

milk-i dünyā:

milk-i Süleymān:

mi‘mār-ı ẕikru’llāh:

mīm-i imkān:

min ġayr-ı ṭaleb:

min külli:

minhāc it-:

mīr:

mi‘rāc:

mi‘rāc it-:

mi‘rācuñı it-:

mir’āt:

mir’āt-ı dil:

mir’āt-ı ḳalb:

mīr-i ‘aşḳ:

misāfirḫāne:

miskīn:

misl:

mīzān:

monlā-yı ‘aşḳ:

mu‘ammā:

mu‘aṭṭal it-:

mu‘aṭṭar idegör-:

muġtenem ol-:

muḥabbet:

muḥabbet baḥrı:

muḥabbet it-:

muḥabbet sāġarı:

muḥaḳḳaḳ:

muḥāl ol-:

muḫālif:

Muḥammed:

Muḥammed Muṣṭafā:

muḥīt-i baḥr-ı tevḥīd:

muḥīṭ-i küll:

muḥkem:

muḥkem eyle-:

muḥkem ṭut-:

muḥsin:

muḥtāc:

muḥtāc ol-:

muḫtaṣar:

Mu‘īn:

muḳaddem gönder-:

muḳārīn ol-:

muḳarrer:

Muḳtedā:

muḳteżā:

muḳteżā-yı cem‘le cem‘:

muntaẓır:

mūr:

murād:

murād idin-:

murādlar vir-:

Musā:

muṣanna‘:

Muṣṭafā:

Muṣṭafā muḫtār:

mu‘tād eyle-:

mu‘tād it-:

mu‘tād ol-:

mu‘teber:

muṭlaḳ:

muṭlaḳā:

muṭma’inne:

muttaṣıl:

mūtū:

muvaḥḥid:

mübārek:

mübtelā ḳal-:

mücāhid:

Mücīb:

Mücibe’s-sāilīn:

mücrim:

Müctebā:

müdebbir-i umūr:

müderrislik:

mü’ezzin:

müfīd:

mükerrer idegör-:

mülāzım:

mülḥaḳ:

mülk-i beden:

mülk-i beḳā:

mülk-i Süleymān:

mü’min:

mümkin:

münādī:

münevver eyle-:

münevver ol-:

münezzeh:

mün‘im:

münkir:

müntehā:

mürde-cāne:

mürekkeb:

mürşid:

mürşid-i rāh-ı ḥaḳīḳat:

müsaḫḫar:

müsebbiḥ:

müselmānlıḳ:

müsemmā:

müslim:

müstaġraḳ:

müstaġraḳ-ı bezm-i elest:

müstaḳbel:

Müste‘ān:

müste-mend:

müşerref ol-:

müşkil/müşkül:

müşrik:

mütesellī:

müyesser eyle-:

müyesser ḳıl-:

müyesser ol-:

müznib:

N

nacaḳ:

nādān:

nādān olan:

nādim ol-:

naġme-i ezkār-ı Hū eyle-:

naḥv:

naḥv ile ṣarf:

na‘īm:

na‘īm-i cennet:

na‘īm-i dehr-i dūna:

naḳd-i ‘ömr:

nāḳış:

naḳḳāş:

nālān:

nālān eyle-:

nālān it-:

nālān ol-:

nāle:

na‘mā:

namāz:

namāzı ḳıl-:

nā-merd:

nā-peydā:

nār:

nār hevā ü āb ü ḫāk:

nār-ı ‘aşḳ:

nār-ı caḥīm:

nār-ı cehennem:

nār-ı celāl:

nār-ı fürḳat:

nār-ı ġaflet:

nār-ı ḥasret:

nār-ı hicr:

nār-ı ‘ışḳ:

nās:

naṣīb:

naṣīb al-:

naṣīb eyle-:

naṣīb it-:

naṣīb ḳıl-:

naṣīb ol-:

naṣīḥat:

naṣīr:

nāsūt:

nāṣī:

nāz:

naẓar:

naẓar eyle-:

naẓar it-:

naẓar ḳıl-:

naẓar-ı luṭf:

nāẓır:

nāẓır ol-:

ne/ni:

ne deñlü:

ne eyle-:

ne ġam:

ne güzel:

ne ḫōd:

ne mümkin:

n(e) sebeb ol-:

ne var:

nebāt:

nebātāt:

nebī:

nebī-i müctebā:

necāta irgür-:

nedem:

neden:

nef‘:

nef‘ eyle-:

nefeḥāt-ı kerem:

nefes:

nefs:

nefse uy-:

nefs-i dūn:

nefs-i emmāretü bi’s-sū‘:

nefsi hevāsı:

nefs-i şirrīr:

nefs-i şūm:

Nefsini bilen Ġaffār’ın bildi:

Nefsini bilen Mevlā’sını bilür:

nefsüñi bil-:

nefy eyle-:

nefy it-:

nefy-i māsivā ol-:

nehr:

ne.....ne:

nerd:

nesīm-i raḥmet:

nesīm-i rūḥ-ı Raḥmān: nesl:

nesne:

neşye-i dünyā:

neşye-i külliyye:

nevā:

nev-bahār:

nevbet:

nevm-i ġaflet:

neyle-:

ni‘am:

nice/niçe:

nice biñ:

Niçe biñ biñ şükür:

Nice biñ ḥamd ü senā olsun:

niçe bir/nice bir:

nice it-:

nice kerre:

niçe niçe/nice nice:

nice ol-:

nice yüz biñler:

Nice yüz biñ ḥamd ü şükürler:

nic’eyle-:

nic’ol-:

niçün:

nidā:

nidā eyle-:

nidā-yı Ḥaḳ:

nihān:

nihān it-:

nihāyet:

niḳāb:

Nīl:

ni‘met:

ni‘met-i Mevlā:

ni‘met-i ṣıḥḥat:

ni‘met-i sulṭān-ı Ġaffār:

ni‘met-i ‘uẓmā:

ni‘metlü:

nisār eyle-:

nisār-ı Ḥażret it-:

nisyān:

nişān:

nişān vir-:

n’it-:

n’itseñ gerek:

niyāz:

niyāz eyle-:

niyāzı it-:

noḳṣān:

n’ol-:

n’ola:

nuḳūş:

nuḳūş-ı kāināt:

nūr:

nūr it-:

nūr-ı a‘ẓam:

nūr-ı baṣīret:

nūr-ı Cemāl:

nūr-ı cemāl-i Ḥaḳḳ:

nūr-ı Ḥaḳ:

nūr-ı ḥaḳīḳat:

nūr-ı ḥaḳīḳat maẓharı:

nūr-ı Ḫudā:

nūr-ı hüviyyet:

nūr-ı ḳadīm:

nūr-ı Kibriyā:

nūr-ı Mevlā:

nūr-ı pāk-ı Ḥaḳḳ:

nūr-i pāk-i Ḥażret-i Raḥmān:

nūr-ı pāk-i Muṣṭafā:

nūr-ı pāk-i Sübḥānī:

nūr-ı pāk-i ẕāt:

nūr-ı sa‘ādet:

nūr-ı şems-i vaḥdet:

nūr-ı şerī‘at:

nūr-ı şühūd:

nūr-ı tecellī:

nūr-ı vaḥdet:

nūr-ı vuṣlat:

nūr-ı yaḳīn:

nūr-ı ẕāt:

nūr-ı żiyā:

nūr ol-:

nūş eyle-:

nūş it-:

nuṣret:

nuṣret bul-:

nuṣret it-:

nuṭfe:

nuṭfe-i nā-çīz:

nüzūl it-:

nüh-felek:

O

o:

od:

oda at-:

oda yaḳ-:

odlara yaḳ-:

odlara yan-:

odur ki:

oġlan:

oġul:

oḳı-/oḳu-:

ol:

ol-:

ol ḳadar:

ola kim:

olagör-:

olmaz:

on-:

on sekiz biñ ‘ālem:

oñar-:

onmaduḳluḳ:

oñulmaz derd:

oñulmaz ḳal-:

ora:

orta:

‘Osmān:

otaġ:

otur-:

oyna-:

oyuncaġ:

Ö

ögrenigör-:

öl-:

ölen:

Ölmezden evvel öl:

ölmezden öñ:

ölmezden öñ öl-:

ölmezden öndiñ öl-:

ölüm:

‘Ömer:

‘ömr/‘ömür:

‘ömr-i ‘azīz:

‘ömr-i Nūḥ:

ön son:

öñden ṣoña:

öt-:

öyle:

öz:

özge:

özge ʻālem:

özle-:

P

pādişāh:

pādişāhā:

pādişāh-ı bī-vezīr:

pādişāh-ı bī-zevāl:

pādişāhlar pādişāhı:

pāk dil:

pāk eyle-:

pāk idegör-:

pāk it-:

pāk ol-:

pāk ü ṭāhir:

pās:

penāh:

penc envār:

pend:

pend ü naṣīḥat:

pend-i leẕīẕ:

per ile bāl:

per ü bāl aç-:

perde:

perde çek-:

perde-i envār:

perīşān ol-:

pervāne:

pervāne dön-:

pervāne it-:

pervāne-veş:

pervāz it-:

pervāz ur-:

Perverdigār:

pes:

peydā eyle-:

peyġāmber:

peymāne:

pinhān:

pinhān it-:

pinhān ol-:

pīr:

pīr ü civān:

pīr-i Kenʻān:

pota:

pür-ġam ol-:

pür-hevā nefs:

pür-nūr ol-:

püşt:

R

Rabb:

Rabbenā:

Rabbī:

Rabb-i ekrem:

Rabb-i ġaffār:

Rabb-i ‘izzet:

Rabb-ı ḳādīr:

Rabb-i kerīm:

Rabb-ı raḥīm:

Rabbīye’l-a‘lā:

Rabbü’l-‘ālemīn:

Rabbüne’l-mennān tecellā:

raġbet:

raġbet it-:

rāġıb:

rāġıb ol-:

rāh:

rāḥat:

rāḥat bul-:

rāh-ı Ḥaḳ:

rāh-ı hidāyet:

rāh-ı Hüdā:

rāh-ı ṣalāḥ:

rāh-ı sünen:

rāh-ı tevḥīdi aç-:

raḥīm:

Rāḥime’l-evvābīn:

raḥm eyle-:

rahm it-:

rahmān:

raḥmet:

raḥmet it-:

raḥmet ḳıl-:

raḥmet ü ġufrān:

raḥmet ü ġufrān it-:

raḥmet ümmīdinde ol-:

raḥmetenli’l-‘ālemīn:

raḥmet-i ‘āmme:

raḥmetlü:

raḥmetüñ ġufrānuñ ayı:

rāki‘:

raḳṣ it-:

ramażān:

raṭbü’l-lisān ol-:

ra’ūf:

rāz aç-:

rāżī ol-:

Rāzıḳ:

Rāzıḳ-ı cümle-cihān:

rebī‘-i mu‘teber:

recā eyle-:

recā’ it-:

receb:

reddüñ redd:

ref‘:

ref‘ it-:

ref‘ ol-:

refīḳ:

refīḳ eyle-:

refīḳ ol-:

refref:

rehber:

rehber ol-:

reh-nümā-yı gürūh-ı kirām:

reng:

re’s:

resim/resm:

resm-i sebāt:

resūl:

Resūla’llāh/Resūlu’llāh :

Resūl-i murtażā:

Resūl-i Muṣṭafā:

reşḥa-i baḥr-i kerem:

revā:

revān ol-:

reyḥān:

rıḍvān:

rıḥlet it-:

rıżā:

rıżāsı Ṭūr’ına var-:

rıżā’u’llāh:

ri‘āyet eyle-:

ri‘āyet idegör-:

ri‘āyet it-:

ri‘āyet ḳıl-:

ricā:

rişte rişte ol-:

riyā:

rūḥ:

rūḥ-ı ‘ārif:

Rūḥu’l-emīn:

rūḥü’l-rūḥ:

Rūm u ‘Arab:

rumūz:

ru‘ūnet:

rūz u şeb:

rūz-ı ezel ‘ahdi:

rüşd:

rüşdi ol-:

rüzgâr/rūzigār:

S

saʿādet:

sa‘ādet ehli:

sa‘ādet tācı:

ṣabā:

ṣabāḥ ol-:

sābıḳ:

sābiḳūn:

ṣābir:

sābit:

ṣabr:

ṣabr eyle-:

ṣabr-ı cemīl:

sācid:

saç-:

ṣaçıl-:

ṣadef:

ṣādıḳ:

ṣādıḳ ḳul:

ṣādıḳ ol-:

ṣādıḳlar yolu:

ṣadr:

ṣadr-ı aṣfiyā:

ṣadr-ı cemī‘ mürselīn:

ṣafā

ṣafā bul-:

ṣafā cāmı:

ṣafā ṣubḥı:

ṣafā sür-:

ṣafāda ol-:

ṣafālar bul-:

ṣafālar süregör-:

ṣafāya ir-:

ṣafā-yı bāl:

ṣafā-yı nev-bahār:

ṣafā-yı vaḥdet:

ṣafā-yı ẕirve-i ‘ulyā:

ṣafer:

ṣāff-ı ni‘āl:

ṣāfī:

ṣāfī:

ṣaġışla-:

ṣaġlıḳ:

saḫaṭ:

ṣahbā-yı ‘aşḳ:

ṣāḥib:

ṣāḥib-i ḫulḳ-ı ḥasen:

ṣāḥib-i tāc ü mi‘rāc:

ṣāḥib-kemāl olagör-:

ṣaḥrā’:

ṣaḥrā’-yı ‘ālem:

ṣaḥrā’-yı ‘aşḳ:

sa‘īd:

sā’il:

ṣā’im ol-:

sāḳī:

sāḳī-i bezm-i ezel:

ṣaḳın:

ṣaḳın-:

sākin ol-:

sākin-i ṣaḥn-ı hidāyet:

sākin-i ṣuffe-i kemāl:

ṣaḳla-:

ṣal-:

ṣalagör-:

ṣalāḥ ehli:

ṣalāt ile taḥiyyet:

sālik:

sālik ol-:

sālik-i rāh-ı ṭarīḳat:

sālim ol-:

salṭanat:

Samed:

sāmi‘:

ṣan-:

saña:

ṣanem:

Sāni‘-i ferd:

ṣap-:

sar-:

ṣarardur ṣoldurur:

ṣarart-:

ṣararub ṣol-:

sarāy:

sarāy-ı ḳalb:

sarāy-ı ḳurb:

sarāy-ı sır:

sarāy-ı vaḥdet:

sarāy-ı vaṣl:

sarāy-ı vīrān:

ṣarp:

ṣarf eyle-:

ṣarf it-:

ṣat-:

ṣavm-ı sivāyı ṭut-:

ṣavt u ṣadā:

sa‘y eyle-:

sa‘y idegör-:

sa‘y it-:

ṣayd eyle-:

ṣayd it-:

sāye:

ṣayḳal-ı envār-ı Hū:

ṣayḳallan-:

sebaḳ:

sebaḳ al-:

sebaḳ oḳı-:

sebāt:

sebeb:

sebeb ḳo-:

sebeb ol-:

sebīl:

sebḳ:

sebḳ it-:

sebze:

secde-i şükr eyle-:

sedd:

sefāhat:

sefer:

sefer eyle-:

sefer it-:

seḥer:

seḥer-gāh:

sehhil ‘ubūre’l-vādī:

sehv:

sekiz cennet:

selām:

selāmet yaḳası:

selef:

selīs:

semār:

semāvāt ile arż:

semā-yı ḳalb:

semend:

semender:

Semī‘:

s̲emme vechu’llāh:

sen:

sen ben:

senābil:

senden fenā bul-:

seng:

serāb:

serd:

serdār-ı z̲ikru’llāh:

ser-fırāz it-:

serḫōş it-:

serīr-i sīne:

ser-māye:

sermāye-i ‘ömr:

sermāye-i sa‘ādet: ser-mest ol-:

serrā:

ser-tā-ser/ser-te-ser:

serv:

serv-āsā:

serv-i bülend:

Settārü’l-‘uyūb:

sev-:

sevāb:

sevdā:

sevdā-yı ‘aṣḳ:

sevdā-yı sivā:

sevin-/sevün-:

seyr:

seyr it-:

seyrān:

seyrān eyle-:

seyrān idegör-:

seyrān iden:

seyrān it-:

ṣıddīḳ:

ṣıddīḳ-i ekber:

ṣıdḳ:

ṣıdḳ ile:

ṣıfāt:

ṣıġ-:

ṣıġın-:

ṣıḥḥat:

ṣıḥḥat-ı ebdān:

sır:

ṣırāṭ:

ṣırāṭ köprisi:

ṣırāṭ köprüsin geç-:

ṣırāṭ-ı müstakīm:

sırr-ı ev ednā:

sırr-ı Ḥabīb:

sırr-ı ḥaḳīḳat:

sırr-ı ḥaḳīḳat maḫzeni:

sırr-ı nihān:

sırr-ı nūr:

sırr-ı pāk-i Muṣṭafā-yı Muḫtār:

sırr-ı sarāy:

sırr-ı seb‘u’l-mesānī:

sırr-ı taḥbīb-i Ḥabīb:

sırr-ı tefrīdi bul-:

sırr-ı tevḥīd:

sırr-ı vücūd:

ṣıyām:

sīb:

Sidre:

Sidre-i ‘irfān-ı Haḳḳ’uñ müntehāsı:

siḥr:

sil-:

sīm-i nefs:

sīne:

sīne-çāk:

siper:

sipihr:

sirāc-ı vehhāc:

sirişte ol-:

Sitānbūl:

sivā:

sivādan geç-:

sivā ṣavmını ṭut-:

sivā-yı Ḥaḳ:

sivā-yı Sübḥān:

ṣoġuḳ:

ṣoḥbet-i cānān:

ṣoḥbet-i dildār:

ṣol-:

ṣolmaz:

ṣoñ:

ṣoñra:

ṣor-:

ṣoragör-:

ṣorı:

ṣorıyı ḥisābı virüb gelen:

ṣoy-:

ṣoyla-:

ṣoyun-:

ṣoyunub ‘uryān ol-:

söyle-:

söylen-:

söz:

söz söyle-:

ṣu:

ṣubḥ ü ṣām:

subḥāne'l-lezī esrā:

ṣudūr eyle-:

ṣudūr it-:

ṣuġrā:

sū'-i tedbīr:

ṣulḥ (ehli):

sulṭān:

sulṭān-ı ekber:

sulṭān-ı ḳādir:

sulṭān-ı kevneyn:

sulṭānlıḳ:

ṣun-:

ṣun‘:

ṣun‘-ı Ḥaḳḳ:

ṣun‘-ı Ḫāliḳ:

ṣun‘-ı pāk-i Ḥaḳ:

ṣun‘-ı Rabbānī:

ṣūret:

ṣūret ol-:

ṣūretā:

ṣūret-i bī-ma‘nā:

ṣūret-i Ḥaḳ'da it-:

sūzān:

sūzān it-:

sūzān ol-:

Sübḥān:

sücūd:

sücūd eyle-:

sücūda ḳıyām eyle-:

sükker:

Süleymān:

Süleymānluḳ:

Süleymān milki:

Süleymān ü Selīm:

sülūk ehli:

sülūk it-:

sünbül:

sünnet:

sünnet-i Aḥmed:

sünnet-i faḫr-i rusūl:

sür-:

sür‘at:

süregör-:

süreyyā:

sürün-:

sürūr:

Ş

ṣa‘bān:

ṣād:

ṣād eyle-:

ṣād it-:

ṣād ü ḫandān ḳıl-:

ṣād u ḫāndan ol-:

şādī-i ḳalb-i ḥazīn:
şāh:
şāh ü gedā:
şāhā:
şahbāz:
şahbāz-ı dil:
şāhbāz-ı ḳāf-ı istiġnā:
şāhbāz-ı sulṭānī:
şāh-ı ʻĀlī-şān:
şāh-ı cihān:
şāhid:
şāhid-i gül:
şāhid-i gülzār-ı Hū:
şākir:
Şām:
şām ü seḥer:
şāne:
şān-ı bülend:
şarāb:
şāyed:
şeb:
şeb u rūz:
şeb-i fürḳat:
şebnem:
şecer:
şedā'id:
şefā'at:
şefā'at eyle-:
şefā'at ḳıl-:
şefī' ol-:
şefī'ü'l-müẕnibīn:
şehādet eyle-:
şeh-nişīn:
şehr-i ramażān:
şehr-i Sitanbūl:
şehr-i ṣiyām:
şehr-i ümmet:
şeḳāvet:
şekk:
şekl:
şem':
şem'-i ʻaşḳ:
şem'-i şebistān:
şems-i ḍuḥā:
şems-i ḥaḳīḳat:
şems-i vaḥdet:
şerbet-i vaṣl:
şeref:
şerḥ it-:
şer'-i pāk:
şerī'at:
şerīk:
şerr:
şeş cihet:
şeştā:
şetm it-:

şevḳ:
şevḳ ırmaġı:
şevḳe gel-:
şey’:
şeyātīn:
şeydā göñül:
şeydā ol-:
şeyḫ:
şeyḫ ü şāb:
şeyṭān:
şeyṭān-ı racīm:
şibh:
şiddet:
şiddet-i nār:
şifā bul-:
şifā ol-:
şikār it-:
şikest eyle-:
şimdengirü:
şimdiden:
Şīrīn:
şirk:
şirret:
şol:
şol ki:
şöhret:
şöyle:
şu:
şu dem ki:
şu kim:
şūḫ-ı cihān:
şuhūd:
şuhūd it-:
şuhūd ḳıl-:
şular kim:
şunlar ki:
şūrīde:
şübhesiz:
şükr:
şükr eyle-:
şükr eyleyügör-:
şükr idegör-:
şükr it-:
şükreyle-:
şükür:

T

tā:
tā ki:
tā kim:
ta‘ab çek-:
ta‘alluḳ:
ṭā’at:
ṭā‘at ḳapusın ḳapa-:
ṭā‘atda ol-:

ṭā‘at-ı Ḥaḳ:

ṭā‘at-ı Mevlā:

ta‘ayyün:

tāb:

ṭabīb:

tābi‘-i şeyṭān ol-:

tāc:

tāc ü taḫt:

tācını urun-:

ta‘cīl eyle-:

ṭaġ:

ṭaġ ü daş:

taġlīṭ it-:

taḥassür eyle-:

taḥḳīḳ:

taḥḳīḳ it-:

taḥmīl-i emānet:

taḥṣīl:

taḥṣīl eyle-:

taḥṣīl idegör-:

taḥṣīl it-:

taḫt:

taḥte’t-türāb:

taḫt-ı Sikender:

taḫt-ı tesḫīr:

taḥvīl it-:

ṭā’ir-i ḳudsī:

ṭak-:

ṭāḳ ol-:

ṭāḳat:

ṭāḳat ḳal(ma)-:

takdīm it-:

taḳdīr:

taḳdīr it-:

taḳlīd:

taḳṣīr:

taḳvā:

ṭal-:

ṭalagör-:

ṭaleb eyle-:

ṭaleb it-:

ṭaleb ḳıl-:

ṭālib:

ṭālib ol-:

ṭālib olagör-:

ṭālib-i dīdār:

ṭālib-i dīdār olan:

ṭālib-i dīdār-ı Ḥaḳḳ:

ṭālib-i dünyā olan:

ṭālib-i fānī:

ṭālib-i Ḥaḳ:

ṭālib-i Mevlā olan:

ṭālib-i ṣādıḳ:

ta‘līm it-:

tām:

tamām:

tamām idivir-:

tamām īmān:

tamām ol-:

ta‘mīm it-:

ta‘mīr eyle-:

ta‘mīr it-:

ṭamu:

ṭañ:

ṭanbūr:

ṭap-:

ṭapşur-:

ṭapşuragör-:

ṭapu:

ṭapu ḳıl-:

ṭarab:

ṭard ol-:

tāreten:

ṭarīḳ:

ṭarīḳ ol-:

ṭarīḳat:

ṭarīḳ-i enbiyā:

ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ:

ṭarīḳ-i Hüdā:

taṣarruf:

taṣdīḳ:

taṣdīḳ eyle-:

ṭaş:

ṭaşlarla urun-:

ṭaşra:

ṭaşra çıḳ-:

ṭaşra git-:

ṭat-:

ṭatlu:

ṭā’ūs:

ṭā’ūs-ı ḳuds:

ṭa’ūs-ı ḳudsī:

ṭavāf it-:

ṭavḳ-ı ṭā‘at:

ṭayan-:

tażarru‘da olagör-:

tāze:

tāze bahār:

tāze tāze:

tazelen-:

ta‘ẓīm idegör-:

ta‘ẓīm it-:

tāziyāne uragör-:

tażyī‘-i evḳāt it-:

te‘ablar çek-:

Te‘ālā şānüke ‘ammā yekūlūn:

tebdīl eyle-:

tebdīl idegör-:

tebeddül:

tecellī:

tecellī eyle-:

tecellī it-:

tecellī ḳıl-:

tecellī nūrı:

tecellī-i cemāl:

Tecevva‘ terānī tecerred tasil:

tedārükde olagör-:

tedbīr:

tedbīr eyle-:

tedbīr it-:

tedrīs:

te’essüf ḳıl-:

teġayyür:

tehlīl:

teḳāżī it-:

teklīf-i Hüdāī:

tekmīl idegör-:

tekmīl it-:

tekrār:

tekrār eyle-:

tekrār-ı hū:

tekrār-ı ẕikru’llāh:

tekye:

telbīs:

telef eyle-:

telef ol-:

telvīn:

temāşā:

temāşā-gāh:

temessül:

temevvüc eyle-:

temevvüc it-:

ten:

ten bāġı:

tenezzül:

tenezzül eyle-:

tenini cānını vir-:

ter:

teraḳḳī:

terāvīh:

terbiyet it-:

terk eyle-:

terk it-:

terke sa‘y it-:

terk-i ġılmān it-:

terk-i sivā:

terkīb it-:

terkīb olun-:

tesbīh:

tesellī bul-:

tesellī eyle-:

tesellī-i viṣāl:

tesellīler bul-:

tesḫīr it-:

te’sīr:

te’sīr eyle-:

te’sīr it-:

te’sīr-i ‘aşḳ:

teslīm idegör-:

teşvīş:

tetmīm it-:

teveccüh eyle-:

teveccüh it-:

tevfīḳ:

tevfīḳ eyle-:

tevfīḳ it-:

tevḥīd:

tevḥīd idegör-:

tevḥīd-i Ḥaḳḳ:

tevḥīd-i ṣırf:

tevḥīd-i ẕāt:

te’yīd:

tezvīr:

tīh-i ḥayret:

ṭılısm/ṭılsım:

tīmār:

tīmār eyle-:

tīmār it-:

tīmār-ı ẕikru’llāh:

ṭış:

ṭīnet-i ādem:

tīz:

ṭoġ-:

ṭoġduġı ay:

ṭoġrı/ṭoġru:

ṭoġrı/ṭoġru yol:

ṭoġrı yoldan ṣap-:

ṭoġrul-:

ṭoġrulub gel-:

toḫm-ı derd ü ġam:

ṭoḳluġ:

ṭol-:

ṭolagör-:

ṭolan-:

ṭoldur-:

ṭolı:

ṭopraġ:

ṭopraḳ olub bat-:

ṭoy-:

ṭoy:

ṭoy ḳal-:

ṭoyur-:

Ṭūbā:

Ṭūbā li ḳavmin ẕākirīn:

ṭudaḳ:

ṭūl:

ṭūl-i emel:

ṭulū‘ it-:

ṭur-:

Ṭūr:

ṭuş ol-:

ṭut-:

ṭuy-:

tūz:

U

u/ü:

‘ucb:

uç-:

uçagör-:

uçmaḳ:

uçur-:

uẖre:

‘uḳbā:

ūlā:

ulu:

ulu dergāh:

ulular menzili:

ulular yolu:

‘ulüv-ı şān:

ulü’l-ebṣār:

um-:

‘ummān:

‘ummān it-:

‘ummāna dal-:

‘ummān-ı bī-sāḥil:

ummī:

umul-:

umulur ki:

umūr:

unut-:

unutul-:

‘unvān:

uragör-:

‘urve-i vüsḳā-yı ‘aşḳ:

‘uryān gel-:

‘uryān git-:

‘uryān idüb şoy-:

uṣan-:

uṣandur-:

‘usāt:

uṣlan-:

uṣlat:

uṣlu:

‘usr:

uş:

‘uşşāḳ:

utan-:

uy-:

uyan-:

uyanıgör-:

uyanıḳ/uyanuḳ

uyar-:

uzaḳ:

‘uzlet:

Ü

ümīd/ümmīd:

ümmet:

ümmīdi bul-:

ümmīdi kes-:

üslūb:

üst:

üşegel-:

üzre:

üzüm:

V

va‘budū:

vācib:

vādī-i ġam:

vādī-i ḥayret:

vādī-i miḥnet:

vāh:

vaḥdet:

vaḥdet deryāsı:

vaḥdet diyārı:

vaḥdet ili:

vaḥdet sarayı:

vaḥdet şarābı:

vaḥdet-i Ḥaḳḳ:

vaḥdet-i Ḫālıḳ:

vaḥdet-i ẕāt:

vaḥdet-i ẕāt-ı pāk:

vaḥdet-i ẕātiyye:

Vāḥid:

vaḳt:

vālide sulṭān:

vālih ü ḫayrān ol-:

Va’llāhü ḫayrü’l-mākirīn:

Vāmıḳ:

var-:

var:

var eyle-:

var iken:

var it-:

varaḳ:

varın yuy-:

vārid:

varlıḳ:

varlıġını nisār eyle-:

varlıḳ cibāli:

varlıḳ ḥicābı:

varlıḳ ḳonaġı:

varuñ fedā-yı Ḥaḳ it-:

varuñ ḫāk eyle-:

varuñı yoḳ eyle-:

vaṣf eyle-:

vaṣf it-:

vāṣıl:

vāṣıl ol-:

vāṣıl olagör-:

vāṣıl-ı Ḥażret:

vāṣıl-ı maṭlab ol-:

vāṣıl-ı maṭlūb-ı a‘lā:

vāṣıl-ı muṭlaḳ:

vāṣıl-ı şems-i bī-zevāl:

vāṣıl-ı ẕāt eyle-:

vaṣī:

vāsi‘:

vaṣl:

vaṣl-ı cānān:

vaṣl-ı yār:

vaṣluñ ḫānı:

vaṣluñ şarābı:

vaṭan:

vaṭan ṭut-:

vā-veylāya başla-:

vay:

ve:

Ve bi’l-esḥārihum yestaġfirūne:

veca‘-ı baṭn:

vecd:

vech:

vech-i bāḳī:

vech-i Raḥmān:

vedā‘ it-:

Vedūd:

vefā:

vefā um-:

vehm-i bāṭıl:

ve illā:

vekīl:

ve’l müşrikūne fī’s-saḳar:

velī:

verd:

verd-i bī-hemtāya:

verd-i gülistān-ı Ḫudā:

verd-i ḫandān:

verd-i pāk:

Ver-ne zi-da‘vāhā çi sūd:

vesīle:

ve’s-selām:

ve’ş-şükrü:

vey:

veyā:

vezīr:

Ve’ẕkurūhu fi’l-ġuduvvi ve’r-revāḥ:

vildān:

vir-:

vīrān:

vīrān ev:

vīrāne:

vīrāne ḳo-:

vīrānlıġ:

vird-i zebān it-:

viril-:

viṣāl:

viṣāl-i Ḥaḳḳ:

viṣāli ẕevḳi:

viṣālüñ ‘ıydı:

viṣālüñ Ṭūr’ı:

vuṣlat:

vuṣlat eli:

vuṣlat sarāyı:

vuṣlat-ı ma‘ṣūḳ:

vuṣūl:

vuṣūl bul-:

vuṣūl ol-:

vü:

vücūd:

vücūduñ ḫil‘ati:

vücūd bul-:

vücūd iḳlīmi:

vücūda gel-:

vücūda getür-:

vücūd-ı fānī:

vücūd-ı zā’il:

vücūdın ifnā eyle-:

vücūdum mülki:

vücūduñ aynāsı:

vücūduñ milki:

Y

yā:

ya da:

yā hū

yaban:

yaban yir:

yabana at-:

yād:

yād it-:

yād ol-:

yaġmaya git-:

yāḫūd:

yaḳ-:

yaḳa çāk it-:

yaḳalar çāk it-:

yaḳañ çāk eyle-:

yaḳıl-:

yaḳīn:

yaḳīn ol-:

yaḳīn ü ḳarīb olan:

Ya‘kūb:

yalan:

yalancı:

yalvar-:

yañ:

yan-:

yanagel-:

yandur-:

yañe:

yanıḳ:

yap-/yab-:

yapıl-:

yār:

Yaradan:

yaradılmış:

yārān:

yarat-:

yardum eyle-:

yardum it-:

yâre:

yār-ı bāḳī:

yār-ı ġār ol-:

yār-ı ṣādıḳ:

yarım pūlca:

yarın:

yāruñı bul-:

yat-:

yaz:

yaz-:

yazıl-:

yazılan:

yed-i ḳudret:

yedi deryā:

yedi nīrān:

yeg:

yel:

yele-:

yemm-i cūd:

yene/yine:

yer/yir:

Yer ü gök çekmedügi ḥaml-i kebīr anı bu insān-ı ḥaḳīr götürür:

yeraḳ gör-:

yerden gökden geç-:

yerin-:

Yessir merāmī:

yet-/yit-:

yeter/yiter:

yetiş-:

Yeyen bilmezse doġrayan bilür:

yeynildigör-:

yıḳılub vīran ol-:

yıl:

yılduz:

yi-:

yir altına gir-:

yirde gökde:

yire ur-:

yirine ḳo-:

yirine yetür-:

yirler ü gökler:

yirlere sürün-:

yoġa ṣat-:

yoḫsa:

yoḫsul:

yoḳ:

yoḳ ol-:

yoḳdan var eyle-:

yoḳdan var iden:

yoḳdan var ḳıl-:

yoḳluḳ:

yol:

yol bul-:

yol ṣor-:

yol var-:

yol vir-:

yola çek-:

yola gir-:

yola uġra-:

yolcı:

yoldaş:

yollar aç-:

yolunı ṭut-:

yu-:

yüce:

yük:

yük aġırlıġı:

yürek:

yüri-/yürü-:

yüsre:

Yūsuf:

Yūsuf-ı Ken‘ān:

yut-:

yuva:

yuy-:

yüz:

yüz çevir-/yüz çevür-:

yüz döndür-:

yüz göster-:

yüz sür-:

yüz sürüp gelen:

yüz ṭut-:

yüz ur-:

yüzi ṭut-:

yüzine gül-:

yüzler sür-:

yüzüm gözüm sür-:

yüzüm sür-:

yüzüm ur-:

yüzümüz sür-:

yüzümüz sürü-:

yüzüñe gül-:

yüzüñi döndür-:

Z

żabṭ:

ża‘f:

ẓafer bul-:

zāġ:

zāhid:

zāhid-i miskīn:

ẓāhir:

ẓāhir ol-:

ẓāhir ü pinhān olan:

ẓāhirā:

ẓāhirde ḳal-:

zaḥmet:

zaḥmet çek-:

zaḥmetlü:

ża‘īf:

zā’il:

zā’il eyle-:

zā’il ol-:

ẕākir:

ẕākire‘r-rabbi‘r-raḥīm:

zamān:

żamm eyle-:

zār:

zār it-:

żarar:

żarar gel-:

ẕāt:

ẕāt-ı bī-çūn:

ẕāt-ı pāk:

żav’-i ḳandīl ü meṣābīh: żayi‘ eyle-:

żayi‘ it-:

zebūn eyle-:

zebūn it-:

zebūn ol-:

zehī:

zehr:

zelel:

zemīn:

zemīn ü āsumān:

zen:

ẕenb:

ẕenb it-:

ẕenb-i kelām:

ẕenb-i vücūd:

Ze’n-ni‘am:

ẕerrāt:

ẕerre:

ẕerrece:

ẕevāt:

ẕevk:

ẕevḳ it-:

ẕevḳ ü ṣafā:

ẕevk ü ṣafā eyle-:

ẕevḳ ü ṣafā it-:

ẕevḳe ir-:

ẕevḳ-ı a‘lā:

ẕevḳ-i ‘aẓīm:

ẕevḳ-i bezm-i vuṣlat:

ẕevḳ-i dā’im:

ẕevḳ-i dünyā:

ẕevḳ-i küllī:

ẕevḳ-i tāmm:

ẕevḳ-i vaṣl:

ẕevḳ-i viṣāl:

ẕevḳ-i vuṣlat:

ẕevḳin sür-:

Zeyd ü ‘Amr:

Zeyd ü ‘Amr ü Bekr:

ẕeyl:

zeyn eyle-:

zeyn ol-:

ẓıll-ı zā’il:

zidnī:

ẕikr:

ẕikr eyle-:

ẕikr eyleyügör-:

ẕikr idegör-:

ẕikr it-:

ẕikr ü tesbīḥ:

ẕikr-i Ḥaḳ:

ẕikr-i Ḫudā:

ẕikrullāh:

ẕillet:

ẕillet-i cürm ü ḳuṣūr:

zindān:

zinde:

zīnet:

zīnet-i dünyā:

zīnet-i dünyā-yı denī:

zinhār:

zīrā:

ẕirve-i ‘ulyā:

żiyā:

ziyān:

ziyān eyle-:

ziyān ir-:

ziyān it-:

ziyāne uġrat-:

żu‘afā:

ẓuhūr:

ẓuhūr it-:

ẓuhūra gel-:

ẓuhūrāt:

ẓulmānī:

ẓulmānī hicāb:

ẓulmānī nūrānī ḥicāb:

ẓulmāt:

ẓulmet:

ẓulmet ḳonaġı:

ẓulmet-i ġaflet:

ẓulmet-i ḥayret:

ẓulmet-i kibr ü riyā:

ẓulmet-i nefs:

ẓulmet-i şirk:

ẓulüm:

zu‘m:

zübde:

zühd:

zümre-i evliyā:

zümre-i kümmel:

zünnār:

A

Abdurrahman Nesib Dede, 28
Abdülahad Nûri, 53
Abdülgânî Nablûsî, 35
Abdülhay Efendi, 28
Abdürrezzak Kâşânî, 15
Ahdî, 51, 1930
Ahmed Yesevî, 31, 40, 50, 154, 155, 157, 158, 180, 1936
Ahmet Vefik Paşa, 15, 1930
Akîle Hanım, 26
Allah, 28, 31, 32, 37, 47, 48, 57, 93, 99, 100, 101, 122, 123, 128, 135, 137, 138, 140, 142, 143, 144, 157, 160, 161, 163, 166, 170, 176, 177, 185, 191, 198, 200, 203, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 212, 221, 223, 224, 228, 229, 230, 232, 233, 242, 249, 251, 253, 254, 255, 256, 265, 267, 270, 277, 278, 279, 281, 283, 290, 291, 300, 309, 312, 322, 324, 326, 328, 329, 330, 337, 338, 341, 343, 347, 350, 353, 354, 357, 364, 376, 387, 388, 394, 395, 405, 409, 432, 433, 434, 441, 442, 453, 454, 456, 459, 462, 463, 464, 465, 466, 473, 478, 485, 488, 494, 503, 512, 520, 527, 528, 532, 533, 539, 547, 559, 561, 563, 565, 566, 570, 571, 592, 593, 594, 601, 602, 606, 608, 609, 612, 614, 615, 617, 620, 625, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 643, 646, 647, 653, 654, 658, 659, 661, 664, 665, 666, 668, 672, 674, 677, 679, 682, 685, 691, 692, 695, 704, 707, 725, 726, 727, 728, 742, 771, 775, 781, 782, 783, 784, 788, 789, 790, 791, 792, 798, 799, 803, 806, 807, 808, 809, 811, 816, 817, 818, 820, 822, 827, 829, 834, 835, 842, 843, 844, 846, 847, 848, 849, 852, 859, 864, 883, 884, 887, 892, 893, 895, 896, 897, 899, 900, 901, 903, 904, 913, 921, 929, 931, 941, 942, 948, 949, 950, 957, 958, 959, 960, 972, 976, 982, 983, 986, 989, 991, 993, 998, 1008, 1019, 1024, 1025, 1031, 1037, 1046, 1047, 1051, 1055, 1057, 1058, 1060, 1063, 1073, 1077, 1080, 1082, 1099, 1104, 1105, 1110, 1111, 1116, 1120, 1137, 1140, 1141, 1143, 1145, 1146, 1155, 1159, 1161, 1162, 1163, 1164, 1165, 1171, 1173, 1177, 1178, 1180, 1183, 1186, 1187, 1188, 1190, 1191, 1193, 1196, 1199, 1202, 1203, 1207, 1208, 1209, 1210, 1211, 1212, 1213, 1214, 1218, 1219, 1222, 1224, 1226, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1236, 1238, 1239, 1240, 1241, 1243, 1254, 1256, 1257, 1272, 1273, 1278, 1281, 1282, 1284, 1292, 1293, 1296, 1307, 1309, 1317, 1320, 1324, 1325, 1326, 1327, 1329, 1330, 1331, 1332, 1334, 1338, 1342, 1345, 1355, 1368, 1377, 1378, 1389, 1390, 1391, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, 1408, 1409, 1413, 1414, 1415, 1416, 1417, 1418, 1433, 1468, 1469, 1475, 1476, 1479, 1483, 1486, 1487, 1488, 1489, 1492, 1494, 1495, 1496, 1497, 1503, 1504, 1508, 1510, 1512, 1516, 1523, 1529, 1530, 1533, 1539, 1541, 1542, 1547, 1549, 1552, 1563, 1567, 1568, 1584, 1601, 1605, 1607, 1610, 1614, 1618, 1621, 1624, 1626, 1627, 1631, 1634, 1637, 1640, 1641, 1642, 1644, 1645, 1648, 1652, 1653, 1654, 1657, 1661, 1667, 1670, 1675, 1686, 1688, 1692, 1697, 1701, 1703, 1709, 1716, 1717, 1720, 1721, 1729, 1731, 1734, 1761, 1762, 1768, 1781, 1782, 1784, 1786, 1789, 1795, 1799, 1804, 1806, 1809, 1816, 1817, 1818, 1819, 1825, 1833, 1838, 1839, 1840, 1841, 1845, 1846,

1847, 1849, 1851, 1853, 1866, 1868, 1870, 1872, 1894, 1896, 1899, 1903, 1904, 1905, 1907, 1911, 1914, 1915, 1916, 1917, 1934
Anadolu, 15, 17, 19, 26, 46, 50, 127, 149, 152, 155, 167, 168, 280, 1515, 1927, 1928, 1938, 1943
Aras, 176
Aristoteles, 43, 44, 45, 47, 1930
Âşık Ömer, 55, 1935
Atâyî, 17, 19, 24, 39, 1940
Aydın, 20, 1934
Ayşe Sultan, 18, 1781
Aziz Mahmûd Hüdâyî, 12, 13, 14, 1932, 1936, 1939, 1941, 1942, 1943
Azrâ, 135, 136, 321, 1782

B

Balkan, 23, 24, 30
Batı, 12, 14, 43, 44, 47
Bayramiyye, 22, 23, 1931
Bursa, 21, 23, 30, 42, 1932
Bursalı Mehmet Tahir, 19, 24, 32, 39, 51

C

Câmî, 45
Câmiu'l-Fazâ'il ve Kâmiu'r-Rezâ'il, 33
Celâlî İsyanları, 26
Celvetî, 19, 22, 23, 34, 35, 36, 1937
Celvetiyye, 22, 23, 28, 35, 1936, 1944
Ceyhun, 145, 176

D

Dede Ömer Rûşenî, 53
Devletşâh, 45
Dîvân-ı İlâhiyât, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 22, 23, 28, 29, 31, 32, 39, 41, 58, 143, 144, 156, 1927
Divitçizâde Mehmed Tâlib Efendi, 28
Doğu, 14, 45, 54, 1082, 1933

E

Ecvibe-i Mutasavvifâne, 39
Edebiyat Lugatı, 15, 1942
Edirne Selimiye Medresesi, 21
el-Es'ile ve'l-Ecvibe fî Ahvâli'l-Mevtâ, 37
el-Fethu'l-İlâhî, 33
el-Mecâlisu'l-Va'zıyye, 34
Erzurumlu İbrahim Hakkı, 50
Eskişehir, 20, 1941, 1943, 2027
Esrar Dede, 50
Eşrefoğlu Rûmî, 36, 56, 1941
et-Tarîkatü'l-Muhammediyye Vesîle İla's-Saâdeti's-Sermediyye, 36
Evliya Çelebi, 17, 19, 20, 24, 26, 32, 51, 1935

F

Fadlullah b. Mahmud, 18, 22
Fârâbî, 45
Fatih Camii, 24
Ferhad Paşa, 24
Ferhadiye Medresesi, 21
Feridüddin Attar, 45
Fethü'l-Bâb ve Refu'l-Hicâb, 8, 33
Fezleke, 19, 32, 51, 1938, 1939
Fıkh-ı Keydânî, 8, 33

G

Gazalî, 45, 1936
Gencîne-i Güftâr Ferheng-i Ziyâ, 15, 1942
Gibb, 18, 1936

H

Habbetü'l- Muhabbe, 32
Hacı Bayram-ı Velî, 36
Hacı Bektaş Veli, 40, 1936, 1941
Hadâiku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti'ş-Şakâik, 39

Halil Paşa, 26
Halvetîlik, 27
Hasan b. Abdurrahim Aksarayî-i Rızâyî, 35
Hasan Rızâyî, 19, 20
Hayâtü'l-Ervâh ve Necâtü'l-Eşbâh, 36, 1930
Hayretî, 51
Hicaz, 182
Horasan, 182
Hristiyan, 47
Hulâsatu'l-Ahbâr fî Ahvâli'n-Nebiyyi'l-Muhtâr, 35
Hüdâyî, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 45, 50, 51, 54, 58, 59, 60, 61, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 120, 121, 122, 123, 124,125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 207, 403, 412, 822, 904, 906, 912, 914, 1106, 1234, 1314, 1322, 1415, 1560, 1602, 1714, 1781, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 2027, 2028
Hüseyin Remzi, 15, 474, 1937
Hüseyin Vassaf, 17, 25, 453, 1801
Hz. Âdem, 138, 191, 220, 833
Hz. Muhammed, 35, 37, 38, 93, 138, 163, 203, 206, 207, 234, 254, 311, 315, 350, 609, 610, 646, 647, 660, 686, 728, 776, 789, 790, 818, 832, 841, 842, 847, 895, 956, 976, 1084, 1085, 1197, 1199, 1202, 1219, 1220, 1221, 1247, 1267, 1274, 1293, 1304, 1308, 1309, 1314, 1318, 1321, 1322, 1326, 1347, 1357, 1401, 1418, 1471, 1493, 1501, 1504, 1507, 1508, 1510, 1526, 1529, 1531, 1546, 1599, 1605, 1609, 1611, 1619, 1620, 1621, 1641, 1647, 1653, 1661, 1733, 1806, 1807, 1937
Hz. Peygamber, 128, 186, 439, 1199, 1222, 1226

I

Irak, 182, 1773
Istılâhât-ı Edebiyye, 15, 1939

İ

İbn Arabî, 33, 40, 46, 1933
İbn Sînâ, 45
İncil, 14
İran, 24, 27, 280, 1163
İslâm, 15, 27, 34, 45, 46, 47, 48, 49, 254, 367, 418, 566, 591, 838, 876, 979, 1051, 1314, 1321, 1329, 1458, 1561, 1611, 1913, 1930, 1932, 1935, 1938, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944
İsmail Hakkı Bursevî, 19, 1937
İstanbul, 15, 20, 24, 30, 31, 41, 141, 187, 1624, 1659, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 2027, 2028

K

Kadızâde Mehmed, 34
Kâf-zâde Fâizî, 17
Kâmûs-ı Türkî, 15, 1942
Kanunî, 18, 20, 30, 159
Kâtib Çelebi, 17, 19, 23, 24, 51
Kaygan Camii, 21
Kemal Ümmî, 50
Kerimüddin Halvetî, 21
Keşfu'l Kınâ an-Vechi's-Semâ, 34
Keykavus, 45

Kuddusî Ahmed Efendi, 50
Kuhistânî, 33
Kur'an, 34, 45, 47, 48, 51, 138, 172, 442, 675, 1939
Kuran-ı Kerim, 186, 801
Küçük Ayasofya Camii, 20, 21, 24

L

Lâle Devri, 30
Latîfî, 50, 1939
Lehçe-i Osmânî, 15, 1930
Lehçetü'l-Lugât, 15, 1942
Lehistan, 26
Leylâ, 49, 135, 136, 157, 170, 410, 1198, 1199, 1249, 1250, 1935
Lugât-ı Nâcî, 15, 1939
Lugât-ı Remzî, 15, 1937

M

Mahkeme-i Atik, 21
Mecmû'a-i Hutab, 34
Mecnun, 136, 1099, 1198, 1249, 1935
Mehmed Ruşen Tevfikî Efendi, 28
Mehmed ve Mustafa, 18, 1314, 1322
Mehmet Aşkî, 31
Mehmet Dede, 21
Mehmet Gülşen Efendi, 32, 38, 1939
Menâkıb-ı Hüdâyî, 23
Merâtibü's-Sülûk ve Ma'rifetü'l-Hâlık, 35
Mevlânâ, 36, 57, 1936, 1937, 2027
Mevlevîlik, 27
Mısır, 21, 30, 31, 1388
Mi'raciyye, 38
Miftâhü's-Salâh ve Mirkâtü'n-Necâh, 34
Mihrimah Sultan, 18, 24, 139, 181
Mihrimah Sultan Camii, 24
Molla Murad, 23, 1938
Muallim Naci, 15, 1939
Muhammed Nasûhî, 54
Mustafa İbretî, 56, 57, 1940
Mustafa Manevî, 52, 53, 54, 1940

N

Nakşibendîlik, 27
Nasâyıh ve Mevâız, 38
Nâsırzâde Ramazan, 20, 21, 31
Nebiyyi'l-Muhtâr Aleyhi Salavâtullahi'l-Meliki'l-Cebbâr, 36
Necâtü'l-Garîk fî'l-Cem'i ve't-Tefrîk, 37
Nefâisü'l-Mecâlis, 34, 1932, 1941
Nil, 176
Niyâzî-i Mısrî, 50
Nizâmî-i Arûzî, 45
Nûreddinzâde Musluhiddin, 20, 21

O

Orta Asya, 30
Osmanlı, 15, 18, 19, 24, 26, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 39, 42, 46, 51, 52, 55, 140, 149, 170, 814, 849, 1646, 1654, 1927, 1929, 1931, 1932, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1941, 1943, 1944, 2029
Osmanlı Müellifleri, 19, 32, 39, 51, 1939

P

Platon, 43, 44, 46, 47

R

Rumeli, 23, 24, 30, 351
Rusya, 26

S

Safevîlik, 27
Sahhaf Nuri, 42
Sarı Abdullah Efendi, 188
Seferihisar, 19, 20, 1934
Sefine-i Evliyâ, 25, 40
Seyâhatnâme, 19, 32

Silsile-i Celvetiyye, 19
Sivrihisar, 19, 20, 23
Sultan I. Ahmed, 26, 188, 1942
Sultan II. Osman, 26
Sultan II. Selim, 20
Sultan III. Murad, 25, 26
Sultan IV. Murad, 26
Sultan Ahmet Camii, 24, 26
Süleymaniye Kütüphanesi, 13, 14, 42, 152, 1932

Ş

Şakaik, 19
Şam, 21, 30, 31, 144
Şekûrî, 23, 1936
Şemâilu'n-Nübüvveti'l-Ahmediyyeti'l-Muhammediyye, 35
Şemseddin Sami, 15, 1942
Şereflikoçhisar, 19
Şerh-i Alâ Kasidetü'l-Vitriyye fî Medhi Hayrü'l-Beriyye, 39
Şeyh Galip, 50
Şeyhü'l-İslâm Mehmed Esad, 15, 1942
Şeyhü'l-İslâm Ebüssuûd Efendi, 31
Şeyhü'l-İslâm Hoca Saadeddin Efendi, 24

T

Tahirü'l-Mevlevi, 15, 1942
Takvimü'l Kibâr, 31
Tarîkat-nâme, 31, 38, 1931, 1940, 1941, 1945
Taşköprizâde Ahmed Efendi, 51
Tecelliyât, 35, 1943
Tevrat, 14
Tezâkir, 20, 21, 23, 24, 25, 38
Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye, 50
Tezkiretü'ş-Şuarâ, 50

Ü

Üftâde, 17, 21, 22, 36, 40, 1938, 1939
Ümmî Sinan, 50, 53, 1944
Üsküdar, 18, 24, 25, 31, 41, 1560, 1930, 1931, 1932, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1943

V

Vâlide Sultan, 18
Vâmık, 135, 136, 321

Y

Yûnus Emre, 36, 40, 50, 51, 54, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 1931, 1945

Z

Ziya Şükûn, 15

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Murat AYAR

Doğum Tarihi : [redacted]

Yabancı Dil : [redacted]

Eğitim Durumu : [redacted]

Lisans : [redacted]

Yüksek Lisans : [redacted]

Çalıştığı Kurum ve Yıl: [redacted]

Yayınları (Yayımlanmış Makaleleri) :

1. Ayar, Murat. (2022) Geçiş Devri İmla Hususiyetleri İçin 17. Yüzyıldan Bir Örneklem: Aziz Mahmud Hüdâyî Dîvânı, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 12, s. 1, Ocak 2022.

Yayınları (Basılmış Uluslararası Sempozyum Bildirileri) :

1. *Mevlânâ'nın Rubâîlerinde Seyr u Sülûk Metaforu Olarak 'Gece'* tebliği, Uluslararası Bilgeler Zirvesi, Eskişehir, Osmangazi Üniversitesi, 2014.

2. *Ahlâkî Kemâlin Gayretinde Halvet Pratiği* tebliği Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, İstanbul, Hacettepe Üniversitesi, 2014.

3. *Çevreden İnsanın Kimyasına Dokunuşlar* "Yûnus'un Şiirinde, Anâsır-ı Erba'anın İnsandaki Ahlakî İz Düşümleri" tebliği, Uluslararası Çevre ve Ahlak Sempozyumu, Adıyaman Üniversitesi, 2014.

4. *Marifet Yolunda Kalbe İnen Kandiller* "Bir Ferâset Örneği Olarak Evliyâ Menkıbeleri" tebliği, Uluslararası Kritik ve Analitik Düşünme Sempozyumu, Sakarya Üniversitesi, 2015.

5. *Halvetî Postnişîn Şâirlerin Divânları Işığında Bir Çetin Yol 'Seyr u Sülûk'* tebliği, Uluslararası 2. Sosyal Bilimler Sempozyumu, Alanya, Alaaddin Keykubat Üniversitesi, 2017.

6. *Mutasavvıf Şâirlerin Şiirlerinde Helâl ve Harâm Kavramı*, tebliği, Uluslararası 4. Helal ve Sağlıklı Gıda Kongresi, Ankara, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2017.

7. *Değişen Yeni Eğitim-Öğretim Müfredatındaki (2017-2018) 'Eleştirel Düşünme Becerileri' Merkezli Kazanımlar*, tebliği, Uluslararası Kritik ve Analitik Düşünme Sempozyumu, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 2018.

8. *Mutasavvıf Şâirlerin Divânlarında Cihâd-ı Ekber İdeası Olarak 'Nefs' Kavramı,* tebliği, Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, Nevşehir, Hacı Bektaş-ı Veli Üniversitesi, 2018.

9. *Bir Seyrin Serencâmı, Sûfî Şiirlerde 'Tasavvufî Bilgi ve Türleri'*, tebliği, Uluslararası Dinbilimleri Sempozyumu, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2018.

10. *Safranbolulu Mehmet Emîn Halvetî'nin Mir'âtü'l-Aşıkîn'deki Manzûmelerinde 'Seyr u Sülûk'* Uluslararası Geçmişten Günümüze Karabük ve Çevresinde Dinî, İlmî ve Kültürel Hayat Sempozyumu, Karabük, 2019.

Kitap / Bölüm, Ansiklopedi Madde Yazarlığı

1. Filoloji Kültür Araştırmaları, *Ord. Prof. Aziz Kayumov'a Armağan Kitabı*, Karabük Üniversitesi Yayınları-40 (ISBN 978-605-9554-37-4), 2019.

2. *Çevre ve Ahlâk Kitabı*, Çevre Vakfı Yay., (ISBN 978-605-81053-1-7), 2020.

3. Ahmet Yesevi Üniversitesi, Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü, *Abdülehad Nûri, Divan-ı İlahiyat* maddesi, *ISBN: 978-994-237-87-1*, 2022.

4. Ahmet Yesevi Üniversitesi, Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü, *Aziz Mahmud Hüdâyî Divanı* maddesi, *ISBN: 978-994-237-87-1,* 2022.

5. Ahmet Yesevi Üniversitesi, Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü, *Oğlanlar Şeyhi İbrahim Efendi Divanı* maddesi, *ISBN: 978-994-237-87-1*, 2022.

6. Ahmet Yesevi Üniversitesi, Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü, *Abdullah Ferdi Efendi Divanı* maddesi, *ISBN: 978-994-237-87-1*, 2022.

Kitap Editörlüğü

1. Kahramanmaraş Belediyesi *Necip Fazıl Kısakürek Armağan Kitabı*, (ISBN 978-605-4996-80-3), 2020.

2. Düzce İl Milli Eğitim Müdürlüğü *Necip Fazıl Kısakürek Armağan Kitabı*, (ISBN 975-11-5337-1), 2020.

3. *Sağlıklı Beslen Sağlıklı Yaşa* Kitabı, Server İletişim Yayınları, (ISBN 9789752420984), 2020.

Araştırma Alanları

Klasik Osmanlı Edebiyatı, Tasavvuf Edebiyatı, Osmanlı Dil ve Kültürü.

2019